

3 1761 0456748 2

UNIV. OF  
TORONTO  
LIBRARY

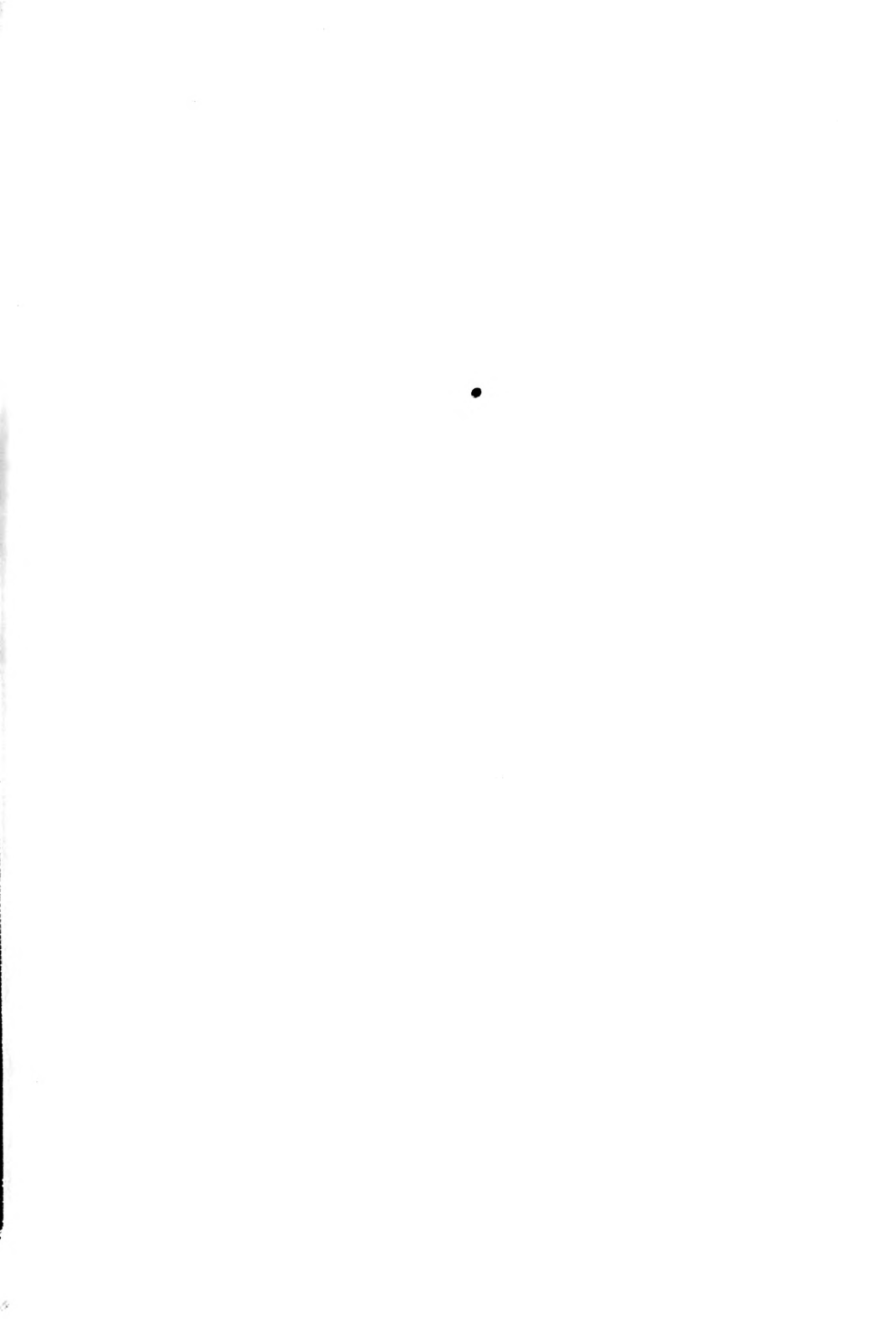


Presented to the Library  
of the  
University of Toronto  
by the Executors of  
**The Honourable William Proudfoot**

sometime Justice of the High Court of Justice  
for Ontario,

Professor of Roman Law  
in the  
University of Toronto

A. D. 1888-1900.















EDITIO LIPSIENSIS SECUNDA

POST

AEMILII LUDOUICI RICHTERI

CURAS

AD LIBRORUM MANU SCRIPTORUM ET EDITIONIS ROMANAE  
FIDEM RECOGNOUIT ET ADNOTATIONE CRITICA

INSTRUXIT

AEMILIUS FRIEDBERG

PARS SECUNDA

DECRETALIU COLLECTIONES

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ

LIPSIÆ MDCCCLXXXI

$$\begin{array}{r} 7791 \\ \hline 18 \mid 11 \mid 90 \\ \hline 2 \text{ Vol} \end{array}$$

DECRETALIUM  
COLLECTIONES

DECRETALES GREGORII P. IX., LIBER SEXTUS DECRETALIUM  
BONIFACII P. VIII., CLEMENTIS P. V. CONSTITUTIONES,  
EXTRAVAGANTES TUM VIGINTI IOANNIS P. XXII. TUM COMMUNES

EDITIO LIPSIENSIS SECUNDA

POST

AEMILII LUDOUICI RICHTERI

CURAS

AD LIBRORUM MANU SCRIPTORUM ET EDITIONIS ROMANAE  
FIDEM RECOGNUIT ET ADNOTATIONE CRITICA

INSTRUIT

AEMILIUS FRIEDBERG

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ

LIPSIÆ MDCCCLXXXI



# PROLEGOMENA.

## A. DECRETALIS GREGORII IX.

### I. DE INDOLE ET RATIONE DECRETALIU COMPILATIONIS.

1. Quis qua aetate confecerit.
2. Quemadmodum inscribatur liber, quomodo canones distributi sint.
3. Ex quibus fontibus Raymundus hauserit canones.
4. Quibus canonum collectionibus Raymundus usus sit.

### II. DE EDITIONIBUS DECRETALIU GREGORII IX.

1. De editionibus XV. et XVI. saeculi et de editione Romana.
2. De Iusto Henningio Bohmer et Amelio Ludovico Richter.
3. De mea editione.

## B. LIBER VIUS BONIFACII VIII.

### I. DE INDOLE ET RATIONE LIBRI VI.

1. Qui qua aetate confecerit.
2. Quemadmodum inscribatur liber, quomodo canones distributi sint.
3. Ex quibus fontibus Compilatores hauserint canones.
4. Quibus canonum collectionibus usi sint.

## II. DE EDITIONIBUS LIBRI VI.

1. De editionibus XV. saeculi, Romana, Bohmeriana, Richteriana.
2. De mea editione.

## C. CLEMENTINAE.

### I. DE INDOLE ET RATIONE CLEMENTINARUM.

1. Quis qua aetate confecerit.
2. Quemadmodum inscribatur liber, quomodo canones distributi sint.
3. Ex quibus fontibus Clementinae haustae sint.

### II. DE EDITIONIBUS CLEMENTINARUM.

1. De editionibus ante meam comparatis.
2. De mea editione.

## D. DE EXTRAVAGANTIUM COLLECTIONIBUS.

1. Quomodo canones distributi sint.
2. Quorum paparum decretales in Extravagantibus inveniuntur.
3. De editionibus Extravagantium.

## A. DECRETALES GREGORII IX.

### I. DE INDOLE ET RATIONE DECRETALIU COMPILATIONIS.

#### 1. Quis qua aetate confecerit.

Gregorius IX. eodem quo apostolicam adeptus est dignitatem anno (1227.) consilium cepisse dicitur<sup>1</sup> novae decretalium epistolarum compilationis faciendae. Ad quod consilium non ea, quam ipse in Bulla *Rex pacificus* protulit causa commotus fuisse luculente apparet, — scilicet: *diversas constitutiones et decretales epistolas praedecessorum . . . in diversa dispersas volumina, quarum aliquae propter nimiam similitudinem, et quaedam propter contrarietatem, nonnullae etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur, aliquae vero vagabantur extra volumina supra dicta, quae tanquam incertae frequenter in iudiciis vacillabant* — contra id sibi propositum videtur, ut Romani pontificatus auctoritatem potestatemque amplificaret omnes anterioris iuris fontes in unum et pontificum quidem librum colligendo<sup>2</sup>. Itaque factum est, ut Papa capellanum et poenitentiarium suum *Raymundum de Peñaforte* ao. 1230. operam suscipere iuberet, et decretalium librum parvo temporis spatio intermisso completum Non. Sept. ao. 1234. *Bononiensi* et *Parisiensi* transmitteret universitatibus, quo universi uterentur in scholis et iudiciis, aperte inhibens, ne quis

novum componere conaretur absque speciali apostolicae sedis licentia.

#### 2. Quemadmodum inscribatur liber. Quomodo canones distributi sint.

Gregorius ipse compilationi nullum imposuit nomen, quae in codicibus manu scriptis *Decretales Gregorii IX.* vocata, eodem nomine etiam nunc appellatur. Forma quoque libri inde ab illo tempore mutata non est nihilque additum, nisi ex Innocentii IV. temporibus, qui suas et Gregorii ipsius quasdam epistolas in Gregorianam inseri compilationem iussit<sup>3</sup>, nulla decessoris interdicti ratione habita, quo ne liber ullo modo mutaretur strictissime fuit prohibitum. —

Quinque constat partibus (libris) compilatio, 185 titulis, 1871 capitulis, quae quo modo distributa sint ex tabula infra scripta intelligi potest<sup>4</sup>.

#### 3. Ex quibus fontibus Raymundus hauserit canones.

Canones, quos congregavit Raymundus, non solum ex paparum excerptis epistolis, quarum copia ita praevalet, ut inde nomen libro haud iniuste datum esse videatur, sed etiam fragmenta ex canonibus conciliorum, capitularibus regum Francorum, patrum

<sup>1</sup> Ioan. Andreae Novella in Decret. ap. Schulte Gesch. d. Quellen und Literat. d. can. Rechts (Stuttgart 1875 sqq.) I, 243.

<sup>2</sup> Cf. Schulte l. c. II, 4 sqq.

<sup>3</sup> Cf. Codicem, quem a me lit. G significatum esse infra videbis, Co.I Regiment. no. 1769, Col. Vratislav. no. II. F. 29. Col. Berolin. fol. no. 17.

<sup>4</sup> Cf. tab. pag. XIX.



|          |               |          |               |          |            |          |              |                   |            |                      |            |
|----------|---------------|----------|---------------|----------|------------|----------|--------------|-------------------|------------|----------------------|------------|
| Ja. 8842 | 21 (3, 28)    | Ja. 8875 | 3 (3, 24)     | Ja. 9100 | 7 (2, 27)  | Ja. 9238 | 7 (3, 5)     | Ja. 9676          | 20 (3, 20) | Ja. 10266            | 3 (4, 30)  |
| 8843     | 3 (3, 47)     | 8878     | 20 (3, 43)    | 9101     | 8 (5, 33)  | 9239     | 5 (3, 31)    | 9677              | 5 (4, 11)  | 10267                | 3 (4, 38)  |
| 8847     | 3 (4, 2, 28)  | 8880     | 1 (3, 41)     | 9102     | 3 (1, 9)   | 9241     | 7 (3, 30)    | 9678              | 10 (2, 13) | 10268                | 11 (4, 47) |
| 8848     | 8 (4, 2)      | 8881     | 1 (3, 18)     | 9103     | 1 (3, 10)  | 9243     | 12 (3, 30)   | 9679              | 2 (5, 20)  | 10269                | 11 (2, 28) |
| 8849     | 7 (4, 2)      | 8882     | 6 (4, 14, 17) | 9104     | 19 (4, 1)  | 9244     | 16 (3, 4)    | 9680              | 9 (5, 23)  | 10270                | 12 (5, 6)  |
| 8849     | 6 (5, 20)     | 8883     | 3 (4, 13)     | 9105     | 5 (4, 1)   | 9244     | 14 (4, 29)   | 9682              | 10 (4, 3)  | 10272                | 17 (5, 20) |
| 8844     | 1 (4, 11, 11) | 8884     | 5 (4, 31)     | 9106     | 1 (5, 17)  | 9245     | 17 (5, 3)    | 9683              | 11 (4, 3)  | 10273                | 16 (5, 30) |
| 8845     | 1 (4, 20)     | 8885     | 1 (2, 30)     | 9107     | 9 (3, 26)  | 9246     | 25 (3, 26)   | 9685              | 2 (4, 24)  | 10274                | 11 (5, 20) |
| 8847     | 3 (5, 35)     | 8887     | 1 (5, 30)     | 9108     | 1 (5, 19)  | 9247     | 7 (4, 35)    | 9686              | 5 (5, 10)  | 10275                | 29 (2, 28) |
| 8848     | 3 (4, 7)      | 8888     | 2 (5, 20)     | 9109     | 1 (5, 21)  | 9249     | 3 (4, 15)    | 9687              | 8 (2, 2)   | 10278                | 2 (4, 18)  |
| 8849     | 2 (4, 8)      | 8889     | 2 (5, 20)     | 9110     | 1 (4, 16)  | 9250     | 1 (4, 21)    | 9723              | 11 (3, 20) | 10279                | 11 (4, 24) |
| 8849     | 2 (4, 3)      | 8890     | 4 (5, 20)     | 9111     | 2 (4, 13)  | 9251     | 5 (4, 1)     | 9874              | 7 (5, 28)  | 10280                | 24 (4, 1)  |
| 8849     | 9 (4, 17)     | 8890     | 1 (4, 35)     | 9118     | 10 (4, 4)  | 9251     | 1 (5, 21)    | 9875              | 2 (4, 24)  | 10281                | 11 (5, 27) |
| 8850     | 9 (4, 20)     | 8890     | 8 (2, 20)     | 9119     | 3 (3, 32)  | 9252     | 8 (2, 26)    | 9876              | 3 (4, 21)  | 10281                | 1 (4, 11)  |
| 8851     | 18 (2, 28)    | 8891     | 7 (3, 30)     | 9121     | 9 (5, 19)  | 9256     | 2 (2, 19)    | 9877              | 2 (5, 3)   | 10282                | 5 (4, 13)  |
| 8852     | 6 (4, 11)     | 8895     | 18 (2, 20)    | 9122     | 17 (2, 20) | 9258     | 2 (1, 30)    | 9878              | 2 (5, 3)   | 10282                | 7 (5, 38)  |
| 8853     | 7 (3, 32)     | 8897     | 17 (1, 20)    | 9123     | 3 (2, 21)  | 9259     | 1 (5, 21)    | 9879              | 1 (6, 30)  | 10283                | 13 (2, 23) |
| 8854     | 15 (3, 30)    | 8898     | 8 (2, 20)     | 9124     | 11 (3, 30) | 9260     | 1 (4, 15)    | 9879              | 11 (4, 9)  | 10283                | 15 (5, 18) |
| 8857     | 2 (4, 11)     | 8899     | 4 (4, 17)     | 9125     | 2 (2, 14)  | 9262     | 2 (4, 17)    | 9879              | 10 (2, 27) | 10286                | 10 (2, 27) |
| 8858     | 9 (2, 13)     | 8898     | 9 (2, 13)     | 9126     | 8 (1, 6)   | 9264     | 2 (4, 28)    | 11. Urban. III.   | ...        | 10287                | 9 (2, 31)  |
| 8860     | 7 (4, 1)      | 8899     | 1 (4, 28)     | 9128     | 5 (4, 3)   | 9266     | 11 (4, 6)    | (1157-87.)        | ...        | 10291                | 12 (5, 24) |
| 8861     | 1 (4, 8)      | 9000     | 21 (2, 20)    | 9129     | 5 (4, 3)   | 9268     | 1 (3, 42)    | Ja. 9866          | 4 (3, 36)  | 10292                | 9 (5, 6)   |
| 8862     | 7 (2, 13)     | 9001     | 3 (4, 31)     | 9131     | 14 (3, 30) | 9269     | 3 (5, 10)    | 9867              | 10 (3, 19) | CXCI.                | 3 (4, 18)  |
| 8868     | 16 (3, 38)    | 9002     | 2 (4, 7)      | 9131     | 1 (4, 6)   | 9270     | 9 (5, 42)    | 9870              | 28 (4, 4)  | 17. Coelestinus III. | ...        |
| 8868     | 9 (3, 3)      | 9001     | 2 (5, 30)     | 9133     | 6 (3, 28)  | 9271     | 6 (4, 17)    | 9870              | 28 (4, 4)  | (1191-87.)           | ...        |
| 8869     | 10 (2, 20)    | 9005     | 1 (4, 15)     | 9133     | 6 (4, 17)  | 9275     | 5 (4, 17)    | 9871              | 10 (4, 2)  | Ja. 10647            | 10 (3, 22) |
| 8870     | 11 (4, 17)    | 9007     | 2 (5, 21)     | 9139     | 1 (4, 12)  | 9281     | 7 (4, 3)     | 9871              | 10 (4, 2)  | 10648                | 9 (3, 28)  |
| 8871     | 3 (5, 27)     | 9008     | 1 (5, 32)     | 9141     | 2 (3, 32)  | 9284     | 6 (1, 3)     | 9872              | 1 (5, 32)  | 10649                | 9 (3, 28)  |
| 8872     | 7 (3, 21)     | 9011     | 1 (4, 2)      | 9143     | 3 (4, 1)   | 9284     | 3 (4, 16)    | 9873              | 6 (4, 19)  | 10650                | 11 (5, 35) |
| 8874     | 2 (5, 31)     | 9019     | 9 (3, 3)      | 9143     | 1 (2, 20)  | 9300     | 6 (4, 16)    | 9874              | 3 (4, 8)   | 10651                | 8 (4, 13)  |
| 8876     | 2 (4, 11)     | 9044     | 2 (4, 11)     | 9145     | 1 (2, 20)  | 9309     | 2 (4, 1, 28) | 9876              | 2 (5, 28)  | 10652                | 21 (3, 30) |
| 8877     | 9 (5, 38)     | 9044     | 3 (4, 11)     | 9145     | 1 (2, 20)  | 9310     | 25 (2, 28)   | 9877              | 2 (4, 20)  | 10653                | 2 (5, 30)  |
| 8878     | 17 (2, 28)    | 9042     | 1 (2, 14)     | 9146     | 1 (3, 20)  | 9311     | 13 (2, 28)   | 9879              | 4 (2, 14)  | 10654                | 21 (2, 8)  |
| 8880     | 1 (3, 3)      | 9043     | 9 (3, 43)     | 9146     | 1 (2, 1)   | 9313     | 3 (5, 37)    | 9880              | 4 (3, 20)  | 10656                | 1 (5, 30)  |
| 8881     | 1 (4, 2)      | 9046     | 3 (4, 5)      | 9147     | 1 (2, 1)   | 9315     | 2 (4, 3)     | 9881              | 4 (3, 20)  | 10657                | 2 (5, 3)   |
| 8882     | 10 (1, 17)    | 9046     | 9 (2, 28)     | 9147     | 5 (5, 14)  | 9316     | 2 (4, 3)     | 9882              | 1 (2, 21)  | 10658                | 3 (4, 20)  |
| 8883     | 6 (1, 35)     | 9048     | 3 (4, 6)      | 9147     | 1 (4, 13)  | 9321     | 2 (3, 34)    | 9882              | 11 (4, 2)  | 10659                | 2 (5, 11)  |
| 8884     | 3 (3, 7)      | 9048     | 9 (3, 20)     | 9148     | 1 (4, 11)  | 9329     | 1 (2, 21)    | 9882              | 11 (4, 2)  | 10662                | 2 (5, 31)  |
| 8886     | 2 (5, 19)     | 9049     | 7 (2, 20)     | 9148     | 1 (5, 28)  | 9331     | 29 (2, 28)   | 9885              | 25 (2, 20) | 10672                | 10 (2, 20) |
| 8887     | 3 (4, 11)     | 9049     | 6 (3, 38)     | 9150     | 9 (3, 34)  | 9332     | 7 (5, 46)    | 9886              | 12 (3, 39) | 10676                | 2 (4, 28)  |
| 8888     | 5 (3, 30)     | 9023     | 2 (5, 3)      | 9151     | 6 (2, 2)   | 9333     | 10 (3, 38)   | 9888              | 10 (5, 20) | 10677                | 3 (5, 31)  |
| 8889     | 4 (1, 31)     | 9022     | 2 (5, 23)     | 9151     | 1 (4, 3)   | 9335     | 27 (2, 28)   | 9889              | 13 (5, 21) | 10678                | 25 (5, 29) |
| 8893     | 1 (2, 8)      | 9025     | 1 (5, 33)     | 9155     | 12 (2, 28) | 9337     | 22 (2, 38)   | 9890              | 3 (5, 20)  | 10678                | 15 (3, 21) |
| 8896     | 11 (2, 20)    | 9027     | 6 (5, 19)     | 9156     | 5 (4, 20)  | 9337     | 12 (3, 20)   | 9891              | 8 (3, 28)  | 10682                | 12 (2, 32) |
| 8898     | 5 (1, 36)     | 9028     | 13 (5, 3)     | 9157     | 8 (3, 24)  | 9355     | 27 (2, 28)   | 9892              | 1 (5, 30)  | 10683                | 13 (4, 16) |
| 8901     | 11 (4, 20)    | 9029     | 10 (5, 39)    | 9158     | 4 (3, 28)  | 9355     | 22 (2, 38)   | 9893              | 1 (5, 30)  | 10685                | 11 (2, 31) |
| 9001     | 21 (2, 28)    | 9030     | 30 (2, 28)    | 9162     | 8 (4, 36)  | 9359     | 4 (4, 14)    | 9894              | 8 (3, 28)  | 10686                | 23 (3, 20) |
| 9002     | 1 (4, 14)     | 9031     | 11 (2, 20)    | 9163     | 4 (1, 36)  | 9359     | 4 (4, 22)    | 15. Gregor. VIII. | ...        | 10689                | 10 (4, 17) |
| 9003     | 13 (5, 1)     | 9031     | 9 (4, 2)      | 9165     | 5 (4, 29)  | 9377     | 7 (5, 34)    | (1187-77.)        | ...        | 10689                | 9 (5, 13)  |
| 9004     | 11 (5, 30)    | 9032     | 4 (4, 4)      | 9165     | 3 (3, 32)  | 9377     | 2 (2, 2)     | Ja. 10011         | 1 (2, 24)  | 10691                | 1 (5, 35)  |
| 9005     | 2 (4, 8)      | 9032     | 6 (5, 34)     | 9165     | 3 (3, 32)  | 9388     | 12 (3, 3)    | 10012             | 9 (3, 1)   | 10692                | 1 (5, 35)  |
| 9006     | 15 (1, 20)    | 9033     | 5 (2, 21)     | 9167     | 13 (2, 20) | 9386     | 15 (4, 1)    | 10013             | 4 (2, 19)  | 10695                | 9 (5, 11)  |
| 9007     | 1 (1, 22)     | 9031     | 3 (2, 21)     | 9168     | 35 (2, 28) | 9370     | 10 (4, 2)    | 10013             | 4 (2, 19)  | 10695                | 11 (4, 17) |
| 9008     | 8 (3, 26)     | 9035     | 5 (3, 28)     | 9169     | 2 (2, 9)   | 9382     | 11 (1, 2)    | 16. Clemens III.  | ...        | 10698                | 28 (5, 3)  |
| 9008     | 9 (3, 30)     | 9036     | 3 (3, 32)     | 9170     | 11 (5, 3)  | 9382     | 10 (1, 6)    | (1187-99.)        | ...        | 10698                | 28 (5, 3)  |
| 9010     | 13 (5, 3)     | 9039     | 25 (2, 20)    | 9171     | 4 (5, 27)  | 9382     | 6 (1, 29)    | Ja. 10023         | 15 (5, 40) | 10700                | 8 (4, 14)  |
| 9011     | 10 (2, 23)    | 9039     | 8 (5, 6)      | 9172     | 11 (2, 28) | 9382     | 1 (2, 10)    | 10030             | 19 (4, 1)  | 10701                | 8 (5, 3)   |
| 9012     | 3 (2, 19)     | 9040     | 7 (5, 19)     | 9173     | 11 (4, 15) | 9382     | 3 (2, 24)    | 10031             | 1 (5, 2)   | 10702                | 14 (3, 20) |
| 9013     | 6 (1, 3)      | 9040     | 1 (5, 6)      | 9174     | 4 (4, 9)   | 9382     | 5 (2, 26)    | 10032             | 4 (2, 15)  | 10704                | 7 (1, 3)   |
| 9014     | 3 (3, 35)     | 9043     | 8 (5, 19)     | 9176     | 10 (3, 30) | 9382     | 5 (2, 28)    | 10039             | 12 (5, 12) | 10706                | 22 (5, 30) |
| 9015     | 4 (3, 34)     | 9044     | 4 (2, 21)     | 9177     | 4 (4, 19)  | 9382     | 6 (2, 28)    | 10040             | 6 (2, 19)  | 10707                | 29 (5, 39) |
| 9016     | 7 (3, 31)     | 9045     | 9 (1, 20)     | 9178     | 3 (2, 9)   | 9382     | 8 (2, 28)    | 10041             | 13 (3, 31) | 10716                | 7 (5, 3)   |
| 9019     | 8 (5, 31)     | 9045     | 5 (2, 13)     | 9178     | 5 (5, 38)  | 9382     | 2 (2, 28)    | 10043             | 1 (2, 10)  | 10717                | 2 (5, 3)   |
| 9020     | 3 (5, 17)     | 9046     | 6 (3, 3)      | 9181     | 5 (4, 18)  | 9382     | 20 (2, 28)   | 10043             | 1 (2, 10)  | 10717                | 2 (5, 3)   |
| 9021     | 8 (5, 12)     | 9046     | 5 (1, 14)     | 9182     | 3 (4, 9)   | 9382     | 32 (2, 28)   | 10044             | 23 (5, 29) | 10718                | 11 (4, 6)  |
| 9022     | 6 (1, 23)     | 9048     | 2 (1, 17)     | 9183     | 4 (4, 15)  | 9382     | 7 (3, 1)     | 10047             | 15 (5, 39) | 10719                | 2 (5, 8)   |
| 9024     | 12 (3, 30)    | 9050     | 3 (2, 13)     | 9185     | 8 (4, 1)   | 9382     | 4 (3, 3)     | 10048             | 6 (2, 19)  | 10720                | 6 (5, 10)  |
| 9025     | 3 (5, 18)     | 9051     | 14 (3, 38)    | 9185     | 10 (5, 3)  | 9382     | 3 (3, 24)    | 10049             | 2 (5, 7)   | 10721                | 6 (1, 3)   |
| 9027     | 2 (4, 19)     | 9052     | 6 (3, 4)      | 9186     | 3 (4, 21)  | 9382     | 13 (3, 38)   | 10050             | 25 (5, 3)  | 10722                | 6 (1, 18)  |
| 9029     | 3 (2, 28)     | 9053     | 1 (5, 30)     | 9187     | 6 (5, 12)  | 9382     | 15 (5, 38)   | 10052             | 12 (4, 17) | 10723                | 1 (4, 15)  |
| 9031     | 3 (1, 36)     | 9053     | 3 (1, 20)     | 9188     | 6 (5, 24)  | 9382     | 17 (3, 38)   | 10051             | 7 (4, 11)  | 10724                | 2 (5, 14)  |
| 9033     | 15 (2, 28)    | 9057     | 6 (3, 2)      | 9190     | 1 (2, 4)   | 9382     | 1 (3, 40)    | 10055             | 4 (3, 7)   | 10729                | 2 (4, 19)  |
| 9034     | 9 (4, 11)     | 9059     | 6 (3, 5)      | 9193     | 8 (3, 39)  | 9382     | 5 (3, 50)    | 10066             | 15 (4, 6)  | 10730                | 13 (1, 3)  |
| 9037     | 24 (2, 28)    | 9060     | 5 (1, 17)     | 9196     | 2 (3, 40)  | 9382     | 6 (3, 50)    | ...               | 3 (4, 10)  | 10731                | 6 (4, 9)   |
| 9037     | 3 (5, 8)      | 9061     | 12 (3, 38)    | 9197     | 7 (5, 13)  | 9382     | 3 (2, 24)    | 9068              | 25 (5, 29) | 10732                | 12 (5, 11) |
| 9038     | 31 (2, 28)    | 9062     | 7 (3, 50)     | 9198     | 3 (4, 11)  | 9382     | 1 (1, 18)    | 10070             | 10 (5, 6)  | 10733                | 4 (4, 18)  |
| 9039     | 33 (2, 28)    | 9065     | 10 (4, 21)    | 9203     | 3 (3, 24)  | 9382     | 9 (5, 33)    | 10071             | 38 (2, 28) | 10734                | 3 (4, 11)  |
| 9040     | 5 (2, 27)     | 9066     | 7 (4, 17)     | 9203     | 4 (4, 5)   | 9382     | 12 (4, 6)    | 10072             | 6 (3, 19)  | 10735                | 1 (2, 25)  |
| 9041     | 13 (1, 20)    | 9067     | 6 (2, 20)     | 9204     | 4 (4, 17)  | 9382     | 10 (4, 17)   | 10073             | 12 (4, 3)  | 10736                | 10 (2, 25) |
| 9043     | 3 (5, 35)     | 9067     | 5 (3, 30)     | 9205     | 3 (4, 17)  | 9382     | 1 (5, 3)     | 10074             | 1 (5, 3)   | 10737                | 1 (5, 3)   |
| 9044     | 1 (4, 3)      | 9070     | 1 (4, 6)      | 9206     | 9 (2, 28)  | 9382     | 4 (3, 2)     | 10075             | 6 (2, 19)  | 10738                | 1 (5, 3)   |
| 9042     | 9 (2, 27)     | 9071     | 6 (5, 12)     | 9207     | 10 (2, 28) | 9382     | 13 (3, 38)   | 10076             | 2 (5, 3)   | 10739                | 1 (5, 3)   |
| 9043     | 2 (4, 2)      | 9071     | 3 (5, 25)     | 9207     | 11 (1, 1)  | 9382     | 15 (5, 38)   | 10077             | 3 (5, 29)  | 10740                | 10 (4, 1)  |
| 9044     | 5 (5, 4)      | 9072     | 1 (3, 16)     | 9207     | 11 (       |          |              |                   |            |                      |            |

















Eodem modo capitulorum quorum ap. Raymundum 1971 est numerus, ex compilat. I: 747, ex II: 259 (+4), ex III: 459, ex IV: 174, ex V: 132, ex omnibus igitur 1771 excerpta sunt, ita ut, quom Gregorii IX. 191 sint, IX. tantummodo antiquioris iuris capitula in Raymundi compilatione exstare, quae in nulla inveniuntur antiqua<sup>1</sup>, ex tabula infra scripta percipiatur.

|                          |                        |                        |
|--------------------------|------------------------|------------------------|
| Tit. I, c. 1 D 1, 1, 1   | I, VI, 21 C 9          | I, XIV, 12 D 2         |
| 2 D 2, 1, 1              | 25 C 10                | 13 D 9                 |
| II, 1 A 1, 1, 1          | 26 C 11                | 14 D 4                 |
| 2 A 2, 1, 1              | 27 C 12                | 15 E 1, 4, 8           |
| 3 A 3, 1, 1              | 28 C 13                | XV, un. C. un. 1, 11   |
| 4 A 7                    | 29 C 14                | XVI, 1 C. un. 1, 12    |
| 5 A 6                    | 30 C 15                | 2 E un. 1, 9           |
| 6 C 1, 1, 1              | 31 C 16                | 3 Gregor. IX.          |
| 7 C 2                    | 32 C 17                | XVII, 1 C 1, 1, 9      |
| 8 C 4                    | 33 C 18                | 2 A 2, 1, 9            |
| 9 C 5                    | 34 C 19                | 3 A 3                  |
| 10 C 3 de foro comp.     | 35 D 1, 1, 3           | 4 A 4                  |
| 2, 2                     | 36 D 2                 | 5 A 6                  |
| 11 C 12 de iur. 2, 15    | 37 D 3                 | 6 A 7                  |
| 12 E 3, 1, 1             | 38 D 4                 | 7 A 8                  |
| 13 Greg. IX.             | 39 D 5                 | 8 A 10                 |
| III, 1 A 1, 1, 2         | 40 D 6                 | 9 A 11                 |
| 2 A 2                    | 41 D 8                 | 10 A 12                |
| 3 A 3                    | 42 D 9                 | 11 B 1, 1, 9           |
| 4 A 4                    | 43 D 10                | 12 B 3                 |
| 5 A 5                    | 44 D 11                | 13 A 4                 |
| 6 B 1, 1, 2              | 45 E 4 de const. 1, 1  | 14 B 5                 |
| 7 B 3                    | 46 E 1, 1, 5           | 15 C 4 de vit. et hon. |
| 8 B 6                    | 47 E 5                 | 3, 1                   |
| 9 B 7                    | 48 E 6                 | 16 D un. 1, 9          |
| 10 B 1                   | 49—60 Gregor. IX.      | 17 E un. 1, 11         |
| 11 B 5                   | VII, 1 C 1, 1, 5       | 18 Greg. IX.           |
| 12 B 8                   | 2 C 2                  | XVIII, 1 A 1, 1, 10    |
| 13 B 9                   | 3 C 3                  | 1 A 3                  |
| 14 C 3, 1, 2             | 4 C 4                  | 3 A 4                  |
| 15 C 4                   | VIII, 1 B 1, 1, 1      | 4 A 3                  |
| 16 C 5                   | 2 B 2                  | 5 A 5                  |
| 17 C 7                   | 3 C 1, 1, 7            | 6 C un. 1, 15          |
| 18 C 8                   | 1 C 2                  | 7 Coll. Luensis        |
| 19 C 9                   | 5 C 3                  | 8 Greg. IX.            |
| 20 C 10                  | 6 D un. 1, 1           | XIX, un. A. un. 1, 11  |
| 21 C 11                  | 8 E un. 1, 6           | XX, 1 A 1, 1, 12       |
| 22 C 12                  | IX, 1 A 2, 1, 5        | 2 de cler. pugn.       |
| 23 C 13                  | 2 A 3                  | 5, 12                  |
| 24 D 1, 1, 2             | 3 A 4                  | 2 A 3, 1, 10           |
| 25 D 2                   | 4 A 4 de festam.       | 3 B un. 1, 10          |
| 26 D 3                   | 5 B 3, 1, 5            | 4 B 1 de cler. agr.    |
| 27 D 4                   | 6 B 4                  | 4 C 1, 3, 5            |
| 28 D 5                   | 6 B un. de mai. et ob. | 4 E un. 1, 13          |
| 29 E 3 de off. iud. del. | 1, 15                  | 6 C 2                  |
| 30 E 1, 1, 2             | 8 C 1, 1, 8            | 7 E 2, 1, 10           |
| 31 E 1 de praeb. 3, 4    | 9 C 2                  | XXI, 1 A 2, 1, 13      |
| 32—33 Greg. IX.          | 10 C 3                 | 2 A 3                  |
| IV, 1 A 1, 1, 3          | 11 C 5                 | 3 B 2, 1, 11           |
| 2 C 1, 1, 3              | 12 D un. 1, 5          | 4 C 1, 1, 14           |
| 3 C 2                    | 13 E 1, 1, 7           | 5 C 2                  |
| 4 C 3                    | 14 E 3                 | 6 D un. 1, 10          |
| 5 C 4                    | 15 E 2                 | 7                      |
| 6 C 5                    | X, 1 B 1, 1, 6         | XXII, 1 A 1, 1, 14     |
| 7 C 6                    | 2 B 2                  | 2 C 1, 1, 6            |
| 8 C 7                    | 3 D 1, 1, 6            | 3 E un. 1, 12          |
| 9 E 1, 1, 3              | 4 D 2                  | XXIII, 1 A 2, 1, 15    |
| 10 E 1 de adult. 3, 8    | 5 D 2 de praeb. 3, 2   | 2 A 3                  |
| V, 1 C 1, 1, 4           | XI, 1 A 1, 1, 6        | 3 A 1                  |
| 3 C 3                    | 2 A 2                  | 4 A 4                  |
| 4 C 4                    | 3 A 3                  | 5 A 5                  |
| 5 C 5                    | 5 A 1                  | 6 A 4 de poen. 5, 32   |
| 6 E 1, 1, 4              | 6 A 3 de elect. 1, 4   | 7 D 1, 1, 11           |
| VI, 1 A 1, 1, 4          | 7 A 1                  | 8 D 2                  |
| 2 A 2                    | 8 A 11 de iur. 2, 17   | 9 D 3                  |
| 3 A 11                   | 9 B 1, 1, 7            | 10 E 1, 1, 13          |
| 4 A 21                   | 10 C 2, 1, 9           | XXIV, 1 A 1, 1, 16     |
| 5 A B                    | 11 C 3                 | 2 A 2                  |
| 6 A 15                   | 12 C 1                 | 3 A 3                  |
| 7 A 16                   | 13 C 5                 | 4 A 4                  |
| 8 A 17                   | 14 D 2 de ad. 1, 7     | 5 A 5                  |
| 9 A 18                   | 15 D 1, 1, 7           | 6 A 6                  |
| 10 A 22                  | 16 Gregor. IX.         | 7 D un. 1, 15          |
| 11 B 1, 1, 3             | 17                     | 8 Greg. IX.            |
| 12 B 3                   | XII, un. C. un. 1, 10  | 2 A 2                  |
| 13 B 6                   | XIII, 1 A un. 1, 7     | 3 A 3                  |
| 14 B 7                   | XIV, 1 A un. 1, 8      | 4 A 4                  |
| 15 B 7                   | 2 Gregor. IX.          | 5 A 5                  |
| 16 C 1, 1, 6             | 1 A 5                  | 6 A 6                  |
| 17 C 2                   | 5 un. 1, 17            | 7 B 1, 1, 16           |
| 18 C 3                   | 6 E un. 1, 11          | 8 B 3                  |
| 19 C 4                   | 7 B 2                  | 9 C 4                  |
| 20 C 5                   | 8 B 5                  | 10 B 5                 |
| 21 C 6                   | 9 C 6                  | 11 E un. 1, 20         |
| 22 C 7                   | 10 C 7                 | XXXVII, 1 A un. 1, 28  |
| 23 C 8                   | 11 D 1, 1, 8           | 2 C 3 ne cler. 3, 38   |
|                          |                        | 3 Greg. IX.            |
|                          |                        | XXXVIII, 1 A un. 1, 29 |
|                          |                        | 2 B 1, 1, 18           |
|                          |                        | 3 B 3                  |
|                          |                        | 4 C 1, 1, 22           |
|                          |                        | 5 C 2                  |
|                          |                        | 6 D 1, 1, 16           |
|                          |                        | 7 D 2                  |
|                          |                        | 8 E 1, 1, 22           |

1) c. 7, (1, 18); c. 7, (1, 21); c. 10, (3, 34); c. 6, (4, 11); c. 11, 17, (5, 6); c. 9, (5, 33); c. 16, (5, 33); c. 45, (5, 39).

|                       |
|-----------------------|
| I, XXIX, 10 A 15      |
| 11 A 16               |
| 12 A 17               |
| 13 A 18               |
| 14 A 19               |
| 15 A 20               |
| 16 A 21               |
| 17 A 1 qui sibi 4, 18 |
| 18 A 2, 1, 12         |
| 19 A 22, 2, 21        |
| 20 A 23               |
| 21 B 3, 1, 12         |
| 22 B 1, 1, 18         |
| 23 C 2                |
| 24 C 3                |
| 25 C 4                |
| 26 C 5                |
| 27 C 6                |
| 28 C 7                |
| 29 C 8                |
| 30 C 9                |
| 31 C 10               |
| 32 C 11               |
| 33 C 1 de rer. perm.  |
| 34 C 1 de paroch.     |
| 35 D 1, 4, 12         |
| 36 D 2                |
| 37 E 2, 1, 5          |
| 38—43 Gregor. IX.     |

|                    |
|--------------------|
| XXX, 1 A un. 1, 22 |
| 2 B un. 1, 13      |
| 3 C 1, 1, 19       |
| 4 C 2              |
| 5 C 3              |
| 6 C 4              |
| 7 C 5              |
| 8—10 Greg. IX.     |
| XXVI, 1 A 1, 25    |
| 2 A 6              |
| 3 A 3              |
| 4 A 4              |
| 5 A 7              |
| 6 B 2, 1, 14       |
| 7 C 1, 1, 20       |
| 8 C 2              |
| 9 C 3              |
| 10 C 4             |
| 11 C 5             |
| 12 C 6             |
| 13 D 1, 1, 13      |
| 14 D 2             |
| 15 D 3             |
| 16 E 1, 1, 16      |
| 17 E 2             |
| 18 E 4             |
| 19 Greg. IX.       |
| 20                 |

|                         |
|-------------------------|
| XXXII, 1 E 1 de postul. |
| 1, 21                   |
| 2 Greg. IX.             |
| XXXIII, 1 A 1, 25       |
| 2 A 2                   |
| 3 A 2                   |
| 4 A 5                   |
| 5 C 1, 1, 21            |
| 6 C 2                   |
| 7 C 3                   |
| 8 C 4                   |
| 9 D 1, 1, 14            |
| 10 D 2                  |
| 11 E 1, 1, 18           |
| 12 E 3                  |
| 13—17 Gregor. IX.       |

|                 |
|-----------------|
| XXXV, 1 A 1, 24 |
| 2 A 2           |
| XXXV, 1 A 1, 26 |
| 2 A 2           |
| 3 A 3           |
| 4 A 4           |
| 5 A 5           |
| 6 A 6           |
| 7 D un. 1, 15   |
| 8 Greg. IX.     |

|                        |
|------------------------|
| XXXVI, 1 A 1, 17       |
| 2 A 2                  |
| 3 A 3                  |
| 4 A 4                  |
| 5 A 5                  |
| 6 A 6                  |
| 7 B 1, 1, 16           |
| 8 B 3                  |
| 9 C 4                  |
| 10 B 5                 |
| 11 E un. 1, 20         |
| XXXVII, 1 A un. 1, 28  |
| 2 C 3 ne cler. 3, 38   |
| 3 Greg. IX.            |
| XXXVIII, 1 A un. 1, 29 |
| 2 B 1, 1, 18           |
| 3 B 3                  |
| 4 C 1, 1, 22           |
| 5 C 2                  |
| 6 D 1, 1, 16           |
| 7 D 2                  |
| 8 E 1, 1, 22           |

|                            |
|----------------------------|
| I, XXXVIII, 9 E 2          |
| 10—15 Gregor. IX.          |
| XXXIX, un. A. un. 1,       |
| post 29                    |
| XL, 1 A 1, 1, 30           |
| 2 A 2                      |
| 3 B un. 1, 19              |
| 1 C 1, 1, 23               |
| 5 C 2                      |
| 6 C 3                      |
| 7 Greg. IX.                |
| XLII, 1 A un. 1, 31        |
| 2 C 1, 1, 21               |
| 3 C 2                      |
| 4 C 3                      |
| 5 C 4                      |
| 6 D un. 1, 17              |
| 7 E 1, 1, 23               |
| 8—10 Greg. IX.             |
| XLIII, 1 A un. 1, 32       |
| 14, 1, 2, 19               |
| 2 Greg. IX.                |
| XLIII, 1 A 4 de for. comp. |
| 2, 2                       |
| 2 B 1, 1, 20               |
| 3 B 2                      |
| 4 C 1, 1, 25               |
| 5 C 2                      |
| 6 C 3                      |
| 7 C 4                      |
| 8 D 1, 1, 18               |
| 9 D 2                      |
| 10 E 1, 1, 21              |
| 11 E 2                     |
| 12—14 Greg. IX.            |

|                        |
|------------------------|
| Lib. II                |
| Th. I, c. 1 A 1 2, 1   |
| 2 A 2                  |
| 3 A 5                  |
| 4 A 6                  |
| 5 A 7                  |
| 6 A 1 de appell. 2, 20 |
| 7 A 2, 1               |
| 8 A 8                  |
| 9 B 2, 2, 1            |
| 10 B 3                 |
| 11 B 4                 |
| 12 C 2, 2, 1           |
| 13 C 3                 |
| 14 C 3 de exc. 2, 16   |
| 15 C 3 de cont. ut.    |
| 2, 20                  |
| 16 C 1 de cler. 3, 38  |
| 17 C 1 de aenus. 5, 1  |
| 18 D 1, 2, 1           |
| 19 E 1, 2, 1           |
| 20 E 3                 |
| 21 E 5                 |

|                 |
|-----------------|
| II, 1 A 3, 2, 2 |
| 2, 2            |
| 3 A 1           |
| 4 A 5           |
| 5 A 7           |
| 6 B 2, 2, 2     |
| 7 B 3           |
| 8 B 4           |
| 9 B 5           |
| 10 C 1, 2, 2    |
| 11 C 2          |
| 12 C 4          |
| 13 D 1, 2, 2    |
| 14 D 3          |
| 15 E 1, 2, 2    |
| 16—20 Greg. IX. |

|                      |
|----------------------|
| III, 1 A 1, 2, 3     |
| 2 C 7 de app. 2, 19  |
| 3 Greg. IX.          |
| IV, 1 A 2, 2, 1      |
| 2 B 1, 2, 3          |
| V, un. Greg. IX.     |
| VI, 1 C 1, 2, 3      |
| 2, 2                 |
| 3 C 3                |
| 4 C 4                |
| 5 C 5                |
| 6 C 6                |
| 7 C 7                |
| 8 C 8                |
| 9 C 9                |
| 10 C 10              |
| 11 C 11              |
| 12 C 12              |
| 13 C 13              |
| 14 C 14              |
| 15 C 15              |
| 16 C 16              |
| 17 C 17              |
| 18 C 18              |
| 19 C 19              |
| 20 C 20              |
| 21 C 21              |
| 22 C 22              |
| 23 B 1 de for. comp. |
| 2, 2                 |
| 24 B 5, 2, 13        |
| 25 A 25, 2, 13       |
| 26 E 2, 1, 12        |
| 27 B 4               |
| 28 C 1, 2, 12        |
| 29 C 2               |
| 30 C 3               |
| 31 C 4               |
| 32 C 5               |
| 33 C 6               |
| 34 C 7               |
| 35 C 8               |
| 36 C 9               |
| 37 C 10              |
| 38 C 11              |
| 39 C 12              |
| 40 C 13              |
| 41 C 14              |
| 42 C 15              |
| 43 C 16              |
| 44 C 17              |
| 45 C 18              |
| 46 C 19              |
| 47 C 20              |
| 48 C 21              |
| 49 C 22              |
| 50 C 23              |
| 51 C 24              |
| 52 C 25              |
| 53 C 26              |
| 54 C 27              |
| 55 C 28              |
| 56 C 29              |
| 57 C 30              |
| 58 C 31              |
| 59 C 32              |
| 60 C 33              |
| 61 C 34              |
| 62 C 35              |
| 63 C 36              |
| 64 C 37              |
| 65 C 38              |
| 66 C 39              |
| 67 C 40              |
| 68 C 41              |
| 69 C 42              |
| 70 C 43              |
| 71 C 44              |
| 72 C 45              |
| 73 C 46              |
| 74 C 47              |
| 75 C 48              |
| 76 C 49              |
| 77 C 50              |
| 78 C 51              |
| 79 C 52              |
| 80 C 53              |
| 81 C 54              |
| 82 C 55              |
| 83 C 56              |
| 84 C 57              |
| 85 C 58              |
| 86 C 59              |
| 87 C 60              |
| 88 C 61              |
| 89 C 62              |
| 90 C 63              |
| 91 C 64              |
| 92 C 65              |
| 93 C 66              |
| 94 C 67              |
| 95 C 68              |
| 96 C 69              |
| 97 C 70              |
| 98 C 71              |
| 99 C 72              |
| 100 C 73             |
| 101 C 74             |
| 102 C 75             |
| 103 C 76             |
| 104 C 77             |
| 105 C 78             |
| 106 C 79             |
| 107 C 80             |
| 108 C 81             |
| 109 C 82             |
| 110 C 83             |
| 111 C 84             |
| 112 C 85             |
| 113 C 86             |
| 114 C 87             |
| 115 C 88             |
| 116 C 89             |
| 117 C 90             |
| 118 C 91             |
| 119 C 92             |
| 120 C 93             |
| 121 C 94             |
| 122 C 95             |
| 123 C 96             |
| 124 C 97             |
| 125 C 98             |
| 126 C 99             |
| 127 C 100            |
| 128 C 101            |
| 129 C 102            |
| 130 C 103            |
| 131 C 104            |
| 132 C 105            |
| 133 C 106            |
| 134 C 107            |
| 135 C 108            |
| 136 C 109            |
| 137 C 110            |
| 138 C 111            |
| 139 C 112            |
| 140 C 113            |
| 141 C 114            |
| 142 C 115            |
| 143 C 116            |
| 144 C 117            |
| 145 C 118            |
| 146 C 119            |
| 147 C 120            |
| 148 C 121            |
| 149 C 122            |
| 150 C 123            |
| 151 C 124            |
| 152 C 125            |
| 153 C 126            |
| 154 C 127            |
| 155 C 128            |
| 156 C 129            |
| 157 C 130            |
| 158 C 131            |
| 159 C 132            |
| 160 C 133            |
| 161 C 134            |
| 162 C 135            |
| 163 C 136            |
| 164 C 137            |
| 165 C 138            |
| 166 C 139            |
| 167 C 140            |
| 168 C 141            |
| 169 C 142            |
| 170 C 143            |
| 171 C 144            |
| 172 C 145            |
| 173 C 146            |
| 174 C 147            |
| 175 C 148            |
| 176 C 149            |
| 17                   |





III, XXXIX, 16 C1, 3, 37  
 17 C 2  
 18 C 3  
 19 C 4  
 20 C 5  
 21 C 6  
 22 C 7  
 23 D 2, 3, 18  
 24 E 1, 3, 26  
 25—27 Greg. IX.  
 XL, 1 B un. 5, 20  
 2 C 1, 3, 31  
 3 C 2  
 4 C 3  
 5 D 1 de un. et auct.  
 6 D 1, 3, 14  
 7 D 1 de cel. div.  
 8 C 1, 5  
 9 Greg. IX.  
 10  
 11  
 12  
 13  
 14  
 15  
 16  
 17  
 18  
 19  
 20  
 21  
 22  
 23  
 24  
 25  
 26  
 27  
 28  
 29  
 30  
 31  
 32  
 33  
 34  
 35  
 36  
 37  
 38  
 39  
 40  
 41  
 42  
 43  
 44  
 45  
 46  
 47  
 48  
 49  
 50  
 51  
 52  
 53  
 54  
 55  
 56  
 57  
 58  
 59  
 60  
 61  
 62  
 63  
 64  
 65  
 66  
 67  
 68  
 69  
 70  
 71  
 72  
 73  
 74  
 75  
 76  
 77  
 78  
 79  
 80  
 81  
 82  
 83  
 84  
 85  
 86  
 87  
 88  
 89  
 90  
 91  
 92  
 93  
 94  
 95  
 96  
 97  
 98  
 99  
 100  
 101  
 102  
 103  
 104  
 105  
 106  
 107  
 108  
 109  
 110  
 111  
 112  
 113  
 114  
 115  
 116  
 117  
 118  
 119  
 120  
 121  
 122  
 123  
 124  
 125  
 126  
 127  
 128  
 129  
 130  
 131  
 132  
 133  
 134  
 135  
 136  
 137  
 138  
 139  
 140  
 141  
 142  
 143  
 144  
 145  
 146  
 147  
 148  
 149  
 150  
 151  
 152  
 153  
 154  
 155  
 156  
 157  
 158  
 159  
 160  
 161  
 162  
 163  
 164  
 165  
 166  
 167  
 168  
 169  
 170  
 171  
 172  
 173  
 174  
 175  
 176  
 177  
 178  
 179  
 180  
 181  
 182  
 183  
 184  
 185  
 186  
 187  
 188  
 189  
 190  
 191  
 192  
 193  
 194  
 195  
 196  
 197  
 198  
 199  
 200  
 201  
 202  
 203  
 204  
 205  
 206  
 207  
 208  
 209  
 210  
 211  
 212  
 213  
 214  
 215  
 216  
 217  
 218  
 219  
 220  
 221  
 222  
 223  
 224  
 225  
 226  
 227  
 228  
 229  
 230  
 231  
 232  
 233  
 234  
 235  
 236  
 237  
 238  
 239  
 240  
 241  
 242  
 243  
 244  
 245  
 246  
 247  
 248  
 249  
 250  
 251  
 252  
 253  
 254  
 255  
 256  
 257  
 258  
 259  
 260  
 261  
 262  
 263  
 264  
 265  
 266  
 267  
 268  
 269  
 270  
 271  
 272  
 273  
 274  
 275  
 276  
 277  
 278  
 279  
 280  
 281  
 282  
 283  
 284  
 285  
 286  
 287  
 288  
 289  
 290  
 291  
 292  
 293  
 294  
 295  
 296  
 297  
 298  
 299  
 300  
 301  
 302  
 303  
 304  
 305  
 306  
 307  
 308  
 309  
 310  
 311  
 312  
 313  
 314  
 315  
 316  
 317  
 318  
 319  
 320  
 321  
 322  
 323  
 324  
 325  
 326  
 327  
 328  
 329  
 330  
 331  
 332  
 333  
 334  
 335  
 336  
 337  
 338  
 339  
 340  
 341  
 342  
 343  
 344  
 345  
 346  
 347  
 348  
 349  
 350  
 351  
 352  
 353  
 354  
 355  
 356  
 357  
 358  
 359  
 360  
 361  
 362  
 363  
 364  
 365  
 366  
 367  
 368  
 369  
 370  
 371  
 372  
 373  
 374  
 375  
 376  
 377  
 378  
 379  
 380  
 381  
 382  
 383  
 384  
 385  
 386  
 387  
 388  
 389  
 390  
 391  
 392  
 393  
 394  
 395  
 396  
 397  
 398  
 399  
 400  
 401  
 402  
 403  
 404  
 405  
 406  
 407  
 408  
 409  
 410  
 411  
 412  
 413  
 414  
 415  
 416  
 417  
 418  
 419  
 420  
 421  
 422  
 423  
 424  
 425  
 426  
 427  
 428  
 429  
 430  
 431  
 432  
 433  
 434  
 435  
 436  
 437  
 438  
 439  
 440  
 441  
 442  
 443  
 444  
 445  
 446  
 447  
 448  
 449  
 450  
 451  
 452  
 453  
 454  
 455  
 456  
 457  
 458  
 459  
 460  
 461  
 462  
 463  
 464  
 465  
 466  
 467  
 468  
 469  
 470  
 471  
 472  
 473  
 474  
 475  
 476  
 477  
 478  
 479  
 480  
 481  
 482  
 483  
 484  
 485  
 486  
 487  
 488  
 489  
 490  
 491  
 492  
 493  
 494  
 495  
 496  
 497  
 498  
 499  
 500  
 501  
 502  
 503  
 504  
 505  
 506  
 507  
 508  
 509  
 510  
 511  
 512  
 513  
 514  
 515  
 516  
 517  
 518  
 519  
 520  
 521  
 522  
 523  
 524  
 525  
 526  
 527  
 528  
 529  
 530  
 531  
 532  
 533  
 534  
 535  
 536  
 537  
 538  
 539  
 540  
 541  
 542  
 543  
 544  
 545  
 546  
 547  
 548  
 549  
 550  
 551  
 552  
 553  
 554  
 555  
 556  
 557  
 558  
 559  
 560  
 561  
 562  
 563  
 564  
 565  
 566  
 567  
 568  
 569  
 570  
 571  
 572  
 573  
 574  
 575  
 576  
 577  
 578  
 579  
 580  
 581  
 582  
 583  
 584  
 585  
 586  
 587  
 588  
 589  
 590  
 591  
 592  
 593  
 594  
 595  
 596  
 597  
 598  
 599  
 600  
 601  
 602  
 603  
 604  
 605  
 606  
 607  
 608  
 609  
 610  
 611  
 612  
 613  
 614  
 615  
 616  
 617  
 618  
 619  
 620  
 621  
 622  
 623  
 624  
 625  
 626  
 627  
 628  
 629  
 630  
 631  
 632  
 633  
 634  
 635  
 636  
 637  
 638  
 639  
 640  
 641  
 642  
 643  
 644  
 645  
 646  
 647  
 648  
 649  
 650  
 651  
 652  
 653  
 654  
 655  
 656  
 657  
 658  
 659  
 660  
 661  
 662  
 663  
 664  
 665  
 666  
 667  
 668  
 669  
 670  
 671  
 672  
 673  
 674  
 675  
 676  
 677  
 678  
 679  
 680  
 681  
 682  
 683  
 684  
 685  
 686  
 687  
 688  
 689  
 690  
 691  
 692  
 693  
 694  
 695  
 696  
 697  
 698  
 699  
 700  
 701  
 702  
 703  
 704  
 705  
 706  
 707  
 708  
 709  
 710  
 711  
 712  
 713  
 714  
 715  
 716  
 717  
 718  
 719  
 720  
 721  
 722  
 723  
 724  
 725  
 726  
 727  
 728  
 729  
 730  
 731  
 732  
 733  
 734  
 735  
 736  
 737  
 738  
 739  
 740  
 741  
 742  
 743  
 744  
 745  
 746  
 747  
 748  
 749  
 750  
 751  
 752  
 753  
 754  
 755  
 756  
 757  
 758  
 759  
 760  
 761  
 762  
 763  
 764  
 765  
 766  
 767  
 768  
 769  
 770  
 771  
 772  
 773  
 774  
 775  
 776  
 777  
 778  
 779  
 780  
 781  
 782  
 783  
 784  
 785  
 786  
 787  
 788  
 789  
 790  
 791  
 792  
 793  
 794  
 795  
 796  
 797  
 798  
 799  
 800  
 801  
 802  
 803  
 804  
 805  
 806  
 807  
 808  
 809  
 810  
 811  
 812  
 813  
 814  
 815  
 816  
 817  
 818  
 819  
 820  
 821  
 822  
 823  
 824  
 825  
 826  
 827  
 828  
 829  
 830  
 831  
 832  
 833  
 834  
 835  
 836  
 837  
 838  
 839  
 840  
 841  
 842  
 843  
 844  
 845  
 846  
 847  
 848  
 849  
 850  
 851  
 852  
 853  
 854  
 855  
 856  
 857  
 858  
 859  
 860  
 861  
 862  
 863  
 864  
 865  
 866  
 867  
 868  
 869  
 870  
 871  
 872  
 873  
 874  
 875  
 876  
 877  
 878  
 879  
 880  
 881  
 882  
 883  
 884  
 885  
 886  
 887  
 888  
 889  
 890  
 891  
 892  
 893  
 894  
 895  
 896  
 897  
 898  
 899  
 900  
 901  
 902  
 903  
 904  
 905  
 906  
 907  
 908  
 909  
 910  
 911  
 912  
 913  
 914  
 915  
 916  
 917  
 918  
 919  
 920  
 921  
 922  
 923  
 924  
 925  
 926  
 927  
 928  
 929  
 930  
 931  
 932  
 933  
 934  
 935  
 936  
 937  
 938  
 939  
 940  
 941  
 942  
 943  
 944  
 945  
 946  
 947  
 948  
 949  
 950  
 951  
 952  
 953  
 954  
 955  
 956  
 957  
 958  
 959  
 960  
 961  
 962  
 963  
 964  
 965  
 966  
 967  
 968  
 969  
 970  
 971  
 972  
 973  
 974  
 975  
 976  
 977  
 978  
 979  
 980  
 981  
 982  
 983  
 984  
 985  
 986  
 987  
 988  
 989  
 990  
 991  
 992  
 993  
 994  
 995  
 996  
 997  
 998  
 999  
 1000

IV, 1, 25 C 5  
 26 D 1, 4, 1  
 27 D 2  
 28 E 2, 4, 1  
 29—31 Greg. IX.  
 II, 1 A 2, 4, 2  
 2, 4  
 3, 7  
 4, 5  
 5, 6  
 6, 8  
 7, 9  
 8, 10  
 9, 12  
 10, 13  
 11, 14  
 12 B un. 1, 2  
 13 C 1, 4, 2  
 14 C 2  
 III, 1 A 2, 1, 3  
 2, 3  
 3 D un. 4, 2  
 IV, 1 A 1, 4, 4  
 2, 3  
 3, 5  
 4, 9  
 5 C un. 4, 3  
 V, 1 A 1, 4, 5  
 2, 3  
 3, 4 de spons. 4, 1  
 4, 3, 3, 5  
 5, 6  
 6 C 1, 4, 4  
 7 Greg. IX.  
 VI, 1 A 1, 4, 6  
 2, 3  
 3, 5  
 4, 7  
 5, 8  
 6 B 2, 4, 4  
 7 C 1, 4, 5  
 8 B, 1 A 1, 4, 7  
 2, 2  
 3, 3  
 4 B 1, 4, 5  
 4 B 1, 4, 5  
 5 C un. 1, 6  
 6 C 1, 4, 2  
 7 C 2  
 8 Greg. IX.  
 VII, 1 A 1, 4, 8  
 2, 2  
 3, 3  
 IX, 1 A 1, 4, 9  
 2, 2  
 3, 5  
 4 C un. 4, 7  
 X, un. A un. 4, 10  
 XI, 1 A 1, 4, 11  
 2, 2  
 3, 3  
 4 B 1, 4, 6  
 5 B 2  
 6 C 1, 4, 8  
 7 C 2  
 8 Greg. IX.  
 XII, un. A un. 4, 12  
 XIII, 1 A 1, 4, 13  
 2 A 3  
 3 B 2, 4, 7  
 4 B 3  
 5 B 4  
 6 C 1, 4, 9  
 7 C 2  
 8, 3  
 9 C 4  
 10 C 3 de consang.  
 4, 10  
 11 Greg. IX.  
 XIV, 1 A 2, 4, 14  
 2, 2  
 3 B 2  
 4 C 1, 4, 10  
 5, 2  
 6, 2  
 7, 2  
 8, 2  
 9, 2  
 10, 2  
 11, 2  
 12, 2  
 13, 2  
 14, 2  
 15, 2  
 16, 2  
 17, 2  
 18, 2  
 19, 2  
 20, 2  
 21, 2  
 22, 2  
 23, 2  
 24, 2  
 25, 2  
 26, 2  
 27, 2  
 28, 2  
 29, 2  
 30, 2  
 31, 2  
 32, 2  
 33, 2  
 34, 2  
 35, 2  
 36, 2  
 37, 2  
 38, 2  
 39, 2  
 40, 2  
 41, 2  
 42, 2  
 43, 2  
 44, 2  
 45, 2  
 46, 2  
 47, 2  
 48, 2  
 49, 2  
 50, 2  
 51, 2  
 52, 2  
 53, 2  
 54, 2  
 55, 2  
 56, 2  
 57, 2  
 58, 2  
 59, 2  
 60, 2  
 61, 2  
 62, 2  
 63, 2  
 64, 2  
 65, 2  
 66, 2  
 67, 2  
 68, 2  
 69, 2  
 70, 2  
 71, 2  
 72, 2  
 73, 2  
 74, 2  
 75, 2  
 76, 2  
 77, 2  
 78, 2  
 79, 2  
 80, 2  
 81, 2  
 82, 2  
 83, 2  
 84, 2  
 85, 2  
 86, 2  
 87, 2  
 88, 2  
 89, 2  
 90, 2  
 91, 2  
 92, 2  
 93, 2  
 94, 2  
 95, 2  
 96, 2  
 97, 2  
 98, 2  
 99, 2  
 100, 2

IV, XVII, 11 B 2  
 12 C 1, 4, 12  
 14 C 3  
 15 C 4  
 XVIII, 1 A 1, 4, 19  
 2 B 4, 4, 12  
 3 A 1 de matr. contr.  
 4, 17  
 4 B 3, 4, 12  
 5 C 3, 4, 13  
 6 D un. 4, 4  
 XIX, 1 A 1, 4, 20  
 2, 2  
 3, 3  
 4, 1  
 5 B 3 de claud. desp.  
 4, 3  
 6 A 5, 4, 20  
 7 C 1, 1, 14  
 8 C 2  
 9 C 3  
 XX, 1 A 1, 4, 21  
 2, 3  
 3, 4  
 4 B 1, 4, 14  
 4 B 4  
 5 C un. 4, 15  
 6 C 2  
 7 C 3  
 8 Greg. IX.  
 XXI, 1 B un. 4, 15  
 2 A 3, 4, 22  
 3, 1  
 5 C un. 4, 16  
 Liber Quintus.  
 I, 1 A 1, 5, 1  
 2, 2  
 3, 5  
 4, 4  
 5, 3  
 6, 4  
 7, 7  
 8, 7  
 9, 11  
 10, 12  
 11, 13  
 12 B 1, 5, 1  
 13 B 2  
 14 C 1, 5, 1  
 15 C 2  
 16 C 3  
 17 C 4  
 18 C 5  
 19 C 6  
 20 D 1, 5, 1  
 21 D 2  
 22 D 3  
 23 D 3 de conc. prael.  
 24 D 4, 3, 3  
 25 D 4, 5, 1  
 26 D 5  
 26 Greg. IX.  
 27  
 28 A 2 de accus. 5, 1  
 29 C 7  
 30 C 7 de accus. 5, 1  
 III, 1 A 1, 5, 2  
 2, 2  
 3, 3  
 4, 4  
 5, 5  
 6, 6  
 7, 7  
 8, 7  
 9, 8  
 10, 9  
 11, 10  
 12, 11  
 13, 12  
 14, 13  
 15, 14  
 16, 15  
 17, 14  
 18, 13  
 19, 12  
 20, 11  
 21 B 3  
 22 A 15, 2  
 23, 1  
 24, 1  
 25, 1  
 26 B 2 de renunc. 1, 5  
 27 B 9, 2  
 28 B 10  
 29, 1  
 30 C 2  
 31 C 3  
 32 C 4  
 33 C 5  
 34 C 6  
 35 C 7  
 36 C 1 de exc. prael.  
 5, 14  
 37 D 1, 5, 2  
 38 D 2  
 39 D 3

V, III, 10 D 4  
 14 D 5  
 14 D 6  
 15, 1  
 16, 1  
 17, 1  
 18, 1  
 19, 1  
 20, 1  
 21, 1  
 22, 1  
 23, 1  
 24, 1  
 25, 1  
 26, 1  
 27, 1  
 28, 1  
 29, 1  
 30, 1  
 31, 1  
 32, 1  
 33, 1  
 34, 1  
 35, 1  
 36, 1  
 37, 1  
 38, 1  
 39, 1  
 40, 1  
 41, 1  
 42, 1  
 43, 1  
 44, 1  
 45, 1  
 46, 1  
 47, 1  
 48, 1  
 49, 1  
 50, 1  
 51, 1  
 52, 1  
 53, 1  
 54, 1  
 55, 1  
 56, 1  
 57, 1  
 58, 1  
 59, 1  
 60, 1  
 61, 1  
 62, 1  
 63, 1  
 64, 1  
 65, 1  
 66, 1  
 67, 1  
 68, 1  
 69, 1  
 70, 1  
 71, 1  
 72, 1  
 73, 1  
 74, 1  
 75, 1  
 76, 1  
 77, 1  
 78, 1  
 79, 1  
 80, 1  
 81, 1  
 82, 1  
 83, 1  
 84, 1  
 85, 1  
 86, 1  
 87, 1  
 88, 1  
 89, 1  
 90, 1  
 91, 1  
 92, 1  
 93, 1  
 94, 1  
 95





| I. IV. Tit. | Numerus capitulorum | Numerus capitulorum receptorum. |    |    |   |   | Capitul. que in nullam omnium pilantur. | Numerus capitulorum non receptorum. |    |   |   |   | Numerus capitulorum ex aliis titulis transpositorum. |    |   |   |   | Quot. causet. poster. compilant. antepositis. | Quot. causet. prior. antepositis. |   |
|-------------|---------------------|---------------------------------|----|----|---|---|---|-------------------------------------|----|---|---|---|--|----|---|---|---|---|-----------------------------------|---|
|             |                     | A                               | B  | C  | D | E |   | A                                   | B  | C | D | E | A  | B  | C | D | E |   |                                   |   |
| I.          | 31                  | 15                              | 6  | 4  | 2 | 1 | 3                                       | 4                                   | 1  | 1 | 1 | 2 |  |    |   |   |   | 3   |                                   | 3 |
| II.         | 11                  | 11                              | 1  | 2  |   |   |   | 3                                   |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| III.        | 3                   | 1                               |    |    | 1 |   |   | 1                                   |    | 3 |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| IV.         | 1                   | 1                               |    |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| V.          | 3                   | 3                               |    |    | 1 |   | 1                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| VI.         | 3                   | 3                               | 1  |    | 1 |   |   | 1                                   |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| VII.        | 3                   | 3                               | 2  |    | 2 |   |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| VIII.       | 3                   | 3                               |    |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| IX.         | 4                   | 4                               |    |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| X.          | 1                   | 1                               |    |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| XI.         | 4                   | 4                               | 2  |    | 2 |   |   | 1                                   |    | 1 |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 2 |
| XII.        | 1                   | 1                               |    |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| XIII.       | 11                  | 11                              | 2  |    | 2 |   |   | 1                                   |    | 1 |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XIV.        | 4                   | 4                               | 2  |    | 2 |   |   | 3                                   |    | 1 |   | 1 |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XV.         | 4                   | 4                               | 2  |    | 2 |   |   | 1                                   |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| XVI.        | 3                   | 3                               |    |    | 3 |   |   |                                     |    | 1 |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XVII.       | 15                  | 9                               | 6  |    | 1 |   | 1                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XVIII.      | 4                   | 4                               | 2  |    | 2 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XIX.        | 4                   | 4                               | 2  |    | 2 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XX.         | 3                   | 3                               |    |    | 3 |   |   | 1                                   |    | 1 |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1 |
| XXI.        | 3                   | 3                               | 1  |    | 1 |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| I. IV.      |                     |                                 |    |    |   |   |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |   |
| Tit. XXI.   | 168                 | 86                              | 32 | 30 | 6 | 2 | 9                                       | 1                                   | 23 | 9 | 1 | 2 | 10   | 11 | 1 | 2 | 0 | 5   |                                   | 5 |

| Lib. V.   | Numerus capitulorum | Numerus capitulorum receptorum. |    |    |    |    | Capitul. que in nullam omnium pilantur. | Numerus capitulorum non receptorum. |    |   |   |   | Numerus capitulorum ex aliis titulis transpositorum. |    |   |   |   | Quot. causet. poster. compilant. antepositis. | Quot. causet. prior. antepositis. |    |
|-----------|---------------------|---------------------------------|----|----|----|----|---|-------------------------------------|----|---|---|---|--|----|---|---|---|---|-----------------------------------|----|
|           |                     | A                               | B  | C  | D  | E  |   | A                                   | B  | C | D | E | A  | B  | C | D | E |   |                                   |    |
| I.        | 2                   | 11                              | 2  | 6  | 6  |    | 2                                       |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 3  |
| II.       | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| III.      | 46                  | 29                              | 8  | 8  | 6  | 1  | 3                                       |                                     | 1  | 3 |   | 1 |  | 1  |   | 1 |   |   | 3                                 | 1  |
| IV.       | 4                   | 4                               |    |    | 1  |    | 1                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| V.        | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| VI.       | 18                  | 9                               | 6  | 6  | 1  | 2  |   | 1                                   |    | 2 |   |   | 1  |    |   |   |   |   |                                   | 1  |
| VII.      | 16                  | 9                               | 6  | 3  | 1  |    | 3                                       |                                     | 2  |   |   | 1 |  |    |   |   |   |   |                                   | 2  |
| VIII.     | 2                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| IX.       | 3                   | 3                               |    |    | 1  |    | 2                                       |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1  |
| X.        | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XI.       | 25                  | 11                              | 1  | 1  | 5  | 3  | 1                                       |                                     | 2  | 1 | 1 |   |  | 1* |   | 1 |   |   |                                   | 1  |
| XII.      | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XIII.     | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XIV.      | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XV.       | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XVI.      | 2                   | 5                               |    |    | 2  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XVII.     | 7                   | 5                               |    |    | 1  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 2  |
| XVIII.    | 5                   | 5                               |    |    | 5  |    |   |                                     | 2  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XIX.      | 19                  | 10                              |    |    | 5  | 3  | 1                                       |                                     | 2  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   | 1  |
| XX.       | 9                   | 1                               | 2  |    | 1  | 2  |   |                                     | 2  |   |   |   |  | 1  |   |   |   |   |                                   |    |
| XXI.      | 3                   | 2                               |    |    | 1  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXII.     | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXIII.    | 2                   | 2                               |    |    | 2  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXIV.     | 2                   | 2                               |    |    | 2  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXV.      | 4                   | 3                               | 1  |    |    |    | 1                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXVI.     | 1                   | 4                               |    |    | 3  | 1  | 2                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXVII.    | 2                   | 2                               |    |    | 2  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXVIII.   | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXIX.     | 1                   | 1                               |    |    | 1  |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXX.      | 18                  | 4                               | 1  | 3  | 1  | 3  | 4                                       |                                     | 1  | 1 |   |   |  | 1  | 1 |   |   |   |                                   | 2  |
| XXXI.     | 4                   | 1                               | 1  | 1  | 1  | 1  | 1                                       |                                     | 3  |   |   |   |  | 1  |   |   |   |   |                                   |    |
| XXXII.    | 53                  | 7                               | 2  | 9  | 6  | 5  | 3                                       |                                     | 1  |   |   |   |  | 2  | 1 |   |   |   |                                   | 2  |
| XXXIII.   | 16                  | 9                               | 6  |    | 1  |    | 1                                       |                                     | 1  |   |   |   |  | 2  |   |   |   |   |                                   |    |
| XXXIV.    | 4                   | 4                               |    |    | 4  |    |   |                                     | 1  |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXXV.     | 9                   | 6                               |    |    | 1  |    | 2                                       |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| XXXVI.    | 13                  | 4                               |    |    | 5  | 2  | 1                                       |                                     | 1  |   |   |   |  | 1  |   |   |   |   |                                   | 1  |
| XXXVII.   | 16                  | 1                               | 3  |    | 2  | 5  | 1                                       |                                     | 1  |   |   |   |  | 1  | 1 |   |   |   |                                   | 1  |
| XXXVIII.  | 60                  | 12                              | 14 | 18 | 3  | 5  | 7                                       |                                     | 5  | 1 |   | 3 | 2  | 1  | 1 |   |   |   |                                   | 1  |
| XXXIX.    | 33                  | 11                              | 1  | 10 | 2  | 5  | 1                                       |                                     | 3  |   |   |   |  | 1  |   |   |   |   |                                   | 2  |
| XL.       | 11                  | 11                              | 1  |    |    |    |   |                                     | 3  |   |   |   |  | 1  |   |   |   |   |                                   | 1  |
| I. V.     |                     |                                 |    |    |    |    |   |                                     |    |   |   |   |  |    |   |   |   |   |                                   |    |
| Tit. XII. | 436                 | 136                             | 28 | 30 | 19 | 30 | 34                                      | 9                                   | 33 | 9 | 1 | 7 | 8  | 7  | 5 | 9 | 3 | 3   | 3                                 | 23 |

|            |     |     |     |     |     |     |    |   |     |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
|------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|----|---|-----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|----|
| I.         | 36  | 127 | 31  | 122 | 33  | 35  | 66 | 2 | 21  | 17 | 3  | 1  | 16 | 8  | 4  | 1  | 1  | 6  | 5  | 7  |
| II.        | 518 | 167 | 61  | 168 | 52  | 51  | 15 |   | 11  | 18 | 3  |    | 22 | 9  | 6  | 13 | 5  | 2  | 11 | 9  |
| III.       | 55  | 55  | 61  | 169 | 14  | 52  | 37 | 1 | 53  | 18 | 7  | 2  | 54 | 12 | 2  | 9  | 7  |    | 11 | 13 |
| IV.        | 21  | 16  | 20  | 32  | 30  | 6   | 2  | 9 | 1   | 25 | 9  | 4  | 2  | 16 | 11 | 1  | 2  | 5  | 5  | 5  |
| V.         | 11  | 53  | 109 | 157 | 90  | 49  | 30 | 5 | 33  | 9  | 1  | 7  | 8  | 7  | 5  | 9  | 3  | 3  | 3  | 23 |
| I. V.      |     |     |     |     |     |     |    |   |     |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |    |
| Tit. XIII. | 154 | 176 | 27  | 173 | 132 | 191 | 9  |   | 176 | 81 | 18 | 12 | 96 | 37 | 18 | 37 | 21 | 11 | 33 | 57 |

Stephanus Raymundus unius decretalis diversas partes diversis inseruit titulis, quapropter cuique fragmento prima ipsius decretalis verbo anteposenda curavi.

B. DE EDITIONIBUS DECRETALUM GREGORII IX.

1. Editiones XV. et XVI. saeculi.

Brevi posteriorum typographicum a Gutenbergio Franciae in decretis Gregorii IX. typis impressae sunt. Quarum editionum tantus est numerus, ut unus *Hannus* XLIII. quinto decimo saeculo confectas commencere atque in una Germania XIX. in lucem prodierint.<sup>1</sup> Ad textum quidem Raym-

<sup>1</sup> s. a. d. Argent. s. a. 1796. b. l. sine loco et anno 1797. c. 2 Magunt. 1799. 800. d. 3. 801. Basil. 801. 802. 803. 12. 804. 805. 806. e. 2. Norim. 801. 809. 803. f. 2. 804. 809. 802. g. 1. 809. 800. h. 1. Paris. 803. i. 2. Rom. 800. 801. l. 1. Patav. 802. m. 1. 801. 807. 805. 17. 809—22. 802. 27. 802. 805. 37. 802. n. 2. Meholan. 805. 802. o. n. 1. Papiens. 809. har. recepit Aug. Vindel. 20. 117. Basil. 1176.

dianum emendatum neque illae neque quae XVI. saeculo subsecutae sunt ultius sunt momenti. Commemoranda tamen est editio a *Contio* comparata, qui in Gregorii decretales ea ex Compilationibus antiquis excerpta inserere conatus est quae Raymundus omiserat. Sed quum, ut Antonii Augustini verbis utar, permulta aut dedita opera aut alia quacunq; de causa omiserit, quae non minus utilia sunt quam ea quae adscribuntur, quum denique ipsius textus innumerabilia priorum editionum menda non satis apte castigare conatus sit, editionem Contianam non magna efferre laude nobis placet, sed nec maiore *editionem Romanam* quam ao. 1584. Papa *Franciscum Pennam* et *Sixtum Fabrum* curare iusserat. Romani enim editores non ea quae ad tantum opus absolvendum sufficisset litterarum scientia instructi, in errores inciderunt, quos quisque nisi rerum gestarum scientiae omnino expertus atque terrarum urbiumque nomina plane ignorans vitare debuit, qui Raymundi peccata servarunt<sup>1</sup>, sua propria addiderunt<sup>2</sup>, neque Paparum adierunt registra<sup>3</sup>, neque compilationum antiquarum libros<sup>4</sup>, neque denique codices manuscriptos Gregorianarum decretalium idoneos adhibuerunt<sup>5</sup>. At in margine quarundam paginarum, ne id omitteremus, notas quasdam posuerunt, quod cur fecissent iam Antonius Augustinus intelligere non quivit, qui quae Raymundus innumera omisit nunquam restituerunt, quae apud illum legebantur saepissime omiserunt. Sed quamvis textus romanus mendis abundaverit, Gregorii XIII. Brevi in I. nostrae editionis tomo impresso pro authentico declaratus est, qui solus in catholica ecclesia vim obtinet legis.

## 2. De Iusto Henningio Böhmer et Aemilio Ludovico Richter.

Posteriorum editionum duae tantum commemorandae videntur esse, quarum altera Pitheorum fratrum cura parata<sup>6</sup> textum atque inscriptiones corrigi, subscriptiones quasdam addit, Contiique interpolationes in notis addit, altera Iusti Henningii Böhmer eruditioni debetur. Is quae in textu desiderantur Compilationum antiquarum auxilio suppleta in ipsum textum inseruit, ita tamen ne cum Raymundiano confunderentur cavens, ut compilationum verba italicis quos vocant formis exprimenda curaret uniceis quadratis

includeret. Praeterea codices inspexit Böhmer manuscriptos quatuor, duos in Bibliotheca regia Berolinensi asservatos, quorum alter, olim Alberti de Anstede, Böhmero XIII. saeculo, alter XIV. scriptus esse visus est, tertium Hasso-Casselanum XIII. saeculi, quartum Ludewigii cancellarii qui ao. 1340. scriptus est. Neque satis habuit illustrissimus vir varias codicum scripturas in adnotatione critica apponere, sed textum ipsum persaepe castigavit nonnunquam audacius quam feliciter.

Böhmerianam proxime secuta est editio Aemilii Ludovici Richter quae Lipsiae 1830. prodiiit.

Richter Boehmer exemplum in lucis textus Raymundiani explendis secutus est, ea tamen in re antecessorem superavit, quod non solum Collectionem Lipsiensem canonum, quam ipse detexerat, sed etiam quaevis ex paparum registro impressa essent, Appendicem Concilii Lateranensis, Collectionem Cassellanam, Collectionem, quam Mansius ediderat Lucensem, Rainerii Posposiani collectionem adhibuit. Quibus auxiliis factum est, ut non solum multarum decretalium totus textus lectori ante oculos poni posset, sed inscriptiones quoque nonnunquam mendis purgarentur, subscriptionesque adderent. Codices tamen manuscriptorum Gregorianae compilationis non ipse contulit Richter, sed Böhmeri varias lectiones in suam recipere editionem satis habuit textumque a Romanis editoribus constitutum repetere.

## 3. De mea editione.

Quibus absolutis iam restat ut de ratione quam in edenda Gregoriana decretalium compilatione equidem secutus sim accuratius disseram.

Textus meae editionis idem ac Romanae est, quem quoniam legis auctoritatem obtinet mutare non ausus sum.

Ut geminum Raymundi opus ante oculos poneretur collati sunt Decretalium codices:

1. Cod. lat. Monac. 14011. (olim St. Emmeram. Ratisponensis no. 11.) summa cum diligencia confectus, imaginibusque in singulorum librorum initiis ornatus, quae magnam artis speciem prae se ferunt. Is scriptus mihi esse videtur saec. XIII. exeunte in Italia. In prima pagina imago exstat equitis in nigro equo sedentis, longa caerulea tunica interiore vestiti, caligis rubris, cappa nigra induti, dextera manu vexillum tenentis, rubrum bilingue signumque crucis, quam Iohanniticam hodie vocant, ferens. Supra imaginem altera, fortasse miniatoris, manu scriptum legitur: Min Sir Thomaz deli Galuzi. Cuius nominis virum in rerum gestarum monumentis inveniri non licuit. Sed fortasse Thomae di Saluzo imago fuit, qui inter annos 1244 et 06. vixit, quo tempore codex scriptus esse videtur. „Aliae<sup>7</sup> effigies vel arbescae penna bellissime designatae exornant hic illic intervalla glossarum, maxime ab margine inferiore: uti f. 270. simulacrum feminae circumscriptum: ista est domina tñi, henig, f. 271. bestia cuculata aenigmati instar, addito: ist daz guot, daz ist mir liep.“ Glossa ordinaria manu posterioris aetatis addita est. Post Gregorii IX. decretales, exstant: Innocentii IV. decretorum compilatio cum glossa, et Gregorii X. con-

1 c. 2. l. 10. legit: Londonensis ep. quum tamen regis Waldemari mentio fiat, atque Lundensis legi oportet, c. 16. l. 33. Firmianensis pro Sirianensis, c. 11. l. 2. 23. — cf. ib. not. 23. — Verum, ubi *nudo* legendum fuit etc. etc. cf. supra p. XXXIII.

2 c. 4. l. 1. 84 C. ap. Antiochi, ubi ap. Raym. recte legitur *Althenu*, 19. 5. 33. ep. Eldensì, ubi in bonis *Cod. recte: Elyensi*, c. 1. 3. 26. : Gregorius IX, ubi *Cod. recte Grego.* l. habent, c. 1. 4. 9. Sanctelbergensi archiepiscopo, cuius nomen archiepiscopus a Romanis editoribus inventus est, quum Raymundus scripserit recte *Salsburgensis*, c. 22. l. 29. *Cephalidensis* pro *Verulanensis*, c. 16. l. 24. *Eurodiensis* — quod ubi situm esset, editoribus Romanis non audivimus fuit — pro *Foculanensi*, quod Raym. habet, c. 40. l. 29. *Londonensis* pro *Londunensis*, c. 31. l. 6.) duci *Carinciae* pro *Zarinciae*, c. 5. 5. 37. *Mildrausensì* pro *Mildrausensì*, c. 10. 5. 38. : *Valentino* pro *Palentino*, c. 58. 5. 29. *Strigonensis* pro *Vidronensis*, c. 39. 5. 38. *Assuntinensì* pro *Assuntin*, c. 13. 5. 37. *Registrensis* pro *Registrensìs*, etc. etc.

3 c. 11. l. 4. c. 12. l. 35. in recto non legitur, Halberstadensis, in Ed. Rom. cum Raymundi: *Abbatensis* et *Abradensis*, c. 27. l. 3. ep. *Veratensis* pro *Vratlavicensìs*, etc. etc.

4 Quas si inspexerint, fori non potuit, ut c. 10. 3. 10. Innocentio III. attribuerent, quum in Comp. X. exisset atque Honorio III. 36. c. 15. l. 1. H. Honorio III., quum in Comp. III. invenitur, ante Honorii tempora confecta, c. 1. 3. 26. Gregorio IX., quum Compilationis I. caput sit, Gregorii IX. canonem nunquam a Raymundo in initio tituli positi sicut, isque ipse Grego. I. recte scripsit.

5 C. c. 3. l. 25. Grego. III., in *Cod. Grego.* l. e. l. 1. c. 2. 2. 3. can. *Culmensì*; *Cod. Grego.* c. 4. l. 1. 1. *Come* ap. *Antiochi*; *Cod. Althenu* etc. etc. cf. supra not. 2.

6 Decret. Gregorii P. IX. a Petro et Francisco Pitheo I. C. ad veteres manuscriptorum Codices restituta et notis illustrata ex bibl. III. D. P. Claudii Le Pelletier Paris. 1857. fol.

7 *Catal. cod. lat. in bibl. reg. Montensis* h. numero.

sationes sine glossa. Codex et senionibus et quaternionibus dispositus est, lineae plumbo ductae sunt. A me littera *F* signatus est.

2. Cod. lat. Monacensis 6004, olim Fürstentfeldensis; cum quoque exeunte XIII. saeculo in Italia scriptum esse censeo, quum multae singulis tribus et Immoenti IV. et Gregorii IX. additae sint decretales epistolae, quas Bonifacii VIII. compilationi suae (v. 1278) publici iuris factae inseruit. Inde colligi potest, ante hoc tempus eodidem exaratum esse. Codex postea accurate correctus est, sed ubi vetustarum locorum pars distingui potest, eas optimas esse censeo. Glossa ordinaria manu posterioris aetatis scripta adest, altera manu Raymundi summa de poenitentia addita est. Codex senionibus dispositus est, lineae plumbo, sed quibus columnae circumdantur atque pigmento fusco ductae sunt. A me *G* signatus est.

3) Quum hos duos totos contulerim codices, tres alios codices eis locis inspicere satis habui, ubi in illis duobus varias lectiones inveneram.

a) Codex olim Haenelii, nunc Bibliothecae Paulinae Lipsiensis, qui antea in Bibliotheca Cardinalis Spada fuit. Scriptus est in Italia XIV. saeculo, iam Innocentii IV. decretalis inserta, glossa ordinaria posteriore tempore addita est. Codex senionibus dispositus est, sed Innocentii IV. compilatio, quae Gregorianam sequitur, una constat quaternione; in fine Innocentii decretalis: *Iohannes Frangifortis* exstat. Lineae plumbo ductae sunt. Codex a me *H* signatus est.

b) Codex Fuldensis D 24, olim monasterii Weingartensis, exeunte XIII. aut ineunte XIV. saec. in Italia scriptus glossaque ordinaria instructus est. Codex senionibus dispositus, lineae plumbo ductae sunt. Eisdem scriptoris opera addita est Innocentii IV. compilatio. A me *I* signatus est.

c) Codex Gottingensis Ms. iur. 149, minusculis litteris in Italia a duobus scriptoribus confectus, caret glossa, senionibus dispositus est. Lineae plumbo ductae sunt. A me *K* signatus est.

Haec accedunt codices quatuor, quos iam Böhmner perlustraverat quorumque lectiones Richter, ut supra commemoravi in notis editioni suae addiderat. A me Codices, qui a Böhmnero nominantur

|                |          |
|----------------|----------|
| Berolinens. I. | <i>L</i> |
| Berolin. II.   | <i>M</i> |
| Hasso-Cassel.  | <i>N</i> |
| Ludewig.       | <i>O</i> |

signati sunt.

Non est cur exponam, me ingenti variarum lectionum mole, quae in Codicibus exstant, editionem meam onerare noluisse. Ego eas tantummodo recipiendas esse censeo quae aut maioris mihi momenti esse viderentur, aut eadem non in uno tantum Codice exstarent, aut denique Compilationum antiquarum Registris auctoritate firmarentur. Ubi vero pro certo non posse arbitratus sum, Raymundum non cum editionis Romanae textu consensisse, notae numero praesens (\*) apponendum curavi.

Et spero fore ut Raymundus multis criminibus a se reprobandantur absolvatur, quae cum posteriorum Romanorum editorum incuria commissa esse apparet.

Sed veterum Romanae editionis ne in iis quidem partibus vitare videri, quae ad rem iudicariam non

pertinent, neque ipsa legum praecepta continent. Quod si *Schulte* suadente fecissem, partes textus vale inter se dissensissent, quarum altera secundum codices manuscriptorum mutata fuisset, alterius contra eodem editionis Romanae forma servari debuit. Etiam difficilius esse mihi videbatur res quam quae bene perferri posset, inter decretalium partes distinguere tales, quae in litibus iudicandis ad rem facere possent, et tales quae iudici plane negligere liceat. Quum vero textus Romanus in omnibus decretalium partibus quae maioris sunt momenti servandus erat, cui bono fuisset, in iis quae ad legum praecepta non attinent nulliusque fere sunt momenti, codicum sequi vestigia.

Practerea ea quoque quaestio magnam mihi praebuit difficultatem, qua ratione decretalium lacunas explerem. Exemplum enim Romanorum editorum, qui nullam eorum haberunt rationem, me sequi non debere pro certo habui, quum iam *Innocentius IV.* quanti fructus ex paparum regestis ad sententiam Gregorianarum decretalium explicandam afferri possent, disertis verbis exposuerit, *Contii* aliorumque praecesserint exempla, *Antonius Augustinus* ad idem assequendum antiquas ediderit compilationes, *Gonzalezius* denique *Tellez* omnes quas vocant *partes decisas* textui Gregoriano inseruerit, ne uno quidem verbo significans, quae ipse addiderit, quaeque ad Gregorium pertineant ipsum. Sed ut eundem sequerer *Gonzalezium* mihi concessum esse non putabam, quum Gregorii tantum verba vim habeant legis, atque ut leges mutantur et amplificentur nemini sit permissum. Itaque ista via ante omnia incunda esse videri potuit, ut textum Gregoriorum nullis verbis adiectis imprimendum curarem, deinde decretales denuo exseriberem, quales in registris et compilationibus, aliisque libris inveniuntur. Quod si fecissem, nihilominus opus fuisset meum cum Gregoriano textu conferre, ut lectori monstrarem quae decretalium verba a Raymundo mutata quaeque omissa fuissent. Attamen nec ista edendi ratio, quam *Schulte* probat, placebat mihi. Raymundus enim in edendis decretalibus saepe numero pauca tantum mutavit paucaque omisit verba eaque, quae non magni sunt momenti. Operae pretium igitur esse non videbatur, si tales bis typis imprimendas curarem decretales, praesertim quum liber iam satis amplus ita augendus mihi fuisset, ut egregius vir apud quem editio mea prout, iure contra tale propositum dixisset. Et quoniam fructus eo modo contigissent mihi?

Lectori gentina Gregorianarum decretalium forma sane ante oculos posita fuisset, at ea in editione romana omnibusque, quarum magnus est numerus, quae illam tantummodo repetebant sine ulla opera inveniri potest. Quam ob causam eligendum mihi fuit, utrum rationem quam *Le Peletier* an illam quam *Contius*, *Böhmner*, *Richter* in edendis decretalibus secuti erant et ipse sequeretur, utrum, ut aliis verbis dicam, *partes decisas* textui insererem an singulari in parte sub textu posita annotarem tantum. Qua in re cur *Richter* vestigia presserim paucis explicabo. Gregorii enim decretales hodie evolvuntur, ut ius quo lites in iudicio ecclesiastico decidantur ibi inveniuntur, sed multo saepius ut ius canonicum eiusque historia cognoscatur. Quum vero iudici, quae Gregorii ipsius sint verba, mea

editione adhibita semper facili negotio intelligi liceat, vir quidem ad litteras incumbens veram decretalium sententiam perscrutari nisi modo qui mihi placuit servato non potest. Sane si Raymundus pauca mutasset paucaque omisisset decretalium verba, eaque inter se contigua, nihil obstisset, ut lectori opera imponeretur notas semper cum textu conferre, atque eiusdem decretalis disiecta membra undique in unum corpus colligere. Sed quae omisit Raymundus innumera sunt, et lacunae tali modo se excipiunt, ut si eas in notis explere voluissent in una eademque decretali qui legit eam mox textum spectare, mox in notas descendere, atque denuo ad textum ascendere debuisset. Itaque pro certo habendum est, eum in editione hoc modo disposita quid sibi velit auctor ita tantummodo intelligere posse, si decretalis diversas partes sibi ipse in unum conscribit, quod mihi haec ob causam faciendum esse arbitratus sum. Et si negari nequeat, in mea editione nonnumquam totas exstare paginas ne unum quidem continentes verbum a Raymundo ex decretali excerptum, num melius tibi esse videtur, textum inspicere exiguum notarum mole plane oppressum?

Quae in Gregorii decretales inserui verba inventi in libris, quos Jaffé et Potthast ducibus nonnumquam primo mihi hunc ad finem perscrutari licuit, quo factum est, ut multarum decretalium explere lacunas possem, quae Richterum effugerant, multasque inscriptiones subscriptionesque addere, quae aut nullae aut falsae in prioribus editionibus exstiterunt. Etiam compilationes antiquas semper adhibui. Ubi tamen quae omisit Raymundus in libris inveniebantur totius decretalis apographum continentibus, his sum usus, variis compilationum lectionibus semper additis. Quod omisit Richter, ita ut qui eius evolvit editionem, numquam sciat, utrum Raymundus qui Compilationibus solus usus est quae omissa sunt noverit nec ne, utrum igitur data opera omiserit, an quia illi non erant nota. Sed hoc quoque praetermisit Richter, ut indicaret an verba in ipsarum decretalium apographis inventa atque in Gregorianum textum inserta in Compilatione eadem exstarent. Hanc ob causam equidem uncis [] inclusi ea, quae in compilatione quoque desiderantur. Ut vero quae inserui a Gregoriano textu discerni possent, illa italicis quos vocant typis exprimenda curavi. — Sed alia quoque in re Richteri exemplum non secutus sum; equidem enim semper decretales usque ad finem, qui illis in Compilationibus impositus est, exscribebam, quod idem etiam Richter nonnumquam fecit, tamen interdum *et cel.* verbis utendo indicat, decretalem non iam absolutam esse non addens, utrum reliqua verba tantummodo in apographo an etiam in compilatione inveniantur. Quales igitur decretalis in compilatione sit, ex Richteri editione numquam, ex mea, ut spero, semper perspicitur.

At patet tibi magni momenti esse scire, utrum Raymundus ipse se quaedam omisisse aperte indicaverit, an silentio praeterierit. Qui antecessorum exempla secutus *et infra* verbis in textum insertis lectorem certiore reddere voluit, hoc loco quaedam desiderari. In Richteriana editione *et infra* verba invenis, tibi editori lacunas supplere non licebat, ubi ego quoque ista verba in textu servavi. Ubi vero Richtero desideranda verba afferre licebat, *et infra*

verba praetermittebat, quae de causa factum est, ut ex Bohmeriana editione hac de re melius certior fieri possis quam ex Richteriana. Sed negari nequit, mirari lectorem qui in Bohmeriana editione *et infra* verbis docetur omissa quaedam esse, etsi omissa ipsa Bohmer statim addiderit. Quae re commotus equidem omnibus his locis, quibus Raymundus se quaedam omisisse *et infra* verbis indicabat, quae ego inserebam ꝛ signum apponendum curabam.

Qui ante me Gregorianas ediderunt decretales satis habuerunt, IV. Compilationum editionem ab Antonio Augusto, quintae a Cirono curatam inspicere, quum unus Richter unum aut alterum manu scriptum codicem adhibuerit. Sed notum est editiones illas hodiernis doctrinae rationibus non respondere, quae re cuiusque compilationis codicibus manuscriptis eo libentius sum usus, quo magis persuasum mihi est, ne Raymundo quidem vetustos codices ad manus fuisset.

Atque a me adhibiti sunt codices manu scripti hi:

1. Codex lat. Monacensis 3870a, olim Augustanae ecclesiae, italica manu XIII. vel XIV. saeculo scriptus primam usque ad quartam continet compilationem Quaternionibus dispositus a me ita signatus est:

Comp. I.: *Aa*                      Comp. II.: *Ba*  
Comp. III.: *Ca*                      Comp. IV.: *Da*

2. Codex Friburgensis 361, a XIII. saeculo in Germania scriptus, qui primam continet compilationem; quaternionibus est dispositus, lineae plumbo ductae sunt, subscriptiones quaedam in eo exstant, quas Antonius Augustinus se in quodam vetusto Tarraconensi codice invenisse testatur. A me *Ab* signatus est.

3. Cod. Monac. lat. 6352, olim Frisingensis 152, in Italia saeculo XIV. scriptus, quaternionibus dispositus, primam continet compilationem. A me *Ac* signatus est.

4. Codex Gracensis 374, olim monasterii St. Lamberti, qui omnes continens compilationes in Italia XIV. demum saeculo scriptus, optimus tamen est, quum lectiones comp. II—IV. saepissime cum registro consentiant. Senionibus dispositus a me signatus est:

Comp. I.: *Aa*    Comp. II.: *Bb*    Comp. III.: *Cc*  
Comp. IV.: *Dd*    Comp. V.: *Ee*

5. Cod. Gracensis III, 106, ineunte XIV. saec. in Italia scriptus Comp. I—IV. continet, sed quartae desunt aliquot paginae. Quinonibus dispositus a me signatus est:

Comp. I.: *Ae*                      Comp. II.: *Be*  
Comp. III.: *Ce*                      Comp. IV.: *De*

6. Cod. Grac. III, 138, qui I—IV. continet compilationes. IV. glossa caret, omniumque canonum ex Concilio Lateranensi excerptorum adsunt sola initia. Ante Compil. IV. alia quaedam compilationis exstat forma<sup>1</sup>. In Italia XIV. exeunte saeculo scriptus, quaternionibus dispositus a me signatus est:

1. De fide cath.: Credimus et simpliciter, de haereticis: damnamus et reprobandis libell. de haeretice: excommunicamus igitur et anathemat. de celebr. div. officio: Licet Graecus de privileg.: Antiqua patiantur de aens. et inquis.: Quom olim a s. patribus de off. ind. del.: Irrefragabili consist. de inquisitionibus et eorum ordinem: Quod iter et quando debent de off. delegati: Quomodo in plerisque... Inter cetera quae de simonia: Quia nonnulli de statu relig.: In singulis regnis de rel. donabil.: Ne nim. de vita et hon. cler.: ut cler. mores " " a crapula " " clerici officio de celeb. div. off.: Dolentes reorimus ne cler. vel mon.: Sententiam simoniae

Comp. I: *Af*

Comp. II: *Bf*

Comp. I: *Af*

Comp. II: *Bf*

Comp. III: *Cf*

Comp. IV: *Df*

Comp. III: *Cf*

Comp. IV: *Df*

7. Cod. Bamby. P. II. 7., in Italia exeunte XIV. saec. scriptus, quoniamlibus dispositus compul. I—III. continet. A me signatus est:

Comp. I: *Af* Comp. II: *Bf* Comp. III: *Cf*

8. Cod. Bamby. P. II. 6., in Italia XIII. saec. scriptus, quoniamlibus dispositus Comp. I—IV. continet. A me signatus est:

Comp. I: *Af* Comp. II: *Bf*

Comp. III: *Cf* Comp. IV: *Df*

9. Cod. Lips. 683; Comp. I—III. continens iam a Richter collatus a me signatus est:

Comp. I: *Af* Comp. II: *Bf* Comp. III: *Cf*

10. Cod. Marburgensis a Richtero collatus continet Comp. II. et III. a me signatus est.

Comp. II: *Bf* Comp. IV: *Df*

11. Cod. Lips. 608., IV. et V. continet compul. et iam a Richtero collatus est. A me signatus est:

Comp. IV: *Df* Comp. V: *Ef*

12. Cod. Bamby. P. I. 18. compilationem IV. continet tractatum de feudis, nec non quam contuli Comp. V.; XIII. saec. in Italia scriptus a me signatus est: *Ea*

13. Cod. Fuldensis D. 5. de quo infra disseram; compilationem I. quam continet significo signat: *Af*

Prima Compilationis contuli Codd.: Aabc, Secundae: Babc, Tertiae: Cabc, Quarta: Dabc, sed quae in De non inveniuntur Lateranensis concilii canones in Dd inspecta sunt. Quinta: Eab; praeterea, et variis lectionibus quas Richter ex AKIghcGdGfEe attulit usus sum, et Augustiniana editioe quae signata est:

Comp. I: *Af* Comp. II: *Bf*  
Comp. III: *Cf* Comp. IV: *Df*

atque Cironiana: *Ef*. Ubi variis lectionibus ABCDE apponi, significatur eas exstare in Aabekl, Balbeghi, Cabcgh, Dabc (aut d) fgh, Eabed.

Decretalium collectiones quibus iam Richter usus est, denno a me ubi opus visum est in auxilium vocatae sunt:

1. Appendix Concilii Lateranensis ed. Mansiana in Conc. Coll. t. XXII, a me *O* signata est.

2. Collectio Casselana ed. a Bohmero in II. tomo Corp. iuris canonici — a me: *K* signata est.

3. Collectio Lipsiensis, exstat in Codice Lips. 075, qui scriptus est in Germania XII. saec.; A me *P* sign. est.

Sed aliae quoque decretalium collectiones a me adhibitae sunt, quibus nemo ante me ad Gregorianum textum restituendum usus est.

1. Cod. Bamberg. P. I. 11. continet quam Schulte vocavit Collectionem Bambergensem. Codex XII. saeculo in Italia scriptus a me *Q* signatus est<sup>1</sup>.

2. Cod. Fuld. D. 5. continet Gilberti collectionem multis capitibus auctam — a me *Sz* signata est — atque Alani scripturam quae *T* signata est. Codex olim monasterii Weingartensis XIII. saec. in Italia scriptus est, tamen Alani VI. liber alia neque ea italica manu exaratus esse videtur.

3. Cod. Fuld. D. 1. 1. continet Gilberti collectionem — a me *S* signata est — et collectionem eiusdem Alani multis capitibus auctam — a me *Ta* signata est. Codex non

<sup>1</sup> Quam numerum titularum apud Schulte posuit non recti sint, hoc loco esse tabulam apponamus. Tit. 1. De synoda et necesse pro ecclesiae consecratione recipiatur vel pro monachatu vel sacramentis ecclesiae. Tit. 2. Ne praedicti vires suas sub anno pretio presbyteri ad ecclesiarum regimen statuerent licet ea sub anno censu dari possit. Tit. 3. Ne aliquis exaltatur pro honore docendi. Tit. 4. Ne clerici filiiis ecclesiarum vel laici veniant ne vel clerici vel laici poena poenitentiae muldentur. Tit. 5. De pactationibus filiiis et filiiis in rebus ecclesiarum. Tit. 6. Clericus sine auctoritate episcopi non posse conficere ecclesiam suam consensum vel ecclesiam occupare et in aliam transferre ad vitandum contrarium. Tit. 7. De illis qui incidunt in canonem datae sententiae vel incidere videntur, cum non incidant et qui sint ad seculum apostolicum transmittendi propter absolutioem. Tit. 8. De scriptoribus videntur ecclesiarum quantum etiam post poenam nequiam scripturam ecclesiarum nisi ad solent de damnis scribam. Tit. 9. De usuris. Tit. 10. De poena pro enormi crimine iniungenda. Tit. 11. De depositione clericorum et dispensatione circa eosdem. Tit. 12. De excessibus episcoporum contra sancti archiepiscopos et archidiaconorum contra sanctos episcopos. Tit. 13. De excessibus et privilegiis hospitaliarum. Tit. 14. Ne clericus vel monachus secularibus negotiis se immisceat neve monachus sine licentia abbas promoveatur. Tit. 15. De ordine et specialitate quorundam regularium. Tit. 16. De monachis sine probatione susceptis et in probatione posterius receptis vel adhibitis. Tit. 17. De rebus ecclesiae alienandis vel non. Tit. 18. De incrementis servandis. Tit. 19. Quibus temporibus clerici ordini debeant. Tit. 20. Quibus et quando et infra quam aetatem ecclesiae sint committenda et ad quem spectet reparatio. Tit. 21. Qui plura beneficia ecclesiastica non committenda nec unum inter plures dividendum. Tit. 22. Portiones ecclesiarum auctoritate episcopi vicario assignatam non esse ab eo auferendam. Tit. 23. De ordinatione filiorum sacerdotum et de eisdem in ecclesiis patris non tolerandis. Tit. 24. De decimis dantis et non commutandis. Tit. 25. De decimis a monachis parandis et de pensionibus ecclesiarum si decimis non auferendis. Tit. 26. De voto redimendo. Tit. 27. De parochiis alienis episcopi velis vel recipiendis. Tit. 28. De presbytero qui sine unda baptismatis decessit. Tit. 29. De vana quodam superstitioe tollenda. Tit. 30. Contra praedicationem haereticorum. Tit. 31. De deservendo et electo potestate et episcopi remissionis et sacramenti ab electo praestando. Tit. 32. De officio et potestate praedicti et iudicis ordinarii. Tit. 33. De officio et potestate iudicis delegatorum. Tit. 34. De cognitione interitum petitionum eorum eorum iudicio. Tit. 35. De iure iurando propter rebus. Tit. 36. De restitutione spoliatorum et novatione. Tit. 37. De dolo et contumacia alterius partium iudicanda. Tit. 38. Missum in possessionem causa rei servanda post annum possidere. Tit. 39. De testibus et attestantibus et publicis instrumentis. Tit. 40. De testibus excois et innotis. Tit. 41. De praescriptio. Tit. 42. De appellacionibus. Tit. 43. De confirmatione filii et intulit et rescriptis suspectis et rescriptis interpositio et executionis dilatione. Tit. 44. vs ibi et circa eam *et non esse non habet libit yba*, etc. Tit. 45. De iure patronatus. Tit. 46. Depositi. Tit. 47. De iudicis et no Christiani eorum iudicia non. Tit. 48. De poenitentia. Tit. 49. De discordia turonensis ecclesiae cum rothomagensi. Tit. 50. De sponsis coniugatis monachorum ingressis vel ingredi volentibus *via unig*. De matrimonio. Tit. 51. De matrimonio contractu vel iam contracto et sponsalibus. Tit. 52. De eo qui cognovit consanguinitatem aeterna sine vel poenam patris vel matris cognovim sponsae propriae. Tit. 53. De leprosis coniugatis. Tit. 54. De filiis coniugatis abe computernitatem vel post genitis. Tit. 55. De clericis matrimonialiter equalis et aliis beneficiis habentibus. Tit. 56. De secundis nuptiis. Tit. 57. Concilium Lateranense.

1. De clerico et de rebus. Statuti sunt. 2. De rebus. Omnes intrinsecae sexus. 3. De rebus. Quam infirmas. 4. De rebus. De pro defectu. 5. De rebus. Quae propter diversitas. 6. De rebus. Statu quoque. 7. De rebus. Quae ad est. 8. De rebus. Quam sit ars artium. 9. De rebus. Quam ad est. 10. De rebus. De multa. 11. De rebus. Grave iudicis. 12. De rebus. Quae ad est. 13. De rebus. Quae ad est. 14. De rebus. Quae ad est. 15. De rebus. Quae ad est. 16. De rebus. Quae ad est. 17. De rebus. Quae ad est. 18. De rebus. Quae ad est. 19. De rebus. Quae ad est. 20. De rebus. Quae ad est. 21. De rebus. Quae ad est. 22. De rebus. Quae ad est. 23. De rebus. Quae ad est. 24. De rebus. Quae ad est. 25. De rebus. Quae ad est. 26. De rebus. Quae ad est. 27. De rebus. Quae ad est. 28. De rebus. Quae ad est. 29. De rebus. Quae ad est. 30. De rebus. Quae ad est. 31. De rebus. Quae ad est. 32. De rebus. Quae ad est. 33. De rebus. Quae ad est. 34. De rebus. Quae ad est. 35. De rebus. Quae ad est. 36. De rebus. Quae ad est. 37. De rebus. Quae ad est. 38. De rebus. Quae ad est. 39. De rebus. Quae ad est. 40. De rebus. Quae ad est. 41. De rebus. Quae ad est. 42. De rebus. Quae ad est. 43. De rebus. Quae ad est. 44. De rebus. Quae ad est. 45. De rebus. Quae ad est. 46. De rebus. Quae ad est. 47. De rebus. Quae ad est. 48. De rebus. Quae ad est. 49. De rebus. Quae ad est. 50. De rebus. Quae ad est. 51. De rebus. Quae ad est. 52. De rebus. Quae ad est. 53. De rebus. Quae ad est. 54. De rebus. Quae ad est. 55. De rebus. Quae ad est. 56. De rebus. Quae ad est. 57. De rebus. Quae ad est. 58. De rebus. Quae ad est. 59. De rebus. Quae ad est. 60. De rebus. Quae ad est. 61. De rebus. Quae ad est. 62. De rebus. Quae ad est. 63. De rebus. Quae ad est. 64. De rebus. Quae ad est. 65. De rebus. Quae ad est. 66. De rebus. Quae ad est. 67. De rebus. Quae ad est. 68. De rebus. Quae ad est. 69. De rebus. Quae ad est. 70. De rebus. Quae ad est. 71. De rebus. Quae ad est. 72. De rebus. Quae ad est. 73. De rebus. Quae ad est. 74. De rebus. Quae ad est. 75. De rebus. Quae ad est. 76. De rebus. Quae ad est. 77. De rebus. Quae ad est. 78. De rebus. Quae ad est. 79. De rebus. Quae ad est. 80. De rebus. Quae ad est. 81. De rebus. Quae ad est. 82. De rebus. Quae ad est. 83. De rebus. Quae ad est. 84. De rebus. Quae ad est. 85. De rebus. Quae ad est. 86. De rebus. Quae ad est. 87. De rebus. Quae ad est. 88. De rebus. Quae ad est. 89. De rebus. Quae ad est. 90. De rebus. Quae ad est. 91. De rebus. Quae ad est. 92. De rebus. Quae ad est. 93. De rebus. Quae ad est. 94. De rebus. Quae ad est. 95. De rebus. Quae ad est. 96. De rebus. Quae ad est. 97. De rebus. Quae ad est. 98. De rebus. Quae ad est. 99. De rebus. Quae ad est. 100. De rebus. Quae ad est.



una eademque manu diversis temporibus extra Italiam scriptus est.

Cod. Bibl. Universit. Halensis Ye 8o., quam descripsit Laspexres, Bernardi Papiensis summa decretalium Ratib. 1860. p. XXXII.; continet collectionem LXXXVIII. decretalium, quae a me *U* signata est.

Collectionum denique Lucensis usus sum Mansiana editione, quae exstat ap. Baluz. Miscell. III. 308. (Lucae 1762.), et Rainerii Pomialiani in Epistol. Innoc. III. editione a Baluzio curata.

B. LIBER VI. BONIFACII VIII.

I. DE INDOLE ET RATIONE LIBRI VI.

1. Qui qua aetate confecerit.

Quum Bonifacius VIII. Papa ipse satis aptis verbis exposuerit, qua de re novum decretalium librum confecerit nihil illis, quae veri speciem prae se ferunt, addendum est. Quamvis enim quaedam compilationes eas decretales congererent, quas Gregorius IX. post a. 1234., eiusque successores statuerunt<sup>1</sup>, tamen non solum in scholis sed etiam in iudiciis de *eorum aliquibus, an decretales existerent, earumque auctoribus dubitabatur. Cui incertitudini atque ambiguitati ut finem faceret* Papa rogatus<sup>2</sup> Wilhelmum Archiepiscopum Embrudunensem, Berengarium episcopum Bitensem, Richardum de Senis vicecancellarium Romanae ecclesiae novam decretalium compilationem congerere iussit. Quod opus non multo post absolutum V. Non. Mart. ao. 1298. ad multas universitates missum est, quo uterentur in scholis et iudiciis.

2. Quemadmodum inscribatur liber. Quomodo tituli distributi sint.

Nova Compilatio, quam *librum sextum* voluit papa nuncupari, quinque libris distributa est<sup>3</sup>, quorum

|       |            |                     |
|-------|------------|---------------------|
| I.    | 22 titulos | 134 capita continet |
| II.   | 15         | 47                  |
| III.  | 24         | 94                  |
| IV.   | 3          | 5                   |
| V.    | 42         | 79                  |
| omnes | 76         | 359.                |

1. Cf. *Schultz*. die Decretal. zwisch. d. Decret. Greg. IX. und d. Bib. VI. Bonif. VIII. Wien 1867.

2. Cf. *Levan. Auct.* ad Bull. Sacrosanct. ad vocem: A multis.

| 3) Lib. I. |      | Lib. II. |      | Lib. III. |      | Lib. IV. |      | Lib. V. |      | tit. de regul. iur. 88. |
|------------|------|----------|------|-----------|------|----------|------|---------|------|-------------------------|
| Tit.       | Cap. | Tit.     | Cap. | Tit.      | Cap. | Tit.     | Cap. | Tit.    | Cap. |                         |
| 1          | 1    | 1        | 3    | 1         | 1    | 1        | 1    | 1       | 2    |                         |
| 2          | 2    | 2        | 3    | 2         | 1    | 2        | 1    | 2       | 20   |                         |
| 3          | 15   | 3        | 3    | 3         | 1    | 3        | 3    | 3       | 1    |                         |
| 4          | 4    | 4        | 3    | 4         | 4    | 4        | 1    | 4       | 3    |                         |
| 5          | 1    | 5        | 2    | 5         | 1    | 5        | 2    | 5       | 2    |                         |
| 6          | 17   | 6        | 2    | 6         | 2    | 6        | 1    | 6       | 1    |                         |
| 7          | 2    | 7        | 1    | 7         | 8    | 7        | 7    | 7       | 12   |                         |
| 8          | 4    | 8        | 1    | 8         | 1    | 8        | 1    | 8       | 1    |                         |
| 9          | 4    | 9        | 2    | 9         | 2    | 9        | 2    | 9       | 2    |                         |
| 10         | 1    | 10       | 3    | 10        | 1    | 10       | 3    | 10      | 3    |                         |
| 11         | 2    | 11       | 3    | 11        | 2    | 11       | 2    | 11      | 21   |                         |
| 12         | 1    | 12       | 2    | 12        | 5    | 12       | 5    | 12      | 5    |                         |
| 13         | 3    | 13       | 2    | 13        | 2    | 13       | 2    | 13      | 2    |                         |
| 14         | 15   | 14       | 2    | 14        | 2    | 14       | 2    | 14      | 2    |                         |
| 15         | 5    | 15       | 12   | 15        | 4    | 15       | 4    | 15      | 4    |                         |
| 16         | 9    | 16       | 1    | 16        | 1    | 16       | 1    | 16      | 1    |                         |
| 17         | 1    | 17       | 1    | 17        | 1    | 17       | 1    | 17      | 1    |                         |
| 18         | 3    | 18       | 3    | 18        | 1    | 18       | 3    | 18      | 3    |                         |
| 19         | 9    | 19       | 1    | 19        | 1    | 19       | 1    | 19      | 1    |                         |
| 20         | 1    | 20       | 5    | 20        | 5    | 20       | 5    | 20      | 5    |                         |
| 21         | 2    | 21       | 1    | 21        | 1    | 21       | 1    | 21      | 1    |                         |
| 22         | 2    | 22       | 1    | 22        | 1    | 22       | 1    | 22      | 1    |                         |
|            |      | 23       | 5    | 23        | 5    | 23       | 5    | 23      | 5    |                         |
|            |      | 24       | 3    | 24        | 3    | 24       | 3    | 24      | 3    |                         |
| 22:        | 134  | 15:      | 47   | 21:       | 94   | 3:       | 5    | 12:     | 79.  |                         |

Accedit titulus de regulis iuris, qui 88 regulis constat.

Quae in libro sexto exstant titulum rubricae caedem sunt quae in Decretalibus Gregorianis atque secundum eundem ordinem positae.

3. Ex quibus fontibus compilatores hauserint canones.

Auctorum, quorum decretales in librum VI. congestae sunt, indicem hunc habeto:

| I. CONCILIA.                    |  | Poth. 12662 | 3 2, 10     | Poth. 24191  | 21 4, 6        |
|---------------------------------|--|-------------|-------------|--------------|----------------|
| I. Concil. Lugdun. I. ao. 1245. |  | "           | 3 2, 15     | 24299        | un. (5, 3)     |
| c. 1                            |  | "           | 1 3, 20     | 24631        | 34 (4, 6)      |
| 3                               |  | "           | 1 5, 10     | 24688        | 24 (5, 11)     |
| 5                               |  | 15121       | 1 (1, 15)   | 1 45         | 1, 3           |
| 6                               |  | 15123       | 3-5 2, 14   | 1-5 (1, 4)   |                |
| 7                               |  | 15121       | 1 3, 7)     | un. (1, 5)   |                |
| 8                               |  | 15127       | 1 3, 12)    | 18-23 (1, 6) |                |
| 9 un. 2, 7)                     |  | 15128       | 2 5, 7)     | 25-30 1, 6   |                |
| 10                              |  | 15451       | 7 5, 11     | 35-41 1, 6   |                |
| 11                              |  | 1 4, 6      |             | 45-47 (1, 6) |                |
| 12                              |  | 3 5, 11     | 1 (1, 11)   | 1 2 1, 7     |                |
|                                 |  |             | 1 (2, 5)    | 3 1 (1, 8)   |                |
| 2. Conc. Lugdun. II. ao. 1274.  |  |             | 1 (2, 12)   | 3 1 1, 9     |                |
| c. 1                            |  | 1 4, 11)    | 1 (2, 13)   | un. (1, 10)  |                |
| 2                               |  | 3 1, 6      | 1 (2, 15)   | 1 2 (1, 13)  |                |
| 3                               |  | 4 1, 6      | 1 (3, 9)    | 3-5 (1, 13)  |                |
| 4                               |  | 5 1, 6      | 1 (5, 4)    | 3-5 (1, 15)  |                |
| 5                               |  | 6 1, 6      | 1 (5, 7)    | 1-7 1, 16    |                |
| 6                               |  | 7 1, 6      | 1 (5, 11)   | 7 1, 16      |                |
| 7                               |  | 8 1, 6      | 2 (5, 11)   | un. (1, 17)  |                |
| 8                               |  | 9 1, 6      | 4 (5, 11)   | 1-3 (1, 18)  |                |
| 9                               |  | 10 1, 6     | 7 (5, 11)   | 1-9 1, 19)   |                |
| 10                              |  | 11 1, 6     | 7 (5, 11)   | 3 (2, 1)     |                |
| 11                              |  | 12 1, 6     |             | 2 3 (2, 2)   |                |
| 12                              |  | 13 1, 6     |             | 2 2, 3)      |                |
| 13                              |  | 14 1, 6     |             | 1-3 (2, 4)   |                |
| 14                              |  | 15 1, 6     |             | 2 (2, 5)     |                |
| 15                              |  | 2 1, 9      | 16308       | 1 (3, 25)    | 2 (2, 6)       |
| 16 un. 1, 12)                   |  |             | 8 (5, 11)   |              | 1 2 (2, 8)     |
| 17                              |  | 2 1, 10     | 18115       | 2 (5, 2)     | 2 (2, 9)       |
| 18                              |  | 3 1, 16     | 18117       | 1 (5, 7)     | 3 (2, 11)      |
| 19                              |  | 4 1, 20     |             | 2 (1, 14)    | 2 (2, 12)      |
| 20                              |  | 3 3, 1      |             | 3-8 (5, 2)   | 1 2 (2, 13)    |
| 21                              |  | 2 3, 9      |             | 3 (5, 7)     | 1 5 2, 14)     |
| 22 un. 2, 17)                   |  |             |             |              | 6-12 2, 15)    |
| 23                              |  | 2 3, 20     |             |              | un. (3, 1)     |
| 24                              |  | 3 3, 25)    |             |              | un. (3, 2)     |
| 25                              |  | 1 5, 5)     |             |              | un. (3, 3)     |
| 26                              |  | 2 5, 5)     |             |              | 4-11 (3, 4)    |
| 27                              |  | un. 3, 8)   |             |              | 1 2 (5, 6)     |
| 28 un. 3, 8)                    |  |             |             |              | 2-8 (3, 7)     |
| 29                              |  | 9 5, 11     | Poth. 19089 | 2 (1, 15)    | 1 3, 8)        |
| 30                              |  | 10 5, 11    | 19226       | 2 (3, 4)     |                |
| 31                              |  | 11 5, 11)   | 19579       | 19 (1, 2)    | 1 (5, 10)      |
|                                 |  |             | 19597       | 3 (5, 7)     | 1 2 (3, 11)    |
|                                 |  |             | 18901       | 6 (5, 7)     | 1-5 (3, 12)    |
|                                 |  |             |             | 1 (1, 9)     | 3-6 (5, 11)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (3, 15)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (3, 16)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (3, 18)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (3, 19)    |
|                                 |  |             |             |              | 3-5 (3, 20)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (3, 21)    |
|                                 |  |             |             |              | 1-3 (3, 22)    |
|                                 |  |             |             |              | un. (4, 2)     |
|                                 |  |             |             |              | 1-6 (4, 3)     |
|                                 |  |             |             |              | 1 2 5, 1)      |
|                                 |  |             |             |              | 12-20 5, 2)    |
|                                 |  |             |             |              | 2 2 (5, 11)    |
|                                 |  |             |             |              | 2-5 5, 9)      |
|                                 |  |             |             |              | 7-12 5, 17)    |
|                                 |  |             |             |              | 2 3 5, 10)     |
|                                 |  |             |             |              | 12-23 5, 11)   |
|                                 |  |             |             |              | 4 5 3, 12)     |
|                                 |  |             |             |              | de regul. iur. |

| II. PAPARUM DECRETALES.     |  | 6. Nicolaus III. (1277-80.) |                                |
|-----------------------------|--|-----------------------------|--------------------------------|
| I. Gregorius IX. (1244-43.) |  | Kal. April 1290.            | 2 2, 10)                       |
|                             |  |                             | 2 1, 3)                        |
|                             |  | 2 1, 20                     | Poth. 21362                    |
|                             |  | 1 2, 10                     | 24628                          |
|                             |  | 1 3, 13                     | 24692                          |
|                             |  | 1 3, 11                     | Id. Dec. Ao. H. 1278           |
|                             |  | 1 3, 27)                    | 15 (4, 3)                      |
|                             |  |                             |                                |
| 2. Innocent. IV. (1243-54.) |  | X. Kal. April. 1280         | 2 (5, 12)                      |
| Poth. 11133                 |  | 2 2, 11                     | 7. Bonifacius VIII. (1291-88.) |
| 11116                       |  | 2 3, 11                     | 129-20 5, 2)                   |
| 11751                       |  | 2 1, 8)                     | 2 2 5, 1)                      |
| 12062                       |  | 1 1, 8)                     | 2-5 5, 9)                      |
|                             |  | 1 1, 13                     | 12-23 5, 17)                   |
|                             |  | 1 1, 16)                    | 2 3 5, 10)                     |
|                             |  | 24446                       | 1 2, 5)                        |
|                             |  | 24447                       | 8 (1, 16)                      |

4. Quibus canonum collectionibus usi sint.

Hocce canones, quibus liber constat, ex collectionibus antea confectis excerptum, quae ut Innocentium IV. et Gregorium X. typis impressae nobis prostant, quaeque aliae in codicibus manu scriptis tantummodo inveniri possunt, etsi ipsius Bonifacii VIII. plurimi sint. Qui quidem et suas decretales iam antea publici iuris factas in compilationem recipi iussit, sed valde emendatas, et novas composuit, antecessorum decretales rescribendo. Praeterea eorum



omnes enumeraverit decretales quas ipse confecerat, aut quas a Gregorio IX. contactas repeterat, istum numerum

singulis in libro VI. receptis apponendum curavi. Quas Innocentii decretales<sup>1</sup> contuli cum Codicibus:

iudicis et in scholis debeant eisdem iuris articulis contineri. Ne eraze per comminationem huius opinionis cuiuslibet auctora speciem veritatis usurpans, aliquis in confusiois abluat errorem, constitutumque, decretalium et epistoliarum, quas tempore Pont. n. edidimus, quasque in corpore iuris contineri decretaimus, tibi compendiosius assignatis titulis duximus transmittendas, observatione x. per apost. scripta mandamus, quatenus ea magistris et scolariis diligenter exponens ex parte nostra districtius prohibeas, ne quis aliquid sub nomine nostro editas vel edendas in iudiciis vel in scholis admittat absque mandato sedis apost. specialis. Principia vero illarum sunt haec et illi eorum tituli, prout per ordinem subscriptum videtur et competeret diligenter. *De reor.* l. cum 2. praesentis. 3. statimius. 4. dispensanda. *De elect.* 5. stat. 6. in elect. *De suppl. ngl.* 7. Rom. s. Grandi. *De off. vic.* 8. Ro. *De off. ind. del.* 10. Statimius. *In o. leg.* 11. Officii. *De off. ord.* 12. Rom. *De in ultror. east.* 13. Ecclesia nostra. *De abbat.* 14. Probanda suspensiois. *De ind. l. i. iuris.* *De favo comp.* 15. Rom. *De lit. cont.* 17. Exce. perempt. *De recel.*

*spol.* 18. Frequens. *De dolo.* 19. Actor qui. *De eo qui mitti.* 20. Rom. qui. *De confessiois.* 21. Stat. *De delect.* 22. Ad hoc, alias Praesentium. 23. Rom. eccl. 24. Mediatoris. *De recept.* 25. Via consil. *De praesert.* 26. Venerabilium. *De sol.* 27. *U. ind.* 27. Cum aeterni. 28. Ad apost. 29. Sane. *De appell.* 30. Curdi. 31. Legitima. 32. Rom. *De pual.* 33. Licet in beneficiis. 34. Brevi responsio. 35. Quaesivit a nobis. *De concess. eccl.* 36. Quia in curiis. *De reb. eccl.* 37. Dulcius. *De rector.* 38. Non solum i. s. *De crasi.* 39. Rom. *Quo rti.* *ind. legit.* 40. Quondam Thomas. *De honore.* 41. Probu. *De pual.* 42. Volentes. *De pual.* 43. Rom. *De pual.* 44. Rom. *De scil. exco.* 45. Cum melioribus. 46. Solet. 17. Statimius. 18. Quia periculosum. 19. Rom. 30. *Dir. l. i.* 21. Ardui mens. 22. Viri reclusi. 23. Ad expediendo. *De reb. signif.* 24. Veniens. — Datum Assisi Vto. *Ilus Sept. Pontif. nostri a. XIII.* (l. e. IX. m. September 1253.)

1 Quae ordine Innocentianae decretales in Codd. coll. collocatae sunt ex tabula infra scripta intelligi poterit.

| Böhmcr.   | Mansl. T. XXIII. p. 6. | C. Vrat. II. F. 30. | C. Monac. lat. 14011. | C. Monac. 23. | C. Haenel    | C. Erl. 464.               |
|---|------------------------|---------------------|-----------------------|---------------|--------------|----------------------------|
| <i>De receptis.</i>                               |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 1. Cum in multis                               | e. 1 id.               | e. 1 id.            | e. 1 id.              | e. 1 id.      | e. 1 id.     | e. 1 id.                   |
| c. 2. Praesenti decreto                           | e. 2 „                 | e. 2 „              | e. 2 „                | e. 2 „        | e. 2 „       | e. 3 „ (25)                |
| c. 3. Dispensata litium                           | e. 3 „                 | e. 3 „              | e. 3 „                | e. 3 „        | e. 3 „       | e. 4 „                     |
| <i>De electione etc.</i>                          |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 4. Statimius, ut si quis                       | e. 4 „                 | e. 4 „              | e. 4 „                | e. 5 „ (9)    | e. 4 „       | e. 5 „                     |
| c. 5. In electionibus                             | e. 5 „                 | e. 5 „              | e. 5 „                | e. 6 „        | e. 5 „       | e. 6 „                     |
| <i>De supplicis.</i>                              |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 6. Innocent. episcop. (Cum inter)              | — (1)                  | e. 6 „              | e. 6 „                | — (10)        | e. 6 „       | e. 7 „                     |
| c. 7. Grandi non immerito                         | e. 7 „                 | e. 8 „ (1)          | e. 8 „ (9)            | e. 8 „        | — (15) (15)  | e. 9 „ (20)                |
| <i>De offic. vicari.</i>                          |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 8. Romana eccl. etc. Cum Remensis              | e. 8 „                 | e. 9 „              | e. 9 „                | e. 9 „        | e. 8 „       | e. 10 „                    |
| <i>De offic. delegat.</i>                         |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 9. Statimius, ut conservat.                    | e. 9 „                 | e. 10 „             | e. 10 „               | e. 10 „       | e. 9 „       | e. 11 „                    |
| <i>De offic. legat.</i>                           |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 10. Officii nostri debitum                     | e. 10 „                | e. 11 „             | e. 11 „               | e. 11 „       | e. 10 „      | e. 12 „                    |
| <i>De offic. archidia.</i>                        |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 11. Romana eccl. etc. Prolificus.              | e. 11 „                | e. 12 „             | e. 12 „               | e. 12 „       | e. 11 „      | e. 13 „ (25)               |
| <i>De iudicis.</i>                                |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 12. Inris esse ambigunt                        | e. 12 „                | e. 13 „             | e. 13 „               | e. 13 „       | e. 12 „      | e. 18 „ (28)               |
| <i>De foto comp.</i>                              |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 13. Rom. eccl. etc. nec appellat.              | e. 13 „                | e. 14 „             | e. 14 „               | e. 14 „       | e. 13 „      | e. 19 „                    |
| <i>De litis cont. statum.</i>                     |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 14. Excepcionis peremptor.                     | e. 14 „                | e. 15 „             | e. 15 „               | e. 15 „       | e. 15 „ (10) | e. 20 „                    |
| <i>De recel. spoli.</i>                           |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 15. Frequens et assidua                        | e. 15 „                | e. 16 „             | e. 16 „               | e. 22 „ (11)  | e. 21 „ (20) | e. 21 „                    |
| <i>De dolo et contum.</i>                         |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 16. Actor qui venire ad                        | e. 16 „                | e. 17 „             | e. 17 „               | e. 16 „       | e. 16 „      | tit. de lib. cont. e. 22 „ |
| <i>De eo qui mittit etc.</i>                      |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 17. Eum qui super                              | e. 17 „                | e. 18 „             | e. 18 „               | e. 17 „       | e. 17 „      | e. 23 „                    |
| <i>De confessio.</i>                              |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 18. Statimius, ut positiones                   | e. 18 „                | e. 19 „             | e. 19 „               | e. 18 „       | e. 18 „      | e. 24 „                    |
| <i>De usibus et alt. stat.</i>                    |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 19. Rom. eccl. etc. In appellatiois            | e. 19 „                | e. 20 „             | e. 20 „ (1)           | e. 20 „ (12)  | e. 20 „ (12) | e. 27 „                    |
| c. 20. Ad haec quia in quadam                     | e. 20 „ (2)            | e. 21 „ (7)         | e. 21 „ (8)           | e. 19 „ (18)  | — (25) (26)  | e. 25 „                    |
| <i>De exceptionibus.</i>                          |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 21. Pia consideratione                         | e. 22 „                | e. 22 „             | e. 22 „               | e. 23 „ (14)  | e. 22 „      | e. 28 „ (27) (28)          |
| <i>De solent. et re iudicat.</i>                  |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 22. Cum aeterni tribunal                       | e. 23 „                | e. 23 „             | e. 23 „               | e. 24 „       | e. 23 „      | e. 30 „ (31)               |
| c. 23. Ad apost. dignitatis etc. Sane             | e. 24 „                | e. 24 „             | e. 24 „               | e. 25 „       | —            | e. 31 „                    |
| c. 24. Abbat. sane etc. abbas de                  | e. 25 „                | e. 25 „             | e. 25 „               | e. 26 „       | —            | e. 32 „                    |
| <i>De appellat.</i>                               |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 25. Curdi nobis est                            | e. 26 „                | e. 26 „             | e. 26 „               | e. 27 „       | e. 24 „      | e. 33 „                    |
| c. 26. Legitima suspensiois                       | e. 27 „                | e. 27 „             | e. 27 „               | e. 28 „       | e. 25 „      | e. 34 „                    |
| c. 27. Rom. eccl. etc. Cum suffraganeor.          | e. 28 „                | e. 28 „             | e. 28 „               | e. 29 „       | e. 26 „      | e. 35 „                    |
| <i>De concessiois pual.</i>                       |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 28. Quia curiis                                | e. 29 „                | e. 29 „             | e. 29 „               | e. 45 „ (17)  | —            | e. 39 „ (41)               |
| <i>De reb. eccl. alienabilis.</i>                 |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 29. Indum etc. Dietas                          | e. 30 „ (3)            | e. 30 „             | e. 30 „               | e. 36 „ (16)  | —            | e. 40 „                    |
| <i>De consubst. etc. (Statimius ut quilibet.)</i> |                        |                     |                       |               |              |                            |
| c. 30. Roman. eccl. etc.                          | e. 32 „                | e. 31 „             | e. 31 „               | e. 31 „       | e. 27 „ (21) | e. 41 „ (42)               |

1 Mansl. h. l. e. 6. inventur: Romana vero ecclesia et. i. Edictum vero per Quenones.  
 2 Hoc loco deest ap. Böhmcr. e. 21. Mansl. e. Praesentium auctoritate mandamus.  
 3 c. 31. Mansl. tit. De reb. eccl. non alien. ap. Böhmcr. e. 32. tit. De regularibus.  
 4 c. 7. Cod. Vrat. slav. deest ap. Böhmcr. exstat ap. Mansl. l. e. e. 6. Romana vero eccl.  
 5 c. 21. ap. Mansl. coniunctum est in C. Vrat. slav. cum e. Ad haec. e. 7. C. Monac. 14011. Romana ecclesia et. i. (et. No. 1. 4.  
 6 c. 20. Böhmcr. ad haec coniunctum in C. Monac. 14011. cum e. 20. Romana eccl. et. i. in appellat.  
 7 c. 21. Cod. Monac. 14011. Praesentium auctoritate deest ap. Böhmcr. et. not. 5 et 2.  
 8 c. 4. Cod. Monac. 23. Rons quoque in rell. cum e. 3. Dispensata litium coniunctum est.  
 9 c. 6. Böhmcr. deest. exstat e. 17. Romana eccl. et. i. et. l. 1.  
 10 c. 15. Böhmcr. Frequens et assidua deest C. Mon. 23. ubi est e. 22. 12 c. 19. Böhmcr. R. et. i. In app. deest C. Mon. 23. hoc loco exstat: e. 21.  
 11 c. 20. Böhmcr. Ad haec quia in quadam = e. 19. C. Mon. 23. Ad haec quia per quismal.  
 12 c. 23. C. Mon. 23. Praesentium auctoritate deest ap. Böhmcr.  
 13 c. 20. cod. Monac. 23. Exhibita nobis Nicolai deest ap. Böhmcr.  
 Mansl. C. Vrat. C. Monac. 14011.  
 14 c. 28. 29. Böhmcr. desunt in C. Monac. 23. hoc loco exstat e. 28. e. 15. et. H. c. 29. Brev. et. 45. C. Monac. 23.  
 15 c. 7. C. Cod. Haenel. Romana vero ecclesia deest ap. Böhmcr. et. not. 1. l. e. 6.

18 c. 7. Böhmcr. grandi non immerito deest in Cod. Haenel.  
 19 c. 14. C. Haenel. In suffraganeorum penensis deest ap. Böhmcr. et. 20 c. 15. Böhm. Frequens hoc loco deest in C. Haenel. et. e. 21. et.  
 21 c. 19. Böhm. Rom. eccl. et. i. In appellat. deest hoc loco in C. Haenel. ubi est e. 20.  
 22 c. 18. Cod. Haenel. Praesentium auctoritate deest ap. Böhmcr.  
 23 c. 20. Böhmcr. Ad haec quia deest h. l. in C. Haenel.  
 24 et. not. 16.  
 25 c. 2. Cod. Erl. 464. Expediendus causarum deest ap. Böhmcr. Mansl. etc.  
 26 c. 8. Cod. Erl. 464. Rom. eccl. et. i. edictum vero per Rom. deest ap. Böhmcr. et. not. 4. 6. 17.  
 27 c. 13. Cod. Erl. 464. Licet legibus deest ap. Böhmcr. et. rell.  
 28 Hoc loco sequuntur in C. Erl. 464:  
 c. 15. Ecclesia quae ad retractandum.  
 c. 16. Probandae suspensiois.  
 c. 17. Contingit interdum.  
 29 c. 26. C. Erl. 464. Gregorius etc. praesentium auctor. deest ap. Böhmcr.  
 30 c. 27. C. Erl. Mediatoris per quos deest ap. Böhmcr. et. rell.  
 31 c. 29. C. Erl. Venerabilium fratrum deest ap. Böhmcr., exstat C. Mon. 23. e. 31.  
 32 Hoc loco exstat in C. Erl. 464:  
 c. 36. Licet in beneficiis.  
 c. 37. Brevi responsio nobis.  
 c. 38. Quaesivit a nobis l. r.  
 33 Hoc loco exstat in C. Erl. 464. e. H. Graven nobis.  
 42. Significasti.



Quibus expositis cognoscens in edendo libro VI. me conatum fuisse ea praestare, quae sedulitas omnium meorum antecessorum praetermiserit.

Et si inveniis decretales, quas imprimendas curavi, emendationibus nonnumquam carere, attendas velim, codices saepe perquam negligenter scriptos esse, et meliores textus mihi invenire non licuisse. Hoc quoque loco repeto, quae iam in Gratiana mea editione sum praefatus, meliora prosequenti verendum esse, ne bona ipsa impediantur.

### C. CLEMENTINAE.

#### I. DE INDOLE ET RATIONE CLEMENTINARUM.

##### 1. Quis quae aetate confecerit.

Quomodo Clementis V. Constitutiones confectae sint, Ioannis XXII. Bulla, quae cum universitatibus transmissae sunt, quamque Editioni meae praemissam invenies edocemur. Etenim Clemens V. *multas constitutiones quas in Concilio Viennensi quin etiam ante et post ipsum concilium ediderit in unum volumen collectas mittere voluisse tradidit in commune subiectis, quam tamen assidua occupatio circa magna ac sortis humanae conditio quae ipsum de medio sustulit in casu fuerint, ut suum in hac parte propositum non impleret.* Quae Ioannis XXII. verba confirmantur is, quae Bernardus Guido in vita Ioannis XXII. protulit<sup>1</sup>. Sed si quid sibi velit narratio ista diligenter attenderit, haudquaquam negare Ioannem papam concedes, singulas illius compilationis decretales a Clemente ipso V. iam antea publici iuris factas esse, et re vera c. 1. (2, 1.) et c. un. (1, 1) in extravagantium decretalium collectionibus receptae erant, quod probatur eas in scholis et iudiciis ante a. 1317, adhibitae esse. Sed Ptolemaeus quoque Lucensis tradit<sup>2</sup>, Clementem V. die mensis Mart. a. 1314. Montiliis prope Carpentoratem quasdam decretales factas in Viennensi concilio publicasse. *Quarum una fuit declaratio eorum, quae ad Imperatorem pertinebant: circa Papam videlicet, quod tenetur ad iuramentum praestandum Papae de observando eum, et ipsius iura; et sunt duo: Unum quod debet facere, antequam Romam veniat et habetur in Decreto dist. LXIII. Cap. Tibi Domino. Secundum est, quando venit Romam pro auro corona; quod quidem iuramentum continetur in pontificali Domino Papae. Secunda constitutio fuit, quod post mortem Papae in civitate, ubi est audientia, fiat electio, si papa moriatur extra locum audientiae. Tertia fuit de S. Trinitate, in qua fit confessio fidei. Quarta fuit de revocatione sententiae Imperatoris contra regem Robertum; sed ista non fuit facta in Concilio, sed tunc quando in scriptis revocavit omnem processum factum per Imperatorem contra Regem Robertum.*

Anno autem dominicae incarnationis 1313 circa finem huius anni in festo S. Benedicti Abbatis, in castro de Montiliis prope Carpentoratem videlicet, in qua tunc curia morabatur, Clemens P. tunc eorum se in auditorio publicari constitutiones quas prius fecerat ordinari, ex quibus deinceps fieri librum unum, quae dicuntur constitutiones Clementinae. Caeptaque exinde agrotare, unde post obitum XXX. die scilicet XII. Kal. Maii; et sic constitutiones illae non fuerunt in aede ad studia generalia ut et mortis, nec expressitae committit ad habendum fuerunt ad studium, nisi quadriduum in suspenso, donec postmodum per successores suos fuerint publicae et sub bulla ad studia generalia destinatae. *Vita III. Bul. 69.*

Ad Do. 1313 in festo B. Benedicti Abbatis scilicet XII. Kal. April. in castro . . . consistorio . . . unum quem solebat septimum decretalium appellari scilicet VI. Bonifacius P. antecessor . . . liber fere quadriennio . . . *Vita IV. Bul. 80.*

Ita est quarum Ptolemaeus mentionem fecit decretales in constitutionibus Clementinis reperiuntur un. (2, 4.); 1. (1, 3.); 19. (1, 1.); 2. (2, 11.).

Qua ex re apparet, non omnia quae in Concilio Viennensi statuta fuerint statim publicata esse, immo quaedam postea, sed antequam in Clementinas ingerebantur in publicum proflisae. Decretales enim, quae incipit: *Exiit*, quam in concilio constitutum fuisse rerum gestarum scriptores tradunt<sup>3</sup>, II. Non. Mai. a. 1312. publici iuris facta est<sup>4</sup>, et scriptoribus quibusdam Viennensis concilii decreta adeo sunt nota, ut significare valeant, quae iisdem in Clementinis receptis verba addita sint, et utrum Clementinae constitutiones ad illud Concilium pertineant nec ne. Ita Ioannes Andreas in glossa ad Bullam Ioannis XXII. verba de cetero omnes decretales, quae sub titulo de rescriptis exstant post secundam, et in tit. de elect. omnes post primam in concilio statutas non fuisse, tradit, et ad Cap. *Ababates* (1, 2) voc.: *Nec occasione: Iste versus*, inquit, non fuit de prima compilatione concilii, de quo eodem capite (ad voc.): *Si quis* Cardinalis Bertrandus<sup>5</sup> hic usque, inquit, fuit post Concilium additum per illos quibus istae constitutiones in melius reformandae commissae fuerunt. Unde per hoc dicas ipsas ligare a tempore missionis domini Ioannis Papae, non a tempore primae publicationis<sup>6</sup>. Sic non vituperandum esse patet virum qui Guillemi de Nangiaco Chronicum continuavit, quum tradit: *Porro etsi de reliquis, statum vel reformationem ecclesiae universalis languentibus, quod tertium principale intentum, aliqua prolata fuerint, et eorum ordinatio seu provisio, seu decisio a praedictis et aliis, quorum intererat, priusquam Concilium solveretur, et instanter et pluries a Papa peteretur, de quibus etiam ipse Papa, ut dixerunt aliqui, Decretales quasdam, praeterita Constitutiones edidit et statuta, nunquam tamen in dicto Concilio fuerunt publice promulgata, sed penitus iudicio Apostolico fuerunt reservata et ad plenum dimissa.*

Sed Ioannis ista Bulla supra commemorata ne id quidem negatur, constitutiones Clementinas in consistorio publicatas et recitatas fuisse, qui tamen eas missas fuisse negat id est transmissas ad universitates. Et re vera omnes recentioris aetatis scriptores qui hac de re agunt consentiunt, Clementem 21. Mens. Mart. a. 1313. in Consistorio Montiliis prope Carpentoratem habito Clementinas publicasse, id quod variis eorum libris confirmari videtur, qui Clementis res gestas tradiderant, qui tamen omnes pro uno fere habendi sunt, quum alter alterum exscripserit. Conferas quoque verba eorum, addas *Conradi Halberstadensis* quae *Böhmer*<sup>7</sup> in medium protulit, et me recte iudicasse spero te concessurum esse.

Item quod postmodum anno quo supra 1313 XII. . . Anno D. eodem die. Papa existens cum curia sua quod castrum de Montiliis appellatis Avinion. eorum se in consistorio XII. Kal. Aprilis publico suas constitutiones decretales quas in C. in castro de Montiliis ordinaverat, publicari fecit, quae hodie Clementinae vocantur, sed postea immutato praescribitur, ut ad studia generalia per unum transmissae non P. fecit in consist. ventus, sed sic publicatae tunc renunciant, donec publicari constiper sum successores executioni demandatae fuerint. *Vita IV. Bul. 119.* quae nonnulla fuerunt, sed recitatae fuerunt ad studia generalia destinatae, sed usque tunc re, etc. ut loquitur *Conrad. Halberst.*

<sup>1</sup> *Baluz.* Vitae I. 137.3 . . . fecit publicari et cum bulla papali ad studia generalia destinatae, quae Clementis, quae in Concilio fuerunt ad studia generalia destinatae, sed usque tunc steterunt in suspenso et. *Vita III.* lib. p. 133.

<sup>2</sup> *Manutius* 88. XI. 1211.

<sup>3</sup> *Vita I. Clementis.* V. ap. *Baluz.* l. c. 1. 28.

<sup>4</sup> *Ragnoli.* ad h. a. no. 23.

<sup>5</sup> *Baluzius* Vita I. c. 23.

<sup>6</sup> *Baluzius* Spicil. III. 65.

<sup>7</sup> *G. v. La. Bohm.* Observat. iur. can. Göttingiae 1760 p. 39.

Num vero libri III. ea tradant, quae tradere dicuntur, neque omnes eodem modo nullo excepto — contendant? Evidem est, Averum. Narrat Clementinas publicatas esse, Clementis, diebus XXX. diebus post papam mortuum esse, et is decessit die XX. mensis Aprilis A. 1314. Nunc scitur, ut hoc tandem anno constitutiones publicatas sunt, quem annum *Cenradus Halberstadius* non verè indicavit? Attamen ceteri omnes anni, a. 1313. publicationem factam, et patris decessum, si papam decessisse tradunt, quod cum vero 1314. annis consonare contenderim. Etenim scriptores publicatas secundum calculum qui vocatur Florentina computasse videntur, cuius praecipuo annus die XXV. mensis Martii incipitur, et dies XXIV. Mensis Martii post Christ. nat. a. 1314. secundum istum calculum ad illum pertinet 1313. annum, quem scriptores tradiderunt. Sed a. 1313. Clementinas publicatas non esse etiam probatur *Ptolemaei* verbis supra allatis, qui quatuor decretales a. 1314. publicatas fuisse luculenter tradit; quum vero istae in Clementinis existent, neque quisquam contendat eas perfectae compilationis anno post publicationem praeterito insertas fuisse, patet omnes eo quo Ptolemaeus censet anno publicatas esse. Illum vero non errasse facile mihi concedes, si attendideris, unam ex illis decretalibus post mortem Henrici VII. confectam fuisse, quum in ipsa de eius obitu disseratur; qui quidem die 23. mensis Augusti a. 1313. p. Chr. n. mortuus est, ergo decretalis antea publicata eius mortis mentionem facere non potuit.

Ita Ptolemaeus cum ceteris rerum gestarum scriptoribus, quantum ad annum quo Clementinae publicatae sunt, consentire mihi videtur. Si vero de quatuor tantum decretalibus loquitur ipse, alii de omnibus, quae in Clementinarum libro continentur. *Ioannis Andreae* adest relatio, qua re vera omnes Clementinas publicatas fuisse affirmatur. Illius autem verba, quae in glossa ad bullam Ioannis XXII. verbi: *de cetero* existant, sunt talia, quae contra Ioannis XXII. Bullam non plane dicere videntur. *Circa hoc sciendum est*, inquit, *quod constitutiones concilii, licet non omnes fuerint in concilio publicatae, tamen postea de facto fuerint publicatae et ipsarum habita copia, et iam habebatur, quod ligavit: et quia patuit, aliquas ex illis inepte, aliquas prolixè, aliquas defectivè compositas, aliquas etiam non exp. dire, voluit Clemens, quod compositio illa procederet, sed, ut fertur, sub excommunicationis poena mandavit, quod illar habentes infra certos dies restituerent emerae, vel incenderent, vel dilacerarent etiam easdem. Dum per peritiores fecit illas recenseri, qui aliquas et paucas in totum reseravere, aliquas in totum reseravari, aliquas mutilaverunt quoad verba, mente servata, in aliquibus menti et verbis detraxerunt et addiderunt, et has, licet non sub his verbis in concilio publicatae fuissent, voluit sub nomine concilii reservari, et nullas constitutiones utiles addens, de quibus non fuerat in concilio tractatum, et de rescriptis omnes quae sunt post secundam et de elect. omnes post primam cum similibus. Fecit illis una cum quibusdam constitutionibus, quas prius dederat, sub debitis titulis compilari. Et, ut a domino Atrabateni, qui tunc erat in contradicendum auditor, audivi, Clemens praecipit illis, ut audientia publicari, et ipse dominus auditor dixit, quod l. incensur et fuit in audientia publicatione deservari. Memini tunc audivisse, quod Clemens mandaverat, quod constitutiones praeter praedictas*

quatuor ligarent post quatuor menses. Aliqui dicunt, quod ordinaverat eas ligare, postquam essent per studia publicatae.

Attamen et ille et Ioannes XXII. longissime a vero absunt, quum Clementinae non solum publicatae fuerint, sed etiam missae ad universitates. *Bohmer* enim in Codice Hassocasselano (Ms. iur. No. 155) bullam invenit Clementis V. ipsi compilationi praecedentem, ad universitatem *Aurelianensium* missam, qua decretalibus transmissis in scholis et iudiciis uti iubet<sup>1</sup>. — *Clemens ep. S. S. D. Dilectis filiis magistris doctoribus et scolariis Aurel. sal. et ap. bon. Cum nuper in generali concilio Viennensi et ante et post quasdam constitutiones super certis articulis duximus promulgandas vobis per ap. scripta mandavimus, quatinus eis, quos sub bulla nostra transmittimus, utamini amodo tam in iudiciis quam in scholis.* Qui Bohmer directis verbis exponere studet, qui re istam universitatem tanto affecerit beneficio Papa.

Sed aliam Clementis Bullam eiusdem omnino tenoris ad Universitatem *Parisiensem* missam in *Cod. Marburgensi* nec non *Carotensi* investigare mihi licuit, qua probatur Clementem compilationem suam ad Gallicas universitates mittere incipisse et morte impeditum fuisse, quominus ad alias quoque universitates transmitteret. Quae omnia Ioannes XXII. aut nescivit aut celavit.

Quaeritur vero, num Ioannes XXII. compilationem Clementinam tertio anno post Clementis mortem universitatibus transmissam mutaverit, Clementis reseuerit verba suaque addiderit, quae omnia a quoquam praetermitti putare potui, si nesciebat Clementis decretales iam ad quasdam universitates pervenisse. Et re vera hodierni scriptores<sup>2</sup> illas duas decretales, quae ad Henricum VII. pertinent, et Ioannem valde mutatas esse contendunt. *Dönniges* enim in libro manu scripto Taurinensi illas invenit, forma a Clementinis multum discrepantes, quae quomodo inter se differant ex notis in mea editione c. un. (2, 6.) et c. 2. (2, 10.) adiectis perspicitur. *Dönniges* vero in compositionibus ab ipso reperitis primos et antiquissimos textus Clementinarum nobis reseravatos esse contendit, eosque posteriore tempore per Ioannem XXII. in eam formam redactos esse, quae hodie in Clementinis praebet. Quod si re vera Taurinensis textus antiquiores essent, fortasse concedendum esset, quum ipsi Clementi ad decretales emendandas vitae tempus non satis sufficisset.

At *Dönniges* quae sibi proposuit minime probare mihi videtur. Ille quidem: „differentia lectionum“ inquit, „textum illum qui in Corpore iuris canonici insertus est, indicat posteriorem, serio tempore factum, quum emendatio et correctio sit quam noster. Illae enim in Clementinis vulgo editae compositiones e ratione et modo saeculi XIV. elegantius et rectius conscriptae sunt, ex. gratia indicativi modi, qui haec in nostra conceptione inveniuntur commutati sunt, et recte quidem in coniunctivos.“ Sed *Dönniges* suum textum cum solo Bohmeriano contulerat, qui maximam partem Romanum editorem secutus est. In notis

1. Observavit. L. c. obs. 1. p. 21.

2. Sicut. Cod. Carot.

3. Promulgandis. Cod. Marb.

4. Mandantes iniungimus. Ib.

5. Cf. *Prologus* Acta Henrici VII. P. II. Berol. 1829. XII. pag.

meae editioni adiectis videbis, codices omnes fere eadem lectiones praebere, quae in Taurinensi exstant, neque verum textum Clementinarum elegantiorum fuisse illo quem Dönniges reprehendit.

Sed pergat ille. „Priorem vero“ inquit, „aetatem nostri textus potissimum probant additiones, quae in Clementinis Corporis iuris occurrunt. Etenim in sententia Clementis Papae de fidelitatis iuramento, quod ab Imperatore Henrico VII. praestitum sit, de uno tantum iuramento fidelitatis disseritur, quod alio modo consecrationis et coronationis tempore et post coronationem saepius ab Henrico VII. repetitum et recognitum sit, in Corpore autem iuris canonici de iuramentis fidelitatis duobus, quae Henricus VII. ante coronationem praestiterit et post coronationem innovavit.“ Hac in re suum textum cum Ptolemaei concordare verbis supra commemoratis contendit, quo probetur omnia in Clementinis interposita esse, quae in textu Taurinensi desiderantur. Sed doctissimum virum fugisse mihi videtur eadem in suo atque nostro textu de iuramentis ab Imperatore praestitis tradi, neque a vero discedere Clementinam. In Taurinensi enim textu primum iuramentum fit mentio, quod imperatoris nomine legati eius a. 1309. papae praestiterunt, quodque apud *Raynaldum* (ad h. a. p. 409.) inveniri potest; secundo iusiurandum commemoratur quod Henricus coronationis suae tempore praestiterit, quod XXIX. die mensis Junii a. 1312. factum esse constat. Tertio denique loco imperatorem in manus Ioannis de Molans iurasse traditur, cuius iuramenti formula apud ipsum Dönniges<sup>1</sup> reperiri potest. Trium itaque iuramentorum fit mentio de quibus eisdem in Clementina disserit papa, quae formulam secundi tantummodo afferendo discrepat a textu Taurinensi. Cuius in initio si de iuramento dicitur, ubi in Clementina de iuramentis mentio fit, nihil ad rem facere videtur, praesertim quum etiam XI. Octobr. 1310. imperator re vera iuramentum praestiterit (Dönniges, II. 123.), quod VI. die Julii 1312. post coronationem renovavit (*Raynald.* ad a. 1312. p. 40.). Quae vero apud *Ptolemaeum* legitimus ea neque Taurinensi neque nostro textui consentanea sunt.

Neque maioris sunt momenti quae affert Dönniges ad probandum Taurinensem textum decretalis prioris aetatis esse quam Clementinae quae c. 2. (2, 11.) exstat.

Verum quidem est, fortius et acrius in Clementina regem obiturgari quam in Taurinensi decretali, neque minus verum, in Clementina papam imperatorem accusare, quod pontificia iura violaverit, quum in textu Taurinensi et Roberti Siciliensis regis violasse arguatur. Sed quum iam viderimus, quam negligenter Taurinensis textus scriptor alteram Clementis decretalem exscripserit, num mirari possumus, quod haec quoque nonnumquam a Clementina discrepat. Neque *Reimann* accedere possum, qui quum in Clementina translationis imperii mentio fiat, atque explicetur ius eligendi Romanorum regem per papam Germaniae electoribus concessum esse, Ioannem XXII. eius auctorem esse censet<sup>2</sup>, quippe qui haecce argumenta saepissime protulisset. Iam enim *Innocentius III.* iisdem fundamentis papalem potestatem extruere conatus est<sup>3</sup>, et ipse Clemens in Bulla quam

eius esse nemo negat iis usus est<sup>4</sup>. Mihi quidem hoc potissimum spectandum esse videtur, in illis quoque codicibus, qui initio non Ioannis sed Clementis continent publicationis bullam, istarum duarum decretalium textum eandem inveniri, atque in Codicibus, qui Clementinas ab Ioanne publicatas tradunt.

Ne tamen omittamus, *Ioannem Andream* in glossa, cuius verba in ipsa editione inspicias, ad c. 1. (1, 1.), annotasse, quaedam decretalis verba ab Ioanne deleta esse, quae in Clementina ipsa exstitissent atque a Clemente in audientia publicata fuerint.

Sed ista verba in Marburgensi codice desiderantur, exstant vero in Fuldensi, Vratislaviensi, Monacensi, Carnotensi, quos Clementinas ab Ioanne publicatas contineri negari nequit, quum Monacensis, Fuldensis, Carnotensis ipsa verba tradant, et etiam glossam Andreae, qua illa deleta fuisse contenditur, continent. Immo aliis quoque in Clementinis comprehendimus, verba in vetustis codicibus exstitisse, quae in recentioribus desunt quaeque Editores Romani ipsi se legisse tradunt. Nec alio modo primae decretalis verba posteriore tempore omissa sunt, quod Ioannis XXII. mandato factum esse contendit quidem nec tamen probavit glossator.

## 2. Quemadmodum liber inscribatur. Quomodo canones distributi sint.

Olim *librum septimum* nuncupatum fuisse nobis constat, quia in multis vetustis codicibus a nobis collatis<sup>5</sup>, atque aliis ab aliis inspectis sic appellatur, atque ipse Ioannes XXII. idem nomen adhibuisse traditur<sup>6</sup>. Glossae demum auctoritate factum est, ut posteriore tempore *Clementinae* vocarentur.

Compilatio V. constat libris, quorum

|       |    |      |                  |                          |
|-------|----|------|------------------|--------------------------|
| I.    | 11 | tit. | 28               | capitibus compositus est |
| II.   | 12 |      | 22               |                          |
| III.  | 17 |      | 33               |                          |
| IV.   | 1  |      | 1                |                          |
| V.    | 11 |      | 22               |                          |
| omnes | 52 |      | 100 <sup>7</sup> |                          |

## 3. Ex quibus fontibus Clementinae haustae sint.

Praeter duas antecedentium paparum decretales — Bonifac. VIII. Po. 24913. 2. (3, 7.); Urban. IV.

3 Cf. c. 34. X. 1. 6.

4 Ap. *Reimold.* ad. a. 1314 no. 2.

5 *Cod. Marburg.* Monac. 6347. Vratislav. Berolinens. *Cod. lat. fol. No. 9.* Carnot.

6 Cf. *Phillips K.-R.* IV. 386 sqq.

7)

| Lib. I. |      | Lib. II. |      | Lib. III. |      | Lib. IV. |      | Lib. V. |      |
|---------|------|----------|------|-----------|------|----------|------|---------|------|
| Tit.    | Cap. | Tit.     | Cap. | Tit.      | Cap. | Tit.     | Cap. | Tit.    | Cap. |
| 1       | 1    | 1        | 2    | 1         | 2    | 1        | 1    | 1       | 2    |
| 2       | 5    | 2        | 3    | 2         | 6    |          |      | 2       | 1    |
| 3       | 8    | 3        | 1    | 3         | 1    |          |      | 3       | 3    |
| 4       | 1    | 4        | 1    | 4         | 2    |          |      | 4       | 1    |
| 5       | 1    | 5        | 2    | 5         | 1    |          |      | 5       | 1    |
| 6       | 3    | 6        | 1    | 6         | 1    |          |      | 6       | 1    |
| 7       | 1    | 7        | 1    | 7         | 2    |          |      | 7       | 2    |
| 8       | 1    | 8        | 2    | 8         | 2    |          |      | 8       | 3    |
| 9       | 2    | 9        | 1    | 9         | 2    |          |      | 9       | 2    |
| 10      | 4    | 10       | 1    | 10        | 2    |          |      | 10      | 4    |
| 11      | 1    | 11       | 2    | 11        | 2    |          |      | 11      | 2    |
|         |      | 12       |      | 12        | 2    |          |      | 12      |      |
|         |      | 13       |      | 13        | 3    |          |      |         |      |
|         |      | 14       |      | 14        | 2    |          |      |         |      |
|         |      | 15       |      | 15        | 1    |          |      |         |      |
|         |      | 16       |      | 16        | 1    |          |      |         |      |
|         |      | 17       |      | 17        | 1    |          |      |         |      |
| 11:     | 25   | 12:      | 22   | 13:       | 33   | 14:      | 1    | 11:     | 22   |

1 Acta II. 123.

2 *Forschungen z. deutsch. Gesch.* VIII. Göttingen 1868 p. 18.

Pe. 18. 10. 103. 1. solus Clementis V. receptae sunt.

Quae quaedam Vindobensis decreta in Clementinis existit, disceptantur, quum qui codices conscripserunt, in *glossa Canon. Viennensi* inscriptionem et addiderint et inserunt, ut animus ferebat. Neque magnum momentum esse videtur, quod quaedam Clementinae in posterius temporis synodis commemorantur tanquam in Vindobensi concilio constitutae. Quis synodus codicum istos renovasse crediderim, quum in quibusdam codicibus, ut in Casselano, omnes Clementinae *conventiones netae in Viennensi concilio editae* appellentur. At si synodorum auctoritate convinci videaris, num Clementinas omnes extravagantes fuisse putes, quae, quum in *Coloniensi* synodo ao. 1324. habitae *extravagantes* sunt appellatae? Mea quidem sententia eas tantum decretales in concilio confectas esse pro certo haberi potest, in quibus legitur papam *approbante concilio* praecipua sua dare, quod in XIX. dictum esse inveniri, quum ex verbis papae, se *cum fratrum concilio* statueret, probari putem tales decretales ad dictum concilium non pertinere.

II. DE EDITIONIBUS CLEMENTINARUM.

1. De editionibus ante meam comparatis.

Omniùm Corporis iuris partium Clementinae XV. saeculo saepissime typis impressae sunt, at tamen neque istae neque posteriores editiones, neque Romana, cujus textum vim legis habere statuit papa, quidquam ad librum emendandum afferunt. Commemorandae sunt et hoc loco solae editiones a *Böhmer* atque *Richter* confectae. Quorum alter contulit Codicem Berolinensem fol. no. 6. atque Codicem Casselanum quem ego quoque contuli, textumque Romanum non sine mendis imprimendum curavit, alter contulit Codicem Lipsiensem no. 612. in cuius fine legitur: *Clementinae domini Conradii doctore decretorum canonici et officialis Vratislaviensis scriptus per manus Patri de parva Glogo Klein-Glogam A. D. M. CCCXXVI.*

2. De mea editione.

Im superest ut de mea editione disseram. Hi Codices a me collati sunt:

1) Cod. Bibl. Universitatis Vratislaviensis II. F. 20. 6 olim Glogoviensis capituli, continet Gregorij IX. decretales cum glossa, Bonifacii VIII. bullam quae exstat Extr. Comm. 2. 3. 6. a eiusdem manu qui Bullam conscripsit. Clementinas in quarum fine legitur: *Explicit septuaginta libri decretalium completus proxima feria (XXII. die mensis Decembris) ante festum natiuitatis dom. a. d. MCCCXXVII.* Vetusissimus igitur est Clementinarum codex, a me signatus est A.

2) Cod. Marlburgensis C. 3. germanica manu ineunte XIV. saeculo scriptus continet et librum VI. et Clementinas sine glossa. Post illa insunt statuta synodalia Moguntina, atque in fine libri archiepiscopi Moguntini diploma dat. VII. Id. Iun. 1318., quod Schulte in-

spiciens, Clementinarum codicem eo die absolutum fuisse putavit. A me sign. est: B.

Quum hos duos totos contulerim codices quas in eis inveni varias lectiones contuli cum aliis codicibus qui sunt:

3) Cod. Fuldensis D. 16. qui ao. 1030. monasterii Weingartensis erat, in Italia XIV. saeculo scriptus est; glossa adest Ioannis Andreae, in fine decretalis exstat: *Prodicus quasi*; a me C signatus est.

4) Cod. Fuldensis D. 17. qui idem ao. 1030. monasterii Weingartensis erat, XV. saec. ineunte scriptus esse videtur; in fine exstat Dni de regulis iuris commentarius. A me D signatus est.

5) Cod. lat. Monac. 6317., olim Frisingensis 147., cum glossa Ioannis Andreae, scriptus est XIV. saeculo ineunte in Italia a Guilelmo de Marchia. Dni de regulis continet commentarium, quinonibus dispositus est, lineae plumbo ductae, in fine legitur: *A. Dom. M. CCCXXI. ego Georg. Parsperg. scolarius Bonon. comparavi librum hunc pro octo flor. cum medio Bonon.*; a me E signatus est.

6) Cod. Bibl. Carnotensis. 318., olim Capituli, in Italia XIV. saeculo scriptus est, Clementinas exhibet cum glossa Ioan. Andrae, atque viginti Ioan. XXII. Decret. cum glossa Zenzelini. A me F signatus est.

7) Cod. Casselanus Ms. iur. 15., olim Fuldensis. Casselanum continet canonum compilationem, paparium catalogum, quorum ultimus est Cod. III., decretalem *Execrabilis*, Clementinas in Germania exeunte XIV. saeculo scriptas, quarum nulla adest glossa. A me G signatus est.

8) Iam Richter contulit Cod. Lips., de quo supra commemoravi, quique a me H signatus est.

Codicem Monac. 329., supra commemoratum hoc loco I signavi.

Ubi pro certo cognosci arbitratus sum, Clementis verba non cum Romanae editionis textu, quem ego repto, consentire notae numero consueto more asteriscum (\*) apponendum curavi.

D. DE EXTRAVAGANTIUM COLLECTIONIBUS.

1. Quomodo canones distributi sint.

Notum est statim post librum sextum editum *Bonifacii VIII. Benedicti XI., Clementis V.* extravagantes collectas, deinde etiam *Ioannis XXII.* decretalium quosdam compilationes factas esse, quae quomodo a *Ioanne Chappuis* in ordinem digestae erant, in editione corporis iuris Romana receptae sunt.

7 Cf. Schulte Gesch. I. c. II, 509 pp.

| Lib. XXI. Extrav. | Extr. Comm. |           |           |           |           |           |           |  |
|-------------------|-------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|--|
|                   | Lib. I.     |           | Lib. II.  |           | Lib. III. |           | Lib. V.   |  |
| Tit. Cap.         | Tit. Cap.   | Tit. Cap. | Tit. Cap. | Tit. Cap. | Tit. Cap. | Tit. Cap. | Tit. Cap. |  |
| 1 2               | 1 1         | 1 1       | 1 1       | 1 1       | 1 2       | 1 2       | 2 2       |  |
| 2 1               | 2 1         | 2 1       | 2 1       | 2 14      | 2 2       | 2 2       | 2 2       |  |
| 3 1               | 3 4         | 3 2       | 1         | 3 1       | 3 3       | 3 3       | 3 3       |  |
| 4 2               | 4 1         | 3 3       | 3         | 4 1       | 4 1       | 4 1       | 4 1       |  |
| 5 1               | 5 1         | 5 1       | 5 1       | 5 2       | 5 1       | 5 1       | 5 1       |  |
| 6 1               | 6 1         | 6 1       | 6 1       | 6 1       | 6 1       | 6 1       | 6 1       |  |
| 7 1               | 7 2         | 7 2       | 7 2       | 7 1       | 7 1       | 7 1       | 7 1       |  |
| 8 1               | 8 3         | 8 3       | 8 3       | 8 2       | 8 6       | 8 1       | 8 1       |  |
| 9 1               | 9 2         | 9 2       | 9 2       | 9 1       | 9 5       | 9 5       | 9 5       |  |
| 10 1              | 10 1        | 10 1      | 10 1      | 10 1      | 10 1      | 10 1      | 10 1      |  |
| 11 1              | 11 1        | 11 1      | 11 1      | 11 1      | 11 1      | 11 1      | 11 1      |  |
| 12 1              | 12 1        | 12 1      | 12 1      | 12 2      | 12 2      | 12 2      | 12 2      |  |
| 13 1              | 13 1        | 13 1      | 13 1      | 13 1      | 13 1      | 13 1      | 13 1      |  |
| 14 1              | 14 1        | 14 1      | 14 1      | 14 1      | 14 1      | 14 1      | 14 1      |  |
| 15 5              | 15 5        | 15 5      | 15 5      | 15 5      | 15 5      | 15 5      | 15 5      |  |
| 11 20             | 11 20       | 11 20     | 11 20     | 11 20     | 11 20     | 11 20     | 11 20     |  |

1) Cf. *Beil. Conc. Greg. IX.* VI. 175.  
 2) *A. Hist. Univ. Cam. Geronic.* IV. 278.  
 3) *Beil. Conc. Greg. IX.* VI. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.



2. Quorum paparum decretales in Extravagantibus inveniuntur.

II. In Extravagantium Joannis XXII. et communium libris q̄ insunt decretales, quas hoc loco temporis quo confectae sunt ratione habita enumerabo:

|  |                  |                                     |                           |                            |
|--|------------------|-------------------------------------|---------------------------|----------------------------|
| 1. Martin. IV.<br>(1281-86).           | 25115<br>25155   | 3, 1, 3<br>2, 5, 10                 | 4. Clemens V.<br>1305-11. |                            |
| Pothast 21773                          | 1, 3, 18         | X. Kal. Aug. VIII. 1302             | 1, 1, 7                   | Kal. Febr. I. 1306 2, 5, 7 |
| 2. Bonifacius VIII.<br>1294-1303.      | 25189            | 1302 1, 1, 8                        | H. Kal. Aug. I. 1306      | 2, 3, 2                    |
| 25276                                  | 1305 1, 2, 20    | 1, 1, 3                             | Id. Nov. Jan. II. 1306    | 3, 5, 10                   |
| Pothast 24089                          | 1, 3, 23         | 3. Bened. XI.<br>1303-11.           | 1306                      | 4, 5, 10                   |
| 24249                                  | 1, 5, 10         | X. Kal. Mart. II. 1307              | 2, 1, 3                   | 2, 3, 2                    |
| 24881                                  | 1, 3, 6          | un. 5, 1                            | 1, 5, 2                   | cf. Clement. un. 3, 17     |
| 24943                                  | 2, 3, 6          | un. 3, 13                           | 1, 5, 3                   | un. 3, 13                  |
| 25101                                  | 2, 3, 6          | 1, 3, 7                             | 1, 5, 7                   |                            |
| 25117                                  | 1, 5, 9          |                                     |                           |                            |
| Kal. Oct. ao. VII. 1301                | 1, 3, 7          |                                     |                           |                            |
| 5. Joannes XXII. (1316-34).            |                  | Kal. Mart. V. 1321 Ex. com. 4, 5, 7 |                           |                            |
| VIII. Id. Sept. I. 1316 Exan. lo. 1, 1 |                  | VII. Kal. Aug. V. 1321              | 2, 3, 3                   |                            |
| XVI. Kal. Oct. I. 1316                 | 9, 10, 11        | VII. Kal. April. VI. 1322           | 11, 2                     |                            |
| IV. Id. Dec. I. 1316                   | 13, un.          | V. non. Jul. VI. 1322               | 19, un.                   |                            |
| Id. Kal. Jan. 1317                     | 7, un.           | VII. Id. Aug. VI. 1322              | 14, un.                   |                            |
| V. Kal. Mart. I. 1317                  | 8, un.           | H. Id. Nov. VII. 1322               | 14, 1                     |                            |
| H. Kal. April. I. 1317                 | 5, un.           | Kal. Dec. VII. 1322                 | 6, un.                    |                            |
|  | un. 5, 5         | VI. Id. Dec. VII. 1322              | 14, 2                     |                            |
| H. Kal. Jul. I. 1317                   | 5, 3, 2          | H. Kal. Nov. VIII. 1323             | un. 1, 5                  |                            |
| IV. Non. Aug. I. 1317                  | 6, 3, 2          | H. Id. Nov. VIII. 1323              | 7, 3, 2                   |                            |
| Non. Oct. II. 1317                     | 11, 1            | IV. Id. Nov. IX. 1324               | 11, 5                     |                            |
| V. Id. Oct. II. 1317                   | 6, 10, 3, 2      | X. Kal. Dec. IX. 1324               | un. 2, 2                  |                            |
| VIII. Kal. Nov. II. 1317 Ioan. 1, 2    |                  | ao. IX. 1324-25                     | un. 3, 1                  |                            |
| Ex. com. un. 3, 3                      |                  | VI. Id. Mai. A. IX. 1325            | 2, 3, 3                   |                            |
| VII. Kal. Nov. II. 1317 Exan. Io. 3, 1 |                  | XI. Kal. Jul. XI. 1327              | 3, 5, 3                   |                            |
| Ex. com. un. 1, 6                      |                  | X. Kal. Febr. XI. 1327              | 1, 2, 1                   |                            |
| XII. Kal. Dec. II. 1317 Ex. lo. 3, un. |                  | XII. Kal. Jul. XII. 1328            | un. 3, 4, 1               |                            |
| Ex. com. 4, 3, 2                       |                  |                                     | un. 1, 2                  |                            |
| XV. Kal. Jan. II. 1318 Ex. Ioan.       |                  |                                     | 1, 1, 3                   |                            |
| un. 5, 8                               |                  |                                     | un. 1, 4                  |                            |
| IV. Non. Aug. II. 1318                 | 2, un.           |                                     | 2, 1, 8                   |                            |
| VIII. Kal. Sept. III. 1319             | 12, un.          |                                     | 2, 1, 7                   |                            |
| Non. Jan. IV. 1319 29                  | 9, 3, 2          |                                     | 5, 1, 8                   |                            |
| Ex. com. un. 1, 6                      |                  |                                     | 12, 3, 2                  |                            |
| ao. IV. 1319 29                        | Ex. com. 8, 3, 2 |                                     | 1, 3, 9                   |                            |
| V. Kal. Oct. V. 1320 Ex. Ioan. 4, 2    |                  |                                     | un. 5, 6                  |                            |
| X. Kal. Aug. IV. 1320 Ex. com. 2, 5, 2 |                  |                                     |                           |                            |

|                                |                            |                            |
|--------------------------------|----------------------------|----------------------------|
| 6. Benedictus XII.<br>1334-42. | 9. Martin. V.<br>1417-31.  | 12. Paulus II.<br>1464-71. |
| 1335 13, 3, 2                  | ao. VIII. 1425 1, 3, 5     | 1464 2, 5, 1               |
| 1336 un. 3, 10                 |                            | 1467 un. 3, 4              |
|                                |                            | 1467 H. 2, 2               |
|                                |                            | 1468 3, 5, 9               |
| 7. Clemens VI.<br>1342-52.     | 10. Eugen. IV.<br>1431-41. | 13. Sixt. IV.<br>1471-84.  |
| A. I. 1343 2, 5, 9             | 1432 5, 5, 7               | 1472 1, 1, 9               |
|                                |                            | 1473 4, 5, 9               |
|                                |                            | 1475 1, 3, 12              |
|                                |                            | 1476 2, 1, 9               |
|                                |                            | 1478 9, 3, 9               |
|                                |                            | 1481 2, 3, 12              |

3. De Editionibus Extravagantium.

Omnium Corporis iuris partium haec editio pessima est. Quid quod editores Romani eadem decretales saepius bis exprimendas curarunt, verborum textu minime inter se concordante.

Sed posteriores quoque editores non multum textum librorum emendaverunt, quum Richter *Basiliensem* esse censet, quae tamen *Norimbergae* s. I. et a. proderat, *Richter*, cinsdem editionis ex *Böhnero* exscribens varias lectiones Codicem *Marburgensem* non satis diligenter contulerit Codicemque *Lipsiensem*.

Equidem et hoc loco editionis Romanae textum repeto, quem cum Codicibus manu scriptis conferendum curavi.

Hi adhibiti sunt Codices:

1. Codex cart. bibl. regiae privatae Stuttgartensis Ms. iur. 61., olim magistri Iacobi Grimmii licent. fuit, deinde (1031.) monasterii Weingartensis. In Germania post a. 1406. scriptus continet post Lupi super novell. sexti per modum additionum et librum Clementinarum fol. 161 sqq.:

Extravagantes 1. Detestandae feritatis 2. Antiquorum habet 3. Excommunicandae 4. Provide 5. Debet superioribus 6. Iniunctae nobis 7. Unam sanctam 8. Rem non novam 9. Piae sollicitudinis 10. Dudum bonae memoriae 11. Infantiae 12. Inter cunctas 13. Ex eo quod quaedam 14. Quod olim 15. S. Rom. eod. 16. Si religiosus 17. Meruit 18. Quia nonnulli; — sequitur glossa Joannis Monachi — H. Constit. Ioan. XXII.: 1. Ad omnes 2. Quia in futuror. 3. Quum ad sacrosanct. 4. Copiosus 5. Si fratrum 6. Quorumcumq̄ exigit 7. Suscepti regiminis 8. Sedes ap. 9. Execrabilis 10. S. Romana 11. Ecd. Romanae 12. Dierum crescente 13. Ad apostolatus 14. Quia nonnumquam 15. Prodiens 16. Ad nostri apostolatus 17. Antiquae concertationi 18. Ad conditorem 19. Quum inter nonnullos 20. Quia quorundam 21. Concertationi antiquae. — Deinde sequuntur: Zenzelini glossa ad extr. 1-20; Constitutiones Frederici Imperat., Honorii Papae et Ioan. XXII. et Benedicti XII., quae omnia ad nostros libros non pertinent, Constitutiones Ioan. XXII., Clement. VII. Innoc. VI. Urban. V., Gregorii XI., Urbani VI., Bonifacii IX., Innoc. VII., quarum omnium una in Extravagantium collationem recepta est. — A me codex signatus est A<sup>1</sup>.

2. Codex Carnotensis membr. 318. de quo videas supra p. XLIV. Post Clementinas viginti habet Ioannis XXII. extravagantes cum glossa Zenzelini; XIV. saeculo in Italia scriptus a me signatus est: B.

3. Codex Monac. 329. de quo videas supra p. LII. Continet XVI. extravagantes in duos libros distributos atque sub titulis positos. In lib. I: Detestandae. Antiquorum. Super cathedram. excommunicamus. Provide. Debet superioribus. Iniunctae. In lib. II: Unam sanctam. Rem non novam. Dudum. Inter cunctas. Ex eo. Si religiosum. Quod olim. Piae sollicitudinis. Sancta Romana<sup>2</sup> — Glossa Joannis Monachi adest. A me C signatus est.

4. Cod. Berolin. 190. fol. continet post Clementinas extravag. Joannis XXII. Sedes suscepti. Execrabilis sine Glossa. A me D signatus est.

5. Codex Moeno-Francfurt. membr. 39 fol. saec. XIV. in Germania scriptus est. Continet post lib. VI. et Clementinas Joannis XXII. Extravag.: a) Si fratrum nostr. b) Infideles et stolidae c) Execrabilis d) suscepti regiminis e) Vas electionis. Deinde alia manu scriptum exstat Decret. Gratiani abbreviatum metrico, tertia denique manu: Bonif. VIII.: Provide. Perfectis literis. Ioan. XXII.: Quia nonnumquam. Ad conditorem canonum fragment. Clementis VI. bull. de iubilaeo. A me E signatus est.

6. Cod. Marb. C. 3. de quo conferas supra p. I. XIII. Extravagantes continet: Quum quidam. Execrabilis. Suscepti regim. — A me F signatus est.

7. Cod. Cassel. Ms. iur. fol. 15., olim capituli St. Petri Fritzlariensis XIV. saec. in Italia scriptus<sup>3</sup> continet post lib. VI. cum gl. Ioan. Monachi Extravag. D. Bonifac. P. VIII. cum gl. Joannis Monachi: 1. Detestandae 2. Super cathedram 3. Antiquorum 4. Excommunicamus 5. Provide 6. Debet 7. Iniunctae de maioritate et ob. 8. Unam sanctam — deinde sine glossa: 1. Dudum bonae memoriae 2. Inter cunctas 3. Ex eo 4. In religiosis 5. Quod olim 6. Piae sollicitudinis 7. Sancta Romana. —

<sup>1</sup> Cf. *Berol. F. h.*, die 40-46. u. d. heut. Gebrauch der beiden Extravaganten-Sammlungen; *Marburg* 1825 p. 6-99.

<sup>2</sup> Cf. *Philipp. K. R.*, IV, 371 ff.

<sup>3</sup> Cf. *Berol. I. c.*

Cod. V. Merit. Past. 1085. 7. Recondendae memoriae. *Extravag. C. 90. C. 1. P. V. A me G signatus est.*

8. Codex Regim. fol. 177 r. continet l. fol. 153. 17. Extrav. Bonifacii VIII. cum glossa Joannis Monachi. 1. Detestandae feritatis. 2. Antiquorum habitus. 3. Excommunicamus. 4. Non est constituto quae Extravagantibus habetur, sed quam invenis ap. Kay. fol. 1. 13. 2. no. 10. 5. Cupientes sine glossa. 6. Prohibita rala. de sententia excommunicationis. 7. Debitis operibus sine glossa. 8. Inimicitiae sine glossa. 9. Mangine fol. 105. a manu XV. seculi scripta. 10. Extrav. Joannis XXII. Vas electionis. II. fol. 107.

11. Extrav. Bonifacii VIII. Excommunicamus et 1. Sed. 2. XI. Inter emotis. IV. 172. 173. Extrav. Clementis VI. 1. Merit. 2. Pastoralis (e. un. in Extr. C. 10. 13. 13). et Clem. un. (3. 17). 3) Recondendae Memoriae. A me H signatus est.

12. Cod. Regim. fol. 65. 68. saec. XIV. excommunicatis contra Extrav. Joannis XXII. Bonifacii VIII. et Benedicti XI. sine glossa. 1. Joannis XXII. a) Suscepti regimini. b) Sedes apostolica. c) Exsecrabilis. 2. Extrav. Bonifacii VIII. a) Detestandae feritatis. b) Super cathedra. c) Excommunicamus. d) Provide. e) Debitis superioribus. f) Inimicitiae. g) Unam sanctam. h) Rem non loquam. 3) Benedicti XI. a) Primum. b) Ex eo quod quaedam. c) Propter curias. A me I signatus est.

13. Cod. Fuld. D. 15. olim (1030. Weingart.) in Fulda. c. XIV. scriptus continet post Clementis Extr. Joannis XXII. cum gl. G. de Monte Lauduno. I. 1. Sed. 2. 3. Suscept. reg. II. 1. Excerabil. 2. Sed. ap. A me K signatus est.

14. Cod. Fuld. D. 10. (cf. supra p. XLIV.) a me Z signatus est.

15. Cod. Monac. cart. lat. 10186. in Germania XV. c. descriptus continet: 1. De sollicitudinis. 2. Sancta Romana. 3. Detestandae feritatis. 4. Antiquorum habitus. 5. Excommunicamus. 6. Provide attend. 7. Debitis operibus. 8. Inimicitiae nobis. 9. Unam sanctam. 10. Ex eo quod quaedam. 11. Si religiosus. 12. Quod cum. 13. Merit. 14. Quia nonnulli. 15. Ad omnes. 16. Quia futurum. 17. Quum ad sacrosanctae. 18. Copiosus. 19. Si fratrum. 20. Quorundam exigit. 21. Suscepti regimini. 22. Sedes apost. 23. Exsecrabilis. 24. Sancta Romana. 25. Ecclesiae Romanae. 26. Doctor. 27. Ad apostolatus. 28. Quia nonnulli. 29. Quia. 30. Problemis. 31. Ad nostri apostolatus. 32. an. 33. pro. 34. non. 35. Ad conditionem. 36. Quum inter. 37. Quia. 38. Quomundum. 39. Et si in tempore. 40. Rem non loquam. 41. Super gent. 42. Vas electionis. 43. Exsecrabilis. 44. Ut quos virtutis. 45. Desperis. 46. Quum nonnullae. 47. multitis. 48. Quum. 49. Quomundum. 50. Doctor. 51. Si recondendae. 52. VII. 17. Postulatio. 53. Dignum. 54. Ad recondendam. presentium. D. Avin. 10. IX. 55. Respondent. 56. P. 100. 57. Quum nonnullae. 58. P. 100. 59. Ne super his. Avin. III. D. XIX. 60. Recondendae. Av. IV. non Ind. I. 61. Recondendae. Av. XV. R. I. Maria. I. 57. Super. 62. Recondendae. 63. Ad nostri apostol. officium. 64. Recondendae. 65. Ad regimen curiae generalis. 66. Excommunicamus. 67. Experimento. 68. Ind. V. Kal. Martii. 69. Quomundum. 70. Decl. 17. res. 71. Quum. 72. Quum. 73. Quum. 74. Quum. 75. Quum. 76. Quum. 77. Quum. 78. Quum. 79. Quum. 80. Quum. 81. Quum. 82. Quum. 83. Quum. 84. Quum. 85. Quum. 86. Quum. 87. Quum. 88. Quum. 89. Quum. 90. Quum. 91. Quum. 92. Quum. 93. Quum. 94. Quum. 95. Quum. 96. Quum. 97. Quum. 98. Quum. 99. Quum. 100. Quum. 101. Quum. 102. Quum. 103. Quum. 104. Quum. 105. Quum. 106. Quum. 107. Quum. 108. Quum. 109. Quum. 110. Quum. 111. Quum. 112. Quum. 113. Quum. 114. Quum. 115. Quum. 116. Quum. 117. Quum. 118. Quum. 119. Quum. 120. Quum. 121. Quum. 122. Quum. 123. Quum. 124. Quum. 125. Quum. 126. Quum. 127. Quum. 128. Quum. 129. Quum. 130. Quum. 131. Quum. 132. Quum. 133. Quum. 134. Quum. 135. Quum. 136. Quum. 137. Quum. 138. Quum. 139. Quum. 140. Quum. 141. Quum. 142. Quum. 143. Quum. 144. Quum. 145. Quum. 146. Quum. 147. Quum. 148. Quum. 149. Quum. 150. Quum. 151. Quum. 152. Quum. 153. Quum. 154. Quum. 155. Quum. 156. Quum. 157. Quum. 158. Quum. 159. Quum. 160. Quum. 161. Quum. 162. Quum. 163. Quum. 164. Quum. 165. Quum. 166. Quum. 167. Quum. 168. Quum. 169. Quum. 170. Quum. 171. Quum. 172. Quum. 173. Quum. 174. Quum. 175. Quum. 176. Quum. 177. Quum. 178. Quum. 179. Quum. 180. Quum. 181. Quum. 182. Quum. 183. Quum. 184. Quum. 185. Quum. 186. Quum. 187. Quum. 188. Quum. 189. Quum. 190. Quum. 191. Quum. 192. Quum. 193. Quum. 194. Quum. 195. Quum. 196. Quum. 197. Quum. 198. Quum. 199. Quum. 200. Quum. 201. Quum. 202. Quum. 203. Quum. 204. Quum. 205. Quum. 206. Quum. 207. Quum. 208. Quum. 209. Quum. 210. Quum. 211. Quum. 212. Quum. 213. Quum. 214. Quum. 215. Quum. 216. Quum. 217. Quum. 218. Quum. 219. Quum. 220. Quum. 221. Quum. 222. Quum. 223. Quum. 224. Quum. 225. Quum. 226. Quum. 227. Quum. 228. Quum. 229. Quum. 230. Quum. 231. Quum. 232. Quum. 233. Quum. 234. Quum. 235. Quum. 236. Quum. 237. Quum. 238. Quum. 239. Quum. 240. Quum. 241. Quum. 242. Quum. 243. Quum. 244. Quum. 245. Quum. 246. Quum. 247. Quum. 248. Quum. 249. Quum. 250. Quum. 251. Quum. 252. Quum. 253. Quum. 254. Quum. 255. Quum. 256. Quum. 257. Quum. 258. Quum. 259. Quum. 260. Quum. 261. Quum. 262. Quum. 263. Quum. 264. Quum. 265. Quum. 266. Quum. 267. Quum. 268. Quum. 269. Quum. 270. Quum. 271. Quum. 272. Quum. 273. Quum. 274. Quum. 275. Quum. 276. Quum. 277. Quum. 278. Quum. 279. Quum. 280. Quum. 281. Quum. 282. Quum. 283. Quum. 284. Quum. 285. Quum. 286. Quum. 287. Quum. 288. Quum. 289. Quum. 290. Quum. 291. Quum. 292. Quum. 293. Quum. 294. Quum. 295. Quum. 296. Quum. 297. Quum. 298. Quum. 299. Quum. 300. Quum. 301. Quum. 302. Quum. 303. Quum. 304. Quum. 305. Quum. 306. Quum. 307. Quum. 308. Quum. 309. Quum. 310. Quum. 311. Quum. 312. Quum. 313. Quum. 314. Quum. 315. Quum. 316. Quum. 317. Quum. 318. Quum. 319. Quum. 320. Quum. 321. Quum. 322. Quum. 323. Quum. 324. Quum. 325. Quum. 326. Quum. 327. Quum. 328. Quum. 329. Quum. 330. Quum. 331. Quum. 332. Quum. 333. Quum. 334. Quum. 335. Quum. 336. Quum. 337. Quum. 338. Quum. 339. Quum. 340. Quum. 341. Quum. 342. Quum. 343. Quum. 344. Quum. 345. Quum. 346. Quum. 347. Quum. 348. Quum. 349. Quum. 350. Quum. 351. Quum. 352. Quum. 353. Quum. 354. Quum. 355. Quum. 356. Quum. 357. Quum. 358. Quum. 359. Quum. 360. Quum. 361. Quum. 362. Quum. 363. Quum. 364. Quum. 365. Quum. 366. Quum. 367. Quum. 368. Quum. 369. Quum. 370. Quum. 371. Quum. 372. Quum. 373. Quum. 374. Quum. 375. Quum. 376. Quum. 377. Quum. 378. Quum. 379. Quum. 380. Quum. 381. Quum. 382. Quum. 383. Quum. 384. Quum. 385. Quum. 386. Quum. 387. Quum. 388. Quum. 389. Quum. 390. Quum. 391. Quum. 392. Quum. 393. Quum. 394. Quum. 395. Quum. 396. Quum. 397. Quum. 398. Quum. 399. Quum. 400. Quum. 401. Quum. 402. Quum. 403. Quum. 404. Quum. 405. Quum. 406. Quum. 407. Quum. 408. Quum. 409. Quum. 410. Quum. 411. Quum. 412. Quum. 413. Quum. 414. Quum. 415. Quum. 416. Quum. 417. Quum. 418. Quum. 419. Quum. 420. Quum. 421. Quum. 422. Quum. 423. Quum. 424. Quum. 425. Quum. 426. Quum. 427. Quum. 428. Quum. 429. Quum. 430. Quum. 431. Quum. 432. Quum. 433. Quum. 434. Quum. 435. Quum. 436. Quum. 437. Quum. 438. Quum. 439. Quum. 440. Quum. 441. Quum. 442. Quum. 443. Quum. 444. Quum. 445. Quum. 446. Quum. 447. Quum. 448. Quum. 449. Quum. 450. Quum. 451. Quum. 452. Quum. 453. Quum. 454. Quum. 455. Quum. 456. Quum. 457. Quum. 458. Quum. 459. Quum. 460. Quum. 461. Quum. 462. Quum. 463. Quum. 464. Quum. 465. Quum. 466. Quum. 467. Quum. 468. Quum. 469. Quum. 470. Quum. 471. Quum. 472. Quum. 473. Quum. 474. Quum. 475. Quum. 476. Quum. 477. Quum. 478. Quum. 479. Quum. 480. Quum. 481. Quum. 482. Quum. 483. Quum. 484. Quum. 485. Quum. 486. Quum. 487. Quum. 488. Quum. 489. Quum. 490. Quum. 491. Quum. 492. Quum. 493. Quum. 494. Quum. 495. Quum. 496. Quum. 497. Quum. 498. Quum. 499. Quum. 500. Quum. 501. Quum. 502. Quum. 503. Quum. 504. Quum. 505. Quum. 506. Quum. 507. Quum. 508. Quum. 509. Quum. 510. Quum. 511. Quum. 512. Quum. 513. Quum. 514. Quum. 515. Quum. 516. Quum. 517. Quum. 518. Quum. 519. Quum. 520. Quum. 521. Quum. 522. Quum. 523. Quum. 524. Quum. 525. Quum. 526. Quum. 527. Quum. 528. Quum. 529. Quum. 530. Quum. 531. Quum. 532. Quum. 533. Quum. 534. Quum. 535. Quum. 536. Quum. 537. Quum. 538. Quum. 539. Quum. 540. Quum. 541. Quum. 542. Quum. 543. Quum. 544. Quum. 545. Quum. 546. Quum. 547. Quum. 548. Quum. 549. Quum. 550. Quum. 551. Quum. 552. Quum. 553. Quum. 554. Quum. 555. Quum. 556. Quum. 557. Quum. 558. Quum. 559. Quum. 560. Quum. 561. Quum. 562. Quum. 563. Quum. 564. Quum. 565. Quum. 566. Quum. 567. Quum. 568. Quum. 569. Quum. 570. Quum. 571. Quum. 572. Quum. 573. Quum. 574. Quum. 575. Quum. 576. Quum. 577. Quum. 578. Quum. 579. Quum. 580. Quum. 581. Quum. 582. Quum. 583. Quum. 584. Quum. 585. Quum. 586. Quum. 587. Quum. 588. Quum. 589. Quum. 590. Quum. 591. Quum. 592. Quum. 593. Quum. 594. Quum. 595. Quum. 596. Quum. 597. Quum. 598. Quum. 599. Quum. 600. Quum. 601. Quum. 602. Quum. 603. Quum. 604. Quum. 605. Quum. 606. Quum. 607. Quum. 608. Quum. 609. Quum. 610. Quum. 611. Quum. 612. Quum. 613. Quum. 614. Quum. 615. Quum. 616. Quum. 617. Quum. 618. Quum. 619. Quum. 620. Quum. 621. Quum. 622. Quum. 623. Quum. 624. Quum. 625. Quum. 626. Quum. 627. Quum. 628. Quum. 629. Quum. 630. Quum. 631. Quum. 632. Quum. 633. Quum. 634. Quum. 635. Quum. 636. Quum. 637. Quum. 638. Quum. 639. Quum. 640. Quum. 641. Quum. 642. Quum. 643. Quum. 644. Quum. 645. Quum. 646. Quum. 647. Quum. 648. Quum. 649. Quum. 650. Quum. 651. Quum. 652. Quum. 653. Quum. 654. Quum. 655. Quum. 656. Quum. 657. Quum. 658. Quum. 659. Quum. 660. Quum. 661. Quum. 662. Quum. 663. Quum. 664. Quum. 665. Quum. 666. Quum. 667. Quum. 668. Quum. 669. Quum. 670. Quum. 671. Quum. 672. Quum. 673. Quum. 674. Quum. 675. Quum. 676. Quum. 677. Quum. 678. Quum. 679. Quum. 680. Quum. 681. Quum. 682. Quum. 683. Quum. 684. Quum. 685. Quum. 686. Quum. 687. Quum. 688. Quum. 689. Quum. 690. Quum. 691. Quum. 692. Quum. 693. Quum. 694. Quum. 695. Quum. 696. Quum. 697. Quum. 698. Quum. 699. Quum. 700. Quum. 701. Quum. 702. Quum. 703. Quum. 704. Quum. 705. Quum. 706. Quum. 707. Quum. 708. Quum. 709. Quum. 710. Quum. 711. Quum. 712. Quum. 713. Quum. 714. Quum. 715. Quum. 716. Quum. 717. Quum. 718. Quum. 719. Quum. 720. Quum. 721. Quum. 722. Quum. 723. Quum. 724. Quum. 725. Quum. 726. Quum. 727. Quum. 728. Quum. 729. Quum. 730. Quum. 731. Quum. 732. Quum. 733. Quum. 734. Quum. 735. Quum. 736. Quum. 737. Quum. 738. Quum. 739. Quum. 740. Quum. 741. Quum. 742. Quum. 743. Quum. 744. Quum. 745. Quum. 746. Quum. 747. Quum. 748. Quum. 749. Quum. 750. Quum. 751. Quum. 752. Quum. 753. Quum. 754. Quum. 755. Quum. 756. Quum. 757. Quum. 758. Quum. 759. Quum. 760. Quum. 761. Quum. 762. Quum. 763. Quum. 764. Quum. 765. Quum. 766. Quum. 767. Quum. 768. Quum. 769. Quum. 770. Quum. 771. Quum. 772. Quum. 773. Quum. 774. Quum. 775. Quum. 776. Quum. 777. Quum. 778. Quum. 779. Quum. 780. Quum. 781. Quum. 782. Quum. 783. Quum. 784. Quum. 785. Quum. 786. Quum. 787. Quum. 788. Quum. 789. Quum. 790. Quum. 791. Quum. 792. Quum. 793. Quum. 794. Quum. 795. Quum. 796. Quum. 797. Quum. 798. Quum. 799. Quum. 800. Quum. 801. Quum. 802. Quum. 803. Quum. 804. Quum. 805. Quum. 806. Quum. 807. Quum. 808. Quum. 809. Quum. 810. Quum. 811. Quum. 812. Quum. 813. Quum. 814. Quum. 815. Quum. 816. Quum. 817. Quum. 818. Quum. 819. Quum. 820. Quum. 821. Quum. 822. Quum. 823. Quum. 824. Quum. 825. Quum. 826. Quum. 827. Quum. 828. Quum. 829. Quum. 830. Quum. 831. Quum. 832. Quum. 833. Quum. 834. Quum. 835. Quum. 836. Quum. 837. Quum. 838. Quum. 839. Quum. 840. Quum. 841. Quum. 842. Quum. 843. Quum. 844. Quum. 845. Quum. 846. Quum. 847. Quum. 848. Quum. 849. Quum. 850. Quum. 851. Quum. 852. Quum. 853. Quum. 854. Quum. 855. Quum. 856. Quum. 857. Quum. 858. Quum. 859. Quum. 860. Quum. 861. Quum. 862. Quum. 863. Quum. 864. Quum. 865. Quum. 866. Quum. 867. Quum. 868. Quum. 869. Quum. 870. Quum. 871. Quum. 872. Quum. 873. Quum. 874. Quum. 875. Quum. 876. Quum. 877. Quum. 878. Quum. 879. Quum. 880. Quum. 881. Quum. 882. Quum. 883. Quum. 884. Quum. 885. Quum. 886. Quum. 887. Quum. 888. Quum. 889. Quum. 890. Quum. 891. Quum. 892. Quum. 893. Quum. 894. Quum. 895. Quum. 896. Quum. 897. Quum. 898. Quum. 899. Quum. 900. Quum. 901. Quum. 902. Quum. 903. Quum. 904. Quum. 905. Quum. 906. Quum. 907. Quum. 908. Quum. 909. Quum. 910. Quum. 911. Quum. 912. Quum. 913. Quum. 914. Quum. 915. Quum. 916. Quum. 917. Quum. 918. Quum. 919. Quum. 920. Quum. 921. Quum. 922. Quum. 923. Quum. 924. Quum. 925. Quum. 926. Quum. 927. Quum. 928. Quum. 929. Quum. 930. Quum. 931. Quum. 932. Quum. 933. Quum. 934. Quum. 935. Quum. 936. Quum. 937. Quum. 938. Quum. 939. Quum. 940. Quum. 941. Quum. 942. Quum. 943. Quum. 944. Quum. 945. Quum. 946. Quum. 947. Quum. 948. Quum. 949. Quum. 950. Quum. 951. Quum. 952. Quum. 953. Quum. 954. Quum. 955. Quum. 956. Quum. 957. Quum. 958. Quum. 959. Quum. 960. Quum. 961. Quum. 962. Quum. 963. Quum. 964. Quum. 965. Quum. 966. Quum. 967. Quum. 968. Quum. 969. Quum. 970. Quum. 971. Quum. 972. Quum. 973. Quum. 974. Quum. 975. Quum. 976. Quum. 977. Quum. 978. Quum. 979. Quum. 980. Quum. 981. Quum. 982. Quum. 983. Quum. 984. Quum. 985. Quum. 986. Quum. 987. Quum. 988. Quum. 989. Quum. 990. Quum. 991. Quum. 992. Quum. 993. Quum. 994. Quum. 995. Quum. 996. Quum. 997. Quum. 998. Quum. 999. Quum. 1000. Quum. 1001. Quum. 1002. Quum. 1003. Quum. 1004. Quum. 1005. Quum. 1006. Quum. 1007. Quum. 1008. Quum. 1009. Quum. 1010. Quum. 1011. Quum. 1012. Quum. 1013. Quum. 1014. Quum. 1015. Quum. 1016. Quum. 1017. Quum. 1018. Quum. 1019. Quum. 1020. Quum. 1021. Quum. 1022. Quum. 1023. Quum. 1024. Quum. 1025. Quum. 1026. Quum. 1027. Quum. 1028. Quum. 1029. Quum. 1030. Quum. 1031. Quum. 1032. Quum. 1033. Quum. 1034. Quum. 1035. Quum. 1036. Quum. 1037. Quum. 1038. Quum. 1039. Quum. 1040. Quum. 1041. Quum. 1042. Quum. 1043. Quum. 1044. Quum. 1045. Quum. 1046. Quum. 1047. Quum. 1048. Quum. 1049. Quum. 1050. Quum. 1051. Quum. 1052. Quum. 1053. Quum. 1054. Quum. 1055. Quum. 1056. Quum. 1057. Quum. 1058. Quum. 1059. Quum. 1060. Quum. 1061. Quum. 1062. Quum. 1063. Quum. 1064. Quum. 1065. Quum. 1066. Quum. 1067. Quum. 1068. Quum. 1069. Quum. 1070. Quum. 1071. Quum. 1072. Quum. 1073. Quum. 1074. Quum. 1075. Quum. 1076. Quum. 1077. Quum. 1078. Quum. 1079. Quum. 1080. Quum. 1081. Quum. 1082. Quum. 1083. Quum. 1084. Quum. 1085. Quum. 1086. Quum. 1087. Quum. 1088. Quum. 1089. Quum. 1090. Quum. 1091. Quum. 1092. Quum. 1093. Quum. 1094. Quum. 1095. Quum. 1096. Quum. 1097. Quum. 1098. Quum. 1099. Quum. 1100. Quum. 1101. Quum. 1102. Quum. 1103. Quum. 1104. Quum. 1105. Quum. 1106. Quum. 1107. Quum. 1108. Quum. 1109. Quum. 1110. Quum. 1111. Quum. 1112. Quum. 1113. Quum. 1114. Quum. 1115. Quum. 1116. Quum. 1117. Quum. 1118. Quum. 1119. Quum. 1120. Quum. 1121. Quum. 1122. Quum. 1123. Quum. 1124. Quum. 1125. Quum. 1126. Quum. 1127. Quum. 1128. Quum. 1129. Quum. 1130. Quum. 1131. Quum. 1132. Quum. 1133. Quum. 1134. Quum. 1135. Quum. 1136. Quum. 1137. Quum. 1138. Quum. 1139. Quum. 1140. Quum. 1141. Quum. 1142. Quum. 1143. Quum. 1144. Quum. 1145. Quum. 1146. Quum. 1147. Quum. 1148. Quum. 1149. Quum. 1150. Quum. 1151. Quum. 1152. Quum. 1153. Quum. 1154. Quum. 1155. Quum. 1156. Quum. 1157. Quum. 1158. Quum. 1159. Quum. 1160. Quum. 1161. Quum. 1162. Quum. 1163. Quum. 1164. Quum. 1165. Quum. 1166. Quum. 1167. Quum. 1168. Quum. 1169. Quum. 1170. Quum. 1171. Quum. 1172. Quum. 1173. Quum. 1174. Quum. 1175. Quum. 1176. Quum. 1177. Quum. 1178. Quum. 1179. Quum. 1180. Quum. 1181. Quum. 1182. Quum. 1183. Quum. 1184. Quum. 1185. Quum. 1186. Quum. 1187. Quum. 1188. Quum. 1189. Quum. 1190. Quum. 1191. Quum. 1192. Quum. 1193. Quum. 1194. Quum. 1195. Quum. 1196. Quum. 1197. Quum. 1198. Quum. 1199. Quum. 1200. Quum. 1201. Quum. 1202. Quum. 1203. Quum. 1204. Quum. 1205. Quum. 1206. Quum. 1207. Quum. 1208. Quum. 1209. Quum. 1210. Quum. 1211. Quum. 1212. Quum. 1213. Quum. 1214. Quum. 1215. Quum. 1216. Quum. 1217. Quum. 1218. Quum. 1219. Quum. 1220. Quum. 1221. Quum. 1222. Quum. 1223. Quum. 1224. Quum. 1225. Quum. 1226. Quum. 1227. Quum. 1228. Quum. 1229. Quum. 1230. Quum. 1231. Quum. 1232. Quum. 1233. Quum. 1234. Quum. 1235. Quum. 1236. Quum. 1237. Quum. 1238. Quum. 1239. Quum. 1240. Quum. 1241. Quum. 1242. Quum. 1243. Quum. 1244. Quum. 1245. Quum. 1246. Quum. 1247. Quum. 1248. Quum. 1249. Quum. 1250. Quum. 1251. Quum. 1252. Quum. 1253. Quum. 1254. Quum. 1255. Quum. 1256. Quum. 1257. Quum. 1258. Quum. 1259. Quum. 1260. Quum. 1261. Quum. 1262. Quum. 1263. Quum. 1264. Quum. 1265. Quum. 1266. Quum. 1267. Quum. 1268. Quum. 1269. Quum. 1270. Quum. 1271. Quum. 1272. Quum. 1273. Quum. 1274. Quum. 1275. Quum. 1276. Quum. 1277. Quum. 1278. Quum. 1279. Quum. 1280. Quum. 1281. Quum. 1282. Quum. 1283. Quum. 1284. Quum. 1285. Quum. 1286. Quum. 1287. Quum. 1288. Quum. 1289. Quum. 1290. Quum. 1291. Quum. 1292. Quum. 1293. Quum. 1294. Quum. 1295. Quum. 1296. Quum. 1297. Quum. 1298. Quum. 1299. Quum. 1300. Quum. 1301. Quum. 1302. Quum. 1303. Quum. 1304. Quum. 1305. Quum. 1306. Quum. 1307. Quum. 1308. Quum. 1309. Quum. 1310. Quum. 1311. Quum. 1312. Quum. 1313. Quum. 1314. Quum. 1315. Quum. 1316. Quum. 1317. Quum. 1318. Quum. 1319. Quum. 1320. Quum. 1321. Quum. 1322. Quum. 1323. Quum. 1324. Quum. 1325. Quum. 1326. Quum. 1327. Quum. 1328. Quum. 1329. Quum. 1330. Quum. 1331. Quum. 1332. Quum. 1333. Quum. 1334. Quum. 1335. Quum. 1336. Quum. 1337. Quum. 1338. Quum. 1339. Quum. 1340. Quum. 1341. Quum. 1342. Quum. 1343. Quum. 1344. Quum. 1345. Quum. 1346. Quum. 1347. Quum. 1348. Quum. 1349. Quum. 1350. Quum. 1351. Quum. 1352. Quum. 1353. Quum. 1354. Quum. 1355. Quum. 1356. Quum. 1357. Quum. 1358. Quum. 1

INDEX LIBRORUM ADHIBITORUM ET ABBREVIATIONUM.\*

A. DECRETALES GREGORII IX.

*A* = Compilatio I. Ubi solummodo *A* lectioni appositum est, significat, eam inveniri in Codd. *Alabekl*  
*Aa* = Compilatio I. Cod. Monac. lat. 3879. (cf. p. XLVI.)  
*Ab* = Compilatio I. Cod. Frib. 361. (cf. ib. 2.)  
*Ac* = " " Mon. lat. 6352. (cf. ib. 3.)  
*Ad* = " " Grac. 374. (cf. ib. 4.)  
*Ae* = " " Grac. III. 106. (cf. ib. 5.)  
*Af* = " " Grac. III. 138. (cf. ib. 6.)  
*Ag* = " " Bamberg. P. II. 7. (cf. p. XLVII. 7.)  
*Ah* = Compilatio I. Cod. Bamberg. P. II. 6. (cf. ib. 8.)  
*Ai* = Compilatio I. Cod. Fuld. D. 5. (cf. ib. 14.)  
*Ak* = " " Lips. 683. (cf. ib. 6.)  
*Al* = Editio Antonii Augustini Parisiis 1609.  
*Alan.* = Alani decret. coll. (cf. supra p. XLVIII.)  
*Alan auct.* = Eadem coll. aucta (cf. ib.)  
*App.* = Appendix Concilii Lateranensis edid. Mansi. Ampliss. Conc. Collect. Florent. 1759 seqq. vol. XXII. col. 249. 274—454.  
*B* = Compilatio II. (ubi solummodo *B* lectioni appositum est, significat, eam inveniri in Codd. *Babeghi*  
*Ba* = Compilatio II. Cod. Monac. lat. 3879. (cf. p. XLVI. 1.)  
*Bb* = Compilatio II. Cod. Grac. 374. (cf. ib. 4.)  
*Bc* = " " Grac. III. 106. (cf. ib. 5.)  
*Bd* = " " Grac. III. 138. (cf. ib. 6.)  
*Be* = " " Bamberg. P. II. 7. (cf. p. XLVII. 7.)  
*Bf* = Compilatio II. Cod. Bamberg. P. II. 6. (cf. ib. 8.)  
*Bg* = " " Lips. 683. (cf. ib. 6.)  
*Bh* = " " Marburg. (cf. ib. 10.)  
*Bi* = " " Editio cit. ab Antonio Aug. compar.  
*Böhmer.* = Decretalium editio Böhmeriana Halis 1746.  
*C* = Compilatio III.; ubi solummodo *C* lectioni appositum est, significat, eam inveniri in Codd. *Cabegh*  
*Ca* = Compilatio III. Cod. Monac. lat. 3879. (cf. p. XLVI. 1.)  
*Cb* = Compilatio III. Cod. Grac. 374. (cf. ib. 4.)  
*Cc* = " " Grac. III. 106. (cf. ib. 5.)  
*Cd* = " " Grac. III. 138. (cf. ib. 6.)  
*Ce* = " " Bamberg. P. II. 7. (cf. p. XLVII. 7.)  
*Cf* = Compilatio III. Cod. Bamberg. P. II. 6. (cf. ib. 8.)  
*Cg* = " " Lips. 683. (cf. ib. 6.)  
*Ch* = Editio citata Augustini.  
*Cass.* = Decretalium collectio ex libro manuscripto Cassellano a Böhmer edita in ed. Corp. iur. t. II. Appdx. p. 181 seqq.

*Codd. coll. o.* = Codices collati omnes decretalium Gregor.  
*Coll. citt. o.* = Collectiones citatae omnes.  
*Comp. I. II. III. IV. V.* = Compilatio prima etc.  
*Cont.* = Decretalium Gregorianarum editio Contiana.  
*D* = Compilatio IV.; ubi solummodo *D* lectioni appositum est, significat, eam inveniri in Codd. *Dabfzgh*  
*Da* = Compilatio IV. Cod. lat. Monac. 3879. (cf. p. XLVI. 1.)  
*Db* = Compilatio IV. Cod. Grac. 374. (cf. ib. 4.)  
*Dc* = " " Grac. III. 106. (cf. ib. 5.)  
*Dd* = " " Grac. III. 138. (cf. ib. 6.)  
*De* = " " Bamberg. P. II. 6. (cf. p. XLVII. 8.)  
*Df* = Compilatio IV. Cod. Marburg. (cf. ib. 10.)  
*Dg* = " " Lips. 608. (cf. ib. 11.)  
*Dh* = " " Editio cit. Augustini.  
*E* = Compilatio V.; ubi solummodo *E* lectioni additum est, significat, eam in omnibus Comp. V. collatis Codd. exstare.  
*Ea* = Compilatio V. Cod. Bamberg. P. I. 18. (cf. p. XLVII. 12.)  
*Eb* = Compilatio V. Cod. Grac. 374. (cf. p. XLVI. 4.)  
*Ec* = " " Lips. 608. (cf. p. XLVII. 11.)  
*Ed* = " " Editio Cironiana a M. Jos. Ant. de Riegger demum curata Vindobonae 1761.  
*F* = Decret. Gregorii IX. Cod. lat. Monac. 14011. (cf. p. XLII.)  
*G* = Decret. Gregorii IX. Cod. lat. Monac. 60604. (cf. p. XLIII. 2.)  
*Gilb.* = Gilberti decret. coll. (cf. supra p. XLVIII.)  
*Gilb. auct.* = Gilberti decret. coll. aucta (cf. supra ib.)  
*H* = Decret. Gregorii IX. Cod. Lips. (cf. supra p. XLIII. 3a.)  
*Hal.* = Decretalium collectio codicis Halensis Ye 80. (cf. supra p. XLIX.)  
*I* = Decret. Gregorii IX. Cod. Fuld. D. 24. (cf. p. XLIII. 3b.)  
*Jaffé* = Jaffé Regesta Pontificum Romanorum Berol. 1851.  
*K* = Decret. Gregorii IX. Cod. Gotting. Ms. iur. 140. (cf. supra p. XLIII. 3. c.)  
*L* = Decret. Gregorii IX. Cod. Berolin. I. et II. (cf. supra p. XLIII.)  
*La* = Decret. Gregorii IX. Cod. Berolin. I.  
*Lb* = " " " Berolin. II.  
*Lips.* = Decretalium collectio Lipsiensis (cf. supra p. XLVIII.)  
*Luc.* = Collectio Decretal. ex cod. Lucensi a Mansio promulgata in Baluzii Miscellana III. 368 seqq. Lucae 1762.  
*M* = Decret. Gregorii IX. Cod. Hasso-Cassel. (cf. supra ib.)

\* Ceterorum suis locis indicati sunt tituli.

- A* = Decret. Gregor. IX. Cod. Ludwig. (cf. supra  
 XIII)  
*A* = Appendix Cod. L. Ezer. ed. Mansi in Concil.  
 XIII.  
*P* = Decret. L. Col. Epistensis (cf. sup. p. LXVIII)  
*Pothast* = Regesta Pontific. Roman. Berol. 1873.  
 1-2.  
*O* = Collect. Decret. Bamberg. (cf. sup. p. LXVIII)  
*K* = " " Hasso Cassel. (cf. supra ib.)  
*Am.* = " " Rameriana. ed. a Baluzio in  
 1-2. P. III. (cf. infra) T. I. p. 513 seqq.

- Raynald.* = Annales ecclesiastici Raynaldi.  
*Reg. Bal.* = Registrum Innocent. III. ed. Baluzius  
 Paris. 1683. 1. 2.  
*Reg. Brequ.* = Registrum Innoc. III. ed. Feudrix  
 de Brequigny et La Porte du Theil inter Diplomata  
 etc. res Francicas spectantia t. II. III. Paris 1701.  
*S* = Gilberti Decretal. collectio (cf. sup. p. LXVI)  
*Sa* = " " aucta (cf. supra ib.)  
*T* = Alani Decret. coll. (cf. supra ib.)  
*Ta* = " " auct. " "  
*U* = Collect. Decret. Halensis (cf. supra p. LXIX)

## B. LIBER VI. BONIFACII VIII.

- A* = Codex Trecentis no. 1710.  
*B* = Codex olim Haenelii nunc Bibl. Lib. VI.  
 Lipsiensis. contin.  
*Pothast* = Les Registres d'Innocent IV. Paris 1881.  
*C* = Cod. lat. Monac. 320. Lib. VI.  
*Codd. coll. v.* = Codices collati omnes decretalium  
 Bonif. VIII.  
*Canc. Ms.* = Conc. Lugd. II. Cod. Lips. no. 680.  
*D* = Cod. Vratislav. II. F. 54. Lib. VI. contin.  
*E* = Cod. Regimont. 147.  
*F* = Cod. Monac. 17103.  
*G* = Cod. Lips. 702.  
*H* = Decretalium Greg. X. Codd. omnes coll.  
*Ila* = Cod. Monac. 14011. Decret. Gregorii X.  
*Iib* = Cod. Vratislav. II. F. 30. " "

- Iic* = Cod. Erlang. 101. Decret. Gregorii X.  
*Iid* = Cod. Monac. 530. " "  
*Iie* = Cod. Lips. 680. " "  
*Iif* = Mansiana edit. Concil. Lugdun. II.  
*I* = Decret. Innocentii IV. Codd. omnes coll.  
*Ia* = Cod. Monac. - 14011. Decret. Innoc. IV.  
*Ib* = Cod. Monac. 6004. " "  
*Ic* = Cod. Haenelii, nunc Lipsiens. " "  
*Id* = Cod. Monac. 23. " "  
*Ie* = Cod. Lips. 680. " "  
*If* = Mansiana editio Conc. Lugd. I.  
*K* = Cod. Regimont. 1760.  
*L* = Cod. Musci Bohemici Prag. I. B. IV.  
*M* = Cod. Monac. 213.  
*Pothast* = Regesta Pontificum Roman. Berol. 1773.

## C. CLEMENTINAE.

- A* = Cod. Vratislav II. F. 20.  
*B* = Cod. Marburg. C. 3.  
*C* = Cod. Fuld. D. 10.  
*Codd. coll. v.* = Codices collati omnes Clement.  
*D* = Cod. Fuld. D. 17.  
*E* = Cod. Monac. 9347.

- F* = Cod. Carnot. 318.  
*G* = Cod. Casselanus Ms. iur. 15.  
*H* = Cod. Lipsiensis 972.  
*I* = Cod. Monac. 329.  
*Pothast* cf. supra.

## D. EXTRAVAGANTES.

- A* = Cod. cart. bibl. reg. priv. Stuttgart. Ms. iur. 61.  
 100. p. LXV.  
*B* = Cod. Carnot. 318. (cf. p. XLIV. LXVI)  
*C* = Cod. Monac. 329. (cf. p. LIII. LXVI)  
*D* = Cod. Berlin. 160. fol. (cf. p. LXVI)  
*E* = Cod. Moeno-Francofurt. 30. fol. (cf. p. LXVI)  
*F* = Cod. Marburg. C. 3. (cf. p. LXIII. LXVI)  
*G* = Cod. Cassel. Ms. iur. fol. 13. (cf. p. LXVI)  
*H* = Cod. Regimont. 1771. (cf. p. LXVII)  
*I* = Cod. Regimont. 1760. (cf. p. LXVII)  
*K* = Cod. Fuld. D. 15. (cf. p. LXVII)

- L* = Cod. Fuld. D. 10. (cf. p. XLIV. LXVII)  
*M* = Cod. Monac. 16186. (cf. p. LXVII)  
*N* = Cod. Lips. 980. (cf. p. LXVIII)  
*O* = Cod. Vratislav. II. F. 20. (cf. p. LXIII. LXVIII)  
*P* = Ed. Norimbergensis (A. Koberger) s. l. et a.  
 edit. libri VI. Clement. et Extravag.  
*Pothast* cf. supra.  
*Q* = Cod. Berol. lat. 350. 4<sup>to</sup> (cf. p. LXVIII)  
*R* = Cod. Paris. lat. 1116. (cf. p. LXVIII)  
*Raynaldus* = Annales eccles. (Lucae 1717—56.)  
 1—XV.

DECRETALIUM  
D. GREGORII PAPAE IX.

COMPILATIO.

GREGORIUS,

Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis doctoribus et scholaribus universis Bononiae commorantibus salutem et apostolicam benedictionem<sup>1</sup>.

Rex pacificus pia miseratione disposuit sibi subditos fore pudicos, pacificos et honestos<sup>2</sup>. Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis aemula, mater litium, materia iurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut, nisi iustitia conatus eius sua virtute reprimeret, et quaestiones ipsius implicitas explicaret, ius humani foederis litigatorum abusus exstingueret, et dato libello repudii concordia extra mundi terminos exsularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius sub iuris regula limitetur, per quam genus humanum, ut honeste vivat, alterum non laedat, ius suum unicuique tribuat, informatur<sup>3</sup>. Sane diversas constitutiones et decretales epistolas praedecessorum nostrorum, in diversa dispersas volumina, quarum aliquae propter nimiam similitudinem, et quaedam propter contrarietatem, nonnullae etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur, aliquae vero vagabantur extra volumina supradicta, quae tanquam incertae frequenter in iudiciis vacillabant, ad communem, et maxime studentium, utilitatem per dilectum filium fratrem Raymun-

---

<sup>1</sup>) *Pothast no. 9694. — dat. Spoleti. Not Septemb. ao. VIII. (5. Sept. 1234.)*    <sup>2</sup>) *modestos: Coll. coll. o.*    <sup>3</sup>) *informetur: F*  
Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II. 1

dum, capellanum et poenitentiarum nostrum, illas in unum volumen reseccatis superfluis providimus redigendas, adficiētes constitutiones nostras et decretales epistolas, per quas nonnulla, quae in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in iudiciis et in scholis, districtius prohibemus, ne quis praesumat aliam facere absque auctoritate sedis apostolicae speciali.

---



simul personae ac sigillatim qualibet earundem. Et ideo in Deo solummodo trinitas est<sup>37</sup>, non quateritas, quia quaelibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia seu natura divina, quae sola est universorum principium, praeter quod<sup>38</sup> aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec pro eodem; sed est Pater, qui generat, et Filius, qui gignitur, et Spiritus sanctus, qui procedit<sup>39</sup>, et distinctiones sunt in personis, et unitas<sup>40</sup> in natura. Et igitur alius sit Pater, alius Filius, alius<sup>41</sup> Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id, quod est Pater, est Filius, et Spiritus sanctus idem omnino, ut secundum orthodoxam et catholicam fidem constantissime esse<sup>42</sup> creduntur. Pater enim ab aeterno Filium generando suam substantiam ei dedit, iuxta quod ipse testatur<sup>43</sup>: „Pater quod dedit mihi, manus omnibus est.“ Ad dici non potest, quod partem substantiae suae<sup>44</sup> illi dederit, et partem ipse sibi retinuerit, quum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transulerit<sup>45</sup> suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi; alioquin desisset esse substantia. Pater ergo, quod sine ulla diminutione, Filius nascendo substantiam Patris accepit, et ita Pater et Filius habent eandem substantiam, et sic eadem res est Pater et Filius, nec non et Spiritus sanctus ab utroque procedens. Quum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem<sup>46</sup>: „Volo,“ inquit, „ut ipsi sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus,“ hoc nomen „unum,“ pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio caritatis in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait<sup>47</sup>: „Estote perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est,“ ac si dicit eret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiae, sicut<sup>48</sup> et Pater vester coelestis perfectus est perfectione naturae. Utraque videlicet et suo modo: quia inter creatorem et creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. §. 2. Si quis igitur sententiam vel doctrinam praetati Iohannis in hac parte defendere vel approbare praesumpserit, tanquam haereticus ab omnibus evictur<sup>49</sup>. In nullo tamen propter hoc Florenti<sup>50</sup> monasterio, cuius ipse Iohannis existit institutor, volumus derogari, quoniam ibi<sup>51</sup> et regularis est institutio, et observantia salutaris, maxime quum ipse<sup>52</sup> Iohannis omnia scripta sua nobis assignari mandaverit<sup>53</sup> apostolicae sedis iudicio approbanda, suae etiam commendae, ditans epistolam, quam<sup>54</sup> propria manu subscripsit, in qua frimter confitetur, se illum fidem tenere, quam Romana tenet ecclesia, quae disponente Domino cunctorum fidelium mater est et magistra. §. 3.<sup>55</sup> Reprobamus etiam et condemnamus<sup>56</sup> perversissimum dogma impii Almarici<sup>57</sup>, cuius mentem sic pater mendacii excaveavit, ut eius doctrina non tam haeretica censenda sit quam insana.

TITULUS II.

DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Idem nomen<sup>1</sup> statuta omnes ligant, et eorum ritu tam in pronuntiando quam in deo ibendo iudicia sunt regulanda.

Ex concilio Meldensi.

Canonum statuta sine preiudicio iurisdictionis<sup>2</sup> ab omnibus, et nemo in actionibus<sup>3</sup> vel iudiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

Constitutio respectu futura, et non praeterita.

Gregorius in Registro.

Cognoscentes, quod<sup>1</sup> qualis tractandam vestram debis pro

Christianis municipibus, quae habent de Galliarum finibus civitas, accedat eis, ab eo nobis sollicitudinem vestram placuisse signamus, ut inhibendo eos ab huiusmodi negotiatione vestra etiam deliberatio indicaret. Sed Basilio Hebraeo cum aliis Iudaeis veniente compunctus, hanc illis a diversis iudicibus publicis evulsionem impugni, atque evocari, ut inter paganos et Christiani puriter compareretur. Unde necesse fuit, ita causam eunda ordinatione disparti, ut ne mandatis frustrari, ne hi, qui contra voluntatem suam se impunit obediunt, aliqui sustinent inanis suspensionem. Proinde fratres vestri ex his hoc vigilanti sollicitudine observari ex iustitibus praecavimus, ut revertentes eis a praefata provincia Christiana municipia, quae ab ipsis habitari contigerit, aut mandatoribus contradantur, aut ex parte Christianis civitibus ibi a diu quodammodo commendantur, et transacto hoc diebus unum nullus apud eos quolibet modo commoretur. Si autem quendam ex istis municipibus talium usurpationum fortassis invenerit, ut infra status dies eandi non valeant, addubio sollicitudo est, ut, dum saluti fuerint praesidia restituta, simuliter omnibus modis distrabatur, quia Rem<sup>2</sup> quae culpa caret, in<sup>3</sup> damnum vocari non convenit. Quoties<sup>4</sup> vero novum<sup>5</sup> quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, ut<sup>6</sup> nullis dispendiis praeterita non commendet<sup>7</sup>: [Si qua apud eos municipia de emptione suam praefertit remiserunt, vel a eobis impio oblata sunt, dum apud eos sunt posita, eos habent alienandi libertatem,] ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurere, quod eos postmodum dignum est vetitus sustinere. [Noverunt omnes.]

CAP. III.

Potestas legum complendi et mutandi est paucis vicariis Christi. Et quod de uno convenimus statuitur, ad alium conexum extenditur. Abbas Sicul.

Augustinus super illud epist. ad Hebraeos<sup>1</sup>:

„Translatio sacerdotio necesse est ut<sup>2</sup> legis translatio fiat.“ Quia enim simul et ab eodem, et sub eadem sponseione utraque data sunt, quod de uno dicitur necesse est ut de altero intelligatur.

CAP. IV.

Omne prohibent a lege peccatum est, et omne illud, quod sequitur ex eo. Hoc d.

Idem super epist. ad Romanos<sup>1</sup>.

„Nam concupiscentiam nesciebam, etc.“ Hoc enim<sup>2</sup> elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quae, dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus praeferenda.

Hieronymus in Parabolis<sup>1</sup>.

„Ne imitari prudentiae tuae<sup>2</sup> prudentiae suae imitatur, qui ea, quae sibi agenda vel dicenda Patrum decretis praepoint.

CAP. VI.

Non valet constitutio collegii in damnum aliorum et commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa non potest maior pars capituli tollere consuetudinem, utilitatem privatam nutriendo.

Innocentius III. Senonensi Archiepiscopo et Episcopo Trencensi.

Quum omnes<sup>1</sup> una corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra, non debent maiores minores, aut seniores iuniores turbare, sed<sup>2</sup> omnes, qui in una ecclesia vel Pontio fundantur, pari gaudeant libertate<sup>3</sup>, quum pondus et pondus, mensura et mensura utrumque abominabile sit apud Deum, et conjugibus paterfamilias<sup>4</sup> pari mercede prius riucae sine operarios remuneraverit et extremos. Verum Ad audientiam nostram<sup>5</sup> pervenit, quod dilecti filii<sup>6</sup> Trencenses canonici propriis iudiciis communitas, et aliorum profectibus invidentes novum fecerunt in Trencensi ecclesia constitutum, ut eis tam in praec-

TIT. I. Cap. II. 27 dicitur: ibi. 28. quam: P<sup>1</sup> III. M. 29. ubi. 30. utroque: F. X. 31. trinitas: ibi. 31. et Filius, alius sibi: F. B. 32) esse: ibi. 33. Deo: 33. Deo: X. 29. 34. uno: de: F. III. M. 35) trans: ibi. 36. Deo: XVII. 21. 37. et: ibi. 38. M. 39. V. 4. 39. et est: F. B. 40. confutetur: P. A. 41) collatur: ibi. 42. repate: ibi. 43. per: Cap. 12. Florentiam: L. P. 44) collatur: Florenti: ibi. 45) P. A. 46) P. III. A. 47) C. M. D. 48) idem: P. III. A. D. 49) assignavit: ibi. 50) mandavit: ibi. 51) collatur: P. III. A. D. 52) collatur: ibi. 53) collatur: ibi. 54) collatur: ibi. 55) collatur: ibi. 56) collatur: ibi. 57) collatur: ibi. 58) collatur: ibi. 59) collatur: ibi. 60) collatur: ibi. 61) collatur: ibi. 62) collatur: ibi. 63) collatur: ibi. 64) collatur: ibi. 65) collatur: ibi. 66) collatur: ibi. 67) collatur: ibi. 68) collatur: ibi. 69) collatur: ibi. 70) collatur: ibi. 71) collatur: ibi. 72) collatur: ibi. 73) collatur: ibi. 74) collatur: ibi. 75) collatur: ibi. 76) collatur: ibi. 77) collatur: ibi. 78) collatur: ibi. 79) collatur: ibi. 80) collatur: ibi. 81) collatur: ibi. 82) collatur: ibi. 83) collatur: ibi. 84) collatur: ibi. 85) collatur: ibi. 86) collatur: ibi. 87) collatur: ibi. 88) collatur: ibi. 89) collatur: ibi. 90) collatur: ibi. 91) collatur: ibi. 92) collatur: ibi. 93) collatur: ibi. 94) collatur: ibi. 95) collatur: ibi. 96) collatur: ibi. 97) collatur: ibi. 98) collatur: ibi. 99) collatur: ibi. 100) collatur: ibi. 101) collatur: ibi. 102) collatur: ibi. 103) collatur: ibi. 104) collatur: ibi. 105) collatur: ibi. 106) collatur: ibi. 107) collatur: ibi. 108) collatur: ibi. 109) collatur: ibi. 110) collatur: ibi. 111) collatur: ibi. 112) collatur: ibi. 113) collatur: ibi. 114) collatur: ibi. 115) collatur: ibi. 116) collatur: ibi. 117) collatur: ibi. 118) collatur: ibi. 119) collatur: ibi. 120) collatur: ibi. 121) collatur: ibi. 122) collatur: ibi. 123) collatur: ibi. 124) collatur: ibi. 125) collatur: ibi. 126) collatur: ibi. 127) collatur: ibi. 128) collatur: ibi. 129) collatur: ibi. 130) collatur: ibi. 131) collatur: ibi. 132) collatur: ibi. 133) collatur: ibi. 134) collatur: ibi. 135) collatur: ibi. 136) collatur: ibi. 137) collatur: ibi. 138) collatur: ibi. 139) collatur: ibi. 140) collatur: ibi. 141) collatur: ibi. 142) collatur: ibi. 143) collatur: ibi. 144) collatur: ibi. 145) collatur: ibi. 146) collatur: ibi. 147) collatur: ibi. 148) collatur: ibi. 149) collatur: ibi. 150) collatur: ibi. 151) collatur: ibi. 152) collatur: ibi. 153) collatur: ibi. 154) collatur: ibi. 155) collatur: ibi. 156) collatur: ibi. 157) collatur: ibi. 158) collatur: ibi. 159) collatur: ibi. 160) collatur: ibi. 161) collatur: ibi. 162) collatur: ibi. 163) collatur: ibi. 164) collatur: ibi. 165) collatur: ibi. 166) collatur: ibi. 167) collatur: ibi. 168) collatur: ibi. 169) collatur: ibi. 170) collatur: ibi. 171) collatur: ibi. 172) collatur: ibi. 173) collatur: ibi. 174) collatur: ibi. 175) collatur: ibi. 176) collatur: ibi. 177) collatur: ibi. 178) collatur: ibi. 179) collatur: ibi. 180) collatur: ibi. 181) collatur: ibi. 182) collatur: ibi. 183) collatur: ibi. 184) collatur: ibi. 185) collatur: ibi. 186) collatur: ibi. 187) collatur: ibi. 188) collatur: ibi. 189) collatur: ibi. 190) collatur: ibi. 191) collatur: ibi. 192) collatur: ibi. 193) collatur: ibi. 194) collatur: ibi. 195) collatur: ibi. 196) collatur: ibi. 197) collatur: ibi. 198) collatur: ibi. 199) collatur: ibi. 200) collatur: ibi. 201) collatur: ibi. 202) collatur: ibi. 203) collatur: ibi. 204) collatur: ibi. 205) collatur: ibi. 206) collatur: ibi. 207) collatur: ibi. 208) collatur: ibi. 209) collatur: ibi. 210) collatur: ibi. 211) collatur: ibi. 212) collatur: ibi. 213) collatur: ibi. 214) collatur: ibi. 215) collatur: ibi. 216) collatur: ibi. 217) collatur: ibi. 218) collatur: ibi. 219) collatur: ibi. 220) collatur: ibi. 221) collatur: ibi. 222) collatur: ibi. 223) collatur: ibi. 224) collatur: ibi. 225) collatur: ibi. 226) collatur: ibi. 227) collatur: ibi. 228) collatur: ibi. 229) collatur: ibi. 230) collatur: ibi. 231) collatur: ibi. 232) collatur: ibi. 233) collatur: ibi. 234) collatur: ibi. 235) collatur: ibi. 236) collatur: ibi. 237) collatur: ibi. 238) collatur: ibi. 239) collatur: ibi. 240) collatur: ibi. 241) collatur: ibi. 242) collatur: ibi. 243) collatur: ibi. 244) collatur: ibi. 245) collatur: ibi. 246) collatur: ibi. 247) collatur: ibi. 248) collatur: ibi. 249) collatur: ibi. 250) collatur: ibi. 251) collatur: ibi. 252) collatur: ibi. 253) collatur: ibi. 254) collatur: ibi. 255) collatur: ibi. 256) collatur: ibi. 257) collatur: ibi. 258) collatur: ibi. 259) collatur: ibi. 260) collatur: ibi. 261) collatur: ibi. 262) collatur: ibi. 263) collatur: ibi. 264) collatur: ibi. 265) collatur: ibi. 266) collatur: ibi. 267) collatur: ibi. 268) collatur: ibi. 269) collatur: ibi. 270) collatur: ibi. 271) collatur: ibi. 272) collatur: ibi. 273) collatur: ibi. 274) collatur: ibi. 275) collatur: ibi. 276) collatur: ibi. 277) collatur: ibi. 278) collatur: ibi. 279) collatur: ibi. 280) collatur: ibi. 281) collatur: ibi. 282) collatur: ibi. 283) collatur: ibi. 284) collatur: ibi. 285) collatur: ibi. 286) collatur: ibi. 287) collatur: ibi. 288) collatur: ibi. 289) collatur: ibi. 290) collatur: ibi. 291) collatur: ibi. 292) collatur: ibi. 293) collatur: ibi. 294) collatur: ibi. 295) collatur: ibi. 296) collatur: ibi. 297) collatur: ibi. 298) collatur: ibi. 299) collatur: ibi. 300) collatur: ibi. 301) collatur: ibi. 302) collatur: ibi. 303) collatur: ibi. 304) collatur: ibi. 305) collatur: ibi. 306) collatur: ibi. 307) collatur: ibi. 308) collatur: ibi. 309) collatur: ibi. 310) collatur: ibi. 311) collatur: ibi. 312) collatur: ibi. 313) collatur: ibi. 314) collatur: ibi. 315) collatur: ibi. 316) collatur: ibi. 317) collatur: ibi. 318) collatur: ibi. 319) collatur: ibi. 320) collatur: ibi. 321) collatur: ibi. 322) collatur: ibi. 323) collatur: ibi. 324) collatur: ibi. 325) collatur: ibi. 326) collatur: ibi. 327) collatur: ibi. 328) collatur: ibi. 329) collatur: ibi. 330) collatur: ibi. 331) collatur: ibi. 332) collatur: ibi. 333) collatur: ibi. 334) collatur: ibi. 335) collatur: ibi. 336) collatur: ibi. 337) collatur: ibi. 338) collatur: ibi. 339) collatur: ibi. 340) collatur: ibi. 341) collatur: ibi. 342) collatur: ibi. 343) collatur: ibi. 344) collatur: ibi. 345) collatur: ibi. 346) collatur: ibi. 347) collatur: ibi. 348) collatur: ibi. 349) collatur: ibi. 350) collatur: ibi. 351) collatur: ibi. 352) collatur: ibi. 353) collatur: ibi. 354) collatur: ibi. 355) collatur: ibi. 356) collatur: ibi. 357) collatur: ibi. 358) collatur: ibi. 359) collatur: ibi. 360) collatur: ibi. 361) collatur: ibi. 362) collatur: ibi. 363) collatur: ibi. 364) collatur: ibi. 365) collatur: ibi. 366) collatur: ibi. 367) collatur: ibi. 368) collatur: ibi. 369) collatur: ibi. 370) collatur: ibi. 371) collatur: ibi. 372) collatur: ibi. 373) collatur: ibi. 374) collatur: ibi. 375) collatur: ibi. 376) collatur: ibi. 377) collatur: ibi. 378) collatur: ibi. 379) collatur: ibi. 380) collatur: ibi. 381) collatur: ibi. 382) collatur: ibi. 383) collatur: ibi. 384) collatur: ibi. 385) collatur: ibi. 386) collatur: ibi. 387) collatur: ibi. 388) collatur: ibi. 389) collatur: ibi. 390) collatur: ibi. 391) collatur: ibi. 392) collatur: ibi. 393) collatur: ibi. 394) collatur: ibi. 395) collatur: ibi. 396) collatur: ibi. 397) collatur: ibi. 398) collatur: ibi. 399) collatur: ibi. 400) collatur: ibi. 401) collatur: ibi. 402) collatur: ibi. 403) collatur: ibi. 404) collatur: ibi. 405) collatur: ibi. 406) collatur: ibi. 407) collatur: ibi. 408) collatur: ibi. 409) collatur: ibi. 410) collatur: ibi. 411) collatur: ibi. 412) collatur: ibi. 413) collatur: ibi. 414) collatur: ibi. 415) collatur: ibi. 416) collatur: ibi. 417) collatur: ibi. 418) collatur: ibi. 419) collatur: ibi. 420) collatur: ibi. 421) collatur: ibi. 422) collatur: ibi. 423) collatur: ibi. 424) collatur: ibi. 425) collatur: ibi. 426) collatur: ibi. 427) collatur: ibi. 428) collatur: ibi. 429) collatur: ibi. 430) collatur: ibi. 431) collatur: ibi. 432) collatur: ibi. 433) collatur: ibi. 434) collatur: ibi. 435) collatur: ibi. 436) collatur: ibi. 437) collatur: ibi. 438) collatur: ibi. 439) collatur: ibi. 440) collatur: ibi. 441) collatur: ibi. 442) collatur: ibi. 443) collatur: ibi. 444) collatur: ibi. 445) collatur: ibi. 446) collatur: ibi. 447) collatur: ibi. 448) collatur: ibi. 449) collatur: ibi. 450) collatur: ibi. 451) collatur: ibi. 452) collatur: ibi. 453) collatur: ibi. 454) collatur: ibi. 455) collatur: ibi. 456) collatur: ibi. 457) collatur: ibi. 458) collatur: ibi. 459) collatur: ibi. 460) collatur: ibi. 461) collatur: ibi. 462) collatur: ibi. 463) collatur: ibi. 464) collatur: ibi. 465) collatur: ibi. 466) collatur: ibi. 467) collatur: ibi. 468) collatur: ibi. 469) collatur: ibi. 470) collatur: ibi. 471) collatur: ibi. 472) collatur: ibi. 473) collatur: ibi. 474) collatur: ibi. 475) collatur: ibi. 476) collatur: ibi. 477) collatur: ibi. 478) collatur: ibi. 479) collatur: ibi. 480) collatur: ibi. 481) collatur: ibi. 482) collatur: ibi. 483) collatur: ibi. 484) collatur: ibi. 485) collatur: ibi. 486) collatur: ibi. 487) collatur: ibi. 488) collatur: ibi. 489) collatur: ibi. 490) collatur: ibi. 491) collatur: ibi. 492) collatur: ibi. 493) collatur: ibi. 494) collatur: ibi. 495) collatur: ibi. 496) collatur: ibi. 497) collatur: ibi. 498) collatur: ibi. 499) collatur: ibi. 500) collatur: ibi. 501) collatur: ibi. 502) collatur: ibi. 503) collatur: ibi. 504) collatur: ibi. 505) collatur: ibi. 506) collatur: ibi. 507) collatur: ibi. 508) collatur: ibi. 509) collatur: ibi. 510) collatur: ibi. 511) collatur: ibi. 512) collatur: ibi. 513) collatur: ibi. 514) collatur: ibi. 515) collatur: ibi. 516) collatur: ibi. 517) collatur: ibi. 518) collatur: ibi. 519) collatur: ibi. 520) collatur: ibi. 521) collatur: ibi. 522) collatur: ibi. 523) collatur: ibi. 524) collatur: ibi. 525) collatur: ibi. 526) collatur: ibi. 527) collatur: ibi. 528) collatur: ibi. 529) collatur: ibi. 530) collatur: ibi. 531) collatur: ibi. 532) collatur: ibi. 533) collatur: ibi. 534) collatur: ibi. 535) collatur: ibi. 536) collatur: ibi. 537) collatur: ibi. 538) collatur: ibi. 539) collatur: ibi. 540) collatur: ibi. 541) collatur: ibi. 542) collatur: ibi. 543) collatur: ibi. 544) collatur: ibi. 545) collatur: ibi. 546) collatur: ibi. 547) collatur: ibi. 548) collatur: ibi. 549) collatur: ibi. 550) collatur: ibi. 551) collatur: ibi. 552) collatur: ibi. 553) collatur: ibi. 554) collatur: ibi. 555) collatur: ibi. 556) collatur: ibi. 557) collatur: ibi. 558) collatur: ibi. 559) collatur: ibi. 560) collatur: ibi. 561) collatur: ibi. 562) collatur: ibi. 563) collatur: ibi. 564) collatur: ibi. 565) collatur: ibi. 566) collatur: ibi. 567) collatur: ibi. 568) collatur: ibi. 569) collatur: ibi. 570) collatur: ibi. 571) collatur: ibi. 572) collatur: ibi. 573) collatur: ibi. 574) collatur: ibi. 575) collatur: ibi. 576) collatur: ibi. 577) collatur: ibi. 578) collatur: ibi. 579) collatur: ibi. 580) collatur: ibi. 581) collatur: ibi. 582) collatur: ibi. 583) collatur: ibi. 584) collatur: ibi. 585) collatur: ibi. 586) collatur: ibi. 587) collatur: ibi. 588) collatur: ibi. 589) collatur: ibi. 590) collatur: ibi. 591) collatur: ibi. 592) collatur: ibi. 593) collatur: ibi. 594) collatur: ibi. 595) collatur: ibi. 596) collatur: ibi. 597) collatur: ibi. 598) collatur: ibi. 599) collatur: ibi. 600) collatur: ibi. 601) collatur: ibi. 602) collatur: ibi. 603) collatur: ibi. 604) collatur: ibi. 605) collatur: ibi. 606) collatur: ibi. 607) collatur: ibi. 608) collatur: ibi. 609) collatur: ibi. 610) collatur: ibi. 611) collatur: ibi. 612) collatur: ibi. 613) collatur: ibi. 614) collatur: ibi. 615) collatur: ibi. 616) collatur: ibi. 617) collatur: ibi. 618) collatur: ibi. 619) collatur: ibi. 620) collatur: ibi. 621) collatur: ibi. 622) collatur: ibi. 623) collatur: ibi. 624) collatur: ibi. 625) collatur: ibi. 626) collatur: ibi. 627) collatur: ibi. 628) collatur: ibi. 629) collatur: ibi. 630) collatur: ibi. 631) collatur: ibi. 632) collatur: ibi. 633) collatur: ibi. 634) collatur: ibi. 635) collatur: ibi. 636) collatur: ibi. 637) collatur: ibi. 638) collatur: ibi. 639) collatur: ibi. 640) collatur: ibi. 641) collatur: ibi. 642) collatur: ibi. 643) collatur: ibi. 644) collatur: ibi. 645) collatur: ibi. 646) collatur: ibi. 647) collatur: ibi. 648) collatur: ibi. 649) collatur: ibi. 650) collatur: ibi. 651) collatur: ibi. 652) collatur: ibi. 653) collatur: ibi. 654) collatur: ibi. 655) collatur: ibi. 656) collatur: ibi. 657) collatur: ibi. 658) collatur: ibi. 659) collatur: ibi. 660) collatur: ibi. 661) collatur: ibi. 662) collatur: ibi. 663) collatur: ibi. 664) collatur: ibi. 665) collatur: ibi. 666) collatur: ibi. 667) collatur: ibi. 668) collatur: ibi. 669) collatur: ibi. 670) collatur: ibi. 671) collatur: ibi. 672) collatur: ibi. 673) collatur: ibi. 674) collatur: ibi. 675) collatur: ibi. 676) collatur: ibi. 677) collatur: ibi. 678) collatur: ibi. 679) collatur: ibi. 680) collatur: ibi. 681) collatur: ibi. 682) collatur: ibi. 683) collatur: ibi. 684) collatur: ibi. 685) collatur: ibi. 686) collatur: ibi. 687) collatur: ibi. 688) collatur: ibi. 689) collatur: ibi. 690) collatur: ibi. 691) collatur: ibi. 692) collatur: ibi. 693) collatur: ibi. 694) collatur: ibi. 695) collatur: ibi. 696) collatur: ibi. 697) collatur: ibi. 698) collatur: ibi. 699) collatur: ibi. 700) collatur: ibi. 701) collatur: ibi. 702) collatur: ibi. 703) collatur: ibi. 704) collatur: ibi. 705) collatur: ibi. 706) collatur: ibi. 707) collatur: ibi. 708) collatur: ibi. 709) collatur: ibi. 710) collatur: ibi. 711) collatur: ibi. 712) collatur: ibi. 713) collatur: ibi. 714) collatur: ibi. 715) collatur: ibi. 716) collatur: ibi. 717) collatur: ibi. 718) collatur: ibi. 719) collatur: ibi. 720) collatur: ibi. 721) collatur: ibi. 722) collatur: ibi. 723) collatur: ibi. 724) collatur: ibi. 725) collatur: ibi. 726) collatur: ibi. 727) collatur: ibi. 728) collatur: ibi. 729) collatur: ibi. 730) collatur: ibi. 731) collatur: ibi. 732) collatur: ibi. 733) collatur: ibi. 734) collatur: ibi. 735) collatur: ibi. 736) collatur: ibi. 737) collatur: ibi. 738) collatur: ibi. 739) collatur: ibi. 740) collatur: ibi. 741) collatur: ibi. 742) collatur: ibi. 743) collatur: ibi. 744) collatur: ibi. 745) collatur: ibi. 746) collatur: ibi. 747) collatur: ibi. 748) collatur: ibi. 749) collatur: ibi. 750) collatur: ibi. 751) collatur: ibi. 752) collatur: ibi. 753) collatur: ibi. 754) collatur: ibi. 755) collatur: ibi. 756) collatur: ibi. 757) collatur: ibi. 758) collatur: ibi. 759) collatur: ibi. 760) collatur: ibi. 761) collatur: ibi. 762) collatur: ibi. 763) collatur: ibi. 764) collatur: ibi. 765) collatur: ibi. 766) collatur: ibi. 767) collatur: ibi. 768) collatur: ibi. 769) collatur: ibi. 770) collatur: ibi. 771) collatur: ibi. 772) collatur: ibi. 773) collatur: ibi. 774) collatur: ibi. 775) collatur: ibi. 776) collatur: ibi. 777) collatur: ibi. 778) collatur: ibi. 779) collatur: ibi. 780) collatur: ibi. 781) collatur: ibi. 782) collatur: ibi. 783) collatur: ibi. 784) collatur: ibi. 785) collatur: ibi. 786) collatur: ibi. 787) collatur: ibi. 788) collatur: ibi. 789) collatur: ibi. 790) collatur: ibi. 791) collatur: ibi. 792) collatur: ibi. 793) collatur: ibi. 794) collatur: ibi. 795) collatur: ibi. 796) collatur: ibi. 797) collatur: ibi. 798) collatur: ibi. 799) collatur: ibi. 800) collatur: ibi. 801) collatur: ibi. 802) collatur: ibi. 803) collatur: ibi. 804) collatur: ibi. 805) collatur: ibi. 806) collatur: ibi. 807) collatur: ibi. 808) collatur: ibi. 809) collatur: ibi. 810) collatur: ibi. 811) collatur: ibi. 812) collatur: ibi. 813) collatur: ibi. 814) collatur: ibi. 815) collatur: ibi. 816) collatur: ibi. 817) collatur: ibi. 818) collatur: ibi. 819) collatur: ibi. 820) collatur: ibi. 821) collatur: ibi. 822) collatur: ibi. 823) collatur: ibi. 824) collatur: ibi. 825) collatur: ibi. 826) collatur: ibi. 827) collatur: ibi. 828) collatur: ibi. 829) collatur: ibi. 830) collatur: ibi. 831) collatur: ibi. 832) collatur: ibi. 833) collatur: ibi. 834) collatur: ibi. 835) collatur: ibi. 836) collatur: ibi. 837) collatur: ibi. 838) collatur: ibi. 839) collatur: ibi.



sentia sua<sup>7</sup>, quam in<sup>8</sup> absentia reditus suos ex integro percipitur, qui in eadem ecclesia post illam constitutionem<sup>9</sup> fuerint vel de cetero fuerint instituti, reditus ex ea in absentia non percipiant<sup>10</sup>, sed tunc solum, quum ex ea fuerint residentes; quum secundum Trencensis ecclesiae consuetudinem omnes in hoc consueverunt<sup>11</sup> esse pariter. Statuerunt etiam, ut, quum singulis praebendis annexae sint vineae, ipsis suis, dum vixerint, possidentibus, vineae decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur. Quum igitur quod quisque iuris in alterum statuit ipse debet uti eo<sup>12</sup>, et sapientis dicat auctoritas<sup>13</sup>: "Patere legem, quam tu<sup>14</sup> ipse tuleris;" fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus antiquos canonicos iunioribus, et imiores in perceptione fructuum tam praebendarum quam vinearum coaequevis antiquis, secundum priorem consuetudinem usque ad tempus praedictae constitutionis<sup>15</sup> servatam, vel secundum rationabilem institutionem in posterum<sup>16</sup> observandam, illos per distractionem ecclesiasticam percellentes, si qui dixerint revertentibus. [Nullis literis etc. Dat. etc. 1198.]

CAP. VII. 1

Constitutio laicorum ecclesiam seu eius bona non adstrinxit.

IDEM Tridentinum<sup>2</sup> Episcopo.

Quae in ecclesiis<sup>3</sup> et ecclesiasticarum civitatum praedictarum obtinentur, firmitatem sortiri non debent, sed ad ecclesiarum indemnitatem debent potius infruari. Sane pervenit ad audentiam nostram, quod civis Tervisim<sup>4</sup> et Conynglanienses constituti sibi, et aliam sibi tantum, iurisdictionem tenere usurpantes, impetante palliis sub nomine pietatis, et, dum quibusdam ex alieno gratium exhibere vitantur, ecclesiis<sup>5</sup> suis et iuris ecclesiasticis onerosi, constituerunt stipulam, sicut acciperimus, ut<sup>6</sup>, si quis se ad inopiam vergere probabiler allegaverit, alienandi feudum, quod ab ecclesia vel aliis<sup>7</sup> tenet<sup>8</sup>, per officiales ad hoc a Tervisim<sup>9</sup> civibus et Conynglaniensibus deputatos, liberam habeat<sup>10</sup> facultatem, nec capitor priori tenentur domino respondere, nisi tantummodo in scripta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit<sup>11</sup> exhibebat, ex quo ecclesiastica non modicum iura laetantur. Volentes igitur ecclesiarum indemnitati consulere, et huiusmodi gravaminibus procedere, constitutionem huiusmodi et venditiones feudorum ecclesiasticorum, factas sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, occasione constitutionis, iuxta veritas destitutio<sup>12</sup> vel destructionis istius<sup>13</sup>, praesentium auctoritate cassamus et, vires decernimus non habere. [Nulli ergo etc. Dat. Lat. X. Kal. Apr. 1199.]

CAP. VIII. 1

Dignitas subdita de ecclesia per statutum capituli, confirmatum per Papam, ulterius non censetur vocare, nisi per contrarium actum statutum fieri revocatum.

IDEM.

Quum accessissent ad apostolicam sedem dilecti filii<sup>2</sup> archidiaconus Tullensis et G. Tullensis capituli procurator venerabilium fratrum nostrorum Hugonis<sup>3</sup> Hostonsens episcopum eisdem concessimus ambitorum, in causis praesentia archidiaconus proposuit memoratos, quod, quum olim quidam<sup>4</sup> Tullenses canonici nostris auribus intinassent, quod primum<sup>5</sup> et scholasticus in Tullensi ecclesia tanto tempore vacavisset, quod<sup>6</sup> ad manus nostras illius personatus esset donatio devoluta, et dilecti filii Althuesiae et Belliprati abbatibus, et Colubinae monasterii decano delinens in mandatis, ut super hoc impetrent veritatem, et, si personatus illos<sup>7</sup> tanto tempore vacavisset constaret, quod iuxta Lateranensis statuta<sup>8</sup> concilii ad nos ipsorum<sup>9</sup> esset devoluta donatio, ipsi personas<sup>10</sup> ab omnes de Tullensi ecclesia vel aliunde in ipsis<sup>11</sup> personatus iustituerunt rite nostra, et eosdem<sup>12</sup> fuerunt ad illis<sup>13</sup> pacifice possideri. [Ipsi vero indices mandatum apostolicum exserpentes, partes ad suum praesentiam citaverunt, et die statuta dictis magistris H. et F. comparuerunt eorum ipsis, Iovannes presbyter cum Tullensis

capituli literis ipsorum se conspecti praesentavit, in quibus idem se capitulum crecabat, quod ad locum ab eisdem iudicibus constitutum sine rure et personarum discrimine propter ducem Lotharingum, qui eos diffidaverat, accedere non raluant, et hoc ipsum dictus presbyter proprio colens iuramento firmare, locum, ad quem Tullensis canonici possint tunc accedere, postularit. Quumque super hoc inter dictos magistrum et praesbyterum fuisset aliquandiu litigatum, de novo idem presbyter, requisitus praestare iuramentum, quod prius obtulerat, recusat, et eodem appellationis emitteus, literas capituli praesentavit, in quibus ad appellandum sollemniter procurator exhiberat constitutus. Verum indices supra dicti crevationibus ab ipso sacerdote propositis et appellationem interpositam frustratoribus repantes, de prudentium civium consilio receperunt testes, quos dicti magister et F. iubeere roboravit, dictam aliam quod S. Aprum suspensio<sup>14</sup> capitulo praesentibus, qui quum nec ea die cravissent in iudicio comparere, indices ipsi attestantibus sollemniter publicatis, quum constitisset eisdem, quod tandem primum<sup>15</sup> in Tullensi ecclesia vacavisset, ut eius ad nos donatio pertineret, ipsum rite nostra supplicato S. archidiaconus contestatur, quam concessionem idem archidiaconus petiit auctoritate apostolica confirmari. Dicitis vero G. capituli procurator ex adverso respondit, quod huiusmodi concessio et processus iudicum praedictorum debebant merito retractari, impote qui post appellationem ad nos per diversis gravaminibus legitime interpositam processerunt: prima supradicta citatione capitulum ipsum dicto peroratio crecovant, et quum postmodum ad eorum praesentiam proprium nuncium capitulum destitisset, licet ipse nuncius, allegavit, quod ad praefatum locum propter civium discrimina et insidias capitulis capitulum accedere non poterat, sed sufficientes transmittersse responsales, sollicite postulare locum tutum paribus assignari, crecovationem tamen huiusmodi dicti indices admittere contempserunt, propter quod idem nuncius, sicut in mandatis acceptat, ad appellationis praesentibus concludit. Praeterea dictus procurator aliecit, quod eorundem iudicum processus ex ea causa indicandus erat invalidus, quoniam ad sententiam calculum processerunt lite minime contestata, contra quod fuit ex parte archidiaconi replicatum, quoniam appellatio huiusmodi non fuit aliquatenus deferendum, quum non ex causis legitimis, sed frustratorie duntaxat fuerit appellatum. Quum enim capitulum fuisset citantibus legitimis crecovatum, simpliciter nuncium, et non responsalem idoneum destitisset, qui, quum crecovationem capituli allegasset, et super ea obtulisset proprium iuramentum, postmodum illud praestare voluit requisitus. Quum igitur crecovatio ab eodem nuncio proposita delusoria merito videbat, appellatio super ea interposita fuit merito respicienda, maxime quum idem nuncius literas capituli praesentaverit, in quibus continebantur expresse, quod ad praevocandum tantummodo fuerat destinatus. Sed nec illud nocere posse pars eadem respondit, quod lite non contestata dicti indices processerunt, quum non causae cognitio, sed inquisitio relictis sollemniter ipsis fuerit demandata, propter quod in inquisitione ipsa non fuerat iudicaria ordinis sollemniter observanda. Ad haec capituli pars respondit, quod, quatenus in quibusdam inquisitionibus omnimodo iuris sollemniter non servetur, in inquisitione tamen huiusmodi servari debuit ordo iuris, quoniam, quum possessionem et redditum, utinam ad primum<sup>16</sup> spectantium, quidam sui pacifici possessores, eisdem sine iuris ordine non debeant nec poterant spolari. Praeterea etsi dicti indices poterant sine causae cognitione procedere, solvenda tamen de causae cognoscere potius crecovant, Tullenses canonicos tanquam partem ad suum iudicium crecovant. Fuit insuper ex parte capituli allegatum, quod respectum ad praedictos indices impetratum exhiberet per falsum<sup>17</sup> suspensio<sup>18</sup> obtulissent. Quum enim de<sup>14</sup> communi assensu<sup>15</sup> et mutui roborante canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne primum<sup>16</sup> iudicium dignitas esset ulterius in ecclesia memorata, ne primum<sup>17</sup> iudicium dignitas esset ulterius in ecclesia memorata, et possessionibus distributis, et eadem institutio<sup>18</sup> a bonae memoriae Alexander<sup>19</sup> P. praecessore nostro fuerit postmodum confirmata: propter<sup>17</sup> quod evidenter apparet, quod primum<sup>18</sup> iudicium ipse tanto<sup>19</sup> tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat<sup>19</sup> falsa in-

Tit. II. Cap. VI. 7) sua: dicit: Tu 8) in: dicit: C Reg. 9) institutioem: C Reg. 10) suscipiant: C 11) con-averint: PBM Reg. 12) eundem: C Reg. 13) Assens. Nat. (P. fac. 5) 14) iux: dicit: PBM Reg. 15) tu ipse: dicit: Reg. 16) institutionis: C Reg. 17) deinceps: C Reg. 18) Cap. VII. 1) Redit. ex Reg. Bul. H. 7. — Polthast nos. 611. — Comp. III. c. 2. h. l. (1. 1.) 2) Mathaeo Constantis (Constanti) Episc. Reg. 3) Trevisim: Lat. C. Cur. 3) P. Ceteris: Ceteris (C) 4) Trinisim: F. Y. Trevisimenses (C) Reg. 5) Terrensenses: C (C) 6) 1) volentes: C 5) et eckl.: C 6) 6) 6) C Reg. 7) ab aliis: C Reg. 8) tenent: C Reg. 9) 3) habebant: C Reg. 10) voluerunt: C Reg. 11) 4) ins: C Reg. 12) Cap. VIII. 1) Restitutio ex Reg. Brequ. IX. 290. — Polthast no. 296. —

Comp. III. c. 1. h. l. (1. 1.) — integra inser. Reg. 4) Ligonensi et Cathalaunensi episcopis et abbat (Charvillous). 5) 611 Reg. 6) Hung. dicit: C Reg. 7) quidam: dicit: C Reg. — dit. fil. mag. W. G. 8) illi: C Reg. 9) subdite: dicit: C Reg. 10) noster (et M.): C Reg. 11) H. et F. Tullenses (Tullenses: C Reg. 12) canonici: C Reg. 13) 5) ut: C 4) vacavissent, ut ad manus nostras illorum personatum esset donatio etc. Reg. 5) personatum illum: C Reg. 7) statutum: C Reg. 8) 8) ipsius: C Reg. 9) 9) personatum idoneum: C Reg. 10) ipsos primum<sup>16</sup> iudicium: C Reg. 11) ipse personatum: C Reg. 12) H. et F. illa: C Reg. 13) facti: C Reg. 14) de: dicit: C Reg. 15) consensus: Lat. Reg. 16) constitutio: C Reg. 17) crecov: propter quod addita sua a Hugonibus 18) multo: C Reg. 19) facti: C Reg. fuerit: C Reg.



sessionem violenter ablatum monasterio tribuit nominato. Ex hoc ergo rixa crescente usque ad armorum strepitum est processum. Ne vero deterius quod contingeret, bonae memoriae C. Papi praedecessor noster totum negotium ad suam sollicitudinem revocavit. Et quoniam tempus colligendum fructuum imminabat, fructus praecipit apud colonos in sequestro deponi, circa quos si qua partium violentiam inferre praesumeret, causae suae dispendium pateretur, venerabilibus fratribus nostris (F. Portuensi, et I. nonne Albaniensi, tunc vero Tuscanlensi episcopis tituli S. Clementis, et dilecto filio nostro G. S. Angeli diacono cardinali causam committens eandem. In quorum praesentia partibus constitutis, pro ecclesia S. Mariae fuit contra monasterium vestrum obiectum, quod violentiam pars vestra commiserat in fructibus sequestratis. Et quum super hoc testes fuissent utrumque producti, qui violentiam liquido probata non fuit, et in dimidio ruglo hordei dicitur admissa, abbate nihilominus probante, ne delictum personae redderetur in damnum ecclesiae, facta hordei restitioe priorum est, ut ad quietem possessionis fieret in causa processus, de qua coram eisdem productis testibus et attestantibus publicitus fuit datus disceptum. Consequenter<sup>15</sup> vero post decessum praefati praedecessoris nostri partibus in nostra praesentia constitutis, ecclesia est. (cf. c. 4. et lile pend. II. 16.) Et quoniam alii sententiam sententiam pro monasterio, alii tamen pro ecclesia processu temporis confirmarunt: nos est. (cf. c. 4. et lile pend. II. 16.) Quum ergo nobis constitit, et<sup>16</sup> ex ipsa confessione partium tenerimus<sup>17</sup>, quod minus consiliarium contra sententiam de calutate octo<sup>18</sup> executioni mandatum de facto, quia de iure non poterat<sup>19</sup>, reuocans, ecclesiam ipsam possessione sua spoliarunt<sup>20</sup> violenter, et nihilominus attendentes, quod etiam iniusto possessori videtur eiccto restitutionsi sit beneficio succurrendum, spoliatam ecclesiam in eo<sup>21</sup> statu decreuimus reponendam<sup>22</sup>, in quo fuerat tempore violentiae perpetratae. Verum quoniam (etc. cf. c. 4. et lile pend. II. 16.)<sup>23</sup> Et<sup>24</sup> quia saepeplatum monasterium vestrum se querentibus<sup>25</sup> a praemisso B. Carosoni contra instilum spoliationis, et ipsam per officium nostrum restitui suppliciter<sup>26</sup> postulabat, quod statutum eius nullius valoris extiterit multipliciter asseruerat. [Saepeplatum eius B., quum se ipsum intrinsece in senatorium dignitatem, nec apostolicae sedis fauorem haberet, ad quam instiluto pertinet senatorium, statum non potuit euitare, quod valeret. Qui etiam si fuisset legitime instilutus, ipsum statum, quoniam sibi subiectos, ecclesiam tamen nullatenus obligeat, praesertim quum iuri licet esset aduersum, quod illam pociam litigiosas res transferentibus statum imponendum, illa distinctione inter contrahentes adhibita, ut, si quis sciens ad donationes, venditiones seu alios contractus accesserit, non solum reliquere rem compellatur, sed etiam pretium eius amittit, non ut iure cedat alienandi, a quo etiam alia tanta quantitas est fisci iuribus inferenda. Sim autem ignorans rem litigiosam emerit vel per aliam speciem contractus acceperit, tunc alienatione rei facta irilum pretium eius eum alio tertia parte recipit, instrumentis etiam nullam vim obtinentibus, quae super contractibus huiusmodi statuuntur. Verum eos, qui dotis nomine, et ante nuptias donationis, transactionis et divisionis rerum hereditarium factae, vel per legati vel fideicommissi causam huiusmodi dederint vel acceperint, a praemissis poenis eadem constituto crepiti nominantur. Quodsi etiam obligare possent ecclesias, monasterium in illa constitutioe nequaquam incidere, quoniam auctoris I. nullam in illud poenis possessionem transferunt, qui tanquam colonus terras illas tenuerit, et eas non suo, sed monasterii nomine possidebat. Quod etiam fecisset, quoniam prius conuentus a monasterio quum ab ecclesia fuerat, et per arbitrium et nihilominus iure transactionis, per quam citra poenam litigiosis contractus res potest in alium iure contestata transferri, res restituit auctoris, in statum praemissam nullatenus incidisset. Quia potius, etsi contra illud fecisset statum, quoniam nec conuentum, nec confessum in iudicio vel conuictum possessione sua monasterium fuerat spoliationis, instanter eum sibi restitui postulabat, quum ex nulla, vel saltem iniusta causa pars altera deturbata. Hinc autem rationes occurrunt S. Mariae abbati ut multatim infirmare. Quoniam eum dicitur B. circa praesentibus suae primordia gratiam sedis apostolicae non habuerit, quia tamen ab ea fuit tempore procedente receptus, et rathabito retrorahitur, perinde habendus erat, tanquam ab initio legitime fuerit instilutus; qui tanquam alienus iudex non poterat

a monasterio creari, quum nec nocum sit nec insolitum, quod, ubi clerici suat actor et reus, causae civiles in Urbe eorum iudicibus, per sedem apostolicam instilutis, ex delegatione senatorum ab ea iurisdictionem habentium prosequantur. Unde nec in alieno foro intelligitur, sed in proprio Romani Pontificis litigare, cuius auctoritate sortiri videtur effectum quae ab huiusmodi sententiaribus et iudicibus statuuntur. Quodsi forma senatorum foisset monasterio poenitus alienum, quia tunc oecumenus dicitur monasterii sub I. iudice a praefato B. inter ecclesiam S. Mariae et dicitur I. de Alia delegato, ipsi I. adstetit, et eum in iure defendit, iudicium eius non potuit ulterius declinare. Statutum autem ipsius B., de quo supra est praemissum, et quod non iuri aduersum, sed consensum potius exsistebat, quum etiam in iure canonico curatur, quod res in litigio posita non sit in personam aliam transferenda, non ad possessores solos, sed etiam ad illos debebat extendi, qui tenore saltem declarationis cuiusque poterant conueniri, quales constat esse colonos etiam temporales. Perpetui namque utilem saltem possessionem habentes et conuiri possunt, et in alium transferre quod habent, sicut I. fecerat ante dicitur, cuius factum neque praemissum arbitrium poterat, nec transactione excusare, quum in dolum et fraudem fuerat attentata. Iudex namque, in quem fuit a partibus compromissum, consanguinitas ipsius I. et infidelitas monasterii dicitur extitisse, nihilque fecisse in publicum, sed omnia in secreto; quoniam iustur iudiciorum sint arbitria introducta. Cogit quoque partes ad transigendum, sicut ex rescripto transactiois apparet. Et quum de transactione non fuerit compromissum, quum non est necessitatis, sed libere potius voluntatis, dolo quasi ex perspicuis insidiis illa probato transactione inefficacem poenitus asserbat. Illa quoque ratione dicitur ecclesiam petitionem monasterii repellendam, quod, quum possessionem ipsam sine dolo et culpa sua obtinere auctoritate praefatoris, et per hoc nisi sibi fuerit acquisitum, monasterium vestrum super possessore auctoritatem ulterius non debebat, nisi parata erat in petitorio respondere. His ergo et similibus<sup>27</sup> in nostra et fratrum nostrorum praesentia proculer a partibus allegatis, Nos attendentes, quod licet, etiam religiosus, super ecclesiis et personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas<sup>28</sup>, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statum fuerit, quod ecclesiarum etiam<sup>29</sup> respiciat commodum et fauorem, nullius firmitatis existit<sup>30</sup>, nisi ab ecclesia fuerit approbatum, unde statum Basilii<sup>31</sup> de non alienandis praediis rusticis vel urbanis, ministeriis et ornamentis ecclesiarum, illa reprobatum fuit<sup>32</sup> potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum, ne in exemplum transeat similia praesumerent, quod a senatore<sup>33</sup> factum fuerat in praedictum monasterium, non conuerti, nec<sup>34</sup> confessi etiam vel conuicti, praorsus in irritum reuocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter diffinimus, nec ipsas est. [cf. c. 3. et lile pend. II. 16. Datum Lateran. V. Kal. Dec. 1199.]

CAP. XL

Poenia simpliciter apposita propter contumaciam in dubio intelligitur temporalis, et non perpetua.

Idem universis Doctoribus Parisiis commorantibus.

Ex literis vestrae deuotionis accepimus<sup>3</sup>, quod, quum quidam numerus<sup>4</sup> doctores liberalium artium a antiquorum suorum reftigiis in tribus praesentium<sup>5</sup> articulis deriuerint, habita videlicet inhaerentia, ubi letionibus et disputationum ordine non serrato, et pro<sup>6</sup> usi in celebrandis exsequiis decedentium clericorum iam quasi poenitus negligenter omissis, ros, cupientes recte considerare honestati, octo ex rohis iuratos ad hoc mandauerunt elegitis, ad super dictis articulis de praedictum eorum consilio bona file statuerent quod foret expeditum et honestum, ad illud in postrema obseruandum eos iuramento interposito communiiter obstringendum<sup>7</sup>, excepto duntaxat magistro G<sup>8</sup>, qui, iurare non vult, et formidans, fideiussoriam pro se tantum obtulit cautionem. Fuit<sup>9</sup> insuper ad eum tantum a robis file praestita<sup>10</sup> poenitus constitutum, ut, si quisquam magistorum aduersus iura deceret resistendum, et primo, secundo<sup>11</sup> tertio commouens infra triiduum universitati parere contemneret magistorum, ex tunc beneficio societatis eorum in

Tit. II. Cap. X. 15) Comp. III. c. 1. de rescri. spol. (2. 6.) 16) et lile pend. II. 17) tenuimus: ib. 18) coram: ib. 19) potuit: Cae 20) spoliarat: Comp. 21) eodem: C. 22) reuocandum: ib. 23) fuis oecumenis: Comp. III. c. 1. (2. 6.) 24) Sed: C. 25) compromittatur: (se: de rescri: C. 26) iunimiter: C. 27) conuictibus: C. 28) potestas: C. 29) ib. 29) et C. 30) existat: II. c. 23: de rescri: C. 31) cf. Dist. XXV. c. 1. 32) potissimum: FGAC Reg. 33) saepedictis: B: C Reg. — sed in Cae lile: C.

supradicto B. 34) nec: de rescri: III. c. vel: Cae  
Cap. XI. 1) Institutione: C Reg. Dist. XI. 274. — Potissim. no. 3670. — Comp. III. c. 12. ubi in Cae (2. 6.) 2) Universis doctoribus sacrae paginae, decretorum et liberalium artium Parisiis commorantibus: Reg. Cae — ser. no. 1268. — 3) reuocantes: B: de rescri: C. 4) idem: sellert: C. 5) maxime: Cae C. 6) in: de rescri: ib. 7) pro: Cae: proprie: C. 8) constringentur: C. 9) B: Cae 10) add. etiam: C. 11) interposita: ib. 12) et: Cae:



G., si eodem F. in illa dicta prohibenda praesentem molestare, vinculo ecommunicationis usque ad dignam satisfactionem adstringeres. Verum<sup>21</sup> quoniam non credimus, nos<sup>22</sup> ita praecise scripsisse<sup>26</sup>, et si taliter scripsimus, hoc ex nimia occupatione contigit, et<sup>27</sup> in huiusmodi<sup>28</sup> literis intelligenda est haec<sup>29</sup> conditio, etiamsi non apponatur: „si preces veritate nitantur:“ *fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus inspectis literis*<sup>30</sup>, quae episcopo praedicto direximus, si inveniatur<sup>31</sup>, quod secundum praedictum modum ei scripsimus<sup>32</sup>, et<sup>33</sup> in literis nostris appellata fuerit<sup>34</sup> inlibita, et in literis, quae tibi praefatus F. reportavit, non fuerit<sup>35</sup> habita mentio priorum literarum, sententiam praefati episcopi omni occasione et appellacione cessante<sup>36</sup> confirmes, et saepedictum F.<sup>37</sup> cum literis nostris, quae tibi detulit, ad praesentiam nostram<sup>38</sup> venire compellas.

CAP. III.1

Si in secundo rescripto, per adversarium impletur, non fiat mentio de primo, vel primo, et non secundum; alias valet secundum. Et si primum fuit impletum communi consensu partium, non valet secundum impletum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Wintoniensi Episcopo<sup>2</sup>.

Ceterum si aliquis<sup>3</sup> ad iudices super aliqua causa ab apostolica sede impetraverit<sup>4</sup> literas commissionis<sup>5</sup>, et adversarius<sup>6</sup> eius eandem causam postmodum obtinere committit aliis, de commissione priori non habita mentione, priores iudices ad decisionem causae possunt<sup>7</sup> procedere, nec<sup>8</sup> secundae literae obtinent alicuius roboris firmitatem. Si vero in secundis literis habeatur<sup>9</sup> mentio de commissione priori<sup>10</sup>, praedicta causa a<sup>11</sup> priorum est exempta iudicio, quom eadem<sup>12</sup> literae non sunt<sup>13</sup> veritate tacita<sup>14</sup> impletatae. Verum<sup>15</sup> si de assensu partium causa committitur, et processu temporis, vel etiam continuo<sup>16</sup>, alterutra pars<sup>17</sup> altera neciente causam ipsam, tacito<sup>18</sup> factu de commissione priori facta, alii<sup>19</sup> iudici<sup>20</sup> obtinuerit<sup>21</sup> delegari<sup>22</sup>: non immerito is, qui tali dolo<sup>23</sup> vel<sup>24</sup> fraude adversarium suum<sup>25</sup> laborare coegit<sup>26</sup>, in expensis condemnari debet eidem<sup>27</sup>.

CAP. IV.1

Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternative, ad certum effectum consequendum sufficit alterum probari.

Idem Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Inter ceteras consultationes tuas [ad nobis]<sup>3</sup> fuit propositum coram nobis<sup>4</sup>, quid tenere debeas<sup>5</sup>, quom aliqua<sup>6</sup> sub disjunctione mandatur, quorum unum verum est, alterum falsum, utputa<sup>7</sup> si<sup>8</sup> proponatur<sup>9</sup>, quod<sup>10</sup> nisi talis sit sacerdotis filius, et<sup>11</sup> in sacerdotio genitus<sup>12</sup>, qui proximo<sup>13</sup> in tali ecclesia ministravit<sup>14</sup>, vel quod illicite ecclesiam occupavit<sup>15</sup> eandem<sup>16</sup>. Huic<sup>17</sup> ergo<sup>18</sup> in<sup>19</sup> questionibus taliter respondemus, quod<sup>19</sup> licet iudici quodcumque istorum consterit, illi<sup>20</sup> praefatam ecclesiam adiudicari<sup>21</sup> debere<sup>22</sup>. Et idem in similibus observandum est<sup>23</sup>. *Sane si etc.* (cf. c. 8. de off. iud. del. I. 29.)

CAP. V.1

Is, ad quem rescriptum Papae dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabiliter assignare, quare parere non potest.

Idem<sup>2</sup> Ravennati Archiepiscopo.

Si quando aliqua<sup>3</sup> tuae fraternitati scripta<sup>4</sup> dirigitur, quae animum tuum exasperare videntur, turbari non debes<sup>5</sup>; neque<sup>6</sup> morari, aut exalere, quod personam tuam redimus contentibilibus reddere vel deservit, quia te sicut carum fratrem nostrum<sup>7</sup> et immobilitate volumus ecclesiae affluentissima caritate diligimus, et honoris et exaltationis tuae desiderium modis omnibus incrementum. Nam ut si super fratribus et coepiscopis nostris<sup>8</sup> secundum varietatem causae, quae nobis supplicatur, asperere et dare veritatem<sup>9</sup>, hoc tamen non ex nimia affectione contigit, sed ut clarioribus quaedam secundum Deum et iuxta officii nostri debitum satisficere comprehenderem. Quapropter monemus proleptum tuum et hortamur attentius, quatenus de cetero non moreris, neque turbaberis, nec inusitatus dilaberis, si tibi durum vel asperum scripserimus<sup>10</sup>; sed sicut via procedis<sup>11</sup> et discretus Qualitate negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans et attentus, aut mandatum<sup>12</sup> nostrum derobe<sup>13</sup> et reverenter adimpleas, aut per literas tuas quare adimplere non possis sufficienter et rationabilem causam praetendans quae nos patienter sustinebimus, si non feceris<sup>14</sup> quod pravi<sup>15</sup> nobis fuerit insinuatione suggestum.

CAP. VI.1

Cistercienses sunt privilegiati, quod non possunt conveniri per rescriptum Papae, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem Cisterciensibus Fratribus<sup>2</sup>.

Quom ordinem Cisterciensem<sup>3</sup> professi<sup>4</sup> et<sup>5</sup> privilegio, quod fratres alii [quidem ordinis] gauderent, inter eos et ceteros alios suaveriales super decimis questione suborta, facile quod sitis Cisterciensibus ordinis, contra nos relict contra<sup>6</sup> monachos aliteris ordinis<sup>7</sup> literas a sede apostolica impetrantes, deuale iramentis<sup>8</sup> et<sup>9</sup> litigis, sicut<sup>10</sup> robus<sup>11</sup> significantibus accipimus, et expensis difficultibus eis<sup>12</sup> imputant. Volentes ergo<sup>13</sup> robus sollicito providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum possitis quorundam temeritate cessari, antequam apostolica robus mandatum, ut<sup>14</sup> si contra vos super decimis vel<sup>15</sup> aliis, quae ordini vestro specialiter sedes apostolica indultit, non facta mentione Cisterciensibus ordinis, literae fuerint a sede apostolica impetratae, per eas<sup>16</sup> minime tenamini respondere.

CAP. VII.1

Si sede vacante scribitur capitulo, ad gentem vires episcopi, ut praebendam aliter conferat, si creatur episcopus nonnulli casu accedat, et ad eius spectat collato praebendam, illud adimplere tenetur. Hoc dicit secundum lecturam communiter approbatam. Abb. Sicul.

Idem Tornacensi Episcopo<sup>2</sup>.

Eam te<sup>3</sup> (Et infra) Dudum siquidem ante tuam promotionem literae a nobis, si bene meminimus, emanarunt, quibus decano et ecclesiae tibi commissa, te adhuc in eodem capitulo existente, mandatum dedimus et praecipuum, ut

Tit. III. Cap. II. 24) Index: *AbhOQR* 25) nos: *dest: AheOR* 26) scriptum esse: *R* 27) quom et: *FX* 28) istasimodis: *R* 29) haec: *de: Hcollat. off.* 30) inspecto tenore literarum: *Coll. off.* 31) invenierit: *P* 32) scripsimus: *AheOQ* 33) *vel*: *et* 34) *in*: *AbhOQ* 35) *in*: *AbhOQ* 36) remota: *Ahe* 37) Philippus: *de* 38) *dest: OR* — *Reliqua in Coll. off. de se habent*: nisi de commissione priorum indicibus (*dest: O*) facta in literis commissionis, quae aliis indicibus (*dest: O*) delegatur, mentio fiat, nihilominus priores iudices (*dest: O*) in cognitione earum decisionem rationem ad decisionem *P* in cognitione huius causae de cognitione *P* etc. *Coll. off.* 7) debent: *Ahe* 8) nec secundae literae super eadem causa taliter impletatae de iure possunt obtineri alicuius roboris firmitatem *P*; nec... hanc etc. *P*; nec... habere possunt: *OR* 9) habetur: *Ab*; habetur: *Ab* 10) prioribus indicibus facta: *Coll. off.* 11) a priori: *de* 3) prior. iudicium: *Ab*; apostolorum: *R*; *dest: O* 12) *huc*: *P*; *seq.*: literae: *dest: O* 13) fuerint: *Ab* 14) tibi: *off*; tanta vel aliqua: *R* 15) Verum (inde: *Ahe*) si praesentibus partibus de ipsarum assensu (consensu: *O*) contulit etc.: *Coll. off.* 16) vel: *de* 17) partium: *Coll. off.* 18) facta veritate: *de* 19) alteri: *F*; aliter: *de* 20) *dest: AbOQR* 20) ind. *dest: P* *AbhOQ* 21) impletatur: *Ab*; impletur: *O*; impletret: *P*; *coll.*: praedicta: *O* 22) committit: *I* 23) in dolo: *PH* 24) et: *PH* *coll.*: praedicta: *de* 25) summi: *dest: O* 26) coegerit: *Ab*; coegit: *OR* 27) *coll.*: *dest: AbhOQ* *coll.*: *de*

Cap. IV. 1) *Restitutio ex App. XII. I. Lips. LI. 3. Cuss. LIH. 3. Corpus intr. can. Ed. Freilberg. P. II.*

*Bomb. XII. 3. — Comp. I. c. 4. h. l. (1. 2.) 2) ser. 1150—81. — Joffe no. 8912. — 3) nobis: dest: Q* 4) cor. nob.: *dest: Coll. coll. v. Coll. off.* 5) teneri debeat: *O* 6) aliqui tibi: *PH* 7) pata: *Coll. coll. v. AbhOQR* 8) ut sit: *APQ*; quod sit: *R*; ut: *Ab* 9) ponatur: *O* 10) quom: *dest: PH* 11) et: *dest: Q* 12) *coll.*: *dest: PH* 13) *dest: PH* 14) *dest: PH* 15) *dest: PH* 16) *dest: PH* 17) *dest: PH* 18) *dest: PH* 19) *dest: PH* 20) *dest: PH* 21) *dest: PH* 22) *dest: PH* 23) *dest: PH* 24) *dest: PH* 25) *dest: PH* 26) *dest: PH* 27) *dest: PH* 28) *dest: PH* 29) *dest: PH* 30) *dest: PH* 31) *dest: PH* 32) *dest: PH* 33) *dest: PH* 34) *dest: PH* 35) *dest: PH* 36) *dest: PH* 37) *dest: PH* 38) *dest: PH* 39) *dest: PH* 40) *dest: PH* 41) *dest: PH* 42) *dest: PH* 43) *dest: PH* 44) *dest: PH* 45) *dest: PH* 46) *dest: PH* 47) *dest: PH* 48) *dest: PH* 49) *dest: PH* 50) *dest: PH* 51) *dest: PH* 52) *dest: PH* 53) *dest: PH* 54) *dest: PH* 55) *dest: PH* 56) *dest: PH* 57) *dest: PH* 58) *dest: PH* 59) *dest: PH* 60) *dest: PH* 61) *dest: PH* 62) *dest: PH* 63) *dest: PH* 64) *dest: PH* 65) *dest: PH* 66) *dest: PH* 67) *dest: PH* 68) *dest: PH* 69) *dest: PH* 70) *dest: PH* 71) *dest: PH* 72) *dest: PH* 73) *dest: PH* 74) *dest: PH* 75) *dest: PH* 76) *dest: PH* 77) *dest: PH* 78) *dest: PH* 79) *dest: PH* 80) *dest: PH* 81) *dest: PH* 82) *dest: PH* 83) *dest: PH* 84) *dest: PH* 85) *dest: PH* 86) *dest: PH* 87) *dest: PH* 88) *dest: PH* 89) *dest: PH* 90) *dest: PH* 91) *dest: PH* 92) *dest: PH* 93) *dest: PH* 94) *dest: PH* 95) *dest: PH* 96) *dest: PH* 97) *dest: PH* 98) *dest: PH* 99) *dest: PH* 100) *dest: PH* 101) *dest: PH* 102) *dest: PH* 103) *dest: PH* 104) *dest: PH* 105) *dest: PH* 106) *dest: PH* 107) *dest: PH* 108) *dest: PH* 109) *dest: PH* 110) *dest: PH* 111) *dest: PH* 112) *dest: PH* 113) *dest: PH* 114) *dest: PH* 115) *dest: PH* 116) *dest: PH* 117) *dest: PH* 118) *dest: PH* 119) *dest: PH* 120) *dest: PH* 121) *dest: PH* 122) *dest: PH* 123) *dest: PH* 124) *dest: PH* 125) *dest: PH* 126) *dest: PH* 127) *dest: PH* 128) *dest: PH* 129) *dest: PH* 130) *dest: PH* 131) *dest: PH* 132) *dest: PH* 133) *dest: PH* 134) *dest: PH* 135) *dest: PH* 136) *dest: PH* 137) *dest: PH* 138) *dest: PH* 139) *dest: PH* 140) *dest: PH* 141) *dest: PH* 142) *dest: PH* 143) *dest: PH* 144) *dest: PH* 145) *dest: PH* 146) *dest: PH* 147) *dest: PH* 148) *dest: PH* 149) *dest: PH* 150) *dest: PH* 151) *dest: PH* 152) *dest: PH* 153) *dest: PH* 154) *dest: PH* 155) *dest: PH* 156) *dest: PH* 157) *dest: PH* 158) *dest: PH* 159) *dest: PH* 160) *dest: PH* 161) *dest: PH* 162) *dest: PH* 163) *dest: PH* 164) *dest: PH* 165) *dest: PH* 166) *dest: PH* 167) *dest: PH* 168) *dest: PH* 169) *dest: PH* 170) *dest: PH* 171) *dest: PH* 172) *dest: PH* 173) *dest: PH* 174) *dest: PH* 175) *dest: PH* 176) *dest: PH* 177) *dest: PH* 178) *dest: PH* 179) *dest: PH* 180) *dest: PH* 181) *dest: PH* 182) *dest: PH* 183) *dest: PH* 184) *dest: PH* 185) *dest: PH* 186) *dest: PH* 187) *dest: PH* 188) *dest: PH* 189) *dest: PH* 190) *dest: PH* 191) *dest: PH* 192) *dest: PH* 193) *dest: PH* 194) *dest: PH* 195) *dest: PH* 196) *dest: PH* 197) *dest: PH* 198) *dest: PH* 199) *dest: PH* 200) *dest: PH* 201) *dest: PH* 202) *dest: PH* 203) *dest: PH* 204) *dest: PH* 205) *dest: PH* 206) *dest: PH* 207) *dest: PH* 208) *dest: PH* 209) *dest: PH* 210) *dest: PH* 211) *dest: PH* 212) *dest: PH* 213) *dest: PH* 214) *dest: PH* 215) *dest: PH* 216) *dest: PH* 217) *dest: PH* 218) *dest: PH* 219) *dest: PH* 220) *dest: PH* 221) *dest: PH* 222) *dest: PH* 223) *dest: PH* 224) *dest: PH* 225) *dest: PH* 226) *dest: PH* 227) *dest: PH* 228) *dest: PH* 229) *dest: PH* 230) *dest: PH* 231) *dest: PH* 232) *dest: PH* 233) *dest: PH* 234) *dest: PH* 235) *dest: PH* 236) *dest: PH* 237) *dest: PH* 238) *dest: PH* 239) *dest: PH* 240) *dest: PH* 241) *dest: PH* 242) *dest: PH* 243) *dest: PH* 244) *dest: PH* 245) *dest: PH* 246) *dest: PH* 247) *dest: PH* 248) *dest: PH* 249) *dest: PH* 250) *dest: PH* 251) *dest: PH* 252) *dest: PH* 253) *dest: PH* 254) *dest: PH* 255) *dest: PH* 256) *dest: PH* 257) *dest: PH* 258) *dest: PH* 259) *dest: PH* 260) *dest: PH* 261) *dest: PH* 262) *dest: PH* 263) *dest: PH* 264) *dest: PH* 265) *dest: PH* 266) *dest: PH* 267) *dest: PH* 268) *dest: PH* 269) *dest: PH* 270) *dest: PH* 271) *dest: PH* 272) *dest: PH* 273) *dest: PH* 274) *dest: PH* 275) *dest: PH* 276) *dest: PH* 277) *dest: PH* 278) *dest: PH* 279) *dest: PH* 280) *dest: PH* 281) *dest: PH* 282) *dest: PH* 283) *dest: PH* 284) *dest: PH* 285) *dest: PH* 286) *dest: PH* 287) *dest: PH* 288) *dest: PH* 289) *dest: PH* 290) *dest: PH* 291) *dest: PH* 292) *dest: PH* 293) *dest: PH* 294) *dest: PH* 295) *dest: PH* 296) *dest: PH* 297) *dest: PH* 298) *dest: PH* 299) *dest: PH* 300) *dest: PH* 301) *dest: PH* 302) *dest: PH* 303) *dest: PH* 304) *dest: PH* 305) *dest: PH* 306) *dest: PH* 307) *dest: PH* 308) *dest: PH* 309) *dest: PH* 310) *dest: PH* 311) *dest: PH* 312) *dest: PH* 313) *dest: PH* 314) *dest: PH* 315) *dest: PH* 316) *dest: PH* 317) *dest: PH* 318) *dest: PH* 319) *dest: PH* 320) *dest: PH* 321) *dest: PH* 322) *dest: PH* 323) *dest: PH* 324) *dest: PH* 325) *dest: PH* 326) *dest: PH* 327) *dest: PH* 328) *dest: PH* 329) *dest: PH* 330) *dest: PH* 331) *dest: PH* 332) *dest: PH* 333) *dest: PH* 334) *dest: PH* 335) *dest: PH* 336) *dest: PH* 337) *dest: PH* 338) *dest: PH* 339) *dest: PH* 340) *dest: PH* 341) *dest: PH* 342) *dest: PH* 343) *dest: PH* 344) *dest: PH* 345) *dest: PH* 346) *dest: PH* 347) *dest: PH* 348) *dest: PH* 349) *dest: PH* 350) *dest: PH* 351) *dest: PH* 352) *dest: PH* 353) *dest: PH* 354) *dest: PH* 355) *dest: PH* 356) *dest: PH* 357) *dest: PH* 358) *dest: PH* 359) *dest: PH* 360) *dest: PH* 361) *dest: PH* 362) *dest: PH* 363) *dest: PH* 364) *dest: PH* 365) *dest: PH* 366) *dest: PH* 367) *dest: PH* 368) *dest: PH* 369) *dest: PH* 370) *dest: PH* 371) *dest: PH* 372) *dest: PH* 373) *dest: PH* 374) *dest: PH* 375) *dest: PH* 376) *dest: PH* 377) *dest: PH* 378) *dest: PH* 379) *dest: PH* 380) *dest: PH* 381) *dest: PH* 382) *dest: PH* 383) *dest: PH* 384) *dest: PH* 385) *dest: PH* 386) *dest: PH* 387) *dest: PH* 388) *dest: PH* 389) *dest: PH* 390) *dest: PH* 391) *dest: PH* 392) *dest: PH* 393) *dest: PH* 394) *dest: PH* 395) *dest: PH* 396) *dest: PH* 397) *dest: PH* 398) *dest: PH* 399) *dest: PH* 400) *dest: PH* 401) *dest: PH* 402) *dest: PH* 403) *dest: PH* 404) *dest: PH* 405) *dest: PH* 406) *dest: PH* 407) *dest: PH* 408) *dest: PH* 409) *dest: PH* 410) *dest: PH* 411) *dest: PH* 412) *dest: PH* 413) *dest: PH* 414) *dest: PH* 415) *dest: PH* 416) *dest: PH* 417) *dest: PH* 418) *dest: PH* 419) *dest: PH* 420) *dest: PH* 421) *dest: PH* 422) *dest: PH* 423) *dest: PH* 424) *dest: PH* 425) *dest: PH* 426) *dest: PH* 427) *dest: PH* 428) *dest: PH* 429) *dest: PH* 430) *dest: PH* 431) *dest: PH* 432) *dest: PH* 433) *dest: PH* 434) *dest: PH* 435) *dest: PH* 436) *dest: PH* 437) *dest: PH* 438) *dest: PH* 439) *dest: PH* 440) *dest: PH* 441) *dest: PH* 442) *dest: PH* 443) *dest: PH* 444) *dest: PH* 445) *dest: PH* 446) *dest: PH* 447) *dest: PH* 448) *dest: PH* 449) *dest: PH* 450) *dest: PH* 451) *dest: PH* 452) *dest: PH* 453) *dest: PH* 454) *dest: PH* 455) *dest: PH* 456) *dest: PH* 457) *dest: PH* 458) *dest: PH* 459) *dest: PH* 460) *dest: PH* 461) *dest: PH* 462) *dest: PH* 463) *dest: PH* 464) *dest: PH* 465) *dest: PH* 466) *dest: PH* 467) *dest: PH* 468) *dest: PH* 469) *dest: PH* 470) *dest: PH* 471) *dest: PH* 472) *dest: PH* 473) *dest: PH* 474) *dest: PH* 475) *dest: PH* 476) *dest: PH* 477) *dest: PH* 478) *dest: PH* 479) *dest: PH* 480) *dest: PH* 481) *dest: PH* 482) *dest: PH* 483) *dest: PH* 484) *dest: PH* 485) *dest: PH* 486) *dest: PH* 487) *dest: PH* 488) *dest: PH* 489) *dest: PH* 490) *dest: PH* 491) *dest: PH* 492) *dest: PH* 493) *dest: PH* 494) *dest: PH* 495) *dest: PH* 496) *dest: PH* 497) *dest: PH* 498) *dest: PH* 499) *dest: PH* 500) *dest: PH* 501) *dest: PH* 502) *dest: PH* 503) *dest: PH* 504) *dest: PH* 505) *dest: PH* 506) *dest: PH* 507) *dest: PH* 508) *dest: PH* 509) *dest: PH* 510) *dest: PH* 511) *dest: PH* 512) *dest: PH* 513) *dest: PH* 514) *dest: PH* 515) *dest: PH* 516) *dest: PH* 517) *dest: PH* 518) *dest: PH* 519) *dest: PH* 520) *dest: PH* 521) *dest: PH* 522) *dest: PH* 523) *dest: PH* 524) *dest: PH* 525) *dest: PH* 526) *dest: PH* 527) *dest: PH* 528) *dest: PH* 529) *dest: PH* 530) *dest: PH* 531) *dest: PH* 532) *dest: PH* 533) *dest: PH* 534) *dest: PH* 535) *dest: PH* 536) *dest: PH* 537) *dest: PH* 538) *dest: PH* 539) *dest: PH* 540) *dest: PH* 541) *dest: PH* 542) *dest: PH* 543) *dest: PH* 544) *dest: PH* 545) *dest: PH* 546) *dest: PH* 547) *dest: PH* 548) *dest: PH* 549) *dest: PH* 550) *dest: PH* 551) *dest: PH* 552) *dest: PH* 553) *dest: PH* 554) *dest: PH* 555) *dest: PH* 556) *dest: PH* 557) *dest: PH* 558) *dest: PH* 559) *dest: PH* 560) *dest: PH* 561) *dest: PH* 562) *dest: PH* 563) *dest: PH* 564) *dest: PH* 565) *dest: PH* 566) *dest: PH* 567) *dest: PH* 568) *dest: PH* 569) *dest: PH* 570) *dest: PH* 571) *dest: PH* 572) *dest: PH* 573) *dest: PH* 574) <



pristinum<sup>19</sup> omnibus, quae post appellationem ipsius<sup>20</sup> O, inveniatis attentata, praescriptam capellam<sup>21</sup> matrici ecclesiae appellatione revocata restituere<sup>22</sup> procuratis, praedictum O, si cum appellatione summa<sup>23</sup> non fuisse prosecutum constiterit, memorato S, in expensis necessariis condemnantes<sup>24</sup>.

CAP. XIII.

Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula: „Quod si non omnes etc.“ intelligitur tam de impotentia facti, quam iuris.

Coclestinus III.<sup>2</sup>

Sciscitatus es<sup>3</sup> a nobis<sup>4</sup> petitorio destinato, de qua impotentia illud intelligitur, quod in literis nostris<sup>5</sup> saepe consuevit apponi, ut<sup>6</sup> si duo vel tres, vel aliam plures, quibus literae diriguntur, ipsis exsequendis simul<sup>7</sup> interesse nequiverint, unus aut plures eorum<sup>8</sup>, quibus scribitur, nihilominus exsequantur. Nos vero in hoc ita sentimus, quod tam de iure quam de facto illa impotentia censetur. De iure, si<sup>9</sup> alium<sup>10</sup> illorum<sup>11</sup>, quibus literae diriguntur, servum, vel infamem aut<sup>12</sup> alio legitimo impedimento detentum esse constiterit; de facto<sup>13</sup>, si constiterit, eum<sup>14</sup> in casu<sup>15</sup> mortis occumbere, aut inevitabilis<sup>16</sup> necessitatis articulo<sup>17</sup> impedi, quod minus valeat interesse; dimmodo<sup>18</sup> si<sup>18</sup>, qui pro necessitate praesens esse non potest, collegis suis canonice<sup>19</sup> excusationem suam<sup>20</sup> curet, si poterit, destinare<sup>21</sup>, ut alii coniudices vel executores nihilominus ad consummationem iniuncti mandati procedant. Nec ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valet<sup>22</sup> aliquatenus excusari, nisi forte sic in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint aut noluerint interesse.

CAP. XIV.

In quaestione revocationis rescriptorum recurratur ad arbitros, si iudices in cognitione sibi non defuerint, nec invicem concordent. Il. d. usque ad §. Quoniam, — (Quoniam etc.) Per generalem clausulam positam in rescripto delegatus ante expressionem personarum vel rerum iurisdictionem habet in habitu, et non in actu. Et speciales literae derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quoniam de illis nullam faciunt mentionem. Abb.

Innocentius III. Eliensis<sup>2</sup> Episcopo.

Pastoralis officii (Et infra: [cf. c. 28, de off. iud. del. l. 29.]) Praeterea quaesivisti, quando de revocatione literarum ambigatur, utrum iudices<sup>3</sup> priores, an posteriores cognoscere debeant, et<sup>4</sup> utrum per secundas<sup>5</sup> sint primae literae revocatae? Ad quod tibi<sup>6</sup> respondemus, quod, nisi posteriores priores, vel e converso duxerint defendendum, simul utriusque cognoscant, et, si forte nequiverint simul<sup>7</sup> in unam sententiam concordare, quamvis plures sint ex una parte quam ex<sup>8</sup> altera<sup>9</sup>, per arbitros communiter electos a partibus huiusmodi concertatio<sup>10</sup> sopiatur. Quoniam autem sub huiusmodi forma, videlicet: „Causam, quam talis adversus talem, et quosdam alios super hoc, et<sup>11</sup> quibusdam aliis se habere proponit, tibi<sup>12</sup> duximus committendum,“ a nobis multotiens literae impetrantur, et<sup>13</sup> sollicitè quaesivisti, an iudex ex delegatione huiusmodi ante personarum vel rerum expressionem super personis vel rebus exprimentibus habeat potestatem, adiciens, utrum, si antequam personae vel res expressae fuerint nominati, super non expressis in commissione priorum<sup>14</sup>, sed generaliter comprehensis speciales literae, quae de priori commissione nullam faciunt mentionem, ad alios iudices a sede apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad haec duo taliter respondemus, quod, quum generaliter per speciale procul diutè dege-

rit, iurisdictione per generales literas attributa, per speciales, quantum ad ea, quae specialiter exprimuntur, penitus enervatur, licet de prioribus non faciant mentionem. Unde superflua reliquitur prima quaestio; etsi merito dici possit, quod, donec iurisdictione revocetur<sup>15</sup>, cum super rerum vel personarum articulis exprimentibus obinet delegatus; sed<sup>16</sup> antequam exprimantur personae vel res, delegatus nequit iurisdictionem huiusmodi exercere. [Quia vera etc. [cf. c. 28, de off. iud. del. l. 29.] Dat. Rom. ap. S. Petri. XI. Kal. Iun. 1204.]

CAP. XV.

Per generalem clausulam: „Quibus aliis, et res aliae,“ multitudo effrenata non intelligitur, nec personae, nec res maiores expressis, sed pares vel minores.

Idem<sup>2</sup> Senonensis Archiepiscopo.

Sedes apostolica consuevit exhibere se potentibus liberalem; sed quomodo eius<sup>3</sup> gratia nequiter abutuntur, <sup>4</sup> dicitur quod ipsa de benignitate concevit ipsi ad indignitatem relapsam. [Quidam enim malignitatis<sup>5</sup> volentes, in commissionibus nostris<sup>6</sup> minores et viliores personas propriis nominibus exprimunt, maiores autem et digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quibus generalitatis involucro comprehendunt, ad commissiones ipsas<sup>7</sup> a nobis facturas impetrant, sub hac forma: „Conquerentur<sup>8</sup> tales de isto vel illo,“ et alii quibusdam propriis nominibus exprimentibus, qui<sup>9</sup> eis super tali negotio et quibusdam<sup>10</sup> aliis rebus invidiosis nimis et graves existunt.“ Nos igitur volentes eorum malitiam<sup>11</sup> obviare, decernimus<sup>12</sup> ut, quum in commissionibus nostris<sup>13</sup> minores et viliores personae solummodo designantur<sup>14</sup>, maiores et digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed<sup>15</sup> nec liceat occasione generalitatis huiusmodi<sup>16</sup> multitudinem effrenatam in<sup>17</sup> iudicium evocare, nec super maioribus et gravioribus negotiis audiantur qui de minoribus et levioribus<sup>18</sup> tantum faciunt mentionem. Si quis<sup>19</sup> vero aliquas<sup>20</sup> personas expresserit, non, ut velut cum eis in iudicio experiri, sed ut ad pares transire valeat vel minores<sup>21</sup>, quia fructus et dolus ei<sup>22</sup> patrocinari non debent, tanquam mendax preceptor<sup>23</sup> creatus<sup>24</sup> penitus<sup>25</sup> impetratis. [Dat. Anagnine XI. Kal. Iun. An. II. 1203.]

CAP. XVI.

Qui contra unam super eodem ad diversos iudices diversa rescripta impetrat, et eis utitur, perdit eammodum utrinque.

Idem R. Cantori et R. Priori de Monte Leprosorum.<sup>2</sup>

Ex tenore literarum, quas nobis per dilectum filium<sup>3</sup> Ph. latorum praesentium destinastis, intelleximus cridenter, R. sacerdotem de Collovilla<sup>4</sup> ad alios iudices<sup>5</sup> super quaestione<sup>6</sup>, quae inter ipsum et dilectum filium<sup>7</sup> abbatem et<sup>8</sup> conventum de Becco<sup>9</sup> super manerio de Colerill<sup>10</sup>, et rebus aliis vertitur, literas apostolicas impetrasse. Qui quum partem citassent adversam<sup>11</sup>, dictus presbyter coram eis noluit<sup>12</sup> litigare. <sup>13</sup> Postmodum vero idem presbyter super eodem negotio vobis nostris literis praesentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat. Quumque vos in causae cognitione procedere vellestis, partibus ad vestram praesentiam convocatis<sup>14</sup>, memoratus abbas coram vobis proposuit, quod non tenebatur<sup>15</sup> per<sup>16</sup> directas ad vos literas presbytero<sup>17</sup> respondere, quum per alias ab aliis iudicibus<sup>18</sup> fuisset citatus, quae auctoritate illarum non fuerant revocatae. Verum quia super hoc dubitastis, sedem duxistis apostolicam consulendum. Nos igitur attendentes fraudem presbyteri memorati, duas commissiones super

TIT. III. Cap. XII. 19) debitum: BT 20) ipsi, O.; dicit: Bole T 21) ecclesiam: BHKLMYbb 22) re-stituitis: BT 23) suam ex-istat: BHKKT 24) continentis: Bb  
CAP. XIII. 1) Rescriptum ex Reg. Inq. VI, 169, Comp. III, c. 3, h. l. (1, 2) 2) Clemens III.: Bbb; — ep. scr. 1191-98, — dicitur in 10730. 3) est R.; Bc 4) nobis R.; Bb 5) nos; dicit: BHKLMYb 6) videlicet ut: Bole T 7) simul: dicit: Bole 8) quod; dicit: BT 9) ut sit: BcY 10) quare: T 11) aliorum lat-erum: Bb 12) vel: Bole 13) de facto, si const-ant, cum: unius sicut: Bb 14) cum; dicit: Bole T 15) causa: Bole 16) inevitabilis: Bb T 17) art.; dicit: Bole T 18) sit dicit: BHKLMYb T 19) litterarum: BT 20) super hoc: T 21) destinabit: cum: de off. T 22) valeat: Bb  
CAP. XIV. 1) Rescriptum ex Reg. Inq. VI, 169, Comp. III, c. 3, h. l. (1, 2) 2) Helicus: Pcl — Ep. — Polissus no. 2520. 3) iudicium: c Reg. 4) et; dicit: Ab 5) add.; dicit: c 6) videlicet ut: BHKLMYc Reg. dicit: 7) dicit: BHKLMYc Reg. 8) ex; dicit: Bole 9) abbas: c 10) parte: Bb 11) contentis: c 11) et; dicit: Bb 12) Bbz dicit: Bc 13) et; dicit: BHKLMYc Reg. 14) prima: c 15) add.; per generales literas attributa: c 16) est; c 17) CAP. XV. 1) Resolutio ex Reg. Inq. VI, 190, App. etc.; Anon. 2. (1, 2) Comp. III, c. 3, h. l. (1, 2) 2) Polissus no. 2662. 3) in ex. grat.; dicit: T 4) interpret; c T 5) malignantes: (vol.; dicit: T 6) omnibus min.

vel: c 7) nostras (a nob.; dicit: c 8) conquiret talis: Bole T 9) de illo: c 10) quod etc: T 11) quibus; dicit: c 12) malleat: Bole T 13) deprecatur: Bole 14) vestris: c 15) designatur: c T Bole 16) Soli: dicit: O 17) hui.; dicit: O 18) licet includere, ad de mai. et minoribus aud.; O 19) vel. criminibus (de mai.; dicit: T 20) qui... expresserit, Ad ubi unum; dicitur: c 21) minores: Bole T 22) sed ut deservere valeat: c 23) Bbz ad minores: 40 Reg. 24) est: c 25) peccator: Bc Reg. c 26) punit; dicit: c 27) CAP. XVI. 1) Resolutio ex Reg. Inq. VI, 120, Anon. 2. (1, 2) Comp. III, c. 5, h. l. (1, 2) 2) R. cantori et R. priori de monte Leprosorum et L. de Sazio: Sacer. 3) Factus: 3) canonico Rothomagensibus: c T Bole 4) Ulthast no. 1966. 5) add.; nostrum: T 6) Collevillis: BHKLMYc 7) Collevilla: L. Collevilla: c 8) Collevillis: c 9) Collevilla: Bc Reg. 10) ad ill. ml. de Prato, de Monte Leprosorum et S. Laurentii: c 11) priores Rothomagensis: c 12) causa: Bc 13) ml. nostrum ab. de S. Police: T 8) et... de Becco: dicit: T 9) Bole: X; Bole: X; Bato: c 10) Beato: c 11) adversarii: B 11) voluit: c 12) vocatis: T 13) teneatur: c 14) teneatur: T Reg. 15) per illas litteras: c T Reg. 16) add.; saepe dicto: c 16) ab al. iud. addit: sicut a lingua: — per illas lit. Bc.













nondum in eis ecclesiasticum beneficium sint?<sup>2</sup> assecuti, alias ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt et molestant. (*Et infra:*) Mandamus, quatenus eos clericos<sup>3</sup> ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum huiusmodi molestari, nisi de receptione forte sua expressam fecerint mentionem.

## CAP. XXXIII.

Non valent rescriptum, quod procurator revocatus et de hoc certificatus extra iudicium impetravit; secus si in iudicio, dummodo revocatio ad notitiam adversarii vel iudicis non pervenerit. Hoc dicit secundum lecturam magis communitatem.

Idem Episcopo Silvanicensi, et Abbati Caroliloci<sup>1</sup>.

Ex parte decani et capituli Laudunensis fuit propositum, quod, quum ipsi auctoritate apostolica indulgentiae in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent, procuratoribus partium propter hoc ad sedem apostolicam accedentibus, et lite super diversis articulis contestata, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adiecto, ut non obstantem literae praeter assensum partium impetratae. Dicitur autem nobilis citatus propositum, quod per illas literas procedendum non erat ex eo, quod V.<sup>2</sup>, qui easdem literas impetraverat, falsus exstiterat procurator, quum ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocasset. Eis igitur<sup>3</sup> proponentibus ex adverso, quod ad nos vel ad ipsos huiusmodi revocatio non pervenit, vos, quod deberetis per literas ipsas procedere, per quamdam interlocutoriam protulistis. (*Et infra:*)<sup>4</sup> Petente itaque procuratore ipsorum, ut inspicieretis praedictam indulgentiam, procurator ipsius nobilis ex adverso respondit, quod non erat per iam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posteriores impetratas, inter alia continentes, ut, si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem; alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedem apostolicam examen cum indulgentia memorata. Unas literas ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V.<sup>5</sup> et post revocationem mandati fuerant impetratae. Quia vero iuxta generalis statuta concilii<sup>6</sup> apostolicae literae, quas sine speciali mandato domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis, a quibus non est exigendum de iure mandatum, mandamus, quatenus, si revocatio mandati ad procuratorem pervenit, quum minus valere debeant literae, quae impetrantur ab illo, a quo mandatum dominus revocavit, in negotio iuxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

## CAP. XXXIV.

Rescriptum, impetratum contra hominem alienius diocesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis alterius diocesis.

Idem Decano et Magistro G. Canonico Leodiensi<sup>1</sup>.

Significante V.<sup>2</sup> nos noveritis<sup>3</sup> accepisse, quod, quum R. contra V. Remensis diocesis super quibusdam pannis et aliis<sup>4</sup> ad iudices literas impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quod, quum idem non de Remensi, sed de Leodiensi diocesis existeret, per huiusmodi literas, quae de diocesi Leodiensi non facerent aliquam mentionem, conveniri de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem huiusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, etc.

## CAP. XXXV.

Por rescriptum, impetratum contra homines diocesis, non possunt conveniri homines civitatis.

Idem Priori sancti Laudinensis, et Succentori Rothomagensi<sup>1</sup>.

Rodolphus<sup>2</sup> clericus, rector ecclesiae sancti Christophori

de civitate Sagiensis<sup>3</sup> sua nobis insinuatione monstravit, quod, quum magister R. eum per quasdam literas, contra episcopum Sagiensem et quosdam alios Sagiensis diocesis super redbibus et rebus aliis impetratas a nobis, coram iudicibus super eadem ecclesia per generalem clausulam: „quidam alii“ convenisset, idem rector proposuit excipiendo, quod, quum esset de civitate Sagiensis, et sub eadem clausula nullas de civitate ipsa intelligitur<sup>4</sup> inclusus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti iudices exceptionem huiusmodi recusant admittere, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocetis in irritum, etc.

## CAP. XXXVI.

Si conveniendus per clausulam mortuare integra, successor conveniri non potest.

Idem Abbati sancti Iacobi<sup>1</sup>.

Significavit nobis comitissa Namutensis<sup>2</sup>, quod, quum mortuo comite fratre suo ipsa in eius successerit comitatu, G. et H.<sup>3</sup> per quasdam literas apostolicas<sup>4</sup> contra Tullessem episcopum et quosdam alios clericos et laicos impetratas, eam coram iudicibus, ad quos obtentae fuerant<sup>5</sup>, super quadam summa pecuniae, quam eidem fratri suo de se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam: „quidam alii“ quia in praedicto comitatu successerat, conveniunt. Excipiente itaque procuratore suo, quod, quum adhuc frater eiusdem mulieris viveret, quando eadem literae impetratae fuerunt, nec per ipsas, dum viveret, fuerat ad iudicium evocatus, eorum auctoritate non poterat conveniri. Et quia iudices exceptionem non admittent ipsius, nostram audientiam appellavit. (*Et infra:*) Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, etc.

## CAP. XXXVII.

Non valent literae executoriae, in quibus impetrans falso dixit, monitorias processisse.

Idem Abbati sancti Victoris<sup>1</sup>.

Ex insinuatione episcopi Ambianensis accepimus, quod I. clericus super eius provisione ad ipsum praepertorias, et postmodum ad vos<sup>2</sup> executorias contra eum literas impetravit. (*Et infra:*) Quocirca mandamus, quatenus, si nullae monitoriae super hoc processerint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eadem executoriae de monitoriis fecerint mentionem; alioquin in executionis negotio iuxta directum ad vos pro ipso mandatum ratione praevia procedatis.

## CAP. XXXVIII.

Cessantibus clausulis in dubio Papa non intendit gravare eundem collatorem super provisione duorum; ideo secundum impetrans repellitur, sive primus expectet, sive sit iam gravatum consecutus. Hoc dicit secundum intellectum gloss.

Idem Noviensis<sup>1</sup> Episcopo.

Mandatum apostolicum ad te directum, ut magistrum S. faceres in canonicorum recipi et in fratrem Noviensis<sup>2</sup> ecclesiae, si pro alio ibidem non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur<sup>3</sup>, alio iam beneficium per nostras literas obtinente prosequi non teneris, quum super receptione duorum gravandi ecclesiam antedictam non fuerit<sup>4</sup> intentio mandatoris.

## CAP. XXXIX.

Ecclesia, in qua Papa primus dedit monitorias, et secundum executorias, per primam, non per secundam intelligitur gravata.

Idem<sup>1</sup>.

Literis apostolicis ad vos directis, ut G. clericum reciperetis in canonicum et in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exsequi volumus et mandamus; non obstante, quod T. sublaicatum per nostras literas executorias recepistis, qui a bonae memoriae H.<sup>2</sup> praedecessore nostro monitorias impetravit<sup>3</sup>,

Tit. III. Cap. XXXIII. 1) sint; *deest: FGHK* 3) cler.; *deest: MX*.

Cap. XXXIII. 1) Compendiensis; *Codd. coll. v.:* — (1227—31.) *Polthast no. 9529.* — 2) W.; *FHKLJ* 3) ergo; *PrHAAMX* 4) et *infra: deest: FGHKX* 5) W.; *FHKLJ* 6) *et sequen. c. 28.*

Cap. XXXIV. 1) (1227—31.) *Polthast no. 9529.* 2) W.; *FHK* per totum

3) *noviensis: Codd. Bohm.* 4) et al.; *deest: Codd. coll. v.*

Cap. XXXV. 1) (1227—31.) *Polthast no. 9530.*

2) Radolphus; *FHJ*; Radolphus; *Lat: Radolphus; M;* (translatus; *K* 3) Sagiensis; *P per totum*

4) intelligeretur; *Codd. coll. v.*

Cap. XXXVI. 1) (1227—31.) *Polthast no. 9531.* 2) Namucensis; *FHJN;* Manucensis; *Lat; Namutensis; Lb; Navaric; N* 3) B. et S.; *FALY* 4) ap.; *deest: L* 5) fuerunt; *Codd. coll. v.*

Cap. XXXVII. 1) (1227—31.) *Polthast no. 9532.* 2) *manucensis rescriptum esse propter hanc phrasin: eadem com. Contio et Birkho crudimus.*

Cap. XXXVIII. 1) Noviensis; *F; Novariensis; M; Novionensis; G; Novionensis; velle: H (Nogon) — (1227—31.) — Polthast no. 9533.* 2) Novionensis; *FHJ* 3) prosequatur; *FK; exoptatur: Lat* 4) facti; *Codd. Bohm.*

Cap. XXXIX. 1) (1227—31.) — *Polthast no. 9534.* 2) Ho.; *Lb; Hoarior; N* 3) impetraverat; *FL.*



firmitatem, ut in causis ecclesiasticis subiectorum tuorum, postquam tibi de meritis eorum<sup>7</sup> constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordi postulat rationis, auctoritate tibi praesentium, praemissa consuetudine non obstante, concedimus facultatem. [Nulli ergo etc, Dat. Lat. VII. Kal. Mart. 1199.]

CAP. IV.<sup>1</sup>

Consuetudo non potest operari, ut clericus non episcopus possit exercere ea, quae sunt reservata ordini episcopali. Et est casus notabilis. Abb. Sicul.

Idem L.<sup>2</sup> Vicario nostro apud Constantinopolim constituto<sup>3</sup>.

Quanto de benignitate  $\frac{1}{2}$  sedis apostolicae locum obtineat celsiorem, tanto tibi est sollicitus procurandum, ut te talem exhibeas in agendis<sup>4</sup>, non declinans ad dextram vel ad<sup>5</sup> sinistram, quod non minus re, quam nomine cives apostolicos gerere rideris<sup>6</sup>. Pervenit sane ad audientiam nostram, quod quidam simplices sacerdotes apud Constantinopolim ea sacramenta praesument fidelibus<sup>7</sup> exhibere, quae ab Apostolorum tempore rite fuerunt solis pontificibus<sup>8</sup> reservata<sup>9</sup>, ut est sacramentum confirmationis, quod chrismando renatos soli debent episcopi per manus impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis et sui<sup>10</sup> erroris inventionem solum consuetudinem praetendentes<sup>11</sup>,  $\frac{1}{2}$  quum dicitur<sup>12</sup> temporis peccata non minuit, sed augetur, quae tanto<sup>13</sup> gratiora existunt, quanto infelicium animam diutius detinent alligata<sup>14</sup>. Volentes igitur haec et alia, quae oculis divinae maiestatis offendunt, de agro dominici<sup>15</sup> extirpare. Discretionis tuae per apostolica scripta praecipimus<sup>16</sup> mandamus, quatenus omnibus latinis presbyteris apud Constantinopolim constitutis districte prohibeas, ne talia de cetero sua temeritate praesument, quae licet non sint a fidelibus contemnenda, tutius tamen est ea sine periculo ex<sup>16</sup> necessitate, quae legem non habet, omittere, quam ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate, quae lege damnatur, non sine gravi periculo inaniter conferantur, quum umbra quaedam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu. [Alias quoque etc. Dat. Lat. XVI. Kal. Dec. 1199.]

CAP. V.<sup>1</sup>

Non valet consuetudo, per quam interdicti sententia violatur.

Idem Decano<sup>2</sup> et Capitulo Cenomanensi.

Quum inter vos ex una parte, et canonicis sancti Petri de Curia ex altera, super eo, quod dicti canonici sancti Petri generale interdictum a venerabili fratre nostro episcopo vestro, vel a<sup>3</sup> vobis in civitate Cenomanensi positum non servabant, quaestio verteretur<sup>4</sup>,  $\frac{1}{2}$  utraque pars, ut eadem causa sine posse delicto terminari, suam rationem ad sedem apostolicam destinavit. Partibus igitur<sup>5</sup> in nostra praesentia constitutis per procuratores ubarum audientiam praebuimus liberam et benignam, et quidem ecclesiae vestrae proposuit procurator, quod, quum Cenomanensis ecclesia suo loco et tempore pro excessibus saecularis potestatis interdicti veli suppressere civitatem, ecclesia beati Petri de Curia, tanquam in membrum suo capiti non cohaerens<sup>6</sup>, compunctis pulsatis, aperitis iuris divina officii celebrare aliis cessantibus non omisit. Quam autem venerabilis frater noster Oct.<sup>7</sup> Ostiensis episcopus tunc in partibus suis legationis officio fungeretur, idem<sup>8</sup> ad eius praesentiam accedentes, suam ei super hoc querimoniam exponere curaverunt. Quia, partibus convocatis, et rationibus utriusque diligenter auditis et cognitis, quum pars ecclesiae S. Petri per privilegia solis apostolicae non possit ostendere se nunquam, immo ei frater constaret, quod ex superioribus iuris ad hoc, quum ex causa rationali dicerentur, sententiarum definitur, quod, quum in civitate Cenomanensi positum fuerit interdictum, illud<sup>9</sup> eadem ecclesia observaret, euenio quoque excommunicationis ac poenae ordinis et<sup>10</sup> beneficii eius suppressionis, qui suae dicerent sententiae resistendum. Postmodum vero quum propter quosdam excessus saecularis potestatis tota Cenomanensis civitas suppresseretur ecclesiastico interdicto, et

ipsis canonibus S. Petri denunciatum fuisset, ut in ditionum celebritate cessarent, et observarent, sicut aliae ipsius civitatis ecclesiae, interdictum, ipsi nunquam tenuerunt sine auctoritate adiungentes, quae maiori solemnitate sumi sunt officium cessant, recte contra ipsius<sup>11</sup> legati sententiam non ceciderunt. Procurator vero ipsorum proposuit ex adverso, quod ipsa ecclesia s. meti Petri a sui<sup>12</sup> fundatione libera existit et exempta, et de huius proprietarium curiam in Christo filii nostri Iohannis, Anglorum regis illustri fundata fuerat et dotata, famulari ussarentur, et ex hoc suam credens interdictionem fundare, quod decanatum et praebendam ipsius ecclesiae idem rex et propeiores sui conferrebat illucisano episcopo inconsulto. Proposuit etiam, quod ex consuetudine tali hactenus eadem ecclesia garisa fuerat libertate, et hoc nullatenus aliter vester episcopus recognovit, quod cum parochiali potestis interdicere capitulum, qui extra choram celebrat ecclesiae auct dicit, allegans de<sup>13</sup> consuetudine antea, quod in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis campanis, alta voce, interdicti tamen et excommunicatis exclusis, divina officia celebrare. Nos igitur<sup>14</sup> cogniti<sup>15</sup>, quod ex tali consuetudine, si qua foret, disrumperetur nervus ecclesiasticae disciplinae, ipsam de consensu<sup>16</sup> fratrum nostrorum penitus duximus irritandam, quum non consuetudo, sed corruptela potius sit censenda, concedentes tamen eadem ecclesiae S. Petri, quod, quum generale in civitate fuerit interdictum, ex benignitate solis apostolicae licitum sit eis, clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, submissa voce<sup>17</sup> divina officia celebrare. [Nulli ergo . . . nostrae definitionis et concessionis . . .] Si<sup>18</sup> quis autem nostrae definitionis sententiam etc. [Dat. III. Non. Febr. Ao. VII. 1206.]

CAP. VI.<sup>1</sup>

In attribuentis officii hovaque dignitati servatur consuetudo vicinarum civitatum. Quae si diversa fuerit, servabitur magis rationalis et alius non praevaleat.

Idem Episcopo Heliensi<sup>2</sup>.

Quum olim venerabilis frater noster Londonensis<sup>3</sup> episcopus nostris auribus intinasset, quod in sua ecclesia proposerat statuere praetororum certum redditum assignatum eadem sine laesione cuiusquam, nos cum precibus inclinati, ei licentiam concessimus praetorem huiusmodi ordinandi, immo in conferendis sibi redditibus nihil inferretur praedictum, nihilominus statuente, ut praetor taliter institutus in sessionibus, processionibus et aliis illam haberet in Londonensi ecclesia dignitatem, quam habent alii praetores in aliis ecclesiis Anglicanis. Postmodum antea nostris fuit auribus intinatum, quod, licet ille episcopus dilectum plium B. in eadem instituisse ecclesiam praetorum, quod tamen a nobis fuerat per prebendam dignitate statutum biennio iam elapso esse non curavit. Quapropter tibi delinens in mandatis, ut illud, sublato cuiuslibet contradictionis et appellacionis obstaculo, esse non postpoveres, contradietores per consensum ecclesiasticum compescendo. Noctet vero dilectus plius decessit et quoniam alii, personam habentes in ecclesia memorata, suam nobis transmissere querunt, quod, quum per ecclesias Anglicanas consuetudines sint diversae, ut quoniam cantuarum intincent, quoniam vero maiorem habeant dignitatem, nec possunt dignitates eorum, quum sint vel rarae vel repugnantes, convenire simul in manu, is, qui iuriter est institutus in ecclesia Londonensi praetor, non contentus eo, quod habere potest sine praevaleant aliorum, occasione literarum nostrarum quasdam ipsius decessit et aliorum personarum eiusdem dignitates ecclesiae sibi nititur in eorum praedictum arrogare. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si secundum diversas consuetudines locorum diversas<sup>4</sup> habere noveris praetores in Anglicanis ecclesiis dignitates, iam dictum praetorem illum habere facias in Londonensi ecclesia dignitatem, caque appellacione remota manere<sup>5</sup> contentum, quum rationalibus et approbatis consuetudinibus ecclesiae<sup>6</sup> salvis, sine praedictio alio poterit obtinere. [Dat. Lat. II. Non. Febr. Pont. nostr. Ao. XI. 1208.]

TIT. III. Cap. III. 7) eorum: HKOT. Cod. Bohem. 8) causantur: X. Cap. IV. 1) Resoluto: ex Reg. Bot. II. 212; Vno. additum. c. 5. l. VI. Comp. III. c. 3. h. l. (1. 3.) 2) Reg. F. N. l. M. B. 6; Lacio: C. — Posthuc no. 268. 3) const.: deest: Reg. 4) add.: negotiis: (de) add.: ut: C. 5) ad: deest: C. 6) comproberis: C. 7) fidel: deest: T. 8) fieri: ecclesiae principibus: T. 9) observare: C. 10) ad sui: T. 11) fontem: C. 12) tantum . . . quantum: T. 13) obligat: C. 14) Domini: T. 15) praec.: deest: C. 16) vel ex: C. 17) effectum: T. C. 18) Resoluto: ex Reg. Boem. VIII. 212. Comp. III. c. 4. h. l. (1. 3.) 2) H. Dec.: C. N. Dec.: Reg. — Posthuc no. 2678. 3) a: deest: PSHAC Reg.

1) conquisitor: C. 2) vertebatur: C. 3) Bohem. 4) ergo: C. 5) deest: C. 6) ad: ad: deest: C. 7) Oct.: deest: C. 8) add.: canonice: C. 9) illi: deest: C. 10) ac: C. 11) ipsi: deest: C. 12) ad ipsa sui: C. 13) ex: C. 14) Reg. 15) ergo: PSHAC 16) auditis hinc inde propositis, quia: C. 17) 16) consilio: Lat. Reg. 17) subm. voce: deest: C. 18) 81 . . . etc.: deest: C. Cap. VI. 1) Resoluto: ex Reg. Bot. XI. 218. Comp. III. c. 5. h. l. (1. 3.) 2) Posthuc no. 2655. 3) Londouensis: FAMC Reg. — et de decessit: 4) diversis: Reg. 5) permuere: C. Reg. 6) eius: C.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Non potest in illi excommunicato, ut quis possit dimittere dignitatem suam, nec fructus libertatis, quod si, ut electus administrare, non habita- rit, non potest a suspensione.

Idem Conventus Corbiensis<sup>2</sup> monasterii.

Quum venerabilis frater noster episcopus Hostiensis et dilectus filius L. de sanctae crucis presbyter cardinalis cum in partibus Germaniae legationis officio fungeretur, invenit abbatem de monasterio Hermonensis<sup>3</sup>, quod ad Romanam ecclesiam noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbiense, quod est etiam Romanae ecclesiae specialis, propria temeritate migrasse, licentia illud deserendi, vel continuatione a nobis, vel ab ipsis, qui vires nostras in illis partibus tunc gererant, nec habita, nec petita. ¶ *Quomodo. V. Abbas non admissus i rogatus recepturus, sed in eisdem illis partibus, ut in eodem scriptis nisi iurati apparere, ad nos accedere non curavit, se innotidatorum ipsorum exhibens modis omnibus et antiquiorum. Propterea quod dicti legati et iurati fratris nostro Durbachensis episcopo delectum firmum et in mandatis, ut eundem ad suam praesentiam evocaret, et praedictis omnibus dilapidatis expensis eorum cum ipsa ab eundem officio et beneficio suspendi non differret, donec iustis se conspiceret praesentari, de contemptu eundem praesentibus. Et cum quum suam vocatum ad eundem praesentiam adstantem, se super praedictis omnibus per eundem excoisatus illis terae allegaret consuetudinem generalium, asserens, quod per electionis confirmationem ad obtinendam etiam benedictionem vel licentiam de non ad aliud monasterium transiendum, sicutimus Pontifex et eius legati non erant aliquotenus respiciendi, quia de his partibus consuetudo talis habetur sit servata. Idem vero legati praedictis multorum iudicium tam ecclesiasticorum quam saecularium, qui eundem pro ipso instatissimum congreverunt, praedictum solum idem relaxarunt, penitus episcopo Durbachensis mandantes, ut monacho abbati inungere non differret, ad usque ad dominicam, quae cadit sub Lactare Tridubium, proinde praedictum monachum suum ad solem apostolicam obstantem, mandatum nostrum tam super hoc quam alios eisdem mandatis omnibus respiciendum; quod si facere hoc quis negliget, et eum faceret pender obsequi. ¶ Postmodum autem, quum suus ad solem apostolicam monachum deservisset, idem volens eum multiplex et assensu, nunciis eius ad defensionem ipsis generaliter illius terrae<sup>4</sup> consuetudinem allegavit. ¶ Quum igitur haec non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda, quae profecto sacris est canonibus mimica, ipsam mandamus de cetero non servari. [Dat. Lat. F. Non. Maii 14. XI. 1208.]*

CAP. VIII.<sup>1</sup>

De consuetudine post si induci, quod una ecclesia de gremio alterius tenetur sibi praedatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem Decano Salesberiensis, A. Archidiacono et Magistro P. Fenetel<sup>2</sup>, Canonico Parisiensi.

Quum dilectus filius Guil.<sup>3</sup> Andreus ecclesiae monachus, qui pro clerico<sup>4</sup> eiusdem ecclesiae se gereret, et G. Durbach<sup>5</sup> monachus ex procurator monasterii Karofensis<sup>6</sup> super iure eligendi abbatem<sup>7</sup> in Andreus monasterio, et eisdem<sup>8</sup> Gualtero<sup>9</sup> electione in nostra praesentia<sup>10</sup> in viis eundem litigarent, idem Gu. electionem suam<sup>12</sup> a fratribus Andreus<sup>13</sup> ecclesiae concorditer celebratam auctoritate apostolica petiti confirmari, asserens<sup>14</sup> tam de iure canonico, quam de<sup>15</sup> privilegio specialis eius a filiis rectoribus<sup>16</sup> Alexandro Papa<sup>17</sup> concessis, et a nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eodem fratre tantummodo pertinere. ¶ Nam de iure canonico unicus congregatio monasteriorum eligere sibi debet abbatem, et in eisdem Alexandri privilegio continetur, ut abbas monasterii Andreus abbas valibus de quibuslibet subreptionibus astutus suo videlicet praesentari, nisi quum factus est eorum patris consilii summis secundum Domini et beati Benedicti regulam docerint eligendum.

A nobis quoque praedictis fratribus digressoribus esse concessum, ut licet non solum, quum ecclesiam suam abbatem curare contigerit, personam idoneam de gremio eiusdem ecclesiae vel alimode pro regulam electionem sibi praecipere in pastorem Karofensi monasterio praesentandum, ut ab ipsi confirmationem acciperet, et reverentiam ei, quam debet, impendat. Dicitur vero Gualfridus<sup>18</sup> procurator propositus esse adverso, quod, quum olim ad petitionem comitis Balduini, necoris et filiorum eius, patronorum ecclesiae Andreus a bonae memoriae G. Moriensi<sup>19</sup> episcopo fuerit constitutum, quod si praefatus locus divino<sup>20</sup> munere adeo pullularet, ut prior aut abbas constitueretur ibidem, electio eius penes fratres eiusdem loci et capitulum Karofens<sup>21</sup> penderet, et huiusmodi<sup>22</sup> obtentu statuti sic fuerit locus retroactis temporibus observatum, ut monasterio Andreus vacante, Andreus fratres in Karofensi capitulo aliquem de gremio monasterii Karofensis sibi eligere in abbatem, electio praedicti G. tam contra statum tenorem, quam etiam contra consuetudinem approbatam, quae optima est legum interpres, minus a eorum et attentata, merito cassari debebat. ¶ Et monasterii fratres ab electis, in iura quae est habitus obtinenda, procederet ad electionem abbatis, Galliciens, quod per privilegium supradicti praedecessoris nostri, nec etiam confirmationem nostram praedictis poterat monasterio Karofensi, quum nulla penitus de praedicti statuto et approbata consuetudine habita mentione fieret per subscriptionem obtenta. Propositus insuper idem G., quod si alio quoque causa dicta electio cassari debebat, quum videlicet ab interdictis et de interdicto fuerat electio. Quum cum bonae memoriae Lambertus Moriensis episcopus supradictis fratribus delectis in praecipuis, prout in eius patribus libere perspicimus contineri, ut ad Karofense monasterium, de eius gremio eligere debebant abbatem, infra octo dierum spatium accedentes, ibidem digere, ut debebant, quod si non facerent, seirent se ab omni officio et beneficio et ecclesiaram ingressu fore suspensos, ipsi navitudo episcopi respicere infra praefatum tempus, prout debebant, eligere contempserunt. Unde quum post clapsum terminum suspensiois sententia coepisset esse ligati, electio post haec ab ipsis praesumpta debet irrita iudicari. Ad hoc autem fuit ex adverso responsio, quod quum praedictum monachum eligere Andreus monachi minime tenebantur, episcopo sine causae cognitione hoc praesens mandatum non tenebantur obedire, ex adeo praedicta sententia interdicti eos ligare non potuit, utpote minus rationabiliter promulgata, maxime quum infra terminum ab episcopo constitutum ad Karofense monasterium accedentes, licentiam petierint de suo monasterio eligendi, licet cum iniquitate obtinere. Contra quod pars altera replicavit, quod, etsi fuisse forsitan dicta sententia minus iusta, nihil tamen parere tenebantur obtemperare, quum fuisset a diversis episcopo promulgata. His igitur et aliis, quae eorum nobis utriusque parte proposita, perspicere intelletis, Omnia nobis constiti, electionem ipsam a suspensio, et de suspensio etiam celebratam, eam<sup>23</sup> de consilio fratrum nostrorum iustitia cassavimus exigente. ¶ *Erroneum communicationis auctorem et suspensiois in ipsam Gualterum et alios monachos Andreus, et interdicti sententiam in eorum ecclesiam a venerabili fratre nostro Silvester<sup>24</sup> episcopo et eundem illis eius sum appellacionem ad nos interpositam promulgatam ad cautelam durissimum reprobamus.* Ceterum quum supradictum statutum, videlicet, quod prius fratres eiusdem loci et capitulum Karofense pendere abbas electio, ita sane possit<sup>25</sup> intelligi, quod per illud nec iuri communi, nec [apostolica] privilegio derogetur, ut videlicet ad saepedictos fratres electio spectet abbatis, et ad Karofense capitulum confirmatio, de rationi restat praesentium auctoritate manulamus, quatenus, auctis hinc inde propositis, si ex parte Karofensis eorum illi fuerit consuetudo probata, quae<sup>26</sup> iuri communi praedicti, in hac parte vos secundum illam consuetudinem decernatis electionem Andreus abbatis de cetero faciendam; alioquin<sup>27</sup>, quodsi talis consuetudo probata non fuerit, per quum in hoc casu praedicta iuri canonico, eos Andreus monachis suis eligendi

TIT. IV. Cap. VII. 1. In *Abbatibus Reg. Bol. XI. 73. — Comp. III. c. 6. l. 1. l. 2. — Corbiensis: Cor. Corbiensis: Cor. Corbiensis: Cor. Corbiensis: Reg. Bol. l. c. 207. 2. In *Cl. Leon. Reg. 1. Her. P. Hen. B. He. l. c. G. H. A. Hermoforo. L. Berhodel. A. H. Her. ordlen. 3. Coh. l. c. Corbiensis. 4. In *Her. ordlen. 5. Her. ordlen. 6. Her. ordlen. 7. In *Her. ordlen. 8. In *Her. ordlen. 9. In *Her. ordlen. 10. In *Her. ordlen. 11. In *Her. ordlen. 12. In *Her. ordlen. 13. In *Her. ordlen. 14. In *Her. ordlen. 15. In *Her. ordlen. 16. In *Her. ordlen. 17. In *Her. ordlen. 18. In *Her. ordlen. 19. In *Her. ordlen. 20. In *Her. ordlen. 21. In *Her. ordlen. 22. In *Her. ordlen. 23. In *Her. ordlen. 24. In *Her. ordlen. 25. In *Her. ordlen. 26. In *Her. ordlen. 27. In *Her. ordlen. Cap. VIII. 1. In *Her. ordlen. 2. In *Her. ordlen. 3. In *Her. ordlen. 4. In *Her. ordlen. 5. In *Her. ordlen. 6. In *Her. ordlen. 7. In *Her. ordlen. 8. In *Her. ordlen. 9. In *Her. ordlen. 10. In *Her. ordlen. 11. In *Her. ordlen. 12. In *Her. ordlen. 13. In *Her. ordlen. 14. In *Her. ordlen. 15. In *Her. ordlen. 16. In *Her. ordlen. 17. In *Her. ordlen. 18. In *Her. ordlen. 19. In *Her. ordlen. 20. In *Her. ordlen. 21. In *Her. ordlen. 22. In *Her. ordlen. 23. In *Her. ordlen. 24. In *Her. ordlen. 25. In *Her. ordlen. 26. In *Her. ordlen. 27. In *Her. ordlen.***

Paris: commoranti; A: archidiacono et magistro P. Fenetel; C: archidiacono; D: archidiacono; E: archidiacono; F: archidiacono; G: archidiacono; H: archidiacono; I: archidiacono; K: archidiacono; L: archidiacono; M: archidiacono; N: archidiacono; O: archidiacono; P: archidiacono; Q: archidiacono; R: archidiacono; S: archidiacono; T: archidiacono; U: archidiacono; V: archidiacono; W: archidiacono; X: archidiacono; Y: archidiacono; Z: archidiacono; AA: archidiacono; AB: archidiacono; AC: archidiacono; AD: archidiacono; AE: archidiacono; AF: archidiacono; AG: archidiacono; AH: archidiacono; AI: archidiacono; AJ: archidiacono; AK: archidiacono; AL: archidiacono; AM: archidiacono; AN: archidiacono; AO: archidiacono; AP: archidiacono; AQ: archidiacono; AR: archidiacono; AS: archidiacono; AT: archidiacono; AU: archidiacono; AV: archidiacono; AW: archidiacono; AX: archidiacono; AY: archidiacono; AZ: archidiacono; BA: archidiacono; BB: archidiacono; BC: archidiacono; BD: archidiacono; BE: archidiacono; BF: archidiacono; BG: archidiacono; BH: archidiacono; BI: archidiacono; BJ: archidiacono; BK: archidiacono; BL: archidiacono; BM: archidiacono; BN: archidiacono; BO: archidiacono; BP: archidiacono; BQ: archidiacono; BR: archidiacono; BS: archidiacono; BT: archidiacono; BU: archidiacono; BV: archidiacono; BW: archidiacono; BX: archidiacono; BY: archidiacono; BZ: archidiacono; CA: archidiacono; CB: archidiacono; CC: archidiacono; CD: archidiacono; CE: archidiacono; CF: archidiacono; CG: archidiacono; CH: archidiacono; CI: archidiacono; CJ: archidiacono; CK: archidiacono; CL: archidiacono; CM: archidiacono; CN: archidiacono; CO: archidiacono; CP: archidiacono; CQ: archidiacono; CR: archidiacono; CS: archidiacono; CT: archidiacono; CU: archidiacono; CV: archidiacono; CW: archidiacono; CX: archidiacono; CY: archidiacono; CZ: archidiacono; DA: archidiacono; DB: archidiacono; DC: archidiacono; DD: archidiacono; DE: archidiacono; DF: archidiacono; DG: archidiacono; DH: archidiacono; DI: archidiacono; DJ: archidiacono; DK: archidiacono; DL: archidiacono; DM: archidiacono; DN: archidiacono; DO: archidiacono; DP: archidiacono; DQ: archidiacono; DR: archidiacono; DS: archidiacono; DT: archidiacono; DU: archidiacono; DV: archidiacono; DW: archidiacono; DX: archidiacono; DY: archidiacono; DZ: archidiacono; EA: archidiacono; EB: archidiacono; EC: archidiacono; ED: archidiacono; EE: archidiacono; EF: archidiacono; EG: archidiacono; EH: archidiacono; EI: archidiacono; EJ: archidiacono; EK: archidiacono; EL: archidiacono; EM: archidiacono; EN: archidiacono; EO: archidiacono; EP: archidiacono; EQ: archidiacono; ER: archidiacono; ES: archidiacono; ET: archidiacono; EU: archidiacono; EV: archidiacono; EW: archidiacono; EX: archidiacono; EY: archidiacono; EZ: archidiacono; FA: archidiacono; FB: archidiacono; FC: archidiacono; FD: archidiacono; FE: archidiacono; FF: archidiacono; FG: archidiacono; FH: archidiacono; FI: archidiacono; FJ: archidiacono; FK: archidiacono; FL: archidiacono; FM: archidiacono; FN: archidiacono; FO: archidiacono; FP: archidiacono; FQ: archidiacono; FR: archidiacono; FS: archidiacono; FT: archidiacono; FU: archidiacono; FV: archidiacono; FW: archidiacono; FX: archidiacono; FY: archidiacono; FZ: archidiacono; GA: archidiacono; GB: archidiacono; GC: archidiacono; GD: archidiacono; GE: archidiacono; GF: archidiacono; GH: archidiacono; GI: archidiacono; GJ: archidiacono; GK: archidiacono; GL: archidiacono; GM: archidiacono; GN: archidiacono; GO: archidiacono; GP: archidiacono; GQ: archidiacono; GR: archidiacono; GS: archidiacono; GT: archidiacono; GU: archidiacono; GV: archidiacono; GW: archidiacono; GX: archidiacono; GY: archidiacono; GZ: archidiacono; HA: archidiacono; HB: archidiacono; HC: archidiacono; HD: archidiacono; HE: archidiacono; HF: archidiacono; HG: archidiacono; HH: archidiacono; HI: archidiacono; HJ: archidiacono; HK: archidiacono; HL: archidiacono; HM: archidiacono; HN: archidiacono; HO: archidiacono; HP: archidiacono; HQ: archidiacono; HR: archidiacono; HS: archidiacono; HT: archidiacono; HU: archidiacono; HV: archidiacono; HW: archidiacono; HX: archidiacono; HY: archidiacono; HZ: archidiacono; IA: archidiacono; IB: archidiacono; IC: archidiacono; ID: archidiacono; IE: archidiacono; IF: archidiacono; IG: archidiacono; IH: archidiacono; II: archidiacono; IJ: archidiacono; IK: archidiacono; IL: archidiacono; IM: archidiacono; IN: archidiacono; IO: archidiacono; IP: archidiacono; IQ: archidiacono; IR: archidiacono; IS: archidiacono; IT: archidiacono; IU: archidiacono; IV: archidiacono; IW: archidiacono; IX: archidiacono; IY: archidiacono; IZ: archidiacono; JA: archidiacono; JB: archidiacono; JC: archidiacono; JD: archidiacono; JE: archidiacono; JF: archidiacono; JG: archidiacono; JH: archidiacono; JI: archidiacono; JJ: archidiacono; JK: archidiacono; JL: archidiacono; JM: archidiacono; JN: archidiacono; JO: archidiacono; JP: archidiacono; JQ: archidiacono; JR: archidiacono; JS: archidiacono; JT: archidiacono; JU: archidiacono; JV: archidiacono; JW: archidiacono; JX: archidiacono; JY: archidiacono; JZ: archidiacono; KA: archidiacono; KB: archidiacono; KC: archidiacono; KD: archidiacono; KE: archidiacono; KF: archidiacono; KG: archidiacono; KH: archidiacono; KI: archidiacono; KJ: archidiacono; KK: archidiacono; KL: archidiacono; KM: archidiacono; KN: archidiacono; KO: archidiacono; KP: archidiacono; KQ: archidiacono; KR: archidiacono; KS: archidiacono; KT: archidiacono; KU: archidiacono; KV: archidiacono; KW: archidiacono; KX: archidiacono; KY: archidiacono; KZ: archidiacono; LA: archidiacono; LB: archidiacono; LC: archidiacono; LD: archidiacono; LE: archidiacono; LF: archidiacono; LG: archidiacono; LH: archidiacono; LI: archidiacono; LJ: archidiacono; LK: archidiacono; LL: archidiacono; LM: archidiacono; LN: archidiacono; LO: archidiacono; LP: archidiacono; LQ: archidiacono; LR: archidiacono; LS: archidiacono; LT: archidiacono; LU: archidiacono; LV: archidiacono; LW: archidiacono; LX: archidiacono; LY: archidiacono; LZ: archidiacono; MA: archidiacono; MB: archidiacono; MC: archidiacono; MD: archidiacono; ME: archidiacono; MF: archidiacono; MG: archidiacono; MH: archidiacono; MI: archidiacono; MJ: archidiacono; MK: archidiacono; ML: archidiacono; MM: archidiacono; MN: archidiacono; MO: archidiacono; MP: archidiacono; MQ: archidiacono; MR: archidiacono; MS: archidiacono; MT: archidiacono; MU: archidiacono; MV: archidiacono; MW: archidiacono; MX: archidiacono; MY: archidiacono; MZ: archidiacono; NA: archidiacono; NB: archidiacono; NC: archidiacono; ND: archidiacono; NE: archidiacono; NF: archidiacono; NG: archidiacono; NH: archidiacono; NI: archidiacono; NJ: archidiacono; NK: archidiacono; NL: archidiacono; NM: archidiacono; NN: archidiacono; NO: archidiacono; NP: archidiacono; NQ: archidiacono; NR: archidiacono; NS: archidiacono; NT: archidiacono; NU: archidiacono; NV: archidiacono; NW: archidiacono; NX: archidiacono; NY: archidiacono; NZ: archidiacono; OA: archidiacono; OB: archidiacono; OC: archidiacono; OD: archidiacono; OE: archidiacono; OF: archidiacono; OG: archidiacono; OH: archidiacono; OI: archidiacono; OJ: archidiacono; OK: archidiacono; OL: archidiacono; OM: archidiacono; ON: archidiacono; OO: archidiacono; OP: archidiacono; OQ: archidiacono; OR: archidiacono; OS: archidiacono; OT: archidiacono; OU: archidiacono; OV: archidiacono; OW: archidiacono; OX: archidiacono; OY: archidiacono; OZ: archidiacono; PA: archidiacono; PB: archidiacono; PC: archidiacono; PD: archidiacono; PE: archidiacono; PF: archidiacono; PG: archidiacono; PH: archidiacono; PI: archidiacono; PJ: archidiacono; PK: archidiacono; PL: archidiacono; PM: archidiacono; PN: archidiacono; PO: archidiacono; PP: archidiacono; PQ: archidiacono; PR: archidiacono; PS: archidiacono; PT: archidiacono; PU: archidiacono; PV: archidiacono; PW: archidiacono; PX: archidiacono; PY: archidiacono; PZ: archidiacono; QA: archidiacono; QB: archidiacono; QC: archidiacono; QD: archidiacono; QE: archidiacono; QF: archidiacono; QG: archidiacono; QH: archidiacono; QI: archidiacono; QJ: archidiacono; QK: archidiacono; QL: archidiacono; QM: archidiacono; QN: archidiacono; QO: archidiacono; QP: archidiacono; QQ: archidiacono; QR: archidiacono; QS: archidiacono; QT: archidiacono; QU: archidiacono; QV: archidiacono; QW: archidiacono; QX: archidiacono; QY: archidiacono; QZ: archidiacono; RA: archidiacono; RB: archidiacono; RC: archidiacono; RD: archidiacono; RE: archidiacono; RF: archidiacono; RG: archidiacono; RH: archidiacono; RI: archidiacono; RJ: archidiacono; RK: archidiacono; RL: archidiacono; RM: archidiacono; RN: archidiacono; RO: archidiacono; RP: archidiacono; RQ: archidiacono; RR: archidiacono; RS: archidiacono; RT: archidiacono; RU: archidiacono; RV: archidiacono; RW: archidiacono; RX: archidiacono; RY: archidiacono; RZ: archidiacono; SA: archidiacono; SB: archidiacono; SC: archidiacono; SD: archidiacono; SE: archidiacono; SF: archidiacono; SG: archidiacono; SH: archidiacono; SI: archidiacono; SJ: archidiacono; SK: archidiacono; SL: archidiacono; SM: archidiacono; SN: archidiacono; SO: archidiacono; SP: archidiacono; SQ: archidiacono; SR: archidiacono; SS: archidiacono; ST: archidiacono; SU: archidiacono; SV: archidiacono; SW: archidiacono; SX: archidiacono; SY: archidiacono; SZ: archidiacono; TA: archidiacono; TB: archidiacono; TC: archidiacono; TD: archidiacono; TE: archidiacono; TF: archidiacono; TG: archidiacono; TH: archidiacono; TI: archidiacono; TJ: archidiacono; TK: archidiacono; TL: archidiacono; TM: archidiacono; TN: archidiacono; TO: archidiacono; TP: archidiacono; TQ: archidiacono; TR: archidiacono; TS: archidiacono; TT: archidiacono; TU: archidiacono; TV: archidiacono; TW: archidiacono; TX: archidiacono; TY: archidiacono; TZ: archidiacono; UA: archidiacono; UB: archidiacono; UC: archidiacono; UD: archidiacono; UE: archidiacono; UF: archidiacono; UG: archidiacono; UH: archidiacono; UI: archidiacono; UJ: archidiacono; UK: archidiacono; UL: archidiacono; UM: archidiacono; UN: archidiacono; UO: archidiacono; UP: archidiacono; UQ: archidiacono; UR: archidiacono; US: archidiacono; UT: archidiacono; UY: archidiacono; UZ: archidiacono; VA: archidiacono; VB: archidiacono; VC: archidiacono; VD: archidiacono; VE: archidiacono; VF: archidiacono; VG: archidiacono; VH: archidiacono; VI: archidiacono; VJ: archidiacono; VK: archidiacono; VL: archidiacono; VM: archidiacono; VN: archidiacono; VO: archidiacono; VP: archidiacono; VQ: archidiacono; VR: archidiacono; VS: archidiacono; VT: archidiacono; VU: archidiacono; VV: archidiacono; VW: archidiacono; VX: archidiacono; VY: archidiacono; VZ: archidiacono; WA: archidiacono; WB: archidiacono; WC: archidiacono; WD: archidiacono; WE: archidiacono; WF: archidiacono; WG: archidiacono; WH: archidiacono; WI: archidiacono; WJ: archidiacono; WK: archidiacono; WL: archidiacono; WM: archidiacono; WN: archidiacono; WO: archidiacono; WP: archidiacono; WQ: archidiacono; WR: archidiacono; WS: archidiacono; WT: archidiacono; WU: archidiacono; WV: archidiacono; WW: archidiacono; WX: archidiacono; WY: archidiacono; WZ: archidiacono; XA: archidiacono; XB: archidiacono; XC: archidiacono; XD: archidiacono; XE: archidiacono; XF: archidiacono; XG: archidiacono; XH: archidiacono; XI: archidiacono; XJ: archidiacono; XK: archidiacono; XL: archidiacono; XM: archidiacono; XN: archidiacono; XO: archidiacono; XP: archidiacono; XQ: archidiacono; XR: archidiacono; XS: archidiacono; XT: archidiacono; XU: archidiacono; XV: archidiacono; XW: archidiacono; XX: archidiacono; XY: archidiacono; XZ: archidiacono; YA: archidiacono; YB: archidiacono; YC: archidiacono; YD: archidiacono; YE: archidiacono; YF: archidiacono; YG: archidiacono; YH: archidiacono; YI: archidiacono; YJ: archidiacono; YK: archidiacono; YL: archidiacono; YM: archidiacono; YN: archidiacono; YO: archidiacono; YP: archidiacono; YQ: archidiacono; YR: archidiacono; YS: archidiacono; YT: archidiacono; YU: archidiacono; YV: archidiacono; YW: archidiacono; YX: archidiacono; YZ: archidiacono; ZA: archidiacono; ZB: archidiacono; ZC: archidiacono; ZD: archidiacono; ZE: archidiacono; ZF: archidiacono; ZG: archidiacono; ZH: archidiacono; ZI: archidiacono; ZJ: archidiacono; ZK: archidiacono; ZL: archidiacono; ZM: archidiacono; ZN: archidiacono; ZO: archidiacono; ZP: archidiacono; ZQ: archidiacono; ZR: archidiacono; ZS: archidiacono; ZT: archidiacono; ZU: archidiacono; ZV: archidiacono; ZW: archidiacono; ZX: archidiacono; ZY: archidiacono; ZZ: archidiacono.



abbatem *sublato appellationis obstaculo* adiudicare curetis, ut sic de cetero liberam habeant facultatem vel de gremio ecclesiae suae, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi personam idoneam in abbatem praesentandum Karofensi capitulo, ut ab eo, si fuerit canonica [electio], confirmetur. [Petro etc. *Int. Lat. III. Non. Jan. Jo. XI. 1209.*]

CAP. IX.<sup>1</sup>

Capitulum sine episcopo statuta sine consuetudines novas facere vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. Parisiensis<sup>2</sup> Capitulo.

Quum consuetudinis ususque longaevi non sit levis auctoritas, et plerumque discordiam pariant novitates, auctoritate vobis praesentium inhibemus, ne absque *evocabilis fratris vestri* episcopi vestri *consilio* et consensu immutetis ecclesiae vestrae constitutiones et consuetudines *restruas* approbatas, vel novas etiam inducat; si quae forte<sup>3</sup> fecistis *in ipsius episcopi praesentium*, postquam *est regnum Parisiensis<sup>4</sup> ecclesiae adeptus*, irritas decernentes. [V. *Non. Mart. Ao. J. 1221.*]

CAP. X.<sup>1</sup>

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum vel bona propria dissipanda.

Idem Maiori et Burgen. de Rupella<sup>2</sup>.

Ex parte vestra fuit propositum *coram nobis*, quod quum in patria<sup>3</sup> vestra servatae sint hactenus duae consuetudines abusive, quod<sup>4</sup> si forte<sup>5</sup> indigena vel extraneus prodigalitate vicio, vel incuria, sine quocunque casu alio dissipaverit vel amiserit omnia bona sua, bona uxoris suae, *quantumcumque laudabilis et honestae ritus<sup>6</sup>*, tam mobilia quam immobilia, pro suo volente libito<sup>7</sup> alienat, *quare fit interdum, ut, viro defuncto, uxor remanent indotata, et superstitis filii extraneae subducant incommunis paupertatis*; et<sup>8</sup>, quod si vir ducat uxorem, quae fide coniugii violata committat<sup>9</sup> adulterium manifeste, nihilominus ipsa<sup>10</sup> medietatem omnium bonorum, quae fuerit vir adeptus, impudenter exigit et improbe apprehendit, quae potius privanda esset omnibus viri bonis, *quare super his providi vobis per apostolicam sedem suppliciter<sup>11</sup> postulastis*. Nos itaque saluti et utilitati vestrae provide<sup>12</sup> considerere cupientes. Tenore praesentium declaramus, vos non teneri ad huiusmodi consuetudines tanquam *iuri contrarias* observandas.

## CAP. XI.

Consuetudo non derogat iuri naturali seu divino, cuius transgressio peccatum inducit; nec positivo, nisi sit rationalis et praescripta.

Gregorius IX.<sup>1</sup>

Quum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelitem animam detinent alligata, nemo sanae mentis intelligit, naturali iuri, cuius transgressio periculum salutis inducit, quacunque consuetudine, quae dicenda est veritas in hac parte corruptela, potesse aliquatenus derogari. Licet etiam longaevae<sup>2</sup> consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel iuri positivo debeat praedictum generare, nisi fuerit rationalis et legitime sit praescripta.

## TITULUS V.

## DE POSTULATIONE PRAELATORUM.

CAP. I.<sup>1</sup>

Impostabilis est qui videt interdictum. H. d. quoad titulum; habet enim multa alia dicta, quae non faciunt ad tit.

Innocentius III. Decano et Capitulo Senonensi<sup>2</sup>.

Ad haec<sup>3</sup> in B. Petro<sup>4</sup> (Et infra): *Sane, quum ecclesia Senonensis semper fuerit ecclesiae Romanae devota, non invenit ipsius ecclesiae passioni computatur et doloribus consolemur,*

*quum eo sit subdita pasture, qui, etsi nobilis esset genere, nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate. (Et infra):* *Debenus insuper<sup>5</sup> quod dicitur nimis, quum de tanti patris obitu conceperit ecclesia Senonensis, dular alibi supererunt, quum ea via surgente ab officio fueris tam fastuosi, rite digne celebratis exsequiis tanti patris, rex ipse iunxit communi possessione ipsius tam ad mensam archiepiscopi, quam canoniorum etiam pertinentes, non ut debeat vel debeat, sed ut cohabit et habit, accipiant, et personas etiam, quae de mandatis nostris suspenderunt organa sua, compelli cessante. (Et infra):* *Quumque propter perseverantiam instaurant et diffidentium<sup>6</sup> unanimum, quum in talibus et zelus motum interduum, et usus cessavit, de facili non possidet in unum locum et propositum convenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum, tandem non sine diffidentia convenientes in unum, Altissiodorensis episcopum in archiepiscopum unanimitur postulasit, postulationem vestram per magistrum R. praecentorem vestrum, rictum in utroque iure peritum, honestum, providum et discretum, qui apud nos super assumpti promissione negotii fideiiter institit, et de contingente nihil omisit, et per abbatem S. Petri, et per vestras etiam liberas exponentes et petentes humiliter, ut faciendae translationi favorem apostolicum et pium praebereimus assensum, considerata praesentium persecutione, quae communitur instat ecclesiae<sup>7</sup> Galliarum, ac necessitate, quae invenit specialiter ecclesiae Senonensis. Verum quoniam antequam<sup>8</sup> idem magister ad sedem apostolicam accessisset, audieramus a multis, immo etiam vobis quasi pro certo constabat, quod<sup>9</sup> idem episcopus interdicti sententiam non servasset, quod<sup>10</sup> etiam idem magister non negavit, in nostrae<sup>11</sup> fratrum nostrorum praesentia requisitus a<sup>12</sup> nobis, in ipsius episcopi excusationem allegans, quod sententiam latam<sup>13</sup> servare nullatenus<sup>14</sup> tenebatur, quae ad eius notitiam nec per literas<sup>15</sup> nostras, nec per dilectum filium P. S. Mariae in Via lata dictam<sup>16</sup> cardinalem tunc apostolicae sedis legatum, qui eandem sententiam promulgavit<sup>17</sup>, nec per deputati ad hoc<sup>18</sup> executores mandatum vel literas pervenisset, et quod in Altissiodorensi diocesi rex ipse terram propriam non haberet, et quod eundem Altissiodorensis diocesis ex alia causa fuerat interdicta. [Ceterum nunti Romensis archiepiscopi et aliorum quorundam prius ad apostolicam sedem accesserant, ad evadendum excusationes in peccatis, occasione quibusdum frivolis praetulerant, scilicet quod dicitur legatus post appellationem ab eis interpositam, cui rixus fuerat delitisse consilium iam extra fines regni Francorum in terram regis ipsius sententiam litterarum interdicti et multa excesserat in exsequendo, et quod ad quosdam eorum ipsius litterae non pervenisset. Sed si considerassent diligenter veritatem, quum scirent, quod frustra iudicat rete ante oculos penitenciarum se sicut non poterant non deberant taliter cessare, quum in accusationem potius excusatio convecratur. Licet cum Cardinalis ipse regni Francorum exisset, nonnullum tamen fuerat metas suae legationis excusans quum non solum in regno Francorum sed in Viennensi, Lugdunensi et Burgundensi principatibus innotuit sibi a Nobis legationis sufficientem suscepisset. Praeterea dictam interdicti sententiam ipse non edidit, sed potius publicavit, nec fuit dictator ipsius, sed veritas excedit. Unde quum secundum ius canonicum et legale ab executoribus non liceat appellari nisi forsan nonnulla excederet in exsequendo, et nos in litteris super hoc directis ad ipsam appellationis curavimus obstaculum subhibere, appellationis huiusmodi non fuerat deferendum, cui non profecto cardinalis ipse non detulit sed distulit potius, ut adhibi mandatum nostrum commoedius impleveret. Interca non erat ipsorum nostrum interpretari mandatum nec interpretationem argere cardinalis, cum et potius credere debuisset, qui quum a Nobis recederet interdicti plenius nostrae super ipso mutato beneficiatum voluissent, et nostrum mandatum recepit a nobis per quod et liquidis mentis nostrae patuit intellectus. In dubio insuper cui obedientiae tanquam titulus erat eligenda potius quam ad inobedientiae demum declinandam, quum actu propheticum testimonium cruce ardentis sit nolle acquiescere et secus idolatriae nolle obedire.] Quod<sup>19</sup> nec sufficit, immo nec proficit ad excusationem praedicti*

Tit. IV. Cap. IX. 1) Restitutum et Comp. V. c. 1. h. t. (1, 3.) 2) Pre-  
cipios: Eb et Coniunctura Condi. — Pallast no. 6573. 3) forte: deest: Eb

4) Episcopus: Eb. 5) Cap. X. 1) Restitutum et Comp. V. c. 1. de abbit. (5, 8.) 2) Rebel.:  
FHY: Ripella: I: Repell.: M: Rapada: E: Burgen. Rupellae: Eb — ser.  
1216—27. — Pallast no. 7812. 3) terra: Codd. coll. o: quod in terra v.  
hact. serv. sunt: E. 4) una significat haec est: E. 5) forte: deest: Eb  
6) vitae: deest: E: vitae fuerit: Eb. 7) arbitrio: ME. 8) alia quocum  
consuetudo est non impariter improbanda, scilicet (omiss. a Richter) quod: E  
9) committit: FGHKLM 10) ipsa: deest: Eabd 11) humiliter: Eb  
12) prov.: deest: Ib.

Cap. XI. 1) ser. 1227—31. — Pallast no. 9539. 2) vobis const. 2. Cod.  
Inst. quae sit haec censura. (8, 243.)

Tit. V. Cap. I. 1) Restitutum et Comp. c. 5. (1, 5.) Comp. III. c. 1. h. t.  
(1, 1.) — non est in Reg. 2) ser. no. 1209. Pallast no. 1043. 3) hoc:  
FGHKM vobis Const. 4) adit.: claves discretionis et potestatis est: T ubi  
serp. usque ad tandem non desunt 5) significat: Cb. 6) diff. forte: Cb  
fuerit: Cb. 7) acc: Cb: F. 8) vel: deest: T. 9) praesentium (quom.  
deest: Cb. 10) quantum: Cb. 11) et: T. 12) nost. et: bapto: F.  
nostra fratrumque: F. 13) a nob.: deest: T. 14) illam: Cb. 15) nullo  
modo: T. 16) H.: deest: Cb. 17) presbyterum: Cb. 18) promulgavit:  
F: promulgavit: AN. 19) haec: Cb. 20) Quod: deest: Cb

Altiſſiodorensis epiſcopi, et aliorum ſimilium, quod mandatum noſtrum et cardinalis cauſam, vel excoꝛdatioꝛ etiam ad<sup>21</sup> ſe per ſpecialis literas ad ipſos directis vel ſpeciale mandatum non<sup>22</sup> permiſiſſe proponit: quum cardinalis idem ſententiam interdicti, praesentibus multis archiepiſcopis et epiſcopis, ſolemniſſer ac<sup>23</sup> publice promulgaverit<sup>24</sup>, et eadem interdicti ſententia in regno Francorum iam a multis publicè et coepert obſervari; nec ſit neceſſarium, quum conſtitutio ſolemniſſer editur aut publice promulgatur, ipſius notitia ſingulorum auribus per ſpeciale mandatum vel<sup>25</sup> literas inculcare; ſed id ſolum ſufficit, ut ad eis obſervantiam teneatur<sup>26</sup>, qui<sup>27</sup> noverit eam ſolemniſſer editam aut<sup>28</sup> publice promulgatam; quum et<sup>29</sup> contra quosdam, qui Sardiense conſilium non ſervabant, tanquam illud non haberint aut perceperint<sup>30</sup>, canonica tradat auctoritas, quod eis non facile facultas credendi tribuitur, quum idem penes illos in ſuis regionibus actum fuerit et receptum. Nec valet, quod in Altiſſiodorensi dioeſiſ dictus<sup>31</sup> rex terram propriam dicitur<sup>32</sup> non habere, quum nos terram totam regiſ ipſius ſubiici mandaverimus<sup>33</sup> interdicto, et cardinalis, noſtrum<sup>34</sup> interpretatus mandatum, in terram illam ſententiam promulgaverit<sup>35</sup>, quae regi tunc temporis adhaerebat. ¶ Quodſi epiſcopatus eius et alia cauſa fuerat interdictis, interdicti ſententiam et leniebatur fortius, et poterat facilis obſervare. Sed inde<sup>36</sup> liquido conſtat, ſaepe<sup>37</sup> dictum epiſcopum ſufficienter excuſari non poſſe, quod<sup>38</sup> ſuam<sup>39</sup> metropolitam eccleſiam generalis interdicti ſententiam et recepiſſe noverat et ſervare<sup>40</sup>. ¶ Itaque<sup>41</sup> noſſis eorum ſententiam, qui delincentes ſuper eadem ſententia communi<sup>42</sup> conſilio deſecerunt, ſed excoꝛdati, ut ipſam ſententiam non ſervarent, quum, ſi verbum Apoſtoli Petri de Clemente<sup>43</sup> dicitur<sup>44</sup> diligentiſſe attendiſſent, communitatem ſuper hoc non debeant exſpectare, ſed obſcureſcere penitentem et humiliter abſolvere. Nos igitur, qui ſecundum Apoſtolum prompti ſumus inobediendum omnem ulciſci, eiſdem epiſcopiſ<sup>45</sup>. Altiſſiodorensis inobediendum attendentes, ne nil obediendo prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptum contumacibus non obſeſſet, quum iuxta canonicas ſanctioꝛes<sup>46</sup> quaedam ſint culpa, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, laudato eorum fratrum noſtris<sup>47</sup> ſuper hoc diligenti tractatum, quoniam eorumque vobis tanquam obediſſent<sup>48</sup> pleris deſervire reſponſum, poſtulationem<sup>49</sup> tamque huiusmodi non propter poſtulationem eccleſiam, ſed propter poſtulatam perſonam repulſum ut indignam. Licet autem ex eo, quod hominem, qui veſtro non conveniebat propoſito, poſtulaſtis, quum vos interdicti ſententiam ſervareſſet, et<sup>50</sup> ipſe tamque<sup>51</sup> eam contemneret obſervare, permiſſa vobis facile<sup>52</sup> abuſi fueritis poteſtate, ac ideo vos ea non immerito privare poſſemus, quum iuxta dictam legis ordinationem non liceat reſtem inducere de luna liquore conſuetam: ne tamen veſtrae ordinationis de ratione ingrati, de ſolita tamen<sup>53</sup> apoſtolicæ ſedis benignitate concedimus, ut vobis et eadem eccleſiae per<sup>54</sup> poſtulationem indoneam ſeu<sup>55</sup> electionem canonicam de perſona congrua<sup>56</sup> conſultaſis.

CAP. III.

qui poſtulationem caſſatam vitio perſonae innovat eſt eligendi et poſtulan- di poteſtate privatus.

Idem Hoſtiensii Episcopo apoſtolicæ ſedis Legato.

Gratum gerimus ꝑꝑ acceptum, et fraternitatem tuam plurimum commendamus, quod ad poſtulationem venerabilis fratris noſtri P<sup>57</sup> quondam Cameracenſis epiſcopi, nunc autem archiepiſcopi Senonenſis, penitentem et officium intendiſti<sup>58</sup>. Acceptum autem<sup>59</sup> ex literis tuis, quod canonicis Senonenſibus, quorum<sup>60</sup> poſtulatione, quam fecerunt, noſtra fuit auctoritate caſſata, licet caſſationis literas ſuppreſſiſſent in fraudem, ut<sup>61</sup> canonice et canonice ad electionem pro-

cederent, mandaviſti, ꝑꝑ adieciſti etiam, quod, niſi forſitan in talium perſonam concordiſſer voto ſua tranſierunt, pro qua merito tunc obtinere debebant conſenſum<sup>62</sup>, de proviſione ipſius eccleſiae poſtulatione faceres, quod excoꝛdes cepiſſet. Quumque plures eorum poſtulationem caſſatam a nobis innovare denuo intenderent, quidam vero epiſcopum<sup>63</sup> Cameracenſem in archiepiſcopum poſtulaſſent<sup>64</sup>, tu intelligens, eos<sup>65</sup>, qui caſſationem noſtram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amiſiſſe, quia conreſſa ſibi ex apoſtolicæ ſedis benignitate<sup>66</sup> abſoluter<sup>67</sup> temere poteſtate, ac ideo ad alios, licet<sup>68</sup> pauciores numero, quantum tamen ad hoc<sup>69</sup> pertinet, conſilio<sup>70</sup> ſaniores, eligendi vel poſtulan- di devotum eſſe licentiam, praedictum Cameracenſem ad eorum inſtantiam in paſtorem<sup>71</sup> au- toritate fretus apoſtolicæ provi- diſti, et deputaſti ad regimen eccleſiae Senonenſis. Nos igitur, tanto id magis gratum et ratum habentes, quado in eius pro- motione de mandato noſtro et beneficiis potius proceſſiſti, a ſollicitudine Cameracenſis eccleſiae ipſum reddidiſti<sup>72</sup> abſolutum, ut liberis grati eorum metropolis Senonenſis, quod a te de mandato noſtro<sup>73</sup> factum eſt auctoritate apoſtolicæ confir- mantes<sup>74</sup>.

CAP. III.

poſtulatione, per quam privata vel minor utilitas communi vel maiori prae- fertur, vel quae ſi a minori quam a tertio parte collegii, admitti non debet.

Idem Clericis Ravennatis eccleſiae.

Bonae memoriae Guil.<sup>75</sup> archiepiſcopo veſtro viam univerſae carnis ingreſſo, eius nobis obtinere per veſtras literas in- ſtaſtiſti. Nos autem vobis obediſſe in mandatis, ut perſonam idoneam, quae in noſtra deſeratio perſiſteret, vobis eligereſſis curaviſſe in paſtorem. Quumque nos poſtulationem, receptis literis noſtris<sup>76</sup>, ſuper electione ſubſtitutiſſi pontificis tenentis, rotu veſtra fuerit in diverſa diſiſta. Nam quidam veſtrum dilectum filium noſtrum S. Iulii ſanctae Fratres preſbyterum car- dinalem, quidam vero venerabilem in noſtrum noſtrum Inolenseſ epiſcopum poſtulaſſerunt. ¶ Itaque partes poſtulationes ſuas per nuncios ſuos nobis preſentaviſſant, praeparabatur ab iſis, qui cardinalem poſtulaſſerunt memoratum, quod plures, quam duae partes veſtram, converſerunt in eandem. Verum pars altera proponebat, quod deſuper perſonae poſtulaſſerunt epiſcopum Lu- lenseſ, et quod in poſtulatione ipſius et forma canonice et tenor compromiſſioſis fuerat obſervatus, quum tanquam ſuffraganeus Ravennatis eccleſiae poſtulaſſis de ipſius gratia ceſſiſſet. Fuerunt et<sup>77</sup> compromiſſioſis, et de corpore Ravennatis eccleſiae vel archiepiſcopi perſonam eligereſſis congruentem<sup>78</sup>; quod pars altera freſubam aſſerbat, quum, etſi talis conditio fuiſſet ulceta, poterat tamen de Romanæ ſedis<sup>79</sup> collegio propter ipſius privilegiiſſi praedicti poſtulaſſi perſonam, quum membra equitatis a membris corporeſſi cauſari non debeant aliena. Nos igitur, auditiſſi, quod de facto hinc inde propoſiti et de iure diſper fuerant<sup>80</sup> allegata, deliberaviſſim cum fratribus noſtris, et plenius etiam pro utralibet partium curaviſſim allegare. Conſideraviſſim vero, quod euſdem cardinalis praesentia<sup>81</sup> utilior ſit non ſolum Romane, ſed etiam eccleſiae generali, tam<sup>82</sup> apud apoſtolicam ſedem, quam apud eccleſiam Ravennatem, et quod maioris meriti ſit in huiusmodi neceſſitatiſſi articulo perire in ſunctae terrae ſubſidium excoꝛdati<sup>83</sup> Iesu Chriſti, quum ſuſcipere pondus paſtoraliſſi officii. Unde non immerito praefertens ſpeciali utilitati communem et minori maiorem, praedictum cardinalem poſtulationi veſtrae non duximus concedendum<sup>84</sup>. Attendentes autem ex altera parte, quod praedicti epiſcopi Luolenseſ<sup>85</sup>, a minori quam tertia parte fuerit poſtulaſſi, et quod apoſtolicæ ſedis poſtulatione huiusmodi non conſueverit in tanta diſiſione ac contradictione recipere, quum etiam quondam aliquis ab aliis<sup>86</sup> unanimiter poſtulaſſi, ad admittendam poſtulationem<sup>87</sup> eorum non tam ex iuſticia, quam ex<sup>88</sup> gratia moverat,

Tit. V. Cap. I. 21) nec ad ſe . . . nec ad ipſos: T 22) non: deſt: ab. 23) et: T 24) promulgavit: Codd: promulgavit: C 25) vel etiam: T 26) tenentur . . . noverit: L<sup>6</sup> F 27) quod: C 28) ſed: P<sup>6</sup> H<sup>6</sup> A<sup>6</sup> Y 29) utam: T 30) receperit: T F 31) dominus: C 32) non habent: ad dictur: C 33) mandavimus: C<sup>6</sup> man- daverunt: C 34) noſt: deſt: C 35) promulgavit: C<sup>6</sup> 36) et: in: F 37) ſe praedictum: ut: excoꝛdati: T 38) quiſ: C<sup>6</sup> quia: C 39) ſaepe: G<sup>6</sup> H<sup>6</sup> L<sup>6</sup>: metropolitae: L<sup>6</sup>: metropolitana eccleſiae: R 40) ſer- vare: P<sup>6</sup>: obſervare: C 41) H<sup>6</sup>: H<sup>6</sup> noſtris: C<sup>6</sup>: obam: quia: C 42) de: conam: C<sup>6</sup> 43) et: deſt: X<sup>6</sup> C<sup>6</sup> H<sup>6</sup> C<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 44) inque: T 45) ep: C 46) et: deſt: P<sup>6</sup> H<sup>6</sup> K<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 47) et: deſt: XXVIII. c. 10. 47) noſt: C<sup>6</sup> 48) poſtula- tionem: C<sup>6</sup>: in: C<sup>6</sup>: T 49) et: deſt: P<sup>6</sup> H<sup>6</sup> K<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 50) autem: T 51) facile: deſt: L<sup>6</sup>: P<sup>6</sup> H<sup>6</sup> K<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 52) tamque: C<sup>6</sup> 53) tamen: C<sup>6</sup> 54) poſtula- tionem: C<sup>6</sup>: vel: C<sup>6</sup>: P<sup>6</sup> H<sup>6</sup> K<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 55) vel: C<sup>6</sup> 56) illos: C<sup>6</sup>: deſt: M<sup>6</sup>. Cap. II. 1) ſententiam: L<sup>6</sup> 1. 5. Camp. III. c. 2. 1. 1) 2) ſer- va: 1299. — P<sup>6</sup>: C<sup>6</sup> G<sup>6</sup> K<sup>6</sup> — pat Petrus de Cartho —

R<sup>6</sup> h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: S 1) et: deſt: C<sup>6</sup> H<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 5) R<sup>6</sup> h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: attendiſti 6) etiam: C<sup>6</sup> C<sup>6</sup> H<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 7) ut: quum: T 8) fuiſſet: C 9) ut: deſt: C 10) mandatum et aſſenſum: C<sup>6</sup> aſſenſum: C 11) praedictum: C 12) poſtulationem: C<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 13) illis: C<sup>6</sup> 14) manſerunt: C<sup>6</sup> 15) abſolute: C<sup>6</sup> abſolviſſi: T 16) h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: C 17) h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: C 18) conſilio ſanioris: T 19) poſt: C<sup>6</sup> T 20) colliſim: C<sup>6</sup> C<sup>6</sup> C<sup>6</sup> C<sup>6</sup> C<sup>6</sup> 21) de: mand. n. c. addit: ſua: a: B<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup> 22) inſtantiſſim: C 23) cap. III. 1) R<sup>6</sup> h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: L<sup>6</sup> Abn. 4. (1. 5. 3.) Comp. III. c. 2. 1. (1. 4.) 2) no. 1294. — P<sup>6</sup>: H<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: 3) W<sup>6</sup>: R<sup>6</sup> h<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: T 4) id: deſt: T 5) no. 1294. — P<sup>6</sup>: H<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: 6) no. 1294. — P<sup>6</sup>: H<sup>6</sup> c<sup>6</sup> s<sup>6</sup> a<sup>6</sup> n<sup>6</sup> g<sup>6</sup>: 7) tenent: T 8) vel: arch: deſt: C<sup>6</sup> in archiepiſcopum: T 9) idoneam et competentem: C 10) ſed: C<sup>6</sup> H<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 11) inceptum: P<sup>6</sup> 12) providentia: C 13) tam: C<sup>6</sup> H<sup>6</sup> L<sup>6</sup> 14) excoꝛdatum Chriſtiani: C<sup>6</sup> excoꝛtum Iſta Chriſti: C 15) diſtinctionem: C<sup>6</sup> 16) Colonienſis: C<sup>6</sup> Abn. 17) aliquibus: T 18) poſt: deſt: T 19) ex: deſt: F<sup>6</sup> H<sup>6</sup> K<sup>6</sup> L<sup>6</sup> T

postulationem ipsius non duximus admittendam<sup>20</sup>. *Moneamus igitur discretione vestram et exhortatur attentius*<sup>21</sup>, et<sup>22</sup> per apostolica scripta Mandantes, quatenus infra mensem post susceptionem praesentium cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem seu nominationem canonicam in personam idoneam, *quae in ecclesia Romanae devotione persistat, concorditer convenire curetis, et electionem, postulationem seu nominationem vestram per idoneos nuncios seu apostolicas praesentibus. Tamen*<sup>23</sup> *autem idem nuntii purati*<sup>24</sup>, *ut si forte, quod absit, factum vestrum fuerit exigente iustitia reprobandum, illum recipiunt, quem nos vobis prodehibemus in pastorem. Alioquin quum eadem ecclesiae cupimus sollicitudo providere, nullatenus omnitemus, quin et auctoritate apostolica postorem idoneum assignare curemus.*

CAP. IV.

Archiepiscopum in archiepiscopum postulat. Et ex quo postulatio praesentata est Papae, non possunt postulantibus ab ea recedere; sed delict superioris iudicium expectant. H. d. quoad titulum.

Idem Praeposito et Capitulo Strigoniensi<sup>24</sup>.

Bonae memoriae Guil.<sup>3</sup> archiepiscopo vestro viam universae carnis ingresso, quum in venerabilem fratrem nostrum Colocensem archiepiscopum postulandum a nobis contulissetis unanimitur vota vestra, et regium super hoc obtinissetis assensum, suffraganei Strigoniensis ecclesiae, Quinqueecclesiensis episcopus videlicet et quidam alii, postulationi vestrae se opponere curaverunt, asserentes, quod eis contemptis, qui sus habebant<sup>25</sup> eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata; licet vestri nunci proponentes ex adverso, quod super praeficiente vobis pontifice de gratia multotiens suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi<sup>26</sup> vobis consilium [et utrum] denegerunt. Nunci igitur in nostra praesentia constitutus, et proponentibus adversariis quaedam alia contra postulationis vestrae processum, *quae in prioribus literis meminimus nos plene expressisse, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus providendum, ut, si suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos postulationi vestrae velletis<sup>27</sup> instare, usque ad septagesimam tunc primo centuram per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, ad sedem apostolicam veniretis; ut statueremus utraque parte praesente quod iustitia suaderet; si autem illi a contradictione sua<sup>28</sup> cessarent, et vos instareis proposito vestro<sup>29</sup>, ad praesentiam nostram mitteretis personas idoneas infra terminum supra dictum, quae<sup>30</sup> super his, quae opportuna forent, nos redderent certiores. Quodsi contradicentibus episcopis memoratis vos contingeret de iure vestro diffidere, ne laborem et dolorem subiretis inessam, aliam personam idoneam provideretis vobis canonice in pastorem. Ceterum, quum inclita recordationis [H.] ex Hungariae riam fuisset universae carnis ingressus, quidam vestrum, a postulatione vestra<sup>31</sup>, quum nobis praesentaveritis communitur, temere recedentes, aliis persistentibus in eadem, et ad sedem apostolicam appellandis, praedictum Quinqueecclesiensem episcopum in archiepiscopum postulaverunt. *Quoniam vobis nullus suffraganeorum assensu, excepta duntaxat episcopo Nitriensi. Et*<sup>32</sup> *licet carissimus in Christo filius noster A. Hungariae rex illustris, tunc rex et regni Hungariae, L. nepos sui regis nominis, cuius tutelam et regni curam ipsi frater eius commiserat, gubernator, primum suaverum praesens ad nos pro praedicti Colocensis postulatione transmissit<sup>33</sup>, postmodum tamen pro Quinqueecclesiensi episcopo ad Strigoniensem metropolim transferendo nobis per literas suas humiliter supplicavit. Nos igitur<sup>34</sup>, postulationem ipsam<sup>35</sup>, quam invenimus post appellandis interpositis in multa discordia, non solum suffraganeorum, verum etiam canonicorum Strigoniensis ecclesiae, ac<sup>36</sup> contra formam mandati nostri regulari ordine praetermissio temere celebratam, illum exigente iustitia non duximus admittendam; sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem concordem, requisito suffraganeorum assensu, si esset de antiqua et ap-**

probata consuetudine requirendus, infra mensem post susceptionem literarum nostrarum procedere curaretis; alioquin ex tunc, ne gregi dominice deesset datus cura pastoratus, nos ipsi provideremus ecclesiae viduate, secundum officii nostri debitum ex plenitudine apostolicae potestatis. Verum antequam ad vos literae nostrae pervenissent<sup>37</sup>, inintentes mandato priori, suffraganeos, qui erant in regno praesentes, praeter praedictum Quinqueecclesiensem<sup>38</sup> ad concordiam revocastis<sup>39</sup> ita, quod Watisiens, Wespriemensis et Nitriensis episcopi pro translatione Colocensis archiepiscopi, salvo iure suo ad posterum, cui propter afflictionem et necessitatem Strigoniensis ecclesiae superesolebant, ad praesens nos humiliter rogarentur, praedicti Nitriensi scribente, quod, si non plerum nobis electionem factam de Quinqueecclesiensi admittere, pro postulatione<sup>40</sup> alterius sine praedictio oris sui nos supplicare exorabit. Post haec autem mandato nostro recepto<sup>41</sup>, hi, qui in archiepiscopum Colocensem convenerat, ab eius postulatione, sicut fuit praesentata coram nobis, recedere noluerunt, sed innovaverunt<sup>42</sup> eandem, reversi ad eos quibusdam canonicorum<sup>43</sup>, qui in partem alteram delectantur, *et cum praedicti regis et suffraganeorum literis dilecti filii A. augustorum scholarum, M. thesaurarium, I. archidiaconum, et F. et X. canonicos Strigonienses ad sedem apostolicam destinantur, super postulatione sua dispensationis gratiam petuntur. Ceteri vero, qui Quinqueecclesiensem episcopum postulantur<sup>44</sup>, sicut ex eorum parte fuit praesentatum coram nobis, convenientes in unum, ceteros canonicos ad capitulum convocantur, ad postulationem concordem vel electionem canonicam iuxta mandatum apostolicum infra praefixam terminum sibi procedere cupientes. Sed, illis nolentibus convenire, intelligentes, penes se tantum remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui ius suum prosequi negligebant, praedictum Quinqueecclesiensem episcopum, licet ne ad fieri fuisset ab aliis appellatum, denuo postulantur. *Quoniam ergo utriusque partis nunci ad sedem apostolicam pervenissent, hi, qui pro Quinqueecclesiensi convenerat, propoiebant, partem suam iuxta mandatum apostolicum processisse, nec obtinere discordiam vel contradictionem eorum, qui iuxta formam mandati nostri procedere contentis, illo excepto nec elegerant quoniam canonicis, nec concorditer postulantur<sup>45</sup>. Unde canores debuit eorum postulationi repartiri, quum ceteri, tanquam insensim apostolicae contemptores, eligendi et postulandi se iure praesens, dum nec postulare nec eligere coherant, immo nec etiam ad capitulum convenire. Ad haec autem ex<sup>46</sup> adverso poterat responderi, quod illi, qui Colocensem archiepiscopum postulantur, formam secuti fuerant per nostras literas sibi datum, quoniam invidentes postulationi priori, iuxta tenorem priorum literarum nostrarum concordem fecerant, quae fuerat prius discors, dum suffraganos ad concordiam revocaverat. Nec obstabat<sup>47</sup> eorum discordia, qui alium postulantur<sup>48</sup>, quum prius in postulatione archiepiscopi supradicti convenissetis pariter universi, et consensum vestrum annotatum literis, et subscriptionibus propriis roboratum, petissetis a nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram receptis-enius postulationem diudicandam, si suffraganei forsitan in contradictione persistenter, vel, si consentirent, aut etiam<sup>49</sup> cederent<sup>50</sup>, approbandam. Si enim, postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, et praesentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantibus, nobis frequenter illuderet, et iudicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur. *Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum apostolicum non servavit, apte quoque nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebravit<sup>51</sup>, quum in iudicio contradictione quum prius, non solum canonicorum, sed suffraganeorum etiam<sup>52</sup>, ipso iure adversae parti fuisset, praedictum Quinqueecclesiensem episcopum postulasset<sup>53</sup>. Auditis igitur his et aliis, quae fuerunt hinc habita, et ab habito super his cum fratribus nostris diligentur tractata. Intelleximus itaque<sup>54</sup> quod, etsi neutra esset postulatio approbanda, iuxta tenorem tamen posterioris rescripti ad nos de cetero Strigoniensis ecclesiae provisio pertineret. Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam***

T. tit. V. Cap. III. 20) acceptandam: 17) 21) act: deest: 22) et deest: C. R. tit. 23) venient: C. R. tit. 24) praeparati: C. R. 25) providerimus: T.  
 Cap. IV. 1) *Revelatum* C. Reg. Boep. VIII. 139) *Comp. III. c. 4. h. l. (1. 4.)*  
 2) Strigoniensis: *PHILADELPH. Reg. - Adhuc ad no. 2588. - 23) W. 2) PHILADELPH. V. 1) *Reverend* - venerabilis: Reg. 4) et deest: *EDV. Quinqueecclesiensis, videlicet Watisiens, Wespriemensis et Nitriensis episcopi postulationi etc. C. (quo tamen nonnulli eadem excepisse) Reg. - 5) habuerat: C. Reg. 6) episcopi: *Caroli Bohem. 7) volentes: C. R.* 8) sua: deest: *PHILADELPH. Reg. 9) vestros: deest: ib. 10) quod: C. quatenus C. R. qui: C. 11) vestras: deest: PHILADELPH. Reg. 12) *Et: deest: C. 13) et: deest: ib. 14) et: C. 15)****

14) praelata: C. deest: C. 15) transmissa: C. 16) ergo: Reg. 17) super postulationem ipsam fratibus nostris habito diligenti tractata, quoniam invenimus eam: C. Reg. 18) ac: deest: ib. 19) postulationem: *PHILADELPH. Reg. 20) addi: episcopi: *Le M<sup>o</sup> 21) convenientes: C. Reg. 22) accepto: PHILADELPH. Reg. 23) innovaverat: C. Reg. 24) canonicos: C. R. Bohem. 25) postulantur: *PHILADELPH. Reg. 26) postulantur: C. 27) ex advs: deest: C. 28) nocebat: *C. R. coll. v. C. Reg. 29) postulantur: C. 30) et: deest: *PHILADELPH. Reg. 31) crederent: Reg. 32) celebravit: C. celebravit: C. 33) et: C. 34) postulantur: C. 35) itaque: deest: C. Reg.*****



arbitror ita, ut nec<sup>9</sup> laicam in fine communionem, nisi de hoc poeniterit<sup>10</sup>, talis accipiat. Si vero omnibus placet, statuite. Synodus respondit: Placet.

CAP. III.1

Electio canonica confirmata est; debet tamen superior aut confirmatum inquirere de conversatione et vita electi, nisi fuit conversatus.

Gregorius III.2\*

Postquam †[is, qui ad episcopatum *Straventione civitatis electus fuerat, aptus nihil eius non est, Amadum presbyterum oratoris N. Severini, quod in casu Lucullano solum est, clegerunt. Et propter experientiae tunc praecipuum, ut eundem presbyterum excusatione postposito sub omni id non studet festinatione transmittere, quatenus* Confirmationem<sup>3</sup> petentium desideria, [cum Christi auxilio,] si nihil est, quod electum<sup>4</sup> impediatur, impleatur. Cuius vita vel actus, quia melius possunt illie, ubi [dñe] est conversatus, agnosci<sup>5</sup>, inquirantur ibidem. [Et si nulla etc.]

CAP. IV.1

Electo in archiepiscopum sedes apostolica pallium non tradet, nisi prius praesit fidelitatis et obedientiae iuramentum.

Paschalis Panormitano<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Significatis, frater carissime, reges<sup>3</sup> et regni maiores admiratione permotos, quod pallium tibi ab apocrisaris nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant<sup>4</sup>, exhiberes<sup>5</sup>. †[In pallio, frater, plenitudo conceditur pontificalis officii, quia iuxta solis apostolicum et totius Europae consuetudinem ante acceptum pallium metropolitani minime licet aut consecrare episcopos, aut synodum celebrare. Mimentur in hac causa et<sup>6</sup> Dominum nostrum<sup>7</sup> Iesum Christum, qui, quem<sup>8</sup> ovium suarum curam Simon<sup>9</sup> Petro<sup>9</sup> committeret, conditionem posuit, dicens: „Si<sup>10</sup> diligis me, Simon<sup>11</sup> Petre<sup>11</sup>, pasc oves meas.“ Si conscientiarum factor et cognitor secretorum<sup>12</sup>\* conditione hac usus est, nec<sup>13</sup> semel tantum, sed et<sup>14</sup> secundo, et usque ad contristationem<sup>15</sup>; quia nos sollicitudine, quia provisione oportet tantam ecclesiae praelationem, tantam Christi ovium curam imponere fratribus, quorum conscientias<sup>16</sup> non videmus<sup>17</sup> illis maxime, quos nullo suo nominis, quorum dilectionem penitus ignoramus? Aiunt omne<sup>18</sup> iusiurandum in evangelio<sup>19</sup> a Domino<sup>20</sup> Deo esse prohibuit, nec<sup>21</sup> ab [ipsis]<sup>22</sup> Apostolis post Dominum, nec in conciliis<sup>23</sup> inveniri posse statutum. Quod est ergo, quod idem Dominus subsequenter<sup>24</sup> ait: „Quis<sup>25</sup> amphius est, a malo est?<sup>26</sup> Hoc enim amplius ut<sup>27</sup> exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab ecclesiae unitate et<sup>28</sup> sedis apostolicae obedientia resillire, et<sup>29</sup> unum iuramentum est contra [sacerdotum]<sup>30</sup> canonum statuta praeimpungere?<sup>31</sup> Quod<sup>32</sup> quo multi etiam post sacramentum praestitum<sup>31</sup> praesumpserunt<sup>32</sup>? †[Nunc praedecessor tuus praefer Romanis Pontificis conscientiam denudavit episcopatum? Quibus hoc canonibus, quibus<sup>33</sup> hoc conciliis legitur esse permissum? Quid super episcopatum translationibus loquitur<sup>34</sup>, quae nihil esset non auctoritate apostolica, sed iuxta regis praesumptio. Propter haec mala et alia etiam huiusmodi iuramentum erigitur. Cur autem Dominus iuramentum prohiberet<sup>35</sup>, Apostolus Iacobus<sup>36</sup> manifeste<sup>35</sup> uidebimus docet, ut non sub iudicio incidatur, nec<sup>38</sup> quisquam, sicut et<sup>39</sup> Augustinus<sup>40</sup> exponit, assidue iurandi ad<sup>11</sup>

periculum per consuetudinem<sup>42</sup> illabatur. Quapropter iuratione [ipsis]<sup>43</sup> non utatur, nisi necessitate, quoniam videtur<sup>44</sup> pigros homines esse ad creandum quod eis utile est credere, nisi iuratione firmatur. Hoc nimirum malo ac<sup>45</sup> necessitate compellitur iuramentum pro fide, pro<sup>46</sup> obedientia, pro unitate require. Parro pro auctoritate differentia Apostolorum Iohanne, ipsius epistolae testantur<sup>47</sup>. Aiunt<sup>48</sup> in conciliis statutum non inveniri, quasi<sup>49</sup> Romanae ecclesiae legem<sup>50</sup> concilia ulla praefixerint, quoniam omnia concilia per Romanae ecclesiae auctoritatem<sup>51</sup> et facta sint, et robur acceperint, et in eorum statutis Romani Pontificis<sup>52</sup> patenter excipiatur auctoritas. †[Nunc<sup>53</sup> in Chalcedonensis concilio actione dicitur sortitatum est, ante omnia quidem primatus honorem praecipuum secundum cujusmodi antiquae Romae reverentissimi archiepiscopo consecrari? Itaque quod causaturus res et magnates a supra dicti sacramenti custoditio ne quisere, celebrare vobis iudicium evangelicum? Videtur primatus nostri honore praecipuus? Nunquid omnino ecclesia illi sententia Domini: non est discipulus super magistrum<sup>54</sup>? Nunquid Hungarico principi dictum est: et tu conversus cumberis frater tuos? Nunquid haec nos communi nostri perfectione requiremus, et non unitatis catholicae statutum firmiterum?] Possunt apostolicam sedem contumere, possunt<sup>55</sup> uiderimus nos calcavimus elevare, datum a Deo privilegium evertere vel auferre non possunt, quo Petro dictum est<sup>56</sup>: „Tu es Petrus, et super haec petram aedificabo ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni coelorum.“ Quibus tamen<sup>57</sup> quatuor concilio<sup>58</sup> decretis dandi pallii motus praescriptus est, et professionis vel obedientiae ordo sancitus [est]<sup>59</sup>. Quum igitur a sede apostolica vestrae insignia dignitatis exigitis<sup>60</sup>, ut a beato Petri tantum corpore assumunt, istum est, quod vos quoque sedi<sup>61</sup> apostolicae subiectionis debitas<sup>62</sup> signa solvatis, quae vos cum beato Petro tanquam membra<sup>63</sup> de membro habere, et catholici capitis unitatem servare decernant<sup>63</sup>. In quibus a praedecessoribus nostris ea est adhibita moderatio, ut nihil invidiosum, nihil difficile sit oppositum, quod non etiam praefer eractionem nostram ab omnibus debeat Episcopis observari, qui sub Apostolorum Petri et Pauli obedientia decreverunt, et unitate persistere. Nunquid non ultra vos Sacrosancti, Daniique<sup>64</sup> consistunt? Et tamen coram Metropolitanis et idem iuramentum<sup>65</sup> asserunt, et legatos solis Apostolicae honorifice tractant, et in suis necessitatibus uldunt et Apostolorum litteras per legatos suos non tantum per triennium sed annis singulis visitant. [Ita etc.]

CAP. V.1

Si schismaticus ad unionem ecclesiae reversus, eligatur in episcopatum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. Petros<sup>2</sup> Presbytero cardinali apostolice sedis Legato.

Quia<sup>3</sup> diligentia tua per dilectum filium nostrum S. a nobis sollicite requisivisti, ut electionem<sup>4</sup> electi, qui nuper abiurato<sup>5</sup> scismatico<sup>6</sup> ad unitatem ecclesiae et devotionem nostram rediit, debeat<sup>6</sup> confirmare: id tibi duximus respondendum, quod, si a schismatico nullum ordinem susceperit<sup>7</sup>, et eius electio unanimiter et concorditer secundum formam<sup>10</sup>\* canonum fuerit celebrata<sup>11</sup>, eum<sup>12</sup>\*, dummodo alia non impediunt, dispensative permitimus confirmari, mandantes, ut eum facias a catholicis episcopis suffraganeis Aquilegensis ecclesiae in<sup>15</sup> episcopum ordinari, salva<sup>14</sup> tamen debita iustitia

Tit. VI. Cap. II. 9) nec: ho 10) verba: nisi . . . poenit: addita sunt a Raynardo.  
 Cap. III. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.  
 Cap. IV. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.  
 Cap. V. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.  
 Cap. VI. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.

des: Coll. coll. Monz; add.: hoc: QR 33) praesumerint: h. l. h. l. praesumitur: Ac 23) op. Reht. legi. quibus hoc, quom tamen hoc non videtur sit in AQ et op. Fejr. 34) loquuntur: PQ 35) Reht.; prohibuit 36) vob. V, 12. 37) manifestat (doe. des): Aob; PQ 38) nec: PFF. 39) et: de; beatas: Q; sanctus: A Reht. 40) et: c. C. XXII. op. l. 41) in: Q. 42) PFF. et ad peritum consuetudinem: Reht. 43) quis: des: PQ 44) viderit: PQ 45) ha: AQ Monz 46) et pro ob. et R 47) protestantur: Aob; PQ 48) ad: reges tui: M 49) quia: . . . nulla praef: R 60) leg: des: A 51) per eius aut: d. b. 52) Romana iudicet: PGR Coll. coll. Monz 53) Quotiens inclusa sunt subvtrant: Aob; PQ 54) Muth. X, 21. 55) sic Aob; P et Fejr. 56) Muth. VII, 18. 57) tandem (quat. des): Aob; PQ 58) et: des: PQ 59) habebatis: P 60) sedis: Aob 61) debitas: R et idem tunc ser: A 62) haerere: Monz 63) declaret: Aet; declarat: Aet; declarat: A 64) ha: Aet; des: PQ 65) iuramentum: V.  
 Cap. V. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.  
 Cap. VI. 1) Restitutio ex Gregor. I. Reg. X, 19. ser. no. 600. — Comp. c. 11. h. l. (C. 4). 2) H. l. des: PGRha; — ser. ad Antonianum saboth. Canonis. — Jaffe no. 1262. 3) regent: APQ Monz; des: A Reg. 4) agnosci: Reg. 5) agnosci: Reg. 6) Aob; agnosci, curae tunc sit . . . diligenter inquirere: Reg.

et reverentia eiusdem ecclesiae, quum<sup>15</sup> ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

Titulus in Romano Pontifici a duabus partibus cardinalium, nulla exceptione obstante: *Cap. 6.* Obicit autem a minori numero gerens se pro Papa, merito an a maiori sub adhaerentibus in potestate contentas.

Idem in concilio Lateranensi<sup>14</sup>.

Lex de vitanda discordia in electione Romano<sup>15</sup> Pontificis manifesta satis a predecessoribus nostris constituta manaverit, quia tamen saepe post illa pro improbare ammonitione ad maiorem gravem passi est ecclesia scissura: nos enim ad malum hoc vitandum de consilio fratrum nostrorum et sacri approbatione concilii aliquid dererimus<sup>16</sup> addendum. §. 1. Statuimus ergo, ut, si forte, inimico homine superseminante zizaniam, inter cardinales de substituendo summo<sup>17</sup> Pontifice non poterit<sup>18</sup> esse pars concordia, et duabus partibus concordantibus par<sup>19</sup> tertia concordare noluerit, aut sibi alium praesuperit nominare<sup>20</sup>, ille absque<sup>21</sup> illa exceptione ab universalibus ecclesia Romanus<sup>22</sup> Pontifex<sup>23</sup> habeatur, qui a duabus partibus concordantibus<sup>24</sup> electus fuerit et receptus. §. 2. Si quis autem de tertiae partis nominatione confusus, quia<sup>25</sup> de ratione esse non potest, sibi nomen episcopi usurpaverit, tam ipse, quam illi<sup>26</sup>, qui eum receperit, excommunicationis subiacent, et totius sacri ordinis privatione<sup>27</sup> multentur ita, ut vaticati cum eis, nisi tantum<sup>28</sup> in ultimis, communi denegentur, et si non<sup>29</sup> respiciunt, cum Dathan et Abiron, quos terra vivos absorbit<sup>30</sup>, accipiant portionem. §. 3. Frateretia si a paucioribus quam a duabus partibus aliqui clerici fuerit ad apostolatus officium<sup>31</sup>, nisi maiori concordia intercesserit, nullatenus assumatur, et praefatae poenae subiacent, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonis constitutionibus<sup>32</sup> et aliis ecclesiis<sup>33</sup> praedictum generetur, in quibus debet maioris et sanioris partis sententia praevaleat, quia quod in eis dubium<sup>34</sup> venerit superioris poterit iudicio diffiniri. In<sup>35</sup> Romano vero ecclesia speciale aliquid<sup>36</sup> constituitur, quia non poterit<sup>37</sup> ad superiorem recursus<sup>38</sup> haberi<sup>39</sup>.

CAP. VII.

Electio ad episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus et aetate, et quod habeat regnum in toto, completum, et sit de legitimo matrimonio natus. Hoc die, usque ad s. quum vero. — §. 1. Beneficia electi in episcopatu vacant per confirmationem, ademptionem possessionis, et consecrationem sanctam, vel postquam praefatum tempus ad petendum consecrationem lapsum fuerit. Hoc die, usque ad s. inferiora. Abo. Sordus. — §. 2. In dignitatibus et officiis citra episcopatum ad curas beneficiis debet assumendum viginti annorum aetate, et alias esse hinc scientia et moribus; et si non est in ordine regulari, debet se laico promovendi in proximo tempore; alias monitus qui parvas privatur beneficiis, non debent appellari, nisi ex causa legitima praevia. Hoc die, usque ad s. Ierlic. Abo. Sordus. — §. 3. Licetque indignum contra formam huius e. privati sunt pro prima vice potestati obediendi, et tamen in collatore; et debeat capituli supplicare episcopo, et converso. Et se capitulum negligit, ut de devoti ad metropolitanum. Hoc die, usque ad finem.

Idem in eodem<sup>4</sup>.

Quum in cunctis sacris ordinibus et ecclesiasticis ministris sint<sup>1</sup> et aetatis maturitas, et gravitas morum, et literarum scientia inquirenda<sup>2</sup>, multo fortius in episcopo<sup>3</sup> haec oportet inquiri, qui ad curam aliorum positus in se ipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei<sup>4</sup> oporteat conversari<sup>5</sup>. Ex propter, ne quod<sup>6</sup> quibusdam pro<sup>7</sup> necessitate temporis fa- sit trahatur a posteris in exem-

plum, praesenti decreto statuimus, ut nullus in episcopatum eligatur, nisi qui tam<sup>15</sup> trigimesimo<sup>16</sup> annum aetatis<sup>17</sup> exegerit<sup>18</sup>, et de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita et scientia commendabilis demonstretur. §. 1. Quum vero<sup>19</sup> electus fuerit, et confirmationem electionis acceperit, et ecclesiasticorum honorum administrationem habuerit<sup>20</sup>, decurso tempore de consecrandis episcopis a canonibus definitio, is, ad quem spectant beneficia, quae<sup>21</sup> habet<sup>20</sup>, de illis disponendi liberam habeat facultatem. §. 2. Inferiora<sup>22</sup> etiam ministeria, ut<sup>23</sup> puta decanatum<sup>24</sup>, archidiaconatum, et alia, quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis<sup>25</sup> ecclesiae regimen, nisi qui iam vigesimo quintum annum aetatis<sup>26</sup> attigerit, et<sup>27</sup> scientia et moribus commendandus existat. Quum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconum, et decanus et reliqui admoniti non fuerint praefato a canonibus tempore in presbyteros ordinati, et ab illo<sup>28</sup> removeantur officio, et alius<sup>29</sup> conferatur<sup>30</sup>, qui et velit et possit illud convenienter implere. Nec prout cis<sup>31</sup> appellations refugium<sup>32</sup>, si forte in constitutionis istius transgressionem<sup>33</sup> per appellacionem voluerit se tueri. Hoc sane<sup>34</sup> non solum de promovendis, sed<sup>35</sup> etiam de his, qui iam promoti sunt, si canones non obstant<sup>36</sup>, praecipuum observari<sup>37</sup>. §. 3. Clerici sane, si contra formam istam quoniam elegerint, et<sup>38</sup> eligendi tunc potestate privatos, et ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverit se [esse]<sup>39</sup> suspensos. Dignum est ena, ut quos Dei timor a malo non revocat ecclesiasticae saltem coeret severitas disciplinae. Episcopus autem si<sup>40</sup> contra haec<sup>41</sup> fecerit<sup>42</sup> aut consenserit fieri, in confendis praedictis officiis<sup>43</sup> et beneficiis<sup>44</sup> potestatem [suam] amittit<sup>45</sup>, et per capitulum, aut<sup>46</sup> per metropolitatum, si capitulum concordare nequiverit, ordinetur<sup>46</sup>.

CAP. VIII.

Compromittentes super electione tenentur recipere electionem a compromissario, si est idoneus.

Idem Ravennati<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Causa, quae inter moniales sanctae Margaraeae <sup>4</sup>super discordia et dissensionem electionis, quam fecerunt, agitari dignissimum, experientia tua iam pridem committimus terminandum. Verum quoniam ipsa causa in tantum protrahitur, et nonnulli, scilicet accipientes, processerint<sup>5</sup>, et periculosum et damnosum est monasterio, quod causa ipsa in tantum protrahitur, fraternitati tuae per apostolica scripta mandavimus, quatenus infra XL. dies, vel ultra menses ad plus, secundum bonorem aliarum nostrarum litterarum in eadem causa procedas, ita cunctis, quod si sorores ipsae in episcopatum electionem contulerint<sup>6</sup>, promittentes, quod illam, quam episcopus eis providerit<sup>7</sup>, recipent, ipsam, quam episcopus illis providerit, facias ab eis, appellacione remota, si tamen existat<sup>8</sup> idonea, in suam recipi abbatissam. Si autem in causa procedere non poteris, dilectis filiis L. basilicis duodecim Apostolorum, presbytero Cardinali, Apostolice sedis Legato et Priori S. Victoris ex parte nostra significes, ut in eadem causa procedat, et eam debito fine decidat.

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre vel aliter administrare non potest.

Idem Wigorensi<sup>2</sup> Episcopo.

Nosti<sup>3</sup>, sicut ipse prudens et sapiens, quomodo<sup>4</sup> dilectus

Tit. VI. Cap. V. A. de tempore: P. quum catholica fuerit: AP. — in AP. V. Cap. V. Item idem: Q. de de: A. de canonibus: Abo. 12. hoc constituto Romano ecclesiae habet quum. 1. habent: A. ut aliquis delegatus a Rom. ecclesia iudices tenentur valent nisi eis iurit appellacionis remedium conservatum conservat. Q. de de: Abo. 12. hoc constituto. P. Cap. VI. A. de de: Abo. 12. hoc constituto. P. Cap. VII. A. de de: Abo. 12. hoc constituto. P. Cap. VIII. A. de de: Abo. 12. hoc constituto. P. Cap. IX. A. de de: Abo. 12. hoc constituto. P.

in versari: P. 1) a: Monis de quodam: Q. 42) ex: P. Monis. 43) iam: de: Q. 44) trigimesimo: Abo. 15) aut: sicut: R. 16) peregrit: Abo. 17) ex: Abo. Monis: attingit: AP: 18) imperevit: Q. 17) autem: Coll. coll. Monis: 18) habuerit: AP: Monis 19) quae habet: de: A. 20) habuerat: P: Monis 21) Cons. 11) 2. 22) aut: de: P: A. utpote: Monis 23) de: de: Q. 24) diffinitione: P: Monis 25) parochialium ecclesiarum: AP: Monis 26) aut: de: AP: 26) et qui: Abo: P: Monis 27) et qui in se: et in mor. collaudandus: R. 27) isto: Coll. Bohm. 28) alii: . . . 29) et: possit: P: Monis 29) conferatur: F: M: 30) et: P: Monis 31) 31) diffinitione: P: Monis: remotione: Abo: reting. vel remouit: Abo. 32) transgressionem: Abo. 33) Hoc autem sane: Cons. 11) 2. 34) Hoc autem: P: Monis 35) sed de his qui: R: sed et de his etiam: P: sed et de his: Abo. 35) obediunt: R: 36) observandum: P: Monis 37) et: de: P: 38) se: de: P: 39) si aut: P: Abo. hoc: P: Monis AP: P: 40) ep. autem: si aut fuerit aut fieri consenserit contra hoc: Monis 42) aut: de: Monis 43) et beneficiis: P: Monis AP: Monis 44) amittit: P. 45) et: Q. adde: etiam: AP: 46) ordinatur: Abo: P: P.

*filii noster G. Linconensis*<sup>5\*</sup> electus condecendi<sup>6</sup> honores vel praebendas, ut alias<sup>7</sup> disposita de<sup>8</sup> rebus ecclesiae, quum sua non<sup>9</sup> sit electio confirmata, non<sup>10</sup> habeat facultatem. *¶* *Iude est, quod fratricidii tunc per apostolicam scripta precipiendo mandamus, ut praedicti<sup>11</sup> electi ex parte nostra non differas acrius inhihere, ne archidiaconum de Norwint<sup>12</sup>, et praebendam, quam W. eiusdem loci archidiaconus tenuit, alii conferre praesumat. Et si eundem archidiaconum vel praebendam cuiquam, quod non arbitramur, concessit, Mandamus<sup>13</sup> igitur, quatenus ei auctoritate nostra precipias<sup>14</sup>, ut concessionem suam<sup>15</sup> quam citius, omni contradictione et appellatione cessante, si<sup>16</sup> quam fecit<sup>17</sup> de praedictis, studeat revocare. [Quisdi distulerit etc.]*

CAP. X.1

Electio facta post appellationem, et prima non cassata, et contra privilegia ecclesiae, cassanda est.

Idem<sup>2</sup>.

Consideravimus, quod electio Ioannis Frontini<sup>3</sup> post appellationem ad nos interpositam<sup>4</sup> et contra tenorem privilegiorum ecclesiae vestrae fuerit<sup>5</sup> celebrata. Perpendimus etiam, quod electio B. post illam qualemcumque electionem non cassatam, nec non et post appellationem, per<sup>6</sup> quam ad summ statum omnia debet reduci, facta fuit, *¶* *et illata violentia, quanyam rex penitus infector, violentiam aliquam in hoc de assensu<sup>7</sup> vel consensu sua nunquam perpetrata fuisse. Quapropter nos utriusque electionem de communi fratrum nostroium consilio omnino cassamus<sup>8</sup>, et vobis in aliam personam idoneam et honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem; ita tamen, quod utriusque praedictorum fama sua non minus propter hoc integre<sup>9</sup> conservetur, et quod in aliis ecclesiis possint, si Dens<sup>10</sup> dederit, ad dignitatem promoveri. Vobis autem liceat praeter<sup>11</sup> istam ecclesiae vestrae ordinationem in eorum alterum<sup>12</sup>, si voluerit fuerit, iterum convenire, et cum vobis in abbate atque magistrum canonice prolece<sup>13</sup>.*

CAP. XI.1

Metropolitani confirmatus, licet nondum receperit pallium, potest summ suffraganeum consecrari facere.

Idem<sup>2</sup>.

Suffraganeis<sup>3</sup> alicuius metropolitani, ad mandatum ipsius metropolitani<sup>4</sup>, post confirmationem electionis suae, etiamsi pallium non receperit, licitum est aliquem<sup>5</sup> electum, qui ad eius iurisdictionem pertinet<sup>6</sup>, consecrare, et metropolitano aegritudine laborante vel alius praecipito, post susceptionem pallii, et etiam ante si eius est electio confirmata suffraganeis sui ad mandatum ipsius possunt electo minus consecrationis conferre.

CAP. XII.1

Is, cuius electio fuit cassata, non vitio personae, sed electionis modo, iterum eligi potest; secus, si vitio personae.

Clemens III.<sup>2</sup>

Super eo vero, quod quaerere voluisti, si alicuius electione<sup>3</sup> cassata idem<sup>4</sup> ad alterius ecclesiae regimen electus fuerit, an eius<sup>5</sup> electio debeat confirmari, hoc tuam volubus discretionem tenere, quod, si prior electio non

vitio personae, sed modo electionis cassatur, promotionem<sup>6</sup> eius<sup>7</sup> in eadem etiam<sup>8</sup> ecclesia, nisi forte simoniacae pravitatis aliquid intercessisse constiterit, non debeat impedire.

CAP. XIII.1

Non profusus potest postulari in abbate, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. Hoc die, secundum lecturam, quae est magis singularis.

Celestinus III.<sup>2</sup>

Quum monasterium de Pellicia<sup>3</sup> in tuo situm episcopatu, ad eam dissolutionem deveniret, sicut tuarum literarum insinuatim patefecit, quod fratres eiusdem domo observantium religionis et ordinem<sup>4</sup> abiecerunt<sup>5</sup>, *¶* *et, bonis eius dilapidatis atque consumptis, ad eligendum sibi abbatem de ipsius ecclesiae gremio non poterunt<sup>6</sup> hactenus convenire, ad tunc tamen admodum et exhortationis instabant in unum convenientes, in quendam, qui cum fratribus suis<sup>7</sup> in cremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, et cum in abbate totis desideriis postulantes, eius subiecti discipuli et habitii postulabant. Tu vero postulatio<sup>8</sup> eorum de praedictum et discretorum eorum consilio praebuit assensum, et humiliter postulasti<sup>9</sup> eandem ordinationem a sede apostolica confirmari. Nos autem petitioni tuae favorem nostrum et assensum liberaliter impertientes ordinationem ipsam, sicut<sup>10</sup> facta est canonice, confirmamus et praesentis scripti patrocinio communitis. [Super eo eadem etc. (cf. c. 1. de concessis II. 18.)]*

CAP. XIV.1

Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem<sup>2</sup>.

Quum terra, quae funiculus hereditatis Domini censetur (Idem infra) Sicut autem ex quarundam literarum tenore plurimum<sup>3</sup> relatione accepimus<sup>4</sup>, quidam olim in electionibus<sup>5</sup> pravae consuetudinis morbus irrepit, ut credidit, quum alicuius praelati electio debet celebrari<sup>6</sup>, conventus, ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominat latenter auribus patriarchae vel principis exprimentis, ut sic illarum<sup>7</sup> alterius eligenda, vel totius electionis penitus irritandae idem patriarcha vel<sup>8</sup> principis plenarium habeat<sup>9</sup> facultatem. Quia igitur hoc<sup>10</sup> redundat in gravamen<sup>11</sup> et perniciem ecclesiasticae libertatis, praescriptam consuetudinem pravitatem sancimus penitus abolendam, statuente, ut forma electionis canonica<sup>12</sup> in omnibus conventualibus ecclesiis observetur, videlicet, ut, quum debet<sup>13</sup> ecclesiae consuli pastoris regimine destituta, electores in unum<sup>14</sup> locum, in quo fuerit electio<sup>15</sup> celebranda, conveniant, et invocata Spiritus sancti gratia personam solemditer nominent<sup>17</sup>, in qua omnes, vel [maior] pars minoris<sup>18</sup> consilii poterunt convenire, et ea sine ullius contradictione, dummodo persona<sup>19</sup> idonea fuerit, et electio sine simoniacae pravitae celebrata, ad illius regimine ecclesiae admittatur. Quod si in persona fuerit vel in<sup>20</sup> electionis modo peccatum, tamen electores in<sup>21</sup> electione diligentiam inquisitionis apponant, donec secundum praescriptam formam vacanti ecclesiae de persona idonea<sup>22</sup> valeant providere<sup>23</sup>. Quo facto non prohibemus, quum regis seu patriarchae, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus; sed propter<sup>24</sup> hoc ipsam electionem nolimus impediri.

Tit. VI. Cap. IX. 5) Linconensis: FGHKK 6) committendi bon. vel praebendam: O 7) et alia: P; ut alias: AeP 8) in: R 9) noudu: O 10) nullam: O 11) dictio: AbOQ 12) Norwint: Aorg; Norant: Af; Norant: Af; Northant: B; Northant: Ae; North: G 13) verba: mand. ... quat: abba sua et Romano 14) per: deest: P 15) suam: deest: Q 16) si ... praed.: deest: APQR 17) fecerit: LXX  
Cap. X. 1) Restitutum ex Lips. XXXI, 16. Comp. I. c. 22. h. l. (1, 3.) 2) Alex. II. in Registro Capituli ecclesiae Montis Aragonis: P 3) Ioann. facta est: P 4) ad ... interp.: deest: FGHKLX: factam: AP (et: deest) 5) fuerat: Abc 6) ad cuius statum debet reduci, facta fuerit: P 7) consensu: Avc 8) cassavimus: AvcP 9) integre ex sup.: ecclesias: deest: P 10) Dominiis: LtkL: adit: gratiam: Comp. Iohann. 11) post istam: P 12) alterum: ABP 13) prov. unde quae ex devolutione etc.: Ab

Cap. XI. Restitutum ex Glib. auct. I. (1, 3.) Comp. II. c. 1. h. l. (1, 3.) 2) ser. 1129-81. Joffe no. 9266. 3) add.: autem: Abc: de suffraganeis: Bc 4) met.: exat: Bbbs: deest: Rcht. 5) al.: abbe: omnia Rcht. 6) perinet: FGHKLXbS.

Cap. XII. 1) Restitutum ex Lips. XXXI, 3. Abnt. 5. (1, 6.) Comp. II. c. 3. (1, 3.) 2) Alexandro (1159-81). Arbitratur in Bqz rcs: missa est, deest Lips. ab Her. L. Topelliano op. - Pro cap. pub. rcs: et in c. 3. de ho quo q. (1, 40.) = ap. Joffe no. 1029. Arbitrat Clem. III. (1187-91.) 3) electio cassata fuerit et: BPT 4) et idem postmodum ad regimen eiusdem ecclesiae canonice nominatus, eius secundam elect. deb. conf. P 5) eiusdem: FGHKLMBT 6) cassatio ipsa non impedit, qui tunc idem postmodum, si

fuerit idoneus, eligatur, nisi forte ... constiterit, quod promotionem eius in eadem eod. debeat impedire: P 7) add.: fieri: Font. Bohm. 8) et: deest: FGHK

Cap. XIII. 1) Restitutum ex Glib. auct. 3. (1, 3.) Comp. II. c. 5. (1, 3.) 2) Amilino (Comanensis) ep.: Bohm. et Gualtero conuoluto. ser. 1131-38. - Joffe no. 10653. 3) Pellicia: B 4) ordinis: Bbbs 5) abiecerunt: Bbbs 6) poterant: B 7) suis: deest: Bbb 8) petitioni: Bbbs 9) supplicasti: Bbbs 10) sine ... est: deest: BbP; ipsam canonice factam: k 11) et conf.: Bbb.

Cap. XIV. 1) Restitutum ex Glib. auct. 3. (1, 3.) Comp. II. c. 6. h. l. (1, 3.) 2) (1191-98). - Joffe no. 10718. 3) et plur.: Bbbs: deest: B 4) perceptum: BbS 5) quod quid.: LXXII 6) add.: facientes: B 7) confirmari: Bbb 8) illi vel: Bbbs Rcht. 9) et: BbS 10) habeant: Bbbs 11) In BbS eorum quae supra. b. r. l. t. q. r. s. Quia hoc igitur diaboliice nosseitur versutiae aut fraudis odium: i. iusticia: Bb; inuentum in perniciem totius ecclesiasticae libertatis, praescriptam consuetudinem pravitatem penitus abolendam praesentium auctoritate sancimus, statuente, ut, quum de summi creatoris elucenda in (at) Bb; manus fidelium terra illa deveniret, (ut: Bb) forma etc. 12) gravem perniciem: FGHKLXbS 13) canonicis: cf. Rom. operatum rito 14) debeat: Bb 15) unum: ab. a Romano 16) add.: canonice: Bbq 17) canonice nom.: B 18) san. et minoris: Bq 19) ex pers.: Bq 20) in: deest: Bbbsa 21) in el.: deest: Bbq 22) congrua: Const. coll. a. Bbbsa 23) valeat provideri: BbS 24) prop. ipsum ipsi.: deest: Bb; praedictam electionis formam: BbS.

CAP. XV. 1

Per confirmati... non transierit potestas exercendi ea, quae sunt ordinis... Illa enim transierunt per consecrationem. Abbas.

Idem 2.

Transmissam... sicut insinuare curasti, ad nostram... Quaevisisti, quid facendum sit tibi super eo, quod clerici tuae... Respondemus igitur, quod si, quando tales... Responsum igitur, quod si, quando tales... Responsum igitur, quod si, quando tales...

CAP. XVI. 1

Qui electionem de se facto renuntiare appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quae est a suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. de Cella sancti Petri et Mutinensis Abbatis.

Quum inter dilectum filium R. seniorum, et R. iuniorem super abbacia Scapulusensi... Innocentius III. de Cella sancti Petri et Mutinensis Abbatis. Quum inter dilectum filium R. seniorum, et R. iuniorem super abbacia Scapulusensi... Innocentius III. de Cella sancti Petri et Mutinensis Abbatis.

tentas, contra ipsam R. per nuncios appellatam iniqui sententia promulgata, eius fuit aduersarius existibus. Ipse vero R. appellatorem interpositum per nuncios prosequens, et termino consulto commissionis liberata ad certos iudices impetravit, ut quod occasione prioris commissionis contra eum iudicatum fuerat ad statum debitum reuocato, et ei restitueretur ablatum, et a monachis sibi fierent debita reverentia exhiberi. Sed monachis obstantibus et sibi obedire volentibus, ambue partes ad sedem apostolicam accesserunt, quibus a bonae memoriae Celestino Papa praedecessore nostro non ipse, dum in minori exaratus officio constituit, et dilectus filius noster Ioannes S. N. Stephani presbyter cardinalis, dati finimus iudiciores. Et quum utrumque coram nobis esset diutius allegatum, et videm praedecessori nostro per nos esse processum negotii declaratum, ipse bonae memoriae Celestinus 10<sup>us</sup> praedecessor noster praedictum R. seniorum, sententiam cum instantia postulatum, ad componendum coegit invitum; et sic abbacie renuncians, de manu eius custodiam et itam prioratum recepit, ab eo, dum viveret, sine questione quilibet possidendos. Cui 11<sup>us</sup> ordinationi licet consentiret invitus, donum tamen reversus, adversarius compositionem ipsam nobilibus 12<sup>is</sup> observare, non potuit quae sibi concessa sunt 13<sup>is</sup> obtinere, quia potius in am, quod dicitur est, manus inuenerunt postea 14<sup>is</sup> violentas. Sed abbas ad illius loci hominibus et monachorum manus eadem, ad appellatorem subsidium conuolauit. Interea vero dilectus filius noster P. S. Marini in Via lata diaconus cardinalis apostolicae sedis legatus, ad pactes illius accedens, per omnia dictis et aliis multis excessibus et suscipiis monachos, et monasterium interdicti. Ipsi vero contempta sententia cardinalis dirina promptum quum antea celebrauerit, et in hac suspensione prauidetur aduersarius eius de medio esse sublatum. Quo comperto ad ecclesiam euit, et quum vellet praedictae compositioni parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem abbas praevaleat, quomque quaestio inter eos finiret, ab eum praevocatus 15<sup>us</sup> abivit; sed monachi per omnia continuantes, et 16<sup>us</sup> dictum R. iuniorem pariter eligentes, ipsam benedictum diocesano episcopo praesentatum, qui post appellationem interpositam benedixit eum, et in ecclesia interdicta. Unde item R. iterato ad sedem apostolicam accedens, a nobis libenter impetravit, ut quod post appellationem legitime interpositam perperam fuerat a monachis allegatum ad statum debitum reuocato, si constaret a suspensis et interdictis electionem factam fuisse, denunciaret eum positus non tenere, super restitutione coram ipso R. senioris et aliis, quae utrique ducerent proponenda, statueret, appellatione remota, quod ordo passeret rationis. Ceterum iudices delegati licet his exceptis, partes ad suam praesentationem citauerunt, et quum monachi per suggestionem falsi probare vellet libenter impetratis, iudicibus iudicibus ipsam probationem recipere, sedem apostolicam appellaturam. Delegati vero, quia remota erant in libere appellatio, in consuetudinem procedentes, quum per depositiones testium eis de veritate negotii constitisset, post superdicto R. senioris sententiam protulerunt, ad iudicium et ecclesiam memoratam. Petebat itaque quod factum erat ex delegatione apostolicae sedis per nos obtinere debitum firmitatem, et repressi continuata monachorum praefati ipsius abbacie possessione gauderet. Ceterum contra eundem R. seniorum fuit et parte altera libiter allegatum, quod, quum dictus H. quondam abbas minus legitime resignasset, et monachi de parte tractaret, senior R. fuisse adhibita procuravit, quod, quum reserpar cautaretur, et de seipendit esset electio celebrata, homines inopi ad ecclesiam accedentes ipsum R. fere omnia bus reclamationibus ibidem per violentiam intruserunt. Monachi vero postea cognoscentes renunciationem praefati H. minime tenuisse, pacifice pensantes, quod sub eius conversatione laudabiliter monasterium proficere posset, ipsam tamen abbatem praecipuum requirebant. Unde factum est, quod post multas altercationes et commissiones factas tandem de utriusque partis interesse commissio est oblata, quod, si de informi resignatione H. et iudicis substitutione R. senioris constaret iudicibus delegatis, R. remota, susce dicto H. restitueretur ablatum, et ita fieri effectus manerent. Post haec ipso R. iudicibus murmurante, ambu

Tit. VI. Cap. XV. 1) Restitutio et Reg. Bol. II, 30. Aran. uncl. Comp. III, c. 1. h. l. c. 15. 2) Eliensis ep. Jofere. Collet. III. 11. Item: electionem si electio in eodem l. 80 = 117-118. — Juff. ab. 1020. 3) devotio. Bapth. Bapth. 4) Quas; deest. Bapthusa. 5) add.; sibi. Bapthusa. 6) orator; vel esse, addita sua a Regm. 7) conferunt. Bsa. 8) impudicet; ibi; add.; et. 9) fuerit a se. ad indultum. Bsa. 10) add.; et infra; Bapth. 11) Nos actum volentes in hoc illi certum dare responsum, huc de vobis respondemus. Bsa. 12) emendat vel dil.; Bb. 13) sic; Bsa. 14) et quae... exigant. Bb. 15) add.; vel dignitati. Bb. 16) Bb.; deest. Bsa.

h. l. c. 1, 6. 2) omnino in Codd. vobis scriptis sunt; verendum est cum Cy et d. Bp.; Mirensi abb. et proposito Verden. — Peltold an. 1057. 3) Fisenensis; F. Fisenensis; V. Scalfus; C. Scalfanus; Bn. (Schaffhaus). 4) G.; deest. Cae. 5) propositum fuit quod quum controversia ipsa fuerit diversis iudicibus commissa; C. 6) deinde amb.; Cb.; demum amb.; Cb. 7) quum; Cae; qui; Cb. 8) lo; deest. Cae. 9) vobis; bonae... nost.; addita sua a Respondio. 10) C.; Bpthk. 11) Hinc autem; C. Bp. 12) in nullo volentibus; Bb. 13) fuerant; Reg. 14) postea monachi; Cb. 15) obstatum appellacione; Cb. 16) et post appellationem ab eodem R. senioro ad nos interpositam dictam (deest. Cb) R. iuniorem pariter eligentes; C.



pariter ad praedecessoris nostri praesentiam accesserunt, qui, sicut iam praemisimus, nos et praefatum presbyterum cardinalem eius tribuit auditors, et tandem consensu diuini actus pro eundem praedecessorem nostrum de atrinense parochia iussu suo compositio taliter celebrata, quod II. abbatum, R. vero priorem et custodiam obtinere, propter quod ipse II. obedientiam promisit. Sic ergo eis recessis ad propria, praefatum compositionem item R. coram diocesano episcopo approbavit. Sed ab abbate postea requisitus tertio, si custodiam et priorem cetera habere, post triam citationem venire dicit, quod non per eum, sed per Romanum Pontificem voluit habere praemissa, unde nullam obedientiam ei voluit exhibere. Reuelans igitur absque abbatis licentia, quam extra monasterium moram faceret longinquam, ab ipso II. de fratre consilio fuit excommunicationis vinculo innodatus; et quum per longum tempus non rediret ad monasterium, abbas dicta officia, consulens fratres, aliis assignavit, qui, quum abbas recessit, ea pacifice tenuerunt. Abbate vero defuncto, fratres conuenerunt in unum, nonnulli abbatibus et aliis circa religionis praesentibus, qui ad defuncti conuenerunt sepulcrum, et R. inuenerunt, seniore absente, in abbatem uniuersum elegerunt, quem praesentatum sibi diocesanus episcopus confirmavit et benedixit. Consequenter vero senior R. ad praesentiam nostram accitens, literas ad remotos per diactas quatuor iudices et suspectos monachis per mendaciam impetravit, ad quos prius monachorum ante aliquam citationem accedens, cupia commissis obtenta, literas per falsi suggestionem propusit impetratas pro eo, quod dicebatur in eis, compositionem sibi non fuisse seruatam, monasterium interdictum, et se appellasse prius, quam R. iunior electionis fuerit in abbatem, quae falsa penitus asserbat. Tacuit etiam, se excommunicatione ab hoc abbate defuncto, et alia quaedam, quibus expressis literas ipsas nullatenus impetrasset. Quomodo omnia, quae praemisimus, sufficienter probare uellent, et iudices eorum probationes recipere, tanquam demandatum eis non fuerit, recusarent, ipsi uniuersi ante ingressum iudicum appellauerunt, sicut ex depositionibus testium est probatum. Delegati vero nihilominus procedentes, et recipientes testes partis aduersae, seniore R. insistentium sententialiter deceverunt, quorum factum, tanquam iniquum, irritari a nobis monachi suppliciter postulabant. Quam autem quae praemisimus sunt et alia quaedam praefati cardinales nobis et fratribus nostris prouiderunt et fideliter retulissent. Nos attendentes, quod ex consensu compositionis receptae, quam praedecessor noster etiam confirmauerat, ius, si<sup>17</sup> quod sibi competierat, R. senior amississet, ac per hoc, ne monachi ad electionem procederent, de iure minime appellare potuissent<sup>18</sup>, quum, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, de consilio fratrum nostrorum appellationem illam dicimus legitimam non fuisse. Unde per eam electio non potuit impediri. † [Quia vero constituit nobis, monachos ante litteras eorum rationabiliter appellasse pro eo, quod supra falsi suggestionem probationem uolentem admittere delegati, et per consensum eo ipso, quod bene appellatum fuerat, in iudicium indicum expirasse, quaequid ab eis est perperam attentatum, vel de recipiendis ante litteras contestatum testibus, vel de sententia proferenda denunciatis sententialiter non lenere.] Sane quamuis dilecti filii P. praepositi et capitulum Constantiense de interdicto<sup>19</sup>, quod cardinalis posuerat, in<sup>20</sup> suis literis inseruerunt<sup>21</sup>, quia tamen per id, quod R. iuniori diocesanus episcopus munus benedictionis impendit, ci videtur quod praemisimus obuiare, unde vel scriptura facto, vel factum scripturae praediudicat, nec probatum fuit, licet obiectum, quod ab interdictis electio fuerit celebrata, ipsam non potuimus irritare, praesertim quum contra personam electi nihil fuerit intentatum. Ideoque causam ipsam sub ea<sup>22</sup> forma uobis duximus de consensu<sup>23</sup> partium committendam, ut, si constiterit, quod electio fuerit facta a suspensis, ea omnino cassata ipsi monasterio, post satisfactionem condignam, suspensionis et interdicti sententia relaxata, de persona idonea consulatur. Alioquin ne uultus monasterii retarieret, praemissam electionem per uos appellatione remota uoluntis confirmari, et R. iuniorum abbatum pacifica possessione gaudere, [aliam vero etc. Dat. Later. VII. Id. Apr. 1199.]

CAP. XVII.<sup>1</sup>

Si electus non habet sufficientem sapientiam, vel ante confirmationem admissi, et eius electio cassari debet.

Idem Capitulo Memensi.<sup>2</sup>

Qualiter post obitum † huius memorie Pannensis episcopi ecclesia reuacata, receptis prius super electione facienda literis nostris, primierum uestrum uobis elegeritis in pastorem, eos tanquam auctores electionis ipsis plenius cognoscitis. Verum quoniam electus a<sup>3</sup> uobis ante confirmationem oblectum administrationi episcopatus se irreuerenter inmisit, recipiendo<sup>4</sup> tam a clericis quam a laicis iuramenta, non attendens, quod secundum Apostolum nemo debet<sup>5</sup> sibi honorem assumere, sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron, praecipue<sup>6</sup> quia nec donum scientiae pontifici<sup>7</sup> conueniens fuerat assecutus, quam tunc uerbum dominicum: „Qui fuerit et doceat<sup>8</sup> magnus uocetur in regem eorum.“ postquam nobis praesentastis eundem<sup>9</sup> electionem, sufficienti examinatione praemissa, communicato fratrum<sup>10</sup> consilio, electionem de ipso factam exigente iustitia<sup>11</sup> duximus irritandam, quousque ex ea et<sup>12</sup> ob eam factum<sup>13</sup> est denunciantes penitus non tenere. [N. autem greff etc. Dat. Lat. XI. Kal. Oct. 1199.]

CAP. XVIII.<sup>1</sup>

Si uocatur ad electionem non uocatus, ualeat electio facta eis non exceptatis. II. die, secundum lecturam canonum.

Idem Capitulo Capuano.<sup>2</sup>

Quum inter uniuersas metropoles † Capuana sit apostolicae sedis eorum, ad praesentem<sup>3</sup> ipsius specialius aspiramus, talem ipsi personam praefigi<sup>4</sup> cupientes, quae sicut alios metropolitano loci uiciniat, sic et deuotionis affectu praecellat, per quam et ipsa metropolis tam in spiritalibus quam in temporalibus optatum<sup>5</sup> suscipiat incrementum. Intelleximus autem per dilectos filios I. et F.<sup>6</sup> canonicos uestrorum, et per<sup>7</sup> literas, quas ad sedem apostolicam detulerunt, quod ad decanum et alios canonicos uestrorum Pannomi manentes, quum ex eorum parte fuisset uobis<sup>8</sup> per litteras intimatum, ut ecclesiae Capuanae damna pensantes sic tractaretis super electione substituenti pastorem<sup>9</sup>, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare, quandam socium uestrum cum literis destinastis, duodecim dierum terminum assignantes, infra<sup>10</sup> quem post receptionem literarum uestrarum iter arripere redundi, quamuis ecclesiastica consuetudo non exigit, ut ad electionem pastoris canonici tam remoti uocentur, et illi praecipue, qui longe antequam uos metropolitani uestri obitus praesentialiter cognouerunt<sup>11</sup>, quorum aliqui post eius decessum ad Capuanam ecclesiam sunt reuersi. Quia uero mora longior est in electionibus ualde suspecta, immo saepe damnosa, discretioni uestrae per apostolica scripta mandamus atque praecipimus<sup>12</sup>, quatenus invocata Spiritus sancti gratia personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanae ecclesiae, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos a nobis uice regia postuletis assensum, et apostolicae confirmationis gratiam requiratis, attentis praesertim ut eo<sup>13</sup> discretione et caritate studio procedatis, quod nec in electione etiam, nec in electo defectus ualeat inueniri. Alioquin et factum electionis reuocaremus in irritum, et personis obliquam puniremus.

CAP. XIX.<sup>1</sup>

Non debet inspicri, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes uocatos, quibus competi uocandi potestas, remanet ius eligendi, si uocati uenire contempserint. Et ad officium contradicitoris specialiter eximiarum electum, etiam uocari oportet. Et nisi electus doceatur, legitime aetatis et literaturae, habet per non legitime electo.

Idem Archi.<sup>2</sup> et Capitulo Capuano.

Quum nobis olim de obitu † huius memorie urdeuiscopi Capuani tam per uestras literas quam nuncius constisset, uolentes, prout officii nostri sollicitudo deposuit, in pastorem prouideri eorum ecclesiae uoluitis, uobis dedimus in mandatis, ut electionem

Tit. VI. Cap. XVI. 17) si deest: C. de secundum quod (ius si: deest) C. 18) potuisse: C. de Reg. 19) de interdict. praemisimus a cardinali quod (facto qui C.) posuerat illud: C. de interdict. praem. ad cardinalem, qui pos. ill. Reg. 20) in: deest: Reg. 21) inseruerunt: C. de inseruorib: C. 2) deest: C. de decessu: C. 23) communi consensu: C.

Cap. XVII. 1) Restitutio et Reg. Bol. II. 195. — Comp. III. c. 2. h. l. (1, 6). 2) Posthuc no. 836. 3) a uobis: deest: C. 4) et tam. — inr. receperit: C. 5) debeat: C. Reg. 6) praec. quia uobis uultu suo Raynundo 7) pontificis fuerat (conu.): deest: C. 8) eund.: deest: C. 9) add.

nostrorum: C. 10) uobis: ex. iust. uobis a Rich. omnia sua 11) vel: F. H. H. K. Reg. 12) sententia: Reg.

Cap. XVIII. 1) Restitutio et Reg. Bol. II. 190. — Comp. III. c. 3. h. l. (1, 6). 2) ser. no. 1199. — Posthuc no. 852. 3) provisiones: C. 4) praefici: C. 5) opt. deest: C. 6) l. et P.: C. Reg. 7) per: deest: F. H. H. K. Reg. 8) uobis: deest: F. H. H. K. Reg. 9) pastoris: C. Reg. 10) intra: C. Post. Bohm. 11) cognouerunt: C. Reg. 12) aliquo praec. deest: C. 13) in eo: C. Reg. Cap. XIX. 1) Restitutio et Reg. Bol. II. 277. Comp. III. c. 4. h. l. (1, 6). 2) Archidiacono: C. Reg. — ser. no. 1299. — Posthuc no. 914.

cap. alicui de persona aliena fuerit, per quam in spiritualibus et temporalibus Capuana ecclesia possit congrue gubernari. Vos autem mandatum nostrum suscipiatis humiliter et devote, statuto die in metropolitana ecclesia convenistis, et quoniam tractandum de facienda electione in capitulo sederitis, et tu, fili archidiacono, legatum ad invocandum Spiritus sancti gratiam incipisses, dilectus filius M. archidiaconus Theotinus, canonicus Capuani, silentium voluit, sic ait: „Domine Papa ut foremus canonice electionem facerem, et ego in te, nisi canonice, interdeo, et ad ipsam electionem appellatorem emito.“ Quomodo a quibusdam vestrum quoniam non fuisset ab archidiacono invitatus, quod intelligeret per eandem electionem, respondit, ut secundum decretum canonice electionis in episcopum de aliena eligatur ecclesia, dum in propria possit obsequio accuri. Et sic aliquoties facta tumultu, quam tu, fili archidiacono, legatum iterum incipisses, ipse archidiaconus Theotinus cum quibusdam complicibus suis choram crevit, et cepit in quodam angulo ecclesie commorari, et vos hinc in choro solvendi compulsi. Sed quoniam post invocatum Spiritus sancti gratiam foret de electione tractandum, novum presbiterum, et novam diaconum, et aliam archidiaconi racionem prelati subdiaconi, qui tunc est cancellarius ecclesie Capuani, et contra subalternum scribitur perquirere, eligitis, qui adversarios persequentes diligenter cubitantes, vos omnes, qui ad eligendum in capitulo amississis, invenerunt in electione concordis, dilectum filium R. subdiaconum et appellatum nostrum, filium dilecti filii nobilissimi R. comitis Campanensis, manuum nominatis. Deum vero predictum archidiaconum, et qui cum eum crederet, per quosdam de vestris alimone curatis, et ad electionem accedat ad faciendum. Sed quoniam ipse curas penitus recusasset, et diceret idem archidiaconus, quod non ei foret tantum honoris et gratie quod roborem esset in electione facienda persistere, vos publicata electione velle cantastis. Te Deum laudamus, et pulsari fecistis cum sollemnitate campani, ut quod per vos factum fuerat innotesceret civitati. Ad quarum sonitum quia adversus populum ad ecclesiam accesserunt, et audissent, qualiter a vobis electio fuerat celebrata, factum vestrum commuere approbavit, et quantum eorum, ut archidiaconum et alios, qui ab electione discordabant, ad concordiam revocaret, multipliciter instabat. Verum ipse archidiaconus, et propendit, se tunc ipsi electioni minime consentire, sed in nostra presentia sumi ussumus quoniam ille preterea expulsi, quod etiam, sicut dicitur, super de suscipi in multorum presentia replicavit. Tu vero, fili archidiacono, cum multis de canonicis Capuani decretum electionis afferens, obligationem subscriptionibus roboratum, ad nostram presentiam accessisti, et quoniam quod nos fuissetis aliquando commorati, tres canonicos Capuani pro parte adversa post aliquod dies nostro se consueperit presentantur. Vobis igitur et ipsis in nostra et fratrum nostrorum presentia constitutis, utique partium praeceptis decere videtis, et quantum quidem erit in narratione facti usque ad exitum archidiaconi pcedit de choro, necnon partium discordant. Diebant tamen clerici antedicti, quod nulli, qui dicerent eum archidiacono, minus et terribis fuerat audire electionem a vobis postmodum factam consentire. Quomodo tamen a vobis quam clericis illis quiescerimus diligenter, quot erant clerici Capuani, qui electioni debebant interesse, inventi non fuistis in responsione discordes, sed tunc cum quoniam ipsi certum super hoc numerum designatis. Et quoniam quereceris sollicite, quod erant eum archidiacono Theotino, quoniam appellationem opposuit, intervesper appellatorem juveniles, licet in hoc a vobis profuerit tres clerici discordant, quod scilicet XII. et XIII. ad plus de canonicis ab electione facta proponerent dissentire, et vos vos esse V. et VI. subdiacono decretis, secundum tamen expressum a vobis et ipsis canonicorum numerum tres partes et amplius erant in electione concordis, sic etiam predictorum clericorum assertio vera est, quod scilicet XIII. canonici dissentiant. Quomodo autem, ut praedictis, diligenter inquisitionis publice erant, ea tamen aliqua rebecane mittente, de quibus fides nobis erat plenius exhibenda, pro quosdam de fratribus nostris singulorum vos et ipsos clericos examinari praecipimus, ut quisque eorum curam ipsius plenus et servitus exponeret veritate, qui non aliam, quam ad propositum fuerat, invenerunt. Interrogati cum clerici antedicti, qui quosdam canonicorum dixerant minus et terribis ad consentiendum inductos, si eorum alio quibus quan-

libet electionem inferri, taliter responderunt, quod post factam electionem audierunt quosdam de canonicis alios commoverunt et dixerunt: „De civitate reverenti recedat armati, et tunc apparebit, quis electioni nostrae voluerit consentire.“ Sed licet hoc dictum fuerit, non ridebant tantum propter hoc eum armis aliquem reverentem, sed ipsis corationem aliquam intulisse. Quoniam autem ex utroque partis assertione constaret, interpositum fuit appellacionem canonice, quando non fieret electio, nisi canonice, secundum mandatum nostrum tenorem, ad nostram fuit audientiam appellatum, violari poterat, quod post eum medio tempore nihil debuit innovari, unde talis electio iudicanda erat irrita et inanis, utpote post appellacionem canonice interpositam attentata. Sed contra, quoniam appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonice, si factum electionis canonice fuerit, subsecutum, non utique contra formam appellacionis huiusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum, et ideo, licet post appellacionem, non tamen contra, eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda. Nam quoniam dum partes et amplius electioni consenserunt et consentiant, licet contra reperitur in ratione, ut tunc alter de altera eligatur ecclesia, quoniam nullus in propria fuerit repertus idoneus, quoniam tamen hoc in facerem introductionem esse clericorum, et tunc licet renunciare nisi, quod pro se noscitur intratum, eos, qui duae partes eratis et amplius, quoniam quod duae partes capituli fuerat totam parere videbatur, in hac parte iuri, quod pro vobis fuerit celebrata, renunciare potuistis, et electionem de persona alterius ecclesie celebrare, praesertim quoniam illud decretum locum videbatur habere, quoniam clericis reinductibus et iuribus pro alicuius violentiam potestatis extraneus ingruere ad adverso, propter quod sequitur in decreto, ut si fuerint clericis renuendi, si se eorum prostraverit, et quos ingri sibi videtur ad adverso, non tamen relatare. Praeterea quoniam sedes apostolica caput omnium ecclesiarum existat, et Romanus Pontifex, in eis sit ordinarius singularum, quando de ipsa quis assumitur, in praedictum alterius, et posse obici non videbatur, propter caput privilegium, quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de alia ecclesia eligatur, quoniam in capite membra reputari non debent aliena. Item quoniam post appellacionem emissam, non ut non fieret electio, quoniam talis appellatio nulla fuerit, sed ut fieret canonice, archidiaconus, Theotinus cum suis futuribus chorum existisset, et vos illos, ut interessent electioni faciendae vobiscum, curassetis sollicite revocare, quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos se fecisse videntur, propter quod electioni a vobis iuxta formam mandati apostolici concorditer celebratae de iure non posse contradicere videbantur, praesertim quoniam idem archidiaconus postea requisitus responderit, quod in praedicta notitia rellet sumi et praeterea consensus. Et ubi quoniam secundum statuta concilii Lateranensis appellacione comota semper id debet prevaleare, quod a pluribus et sanioribus fuerit ordinatum, nisi forte a paucioribus et inferioribus aliquid rationabile obiectum fuerit et ostensum, a vobis celebrata electio, tanquam a minori et saniori parte, non obstante contradictione vel appellacione paucorum, debebat et poterat rationabiliter confirmari, quoniam id, quod obiectum existit, et ostensum, rationibus praemissis apparere rationabile non fuisse. His igitur et aliis allegatis, tanquam contra personam illum, quoniam elegistis, nihil iniquum dictum fuerit vel obiectum, quia tamen iuxta verbum Apostoli, dicens: „Nemini cito manum imponas, debemus attendere diligenter ad ea, quae circa personam inquirenda fuerant, dumtaxat ex officio nostro, sicut decuit, procedendum. Et quoniam, quoniam tunc sint in persona electi praecipue inquirenda, videlicet actus legitimi, morum honestas, et literatura sufficientes, licet de honestate morum, tanquam qui, qui nobiscum est aliquandiu honestatis everserat, possimus ipsi non habere testimonium perhibere, illius quoque literaturae, licet non eminentis, tamen convenientis electus existit, ut pro defectu scientiae, sicut plenus intelleximus ab his, qui cum melius cognoverunt, ab electione non debet excludi. De legitima tamen aetate scire plene non potuimus veritatem, de qua nec vos, ut accipiamus, aliquid cognovistis, quoniam, quoniam a multis, cuius aetatis existere, curaverimus indagare, a nemine un-

Tit. VI. Cap. XIX. 3. *cap. ant.* 8. (1. 3.); *ant.* *deest*: Su 1. *quando*: *deest*: Su 1. 5) *ca*: *Os* 6. *deberet*: *Ch Reg.* 7. *contra*: *Os* 1. *facti*: *BBH&K*: *facti*: *Ch Reg.* 9. *in*: *deest*: Su 1. 10) *contra*: *facti*: *BBH&K*: *contra*: *am*: *facti*: Su 1. *contra*: *ut*: *Os* 1. *Ch Reg.* 11. *in*: *su*: *vel*: *quod*: Su 12. *quoniam*: *deest*: Su 13. *accipitur*: *Os* 14. *habet*: *Ch* 15. *aliam*: *Os* 16. *dicitur*: *archid.* *Os*: *Reatinus*: *Os* 17. *habet*: *Os* 18. *etiam*: *in*: *facti*: *am*: *abbat*: *suad*: *am*: *longiniam* 18. *addit*: *populi*: *su* 19. *delecta*: *su* 20. *facti*: *Os* 21. *autem*:

9); *taliter*: *Su* 22) *ratio*: *et* *al.*: *abbat* *suad* *am* *longiniam* 23) *unquam* *crimini* *obici*: *autem* *fuerit* *vel* *ostensum*: *Su* 24) *iuxta*: *deest*: *BBH&K*: *Joseph* *Reg.*: *seculum*: *Isa* 25). *Tit.* *V.* *ca.* 26) *ipsi*: *deest*: *Su* 27. *existit* *vel*: *deest*: *Os* *Reg.* 28) *invenit*: *Su* 29) *debut*: *Os* *debet*: *BB&K*: *debut*: *F* *debet*: *Am* *debat*: *Su* 30) *possimus*: *BB&K* 31) *quia*: *deest*: *Os* 32) *quoniam*: *deest*: *Ch Reg.* 33) *existat*: *Os*: *consisteret*: *Su* 34) *curaverimus*: *BBH&K* *deest*

quam audivimus, quod annum aetatis tricesimum<sup>25</sup> attigisset.   
 † *Quoniam autem secundum praedicti statuta concilii nullus debeat in episcopum eligi, qui tricesimum aetatis non egerit annum, licet senectus eorum habitus sit non sintens, nec annorum numero computata, sed cum hominis non duntaxat, et actus senectutis citi inamarculata, quia tamen post illa tria, quae Salomon assertit diffinita, quartum quae reputat<sup>26</sup> impossibile, quum videlicet viri in adolescentia sua, tanquam investigari non possit: Nos ecclesiae pariter et persona providere volentes, et tam rationes quam canones observare, habito super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, quia propositum vestrum providum intelleximus, et ideo propter urgentem necessitatem et evidentem utilitatem ecclesiae Capuanae, quam in hac parte potius approbamus, volumus ipsum firmiter perdurare, praefatum<sup>27</sup> subdiaconum nostrum de communi fratrum nostrorum consensu vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei tam in temporalibus quam in spiritualibus committentes<sup>28</sup>. [Quapropter etc. Dat. Laterani. 1220.]*

CAP. XX. 1

Illegitimus potest postulari, non autem eligi, et electores, nisi probaverint, illum ignoranter elegerisse, includunt in poenas Lateranensis concilii.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>29</sup>.

Innotuit nobis aliam tuam per tuas literas, quoniam quorundam suffraganeorum tuorum et dilectorum filiorum prioris et conventus Wigorniensis ecclesiae, quod, Vigoriensis<sup>30</sup> ecclesia destituta pastore, dicti prior et conventus eiusdem<sup>31</sup> dilectum filium magistrum M.<sup>32</sup> archidiaconum Eboracensem in episcopum<sup>33</sup> unanimiter elegerunt, cuius<sup>34</sup>, quoniam eius tibi fuisset electio praesentata, confirmationem usque in adventum ipsius, qui absens eligebatur et inscius, distulisti; qui tandem, quod factum fuerat auditu, ad praesentium tuam decessu accessit, et praeter opinionem omnium, qui nihil ob stare credebant, quod statim concurs et canonice debere electio confirmari, spontanea tibi et secreta confessione monstravit, quod<sup>35</sup> conscientia eius aliquantisper ex natalibus esset laesa, † et, quod ad tantae dignitatis apicem proter indubitanter sedis apostolicum nollet obliquitatem promovere, propositum, etiamsi promoventem benignum et fidem inveniret. Tu autem, sicut vir providus et discretus, intellecto conscientia eius, noluitis prolius ad confirmationem procedere, sed nobis res<sup>36</sup> scribere per tuas instrumentum<sup>37</sup> literas, et per eas ipsius magistri meritum et conscientiam<sup>38</sup> commendasti; cupidum autem eiusdem ecclesiae, quare per te fuisset electionis confirmatio proleata, se ignorare, per literas suas nobis transmissas exposuit, cuius electionem capitulum<sup>39</sup> petiit per sedem apostolicam confirmari, praesentato nobis electionis decreto subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem<sup>40</sup> suffraganeorum tuorum, quod per tuas literas videbatur obscure aliquantulum invidisse, per suas<sup>41</sup> literas in aliquibus asseruerunt<sup>42</sup>, eum fuisse filium cuiusdam militis, et ab eo ex quadam ingenua et non conjugata susceptum. Interim vero eodem quoque<sup>43</sup> magister ex insperato ad praesentium nostram accessit, et quod nobis de nuditate ipsius per literas aliquorum suffraganeorum tuorum fuerat innotatum exposuit, et adiecit, quod nunquam pater eius<sup>44</sup> habuerat uxorem, sed matris<sup>45</sup> eius virginitatis florem praeripuit<sup>46</sup> quasi furtim<sup>47</sup>, † et ipsa infra quadringentum a nuditate ipsius<sup>48</sup> matrimonium non contraxit. Nos<sup>49</sup> ergo cum fratribus nostris habito super hoc diligenti tractatu, relictis canonibus, quosdam invenimus, qui non legitime gentes promovere velint ad officium pastorale, cumsum forte trahentes ex lege divina, per quam spiritus<sup>50</sup> et macteres usque in deramum generationem in ecclesiam Dei prohibentur intrare. Invenimus etiam<sup>51</sup> alios, qui undecumque gentes non prohibent ad sacros ordines promovere, dummodo sui merita<sup>52</sup> suffragentur, asserentes, quod culpa parentum non est filius imputanda. Et ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noster Iesus Christus non tantum ex alienigenis, sed etiam ex<sup>53</sup> adulteris voluit committionibus nasci, qui est sacerdos in

alterum secundum ordinem Melchisedech. *Hi etiam scripturae divinae videtur inniti, quia dicitur: „Filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii.“ per<sup>25</sup> quoniam antiquum videtur proverbum removeri, quod inter filios Israel dici solebat: „Pater comederunt vnam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt.“ Quia vero ad concorandum discordantiae recedentes, et pugnatum canonum praedictorum sapere quodammodo videbantur, dicentes<sup>26</sup>, quod illegitime gentes si religiose fuerint aut in concordiis, aut in eumonicis conversati, a sacris ministeriis minime revocantur, et inter illegitime gentes quibus asserunt eos solum a sacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam intantur. Et hi quoque videtur auctoritate divina legis inniti, qui dicitur: „Ego sum Deus zelotes visidans peccata patrum in filios usque in tertium et quartum progeniem in his, qui odierunt me [gratis]“<sup>27</sup>, quasi dicit, in his, qui circa me patrum odium intantur. Verum<sup>31</sup> canon concilii Lateranensis<sup>32</sup> a bonae memoriae Alexandro Papae<sup>33</sup> praecessore nostro editus in synodo generali, primis concordans canonibus non solum tales retat in episcopos promovendi<sup>34</sup>, verum etiam eligibiles talen<sup>35</sup> personam poenam<sup>36</sup> infligi, immo ipso facto eandem poenam asserit<sup>37</sup> incurrisse, ut secundum hoc canon late sententiam esse<sup>38</sup> videtur, cuius<sup>39</sup> tenor talis est: „Ne videlicet, quod de quibusdam pro necessitatibus<sup>40</sup> temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris, nullus in episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus;“ circa hunc subiungens: „Clerici sane si contra forum istam quemquam elegerint, et eligenti tunc potestate privati, et ab ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint esse suspensus.“ Sane praedictus canon, qui non per eum, qui canones non nosset antiquos, sed per illum, qui plene noverat canonicas sanctiones, in concilio multorum iurisperitorum est editus et ipsius approbatione concilii roboratus, natis de non legitimo matrimonio omnem rictum in episcopos promovendi nullum praecessisse, quum al etiam ad consequendum trahi prohibeat, quod pro necessitate innuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil amplius quam necessitas dispensationem ad dispensationem inducat. Praeterea electionem talium innuit<sup>41</sup> nullam esse, dum in<sup>42</sup> poenam statuit electionem, ut tunc eligenti potestate se, nec irriti privati, quod nihil esset, si<sup>43</sup> tunc non occurreret electio faciendae; quod fieri non posset, priori electione seu etiam<sup>44</sup> nominatione durante. Ex quo patet, electionem huiusmodi<sup>45</sup> pro ipsam canonem irritatam. Quamvis autem canon<sup>46</sup> Lateranensis concilii, ab Alexandro<sup>47</sup> praecessore nostro editus, non legitime gentes adeo<sup>48</sup> persequatur, quod<sup>49</sup> electionem talium innuit nullam esse, nobis<sup>50</sup> tamen per eum adempta non fuit<sup>51</sup> dispensandi facultas, quum ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte praedictum generare, pari potest eum, immo eadem potestate functuris<sup>52</sup>, quum non habeat imperium par in parem, † sed<sup>53</sup> ea tantum fuerit mens ipsius, ut, quia eo, quod aliquando ex dispensatione pro necessitate temporis<sup>54</sup> factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, et inde sumentes exemptionem, se licite credebant eligere tales, et indifferenter huiusmodi eligebant, [quum] talia fieri prohiberet<sup>55</sup>. Unde gravem electoribus poenam infligit. Deliberemus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali causa et cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel iuris potius servare rigorem. Invenimus enim, a bonae memoriae Urbano Papae praecessore nostro in eam multo difficiliorem cum Civitatis dispensatum electo, qui fuerat filius sacerdotis, et Legemini episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat et sponte confessus, quod fuisset ex matre non legitime procreatus, quum pater, ridente aetate propria, cognovisset. Sed idem Urbanus prohibuit<sup>56</sup>, ne id quasi pro regulo in posterum ad consequendum traheretur<sup>57</sup>. Videbatur enim, quod, quum cum illegitime natis fuisset aliquandiu dispensatum, et ex certa causa forsitan in posterum dispensandum, in hoc causa ceterius debere dispensatio indulgeri, illi personae videlicet, quae minus imperfectioris, plus perfectionis habebat. Multa enim<sup>58</sup> in hoc causa dispensationem inducere videbantur, literarum scientia, morum*

Tit. VI. Cap. XIX. 35) trigiesimum: PGO: 4: triginta: Ed. Rom. oper. num. 36) reputat: Ob 37) et praef.: Sa 38) add.: exordium; ibid. Cap. XX. 1) Restitutio: Ob 2) Glib. anet. l. (1, 10); Comp. III. c. 5. h. l. (1, 6); Rom. ap. Bul. I. 506. 2) ser. no. 1206. — Postulatus no. 353. 3) Wigorniensis: PGO: 4: — eodem ecclesiae: Ob 4) eiusd.: Ob 5) eiusdem loci: Ob. Bonn. 5) M.: Ob 6) pastorem animarum suarum non. eleg., et quum: Ob 7) mil.: Ob 8) et: Ob 9) et: Ob 10) intimatus: Ob 11) strientium: Ob 12) et eam petiit: Ob. off. 13) tamen: Ob. taculenti: Ob 14) suus: Ob 15) asserunt: Ob 16) expresserunt asserentes: Ob Rom. 16) quod: Ob 17) ipsius: Ob 18) matris: Ob Rom. 19) praeripuerat: Ob Rom.: subripuit: Ob 20) furtum: Ob 21) quae facta quum ipsa: Sa 21) eius: Sa

22) Nos... innotantur: Ob 23) et spiriti: Ob 24) autem: Ob 25) de: Ob 26) vitae merita suffragantur: Ob 26) ess.: Ob 27) et per: Ob 28) quod: Ob 29) confitentes: Ob 30) confitentes: Ob 30) religiosi: Ob 31) Ver. quia: Sa 32) of. signon c. 7. 33) Papae: Ob 34) ordinaris: Ob 35) tal. pers.: Ob 36) certum poenam: Ob 37) ess. no.: Ob 38) esse, quod: Ob 39) de: Ob 40) de: Ob 41) necessitate: Ob 42) in: Ob 43) nisi non: Ob 44) et: Ob 45) et: Ob 46) et: Ob 47) et: Ob 48) et: Ob 49) et: Ob 50) no.: Ob 51) fuerit: Ob Rom. 52) quod: Ob 53) sed: Ob 54) ips. temp.: Ob 55) prohibent: Ob 56) prohibebat: Ob 57) inhiuit: Ob 58) cf. Dist. LXV. c. 13. 59) autem: Ob 4



quod, vacante praepositura Colocensis<sup>5\*</sup> ecclesiae, in duo se vota eligentium divisissent<sup>6</sup>, causam iudicibus<sup>7</sup> duximus committendam. *†* quod<sup>8</sup> uultis, quae proponerentur hinc inde, si de partium procederet voluntate, definituram sententiam promitterent; alioquin causam sufficiens instruitur ad nostram remittere audientiam<sup>9</sup>; statuentes partibus terminum competentem, quo pro se, vel idoneis responsis ad sedem apostolicam accedent sententiam receptura. Ipsi vero, mandatum apostolicum fideiiter exsequi cupientes, partes ad suam praesentiam conuocarunt, receperunt testes hinc inde probatos, examinauerunt eligentium conscientias, audierunt allegationes utriusque. Et quoniam praepositus sancti Georgii eorum sententiae se tandem assensu nolite stare, processum<sup>10</sup> ad sedem apostolicam destinatum, partibus festum beati Michaelis tunc proximo venturum tenendi ad sedem apostolicam terminum praefigentes, [quem praepositus SS. Apostolorum, aliepinus, quod terminus tunc prolixius dispendium ecclesiae generauerat, ad festum S. Sereatii heruarit.] Quumque nunci praepositus sanctorum Apostolorum statuto termino ad praesentiam nostram accessissent, praepositus sancti Georgii nec uenit, nec pro se<sup>11</sup> misit idoneum responsalem. [Sed uenerabilis frater noster Coloniensis archiepiscopus eius absentiam excusauit, asserens eum captum, arrepto itinere ad sedem apostolicam ueniente, a nobili ciuio W. Iulianensi comite detineri. Nos autem ne aliquid disponere in eius praesentibus uideremur, per dilectum filium praepositum S. Geronis et B. conuencionem suam mandauimus ad festum Resurrectionis dominicae sub peregrinatio partem utramque edari. Qui, sicut ete liberis ipsorum acceptioem, SS. Apostolorum praepositum circa eoce, praepositum uero S. Georgii per literas et nuncios pariter citauerunt; qui citazione recepta se scripsit ad sedem apostolicam accessurum. Verum, quam nec ad terminum, nec ultra terminum, etiam per VIII. hebdomadas expectatus uenerit, et miserit idoneum responsalem, eum reputariis continemus, eundem in expensis legitimis parti condemnantes aduersae.] Visis attestatiombus et Gestis igitur<sup>12</sup> iudicium diligenter inspectis, inuenimus, quod pro praeposito sanctorum Apostolorum auctoritas, pro praeposito uero sancti Georgii numerus eligentium faciebat, quam primus a quatuordecim, tum personis, tum canonicis, qui alios dignitate<sup>13</sup>, aetate et tempore praecedebant, secundus uero a viginti quatuor fuisset electus. *†* Obiciebatur autem praeposito S. Georgii minor scientia, defectus aetatis, et quod in minoribus erat ordinibus constitutus. Unde quum praepositurae illi esset archidiaconus amicus, nondum tamen ei dignitas conferrata, ratione cuius cogebatur infra praefatum a canonibus spatium in diaconatu promoueri. Propinchebat autem pro altero, quod uir erat uetere, scientia et moribus commendandus. Unde meliori ducti zelo propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerant conuenisse: non<sup>11</sup> solum sui, sed quidam alterius etiam electores eum prudentiorem esse praesentem in spiritualibus assererent, quoniam aliam nauis uitam maxime circa temporalia propter potentiam fuerit prestatat. Quum autem allegationes pro eodem praeposito sancti Georgii coram iudicibus ipsis praeposita<sup>15</sup> nobis non fuerint praesentatae, propter quod non potuimus scire per nos, quid obiecerit<sup>16</sup>, vel quid responderit ad obiecta, sicque causa remissa non fuit<sup>17</sup> sufficienter instructa, [tunc] ad definitiuam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem causae ipsius iudicibus<sup>18</sup> conmissis sub hac forma, ut, vel si notorium esset, vel per ea<sup>19</sup>, quae iam dicta erant, constaret, quod praepositus S. Georgii electionis<sup>20</sup> tempore pateret vel in ordinibus, vel in<sup>21</sup> scientia, vel in<sup>22</sup> aetate defectum, qui eum iuxta canonum<sup>23</sup> sanctiones impediret ad huiusmodi officium promoueri, ei, subdito appellatiombus obstructo, non obstante ipsius absentia corporali, silentium imponentes, praeposito sanctorum Apostolorum praeposituram adiudicant eandem, et eum in possessionem corporalem

mittentes praecipit<sup>24</sup> facerent possessione quanc. Alioquin, quum in eum non solum plures, sed duae paene partes conuenerint<sup>25</sup>, et impeditentes cessantibus appareat<sup>26</sup>, quod eum bono zelo elegerint<sup>27</sup>, praepositi sanctorum Apostolorum electione appellatiōne remota<sup>28</sup> cassata, electionem<sup>29</sup> confirmant ipsius<sup>30</sup>, et ei facerent praeposituram assignari praeuictum, et de cetero tanquam praeposito responderi, [vniuersaliter etc. Dat. Lat. V. Id. Apr. 1203.]

CAP. XXIII.

Recipientes postulatam ad ecclesiam tanquam institutum vel administratorem ante aduisionem postulationis a superiore factam, privati sui potestate eligendi, et ad alios, licet pauciores, deuoluit potestas eligendi; et si omnes privati sunt, deuoluitur ad Papam in ecclesiis cathedralibus. Hoc die, secundum principalem intellectum, qui magis congruit literae.

Idem Canonici Maguntinensibus<sup>2</sup>.

Bonae memoriae C. Maguntinensi archiepiscopo<sup>3</sup>, episcopo Sabiniensi, uiam uniuersae carnis ingresso, quam rota uestra<sup>4</sup> se in curia dirisissent, et<sup>5</sup> quibusdam petentibus Wormaciensium<sup>6\*</sup> episcopum quibusdam uero uenerabilium fratrum nostrorum nunc archiepiscopum uestrum, tunc praepositum sancti Petri Maguntinensis, sibi eligentibus in pastorem, dilectus filius magister P. scholasticus Maguntinus cum quibusdam aliis pro<sup>7</sup> illis, qui Wormatiensium episcopum postularunt, procurator ad apostolicam sedem accessit; pro aliis<sup>8</sup> uero dilecti filii E. et R. clerici [Maguntini] uenerunt, quorum alter institutus fuit<sup>9</sup> procurator. Partibus igitur in nostra praesentia constitutis, et eis in consistorio nostro diligenter et sufficienter auditis, de fratrum nostrorum consilio uenerabili fratri nostro Praenestino episcopo, a sede apostolica legato<sup>10</sup>, dedimus in mandatis, ut, si eundem episcopum quoad temporalia uel<sup>11</sup> spiritualia recepisse constaret ecclesiam Maguntinensem, vel ministrasse in temporalibus aut spiritualibus in eadem, prout obiectum fuerat ca aduerso, postulationem factam de ipso, subdito cuiuslibet<sup>12</sup> appellatiombus obstructo, nunciaret irritam, *†* de gratia nostra concedens eidem, ut Wormatiensium sibi electione retineret. Nam de iure communi, quia praeter auctoritatem nostram transire praesumptis, utraque erat<sup>13</sup> spoliatus, ut [et] ea careret, quam conceperit arare, et<sup>14</sup> ea, quam superbe desperat. Quod si parere contemneret, utraque ipsam ecclesia denunciarit auctoritate nostra praeuictum. Deinde inquireret de ipsius<sup>15</sup> electione archiepiscopi diligenter ueritatem, et, si ei de vi, quam ipse et sui metuebant, constaret, e non obstante, quod post appellationem ad nos interpositam fuerat in ipsius electione processum, quam alii, qui appellati ad nos interpositae, ne<sup>16</sup> sine ipso ac sociis eius haberent in electione processum, non duxerint<sup>17</sup> deferendum, uti contra ipsum hac exceptione non possent, quia<sup>18</sup> frustra legis auxilium inuocat qui committit in legem, unde nec ab eis posse obici uidebatur, quod idem<sup>19</sup> esset a paucioribus secundum eorum assertionem electus, quam ipsi, appellationem ad nos legitime interpositam contententes, et praeter licentiam nostram recipientes episcopum memoratum, reddiderint<sup>20</sup> se indignos, electionem archiepiscopi<sup>21</sup>, dummodo nihil obstatet de canonice institutis, subdito appellatiombus obstructo confirmare<sup>22</sup>, *†* Quod si nec recepisse praefatum<sup>23</sup> ecclesiam quoad spiritualia et temporalia, nec in spiritualibus uel temporalibus ministrasse constaret episcopum memoratum, idem legatus audiret quae super postulatione ipsius et electione archiepiscopi proponerentur hinc inde<sup>24</sup>, testes utriusque<sup>25</sup> reciperet, et eorum depositionibus publicatis usque ad calculum sententiae definitiue procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram praesentiam destinaret, statuentes partibus terminum competentem, quo apostolice se consueperit praesentarent<sup>26</sup> sententiam recepturi<sup>27</sup>. Licet autem essent notoria, quae contra dictum Wormaciensem episcopum et eius fautores fuerant obiecta, praedictis tamen<sup>28</sup> legatus ad

TIT. VI. Cap. XXII. 5) Coloniensis: *Codd. coll. o. C. V. etc.* 6) diuisis etiam: *Ch. 7* H. I. *add.*: *post.*: *Ch. 8* de Laen, I. de Claustro, et G. de Valle S. Petri in Heterbach (Hesterbach: *C. 9*) habitibus sub eo tenore (*uult omnia, a Richter*) duximus etc. *C. 8* ut: *C. 9* add., auctoritate apostolica: *Ch. 10* depositiones festum hinc inde receptas et allegationes partis alterius sub sigillis suis ad. *ap. C. 10*. 11) pro se: *derst.*: *F. H. K. W. B. Reg.* 12) ergo: *Cob.* 13) tam aetate, quam dignitate ad ordine: *Reg.* 14) nec: *Cob.* 15) proposita: *Le. M. B. Reg.* 16) obiecerit: *o. responderit.* *F. H. K. W. B. Reg.* 17) fuerit: *C. Reg.* 18) illi: *ill. S. Geronis* (Geronis: *C. 9* et S. Severini praepositi uoluntis. *derst.*: *C. 9*) et diecano Buneusi (Bonensis: *C. 9*); *B. uenuti.* *Ch. 9*) duximus (*uult.*: *sub* ea forma: *C.*) committendam: *C. —* per ap. scripta mandantes eisdem, quatenus: *Reg.* 19) per iam acta: *Reg.* 20) in scriptis: *Cob.* 21) in: *derst.*: *Reg.* 22) in: *derst.*: *F. H. K. W. B. Reg.* 23) canonicis: *Le. M. B. Reg.* 24) cum pac.: *C. 25*) conuenerunt: *G. H. C. 25*) conuenirent: *Ch. 26*) appar: *H. C. 26*)

ret: *Cob.*; praesumi deberet: *Reg.* 27) elegerunt: *Ch.* 28) cessante: *C. 29*) add.: auctoritate nostra sufficit: *C. 30*) illis: *Reg.*  
 Cap. XXIII. 1) Resubstantia *s. Reg. Breu. V. 11; Ann. 2. (1. 5. 3); Comp. III. c. 8. h. l. (1. 6.) 2) Pothobis no. 1617; 3) olim ep.; 4) 4) canoniceorum Magunt. ocel.: *T. 5*) ea: *derst.* *T. Reg.* 6) Wormaciensium: *F. H. K. W. B. Reg.* et *se. d. m. c. p. 17.* 7) pro illis: *derst.* *T. 8*) alio: *Ch. 9*) fuerit: *Ch.* fuerat: *T. 10*) solis ap. sed. legato: *F. H. K. W. B. Reg.* 11) siue: *Cob.* vel sp. r.: *derst.* *T. 12*) cuiuslibet: *derst.*: *Ch. T. 13*) fuerat: *T. 14*) ac: *Ch. T. 15*) die: *T. 16*) nec: *Reg.* *Ch. 17*) ordo: *no. — process.* *addita sunt* a Remundo: *C. 17*) duxerunt: *Le. M. B. Reg.* 18) quoniam: *F. H. K. W. B. Reg.* 19) id.: *derst.* *T. 20*) reddiderunt: *Ch. 21*) add.: eiusdem: *T. 22*) fuis canonis: *T. 23*) praedictis: *Cob.* 24) inde: *derst.*: *C. 25*) huius (hinc inde: *derst.*: *C. 25*) utriusque partis: *Ch. 26*) representant: *C. 26*) representant: *C. 27*) receptorum: *Cob.* 28) tam: *derst.*: *Cob.**

in ore) cautelam multos et magnos testes recepit, ex ipsius archiepiscopi parte productos, qui super praedictis deposere  
 107. Unde ipse iuxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Warmaciensi cassavit, et electionem archiepiscopi memorati, quamvis<sup>29</sup> a paucissimis celebratam, curavit auctoritate apostolica confirmare, ipsumque ordinavit in presbyterum, et tandem in archiepiscopum<sup>30</sup> consecravit. Ipse autem humiliter ad nostram praesentiam accessit, suppliciter postulavit, ut pallium sibi, rediectis insignibus pontificalibus<sup>31</sup>, de consensu solis apostolice benedictionis conferretur. Verum quidam simplex<sup>32</sup> nomen ab adversariis eius ad se in apostolicum destinatus ex eorum parte apertus nobis etiam sibi potente literis praescribitur, per quas idem signatam canonice, quod praedictis legibus corruptus pecunia ipsam sedem obtinuit. Adhibet etiam, quod Misipaldi<sup>33</sup> eius pariter iraverunt, quod eum nunquam haberent<sup>34</sup> episcopum, et quod universi clerici, paucis exceptis, suo forebant electo. Quam autem super his coepissent deliberare cum fratribus nostris<sup>35</sup>, electio eiusdem archiepiscopi duo videbantur obstaré, rediectis quod a paucissimis, et post interpositam<sup>36</sup> a se ipso appellacionem videbatur<sup>37</sup> electus. Nam quum postulatione Warmaciensis episcopi fuerit praecedens appellacionis ratione cassata, archiepiscopi electio debebat etiam<sup>38</sup> ex eadem causa cassari. Sed contra, sicut superius est expressum, qui in appellacionem<sup>39</sup> deliquit, appellacionem contra eundem archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quod, etsi post appellacionem, non tamen<sup>40</sup> contra formam appellacionis fuisset electus archiepiscopus super dictis, quum appellaretur in hae forma, ne canonice Maguntiae residentis sine ipso ex sociis suis haberent in electione processum. Nec nocet, quod possit ex altera parte replicari: quia nec ipse et socii sui debuerat procedere sine ipso, quia ipsi appellacionem in quod<sup>41</sup> nos interpositam contentendo reddebant se indignos, et abisi fuerant iure suo. Unde, quum in Lateranensi concilio de his, qui quosdam personas indubitan eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos, et ex ecclesiasticis beneficiis tunc non veritatis se suspensos, illis per longum unius delicto nunquam indubitan ab electionis potestate excludantur, penes eundem ex sociis suis tutum ius renunciat eligendi. Quare, si nullo pacto in ipsum quum convenirent<sup>42</sup> convenissent, intelligendum est tamen, quod omnes, qui tunc eligere poterant, eligendum eundem. Contra legati vero processum hoc facere videbatur, quod non citatis<sup>43</sup> Warmaciensi episcopo et eius favoribus processisset. Porro iuxta canonice sanctiones excessus notorius examinatione non indiget, et pro his, quae a iudice sunt acta, praesumitur, quod omnia rite fuerint celebrata; quamvis et, quod citati non fuerint, non possent<sup>44</sup> de facili comprobari, quia negantis factum per<sup>45</sup> rerum naturam nulla est directio<sup>46</sup> probatio, quum, etsi quilibet de se posset asserere, quod aut eum citatio minime pervenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. Ad ipsum quomodo legatum, si voluissent, secure potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut [i] munium destinant<sup>47</sup>, quum<sup>48</sup> quominusmodum ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui secure ad eundem legatum accessit, et ad propria removit, quia et ipse legatus paratus fuerit secretum omniummodum providere. Nec obest, quod alia novicia dicitur appellasse, quia appellacioni renunciarat, et in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstarum fuisset appellacionis antiquum. Sed nec apparebat electio, quae contra formam legit quomodo possit obviare et probare, quum non procurator sufficiens, sed simplex ad nos contra praedictum archiepiscopum fuisset nomen destinatus. [Praeterea si appareret etiam, non esset oblativus audiendus, quum adversariis eius per praesumptionem, contemptum et blasphemiam audientia nostra se reddiderit indignus. Praesumptionem enim fuit, quod circa, iustitiam praedictam dignitate, alteri ecclesiarum spiritalium concilio copulationi, praeter auctoritatem nostram contra formam canonice non solam eligere, sed recipere praesumpserunt. Contemptus accessit et eo, quod post-

quam procurator eorum nostras literas reportavit, in quibus mandabatur expressé, quod si Warmaciensis episcopus Maguntium ecclesiam quoad spiritualia vel temporalia receperit, vel in spiritualibus vel temporalibus ministrasset in ea, ipsius postulatione cassaretur, et eisdem non crederet in dubium, sed potius manifeste constaret, quod Warmaciensis temporalia electo suo, sicut et ministravit in his, ipsius postulationem nunquam saltem, et si se assensum unanimum consensu facere, tenere parerunt, et consenserunt in ipsum, spirituale cum eo adulationem perpetrarent, quum et per munitionem ad nos ultimo destinatum electionem ipsius in publico consistorio postularerunt confirmari. Blasphemiam vero in eo fuerat subsentia, quod, ponentes in celo suo summam, legatum nostrum, qui fingebatur in illis partibus vice nostra, et qui prius etiam, quum assumere ad officium pastorem, multae religionis existeret, utpote qui in Clericali ordine fuerat prius abbas, quantum in eis credit infamibus, cum corruptum fuisse pecunia sunt iudicati.] Nos igitur, etsi propter auctoritatem iudicariam praesumamus pro his, quae acta sunt a legato, illi tamen plus<sup>48</sup> immittere rationi, quod adversarii archiepiscopi ex tribus causis praedictis se usque adeo reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri. Unde quod de ipso factum fuerat non poterat impelli per eos, quum etiam si electores eisdem partis<sup>49</sup> verita deliquissent, ut se reddidissent indignos, ad nos devoluta fuisset hac vice ordinatio ecclesiae Maguntinensis, quare<sup>50</sup> dictum archiepiscopum sine iuris<sup>51</sup> iniuria potuissimus eidem ecclesiae praeficere in pastorem, praesertim quum per legatum apostolice sedis fuisset in Maguntium episcopum<sup>52</sup> consecratus. Super his ergo<sup>53</sup> cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, de ipsorum consilio cassationem postulationis factae de Warmaciensi episcopo ratam habemus, electionem memorati<sup>54</sup> archiepiscopi confirmantes. [Dat. Lateran. X. Kal. April. 1202.]

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum docere, eligentem tamen in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietatis iuris eligendi ad illum pertinet.

Idem Clericis sanctae Agathes<sup>2</sup>.

Querelam, quam<sup>3</sup> dilectus filius G. 4 tituli sancti Vitalis nunc presbyter, tunc sanctus in A. in Aquino diaconus cardinalis per oeconomum ecclesiae vestrae, cuius idem cardinalis est gubernator, contra P. 2 nunc presbyterum, tunc vero diaconum ecclesiae sancti<sup>4</sup> Salvatoris, quae dicitur de Conradis, eorum hunc unumque C. Papa praecessore nostro super ecclesia ipsa<sup>5</sup> proposuit. C. 6 papa praecessor noster nobis, in minori officio constitutus, audiendum et examinandum commisit. Petebat igitur idem oeconomus praefatum<sup>6</sup> P. ab ecclesia sancti<sup>7</sup> Salvatoris, quum in praedictionem vestrae ecclesiae ad<sup>8</sup> iniuriam cardinalis praedicti occupare praesumpserat, removeri, quum ipsa ecclesia sancti Salvatoris pertineat ad ecclesiam sanctae Agathes pleno iure<sup>9</sup>, petens etiam pensionem sexdecim denarium Papiensem<sup>10</sup>, debitam ecclesiae sanctae Agathes, pro eadem<sup>11</sup> ecclesia Salvatoris de<sup>12</sup> Thermis<sup>13</sup> sibi restitui de novo subtractam. Praedictus vero P. clericus respondebat, quod ipse nullam iniuriam irrogaverat cardinali, nec in praedictionem ecclesiae vestrae<sup>14</sup> recuperat dictam ecclesiam, quum haec ad illum nullo iure pertineat, nec aliquam sibi debet<sup>15</sup> reddere pensionem; sed ipse per electionem eorum, ad<sup>16</sup> quem de antiqua consuetudine pertinet electio<sup>17</sup>, a cardinali sanctae Susanna, cui eadem ecclesia Salvatoris, tanquam capella suo titulo<sup>18</sup>, in spiritualibus est subiecta, canonice fuerat institutus. Quomodo ad suum assertorem probandum utraque pars multos testes produxisset, nos ab usque recepimus et examinavimus diligenter, quorum depositionibus publicatis disputationem ambigimus super illis. Sed antequam huiusmodi controversia

TIT. VI. Cap. XXIII. 29) quavis: quavis... celebr: adha sicut a Romano. 30) episcopum: EPISCOPUM. 31) simple: dest: tunc. 32) recipere: tunc in archiep: tunc. 33) nostrae: dest: tunc. 34) nihil: ad eodem ap: tunc. 35) videbatur: tunc. 36) et: dest: tunc. 37) appellacionem: tunc. 38) tamen: tunc. 39) tunc: tunc. 40) ad: tunc. 41) quum conv: dest: tunc. 42) quum magis: tunc. 43) quod dicebatur: tunc. 44) in bono s: tunc. 45) quum processisset: tunc. 46) present: tunc. 47) secundum: tunc. 48) de: tunc. 49) nulla est probatio: tunc. 50) quum esse: tunc. 51) per: tunc. 52) quum esse: tunc. 53) quum esse: tunc. 54) quum esse: tunc.

Cap. XXIV. 1) Restitutio ex Reg. Rom. VIII, 86. Comp. III, c. 3. h. i. 2) h. i. 3) quum: tunc. 4) quum: tunc. 5) quum: tunc. 6) Petrus: X, dest: tunc. 7) super eel: S. (S. dest: Reg.) Salv: C. Reg. 8) tunc: tunc. 9) adha sicut a Bonifacio VIII. 10) Coelestinus: X, proposuit ipse nobis: C. Reg. 11) ad praefatus: tunc. 12) removere: tunc. 13) sancti: dest: Reg. 14) ac: tunc. 15) plebanus: tunc. 16) nihil: tunc. 17) tunc: tunc. 18) tunc: tunc. 19) tunc: tunc. 20) tunc: tunc. 21) tunc: tunc. 22) tunc: tunc. 23) tunc: tunc. 24) tunc: tunc. 25) tunc: tunc. 26) tunc: tunc. 27) tunc: tunc. 28) tunc: tunc. 29) tunc: tunc. 30) tunc: tunc. 31) tunc: tunc. 32) tunc: tunc. 33) tunc: tunc. 34) tunc: tunc. 35) tunc: tunc. 36) tunc: tunc. 37) tunc: tunc. 38) tunc: tunc. 39) tunc: tunc. 40) tunc: tunc. 41) tunc: tunc. 42) tunc: tunc. 43) tunc: tunc. 44) tunc: tunc. 45) tunc: tunc. 46) tunc: tunc. 47) tunc: tunc. 48) tunc: tunc. 49) tunc: tunc. 50) tunc: tunc. 51) tunc: tunc. 52) tunc: tunc. 53) tunc: tunc. 54) tunc: tunc.

finem accipere potuisset, praefatus praedecessor noster debitum carnis exsolvit. Denique autem<sup>22</sup> utraque pars a nobis cum instantia postulavit, ut causam ipsam decidere dignaremur. Nos igitur, rationibus<sup>23</sup> utriusque partis diligenter auditis, et plenius intellectis, habito fratrum nostrorum consilio, dictum<sup>24</sup> P. ab impetitione oeconomii vestri, super electione ac institutione de se facta in ecclesia sancti<sup>25</sup> Salvatoris absolvimus, et super his praefato oeconomio silentium duximus imponendum, quum per testes idoneos nobis constititerit ostendere, quod populus in quasi possessione praesentandi clericum ad illam ecclesiam<sup>26</sup> existebat, quando ipsum presbyterum<sup>27</sup> ad illam elegit, et ecclesia eadem spectat ad titulum sanctae Susannae in spiritualibus plene iura, salva quaestione super iure patronatus inter ecclesias vestram, et populum saepe dictae<sup>28</sup> ecclesiae sancti Salvatoris. Quia vero per testes omni exceptione maiores fuit liquidum<sup>29</sup> comprobatum, quod pensio sexdecim denariorum Papiensium monetae fuerit<sup>30</sup> clericis ecclesiae vestrae pro ecclesia sancti<sup>31</sup> Salvatoris de Thermis<sup>32</sup> annuatim per multa tempora persoluta, sed de novo subacta, nos in eundem statum percipiendi pensionem<sup>33</sup> huiusmodi de ecclesia sancti<sup>34</sup> Salvatoris de Thermis<sup>35</sup> ecclesiam vestram decernimus<sup>36</sup> reducendum, et ad solutionem pensionis subtractae condemnamus<sup>37</sup> presbyterum antedictum, salva quaestione proprietatis inter ecclesias memoratas. [Dat. II. Non. Iun. 1205.]

## CAP. XXV. 1

Eligentes scilicet indignum privati sunt potestate eligendi in electione, quae primo occurrit faciendi.

## Idem 2.

Quum Wintoniensis<sup>3</sup> ecclesia pastore vacaret, archidiaconus<sup>4</sup> cum suis fautoribus Salubriensium<sup>5</sup> decanum, prior vero<sup>6</sup> et complices eius praecedentem Linconensem<sup>7</sup> in episcopum elegerunt. Quumque propter hoc partes ad nostram praesentiam accessissent, quoniam super serie rei gestae nova iudicium discordabant, testes utriusque recipi fecimus, et attestaciones iussimus publicari, quibus perspicatur intellectis, postquam ab utraque parte sufficienter existit allegatum, super ferenda sententia cum fratribus nostris deliberandum diligenter. Invenimus autem, electionem utramque fuisse contra formam canonicam attentatam, et ut de conurbationibus, appellacionibus et excommunicationibus taceamus, primam per inordinatam praesumptionem, secundam vero per violentum impressionem commiserimus esse factam; ideoque, via regia procedentes, utramque durimus erigente iustitia sententioibus irritandum. Post aliquot vero dies pars illa, quae praecedentem Linconensem elegerat, ad praesentium nostram accessit, quibusdam sub sigillo capituli protulit instrumentum, in quo continebatur expressum, quod Wintoniensis conventus viceis suis priori et quibusdam fratribus super electione pontificis in nostra praesentia celebranda commiserat, cisque plenam et liberam eligendi sibi pontificem committere potestatem, unde suppliciter postulabat a nobis licentiam eligendi. Nos autem alteri parti exhiberi fecimus instrumentum, quod quum fuisset ab omnibus comprobatum, quaesivimus, utrum isti cum illis eligere vellent, an potius sine illis. Qui habito consilio responderunt, quod salvis exceptionibus, quas contra illos habebant, ipsi cum eis electionem volebant unanimum celebrare. Licet igitur omnes in communi de faciendi electione tractaverint, quia tamen nequeverunt esse concordēs, infecto negotio ad nos habere recursum. Et hi quidem, qui praecedentem elegerant, [priorem] asserunt, quod illi, qui decanum elegerant, eligendi erant potestate privati pro illa maxime causa, quod hominem non legitime natus scienter eligere praesumpserunt, unde secundum Lateranensem<sup>10</sup> concilium et eligendi hac vice perdidant potestatem, et per

triennium ecclesiasticis beneficiis carere debebant<sup>11</sup>, suppliciter postulantes, ut super hoc interloqui dignaremur. Illi vero<sup>12</sup> taliter respondebant, quod, licet isti, quos elegerant, fuisset minus legitime natus, per gratiam tamen apostolicae sedis legitimari promeruit, et hoc asserunt se legitime probaturos. Nos igitur attendentes, quod isti post primam electionem admiserant illos ad celebrandum secundam, et quod decretum memorati concilii decrevit<sup>13</sup>, huiusmodi praesumptores una vice duntaxat eligendi potestate privatos, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non iam secunda, sed tertia concurrebat, ad eligendum illos censuimus admittendos, ita<sup>14</sup> ut procurator archidiaconorum sine monachorum praesentibus interesset. Cumque rursus in unum locum ad tractandum super electione facienda convenirent concenserunt, nequeverunt tamen in unum votum concorditer convenire, quoniam in hoc utriusque communiter<sup>15</sup> concordarunt, quod, nisi celebraretur electio eorum nobis, irreparabiliter detestandum Wintoniensis ecclesiae immineret. Verum, eo fidente<sup>16</sup> qui fecit utramque unam ad unanimum tandem concordiam redierunt<sup>17</sup>, praefatum praecedentem sibi prius consensu in episcopum dignatus. Nos autem, et<sup>18</sup> honestati nostrae<sup>19</sup> praevide recalescentes, et ecclesiasticae libertati, non prius electionem illam deinceps confirmandam, quam in consistorio nostro publice irrevocasset, quod nec per aliquam obligationem erant astricti nec per aliquam coactionem induti<sup>20</sup>, ut electionem huiusmodi celebrarent. Iuramentum igitur sic receptis, et electionem examinavimus et locum. Quumque per literas venerabilis fratris nostri, . . . Wintoniensis archiepiscopi, nec non aliorum<sup>21</sup> nostrorum, de ipsius ordinacione canonica et praerogative legitima nobis et fratribus nostris plenissime constitisset, et carissimus in Christo filius noster L. rex Anglorum illustris, cui libere animo, quantum possumus, cum honestate deferimus, sed et ex paternis eius literis nobis innotuit, suam praesentibus assensum, veteres regulariter concurrerunt, quia rectis dispositionibus nihil minus rei difficultatis debet afferri, ne gregi dominico deo desit cura pastoratis, electionem ipsam, de communis fratrum nostrorum consilio, durissime confirmandam. [Quocirca universitati etc. Dat. XI. Kal. Jul. Ao. VIII. 1205.]

## CAP. XXVI. 1

Eligens scilicet indignum in episcopum, est ob hoc suspensus a beneficiis ecclesiae per triennium, nec potest iterum ad dignitatem illius eligi vel assumi.

Idem Abbati Cisterciensi, R. et P. Monachis Fontis<sup>2</sup> frigidit<sup>3</sup>.

Per inquisitionem, quam de mandato nostro fecistis super statu episcopatus<sup>4</sup> et episcopi Tholosani, perspicatur intelleximus, quod Mascaron<sup>5</sup> cancellarius iuratus asseruit, se scivisse<sup>6</sup> pro certo, R. 7 olim Tholosanum episcopum et amicos ipsius ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam canonicis nominatim expressis, eosque sollicitasse precibus, ut ipsum elegerent in episcopum, seque vidisse pariter et audivisse, quando<sup>8</sup> praedictus episcopus, existens in domo S. Patri de Coquinis<sup>9</sup> recognovit<sup>10</sup> in quorundam canonicorum praesentia, se canonicis illis, qui adversari fuerant suae primae electioni, iurasse<sup>11</sup> in domo Aeternis<sup>12</sup> de Fontibus, credens pro certo, quod iuramentum illud illicitum fuit<sup>13</sup>, et praestitum, ut idem R. 11 elegeretur ex pacto, et quod ipsemet<sup>14</sup> post primum<sup>15</sup> electionem ipsius cassatam domum episcopalem eius nomine detinebat, recipiens quosdam redditus et proventus, quos de ipsius conscientia et consensu in eiusdem negotio expendebat. Quum igitur talem scienter in episcopum eligendo, sicut ipse suo iuramento firmavit, ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum, grave gerimus et molestum, quod dilecto filio Tholosano praeposito in episcopum Convennarum<sup>17</sup> electo idem Mascaron in praecipuum dicitur<sup>18</sup> substitutus<sup>19</sup>. Quocirca

Tit. VI. Cap. XXIV. 22) vero: C<sub>1</sub>; tamen: C<sub>2</sub>; 23) Nos igitur attestaciones et allegationibus (et al.): d<sub>1</sub>; de: C<sub>2</sub>; ac instrumentis: C<sub>1</sub>; 24) praedictum presbyterum: C<sub>1</sub>; 25) sancti: d<sub>1</sub>; 26) ecel.: d<sub>1</sub>; de: C<sub>2</sub>; 27) praedictum clericum: C<sub>1</sub>; Reg. 28) iure: 8. (d<sub>1</sub>; Reg.) Salvatoris: C<sub>1</sub>; Reg. 29) liquido: P<sub>1</sub>H<sub>1</sub>K<sub>1</sub>C<sub>1</sub> 30) fuit: P<sub>1</sub>H<sub>1</sub>K<sub>1</sub>C<sub>1</sub> 31) sancti: d<sub>1</sub>; Reg. 32) cf. supra vol. 16. 33) censuum: C<sub>2</sub>; d<sub>1</sub>; Reg. 34) s.; d<sub>1</sub>; Reg. 35) cf. supra vol. 16. 36) decernimus: M<sup>o</sup> Reg. 37) condemnavimus: C<sub>1</sub>; Reg. Cap. XXV. 1) Resolutum et Reg. Reg. VIII. 104. Comp. II. c. 10, h. l. (1. 6.). 2) Conventu Wintoniensis, et abbatibus, prioribus et universo clero Winton. dioecesis: Reg. Postlost no. 2349. 3) Wintonensis: P<sub>1</sub>H<sub>1</sub>K<sub>1</sub>C<sub>1</sub> 4) archidiaconus: Reg. 5) in Codd. nonnulli eade corruptum est. legendum esse: C<sub>1</sub>; Reg. 6) Salubriensium: 6) autem: C<sub>1</sub>; Reg. 7) Linconensem: C<sub>1</sub>; Reg. 8) qui: . . . cl.: d<sub>1</sub>; Reg. 9) vobis: qui: . . . et.: addit supra a Ragnando 10) statutum Later. concilii: C<sub>1</sub>; — cf. supra c. 7. 11) debeat: C<sub>1</sub>; 12) add.: C<sub>2</sub>; ex parte decani: C<sub>2</sub>; 13) decernit: C<sub>1</sub>; coll. c. 7.

C. Reg. 14) Reg. et ipso Reg. additimus quum tamen in C<sub>1</sub> inveniatur 15) concorditer: C<sub>1</sub>; 16) tamen: C<sub>1</sub>; 17) devenerunt: C<sub>1</sub>; 18) et: d<sub>1</sub>; de: C<sub>2</sub>; 19) vestrae: C<sub>1</sub>; 20) dicitur: C<sub>1</sub>; 21) et al.: C<sub>2</sub>; C<sub>1</sub>; Reg. XXVI. 1) Resolutum et Reg. Reg. VIII. 104. A. Moriquet. Annal. Cist. III. 446. S. 2. Comp. III. c. 11, h. l. 4, 6, 7. 2) Montis: P<sub>1</sub>H<sub>1</sub>K<sub>1</sub>C<sub>1</sub> 3) ad: sedis legitime: C<sub>1</sub>; Reg. — Postlost no. 2561. — 1) et episcopatum (et: d<sub>1</sub>; Reg. 5) Mascaron: Reg.; add.: cancellarius: C<sub>1</sub>; Reg. Mon. 6) vidisse 9) Coquinis: C<sub>1</sub>; 10) recognovit: M<sup>o</sup> Mon. 11) iuramentum praestitisse: C<sub>1</sub>; Reg. Mon. 12) Aeternis: C<sub>1</sub>; Attonis: Mon. 13) fuerit: C<sub>1</sub>; coll. coll. c. 10 (et praest.: d<sub>1</sub>; illicitum: C<sub>1</sub>; fuerit: C<sub>1</sub>; esset: C<sub>1</sub>) factum: C<sub>1</sub>; Illicium fuit et factum: Reg. Mon. 14) cf. vol. 7. 15) Reg. M.: C<sub>1</sub>; Reg. Mon. 16) primum: C<sub>1</sub>; Reg. 17) Convennarum: P<sub>1</sub>H<sub>1</sub>K<sub>1</sub>C<sub>1</sub> Reg. Mon.; communitur: C<sub>1</sub>; 18) asseruit: C<sub>1</sub>; Reg. Mon. 19) constitutus: C<sub>1</sub>; Reg.

dis. <sup>1</sup> et ad extrae p. apost. deo scripto mandamus, quatenus, eundem *Mascar* non a. ab officio praepositarum penitus amovet, factatis virum idoneum ad officium illud assumi. [<sup>1</sup> et ad electores etc. *Dist. II. Nov. Jul. Jo. VII. 1205.*]

CAP. XXVII.

Si non professus eligatur ad regimen ecclesiae regularis, cassatur electio, consistendo in contrarium non obstante.

Idem Priori sancti Frigidiani<sup>2</sup>, G. et C. 3  
Canonice Lucanensis<sup>3</sup>. G.

Quam causam, quae inter Bonum presbyterum et  
Illumin canonicum<sup>1</sup> ecclesiae sancti Petri Lucanensis vertitur  
super eo, quod dictus presbyter Bonus a maiori parte  
canonicorum eiusdem ecclesiae, praedicto B.<sup>2</sup> et quodam  
alio contradicentibus, in priorem, sicut dicitur, est electus,  
olim vobis duximus<sup>3</sup> committendam,  $\frac{1}{4}$  oves, sicut ex literis<sup>4</sup>  
vestris accepimus, partes citari curatis, et ineta manibus  
nostrum causam ipsam firi possitis canonice terminare. Quinque  
in vestra<sup>5</sup> esset praesentia constitutio<sup>6</sup>, dictus presbyter  
Bonus cum instantia postulabat, ut electionem de se<sup>7</sup> factam  
autoritate curiaris apostolica confirmare. Sed praefatus  
Bonus e contrario respondit, illum non esse dignum regimine<sup>8</sup>  
praedicti, etiam si ab electis simonice, quibus<sup>9</sup> ipsius  
electio non erat canonice<sup>10</sup> celebrata. Et, quia professus non  
erat, ipsam asserbat merito expellendam. Verum quam de  
simonia nihil fuisset probatum, ute aliqui contra modum  
electionis ostendunt, merito eos ratiocinantes ipsius ecclesiae privilegium,  
in quo condidit expressum, ut nullus illi<sup>11</sup> quilibet sub-  
reptionis astuta privaretur<sup>12</sup>, nisi quem frater communis  
consensus, et fratrum pars consilii sanctorum secundum Dei iuramentum  
et *S. Augustini* regulam, praesidentem eligendum. Quamvis  
autem<sup>13</sup> multi priores continue unus post alium in ipsa  
ecclesia per multa et longa tempora fuerint<sup>14</sup> non professi,  
quia<sup>15</sup> tamen praefatus presbyter B.<sup>16</sup> non est professus  
observantiam regularem, dubitatis<sup>17</sup>, et merito, nobis pro-  
cedere inconsultis contra privilegium solis apostolice concessum  
ecclesiae innotuit. Quia igitur<sup>18</sup> non<sup>19</sup> debemus  
attendere solummodo, quid<sup>20</sup> factum sit, sed potius, quid  
facti<sup>21</sup> faciendum, consultationi vestrae taliter respondemus,  
quod, quum secundum legem divinum<sup>22</sup> non sit in bove  
arandum et asino, nec quisquam debeat vestem induere de  
lana linoque<sup>23</sup> contextam, sublati<sup>24</sup> cuiuslibet appellationis  
obstantio irritatis electionem praedictam, et compellatis  
praefatum<sup>25</sup> presbyterum, aliosque clericos non professos, ut  
vel beati Augustini regulam in eadem ecclesia<sup>26</sup> constitu-  
tamentum profiteantur et servent, aut ipsam ecclesiam omnino  
dimittant. [*Conradobles<sup>27</sup> etc. Dist. Forciani VIII. Id.  
Jul. 1203.*]

CAP. XXVIII.

Non sicut vel appellatio eius, cuius non interest, electionem non impedit.  
Sed si vel invocans contentum, et prosequente contentum, cassatur electio  
etiam confirmata; et potest prosequi, nisi consensit electio; quod  
potest etiam ex post facto. H. d. usque ad G. Super eo. — S. I. Episcopus,  
dum celebratur missa consecrationis missae, vel archiepiscopus ante receptum  
pallium, ordinis conferre non debet. H. d. usque ad ver. quod autem.  
I. 2. Item vers. non summatur, tum propter diversitatem lectionum, tum  
quia non facit ad titulum. Alb.

Idem I. tit. sancti Stephani in Celio monte Pres-  
bytero cardinali apostolice sedis Legato<sup>2</sup>.

Quod, sicut ex literis tuis<sup>1</sup> [austro iuxta apostolatus praesentibus accepimus, post multos labores maris et herae, ac diver-  
sitate gentium ad amonem tibi legationis officium exprobatum  
prospece per Dei gratiam pervenisti, et *Hebraeorum* ecclesiam  
studuisti pro posse in rados reformare, sicut ipsa operis exhibitio  
manifestat, gratum geramus admovendi et acceptum, et tunc sollicitudinis  
studium plurimum in Domino commendamus. Verum  
ecclesiam *Armeniarum* negotium, quod tibi celebrata arduum et  
difficile, sine nostro voluisti consilio terminare, sed nobis eiusdem  
diversi negotii seriem tuis literis intimatum, ut ex vestris postmo-

dum descripto cognosceres, qualiter tibi foret in ipso negotio pro-  
cedendum. Sicut enim in tuis perspicimus literis contineri, bonae  
memoriae *Armeniarum* archiepiscopo rium universae curiae in-  
gresso, a iustitario regio vocatus fuit archidivinus *Armeniarum*,  
et pro substituto pontifice, in egeri par visset aliquatenus  
impediri, suffraganeum *Armeniarum* ecclesiae connoverat, et  
omnes illos, qui ad faciendum concordentiam deberant convenire;  
ut sic per eum, et dicebatur, omnes vocati fuerunt; sed pauci  
apud villam de *Ponte*, ad quos pertinebat electio, convenierunt,  
duo fideliter suffraganei *Armeniarum* ecclesiae, abbas de *Mellifontis*,  
qui privilegium demonstrabat, se primum in electione vocem  
habere, ac praedictis archidivinus *Armeniarum*. Qui deliberato  
consilio in tres personas, ut dicitur, convenierunt; in *Mohusum*  
eidelicti episcopi, qui miss erat ex suffraganeis, in archidivino  
canonice *Midae*, et magistrum *Manfredum*, regium capellanum.  
Tunc vero de duobus episcopis, qui ad talem nominationem  
convenere requisitis, firmiter asserbat, quod interfuit illi electioni,  
sed tacuit, ne praebuit in ipsa electione consensus; alius e con-  
trario asserendibus, quod ipsam consensusse crediderunt, quia  
interfuit et nullatenus contradixit. Postmodum autem, plurimis  
diebus elapsis, praefatus archidivinus *Armeniarum* apud *Armeniam*  
episcopus suffraganeus connoverat, et omnes convenientes  
in ipsam metropolim, exceptis *Mohisum* episcopo et abbate *Mellifontis*,  
qui nulla ratione per *Hibernenses* illuc poterant convenire,  
abbatem canonicorum regularium de *Beney* in archiepiscopum  
elegerunt, et ipsam, sicut consueverunt esse dicebant, sequenti die  
dominica in episcopum consecraverunt; qui post institutionem  
suam, antequam missarum solvemur facerent, quendam in  
aglythum ordinari, et administrare praesumpsit. Quumque  
ipsam super hoc graviter roboraveris, dicebat ipse, ac confitebatur  
alii de partibus ipsis, quod talis consuetudo erat haec in  
*Hibernia* observata. Contentio vero maxima ex electione huius-  
modi erat inter *Hibernenses* et *Anglicos*, quoniam *Anglici* firmiter  
asserabant, se nolle potius *Hibernensium* aliquem curam esse  
archiepiscopum, nullatenus quendam *Anglici* et *Hibernici* asserant,  
quod, si *Anglicos* praeficeretur *Armeniarum* ecclesiae, non  
procederet utiliter ipsae ecclesiae ex totius terrae quieti. Post-  
modum autem, quum dicto electo administrato per te interdixit  
fuisset, et concessa archidivino metuo, et omni suffraganeorum  
obedi, quod quendam tabulam argenteam distraxerat ab  
ecclesia *Armeniarum*, quae illa tandem confessus castrum tabulam  
ipsam ab *Armeniarum* clericis et laicis percipisse, ac vendidisse pro  
XXV. marcibus eandem, sed firmiter promittit, quod quicquid de  
ipso contingeret, ipsius ecclesiae super hoc indubitanter praer-  
caveret. Significatis praeterea nobis, quod facta prima electione  
apud villam de *Ponte*, ne quid foret in praedictionis illius elec-  
tionis et dignitatis regis, qui assensum suum in electionibus  
asserit requirendam, ad nostram fidem antedictam appellatum.]  
Nos igitur, liberam hauriri tenere diligenter inspecto, sex in eis  
perspicimus contineri, quorum tria contra praedictam electionem  
et alia tria contra eius electionem favore videbantur. Primum,  
nominatio<sup>1</sup> facta de tribus, quum in literis tuis aliquatenus electio-  
num appellus, contra quam, si electio vera<sup>2</sup> fuit, aliquatenus cas-  
saretur, non deberet<sup>3</sup> aliqui aliquatenus attentari. Secundum,  
appellatio interposita, quae si legitima fuit, sequentem electionem  
penitus impedit. Tertium, quod *Mohisus*<sup>4</sup> episcopus et abbas  
*Mellifontis*, qui interesse deberant, ad electionem minime con-  
venierunt. Unde si contenti fuerunt vel alter vel ambo, plus  
eorum contentum, quam multorum contradictio praedictam elec-  
tionem debuit impedire. Quartum, quia praefatus abbas sic<sup>5</sup>  
electus ante confirmationem obtentam administrare praesumpsit.  
Quintum, quia<sup>6</sup> in die consecrationis suae ordinis celebravit,  
quam nonnullum pallium obtinuit. Sextum, dilapidatio<sup>7</sup>, quia  
tabulam argenteam alienare minime fornicari<sup>8</sup>. Verum quum  
ex prima electione<sup>9</sup>, quae facta est<sup>10</sup> de tribus, dicenda  
videtur<sup>11</sup> potius nominatio<sup>12</sup>, non nisi quattuor de omnibus, ad  
quos electio pertinebat, fideliter sit suffraganei ecclesiae *Armeniarum*  
et praedictis abbas *Mellifontis*, et archidivinus *Armeniarum*  
connoverunt<sup>13</sup>, et ex illa tali nominatione nihil iuris

Tit. VI. Cap. XXVII. 1) Instabulum ex Reg. Broy. VI. 112.; *Athen.* 9.  
2) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 2) *Tribunus* *PHILM. l. 1. c. 1. c. 2.*  
3) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 4) *Dist. 12. c. 1.* 5) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 6) *Dist. 12. c. 1.* 7) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 8) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 9) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 10) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 11) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 12) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 13) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.*

dictum; *Mohisus* 28) in eadem ecclesiam; *Ob* 29) monitione praesumptis per censuram ecclesiasticam; appellatio postposita, compromittens; T.  
Cap. XXVIII. 1) Instabulum ex Reg. Broy. V. 83. *Athen.* 8. (1. 6.) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 2) *Dist. 12. c. 1.* 3) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 4) *Armeniarum* etc. *Ob* 5) electus; T. 6) vers; *Ob* 7) nihil; T. 8) nihil; *Ob* 9) nihil; *Dist. 12. c. 1.* 10) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 11) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 12) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.* 13) *Comp. III. c. 12. h. l. 1. 1. 6.*



acquisitum fuerit nominatis, licite procedi potuit<sup>19</sup> ad electionem regulariter celebrandam, praesertim in<sup>20</sup> ecclesia Armachana, quum iuxta<sup>21</sup> constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali ecclesia debeat electi celebrari<sup>22</sup>. Nec talis appellatio interposita electionem illum potuit<sup>23</sup> impedire, quum in ea nihil attentatum fuerit in praedictum regiae dignitatis, quia non simplex<sup>24</sup> nominatio, sed solennis electio debet principi praesentari, ut postulationi<sup>25</sup> praestet assensum, etsi secus aliquando<sup>26</sup> per usurpationem aliqui factam abusive<sup>27</sup>. Si autem praefati Mirindensis<sup>28</sup> episcopus et abbas Mellifontis, qui interesse debebant<sup>29</sup>, non contempti fuerint, sed ad electionem vocati, si tamen sine periculo poterint<sup>30</sup> convocari, sive nequiverint sive noluerint ad electionem celebrandam accedere<sup>31</sup> ipsorum absentia non potuit electionem impedire, † quoniam, si ad locum illum inter Iberienses secrete non poterant proficisci, nec ceteri ad illum locum inter Anglicos tunc poterant convenire, propter quod<sup>32</sup> tibi super hoc credimus veritatem diligentius impurandum, et si eos vocatos fuisse constiterit, si vocati<sup>33</sup> absque periculo poterint<sup>34</sup>, et illis noluisse, vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, propter eorum absentiam, si communio aliud non obtulit<sup>35</sup>, electio ipsa non debet aliquatenus irritari. Quodsi eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos, infamanda erit penitus electio taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis diligenter admoniti curaverint consentire<sup>36</sup>. † Ceterum, quum, antequam tu ad partes Iberienses<sup>37</sup> pervenisses, illa fuerit electio celebrata, et electus ipse statim coepit ministrare, tu satis id potes sub dissimulatione transire, quum id, sicut nosti, de metropolitano Angliae, Franciae<sup>38</sup>, Almaniae et aliarum partium renotatum, qui concordiiter suae electi, Romana ecclesia punitur, ecclesiastica utilitate pensata, quia, si tanto tempore, quousque posset electio confirmationem cum pallio a sede apostolica obtinere, regula non reciperet, ecclesia, quae interim administratur<sup>39</sup> curat, non modicum incurret detrimentum<sup>40</sup>. §. 1. Super eo autem, quod in die consecrationis suae, antequam missarum sollemnia finirentur, acolythum ordinavit, pro tali excessu esse corripias et castiges, nisi forte hoc esse de antiqua consuetudine cognoveris ecclesiae Armachanae. De qua si tibi constiderit, quod nunc factum est propter simplicitatem et ruditatem gentis illius poteris misericorditer sustinere. Districte<sup>41</sup> tamen ex parte nostra prohibeas, ne de cetero aliquid simile attentetur, quum solus Romanus Pontifex, qui, sicut nosti, ante hymnum angelicum consecratur, et postmodum ipse missarum sollemnia incipit et pericit consecratur, in die consecrationis suae valeat ordines celebrare. Ceteri vero, qui inter epistolam et evangelium consecratur, qui consecrati<sup>42</sup> concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis, non debent tunc ordines celebrare. Praeterea quum non liceat archiepiscopo sine pallio convocare concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, et episcopos consecrare, multum profecto praesumit, qui, antequam impetret pallium, clericos ordinare festinat<sup>43</sup>, quum id non tanquam simplex episcopus, sed tanquam archiepiscopus facere videatur. §. 2. Quod autem tabulam argeam dicitur<sup>44</sup> vendidisse, dummodo ecclesiam Armachanam, sicut promissit, reddat indemnem, aequanimitè poteris praeterire, quum id de cleri et<sup>45</sup> populi processerit voluntate. Sane secundum ea, quae nobis tuis literis intimasti, tibi prescripto modo ducimus rescribendum; sed quum tu<sup>46</sup> de circumstantiis eiusdem negotii habere referas notitiam plenariam, et nos de discretione tua plurimum confidimus<sup>47</sup>, in isto et aliis negotiis, te sic credimus auctore Domino processurum, quod tuae sollicitudinis prudentia merito poterit commendari, et tua legitimo ad honorum et commodum sedis apostolicae multipliciter redundabit. [Postquam autem literae etc. Datum. . . . 1202.]

CAP. XXIX.<sup>1</sup>

Electio per minorem partem capituli facta non tenet, nec per sub-sequenter consensus ratificari potest. Hoc differt secundum communem intellectum.

Idem Toletano Episcopo, et Sagonensi et de Ardenna<sup>2</sup> abbatibus.

Auditis et intellectis meritis causae de duabus electionibus celebratis in ecclesia Baiocensis<sup>3</sup>, unam<sup>4</sup> de G.<sup>5</sup> archidiacono, et alteram de R.<sup>6</sup> subdiacono<sup>7</sup> invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Quum enim<sup>8</sup>, inquisitis voluntatibus singulorum, decanus cum paucioribus in ipsum<sup>9</sup> R.<sup>10</sup> et cantor cum pluribus in dictum G.<sup>11</sup> archidiaconum convenissent, solo cantore postmodum<sup>12</sup> quendam alium, videlicet magistrum R. de Algeidus<sup>13</sup> nominante, ad nostram vim audientiam appellatum, ne decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius capituli, vel maioris et sanioris partis ipsius, ut discordiae unum, quae unum redhibitor aperta, per appellationis obstaculum clunderetur. Ipse vero decanus, non habito consensu maioris partis capituli, sed longe minoris, subito in electionem<sup>14</sup> prorupit, appellans, ne quis contra ipsam electionem aliquid attentaret, quamvis asseveret<sup>15</sup>, quod electioni factae statim<sup>16</sup> plures alii consenserunt; quum tamen ex postfacto nequiverit convalescere quod ab initio non valebat, quoniam electio, quae fuerat irrita ipso iure, per subsequentem consensum, maxime<sup>17</sup> appellatione pendente, non poterat esse rata. Ergo<sup>18</sup> ad propria recedentibus, cantor et alii, qui remanserant in capitulo, post illam electionem nondum cassatam, et appellatione ad nos interpositam, a nominatione dicti<sup>19</sup> archidiaconi recedentes, de novo praefatum<sup>20</sup> subdiaconum absque Romani Pontificis<sup>21</sup> vel etiam<sup>22</sup> metropolitani proprii conscientia, quum subdiaconus esset, non solum eligere praesumpserunt, verum etiam pulsatis campanis cum processione solennitè, cantando hymnum, in ecclesiam deportare. Nos igitur his et aliis, quae eorum nobis fuere proposita, diligenter auditis, de communi fratrum nostrorum consilio electionem utramque duximus irritandam. [Per apostolica etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. X. Kal. Maii Ao. VII. 1205.]

CAP. XXX.<sup>1</sup>

Potestas data compromissariis ad eligendum praetatum, re non integra revocari non potest, et desinit res esse integra, postquam compromissariis coeperunt habere tractatum.

Idem Grandissylvae et Bellaeperticae Abbatibus<sup>2</sup>.

In causis, † quae apostolicae<sup>3</sup> sedis deferuntur examini iura debent subtiliter observari quia quod in una causa per Romanum Pontificem indicatur in aliis causis forum tribuit iudicandum. Nimirum quum in ecclesia Tholosana ex parte<sup>4</sup> duo per discussionem capituli sui, videlicet venerabilis frater noster episcopus Canevarum, et dilectus filius R. archidiaconus Agencensis<sup>5</sup> nominati fuissent, et R. canonicus<sup>6</sup> N. Licerii, B. archidiaconus, et R. canonicus<sup>7</sup> S. Stephanus Tholosani pro parte dicti episcopi, pro parte vero altera dilectus filius magister P. de Ramo et G. socius eius ad nostram praesentiam<sup>8</sup> accesserunt, quibus venerabilem fratrem nostrum Abbatem episcopum et dilectum filium H.<sup>10</sup> fil. S. Martini presbyterum cardinalium deputavimus auditores. Corum quibus proposuerunt iuvenci praevecti, quod, Quum capitulum Tholosanensis<sup>11</sup> ecclesiae ad tractandum de electione episcopi convenissent<sup>12</sup>, duos<sup>13</sup>, scilicet R. de Ponte, et M. cellerarium, elegerunt, ut quinque de eodem capitulo eligeret electores, qui praestito iuramento de substituendi pontificis electione tractarent, et a singulis de capitulo statutum est et concessum<sup>14</sup>, ut ille<sup>15</sup>, quem illi

TIT. VI. Cap. XXVIII. 19) poterunt: CaeT 20) in . . . Anu.: dert: T 21) of. Inst. XXIII. c. 1. 22) add.: et infra: Cb 23) poterit: T 24) simpliciter non, sed sollemniter et: Cb; quod non simpliciter: Ca 25) postulat: B; postulatione: GHbVg; postulato: Mch 26) aliquo: Reg. 27) add.: et infra: Cb 28) leg. est: Midensis: GHVh Reg. (Mch) 29) verba: qui . . . deb.: addita sunt a Regano: 30) poterunt: CaeT 31) attendere: T 32) hoc: Cb; hoc quod: Vg 33) voce: dert: P 34) poterunt: Cae poterat: T 35) obstat: Ch 36) add.: et infra: Cb 37) illas: T 38) et Franc. et Al.: Cae 39) administratione: CaeT 40) fuit canonicus: T 41) districta: Richt. urb 42) consecrator: Laucheg Reg.: consecrator concelebrat: Cb 43) praesumit et fecit: Cb 44) asserunt: Cb Reg. 45) yr: Cb 46) tunc dert: CaeT 47) confidimus: Cb.

Cap. XXIX. 1) Restitutio ex Reg. Breg. VIII. 35. Comp. III. c. 14. h. l. (1. 6.) 2) legendum est: Dolensi (GHVh) de: et Savignico (Savigneco) PVLH(Cadg) et de Ardenna abbatibus: Reg. — Posth. no. 2472. — 3) Lin-

coensis: Cae — 4) ma. . . . altera: Pq Reg. 5) W: PVLHob: R: Ceph: Roberto: Reg. 6) magistro R: P: mag. Roberto: Reg. 7) subdi: dert: Pde — 8) en: dert: Cb 9) ipse: dert: C Reg. 10) Robertum: Ch 11) W: G Reg. (dicit: dert: Cb Reg.) 12) verba: postmod. . . . videl.: addita sunt a Regano: 13) leg.: Ablegius: Ceph Reg. 14) electione: Cb 15) asserent: Ceph Reg. 16) stat: dert: Cae: postea: Cb 17) max.: dert: C Reg. 18) iugiter: Cb Reg. 19) W: C Reg. 20) magistrum R.: Cb 21) et: dert: Cb.

Cap. XXX. 1) Restitutio ex Anu. 3. (1. 5) Comp. III. c. 15. h. l. (1. 6.) 2) Item episcopo et Grandissylvae et Bellaeperticae abbatibus: C — ser: no. 1201. — Posth. no. 1401. 3) ad apst. sedem et infra: C 4) add.: pastore: Cb 5) Anp. . . . non in eod. corpore est: C 6) et . . . Aget.: dert: T; dilectus filius R. (et: dert: Cb 7) B: Cae 8) add.: ecclesiae: Cb 9) audientiam: Cae 10) H: dert: Cb 11) Tholosana: M Reg. 12) convenissent: Cae 13) add.: canonicos: Cb 14) consensum: Cb 15) illum: Hic

quod non orditer, vel tres ex illis eligerent, ab eis<sup>16</sup>, si<sup>17</sup> persona esset idonea, pro episcopo sine contradictione aliqui<sup>18</sup> haberetur. <sup>¶</sup> *Et etiam statutum fuit expresse, quod, si aliquis electus ex his tribus personis conuenire non possent, tribus electis et electo quocumque ratam haberent.* Postmodum vero, quum a praedictis duobus quinque electores electi fuissent, et ad tractandam de electione<sup>19</sup> secessissent in partem, et non possent<sup>20</sup> omnes in unam pariter concordare<sup>22</sup> personam, tres ex<sup>21</sup> eis conuenierunt in praedictum episcopum Conueniarum, qui<sup>24</sup> erat archidiaconus ecclesiae Tholosanae, et eorum<sup>25</sup> praesentatione nominationem ipsius, cum sub praesentatione apostolica posuerunt, et deinde<sup>26</sup> electionem<sup>26</sup>, quam de postulando eodem episcopo fecerant, capitulo publicant; ad reliqui duo subsequenter tertia die cum paucis de capitulo, reliquis absentibus, elegerunt praedictum archidiaconum Agennensem. <sup>¶</sup> *Miserant insuper praedicti R.<sup>27</sup> et alii nonnulli monachi, quod<sup>28</sup> a dilecto filio L.<sup>28</sup> fil. S. Priscae presbitero cardinali apostolice sedis legato<sup>30</sup> fuit ex parte illa specialiter nunciis destinatus. Et quoniam episcopus ipse postulandus erat a nobis, et legatus uoluit conuenire deui et transfereudi cum potestate in habebat, quoniam huiusmodi dispensatio seculi diuinae apostolicae reseruitur, in qua<sup>31</sup> contra facta, nostram<sup>32</sup> iudicantiam appellauerit. Nunciu vero praedicti archidiaconi eorum penitentibus audientibus et contrario responderunt, quod, quam praedicti quinque electores, in quos totum capitulum eligendi transferebat<sup>33</sup> postulationem, seorsum de electione tractantes, inter se dissiderent<sup>34</sup> ita, quod contentiose voces eorum a fratribus, qui remanserant in capitulo, auditate fuissent<sup>35</sup>, capitulum, ipsos<sup>36</sup> propter huiusmodi contentiones suspectos habentes, ad eos duo de canonicis destinauerunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra et praedicti legati, ne ulterius in facto procederent. Et ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, reuocauerunt, mandantes<sup>37</sup> eis, ut redirent ad capitulum, et pariter cum aliis fratribus de electione tractarent, et huiusmodi reuocationi duo ex ipsis electoribus adhaerentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus, cum nunciis capituli ad ipsum capitulum sunt reversi. Sed alii tres, usque ad fores capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum vero, illorum absentium adiutoribus, quum tota die illa ipsorum praesentiam expectasset<sup>38</sup>, subsequenti die campanam pulsari fecerunt, sicut<sup>39</sup> moris est, ad capitulum congregandum, et<sup>40</sup> praedictis tribus cum paucis complicibus suis sese contumaciter absentantibus, prior, sacrista et minor cellarius ecclesiae sancti Stephani, qui specialiter super hoc praecipiti absentis iudicium in habebant, cum maiori et saniori parte capituli, conuocatis abbatibus, prioribus et monachis et aliis ceteris religiosis, elegerunt in episcopum<sup>41</sup> archidiaconum supradictum. <sup>¶</sup> *Et elegerunt etiam eundem archidiaconum nunciu literas praedicti legati, quae nobis super hoc<sup>42</sup> destinatae. [Quarum erat contentio, quod quum capitulum Tholosanum de electione iustitifici tractatum haberet, quibusdam episcopum Cauennarum, reliquis archidiaconum Agennensem eligentibus, in duos sua uota diuisit, et ut ipso electio fuit illi a partibus diuersis diuersis temporibus praesentata.] et infra. Quom<sup>43</sup> autem praedicti multo tempore peruenissent nobis et iustitibus nostris fideliter retulissent, nos memoratum legatum ipam intentionem<sup>44</sup> in hoc facto habuisse pro certo credidimus. Et ex ipso iam tenore litterarum suarum intelleximus, cum<sup>45</sup> circumuenitum fuisset, et per subreptionem, facta certitate, peruenissent archidiaconi et electionem quocumque ab eo facti obtinuerunt, quum in ipsis litteris<sup>46</sup> non expressisset formam postulationis. Quum vero postulat<sup>47</sup> de episcopo Conueniarum, quae praeter esset, et facta erat per eos, in quos totum capitulum eligendi transulerat potestatem, propter quod unanimiter de consensu totius capituli intelligitur esse facta<sup>48</sup>, quam potestatem, quam res non esset<sup>49</sup> integra, qua in tractatu iam processerant electores, et tunc, duobus discordantibus<sup>50</sup>, conuenient in unam personam, capitulum minime potuit reuocare, praesertim ex illa causa, quae<sup>51</sup> illi quinque erant discordes,**

quam in translatione potestatis illius<sup>53</sup> manifeste fuisset expressum, quod, si illis quinque contingeret dissidere<sup>54</sup>, electionem trium tantum haberent<sup>55</sup> et firmam. Praeterea liquet, eundem<sup>56</sup> legatum fuisse deceptum, quoniam in commissione sua, praetermissa de electione episcopi, qui erat a nobis subreptione postulantibus, inquisitionem de sola electione archidiaconi sui forma superioris expressa commisit, super quibus nequaquam taliter processissent, si quidem ex ordine, prout fuit in veritate processum, sibi enterata fuisset. Unde, communicato fratrium nostrorum consilio electionem ipsam archidiaconi non ex rebus vel culpa personae ipsius, sed ipsius processum rursus minus canonice esse capuoribus, et ipsam legatum multipliciter circumuentum, detrimimus<sup>57</sup> penitus irritandum<sup>58</sup>. Quocirca discretioni vestrae per apostolicam scriptam mandamus et districte praecipimus<sup>59</sup>, quatenus, si<sup>60</sup> personam ipsius episcopi utilem et necessariam inuenieritis ad regimen ecclesiae Tholosanae, et idoneam tam scientia literarum, quam suae conversationis exemplo ad haereticorum perfidiam de Tholosana diocesi exstruendam, quae ibi pro negligentiam praesulum<sup>61</sup> miserabiliter et damnabiliter hactenus pullulauit, et si rebus illa considerari, transeundi ad ecclesiam Tholosanam, propter urgentem necessitatem, et eorundem utilitatem auctoritate nostra, sublato cuiuslibet contradictionis et appellacionis obstaculo, ei licentiam tribuitis; alioquin, ipsius postulatione repulsa, capitulum eiusdem ecclesiae auctoritate apostolica inuigilatis, ut personam ad hoc idoneam eligant in pastorem.

CAP. XXXI.

De consuetudine potest canoniorum electo ad solam capitulum pertinere. Hoc dicit, et solet quodlibet allegari.

Idem Episcopo Florentino.

Quom<sup>3</sup> ecclesia Viteruana debito canoniorum obsequio longo fuisse tempore destituta, reuerabilis frater noster Viteranus episcopus, uolens ministrorum defectum in eadem ecclesia restaurare, canonicos quosdam elegit, et instituit in eadem, quos residentes canonici recipere noluerunt, asserentes, quod talis electio fuerat in eorum prauidicium attentata. <sup>¶</sup> *Quinque super hoc suam ad nos ipse episcopus quereimoniam destruxit, eorum ipsam tibi commissis iure canonico terminandam. [Partibus autem in tua praesentia constitutis, idem episcopus a te pro suam petit responsalem, ad dilectos filios, magistrum Matheum, Ildebrandum, Placitum, Thomaenum et Sotfredum ab inuicia, nec ipsi super electione canoniorum Viteruanae ecclesiae inferunt, prohiberes, et ut ipsam iure electionis ut libere putauerit, nec ipsi eligenti, rei uolenti eligere contradicant, nisi reus idem episcopus, quod ius eligendi canonicis ad ipsam multipliciter pertinebat. Iure siquidem communi hoc sibi complete proponat, quia, secundum quod sacrum canonum statuto declarat, in sua ecclesia dispositionem, provisionem et institutionem episcopus plenum habet; nam, etsi subditior quisquam in suo officio et honore praecedat, episcopus tamen prior est et ualidior in cunctis. Proposui etiam, quod ex approbata consuetudine communicatione electio ad ipsam in eadem ecclesia pertinet, sicut ad praedictos ceteros regnum, qui rel per se vel cum sociis conueniunt electionem facere clericorum. Sed, etsi dubium esset, cuiusmodi consuetudo in talibus seruetur, habenda, ad sedem esset apostolicam reuerentiam, quum in aliis ecclesiis, quae sunt metropolitano subiectae, in huiusmodi dubiis et consuetudinibus metropoles recuratur. Unde, quum apud Romanam ecclesiam solus summus Pontifex eligat cardines, canoniorum electionem in sua ecclesia idem episcopus ad se solum proposuit pertinere. Allegabat insuper, quod etsi nullo iure talis ad ipsam pertinisset electio, propter canoniorum tamen negligentiam eligenti auctoritas ad ipsam fuerat deuoluta. Sicut siquidem constitutionibus esse permissum, ad episcopos quilibet pastoraliter diligentia suorum supplere negligentiam clericorum. In Lateranensi quoque concilio noscitur esse statutum, ut, quum donato dignitate vel beneficio ad capitulum pertinet, si infra sex mensium spatium conferre distulerit, hoc episcopus cessatur.*

Tit. VI. Cap. XXX. 16 ab eis; abbt. i. Romualdo. 17) dicit: Quod... post. i. addita sunt a Romualdo. 18) factus C. 50) erat: T. 51) dissidentis: C. 22) conuenire: B. 23) ex eis; dest. C. 24) quibus olim: C. 25) multi episcopi memorati: L. 26) ab eis; dest. C. 27) quod ad: T. 28) L. 29) L. 30) L. 31) quid; dest. T. 32) ad nos: C. 33) transierunt: C. 34) discordant: C. 35) discordant: T. 36) fuerunt: C. 37) ipsius; supplet: C. 38) mand.: C. 39) supradicti: dest. T. 40) quod ad: B. 41) et: C. 42) ad nos: C. 43) quum: C. 44) praedicti R. in ep. elegerunt: C. 45) ad nos: T. 46) quum: C. 47) huius: dest. T. 48) in electionem (in h. fact. dest): C. 49) habent:

tes: B. 50) emat: dest: B. 51) R. sicut: C. 48) rebus: Quia... post. i. addita sunt a Romualdo. 49) factus C. 50) erat: T. 51) dissidentis: C. 22) conuenire: B. 23) ex eis; dest. C. 24) quibus olim: C. 25) multi episcopi memorati: L. 26) ab eis; dest. C. 27) quod ad: T. 28) L. 29) L. 30) L. 31) quid; dest. T. 32) ad nos: C. 33) transierunt: C. 34) discordant: T. 35) discordant: T. 36) fuerunt: C. 37) ipsius; supplet: C. 38) mand.: C. 39) supradicti: dest. T. 40) quod ad: B. 41) et: C. 42) ad nos: C. 43) quum: C. 44) praedicti R. in ep. elegerunt: C. 45) ad nos: T. 46) quum: C. 47) huius: dest. T. 48) in electionem (in h. fact. dest): C. 49) habent:

Cap. XXXI. 1) Restitutio et Reg. Beque. IX. Tit. I. Comp. III. c. 16. h. t. (1. c.) 2) Potestas no. 2896. 3) Quum... fuisse: dest: Reg.

Pro parte vero capituli fuit ex adverso responsum, quod de iure communi non ad episcopum, sed ad ipsam capitulum canonicorum electio pertinebat, ad quod prohibendum quosdam canones allegabant. Verum, quum circa hoc diversæ eorumque edicta sint statuta, videbatur politis ad diversorum locorum consuetudines huiusmodi diversitas referenda, quam canonicorum electio alicubi ad solum spectet episcopum, alibi ad capitulum tantum, et alibi pariter ad utroque. Sed, nec consuetudo sedis apostolicæ, quam pro se prædictus episcopus introduxit, obesse posse canonicis videbatur, quia, licet summus Pontifex solus electi cardinales, in sua tamen ecclesia cathedrali, Lateranensi videlicet, et in principis Apostolorum basilica, capitulum sibi canonicis eligere consuevit, quamvis et in ipsis, sicut et in aliis ecclesiis, Romanus Pontifex interdum canonicos eligat ex penitentiæ potestatis. Ad hoc autem, quod episcopus consequenter obiecit, quia videlicet propter capituli negligentiam eligendi ius ad ipsam fuerat devolutum, pars capituli respondebat, quod, propter neglectum huiusmodi episcopus eligendi ius sibi non potuit vindicare, nisi canonica monitione præmissa, quam in tali casu tempus minime sit determinatum a canone, quod nec canonitionis supplet, et interceptare fingatur, præsertim, quum electus a canonicis et episcopo præsentatus ipse pro suæ voluntatis arbitrio noluit confirmare. Quum itaque ordinum iuris sit, ut admodum debeat præferre iudicium, et prætextu negligentie, monitione ommissa episcopus poenam infligere, pars eadem proponebat, merito improbandum quod ab ipso temere sententia attentantur. Adiecit et pars capituli, quod Lateranensis statutum concilii sibi locum non cederit in illis ecclesiis, in quibus nequam ecclesiastica beneficia sunt distincta, sed in quibus certus est canonicorum numerus et distincte præbendæ. Præterea, si, iuxta tenorem concilii, deprehenderent prædicti canonici negligentes, episcopus tamen, qui daturum tempore fuit negligens, ex hoc ius maxime acquisivit, qui propter hoc esset merito puniendus, quum nemo ex eodem facto poenam debeat et præmium promereri: quum iure in hoc casu eligendi potestas ad superiorem existit merito devoluta, sicut ex concilii tenore committitur manifeste, unde in alienam messem non debuit mittere falcem suam. Quum autem hæc et alia coram te fuissent proposita, et tu tamen deliberare velles super sententia præferenda, quia nimis diversa concilia reperisti, et fere quilibet, cuius in hac parte volebas uti consilio, suspectus alterutri parti ex causis aliquibus habebatur, causam instructam ad nostram præsentiam remisisti, sub tuo sigillo attestations et allegationes partis utriusque transmittens. Nos vero utriusque partis attestations et rationibus diligenter inspectis, de consilio fratrum nostrorum fraternitati tuæ præsentium auctoritate mandamus, quatenus super primo articulo petitionis episcopi, in quo postulavit a te, ut præsentationis canonicos ab iniuria, quam<sup>6</sup> ei super electione canonicorum Viteranensis ecclesie inferunt, prohiberes, ab impetitione ipsius episcopi sæpe dictos canonicos appellacione postposita absolvere non postponas; quia, sicut iuris regula dicit, non videtur iniuriam facere qui iudicium suo, quum per testes longe melius sit probatum, quod canonici supradicti<sup>6</sup> hoc iure suo fuerint, ante quam<sup>7</sup> episcopus memoratus. In secundo quoque præscriptæ petitionis articulo, quod idem<sup>8</sup> petebat episcopus, ut dicti canonici<sup>9</sup> ipsum iure electionis ius libere paterentur, absolvere studeas canonicos sæpeditos<sup>10</sup>, maxime si sit notorium, quod in Thuscina generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus ecclesiis solum capitulum, irrequisito episcopo, eligendi canonicos habeat<sup>11</sup> facultatem. [Ne vero etc. Dat. Lut. XVI. Kal. Nov. Ao. IX. 1206.]

CAP. XXXI.1

Compromittentes tenentur recipere electum a compromissariis, si sit dignus, nisi contra formam compromissi cum appareat electum.

Idem Abbati sancti Victoris, et<sup>24</sup> Decano Parisiensi, et Magistro R. Decortoniensi<sup>3</sup>, Canonico Morinensi, Quum<sup>1</sup> dilectus filius, archidiaconus Morinensis nobis

intimasset *Et infra*: Ecclesia Morinensis episcopo solatio destituta, canonici eiusdem ecclesie de pastoris substitutione tractantes, in tres canonicos<sup>5</sup> Morinenses potestatem eligendi episcopum unanimiter contulerunt, iuramento interposito promittentes, ut<sup>6</sup> illum recipere in pastorem, quem de gremio ipsius ecclesie ducerent in episcopum eligendum; qui, postmodum examinatis voluntatibus singularum, Iohannem archidiaconum eiusdem ecclesie, vicum literatum, providum et discretum, in episcopum elegerunt<sup>7</sup>. Metropolitanus quoque tunc electionem et<sup>8</sup> electi personam diligenter examinatis, quam etiam super ipsius actate, de cuius defectu fuerat ab aliquibus dubitatum, inquirens sollicitè veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minime sustinere in actate defectum, electionem factam de ipso utpote canonice celebratam solemniter confirmavit. *¶ Qui postea, regulibus receptis a rege ad petitionem eiusdem capituli a venerabili fratre nostro Arelatensi episcopo de mandato metropolitani prædicti fuit in presbyterium ordinatus, et aliqualiter nullo contradicente liberam et pacificam tam in spiritualibus quam in temporalibus administrationem obtinuit in ecclesia Morinensi.* Unde procuratores ipsi a nobis humiliter petierunt, ut his, qui post hæc omnia merita stimulis agitati, contra factum proprium tenere veniendo, adversus electum ipsam materiam discordie suscitare presumerent, silentium imponentes, et memoratam electionem tam eorumdem celebratam et confirmationem solemniter approbantes, eadem fueremus electo minus consecrationis impedi, nullorum super hoc non solum abbatum et capitulorum civitatis et diocesis Morinensis, sed etiam aliorum presbyterorum nobis literis præsentatis, qui super præmissis omnibus testimonium perhibentes, electum ipsum de literatura, discretione ac honestate reddiderunt apud nos multipliciter commendatum, quinimo et electorum ipsorum super hoc nobis literas obtulerunt, quibus eam illarum literarum de verbo ad verbum, sicut iidem auctor electores, tenor insertus, quæ de potestate ipsis tradita iuxta præmissam formam confectæ in capitulo fuerant, et sigillo capituli sigillatæ. Verum supradictus B, qui contra electum venerat memoratum, proposuit ex adverso, quod, quum<sup>9</sup> supradictis tribus<sup>10</sup> sub hac forma iuramento præstito fuerat<sup>11</sup> eligendi canonicus potestas, ut capitulum cum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel maiori<sup>12</sup> et saniori parte<sup>13</sup> de gremio ipsius ecclesie nominatum eligere in pastorem, electores ipsi terminos potestatis sibi tradite non servantes, prædictum archidiaconum eligere præsumperunt, quem pauci de capitulo nominantur. Unde canonici Morinenses postmodum admirantes, qualiter archidiaconus electus fuerat<sup>14</sup> memoratus, quam plures essent in eadem ecclesia digniores, super electionis processu iactem colligenda coopererit fere omnes publice profiteri, quod nullatenus archidiaconum nominantur supra dictum, et reputantes, se in hac parte delusos<sup>15</sup>, quod super hoc factum fuerat, per omnem B, cui suas testimoniales literas assignarunt, nostro curaverunt apostolatus reserare<sup>16</sup>. *¶ Qui coram nobis sollicitè postulavit, ut eadem electione cassata fieremus ipsi ecclesie de personam idoneam canonice prædicere, quum vere<sup>17</sup> omnes canonici Morinenses sint parati, scilicet assensu<sup>18</sup>, præstito iuramento firmare, quod præfatum archidiaconum nunquam in episcopum nominantur, et legitime possit<sup>19</sup> ostendi, quod iuxta præmissam formam supradictis tribus collata fuerit auctoritas eligendi, ut videlicet de gremio ecclesie<sup>20</sup> illum eligent, in quem omnes, vel maior et sanior pars capituli consentierit, assensum idem B, se nihilominus prohibiturum, quod sæpe dictus electus patitur<sup>21</sup> in verbis defectum. Nos vero attendentes<sup>22</sup>, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis astutum quis ascenderet ad apicem dignitatis, de consilio fratrum nostrorum ita diximus providendum, ut, præstito a contradictoribus iuramento, quod ipsi malitiose contra præfatum electum non movent questionem huiusmodi, prædicti tres electores iuramento vinculo adstringatur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in præfatum archidiaconum con-*

Tit. VI. Cap. XXXI. 1) præcipuus: Cae 2) quæc ei... inferunt: C 6) sæpediti: Reg. 7) quum: Cth 8) memoratus: Reg. 9) add.: episcopus: Cth. Bohm. 10) memoratus: Reg. 11) habent: PPHH. C. Cap. XXXI. 1) Resolutione ex Reg. Ital. XI. B. Comp. III. c. 17. A. A. (A. G.) 2) et: dest: PPHK. 3) legred. est: de Urzoni: (Vig. Reg.) iussa cum est reg. ad Robertum de Conçon, cuius ubi non conscripti La Portz du Theil inter Noces et Arbrats T. VI. 136. 4) Quam dil. fil. archid. Mor. Et infra: Becl. Mor.: PPHK. Quam dil. fil. et infra: 5) Quam dil. fil. arch. Mor. etiam mag. H. Atrebat. can. Mor. ad a sedem accessissent, procuratores ipsi in nostra pars, propheciam caraverunt, et infra: Let. Quam dilecti fili Henricus (H): archidiaconus Morinensis add.: et: Cth magister H. Atrebatensis, canonius Morinensis electi procuratores et Bernardus (B): C) Morinensis canonius ad sedem apost. accessissent, procuratores ipsi proponere

in nostra presentia caraverunt, quod ecclesie: C Reg. 5) in dil. fil. Adam presbyterum, Goscolinum diaconum, Theobaldum subdiaconum, canonicos: Reg.: eodem modo, nominibus tenore per iudicatos lectum diversis singulis: C 6) quod: M Reg. 7) eleg.: et eadem electione a capitulo communiter approbata a metropolitano suo pariter petierunt, ut electionem confirmaret eandem, qui tamen et, etc.: C Reg. 8) arc: Cth 9) quum: dist: Cth 10) in supradictis tres: C Reg. 11) fuerit: PPHK. Cth 12) a mai: Cth Reg. 13) add.: capituli: Cth 14) add.: dest: Cth 15) illius: C 16) add.: vel: transmittere: Cth 17) fore: Cth 18) assensu: Cth C: assert: Cth 19) posses: Cth 20) add.: ipsius: Cth 21) illius: C 22) petierunt: Cth 22) att.: dest: Cth. coll. u. Nos licet: Reg. Cth) his et aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita coram nobis diligenter auditis, quia (quod: Cth) res etc.: C Reg.

veniant. Et si tres simul aut duo saltem ex ipsis iurati dixerint, maiorem canonorum partem in ipsam archidiaconum convensisse, vos contradictoribus silentium imponitis, quum contra hoc eorum esset probatio insufficientis, eo, quod singuli essent in suis testimoniis singulares. Si vero per eorum depositions constiterit, saepedictum archidiaconum existisse a paratoribus nominatum, tunc *domini sollicitudo* etiam, et *etiam* <sup>21</sup> *utrumque pars proposuerit, ad probandum nonnullam, sed aliam quam illorum potestatem praefatis tribus* <sup>22</sup> *etiam* <sup>23</sup> *assensus esse dicitur fuisse concessa, et si fuerit sufficienter ostensum, quod illum de gremio ecclesiae secundum formam sibi traditam<sup>24</sup> debebant eligere, in quem omnes, vel maior et sanior pars capituli conveniret<sup>25</sup>, vobis electionem ipsius archidiaconi omnino cassatis, et factis ecclesiae Morinensi<sup>26</sup> *et electionem canonice de persona idonea in pontificem probat<sup>27</sup>*. Alioquin, quod de ipso<sup>28</sup> factum est ratum habentes, contradictores ab eius impetitione per censuram ecclesiasticam *appellatione postposita* compescatis, praefatum B. praebendam Morinensi ecclesiae spontaneis, qui se ad hanc poenam, si forsan in probatione deliquerit<sup>29</sup>, obligavit; non obstante, quod super actatis defectu obiectum est contra illum, quum idem canonicus huic obiectio non multum insisterit, et super hoc a metropolitano fuerit iudicatum, cuius sententia in rem transit iudicatum, quum infra<sup>30</sup> decendium<sup>31</sup> non fuerit legitima provocacione suspensa. [*Quod si non omnes etc. Dit. Lut. IV. Nov. April. Jo. XI. 1268.*]*

CAP. XXXIII.

Si ex septem compromissariis tres eligant quartum, et ille consensit, et est idoneus, confirmabitur electio.

Idem Episcopo Baiocensium.

Quum in iure peritus existas, et *etiam* *capiam* *habes* *potestatem* *non* *passus* *non* *movit*, quod super quibusdam *invis* *actis* *his* *non* *consulere* *voluit*, qui *nilil* *aut* *modicum* *obstantiam* *conferre* *noscerat*. Primus *scilicet* tuae consultacionis articulus continebat, quod cuiusdam ecclesiae decano defuncto, eiusdem loci capitulum sub hac forma in septem ex ipsis canonicis compromisit, ut illum, quem ex se vel aliis de gremio ipsius ecclesiae omnes pariter, vel maior eorum pars nominaret<sup>1</sup>, idem capitulum reciperet in decanum. Unde<sup>2</sup>, quum unus ex illis septem a tribus ipsorum, et aliis, qui non erat de numero eorumdem, a tribus aliis in decanum fuerint nominati, requisisti<sup>3</sup>, ut eorum assumi debeat a *capitulo* in decanum. Super quod *libi* taliter respondemus, quod is, qui de numero septem a tribus eorum dignoscitur nominatus, iuxta compromissi tenorem debet in decanum assumi, dummodo electio de se facta consensiat, et aliq<sup>4</sup> d<sup>5</sup> canonicum non obstat. *Praviderit* *etc.* (c. c. 31. de off. ord. de l. 29.) [*Dit. Lut. X. Kal. Dec. Pont. nostr. Jo. XI. 1268.*]

CAP. XXXIV.

Electio imperatoris, spectat ad principes Germanos, tres praelatos, et quatuor laicos, et electio facta per eorum maiorem partem, ceteris non contemptis, tenet. Et ad Paganum pertinet electionem examinare, approbare, et iungere, consecrari, et coronari, si est dignus; vel retinere, si est indignus, ut quia hereticus, excommunicatus, tyrannus, fatuus et haereticus, pascuus, periturus, vel eorumque persecutor. Et electoribus nolentibus eligere, Papa superat. Et data paritate vocum eligendum, nec accedente maiori consensu, Papa potest gradatim cui vult. H. d. notatur iste textus.

Idem Duci Caringiae.

Venerabilem fratrem nostrum Salzburgensem archiepiscopum, et dilectum filium abbatem de Selva et nobilem virum marchionem orientalem, quum quidam principum nuncios ad sedem apostolicam destinatos huiusce excoipimus, et eis benevolentiam dicituram nobis ad eam delibendum. *Laboris* *quoque*, *quis* *per* *eos* *quidam* *nobis* *peccatis* *disturbant*, *obliquat* *perlegi* *ferimus*, *et* *que* *conturbantur* *in* *eis*, *voluntis* *universa*. Inter cetera vero quidam<sup>1</sup> principes hac praecipue obiectione usi sunt, dicentes, quod *venerabilis* *frater* *nos* *Praevestitus* *episcopus*

apostolicae sedis legatus aut electoris gessit aut cognitoris personam; si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, et electioni se ingerens principum derogaverit dignitati; si cognitoris, absente altera partium, videtur perperam processisse, quum citata non fuerit, et ideo non debuit<sup>1\*</sup> contumax iudicari. <sup>2</sup> *Venia* *nos*, *qui* *secundum* *apostolicae* *scrivatus* *officium* *munus* *singulis* *in* *iustitia* *debitis*, *sicut* *iustitiam* *nostram* *ad* *alios* *nolumus* *usurpari*, *sic* *ius* *principum* *nobis* *nolumus* *condicare*. Verum<sup>3</sup> illis principibus ius<sup>4</sup> et potestatem eligendi regem, in imperatore postmodum promovendo, recognoscimus<sup>5</sup>, ut debemus, ad quos de iure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere: praesertim, quum ad eos ius et potestas humisodi ab apostolica sede pervenerit, quae Romanum imperium in personam<sup>6\*</sup> magnifici Caroli a Graecis transtulit in Germanos. Sed et<sup>7</sup> principes recognoscere debent, et utique recognoscunt, sicut idem<sup>8</sup> in nostra recognovere praesentia, quod ius et auctoritas examinandi personam electam in regem et promovendam ad<sup>9</sup> imperium ad nos spectat, qui eum<sup>12</sup> in iungimus, consecramus<sup>13</sup> et coronamus. Est enim regulariter et<sup>14</sup> generaliter observatum, ut ad eum examinationi personae pertineat, ad quem impositio manus<sup>15</sup> spectat. Numquid enim, si principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacilegum quemcumque, vel excommunicatum in regem, tyrannum, vel fatuum, haereticum eligerent<sup>16</sup>, aut paganus, nos iungere, consecrare ac<sup>17</sup> coronare hominem huiusmodi deberemus<sup>18</sup>? Absit omnino. Obiectioni ergo principum respondentes, asserimus, quod legatus noster episcopus Praevestitus carissimus<sup>19</sup> in Christo filium nostrum approbando regem Ottonem, et probando Philippum ducem Suaeviae<sup>20</sup>, nec electoris gessit personam, *in* *acta* *quod* *nobis* *per* *litteras* *suas* *quidem* *principum* *opprobrium*, *ut* *poterit* *qui* *non* *fecit* *aliquem* *eligere*, *ne* *elegit*, *et* *sic* *electio* *non* *perquam* *ingressi* *se*, *ne* *cognitoris* *personam* *erubuit*, *quum* *neutrius* *electionem* *quoad* *factum* *eligentium* *confirmandam* *dixerit*, *ut* *etiam* *infirmam*. *Et* *sic* *ius* *sibi* *principum* *inultione* *usurparit*, *aut* *erit* *contra* *illud*. Execruit autem denunciacionis officium, quia personam ducis eiusdem<sup>22</sup> indignam, et personam regis denunciavit idoneam quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum; quanvis plures ex illis, qui eligendi regem in imperatore promovendo de iure ac de<sup>23\*</sup> consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeant in ipsum regem Ottonem, et ex eo, quod fautores Philipp<sup>24</sup> ducis<sup>25</sup>, absentibus aliis et contemptis, ipsum eligere praesumpserunt, pateat, eos perperam processisse, quum *explorati* *sit* *horis*, *quod* *electioni* *plius* *contemptus* *unus*, *quam* *contradictio* *multorum* *obstat*. <sup>4</sup> *Vide*, *quod* <sup>26</sup> *periculum* *meruerunt* *mittere*, *quia* *permissa* *sibi* *ab* *is* *sub* *potestate*, *valeri* *non* *immerito* *potest*, *quod* *in* *acta* *huiusmodi* *non* *obstante* *reverti* *non* *poterint* <sup>27</sup> *in* *re* *sua*. *Et* *quoniam* *huic* *praedictis* *re* *ubi* *debat*, *ut* *et* *quo* *debat* *coronari* *et* *in* *in* *acta* *accepti*, *memoratus* *vero* *ex* *et* *ubi* *debat*, *videlicet* *Avignani*, *et* *quo* *debat*, *scilicet* *a* *venerabilis* *frater* *nostrus* *Coloniensis* *archiepiscopus* *recepit* *utrumque*. Nos utique<sup>28</sup> non<sup>29</sup> ducem, sed reliquum reputamus et nominamus regem iustitia exigente. <sup>30</sup> *In* *reprobacione* *vero* *praefati* *Philippi* *ducis* *Suaeviae* *propter* *manifesta* *impedimenta* *personae* *non* *accusacione*, *sed* *condemnatione* *potius* *libi* *opus*, *quia* *non* *accusacione*, *sed* *condemnatione* *indignat* *manifesta*. Quod autem, quum in electione vota principum dividuntur, post admoventionem et expectationem alteri partium favere possimus<sup>31</sup>, maxime postquam a nobis uncti, consecrati et coronati postulantur, *sicut* *utrumque* *pars* *a* *nobis* *multoties* *postulavit*, *et* *ur* *ipse* *patet* *pariter* *et* *exemplo*. Numquid<sup>32</sup> enim, si principes admoniti et expectati vel non potuerunt<sup>33\*</sup>, vel noluerunt in unum propositum<sup>34\*</sup> convenire, sedes apostolica advocato et defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in poenam? Sciunt<sup>35</sup> autem principes et tua nobilitas non ignorat, quod<sup>36\*</sup>, quum Lotharius et Corradus in

TIT. VI. Cap. XXXII. 23) quod: *Cur*; quid: *Ch.* 24) datam: *C Reg.* 25) conventio: *ib.* 26) ipsa: *Ch.* 27) delictor: *Ch.* 28) intra: *Cont.* 29) de: *C Reg.* 30) de: *Cont.* 31) de: *Cont.* 32) de: *Cont.* 33) de: *Cont.* 34) de: *Cont.* 35) de: *Cont.* 36) de: *Cont.*

10) sicut ... praes.: *deest*; *Reg.* 11) *ib.*; 12) *em*: *Ch* *Reg.* 13) et *caus*: *ib.* 14) *ac*: *P* *ib.* 15) *manuum*: *Cur* 16) elegit: *L* *Carph* *17* *aut*: *Ch* *ib.* 18) *debenus*: *Ch* 19) *rebus*: *cariss.* . . . Suaeviae: *deest*, *in* *Reg.* 20) Suaeviae: *Ch* *ib.*; *in* *Ch* *per* *litteras* *legitur*: Suaeviae 21) dixit: *Ch* 22) *obst.*: *denunciavit*: *Ch* *Reg.* 23) *qu*: *quia* *per*, *eiusdem* *denunciavit* *non* *idoneam* *quoad*: *Ch* 24) *ac*: *deest*: *P* *H* *L* *M* *Reg.* 25) *qu*: *ubi*, *a* *Equano* *26* *quia*: *deest*: *Ch* 26) poterat: *Ch* 27) legitur utique: *ib.*; *Nos* *Hanc*: *P*; *legitur*: *Ch* 28) *non* *philippum* *Phil.* *C*; *sed* *Ottomem*, *C*; *reput*: *C* *Reg.* 29) *postsumus*: *ib.* 30) *Numquid*: *Ch* 31) *potuerunt*: *non*; *non* *legitur*: *P* *H* *L* *M* *ib.*; *poterunt* . . . noluerunt: *Ch* 32) *in* *unum*, *prop.*: *deest*: *P* *H* *L* *M* *Reg.* 33) *Sicut* *autem* *principes* *et* *tua* *nobilitas* *non* *ignorat*, *quod*: *C* *Reg.* 34) *quia*: *P* *H* *L* *M* *ib.*

discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharicum coronavit, et imperium obtinuit coronatum, eodem Corrado tunc demum ad eius gratiam redeunte. Eos igitur<sup>36</sup> duximus commonendos, ut, sicut nos a turis ipsorum cessamus iuraria, sic ipsi contra ius nostrum se nequaquam invidiosos ostendant, sed a praefato duce, iusto quidem a nobis iudicio reprobato, recedant, et praefato regi Ottoni non abundanter adhaerere, nisi tunc demum contra<sup>36</sup> personam vel factum legitimum quid<sup>37</sup> ab eis obiectum fuerit et ostensum. (Et infra:)<sup>38</sup> Sunt enim notoria impedimenta ducis Svariae, scilicet excommunicatio publica, periurium manifestum, et persecutio divulgata, quam progenitores eius et ipse praesumpserunt in apostolicam sedem<sup>39</sup> et alias ecclesias exercere. Fuit quoque<sup>40</sup> a bonae memoriae Caelestino Papa praedecessore nostro propter invasionem et devastationem patrimonii beati Petri, communitio saepe praedicta, publice ac solentius excommunicacionis vinculo innotens, quam in Tuscia moraretur, quod ipse postmodum recognovit, dum per nuncium suum ab ipso praedecessore nostro absolutiois beneficium postulavit, et postmodum a tunc Sutirino episcopo, quem cum abbate sancti Anastasi pro liberatione venerabilis fratris nostri Salernitani archiepiscopi nos in Theutoniam miseramus, contra formam mandati nostri de facto solummodo, quia de iure non potuit, post suam electionem apud Wormatium occulte se fecit absolvi. Unde patet, quod fuit<sup>41</sup> excommunicatus electus. † Et videtur non immerito, quod adhuc sit et eadem causa excommunicacionis sententia innotens, quam praedictus episcopus cum sua auctoritate non possit absolvere, auctoritate vero nostrae delegacionis nec possit plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quam ei fuerat ab apostolica sede concessum. Ex eo etiam excommunicacionis sententia subiacere creditur manifeste, quod, quam perhibus Marcellinus, Dei et ecclesiae inimicus, cum universis favoribus iam Theutoniam quam Latinis, excommunicacionis vulgatae rancidis sine iniquitatis meritis sit adstrictus, sicut iam rohis per litteras nostras directas per P. iudicem Placentianum ipsius Philippi innotens intinuisse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse, ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius iudicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam eius decerneret, eadem excommunicacione non solum communitat, sed eum in utilita sua foet, et per nuncios et litteras<sup>42</sup> suas exaucti furore ipsius, ad carissimum in Christo filium nostrum Fridericum, Siciliam regem illustrem, nepotem suum<sup>43</sup>, quem iam hereditate paterna praeiuravit, adhuc prius possessione innotens. Idem etiam contra proprium iuramentum, super quo nec consilium a sede apostolica requisivit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare praesumpsit<sup>44</sup>, non aliam causa necessitatis in regem eligere, quod utinque<sup>45</sup> tolerabilis videretur, quam super illo iuramento prius Romana ecclesia<sup>46</sup> consuli debuisset, sicut et eam quibam consulere praeiuravit, apud quam ex institutione divina plebuitudo resolat potestatis. Nec valet ad plenam excusacionem ipsius, si iuramentum illud dicitur illicitum, quam nihilominus super eo nos prius consulere debuisset, quam contra ipsum propria tenentate venire, praesertim<sup>47</sup> illo<sup>48</sup> exemplo, quod quom Gabaonites<sup>49</sup> a filiis Israel per fraudem surripuerint<sup>50</sup> iuramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temere<sup>51</sup> noluerunt. Utrum vero dictum iuramentum sit<sup>52</sup> licitum vel<sup>53</sup> illicitum, et ideo servandum an<sup>54</sup> non servandum existiterit, nemo sanae mentis ignorat ad nostrum iudicium pertinere. † Quod autem Philippus de genere persecutorum existat, principes non credimus dubitare, quam Henricus, qui prius imperium de genere hoc accepit, bonae memoriae Paschalis Papam praedecessorem nostrum cum episcopis, cardinalibus et multis nobilibus Romanorum praesumpserit captivare. Fridericus autem pater ipsius Philippi contra fideles recordacionis, Alexantrum Papam praedecessorem nostrum longo tempore schisma fecit. Henricus frater ipsius Philippi, quodtuo se habuerit circa interfectores sanctae memoriae Alberti Leodiensis<sup>55</sup> episcopi, quem ipse prius coegerat exulare,

ae Conradus, qui praedictum Ostiensem episcopum ceperat, satis iustis. Qui etiam qualiter venerabilem fratrem nostrum Auzimannum episcopum utipis caedi fecerit, et pilos de barba eius avelli, et tractari eum in pluribus inhoneste, qualiter quoque quosdam familiares ecclesiae Romanae naso fecerit mutilari, qualiter praedictum Salernitanum archiepiscopum captivari, et quosdam viros ecclesiasticos flammis torrerit fecerit, quosdam vero rivos in nave submergi, ad tuam et aliorum principum crederimus indignationem pervenisse. Insuper, si praedictus<sup>56</sup> dux, quod absit, imperium obtineret, libertas principum in electione periret, et imperium obtinendi de cetero ceteris fiducia tolleretur. Nam si, prout olim frater<sup>57</sup> dicti ducis patri eorum, sic dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi, et<sup>58</sup> in praedictum principum rediret, si non nisi de dono ducis praedicti videtur aliquis ad imperium assumendus. † Quom ergo nos electi a nostro proposito nullis penitus occasione possimus, sed in ea potius firmissime persistamus, et tu nobis saepe per litteras tuas duceres suggererendum, ut eadem duci nobilitatis fuerimus, nobilitatem<sup>59</sup> ergo<sup>60</sup> tuam monentes<sup>61</sup> per apostolica scripta mandamus, quatenus, sicut de gratia nostra confidis, et nos de tua devotione speramus, de cetero a praefato duce Philippo recedas omnino, non obstante iuramento, si quod ei ratione regni fecisti, quam, eo quantum ad obtinendum imperium reprobato, iuramentum huiusmodi non debeat observari. Praedicto vero regi Ottoni, quem nos, concedente Domino, ad coronam imperii disponimus erocare, patenter adhaerere et potenter; ut quom ei ad communitioem nostram adhaerens, inter primos gratiam et benevolentiam eius obtinere praecipue mereatur, ad quod nos pro tua nobilitatis amore dabimus operam efficace[m] [Dat. Laterani.]

CAP. XXXV.<sup>1</sup>

Absentes ad electionem de provincia sunt vocandi, et confirmatur electio maioris et sanioris partis.

Idem<sup>2</sup>.

Coram dilecto filio nostro tituli sanctae Pudientinae<sup>3</sup> presbytero cardinali (Et infra:.) Si vero utriusque partis fuerit cassata electio, vos, fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis, quod<sup>4</sup> maiori et saniori parti eorum super praedictis videritis commplace, per censuram ecclesiasticam factis firmiter observari.

CAP. XXXVI.<sup>1</sup>

Cassatur electio partis maioris facta, contempta minori parte, etiam si est unus solus; non tamen in eligendi devolvitur ad minorem. H. 4. secundum intellectum commanem.

Idem Parmensi<sup>2</sup> Episcopo et eius Coniudicibus.

Bonae memoriae S. Cremonensi episcopo in extremis agente, quom de convalescentia ipsius desperaret, Cremonense capitulum H.<sup>3</sup> canonium<sup>4</sup> suum, Regii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in<sup>5</sup> vigilia<sup>6</sup> Pentecostes pro futuri electione pontificis citari fecerunt. † Verum secunda feria post Pentecostem, dicto episcopo riam universae carnis infirmitate, capitulum, antequam corpus illius esset sepulture traditum, absente canonico memorato, in quatuor de ipso capitulo et tres de clericali potestatem aliquam pontificem contulerunt, expresso, ut minor pars illorum VII. sequebatur in electione maiorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturem tamen ipsius episcopi, de futuri pastoris electione tractato, quom vota illorum scinderentur in partes, quatuor in archiepiscopatum, duobus in archidiaconum, uno in alium contentibus, tandem, illo sepulto, minoris partis arbitrio ad iudicium ecclesiae maioris, eundem archiepiscopatum concorditer elegerunt. Cui electioni archidiaconus eum capitulo et clero civitatis nulli contradicente consensit. Verum adveniens postmodum Hn., et asserens, se fuisse contemptum, et propter hoc electionem huiusmodi nullis fuisse momenti, quasi ius eligendi

Tit. VI. Cap. XXXIV. 35) Nos ergo (figur. Ca) per nuncios principum memoratos vos: C Reg. 36) quam contra: Mbc 37) aliquid: Cb; aliquod: Cg 38) et infra iure deest: Cbc, quom nulli omnium sit. 39) sed: a deest: PPHILX 40) omnia: C Reg. 41) fuerit: Cg Reg. 42) per illi: Cc 43) eius: Cc 44) praesumpserit: HLa 45) utique: Cr; utique utraque: Cb 46) sedes apostolica: C Reg. 47) praesent: Cb 48) illo: deest: GHb 49) of. Jos. IX. 50) surripuerunt: XVob 51) sua tenentate: LaR Reg. 52) fuerit: Reg. 53) an: PPHILX Reg. 54) aut: Cbch 55) Laurentius: Ccc; Lougou: Cb 56) supraelectus: Cg Reg. 57) Fridericus Conradus et (vel: G) Henricus postmodum Friderico, sine aucte vel Fridericus Philippo, vel Philippo Henricus successerit: C Reg. 58) Praeterea quam nulli principum ex imperio aucte sit nobiles et potentes,

in eorum praedictum rediander: C Reg. 59) nobilitati . . . tuae: HLa; — nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino: Reg. 60) ergo: deest: C Reg. 61) monemus: Hk; admonentes (monentes: Cg) et exhortantes: Cb.

Cap. XXXV. 1) Restitutio et Comp. IV. c. 1. h. l. (3.) 2) ser. 1128 — 1215. — Posthast no. 527. 3) Prudentia: MAbcfgh 4) quae: ConL Bohm.

Cap. XXXVI. 1) Restitutio et Comp. IV. c. 2. h. l. (3.) 2) Parisiensis: La; Laudensis: Hb — ep. ser. no. 1215. — Posthast no. 4983. 3) Ha.: Duch; Hug.; Hb — et sic deinceps 4) concanonium: LaHbcfgh 5) in: deest: LAMNfgh 6) vigiliam: Adbfgh; sollicita vigiliam: Mby.

... *fuisse ad ipsam pro se, prout potuit archidiaconum* ... *Constituto autem dicto<sup>7</sup> H. pro sua<sup>8</sup>* ... *electione, et dilecto filio nostro I. pro electione archi-* ... *presbyteri coram nobis, electionem ab ipso H. post electio-* ... *nem archipresbyteri non cassatam, licet de viro multae* ... *literaturae, honestae vitae et clarae fidae, non tamen sine* ... *multa temeritate praesumptam, quum de priori nostrum* ... *deberet<sup>9</sup> expectare iudicium, antequam procederet ad* ... *se-undam, diximus irritandam, in poenam interdicentes<sup>10</sup>* ... *eodem contradictionis vocem, in primo consensu capitulo* ... *permanente<sup>11</sup>. Electionem autem<sup>12</sup> archipresbyteri, qui-* ... *vis laudabile testimonium perhiberetur, quum iustitia* ... *exigente cassavimus, tum<sup>13</sup> quia, corpore dicti<sup>14</sup> episcopi* ... *nomine tradito sepulture, haberunt de ipsa electione* ... *tractatam contra canonicas sanctiones, tum quia inventus* ... *est H. fuisse contemptus, licet unus solus existerit, quum* ... *plus in talibus consueverit contemptus unus obesse, quam* ... *multorum contradictio in praesenti. Nec praedicta debet* ... *dicti citatio valuisse, quia, quum episcopi mortem pra-* ... *venierent<sup>15</sup>, temeraria nimis existit, et ideo<sup>16</sup> non potuit* ... *ar. ere citatum. Adhuc volentes Cenoensis ecclesiae speciali* ... *solicitudine procedere, concellimus et mandavimus ut si capitulum* ... *haberit in suis perbucare consensu, ipsum archiepiscopum* ... *autoritate nostra in pastorem Cenoensis ecclesiae concel-* ... *laturus, alioquin nisi forte infra VIII<sup>17</sup> dies de persona idonea* ... *in pontificem sibi et ecclesiae suae providerit per electionem* ... *canonicam et concordem, vis rursus in auctoritate sedis apostolicae* ... *de ipso archipresbytero vel archidiacono seu alio<sup>18</sup> rivo idoneo* ... *providere curabit.*

CAP. XXXVII.1

Non monachus in praetatum regularem eligi non potest.

Idem<sup>2</sup>.

Quum ad nostram *uxor* notitiam pervenisset<sup>3</sup>, quod ... *II.;* qui se pro abbate *Laveniensis*\* gerabat, non fuit<sup>4</sup> ... *ante monachus quam electus, non attendentes, quod contra* ... *regulares traditiones illud fuerat<sup>5</sup>? attentatum, quum nul-* ... *lam spem per promissionem habens, ut abbas fiat, debeat* ... *monachi, electionem de ipso factam de consensu<sup>6</sup> fratrum* ... *nostrorum curavimus irritare. Quocirca fraternitati vestre* ... *per apostolicam scriptam mandavimus, quatenus tam<sup>7</sup> monachus* ... *quam alius *philidius* monasterii memorati studitis ex parte* ... *nostra districtius habere, ne praefato H. II. illam obediendum* ... *et reverentiam propter iam dictam electionem audiant<sup>8</sup> ex-* ... *hibere, et si quid in eodem monasterio, dispendium iam perceptum* ... *attendant<sup>9</sup>, nullus eorum habere volumus firmitatis, sed penitus* ... *ardere. [Quod si contra etc. Dat. Lat. III. Id. Iun. 1199.]*

CAP. XXXVIII.1

In abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem Magistro\* C. Presbytero cardinali, sedis apostolicae Legato.

Officii tui *procuratoris* laudabilem actionem, quum *super* ... *illis, de quibus dubitab, per nos postulas eboreri.* Sane nobis ... *tuis literis intimatis, quod, quum monasterium quoddam* ... *possidendum concurrender daturam, sed positum in medio* ... *nationis parvae parte et perservae, pastore careret, monachi* ... *de electione abbatis tractantes, necessarium ducerent per-* ... *sonam elegere aliquam, cuius potentia valeret a persecutoribus* ... *liberari; quum<sup>2</sup> non possent sui ordinis idoneam invenire* ... *personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt,* ... *per quem poterant<sup>3</sup> melius defendari, et consilio quorundam* ... *omnis periborum patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes,* ... *quod filium suum indueretur, ut habitum susciperet mona-*

chalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tri- ... *buentes. Et pater ad hoc induxit filium providum et<sup>4</sup>* ... *discretum, *liberatum*, XVI. annorum aetatis, qui effectus est* ... *monachus, nulla spe, ut asserit, de sublatione tributa; sed die,* ... *in quo monachus esset effectus, fuit<sup>5</sup> in abbatem electus: cuius* ... *electio existit<sup>6</sup> per dilectum filium nostrum G. de Lab. II. sub-* ... *diaconum nostrorum rectorem Messanensem<sup>7</sup> apostolicae* ... *sedis legatum, qui omnibus<sup>8</sup> praedictis interfuit, confirmata.* ... *Quum autem idem sit paratus purgare se, quod<sup>9</sup> nulla* ... *fuit<sup>10</sup> ad hoc ambitione inductus, per *liberos* nostros postulas* ... *edoceri, utrum dictus legatus electionem huiusmodi<sup>11</sup> con-* ... *firmare, vel dispensare potuit<sup>12</sup>, vel<sup>13</sup> quod factum est stare* ... *possit, et utrum, electione rite cassata, iterum valeat eligi* ... *in abbatem? Nos autem consultationi tuae taliter respon-* ... *demus, quod, quum<sup>14</sup> ex his, quae in continenti subsecuta* ... *sunt, ostendatur, quod talis taliter non possit eligi in ab-* ... *batem, maxime pro eo<sup>15</sup>, quod ante, quum esset discipulus,* ... *voluit esse magister, electionem illam irritam esse decrevi-* ... *mus<sup>16</sup> et inane. Verum, postquam fuerit in regula com-* ... *petenter instructus, si urgens necessitas et evidens utilitas* ... *ipsius monasterii postulaverit, purgatione recepta poterit in* ... *abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursumus* ... *malignorum. [Secundo etc. — cf. c. 11, de testam. III. 26.]*

CAP. XXXIX.1

Electio alias canonica confirmatur, licet quidam eligentium essent minor excommunicatione ligati.

Idem<sup>2</sup>.

Ilia quotidiana instantia, *†solicitudine videlicet ecclesiarum* ... *omnium, quae ministerium eius<sup>1</sup> apostolicae auctoritatis, potissi-* ... *imum nos inducit, ut ad illarum consolationem intendamus* ... *solicite, ac benigne iusta desideria curamque effectui ceteri pro-* ... *sequendo, quae pastorum sunt solatio destituta, ne pro pastoris* ... *curandis in spiritualibus et temporalibus sustineant detrimentum,* ... *et *per* dominicus *liporum* morsibus relinquantur, si non sit qui* ... *noctis vigilias custodiat super eum. Sane quum venerabilis *frater** ... *nostrus, *Athbertus* archiepiscopus roster, tunc electus, ad nostram* ... *praesentium accessisset, nos ecclesiae *Magdeburgensi*, quae non* ... *solum in prosperis, verum etiam in adversis sacrosanctae* ... *Romanae ecclesiae, mater sua, devota semper existit, utaque* ... *filiae specialis sollicitudine coloratus interna considerare, iam<sup>2</sup>* ... *peidem diligenter auditis et intellectis, quod dilecti filii ... S.* ... *Substantius, ... S. Mariae, et ... de *Mildense* praepositi, et C. et* ... *C. minoris ecclesiae, et magister *Gerwardus* S. Nicolai,* ... *et *Litulfus* S. Petri civitatis *Magdeburgensis*, tum verbis quibus* ... *scriptis prosequenter sollicite coram nobis.] Quia<sup>3</sup> pro certo* ... *didicimus, electionem de ipso factam<sup>4</sup> canonice existitisse,* ... *ipsam auctoritate apostolica diximus confirmandam, sup-* ... *plementes de plenitudine potestatis, si quoniam in ea eo fuisse* ... *defectus, quod quidam interfuerunt<sup>5</sup> electio eiusdem, qui ex* ... *sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum* ... *inciderunt, [sicut etc. Dat. Romae ap. S. Petrum VI. Id. Febr. Id. IX. 1207.]*

CAP. XL.1

Si postulatio cum electione concurret, et numerus postulantium est duplo maior, et postulatus est idoneus, postulatio admittitur reiecta electione. Si vero indignus, et hoc maior pars postulantium ignoravit, postulatio et electio reprobandae. Si vero scilicet, et electus est idoneus, confirmatur electio, et Idem, si numerus postulantium non est duplo maior. Hoc dicit intelligendo secundum quod continet vis canonice.

Item Magister<sup>2</sup> Maximo Notario nostro<sup>3</sup>.

Scriptum est in Apocalypsi Ioannis<sup>4</sup>, quod in medio saeculis et in circuitu sedis erant quatuor animalia, *†plena oculis ante et retro; primum animal simile leoni, secundum animal*

Tit. VI. Cap. XXXVI. 7 dicitur deest. H. — S. H. pro sua et dil. fil. nostro deest. N. H. IR. deest. FHK pro electione: PFKH; II. pro sua et dil. fil. add. nostri; Dh. F. et N. pro electo; D. 29 deubar: Da; deubar: Df; deubar: Dh; deubar: Dp. 10 contradic: FHK. 11 perdurante: D. 12 quomodo: Loh. 13 quomodo: Dh; quomodo: Dp. 11 de fante: D. 15 praesentium: PFKHMD. 16 Ideo: deest: Codd. coll. c. d. 15. VII. Dh. IX. Dh. 15 de alio: Dh. Cap. XXXVII. 1 Resolutum et Reg. Bol. 1, 52; — *alib. uel. 6. (1, 2) comp. IV. c. 3. h. l. 1. 3.* 2 Bisuntino archiepiscopo et suffraganeis eius: E. — *Paludat. no. 271.* 3 deservire: *Borgh. 4. H. Reg. 3. deq.* 4 *Lix. v. 11. Reg. 2. in Codd. et Codd. Comp. IV. nupta est Antoniana uxoribus. — Ezer. c. 6. uxor: PFKHd Reg. 7. fuerit: Codd. coll. c. d. 15. 10 tam quum: P. 11. etiam: Ed. 16. 12 H. deest: *Baso. 13. ualente: Dh. 14. 29. 29. 29. 29.* Cap. XXXVIII. 1 Resolutum et Reg. Comp. IV. c. 6. h. l. 1. 3.; *Ipsa ep. mon. et. Reg. Bol. XI. 292.* 2 Item in Reg. PFKH; — Item in Reg. C. *Boh. tit. 8. Laurentius in Lucia presb. etc. D. Cynthia**

lit. S. Laur. etc. Reg. — ser. no. 1209. — *Paludat. no. 2099.* — 3) perse- quens: *Ha. exsequens: Dfgh. Bhd. 4) alii: deest: Dh. 5) quod quomodo: H; quomodo: D. 6) poterat: *Idfgh. 7) etc. deest: D. 8) lit. etc. Dfgh. Bhd. 9) fuit: restat: FFKH. 10) fuit: D. 11) Bab; Da; Loh; Dh; Lamb; Dh. 12) Massanus: *Dfgh. 13) Messanus: 9LBN; Massanus: M. Messane: Dfgh; ceteris: Massanus: Reg. 13 in omni: LohMDfgh. 14) quia: *Idfde. 15) fuerit: Doh. 16) huiusmodi addi- duntur: cum: Loh. 17) poterat: *Md. 18) at: D. 19) licet: D. 20) quum: 6x: c. d. 21) decernimus: PFKHLaMhark. Cap. XXXIX. 1 Resolutum et Reg. Brev. IX. 201. Comp. IV. c. 5. h. l. 1. 3. 2) Capitulo et ministro clero *Magdeburgensi: Reg. — Paludat. no. 2004.* 3) quia iam: Reg.; t. quia *Recht. non rure delect. quod* *ipso reprobatur. 4) Quomodo: Dh; deest: Df Reg. 5) de ... fact: male omisit *Rechtens. 6) interfuerunt: FV; interfuerunt: *Idf.* Cap. XL. 1) Resolutum et Reg. Bol. XV. 156; Comp. IV. c. 6. h. l. 1. 3. 2) Mag. deest: *Dof. 3) nost: deest: *Dofgh. — Paludat. no. 4589. — 4) apoc. IV.*********

simile ritu, tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilae volanti; et quatuor animalia singula cornu alas sensus habebant. Noces ista Romana ecclesia intelligitur, quae usitato vocabulo sedes apostolica nuncupatur, ubique sedes agni, sedes rivulus in saecula saeculorum; in medio cuius quasi fluvius in gremio resident et in circuitu adstant quasi famulae in obsequio quatuor patriarchales ecclesiae, Antiochena, Antiochena, Hierosolymitana et Constantinopolitana, quae per illa quatuor animalia designantur. Marcus enim Alexandrinum fundavit et rexit ecclesiam, qui secundum visionem Ezechielis accipitur per leonem, eo, quod canebat in imperio a rugitu, dicendo: „Vox clamantis in deserto;“ et quia, quemadmodum leo catulum suum post diem tertium suo assertur exaltare rugitu, sic Deus Pater filium suum, qui leo de tribu Iuda esse describitur, de cuius resurrectione principaliter tractat Marcus, divinitatis suae potentia post triduum a mortuis suscitavit. Unde in die resurrectionis dominicae ipsis evangelium autonomastice in ecclesia recitatur. Lucas autem fuit natione Antiochenus; qui propterea in ritibus figura describitur, in quo sacerdotibus hostia designatur, quoniam a sacerdotio inchoans evangelium, de immolatione tractat praecipue summi sacerdotis et veri, qui est hostia salubris, ritibus videlicet signatus, quem pater iussit oculis pro filio prodigo redempte. Unde hinc per ipsum Antiochena ecclesia designatur, in qua primus Apostolorum princeps in summi sacerdotis cathedram a fidelibus exstitit sublimatus. Matthaeus quidem fuit natione Iudaeus, et evangelium primum descripsit etiam hebraice in Iudaea, et ob hoc per hominis speciem designatur, quod ubi incarnatione Christi summi inchoans evangelium, principaliter humanam eius naturam ostendit, quam ipse Christus de Iudaeis et in Iudaea pro nobis assumpsit, Hierosolymitanam ecclesiam metropolim Iudaeorum sua inuaua praesentia consecravit, de qua dictum fuerat per Prophetam: „Homo factus est in ea, et ipse fundavit eam altissimus.“ Invenis vero Asianum fundavit ecclesiam, et Apocalypsin septem ecclesiis, quae sunt in Asia, ipse descripsit, quibus et ceteris Graecorum ecclesiis Constantinopolitana tandem praefertur meruit et praecipio per aquilam merito designata, quia sicut aquila volatu omnes ares excellit, et oculorum eius intubulum solis radius non offendet, sic Iovinus tribus aliis animalibus in terra relictis, supra caelos caeterum ascendens, eorum lucem nemis inveritatis adspexit, et a divina verbi naturae summi evangelium inlucavit; qui, licet inter ceteros Evangelistas fuerit ultimus tempore, praecipuus tamen exstitit dignitate, quoniam, in eorum supra pectus Christi recubans, fluenti doctrinae de ipso sacri dominici pectoris fonte potavit. Sic Constantinopolitana ecclesia, licet posterior tempore, postmodum propter honorificentiam pissant Constantinam praesentia est aliis dilapata; sicutque facti sunt primi norissimi, et norissimi primi, ut merito ipsi dicatur: „Nullae filiae congreperunt diluvis, sed in sola supergressa eas universas.“ Ad cuius ecclesiae regimen talis est pontifex assumendus, qui ad similitudinem illorum quatuor animalium ante et retro plenus sit oculis, ut pleno lumine ceteris et nori testamenti mysteria contempletur, per experientiam ritibus praeterita, et futura praevideat per cautelam. Debet etiam habere sex alas, scilicet sex legum iudicium, naturalis, Moisaicae, et prophetae, evangelicae, apostolicae et canonicae, quibus perfecto libramine inter caelum volans et terram, de terris ad caelestia et de temporalibus transolet ad aeterna.] Sane ad hanc ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo [praedicta] animalia summi vocatione, utram plena oculis, et alas habentia senas, videlicet venerabilis frater noster Eradiensis archiepiscopus, et dilectus filius plebanus sancti Pauli de Venetis, sicut per procuratores tam postulatum archiepiscopum, quam eligentium plebanum fuit propositum coram nobis. [Proposuerunt siquidem procuratores electorum plebani, quod, quum ecclesia Constantinopolitana vacante canonice Ph. decanum suum sibi elegerint in pastorem, et nos cassaverimus electionem eandem, quia quibusdam exclusis, qui adesse debebant, exstitit celebrata, ne diu gregi fidelium desset cura pastoris, tam canonice quam quidem alii, qui se in electione Constantinopolitani patriarchae vis habere dicebant, ut de electione tractaret, adinvenire conveniret. Quomodo septem personae pro septem praepositis se offerunt, et quibus alii pro ceteris praesulis se tractati electionis ingerent, post multam concertationem tam illis septem personis quam duos alias ad universitatem instantiam, quae tamen duos tantum roces habebat, salvo in omnibus iure suo tam in praesenti quam in futuro, pro bono concordiae receperunt. Sed factum est, quod homini generis inimico, qui unitatem ecclesiae scindere nititur, superseminante

zizimio messi dominicae, in duas partes sunt rota dirisa, norem de canonice et norem alii praevocantibus personis postulatum archiepiscopum memorant, et quidem canonice et praeposito sanctorum Apostolorum plebanum eligentibus supradictum; cuius electioni cantor, qui pro nullitate absens erat ecclesiae, et ante tractatum electionis pro literis suis consensus expresserat de plebano, si alii complaceret, et octo alii canonici, qui electionis tempore non fuerat praesentes, suum praesulere consensus; et sic in plebanum praedictum rota signi quatuor canonice et alii minus praepositi conveniret. Hicbat ergo postulatum norem esse maiorem, quam decem et octo ludum archiepiscopum postularent; de quibus quosdam eorum, quos cum praefata protestatione sui iuris abimerunt, excludere debebant, duos videlicet de Blakerna et Buralcense praepositos; quia, quum per exemptionis privilegium a sede apostolica impetratum se subtraxerint uneri, facile renunciasse videbantur honori, ut ad electionem non pertinerent illius, cui electo nullatenus subiacerent. Alii quatuor non erant praepositi, sed aliarum ecclesiarum clerici, qui se tractati electionis suorum praepositorum nomine ingerebant, quia eorum dominii adeo erant absentes, quod ad tractatum electionis curari comode nec poterant, nec debebant; quoniam, si absentes possent per procuratores adesse, eis iura deberentur absentium ad praesentes, quum raro contingeret, quod per se vel per alios interesse non possent. Septimus autem, qui praesens exstiterat, iam electus et confirmatus in archiepiscopum Praxicensem et translatus ad suam ecclesiam, possessionem eiusdem adeptus fuerat corporalem. Et licet universis clericorum quatuor prius pro se postulatari admitti, qui tamen pars canonice non toto volebat admittit, ne numerus aliorum nimis exeresceret, ita tandem pro bono pacis exstitit ordinatum, ut duo tantum admittenter ex illis cum protestatione praedicta, et ibi eligentes asserbant illos duos tantum roces et non ceterorum habere, maxime quum triginta praepositorum fuerint ad septem relectae, quae tamen nomum fuerint auctoritate sui iudicis approbate. Conventuales autem ecclesias ultra quinque vel sex tunc temporis esse negabant, nisi plures fuissent, tempore tamen electionis praedictae praesulis eorum dicebant non fuisse praesentes. De malo denique loco intubebant arripere postulantes eos, quod, ut propemebant, illiteratum et impudicum ex certa scientia postularent; cuius incontinentiam dicebant per filium in monachatu genitum paterna libidinis tesera posse probari. Eandem etiam archiepiscopum de ambitione notabant eo, quod in rigida Nativitatis dominicae se suae subtraxit ecclesiae, ut esset in urbe regia, ubi tunc erat postulatio celebranda, et passus est cum hymno „Te deum laudamus“ se in sede locari, in qua praefatis diebus residere consueverat patriarchae. Qui etiam auctoritate propria bona patriarchatus post mortem patriarchae distribuens, eundem sigillum valenter arripit de serinio camerarii, literas quasdam, quibus illud impressis, misit Rarocant, et quondam primate summum ibi depositam auctoritate literarum illarum sibi fecit offerri, eandemque distribuit pro suae voluntatis arbitrio in ecclesiae Constantinopolitanae praedictum et gararum, quod totum et alia in capitulo fuere proposita, quum quidam de ipso postulante tractarent. Unde petebant, ut, quum pars postulatum archiepiscopum esset numero minor, inferior zelo, et a suo iure ecclesiarum postulatum scienter illigunt, electionem confirmare factum de dicto plebano canonice dignarentur; maxime quum ipsi usi fuerint iure communi personam eligibilem eligendo, quod ordinari iuris exsistit, et alii iuris communis contempto beneficio ad extraordinarium auxilium transularint. Ad haec procuratores partis alterius responderunt, quod universi praesulis conventuales ecclesiarum apud Constantinopolim exsistentium per nostram constitutionem in electione Constantinopolitani patriarchae vis habent. Unde universitas praelatorum, de qua in eadem constitutione caeteris expresse, restringi non debet ad septem, quum ratione suae dignitatis in hoc bene fuerit ecclesiae memoratae prorsum; tum nior habere super electione tractatus, quum integrum sit iudicium plurimorum sententias confirmatum; tum etiam, ut per numerum praelatorum illis possit occurrere, qui Dei sanctuarium iure volebant hereditario possidere. Adhuc etiam, quod praefatae constitutionis beneficium duo exempti praepositi per exemptionis privilegium nullatenus amiserunt, quum ea, quae in faecorum alienis introducta sunt, in eius lasione non debeant redundare, et per privilegia Pontificum Romanorum addi, non subtrahi consueverit illis, quibus specialiter indulgetur, propter praedictam maxime rationem, ut illis obisterent prudenter, qui Danici sanctuarium moluntur in ius hereditarium usurpare, Unde illen excludi non poterant nec debebant, ea etiam ratione,

quod septem in unum septem praepositorum et duo vice ac unum  
 agendi tamen praeter omnia pro ipsa universitate fuerint a canonis  
 aut electionis admitti et sic, quum in postulatione vota  
 scilicet praepositorum et decem et octo procuratorum presentium,  
 et a nonnullis absentium, quorum procuratoris erant in civitate  
 praesentes, consensu ordinato illorum concurrerunt, pro parte  
 sua in idipsum consensum nominum allegabant; quum in plebanum  
 quondam hinc a canonis et tunc praepositis a principio  
 consensissent, non a quodam illis accereret in hoc casu per sub-  
 sequentem consensum normi canonico, qui electionis tempore  
 non factus absentes, nec vocati poterunt commode nec debent;  
 consensum quum octo ex illis tanto tempore fuissent absentes, quod  
 secundum constitutionem patriarchae ac capituli Constantinopolitanae  
 pro canonis nullatenus haberetur. Auctoritates etiam  
 adducebant pro se, quum regulariter maior auctoritatis prae-  
 valens quam simplex canonis habetur. Bonum vero zelum in  
 cautione probant, quod votum pro citato scudulo longa  
 conversatione notum, laudabili administratione probatum, curam  
 clericis, et acceptum laicis postulant; in quem assensus prin-  
 cipis, suffraganeorum vota plebisque desiderium concurrebant;  
 nec debebant aliquid sinistrum de illo praesumere, quem et eccle-  
 sentia dignitatis et communis roborabat fama procurator. Nec  
 etiam erat adversus alium, qui promotionis eius tempore tu-  
 fuerant, nisi forte aliquid novum proponeret, et quod postmo-  
 dum delibesset, maxime quum ab eorum notum advenirent, si  
 qui forsitan necessitates in ipso, quod tamen infirmabantur  
 omnino, subsequens longae conversationis delibesset honestas.  
 Proponunt etiam, quod nisi pars altera se ad miris tem-  
 perat, intendat quaedam proponere tum in personis eligenti-  
 bus quam electis. A consensum vero eisdem archiepiscopi  
 saepe obiectio ambibus proponant, quod idem ex honesta et  
 probabili causa Constantinopolim revertit, et habebat in excessu  
 quenter accedere, tum propter nequam patriarchatus ecclesiae, tum  
 etiam propter executionem ultimae voluntatis patriarchae de-  
 facti quae discretioni commissae, qui licet interfuerit et respicit et  
 notitiam in patriarchali ecclesia ab solemnitate dici, in locum  
 suum deum resedit, non aliquid de patriarchatus usurpavit.  
 Ipsum etiam literatum, etsi non emittent, competenter tamen  
 esse dicebant, sufficientem intelligentiam et eloquentiam de scri-  
 pturis et in scripturis habentem; nihilominus allegantes, quod, etsi  
 quodam concubitate ecclesiae tunc vacaret, aut forsitan propter  
 pauperum non haberet numerum clericorum, ipsum capitulum,  
 aut etiam unum, qui vicem capituli retineret, ad electionem pro  
 praefato debet admitti, quum in talibus saepe capitulum vicem  
 consensuere supplere praevallit, et nomen ut vis adversus nullum  
 multum delectat ad unum et retinetur in unum. De malo nihilominus  
 quibus arripiebatur electores plebanum, et quod hominem elegent,  
 quum electio tempore crederetur in minoribus utilibus  
 constitutionibus, asserentes, quod in capitula individualis dominicae  
 altera pars apud Constantinopolim consensit in plebanum, qui se  
 parvo ante apud Vindictas fecerat in subdianum promovendi.  
 Et quo inferiebatur, quod, si hoc actum fuerit ex conducto, non  
 potest ad ambitionem curare. Si vero praevocatum non crederent,  
 quum propter hoc non distantiam hoc ad eligentes tam heri tem-  
 pore neque et permissis, sequitur, quod secundum conscientias  
 suas adhibendum eligant; vel si error ad consensum accusato-  
 rum non evanum allegetur, in confessionem negligentia venit,  
 quae saepe in non multum distat a culpa. Adhibebant etiam,  
 quod magis erat extraordinarium consentire in hominem, non  
 solum extra totum patriarchatum, eorum etiam extra totum imperium  
 constitutum, quum in vicium et famularem, suffraganeorum  
 eisdem ecclesiae, de eius pastoris electione tractatur. Perserunt  
 quum plebanum de eadem non ambitione notabant, dicentes,  
 quod ipse pro libitu suis quosdam Constantinopolitanos canoni-  
 cos expressis rogaverat, ut eum in suum elegerent patriarcham;  
 quod pars adversa negabat. Unde plebanus postulatoris archie-  
 piscopi suspensio, ut, quum esset altera pars eorum, auctoritate ac  
 numero minor, cassata quod factum fuerat de plebanum, postula-  
 tionem ipsorum admittere dignarentur. Verum quia de his,  
 quae per assertionem partium in iudicium deducta fue-  
 rant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his,  
 quae de numero dicta sunt postulationum, per quoddam in-  
 strumentum publicum, nec non per confessionem procuratoris  
 adversae partis in iudicio quidem factam, sed

postea revocata, pars altera assereret suam intentionem  
 esse fundatam, causam discretioni tuae diximus committen-  
 dam, per apostolica scripta mandantes, quatenus super his  
 et aliis iniquas diligentissime veritatem, de meritis electi et  
 postulati apud Venetias, ubi nati fuerunt et diutius con-  
 versati, de studiis autem eligentium et postulationum, et  
 omnibus generaliter, quae causam possunt instruere, apud  
 Constantinopolim, ubi huiusmodi postulatio et electio celebra-  
 tae fuerunt<sup>15</sup>, et, si partes consenserint, procedas hoc  
 modo, ut, si consterit de mutuo convenisse consensu, quod  
 ad electionem patriarcae septem admittentur praepositi,  
 sive per se ipsos sive per alios, et duo alii ex parte universi-  
 tatis per ceteris conventualium ecclesiarum praefatos, totaque  
 tunc temporis conventuales ecclesias habuisse praefatos,  
 quod cum septem praepositis et novem canonicis, quos qui-  
 dem canonicos constat in postulatione praefati<sup>16</sup> archie-  
 piscopi convenisse, duplo maiorem faceret numerum quam  
 sexdecim electores plebani, tu vice nostra postulationem  
 admittas, nisi probatum fuerit, postulato aliquid obviare de  
 canonicis institutis, quod promotionem ipsius debet impe-  
 dire, ac plebanum electione cassata ipsum archiepiscopum  
 absolvas a<sup>17</sup> vinculo, quo Eradiensis<sup>18</sup> ecclesiae tenetur, con-  
 cedendo ipsum Constantinopolitanae ecclesiae in pastorem.  
 Quod si ad faciendum duplo maiorem numerum simul omnes  
 praedicti minime sufficerent<sup>19</sup>, sive dignus sive indignus  
 fuerit<sup>20</sup> postulatus, tu, postulatione repulsa, electionem  
 plebani auctoritate nostra confirmes, dummodo nihil obsistat  
 eidem, quod ipsum tanto praesulatu reddat indignum. Si  
 vero numerus postulatum inventus fuerit duplo maior,  
 quemadmodum praedictum est, et persona postulata reperta  
 fuerit indigna, tu tam postulationem, quam electionem non  
 differas praesumere, nisi forsitan omnes aut maior pars postu-  
 lantium praesumptione damnabili postulaverint<sup>21</sup> scienter  
 indignum, ut hac vice merito debeant eligendi<sup>22</sup> ipsius postu-  
 lantem potestate privari. Et<sup>23</sup> hoc quoque casu electionem  
 confirmes, si eam<sup>24</sup> de persona idonea consterit celebra-  
 tam.<sup>25</sup> Porro etc. *Dat. Signatur. XV. Kal. Sept. Pont. nostr.*  
*An. XI. 1212.]*

CAP. XL<sup>1</sup>

Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere praedictum cathedralis  
 vel regularis ecclesiae infra tres menses, proximus superior ecclesiam  
 ordinabit; quod si intra tres alios menses non fecerit, canonice  
 punietur.

Idem in concilio generali.

Ne pro defectu pastoris gregem dominicum lupus rapax  
 invadat, aut in facultatibus suis ecclesia viduata grave dispen-  
 dum patiatur, volentes in hoc etiam<sup>2</sup> occurrere periculis  
 animarum, et ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus,  
 ut, ultra tres menses cathedralis vel regularis ecclesiae  
 praefato non vacet. Infra<sup>3</sup> quos, iusto impedimento cessante  
 si electio celebrata non fuerit, qui eligere debebant, eligendi  
 potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum,  
 qui proximo, processu dignoscitur, devolvatur. Is vero, ad  
 quem fuerit devoluta potestas, Deum<sup>4</sup> praee oculis habens,  
 non differat ultra tres menses cum consilio capituli sui et  
 aliorum virorum prudentium viduatum ecclesiam de persona  
 idonea ipsius quidem ecclesiae, vel alterius, si digna<sup>5</sup> non  
 reperitur in illa, canonice ordinare, si canonice voluerit  
 eligere ultionem.

CAP. XLII<sup>1</sup>

Per aliquam de tribus formis hic contentis, scilicet scrutinii, compromissi  
 et inspirationis, praedicti debet ad electionem in ecclesiis cathedralibus  
 inter electio celebrata non valet, et contra facientes privandi sunt ea vice  
 potestate eligendi. H. d. usque ad s. illud. §. 1. Interdicti procuratorum  
 in electionis negotio contenti, nisi communitate hic contenta usque ad s. Elec-  
 tionis. Abbas Siculus. — §. 2. Praevigil electionis solemniter publicari,  
 et clandestinas reprobari. H. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

Idem in eodem.

Quia propter diversas electionum formas, quas quidam  
 invenire conantur, et multa impedimenta proveniunt, et  
 magna pericula imminet ecclesiis viduatis, statuimus, ut,  
 quum electio fuerit celebranda, praesentibus omnibus<sup>2</sup>, qui  
 debent, et volunt et possunt commode interesse, assuman-

Tit. VI. Cap. XL. 8 assertiones; Reg. 9 fuerunt; ib. 10) per  
 c. 10) ibid Reg. 11) quid; c. 10) ibid; 12) assensu; ibid;  
 accessit; ib. 13) fuerunt; ib. fuerunt; ibid 14) possit; FUGI  
 10) fuerit; ibid. 16) praefati; ib. 17) dicit; ib. 18) leg; Hera-  
 clidensis; ib.; Hieracensis; ib; Eradiensis; ib. 19) sufficerent;  
 GILDIB; 20) scilicet; Reg. 21) sit; D. Reg. 22) postulant; D. Reg.

22) scilicet; deest; D. 23) debent; Ed. Rom. operum meo. 24) Ex; eadem  
 25) vane; deest; D. Reg. 26) celebrata; ibid  
 Cap. XLII. 1) hoc; Lett. h. h. de 1215. c. 23. — Comp. IV. c. 8. h. l. (1. 3.)  
 2) et; deest; F. G. M. 3) infra; Ch. Cont. Bohm. 4) Domi-  
 nus; Cont. op. Mans. 5) dignus; ib  
 Cap. XLII. 1) c. 21. ib.; Comp. IV. c. 9. h. l. (1. 3.) 2) omn.; deest in  
 Cont. op. Mans.



tur tres de collegio fide digni, qui secreta<sup>3</sup> et sigillatim vota<sup>4</sup> cunctorum diligenter<sup>5</sup> exquirant, et in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interfecto, ut in collatione habitat<sup>6</sup> eligatur, in quem omnes, vel maior et<sup>7</sup> sanior pars capituli<sup>8</sup> consentiat. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium ecclesie viduatae provideant de pastore. Aliter<sup>9</sup> electio facta non valet, nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem<sup>10</sup> absque vitio celebrata. Qui vero contra preascriptas<sup>11</sup> formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur. §. I. Illud autem<sup>12</sup> penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo<sup>13</sup> loco, de quo debeat advocari, iusto impedimento decedens venire non possit, super quo, si opus fuerit, fidem faciat iuramento, et tunc, si voluerit, uni committat de ipso<sup>14</sup> collegio vicem suam. §. 2. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut, quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

CAP. XLIII.<sup>1</sup>

Consensu electioni de se factae per alium potestatis secularis, efficitur nulligibis ad dignitatem, et electio est nulla. Eligentes autem a beneficiis per triennium suspenduntur, et tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem in eodem.

Quisquis electioni de se factae per secularis potestatis alium consentire praesumpserit contra canonicam libertatem, et electionis commodo careat, et ineligibilis fiat, nec<sup>2</sup> absque dispensatione ad aliquam<sup>3</sup> valeat<sup>4</sup> eligi dignitatem<sup>5</sup>. Qui<sup>6</sup> electionem huiusmodi, quam ipso iure<sup>7</sup> irritam esse censemus, praesumpserint<sup>8</sup> celebrare, ab officis et beneficiis penitus<sup>9</sup> suspendantur per triennium<sup>10</sup>, eligendi tunc potestate privati.

CAP. XLIV.<sup>1</sup>

Si praelatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, et a perceptione proprii beneficii suspenditur, et promotus deicitur. Si vero per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi vero immediate subiecti Papae, per se aut per personas instructas debent adire Papam, et petere confirmationem. Et si sint electi in concordia, et valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrant, ita tamen, quod nulli alienent; benedictur autem et consecrantur, prout consueverunt.

Idem in eodem.

Nihil est, quod ecclesiae Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur<sup>1</sup> praelati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus, quam quisquam ad regimen animarum fuerit electus<sup>2</sup>, is, ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet et electionis processum, et personam electi, ut, quam omnia rite concurrerint, munus<sup>3</sup> ei confirmationis impendat, quia, si secus fuerit incaute praesumptum, non solum deiciendus est indigne promotus, verum etiam indigne promovens puniendus. Ipsum<sup>4</sup> quoque decernimus<sup>5</sup> hac animadversione puniri, ut, quam de ipsius constitit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiae, vel inhonestae vitae, vel<sup>6</sup> atque istis illegitimae approbaverit, non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, verum etiam, ne aliquo<sup>7</sup> casu poenam effugiat, a perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque, si acquum fuerit, indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subiacet ultio. §. I. Episcopi quoque tales ad sacros ordines et ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si et<sup>9</sup> ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Ceterum qui ad Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem

officii eius se consecuti, si commode fieri potest, personaliter representant, aut personas transmittunt idoneas, per quas diligens inquisito super<sup>10</sup> electionibus et electis possit haberi, ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii<sup>11</sup> sui plenitudinem officii assequantur, quam eis nihil obstitit de canonicis institutis, ita, quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative propter necessitates ecclesiarum et utilitates in spiritualibus et temporalibus administrant: sic tamen, ut de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus vero benedictionis seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

CAP. XLV.<sup>1</sup>

Expensae necessariae, quae faciunt capitulum pro electione praelati, de bonis praefatae debent fieri vel reddi.

Honorius III. Capitulo Constantinopolitano<sup>2</sup>.

Ut praeterite contentio<sup>3</sup> de<sup>4</sup> materia futuris litigiis occasio amputetur, praesentium auctoritate<sup>5</sup> statuimus, ut expensae necessariae, quae capitulum Constantinopolitanum<sup>6</sup> vel eius nunciis vacante sede pro electionis negotio fecerint, de bonis patriarchatus fiant totaliter vel reddantur, dummodo ipsi bona decedentis patriarchae non occupent vel usurpent.

CAP. XLVI.<sup>1</sup>

Electio post collationem ex intervallo celebrata non valet. II. d. secundum opinionem magis communem.

Idem Electo Lugdunensi<sup>2</sup>.

Quum post petitam instanter et demum obtentam venerabilis fratris nostri quondam Lugdunensis<sup>3</sup> archiepiscopi cessionem vota canonicorum Lugdunensium in te, tunc ipsorum praepositum, concorditer convissent, quia tandem examinato, sicut decuit, processu electionis tuae, invenimus eam post publicationem consensuum et collationis tractatum aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum prius, quam electus fueris<sup>4</sup>, requisitum, electionem eandem<sup>5</sup> ex ipsis duntaxat inordinato processu iustitia cassavimus exigente. [III. id. Jan. ao. VIII. — 1224.]

CAP. XLVII.<sup>1</sup>

Monachus unius monasterii alterius factus abbas, in electione abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiam si tale sit ab abbate et monachi prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem Eboracensi Priori, et Magistro Guidoni de Canopo<sup>2</sup>.

Constitutis in praesentia nostra procuratoribus dilectorum filiorum sancti Taurini<sup>3</sup> Eboracensis<sup>4</sup> et sancti Leofredi de Cruce abbatum, et<sup>5</sup> monasterii Fiscanensis, dilectum fratrem nostrum B. tit. 6. SS. Iohannis et Pauli presbyterum cardinalem decessum audierunt, coram quo proposuerunt procuratores praedictorum abbatum, quod vacante praefato monasterio, quod immediate ad Romanam ecclesiam pertinet, monachi eiusdem loci contemptis praefatis abbatibus, qui canonice poterant et debebant de iure vocari, ad electionem abbatibus tunc praesentibus, Ethard<sup>6</sup> quondam abbatem S. Iudoci ad eundem regimen minus idoneum eligere praesumpserunt, quare petebant electionem huiusmodi penitus irritari. Quum autem procuratores ipsorum abbatum iussu essent exprimere, quo iure ipsi abbates deberent electioni abbatibus Fiscanensis<sup>7</sup> monasterii interesse responderunt, quod olim, quam assumerent in suorum posteriorum abbates, fuit specialiter indultum eis<sup>8</sup> ab abbate et conventu monasterii Fiscanensis, ut haberent vocem in capitulo eorumdem. Nos autem rationem

Tit. VI. Cap. XLII. 3) secreto: *Codd. coll. v. D Conc.* 4) singulatim voces: *Mansi*; vota et corda: *Dh Conc.* 5) dilig: *deest: Dh* 6) adhibita: *Conc.* 7) vel: *Dh Conc.* 8) cap: *deest: Dh* 9) vel et fact: *Dh* 10) inspir. vel Dei inspectionem: *Dh* Dei inspir: *Df*; inspir. divina: *Conc.* 11) praedictus: *Mch Conc.* 12) aut: *deest: Conc.* 13) eo: *deest: Dabgh* 14) ipso: *deest: FM*  
 Cap. XLIII. 1) ib. c. 25. *Comp. IV. c. 10. h. l. (1, 3.)* 2) ne: *H*; ut ... val: *Dh*; ut absque ... non: *Df*; ut absque ... neque: *Df* 3) aliam: *Lar*; altera: *Dh* 4) possit: *Df Conc.* 5) potestatem: *Dh* 6) add. vero: *FGHhDf* 7) ipso iure: *deest: Dh* 8) praesumpserit ... suspendatur: *Ladff* 9) peno: *deest: Dabgh* 10) per trien: *deest: Dh*  
 Cap. XLIV. 1) ib. c. 26. *Comp. IV. c. 11. h. l. (1, 3.)* 2) assumuntur: *Dh* 3) assumunt: *Conc.* 4) et mun: *Dar*; etiam mun: *Df* 5) Ipsumque (quoque): *deest: FGHhMdh*; ipsum (quoque): *deest: Dh*; ipse, vero: *Dh* 6) decernimus: *Dh* 7) aut: *D Jdg.* 8) alio: *Dab* 9) et: *deest: Dabgh*

sicut: *Dg* 10) super electionis processu: *Conc.* 11) eous: *deest: Dabgh*; eoum: *Df*  
 Cap. XLV. 1) Restitutio: *ex Comp. V. c. 4. de const. (1, 1.)* 2) Cap. Const.: *deest: Er*; — 1216—27 — *Pathast no. 7101.* 3) praesentis authentica: *Ed* 4) metropolitatum: *Er*  
 Cap. XLVI. 1) *Comp. V. c. 1. h. l. (1, 5.)* *Salm Hist. of Denmark IX, 700.* 2) *deponitur: Lundensis: HEd*; — *Pathast no. 7136.* — 3) *cf. not. 2.* 4) fuisse: *Ed* 5) ipso: *Edb*  
 Cap. XLVII. 1) *Restitutio: ex Comp. V. c. 5. h. l. (1, 5.)* 2) Eboracensis: *FHJ*; — *Canapolis: F*; *Parapolis: H*; — *P. Bolacensis (Abolien): Er*; *Ebroicensis: Edb*; *priori (deest): Ed*; *S. Barbarae Lexovianensis (Lexornensis): Er*; *Lexovianens: Ed* diocesis, et mag. W. de Capellis (Vapella): *Ed*; *Canapellis: Eo* cancell. Rothomag: *E* — *scr. 1216—27.* — *Pathast no. 7117.* 3) Taurinensis: *HEJ*; *Tauinensis: Er*; *Taurinensis: Er*; *Taurini: Ed* 4) Ebroicensis: *FGHhEdb* 5) et: *Ed*; *Edict.* 6) tit.: *Edb* 7) *Er*; 8) aut: *H* 9) supradicti: *D* 9) cis: *deest: E*

huiusmodi<sup>10</sup> frivolum reputantes, de consilio fratrum nostrorum super<sup>11</sup> hoc perpetuum silentium imponimus<sup>12</sup> abbatibus supradictis.

## CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, et de illo, in quem consenserit maior pars capituli, et non respectu aliarum partium.

## Idem Rothomagensi Capitulo.

Ecclesia vestra destituta pastore, et votis vestris, quum de futuru prelati haberetis successione tractatum, in diversa divisus, quidam in Thomam, quidam in cancellarium, et quidam singulares<sup>1</sup> in singulares personas eiusdem ecclesie consensistis. Verum<sup>2</sup> quum super his in nostra et nostrorum fratrum praesentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus, quod illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant<sup>3</sup>, licet maiorem partem facerent partium comparatione minorum, non tamen ad maiorem partem capituli pervenerunt. Consideravimus nihilominus, quod<sup>4</sup> post publicationem consensuum et collationis<sup>5</sup> tractatum ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam<sup>6</sup> post appellationem legitimam fuerit<sup>10</sup> subsequuta, quam<sup>11</sup> pro electione nec<sup>12</sup> decret, nec etiam<sup>13</sup> expedire haberi. Unde de fratre nostro<sup>14</sup> consilio quod factum est de T.<sup>11</sup> praedicti<sup>15</sup> cassavimus, petitione consentientium<sup>16</sup> etiam in cancellarium non admittimus.

## CAP. XLIX.

Non professus in abbate eligi non potest.

Gregorius IX.<sup>1</sup>

Quum in magistrum assumi non debeat qui formam discipuli non assumpsit, nec sit praeficiendus qui subesse non novit, nos, intellecto per te, quod in quibusdam regularibus domibus, iure tibi diocesano subiectis, sunt quidam in abbates non professi ordinem regularem assumpti, mandamus, quatenus, quum tales abbates esse non debeant, qui per professionem monachi et regulares canonici non fuerint<sup>2</sup>, ad amotionem eorum, quos tales veneris, sublato appellations impedimento, procedas.

CAP. L.<sup>1</sup>

Electio facta a non maiori parte capituli et omnia collatione non valet.

## Idem Cumanensis Capitulo.

Cumana ecclesia pastoris solatio destituta, et congregatis die ad celebrandum electionem praefixa, qui praesentes erant de Cumanis canonicis, ac tribus abbatibus, [publicis S. Anthonii, S. Carpophorii et S. Juliani Cumanis] qui vocem in electione habere noscuntur, capellani et clerici civitatis, electioni se debere interesse dicentes, sub huiusmodi protestatione admissi fuerunt, quod vos eorum, qui non deberent interesse de iure vel consuetudine, non valerent. Tandem praemisso iuxta formam concilii<sup>1</sup> generalis scrutinio, VII. de canonicis, uno abbatibus, XI. capellani et novem clerici in eiusdem ecclesiae archipresbyterum convenerunt, novem canonicis, uno de abbatibus, uno<sup>2</sup> capellano et XI. clericis in ipsius ecclesiae archidiaconum dirigentibus vota sua. 3. [Quoniam super electione utriusque praevocatores eorum ad nostrum praesentium accesserunt, id. filium nostrorum O. S. Nicolai in Curia Tulliano diaconum Cardinalem cis deputationis qualiter, qui quum et quae fuerint praeposita eorum ipsis vobis fideliter exhibentis.] Quum decem et octo fuerint canonici, tres abbates, XX. clerici et XIV. capellani, neutram electionem<sup>4</sup> comperimus ad maiorem partem totius capituli pervenisse. Nec probatum fuerat, [ob eisdem peccatoribus] quod clerici admitti deberent, nec quod capellani admissi fuerint de consuetudine vel de iure. Nam etsi capellani duabus electionibus episcoporum interfuerint, et scrutatores delerint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse pro-

batur<sup>5</sup>. Sed et si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constituit, id eis de iure competere, vel ex consuetudine iam praescripta. Unde nos electiones ipsas praesumptas etiam contra formam concilii generalis, quum collatio in communi ommissa fuerit, quae post publicationem scrutinii fieri deberet, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, [et] electores hac vice eligendi potestate privantes. [Dat. Laterani XII. Kal. April. ao. II. — 1228.]

CAP. LI.<sup>1</sup>

Per compositionem factam cum praefato et capitulo non potest nisi eligendi compellere laici, etiam patrono in ecclesia collegiata.

## Idem Abbati Cluniacensi.

Sacroscantia Romana<sup>2</sup> ecclesia (Et infra): Sane propositi in nostra praesentia, quod super ordinatione prioris monasterii sancti Pancratii, ad Cluniacensem ecclesiam pertinentis, cum comite de Varenna<sup>3</sup> patrono ipsis quidam praecessor tuis de consensu capituli sui compositionem quandam invituri contrariam et ecclesiae ipsi damnosam, videlicet, ut in optione isti ipsius comitis, assumere ad prioratum dicti monasterii, Cluniacensis et de Caritate prioribus duntaxat exceptis, unum de duobus melioribus totius Cluniacensis ordinis, quos abbas duxerit nominandos. (Et infra): Attendentes itaque, quod ius eligendi in collegiata ecclesia non cadit in laicum, et ideo id esset<sup>4</sup> perniciosum exemplo, et redundaret<sup>5</sup> in dispendium ecclesiasticae libertatis, volumus, ut dictum prioratum libere possis, non obstante compositione ipsa, sicut alios prioratus tibi subditos ordinare, denunciando<sup>6</sup> ordinationem factam patrono, ut suum<sup>7</sup>, si voluerit, honestum imperiatur assensum.

CAP. LII.<sup>1</sup>

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quod eligant cum consilio aliquorum, aliqui consiliiarii provident, eligentes debent consilium respirare in tractatu electionis, et congruo tempore expectare responsum; alius electio non tenet.

Idem Decano et Capitulo<sup>2</sup> S. Ioannis et sancti Stephani Bisuntinensis.

Quum in veteri lege (Et infra): Porro iam dudum vobis dedimus in mandatis, ut infra<sup>3</sup> quadraginta dies post susceptionem litterarum nostrarum cum consilio sancti Benigni et Morimundi abbatum et fratris G. de ordine Praedicatorum eligeretis<sup>4</sup> personam idoneam canonice in pastorem; alioquin dicti consiliiarii vobis de archiepiscopo providerent. Verum die ad eligendum praefixa sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cuiusdam candela, quae ibidem accensa existit, duraturam. Tandem quum electores huiusmodi convenissent in praedictum abbatem sancti Benigni, et super hoc sociorum eius consilium requisissent, proponente uno ex illis, quod deliberato consilio responderent, et differentibus eis festinanter dare responsum, praefati electores, quum candela ipsa<sup>2</sup> deficeret, non expectato ipsorum consilio, dictum abbatem in Bisuntinensem<sup>6</sup> archiepiscopum elegerunt. (Et infra): Relato ergo ad apostolicam sedem negotio, archiepiscopo Viennensi et abbati de Firmitate iniunxit, ut, si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, et in tractatu electionis praedictorum consilium requisitum, electionem ipsius abbatis, si persona esset idonea, confirmarent. Quod si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem abbas, quod de ipso factum erat tanquam invalidum irritaret. (Et infra): Quum autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona praedicti abbatis, et quando existit requisitum, non fuit expectatum responsum nisi modico tempore, nec debeat aliis

Tit. VI. Cap. XLVII. 10) huiusmodi: *dest: FvHK* 11) sup. hoc: *c. c. Eisd.* 12) imponimus: *FvHK* 13) *NE.*  
 Cap. XLVIII. 1) *de electione et comp. V. c. 6. h. l. (1. 5.)* 2) *scr.* 1222. — *Posth.* no. 6818. 3) singulariter: *Ed.* 4) *Utriusq. ib.* 5) *dir.* 6) *ut ib.* 7) *mediam mai.* 8) *ib.* 9) *quum: ib.* 10) *collationem: ib.* 11) *mit ib.* 12) *quod: Ed.* 13) *et: dest: FvHK.* 14) *Thomae FvL.* 15) *praedicti: dest: Ed.*  
 Cap. XLIX. 1) *scr.* 1227-34. — *Posth.* no. 3549. 2) *fuerunt: FvHK.*  
 Cap. L. 1) *de electione et comp. ut. Tolle Bogli Annali sacri della città di Roma.* 2) *scr.* 1251 n. 334. 3) *Cumanis: M. orig.* — *Posth.* no. 8156

3) valet: *orig.* 4) *cf. supra* p. 42. 5) *un. cap.*: *dest: orig.* 6) *praedictarum electionum: ib.* 7) *probatur: GH.* 8) *privavimus, providentiae nostrae ordinationum in ipso ecclesiae reservantes: orig.*  
 Cap. LI. 1) *scr.* 1227-31. — *Posth.* no. 3541. 2) *Rom.*: *dest: FvHK* 3) *Warenna: FvK; Warenna: B; Warenna: G; Varnia: Lb; Valennia: Cont.* 4) *esse: FvHK* 5) *redundare: FvHK* 6) *denunciando ordinatione facta: FvHK* 7) *sancti: dest: FvK.*  
 Cap. LII. 1) 1227-34. — *Posth.* no. 3542. 2) *Deganis et capitulis: FvHK* 3) *intra: Cont. Bohm.* 4) *eligeretis: Ed. Rom. oper. mend.* 5) *illa: BM* 6) *Bisuntinum: FvHK* 7) *fuerit: FvHK.*

imputari, quod in tantum illi sibi tempus arctarant, electionem abbatis ipsius, non personae, sed electionis vitio duximus irritandam.

CAP. LIII.<sup>1</sup>

Si maior pars capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno a minori parte, etiam ex eodem sermone facta. Hoc dicit secundum verum intellectum et intrinsicum.

## Idem Episcopo Silvanectensi.

Congregato Nivernensi capitulo ad electionem futuri pastoris, XIII. in decanum, et XVIII., computato procuratore cuiusdam absentis, in cantorem ipsius ecclesiae convenerunt, qui, quam plures in eum, et pauciores in alium sua desideria direxissent, a parte sua electus existit in pastorem ecclesiae Nivernensis. Postmodum, credente parte decani, quod alii plurimum deliquissent eligendo personam scientiae literalis expertem, propter quod illis secundum statuta Lateranensis<sup>2</sup> concilii ipso iure eligendi potestate<sup>3</sup> privati potestas eligendi ad eos existit devoluta, decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum episcopum elegerunt, ad sedem apostolicam appellantes. (Et infra) Reliquis petentibus, ut irritare decani electionem attentatam a paucioribus, et post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonice celebratam a pluribus de persona idonea dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus, si dictus cantor defectum in literatura non patitur, et alias est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem proceus auctoritate nostra, infirmata reliqua, confirmare. Alioquin, ipsius cantoris electione irrita nunciata, praenominatum decanum, si nihil ei de canonicis obstiterit<sup>4</sup> status, eadem auctoritate praeficias ecclesiae memoratae.

CAP. LIV.<sup>1</sup>

Habens plures dignitates vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papae illegibilis est. Hoc dicit quoad titulum.

Idem Silvanectensi Episcopo, et Joanni de Monte mirabili Archidiacono et Succentori Parisiensi<sup>2</sup>.

Dudum ecclesia Rothomagensis pastoris solatio destituta, contra electionem, quae in eadem ecclesia fuerat celebrata, A.<sup>3</sup> archidiaconus et quidam alii eiusdem ecclesiae canonici ad sedem apostolicam accesserunt. Dicto vero archidiacono pro se ac parte sua, et G. archidiacono procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in nostra praesentia constituti, inter alia, quae contra electum obiecta fuerant<sup>4</sup>, archidiaconus proposit memoratas, quod idem electus post generale concilium archidiaconatum Ambianensem adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus ecclesiis, quas ante idem concilium obtinuerat, retinere praesumpsit, eoque dimisso retinuit ecclesias memoratas. §. 1. Unde, quum in eodem concilio sit statutum, ut, quicumque receperit aliquod<sup>5</sup> beneficium, curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtineat, eo sit ipso iure privatus, et si forte illud retinere contenderit, etiam alio spoliatur, praedictus electus contra huiusmodi veniens statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis vitium, quod in aliis reprobare debuerat, ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quae non spectabant ad ipsum, quum post receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipso iure, rem contractivam per consequens alienam, et sic furtum commisit quodammodo vel rapinam. In suae quoque salutis et multarum animarum dispendium praedictas parochiales ecclesias retinebat, quum earum cura, quia iam privatus fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret, et sic per ipsum eadem animae damnabuntur sine deceptae. §. 2. Verum procurator eorum, qui elegerat ipsum<sup>6</sup>, etsi pluralitatem beneficiorum huiusmodi coram nobis profiteretur<sup>7</sup> in iure, per concessionem tamen Rothomagensis archiepiscopi nobis exhibitam eundem electum nisi esset multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes, vobis dedimus in mandatis, ut, si constaret, quod idem post receptum archidiaconatum praedictum, curam animarum habentem, praefatas parochiales ecclesias electionis tempore

retineret, nec ostenderet secum per sedem apostolicam super hoc dispendiatum, electionem illius<sup>8</sup> auctoritate apostolica cassaretis. (Et infra) Partibus ergo propter hoc in vestra praesentia constituti, praestito quoque iuramento de veritate dicenda, et factis positionibus et responsionibus hinc<sup>9</sup> inde, tandem eodem decano praetextu quorundam gravaminum ad nostram audientiam appellante, vos electionem huiusmodi irritantes, eidem ecclesiae de Cenomanensi episcopo providistis. (Et infra) §. 3. Licet autem positiones et responsiones super pluribus articulis factae fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litae non invenimus esse factam, quum non per positiones et responsiones ad eas factas<sup>10</sup>, sed per petitionem in iure propositam et responsionem factam contestatio litae fiat, eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. §. 4. Tandem archidiaconus electionem ex praemissa causa petit irritari, electo respondente praedicto, quod non erat eius electio irritanda. Lite vero coram nobis legitime contestata, praestituro de veritate dicenda a partibus iuramento, idem electus, etsi confiteretur, se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus nitetur<sup>11</sup>, quia videlicet dictum archidiaconatum non credebatur curam animarum habere. Sed quum in iure confessus fuerit quod archidiaconus Ambianensis de consuetudine suspendit, excommunicavit et absolvit presbyteros et priores, et parochiales ecclesias interdidit, nec non archidiaconus visitat, et inquirat quae viderit inquirenda, et procuraciones ratione visitationis recipit, evidenter apparet, quod curam habeat animarum annexam. Quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, quum idem de personatibus, quod et<sup>12</sup> de beneficiis curam animarum<sup>13</sup> habentibus, iudicium sit habendum. §. 5. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, quum in ea falsitatem suggererit, et suppresserit veritatem, qua tacta vel expressa ipsam nullatenus habuisset. Suggestis enim, quod praedictas parochiales ecclesias, antequam fuisset in archidiacono assumptus, canonicus fuerat<sup>14</sup> assecutus, quum nullus poterit plures parochiales ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, et alteram illa commendatam haberet. Unde, quum idem utramque illorum intitulatam haberet<sup>15</sup>, ipsas nequivit canonicè habuisse. Item suggerens, quod reditus personatus sui erant tenues et exiles, suppressit, quod alios reditus in pluribus ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quod plures parochiales ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis ecclesiis obtineret<sup>16</sup>, quum intentionis nostrae non fuerit, secum in tot beneficiis, praesertim habentibus curam animarum, dispensare, nec intentionis nostrae fuerit<sup>17</sup>, aliquid<sup>18</sup> de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licite retinere. (Et infra) §. 6. Tandem quum non restaret, nisi profundera sententia, idem tam iuri, si quod ei competere videbatur, quam liti cessit spontanea voluntate; cuius cessionem duximus admittendam.

CAP. LV.<sup>1</sup>

Irrita est electio, quam collatio non praecessit, vel quae facta non est a maiore parte capituli, vel quae non fuit communis.

## Idem.

In Genesi legitur (Et infra) Quum in concilio<sup>2</sup> caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior et sanior pars capituli consentit<sup>3</sup>, et in G.<sup>4</sup> maior pars totius capituli non consensit, quanquam maiorem partem habuit<sup>5</sup> partium comparatione minorum, nec plene numeri ad numerum, quia, utrum G. et H., de quibus adversarii referunt questionem, in electione vocem habuerint, tractatum non existit nec discussum, nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit, nec etiam electio communiter celebrata, quoniam, licet in eundem G. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis, nec vel idem repeti videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes, nec ex singularibus

Tit. VI. Cap. LIII. 1) 1227—34. — Polthast no. 9543. 2) cf. supra c. 44. 3) cf. pot.: desst: FGHIL. 4) obstat: FX; obstrit: Jb.

Cap. LIV. 1) scr. 1228. — Polthast no. 8206. 2) Partiois: Gnd. Bohm. 3) A.: desst: Ib. 4) fuerunt: FGHIL 5) cf. c. 28. de prob. (3, 5.) 6) ips.: desst: HLM: cum: IK 7) confiteretur: FGHILKM: confiterentur: N 8) ipsius: FGHILKM 9) hinc et: FGHIL 10) fact.: desst: Codd. coll. o.

11) videbatur: GHIL 12) et: desst: FGHILKM 13) an.: desst: FGHIL 14) fuerit: HM 15) aliam: FGHILX 16) habuerit: FGHILX; habuit: M 17) obtinuit: F; obtinet: I 18) tui: FGHILKM 19) add.: et: FGI; eadem: K; desst: M

Cap. LV. 1) scr. 1227—31. — Polthast no. 9544. 2) cf. supra c. 42. 3) consenserit: FHM 4) W.: FGIK; V: H — per totum 5) habuerit: FGHM

vel particularibus consensibus appareret universalis electio vel communis, in et quilibet singularis veritatem exprimat suae partem, quemadmodum ex singularibus propositionibus, licet veris, universalis propositio non appareat, nisi per signum universale forsitan exprimat, nec praemissis duo canonici poterant sic excludi, quum primus existeret in canonici possessione vel quasi, habendo stallum in choro, locum in capitulo, legendo et cantando ut canonici, et ad tractatus ac electiones dignitatum et personatum, quae occurrerunt pro tempore faciendae, tanquam canonici sit vocatus, quamquam hac vice fuerit cum protestatione admissus, secundum vero esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus, quum de toto regno Franciae vicerent absentes de consuetudine ecclesiae Gallicanae: nos, his plenius intellectis, de consilio fratrum nostrorum praemissam electionem, utpote contra formam concilii attentatam, decernimus irritam et inanem.

CAP. LXI.<sup>1</sup>

Non valet electio pontificis per laicos et canonicos facta, etiamsi hoc habeat consuetudo. Hoc die, et quolibet solet allegari.

## Idem Capitulo Massano.

Massana ecclesia pastore vacante (*Et infra*): Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum canonicis pontificis electio praesumatur. Quae si forte praesumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obstante contraria consuetudine, quae dici debet potius corruptela.

CAP. LXII.<sup>1</sup>

Non sufficit ad confirmationem electionis, quod sit facta a maiori parte capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

## Idem Capitulo Cathalanensium.

Ecclesia vestra destituta pastore, convenientes in unum, absente G.<sup>o</sup>, qui tunc noluit interesse, ad celebrandum electionem terminum statuitis. Veniente vero termino, et dicto G., quum absens existeret, non vocato, praemisso iuxta formam concilii<sup>1</sup> generalis scrutinio, XIV. magistrum G.<sup>o</sup> presbyterum cardinalem, canonicum vestrum, et XVII. R. Kemensem canonicum elegerunt, praefato G. postmodum electioni eiusdem R. suum praebente consensum. Tandem procuratoribus utriusque partis in nostra praesentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R., quod, quum in IV. excederet aliam, computato G. praedicto, maiorem capituli partem habebat, et per hoc debebat pars sua sanior reputari, quum, ubi maior numerus est, zelus melior praesumatur. Pars vero altera electionem eandem multiplicitate impugnabat, proponens, praenominatum R. in aetate pati defectum, nec esse sufficientis scientiae ad ecclesiam supradictam, quum aetatis maturae et eminentis scientiae praefatus cardinalis existat, et, quum electores cardinales alios meritis et auctoritate praecellerent, habito praesertim respectu ad personam electam, meliorem velum eos habuisse constabat. Dicebatur praeterea, quod consensus dicti G., quem pars eiusdem R. contemebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua, capitulum potius contemptum ab ipso fuisse, quum non fuerit consensus<sup>2</sup> praestitum in scrutinio, sed post electionem accesserit, adicere non valebat. (*Et infra*: Denique statutum generalis concilii, quod electionem deinceps<sup>3</sup> invalidam, quum contra eundem concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum et ad<sup>4</sup> alia, quae non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valet, ea respicit tantum, quae attentantur contra formam concilii memorati, non autem alia, quae ponuntur ibidem, sicut est istud, quod praesentibus omnibus, qui debent, volunt<sup>5</sup> et possunt commode interesse, haberi debeat in electione processus, nec cetera, quae super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videbantur everti. Neque enim credendum est, Romanum Pontificem, qui iura tuetur, quod alias excogitatum est multis vigiliis et inventum, uno verbo subvertere voluisse.

Nos ergo<sup>6</sup>, quae hinc inde fuere proposita, plenius intellectis, quum ex Lateranensi concilio in ordinationibus ecclesiarum maior et sanior pars capituli exigatur, et statutum generalis concilii contineat inter cetera, ut is eligatur, in quem omnes, vel maior et sanior pars consentit<sup>7</sup>, electionem dicti R. non personae, sed potius<sup>8</sup> electionis vitio, quum maior et sanior pars non consenserit in eundem, de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

## CAP. LXIII.

Publicato scrutinio non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem et electionem.

Idem<sup>1</sup>.

Publicato scrutinio variare nequeunt electores, quum sit factienda collatio, et electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LXIV.<sup>1</sup>

Cassata electione propter simoniam, etiam sine culpa electi, non dispensat episcopus ea vice cum cassato; secus si electus libere resignavit. H. d. secundum intellectum glossae 2. in fin.

## Idem.

Si alicui electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum non habente commissam, contingerit reprobari, cum eo super praedicatione, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest episcopus dispensare, quamvis circa eum, qui ignoranter recepit simplex beneficium per simoniam cum privatione, post liberam resignationem episcopi dispensatio<sup>2</sup> toleretur.

## CAP. LXV.

Electorum impeditis currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem<sup>1</sup>.

Iis<sup>2</sup>, quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non praesumant, tempus statutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiusmodi postulandi.

## TITULUS VII.

## DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

CAP. I.<sup>1</sup>

Patriarcha, qui confirmatum in archiepiscopum transfert ad sedem episcopalem, ab episcoporum confirmatione suspenditur. Ioan. Andr.

Innocentius III. Antiocheno Patriarchae<sup>2</sup>.

Quum ex illo<sup>3</sup> generali privilegio, quod beato Petro et per eum ecclesiae Romanae Dominus noster indulset, canonica postmodum manaverint instituta, continentia maiores ecclesiae causas esse ad sedem apostolicam perferendas, ac per hoc translationes episcoporum, sicut depositiones eorum, et sedium mutationes ad summum apostolicae sedis antistitem de iure pertineant, nec super his quicumque<sup>4</sup> praeter eius assensum debeat immutari<sup>5</sup>: miramur non modicum et novumque, quod [tu] praecessoris tui exempla secutus, qui nota proprie reboletatis Manustanum<sup>6</sup> in Tarsensem dicitur translatisse, L.<sup>3</sup> quantum Apamensem<sup>7</sup> electum in Tripolitana<sup>8</sup> ecclesiam translatisse, ut ibi sufficit dictam praecessoris tui praesumptionem solvendum mutari, immo etiam in huiusmodi nostram ipsius transgressum excessum et<sup>9</sup> novo quodam mutationis genere parvificasti maiorem, et magnum quodammodo minorasti, episcopare archiepiscopum, et in quo potius de archiepiscopare praesumens, quum dictus praecessor tuis dictam archiepiscopam de Tharsensi ecclesia in eadem translatisse<sup>10</sup> simul dignitatis. Licet enim dictus L. nondum fuisset in archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, et archiepiscopalia, quantum et licuit<sup>11</sup>, ministravit, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valensem<sup>12</sup> episcopum quum in nostram esset praesentibus constitutus, asseruit confirmasse. Ne igitur perpetrari

Cap. LXV. 1. (1227-34.) — *Polbst* no. 9549. 2) Eis: *FGHKL*.

Tit. VII. Cap. I. 1) *Restitutio et Reg. Ital. I. 56; Gih. and. 5. 1. 5.*; *Comp. III. 2. c. 1. h. C. 1. 5.* 2) *Polbst* no. 9549. 3) illo etc. (*ut ibi dicitur*) ad iudicium ob altissimis decretis verbis: non igitur, cum ipsa concordat: *Sic* 1) aliqubi: *de Reg. deest*: *Comp.*; aliqua debent: *Ch.* 2) attentari: *Ch. Reg.* 3) *Apamensem*: *Ch. Reg.* 4) *Valensem*: *Ch. Reg.* 5) *Ch. Reg.* 6) *Manustanum*: *Ch. Reg.* 7) *Ch. Reg.* 8) *Ch. Reg.* 9) *Ch. Reg.* 10) *Ch. Reg.* 11) *translatisse*: *Ch. Reg.* 12) *Rennerat*: *C. Reg.* 13) *h. v.*: *Valeniciensem*: *Reg.* — in *Codd. Decret.* et *Comp. III. magna est latronum strages.*

Tit. VI. Cap. LV. 6) apparent: *GH*.

Cap. LXI. 1. 1227-34. — *Polbst* no. 9545.

Cap. LXII. 1. 1227-34. — *Polbst* no. 9546. 2) Cathalan.: *FHN*; Catal.: *E*; Cathol.: *Lo*; Catalan.: *M* 3) *W*: *FoHk* per *idum* 4) *f*; *apost.* 42. 5) *B*: *FGHLLS*; *P*: *K* 6) cons.: *deest*: *FGHMMN* 7) *de*: *deest*: *FGHLM* 8) *et*: *deest*: *FGH* 9) *et*: *deest*: *HKL* 10) igitur: *FGHLM* 11) consenserit: *HL* 12) *add.*: *ipsum*: *FGHLM*

Cap. LXIII. 1. 1227-34. — *Polbst* no. 9547.

Cap. LXIV. 1. 1227-34. — *Polbst* no. 9548. 2) tolleretur: *FGHLLM*.

similia ceteris audacia tributur<sup>14</sup>, si tantus excessus relictus fuerit impudens te ab episcoporum confirmatione duximus suspendendum, quousque super hoc aliquid statuamus, [scilicet] etc. *Dat. Lateran. XVI. Kal. Apr. 1198.*]

CAP. II.<sup>1</sup>

Electos in episcopos et confirmatos transferre potest solus Papa.

Idem Decano et Capitulo Andegavensi<sup>2</sup>.

Inter corporalia et spiritualia eam cognovimus esse<sup>3\*</sup> differentiam, quod corporalia facilius destruantur quam constructur, spiritualia vero facilius<sup>4</sup> construuntur quam destruantur. Unde iuxta canonicas sanctiones<sup>5</sup> episcopus solus honorem dare potest, solus *videtur*<sup>6</sup> auferre non potest. Episcopi quoque a metropolitaniis suis munus consecrationis accipiunt<sup>7</sup>, qui tamen non possunt nisi per Romanum Pontificem<sup>8</sup> condemnari. Quum ergo fortius sit spirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet, quum omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter episcopos et ecclesiam, suo tantum<sup>9</sup> iudicio reservaverit dissolvendum, quod<sup>10</sup> dissolutionem etiam<sup>11</sup> carnalis coniugii, quod est inter virum et feminam, suo tantum iudicio reservavit<sup>12</sup>, praecepit<sup>13</sup>, ut<sup>14</sup> quos<sup>15</sup> Deus coniunxit homo non separet. Non enim humana, sed potius<sup>16</sup> divina potestate coniugium spirituale dissolvitur, quum per translationem, *re*<sup>17</sup> depositionem, aut *etiam* cessionem auctoritate Romani Pontificis, quum constat esse vicarium Iesu Christi, episcopus ab ecclesia removetur: et ideo tria haec, quae praesimimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divina soli sunt Romano Pontifici reservata. Sicut enim<sup>18\*</sup> episcopus potest sine<sup>19</sup> licentia Romani Pontificis suum non debet ecclesiam derelinquere<sup>20</sup>, sic et electus [et] confirmatus *praeter eius assensum suam deserre nequit ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus*<sup>21</sup>, quum non debeat in dubium revocari, quin post electionem et confirmationem canonicam inter personas eligentium et electi coniugium sit spirituale contractum, cui profecto episcopalis dignitas nihil addit, quum quis episcopali praedictus dignitate nullus tamen ecclesiae possit esse episcopus, quemadmodum de illo contingit, qui oteri pontificis renunciat, non honori. Unde<sup>22</sup>, quum non sit manus vinculum episcopi ad ecclesiam, quam electi, maxime quum fuerit confirmatus, immo idem penitus, et non aliud, idem iuris obtinet in utroque. Sicut ergo<sup>23</sup> episcopus translatio, *re*<sup>24</sup> *etiam* depositio et cessio<sup>25</sup>, sic et electorum<sup>26</sup> post confirmationem spirituali ratione coniugii soli est Romano Pontifici reservata. Licet usque ad tempora ista quod cautum fuerat de episcopis expressum non fuerat<sup>27</sup> de electis, propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium subtiliter intenti, quum de similibus idem iudicium sit habendum. §. 1. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut<sup>28</sup>, si ultra sex<sup>29</sup> menses per suam negligentiam retinuerit electionem viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat<sup>30</sup>, immo metropolitani sui cedat<sup>31</sup> iudicio, aliter intelligentibus poterat suffragari, quum non intelligatur ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia<sup>32</sup>, quum<sup>33</sup> sponsus eius nondum sit consecratus, adhuc quoad quaedam quasi viri maneat solatio destituta, sicut iuxta communem modum loquendi illa dicitur ecclesia viduata, quae, licet episcopus habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, et statutum fuit ad poemam, trahi debet ad gratiam, ut, sicut metropolitani

iudicio electus deiicitur, ita etiam<sup>34</sup> ad aliam ecclesiam possit transferri, praeteritum quum nec sine auctoritate Romani Pontificis facti cessio vel defectio memorata, qui, ut haec<sup>35</sup> possent, ex illo canone metropolitani indultis. Unde, si circa translationem idem fieri voluissent, quod de cessione dixerat, et de<sup>36</sup> translatione poterat expressisse, et quod non est sanctorum Patrum decreto sanctium superstitionis non est adinventioibus praesumendum, praesertim quum non nunquam<sup>37</sup> intelligatur prohibutum quod non invenitur concessum<sup>38</sup>. §. 2. Abne quoniam<sup>39</sup> Turonensis archiepiscopus electum<sup>40</sup> Abrincensem<sup>41</sup>, per metropolitani suum *postea* confirmatum, in ecclesiam vestram praeter auctoritatem sedis apostolicae transferre praesumpsit et in<sup>42\*</sup> episcopum consecravit, quem *etiam venerabilis frater noster Rothomagensis archiepiscopus* citra mandatum nostrum<sup>43</sup> absolvit, et ei licentiam tribuit transeundi: praedictos<sup>44\*</sup> archiepiscopos, qui *saltim apostolicum sedem super hoc, quod vocem emerisset, praesertim quum iurata<sup>45</sup> canonica sanctiones maiores ecclesiae causae vel scilicet apostolicam nisi referendae, consilere deberant*<sup>46</sup>, a consecratione *postulerit*<sup>47</sup> et confirmatione pontificum, episcopus vero<sup>48</sup> ab executione pontificalis officii<sup>49</sup>, Bituricensis archiepiscopus iuxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quavis idem archiepiscopi Turonensis et Rothomagensis tanquam maiores plus excesserint in praemis, praefatus vero episcopus minus, utpote illorum tanquam maiorum errorem secutus, nos tamen, intellecta *per litteras et per nuncios eorum*<sup>50</sup> archiepiscoporum confessione spontanea et supplicatione devota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt<sup>51</sup>. Et quoniam praefatus episcopus, qui<sup>52</sup> et minus peccaverat, et<sup>53</sup> scilicet *ex praemissis apparet*, severius fuerat castigatus, *ad apostolicam sedem, licet spontanea roborante, non tamen sine multis laboribus et expensis accessit*, reatum suum recognoscens<sup>54</sup> humiliter et devote, ac<sup>55</sup> misericordiam postulans, et iudicium non requirens: nos *super facto eius cum fratribus nostris communem tractatum habentes et subtiliter intuentes*<sup>56</sup>, quod, licet sibi munus consecrationis impensum<sup>57</sup>, nec prioris ecclesiae ipsum pontificem fecerit, nec secundae, quum ad primam non fuerit consecratus, et ad secundam prioris<sup>58</sup> vinculo perdurante non poterit canonicam consecrari, adhuc coniugaliter alteri alligatus, *illud tamen provide attendentes, quod et urgens necessitas, et crebris utilis ecclesiae vestrae, quoniam non poteritis in aliam personam idoneam convenire, dispensationis gratiam requiritur*, ei<sup>59</sup> de plebuidiae potestatis tam a vinculo prioris ecclesiae, quam a poena suspensionis penitus absoluto, de benignitate<sup>60</sup> sedis apostolicae duximus concedendum, ut, priori consensu hactenus perdurante, *sicut per litteras personarum ecclesiae vestrae nobis est allatum, Andegavensem ecclesiam tunquam propriam pontifice ad gloriam et laudem nominis Dei, ad honorem et exaltationem ipsius et ad salutem et utilitatem suam, et tam cleri quam populi sibi commisit, studeat gubernare, ut praevicentem divina gratia et sequente plus proficere velit et valeat, quum praesere* [etc. *Dat. Lateran. XVI. Kal. Febr. 1198.*]

CAP. III.<sup>1</sup>

Episcops, qui propria auctoritate de sua ecclesia se transfert ad aliam, caretur utraque.

Idem<sup>2</sup> Episcopo et Petro Scholastico Maguntinensi.

Quanto personam venerabilis fratris nostri Hildesensis

TIT. VII. Cap. I. 1) praebatur: *LM Reg.*  
Cap. II. 1) *Redistinctio* *et Reg. Bul. A.*, 354. 2) *Gith. uncl. I.*, 1. 6) *Comp. III. c. 2. h. l. c. 2.* 2) *Pollstus no. 372.* 3) existere: *KVSA Reg.* existante: *H. deest: FG.* 4) de converso: *fac. Ss.* 5) *cf. nll. C. XV. q. 1.* 6) aut.: *deest: Ss.* 7) recipient: *Reg.* 8) per Rom. Pontificis sententiam damari (condemnari): *Ss.* 9) *FSR Reg.* 10) tant.: *deest: FH Reg.* 11) et quod: *Chr. 11 et deest: GSR Reg.* 12) reservaverit: *vbh.* 13) sicut: *Ss.* 14) *cf. Math. XIX. 5.* 15) quod: *Ches.* 16) etiam: *vbh.* 17) aut.: *Ss.* 18) autem: *FGHKVSA Reg.* 19) et sine: *Ss.* 20) relinquere: *vbh.* 21) obligatus: *Ss.* 22) unde: *cf.* utroque: *deest: vbh.* 23) enim: *Ches.* 24) etiam: *vbh.* 25) et (etiam): *deest: Ss.* 26) et utroque: *deest: FSA Reg.* 27) sic et electorum cessione: *C Reg.* 27) fuerit: *Ss.* 28) ut: *deest: Ch.* 29) quinque: *Ss.* 30) *Reg. 2. Sermo est de cau. l. cur. Bacon.*, qui *Plagni monachi usquequid restat vbh. G. H. C. c. 1.* 30) percipiat: *vbh.* 31) succedet: *Reg.* 32) quod: *Ss.* 33) ibidem: *Ch.* 34) et: *deest: Ss.* 35) hinc: *vbh.* 36) *deest: Reg.* 37) inquit: *Ss.* 37) nunquam: *Ch.* 38) expressum: *FGHKVSA Reg.* 39) Sane nos, qui sacra docent (habent): *Ss.* scriptura moneatur, ne nostrum aliis deum honorem, quoniam apostolatus nostro nulli referentibus immoherat, quod ven. fr. n. Tar. etc.: *FSR Reg.* 40) magistrum (venerabilem fratrem nostrum): *Ss.* *collat. de Chibuletis: Reg.* de *Clunioletio Andegavensi episcopus electum tunc temporis Abrincensem: Ss.*, qui electus fuerat in episcopum Abrincensem (Abrincensem: *Reg.*) et per metropolitani suum postea confirmatus (confirmatus: *Ss.*) qui aliqnando tam in spiritualibus quam in temporalibus ministraverat in ecclesia vestra (in dictam Au-

degavensem: *Ss.* in ecclesiam vestram: *Ch Reg.* etc.: *FSR Reg.* 41) Andegavensem: *KSA.* Andriensem: *X.* 42) *in: deest: vob. nll.* 43) *FSR Reg.* 44) praeter ap. sedis mandatum: *C Reg.* sine mandato nostro: *Ss.* 44) dictus: *FGHKVZ.* venerabili fratri nostro Bituricensi archiepo, de quo plebanus fidelicus obtinemus (do ... obtin. *deest: Ss.* delictum in mandatis ut inquit illi super hoc (sup. hoc: *deest: vbh.*) plenius veritate, si rem gestam falliter inveniret, tam memoratum Turonens, quum *vob. l. ipsom: vbh.* Rothomagens, tam ... Rothomag.: *deest: Ss.* archiepiscopus: *FSR Reg.* 45) secundum traditiones: *ChSA.* 46) debuisse: *Ss.* 47) par.: *deest: vbh.* 48) memoratur vero W.: *C Reg.* 49) ill. episcopus suspendendo memoratum, quod iuxta mandatum nostrum debetesse adimpleri, quum sibi de veritate negotii constitisset: *Ss.* ubi *vop. cum decepto. non tam concordat:* nostra fretus auctoritate suspendit, qui mandati nostri diligente exsecutor (mandatum nostrum diligenter exsecutus: *vbh.*) super quo devotionem eius digna gratularum praesentium actione, quum per confessionem spontaneam electum litter. archiepiscopo de veritate negotii constitisset, dictos archiepiscopus et episcopum iuxta tenorem mandati nostri suspendit: *C Reg.* 50) eorundem: *vbh.* 51) peccaverant: *vbh.* 52) qui: *deest: Ch.* 53) et: *deest: Chr.* 54) cognoscens: *Re.* 55) *vbh.* 56) *FSR C Reg.* 56) indignatus: *vbh.* 57) addit.: *sir.* 57) *Ss.* 58) prioris: *Ch Reg.* 59) etc: *C.* 60) *vob. l. sibi: C.*  
Cap. III. 1) *Redistinctio* *et Reg. Bul. A.*, 355. *Comp. III. c. 3. h. l. (1. 5.)* 2) archiepiscopo et P.: *FKM.* Bambergensis episcopo et Petro (P.: *C*) Scholast. Magunt.: *C Reg.* - *Pollstus no. 352.*

episcopi<sup>3</sup> etiam<sup>4</sup> in<sup>5</sup> Heribopolim a<sup>6</sup>cto, tanto securius  
 mandatis, quod illi<sup>7</sup> a<sup>8</sup>ntis suam<sup>9</sup> Romanam eccle-  
 siam<sup>10</sup> in<sup>11</sup> aucto<sup>12</sup>ritate sua<sup>13</sup> et ecclesiastica disciplina dis-  
 pensat<sup>14</sup> attendat. Ipse vero<sup>15</sup>, sicut ex<sup>16</sup>ta multorum asser-  
 tion<sup>17</sup> comprobatur, et sui non<sup>18</sup> divinis nihilominus testimonio  
 constat, quod illi<sup>19</sup> nos directis Heribopolensem se pontificem  
 esse, et tibi<sup>20</sup> illi<sup>21</sup> Hildesemensi ecclesia, cui fuerat spirituali  
 curato<sup>22</sup>re, sic<sup>23</sup> voluit, ad Heribopolensem ecclesiam<sup>24</sup> sine  
 aucto<sup>25</sup>ritate. Et ad Pontificis auctoritate propria se translatus,<sup>26</sup>  
 non attendens, quod Veritas in evangelio protestatur,  
 „Quis<sup>27</sup> Deus communis homo non separat.“ Potestatem  
 [sic<sup>28</sup>] transferendi pontificis ite sibi retinuit Dominus et  
 magister, quod soli beato Petro vicario suo, et per ipsum  
 successoribus suis, et nobis ipsis, qui locum eius licet indigni  
 sumus in terris, speciali privilegio tribuit<sup>29</sup> et concessit,  
 sicut testatur antiquitas, qui decrcta Patrum sanxerunt reve-  
 rentiam exhibendam, et evidenter asserunt sacrorum cano-  
 num sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos  
 Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem  
 gerit in terris, ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata,  
 non humana, sed divina potius auctoritate dissolvit. [Et  
 infra: Ne autem<sup>30</sup> facti perversitas transcat praesumptioibus  
 in exemplum, quod quidem, si verum esse, non potest non  
 esse notorium, auctoritate omnipotentis Dei et beatorum Petri et  
 Pauli Apostolorum, et nostra, de communis fratrum nostrorum  
 consilio, in civitate sancti Spiritus districtis sibi<sup>31</sup> praecipimus,  
 ut, ceteris libris nostris, omni contradictione et appellatione cessante,  
 nos administrationem ipsius Heribopolensis ecclesiae tam in  
 spiritualibus quam temporalibus penitus derelinquat. Si vero,  
 quod non credimus, hanc suspensionem nostram non curaverit  
 humiliter observare, et habitata sibi usurpare praesumpsit, ex-  
 ceptam maledictionis vinculo ipsam decernimus innotulam. Omnibus  
 etiam tunc clericis quam laicis Heribopolensis diocesis sibi aucto-  
 ritatis intermeditatione praecipimus, ut, non obstante iuramento  
 prebitatis, omnino ipsi<sup>32</sup> obediuntiam subtrahant, quam ipse sibi  
 contra sacros canones usurpavit, non attendens, quod dicit Apo-  
 stolus: „Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur a Deo,  
 tamquam Aaron.“ Ceterum quoniam Heribopolensis eccle-  
 siae<sup>33</sup> canonici vota sua in ipsum<sup>34</sup> prorsus illicite contulerunt,  
 volentes, sicut dignum est, ut in eo puniantur, in quo  
 peccaverunt, eligendi eos hac vice suspendimus potestate,  
 et si contra solis apostolicae interdictioni ad eiusdem<sup>35</sup> nomi-  
 nationem processerint, quod ubi eis factum fuerit iterum decernimus  
 et iuvare. Quia vero non dictam Hildesemensem eccle-  
 siam, cui fuerat alligatus, unde secundum Apostolum  
 solutionem quaerere non debeat, nimis improbe derelinquit,  
 ne ad ipsam redeat ulterius, in civitate sancti Spiritus dis-  
 trictus prohibemus<sup>36</sup>, quum secundum traditiones canonicas  
 qui ad maiorem se plebem translulerit<sup>37</sup> a cathedra repelli<sup>38</sup>  
 debeat<sup>39</sup> aliena, et carere propria, ut nec illis praesideat,  
 quod pro superbia sprevit, nec illis, quos per avaritiam  
 contempnivit. [Nos quoque etc. Dat. Spodt, XI. Kal.  
 Sept. 1195.]

CAP. IV.

Solis Papa transfert episcopos, et indulgentia, per eum super tali transla-  
 tione concessa, ad literam servanda est.

Idem Branbur. Episcopo et Scholastico  
 Maguntinensi.

Licet in tantum [apostolicarum solis auctoritas,  
 ut nihil proferat eius auctoritas in curiis ecclesiarum negotiis  
 rationabiliter disponatur, utique quae canonice, quibus forma  
 ecclesiasticae constitutionis recipiuntur, et obedi, vel ubi aliis  
 clibus approbatur, suam receptione et approbatione faciens, quod  
 ad observantiam vel obsequium exhibetur, fructum alienum] quaedam  
 tamen sibi<sup>1</sup> quodammodo specialiter et singulariter inseravit, ut  
 petere specialem auctoritatem ipsius nec ulli<sup>2</sup> capi debeat, nec

attentari valeant cum effectu. In his autem specialiter translatio-  
 nes episcoporum non<sup>3</sup> tam constitutio canonica, quam divina eius  
 tantum potestati commisit, ut Sicut legitimum<sup>4</sup> matrimonium vincu-  
 lum, quod est inter virum et uxorem, homo dissolvere  
 nequit, Domino dicente in evangelio: „Quos Deus comu-  
 niavit, homo non separat.“ sic et spirituale foedus coniugii,  
 quod est inter episcopum et [eius] ecclesiam, quod in electione  
 imitatum, ratum in confirmatione, et in consecratione  
 intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non  
 potest, qui successor est Petri et vicarius Iesu Christi. Hoc  
 autem C. quondam Hildesemensis episcopus non attendens,  
 licentia nostra nec postulata nec habita, contra canonicas  
 sanctiones et in iniuriam apostolicae solis, cuius super hoc fuerat  
 et requirendus et abhincque assensus, ad Heribopolensem eccle-  
 siam ab Hildesemensi non auctoritate nostra, sed propria temeritate  
 transiit, et administrationi eius se imprensens Heribopolen-  
 sem se fecit episcopum nominari<sup>5</sup>. Nec illi felix recordationis  
 Coelestini Papae praedecessoris nostri indulgentia, quam  
 impetrasse refertur, in hoc praesumptionem excusat ipsius,  
 sed ambitionem accusat, quate quae ipsius volubilitate de ambu-  
 latione notabilem, non auctoritatem contulit ad aliam episcopalem  
 ecclesiam transire, quod in ea sit expressum, quod, si ad  
 maiorem vocatur, forsitan dignitatem, eam sibi liceret  
 assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret.  
 Unde, licet forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiae occasione  
 solus ipsius ad dignitatem possit<sup>6</sup> transire maiorem, ad  
 parem tamen ipsi transire non licuit, quum in maiori dig-  
 nitate propter maiorem utilitatem facilis solet dispensari.  
 Praeterea<sup>7</sup> quum postulatio, sicut et electio, examinari  
 soleat diligenter, et tenor illius<sup>8</sup> indulgentiae non solum  
 videatur postulationis examinationem, sed personae etiam  
 reservare<sup>9</sup>, subiungens, „dummodo nihil appareat, quod  
 tibi de canonicis obviet institutis,“ antequam per eum postula-  
 tionem examinata fuisset, qui fuerat facienda, nulla ratione  
 debuerat transisse. [Licet ultra etc. Dat. Lat. VII. Kal.  
 Febr. 1200.]

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE ET USU PALLII.

CAP. I.

Intra quamlibet ecclesiam provinciae suae archiepiscopus pallio uti potest  
 sed extra, non potest.

Clemens III.<sup>2</sup>

Quum<sup>3</sup> super aliqua re [Et infra: [cf. c. 8. de reb. eccl.  
 ad III. 15.] Quaesivisti etiam<sup>4</sup>, quomodo intelligatur, quod  
 in forma traditionis pallii continetur, videlicet: „tradimus  
 tibi pallium, ut eo infra<sup>5</sup> ecclesiam tuam utaris.“ Quod ita  
 intelligitur, infra<sup>6</sup> ecclesiam tuam, videlicet<sup>7</sup> infra<sup>8</sup> quamlibet  
 ecclesiam provinciae tibi<sup>9</sup> commissae. Si vero te sacris  
 indutum<sup>10</sup> vestibus ecclesiam professionarie vel alio modo  
 exire contigerit, tunc pallio minime uti debes. [Dat. Lat.  
 Id. III. 1193.]

CAP. II.

Archiepiscopus alteri archiepiscopo pallium suum commendare non potest.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Ad hoc<sup>3</sup>, quia quaesitum est a nobis ex parte tua,  
 utrum liceat tibi pallium tuum metropolitano alii commo-  
 dare<sup>4</sup>, si contigerit, ipsum sine pallio suo ad ecclesiam tibi  
 commissam in aliqua praecipua solemnitate venire, et in eadem  
 ecclesia missarum solemnitas celebrare, licet etiam nos non recu-  
 lamus expressum canonem incurrere, super hoc tamen<sup>5</sup> Inquisi-  
 tioni tuae taliter respondemus, quod non videtur esse con-  
 veniens, ut pallium tuum alicui<sup>6</sup> commodes<sup>7</sup>, quum pallium

TIT. VII. CAP. III. 3 vero; deest: POTHM. Sane sicut certa...  
 4 possit; transferre: Ph. 12) Propterea: Cych. 13) eiusdem: Cb Reg.  
 14) reservasse: POTHM/MV Reg. 15) transire: C. Reg.  
 TIT. VIII. CAP. I. 1) desubstrat et tolli, and C. L. 1; Comp. II. c. 1.  
 h. l. 1. 1) — Cb. Luc. op. Bul. III. 371., cuius locum lecto edidit Menni  
 culpa in hoc epist. suam fieri desubstrat. 2) Cych. III. Ravennatis archi-  
 episcopo III. (1., Cb. Regis) ibid.; Luc. — Joffe no. 10253. 3) 1) Luc.  
 c. 8. de reb. eccl. ad C. X. 1) 1) addi: a nobis: No. 5) infra: Cb.  
 Boh. 6) infra: Boh; in ecclesia tua: Luc. 7) id est: Boh: deest: Bgh  
 8) in: Bos; infra: deest: Cb. Boh. 9) hanc: BBo Luc. 10) induit:  
 deest: Luc.  
 CAP. IV. 1) desubstrat et tolli, and 2. (1.) Comp. II. c. 2. h. l. (1.) 4)  
 2) 1190 28. — Joffe no. 10711. 3) hanc: POTHM/Boh: 4) accommo-  
 dare: Bbh. 5) tam: deest: BoSto 6) alii: BoSto 7) accommodes:  
 Bch.

Ch. 3) addi: et infra: Cb. 10) illius: Cb Reg. 11) posse: Cb; se  
 possit; transferre: Ph. 12) Propterea: Cych. 13) eiusdem: Cb Reg.  
 14) reservasse: POTHM/MV Reg. 15) transire: C. Reg.  
 TIT. VIII. CAP. I. 1) desubstrat et tolli, and C. L. 1; Comp. II. c. 1.  
 h. l. 1. 1) — Cb. Luc. op. Bul. III. 371., cuius locum lecto edidit Menni  
 culpa in hoc epist. suam fieri desubstrat. 2) Cych. III. Ravennatis archi-  
 episcopo III. (1., Cb. Regis) ibid.; Luc. — Joffe no. 10253. 3) 1) Luc.  
 c. 8. de reb. eccl. ad C. X. 1) 1) addi: a nobis: No. 5) infra: Cb.  
 Boh. 6) infra: Boh; in ecclesia tua: Luc. 7) id est: Boh: deest: Bgh  
 8) in: Bos; infra: deest: Cb. Boh. 9) hanc: BBo Luc. 10) induit:  
 deest: Luc.

personam non transeat, sed quisque cum eo debeat, sicut tua novit discretio, sepeliri.

## CAP. III. 1

Per pallium confertur plenitudo pontificalis officii et nomen archiepiscopate.

Innocentius III. 2 C. Presbytero cardinali,  
apostolice sedis Legato.

Nisi specialis dilectio illa (*Et infra: [cf. c. 8. de off. leg. l. 30.]*) Sane, si postulatio venerabilis fratris nostri<sup>3</sup> Troiani<sup>1</sup> episcopi regni Siciliæ cancellari ad Panormitanam ecclesiam fuisse per nos etiam approbata, non tamen deberet se archiepiscopo appellare prius, quam a nobis pallium suscepisset<sup>5</sup>, in quo pontificalis officii plenitudo cum archiepiscopalis nominis appellatio confertur. Tu ergo, sicut *vir providus et discretus* quod factum est sic studeas palliare, ut id in confusionem tuam, et sedis apostolice opprobrium non redundet, quoniam<sup>6</sup>, si oporteat, ut *cel<sup>7</sup>* nos vel tu ex hoc negotio confundamur<sup>8</sup>, eligemus<sup>9</sup> potius te confundi, quam lædamus sedis apostolice dignitatem.

## CAP. IV. 1

Romanus Pontifex semper et ubique utitur pallio; alii in ecclesiis suis et certis diebus tantum.

Idem<sup>2</sup>.

Ad honorem Dei  $\frac{1}{2}$  [omnipotentis et B. Mariæ Virginiis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli et domini Pape Innocentii et Romanæ ecclesie, nec non ecclesie tibi commissa, tradidimus tibi pallium de corpore B. Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, qui ad missarum solemniam infra ecclesiam tibi subiectis utaris in Nativitate Domini, festivitate protomartyris Stephani, Circumcisione Domini, Epiphania, Hyapatii, dominica in ramis palmarum, Cœna Domini, sabbato sancto, Pascha, feria secunda post Pascha, Ascensione Domini, Pentecoste, tribus festivitatibus S. Mariæ, Natali B. Joannis Baptistæ, solemnitatibus omnium Apostolorum, Commemoratione omnium sanctorum, dedicantibus ecclesiarum, ordinatibus clericorum, ecclesie tue principalibus festivitatibus et anniversario consecrationis tue.] Sane solus Romanus Pontifex in missarum solemnibus pallio semper utitur et ubique, quoniam<sup>3</sup> assumptus est in plenitudine ecclesiasticæ potestatis, quæ<sup>4</sup> per pallium significatur<sup>5</sup>; alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in ecclesia sua, in qua iurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus, quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

## CAP. V. 1

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habere consuevit.

Idem Compostellano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ex tuarum tenore literarum accepimus, quod, quam fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso infra<sup>3</sup> ecclesiam tuam utaris<sup>4</sup>, et tibi *tum de mandato regio, quam etiam<sup>5</sup>* pro ecclesie tue negotiis procurandis frequenter extra tuam provinciam commoranti verendum sit absque pallio ministrare, quam consuetudo sit, sicut asseris, in Hispania generalis, quod archiepiscopi extra suam provinciam pallio indifferenter utantur, ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgere tibi a sede apostolica postulasti. Licet autem *usui huiusmodi sit abusus*, et talis consuetudo dicenda sit potius corruptela, et *si quælibet offendere dignoscatur, qui utantur pallio extra suam provinciam absque licentia sedis apostolice specialis*, nos tamen<sup>6</sup> de speciali gratia indulgemus tibi, ut, si quando necessitate aliqua præcipit ad ecclesiam tibi subiectam accedere forte nequiveris pro consecrandis suffraganeis tuis vel clericis ordinandis, et ad ecclē-

siam alienam propter hoc te contigerit declinare, dummodo is, ad quem ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in iam dictis casibus liberam habeas facultatem. [*Dat. Later. IV. Non. Apr. Ao. 1200.*]

## CAP. VI. 1

In qualibet ecclesia suæ provincie permittis diebus archiepiscopus missam celebrare, uti potest pallio.

Idem<sup>2</sup>.

Quam sis  $\frac{1}{2}$  partibus remotissimis, gratum gerimus et acceptum, quod in acibus tuis, quocumque dilapidationis scrupulis emerit etc. (*Et infra:*) Norvici igitur, quod, ubi *expensis necessitas, et plura in una ecclesia ultoria, et plures episcopus simul poteris conservare, et Ubiquecum fueris in missarum celebrationibus<sup>3</sup>* constitutus, diebus solemnibus usum pallii, per quod plenitudo pontificii<sup>4</sup> designatur, poteris liberius exercere.

## CAP. VII. 1

Sive pallio et sandaliis potest archiepiscopus celebrare.

Honorius III. Archiepiscopo Tri.<sup>2</sup>

Quia nos<sup>3</sup> (*Et infra: [cf. c. ult. de apost. l. 6.]*) Inquisitioni tue taliter<sup>4</sup> respondemus, quod tam in tua quam in aliena dioecesi potes sine<sup>5</sup> pallio et sandaliis celebrare, qui utique<sup>6</sup> in tua dioecesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in ecclesie tue privilegiis sunt expressi. Sicut soluta est quarta<sup>7</sup> questio, qua quaesivisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare. [*Dat. Reate III. Id. Aug. 1225.*]

## TITULUS IX.

## DE RENUNCIATIONE.

## CAP. I. 1

Non datur licentia cedendi episcopo, qui propter senectutem vult credere, si necessarius vel utilis sit ecclesie suæ.

Alexander III. Londonensi<sup>2</sup> Episcopo.

Literas tuas,  $\frac{1}{2}$  super accepimus, de ratione plenæ et dolore non vacans, quandoquidem et tuam<sup>3</sup> nobis insinaverunt affectuosissimam caritatem, et tui archiepiscopalis officii, quod *fideliore gessisse, et adhuc te<sup>4</sup> gerere quædam, contrarium exigebat ecclesie utilitibus cessione.* Nosti enim, sicut *vir<sup>5</sup> providus et prudens, quod tanta est die<sup>6</sup> malitia, et contra ecclesiam Dei tum gravis, tum diuturna persecutio* instanda, ut nequam *et vobis ad commolam, si tuum selem contigerit<sup>7</sup> subire defectum.* Quod si tuam aut senectutem aut insufficientiam forte consideras, te tanquam emeritum postulas relaxari: scito, nos credere et pro certo tenere, quod tutius sit hoc tempore, si commissa tibi ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quam si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur<sup>8</sup>, maxime quia in te vigor devotionis et fidei etiam corpore senescente non deficit, sed vergentem<sup>9</sup> deorsum conditione corporea fervor spiritus in sublimiora conscendit.  $\frac{1}{2}$  *Ne igitur huius doloris aculeus circum circa te nostri pectoris evulserit caritatem, Monemus<sup>10</sup>* te igitur, ut super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum, quia incedens omnino probatur, prius solvere militiæ cingulum, quam cedat victori<sup>11</sup> adversitas proliorum. *Iusta igitur sicut bonus miles Christi, et in tuæ sollicitudinis officio perseverare; ne dum tuæ quietis desiderium quaeris, tu aliquid talenti tibi<sup>12</sup> erodit detrimentum putaris. Aliud quoque te oportet attendere, quod si penas habeas, quibus in solidum condare satagas, ut quæscas: ligatæ sunt tamen necibus præceptorum, quæ ita ut nosti, et  $\frac{1}{2}$  sanctorum emonum institutione te rēnuat, ut liberum non habeas absque nostra permissione volutatum. Ceterum ne, frater, te<sup>13</sup> indolerabiliter nos gravare euseris,*

Tit. VIII. Cap. III. 1) *Resistitum* ex Comp. III. c. 1. h. t. (1. 7.) 2) C. tit. S. Laurentii in Lucina presb. card. ap. sed. leg.; C) — ser. ao. 1200. — *Posthast* no. 1112. — 3) *Cube* 4) Troianensis: *th* 5) *accepisset: Cae* 6) *quoniam*, si oporteat, ut vel nos in hoc facto confusionis opprobrium incurramus: Q) 7) *vel: c. 10. de off. leg. l. 30.* 8) *confundamur: c. 8. de officio leg. l. 30.*

Cap. IV. 1) *Resistitum* ex Reg. Beq. VII. 10. — Comp. III. c. 2. h. t. (1. 7.) 2) *Forna* qua pallium tradi debet archiepiscopo: *dehesadensis* et Trino: *vitano: Reg. — ser. no. 1201. — Posthast* no. 2415. 3) *quando: (h)* 4) *quod: th.* 5) *figuratur: PPHIKACHN<sup>2</sup> Reg.*

Cap. V. 1) *Resistitum* ex Reg. Bnd. XII. 18. Comp. III. c. 3. h. t. (1. 7.) 2) *Posthast* no. 3622. 3) *intra: C. d. Bohm.* 4) *uteris: PPHIKACHN<sup>2</sup> Reg.* 5) *uteris: (h) Cont.* 6) *et: dest: th.* 6) *nos tamen* in hac parte volentes frat. tue gratiam facere specialim, auct. tibi presentiam etc.: *C. Reg.*

Cap. VI. 1) *Resistitum* ex Comp. IV. c. un. h. t. (1. 1.) 2) *ser. 1198—*

1215. ad archiep. *Epistol.* (2) — *Posthast* no. 5034. 3) *celebratio: Dabeg* 4) *pontificis: GHEMM.*

Cap. VII. 1) *Resistitum* ex Reg. Honor. X. 16. ap. *Bonmbl.* p. 347. — *Comp. V. c. un. h. t. (1. 6.)* 2) *T.: PPHIK: Reg. est: Lundensis: Eob Reg. — Posthast* no. 7425. 3) *Tua nos: E. Reg.* 4) *quoque tertio: Eob Reg.* 5) *absque: PPHIKACHN<sup>2</sup> Reg.* 6) *quam etiam: . . . debens: E. Reg.* 7) *addi: etiam: Eob: quatuor: E.*

Tit. IX. Cap. I. 1) *Resistitum* ex Lips. XXXII. 5. *Oss. XI. 3. Bonmbl. XXX. 3.* *Comp. I. c. 2. h. t. (1. 5.)* 2) *leg. est: Lund. (c. Lundensis): Ap = ser. 1150—81. — Juffe no. 2073.* 3) *vestrum: Q)* 4) *te: dest: Ane* 5) *vir: dest: Q)* 6) *cleri: Aq: clerici: (h)* 7) *talem cont: Aq* 8) *conmunitate: Aq* 9) *arguetur: Aed* 10) *rogandum te potius duximus et monendum: Coll. c. 11. de vicariis: h.* 12) *libi: dest: P* 13) *et: A* 14) *frateritatem tuam: P: dest: h.*





ampliareret, et ingressus capitulum monachorum inhibitionem coepisset facere contra eum, ipse gravari se timens ad sedem apostolicam appellavit; in eorum appellatiōni non deferens, cum ab administratiōnis officio suspendisset, et in eius absentia inquisitione post facta, ipsum usque ad monasterium de Ramesin licet dicitur turper post te tractum super crucem fecisset intrare, quod te usque Londoniam sequeretur. Ipse igitur Londoniam veniens appellatorem, quam prius interposuerat, solenniter innovavit, et ad venerabilem fratrem nostrum Wintoniensem episcopum et concordes eius commissionis obtinuit literas destinari, quae deferendae eidem tradidit mercatori. Tu vero ipsum in Angliam redeuntem capi fecisti Londoniis et in Eliensi monasterio carceri mancipari. Propter quod mercator, qui literas dederat, reverti in Angliam non presumpsit, tandem vero a carcere liberatus ad sedem apostolicam appellavit. Tu vero eius appellatiōni non deferens, sicut prius, in ipsa depositiōnis sententiam protulisti, et depositum in carcerem fecisti retrahi. Ceterum, quum fuisset a vinculis absolutus, ad praesentiam nostram venit, et ad venerabilem fratrem nostrum Dunelmensem episcopum, et dilectum filium magistrum Io. de Londiniis literas impetravit, ut super propositis diligenter inquireret veritatem, et causam ipsam, si partes valent, concordare sine debito terminaret; alioquin causam sufficienter instructam ut non recidit non differret. Propinquit igitur idem abbas, quod praedicta omnia sufficienter fuerant curata eisdem iudicibus prohabita. Verum dilectus filius magister Honorius, archidiaconus Richemundiae, nuncius tuus, proposuit et addebat, quod, quum olim legationis officio fungeris, ad monasterium de Tornea, ut ei visitationis impenderes gratiam, accessisti, quoque de vita ipsius R. diligenter inquisivisses, de dilapidatione, incontinentia et turpi eius conversatione per testimonia tibi consisti monachorum. Unde communicato praedictum rirorum consilio cum ab administratiōnis officio suspendisti, quam iuxta canonicas sanctiones de dilapidatione suspectus debeat ab administratiōne suspendi. Nec appellaverat tunc temporis idem abbas, nec etiam, si appellasset, tibi eum innovare appellasse, quum, sicut asserunt testes eius, egressus capitulum in secreto collocatorio duxerit appellatum. Verum, quum postmodum apud Londiniis appellasset, non solum appellatorem interpositum recepisti, sed ministras etiam ad prosecutionem ipsius sufficienter expensas. Deinde quum enormitates ipsius bonae memoriae Coelestino praedecessori nostro per tuas literas intimescissis, ipsum fraternalitatem monuit, ut eum ab officio deponeres abbatiae, ac carceri mancipatum tandem detineres, donec ad te mandatum eius devenire perciperet. Ipse igitur depositiōnis sententiam expavesces, in praesentia multorum episcoporum et aliorum religiosorum rirorum renunciavit spontanea abbatiae, sed post quidam pondens se renunciassse penitus denegavit. Tu igitur, quum metropolitanus existeres eius, et legationis officio fungeris, et ad hoc eius specialiter delegatus, mandati apostolici formam sequens, propter criminum evidentiam super abbatia ipsi perpetuum imponere silentium curavisti. Tandem vero, quum praedicto Dumelensi et comitibus eius sub forma praedicti sententiae tuae foret cognitio delegata, coram eis quod idem abbas renunciavit abbatiae, quod incontinentiarum ratio laborabat, quod raris quodam monasterii praeter consensum monachorum alienaverat, quod tu eius appellatiōni detuleras et expensas ministraveras appllundit, quod auctoritate literarum praedicti praedecessoris nostri propter criminum evidentiam et spontanea cessione processeras ad de positionem ipsius, et de speciali mandato eiusdem praedecessoris nostri eum in monasterio Gloucestrensi, ubi prius monachus fuerat, carceri mancipaveras, per testes legitimos comprobasti. Deinde autem, quum iudices ipsi gesta omnia relegerent in scriptis et terminum partibus assignassent, idem R. in manibus tuis et tibi cessit, et renunciavit spontaneus abbatiae, tuque renunciatiōnem eius ad multam quorundam religiosorum rirorum instantiam recepisti. Ceterum, licet suspensus R. se renunciassse abbatiae ab initio denegasset, tandem tamen id in nostra praesentia confessus est, adiciens, quod, quod renunciaverat spoliatus, eius renunciatio non tenebat. Praeterea, quum

tu ei congrue promiseris providere, nec volueris implere promissam, nec ipse ratum habere quod fecerat tenebatur. Insuper metu fuerat ad renovationem inductus, quum tu ei fueris communitus, quod, si ad nos cum indicium relatione veniret, obtineri a nobis, quod cum in curam poneremus. Contra hoc autem dictus archidiaconus replicavit, quod eidem R. professio non poterat nisi debeat, quod renunciaverat spoliatus, utpote quum non adversarius, sed iudex potius spoliaverat. Metus autem, quum allegaretur pars adversa, eum non poterat excusare, quum videre non deberet in constantem. Quis etiam constans prouideret, quod nos ad eorum tuam aliquam retraheremus in carcerem, et tyrannidem exerceveras in eos, qui causas suas apud sedem apostolicam prosecutiont? Non ergo dictus R. debuit quilibet occasione praesumere, quod nos huiusmodi relictis sacrilium exerceere. Quod autem praesumptio eius feribit fuerit, apparuit ex postfacto. Licet igitur iudex non semper ad unam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositiōnibus, allegationibus, et aliis, quae in eius praesentia proponuntur, formet animi sui motum, et tanta sit iudicialis auctoritas, ut semper pro ipso praesum debeat, donec contra ipsum aliquid legitime comprobetur, quare, si tu contra praedictum R. coram Dulmensi episcopo et eius comitibus nihil penitus probavisses, standum tamen sententiae fuerat, nisi adversarius illi eam ostenderet irritandam, quia tamen praeter ista constitit de ipsius renunciatiōne spontanea per quosdam episcoporum literas et confessionem ipsius, non de consilio fratrum nostrorum ei super eadem abbatia silentium diximus imponendum. [Voluntus autem, ut eidem dicitur pietatis intuitu de relictis monasterii de Tornea in aliquo loco religioso congrue facias provideri. Nulli ergo etc. Dat. Later. II. Non. Iul. 1202.]

CAP. VII.<sup>1</sup>

Qui renunciavit literis beneficiabilis, non ideo institutioni iam factae renunciare videtur.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Sane dilecto filio nostro I.<sup>3</sup> tituli S. Prudentianae presbytero cardinali, tunc apostolicae sedis legato, nos<sup>4</sup> rira corae meminimus ac literis iniunxisse, ut dilectum filium nostrum H.<sup>5</sup> subdiaconum, qui ecclesiae vestrae<sup>6</sup> a primo pueritia fore scriberet, contradictione et appellatiōne remotis<sup>7</sup> canonicum in Pictaviensi ecclesia instituire procuraret, qui mandatis nostris obtemperans ibidem instituit in canonicum subdiaconum memoratum. Vos<sup>8</sup> autem nos nobis nec ipsi cardinali recordationi exhibentes, quod in<sup>9</sup> literis suis de iam dicto Hug. idem cardinalis vobis inuenerat<sup>10</sup>, adimplere non<sup>11</sup> curavistis, nos etiam ipsius suspensionem in aliquo observare. Sed Postmodum idem H. quorundam vestrum ductus consilio literas suas vobis reddens, vestrae misericordiae se subiecit<sup>12</sup>. Quia<sup>13</sup> vero unde misericordiam debuit impetrare, inde cogit dispendum sustinere, mandamus, quatenus, hoc<sup>14</sup> non obstante quod cum literis suis vestrae misericordiae se subiecit, infra XV. dies post susceptionem praesentium, dilatiōne, contradictione et appellatiōne remotis, iuxta ecclesiae consuetudinem ipsum<sup>15</sup> in fratrem et canonicum in<sup>16</sup>tre apud plenarie admittatis, et eidem in choro stallum et in cubito locum assignantes, ipsum curis de cetero fraterne caritate tractare. Alioquin noceritis, nos venerabili fratri nostro Archiepiscopo et dilectis filiis<sup>17</sup> decano<sup>18</sup> Burdigalensi<sup>19</sup> et Sanctonensi<sup>20</sup> decano districtius mandavisse, ut auctoritate nostra freti, dilatiōne et contradictione et appellatiōne remanentibus<sup>21</sup>, ad plenarie exsequatur, contraditores districtiōne ecclesiastica percellentes et<sup>22</sup> ad sidem apud ab officio et beneficio suspensos<sup>23</sup> de inobedientia responsurus et suspensione<sup>24</sup> praedicta nullatenus observata transmittere non possunt, ut illi poena docente audiscant, quum periculosum sit et indignum, mandatis apostolicis obviare, nullis literis obstantibus huius tenore tacito a sede ap. impetratis<sup>25</sup>.

Tit. IX. Cap. VII. 3) in: Reg. 4) firmet: B 5) ex: Brg. 6) ipsam: Bb 7) sub praetextu quasi tu etc.: Bb. 8) ep: deest: FGHJKLNB Reg: praedicti: Bc 9) comitibus: FGHK Reg. 10) tam: deest: FGHK 11) dicitur: B Reg. 12) quorundam: Reg. 13) ostensionem vel confess: Bb.

Cap. VII. 1) Rescriptum etc. tituli, auct. 1. tit. 13.; Comp. II. c. 102. de mat. et ob. (A. 13.) 2) P. 4. si mandatis: Bsa — ser. 1391. 5. — deffe. no. 16704. 3) Iordanus: Bsa 4) nos: deest: B 5) Ingentem Lenovicensis: Bsa 6) Richt. unum: nostrae: 7) Richt. unum: cessantibus 8) obtemp. ad deuit, in hac parte usque adeo in negotio ipse processit, quod eandem Hug. auctoritate nostra et sua de canonica in canonizavit: Bc; eiusdem occasione investivit, (instituit: Bc) sub poena officii et beneficii (et ben.: deest) Bc) vobis iniungens, ut ipsum plenarie in canonizum vestrum

(deest: Bc) admitteret et fratrem: Bsa 9) Verum (aut: deest): BbSa 10) in: deest: Bb. 11) iniunxerit: Sa 12) minime: BbSa 13) add. et infra: BcFKK 14) Qui quum crederet (add.: se male a Richter) apud vos misericordiam impetrare (impetrasset: Bb) vobis satisfecit in hac parte inde damnum cogit sustinere, unde curiam et praesentium debuit reportare. Subleates igitur quod de scriptis Hug. tam a praeced. nostris quam a nobis inchoatum est aliquatenus meliore imperfectum, universis vestrae per ap. ser. in virtute obedientiae districte praecipiendo mandamus: Bsa 15) nos: BbSa 16) curiam: Bsa 17) add.: nostris: Bb 18) canonice: Bc 19) Burdigalensi: Bc 20) sanctonensi: Sa 21) sequitis: Bc postposita: Bb; remittis: Bc 22) ut: Bb 23) add.: et: Bb. 24) de susp.: Bc 25) add.: postea: Bb.

CAP. VIII. 1

Renunciatio omnium iura in manibus laici non tenet: renuncians tamen et beneficio se spolians.

Innocentius III. Nidrosiensi Archiepiscopo.

Quod in dubiis *(Et infra: cf. c. 30. de sent. ecc. l. 39.)* Hic praeterea, qui beneficium ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laicam resignans, illud denuo a laico suscipere, eodem sunt beneficio spolians, licet resignatio talium facta laico<sup>6</sup> nullam obtineat firmitatem. *(I. n. c. 2. de off. c. 3. de cons. eod. III. 30.) Dat. ap. cie. Cassan. anno VI. Id. Oct. 1198.]*

CAP. IX. 1

Papa concessit licentiam cedendi episcopo, qui sine mortis periculo in ecclesia sua morari non potest.

Idem Eboracensi Archiepiscopo.

Ad supplicationem instantem *reuerabilis fratris nostri* Ragusensis<sup>1</sup> archiepiscopi, cum a cura et sollicitudine, qua tenebatur ecclesiae Ragusensis<sup>2</sup>, duximus absolvendum, eo *publica*, quod tibi non poterat esse morari, et, si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminere. *(Et infra: Ne vero idem archiepiscopus in vituperum ministerii nostri defectum in rebus temporalibus patitur, fratricitatem tuam innocens altate<sup>6</sup>, ac per apostolica [tibi] scripta mandamus, quatenus beneficium<sup>7</sup>, quod de liberalitate regia ac concessione tua in episcopatu Carolei et ecclesia de Malebrun<sup>8</sup> est illi collatum, ad sustentationem conserues ipsius. Cui concessimus, ut in ipso<sup>9</sup> episcopatu absque usu pallii officium episcopale valeat exercere, tibi tanquam metropolitano reuerentiam et obedientiam impensurus.*

CAP. X. 1

Debitis, leuatis, male conseruis, irregularis, quem mala plebs odit, stans scandala cedere possit.

Idem Episcopo Calaritano.

Nisi, quum pridem  $\frac{1}{2}$  in officio pastoralis ad dilectum *seruicium<sup>1</sup> accessisset, praeparasse se ad tentationem<sup>2</sup> animam ecclesiarum, ac praevideis praedator, iniquitatem a humana fragilitate consistere, cuius angustiariam languores, que in ipso scilicet officio percipitur, posse absque auxilio Dei adiutorio sustinere: famularentis utique, ac parados tuos postmodum ad patram ambulare negligisses, casque tantum in te permisisse iradesse, et quorundam suggestionem tibi suscepti ministerii cessionem, instando eis iam calas recipere. Verum quoniam, sicut credimus, quum te seruis contra spiribales nequias pugnaturam, armatum Dei, qui posses stare contra insulas tentatoris, ab Apostolo monitus iudicasti, et interptus non ignorasti sollicitudinis pastoralis angustias, que forsitan expertus abhorres, usqueque cur tam instantem susceptum velis regimen intulit derelinquere, quod suscipendum<sup>3</sup> utiliter non deberes usquequam cedere<sup>4</sup>. Si enim in huiusmodi cessione frugem tibi melioris<sup>5</sup> vitae promittis, certe te debes non esse sanctificati in utero sanctiorum, et ideo non oportet<sup>6</sup> te praedicationis iam susceptae deserere ministerium, quum ille, cuius [aut] fieri banus recusabat, tandem praedicandum<sup>7</sup> recepisti<sup>8</sup> verbum Dei. §. 1. Quod si forsam humilitatis causa de culmine quaeris pontificalis<sup>9</sup> descendere, ac contra superioris iutus *adhibendum datum tibi per illud aduersi deserere praesulatum*, eo ipso humilitatis videris crigere male verticem<sup>12</sup>, quod te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem, quia tunc in te veram humilitatem custodies, quum et per eam locum sublimem fugies, et per obedi-*

*tiam<sup>13</sup> non dimittes. Intueri te itaque, reuerabilis frater noster in Christo, volumus, quod haec sunt illa, per<sup>14</sup> quae cedendi episcopo officio pastoralis licentiam postulare: conscientia criminis<sup>15</sup>, debilitas corporis, defectus scientiae, malitia plebis, grave scandalum<sup>16</sup>, irregularitasque personae. Sed in his omnibus est *adhibenda discretio* et observanda cautela. §. 2. Propter conscientiam enim criminis cedendi pastoralis officio potest licentia postulari, et forsitan non cuiuslibet, sed dumtaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam *etiam<sup>17</sup>* penitentiam impeditur; quum cum quatenque hora peccator *conuersus fuerit omnium iniquitatum suarum non recordari se Dominus fateatur, et iuuicem esse sine peccato sacra scriptura testatur<sup>18</sup>, apparet, quod non per<sup>19</sup> cuiuslibet criminis conscientiam quonquam cedere oportet officio pastoralis, quum si omnes, quos arguit<sup>20</sup> conscientia cuiuslibet culpa, cederent, pauci vel nulli forsitan in illo<sup>21</sup> ministerio remaneret.  $\frac{1}{2}$  In multis enim offendimus omnes, et si diceamus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est, quia misericorditer<sup>22</sup> illum *creans, qui miserabiliter se accensat.* §. 3. Alia<sup>23</sup> vero causa est debilitas corporis<sup>24</sup>, propter quam quibuslibet potest petere ab infirmis sollicitudinis pastoralis absolvi<sup>25</sup>, quae *videlicet* vel<sup>26</sup> ex aetate, vel ex<sup>27</sup> senectute procedit; nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exsequendum officium pastorale. Nam si pro qualibet corporali debilitate susceptae seruitutis officium possit<sup>28</sup> deseri, frustra se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriar<sup>29</sup>, et *senectute gratias quisquam a cura se non debet omnino pastoralis regiminis excusari*, quam interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem<sup>30</sup> cedere, quam<sup>31</sup> moralis maturitas, quae in senibus esse solet, ipsum in se suo suadet<sup>32</sup> officio permanere. Pro talibus enim de se dicit Apostolus<sup>33</sup>: Quum infirmor, tunc fortior sum<sup>34</sup> quia nonnumquam corporis infirmitas fortitudinem cordis augmentat. §. 4. Pro defectu quoque scientiae plerumque potest quis pastoralis officii petere cessionem, quia, quum ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum nec essaria, et circa curam temporalium opportuna, praesul, qui commissam sibi debet ecclesiam regere in utrisque, salubriter<sup>35</sup> et renunciat<sup>36</sup>, si scientiam, in qua ipsam regat, ignorat, quoniam, quum subiectos docere habeat, quid facere debeant, quid curet, nec bene docebit eos, quod *uenerit<sup>37</sup>* ipse *inquire, nec illud, quod ignorarit, exercere.* Tu enim,  $\frac{1}{2}$  inquit Dominus, scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sa eruditio fungaris mihi<sup>38</sup>. Quoniam, etsi desideranda sit emensis scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia secundum Apostolum<sup>39</sup>, scientia inflat, caritas autem aedificat<sup>40</sup> et ideo imperfectum scientiae potest supplere perfectio caritatis. §. 5. Propter malitiam autem<sup>41</sup> plebis cogitur interdum praesulatus ab ipsis regimine declinare, [et] quod tunc plebs adeo durae cervicis existit, et in rebellionem sua ibi pertinere inuenitur, ut proficere nequeat apud ipsam, sed propter eius duritiam, quo magis [proficere] satagit, eo magis iusto iudicio deficere permittit<sup>42</sup>, dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam adhaerere faciam palato tuo<sup>43</sup>, quia domus<sup>44</sup> exasperans est, et Apostoli leguntur dixisse ludaeis<sup>45</sup>: Ecce conuertitur ad gentes, quia verbi Dei<sup>46</sup> vos indignos fecistis. Non tamen pro qualibet culpa pastor debet gregem deserere suum, ne forte mercenario comparetur<sup>46</sup>, qui videt lupum venientem, et dimittit oves<sup>47</sup>, et fugit, sed de superioris licentia tunc demum potest non tam timide fugere, quam procul debet declinare, quum oves conuertuntur in lupos, et qui debebant humiliter obedire iam irrevocabiliter contradicunt; quum, etsi tales sint graviter pro crimine puniendi, sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi, quia**

TIT. IX. Cap. VIII. *Re Abdano et Reg. Rom. I. 241. Gub. anal. I. 1. 5.* 1. 1. 6. *Comp. III. c. 1. h. l. 1. 8.* 2. *Poltho-Lon. 300. 3. 811; Ch. 4. manu* *Lat. et Palth. 10808; Iacobi: K: latini: M: 3. reoperunt: 80. 6) a* *laico: 108.*  
1. *Re Abdano et Reg. Rom. VI. 50. Comp. III. c. 2. h. l. 1. 1. 8.* 2. *Poltho-Lon. 1902.* 3. *Ragusinensis: C. pro. latine: Kazuini: Rom. per* *Comp. 1.* 4. *Ragusinus: P. h. 5. debetis scire, quoniam scilicet de obitu. 6) ut* *tenet: 2. 6) h. l. 7. h. l. 2. de l. 1. P. 2. utem de nuntiacione et liberalitate* *cedere in in Christo tibi nostri l. d. de off. regis Anglorum illi-tris ac* *comp. ante tu. 2. et in episcopatu Carolei et ecclesia de Malebrun* *118. 2. 1. 3. P. Malebrun: C. h. et illi collatum ad sustentationem conserues* *et c. 2. Nov. quum clemens. 1. de de seris ap. benedictus reuerentiam: C. h. l. 2. 8) Malebrun: Palth.: Malebrun: K: Malebrun: D: 9) ipso* *de l. 1. 2.*  
1. *Re Abdano et Reg. Rom. XI. 1. Comp. III. c. 1. h. l. 1. 1. 8.* 2. *Paltho-Lon. 2028.* 3) *officium: Ch. 4. Ven-*

lationes: Ch. 5) susceptum: C. et ad suscipiend.: Ch. 6) irritare: C. *7) sanctoris: Ch. Reg. 8) oportere: Reg. 9) praedicandum: C. h. 10) re-* *cepti: F: suscepti: Lat. of. Rom. II. 11) pontificalis honoris: Ch* *12) certum: C. 13) inobediencia: Ch. 14) propter: Reg. 15) Cri-* *minum: C. 16) veritas: ge. scand. adhibe sicut a laico: 17) et:* *ex-tat: F. 18) bestiar: C. h. 19) pro... conscientia: Ch. 20) re-* *ducenti: Reg. 21) ipso: Ch. 22) misericordia: C. h. 23) alia: d. est:* *Ch. 24) veris: d. est: Ch. 25) illi: corporalis: D. M. 25) adit: c. 26) 209 vel:* *d. est: Ch. 27) ex: d. est: Ch. 28) potest: Reg. 29) of. II. C. III. 5.* *30) cum: Reg. 31) quom: Ch. 32) soluit: Lat. Reg. 33) of. II. C.* *XII. 10. 34) fortior et potens: Lat: potens: Vob. 35) salubris: C. h.* *36) in his rebus adhibuit: C. Reg. 37) noscitur: Ch. 38) Isa. IV. 6.* *39) I. Cor. VIII. 1. 40) quom: C. Reg. 41) permissum: C. h. 42) of.* *Eccli. III. 26. 43) domus: 44) Af. XIII. II. 45) verbi. De. 46)* *de: l. 1. C. 10. 47) mercenario reputetur: Ch. 47) et... ov.: d. est: Ch. = Iona. X. 12.*

sanguinem elicit<sup>45</sup> qui nimis emungit. §. 6. Pro gravi quoque scandalo evitando, quam aliter sedari non potest, licet episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem quam aeternam videatur affectare salutem, memor illius, quod dicit Apostolus: „Si esca scandalizaverit<sup>49</sup> fratrem meum<sup>50</sup>, non manducabo carnem<sup>51</sup> in aeternum, ne fratrem meum scandalizem. Sed inter scandalum et scandalum est subtiliter distinguendum<sup>52</sup>, sicut Dominus ipse distinxit<sup>53</sup>, cui quum dixissent Apostoli: „Scis, quia pharisaei audito hoc verbo scandalizantur<sup>54</sup> respondit: „Sinite illos<sup>55</sup>, caeci sunt, et<sup>56</sup> duces caecorum.“ Alibi vero dicit<sup>57</sup>: „Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris<sup>58</sup>. Nam etsi necesse sit<sup>59</sup>, ut seawada veniat, vae tamen illi<sup>60</sup>, per quem scandalum venit. Personae vero irregularitates, ut, si forte sit bigamus vel viduae<sup>61</sup> maritus, est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi pontifici<sup>62</sup> dignitatem, attestante Apostolo, qui dicit<sup>63</sup>: „Oportet episcopum esse unius uxoris virum.“ Non tamen propter quamlibet irregularitatem personae debet ei, qui regulariter ministravit<sup>64</sup>, cedendi licentia indulgeri, utpote<sup>65</sup> in de legitimo matrimonio non potuerit<sup>66</sup> subterfuge, si tamen et culpa laeta et causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium, inuncta sibi poenitentia competentis, potest non minus utiliter, quam misericorditer dispensari. „Ego sum,“ inquit, „Deus<sup>67</sup> zelotes, vindicans<sup>68</sup> peccata patrum<sup>69</sup> in filios, usque in tertiam et quartam generationem<sup>70</sup> in his, qui oderunt me,“ id est, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriae possunt in talibus suffragari virtutes; illo discretionis adhibito moderamine, ut inter nothos et manzeres, naturales et spurios distinguatur. ¶ Quum autem plerumque etiam se virtutes esse menti minus proculve incendantur<sup>71</sup>, subtiliter advertere te oportet, utrum resignandi propositum, quod tam ferventer gestare<sup>72</sup> videris in pectore, dignum sit Dei oblio vel amore. Si enim propter causam aliquam praemisissuram cedere postularis, tum super causam, quam super eius effectu pariter deberemus. Sed ne sub improvidae pietatis amictu ad resignandum detestabilis impietas te impellat, considerare te volumus, et alias esse causas, propter quas male quis petit et peius appetit officium huiusmodi resignare. Si enim ex pusillanimitate, fortassis ut laborem deponat, vel persecutionem effugiat, aut ex vanitate, quod absit, ut plenius racet utis, seu liberius indulget voluptatibus, curam vult aliquis deserere pastorem, ab ea non meretur absolvi, quoniam propter huiusmodi vanitatem, tanquam qui mortalter peccat, ea rebus se indignum, sed satyreg debet, ut vanitate deposita satisfaciatur de peccato. Aliam eorum ecclesiam causam omnino credimus detestandam. Si quis videlicet<sup>73</sup> a pontifici vult discedere dignitate, ut gloriam capiat humanam, tanquam<sup>74</sup> eligat abiectus esse in domo Domini magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut mundanum non amittat honorem<sup>75</sup>, quem per hypocrisin acquisiverit, sine quod<sup>76</sup> eius simulatio recludi iam incipit, sine quod fervor ipsius ex qualibet causa tepescit, nec vult videri, quod natus fuerit, aut quod fiat, et ideo sub religionis praetextu suam vult contempere praevitum, ut quasi deserens Martham amplectatur<sup>77</sup> Mariam, et Liciae fastidiosum lipitudinem Rachelis pulcherrimum concupiscit: quod autem, si propter vult cedere, quod tempore prosperitatis, aridente fortuna, visus est laudabiliter ministrare<sup>78</sup>, quoniam omnia sibi prospere succedebant, sed adversitatis tempore imminente revertit, ne, si quidlibet eius sinistra contingat, ipsius negligentiae imputetur. Plane si propter hoc petit cedere, nante se potest<sup>79</sup> improvidum comparare, qui, quum mari sub tranquillitate iacente sine<sup>80</sup> nullo labore, navis exerceret gubernaculum, ipsam tempestate<sup>81</sup> surgente desorit, et decerere patitur in profundum. Illam quoque evadendi causam penitus detestamus, si forte cedere vult episcopus, ut vel<sup>82</sup> alter sibi succedat, vel obtentu pretii vel affectu carnali, vel ut quum peior sibi successerit,

ipse rebus optatus extollatur. Illud autem quasi nefas respiciamus et damnamus, quod episcopus propter occupationis multitudinem et sollicitudinum saeculares non valeat sine crimine pontificale officium exercere, quum multos sanctos ecclesiae veneretur, qui spiritibus simul et temporalia monstrantur. Verum tamen laeva debet esse sub capite, et dextra in implexu. Sed et<sup>83</sup> illud te volumus advertere diligenter, ne forte per hoc tua dispositio propositum officii velis ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: „Fili! Effugite ostendentes arcum et mittentes sagittas<sup>84</sup> conversi suat in die belli, quum potius pro domo Israel murum debeatis te opponere ascendentibus ex adverso, quia iuxta sententiam veritatis non qui inceperit, sed qui perseveraverit salvus erit: carens attentus<sup>85</sup>, ne maculam in gloria tua ponas, non solum apud homines, sed etiam apud Deum, quoniam sub hoc pulvis te non poteris occultare, nequam apud Deum, qui reus rimatur et corda, sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilitudine coniecturis talia suspiciant. Illudque<sup>86</sup> praevidere attendas, quod iuxta sententiam sapientis spiritus discipline effugit fictum, et auferet se a cogitationibus, quae sine intellectu consistunt. Si vero pro tuncuda ecclesiae libertate difficultatis onus incurvere pertimescis, non ideo deserere debes praesulatus honorem, considerans diligenter, ne forte iusto iudicio tentaris ab illo, qui malorum est intenter<sup>87</sup>, ut probeatur, utrum satisfacere velis in eo, in quo forsam deliquisti. Qui vero contentus aut negligi satisfacere pro delicto, desauravit sibi iram in die irae, quam revelabit Deus<sup>88</sup> abscondita tenebrarum. Ecce quidem admoventur<sup>89</sup> tibi speculum, ut te ipsum contempleris in ipso, tumpe<sup>90</sup> conscientiam perseverantem<sup>91</sup> agnoscas, ex qua causam evadendi licentiam postules impartire. Non enim, vocat altissimus, ignoramus, quare in cedendi proposito perseveres, quoniam nec infirmus corporis, nec languetatis temporis, nec defectus scientiae, nec multata plebis, nec irregularitas personae te reddidit ineptum, nec conscientiam saevi criminis te affectum<sup>92</sup>, non est in hoc tibi<sup>93</sup> postulanti favendum, quum huiusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam, ut id tanquam notissimum<sup>94</sup> omnittamus, quod otiositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad misera animas captivandas, propter laborem angustias, aut persecutionis incursum non debes deserere sponsam tuam, qui defendendo<sup>95</sup> manum apud castrum te fide media copulasti, sciens quod<sup>96</sup> „beati sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.“ quoniam, quam probati fuerint, accipient coronam vitae, quam reponisit Deus diligentibus se. §. 8. Sed cedes, quod „spiritus<sup>97</sup> ubi vult, spirat, et nescis, unde veniat, aut quo vadat,“ et ideo non est, qui possit vias illius spiritus perscrutari: qui<sup>98</sup> vero spiritu Dei agitur, non sunt sub lege, quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas. Quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes, quia data est tibi libertas cedendi a Deo. Certe desipis, si sei sapis. Nam quomodo spiritu Dei agitur<sup>99</sup> qui contra spiritum Dei agit? Si enim vera sunt quae praemisimus, immo quia indubitanter sunt vera, procul dubio contra spiritum Dei agit, qui aliquid horum contra veritatem attentat, quoniam ipse est spiritus veritatis. §. 9. Porro si dicas, quod forsitan<sup>100</sup> alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi coelitus inspiratur, et nos siquidem respondemus: tu quomodo scis, quod talis inspiratio sit coelestis? Nonne recolis, quod ille gloriosus pontifex dixerit<sup>101</sup>, quum coepisset viribus corporis repente destitui: „Domine,“ inquit<sup>102</sup>, „si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua!“ Illius exemplum secutus, qui dixit<sup>103</sup>: „Cupio dissolvi, et esse cum Christo, manere autem in carne necessarium est propter vos.“ ¶ Quia igitur diversis tibi causis super hae causa distrahimur, et propter curam cedere desideres ignoramus, te ipsum tibi ducimus committendum, ut, de propriae motus tribunali te indicemus, videris, si sui possis resignandi desiderio satisfacere, ut gregis tibi commisi curam sine culpa palcas declinare. Si enim celandu proficere appetis tibi soli, perfectu tuo sine dubio tantum

Tit. IX. Cap. X. 48<sup>o</sup> cf. Prov. XXX. 33. 49<sup>o</sup> scandalizavero: HM: scandalizavi: Ch: — cf. I. Cor. VIII. 13. 50<sup>o</sup> trum: Ch: 51<sup>o</sup> carnes: Lo: M: 52<sup>o</sup> intelligendum et dicit: Ch: 53<sup>o</sup> dicitur: Ch: — cf. Matth. XXV. 11. 54<sup>o</sup> illi: desit: PöHHC: Reg. 55<sup>o</sup> est: desit: Ch: 56<sup>o</sup> Matth. XXIII. 6. 57<sup>o</sup> mare: desit: PöHHC: Reg. 58<sup>o</sup> vult: Ch: 59<sup>o</sup> addit: hominis: Ch: 60<sup>o</sup> viduae: vel: desit: Codd. coll. n.: viduae: cf. Reg. 61<sup>o</sup> pontificis: Ch: 62<sup>o</sup> dixit: PöHHC: M: — cf. I. Tim. III. 2. 63<sup>o</sup> ministraverit: Reg. 64<sup>o</sup> ut patat: Ch: 65<sup>o</sup> deloruit: Lo: Reg. 66<sup>o</sup> Dominus: Reg. — cf. Ezek. XX. 5. 67<sup>o</sup> videntes: PöHHC: 68<sup>o</sup> patris: Reg. 69<sup>o</sup> progenies: Ch: 70<sup>o</sup> ment.: desit: Ch: 71<sup>o</sup> gestares: vult: desit: Ch: 72<sup>o</sup> autem: Ch: 73<sup>o</sup> tanq. qui: Ch: 74<sup>o</sup> favoreis: Ch: humanum fav.: Ch: 75<sup>o</sup> ut quod: Ch:

76<sup>o</sup> amplectatur: Ch: 77<sup>o</sup> ministrasse: Ch: 78<sup>o</sup> poterit: Ch: 79<sup>o</sup> eum: Ch: non cum: Ch: 80<sup>o</sup> tempore necessitatis: Ch: tempore adversitatis: Ch: 81<sup>o</sup> surgit: desit: Ch: 82<sup>o</sup> vel: desit: Ch: 83<sup>o</sup> addit: suat: Ch: 84<sup>o</sup> alentes: Ch: 85<sup>o</sup> illud: Ch: illud: Ch: 86<sup>o</sup> inter: (spec.: desit: Ch): 87<sup>o</sup> Dominus: Ch: 88<sup>o</sup> ammonimus: Ch: addit: te: Ch: 89<sup>o</sup> admoventur: Codd. coll. n.: 90<sup>o</sup> trum: Codd. coll. n.: 91<sup>o</sup> affectus: Ch: 92<sup>o</sup> tibi: desit: Codd. coll. n.: C Reg. 93<sup>o</sup> movissimus: M: 94<sup>o</sup> dicit: Ch: extr.: addit: sicut a Romanis: 95<sup>o</sup> Matth. X. 19. 96<sup>o</sup> Iren. III. 8. 97<sup>o</sup> Il. Cor. III. 17. 98<sup>o</sup> agnatur: — agunt: Ch: 99<sup>o</sup> forsans: PöHHC: 100<sup>o</sup> dicit: Ch: Bohm. 101<sup>o</sup> inquit: desit: Ch: 102<sup>o</sup> dixerat: PöHHC: Reg.: dixit: Ch: — cf. Phil. I. 23. sq.

subditis, *quod tibi ad impedire poteris aliis non impendis, quia tua merita in manu tua licet licet compingere, quoniam sine tua salute salubem esse non poteris. Potioris enim est meriti secum Deo quam per plurimos lucrifacere, quam salutem propriam quam per singulos, quoniam salus ad eius curam noscitur pertinere.* §. 10. *Quippe si quancumque nihil virtutum flore deflagas, et in te non habes caritatem, nihil te comprobare habere, sed quod virtutis potentia depingere queris omnes salubres tuis pastoralibus, quod esse potest absque iustitia lesa et honestate.* „Nulla siquidem maior poterit esse caritas, quam ut amicum suum<sup>106</sup> ponat qui per amicos suis.” Quam autem propter hanc te deceat amicum tuum pro subditis tuis<sup>107</sup> ponere, nulla occasione, dummodo proficere illis<sup>108</sup> possis, etsi non omnibus, tamen multis, ad eorum regimen te convenit excurare; quoniam, si laboris causam praetendens, exemplum te Apostoli sublevarit, qui suadet<sup>111</sup> tibi laborem huiusmodi non refugere, dum seasserit pro communi salute plus ceteris laborasse, quia, licet non semper sequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum, iuxta quod legitur<sup>112</sup>: „Reddet Deus mercedem Laborem sanctorum”<sup>113</sup> suorum.” *¶ Sol. eto, quod nullum laborum laboraveris, et bonum certamen certaveris, cum eodem Apostolo possis dicere, tamen ut corona tibi insidiat de reliquo reputatur, cursus te dicit perfecti operis consummare. Quamvislibet enim in antiquitatem laboribus, qui combatitur officium pastorale, noctes tibi laboribus convenas, et tanquam fatigatus cervinus umbram quibus affertis, quamvislibet labor rive spulsores angustias patriae dilectione trabaris, et ubi curas tuis mercedis operis tui pium meritis praestolis, exprobi tibi tamen rictum in infidelitate perficere, et<sup>114</sup> pugnam tuam perseverantia coronare, scire<sup>115</sup>, quod quod etiamcum defecis munus tuum, quoniam amicus tibi commissi gregis in tuum munus suscepisti, non sic debet portum tibi quietis oppellere, ut navigantes laboribus tenui filios sine magis<sup>116</sup> adhibere poteris in hoc munus magno et spulso cum timore navigare fluctare.* §. 11. *Nec putes, quod ideo<sup>117</sup> Martha malam partem elegerit, quae circa plurima satagabat, quia Maria optimam partem elegerit, quae non auferetur ab ea; quoniam, licet illa sit magis secura, ista tamen est magis firma, et licet illa sit magis suavis, haec<sup>118</sup> tamen magis est utilis, quia in fecunditate sobolis lippitudo Liae<sup>119</sup> Rachelis pulchritudini sit praefata; quoniam simul in unum et contemptivus esse valeas et activus legislatoris exemplo, qui nunc ascendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum maiori emeret libertate, nunc vero descendebat in castra, ut cum utilitate maiori<sup>120</sup> necessitatum populi provideret. Quapropter facilis indulgetur ad ascendat monachus ad praesulatum, quam praesul ad monachatum descendat<sup>121</sup>.” §. 12. *Monachus itaque<sup>122</sup>, ut illum vocem Iudaeum imperatoribus abhorrens, tibi quo formidans cum per effectum operis adaptat, quae dies tibi pauces fieri, ut expectant eius accipiat alter, imperator, laborem pastoralis regimini non recuses, incensus<sup>123</sup> tuum in Domino capitulum, nihil tibi ad cubitulum abissini status de te ipso, qui, quam te suo cubili esse populo necessarium, forte gratia ferret, quoniam ipsa tua te contemperare esse nequebit, ne<sup>124</sup> fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere<sup>125</sup>, qui sibi apud te divertent sprevis<sup>126</sup> cum Martha sollicita ministrare. *¶ Illud quoque te debet factus in ministerium proposito stabilire, quia, quoniam laboribus in ecclesia tibi commissi laudabiliter ministraveris, si, quod absit, alios te educte minus illis assumere ut ipsum, profecto non parvam in<sup>127</sup> ipsa quiete, quam appetis, tibi eris, quoniam, ubi bene bonum exerceras ministerium, non absque dolore ceteros in illis ministerio defectum, per te, et tantum in contumeliam tibi deperisse cognosceres, quantum ecclesiae, cui possides, non sine tua confusione per te subtrahatur esse ceteris. Quia vero tam per te, quam per omnes et liberos tuos apud nos<sup>128</sup> cum vinit<sup>129</sup> in postulando***

cedendi licentiam instituti, ecce tibi te<sup>130</sup> duximus relinquendum, ut distinctis tibi causis, propter quas cedere oporteat, et non cedere si propter aliquam causam utilem et honestam in huiusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas, quod tamen gratia nobis plurimum esse merearis et molestia. Alioquin cedendi licentiam auctoritate apostolica tibi scias esse penitus interdictam, quoniam, etsi<sup>131</sup> pennas habeas, quibus satagas in solitudine advolare<sup>132</sup>, ita tamen adstrictae sunt nexibus praepceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum. Quos<sup>133</sup> denique tua voluntas te impellit ad cubitulum, cubulum, et immundum, ut nostras literas in auditum tui capituli facias recitari. [etc. *Dat. Rom. ap. S. Petr. Kal. Mart. Pont. nostr. Ao. IX. 1206.*]

CAP. XI.

Episcopus, qui propter crimen roneviciat episcopatus, et ad religionem transit, ad episcopatum reassumi non potest; secus, si roneviciat propter persecutionem, inhumatitate, delectum scientiam, simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.

Idem Episcopo Faventino<sup>2\*</sup> in Archiepiscopum Ravennatensem electo.

Post translationem tuam ad ecclesiam Ravennatensem<sup>3\*</sup> quum dilecti filii praepositi et<sup>1\*</sup> canonici, abbates et primicerii Faventini, totaque civitatis clerici, sicut per literas eorum accepimus, in dilectum filium L. presbiterum eorum concanonico<sup>2\*</sup> liberam eligendi auctoritate unanimiter contulissent, ipse sancti Spicatus gratia incedat dilectum filium L. sancti Fridiani Lucanensis canonici, olim episcopum Sarnatensem<sup>4\*</sup>, in Faventium episcopum postulandum elegit, per cuius sollicitudinem circumspectum, qui primum canonicus, et postea praeposuit in Faventia ecclesia fuit laudabiliter conversatus, multipliciter spernatur eidem ecclesiae commoda procuratura<sup>5\*</sup>. Porro a dilecto filio sancti Fridiani priore super hoc requisito et obtento consensu, praepositi, et illi supra dicti postulacionem eandem approbari a nobis humiliter petierunt. Verum postulacionem huiusmodi videbatur concilio Constantinopolitano capitulum prima facie obviare, in quo statutum est<sup>6\*</sup>, ut quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam et poenitentiae locum descenderit<sup>10</sup>, nequaquam ulterius ad pontificatum resurgat<sup>11</sup>. Unde contra dictum<sup>12</sup> concilium, quum sit unum ex quatuor principalibus, quae sicut quatuor evangelia ecclesiae catholicae venerunt, nullatenus videbatur eorum<sup>13\*</sup> postulatio admittenda. *¶ 1.* Ceterum speciales quidam casus inveniuntur, in quibus, praedicto concilio non obstante, is, qui vitam monachalem elegit, rursus licite potest ad episcopatum assumi. Si enim quicumque persecutionem<sup>14</sup> rabie saviente, vel praecedente invaliditate corporis, quom proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionem vel aegritudinis impedimento cessante ad episcopalem poterit resurgere dignitate. *¶ 2.* Item si quis propter literarum defectum, ne tanquam caecus caeco ducatum praebat, locum regimini auctoritate apostolica descendendo ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis scientiae repererit<sup>15</sup> margaritam, proculdubio poterit denovo rotatus a Domino cathedram rescedere pastoraalem. *¶ 3.* Kustus, si quis per cupiditatem<sup>16\*</sup> parentum, eo tamen penitus ignorante, fuerit episcopatum adeptus, et hoc comperit episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem, etsi ad episcopatum eundem redire postmodum nequaquam iuxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licite reassumi. *¶ 4.* Quoniam autem in his et consimilibus casibus is, qui episcopatum dimisso monasticam vitam elegerit<sup>17\*</sup>, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his<sup>18</sup> contra praescriptum intelligitur concilium attentari, quod in eo loquitur casu,

Tit. IX. Cap. X. 106 quantumvisque: *Ch.* quantumvisque virt. *106* *Reg.* 104 *tes. des.* *Falkh* *Reg.* 106 *comproberis:* *C* *Reg.* 106 *quid. ubi* *Reg.* — *cf. Rom.* *XV. 13.* 107 *potest:* *L* *M.* 108 *nam:* *C* *109* *Falkh* 109 *ubi:* *L* *M.* 110 *ipso:* *Falkh* *Reg.* 111 *L. 109.* *XV. 10.* 112 *cf. Sup. X. 12.* 113 *sanctis suis:* *Ch.* 114 *cf. L. 109.* *XV. 10.* *quia:* *C* *115* *sciens quod quibus:* *Ch.* 116 *regimini:* *C* *remigiis:* *Ch.* 117 *loc. X. 118* *ita:* *C* *Reg.* 119 *Epist. XXIV.* 120 *ma. i. des.* 117 *Falkh* *ubi.* 121 *add.* *et infra:* *Falkh* 122 *Monachus ergo* *figitur:* *Ch.* 123 *invidiam tamen et exortationem attentus per apost. scripta utantur:* *Ch.* 124 *quidam:* *C* *Reg.* 125 *iaustus:* *C* *126* *cf. L. 125* *accipere:* *C* *127* *Bob.* 128 *operacionis:* *C* *129* *statuiss:* *C* *130* *reprehit:* *Ch.* 127 *ubi:* *C* *131* *ap. nos:* *des.* *C* *132* *minus:* *Ch.* *133* *Antinus:* *Ch.* 130 *tes. des.* *C* *Reg.* 131 *ubi:* *des.* *Falkh* 132 *ai:* *C* *Bob.* 133 *avolare:* *C* *Reg.*

Cap. XI. 1 *Resoluto* *et Reg. Bob.* *XI. 239.* *Comp. III. c. 5. l. 1. (1, 8)* 2) *Fav. des.* *Bob. coll. u. c. H. ep. in ep. Ravenn. Favent. (Ch.) electo* *Ch.* 3) *Unbald* *(H.)* *(Ch.)* *in archiep. Ravenn. electus:* *Ch.* *Reg. —* *Bothard* *no.* *309.* 4) *Ravennatensis:* *Falkh* *ubi* *Reg.* 5) *tes. des.* *Bothard* 6) *canonici:* *Falkh* *ubi* *Reg.* *add.* *presbyterum:* *C* *Reg.* 7) *locum:* *Reg.* 8) *Reg.* *Serenatus:* *Ch.* *Bob.* *Comp. unum cubi concupitum* *est* *Ch.* 9) *esse* *potuit:* *Ch.* *Dyssa* *diglossatur:* *C* *Reg.* — *cf. c. 15. c. VII. qu. 1.* 10) *de-* *scenderet:* *Ch.* *11* *ascendit:* *Ch.* *descendit:* *Ch.* 11) *urgere:* *C* *12* *prodicatur:* *Ch.* 13) *vultus:* *Bob. coll. u. c. H.* 14) *persecu-* *tori:* *Ch.* *15* *reparat:* *M.* *recepti:* *Reg.* 16) *capitulum:* *Falkh* *Reg.* 17) *eligat:* *Falkh* *Reg.* *eligat:* *Bob.* 18) *his casibus:* *L.* *11* *Hum.* *cas:* *Reg.*

quam propter aliquod crimen episcopatum quis deserens ad vitam monasticam poenitentiae causa descendit. Unde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum supra dictum, quum<sup>19</sup> quis pro crimine, de quo convictus fuerat vel confessus, ab episcopali dignitate depositus, in monasterio existit<sup>20</sup> ad poenitentiam agendam inclusus, vel quum aliquis propter grave crimen, pro quo episcopatum retinens poenitentiam digne agere non valebat, cedendi obventa licentia vitam monachalem elegit<sup>21</sup>. Aliis assentibus, sic intelligendum esse capitulum antedictum<sup>22</sup>, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum quod tali modo dimisit, quamquam eligi possit, praesertim, si locum tantum, et non ordinem resignavit. §. 5. Quum ergo<sup>23</sup> nobis *plow* constare nequiverit, ob quam causam praedictus I.<sup>24</sup> episcopatum olim cesserit, quum in *nostis literis*, super hoc *transmissis*, eodem hoc solummodo exprimat, quod nos, *litteris super sua resignatione receptis*, eius propositum in *Dominio commendat*, quod temporari honoris solummodo animae praeponebat, eundem absolutum ab onere sollicitudinis pastoralis: quoniam per *quendam S. Fridiani canonico*<sup>25</sup> nobis *superius sit suggestum*, quod *idcirco dictus Ioaachim cedendi licentiam postulabat*, quod ad *notitiam eius pervenerat*, quod *quidam parentes ipsius*, ut *eligeret in episcopatum*, *quodam*<sup>26</sup> *dolerant*, licet *pauca*, *fraternitati tuae praesentium auctoritate mandamus*, quatenus, *inquisita super eis diligentissime veritate*, si tibi constiterit, quod propter aliquam ex praemissis causis seu consimilibus idem I. episcopatum cesserit memorato, tu auctoritate nostra, *sublato consiliet contrahentis et appellantis obstaculo*, dummodo necessitas vel<sup>27</sup> utilitas id exposcat, licentiam ei tribuas ascendendi<sup>28</sup> ad regimen ecclesiae Faventinensis<sup>29</sup>, maxime si veritate submittit, quod *tam praefati praepositus et canonici Faventini*, quum *prior et capitulum sancti Fridiani nobis suis literis expresserunt*, quod *evidelicet dictus I. loco tantummodo cesserit memorato*<sup>30</sup>, et non ordini, vel etiam dignitati<sup>31</sup>. Tunc enim esset vehementissime praesumentium, quod non propter crimen aliquod<sup>32</sup> ab ipso<sup>33</sup> commissum, sed<sup>34</sup> causa poenitentiae *peragenda* ad vitam migraverit regularem, praesertim quum apostolica sedes post sessionem multo minus quam antea<sup>35</sup> permisisset eidem tali crimine irretito in pontificali ordine ministrare; alioquin, quum durum nimis existerit<sup>36</sup>, contra tam solenne concilium huiusmodi postulationem admittere, praeposito et canonice memoratis iniungas, ut aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem. [Dat. Lat. IV. Id. Febr. Pont. nostr. Ao. XI. 1208.]

## CAP. XII.

Qui petit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Idem in concilio generali.

Quidam cedendi licentiam cum instantia postulantes, ea obventa cedere praetermittunt. Sed quum in postulatione *cessionis* huiusmodi aut ecclesiarum commoda, quibus praesunt, aut salutem videantur propriam attendisse, quorum neutrum sasionibus aliorum, quaerentium quae sua sunt, seu etiam levitate qualibet nolimus<sup>2</sup> impediri<sup>3</sup>, eos ad cedendum decernimus<sup>4</sup> compellendos.

## CAP. XIII.

Non renunciat iuri suo, qui gratiae adversarii se submittit.

Honorius III. maioris ecclesiae Decano, et Magistro R. Cantoris sancti Dionysii Leodiensis.

Veniens ad sedem apostolicam I.<sup>3</sup> *paupe* subdiaconus in *nostra* propositus *praesentibus constituitis*, quod, quum bonae memoriae I. Papa praedecessor noster *idcirco filio* abbati de Emenco<sup>4</sup> *Treverensis diocesis*, et maioris ecclesiae ac sancti Pauli<sup>5</sup> cantorius Treverensibus suis dederit literis in man-

dati, ut *eidem I.*, si nihil canonicum obviaret, praebendam in ecclesia sancti Florentini in Confluentia, quam Iacobus decanus ipsius ecclesiae in *eius manibus per suos literis* resignavit, sublato appellantis obstaculo assignarent eidem<sup>6</sup>, *et eodem Ioaime ipsius praedicti decano et aliis ostendentem*, *idem decanus de resignatione forte poenitentis occultavit literas supradictas*; *dehinc<sup>7</sup> eidem Ioaime praefatis literis restituit*, *et nominatis iudicibus*, ut *exsequerentur mandatum apostolicum praesentium*. Quumque *idem iudices apostolicum* vellent adimplere mandatum, quidam se opposuerunt canonice ecclesiae memoratae, dicentes, subdiaconum antedictum<sup>8</sup> renunciasse iuri suo, quod sibi<sup>9</sup> ex ipsius literis competeat. Dicto igitur subdiacono hoc negante, iam dicti canonici ad hoc probandum testes aliquos producerunt. Per quos quum videretur probatum, ipsum<sup>10</sup> se gratiae capituli commississe, duo iudices<sup>11</sup> praedictorum, *cautores edidit Treverensis*, sententialiter decreverunt, eundem *Ioaime* non posse *ut de cetero literis supradictis*<sup>12</sup>, pro eo, quod *idem I. sic adversarii se gratiae commississet*<sup>13</sup>, per quod visus est renunciasse iuri, sibi ex ipsis literis competenti. A qua sententia idem I. appellans, *licet etiam antea appellasset*<sup>14</sup>, in<sup>15</sup> *vigilium Epiphaniae proximo*<sup>16</sup> praeteritum terminum sua appellantis praefixit. Ad quem<sup>17</sup> quum *idem I. venisset*<sup>18</sup>, et *habens prout superius est expressum, facti seriam curam*, *idcirco filium Petrum*<sup>19</sup> de Colle medio, capellanum nostrum, eius hoc sibi<sup>20</sup> concessimus auctorem. Sed quum *super adversarius non accesserit*<sup>21</sup>, per duo menses et amplius expectatus, nec ullus comparerit<sup>22</sup> pro eo sufficienter responsalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum et impetrandum coram eodem comparuit *auctore*. Qui quum de *iure* ad tractandum<sup>23</sup> causam minus sufficienter crederetur, *auctori praedicti*, nobis *littere omnia referrent*, *delinens in mandatis*, ut *super hoc aliquos de fratribus consideret*, et *in causa procederet iuxta consilium eorumdem*: *idem*<sup>24</sup> *auctor habito consilio dilecti filii<sup>25</sup> nostri T. thali*<sup>26</sup> *Nathanae praesbyteri cardinalis ac etiam dilectum*, sententiam praedictorum iudicum sententialiter iustitia exigente cassavit. Nos igitur ratam et firmam habemus<sup>27</sup> capellani sententiam memoratam<sup>28</sup>, *obis per apostolica scripta mandamus*, quatenus *reocentes in irritum*, quicquid *inveneritis post appellationem* ad nos *interpositam attentatum*, *sententia iudicum Treverensium non obstante*, praedictum praebendum eidem subdiacono, nisi aliud canonicum obiectum fuerit et probatum, *quare ut non debeat adimpleri*, auctoritate apostolica *sublato appellantis obstaculo conferatis*.

## CAP. XIV.

Si praelatus ab obedientia subditos abstinuit, non propter hoc praelatura renunciat.

Idem Archiepiscopo Treverensi.

Lectae coram nobis fraternitatis tuae literae continebant, quod abbas sancti Petri<sup>3</sup> Tullensis, quum de *conversationis et ritae honestate commendatis*, tibi humiliter esset confessus, quod, quum<sup>4</sup> adeo gravi aegritudine laboraret, quod de vita desperaret ipsius, ad cuiusmodi<sup>5</sup> aemuli sui consilium, de quo ipse, quum non crederet cum<sup>6</sup> aemulum, confidebat, in *quorundam monachorum sursum praesentia*, *eccommunicacionis sententia*, si *quam in eorum aliquem prodiderit*, *revocata*, monachos<sup>7</sup> suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato dioecesanis episcopo, ut abbatiam in eius manibus resignaret; quod tamen usus consilio saniori non fecit, et *licet*<sup>8</sup> eidem abbatii postmodum restituito sanitati, universi et singuli de conventu obedientiam et reverentiam requisiti ab eo<sup>9</sup> in capitulo promiserunt<sup>10</sup>. *Idem tamen super eo*, quod *se fecerat*, *dubitans*, a te, ut<sup>11</sup> *super hoc subiti tuae consideres*, *postularet*, *propter quod tu*, quum *habito super*

Tit. IX. Cap. XI. 1) fuerit: Reg. 20) existit: GHKL: exsistat: X 21) degerit: Cor. 22) dictum: FGHKL: praesertim: C Reg. 23) igitur: 36b 24) Ioaachim: Reg. 25) add.: Emorensis: Cb 26) quantum *sumam pecuniae*: .i. *pauca*: ib. 27) et: Reg. 28) accedendi: FGHKL: Reg. 29) Faventinis: FGHKL: Reg. 30) nomen: *dest*: FGHKL: Reg. 31) add.: resignavit: Cb 32) al.: *dest*: FGHKL: Reg. 33) eo: Reg. 34) sol.: *dest*: FGHKL: Reg. 35) ante: C Reg. 36) existit: *Codd. coll. c. C Reg.*

Cap. XII. 1) c. 28. *Conc. Later. IV. lib. no. 1215.* — *Comp. IV. c. in. h. l.* (1. 5). 2) volumus: FGHKL: C. 3) impellere: *Cod. Bolog.* 4) decernimus: *Ladb.* 5) compescendos: *DF.*

Cap. XIII. 1) *Restitutio* *ex Comp. V. c. 1. h. l. 1. 7.* 2) T.: *FoHLL*: T. canonicus: *HY*: T. canonicus: *DF*: N. canonicus: *DF*: Leodiensis: *LD*: Ideo maioris ecclesiae S. Stephanii: *EB*: Maioris ecclesiae S. Ioaannis decano et magistro T. (C.): *ED*: canonico S. Dionysii Leodiensis (Leodiensis: *ED*)

Corpus fur. can. Ed. Friedberg. T. II.

E: — ser. 1216-27. — *Posthob* no. 7718. 3) Ioaimes: E 4) Emenco: GHKL: Emendo: LD: Emorensis: *Eod* 5) Paulini: *amod. Crona*. 6) eid.: *dest*: FGHKL: *EB* 7) deinde: *EB* 8) memoratum: *Evona*. 9) ipsi: *Ebd* 10) Ioaime: E 11) iudicum: *Codd. coll. c. E*. 12) ipsorum *commodo*: *Interrom*: E 13) commissi *propter*: E 14) quum *app.*: *Ed*: *Reht.* 15) ius: *dest*: FGHKL: *EB* 16) proximis: *Ed*: *Reht.* 17) quum: *Ed* 18) venisset: E 19) P.: *FoHLL* 20) sibi: *dest*: *HK* 21) venire: E 22) appareret: *Lo*: *Ebd* 23) tractandum: *FoHKL*: *Lo* 24) saepofidus: *EB*: *saepofidus*: *EB*: *antem*: *EB*: *antem*: *EB* 25) fratris: *Ed*: *Reht.* 26) sanctae: *Ed*: *Reht.* 27) habentes: *EB* 28) eiusdem: *EB*: *dest*: *E*.

Cap. XIV. 1) *Restitutio* *ex Comp. V. c. 3. h. l. 1. 7.* 2) ser. no. 1226, aut 1227. — *Posthob* no. 7833. 3) April: *E* — *Saint*: *Ente* 4) dum: *Ed* 5) *revid.*: *amod.*: *Ed*: *Reht.* 6) cum: *dest*: E 7) eos (quos: *dest*: E 8) *Ebd*: et hoc: *E*: *dest*: *Reht.* 9) eodem: *Ed* 10) promississent: E 11) quid: *Ed*: *Reht.*



tionis obstaculo] non differatis quantocius<sup>12</sup> ordinare, [contra-  
dictores etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. VIII. Id. Dec. An. VII.  
1204.]

CAP. V. 1

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapsa tempore  
Lateranensis concilii conferre non poterit.

Idem Episcopo Samo<sup>2</sup>.

Dilecto filio nostro P. tituli sancti Marcellini<sup>3</sup> presbytero  
cardinali S. et R. procuratoribus<sup>4</sup> P. et G. apud sedem  
apostolicam constitutis auditore concesso, <sup>5</sup> dilectissimus<sup>6</sup>  
proposuit eorum eam, eod. quom in Salamantina ecclesia, in qua  
cantoris electo ad episcopatum et capitulum communitur pertinet,  
cantoria vacante, dictam<sup>7</sup> capitulum saepius episcopum uniuersis,  
ut ad celebrandum cantoris electionem cum eo pariter conveniret,  
eodem episcopo infra semestre tempus ad facere negligente, capitulum  
aut cupiens iure suo, in ecclesiae memoratae capitulo, sicut  
est moris, supradictum<sup>8</sup> Paschasium eiusdem loci canonicum in  
cantorem elegit, ne quid in eiusdem electionis praedictorum fieret  
appellando, quom supradictus thesaurarius<sup>9</sup> auctoritate apostolica  
petit confirmari, ac electionem, quom congeralibus frater  
noster Compostellanus archiepiscopus post appellationem huius-  
modi de G. clerico multis criminibus irrevolto ac tunc temporis  
rinculo excommunicationis adstricto fecerat, tamquam minus  
canonice celebratam cassari. Dilectus vero Dominicus<sup>10</sup> proposuit  
ex adverso, quod, emenso VI. mensium spatium, infra quod ad  
episcopum et capitulum cantoris electo pertinebat, decanus et  
quidam<sup>11</sup> canonici Salamantini, episcopo, archidiacono et non-  
nullis canonicis<sup>12</sup> qui praesentes in civitate aderant, inconsultis,  
non conseta hora, vel in capitulo iura nonna, sed in ecclesia  
pública, quibusdam laicis advocatis stulte et inordinate nimis eligere  
praesumpserunt<sup>13</sup>. Et quom iam dicti archiepiscopi, qui eos  
propter hoc excommunicaverunt<sup>14</sup>, adire praesentiam noluerunt, ipse  
intelligens eligendi auctoritatem ad se iacta Lateranensis concilii  
statutum devolutum, supradictum G. in cantorem elegit, et eundem  
fecit de cantoria corporali investiri. Postmodum autem decanus  
et sui complicis nobis, de his mentione non habita, suggerendo,  
quod episcopus, qui nonitus saepius infra sex menses eligere  
noluerat in ecclesiae detrimentum, cantore<sup>15</sup>, qui ad eodem decano  
eum maiore parte capituli institutus fuerat, spoliato, alium  
instituerat in cantorem, ad decanum, archidiaconum et archi-  
presbyterum Abulensis nostras literas impetravit<sup>16</sup>. Quorum  
auctoritate, quom supradictus G. ab eisdem fuisset iudicibus  
evocatus, eisdem inhabit, ne per dictas literas procederet contra  
eum, quom in eis de sua electione facta per archiepiscopum nulla  
mentio haberetur, et cum propter hoc, tum [etiam], quia prima  
citacione ad loca remota peremptorie citatus cesserat, tum etiam,  
quia iudices ipsorum ad electuribus dicti Paschasii cansanguini-  
tatis linea contingebant, ad sedem apostolicam appellari. Sed  
iudices nihilominus ad Salamantinam ecclesiam accedentes, suscep-  
tium<sup>17</sup> P. in cantoria possessionem<sup>18</sup> causa rei secundum  
eodem iustitiam induerunt. Quom igitur super his et aliis coram  
eodem cardinali procuratore ipsi aliquid dilaissent, et ipse  
nobis fideliter retulisset, quae proposita fuerant coram eo, (tunc  
nobis constitit a Salamantino<sup>19</sup> decano et eius sequacibus,  
post elapsam sex mensium spatium, infra<sup>20</sup> quod episcopus<sup>21</sup>  
et capitulum, pro communitur spectabat ad eos, procedere  
ad electionem cantoris neglexerat<sup>22</sup>, electionem supradicti  
P. minus canonice celebratam, eandem decernimus<sup>23</sup> irritam  
et inanem, et appellationem a<sup>24</sup> decano et suis fautoribus  
interpositam factum archiepiscopi, ad quem iam erat eli-  
gendi auctoritas devoluta, nequissime aliquatenus impedire.

† Quia vero contra personam ipsius G. quaedam obiecta  
fuerunt<sup>25</sup> de quibus nobis non potuit fieri plena fides, [discretioni  
vestrae per apostolica scripta] Mandamus, quatenus, nisi iam  
dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam  
sublato<sup>26</sup> appellationis obstaculo confirmetis, facientes ipsam  
eisdem cantoriae pacifice possessione gaudere; contradiuctores etc.  
[Dat. Lut. V. Kal. Nov. An. XIII. 1210.]

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM ET  
QUALITATE ORDINATIONUM.

CAP. I.

Diebus dominicis vel sabbato Pentecostes sacri ordines ab alio, quam a  
Papa, conferri non debent.

Alexander III. Batoniensi Episcopo<sup>2</sup>.

Subdiaconos autem nulli<sup>3</sup>, nisi Romano Pontifici, licet<sup>4</sup>  
in diebus dominicis ordinare, quamvis consecrandi Deo  
dicatas virgines, et minores ordines his<sup>5</sup> diebus habeant<sup>6</sup>  
licentiam celebrandi. Sabbato quidem Pentecostes<sup>7</sup> non  
licet alicui sacros ordines celebrare, quom in sequenti  
septimana recepta Spiritus sancti gratia celebentur.

CAP. II. 1

Non valet consuetudo, quod extra statuta tempora sacri ordines con-  
ferantur.

Idem Episcopo Herfordensi.<sup>2</sup>

Sane super eo, quod moris esse dixisti in<sup>3</sup> ecclesiis  
quibusdam Scotiae et Valliae<sup>4</sup> in dedicationibus ecclesiarum  
vel altarium extra ieiunia quatuor temporum clericos ad  
sacros ordines promovere, praedictae tunc significamus,  
quod consuetudo illa, utpote institutioni<sup>5</sup> ecclesiasticae  
inimica, et detestabilis est et penitus improbanda, et nisi  
multitudo et antiqua consuetudo terrae cesset [in causa]<sup>6</sup>  
taliter ordinati non debent permitti<sup>7</sup> in susceptis ordinibus  
ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponentur, et  
ordinantes<sup>8</sup> privantur auctoritate ordinandi. [De eo autem  
etc. cf. cap. seq.]

CAP. III. 1

Minores ordines conferri possunt diebus festis, sacri vero conferri debent  
in quatuor temporibus, vel sabbato sancto, vel sabbato de passione.

Idem eidem<sup>2</sup>.

De<sup>3</sup> eo<sup>4</sup> autem, quod quaesivisti, an liceat extra ieiunia  
quatuor temporum aliquos in ostiarios, lectores, exorcistas,  
vel<sup>5</sup> acolythos promovere<sup>6</sup>, aut etiam subdiaconos pro-  
movere<sup>7</sup>, praedictae tuae litterae respondemus, quod licitum  
est episcopis<sup>8</sup>, dominicis<sup>9</sup> et aliis festivis diebus unum aut  
duos ad<sup>10</sup> minores ordines promovere; sed ad subdiacona-  
tum<sup>11</sup>, nisi in quatuor temporibus, aut in<sup>12</sup> sabbato sancto,  
vel<sup>13</sup> in<sup>14</sup> sabbato ante dominicam de passione<sup>15</sup>, nulli episco-  
porum, praeterquam Romano Pontifici<sup>16</sup>, licet<sup>17</sup> aliquos  
ordinare.

CAP. IV. 1

Criminosus occultus mœneri potest, non promovetur ad ordines, sed  
prohiberi non debet.

Idem<sup>2</sup>.

Ex tunc tuarum litterarum accepimus, quod N. clericus  
adeo deliquit, quod, si peccatum<sup>3</sup> eius esset publicum, de-

Tit. X. Cap. IV. 1) quam citius: Dgg. quanto citius: Dh.

Cap. V. 1) Inobstantia ex Reg. Bol. XIII, 157. — Comp. IV. c. 2, h. l. de penib.  
(3, 2). 2) Zamorensis: FGHJK; Dgg. episcopi et cantori Zamorensis et abb. de  
Mor. Zamorensis diocesis: Reg. — Polihuss no. 4119. 3) Marcelli: Dgg. 161.  
4) Bl. n. Petra tit. 8. Martelli presb. card. honae notm. A. Thesaurario  
Salamantina Paschasii et Domitio Gargiae clericorum procuratoribus aude  
sed. etc.: Reg. 4) add. dilectorum filiorum: D Cont. Bohem. 5) S. 8.: Dube  
6) Salamantini: Reg. 7) dilectum filium P.: ib. 8) S. 8.: ib. 9) R. 2: ib.  
10) quid alii: Dbb. 11) alius eum: Dube 12) praesumpturam: Dbb. 13) con-  
vocaverat: Dube 14) eo qui quod: Dbb. 15) in cantorem: Dbb. 16) im-  
petrauit: Dbb. 16) supradictum: Dbb. 17) possessione: Dbb. 18) N. supradictum:  
D Reg. 19) infra: Cont. Bohem.; intra quod tempus: Df 20) episcopo et  
capitulo memoratis: Reg. nonnullis: Reg. 21) neglexerat: Dbb. 22) de-  
crevimus: Ludolph Reg. 23) ab eodem: D Reg. 24) fuerant: Dube  
25) sublata: Dgg. 26) ad: Ludb.

Tit. XI. Cap. I. 1) App. XXVI, 23.; Lips. XVIII, 1.; Coss. XXIX, 1.;  
Bonn. XIX, 1. Comp. I. c. 1, h. l. (1, 6). 2) Partonensi: R. Bandinensi:  
Mf. Baroniens.: Mf. Bathoni.: Mf. D. Exon. ep. P. que unquam usui  
si gravata est, de decr. In litteris c. 2, de off. uel. h. l. 23. ad Bartholomaeum  
Eronensem missa quod damnationis, et post c. 5, de not. ord. (1, 11) olim  
collocatum fuisse, videb. inveniunt — 1159—81. — Dgg. no. 8814. 3) nulli: D  
4) licet: Hg 5) h. dieb.: desf: 6) habeat: FGHJK; urbent: R 7) pen-

teosten: Anc 8) licet: FGHJK; laboro Pq.  
Cap. II. 1) Resolutum ex App. XXVI, 21.; Lips. XVIII, 2.; Coss. XXIX, 2.;  
Bonn. XIX, 2.; Comp. I. c. 2, h. l. (1, 6). 2) add.: P. C. Intellextimus supra  
de potestate iudicum (VII, 133): Of. Comp. I. c. 11. de off. aud. de (1, 23);  
— 1159—81. — Dgg. no. 3011. 3) in: diss.: FGHJK; coll. edit.: ut: K  
4) episcopis: Of 5) Galliae: Hlo; R; P; G; Galiae: Aegh; Valliae: Ad;  
Gualiae: M; Gualiae: O 6) constitutionis: L; P 7) in: c. desf: Q  
8) pro merito: O 9) ordinatos: Ar; ordinatos reos: R; (pro: ordi-  
natores.)  
Cap. III. 1) Resolutum ex App. XXVI, 25.; Lips. XVIII, 2.; Coss.  
XXIX, 3.; Bonn. XIX, 3.; Comp. I. c. 3, h. l. (1, 6). 2) Item: Ad; P.  
Herforden: M; Herford: episcopus: IKR; Berford: ep. Q; Item in eodem:  
Dbb. Item eodem ep. in eodem episcopo: O 3) Ex: K; 4) hoc: O 5) vel:  
desf: Ar; et: K 6) non omnes, n. R; 7) promovet: Codd. coll. c.  
facere: Codd. coll. 8) ep. desf: R 9) add.: diebus: O 10) in: M  
11) add.: non: Hg 12) non: ex: ad: FGHJK 13) et: M; Q; R; aut: P 14) in:  
desf: FGHJK 15) pass. Domini, nulli corum: R 16) Pont.: desf: Abt  
17) licet: R.  
Cap. IV. 1) Resolutum ex App. I, 3.; Coss. XXIV, 6.; Comp. I. c. 5,  
h. l. (1, 6). 2) Bithuric. archiep.: R; Alban. ep.: M; Albanensi:  
Jobofghi; W. Albano ep.: M; Item in eodem libro secundo, W. Albanensi  
ep. vicario nostro: Q; — 1169—61. — Dgg. no. 7452. 3) delictum: Coll. coll.

gradaretur ab ordine, quem suscepit, et amplius non possedat superiores ordines promovendi. Verum quoniam peccatum ipsius<sup>11</sup> fore occultum et peccatum dixisti, fratricidii tue<sup>12</sup> apostolica scripta mandamus, quatenus poenitentiam ei condignam imponas, et ei suades, ut parte<sup>13</sup> poenitentiae peracta ordine suscepto utatur, quod<sup>14</sup> contentus existens ad superiores non amplius non ascendat<sup>15</sup>. Verum tamen, quia peccatum occultum est, si promovetur voluerit<sup>16</sup>, cum<sup>17</sup> non potes, nec debes aliqua ratione prohibere. Datum Beneventi IV. Kal. Maii<sup>12</sup>.

CAP. V.1

Religiosus contra prohibitionem praelati sui ordinari non debet.

Lucius II.2 Archiepiscopo Turonensi.

Ad aures nostras te significante pervenit, quod religiosi quidam abbas Dei habitans ad superiores desiderant ordines promovendi, potentes, manus praevium emittendum, quo in maiore gradu positi sublimius officium fuerunt<sup>3</sup> exerceat<sup>4</sup>; sed praelati eorum desiderium contradicunt. Ideoque<sup>5</sup> tua dicit fraternitas requirendum<sup>6</sup>, an in inferioribus ordinibus constituti iuxta beuplatum suorum praefatorum, quibus promissa dispiacet, a superioribus debeat abstinere, an valant praedictis suis<sup>7</sup> reventibus promoveri. Tuae igitur quaestioni taliter<sup>8</sup> respondemus, quod honestus et tutus est subiectis<sup>9</sup> debitum praepositis obedientiam impendendo<sup>10</sup> in inferiori ministerio deservire, quam cum<sup>11</sup> praepositorum scandalo gradatum appetere dignitatem. Nec est in hac parte subiectorum desiderium confovendum<sup>12</sup>, quoniam esse potest, quod<sup>13</sup> praelati eorum commissa<sup>14</sup> secreta noverint, ex quibus constat eis, quod salva conscientia nequeunt sublimari, quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine<sup>15</sup> caritatis acquiritur regnum Dei.

CAP. VI.1

Metropolitani ab omnibus suffraganeis consecratur; suffraganeus vero a tribus, metropolitano iubente.

Idem<sup>2</sup>.

Si archiepiscopus dilectus<sup>3</sup> obierit, et alter<sup>4</sup> fuerit ordinandus archiepiscopus electus<sup>5</sup>, omnes episcopi eiusdem provinciae ad sedem metropolitani<sup>6</sup> conveniant<sup>7</sup>, ut ab omnibus ipse<sup>8</sup> eligatur et ordinetur. Operetur autem, ut ipse, qui illis univocis praesente debet, ab omnibus illis eligatur et ordinetur. Reliqui vero provinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, a tribus iussu archiepiscopi poterunt<sup>9</sup> ordinari<sup>10</sup>; sed melius est, si ipse cum omnibus eorum, qui dignus est, elegerit, et cuncti pariter pontificem consecraverint<sup>12</sup>.

CAP. VII.

Dicit idem, quod in praecedenti.

Ex concilio Arelatensi<sup>1</sup>.

Nec<sup>2</sup> episcopi<sup>3</sup> sine metropolitani permisso<sup>4</sup>, nec episcopus metropolitani sine tribus vel duobus<sup>5</sup> episcopis provincialibus<sup>6</sup> praesentat episcopum ordinare, ita, ut alii episcopi<sup>7</sup> provinciales<sup>8</sup> admoventur epistolis, ut se suo responso comprobent<sup>9</sup>. Quod si inter partes aliqua<sup>10</sup> dubitatio fuerit, maioris numero metropolitani in electione consentiant.

CAP. VIII.1

Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, et ordinans punitur.

Urbanus III.2 Archiepiscopo Pisano.

Quum quidam episcopi sacri, sicubi necesse est ex tua parte

propositum, quibusdam poenitentia, sicut iuramento tenebantur adstricti, non solvantur, et quidam episcopus ipse hinc in die deliberationis certis sine ordinis, quum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit, quidam etiam irraverint aliquando, quod fratri et sorori, patri et matris loqui non debeant, qui quodlibet eis subsidium ministravit, a nobis, quod de huiusmodi faciendum sit, tua fraternitas requisivit. Nos itaque deinceps volentes qual a nobis caritate suggerere postulare videlicet, discretioni tuae praesentibus literis respondimus, quod in episcopos illos, qui sum transgressi sine iuramento, est tanto gravius indicandum, quanto maiori praevicentum dispendio, et eorum exemplo facilius alii poterint ad similia provocari. Episcopum autem, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonica disciplina corrigere, et ordinatos a susceptis ordinibus tandiu reddere debere expertes, donec apud nos vel successores nostros restitutionis gratiam impendant. Illi vero qui irant non loqui patri, vel matri, et sorori, vel fratri, ut eis humilitatis subsidium exhibere, absolute sunt ab illius observantia iuramenti, quum illiud sit, et omni contrarium rationi, innumera tamen eis de hoc, quod male irraverint, poenitentia competenti.

CAP. IX.1

Graeci a Latinis ordinari non debent, nisi in ritu ordinandi sunt diversi.

Coelestinus III. Hydronensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Quum secundum regulas ecclesiasticas et sanctorum instituta Pontificum sacri sunt ordines in certis temporibus celebrandi, quidam Graeco episcopi vixi sui et consuetudinis observantiam in Latinis clericis exercebant, eos ad sacros ordines passim praebant, qui non sunt praeterquam in IV. temporibus conferendi<sup>3</sup>. Nam sicut laboris praesentium Io.4 relatione cognovimus, quod<sup>5</sup>, quum ipse a quodam domino, cui sericaverit, et ut in capella sua divini officia celebraret, eundem Graeco episcopo foret praesentibus, idem episcopus Athanasensis<sup>6</sup> eum in sacerdotem promovit, quem postmodum decessans episcopus ab executione officii vel taliter<sup>7</sup> suscepti ordinis crediti suspendendum, quem utique consuetudo consuetudini ecclesiasticae iniuncta et detestabilis est et penitus improbanda, et nisi multitudine et antiquo consuetudo esset in causa, sic ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerent, et ordinantes auctoritate ordinandi de censura canonum privarentur. Quia<sup>8</sup> vero, sicut dicitur, in partibus Calabriae et Latini a Graecis, et Graeci a Latinis secundum alterutrum institutionis observantiam ordinantur, et an sit antiquis observatum, fraternitati tuae, quod<sup>9</sup> discernere nactus ista poterit, eundem Iohannem indicium ducimus committendum, per apostolica scripta mandantes<sup>10</sup> et potestatem tibi praesentium auctoritate indulgentes, ut, cognita diligentius veritate et observantia consuetudinis, si qui super his a Latinis clericis recepti est, et hactenus approbata, vel si tibi apparuerit aliter discernere de ipso Iohanne, quod cum salute animae suae poteris, cessante appellacionis diffinipo, statueri non moreris, studiosius attentos, utrum recondannus sit, an sine periculo animae suae<sup>11</sup> in se recepto ordine debet celebrare, additis, si tibi noveris in supplemento ordinis adiungendum. Nolumus autem de cetero commixtionis et consuetudines rituum in ordinibus observari, nec simul ab utroque in exemplum, si cum isto duxeris misericorditer dispensari alius.

CAP. X.1

Si monachus minus ordinis in secundo ordine, ad quem transitiv, recipit sacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere ministrabit.

Innocentius III. Abbati et Conventui Caroli<sup>2</sup>.

Ex parte vestra nostro fuit apostolatu reseratum, quod

TIT. XI. Cap. IV. 4) ipse; PAPHIAN Coll. coll.; illud: Lu. 5) add.; est: 9. 6) in parte prima: Ab; per te: O; parte poenitentia: R. 7) et coll. coll. coll.; esse cedit: 9. 8) add.; eius: R. 9) desiderat: O. 11) et: coll. coll.; 12) hoc.

Cap. V. 1) Restitutum de App. XVI. 22.; Lips. XIV. 5.; Cass. XIV. 5.; Bando. XIII. 5.; Comp. l. c. 3. h. l. 1). 6). 2) 11-1-50. — Joffo an. 2677. 3) sunt: 9. 4) assensit: Abse. 5) illos: 9. 6) impingendum: Ase. 7) suis: deest: 9. 8) talis: deest: coll. coll. 9) subiectos: 9. 10) imponendo: P; servando: 9. 11) in scandalum gradum ap. dignissimum: 9. 12) confortandum: 9. 13) ut: 9. 14) add.; eorum: 9. 15) ampl. meritorum: 9. Cap. VI. 1) Restitutum de ep. Pisano Avoca in qua descriptum est ap. B. thomas. no. l. p. 129.; Bando. l. 2.; Lips. XXI. 12.; Comp. l. c. 2. de cler. l. 1. 1). 2) Avicini papa; coll. coll. 3) dicens deest: Avic. P. B. B. 4) dicit: 11. 5) est: orig. 6) et: deest: orig. coll. sp. 7) metropolitano: 11. 8) veniant: P. B. 9) illis: Ase. 10) possunt impendunt: 11. 11) possunt: orig. 12) consecrari: P. 13) cum: et infra, illud addit: ad archiepiscopum ordinacione etc. ut tractatu ordinandorum: 1. 14) consecrari: orig.; consecraverit: orig. coll. sp. Cap. VII. 1) Restitutum de c. 5. Conc. Arelat. II. hab. no. 152. ap. Irenaeo B. L. A. 1. 27.; Lips. XXX. 13.; Comp. l. c. 4. de cler. l. 1. 4). 2) nec:

Aole 3) episcopus: Joz; episcopus (ut ep.: Hispania) sine metropolitano vel epistola metropolitani vel tribus provincialibus non liceat ordinare (ordinari: Hispania; orig. 4) consensus: Ase. 5) vel duobus: deest: coll. coll. 6) provincialibus: 9. 7) et: deest: Bando. An. Hispan. orig. 8) provinciales: 9. 9) utriusque nota fuerit: orig. B. Cap. VIII. 1) Restitutum de Comp. l. c. 11. de necesse: (2. 17.) 2) add.; in Registro: A; — sec. 1183-87. — Joffo an. 2881. Cap. IX. 1) Restitutum de Bando. coll. 2. (1. 8.) Comp. II. c. 1. h. l. (1. 1.) 2) Hydronensis: Etheldis; Vlamitius; Hildob; Sald.; 6) Hydronensis: B; — 1191-98. — Joffo an. 10955. 3) ordinandi: Bando; cont. vel ordinari: Bb 4) 1; B; Ioannis: Ase. 5) quod: deest: B; 6) Cartianensis: B; B; 7) Cathanensis: B; 8) Cathanensis: B; 7) talis: deest: B; B; 8) Verum quia nos plenam de Graecorum observantia notitiam (nobis: omnino: 8) habere non possumus, (non habemus: B; 9) nec est nobis certum, utrum consuetudo sic se habeat, quod in part... ordinantur: B; 9) quia... poteris: B; qui: B; qui: ... potes: B; 10) add.; praecipiendo: B; 11) visum: deest: B; 12) commixtionis ritum et consuetudinis ordinum observari: B. Cap. X. 1) Restitutum de Reg. Bol. I. 232. Comp. III. c. 2. h. l. (1. 9.) 2) leg.: Carollis — Chalis — Postus an. 241.



quidam monachus vester, se ad nigros monachos transferret, et habitum eorum<sup>3</sup> *nigrum ibidem* assumens, ad sacerdotii ordinem in ipso habitu esse promotus. Unde, quia *in hoc articulo* dubitastis<sup>1</sup> utrum in assumpto taliter ordine ministrare debeat, *nos huiusmodi dubitatis scriptum evadentes, per apostolicam vobis<sup>2</sup> scripta* mandamus, quatenus, nisi *ei* canonicum aliud obviet<sup>6</sup>, ipsum monachum officium sacerdotis libere exsequi permittatis. [*Dat. Romae ap. S. Petrum, 1198.*]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Si Graecus episcopus Latino subiectus ordinatur sine Latini licentia a Graeco, interdicitur sibi exsecutio: si vero de licentia, tunc toleratur.

Idem C. Presbytero Cardinali, apostolicae sedis Legato.<sup>2</sup>

Quod translationem pontificis (Et infra: [cf. c. 4. de off. leg. l. 30]) *Super eo* vera, quod nos consilere voluisti, quod multi Graecorum clerici consistentes, in diocesis Latinarum ab episcopis Graecis non in quatuor temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnumquam partem recipiunt, qui postmodum praebentur a Latinis episcopis celebrare, Consultationi tuae taliter respondemus<sup>3</sup>, quod, quum clericus Graecus, episcopo Latino subiectus, a Graeco pontifice ordinatur<sup>1</sup>, nisi de mandato vel licentia sui episcopi fiat, interdicensz est ei ordinis exsecutio sic suscepti, tanquam ab alieno pontifice sine mandato vel licentia sui episcopi<sup>2</sup> ordinato. Si vero de mandato vel licentia sui praesulis a Graeco pontifice secundum morem Graecorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit episcopus Latinus, qui clericos suos a Graeco facit antistite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab ecclesia toleratur, impedi non debet ab executione ordinum taliter susceptorum. *Nos tamen super hoc articulo dispositum tempore oportuno de consilio fratrum nostrorum quod honestam rationem fuerit ordinare.*

CAP. XII.<sup>1</sup>

Ordinatus a Papa sine licentia Papae ad superiores ordines non promovetur.

Idem Mutinensi Episcopo.<sup>2</sup>

Quum in distribuendis [ordinibus constitutiones canonicae tempora certa distinguant, quae praecipue circa sacros ordines approbatae quoniam consuetudo docuit observanda, mirari cogimur et moveri, quia, sicut a multis accepimus et in fama vulgatur, infans Bononiensis episcopus Albertum Imolensem electum in diaconum et presbyterum simul ordinare praesumpsit. Quia vero dimittere nobis invidiosa quae contra constitutiones canonicas attentatur, praesertim ubi celebras canonica iura docentur, ne praesumptoribus transeant in exemplum, quum haec non solum praesumptivis et futulatis nota non careant, sed nec ambitionis et praesulatis: discretionis vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus super his inquisitis diligentissime veritatem, executionis ordinatus et ordinati, si quum forte dixerint aliquid, ubi nonnulli audientes, ut per relationem vestram instructi plenus et securus in ipso negotio procedamus.] Meminimus enim, id a nobis fuisse suppliciter postulatum, et clementer indultum, ut, quae praefatus A.<sup>3</sup> ecclesiae Romanae subdiaconus erat, mandarem ipsum per Bononiensem episcopum promoveri. [*Dat. Lateran. 1200.*]

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato ieiunio.

Idem<sup>2</sup> eidem et Magistro H. Subdiacono nostro.

Liters vestras recepimus responsis super inordinata ordinatione [I.] Imolensis electi, quem [I.] Bononiensis episcopus praecedenti sabbato in diaconum, et sequenti die

dominico<sup>3</sup> continuato ieiunio in presbyterum ordinavit. In quo quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre<sup>1</sup> illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, et alium altero ieiunio continuato conferri<sup>2</sup>, quum propter continuationem ieiunii fictione canonica, sive mane diei dominicae trahatur ad sabbatum, sive vespera sabbati ad diem dominicam referatur, profecto mane cum vespera seu vespera cum mane ad eundem diem pertinere dicitur<sup>4</sup>. Nam si, quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad unum<sup>7</sup> diem, et vespera referatur<sup>8</sup> ad alium, cur esset continuato ieiunii necessaria, quum et sabbato ante coenam, et dominica ante prandium intelligatur<sup>9</sup> esse ieiunio<sup>10</sup>? *Ne autem si<sup>11</sup> factum huiusmodi sub silentio transierimus, id alii licentem reputantes similia facere attentent, et sic facti perveritas a posteris traheretur in exemplum, Praefatum itaque<sup>12</sup> Bononiensem episcopum, ut puniatur in quo deliquit, a collatione ordinum<sup>13</sup>, diaconi scilicet<sup>14</sup> et presbyteri, alterum vero ab executione officii sacerdotalis tandiu<sup>15</sup> volumus manere suspensus<sup>16</sup>, donec de illis<sup>17</sup> aliter disponamus. Ut igitur mandatum apostolicum<sup>18</sup> debitum consequatur effectum, per apostolica scripta vobis mandamus, quatenus quae praemissa sunt, faciatis tam ab ipsis episcopis quam per Bononiensem et Imolensem dioceseres publicari.*

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Ordinans puerum tredecim annorum in diaconum, suspenditur a collatione ordinum: et ordinatus ab ipsis executione usque ad aetatem legitimam.

Honorius III. Episcopo et Archidiacono Legionensi.<sup>2</sup>

Vel non est compos sui episcopus Conventrensis<sup>3</sup>\*, vel nimis videtur a se scientiam repulisse, aut probatur *ex malignitate peccasse*, quia<sup>4</sup> ut alia, quae de ipso dicuntur, curiam taceamus, M. puerum latorem praesentium adhuc XIII. annorum contra sacrorum canonum instituta inordinate in diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium ordinis clericalis:  $\frac{1}{2}$  quod utique, si nobis plene constaret, quantumcumque simus praesentibus ad veniam, quum ad debitum etiam nitentem, taliter hoc castigaremus in ipso, quod ex poena culpa notoria reboletur, et revelata eius iniquitas efferret alias in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indifferensum, Discretionis vestrae mandamus, quatenus inquisita super his et cognita veritate, si rem invenieritis ita esse, praedictum episcopum a collatione ordinum sublati appellacionis obstaculo suspendentes, ipsum, ut eidem M., quem ab executione officii diaconi<sup>5</sup>\* usque ad aetatem legitimam in iurium officium ordinant, provideat in ecclesiastico beneficio<sup>6</sup> competentem, per censuram ecclesiasticam<sup>7</sup> appellatione postposita compellatis.

CAP. XV.<sup>1</sup>

Episcopus conferens eidem una die plures sacros ordines, etiam de mandato metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem Leton. et Cala. Abb.<sup>2</sup>\*

Dilectus filius G.<sup>3</sup> Humiliensis<sup>4</sup> canonicus nostro dudum apostolatus reserit, quod Humiliensis ecclesia suo viduata pastore, canonicis<sup>5</sup> sui, de substituendi pastoris electione tractantes, ipsum unanimiter elegerunt. Qui quum esset citra<sup>6</sup> sacros ordines constitutus, venerabilis frater noster archiepiscopus Cassalensis<sup>7</sup> metropolitano eorum episcopo Trecenti<sup>8</sup> mandavit, ut eum uno et<sup>9</sup> eodem die ad tres sacros ordines promoveret, quod ille<sup>10</sup> non ausu proprio, sed ipsius archiepiscopi mandato perfecti:  $\frac{1}{2}$  [dummodo idem archiepiscopus requisitis conversationis et minus huiusmodi ordinationis occasione praevista, impetere recusatit. Unde fuit nobis humiliter supplicatum, ut super hoc circa praefatum W.

TIT. XI. Cap. X. 3) cor.; desit: C. Reg. 4) dubitatis: Bb Reg. 5) universitati vestrae: Cc 6) videritis obviare: C. Reg.

Cap. XI. 1) Resoluto: C. Comp. III. c. 3. h. l. (1, 9); — cf. c. 3. de us. pull. (1, 8) 2) C. Tit. S. Laurentii in Lucina presb. card. ap. sed. leg. C; — ser. no. 1200. — Polbst no. 1056. 3) diximus respondendum: C. 4) ordinatus: Cc 5) praesentis: Lohb.

Cap. XII. 1) Resoluto: C. Reg. Bequa. III. 32. Comp. III. c. 4. h. l. (1, 9) 2) Mutinensi ep. et mag. Albertus: C. Reg. c. 1. h. l. (1, 7) 3) Albertus: Reg.

Cap. XIII. 1) Resoluto: C. Comp. III. c. 5. h. l. (1, 9) additio in consil. Rotenore ep. Bd. 1, 543. 2) Idem (add.: Ac.; Rota.) Mutinensi ep. et mag. H. (Ub.; Roma.) theologo subdiacono nostro Modoleensi can.: C. Rom. — ser. no. 1201. — Polbst no. 1327. 3) sequenti dominica: C. Rom. 4) confert: C. Reg. Rom. 5) confert: Polbst no. 6) dicitur: Cc dicitur: Nc 7) eundem: Cb 8) referretur: Rota. 9) intelligamus: Cb Rom. 10) ieiunio: Cb Rota; et

ieiunia: Cb 11) si; dicit: Cb 12) il.; dicit: Cull. coll. 13) ordinis: C. Reg.; desit: Rota. 14) scribit, et; desit: Cb; scilicet; desit: Cc 15) tam diu: desit: Cull. coll. o. et Cull. coll. u. 16) suspensum: Cc 17) ipsis: Rota. 18) nostra: Cb.

Cap. XIV. 1) Resoluto: C. Comp. V. c. 2. de act. et qual. (1, 7) 2) 1216. 27. — Polbst no. 729. 3) leg. Ovetensis (ordo): HllahEd. 4) quod: Etel 5) diaconatum: Cull. coll. o. E 6) in ecclesia de ben.: Ed 7) censuras ecclesiasticas: th.

Cap. XV. 1) Resoluto: C. Reg. Inno. III. ap. Bd. XII. 195.; Comp. IV. c. 1. h. l. (1, 7) 2) Leton. et Sabrien.: FHLKdDb; Salesiensis: Dr.; Salesbariensis: Dr.; — leg. Laoniensis et Fimbariensis episcopis et abbati de Maglo Luitricensis diocesis: Reg. — Polbst no. 1163. 3) W.: FHLKdDb 4) Humiliis: P per illi; Imolensis: B per leton.; Vmiliensis: H Reg. 5) canonice: Bb Reg. 6) circa: Bc; extra: Bf; infra: Dh 7) Cassalensis: FHLKdDb; Cassidensis: Bb Reg. 8) Roffensi: Reg. 9) una die: Dof; eodemque: Dac 10) quum ille: u.; peractiss: Reg.

dignemur de benignitate solis apostolice dispensare, maxime  
quod ad omnia in susceptionibus non ex voluntate propria  
sed ex necessitate properassit, sed tamen magna necessitate  
quam de illi prescripti dicitur pariter omnium illi presentium se per-  
miserit tunc dicitur, per eum, quod ecclesie Ymblicensis multi-  
tudo periculum sustulit, ut consuetum W. circa presbyteratus  
electionem et alios officia. Licet autem contra normam ecclesie  
sacram in dicto ipso excurrere fuisse excessum, de misericordia  
tamquam, quae supradicti indico, venerabili fratri nostro Arma-  
riano archiepiscopo, et episcopo Malensi, et dilecto filio archidia-  
cono, et archidiacono deditis recedimus in mandatis, ut inquisita  
et permissis diligenter veritate, si non acciderint taliter se  
habuisse, aut eundem W. alias dicitur, et utilem ecclesie Ymbli-  
censis, dispensatis ipsi tribuere licentiam consecrati, et quon-  
iam in hoc per eundem archiepiscopum attentionem, per  
suis nobis literis indicatur, ut per eorum relationem certiores  
esse poterit in eo, sicut esset, curamus. Ipsi  
vero electi quos invenit excoisatos, et incestuata plenus irrita-  
ta, depositionis festum posteritatem utrimque ad nostram pre-  
sentiam transmissit. Quibus inspectis intelleximus evidenter,  
quod celebrata de predicto W. electione, quam illi sequenti  
fuisse et eum W. a supradicto Kolfensi episcopo ad ordinem sub-  
diaconatus promotus, idem archiepiscopo archidiacono et canonici  
Ymblicensis sacrosancti iuratis, dicens, quod propter turbationem  
temporis ad nullum ultimum, qui eadem W. insidias preparabant,  
tenebat ipsum eadem ordinem presbyteratus relinquere, iuramento  
firmat, ut supradictum archiepiscopum tamen metu mortis ipsius  
W., quam propter imminens periculum Ymblicensis ecclesie prae-  
cepisset, et quod officialis eundem archiepiscopi ex parte ipsius  
episcopi iuramento inhibuit, ne iam dictum W., iam in subdia-  
conatum ordinatum, tunc ad ultiores ordines promoveret. Cui  
eodem episcopo ex sponte dicit, quod plus archiepiscopo, qui hoc ei  
ore suo mandaverat, quam illi crederet in hac parte, et contra  
super altare iuravit per sacrosancta iuravit, quod ad mandaverat  
archiepiscopo supradictos, et sic in diaconum et presbyterum W.  
supradictum promovet. Probatur tamen sufficienter utrumvis,  
quod dictus archiepiscopus iuravit deo, de Heby iuravit, ut  
perfacto episcopo inhiberet, ne dictum W. eo die, quo ad tres  
ordines promotus existit, nisi ad subdiaconatum ordinem  
promoveret, eodem W. inhibitionibus inhibuit, ne se promoveret  
ulterius poterat. Verum quoniam idem decimus ad Ymblicensem  
ecclesiam accessisset, tam supradicti episcopi, qui iam subdia-  
conatus ordinatum, vocatis his, qui erant in diaconum promovendi,  
et silentio cunctis indictis, et parte W. ac archiepiscopi Cassel-  
bensis inhibuit, ne iam dictum W. ad ultiores ordines prae-  
moveret, quam perfacto W., ne se promoveret ulterius sustineret.  
Constat quoque nobis ex literis iudicium praedictorum, quod  
supradictus episcopus interrogatus in iure respondit, quod archie-  
piscopus non mandavit eadem, ut W. eodem die ad tres  
ordines promoveret, sed ex verbis archiepiscopi cum crederet illud  
volle. Hoc idem etiam dictus episcopus per suis nobis literas  
ostendit. Praeterea ex ipsorum antea literis intelleximus,  
quod idem episcopus ultra iuravit in iure, quod iuraverat, quae  
continebantur in eisdem W. attestacionibus, vera erant. Ex  
literis quoque tam supradicti archiepiscopi, quam capituli  
ecclesie Ymblicensis, quod, quoniam tamen super electione ac ordina-  
tione supradicti W., quoniam etiam super quibusdam eius excessibus  
in eandem apud Kollmulliam celebrato contra perfacto archiepiscopo  
inter dictum W. et canonicos questio suborta fuisset, et  
dumna ab utraque parte ad nostram iudicantiam appellatum,  
idem W., cum ex parte terminis, quae appellacioni suae diceret  
praedicta, supradicta, et nobis literis recitate tacita im-  
petravit. (Cum ergo)<sup>12</sup> [ex praemis] nobis constiterit,  
supradictum episcopum in pluribus deliquisse, tum, quia  
sine mandato archiepiscopi, ut<sup>13</sup> ipse confessus existit, ad  
huiusmodi ordinationem inordinate processit, tum, quia, et  
si de mandato archiepiscopi constaret, quoniam illi huiusmodi  
dispensatio a canonice minime sit permessa, quam ad solam  
Romanam Pontificem non est dicitur pertinere, ipsi ob-  
temperare non debuit<sup>14</sup> in hac parte, tum etiam, quia  
reatum<sup>15</sup> perituri saepius variavit, iurando prius, quod archie-  
piscopus illi praeeperat, et postea, quod illud non

mandaverat in iudicio confitendo, ipsum de fratrum nostro-  
rum consilio tandem ad ordinandi suspendimus potestate,  
donec nostram mererit gratiam<sup>16</sup> obtinere. [Supradictum  
quoque etc. Dat. Lat. Non. Jan. Pont. nostr. An. XIII. 1211.]

CAP. XVI.<sup>1</sup>

Ordinatus ad sacros extra statuta, ordinem recipit, et post  
poenitentiam cum eo dispensat episcopus.

Gregorius IX. Archiepiscopo Baranensi<sup>2</sup>.

Consultationi tuae taliter respondemus, quod eos, qui  
extra tempora statuta sacros ordines receperunt, charac-  
terem non est dubium recepisse, quos pro transgressione  
huiusmodi, primo eis poenitentia imposita competenti,  
sustineri poteris in susceptis ordinibus ministrare, [atten-  
tius precavimus etc. Dat. Neate II. Id. Nov. Pont. nostr.  
An. V. 1213.]

CAP. XVII.<sup>3</sup>

Oculus criminis, praeter homicidium, post poenitentiam in susceptis  
ministrat, et ad superiores ascendit; ante poenitentiam monet, ut  
etiam in susceptis non ministret.

Idem.

Quaesitum est de sacerdotibus vel aliis clericis, qui per  
reatum adulteri, periurii, homicidii vel falsi testimonii  
bonum conscientiae rectae perderunt (*Et infra*). Respon-  
dendum: quod, si proposita crimina ordine iudicario com-  
probata, vel alias notoria non fuerint, non debent his  
praeter reos homicidii, post poenitentiam in iam susceptis  
vel suscipiendis ordinibus impediri: qui, si non poeniterint,  
monendi sunt et sub interminatione divini iudicii obstandi,  
ut in testimonium suae damnationis in susceptis etiam ordi-  
nibus non ministrent.

TITULUS XII.

DE SCRUTINIO IN ORDINE FACIENDO.

CAP. UN.<sup>4</sup>

Episcopus interrogatus in scrutinio episcopi ordinandi, potest responderi  
illum dignum, si non novit illum indignum.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Ex parte tua fuit propositum (*Et infra*): Quaesivisti  
praeterea per sedem apostolicam doceri, ut, quoniam episcopi ad  
consecrationes episcoporum ab archiepiscopo vel etiam alio exco-  
cetero, et ipsi metropolitani electum offerant consecratum,  
dicentes: „Reverende pater, postulat sancta mater ecclesia hunc  
electum in episcopum consecrari.“ et interrogante archiepiscopo,  
si sciat, illum esse dignum, respondenti, quod illum sciat, et  
credat pariter esse dignum, et te in responsione huiusmodi, ne  
offenderes hominem<sup>5</sup>. Deum existimes respondisse, quomodo  
praeter, quomodo contra conscientiam respondendo, quomodo  
converso ut non minus tibi<sup>3</sup> cogitavit ut penitus sit ignota, qualiter  
in huiusmodi interrogacionibus, salva conscientia, valens respon-  
dere. Ad quod Fraternitati tuae taliter respondemus<sup>5</sup>, quod,  
quoniam nos aliquid in diaconum vel presbyterum promove-  
mus, prior diaconum, qui nobis assistit, dicit: „Postulat  
sancta mater ecclesia catholica hunc diaconum vel subdia-  
conum ad omnes presbyteratus vel diaconatus assumi,<sup>6</sup> et  
nobis interrogantibus, si eum cognoveris<sup>6</sup> esse dignum,  
idem respondet, quod, quantum humana fragilitas nosse  
sinit, et scit, et testificatur, illum ad huiusmodi onus officii  
esse dignum. Unde in tali responsione aliquid peccare  
non credimus, dummodo<sup>7</sup> contra conscientiam non loquatur,  
quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in  
quantum humana fragilitas nosse sinit, quomodo illum,  
quem indignum esse non novit, dignum debet aestimare. Huius-  
modi ergo responsione secure uti poteris, nisi forte de  
indignitate tibi constiterit conscrandi. Si autem illum  
indignum esse cognoveris<sup>8</sup>, metropolitanum, priusquam ad  
huiusmodi scrutinium veniatur, secreto<sup>9</sup> studeas nunciare  
vel intimare<sup>10</sup>, quamvis, ut diximus, nos interrogationem<sup>11</sup>

Tit. XI. Cap. XV. 1) iugiter: Codd. coll. c. d. 12) praedictum: Bae; C 13) secretis Reg. 14) sicut: B Reg. 14) delictis: Dp 15) reatu: Dorff; C 16) reatu: Reg. 17) dogmat: des: Dp.  
Cap. XVI. 1) 1) 1) 1) 1) Reg. IX. V. 154. a Raynaldis I. 581.  
2) Baroni: Fp; Bae; P; Palbestand un. 8834.  
Cap. XVII. 3) 1227. 23. — Pallbestand un. 9550. — Epist. Clem. III. consuetudine sacrosanctae, legitur in coll. B. de act. et quod. A. S. 2) Diversum  
1227. c. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Quosdam innot, quosdam Chanoen in latius auctorem esse voluerit, utriusque argu-  
mentis persequi facti est abhorrer.  
Tit. XII. Cap. un. 1) Restitutio ex Reg. Bropp. IX. 23. — Camp. III.  
c. no. h. l. (4. 10) 2) Episcopo Arianis: Reg. — Pallbestand un. 8717.  
3) homines: Cae 4) tibi homo: Bae 5) diximus respondendum: Cae Reg.  
6) cognovisti: Cae Reg. C 7) dum hoc modo: Cae 8) cognovisse:  
Reg. 9) secreto: Cae; des: Fp; Reg. 10) vel int.: des: Codd. coll. c. d.  
C Reg. 11) interrogacioni: Cae.

huiusmodi non in consecratione pontificis, sed in ordinatione diaconi vel presbyteri faciamus. [Postulasti etc. *Dut. Rom. ap. S. Petr. Id. Mirt. 10. IX. 1206.*]

TITULUS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUL.\*

CAP. I.<sup>1</sup>

Episcopus, qui renuntiavit loco tantum, invitatus conferro potest ordines, sicut prius. Si vero et dignitati, cum ordinato per eum ad maiores vel ignoranter ad sacros dispensat episcopus amicus: cum ordinato vero scienter ad sacros, non dispensat.

Alexander III. Toletano<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Requisivit a nobis tua fraternitas, utrum clericis, qui post renunciamtionem factam a praedecessore tuo ordines receperunt<sup>3</sup>, in ipsis<sup>4</sup> debeant remanere, aut ad maiores de iure canonum promoveri? Nos igitur, quia nobis non plene de veritate constat, non possumus tibi super hoc<sup>5</sup> breviter respondere. Respondemus igitur distinguendo<sup>6</sup>, utrum renunciarerit loco tantum, an loco simul et dignitati. Nam in primo casu ordines, sicut ante, nisi a summo Pontifice vel eius legato<sup>7</sup> prohibitus fuerit, rogatus ab episcopo aliquo<sup>8</sup> poterit de ratione conferre. In secundo vero casu<sup>9</sup> distinguendum putamus, utrum sacros<sup>10</sup> contulerit, an minores. Si enim a tali<sup>11</sup> ordines usque ad subdiaconatum aliquis<sup>12</sup> acceperit<sup>13</sup>, quia et<sup>14</sup> huiusmodi ordines a non episcopis quandoque conferuntur, et in illis deservire poterit, et ad maiores, si idoneus fuerit, promoveri<sup>15</sup>. Sane si ab eodem sacros ordines facta renunciamtione scienter quis receperit<sup>16</sup>, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit. Ubi autem<sup>17</sup> non scienter, poterit<sup>18</sup>, nisi crassa et supina fuerit ignorantia, discretus<sup>19</sup> pontifex dispensare.

CAP. II.

Breve est.

Gregorius IX.<sup>1</sup>

Cum clericis, qui ab excommunicatione episcopo ignorant ordines receperunt, per suos poterit episcopos dispensari.

TITULUS XIV.

DE AETATE ET QUALITATE ET ORDINE PRAEFCIENDORUM.

CAP. I.<sup>1</sup>

Non summatur.

Ex concilio Pictaviensi<sup>2</sup>.

Ut abbates et decani<sup>3</sup> et praepositi, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant, aut praelationes amittant; qui archidiaconatus tenent, diaconi fiant, qui vero<sup>4</sup> archipresbyteratus, presbyterii<sup>5</sup>, aut amittant honorem<sup>6</sup>. Quod si aliqua iusta causa prohibente presbyteri aut diaconi esse non poterint<sup>7</sup>, praelationes amittant.

Tit. XIII. 1) add.: vel excommunicato: *Codd. coll. o.*  
Cap. I. 1) *Resolutione et App. XXI, 18.; Laps. XI, 18.; Coss. XXI, 26.; Bamb. XI, 10.; Comp. I. c. nu. h. l. 11, 74. 2) Tolu.; F. P. dom.; H. Tolosanus; QP. In R. ad motus, adscriptio ad. Ideo Andreoli op. P. C. Consultat. c. 13. de ur. patr. 13, 38.) quod omnino non quadrat et editorum culpa videtur factum esse. — Col. (i. e. Colonensis: Ita, quam inscript., arguunt nrae historice usus, plura, ut videtur, inter apparetur Gonstanzensium. — 1169—81. — Jaffe no. 3174, 3) susceperunt. *Abd. Olf. praefecit: P. C. acceperunt: AK. 4) his: P. 5) sup. hoc: dest.: 10) 6) Nam distinguunt utrum (add.: rennancians: Q) renuntiavit (renunciavit: Ab; renunciet: 11) Olf. non simul et dignitate; nam ubi loco tantum renunciat, ordines etc. *voll. coll. 12) Delegato: Q 8) alio: Q 9) casu: dest: *voll. coll. o.* Quam autem loco pontificali (episcopali): R; add.: simul: Olf.) eedit et ordini ibi distinguendum (add.: esse: Q) putamus: *voll. coll. 10) add.: ordines: TR 11) a tali usque ad ordines subdiaconatus: Q 12) quis: *voll. coll. o. Abd. Olf. Pyl.;* quibus: Jax 13) ceperit: Ab; receperit: R; probatus fuerit: Q 14) etc: dest.: M. 15) ordinari: Q 16) susceperit: Q 17) aut: dest.: 11) Pyl. 18) ubi poterit: LP. 19) districtus: II.****

Cap. II. 1) ep. Polthast non invenimus.  
Tit. XIV. Cap. I. 1) c. 7. *Comp. P. C.;* *Deverit: 3* (quod canonum concord. *Pet. in Laps. retdorum initium est)* 2) diaconus conc. ap. *Munich. 4) vero;*

CAP. II.<sup>1</sup>

Ecclesiae dispensative minori concessa non per laicos, sed per clericos regi debet, donec ille perveniat ad aetatem.

Alexander III. Cantuariensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Ex ratione  $\frac{1}{2}$  commissae tibi diputatis et consideratione legationis ad universas ecclesias tuas legationis actum sollicitudinis tuae debes extendere, et quae evenerint ser contra institutum facta fuerint pastoralis cura corrigere et emendare, quatenus de commissis orbis curam patrefamilias plerum reddere valeas rationem, et tibi pro labore et sollicitudine tua merces copiosa cumuletur in caelis. Accipimus autem, quod Constantiensis<sup>3</sup> episcopus, non attendens, quid sacrorum canonum statuta<sup>4</sup> decernant, nec modestam pontificalem consueveris, pueris, qui sunt infra<sup>5</sup> decennium constituti, in archidiaconatu dilecti<sup>6</sup> filii nostri R. archidiaconi Cistertensis<sup>7</sup> ecclesias plures concessit, quae non per clericos, sed per laicos dispensantur et disponuntur. Unde<sup>8</sup> quoniam *hoc*<sup>9</sup> ecclesiasticae utilitati est inimicum et rationi contrarium, et ideo non debet hoc<sup>10</sup> aliquatenus<sup>11</sup> tolerari, fraternitati tuae per apostolica scripta<sup>12</sup> praecipiendo mandamus, quatenus, si tu res so habet, praedictum episcopum super his rita increpatione corripias<sup>13</sup> et castiges, et clericis idoneis<sup>14</sup> administrationis et custodiam praescripatorum ecclesiarum, donec praedicti pueri ad congruam<sup>15</sup> veniant<sup>16</sup> aetatem, omni occasione et appellatione cessantibus laicis amotis committas, eidem<sup>17</sup> episcopo arctius prohibens, ne de cetero ecclesias, nisi personis, quae aetatem et scientiam habeant, regendas concedat. Quod<sup>18</sup> si secus egerit, ei debitam poenam<sup>19</sup> infligens<sup>20</sup>, institutionem<sup>21</sup> et concessionem ipsius omnino viribus carere decernas.

CAP. III.<sup>1</sup>

Regimen ecclesiae minori XIV. annis committi non debet.

Idem Cantuariensis Archiepiscopo et eius Suffraganeis.

Indecorum est admodum et absurdum, ut hi debeant ecclesias regere, qui non noverrunt<sup>3</sup> gubernare se ipsos<sup>4</sup>, quum ad ecclesiarum regimen tales personae sint admittendae, quae discretionem praeseinent, et morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut ad praesens vel ad<sup>5</sup> instantiam aliquorum, sicut frequenter solet in vestris partibus fieri, parvulus ecclesiae<sup>6</sup> regimen committatur, fraternitati vestrae per apostolica scripta [praecipiendo] mandamus, quatenus nemini infra<sup>7</sup> annum XIV. constituto personatum cuiuslibet<sup>8</sup> ecclesiae aliquorum gratia vel obtentu concedere praesumatis, scituri pro certo, quod, si praepropto nostro in hac parte contraire praesumpseritis, quod inde feceritis auctore Domino<sup>9</sup> pendus irritabimus, et inobediantiam vestram graviter puniemus.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Ad regimen ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus, vel aetate, et qui habet duas ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subit.

Idem<sup>2</sup>.

Eme te decet  $\frac{1}{2}$  in ordinandis ecclesiis tuae dioecesis curam habere, ne illius in eis contra decreta, quae in Lateranensi concilio celebrantur, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones clericus ordinetur, sed tales in ipsis satagras ponere, qui commissi sibi gregis curam commode gerere possint, et

dest: *Coll. cdt. Conc. 5) add.: fiant: Ab Conc. 6) honores: II coll. cdt. Conc. 7) poterunt: GK; poterunt: Ac.*  
Cap. II. 1) *Resolutione et App. XXI, 1.; Laps. XIX, 1.; Coss. XXXI, 1.; Bamb. XX, 1.; Comp. I. c. 3. h. l. 11, 8.) 2) Lavenus: P.; — ser. 1150—51. — Jaffe no. 8876, 3) infra: Convrens: L. — Cantuari 4) instituta: Q 5) intra X. annos: R; (iura: *Coll. Bodm. 6) dicit: dest: Q 7) Constantiensis: Abd. Olf. — Oreste: — 8) Verum: Ab 9) hoc: usabit: Pyl. 10) hoc: dest: R; coll. etc. 11) catenus: Q 12) dest: Q 13) corrigas: Q 14) cler. seu ministris idoneis custodiam: Q 15) congniam: Q 16) conveni: B; perveniat: *coll. cdt. 17) et. . . prohibens: *Coll. cdt. 18) qui: A 19) pontificali: Q 20) infligas: *coll. cdt. 21) et in dicit: Q.*  
Cap. III. 1) *Resolutione et App. XXI, 2.; Laps. XIX, 2.; Coss. XXX, 2.; Bamb. XX, 2.; Comp. I. c. 1. h. l. 11, 8.) 2) Idem eid. et eius etc.: Pyl.; — 1169—81. — Jaffe no. 8887, 3) noverrunt: *HMAR 4) summo: Jax 5) ubi: gub. se ipse; dest: Pyl. 6) ubi: dest: Q 7) eccles.: Pyl. 8) illius: *Coll. Bodm. 9) aliis: Q 10) se: sup. dest.: auctor. nostra: M; auct. nostra irritabitur: R; scriptorio De: *Recher. usque quo fundacione nra.*  
Cap. IV. 1) *Resolutione et App. XXI, 1.; Coss. XXX, 4.; Bamb. XX, 4.; Comp. I. c. 5. h. l. 11, 8.) 2) Inscriptio nunquam exstat; Torstenius ep. scriptum et c. c. 7. de reor. (1, 3.) notandum esse, invenit sub perscrutant Gonstanzis et Bohemus. — ser. 1179—81. — Jaffe no. 9235.********

et nonnulli... *Tit. XIV. Cap. IV. 3* veli coll. coll. 4. sive: *MPQR* 5) ipse: *P* e proprium sacerdotem: *PQ* 7) possunt: *L*: poterunt: *R* 8) habere: *Coll. coll. coll. coll.*

*Cap. V. 1* Resoluitur in App. XXV. 5; App. XIX. 6; Cass. XXV. 5; *Ench. XX. 6; Comp. L. c. 6. h. t. 1. s. 2* Eximius Ep. *APQR*: Lexa: *Ench. 10*: *add.*: *P. C.* In litteris: *APQ* quod indubitate 5. de off. ind. del. 1. 2. 2. s. 110-11. — *Idem* no. 200. 6. presbyteratum: *APQR*: per sonatum 9. 1) debet: *R* 2) sit: *deest* 9. 6) recipi: *APQR*: admitti vel recipi: *Q* 6) asserent: *Ench. 10* 8) dimisso talis: *Q* 9) ipse: *MPQR* 10) subdiaconatum, diaconatum et presbyteratum possint recipere: *APQ*: subd. et presb. p. r.: *QR*: subdia. et diacon. 9) *11* subdia. ut in *add.* vel in *9. h. off. ind. del. 1. 2.*

CAP. V. 1

1. qui nonnulli est in sacris, si alios et idoneus, ad regimen parochialis ecclesiae dispensatione potest assumi.

Idem 2.

Præterea licet ad regimen parochialis ecclesiae non debeat aliquis, nisi subdiaconus sit<sup>9</sup> ad minus, admitti<sup>6</sup>, dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consecuerunt assumi<sup>7</sup>, dum tamen<sup>8</sup> tales sint, quod<sup>9</sup> infra breve tempus possint<sup>10</sup> in presbyteros ordinari<sup>11</sup>.

CAP. VI. 1

Propter necessitatem et utilitatem ecclesiae compelluntur clerici ipsius recipere ordines, suis beneficiis non annexos.

Idem 2.

Quæris a nobis, quid agendum sit de clericis tunc iurisdictionis commissis, qui, quum beneficiis ecclesiasticis multis<sup>2</sup> abundanti, a te communiti nolunt ad maiores ordines promoveri, se tale quod secreto commississe dicentes<sup>3</sup>, quod eos salva conscientia ordinari non sinit. Quum<sup>4</sup> igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare, quum quidam dicant, eos minime compellendos, alii vero contrarium asserent<sup>6</sup>, omnis contrarietatis vinculum præsentis pagina enodamus, statuentes, ut, si prædicti clerici perceptione<sup>7</sup> maiorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur, inferiores in eadem ecclesia, quorum sit vita probabilis, secundum institutionem canonice præferantur eisdem. Et nisi forte illi, qui ordinari pro iure dicta causa recusant, in aliis ecclesie serviitiis valde utiles fuerint, auferantur eis beneficia et aliis canonicè conferantur. Quod si pro sola voluntate<sup>8</sup> renuerint<sup>9</sup> ordinari, et suaserit utilitas ecclesiae, aut necessitas *processus* *recepti*, ipsos, dummodo idonei sint<sup>10</sup>, ad maiores ordines recipiendos<sup>11</sup> per amissionem locorum, *et ordinum, quos habent*, et beneficiorum<sup>12</sup> subtractionem, appellatione cessante, compellat<sup>13</sup>.

CAP. VII. 1

Eventus mortalitatis infirmi non impedit promoveri eius medicum peritum, sollicitum et traditione artis observantem.

Clemens III. R. Colonienſi<sup>2</sup>. Canonico.

Ad aures nostras te significante pervenit, quod, quum<sup>3</sup> in arte physica cruditus sis<sup>4</sup>, diligens iuxta ipsius artis traditionem<sup>5</sup> exhibuisti<sup>6</sup> cum pluribus medicamentis, licet

pluries in contrarium successerit<sup>7</sup>, et quibus putabas adhibere medellam, medicinis perceptis mortis periculum incurrent. Verum quia<sup>8</sup>, *sicut asseris*, ad sacros ordines desideras promoveri, et super eo<sup>9</sup> nos consulere voluisti. Tibi breviter respondemus<sup>10</sup>, quod si super præmissis conscientia tua<sup>11</sup> te remordet<sup>12</sup>, ad maiores ordines de nostro consilio non ascendas<sup>13</sup>.

CAP. VIII. 1

Qui steterit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod prius habebat, et quod intra acquisivit.

Coelestinus III. 2

Quum bonae memoriae Clemens Papa prædecessor noster I. Bucarum<sup>3</sup>, *McLaram*<sup>4</sup>, *Motum Rufinacum*<sup>5</sup> et quosdam alios Baranenses<sup>6</sup> clericos vocavisset<sup>7</sup>, ut ad præsentiam ipsius accederent, *R. S.* archidiacono suo, quem graviter læserant, responderi, quia venire iuxta mandatum apostolicum contempserunt, in eos fecit *per Vigiliensem*<sup>9</sup> episcopum sententiam suspensionis promulgari, in qua, *sicut dicitur*<sup>10</sup>, triennio permanentes, quidam ex ipsis suspensi<sup>11</sup> aliud beneficium ecclesiasticum sibi adepti. Et quia, utrum beneficia sic recepta<sup>12</sup> possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti, *significante tibi*<sup>13</sup> presentium respondentes, quod non licet<sup>14</sup> eis<sup>15</sup> *vel* illa, quae habuerunt<sup>16</sup> beneficia<sup>17</sup>, vel quae postmodum sibi adepti aliquatenus retinere. Unde *convenabili rati* nostro Baranensi<sup>18</sup> archiepiscopo<sup>19</sup> dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia et contemptu apostolice beneficiis, quae habent, non differat spoliare, *et tandem in suis manibus detenturus, donec quid super his fuerit debeat, literas nostras accipiat et mandatum.*

CAP. IX. 1

Subdiaconus in episcopum eligi potest.

Innocentius III. 2

A multis multoties, an subdiaconus in episcopum eligi valeat, haesitatur. Siquidem Urbanus<sup>3</sup> Papa prius decrevit, ut nullus in episcopum, nisi in sacris ordinibus et religiose vivens inventus fuerit, eligatur. „Sacros,<sup>4</sup> inquit, ordines diaconatum dicimus et presbyteratum, quos siquidem solos primitiva ecclesia legitur habuisse. Subdiaconos vero, quia etiam<sup>5</sup> ipsi ministrant altaribus, opportunitate exigente concedimus in episcopos eligi<sup>6</sup>; si tamen præclara<sup>6</sup> scientiae ac religionis existant; quod ipsum non sine Romani Pontificis vel metropolitani hœntia fieri permittimus.<sup>6</sup> In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad statum primitivæ ecclesiae se referens, in quo subdiaconatus ordo sacre minime dicebatur, instituit, ut de subdiacono, nisi utilitatis causa, et tunc etiam<sup>7</sup>, nisi de permissione metropolitani vel Romani Pontificis, non posset electio celebrari. §. 1. Verum quum hodie subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis expressit: „Erubescant impii et intelligant, iudicio Spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, si caste non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate,<sup>8</sup> et iterum<sup>9</sup>; „Nemo

Et notanda: *Boe.*

*Cap. VIII. 1* Resoluitur in *Reg. et Comp. III. c. 164. Comp. III. c. 6. h. t. 1. 9. 3* *Comp. III. c. 5. h. t. 1. 8. 3* *Boe.* — *2* *Clem. III. c. 1* *Mem. Luceni cap. Luc.* *Clem. III. Baroni cap. 7* — *3* *ser. 1191-38. epistol. Lucensis(?) = Jaffe no. 1190.* *4* *Enchiridion. 6* *Baroniam. 8* *Baroniam. Act. Baroniam. 6* *Bachant. Bosto. Buceant. 7* *Bucarum. 8* *Bucaram. 9* *Boe. in Comp. Luc. hanc omnino expressa sunt per subdiaconos. L. M. M. in De Bih. del. leg. 1. episcopo Bivar. mandasset, apud N. de Iovari (quod ibi de confectio. Bih) 1. Moratum Martien. Biv. Moratum Martium. 11. Moleat. Biv. Molanus Marium. 12. 5. Cratiana. Biv. Trafoicum. 14. Teoforum. 7. Tofocum. 14. 6) *Bucarum. FGHLMN* *Ench. Luc.* *Berousan. K. Bairesan. 15* 7) *convenisset (vov. Biv) ad Balderico (Biv. Biv. Bernardo. Biv. Borardo. Biv) archidiacono suo, quem graviter laeserant, satisfecerunt, et ad ipsius presentiam accederent, responderit Biv. 8) Biv. FGHKLH. Borardo. Sa. Borardo. Luc. 9) *Vigiliensem. Biv. 10* *add.* *vel evolutur. Biv. 11* *suspensionis Bih. 12* *ben. adepta. FGHLMN* *ben. adepta. Biv. sic recet. deest. Bih. sic adepta. Sa. 13* *verbis. FGH. 14* *Biv. Luc. sic recet. Biv. 15* *haluerant. FGHLMN. Luc. 16* *nee ea que. Bih. Luc. nec illa (ea) sunt beneficia quae. Biv. 17* *Baroni. FGHLMN. Biv. 18* *Baroni. Biv. Balacensi. Biv. Biv. Bar. Luc. 19* *episcopo. Biv. Luc.***

*Cap. IX. 1* Resoluitur in *Reg. et Comp. III. c. 164. Comp. III. c. 6. h. t. 1. 9. 3* *Inscriptio dicitur in Reg. et Comp. III. = Sed quia deest, quae in Comp. III. subest, ad Mediamanum directæ est, post Constantium et Pallavos Bohemus hanc quoque Biv. exisset inscribendam esse. Dicitur est autem occasione thebanis quibusdam. Biv. 2* *et colligitur ex Reg. X. 163. ser. no. 1207. = Polthard no. 423. 3* *et. Dist. LX. c. 4. 4* *et. FGHLMN. Biv. 5* *in ep. cl. addita sunt a Rignano 6* *supra textu. FGHLMN. Biv. 7* *et. deest. FGHLMN. Biv. 8* *et. Dist. XXXII. c. 11. 9* *c. 12. 10.*

*Tit. XIV. Cap. IV. 3* veli coll. coll. 4. sive: *MPQR* 5) ipse: *P* e proprium sacerdotem: *PQ* 7) possunt: *L*: poterunt: *R* 8) habere: *Coll. coll. coll. coll.*

*Cap. V. 1* Resoluitur in App. XXV. 5; App. XIX. 6; Cass. XXV. 5; *Ench. XX. 6; Comp. L. c. 6. h. t. 1. s. 2* Eximius Ep. *APQR*: Lexa: *Ench. 10*: *add.*: *P. C.* In litteris: *APQ* quod indubitate 5. de off. ind. del. 1. 2. 2. s. 110-11. — *Idem* no. 200. 6. presbyteratum: *APQR*: per sonatum 9. 1) debet: *R* 2) sit: *deest* 9. 6) recipi: *APQR*: admitti vel recipi: *Q* 6) asserent: *Ench. 10* 8) dimisso talis: *Q* 9) ipse: *MPQR* 10) subdiaconatum, diaconatum et presbyteratum possint recipere: *APQ*: subd. et presb. p. r.: *QR*: subdia. et diacon. 9) *11* subdia. ut in *add.* vel in *9. h. off. ind. del. 1. 2.*

*Cap. VI. 1* Resoluitur in *Comp. III. c. 6. h. t. 1. 8. 3* 2) *Burgensis. Biv.* *Prisenſis. Biv. Ergis. Biv. Brixenſis. Biv. in gloss. Biv.* *add.* *hanc decretalis nomine Alex. III. voluit intulitari, nullo minor, quare magister Bernardus Compotellanus a domino hunc. III. quæserit, an eam edidisset. = ser. 1150-51. = Jaffe no. 852. 3* *in glossis. Biv. coll. no. 4* *continentes. Biv. 5* *Boe. p. 6* *asserent. FGHKLH. 6* *in iunctura. Biv. ser. 3* *perca. Biv. 7* *add.* *ex. Biv. 8* *renuerunt. Biv. 9* *perca. Biv. 10* *in iunctura. Biv. 11* *compendios. Biv. 12* *add.* *vel ordinum. Biv. 13* *exgere valibus. Biv. 14* *Comp. III. c. 2. h. t. 1. s. 2* *Coll. deest. Biv. can. de N. c. Biv. Coelestinus III. Luc. simpliter. ser. 1157-91. = Jaffe no. 1020. 3* *quum. Biv. FGHKLH. 4* *siat deest. Coll. coll. c. existat. Biv. Luc. 5* *tra. Biv. FGHKLH. 6* *medicinas cum dicit. Biv. 7* *Arbitri. Biv. Luc. 8* *intermittit. Biv. 9* *siat asserent, et quibus poterant, dicit. Biv. 10* *quæserit. Biv. 11* *add.* *de. Biv. 12* *hoc. Biv. Luc. 13* *duxtimus presentibus. Luc. 14* *siat deest. FGHLMN. 12* *remordet. FGHLMN. 13* *videtur quod in hoc quoque obliet. Biv. 14* *quantalibet. Sa. 15* *renuere. Biv. Luc.*

ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probatae castitatis existat<sup>10</sup>, et qui usque ad subdiaconatum unicum et virginem habuerit<sup>11</sup> uxorem;<sup>12</sup> et ad similitudinem diaconi et presbyteri subdiaconus debet<sup>12\*</sup> continentiam observare, sicut est<sup>13</sup> in sexta synodo constitutum, ut, si quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiales iure mulieri voluerit copulari, hoc ante subdiaconatus ordinem faciat; et beatus Gregorius stauisse legitur<sup>14</sup>, ut nullum facere subdiaconum praesumant episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit<sup>14</sup>. §. 2. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, stauimus, ut subdiaconum in episcopum valeat libere eligi sicut diaconus vel sacerdos.

CAP. X.1

Irregularis et in minoribus potest dispensative in abbatum institui.

Idem tit.<sup>2</sup> S. Crucis Presbytero cardinali.

Tuum in Domino diligentiam commendamus<sup>15</sup>, quam super monasterio sancti Quirici reformando<sup>16</sup> dignosceris adhibere. *Devotioni tuae praesentium auctoritate Mandamus*, quatenus, si non potes eidem monasterio de persona idonea melius providere, tu monachum illum, quem in literis tuis de honestate ac industria commendasti, per quem status eiusdem loci creditur reformandus, nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciunt, sed ex tua<sup>9</sup> duntaxat provisionis officio, institutas in abbaten, ita videlicet, quod ad sacros ordines non ascendat<sup>17</sup>, quum, instante necessitate articulo possit in abbate assumi etiam in minoribus ordinibus constitutus. Et laici memorati non sint consanguinitate vel affinitate coniuncti monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

CAP. XI.1

Abbas, si est presbyter, et est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

Idem Rothomagensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quum contingat interdum, quod laici ad monasteria convolantes a suis abbatibus tonsentur, *apostolicae sedis oraculum* requisisti, an clericatus ordo in tonsura conferatur? Super quo tibi<sup>3\*</sup> respondemus, quod, quum in VII. synodo sit statutum<sup>4</sup>, ut lectores per manus impositionem licentia sit unicoque abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis<sup>5</sup> ab episcopo, secundum morem praefendorum<sup>6</sup> abbatum, manus impositio<sup>7</sup> facta noscatur, et constet, eum existere sacerdotem, per primam tonsuram, iuxta formam ecclesiae datam, a talibus abbatibus clericalis ordo conferatur. [*Practerea etc. (cf. c. 24, de reser. l. 3.) Dat. Later. Kal. Sept. Ao. XIII. 1210.*]

CAP. XII.1

Si canonici regularis factus monachus, iuxta de causa ad canoniam reversus, ubi postea praeficitur, licite tenere poterit praedictam.

Idem<sup>2</sup>.

Intelleximus, quod, quum ante, quam *esses assumptus ad regimen abbatiae*<sup>3</sup>, in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii<sup>4\*</sup> talis<sup>5</sup> ordinis accessisti, ubi, quum aliquandiu in ipso ordine<sup>6</sup> permanisses, demum ad cor reversus de metropolitani et aliorum [*religiosorum*] consilio ad primam domum redire curasti, in qua tandem sub<sup>7</sup> regularis observantia disciplina<sup>8</sup> taliter Deo et hominibus placuisti, quod per<sup>9</sup> tuorum exigentiam meritorum fratres tui praefecerunt te *sibi* unanimiter in abbate<sup>10</sup>. Ne igitur<sup>11</sup> occasione morae, quam in praescripto<sup>12</sup> monasterio contraxisti<sup>13</sup>, quasi conscientia tua<sup>14\*</sup> te re-

mordeat, [*et*] in susceptae administrationis cura tepescas<sup>15</sup>, attendentes<sup>16</sup>, quod cautum est in canone<sup>17</sup>, ne quis canonicus regularis, nisi forte<sup>18</sup> (quod absit) publice lapsus sit<sup>19</sup>, efficiatur monachus, et si factus fuerit, ad canonicatus<sup>20</sup> ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad<sup>21</sup> memoriam delaturus; discretioni tuae<sup>22</sup> mandamus, quatenus circa curam<sup>23</sup> tibi commissam<sup>24</sup> sollicitudinem<sup>25</sup> exercere<sup>26</sup> studeas indefessam, et taliter sequentia bona continuare prioribus, quod dignum<sup>27</sup> a Deo possis meritum expectare. [*Dnt. Lat. VII. Kal. Mart. Pont. nostr. Ao. XIII. 1210.*]

CAP. XIII.1

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore iuste petit beneficium.

Idem<sup>2</sup>.

Accipimus te nostris auribus intimare, quod quidam clerici, qui ad sacros ordines sine titulo<sup>3</sup> sunt promoti, te ad ecclesiam Bracharensem super beneficiis obtinendis infestant, *quibus etiam de cunctis redditibus ecclesiae tuae tunc commode ministrare non posses, praescrtim quum mandamus cistem in necessariis procedi, qui ne meritis, neque scientia etiam<sup>4</sup> in parochialibus ecclesiasticis<sup>5</sup> beneficia promerentur, ne dum in ecclesia Bracharensi, quorum rita et scientia nobis est penitus ignota. De quibus si certitudinem habermus, nec in minoribus eis, nec in minoribus praecipuerimus ecclesias providere. Et licet ab eis in tuis capellis et in aliis parochialibus ecclesiis extra civitatem velis iuxta modum apostolicum providere, quum omnibus in maioribus<sup>6</sup> providere non possis, ipsi tamen provisionem in eisdem ecclesiis recipere designantur. Indices quoque et monitores sui executorum, ad quos literas nostras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum praesentia proponis, non admittunt, vult postulabas a nobis, ut tibi praedictum beneficium in hac parte. §. 1. Licet igitur in ordinationibus<sup>7</sup> clericorum illam tu ac praedecessores tui diligentiam debueris<sup>8</sup> adhibere, ut minus idonei non ordinarentur a vobis, ac ideo<sup>9</sup> post promotionem eorum exceptionem *huiusmodi* non poteris<sup>10</sup> praetendere contra illos, nisi forte, postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos, nos ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos<sup>11</sup> oportet, facimus in literis nostris apponi, ut<sup>12</sup>, si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur et ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tributur<sup>13</sup>, quum<sup>14</sup>, et si tecum de iure agree vellemus, te possemus merito ad provisionem eorum<sup>15</sup> compellere, quos a te vel<sup>16</sup> praedecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eo<sup>17</sup> praescrtim, quod ad obtinendum ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Unde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devote inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellere velimus. §. 2. Mandamus igitur *fraternitati tuae per apostolica praecipimus scripta*, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in maiori ecclesia vel aliis ecclesiis<sup>18\*</sup> parochialibus dioecesis Bracharensis providere non tardes, quum te pro minus idoneis compelli nolumus; exceptiones autem, si quas contra tales<sup>20</sup> impetratores litterarum nostrarum in delegatorum praesentia proposueris<sup>21</sup>, praecipimus audiendas.*

CAP. XIV.

Minus idoneus in sacerdotem promovendi vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem in concilio generali<sup>1</sup>.

Quum sit ars artium regimen animarum, districte prae-

Tit. XIV. Cap. IX. 10) existit: Cr; dest: Cogh Reg. 11) habuerat: N; habuit: Cogh. 12) debet: FGHKLaBreg Reg. 13) sic et ... constitutum est: Cont. Bohem. — cf. Dec. XXXI. c. 7. 14) legatur: FGHK Reg. 15) promissit: C. Cap. X. 1) Reg. Bat. XI. 273. Comp. III. c. 7. h. l. (1, 9). 2) Idem L. (Leoni) Reg. C. Reg. — ser. 1209. — Pothast no. 3673. 3) commendatus: Codd. coll. c. (pr. Lb) Cuy Reg. 4) ref. c. dest: FGHKLM 5) tuo: Cobe 6) assentit: th. — Cap. XI. 1) Restitutum ex Reg. Bat. XIII. 127; Comp. IV. c. 2. h. l. (1, 8). 2) Pothast no. 4072. 3) taliter: FGHKLM; fraternitati tuae taliter: C Reg. 4) cf. Dist. LXX. c. 1. 5) ipsi: Reg. 6) pertencierunt: th. 7) imp.; dest: C. Cap. XII. 1) Restitutum ex Reg. Bat. XIII. l.; Comp. IV. c. 2. h. l. (1, 8). 2) R. Abbat S. Martin. Landunensis Praemonstratis ordinis: Reg. Pothast no. 3918. 3) ecclesiae: Dnt; eccl. suae: th. 4) Vincentii: FGHKLM; Bodeh Reg.; add.: Landunensis: M; Bodeh Reg. 5) migr: LaDob Reg.; deest: th. 6) labuit: D Reg. 7) in: Reg. 8) observatione disciplinae: D Reg. 9) pro ... exigentia: Reg. 10) pastorem: th. 11) Quia

igitur in suscepto regimine laudabiliter diceris proficisse (proficessisse: Deb) ne oec. etc. D Reg. 12) praedicti: Reg. 13) pertraxisti: Dobe 14) tua: dest: FGHKLM; ipsa: D; quae de ipsa tenent conscientiam retinendo in suscepto adu. executione tepescas: Reg. 15) repesat: th. 16) attendentes: FLNM 17) cf. c. 2. C. XIX. qd. 3. 18) forte: dest: Reg. 19) fuerit: th. 20) canonicum: th. 21) in: th. 22) discret. tuam monachus attentus et hortatur, per ap. tibi ser. mandantes: th. 23) add.: ecclesiam vel: th. 24) regio tui commissi: Reg. 25) add.: tuam: Dobe 26) gerere: Reg. 27) die: exinde: th. Cap. XIII. 1) Restitutum ex Comp. IV. c. 3. h. l. (1, 8). 2) ser. 1198—1215. — Pothast no. 5036. 3) titulus: D 4) nec etiam: th. 5) ecclesias: Dh 6) redd: ecclesias: Dh. 7) ordinatus: Dh. 8) debuit: Dh. 9) idem: dest: D 10) possit: D 11) vobis: D 12) et: Bodeh 13) conferatur: D 14) add.: tamen: th 15) illorum: FGHKLaBMD 16) vel: a Dh 17) et praes.: M; et eo praes.: th 18) pr: deest: Dh 19) eel: dest: Codd. coll. c. 20) tal: dest: D 21) propones: Dh; proponis: Dh; c. proponas: Reg. Cap. XIV. 1) c. 27. Conc. Later. IV. hab. 60. 1215. Comp. IV. c. 3. h. l. (1, 8)

cupimus, ut episcopi promovendis in sacerdotem diligenter instruant et informet, vel per se ipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officii et ecclesiasticis sacramentis, qualiter earite valeant celebrare, quoniam, si de cetero rudes et ignaros ordinate praesumpserint, quod quidem facile poteritprehendere, et ordinatos et ordinatos ultimam gravi decernimus salubritate. Sanctius enim est, maxime in ordinatione sacerdotum paucos bonos, quam multos malos habere ministros, quia, si caecus caecum ducit, ambo in foveam dilabuntur.

CAP. XV. 1

Defectus scientiae deiecit iam promotum.

Honorius III. Capitulo Bremensi.

Quamvis multa proposita fuerint contra venerabilem fratrem nostrum episcopum Calinensem, ceteri nihil prolationem esset de illis, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, et per evidentiam facti usque adeo de illiteratura et insufficientia sua constat, quod contra Deum esset et canonicas sanctiones, tantum in episcopo tolerare defectum, de comendatione fratrum nostrorum consilio ipsum a pontificalis officii executione et ab administratione Calinensis ecclesiae penitus duximus amovendum, irritantes si quid nomine ipsius ecclesiae vel de bonis eiusdem de cetero attentabunt.

TITULUS XV.

DE SACRA UNCTIONE.

CAP. I.

Ecclesia Graecorum in ordinantibus et consecrationibus servare debet rationes, quas servat ecclesia Romana: episcopus autem, quam consecratur, munitionis chrismate in capite et manibus; quod, si fuerit praetermissum, per tres episcopos est supplicandum. — §. 3. Tractat de unctione rectam, et de differentiis in unctioe inter reges et pontifices. — §. 4. Tractat de christiano omnia unctioe. — §. 5. Tractat de unctioe chrismatis post baptismum, quae dicitur confirmatio. — §. 6. Tractat de consecratione altaris. Abbas.

Innocentius III.

Quum venisset ad apostolicam sedem venerabilis frater noster Jarcarensis episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctioem, quoniam apud vos non consueverunt pontifices, quum consecratur, ungi, nisi quod illi defuerat mandavimus in ipso suppleri, facientes caput eius et manus per venerabilem fratrem nostrum Joannem Albanensem episcopum, assistentibus ei duobus episcopis, secundum morem ecclesiasticum sacro chrismate deliniri. *Hec enim catholica ecclesia tenet, non solum ex praeecepto domini, etiam vitam Apostolorum exemplo. In Erodio quippe legitur praecipisse Dominus Moysi, ut Aaron et filios eius iningerent, quatenus sacerdotes fungerentur. Et Anacleus Papa, aitque Graecus, qui a Petro fuit in presbyterum ordinatus, et postea in apostolatus officio Clementi successit, tenuit in ordinatione sua, ungi debet episcopus mox. Apostolorum et Moysi, qui omnis sacrificatio in Spiritu sancto consistit, cuius invisibilis estibus sancto chrismati est pariteria. Unde §. 1. Scire te volumus, duas esse species unctiois: exteriorem, quae materialis est et visibilis, et interiore, quae spiritalis est et invisibilis. Exteriori visibiliter ungiuntur corpus; interiori invisibiliter ungiuntur cor. De prima Iacobus Apostolus ait: „Informatur quis in vobis, inducat presbyter ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine*

Domini, et oratio fidei salvabit infirmum.“ De secunda Ioaannes 12<sup>o</sup> Apostolus ait: „Vos unctioem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et non necesse habebis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus.“ Unctio 11 visibilis et exterior signum est interioris 12 et invisibilis unctiois. Unctio vero invisibilis et interior non solum 13 est signum, sed etiam sacramentum, quia, si digne sumitur 14, vel agit vel auget absque dubio quod designat. §. 2. Ad exhibendum 15 autem exteriori et visibili unctioem benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum, et conficitur chrisma, quod ex oleo fit et balsamo mystica ratione. Per oleum enim nimirum conscientiae designatur, iuxta quod legitur 20: „Prudentes virgines acciperunt oleum in vasis suis cum lampadibus,“ per balsamum autem 21 oleo fanae 22 exprimitur, propter quod dicitur 23: „Sicut balsamum 24 aromatizans, odorem dedi.“ §. 3. Hoc ergo 25 chrismate ungi debet episcopus, non tam in corpore, quam in corde, et et interiori habeat nitorem conscientiae, quantum ad 26 Deum 27, et exteriori habeat odorem fanae, quod proximum. De nitore conscientiae dicit Apostolus 28: „Gloria nostra 29 haec est, testimonium conscientiae nostrae 30, quia, omnis 31 gloria filiae regis 32 ab intus.“ De odore fanae idem Apostolus ait 33: „Christi bonus odor sumus in omni loco, et aliis sumus odor vitae 34 in vitam, aliis 35 odor mortis in mortem.“ Debet enim episcopus bonum habere testimonium, et ab his 36, qui sunt intus, et ab his 37, qui sunt foris, in cortina cortinam trahat, et qui audit dicat: veni. §. 4. Hoc unguento caput et manus episcopi consecratur 38. Per caput enim mens intelligitur, iuxta illud: „Unge caput tuum, et faciem tuam lava 39.“ Per manus opera intelligitur 40, iuxta 11 illud: „Manus meae distillantur myrrham.“ 42. Manus igitur ungiuntur 43 oleo pietatis, ut episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem ungiuntur 44 balsamo caritatis, ut episcopus diligit Deum ex toto corde, et ex tota mente, et ex tota anima 45, et proximum suum sicut se ipsum. Caput ungiuntur propter auctoritatem et dignitatem, et 46 manus propter ministerium 47 et officium. Caput ungiuntur 48, ut ostendatur illius representantem personam, de quo 49 dicitur per Prophetam: „Sicut unguentum in capite eius quod descendit in barbam, barbam Aaron,“ 51 Caput enim viri Christus 52, caput Christi Deus 53, qui de se dicit 54: „Spiritus Domini super me co 55, quod unxit 56 me, evangelizare pauperibus misit me.“ 57. Manus episcopi 57 et ungiuntur 58, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi. Unde, quum eas consecratur ungiunt, „Consecrare,“ inquit 36, „et sanctificare digneris, Domine, manus istas, per istam sanctum 60 unctioem et per 61 nostrum benedictionem, ut quaecunque 62 consecraverint consecratur, et quaecunque 63 benedixerint benedicantur in nomine Domini.“ §. 5. Unde 64 in veteri testamento non solum ungebatur sacerdos, sed etiam 65 rex et Propheta, sicut in libro Regum 66 Dominus praecipit Heliae: „Vade et revertere in domum 67 tuam per desertum in Damascus, quumque perveneris illic, unges Hazael regem 68 super Syriam, et Iehu filium Namsi unges regem 69 super Israel. Etsaecum autem filium Saphat 70, qui est de Abel-Meula, unges Prophetam pro te.“ Sed ubi Iesus Nazareus, quem unxit Deus Spiritu 71 sancto, sicut in Actibus Apostolorum legitur 72, unctus est oleo pietatis 73, prae consoribus suis, qui secundum Apostolum est caput ecclesiae, quae est corpus ipsius, principis unctio a capite [sollicita] ad 74 brachium est translata, ut princeps 75 extunc non ungiatur in capite, sed in brachio, sive in 76

TIT. XIV. Cap. XIV. 2. ecclesiasticus: Cud. Bohm. 5) comprehendi: Cud. Ms. 4) deprecium: Dof. Cud. 5) satis: Dof. Cud. 6) Mater: Camini: Dof. Cud. 7) archididit: Dof. Cud. Ms. 8) duxerit: Df. Cud. 9) ducit: Df. Cud. Ms. 9) excauit: Dof. Cud. 10) voluunt: Df.

Cap. XV. 1) Re- aditum: Cud. V. c. 1. h. f. (1, 8.) 2) B. 6) Bir.: F. Brechtens: Df. 3) Calivenis: Df. mss. d. d. f. 4) Mollodanis archidp.: Df. 5) Anac. Regard. Anacit. qui commoventur hinc-nuncum collegio: sicut f. 6) esse potest: Df. Boh. V. 721. — s. 85. no. 1221. — Pothol. no. 6435. 7) Calimen-sens: F. Caliven: M. Valian: Df. Calmen: Df. Gallien: Ed. 8) episcopus: F. H. F. N. 9) et. vol. 3.

TIT. XV. Cap. I. 1) Re- aditum: Cud. Reg. VII. 3. — Comp. III. c. 1. h. f. 1. 11. 2) Archiep. Trionviano, Bulgarorum et Blacorum primas: Reg. — Pothol. no. 2125. 3) Reg.: Brandibouronensis: Reg. — in Cud. c. 1. h. f. 1. 11. 4) clara nobis insinuatione non instravit, quod etc. 5) et. reg. 6) Reg.: 7) reoperat: Reg. 8) conoposus: Cud. 7) religius: Cud. 8) tradidit: Df. — 9) ungitur: F. H. H. M. G. C. Reg. 10) ungitur: F. H. H. M. G. C. Reg. 11) Df. V. 11. 12) ungitur: C. 1) f. I. Boh. II. 27. 13) unxit: lotia 14) unxit: vera: Cud. 15) int. unctiois nec: C. 16) solummodo: C. Reg. 17) unxitur: C. Reg. 18) exhibendum: Lof. Reg. 19) igitur: C. Reg.

20) Moll. XXI. 4. 21) enim: Cud. 22) honae fanae: C. Reg. 23) Ecles. XXIV. 20. 24) abli.: emanationis: C. Reg. 25) igitur: La. F. Reg. 26) quoad: C. Reg. 27) omnes: C. Reg. 28) H. C. f. 1. 12. 29) meas: Forth. 30) meae: C. Reg. 31) Boh. — M. V. H. 4. 32) reg. etc.: C. Reg. 33) H. C. f. 1. 16. 34) vitam ducuntis: C. Reg. 35) et al.: C. Reg. 36) his: M. Reg. 37) his: C. Reg. 38) — f. I. Tom. III. 7. 39) consecratur: Cud. Bohm. 39) Moll. VI. 17. 40) designatur: M. Reg. 41) secundum: Reg. — f. Cud. V. 6. 42) myr.: Df. 43) ungitur: M. Reg. 44) ungiuntur: C. Reg. 45) abli.: et ex totis viribus suis: P. V. 46) et: d. d. f.: C. Reg. 47) mysterium: F. H. 15) enim ungitur: Cud. Bohm. 49) quat. etc.: — P. V. no. XXXII. 2. 50) dicit Propheta: C. Reg. 51) quod: — Aar.: d. d. f.: Cud. 52) abli.: est: C. Reg. 53) abli.: C. Reg. 54) Boh. — M. V. H. 4. 55) reg. etc.: C. Reg. 56) propter: Reg. 57) ac: unxit: F. H. H. M. G. C. Reg. 58) episcopus: Cud. coll. no. 68. 59) ungitur: F. H. H. M. G. C. Reg. 60) dicit: C. Reg. 61) sanct.: d. d. f.: C. Reg. 61) per: d. d. f.: M. Reg. 62) quoniamque: C. Reg. 63) quoniamque: C. Reg. 64) Verum: Reg. 65) et: C. Reg. 66) H. C. Reg. XIX. 16. 67) vitam: Reg. — in reg. 68) dicitur: Cud. Bohm. 69) in reg. — C. Cud. Bohm. 70) Abeli: F. H. H. M. G. C. Reg. 71) Abeli: Cud. Bohm. 72) habetur: C. Reg. Cud. Bohm.: — f. Act. X. 73) pietis: d. d. f.: F. H. H. M. G. C. Reg. 74) in: Reg. 75) principis: — ungiuntur: F. H. H. M. G. C. Reg. 76) in: Cud. Bohm.

humero, vel in armo, in quibus principatus congrue designatur, iuxta illud<sup>74</sup>, quod legitur: „Factus<sup>75</sup> est principatus super humerum eius, etc.“ Ad quod etiam significandum<sup>76</sup> Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerunt<sup>77</sup> invitati. In capite vero pontificis sacramentalis est delibitio<sup>78</sup> conservata, quia<sup>79</sup> personam capitis in pontificali officio representat. Refert<sup>80</sup> autem<sup>81</sup> inter pontificis et principis unionem, quia caput pontificis<sup>82</sup> chrismate consecratur, brachium vero principis oleo delinitur, ut ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem pontificis et principis potestatem<sup>83</sup>. §. 6. Quia vero Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum et sacerdotem, propter quod Petrus<sup>84</sup> Apostolus ait: „Vos estis gens electum, regale sacerdotium.“ idcirco in novo testamento non solum reges et sacerdotes unguuntur, sed etiam<sup>85</sup> omnes Christiani bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas, et bis post baptismum, scilicet chrismate sancto<sup>86</sup>, primum<sup>87</sup> in vertice, demum<sup>88</sup> in fronte. In pectore namque baptismum unguuntur<sup>89</sup>, ut per sancti Spiritus donum abiciat errorem et ignorantiam, et suscipiat fidem rectam, quia<sup>90</sup> iustus ex fide vivit. Inter scapulas autem baptismum unguuntur<sup>91</sup>, ut per Spiritus sancti gratiam<sup>92</sup> excutiat negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat, quia fides<sup>93</sup> sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, et<sup>94</sup> per operum exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem secundum Apostolum<sup>95</sup> operetur. In vertice vero baptismum unguuntur, ut sit paratus omni petenti<sup>96</sup> de fide reddere rationem, quia per caput intelligitur mens, iuxta quod legitur<sup>97</sup>: „Oculi sapientis in capite eius.“ cuius superior pars est ratio, et inferior est sensualitas. Unde bene<sup>98</sup> per verticem, quae<sup>99</sup> est superior pars capitis, intelligitur ratio, quae est superior pars mentis. In fronte unguuntur baptismum, ut libere confiteatur quod credit, quia<sup>100</sup> „corde creditur ad iustitiam, ore vero<sup>101</sup> fit confessio ad salutem.“ memor<sup>102</sup> eius, quod Dominus ait<sup>103</sup>: „Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor<sup>104</sup> et ego ei coram Patre meo<sup>105</sup>.“ Ante baptismum ergo<sup>106</sup> unguitur oleo benedicto, et post baptismum chrismate sancto<sup>107</sup>, quia chrisma soli competit Christiano. Christus enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem. A Christo vero<sup>108</sup> Christiani dicuntur, tanquam uncti deriverunt ab uncto, ut omnes concurrant<sup>109</sup> in odorem illius unguenti, cuius nomen<sup>110</sup> oleum est effusum. §. 7. Per frontis chrisimationem nam impositio designatur, quae alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur et robor. Unde quum ceteras uniones simplex sacerdos vel<sup>111</sup> presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos, id est episcopus, debet conferre<sup>112</sup>, quia de solis Apostolis legitur, quorum vicarii sunt episcopi, quod<sup>113</sup> per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat<sup>114</sup>: „Quum audissent,“ inquit, „Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recessisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Ioannem;“ qui quum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini lesu; tum imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.“ Cuius adventus per unionis ministerium<sup>115</sup> designatur, quia columba<sup>116</sup> in qua Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperum<sup>117</sup> in cataclysmo<sup>118</sup> revertens, ramum retulit<sup>119</sup> virentis olivae, cuius utique sacramentum David propheta<sup>120</sup> praeroscens, exhilarandum faciem in oleo praedicavit. §. 8. Ungitur<sup>121</sup>

praeterea secundum ecclesiasticum morem, quum consecratur altare, quum dedicatur templum, et<sup>122</sup> quum benedicatur calix, non solum ex mandato legis divinae, verum etiam exemplo beati Silvestri, qui, quum consecratur altare, illud chrismate perungebat. Praecipit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum<sup>123</sup> et arcam testamenti, mensamque cum vasis<sup>124</sup>, de quibus etiam invertebimus<sup>125</sup>, si forsitan dubitaveris, quum a te fuerint repulsi, fratrum tuum tuum planius instructum. Verum tamen unctionis sacramentum aliud quidem efficit et<sup>126</sup> figurat tam<sup>127</sup> in novo quam in veteri testamento, unde non iudicatur ecclesia, quam unctionis celebrat sacramentum, sicut antiqui<sup>128</sup> mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem<sup>129</sup>. §. 9. Monemus igitur, fratrum tuum tuum et exhortatur attentius, per apostolica [tibi] scripta uniuersis, quatenus ad mandatum dilecti filii nostri tit. sanctae Crucis presbyteri cardinalis apostolicae sedis legati tu quoque sacrum suscipias<sup>130</sup> inueniam, ne quod tibi desit ad plenitudinem<sup>131</sup> sacramenti, ut, quum<sup>132</sup> sacra fueris chrismate delibatus, archiepiscopus et episcopus tuos similiter ungas, et per eos factus manus sacerdotum tuique oleo benedicti, ut<sup>133</sup> illius de cetero in ordinandis presbyteris et consecrandis episcopis morem serues<sup>134</sup> et facias observari quem apostolica sedes observat, et quae disponente Domino eunctorum fidelium<sup>135</sup> mater est et magistra. Mittimus autem tibi per cardinalem praefatum pontificalia ornamenta, calicis et sandalia, amictum et albam, cingulum et succinctorium, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam, chirothecas et<sup>136</sup> anulum, plectrum et vitrum. Pallium vero per dilectum filium Io. capellanus nostrum antea miseramus. Et licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastoralis, tum propter historiam<sup>137</sup>, tum etiam propter mysticam rationem, quod<sup>138</sup> idem cardinalis, sicut a nobis accepit, potest edocere, tu tamen ad similitudinem auctorum pontificum potius eo uti. [Dat. Anagniae VI. Kal. Mart. Pont. nostr. An. VII. 1204.]

TITULUS XVI

DE SACRAMENTIS NON ITERANDIS.

CAP. I

In ordinato in subdiaconum sine manuum impositione, et confirmato non chrismatiss, sed olei unctione, non fiet iteratio, sed suppliciter praetermissum.

Innocentius III<sup>2</sup>.

Pastoralis<sup>3</sup> (Et infra: [cf. e. 28. de off. ind. del. I. 29.]) Praeterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem subdiaconatus<sup>4</sup> assumptus, et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod<sup>5</sup> fraternaliter tuae breuiter diximus respondendum, quod in talibus non est aliud iterandum, sed caute supplicium quod incaute fuerat praetermissum. [Dat. Rom. ap. S. Petr. XIV. Kal. Ian. 1204.]

CAP. II

Prohibet sepultos a schismaticis exhumari, vestimenta, cum quibus celebrant, iterum benedicere, et altaria, in quibus celebratum, iterum consecrari.

Honorius III. Archiepiscopus Londonensi\* et eius Suffraganeis.

A nobis humiliter quaesivisti, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore schismatici et reprobi Waldemarii<sup>1</sup> a schismaticis sunt sepulti, et de indumentis sacerdotibus, cum quibus, nec non de altaris, in quibus degradati presbyteri celebrant. Nos autem inquisitioni

Tit. XV. Cap. I. 77) ill.; desit: Codd. coll. o. C Reg.; - cf. Isa. IX. 6. 78) Et fact.; C. 79) designandum; Iohann Reg.; signandum: C. - cf. I. Reg. IX. 80) fuerant; FHLHAC. 81) delinitus; Iohann; delibatus; Id Reg. 82) quoniam persona...; representantur; C. 83) restat; F: differt; C Reg. 84) Reg.; C. 85) pontificum; C. 86) auctoritatis; C. 87) Pet.; desit: H. Codd.; - cf. I. Petr. II. 9. 88) et; desit: Codd. coll. o. C. 89) sacro; FHLHAC Reg. 90) primo; C. 91) deinde; Id Reg. 92) unguuntur; C. 93) et; Id Reg. X. 38. 94) unguuntur; C. 95) dominus; Id. 96) hoc; Id. 26. 97) et; desit: FHLHAC Reg. ut; C. 98) hoc; V. 6. 99) potenti; FHLAC; poscenti; C Reg. 100) Ezech. II. 11. 101) bene; desit: FK 102) qui; Reg. 103) Rom. X. 16. 104) autem; FHLHAC Reg. 105) add.; desit: C. 106) et; Id Reg. X. 22. 107) et; desit: C. 108) cor.; Id Reg. FHLK 108) cor.; Id Reg. 109) virentis; Reg. 110) sacro; FHLHAC Reg. 111) enim; Reg. 112) currant in odore unguentorum illius; C. 113) currant; Id Reg. 114) non; C. 115) offerret; C. 116) qui; FHLK; quia; C. 117) Act. VIII. 14. 118) mysterium; FHLHAC Reg. 119) Mith. IV. 120) vesperam; C

121) Gen. VIII. 122) detulit; C; iulit; C; viridantis; C. 123) Psalm. CVIII. 24. 124) unguuntur; Reg. 125) et; desit: C. 126) osium tabernaculi; M. 127) et; Erod. XXX. 26. 128) unct.; desit: C. 129) et; alind; C. 130) tam; desit: FHLHAC. 131) aliqui; GRHAMC Reg. 132) veritate; C Reg. 133) accipias; C. 134) virtutem; Id. 135) quum etiam; C. 136) quae; C. 137) ut; desit: C. 138) ut; desit: C Reg. 139) scrip- tura; et factum; Id. 138) unct.; Id; desit: C. 139) et; desit; Id. 140) historicis; Reg. 141) quorum omnium rationem; C. Tit. XVI. 1) de sac.; F. iter. vel non; Codd. coll. vel. Cap. I. 1) Institutione C Reg. Regu. VII. 369. Comp. III. c. 11. (1, 2) 2) Heliens ep.; C Reg. - Pathol. no. 250. 3) add.; officii diligen- tia; C 4) si quis; C Reg. 5) diaconatus; C Reg. Reg. 6) quae; C Reg. Reg. Cap. II. 1) Et Reg. Honor. II. 1013. offert. Innocentius p. 258. Comp. V. c. 11. h. l. (1, 3). 2) London. Plat. Linnlon. K; Langl; G; Langlun.; 3) Lantens; H; - capitulo Breucensis; E - ser. ad. 318. - Pathol. no. 372. 4) Waldemari; E.





ad ecclesiam de Saleb.<sup>4</sup>\* a domino fundi fuerit presentatus, tu<sup>5</sup> curam animarum noluisti sibi committere, *vel hinc<sup>6</sup> rei assensum tuum prestare pro eo, quod esset<sup>7</sup> filius sacerdotis. Super quo utique discretionem tuam, sicut dignum est, in Domino commendamus, et providentiam tuam gratam gerimus admodum et acceptam.* Ceterum, quia necessitatibus eius<sup>8</sup> laboribus, quos alio non veniendo sustinuit, interna mentis affectione<sup>9</sup> compungitur, et<sup>10</sup> indignum est, ut ipse, postquam est in subdiaconum<sup>11</sup>, ut asserit, ordinatus, omnino<sup>12</sup> debeat ecclesiastici beneficii provisione<sup>13</sup> carere, discretionem tuam per apostolica scripta munemus utque mandamus, quatenus aliquem honestum presbyterum cum assensu eiusdem clerici<sup>14</sup> infra XL dies post harum susceptionem litterarum, contradictione et appellatone cessantibus invenire studeas, qui ecclesie serviat<sup>15</sup> supradictae, ita<sup>16</sup>, quod praefatus R. medietatem omnium beneficiorum<sup>17</sup> praedictae<sup>18</sup> ecclesiae, eidem<sup>19</sup> in suo ordine serviendo, *divino intuitu, quoad rixerit, nostra et tua auctoritate pacifice debeat obtinere.* Non enim solus presbyter missarum solemniter vel alia divina<sup>20</sup> officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Filiis praeseo potest ecclesiae, cui pater praefuit meditare.

Idem Archiepiscopo Cantuariensi<sup>2</sup>

Ex transmissa nobis conquestione<sup>3</sup> G.<sup>4</sup>\* clerici percepimus<sup>5</sup>, quod ad dilecti filii nostri abbatis de Castris<sup>6</sup> presentationem in quodam beneficio<sup>7</sup> ecclesiae de N.<sup>8</sup> eum in praesenti recipere distulisti eo, quod *quidam [E]<sup>9</sup>, qui dicebatur pater eius, in praefata ecclesia ministravit<sup>10</sup>, quo<sup>11</sup> defuncto media intercessit<sup>12</sup> persona, cui praedictum beneficium est collatum. Ideoque<sup>13</sup> fraternitati tuae per apostolica scripta<sup>14</sup> mandamus utque praecipimus, quatenus, si est<sup>15</sup> ita, praenominatum G.<sup>16</sup> ad praefatum beneficium admittere non postponas<sup>17</sup> et<sup>18</sup> omni occasione et appellatone cessantibus, non<sup>19</sup> ideo minus observato apostolici rescripti decreto, quod *hic successione in ecclesia Dei hereditarium detestatur<sup>20</sup>, ut canonicum approbet possessionem.* [Porro si his exsequendis ambio non poteris interesse, alter eastrum nihilominus exsequatur.]*

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Filiis praeseo potest ecclesiae, in qua pater sine titulo ministravit.

Idem Vigorensi<sup>2</sup> Episcopo.

Constitutus in praesentia nostra G. clericus *latores praesentium* supplicii nobis<sup>3</sup> insinuatione monstravit, quod, quam capellam de Storton.<sup>4</sup> canonicus fuisset adeptus, et eam pluribus annis pacifice possedisset, R. miles ipsam e<sup>6</sup> sine iudicio et instituta spoliavit<sup>7</sup>. Quomodo memoratus clericus exinde<sup>8</sup> apud te, *frater episcopo<sup>9</sup>*, deposuisset querelam, obiectum fuit<sup>10</sup> ei, quod pater suus in capella<sup>11</sup> ministravit<sup>12</sup> eadem<sup>13</sup>, et<sup>14</sup> praefatam capellam *invidiam potuit relabere.* Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam laicorum contra viros ecclesiasticos debita severitate compescere: Fraternitati tuae<sup>15</sup> per apostolica scripta praecipiendo mandamus,

quatenus, *vel veritate diligenter inquisita<sup>16</sup> et cognita, si tibi<sup>17</sup> constiterit, quod idem clericus a capella<sup>18</sup> fuerit praedicta<sup>19</sup> per potentiam laicalem eiecitur, et quod pater eius praefatae capellae persona seu perpetuus vicarius non fuerit, licet in eadem nomine eiusdem<sup>20</sup> G. quandoque ministraverit<sup>21</sup>, ipsam sibi cum redditibus<sup>22</sup> inde perceptis, ambo alio, si quis eum detinet, dilatione, occasione et appellatone cessantibus, restituere non omittas<sup>23</sup>, litteris nostris, si quae sint impetratae, veritati et institui non praedivincantibus, et ipsam sicut canonice adeptus fuit, faciat pacifice possidere.* [Si his exsequendis ambio interesse non poteris, alter inhibitis sibi discretis viris et honestis ea nihilominus exsequatur.]

CAP. IX.<sup>1</sup>

Si is, cui concessum est a Papa, ad possit dispensare eum filius sacerdotum circa ecclesias paternas immediate tenendas cum aliquo dispensat, licet per litteras iustitiae postea contra eum impetratas removeri non poterit.

Idem Eboracensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ex tua nobis parte est propositum, quod, quam olim ad tuam consultationem super filius sacerdotum tales a nobis litteras recepisses<sup>3</sup>, ut eos posses<sup>4</sup> in ecclesiis, quas patres eorum<sup>5</sup> nullo mediante possederant, sustinere, quos probatae<sup>6</sup> vitae et sanae conversationis cognosceres, vel quos longo tempore illas<sup>7</sup> tenuisse constaret: quidam ad<sup>8</sup> iudices litteras<sup>9</sup> impetraverunt<sup>10</sup>, ut, si constaret, eos esse filios sacerdotum vel clericorum, qui in<sup>12</sup> proximo ante eos ecclesias<sup>13</sup> tenuerunt<sup>14</sup>, super his imponatur<sup>15</sup> eis, appellatone cessante, silentium, et ecclesias istas<sup>16</sup> ipsis<sup>17</sup> assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per episcopos<sup>18</sup> institutos. Super quo tibi taliter<sup>19</sup> respondemus, quod, si per priores litteras nostras cum aliquibus clericis dispensasti<sup>20</sup>, dispensationem tuam posteriorum litterarum nostrarum intuitu nolumus irritari, sed eum serrari praecipimus illibatum. Alios vero clericos laicae donationis intuitu in ecclesiis parochialibus tui<sup>21</sup> subiectis sine auctoritate pontificis<sup>22</sup> sui institui, aut institutos in eis remanere, auctoritate apostolica prohibemus.

CAP. X.<sup>1</sup>

Si manifestum est, quod filius in ecclesia immoedate successit patri, sine aliqua testium receptione ab illa removebitur.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo et eius Suffraganeis<sup>2</sup>.

Quoniam est sacris canonicis prohibendum, *que quibus<sup>3</sup> hereditario iure ecclesiastica beneficia possidere praestantur, nec hi, qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probate egerint in claustris monachorum vel canonicorum regularium, ad sacros archidices debeat promoveri, nobis* Praecipimus, quatenus, si manifestum et publicum fuerit, patres<sup>4</sup> in ecclesiis<sup>5</sup> personatus gessisse, filios ab eisdem ecclesiis, si etiam eas<sup>6</sup> adepti sunt, appellatone cessante penitus excludatis, nec ad earum<sup>7</sup> gubernationem ulterius assumantur. Nolumus enim, ut propterea causa in iudicio deducatur, vel testes etiam<sup>8</sup> admittantur, si<sup>9</sup> hoc manifestum existat.

Tit. XVII. Cap. VI. 4) Salaba; FGHK; Salaba; Aobc; Salabera; Abl; Salabam; K; Falaboa; G; Salaboa; G; Salabai. 5) in curam; R; tu causam; O. 6) huius; Ane. 7) erat; OR; diceerunt; G. 8) in; AQR. 9) intentione; O. 10) et; dest; G; ind. est autem; O. 11) subdiaconatum; AQR; subdiaconum; R. 12) omni; O. 13) perceptione; AQR; susceptione; O. 14) presbyteri; O. 15) qui videm ecclesiam deseravit; Coll. celt. 16) add. e quidem; O. 17) honorum; R. 18) praescripta; AQR; 19) add. i; dest; O. 20) divi; dest; O.

Cap. VII. 1) Restitutum ex App. XIX, 8.; Cass. XXXIII, 9.; Bamb. XXIII, 7.; Comp. I. c. 10. h. l. (1, 3). 2) Cant. archiep. et Wigorn. ep.; O; Venerabilibus fratribus R. Cant. archiep. totius Angliae primati et ap. sed. leg. et R. Wigorn. ep.; AQR. — ex sp. ser. 1174—79. — Joffr. no. 8651. 3) questione; Acl. 4) V.; FGHK; V.; Aeghor; G.; R.; Walteri; Acl; AQR; 5) accepimus; O. 6) Castan; Acl; Castini; Aegor; Castivi; Acl; Causit; Acl; Castin; Acl; Castan; Acl; in Cast.; G; Castro; R; Castin; O. 7) in quodam beneficio; Coll. celt. 8) eed. de W.; R.; — Vivorunt; Acl; Witon; Acl; Wton; Acl; Winton; Acl; O; ab eisdem; O; sibi canonice concessum cum; dest; O; in praes. etc.; Coll. celt. 9) R.; dest; O; 10) ministraverit; R; ministravit; Acl; 11) Praedura ex parte ipsius; Acl; eius; O; nobis est; Acl; 12) insinuationem; Acl; quod memorato; E. (4); O; defuncto; Coll. celt. 12) intercessit quod; O; 13) Inde est quod; Coll. celt. 14) per . . . ser.; omnis; ap. Lechl. 15) mandando praec.; AQR; atque praec.; dest; R. 16) praedicta contulerit; Coll. celt. 17) W.; FGHK; V.; G; H; S.; R.; Walterium; AQR. — in possessionem et collati beneficii iudicio (nittere) O; non differat; Acl; O; Coll. celt. 18) Nec illo minus observare rescripta apostolica deest, quia haec; O. 19) destruit; AQR; de servit; R; destruitur; O.

Cap. VIII. 1) Restitutum ex App. XIX, 9.; Cass. XXXIII, 9.; Bamb. XXIII, 8.; Comp. I. c. 10. h. l. (1, 3). 2) Wigorniensis ep. et priori de A. priori W. de; Q; de Artigat; Acl; de hermes Vid.; R; de Lucivredon; O —

ser. 1159—81. — Joffr. no. 9215. 3) nob.; dest; FGHK. 4) Tortona; H; Storton; Acl; Storton; G; Aegor; Storton; Acl; Strona; Acl; Stri; G; Streton; O. 5) tenuimus; O. 6) ips. a capella privata; R; ips. ecclesia praescripta; AQR; praescripta capella; Aobq. 7) spoliaverit; Acl. 8) ex. episcopo depos.; O. 9) et coep.; G; episcopo; R. 10) fuerit; Acl. 11) possit; AQR. 12) ministraverit; O. 13) praefata; AQR; praefata ecclesia; AQR; eadem ecclesia; O. 14) blepote eam . . . non posse; Acl. 15) discretionem vestra; Coll. celt. 16) eximiat; Acl. 17) vobis; Coll. celt. dest; LM. 18) a praescripta eccl. per quoniam laicalem fuerit eiecitur; O. 19) praefata; AQR; praefata; O. 20) eius; Acl; R; praefati; AQR; ipsius; O. 21) ministravit; 1080. 22) add. suis; G. 23) restituitur; AQR; O; instituitur; Acl.

Cap. IX. 1) Restitutum ex App. XIX, 10.; Cass. XXXIII, 10.; Bamb. XXIII, 9.; Comp. I. c. 11. h. l. (1, 3). 2) usque; omittit; O; add.; Eb. archidiacono ep. a. s. i. G. — 1159—81. — Joffr. no. 8916. 3) susceperis; O. 4) possit; AQR. 5) ipsorum; Acl. 6) bonae; O. 7) esse; Acl; cognoscere; O. 8) cas; AQR; dest; AQR. 9) autem; R; dest; Acl. 10) R.; dest; AQR. 11) impetraverit; Acl. 12) In; dest; AQR. 13) ecclesiam; FGHK. 14) tenuerunt; M; 15) imponant; LM; AQR. 16) Hias; Coll. celt. a. Acl; ipsas illis; O. 17) eis; O. 18) episcopo; AQR. 19) tal.; dest; O. 20) antea per etc.; Acl; (religios. quibus.) 20) dispensatis; Acl; dispensat; R. 21) iure; AQR. 22) pontificum; Acl; sui; dest; M; Coll. celt.

Cap. X. 1) Restitutum ex Cass. XXXIII, 11.; Bamb. XXIII, 10.; Comp. I. c. 12. h. l. (1, 3). 2) Dicitur a verb. manifestum (isdem fere verbis concepta, Saraceni (i. e. Saracenis) i. e. Loo. ep. exst. in App. XIX, 7. 2) 1159—81. — Joffr. no. 8882. 3) quia praesumat; Acl; male; dest; R. 4) add.; orum; LM. 5) ecclesiae; (in; dest); AQR. 6) si iam cas; ab. 7) orum; O. 8) et; dest; AQR. 9) quom; ab. 10) existit; Acl.

CAP. XI. 1

Filius etiam legitime natus, promovetur ad ecclesiam, in qua immediate successit patri vicario vel rectori.

Idem Cantuariensis Archiepiscopo.

Ad extirpandas successiones & a sanctis ecclesis studio... Ad extirpandas successiones & a sanctis ecclesis studio...

CAP. XII. 1

Filius episcopi legitime natus, promovetur post ad ordines, et in paterna ecclesia beneficiari.

Clemens III. Cassel. Archiepiscopo.

Ad hanc ex parte tua nostris auriis est relatum... Ad hanc ex parte tua nostris auriis est relatum...

CAP. XIII. 1

Non potest filius esse vicarius filii ecclesiae, in qua pater proximus fuit rector.

Idem.

Michael presbyter de sancto Germano transmissa nobis... Michael presbyter de sancto Germano transmissa nobis...

CAP. XIV. 1

Illegitimus genitus, etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promovetur non potest.

Idem.

Literas dilectionis estrae accepimus, eorum tutoris... Literas dilectionis estrae accepimus, eorum tutoris...

incontinentia modis omnibus propellenda noscitur, et... incontinentia modis omnibus propellenda noscitur...

CAP. XV. 1

Illegitimus in ecclesia paterna beneficiari non debet.

Innocentius III. 2

Quum decorem domus Dei... Quum decorem domus Dei... Innocentius III. 2

CAP. XVI.

Si illegitimus, maxime filius spiritus, instituitur in ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, et institutus a suis beneficiis suspendatur.

Idem in concilio generali.

Ad abolendam pessimam, quam in pluribus... Ad abolendam pessimam, quam in pluribus...

CAP. XVII. 1

Alius quam Papa non dispensat, ad filium in ecclesia paterna immediate succedat.

Honorius III. 2

Dilectus filius G. praepositus ecclesiae sanctae Mariae in

TIT. XVII. Cap. XI. 1. Resolutio ex Leg. ap. Bol. III. 374; App. L. 66;... TIT. XVII. Cap. XI. 1. Resolutio ex Leg. ap. Bol. III. 374; App. L. 66;...

X. Romano: Bb 7) N.: PPHKLLBSo — per totum; — A: M 8) ipsum: Bbqj 9) et in: Bb 10) presbyterum: Stz; dest: Bb 11) et: dest: Bb 12) eadem vicarium: Bb... X. Romano: Bb 7) N.: PPHKLLBSo — per totum; — A: M 8) ipsum: Bbqj 9) et in: Bb 10) presbyterum: Stz; dest: Bb 11) et: dest: Bb 12) eadem vicarium: Bb...

*Brugis* transmissa nobis petitione monstravit, quod, quum Virgilius<sup>4</sup> presbyter *Tornacensis diocesis* quamdam ecclesiam<sup>5</sup>, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater eius, tam contra *Lateranensem quam generalis concilii* statuta obtineat in scandalum plurimorum, idem ipsum monuit diligenter, ut resignaret eandem; sed idem asserens, quod *bonae memoriae H. Remensis archiepiscopus*, tunc apostolicae sedis legatus, dispensavit<sup>6</sup> eum eo, id efficere contradidit, quamquam eum eo non fuerit per *Romanum Pontificem* dispensatum. Quocirca discretioni vestrae de utriusque partis procuratorum assensu mandamus, quatenus, partibus convocatis, et auditis hinc inde propositis, non obstante dispensatione aliqua, quae a sede apostolica non manaverit<sup>7</sup>, quod canonicum fuerit appellatione postposita statuatis.

CAP. XVII.

Illegitimus absque dispensatione Papae ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum promoveri non potest.

Gregorius IX. Turonensi Archiepiscopo<sup>1</sup>.

Nimis in tua provincia ecclesiae deformator honestas ex eo, quod filii sacerdotum et alii non legitime nati ad dignitates et personatus, et alia beneficia curam animarum habentia sine dispensatione sedis apostolicae promoventur. Quocirca mandamus, quatenus praedictis personis a personatibus, et<sup>2</sup> dignitatibus, et huiusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum<sup>3</sup> de iure noveris pertinere. Et ne id de cetero praesumatur, districtius inhiibemus.

TITULUS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE<sup>1</sup>.

CAP. I<sup>1</sup>

Servus ante plebanam manumissionem ordinari non debet.

Ex concilio Toletano<sup>2</sup>.

Instruendi sunt praeterea<sup>3</sup> laici, ut sciunt, quod illatenus alio loco manumittere proprios possunt servos, quos dominici castris adhaerere<sup>4</sup> decreverunt, nisi in sacrosancta ecclesiae ordine supra notato<sup>5</sup>. Quomodo enim clerici contra ecclesiam libertatem consequi possunt, qui a lege mundana extranei sunt, et quibus interdicitur, ne ad saeculare iudicia procedant, quomodo saeculari iudicio a iugo servitutis absolvantur? Sed<sup>6</sup> Forte<sup>8</sup> dicitur<sup>9</sup>, aliquis clericus fieri non permittitur, nisi ante clericatum<sup>10</sup> ingenuitatis dignitate potiar. Revera verum dicit. Et ideo quod infirmari vel vituperari potest praecaveri debet. Non solum enim qui ad clericatus ordinem promoti sunt in ecclesia manumitti solent, verum etiam illi, quos quisque pro remedio animae suae emancipari cult<sup>11</sup>, quia sic<sup>12</sup> scriptum est in pacto Francorum<sup>13</sup>.

CAP. II.

Servus sine licentia domini ordinatus deponitur, et domino restituitur.

Ex eodem<sup>1</sup>.

De servorum ordinatione, et quibus passim ad gradus ecclesiasticos indiserete promoventur<sup>2</sup>, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare [debere, et] Statutum est, ut nullus episcoporum deinceps ad sacros ordines eos<sup>3</sup> promovere praesumat, nisi prius a dominis propriis libertatem fuerint<sup>4</sup>

consecuti<sup>5</sup>. Et si quilibet servus fugiens dominum suum, aut<sup>6</sup> latians, aut adhibitis testibus movere conductus vel corruptus, aut quilibet calliditate vel<sup>7</sup> fraude ad gradus pervenerit ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, et eius dominus eum recipiat. Si vero avus vel<sup>8</sup> pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium generet, et ipse filius ibidem educatus et ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, et utrum servus sit ignoraverit<sup>9</sup>, et postea revertis dominus illius legitime eum acquisiverit, suavitatem est, ut si dominus eius illi<sup>10</sup> libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si vero eum catenam servitutis a castris dominis abstrahere<sup>11</sup> voluerit, gradum amittit, quia iuxta sacros canones vilis personam manens<sup>12</sup> sacerdotii dignitate fungi non potest.

CAP. III.

Servus ab ecclesia manumissus ordinari potest, et quod acquirit post suum obtinuit erit ecclesiae manumittentis; quam si avocavit, vel contra eam testificatur libertate et ordine privatur.

Ex eodem<sup>1</sup>.

De famulis<sup>2</sup> ecclesiae constituit presbyteros et diaconos per parochias liceat, [quos tamen extra rectitudinem et probitatem morum commendat.] ita tamen<sup>3</sup>, ut antea manumissi statum recipiant<sup>4</sup> libertatis, [et deinde ad ecclesiasticos honores succedant. Irregularis enim, obligatus existere servitute, qui sacri ordinis suscipiunt dignitatem.] §. 1. Quicquid autem talibus aut per libertatem concessum, aut<sup>5</sup> successione existiter debuit, aut [et] quolibet [quoquo] modo collatum, eis quippiam unda in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad ius ecclesiae, a qua<sup>6</sup> manumissi sunt, post eorum obitum debeant<sup>7</sup> pertinere. §. 2. Quibus<sup>8</sup>, sicut [et] ceteris ecclesiae libertis, accusandi vel testificandi adversus ecclesiam aditus pracluditur<sup>9</sup>, ad<sup>10</sup> quod si adsipaverint non solum libertatis beneficio careant, sed etiam [et] honoris gradu, quem non dignitate naturae, sed necessitate temporis<sup>11</sup> meruerunt.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Dominus in servo, quem manumittit, potest spiritualia operas retinere.

Ex concilio apud Alichi<sup>2</sup>.

Nullus clericus ad gradum presbyterii<sup>3</sup> promovatur, nisi ut scriptum in canonicis habetur. Si enim propter Dei dilectionem quis de servis suis quemcumque elegerit, et docuerit literas, et donaverit<sup>4</sup> libertatis, et per intercessionem erga episcopum ipsum<sup>5</sup> in presbyterium<sup>7</sup> fecerit ordinari<sup>8</sup>, [et secundum Apostolos victum et vestitum ei donaverit.] ille autem postea<sup>9</sup> in superbiis elatus, domino<sup>10</sup> suo canonicas horas observare et psallere renuerit, et eis iuste obedire, dicens, se liberum esse, noluerit, et quasi libere cuius vult homo fieri: hoc<sup>11</sup> sancta synodus anathematizat, et illum a sancta communione arceri iudicat, donec resipiscat, et domino suo obediat secundum canonicam praecipit<sup>12</sup>. Si autem obstinato animo et hoc contempserit, accusatus<sup>13</sup> apud episcopum, qui ordinaverit<sup>14</sup> eum<sup>15</sup>, degradetur, et fiat servus illius, id est domini sui, sicut natus fuerit. Quisquis vero talem servum haberit, et postquam rem illius praedictam audierit, et domino suo non reddiderit, vel a se non praecerit, sine episcopo, sine comes, sine clericis, sine laicis, anathematis illius societate innodatus<sup>16</sup> poenitentiam excommunicationis ducit<sup>17</sup>.

CAP. V.<sup>1</sup>

Spurius vel servi ordinari non debent.

Alexander III. Archiepiscopo Turonensi<sup>2</sup>.

Consuluit<sup>3</sup> nos tua fraternitas, utrum tibi liceat spurius<sup>4</sup>

Tit. XVII. Cap. XVII. 3) W: LoEb 4) quamdam praebendam eiusdem ecclesiae: F 5) W: PŃHŃKŃE; - V: Lo 6) dispensatari: PHN 7) emanaverit: XE; manavit: F: quo... man: des: Et, To Cap. XVIII. 1) ser. 1227-31.; - Polbst no. 9551. 2) et: des: PŃHŃKŃV 3) illorum: F; eorum: Ia Quid. XVIII. Cap. I. 1) Restitutio ex Regis. I. 115; Burch. II, 28; Ivo Dec. VI, 129; Lips. XXI, 8; Comp. I. c. h. c. 4. (1, 10.) 2) Cuius rei causa: et quidem Francorum capitulari fortasse desumptum: falsum inscriptionem nam ap. Burch. et Ivonem invenis; in Lips.: des: op. Reg. legit.: Unde supra 3) praet.: des: Ave 4) allegare: AP 5) nisi etiam: Aic 6) pro-nodum: AP 7) Scilicet: des: Ivo 8) fortasse: AdP Reg. Burch. To 9) alit: PŃHŃKŃAdP Reg. Burch. Ivo 10) ante susceptum clericatus officium: Coll. coll. 11) Reg. non exsistat op. Reg. Burch. Ivo. 12) voluerit: Aeb 13) sic: des: AdP 14) Cf. Leg. Ripuar. 58. Cap. II. 1) Restitutio ex Auspiciis. Comp. Evng. I, 82. (Cypri. Anagnin. 117. c. 6. in Mon. Germ. LL. II. 207.) Reg. I, 108. c. Burch. II, 31; (ex eod. I. c. Toletano) Ivo Decr. VI, 132. (nt. ap. Burch.) Des. LIV. c. 6. App. I, 56.; Lips. XXI, 9; Comp. I. c. 2. h. l. (1, 10.) 2) promovetur: orig. 3) eos: des: Aeb; aliquos: B 4) sint: P 5) associati: Ab; des: Burch. Ivo 6) vel: Burch. Ivo Richt. 7) aut: Ab; des: Burch. 8) aut: Burch. Ivo 9) et: des: Ivo 10) ignotus sit: P Reg. Burch. Ivo; ignoratus sit: A 11) illi:

des: A; ei (eius: des: P 12) extrahere: orig.; sed astr. est etiam in Codd. orig. 13) permanens: AP. Cap. III. 1) Restitutio ex Reg. c. 71. c. 7. Tolet. IV. h. h. no. 633. op. Burch. I, 211. - Comp. I. c. h. c. 4. (1, 10.) 2) famulatus: Aeb; orig. 3) ea tamen ratione: orig. 4) accipiant: PŃHŃKŃ: Libertatem statum sui percipiunt: orig. 5) aut quidem: Aic; aut per successione: AP 6) ad quam: A 7) debet: des: A 8) his quocumque: A orig. 9) interclauditur: B. 10) ad: des: It. 11) promerunt: Aeb; orig. Cap. IV. 1) Restitutio ex ipso Curia h. h. no. 916. op. Freyberg Samml. Hist. Schreyffeu. ed. (Stubly. 1853. V. 229. - Burch. II, 233; Ivo Decr. VI, 302.; Lips. XXI, 10; Comp. I. c. h. c. 4. (1, 10.) 2) Ait: PHN; Alitum: G; ex eodem: B; Alitum ordo (Alitum): AP 3) presbyteri: Aic 4) emanaverit: Burch. Ivo Aic orig. 5) libertate: Ab orig.; Libertatem: Burch; libertate: Burch. Ivo 6) ipsum ius: des: AP Burch. Ivo orig. 7) obicit: Burch. Ivo orig. 8) aut: des: AP Burch. Ivo orig. 9) post: des: Aeb; 10) nullam dominus suis dicit: Aeb; et canonicas horas: Coll. coll. orig. 11) hinc: Aeb; hinc: Ad 12) sec. - praec.: omisit Richt. 13) accusatur: Coll. coll. orig. 11) ordinavit: A orig. 15) omni et: orig. 16) notatus: Burch. Ivo 17) hinc: B. (Cp. Ivo. 1) Restitutio ex ipso. XXI, 10; Burch. IX, 4; Comp. I. c. h. l. (1, 10.) 2) 1159-31. - Jaffe no. 9191.

si... Consultationi<sup>1</sup> tate... respondemus, quod neque spurius, neque servos ordinare debes, et, si memor es<sup>2</sup>, in consecratione tibi dictum fuit: „Vide“, ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere praesumas.”

CAP. VI.

Manumissus ad ecclesia, ut fiat clericus, et ipsi ecclesiae perpetuo serviat in divinis, ad aliam ecclesiam se transferre non potest, secus si ipse fuerit manumissus. Vel si se sibi fuerit manumissus, et serviat. — Idem. Andr.

Innocentius III. Variensis<sup>2</sup> Episcopo.

Et libentius... Adiecit<sup>3</sup> aliam quaestionem, an illorum filii, qui ecclesiae servili conditione tenentur, traditi a parentibus militiae clericali cum suorum conventiva dominorum, ut *Duo* in eadem<sup>4</sup> omnia sunt, ecclesia debeant deservire, assequentes propterea libertatem, post tempus, ea<sup>5</sup> relicta, possint ad aliam se transferre? In<sup>6</sup> quo capitula credimus distinguendam, utrum eo tenore fuerint manumissi et obligati<sup>7</sup> ordini clericali, quod manumittenti<sup>8</sup> ecclesiae, dum vixerint, deberent<sup>9</sup> impendere famulatum in obsequiis divinorum, et tunc transferendi se ad aliam esse licentia deneganda; vel manumissus existerint absolute, sique libertatem habeant ad aliam transiendi. [*Datum Viterbi F. Id. Marc. An. 1207.*]

CAP. VII.

Idem, qui est de servo factio diacono, etiam de subdiacono debet intelligi.

Idem<sup>2</sup>.

Miramur non modicum [de tua probitate, quod, quoniam ad nos tua consultatio destinata, si canonicus et leprosus studentes iudicari, nihil pro dubitationibus conlucere putaverit, supra hoc, quod ecclesia est, apostolatum nostrum, consilium curavit,] quum<sup>1</sup> certum sit in constitutionibus antiquorum, quod<sup>2</sup> servi in gradibus ecclesiasticis ordinati debeant in<sup>3</sup> servitum vel non debeant revocari. [*Ubi, quia te ecclesiam non ignorare dicitur, ut aliud fraterdicendum tunc in hoc articulo facere volumus, nisi quod in eorum sanctionibus invenitur.*] De subdiaconali [*tunc*] ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expresse, videtur nobis, quod et is<sup>4</sup> cum diaconali gradu privilegio gaudet<sup>5</sup> eodem. Nam licet sacer ordo<sup>6</sup> non reputaretur<sup>7</sup> in ecclesia primitiva, tamen a consecratione Gregorii atque Urbani secundum moderna tempora sacer<sup>8</sup> gradus esse minime dubitatur. [*Datum Laterani in eodem anno.*]

CAP. VIII.

Natus ex patre servito et libera matre liber est, et licite promovetur.

Gregorius IX. Archiepiscopo Neapolitano.

Dilectus filius G. diaconus proposuit, quod L<sup>2</sup> miles ea occasione, quod patrem ipsius hominem suum esse proponit, licet mater sua, cuius debet imitari conditionem, libera esse nascatur, ne promovatur in presbyterium, impedire praesumat<sup>1</sup>. Quapropter mandamus, quatenus, si tibi consistit de praemis, eundem militem ab huiusmodi impedimento cessare<sup>2</sup> compescas.

TITULUS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Obligatus ratiocinii, deposito onere et reddita ratione, ordinari potest; prius vero non.

Ex concilio Carthaginensi.

Magnus episcopus Augustensis dixit: *Quid dilectioni vestrae cultor, procuratores, et actores, et<sup>1</sup> executores seu curatores pupillorum si<sup>2</sup> debent ordinari?* Gratus episcopus dixit: *Si post deposita onera<sup>3</sup> et reddita ratiocinia actus vitae ipsorum fuerint comprobati<sup>4</sup> in omnibus, debent et cum laude Dei, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Recte quomodo<sup>5</sup> statuit sanctitas vestra, ideoque ita est nostra<sup>6</sup> sententia.*

TITULUS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui episcopi potest in suo ordine ministrare.

Alexander III.<sup>2</sup>

De presbytero autem Campaniae, qui duellum sponte obtulit<sup>1</sup>, et oblatum suum cepit, et in eo partem digiti amisit, sicut olim, ita et nunc penitentiae hunc respondemus, quod, quum ipse, sicut etiam nos videmus, non perdidit<sup>2</sup> tantum de<sup>3</sup> digito, quum ipse sine scandalo possit solemniter<sup>4</sup> celebrare, sicut potes post exactam poenitentiam cum eo<sup>5</sup> miserum ordinaré agere, et permittere<sup>6</sup> ipsum in suo ordine ministrare, licet eius<sup>7</sup> excessus gravis admodum existisset. [*Presbytero utrum etc. cf. c. 7. de hon. F. 12.*]

CAP. II.

Habens in oculo maculam, quae non inducit magnam deformitatem, etiam ad episcopatum potest promoveri.

Idem Cisterciensis<sup>2</sup> Electo.

Quum de tua et aliorum electione, qui suad in quibusdam ecclesiis Angliensis electi, in praesentia nostra et fratrum nostrorum quaestio mota fuisset, et<sup>1</sup> singulis certis quaedam obiceverat: tibi, quod in oculo maculam habes<sup>2</sup>, et quod<sup>3</sup> filius canonici fueris, est obiectum. Unde<sup>4</sup> Cantuariensi archiepiscopo apostolicae sedis legato dedimus in mandatis, ut pro eo, quod canonici filius diceris<sup>5</sup>, in promotione tua ex multa dispensatione procedat<sup>6</sup>. De macula vero, quam in oculo habere diceris, hunc archiepiscopum praedicto mandavimus<sup>7</sup>, ut cum<sup>8</sup> consilio suffraganeorum suorum, et praesentia venerabilium fratrum nostrorum Hyppontensis et Pevonensis episcoporum, quod<sup>9</sup> exinde sibi vivum fuerit exequatur<sup>10</sup>. Tu itaque eundem archiepiscopum, frater, requiesce super his tuis humiliter et devote: in<sup>11</sup> quo tibi ex maxima dispensatione in hac parte sollicito curavimus pro-

Tit. XVIII. Cap. V. 2. utiq. ... tunc deest: Q. 3. supra quo tibi: O 5. tal: FHIAK; deest: Reht. 6. cessus: 9. 7. deest: 309. 8. viduas: 9.

Cap. VI. Restitutum, quoniam quod fuit unum non sua sua quae de... Transfere Reputat... 2. Variensis: PPHIAVdM; Wagners: C. Reg. — Postest. in. 3147. 3. Adiecit: Reg. 4. Aitex: C. Reg. 5. eadem: ib. 6. in alio: Reg. 7. oblati: Coll. coll. 6. C. Reg. 8. oblati: vel manumissi: O. 9. oblati: P. Reg.

Cap. VII. 1. Restitutum et Loo. sup. Coll. II. 301. Notabile de hoc sup. clerico subdiaconali: Tuereth. si canonicus est, L. Innocentius publici iuris: fact. Det. Anp. in us. in Act. comp. ed. P. p. 430: 1. In fine operis quidam affectuosus Anp. si habet ea non cogit, ut quoniam dicitur, alii suo hinc non dicitur. Fano: coll. III. Lohet. subdiaconali: tamquam non sit personalis: 2. populo omni in registro: eius continetur, usque ad ex. editae componatur, sicut ore ad... accepit. Quarum una est de servo in subdiacono ordinato, qui privilegio asseritur eundem gaudere cum clericis. Secunda etc. Prima praedicta: tam, quae incipit: Miramur etc. — Si servum et de solo Invenit, et in quibusdam locis, restitutum etc. 2. Inno. III. Loo. 3. Ceterum existimatio: N. Loo. 4. in et serv. non deb. rev. Loo. 6. in in his: Loo. in his: Loo. 7. gaudet: R. gaudet: Loo. 8. ordo: ib. 9. reputatur: FV.

Cap. VIII. 1. 1227—31. — Postest. no. 8552. 2. bannes: PPHIAK. Tot: L<sup>2</sup> 3. praesumit: R. praesumit: A. 4. cessus: deest: FHIAKX.

Tit. XIX. Cap. un. 1. c. 8. Coar. Coll. I. hoh. no. 248. ap. Brunu I. 114; Borch. II. 36; Jan. Ber. I. 131; Dist. LIV. c. 3. quo huc or. lect. 1. cessamus; Comp. L. c. un. h. I. (I. 11). 2. leg. Astyagenis: oiq. 3. leg. etiam per se tutos: pupillorum: ib. 4. Ait: deest: PH. 5. omnia: Abdeh; universis: oiq. in praesentia: oiq. 7. clerici: Abdeh; 8. omnia: oiq. 9. ma. Aet. oiq. 10) et nostra: quomodo: oiq.

Tit. XX. Cap. I. 1. Restitutum et App. XXVI. 6; Lps. XI. 6; Coss. XXI. 10; Comp. I. c. 3. h. I. (I. 12). 2. ib. etc. pagina: (5, 12). 2. Inscr. deest: R. P. C. 3. Lect. praeter: Coll. coll.; cf. c. 3. de spuas. duor. (3, 4) — 1130—81. — Inffo no. 3106. 3. obtulerit: ... suscepit: P. 4) perdidit: PH. 5. ex. 6. 6. sollicitus: Coll. coll. 7. quos: 9) perlatu: cum: R. 9) deest: R. licet: ex. grav. sit: O.

Cap. II. 1. Restitutum et App. XI. 3; Lps. XXXI. 9; Coss. XI. 7; Borch. XXXI. 7; Comp. I. c. 3. h. I. (I. 12). 2. Reg. Cisterciensium (Vithedro) electo: 60; — sic. no. 1171. — Inffo no. 8311. 3. habebas: Abq. 4) quod: cessus: Abdeh. 5) Mendicantes: quae praedictam et honestatam tuam et solvites in nostro gratiae et dilectionis praerogativa gaudere venerabili fratri nostro (vostro): 6) deest: Abq. Coll. coll. 6) clericis: Inno. 7) 1) prodero non postquam (postquam): R: Coll. coll. 8) mandamus: FHIAK; 9) in quo suffraganeorum... examini vivum fuerit, sic exsequatur: 9) deest: Abq. 10) qui exinde sibi (deest: Borch. Borch.) quod visum fuerit esse: quibus obsequetur: A; J. 1) exsequatur: R. 12) quia tibi: 9) quia non tibi: Aet. 12.

videre, utpote qui personam<sup>13</sup> tuam sincera caritate diligimus, et liberent, quantum secundum Deum possumus, ad tuum intentius commodum et honorem.

CAP. III.<sup>1</sup>

Sectus in canubilis, licite promovetur.

Clemens III. Variensi<sup>2</sup> Episcopo.

Ex parte Bartholomaei monachi et diaconi petitorum fuit nostro apostolatus<sup>3</sup> praesentatum, quod, quam ipse in canubilis sectus fuerit, postmodum sub regula<sup>4</sup> et abbate devote Deo militans in diaconatu ordinem est promotus, unde suppliciter petit facultatem sibi a sede apostolica indulgeri, ut sibi et licitum in presbyterium ordinarit. Sane<sup>5</sup> quum secundum statuta Nicaeni concilii illi<sup>6</sup> ad clericatus<sup>7</sup> ordinem prohibeant accedere, et si etiam in clero fuerint, cessare debeant<sup>8</sup>, qui se ipsos sani absciderint<sup>9</sup>, vel affectaverint<sup>10</sup>, ut ab aliis abscindantur, non credimus<sup>11</sup> aliquod impedimentum afferre, quod minus possit<sup>12</sup> provehi, qui in canubilis sectus fuit<sup>12</sup>; quia non<sup>13</sup> videtur hoc<sup>14</sup> eo tempore affectasse, quod iudicium animi non habebat, praesertim quum in<sup>15</sup> canubilis Apostolorum<sup>16</sup> sit manifeste sanctum, quod canonibus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam<sup>17</sup> in persecutione sint<sup>18</sup> ei amputata virilia, et dignus est<sup>19</sup>, possit in episcopum promoveri<sup>20</sup>. Cognoscenti itaque de substantia veritatis, si previncis eius noreris veritatem inesse, et alius dignus incenditur, maxime quum deo in ordine perseceretur monachali, ipsium in presbyteria promovendi licentiam auctoritate praesentium indulgemus.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Sacerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri de dispensatione episcopi suum officium, praeter altaris ministerium, poterit exercere.

Idem Ravennati Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Significavit nobis R.<sup>3</sup> archipresbyter sancti Stephani de Longuaco, quod B.<sup>4</sup> presbyter, credens se obsequium praestare Deo, fecit sibi virilia amputari. Sed quum idem archipresbyter sit sanctitate gravatus, nec relinquere valeat presbyterium memoratum, nobis humiliter supplicavit, ut ei<sup>5</sup> concedere debeamus, ea, quae praeter missam ad sacerdotium pertinent, ministrare. Quocirca mandamus, quatenus inquiras diligenter veritatem, et, si iam dictum presbyterum alias Deo<sup>6</sup> dignum invenieris, ei sacerdotale officium<sup>7</sup> absque omni altaris ministerio, auctoritate nostra fretus et tua, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.<sup>1</sup>

Sacerdos, qui ex iusta causa fecit sibi virilia abscindi, potest, ut prius, sacerdotale officium exercere.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Ex parte dilecti fili<sup>3</sup> M.<sup>4</sup> presbyteri fuit in audientia nostra propositum, quod, quam sibi sentiret leprae periculum imminere, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi<sup>5</sup>, ut posset a tam gravi<sup>6</sup> infirmitatis vitio liberari, et ut proclerens<sup>7</sup> et super executione sui officii, a nobis humiliter postularet. Quomiam igitur canones sanctorum Patrum hunc<sup>8</sup> a sacri altaris ministratio<sup>9</sup> non prohibent, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si<sup>10</sup> est ita, et memoratus M. est alias idoneus, ut sui ministerii officium<sup>11</sup> exsequatur, nullis contradictione vel appellatione obstant, auctoritate fretus apostolica liberam ei tribuas facultatem. [Datum Laterani IV. Id. Febr. 1198.]

CAP. VI.<sup>1</sup>

Mutilatus manu, si promotus fuerit in abbatem, ab abbacia deponitur.

Idem Militensi<sup>2</sup> Episcopo.

Exposuisti nobis in nostra praesentia constitutus, quod I. quondam praedecessor tuus H.<sup>3</sup> in abbatem promovit, nesciens, quod ipse esset manu altera mutilatus. Quia vero abbas ipse noscitur sinistra carere, quod super hoc agendum sit, nostra calidius responsione doceri<sup>4</sup>. Nisi igitur fraternitati tuae taliter responderemus quod, quum pro tam enormi defectu ad sacros non<sup>5</sup> possit ordines promoveri, et ipse in promotione sua id tacerit fraudulenter, ab abbacia officio est non immerito<sup>6</sup> amovendus. [Dnt. Romae ap. S. Petr. V. Kal. Jul. 1198.]

CAP. VII.<sup>1</sup>

Carens ungula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licite ad sacerdotium promovetur.

Honorius III. Episcopo Engolismensi<sup>2</sup>.

Thomas Monachus sancti Amandi de Briria proposuit coram nobis, quod, quum in annis puerilibus esset constitutus, quaedam barra ferrea super dextrae suae pollicem fortuito causa cadens, unguam avulsit<sup>3</sup> ab eo. Quum autem desideret, scilicet asserit, in sacerdotii officio Domino famulari, nobis humiliter supplicavit, ut per te, qui eius divites existis, promoveri eum in sacerdotium manducemus. Quocirca fraternitati tuae mandamus, quatenus<sup>4</sup>, si ad frangendum eucharistiam sit in pollice ipso<sup>5</sup> potens, et aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem huiusmodi non dimittas, quum eum ad ordinem promoveas sacerdotis.

TITULUS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Aurelianensi<sup>1</sup>.

Ut bigami, vel poenitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium<sup>2</sup> non ascendant.

CAP. II.<sup>1</sup>

Quum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur, et ordinatur privatur potestate ordinandi, nisi eum eo fuerit dispensatum.

Lucius III. Spal.<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Super eo, quod a nobis tua fraternitas quid facientium sit de bigamis requisivit, inquisitioni tuae taliter respondemus, quod ordinatores eorum potestate et officio ordinandi, et ordinati, si ad sacros ordines fuerint promoti, ordinibus eis idem sunt privandi<sup>3</sup>, quia in bigamis contra Apostolum<sup>4</sup> dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis<sup>5</sup>, si promoti fuerint, possint aliquatenus remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate et officio non privetur. [De simoniae etc. c. 22. de sim. l. 2.]

CAP. III.<sup>1</sup>

Bigamus, uxore viveate, vel mortua, non ordinatur.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

De bigamis [autem]<sup>3</sup> presbyteris et viduarum maritis idem<sup>4</sup> sancimus<sup>5</sup> omnino, ut nec viventibus uxoris, nec

TIT. XX. Cap. II. 13) ut personam: O. Cap. III. 1) Resolutorum et Galla. unct. 1. 11) Comp. II. c. no. h. l. (1, 10). 2) Coelest. III. Bbb. Rani epoc. Bb; Beron.; M. Varien.; Bg; Var.; Sic; Sageni; Theonaras et Bb. Ms. Par. Reb. p. 162; Variensi; Cunctisq; Goucaireu [cf. inser. c. 6. de serc. non ord. 1. 18.] — 1187—91. — Joffe no. 10234. 3) conspecti: Bb; nobis: Bb 4) add.: beati Benedicti: Bb 5) Nos vero attentiores quod: Bba 6) Bb; exstat: Bk 7) diaconatus: Bb — cf. Dist. LV. c. 7. 8) debent: Bbbfghik; debent: Bc 9) abscedant: B 10) affectaverit: Bb 11) valent: Sic 12) fuerit: Bbbi 13) nobis: Bb 14) hoc: desst: Bbpa 15) in: desst: Bbqna 16) cfi. Dist. LV. c. 4. 8. 17) et: desst: Bbhsa 18) fuerit: Bb 19) sit: Bb 20) ut ep. fieri possit: Bbbks; Bb; episcopus: Bp. Cap. IV. 1) Resolutorum et Galla. unct. 1. 13. 14). Comp. II. c. 1. de cler. agr. (3, 5). 2) 1187—91. — Joffe no. 10222. 3) Robertus: Bbsa 4) R.; Bba 5) et: desst: Bba; eadem: Bb 6) Deo: desst: PqHb 7) ministerium: Bbc. Cap. V. 1) Resolutorum et Reg. Bul. I. ep. Man. arct. l. 29.; Comp. III. c. 1. h. l. (1, 13). 2) Parisiens ep.: Cate Reg.; Alex. III.; T.; — Polhast no. 11. 3) add.: nostri: T 4) Michialis: Reg. per fulum 5) absceit: PqHh; absc; amputari vel abscidi: T 6) gravis: PqHh bbbi Reg. 7) providemus: Bb 8) lunismodi: C Reg. 9) administratione: C Reg.; officii

admin.: CbT 10) si ita se rei veritas habet: CT Reg. 11) officii ministerium: CbT. Cap. VI. 1) Resolutorum et Reg. Bul. I. 307.; Reg. I. (1, 9.); Comp. III. c. 2. h. l. (1, 13). 2) Polhast no. 208. 3) P.; Catep; Ph.; Cb Reg. 4) edoceri: Cb 5) nequeat: T 6) merito: non: desst: Cb. Cap. VII. 1) Resolutorum et Comp. V. c. 2. h. l. (1, 10). 2) nomen in Codd. corruptum est: — ser. 1216—27. — Polhast no. 7721. 3) amicit: Bc; evulsi: Lcbcd 4) quod: Ed. 5) Bb; Ed. Tit. XXI. Cap. I. 1) Summa rou. 3. Conc. Arel. IV. hab. no. 521. cfi. Dist. LV. c. 2. et ibi coll. — Comp. I. c. 2. h. l. (1, 13). cxi. eadem 2) promovetur: B; add.: statimius: Ab. Cap. II. 1) Resolutorum et Comp. I. c. 3. h. l. (1, 13). 2) Psallentes: P; Palentes: H; Spalaten: La; Spalaten: Ab; Spalaten: V; Spoletan: G; Aofghkl; Spalat.: Ab; Spontalan.: Ac; — leg. videtur: Spalateni (Spalateni, archiep. Sclaroranus) — 1181—82. — Joffe no. 10677. 3) debent privari: A 4) h. Titm. III. 5) residunt: Bcd. Cap. III. 1) Cate Reg. Bul. III. 280; Alex. 3. (1, 9.); Comp. II. c. 2. h. l. (1, 11). 2) add.: P. C. Quod de his: BT; — cf. c. 26. de sent. excom. (5, 39.) Brugn. ep.: Lue; — videtur legatum: Brugnatesi (Brugnati) qui Sardiniae episcopus est. — 1191—8. — Joffe no. 10677. 3) aut: desst: T 4) Id; Lue; 5) sentimus: PqHhkt.



missis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari. [Super eo vero etc. cf. c. 15. de off. deleg. l. 29.]

CAP. II.<sup>1</sup>

Clericus peregrinus, qui iurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipitur, nec ad superiores promovetur.

Innocentius III. Constantinopolitano Patriarchae.<sup>2</sup>

Inter quatuor<sup>3</sup> (Et infra: [cf. c. 8. de maior. et obed. l. 33.]) Consuluit<sup>4</sup>\* nos iterum<sup>5</sup> tuae fraternitatis, utrum clericus ad te sine nostro ordinatorum literis venientes, et offerentes praestare corporaliter iuramentum, quod sint in quovis ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere. Nos igitur Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, nisi de ipsorum ordinatione canonica per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad maiores debes ordines promovere, praesertim antequam conversatio eorum fuerit approbata. [Elocecriquoque etc. Dat. Ferentin. IV. Non. Aug. Ao. IX. 1206.]

CAP. III.<sup>1</sup>

Peregrinus, de cuius ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sine.

Idem Patriarchae Hierosolymitano.<sup>2</sup>

Tuae fraternitatis discretio postulari per sedem apostolicam educeri, utrum clericus illius, qui ad partes Hierosolymitane sine commendatiis literis veniunt, permittere debeas celebrare divina, quae quae plerique illorum<sup>3</sup>, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniant, praesumunt, non expectant licentiam, celebrare<sup>4</sup>. Nos autem tuam in Domino sollicitudinem commendantes super primo articulo Respondemus<sup>5</sup>, quod, nisi legitime tibi constiterit, sive per literas sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsorum<sup>6</sup> permittere in<sup>7</sup> tuis plebibus celebrare; sed si forsitan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere. [Super secundo etc. cf. c. 3. de apostatis f. 9. Dat. Romae ap. S. Petrum II. Kal. Febr. Ao. IX. 1207.]

CAP. IV.<sup>1</sup>

Inferiores praelati sine diocesanorum consensu, in ecclesiis suis peregrinos non possunt instituire.

Honorius III. Regino<sup>2</sup> Episcopo.

Te nobis proponente didicimus, quod quidam praelati ecclesiarum<sup>3</sup> tuae iurisdictionis in ecclesiis sibi commissis sine conscientia tua et assensu clericos de alienis<sup>4</sup> episcopatibus instituire non venturum. Attendentes igitur, id eis nulla ratione licere, quum sit honestati contrarium et a<sup>5</sup> sanctione Patrum institutionibus alienum, ad exemplum felicis recordationis Alerandri Papae praevalescoris nostri inquisitioni tuae taliter respondemus<sup>6</sup>, quod, si qui clerici de alienis episcopatibus in ecclesiis tuae iurisdictionis sine conscientia et assensu tuo sint vel fuerint in posterum instituti, tibi licet<sup>7</sup> eos exinde<sup>8</sup> auctoritate<sup>9</sup> nostra appellatione postposita remove, nisi aliquos ex<sup>10</sup> us<sup>10</sup> ex dispensatione in eisdem ecclesiis duxeris dimittendos<sup>11</sup>.

TITULUS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

CAP. I.<sup>1</sup>

Ponit quae spectant ad officium archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis.<sup>2</sup>

Ut archidiaconus post episcopum sciat se vicarium esse

Tit. XXII. Cap. II. 1) Restitutio ex Reg. Brevis, IX. 140.; Comp. III. c. 1. h. l. (1, 16). 2) Posthinc no. 2800. 3) ad. animalia: (C) 4) Consul. ... frat: deest: Codd. coll. o. 5) insuper: C Reg. Cap. III. 1) Restitutio ex Reg. Brevis, IX. 254. Comp. III. c. 2. h. l. (1, 16). 2) Patr. Hier.: deest: C: ad. sup. sed. leg.: Reg. = Posthinc no. 2994. 3) eorum: C 4) expectata: (C): expectata vel expecta: (C) 5) add.: et infra: C 6) add.: fraternitati tuae: C 7) eos: HKb 8) in: deest: FGHILM Reg. Cap. IV. 1) Restitutio ex Comp. V. c. no. h. l. (1, 12). 2) Reginus: HK: Reg.: deest: l: = 1246-25. = Posthinc no. 7512 h. 3) eed.: deest: Eed 4) conse. et assensu (consensu: Ruchl): tua: E 5) a: deest: GHN 6) auctoritate tibi ap. indigetibus ut: E 7) licet: E 8) in: deest: Hb: deest: Eed 9) ex auct.: Eed Hb: deest: 10) hi: C 11) octiduos: Eed.

Tit. XXIII. Cap. I. 1) Lips. XXXIII. l. Comp. l. c. 2. h. l. (1, 15). 2) In Romanis Ordinibus, certe qui a Mabillonio Musoni literis lomo II. editi sunt, non exstat 3) ei: deest: FN 4) dei: deest: Aur 5) omnes: FIN 6) add.: vicariorum: deest: FGHILM Reg. 7) et em. a: deest: AP. Cap. II. 1) Lips. XXXIII. 12.; Comp. l. c. 3. h. l. (1, 16); in 46 cum

eius<sup>3</sup> in omnibus, et omnem curam in clero, tam in urbe positurum, quam eorum, qui per parochias habitare noscuntur, ad se pertinere; sive de eorum conversatione, sive de<sup>4</sup> honore<sup>5</sup> et restauratione ecclesiarum, sive doctrina ecclesiasticorum<sup>6</sup> vel ceterarum rerum studio, et delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in rationem animum, si episcopus non potest, parochiam universam circumeat, et cuncta, quae emendatione indigent, ad vicem sui episcopi corrigat et emendet<sup>7</sup>.

CAP. II.<sup>1</sup>

Non summat, sed ponit quaedam, quae spectant ad officium archidiaconi.

Ex concilio Toletano.<sup>2</sup>

Officium vero archidiaconi est, evangelium quando voluerit legere, vel alicui de diaconis praecipere, et Levitae episcopus missam canit, ad iussione illius induant se Levitae vestimentis sacris, qualiter cum pontifice ad missam procedant; *omnem quoniamcum seu causam vel instituta presbyterorum, vel diaconorum, vel subdiaconorum ipse debet deliberare, ordinare et facere. Ideo eorum strenuus, providus, cunctis, vicem sui episcopi agens, episcopi totius curam habet, et §. 1. Omne ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut<sup>3</sup> responsoria in matrice ecclesia dare debet, et auscultare, in tantum<sup>4</sup>, ut nullus evangelium, aut epistolam, aut responsoria<sup>5</sup>, vel quilibet in ecclesia lectionem legat vel cantet<sup>6</sup>, donec ante ipsam legat vel caudet, et auscultet ab ipso<sup>7</sup>, §. 2. Acolythus quoque ipse ordinet, quis eorum candela, quam thuribulum deferre<sup>8</sup> quisve minorum in ecclesia aliqua officia agere debeat<sup>9</sup>.*

CAP. III.<sup>1</sup>

Custodia vasorum ecclesiae spectat ad archidiaconum.

Gregorius III.<sup>2</sup> Archidiacono Salonitano.

Ea, quae nobis contra<sup>3</sup> vos tu et episcopus tuus directis scripta, doluimus apocentes<sup>4</sup> c<sup>5</sup>, quod inter eos nihil curitas recognoscit. Verumtamen te in officio ordinis tui administrare praecipimus, et, si illis potest superante gratia causa vestri scandalis depurare, multum creduimus vestrae animae acquisivisse. Nisi vero ita inter vos discordia partes suas armavit, et in tumore scandalis voluntas vestra debeat remanere, tu ad iustitiam indulgentem occurre, et episcopus tuus pro se dirigit quam elegerit personam instructam, ut omnia subtili ratione perscruta constitutur quae visa fuerint partibus debeamus. Scire vero te volumus, quod a te districte quaesiturum sumus, qui vel proprie ecclesiae, vel a<sup>6</sup>, quae de diversis ecclesiis civilibus<sup>7</sup> sunt collecta, non<sup>8</sup> sub omni sollicitudine et fide servantur. Quod si quid ex eis vel negligentia, vel cuiusquam fraude deperit<sup>9</sup>, tu in hoc reatu adstringeris<sup>10</sup>, qui per archidiaconatus ordinem custodia eiusdem ecclesiae arctus deputaris<sup>11</sup>.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Archidiaconus sine mandato episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorizabilem.

Alexander III. Eliensi Archidiacono.<sup>2</sup>

Quum satis sit absurdum<sup>3</sup> et a sanctorum Patrum institutionibus alienum, ut archidiaconus auctoritate propria debeat calliditate curam ecclesiarum<sup>4</sup> committere, neque minus ferivimus, quod tu sine mandato episcopi tui personis animarum curam committis. Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis non debes contra sanctorum Patrum constitutiones<sup>5</sup> venire<sup>6</sup>, et quod ad tuum non spectat officium vendicare<sup>7</sup>, illo mandatum, ut nemini de cetero sine licentia et mandato episcopi tui<sup>8</sup> curam praesumas committere animarum.

capite undecies hinc modo committent est: off. vero archid. est: off. ex Conc. Toletano No. Non exstat in Toletano, quae edita sunt. = Similia Isidori nominis inscripta leguntur in Dist. XXV. c. 1. 3) aut: P: autem et: H: deest: de 4) et in tant: P: H: K: V: et: et interim: H: et: et termin: P 5) responsorium: Codd. coll. o. AP 6) ex: vel cant.: don. ante ips. leg. libarii culpti omnia sunt: P 7) vobis: ab ipso a Regimundo addita esse videtur 8) ferre: P 9) debeat: Hb: Cap. III. 1) Restitutio ex Reg. Brevis, l. in Ed. Anst. l. 29. Comp. l. c. 1. h. l. (1, 15). 2) Hl.: deest: FGH: H: 18: IX. H. l.: H: Honorato diacono (archiepiscopo: Ant): episcopo: Ad: archidiacono: Anted: Salonitano: Reg. = ser. no. 590. = Joffe no. 722. 3) ex: deest: A 4) ex: deest: Reg. 5) vincibus: Hb 6) suis: omni: nunc: ib. 7) deperit: in hoc reat. const. stringeris: Hb 8) const. stringeris. Ab Leg. 9) implicaris: Reg. Cap. IV. 1) Restitutio ex App. XXIV. 2.; Lips. XII. 2.; Cassel. XXII. 2.; Bnab. XII. 2.; Comp. l. c. 1. h. l. (1, 15); c. 3. de inst. (1, 6.) 2) 119-81. = Joffe no. 8082. 3) animarum vel eed. l. 9. 4) institutiones: P: H: I: H: 5) venire: deest: FGHILM L: transgressi: Eda III. Offic. 6) tibi vend.: d. l. 7) tui: deest: d. l.

CAP. V.<sup>1</sup>

Archidiaconus de iure communi non potest excommunicare. Ant. de Bun.

Idem Vigoriensis<sup>2</sup> Episcopo.

Archidiaconis non videtur de ecclesiastica institutione licere, nisi auctoritas episcoporum et consensus accesserit, in aliquo<sup>3</sup> sententiam<sup>4</sup> promulgare.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Archidiaconus semel in anno, nisi necessitas exigit plus, visitat suam provinciam, id est parochiam. Hoc dicit.

Idem Episcopo Conventrensi et Abbati Cestrensi<sup>2</sup>.

Mandamus, quatenus<sup>3</sup> prohibeatis R. Cestrensi<sup>1</sup> archidiacono, ne clericis sine laicis, nisi pro suis excessibus puniendi sunt, poena pecuniaria multare, sive in excommunicatione ignis vel aquae a quolibet eorum vel muliere extorque<sup>4</sup> praestant, aut pro una et indubita exactione pecuniae suspensione, vel excois interdicere, usque ad ecclesiam<sup>5</sup> sui archidiaconatus visitandas nisi semel in anno accedat, nisi forte talis causa emerit, propter quam ipsum oportet praefatas<sup>6</sup> ecclesias saepius visitare. Et tunc cum ea moderantia<sup>7</sup> hominum et equitativam, quod qu<sup>8</sup> in eis morantur, exinde non debent merito queri<sup>9</sup>. Si autem contra inhibitionem<sup>11</sup> vestram venire praesumpserit, ecclesiasticam auctoritate<sup>12</sup> percellatis<sup>13</sup>, annu occasione et appellatione cessandis, et subditum ipsum usque ad dignum satisfactionem facturis iudicialiter observari, ita quod in eos et illos hoc non cogatur<sup>14</sup> vindicare<sup>15</sup>.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Dicit primo, quod sit officium archidiaconi, et in quo per illud relevetur episcopi. Et secundo dicit, decanos rurales per episcopum et archidiaconum eligendos et innovandos, si illorum vires communititer gerant.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Ad haec<sup>3</sup> non dicimus<sup>4</sup> (Et infra) §. 1. Sane consultit nos tuae fraternitatis devotio, quid ad officium archidiaconi debeat pertinere, et in quibus per ipsum cura episcopalis sollicitudinis debeat relevari. Et nos, prout possumus, respondemus, quod<sup>5</sup> archidiaconus secundum statuta B.<sup>6</sup> Isidorus imperat subdiaconibus<sup>7</sup> et Levitis; parochiarum sollicitudo et eorum ordinatio ad ipsum pertinet, et audire debet iurgia singularum. §. 2. Archiepiscyteri autem<sup>8</sup>, qui a pluribus<sup>9</sup> decani nuncupantur, eius iurisdictione se noverrit subiacere. §. 3. Secundum vero Romani ordinis constitutionem<sup>10</sup> maior post episcopum et ipsius episcopi virarius reperitur, omnem sollicitudinem et curam tam in clericis quam in ecclesiis eorum, prout melius secundum Deum poterit, impendendo, quom super his sit redditurus rationem in districti examinis iudicio. §. 4. Item<sup>11</sup> in epistola B. Clementis<sup>12</sup> Papae praedecessoris nostri oculis episcopi archidiaconus appellatur, ut loco episcopi per episcopatum prospiciens, quae corrigenda viderit corrigat et emendet, nisi adeo fuerit ardua negotia, quod absque maioris sui<sup>13</sup> praesentia nequeat terminari. §. 5. In quadam vero nostra constitutione<sup>14</sup> iam illa vice nos meminimus expressisse, quod institutio<sup>15</sup> corporalis tam super beneficiis quam etiam dignitatibus ad ipsum debeat<sup>16</sup> pertinere, examinatio etiam<sup>17</sup> clericorum, si fuerit ad sacros ordines promovendi; et hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum, ut qui beneficiis ecclesiasticis praedicti fuerint a suo prius examinator archidiacono, et per ipsum postmodum episcopo<sup>18</sup> praesentetur. §. 6. Subsequenter postea quaesivisti, utrum decani rurales, qui pro tempore statunt, ad mandatum tuum solum, vel archi-

diaconi, vel etiam utriusque institui debeant vel destitui, si fuerint amovendi. Ad hoc<sup>19</sup> breviter respondemus, quod, quom iuxta imperialis sanctionis<sup>20</sup> auctoritatem ab omnibus quod omnes tangit approbari<sup>21</sup> debeat<sup>22</sup>, et<sup>23</sup> quom<sup>24</sup> commune eorum decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.

Idem<sup>2</sup>.

Significasti (Et infra) Interdicas autem<sup>3</sup> archidiacono tuo, ne sine conscientia tua et auctoritate literas suas promovendis concedat, et eis etiam districte prohibeas, ne ad ordines<sup>4</sup> taliter audeant convolare. Qui si<sup>5</sup> contra prohibitionem tuam venire praesumpserint, excoisitionem<sup>6</sup> eius ordinum susceptorum totaliter interdicas. [Dat. Lut. XV. Kal. Oct. 1199.]

CAP. IX.<sup>1</sup>

Archidiaconus examinat et praesentat ordinandos, et ponit praelatos in sede.

Idem<sup>2</sup>.

Ut nostrum (Et infra) [rf. c. un. ut. rec. ben. III. 12.] Quia cum multorum excessus auctori debant severitate puniri, quom iuxta divinae legis oraculum sacerdos, si nactus est, peccare, facit delinquere populum, quod inhoneste super reclamatione procedunt praesumpti de communi fratrum nostrorum consilio interdicens, et in poenam praesumptionis huiusmodi, ut in eo puniatur, in quo peccaverat, a collatione dignitatis vel ecclesiasticis beneficiis, quod ad tuam donationem in tua primo vacabit ecclesia, censuram suspensionum. Ceterum quia divina docente scriptura dilectimus, quod melior est sapiens vir forti, et qui dominatur animo expugnatore urbium, quantumvisque voluerimus aut ceterum, si saltem possentus institui (contra quam non iudicamus nos posse, quom simul in sede iustitiae constituti), praefatum cancellarium praedicti subdiacono nostro conferri, suspensum tamen H. de Lamp. non invenimus in culpabilem, ut eum exigente iustitia ipse cancellarius privare possumus, quom, estis parentes eius simplicitate deliquerint, nihil tamen pro ea dantes aut etiam promittentes, ipse tamen investiturum cancellarium sicut verus convenimus, et cui ratione connotatus non poterat opponi de iure defectus, sine pactione quolibet et conventionis recepti. Nec [etiam] fuit sufficienter probatum, quod cancellarius ex officio suo exerceat<sup>3</sup> spiritualia memorata, quom ea potius de iure communi ad archidiaconum spectent officium, repraesentare<sup>4</sup> videlicet ordinandos episcopo<sup>5</sup>, et illos examinare, ponere abbates et abbatissas in sede. [Quae quom probatum sit etc. Dat. Petusii IX. Kal. Oct. 1198.]

CAP. X.<sup>1</sup>

Archidiaconi in monasteriis iurisdictionem non habent, nisi quantum tribuit eis generalis vel specialis consuetudo.

Honorius III. Abbati Arimaniensi<sup>2</sup> Trecensis dioecesis, et Archidiacono et Decano S. Stephani Trecensis.

Dilecto filio (Et infra) Ad petitionem archidiaconi Senonensis conquerentis, quod abbas et conventus monasterii sancti Petri V<sup>3</sup> Senonensis procuracionem annuam et quadam alia ratione sui archidiaconatus ad ipsum precantia exhiberi<sup>4</sup> sibi contra iustitiam denegabant, abbati sancti Crispini et collegis<sup>5</sup> eius dedimus in mandatis, ut audirent causam huiusmodi<sup>6</sup> et fine debito terminarent. Coram quibus petit praedictus<sup>7</sup> archidiaconus, ut, quom idem<sup>8</sup> monasterium infra<sup>9</sup> metas sui archidiaconatus sit

TIT. XXIII. Cap. V. 1) Resolutorum ex Comp. XXXVI. 4.; Comp. I. c. 5. h. t. 1. 15. 2) Vigoriensis; FPH. 1. add. F. 6; Cassina quae vertitur 4.; cf. App. XXXVI. 3.; Comp. I. c. 9. de ind. II. 1. — ser. 1163—73. — Joffr. no. 649. 3) alios; 4) add. excommunicationis; MN. Cap. VI. 1) Resolutorum ex App. II. 11.; Ispis. IV. 4.; Cons. XVI. 4.; Bamba. III. 4.; Comp. I. c. 4. de pona. 5. 22. 2) leg. Conventrensi (Gostredy) et Cestrensi (Ostredy); — 1150—81. — Joffr. no. 822. 3) ut ex nostra et vestra parte prohibetur archidiacono R. Cestrensi; (Castrens; P. clericus; Coll. coll. 2. 4) cf. ind. 2. 5) denarios extorq.; B. 6) eas; 7) Trecens; deest; 8) moderacione; P. 9) quae deest; 9) 10) conquire; 11) Ind. 11. prohibitionem nostram; Qf; inhib. talena; 12) 12) antiaudientes; Q 13) cum per; M. 14) dicitur; R. 15) iudicare; Aob. Cap. VII. 1) Resolutorum ex Comp. IV. c. 1. h. t. 11. 11. 2) 1198—1215. Polth. 4. no. 563. 3) hoc; FPH. B. 7. 4) dicitur; F. Denis; Lu; Dicitur; Ed. Hoff. 5) quae deest; FPH. W. 6) cf. Ind. XXV. c. 1. 7) sacre; deobis; B. 8) aut; deest; FPH. M. Doleg; vero; Df. 9) plebibus; Led. 10) constituta; Dng; instituta; Df; — cf. supra h. t. c. 1. 11) Praeterea; P. 12) cf. Ind. XXIII. c. 6. 13) sibi; deest; D. 14) cf.

infra h. t. c. 9. 15) add.; quosdam; D. 16) debeant; Dng. 17) enim; F. autem; Le. 18) add.; sine; Df. 19) quod; H. haec; Df. 20) auctoritatis sanctionem; Aob; — cf. e. ult. Ind. de aut. prae. 5. 56. 21) comprobati; Dole 22) delect; D 23) et; deest; Ed. Hoff. 24) quom; deest; FPH. M. X. Cap. VIII. 1) Resolutorum, quibus opus est omnibus sine deo in clericis, sine oraculo iuxta Bonifacium; ex Reg. Bul. II. 182.; Comp. IV. c. 2. h. t. (1. 11. 2) Tarvisino Ep.; Reg. — Polthost no. 835. 3) etiam; D; omis; a Bohl. 4) ordinationem; Doleg; ordinum; D. 5) Quod sit; D; Reg. 6) excoisitione; B. 7) taliter; Led. Reg. Cap. IX. 1) Resolutorum ex Reg. Bul. 2. 208.; Comp. IV. c. 3. h. t. (1. 11. 2) Mediolanensi Archiep.; Reg. — Polthost no. 377. 3) faciat; D; Reg. 4) praesentare; Led. 5) episcopo; D. Cap. X. 1) Resolutorum ex Comp. V. c. 1. h. t. (1. 13. 2) Aramensis; FPH; Aram.; 67; Aramensis; ABE; Aramensis; B.; Reg.; Aramensis; B. (FPH); — 1216—27. — Polthost no. 723. 3) exhibere; M. X. 4) collatione; Ed. 5) eius; B. 6) dicitur; Coll. coll. 6. E 7) id.; est; H. 8) illud; 9) intra; Ed. Coll. Bohu.



situm, *praefati* abbas et monachi sibi<sup>9</sup> obedirent in his<sup>10</sup>, quae pertinent ad iurisdictionem, correctionem, *reconciliationem* et visitationem, ad ius, ut dicebat, archidiaconale spectantes, videlicet, ut coram se<sup>11</sup> conquerentibus responderent, *ac starent iuri, et iustus eius sententias observarent*; citati etiam<sup>12</sup> venirent ad eius praesentiam, et eius mandata honesta et sancta<sup>13</sup> secundum Deum, de correctione excessum, et aliis, quae archidiaconi solent et possunt rationabiliter iniungere, audire et salva sua regula et abbatis sui debita obedientia servaturi. Petit insuper, ne de cetero faceret aliquos de Senonensi baillivia eo praetermissis coram officiali Senonensis archiepiscopi conveniri, assensum, illos prius debere conveniri sub ipso, quam coram officiali praedicto, specialibus ipsius archiepiscopi et hominum, ac familiae suae causis duntaxat exceptis. *¶ Lite igitur<sup>14</sup> super praemissis coram praefatis iudicibus legitime contestata, et auditis ab eisdem hinc inde propositis<sup>15</sup>, iudicium iudicis de utriusque partis assensu causam ipsam<sup>16</sup> ad examen apostolicum remisit. Ipsis ergo abbate et archidiacono in nostra praesentia constitutis, nos attendentes, eorum consuetudines esse super archidiaconorum<sup>17</sup> iurisdictione, diversas, quum in hoc causa servitium consuevit, quum in abbatis Senonensis ordinis praefati monasterii utrum archidiaconus Senonensis, fructum habere nequiquam in huiusmodi questione processum. Volentes autem, ut eadem quaestio finis debitis imponatur, causam ipsam eobis de ipsius abbatis et procuratoris alterius partis assensu duntaxat committendam. Ideoque discretioni vestrae mandamus, quantum per maiores<sup>18</sup> ecclesiae Senonensis canonicos, qui habere debent de huiusmodi consuetudine notitiam pleniorum, super his sollicite veritatem inquiratis, et, nisi vobis infra tres menses post primam citationis edictum constituerit per eosdem, praefatum archidiaconum vel praedecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in huiusmodi abbatis hactenus habuisse, praefatum monasterium ab eius impetitione<sup>19</sup> penitus absolvatis, perpetuum super hoc ipsi archidiacono silentium imponentes. Si vero<sup>20</sup> eobis constituerit per canonicos eosdem, ipsam archidiaconum vel eius praedecessores de<sup>21</sup> sic obtenta consuetudine hactenus habuisse iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in aliis huiusmodi abbatis, eandem iurisdictionem<sup>22</sup> duntaxat adiudicantes eidem, in monasterio supra dicto<sup>23</sup> quam ipsam vel praedecessores suos in monasterio ipso vel in eisdem abbatis habuisse constitit, super aliis perpetuum et silentium imponatis, in praedictis omnibus sublato appellationis obstaculo processuri.*

## TITULUS XXIV.

## DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAP. I.<sup>1</sup>

Archipresbyter civitatis subest archidiacono, et principaliter praesens presbyteris et presbyterialibus officiali.

Ex concilio Toletano<sup>2</sup>.

Ut archipresbyter<sup>3</sup> sciat se subesse<sup>4</sup> archidiacono, et eius praecipis<sup>5</sup> sicut sui episcopi obedere<sup>6</sup> et, quod specialiter ad eius<sup>7</sup> pertinet ministerium, super omnes presbyteros in ordine presbyterali<sup>8</sup> positos curam agere animarum<sup>9</sup>, et assidue in ecclesia stare, et in<sup>10</sup> episcopi sui absentia ad vicem eius missarum solennia celebrare, et collectam<sup>11</sup> dicat, aut cui ipse iniunxerit<sup>12</sup>.

CAP. II.<sup>1</sup>

Ad idem.

Leo Papa<sup>2</sup>.

Ministerium archipresbyteri in eo constituitur, ut diligenti cura provideat ministerium<sup>3</sup> sacerdotum cardinalium, qui solenne<sup>4</sup> debent agere officium in communicatione corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi *ita, ut crissimum eis subinet succurrere faciat, quatenus a sacrosancto die dominico incipiendo<sup>5</sup>, per omnes horas canonicas inclinabiliter perseverent, ut opus Dei digne et sancte<sup>6</sup> perficiatur ab eo, cui committitur, *¶ rarius solentium illius sapientissimi, ubi dicitur: „Maledictus homo, qui negligenter facit opera Dei.“* §. 1. Provideat etiam archipresbyter vitam sacerdotum cardinalium<sup>7</sup>, praecipis sui obtemperando episcopi, ne aliquando cedant, aut scurrilitate torpeant, *¶ sed remouiscantur, quod libia<sup>8</sup> sacerdotum custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore eius, qui angelus Domini exercitum est.* §. 2. Si episcopus defuerit, exceptis his, quae prohibita sunt, archipresbyter provideat cuncta, quae in sacerdotum<sup>9</sup> ministerio perfici debeant, *¶ (nil est) fontes benedicere, infirmum oleo perungere, poenitentem infirmum<sup>11</sup>, consulto episcopo, reconciliare, poenitentium cunctis<sup>12</sup> aliis sacerdotibus, quae ad purgationem animarum pertinent<sup>13</sup>, iniungere.* §. 3. In praecipis festivitatis aut ipse celebrationem missae sollemniter impleat<sup>14</sup>, aut ad oris sui iussionem, cui committitur, peragat<sup>15</sup> veneranter.*

CAP. III.<sup>1</sup>

Declarat, quod sit officium archipresbyteri civitatis. Ant. de But.

## Idem.

Officium archipresbyteri de urbe constat, quando ibi praesul defuerit, vice eius officium inchoare, benedictiones presbyterales in ecclesia dare, missam, quando voluerit, cantare, vel cui de sacerdotibus iusserit. Quando vero episcopus missam canit<sup>2</sup>, debet praecipere sacerdotibus, ut induant se vestibus<sup>3</sup> sacris, et<sup>4</sup> qualiter<sup>5</sup> ad missam procedant. Debet enim praecipere custodi re ecclesiae, ut in sacratio eucharistia Christi propter infirmos non desit. Debet infirmis providere, et providendo praecipere sacerdotibus, ne forte sine confessione, vel confirmatione<sup>6</sup> corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi<sup>7</sup> moriantur; confessiones *vera<sup>8</sup>* peccatorum eorum, qui a foris veniunt, recipere cum omnibus sacerdotibus, et exinde per provisionem<sup>9</sup> pontificis magnam debet illis adhibere<sup>10</sup> curam. Ad Christianos quoque faciendos, et baptizandos infantes, et ad succurrendum, omnia a sacerdotibus per iussionem illius fiant.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Archipresbyter ruralis presbyterorum et laicorum plebanus sine curam gerit: contra secretum tamen episcopi nihil ordinare potest.

Idem ex synodo Ravennae habitae<sup>2</sup>.

Ut<sup>3</sup> singulae plebes archipresbyterum habeant: propter assiduum erga populum Dei curam, *singulis plebibus archipresbyterus praesse volumus, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam eorum presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam iugis circumspectione custodiant, et quia unusquisque industria divinum opus exerceat, episcopo suo renunciet<sup>4</sup>.* §. 1. Nec contentus<sup>5</sup> episcopus, non egeret plebem archipresbytero, quasi ipse cum gubernare valeat, quia, etsi valde idoneus sit, decet tamen, ut sua onera partiat, et sicut ipse matri ecclesiae<sup>6</sup> praestet, ita archipresbyteri praesint plebibus, ut in

Tit. XXIII. Cap. X. 9) ei: E 10) rec.: dest: Ehb 11) ipso: E 12) et. ut: Ehb. et: dest: Ed 13) facta: Ed 11) ergo: male Richt. 15) praepos.: non: Richt. 16) ipsi: dest: Ehb 17) archidiaconi: Ed Richt. 18) maioris: Pöhlmann. 19) petitione: E 20) add.: de praemissis: Pöhlmann 21) de pacifica: Ed 22) ea duntaxat: ut, quae: E 23) praedictio: Cont. Bohm.

Tit. XXIV. Cap. I. 1) Ipsi. XXXII. 6.; Comp. I. c. 1. h. l. (1. 16.) 2) Ius ex ep., quam dicitur Isidorus ad Landfridum, de qua tunc addat, ad Dist. XXV. c. 1. 3) archipresbyteri soriani: P 4) subdere et subesse: Ib 5) add.: omnibus: AP; add.: omnib. vel praepositionibus: Auhk 6) add.: debet: A; debent: P 7) eorum: P 8) presb.: dest: Codd. coll. a. AP orig. 9) animi: dest: Pöhlmann Coll. coll. orig. 10) quando episc. sui absentia esse (absentiam absesse ipse: 15) contulerit (contingit: P) ipso ad vicem (vice: org.: ad vicem: P) eius: AP orig. 11) collectas: org. 12) iniunxit: P.

Cap. II. 1) Restitutum ex Lips. XXXIII. 7.; Comp. I. c. 2. h. l. (1. 16.) 2) Leo III. P 3) mysteriorum. Auhk 4) solemnissimum: Auhk; per solemnissimum: AP; 5) incipientes: P 6) et saucte: dest: P 7) Lev. XLVIII. 10.

8) card.: dest: P 9) Malach. II. 7. 3 10) sacerdotibus . . . debent: Ab; a sacerdotibus in min. porf. debent: P 11) infirmis: AP 12) iunctis sacerdotibus: P 13) pertinet: A; Videtur locus de emendari posse: reconciliari poenitentes, iunctis sacerdotibus quae ad purg. an. pertinent iniungere 14) adimpleat: AP 15) peragat: Id.

Cap. III. 1) Lips. XXXIII. 8.; Comp. I. c. 3. h. l. (1. 16.) 2) cantat: Ad 3) vestimentis: Ab Cont. Bohm. 4) et: dest: Auhk 5) aequaliter: Auhk 6) communicatione: Lev; communionem: P 7) nostri: U; Christi: dest: Codd. coll. a. 8) vero: dest: Pöhlmann 9) propter provis.: Lev; propter iussionem: Ib; per iussionem: AP 10) exhibere: P.

Cap. IV. 1) Restitutum ex Lips. XXXIII. 9.; Comp. I. c. 4. h. l. (1. 16.) 2) Item ex conc. hab. Ravennae tempore Ioannis P. XII. et Lamberti imperatoris: P; Item ex synodo Rav. habitata Ioanne P. XII. et Lamberto imp.: A; — Est tunc de constituto ex constituto: a Lamberto imp. post conc. Ravenn. (an. 888. tempore Ioannis P. IX.) promulgatis 3) Et: P; et: P 4) . . . hab.: videlicet sinuata luce: A 5) renunciet: AP 6) obtendat: Pöhlmann 6) ecel.: dest: Pöhlmann.

nullo titubet ecclesiastica sollicitudo. Cuncta tamen referantur ad episcopum, nec aliquod contra eius decretum ordinare praesumant.

TITULUS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERIL.

CAP. IX.<sup>1</sup>

De illis, quae spectant ad officium primicerii. Anton. de Butr.

Idem ex libro Romani ordinis.<sup>2</sup>

Ut primicerius sciat, se esse sub archidiacono, sicut et archiepiscopus, et ad eius curam specialiter pertinere, ut praesit in docendo diaconis, vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positus, ut ipse disciplinae et custodiae insistat, sicut per animabus eorum coram Deo rationem est redditurus, et ut ipse diaconibus donet lectiones, quae ad nocturna officia clericorum pertinent, et de singulis studium habeat, ut in quacunque re capacem sensum haberit, absque ulla valet<sup>3</sup> negligentia [ab eo] aut a quo ipse iusserit, instruantur.<sup>4</sup>

TITULUS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTAE.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Ex concilio Tolosano.<sup>2</sup>

Ut sciat se sacrista subiectum<sup>3</sup> archidiacono, et ad eius curam pertinere custodiam sacrarum vasorum, vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius thesauri ecclesiastici, nec non quae ad luminaria pertinent, sive in<sup>4</sup> cera, sive<sup>5</sup> in oleo, [sic, ad distributionem sacri chrismatum].

TITULUS XXVII.

DE OFFICIO CUSTODIS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Posuit, quae spectant ad officium custodis. H. d.

Ex libro Romani ordinis.<sup>2</sup>

Custos ecclesiae, cui ea, quae ecclesiae competunt, custodienda committuntur, oportet, ut sui archidiaconi in iunctis obediat, in canonicis<sup>1</sup> horis signa tintinabulum pulsanda, ipso archidiacono iubente, ab eo pulsentur, pallia<sup>2</sup> vel linteamina altaris, seu cuncta utensilia ecclesiae indesinenter custodiat, lampades et<sup>3</sup> lanternas in accendendo, seu in extinguendo pervigil existat, ne<sup>4</sup> aut supra modum lucendo oleum deperat, aut<sup>5</sup> minus lucendo obscuris sit ecclesia; sed omnia cum discretione agantur, quae noscitur omnium virtutum esse mater. §. 1. Si vero is, cui<sup>6</sup> archidiaconus custodienda tradidit, minus idoneus ad hoc peragendum existit, ab archidiacono coercetur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, archidiaconus episcopo denunciando<sup>7</sup> provideat, ut indecente<sup>8</sup> electo aptus domui Dei constitutur minister, ut omnia in laudem<sup>9</sup> et honorem Dei<sup>10</sup> fiat, quodlibet placuit Deo in ecclesia ab observantibus sibi.

Tit. XXV. Cap. IX. 2 referantur. FVL.P.

Tit. XXV. Cap. un. 1. Laps. XXXIII. Id. Comp. L. c. 1. h. l. (1, 17). 2. Ex Cone. Rom. ordinis: 1. Non cessat in obitu. 2. Et: Ab 1. archidiacono 3. Et: deest. 4. 5. 6. sub archidiacono. P. 7. quae: deest. FVLKLMNOP. 8. eler. part. deest. FVLKLMNOP. 9. ut. habeant. P. 10. habeant. AdP: habet. Ar: habeant. Ar: 11. vacent. AP. 12. in-tremidi. AdP: instr. sunt. Idet. Tit. XXVI. Cap. un. 1. Laps. XXXIII. H. Comp. L. c. un. h. l. (1, 18). 2. Non cessat in obitu. 3. add: esse. P. 4. ecclesiae. Ad. 5. in: deest. Hlu. 6. sive in obitu. deest. Id.

Tit. XXVII. Cap. I. 1. Resoluitur et Laps. XXXIII. 12. Comp. L. c. 1. 1. 2. concilio: A. = non legitur in obitu. 3. competenter: An: imponent. P. 4. canonicis: Ad. 5. ab eo: deest. An: non add: vero: Al canonicis: AP. 8. voti. P. 9. ut ne cont. deest. FVLKLMNOP. AP. 10. aut. 11. 12. 11. annuendo: QVLMV. pronunt. H: emittendo: P. 12. in: deest. An: in decreto: A: incepto: id: P. 13. laude: Hlu 14. Domini: FVLKLMNOP. 15. add: collaudari: An. 16. Comp. H. l. Laps. XXXIII. 15. Comp. L. c. 2. h. l. (1, 19). 2. An cessat in obitu. 3. deest. ordinis: AP. 4. ut: de. 5. add: vel deest. ordinis: P. 6. ut: An: 7. vacet: deest. AP. 8. vident: P. 9. et custos: Hlu 10. 11. 12. 11. 11. ob. l. malis. LON.

CAP. II.<sup>1</sup>

Ad idem.

Ex concilio Tolosano.<sup>2</sup>

Custos vero sollicitus debet esse de omni ornamento ecclesiae, et luminariis sive incenso, nec non panem et vinum omni tempore praeparatum ad missam habere debet, et<sup>3</sup> per singulas horas canonicas signum ex consensu archidiaconi sonare, et<sup>4</sup> omnes oblationes<sup>5</sup> seu<sup>6</sup> elemosinas, seu decimas, cum eiusdem tamen<sup>7</sup> consensu absente episcopo, inter fratres dividat. §. 1. In his tribus ecclesiae columnis, ut sancta sanxit synodus, consistere debet alma mater ecclesia, ut ad hoc opus tales ordinentur, quales plus meliores et sanctiores esse viderint<sup>8</sup>, ut nulla negligentia in sancta Dei ecclesia esse videatur. Illi tres, archidiaconus, archiepiscopus, custos, simul iuncti uno animo provide<sup>10</sup> peragant et perfecte, et non sit invidia neque zelus<sup>11</sup> inter illos.

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARIL.

CAP. I.<sup>1</sup>

Vicarius, si beneficium curatum postea sit adeptus, vicaria praebruit.

Vicarius III. Episcopo Norvicensi<sup>2</sup> et G.<sup>3</sup> Archidiacono.

Ad audientiam nostram pervenit, quod G.<sup>4</sup> presbyter monachus de Ramesia<sup>5</sup> et Thomam clericum suum petendo vicariam [suam]<sup>6</sup> ecclesiae de Burnel<sup>7</sup>, a qua viginti annis<sup>8</sup> retrocessit, in diversis postea ecclesiis personatum adeptus, multipliciter vesare ac fatigare praesumit. Quia igitur non est canonicum, ut qui curam animarum in diversis habet ecclesiis vicarius in alienis existat<sup>9</sup>, discretioni vestrae per apostolicam scripta praecipiendo mandamus, quatenus, rei veritate plenius inquisita, si ita est<sup>10</sup>, praedictum presbyterum a petitione supradictae<sup>11</sup> vicariae desistere appellatorem et occasione remotis discretis compellatis<sup>12</sup>, non obstantibus literis si quas tacita veritate per mutum a nobis impetravit. Estque praeibitum debeat, quae de avaritie calice procedunt, et canonum contraria sunt rationi<sup>13</sup> vel sanctioni.

CAP. II.<sup>1</sup>

Plures vicarias quis habere non potest.

Idem Eliensi Episcopo.<sup>2</sup>

Provideas [autem] attentius, ne in episcopatu tuo patiaris alicquem<sup>3</sup> plures vicarias habere, quia, quom vicarii teneantur personis et ecclesiis<sup>4</sup> deserve, alienum est ab ordine iuris<sup>5</sup>, ut vicarium quis habeat praeter unam.

CAP. III.<sup>1</sup>

Perpetuus vicarius per episcopum institutus per rectorem renovari, vel portione sua fraudari non potest.

Idem Vintoniensi Episcopo.<sup>2</sup>

Ad haec<sup>3</sup> si persona alicuius ecclesiae vicario, quem in eadem ecclesia instituit<sup>4</sup>, de assensu et autoritate diocesanis episcopi certam<sup>5</sup> assignaverit<sup>6</sup> portionem, is, qui persona illa defuncta in personatum illius substituit<sup>7</sup> ecclesiae, non potest eundem<sup>8</sup> vicarium ab ecclesia<sup>9</sup> removere, vel<sup>10</sup> assignatum sibi minuire portionem, nisi ali-

Tit. XXVIII. Cap. I. 1. Resoluitur et App. XXX. 5. Cons. XXXI. 5. 2. deob. XXI. 5. 3. Comp. L. c. 2. h. l. (1, 20). 3. Novit: Hlu. Novit: Ib. Novit: Ob. 3. Conat: FVL. Wallerano: k. Wallator: l. conat: MA. Galtoro: M. Wal: Ac. Althe: . . . W. archiep: R. Wallie: Q: = 1159—81. 4. Suff. no. novis. 5. W. FVLX: V. Hlu: Fgl: Aret: Hlu: Ad: H: O. Hlu: M: Hlu: Mhu: Mh. 6. Ramesia: M: Hunosia: M: Ramesia: Ar: Transmesia: M: Ramesia: Q: de Romenis: R. 6. suam: deest. Q. 7. Inr: FVLKLMNOP. 8. Ramesia: M: Ramesia: Aret: Ramesia: Ad: Ramesia: M: Ramesia: Q: 8. XXX: O. 9. fiat: Coll. ritt. 10. 3. Ita esse novit: innotuit: Q: Vll. ritt. 11. praedictus: O. 12. prohibeatis et compellat: Q. 13. ritt. vel: deest: QVLP.

Cap. II. 1. Resoluitur et App. XXXII. 6. Comp. L. c. 3. h. l. (1, 20). 2. Add: P. C. Cum vicarius: An: Cum vicariis: M: Conventus: Al: vicarius: Ad: ritt. et App. XXXII. 5. = 1159—81. = Suff. no. 8969. 3. quilibet: O. 4. eert. et personis propriis: O. 5. vicariis: Al.

Cap. III. 1. Resoluitur et App. XXXIX. 2. deob. XXII. 1. Comp. L. c. 4. h. l. (1, 20). 2. add: P. C. Quamvis simus: M: = cf. r. 6. de off. et pot. ord. coll. (1, 20). = 1159—81. = Suff. no. 9225. 3. hoc: FVLKQ: Ad h. deest: O. 4. constituit: O. 5. eert. deest: O. 6. assignavit: M: 7. successit: Q. 8. add: deest: O. 9. eadem ecel: Q. 10. aut: Q.

quid committat<sup>11</sup>, propter quod iudicem in vicaria sit<sup>12</sup> vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem Norwicensi Episcopo<sup>2</sup>

Clericos [autem vel]<sup>3</sup> in presbyteratu, vel in aliis inferioribus<sup>4</sup> ordinibus constitutos, in vicariis ecclesiarum<sup>5</sup>, quas adepti sunt, alios<sup>6</sup> sibi<sup>7</sup> substituere non permittas, quam id satis sit absoum et absurdum, et *omni<sup>8</sup> rationi contrarium.*

CAP. V.<sup>1</sup>

Vicarius Papae in urbe iurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. Abbati S. Eugenii et Plebano S. Petri<sup>2</sup>.

Sua<sup>3</sup> nobis venerabilis frater noster [Walteranus episcopus fecit insinuatione monstrari, quod, quam clerici plebis de Petolet irascerent sibi praepositum ad laicorum eligere voluntatem, et electione taliter celebrata sibi praesentassent electum, ipse non solum electionem ipsius renuit confirmare, verum *cliam tunc consulens et alios laicos, qui ad hoc impulerant clericos supradictos, quam ipsos clericos, pro his et aliis, in quibus eidem inobedientes extiterant, excommunicationis vinculo innudavit, et ad venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Pisannum, et Lucanum episcopum destinari obtinuit scripta nostra, ut sententiam, sicut fuerat rationabiliter promulgata, faceret appellatione remota usque ad satisfactionem congruam frater<sup>4</sup> observari. Pars autem adversa venerabilis fratris nostri P. Portuensis episcopi vicarii nostri, ad eundem Lucanum episcopum et dilectum filium P. tit. basilicæ XII. Apostolorum presbyterum cardinalem literas impetravit, qui occasione illarum dictos laicos et clericos absolverant, contra memoratum Walteranum episcopum sententiam promulgantes, a qua *idem episcopus, licet ipsam multum ratione crediderit esse nullam, ex abundantia tamen nostram audientiam appellare.] Nos igitur vicarii literas aestimantes<sup>5</sup> per surreptionem obtentas, quoniam iurisdictioni vicarii, quem Romanus Pontifex in Urbe reliquit<sup>6</sup>, non extenditur extra illam<sup>7</sup>, nisi ei specialiter sit concessum, praesertim quem ipse moratur in sua provincia specialiter, videlicet inter Capuanam provinciam et Pisannam; discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, quicquid occasione literarum actum est, in irritum revocetis<sup>8</sup>, praefatum excommunicationis sententiam sicut rationabiliter lata est, faciatis remota appellations obstatulo, frater<sup>9</sup> observari.**

CAP. VI.<sup>1</sup>

Compellitur vicarii ordinarii ecclesias deservire per subtractionem preventum et vicariorum.

Honorius III. Vigorense<sup>2</sup> Episcopo.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, *quod quidam in ecclesiis, quibus<sup>3</sup> perpetuus obtinuit vicarius, debitam residentiam facere, ac in presbyteris promovere contemnerent. Nolentes igitur abusum huiusmodi, sicuti nec debemus, acquiruntur sustinere, fraternitati tuae mandamus, quatenus perpetuos vicarios, ut<sup>4</sup> in ecclesiis, in quibus vicarias obtinent, resideant, ut lenentur, et se in presbyteros, ut eorum<sup>5</sup> cura exigit, faciant<sup>6</sup> promoveri, per subtractionem preventum vel<sup>7</sup> ipsarum vicariorum appellatione remota compellas.*

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO ET POTESATE IUDICIS DELEGATI.

CAP. I.<sup>1</sup>

Delegatus Papae potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam iurisdictionem impediunt.

Alexander III. Londonensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quia quaesitum est *a nobis ex parte tua*, quid faciendum sit de potestatibus, quae<sup>3</sup>, quum praecipuum alicui iustitiam exhiberi de his<sup>4</sup>, quos diligunt, aut *vereri colunt*, minus aut<sup>5</sup> terribioribus suis conquerescentes silere compellunt, et sic<sup>6</sup> mandatum nostrum eludunt<sup>7</sup>, sic<sup>8</sup> tibi respondemus, quod, sicut<sup>9</sup> agentes et consentientes pari poena scripturae testimonio puniuntur, sic<sup>10</sup> tam eos, qui trahuntur in causam<sup>11</sup>, quam principales coram factoribus, si eos<sup>12</sup> manifeste cognoveris iustitiam impedire, districtione<sup>13</sup> ecclesiastica poteris coercere.

CAP. II.<sup>1</sup>

Quum diversae literae sub eadem data et forma contraria impetrantur, et praesentantur a diversis ad eosdem iudices, supersedetur utrisque, donec consulatur Papa.

Idem Bononiensi<sup>2</sup> Episcopo.

Sane si a nobis super<sup>3</sup> aliqua causa literae prius impetrantur<sup>4</sup>, et aliae postea, non facta mentione priorum literarum, literae opponuntur<sup>5</sup>, si iudicibus innotuerit<sup>6</sup>, donec Romanus<sup>7</sup> Pontifex consulat, et suam exinde cognoscant plenius voluntatem<sup>8</sup>, executioni<sup>9</sup> literarum penitus supersedeat utrumque, ne pro varietate literarum causarum fines valeant impedi. *Item quicquid [cf. c. o. de sent. et re iud. II. 27.]*

CAP. III.<sup>1</sup>

Delegatus Papae impeditur subdelegare potest causam, quae siue ipso commode terminari potest.

Idem Episcopo Londonensi<sup>2</sup>.

Si pro debilitate tua<sup>3</sup> vel pro<sup>4</sup> qualibet alia gravi causa<sup>5</sup> vel necessitate tractandis causis, quae tibi a sede apostolica committuntur, interesse<sup>6</sup> non poteris, liberum tibi sit personis<sup>7</sup> discretis et idoneis vices tuae committere, ita tamen<sup>8</sup>, quod, si res tanti est, te consulere debeant<sup>9</sup>, nisi forte quae ita graves sint, quod sine praesentia tua non possint<sup>10</sup> commode<sup>11</sup> terminari.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Si causa committitur infra certum diem decidenda, nisi partes prorogent, per lapsam diem expirat iurisdiclio. — §. Ibi certa poena per ius statuta non est, delegatus imponit arbitratim. Hoc dicit.

Idem V. Carnotensi Electo<sup>2</sup>.

De causis, quae infra<sup>3</sup> certum terminum decidenda committuntur, hoc<sup>4</sup> tuam volumus cognitionem tenere, quod, nisi dies *sub apostolica<sup>5</sup>* praefixus de communi consensu partium<sup>6</sup> prorogatur, eo transacto, mandatum expirat. §. I. Hlis<sup>7</sup> etiam<sup>8</sup>, qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tui super his parere iudicio neglexerint<sup>9</sup>, si tale fuerit negotium, quod certae exinde poena in<sup>11</sup> canonibus exprimitur, eandem<sup>12</sup> infundas; alioquin ipsos pro delicti qualitate et causae secundum tuum arbitrium punire procures<sup>13</sup>.

TIT. XXVIII. Cap. III. 1) committitur: 0 2) elect: 0. Cap. IV. 1) App. XXXIII. 3. 2) Bamb. XXIII. 2; Comp. I. c. 2. h. l. (1. 20.) 2) add. P. C. Significavit: Ag; — Legendum voluit: Significavit: cf. c. 7. de off. iud. del. (1. 29.); — 1159—81. — Joff. no. 9083. 3) aut. vel: des: 0 4) minoribus: 0 5) eeccl.: des: 0 6) al.: des: Act 7) sibi: des: 4) 8) ann.: des: Ag. Cap. V. 1) Resoluitum ex Reg. Greg. IX. 145. — Comp. III. c. no. h. l. (1. 17.). 2) Abbati S. Eugenii et Plebano S. Petri in Pisside (Pisside): 0 et Bouilface (B.): 5 canonico plebis de Marculfo (Martutberissen): 0; Martutferissen: 0; de Martul: 0; Senonis et (Sen. et): des: 0; part: 0; Florentinae discessionis: 0 Reg. — Paltiss no. 2869. 3) Tuae: HILMANh; Tuae non. frat.: c. 4) ergo: FHLN 5) existimantes: GHO 6) relinquit: Ceph. leg. 7) urbes: 0 8) revocantes: the. Cap. VI. 1) Resoluitum ex Comp. V. c. no. h. l. (1. 14.). 2) Vigorense: FHLK; — iudex: a Regulo ex Reg. VI. 296. no. 1221. — Paltiss no. 7225. — 3) in quibus: Richt. 4) et: Ed 5) earum: FHLHN 6) facias: Eb 7) vel: des: ME. TIT. XXIX. Cap. I. 1) Resoluitum ex App. VII. 2; Lips. XXXV. 2; Cass. XIII. 2; Bamb. XXXIII. 2; Comp. I. c. 2. h. l. (1. 21.). 2) Invenit. om. AB; Bationibus: 0; Barton. ep.: 0; B. (i. c. Bartholomaeo) Exoniensi: 0; quod placet: — Procedit in Voluit. coll. capud ad London. cp. directum, quod Ruppanduo nomen dicit ad erpandum: — 1159—81. — Joff. no. 8845. 3) quas: B 4) de his: des: Ate 5) et: 0 6) sic: des: 0 7) eludunt: OR 8) iud:

Coll. coll. des: R; — cf. Rom. I. 32. 10) si tamen: R 11) causa: AF 12) si eos: des: R 13) censura: coll. coll. Cap. II. 1) Resoluitum ex App. VII. 3; XII. 7; Lips. XXXV. 3; Cass. XII. 3; Bamb. XXXIII. 3; Comp. I. c. 2. h. l. (1. 21.). 2) Ehoracensis ep.: Ag; Eborac. archiep.: coll. coll. add.: P. C. Inter veteres: A; — c. 7. c. 4. de reser. (1. 32.) — 1159—81. — Joff. no. 8013. 3) super: c. caus. des: 0 VII. 4) impetrant: FHLKBBN; AechlOR 5) impetrantur: 0 VIII; obtinentur: 0 XII. 6) re: interponitur: Ab 6) innotuit: FHLVII; immemoriter: Aachl 7) Rom. Pontifex: R 8) veritate: R 9) executione: OR 10) debent supersedere: tut: des: coll. coll. Cap. III. 1) Resoluitum ex App. VII. 1; Lips. XXXV. 1; Cass. XII. 4; Bamb. XXXIII. 4; Comp. I. c. 1. h. l. (1. 21.). 2) Linto: R; — 1159—81. — Joff. no. 90515. 3) Tu: des: Abc 4) pro: des: KHE A; — c. 7. c. 4. de des: FHLK Coll. coll. coll.: aliqua gravi nec: coll. coll. 6) adesse: 0 7) add.: alius: 0 8) tam: des: FHLK Coll. coll. ita quidem, sic: R 9) debeat: 0 10) possunt: P 11) omnino: 0. Cap. IV. 1) Resoluitum ex App. VII. 3; Lips. XXXV. 5; Cass. XII. 5; Bamb. XXXIII. 5; Comp. I. c. 5. h. l. (1. 21.). 2) Willelmo: FHLK Add. ceteri: W; HP; W. Cant. c. 1; R. ser. no. 1165. — Joff. no. 7508. 3) in: AF; intra: 0; Comp. Bohem. 1) hanc: R 5) an ap. sede: Const. Bohem. 6) part.: des: 0 7) illi: 0 8) antea: MP 9) tu: des: HR 10) contemnerint: 0 11) in: des: FHLK; 0; a: P 12) eandem: coll. coll. 13) punitis: 0.



CAP. XI.<sup>1</sup>

Delegatus Papae in causa sibi commissa iurisdictionem habet super ordinarium et quatenus maiorem.

Idem Carnotensis<sup>2</sup> Episcopo.

Sane quia nos<sup>3</sup>  $\frac{1}{2}$  in primis considerare voluisti, qualiter a nobis iure delegatus episcopus, qui ei non subest, ad aliquod faciebat<sup>4</sup> vel dandum compellere debeat, quomodo enim, quae inter episcopum<sup>5</sup> et clericum vel laicum vertitur, de<sup>6</sup> mandata nostro suscipit<sup>7</sup> terminandum, ad Tuam quaestionem duxerim respondendum, quod iudex<sup>8</sup> a nobis delegatus vices nostras gerit, unde in causa illa superior est, et maior illius, quorum causam suscepit<sup>9</sup> terminandam. Ideoque<sup>10</sup>, si episcopus vel alia persona, quae<sup>11</sup> non sit de iurisdictione illius, in causa<sup>12</sup>, quom<sup>13</sup> etiam<sup>14</sup> delegamus, rebellis aut<sup>15</sup> contumax fuerit<sup>16</sup>, secundum<sup>17</sup> qualitatem vel qualitatem facti poterit vel<sup>18</sup> interdicti vel suspensionis sententia a iudice delegato compelli ita, quod<sup>19</sup> iudex, secundum negotii qualitatem temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesiae<sup>20</sup>, vel sacerdotale officium interdicit, aut etiam terram<sup>21</sup> illius, quae ad iurisdictionem suam pertinet specialiter, interdictio supponat. [*De testibus etc. cf. c. 5, de test. cog. (2, 14) in Comp. I.*]

CAP. XII.<sup>1</sup>

Si primus impetravit primam dignitatem in ecclesia vacatura, secundum impetravit certam dignitatem ipsius ecclesiae, quom vacaret, et illa postmodum vacat, debetur primo, et non secundo. H. d. et est notabilis decisio.

Idem Eboracensis Archiepiscopo et Episcopo Conventrensium<sup>2</sup>

Ex parte N.<sup>3</sup> *rupellani* nobis innotuit, quod, quam ad te, frater Conventrensium<sup>4</sup>, nostras<sup>5</sup> literas impetravit<sup>6</sup>, ut ei archidiaconum, quem in ecclesia tua<sup>7</sup> primo vacare contingeret<sup>8</sup>, assignares, R. adversarius<sup>9</sup> eius<sup>10</sup> aliam<sup>11</sup> ad te, frater Eboracensis, literas<sup>12</sup>, sicut dicitur, impetravit, nulla de prioribus habita mentione, ut, si avunculus suus<sup>13</sup> archidiaconatum, quem habebat in ecclesia eadem<sup>14</sup>, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissetis, nos pro praedicto<sup>15</sup> N. literas nostras, sicut praediximus, direxisset, pro<sup>16</sup> adversario eius nullatenus scripsissetis, nolentes literas nostras, quas pro eodem N. misimus, occasione hac effectui carere, fraternitati vestrae per apostolica scripta praeiungimus, mandamus, quatenus<sup>17</sup> praefato N. archidiaconatum ipsius ecclesiae, si vacat, non obstantibus posterioribus literis assignetis.

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Ubi contraria voluntas Papae non appareat, delegatus iuris formam servare debet, et rationabiles exceptiones admittere. Ioan. Andr.

Idem Eboracensis Archiepiscopo<sup>2</sup>

Ex parte tua  $\frac{1}{2}$  quaesitum est a nobis, utrum, quom causam aliquam sub certa forma committimus, iudices delegati ita formam sibi commissam debeant sequi, quod rationabiles exceptiones non admittant<sup>3</sup>. Super quo<sup>4</sup> Quaestionis<sup>5</sup> tuae taliter respondemus, quod, et si quando<sup>6</sup> iudici delegato<sup>7</sup> expedit formam sibi statutam<sup>8</sup> servare, debet tamen rationabiles

exceptiones admittere, et in causa iuxta<sup>7</sup> iuris aequitatem procedere, nisi exprimat<sup>8</sup> in literis nostris, quod nullae debeant exceptiones admitti<sup>9</sup>. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam<sup>9</sup> expressisse.

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Delegatio facta dignitati, non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem Abbati et Conventui maioris monasterii<sup>2</sup>.

Quoniam abbas Leicestriae<sup>3</sup>, qui prius suscepto mandato nostro partibus diem ad agenda praefixit, praehabito consilio praeulano, abbatem Vincerstriae<sup>4</sup> de novo substitutum<sup>5</sup> iudicari<sup>6</sup> praemortuo, illi mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum et non personarum commissio literarum a nobis emanavit, sibi<sup>7</sup> solum in causae cognitione<sup>8</sup> adiunxit, illo nos sententiam illorum<sup>9</sup>, sicut est iusta<sup>10</sup>, ratam<sup>11</sup> et firmam habemus.

CAP. XV.<sup>1</sup>

Si quaestiones de iure praesentandi Papa delegat appellatione remota, et sub ea forma, ut delegatus ad praesentationem eius, ad quem videtur pertinet, ordinem credimus, per hoc nos non habet iudicari, sed pronuntiare, et is, ad quem pertinet, instruit; et si iuri suo detrahatur, licite appellat.

Idem<sup>2</sup>.

Super eo vero<sup>3</sup>, quod subiungere voluisti, si de praesentatione presbyteri inter aliquos quaesitum, et sub praesentatione contigerit delegari alicui sub hac forma<sup>4</sup>, ut, si constitit ius, de quo agitur, ad partem<sup>5</sup> alteram pertinere, ad praesentationem eiusdem<sup>6</sup> de persona idonea ordinem ecclesiam appellatione remota, an liceat delegato iudici, incipio dioecesan episcopo, vel<sup>7</sup> archidiacono vel archipresbytero reclamante, praesentatum sibi clericum in possessionem ecclesiae mittere, praesertim si ignotus fuerit praesentatus, aut minus idoneus, et<sup>8</sup> an, si archipresbyter, vel<sup>9</sup> archidiaconus, vel episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit<sup>10</sup>, eorum<sup>11</sup> sit appellationibus defendendum, hoc tuum volumus discretionem tenere, quod, licet quaestionem, quae de praesentatione vertitur, appellatione remota committimus<sup>12</sup> alicui terminandam, non tamen est nostrae intentionis dioecesan episcopo, archidiacono<sup>13</sup> vel<sup>14</sup> archipresbytero, praedictum generare. Ideoque praesentatum est illi<sup>15</sup>, qui institutus fuerit. Et tenebit eorum<sup>16</sup> appellatio, si videntes iuri suo detracti<sup>17</sup> duxerint appellandum, quia non illis<sup>18</sup>, sed partibus, inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum<sup>19</sup>. [*Ecclesiis autem etc. cf. c. 9, de cens. III. 39.*]

CAP. XVI.<sup>1</sup>

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia minus non tenet.

Idem<sup>2</sup>.

Causam matrimonii, quae inter L.<sup>3</sup> mulierem, et Blanchiam<sup>4</sup> agitari dignoscitur, venerabilibus fratribus nostris Euroliensis<sup>5</sup> et Vapicensis<sup>6</sup> episcopis nos<sup>7</sup> meminimus commississe, quibus atque in unum convenientibus et eam<sup>8</sup> mulierem, sicut accepimus, viro restitui mandantibus, vir mulierem<sup>9</sup>

TIT. XXIX. Cap. XI. 1) Resoluitum ex App. VII, 30.; Lips. XXXV, 20.; Cass. XII, 21.; Bomb. XXXIII, 20.; Comp. I. c. 16, h. l. 1, 21. 2) Conventrensium. 3) Cantuariensis. 4) 3) iun. de. 894. 5) 3) nos. deest. 6) P. H. III. 4) vel fac. 7) A. 8) iun. ep. 9) 10) ad mandatum tuum. 11) 7) suscepit. 12) A. 8) iud. a nobis vices nostras quaerit. 13) 14) mensura. 15) suscepit. 16) A. 10) iudex. 17) de P. H. III. 11) quando sit. 12) 12) adde. 13) h. l. 13) H. de P. H. III. 14) vel. H. de P. H. III. 15) vel. R. 16) vel. R. 17) vel. deest. R. 18) 18) h. l. 19) ecclesiariam. Coll. coll. 20) villam quae. P.

Cap. XII. 1) Resoluitum ex App. VII, 21.; Lips. XXXV, 21.; Cass. XII, 22.; Bomb. XXXIII, 21.; Comp. I. c. 17, h. l. 11, 21. 2) Conventrensium. P. 2) 1159—81. — J. off. no. 894. 3) iun. R. X. Nicolai. H. de P. per tunc. enim. A. 4) adde. episcopo. Coll. Bohm. 5) nos. deest. 6) 6) impetrasset. A. 7) impetravit. P. 8) 7) tua. deest. A. 8) contingerit. A. 9) 9) adde. eius. deest. P. H. III. 10) al. deest. A. P. H. III. 11) deest. P. H. III. 12) tuus. P. eius. A. 13) in iun. fiet. 0) 11) nos praefato. A. 12) nos pro praefato. A. P. H. III. 15) pro. deest. R. 16) fraternitati vestrae (tuas). 17) et. adde. mandamus, quatenus praescriptum committimus (venerabilibus). A. 18) monachis. A. 19) quom committimus. 0) 9) iun. deest. Conventrensium. A. 20) ad praefato N. deest. de. Eius. P. archidiaconatum ecclesiae suae, si vacat (vacat. 0) iuxta promissum suum assignet, non obstantibus literis, quae ab adversario eius postmodum fuerint (innotuit). 0) facta veritate impetratoe. Coll. coll.

Cap. XIII. 1) Resoluitum ex App. XIII, 14.; Lips. XXXV, 22.; Cass. XII, 23.; Bomb. XXXIII, 22.; Comp. I. c. 18, h. l. 1, 21. 2) 1159—81. — J. off. no. 894. 3) sup. quo itaque praesentatio tuae tal. resp. 0) super quo taliter respondemus. Coll. coll. 4) aliquid. A. 5) quatenus. A. 6) deest. Coll. coll. 7) 6) constitutum. R. 8) formam institutum. 0) 7) sequendum. A. 8) nos. deest. 9) ut. 10) ut. deest. P. H. III. A. 11) quod nec nos, nec aliquem processorem nostrorum credimus expressisse. 0)

Cap. XIV. 1) Resoluitum ex Lips. XXXV, 23.; Cass. XII, 24.; Bomb. XXXIII, 25.; Comp. I. c. 18, h. l. 1, 21. 2) Interloc. decretalis, e quo desumitur non debet appellari. 3) App. XVI, 4. — Abbati et conventui maioris eed. monasterii et clerico eorum clerico. — 1159—81. — J. off. no. 824. 3) Non enim corruptum est in coll. 4) nomen eade corruptum est. Ver. R. 5) Lillesiae. P. Lilleshaug. 0) quod monasterium regit. N. Augusti silvan. fud m. coll. Solapio (sic Sthoresburg). 5) constitutum. P. 6) et iud. 7) P. 7) literam sibi. 8) cognitionem. LA. III. 9) eorum. Q. 10) sicut rationabiliter lata est. Coll. coll. 11) iteratum. R.

Cap. XV. 1) Resoluitum ex App. XVII, 3.; Lips. XI, 20.; Cass. XXI, 29.; Bomb. XI, 19.; Comp. I. c. 29, h. l. 1, 21. 2) Idem. P. C. Tui nos. 1) Canonam. ep. Q. 2) Canon. ep. P. C. Tui nos. dixit. 0) H. omi eidem in eadem. P. cf. supra. c. 1. de cler. p. r. 1, 22. — 1159—81. — J. off. no. 896. 3) autem. R. deest. 0) 4) in hac forma. 10) in hac forma. 5) partium. 0) P. 6) eius. A. 7) deest. 8) deest. P. 9) ad praec. eiusdem app. rem. personam idoneam erudit in eed. R. 2) vel. deest. P. H. III. Coll. coll. 8) aut. can. deest. Coll. coll. 9) aut. P. H. III. A. archiep. archidiacon. P. 10) appellaverit. L. M. appellavit. A. 11) ut. cor. A. 12) committimus. A. 13) dioec. deest. R. 14) vel archid. vel. deest. R. 15) archid. 0) 15) aut. Q. 16) illi. Q. 17) ead. 0) 18) distrahit. P. 19) illi. H. H. V. nonnullis. R. 20) interclusum. A.

Cap. XVI. 1) Resoluitum ex App. I, 36.; Comp. I. c. 21, h. l. 1, 21. 2) Arelatensis archiep. et S. Mariae in Via lata diacono cardinali. in XII. H. registri. 0) — sup. 1170—71. — J. off. no. 736. 3) Remengariam. A. 4) Remengariam. A. 5) Remengariam. A. Remengariam. A. Remengariam. A. Remengariam. A. 6) Remengariam. A. 7) Remengariam. A. 8) Blatum. 0) 5) Foronibus. P. H. III. 9) Foronibus. A. 10) Foronibus. A. 11) Foronibus. A. 12) Foronibus. A. 13) Foronibus. A. 14) Foronibus. A. 15) Foronibus. A. 16) Foronibus. A. 17) Foronibus. A. 18) Foronibus. A. 19) Foronibus. A. 20) Foronibus. A.



Quinto *insuper* loco supplicas informari, utrum<sup>3</sup>, quam tribus vel pluribus causa committitur ita, quod<sup>1</sup> si omnes interesse nequiverint, duo eam<sup>2</sup> nihilominus exsequantur, si reus a duobus tantum fuerit convocatus<sup>6</sup>, venire necessario teneatur; et si citatus fuerit a duobus tantum seu a pluribus, [et] si coram duobus<sup>7</sup> comparuerit<sup>10</sup>, tertio aut<sup>11</sup> ulteriori nec veniente per<sup>12</sup> se, vel<sup>13</sup> per literas, ut solent fieri exsuscant<sup>14</sup>, an duo praesentes<sup>15</sup> in causa<sup>16</sup> possint procedere, et *unde definiat* et sententiae calculo<sup>17</sup> terminare? In hoc<sup>18</sup> casu taliter respondemus, quod, quem aliquis delegatorum iudicium per certum nuncium vel excusatorem<sup>19</sup> literatorie destinatum non ostenderit<sup>20</sup>, se interesse non posse, vel<sup>21</sup> alias de eodem canonice constare non poterit<sup>22</sup>, residui procedere ad causae cognitionem non debent. Quodsi<sup>23</sup> processerit, nihil reputabitur egisse; illa quippe fuit antiqua sedis apostolicae provisio, ut huiusmodi causarum<sup>24</sup> recognitionis<sup>25</sup> [et] *decisionsis*<sup>26</sup> duobus<sup>27</sup> quam uni, tribus quam duobus libentius<sup>28</sup> delegaret, quum, sicut *sacri* canonice attestantur, integrum sit iudicium, quod plurimorum sententis<sup>29</sup> confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra<sup>30</sup> formam recepti accepti praesumeret iudicare. §. 1. Adiciamus<sup>31</sup> etiam, quod, ubi fuerit in commissione appositum, ut, si omnes interesse nequiverint, duo eam<sup>32</sup> nihilominus exsequantur, et si aliquis ex ipsis, quum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus<sup>33</sup> pro eo, quod mandatum apostolicum exsequi subterfugiat aut contemnat<sup>34</sup>. Idem<sup>35</sup> quoque per omnia dicimus observandum in<sup>36</sup> causa, qua committitur duobus, eo appositum, ut<sup>37</sup>, si ambo<sup>38</sup> interesse nequiverint, alter nihilominus exsequatur. §. 2. Sexta nobis proposita ex parte tua quaestio continebat, quod, quem aliquibus iudicibus causa committitur, et<sup>39</sup> quandoque<sup>40</sup> contingit, quod reus actori obiicit, quod stare non potest in<sup>41</sup> iudicio, utpote vinculo excommunicacionis adstrictus, si reus non velit statim eum probare excommunicatum, sive<sup>42</sup> non possit, an actor nihilominus audiri debeat, unde super eo, quod obicitur, rei veritas fuerit patefacta<sup>43</sup> et evoluta? Hanc<sup>44</sup> dubitationem taliter removimus<sup>45</sup>, quod, si ille, qui talc<sup>46</sup> quid<sup>47</sup> obiicit, statim vel infra<sup>48</sup> terminum competentem non<sup>49</sup> probaverit legitime quod intendit, actor permitti<sup>50</sup> debet, ut sine offensus quolibet audiatur. Ceterum, si vel ex<sup>51</sup> confessione actoris, vel alio quolibet modo legitime<sup>52</sup> constiterit esse actorem vinculo excommunicacionis adstrictum, a iudicibus delegatis legitime secundum formam ecclesiae valet absolvi, ita [tamen]<sup>53</sup> ut, si propter aliam<sup>54</sup> iustam causam et evidentem ab ordinario iudice vel<sup>55</sup> delegato excommunicatum fuerit, ad excommunicatum debeat<sup>56</sup> absolvendus remitti<sup>57</sup>. Qui<sup>58</sup> si militiam adhibuerit, delegati indices id iure ecclesiastico libere<sup>59</sup> exsequantur<sup>60</sup>, dummodo non sit tale genus excommunicacionis illius [criminos]<sup>61</sup> cuius *duratura* absolutio sedi apostolicae reservetur<sup>62</sup>; explorati quidem<sup>63</sup> iuris existit, ut delegatis<sup>64</sup> iudicibus, quibus principale committitur<sup>65</sup>, et accessorium committatur<sup>66</sup>, §. 3. Si vero ab his<sup>67</sup> fuerit, praestito *scilicet* iuramento, quod statim mandata ecclesiae, absolutus, rursus interrogas [elucere]<sup>68</sup> an coram eisdem<sup>69</sup> delegatis iudicibus, vel coram ordinario, a quo excommunicatus existit<sup>70</sup>, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat<sup>71</sup>, respondere, et quorum debeat iudicio<sup>72</sup> vel mandato stare? In quo quidem<sup>73</sup> casu taliter respondemus, quod coram ipsis<sup>74</sup> ex-

communicatoribus super illa causa, pro qua fuerat<sup>75</sup> excommunicatus, stare debet<sup>76</sup>, et eorum servare mandatum, nisi specialiter fuerit illud negotium<sup>77</sup> aliis<sup>78</sup> iudicibus<sup>79</sup>, a sede apostolica delegatum. Quod si<sup>80</sup> excommunicatoris malitiose distulerit<sup>81</sup>, tunc delegati eandem iurisdictionem, quam<sup>82</sup> in principali, et in accessorio exercebunt. [Dat. Lat. XV. Kal. Jul. Pont. nost. An. III. 1193.]

CAP. XXII

Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt. Quod si fecerit, ab eis potest appellari. Idem, si sunt dati cum clausula: „quod si non omnes.“ Non enim valet processus diuorum tertio interclusio. Hoc dicit comprehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. Rheginensis<sup>1</sup> Archiepiscopo et Episcopo Cephaludensi<sup>2</sup>.

Quum causa, quae vertitur inter *venerabiles fratres nostros* Montis regalis et Rossanensem<sup>3</sup> archiepiscopos super quibusdam decimis, *venerabilibus tribus nostris* Panormitano et Capuano archiepiscopis, et fratri, frater<sup>4</sup> Rheginensis, commissa fuisset a nobis fine debito<sup>5</sup> terminanda, praedictus archiepiscopus Montis regalis, sicut *ex litteris eius<sup>6</sup>* accepimus, ad primam praedictorum Panormitani et Capuani archiepiscoporum citationem accessit. In quorum praesentia *constitimus* excipiendo proposuit, quod pro duabus causis eorum non deberet stare iudicio, tum *cautelae*, quia ipsa causa tribus fuerat iudicibus<sup>7</sup> delegata, et idem<sup>8</sup> ab illis duobus tantum, te<sup>10</sup>, frater<sup>11</sup> Rheginensis, praesente in<sup>12</sup> iudicio *inscio*, nec vices tuae eis super hoc committente, ad iudicium fuerat evocatus<sup>13</sup>, tum *etiam*, quia ante ipsorum citationem et notitiam literarum<sup>14</sup>, pro eadem causa<sup>15</sup> nuncium suum ad apostolicam sedem transmiserat, in quo decretalem *felix memoriae* Alexandri Papae<sup>16</sup> III. praedecessoris nostri fratri affirmabat apertius suffragari. Ad *veru<sup>17</sup>* idem archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere<sup>18</sup>, contra eum, ut responderet, interlocutoriam sententiam protulerunt, propter quod *idem archiepiscopus, sentiens se graui<sup>19</sup>*, ad<sup>20</sup> sedem apostolicam appellavit. *¶ Nos igitur praedictorum inquisitionem et decisionem canonicae vestrae discretionis examini committentes*, Fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, evocatis<sup>21</sup> ad praesentiam vestram, qui fuerit evocatus, et *iniquita super praemissis<sup>22</sup>* diligenter veritate, si vobis constiterit, praedictos archiepiscopos exceptiones praedictas nullatenus admississe, non obstante eo, quod per ipsos<sup>23</sup> factum est, decimas ipsas, quibus praedictus Montis regalis archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem apostolicam accesserat<sup>24</sup>, assertit spoliatum, praecipue quum easdem<sup>25</sup> tam suis, quam ecclesiae suae a sede apostolica fuisse asserat<sup>26</sup> confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive *etiam* per eosdem iudices factum sit, cum fructibus inde perceptis *sublato eiuslibet contradictionis et appellacionis obstaculo* restitui facias, audientes postmodum, quantum de iure poteritis, quicquid<sup>27</sup> fuerit questionis, et<sup>28</sup> *appellatione remota fine debito decidentis*. [Dat. Lat. Kal. Nov. 1193.]

CAP. XXIII

Si duo sunt delegati cum clausula: „quod si ambo etc.“ uno renecato alter solus procedere potest, nec tunc processus, si una recusato procedat.

Idem Conventi de Conchis<sup>2</sup>.

Quum super abbata monasterii vestri inter vos et S.

TIT. XXIX. C. ap. XXI. 3) ut; Bb Luc. 4) ut; BbSal<sup>1</sup> 5) eam; disti: Bb Coll. coll. 6) evocatus; Mb; c) clatus; Bb. 7) et disti: Bb; BbSal<sup>1</sup> 8) et; Bb; coll. disti: Sal<sup>1</sup> 9) undi; iudicibus; Bb. 10) apparuit; Coll. coll. 11) autem; Bb; autem et; Bb; disti; Bb. 12) nec per; Bb. 13) nec; L. Bb; aut; U; vel se; Sic; nec venire nec se per; Luc. 14) se excus; Bb. 15) illi praes; Luc. 16) causam; Luc. 17) hinc canonice; Bb. 18) Nostra autem (aut); Bb; Bb; Luc. in hoc casu talis existit (existit); Bb responsio; Coll. coll. 19) procurator; Bb; exsuscitatione; o.; destinatum; Luc. 20) ostendit; BbSal<sup>1</sup> Luc. 21) licet; Luc. 22) potuit; Bb; nequiverit; Luc. 23) Qui sic; Luc. Et qui sic; Luc. 24) causae; Bb; disti; Luc. 25) equitatis; Coll. coll. a; BbSal<sup>1</sup> Luc. 26) cognitionis; Bb; 26) et disti; Sal<sup>1</sup> 27) undi; potius; Bb. 28) libentibus; Et. Rom. operat. mod. 29) sententiae; BbSal<sup>1</sup> 30) contra; Et. BbSal<sup>1</sup> 31) adiciamus; FGHKMB; Bb; 32) in causa; Bb; disti; Bb; Bb; Luc. 33) undi; Bb; iudicibus; Bb; Luc. 34) subdelegat; aut; coll. coll. a; Bb; Luc. 35) idem (idemque); Bb; per omnia decimus; Bb; Luc. 36) de causa; Coll. coll. o.; quum; ubi; BbSal<sup>1</sup> causa committitur; Coll. coll. 37) quod si omnes int. non possit; Luc. 38) omnes; U; 39) autem; Bb; disti; Bb; 40) quando; Luc. 41) ut; disti; Luc. 42) et; Bb; 43) pater; et; disti; Bb; 44) Et hanc; Bb; 45) amoveamus; FGHKMB; Luc. 46) taliter (quid); disti; C; 47) quid; restat; FGHK (8) ut infra; Bb; — intra; Coll. Bohm. 49) nisi; U; 50) debeat; Bb; 51) et; disti; Sa; 52) legitimum; U; 53) tam; 49) nisi; U; 54) aliquam; Xb; 55) vel; ab; 56) debeat; Bb; 57) disti; Bb; Luc. 58) quod; Mb; 59) illi; disti; C; 60) prosequantur; Bb; Bb; 58)

prosequantur; Bb; Luc. 41) crim.; disti; Sal<sup>1</sup> 42) reservatur; FGHKMB; Luc. 43) si quidem; Coll. Bohm. 44) del. quidem; Bb. 65) omnia; disti; Bb; Luc. 66) committitur; Luc. 67) ab illis (aliis); Bb; iudicibus; Bb; Luc. Verba; Si... absolutus, ure ut videtur; disti; Luc. 68) ed.; disti; Sal<sup>1</sup> 69) illis; Bb; Bb; Luc.; disti; Bb; 70) est; Coll. coll. 71) exstitit; Fb; fuerit (fuit); Sal<sup>1</sup> Luc. vinculo excommunicacionis innotuit; Coll. coll. 72) undi; vel; disti; M; vel... stare; disti; Sal<sup>1</sup> 73) si; Bb; BbSal<sup>1</sup> 74) ipsius; Bb; disti; M; 75) fuit; Bb; BbSal<sup>1</sup> Luc.; fuerit; Bb; 76) debeat; Coll. coll. 77) nec; disti; FGHK; Coll. Bohm. 78) alii; Luc.; disti; Bb; 79) undi; disti; FGHKMB; Luc. 80) qui exc. sis; Luc. 81) undi; enim absolvet; Bb; 82) tam in; pr. quam; et; Bb. Cap. XXI. 1) Bestudium; c; Reg. Bul. I. 322.; Comp. III. c. 1. h. f. (1. 18.) 2) Rheginio; FK 3) Cephaludensi; FGHK; Reg. — Cerdia — FGHK; no. 406. 4) Rossan.; FGHK; Samocensis; Luc. 5) frater; Coll. Bohm. 6) excommunicat; C; Reg. 7) tunc; C; 8) undi; disti; FGHK; C; Reg. 9) id.; disti; C; Reg. 10) vel; restat; FGHK; 11) frater; Coll. Bohm. 12) ac; C; 13) citatus; C; 14) et not. lit.; disti; C; 15) summi; disti; C; 16) g. c. 31. d. app. (2. 28.) 17) vero; restat; Bb. 18) ac; Reg. Bb. 19) praes. gravari; Luc. 20) ad; disti; Bb; 21) ad; disti; Bb; 22) his; Bb. 23) eos; C; 24) accesserit; A; M; nuntii sui... accesserunt; C; 25) eas; C; 26) assertit; FGHK; Coll. Bohm. 27) si quid; C; Reg. 28) et; disti; C. Cap. XXIII. 1) Bistudium; c; Reg. Bul. II. 38. 2) Conthes; Ld.; Clouthis; C; — FGHK; no. 665.

quondam abbatem vestrum? fuisset questio dñis agitata. ¶ [partibus tandem ad nostram presentiam accedentibus dilectum filium nostrum H. sancti Eustachii diaconum cardinalem delinens invidiosum, in eorum presentia per ipso S. iudice fuit allegatum, quod, quoniam dilectus filius noster I. tit. S. Pauliniane presbyter cardinalis, tunc apostolicus solis legatus, intrasset Norwicum, et super statu ipsius abbacie cum abbate ac fratribus inquisitionem habuisset diligenter, nihil reprehensionis dignum invenit. Unde, sicut ex literis bonae memoriae C. Papae praedecessoris nostri videtur apparere, quibus ipsis cardinalis confessio est descripta. Ex vero postmodum ab ipso monasterio recedente, item ipsius ad dilectos filios Trovanensem abbatem et priorem S. Barbarae fraudulenter obtinente fuerunt super inquisitione abbatis et totius monasterii facienda, nulla data inquisitionibus potestate ad abbatem aliqui statuerunt, quemadmodum et testimoniis eiusdem cardinalis colligere videntur. Praedictis ergo inquisitionibus accedentibus ad monasterium memoratum, et eorundem finis mandati excolere in facienda inquisitione iuris ordine non servato, item abbas, ut in qua inquisito sortiretur effectum, sedem apostolicam appellavit, et quavis iter arripisset ad Romanam ecclesiam veniens, dicti tamen inquisitores, nec appellationi rationabiliter resistentes, nec ipsius absentiae vel excusationibus aliquibus deferentes, destitutions in eum sententiam contra iuris ordinem pronuntiaverunt, licet non proventuandi potestas eis esset concessa, sicut ex multorum praedictorum literis liquido declaratur. Memorato igitur abbate ad dicti praedecessoris nostri praesentiam accedente, postquam de inordinata desolatione sua cum rebellis certiorum, omnibus irritatis quae contra iuris ordinem a dictis inquisitoribus fuerunt ordinatae, eundem abbatem sententia sua restituit, exsecutione sola et non rabi fratri nostro episcopo et dilectis filiis L. et H. archidiaconis Ebroicensis demanda. Die vero a solo episcopo partibus assignata, et ad terminum utraque partium evanuit, quoniam exspectare abbas restitutionem fieri sibi secubant apostolice mandati tenorem, eam non potuit obtinere: quin potius precibus, minus et terroribus eum episcopus inducere laboravit, ut in ipsum, non super restitutione facienda, quod erat principale negotium, compromitteret, sed super exsecutione tantummodo differenda. Et quoniam pars adversa cum armis illi accesserat et multitudinem armatorum, factum est, quod in dictum episcopum, sicut praemisimus est, compromisit, fide in manu ipsius praestata, et restitutionis literis depositis apud eum, non tradendis parti adversae, sed diligenter servandis, et restituendis soli tempore opportuno. Ipse vero episcopus contra id, quod promiserat, cenere non actens, adversarius abbas literas restituit memoratas, siquae compromissio ex parte ipsius episcopi et adversariorum pariter violata, monachi bonae memoriae Melloris tit. SS. Iohannis et Pauli presbyteri cardinalis, tunc apostolicus solis legatus, presentiam adveniens, ad I. quondam Rothomagensis decanum super garantiam compromissio commissio litteras impetravit, ad cuius primum citationem monachus a dicto abbate transmissus captus fuit ab adversariis, et civibus ferreis mancipatus, ad secundam vero citationem item abbas arcebat, per impressionem coactus fuit compromittere in decanum, non super abbacia, de qua sub eo nulla questio certabatur, sed per quibusdam huius relictibus mancipatus. Parte autem altera super compromissio servando fidem, sicut convenerat, non servavit, dictum S. decanum oportuit ad sedem apostolicam laborare, ubi a nobis tam super principiis quam incidenti etiam questionibus demum super ea ad Lesionensem episcopum et abbatem de Becco<sup>6</sup> nostrae fuerant<sup>7</sup> litterae destinatae<sup>8</sup>, ¶ [ut super his, quae nobis fuerant intimata, stulerent dicere veritatem, et statuerent quod secundum Deum viderent rationabiliter statuerent, iuris ordine per omnia observato, ita quod alter sine altero velle volente vel etiam non valente mandatum apostolicum implerent, merito facta in literis ipsis de fide viderent, sicut item S. asserbat, extorta, et non super monasterio abbacia, sed restitutione, ut dictum est, tantummodo differenda: non, his omissis, turba ex parte commissio videretur obtinenda. Partibus vero eorum delegatis iudicibus constitutis, pars illius, quoniam dicit intrusum, praefatum episcopum duobus de causis sibi dicit esse suspectum: tum quia super ecclesia quondam civitatis habebat cum monasterio memorato; tum etiam, quia ipsam a Romana curia relictum et peris usculum non admisit, modo neque eorum illis, neque eorum illorum altero curi stare eodem, quoniam nihil diceret in abbatem, sed appellavit

frustratorie se continenter absentari. Verum dicti exsecutores appellati, quae nulla fuerat, minime deferentes, habito multorum prudentium firmiter consilio, sententiam a dicto praedecessore nostro prolatam executioni mandaverunt, restitutions praedicti S. abbaciae, et praefato intruso perpetuum silentium imponentes. Quoniam ad eorum ex parte apostolica inssionem dicebantur episcopus supinis requisitis ipsius S. in corporalium possessionem inducere excusaret, id exsequendum quibusdam diaconibus mandaverunt, qui nequam abmissi fuerunt, verum per monachos et factores eorum afflicti reverbis, carcereali sunt custodari mancipati. Quapropter in intercessum, monachos et factores eorum a delegatis fuit secundum apostolice mandati tenorem excommunicationis sententia promulgata. Sed ab hoc intrusus et monachi non dimiserunt diu officio celebrare: qui etiam ipso intruso defuncto illum excommunicatione eligere praesumpserunt, sicut et delegatorum liberis perpenditur evidenter. Quomodo nec sibi posset ad frugem melioris vitae reduci, suspeditus S. iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi. Sed praecedentes eum nunciis monachorum, de beneficiis in eum venire illi quem deprecari impediendo fraudulenter literas impetravit, quos ad partes suas miserat festinantius quoniam debent. Prebat itaque dictus S. monachos ipsos (qui eundem praedecessorum storum amputare lingua et oculos credere praesumpserunt, in illum solentem ad inestum cum gladius et fistibus impetum facientes, aliam solum in ecclesia dimittentes missam celebrare paratum) animadversione condignam puniri, et possessionem abbatis plenarie sibi restitui, sicut a dicto praedecessore nostro statutum fuerat et a delegatis postea iudicibus ordinatum, intruso, qui post latum in eum sententiam excommunicationis assumptus fuerat, per silentium perpetuum condemnatum. Ceterum pro eobis id fuit propositum ex adverso, quod, quam praefatus I. cardinalis in partibus illis legationis officio fungere, et causam ipsam super dilapidatione ipsius S. et incontinentia pariter praefatus abbati Trovanensi et priori sanctae Barbarae commisit terminandum, ipsi caputi veritate, et ordine iuris per omnia observata, in eum depositionis sententiam protulerunt, quae a dicto praedecessore nostro fuit postea confirmata. Ipse autem S. eadem praedecessori nostro, quod abbacia ipsa iniuste spoliatus fuerit, intinuit: praefato cardinali etiam asserente, non fuisse intentionem suam, quod ad depositionem abbatis praecederet iudices delegati, quavis et hoc esset eis commissum, sicut in eorum diuiter reperitur. Unde suspeditus praedecessor noster eum non restituit altera parte absente, sed restitutum monacho episcopo et archidiacono memoratis, quia tacitum eis fuerat, quod praefatus cardinalis dictis abbati et priori deponenti etiam concesserit facultatem. Convenientibus igitur partibus ad diem et locum sibi a delegatis solis apostolicis assignatum, dictus S. in manu episcopi, quod eius super causa ipsi staret arbitrio, fide data firmavit, qui partes ipsas, ut ad ea, quae paucis sunt, intendere, monuit diligenter: inter quae talis compositio intercessit, ut dictus S. in perpetuum cederet abbaciae. Quam sessionem ratam delegati videre habuerunt, et item S. (sicut in delegatorum literis continetur) incantum firavit, se illum firmiter servaturum. Et quoniam super restitutione sua duplices literas eiusdem prorsus continentes impetrasset, facta compositio, quoniam suspeditus praedecessor noster postea confirmavit, alteras resignavit, alteras retinuit fraudulenter. Processu vero temporis compositio ab eo utriusque observata, per iua dictum Meliorem cardinalem quondam Rothomagensis decanum tandem fuit causam committi, iudice in eius praesentia et eorundem fratris nostri Rothomagensis archiepiscopi prima compositio innoventi, ubi praefatus S. abbaciae denuo abiret, et quod compositioem ipsam deinceps observaret, corporaliter praesertim iuramentum, sicut in ipsis Rothomagensis archiepiscopi literis continetur, et nullis posset testibus approbari. Fecerunt autem ista eorum Rothomagensis facta ea propeque ratione, quoniam prius, quoniam ipse S. debuit obtinere, in Rothomagensis erat diversis constitutus, quoniam quoniam per hancum dñis, inhoneste dicendo fere omnia consumpserat, ad alia bona monasterii se violenter extendit. Et tandem ad praesentiam nostram accedens, et quodam de praemisimus exprimens, alia vero relictus, ad praefatos Leocociensem episcopum et abbatem Vallis Richerii nostras literas reportavit, ut diligenter inquirerent de manibus eritatum, et staterent quod destituta postularat. Ipsi vero partibus ad se ceblatis, quavis episcopus pro memoratis causis, et quoniam R. abbati respondit, quod, si posset, sibi noceret,

TIT. XXIX. Cap. XXIII. 3 vest. 4 dicit. 1 causa ipsa C. 2 dicit. tam super principiis quam incidenti etiam questionibus ad ven. fr. nostr. Leocociensem ep. et ad ill. fil. abb. Vallis Richerii literas impetravit: Ep. 5. Leocociensem: PCHIKLaN; Lenox; Och; lexo-

vien-um — Laiter. 6) Reocho II: de B.; dicit: Curia; de S.; Ch; Vallis Richerii: Ep. 7 fuerunt: MNogh; fuerunt. Cui. 8) deportavit: C proq. Ch impetratae.



esset alteri parti suspectus, et ab eo fuerit reusatus, velletque eorum condicere, qui suspectus non erat, et eorum arbitris electis a partibus id probare, dicto abbate Vallis Richeri admittere hoc nolente, ante ingressum causae fuit ab illis duobus postmodum appellatum, ipsi nihilominus euulsi S. restitutum sententia littere deceverunt, adversario eius super ablatu perpetuum silentium imponerunt. Quum igitur praemissa studiat et alia quaedam praedictis cardinalis nobis et fratris nostris prouideret et fideliter retulisset, qua constitit nobis per litteras iudicum praedictorum episcopi et archidiaconi Elbroensis, quibus super restitutione ipsius S. a dicto praedecessore nostro fuerat causa commissa, de utrisque pariter assensu compositionem sub eo tenere factam fuisse, quod priuatus S. Stephani cum omnibus pertinentiis suis et alia quaedam sibi concessa fuerant, dum viveret, possidenda, et ipse a lite spontanea volutate recessit, et instrumenta sua fracto sigillo, quo usus fuerat, in manibus coramdem indicium resignauit, et quod abbatiam abstraxerat memoratum, ex litteris iam dicti Rothomagensis archiepiscopi perpendimus euidenter: nolentes per nos, qui primum perituri, etiam perituri aperiri, quum et ipse recipiundo compositionem huiusmodi renouaretur abbatiae, communicato fratrum nostrorum consilio ab impetitione ipsius S. vos et monasterium vestrum absoluissemus, perpetuum et super questione ipsa silentium imponeremus: non obstante quod factum est ab altimis delegatis, quum ex his apparcat euidenter, ipsos, (ut de alio lacuimus) si eis de praemissa constituta, minus legitime processisse, restituentes illum, qui non habebat ius aliquod repetendi. Et] Quamvis solus abbas, antequam appellaretur ab eo, iuxta formam litterarum nostrarum procedere potuisset, quia tamen pro<sup>o</sup> eo, quod cum ipso episcopo interlocutus est, appellationem prius<sup>o</sup> ab eodem episcopo interpositam non tenuisse, de iure sine ipso, quum<sup>14</sup> posset et nollet<sup>12</sup> negotio interesse, per consequentiam confessus est, se non posse mandatum apostolicum adimplere, nec suae intentionis existitit, ut sine iudicio suo aliquid diffiniret, et cum eo, qui iam iudex esse desiderat, aliquid super praedicto<sup>13</sup> negotio rite disponere non valebat, voluntate ac potestate sibi mutuo aduersantibus, quum noluerit quod potuerit, et quod voluerit<sup>14</sup> adimplere nequiverit, quod a duobus factum fuerat<sup>15</sup> effectum non potuit de iure obtinere. Nulli ergo etc. Dat. Lat. Id. Apr. [1199.]

CAP. XXIV.<sup>1</sup>

Si iurisdictioni delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignauit, post congruam horam peremptorii iudicij non expectabit contumaciam. Si non expirat, potest expectare in diem alteram, et iterum citare, si vult.

Idem Archiepiscopo Toletano.<sup>2</sup>

Consuluit nos tua fraternitas<sup>3</sup>, utrum, quum ad recipiendos testes depositions<sup>4</sup> publicandas eorum, vel sententiam proferendam peremptorio<sup>5</sup> citas<sup>6</sup> partes, et earum<sup>7</sup> altera se absentat contumaciter die data, an circa ultimam saltem partem diei tibi<sup>8</sup> sit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potius subsequentem; et, si expectaueris, utrum contumax iterum sit citandus, quum non fuerit die partibus assignata processum? Nos autem credimus, distinguendum, utrum iurisdictione duret post terminum peremptorium, an expiret in illo. Si durat<sup>9</sup>, in diem alteram acqutate suadente poteris expectare, nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit ei benignitas iudicantis. Si autem expiret, nisi partes, maxime quam ille noverint, se tibi praesentauerint ea hora, qua congrue possis procedere ad exsequendum id, propter quod eius legitime terminum peremptorium assignasti, ex tunc exsequi poteris quod intendis, ne frustra iudicialis instantia evanescat. Ne vero<sup>10</sup> iudicium eccle-

siasticum exerceatur in tenebris, quia iuxta testimonium Veritatis<sup>11</sup> qui male agit odit lumen, licet etiam<sup>12</sup> secundum consuetudinem et<sup>13</sup> constitutiones legitimae morum Romano<sup>14</sup> dies a medietate noctis incipiat, et in medio noctis<sup>15</sup> desinat subsequentis, unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur, nos tamen cum procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctem tenebras perficere, quod incumbit. Porro discretus iudex in assignatione peremptorii non debet iurisdictionem suam nisi<sup>16</sup> necessitas exigat, adeo coarctare.

CAP. XXV.<sup>1</sup>

Ex noua causa remouetur delegatus, etiam post litem contestatam, et alius subrogatur.

Idem Abbati de Bordellia<sup>2</sup> et Priori sancti Sepulcri.

Insinuante dilecto filio R. rectore ecclesiae<sup>3</sup> sancti Saldati<sup>4</sup> ad audientiam nostram<sup>5</sup> peruenit, quod, quum olim causam<sup>6</sup>, quae super iure parochiali inter ipsum et T.<sup>7</sup> rectorem capellae sancti Iohannis de Glorieria Wigorniensis diocesis vertebatur, venerabili fratri nostro Vigoriensi<sup>8</sup> episcopo et conuindicibus suis<sup>9</sup> a nobis obtinuerit<sup>10</sup> delegari, postmodum, licet fuerit in eadem questione processum, tractu temporis ante, quam ad diffinitivae sententiae calculum veniret, idem episcopus dictum<sup>11</sup> R. in suam<sup>12</sup> familiarem admisit, sine quo alii conuindicis<sup>13</sup>, secundum quod in nostris litteris mandaturam, in causa procedere non valebant, et alter iterum conuindicum<sup>14</sup> officiales est episcopi supradicti, propter quod aduersae parti poterat suspectus haberi. Unde, quum ex causa huiusmodi iam episcopus quam officialis praedictus, utpote quos idem R. in<sup>15</sup> iudices postularat<sup>16</sup>, et ipse familiaris eorum postmodum est effectus, ab aduersa parte possent merito recusari, decisionem ipsius causae vestrae petit discretioni committi. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, nisi postquam familiaris eius est effectus, litigare consenserit coram illo, in causa ipsa, secundum priorum continentiam litterarum, ratione praevia, remoto appellationis obstaculo procedatis<sup>17</sup>; alioquin partes ad priorum iudicium revertantur<sup>18</sup> examen. [Quodsi non omnes etc. Dat. VI. Kal. Febr. 1206.]

CAP. XXVI.<sup>1</sup>

Delegatus Papae sententiam suam exsequi potest usque ad integrum annum. II. d. et est casus singularis.

Idem Priori sancti Fridiani.<sup>2</sup>

Quarenti quid per censuram ecclesiasticam (Et infra: [cf. c. 20. de verb. sign. l. 40.]) Si vero delegatus a nobis excommunicat illum, qui rei iudicatae parere contemnit, licet aliquibus videatur, quod suo sit functus officio, ut ulterius<sup>4</sup> non habeat ex delegata sibi iurisdictione processum, alii autem dicunt<sup>5</sup>, quod iurisdictione eius duret donec sententiae pareatur, ut interim absolvere possit parere volentem: nos tamen per aequitatis semitam incedentes praesentium auctoritate statuimus, ut delegatus a nobis non solum usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum a lege reo conceditur, sed usque ad integrum annum iurisdictionem sibi commissam ad exsequendum<sup>6</sup> sententiam valeat exercere, sicut observatur in illo, qui ante lites contestationem<sup>7</sup> contumax inventur.

TIT. XXIX. Cap. XXIII. 1) ex cap. Reg. 10) verba: prius... in tergo; 11) abbas suus Romagnus; 12) dicitur: FUGIAT; Reg. 12) voluit; Reg. oper. nosc. & nec velle; C. 13) praemissio; C. Reg. 14) voluit; Reg. 15) fuit: GLANONIA Reg. & fuerit: FIDUS; est: Mey. Cap. XXIV. 1) Restitutio; ex Comp. III. c. 3. h. l. (1. 18.) ap. Ann. ant. H. 53. ad m. exstat; caput. ad h. actus. ubi et scriptura; 2) Toletanus; C. ubi; Reg. edicta; Torrellano; s. r. n. 1291.; — Posth. no. 1423. 3) Inae frat. praedicta; C. 4) vol dep.; C. 2) et dep.; C. de depositione; C. 5) peremptorio; C. 6) citatas; C. 7) cont.; C. 8) citatus; C. 9) 7) coram; C. 8) 10); des; C. 10) 10); des; C. 10) 10); des; C. 11) vero; C. 11) vero; C. 11) vero; C. 12) et; C. 12) et; C. 13) enim; Cont. Bohan. 13) consul; et des; C. 14) cf. l. s. d. de fer. (2. 12.) 15) melioratio; FLANON; media nocte; C. 16) nisi. ad h. nec (nec adeo); C. 17) exigit; C. Cap. XXV. 1) Restitutio; ex Reg. Brevis. VIII. 129.; Comp. III. c. 4. h. l. (1. 18.) 2) Bordelia; C. 3) Proclia; M. Spoleg.; C. 4) Borsesia; C. 5)

Bordenus; C. 6) Lioedellia; C. 7) Coedia; C. 8) Bordell.; C. 9) — Abbati de Bordenia (vid. leg.; Bordesia) et prior. S. Sepulcri et decano Varwich Wigorn. diocesis; Reg. — Posth. no. 2658. 10) eccl.; des; C. 11) A.; G.; Saldari; Lañ; Albati; C. 12) Aldaci; C. 13) Alhati; C. 14) C. 15) nostri apostolatus; C. 16) causa; C. 17) Th.; B.; Tancrolum; F.; Thio; X.; Thomam; C. 18) Wigorn.; FLANON; 19) eius; C. 20) 10); obtinuit; Comp. 11) praefatum; C. 12) Reg.; ipsum; C. 13) sum; C. 14) est; C. 15) 13) iudices; FUGIAT; duo ind.; M. secum; duo ind.; C. 16) reliqui duo ind.; Reg. 17) iudicium; C. 18) nulli; C. 19) h. des; C. 20) postulat; M. 17) proceudere non tardat; C. 18) reititatis; C. 19) reititatis; Reg. Cap. XXVI. 1) Restitutio; ex Ann. I. (1. 10.) Comp. III. c. 5. h. l. (1. 18.) 2) Fridig.; La; Frigidiani; M. Praenestino ep.; C. 3) Fridiani de Luca; La recte; C. 4) de v. s. (5. 30.) 1198-1205.; — Posth. no. 3865. 5) verba cap. ed. estat; T. h. o. cap. 1) alteriorum; C. 2) dicunt; P. n. c. 3) exsequendum; M. C. 4) 7) litem contestatam; L. C. 2)

CAP. XXVII<sup>1</sup>

Delegatus Papae potest principum, medium et finem causae concludere et iudicium subdelegare. Item, ut supra ad §. Verum, et c. 1. A subdelegato causa iudicanda non appellatur, nisi sit sine iudicio, nisi iudicium appellatum. Item, ut supra ad §. Verum, et c. 1. A subdelegato causa iudicanda non appellatur, nisi sit sine iudicio, nisi iudicium appellatum. Item, ut supra ad §. Verum, et c. 1. A subdelegato causa iudicanda non appellatur, nisi sit sine iudicio, nisi iudicium appellatum.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Super questionum articulis, de quibus nos consulere voluisti fraternaliter tuae taliter respondemus, quod per constitutionem nostram consultationi: *bono & innocuo* Alexandri Papae III<sup>3</sup> *praedecessoris nostri* huiusmodi derogatur, sed illa per istam exponitur, immo in ista verius quae in illa fuerant praetermissa suppletur. Ipse namque respondit, quod, si super causa, quae alicui ex apostolica delegatione committitur, a personis ecclesiasticis iura<sup>4</sup> vel pluribus, quibus delegatus, ut parcat laboribus partium<sup>5</sup> et expensis, causae cognitionem ipsius et testium examinationes<sup>6</sup> sententia sibi reservata committit, appellatio fuerit interposita, huiusmodi<sup>7</sup> appellations intuitu causam<sup>8</sup> indefinitum relinquere non tenetur. Nos autem statuumus, quod, licet is, cui causa committitur remota appellatione, non possit cum aliis<sup>9</sup> sine provocacionis obstaculo delegare, si tamen delegatus a nobis vel<sup>10</sup> iudex quicumque non tam cognitorum, quam executorum ad<sup>11</sup> aliquem certum articulum quempium deputaverit, ab eo, nisi modum excedat, non licet appellari, dummodo de partium deputat vel recipiar assensu. Quod si delegatus a nobis vel iudice exordium, vel causae finem, nedum totum negotium<sup>12</sup> et duxerit committendum, ab ipso tanquam a iudice<sup>13</sup> lite provocetur, quum et lis ante iudicium debeat contestari, et causa per iudicem definiri. Intentionis igitur nostrae fuit, sicut et tenore constitutionis praemissaest potest liquido<sup>14</sup> deprehendi<sup>15</sup>, quod<sup>16</sup> et<sup>17</sup>, ut iudicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus a nobis licet possit et principum, et finem, et medium causae sibi commissae, non solum concludere, sed etiam<sup>18</sup> divisioni alii delegare, non obstante, quod dicitur<sup>19</sup>, quod<sup>20</sup> iudex debet<sup>21</sup> cognoscere per se ipsum in<sup>22</sup> principio, et<sup>23</sup> in<sup>24</sup> medio, et in<sup>25</sup> fine, quum ante, quam ferat sententiam, universa, quae acta sunt in iudicio, investigare debeat diligenter. §. 1. Verum quum totam causam<sup>26</sup> committit alicui, vel principum aut<sup>27</sup> finem ipsius, ab eo tanquam a iudice<sup>28</sup> potest lite provocari<sup>29</sup>. Quum autem<sup>30</sup> alicui medium<sup>31</sup> tantum committit<sup>32</sup>, ab ipso tanquam ab auditore provocari non potest, nisi mandati fines excedat, vel merito sit suspectus. Unde ne valeat recusari, provide statuumus<sup>33</sup>, ut de partium detur vel recipiar assensu. §. 2. Porro quum delegatus a nobis iurisdictionem suam in alium transferret<sup>34</sup> totum, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debeat<sup>35</sup>. Quum autem sibi aliquid de iurisdictione reservat, si causa sit et appellatio remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de iure appellari. Unde si forsan appellaverit<sup>36</sup> ab eo, cui medium causae committitur<sup>37</sup>, sine cognitor aut<sup>38</sup> executor dicitur, vel, quod melius est, audire, pro eo, quod vel mandati fines excedat, vel merito sit suspectus, nihilominus tamen delegatus a nobis iuxta consultationem praemissam causam poterit definire, ut parcat<sup>39</sup> laboribus partium et expensis.

§. 3. *Emm vero*, Quem<sup>41</sup> delegatus a nobis deputaverit<sup>42</sup> audire, neutra partium poterit recusari, nisi coram eo iustam re-recusacionis causam ostendat. §. 4. Si vero<sup>43</sup> duo sunt a principe delegati, et unus committit vires suas alteri, ille non<sup>44</sup> potest, nec<sup>45</sup> debet appellatioe remota procedere, nec causam alii delegare, quumvis in commissione facta duobus continetur expressim<sup>46</sup>, ut appellatioe remota alter possit procedere sine relicto, si non possunt<sup>47</sup> ab altero pariter interesse, quia, quod potest ex sola iurisdictione sibi a principe delegato, non potest cum iurisdictione sibi a condelegato<sup>48</sup> (ommissa<sup>49</sup>). Unde si ab eo fuerit appellatum<sup>50</sup> licet aliquibus visum fuerit, quod ad condelegatum<sup>51</sup> etiam valeat appellari, nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum est delegentem, propter rationem superius assignatam. §. 5. Eius ergo<sup>52</sup> appellatio, de qua tua fraternitas nobis scripsit, si nostrae constitutionis<sup>53</sup> occasione ad nostram audientiam appellavit<sup>54</sup>, pro eo, quod delegatus a nobis, reservata<sup>55</sup> sibi definitiva sententia, audientiam causae commisit<sup>56</sup> quibusdam, qui de partium<sup>57</sup> assensu nec dati sunt nec recepti, nisi contra eos iustam recusacionis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram iudice delegato, non debuit impedire, quom minus procederent auditores. Qui etiam si tanquam suspecti fuissent merito recusati, delegatus tamen a nobis nihilominus potuisset, sublato appellations diffugio<sup>58</sup>, causam<sup>59</sup> ipsam iudicialiter expedire. Quod<sup>60</sup> si iustam recusacionis causam nolit<sup>61</sup> admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare<sup>62</sup> cogebat, a tali gravamine lite potuit ad nostram audientiam appellare, quodque<sup>63</sup> post appellacionem huiusmodi est praesumptum iudicari debet irritum et inane. [*Dat. Lat. VI. Kal. Apr. 1204*.]

CAP. XXVIII<sup>1</sup>

Delegatus Papae, nisi malitiose se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen deferret suae dignitati et personae. Item, ut supra ad §. Item quum totum. — §. 1. Delegatus Papae, sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, et punitioe contententem acceptare. Hoc dicit Abbas. — §. 2. Si Papa scilicet commisit appellacionem interpositam a suo delegato data causa clausula: *„appellatioe remota,“* iurisdicio prius delegati est iterum suspensa quoad executionem. Hoc dicit eundem verum intellectum. — §. 3. Ordinaris ad mandatum delegati essentibus suscipiendum, etiam scilicet cum iura. Abbas. — §. 4. Delegatus, qui impeditur iure statuta procedere, partem hoc praestantem punit, et quantum ad rem illam causam committit appellatioe remota, in oilium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas Henens.

Idem Episcopo Helensi<sup>2</sup>.

Pastoralis officii diligentia et sollicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, et zelum tuum rectitudinis nos iudicat, ut, quatinus simus multiplicibus negotiorum occupationibus praepediti, eis tamen ad horum subtrahenda nos<sup>3</sup> ipsos, in qua tua iudicandis consultationibus responderim<sup>4</sup>. Consulit etenim nos tuae fraternitatis discretio, utrum, si delegatus a principe causam sibi commissam illi delegare coheret, nolentem delegationem suscipere ad ipsam suscipiendam coactare. Consultationi tuae<sup>5</sup> de *fraterno nostro consilio taliter*<sup>6</sup> duximus respondendum<sup>7</sup>, quod, quum delegato a principe iurisdictione dandi iudicem sit a lege concessa, dummodo ipse<sup>8</sup> exonerare se ipsum malitiose non quaerat, potest compellere rententem<sup>9</sup>, eo, quod iurisdictione illa nullius videtur<sup>10</sup> esse momenti, si coercionem aliquam non haberet. Delegatus praedictus tamen debet sollicite providere, ut, si personis superioribus, exigente necessitate, negotium duxerit delegandum, in coactionibus<sup>11</sup> inferendis dignitati deferat et personae. §. 1. Item<sup>12</sup> *Subsequenter etiam quoesitis, utrum cui coheret delegatus, quum videtur expulsi, possit inungere, et ad summ presentium citet partes, et eis, si obviare contempserit, punitum infligere pro contumacia. Ad quod tuae fraternitati heciter respondemus, quod, quum*

1 Tit. VI. Cap. XXVII. 1) *Resolutum est Reg. Borgh. VII. 29.*; *Abas. I. 41. H. Comp. III. c. 2. d. 1. 1. 2.*; *2) Bull. ino. 2205.*; *3) Comp. I. 18.*; *4) Bull. ino. 2205.*; *5) H. 2.*; *6) Bull. ino. 2205.*; *7) Bull. ino. 2205.*; *8) Bull. ino. 2205.*; *9) Bull. ino. 2205.*; *10) Bull. ino. 2205.*; *11) Bull. ino. 2205.*; *12) Bull. ino. 2205.*

42) deputavit: *Ord. deputaverit: C. 43*; *Reg. Borgh. 43*; *Reg. FKLM: Reg. 43*; *potest aut: desit: T. 4*; *1) Bull. ino. 2205.*; *2) Bull. ino. 2205.*; *3) Bull. ino. 2205.*; *4) Bull. ino. 2205.*; *5) Bull. ino. 2205.*; *6) Bull. ino. 2205.*; *7) Bull. ino. 2205.*; *8) Bull. ino. 2205.*; *9) Bull. ino. 2205.*; *10) Bull. ino. 2205.*; *11) Bull. ino. 2205.*; *12) Bull. ino. 2205.*

totum negotium alii possit committere delegatus<sup>13</sup>, sicut superius est expressum, citationis officium potest cuilibet discretionē praevia demandare, ac punire merito contemp-  
torem. [Ex parte tua etc. (cf. c. 11. de off. iud. ord. l. 31.) (Et infra: §. 2. Praeterea postulasti per sedem apostolicam obsequi, si<sup>14</sup>, quum a sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appella-  
tum, et literae post appellationem ad iudices alios emanaverint, an<sup>15</sup> ad mandatum posteriorum iudicum executione sententiae, a prioribus delegata<sup>16</sup>, debeat retardari, ut priores iudices ipsam neque per se, neque per alios exsequantur? Nos autem inquisitioni tuae taliter respondemus<sup>17</sup>, quod, quum nos appellationis causam ex certa sententia iudicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmus recipere, ac iurisdictionem priorum iudicum revocare, ut interim executione sententiae suspendatur, donec appellationis merita plenius sint discussa. [Praeterea etc. (cf. c. 14. de reser. l. 3.)] (Et infra: §. 3. Quia vero saepe contingit, quod executione sententiae ordinario demandatur, quaesivisti, an<sup>18</sup> si ordinarius ipsam iniustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare, an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognito, sed executione tantum demandatur<sup>19</sup> eidem, inquisitioni tuae taliter respondemus<sup>20</sup>, quod, quum ordinarius teneatur obsequi delegato<sup>21</sup>, etsi sciat<sup>22</sup> sententiam illam iniustam, exsequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum<sup>23</sup> efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. [Elaverci etc. (cf. c. 11. de off. iud. ord. l. 31.)] (Et infra: §. 4. Quum autem saepe contingat, ad diem, quum iudex delegatus a nobis partibus assignavit, earum altera procurante, ut negotium prorogetur, iudicem ipsum a rege vel archiepiscopo evocari: nos, per-versorum volentes malignitatem obviare, decernimus<sup>24</sup>, ut, si delegato constiterit, hoc fuisse aliquis partis malitia procuratum, ipsam puniat animadversione condigna, et, ne aliquod lucrum ex huiusmodi<sup>25</sup> fraude reportet, personae neutri parti suspectae, quantum ad diem illud, committat ipsum negotium audiendum<sup>26</sup>, quae in ipso appellatione remota procedat, nisi forte partes consenserint negotium prorogari. [Praeterea etc. (cf. c. 1. de sac. non th. l. 16.)] *Pat. Rom. ap. S. Petr. XVI. Kal. Iun. 1204.]*

CAP. XXIX. I

Subdelegatus a delegato Papae iurisdictionem non habente potest coercere impediendum. Hoc dicit comprehensivum utrumque intellectum.

Idem Abbati sancti Hilarii et Magistro G. Canonico Trevisino<sup>27</sup>.

Ex literis venerabilis fratris nostri patriarchae Grandensis<sup>28</sup> accepimus, quod, quum dilecti filii Gradensium primicerii et plebanus S. Sophiae de Venetiis, quibus causa, quae inter clericos sanctae Iustinae ac Albertinae<sup>29</sup> presbyterum super eo, quod idem presbyter clericum se ipsius ecclesiae asserbat, apud quod dignoscitur, a nobis fuerat delegata, mandassent eisdem, ut memoratos clericos, qui per archiepiscopum Paduanum, ad quem fuerat super eodem negotio quoddam a nobis rescriptum obtentum, in quo, sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerant excommunicationis sententiae subiacere, nisi dictum presbyterum in socium reciperent et in fratrem, idem patriarcha denunciaret authenticis vinculo non ligatos: ipse volens eisdem iudicibus in hoc parte parere, qui nostra fungebantur auctoritate, maxime quum venerabilis frater noster Castellanus episcopus ipsis super hoc parentum non dixerit requisitus, clericis sanctae Mariae formosae mandatum supradictorum iudicum per suas literas nunciavit, quas dilectus filius archidiaconus Castellanus, plebanus eiusdem ecclesiae, legi publice coram populo non permisit. [Quumque super hoc parvis diebus clapsis apud S. Nicolai monasterium ab eodem patriarcha benigne fuisset idem archidiaconus requisitus, in iram subito concitatus eundem patriarcham quibus verborum iniuriis nullis precantibus accessit.] Quis<sup>30</sup> considerans, archidiaconum ipsum per tantum iniuriam excessum non se tantummodo, sed etiam Gradensem ecclesiam, inam nos ipsos graviter offensisse, tam ipsam archidiaconum, quam praedictum ecclesiam ecclesiastico

suppositis interdicto, [ea praecipue ratione, quoniam ex antiqua consuetudine, sicut dicitur, est obtentum, ut literae, quae per patriarcham Gradensem a patriarchis Gradensibus diriguntur, indifferenter ab omnibus admittantur. Verum ad instantiam clericorum et parochianorum ecclesiae supradictae, quos ipsam ecclesiam patriarcha interdicti sententiam relaxaret, sed excommunicationis poena clericis eisdem iniungens, ne archidiaconum participare praesumerent in diebus. Quum autem patriarcha iam dictus cum praefato episcopo ad monasterium S. Crucis pro celebrandis eisdem obsequiis accessisset, et archidiaconus se vellet divinis officiis immiscere, patriarcha pro ritando scandalo accessit in partem; propter quod archidiaconum ipsam coepit quibus verborum iniuriis aggravare. Item quippe archidiaconus licet a diebus per unius diei spatium cessasset, postmodum tamen celebrare publice non erubuit interdictis. Ad haec de saepe dicto episcopo patriarcha gravem deposuit questionem, quod, quum sibi et Gradensi ecclesiae obedientiam teneatur et reverentiam exhibere, quumquid ei mandaverit, ut praefatum archidiaconum pro interdicto, et clericos S. Mariae pro excommunicationis haberet, et faceret excommunicationis et interdicti sententias ab ipso prolatas per Castellanensem diocesim incultabiliter observari, idem episcopus in iurium patriarchae permittens archidiaconum in ecclesia Castellana libere ministrare, clericis suae diocesis sub fidelitatis poena praecipiendo mandavit, ut per ecclesiam suam archidiaconum et clericos supradictos nec interdicti nec excommunicationis sententiae subiacere publice nunciarent. Unde idem patriarcha nobis humiliter supplicavit, ut tantum iniuriam et excessum, nec non in ipsam, sed potius contra sedem apostolicam tum ab episcopo quam archidiacono attentam castigare taliter curavimus, ut rescervetur in aliis materia similia committendi. Dicitur vero episcopus per suas nobis literas intinuisse, quod quum patriarcha denunciasset clericos S. Iustinae authenticis vinculo non teneri, quos idem episcopus prius excommunicationis denunciaverat, de mandato archiepiscopi Paduani, a nobis, sicut asseritur, iudicis delegati, occasione huiusmodi inter patriarcham et archidiaconum contentione suborta, patriarchae ex communicatione quodam archidiaconum interdicti, quo ad appellationis beneficium evasit, patriarcha in saepelatum ecclesiam interdicti sententiam promulgavit, nec satisfactionem obtulit ab archidiacono super hoc recipere voluit, nisi archidiaconus, ut ipsis pareret mandatis, interposito iuramento finiret. Adhuc etiam idem episcopus, quod ipse timens, ne prorumperet ad aliquid patriarcha, quod ad ipsius episcopi vel ecclesiae sui clericorum suorum praevicium ederet vel gravamen, ad sedem apostolicam appellavit, nobis sollicito supplicavit, ut patriarcham a sui et ecclesiae suae ac clericorum et ecclesiarum suarum diocesis molestatione indebita compescere curavimus.] Quum igitur super praemisissis et aliis inter utriusque partis procuratores fuisset coram dilecto filio tit. SS. Cusinae et Damiani diacono cardinali, quum auctoritate deliberamus<sup>31</sup> eisdem, aliquando<sup>32</sup> litigatum, et ipse nobis quae auctoritate fideliter retulisset, quia nobis consistere non potuit, an<sup>33</sup> per literas, quae ubi Paduanum archiepiscopum impetrare dicuntur, quum nobis ostensae non fuerint, revocatae fuerint literae ad praedictos primicerium et plebanum obtentae, causam ipsam vestro examini dixerimus committendum, per apostolicam scripta Mandamus<sup>34</sup>, quatenus, inquisitioni super praemisissis plenius veritate, nisi<sup>35</sup> vobis constiterit, quod literae, quae secundo loco ad praedictum archiepiscopum Paduanum<sup>36</sup> impetratae dicuntur, de prioribus literis ad saepe dictos primicerium Grandensem<sup>37</sup> et plebanum sanctae Sophiae<sup>38</sup> obtentis expressam fecerint<sup>39</sup> mentionem, ut per secundas primae appareant literae revocatae, quum primos iudices auctoritate literarum nostrarum iurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodum patriarchae quoad executionem suae sententiae demandare, ex qua coercionem etiam idem patriarcha receperat<sup>40</sup>, quum huiusmodi demandata iurisdictione delusoria videretur, si subdelegatus huiusmodi coercionem aliquam non haberet, interdicti sententiam ab eodem patriarcha in Castellanensem<sup>41</sup> archidiaconum promulgatam, pro eo, quod ipse eiusdem<sup>42</sup> patriarchae executionem impediens, eius literas, quibus<sup>43</sup> mandatum praedictorum iudicum nunciabat, legi in publicum<sup>44</sup> non permisit, tamdiu

Tit. XXIX. Cap. XXVIII. 13 del. dicit: ib. 14) pariter si quum sent. c. 15) an dicit: FGHILM<sup>28</sup> Reg. 16) demandata: c. Reg. 17) se diximus respondendum: ib. 18) sedem dixisti ap. consulendam, utrum: ib. 19) demandatur: Reg. 20) diximus respondendum: c. Reg. 21) del. dicit: ib. 22) sciant: Reg. 23) inveniunt: c. Reg. 24) decernimus: Lath. 25) quis: c. Reg. 26) an dicit: FGHILM<sup>28</sup> Cap. XXIX. 1) Rescriptum ex Reg. Bol. X. 178. — Comp. III. c. 8. h. l. (1, 18.) 2) Trevisien: P<sup>27</sup>ILY; Abbati S. Hilarii, plebano S. Pauli,

Castellan. diocesis et mag. Gallo (G. C<sup>28</sup>)b) Tervisino (Tervisinensi: Ca. Trevisien: Ch. Torraiceni: c<sup>29</sup>)b) c. Reg. — Posth<sup>30</sup> no. 3251. 31) Gradensien: c. Reg. 4) et A. c. 5) Imple considerans (add.): idem: c<sup>32</sup>) patriarcha: c. 6) L. (sup. 7) de iuribus: c. 8) dicitur: c<sup>33</sup>) dicit: c. 9) ante: c. ut: c. 10) mandantes: c. Reg. 11) sic: c. 12) Paul.: dicit: c. Reg. 13) q<sup>34</sup> dicit: ib. 11) S. So. dicit: ib. 15) non fecerit... non appar.: c. 16) recepti: FGHILM<sup>28</sup> Reg. 17) Castell.: FGHIA; supradictum: c. Reg. 18) praedicti: c. Reg. 19) quib. mand.: dicit: ib. 20) publico: Reg.



venas ac retentiones ad praedicta monasteria pertinere, astagnam et culcitra supradicta partim in proprietate Virziliensis cenobii, et partim in ipsis et S. Germani censtra fuisse constructa. Item, quod Hospitalarius, qui pro praedicto loco annuum censum monasteriis exsolvent, ne locum ipsum, censum edilecti monasteriorum, transfereat in comitem, et comiti, ne censum ipsum recipiat, prohibitio facta fuit. Pro parte vero comitis videbatur esse probatum, quod iustitia memoris super fortalitia est ipsius, et quod absque cuiusquam iniuria iustas comes ad albergationem hominum ipsis villae potest concedere nec minus ipsum, quomodo comes ipse iustitiam habet in villa, et pro salramento de qualibet domo villae duos denarios recipere consuevit. Item, quod in pratis Hospitaliariorum est fortalitia ipsa feudata, et quod quicumque aliquid habet ad censum, illud saltem censu potest concedere cui vult. Rursus, quod in eadem villa olim fuerat domus fortis clausa palibus et fossatis. Quia vero super damnis datis, antequam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos iudices cognitio pertinebat, quum in rescripto nulla de illis<sup>12</sup> mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit<sup>13</sup> iurisdiclio prorogari, quum procurator ad illa solommodo intelligitur constitutus, quae in commissionis literis inveniuntur expressa, et postquam comes publicatis attestacionibus intellexit, super his<sup>14</sup> fuisse depositum, protinus contradixit, nos eodem iudices [protinus] pronunciavimus<sup>15</sup> minus iuste interlocutos fuisse, ac susceptum comitem, qui ob hoc ad appellacionis beneficium convolvavit, excommunicationis sententia non fuisse ligatum. [Ceterum etc. Dat. Later. Av. XI. 1209.]

## CAP. XXXIII.

Qui acta causae relationis iudicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auctor postmodum contra illa.

Idem Senonensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quum olim ad nostrum audientiam pervenisset, quod dilecti filii magister<sup>3</sup> S. et B. archidiaconatum et praeposituram adinvicem commutassent<sup>4</sup> [Et infra:] [cf. c. 7, de rer. permitt. III, 19.] Quia ergo super facto ipsis B. nobis non poterat de veritate constare, causam super hoc venerabilibus fratribus nostris Liampensi et Cablonensi episcopis sub certa forma durimus committendum. Ipsi ergo in mandati nostri executione procedere cupientes, partibus ad suam praesentiam convocatis, repererunt lesiones utriusque productas, audierunt confessiones partium et depositos testium publicorum. Quumque propter quendam articulum, qui eis dubitabilis videbatur, causam ad nos remittere proposuissent instructum, gesta omnia religentes in scriptis sub sigillis propriis inclusimus, et assignarunt partibus nobis fideliter praesentanda. Verum supra<sup>5</sup> dictus B. delegatis nostris non deferens, immo verius deleganti<sup>6</sup>, sigilla violavit illorum, et scripta, quae nobis fuerant praesentanda, non erubuit aperire. Quia<sup>7</sup> postmodum in nostra praesentia constitutus, adversario suo praesente, in excusationem suam<sup>8</sup> proposuit curam nobis, quod iudices perperam processerant contra ipsum<sup>9</sup>, quum acta in scriptis minus fideliter redegerissent. Unde timens, ne literas portaret<sup>10</sup> Uriae, illorum scripta aperuit, et quod suspicatus fuerat adinventum. Sane, si, quod<sup>11</sup> expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter praesentasset, et ostendisset causam suspencionis propositae coram nobis, praeterita quum non conquireretur<sup>12</sup> de iudice, quem ei proprio motu concessimus, sed de illo potius, quem ipse<sup>13</sup> duxerat eligendum, et iudices suas nobis<sup>14</sup> per eum literas destinassent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsis fidem non duximus adhibendam; sed ut in eo<sup>15</sup> saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta iudicum, quae temere violarat<sup>16</sup> ipsum, sicut nec<sup>17</sup> debuimus, nolimus<sup>18</sup> excaudare, ne videretur dolus eius et praecipuum attulisse. [Quum etc. c. 7, de rer. permitt. III, 19.] Dat. Lat. Id. Iun. Av. 1. 1203.]

## CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adiuventum pro literae subreptis, nec ipsis subdelegatum. Hoc dicit secundum unam intellectum. Vel sic: Delegatus subdelegatum collegae impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula: „quod si ambo, etc.“ Hoc dicit secundum alium intellectum.

Idem Abbati et Capellano<sup>2</sup> sanctae Mariae Bononiensis<sup>3</sup>.

Coram dilecto<sup>4</sup> filio nostro M. sancti Theodori diacono cardinali, quem tibi et dilecto filio<sup>5</sup> nuncio, et clerico sanctae Agathae adversario tuo, qui cum instrumentis eiusdem ecclesiae, sed absque literis de rathabitione, ad apostolicam sedem accesserat, sed de rato caverat sub<sup>6</sup> fideiussoria cautione, concessimus audire, constitimus<sup>7</sup> proponere curavisti, quod, quum olim quidam in parochia sanctae Mariae, post appellacionem interceptam ad apostolicam sedem, in honorem<sup>8</sup> beatae Agathae domini et ecclesiam construxisset, bonae memoriae Alexander Papa<sup>9</sup> praedecessor noster causam super hoc T. abbati sancti Stephani, et T. priori sancti Victoris commisit sine debito terminandam<sup>10</sup>; qui auditus quae fuerant hinc inde proposita, et rationibus partium diligenter<sup>11</sup> inspectis, pro ecclesia S. Mariae definitivam sententiam protulerunt, quae per felices recordationis Luciani, Gregoriam et Clementem praedecessores nostros fuit postmodum confirmata. Verum capellanus sanctae Agathae sententiae parere contempsit<sup>12</sup>, et parochianos sanctae Mariae ad ecclesiasticam sacramenta recepit, et suspensus dicam praesumpsit officia celebrare. Quumque super eadem causa coram venerabili fratre nostro H. Ferrariensi episcopo fere per annum disceptatum fuisset a partibus, productis testibus coram eo, pars ecclesiae sanctae Agathae, horum veritate suppressa, dilectum filium magistrum L.<sup>13</sup> Bononiensem canonum obtinuit idem episcopo in causae decisione adiungi. Qui quum<sup>14</sup> causae interesse non posset, praedictus episcopus, cui per sequentes literas impetratus testis mandabatur<sup>15</sup>, ut, si ambo interesse non possent mandatis apostolicis exsequendis, ea ipse nihilominus adimpleret, attestacionibus publicatis et rationibus plenius intellectis sententiam praedictam confirmavit, capellano S. Agathae sub poena excommunicationis inungens, ut nullum parochianorum tuorum infra certos terminos communitatum ad officia divina et ecclesiastica reciperet sacramenta. Ad hoc dictus Hospitalis ex adverso respondit, quod olim archipresbyter de Pastino a dilecto Alexandro praedecessore nostro indulgentiam impetravit, ut in vicis Castellionis, in quo superererebat populi multitudo, ecclesiam de novo fundiret. Unde tunc Bononiensis episcopus de mandato eiusdem praedecessoris nostri et locum signavit, et primarium lapidem benedixit, et in fundamento secundum consuetudinem collocavit, et sic capellam in eodem loco constructionum tota parochia, quam usque hodie habet ecclesia de Pastino, per XX. annos iuste possedit, quum felices recordationis Celestini Papa praedecessor noster eius suis literis confirmavit, et nos sub nostra protectione recepimus constitutum nobis ab eodem archipresbytero casualem. Unde olim quum canonice regulari ab archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus, praeter auctoritatem archipresbyteri et capituli de Pastino coram praedicto abbate S. Stephani et priore S. Victoris ab illis citatus apparuit, sed coram eis iudicium non subiecit. Immo ab ipsis tanquam de ratione suspectis, qui praedictam sibi voluerant parochiam vindicare, ad nostram ibidem<sup>16</sup> audientiam appellandum. Idem autem iudices non habitantes mundi fines excedere, tam seipsum novo quam veteri populo sententiam protulerunt, quum servandum tenorem literarum diceretur ad eos non potuissent nisi de ceteri indicare. Postmodum vero memoratus canonice contra volentem, immo prohibitionem archipresbyteri sui coram Ferrariensi episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem comperit, quod universi funditores eius ei essent adversi, praedictum magistrum ei feci adiungi. Nuncius<sup>17</sup> vero ecclesiae sanctae Agathae inter alia proposuit, quod, quum dictus magister L.<sup>18</sup> vices suas

Tit. XXIX. Cap. XXXII. 12 ipsius: FGHILN<sup>o</sup> Rep. 13) potuit: GHM; poterit: K; poterat: Lb 11) illis: C; damnis illis: Reg. 15) pronuntiavimus: FGHV.

Cap. XXXIII. 1) Redactione cor. Reg. Bepp. V. 111.; Aon. 1. 3. (11.); Comp. III. c. 1. de rer. perm. c. 2, 15.; 2) Postmodum 1206. 3) magistris: Ia Reg. 4) permittentis: C Reg. 5) supra: dest: FGHILK; saepe: Co 6) delegatorum: M<sup>o</sup>; delegantis: G. 7) Ceterum in nostra demum: (dest: C) C Reg. 8) primum: G. 9) et: FGH; unum et: LMV. 10) reportaret: LMV. 11) quis: C Reg. 12) quaerit: FGHILK Reg. 13) illi: Lo M. 14) nob. pariter III.: Reg. 15) hoc: Cont. Bohm. 16) ibidem: G V. 17) nob. Cabc Reg. 18) sic nol.: Cabc.

Cap. XXXIV. 1) Rescriptum cor. Goll. anot. extra bl. 2.; Comp. III. c. 1. de paroch. (3, 22.) 2) Alberto Capell.: Fir. 3) de Porta Ravennate Bonon.: G. = ser. no. 1201. = Pathost. no. 1237. 4) cor. III. filio et infra: script. desunt usque ad Ferrarium in ep. prop. frum comitis: St. 5) Hug. Colub. 6) sub. dest.: C 7) in cuius praesentia const.: Ch. Rich. 8) Intra: FGHK M<sup>o</sup> Cabc 9) Papa: dest: FGHIA 10) form.: dest: Cabc. coll. o. 11) add.: intellectis et: G. 12) contempserit: C. 13) Lanfrancum: Cabc. 14) sed quum idem magistrus: C. 15) mandatur: C; mandabatur: C. 16) dixerit: C; dixerat: C. 17) Qui quum vices (obliquis omissis): C. 18) L.: dest: FGHILKM.

al. delegasset, episcopus admittere noluit subdelegatum<sup>10\*</sup>; sed post appellationem ad nos legitime<sup>11</sup> interpositam solus in causâ cognitione processit. <sup>12</sup> *Uale contra primum sententiam appellatam, quod de commissione ad primos iudices impetratum ad eum post hoc notitium nil peruenit, quod iudices post appellationem ad nos legitime interpositam processerunt<sup>13</sup>, et quia fuis committitur hoc ad eum processu transgressi. Contra secundam<sup>14</sup> sententiam appellatam, quod canonice regularis, qui coram Ferrar. episcopo ligatur, non solum non fuerit procurator eius in causa, sed etiam contra prohibitionem archiepiscopi litteris processit, quoniam non est solum causa fuerit delegata, et collegia eius, etsi causâ inquirere interese, alii tamen commiserit eies suos, et<sup>15</sup> post appellationem etiam ad nos interpositam idem Ferrar. episcopus per ecclesia S. Marie sententiam pronuntiavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod predicta stare non possunt, quoniam erant non debuit, quod a iudicibus illis pars appropere et adversa, ad quos non severtat, nos audiverat commissionis litteras commisso. Præterea quoniam in litteris commissionis appellations fuisset abstinetum patribus interclusum, appellations postmodum interposita non fuerit defendendum. Insuper, quoniam, sicut adversarius fuit in iure confessus, et si pars eius, qui, ad presentiarum appellatum, litteras impetravit<sup>16</sup>, non<sup>17</sup> tamen illis fuerit<sup>18</sup> usq. pro eorum haberi debuit, ac si non fuerit presentia. Iam sententiam iam transierit in rei iudicatioe decretatione, etiam contra nos litigantibus prolata fuisset. Quoniam autem nec littere commissionis ad iudices primos obtentæ presentantur in iure, nec aliter legitime demonstrantur<sup>19</sup> formatam notatam iudices excessisse, pro sententia pulvis est penesendum. Quod dicitur et adversa, quod canonice ius<sup>20</sup> non fuerit<sup>21</sup> procurator, non nocet, quoniam ipse item coram Ferrar. episcopo contestato factus fuerit dominus litis, qui quocumque ab ipso fondatione ecclesie penevenerat fuerit<sup>22</sup>, et sic agerat et contraheret, ac si eum capellanus<sup>23</sup> dominus excessisset, presentem quoniam in causam non tam ecclesie nominæ, quam proprio fructuaria, utpote qui patrimonium utilitatis ecclesie S. Marie ad divina recipiat officia, et exhibet eis ecclesiasticis sacramenta. Præterea, quoniam ad archiepiscopi litteras permissis, causam ipsam fuisse Ferrar. episcopo delegatam, si per canonice illum nollet subire iudicium, ad causam agenda deberet alium destinare. Quod quomodo non fecerit, eius<sup>24</sup> est negligentiâ imputandum, inano multum potius, qui sic commissionem nostram minus fuerit curare. Sed contra fuit responsum, quod Ferrar. episcopus<sup>25</sup> episcopus<sup>26</sup> solus procedere potuit, quoniam primum<sup>27</sup> coram eo lris fuerit<sup>28</sup> contestata et testis<sup>29</sup> ad causam producti, et in ultimæ commissionis litteris fuisset insertum, quod, si ambo interesse non possent<sup>30</sup> excessivis mandatis apostolicis, prædictis<sup>31</sup> episcopus eum nihilominus exsequi procuraret. Quod non intelligitur, ut, si per se, vel per alios interesse non possent, quia id raro vel nunquam contingeret, sed si<sup>32</sup> non possent<sup>33</sup> personaliter interesse. Appellationes ergo interpositæ ab<sup>34</sup> causis penulicis, quoniam causæ sufficientes non essent<sup>35</sup>, aliquatenus non erant deferendum. Idem igitur cardinalis, auctis his et aliis, que fuerunt<sup>36</sup> hinc inde proposita, latam ab eodem Ferrar. episcopo<sup>37</sup> sententiam de mandato apostolico confirmavit, et adversæ parti super hoc perpetuum silentium dixit imponendum. Nos ergo quod ab eo factum est auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrimonii communiemus.*

CAP. XXXVI.

Locus, ad quem nos secure accedere non potest, et canonice in causa canonice delegatus, teneatur poterit.

Idem Praeposito S. Dominic<sup>1</sup> Subdiacono nostro.

Quum R. canonicus Ianuensis causam pecuniariam, que

inter ipsum ex una parte<sup>2\*</sup>, ac P. civem Ianuensem ex altera vertitur, tibi obtinuerit delegari, et idem civis<sup>3</sup>, propter multas et graves inimicitias civitatis suæ in qua nequeat presentia comparere, sicut ex ipsis et dilectorum florum consilium Ianuensium insinuatione nobis innotuit: discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus supradicto R. huiusmodi optionem relinquis<sup>4</sup>, ut exceptis canonicis Ianuensibus, quos, quum sint eius socii, merito habet pars adversa suspectos, in civitate vel dioecesi Ianuensi, in qua sunt multi, sicut pro certo tenemus, viri providi, iudicem eligat, coram quo quæstio terminetur, cui auctoritate nostra districte præcipiatur, ut eandem causam iuxta rescripti a te<sup>5\*</sup> obtenti tenorem appellatione remota fine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

Si mandatur iudici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se iuste excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante prononciationem admittit.

Idem Rothomagensi Archiepiscopo.

Quum contigat interdum, quod laici (Et infra: cf. c. 24, de reser. l. 3.) Insuper requisiti<sup>1</sup> sumus, quum quis conquirerit in se a suo episcopo post appellationem ad nos legitime interpositam, vel alias iniuste excommunicationis sententiam promulgatam, et nos iudicibus damus necesse absolutiois beneficium illi<sup>2</sup> impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac episcopus paratus sit probare, se in illum, antequam vocem appellations emitteret, vel alias<sup>3</sup> iuste huiusmodi sententiam protulisse, an probationibus non admissis licet iudicibus excommunicatum absolvere, vel<sup>4</sup> denunciare sententiam esse nullam? Ad quod tibi taliter respondendum, quod super iam dicto casu non consuerimus, si bene venimus, sub præscripta forma iudicibus scribere, sed sub ista, ut videlicet, si excommunicationis sententiam post appellationem ad nos legitime interpositam invenierit esse nullam, ipsam denunciaverit<sup>5</sup> penitus nullam esse, audiant<sup>6</sup>, si quid fuerit questionis: alioquin recepta iuxta formam ecclesie cautione impendant absolutiois beneficium conquerenti, et innotet sibi quod de iure fuerit inveniendum, audiant causam, et eandem<sup>7</sup> sine debito terminari<sup>8</sup> procurent. Sed si forsan appareat, nos in iam dicto casu sub prænotata quodque forma scripsisse, in altero utique casuum predictorum, quum quis videlicet conquirerit, se post appellationem ad nos legitime interpositam excommunicatione fuisse innodatum<sup>9</sup>, semper utriusque<sup>10</sup> partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum<sup>11</sup> super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutioe indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. In eo<sup>12</sup> vero casu, quum videlicet excommunicatum quis se asserit<sup>13</sup> iuste, vix vel nunquam<sup>14</sup> est eius, antequam absolutus fuerit, probatio admittenda, nisi tunc tantum, quum asserit in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, ad quod probandum admittitur antequam absolutiois gratiam consequatur<sup>15</sup>. Verum<sup>16</sup> si proponat, se simpliciter excommunicatum iniuste, ac episcopus ad probandum, quod iuste ipsum excommunicavit<sup>17</sup>, stas postulet probationes admitti, non est ante absolutioem ipsius aliquatenus audiendus, quoniam, etsi pro certo constaret, rationabiliter<sup>18</sup> in illum excommunicationis sententiam promulgatam<sup>19</sup>, nihilominus esset ei<sup>20</sup> absolutio secundum forum ecclesie impendenda nihiliter postulanti. Et ideo in hoc casu illum credimus iuxta formam ecclesie protinus absolvendum, ut sic demum, probationibus utriusque partis admissis, utrum iuste vel<sup>21</sup> iniuste ligatus fuerit, decernatur. [Dat. Lat. Kal. Sept. Av. XIII. 1215.]

Tit. XXIX. Cap. XXXIV. 19 delegatum: FGHILN<sup>1</sup> 20 legi: 21 ad Reht. holi. 21 processerant: Cæ 22 secundum sententiam: Dh. 23 ut quod: Ch. quod: Cæ 24 impetravit: Ch. 25 non fuerit tam: dhæst: 26 et sperat: Ch. l'vll. 27 dominus tractatur: Ch. 28 ipse: Ch. dhæst: Ch. 29 et testis: Cæ 30 notat: Ch. dhæst: Cæ 31 videt: novax: Ch. 32 eiusdem: Cæ 33 episcopi: Cæ 34 Item: Item: Ch. Pare. Not. usq. quod: dhæst: Cæ 35 et si per se: Cæ 36 primo: Cæ 36 fuerat: Reht. holi. 37 test. 38 non possent: Ch. 39 dicitur: Sic 40 etiam: Ch. 41 present: FGHILN 42 non: praedicti: dhæst: S. 43 orant: Ch. l'vll. 44 fuerunt: Cæ 45 et Ferrar. episcopi facti: eod. dhæst: Cæ. Cap. XXXV. 1 Reht. holi. — Comp. IV. c. 1. h. l. 12. 2 Dionis: 3. Dama: I. —, 1178. 1215. — Palud. h. 2092. 3) ex. . . part:

dhæst: FGHILN 4. P. civi: Dh. 5) optione relicta (derelicta): Dh. D. C. 6) ad te: FGHILN dhæst: rescripti obtenti: Dh. Cap. XXXVI. 1) Resolutum ex Reg. Bol. XIII. 127. — Comp. IV. c. 2. h. l. 1. 12. 2) Posthæc: S. 3) requisiti: dhæst: Reg. comp. sumus, quod quum: Dh. 4) illis: Reg. 5) aliter: Dh. 6) al. iniuste: Dh. 6) hinc: adote: P. 7) denunciatis: Dh. 8) et amittatis: Dhæ. 9) eam: Dh. 10) detrahatur: Dhæ. 11) notatum: FGHILN; notatum: Dhæst: Reg. 12) utriuslibet: KGHILN Reg. 13) discernendum: Dhæ 14) reliquo: Dh Reg. 15) asseverat: Reg. 16) vix: adot: Dh. 17) inquam: Dh Reg. 17) consequatur: F. Bohm. 18) Unde: Dh. 19) excommunicaverit: Mithæp. 20) tolerabiliter: Boep. intolerabiliter: Dh. 21) pronuntiatur: Dh. 22) ei: dhæst: FGHN 23) vel ini: dhæst: FGHILN; an: Reg.

## CAP. XXXVII. 1

Si subdelegatus delegati Papae iurisdictione ntl coeperit, a delegato renoueri non potest; et si fecerit contra mandatum, siue excesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. Messanensi et Reginensi<sup>2</sup> Archiepiscopis.

Venerabili<sup>3</sup> fratri nostro archiepiscopo Cusentino nostris dedimus literis in mandatis, ut *uenerabilem fratrem nostrum* Cephaludensem episcopum restitui faceret ad episcopatum, et ad<sup>4</sup> alia, quibus fuerat *inhibere* spoliatus; quo restituito plenarie, et corporalem ac pacificam possessionem adepto, *si uideret, quod idem, episcopus merito esset, prout nobis suggestum fuerat, de dilapidatione suspectus, virum prouidum et honestum prouideret coadiutorem eidem adiungere*<sup>5</sup>; sine cuius consilio nihil eorum faceret, quae ad administrationem pertinent temporalem, quoadque<sup>6</sup> ueritate conperta duceremus aliter prouidendum, interim omne alienationis genus eorum utriusque auctoritate nostra districtius interdicens. Porro idem archiepiscopus corporis infirmitate grauatus, commisit in huiusmodi negotio uices suas primo abbati sancti Spiritus de Panormo, ac demum thesaurario Cusentino. Quorum processus nobis exhibitos de fratum nostrorum consilio cassauimus iustitia exigente, quia uidebatur abbas contra mandati nostri tenorem ad inquirendum, utrum de dilapidatione suspectus esset episcopus, e non restituito processit, et archiepiscopus ipse, quum iam suo functus esset officio dicto abbati committendo in integrum uices suas, huiusmodi negotium dicto thesaurario non potuit demandare.

## CAP. XXXVIII. 1

Si delegatus pronunciauerit, se iurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.

Gregorius IX. S. 2 Praeceptorum et Magistro N. 3 canonico Ambianensibus.

Significantibus M. muliere et F. nato eius nos noveritis accepsisse, quod, quum nobilis mulier L. 1 uida, mentiens se pauperem, contra eos super terris et rebus aliis ad iudices nostras<sup>2</sup> literas impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curauerunt, quod, quum dictae literae suggesto mendacio impetratae fuissent, quum praedicta Iuliana<sup>3</sup>, quae nobilis est et diues, pauperem se dixisset in eis, coram ipsis, nisi requisito prius domino, sub cuius iurisdictione ipsi consistunt, et coram quo parati erant eidem exhibere iustitiae complementum, non debebant de iure per tales literas conueniri, unde dicti iudices interloquendo pronunciarunt, se per easdem literas procedere non debere. (*Et infra:*) Demum fuit a partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quod, si infra<sup>4</sup> terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem iudicum redirent examen. Verum arbitris causam infra<sup>5</sup> terminum negligentibus terminare, dicti iudices iurisdictionem per formam compromissi huiusmodi resumpserunt, a quibus iidem se sentientes grauari, quod super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, reuocetis in irritum<sup>6</sup>, etc.

## CAP. XXXIX. 1

Arbitri electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandam causam suspicionis, et iudex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem.

Suspicionis causa contra iudicem assignata, non ipse qui forsan provocatus obset, sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, et ad quos omnia, quae ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque iudice, qui sicut iurisdictione, sic et cetera, sine quibus explicari causa<sup>2</sup> non potest, intelligitur esse commissus, iidem ut conueniant,

si discordes fuerint, in unam sententiam, vel tertium concorditer aduocent, cum quo duo vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne huiusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

## CAP. XL. 1

Delegata iurisdictione ad personas, non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest.

Idem Abbati sanctae Genouefae.

P. et G. 2\* per literas apostolicas conuenerunt coram te de episcopo Londonen<sup>3</sup>, quod concessum ab eis mutuum promisso loco et termino non persoluit, pendente iudicio L. laicus, qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, in<sup>4</sup> se tuam iurisdictionem, sicut asserit, uoluit prorogare, ut, si infra<sup>5</sup> terminum constitutum praedictam non solueret quantitate, excommunicationis<sup>6</sup> et interdicti sententias in personam et terram eius<sup>7</sup> promulgaret. Quas huiusmodi occasione a te latas decernimus non ualere, quum, etsi alias iurisdictioni praesce dicaris, quia in dictum L. nullam iurisdictionem habebas, iurisdictionis prorogatio nulla noscitur existisse, quum huiusmodi delegata iurisdictione ad alias personas nequeat prorogari.

## CAP. XLI. 1

Maior XX. annis potest a quouaque dari delegatus; idem in maiori XVIII. dummodo interuenit consensus partium. Minor uero XVIII. non potest dari, nisi a principe.

Idem.

Quum vigesimum<sup>2</sup> annum peregeris, dari potuisti in aetate huiusmodi delegatus. Ceterum constituto infra<sup>3</sup> aetate eandem, nisi partes scienter consentient in eum, qui annum XVIII. transcendisset, facta delegatio ab alio, quam a principe, non tenet.

## CAP. XLII. 1

Potestas plurimum delegatorum vel arbitratorum simpliciter datorum expirat per mortem unius.

Idem.

Uno delegatorum vel arbitratorum, sicut proponis, rebus humanis exempto, eorum officium expirat, nisi aliud in delegatione aut<sup>2</sup> compromisso fuisset expressum.

## CAP. XLIII. 1

Delegatus Papae subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum elausula praeelectionis, uide licet: „quod si non omnes, tu cum alio exsecutari, etc.“ Hoc dicit usque ad §. Is autem: — §. 1. Is, cui committitur negotium, ut personaliter exsequatur, potest, si partes consentiant, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. Hoc dicit usque ad §. Ceterum. — §. 2. Is, cui committitur nudum ministerium exsequendum, non potest uices suas alteri committere; fallit in legato sedis apostolicae. Et est textus notabilis, et multum allegatur. Abb. Sicutus.

Idem.

Quoniam apostolica sedes intendit providere negotiis, et<sup>2</sup> non personis, quibus eadem committuntur, si iudex tertius, licet ex officio nostro, vel de assensu partium communium a nobis datus eisdem, alii delegauerit uices suas, quum delegato a principe id concedatur a iure, delegatio ualebit ipsius. Idem quoque dicendum est, quum mandatum episcopo, ut cum altero suorum conuicium mandatum apostolicum exsequatur, et tunc sine subdelegato ab ipso episcopo reliqui duo procedere non ualeant. §. 1. Is autem, cui iniungitur, ut personaliter negotium exsequatur, potest, dummodo partes consentiant, hoc alius delegare, praeterquam si inquisitionem fieri, vel ecclesiam de praelatis vel<sup>3</sup> aliis ministris provideri mandauerimus<sup>4</sup>, quum in his omnibus casibus industriam et fidem personae, qui talia committimus, eligere uideamus. §. 2. Ceterum, salva legatorum sedis apostolicae auctoritate, nulli, qui commissum fuerit praedicare crucem, excommunicare vel absolvere

Tit. XXIX. Cap. XXXVII. 1) *Rescriptum ex Comp. V. c. 2. h. t.* (1, 15) 2) *Messen. et Regim.* (Regim.) 3) *Ed. arch. B. in Ten. et Reflections. arch. B.* 4) 1216—27. — *Pothost* no. 7246. 5) *Rogatus olim a uobis et fratris nostris carissimis (carissimus: Ed) in Clugis (in Chr. male omisit. Richt.)* filius noster Fredericus Romanorum imperator et semper Augustus, et rex Siciliae, ut restitueret uen. fr. nostrum Cephaludensem episcopum, quem spoliauerat ecclesia et aliis bonis suis, se in libere factum uiva uoce promissit, unde per scripta nostra uen. fr. etc. E 1) ad: *deca: Codd. coll. o. E* 5) adiung.: *deest: ib. c.* quousque: *La XE*  
Cap. XXXVIII. 1) 1227—34. — *Pothost* no. 9553. 2) S.: *deest: LMY*; *can. B.* 3) *H. FGL: B. X.* 1) *Italian: FGHK (cont. Bohm.* 5) *nostr: deest: Codd. coll. o.* 6) *L: FGHK* 7) *intra: (cont. Bohm.* 8) *lutra: ib.*

9) *add.: et inane: FY.*

Cap. XXXIX. 1) 1227—34. — *Pothost* no. 9554. 2) *caus.: deest: Codd. coll. o.*

Cap. XL. 1) 1227—34. — *Pothost* no. 9555. 2) *Petr.: GHK: Petrus: F. Pe.: X; Petro: Lu* 3) *Landinens: FGHLY* *Leon* 4) *166 in: Cont. Bohm.* 5) *intra: ib.* 6) *excomm. in personam et interal. in terram sent.: FGHLY* 7) *et: deest: FGH: sum: M.* 8) *inter: Codd. coll. o.* 9) 1227—34. — *Pothost* no. 9556. 2) *uicesum: FGHK* 3) *intra: Cont. Bohm.*

Cap. XLII. 1) 1227—34. — *Pothost* no. 9557. 2) *ex: X; vel: M.* 3) *Cap. XLIII. 1) 1227—34. — Pothost no. 9558. 2) et: deest: Codd. coll. o.* 3) *aut: FGHLY* 1) *mandamus: FGHK: mandamus: GM.*





sumpsit. † Unde petebat per viros idoneos suspitione carentes de ipso facto diligenter inquiri. Quoniam praefatus super-  
veniens episcopus, et ea, quae gesta sunt, intellexissent ab ipso,  
De communi consilio fratrum nostrorum examinationem  
secundam, tanquam a non suo iudice factam, postquam  
negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus  
irritam et inanem. [Quia tamen etc. Dat. Lat. VIII. Kal.  
Jul. 1202.]

## CAP. VI.†

Legatus de latere confort beneficium vacans, licet illud spectet ad praesen-  
tationem alienius clerici. Hoc dicit et casus notabilis.

Idem sancti P.† et sancti Leonis Abbatibus, et  
R. archidiacono Tullensibus.

Dilectus filius R. Metensis canonicus nobis humiliter  
intimavit, quod, quam venerabilis frater noster Praenestinus  
episcopus, apostolicae sedis legatus, ecclesiam sancti Trudo-  
ni ad resignationem proprii pastoris in manibus eius factam  
liberaliter contulisset eidem, dilectus filius B. Metensis archi-  
diaconus, ad quem illius ecclesiae presentatio pertinebat,  
asserens, quod eodem inconsulto conferri non potuit a  
legato, donationi eius minus ratumabiliter se opponens, canoni-  
cum ipsum super eadem ecclesia indebito molestaré praesumit.<sup>3</sup>  
Quum igitur plus iuris habeat in concessione praer-  
latus, quam in praesentatione patronus, nec praedictetur  
praelato, si quando per apostolicam sedis legatum eo in-  
consulto ecclesia concedatur, discretioni vestrae per apostolica  
scripta<sup>4</sup> mandamus quatenus dictum archidiaconum, ut ab  
eius super hoc indebita molestatione desistat, monitione praemi-  
ssa<sup>5</sup> per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis.  
[Nullis literis etc. Dat. Avinionae X. Kal. Mart. Jo. VI.  
1204.]

## CAP. VII.†

Legatus in pluribus locis potest in quolibet ditorum locorum iurisdictionem  
suam exercere ita, quod facta visus loci potest in alio explicare.  
Hoc dicit Panorm.

Idem illustri Regi Francorum<sup>2</sup>.

Novit ille, qui nihil ignorat, quod regiae sublimitati (Et  
infra) Ex<sup>3</sup> parte tua querimoniam accepimus<sup>4</sup>, videlicet quod,  
quam tibi fuerit<sup>5</sup> esset certe ratio suspectus, post ap-  
pellationem ad nos interpositam extra fines regni Francorum  
in terram tuam interdicti sententiam promulgavit. † Qui  
etiam in animam tuam promiserat et obtulerat irare, quod tu  
coram legatis<sup>6</sup> et delegatis nostris super hoc negotio status iuri,  
et quod propter huiusmodi negotium tu per nos, nec per alium  
fueris et parte nostra citatus, ut iuri pareres, praedictam petens  
sententiam excepta huiusmodi cautione<sup>7</sup> relaxasti. Ceterum ad ea,  
quae contra cardinalem<sup>8</sup> abiecerant, et eis respondimus, et Tuae  
magnificentiae respondemus, quod etsi fines regni Francorum  
exerat, nondum tamen fuerat terminus<sup>9</sup> suae legationis  
egressus, quoniam non solum in regno Francorum, sed in  
Viennensi, Lugdunensi et Bisuntinensi provinciis inunctam  
sibi a nobis legationis sollicitudinem suscepisset.

## CAP. VIII.†

Praesente legato de latere minor legatus executionem officii sui dimittere  
debet.

Gregorius IX. Patriarchae Hierosolymitano.

Volentes (Et infra) Fraternitati tuae legationis officium  
in provincia tua duximus committendum, ita tamen, quod,  
si legatum ad partes illas de latere nostro contingerit destinari,  
executionem ipsius officii, quamdiu legatus ipse ibi fuerit<sup>2</sup>,  
pro sedis apostolicae reverentia omnino dimittas.

## CAP. IX.†

Legatus, non de latere sed ratione personae, extra provinciam sibi decre-  
tam absolvere non potest excommunicatos pro iniectione animum in clericos,  
etiam in provincia, si tales excommunicati aliunde veniant. Legatus  
vero ratione dignitatis nullos tales absolvit. II. d. secundum communem  
intellectum.

## Idem.

Excommunicatis pro iniectione manuum violenta ec-  
clesiae Romanae legati, qui de ipsius latere non mittuntur,  
extra provinciam sibi commissam, vel ibidem, si huiusmodi  
manuum iniectiones illuc contingat aliunde accedere, et qui  
ecclesiarum suarum praetextu legationibus sibi vendicant  
dignitatem, etiam subditis, quavis in provincia sua ex-  
istentes, beneficium absolutiois impertiri non possunt, nisi  
de speciali gratia illis et istis amplius a sede apostolica con-  
cedatur.

## CAP. X.†

Durant legati statuta etiam legatione finita, finitur tamen sui delegati  
iurisdicatio, si citatio non processerit.

## Idem.

Nemini dubium esse volumus, quin legatorum sedis  
apostolicae statuta edita in provincia sibi commissae durent  
tanquam perpetua, licet eandem postmodum sint egressi;  
secus autem, si causas duxerint aliquibus delegandas, quam  
iurisdictione istorum expiret, si ante illorum discessum horum  
citatio non processerit.

## TITULUS XXXI.

## DE OFFICIO IUDICIS ORDINARII.

## CAP. I.

Episcopi in suis dioecesibus possunt crimina inquirere et punire, et, quomodo  
opus fuerit, invocare brachium saeculare.

Ex synodo Ioannis Papae.

Perniciosa † [nolentis consuetudo, ut iudex publicus vel mi-  
nister peccata papali, quae ab episcopis sunt inquirenda, quibus  
animarum sollicitudo commissa est, quasi inquirenda credunt, et  
in occasione licentiae selectae eia augumentur, et, si in proprie-  
tate ecclesiae vel clericis feminis inveniant adulteras, infamant,  
comprehendunt, dilanant donec domini eorum vel parentes eas  
redimant, pro quo consanguinitas eorum in modicum decedunt  
paupertatem, et eo ordine liberis post redimitionem praevicari non  
mellant, dicentes nihil pertinere ad episcopum, quae a publico  
examinato dispocatur et redempta, quod omnino irregularditer  
invenisse manifestum est.] Habeant igitur episcopi singula-  
rum urbium in suis dioecibus<sup>2</sup>, liberam potestatem adul-  
teria<sup>3</sup> et scelera inquirere, ulcisci et iudicare, secundum quod  
canones censent<sup>4</sup>, absque impedimento alicuius. Et quomodo  
opus fuerit, [ad comprimensus rebelles et contemptores] publi-  
cum<sup>5</sup> convocent auxilium<sup>6</sup> non ad praedudicandum, sed  
potius ad ea, quae Deo sunt placita [et subacti animarum con-  
servandis.] prosequendum<sup>7</sup>.

## CAP. II.†

Ordinaris, qui scit, non ut iudex vel homo, sed ut Deus, subditum esse  
crimini reum, indeterminate poterit, sed non nominatum, cum arguere  
vel punire.

Eugenius Papa.<sup>2</sup>

Si sacerdos sciat pro<sup>3</sup> certo, aliquo, esse reum alicuius  
crimini, vel si confessus fuerit, et emendare noluerit, nisi  
iudicio ordine quibus probare possit, non debet eum arguere<sup>4</sup>  
nominatim, sed indeterminate, sicut dixit Christus<sup>5</sup>: „Unus  
vestrum me traditurus est.“ Sed<sup>6</sup> si ille, cui damnum illa-  
tum est, petierit iustitiam, potest excommunicare auctorem

Tit. XXX. Cap. VI. 1) Rescriptum ex Reg. Breva, VI. 241.; Comp. III. c. 4. h. c. (1. 19.) 2) s. April et S. Leonis abb. et mag. R. archidiacono Tullensib.: *FDHKE Reg.* — *Posthast no.* 2431. 3) praesensist: *FC Reg.* 4) per . . . ser.: *notae omnia Reht.* 5) praevia: *Ch*

Cap. VII. 1) Rescriptum ex Comp. III. c. 5. h. t. (1. 19.) 2) ser. no. 1200. — *Super* autem pr. fil. M. Mich.: *Cy* fil. nostr. Michl.: *Ch*) et Walt. (Wallen.) *Ch*) milites, et postmodum fil. fil. mag. F. decanum Anselmensem cum literis tuis benigne recepimus, et curavimus multipliciter honorare, sicut per ipso poterit tua serenitati plenius patere. Ipsi autem in nostra et fratrum nostrorum praesentia constituti contra eundem car. ex parte tua querimoniam intendunt. 1) intendunt: *For*; intendunt: *Ch* 2) leg.: *dest. C* 3) add.: *quoribus C* et del. *nost. d. dest.* 4) add.: *iuratoria: C* 5) legatum: *Ch* 6) metas: *O*; fines: *Ch*

Cap. VIII. 1) 1227—31. — *Posthast no.* 5559 2) fuerat: *FF*

Cap. IX. 1) 1227—34. — *Posthast no.* 5560.

Cap. X. 1) 1227—34. — *Posthast no.* 5561.

Tit. XXXI. Cap. I. 1) Rescriptum ex synod. Rom. hab. sub. Ioanne IX. c. 8. 8. c. 12. — *FDHKE Reg.* 1. 1. h. t. (1. 23.) 2) c. 4. d. *indult. 15. 13.* 3) sua. *diocesis: A* *org.* 4) adulterina sodalita: *ARDL* 5) censuram: *org.* 6) populum: *Ade V.* 6) aux.: *dest. A. L. V.*; publicum placitum convoco: *org.* 7) ad constituendum et prosequendum: *And L.*; prosequenda: *Ar V. Ab* 1.

Cap. II. 1) Rescriptum ex App. XXI. 7. — *App.* XXXII. c. *Inde* edictis *Idem*, *canones non exstat.* — *Aggr. Alor. III. Attubad.* (1159—81) — *no.* 9692. 2) provert.: *dest. AR* 3) dest.: *R* 4) redarguere: *OR* 6) verba: *dx. Chr.*; a *Raymundo* apposta sunt. — *cj. Marc. XIV. 18.* 7) Si vero: *O*

danni, E et etiam<sup>1</sup> et confessus sit<sup>2</sup>. Sed tamen non nominatim<sup>3</sup> potest cum removere a communione, licet sciat cum esse reum, quia non ut iudex scit, sed ut Deus. Sed debet eum admonere, ne se ingerat, quia nec Christus Iudam a communione removit.

CAP. III.<sup>1</sup>

8 Ordinarius subditus episcopo profert in sibi subiectum iustam censuram excommunicationis. Episcopus illam servare debet, et illam sine satisfactione et consentia protestantis relaxare non debet.

Alexander III. Florentino<sup>2</sup> Episcopo.

Quum ab ecclesiarum prelatibus ecclesiastica sententia<sup>3</sup> in malefactores aliquos promulgatur, rata debet et firma consistere, et<sup>4</sup> usque ad condignam<sup>5</sup> satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter discretioni vestrae per apostolicam scripta [praecipiendo] mandamus<sup>6</sup>, quatenus, si quando dilectus filius noster *Luce<sup>7</sup>*, plebanus sancti P, *et de Lucar<sup>8</sup>*, in clericos vel licitos<sup>9</sup> parochianos suos interdicti<sup>11</sup> vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulert, ipsam facias<sup>12</sup> inviolabiliter observari, et<sup>13</sup> eum sine congrua satisfactione et absque eiusdem plebani conscientia non<sup>14</sup> relaxes<sup>15</sup>.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Si ordinatio vacantis ecclesiae etiam patromatae ex iuxta causa differtur, est ibi per episcopum oeconomus ponendus.

Idem Cantuariensi<sup>2</sup> Archiepiscopo et eius Suffraganeis<sup>3</sup>.

Quum vos<sup>4</sup> plerumque<sup>5</sup> oporteat ordinationem<sup>6</sup> ecclesiarum differe pro eo, quod quandoque personae vobis<sup>7</sup> minus idoneae praesentantur, aut interitum inter vos<sup>8</sup> et praesentatores<sup>9</sup> personarum alia de causa radix dissensionis<sup>10</sup> emerit<sup>11</sup>  $\frac{1}{2}$  praecidendum vobis<sup>12</sup> est, ne occasione huiusdissensionis et<sup>13</sup> scandalali interfructus illarum<sup>14</sup> deperant, aut eis in spiritualibus gratia procedant detrimenta. Inde est, quod fratritati vestrae per apostolicam scripta praecipiendo mandamus, quatenus, si quando<sup>15</sup> in illis vacantibus ecclesiis, in quibus ecclesiastica persona praesentatione<sup>16</sup> non habet, vel quia personae minus idoneae vobis<sup>17</sup> praesentantur, vel alia<sup>18</sup> de causa, de<sup>19</sup> huius personis non poteritis<sup>20</sup> in eis<sup>21</sup> instituire<sup>22</sup>, [contradictione et]<sup>23</sup> appellatione remota<sup>24</sup> ponatis oeconomos, qui debeant<sup>25</sup> ecclesiarum fructus<sup>26</sup> percipere, et eos aut in ecclesiarum<sup>27</sup> utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare<sup>28</sup>.

CAP. V.<sup>1</sup>

Si eam tant ordinario, quod absolutus<sup>2</sup> Papa suppressit veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si vero sibi non constat, est tamen sibi argens suspicio contra eum, debet cogere cum se purgare.

Idem Cantuariensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Ex parte tua<sup>3</sup> vobis est constanti assertione propositum, quod interitum quorum pro certis causis excommunicati<sup>4</sup> sedem apostolicam residunt, et recedens causis, pro quibus sunt vinculo excommunicationis subiecti, de absolute sua<sup>5</sup> libertate deferunt, contentantes, eos ad sedem apostolicam accessisse, et auditis confessionibus suis absolutum beneficium meruisse. Unde Quia nos consulare voluisti, utrum illorum<sup>6</sup> absolutio<sup>7</sup> teneat, qui<sup>8</sup>, occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant, absolutio<sup>9</sup> beneficium<sup>10</sup> pro sedem apostolicam<sup>11</sup> meruerunt, suae<sup>12</sup> excommunicationis causam aliam praetendentes, [tunc consultatione] taliter respondemus, quod, si ita tibi<sup>13</sup> constiterit, debes eos ecclesiastica censura

compellere<sup>14</sup>, cum literis tuis rei veritatem continentibus ad sedem apostolicam redire. Si vero id tibi non constiterit, et eos<sup>15</sup> susceptor habueris, quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde<sup>16</sup> coram te, quod<sup>17</sup> veritatem confessi fuerint<sup>18</sup>, purgationem praestare.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Si ex desidia vel malitia delegati Papa quis perseveret in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quoti causa fuerit delegato commissa. Hoc dicit et est casus notabilis et singularis.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Significavit nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, quum pro illicita consanguinitatis et<sup>3</sup> affinitatis copula excommunicatione notantur, ad iudices remotiores ab apostolica sede literas impetrant<sup>4</sup> commissiis. Per quas, quum ab excommunicatione fuerint absoluti<sup>5</sup>, quia dicti delegati ad locum, ubi<sup>6</sup> testes consanguinitatis vel affinitatis produci valeant, non accedunt, nec<sup>7</sup> aliquos pro eorum receptione transmittunt, in praenominata nefariae coniunctionis copula remanent, et causa debitum non sortitur<sup>8</sup> effectum.  $\frac{1}{2}$  Uide postulasti a nobis, quid sit tibi in tali oratorio faciendum. Quum<sup>9</sup> itaque pro malitia vel desidia iudicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis inique suffragium invenire, tale damus tuae fraternitati in hac consultatione responsum, quod<sup>10</sup>, quotiens ea, quae praediximus, in tua dioecesi evenire contigerit<sup>11</sup>, licite potes taliter<sup>12</sup> absolutos in pristinum excommunicationis sententiam revocare, ipsosque<sup>13</sup> tam diu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testimonii et in<sup>14</sup> aliis legitimum incipiat habere progressum, vel aliud exinde suscipias ab apostolica sede mandatum. [Ceterum et. cf. c. 6. de test. cap. II. 21.]

CAP. VII.<sup>1</sup>

Ordinarius supplere negligentiam abbatum, non revocantis monachum vagabundum.

Innocentius III. Ausitano<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Quanto devotio religiosorum<sup>3</sup> rariorem stultitiam mutatibus divinis inhaerit, et creatoris tunc placere pro operis<sup>4</sup> sanctae conversationis intendit, tanto humani generis inimicus uli seductionem curae suae fraudis malignitate laborat, et variis modis eis praestat materiam excedendi, et animas eorum inextricabili laqueo mittit irritare. Ad audientiam siquidem nostram noveris pervenisse, quod monachi, canonici<sup>5</sup> et alii regulares tuae provinciae<sup>6</sup>, quum deberent potius in claustrum iuxta<sup>7</sup> regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientibus et reditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, per curias principum et potentum discurrere non verentur,  $\frac{1}{2}$  et innumeris suis dilectorum<sup>8</sup> sibi<sup>9</sup> facerem et gradum accipiunt, ac eorum<sup>10</sup> familiaritatis confisi in concantu sua graves dissensionis commovent et ecclesiarum tranquillitatem in spiritu arrogante contentantes matutales praebitorum suorum inobedientes et contumaces existunt, et contra illorum prohibitionem saecularium negotiorum sollicitudinibus se immergunt. Quoniam igitur propter hoc ordo religiosus non modicum excreverit: fratritati tuae per apostolica scripta Mandamus, quatenus, quoscunque tales inveneris, nisi ad commotionem tuam respuerint, ut proprium suum in manibus praefactorum suorum sine difficultate resignent, convertendum in utilitatem domus secundum abbatem consilium, et regularem vitam observent, si praefati eorum post tuam commotionem id exsequi negligenter omiserint, per

TIT. XXXI. Cap. II. s. 2. 4. dest: *Abdy* 3. fuerit: *LR* 10. no. minuitur: *R*.

Cap. III. 1. *Resolutione* de App. XXXI. 7. *Imp.* XXXII. 3. *Opp.* XII. 3. *Ecc.* XXXII. 2. *Comp.* 4. *C. 3. h. l.* 1. 2. 3. 2. *Imp.* nullitatis: *PPR* 3. *Provisio* sub pignoris scripto in fine: *de Coll. celt. de hon.* 2. *Supplicatio* pignoris. *Supplicatio* h. *1130-81*. - *Just. de* 9001. 3. *Censura*: *Ab* 4. *ut* . . . ob. *servatur* 9. 5. *aliquis*: *Paralia Coll. celt.* 6. *praecipuum*: *Q* 7. *Luce*: *de Test. de Act. de* 8. *Pareratis*: *PRR* 9. *Interitum*: *R* 10. *Luce*: *de Test. de Act. Luce*: *Ab* 11. *In* *habe*: *Q* 12. *Interitum* *interdicti*: *Q* 13. *faciate*: *Abdy Coll. celt.* 14. *Interitum* *interdicti*: *Q* 15. *faciate*: *Abdy Coll. celt.* 16. *Interitum* *interdicti*: *Q* 17. *aliter*: *R* 18. *vel de*: *Re* 19. *de*: *Ab* 20. *poteritis*: *PPR* 21. *poteris*: *Q* 22. *poteris*: *Q* 23. *poteris*: *Q* 24. *poteris*: *Q* 25. *poteris*: *Q* 26. *poteris*: *Q* 27. *poteris*: *Q* 28. *poteris*: *Q* 29. *poteris*: *Q* 30. *poteris*: *Q* 31. *poteris*: *Q* 32. *poteris*: *Q* 33. *poteris*: *Q* 34. *poteris*: *Q* 35. *poteris*: *Q* 36. *poteris*: *Q* 37. *poteris*: *Q* 38. *poteris*: *Q* 39. *poteris*: *Q* 40. *poteris*: *Q* 41. *poteris*: *Q* 42. *poteris*: *Q* 43. *poteris*: *Q* 44. *poteris*: *Q* 45. *poteris*: *Q* 46. *poteris*: *Q* 47. *poteris*: *Q* 48. *poteris*: *Q* 49. *poteris*: *Q* 50. *poteris*: *Q* 51. *poteris*: *Q* 52. *poteris*: *Q* 53. *poteris*: *Q* 54. *poteris*: *Q* 55. *poteris*: *Q* 56. *poteris*: *Q* 57. *poteris*: *Q* 58. *poteris*: *Q* 59. *poteris*: *Q* 60. *poteris*: *Q* 61. *poteris*: *Q* 62. *poteris*: *Q* 63. *poteris*: *Q* 64. *poteris*: *Q* 65. *poteris*: *Q* 66. *poteris*: *Q* 67. *poteris*: *Q* 68. *poteris*: *Q* 69. *poteris*: *Q* 70. *poteris*: *Q* 71. *poteris*: *Q* 72. *poteris*: *Q* 73. *poteris*: *Q* 74. *poteris*: *Q* 75. *poteris*: *Q* 76. *poteris*: *Q* 77. *poteris*: *Q* 78. *poteris*: *Q* 79. *poteris*: *Q* 80. *poteris*: *Q* 81. *poteris*: *Q* 82. *poteris*: *Q* 83. *poteris*: *Q* 84. *poteris*: *Q* 85. *poteris*: *Q* 86. *poteris*: *Q* 87. *poteris*: *Q* 88. *poteris*: *Q* 89. *poteris*: *Q* 90. *poteris*: *Q* 91. *poteris*: *Q* 92. *poteris*: *Q* 93. *poteris*: *Q* 94. *poteris*: *Q* 95. *poteris*: *Q* 96. *poteris*: *Q* 97. *poteris*: *Q* 98. *poteris*: *Q* 99. *poteris*: *Q* 100. *poteris*: *Q* 101. *poteris*: *Q* 102. *poteris*: *Q* 103. *poteris*: *Q* 104. *poteris*: *Q* 105. *poteris*: *Q* 106. *poteris*: *Q* 107. *poteris*: *Q* 108. *poteris*: *Q* 109. *poteris*: *Q* 110. *poteris*: *Q* 111. *poteris*: *Q* 112. *poteris*: *Q* 113. *poteris*: *Q* 114. *poteris*: *Q* 115. *poteris*: *Q* 116. *poteris*: *Q* 117. *poteris*: *Q* 118. *poteris*: *Q* 119. *poteris*: *Q* 120. *poteris*: *Q* 121. *poteris*: *Q* 122. *poteris*: *Q* 123. *poteris*: *Q* 124. *poteris*: *Q* 125. *poteris*: *Q* 126. *poteris*: *Q* 127. *poteris*: *Q* 128. *poteris*: *Q* 129. *poteris*: *Q* 130. *poteris*: *Q* 131. *poteris*: *Q* 132. *poteris*: *Q* 133. *poteris*: *Q* 134. *poteris*: *Q* 135. *poteris*: *Q* 136. *poteris*: *Q* 137. *poteris*: *Q* 138. *poteris*: *Q* 139. *poteris*: *Q* 140. *poteris*: *Q* 141. *poteris*: *Q* 142. *poteris*: *Q* 143. *poteris*: *Q* 144. *poteris*: *Q* 145. *poteris*: *Q* 146. *poteris*: *Q* 147. *poteris*: *Q* 148. *poteris*: *Q* 149. *poteris*: *Q* 150. *poteris*: *Q* 151. *poteris*: *Q* 152. *poteris*: *Q* 153. *poteris*: *Q* 154. *poteris*: *Q* 155. *poteris*: *Q* 156. *poteris*: *Q* 157. *poteris*: *Q* 158. *poteris*: *Q* 159. *poteris*: *Q* 160. *poteris*: *Q* 161. *poteris*: *Q* 162. *poteris*: *Q* 163. *poteris*: *Q* 164. *poteris*: *Q* 165. *poteris*: *Q* 166. *poteris*: *Q* 167. *poteris*: *Q* 168. *poteris*: *Q* 169. *poteris*: *Q* 170. *poteris*: *Q* 171. *poteris*: *Q* 172. *poteris*: *Q* 173. *poteris*: *Q* 174. *poteris*: *Q* 175. *poteris*: *Q* 176. *poteris*: *Q* 177. *poteris*: *Q* 178. *poteris*: *Q* 179. *poteris*: *Q* 180. *poteris*: *Q* 181. *poteris*: *Q* 182. *poteris*: *Q* 183. *poteris*: *Q* 184. *poteris*: *Q* 185. *poteris*: *Q* 186. *poteris*: *Q* 187. *poteris*: *Q* 188. *poteris*: *Q* 189. *poteris*: *Q* 190. *poteris*: *Q* 191. *poteris*: *Q* 192. *poteris*: *Q* 193. *poteris*: *Q* 194. *poteris*: *Q* 195. *poteris*: *Q* 196. *poteris*: *Q* 197. *poteris*: *Q* 198. *poteris*: *Q* 199. *poteris*: *Q* 200. *poteris*: *Q* 201. *poteris*: *Q* 202. *poteris*: *Q* 203. *poteris*: *Q* 204. *poteris*: *Q* 205. *poteris*: *Q* 206. *poteris*: *Q* 207. *poteris*: *Q* 208. *poteris*: *Q* 209. *poteris*: *Q* 210. *poteris*: *Q* 211. *poteris*: *Q* 212. *poteris*: *Q* 213. *poteris*: *Q* 214. *poteris*: *Q* 215. *poteris*: *Q* 216. *poteris*: *Q* 217. *poteris*: *Q* 218. *poteris*: *Q* 219. *poteris*: *Q* 220. *poteris*: *Q* 221. *poteris*: *Q* 222. *poteris*: *Q* 223. *poteris*: *Q* 224. *poteris*: *Q* 225. *poteris*: *Q* 226. *poteris*: *Q* 227. *poteris*: *Q* 228. *poteris*: *Q* 229. *poteris*: *Q* 230. *poteris*: *Q* 231. *poteris*: *Q* 232. *poteris*: *Q* 233. *poteris*: *Q* 234. *poteris*: *Q* 235. *poteris*: *Q* 236. *poteris*: *Q* 237. *poteris*: *Q* 238. *poteris*: *Q* 239. *poteris*: *Q* 240. *poteris*: *Q* 241. *poteris*: *Q* 242. *poteris*: *Q* 243. *poteris*: *Q* 244. *poteris*: *Q* 245. *poteris*: *Q* 246. *poteris*: *Q* 247. *poteris*: *Q* 248. *poteris*: *Q* 249. *poteris*: *Q* 250. *poteris*: *Q* 251. *poteris*: *Q* 252. *poteris*: *Q* 253. *poteris*: *Q* 254. *poteris*: *Q* 255. *poteris*: *Q* 256. *poteris*: *Q* 257. *poteris*: *Q* 258. *poteris*: *Q* 259. *poteris*: *Q* 260. *poteris*: *Q* 261. *poteris*: *Q* 262. *poteris*: *Q* 263. *poteris*: *Q* 264. *poteris*: *Q* 265. *poteris*: *Q* 266. *poteris*: *Q* 267. *poteris*: *Q* 268. *poteris*: *Q* 269. *poteris*: *Q* 270. *poteris*: *Q* 271. *poteris*: *Q* 272. *poteris*: *Q* 273. *poteris*: *Q* 274. *poteris*: *Q* 275. *poteris*: *Q* 276. *poteris*: *Q* 277. *poteris*: *Q* 278. *poteris*: *Q* 279. *poteris*: *Q* 280. *poteris*: *Q* 281. *poteris*: *Q* 282. *poteris*: *Q* 283. *poteris*: *Q* 284. *poteris*: *Q* 285. *poteris*: *Q* 286. *poteris*: *Q* 287. *poteris*: *Q* 288. *poteris*: *Q* 289. *poteris*: *Q* 290. *poteris*: *Q* 291. *poteris*: *Q* 292. *poteris*: *Q* 293. *poteris*: *Q* 294. *poteris*: *Q* 295. *poteris*: *Q* 296. *poteris*: *Q* 297. *poteris*: *Q* 298. *poteris*: *Q* 299. *poteris*: *Q* 300. *poteris*: *Q* 301. *poteris*: *Q* 302. *poteris*: *Q* 303. *poteris*: *Q* 304. *poteris*: *Q* 305. *poteris*: *Q* 306. *poteris*: *Q* 307. *poteris*: *Q* 308. *poteris*: *Q* 309. *poteris*: *Q* 310. *poteris*: *Q* 311. *poteris*: *Q* 312. *poteris*: *Q* 313. *poteris*: *Q* 314. *poteris*: *Q* 315. *poteris*: *Q* 316. *poteris*: *Q* 317. *poteris*: *Q* 318. *poteris*: *Q* 319. *poteris*: *Q* 320. *poteris*: *Q* 321. *poteris*: *Q* 322. *poteris*: *Q* 323. *poteris*: *Q* 324. *poteris*: *Q* 325. *poteris*: *Q* 326. *poteris*: *Q* 327. *poteris*: *Q* 328. *poteris*: *Q* 329. *poteris*: *Q* 330. *poteris*: *Q* 331. *poteris*: *Q* 332. *poteris*: *Q* 333. *poteris*: *Q* 334. *poteris*: *Q* 335. *poteris*: *Q* 336. *poteris*: *Q* 337. *poteris*: *Q* 338. *poteris*: *Q* 339. *poteris*: *Q* 340. *poteris*: *Q* 341. *poteris*: *Q* 342. *poteris*: *Q* 343. *poteris*: *Q* 344. *poteris*: *Q* 345. *poteris*: *Q* 346. *poteris*: *Q* 347. *poteris*: *Q* 348. *poteris*: *Q* 349. *poteris*: *Q* 350. *poteris*: *Q* 351. *poteris*: *Q* 352. *poteris*: *Q* 353. *poteris*: *Q* 354. *poteris*: *Q* 355. *poteris*: *Q* 356. *poteris*: *Q* 357. *poteris*: *Q* 358. *poteris*: *Q* 359. *poteris*: *Q* 360. *poteris*: *Q* 361. *poteris*: *Q* 362. *poteris*: *Q* 363. *poteris*: *Q* 364. *poteris*: *Q* 365. *poteris*: *Q* 366. *poteris*: *Q* 367. *poteris*: *Q* 368. *poteris*: *Q* 369. *poteris*: *Q* 370. *poteris*: *Q* 371. *poteris*: *Q* 372. *poteris*: *Q* 373. *poteris*: *Q* 374. *poteris*: *Q* 375. *poteris*: *Q* 376. *poteris*: *Q* 377. *poteris*: *Q* 378. *poteris*: *Q* 379. *poteris*: *Q* 380. *poteris*: *Q* 381. *poteris*: *Q* 382. *poteris*: *Q* 383. *poteris*: *Q* 384. *poteris*: *Q* 385. *poteris*: *Q* 386. *poteris*: *Q* 387. *poteris*: *Q* 388. *poteris*: *Q* 389. *poteris*: *Q* 390. *poteris*: *Q* 391. *poteris*: *Q* 392. *poteris*: *Q* 393. *poteris*: *Q* 394. *poteris*: *Q* 395. *poteris*: *Q* 396. *poteris*: *Q* 397. *poteris*: *Q* 398. *poteris*: *Q* 399. *poteris*: *Q* 400. *poteris*: *Q* 401. *poteris*: *Q* 402. *poteris*: *Q* 403. *poteris*: *Q* 404. *poteris*: *Q* 405. *poteris*: *Q* 406. *poteris*: *Q* 407. *poteris*: *Q* 408. *poteris*: *Q* 409. *poteris*: *Q* 410. *poteris*: *Q* 411. *poteris*: *Q* 412. *poteris*: *Q* 413. *poteris*: *Q* 414. *poteris*: *Q* 415. *poteris*: *Q* 416. *poteris*: *Q* 417. *poteris*: *Q*

suspensionem officii et beneficii appellatione remota compellat. [Dat. Lat. XI. Kal. Apr. 1198.]

CAP. VIII.1

Ab uno episcopo excommunicatus ab aliis est vitandus. Et archiepiscopus per querelam aditus, non absolvet, nisi primo renitit.

Idem Rothomagensi Archiepiscopo et<sup>2</sup> eius Suffraganeis.

Ad reprimendam malitiam perversorum poenae certae sunt in canonicis constituta<sup>3</sup>, quas, sicut latas a vobis interdum<sup>4</sup> in subditos vultis<sup>5</sup> inviolabiliter<sup>6</sup> observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter<sup>7</sup> observare. Ideoque per apostolica scripta mandamus, quatenus sententias, quas venerabilis frater noster Lexoniensis<sup>8</sup> episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas, et vos ipsi servetis, et eas a vestris subditis faciatis<sup>9</sup> inviolabiliter observari. §. 1. Tu vero, frater archiepiscopo<sup>10</sup>, quum excommunicationis sententia per appellacionem non suspendatur obiectum, si quis excommunicatus ab episcopo<sup>11</sup> de iniusta tibi fuerit excommunicatione conquestus, ad ipsum, et<sup>12</sup> quasi coepiscopo deferens, absolvendum secundum ecclesiae formam remittas. Quia<sup>13</sup> si forte noluerit ipsum<sup>14</sup> absolvere, tu recepta cautione iuratoria absolutiois munus ei poteris exhibere, ita tamen, quod, nisi legitime tibi constiterit, eum contra iustitiam excommunicatum fuisse, ex debito sibi iuramentis<sup>15</sup> praecipias, ut super eo, de quo fuerit<sup>16</sup> excommunicatione notatus, eidem episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere forte contempserit, eum in excommunicationis sententiam appellatione remota reducere non omittas. [Dat. etc. Kal. Iun. 1198.]

CAP. IX.1

De causis subditorum archiepiscoporum et episcoporum suorum patriarchae non cognoscit, nisi per appellationem legitimum, aut vigore consuetudinis seu privilegii.

Idem Turonensis<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Duo simul  $\frac{1}{2}$  consultationem scribet et querimoniam, unam tuae fraternitatis petitio contineat, per quam a venerabili fratre nostro Hierosolymitano patriarcha conquirebaris<sup>3</sup>, clericos tuos tecum iuste gravari, qui eas, spreto tuo iudicio, coram quo parati sunt de se querimoniam<sup>4</sup> deponentibus distulisti exhibere, licet ad eum per appellationem causa minime deferatur, coram se respondere compelli, et utrum ad id possit de iure compelli, per nostras postulabas literas doceri. Volentes igitur tibi super gravaminibus providere praedictis, Consultationi tuae<sup>5</sup> taliter<sup>6</sup> respondemus, quod<sup>7</sup>, quum sit in<sup>8</sup> canonicis definitum, primates vel<sup>9</sup> patriarchas nihil iuris<sup>10</sup> praee ceteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel<sup>11</sup> prisca illis consuetudo contulit ab antiquo, ita, ut secundum Nicaenas regulas sua privilegia serventur ecclesiis, praeterquam si apostolica sedes aliquam ecclesiam vel rectorem ipsius quolibet speciali privilegio decreverit honorare, de fratribus nostrorum consilio respulsemus, quod, quamdiu clerici tui coram te voluerint stare iuri, compelli non debent iudicium eiusdem patriarchae subire, nisi causa iuratum per appellationem ad eius audientiam perferatur, aut, quod non credimus, ei aliquod super<sup>12</sup> hoc a sede apostolica sit indultum. [Dat. Lat. Nov. Ian. 1199.]

CAP. X.1

Archiepiscopus impeditus potest excommunicationem sui suffraganei alteri committere, et consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.

Idem Turonensis<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Quod sedem apostolicam  $\frac{1}{2}$  consulis super his, quae tibi iudicia existunt, gratum gerimus et acceptum, et tua crudele fraternitas merito<sup>3</sup> videtur commendanda, quum lex divinae con-

stitutiois eandem sedem totius posterit orbis terrarum magistrum, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem eiusdem ratio requiratur. Nos siquidem consulisti<sup>4</sup>, utrum, si forte aliqua infirmitate vel alia<sup>5</sup> iusta causa detentus aliquem suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui coepiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset,  $\frac{1}{2}$  utrum electus, qui pro consecratione instaret, ab eo, qui vices tuas iuliter commississet, deberet<sup>6</sup> licite consecrari? In quo Consultationi tuae taliter respondemus<sup>7</sup>, quod in tali articulo<sup>8</sup> constituto et tuas vices, ut dictum est, tibi<sup>9</sup> committere licet, et consecrandus munus debet ab eo consecrationis accipere<sup>10</sup>, qui eas duxeris committendas, dummodo catholicus habeatur, et impediendum est<sup>11</sup> ex subtractione gratiae apostolicae sedis non obstat. [Dat. Lat. XI. Kal. Iun. 1199.]

CAP. XI.1

Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam subditis suffraganei committere potest, non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. H. d. usque ad §. Praeterea. — G. 1. Mortuus delegato Papa, qui excommunicavit reum, vel actorem in possessionem induxit, si eius successor in delegatione succedit, absolvere et restituere possessionem poterit, alias solus Papa restituet et absolvit, praeterquam in mortis articulo: non tamen curat annalis praescriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis de stando iuri cautionem praestabit. Hoc dicit.

Idem Episcopo Heliensi<sup>2</sup>.

Pastoralis officii Et infra: cf. c. 28. de off. iud. del. 1. 20.) Ex parte tua fuit insuper quaesitum<sup>3</sup>, utrum, si aliqua causa fuerit ad archiepiscopum per appellationem delata, possit eandem iure ordinariae potestatis suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in eundem, si causam renuerit suscipere delegatam? Ad quod utique respondemus, quod archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem huiusmodi compellere nequit invitum, quum in eum, exceptis quibusdam articulis<sup>4</sup>, nullam habeat potestatem, licet episcopus suus eidem sit metropolitana<sup>5</sup> lege subiectus. [Praeterea etc. cf. c. 28. de off. iud. del. 1. 20.] §. 1. Etdoceri Praeterea postulasi, an alicui<sup>6</sup> liceat sine speciali mandato apostolicae sedis, delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorum causa rei servanda in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto, eidem volenti iuri parere absolutiois beneficium impertiri, et<sup>7</sup> possessionem restituere infra<sup>8</sup> annum, sufficienter recepta primitus<sup>9</sup> cautione? Ad quod utique dicimus, quod, quum delegatus, quantum ad illud sit maior ordinario, sine mandato summi Pontificis excommunicatus ab huiusmodi delegato non potest per alium, praeterquam in mortis articulo, absolutiois gratiam obtinere, nisi forsam<sup>10</sup> delegatus talis existit, cui alius succedat in onere et<sup>11</sup> honore. Nec per alium, quam per summum Pontificem recuperare poterit possessionem amissam. Verumtamen, ne alius post annum vero efficiatur possessor, coram ordinario, vel si eius copiam habere nequivit, coram publicis et honestis personis, ut quasi praescriptionem interrumpat anannem, offerre ac praestare, quod iuri parebit, poterit cautionem, ut sic post annum recuperare possessionem per sedem apostolicam mereatur [Quiescisti etc. cf. c. 53. de app. H. 28. Dat. Rom. ap. S. Petr. XI. Kal. Iun. 1204.]

CAP. XII.1

Papa per rescriptum, quod mandat ordinario, ad subditos suos corripit, non facit ex hoc ipsum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, licet, si Papa unum mandatum fecisset. Hoc dicit.

Idem Archiepiscopo Senonensis<sup>2</sup>.

Licet in corrigendis excessibus iuxta canonicas sanctiones<sup>3</sup> appellacionis sit diffugium interclusum, et ideo venerabilis frater noster Parisiensis episcopus a nobis receptus<sup>4</sup> in mandatis, ut tam circa monachos et alios viros religiosos, quam etiam clericos saeculares suas iurisdictionis

Tit. XXXI. Cap. VIII. 1) Restitutum ex Reg. Bol. I, 228.; Alon. 5, (1, 14.); Comp. III. c. 2, h. t. (1, 20.) 2) et... Suff. de dest. Cogh. — Potthast no. 250. 3) instituta: Cogh. 4) add.; sententias: FN 5) volumus: T 6) inviolabiliter: BANCIT Reg. 7) iudic est, quod universitatibus vestrae: CT Reg. 8) Reg. Lexoniensis: T Reg. (Lasones) 9) violari nullatenus permittatis: Cogh Reg. 10) arch.: de dest: Cb 11) ipso: FloMNCoghT Reg.; ipso episcopo: Cb 12) eius: CoghT 13) Quod: Cb 14) illam: FILLAMNCogh Reg.; eum: Ib 15) iuramento: FYN 16) fuit: GT; fuerit: M. CAP. IX. 1) Restitutum ex Reg. Bol. I, 515.; Gih. auct. 2. — (1, 14.); Comp. III. c. 3, h. t. (1, 20.) 2) Reg. Tyroneis: GILLUMCogh Reg. — Potthast no. 562. 3) querebaris: CASH 4) querentibus: CASH (dep.; de dest) 5) et consult. 1. consultationibus tuis: BNC 6) quod canones sentiant (sanctis): CASH respondere: CSH Reg. 7) tal.: de dest: FT; tal. resp.; de dest: CASH 8) quod: de dest: C Reg. 8) in: de dest: S; cf. c. 8. C. IX. qu. 3. 9) vel:

dest: Cgh 10) privilegii: CASH Reg. 11) et: FGHKLNCSghSa Reg. 12) rebra: super hoc: addit sancta Romanorum. CAP. X. 1) Restitutum ex Reg. Bol. II, 77.; Gih. auct. 1. (1, 18.); Comp. III. c. 4, h. t. (1, 20.) 2) Tiren.; FT; Cyren.; V. — (Potthast no. 703. 3) non immerito: S 4) decessit provide consulendus: CSH Reg. 5) de causa: C 6) debeat: Sa 7) tale datus responsum: CSH Reg. 8) addit: To; LNC 9) recipient: LNCASH Reg. 10) et: de dest: CSH Reg. CAP. XI. 1) Restitutum ex Reg. Boigt. VII, 168.; Comp. III. c. 5, h. t. (1, 20.) 2) Potthast no. 2300. 3) requisitum: Cogh. coll. o. C Reg. 4) certis art.: CASH 5) metropolitana: GHALAC Reg. 6) add.: ordinario: FN 7) vel: Cb 8) intra: Cogh. Bolon. 9) prius: Cogh 10) forsitan: Ib. 11) ac: FGHK Reg. CAP. XII. 1) Restitutum ex Reg. Bol. X, 171.; — Comp. III. c. 6, h. t. (1, 20.) 2) Potthast no. 3249. 3) iuxta... sanct.: de dest: Cogh. coll. o. 4) receipt: MCh.



ab utraque parte fuere proposita *plenius* intellectis, decrevimus<sup>7</sup>, ut in ecclesiis seu capellis<sup>8</sup> tuae dioecesis, ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam obedientiam, subiectionem et<sup>9</sup> reverentiam, institutionem et destitutionem, correctionem et reformationem, ac<sup>10</sup> censuram ecclesiasticam<sup>11</sup>, iurisdictionem quoque causarum omnium ad forum ecclesiasticum de iure spectantium, poenitentias et sacramentorum omnium, quae ab episcopo sunt recipienda, collationem, synodum et synodatici sui cathedralici nomine duos solidos *Lucensis monetae*, quartam decimationem et<sup>12</sup> mortuariorum, visitationem quoque annuam, ita, quod, quam ad eas visitandas accesseris, non amplius procuratorem nomine requiras ab eis, nisi quantum, pensatis facultatibus earundem<sup>13</sup>, moderate poterunt<sup>14</sup> exhibere, ne<sup>15</sup> plus *tercio* capellis<sup>16</sup> eiusdem dioecesis in procuratorem<sup>17</sup> ultellens onerentur, et *ecclesiam S. Pauli de Assisia a procuratoris onere penitus relevamus*. Tu autem his iuribus in praefatis ecclesiis contentus existens, non amplius ab eis exigas praeter moderatum auxilium, quod iuxta formam Lateranensis concilii, si manifesta et rationalis causa existiterit, cum caritate postulandum, sicut ab aliis ecclesiis eiusdem dioecesis pro necessitate temporis sustinens.

CAP. XVII.<sup>1</sup>

Episcopus visitans monasterium non introductis saecularis, sed duos aut tres canonicos suos cum aliquibus religiosis.

Idem Abbati et Conventui sancti Remigii<sup>2</sup>.

Ut iuxta *filii supremae* post *Christum pastoris electum pastor forma* factus gregis ex animo dispoiscitur, non dominandi libidine, sed amore recte regendi debet illum salubriter cōditare, sic excessus delinquentiam quantum potest corrigere, ne revere, sic increpans, ne confundat: quia, quum iuxta sapientis electum secreto sit arguendus amicus, unicuique legem violare videtur, si contra palam arguat exprobrando. Attendentes igitur, quod indecens est, ut venerabili fratri nostro Remensi archiepiscopo in<sup>3</sup> monasterio vestro visitationis officium exercente saeculares intersint, per quos possit in claustris dissolutionis materia provenire, quum nequaquam bene in claustralibus inducantur: auctoritate praesentium firmiter inhibemus, ut nullo de cetero saeculares in capitulum<sup>4</sup>, nisi duos vel tres de canonicis ecclesiae suae in decenti habitu, *visis* aliis, quos<sup>5</sup> expedire viderit, religiosis adiunctis, secum visitationis tempore introducat.

CAP. XVIII.<sup>1</sup>

Lex dioecessana et lex iurisdictionis sunt diversae, unde res iudicata in una non obstat agenti in alia.

Idem Episcopo Baiocensi<sup>2</sup> et Archidiacono Rothomagensi.

Dilectus filius abbas monasterii Rothomagensis<sup>3</sup> *Venetensis dioecesis curam* nobis<sup>4</sup> exposuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque parochiarum, quae sui conventus sunt *visibus deputatae*, pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo, *et quod inter ipsos homines orta ecclesiastica questione citatio ad eundem, sed examinatio et decisio quaestionis ad venerabilem fratrem nostrum Venetensem episcopum et ipsum abbatem pertinent in communi*. Quumque *felix memoriae Innocentius Papa praedecessor noster, conquerente ipso abbate, quod praefatus episcopus super hoc iniquitabat eundem, vobis de assensu partium dederit in mandatis, ut, vocatis partibus et iudicibus hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum<sup>5</sup> sufficienter<sup>6</sup> instructam, dictus episcopus processum vestrum diutius impedivit occasione cuiusdam sententiae, quae super quibusdam ecclesiis quoad legem dioecesanam<sup>7</sup> promulgata existit pro eodem. Unde praefatus abbas nobis humiliter supplicavit, ut quum citatio, causarum examinatio et<sup>8</sup> deci-*

sio, ac emendae ad<sup>9</sup> legem iurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiae memoratae praetextu negotii processum ulterius impediri. Quum igitur<sup>10</sup> praedicta de lege iurisdictionis existant, *discretioni vestrae* mandamus, quatenus huiusmodi sententia non obstante procedatis in negotio *ipso*<sup>11</sup> iuxta traditum vobis formam.

CAP. XIX.<sup>1</sup>

Per rescriptum, quo Papa mandavit ordinario, ut corrigat clericos suae dioecesis, non datur ei iurisdicatio super exemptis.

Gregorius IX. Episcopo Suanensi<sup>2</sup>.

Grave gerimus *[et indignum]*, quod quum in ecclesiam<sup>3</sup> sanctae Mariae de Orbitello<sup>4</sup>, et quasdam alias *ecclesias*<sup>5</sup> in tua dioecesi existentes, ad monasterium sancti Anastasii de Urbe spectantes, nullam iurisdictionem habeas ordinariam ad etiam delegatam, occasione literarum nostrarum, quas super correctione clericorum tibi transmisisimus, in eas interdicti, ac in clericos earundem suspensionis sententias promulgasti, quoniam abbas eiusdem monasterii eos corrigere sit paratus, *et [proptur] pertinet ad eundem; quia vera enim debemus iuribus ipsius monasterii sustinere, quo specialiter ad nos spectans, nos post Deum operat praecipuos adiutores, fraternitati tuae per apostolica scripta firmiter praecipimus*. Mandamus, quatenus, si est ita, prudenter corrigens<sup>6</sup> per te ipsum quae minus provide attestasti, praedictas sententias *[infra octo dies post susceptionem praesentium] sine [qualibet] difficultate relaxes* *[Alioquin dicitur filius s. Iusti et Albaron. Abbatibus et archiepiscopo S. Iovannis Montis alii Tuscanensis Suanensis est Castrensis dioecesis nostris thimus literis in mandatis ut ipsi ex tunc eundem sententias auctoritate nostra student relaxare.]*

## CAP. XX.

Ordinarius, cui competit absolvere ab excommunicatione, potest aliis absolutionem demandare.

Idem<sup>1</sup>.

His<sup>2</sup>, quibus ex officio in certis casibus competit illos absolvere qui pro violenta manum iniunctione incidunt in canonem sententiae promulgatae, licet aliis huiusmodi absolutionem committere, quum viderint expedire.

## TITULUS XXXII.

## DE OFFICIO IUDICIS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Ad officium iudicis etiam delegati spectat providere advocatum parti, quum non potest habere; et poterit dato domesticum.

Honorius III. Archiepiscopo<sup>2</sup> sancti Leonardi et Abbati Salernitanao.

Ex literis vestris accepimus, quod, quum causam, quae inter *dilectos filios* abbatem et conventum Fossae novae ex parte una, et abbatem et conventum monasterii Cavensis<sup>3</sup> *Salernitanae<sup>4</sup> dioecesis* ex altera super quibusdam possessionibus monasterii sancti Petri de Almphasia<sup>5</sup> vertebratur<sup>6</sup>, *et quas bonae memoriae frater Silvester munitibus Fossae novae, quum idem S. Petri monasterium visitasset, eisdem abbati et conventui Cavensi revolvit in eundem monasterii S. Petri praedictum et gravamen, vobis iuribus committendum, quia<sup>7</sup> partibus in vestra praesentia constitutis pars praedicta<sup>8</sup> monasterii S. Petri propositi, quod aliquem de civitate Salernitana habere non poterat advocatum, vestrum super hoc implorandum officium, tu, frater archiepiscope, eidem<sup>9</sup> de magistro R. Capula, *Aguensi thesaurario*, clerico tuo, ad exhibendum in causa ipsa patrocinium providisti. Verum frater Stephanus<sup>10</sup> prior S. Mariae de Dompo<sup>11</sup> Cavensis monachus pro*

Tit. XXXI. Cap. XVI. 7) decernimus: *Eod.* 8) exp. ad dictum mon. in dioecesi Assisina (Assisina: *Ene* spectantibus: *E* 9) sub. et: *dest.*: *Et*; et: *dest.*: *Ed.* 10) nec: *dest.*: *Ed.* 11) exorbis: *ib.* 12) nec: *GHL* *E* 13) eorandem: *Eod.* 14) poterunt: *Eod.* 15) nec: *FGLM* *E* 16) procuratorem: *E* 17) nullatenus: *Ed* *ibid.*

Cap. XVII. 1) *Rescriptum* et *Comp. V. c. 2. h. l.* (1, 16.) 2) *add.*: *Remensis* *FRALM* *E* 3) *ab* *ibid.*: *Ed.* 4) *add.*: *secum* *duar.* (1, 16.) 5) *quod*: *Lo* *NE* 6) *cap.* XVII. 1) *Rescriptum* et *Comp. V. c. 1. h. l.* (1, 16.) 2) *Briocensi*: *FGL* *E*; *Brice*, et *abb.* de *Savigneo* (*Savigno*): *Ed.*; *Savignico*: *Ed.*; *Savignio*: *Ed.*; *et*: *archidiacono* *Redonensi* (*Recon*): *Ed.*; *et*: *Reb.*; *dest.*: *Ed.*; *E* 3) *1216-27.* — *Polbst* *no.* 7230. 4) *Rothom.*: *NE* *Ed.*; *Recon.* (mon.): *dest.*: *Ed.* 5) *no* *ib.*: *dest.*: *F* *ibid.* *E* 6) *ipsam*: *Eod.* 6) *no* *stram*: *Ed.* 7) *dioecesis*: *Ed.* 8) *et*: *dest.*: *F* *N*

9) quae ad e. nosenuntur: *Ed.*; nosenuntur: *X* 10) ergo: *Odd. coll. o. E*

11) *Ipso*: *Richt. note* *omiss.*

Cap. XIX. 1) *Rescriptum* et *comp. v. 1. h. l.* *Italia* *var.* III, 116. 2) *ser.* *no.* 1231. — *Polbst* *no.* 950 a. 3) *eccl.*: *dest.*: *orig.* 4) *Orbitello*: *G* *orig.* 5) *eccl.*: *exst.*: *Odd. coll. o. orig.* 6) *corrigere*: *G*; *corriges*: *X*.

Cap. XX. 1) 1227-34. — *Polbst* *no.* 9562. — 2) *Eis*: *FGLM*.

Tit. XXXII. Cap. I. 1) *Rescriptum* et *Comp. V. c. 1. de postul.* (1, 21.) 2) *Arch.* *et*: *FRALM*; *Archiep.* *S. Leonardi* *et* *S. Benedicti* *abbatibus* *Salernitanis* (*Sal.*): *dest.*: *Ed.*; *abb.* *Sal.*: *dest.*: *Ed.*; *E* — 1216-27. — *Polbst* *no.* 7115. 3) *Canovensis*: *Ed.*; *coll.*: *S. Petri*; *G* 4) *Salernitanis*: *Ed.* 5) *Alamphasia*: *Ed.*; *Almaphia*: *G*; *Almushis*: *L*; *Ed.*; *Delamansia*: *G*; *Almessa*: *Ed.* 6) *vertitur*: *Ed.*; *dest.*: *Eod.* 7) *qui* *igitur*: *Ed.* 8) *dicti*: *Odd. coll. o. E* 9) *ei*: *Lo* *N* 10) *S.*: *FGLM* *E* 11) *Domo* *N.*; *Ed.*; *Treno*: *Ed.*



beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse<sup>14</sup>: „Subditi estote omni humane creature propter Deum, sive regi, tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo<sup>15</sup> missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.“ <sup>†</sup> *Valens enim, de quo nos rationabilis<sup>15</sup> admiramus, imperatoru celsitudo per hæc et alia, quæ inducit, imperium sacerdotu dignitate ac potestate præferre, et auctoritate præmissa triplex trahere voluit argumentum, primum ex eo, quod legitur: „subditi estote;“ secundum ex eo, quod sequitur: „regi tanquam præcellenti;“ tertium ex eo, quod est adiectum subsequenter: „ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum;“ per primum subesse sacerdotium, per secundum imperium prævenire, per tertium imperatorum tum in sacerdotibus quoniam laicos<sup>16</sup> iurisdictionem, immo etiam gladii potestatem accepisse præsumens. Quam enim et boni quidam sint sacerdotes, et quidam eorum malefactores existant, is, qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, in illi malefactoribus præsumens excessus præsumens potest altere gladio cindicare, quam inter presbyteros et alios Apostolus non distinguit. §. 2. Verum si (v) personam loquentis, et eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendentes, scribentis non expressisset taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, et eos ad humilitatis meritum provocabat. Nam si<sup>17</sup> per hoc<sup>20</sup>, quod dixit: „subditi estote;“ sacerdotibus<sup>21</sup> voluit imponere iugum subiectionis, et eis prælationis auctoritatem afferre<sup>22</sup>, quibus eos subiectos<sup>23</sup> esse nonebat, sequeretur<sup>24</sup> ex hoc, quod etiam servus quilibet in sacerdotis imperium accepisset, quom dicitur: „omni humane creature.“ Quod autem sequitur<sup>25</sup>: „regi tanquam præcellenti,“ non negamus, quin præcellat<sup>26</sup> imperator in temporalibus illos<sup>27</sup> duntaxat, qui ab eo suscipiunt<sup>28</sup> temporalia. Sed Pontifex in spiritualibus antecellit<sup>29</sup>, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur<sup>30</sup> corpori, licet non<sup>31</sup> simpliciter dictum fuerit: „subditi estote;“ sed additum fuerit<sup>32</sup>: „propter Deum;“ sed pure sit subscriptum<sup>33</sup>: „regi præcellenti;“ sed interpositum forsitan fuit<sup>34</sup> non sine causa, „tanquam.“ Quod autem sequitur: „ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum;“ intelligendum non est, quod rex vel imperator super omnes et<sup>35</sup> bonos et malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo, qui utentes gladio eius sunt iurisdictionis commissi, <sup>†</sup> *virtu quod Veritas ait: „Omnes, qui acciperint gladium, gladio peribunt.“ Non enim potest nisi<sup>36</sup> debet quæquam sermum alterius iudicare, quam sermum domini suo secundum Apostolum stet aut cadat. Ad illi etiam indubitat, quod, licet Moyses et Aaron<sup>37</sup> secundum carnem fratres existierint, Moyses tamen princeps populi, et<sup>38</sup> Aaron sacerdotu potestate præerat, et Iesus successor ipsius imperium in sacerdotibus accepit. Dicitur quoque res Abiathar pontifici præcecebat. Ceterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit etiam (v) sacerdos, qui Aaron in sacerdotem unxit<sup>39</sup>, et cui Propheta sacerdotium recognoscens: „Moyses inquit et Aaron in sacerdotibus eius.“ Quod vero de Iesu, ut est Iosue<sup>41</sup>, ad commendandum prædicationem eius scripsisti, magis secundum spiritum, quam literam<sup>42</sup> debet intelligi, quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat, pro eo, quod ipse per Iesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. Dicitur etiam quædam diadema regnum obtinere, Abiathar sacerdoti non tam ex dignitate regia, quam auctoritate prophetica imperabat. Veram quævis olim fuerit in veteri testamento, nunc atque est in novo, ex quo Christus factus est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut rex, sed ut sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quam<sup>43</sup> genus redemit humanum, circa illum præcipue, qui successor est Apostoli Petri et vicarius Iesu Christi. §. 3. Potuisses autem prærogativam sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est: non a quolibet, sed a Deo; non regi, sed sacerdoti; non<sup>44</sup> a deo regis stirpe, sed de<sup>45</sup> sacerdotali prosapia descendenti, de sacerdotibus**

videlicet, qui erant in Anathoth<sup>46</sup>: „Ecce constitui te super gentes et regna, ut evellas<sup>47</sup> et dissipes, ædifices et plantes<sup>48</sup>.“ <sup>†</sup> *Dictum est etiam in divina lege: „Dus non detrahatis, et principem populi tui non maledices;“ quæ sacerdotibus regibus anteprecipus istos Dros et alios<sup>49</sup> principes appellatur. §. 4. Præterea nosse debet, quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento coeli: luminare maius, ut præcesset diei, et luminare minus, ut præcesset nocti; utrumque magnum, sed alterum maius, quia nomine coeli designatur ecclesia, virtus quod Veritas ait: „Simile est regnum coelorum homini patri famulatis, qui summo iure condidit<sup>50</sup> operarios in vineam suam.“ Per diem vero spiritualis accipitur, per<sup>51</sup> noctem carnalis secundum propheticum testimonium: „Dies diei eruat verbum, et vox nocti indicat scietiam.“ Ad firmamentum igitur coeli, hoc est universalis ecclesie, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas<sup>52</sup> magnas instituit dignitates, quæ sunt pontificalis auctoritatis, et regalis potestas. Sed illa, quæ præcesit diebus, id est spiritualibus, maior est; quæ vero [noctibus, id est] carnalibus, minor, ut, quanta est inter solem et lunam, tanta inter pontifices et reges differentia cognoscatur. Hæc<sup>53</sup> autem si prudenter attenderet imperatoria celsitudo, non faceret aut permitteret venerabilem fratrem nostrum<sup>54</sup> Constantinopolitanum patriarcham, magnum quidem et honorabile membrum ecclesie, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere, quam illi reges et principes archiepiscopos et episcopos suis, aci debent, reverenter assurgant, et eis iuxta se venerabilem<sup>55</sup> sedem assignent. <sup>†</sup> *Nam et pissimus Constantinus quantum honoris exhibuit<sup>56</sup> sacerdotibus, sua sicut credimus, discretio<sup>57</sup> non ignorat. §. 5. Nos autem etsi non increpando scripserimus<sup>58</sup>, potuissimus tamen rationabiliter<sup>59</sup> increpare, <sup>†</sup> *quum B. Paulus Apostolus episcopum instruat ad Timotheum scripsisse legatur<sup>60</sup>. „Præclara verbum, iusta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.“ Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes, ne secundum propheticum verbum sumus canes muti, non valentes latrare. Uide correctio nostra tibi non debuit esse molestia, sed magis accepta, quia pater filium, quem diligit, corripit<sup>61</sup>, et Deus quos audit arguit et castigat. Debitum igitur pastoralis officii exsequitur, quam obsecramus, arguimus, increpamus, et non solum illos, sed et imperatores et reges opportune et importune ad os studemus inducere<sup>62</sup>, quæ divina sunt placita volubatis<sup>63</sup>. §. 6. Nobis autem<sup>64</sup> in B. Petro sunt oves Christi commissæ; dicente Domino<sup>65</sup>: „Pascere oves meas,“ non distinguens inter has oves et alias, ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum et successores ipsius<sup>66</sup> magistros non recognosceret et pastores; ut illud tanquam notissimum<sup>67</sup> omittamus, quod Dominus dixit<sup>68</sup> ad Petrum, et in Petro dixit ad successores ipsius<sup>69</sup>: „Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis etc.“ nihil excipiens, qui dixit: „quodcumque.“ <sup>†</sup> *Verum his dicitur insisteret volumus, ne vel contendere rideamur, vel in huiusmodi delectari, quum, si gloriarum expedit, non in honore, sed in opere, non in magnitudine, sed in sollicitudine sit potius gloriantium, quam et Apostolus in infructuosis gloriatur. Notemus esse scriptum<sup>70</sup>: „Omnia qui se exaltat, humiliabit, et qui se humiliat, exaltabit;“ et iterum: „Quanto maior es, humiliat te in omnibus;“ et alibi: „Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.“ Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, et humilitatem nostram exaltationem nostram reputamus<sup>71</sup>. Uide etiam sermo non solum Dei, sed etiam sermorum Dei nos esse scribitis et futuri, et tam sapientibus quam insipientibus secundum Apostolum sumis debitoribus. §. 7. Utrum autem imperatoriam excellentiam ad bonum et utile per literas nostras duxerimus<sup>72</sup> invitandum<sup>73</sup>, utrum tibi iusta suggererimus et honesta, tua sollicitudo<sup>74</sup> discernat, quum non nisi ad utilitatem<sup>75</sup> ecclesie et terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminimus<sup>76</sup> invitasse. [Inspiret igitur etc.]****

Tit. XXXIII. Cap. VI. 13) L. P. b. H. 13. 14) a Deo; Rom. 15) rationabiliter; Ch. 16) in laice; Rom. Richt. 17) immo; Ch. 18) etsi; Aug. 19) si enim; C. 20) id; Ch. Rom. 21) sacerdotu; C. Rom. 22) auferre; Ch. 23) proferre; Ch. 24) conferre; Rom. 25) subditos; Ch. 26) sequitur; Rom. 27) sequatur; Ch. 28) sequatur; Ch. 29) præcedat; Ch. 27) illis; Aug. Rom.; Illus; Ch. 28) recipient; F. H. K. L. M. N. Rom.; 29) antecedit; Ch. 30) præferenda; Ch. Rom. 31) nec; C. Rom. 32) fuer; B. Rom. 33) scriptum; C. Rom. 34) fuit; dest; P. H. J. N. Rom.; sit; Aug. Rom.; 35) est; dest; Ch. 36) nec; Aug; vel; Ch. 37) ad; sacerdotu dignitate; Ch. 38) et; dest; C. 20) et; dest; Ch. 40) inuenerit; Ch. iuauerit; Ch. 41) benedixit; Ch. 42) dest; C. 42) secundum lit.; Ch. 43) quem; ab. 44) nec; P. H. K. L. M. N. Rom.; 45) de; dest; F. ab. 46) of; H. C. I. 10. 47) ad; v. 48) ad; v. 49) ad; v. 49) ad; v.

49) illos; Rom. Richt. 50) exiti condurre; Ch. 51) et per; Rom. Richt. 52) Deus; Ch. 53) Hoc; F. H. K. L. M. N. Rom.; aut sit; Ch. 54) nostr.; dest; Rom.; vel; v. n. nostr.; Rom. omisit Richt. 55) honorabile; Rom. 56) exhibuit; C. 57) prudentia; Rom. Richt. 58) scripsimus; Ch. 59) rationabiliter; Ch. Rom. 60) H. Tom. IV. 2. 61) corrigi; Ch. 62) adducere; Rom. Richt.; stupemus; Ch. 63) maiestas; Ch. 64) enim; F. K. L. M. N. Rom. 65) Iohann. XXI. 17. 66) suos; L. a; suos; nec; ipsius; M. illius; H. Ch.; eius; Ch. 67) notissimum; M. N. 68) inquit; Rom. 69) Ioh. XXI. 19. 70) præscriptum; C. L. Luc. XIV. 11.; Ezech. III. 20. I. P. b. V. 5. 71) reprensus; Ch. 72) duximus; Ch. 73) invitanda; Ch. 74) invitandum; Ch. invitanda; Ch. 75) celsitudo; G. H. C. Rom. 75) unitatem; C. Rom. 76) memimus; L. M. C.

CAP. VII.3

Ordinatus per Papam in eum non exiit ut a iurisdictione sui episcopi.

Idem episcopo Florentino.

Per tuas nobis literas scivimus, quod, quoniam aliqui ex his Romanæ subdiaconii prædicationis in tua diocesi assueverunt per nos tibi obtemperare obedientiam exhibere, si quando exigerentur ad te contingere exerceere in ipsorum ecclesiasticam causam, tuæ subdiaconatus privilegium allegantis, ea se assensum in te non habere, ac si per huiusmodi subdiaconatus officium ab obedientia tua tibi tenentur, ratione obtenti beneficii sui exempti. Super quo postulat per sedis apostolicæ oraculum edoceri, utrum quis per ordinem subdiaconatus, a Romano Pontifice susceptum, a debita tibi reverentia subtrahatur? Ad quod tibi breviter respondemus, quod, etsi decessit sit, ut illis [scilicet], quantum convenit, a te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur. [Dat. Romæ ap. S. Petron VII. Id. Apr. An. IX 1206.]

CAP. VIII.3

Quando de obedientia vel subiectione agitur, nihil attentari debet in præiudicium rei, vel possessoris non citati.

Idem Constantinopolitano Patriarchæ.

Inter quatuor animalia que in medio sedis et circum eis describuntur, facis apud ad Ezechielem desuper ipsorum quatuor nominatur, quia inter quatuor patriarchas ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolimitanam, Constantinopolitanam, que per animalia supra dicta signantur, quas apostolica sedes in medio habens quasi filias amplectitur specialis, cui eorum sunt in circum quasi simulæ obsequentes, ipsa Constantinopolitana post apostolicam sedem excellit præcedit dignitate, ad cuius exaltationem tuto liberatis adservimus, quanto ipsam tanquam honorabilissimum membrum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ arcibus amplectens, ipsius auxilio temporibus istis eam amplius inspicere indigere, ut tuis, qui eadem Dominum dispenante processu disposueris, potissimum libenter promoveere disposimus, quibus non requirant honestas, ne aliis præiudicium quæritur, quam a nobis iudicium actio non debeat exoriri, a quibus tunc tanquam a fonte ad ceteros derivatur. Licet autem, in quantum cum Deo possidemus, tuo relinere honori deferre, ut tuis precibus effectui participare, petitionem tuam illi in nequissimum, quoniam nimium multitudinem ecclesiarum conturbat, cujus care percepto absque tui consensus et capituli auctoritate ecclesia Antiochenam possederat, deperantem antea potestate apostolica restituit etc. Quoniam ergo tuam propter præmissa petitionem ad hunc tuum desiderium nequissimum exaltatis, tuo tamen, quantum cum nostra possidemus honestate, volentes honori deferre, liberalitatis tue dorum concessimus, ut, qui ecclesias illas suo beneficio possedit, obedientiam tibi debitam exhiberet et debeat, nisi forte aliqua illarum ecclesiarum ante captivum regie civitatis in iurisdictione patriarchæ legitime fuisse exempta. Subsequente ergo Petitionem contra ecclesias, quas tibi subitis postulabas, que prius, quam Constantinopolis civitas caperetur, Constantinopolitano patriarchæ minime respondebant, dupli ratione non duximus admittendam, iuris namque ratio postulat, ut in eorum præiudicium, quibus eadem ecclesie sunt subiectæ nihil ordinem in de ipsis, quam nec citati sint, nec convicti, nec per contumaciam se absentes. Ad eam modo fieri providentia dixeris, ut Penam in Fidei aliq. quæmplures, apud Constantinopolim huiusmodi habentes ecclesias, contra imperium proceperant hoc tempore, qui sunt alienicis potius blandientis donec illud soliditate immobili roboretur. Quod si in tuam

contra illos prosecutionem duxeris, tempore opportuno, faciemus auctore Dominum super ipsis instare tibi plenitudinem exhiberi. Super obedientia vero, quam ut tibi impendi faceremus ab archiepiscopo et episcopis regni Cyprii summiter postulasti, fere idem, quod in præcedenti potissimum, tibi duximus respondendum, quum et ipsi ante tuam promotionem fuerint exempti, quomodo videlicet Constantinopolitana ecclesia erat inobediens et rebellis, et in eorum absentia circa statum ipsorum non deberimus aliquid immutare. Justitiam tamen non negabimus tibi, quum cum duxeris postulandam. [Ex parte tua etc. Dat. Pentium IV. Non. Aug. An. IX 1206.]

CAP. IX.3

Abbatibus et sacerdotibus, qui sunt dissensani episcopi, ad eius synodum venire et sibi obedire compelli possunt per censuram ecclesiasticam.

Idem.

Quod super his: [Et infra: cf. c. 5, de cons. et aff. IV. 14.] Similiter etiam Abbatibus et sacerdotibus diocesana tibi lege subditos, qui ad tuam synodum venire contumunt, dummodo in ipsa synodo non ducas aliquod statutuendum, quod forte canonicis obviet institutis, per censuras ecclesiasticas ad synodum ipsam venire compellas, et debitam tibi obedientiam et reverentiam exhibere. [Cappellanus etc. Dat. Lat. II. Kal. Iun. 1109.]

CAP. X.3

Canonicis regularibus inobediens priori suo per ipsum excommunicari possunt, et, si fuerint incorrigibiles, de fratrum consorcio expelli debent.

Idem sancti Stephani et sancti Proculi abbatibus Bononiensibus.

Quum in ecclesiis sancti Victoris et S. Ioannis de Monte [Et infra: Nos igitur ad reformationem earundem ecclesiarum, que peccatis eriguntur et in temporalibus demerunt, et in spiritualibus sunt multipliciter collapsæ, diligenti sollicitudine intendentes, universis canonicis dedimus firmiter in mandatis, ut priori suo in his, quæ ad eum pertinet, obedirent. Quoniam omnes, quatuor duntaxat exceptis, se obedire velle eis monitis et preceptis concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra priorem in superioribus erigentes, licet de obedientia suo priori præstanda præstitissent corporalter iuramentum, tamen exhibiti iuramenti et distincte præceptionis inmemes, suo priori per omnia resisterunt, et, quum pro contumacia sua nequissimum ad debitam obedientiam revocari, dictus prior in eos deinde postula excommunicationis sententiam promulgavit. Quum igitur præfati canonici ad apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas multorum testimonio prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundum formam ecclesiæ ab eisdem corporalter iuramento, ipsis fecimus absolutiōis beneficium impendi, præcipientes eis debito iuramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, priori suo secundum Deum devote ac humiliter obedirent. Ideoque volentes, quod idem canonici tam effrenata deinceps libertate eugener, discretioni restræ per apostolica scripta mandamus, quatenus iuxta freti auctoritate præfatos canonicos, ut ad priores sui obedientiam revertantur, sublati cuiusvis appellatiōis defugio pro censuras ecclesiasticas compellatis, et, ne de sua possint contumacia vel malitia gloriarī, cogatis eos, si videritis expedire, ut iuramentum, quod de parendo mandatis prioribus absolutiōis beneficio impetrando superbe negaverant, humiliter prestare procurarent; et, aliquos eos de fratrum ipsorum consorcio penitus excludatis.

TIT. XXXIII. Cap. VII. 1 Restitutio ex Reg. Brev. IX. 43; Comp. III. c. 1. h. l. 1. 21. 2 Potestatis no. 278. 3 ipsi: Ch. 4 ad a. q. 1. h. l. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Ch; Ed. Rom. qver. uerul. 11) eorum; Cont. Bohm. 15) negavit; N; denegavit; Lat; negavit; Cu  
Cap. IX. 1) Restitutio ex Reg. Brev. II. 261; Comp. IV. c. 1. h. l. 1. 11, 12  
2) Rosonensi episcopo; Reg. 5) Potestas no. 919. 3) subiectos; PGRKND  
Reg. 4) contumund; Boek 5) censuram ecclesiasticam; PGRKND  
Cap. X. 1) Absolutio ex Comp. IV. c. 2. h. l. 1. 114 2) str. 108-125.  
3) Potestas no. 920. 4) mitti; desit; Dh. 4) præcepisti; Dh. 5) beatus  
FGRKND; Dh. 6) obediatis; Dh. 7) parere; Dh. 8) nulli; pariter; Dh.  
9) resisterit; Dh. 10) illa; Dh. 11) et; Dh. 12) ex; Dh. 13) ex; Dh. 14) FGRKND  
15) eisdem; Dh. 16) ipsi; Dh. 17) Nolentes igitur; Dh. 18) obtemperat; Dh.  
19) cont. vel; desit; Dh. 20) vel nulli; desit; FGRKND; Dh. 21) pro quo; Dh.  
22) impendunt; Dh. 23) præceter; Dh.



## CAP. XI.

Presbyteri et clerici capellanus subditarius titulo cardinalatus debent cardinali obedientiam et cultura, de quibus hic. Et vacante titulo succedit capitulum illius ecclesiae, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.

Honorius III. G. Presbytero cardinali, et Capitulo sancti Laurentii in Damaso.

His, quae pro ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte tua<sup>3</sup> et capellis<sup>4</sup> sibi subiectis ex altera super scrutinio, *baptismo<sup>5</sup> manus obedientia, correctione, interdicto et excommunicatione* aliusque articulis fuerit *eorum nobis<sup>6</sup>* proposita, diligenter<sup>7</sup> auditis, sententiando decrevimus<sup>8</sup>, ut earundem capellanus presbyteri et clerici cardinali, qui nunc est<sup>9</sup> in ipsa ecclesia, et qui fuerint<sup>10</sup> pro temporibus<sup>11</sup>, manuum obedientiam et<sup>12</sup> reverentiam et honorificentiam omnem exhibeant, et ad ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo et capitulo celebrandis convenientibus temporibus consuetis, correctionem ipsius cardinalis recipientes humiliter, et excommunicationis, interdicti<sup>13</sup> vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos et ecclesias eorumdem, inviolabiliter observantes. Quando autem ecclesia ipsa cardinali vacabit, capellani et clerici memorati *nihilominus* eidem ecclesiae reverenter exhibeant omnia supradicta, *coheretent* excepto, quod de correctione<sup>14</sup>, excommunicatione et suspensione ipsorum pro bono pacis nostrae providentiae reservamus.

## CAP. XII.

Licet abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire teneantur.

Idem Abbati<sup>2</sup> S. Michaelis Abradensis dioecesis<sup>3</sup>.

Dilecta in Christo filia abbatissa de Bugbrigen,<sup>1</sup> transmissa nobis petitione monstravit, quod, quam ipsa plerumque canonicas suas et clericos sua iurisdictioni subiectos propter inobedientias<sup>5</sup> et culpas eorum officio<sup>6</sup> beneficioque suspendat<sup>7</sup> idem<sup>8</sup> confisi ex eo, quod eadem abbatissa excommunicare eos<sup>9</sup> non potest, suspensionem huiusmodi non observant<sup>10</sup>, propter quod ipsorum<sup>11</sup> excessus remanent<sup>12</sup> incorrecti. Quocirca *discretionis tuae*<sup>13</sup> mandamus, quatenus dictas canonicas et clericos, ut abbatissa praefatae obedientiam et reverentiam debitam<sup>14</sup> impendentes, eius salubria monita et mandata observent, *monitione praemissa ecclesiastica censura<sup>15</sup> appellacione remota* compellas. [*Dat. Aitavi II. Mens. Iun. Paul. nostr. Ao. VI. 1222.*]

## CAP. XIII.

Si metropolitanus a suffraganeo instrumentum exigit ultra formam statutam a canonibus, in eo, quod est iura, suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. Patriarchae Grandensis<sup>1</sup>.

Dilecti filii archidiaconus et capitulum Castellatum suam ad nos querimoniam detulerunt, quod, quam a Castellano<sup>2</sup> episcopo exigeret iuramentum praeter formam canonicam, quam ceteri suffraganei metropolitanis suis consueverat praestare, iidem conscientibus ex hoc ecclesiae suae praedictum generari, ad sedem apostolicam appellatur. (*Et infra:*) Quum igitur non deceat alii te fecisse quod ab alio fieri tibi nolles, mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos a coepiscopis nostris nobis immediate subiectis recipimus, nil amplius a Castellano episcopo obtentu alicuius consuetudinis exigas praetextu praestiti iuramenti, sciens, nos eundem episcopum ab huiusmodi iuramento quoad alios articulos absolvisse, vel denunciasse potius non teneri.

## CAP. XIV.

Vacante episcopatu capitulum confirmat et infirmit electiones.

Idem Priori fratrum Praedicatorum et archidiacono Rheimensis<sup>1</sup>.

Quum olim causa (*Et infra:*) Quocirca mandamus, qua-

TIT. XXXIII. Cap. XI. 1) *Institutione ex Comp. V. c. 1. h. l. c. 1. 18.* 2) dilectis filiis (dilecto fratri: *Eod.* (Guidoni) (Widoni) *Eod.*) presb. card. et capitulo ecclesiae S. Laurentii in Damaso: *Eod.*; idem eidem: *Eod.* — *ser.* 1215—27. (*ignot. no.* 1216; *orig.* *in Paris* (filii nominati presbyter card. exiliorum) — *Polbst.* no. 732. 3) tua: *Eod.* 4) capellanus: *E.* 5) bapt.; *deist.* *Ed. Richt.* 6) eorum; *rest.* *F.* 7) illi; *deest.* *L.* 8) decrevimus: *FGHKM* *Eod.* 9) est; *deist.* *FGHJ*; *snut.* *M.* 10) fuerit: *Eod.* 11) pro temporibus: *FGKLM* 12) et; *deist.* *FGHJN* 13) et interdict.; *FGHJK* *Eod.*; *vel int.* *G.* 14) correctione: *Eod.*

Cap. XII. 1) *Restatutum ex orig. ap. Keltner Arch. Quellb. B.* p. 230. 2) add.; *de Lapide; E. orig. (Michobisus)* 3) *leg.*: Halberstod. *donic.*; *E.* *orig.* — *Polbst.* no. 857. 4) *leg.*: *Quidburg.*; *orig.* — *in Polst.* *non corruption est.* *sed Abradens. manserunt.* *edist.* *inno. Legib.*; *Quidburg.*; *E.*; *Quidburg.*; *G.* (*h.*) 5) inobedientiam; *M.* inobedientiam et culpam; *orig.* 6) ab off.; *Eod.* 7) suspendit; *MEB* 8) et; *Ed. Richt.* 9) ipsos...

tenus, licet conventus monasterii sancti Salvatoris Messanensis sint ipso iure hac vice eligendi<sup>2</sup> potestate privati, de gratia tamen eligendi sec postulandi dētis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem, mandantes eisdem, ut quum ecclesia Messanensis vacet ad praesens, electionem suam confirmandam, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam praesentem capitulo Messanensi.

## CAP. XV.

Qui maior est ordine, licet in ecclesia posterior receptus, in loco et portione praefertur. II. d. secundum veram lectionem.

Idem Archipresbytero sanctae Mariae maioris de Urbe.

Statuimus, ut presbyteri primum locum, diaconi secundum, subdiaconi tertium, et sic de reliquis obtineant ordinatum, etiamsi posteriori admittantur. Et qui maior est ordine, etiamsi postea sit receptus, in portione percipienda esse volumus potorem, ac minores facere servitia consueta.

## CAP. XVI.

Si ecclesia sita in aliquo archidiaconatu erigitur in cathedralen, a iurisdictione archidiaconatus exsultat.

Idem Archiepiscopo Colocensi<sup>2</sup>.

Quum inferiori superiorem<sup>3</sup> solvere nequeat vel ligare, sed superior<sup>4</sup> inferiorem liget regulariter et absolvat, et satis [*iudicium et*] absomum videatur, ut [*autior subditus sit minori et*] filius potestatem habeat in parentem, miramur [*non modicum et nocentur*], quod quum tu monasterium de Cheur<sup>5</sup> constitutum<sup>6</sup> in Firmiensis<sup>7</sup> archidiaconatu tuae dioecesis ecclesiam crexerit cathedralen, [*reverabilem fratrem nostrum Sirmiensem episcopum ad titulum ipsius ecclesiae in episcopum consecranda*], archidiaconus Firmiensis in tantam prorupit<sup>8</sup> temeritatis audaciam, ut in episcopum ibi<sup>9</sup> consecratum et ecclesiam suam iurisdictionem exercere praesumat. [*Quare idem episcopum nobis humiliter supplicavit ut quum eodem archidiacono in ipsam et dictam ecclesiam iurisdictionem huiusmodi exercente, ipse in eadem ecclesia episcopum quodlibet modo non existat, provideri sibi super hoc salubriter diguereur.* Nos igitur eisdem episcopi et ecclesiae paterno compatientes affectu, ipsos cum omnibus iudicis et pertinentiis eorumdem, a iurisdictione ipsius archidiaconi penitus erimentes] Mandamus, quatenus praefato archidiacono [*in eis iurisdictionem aliquam de cetero exercere praesumat, et parte nostra districte studas inhibere*], a cuius iurisdictione dictum episcopum denunciamus<sup>10</sup> exemptum, id districte studeas inhibere; provisio [*praesentis*] ut, si ex hoc archidiaconi<sup>11</sup> Firmiensis iura laeduntur, in dioecesi tua, ubi expedire videris, absque alieni iuris praedictio recompenationem illi facias congruentem. [*Contrafactibus etc. Dat. Reat. XII. Kal. April. ao. I. 1232.*]

## CAP. XVII.

Compositionem super iure primatiae non solum, cuius interest, poterit impedire.

Idem Lemovicensis Archidiacono et Priori sanctae Radegundis Pictaviensis.

Humilis doctrina magistra (*Et infra:*) Mandamus, quatenus praelatorum Burdegalensis provinciae in ea praesentium, et cathedralium capitulorum eisdem, nec non Bituricensis<sup>2</sup> capitulo super provisione, quam inter Bituricensem et Burdegalensem archiepiscopos in causa primatiae duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito providentiam nostram sollemniter publicetis. Si qui vero consensum praestare noluerint, vos super sedentes publicationi praedictae, districte praecipiat eisdem, ut personaliter, si praelat fuerint, vel si alii, per procuratores idoneos, nostro

possit: *orig.* 10) observare: *ib.* 11) eorum: *MEB* 12) remansere: *orig.* 13) tuae per ap. scripta: *Richt.* 14) deb.; *deist.* *E.* *orig.* 15) per censuram ecclesiasticam: *MEB* *orig.*; per censuram ecclesiasticam: *Eod.*

Cap. XIV. 1) Rheimensi; *GH* — 1227—34. — *Polbst.* no. 5965. 2) add.; suo postulandi: *GH*.

Cap. XV. 1) 1227—34. — *Polbst.* no. 5966. 2) *Cap. XVI.* 1) *Institutione ex orig. ap. Thierier Mon. Hungar. XI. 103.* 2) *Polbst.* no. 899. 3) portione: *FGHKM*, maiorem: *M.* 4) portior: *FGHKM* *orig.* 5) Cheur: *FGKJN*; *leg.*: *Cuber*; *orig.* 6) const.; ... arch.; *deist.* *orig.* 7) Sirmiensis; *orig.* et *ser. diem*; *ser.* 8) prorupit: *ib.* 9) eundem (cons.; *deist.* *ib.*) 10) denunciavimus: *GHJN* 11) archidiaconatus: *FGHJN* *orig.*

Cap. XVII. 1) 1231. — *Polbst.* no. 5967. 2) et Bit.; *FGHK Cont. Bohm.*

se compo. t. repraesentent, prosecuturi coram nobis ius, si quod habere contendunt, et satisfactori parti alteri, si succubuerint in expensis.

TITULUS XXXIV.

DE TREUGA ET PACE.

CAP. I.

Statuit tempora treugaram et poenas violentiam.

Alexander III. in concilio Lateranensi.

Treugas<sup>1</sup> a quarta feria post occasum solis usque ad secundam feriam<sup>2</sup> in oct<sup>3</sup> solis, [i]t<sup>4</sup> ad Adventum Domini usque ad octavas<sup>5</sup> Epiphaniae, et a Septuagesima usque ad octavas<sup>6</sup> Paschae ab omnibus inviolabiliter observari praecipimus. Et si quis autem treugas<sup>7</sup> frangere praesumpserit, post tertiam admonitionem<sup>8</sup> si non desisterit, suus episcopus sententiam excommunicationis<sup>9</sup> in die ter<sup>10</sup> in eum, et scriptam vicinis episcopis annunciet<sup>11</sup>, quorum<sup>12</sup> nullus excommunicatum in communione<sup>13</sup> recipiat<sup>14</sup>, immo scriptam<sup>15</sup> sententiam quique confirmet. Si quis autem haec<sup>16</sup> violare praesumpserit, ordinis sui periculosissime accipit, §. 2. Et quoniam funiculus triplex diffusi<sup>17</sup> rumpitur, praecipimus<sup>18</sup>, ut episcopi ad solum<sup>19</sup> Deum et ad<sup>20</sup> salutem populi habentes respectum, omni trepidatione<sup>21</sup> seposita ad pacem firmiter<sup>22</sup> tendendam mutuum sibi consilium et auxilium praestent<sup>23</sup>, neque hoc aliis amore vel odio praetermittant. Quod<sup>24</sup> si quis in hoc<sup>25</sup> Div<sup>26</sup> opere trepidus<sup>27</sup> inventus fuerit, damnus propriae<sup>28</sup> dignitatis incurrat.

CAP. II.

Personae hic enumeratae plene servatae gaudent tempore guerrae.

Idem.

Innovamus autem, ut presbyteri<sup>1</sup>, [clerici], monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici, cuncte et<sup>2</sup> redeuntes, et in agricultura existentes, et animalia, quibus<sup>3</sup> arant et quaerunt<sup>4</sup> semina portant ad agrum, congrua<sup>5</sup> securitate laetentur. Nequaquam etc. cf. c. 10. de cens. III. 39.

TITULUS XXXV.

DE FACTIS.

CAP. I.

Facta quantitateque nulla servanda sunt.

Ex concilio Africano.

Antiquus episcopus Madagascensis dixit: *Contra invasionem patris, et circo, dolere sanctulorum vestram contumeliam<sup>1</sup> memini et computari communem invidiam. Opudius quam se ipsa seculi, partem non cum habuit et divisionis<sup>2</sup> plures inaccessibilis<sup>3</sup> nostrae tenentur et pilla. Contra hoc pactum ceteris plures ubi attribuitur, et usupat populos, ut illam partem, in ceterum communi, Gratias piscosque dicit: Factu hoc dolendum est, ut in se dicitur populum impericium animas<sup>4</sup> contra disciplinam, contra canonice traditionem, contra parvis*

placita. Nam si ill<sup>5</sup> sibi posse contingere arbitrat<sup>6</sup>, nunquam profecto in fratrem aliquis deliquisset. Unde Aut inita pax sua<sup>7</sup> obtinere firmitem, ut conventus, si se non cohoberit, ecclesiasticam sentiat disciplinam. Dixerunt universi: Pax servetur, pax custodiamur.

CAP. II.

Convento invalida per consensus superioris validatur.

Gregorius 2.

Quoties in conventionibus quibusdam noster expectatur assensus, ne in dubium veniant quae geruntur, rathabitu<sup>1</sup> eas debet per securitate partium solidare. [Frothabitu.]

CAP. III.

Index debet studioso agere, ut promissa implendantur.

Idem.

Qualiter in Sardinia  $\frac{1}{2}$  [minores vel pauperes ab eis, qui illic maiores sunt, opprimuntur, eos obmissis] fratris nostri Dombici Cartaginensis episcopi atque eminentissimi filii nostri Innocentii perfecti epistole testantur, in quibus, ut quae nobis scripta sunt novebit, ipsorum quibus epistolam exemplaria praerulimus transmittenda. Et idcirco quod ea, quae petendi sunt, afferuntur. Studioso agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur.

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium ecclesiasticum debet pecunia possidari.

Alexander III. Exonensis et Wigornensis episcopis.

Quum pridem<sup>1</sup> S. 1 clericus procurator prioris et monachorum de A. r. a. et P. 2 clericus pro causa, qua inter eos<sup>3</sup> monachos et praedictum P. ac fratrem eius, pro cuius parte vicem se gerere dicebat, super ecclesia<sup>4</sup> de S. 3 et capella de L. 4 vertebatur, ad nostram praesentiam pariter accessissent, illi inter se, non tamen<sup>5</sup> nobis mediantibus, convenerunt<sup>6</sup>, quod<sup>7</sup> S. 1 eidem P. 11 pro expensis, quae fecerat, tres marcae argenti solverentur, et<sup>8</sup> idem P. liti cederet, et<sup>9</sup> a monachorum pecuniis infestatione cessaret. Quumque compositionem istam<sup>10</sup> ad nostram pertulisset audientiam, cumque auctoritate apostolica petere<sup>11</sup> confirmari, nos eam non<sup>12</sup> duximus admittendam pro eo, quod videbatur pravam illi itae pactionis speciem continere.  $\frac{1}{2}$  Monachus autem praedictum P. ut ipse tunc pro se, quam pro fratre suo monachos in pace dimittere, et eidem liti<sup>13</sup> omnino abbreviantur. Ille<sup>14</sup> igitur nostris<sup>15</sup> monitis acquiescens<sup>16</sup>, et eidem liti pro se ac<sup>17</sup> pro<sup>18</sup> fratre suo pecuniis renuncians<sup>19</sup>, authentica<sup>20</sup> instrumenta, quae super hoc<sup>21</sup> habebat in<sup>22</sup> nostris manibus resignavit, quae super<sup>23</sup> priori et monachis praedictis scilicet destinatas<sup>24</sup>, mandavimus<sup>25</sup> ut, ex quo praedictus P. nostris super hoc monitis acquiescit, ipsi quoque benignis<sup>26</sup> nostris<sup>27</sup> pecuniis intendantur, et eidem P. et fratri eius<sup>28</sup> in aliquo<sup>29</sup> studenter beneficio providere, de quo maius lucrum habebat<sup>30</sup> apostolica intermissione percipere, quam eis<sup>31</sup> deberet<sup>32</sup> ex illa portione illicita provenire<sup>33</sup>. Ceterum quia saepe dicti prior et fratres sicut accipimus, acquiescere<sup>34</sup> noluerunt, nos eundem<sup>35</sup> clericorum laboribus paterna pietate compatientes

TIT. XXXIV. Cap. I. 1 Resolutum ex ipso Conc. Later. III. c. 21. 2 Treug. autem III. 3 fer. octavae R. 4 in octum. 5 Conc. post octavo. 6 PPHK 7 etc. de i. q. 8 octavam. 9 FOLLICHO. 7 octavam de. 8 treugas sup. R. 9 autem III. 10 quibus. 11 attendaverit. R. 10 communicatione. 12 ubi scrip. 13 mutationem. 14 11 ex. de i. q. 12 dicit. P. in eum de. 13 PPHK. 14 11. 15 nunc. 16 11. 17 11. 18 11. 19 11. 20 11. 21 11. 22 11. 23 11. 24 11. 25 11. 26 11. 27 11. 28 11. 29 11. 30 11. 31 11. 32 11. 33 11. 34 11. 35 11. 36 11. 37 11. 38 11. 39 11. 40 11. 41 11. 42 11. 43 11. 44 11. 45 11. 46 11. 47 11. 48 11. 49 11. 50 11. 51 11. 52 11. 53 11. 54 11. 55 11. 56 11. 57 11. 58 11. 59 11. 60 11. 61 11. 62 11. 63 11. 64 11. 65 11. 66 11. 67 11. 68 11. 69 11. 70 11. 71 11. 72 11. 73 11. 74 11. 75 11. 76 11. 77 11. 78 11. 79 11. 80 11. 81 11. 82 11. 83 11. 84 11. 85 11. 86 11. 87 11. 88 11. 89 11. 90 11. 91 11. 92 11. 93 11. 94 11. 95 11. 96 11. 97 11. 98 11. 99 11. 100 11.

2) Praedictae illi str: sup. no. 200. — Juff. no. 3215. 3) rati eis pro se, part. debet habito (ambitio) A. 4) ratio ea pro se, part. debet habitio. 5) sup. 6) sup. 7) sup. 8) sup. 9) sup. 10) sup. 11) sup. 12) sup. 13) sup. 14) sup. 15) sup. 16) sup. 17) sup. 18) sup. 19) sup. 20) sup. 21) sup. 22) sup. 23) sup. 24) sup. 25) sup. 26) sup. 27) sup. 28) sup. 29) sup. 30) sup. 31) sup. 32) sup. 33) sup. 34) sup. 35) sup. 36) sup. 37) sup. 38) sup. 39) sup. 40) sup. 41) sup. 42) sup. 43) sup. 44) sup. 45) sup. 46) sup. 47) sup. 48) sup. 49) sup. 50) sup. 51) sup. 52) sup. 53) sup. 54) sup. 55) sup. 56) sup. 57) sup. 58) sup. 59) sup. 60) sup. 61) sup. 62) sup. 63) sup. 64) sup. 65) sup. 66) sup. 67) sup. 68) sup. 69) sup. 70) sup. 71) sup. 72) sup. 73) sup. 74) sup. 75) sup. 76) sup. 77) sup. 78) sup. 79) sup. 80) sup. 81) sup. 82) sup. 83) sup. 84) sup. 85) sup. 86) sup. 87) sup. 88) sup. 89) sup. 90) sup. 91) sup. 92) sup. 93) sup. 94) sup. 95) sup. 96) sup. 97) sup. 98) sup. 99) sup. 100) sup.

TIT. XXXV. Cap. I. 1 Resolutum ex ipso Conc. Africano. 2 In. 318. c. 12. 3 Martini. 4 Martini. 5 Martini. 6 Martini. 7 Martini. 8 Martini. 9 Martini. 10 Martini. 11 Martini. 12 Martini. 13 Martini. 14 Martini. 15 Martini. 16 Martini. 17 Martini. 18 Martini. 19 Martini. 20 Martini. 21 Martini. 22 Martini. 23 Martini. 24 Martini. 25 Martini. 26 Martini. 27 Martini. 28 Martini. 29 Martini. 30 Martini. 31 Martini. 32 Martini. 33 Martini. 34 Martini. 35 Martini. 36 Martini. 37 Martini. 38 Martini. 39 Martini. 40 Martini. 41 Martini. 42 Martini. 43 Martini. 44 Martini. 45 Martini. 46 Martini. 47 Martini. 48 Martini. 49 Martini. 50 Martini. 51 Martini. 52 Martini. 53 Martini. 54 Martini. 55 Martini. 56 Martini. 57 Martini. 58 Martini. 59 Martini. 60 Martini. 61 Martini. 62 Martini. 63 Martini. 64 Martini. 65 Martini. 66 Martini. 67 Martini. 68 Martini. 69 Martini. 70 Martini. 71 Martini. 72 Martini. 73 Martini. 74 Martini. 75 Martini. 76 Martini. 77 Martini. 78 Martini. 79 Martini. 80 Martini. 81 Martini. 82 Martini. 83 Martini. 84 Martini. 85 Martini. 86 Martini. 87 Martini. 88 Martini. 89 Martini. 90 Martini. 91 Martini. 92 Martini. 93 Martini. 94 Martini. 95 Martini. 96 Martini. 97 Martini. 98 Martini. 99 Martini. 100 Martini.

vobis per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus priorem et monachos monacis<sup>43</sup> eosdem<sup>44</sup>, ut praefato P. et <sup>45</sup>fratri eius decens et competens beneficium conferat et assignet; alioquin<sup>46</sup>, si vobis constituerit, saepe dictos clericos, prout ipsi assererant<sup>47</sup>, a prae-nominata ecclesia de Sintonia et capella de Lintona<sup>48</sup> inuiste<sup>49</sup> et absque ordine iudiciario violentere<sup>50</sup> fuisse eiectos, ipsas eisdem<sup>51</sup> restitui faciatis, non obstantibus literis nostrae confirmationis, quas praedicti prior et monachi a nobis impetrasse noscuntur.

CAP. V.1

Idem Archiepiscopo Eboracensi<sup>2</sup>.

Accipimus<sup>3</sup>, quod quaedam ecclesiae clericis sint<sup>4</sup> tali tenore concessae, quod post eorum obitum illi nominatim succedant. Verum<sup>5</sup> quoniam hoc<sup>6</sup> iniquum est et sacris canonibus inimicum, et ideo non debet aliquatenus tolerari, fraternitati tuae per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus huiusmodi successiones tam detestabiles et iniquas contradictione et appellatione cessante<sup>7</sup> prohibeas<sup>8</sup>, et omnino<sup>9</sup> frivolas et inanes<sup>10</sup> esse decernas<sup>11</sup>.

CAP. VI.1

Qui per pactum angenda<sup>2</sup> pensionis consecutus est ecclesiam, debet ea priuari, et alias canonice puniri.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo et<sup>2</sup> eius Suffraganeis.

Quum clerici vestrae iurisdictionis, sicut accipimus, decedentibus ecclesiarum personis paciscantur ex<sup>3</sup> ipsis ecclesiis maiores solito<sup>4</sup> solvere pensiones, ut facilis possint easdem ecclesias adipisci, nos quidem ad tam detestabile vitium extirpandum attentum volumus curam et sollicitudinem adhibere. Inde est, quod fraternitati vestrae per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus clericis omnibus<sup>5</sup> vestris, ne id attentare praesumant, publice districtius prohibentes<sup>6</sup>, si quidem contra prohibitionem vestram<sup>7</sup> venire praesumpserint, appellatione cessante<sup>8</sup> eos taliter ademptis ecclesiis quibuscumque spoliatis, alias<sup>9</sup> pro tante praesumptionis excessu severitate ecclesiastica punientes<sup>10</sup> eosdem<sup>11</sup>. Adhaec etc. (cf. c. 11, de cens. III. 39.)

CAP. VII.1

Si ecclesia rem suam locando vel in feudum concedendo apponit pactum in praedictum iuris parochialis alterius ecclesiae, non tenet, et quicquid hae occasione percepit reddere cogitur illi ecclesiae.

Innocentius III. in concilio generali<sup>1</sup>.

Perique, sicut accipimus, regulares clerici et saeculares interdum, quum vel domos locant, vel feuda concedunt, in praedictum parochialium ecclesiarum pactum adiciunt, ut conductores et feudatarii decimas eis solvant, et apud eosdem<sup>2</sup> eligant sepulturam. Quum autem id de avaritiac<sup>3</sup> radice procedat, pactum huiusmodi penitus reprobamus, stantes, ut quicquid<sup>4</sup> fuerit occasione huiusmodi pacti perceptum ecclesiae parochiali reddatur.

CAP. VIII.1

Non valet pactio in spiritualibus, vel quae peccatum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibilis de iure vel de facto.

Gregorius IX. 1

Pactiones factae a vobis, ut audivimus, pro quibusdam spiritualibus obtinendis, quum in huiusmodi omnis pactio omnique conventio debeat omnino cessare, nullius penitus

sumt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quae observatae vergunt in animae detrimentum. Nam etiam<sup>2</sup> iuxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis aut impossibilis de iure vel de<sup>3</sup> facto, nullam obligationem inducit.

TITULUS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBUS.

CAP. I.1

Instrumenta et alia iura paritum contraria transactione tolluntur.

Gregorius I. 2. A. Subdiacono et Dom. Abbati<sup>3</sup>.

Sicut grave<sup>4</sup> [et plenum recuperationis est, inter personas antipetentes Deo militantes de saecularibus negotiis ortum dia controuersiam permanere, ita laudabile et studio est religiosum concionis, terrenis gratum Deo parum proferre compenditis, et ex rebus transitorijs munera semper caritatis licera mercari. Et ideo, quia de possessiombus Feliano, Nuisiano et Libiano, positis in provincia Sicilia territorio Panormitano, de quibus inter praepositos monasterij sanctorum Anzani et Agathae, quod Lucusaicum dicitur, et e diverso administratores zenodochij in hac urbe Roma constituti, quod Valerij nuncupatur, longa se traxit contentio, nunc vero inter te Antonium subdiaconum nostrum memorati zenodochij praepositum, et e diverso dilectissimum filium nostrum Domestum abbatem atque presbyterum praedicti monasterij partis interuenientibus salubris processit Deo auctore decisio, necesse est, ut omnis discordiae possit occasio praevniri, et quae gesta sunt interueniente auctoritate firmari.] Proinde Post<sup>5</sup> salubrem decisionem de controversia vestra factam decernimus<sup>6</sup>, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus, [quod absit, ad inuicem contra se venire cupientibus] quoquo modo, vel<sup>7</sup> ex temporis praescriptione seu aliter open de lege aut quocunq; privilegio ferre<sup>8</sup> poterat, sit, sicut [et] vos positis, vacuum et omni virtute cassatum, et sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui<sup>9</sup> si quid forte incuria vel imperitia minus firmitatis insertum est, vires plenissimae notiois<sup>10</sup> ex hac nostra auctoritate suscipiat, [hac superesse etc. Mense Ianuar. Ind. II. 598.]

CAP. II.1

Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.

Alexander III. 2

Statuimus, ut si super decimis inter vos et aliquam personam ecclesiasticam de<sup>3</sup> assensu episcopi vel archiepiscopi<sup>4</sup> si compositio facta fuerit, rata perpetuis temporibus et inconcussa persistat.

CAP. III.1

Si capitulum consensit transactioni, quam fecit praetatus nomine ecclesiae, alterius dissentire non potest.

Idem Dulmensi Episcopo<sup>2</sup>.

Contingit<sup>3</sup> interdum, quod, licet<sup>4</sup> abbas vel prior aliqui conventualis ecclesiae cum ecclesiastica vel saeculari<sup>5</sup> persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur coram delegato vel ordinario iudice transigat, literis capituli sui de ratificatione monstratis, ipsam capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos<sup>6</sup> super hoc consulere voluisti, tibi<sup>7</sup> respondemus, quod<sup>8</sup>, si abbas vel

TIT. XXXV. Cap. IV. 43) canonizatis: Q. 44) eosd.; dest: Coll. coll. 45) ae; P<sup>2</sup>H<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> 46) quod (Qui: 3) si forte factae noluerit, vos quum exiule fueritis repolitis: Coll. coll. 47) asserunt: Q. 48) Lintonia: Q. 49) inuiste: Q. conet et laicali vicariis: Coll. coll. 51) eidem: R.

Cap. V. 1) Restitutio per App. XXVIII. 2; Lips. V. 3; Cass. XVII. 3; Bamber. V. 3; Comp. I. c. 5. h. l. 1. 265. 2) Dumelunensi: Q. — fundata in R. c. inscription. esp. seg. 10. 3. de transact. — 1139—81. — Jaffe no. 8945. 3) Accip. autem: P. qui pactio obcurae mediata esse videtur. Et post ill. ut h. c. quoniam censuit, de esp. later. c. 10. res. c. 4. de reser. 1. 3) cogitur, ut de praebendis rito conuendendis aut fuisse c. 10. de iur. pube. (3. 38.) apud amonensis. 4) sicut: Coll. coll. 5) iudice: A<sup>2</sup> hoc dest: P<sup>2</sup> 7) renata: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> remissa: R. 8) iuri prohibe: 1: prohibemus et. . . decernas: P. 9) denno: R. 10) canas: F<sup>2</sup>D<sup>2</sup> Coll. coll. 11) discernas: Cont. Bohn.

Cap. VI. 2; Coll. I. c. 8. h. l. 1. 265. 3) pro: A<sup>2</sup> de: de: dest: P<sup>2</sup> deo, deo, personis ecclesias ipsas praesentur, ipsas ecclesias maiores solitis solvere: P. 4) solitis: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> 5) omnibus: uale nissal R. h. c. 3. ubi districta poena prohibens et tontit.: A<sup>2</sup> 5) Coll. coll. 6) no-stram: R. dest: Q. 8) postposita: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> de app. cens. 9) dest: P. 10) et: Q. et alias: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> et aliter: Q<sup>2</sup> 10) puniatis: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> Coll. coll. 11) eosd.: dest: Coll. coll.

Cap. VII. 1) c. 56. C. Lofr. IV. no. 1215. — Comp. IV. c. un. h. l. (1. 15.) 2) eos: I<sup>2</sup> 3) add.: et emipitatis: D<sup>2</sup> 4) si quid: ib. Cap. VIII. 1) 1227—31. — Posthast no. 3668. 2) et: Coll. coll. n. 3) de: dest: R.

TIT. XXXVI. Cap. I. 1) Restitutio per Greg. I. Reg. IX. 28; Comp. I. c. 1. h. l. (1. 27.) 2) H. 1: P<sup>2</sup> VII. 3 3) Auth: R. And: M. An: XVII. 3; 3) Dom: Lofr. Dom: Lofr: Domis: Cont: Domini: Bohn: Greg. Subdioni abbati: A<sup>2</sup> Greg. A. sub. et communi abbati: A<sup>2</sup> Greg. Antonio subdiacono et Domitio abbati et presbytero a paribus: Reg. — ser. no. 598. — Jaffe no. 1155. 4) Proinde per huius praepositi sorium hoc decernendum esse perspeximus: Reg. 5) decernimus: F<sup>2</sup>H<sup>2</sup>A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup> 6) aut: Cont. Bohn: dest: A<sup>2</sup> 7) ministrare: Reg. 8) Cui<sup>9</sup> dest: F<sup>2</sup>D<sup>2</sup> 9) rationis: A<sup>2</sup> munitionis: Reg.

Cap. II. 1) Restitutio per App. XXVIII. 3; Lips. V. 3; Cass. XVII. 2; Bamber. V. 2; Comp. I. c. 2. h. l. (1. 27.) 2) 1129—81. — Jaffe no. 9208. 3) de: dest: P<sup>2</sup>H<sup>2</sup>A<sup>2</sup> Coll. coll. 4) archidiaconi: Lofr. Q<sup>2</sup> Cap. III. 1) Restitutio per App. XXVIII. 3; Lips. V. 4; Cass. XVII. 4; Bamber. V. 1; Comp. I. c. 3. h. l. (1. 27.) 2) Landon: A<sup>2</sup> Dillmensi: R. Reg.: Dumelunensi (Durham): Q. — 1150—81. — Jaffe no. 8941. 3) Contigit: A<sup>2</sup> 4) H. 1: dest: A<sup>2</sup> 5) saeculari: R. 6) nos: dest: A<sup>2</sup> 7) taliter: Coll. coll. n. c. consult. tunc resp: P<sup>2</sup> 8) consult. tu. tal. resp: A<sup>2</sup> 8) quod: dest: A<sup>2</sup>Q<sup>2</sup>.







ipse<sup>13</sup> suam canonicam institutionem probare poterit, ipsam ratam et ineludibilem permanere, sicut iustum fuerit, appellacione postposita decernatis.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Rescriptum super consentivis iudicibus inprocuratore procuratore revocato, et de hoc certificato, non valet, nec processus vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium. II. d. secundum glossam.

Innocentius III.<sup>2</sup> Babiloniensis et Catalanensi Episcopis.

In nostra praesentia constitutus venerabilis frater noster Tullensis episcopus lacrimabiliter est conquisitus, quod, quum olim ad procurandam causam, quae inter ipsum et bonae memoriae decanum Tullensem super dilapidatione, excommunicatione et<sup>3</sup> perjurio, ac quibusdam aliis criminibus<sup>4</sup> vertebatur, T. et G.<sup>5</sup> presbyteros procuratores instituens, ipsos ad sedem apostolicam duxerit destinandos, quod de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum, quod eis dederat, infra<sup>6</sup> modicum temporis spatium revocavit, sed ipsi, licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, et pro procuratoribus se gerentes, cum adversario [suo], *Laffilio scilicet<sup>7</sup>, archidiacono Tullensi, suam ingressi iudicium, cum eo<sup>8</sup>, illum ad dilectum filium G. Parisiensem archidiaconum et<sup>9</sup> collegas suos in eisdem<sup>10</sup> prauidicium nostras literas impetrarunt<sup>11</sup>, Quorum citatio licet eidem episcopo minime fuerit presentata, quum tamen ad eius notitiam decessisset, quod eisdem erat causae commissae, quae inter ipsos<sup>12</sup> et dictos decanum et archidiaconum vertebatur, ad eorum praesentiam properavit. Quinque praedictus<sup>13</sup> episcopus per multam instantiam nostri rescripto copiam habuisset, et eisdem tenorem cum circis praedictibus inspicere<sup>14</sup> diligenter, admittens plurimum, quod supra dicti presbyteri tuumque procuratores huiusmodi literas impetrarunt, ad probandum, quod falsi procuratores fuerunt<sup>15</sup>, ab ipsis iudicibus indicia postulasset, ipsi exceptionem oppositam<sup>16</sup> inutilem et supervacuum reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt, propter quod idem episcopus ad appellationis beneficium convolvatur, et ab ipsorum iudicium praesentia recessit appellatus. Sed idem<sup>16</sup> appellatum minime deferentes, in negotio ipso procedere, ac nihilominus<sup>17</sup> lite non contestata et iuris ordine praetermissis testibus contra eum<sup>18</sup> episcopus recipere praesumpserunt, [et] ipsum a Tullensi ecclesia per sententiam removendo<sup>19</sup>, [et] praeter formam mandati nostri Tullensi capitulo concesserunt aliquidi sibi pontificem liberam facultatem. Quam autem dicti episcopus et P. archidiaconus propter hoc ad nostram super praesentiam accessissent, et super ipsorum processu iudicium eorum nobis aliquando habuissent, idem episcopus XIII. testes, quosdam abbatibus et monachis nigri et albi ordinis, et quosdam clericos saeculares induxit, quibus diligenter examinatis, eos ipsorum depositionibus apparuit evideret, quod quum supra dictis episcopus ad probandum receptionem praescriptam permissis inducens, ipsos praedicti iudices negaverunt eidem, et quod, licet idem episcopus propter hoc ad sedem apostolicam promississet, ipsi tamen in negotio post appellacionem ad nos interpositam processerunt. Nos vero, licet vix fidem adhibere poterimus, quod suscepti iudices, utpote viri literati, providi et honesti, taliter, ut dictum est, processissent, maxime<sup>20</sup> quum in sua relatione, quam ad nostram praesentiam transmissere, de huiusmodi exceptione proposita nullam fecerint mentionem, quia tamen episcopus<sup>21</sup> per viros religiosos, providos<sup>22</sup> et honestos, de quibus non est verisimile, quod sua salutis obliiti ac iuramenti religione contempta falsum testimonium tulerint, nobis fecit super iis, quae sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam<sup>22</sup>, quod falsi procuratores exceptio non solum ante sententiam, verum etiam<sup>23</sup> postea<sup>24</sup> potest*

oblicui ineta canonicas et legitimis sanctiones, utpote qua probata<sup>25</sup> iudicium nullum<sup>26</sup> et nullius momenti controversiae reputatur<sup>27</sup> de consilio fratrum nostrorum processum supra dictorum iudicum sententiarum duximus irritandum, [in eum statum negotium reducentes etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. Kal. Febr. .Ao. IX. 1207.]

CAP. V.<sup>1</sup>

Si agitur de adulterio coram iudice saeculari ad poenam legaleam, non interitur proceditur, secus si coram ecclesiastico ad separationem.

Idem Brixiniensis Episcopo<sup>2</sup>.

Tuae fraternitatis (Et infra [cf. c. 10, de eo, qui cogn. IV. 13.]) Consultationi tuae<sup>3</sup> taliter respondimus, quod, si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram iudice saeculari ad poenam legitimam infingendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere<sup>4</sup>, seque ad poenam talionis adstringere, non per procuratorem, sed per se<sup>5</sup> ipsum praesentem oportet praesentialiter accusare. Si vero vir accusare velit uxorem de adulterio coram ecclesiastico iudice, ut ab eius cohabitatione discedat, quia tunc, etsi forsam oporteat<sup>6</sup> eum inscribere, ut designet in scriptis nosam, locum et tempus, et omnia<sup>7</sup>, quae comprehenduntur in lege civili, ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte, quum etiam in probatione deferret, intentionis suae consequatur<sup>8</sup> effectum, sustineri potest, si necessitas id postularit, ut per procuratorem accuset, quoniam huiusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem et criminalem, quantum<sup>9</sup> in praesentia principalium personarum securius procedatur. [Postulasti etc. (cf. c. 25. de spons. IV. 1.) Dat. Rom. etc. 1206.]

CAP. VI.<sup>1</sup>

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem<sup>2</sup>.

Quum pro causa, quae inter dilectos filios G.<sup>3</sup> et F. Babiloniensis<sup>4</sup> ecclesiae archidiaconos vertebatur, <sup>5</sup>procuratores utrausque partis ad nostram praesentiam accessissent, [nos eis dilectum filium nostrum G. S. Adriani diaconum cardinalem concessimus audire, coram quo ipsius F. archidiaconi procurator proposuit, quod, quum olim pro vacis gravaminibus, quae adversarii eius Babiloniensis ecclesiae inferbant, ad sedem apostolicam accessisset, ad dilectos filios abbatem S. Martini, cantorem Eburnensem, archidiaconum Flurincavensem literas impetravit, ut dictum G. archidiaconum canonica districtione compelleret, ut ab Babiloniensis ecclesiae et hominum eiusdem obedientie eius, quae Potestas Bani dicitur, molestatione cessaret, et de iudiciis illatis ipsi eadem ecclesiae satisfactionem caperent debitam exhibere. Quinque iudices secundum mandatum apostolicum vellet in causa procedere, pars adversa, ut iudicium declinaret, sedem apostolicam appellavit. Adiecit etiam, quod<sup>6</sup> a bonae memoriae Celestino Papa praedecessore nostro confirmacionis literas impetravit super quibusdam institutionibus [suis] ecclesiae de communis assensu capituli constitutis, et quarum inobservantiam ecclesia [ipsa] debet scribiti fraudatam. [Licet autem idem praedecessor noster venerabili fratri nostro Eburnensi episcopo ad eisdem archidiaconi postulationem mansisset, et eas fecerit observari, ipse tamen semel subornato Babiloniensi capitulo pro his secretibus suis literas destituit, nec super hoc ultra processit.] Praeterea itaque procurator ipse pro archidiacono memorato [pro]curat causam commisit, confirmari constituciones praedictas, et ac sibi restitit, quae ad utilitatem eiusdem<sup>7</sup> ecclesiae coactus fuerat<sup>8</sup> expendere. [Ceterum procurator partis alterius ex adverso respondit, quum dictus F. archidiaconus etc. (cf. c. 27. de sent. etc. I. 30.) Ipse vero ad apostolicam sedem accedens, confessus est, quod in clericum manus iniecerit violentas; suppressimus autem, quod innotuit

TIT. XXXVIII. Cap. III. 18<sup>o</sup> illud: Sc. Cap. IV. 1) Restitutio ex Reg. Regum, IX, 259; Comp. III, c. 1, h. l. (1, 22) 2) inser. : deest: C. Babiloniensis et Catalanensis episcopi et priori Clarenvalensis: Reg. — Pathost. no. 2956. 3) et deest: P. BILANV. Reg. 4) crim.: deest: Coll. coll. ex Reg. 5) W. 3) P. BILANV. 6) W. et C. 3) B. W. et P. 7) W. et C. 8) Reg. 9) intra: Coll. Babil. 7. 8. 2; V. deest: C. 8) eodem: C. Reg. 9) magistrum R. de Cozon Chron. C. 10) Cozon: C. Cozon: C. Viren: C. Viren: C. R. S. Victoris pontificatus: C. mag. R. de Cozon (Reg. Contem. canonum Noviomensis et R. S. Victoris poen.: Reg. 10) eius: B. A. 11) impetrantes: C. Reg. 12) ipsam: C. B. 13) dictus: C. Reg. 14) fuerunt: P. BILANV. Reg. 15) postulat: coll. qui ex. : C. Reg. 16) ipsi vero: C. Reg. 17) nihil: additum est a Raymondio 18) ipsam: Coll. Reg. 19) ex adverso: C. 20) nobil.: supra dictus: Coll. Reg. 21) pariter: C. Reg. 22) et deest: Coll. coll. ex C. Reg. 23) et: deest: C. 24) reputatur: B. A. Cap. V. 1) Restitutio ex Reg. Regum, VIII, 189; Comp. III, c. 2, h. l. (1, 22.) 2) Pathost. no. 2556. 3) Consistit insuper telum: B. A. nos deest: C. 4) tua fraternitas, utrum vir per procuratorem valuit super adulterio coniugem accusare, quum videatur illud tam leges quam canones inhibere. Ad quod fraternitatis tuae etc. C. Reg. 4) tel.: deest: B. A. 5) accipere: P. B. A. 6) se se castis: Coll. coll. no. 7) ipsius: P. BILANV. C. Reg. 8) crimine: C. Reg. 9) alia: C. Reg. 10) conspiceretur: C. B. 11) quantum: B. A. Cap. VI. 1) Restitutio ex Reg. Regum, I, 319; Comp. IV, c. 1, h. l. (1, 16.) 2) archiep. decano et praecentori Lugdunensibus: Reg. — Pathost. no. 549. 3) Falconem et Guatherum: Reg. 4) Gabillon: B. A. Gabillon: D. G. Gabillonis: D. G. Gabillon: D. G. 5) T. archidiaconum procurator proposuit quod: D. G. 6) ipsius: D. G. 7) fuerit: D. G.





CAP. XI.

Si procuratori generali denegatur iudicia ad consulendum dominum, ex causa probabili absentem, poterit procurator appellare.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>1</sup>.

Dilectus filius magister L. rector ecclesiae de Anna<sup>2\*</sup> transmissa nobis petitione monstravit, quod, quum R. presbyter contra ipsum, causa studii Bononiae commorantem, super eadem ecclesia ad iudices nostras literas impressasset, eorum auctoritate a iudicibus ipsis eodem rectore citato, procurator ipsis generalis ad omnia eius tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, infra<sup>3</sup> quem rectorem ipsum consuleret, utrum deberet contendere vel cedere quaestioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, etc.

CAP. XII.

Si reus recedit a iudicio, dimisso procuratore sollemnido ad agendum, contumax est, et condemnatur in expensis.

Idem Episcopo Lexonensi<sup>1</sup>.

Constitutus in praesentia nostra H. priore Sagiensi et T. laico dilectum filium O. subdiaconom nostrum super causa, quae inter ipsos super quadam summa pecuniae vertitur, concessimus auditorem (Et infra:) Quia prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suae uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicitiatus recessit, quandam procuratorem dimittens sollemnido ad agendum, quem, quum auditor ipse per mandatum procuratorum sibi datum ad defendendum priorem sufficientem non viderit, cum ex hoc reputans contumacem, ipsum praefato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit taxatione praehabita in expensis. (Et infra:) Nos autem finem litibus imponere cupientes, et quod ab auditore praefato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, etc.

CAP. XIII.

Tenet iudicium agitatum cum procuratore revocato, si revocationem index et adversarius ignoraverunt. H. d. secundum communem intellectum et verum.

Idem<sup>1</sup>.

Mandato procuratoris post litem contestatam a domino revocato, si hoc ignorante iudice vel adversario factum fuerit<sup>2</sup>, iudicium, quod idem quasi procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

CAP. XIV.

Filius familias potest esse procurator in iudicio, etiam ad futuras lites; et procurator datus eum pluribus simul in solidum praefatur, si praecipuavit negotium; secus, si diverso tempore fuit datus. Item procurator appellare debet a sententia, nisi ex causa excusetur; quo casu debet domino nunciare de sententia; appellationem tamen prosecui non tenetur.

Idem<sup>1</sup>.

Non iniuste iudex processit, qui filiumfamilias in procuratorem admisit, quamvis ad futuras controversias constitutum, qui, licet simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procuracionis officium occupavit. Quod fieri nequisset in procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori prioris esset procuratio revocata. Potuit quoque is et debeat a sententia in eo, quod lata existit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel, si iusta causa excusabat eundem, saltem domino contestari, ut ad appellacionis beneficium convolaret, licet appellacionem prosecui non teneretur invitus.

CAP. XV.

Procurator universitatis, cuius maiores et iurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando; nisi illi procuratorio alibi expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad illi selecter sint admitti. H. d. et est de iure notabilis et subtilis.

Idem<sup>1</sup>.

Consulti sumus<sup>2\*</sup> an constitutum ad impetrandum a communitate aliqua procurator ab impetrando deberet excludi pro eo, quod maiores et iurati, per quos eadem communitas regeretur, tempore, quo iniunctum fuit<sup>3</sup> procuracionis officium, erant excommunicacionis sententia innodati. Taliter respondemus, quod, nisi essent illi in literis procuracionis expressi, vel alias eorum auctoritate procuratoris instituto facta fuisset<sup>4</sup>, ad sciens, eos esse tales, ipsa communitas una cum eis constituitis eundem, non est procurator huiusmodi repellendus.

TITULUS XXXIX.

DE SYNDICO<sup>1</sup>.

CAP. I.

Religiosi debent habere syndicum, qui causas monasterii agat, et defendat, etiam, si oportuerit, constituto illi salario.

Gregorius Papa<sup>2</sup> Subdiacono Defensori<sup>3</sup> Siciliae<sup>4</sup>.

Sicut studii nostri esse debet<sup>5</sup> a litigiis forensibus<sup>6</sup> monachos submovere, [ut dicitur ministeris per ea sollicite invigilant:] ita necesse est nostra provisione<sup>7</sup>, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare, [ne distincta mens per curias causarum curas defluat, et ad celebrandum opus consuetum encrura terpeat. Praesentium itaque lator abbas Iovanes plurima se monasterii sui asservit habere negotia.] Pro<sup>8</sup> qua re tibi praecipimus, quatenus cum Fausto, [qui Romanus viri magnifiri ex praetore cancellarius fuerat,] loqui debeas<sup>9</sup>, cui, si voluerit, constituto salario, monasterii ipsius generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro<sup>10</sup> parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse<sup>11</sup> quotos.

TITULUS XL.

DE HIS, QUAE VI METUSVE CAUSA FIUNT.

CAP. I.

Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem proficitur, exire, et matrimonium contrahere potest; secus si a principio vel ex post facto libere consensisset.

Alexander III. Oscensi<sup>2</sup> Episcopo, et Priori sanctae Mariae CaesarAugustanae.

Perlatum est<sup>3</sup> ad audientiam nostram, quod, quum quidam vir nobilis et potens Aetorea<sup>4</sup> nomine M.<sup>5</sup> uxorem suam suspectam haberet, milites sui, eius praeecepto eam ad quandam silvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt; sed tandem pietate ducti sub tali conditione pepererunt eadem, quod in monasterio de Colobris habitum susceperit monachalem. <sup>6</sup>Quo audito maritus eius, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit. Sieque factum est, quod duns episcopus CaesarAugustanum et Turisomensem<sup>6</sup>, ut eum benediceret et illi reatum imponeret, ad monasterium ipsum addidit. Episcopi vero rem ignorantes, missi<sup>7</sup> a viro, ut ei velum imponeret, et, quia iuvenis erat, et filium parvulum habebat, mutationem vitae suae suspectam habentes, seorsum convenerunt

Tit. XXXVIII. Cap. XI. 1) 1227-31. — Potthst no. 9571. 2) Anna; FGHMN; Anna; B 3) infra: (Vond. Bohm. Cap. XII. 1) Reg.; Lovonien; (Lissur). — 1227-31. — Potthst no. 9572.

Cap. XIII. 1) 1227-34. — Potthst no. 9573. 2) fuit; FGHX.

Cap. XIV. 1) 1227-34. — Potthst no. 9574.

Cap. XV. 1) 1227-34. — Potthst, no. 9575. 2) sumus; dest: FGHK 3) maior; FbLMY 4) fuerit; GL.

Tit. XXXIX. Cap. un. 1) Resolubum ex Greg. I. Reg. I. 69.; Comp. I. c. un. 1. (1. post ff. 2.). 2) Patri; G. Mel. Reg.; dest: 10. 3) del.; dest: Mel. Reg. 4) Clitaeas; FL. — ser. no. 591. — Juffr. no. 773. 5) condecet; Auhl. Reg.; esse; dest: A. Reg. 6) foralibus; A. Reg. 7) nostrum provisionem; Reg. 8) Pro qua re experientiam tuam per praesentis scripti pagina admonemus; Reg. 9) debeat. Cuius si proutum ad hanc rem consensit voluntatem; de; quem si hoc velle perpserit; A 10) pro; dest: LA. Reg. 11) existere; A. Reg.

Tit. XL. Cap. I. 1) Resolubum ex App. I. 13.; Comp. I. c. 2. h. 1. (1, 30.). 2) Oson.; Aetho.; Oson.; Ar.; Osornum.; 3) Oson.; Ar.; insere, omitt.; Ad.; — (Husar) ser. 1130. 81. — Juffr. no. 3048. 3) reatum est; Ad.; reatum est auribus nostris, quod unum nobilis vir Aetorea; 4) A.; Aetho.; Aetorea; 5) A. non.; dest: A. 6) mulierem de Orea; Orea; Ad.; quoniam uxorem suam suspectam haberet; frat; et milibus suis praeecepit, ut eam longe ad privata loca deducerent, et gladio occiderent. Qui quum ipsam (ips); Ad; ad quandam silvam dixissent, et evaginato gladio cum (dest); Ad; occidere vellent; eadem ad pedes cognati recellit, et nisi vitam servarent, varissima supplicatione rogavit. Cognatus vero misericordia et pietate ductus (motus); 6) ei sub tali conditione peperit, quod in monasterio de Colobris (Colobres; Talobres; Tolobres; Ar.; Colobres; B.; Colobres; Talobres; Ar.; Colobres; B.; Tolobres; Ar.; — leg. cum Aug. in notis; Talobris) habitum monasterium debebat suscipere; 7) 6) ita evaginatum hunc ep.; (Invocatio) nona est; — Triscula; Reg.; Vicena; Ad.; Ciron.; 8) Ar.; Trison.; Ar.; Trison.; Ad.; Arason.; 9) 7) missi... imp.; additi sunt a Raymundo.

exilium, et rem per ecclesiam patefaciens, et quod illud, quandoque possit, exeri.

Secundum episcopos in morte ipsius... aliter... mulieri velum imponere simulat, ratiorem... de medio sublato... praedi ca mulier de... exiens, aliam matrem ac cepit, quos Calaguritanus... ad instantiam sororum vinculo ex... adstrinxit... illud repetere poterit.

CAP. III.

Qui per nocturnam amissionis patrimonii suo beneficio renunciat filium repetere poterit.

Idem Episcopo Vigornensi.

Abbas sancti Cadmundi... praesentium lator patrimonium suum teneat... abbas illi concessit supra tam ecclesiam... ratiorem ratiorem... adstrinxit... illud repetere poterit.

CAP. IIII.

Qui terra, laicorum electioni non se facit renunciat, si renunciatio constat in vivo, et si firmata non sit, ratiorem, ad quod electus erat, praedicti poterit.

Clemens III.

Ad aures nostras te significante pervenit, quod electus... abbas de Florina... praesentium lator patrimonium suum teneat... abbas illi concessit supra tam ecclesiam... ratiorem ratiorem... adstrinxit... illud repetere poterit.

minus is, qui renunciat ecclesiae, ad cuius regimen prius erat... ecclesiam... ad quod electus erat, praedicti poterit.

CAP. IV.

Qui per nocturnam, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare licuit, et renunciat, illud repetere poterit.

Innocentius III. Decano et Subdiacono<sup>2</sup> Linconiensibus.

Ad audientiam nostram dilecto filio magistro... de Chevelli... praesentium lator patrimonium suum teneat... abbas illi concessit supra tam ecclesiam... ratiorem ratiorem... adstrinxit... illud repetere poterit.

CAP. V.

Excommunicatus non est qui absolute coactus excommunicatio committitur, sed si coactio sit conditionalis.

Idem Vidronensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Sacris est canonibus... Distinguius autem... utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus... adstrinxit... illud repetere poterit.

CAP. VI.

Metum passio non subveniat, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem Marsiliensi<sup>2</sup> et Agathensi Episcopis.

Quum dilectus filius... abbas de Florina... praesentium lator patrimonium suum teneat... abbas illi concessit supra tam ecclesiam... ratiorem ratiorem... adstrinxit... illud repetere poterit.

TIT. XL. Cap. I. 8. c. 1. 16. 2. episcopis. Adh. 16. intraret et... 11. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. III. 1. In abbatibus... 2. Alex. III. 1. Porellano... 2. Alex. III. 1. Porellano... 3. Alex. III. 1. Porellano... 4. Alex. III. 1. Porellano... 5. Alex. III. 1. Porellano... 6. Alex. III. 1. Porellano... 7. Alex. III. 1. Porellano... 8. Alex. III. 1. Porellano... 9. Alex. III. 1. Porellano... 10. Alex. III. 1. Porellano... 11. Alex. III. 1. Porellano... 12. Alex. III. 1. Porellano... 13. Alex. III. 1. Porellano... 14. Alex. III. 1. Porellano... 15. Alex. III. 1. Porellano... 16. Alex. III. 1. Porellano... 17. Alex. III. 1. Porellano... 18. Alex. III. 1. Porellano... 19. Alex. III. 1. Porellano... 20. Alex. III. 1. Porellano... 21. Alex. III. 1. Porellano... 22. Alex. III. 1. Porellano... 23. Alex. III. 1. Porellano... 24. Alex. III. 1. Porellano... 25. Alex. III. 1. Porellano... 26. Alex. III. 1. Porellano... 27. Alex. III. 1. Porellano... 28. Alex. III. 1. Porellano... 29. Alex. III. 1. Porellano... 30. Alex. III. 1. Porellano... 31. Alex. III. 1. Porellano... 32. Alex. III. 1. Porellano... 33. Alex. III. 1. Porellano... 34. Alex. III. 1. Porellano... 35. Alex. III. 1. Porellano... 36. Alex. III. 1. Porellano... 37. Alex. III. 1. Porellano... 38. Alex. III. 1. Porellano... 39. Alex. III. 1. Porellano... 40. Alex. III. 1. Porellano... 41. Alex. III. 1. Porellano... 42. Alex. III. 1. Porellano... 43. Alex. III. 1. Porellano... 44. Alex. III. 1. Porellano... 45. Alex. III. 1. Porellano... 46. Alex. III. 1. Porellano... 47. Alex. III. 1. Porellano... 48. Alex. III. 1. Porellano... 49. Alex. III. 1. Porellano... 50. Alex. III. 1. Porellano... 51. Alex. III. 1. Porellano... 52. Alex. III. 1. Porellano... 53. Alex. III. 1. Porellano... 54. Alex. III. 1. Porellano... 55. Alex. III. 1. Porellano... 56. Alex. III. 1. Porellano... 57. Alex. III. 1. Porellano... 58. Alex. III. 1. Porellano... 59. Alex. III. 1. Porellano... 60. Alex. III. 1. Porellano... 61. Alex. III. 1. Porellano... 62. Alex. III. 1. Porellano... 63. Alex. III. 1. Porellano... 64. Alex. III. 1. Porellano... 65. Alex. III. 1. Porellano... 66. Alex. III. 1. Porellano... 67. Alex. III. 1. Porellano... 68. Alex. III. 1. Porellano... 69. Alex. III. 1. Porellano... 70. Alex. III. 1. Porellano... 71. Alex. III. 1. Porellano... 72. Alex. III. 1. Porellano... 73. Alex. III. 1. Porellano... 74. Alex. III. 1. Porellano... 75. Alex. III. 1. Porellano... 76. Alex. III. 1. Porellano... 77. Alex. III. 1. Porellano... 78. Alex. III. 1. Porellano... 79. Alex. III. 1. Porellano... 80. Alex. III. 1. Porellano... 81. Alex. III. 1. Porellano... 82. Alex. III. 1. Porellano... 83. Alex. III. 1. Porellano... 84. Alex. III. 1. Porellano... 85. Alex. III. 1. Porellano... 86. Alex. III. 1. Porellano... 87. Alex. III. 1. Porellano... 88. Alex. III. 1. Porellano... 89. Alex. III. 1. Porellano... 90. Alex. III. 1. Porellano... 91. Alex. III. 1. Porellano... 92. Alex. III. 1. Porellano... 93. Alex. III. 1. Porellano... 94. Alex. III. 1. Porellano... 95. Alex. III. 1. Porellano... 96. Alex. III. 1. Porellano... 97. Alex. III. 1. Porellano... 98. Alex. III. 1. Porellano... 99. Alex. III. 1. Porellano... 100. Alex. III. 1. Porellano...

de canonicis quod crederet epulose secundum canonicam honestatem. His igitur literis impetratis, idem abbas de Florentia reversus ad propria, prius, quam eas ad dictum archiepiscopum detulisset, eam venerabili fratri nostro Tolonensi episcopo ad locum memoratum accessit, et omnium fratrum ibidem manentium in tantum obtinuerit assensum pariter et favorem, quod abbas insularum clares dominus et se ipsum in manibus alterius abbas tradidit, professione facta cum quibusdam ex canonicis de Cisterciensi ordine in posticum observando. Quod et quidam canonicorum in manibus eiusdem abbatis de Florentia sacramento praestito firmanter, usque dato eodem, quod usque in finem in eodem ordine permaneret; aliis promittentibus per irrationem conditionem, quod per se vel alius contra factum istud de cetero non reniteret; curantibus reliquis quod super praesione sua starent arbitrio episcopi memorati, et nobilis viri G. de Fossa Sacristae, qui oberat, assensu probato per testes. Quod postmodum relictus est confessus. Consequenter vero idem episcopus et abbas de Florentia dicto archiepiscopo Arlatis per suas literas intinarunt, quod discerentis episcopus et canonici memorati translationem Cisterciensium fratrum illuc fieri unanimes appetebant, quod acceptans archiepiscopus memoratus, factum eorum auctoritate, qua fuisse hatur, apostolica confirmavit, rices suas eis in hac parte committens, ut quod bene inceptum de instituendo ibi ordine Cisterciensi, rices ipsius perducere ad effectum. Cuius mandatis parentes humiliter et devote, quae ipsi inducitur fuerant curaverunt obere ad effectum, dantes generali Cisterciensi capitulo in mandatis, ut in praedicto loco suam ordinem instituere procurarent. Pelebatur dumque pro iam dicto abbate de Florentia translationem factam eadem a nobis haberi, et auctoritate sedis apostolicae confirmari, transgressores etiam et contradiatores omnes, qui contra vota et iuramenta praestata alicuius quod ab eis factum fuerat impedire, canonica poena percelli. Ceterum F. Sacrista, P. Wardi, et P. Guil. eorum venerabili fratre nostro P. Portuensi episcopo, quem ipse et parti alteri delinens audierunt, processum negotii aliter propinabant. Quomodo enim praedicti Arlatis archiepiscopo causa fuerit a nobis sub forma, quam praemisimus, delegata, praefatus, abbas accedens ad locum cum episcopo Tolonensi prius, quam literas nostras archiepiscopo praesentasset, qui iuxta tenorem ipsarum de singulis debebat inquirere diligenter, quia proprio cum seria multitudine insulam occupavit, constanter affirmans, quod eis volentibus vel nolentibus locus idem pure ac simpliciter a nobis sibi fuerat assignatus. Quomodo se in his gravari sentirent, abbatem ipsam esse omne auxilium deicente, qui contra quosdam de canonicis adium dicebatur et ingratitude concepissee, (unde in ipsorum dispendium super munitione armatos ponere non eripuit, unquam inde scula, ne facultas esset canonicis ascendendi) selem apostolicam appellaverunt. Sed dicti abbates nihil minus ab intercepta violentia desistentes, quum quosdam ex ipsis non possent corrumpere pecunia sponse, quod super his starent mandatis episcopi Tolonensis, per violentiam egerere voluerunt. Quum autem non quidem in quibusdam possent inducias obtinere, quas quidem ex ipsis ad deliberandum plenarie postularunt, irate compulsi fuerunt mandata dicti episcopi et G. de Fossa laici, qui eis ordine ruperit praecipitum fuerat committentes, se super praemisissis questionibus pariteros. Alii praemisere in manu abbatis, probatione sibi unquam rescedata, quod regulam Cisterciensem observarent. Aliqui vero non inderunt, non praemissionem aliquam facere voluerunt. Harum erip. facta veritate, nonnulli episcopus et abbas de Florentia dicto archiepiscopo suggererant, quod discerentis episcopus et omnes loci canonici super institutione Cisterciensium unanimes concordabant, et ita fuit eius confirmatio impetrata. Sed quum prius debitis lapsis praefati canonici archiepiscopo cuncta, quae gesta fuerant, indissimulati, ipse quod in praesentium eorum factione fuerat, ipsis compatiens, recurrebat, restitucens eis ad omnia, quae habuerant tempore illo, quo literae fuerant impetratae; licet postmodum possessionem eorum praetermissio hris ordine sequestravit, contradiatores omnes criminacionis gratia percelleudo. Et quum, canonicis ad restitutionem

instantibus, confessiones et attestaciones utriusque partis audisset, ad nos daret ipsam negotium remittendum. Partibus itaque apud sedem apostolicam constitutis, abbas spoliatus suppliciter abbatem de Florentia multipliciter arguebat. Primum, quod literas a nobis per veritatis suppressionem et expressionem falsitatis studuerat impetrare. Suppressum enim fuerat in illis, quod ecclesia de insulis Aevorum ad Romanum ecclesiam solvummodo pertineret; sicut ipsis privilegia, quorum ad nos transscripta praefatus archiepiscopus destruxit, indicant eridenter. Falsitatis vero suggestio inde perpenditur, quod omnes canonice translationem ordinis cum discerente episcopo pariter agebantur, quod aliter esse ipsorum contradictio liquido arguebat. Sed neque supe dictus Tolonensis episcopus discerentis erat ipsorum, qui nullo mediante ad Romanum ecclesiam pertinebant; unde ipsius consensus in hac parte pro nullo erat penitus reputandus. Secundo, quod per eum et datus esse sedebat pariter et concepit, ut quidam canonici emitterent, alii intramonta praestarent. [Nos quidem rationabilis et allegacionibus partium<sup>1</sup> per iam dictum episcopum<sup>2</sup> Portuensem, qui eas de scriptis nobis exhibuit, plene intellexit, quia<sup>3</sup> constitit nobis de voto emisso, et de<sup>4</sup> praestito iuramento a canonicis Insularum, quod regulam Cisterciensium observarent, vel<sup>5</sup> quod translationem<sup>6</sup> ipsius ecclesiae ad ordinem illorum nullatenus impedirent, quum utrumque servatum non vergat in dispendium salutis aeternae, nolentes viam perturis aperire<sup>7</sup>, non obstante violentia, quae proponebatur illata, quum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret<sup>8</sup>, et idco non debuere<sup>12</sup> cadere in constantes<sup>13</sup>, nec obstante<sup>14</sup> dolo, quo se proponebant fuisse seductos<sup>15</sup> quum talis dolo non tam ad circumventionem<sup>16</sup> praedictorum<sup>17</sup> Cisterciensium, quam ad fatuitatem eorum debet retroqueri, super restitutione petita silentium eis<sup>18</sup> de consilio fratrum nostrorum duximus sententiarum impendendum. [Verum quoniam etc. Dat. Lat. II. Id. Iun. 1199.]

CAP. VII.

Probata violentia per testes res amissae probantur per iuramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione iudicis praemissa, et secuto petitis iuramento iti condennatio.

Gregorius IX.<sup>1</sup>

Super eo, quod adversarius vester se conquerebatur a vobis per violentiam spoliatum, arbitrarium, contra vos fuisse iniuste processum, quum non nisi proprio iuramento probaverit singula, quae amisit. Verum, postquam de violentia per testes, et de amissis rebus per ipsius constitit sacramentum, potuit iudex, taxatione ab ipso facta, pro personarum ac negotii qualitate vos in aestimatione rerum amissarum iuramento adversarii declarata rationabiliter condennare.

TITULUS XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

CAP. I.

Si in contractu conditionis vel locationis ecclesia fidei enormiter laesa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen sine conductor non debet frandari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexander III. Alaphensis<sup>2</sup> Episcopo.

Requisivit a nobis tua fraternitas, quid agendum sit de possessionibus laicis sub medio censu concessis? Noverris<sup>3</sup> itaque, quod, si ecclesia<sup>4</sup> laesa est, et manifeste<sup>5</sup> appareat<sup>6</sup> detrimentum ipsius, quum episcopo<sup>7</sup> eiusdem<sup>8</sup> ecclesiae<sup>9</sup> conditionem facere deteriorum non liceat<sup>10</sup>, et ecclesia iure minoris<sup>11</sup> debeat semper illaesa servari<sup>12</sup>, quae in damnium eius<sup>13</sup> data constituerit<sup>14</sup> ad ipsius<sup>15</sup> conventus sine proprietate<sup>16</sup> redire. Providendum est tamen, ne, si forte coloni<sup>17</sup> possessiones illas expensis ac labore suo red-

Tit. XL. Cap. VI. 1) editur: Cui. 2) canonicorum Insularum et abbas de Florentia Cister. ordin.; C. 3) abbas: eisdem eisd; Cb) anullorum concessum a nobis; C. 4) in dicto canonicis; Sc. 7) det. deest: PGRKWB Reg. 8) vel... apperire: deest; Sc. 9) ordinacionem huiusmodi nullatenus impediret: C Reg. 10) aperire: ib. 11) obtinuerit: Cb; continuare: Sc Reg. 12) debuere: Cb8a. 13) constantem virum: Cb; constanter viro: Dc 14) abstante: Reg. 15) delictos: Cb; indelictos: Cb. 16) circumv. electionem: Cb) abbas: C Reg. 17) praed. Cist.: deest: ib.; abbas de Flor.: Sc 18) eisdem: Cb; eius: deest: Cb.

Cap. VII. 1) 1227-34. — Pothst no. 3576.

Tit. XLI. Cap. I. 1) Restitutio ex Comp. I. c. un. h. l. i. 31.) Idem

cap. (de possessionibus autem laic. etc. noverrit tua frat.) reserit in App. XXIX. 7. l. Comp. I. c. 8. de reb. eccl. ad. 13. 11.) Inscriptions in manus aut. editores: in manus fido vero App. libro assens. esse dicitur: Exon. ep. 14. 12. Ad autem tiam, quae quidem c. 3. de reb. eccl. ad. 13. 12.) vel. ut. indocent. 2) Alaphensis: Juref. g. b. Alfonsi: Ab; Alph. ep.; deest: Ad — 1159 — 81. — Juffe no. 8226. 3) noverrit f. g. b. deest: A. b. h. l. l. text. lux: A. I. H. 0. 4) abbas: lux: A. I. H. 5) manifestum: 0; manifestum appareat: W. L. 6) appareat: A. H. 0. 7) ep.: deest: 0. 8) eius: G. D. Cust. Bolog. 9) ipsius: A. 9) eccl.: deest: F. G. H. 10) noverrit: Ad. I. A. H. 0. Item: Juref. 11) minorum: A. H. 0. 12) conservari: Ad. H. 0. 13) ipsius: A. H. 0. 14) deest: 0. 15) constitit: A. H. 16) ad proprietatem conventu redire ipsius: A. L. 16) et propriet.: F. G. H. Cust. Bolog. 17) coloni: A. H. 0.



ipsius abbatis nomine falsas eis<sup>22\*</sup> literas praesentavit<sup>23</sup>, quibus mandabat eisdem, ut, quia iudex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto ipsius se consecuti praesentarent<sup>24</sup>; et postmodum appellavit ad sedem apostolicam, et etiam supplicavit. Licet autem de fraude tahter perpetrata<sup>25</sup> per huiusmodi iuramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicatione mulieris admisimus, et ad audientiam restitutum eam pro matrimonio postulante. Ideoque *discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus*, quatenus de causa prius appellationis ordine iudicario cognoscentes<sup>26</sup>, confirmetis vel infirmetis, sicut iustum fuerit, *appellatione remota sententiam a primis iudicibus promulgatam<sup>27</sup> facientes quod de reverentis per censuram ecclesiasticam observari.*

CAP. V.1

Etiam contra sententiam Papae restituitur ecclesia. Hoc primo. Et causa restitutions in integrum deo praesentibus partibus tractari. Hocsecundo. Haec duo dicit quoad titulum.

Idem Episcopo et Capitulo Oscensium.

Tum<sup>3</sup> ex literis *bonae memoriae* Coelestini Papae praedecessoris nostri, tum ex iis, quae ipsius temporibus *in tua praesentia frater episcopus<sup>4</sup> et venerabilis frater nostri* Herlensis episcopi apud apostolicam sedem<sup>5</sup> gesta fuerunt, gravem herlensis ecclesiae intelleximus quaestionem per sententiam *felicis recordationis* Eugenii Papae praedecessoris nostri super ecclesiis quibusdam<sup>6</sup> prolata, se laesam enormiter et olim et nunc etiam<sup>7</sup> conquerentis. Unde quum idem Coelestinus praedecessor noster tempore *piae recordationis* Anastasii Papae praedecessoris nostri proximi successoris eiusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus in partibus Hispaniae<sup>8</sup> legationis officio fungeretur, et<sup>9</sup> ex delegatione ipsius cognoscere coepit de controversia memorata, cui etiam Alexander successor ipsius Anastasii, officio legationis denuo<sup>10</sup> in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem, *quam tunc iam debito terminasset, nisi ab eo fuisset ex parte Oscensis ecclesiae provocatio; quae quidem omnia in suis literis ipse et<sup>11</sup> circa ruce eorum nobis et fratribus nostris est super protestatus; idem quocumque* Coelestinus<sup>12</sup>, ad apicem summi Pontificatus promotus, *directo filio nostro* G.<sup>13</sup> sancti Angeli diacono cardinali tunc apostolice sedis legato dictam controversiam sub eo tenore commisit<sup>14</sup>, ut, inspectis diligenter herlensis ecclesiae privilegiis, auditis etiam<sup>15</sup> partium rationibus et allegationibus, memorata sententia non obstante, *vel quibuscumque rescriptis, tunc occasione illius sententiae, quam alio modo in praedictum iuris Herlensis ecclesiae quoniam a sede apostolica vel a quocumque imperatoris, omni contradictione et appellatione cessantibus, tam super principali quam super incidenti quaestione remotis, diffinitivam proferret sententiam, eamque sine difficultate quilibet executioni mandanda faceret per censuram ecclesiasticam firmiter observari.* Verum quoniam per ipsum legatum, aut per alios<sup>16</sup>, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa exstitit, licet testes producti ex parte herlensis episcopi recepti<sup>17</sup> fuerint<sup>18</sup>, mandatum tamen<sup>19</sup> apostolicum *in hac parte non exstitit adimpletum, directus filius* magister A. canonicus herlensis ad praesentiam nostram accessit, praemissam *querelam nomine Herlensis ecclesiae<sup>20</sup> replicavit, obinde decessans postulavit<sup>21</sup> per officium nostrum iam dictam sententiam in melius reformari, et contra eam restitui ecclesiam herlensem.* Nos igitur cum fratribus nostris et aliis<sup>22</sup> *viris prudentibus et in utroque iure peritis, canonico eisdem et civili, super ipsa supplicatione deliberavimus diligenter, nonnullis firmiter asserentibus, quod, quum praedictus* C.<sup>23</sup> praedecessor noster contra iam<sup>24</sup> dictam sententiam visus

fuerit herlensis ecclesiae restitutionis beneficium indulsisse, quum, ea<sup>25</sup> non obstante duxerit negotium committendum, et nos supplicationem eiusdem ecclesiae admittere debebamus<sup>26</sup>, praesertim quia<sup>27</sup> *in hoc canonica et civilia iura pariter concordarent. Nam et per statuta canonica sententia Romanae sedis non negatur posse in melius commutari, quum aut<sup>28</sup> surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione aetatum et temporum seu gravium necessitatum dispensative<sup>29</sup> quicquid<sup>30</sup> ordinare<sup>31</sup> decrevit, et secundum iura civilia principes etiam contra res his iudicatis in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permisit. Per spem<sup>32</sup> quoque<sup>33</sup> ex data sententiae in registro iam dicti Eugenii Papae praedecessoris nostri reperit<sup>34</sup>; quod sententia illa primo mense sui pontificatus fuerit promulgata, quando non plene de meritis ipsius causae fuisse videbatur instructus, illa nitens praecipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra<sup>35</sup> productum subiectum<sup>36</sup> fuerat<sup>37</sup> falsitati, cuius tenorem nos in registro ipsius *subtiliter intendendo integrum invenimus et penitus incurramus. Ceterum licet iura Herlensis ecclesiae illaesa reverentis volumus, quia tamen et ecclesiam vestram in sua voluntas iustitia confondere:* Tandem deliberatio nostra in hoc resedit<sup>38</sup> ut, an data sit restitutio, an danda contra praemissam sententiam, partibus praesentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur<sup>39</sup>, *utrum legitimas sanctiones, ut, quum nihil de contingentiis omnibus, neutra partium habeat quod nobis merito calcet imputare.* Quocirca *discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus*, quatenus usque ad festum B. Lucae<sup>40</sup> proximo venturum vel in propriis personis, vel per sufficientem et idoneum responsalem nostrum vos consecuti praesentetis, quod ante dicta sententia retractari non debeat, si poteritis, ostensuri; vel, si forte<sup>41</sup> exigente iustitia fuerit retractanda, vel<sup>42</sup> per vos, vel per responsalem idoneum<sup>43</sup> apparatus sufficienter instructi, ut in principali negotio canonice procedatur, pro certo scituri, quod, quum *si cum libris impare cupimus, et in quaestione praemissa propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus et expensis saepius haberi resortus, si ad praemissum terminum, quem vobis preceptorum assignamus, inuncta vobis<sup>44</sup> contemperitis adimplere, nos nihilominus in ipso negotio, quantum de iure poterimus, procedemus. Miramur autem non modicum et nocerum, quod confirmationem eiusdem sententiae et revocationem omnium, quae saepedictus praedecessor noster C. egit pro ecclesia Herlensis, tanquam subrepta fuerint, in frater episcopus<sup>45</sup>, dixeris impetrasse, quum ex de ipso possumus suspicari, ut contra scripturas et assertiones suas, quae frequenter eorum nobis, et aliis fratribus nostris eia ruce proposuit, subito ceciderit, nisi fuerit circumventus.**

CAP. VI.1

Petito restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiae in eventa istius causae restitutionis; talis, si contra petentem restitutione non praesumptio malitiae, quod causa differens executionem hoc petit; qui causi executione H. praestata cautione de restituendo, si petens restitutionem oblinet in causa. H. d. secundum moctum inuncta gloss. pen. et in hoc ultimo est iste textus valde singularis respectu utriusque iuris.

Idem 2.

Suscitata super diversis articulis inter *venerabilem fratrem nostrum* Burgensem<sup>3</sup> episcopum et Oviensem<sup>4</sup> monasterium quaestione, *fratrum venerabilis frater noster* Segobitensis episcopus et dilectus filius T. Valentini electus, quibus auctoritate nostra dicta fuit causa commissa, cum sufficienter instructum ad nostram praesentiam remissis, nos eidem episcopo et L. monacho monasterii procuratori, qui propter hoc ad sedem apostolicam venerunt, audientiam concessimus liberam et benignam, *Qui quum coepissent principaliter litigare super statu monasterii*

TIT. XII. Cap. IV. 22) ei; IKLMVtrq; deest: F. 25) praesentant: G. 23) praesentantur: ab. 25) impetratae: Ab; impedita: C; quod de fraude fuerit impedita: C. 26) auct.: auctoritate apostolica: Cae 27) latine: Caeq.

Cap. V. 1) Residuum ex Comp. III. c. 4. h. l. (I. 21.) — Epistola eiusdem illis occasione ad Ovesum, ap. scripta est ab Orig. VI. 75. 2) Ovesum: La; Ovesca: C; Ovesca: C; Ovesum: G; — ser. no. 1200. — Pothast no. 1013. 3) Cuius: IKLStOb. 4) sua (nostra: Cae; vestra: G). 5) archiepiscopo: Cae; in praesentia Tarracoenis episcopi: Rht. 6) apostolice sedis legati: Rht. usque quoad turbulenta natus. 6) ecel. de Barbasio, de Balsa (Delia: G; Balia: C; Belsus: G; Bal: G), de Gestan (S: C; Gestaran: G; Gestan: Ab; et de Alear (S: C; Alear: G; Alceaur: C; Alcear: Ab; Alear: G) cum pertinentis eorum: C 7) et: deest: G. 8) Hispaniarum: Caeq. 9) et: deest: G. 10) coll. c. 6. 11) den.: deest: ACh. 11) et: deest: C. 12) Cael.: ablat. in Regum. 13) G.: deest: GCh. 14) convulsit: G. 15) et: deest: CCh. 16) per Tyrason

(Tirason: Caeq) Osamen. (Oxnenen: Caeq; Exoma: G; Exon: C; Exoniens: G) et (Galaguritan. episcopus: C; 17) suscepit: C. 18) fuerant: Caeq. Bala. 19) iam: deest: FHL. 20) ecel.: deest: G. 21) post: additum est a Raynoldo. 22) aliusque: Cae. 23) iam dictus: C; Caeq. 24) iam: deest: C. 25) et quum ea sententia: G. 26) debentur: M; G. 27) quum: C. 28) antea: Gb. 29) dispensatione: M; G. 30) quidquam: C. 31) ordinare: G; ipsa haec verba desunt sual ex c. 6. f. XXXV. q. 9. 32) etiam: C. 33) reperia: M; G. 34) ab altera parte: FGHJc. ex alt. p.: La; a parte vest.: MV. 35) suggestum: LbX. 36) fuerit: PGLJc. 37) recedit: Cb. 38) panduntur: Cb. 39) Luevic: C. 40) forsan: G; Caeq. 41) velle: deest: C. 42) eundem: LMc. 43) vob.: deest: GIKLM. 44) archiepiscopo: Cae.

Cap. VI. 1) Residuum ex Reg. Bibl. III. 59.; Comp. V. c. m. h. l. (I. 17.) 2) Zamorensi et Legionensi episcopis: Reg. — Pothast no. 3981. 3) Burdig.: G; Brigi.: H. 4) a monacho: PGLMNAc; Oviense: A; Dulbens.: H; Ovesca: Gb; Oviens: Gb Reg. (Ovi.)

revertitur, ut d' ad se de hoc communi spectare dicitur episcopus  
 et c. *Itaque, ut sua diocesi constitutum, cuius iuris usum  
 illi concessit ecclesiam, longis extractis temporibus habuisse firma-  
 rit, et ex parte in iuste d' dicitur illud per principes succe-  
 sores et Romanos Pontifices ab antiquo libertate donatum, et  
 ipsam in passivo tempore usum fuisse plenaria libertate, nos  
 autem sicut et c. *propositis, de voluntate partium denum ex peroratio-  
 ne et c. nos dicitur componendum, prout in aliis nostris  
 de his per hoc collectis plenius concluditur. Postmodum vero  
 partibus super subiectione ad libertatem membrorum eiusdem loci,  
 monasteriorum videlicet, capellanum, cellarium et privatumum,  
 per scripturam quoniam, quoniam sibi dicitur episcopus in prae-  
 sentibus locis ad se de iure communi spectantibus, ut dicitur, cuius  
 iuris usum habuerat ab antiquo, specialiter edicabat, eorumdem  
 eorumdem clericos assensu teneri ad episcopatum, archidiaconum  
 et archiepiscoporum nostrorum Bonifacium accedere quibus, ex  
 communicationis vel interdicti servare sententias promulgatas ab  
 eis, procuratoribus manus claudere, ac singulos antea solvere  
 Gregorio episcopo noviter substituto, ad intentionem propriam  
 corroborandum super primis tribus articulis nos convenimus, secundum  
 quod dicitur clericis, sicut et alios sua diocesis, ad prohibita  
 teneri dicitur, ut iuris ipsius usum librum ab antiquo, et super  
 quarto antiquum et approbatum consuetudinem allegandum. De  
 quibus omnibus per depositionem testium fidem factam esse dicitur.  
 Verum prius altera proposuit et adverso, supradicti monas-  
 terii membra, sicut et ipsam convenimus, ab antiquo fuisse sen-  
 tentiarum principum et Romanorum Pontificum Urbanii II., Pascha-  
 lis II., Eugenii III., et Alexandri III. plenarie fuisse libertate donata,  
 et longis in tantis temporibus habuisse fuisse libertate donata,  
 sicut per ipsa privilegia exhibita coram nobis, ac instrumentum  
 Victoris quondam Burgenis episcopi, et scriptum depositionis  
 testium manifeste constare dicitur. Nos igitur auditis et intel-  
 lectis quae utraque pars proposuit coram nobis, super  
 quatuor articulis praenotatis monasterium Oviense de  
 consuetudine nostrorum iustitia condemnavimus exigente.  
 Sententia vero lata procurator monasterii ad probandum  
 praescriptionem factam tam 10<sup>ta</sup> tam super quatuor articulis praen-  
 otatis, quam etiam super quibusdam decimis per 11<sup>ta</sup> transac-  
 tionem acquisitis a monasterio, ecclesiis et colonis ipsius et  
 partibus, quoniam contravenimus corroboramus calculo  
 probante, et in qua fuerat eorum iudicibus supra dictis con-  
 clusum, restitutionem in integrum nomine monasterii postu-  
 lavit, et quoniam super hoc coram nobis fuisse assumptum litigium,  
 nos, deliberatione prehabita, restitutionem in integrum ad  
 praescriptionem probandum tam super quatuor articulis praen-  
 otatis, quam etiam super controversis decimarum eidem pro-  
 curator nomine monasterii duximus indulgendam, et [ibi]  
 feode Zambrosius, et dilectis filijs magistris Manrico archi-  
 diacono Toletano et Michaeli canonico Sigobianis dantes nostris  
 literis in mandatis, ut evigilantes testes, quos prius monasterii ad  
 probandum praescriptionem legitimum super quatuor articulis  
 subiectionis, et super capitulo decimarum, et etiam episcopus ad  
 interruptionem probandam duxerat producendos; et si de partem  
 eandem proposuerit, causam ipsam appellatione remota sine  
 debito remissio; aliamque remissio eandem ad nos sufficienter  
 instructam, praefrendens partibus terminum completum, quo  
 nostro se consensu representarent, secundum dante Domino  
 conservare. Nos vero per excogitatum malitiam, sicut ex  
 quibusdam praesumptionibus pluribus videbatur, effectum  
 sententiae in damnum episcopi contingeret impediri, neve  
 monasterium per executionem sententiae propter diversas 13<sup>ta</sup>  
 suspensiones incurreret detrimentum, nos, acquirere pensata,  
 iure 14<sup>ta</sup> duximus 15<sup>ta</sup> providendum, ut ante omnia supradicta  
 sententia a 16<sup>ta</sup> nobis probata [per eos] executioni mandetur.  
 Et infra 17<sup>ta</sup>. Volumus nihilominus et mandamus, ut ab ipsa 18<sup>ta</sup>  
 episcopo 19<sup>ta</sup> recipiatis idoneam cautionem, quod, si monasterium  
 in causa ipsa [per sententiam] praevulerit, universa,  
 quae medio tempore sententiae ipsius occasione percep-  
 erit; monasterio restituit memorato. [Dot. Lat. VIII.  
 Kal. Martii Pont. nostrae, An. XIII. 1215].**

CAP. VII.

Post peremptorium non auditur ecclesia de iure communi; auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. Archiepiscopo et Capitulo Bracharensi<sup>2</sup>.

Coram felicis memoriae L<sup>3</sup> Papa praedecessore nostro  
 lite inter venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum<sup>1</sup> Toletanum et te, fratrem archiepiscopo, super primatia solemniter  
 contestata, fuit peremptorio terminis assignatus (Et infra).  
 Verum, elapso termino constituto, post expectationem non  
 modicam comparuerunt<sup>2</sup> procuratores vestri; sed, quia, ut  
 dicebant, non attulerant depositiones testium et alia mun-  
 imenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam  
 vero contra<sup>3</sup> eos introitum fumus super dilatione petita,  
 tandem indulgere ecclesiae Bracharensi dilationem propter  
 instructionem causae per auxilium restitutionis in integrum  
 postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra<sup>4</sup> speciale  
 mandatum. Nos autem de fratre nostro consilio usque  
 ad octavas Pentecostes proxima futuris per restitutionis  
 beneficium id vobis duximus indulgendum.

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contractus vel omisit, si probat exime se laesum et sit infra tempora restitutionis petendae.

Gregorius IX.

Constitutus in nostra praesentia magister Guili<sup>2</sup> pro se  
 ac fratre suo L canonico Parrosiensis<sup>3</sup> exhibita nobis  
 petitione monstravit, quod eis in minori constitutis aetate,  
 ac eorum matre, cuius successores existunt, rebus humanis  
 exempta, quondam Guili<sup>1</sup> pater ipsorum quasdam pos-  
 sessiones utriusque communes quibusdam vendidit pro qua-  
 dam pecunia quantitate, ac, ut huiusmodi<sup>4</sup> venditio robur  
 firmitatis haberet, emancipavit eosdem, et fecit eos con-  
 tractum consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem  
 eandem mandarem nunciari nullam, vel, quum adhuc  
 existant infra<sup>5</sup> tempus ad obtinendum beneficium in in-  
 tegrum restitutionis indultum, et infra<sup>6</sup> annum et diem a  
 tempore contractus ipsi tanquam proximioribus competeret  
 super alia portione ius offerendi emptoribus pretium iuxta  
 municipii Parrosiensis<sup>8</sup> consuetudinem approbatam, quod  
 hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque, quum in  
 hoc non modicum laesi noscuntur, et emptoribus portio-  
 nis eiusdem vel eorum successoribus pretium sibi offerre parati,  
 pro idem beneficium subvenire. Quocirca mandamus, quan-  
 tentis, si praemissa invenierit veritate subnixi, vel venditionem  
 praedictam quoad partem ex successione materna  
 ipsos contingentem nullam nunciare curetis, si in ea debita  
 iuris solennitas essit omissa, vel si forsitan intervenierit, et eos  
 laesos esse constituerit, tam super ea, quam super residua  
 portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum,  
 auctoritate nostra in integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario administrationem habente, vel a delegato ab eo, sine hac causa sit specialiter delegata, sine incidat in causa generaliter sibi commissa. Ab ordinario vero administrationem non habente vel a delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbitratur autem de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in maioribus causis.

Idem<sup>1</sup>.

Causa restitutionis in integrum coram iudicibus ordi-  
 nariis administrationem habentibus vel delegatis ab eis  
 tractari poterit et finire, siive hoc ipsis delegatis specialiter  
 demandatum fuerit, siive in<sup>2</sup> commisso eis negotio con-  
 tingat incidere huiusmodi quaestione. Delegati vero ab  
 ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantum-  
 modo facultatem iudicandae, seu arbitri de hac causa cognos-  
 cere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In  
 matrimonialibus quoque, liberali vel criminali causa, quum  
 maiores indices exigant, arbitratur nequit assumi.

Tit. XLII. Cap. VI. 5 capitulum: Reg. 6 praemissis artic: Dh  
 E. j. praem. artic. praenotatum. Bb: Dubo. 7. et. ind. 4.  
 c. praenot. artic. praenotatum. Bb: Dubo. 7. et. ind. 4.  
 c. 11. B. Reg. 11. post: Reg. 12. officium: Bb: 13. spec:  
 h. Reg. 14. inret. nobit. a. Reg. 15. duximus: Bb: 16. duximus: Bb:  
 17. duximus: Bb: 18. duximus: Bb: 19. duximus: Bb:  
 20. duximus: Bb: 21. duximus: Bb: 22. duximus: Bb:  
 23. duximus: Bb: 24. duximus: Bb: 25. duximus: Bb:  
 26. duximus: Bb: 27. duximus: Bb: 28. duximus: Bb:  
 29. duximus: Bb: 30. duximus: Bb: 31. duximus: Bb:  
 32. duximus: Bb: 33. duximus: Bb: 34. duximus: Bb:  
 35. duximus: Bb: 36. duximus: Bb: 37. duximus: Bb:  
 38. duximus: Bb: 39. duximus: Bb: 40. duximus: Bb:  
 41. duximus: Bb: 42. duximus: Bb: 43. duximus: Bb:  
 44. duximus: Bb: 45. duximus: Bb: 46. duximus: Bb:  
 47. duximus: Bb: 48. duximus: Bb: 49. duximus: Bb:  
 50. duximus: Bb: 51. duximus: Bb: 52. duximus: Bb:  
 53. duximus: Bb: 54. duximus: Bb: 55. duximus: Bb:  
 56. duximus: Bb: 57. duximus: Bb: 58. duximus: Bb:  
 59. duximus: Bb: 60. duximus: Bb: 61. duximus: Bb:  
 62. duximus: Bb: 63. duximus: Bb: 64. duximus: Bb:  
 65. duximus: Bb: 66. duximus: Bb: 67. duximus: Bb:  
 68. duximus: Bb: 69. duximus: Bb: 70. duximus: Bb:  
 71. duximus: Bb: 72. duximus: Bb: 73. duximus: Bb:  
 74. duximus: Bb: 75. duximus: Bb: 76. duximus: Bb:  
 77. duximus: Bb: 78. duximus: Bb: 79. duximus: Bb:  
 80. duximus: Bb: 81. duximus: Bb: 82. duximus: Bb:  
 83. duximus: Bb: 84. duximus: Bb: 85. duximus: Bb:  
 86. duximus: Bb: 87. duximus: Bb: 88. duximus: Bb:  
 89. duximus: Bb: 90. duximus: Bb: 91. duximus: Bb:  
 92. duximus: Bb: 93. duximus: Bb: 94. duximus: Bb:  
 95. duximus: Bb: 96. duximus: Bb: 97. duximus: Bb:  
 98. duximus: Bb: 99. duximus: Bb: 100. duximus: Bb:

Bracharen: E: — ser. no. 1217. — Polthard no. 5466. — 3) Innocentius: LEb  
 4. B. archiep: Eb. 5) comparuerunt dilecti filii (omitt): Eb. magister  
 scholarum et magister D. canonici (remonens): Eb. Bracharen. vestras  
 nobis. Ultra praefatas, quibus eos esse procuratores vestros in causa  
 praedicta ita, quod in solidum utraque (interque: Eb.) apparat. Sed: E  
 6) inter: FGHII; cont. eos: dest: JN 7) nostra: Ebd.  
 8) Cap. VIII. 1. 1227—24. — Polthard no. 5577. 2) W: FVI; X: H  
 3) Perrosiens: FHK; Perrosiens: G; Parros: L; Parros: M; Perros: J  
 M; Parros: N. 4) G: FGHII (cont. Bohn. 5) huius: FGHII; eius: M  
 6) intra: cont. Bohn. 7) intra: Eb. 8) cf. vol. 2.  
 Cap. IX. 1. 1227—24. — Polthard no. 5578. 2) in: dest: Codd. coll. 6.

## CAP. X.

Restitutio denegata ecclesie alterius sibi non conceditur, nisi ex nova causa; restituitur tamen ad appellandum a sententia denegationis.

Idem<sup>1</sup>.

Beneficio restitutionis in integrum ecclesie tue in alio iudicio denegato, restituitur, praterquam ad appellandum omissam, videtur eidem ecclesie posse negari<sup>2</sup>, nisi novis defensionibus ad huiusmodi sit beneficium admittenda.

## TITULUS XLII.

## DE ALIENATIONE IUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

## CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi iudicii, convenitur per rescriptum impetratum contra alienationem.

Alexander III.<sup>2</sup>

Ex quorundam<sup>3</sup> certa relatione audivimus, quod, quam aliqui viri ecclesiastici de provincia vestra<sup>4</sup> prosequenda sunt iustitia literas commissionis<sup>5</sup> a nobis impetrant<sup>6</sup>, adversarii eorum, ut mandatum nostrum eludant, antequam literas nostras ad iudices<sup>7</sup> perveniant, vel etiam postea<sup>8</sup>, priusquam illi citentur ab eis<sup>9</sup>, in vocem appellationis prorumpunt, aut commutationem facientes aliquos in possessionem eorum, de quibus controversie vertitur, malitiose inducunt. Nos<sup>10</sup> igitur<sup>11</sup> contra praedictam<sup>12</sup> calliditatem et versutiam pastoralis sollicitudinis providere volentes<sup>13</sup>, discretioni vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, si adversarii eorum<sup>14</sup>, inter quos et ipsam super ecclesia<sup>15</sup> controversia est [dubitius] agitata<sup>16</sup> pro evacuando nostro mandato taliter<sup>17</sup> appellaverint, aut de possessione<sup>18</sup>, de<sup>19</sup> qua controversia vertitur, commutationem<sup>20</sup> fecerint, vel<sup>21</sup> se malitiose duxerint absentandos<sup>22</sup>, eos qui in possessione<sup>23</sup> praedictae [ecclesiae] se ingesserint<sup>24</sup>, appellatione cessante cogatis sub vestro examine<sup>25</sup> iuris aequitati parere.

## CAP. II.

Clericus causa mutandi iudicium, non debet recipere cessionem a laico.

Gregorius IX. Abbat. S. Nicolai et decano Furnensis<sup>2</sup> Morinensis<sup>3</sup> diocesis.

Ex parte scabinorum Hipretis<sup>4</sup> fuit propositum, quod inter laicos iudicum loci questionibus emergentibus, dirimendis per iudicium saeculare, quidam clerici sibi dono vel pretio ab aliquibus laicorum ipsorum cedi faciunt actiones, ut adversarios ad ecclesiasticum forum trahant, et praedam ex huiusmodi commercio assequantur. (Et infra:) Quum igitur cessiones et emptiones litium legitime prohibentur sanctiones ita, quod lactura causae afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter advocare praesument, et ex eo sint etiam odiosae, quod ex fonte cupiditatis videntur proferri, mandamus, quatenus clericos memoratos a praesumptione huiusmodi pro censuram ecclesiasticam compescatis.

## TITULUS XLIII.

## DE ARBITRIS.

## CAP. I.

Arbitri sunt in dispari numero assumendi, et, eis discordantibus, status sententiae maioris partis.

Ex concilio Africano<sup>4</sup>.

Sane (Et infra: [cf. c. 3. de for. comp. II. 2.]) Si<sup>2</sup> autem ex communi placito episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint, aut unus eligatur ut tres, ut, si<sup>3</sup> tres elegerint, aut omnium sequatur sententiam, aut duorum.

## CAP. II.

Nullum est arbitrium seu arbitramentum continens peccatum per partes non reusibile.

Alexander III. Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Non sine multa necessitate et discrimine corporis sui A. presbyter praesentium tutor ad sedem apostolicam fatigatus multiplici nobis querela proposuit, quod, quam in ecclesia sancti Alphridi<sup>3</sup> de N. per manum R. archidiaconi et canonici de Suella<sup>4</sup> personae illius<sup>5</sup> ecclesiae capellanum institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos eius, qui sibi in ecclesia iam dicta successit, eundem presbyterum ad militem securitatem capellanum ibidem<sup>6</sup> iterum<sup>7</sup> ordinavit, quorum temporibus XXX. annis et ultra capellanum eiusdem ecclesiae pacifice se asservit tenuisse. Tandem vero idem M. ab eadem ecclesia volens ipsum presbyterum removere, in eum coepit invidiosas exactiones exercere, et quidam eius homo cicu dumum suam egressus violentus manus in eum iniecit, et ipse idem M. minus est eum circumvenire, ut pro quaque marchis argenti, quas etiam<sup>8</sup> idem M. ei promittebat<sup>9</sup> annuatim nomine pensionis solvatur, praescriptae capellaniae credere non differret. Praefato vero presbytero nolente eius exsequi voluntatem, praedictus M. tantum illud fecisse, quod post multas iniurias et gravamina suis illata, occupatis manibus ab eis rebus, ab officio et beneficio est spoiliatus<sup>10</sup>. Quum autem<sup>11</sup> idem presbyter per te adhuc extra provinciam suam exsulans<sup>12</sup> de suo beneficio non posset iustitiam obtinere, tandem quia, sicut asserit, multis necessitatibus arctatur, nec suam ulterius inopiam potuit sustinere, pro dolum et fraudem ipsius M. ab eo esse sacramentum extortum, ut arbitrium<sup>13</sup> clericorum duorum<sup>14</sup> exinde susciperet et servaret, qui<sup>15</sup> iam dicto M. fidentes eodem presbytero praeeperunt, ut quique marchas ab eodem tantum susciperet, et toti cederet questioni. Quoniam igitur non decet te<sup>16</sup> aliquatenus sustinere<sup>17</sup>, ut quod perperam arbitrati sunt debeat incorrectum relinquere, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus praefatos clericos nomine studiosius et inducias<sup>18</sup>, ut, si se cognoverint praefati clericus<sup>19</sup> in hac parte tam nequiter arbitratos fuisset<sup>20</sup> iam dictum presbyterum ab observantia<sup>21</sup> iuramenti auctoritate nostra prorsus absolvas, vel, si<sup>22</sup> arbitrium ipsum noveris aequitate subnixum, ad<sup>23</sup> observantiam ipsius utramque partem appellatione remota<sup>25</sup> compellas.

## CAP. III.

Arbitr assumptus in patrimoniali causa clerici non potest adiudicare rem ecclesiae possidendam, etiam ad vitam clerici. Hoc dicit, et est casus notabilis.

Idem Monachus Episcopo<sup>2</sup>.

Pervenit ad nos, quod quum H. clericus de Calesia<sup>3</sup> in

Tit. XLII. Cap. X. 1) 1227-34. — Potthast no. 9579. 2) denegari: Cont. Bohm.

Tit. XLII. Cap. I. 1) Restitutio: cf. App. IXI, 5; Lips. VI, 6.; Case. XVIII, 6.; Comp. I. c. no. 8. 11. 323 c. 11. de app. 12, 19. — 2) Dulmen. (Lundensis) Ab. op. Arz.; Rothomagensis archiep. et abbat. (Gomari.) O.; Cantuariensis ep. et suffraganeus eius: P. 1159 81. — Joff. no. 9140. 3) quorum: desst. 3 H. 4) de: A. I. ne. 5) commissarius: O 6) impetrat: A. I. ar. 7) iudicium: O Cont. Bohm. 8) Heteris (vulgo: nostris): O a iudicibus receptis: Joff. O a iudicibus: A. I. ar. ab. Ipsis: R. 10) Quoniam (vulgo: igitur): A. I. 108) huiusmodi calliditates et versutiae suis non debent obediunt: R in aliquo fraudulenter (infortibus) OPI suffragari, et nos: OII. ar. 11) ergo: H. 12) praedictas calliditates et versutias: A. I. OPI. 13) volumus: . . . mandantes: OII. ar. (sed in A. I. ar. vol.: desst) 14) eius: APZ; desst: O. 15) ecclesiae causa: A. I. 16) excitata: A. I. ar. 17) supra dicto modo: APZ; ex mandato vestro app. R. 18) de possess. qualibet: Joff.; depositionem qualibet et comm. P. 19) de: . . . certis: desst: OII. ar. 20) conceptionem: O 21) ut: F. aut: R. 22) absentaverunt: OII. ar. 23) praedictam possessionem: A. I. ab. 24) ingressorum: Lb. Cont. Bohm.; ingressi fuerint: A. I. 25) sub examine vestri iuris: P.

Cap. II. 1) 1227-34. — Potthast no. 9580.

2) Plaren.: Lb. Cont.;

Farfum: Y 3) Moriacens. H.; Morien.: S. Mor. diocesis: desst: F 4) Yperti (vulgo) rector: FdM; Ypiti: R; Yperti: S; Cypri: L.

Tit. XLIII. Cap. I. 1) c. 121. Conc. Afric. ap. Dionys. Boech. 1, 65.; 1to Decr. V. 176.; Lips. XLIII. 4.; Comp. I. c. de for. comp. 12, 23. — Dulmen capite referunt in c. 15. F. VI. qu. 3. 3) Si autem ex com. plac. vicinus iudicis elegerint: Boech. H. XVI.

Cap. II. 1) Restitutio: cf. Mon. 2. (1. 17.); Comp. II. c. 1. A. 1. (1. 290) 2) 1159-81. — Joff. no. 8253. 3) Arz.: Lb. Alfredi: Hb; Alfridi: A.; Alfridi: B.; Assiridi: Bg; Alfridi: Bg; Frigidiae: Bb 4) Suella: FdM; Bodegicht; Suae: Bz; Sulle: GII. 5) ipsius: FdM; GII. 6) ab: desst: BF 7) ipsius: Bz; desst: M. 8) et: desst: Boech. 9) prom. se: B; Bohl. 10) suspensus vel spol.: Bb. 11) exaltatus: Bg; exaltatus: B; exaltate: T. 12) ad: A. c. 8. B. 13) tutorum: Bohl. T; desst: Bg 14) Idem vero clericus voluntatem eius assensit, et iam: BF 15) te: desst: GHLM. 16) suscipere: HM 17) inducere proventus: T. 18) per cler. desst: BF 19) fuisse: desst: FdM; LX. 20) observationes: Bb. 21) aut si arbitrium ipsum instituta (vulgo: iam) Bb; noveris et veritate obtinui (obnoxium: Bb) utramque partem: B. 22) stare arbitrio (ad . . . ips.: desst): Bb; arbitrium observare: Bb; 23) cessante: Cont. Bohm.

Cap. III. 1) Restitutio: cf. Mon. 2. (1. 17.); Comp. II. c. 2. H. 1. (1. 260) 2) Ex. ep.: desst: FdM; LX. — 1159-81. — Joff. no. 8283. 3) Calesia: Bb; Cal.: Bb; Calat: F; Catei: B; de Cal.: desst: Bg.

175. *asset actus constituit.* G. de Cal.<sup>1\*</sup> sororem eiusdem G.<sup>2</sup> clerici duxisset<sup>17</sup> uxorem, et idem G.<sup>2</sup> fidei interpositione firmavit, quod V. solidos sterlingorum<sup>18</sup> annuatim daret<sup>19</sup> eidem. Unde<sup>20</sup>, quum postea super eisdem V. solidis inter ipsos<sup>21</sup> controversia mota fuisset, in quatuor compromiserat personas<sup>22</sup>, quae *aliquo inter se taliter arbitrate fuerant*<sup>23</sup>, quod idem<sup>24</sup> G. decimas proprias, et rusticorum<sup>25</sup> solum, quod in parochia de Cal.<sup>26</sup> praefatus G.<sup>17\*</sup> habere dignoscitur, pro V. praetaxatis solidis perciperet annuatim<sup>27</sup>. Unde quantum huiusmodi arbitrium ecclesiae *non debet* in hoc potest in posterum perniciosum existere, nec memoratus H. aut personae illae, in quibus compromissum fuerat, illi illationis in ecclesiae<sup>28</sup> damnum forece<sup>29</sup> debissent, *inducti tamen* per apostolicam scriptam mandamus, quatenus *vel certatim diligenter inquiras*, et si ita esse inveneris<sup>30</sup>, praenominatum<sup>31</sup> G. diligenter commoneas<sup>32</sup>, et ecclesiastica districtione compellas, ut ecclesiae, cuius est parochianus, praefabitis decimas *omni occasione et appellatione remota liberas omnino*<sup>33</sup> dimittat, nec sibi occasione<sup>34</sup> huiusmodi aliquid ulterius vendicare praesumat. Clericum vero supra dictum moneas, ut cum eodem G. amicaliter pacificeque studeat convenire.

CAP. IV<sup>1</sup>

In multorum singulari in tantum in arbitrariam compromitti non potest; sicut si mulier habet alias iurisdictionem de iure communi vel consuetudine. Nam tunc etiam super rebus temporalibus ecclesiae potest in eam valide compromitti. H. d. et clare.

Innocentius III. Cancellario et Magistro Loth.<sup>2</sup> Canonico Parisiensi.

Dilecti filii abbas et conventus de Scarduna<sup>3\*</sup> Cisterciensis ordinis sui nobis querela monstravit, quod, quum inter eos ex una parte, ac dilectos filios Hospitalarios de Ceresies<sup>4</sup> Senonensis diocesis ex altera<sup>5</sup> super usuario cuiusdam memoris in Osch<sup>6</sup>, quod dicitur Fugium, et territorio *vallis Morini*<sup>7</sup> quaestio verteretur, in cuiusdam in Christo filium A. reginam Francorum illustrem filium compromissum utrinque, quae, *auditis hinc inde propositis*, et causae meritis plenus in intellectus, de plurimorum episcoporum et aliorum virorum praedictorum consilio arbitrium duxit per diffinitivam sententiam promulgandam, *et tamen in scripta propria et episcoporum, qua interfuerant, fidei firmari sigillis*; contra cuius<sup>8</sup> sententiam Hospitalarii tenere eorum non timent. Quamvis autem secundum regulam iuris civilis feminae a *hominibus*<sup>9</sup> publicis officiis sint regulatae, et alibi<sup>10</sup> dicitur, quod, licet summae opinionis et optime constitutione<sup>11</sup> existant<sup>12</sup>, si arbitrium in se susceperint<sup>13</sup>, vel si patronae inter liberos suos interposuerint audientiam, ab omni sint<sup>14</sup> iudiciali examine<sup>15</sup> separanda; et ex eorum prolatione<sup>16</sup> nulla poena adversus istos eorum compromissores, nullaque plecti exceptio habebitur; quia tamen iuxta consuetudinem approbatam, quae pro lege servatur, in partibus Galliarum *hominibus* feminae praefectiles in subditos<sup>17</sup> suos ordinarii iurisdictionem habere noscuntur, *discretionem vestre per apostolicam scriptam mandamus*, quatenus *potestatis Hospitalarios*, ut arbitrium ipsum<sup>18</sup>, praesertim quum episcoporum fuerit praesentia et consilio roboratum, sicut sine *penaliter* provide latum est, et ab utraque parte sponte receptum, observent, *monere ac adhibere procurent*, *vis ad hoc, si accesserit fuerit*, per poenam in compromisso<sup>19</sup> statutam appellatione postposita compellat<sup>20</sup>. [Testes autem etc. *Dist. Lat. II. Nom. Nov. Paul. nostr. Lib. V. 1202.*]

CAP. V<sup>1</sup>

Ecclesia exempta non potest in praesentium exemptiouis compromittere. H. d. et clare.

Idem Abbati et Conventui de Pigravia<sup>2</sup>.

Quum tempore *bonae memoriae C.<sup>3\*</sup> Papae*<sup>1</sup> praedecessoris nostri *in filii abbas, ad Romanam curiam accessissis, privilegium<sup>6</sup> et alia scripta meruissit a sede apostolica obtinere*, [et, sicut a te acceptissimam, quum *cereros fuissis ad propria, privilegium dictum et alia scripta in praesentia fratrum bonorum et quorundam canonicorum Merseburgensium, qui in defensione quorundam manucorum illuc venerat, fecisti fideliter recitari*, quod intelligens *reuerabilis frater noster Merseburgensis episcopus, monerit et scripsit imperatori*, te contra honorem *imperii ad Romanam ecclesiam accessisse, et privilegium in eius praesentiam impetrasse*. Unde *notus imperator curiam tibi indicit, et privilegium tibi praesentari praecipit, quod receptum voluit tibi postmodum rescipere*. Et dum in his et aliis te per episcopum *gravari sentires, appellatione interposita sedem apostolicam resististi, et quia per unicum commississis literis impetratis, partes iudice citaverat, in causa ipsa inata formam mandati apostolice petiverat*. Verum dum hae uergerent, *reuerabilis frater noster Magdeburgensis archiepiscopus ad petitionem episcopi monerit de mandato imperiali te, ut officio beneficiorum suspensus, a ministerii administratione remoret, et curiam cis duobus militibus assignaret*. Unde *timens abbatiae periculum proreare, quum et tibi periculum inuenerat*. Super controversiis, quae inter te et Merseburgensem<sup>7</sup> episcopum, et quosdam tuos<sup>8</sup> monachos vertebantur<sup>9</sup> te<sup>10</sup> promissisti arbitrium Magdeburgensis<sup>12</sup> archiepiscopi *file in manibus eius hinc inde praestitit servatum, et sicque factum est, ut ipse<sup>13</sup> archiepiscopus, adiunctis sibi tam clericis quam laicis*, [inter quas erat et *capitulum imperialis*], sub certa forma arbitrium promulgaverit<sup>14</sup>. [Posthac iterum Romanam *reuenis quae facta fuerant eodem praedecessori nostro diligenter exponere praecurasti, cui et adversario tuo custodi Merseburgensi procuratori dicti episcopi non isti, quam excessum in minori officio constituit, et dilecti filii L. tit. N. Stephani in Carlo Monte, et L. tit. N. Priscae presbiteri cardines et patuli sumus iudices*, et tandem, *auditis quae partes dicebant proponenda, sub certa forma de consensu partium causa commissa fuit iudicibus delegatis, ridebant, et de mandatis diligenter inquirere, et scripta, quod indubitanter libertatis consuetudine manebat<sup>15</sup> eam duabus capellis apostolicae sedis curiam per omnia reseruatam*. Quomodo itaque iudices delegati partes ad suam praesentiam auctoritate apostolica evocassent, memoratus<sup>16</sup> episcopus delegatos ipsos susceperit sibi *proponit et causas suspensas multiplices assignavit*. Consequenter etiam eorum *valens iudicium delinere, sedem apostolicam appellavit, sed reversus postmodum coram eisdem sacramento cubandam praestitit, testes produxit, petitis addidit, et obtulit*. Ipsi ego<sup>17</sup> iudices praecedentes in causa, auditis utriusque partis rationibus<sup>18</sup> et plenus intellectus, gesta omnia *spititorem suorum minime corroborata ad sedem apostolicam destinavit, terminum partibus imponentes, quod recepturae sententiam apostolicam se conspectu personarum praesentarent*<sup>19</sup>. Ad quem in personarum accedens, episcopus pro se *misit<sup>20</sup> dilectos filios H. Merseburgensem canonum et R. S. Nicolai Merseburgensis scholasticum responsales*; qui gesta, quae delegati transmisserat<sup>21</sup>, nec publicari debere dicebant, nec fidem eis penitus adhibendam, quum et a suspectis iudicibus, et post appellatorem legitimum interpositam excepta fuerit et descripta; parte tua contrarium postulante, praesertim quia, ut *fideliter asserbat*, *nuncia memorati personam stant iudicio non habebant, quam communitatis essent, et episcopo fuisset sibi poena suspensionis imminetum, ut ad causam agendam in propria persona veniret; quod quum non fecerit,*

Tit. XLIII. Cap. III. 4 Tatis: F; Tal: HK et. not. 3. 5. W.; Phyllote: Wili: H: = cler.: des: BF 6. duxit: BF 7. ins: des: PPHIMV 8. et W.; B: in G.; des: Bolo: 9. stork: des: T 10. et domo: E: Ro: T 11. Vorant: H: 12. episcopi: clerici: B: et in iudicio: et B: 13. personis: B: 14. sunt: BF 15. praefabatis: B: 16. et. not. 3. 17. W.; PHL: V: B: praef: G.: des: BF 18. singulari: unio: BF 19. ecclesia damnum fecisse potuerit: BF 20. foveat: des: T 21. non tulerit: B: 22. praedictum: G: praefatum: M: 23. moneas: N: admonens: Ch: 24. possit: PHL 25. omi. hinc: des: BF.

Cap. IV. 1. Bechtold: et Reg. Bequ. V. 981. Abas. et. fil. 18. 2. Scarduna: Godeph: Reg. T. 3. Osh = Follia: T. 4. Ceresies: T. 5. Fugium: F. 6. Fugium: = no. Foll. 7. Morini: = Morini: T. 8. sententiam: = sententiam: T. 9. inter ipsos: = inter ipsos: T. 10. committit: = committit: T. 11. inter ipsos: = inter ipsos: T. 12. in praesentia: = in praesentia: T. 13. inter ipsos: = inter ipsos: T. 14. inter ipsos: = inter ipsos: T. 15. inter ipsos: = inter ipsos: T. 16. inter ipsos: = inter ipsos: T. 17. inter ipsos: = inter ipsos: T. 18. inter ipsos: = inter ipsos: T. 19. inter ipsos: = inter ipsos: T. 20. inter ipsos: = inter ipsos: T. 21. inter ipsos: = inter ipsos: T. 22. inter ipsos: = inter ipsos: T. 23. inter ipsos: = inter ipsos: T. 24. inter ipsos: = inter ipsos: T. 25. inter ipsos: = inter ipsos: T.

T. not. Indub. 15. agmine: T Reg. 16. electione: CT Reg. 17. subiectis: MACT Reg. 18. resignare: RG: ratum: Ch 19. compromissio: CT Reg. 20. compromittens: B:

Cap. V. 1. Privilegium: = ipso: hinc: episcopi: not. 2. quod in lib. imp. cap. 1. p. 1. 3. et. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.



poenam suspensionis incurrit, quem praedicti nunci propter aegritudinem et senectutem personaliter ad Romanam ecclesiam non posse accedere proponebant, alii, quae ipsis obiecta fuerant, denegant. Qui pro ipso episcopo factum taliter proponebant, quod quum ab eo, tanquam a tuo patre, abbatiam et sacerdotium percipisses, sicut fueras in iure commisit, propter pacem conversationem tuam super multis convulsationibus copisti a monachis conceiri, inter quos episcopus pacem et concordiam superius reformavit, monens te, ut ad frugem melioris vitae transires. Quum autem fratres per ea, quae inquit faciebas, de tua evanescencia nullatenus iam sperarant, contra te proposuerunt in synodo de dilapidatione, quod res monasterii pauperum usibus deputatas voluptuose consumeres, et pro defectu necessarium religio tibi penitus deperiret, te etiam de sacrilegio, si inuina, alitissime multis criminibus impetebant, interduum coram episcopo, quandoque in praesentia cardinalis, quem episcopus lamam sustulit, quod monachus deiecit iustitiam dicebatur. Clatus erant ab episcopo, nuncium misisti super omni gravamine, quod tibi possit inferri per sententiam archiepiscopi, procurrentem. Quum autem neque per te neque per nuncium ad archiepiscopum accessisses, ipse archiepiscopus appellationi tam generatiter factae in praedictam ecclesiam indicavit nullatenus defendendam. Episcopus itaque, habito praedictum consilio, citatum denovo te ad officio beneficiumque suscipi. Interim superius dictus filius noster L. tit. sancti Stephani in Coelio monte presbyter cardinalis, tunc apostolicae sedis legatus, ad dictam abbatiam accessit, ut componeret inter te et monachos memoratos. Sed te in illis proximis latitante, et magistro L. Frisco allegante, dictus cardinalis latam in te suspensionis sententiam confirmavit. Sic ergo latenter Romanam veniens, commissiōis literas veritate tacita, et sub specie renorationis iudicium, quod nunquam ante habueras, impetrasti. Quomodo indices delegati episcopo suspecti essent et monachi, a quibus nec minus dici poterant iudicibus obtinere, appellatione interposita ab episcopi nunciis, statim, quam privilegium subreptitum legerat, partes nuncios suos ad sedem apostolicam transmiserunt, de quorum missu causa tandem fuit alius iudicibus sub certa forma commissa, sicut in commissiōis literis continetur. Sed quum non omnes possent examinationi causae propter nimiam distantiam interesse, dilectus filius abbas de Goicozha, una cum venerabilibus fratribus nunciis dicto archiepiscopo, Babenbergensi et Misensis episcopis, et quam plurimis ecclesiarum praelatis, inter episcopum, te et monachos pacem et concordiam reformavit. Iterum autem ad Romanam ecclesiam latenter accedens, et proponens multa contra monachos et episcopum, ad alios iudicium illorum, quam superius episcopo diximus esse suspectos, et a quibus super ipse episcopus per nuncios impetierat, commissiōis literas impetrasti. Qui quum iustus exceptiones episcopi non admittent, quis in continenti probare volebat, sedem apostolicam appellavit. Sed ipsis in causa nihilominus procedentibus, iudicis accessit ad eos, tunc, non sua iustitia deperit. Quom autem post alia, quae iudices ipsi proprio iure fecerunt, terminam publicanibus attestantibus praerogatis, venientibus partibus unius tantum comparuit de iudicibus cum alteris nunciis, qui nec habebat ad alios literas, nec curere volebat, quod dominum suus rices suis praesenti iudici commississet. Neque factum est, quod solus Nandbergensis praepositus, licet tribus sigillis appositis, gesta descripserit, quae fuerant ad sedem apostolicam destinata, nolle dicebant filium eis nullatenus audientibus, et quia ipsam instrumentum relationis ipsorum iudicium fuit in superficie citosum, et datum ab eo, quem plurimum dicunt excommunicationis euenisse innotationem. Verum praemissa fere omnia pro episcopi parte proposita, in veritate desitit firmiter asserchas. Quia vero memoratus episcopus eo, quod iuramentum praestitit de rationibus, et a delegatis iudiciis postulavit, et testes coram eis producit, appellationi renunciasse videtur, et coram examini concessisse, nos habito fratrum 23 consilio in 24 praemissa incidenti questione interlocuti fuimus, quod deberent quae coram praedictis iudicibus gesta fuerant 25 publicari, et secundum tenorem ipsorum nostra iudicem sententia formaretur. 26 Tibi igitur et procuratoribus episcopi supra dicti euecalitum fratrem nostrum O. 27 Hostiensem

episcopum et dilectum filium P. tit. S. Ceciliae presbyterum cardinalem dedimus auctoritas; qui quum ea, quae fuerant hinc inde proposita et ostensa, nobis et fratribus nostris fideliter exhibissent, Quia tam per confessiones, quam per 28 attestaciones legitime constitit 29, quod 30 fide hinc inde data compromissum est in archiepiscopum memoratum 31 et 32 quorundam citius aliorum, nos de causis fratrum nostrorum arbitrium ab ipso 33 prolatum 34 decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quae contra libertatem ipsius monasterii et duram capellam eiusdem in arbitrio sunt expressa, quom, etsi superi volueris 35 de iure tamen nequeris sine licentia Romani Pontificis renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quae monasterium illud indicant 36 ad ius et proprietatem Romanae ecclesiae pertinere, praesertim quum in ultime commissiōis 37 literis continetur expressum quod [sacredictus] praecessor noster super reconvocatione a te super privilegio et 38 alia scriptis facta nullum tibi vel successoribus tuis, aut eadem monasterio et duabus capellis de Pignaria praedictam coluit 39 generari. [Dat. Romae ap. S. Petri. III. Id. Jul. 1198.]

CAP. VI. 1

Arbitr non habet potestatem iudicandam in compromisso; id eo coram eo non fit reconventio.

Idem Episcopo S. Andreae et Abbati de Becho 24.

Quum dilectus 3 filius 4 [abbas et canonicus] de Kambuskindil dilectos filios abbatem et monachos de Dunfermelin diocesis sancti Andreae coram venerabili fratre nostro. 5 Dublinensi episcopo et dilectis filiis. 6 de Cupro et. 7 de Sona abbatibus eiusdem diocesis super quibusdam decimis ad ecclesiam suam de Egles spectantibus, et damnis et iniuriis irrogatis auctoritate literarum nostrarum traxissent in causam, et ipsi eisdem abbatem et canonicos eae delegatione nostra coram dilectis filiis. 8 priore sanctae crucis et. 9 decano de Taingham praedictae diocesis, ac te, fili officialis, super capella de Dunjact et decimis ad eandem spectantibus concessissent, utraque pars in eos post allegationes et altercationes multiples compromisit, ut in negotiis ipsis secundum iuris ordinem procedentes, controversias ipsas tuam super possessione quam proprietate appellatione postposita iudicio vel concordia finiretis; praestito corporaliter iuramento firmantes, quod quicquid super iis duo vestrum tecum, frater episcopo, si non possit omnes pariter concordare, ducerent statuolum, ratum haberent et firmiter observarent, nec processum arbitri dolo vel malicia impedirent. Vos igitur auditis hinc inde propositis, receptis testibus, et publicatis depositionibus eorumdem, qui super quatuor articulis dubitatis, causam instruetam ad nostram praesentiam transmissis, super quatuor illis dubitatibus apostolicae sedis oraculum impetrantes. Ex eo siquidem coram vobis prima questio est eorum, quod, quam canonicis monachos super praedictis decimis contenerent, monachi super quibusdam alii decimis conceire volebant eisdem, licet de eis in eos non fuerit compromissum. Asserchat enim pars monachorum, quod secundum legitimas sanctiones is, qui coram aliquo conveniatur, coram eodem conceire rales eundem. 1 Unde 4 Utrum coram arbitris reconventioni sit locus, postulasti 5 per sedem apostolicam explicari 6 7 [Secunda vero etc. (cf. c. 9. de fide instr. II. 23.)] Nos igitur discretioni vestrae super primo articulo taliter respondemus, quod, licet in iudicio convenienter reconvenire valeat is, qui coram iudice convenitur, coram arbitris tamen reconvenire non potest, quam arbitri iudicare non valent nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit 8 compromissum. [Id secundum etc. (cf. c. 9. de fide instr. II. 23.)] Dat. Lat. XIII. Kal. Apr. Ao. X. 1207.]

CAP. VII. 1

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu eligendi requirere, sed sequi non alstringitur.

Idem Rectori et Fratribus hospitalis S. Bartholomaei Lucani 2.

Quum olim super eligendis 3 in hospitali vestro rectore

Tit. XLIII. Cap. V. 22 unde ab hac loco quo existat in C.T. 23 add. nostrorum C.T. 24 super praen. 25 desit. F. 25 sunt. F. 26 informantur. Ob. fuis canonis. F. 27 Ob. deest. Cae. 28) per: deest. Cae. 29) constat. Ob. consistit: Ob. 30) quia: Ob. 31) in arbitrium archiepiscopi (ep. Ob) memorati (add. Maglethengensis. 32) Csa Reg. 099. 33) et. . . al. deest. 34) 35) vob. F.H. 36) iussum (ipsum): Ob) arbitrium decernimus (decernimus: L. vob. C. Sa Reg. 099. 37) voluerit. . . nequerit: Sa 36) indicat: Sa 37) confessionibus: Ob) 38) vel: Ob) 39) voluerit: Ob) 39) noluit: Ob.

Cap. VI. 1) Resoluto in Reg. Bol. X. 31. 1. Comp. III. c. 3. h. l. (1. 25.) 2) Bethot. F; Bethl.; H; Bechet; I; Berech.; M; Bece; N; — Episcopo

priori: Ob) S. Andreae abbatem de Bethoth (Boto: Ob) Berath: Ob) Bethot.: Ob). T. (X. Cf. F. Ob) priori, R. archidiacono et mag. L. H. (Ob) officiali S. Andreae: Ob. . . episcopo et H. abbati de Aberbroth (Reg. Aberbroth). Th. priori, Radulpho archidiacono et mag. Laurentio officiali S. Andreae: Reg. — Posthast no. 3462. 3) dilecti filii: Ob) Reg. 4) Fuler: deest. Ob. 5) postulasti: C. 309 Reg. 6) postulasti: Ob) 6) eloceri: Ob) 7) valeatis: (Cont. Bohm. 8) extitit: Ob) M.

Cap. VII. 1) Resolutum in Reg. Bol. XI. 147. Comp. III. c. 4. h. l. (1. 25.) 2) in Silice Lucaensis (Lucani): C) C. Reg. — Posthast no. 3485. — 3) eligendo: Cont. Bohm.

et fratibus inter vos et *dictum filium priorem ecclesiarum* sancti Bartholomaei Lucani coram *papae* *Sancti Fridiani* et *primi* *Sancti Martini*. *Le savaisis* a sede apostolica iudicibus delegatis quaestio veteretur, et utraque pars in eo compromittens ipsorum arbitrium se promiserit servaturum<sup>12</sup> ac *si in hoc casu arbitrium sit ab eis non procedendum*, super prolo ab ipsis<sup>13</sup> arbitrio utriusque dubitatio est exorta, quam petitis per sedem apostoli ad declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto cognovimus, quod secundum formam arbitri prior sancti Bartholomaei Lucani tenetur habere consilium cum familia hospitalis eiusdem et tractare cum ea de<sup>14</sup> inveniendi rectore: *sed si sive concordet sive discordet familia cum ipso prior, idem prior eligere debet in utroque casu rectorem*. Propter quod dicimus, quod nisi prior super inveniendi rectore tractaverit cum familia hospitalis, et<sup>15</sup> ipsis consilium requisierit, non habet potestatem eligendi rectorem, et, si alio modo eum<sup>16</sup> elegerit, eius electio haberi debet irrita et inanis. Verum<sup>17</sup> habito cum familia super hoc<sup>18</sup> consilio et tractatu de *inveniendi rectore*, ipse prior libere potest rectorem eligere, duntaxat idoneum, sive concordet sive discordet familia cum ipso super inventione rectoris. [*V. sicut etc. Inst. Sacrae R. Non Aug. Pontif. nost. Jo. Al. 1208.*]

CAP. VIII.

De rebus spiritualibus in laicum compromitti non potest.

Idem in concilio generali.

Contingit interdum, quod, quum auctori *Et infra: [cf. c. 1. de rebus spiritualibus II. 14.]* Ad hoc<sup>1</sup> generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

Accurrit in laicos etiam delegati potest de causa spirituali in clerico et laico compromitti, et, si arbitrium est a partibus receptum, debet a partibus executioni mandari, licet per generalem procuratorem factum tunc compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, et poena tunc apposta, agitur ad poenam, alias ad interesse. Il. d. generaliter inlaicando litem.

Idem Pisano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Per tus nobis literas intimasti, quod, quum super executione arbitrii, quod inter Hospitalarios sancti Iohannis et plebanum<sup>3</sup> de Pisca super hospitali sancti Allicii latum erat, a nobis literas accepisses<sup>4</sup>. *Partibus in tua presentia constitutis, Hospitalarii ad te executionem arbitrii postulabant, assertantes, quod de hoc abs te et pro te, quod procurator plebani sponte in arbitrium incommo subposito compromissus, quoniam dicebat<sup>5</sup>, postulationem compromittendi et transigendi super eodem arbitrio suscepisse*. Plebanus<sup>6</sup> proposuit *ex adversa*, quod ad causam tractandam *penultimo* procuratori dedit generale mandatum; non tamen ei mandavit, ut sine speciali mandato se compromittere posset vel transigere super eo; et praeterea procurator iam dictus<sup>7</sup> de assensu anonicorum suorum non fuerat institutus. Et ideo dicebat illi arbitrium non valere, praesertim quum procurator fines mandati exerserit<sup>8</sup> et arbitrium fieri per unum clericum et duos laicos promulgatum, licet ipsi de assensu *concordabilis fratris nostri* *Gennensis*<sup>9</sup> archiepiscopi<sup>10</sup>, qui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent. *Et tibi, quum super his dubitatis fuisset exorta, per apostolicam sedis auctoritatem edicere patuisti, qualiter super hoc tunc ipso tibi sit procedendum*. Super quo fraternitati tuae taliter respondimus, quod<sup>11</sup>, si ex parte plebani

arbitrium receptum fuerit, indistincte ratum haberi debet, ac per hoc iuxta tenorem mandati apostolici executioni mandari. Si vero receptum non fuerit, reat, utrum fuerit vel non fuerit de observando ipsum<sup>12</sup> poena statutae. Et quidem si poena fuerit apposta *in<sup>13</sup> compromissione*, agi potest ad poenam. At si nulla poena statuta fuerit<sup>14</sup>, sed simpliciter<sup>15</sup>, quod staretur sententiae, fuerit<sup>16</sup> compromissum, procurator ad interesse poterit conveniri, quia iuramento suo se ipsum personaliter, non ecclesiam poterat obligare. Quod autem<sup>17</sup> a duobus laicis et uno clerico dicitur esse prolatum<sup>18</sup>, nequaquam obviare videtur, quum auctoritate dicti archiepiscopi<sup>19</sup> factum sit, qui causa de qua, dicitur compromissum, fuerat delegata.

CAP. X.

Si per duos electos ad eandem praedictam in discordia compromittitur in ordinariis, morte alterius compromittitur expirat compromissum; ordinarius tamen et potestatis ordinarius provodit super iure superioris, antequam fiat transactus ad aliam electionem. Il. d.

Honorius III. Archiepiscopo Coloniensi<sup>2</sup>.

Ex parte tua nostris est aribus intimatum<sup>3</sup>, quod, vacante praepositura sancti Cuniberti<sup>4</sup> in Colonia, canonici eiusdem ecclesiae electioni<sup>5</sup> die praefixa de praeficiendo sibi *proposito discordantes* vota sua divisim<sup>6</sup>, in duos, quorum unus<sup>7</sup> videlicet H. de Juliac<sup>8</sup>, et C. de Lombardia<sup>9</sup>. Quumque postmodum tractaretur<sup>10</sup> super electione huiusmodi, et partes essent in tua praesentia constitutae<sup>12</sup>, in te demum super hoc<sup>13</sup> fide praestita compromittere curaverunt, qui causae meritis diligenter inspectis et *cognitis* ad proferendum<sup>14</sup> definitivam sententiam diem ipsis contentiivis praefixisti. Interim vero praefato H. ab una parte electo sublato de medio, supradictis canonicis inhibere curasti, ne tua pendente sententia procederet *ab ipsis* ad electionem aliam faciendam, quorum quidam nihilominus H. de Alberch Coloniensem canonicum elegerunt. Die igitur<sup>15</sup>, quod sententia proferri debuit, in tua praesentia partibus constitutis, et *penfato C. ut, difficultatem proferres sententiam*, postulante, dictus H. *et contrario* allegavit, quod procedere ulterius non deberes. Quapropter<sup>16</sup> tibi, edoceri a nobis humiliter postulanti, breviter<sup>17</sup> respondimus, quod, licet arbitrium sit finitum per mortem ipsius H., prius<sup>18</sup> tamen de prima electione meritis<sup>19</sup> debuit cognoscere, quam pro excessu fieret ad secundam<sup>20</sup>. Nam si *forte* dictus<sup>21</sup> C., qui est superstes, in electione ius habet, de qua *compromissio facta fuit in te, electionem* secundam<sup>22</sup> constat<sup>23</sup> penitus non valere [*M. Kal. Jul. Jo. Al. 1218.*]

CAP. XI.

Arbitr post rem indicatam super discordiis novis assumptis, non potest per sum arbitrium sententiam iudicare, etiamsi de componendo inter partes mandatum accepit a papa.

Idem Electo et Abbati sancti Zenonis et C.<sup>2</sup> Canonico Veronensi.

Exposita nobis *dicti filii* O. Feltrinis<sup>3</sup> et Belvensis<sup>4</sup> electi petitio continebat, quod, quum causa, qua *quondam*<sup>5</sup> inter *bonae memoriae* antecessorem suum ex parte una, et civis Tervisinis ex altera super<sup>6</sup> districto et *irradicatione* ne rebus aliis<sup>7</sup> vertebatur, per sententiam *concordabilis fratris nostri* Hostiensis episcopi tunc apostolicae sedis legati fuerit terminata, *et ipsius antecessor electi addidissent sibi per legatum eundem dum pacifice possederit, ipse nihilominus, habito tunc<sup>8</sup> capitulo suo assensu in praevindicatum ecclesiarum suarum tandem<sup>9</sup> super quibusdam discordiis, quae hinc inde*

Tit. XLIII. Cap. VII. 1 in omnibus iudicibus etc. Reg. in eodem: c. 1. in eodem iudicibus etc. 2 servaturam: *FKKd* *FKKd* 3 ab ipso: *dest*. 4 *Et* 5 in *Legit. de* 6 excedit: *FK* 7 et de: *de* 8 a: *apostolice*. *Boha* 9 *legis*. 11 *Cod. de* 12 *supra*: *de* *addit*. *Boha*.  
 Cap. VIII. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.  
 Cap. IX. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.  
 Tit. XLIII. Cap. VII. 1 in omnibus iudicibus etc. Reg. in eodem: c. 1. in eodem iudicibus etc. 2 servaturam: *FKKd* *FKKd* 3 ab ipso: *dest*. 4 *Et* 5 in *Legit. de* 6 excedit: *FK* 7 et de: *de* 8 a: *apostolice*. *Boha* 9 *legis*. 11 *Cod. de* 12 *supra*: *de* *addit*. *Boha*.  
 Cap. VIII. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.  
 Cap. IX. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.

Comperit: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*; Cuniberti: *Et*.  
 2 servaturam: *FKKd* *FKKd* 3 ab ipso: *dest*. 4 *Et* 5 in *Legit. de* 6 excedit: *FK* 7 et de: *de* 8 a: *apostolice*. *Boha* 9 *legis*. 11 *Cod. de* 12 *supra*: *de* *addit*. *Boha*.  
 Cap. VIII. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.  
 Cap. IX. 1 *de*. 2 *de*. 3 *de*. 4 *de*. 5 *de*. 6 *de*. 7 *de*. 8 *de*. 9 *de*. 10 *de*. 11 *de*. 12 *de*. 13 *de*. 14 *de*. 15 *de*. 16 *de*. 17 *de*. 18 *de*. 19 *de*. 20 *de*. 21 *de*. 22 *de*. 23 *de*.

videbantur exortae, in *nobilem eorum* ducem Venetorum tanquam in arbitrum cum parte altera compromisit, *† qui ceniens contra eandem sententiam auctoritate apostolica confirmatam, super rebus iudicatis ab eodem legato aduersus praedictas ecclesias aequitate postposita iniquum arbitrium promulgavit*. Licet autem eidem duci literas nostras miserimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, quum tamen intentionis nostrae<sup>10</sup> non fuerit immutare sententiam ipsam<sup>11</sup>, vel sopitas per eam querimonias suscitare, *discretioni vestrae [per apostolica scripta]*<sup>12</sup> mandamus, quatenus, praefatis literis non obstantibus, quicquid per praenominati<sup>13</sup> ducis arbitrium contra ipsius legati sententiam inueneritis esse factum, in irritum revocetis, ei districtius inhiibentes, ne ulterius in compromisso procedat, *et*<sup>14</sup> eundem ad restitutionem obsidum *et eiusdem castris* occasione illius<sup>15</sup> compromissi sibi datorum, ut ipsius arbitrium seruetur, per censuram ecclesiasticam<sup>16</sup> *appellatione postposita* compellentes<sup>17</sup> \*. [*Dat. Reate VIII. Id. Sept. Ao. X. 1225.*]

## CAP. XII. 1

Non valet compromissum factum in duos sive plures, hoc adiecto, ut in casu discordiae eligatur tertius per eosdem vel alios. H. 4.

Gregorius IX. Decano et Magistro P. Canonico<sup>2</sup> S. Petri Atrebatensis dioecesis<sup>3</sup>.

Innotuit nobis Guilielmo<sup>1</sup> laico conquirente, quod, quum O. laicus ipsum super quadam summa pecuniae coram iudicibus auctoritate apostolica conuenisset, tandem fuit a partibus in duos arbitros compromissum, sic tamen, quod, si illi duo adinvicem discordarent, tertium adderent iudices nominati, retenta penes se compellendi partes ad observandum arbitrum per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate. Quumque tertius arbiter a iudicibus praedictis electus cum altero duorum ipsam parti alteri condemnasset, idem, ex eo sententiis a saepedictis iudicibus gravari, quod ipsum ad observantiam<sup>2</sup> huiusmodi arbitrii

compellebant, nostram appellavit audientiam; sed ipsi appellatione contempta excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, quum legali sit provisione<sup>6</sup> statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrium<sup>7</sup> assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denunciatis penitus nullam esse.

## CAP. XIII.

Valet compromissum factum in unum, vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint. H. 4. secundum intellectum, quem sensit gloss. hic, et Innocentius in capite precedenti, qui placet milt. Faorum.

Idem Abbatisae et Conventui Iotrensi<sup>1</sup>.

Quum a nobis petitur (*Et infra*): Ex parte vestra fuit propositum, quod, olim inter vos et Senonensem archiepiscopum questione suborta, super eo, quod idem archiepiscopum asserens monasterium vestrum metropolitico iure sibi subesse, procuraciones et res alias exigebat a vobis, tandem in R. sancti Angeli diaconum cardinalem, tunc apostolicae sedis legatum, a partibus concorditer compromisso, et promisso sub certa poena, quod arbitrio seu ordinationi eiusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, praecise parerent, magister P. capellanus noster, et I. archidiaconus Senonensis mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando et diffinendo causam huiusmodi terminaverunt. Nos igitur quod per praedictos mediatores super hoc actum est auctoritate apostolica confirmamus.

## CAP. XIV.

Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentium; unde non transit in heredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso. Hoc dicit comprehendendo mentem capituli.

Idem<sup>1</sup>.

Compromissum non extenditur in compromittentis heredes, si de ipsis non caveatur ibidem.

TIT. XLIII. Cap. XI. 10) vestrae; Ed. 11) ipsa in sententiam; orig. 12) per. . . . .; ser.: *deest*; E *Rohd.* 13) praenominatum (nominatum: *Eae*) ducem; E *orig.* 14) et: *deest*; *Rohd.* 15) ipsius; *ME orig.* 16) censuras ecclesiasticas; *Ed.* 17) compellatis; *GHKE*; compeccendo quod si non omnes iis exsequendis interesse poteritis, duo vestrum ea nihilominus exsequamini; *orig.*

Cap. XII. 1) 1227—31. — *Pothast no. 5581.* 2) canonice; *MY* 3) dioec.: *deest*; *Gl.* 4) *W.*; *FoHL*; *G.*; *K* 5) observationem; *FoHLKLM* 6) cf. l. 17. §. 5. *Dog. de rec. et app. orb.* (1, 8.) 7) arbitrium; *LA.*  
Cap. XIII. 1) *Incensis*; *M.* = 1227—31. — *Pothast no. 3582.*  
Cap. XIV. 1) 1227—31. — *Pothast no. 3683.*



CAP. VI.

Nomen actionis in libello exprimeri pars non cogitur: debet tamen factum illi clare proponere, ut ex eo ius agendi colligatur. Hoc dicit quoad intellectum. Abbas.

Idem Exonensis<sup>2</sup> Episcopo et Capitulo Londonensi<sup>3</sup>.

Dilecti filii nostri prior et clerici<sup>1</sup> de Guiseburne,<sup>5</sup> contra<sup>6</sup> Eboracensem archiepiscopum apostolicæ sedis legatum gravem *admodum* et *difficilem* nobis querimoniam transmissit. [Et infra: (cf. c. 1. de app. II. 28.)] Quiveritatis<sup>7</sup> attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, cuiusmodi<sup>8</sup> actio intenditur<sup>9</sup>, inquiratis, sed simpliciter et pure factum ipsum, et rei veritatem secundum formam canonum<sup>10</sup> et sanctorum Patrum instituta<sup>11</sup> investigare curetis<sup>12</sup>.

CAP. VII.

Excommunicatus in iudicio, nisi tanquam reus, stare non potest.

Idem Paduano Episcopo.

Intelleximus *ex litteris tuis*, quod, quum *filia cuiusdam nobilis viri parochiani tua cum quodam viro matrimonio contraxisset*, *comperito postea*, quod *ille vir pro nece bone memorie Fredici episcopi parvulo tenebatur excommunicatus ultrixtus*, in tua proposita *questionem*. Unde Quia postulasti a nobis, utrum<sup>3</sup> excommunicatus in iudicio stare possit, respondemus, quod conveniri potest, et debet per alium in iudicio respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare, si *ex ea fuerit ab eorum impetitione securus*.

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram ecclesiastica iudice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. Strigonensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Clerici *et cetera, maxime in criminibus, in nullo casu possunt ab alio, quam ab ecclesiastico iudice condemnari, etiam si consuetudo regia habeat, ut fures a iudicibus secularibus indicentur*. Quum imperator<sup>1</sup> dicat quod *etiam leges eorum*<sup>2</sup> non designantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine clericus debeat coram ecclesiastico iudice conveniri, non debet<sup>6</sup> in hac parte canonibus aliqua conventura preiudicium generari<sup>7</sup>.

CAP. IX.

Index ex officio providere debet, ut delitæ solennitates serventur in iudiciis, quibus omnis iudicium redditur frustratorum. H. d. Abbas Siculus.

Civienis<sup>3</sup>

Causam, quæ vertitur inter fratres Dulmenis<sup>3</sup> monasterii et monachos sancti Albani super ecclesia de Cantin<sup>1</sup>, *audiatis et appellatione remota terminetis*. Provideas<sup>5</sup> illud inter cetera specialiter, ut fratres Dulmenis<sup>6</sup> monasterii cum auctoritate<sup>7</sup> et accessu episcopi sui<sup>9</sup> ingrediatur<sup>10</sup> negotium<sup>11</sup>, ne, si fratres sancti Albani obtineant, episcopum idem<sup>12</sup>, abbatem monasterii<sup>13</sup> se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

CAP. X.

Clericus depositus incorrigibilis excommunicatus est et successive anathematizatus. In si eum non resipuerit, per iudicem sacerdotum comprehendens est. H. d. Abbas Siculus.

Coelestinus III. 2

Quum non ab homine (Et infra:) A nobis itaque fuit ex parte tua quaesitum, utrum liceat regi vel alicui saeculari personæ iudicare clericos cuiuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio<sup>3</sup>, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi<sup>4</sup>. Consultatione<sup>5</sup>, tuas taliter respondemus<sup>6</sup>, quod, si clericus in quocunque<sup>10</sup> ordine constitutus in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio mortali crimine fuerit deprehensus legitime<sup>11</sup> atque convictus, ab ecclesiastico iudice deponendus est. Qui si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia crescente anathematis mucrone ferri<sup>12</sup>. Postmodum vero, si in profundum malorum veniens contempserit<sup>13</sup>, quæ ecclesia non habet ultra quid faciat, ne possit esse ultra<sup>14</sup> perditio plurimorum, per saecularem comprehendens est potestatem illa, quod ei deputatur exsilium, vel alia legitima poena inferatur<sup>15</sup>.

CAP. XI.

Per rescriptum imperatorem contra violentum conventur qui scienter succedit in vitium. H. d. secundum commonem modum, qui mihi placet. Panonia.

Idem.

Quia V. 3<sup>a</sup>, qui violenter dicebatur ecclesiam P. clerici<sup>4</sup> occupasse<sup>5</sup>, defunctus est, ut accepimus, et R. eam postmodum<sup>6</sup> est ingressus, praeripimus, ut secundum formam priorum<sup>7</sup> iterarum inter ipsos<sup>8</sup> R. et P. sub eisdem iudicibus<sup>9</sup> mediante ratione, sicut inter eundem P. et praeafatum V. 10, si viveret, negotium terminetur<sup>11</sup>.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de iudiciis privilegiorum apostolicæ sedis, et non inferior.

Innocentius III. S. Sergii et S. Georgii Abbatibus.

Quum venissent (Et infra:) Quum enim super privilegiis sedis apostolicæ causa vertatur<sup>3</sup>, nolimus de ipsis per alios iudicari.

CAP. XIII.

Index ecclesiasticus potest per viam denunciacionis evangelicæ seu iudicialis procedere contra quolibet peccatorem, etiam laicum, maxime ratione periri vel pacis tractare.

Idem Praelatis per Franciam constitutis.

Novit ille, qui nihil ignorat, *et qui scrutator est cordium ac viscerum secretorum, quod clarissimum<sup>3</sup> in Christo filium nostrum Philippum regem Francorum illustrum de corde puro et conscientia bona et fide non fecta diligimus, et ad honorem et profectum et incrementum ipsius officii adspiramus, exaltationem regni Francorum sublimationem sedis apostolicæ reputantes, quum hoc regnum benedictum a Deo semper in ipsis*

Tit. I. Cap. VI. 1) Restitutio ex App. X. 1.; Lips. XLVII. 1.; Cass. LI. 1.; Comp. I. c. 1. de appell. (2, 20.) 2) Exonensis: R. 3) London.; FGAL; Lundensis: HIK; Lincio: AGL; Lincoln.: Aegh; et decano Lincio.: A; et episcopo Lincio.: Y; Lincol.: P; Lincolniens.: G. 1159-81. — Jaffe no. 8999. 4) canonici: VOP. 5) Giseburna: PGLI; Aethelr.; Gisebur.; LeX; Gisebr.; Le; Giseburna; M; Gisebutr.; O; Giseberna; M; Gisebur.; A; contra... leg.; des: Coll. edit. 6) contra... leg.; des: Coll. edit. 7) in nullo casu possunt ab alio, quam ab ecclesiastico iudice condemnari, etiam si consuetudo regia habeat, ut fures a iudicibus secularibus indicentur. 8) eiusmodi: Aek; huiusmodi: Ab; 9) intendatur: X; coll. edit. 10) can.: des: A 11) statuta: O 12) investigatis: Coll. edit.

Cap. VII. 1) Restitutio ex Comp. II. c. 2, h. l. (2, 1.) — des: canon.; Ab 2) 1159-81. — Jaffe no. 9115. 3) utrum praeafat vir vinculo excommunicacionis innodatus stare possit iudicio, vel ad praesentium tuam vocari, donec in praefata sententia delinatur, frater. I. d. huius responde-ndum, videri nobis, quod possit et debeat conveniri et per alium in praefato iudicio respondere, ne etc. 4.

Cap. VIII. 1) Restitutio ex Comp. I. c. 2, h. l. (2, 1.) 2) III.; des: FHK; adl. P. C.; Ad apostolicæ sedis: A — cf. c. 20. de dec. (3, 30.); — Strigono.; FY — 1181-85. — Jaffe no. 9676. 3) ab eis: Auc 4) ep.; nec. LXIII. 1. 5) cor.; des: A; B. 6) nec debeat: Auc; nec debeat: Ab; nec debeat: Ab 7) generans: Adb.

Cap. IX. 1) Restitutio ex Comp. II. c. 2, h. l. (2, 1.) 2) Alex. III. Abbatibus: Batebaj; Idem (Alex. III.): Bb; — 1159-81. ap. Jaffe no. 9100. 3) Dunceli.; F; Dum.; G; Dumel.; I; Duncelien.; Y; Duncum.; Breg; Cantuar.; Bb 5) provisorii: B 6) Duncelienovis: PGLI — cf. not. 3. 7) ecclesiæ: B 8) adl.; special.; Bbb 9) ab eis; des: B 10) agrediantur; Breg 11) causam: B 12) Dulmum.; Brr; Dimol.; Ab; Duncum.; Bb — cf. not. 3. 13) ecclesiæ: Bab.

Corpus int. can. Ed. Friedberg, T. II.

Cap. X. 1) Restitutio ex Cod. Ital.; Gibb. anal. I. (2, 1.); Comp. II. c. 3, h. l. (2, 1.) 2) Relegit hui. can. partes, c. 15. de in. II. 24., c. 11. de sent. etc. V. 23. 3) Cunctis III. nomen insiguitur, sicut in Comp. II. Bbb; Strigono. c. 3, de in. ab Angliano panonia; Coelestin. III. Brimonsens. app. panonia; canonici est. etque illi, quum Brimonsens. contra hoc. Ms. filium exepit (Strigono. archiepiscopi). Ad Upselensem archiepiscopum scriptum fuisse epistola, ex ipsis c. 14. de sent. etc. hinc rursus lincis et Costo in conati. Missus esse Nidrosiensis suspensus hinc ex inser. quæ tit. c. 14. de sent. etc. in Auc. Bbb; Hb. 373. est praefat: Idem ex Coelestin. III. Vidrosiensis ep. — et ex inser. quæ in F. edit: infor archiep. — 1191-98. — Jaffe no. 10729. 3) in: des: C 4) sua: Bbb; vel in: Bb 5) perjurio aut falso testimonio: F 6) vel: Sa 7) comprehensit: Bbb 8) In prima ergo dicitur: Bbb; consulatione lateri resp.: B 9) respondeo: Coll. Bbb. 10) quocunque sit: Bbb; quoc. fuerit: Sa 11) legit: des: F 12) perati: Bb 13) contentis: Bb; haec omnia contentis: Bb 14) illi: des: F 15) si infer: JF.

Cap. XI. 1) Restitutio ex App. 3. (1, 17) Comp. II. c. 4, h. l. (2, 1.) 2) Winston. (Wigorn.); Bbb episcopi et abbatis S. Albani (Albini): Bbg; Alberti: Bb; (proter) Bb; Turon. etc.; est ep. Muz. Hbb. 1159-81. — Jaffe no. 9210. 3) W.; FGLXIII 1) P. cler.; des: BT 5) ingressus esse (esse: des: T); BT 6) postea: des: Ab 7) prior: des: BT; sed in Bb; leg. (tuam): 8) ipsorum: P; ipsa W.; F 9) sub., . . . ml.; des: BT 10) W.; FGL; cf. not. c. 11. 11) causa terminata, sicut inter eundem P. et praeafatum W. (Wilm.; Bbb; V.; Bb) si viveret iudicaretur: BT.

Cap. XII. 1) Comp. II. c. 2, h. l. (2, 1.) 2) adl.; et cantori Andegavensis: Fihh; — ser. no. 1290. — Polthard no. 2110. 3) vertitur: BGLA; M; vrb.

Cap. XIII. 1) Restitutio ex Brev. VII. 12.; Alum. I. (1, 15.) Comp. III. c. 3, h. l. (2, 1.) 2) archiepiscopi et episcopi per Fr. etc.: Reg. — Polthard no. 2181. 3) carissimum: C

... et ab eis servatione tolli, sicut credimus, ... si accesserunt, quod licet interdum hinc inde fiat in ... nos tamen, qui salute non ... deprecationibus ipsius stultitiam credere, ... ubi illis subest fallacis non se perdidit. ... potestatem<sup>6</sup> ... intendimus, quoniam insubditioem ... impediuntur sufficiens causa, cui obnoxium usurpare velle ... Sed quum Dominus deat in evangelio<sup>7</sup>: «si peccaverit in frater tuum, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratri tuum: si te non audierit, adhibe tecum ad unum vel duos, et in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, die ecclesie: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.» et rex Anglie, sicut asserit<sup>8</sup>, sit paratus sufficienter ostendere, quod rex Francorum peccat in ipsum<sup>9</sup>, et ipse circa eum<sup>10</sup> in correctione<sup>11</sup> prosessit secundum regulam evangelicam, et tandem, quia nullo modo profecit, dixit<sup>12</sup> ecclesie: quomodo nos, qui sumus ad regimen universalis ecclesie superna dispositione vocati, mandatum<sup>13</sup> divinum possumus<sup>14</sup> non<sup>15</sup> exaudire, ut non<sup>16</sup> pro eadem secundum formam ipsius, nisi forsitan ipse coram nobis vel legato<sup>17</sup> nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat<sup>18</sup>. Non enim intendimus indicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi forte iuri communi per speciale privilegium vel contrarium<sup>19</sup> consuetudinem aliquid sit detractum, sed de errore de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet<sup>20</sup> exercere possumus et debemus. Non igitur iniuriosum sibi debet regia dignitas<sup>21</sup> reputare, si super hoc apostolico iudicio se committat, quum Valentianus in litis imperator suffraganeis Mediolanensis ecclesie dixisse legatur: «Tadem in pontificali sede constitucere procureris<sup>22</sup>, cui et nos, qui gubernamus imperium, sine ere nostra capita submittamus, et eius monita, quum<sup>23</sup> tanquam homines deliquimus, suscipiamus ne essario velut medicamenta curantis.» Ne<sup>24</sup> sic<sup>25</sup> illud humillimum<sup>26</sup> omittamus, quod Theodosius statuit imperator<sup>27</sup>, et Carolus, innovat, de cuius genere rex ipse noscitur descendisse: «Quicumque videlicet litem habens, sive petitor fuerit<sup>28</sup> sive reus<sup>29</sup>, sive<sup>30</sup> in<sup>31</sup> initio litis vel decursu temporum curialis, sive quum negotium peroratur, sive quum iam coeperit promi<sup>32</sup> sententia, si iudicium elegerit sancte sedis antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiamsi pars alia<sup>33</sup> refragetur<sup>34</sup>, ad episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur.<sup>35</sup> Quum enim<sup>36</sup> non humane constitutioni, sed divine legi potius imitatur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo: nullus<sup>37</sup>, qui sit sanae mentis, ignorat, quum ad officium nostrum spectet de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum, et, si correctionem<sup>38</sup> contempserit, ipsam per distinctionem ecclesiasticam coercere. Quod enim de hominis coercere ac<sup>39</sup> possimus, et utriusque patet postquam testamentum, quum claret Dominus per Prophetam: «Clama, ne cesses, quasi tibi exalta esset tuium, et stannicum populo tuo sceleris coram.» et subnarrat dicitur: «Nisi audiveris imperio impetitionem suam, ipse in indignitate, quum operatus est, nocetur: supplicium autem eius de manu tua requiritur.» Apostolus quoque nos non corripere negligit, et alibi dicit illud: «Argue, obsecra, inerva in omni patientia et doctrina.» Quod autem<sup>40</sup> possimus ad de hominis tuium<sup>41</sup> coercere, patet et ex eo, quod apud Dominum ad Prophetam, qui pater de sacerdotibus Anathoth: «Iste constituit te super gentes et reges, ut ecclesiam adstruis, et<sup>42</sup> dissipas, et adificas, et plantas.» Constat ergo, quod ecclesiam, destruendum et dissipandum<sup>43</sup> est quum mortali peccatum. Præterea quum Dominus clavis regni

coelorum<sup>44</sup> Petro tradidit, dicit eis: «Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis.» Verum nullus dubitat, quin omnis mortali peccatus apud Deum<sup>45</sup> sit ligatus. Et ergo Petrus dicitur iudicium inducere, ligare debet in terris quum ligatus esse constat in caelis. Sed forsam dicitur, quod aliter cum regibus, et<sup>46</sup> aliter cum aliis est agendum. Ceterum scriptum novimus in lege divina<sup>47</sup>: «Ista magnum iudicabis, et parvum, nec erit apud te acceptio personarum.» quum<sup>48</sup> B. Iacobus intercedere testatur, «si dixeris ei, qui indutus est veste pauperum, in se sed hic bene: pauperi autem<sup>49</sup>, in se isto ille, aut se sed sub scabullo pedum meorum.» Licet autem<sup>50</sup> hoc modo procedere ad eam super quolibet criminali<sup>51</sup> peccato, ut peccatorem revocemus a vicio ad virtutem, ab errore ad veritatem<sup>52</sup>, præcipue tamen<sup>53</sup> quum contra parvam peccator<sup>54</sup>, quae est vinculum caritatis, et<sup>55</sup> de quo Christus speccator præcepit Apostolis: «In quocumque domum intraveritis, primum dicit: Pax huic domui, et si pacis ibi fuerit, requiescat super illam pax vestra. Quicumque autem non exceperit vos, nec audierit sermones vestros, ecedite foras exivit pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.» Quid quia est a talibus extra foras Apostolos, nisi communionem eis apostolicam denegare? Quid est credere per eum de pedibus suis, nisi distractionem ecclesiasticam errere? Hoc est deum patris ille, qui Moyses cunctum de cunctis sperante fuit ad plagam necis super omnem terram Aegypti. Quum gratia autem distinctionis sententia in ultimum sint examine ferendi qui non recipiant pacis munus, nec audiant sermones eorum, per se ipsa certius consequenter ostendit, non simpliciter, sed cum quibus affirmatione proponens: «Annuncio vobis, tolerabilis erit terra Sodomorum et Gomororum in die iudicii quam illi civitati.» in civitate eorum intelligens, a quibus non excepti ipsi reges. Porro quum secundum legitimas sanctiones quod quisque iuris in alterum statuit alius eo ut valeat contra illum, et sapiens protestatur: «Pater legum, quum ipse taliter, et rex ipse Francorum contra alvum memorie R. quondam Anglorum regum, qui, ut supra ipsius regis pace loquuntur, quum non ut confusionem eius, sed ut excusationem nostram hoc dicitur, non eo erat deterioris conditionis, in bello fuit officio et beneficio nostro sine, quoadquod quod pro se ulterius illum adhibuit se pro alio non admittit.» Namquid apud nos debet esse pondus et paudis, mensura et mensura, quoniam utramque est abominabile apud Deum? Postremo quum inter reges ipsos reformata<sup>56</sup> fuerint<sup>57</sup> pacis foedera, et utriusque praestito proprio<sup>58</sup> iuramento firmata, quae tamen usque ad tempus praetaxatum<sup>59</sup> servata<sup>60</sup> non fuerint<sup>61</sup>, nunquid non poterimus de instrumentis religione cognoscere, quod ad iudicium ecclesie non est abrumbe perire, ut rupta pacis foedera reformetur? Ne ergo<sup>62</sup> tantam discordiam videamus sub dissimulatione fovere, dissimulare dissimulamus horum ecclesiam, et stragem negligere populi Christiani, abeato filio abbati Casuarum praedicto legato<sup>63</sup> dedimus in praecipis<sup>64</sup>, ut, nisi rex ipse vel solidam pacem cum praedicto rege reformet, vel trequies ineam competentes<sup>65</sup>, vel saltem humiliter patiat, ut idem abbas et venerabilis frater noster archiepiscopus Bituricensis de plano cognoscat, utrum insti sit querimonia, quam contra eum proponit contra ecclesia rex Anglorum, vel eius exceptio<sup>66</sup> sit legitima, quam contra eum per sua nobis<sup>67</sup> literas duxit exprimendam, iuxta formam sibi datam a nobis procedere non omittat. Adeoque universitatibus caestris per apostolica scripta mandamus, et in virtute obedientie districtè precipimus, quatenus postquam illum abbas super hoc mandatum fuerit apostolicum et exequens, sententiam eius, inno nostram eorum recipiens humiliter et eos ipsi servatis et factis ab aliis observari, secuti<sup>68</sup>, quod si non exequis inobediendum restat punire<sup>69</sup>. [Dat. Lat. . . . . Ao. VII. 1204.]

Tit. I. Cap. XIII. 4. obd. inquam: C. 5. igitur: C. 6. pot. 7. non debet aut veli: C. 8. non debet: C. 9. impelle non debet aut certam exaritare: Reg. 10. volumus: C. 11. Mith. VIII. 13. In exaritate: C. 11. cum: C. Reg. 12. quom: M. illius: Reg. 13. correctiones: P. coll. Bohem. correctionem: A. 14. dicit: I. Mith. dicit: VIII. Reg. 15. et mand: C. 16. non possit: C. possimus: C. 17. non dicit: C. 18. non dicit: C. 19. dicit: C. 20. dicit: C. 21. in quibus: C. 22. submittimus: C. 23. proleat: P. H. M. W. coll. Reg. 24. proleat: C. 25. proleat: C. 26. proleat: C. 27. dicit: C. 28. dicit: C. 29. dicit: C. 30. dicit: C. 31. dicit: C. 32. dicit: C. 33. dicit: C. 34. dicit: C. 35. dicit: C. 36. dicit: C. 37. C. M. sp. 1. 2. dicit: Reg. 30. sive reus: C. P. H. M. W. coll. Reg. 31. sive: dicit: C.

Neg. vel: C. H. Reg. 32. in: dicit: C. H. 33. perini: N. promi: C. 34. aliqui: L. H. Reg. 35. refragatur: C. Reg. 36. et: dicit: C. Reg. 37. Nulli: cum: C. Reg. 38. correctionem: M. H. 39. et: C. 40. et: dicit: C. 41. et dependit: C. C. 42. disperdit: C. H. 43. Domini: cum: C. 44. et dicit: P. H. W. coll. Reg. 45. praesimum terrarum: P. H. M. W. coll. Reg. 46. vero: C. H. dicit: C. 47. Et dicit: C. Reg. 48. mortali: P. H. M. W. coll. Reg. 49. dicit: C. H. coll. C. Reg. 50. tam: C. 51. dicit: C. H. coll. C. Reg. 52. format: P. H. M. W. coll. Reg. 53. praesimum terrarum: P. H. M. W. coll. Reg. 54. fuerunt: P. H. M. W. coll. Reg. 55. fuerunt: P. H. M. W. coll. Reg. 56. serva: dicit: P. H. W. coll. Reg. 57. fuerunt: P. H. M. W. coll. Reg. 58. igitur: P. H. M. W. coll. Reg. 59. praed. leg. dicit: C. Reg. 60. mandatis: L. H. Reg. 61. vel inq. in comp. rest: C. P. H. W. coll. Reg. 62. nobis: dicit: C. coll. coll. in. 63. rest: C. 65. igitur: C. 66. dicit: C. 67. dicit: C. 68. dicit: C. 69. dicit: C.

CAP. XIV.

Principalis persona per se, non per advocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit iudicretae.

Idem Episcopo Helensii.

Pastoralis (Et infra: cf. v. 28, de off. iud. l. 24.) Statutum praeterea, ut principales personae non per advocatos, sed per se ipsas factum proponant, nisi forte sint adeo iudicretae, ut eorum defectus de iudicis licentia per alios supplicetur. [Quoniam autem etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. XV. Kal. Ian. 1204.]

CAP. XV.

Si actio et intentio sunt ineptae, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instantia iudicis; ipsorum tamen actor abdicetur, si apte egerit. II. de quodam iudicetium.

Idem nobili viro Matthaeo de Riparia.

Examinata causa, quae vertitur inter te et milites Campaniae super ecclesia S. Angeli de Casuperota, actis confessionibus et attestantibus iudicis, instrumentis et allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, archidiacono, quod tu vicecomitis Sabucensis diebarat super eadem negotio pronuntiavisse, contra forum iuris et compromissi fuisse dictatum. Unde, non obstante confirmatione fidelis memoriae Celestini Papae praedecessoris auctoris, qui confirmaverat illud, sicut praevidere labam fuerat, et ab utraque parte receptum, decrevimus ipsam irrevocari et inane. Actionem autem, quam super iure patronatus eiusdem ecclesiae contra praefatos milites intentabas, incongruenter cognovimus et ineptam, quia, quam testes induxeris ad probandum, quod, quando praefatus A. vicecomitis ecclesiam eandem tanquam sequestratam accepit, tu ius patronatus ipsius ecclesiae possideas, profecto nec rei vindicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciamus non tenere, absolventes eosdem milites ab eadem, ita tamen, quod si congruentem et aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur. [Nulli ergo etc. Dat. Later. IX. Kal. April. Ao. X. 1207.]

CAP. XVI.

Praeceptores templi pro domibus suis aere et defendere possunt; nec obstat eis religio, vel quod ignota sit eorum origo.

Idem Magistro et Fratribus militiae templi in Italia constitutis.

Quum deputati fuissetis obsequio Iesu Christi, qui, quamvis sitis, iustitiam diligit et aequitatem conspicit cultus eius, indultionibus vestris paterna tenetur sollicitudine procurare. Nos pro eo, quod operibus pietatis intenditis, iustitiam in vestris iustitia subscatis. Accipimus plane, quod quidam tam saeculares quam ecclesiastici iudices in Italia illos, quos habetis in domibus vestris praefectores, in causis ad prosequendam suam iustitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis super litigiosis negotiis curam agere, qui pacificis decreverunt studiis inhaerere, illud allegantes in repulsionem ipsorum, quod eorum ipsis generatio non est nota, qui undecunque locutionem venerint, gratia divina vocati, dummodo laudabiliter exsequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suae notio nationis. Nos igitur in prosecutione causarum praefectores eosdem ab agendo vel respondendo sub occasione huiusmodi repellat, auctoritate apostolica non inhibemus. [Nulli ergo etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. IV. Id. April. Ao. IX. 1206.]

Tit. I. Cap. XIV. 1) Restitutio in Rep. Broqua, VII, 169.; Abon. Extron. Comp. III, c. 3, de cor. (2, 16). 2) Posthast no. 2559. 3) add.: officii diligentia. C. 4) ipsos: C. Reg. 5) fuerint: Codd. coll. c. C. Reg. 6) Romani: C. 7) in Codd. nonnulli abbreviantur (Roma: C); non corruptae est. — Posthast no. 3061. 8) act: C. Reg. 4) Campaniensi: Codd. coll. c. C. Campaniensi: C. Reg. 5) Casa parata: C. 6) et conf: Th. Richt. 7) inpositus: L. 8) contra: C. 9) C. 10) decernimus: C. Reg. 11) intendebat: C. Reg. 12) A. deest: P. HALLAC Reg. 13) sequetur: C. Reg. 14) quousque sequetur: C. Reg. 15) accepterit: C. Reg. 16) intendere: C. Reg. 17) intendere: Ab. A.

Cap. XVI. 1) Restitutio in Rep. Broqua, IX, 206.; — Comp. III, c. 1, u. cler. et mon. (3, 28). 2) Posthast no. 2710. 3) providere: C. 4) stipendium: C. 5) admittat: G. H. M. G. H. 6) gerere: P. H. A. L. C. Reg. 7) repositione: Cont. Bohm. 8) dum: C. Reg. 9) exsopantur: P. H. A. L. C. Reg. 10) Ea propter, dilecti filii in Christo, vestris postulationibus annuentes, nec etc.: C. Reg. 11) act: P. H. A. M. Reg. 12) praesentium: P. H. A. M. Reg. Cap. XVII. 1) Restitutio in Rep. Broqua, VIII, 200.; — Comp. III, c. 1, de accens. et den. (5, 1). 2) Tiletio: P. H. L. A.; Aletio: A. M.; Cileto: I.; Clitio: Ch.

CAP. XVII.

Praelati debent laicos de clericis, appellatione frustratoria non obstante, in iudicio facere; ad saeculare tamen forum clerici a laicis trahi non debent, etiam data ipsorum praefatorum negligentia.

Idem Verocellensi Episcopo et Abbati de Toletico.

Qualiter et quando (Et infra: cf. c. 17, de accens. et den. l. 1.) Praecipiat<sup>1</sup> ex parte nostra praelatis, ut laicos de clericis<sup>2</sup> concurrentibus plenam faciant iustitiam exhiberi<sup>3</sup> non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamen<sup>4</sup> clerici frequenter opponunt, ne pro defectu iustitiae clerici trahantur a laicis ad iudicium saeculare, quod omnino fieri prohibemus, et eos, ne fiat, omnimodis satagatis<sup>5</sup> et ceterum aduersus haereticorum fallacis sollicitudinem vestram rigare volumus<sup>6</sup>, nuncantes et obsecratis in Domino, quatenus ad exstirpandum de agro dominico bilium haereticis praedictis prudenter et effectiver intendatis. [Dat. IV. Kal. Febr. 1206.]

CAP. XVIII.

Iudex habens ut privatus paene consilium casuum, quam habet ut iudex, a iudicio remouetur. II. 4.

Idem.

Causam, quae inter dilectum filium abbatem et conventum Virdunensem ex parte una, et archidiacono Carnotensem ex altera super quibusdam procuracionibus vertitur, vobis, fili T. et G. et archidiacono Parisiensi meminimus commisse. Dicitur vero abbas et concedens volentes parti alteri respondere, nisi nos primo considerent secundum privilegia Romani Pontificis, indultu monasterio coruendae, dilectum filium I. eiusdem monasterii monachum propter loci ad selem apostolicum transmissum, nihilominus supplicantes, quatenus te, fili decane, loco Parisiensi archidiacono supra dicti subrogare ad decisionem<sup>7</sup> ipsius negotii dignemur. Quia<sup>8</sup> vero, quam eundem archidiacono similis paene causa contingat, nimis<sup>9</sup> favorabilis parti alteri videretur, nos te, fili decane, loco ipsius<sup>10</sup> archidiacono subrogantes, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, non obstantibus prioribus literis<sup>11</sup>, unde indecentum monachi impetratis, in causa ratione praevia procedatis.

CAP. XIX.

Si iudices de principali et exceptionibus praedicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiant, licite ab eis appellatur.

Honorius III. Archidiacono Remensi et Decano Brimensi Coloniensis diocesis.

Exhibita nobis dilecti filii R. Virdunensis electi petitio declaravit, quod, quam super facto electionis tuae ipsius<sup>1</sup> et H. archidiaconi ac quorundam canonicorum Virdunensium adversarios suorum procuratores ad nostram aliam audientiam<sup>2</sup> accessissent, nos, quidam petitione iustis adversare, et quae proposita fuerant ab ipsa, venerabili fratri nostro Parisiensi episcopo et conuicibus suis sub certa forma literas nostras direximus<sup>3</sup>, inter alia continentem, ut, vocatis qui forent<sup>4</sup> evocandi, super propositis et aliis negotium<sup>5</sup> contentivum inquirere veritatem, et testes, quos nominari contingeret iuxta consuetum formam, ad testimonium compellere, et praefigere partibus terminum competentem, quo per se vel per procuratores idoneos nostros se conspectui praesentarent, iustam sententiam recepturae. Partibus ergo citatis, non fuit processum in aliquo prima die, quumque deventi de parte adversa secundum testimonium comparuissent<sup>6</sup>, et fuissent, si electo se opponerent, in iure<sup>7</sup> requisiti, septem eorum respondere volentibus, ad agendum

Tiletio: Chof; Dillitio: Ch; Vercell. episcopo, abbati de Tiletio, et presbytero Alberto Mantuano: Reg.; — Posthast no. 2672. 3) praecipientes: C. Reg. — cf. v. 17, de accens. (5, 1). 4) de cler. et abbat. 5) Romo. 6) exhiberent: Reg. 6) gravamine: Cont. Bohm. 7) omnibus modis prohibere satat: the 8) oportet: C.

Cap. XVIII. 1) Restitutio in Rep. Broqua, V, c. 1, h. t. (2, 1). 2) add.: pontificatus sui anno IX. 3) De. — 1206. — Posthast no. 3018. 4) Vincensens: D. H. Virdun.; De; Vintus; D. S. Vincensis; D. 4) B. D. H.; V.; De 5) defensionem: D. H. 6) quia, quam cum sim. D. 7) minus: D. H.; minus esse: D. H. 8) quatenus discretionem etc. (coll. omnia): D. 9) Illius: P. H. I. 10) in causis: D. H. 11) in causa ipsa: P. H. Richt.

Cap. XIX. 1) Restitutio in Rep. Broqua, V, c. 1, h. t. (2, 1). 2) archiep.; Cont. Bohm.; — Idem (cf. obsat): E. H. Bononiensi: S. Martini, archiep. Remensi et decano Bannensi (Buniciis); E. H. Bononiensi: E. H. — Romo; Colon.; Boocens: E. — ser. 1221, 22. 3) Virdunensium: C. Reg. 4) Veremensis: E. 4) ips.; deest: Richt. 5) sui: Ed. 6) Viri. et: Ed. Richt. 6) praesentium: Codd. coll. c. Reg. 7) direximus: Ed. 8) vocandi essent: E. 9) aliis rebus: E. H. 10) eorum negotiis contentivum: vel emergentibus: E. H. 11) eorum negotiis contentivum: E. H. Ed. 10) comparuerunt: E. H. comparerunt: E. H. 11) avidae: Ed. Richt.; a iudicibus: Ed.





pontificis<sup>6</sup> per se distringere<sup>7</sup> aut condemnare<sup>8</sup> praesumat. Quod si fecerit, ab ecclesia Dei<sup>10</sup>, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens<sup>11</sup> emendet.

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quae forma illi, ubi res est. Sic communiter sumuntur.

Ex concilio Africano<sup>4</sup>.

Sane si episcopi, inter<sup>2</sup> quos causa versatur, sint<sup>3</sup> diversarum provinciarum, ille primas<sup>1</sup> det<sup>5</sup> iudices, in cuius<sup>6</sup> provincia est locus, de quo contenditur. *Si autem etc.* (cf. c. 1. de arb. l. 43.)

CAP. IV.<sup>1</sup>

Episcopus ut suspectus recusatus, de cuius suspensionē notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectum, cuius sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius Bonifacio Defensori Corsicae<sup>2</sup>.

Si quis contra clericum causam haberit, episcopum ipsius<sup>3</sup> adeat, qui<sup>4</sup> si ut suspectus fuerit recusatus, executor [ref] ab eo<sup>5</sup> deputetur<sup>6</sup>, aut, si e<sup>7</sup> hoc actor re fugerit, ab eodem episcopo<sup>8</sup> esse deputandus, qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere, a quibus quicquid fuerit definitum ipsius<sup>9</sup> sollicitudine servata lege modis omnibus compleatur, [ut non sit unde se possint litigijs fugare. *Dat. mens. Aug. Ind. IV. 601.*]

CAP. V.<sup>1</sup>

Super re ecclesiae vel clerici potest laicus coram ecclesiastico iudice conveniri; sed si prohibitor negat, non esse ecclesiae vel clerici, ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo iudice.

Alexander III.<sup>2</sup>

Si vero presbyter, vel clericus alius aliquem laicum de rebus suis vel ecclesiae impetierit, et laicus res ipsas non esse ecclesiae vel presbyteri aut clerici, qui eam erunde impetit, sed suas proprias asseverat, laicus ipse debet de rigore iuris super hoc ad forensē iudicem<sup>3</sup> trahi, quous actor saepe<sup>4</sup> forum rei sequi<sup>5</sup> debeat, licet in plerisque<sup>6</sup> partibus aliter de consuetudine habeatur<sup>7</sup>.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Si questio feudalis est inter clericum et laicum, cognoscat dominus feudi; sed eo negligente cognoscat delegatus Papae, etiam ante negligentiam datum. H. d. secundum lecturam gloss.

Idem<sup>2</sup>.

Ex transmissa nobis insinuatione B. C. 3<sup>a</sup> et W. militum ecclesiae tuae<sup>4</sup> intelleximus, quod, quum R. de Cassaville<sup>5</sup> eos super quadam possessione coram<sup>6</sup> venerabili fratre nostro Trecenti episcopo traxisset<sup>7</sup> in causam, nobilis vir de Campis<sup>8</sup> coram dominis, [a quo possessiones tenebant],<sup>9</sup> sub debito fidelitatis obsequio<sup>10</sup> inhiibuit, ne de saeculari feudo in iudicio ecclesiastico responderet. *Itaque praefatus episcopus in eo relict in continuandis excommunicationis sententiam promulgavit etc.* (Et infra.) [Mandamus, quatenus praefatos milites ab excommunicatione contradictione et appellatione cessante absolveas etc.]<sup>11</sup> (Et infra.) Deinde per dominum feudum<sup>12</sup> causam iubeas<sup>13</sup> terminari, et, si ipse aliquod malitiose distulerit, tu ei subito appellationis obstaculo debitum finem imponas.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Per dominum feudi saecularem sive ecclesiasticum questio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint clerici, et si plures praetendantur domini, non potest unus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertinet. H. d. secundum lecturam magis notabilem.

Idem<sup>2</sup>.

Verum quoniam de quibusdam feudis adversus eandem praepositum quaestio mota fuit<sup>3</sup>, statumus, ut, ex quo episcopus fuerit in auctoritate consecratus, qui plenum auctoritatem habeat et potestatem, de<sup>4</sup> feudis ipsis sub suo iudicio cognoscatur<sup>5</sup>, si<sup>6</sup> ad ecclesiasticam cognitionem pertinent; alioquin ipsa questio imperiali<sup>7</sup> beneplacito<sup>8</sup>, sicut iustum fuerit, relinquatur<sup>9</sup>.

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Malefactores ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.

Lucius III.<sup>2</sup>

Quum sit generale, ut actor forum rei sequatur, *et conveniens<sup>3</sup> est, ut apud iudices saeculares raptores prius conveniantur. Sed si iustitiam exhibere contempserint, ut iudices ex quacunque causa fuerint negligentes, qui individuali sunt sacregravi ab ecclesia, de crimine illi veniarum patris in eos<sup>4</sup> ecclesiasticum exerceat.* Verum quoniam saeculares iudices in exhibenda iustitia personis ecclesiasticis saepe in iudicio sunt remissi, iam per consuetudinem in favorem<sup>5</sup> ecclesiae est introductum, ut malefactores suos, qui sacregravi sunt censendi, venerabilium locorum rectores possint sub quo maluerint iudicari<sup>6</sup> convenire.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Causae clericorum secundum iura, non secundum consuetudines laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporaris iurisdictionis ecclesiae causae clericorum sunt secundum ius canonicum terminandae. Hoc dicit secundum gl. et utrumque summarium recipit determinationem.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Quod clericis<sup>3</sup> Et infra: Nullus episcoporum vel clericorum ad iudicia saecularia est trahendus. Habent enim illi suos iudices, nec quicumque est vis<sup>4</sup> publicis commune cum legitimis. Bonifacius vero Papa et Gelosius, et alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus conciliis consueverunt, sicut bene patet ex his<sup>5</sup> iuris utriusque partibus, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. *Hac igitur ratione inducti, per apostolica scripta mandamus, quatenus, si quas causas pecuniarias<sup>6</sup> clerici Parisius commemorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas<sup>7</sup> appellatione remota iure canonico decidatis, nec permittatis iuri scripto consuetudinem prevalere.*

CAP. X.<sup>1</sup>

Laicus laicum super re civili coram iudice ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu iustitiae saecularis, vel nisi consuetudo illi exposcat.

Innocentius III. Vercellensi Episcopo<sup>2</sup>.

Licet ex suscepto *et scripturis officio sinis omnibus in iustitia debitoris, sic tamen in iure suo non quibusdam contentur providere, ne alius in iudicio fuisse ridemur, et, quod absit, unde sumatur materia scandalii, nisi parvula debeat consideratione solari. Ex insinuatione vero dilectorum fratrum consuevit et convenit Vercellensium non nocere accipisse, quod, quum de singulis questionibus, quae motae fuerunt<sup>3</sup> contra eos coram consuevis iustitiis, iuxta consuetudinem approbatam relinquitur competenti iustitiae providendum exhibere, quidem<sup>4</sup>, ut coram iurisdictionem evanescat et fulgent eos laboribus et expensis, super rebus, quae iudicium ecclesiasticum non contingunt,*

Tit. II. Cap. II. 6) episcopi; LoP 7) distringat; AP orig. 8) damnare; orig. 9) et sit; Loz; quisi; A 10) Dei; desit; AP orig. 11) cognoscat et; AboP; corrigat et; orig. Cap. III. 1) c. 121. Comp. 3) ap. Bonap. 4) Barch. I. 68; Jo Berr. V. 176; Lips. XIII. 1.; Comp. I. c. 1. h. l. (2, 2) 2) infra; Barch. 4) decet; Foll. M. Buch coll. etc.; fuerit; Ab; desit; orig. 4) primus; Lu 5) diiudicet; Jo Ab 6) vicinus prov.; Barch. Cap. IV. 1) Resolutio et Supp. I. Hen. XI. 77. Comp. I. c. 5. h. l. (2, 2) 2) Juffe no. 1129. 3) clericorum aliquem. 4) 4) Qui si forte suspectus fuerit; A Reg. 5) ipso; Cuth. coll. o. A Reg. 6) dep.; desit; Reg 7) et; desit; Abo 8) a te; A; tua experientia; Reg. 9) episcopi; A Reg. 1) Resolutio et Supp. VIII. 7; Lips. XIV. 5; Pass. XLIX. 2; Comp. I. c. 7. h. l. (2, 2) 2) Bononiensis ep.; de Gemunensis; P; orig. omitt.; A; add.; P. C.; Moe inter alios; AboP; Nos inter alios; AboP - cf. c. 6. de pup. con. (5, 21.); - 1159-81. - Juffe no. 9033. - 3) forensē iudicium; Abo coll. coll. 1) semp.; esset; P; H. 5) septuaginta; c. 6 pluribus; Loz; BoP - part.; desit; B. 7) dat.; Coll. coll. Cap. VI. 1) Resolutio et Supp. XI. VI. 5; Hen. I. (2, 2); Comp. I. c. 2. h. l. (2, 2) 2) Nononensis archiep.; O. - 1159-81. - Juffe no. 9151. 3) G; FOLL; Abo; G; et B. V. et Uni mil. int.; O 4) Trecentus; B; desit; B; coll. 5) Cassiville; P; B; Cassivite; Abo; Cassale; B; Cassale;

B; Camell.; B; Pabul.; Loz; Caillo; B; Cassiville; T; Cavill.; O 6) anto ... Trecentus; B; episcopum; BT 7) traxit; B; T 8) Capis; B; T; Caris; B; comes de Capra; O 9) a. . . infra; desit; collat.; T 10) eis; Cap. II. 1) c. 121. Comp. 3) ap. Bonap. 4) Barch. I. 68; Jo Berr. V. 176; Lips. XIII. 1.; Comp. I. c. 1. h. l. (2, 2) 2) infra; Barch. 4) decet; Foll. M. Buch coll. etc.; fuerit; Ab; desit; orig. 4) primus; Lu 5) diiudicet; Jo Ab 6) vicinus prov.; Barch. Cap. IV. 1) Resolutio et Supp. I. Hen. XI. 77. Comp. I. c. 5. h. l. (2, 2) 2) Juffe no. 1129. 3) clericorum aliquem. 4) 4) Qui si forte suspectus fuerit; A Reg. 5) ipso; Cuth. coll. o. A Reg. 6) dep.; desit; Reg 7) et; desit; Abo 8) a te; A; tua experientia; Reg. 9) episcopi; A Reg. 1) Resolutio et Supp. VIII. 7; Lips. XIV. 5; Pass. XLIX. 2; Comp. I. c. 7. h. l. (2, 2) 2) Bononiensis ep.; de Gemunensis; P; orig. omitt.; A; add.; P. C.; Moe inter alios; AboP; Nos inter alios; AboP - cf. c. 6. de pup. con. (5, 21.); - 1159-81. - Juffe no. 9033. - 3) forensē iudicium; Abo coll. coll. 1) semp.; esset; P; H. 5) septuaginta; c. 6 pluribus; Loz; BoP - part.; desit; B. 7) dat.; Coll. coll. Cap. VI. 1) Resolutio et Supp. XI. VI. 5; Hen. I. (2, 2); Comp. I. c. 2. h. l. (2, 2) 2) Nononensis archiep.; O. - 1159-81. - Juffe no. 9151. 3) G; FOLL; Abo; G; et B. V. et Uni mil. int.; O 4) Trecentus; B; desit; B; coll. 5) Cassiville; P; B; Cassivite; Abo; Cassale; B; Cassale;

de cas apostolicis impetrant, et sic propter iurisdictionem con-  
sentant, quam excedant, eos cogunt multipliciter laborare. Vo-  
lentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiorum aliorum  
iustitiam deperant, fraternaliter tunc per apostolicam scriptam Man-  
damus, quatenus, si quando a laicis Vercellensibus<sup>2</sup> talis  
litteras super rebus, praecipue quae forum saeculare con-  
tingunt, si sede apostolica contingerit impetrari, eas sublato  
appellationis<sup>3</sup> obstaculo, de cernas auctoritate nostra<sup>4</sup> irritas  
et inanes, dummodo dicti consules et commune de se con-  
querentibus in iudicio saeculari exhibent iustitiae comple-  
mentum. Licet<sup>5</sup> tamen ipsis, qui<sup>6</sup> sub eisdem consub-  
sibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint  
praevigari, ad tamen, sicut hactenus servatum est, vel ad  
nostriam, qui valuerint, audientiam appellare, hoc praesertim  
tempore, quo va ante imperio ad iudicium saecularem re-  
currere nequeunt, quia si superioribus in sua iustitia oppri-  
muntur. Si vero consules iustitiae tanquam merito suspecti  
fuerint recusati, coram arbitris communitur electis de causa  
suspensionis agatur, quae si probata fuerit esse iusta, ad te  
vel ad nos pro iustitia recuratur, si vero superius est expres-  
sum. [Dat. Ferentinii II. Kal. Iun. Ao. IX. 1206.]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Vidua laicum coram iudice ecclesiastico convenire non potest, nisi super  
causa ecclesiastica, vel in defectum iudicis saecularis.

Idem Archidiacono<sup>2</sup> et Thesaurario<sup>3</sup>  
Turonensibus.

Ex tenore litterarum nobilis civi G. comitis Britanniae  
nostris est auribus intimatum, quod, quum causam, quae  
inter mulierem nobilem F.<sup>1</sup> et nobilem civem L.<sup>2</sup> de Meduano  
super hereditate sua noscitur agitari, vobis et bonae memoriae  
G. magistro scolasticum B. Mactini commiserimus fave debita  
terminandam, ipse comes eidem mulieri, quum tam ipsa  
quam praedictus L. essent de foro ipsius, mandavit, ut  
causam ipsam deferret<sup>6</sup> ad ipsum, promittens eidem,  
quod in curia sua faceret ei<sup>7</sup> iustitiae plenitudinem exhiberi,  
quibus<sup>8</sup> nihilominus intimare procuravit, quod in curia sua  
debuit<sup>9</sup> huiusmodi negotium terminari. At cum et mulier supra-  
dicta et nequamum utroqueque credentes satagitis in causa  
procedere, et sibi suam minus rationabiliter iurisdictionem  
imferre, mole nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad  
eam, ad quem specialiter pertinet, remittere<sup>10</sup> dignaretur. Nos  
igitur attendentes, quod sic suum viduis in iustitia debi-  
tores, quod aliis iniustitiam<sup>11</sup> facere non debemus, discretioni  
vestrae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, nisi sit  
talis causa, quae ad ecclesiasticum iudicem pertinere  
noscatur, ei<sup>12</sup> suspendere curetis, dummodo per iudicem  
saecularem suam possit iustitiam obtinere; alioquin, non  
obstante ipsis contradictione, causam ipsam iuxta formam  
vobis in alius litteris traditam<sup>13</sup> ratione praevia terminetis.  
[Dat. Romae ap. S. Petrum Kal. Iun. A. VIII. 1205.]

CAP. XII.<sup>1</sup>

Clericus non potest non-tenere sibi indicem laicum, etiam si proprium  
iuramentum et adversarii consensu avelat.

Idem Pisano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Si diligenter Et infra: [cf. c. 17, de praeser. II. 26.]  
Super eo quod a nobiscum<sup>3</sup> plurimum, et moneamus, quomodo quum  
te repliciter rimum procedam et discretum, et iuxta debitum  
pontificalis officii auctoritate Patrum statuta ignota tibi esse non  
debeant, et visperisurum eorum habere iurisdictionis, Asseruitis,  
te usque ad haec tempora tenuisse, et habere per certo, quod  
licitum sit nullibi clerico renunciare saltem in temporalibus  
causis<sup>4</sup> iuri suo, et sibi laicum iudicem constituit, praesertim  
ubi adversarii voluntas acceperit<sup>5</sup>, ac per hoc tacite te  
minus rationabiliter exstrigam per eos, quod huiusmodi pacta  
tenere<sup>6</sup> iuramentum super hoc<sup>7</sup> interpositum respondisti,

immemor constitutionis illius, quae cavetur, pacto privato-  
rum<sup>8</sup> iuri publico minime derogari. Quum ergo<sup>9</sup> hoc ius  
in Milevitanis<sup>10</sup> et Carthaginiensis conciliis<sup>12</sup> sit specialiter  
promulgatum, ne clerici clericos relicto suo pontifice ad  
iudicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, et a  
communione habeantur extranei, et<sup>13</sup> tam episcopi quam  
diaconi, seu quiblibet clerici in criminali seu<sup>14</sup> civili  
negotio, si delicto ecclesiastico iudicio publicis iudicis  
se<sup>15</sup> purgare<sup>16</sup> voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia,  
locum suum amittant, et hoc in criminali actione, in civili  
vero perdant quod eviderint<sup>17</sup>, si locum suum maluerint  
obtinere: manifeste patet, quod non solum inviti, sed etiam  
voluntarii pacisci non possunt, ut saecularia iudicia subeant,  
quum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari  
valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico publice [et  
generaliter] sit indultum, cui privatorum pacto<sup>18</sup> derogare<sup>19</sup>  
non potest. Nec inamentum licite servari potuit, quod  
contra canonicam statuta illicitis pactationibus informat.  
[Super alio etc. (cf. c. 17, de praeser. II. 26.) Dat. Rom. ap.  
S. Petr. II. Non. Maii. Ao. IX. 1206.]

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Clerici super excessibus eorum suo episcopo conveniri debent, non coram  
his, quibus servant, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.

Idem Belvacensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum contingat interdum [Et infra: (cf. c. 28, de iurcir.,  
II. 24.)] Insuper postulasti, an, quum aliqui clerici deputati  
servitio capituli Belvacensis aut<sup>3</sup> aliorum clericorum tuae  
dioecesis super excessibus<sup>4</sup> impetuntur, sint<sup>5</sup> cogendi  
coram te, vel potius coram illis, quibus servant, querelanti-  
bus respondere, quum illi sibi iurisdictionem huiusmodi  
vendicare contendant, licet illos excommunicare non valeant,  
vel<sup>6</sup> alias<sup>7</sup> etiam<sup>8</sup> coercere. Super quo fraternaliter tuae  
taliter respondimus<sup>9</sup>, quod ad te, utpote ordinarium iudicem,  
de talibus debent<sup>10</sup> conquentes habere recursum, maxime  
si super his criminibus<sup>11</sup> impetuntur, quae in tua noscuntur<sup>12</sup>  
dioecesi commissae; nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi  
deservunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali iuris-  
dictionem huiusmodi valeant<sup>13</sup> sibi vindicare. [Dat. Later.  
XVI. Kal. Iun. A. XIII.—1210.]

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Episcopus delicti condemnat clericum de delicto; sed non privat beneficio  
aliqui existente; sed episcopus beneficium privandi quasi exco-  
municatum iudicis delicti. II. 4. secundum anam intellectum. Secundum  
aliam intellectum h. 4. c. Episcopus delicti condemnat clericum de delicto,  
privando beneficio alibi sito; executio realis fit ab episcopo beneficio.

Idem<sup>2</sup>.

Postulasti per sedem apostolicam edoceri, utrum sacer-  
dos habens ecclesiam in una<sup>3</sup> dioecesi, et residens in  
eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi<sup>4</sup>  
delinquens, ac eo<sup>5</sup>, in cuius dioecesi habet patrimonium,  
pro delicto ibidem commissio debeat iudicari, praesertim in  
causis, quae officii sui<sup>6</sup> seu beneficii privationem ex-  
poscunt<sup>7</sup>. Ad quod breviter respondimus, quod per episcopo<sup>8</sup>,  
in cuius dioecesi delinquit<sup>9</sup>, sententia promulgari  
poterit in eundem. Sed ab eo<sup>10</sup>, in cuius dioecesi bene-  
ficium<sup>11</sup> obtinet, erit quoad illud<sup>12</sup> huiusmodi executio  
sententiae facienda. Quaresisti etc. (cf. c. 21, de homie. F. 12.)  
[Dat. Lut. III. Kal. Maii. Post. nostr. Ao. XVI. 1213.]

CAP. XV.<sup>1</sup>

Miserabilis persona postest laicum interdictio unde vi coram iudice eccle-  
siastico conveniri, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.

Honorius III. Archiepiscopo, Decano et Archi-  
diacono Turonensibus<sup>2</sup>.

Ex parte carissimarum in Christo filiarum B.<sup>3</sup> quondam Angliae  
reginae illustri<sup>4</sup> fuit propositum coram vobis, quod, quum

TIT. II. Cap. X. 5) Vere: Quod a laicis Vere; deest: Reg. 6) ro-  
quirant: C. Reg. 7) consil. app: C. 8) inutilis: C. 9) Reg. 10) Licet: Reg.  
11) quum eis tal. iud. contendentium respondit: C. 12) C. Reg.  
CAP. XI. 1) Resolutorum et Reg. Reg. II. 2, 12. 2) ab excois Recliam  
regl: C. 3) II. c. 2. h. 1. 2. 2. 2. 2) archiepiscopo: P. 4) et B.  
cellerario: C. Reg. — Postulato non. 246. 5) L. 1. h. Reg. 6) L. 1. L. X. per  
sua. 7) ab eodem: P. 8) Reg. 9) nobis: C. Reg. 10) debeat:  
C. Reg. 11) mittens: B. 12) in iuram: C. Reg. 12) eiden:  
C. Reg. 13) iuxta: A. Tract: deest: C. 14) B. h.

14) in: deest: P. 15) set: deest: Reg. 16) purgari: C. h. Reg.  
17) quae eviderint: C. 18) pacto: C. h. Reg. 19) derogari: C. h. Reg.  
CAP. XIII. 1) Resolutorum et Reg. non. in L. 20) non. des. p. 21) de  
22) c. 1. h. 1. 2. 2. 2. 2. 2) Postulato non. 246. 3) vel: B. h. reg.  
4) etiam: B. Reg. 5) sunt: L. 6) me: reg. 7) alios: B. h. Reg.  
8) et: deest: B. 9) duximus respondendum: non. 10) debeant: L. h.  
11) vel: c. 12) vel: B. 12) dimittere: B. h. Reg. 13) videant: C.  
CAP. XIV. 1) Resolutorum et Reg. B. h. X. 20. 2) Reg. IV. c. 3. h. 1. 2. 2.  
2) Severon. episcopo: B. Reg. V. Reg. ep. D. 3) Slevicensi: B. Reg. — Postulato  
non. 172. 4) ita: B. deest: D. 5) huius: B. h. Reg. 6) episcopo: D. Reg.  
7) vel: deest: P. 8) Reg. 9) ind. inducunt: B. h. 8) ipsum: D. Reg. 9) delin-  
quens: B. h. 10) episcopo: B. Reg. 11) evelsum: B. h. Reg. 12) in cuius  
ecclesiarum obtinet: deest: B. h. 12) ipsum ecclesiam: B. h. Reg. 13) deest: B.  
CAP. XV. 1) Resolutorum et Comp. V. c. 1. h. 1. 2. 2. 2) 1216—27. —  
Postulato non. 714. 3) F. c. Reg. deest: B.

nobilem virum G.<sup>4</sup> de Guercchia<sup>5</sup> detentorem castri Segrey<sup>6</sup>, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum vel eius complices contra iustitiam fuerat spoliata, auctoritate bonae memoriae Ioannis<sup>7</sup> Papae praedecessoris nostri coram vobis super hoc transiit in causam, dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literae apostolicae non valebant, pro eo, quod castrum Gargariae<sup>8</sup>, ubi est eius domicilium principale, consistit in dioecesi Rodonensi<sup>9</sup>, quae ultra duas diœtas a Turonis est remota, unde illic<sup>10</sup> trahi non poterat *secundum statum concilii generalis*. Verum replicatum fuit ex parte reginae, quod idem nobilis Turonis satis poterat<sup>11</sup> *secundum statum concilii generalis* conveniri, quum non solum in Rodonensi<sup>12</sup> dioecesi, sed etiam in Andegavensi dioecesi existat<sup>13</sup>, eo, quod et castra et redditus plures habet in ipsa, et castrum, de quo quaestio vertitur, in eadem est<sup>14</sup> dioecesi, quae a Turonis nequaquam ultra XII. leucas<sup>15</sup> distat. Idem quoque<sup>16</sup> adiecit, quod, quum dicta regina ius suum coram domino feudi prosequi debuisset, literae apostolicae<sup>17</sup> non valebant, quum non faciebant<sup>18</sup> mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, et ipse in exhibenda sibi iustitia existiterit<sup>19</sup> negligens vel remissus, subiciens<sup>20</sup>, quod eadem literae falsitate expressa fuerant impetratae, eo, quod suggestum fuerat, castrum illud ad eandem reginam ratione dotalitii pertinere, quum nec ab initio, nec durante matrimonio a viro sibi fuerat<sup>21</sup> in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc<sup>22</sup> autem fuit ex parte ipsius<sup>23</sup> reginae responsum, quod vidua spoliata irrequisito feudi domino spoliatorem seu detentorem rei coram ecclesiastico iudice poterat convenire, cuius interest viduae defensae. *† Nec obest, quod sibi castrum illud a reo assignatum non fuerit<sup>24</sup>, quia clarae memoriae I.<sup>25</sup> rex Angliae, heres et successor eiri sui, castrum praefatum in concubium pro alio rebus dotalitibus eadem concessit, et quia illud ius pro date pacifice possidisset. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius nobilis replicatum, quod praedictus rex heres non fuerat regis Richardi, nec dominus Andegavi, sed eiusdem castrum raptor potius et invasor, et<sup>26</sup> ita ius, quod ipse nequaquam habuit, transferre non potuit in reginam. Ad quod sic<sup>27</sup> pars eiusdem reginae respondit, quod contra scriptum exceptio huiusmodi non valebat, nec habere debebat locum in possessoria, quod eadem contra dictum nobilem intendebat<sup>28</sup>. Unde eos aures huiusmodi exceptionibus frivolis vultulentes, in principali negotio procedere haecenus distulisti in eiusdem reginae gravamen non iudicium et iacturam. Nos vera volentes, ut fuis libitus imponatur, discretionis vestrae Mandamus, quatenus, si vobis constiterit, dictum nobilem terram et mansione habere in Andegavensi dioecesi, in qua interdum consuevit<sup>29</sup> commorari, et ipsam dioecesim ultra duas a Turonis non distare diœtas, et in eadem litigiosam rem esse, non obstantibus exceptionibus aliis, quae in petitorio potius, quam in possessorio, quod<sup>30</sup> regina contra eundem nobilem intendebat, locum habere videntur, in ipso negotio iuxta priorum continentiam literarum, *subtato vniuersitatis contradictionis et appellationis obstaculo*, ratione praevia procedatis, praecipit apostolicum taliter impleri, quod eadem regina pro defectu vestro ad nos labore ulterius non cogatur, nec eos possitis de negligentia reprehendi. [Dat. Later. XVI. Kal. Febr. A. I. 1217.]*

CAP. XVI.<sup>1</sup>

Licet usurpantes iura ecclesiastica velut sacrilegi pro iudicem ecclesiasticum compelluntur.

Gregorius IX. Fratri Palmerio<sup>2</sup> Canonico  
S. Trinitatis.

Conquestus est nobis [reuerabilis frater noster] Bononiensis episcopus, quod potestas et commune Bononienses temporalem iurisdictionem, quae in [S. Ioannis in Persiceto, Ursivale, Alcamitici, Podii, Dulibii, Castri Episcopi et] quibusdam [aliis] castris et villis ecclesiae Bononiensis<sup>3</sup> competit pleno iure, et in cuius quasi possessione fuisse ac esse

diagnoscitur, pro violentiam usurpare praesumunt<sup>4</sup>, [quendam, qui apud dictum castrum S. Ioannis homicidium perpetravit, per eos punicandum a rectore castrum eiusdem sibi exhiberi fecerunt, et adhuc tenet in vinculis, ipsum reddere denegans, unde per literas nostras ipsi mandauimus, ut ab ipsius episcopi molestia desisterent, et ipsam episcopo restituentes sine difficultate quilibet homicidium, libere ipsum permitterent in dictis locis ut iurisdictione praefata, comparitari coram nobis usque ad festum omnium sanctorum proximo praeteritum ad faciendum et recipiendum quod iuris ordo diceret, si in dictis castris et villis praeposuerit iurisdictionem aliquam se habere. Qui hoc, sicut dicitur, contempserunt, nec restituerunt sibi malefactorum praefatum moniti diligenter, nec permisissent episcopo libere uti hac iurisdictione in locis eisdem, neque ad nos respondendum obtemperum destituerunt, sed peccatum peccato potius cumulantes, postquam utriusque partis iurium ad sedem apostolicam accesserunt, dicti potestas et commune quosdam ex parte sua inserunt ad investigandum et puniendum quoddam maleficium patratum in terra Dulibii ad iurisdictionem ipsius ecclesiae pertinere, super quo inquisitio facta fuerat per dicti episcopi nuncios, et a malefactoribus pigriorum cantuum et aliarum securitates acceptae, quare nuncios eiusdem episcopi humiliter petierunt a nobis, ut super his deberemus indolentiam Bononiensis ecclesiae praevocare.] Quum autem valde sit iniquum [et ingens sacrilegium] ea, quae collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relicta, aut eis iustus modis aliis venusta, [a feleibus et viris catholicis, a quibus serrari ea conuenit] aliis usibus applicari, propter<sup>5</sup> quod merito invasores ipsarum rerum tantquam sacrilegi, [nisi eos restituant, pro ecclesiarum rectores, quum ecclesiasticum sit crimen sacrilegi] sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi. [Ecclesiarum quoque favore noscitur introductum, ut malefactoribus suis venerabilium locorum rectores possint sub quo muerantur iudice conuenire. Sed furi exceptione pro nuncios vestros opposita iustanter petebatur ab ipsis, ut, quum regulariter actor forum rei sequi debeat, relinquereus questionem huiusmodi iudicio seculari. Super his ergo deliberatione cum fratribus nostris habitata diligenter, paternam dulcedine ipsos monemus, deprecamur et rogamus, obsecramus pro salute animarum suarum et per Dominum abstantes, quum in hoc longe magis sit rini, quam vincere gloriosum, non renant sublatum recipere meliorum, sed nobis haec gratia liberalitate sub spe mercedis aeternae donantes Deo et ecclesiae super praemis debitam satisfactionem impendant. Citatis enim suorum ecclesiae Romanae devotae sollicitudo desiderant affectione saltem, alligare curantes quod confractionem nostram ad penitentiam revocare. Nolentes itaque afflictionem eiusdem ecclesiae ad dictorum potestatis et communis periculum, quod versatur in ipsa, dissimulare, ne contra officii nostri debitum conueniam, scientes quod obedire Deo magis quam hominibus nos oportet, discretionis tuae per apostolica scripta] Mandamus, quatenus si tibi constiterit<sup>6</sup> de praemis, [tu diligenter] monitione praemissa, per censuram ecclesiasticam<sup>7</sup> cessare ipsos ab huiusmodi, et satisfacere de praeteritis damnis et iniuriis, appellatione remota compellas. [Testes etc. Dat. Lat. VI. Kal. Febr. Pontif. nostr. An. IV. 1230.]

## CAP. XVII.

Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in certo loco. Si in alio loco respondere vel solvere proiuravit, ibi potest conveniri, et etiam ubi habet domicilium. Secundum Ioan. Andr.

Idem Episcopo Dulmensi<sup>1</sup>.

Dilecti filii I. et A. cives Romani sua nobis petitione monstrant, quod, quum abbas S. Genovefae Parisiensis super quadam pecunie summa contra R. praedecessorem tuum literas impetrasset, tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede apostolica indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint, propter quod idem abbas in negotio non processit. Verum, quia, etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset

TIT. II. Cap. XV. 4) W.; FGH; V.; HK 5) Guercchia: Et (Guercia); Guinchia: Eb; Wercia: E; Wertia: Ed 6) Segre: E; Bard; Serge: Eb — Arg. Segre: S; Innocentii: GHIK; Ed; L; E; S; E; 8) Gargariae: Et; Gargaria: E; Gargariae: GHI; Gargariae: K; Gargia: E; Wargaria: E; Wargaria: Ed — cf. vol. 5. 9) Rodonensi: Ed; (Kness) Rodonensi: FMV; Rodani: GHIK 10) illic: Eb; hic: Ed Richt. 11) pot. secundum statum concilii generalis: Ed Richt. 12) non sol. Rodonensi (Rodon.); Et sol. utram diocesis. Andegavensi: FGH; ML; 13) et: dest: E 14) locis: E 15) locis: E 16) vero: E 17) praefata: E 18) faciant: LNE 19) fuerit: Eb 20) subiungens: E 21) fuerit: FGH; MNE pr Eb (fasset) Ed 22) haec: Ed 23) ipsi: dest: MEb 24) fuerat: Et; tuit: Eb 25) loc: Eb 26) et: dest: Ed Richt. 27) Ad hoc

pars: ib. 28) intendebat: ib. 29) conseruiter: FGH; MNE; Ed 30) quod... int.: add. a Regm.

Cap. XVI. 1) Exultatum ex Greg. IX. Reg. A. IV. (11. 1022), unde ed. Mousas in Bde; Misc. not. aut. digest. (Linc. 1762.) III. 397. 2) Petro: FA; Palmerio: H; Palmitio: A; Greg. dil. fr. Palmerio cau. S. Trin. de Campanopoli ord. S. Augustini Regni. diocesis: Reg. — Pothost post no. 3087. 3) Bononiensis: Reg. 4) usurpantes et turbantes: Reg. 5) pr. quod: dest: ib. 6) constiit. ipsos invadere aut turbare super praemis iura ipsius ecclesiae aut haecenus invasisse vel turbasse: ib. 7) censuras eccl.: ib.

Cap. XVII. 1) Dulmensi: FGH; Dulen: H; Dulmelmensi: M; Dulmelmensi: rect: Ib (Dulmon) — 1227—34. — Pothost no. 3085.



*et fratres Maturensis monasterii super questionibus, quas plebanus et clericus Maturensis aduersus eos proponunt, ceterum parati sunt subire examen, si illi in continentia deberent de suis questionibus respondere. Verum.* Quoniam rationis ordo exigit, ut plebanus et clericus Maturensis abbati et fratribus Maturensis monasterii de iis, que aduersus eos proponunt, non debeant in vestra presentia respondere, quum sibi ex ipsis<sup>9</sup> coram vobis<sup>10</sup> a sede apostolica delegatis iustitium postulanti<sup>11</sup> exhiberi, discretionis vestre per apostolicam scriptam precipiendo mandamus, quatenus, actione plebani et clericorum proposita, et responsione facta, monitione premissa<sup>12</sup> compellatis eosdem, memoratis abbati et fratribus in continentia<sup>13</sup> coram vobis super suis questionibus respondere, et vos vicissim postmodum rationes et allegationes partium<sup>14</sup> diligentibus audientes concordia vel iudicio utriusque negotii terminatis.

CAP. II.

Modo procedendi datus per rescriptum in causa conventionis intelligitur repetitus in causa conventionis.

Coelestinus III. de Rothomagensi Decano.

Prudentiam tuam debita laudibus<sup>1</sup> prosequimur actione pro eo, quod more prudentis circa in articulis iuris, super quibus aliquando dubitas, sedem ducis apostolicam consulendum, [ad quam utique omnes difficiles questiones et causas antiqui Patres staterunt decere referri.]<sup>2</sup> Sane consulisti nos, utrum, quum causa appellacione remota<sup>3</sup> committitur, et reus coram<sup>4</sup> eodem iudice actorem reconvenitur<sup>5</sup> et eis eisdem<sup>6</sup>, quod quidem ex constitutione tua cuiusvis<sup>7</sup> quum forensis iuris licite fieri potest, et actor super reconuentione appellacionis<sup>8</sup> obstaculum interponit, an<sup>11</sup> sit huiusmodi appellacioni deferendum? Nos vero ita sentimus<sup>12</sup>, quod, quum in hoc casu actoris et rei eadem sit conditio<sup>13</sup> vel causa, et<sup>14</sup> uno eodemque iure circa<sup>15</sup> appellacionis remedium debeat<sup>16</sup> uterque censeri, tuamque nec appellacioni taliter interposita deferendum esse<sup>17</sup> iudicamus. Etenim ipso Christo, qui est veritas, attestante dicitur, quod omnia, quaeque voluerit<sup>18</sup> aliquid ut faciant eis homines, eorum et ipsi facere debeant<sup>19</sup>. Nec insuperbis ab hac sententia discrepat, quia praeferi authenticam<sup>20</sup>, quae dicitur: Et consequenter, in quo<sup>21</sup> de facienda reconuentione expresso habetur, et ubi statuitur, ut<sup>22</sup> eodem iure quis utatur, quod duxerit in alium statuendum. Ideoque tu Sicut desiderat actor<sup>23</sup>, ut sibi iuxta mandatoris rescriptum iustitia fiat<sup>24</sup> appellacione remota, eodem<sup>25</sup> modo se reconuentioni debeat<sup>26</sup> in sua iustitia respondere. [Secundo requiris etc. (cf. c. 41. de app. II. 28.) Dat. Lat. XV. Kal. Jul. Pont. nostr. Ao. III. 1193.]

TITULUS V.

DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. IX.

Non per positiones et responsiones, sed per petitionem in iure propositam et responsionem secutam fit liti contestatio, quia omnia nullus est processus.

Gregorius IX. Abbati S. Ioannis in Vicens.

Olim inter episcopum Novicensem<sup>1</sup> ex parte una, et capitulum ecclesiae sancti Quintini ex altera super quibusdam iniuriis, et excommunicationum sententis et quibus-

dam aliis articulis orta<sup>2</sup> materia quaestionis (Et infra): Iudices factis quibusdam positionibus et responsionibus ad eandem, auditis etiam quae partes vulerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra praesentia constituitis, quavis positiones et responsiones hinc inde super pluribus articulis factae fuerint coram iudicibus memoratis, qui tamen liti contestationem non inuenimus esse factam, quum non per positiones et responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam et responsionem secutam liti contestatio fiat, processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

TITULUS VI.

UT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, et ante liti contestationem reus est continentis, potest excommunicari, sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

Innocentius III. Abbati sancti Proculi et L. 2. Canonico.

Ad hoc<sup>1</sup> Deus<sup>2</sup> in apostolica sede constituit iudices ecclesiae magistratum, [ut, quia secundum scripturam sanctam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se infirmus misit] questionibus, ad eam<sup>3</sup> modi questionum difficiles referatur, suo recto iudicio dissolvendi. Ad apostolatus [quippe] nostri iudicium litterarum vestrarum instancione perveni, quod. Quum causa, quae inter R. et B. uxorem eius vertitur, auctoritate apostolica<sup>4</sup> vobis commissa fuisset, tandem procurator eiusdem R. libello uxoris, qui virum ad separationem tori, et<sup>5</sup> ut<sup>6</sup> dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec advocatus eius veniret iudicium postulando. Qui quum<sup>7</sup> huiusmodi indicias saepe<sup>8</sup> petendo vobis illudere videretur, vos testes mulieris habito consilio recipistis: tandem<sup>9</sup> procurator ad praesentiam vestram accedens, dixit, se<sup>10</sup> respondere paratum; sed<sup>11</sup> iudice dato, quum crederetur responsurus libello, de quo praemisimus, restitutionem uxoris ex parte rei primo fieri postulavit<sup>12</sup>, nec secus fieret appellando. Verum quia dicebat mulier, se virum habere suspectum, tum quia in domo eius coepta fuerat se adulteratum cum pluribus confiteri, tum quia necreturam publice retinebat<sup>13</sup>, et<sup>14</sup> inde procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro se curasset postmodum conspectui presentare, vos testes mulieris iterum recipere studuistis<sup>15</sup>, et<sup>16</sup> attestacionibus publicatis diligenter auditis quae fuerunt ipsius nomine allegata. Quia vero, quum de ferenda sententia cum iuris<sup>17</sup> prudentibus tractatis<sup>18</sup>, diceceram iureiuratis diversa consistit, quibusdam dicentibus appellacioni simpliciter deferendum, aliis autem appellacioni deferendum non esse; nonnullis etiam asserentibus, appellacionem nullatenus tenemus, quum mulier non sit viro restituendo suspecto, nisi, de impunitate sufficienti praesidia continere; vos in tanta varietate non consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur Consultacionis vestrae<sup>19</sup> de consilio fratrum nostrorum taliter respondemus, quod, licet oratio-

Tit. IV. Cap. I. 5) Marturensis: P; Marturensis: O; leg. laicum est: Maturensis (mon. S. Marci de Verona vol. S. Bouchier in Florantina doct. strion.) 6) Under: An. 1078. Richt. 7) quoniam inordinum (obli.: est: P); penitus et abscondit videtur, ut memoratis: addi.; praedictus: B) plebanus et clericus abbatii et fratris de his: Coll. edit. 8) in... pres.; Coll. edit. 9) ex ipsi.; doct.: B) exinde: O) 10) eorum... deleg.: add. a Regno. 11) postulant: F) H) A) N) postulant: B) 12) eos moneatis et adhibe: O) P) an arbitrio nostra et vestra: omittit: O) districtius compellatis: Coll. edit. 13) in cont.: addi. a Romae. 14) utrisque partis diti. auditis et (add.: cum: O) concordia vel iudicio (iustitia: Richt. null.) terminatis: Coll. edit. Cap. II. 1) Rescriptum: O) Lac. op. Bot. III. 372.; ap. Brescia. Caer. Rothomag. II. 34. Verbis subdignibus obsequis Ravennae expellat. 4) illi. aut. c. 23. (2. 3) Coll. edit. 5) Camp. II. c. 1. h. l. 2. 3.) 2) Coel. III. episcopo Rothom. et decano: Lac. quod una quondam. 1191 S. — Joffe no. 10710. 3) laud... referri: doct.: B) 4) debita laudibus: B) 5) a: doct.: B) 6) inliciti dubitatis: B) 7) si tu non habuisset deus civile datum: S) 8) esse: add. a Sa. Lac. 7) sub: F) H) B) S) Lac. 8) reconvenit: B) H) 9) sub eodem vel sub eisdem: B) sub eisdem: doct.: F) vel eisdem... potest: doct.: B) 10) appellacionem (obli.: doct.: B) 11) appellacionis reo. c. 2. remedium: Lac. 11) an: doct.: B) Lac. 12) an sit: doct.: F) 12) softianus: B) 13) cond. vel: doct.: F) una sit causa et eadem, eodem iure: Lac.

11) etiam: Sa: doct.: B) 15) contra vel circa: B) 16) debeat (debet: Lac.) uti uterque: B) S) Lac. 17) non esse: B) S) 18) vobis: S) 19) volumus: Sa) 19) volumus: B) 20) debent: B) S) 21) authentica: quod: B) S) — etc. l. 11. de doct. et not. (7. 4.) 22) idem: Sa) 23) quod: B) S) 24) B) S) 25) act.: doct.: B) S) Lac. 26) inst. fati: doct.: F) 27) ita debet et eadem ratione: B) S) Lac. 28) debet: F) H) B). Tit. V. Cap. III. 1) 1227 S. 3. — Pollast no. 9589. 2) Novicensium: recte: F) Novicensis: B) H) Novicensis: F) 3) addi.: fati: Coll. edit. 4) Tit. VI. Cap. I. 1) Rescriptum: c. Camp. III. c. 1. h. l. 2. 3.) — Indepa exsolto in Reg. Bot. I. 362. Quoniam vero (casus ad solus) Consultacionis: a) quomodo non possit. unoque una habito iudicio solus esse dicitur. Eadem causa impedit, quoniam diversis Reg. et B) H) B) S) Lac. quod una vel eisdem c. 1. (2. 3.) que pluribus sunt in aduobus (obli.) processibus. 2) Laurentio: A) Lauritanico: cap.: O) S) Reg. 3) addi.: B) S) 4) B) S) 5) magister: S) 6) Pollast no. 370. 7) haec: Coll. edit. 8) C) S) Reg. 9) a tunc apud. sol. leg.: O) Reg. a tunc. fratre tunc ap. sol. leg.: O) 10) d. ill. fil. n. G. S. Mariae in portici. diae. cap. tunc ap. sol. leg.: O) Reg. 7) et: doct.: F) S) aut dotem: O) 8) Sed quum iudex procurator: F) 10) sit: S) P) 11) quod factus: G) 12) qui: F) 13) postulat: O) 14) delictatus: O) 15) et quum: O) 16) recipi: doct.: B) 17) vixit: G) Richt. 18) tractatis: O) 19) consultationibus vestris: O).

... causas controversas sit<sup>20</sup> servandus et<sup>22</sup> in  
 demoralibus causis non usquequaque servetur<sup>24</sup>, quia  
 in hac praesenti negotio non est actum de foedere matri-  
 monii, sed de crimine adultærii, per quod ad separationem  
 conjugum non ad communionem intenditur<sup>25</sup>, quia lite non  
 contestata testes factum recepti, et attestaciones etiam  
 preteritæ, sive defendendum sive non defendendum appella-  
 tionibus inisset, non est ad diffinitivam sententiam proceden-  
 dum. Totum tamen tractatus R. propter sum<sup>26</sup> contuma-  
 ciam, vel<sup>27</sup> etiam procuratoris, si sciens non purgavit<sup>28</sup>  
 eandem, excommunicationis sententia<sup>29</sup> immodari. [Dat.  
 P. 156. AF. Kal. Oct. 1188.]

CAP. III.

In causa institutionis contra confirmam lite non contesta-  
 ta sententia probari non potest. Hoc dicit comprehendendo omnem modum  
 curacionis.

Idem Hierosolymitano Patriarchæ et Archiepiscopo Cassensi<sup>30</sup>.

Accedens  $\frac{1}{2}$  ad presentium nostram venerabilis frater  
 nostre Thymensis episcopus, venerabilium fratrum nostrorum  
 Aconensis, Tiberiensis et Brundisensis episcoporum nobis literas  
 presentavit, sententiam contradicentes, quam super causa, quæ  
 inter eos ab illis fratrum nostrorum Thymensis archiepiscopo et  
 non parte, et plebanis sancti Marci ex altera vertebatur, idem  
 quod<sup>31</sup> promulgaverat. Asserunt tamen<sup>32</sup> episcopi immorari per  
 suas literas, quod, quoniam causam ipsam de mandato nostro  
 suscepit de iudicium, pariter ad suam presentiam conveniat.  
 Sed plebanis [parochiis]<sup>33</sup> non curam literas, in quibus mandatum  
 videtur tenore cont expressis, recipere voluit, nec curam se com-  
 plecti presentiam<sup>34</sup>, et secundo elatus, licet [hæc eorum iudicium],  
 nec literas eorum recipere voluisset, curam eis apparuit, priores  
 obedientiam sive causas allegatis<sup>35</sup>, et inspecto tenore literarum  
 nostrorum, petitis etiam iudicibus et exceptis [ab eis]<sup>36</sup>, licentiam  
 obtinuit, se statim die ad eos redire promittens. Quum<sup>37</sup> in  
 iudicio delegatorum presentia archiepiscopi Thymensis  
 restitutionis beneficii non postularet, plebanis sancti Marci<sup>38</sup>  
 de Venetis, contra quem agebat, nihil ad obiecta respondi-  
 dit, ad nostram audientiam appellavit. Et licet sæpe per  
 eos fuisset admonitus, ut iuri pareret, quia eius appellatio  
 non tenebat, quoniam in literis nostris appellacionis esset ob-  
 stantibus paribus interclusum, licet<sup>39</sup> per ipsorum nuncios ad  
 iudicium fuerat evocatus; noluit tamen respondere amplius,  
 vel eorum eis etiam comparere. Ipsi vero indices accedentes  
 ad civitatem Thymensem, quum plebanis ipse in sua contumacia  
 perduraret, testes receperunt ab adversa<sup>40</sup> parte productos,  
 et depositionibus<sup>41</sup> reductis in scriptis mandaverunt eidem  
 plebanis, ut ad eos accederet in personas vel in<sup>42</sup> dicta  
 testium obiecturus. Quod quum<sup>43</sup> facere nolisset, in ipsum  
 excommunicationis sententiam intulerunt, possessionem  
 iuris parochialis adiudicantes archiepiscopo memorato, et  
 eum, quoniam in eis erat, restituentes in integrum, auctoritate  
 sue apostolicæ districtius veterunt, ne quis possessionem  
 Thymensis<sup>44</sup> ecclesie restitutum praesumeret perturbare, vel  
 institutioni apostolice contrairet, et in plebanis S. Marci vel  
 quilibet illius parochiale ius exerceat in Thym.<sup>45</sup> [Insuper in  
 omnibus illis excommunicationibus sententiam promulgavit, qui  
 plebanis eorum in obstructione parochialis iuris convenerunt in  
 presentiam, vel in sua auctoritate prebuerunt auxilium vel assen-  
 sum idem contra sustulissent, subornaverunt, et plebanis in  
 presentiam statuerunt. Verum dilecti filii, iudices rivi, Ugo  
 Bolognensis et Martinus Anagninis, ad nos ex parte nobilis rivi,  
 Henrici [Judith], Parisi Venetia intransmissi, in nostra proposu-  
 erunt presentia constituti, quod illam in recuperationem terram  
 vicinialis ecclesiarum parochie et parochias vicinales fratrum  
 partem ecclesiæ Thymensis plebanis sancti Venetis concesserunt, quum

ipsi possederent longo tempore, sine lite. Ceterum decedentes  
 illis, quibus in recuperatione illius terræ ipsorum experti fuerunt  
 fidem, constantiam et auxilium in effectu, successoris eorum vel  
 ipsorum, vel ingratii beneficiorum terrarum suarum collatorum a  
 Venetis, super iure parochialis ecclesie s. Marci, quæ ad  
 ecclesiam S. Marci Venetis positam plene iure solomonide  
 pertinet, a parvis immerant inhibere questionem. Sed super-  
 veniente terræ occidentalis ecclesie, ipsi a hanc memoriam  
 Clemente ex Venetis, praedecessoribus nostris, literas im-  
 petrauerunt, ne ante recuperationem terram illam super hoc res-  
 pondere eorumque dispositum cogereatur. Unde, quum dictas  
 archiepiscopus super hæc commissiones literas impetrasset, præ-  
 dictis plebanis, tanquam illi indices habebat et certa ratione  
 suspectos, utque quorum alios suffraganeos ecclesie Thymensis  
 esse constabat: tunc quum literas ipse per veri erant oppres-  
 sionem obtulerat, celum in quibus de predictis literis mentio non  
 fiebat, ad nostram audientiam appellavit. Sed indices post appella-  
 tionem ad nos legitime interpositam, lite non contestata in  
 eam et omnes complices eius excommunicationis sententiam pro-  
 tulere, et possessionem iuris parochialis adiudicare predicto  
 archiepiscopo et eius ecclesie praesumimus. At quum ipse  
 tunc inique sententiam non petisset, illam archiepiscopo ecclesie  
 eius nobis spalavit. Quum igitur nobis hæc insperata senten-  
 tia constisset, quod his coram eisdem iudicibus non  
 fuerit<sup>46</sup> contestata<sup>47</sup>, et<sup>48</sup> et transisset litterarum, quæ eidem  
 praedecessores nostri concesserunt Venetis<sup>49</sup>, manifeste pa-  
 teret<sup>50</sup> literas ipsas per veri suppressionem obtentas, quum  
 non careret in dubio, sed potius manifestum esset, duos<sup>51</sup>  
 prædictorum iudicum, Athoniensem videlicet et Beritensem  
 episcopos, eidem archiepiscopo tanquam suffraganeos<sup>52</sup>  
 suo metropolitano subesse, ac ex his plebanum ipsorum  
 legitime appellasset constaret: in quem, etiam<sup>53</sup> minus  
 legitime appellasset, et<sup>54</sup> indices ipsi licet propter<sup>55</sup> con-  
 tumaciam excommunicationis forte poterunt<sup>56</sup> proferre<sup>57</sup>  
 sententiam, non tamen deberunt<sup>58</sup> super principali negotio  
 diffinitivam sententiam lite non contestata proferre<sup>59</sup>, præ-  
 dictas ab ipsis iudicibus titule de consilio fratrum nostrorum  
 cassavimus sententias, immo cassas denunciavimus<sup>60</sup> et  
 naves, et per eos nullam penitenciam ecclesie S. Marci vel  
 eius parochias<sup>61</sup> volumus inquiri. Unde [dicti] Thymensis<sup>62</sup>  
 archiepiscopo delidimus in mandatis, ut ipsi ecclesie S.  
 Marci [et] instrumenta restituit, et etiam universa, quæ  
 huiusmodi<sup>63</sup> occasione sententia per se, vel per alios  
 occupavit, non impediit, quod minus sicut ante latam sententiam  
 Venetorum<sup>64</sup> ecclesie parochialis iuris et aliarum dignitatum  
 suarum possessione habebat. [Insuper frat. v. etc. Dat. Later.  
 Non. April. I. III. 1200.]

CAP. III.

Si lite non contestata reus et confirmax, si fieri potest, instituit actor in  
 possessionem causa custodire: alias reus excommunicabitur.

Idem Episcopo Brixienis<sup>65</sup>.

Tuae fraternitatis devotio [Et infusa: ref. e. 10. de quo, qui  
 cogit. II. 13.]. Consulisti præterea, utrum si aliquis civitas  
 legitimis preceptoribus comparere voluerit, index lite non  
 contestata contra ipsam debuit sententiam promulgare, ut idem  
 affectus talia appellaturum saltem se indices consueperit repræ-  
 sentari. Ad quod Consultationis<sup>66</sup> tuæ taliter<sup>67</sup> duximus res-  
 pondendum<sup>68</sup>, quod, si reus, lite non contestata se ab-  
 sentavit<sup>69</sup> contumaciter, talisque sit causa, quod actor possit  
 in petitarum rerum possessionem<sup>70</sup> induci, est in eandem  
 causa custodiæ inducendus. Quod si causa talis fuerit,<sup>71</sup>  
 quod idem in possessionem nequit intronitari, ut iuri  
 pareat, et, qui contumaciter se absentavit, per curiam et eccle-  
 siasticam esse continetur<sup>72</sup> compellendus. [Præterea etc. ref.  
 c. 20. de iurib. III. 5. Dat. Rom. etc. 1205.]

1. Tit. VI. cap. I. 20. ut dicit. Reg. 21. ut dicit. Indul. C. 22. et:  
 2. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. contumacia. C.  
 28. p. m. 3. de iur. C. Reg. 26. ut dicit. Indul. 27. vel. contum.  
 3. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 4. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 5. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 6. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 7. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 8. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 9. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 10. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 11. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 12. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 13. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 14. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 15. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.

20. iterat. C. esset. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 21. constituta. non. 22. quum. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 22. quum. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 23. Venetis. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 24. apparet. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 25. dicit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 26. suffraganeos. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 27. etiam. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 28. per. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 29. potuerunt. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 30. promulgare. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 31. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 32. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 33. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 34. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 35. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 36. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 37. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 38. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 39. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 40. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 41. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 42. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 43. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 44. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 45. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 46. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 47. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 48. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 49. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 50. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 51. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 52. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 53. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 54. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 55. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 56. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 57. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 58. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 59. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 60. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 61. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 62. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 63. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 64. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 65. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 66. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 67. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 68. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 69. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 70. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 71. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.  
 72. denuntiavit. C. de Re. 2. ex parte. C. de observat. 15. 27. vel. contum.

CAP. IV. 1

Receptio testium facta contra non continentem ille non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem de Decima<sup>2</sup> et Helemosio Abbatibus Aurelianensis et Carnotensis diocesis.

Accedens ad sedem apostolicam dilectus filius nobilis vir. G.<sup>3</sup> vicecomes  $\frac{1}{2}$  Bonavici [hujusmodi nobis conquestione monstravit, quod quoniam nobilium mulierem Eustarchiam duxisset legitime in uxorem, et duas filias suscepisset et ipsa, tandem ipsa nobilis sudente homini generis inimico dixerit ab ipso, Quomodo a venerabili fratre nostro Pictaviensi episcopo diceretur suo non posset super hoc institum obtinere, nos ad petitionem nunciorum ipsius et mulieris eiusdem causam, quae inter ipsam super eorum matrimonio vertebatur, dilectis filiis abbati S. Leonardi, de vico S. Petri et priori S. Hilarii de Cella Pictaviensi divinis committendam, qui, sicut nobis suis literis intimaverunt, quum eis liquido constisset, praefatam E. a viro suo, de quo duas suscepit filias, ancloritate propria dixerit, habita praedictum eorum consilio decreverat, eandem E. ad virum suum debere reverti, reservata sibi occasione matrimonium post recessum suum, si ceteri, pleuarum potestate. Quod quum fierere voluisset, excommunicatibus eam virulo administraverat, supponentes terram eius et familiam ecclesiastico interdicto. Verum quum sententiam ipsam praeposuisse postmodum, sicut rationabiliter lata erat, usque ad satisfactionem congruam irrevocabiliter obsecravit, tandem eadem E. ad suggestionem venerabilis fratris nostri Aurelianensis episcopi et dilectorum filiorum de Grameteria et de Bellefonte abbatum causam ipsam venerabili fratri nostro episcopo et dilecto filio G. archidiacono Corisopitensis et magistro P. de Buter, canonico Aurelianensi sub hac forma oblatum delegavit, ut, si eis constaret, quod eadem mulier, sicut nobis scriperat idem episcopi et abbates, loco sibi praefato nequiter ad praedictos iudices accedere propter queras, et quod in confinio Pictaviensis et Aurelianensis episcopatum securum adversae parti conductum dare voluerit, et praestare sufficientissimum cautionem, quod eos servare indidem, in irritum revertito nequid in eius praedictum post appellationem ad nos legitime interpositam invenirent tenere attentionem, non obstante commissione praedicta partes autem suam convocaret praesentium, et rationibus hinc inde plene auditis et cognitis causam appellatione revoluta fine debito terminaret, facientes quod deberent per censuram ecclesiasticam frimere obsecrari. Ipsi vero, sicut in eorum literis perspicuum contineri, quum partibus apud Forentum, et postmodum apud Lucium, terminum assignasset, idem vicecomes, se per literas et procuratorem excusans, asservit, quod ad loca illa, quum iudicis suis ibidem haberent dominium, propter mortis periculum accedere non audebat, cui adversa pars et barones, qui ibidem aderant, responderunt, quod ipsi eadem vicecomiti literas de conductu cum literis vicecomitis Taurici, Senescalli Pictaviae, pro munitione destinaverunt, quibus procurator vicecomitis replicavit, quod propter literas ad suspensum sibi locum non audebat accedere, sed tutum locum assignari sibi et restitutionem uxoris fieri postulabat, quod si fierere vellent iudices, dominum suum gravari dicebat, propter quod ad appellationem remittendum conveniret, nos eadem postmodum, licet fuerit requisitus, eorum ipsi iudicibus responderit, ipsos asservens munifere suspectos, et innovavit appellationem eiusdem. Iudices autem eisdem appellationem non esse legitimam, et per testes postmodum cognoscens, quod sententia fuerat post appellationem in dictam mulierem prolata, eam denunciantem penitus non teneat. Tandem vero, apud Ponsancti percepturum partibus assignato . . . . Taronensis Iheronis, armucium eiusdem vicecomitis, se obtulit pro ipso eorum, si securus eadem concellerit conductus, per literas nihil minus contra iudices causam suspicionem allegans, ridelicet, episcopum ipsum esse consanguineum, nobilis viri G. de Taurico, comitis Britanniae, qui causae ipsius mulieris se nimium immiscebat, et ipsius comitis subditum potestati, archidiaconum vero clericum ipsius comitis commensalem, et magistrum P. . . . de Buter, orinulum de terra mulieris ipsius. Iudices autem, postmodum alio percepturum partibus assignato, super consanguinitate testes receperunt mulieris eiusdem, et alio termino apud Malleoniam partibus assignato, attestaciones publici fecerunt, vicecomite se per suos

literas excusante. Ad ultimum vero, quum terminus ad recipiendam sententiam fuisset partibus assignatus, nuncios mulieris, et . . . . archidiacono Taronensi, fratre ipsius vicecomitis, in ipsorum praesentia constitutos, nuncios ipsius mulieris sententiam postulantes, et ipso archidiacono pro fratre suo terminum requirente, de praedictum consilio terminum partibus assignarunt, quo deberent secundum iuris ordinem in causa procedere; sed nuncios mulieris, contumaciter recedentes, altera die nostram audientiam appellarunt, dicens, dominam suam gravamen inferri eo, quod iudices non interveniant apud Malleoniam, ubi terminum assignarunt ad sententiam perficiendam, et quia locum certam provinciam assignabant, quum ipsi essent de provincia Taronensi. Iudicibus autem appellationi deferentibus, nuncios mulieris ad apostolicam sedem accedens proposuit, quod, quum super causa ipsa iudices praefati eadem vicecomitem ad praesentiam suam pluries percepturum ad loca competentia et intercellis legitimis transissent, non idem vicecomes, muliere compuncta praefata, ruitu vulnerit vel sufficientem muliere responsalem, ipsi testes mulieris receperunt, vicecomitem ipsam deuto per percepturum edicto citantes, ut eorum ipsi deturum contra testes vel dicta testium compreheret. Sed, quum ipse non eorum, nec sufficientem munitionem destinavit, attestacionibus publicis ab ipsis, et partibus citatis ad sententiam audientiam, mulier eadem, dicto vicecomite, se contumaciter abservante, sibi dicit sententiam postulari, ad quam procedere, licet requisiti scriptis, voluerunt, propter quod pars mulieris, sibi scilicet inuoluntate gravamen, et nostram audientiam appellavit. Nos vero, crederetis, quod eadem mulier pro matrimonio laboraret, eisdem ad petitionem nuncii divinis inuigendum, ut, in eadem causa secundum attestaciones receptas legitime procedentes, ipsam, oblatu eiuslibet contradictionis et appellationis obstructo, fine debito terminaret, dilectis filiis . . . . de Grameteria . . . . de Insula Calvati, et . . . . de Alba coronae abbatibus dantes nihilominus in mandatis, ut, si praefati iudices in exsecutione mandati nostri negligentes existerent vel remissi, ipsi secundum attestaciones receptas ab ipsis in eadem negotio ad diffinitum sententiam subdito appellationis obstructo procedere non tardarent. Ceterum dictus vicecomes Bonavici in nostra praesentia constitutus gravem coronae nobis exposuit questionem contra dictos iudices, quod, quum dictus Corisopitensis episcopus nobilium virum Guidonem de Taurico comitem Britanniae proxima linea consanguinitatis attingat, et archidiaconus eius sit clericus commensalis<sup>5</sup>, qui eadem vicecomiti est adversarius principalis, utpote<sup>6</sup> qui uxorem suam et terram publice detinere praesumit, et magister P. de Buter<sup>7</sup>, de terra uxoris suae oriundus, existat nimis favens eidem, et omnes sub districtu et potestate ipsius G. existant<sup>8</sup> comitis memorati<sup>9</sup>, nec nisi per districtum ipsius ei pateat<sup>10</sup> accessus ad eos, et<sup>11</sup> ipsi, quibus<sup>12</sup> causa inter ipsum et uxorem suam commissa fuerat, nunquam ei voluerunt<sup>13</sup>, nisi in terra inimicorum suorum, locum et terminum assignare, quod<sup>14</sup> sine mortis periculo accedere non audebat, et, licet literis non habuerit<sup>15</sup> de conductu, si tamen missae ei<sup>16</sup> fuissent, non debet se credere suo captabilibus inimicis. <sup>17</sup>[Insuper, quum eis certum formam dixerimus praefigendam, ipsi post appellationem legitime ad nos interpositam, reliquientes formam, quam praefixeramus eisdem, et appellationem tantummodo praetermissis iuris ordine impetentes, et quum non fuisset ostensionem, ipsam esse legitimam, nec tenere aliquid attentionem, nec de alio dicituribus suis capitulis impetissent, sententiam in ipsam mulierem rite laturam minus inde iratum manerunt, et] <sup>18</sup>Ue non contestata, testes super principalibus recipere praesumentes [et recusantes legitime exceptiones illas, allegationes eius pro maiori parte, et maxime quae factabant ad causam, in suis literis tuerunt, pro adversa parte nulla, quoniam eorum eis allegata non fuerunt, opponentes. Praeterea adversa pars, quae per falsi suggestionem ipsius causam obtinere dicitur, fraudulenter intendens per testes reprobus ipsius vicecomitis institum evertisse sub frivolis appellationibus praefata, factum ad eisdem, et praedictos de Grameteria, de Insula Calvati et . . . . de Alba coronae abbatibus super reverenda sententia literas impetravit, ipso vicecomite super prosequenda appellatione sua existente in itinere ad sedem apostolicam veniente]. Unde, quum frans adversarium suorum eius patrocinari non debeat, quomodo constat iudices ipsos in causa post appellationem ad nos legitime interpositam

TIT. VI. Cap. IV. 1) Rescriptum ex Reg. Beq. VII. 227. 2) Decima (curia Doorm: l; de curia Dei: l. DMV) et Elemosina (Olomosina: P; Helemosina: HK) abbatibus Aurelian. et Carnot. dioceseos (diocesis: C) et abbatibus Aurelian., et . . . Aurel. dicit: Codd. coll. 6. 4: FHJH Reg.; inser. dicit: G = Pallast. no. 2117. 3) W. F. H. Reg.; V: HA 4) non in Codd. corruptum est. 5) commensalis: H 6) qui: Reg. 7) non in Codd.

corruptum est. 8) existant: FHJMY 9) com. men.: add. a Roma, 10) patuit: FHJMY; patuerit: LC Reg. 11) et: add. a Roma, 12) quib., . . . fuerat: dicit: Reg. 13) voluerunt: Fch Codd. Babu. 14) nisi: Codd. coll. 6. C Reg. 15) habuit: Codd. Babu. 16) ei: dicit: FHJ: sibi: H 17) qui: Cae; sed qui: H 18) consanguinitatis: . . . praesumentes: G.





timeri debeat, iudex a principio sit contentus; ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis, qui veniens infra annum vel post annum etiam audiatur iuxta distinctionem in alio casti superius annotatum.

TITULUS VII.

DE IURAMENTO CALUMNIAE.

CAP. I.

Clericus in causa ecclesiae sua iuramentum calumniae potest alteri committere, et per se iurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.

Honorius II. 2.

Inhaerentes vestigiis praedecessorum nostrorum, dicentium, graviore quaestiones per summum Pontificem terminari, <sup>1</sup>nostrorum fratrum consilio diligenter inspectis, huius causae specie irrefragabiliter Deo optulante decidimus. Legibus itaque <sup>2</sup>comperimus esse cautum, <sup>3</sup>ut nullus clericus iurare praesumat. <sup>4</sup>Alii vero reperit scriptum <sup>5</sup>et, omnes principales personae in primo litis exordio subeant calumniae iuramentum, <sup>6</sup>propter quod <sup>7</sup>plerisque <sup>8</sup>venit in dubium, utrum clericus <sup>9</sup>iusurandum praestare debeat, aut alii <sup>10</sup>personae liceat hoc officium delegare. Quia <sup>11</sup>vero <sup>12</sup>illud <sup>13</sup>constitutions edictum <sup>14</sup>ubi <sup>15</sup>clerici iurare prohibentur, a Marco <sup>16</sup>Augusto Constantiano <sup>17</sup>praefecto praetorio de Constantinopolitans clericis <sup>18</sup>promulgatum fuisse <sup>19</sup>videtur, idcirco ad alios <sup>20</sup>nec creditur pertinere. In ergo dubitatis ista omnibus <sup>21</sup>penitus <sup>22</sup>aufferatur, secundum etiam decisionem filii nostri <sup>23</sup>H. <sup>24</sup>quondam <sup>25</sup>imperatoris, ut <sup>26</sup>acceptamus, Arimino factam tertio <sup>27</sup>Nomas <sup>28</sup>Apollinis, sicut illi constituerit, cuius sunt verba haec <sup>29</sup>: „Eius itaque interpretationem corroboramus, et divi Marci <sup>30</sup>constitutionem ita interpretari debere <sup>31</sup>decernimus <sup>32</sup>, ut ad omnium <sup>33</sup>ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur <sup>34</sup>. Nam quum imperator <sup>35</sup>Iustinianus iure decreverit <sup>36</sup>ut canones Patrum vim legum habere oporteat, et in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut clerici omnino iurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo a iuramento <sup>37</sup>calumniae <sup>38</sup>praestando sit immunitus <sup>39</sup>. Praeterea statuti <sup>40</sup>principis <sup>41</sup>tenor penes nos talis esse <sup>42</sup>discogitur, <sup>43</sup>„Nos <sup>44</sup>itaque, utriusque divinae <sup>45</sup>et imperiali auctoritate irrefragabiliter <sup>46</sup>diffinimus, ut non <sup>47</sup>episcopus, non presbyter, non cuiuscunque ordinis clericus, non abbas, non <sup>48</sup>aliquis monachus, vel sanctimonialis, in quacunque <sup>49</sup>causa sive <sup>50</sup>controversia, seu <sup>51</sup>criminali sive civili <sup>52</sup>, iusiurandum compellatur qualibet ratione subire, sed alius idoneis <sup>53</sup>defensoribus, si expedire ecclesiae suae noverit <sup>54</sup>, huiusmodi <sup>55</sup>officium liceat delegare, <sup>56</sup>verum

um hac <sup>56</sup>moderatione, ut episcopus <sup>57</sup>, inconsulto Romano Pontifice, vel quicque <sup>58</sup>clericus inconsulto praefato suo minime iurare audeat <sup>59</sup>. Omnibus autem episcopis, ac cunctis generaliter successibus, et <sup>60</sup>universo clerico <sup>61</sup>haec <sup>62</sup>ita custodiri debere mandamus, ut, si quis in illam <sup>63</sup>constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari, non sumentes exemplum, sed formam a nobis, quod in causis nostrorum fratrum et coepiscoporum Archiepiscopi et Senensis ecclesiae imper fecimus, quibus <sup>64</sup>eorum robustati et postulationi amovimus.

CAP. II.

In spiritualibus causis de calumnia non iuratur.

Idem Ordinatori <sup>2</sup>Romanae ecclesiae Subdiacono et Magistro Omnibono.

Literas <sup>1</sup>beignitatis vestre benignè recepimus, in quibus, utrum in causa, qua inter venerabilium fratrum nostrorum G. Bononiensem episcopum, et dilectum fratrum nostrorum Adricum Paduanum abbatem sub vestra examine agitur <sup>2</sup>, iuramentum calumniae praestari conveniat, requisivisti. Sane Romana ecclesia in his casibus <sup>3</sup>, in quibus de ecclesiis, decimis <sup>4</sup> et rebus spiritualibus tantum <sup>5</sup> agitur, iuramentum calumniae nec dare, nec recipere consuevit <sup>6</sup> eos, quod tales causae non ex legum restrictione, sed ex <sup>7</sup> canonum aequitate finem debitum sortiuntur, canones autem iuramentum calumniae in huiusmodi causis <sup>8</sup> nulli prorsus inducunt. Unde, contentione de iuramento calumniae praestando dimissa <sup>9</sup>, ad ulteriora <sup>10</sup> discretio vestra <sup>11</sup> procedat.

CAP. III.

Principis persona non iudicialiter relevatur ab onere iurandi de calumnia, licet comparat per oeconomicum; sed ab eo iuramentum est detestatum, inspecta qualitate causae et personarum. H. 4.

Eugenius Papa 2.

In pertractandis causis sacramentum <sup>1</sup> calumniae non passim praecipimus exhiberi, sed quum periti stitimus <sup>2</sup> et causae et principalium personarum qualitate diligenter inspecta, quandoque per ipsas <sup>3</sup> principales personas, quandoque per oeconomicos sibi imbutos, qui causam omnino non nesciant <sup>4</sup>, in animam <sup>5</sup> iurantis <sup>6</sup> illud <sup>7</sup> praecipimus <sup>8</sup> praestari. Ut igitur causa, qua inter abbatem <sup>9</sup> S. Trinitatis et Ripulensem <sup>10</sup> ecclesiam agitur, sine dilatione finem debitum, auctore Domino sortitur, praesentium vobis auctoritate mandamus, quatenus sicut sublevis et completibus vobis visum fuerit, causam ipsam, appellatione remota, debitate iudicio terminatis. Adhucis etiam ut propter iurium quam iurante abbat <sup>11</sup> S. Trinitatis, Ripulensi abbati <sup>12</sup> iudicium illatum, si alius vi iustitiam fuerit deposuerit, monasterium S. Trinitatis nullatenus suo iure privet <sup>13</sup>.

TIT. VII. Cap. I. 1) Restitutio ex App. XXXIII. 1.; Lps. XXXVII. 2.; Cass. XLIV. 1.; Bomb. XXXV. 1.; Comp. I. c. 2. de iur. et. 1. 343. 2) III.; PITHAEM. add. : quibus episcopi orientales; R. Non. B. ep. urbis Romae omnibus ep. occidentalis circuli; G. Coll. ed. 2. — ser. 1125—30. — Jaffe no. 536. — La Henric Leg. II. (data no. 1017, sit. ut Ang. act. IV. Nov. April. Arimino) qui verborum fore a Honorio refertur, est in Leg. Longob. II. 47. II. in Comp. I. c. 1. h. l. et de omnia coll. Mon. Germ. LII. II. 41. et. Saugoy Gesch. d. R. R. II. 224. Ed. II. 3) Adhaerentes; V. 4) add. : debere; 69) 5) ita: MK; comper. esset; deest: R. Quoniam in lege canonum est: Lang. a. In lege cautum est: Mon. Germ. 6) rescriptum: Ad. 7) de calumnia: D. 10) nisi iuratum: Collat. ed. Long. 9) propt. quod: a. Regum. add. 10) nonnullis legibus peritis: v. c. Lang. Mon. Germ. 2) nonnullis legibus legum: R. peritis sed: deest: 10) deest: MK; aliis quampuribus (deest: D) sapientibus venit: Coll. ed. 11) clerici: 11) debeant: Lang. Mon. Germ. 12) an alii: 10) 13) Quia enim: OPPEL. Mon. Germ. Qui vero: M. Quia ergo: Ac; Quia tamen: B. 14) verus deest: PITHAEM. 15) ad: G. Hinc: Lang. 16) excausae: Q. 17) ut et. iur. prohibentur: PL. Lang. 18) leg. Marciano — cf. L. 25. §. 1. Cod. de opp. et cli. (1. 3.) a Theodosio Augusto Tauro praefecto praetorio: 19) Constantino: A. 20) add. : constitutum: OPPEL 21) fuisse: G. 22) add. : clericus: Ab 23) ab omni: A. de q. 24) pen. : deest: q. 25) Henrici Longi 26) add. : dilecti: P. 27) anno sui imperii, ut acceptamus, factam tertio. Nos eius, inquam, interpret. 0; ut acceptamus, Arimino (deest: R) factam add. anno: R. III. Non. April. sicut ibi cont. ruitis etiam (est: R) haec v. vult. Nos itaque eius: PE; ut acceptamus, Arimino (Arimino) q. factam III. Non. April. vel (deest: Q) sicut ibi constituitur, de. eius: deest: G. etc. Q) omnia haec verba sunt. Nos itaque eius: A. 28) add. : et infra: Coll. Bohm. 29) cf. uol. 18.; Theodosius: Mon. Germ. 30) delicti: Au; deest: M. Mon. Germ. 31) credimus: P. decrevimus: MK; non. 32) ut ad augendum: 33) videtur: M. 34) ab: s. : PITHAEM. Mon. Germ. 35) decrevit: Ad. R. 36) iureiuratio: Lang. Mon. Germ. 37) cal. : add. a. Regum. 38) immunitus esse procul dubio censetur: Coll. ed. Lang. Mon. Germ. 39) utriusque stat. : Ab 40) principalis: G. principum: R. 41) esse: deest: Q. 42) Nos itaque: PE. Quapropter nos. utriusque videlicet: Lang. Mon. Germ. 43) scilicet et: 41) ser. : deest: Mon. Germ. 44) decrevimus: ab. R. P.

46) irrefragabiliter: Aeb(9) 47) nec... nec: R. Lang. 48) non noan... non sanct.: 0 49) in quacunque causa suo (vel: Ab) cont.: AP; in quacunque causa vel cont.: 0 50) vel: Ac; 51) sine: deest: PITHAEM 52) sine: G. deest: P. 53) sed adhaerens propriis: deest: Ab; non delegare: Lang.; sed nisi idoneis advocatis hoc officium licet delegare: Mon. Germ. 54) noverit: N. Coll. ed. 55) hinc: PITHAEM 56) hoc: deest: P. 57) episcopi: Au 58) quisquis: Coll. coll. a. Ac; alius: Ab; quicvis: Ab; G. : QR; quilibet: 0 59) audeant: Ab 60) aut: PQR; ac: 0 61) clericus: Ab; 62) hinc: deest: PITHAEM 63) quis: coll. 63) si quis in illa commisit: Coll. coll. a. AP; hinc: 0 64) quoniam: Ab. Cap. II. 1) Restitutio ex App. XXIII. 2.; Lps. XXXVII. 2.; Cass. XLIV. 2.; Bomb. XXXV. 2.; Comp. I. c. 3. de iur. et. 1. 343. 2) Eugenius III. Arditio (Arditio): G; Arimino: M; Arone: A; Arditio: R; Rom. eod. subdiacono et mag. Omnibono: Coll. ed. ser. 1125—30. — Jaffe no. 668. 3) exagitator: 0 4) omnibus causis: F; in his causis: AP; in quibus causis: 0 5) de ecclesiasticis decimis: L; de decimis ecclesiarum: AP; de dec. ecclesiarum: 0 6) tunc: deest: Q. 7) nunc dare vel: A; non dare vel: AP; nec dare vel: P. 8) ut quod huiusmodi: AP; et quidem huiusmodi: P 9) ex: deest: 0 10) in... causis: coll. a. Regum. 11) cal. : deest: AP; 12) anteriora: PITHAEM; interiora: Nos eius 13) tu: 0. Cap. III. 1) Restitutio ex App. XXIII. 3.; Lps. XXXVII. 3.; Cass. XLIV. 3.; Bomb. XXXV. 3.; Comp. I. c. 1. de iur. et. 1. 343. 2) Angelinus servus servorum Dei: Ac; Eng. servus Dei: Ab; Item (c. c.) Engen.: 0; Engen. P.; QR; Alex.: P.; Eng. III. d. H. G. presb. card. et I. Aretino ep.; Theobertus ex. Cod. Pars. Rechevres p. 28. — 1115—53. — ap. Jaffe nos. incertum. 3) iuramentum: 0 4) de calumnia: Coll. ed. 5) factum: AP; praecipimus: R. 6) add. a. Regum. 7) nesciant: 0 8) animam: P. Coll. ed. pr. Ab 9) principum personarum: 0 10) illi: deest: Coll. ed. 11) mandamus: PITHAEM; inebens: 0 12) abbatissam: Ab; 13) Treputensium: Ab et postea (q. Ripulensem: R; Ripulensem: P; 14) abbatissa: A. 15) abbas: Ab; aliter: Au. 16) hoc est: coll. ed. P. 17) igitur... usque privetur: deest: Q — Det. Sigune VI. Kal. Aug. Theob. I. I.

CAP. IV.

Procurator tuus in curia de calumnia, nisi relevet se constituendo occasione nonnum.

Idem Magalonensis<sup>2</sup> et R. Neumansensis<sup>2</sup> Episcopis.

Imperatorum<sup>1</sup> successione<sup>1</sup> leges et sanctionem Patrum<sup>1</sup> re-  
cessione<sup>1</sup> constitutiones<sup>1</sup> ceterosque religiosis in omnipotens Dei  
nomine<sup>1</sup> protestant et defendunt, et nullum eis molestiam vel  
turbam<sup>1</sup> ad quos successione<sup>1</sup> contradicant, irrogari permittunt.  
Venerimus ad ea, quod ab abbate et fratribus Clarevallensibus,  
sicut ab aliis, exigitur<sup>1</sup> calumnie iuramentum, quod quidem  
in ista<sup>1</sup> causa<sup>1</sup> nonnullis<sup>1</sup> constitutum est, et ad quod<sup>1</sup> faciendum  
est<sup>1</sup> eis cogere nonnulli<sup>1</sup> possumus<sup>1</sup> nec debemus. §. 1. Sed ne aliena  
iura videantur<sup>1</sup> huiusmodi<sup>1</sup> occasione illicite detineri<sup>1</sup>, et ipsi a causa sua decidant, si ex parte<sup>1</sup> ipsorum  
prædicti<sup>1</sup> iuramentum, quum res postulare<sup>1</sup> non fuerit præstatum,  
eisdem<sup>1</sup> hoc præcipimus, ut in suo monasterio, sicut in  
superioribus<sup>1</sup> legibus<sup>1</sup> constitutum, eorum nom<sup>1</sup> statuam, qui  
pro eis petere et expirare, atque iuramentum de calumnia<sup>1</sup>  
faciam<sup>1</sup>, quum non esse fuerit, valeat exhibere. *[Ad hoc<sup>1</sup> per  
personalem scripti fratrum illorum mandatum, quatenus eosdem  
fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio<sup>1</sup> legit, plinius  
desiderant, ut de eorum<sup>1</sup> causa<sup>1</sup> propria<sup>1</sup> hoc non possint audire,  
et ceteris, quantum iustitia permittit, in talibus causis debeat  
satisfacere.]* §. 2. Tu vero, frater Neumansensis<sup>20</sup> episcope,  
ne eorum<sup>1</sup> idem nom<sup>1</sup> statuam, qui in tali officio conveniens  
ipsi monasterio videatur.

CAP. V.

Ordo iudicium in eorum causis iuram de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. Heliensi Episcopo et Archidiacono Norvicensi<sup>2</sup>.

Ceterum, quia novis moribus nova convenit antidota  
preparari, eorumque<sup>1</sup> mandamus, quatenus<sup>1</sup> in<sup>1</sup> causa  
p<sup>1</sup>missionis, que inter R. clericum de sancto Albano, et L.  
et F.<sup>2</sup> canonicos<sup>1</sup> Londonenses<sup>1</sup> vertitur, ad veritatem eliciendam  
appellatione<sup>1</sup> essante<sup>1</sup> præstari faciatis ab utraque parte<sup>1</sup>  
calumnie iuramentum, consuetudine<sup>1</sup>, que legi contraria  
est, non obstante. *[Dat. Rom. ap. S. Petri. V. Id. Iul. 1122.]*

CAP. VI.

Procurator vel syndicus universitatis ecclesiasticæ vel secularis de calumnia iurare potest. H. 4.

Innocentius III. Episcopo Placentino.

Quum causam, que inter venerabilem fratrem nostrum  
Raynataensem archiepiscopum et<sup>2</sup> commune Faventium  
super villa Lucæ ambigendam alii vertitur, delegatis iudicibus  
duxerimus committendam, et idem in negotio minime  
processissent, nos partibus dedimus in mandatis, ut pro  
ipsa causa nostro se conspiceret præsentarent. Quorum

procuratoribus cum instrumentis de rato in nostra præ-  
sencia constituis, quum aliquid super illis contestatione,  
receptione<sup>1</sup> et quomodolibet<sup>1</sup> solum<sup>1</sup> et<sup>1</sup> nullis<sup>1</sup> exceptionibus fuisset  
in nostra<sup>1</sup> præsentia<sup>1</sup> disputatum, nos tamen petitionem ipsius  
archiepiscopi<sup>1</sup> pro procuratore<sup>1</sup> eum fecimus exhiberi et ad  
eam partem alteram<sup>1</sup> respondere, ac, interrogationibus et  
responsionibus reclaratis in scriptis et lite coram nobis plenissime<sup>1</sup>  
contestata, fecimus calumnie iuramentum ab<sup>1</sup> ipsis  
procuratoribus utrinque præstari. *[Quia vero etc. (cf. p. 37,  
de test. II. 204). Dat. Faventini A. Kal. Iul. Id. IX. 1206.]*

CAP. VII.

Episcopus iurat de calumnia, si per se ipsum electi litigare, propositis tantum, non factis evangelicis. Si vero per syndicum litigat, per illum poterit iurare. H. 4. 5. Actor rotando iuramentum calumnie sine causa, cadere debet ab instituta actione; res autem debet haberi pro confessa. Hoc dicit.

Gregorius IX. Episcopo Belvacensi<sup>2</sup>.

Quum in causa pecuniaria, quam inter te et R.<sup>2</sup> motam esse promissis, non per te, sed per syndicum vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumnie iuramentum. Quod si per te ipsum, propositis tantum, sed non factis evangelicis, sicut in dicendo testimonio, a te videtur huiusmodi iuramentum exhibendum. *[Et infra:]* §. 1. Poena vero recusantis hoc iuramentum, quum præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, res autem haberi debeat pro confesso.

TITULUS VIII.

DE DILATIONIBUS.

CAP. I.

Summa sive, non videtur convenire brevitate de appellacionibus: citatio vocatoria cum preteritoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus ecclesiasticis agitur; nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. Cantuariensi<sup>2</sup> et Vigoriensi Episcopis.

Dilecti filii nostri, abbas et monachi<sup>3</sup> de H. nobis insinuarunt curant<sup>1</sup>, quod, quum<sup>2</sup> causam, quam vertitur inter ipsos et moniales<sup>6</sup> de Ledon<sup>7</sup>, super ecclesia de Alten<sup>8</sup>, decano<sup>9</sup> et archidiacono Lincolnensibus<sup>10</sup> commiserimus<sup>11</sup> terminandum, ipsi<sup>12</sup> timentes, se a prædictis iudicibus aggravari<sup>13</sup>, eo, quod ad primam citationem terminum<sup>14</sup> sibi nimis brevem et preteritoriam staturerunt, ad nostram audientiam duxerunt appellandum<sup>15</sup>; *[ipsi nihilominus prædictam ecclesiam prædictis monialibus adjudicarunt (et infra 96).* Quia vero non spectat ad iuris ordinem, diem preteritorum, et maxime, quum de rebus ecclesiasticis agitur, nisi forte necessitate urgente<sup>16</sup>, latit<sup>17</sup> maturare, nec diem in cas, qui se contumaciter abscedant, sententiam taliter<sup>18</sup> pronuntiare, nisi ut pars adversa in possessionem mittatur,

TIT. VII. Cap. IV. 1. Restitutio et App. XXXI. 4; App. XXXVII. 1; Cons. XIV. 1; Cons. XXXI. 1; Cons. XL. 1; Cons. XLIII. 1; Cons. XLIV. 1; Cons. XLV. 1; Cons. XLVI. 1; Cons. XLVII. 1; Cons. XLVIII. 1; Cons. XLIX. 1; Cons. L. 1; Cons. LI. 1; Cons. LII. 1; Cons. LIII. 1; Cons. LIV. 1; Cons. LV. 1; Cons. LVI. 1; Cons. LVII. 1; Cons. LVIII. 1; Cons. LIX. 1; Cons. LX. 1; Cons. LXI. 1; Cons. LXII. 1; Cons. LXIII. 1; Cons. LXIV. 1; Cons. LXV. 1; Cons. LXVI. 1; Cons. LXVII. 1; Cons. LXVIII. 1; Cons. LXIX. 1; Cons. LXX. 1; Cons. LXXI. 1; Cons. LXXII. 1; Cons. LXXIII. 1; Cons. LXXIV. 1; Cons. LXXV. 1; Cons. LXXVI. 1; Cons. LXXVII. 1; Cons. LXXVIII. 1; Cons. LXXIX. 1; Cons. LXXX. 1; Cons. LXXXI. 1; Cons. LXXXII. 1; Cons. LXXXIII. 1; Cons. LXXXIV. 1; Cons. LXXXV. 1; Cons. LXXXVI. 1; Cons. LXXXVII. 1; Cons. LXXXVIII. 1; Cons. LXXXIX. 1; Cons. LXXXX. 1; Cons. LXXXXI. 1; Cons. LXXXXII. 1; Cons. LXXXXIII. 1; Cons. LXXXXIV. 1; Cons. LXXXXV. 1; Cons. LXXXXVI. 1; Cons. LXXXXVII. 1; Cons. LXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXIX. 1; Cons. LXXXXX. 1; Cons. LXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXX. 1; Cons. LXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 2; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 2; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 2; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 2; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1; Cons. LXXXXXXXVII. 1; Cons. LXXXXXXXVIII. 1; Cons. LXXXXXXXIX. 1; Cons. LXXXXXXXI. 1; Cons. LXXXXXXXII. 1; Cons. LXXXXXXXIII. 1; Cons. LXXXXXXXIV. 1; Cons. LXXXXXXXV. 1; Cons. LXXXXXXXVI. 1

ut sic taedi affectu iudicio stare cogatur, fraternitati vestrae per apostolica scripta precipiendo mandamus quatenus<sup>20</sup>, si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem huiusmodi attentatum, in causa iuxta<sup>21</sup> priorum<sup>22</sup> tenorem literarum procedatis.

CAP. II.1

Induciae deliberativae denegatur reo, si per literas citatoria: plene potuit instrui, et deliberare super eo, de quo quaeritur.

Coelestinus III.2

Praeterea in tua petitorio adiecisti, quod, quum causae tibi a sede apostolica delegatur, in<sup>3</sup> literis citatoris rescriptum apostolicum inseris<sup>4</sup>, ut, eo viso, deliberare valeat qui ab altero convenitur: quoniam non uli primam et secundam canonice citationem, sed uli tertiam perentoriam tantummodo veniat<sup>5</sup>, actore ad omnes citationes veniente, et ipse actore intentionem suam in iure proponat, nec recusatim cons intendens, tunc primo deliberatoris requiritur iudicium, quum actor eidem<sup>6</sup> authenticum offerat, ut conferat<sup>7</sup> cum rescripto, quod<sup>8</sup> in prima citatione recepit, asserens eidem<sup>9</sup>, quod tunc longo citationum<sup>10</sup> spatio, si voluerit, plene deliberationis tempus potuit habere. §. 1. Quia igitur<sup>11</sup>, quid agendum sit in hoc casu<sup>12</sup> desideras edoceri, taliter tibi<sup>13</sup> respondemus, quod, praedicto modo reo ad iudicium legitime<sup>14</sup> convocato<sup>15</sup>, si ex rescripto sibi transmissio plene potuit instrui super eo, de quo<sup>16</sup> in iudicio convenitur, induciae deliberativae [sibi]<sup>17</sup> non sunt ulterius indulgentiae, sed procedendum potius est ad examinationem causae, et finem ei debitum imponendum. [Dat. Lat. Ao. III. 1193.]

CAP. III.1

Ex declaratione verbi generalis vel ambigui positi in libello novae induciae deliberativae dandae non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa vel generalitate. II. d.

Honorius III. Ferentino<sup>2</sup> Episcopo.

Litterae tuae ac petito dilecti filii presbyteri<sup>3</sup> sanctarum<sup>4</sup> Priscae et Aquilae de Urbe<sup>5</sup> nobis exhibitae continent, quod, quum causam, quae inter ipsum archipresbyterum ex una parte, et nobiles rivos Andream, Matruinum et G. ar fratres et filios eorum ex altera super quibusdam possessionibus et rebus alius vertitur, tibi duximus committendam. Idem presbyter<sup>6</sup> contra<sup>7</sup> nobiles viros A. et G. libellum ecclesiae suae nomine obtulit, continentem, quod pensio de<sup>8</sup> diebus possessionibus soluta non fuerat ipsi ecclesiae, elapsis iam tribus annis et ultra. Nobilibus vero ipsis petentibus, ut explicaret<sup>9</sup> ipsis spatium, quod per hanc adiectionem: „et ultra,“ significari volebat, et ipso presbytero<sup>10</sup> experimente, quod septem annis fuerat in dictae pensionis solutione cessatum, et idem nobiles dicentes, libellum esse<sup>11</sup> huiusmodi expressione mutatum, longiore ad deliberandum petierunt inducias. Quas quia denegasti eisdem, ad<sup>12</sup> nostam audientiam appellaverunt. Nos igitur appellationem huiusmodi frivolam reputantes, fraternitati tuae mandamus, quatenus, ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione praevia procedas iuxta priorum continentiam literarum.

Tit. VIII. Cap. I. 20) In Coll. coll. hoc cap. extrinsecus part. ita se habet: quatenus partes convocaveris, et si consideriter, quod ita sententia lata fuit fuerit: 20) eo, quod praedictae partes venire aut iudicio stare noluerint, adversam partem factis in ipsis ecclesiae possessionem iudicat. Postea si stant, vel infra infra: 21) annua inde abbas vel etc. (AR) fratres vobis praesertiter cautionem quod vestro super hoc stabunt iudicio possessionem ei etc. (QR) restituitis. 21) in causa etc. 1: in causa... procedi. dest: M. 22) priorum etc.: FV; priorum tenore etc.: IK; priorum continentiam etc.: GL.

Cap. II. 1) Restitutio: s. linc. op. Ital. III, 376; 6) ab. uel. c. i. no. (2, 4); Comp. II. c. no. h. l. (2, 4); 2) add: P. C. Phernigno: B; - cf. c. 4. de don. uli. vir. et. no. 1. 20) Abbat. Villiacensi in HL. libr. Reg: Luc. ser. no. 1193. - Jaffé no. 1943. 3) et in: FRIEDLÄNDER 1) sit insertum: Bb 5) non veniat: Bb 6) idem. 28 7) conveniet vel conf: Bb 8) quia... recipit: Bb 9) et: dest: Bb 10) citationis: Bb 11) quia quid agendum sit in utroque apostolice responso desideras edoceri, in primo taliter respondemus, quod si maluerit etc. (cf. c. 1. et. de don.) in secundo vero casu dicimus, quod praedicti etc.: Luc. 12) add: apostolice responso: Bb. 13) tibi: dest: FRIEDLÄNDER. 14) leg: add. a Kaym. 15) vocato: Bht 16) quo conveniebatur: Bst Luc. 17) sibi dest (Aom: S).

Cap. III. 1) Restitutio ex Comp. V. c. no. h. l. (2, 4) 2) Fer. ep:

CAP. IV.1

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum iudicii, ita, quod infra terminum citationis deliberare, et alia sibi necessaria ad comparandum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, nisi reperitur in loco iudicii, sed habet novae induciae. II. d. notabiliter.

Gregorius IX. Abbati Aquae vivae Turonensis dioecesis et Archidiacono Turonensi.

Exposuit nobis Bituricensis archiepiscopus (Et infra) Burdegalensi archiepiscopo dedimus in mandatis<sup>2</sup>, ut super iure primatiae, quam in eo et in<sup>3</sup> provincia sua dictus Bituricensis archiepiscopus<sup>4</sup> se habere proponit<sup>5</sup>, ad initium proximae praeteritae Quadragesimae, quod et terminum peremptorium assignavimus, per se aut per procuratorem idoneum se conspectui nostro praesentaret. Quumque postmodum personaliter vocatus pro ecclesiae Romanae subsidio ad nostram audientiam<sup>6</sup> accessisset, dictus Bituricensis archiepiscopus apud sedem apostolicam constitutus postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegalensis archiepiscopus ad propria rediens constituit pro se procuratorem in ipso negotio, qui, salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo et defendendo ea aliis, omnia faceret, quae in propria erat persona facturus. Petente ergo archiepiscopo supradicto, ut praefatus procurator responderet eidem, ille excipiendo propositus, se ad hoc non teneri, quum pro alia maiori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalensis vocatus, pro absente reputari deberet et revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum suffraganeis suis et aliis, quorum consilium tunc ardua causa requirit, nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit, scilicet expedire, esse paratus. Sed pars altera e contra<sup>7</sup> respondit, quod, quum super quaestione praedicta prius fuerit<sup>8</sup> evocatus, nostrae intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare. Temporis quoque spatium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare praedicta, sicut<sup>9</sup> fecerat cum quibusdam, et commode utriusque negotio imminere. (Et infra) Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum<sup>10</sup> venturum festum Nativitatis dominicae dilationem adhuc sibi duximus indulgentiam.

TITULUS IX.

DE FERIIIS.

CAP. I.

Dies dominici mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet, sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex concilio apud Compendium<sup>1</sup>.

Omnes dies dominicos a vespera in vesperam<sup>2</sup> cum omni veneratione<sup>3</sup> decernimus observari<sup>4</sup>, et ab omni illicito opere abstinere, et in eis mercatum<sup>5</sup> minime fiat<sup>6</sup>, neque placitum, neque<sup>7</sup> aliquis ad mortem vel ad<sup>8</sup> poenam iudicetur, nec sacramenta<sup>9</sup> nisi pro pace vel alia necessitate, praestentur.

dest: G; Ferrariensi: LoEb; Florentino: X; Ferentinati: Bred—1246—27. Pothold no. 7747. 3) archiepiscopis: Codd. coll. v. c. f. i. Bonifacii Codd. et Chron. ad h. l. 4) sanctorum: FRIEDLÄNDER 5) deum: F; deus: B; contra: B; contra... 6) contra... 7) contra... 8) contra... 9) contra... 10) contra... 1) concilio: FRIEDLÄNDER 2) deum: F; deus: B; contra: B; contra... 3) contra... 4) contra... 5) contra... 6) contra... 7) contra... 8) contra... 9) contra... 10) contra...

Cap. IV. 1) 11227. 31. — Pothold no. 9201. 2) praecipit. FRIEDLÄNDER 3) ad: dest: FRIEDLÄNDER 1) arch: dest: FRIEDLÄNDER 5) propositi: Codd. Bohm. 6) praesentiam: FRIEDLÄNDER 7) contra: FV 8) fuerat: FHK Codd. Bohm. 9) sicut et: Codd. coll. v. c. 10) proximo: FRIEDLÄNDER; prius: KL.

TIT. IX. Cap. I. 1) c. 37. cont. Mog. hab. no. 813. (cf. Bon. l. v. 1, 153.) Regno 1, 386; Burch. II, 81, 85; Ita Decr., IV, 16; Comp. L. c. no. h. l. (2, 7) 2) a vesp. — vesperam: dest: Reg. Burch. c. 83, no. 2; add: et observatione: Ita 3) observare decrevimus: Reg. Burch. 2. decrevimus observari: orig.; observare decrevit: Ahdh; observatio venerari decrevit: Ak 4) omni: dest: Reg. Burch. a servili op. orig. 5) et ut... mercatus: Reg. Burch. Ita orig. 7) sit: s) ab: Reg. Burch. Ita orig. Ahdh 8) ad: dest: Ita 10) nec sacramenta iudicatur: coll. coll.; dest: orig. sed est. in Capit. Burch. add: nisi pro pace faciunda: Burch. c. 81. Ita 4; nisi ad pacem: Burch. c. 85.



populo dixerunt solemniter venerandis, quibus utique solemnibus feris, nisi necessitas urgeat vel pietas suadeat, usque adeo convenit ab humisodi abstineri, ut, consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus huiusmodi promulgari, licet diebus feriatis, qui gratia vindicamur vel missum ab necessitatibus hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITULUS X. DE ORDINE COGNITIONUM.

CAP. I.

Contra nulloren viadientem aliquem in maritum admittit exceptio consanguinitatis, quae prius discutienda est, quam super matrimoniu pronuntietur, et sufficit super ipso principali pronuntiare. II. d.

Clemens III. Alatrino<sup>2</sup> Episcopo.

Intelleximus ex literis tuis<sup>1</sup>, quod, quam quaedam mulier peteret exdram in virum, testes ad suae intentionis assertionem induxit<sup>1</sup>, per quos pars viri futurum sibi praedudicium metuens, exceptionem consanguinitatis obiecit, ex qua intendit petitionem mulieris proreus elidi. ¶ Quia vero nos consilere voluisti, an prius sit de impedimento consanguinitatis agendum, quam super causa matrimonii sententia proficeretur, Inquisitioni tuae taliter<sup>1</sup> diximus respondendum<sup>1</sup>, quod, quam exceptione probata questio principalis perimatur, ante est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur. Quo facto virum ab imputatione mulieris, prout exposcit<sup>1</sup> ratio iuris, absolvas.

CAP. II.

Si reus contra auctorem spoliationem opponit, aut excipiendum, et tunc prius auditor, et ea probata respondere non cogitur, sed per hoc non restituitur; aut agendo, et tunc simul iudicari questio terminatur, et ea probata restituitur.

Innocentius III. Episcopo Narmarinensi<sup>2</sup>.

Quom dilectus filius abbas de Ferentino<sup>3</sup>\* ad nostrum praesentium accessisset, conuenerat de nobilibus viris O. et A. fratre ipsius et filii R.<sup>4</sup> dominus de Artone<sup>5</sup>, patribus in nostra praesentia constitutis, dilectum filium nostrum L.<sup>6</sup> tit. S. Mariae traxit Thebriam et G.<sup>7</sup> tit. S. Pudentinae<sup>8</sup> presbyteros cardinales deputatos auditores, in quorum praesentia suum abbas deposuerit<sup>9</sup> questionem, quod proculi nobilibus, nulla repositione praemissa, manu armata et<sup>10</sup> cum exercitu ad castrum<sup>11</sup> monasterii Ferentilli et Gab. venientes, in praedis animalium, septem combustionibus, captiuitatem hominum, homicidiis perpetratas et domus aliis usque ad D. libras Iuvenis praeter stragem hominum et introitus irrogatas, damnificare dictum coenobium praesumpserunt, de quibus et aliis pariter, quae cellet proponere contra ipsos, iustitiam sibi fieri postulabat. Et<sup>12</sup> adtra litris contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quod, quam abbas ipse inuoluitur<sup>13</sup> et R.<sup>14</sup> promiserat praestituro iuramento, quod eis contra omnes homines, exceptis<sup>15</sup> Romano Pontifice, imperatore<sup>16</sup> ac legitimis ipsorum aut retinentibus quod tunc habebant<sup>17</sup> in castris, villis et huius aliis, et recuperationem sine fraude ac<sup>18</sup> iusto ingenio, si coronam<sup>19</sup> ipsius amitterent, adhiberet, per ipsos dolent et violentiam castrum Sirati<sup>20</sup> auerserant frumentorum<sup>21</sup>, quod et progeneratorum eorum tenuerant, et ipsi possederant in quiete, [Super quam ab ipis saepe admonitis illud eis restituere denegarunt. Quia polius villas tres, Quadraginta scilicet, Casale et Carpinum, quas pars se et parte sua dictus abbas sub securitate receperat, facere soluto in animalibus, spoliis et suppellectilibus aliis ipse cum suis fuerat depredatum, coniugatis tractatis turpiter, mulieribus etiam acriter verberatis; etiam sacerdotem legitis a tergo manibus ante se duci fecit afflictum verberibus et restibus positus spoliatum. Homines quoque villarum reclusi fecit in carcere, ubi nunquam

ipsis contigit exspirare. Castra etiam, in qua dicti nobilibus habitabant, ignem abbas de nocte fecit apponi, per quem in praemissis damnis et aliis nullis usque centum marcas se spoliatos dicebant.] sibi<sup>22</sup> petentes prius restitui, quam petitionibus ipsis responderent, praesertim quum testes haberent praesentes, per quos intentionem suam in continentem probare volebant, et quod restitutio ante causae impressionem deberet fieri spoliatis utique iuris iurisdictionibus ostendere conuenerunt. Verum ex parte abbatibus fuit taliter replicatum, quod libello sua secundum regulam iuris, quod dicitur<sup>23</sup>, ut qui prius appellat prius agit, debet prius respondere, ab<sup>24</sup> eo restitutio peti non poterat, qui non fuerat spoliator, praesertim quum dictum castrum<sup>25</sup> ad ius et proprietatem sui monasterii pertineret, quod etiam pars aduersa nullatenus denegabat. Unde et<sup>26</sup> verus dominus, ad quem ab illo res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora, retentionis debebat commodum obtinere, et iudicium restitutorium contra spoliatum tantum competere dignoscitur<sup>27</sup>. ¶ Pro damnis quoque illis restitutio postulari non poterat, sed ad ea<sup>28</sup> debebat actio competere iudicari<sup>29</sup>, quum et pars abbas damnis gravissimis sibi proereret illata, prius restitutio fuerat, si pro huiusmodi esset restitutio facienda secundum tenorem regulae memoratae. Capitula quoque de restitutione facienda in quibus locum habere in criminalibus asserunt, et quomodo quis ab aduersario spoliat, et super re ipsa, qui spoliatos faciat, conuincitur. Ceterum ex parte abbatibus regulam introductam aduersa prius in multis petitionibus locum habere dicebat, quum causae eiusdem tractatae una postea sententia terminatur. Quomodo vero prius aliquid per<sup>30</sup> restitutionem vel alio modo aliud sibi deberi proponit, et altera in modum exceptionis se assertit spoliatum, nec ante restitutionem suam illatenus responderat, de incidenti asserunt autem cognoscendum. Nos autem<sup>31</sup> distinguendum esse credimus, utrum spoliationis questio ad eisdem nobilibus sit obiecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem aduersarii repellendam; quum, ea in modum actionis proposita, intelligatur mutuae petitiones sese tanquam diuersae<sup>32</sup> minime contingentes, ac per hoc iuxta regulam iuris praemissam, qua<sup>33</sup> dicitur: «qui prius appellat prius agit», quae prius esset proposita prius foret tractanda, quanquam in idem iudicium ambae deductae vicissimque tractatae simul essent eadem sententia terminandae. Sed quoniam questio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis obiecta, de communi fratrum nostrorum consilio interloquendo pronunciamus, ut probationes eorum super ipsa exceptione prius audirentur, et ea probata legitime abbat non cogereatur respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso, quum spoliatori spoliatum ante restitutionem non cogatur ultatenus respondere. §. I. Verum<sup>34</sup> spoliatione in modum exceptionis tantum probata non est per<sup>35</sup> hoc restitutio facienda, quemadmodum, si<sup>36</sup> in modum exceptionis aliquod crimen testi obicitur, ut sic a testimonio repellatur, etsi [sic] crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo sibi poena indigitur ordinaria, sed eius duntaxat testimonio non creditur, quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio<sup>37</sup> non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reperatur, inter<sup>38</sup> infames quos ex falso testimonio non habentur. [Quum autem etc. Dat. Anagn. III. Non. Oct. 1198.]

CAP. III.

Potent hereditatem obstat exceptio nativitatis, quae prius debet coram ecclesiastico iudice terminari. Hoc dicit secundum glossam, ubi dicitur, quod hic erat prius coram iudice seculari petita hereditas, et exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. Ludovico<sup>2</sup> Regi Franciam.

Tuon non credimus latere prudentiam, causam natalium carissime in Christo filiae nostrae illustris reginae Cyri ad examen nostrum, utpote quae ad forum ecclesiasticum pertinet, iam dudum esse delatum. ¶ Unde clare memoratae

TIT. X. Cap. I. 1) Restitutio et Comp. I. c. no. h. l. (2, 5). 2) Alatrino: P. Alatrino: Abbat; Alieno: Ve. 1187. 3) — dicitur no. 10193. 3) ex ... tuis; noli omitti Rieb. 4) adhibiti Ab. ... tal.; dicitur: P. G. M. X. 6) respondimus (dix.); dicitur: G. K. 7) possit; Ant. ... dicitur: P. G. M. X. 8) Cap. II. 1) Restitutio et Reg. I. l. 174; Comp. III. c. no. h. l. (2, 4) 2) Reg. 3) Narmis: H. K. l. Reg. in coll. G. ab. unum corrupt. est. — P. H. l. no. 384. 3) Reg. 4) Foratillo: P. H. l. Reg. 1) S. 4) no. 1) Arone: F. H. l. Arone: F. no. 4) Aron; Arone: M.; Anagnin; O; Aron; (O) Aron; Reg. 6) 45; Ode 7) L. i. for. 8) Pudentinae Ode 9) proponit; O Reg. 4) deposit; O Reg. 10) et dicit; Oe 11) castris; O Reg. 12) Sol; O; Gai; O; Gai; O; Gai 13) Oe 14) exceptio; Oe 15) et imp.; Oe 16) ad; Oe 17) et possidebat; Oe 18) et; Oe 18) Reg. 19) Reg. 20) Reg. 21) in obis Codd. non corrupt. est. 22) Reg.; noli omitti Rieb. 23) et sibi; O; G.

dicit; Oe 21) quia; Rieb. noli; — ef. l. B. Dig. de iud. 22) nec ab eo ... pot.; C Reg. 23) east. Sirati; O; Serrati; O; Serrati; O; Serrati; O; Sirati; O; east. Serrati; Reg. 24) ut; L. N. Reg. dicit; P. H. l. Reg. 25) dicitur; P. H. l. Reg. 26) cognoscatur; Oe 26) cadent; Oe; can; Oe 27) petat; Oe; post; noli Rieb. 28) Quum autem ea, quae praemissimus, et alia quaedam praefati cardinales nobis et fratrum vestris fideliter reddidimus, nos distinguendum esse credentes; C Reg. 29) diuersae petitiones se esse; Oe minime contingentes; C Reg. 30) qui ... agat; add. a Roman. 31) Spol. tamen; C Reg. 32) propter; L. M. Oe 33) quum; C Reg. 34) actio; Oe 35) ut; dicit; Oe. Cap. III. 1) Restitutio et noy. ap. Bul. Iano. III. Epp. App. III. 845. Comp. X. c. 1. h. l. (2, 5). 2) Ludouico franc. Regi illustri: Ed. — Polthaus no. 7099.

*1. Tit. X. Cap. III. 3. Quia tamen. Eodemque. verborum. l. Ty. 4. sit. ut. 1. canonicis. 2. canonicis. 3. canonicis. 4. canonicis. 5. canonicis. 6. canonicis. 7. canonicis. 8. canonicis. 9. canonicis. 10. canonicis. 11. canonicis. 12. canonicis. 13. canonicis. 14. canonicis. 15. canonicis. 16. canonicis. 17. canonicis. 18. canonicis. 19. canonicis. 20. canonicis. 21. canonicis. 22. canonicis. 23. canonicis. 24. canonicis. 25. canonicis. 26. canonicis. 27. canonicis. 28. canonicis. 29. canonicis. 30. canonicis. 31. canonicis. 32. canonicis. 33. canonicis. 34. canonicis. 35. canonicis. 36. canonicis. 37. canonicis. 38. canonicis. 39. canonicis. 40. canonicis. 41. canonicis. 42. canonicis. 43. canonicis. 44. canonicis. 45. canonicis. 46. canonicis. 47. canonicis. 48. canonicis. 49. canonicis. 50. canonicis. 51. canonicis. 52. canonicis. 53. canonicis. 54. canonicis. 55. canonicis. 56. canonicis. 57. canonicis. 58. canonicis. 59. canonicis. 60. canonicis. 61. canonicis. 62. canonicis. 63. canonicis. 64. canonicis. 65. canonicis. 66. canonicis. 67. canonicis. 68. canonicis. 69. canonicis. 70. canonicis. 71. canonicis. 72. canonicis. 73. canonicis. 74. canonicis. 75. canonicis. 76. canonicis. 77. canonicis. 78. canonicis. 79. canonicis. 80. canonicis. 81. canonicis. 82. canonicis. 83. canonicis. 84. canonicis. 85. canonicis. 86. canonicis. 87. canonicis. 88. canonicis. 89. canonicis. 90. canonicis. 91. canonicis. 92. canonicis. 93. canonicis. 94. canonicis. 95. canonicis. 96. canonicis. 97. canonicis. 98. canonicis. 99. canonicis. 100. canonicis.*

CAP. IV.

Actus possessio recipi videtur non tamen ante restitutionem suis spectantibus non super questione spoliationis, respondeat potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. II. 4.

Gregorius IX.

Super spoliatio conventus adversus restitutionem petentem non est, nisi super questione spoliationis, si cum reconvenat, audiendus, quam restitutionis petitio in hoc privilegiata nosatur, ut ipsam intentans non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere, quamquam ab agendo spoliatione ab eis in modum exceptionis proposita repellatur.

TITULUS XI.

DE PLUS PETITIONIBUS.

CAP. I.

Petit quatuor modis plus petendi et porne plus petitionum.

Gregorius IX.

Consilium providentiae dici non potest, quod periculum tibi debitum ante terminum ab adversario repetisti. Tumtur enim impunitius plus petitionum, si super petitione sua divergit in iudicio persistendum, ita, quod, qui se petunt<sup>1</sup> amplius sine causa, in expensis adversario condemnantur, §. 1. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur pro eo, quod utilitas admittere debitoribus, quam habent, si statuto hoc solvantur, §. 2. Et vero, si quo amplius tempore petitur, maior tibi d'plicatur, nec litem excipiet, nisi si solvantur expensae, §. 3. Te quoque dilatare non credimus, quod castis plus petitur, quam aliquid in genere vel sub alteratione debetur, et rem in specie vel unum repetere peti contingit, §. 4. Re autem, si X. sint debita et XX. repetantur<sup>2</sup>, §. 5. Loca vero, quam quibus non tibi convenit solvere, sed alii convenit, §. 6. Tempore quoque, quam ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

TITULUS XII.

DE CAUSA POSSESSSIONIS ET PROPRIETATIS.

CAP. I.

Causa possessionis et proprietatis sub iudice terminari debet, nec contra absentem vel promissionem.

Gregorius IX. In<sup>1</sup> 2<sup>a</sup> 3<sup>a</sup> 4<sup>a</sup> 5<sup>a</sup> 6<sup>a</sup> 7<sup>a</sup> 8<sup>a</sup> 9<sup>a</sup> 10<sup>a</sup> 11<sup>a</sup> 12<sup>a</sup> 13<sup>a</sup> 14<sup>a</sup> 15<sup>a</sup> 16<sup>a</sup> 17<sup>a</sup> 18<sup>a</sup> 19<sup>a</sup> 20<sup>a</sup> 21<sup>a</sup> 22<sup>a</sup> 23<sup>a</sup> 24<sup>a</sup> 25<sup>a</sup> 26<sup>a</sup> 27<sup>a</sup> 28<sup>a</sup> 29<sup>a</sup> 30<sup>a</sup> 31<sup>a</sup> 32<sup>a</sup> 33<sup>a</sup> 34<sup>a</sup> 35<sup>a</sup> 36<sup>a</sup> 37<sup>a</sup> 38<sup>a</sup> 39<sup>a</sup> 40<sup>a</sup> 41<sup>a</sup> 42<sup>a</sup> 43<sup>a</sup> 44<sup>a</sup> 45<sup>a</sup> 46<sup>a</sup> 47<sup>a</sup> 48<sup>a</sup> 49<sup>a</sup> 50<sup>a</sup> 51<sup>a</sup> 52<sup>a</sup> 53<sup>a</sup> 54<sup>a</sup> 55<sup>a</sup> 56<sup>a</sup> 57<sup>a</sup> 58<sup>a</sup> 59<sup>a</sup> 60<sup>a</sup> 61<sup>a</sup> 62<sup>a</sup> 63<sup>a</sup> 64<sup>a</sup> 65<sup>a</sup> 66<sup>a</sup> 67<sup>a</sup> 68<sup>a</sup> 69<sup>a</sup> 70<sup>a</sup> 71<sup>a</sup> 72<sup>a</sup> 73<sup>a</sup> 74<sup>a</sup> 75<sup>a</sup> 76<sup>a</sup> 77<sup>a</sup> 78<sup>a</sup> 79<sup>a</sup> 80<sup>a</sup> 81<sup>a</sup> 82<sup>a</sup> 83<sup>a</sup> 84<sup>a</sup> 85<sup>a</sup> 86<sup>a</sup> 87<sup>a</sup> 88<sup>a</sup> 89<sup>a</sup> 90<sup>a</sup> 91<sup>a</sup> 92<sup>a</sup> 93<sup>a</sup> 94<sup>a</sup> 95<sup>a</sup> 96<sup>a</sup> 97<sup>a</sup> 98<sup>a</sup> 99<sup>a</sup> 100<sup>a</sup>

Sus ceptis 2<sup>a</sup> impunitabilibus, est tunc a p'bis et canonicis tibi sumis, qui ab archiepiscopo archidiacono superstanti quibus possessiones, quas eos tenuisse dicunt, occupatas irrationabiliter indicunt, nisi reddant, qui hoc ad fratres et episcopos nostros totius

inditiam non poterat. Nam absolute poterat copula veritate, si quod illicite factum est, emendari. Et idem, quia legitis provisione de iurem est, tam momenti<sup>3</sup>, quam proprietatis causam sub uno eodemque iudice debere cognoscere, nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire, [pre-dicta facti etc. Dat. Mens. Oct. Ind. II. 508.]

CAP. II.

Si actum est possessio et petitio potest index receptis probationibus super utroque parte disceptare probationes super possessio, et illud terminare. II. 4.

Celestinus III.

Ad ultimum interrogati fumus, si iudices deputati, ut de possessione et proprietate<sup>4</sup> cognoscant<sup>5</sup>, gravibus<sup>6</sup> partium sumptibus parere cupientes, de utraque commixtum<sup>7</sup> audiant<sup>8</sup> allegationes pariter et testes admittant, demde prius audiant<sup>9</sup> attestaciones de possessione, et promittunt<sup>10</sup> secundum tenorem illarum utrum licite hoc agatur. Nos autem quam hoc sit in iure civili expressum, quod licite possit fieri, respondimus.

CAP. III.

Si spoliatus possessore et petitio simul agens possessionem et spoliationem probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessore, sed succumbit in petitore.

Innocentius III. Archiepiscopo et Canonicis Sutrinis.

Quum ecclesia Sutrina<sup>1</sup> pastore vacaret, vos convenientes in unum, et, sicut moris est, Spiritus sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsis<sup>2</sup> electionem a sede apostolica confirmari. Verum dilecti filii clerici conventualium ecclesiarum civitatis eiusdem apud nos de vobis consequenter suam deposcere querelam, quod, quum in episcoporum electionibus faciebatis ipsi ac predecessores eorum consueverint interesse, vos eis iuris iuramentibus et exclusis ad faciebant electionem procedere praesumpstis, quam ob hoc non confirmari<sup>3</sup>, sed infirmari potius postulabant. Partibus igitur<sup>4</sup> pro questione huiusmodi post seclm apostolicam constitutis, dilectos filios nostros R. th. S. Petri ad vincula, et I. th. S. Petrus presbyteros, et th. S. Martini in Consilio diocesanum cardinales dudum audientes, in quorum auditorio<sup>5</sup> praesentia testes utrinque producti fuerunt<sup>6</sup>, et eorum depositionibus publicatis, pars canonicorum per testes a se productos<sup>7</sup> intentionem suam, quod ad eos tantum spectaret electio, sufficienter de eam<sup>8</sup> esse probatam; parte clericorum nihilominus asserente, quod per dicta testimia, quos produxerant, et ipsi assertionem suam, quod electioni pontificum<sup>9</sup> interesse deberent, plenus probavissent, per que constare dicebant, eos electionibus trium episcoporum, qui ecclesiae Sutrinae ultimo et immediate praefuerant<sup>10</sup>, cum canonicis cathedralis et desiae, admissis, vos emque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur<sup>11</sup>, auditis allegationibus et vitiosibus partium et dispositionibus<sup>12</sup> ipsis diligenter inspectis, quoniam liquido deprehendimus, testes vestros in peribundis testimonis variis existisse, atque adversus fidem attestacionis suae coram dilectis auditoribus<sup>13</sup> vacillasse, sicut ipsi nobis postea retulerunt, et quod negativam<sup>14</sup> quoddammodo adstruere satagebant, probare volentes, ius electionis ita quidem<sup>15</sup> ad vos<sup>16</sup> spectare, quod ad adversarios minime pertineret, per testes vero adversae partis fuit<sup>17</sup> sufficienter ostensum, quod in trium episcoporum electionibus, de quibus praesumptum est, clerici praesentes adferent et vocem habuerint eligendi, praemissam electionem factam eis contradicentibus et exclusis de factum nostrorum consilio deprecimus<sup>18</sup> irritandam, clericos saepe dictos<sup>19</sup> in eam quasi possessionem,

1. Tit. X. Cap. III. 3. Quia tamen. Eodemque. verborum. l. Ty. 4. sit. ut. 1. canonicis. 2. canonicis. 3. canonicis. 4. canonicis. 5. canonicis. 6. canonicis. 7. canonicis. 8. canonicis. 9. canonicis. 10. canonicis. 11. canonicis. 12. canonicis. 13. canonicis. 14. canonicis. 15. canonicis. 16. canonicis. 17. canonicis. 18. canonicis. 19. canonicis. 20. canonicis. 21. canonicis. 22. canonicis. 23. canonicis. 24. canonicis. 25. canonicis. 26. canonicis. 27. canonicis. 28. canonicis. 29. canonicis. 30. canonicis. 31. canonicis. 32. canonicis. 33. canonicis. 34. canonicis. 35. canonicis. 36. canonicis. 37. canonicis. 38. canonicis. 39. canonicis. 40. canonicis. 41. canonicis. 42. canonicis. 43. canonicis. 44. canonicis. 45. canonicis. 46. canonicis. 47. canonicis. 48. canonicis. 49. canonicis. 50. canonicis. 51. canonicis. 52. canonicis. 53. canonicis. 54. canonicis. 55. canonicis. 56. canonicis. 57. canonicis. 58. canonicis. 59. canonicis. 60. canonicis. 61. canonicis. 62. canonicis. 63. canonicis. 64. canonicis. 65. canonicis. 66. canonicis. 67. canonicis. 68. canonicis. 69. canonicis. 70. canonicis. 71. canonicis. 72. canonicis. 73. canonicis. 74. canonicis. 75. canonicis. 76. canonicis. 77. canonicis. 78. canonicis. 79. canonicis. 80. canonicis. 81. canonicis. 82. canonicis. 83. canonicis. 84. canonicis. 85. canonicis. 86. canonicis. 87. canonicis. 88. canonicis. 89. canonicis. 90. canonicis. 91. canonicis. 92. canonicis. 93. canonicis. 94. canonicis. 95. canonicis. 96. canonicis. 97. canonicis. 98. canonicis. 99. canonicis. 100. canonicis.

1191 8. Jaffe. no. 10712. 3. de prop. Boqsa 4. agnoscent; Niboz; cognoscentur; B. 5. ut grav. Ede 6. mixtum; de 7. audiant; MSo; audire possunt; B. 8. admittant; S. 9. pronunciant; FHHVib. So. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

quam ante controversiam motam habuerant, redeuntes, Verum quoniam in questione praedicta quicquid iuris utraque pars in electione habebat deductum in iudicium videbatur, quum iure civili sit cautum, id venire in iudicium, non solum<sup>22</sup> de quo actum est, ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret, et secundum statuta canonica electiones episcoporum ad cathedralium ecclesiarum clericos regulariter pertinere noscantur<sup>23</sup>, nisi forte alibi seorsum obtineat de consuetudine specialis, nec ex eo, quod clerici antedicti se inter eligentes Sutrinus<sup>24</sup> episcopo probaverunt tertio existisse, ius eligendi propter brevitatem temporis usque ad praescriptionem legitimam non producti sibi acquirere<sup>25</sup> poterant, et actore non probante, qui convenitur, etsi nihil praestiterit, obtinebit, ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, saepedictis ecclesiarum clericis super hoc perpetuum silentium imponentes. [Nulli ergo etc. Dat. Lat. VII. Febr. 1206.]

CAP. IV. 3

Item dicit quoad intellectum, quod decretalis supra proxima.

Item Canonis de Bethlehem;

Quum super electione Bethlehemitanae ecclesiae<sup>3</sup> inter R. subdiaconum nostrum<sup>4</sup>, et P. canonicum sepulcri Domini nuper in nostra praesentia quaestio verteretur, utroque se pro electo gerente, quum praefatus subdiaconus<sup>5</sup> a venerabili fratre nostro patriarcha Hierosolymitano<sup>6</sup> fuerit confirmatus,  $\frac{1}{2}$  alter vero favorem regium<sup>7</sup> obtulerit, eis dilectos filios P. Basilide XII. Apostolorum. I. titul. S. Stephani in monte Coelia presbyterus et G. S. Mariae in parvula diaconum cardinales dedimus audientes, in quorum praesentia receptis utrique testibus, et eorum depositionibus<sup>8</sup> publicatis, quae hinc inde allegata fuerunt<sup>10</sup> nobis et fratribus nostris retulerunt fideliter et prudenter. Nos vero tam per relationes cardinalium quam per gestu de causa meritis sufficienter instructi, communicato fratri nostro consilio, Eum<sup>11</sup>, qui<sup>12</sup> se probaverat per saecularem potentiam spoliatum, restituendum<sup>13</sup> decrevimus<sup>14</sup> iustitia mediante. Verum quoniam tam possessorem, quam *etiam*<sup>15</sup> petitorium deductum fuerat in iudicium, et tam restitutionis quam electionis quaestio plenus agitata<sup>16</sup>, et constitit nobis, electionem utriusque minus canonicam<sup>17</sup> existisse, quum iudex, de qua re cognoverit, *etiam*<sup>18</sup> pronunciare debeat, *intra canonices sanctiones* utramque duximus sententialiter irritandam. [Veterum etc. (cf. c. 2. de confess. II. 18.)]

CAP. V. 1

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causae possessorio adipiscendae vel recuperandae agere potest, nisi conclusionem vero et ante sententiam hoc non potest, nisi iusta causa subit.

Item Episcopo Novionensi;

Pastoralis officii<sup>1</sup> debitum sollicitamente prosecuturis, quum iustitiae zelo successus super dubis iuris articulis per apostolicae sedis oraculum, a qui tunc potest irrisiditionis auctoritas, responsa humiliter appetis<sup>3</sup> et devotas aspicias, nos forte pura opinionum varietas aut iuris exceptio<sup>4</sup> varia voritate distincta non iuris effectum pariat, sed iustitiae defectum potius inducat. Sane, sicut nobis per tuas literas intimasti, contingit aliquando, ut, quum iis, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliato<sup>5</sup> rem in causam<sup>6</sup>, inter ipsa iuris auspicia requisitus, quo malit experiri iudicio, item proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem. Quum autem *ideo* fuerit in causa processum, ut testes sint *hinc inde* producti, novum iudicium super possessorio nititur inchoare,  $\frac{1}{2}$  dicens, quum non videtur possessorio renunciare iudicio qui rem concepit

indicare. Qui ce adverso respondit, quum, dum querelam proposita talis spude proposuit, praedictum sibi fecit in questione possessionis, quum secundum iuris ordinem prius proponi licuit<sup>7</sup> et debeat terminari. Quid igitur in his statutum sit, tua brevitas respiciat. Nos autem Consultationi tuae taliter respondemus<sup>8</sup>, quod<sup>9</sup> possessorio quidem iudicio, quod de recuperanda re adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in<sup>10</sup> proprietatis iudicio primitum instituto, agi potest ab eo, qui rem concepit vindicare, quam legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vindicaverit<sup>11</sup> ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente iudicio interdictum posse nihilominus intentare<sup>12</sup>, aliis possessorio iudicis in<sup>13</sup> vi suo robore duraturis, quae vindicationem domini sui natura praecedunt. Si vero renunciatum fuerit vel<sup>14</sup> conclusum, ut iam possit causa proprietatis definitivae sententiae calculo terminari, ne lites litibus inculentur, et via possit fraudibus aperiri, causa<sup>15</sup> non decisa possessorio non erit utendum, nisi iudex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex iusta causa viderit expedire, puta quum ex perspicuis indicis facit arguitur iniquitas invasoris, et spoliato casu<sup>16</sup> sui malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur et aliis causis inspectis, quae continent aequitatem aut iuste moverint animum iudicantis, postquam *etiam* conclusum fuerit, posse agi possessorio iudicio non negamus. [Dat. Lat. V. Kal. Iun. 1202.]

CAP. VI. 1

Si petitorio et possessorio simul est actum, una sententia terminatur, sed in exsequendo praevalet petitorium.

Item Episcopo et Officiali sancti Andreae;

Quum dilectus<sup>3</sup> Et infra<sup>4</sup> [cf. c. 6. de arb. L. 33.]. Ad quartum *autem* breviter respondemus, quod, quum super possessorio et petitorio simul est actum, utrumque una sententia debet terminari. Sed licet in pronuntiatione sit possessio praeventanda, in executione tamen debet proprietatis praevalet. [Quamvis autem etc. Dat. Lat. XIII. Kal. Apr. Ao. X. 1207.]

CAP. VII. 1

Adiudicat illi beneficiis, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore; per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate iuris conferendi cum ipso collatore. Hoc vult tota littera.

Item Veronensi Episcopo.

Quum olim quaestio, quae inter dilectum filium archidiaconum ex una parte, et archipresbyterum<sup>2</sup> et canonicos Vincentinae ecclesiae ex altera (Et infra<sup>3</sup>) quum igitur archidiaconus praedictus haec coram nobis fideliter recitaret, Archidiamon per ipsas attestaciones nobis constitit evidenter, quod ab episcopis Vincentinis archidiaconatus ipse sine reclamacione aliqua canonicorum duobus archidiaconis continue, qui<sup>1</sup> ante ipsum existerant, fuerit assignatus, et quia canonici praedicti iudices recusare vel postulare rescripti copiam minime debuerunt, quum causa praedictae iudicibus delegata fuisset de utriusque partis procuratorum assensu, et ab eisdem esset rescriptum impetratum, nec deliberationis iudicibus pectere, quum apud seletum apostolicum per procuratores utriusque partis his esset contestata, praedictum archidiaconum non obstantibus huiusmodi exceptionibus eidem<sup>2</sup> pro definitivam sententiam audiri curavimus, canonicis Vincentinis contradicentibus eidem archidiacono, stallo *etiam* archidiacono deputato et aliis pertinentis suis, perpetuum silentium imponentes, reservata tamen eis quaestione proprietatis super collatione archidiaconatus ipsius, si forte super hoc conten-

Tit. XII. Cap. III. 22) ad.; add. a Romm. 23) noscatur; C. Rom. 24) Sutrinensis; C. Ro. Ch. Sutrinensis; 25) ad.; non invito sane sensu; Ch. Ro. Bohon.

Cap. IV. 1) Resolutum ex Ann. c. no. 42. 1; Comp. III. c. 2. h. l. 2, 5, 3) certum non, coll. Rom. qd. Bol. L. 285. 2) Bethlehemitanis id est; des. 12) FK; -- ser. no. 1200. -- Posth. no. 1067. 3) necel.; des. C. Rom.; 4) elect. Bethlehemitana (des. des.); 5) 4) nostr.; 5) des.; C. 5) quum primus etiam (des.; C. T. Rom. 6) Hier.; des.; T. 7) regnum; C. h. l. 8) eis X. et N. admissus; T. 9) attestacionibus; T. 10) fuerant; T. 11) iam dictum subdiaconum nostrum R.; 12) des.; 13) qui; C. T. Rom. 12) quia; F. h. l. 13) restit. esse; male h. l. 11) decernimus; F. h. l. 15) et. 16) des.; C. T. 16) add.; mit; C. T.; actata constitit; Rom. 17) idoneum; T. 18) et.; des. T.

Cap. V. 1) Resolutum ex Rep. Brogn. V. II. l. Ann. c. d. III. 29; Comp. III. c. 3. h. l. 2, 5. 2) leg.; Novionensis; G. Rom. and; Novionensis; X. -- Nopon. -- Posth. no. 1633. 3) expectis; C. T. 4) expositio; C. T. 5) causa; C. h. l. 6) quod; C. 7) potuit; C. 8) respondebimus; Reg. 9) quod;

des.; C. h. l. 10) in.; des.; C. h. l. 2; T. 11) vindicavit; F. h. l. 12) vindicat; T. 12) intentari; C. Ro. 13) in.; des.; F. h. l. 14) sec.; F. h. l. 15) quum iam decisa fuerit; T. 16) casus; C. T.

Cap. VI. 1) Resolutum ex Rep. Pol. X. 31; Comp. III. c. 1. h. l. 2, 5, 3) Ep. S. Andreae abbati de Interco. Bethli. C. Ro. Bethli. S. T. 4) pro; R. archidiacono et mag. L. 11; 5) officiali S. Andreae; C. 6) inser. des.; G. inser. Reg. ed. in. ord. ad. c. d. ubi. 11, 13, 15. -- Posth. no. 2053. 3) dilecti filii abbas et canonicis; C. 4) Cap. VII. 1) Resolutum ex Comp. IV. c. ad. d. d. l. 1, 12. 2) notatum inseriptum esse haec Regis verb. VI. 292. op. Roqna. v. l. h. d. d. d. l. 3. scriptum est generalibus, fr. Veronensi S. R. E. cardinali et Feltronsi et Belunensi episcopis, ut praedictam sententiam observari et ipsius P. faciunt archidiaconum ipsum, stallo *etiam* in choro archidiacono deputatum, cum amittitis aliis pertinentis suis per eosorum ecclesiarum applicatione remota pacifice possidere. Datum ut supra. -- Posth. no. 2079. 3) archipresbytero; F. h. l. 4) autepam praefato archid. fuerat; D 5) praedicto filio archidiacono; P.









contradictione<sup>8</sup> et<sup>9</sup> appellatione cessante per distinctionem ecclesiasticam nostram fratri auctoritate compellatis<sup>10</sup> restitui, deinde archiepiscopus monuit, ut concessionem suam ratam habuit et praefatos canonicos amodo desinat super praefata ecclesia fatigare. Si vero abominatio vestrae acquisere nonerit, cogatis Em<sup>11</sup> provisuri attentius, ut non tantum fructus<sup>12</sup> a novo et violente possessore perceptos, sed quos, si eis possidere fuisset licitum, possessores<sup>13</sup> veteres percipissent<sup>14</sup>, per supra dictum sententiam, subdito cuiuslibet appellationis<sup>15</sup> obstruendo, reddi faciatis<sup>16</sup> eisdem. Praeterea si qui<sup>17</sup>, quominus secundum mandatum nostrum memoratis fratribus restituantur ablata, se dixerint opponentes, eos auctoritate nostra suffulti eos<sup>18</sup>, non obstante appellatione, auctoritatibus sententia percellatis. Si praefatus vero archiepiscopus ad citationem emanandam vestrae forte non conerit, vel mandatum vestro parere nonerit, eos Dolensis<sup>19</sup> monasterii testibus receptis secundum formam praedictam in tota negotio procedentes, secundum quod dicitur, appellatione cessante et excepti penevenerit omnium sollicitudine praecedentes, ut libertates praefato ministerio vestro a praecedentibus nostris robisque concessas, a quopiam sustentatis animi vel infingri.

CAP. XII.

Ingressus possessionem ignorante domino, ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim optin scriverit, repelli etiam videtur, nec ex tali repulsionem capituli repulsa contra dominum interdictum possessionem. II. d.

Innocentius III. Episcopo et Capitulo Tridonensi<sup>2</sup>.

Olim<sup>3</sup> causam, quae inter vos nomine Tridonensis<sup>4</sup> ecclesiae, et dilectos filios B. magistrum et fratres milites templi in Lombardia, super domo Calventiae vertebatur, dilecto filio de Locedio<sup>5</sup> et de Columba abbatibus sub certa forma meminimus commisisse. ¶ Ipsi autem ablates, partibus convocatis, et lite in curiam praesentium contestata, testes receperunt et utraque parte productos, et quum renunciatum fuisset, utriusque depositiones eorum solemniter publicaverunt, et eas per manum publicam diligentes in scriptis, causam plene instructam ad nostram praesentiam remiservunt. Nos ergo dilecto filio C.<sup>6</sup> canonico et procuratori ecclesiae Terlonensis et praedicto magistro dilectos filios nostros I. tit. S. Stephani in Cuelto monte presbyterum et H. S. Eustachii diaconum cardinales concessimus audire, eorum quibus fuit ex parte vestra<sup>7</sup> propositum, quod, quum olim Humberti quidam a homine memoratae Y. episcopo Terdonensi licentiam posthassent, hospitale et oratorium in loco Calventiae construxerunt, Episcopus Tridonensis<sup>8</sup> possessiones quasdam a quibusdam militibus, qui eos tenebant in feudum, ab ecclesia Terlonensi retinuit, et illis Humilitatis petentibus sub ea conditione concessit, quod ad honorem Dei et B. Virginis nomine Tridonensis episcopi oratorium ibidem et hospitale construerent<sup>9</sup>, et tres solidos censuales Tridonensi episcopo annis singulis exhiberent, a quo etiam persona, quae loco praediceretur eidem, investituram periperet, et pro se et aliis<sup>10</sup> fratribus ei et successoribus eius obedientiam faceret manualemente, episcopo sibi loco dominium nihilominus retinente. Dictus vero<sup>11</sup> magister ad eandem domum adspirans, et volens cum caputare domum de Cassellis, ipsos<sup>12</sup>, adeo circumvenit, quod praeter conscientiam vestram se et sua in eius manibus tradiderunt, ea tamen conditione apposita, si vobis quod faceret complaceret, sine quorum assensu se nihil posse ferre assererent. ¶ Magister vero conditionem acceptam appositam, et quod aliter eos non reciperet affirmavit. (Et infra): Tunc vero magister accedens Calventiam exiit praesentem ecclesiam, instrumenta domus et liberos accepit, et uniuersa oves fecit ablata, et postmodum reversus ad eos, quum ei fuisset quod petierat derogatum, quia paratus esset vobis favere rationem, si forsitan eos offenderet<sup>13</sup>, aliter. Vos autem intentionem eius maledicam attendentes, et ne se de domo intramitteret memorata districtius inhibentes, ad sedem apostolicam

appellastis. Et quum tu, frater episcopo, quae gesta fuerant audirisses, omnes pariter ad domum accessisset eandem, et eos, quos invocastis ibidem ad domum custodiam a magistro relictos, eiecistis ex ea, rini et, secunda<sup>14</sup> quod animia vira permitit, licite repellentes. Unde quum possessio praedictae domus sub conditione tradita fuerit<sup>15</sup> eidem magistro, non exstante conditione tradita non tenebat. Praeterea quum ibidem magister etiam domum illam intraverit, nullum vobis est praedictorum generationum, quo minus cum possitis repellere, nec tunc ad vestram audientiam perveniret: praesertim quum<sup>16</sup> verus dominus controversiam ipsi moverat, vel suspectus fuerit, vel deberet suspectari. (Et infra): Intelligentes autem<sup>17</sup>, praedictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, et<sup>18</sup> quod<sup>19</sup> nullum nisi vestro praedictum fuerat irrogatum, ex<sup>20</sup> eo, quod idem magister iustitiae vestrae non inscius, vobis ignorantibus, possessionem accepit, praesertim quum statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam, et quod<sup>21</sup> idem magister sua temeritate possessionem<sup>22</sup> praeter conscientiam vestram, ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, et quos quationem sibi motuos suscipari debebat, est ingressus, dictum procuratorem vestrum et<sup>23</sup> vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiae templi, quoad faciendam restitutionem, quam petebat<sup>24</sup>, de consilio fratrum nostrorum reddimus absolutum, subra ei quoniam proprietatis, de qua in hoc iudicio nihil est actum, sicut praedictus abbas de Locedio<sup>25</sup> vobis exposuit circa caec, de ceteris nihilominus, vos magistro ipsi satisfactionem debitam exhibere, si defendendo ius vestrum in offensam ipsius vel domus militiae templi modum forsitan excessistis.

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem coniugis opponat consanguinitas in gradu prohibito, et offerant probationes paratas, recepto ab opponente iuramento de militia, negabitur restitutio quoad totum, et fiet quoad reliqua. Si vero probationes promptae non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri saevitia.

Idem Bituricensi Archidiacono<sup>2</sup>.

Literas tuas super recepimus, continentes, quod, quum quaedam matrimonialis causa venerabilis fratre nostro Bituricensi archiepiscopo in remotis agente, in tua praesentia tractaretur, Gulelma<sup>3</sup> mulier separari a B. viro suo instantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse coniunctam. ¶ Apparebat etiam accuratius et testes exhibentes chartam ab utroque<sup>4</sup> latere consanguinitatis lineam continentem, quod se contracti matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, et quod<sup>5</sup> in continentem parati erant quae proponerent comprobare. Vir autem contra<sup>6</sup> sibi uxorem postulabat restitui, quae ab eo sua temeritate diverti<sup>7</sup>, et quomodo<sup>8</sup> aliquid allegavit. Ceterum pars replicabat uxorem, tum propter futurum incestus periculum, tum quia probatioibus paratis et promptis sine diffugio quod intendebat<sup>9</sup> poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandum. Ad haec notum esse marito sacrum proponebat, cui erat impetiosa britas et crudelitas bestialis, et si liberam restituta sibi putulata haberet uxoris, eius oculi lambarum mortis et hoc sibi periculum immineere vel corporis eruciatum, et sic ab occasione desisterent, cum qualiterque rirere quam interire volentes; adiacentes, nihilominus ipsam liberandam a rira recessisset<sup>10</sup> eam laciniam et iuramentum. Ipse vero miles nihilominus sibi uxorem petebat liberam ac pacifice restitui, et, ne secus fieret, sedem apostolicam appellavit. Quum igitur in causis matrimonialibus exceptiones huiusmodi saepius proponantur, quid sit in talibus agendum, Rescripto petebas apostolice edoceri, ex praemissis rebat quodam<sup>11</sup> benevole multos eliciens questiones, primo quidem utrum, quando<sup>12</sup> aliquis consanguinitatis gradus obicitur, in quo sedes apostolica dispensare non potest nec etiam consuevit, et<sup>13</sup> probationes promptae sint et paratae, indulgentia<sup>14</sup> restituito sit, an neganda? ¶ Secundo quaeribus, an idem iuris existat, si aliquis gradus dispensabilis et aliquid impedimen-

Tit. XIII. Cap. XI. s. contra; desit: F. 9; et: desit: Bb; et contradictione appellationis: Sa. 10; cogatis: Bb. 11) ubi vide a restitui inserimus et Bb. 12) fructus; quos novi desit: Bb; et violenti possessores percipiant possederunt vel percipit: Bb; Bsd. 13) per poss; Sa. 14) add: interum: F. 15) add: et contradicitionis: F. 16) reddi eis: s. compellatis: Bst. 17) quoniam: Bb. 18) hos: Bb. 19) Dolensis: Bb. Cap. XII. 1) Resolutum ex Ann. I. (2. 6.); Comp. III. c. 2. h. l. (2. 6.) 2) Terlonensis: FHHKLMNPT no talum: s. ser. an. 1200. - Faldham no. 1195. 3) Quum: Cg. 4) et: ind. 2. 5) Lascivis: Cordege; Lascivios: Cg; leg.: Lorelio: Cg; quod Ost. ord. man. est. 6) S. Cg. 7) una: Bb. 8) et: ind. 2. 9) idem: C. 10) constituerit: Cg; Ost. Baha. 10) pro: ind: Lorb. 11) Quumque id fuisset diutius observatum et desit: Cb; saepelictus magister: Cb. 12) praefatus Humilitatis: Bb. 13) offenderat: Cb; offendisset: Cb. 14) sicut: quod: desit: Cb. 15) fuerit: Bb. 16) quum quidam: Cg; quum qui: Cb;

quod: Cg. 17) quum autem cardinales praedicti quae coram eis tam ex parte vestra quam ex alia (altera: Bb) proposita fuerant nobis fideliter tulissent, intelligentes praedictam: Cb. 18) ac: F; abque: C. 19) quod: desit: F. 20) atque ex: Cb. 21) attendentes etiam quod: Lalt. 22) poss: quum ad vos noverat pertinere: Cb. 23) et: desit: FHHKMAC; vest: et: desit: F. 24) quam pet: add. a. lonna. 25) Locedio: Cb. Cap. XIII. 1) Resolutum ex Ann. I. (2. 5.); Comp. III. c. 3. h. l. (2. 5.) 2) archiepiscopo: uerit: Cb; Cb; in Registro: F; ser. an. 1200. - Faldham no. 1195. 3) V.: PHKMAC; Bb. 4) C.: F. 5) Veneris: Cg; Vnbergis: Cb; leg.: Hysberg; Cb. 6) A. Bb. desit: Pr: A.; Cogh: C.; Cb.: B.; Cb. 7) utriusque: F. 8) et: Cb. 9) quid: F. 10) converso: F. 11) diverterit: Cb. 10) intendebat: Cb; T. 11) accepisset: F. 12) de quod: Cb. 13) quum: Bb. 14) et quum: LoCog. 15) an iudul.: Cb; Redt.



*delegatione nostra de causa cognoverat, presentassent, nos diligenter inspectis quae coram eodem episcopo acta fuerant, haberi ea de veribus pro defunctis, quom constitit veris, eam in causa ipsa iudicem non fuisse, sicut insecum ad ultimum recognovit, eundem dilecto filio, Abbati de Arcon.<sup>5</sup> causam, quae super ecclesia et hospitali de Monte Citum<sup>7</sup> inter eos vertebatur, de assensu partium taliter diximus committendam<sup>8</sup>, ut audiret omnia tam ad possessorium quam ad petitorium iudicium pertinentia, quae utraque pars diceret proponenda, et causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo postea procurator hospitalis *Hospitalitumini ecclesiam et hospitale praedicta*<sup>9</sup> cum possessionibus et pertinentiis suis, quae tenebat, dictus *Cumanus* episcopus iniuste sibi restitui postulavit<sup>10</sup>, assensens, illa<sup>11</sup> de iure ad hospitale *Hospitalitumini* spectare, et quod ipsa diutius possedisset<sup>12</sup>. Ad quae respondit procurator episcopi, se nec scire<sup>13</sup>, nec credere, supradicta unquam ab hospitali *Hospitalitumini* possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quae *Cumanus*<sup>14</sup> episcopus, utpote in sua dioecesi constituta, rationabiliter detinebat. Quom igitur<sup>15</sup> ad fundandum intentionem suam pars utraque testes produceret<sup>16</sup>, dictus abbas deinde utriusque partis attestantibus, rationibus et instrumentis inspectis, procuratorem episcopi condemnavit ad restitutionem omnium praedictorum. (*Et infra*.) Nuper autem utriusque partis procuratoribus propter hoc comparentibus coram nobis, prius actis iudicii nobis fideliter praesentatis, causam ipsam interum per nos, quandoque per dilectos filios nostros *P.<sup>17</sup> tit. S. Marcelli et R. tit. S. Anastasie presbiteros cardinales* examinavimus diligenter, et quidem per testes videbatur esse probatum, quod *Cratus*<sup>18</sup> *Cumani* episcopi nuncius cruces Hospitaliaris alium abbatem, inhibendo ipsis, nec ad supradictam ecclesiam vel hospitale redirent, et quod episcopus supradicta omnia possidebat, unde procurator Hospitaliariorum petit dictam restitutionis sententiam auctoritate apostolica confirmari. *Ex adverso vera proponebatur, quod, etsi per testes forsan esset sufficienter ostensum, quod per auctoritatem episcopi fuerat Hospitaliaris spoliatum, quom tamen non considerit, quod de mandato eius<sup>19</sup> hoc fecerat, vel quod episcopus<sup>20</sup> ratum habere factum ipsius, restituito sibi locum non potuit revocare, quoniam constat episcopum praedictum tenere, qui utique ipsa de iure possidet, utpote ad se spectantem et in sua dioecesi constituta. Sic ad hoc pars altera replicavit, quom, quoniam per dicta testimonia evidenter immanitatem episcopi vel rathabatum non probatur, quom tamen index motum animi potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat merito praesonerabam. His igitur et aliis intellectis, quae utriusque partis procuratores proponere curaverunt. Nos prius acta iudicii, quae nobis fuerant, sicut praemisimus est, plene ac fideliter praesentata, diligentius recensentes, quoniam nec per dicta testimonia, vel confessiones<sup>21</sup> partium, quom nullae penitus in iudicio factae fuerint, vel etiam instrumenta, quae nullatenus de spoliatione tractabant, nec etiam per evidenciam facti nobis constare potuerit<sup>22</sup>, quod *Cumanus* episcopus *supradictos* Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliarı, vel spoliacionem factam<sup>23</sup> saltem<sup>24</sup> ratam habuerit, de consilio fratrum nostrorum pronunciamus in questione praedicta, interdictum Unde vii locum nullatenus habuisse, restitutionis sententiam a praedicto abbate prolatam<sup>25</sup>, licet pars<sup>26</sup> adversa proponeret, quod praesumendum esset pro sententia iudicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare, iustitia exigente cassantes.**

CAP. XVI.1

Exceptio inopiae, de qua constat, a clerico opposita, impedit executionem sententiae, etiam latae in possessorio. II. d. comprehendendo mentem litrae et verum lecturam.

Idem<sup>2</sup>.

Olim vobis dedisse meminimus in mandatis, ut *venerabilem*

*lem fratrem nostrum Ovetensem*<sup>3</sup> episcopum ad debitam partis restitutionem *Zamorensis*<sup>4</sup> dioecesis, quom tenebat, cum perceptis fructibus<sup>5</sup> restituere cogeretis<sup>6</sup>, *[si dilectum filium Roinerium prius, quom super hoc immolatum apostolicum adimpleret, eum ingredi contingeret hinc carnis.]* Verum quoniam<sup>7</sup> inanis est actio quom inopia debitoris excludit, *[fraternitati vestrae per apostolica scripta] mandamus, quatenus non prius episcopum ipsum ad restitutionem fructuum compellatis, quom ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit quod percepit<sup>8</sup> de proventus alienis. [Nos quidem etc. Dat. Rom. etc. F. Kal. Iun. 1198.]*

CAP. XVII.1

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio iurisdictiois, licet aliquibus dehis fuerit observata, licet petens restitutionem, hoc solo probato, succedat. Hoc dicit quosdam intellectum.

Idem<sup>2</sup>.

Olim inter te pro abbata tua, et *venerabilem fratrem nostrum*<sup>3</sup> *Parisensem* episcopum nomine *Parisienensis* ecclesiae super possessione iuris parochialis in parochia de Monte questione suborta (*Et infra*.) Nos attendentes, quod ex eo solo, quod populus praedictae<sup>4</sup> parochiae timore sententiae suae<sup>5</sup> per aliquot dies abstinuit a divinis, nullam in eos iuris parochialis possessionem idem episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod, eo tempore, quo sententiam ipse protulit<sup>6</sup>, possessionem in ipsis<sup>7</sup> iuris parochialis haberet, vel prius etiam habuisset, restitutionem ei<sup>8</sup> ad iudicare de iure nequivimus, quom ipsum non constiterit spoliatum fuisse.

CAP. XVIII.1

Recipiens scienter rem invasam a spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probet dominium.

Idem in concilio generali.

Saepe contingit, quod spoliatus iniuste<sup>2</sup>, per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium spoliato<sup>3</sup>, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum<sup>4</sup> iuris<sup>5</sup> proprietatis amittit effectum. Unde, non obstante iuris civilis rigore, sancimus, ut, si quis de cetero scienter rem talem receperit<sup>6</sup>, quom spoliatori quis succedat in vitium eo, quod non multum intersit<sup>7</sup>, *[praesertim]* quoad periculum animae, iniuste detinere ac invadere alienum, contra possessorem huiusmodi spoliato per restitutionis beneficium succuratur.

CAP. XIX.1

Occupans certum locum, in quo quis iura libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua iura libere possidere sicut prius, conveniri potest possessorem pro libertate possidendi, et restituo fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. II. d. valde singulariter.

Gregorius IX. Episcopo Lucano.

Pisanis ac Lucanis civibus per gravem discordiam, quom diu inter se habuerant, afflictis graviter et attritis (*Et infra*.) *P.* subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessione<sup>2</sup>, quam in quibusdam castris constat Lucanam ecclesiam habuisse, sibi prius plene ac libere, sicut tempore motae discordiae habuerat, restituta, et super ea, de qua dubitatis oriretur, sufficienti cautione recepta, quod iuri coram nobis praedicti Pisani parent, prolatis pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret. (*Et infra*.) Pisanis igitur asserentibus, quod per te stabat, quom minus tibi iuxta mandatum nostrum fuerat restituito, et instanter petentibus, ut dictas sententias praefatus subdiaconus relaxaret, ipse, receptis cautionibus de parendo iustitiae coram nobis, sententias relaxavit easdem, propter quod tu reputans te gravatum ad nostram praesentiam accessisti, impugnaturs

Tit. XIII. Cap. XV. 1) et eand.; *Ch. Richt.* 2) Arnona; *G.* Aetom; *HIA*; Aresosi; *K.* Arnon; *C.* Arroude; *Ch. Richt.* 3) Aetom; *Cod. Greg.* 4) quae... verbo; *add.* a *Baym.* 5) Citano; *3* *cf.* *ind.* 3. 6) tal. committentes; *C.* 9) praedictum; *C.* 10) postulat; *Ch. Richt.* 11) ipsa; *P.* supra dicta omnia; *C.* 12) ea de iudiciis possidisse. Ad hoc; *C.* 13) hesire; *Lot.* 14) Cumanus; *Cont. Bohm.* *pro. totum* 15) *orig.* *Cod. coll. o. l.* 16) produerit; *Cod. coll. o. Ch.* *product;* *Orig.* induerit; *C.* 17) *B.* *Ch. Richt.* 18) praedicti; *C.* *dest.* *Ch.* 19) episcopi; *C.* 20) ipse; *ib.* 21) *com. fessorem*; *Orig.* 22) *potuit*; *Ch. Richt.* 23) *fact.*; *dest.* *FGHIMV.* 24) *salt.*; *dest.* *Ch.* 25) *lata*; *GM.* 26) *lect.* *inform.*; *add.* a *Baym.*

Cap. XVI. 1) *Restitutum ex Reg. Bol.* 1, 239; *Comp. IV.* c. 1, k. l. (2, 3) 2) *Bargensi et Palensi episc.* *Reg.* *Abbat et prior de Elsch.* *D.* *Polthast no. 222.* 3) *Ovetensis.* *Et. Vene.* c. 6; *O. Veten.* c. *Dec. Ovetens.* *De Vitor.* *De* 4) *Canor.* *FAK.* *Carnot.* *M.* *Zamoraniensis.* *Dec. Zamoran.* *Dec. Zamoran.* *De Zamorane.* *D.* 5) *fructibus*; *Boep.* 6) *rog.*; *dest.* *Reg.* 7) *quia*; *Dgh Reg.* 8) *praecipere*; *Lot.*; *recepit*; *Dgh.*

Cap. XVII. 1) *Restitutum ex Comp. IV.* c. 2, h. l. (2, 3); *ap. Felibrun Dst. de Pavis p. 597.* *Abbas eundem Pape eodem de re scriptis ad episcopum, qui probatur pagina duos rissum levari hinc eodem tempore ad utrumque hinc puto in confessione.* *Inter ad Bohum Paris.* *scr. etc. N. Bol. Lib. 1204.* *motus fortasse eadem de scripta ap. Polthast non indubiter.* 2) *abbati S. Geneovefo epistolam directam fuisse omnino constat.* 3) *O.*; *dest.* *Richt.* 4) *dictae*; *FGHIMV.* 5) *ipsius*; *D.* 6) *propter*; *Cont. Bohm.* 7) *ipsos*; *D.* 8) *tibi*; *D.*; *dest.*; *Boep.*

Cap. XVIII. 1) *Restitutum ex Reg. Bol.* 1, 239; *C. Later.* *IV.* *Ind. no. 1215.* *Comp. IV.* c. 3, h. l. (2, 3) 2) *in.*; *dest.*; *Boh.* 3) *add.*; *videmus*; *Cod. Bohm.* 4) *probationis*; *Dgh non.* 5) *Nis.* *Abbo non.*; *dest.*; *Dst.* *possessionem iuris*; *D.* 6) *acceptit*; *Lot.*; *recepit*; *Lib.*; *percepit*; *D.* *acceptit*; *orig. ed. Matus.* 7) *intersint*; *orig. ed. Matus.*

Cap. XIX. 1) 1227-31. - *Polthast no. 9565.* 2) *possessionem*; *Ed.* *Rom. oper. mend.*



toriam cogristis exponere cautionem, quod coram vobis<sup>1</sup> per omnia iuri pareat: quumque die praefixa vestro se conspectui praesentasset, praetextu advocati, quem non habebat, respondere solita malitia recusavit. Tandem<sup>2</sup> actore instante respondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset, varisque postmodum excusationibus utens in vocem appellationis prorupit, et contumaciter iuramento contempto recessit. Ideoque *vobis praecipiendo* mandamus, quatenus ad convincendum eius malitiam semel cum ad praesentiam vestram convocetis, et, si venerit, *audiatis quae fuerint proponenda, et appellationis cessante finem imponatis negotio competentem*. Quod si *recusatus* venire contempserit, *vos nihilominus* causam, utpote lite, quae ingeritur, contestata, diffinitiva sententia terminetis<sup>3</sup>, vel praesenti saltem adiudicatis possessionem, servata duntaxat quaestione proprietatis absentis. *Super eo vero etc.* (cf. e. 4. de paroch. III. 29.)

CAP. V. 1

Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam obicit, quam non probat in continenti, sed accipit indicatas, si detulerit in prolatum, condemnatur in continenti, diffinitiva non expectata, in expensis, ac solvere cogitur: quod si non potest, punitur in corpus secundum arbitrium iudicis. II. d. notab. iste text. secundum lecturam, quae placet Anonum.

Innocentius III. 2

Finem litibus cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus et expensis, praesertim quum de beneficiis *vel officiis* ecclesiasticis litigatur, quae sine dispendio diu vacare non possunt, praesenti decreto statuimus, ut, postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit aut nequeat in continenti probare, quia frequenter ad impediendum vel differendum processum exceptiones huiusmodi per excogitatum malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti<sup>4</sup> moderatas expensas extunc in iudicio faciendas, cum acceptis iudicis, si<sup>5</sup> forsitan in probatione defecerit, condemnetur. Et si solvendo non fuerit, alias<sup>6</sup> secundum arbitrium discreti iudicis punitur, ut hoc saltem timore perterritus non facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

CAP. VI. 1

Citatus ad totam causam, certo termino ad comparandum assignato, tenetur comparere in termino, et dato impedimento in termino debet comparere quam citatus potest post terminum; alias condemnabitur in expensis a tempore citationis emissae.

Idem Praenestino Episcopo apostolicae sedis Legato et Decano Brinensi.

Quum dilecti filii *magister S. Leulionis et H. Lauionensis canonici* nunciis *dilecti filii H. dieti Leodiensis*<sup>1</sup> electi pro eo *quondam* ad sedem apostolicam accessissent, *dilectus filius [L.] archidiaconus et H. canonicus Leodiensis ecclesiae*<sup>2</sup> nomine suo et quorundam canonicorum<sup>3</sup> suorum, *L. archidiaconi, H. cantoris, L. praepositi sancti Petri et quorundam aliorum*, quorum literas *super eodem negotio vobis exhibuerit*<sup>4</sup> de rato, ad nostram postulationem praesentiam venientes, contra eundem electum<sup>5</sup> quaedam crimina proponebant, per quae nitentur eum ab electione *Leulionis ecclesiae* repellere ut indignum. (Et infra.) Quamvis autem ex eo, quod idem electus<sup>6</sup> a gravamine adversae partis applicaverit, et appellationem non fuerit<sup>7</sup> interpositam per sufficientes procuratores, quum exposit<sup>8</sup> 11\*, his prosequentibus, prosecutus, his<sup>12</sup> non levis exorta esset suspicio contra eum, volentes tamen in omnibus iuris ordinem observare, ipsi

*districte praecipimus* mandamus<sup>13</sup>, quatenus<sup>14</sup>, usque ad dominicam, qua cantatur: „Egum pastor bonus“, *transactum*<sup>15</sup> per se vel per<sup>16</sup> procuratorem sufficientem *sufficienter instructum, ne postulationem per dilaciones vel occasione quaslibet subterfugere videatur curam*, ad praesentiam nostram accederet, super praedictis omnibus responderis; alioquin, quum assignaremus ei pro peremptorio<sup>17</sup> terminum supradictum, sciret, quod, quantum de iure possemus, proderemus extunc in negotio memorato. Expectantibus igitur adversariis *eius apud apostolicam sedem, ipsam diu etiam*<sup>18</sup>, ultra terminum duximus expectandum; sed ipse *non venit, nec sufficientem procuratorem*<sup>19</sup> direxit, sed simplicem solummodo nuncium excusationis *eius literas afferentem*<sup>20</sup>. Scribatur enim, quod *praedictum magistrum S. nuncium suum, qui nos, quum a nobis recederet, inimicium viva voce, ut citaret eundem, sero receperat; unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui praesentare*. Sed contra hoc faciebatur<sup>21</sup>, quod, sicut excusatorem ad nos direxerat, sic dirigere poterat responsalem, quum ei non fuisset iniunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel<sup>22</sup> ipse accederet, vel procuratorem idoneum destinaret<sup>23</sup>. Praeterea quum mandatur alicui, ut ad certum terminum se iudici praesentet, duo sub hac forma mandatur, ut ad repraesentat, et ad diem sibi praefixam<sup>24</sup> accedat. Unde si venire non possit ad diem assignatum<sup>25</sup>, tenetur nihilominus se iudici praesentare, *sicut ratio suggerit et legitima suavitudo manifestat*<sup>26</sup>. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem solvat, non ideo erit a mandato solutus, si solvere nequiverit die data; immo ad solutionem elapso etiam die solutioni praefixo tenetur. Quapropter quia dictus electus<sup>27</sup> nec<sup>28</sup> venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum vel post etiam diutius expectatus, nec de vicino eius adventu spes erit, utpote qui per literas utcumque<sup>29</sup> excusaverat<sup>30</sup> moram suam, et calores aestivos et insidias sibi positas formidabat, eum de *consilio fratrum nostrorum* reputavimus contumacem, et ad legitimas et moderatas expensas, quas adversarii eius fecerant a<sup>31</sup> tempore citationis emissae, quem<sup>32</sup> extunc expectare inceperant, ipsum curavimus condemnare, *quod*<sup>33</sup> *de H. praeposito sancti Dionysii dicebatur interim ab aliquibus attentatum fricibus reputantes*.

CAP. VII. 1

Sententia in causa beneficii non transit in re iudicatam respectu superioris, qui minus possit de iuris partibus inquirere, maxime quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter et indefensum.

Idem Armachano<sup>24</sup> et Caselensi Archiepiscopo.

Quum olim D. clericus Coelestino Papae<sup>25</sup> praedecessori nostro, diversis praelatorum Hyberniae literis praesentatis, se assereret in episcopum Roscensem<sup>26</sup> fuisse electum, nullusque appareret, qui aliquid<sup>27</sup> contra eum proponeret<sup>28</sup>: dictus praedecessor noster ei *per bonae memoriae A. Albanensem episcopum* munus<sup>29</sup> fecit consecrationis impendi, *et ad suam eum remisit consecrationem consecratum*. Postmodum *vero dieti filii F. et G. monachi* ad eundem praedecessoris nostri praesentiam accedentes<sup>30</sup>, uterque se assereret a canonicis Roscensis<sup>31</sup> ecclesiae fuisse<sup>32</sup> electum, et<sup>33</sup> *idem F.*, quod praedictus D. ad eundem ecclesiam apud sedem apostolicam, quum per falsas literas circumveniret, fuerat<sup>34</sup> consecratus, *exposuit*. Propter<sup>35</sup> 11 quod idem praedecessor noster causam *curavi vobis, fratres. Cassellensis*<sup>36</sup> et *Luoniensis*<sup>36</sup> *episcopi*, sub ea forma commisit, ut de forma et

TIT. XIV. Cap. IV. 1) iudicio ecclesiastico; 2) 5) actore instante, praedictus reus praetextu advocati quem non habebat, respondere . . . recusavit, excepto quod interrogatus ab actore, quod annis decimas, de quibus er. cont. peregrinasset, respondit. M.L.X.; ibi, sique varie excusationibus utens: 1) a) obid.; et post probata per idoneos testes causa: V. Cap. V. 1) Resolutum ex Civ. ant. c. 3. (2, 12.); Comp. III. c. 1. h. l. (2, 7.); — cf. Rom. ap. Ind. 1. 587. 2) ser. an. 1210. — Potholus an. 124. 3) parit; dest.: PöHKKMoe Rom. 4) sit; dest.: Rom. 5) aliter: It. dest.: Ob.

Cap. VI. 1) Resolutum ex Comp. III. c. 2. h. l. (2, 7.). 2) Burnensi; F.; Beroni; H.; Brinensi; K.; Brinensi; G.; Bureni; V. Leuloni; La; Burensi; G.; Beneventano; G.; Burensi; G.; Bureni; Burensi; G.; Bureni; ser. an. 1296. — Potholus an. 1198. 3) Laudan.; Ob.; Laudan.; Ob.; Laudan.; Ob.; Laudan.; Ob.; Richt. candidatus; Lucundensis, quod nullus vocatus auctoritate fecerunt. 4) Leodiensis; Ia; Mochel; per lobum; Leodini; Ob.; London.; It.; London.; It.; 5) exel.; Obel.; PöHKKM. 6) canonicorum; Ob.; Mochel. 7) exhibuerant; Ob. 8) H.; C. 9) praedictus filius; Ob) a grav. praedictorum archid. et Henr. et sociorum ipsorum canonicorum Leodiensium, sicut diebantur diebantur; Ob) ad sedem ap. appellatur; C. 10) filii; Mochel; fuerat; Ob.; fuisse; Ob. 11) possit; PöHKKM. 12) his; dest.; Ob. Richt. 13) mandavimus; Lc. 14) iussit; PöHKKM. 15) addi.

nunc; Ob. 16) per; dest.: Ob; 17) peremptorio; C. 18) et.; Obel.; G. 19) responsalem; Ob. 20) defecerunt; C. 21) pars; proponat; adversa; C. 22) ut; F.N. 23) addi.; pro; Ob. 24) praesentatis; Ob. 25) assignatum; G.H.; dest.; It. 26) demonstrat; Ob. 27) praedictus; H.; C. 28) non; G.V. 29) utrumque; M.; utrumque; C. 30) excusaverit; Cant. Bohem. 31) a; nullo onast Richt.; Obel.; G.H.A.C. 32) quum; Ob. 33) immo illud quod de H.; Ob.

Cap. VII. 1) Resolutum ex Reg. Brit. l. 364.; Comp. III. c. 3. h. l. (2, 7.). 2) Arm. et Casellen.; Casellen.; Ob.; Cassilens.; Ob) archiep. et ep. Lavin. (Lavinens.; Cardif.; Lauvenc.; G); C. Arm. et Casellens. archiep. et ep. Lavin. et Laomen.; Reg. Ang.; Laoniensis — Abbato. S. Lohi — Potholus an. 369. 3) C. Pap.; PöHKK. Quum olim obid.; H.; C. 4) ser. an. 1210. 5) de Hyberniae partibus accessisset; bon. mem. C. P. praed. n. diversis obel.; Ob) diversorum praelatorum Hyberniae literis praesentavit, quos se asserat in episcopum Roscen. Roscen.; Boh. electionem. Quumque nullus etc. 6) Reg. 4) Roscen.; F.N.; Roscensem; M.; Roscensem; Y. 5) opponeret praedictus; Ob. 6) minus; It.; Rom. ap. an. ind. 7) Flor.; Reg.; 8) Et.; Ob. per lobum 9) accesserunt, quorum itaque; C. Reg. 10) Roscensis; Ob.; Roscen.; Ob.; Roscen.; C. ed. — cf. ind. 3. A. 11) fuisse; dest.; PöHKK; Obel. 12) Sed.; C. Reg. 13) fuisse; Ob. 14) praeterea; Ob. 15) Cassal.; C. obel. 16) cf. not. 2.

processu electionis memorati D. sollicitè quaereretis, et si cum electum à nomine fuisse constaret ipsum faceretis pacificè possessione gaudere; alioquin inter praedictos F. et G. audietis causam, et cuius electionem canonicam et magis amovibiliter factam inveneritis<sup>17</sup>, ratione praecita, alterius curaretis electioni praefere, quæ tu, frater Cassellensis, altèram, quæ rationabiliter dixeris confirmandam, in episcopum consecraveris. Verum, sicut ex literis vestris accipiunt, quum citius communiis vobis fuissent literæ presentatæ, facta tenorem eorum primo de electione praedicti D. inquirere voluistis, quoniam<sup>18</sup> à vobis dictus D. tertio citatus vestro se mollet conspectui praesentare, procedentes in causa<sup>19</sup>, tam ex testimonio clerici et populi Roscensis ecclesiae, quam ex<sup>20</sup> assertione illiusdem regis Carotacæ<sup>21</sup> et praedictorum ipsius provinciae, de praedicto F. electionem fuisse celebratam canonice didicistis, et eam postmodum curatis auctoritate apostolica confirmare, praeteritum quum capitulum<sup>22</sup> Roscensis ecclesiae dictum D. se non elegisse constanter assereret<sup>23</sup>; nec de praedicti G. monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim autem memoratus D. ad apostolicam sedem accedens, [I] nullo modo de commissione praedicta, et etiam de praedictorum electionibus factis mentionem, [I]bis suggere non cepit, quod quum ad Roscensium dioceres cum praedictis praecessoribus nostri litteris reversati, supradictis per Carotaciam ipsi fecerat inhiberi, ne discessent vel ecclesiam Roscensiam intrarent, donec et eorum subiecti vel solium promitterent penam quadruplicem. Quam autem postmodum unius eius praeter ipsius consentium eadem regi nocere promissit, ipsi ad ecclesiam suam admissis, in ea per annum dimissam ministravit. Sed quum promissum ab unius suis penam non admissit exsolvere, contra communitatem ducum mandavit, ut et executionem iudicialiter exhiberet. Qui licet dicto D. incrementum trahebat, abstrictus, quia tam ab eo pro filio suo adhuc parvo ecclesiasticatum non potuit obtinere, quibus facta unius archidiaconi obsequia, quod benedicti debuerat, parati non suspexit; et quoniam propter hoc ab eo facti excommunicationis excoela innotuit, nihilominus tamen tota facta sapientium sepe de Roscensium ecclesiam liberos succipit, et ad regem contra ipsam se transferre minime dubitavit. Quorum ducum molestis fatigatus, terram ipsius regis contra eos exit, propter quod à vobis ad venerabilem fratrem nostrum Ferencium episcopum et comites suos litteras impetravit, qui memoratum regem diligenter inducerent et moverent, ut ipsam sine ulterius executione penam ad ecclesiam suam secrete redire permitteret, et administrationem episcopatus tam in temporalibus quam spiritualibus exercere; alioquin eius excommunicationis excoela innotuit, et terram eius subiret interdicto, neutrum administrari solentibus, donec super exceptione ipsius mandatum apostolicum impleverit; memoratum quoque ducum, si vis de penam missa constaret, ad officio beneficiæ suspensionem ad sedem apostolicam venire compelleret, et donec respiceret, excommunicationem fuisse publicè nuntiari. Praeterea super<sup>24</sup> quibusdam aliis gravaminibus et iniuriis contra dictum F. et quosdam alios litteras impetravit, [asserens eundem episcopum ultra Roscensium ecclesiam à tenere, ne eundem F. amovendum in archidiaconum et clericum unius incisere venire volentibus. Ceterum eodem D. à vobis cum huiusmodi litteris recedente, fecit post tertium mensium spatium] dictus F.<sup>25</sup> amovendus ad sedem apostolicam accessit, et postmodum<sup>26</sup> ex parte vestra nobis litteras praesentavit, quae qualiter à vobis in commissione praedicta processum fuerat continebant, quum fratres igitur nostris habito super hoc dilectè tractati, invidentes, ne servit praedecessor<sup>27</sup> nostro per litteras, quas ibi D. et praesentaverat, dicitur circumvencis, nos citam circumvariari contingeret per litteras vestras, vobis ab eodem monacho praesentatus,

Volentes igitur<sup>28</sup> adhuc misericorditer agere cum absente, ut [i] eius malitia [fortiss] convicatus, dictum F. monachum ad vos communitè duximus remittendum, fraternitati vestrae per apostolicam scripta distinximus<sup>29</sup> praecipiendo mandantes, quatenus eo non obstante, quod<sup>30</sup> eiusdem F. fuit<sup>31</sup> electio confirmata, saepe dictum D.<sup>32</sup> si in Hibernia poterit inveniri, legitime citatus ad causam, et facultate sibi defensionis indulta, solemn<sup>33</sup> Deum habentes prae oculis in causa ipsa canonice procedatis. Qui si<sup>34</sup> inventus infra<sup>35</sup> tres menses vestro se conspectui contempserit praesentare, ad consecrationem dicti F., omni occasione postposita procedatis. Si autem in Hibernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, factio tamen intelligitur provocasse, accepto itinere ad sedem apostolicam venendi, dicit F. administrationem Roscensium ecclesiae in spiritualibus et temporalibus committatis, quo elapso cum non differatis in episcopum consecrare. [Ne autem etc. Dat. Praesat. VI. Kal. Oct. 1198.]

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Si proceditur per viam inquisitionis contra absente contumaciter, etiam lite non contestata testes recipi possunt, et sententia definitiva terri, etiam per viam depositio, si hoc meretur delictum.

Idem<sup>2</sup>.

Veritatis est verbum organo dominicae vocis emissum, quod adhor, quae tunc intravit occupavit, dignè crederet<sup>3</sup>, et in ipsam nulli censetur, ad terram, quae sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per vocem plantationem ad fructificandum culturam recipit convegitur. Hinc nimirum arborei H. quondam Curien<sup>4</sup> episcopus non immerito comparatur, qui Curien<sup>5</sup> ecclesiam usque modo per incultum detinuit, et, sicut dilecti filii canonici Curien<sup>6</sup> F. S. et R. et B. Ro. 9. plebanus S. Georgii ex parte vestra in<sup>7</sup> nostro auditorio tulerunt, quod praedictus H. Curien<sup>8</sup> episcopus<sup>9</sup> ecclesiam suam non<sup>10</sup> solum dilapidando depressit, sicut publica praedicabat infamiam, sed<sup>11</sup> homicidio, incestu aliusque criminibus polluit, quos autem apte quibus haec invidere corrigenda, quum ipsi canonici vestri bono zelo, ad arbitrium<sup>12</sup>, induci praedictum episcopum accesserit, [et] intuentes enormitates eiusdem, ad vires nostras deferre curavit<sup>13</sup>, tunc, ne, sicut in decreto Gelasii constituit, apostolicum<sup>14</sup> offensum incurreret, si huiusmodi excessus auditui catholicae ecclesiae suppressio putaretur, super his<sup>15</sup> commissis primo causam venerabili fratri nostro Tridonen<sup>16</sup> episcopo, et dilectis filiis abbatibus Montis sanctae Mariae et praeposito de Insula, secundo quoque venerabili fratri nostro Brixini episcopo, et ipsis fratri abbati et praeposito, etc.<sup>17</sup> Verum quum episcopus ipse<sup>18</sup> priorem indicium praesentiam adire per contumaciam contempserit<sup>19</sup>, auctoritate nostra vult per ipsos primos iudices ab officio beneficiæ suspensus. [Et etc.]<sup>20</sup> Tandem vero coram iudicibus<sup>21</sup> canonica citatione vocatus, praesentiam suam diffuciler exhibuit; sed frivolam tunc excusationem malitiam<sup>22</sup> concepta praetendens, experiri cum canonis in iure neglexit. Qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspenses episcopum ipsum, vel potius suspensionem à iudicibus factam auctoritate apostolica confirmantes, tertio super his venerabili fratri nostro Cumano episcopo et dilecto filio abbati sancti A.<sup>23</sup> causam ad superandam malitiam ipsius episcopi commissum<sup>24</sup> audiendum, qui partibus citatus, ab illis secum raris producibus et honestis, quum<sup>25</sup> nec per se, nec per respensalem idoneum comparuerit, in eundem episcopum propter inobedientiam excommunicationis sententiam protulerunt, testes<sup>26</sup>

Tit. XIV. Cap. VII. 17 inventi. P. B. H. L. Reg. 18 Sed quum a volente citatus. C. Reg. 19 causam. C. Sed. Reg. 20 et. dest. P. H. K. 21 Carthage. A. M. Carthage. K. Sed. Reg. 22 Archa. Reg. Carthage. N. Reg. Carthage. Carth. 3 Card. Reg. 23 de. om. archidiaconum. Cantor, thesaurarius et totus clerus et populi. Rosens. eod. etc. C. Reg. 24 Asserent. P. B. 24 contra praedictos regem et alios unius Rosens. eod. ecclesiae. C. ad episcopum Curien<sup>6</sup> et F. monachum ipsi<sup>6</sup> litteras impetravit. C. omnes nos. contra ipse. Carotaciam etc. F. monachum litteras impetravit. Reg. 25 eodem F. praesentante. C. ad. eod. C. 26 postea. eod. C. Reg. 27 Indult. dicitur. C. 28 et. de. C. Reg. 29 dicitur praef. quaten. C. 30 quod unius. F. de. C. 31 fuit. C. 32. R. C. Reg. 33. C. Reg. 34. Quod. 35. Quod. 36. quod in Hibernia inventus non fuerit, indulto sibi etc. C. Reg. omnis anni patris. C. quo ad verbo, etsi non verbo, facto tamen intelligitur provocasse, accepto itinere ad sed. ap. venendi. C. F. administrationem Rosens. Rosens. C. 37. solutio aliquando. Reg. 38. tam in spiritualibus et temporalibus. C. 39. innotuit auctoritate facti ap. communitatis. Quo elapso, cum non dicitur in episcopum, sicut canonice fuerit, consecrare. Si vero praedictus D. inventus in Hibernia et citatus legitime infra tres menses vestro se con-

spectu denno contempserit praesentare (praesentari. Cb), ad consecrationem praedicti F., sicut dictum est, unius contradictione (resecutione) Cg postposita, procedatis. C. Reg. 25) infra. C. ad. B. H. C. 1) Cap. VIII. 1) Innotuit. C. Comp. H. c. 1. A. L. 2) C. 3) sic. om. C. Reg. 4) Curien<sup>4</sup>. om. 5) Curien. 6) Curien. 7) de. 8) Curien. 9) de. 10) Curien. 11) de. 12) de. 13) Curien. 14) de. 15) Curien. 16) Curien. 17) de. 18) de. 19) de. 20) de. 21) de. 22) de. 23) de. 24) de. 25) de. 26) de. 27) de. 28) de. 29) de. 30) de. 31) de. 32) de. 33) de. 34) de. 35) de. 36) de. 37) de. 38) de. 39) de. 40) de. 41) de. 42) de. 43) de. 44) de. 45) de. 46) de. 47) de. 48) de. 49) de. 50) de. 51) de. 52) de. 53) de. 54) de. 55) de. 56) de. 57) de. 58) de. 59) de. 60) de. 61) de. 62) de. 63) de. 64) de. 65) de. 66) de. 67) de. 68) de. 69) de. 70) de. 71) de. 72) de. 73) de. 74) de. 75) de. 76) de. 77) de. 78) de. 79) de. 80) de. 81) de. 82) de. 83) de. 84) de. 85) de. 86) de. 87) de. 88) de. 89) de. 90) de. 91) de. 92) de. 93) de. 94) de. 95) de. 96) de. 97) de. 98) de. 99) de. 100) de.



ex parte vestra, quemadmodum in mandatis a nobis acceptant, admittentes, scilicet<sup>30</sup> abbates, priores, praepositos et alios religiosos viros, per quos quolibet<sup>31</sup> articulum criminum praedictorum constat fuisse probatum. (*Et infra*) Nos igitur videntes, ordinem iudicium in hoc facto fuisse servatum<sup>32</sup>, considerato praeterea, quod post sententias in se datas celebrare praesumpserit<sup>33</sup>, quum multi praelati ecclesiarum contra eundem episcopum scripserint<sup>34</sup>, nec unum pro eo defendendo vel aliquatenus excusando<sup>35</sup>, in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, praesentes tamen spiritu, iuxta verbum eiusdem Apostoli tulimus sententiam perpetuae depositionis in ipsi, et cum tam a pontifici quam ab<sup>36</sup> omni officio sacerdotali privantes, sine spe restitutionis aliqua duximus condemnandum, ca nihilominus in irritum revocant<sup>37</sup>, quaequoniam post inhibitionem apostolicae sedis se factam suspensionem et excommunicationem de rebis ecclesiae alienare praesumpsit<sup>38</sup>.

CAP. IX.1

Actor non admissus in possessionem sui decretum per iudicem causa rei servandae, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.

Idem in concilio generali.

Contingit interdum, quod, quum actor ob contumaciam adversae partis adiudicatur causa rei servandae possessio, propter rei potentiam sive dolum actor infra<sup>39</sup> annum nec custodiendam nancisci non potest, vel acquisitam<sup>40</sup> amittit, et sic, quum secundum multorum assertionem verus<sup>41</sup> non efficeretur<sup>42</sup> post lapsum anni possessor, reportetur<sup>43</sup> commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris quam obediens conditionis<sup>44</sup> existat, de canonica aequitate sancimus, ut in casu praemisso actor verus constitutur elapso anno possessor. [*Id hoc etc. (q. c. 8. de arb. l. 43.)*]

CAP. X.

Si reus non invenitur, sufficit publicae citationum ad ecclesiam suam propterea.

Gregorius IX. Archiepiscopo Burdegalensi.

Venerabilis frater noster (*Et infra*) Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant, mandamus, quatenus ad initium proximae venturae Quadragesimae, quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum, super iure primatiae, quod Bituricensis archiepiscopus in te ac in provincia tua se habere proponit, per te vel per procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam et ad alia omnia negotia<sup>45</sup> peragenda, quae necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui representes. Nos vero nihilominus archidiacono Transuigensi<sup>46</sup> et magistro M. canonico Turonensi dedimus in mandatis, ut et ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra iuxta praemissam formam te peremptorie citare procurent, et si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos vel alios<sup>47</sup> apud ecclesiam tuam publice proponatur.

TITULUS XV.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDAE.

CAP. I.1

Missis in possessionem ex primo decreto in reati, per lapsum anni veram et incommutabilem illius rei possessionem acquirit, licet passus missionem haberet infra annum voluntatem cautionem praestantem, quum tamen non deditur ad collectam sui decreti. Hoc dicit secundum verum intellectum.

Alexander III. Priori et Fratribus de Guiseburch<sup>48</sup>.

Constitutis in praesentia nostra dilecto filio nostro R. canonico vestro<sup>49</sup>, et responsabilis dilecti filii nostri G. praepositi de Beril.<sup>50</sup> super possessione ecclesiae de Lamento<sup>51</sup>, in quam<sup>52</sup> de mandato et auctoritate nostra per iudices delegatos, videlicet Eozonensem episcopum et priorem de Chindri<sup>53</sup>, causa rei servandae fueratis inducti<sup>54</sup>, hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum. Tandem reata<sup>55</sup> post rationes et allegationes utrinque productas ex utriusque partis assertionem tenuimus, quod licet causa rei servandae<sup>56</sup> tantum in eiusdem ecclesiae possessionem<sup>57</sup> inducti fueritis<sup>58</sup>, infra<sup>59</sup> annum tamen altera pars super eadem causa obsequium standi iuri<sup>60</sup> non praestitit cautionem: licet voluntatem ipsam cautionem praestandi haberetis<sup>61</sup>, et vos eam parati recipere fuissetis. Inde<sup>62</sup> est, quod nos de communi fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica decernimus<sup>63</sup>, ut vos amodo possessionem praescriptae<sup>64</sup> ecclesiae, salvo iure, quod quidem praepositis in petenda<sup>65</sup> ecclesia habere dignoscitur<sup>66</sup>, libere et absque contradictione quolibet<sup>67</sup> habeatis, nec praefatos praepositos super eadem possessione eos audeat adquirentes de cetero revocationibus<sup>68</sup> fatigare. Ut autem nostrae<sup>69</sup> diffinitionis sententia futuris temporibus invariabiliter observetur, eam apostolice duximus patrocinio roborandam, statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae diffinitionis infringere. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Apostolorum Petri et Pauli se asservit incursum.

CAP. II.1

Tempus annale non currit missionem passo, si infra illud cautionem iudicibus vel alteri eorum alibi absentibus obtulit, licet per eos se per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.

Clemens III. Episcopo et Archidiacono Eboracensibus<sup>70</sup>.

Quum, sicut accepimus, inter dilectum filium P.<sup>71</sup> subdecanum<sup>72</sup> *Batocensem* et dilectos in Christo filios, abbatissam et conventum sanctae Trinitatis de Cudomo<sup>73</sup> super ecclesia de Capit.<sup>74</sup> quaestio verteretur, de<sup>75</sup> Thaurino<sup>76</sup> et de Corinth. abbates, ac archidiaconus Chima.<sup>77</sup> a sede apostolica delegati, moniales ipsas<sup>78</sup> rei servandae causa in possessionem rei petitae miserunt, quod in personas contraheum iuris videtur constituto decrevisse. Unde<sup>79</sup>, quum hoc<sup>80</sup> ad subdecani<sup>81</sup> notitiam pervenisset, ad archidiaconum praedictum<sup>82</sup> accessit, et offerens ei sistendi iudicio cautionem, quoniam<sup>83</sup> abbas de Corinth.<sup>84</sup> profectus erat<sup>85</sup> in Angliam, et abbas Thaurinensis<sup>86</sup> viam fuerat<sup>87</sup> universae

crevimus ubi: R 18) praedictae: FLM 19) petenda eadem eed: G; praedicta ecclesiae: P 20) noscitur: R 21) aliquam filio 22) vex: deest: P Redit. 23) haec nostrae: M; vestrae: A; haec: R; ut aut. etc.: deest: O.

Cap. II. 1) Resoluto: G Gibb. anal. c. no. 12, 93; Comp. II. 2. h. l. (2. 4. 2. 8) 2) Abr.: F; Abrie: BT; Abort: K; Abin: Lot; Abrin: AB; Albenens: A; Abren: Parion: S; Ab: G; Abriacensis: Pop - A - B - C - D - E - G - I - J - K - L - M - N - O - P - Q - R - S - T - U - V - W - X - Y - Z - AA - AB - AC - AD - AE - AF - AG - AH - AI - AJ - AK - AL - AM - AN - AO - AP - AQ - AR - AS - AT - AU - AV - AW - AX - AY - AZ - BA - BB - BC - BD - BE - BF - BG - BH - BI - BJ - BK - BL - BM - BN - BO - BP - BQ - BR - BS - BT - BU - BV - BW - BX - BY - BZ - CA - CB - CC - CD - CE - CF - CG - CH - CI - CJ - CK - CL - CM - CN - CO - CP - CQ - CR - CS - CT - CU - CV - CW - CX - CY - CZ - DA - DB - DC - DD - DE - DF - DG - DH - DI - DJ - DK - DL - DM - DN - DO - DP - DQ - DR - DS - DT - DU - DV - DW - DX - DY - DZ - EA - EB - EC - ED - EE - EF - EG - EH - EI - EJ - EK - EL - EM - EN - EO - EP - EQ - ER - ES - ET - EU - EV - EW - EX - EY - EZ - FA - FB - FC - FD - FE - FF - FG - FH - FI - FJ - FK - FL - FM - FN - FO - FP - FQ - FR - FS - FT - FU - FV - FW - FX - FY - FZ - GA - GB - GC - GD - GE - GF - GG - GH - GI - GJ - GK - GL - GM - GN - GO - GP - GQ - GR - GS - GT - GU - GV - GW - GX - GY - GZ - HA - HB - HC - HD - HE - HF - HG - HH - HI - HJ - HK - HL - HM - HN - HO - HP - HQ - HR - HS - HT - HU - HV - HW - HX - HY - HZ - IA - IB - IC - ID - IE - IF - IG - IH - II - IJ - IK - IL - IM - IN - IO - IP - IQ - IR - IS - IT - IU - IV - IW - IX - IY - IZ - JA - JB - JC - JD - JE - JF - JG - JH - JI - JJ - JK - JL - JM - JN - JO - JP - JQ - JR - JS - JT - JU - JV - JW - JX - JY - JZ - KA - KB - KC - KD - KE - KF - KG - KH - KI - KJ - KK - KL - KM - KN - KO - KP - KQ - KR - KS - KT - KU - KV - KW - KX - KY - KZ - LA - LB - LC - LD - LE - LF - LG - LH - LI - LJ - LK - LL - LM - LN - LO - LP - LQ - LR - LS - LT - LU - LV - LW - LX - LY - LZ - MA - MB - MC - MD - ME - MF - MG - MH - MI - MJ - MK - ML - MM - MN - MO - MP - MQ - MR - MS - MT - MU - MV - MW - MX - MY - MZ - NA - NB - NC - ND - NE - NF - NG - NH - NI - NJ - NK - NL - NM - NO - NP - NQ - NR - NS - NT - NU - NV - NW - NX - NY - NZ - OA - OB - OC - OD - OE - OF - OG - OH - OI - OJ - OK - OL - OM - ON - OO - OP - OQ - OR - OS - OT - OU - OV - OW - OX - OY - OZ - PA - PB - PC - PD - PE - PF - PG - PH - PI - PJ - PK - PL - PM - PN - PO - PP - PQ - PR - PS - PT - PU - PV - PW - PX - PY - PZ - QA - QB - QC - QD - QE - QF - QG - QH - QI - QJ - QK - QL - QM - QN - QO - QP - QQ - QR - QS - QT - QU - QV - QW - QX - QY - QZ - RA - RB - RC - RD - RE - RF - RG - RH - RI - RJ - RK - RL - RM - RN - RO - RP - RQ - RR - RS - RT - RU - RV - RW - RX - RY - RZ - SA - SB - SC - SD - SE - SF - SG - SH - SI - SJ - SK - SL - SM - SN - SO - SP - SQ - SR - SS - ST - SU - SV - SW - SX - SY - SZ - TA - TB - TC - TD - TE - TF - TG - TH - TI - TJ - TK - TL - TM - TN - TO - TP - TQ - TR - TS - TT - TU - TV - TW - TX - TY - TZ - UA - UB - UC - UD - UE - UF - UG - UH - UI - UJ - UK - UL - UM - UN - UO - UP - UQ - UR - US - UT - UU - UV - UW - UX - UY - UZ - VA - VB - VC - VD - VE - VF - VG - VH - VI - VJ - VK - VL - VM - VN - VO - VP - VQ - VR - VS - VT - VU - VV - VW - VX - VY - VZ - WA - WB - WC - WD - WE - WF - WG - WH - WI - WJ - WK - WL - WM - WN - WO - WP - WQ - WR - WS - WT - WU - WV - WW - WX - WY - WZ - XA - XB - XC - XD - XE - XF - XG - XH - XI - XJ - XK - XL - XM - XN - XO - XP - XQ - XR - XS - XT - XU - XV - XW - XX - XY - XZ - YA - YB - YC - YD - YE - YF - YG - YH - YI - YJ - YK - YL - YM - YN - YO - YP - YQ - YR - YS - YT - YU - YV - YW - YX - YZ - ZA - ZB - ZC - ZD - ZE - ZF - ZG - ZH - ZI - ZJ - ZK - ZL - ZM - ZN - ZO - ZP - ZQ - ZR - ZS - ZT - ZU - ZV - ZW - ZX - ZY - ZZ

Tit. XIV. Cap. VIII. 30) seil: deest: Dbc 31) quilibet articulus ... constat (constitit) Dbf fuisse probatus: D 32) considerando: FRM Dp 33) praesumpit: PBYN 34) praesertim: D 35) edict: compamerit: Dk 36) ab: deest: FGHK 37) irritantes: Dbf 38) praesumpsit: Dabe. Cap. IX. 1) c. 10. c. Litter. IV. h. ab. no. 1215. Comp. IV. c. 2. h. l. (2. 4. 2) 2) intra: Cant. Bolo. 3) naetum: D ory. 4) versus: Dh 5) efficiatur: Lat; efficitur: Dy 6) reportat: DGHb; reportatur: AM 7) conditionis: FGHb 8) alibi: Incommutabilis: Df. Cap. X. 1) 1227 - 33. - *Pallost* no. 9266. 2) neg.: deest: Codd. coll. n. 3) Transigen: BKb; Transigen: N 4) illos: M; per alios: GHK. Tit. XV. Cap. I. 1) Resolutio de App. II. l. 1; Lps. XL. l. 1; Cass. XLVII. l. 1; Bamh. XXXI. l. 1; Comp. I. c. 1. h. l. (2. 11.) 2) Casaburch: F; Giseb: H; Abayghilp; Giseobert: K; Giseob: M; Caseb: N; Gesabunt: Ac; Giseb: G; Giseoburn: G; legat; locum omnino: Gysburge, quod monasterium in theor. Eboracens. no. abm. Ind. 1. 1230 - 31. - *Idem* no. 2005. 3) vest: deest: O 4) hie: FHKLM; B; G; Boer: I; - *Idem*. Bonerensis: M; - (*Interleg*) - in ceteris Codd. nomen corruptum est. 5) Latium: F; Latium: Ar; Lat: M; Latium: B; Latium: G; Leuen: I; 6) in qua: Laurentium: P; Levint: P; Levint: G; - *Idem*: Levintum 6) in qua: Coll. etc. 7) Chind Wil: Long; Chiville: Ad; Chind Wilch: Ab; Chind Wil: Ae; Chind. W.: Ae; Chund: Ar; Chivilt: M; Ekwilt: R; Inthwolt: F; Knieclunde: O 8) introducti, hinc inde fut. ... to aliquando disp. Et tantumdem: O 9) verus: deest: Q 10) conservandam: R 11) poss: deest: R 12) fueratis: M; fuissetis: O 13) intra: Codd. Bolo. 14) iudicio: Coll. etc. 15) habit: Ab; habuerint: P 16) Ideo: I; Ideoque: FGHK; est utique: Ad; ita: R 17) decrevimus: M; de-

caris ingressus, possessionem infra<sup>21</sup> annum sibi *intra* ... resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere. ... possessionem infra<sup>21</sup> annum sibi *intra* ... resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere. ... possessionem infra<sup>21</sup> annum sibi *intra* ... resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere.

CAP. III.

Si passus infirmationem, repetens possessionem, allegat se continuare non fuisse, restituit in pristinum statum praedicta cautio, et dilata condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constitit, cum non fuisse continuare.

Innocentius III. Urbinati<sup>2</sup> et Senogolensis<sup>3</sup> Episcopis.

Quum venissent ad apostolicam sedem dilecti filii abbas sancti Angeli per monasterium suum, et nobilis filius P. Gal. 11<sup>o</sup> miles pater, pater et mater eius, idem P. propositum curam nobis, quod, quam praedictus abbas cum super quadam possessione coram dilecto filio nostro Iohanne<sup>2</sup> filio S. Priscae presbitero cardinali, tunc apostolice sedis legato in Marchia transiit<sup>1</sup> in causam, quod ei secundum bonam tunc consuetudinem respondisset, eorum tamen assensu cardinali. Verum legatus ipse causam ipsam commisit iudicibus<sup>11</sup> secundum ius et bonam terrae iuris consuetudinem terminandam. Qui quum<sup>12</sup> secundum ius tantum, et non hominum<sup>13</sup> consuetudinem vellet in causa procedere, praefatus P.<sup>14</sup> ab eis, tanquam qui formam mandati exhibent excedit, ad nostram audientiam appellavit: sed iudices nihilominus partem adversam in possessionem<sup>16</sup> rerum petitarum inducendam causa custodiae deroverunt ita<sup>17</sup>, quod, si miles ipse usque ad annum et diem praestaret sistendi iudicio cautionem, et parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, et reciperet<sup>18</sup> possessionem eandem. Quumque postmodum dilectus filius noster G. filius S. Mariani trans Tiberim possessor cardinalis sedis apostolice legatus infra<sup>19</sup> annum fuisset terram illam<sup>19</sup> ingressus, ipse cautionem standi iuri obtulit coram eo, et possessionem sibi restitui postulavit. Sed idem legatus praefatum abbatem citavit ad causam, cum postmodum paratus<sup>20</sup> aliam miles expensas restituere factas in lite<sup>21</sup>, quae sex librarum summam, sicut asserit<sup>22</sup>, non excedunt: sed abbas triginta libras sibi restitui petit quantitatem. *Et infra:* Nos igitur, quam super dictis miles possessionem suae restitui poterit, abbas vero ex secundo decreto eorum possessionem se constitui postulare, intelligentes, abbatem ipsum<sup>23</sup> esse confusum in iure, quod super dictis miles infra legitimum tempus coram eodem interfuisset eundem, omnino etiam infra<sup>24</sup> annum eorum<sup>25</sup> coram cardinali rationem obtulit standi iuri, et cardinalis ad eum infra annum suas libras destinavit, licet ad longiorum terminum citaretur, ipsum P.<sup>26</sup> cautione praestata in possessionem credimus<sup>27</sup> reduendum,

hoc etiam decernentes, ut, si consuetudinem illam, quam miles allegat<sup>28</sup>, laudabilem esse constiterit, quia<sup>29</sup> ex hoc sequitur, cum rationabiliter appellasse, ad restituendas<sup>30</sup> expensas nullatenus compellatur. Alioquin<sup>31</sup>, quodsi consuetudinem illam invidiosam reputandum<sup>32</sup>, quum ex hoc appareat, eum frustratorie appellasse<sup>33</sup>, ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas abbatem constititerit propter hoc necessarias in lite<sup>34</sup> fecisse.

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit procuratorem, facta citatione domi, nullo delatante, fit missio. H. d. supplicando ad litteram maximo, ut dicitur in gloss. Et est verus et notabilis inter-litellus.

Gregorius IX.

Si adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, procuratorem legitimum non dimisit, et denuntiatio publice facta domi non apparet qui defendat eundem, iure petere potes, ut in possessionem earum<sup>2</sup> terrarum, de quibus quaestio veritum, causa custodiae inducatur.

TITULUS XVI.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Privilegium etiam a principe impetratum, pro quod privatam quae sitno causae cognitione, lite pendente, non possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obnoxium est revocandum.

Alexander III. Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

A memoria<sup>3</sup>, nostra non excidit,  $\frac{1}{4}$  quod in primo anno nostrae penitentialis transscriptum litterarum felicis memoriae praedecessoris nostri Honorii Papae<sup>4</sup> nobis feceris presentari, in quo continebatur, antecessoribus tuis apostolica benignitate esse indultum, ut tunc eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se eorum deferre. Nos vero antecessoribus nostris restipis inhaerentibus, tibi sub scripti nostri munimine confirmamus<sup>5</sup> quod antecessoribus tuis fuerat a praedecessore nostro chancery indultum. Postmodum<sup>6</sup> vero sanctae et reverendae memoriae T. 7<sup>o</sup> quondam Cantuariensis archiepiscopi christianus<sup>7</sup> in depressione<sup>8</sup> iuris et suae dignitatis<sup>9</sup> recluditur, eundem cepit questionem movere. Et<sup>10</sup> propter hoc ad sedem apostolicam appellavit, affirmans, si huius memoriam, quod tibi et praedecessoribus tuis ad nullatenus fuisset. Sicque factum est, quod<sup>11</sup> nos tibi per scripta nostra prohiberemus, ne in provincia Cantuariensis ecclesiae, donec de ipsa causa cognosceretur, ante te eorum deferre aliqua ratione auderes. Quia ergo per dilectos filios nostros L. et A. clericos tuis gratiam eorum nobis quaerendum deposuisti, asserens, quod<sup>12</sup> de possessione huius rei, quam tu et antecessores tui habuistis<sup>13</sup>, ante cognationem iudicii spoliastimus<sup>14</sup>, volentes nos tibi tanquam reverenti fratri nostro deferre, et circa tua integritate<sup>15</sup> illibata<sup>16</sup> servare, praesentibus libris Statuimus, ut<sup>17</sup> licet prohibitionis nostrae<sup>18</sup>, quum<sup>19</sup> ad petitionem archiepiscopi Cantuariensis tuae fraternitati dixerimus, nullum tibi praedictum faciant, quo minus tibi et successoribus tuis liberum sit, quemadmodum vobis est beneficium<sup>20</sup> privilegiorum apostolicae sedis indultum, et tu et praedecessores tui ad consuevit<sup>21</sup> facere, ante vos per totam Angliam deferre eorum, quousque definitiva sententia decernerat, an ecclesiae tua de iure hoc<sup>22</sup> debeat habere.

Tit. XV. Cap. II. 21) infra: *Coel. Bolon.* 22) abbas: *Bald.* 23) laborator: *Bd.* 24) subici: *Bd.* 25) praenisi: narratio veritate utilis: *cf. Bss.* 26) eodem: *Bss.* 27) *cf. vob. 21.* 28) illam: *Boysia.* Cap. III. 1) Constitutum: *cf. Aton. 2.* 2) *cf. vob. 21.* 3) *cf. vob. 21.* 4) *cf. vob. 21.* 5) *cf. vob. 21.* 6) *cf. vob. 21.* 7) *cf. vob. 21.* 8) *cf. vob. 21.* 9) *cf. vob. 21.* 10) *cf. vob. 21.* 11) *cf. vob. 21.* 12) *cf. vob. 21.* 13) *cf. vob. 21.* 14) *cf. vob. 21.* 15) *cf. vob. 21.* 16) *cf. vob. 21.* 17) *cf. vob. 21.* 18) *cf. vob. 21.* 19) *cf. vob. 21.* 20) *cf. vob. 21.* 21) *cf. vob. 21.* 22) *cf. vob. 21.*

... annus: *dest.* T. 26) nihil in ipsa: *CT.* 27) decrevimus: T. 28) allegavit: *Coel.* 29) add.: *judicantes.* 30) restituendum: *Coel.* 31) Al.: *vob. a Regia.* 32) improbandum: *CT.* 33) praevicasse: *FOLLKIV.* 34) clamoribus: *Coel.* 35) in lit.: *dest.* *Coel.* Cap. IV. 1) 1227-34. — *Bd.* 2) *cf. vob. 21.* 3) *cf. vob. 21.* 4) *cf. vob. 21.* 5) *cf. vob. 21.* 6) *cf. vob. 21.* 7) *cf. vob. 21.* 8) *cf. vob. 21.* 9) *cf. vob. 21.* 10) *cf. vob. 21.* 11) *cf. vob. 21.* 12) *cf. vob. 21.* 13) *cf. vob. 21.* 14) *cf. vob. 21.* 15) *cf. vob. 21.* 16) *cf. vob. 21.* 17) *cf. vob. 21.* 18) *cf. vob. 21.* 19) *cf. vob. 21.* 20) *cf. vob. 21.* 21) *cf. vob. 21.* 22) *cf. vob. 21.*

CAP. II.<sup>1</sup>

Accusatus de adulterio ad separationem tori non debet lite pendente privati possessione coniugali.

Clemens III.<sup>2\*</sup>

Laudabilem (Et infra: [cf. Comp. II. c. 3, de comp. spir. II. 6.] Quæris<sup>2</sup> iterum, quando matrimonium accusandus<sup>4</sup> contingit, an<sup>5</sup> statim<sup>6</sup> sit carnale commercium suscipendum, *quod quomlibet dissimulari possit vel potius sustineri*. Ad quod breviter respondemus<sup>7</sup>, quod, *quom Alexander II.<sup>8</sup> aperte prohibeat, nec ab iuricem, donec causæ iustæ fiat examinata, separentur, et Symmachii<sup>9</sup> Papæ continentia institutum, ut praelatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ obiciuntur, luce clarescant, relinquit non debeat a subiectis, in præsentis articulo, coniugium alteruter accusatus ante probatam accusationem iure, quod habet<sup>10</sup> in altero, privari non potest.<sup>11</sup> [Insuper etc. (cf. c. 4, qui matre. acc. poss. IV. 18.)]*

CAP. III.<sup>1</sup>

Qui rem litigiosam alienavit ita, quod rehaberi non potest, debet acquivalentem substituere in locum illius, quia alienare non poterit. II. d. cum sepi.

Innocentius III. Abbati et Conventui sancti Silvestri.<sup>2</sup>

Ecclesia sanctæ Mariæ in Via lata contra Ioannem<sup>3\*</sup> de Ateia<sup>4</sup>, qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere, movit tempore B. Carosini<sup>5</sup> dicti senatoris sub L.<sup>6</sup> iudice questionem (Et infra: [cf. c. 10, de constit. I. 2.]) Prohibemus<sup>7</sup>, ne possessiones, quæ successerunt in locum et ius illarum, quas ab Ioanne de Atea ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Ioanne lite pendente translata alienare interim præsumatis, ut, si ecclesia sanctæ Mariæ vel<sup>8</sup> de vitio litigiosi contractus vel de proprietate forsitan voluerit experiri<sup>9</sup>, ne, si obtinuerit in iudicio, in vanum labore, monasterio vestro<sup>10</sup> minime possidente, sit quod evincere valeat et habere. [Dat. Lat. V. Kal. Dec. 1199.]

CAP. IV.<sup>1</sup>

Idem dicit, quod in precedenti.

Idem.<sup>2</sup>

Ecclesia sanctæ Mariæ (Et infra: [cf. c. 10, de constit. I. 2.]) Possessionem<sup>3</sup>, quæ fuerat prætermissio iuris ordine prædicta ecclesia<sup>4</sup> spoliatâ, sibi restitui postulabat<sup>5</sup> (Et infra: Nos quicquid ab aliis<sup>6</sup> factum fuit, postquam prædecessor noster ad curiam<sup>7</sup> suam iudex negotium revocavit, irritum<sup>8</sup> decernimus et inane<sup>9</sup>. (Et infra: Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Ioanne<sup>10</sup> de Ateia<sup>11</sup> alii locationis titulo assignatis<sup>12</sup>, neque restituere poteratis ecclesiæ spoliatæ, loco ipsius<sup>13</sup> tantundem possessionum æquivalentium ad arbitrium<sup>14</sup> bonorum virorum ipsi ecclesiæ fecimus assignari, quas<sup>15</sup> 11, quoniam alii fuerant pignori<sup>16</sup> obligatæ, per<sup>17</sup> vos liberari fecimus a creditoribus, qui nos instrumentum pignoris postea resignaverunt. [Et infra etc. (cf. c. 10, de constit. I. 2.)] Dat. Lat. V. Kal. Dec. 1199.)

CAP. V.<sup>1</sup>

Lite decidenda est secundum iura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium impetratum lite pendente; nisi de lite pendente mentione coniungat.

Honorius III. Cancellario, Cantori et A. Canonico<sup>2</sup> Parisiensibus.

Dilectus filius magister A. persona ecclesiæ de Bassevilla<sup>3\*</sup> exposuit coram nobis, quod, quum inter prædecessorem suum ex parte una, et priorem ac monachos de Bassevilla<sup>4</sup> Carotensis diocesis<sup>5</sup> ex altera super decimis novallium infra fines parochiæ suæ consistentium questio emerisset, ac pendente coram iudicibus a sede apostolica delegatis, abbas et conventus sancti Martini maioris monasterii Turonensis<sup>6</sup>, quibus subsunt prior et monachi supradicti, pro se ac membris suis obtinuerunt a sede apostolica indulgentiam super perceptione huiusmodi decimarum, cuius prætextu iam dicti<sup>7</sup> prior et monachi supradictas decimas sibi vindicare contendunt, licet in indulgentia ipsa de supra dicta questione facta mentio non fuisset<sup>8</sup>. Ideoque discretioni vestræ mandamus, quatenus auctoritate vestra eisdem<sup>9</sup> iudicibus, quibus commissa fuit ipsa questio, in iungatis, ut indulgentia non obstante prædicta in negotio ipso procedant iuxta traditam sibi formam.

TITULUS XVII.

DE SEQUESTRAZIONE POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

CAP. I.<sup>1</sup>

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus inde fuerit violenter eiecitur. Vel notabilis sit: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum citantem revocari debet, oblatâ cautione et restititis expensis.

Innocentius III. Mediolanensi Archiepiscopo.<sup>2</sup>

Ad hoc unxit<sup>3</sup> nos Deus<sup>4</sup> [et hoc] luctitiae præ consortibus nostris, ut diligamus iustitiam et odiamus iniquitatem, quod tunc laudabiliter adimplemus, quum iura regni cedentes non declinamus ad dexteram, neque ad sinistram aliquotenus deviamus, sed iuste quod iustum est persequemur, nec pauperis personam attendimus, nec honrarum cultum potentis, qui non est personarum acceptio apud Dominum: dum etiam merita subtili examinatione discutimus, et precium attendimus qualitate, ut cuiuslibet rethamnis ius sumus, ut preces, quæ rationi non consonant, rationabiliter repellamus. Tenemus signum ad apostolicam sedem Abbas de Regula<sup>5\*</sup> nobis [et fratribus nostris] exposuit, quod quum M.<sup>6</sup> [quondam Mediolanensis archiepiscopus] prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum et monasterium suum<sup>7</sup> diutius fuerat agitata, post multas commissiones tandem obtinuisse<sup>8</sup> [cenerabili fratri nostro] Veronensi episcopo [Romane ecclesiæ cardinali] literas destinari, et ipse [inter delegatos pariter in iura presentia constitutos] super iudicio possessorio partim pro monasterio, partim pro archiepiscopo sententiam protulisset, procuratore ipsius<sup>9</sup> monasterii questionem de proprietate postmodum intentare volente, [paris archiepiscopi dilacionem et indolentiam sæpius postularit. Quomque super numero idem archiepiscopus præfatus Veronensi per literas direxisset, ut ipse iudicium illud intineret declinaret, utraque parte apud Nos arum coram iudicio ipsius episcopi, qui ad hoc missus fuerat, assistente,] archiepiscopus

Tit. XVII. Cap. II. 1) Restitutum ex Leg. ac. Bal. III. 280; Gilb. met. 2. 2, 10; Comp. II. c. 2. h. l. 2, 23. 2) Cælestinus III.; PGIHLorAB Sa. Coel. III. Senonesis archiep.; Hieronymus ex Cod. Ross. Recherches p. 47. — 1341. 8. — Jaff. no. 10752. 3) Quæris: B. 1) acquiraris; PGIHLorAB Inc. 5) aut; Bbb. 6) stat. dicit; Lnc. 7) habetur responsum; Lnc. 8) III.; Bsa; — cf. c. 10, c. XXXV. qu. 7. 9) cf. c. 1. c. VIII. qu. 5. 10) habebat; Bbb 11) possit; PGIHLorAB Inc. — in Leg. ceterorum cap. partitio unde a verb. debet<sup>1</sup> etiam motum de arbitrio et.

Cap. III. 1) Restitutum ex Reg. Bal. II. 233; Comp. III. c. 1. de foro comp. (2. 2.) — iniquum captum etc. c. 10, de const. (1. 2.) 2) Posthuc no. 879. 3) I.; PGIHLorAB et sic deinceps 4) Archevay; Ita per tot. Ateia; Comp. Ateia; Ch. Ateia; Ch. Ateia; Ch. Ateia; Bbb. 5) Carosini; Ch. Carosini; Ch. 6) Laurentius; B. 7) nec ipsos. — interim alienare valeat, prohibentes; C Reg. omnis. verb. 8) in monast. ... translata 8) vel de iudicio vel iure; Ch. vel de iudicio; Cc 9) add.; in iudicio; Ca 10) vest.; de iudicio; C Reg.

Cap. IV. 1) Restitutum ex Reg. Bal. II. Comp. III. de restit. spol. (2, 6.) 2) add.; abbati et conventui S. Silvestri; C 3) consequenter vero post decessum præfati prædecessoris nostri partibus in nostra presentia constituti quædam b. Mariæ possessionem; C 4) præc. etc.; add.; a Raym. 5) post. et ecclesia alii senatorum scientiam pro monasterio, alii Iam

pro ecclesia S. Mariæ processu temporis confirmarunt. Nos etc.; C 6) eis; C Reg. 7) curam; C Reg. 8) add.; de consilio fratrum nostrorum; C 9) cf. supra c. 10. X. c. 2. 10) I.; PGIHLorAB 11) Ateia; Ch. Ateia; Ch.; Ateia; Cc; Ateia; Ch.; Ateia; Reg. 12) monasterium alii hoc. tit. assignant, neque; add.; eam; Ch. post. poterit; C Reg. 13) ibidem; Ch. Reg. 14) secundum (ad; Reg.; caru. dilectorum filiorum; I. Tinesis capellani et P hostiarum nostro; innoti; Ch. eidem eiusdem; Ch. vecl.; C Reg. 15) quæ quoniam. — add.; a creditoribus ens. fruct. ibi; Ch. 16) iure pignoris; C 17) per vos; desit; Ch.

Cap. V. 1) Restitutum ex Comp. V. c. in. h. l. 2. 90. 2) et A. can.; desit; Bb; cancell. cantori et A. dicto Marco scall. [Mariscall.; Bb; Masracalis; Bb] canonico Parisiensibus; E; — 1216—27. — Posthuc no. 753. 3) Bassavilla; Flaz; Bassavilla; GIIA; Bassavilla; Bb; Bassavilla; Bb; Bassavilla; Bb 4) Bassavilla; PRA; Bb; 5) Turonorum; Bb; add.; diocesis; Bb 6) iam dict. mag. onisid; Bbb. 7) fuerit; E 8) eiusd.; add.; a Raym.

Tit. XVII. Cap. I. 1) Restitutum ex Bbb. Bal. I. 37; Comp. III. c. in. h. l. 2, 3. 2) Posthuc no. 31. 3) innotuit; Ch; 4) Strogula; PGIHLorAB; Stogula; II; Strogulano; C; Strogula; Ch; Scozala; Reg. 5) I.; Cc; Reg.; Ch 6) S. Donati de Scozala (Strogula); C' C' Reg. 7) Vercellensis; Ch; 8) ipso; C. Bbb.

sed tamen episcopi appositum expressisse, asserens, causam possessionis tantum, et non proprietatis fuisse commissam, et quia super possessione pronunciatum, semel factus officio suo, super questione proprietatis dem episcopus cognoscere non valebat. [Et hoc altissimis, pateris et episcopis applicat.] Ad hoc ipsi monasterii quod ad prepositum, quod curiam, quod inter archiepiscopum et monachum non pertinet, fuerat memoratum episcopo absolute et respectu commissa, et sine continuatione causa dirigi non debere visum. [Abbas etiam, quod, quia archiepiscopus totus postulat de actione et facta in iudicio, in quo ante istum super illa proprietate, quoniam respondere debet, cum postea recessare non potest, ad archiepiscopum appellat; per cuius partem abscise parte abscisa, sicut est prelatibus, ipsi meto in iudicio postulat, et de eis scripto apostolice fuerat appellations remedium datur.] Sed iudex<sup>11</sup> auctorem in possessionem, quae fuerat per ipsum [episcopum abbatem] ab his episcopo adiudicata, [suis causis racionem postulabat] propter<sup>12</sup> eiusdem contumaciam mitti decrevit, a qua tamen archiepiscopus violenter monasterium eiecit. [Quomodo<sup>13</sup> dilectus filius G. tunc prior, nunc episcopus abbas eiusdem monasterii, et G. unicus aduersus patris] propter hoc ad sedem apostolicam accessimus, bonae memoriae Celestini Papa praedecessoris nostri, supra dictis omnibus per [dilectos filios nostros Hug. tit.] sancti Martini presbyterum et sanctae Mariae in Agro diuionensi cardinalis, quos eis auditoribus concesserat, plenus intellectus, per [bonae memoriae] Al. tunc Abbatem episcopum sic suum interpretatus fuit restitutum, quod tam causa possessionis quam proprietatis fuerat iudici delegata<sup>14</sup>, quoniam<sup>15</sup> absolute et indistincte commissa fuerat, et eius continentia dividi non debet, [et quod non videtur ab actis racionis ab archiepiscopo non potuisse etiam per appellations obsequium curari.] Valens igitur abbatem praedecessor noster archiepiscopum et abbatem sine instituta ratione deiecit, Praelatum quoque<sup>16</sup> possessionem apud excothalam fratrum nostrorum Verulaniensium et bonae memoriae Norvicensium episcopos pro suo arbitrio<sup>17</sup> sequestrari praecipit, coniungens<sup>18</sup> [penebilibi fratri nostro] Regensini et felices rionolabans tunc Mutinensi episcopum, ut [patescit] ad suam presentiam conuenerat et nullius contradictione et appellacione tunc super principalis quam super incidenti obstante] de<sup>19</sup> causa possessionis et proprietatis infra duos menses possessionem cognoscerent, eam<sup>20</sup> debito fine deciderent, et possessionem ei parti postmodum resignarent, quae obtineret de proprietate triumphum. [Quomodo<sup>21</sup> littere ipse ad dictos Mutinensium et Regensinensium episcopos peruenit, patribus in speciem presentium constituit, penebator archiepiscopi cautionem obtulit, et contumaciam, si qui penebator, et peruenit; quum penebator monasterii recipere noluit, nisi possessionis suspensione permissa, et saluo iure, quod et ex commissionis huiusmodi compendebat, et a se tuncquam a possessore pater in iudicio, quomodo penebator archiepiscopi et contrario respondere, quod ab eo per eum ad possessionem deberet, discretam penebator in longum terminis respiciat, infra quum episcopi momenti de proprietate exposcere admissum. Ceterum unicus monasterii deus pro parte ad ecclesiam Romanam accedebat, per archiepiscopum istum assensu, quod nec possessio suspensa fuerat, nec super proprietate processum in actum. Propter quod dictus penebator noster excothali fratri nostro Bohaseni episcopo per apostolicam scriptam mandauit, ut possessionem cum fratribus percipere et ipsi monasterio restituta, audient postmodum si quod habent patris inter se inuicem questionibus. Qui quum abbatem dicti Bohaseni innotuit apostolice in possessionem, quum Veronensis abdicauerat, per suum racionem mandasset iudici, Hugo de Camerario ipsum abbatem et ea racione eiecit, qui cum suis complicibus tunc unicum episcopum, quum abbatem et monachos armata manu inuenit, et inter, cuius obsequio illuc accesserat, igne combusta, et has monasterii de praedictis, concessis pluribus carbatis, domos etiam quibusdam annulis constituta cum quibusdam annulis et quibusdam homine non cubant commouere. Quod postquam ad eosdem praedecessoris nostri apostolice unicus episcopus abbas referre peruenit, excothali fratri nostro Ferraricensi episcopo districte participando inu-

dit, quatenus patribus commoratis, et possessione cum fratribus a tempore sententiae per dictum Veronensem probate percipis et ipsa monasterio restituta, de proprietate cognosceret, et, eo in ordinacione sibi possessione indolenti seruato, quod iustum esset statueret, et fuerat auctoritate apostolice sublato appellations obstaculo fratri obseruare; eos autem, qui se apostolice mandatis opponerent, et monasterium super possessione alterius molestarent, per sententiam et communicationis appellacione remota compesceret, et dictum Hugonem et eius complices, donec monasterio de abbas omnibus et illis racionis satisfecissent compelleret, et cum literis eius apostolice se conscriptis penebator restitueret, nunciaret et communicaret, et fuerat ab omnibus citari, nisi tu, frater archiepiscopo, hunc in ipsos districtum, prout tibi mandatum fuerat, excothas. Dicitur vero Ferraricensis, exceptis super hoc literis apostolice scribis, sicut ex literis eius accipimus, aduocacione permissis in Hugonem de Camerario et complices eius; te infra statutum terminum cum excommunicare uolentia, et communicationis sententiam pronuntiare, et, quum tu legitime citatus ab ipso nec accederes, esse sufficientem iudices responsalem, sed abbas tuam robis et literis excothas, supra quoniam proprietatis possessionem monasterio restituentiam pronuntiarit; et, quum abbatem in eum per nuncium suum fecisset iudici, idem abbas ab eo delectus fuit te, frater archiepiscopo, Hugo de Camerario et dilectis filijs consulis Mediolanensibus mandauit, per racionem aratorum. Propter quod idem abbas postulabat a uobis, ut sententiam restitutionis toties latam pro eo deherentes auctoritate apostolica confirmare, et possessione sibi cum fratribus restituta faceremus cum absque molestacione gaudere. Verum dilectus filius Passaueria penebator tunc et socii eius putacione abbas non esse admittendum ea praesertim racione dicebat, quod abbas ipse in literis, quos ad Bohaseni et Ferraricensium episcopos a sede apostolica impetravit, veritatem suppresserat et expresserat falsitatem. Suggesterat etiam, Veronensem episcopum supra quoniam proprietatis super possessione pronuntiasse sententiam, quum non nisi causa rei seruandae abbatem decessisset in possessionem iudici. Tanti etiam veritate, quum de satisfactione eorum dictis Regensini et Mutinensi episcopis oblatu per archiepiscopum nullum fecit apud sedem apostolicam mentionem. Nos igitur<sup>21</sup> [habito super his et aliis, quocumque fuerint hinc inde propositis, cum fratribus nostris archiepiscopi et episcopi apud sedem apostolicam constitutis consilio mutato, intelligentes, quod dictus Veronensis abbatem in possessionem causa rei seruandae saluamudo decessisset iudici, sicut erat consuetum rationi, utpote eorum qui super proprietate lis non fuerat contestata, et quod per eundem M. quondam archiepiscopum non stisset, quum satisfactionem infra annum obtulit praesertim, et contumaciam, si qui penebator, et excothas, attendentes etiam, abbatem ipsum per suppressionem irritatis et falsitatis expressione literas ad Bohaseni et Ferraricensium episcopos impetrasse, non sententias, quia lis eorum nobis contestata non fuit, sed respondens abbatem, putacionem eius dicta forma praescripta non esse admittendam respondimus, et ipsi scriptis carere mandauimus, quae per mandatum impetrat.] In eum statum continentiam causae reducimur<sup>22</sup>, in quo fuerat, quum praedictus praedecessor noster causam proprietatis et possessionis<sup>23</sup> Regensini et Mutinensi episcopis<sup>24</sup> commisit, mandato sequestrationis penitus reuocato. [Sententiam tamen excommunicationis in Hugonem de Camerario et complices eius postulat racionis et interueniens usque ad satisfactionem condignam inuoluntaliter obseruare.] Ne autem monasterio videatur in suo iure deesse, moderatas expensas, ex quo episcopus<sup>25</sup> Veronensis ipsum in possessionem induci decreuit usque ad satisfacionis tempus oblatu propter hoc factas, sibi<sup>26</sup> restituendas esse censens, et a te sufficientem praebere standi iudicio cautionem. [Sententiam autem etc.

CAP. II.

Si missus in possessionem causa custodia fructus dissipat, dissipati reuocantur, et cum aliis sequestrantur.

Honorius III. Priori Deben. et Decano de Calin. Dilectus filius R. rector ecclesiae de Bethusia<sup>1</sup> sua

Tit. XVII. Cap. I. 9) delegat iudici. Reg. 12) inter alia respondit. C. 11) Haec nuntium. Hanc nuntius, et alia: C. racionis quum index placitum aduerti. C. Reg. 12) p. et. cont. ad. u. Rom. 13) Quomodo processu temporis utriusque partis nuntius. C. 14) delegat commissa. C. Reg. 15) quum a. abbas. ad. u. Rom. 16) quomodo ad. u. Rom. 17) quae voluntati arbitrio. C. Reg. 18) praecipit. C. 19) per ap. scripta. 20) episcopi Reg. 21) tan de poss. 22) quum prior. C. 23) post. et. de. Reg. 24) racionis Reg. 25) et. autem abbas super dicto mandatum in literis oblatu. C. 26) Bohaseni. Bohaseni. C. et Ferraricensium episcopos super rest. 27) Ita la sibi possessione cum fratribus per mendam non impetrat. impetrat.

C. impetrat. C. omnino excothas. C. 22) raciones. Reg. 23) et poss. 24) de. ab. 24) ep. Bethusia. C. Reg. 25) ep. de. C. Reg. 26) ipsi. ab. Cap. II. 1) Resoluitur ex Comp. V. c. in. 2. 100. 2) Deben. F. R. Deben. H. Deben. F. Teodoro. K. Jor. 3) Calin. F. 4) C. Deben. H. Deben. F. Alia. K. 5) Priori de Bethusia. Deben. F. Reg. 6) Byniensis. decano de Dalitum. Deben. F. Deben. F. 7) Dalgabona. et F. can. S. Mariae de Hastigos. Cisterciensis diocesis. F. 1240. 27. 8) Bethusia. in. 754. 9) Bethonia. B. B. 10) Bethus. H. Bethus. F. Bethus. K. Bethus. A. Bethus. M. Deben. B. Bethus. E. Bethus. E.

nobis petitione monstravit, quod, quam inter ipsum ex parte una, et abbatem, et conventum de Cisteria<sup>5\*</sup> Londoniensis diocesis ex altera super eadem ecclesia coram abbate de Sibiton,<sup>6</sup> et eius collegis ex delegatione apostolice potestatis verteretur, et<sup>7\*</sup> iudices ipsi, prout erant plus debito parti alteri favorabiles<sup>8</sup>, post appellationem ab eodem R. legitime interpositum praedictos abbatem et conventum in possessionem ipsius ecclesiae causa custodia<sup>9</sup> induxerunt, qui<sup>10</sup> fructus ipsius ecclesiae medio tempore perceptos pro sua distractu libito<sup>11</sup> voluntatis in eius praedictum et gravamen. Quocirca discretioni vestrae mandamus, quatenus, si est ita, facientes<sup>12</sup> usque ad decisionem negotii fructus sequestrari praedictos, si qui interim de ipsis per eos<sup>13</sup> distractum invenienerit, in statum pristinum<sup>14</sup> revocetis, contradictiones per censuras ecclesiasticas compescetes.

CAP. III.

Si reus possessor appellat a sententia contra eam lata, licite rei petitae fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX.

Ab eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis, si dissipantur ab ipso, possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITULUS XVIII.

DE CONFESSIO. S.

CAP. I.

Ad solum dictum confitentis crimen proprium non est alteri infligenda poena aliqua; infamatio tamen est infligenda purgatio.

Clemens III.

Quum monasterium (Et infra: [cf. c. 13, de elect. I. 6.]) Super eo vero, quod tuus<sup>3</sup> clericus aduicere stultissim<sup>4</sup>, qual tibi faciendum sit de quodam eiusdem monasterii sacerdote, qui diabolo instigante quemdam ex fratribus, sicut eum publice proposuisti confessum<sup>5</sup>, occidit, hoc<sup>6</sup> fraternitati tuae rescribimus et per apostolica scripta mandamus, quatenus eum solenniter ab omni officio deicno non differas degradare, et in monasterium aliquod Cisterciensis ordinis recludere<sup>7</sup>, in quo inuicentiam sibi tantu facinoris poenitentium agens sibi, dum rixerit, digne liceat quod commisit. Eos, autem, de quorum suggestione scelus homicidii presbyter<sup>8</sup> se perpetrasse proponit, nisi tibi aliis modis et iustis rationibus verum esse constiterit, nulli<sup>9</sup> censens poenae subdendos, quum<sup>10</sup> secundum utriusque iuris statuta de se confessi super aliorum conscientias<sup>11</sup> interrogari non debent, et, crimine laesae<sup>12</sup> maiestatis excepto, de<sup>13</sup> reatu proprio confitentis periculosa confessio non est adversus quemlibet admittenda. Si tamen eos<sup>14</sup> infamia huiusmodi labore cognoverit, singulis eis<sup>15</sup> adiunctis tribus sociis sui ordinis, purgationem iniungas.

CAP. II.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per eius confessionem, punire poena ordinaria, etiamsi directe contra eum non agatur. Il. d. secundum glossam. Et est casus notabilis et verus in se. Vel summa sic secundum alium intellectum non minus notabilis, quem etiam sentit glossa, licet non perfecte explicit. Si quis committit crimen in iudicio inculpatus, potest inde ordinari non inchoando processum illum punire poena ordinaria. Il. d. singulariter. Abbas.

Innocentius III. Canonici de Bethelhem<sup>2</sup>.

Quum super electione Bethelhemitana<sup>3</sup> ecclesiae<sup>4</sup> inter R. subdiaconum eorum et P.<sup>5</sup> canonico sepulcri domi-

nici super in nostra praesentia quaestio verteretur (Et infra: [cf. c. 4, de causa pass. II. 12.]) Ceterum Quoniam V.<sup>6\*</sup> canonicus Bethelhemitanus fuit in iure confessus, quod pro praestando alterius electioni consensu quingentorum Sarraconorum<sup>7</sup> obligationem receperat<sup>8</sup> et promissionem, et mediator existit simoniae pravitatis, nos intelligentes, contractum huiusmodi contracte simulacrum pravitatem, quoniam<sup>9</sup> vitium<sup>10</sup> huiusmodi persequi volumus, ut debemus, ipsum ab omni ordine clericali per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio et officio ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in iure per oecumum ecclesiae nocet ipsi ecclesiae; potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emansasse. Il. d.

Gregorius IX. B. Iudici Viterbiensi.

Ex parte [dilectorum filiorum] abbatis et conventus monasterii sancti M.<sup>2</sup> [in via de Verula. Cistercie. arthensis] fuit propositum [coram vobis], quod, quam inter ipsos ex parte una, et V.<sup>3</sup> [civem Verula.] nomine suae ixoris ex altera coram te<sup>4</sup> quaestio verteretur, [tandem in te huiusmodi arbitrium fuit a partibus poena interposita compromissum. Quoniam coram te his praecedere suo Marte], oecumum monasterii memorati [qui causam prosequatur eandem] quaedam per errorem facti fuit in iure confessus, ex quibus timet<sup>5</sup> sibi praedictum generari. [Quare super hoc sibi petierunt a vobis congrue procedere.] Quum igitur negotio nondum<sup>6</sup> finito nemini noceret error facti, mandamus, quatenus, si [praedicti abbas et conventus] de huiusmodi poterit<sup>7</sup> errore docere, [super hoc auctoritate nostra] provideas, ut nullum sibi super hoc praedictum generetur. [Dat. Ratun. XII. Kal. Febr. A. F. 1232.]

TITULUS XIX.

DE PROBATIONIBUS.

CAP. I.

Reus actori suo propria instrumenta elere non tenetur. Ita communiter sumatur.

Gregorius Tanredo<sup>2\*</sup> Regi Vinestriae.

Ex epistolae<sup>3</sup> verbis (Et infra:) Tua<sup>4</sup> excellentia postulavit, ut [pissimo] imperatori scriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quae dudum inter patre memoriae Iustiniani principem et praedecessores tuos<sup>5</sup> fuerunt<sup>6</sup> emissa, ut ex his colligeret, quid tibi<sup>7</sup> servare deberet. Sed ad hoc faciendum hoc mihi vehementer obstitit<sup>8</sup>, quia nulli dicendum est: ea, quae contra te sunt, apud te metipsum debes documenta requirere, in<sup>9</sup> mediumque proferre. [Ex qua re etc.]

CAP. II.

Actor, qui plene probavit, non debet compelli iurare.

Alexander III.

Sicut consuetudo laudabilis<sup>1</sup> nulla debet novitate convelli, sic quod insitit contra ius<sup>2</sup> moribus<sup>3</sup> introductum ab ea ratione debet dissolvi. Sane quoniam<sup>4</sup> apud vos consuetum esse didicimus<sup>5</sup>, ut, quom aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis aut testibus introductis, ei sacramentum nihilominus deferatur, quod si subire noluerit, fides probationibus

Tit. XVII. Cap. II. 5) Coerestia; FE: Collis; G: Coerestia; H: Coeserestia; I: Conritia; K: Contra; L: Coerestia; B: Coeserestia; M: Castris Lincoln. diocesis; Bb: Coerestia; Bz: Coerestia; Ed: — Reg. videtur; Coleschia; G: Siliton; F: Silit; G: Sibicon; H: Silitaria; K: Siliton; L: Sibeton; M: Sibiton; Eb: 7) et dicit; F: H: 8) favorabiles; Ed: Iohes; 9) rei servandae causa; Eb: 10) memorato vero R. causa prosecuenda appellacionis apud sedem ap. constituto, praefati abbas et conventus, fructus etc.; E: 11) arbitrio; B: 12) factis; . . . et si; E: 13) per ipsos; Mb: 14) debita; E.

Cap. III. 1) 1227—31. — Polihst no. 9598.

Tit. XVIII. Cap. I. 1) de Sibiton ex Bb, anal. 2, (5, 5); Comp. II, c. 2, de hom. (5, 6) 2) de inser. cf. c. 13, de elect. (1, 4) — 1187—91. — Joffo no. 10251. 3) In iuris; Richt. male 4) curavit; B: 5) add.; infuse; B: 6) super hoc; Bb 7) retrudere; Bb Richt. 8) sedis praedictum perperasse; Bz: 9) nullis poenis; Bb 10) quia; F: H: K: M: Bz: 11) criminibus; Bb: criminibus vel consensibus; Bb: 12) laes.; dect; F: H: K: M: Bz: 13) quia de; Bb 14) omnes; Bz: hos; Bb 15) eorum; Bb.

Cap. II. 1) Restitutio ex Comp. III, c. nu. h. t. (2, 16) adh. de consil. R. in. op. Bul. I. 566. 2) can. H. b. h. c. 1. F: H: K: M: Bz: 3) Bz: 4) Bz: 5) ser. an. 1200. — Polihst no. 1007. 6) Bethelhemitan; F: Bz: Bethelhemitan.; Ch. R. in. 4) eed.; dect; C. R. in. 5) F.; Bb. 6) W.; F: H: K: M: Bz.

Roth. 7) Sarraconatorum; R. in. 8) acceptat; L: C: 9) quam persequi volumus; C. R. in.

Cap. III. 1) an foliar. Vnde. I. 117. — Polihst no. 886. 2) Martini; L: an. 93. 3) W.; L: X.; K: Viterbulus; orig. 4) coram te; dect; orig. 5) timent; F: H: K: M: Bz. 6) necdum; F: H: K: M: Bz. 7) potuerit; H: K: M: Bz; potest; F: B.

Tit. XIX. Cap. I. 1) Restitutio (oponunt opinari) ex Greg. I. Reg. IX, 122. Comp. I, c. 1, h. t. (2, 12). 2) Ricardo; G: Corrado; H: Catharedo; I: Tartarolo; K: Ricardo; Bz: Richardo (Raccardo); M: Raccardo; 3) Regi Wisigothorum; A: Reg. — ser. an. 590. — Joffo no. 1279. 4) Exphere verbis; A: Reg. 5) Vestra excoli, nulli vestra excollatur; A: Anta longum tempus delatissima nulli vestra excellitima. Neophantia quodam invene veniente, mandare curaverat; R. in. 6) et iura regi vestri; A: Reg. 6) fuerant; F: Bz 7) vobis. . . ; dehis; est; A: Reg. 8) duae res mihi vehementer obstituerunt; A: inea, quia chartophylacium praedicti plac. menti. Iustiniani principis tempore ita surripiente subilo diuina hincsum est, ut omnino eis eius tempuribus paene nulla charta remaneret. Alia autem, quia, quod nulli etc.; Reg. 9) atque habe pro me (pr. me; dect; A) in medi.; A: Reg.

Cap. II. 1) Restitutio ex Alm. I, (2, 93); Comp. II, c. 1, h. t. (2, 16). 2) 1150—81. — Joffo no. 9256. 3) ex. ius; dect; T. 4) et mores; Bb 5) quon.; add. a. R. in. 6) dicitis; T.

non habetur, quod quom nulla sit calumne suboritur, si non sit legitime adversarius nos, quum tunc denum ad hanc modum sit suffragium recurendum, quum aliae legitinae probationes deesse noscuntur, talem consuetudinem reprobandam, non tamen habere firmitatem deinceps sancimus.

CAP. III.

In criminali iudicio probant auctor et reus et si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam moveat actor.

Lucius III. Cisteriensi Episcopo.

In literis tuis intelleximus, te et archidiaconum confines habere praebendas in villis, quas singuli singulas possideris, et praeterea terminorum inter vos controversiam agitari, eo, quod dicas, cum antiquis fines egressum, partemque tui fundi occupasse: illi<sup>o</sup> in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse quadraginta<sup>7</sup> annorum spatio inenescere. Tu autem, quod per idem tempus quiete illam possideres, asseveras, quare utrum incumbat petitori vel possessori probatio quaesivisti. Ad quod scire<sup>8</sup> debes, quod iudicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque persona vires duorum habeat, videlicet auctoris et rei<sup>9</sup>. Unde hinc inde testes<sup>10</sup> produci possunt ad cognitionem iudicis instruendum, quibus examinatis index quos praecellere<sup>12</sup> intellexerit ad fidem sibi faciendam admittat<sup>13</sup>. Quod si forte amburum partium testes sint<sup>14</sup> aequae illius, possessoris testes<sup>15</sup> praefereantur<sup>16</sup>, quam promptiora sint iura ad absolvendum quam ad condemnandum, praeterquam<sup>17</sup> in liberali causa, in qua si utriusque partis testes forte aequales fuerint, pro libertate tamen saepe sententia profertur<sup>18</sup>. Nam possessori probatio nem aliquando dari, iuris manifesti est, quum iure<sup>19</sup> de cautum sit, quod<sup>20</sup>, qui<sup>21</sup> obicit praescriptionem longissimi temporis, quam nemo reus obicit, nisi qui possidet, et eam probaverit, in causa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non recitari marito asserenti etiam cum iuramento, uxorem se cognovisse, si iuxor per matronas attestantes per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. Praeposito sancti Cataldi.

Proposuiti vobis, dilecte fili praeposite, quod causa matrimonii, quae inter dilectum filium nostrum O. de Casa nova, et S. filium O. de Pisco<sup>o</sup> mulierem<sup>2</sup> vertitur, tibi fuit de mandato apostolico<sup>3</sup> delegata. Quumque partes essent in tua<sup>4</sup> praesentia constitutae, mulier proposuit, se nec a viro cognitam, nec potuisse cognosci, quod tam proprio<sup>5</sup> iuramento, quam testimonio septem<sup>6</sup> mulierum probavit, quae<sup>7</sup> per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per iuramentum suum contrarium asserente, eos in nepotio procedere minime voluisse<sup>8</sup>, donec de hoc nostrum consilium haberetis. Videtur igitur<sup>9</sup> vobis, quod iuramento puellae et testimonio<sup>10</sup> illarum septem<sup>11</sup> mulierum, quae ipsam per experientiam virginem asseverant, fides est potius adhibenda<sup>12</sup>.

Tit. XIX. Cap. II. 7 adhibendi: B. 8 adhibebatur: L: habebatur: T: adhibebatur: Bb: exhibebatur vel adhibebatur: Bb: adve, quum tunc denum ad hunc modum sit suffragium recurendum, quum aliae legitinae probationes deesse noscuntur, talem consuetudinem reprobandam, non tamen habere firmitatem deinceps sancimus.

Cap. III. 1 adhibendi: A: XXVIII. 2 Casa: L. 2. h. l. 2. 12. 2. 4 Cister: deest: PIII: A: Cister: episc: A: Cister: episc: A: Bb: Hen: A: B: Hen: Cister: decano: 7: episc: A: B: Hen: 8: Hen: 9: Hen: 10: Hen: 11: Hen: 12: Hen: 13: Hen: 14: Hen: 15: Hen: 16: Hen: 17: Hen: 18: Hen: 19: Hen: 20: Hen: 21: Hen: 22: Hen: 23: Hen: 24: Hen: 25: Hen: 26: Hen: 27: Hen: 28: Hen: 29: Hen: 30: Hen: 31: Hen: 32: Hen: 33: Hen: 34: Hen: 35: Hen: 36: Hen: 37: Hen: 38: Hen: 39: Hen: 40: Hen: 41: Hen: 42: Hen: 43: Hen: 44: Hen: 45: Hen: 46: Hen: 47: Hen: 48: Hen: 49: Hen: 50: Hen: 51: Hen: 52: Hen: 53: Hen: 54: Hen: 55: Hen: 56: Hen: 57: Hen: 58: Hen: 59: Hen: 60: Hen: 61: Hen: 62: Hen: 63: Hen: 64: Hen: 65: Hen: 66: Hen: 67: Hen: 68: Hen: 69: Hen: 70: Hen: 71: Hen: 72: Hen: 73: Hen: 74: Hen: 75: Hen: 76: Hen: 77: Hen: 78: Hen: 79: Hen: 80: Hen: 81: Hen: 82: Hen: 83: Hen: 84: Hen: 85: Hen: 86: Hen: 87: Hen: 88: Hen: 89: Hen: 90: Hen: 91: Hen: 92: Hen: 93: Hen: 94: Hen: 95: Hen: 96: Hen: 97: Hen: 98: Hen: 99: Hen: 100: Hen: 101: Hen: 102: Hen: 103: Hen: 104: Hen: 105: Hen: 106: Hen: 107: Hen: 108: Hen: 109: Hen: 110: Hen: 111: Hen: 112: Hen: 113: Hen: 114: Hen: 115: Hen: 116: Hen: 117: Hen: 118: Hen: 119: Hen: 120: Hen: 121: Hen: 122: Hen: 123: Hen: 124: Hen: 125: Hen: 126: Hen: 127: Hen: 128: Hen: 129: Hen: 130: Hen: 131: Hen: 132: Hen: 133: Hen: 134: Hen: 135: Hen: 136: Hen: 137: Hen: 138: Hen: 139: Hen: 140: Hen: 141: Hen: 142: Hen: 143: Hen: 144: Hen: 145: Hen: 146: Hen: 147: Hen: 148: Hen: 149: Hen: 150: Hen: 151: Hen: 152: Hen: 153: Hen: 154: Hen: 155: Hen: 156: Hen: 157: Hen: 158: Hen: 159: Hen: 160: Hen: 161: Hen: 162: Hen: 163: Hen: 164: Hen: 165: Hen: 166: Hen: 167: Hen: 168: Hen: 169: Hen: 170: Hen: 171: Hen: 172: Hen: 173: Hen: 174: Hen: 175: Hen: 176: Hen: 177: Hen: 178: Hen: 179: Hen: 180: Hen: 181: Hen: 182: Hen: 183: Hen: 184: Hen: 185: Hen: 186: Hen: 187: Hen: 188: Hen: 189: Hen: 190: Hen: 191: Hen: 192: Hen: 193: Hen: 194: Hen: 195: Hen: 196: Hen: 197: Hen: 198: Hen: 199: Hen: 200: Hen: 201: Hen: 202: Hen: 203: Hen: 204: Hen: 205: Hen: 206: Hen: 207: Hen: 208: Hen: 209: Hen: 210: Hen: 211: Hen: 212: Hen: 213: Hen: 214: Hen: 215: Hen: 216: Hen: 217: Hen: 218: Hen: 219: Hen: 220: Hen: 221: Hen: 222: Hen: 223: Hen: 224: Hen: 225: Hen: 226: Hen: 227: Hen: 228: Hen: 229: Hen: 230: Hen: 231: Hen: 232: Hen: 233: Hen: 234: Hen: 235: Hen: 236: Hen: 237: Hen: 238: Hen: 239: Hen: 240: Hen: 241: Hen: 242: Hen: 243: Hen: 244: Hen: 245: Hen: 246: Hen: 247: Hen: 248: Hen: 249: Hen: 250: Hen: 251: Hen: 252: Hen: 253: Hen: 254: Hen: 255: Hen: 256: Hen: 257: Hen: 258: Hen: 259: Hen: 260: Hen: 261: Hen: 262: Hen: 263: Hen: 264: Hen: 265: Hen: 266: Hen: 267: Hen: 268: Hen: 269: Hen: 270: Hen: 271: Hen: 272: Hen: 273: Hen: 274: Hen: 275: Hen: 276: Hen: 277: Hen: 278: Hen: 279: Hen: 280: Hen: 281: Hen: 282: Hen: 283: Hen: 284: Hen: 285: Hen: 286: Hen: 287: Hen: 288: Hen: 289: Hen: 290: Hen: 291: Hen: 292: Hen: 293: Hen: 294: Hen: 295: Hen: 296: Hen: 297: Hen: 298: Hen: 299: Hen: 300: Hen: 301: Hen: 302: Hen: 303: Hen: 304: Hen: 305: Hen: 306: Hen: 307: Hen: 308: Hen: 309: Hen: 310: Hen: 311: Hen: 312: Hen: 313: Hen: 314: Hen: 315: Hen: 316: Hen: 317: Hen: 318: Hen: 319: Hen: 320: Hen: 321: Hen: 322: Hen: 323: Hen: 324: Hen: 325: Hen: 326: Hen: 327: Hen: 328: Hen: 329: Hen: 330: Hen: 331: Hen: 332: Hen: 333: Hen: 334: Hen: 335: Hen: 336: Hen: 337: Hen: 338: Hen: 339: Hen: 340: Hen: 341: Hen: 342: Hen: 343: Hen: 344: Hen: 345: Hen: 346: Hen: 347: Hen: 348: Hen: 349: Hen: 350: Hen: 351: Hen: 352: Hen: 353: Hen: 354: Hen: 355: Hen: 356: Hen: 357: Hen: 358: Hen: 359: Hen: 360: Hen: 361: Hen: 362: Hen: 363: Hen: 364: Hen: 365: Hen: 366: Hen: 367: Hen: 368: Hen: 369: Hen: 370: Hen: 371: Hen: 372: Hen: 373: Hen: 374: Hen: 375: Hen: 376: Hen: 377: Hen: 378: Hen: 379: Hen: 380: Hen: 381: Hen: 382: Hen: 383: Hen: 384: Hen: 385: Hen: 386: Hen: 387: Hen: 388: Hen: 389: Hen: 390: Hen: 391: Hen: 392: Hen: 393: Hen: 394: Hen: 395: Hen: 396: Hen: 397: Hen: 398: Hen: 399: Hen: 400: Hen: 401: Hen: 402: Hen: 403: Hen: 404: Hen: 405: Hen: 406: Hen: 407: Hen: 408: Hen: 409: Hen: 410: Hen: 411: Hen: 412: Hen: 413: Hen: 414: Hen: 415: Hen: 416: Hen: 417: Hen: 418: Hen: 419: Hen: 420: Hen: 421: Hen: 422: Hen: 423: Hen: 424: Hen: 425: Hen: 426: Hen: 427: Hen: 428: Hen: 429: Hen: 430: Hen: 431: Hen: 432: Hen: 433: Hen: 434: Hen: 435: Hen: 436: Hen: 437: Hen: 438: Hen: 439: Hen: 440: Hen: 441: Hen: 442: Hen: 443: Hen: 444: Hen: 445: Hen: 446: Hen: 447: Hen: 448: Hen: 449: Hen: 450: Hen: 451: Hen: 452: Hen: 453: Hen: 454: Hen: 455: Hen: 456: Hen: 457: Hen: 458: Hen: 459: Hen: 460: Hen: 461: Hen: 462: Hen: 463: Hen: 464: Hen: 465: Hen: 466: Hen: 467: Hen: 468: Hen: 469: Hen: 470: Hen: 471: Hen: 472: Hen: 473: Hen: 474: Hen: 475: Hen: 476: Hen: 477: Hen: 478: Hen: 479: Hen: 480: Hen: 481: Hen: 482: Hen: 483: Hen: 484: Hen: 485: Hen: 486: Hen: 487: Hen: 488: Hen: 489: Hen: 490: Hen: 491: Hen: 492: Hen: 493: Hen: 494: Hen: 495: Hen: 496: Hen: 497: Hen: 498: Hen: 499: Hen: 500: Hen: 501: Hen: 502: Hen: 503: Hen: 504: Hen: 505: Hen: 506: Hen: 507: Hen: 508: Hen: 509: Hen: 510: Hen: 511: Hen: 512: Hen: 513: Hen: 514: Hen: 515: Hen: 516: Hen: 517: Hen: 518: Hen: 519: Hen: 520: Hen: 521: Hen: 522: Hen: 523: Hen: 524: Hen: 525: Hen: 526: Hen: 527: Hen: 528: Hen: 529: Hen: 530: Hen: 531: Hen: 532: Hen: 533: Hen: 534: Hen: 535: Hen: 536: Hen: 537: Hen: 538: Hen: 539: Hen: 540: Hen: 541: Hen: 542: Hen: 543: Hen: 544: Hen: 545: Hen: 546: Hen: 547: Hen: 548: Hen: 549: Hen: 550: Hen: 551: Hen: 552: Hen: 553: Hen: 554: Hen: 555: Hen: 556: Hen: 557: Hen: 558: Hen: 559: Hen: 560: Hen: 561: Hen: 562: Hen: 563: Hen: 564: Hen: 565: Hen: 566: Hen: 567: Hen: 568: Hen: 569: Hen: 570: Hen: 571: Hen: 572: Hen: 573: Hen: 574: Hen: 575: Hen: 576: Hen: 577: Hen: 578: Hen: 579: Hen: 580: Hen: 581: Hen: 582: Hen: 583: Hen: 584: Hen: 585: Hen: 586: Hen: 587: Hen: 588: Hen: 589: Hen: 590: Hen: 591: Hen: 592: Hen: 593: Hen: 594: Hen: 595: Hen: 596: Hen: 597: Hen: 598: Hen: 599: Hen: 600: Hen: 601: Hen: 602: Hen: 603: Hen: 604: Hen: 605: Hen: 606: Hen: 607: Hen: 608: Hen: 609: Hen: 610: Hen: 611: Hen: 612: Hen: 613: Hen: 614: Hen: 615: Hen: 616: Hen: 617: Hen: 618: Hen: 619: Hen: 620: Hen: 621: Hen: 622: Hen: 623: Hen: 624: Hen: 625: Hen: 626: Hen: 627: Hen: 628: Hen: 629: Hen: 630: Hen: 631: Hen: 632: Hen: 633: Hen: 634: Hen: 635: Hen: 636: Hen: 637: Hen: 638: Hen: 639: Hen: 640: Hen: 641: Hen: 642: Hen: 643: Hen: 644: Hen: 645: Hen: 646: Hen: 647: Hen: 648: Hen: 649: Hen: 650: Hen: 651: Hen: 652: Hen: 653: Hen: 654: Hen: 655: Hen: 656: Hen: 657: Hen: 658: Hen: 659: Hen: 660: Hen: 661: Hen: 662: Hen: 663: Hen: 664: Hen: 665: Hen: 666: Hen: 667: Hen: 668: Hen: 669: Hen: 670: Hen: 671: Hen: 672: Hen: 673: Hen: 674: Hen: 675: Hen: 676: Hen: 677: Hen: 678: Hen: 679: Hen: 680: Hen: 681: Hen: 682: Hen: 683: Hen: 684: Hen: 685: Hen: 686: Hen: 687: Hen: 688: Hen: 689: Hen: 690: Hen: 691: Hen: 692: Hen: 693: Hen: 694: Hen: 695: Hen: 696: Hen: 697: Hen: 698: Hen: 699: Hen: 700: Hen: 701: Hen: 702: Hen: 703: Hen: 704: Hen: 705: Hen: 706: Hen: 707: Hen: 708: Hen: 709: Hen: 710: Hen: 711: Hen: 712: Hen: 713: Hen: 714: Hen: 715: Hen: 716: Hen: 717: Hen: 718: Hen: 719: Hen: 720: Hen: 721: Hen: 722: Hen: 723: Hen: 724: Hen: 725: Hen: 726: Hen: 727: Hen: 728: Hen: 729: Hen: 730: Hen: 731: Hen: 732: Hen: 733: Hen: 734: Hen: 735: Hen: 736: Hen: 737: Hen: 738: Hen: 739: Hen: 740: Hen: 741: Hen: 742: Hen: 743: Hen: 744: Hen: 745: Hen: 746: Hen: 747: Hen: 748: Hen: 749: Hen: 750: Hen: 751: Hen: 752: Hen: 753: Hen: 754: Hen: 755: Hen: 756: Hen: 757: Hen: 758: Hen: 759: Hen: 760: Hen: 761: Hen: 762: Hen: 763: Hen: 764: Hen: 765: Hen: 766: Hen: 767: Hen: 768: Hen: 769: Hen: 770: Hen: 771: Hen: 772: Hen: 773: Hen: 774: Hen: 775: Hen: 776: Hen: 777: Hen: 778: Hen: 779: Hen: 780: Hen: 781: Hen: 782: Hen: 783: Hen: 784: Hen: 785: Hen: 786: Hen: 787: Hen: 788: Hen: 789: Hen: 790: Hen: 791: Hen: 792: Hen: 793: Hen: 794: Hen: 795: Hen: 796: Hen: 797: Hen: 798: Hen: 799: Hen: 800: Hen: 801: Hen: 802: Hen: 803: Hen: 804: Hen: 805: Hen: 806: Hen: 807: Hen: 808: Hen: 809: Hen: 810: Hen: 811: Hen: 812: Hen: 813: Hen: 814: Hen: 815: Hen: 816: Hen: 817: Hen: 818: Hen: 819: Hen: 820: Hen: 821: Hen: 822: Hen: 823: Hen: 824: Hen: 825: Hen: 826: Hen: 827: Hen: 828: Hen: 829: Hen: 830: Hen: 831: Hen: 832: Hen: 833: Hen: 834: Hen: 835: Hen: 836: Hen: 837: Hen: 838: Hen: 839: Hen: 840: Hen: 841: Hen: 842: Hen: 843: Hen: 844: Hen: 845: Hen: 846: Hen: 847: Hen: 848: Hen: 849: Hen: 850: Hen: 851: Hen: 852: Hen: 853: Hen: 854: Hen: 855: Hen: 856: Hen: 857: Hen: 858: Hen: 859: Hen: 860: Hen: 861: Hen: 862: Hen: 863: Hen: 864: Hen: 865: Hen: 866: Hen: 867: Hen: 868: Hen: 869: Hen: 870: Hen: 871: Hen: 872: Hen: 873: Hen: 874: Hen: 875: Hen: 876: Hen: 877: Hen: 878: Hen: 879: Hen: 880: Hen: 881: Hen: 882: Hen: 883: Hen: 884: Hen: 885: Hen: 886: Hen: 887: Hen: 888: Hen: 889: Hen: 890: Hen: 891: Hen: 892: Hen: 893: Hen: 894: Hen: 895: Hen: 896: Hen: 897: Hen: 898: Hen: 899: Hen: 900: Hen: 901: Hen: 902: Hen: 903: Hen: 904: Hen: 905: Hen: 906: Hen: 907: Hen: 908: Hen: 909: Hen: 910: Hen: 911: Hen: 912: Hen: 913: Hen: 914: Hen: 915: Hen: 916: Hen: 917: Hen: 918: Hen: 919: Hen: 920: Hen: 921: Hen: 922: Hen: 923: Hen: 924: Hen: 925: Hen: 926: Hen: 927: Hen: 928: Hen: 929: Hen: 930: Hen: 931: Hen: 932: Hen: 933: Hen: 934: Hen: 935: Hen: 936: Hen: 937: Hen: 938: Hen: 939: Hen: 940: Hen: 941: Hen: 942: Hen: 943: Hen: 944: Hen: 945: Hen: 946: Hen: 947: Hen: 948: Hen: 949: Hen: 950: Hen: 951: Hen: 952: Hen: 953: Hen: 954: Hen: 955: Hen: 956: Hen: 957: Hen: 958: Hen: 959: Hen: 960: Hen: 961: Hen: 962: Hen: 963: Hen: 964: Hen: 965: Hen: 966: Hen: 967: Hen: 968: Hen: 969: Hen: 970: Hen: 971: Hen: 972: Hen: 973: Hen: 974: Hen: 975: Hen: 976: Hen: 977: Hen: 978: Hen: 979: Hen: 980: Hen: 981: Hen: 982: Hen: 983: Hen: 984: Hen: 985: Hen: 986: Hen: 987: Hen: 988: Hen: 989: Hen: 990: Hen: 991: Hen: 992: Hen: 993: Hen: 994: Hen: 995: Hen: 996: Hen: 997: Hen: 998: Hen: 999: Hen: 1000: Hen: 1001: Hen: 1002: Hen: 1003: Hen: 1004: Hen: 1005: Hen: 1006: Hen: 1007: Hen: 1008: Hen: 1009: Hen: 1010: Hen: 1011: Hen: 1012: Hen: 1013: Hen: 1014: Hen: 1015: Hen: 1016: Hen: 1017: Hen: 1018: Hen: 1019: Hen: 1020: Hen: 1021: Hen: 1022: Hen: 1023: Hen: 1024: Hen: 1025: Hen: 1026: Hen: 1027: Hen: 1028: Hen: 1029: Hen: 1030: Hen: 1031: Hen: 1032: Hen: 1033: Hen: 1034: Hen: 1035: Hen: 1036: Hen: 1037: Hen: 1038: Hen: 1039: Hen: 1040: Hen: 1041: Hen: 1042: Hen: 1043: Hen: 1044: Hen: 1045: Hen: 1046: Hen: 1047: Hen: 1048: Hen: 1049: Hen: 1050: Hen: 1051: Hen: 1052: Hen: 1053: Hen: 1054: Hen: 1055: Hen: 1056: Hen: 1057: Hen: 1058: Hen: 1059: Hen: 1060: Hen: 1061: Hen: 1062: Hen: 1063: Hen: 1064: Hen: 1065: Hen: 1066: Hen: 1067: Hen: 1068: Hen: 1069: Hen: 1070: Hen: 1071: Hen: 1072: Hen: 1073: Hen: 1074: Hen: 1075: Hen: 1076: Hen: 1077: Hen: 1078: Hen: 1079: Hen: 1080: Hen: 1081: Hen: 1082: Hen: 1083: Hen: 1084: Hen: 1085: Hen: 1086: Hen: 1087: Hen: 1088: Hen: 1089: Hen: 1090: Hen: 1091: Hen: 1092: Hen: 1093: Hen: 1094: Hen: 1095: Hen: 1096: Hen: 1097: Hen: 1098: Hen: 1099: Hen: 1100: Hen: 1101: Hen: 1102: Hen: 1103: Hen: 1104: Hen: 1105: Hen: 1106: Hen: 1107: Hen: 1108: Hen: 1109: Hen: 1110: Hen: 1111: Hen: 1112: Hen: 1113: Hen: 1114: Hen: 1115: Hen: 1116: Hen: 1117: Hen: 1118: Hen: 1119: Hen: 1120: Hen: 1121: Hen: 1122: Hen: 1123: Hen: 1124: Hen: 1125: Hen: 1126: Hen: 1127: Hen: 1128: Hen: 1129: Hen: 1130: Hen: 1131: Hen: 1132: Hen: 1133: Hen: 1134: Hen: 1135: Hen: 1136: Hen: 1137: Hen: 1138: Hen: 1139: Hen: 1140: Hen: 1141: Hen: 1142: Hen: 1143: Hen: 1144: Hen: 1145: Hen: 1146: Hen: 1147: Hen: 1148: Hen: 1149: Hen: 1150: Hen: 1151: Hen: 1152: Hen: 1153: Hen: 1154: Hen: 1155: Hen: 1156: Hen: 1157: Hen: 1158: Hen: 1159: Hen: 1160: Hen: 1161: Hen: 1162: Hen: 1163: Hen: 1164: Hen: 1165: Hen: 1166: Hen: 1167: Hen: 1168: Hen: 1169: Hen: 1170: Hen: 1171: Hen: 1172: Hen: 1173: Hen: 1174: Hen: 1175: Hen: 1176: Hen: 1177: Hen: 1178: Hen: 1179: Hen: 1180: Hen: 1181: Hen: 1182: Hen: 1183: Hen: 1184: Hen: 1185: Hen: 1186: Hen: 1187: Hen: 1188: Hen: 1189: Hen: 1190: Hen: 1191: Hen: 1192: Hen: 1193: Hen: 1194: Hen: 1195: Hen: 1196: Hen: 1197: Hen: 1198: Hen: 1199: Hen: 1200: Hen: 1201: Hen: 1202: Hen: 1203: Hen: 1204: Hen: 1205: Hen: 1206: Hen: 1207: Hen: 1208: Hen: 1209: Hen: 1210: Hen: 1211: Hen: 1212: Hen: 1213: Hen: 1214: Hen: 1215: Hen: 1216: Hen: 1217: Hen: 1218: Hen: 1219: Hen: 1220: Hen: 1221: Hen: 1222: Hen: 1223: Hen: 1224: Hen: 1225: Hen: 1226: Hen: 1227: Hen: 1228: Hen: 1229: Hen: 1230: Hen: 1231: Hen: 1232: Hen: 1233: Hen: 1234: Hen: 1235: Hen: 1236: Hen: 1237: Hen: 1238: Hen: 1239: Hen: 1240: Hen: 1241: Hen: 1242: Hen: 1243: Hen: 1244: Hen: 1245: Hen: 1246: Hen: 1247: Hen: 1248: Hen: 1249: Hen: 1250: Hen: 1251: Hen: 1252: Hen: 1253: Hen: 1254: Hen: 1255: Hen: 1256: Hen: 1257: Hen: 1258: Hen: 1259: Hen: 1260: Hen: 1261: Hen: 1262: Hen: 1263: Hen: 1264: Hen: 1265: Hen: 1266: Hen: 1267: Hen: 1268: Hen: 1269: Hen: 1270: Hen: 1271: Hen: 1272: Hen: 1273: Hen: 1274: Hen: 1275: Hen: 1276: Hen: 1277: Hen: 1278: Hen: 1279: Hen: 1280: Hen: 1281: Hen: 1282: Hen: 1283: Hen: 1284: Hen: 1285: Hen: 1286: Hen: 1287: Hen: 1288: Hen: 1289: Hen: 1290: Hen: 1291: Hen: 1292: Hen: 1293: Hen: 1294: Hen: 1295: Hen: 1296: Hen: 1297: Hen: 1298: Hen: 1299: Hen: 1300: Hen: 1301: Hen: 1302: Hen: 1303: Hen: 1304: Hen: 1305: Hen: 1306: Hen: 1307: Hen: 1308: Hen: 1309: Hen: 1310: Hen: 1311: Hen: 1312: Hen: 1313: Hen: 1314: Hen: 1315: Hen: 1316: Hen: 1317: Hen: 1318: Hen: 1319: Hen: 1320: Hen: 1321: Hen: 1322: Hen: 1323: Hen: 1324: Hen: 1325: Hen: 1326: Hen: 1327: Hen: 1328: Hen: 1329: Hen: 1330: Hen: 1331: Hen: 1332: Hen: 1333: Hen: 1334: Hen: 1335: Hen: 1336: Hen: 1337: Hen: 1338: Hen: 1339: Hen: 1340: Hen: 1341: Hen: 1342: Hen: 1343: Hen: 1344: Hen: 1345: Hen: 1346: Hen: 1347: Hen: 1348: Hen: 1349: Hen: 1350: Hen: 1351: Hen: 1352: Hen: 1353: Hen: 1354: Hen: 1355: Hen: 1356: Hen: 1357: Hen: 1358: Hen: 1359: Hen: 1360: Hen: 1361: Hen: 1362: Hen: 1363: Hen: 1364: Hen: 1365: Hen: 1366: Hen: 1367: Hen: 1368: Hen: 1369: Hen: 1370: Hen: 1371: Hen: 1372: Hen: 1373: Hen: 1374: Hen: 1375: Hen: 1376: Hen: 1377: Hen: 1378: Hen: 1379: Hen: 1380: Hen: 1381: Hen: 1382: Hen: 1383: Hen: 1384: Hen: 1385: Hen: 1386: Hen: 1387: Hen: 1388: Hen: 1389: Hen: 1390: Hen: 1391: Hen: 1392: Hen: 1393: Hen: 1394: Hen: 1395: Hen: 1396: Hen: 1397: Hen: 1398: Hen: 1399: Hen: 1400: Hen: 1401: Hen: 1402: Hen: 1403: Hen: 1404: Hen: 1405: Hen: 1406: Hen: 1407: Hen: 1408: Hen: 1409: Hen: 1410: Hen: 1411: Hen: 1412: Hen: 1413: Hen: 1414: Hen: 1415: Hen: 1416: Hen: 1417: Hen: 1418: Hen: 1419: Hen: 1420: Hen: 1421: Hen: 1422: Hen: 1423: Hen: 1424: Hen: 1425: Hen: 1426: Hen: 1427: Hen: 1428: Hen: 1429: Hen: 1430: Hen: 1431: Hen: 1432: Hen: 1433: Hen: 1434: Hen: 1435: Hen: 1436: Hen: 1437: Hen: 1438: Hen: 1439: Hen: 1440: Hen: 1441: Hen: 1442: Hen: 1443: Hen: 1444: Hen: 1445: Hen: 1446: Hen: 1447: Hen: 1448: Hen: 1449: Hen: 1450: Hen: 1451: Hen: 1452: Hen: 1453: Hen: 1454: Hen: 1455: Hen: 1456: Hen: 1457: Hen: 1458: Hen: 1459: Hen: 1460: Hen: 1461: Hen: 1462: Hen: 1463: Hen: 1464: Hen: 1465: Hen: 1466: Hen: 1467: Hen: 1468: Hen: 1469: Hen: 1470: Hen: 1471: Hen: 1472: Hen: 1473: Hen: 1474: Hen: 1475: Hen: 1476: Hen: 1477:

utriusque electionis iuribus et electorum meritis inquirentes, electionem quam inveniret de persona idonea canonice celebratam, auctoritate apostolica confirmarent. Si vero canonice canonice inveniret, utraque electione consulto de persona idonea fuerit eadem ecclesie providere. Qui, partes ad suam presentiam evocantes, ac de causa solvender cognoscentes, tam super eligenti facta, quam contra personas testes plurimos receperunt, et quum usque ad publicationem testimonii processissent, . . . procurator dicti P. capellani, ad sedem apostolicam procuravit. Iudices vero pro eo, quod alter eorum abbas scilicet Chiniacensis, maioribus erat negotiis occupatus, nec causam cognitioni poterat interesse, appellationibus huiusmodi de prudentiorum consilio detulerunt, partibus adiungentes, ut cum receptis attestacionibus ad nostram presentiam festinarent, super ipsa causa definitum a nobis sententiam receiverent. Actis itaque iudicii ab utraque parte receptis, quidam ex canonicis supradicti procuratorem constituerunt V. concanonicum suum in presentia episcopi memorati, sicut in eiusdem episcopi literis perspicuum contineri. Verum, eodem V. in itinere constituto ad sedem apostolicam venimus, quum interim dictus archiepiscopus Senonensis visitanti gratia Nivernensem diocesim peragraret, ad ipsum supradictae ecclesiae nunciis accesserunt; insinuantibus eadem, quod omnis canonice in P. capellano ipsius, praeter patentes, qui, licet non contradicerent, non tamen consensiebant expresse, considerant rata sua, ipsam archiepiscopum deprecantes, ut ad locum quum citius properaret ecclesiam proratisse. Ad quem quum propter eorum instantium accessisset, universi, qui prius consensum suum exprimerent recusabant, praeter solum Vitalium, qui absens erant, ad aliorum concordiam redeuntes, in supradictam capellannam voluntarie consenserunt, de dissensu praedictorum postulantes. Sicque factum est, quod ad postulationem omnium in festo Apostolorum Petri et Pauli apud maiorem ecclesiam Trecentum idem P. a metropolitanum tam dicto unicus beneficiacionis accepit, ac postmodum in ecclesiam S. Martini cum omnium triplicem et quatuor generaliter solenniter introduxit, et a dilecto filio . . . decano Trecenti, sicut moris est, installatus in eiusdem ecclesiae capitulo professiones recepit publice singularium. Dictus autem Vitalis, ad nostram presentiam veniens, acta nobis iudicum praesentavit, sollicite postulans, ut eum dignaremur quam citius expedire. Ipso vero aliquamdiu expectante, dicti P. capellani procurator interim supervenit. Quibus in nostra praesentia constitutis, procurator iam dictus humiliter petiit, quatenus dignaremur quod de dicto capellano per archiepiscopum factum fuerat approbare, ac saepedictum V. utpote excommunicatum in nullo penitus audiremus. Asseverabat siquidem, quod idem V. L. quondam abbatem S. Martini usque ad effusionem sanguinis verberavit; Ioannem quoque, eiusdem ecclesiae sacerdotem tam gravibus verberibus flagellavit, quod de ipsius vita omnes eius socii desperabant; quondam etiam presbyterum eiusdem ecclesiae nuper a sede apostolica redeuntem tonsionibus tam duris affecit, ut eius facies afflictu crederetur nimium et horrenda; propter quos excessus et alios, super quibus a dicto metropolitanum citatus et monitus satisfacere nobis vel etiam comparere, excommunicacionis fuit rivolet innotuitus. Ad quod probandum idem procurator tam dicti archiepiscopi Senonensis quam decani Trecenti literas exhibebat. Ad haec fuit pro parte iam dicti Vitalis ex adverso responsum, quod huiusmodi excommunicacionis obiectu non debet aliquatenus impedi. Ipsi siquidem canonice, cum usque ad haec tempora non euitates, tam in officio quam in iudicio communicacionis ipsius nullatenus declinarunt; quia inquam, quum in praesentia dicti Chiniacensis episcopi procurator exstiterit constitutus, ipsam sine contradictione quilibet admiserunt. Archiepiscopus etiam iudicibus vel confratribus ipsam excommunicacionis subiectum minime nunciavit, quare, se admitti debere in iudicio sicut quilibet alium, proponebat, exceptione huiusmodi non obstante. Contra quod procurator ex parte altera replicabat, quod, si quidam idem V. cum canonicis suis deirnis interfuit, hoc ipsis omnino displicent; sed ipsi, licet iudicibus, se deirnis officio, illis dolentibus, ingereret, sicut ex literis praedicti theani colligitur manifeste; sed nec in iudicio communicacionis eadem, quia, licet de univo-

illorum fuerit, qui electioni capellani se opposuere praedicti, non tamen est in iudicio facta fides, quod idem V. procurator in illo iudicio fuerit sine testis, vel quod abbas et communicacionis canonice suscepit. Adiecit etiam, quod nec illud poterat praedictum iudicium curare, quod idem V. non fuit tanquam excommunicatus excommunicatus, quando coram praedicto episcopo constitutus exstitit procurator, quoniam hoc in eorum absentia factum fuit. Adiecit quoque, quod, si archiepiscopus ipsam in illo iudicio non denunciaverit excommunicacionis subiectum, quia nec sciecit ipsam in illo iudicio ligare, postquam tamen per literas suo sigillo munitas ipsam excommunicacionem denunciaverat, tanquam excommunicatus est ab omnibus citandus. Quum igitur super hoc coram nobis disceptatum fuisset, quum per literas iudicis ordinarii, quibus standum est, donec probetur contrarium, nobis consisteret<sup>3</sup>, quod V. tunc excommunicatus erat, quum procuracionis<sup>5</sup> officium assumpsit, ipsum tanquam procuratorem non duximus admittendum. [Verum etc. Dat. Lat. II. Non. Oct. Jo. IX. 1206.]

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Si rogatus restitueret totam hereditatem, eo sine liberis decedente intrat monasterium, exancessit filioconium, et hereditas applicatur monasterio; nec ad invalidandum ingressum sufficit probare amorem aetatem tempore ingressus, si ex adverso geminatus probatur ingressus. H. d. intelligendo, quod substitutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii. Et tunc adde id, quod est in primo summo ibi: nec ad invalidandum etc., usque ad finem, et uterque intellectus est verus in se. Dico tamen, quod primus est verior, quod hic fuit substitutio filioconium-sarria, licet Dom. Anton. hic dicit, quod fuit compendiosa.

Idem Abbati et Conventui Cassensi<sup>2</sup>.

In praesentia dilecti filii nostri G. sancti Hadriani diaconi cardinalis G. subliacensis et B. mulier soror eius, Feratensis<sup>3</sup> fratres<sup>4</sup> cum vestro syndico constituto<sup>6</sup> coram ipso fecere propositum, quod, quum quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M. filium suum sibi heredem instituit<sup>9</sup>, et praecipit, ut, si absque liberis forte decederet, ad eos<sup>10</sup> G. et B. bona devolverent ipsius, unde illa, quae de bonis ipsius<sup>11</sup> vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, et petebant vos super hoc<sup>12</sup> a sua molestatione compesci<sup>14</sup>. Verum syndicus ipse propositum ex adverso, quod praedictus M. monasterio vestro<sup>14</sup> obtulit se et sua, unde universa, quae habuerat, erant ad monasterium devoluta, quare universa, quae ipsi<sup>15</sup> de bonis eius invaserant, restitui monasterio vestro petebat, et super ceteris silentium illis imponi. Ad haec<sup>16</sup> autem pars altera replicavit, quod dictus<sup>17</sup> M. oblationis sua tempore fuerat minor annis, sicut per testes legitime comprobavit, et quod voti<sup>18</sup> facti poenitens id, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit<sup>19</sup>. Unde<sup>20</sup> tunc ex eo, quod Milo infra aetatem legitimam monasterio Casensarum obtulit se et sua, tum quia quod inconsulte fecerat postmodum revocavit, eius oblatio non tenebat. Unde quum sine liberis decederet, ex testamento patris illius ad ipsos erant eius hereditas devoluta. Verum ad haec<sup>21</sup> syndicus respondere curavit, quod, licet dictus M. de monasterio ipso de tua licentia, filii abbas, fuisset egressus, eidem<sup>22</sup> postmodum, cum aro suo, qui eius erat procurator<sup>23</sup>, ad praesentiam tuam, quum Veritas visisses, accedes, se<sup>21</sup> et sua<sup>25</sup> obtulit humiliter et devote, et, quod nec contra oblationem et donacionem suam veniret ulterius, iuramento firmavit<sup>26</sup>, sicut publicum continet instrumentum. Quare<sup>27</sup> quum constet ex his, quod idem M. bis monasterio vestro contulit se et sua, nec ex adverso probetur<sup>28</sup>, quod utriusque oblationis tempore M. fuerit minor annis, probationem vestram huiusmodi exceptionis probatio non elidit, quum, etsi primae oblationis tempore fuerit minor annis, secundae tamen potuit maior existisse. Praeterea quum verbum illud „minor annis“ duobus poterit<sup>29</sup> modis intelligi, quum et<sup>30</sup> qui minor<sup>31</sup> est quatuordecim annis, et qui viginti<sup>32</sup> quinquae annos fuerit, dicti solent minor annis, intentioni vestrae verbum dubium non nocet, quum infra<sup>33</sup> viginti quinquae annos<sup>33</sup>, teneret

Tit. XIX. Cap. VII. 3) constituit C Reg. 4) W. de FK; Wilhelmus; M; Guill; H; saepedictus V. (W. de) Cph; 5) procuratoris; FHLAph.

Cap. VIII. 1) B. Restitutio ex Comp. III. c. 2. h. l. (2. 11.) 2) Casensarii; FHLAph; Casensarii; I; Casensarii; Mch - ser. no. 1201. - Pothold no. 1547. 3) D. C. de sine dinceps 4) Roculanensis; B; Ventulanensis; C 5) éves; C 6) constituit; C; constituti coram episcopo; Cph 7) Annatus; C. 8) Milonens; C pro totum 9) in her. substituit; Cb 10) eodem; C 11) ipsi; MA 12) syndicum vestrum; C pc. Cj (et pet. . . comp.; des) 13) compelli; Ccc 14) Casensarii; C (cf. vol. 2.) 15) dicti G. et B. (D.)

(D); C 16) hoc; FHLAph 17) praedictus; C 18) voti; des; Codd. coll. a. C 19) curavit penitus revocare; B 20) Verum; C 21) hoc; Cb 22) ead.; add. a. Regum. 23) curatori; C 24) se monasterio humiliter obtulit et devotis et universa bona sua filio monasterii nomio tradidit (contulit; Ca; des; C); ipse vivos (obul; vel inter vos existentes; C) et quod; C 25) et sua; des; FHLAph 26) affirmavit; Ca; des; Cj 27) Unde; Ck; Unde (add.); quum; C; constat ex his; Cph 28) probaretur; Aba; probatur; Bph 29) possit; Bb 30) ut vilescit; C 31) qui minor XIV. et qui XXV. annis fuerit (minor fuit; Ca) Cleg 32) intra; Conf. Bohm. 33) XXV. annis; F; FHLAph. JMC.





CAP. X. 1

Si qui nomen aliquem filium, et ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum iurati contrarium.

Idem 2.

Per tuas nobis literas intimasti, quod, quam T. Tiburtinus 3 civis quandam per septennium haberet concubinam, nec prolem suscepit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo 4, ad ipsum non post multum tempus 5 reversit, filium, quem 6 reversa in domum ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse. 7 Quia, licet a principio dixerit, illum nequaquam filium suum esse, quoniam mulier illa per septennium eidem cohabitans ex eo minime concepsisset, mulieris tandem et aliorum deictus instantia cum 8 suum filium recognovit, Rainaldum cum nomine appellando. Quoniam autem idem R. ad ritum pervenisset actena, ac 9 donum Saturnellae sororis ipsius T. frequenter, quae ipsum neptem suam publice nominabat, et Sophiam ipsius Saturnellae filiam, cum qua quotiensdam conversationem haberat 10, arripit et carnaliter cognovit eandem. Quod quoniam pervenisset ad utilitatem Saturnellae, acriter increpavit utrumque, et apud se filium retinens, supradictum R. removit a domo. Quoniam autem mater ipsius Rainaldi accepisset, quod pater 11 eiusdem Sophiae eidem R. graviter minabatur, in civitate platea iuravit publice coram multis, quod Rainaldus supradictam Sophiam propinquitatis linea minime contingerat, affirmans sub virtute praestiti iuramenti, se de alio quam de supradicta T. actenatum 12 suscepisse Rainaldum. Quia 13 vero mulier illa de dicto T. suscepisse R., de quo agitur, primitus constanter asseruit, et idem T. praefatae mulieris praecipue deictus instantia ipsum suum filium publice recognovit, et 11 filius eius 15 nominatus communiter fuit 16 et habitus ab ambobus, eiusdem mulieris postmodum iuramento 17 in contrarium praestito non est standum, quoniam nimis indignum sit iuxta legitimas sanctiones, ut, quod sua quisque voce dilucide protestatus est 18, 19 in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens 20, quod praedictus R. memoratum Sophiam neptem memorati T. 21, cuius prima facie praesumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem. [Dat. Lut. F. Kal. Dec. Pont. nostr. .lo. XIII. 1210.]

CAP. XI. 1

Iudex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicii; alias, si quid difficultatis emerisit, per superiorem puniatur, nec creditur ei super processu, nisi in quantum per acta vel alias per legitima documenta constabit.

Idem in concilio generali.

Quoniam contra falsam assertionem iudici iudicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare, quoniam negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio, ne falsitas veritati praecidat, aut iniquitas praevaleat aequitati, statuius, ut tam in ordinario iudicio quam extraordinario 2 iudex semper adhibeat aut publicam, si potest habere, personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa iudicii acta conscribant 3, videlicet citationes et dilaciones, recusationes et exceptiones, petitiones et responsiones, interrogaciones 4 et confessiones, testium depositiones et instrumentorum productiones, interlocutiones et appellaciones, renunciations, conclusiones 5, et cetera, quae occurrerint 6, competenti ordine conscribenda 7, loca designando 8, tempora 9 et personas. Et omnia sic conscripta partibus tributari ita, quod originalia penes scriptores remaneant, ut, si super processu iudicii fuerit suborta contentio 10, per hoc 11 possit veritas declarari, quatenus hoc adhibito moderamine sic honestis et discretis

deferatur 12 iudicibus, quod per improvidos et iniquos 13 innocentium iustitia non laedatur. Iudex autem, qui constitutionem ipsam 14 neglexerit observare, si propter eius negligentiam quid 15 difficultatis emerisit, per superiorem iudicem animadversione debita castigetur, nec pro ipsius praesumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

CAP. XII. 1

Si probari potest, reum deliquisse, eius probatio, quod non deliquerit, non est admittenda.

Honorius III. Archiepiscopo Londonensi 2 et eius Suffraganeis.

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod sacerdotes et clerici Daciae legi regi, per quam negativa probatur, contra canonicas et legitimas sanctiones temere iniuentes, a criminibus, quae probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur insontes, si se 3 super his purgare valeant quoquo modo. 4 Unde contingit 5, quod quandoque ad purgationem sui similes criminosis adducunt, ut eis debeat in similibus oportuno tempore respondere, nullaque 6 crimina committuntur iudicibus ab eisdem. Volentes igitur, ut haec pestis contraria omni iuri penitus 7 extirpetur a clero, fraternitati vestrae mandamus [per apostolica scripta praecipiendo], quatenus in huiusmodi 8 probatione negativa 9, dum tamen possit affirmativa ex adverso 10 probari, contra canonicas sanctiones in foro ecclesiastico neminem audiat, sed in purgationibus bonae famae viros duntaxat canonicis admittentes cum minus esse idoneum ad purgandum quolibet crimen sciat, qui nota infamiae super culpa consensit est respersus. [Dat. Romae F. Kal. Ian. Ao. II. 1218.]

CAP. XIII. 1

Fines dioecesium probantur per libros antiquos, adiuventia, testes et famam.

Idem Aurelianensi 2 et Lametensi 3 Episcopis 4.

Quoniam causam, quae inter venerabiles fratres nostros Colubriensem 5 et Egitanensem 6 episcopos super suarum limitatione dioecesium vertitur, vobis duximus 7 committendam, discretioni vestrae mandamus, quatenus, quam ad principale in causa veneritis supra dicta, vos secundum divisiones, quae per libros antiquos vel alio modo melius probabuntur, nec non et 8 testes, famam et quaecunque alia adiuventia, Deum habentes prae oculis, in commisso vobis negotio procedatis.

CAP. XIV. 1

Possunt reprobari matronae, per quas virginitas probatur.

Idem Episcopo 2 et Archidiacono Senonensibus 3.

Causam matrimonii, quae inter V. 4 iuvenem et G. puellam Senonensem 5, quae se virginem et monacham profiteretur, noscitur agitari, 6 quia non ita destructum misit, frater episcopo 7, ut in ea usque ad calculum sententiae difficultate procedere libere videremus, vobis remittimus plenius instruendum; discretioni vestrae Mandamus 8, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio auctoritate apostolica, quod intravit, ut ibi secure valeat commorari, donec iudiciali sententia iudici aequi debeat decernatur, recepturi postmodum, prout instillat dictaverit, non solum probationes viri, sicut protestatus fuerat, quod inducere voluerit contra mulieres illas, quae ad investigandum signa virginitatis ex parte puellae fuerunt 9 introductae, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quae pars utralibet duxerit pro-

Tit. XIX. Cap. X. 1) Resolutum ex Rep. Bot. XIII. 181.; Comp. IV. c. 2. h. l. (2. 6.) 2) Tiburtinus ep. P. Reg. - Posth. nos. 4336. 3) Tiburtinus; P. H. H. 4) eodem; Gl. D. 5) temporis; P. H. H. X. P. 6) od.; postmodum; D. 7) eum; deict; D. 8) venisset; D. 9) et; D. 10) habuerit; D. 11) vir; D. 12) praedictum; D. 13) Quoniam igitur (reger; R. 14) vos duxeris (duxerit; D. 15) consensit; an mulieris; asserit; standum sit in hac parte, et an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, instantione tibi praesentium respondemus (duximus respondendum; D. 16) quod quam idem K. (quem dicta mulier filium dicit R. constanter primitus asseruit, et ipse (ille; R. 17) ipsius praecipue dicit R. 18) et; d. deest; Rep. 15) dicit; P. 16) Reg. 16) fuerit; D. 17) iuravit; c. praestitit; Rep. 18) protestatur; id in eodem casu; D. 19) id; coest; G. K. 20) consensit; ius; D. 21) eum; T. Reg. 21) 2) uel; m. T. Reg. a. Roma.

13) et iniq.; deest; D. 14) istam; G. M. Conc. 15) quid; qua; G. ali; quid; P. Conc. Cap. XII. 1) Resolutum ex orig. ap. Ladjovan S. dipl. Sinc. I. 196.; Comp. V. c. 1. h. l. (2. 11.) 2) leg.; Laudens; H. K. Ed.; Venerabilis; fratris; Lond. etc.; orig.; Posth. nos. 5821. 3) su; deest; M. E. 4) contigit; E. Recht. 5) illoque milita; Ed. Recht. 6) pen; deest; Ed. 7) hui; deest; E. orig. 8) negaverit; D. 9) ex alio; c. add. a. Roma. Cap. XIII. 1) Resolutum ex Comp. V. c. 2. h. l. (2. 11.) 2) leg.; Au; riens; F. K. M. V. (Oreans) 3) leg.; Lauecens; End (Laugou) 4) add.; et abbate de Palumbario (P. Ilumbario; E. Braxar; floer.; F. Kiel; uer.; in; E. Idem Morin. ep. et A.; - 309. 1216-27. - Posth. nos. 7755. 5) Vi; lumbor; P. H. Coluber; H. Colubrion; S. Colubrion; E. H. 6) Egitan; ens; H. K. L. E. Egitanus; F. H. E.; - cf. de his spp. c. 8. de proc. (1. 38.) 7) duxerimus; G. M. E. 8) probatur; E. H.; probatur; Cont. 9) et; deest; F. H. K. E. Cap. XIV. 1) Resolutum ex Comp. V. c. 3. h. l. (2. 11.) 2) archiep.; E. 3) Senonensibus; H. K. E. (Senes) - 1216-27. - Posth. nos. 7756. 4) W. A.; A. Y. 5) Senensem; H. K. E. 6) archiep.; E. H. 7) mandantes; E. 8) iudicialia auctoritas (sententia); E. H. quid; c. sit agendum; decernat; E. 9) fuerit; F. H. K. E.; fuerat; E. H.



CAP. VI.<sup>1</sup>

Fraclatus et clerici qui causam ecclesiam non procurant, testificari possunt in ea.

Idem<sup>2</sup> Priori et Fratris S. Trinitatis<sup>3</sup>.

Insuper etiam auctoritate nostra statuimus, ut liceat vobis in causis ecclesiae vestrae<sup>4</sup> ferre testimonium, dummodo unus ex vobis vel duo ad agendum et<sup>5</sup> respondendum instituantur, quorum testimonium in causis, in quibus actores vel<sup>6</sup> responsales sunt instituti, non<sup>7</sup> debet<sup>8</sup> admitti.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Si probatio exceptionis opposita contra testem productum non admittitur, approbato dictum testis recipiatur, in causa, in qua admitti debuit, licite appellatur. Hoc dicit secundum lecturam, quam ponit Panorm.

Idem<sup>2</sup> R. Herfordensis Episcopo et Abbati Sardi.

Ex parte A.<sup>3</sup> presbyteri ad nos est querela per lata, quod, quam ipse ecclesiam de Clunodum<sup>4</sup> canonice fuisset adeptus, et cum<sup>5</sup> XXX<sup>6</sup> annis et amplius pacifice<sup>7</sup> possedisset, miles quidam H. nomine ipsam erande gravibus molestis et iniuriis lassavit, et laudem, tacito, quod laicus esset<sup>8</sup>, ad iudices<sup>9</sup> nostras litteras impetravit<sup>10</sup>, quod, si dictus<sup>11</sup> presbyter filius esset illius, qui proximo<sup>12</sup> in eadem ecclesia ministravit<sup>13</sup>, et iure hereditario eam teneret, vel quod<sup>14</sup> publice fornicarius<sup>15</sup> haberet<sup>16</sup>, ipsam<sup>17</sup> a praedicta ecclesia proorsus amoverent. Tandem vero, quam idem miles per interpositam personam eum<sup>18</sup> coram praefatis iudicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames et notabiles ad testimonium perhibendum<sup>19</sup> dicitur profuisse, quod ecclesiae memoratus presbyter filius sacerdotis illius fuisset, qui proximo in ipsa ecclesia ministraverat. Licet autem<sup>20</sup> praedictus A. presbyter assereret, illos testes non esse recipiendos pro eo, quod quidam eorum latrones et raptores manifesti essent<sup>21</sup>, quidam vero in causa alii fuissent<sup>22</sup> convicti de periurio, et se constanter hoc diceret probaturum, nihilominus tamen praefati iudices, testibus talibus adversae partis receptis, eidem presbytero absent<sup>23</sup>, etiam post appellationem, quam super hoc se interposuisse proponit<sup>24</sup>, praescriptam ab iudicaverunt<sup>25</sup> ecclesiam, quam nunc praescripti militis daperi filius detinet occupatam. † Quoniam igitur de vobis satis plene confidimus, causam ipsam discretioni vestrae duximus committendum, praesentium vobis auctoritate praecipiendo Mandamus<sup>26</sup>, quatenus, partibus eorum vobis convocatis, super hoc rei veritatem diligenter inquiretis, et si vobis constiterit, quod praedictus<sup>27</sup> presbyter non fuerit legitime per testes idoneos praescripta<sup>28</sup> ecclesia spoliatus, eorumdem iudicum<sup>29</sup> cassata<sup>30</sup> sententia<sup>31</sup> literis etiam<sup>32</sup> confirmationis, si quae sunt super eadem ecclesia impenetrata, non obstantibus, ecclesiam illam presbytero restituitis eidem<sup>33</sup> dilatione, contraditione<sup>34</sup> et appellatione cessante, ipsumque de retero non permittatis exinde a supra dicto milite, vel ab ea, qui ipsam tenet ecclesiam<sup>35</sup> molestari. Si vero res aliter se haberet<sup>36</sup>, nihilominus causam audiat, et fine debito terminetur. Testes autem, si<sup>37</sup> quos idem A. in suae assertionis testimonium<sup>38</sup> invocaverit, monere curetis et diligenter inducere dicto intuitu et amore instilite, ut coram vobis super

his perhibeat testimonium veritati, nec quicquam exinde in suae salutis periculum retinere praesumant.

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Iudex mittere debet examinatore discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commodè venire non possunt.

Idem Exonensis et Vigorniensis Episcopis.<sup>2</sup>

Si qui testium valetudinarum sunt, et senes<sup>3</sup>, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi<sup>4</sup>, ita<sup>5</sup>, quod non possint ad vestram praesentiam adduci, ad ipsos recipiendos mittatis personas idoneas et discretas.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Retractanda est sententia, si constat, eam fuisse latam ad dictum corruptoriam testium. II. d. secundum lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. Belvacensi Episcopo.<sup>2</sup>

Sicut nobis est ex parte tua intimatum<sup>3</sup>, quidam parochiani tui accepta pecunia de parentela inter virum et uxorem exhibent<sup>4</sup> iuramenta, per quae inter ipsos divortii sententia promulgatur, postea vero privatum nullam inter eos consanguinitatis lineam asserentes, se corruptos numeribus dicunt, et testimonium perhibuisse falsitatem. Super quo taliter respondemus, quod, si vir et uxor, aut alter eorum<sup>5</sup> ad secunda vota transivit<sup>6</sup>, nullum aliud remedium expressè videretur<sup>7</sup>, nisi ut testibus de periurio, et adulterio<sup>8</sup> uno pluribus, quibus causam dederunt, poenitentia indicatur. Si vero ad secunda vota idem vir et uxor non migraverint, diligenter inquirendi sunt coram quibus corruptio intercessit, et, si tales exhibentur, per quos possit praedictae corruptionis<sup>9</sup> veritas comprobari, recepto eorum<sup>10</sup> testimonio sententia revocanda. Non enim testimonium praedictorum, quum perituri sint<sup>11</sup>, est in hoc casu<sup>12</sup> aliquatenus admittendum.

CAP. X.<sup>1</sup>

Socius criminis et numeris non testificatur etiam in crimine simoniae. Et minus testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem<sup>2</sup>.

Veniens ad nos cum literis tuis L. presbyter tuus sua<sup>3</sup> nobis relatione monstravit, et hoc idem tuis literis continendum, quod, quum in ecclesia de Oven. i institutus fuisset, ei obiectum fuit, quod in ecclesia<sup>4</sup> de Oven. primus canonicum non habuisset ingressum, videlicet<sup>5</sup> quia<sup>6</sup> prius promississet unicuique<sup>7</sup> parochianorum quaque<sup>8</sup> barillos<sup>9</sup> vi tempore servientium conseruaret<sup>10</sup> pro beneficio dari. Verum quum<sup>11</sup> duo apparuerint, qui iurati deposuerunt, praedictum<sup>12</sup> presbyterum talem fecisse promissionem, et cum alter illorum pactum illud iudicaret<sup>13</sup> factum fuisse<sup>14</sup>, tu de<sup>15</sup> presbytero prout<sup>16</sup> decuit et ordo rationis exigit, iudicasti. Et<sup>17</sup> nos tuam sententiam, prout dignum est, commendamus, eo, quod ille, qui eodem erat inflicte crimine, inde<sup>18</sup> contra eum testificari non posset, nullius<sup>19</sup> de se confesso adversus alium in eodem crimine sit credendum, nec<sup>20</sup> unus

Tit. XX. Cap. VI. 1) Resolutio et App. VIII, 18. 2) Lips. XLIII, 18. 3) Cass. XLVIII, 14. 4) Bomb. XXXIX, 157. 5) Comp. I. c. 21. h. l. (2. 13.) 6) ALEX. III. 7) Juffe no. 8967. 8) Juffe no. 8967. 9) Juffe no. 9067. 10) Juffe no. 9067. 11) Juffe no. 9067. 12) Juffe no. 9067. 13) Juffe no. 9067. 14) Juffe no. 9067. 15) Juffe no. 9067. 16) Juffe no. 9067. 17) Juffe no. 9067. 18) Juffe no. 9067. 19) Juffe no. 9067. 20) Juffe no. 9067. 21) Juffe no. 9067. 22) Juffe no. 9067. 23) Juffe no. 9067. 24) Juffe no. 9067. 25) Juffe no. 9067. 26) Juffe no. 9067. 27) Juffe no. 9067. 28) Juffe no. 9067. 29) Juffe no. 9067. 30) Juffe no. 9067. 31) Juffe no. 9067. 32) Juffe no. 9067. 33) Juffe no. 9067. 34) Juffe no. 9067. 35) Juffe no. 9067. 36) Juffe no. 9067. 37) Juffe no. 9067. 38) Juffe no. 9067. 39) Juffe no. 9067. 40) Juffe no. 9067. 41) Juffe no. 9067. 42) Juffe no. 9067. 43) Juffe no. 9067. 44) Juffe no. 9067. 45) Juffe no. 9067. 46) Juffe no. 9067. 47) Juffe no. 9067. 48) Juffe no. 9067. 49) Juffe no. 9067. 50) Juffe no. 9067. 51) Juffe no. 9067. 52) Juffe no. 9067. 53) Juffe no. 9067. 54) Juffe no. 9067. 55) Juffe no. 9067. 56) Juffe no. 9067. 57) Juffe no. 9067. 58) Juffe no. 9067. 59) Juffe no. 9067. 60) Juffe no. 9067. 61) Juffe no. 9067. 62) Juffe no. 9067. 63) Juffe no. 9067. 64) Juffe no. 9067. 65) Juffe no. 9067. 66) Juffe no. 9067. 67) Juffe no. 9067. 68) Juffe no. 9067. 69) Juffe no. 9067. 70) Juffe no. 9067. 71) Juffe no. 9067. 72) Juffe no. 9067. 73) Juffe no. 9067. 74) Juffe no. 9067. 75) Juffe no. 9067. 76) Juffe no. 9067. 77) Juffe no. 9067. 78) Juffe no. 9067. 79) Juffe no. 9067. 80) Juffe no. 9067. 81) Juffe no. 9067. 82) Juffe no. 9067. 83) Juffe no. 9067. 84) Juffe no. 9067. 85) Juffe no. 9067. 86) Juffe no. 9067. 87) Juffe no. 9067. 88) Juffe no. 9067. 89) Juffe no. 9067. 90) Juffe no. 9067. 91) Juffe no. 9067. 92) Juffe no. 9067. 93) Juffe no. 9067. 94) Juffe no. 9067. 95) Juffe no. 9067. 96) Juffe no. 9067. 97) Juffe no. 9067. 98) Juffe no. 9067. 99) Juffe no. 9067. 100) Juffe no. 9067. 101) Juffe no. 9067. 102) Juffe no. 9067. 103) Juffe no. 9067. 104) Juffe no. 9067. 105) Juffe no. 9067. 106) Juffe no. 9067. 107) Juffe no. 9067. 108) Juffe no. 9067. 109) Juffe no. 9067. 110) Juffe no. 9067. 111) Juffe no. 9067. 112) Juffe no. 9067. 113) Juffe no. 9067. 114) Juffe no. 9067. 115) Juffe no. 9067. 116) Juffe no. 9067. 117) Juffe no. 9067. 118) Juffe no. 9067. 119) Juffe no. 9067. 120) Juffe no. 9067. 121) Juffe no. 9067. 122) Juffe no. 9067. 123) Juffe no. 9067. 124) Juffe no. 9067. 125) Juffe no. 9067. 126) Juffe no. 9067. 127) Juffe no. 9067. 128) Juffe no. 9067. 129) Juffe no. 9067. 130) Juffe no. 9067. 131) Juffe no. 9067. 132) Juffe no. 9067. 133) Juffe no. 9067. 134) Juffe no. 9067. 135) Juffe no. 9067. 136) Juffe no. 9067. 137) Juffe no. 9067. 138) Juffe no. 9067. 139) Juffe no. 9067. 140) Juffe no. 9067. 141) Juffe no. 9067. 142) Juffe no. 9067. 143) Juffe no. 9067. 144) Juffe no. 9067. 145) Juffe no. 9067. 146) Juffe no. 9067. 147) Juffe no. 9067. 148) Juffe no. 9067. 149) Juffe no. 9067. 150) Juffe no. 9067. 151) Juffe no. 9067. 152) Juffe no. 9067. 153) Juffe no. 9067. 154) Juffe no. 9067. 155) Juffe no. 9067. 156) Juffe no. 9067. 157) Juffe no. 9067. 158) Juffe no. 9067. 159) Juffe no. 9067. 160) Juffe no. 9067. 161) Juffe no. 9067. 162) Juffe no. 9067. 163) Juffe no. 9067. 164) Juffe no. 9067. 165) Juffe no. 9067. 166) Juffe no. 9067. 167) Juffe no. 9067. 168) Juffe no. 9067. 169) Juffe no. 9067. 170) Juffe no. 9067. 171) Juffe no. 9067. 172) Juffe no. 9067. 173) Juffe no. 9067. 174) Juffe no. 9067. 175) Juffe no. 9067. 176) Juffe no. 9067. 177) Juffe no. 9067. 178) Juffe no. 9067. 179) Juffe no. 9067. 180) Juffe no. 9067. 181) Juffe no. 9067. 182) Juffe no. 9067. 183) Juffe no. 9067. 184) Juffe no. 9067. 185) Juffe no. 9067. 186) Juffe no. 9067. 187) Juffe no. 9067. 188) Juffe no. 9067. 189) Juffe no. 9067. 190) Juffe no. 9067. 191) Juffe no. 9067. 192) Juffe no. 9067. 193) Juffe no. 9067. 194) Juffe no. 9067. 195) Juffe no. 9067. 196) Juffe no. 9067. 197) Juffe no. 9067. 198) Juffe no. 9067. 199) Juffe no. 9067. 200) Juffe no. 9067. 201) Juffe no. 9067. 202) Juffe no. 9067. 203) Juffe no. 9067. 204) Juffe no. 9067. 205) Juffe no. 9067. 206) Juffe no. 9067. 207) Juffe no. 9067. 208) Juffe no. 9067. 209) Juffe no. 9067. 210) Juffe no. 9067. 211) Juffe no. 9067. 212) Juffe no. 9067. 213) Juffe no. 9067. 214) Juffe no. 9067. 215) Juffe no. 9067. 216) Juffe no. 9067. 217) Juffe no. 9067. 218) Juffe no. 9067. 219) Juffe no. 9067. 220) Juffe no. 9067. 221) Juffe no. 9067. 222) Juffe no. 9067. 223) Juffe no. 9067. 224) Juffe no. 9067. 225) Juffe no. 9067. 226) Juffe no. 9067. 227) Juffe no. 9067. 228) Juffe no. 9067. 229) Juffe no. 9067. 230) Juffe no. 9067. 231) Juffe no. 9067. 232) Juffe no. 9067. 233) Juffe no. 9067. 234) Juffe no. 9067. 235) Juffe no. 9067. 236) Juffe no. 9067. 237) Juffe no. 9067. 238) Juffe no. 9067. 239) Juffe no. 9067. 240) Juffe no. 9067. 241) Juffe no. 9067. 242) Juffe no. 9067. 243) Juffe no. 9067. 244) Juffe no. 9067. 245) Juffe no. 9067. 246) Juffe no. 9067. 247) Juffe no. 9067. 248) Juffe no. 9067. 249) Juffe no. 9067. 250) Juffe no. 9067. 251) Juffe no. 9067. 252) Juffe no. 9067. 253) Juffe no. 9067. 254) Juffe no. 9067. 255) Juffe no. 9067. 256) Juffe no. 9067. 257) Juffe no. 9067. 258) Juffe no. 9067. 259) Juffe no. 9067. 260) Juffe no. 9067. 261) Juffe no. 9067. 262) Juffe no. 9067. 263) Juffe no. 9067. 264) Juffe no. 9067. 265) Juffe no. 9067. 266) Juffe no. 9067. 267) Juffe no. 9067. 268) Juffe no. 9067. 269) Juffe no. 9067. 270) Juffe no. 9067. 271) Juffe no. 9067. 272) Juffe no. 9067. 273) Juffe no. 9067. 274) Juffe no. 9067. 275) Juffe no. 9067. 276) Juffe no. 9067. 277) Juffe no. 9067. 278) Juffe no. 9067. 279) Juffe no. 9067. 280) Juffe no. 9067. 281) Juffe no. 9067. 282) Juffe no. 9067. 283) Juffe no. 9067. 284) Juffe no. 9067. 285) Juffe no. 9067. 286) Juffe no. 9067. 287) Juffe no. 9067. 288) Juffe no. 9067. 289) Juffe no. 9067. 290) Juffe no. 9067. 291) Juffe no. 9067. 292) Juffe no. 9067. 293) Juffe no. 9067. 294) Juffe no. 9067. 295) Juffe no. 9067. 296) Juffe no. 9067. 297) Juffe no. 9067. 298) Juffe no. 9067. 299) Juffe no. 9067. 300) Juffe no. 9067. 301) Juffe no. 9067. 302) Juffe no. 9067. 303) Juffe no. 9067. 304) Juffe no. 9067. 305) Juffe no. 9067. 306) Juffe no. 9067. 307) Juffe no. 9067. 308) Juffe no. 9067. 309) Juffe no. 9067. 310) Juffe no. 9067. 311) Juffe no. 9067. 312) Juffe no. 9067. 313) Juffe no. 9067. 314) Juffe no. 9067. 315) Juffe no. 9067. 316) Juffe no. 9067. 317) Juffe no. 9067. 318) Juffe no. 9067. 319) Juffe no. 9067. 320) Juffe no. 9067. 321) Juffe no. 9067. 322) Juffe no. 9067. 323) Juffe no. 9067. 324) Juffe no. 9067. 325) Juffe no. 9067. 326) Juffe no. 9067. 327) Juffe no. 9067. 328) Juffe no. 9067. 329) Juffe no. 9067. 330) Juffe no. 9067. 331) Juffe no. 9067. 332) Juffe no. 9067. 333) Juffe no. 9067. 334) Juffe no. 9067. 335) Juffe no. 9067. 336) Juffe no. 9067. 337) Juffe no. 9067. 338) Juffe no. 9067. 339) Juffe no. 9067. 340) Juffe no. 9067. 341) Juffe no. 9067. 342) Juffe no. 9067. 343) Juffe no. 9067. 344) Juffe no. 9067. 345) Juffe no. 9067. 346) Juffe no. 9067. 347) Juffe no. 9067. 348) Juffe no. 9067. 349) Juffe no. 9067. 350) Juffe no. 9067. 351) Juffe no. 9067. 352) Juffe no. 9067. 353) Juffe no. 9067. 354) Juffe no. 9067. 355) Juffe no. 9067. 356) Juffe no. 9067. 357) Juffe no. 9067. 358) Juffe no. 9067. 359) Juffe no. 9067. 360) Juffe no. 9067. 361) Juffe no. 9067. 362) Juffe no. 9067. 363) Juffe no. 9067. 364) Juffe no. 9067. 365) Juffe no. 9067. 366) Juffe no. 9067. 367) Juffe no. 9067. 368) Juffe no. 9067. 369) Juffe no. 9067. 370) Juffe no. 9067. 371) Juffe no. 9067. 372) Juffe no. 9067. 373) Juffe no. 9067. 374) Juffe no. 9067. 375) Juffe no. 9067. 376) Juffe no. 9067. 377) Juffe no. 9067. 378) Juffe no. 9067. 379) Juffe no. 9067. 380) Juffe no. 9067. 381) Juffe no. 9067. 382) Juffe no. 9067. 383) Juffe no. 9067. 384) Juffe no. 9067. 385) Juffe no. 9067. 386) Juffe no. 9067. 387) Juffe no. 9067. 388) Juffe no. 9067. 389) Juffe no. 9067. 390) Juffe no. 9067. 391) Juffe no. 9067. 392) Juffe no. 9067. 393) Juffe no. 9067. 394) Juffe no. 9067. 395) Juffe no. 9067. 396) Juffe no. 9067. 397) Juffe no. 9067. 398) Juffe no. 9067. 399) Juffe no. 9067. 400) Juffe no. 9067. 401) Juffe no. 9067. 402) Juffe no. 9067. 403) Juffe no. 9067. 404) Juffe no. 9067. 405) Juffe no. 9067. 406) Juffe no. 9067. 407) Juffe no. 9067. 408) Juffe no. 9067. 409) Juffe no. 9067. 410) Juffe no. 9067. 411) Juffe no. 9067. 412) Juffe no. 9067. 413) Juffe no. 9067. 414) Juffe no. 9067. 415) Juffe no. 9067. 416) Juffe no. 9067. 417) Juffe no. 9067. 418) Juffe no. 9067. 419) Juffe no. 9067. 420) Juffe no. 9067. 421) Juffe no. 9067. 422) Juffe no. 9067. 423) Juffe no. 9067. 424) Juffe no. 9067. 425) Juffe no. 9067. 426) Juffe no. 9067. 427) Juffe no. 9067. 428) Juffe no. 9067. 429) Juffe no. 9067. 430) Juffe no. 9067. 431) Juffe no. 9067. 432) Juffe no. 9067. 433) Juffe no. 9067. 434) Juffe no. 9067. 435) Juffe no. 9067. 436) Juffe no. 9067. 437) Juffe no. 9067. 438) Juffe no. 9067. 439) Juffe no. 9067. 440) Juffe no. 9067. 441) Juffe no. 9067. 442) Juffe no. 9067. 443) Juffe no. 9067. 444) Juffe no. 9067. 445) Juffe no. 9067. 446) Juffe no. 9067. 447) Juffe no. 9067. 448) Juffe no. 9067. 449) Juffe no. 9067. 450) Juffe no. 9067. 451) Juffe no. 9067. 452) Juffe no. 9067. 453) Juffe no. 9067. 454) Juffe no. 9067. 455) Juffe no. 9067. 456) Juffe no. 9067. 457) Juffe no. 9067. 458) Juffe no. 9067. 459) Juffe no. 9067. 460) Juffe no. 9067. 461) Juffe no. 9067. 462) Juffe no. 9067. 463) Juffe no. 9067. 464) Juffe no. 9067. 465) Juffe no. 9067. 466) Juffe no. 9067. 467) Juffe no. 9067. 468) Juffe no. 9067. 469) Juffe no. 9067. 470) Juffe no. 9067. 471) Juffe no. 9067. 472) Juffe no. 9067. 473) Juffe no. 9067. 474) Juffe no. 9067. 475) Juffe no. 9067. 476) Juffe no. 9067. 477) Juffe no. 9067. 478) Juffe no. 9067. 479) Juffe no. 9067. 480) Juffe no. 9067. 481) Juffe no. 9067. 482) Juffe no. 9067. 483) Juffe no. 9067. 484) Juffe no. 9067. 485) Juffe no. 9067. 486) Juffe no. 9067. 487) Juffe no. 9067. 488) Juffe no. 9067. 489) Juffe no. 9067. 490) Juffe no. 9067. 491) Juffe no. 9067. 492) Juffe no. 9067. 493) Juffe no. 9067. 494) Juffe no. 9067. 495) Juffe no. 9067. 496) Juffe no. 9067. 497) Juffe no. 9067. 498) Juffe no. 9067. 499) Juffe no. 9067. 500) Juffe no. 9067. 501) Juffe no. 9067. 502) Juffe no. 9067. 503) Juffe no. 9067. 504) Juffe no. 9067. 505) Juffe no. 9067. 506) Juffe no. 9067. 507) Juffe no. 9067. 508) Juffe no. 9067. 509) Juffe no. 9067. 510) Juffe no. 9067. 511) Juffe no. 9067. 512) Juffe no. 9067. 513) Juffe no. 9067. 514) Juffe no. 9067. 515) Juffe no. 9067. 516) Juffe no. 9067. 517) Juffe no. 9067. 518) Juffe no. 9067. 519) Juffe no. 9067. 520) Juffe no. 9067. 521) Juffe no. 9067. 522) Juffe no. 9067. 523) Juffe no. 9067. 524) Juffe no. 9067. 525) Juffe no. 9067. 526) Juffe no. 9067. 527) Juffe no. 9067. 528) Juffe no. 9067. 529) Juffe no. 9067. 530) Juffe no. 9067. 531) Juffe no. 9067. 532) Juffe no. 9067. 533) Juffe no. 9067. 534) Juffe no. 9067. 535) Juffe no. 9067. 536) Juffe no. 9067. 537) Juffe no. 9067. 538) Juffe no. 9067. 539) Juffe no. 9067. 540) Juffe no. 9067. 541) Juffe no. 9067. 542) Juffe no. 9067. 543) Juffe no. 9067. 544) Juffe no. 9067. 545) Juffe no. 9067. 546) Juffe no. 9067. 547) Juffe no. 9067. 548) Juffe no. 9067. 549) Juffe no. 9067. 550) Juffe no. 9067. 551) Juffe no. 9067. 552) Juffe no. 9067. 553) Juffe no. 9067. 554) Juffe no. 9067. 555) Juffe no. 9067. 556) Juffe no. 9067. 557) Juffe no. 9067. 558) Juffe no. 9067. 559) Juffe no. 9067. 560) Juffe no. 9067. 561) Juffe no. 9067. 562) Juffe no. 9067. 563) Juffe no. 9067. 564) Juffe no. 9067. 565) Juffe no. 9067. 566) Juffe no. 9067. 567) Juffe no. 9067. 568) Juffe no. 9067. 569) Juffe no. 9067. 570) Juffe no. 9067. 571) Juffe no. 9067. 572) Juffe no. 9067. 573) Juffe no. 9067. 574) Juffe no. 9067. 575) Juffe no. 9067. 576) Juffe no. 9067. 577) Juffe no. 9067. 578) Juffe no. 9067. 579) Juffe no. 9067. 580) Juffe no. 9067. 581) Juffe no. 9067. 582) Juffe no. 9067. 583) Juffe no. 9067. 584) Juffe no. 9067. 585) Juffe no. 9067. 586) Juffe no. 9067. 587) Juffe no. 9067.

testimonium ad condemnationem sufficit alicuius. [Sane, *quod in literis etc.*]

CAP. XI.1

Attestationes in uno iudicio receptae fidem faciunt in eadem causa, et inter easdem personas eorum alio iudice.

Idem Abbati<sup>2</sup> sancti L.<sup>3</sup> et Priori sancti C.

Causam, quam  $\frac{1}{4}$  inter X. et O. monachos super *deiectione de utroque facta in monasterio dudum est agitata, experientia ex parte contraria confirmavit audientiam, et appellacione remota sine debito terminandam. Ideoque  $\frac{1}{2}$  Discretioni vestrae per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus partes ante eam presentiam convocetis, et susceptis attestacionibus utriusque partis, quae ab aliis iudicibus sunt receptae, testes alios, si qui idonei producti fuerint<sup>3</sup>, admittentes, nisi attestaciones ipsae sint publicatae, et rationibus hanc uide diligenter auditis et cognitis, causam ipsam sublato appellacionis remedio sine debito terminetis.*

CAP. XII.1

Clerici non sunt a ferendo testimonio in causa ecclesiae suae sine rationabili causa repellendi.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup> et Vigorniesi Episcopo.

Quum nunciis *emoneuorum de Plinio*<sup>3</sup>, et *nunciis Ingle*<sup>4</sup> *millis etc.* [Et infra:] Praeterea non lateat prudentiam vestram, quod clerici<sup>5</sup> non sunt a ferendo<sup>6</sup> testimonio super proprio negotio ecclesiae suae, nisi alia rationabilis causa impediatur, repellendi.

CAP. XIII.1

Crimen nunc probatum repellit testem alias de illo crimine non damnatum.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Super eo *repro*, quod quaesivisti a nobis, utrum testes illi sint reprobandi in causa criminali vel civili quibus ab adversa parte crimina opponuntur<sup>2</sup> tunc praedictis respondeamus, quod, si etiam<sup>1</sup> ante non sunt<sup>3</sup> convicti vel confessi de criminibus illis, dummodo inde convincerentur<sup>4</sup>, in testimonium non debent admitti.

CAP. XIV.1

Laeici in criminali non testificant contra clericum, accusat tamen pro sua vel suorum iudicia.

Idem Salernitano Archiepiscopo.

De cetero laicos in accusationem<sup>3</sup> vel testimonium<sup>1</sup> contra clericum in criminali causa non esse<sup>2</sup> aliquatenus admittentes, censura sacrorum canonum manifestius edocet, nisi forte suam vel suorum iniuriam<sup>4</sup> prosequantur<sup>5</sup>; nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti. [At si etc. cf. c. 4, de iud. II. 1.]

CAP. XV.1

In causis ecclesiasticis et civilibus possunt fieri tres productiones testium; quae autem non adhibentur absque solennitate legalis. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publicari disputari. II. d. secundum lecturam communem et verbis textus congruentum.

Idem eidem<sup>2</sup>.

In causis ecclesiasticis vel civilibus ultra tertium productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solennitate, quae in legibus invenitur expressa. Et super<sup>3</sup> dictis testium, quum fuerint publicata, publice potest disputari.

CAP. XVI.1

Si quis probat actum gestum post appellacionem, et adversarius probat quod ante, praeterea prima probatio, et verus indicator non tenetur, nisi secundus probet, quod ante omnem appellacionem.

Idem Praeposito et Canonicis Embrudensis<sup>2</sup> ecclesiae.

Quum tu, fili praeposite, cum quibusdam canonicis tuis, et venerabilis frater *insuper*<sup>3</sup> archiepiscopus vester pro causa, quae inter vos et ipsorum ecclesiam, esset in nostra praesentia constituiti, archiepiscopus assereret, quod vos ante appellacionem excommunicationis, et postulate sententiam suam confirmari, ecclesiam proposuistis, quod post appellacionem in vos sententiam excommunicationis protulisset, et ob hoc diisisti, cum nullius momenti fuisset. Obsecrasti etiam tam tu quam altera pars, quod testes fuerint<sup>4</sup> hinc inde producti, et attestaciones eorum receptae. Nos vero, auditis et cognitis rationibus et allegacionibus utriusque partis, et attestacionibus diligenter inspectis, Quum constet<sup>5</sup>, testes vestros iurasse, quod post appellacionem excommunicationis<sup>6</sup> sententiam tulit, et archiepiscopi testes similitur iurasse<sup>7</sup>, quod ante appellacionem<sup>8</sup>, nos<sup>9</sup> dicta sententia benigne interpretari ac providere volentes, ne<sup>10</sup> de perituri reatu notetur, quia<sup>11</sup> utrumque esse<sup>12</sup> potuit<sup>13</sup>, et<sup>14</sup> quod post primam appellacionem<sup>15</sup> et ante secundam sententia laici fuerit, de *communis consilio fratrum nostrorum*<sup>16</sup> eandem sententiam denunciavimus et decernimus<sup>18</sup> non tenere. [Ut<sup>19</sup> autem huius nostrae diffinitiois etc.]

CAP. XVII.1

In causa appellacionis super novis capitulis tantum testes novi et veteres producuntur iuramento secundum morem proprio recepto.

Idem Episcopo Piacentino<sup>2</sup>.

Fraternitas tuae literis nos consulere voluisti<sup>3</sup>, utrum recipendi sint novi testes super quaestione iudicata, in qua testibus renuntiatum esse<sup>4</sup> constet<sup>5</sup> utriusque<sup>6</sup>, et an, testibus in prima causa receptis, propter causam appellacionis liceat super quaestionibus iudicatis aliquid novi proponere? Licet igitur nobis ex his non plene<sup>8</sup> innoterit, utrum testes super eisdem vel novis capitulis a partibus desideretur haberi, quia tamen<sup>9</sup>, quum<sup>10</sup> pro veridicatione iuris capiam<sup>10</sup> habere, nos super hoc consulere voluisti, hoc Duximus tibi respondendum, quod in appellacionis causa<sup>12</sup>, si nova<sup>13</sup> contigerit emergere<sup>11</sup> capitula, super quibus aliqua partium voluerit<sup>15</sup> novos testes inducere, vel per iam receptos aliquid com-

Tit. XX. Cap. X. 2<sup>o</sup> alie; deest: A.

Cap. XI. 1) Resolubum et App. VIII, 2; Lips. XLIII, 2; Cass. XLVIII, 1; Bomb. XXXIX, 1; Comp. I. c. 10. h. l. 12, 13. 2) Capellano episcopolaro; A): Capellano; B): Episcopo; C): Capitulari; D): capellano E. F. G): Capitano; H): Capitano; I): Capitano; P): Capitano; Q): Capitulano; R): episcopo et abbati S. Luciae; et priori S. Crucis; A)PQR: Caprario ep. et abb. S. Leopoldi et priori S. Crucis; nonchura Gaudenit; — 1159—81. — Jaffe nos 8306. 3) Laurentii; L. 1) C); M): 5) tunc; Ab 6) etc.; 7) tunc; deest: A); 8) ibid.; A)PQ: 8) qui; deest: Ab 9) sunt; A)PQ: 10) fuerit; Ab.

Cap. XII. 1) Resolubum et App. VIII, 1; Lips. XLIII, 6; Cass. XLVIII, 3; Bomb. XXXIX, 2; Comp. I. c. 11. h. l. 12, 13. 2) Cant. archiepiscopo; et R. Wig. archiepiscopo; A): P. Cant. arch. et R. Wig. episcopo; B)PQR: — 1171—78. — Jaffe nos 8162. 3) Plantium; A): Plantium; B): Plantium; C): Plantium; D): Plantium; E): Plantium; F): Plantium; G): Plantium; H): Plantium; I): Plantium; J): Plantium; K): Plantium; L): Plantium; M): Plantium; N): Plantium; O): Plantium; P): Plantium; Q): Plantium; R): Plantium; S): Plantium; T): Plantium; U): Plantium; V): Plantium; W): Plantium; X): Plantium; Y): Plantium; Z): Plantium; AA): Plantium; AB): Plantium; AC): Plantium; AD): Plantium; AE): Plantium; AF): Plantium; AG): Plantium; AH): Plantium; AI): Plantium; AJ): Plantium; AK): Plantium; AL): Plantium; AM): Plantium; AN): Plantium; AO): Plantium; AP): Plantium; AQ): Plantium; AR): Plantium; AS): Plantium; AT): Plantium; AU): Plantium; AV): Plantium; AW): Plantium; AX): Plantium; AY): Plantium; AZ): Plantium; BA): Plantium; BB): Plantium; BC): Plantium; BD): Plantium; BE): Plantium; BF): Plantium; BG): Plantium; BH): Plantium; BI): Plantium; BJ): Plantium; BK): Plantium; BL): Plantium; BM): Plantium; BN): Plantium; BO): Plantium; BP): Plantium; BQ): Plantium; BR): Plantium; BS): Plantium; BT): Plantium; BU): Plantium; BV): Plantium; BW): Plantium; BX): Plantium; BY): Plantium; BZ): Plantium; CA): Plantium; CB): Plantium; CC): Plantium; CD): Plantium; CE): Plantium; CF): Plantium; CG): Plantium; CH): Plantium; CI): Plantium; CJ): Plantium; CK): Plantium; CL): Plantium; CM): Plantium; CN): Plantium; CO): Plantium; CP): Plantium; CQ): Plantium; CR): Plantium; CS): Plantium; CT): Plantium; CU): Plantium; CV): Plantium; CW): Plantium; CX): Plantium; CY): Plantium; CZ): Plantium; DA): Plantium; DB): Plantium; DC): Plantium; DD): Plantium; DE): Plantium; DF): Plantium; DG): Plantium; DH): Plantium; DI): Plantium; DJ): Plantium; DK): Plantium; DL): Plantium; DM): Plantium; DN): Plantium; DO): Plantium; DP): Plantium; DQ): Plantium; DR): Plantium; DS): Plantium; DT): Plantium; DU): Plantium; DV): Plantium; DW): Plantium; DX): Plantium; DY): Plantium; DZ): Plantium; EA): Plantium; EB): Plantium; EC): Plantium; ED): Plantium; EE): Plantium; EF): Plantium; EG): Plantium; EH): Plantium; EI): Plantium; EJ): Plantium; EK): Plantium; EL): Plantium; EM): Plantium; EN): Plantium; EO): Plantium; EP): Plantium; EQ): Plantium; ER): Plantium; ES): Plantium; ET): Plantium; EU): Plantium; EV): Plantium; EW): Plantium; EX): Plantium; EY): Plantium; EZ): Plantium; FA): Plantium; FB): Plantium; FC): Plantium; FD): Plantium; FE): Plantium; FF): Plantium; FG): Plantium; FH): Plantium; FI): Plantium; FJ): Plantium; FK): Plantium; FL): Plantium; FM): Plantium; FN): Plantium; FO): Plantium; FP): Plantium; FQ): Plantium; FR): Plantium; FS): Plantium; FT): Plantium; FU): Plantium; FV): Plantium; FW): Plantium; FX): Plantium; FY): Plantium; FZ): Plantium; GA): Plantium; GB): Plantium; GC): Plantium; GD): Plantium; GE): Plantium; GF): Plantium; GH): Plantium; GI): Plantium; GJ): Plantium; GK): Plantium; GL): Plantium; GM): Plantium; GN): Plantium; GO): Plantium; GP): Plantium; GQ): Plantium; GR): Plantium; GS): Plantium; GT): Plantium; GU): Plantium; GV): Plantium; GW): Plantium; GX): Plantium; GY): Plantium; GZ): Plantium; HA): Plantium; HB): Plantium; HC): Plantium; HD): Plantium; HE): Plantium; HF): Plantium; HG): Plantium; HH): Plantium; HI): Plantium; HJ): Plantium; HK): Plantium; HL): Plantium; HM): Plantium; HN): Plantium; HO): Plantium; HP): Plantium; HQ): Plantium; HR): Plantium; HS): Plantium; HT): Plantium; HU): Plantium; HV): Plantium; HW): Plantium; HX): Plantium; HY): Plantium; HZ): Plantium; IA): Plantium; IB): Plantium; IC): Plantium; ID): Plantium; IE): Plantium; IF): Plantium; IG): Plantium; IH): Plantium; II): Plantium; IJ): Plantium; IK): Plantium; IL): Plantium; IM): Plantium; IN): Plantium; IO): Plantium; IP): Plantium; IQ): Plantium; IR): Plantium; IS): Plantium; IT): Plantium; IU): Plantium; IV): Plantium; IW): Plantium; IX): Plantium; IY): Plantium; IZ): Plantium; JA): Plantium; JB): Plantium; JC): Plantium; JD): Plantium; JE): Plantium; JF): Plantium; JG): Plantium; JH): Plantium; JI): Plantium; JJ): Plantium; JK): Plantium; JL): Plantium; JM): Plantium; JN): Plantium; JO): Plantium; JP): Plantium; JQ): Plantium; JR): Plantium; JS): Plantium; JT): Plantium; JU): Plantium; JV): Plantium; JW): Plantium; JX): Plantium; JY): Plantium; JZ): Plantium; KA): Plantium; KB): Plantium; KC): Plantium; KD): Plantium; KE): Plantium; KF): Plantium; KG): Plantium; KH): Plantium; KI): Plantium; KJ): Plantium; KK): Plantium; KL): Plantium; KM): Plantium; KN): Plantium; KO): Plantium; KP): Plantium; KQ): Plantium; KR): Plantium; KS): Plantium; KT): Plantium; KU): Plantium; KV): Plantium; KW): Plantium; KX): Plantium; KY): Plantium; KZ): Plantium; LA): Plantium; LB): Plantium; LC): Plantium; LD): Plantium; LE): Plantium; LF): Plantium; LG): Plantium; LH): Plantium; LI): Plantium; LJ): Plantium; LK): Plantium; LL): Plantium; LM): Plantium; LN): Plantium; LO): Plantium; LP): Plantium; LQ): Plantium; LR): Plantium; LS): Plantium; LT): Plantium; LU): Plantium; LV): Plantium; LW): Plantium; LX): Plantium; LY): Plantium; LZ): Plantium; MA): Plantium; MB): Plantium; MC): Plantium; MD): Plantium; ME): Plantium; MF): Plantium; MG): Plantium; MH): Plantium; MI): Plantium; MJ): Plantium; MK): Plantium; ML): Plantium; MN): Plantium; MO): Plantium; MP): Plantium; MQ): Plantium; MR): Plantium; MS): Plantium; MT): Plantium; MU): Plantium; MV): Plantium; MW): Plantium; MX): Plantium; MY): Plantium; MZ): Plantium; NA): Plantium; NB): Plantium; NC): Plantium; ND): Plantium; NE): Plantium; NF): Plantium; NG): Plantium; NH): Plantium; NI): Plantium; NJ): Plantium; NK): Plantium; NL): Plantium; NM): Plantium; NO): Plantium; NP): Plantium; NQ): Plantium; NR): Plantium; NS): Plantium; NT): Plantium; NU): Plantium; NV): Plantium; NW): Plantium; NX): Plantium; NY): Plantium; NZ): Plantium; OA): Plantium; OB): Plantium; OC): Plantium; OD): Plantium; OE): Plantium; OF): Plantium; OG): Plantium; OH): Plantium; OI): Plantium; OJ): Plantium; OK): Plantium; OL): Plantium; OM): Plantium; ON): Plantium; OO): Plantium; OP): Plantium; OQ): Plantium; OR): Plantium; OS): Plantium; OT): Plantium; OU): Plantium; OV): Plantium; OW): Plantium; OX): Plantium; OY): Plantium; OZ): Plantium; PA): Plantium; PB): Plantium; PC): Plantium; PD): Plantium; PE): Plantium; PF): Plantium; PG): Plantium; PH): Plantium; PI): Plantium; PJ): Plantium; PK): Plantium; PL): Plantium; PM): Plantium; PN): Plantium; PO): Plantium; PP): Plantium; PQ): Plantium; PR): Plantium; PS): Plantium; PT): Plantium; PU): Plantium; PV): Plantium; PW): Plantium; PX): Plantium; PY): Plantium; PZ): Plantium; QA): Plantium; QB): Plantium; QC): Plantium; QD): Plantium; QE): Plantium; QF): Plantium; QG): Plantium; QH): Plantium; QI): Plantium; QJ): Plantium; QK): Plantium; QL): Plantium; QM): Plantium; QN): Plantium; QO): Plantium; QP): Plantium; QQ): Plantium; QR): Plantium; QS): Plantium; QT): Plantium; QU): Plantium; QV): Plantium; QW): Plantium; QX): Plantium; QY): Plantium; QZ): Plantium; RA): Plantium; RB): Plantium; RC): Plantium; RD): Plantium; RE): Plantium; RF): Plantium; RG): Plantium; RH): Plantium; RI): Plantium; RJ): Plantium; RK): Plantium; RL): Plantium; RM): Plantium; RN): Plantium; RO): Plantium; RP): Plantium; RQ): Plantium; RR): Plantium; RS): Plantium; RT): Plantium; RU): Plantium; RV): Plantium; RW): Plantium; RX): Plantium; RY): Plantium; RZ): Plantium; SA): Plantium; SB): Plantium; SC): Plantium; SD): Plantium; SE): Plantium; SF): Plantium; SG): Plantium; SH): Plantium; SI): Plantium; SJ): Plantium; SK): Plantium; SL): Plantium; SM): Plantium; SN): Plantium; SO): Plantium; SP): Plantium; SQ): Plantium; SR): Plantium; SS): Plantium; ST): Plantium; SU): Plantium; SV): Plantium; SW): Plantium; SX): Plantium; SY): Plantium; SZ): Plantium; TA): Plantium; TB): Plantium; TC): Plantium; TD): Plantium; TE): Plantium; TF): Plantium; TG): Plantium; TH): Plantium; TI): Plantium; TJ): Plantium; TK): Plantium; TL): Plantium; TM): Plantium; TN): Plantium; TO): Plantium; TP): Plantium; TQ): Plantium; TR): Plantium; TS): Plantium; TU): Plantium; TV): Plantium; TW): Plantium; TX): Plantium; TY): Plantium; TZ): Plantium; UA): Plantium; UB): Plantium; UC): Plantium; UD): Plantium; UE): Plantium; UF): Plantium; UG): Plantium; UH): Plantium; UI): Plantium; UJ): Plantium; UK): Plantium; UL): Plantium; UM): Plantium; UN): Plantium; UO): Plantium; UP): Plantium; UQ): Plantium; UR): Plantium; US): Plantium; UT): Plantium; UV): Plantium; UW): Plantium; UX): Plantium; UY): Plantium; UZ): Plantium; VA): Plantium; VB): Plantium; VC): Plantium; VD): Plantium; VE): Plantium; VF): Plantium; VG): Plantium; VH): Plantium; VI): Plantium; VJ): Plantium; VK): Plantium; VL): Plantium; VM): Plantium; VN): Plantium; VO): Plantium; VP): Plantium; VQ): Plantium; VR): Plantium; VS): Plantium; VT): Plantium; VU): Plantium; VV): Plantium; VW): Plantium; VX): Plantium; VY): Plantium; VZ): Plantium; WA): Plantium; WB): Plantium; WC): Plantium; WD): Plantium; WE): Plantium; WF): Plantium; WG): Plantium; WH): Plantium; WI): Plantium; WJ): Plantium; WK): Plantium; WL): Plantium; WM): Plantium; WN): Plantium; WO): Plantium; WP): Plantium; WQ): Plantium; WR): Plantium; WS): Plantium; WT): Plantium; WU): Plantium; WV): Plantium; WX): Plantium; WY): Plantium; WZ): Plantium; XA): Plantium; XB): Plantium; XC): Plantium; XD): Plantium; XE): Plantium; XF): Plantium; XG): Plantium; XH): Plantium; XI): Plantium; XJ): Plantium; XK): Plantium; XL): Plantium; XM): Plantium; XN): Plantium; XO): Plantium; XP): Plantium; XQ): Plantium; XR): Plantium; XS): Plantium; XT): Plantium; XU): Plantium; XV): Plantium; XW): Plantium; XX): Plantium; XY): Plantium; XZ): Plantium; YA): Plantium; YB): Plantium; YC): Plantium; YD): Plantium; YE): Plantium; YF): Plantium; YG): Plantium; YH): Plantium; YI): Plantium; YJ): Plantium; YK): Plantium; YL): Plantium; YM): Plantium; YN): Plantium; YO): Plantium; YP): Plantium; YQ): Plantium; YR): Plantium; YS): Plantium; YT): Plantium; YU): Plantium; YV): Plantium; YW): Plantium; YX): Plantium; YY): Plantium; YZ): Plantium; ZA): Plantium; ZB): Plantium; ZC): Plantium; ZD): Plantium; ZE): Plantium; ZF): Plantium; ZG): Plantium; ZH): Plantium; ZI): Plantium; ZJ): Plantium; ZK): Plantium; ZL): Plantium; ZM): Plantium; ZN): Plantium; ZO): Plantium; ZP): Plantium; ZQ): Plantium; ZR): Plantium; ZS): Plantium; ZT): Plantium; ZU): Plantium; ZV): Plantium; ZW): Plantium; ZX): Plantium; ZY): Plantium; ZZ): Plantium.

Cap. XIII. 1) Resolubum et App. VIII, 8; Lips. XLIII, 9; Cass. XLVIII, 6; Bomb. XXXIX, 6; Comp. I. c. 14. h. l. 12, 13. 2) de accus.

1) 5) 12) 13) Solentium; A)PQR: ad; P. C. Licet praeter; Q: P. C. Licet praeter; R: A)PQR; — cf. c. 3, de sponsa dur. (4, 4); — 1159—81. — Jaffe nos 9115. 3) accusationis; Q: 4) accusatione vel testimonio; A)P. 5) esse; deest: A)P. 6) canonibus; A)P. 7) persequetur; A) P. abhi; V)P: persequetur; A) L: R: persequatur; A)P.

Cap. XV. 1) App. VIII, 9; Lips. XLIII, 9; Cass. XLVIII, 7; Bomb. XXXIX, 7; Comp. I. c. 15. h. l. 12, 13. 2) eid. in eadem epistola; Coll. coll. 3) supra; A)PQR.

Cap. XVI. 1) Resolubum et App. VIII, 10; Lips. XLIII, 11; Cass. XLVIII, 8; Bomb. XXXIX, 8; Comp. I. c. 16. h. l. 12, 13. 2) Embruden; L: Embruden; A): Brundis; I) ab; E) ab; C): Ebra; A): Peris; 3) Embrudensis; A)P: Iru; A): Brunden; A): Ebraudensis; Q): Ebrodusis; R: Ebrudensis; Q: h)g; Ebrohonsis (Embruden); P: — 1159—81. — Jaffe nos 8358. 3) nos; deest: causa; Q: et venerabilis fratri archiepiscopo; A)P: 4) fuerint; A)P: 5) constaret; Q: 6) esse; et add. a) hinc; 2) sententia in eos lata fuisset; Q: 7) et deest; Q: 8) sim; iur.; deest; P: iuramento confirmasset; D: 9) add.; sententiam tulit; P: sent. in vos tulit; D: 10) nos; deest: P) Coll. coll. 11) nos; Q: 12) quod; Ab 13) verum esse; D: 14) poterit; Q: 15) et deest; A)P: 16) nos; sententiam tulit; A)P: 17) fratre nostro; R) h) g; h) g; 18) deervimus; P)R: 19) I. i. e. etc.; addita sunt ex Lips. et August. tanquam sequ. cap. omnium edd.

Cap. XVII. 1) Resolubum et App. VIII, 12; Lips. XLIII, 12; Cass. XLVIII, 9; Bomb. XXXIX, 9; Comp. I. c. 17. h. l. 12, 13. 2) 1159—81. — Jaffe nos 9122. 3) novis capitulis; A)PQR: 4) fore; A) h) g; h) g; fore; de 5) constet; Q: 6) ex utraque parte constet, et utrum; Coll. coll. 7) praeter; D: 8) plane innotuit; Q: 9) non; Q: 10) tunc; O)R: 11) non; deest: Ab; P)R: 12) in praefata causa; Coll. coll. 13) nov.; deest: Q: 14) emergit; P: 15) voluit; P:



Item de qua Christiano, et<sup>11</sup> multo minus crucis<sup>15</sup> Christi  
 hancio<sup>16</sup>, ut scilicet *exclusionis viros ad secularium curiam*<sup>17</sup>  
*et ad*<sup>18</sup>, et *causa* suae iuris tantum quasi<sup>19</sup> legitimo  
 testimonio firmo<sup>20</sup> imponant<sup>21</sup> *discrétion vestre per apostolica*  
*scilicet*<sup>22</sup> [praecipitudo]<sup>23</sup> mandamus, quatenus, si inter vos et  
 quoscunque<sup>24</sup> Christianos sit<sup>25</sup> iudex emerit quae-  
 stio<sup>26</sup>, pro *voluntate ad secularium curiam, ut ibi de*  
*27, 40 tractatis*<sup>28</sup> aut iudicemus, accedere praesumimus, sed<sup>29</sup>,  
*sicut scripti ostendit et acipitis ralis postulat*, in qualibet causa  
 Christiani, et maxime clerici, non minus quam<sup>30</sup> duorum vel  
 trium virorum<sup>31</sup>, qui sint probatae vitae et fidelis<sup>32</sup> conversa-  
 tionis, testimonium<sup>33</sup> admittatis<sup>34</sup>, iuxta illud domini-  
 cum<sup>35</sup>: [In ore duorum vel trium testium stat<sup>36</sup> omne  
 verbum,] quia<sup>37</sup>, licet quaedam sint causae, quae plures  
 quam duos exigant<sup>38</sup> testes, nulla est tamen causa<sup>39</sup>,  
 pars autem<sup>40</sup> testimonio, quamvis legitimo, *rationaliter*<sup>41</sup>  
 terminetur. [Ad haec etc. (cf. c. 8. de Iud. F. 5.)]

CAP. XXIV.1

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem Firmano Episcopo.

In quibus (*Et infra*) Quidam nobilis tui episcopopus  
 quendam sibi legitime copulans, quam eam in domo sua  
 fore per septimum tenuisset, consorinam patris eius,  
 atequam<sup>2</sup> ducere, se asseruit<sup>3</sup> cognovisse, ad quod proban-  
 dum testes de familia sua tres produxit. Respondemus  
 igitur, ut, si res ita se habet, pro illorum testimonio ipsum  
 ab uxore<sup>4</sup> nulla ratione dividi patiaris, nec contra ipsos  
 aliquos<sup>5</sup> audias, nisi probatae essent vitae et opinionis, de  
 quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo  
 debere.

CAP. XXV.1

Dones attestatio fuerit publicata, et eius renuntiatio, produci possunt  
 testes postea vero non super eodem capitulo, sed super alio sic. H. d.  
 quoad titulum.

Urbanus III.2

Quum venisset ad apostolicam sedem dilectus filius noster  
 magister M.2, nobis exposuit, quod *felix memoriae* Lucius  
 Papa praecessor noster causam, quae inter ipsum et  
 dilectum filium nostrum abbatem de Sirolan.2\* vertebatur,  
 commisit iudicibus sine debito terminando (*Et infra*): *Dis-*  
*cretion vestrae per apostolica scripta praevispicio* 2. Mandamus,  
 quatenus, *partibus convenitis*, si sententiam illorum noveritis  
 canonicè promulgatam, eam auctoritate apostolica<sup>3</sup> confir-  
 matis et *facialis executioni mandari*, nec appellatio illam<sup>4</sup>  
 impedit, quae hic<sup>5</sup> interposita dicitur occasione mortis  
 praedecessoris nostri, quam postea et egerit et responderit,  
 testesque<sup>6</sup> duxerit producendos. Quaestiones quoque  
 alias<sup>7</sup>, super quibus testes<sup>8</sup> fieri producti, et depositiones  
 publicatae corum, vel renuntiatio fuit testibus hinc et  
 inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem<sup>9</sup> receptis,  
 secundum morem ipsarum mediante iustitia *sine appella-*  
*tionis obstaculo* terminetis. Si quae<sup>10</sup> vero fuerint quae-  
 stiones<sup>11</sup>, super quibus vel testes non fuerint<sup>12</sup> producti, vel,

renunciatio eisdem<sup>16</sup>, audiat, si qua hinc inde pro-  
 posita fuerint, *appellatione*<sup>17</sup> cessante finem illis<sup>18</sup> debitum im-  
 ponentes.<sup>19</sup>

CAP. XXVI.1

Potes reus producere testes ad probandum contrarium eius, quod actor  
 probavit, si publicata attestatio non est facta, resuscitatio contraria  
 non obstante. H. d. secundum nobilitatem letruram.

Clemens III.2

Serius tui descripti nobis aperuit, quod, quam nuper  
 inter filios et filias quorundam nobilium tuae civitatis con-  
 iugalibus quaeztio tractaretur, *3* quia *distrachabaris*<sup>3</sup> ad alia  
*urgantiora negotia, rives tuas in ventilatione illius quaeztionis*  
*quibusdam viris productibus commisit*, ante quos Pars illa,  
 quae matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui  
 consanguinitatem inter praedictos<sup>4</sup> esse firmiter assererent  
 in quinto gradu, in<sup>5</sup> primo gradu ponendo duas personas,  
 B.6 videlicet et L. dicentes illos esse fratrem et sororem;  
 pars autem<sup>7</sup> opposita id<sup>8</sup> falsum esse<sup>9</sup> dicebat<sup>10</sup>. B. scilicet  
 esse sororem L. ad<sup>11</sup> corroborandum assertionem suam tam  
 testes offerens quam publicum instrumentum. Unde, quia  
 pars accusantium testes illos non esse recipiendos pro-  
 ponit<sup>12</sup>, et tu non esse consuetudinem ecclesiae tuae affir-  
 mas<sup>13</sup>, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secun-  
 dum formam canonum<sup>14</sup> computant, alii ex opposito ad-  
 mittantur, *super quo tam in praesenti negotio quam in simili-*  
*bus*<sup>15</sup> *postulas doceri*, praesenti pagina respondemus<sup>16</sup>, quod,  
 si non est aliud canonicum, quod obstat, non obstante illa  
 consuetudine, utpote iuri contraria, testes<sup>17</sup> *appellatione*  
 cessante recipere non omittas.

CAP. XXVII.1

Carnalis copula probatur per convenientis testimonium de visu; idem in  
 testimonio auditus, quod admittit et fama coadiuvant.

Coelestinus III.2

Praeterea quam quis accusatur aliquam cognovisse, an  
 sint testes interrogandi de visu, aut<sup>3</sup> sola viciniae fama suf-  
 ficiat, vel si iuratis testibus sit credendum, qui se carnalis<sup>4</sup>  
 copulae conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant,  
 nos inter alia<sup>5</sup> considerare voluisti. Ad haec<sup>6</sup> itaque Responde-  
 mus, quod, si testimonium convenientis de visu reddatur, vel  
 etiam de<sup>7</sup> auditu, et<sup>8</sup> praesumptionem violentam<sup>9</sup> fama con-  
 sentiens subministrat, ac alia<sup>10</sup> legitima admittit suffra-  
 gentur *eodem*<sup>11</sup> standum est testimonio iuratum. Etenim<sup>12</sup>  
 circumspectus iudex atque discretus *actu illud*<sup>13</sup>, *quod in*  
*ure civili tantum existit*, motum animi sui ex argumentis  
 et testimoniis, quae rei aptiora esse comperit<sup>14</sup>, confir-  
 mabit<sup>15</sup>.

CAP. XXVIII.1

Cuius iudicis verbo non creditur; scripturae vero eius per testes reprobari  
 possunt. Falsit hoc in Papa. His commanetur sinuatur.

Innocentius III. Consulibus et Populo  
Beneventano.2

Quum a nobis<sup>3</sup> (*Et infra*): Et canonica et civilia iura  
 sequentes districtius inhibemus, ne unius iudicis, quanta-

TIT. XX. Cap. XXIII. 12 eundem: OFR 14 et de: BagnOPO  
 Loc. 14 crucis: Loe: sup. Christi: de: B 16 initia: OFR 17 ad: 17  
 vel iudicium: B. 18 tractat: Sic 19 ad: Bb: quavis: Bb: et Loe: Bae:  
 et non lego: OFR 20 et hinc: Bae: de: Bae: Sic 20 quod: Bae: 21  
 nat: 22 per: 23 praec: de: Bae: 24 quod: Bae: R 25 sine: Illi:  
 de: Loe: 26 causa: Coll: illi: 26 tract: ad: (odd): aut: iudicium: Illi:  
 Bae: 27 et: 28 29 ad: minus: n: Bb: ad: minus: OFR: non: illi:  
 28 via: de: Bb: 29 ad: vel: vel: Bb: de: 30 31 quod: Bb:  
 testimonio: Bb: 32 non: adm: Bb: de: Loe: 33 ad: ad: verbum: Bb:  
 et: M. 18. XVIII. 16. 34) stat: Bb: de: Loe: 35 Sed: quod: Bb:  
 36 exigunt: Bb: 37 causa: de: Coll: illi: 38 ad: 39 rationabil: 40  
 de: Bb: 41

Cap. XXIV. 1) Resolutio ex Comp. II. c. 2. h. 1. 2. 12. 13. 2) Idem  
 Clem. III. c. 1. C. Significavit, (quod una phras) = 1159 - 1. Juff: no.  
 999. 3) ipanu: B; illam: Bb 4) asserit: Bb 5) odd: una: Coll: Bb  
 6) odd: testis: Bb.

Cap. XXV. 1) Resolutio ex Comp. I. c. 2. h. 1. 2. 13. 2) 96 Ruff:  
 Ritford: Bb. Furt: Et: Nifor: Af: Rufora: Af: loy: fobesse: Bb:  
 et de: Ostron: (tr: tron): Af: Debatent: Et: Ostron: Af: Ostron: Aph:  
 Ostron: Af: loy: fobesse: (tr: tron): et priori: prioribus: Af: de: Torc:  
 Torganon: Af: Torganon: Af: Torganon: Af: Torganon: Af: Torganon:  
 3) Torgan: Af: 4) et: sub: Bb: Toran: Af: de: Balfot: et de: Cro:  
 deron: odd: et priori: de: Torgan: 1159 - 7. Juff: no. 995. 5) Mar:  
 tinus: Bb: 6) 4) proposita nobis quomodo (quomodo) fono: A) non:  
 travit: 1) A: F: Aeon: 6) Balfar: B: Sivalon: F: Aeon: 6) B:  
 Sivalon: B: Aeon: 7) abbat: de: Crouland: (rouand): Bb: Coll: A:  
 8) Galand: Af: Crouland: Af: Crouland: Af: Crouland: Af: loy: solat):  
 Crouland: et Wl: V: 3) eberium eius dicitur dignoscitur agitata, dilectis  
 suis nostri: de: Wellhe: (Wolke) et Ovelston: B: Scher: tot: Bb:  
 Ovelston: B: loy: 4) ad: (tr: tron): abbatibus: A: c. 2. h. 1. 2. 13. 5) 1159 -  
 1. 2. 13. 6) praec: de: A: 7) nostra: Bb: vestra: Bb 8) illa:

FOLKLAND: de: B 9) hic: de: FOLKLAND: 10) et testes: FOLKLAND:  
 et loc: ante: produxerit: Avel: 11) filias: A 12) attestacione fuere pro:  
 ductae (receptae vel prod): Ab, quibus publicatis atromittitum fuit hinc  
 inde: A 13) sup. eod: B in: Bagn. 14) Si qua (quae: A) vero fuerit  
 super: quibus: 1 15) quoad: de: B 16) fuere: Avel: fuerunt: B:  
 17) vel abrotumtam attestatione: A 18) et app: A 19) ibi: A 20)  
 21) odd: dat: Verona: A de: Ang: et: Bae: 22)  
 Cap. XXVI. 1) Resolutio ex Coll: met. I. c. 2. 13. 2) Comp. II. c. 3.  
 h. 1. 12. Bb. 2) 1187 - 1. Juff: no. 1028. 3) detrahatur: Sic: 4) sup:  
 radice: de: B 5) Ex adverso quoque pars altera non sic (ita: Bb: de: Bb):  
 esse constanter aiebat (sed: haec pars altera constanter negabat: Bb) Nam  
 quum ipsi testes in primo gradu possunt: Bae 6) B: 6) de: per: loy: loy:  
 7) aut: de: Bae: Bae: verbe: Bb 8) hic: de: Bae: 9) esse: resolat:  
 FOLKLAND 10) asserat: B... 1. 1. de: Bb: 11) ad corroborandum  
 (corroborandum) Bb: etiam testimonium suum tam (testes: Bb) testes volent:  
 quomodo publicum (publice: Bb): de: Bb: Bb) instrumentum profere: Bae  
 12) vobis: de: B 13) affirmans: Bae: affirmabos: Bb 14) canonicam  
 Xba 15) consimilis: Bb: ex consim: Bb 16) edocemus: Bb: edocem:  
 vel tibi resp: Bb 17) odd: ultimos: Bb.

Cap. XXVIII. 1) Resolutio ex Coll: met. 2. c. 2. 13. 2) Comp. II. c. 1. h. 1.  
 2. 12. 3) Loe: sup: Bb: 281. 2) Clemens III: Bb: 4) F. C. 1. Land:  
 bilis: Bagnosa: c. 2. 2. ad: h. pen. 12. 16) cum: odd: usque. = 1191 - 8.  
 Juff: no. 1071. 3) am: Bb: 4) illius: Coll: illi. 5) iudex: Bae  
 6) hoc: Bb 7) et: de: de: Bae: Bae: Loe: de: de: Bb: 8) et: de: de: Bae:  
 9) videt: de: de: Bb: 10) et admittit legitima (odd: ad: hoc: Bb): in: hoc:  
 Bb) impertiar (impertiar): Bb: Bae: Loe. 11) et: Bb: 12) est:  
 omnia: Bb: 13) Bb: 14) comperit: Loe: comperit: Xb: comperit  
 vel comperit: Bb 15) affirmabit: Bb: firmabit: Bb: - ef. l. 21.  
 Bp. de: l. 1. 2. 13.

Cap. XXVIII. 1) Resolutio ex Reg. Bb. l. 2. 265. 2) Comp. III. c. 1. h. 1.  
 2. 12. 3) 2) Pollost: no. 271. 3) odd: petatur: C.

cunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive super quibuslibet aliis contractibus<sup>1</sup> quaestio agitur. Nec scriptum eorum, nisi testium administrato fulciatur, eam obtineat firmitatem, quin ei possint et debeant duorum vel trium testium<sup>2</sup> bonorum testimonia praevaleare, salva in omnibus sedis apostolicae auctoritate. [Nulli ergo etc. *Dat. Romae ap. S. Petr. IV. Id. Iun. 1198.*]

CAP. XXIX.1

Testi super dilatoria inducitur non exuperat super principali, nec cogitur deponere; secus si super peremptoria. Tunc enim cogi potest, ut iure deponere super toto.

Idem Tyrensi<sup>2</sup> Episcopo.

De testibus, qui ad exceptionem probandum a partibus inducuntur, tua nos docuit fraternitas consuevit, utrum cogendi sint super principali causa negotio ferre testimonium veritati<sup>3</sup>, et an illi sint, sicut ceteri<sup>4</sup> testes, examinandi districte, qui ad periculum alterius infamiam inducuntur. Super hoc igitur fraternitatem tuam plurimum [in Domino]<sup>5</sup> commendamus<sup>6</sup>, quae in dubiis sedis apostolicae rult certificari scripto. Consultationi tuae taliter<sup>7</sup> respondemus, quod, si testes iam<sup>8</sup> sint inducti ad exceptionem dilatoriam<sup>9</sup> solummodo probandum, quum super ea tantum uraverint dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent<sup>10</sup> non iurati. Si vero, quum ad probandum<sup>11</sup> exceptionem peremptoriam ab altera partium inducuntur<sup>12</sup>, reliqua pars super principali negotio<sup>13</sup> etiam eos deponere fore petierit, et<sup>14</sup> ut cogantur super toto negotio dicere veritatem, sacramento eos postulari obligari, ad id<sup>15</sup> sunt sine datione cogendi, nisi forsitan sufficiens productio testium super principali<sup>16</sup> iam<sup>17</sup> facta<sup>18</sup> fuerit, vel renunciatum testimonio<sup>19</sup>, vel depositiones testium fuerint publicatae. [Illi vero etc. (cf. c. 13, de purg. cau. l. 34.) *Dat. Lat. IV. Non. Jan. 1199.*]

CAP. XXX.1

Dieta testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit testes coram certis iudicibus, non potest ad eundem effectum coram iudicibus aliis illos producere, sed illorum attestacionibus debet esse contentus.

Idem Heliceni<sup>2</sup> et Cistrensi<sup>2</sup> Episcopis et Archidiacono de Norban.<sup>3\*</sup>

Constitutus in praesentia nostro dilectus filius magister Robertus procurator<sup>4</sup> magistri R.<sup>5\*</sup> de sancto Eadmund<sup>6</sup> proposuit, quod, quum dilecti filii decanus et capitulum Eboracense ei tum auctoritate Lateranensis concilii, tum privilegii proprii ratione archidiaconum Richemundiae<sup>7</sup> canonice contulissent, quod eidem tam stallum in choro quam locum in capitulo assignant, et ipse possessionem archidiaconatus per eosdem adeptus obediendum et iuramentum solitum ab eiusdem archidiacono clericis recepisset, dilectus filius magister H.<sup>8\*</sup> de Kent<sup>9</sup>, qui archidiaconus Richemundiae nominatur, ipsum eo praeter iuris ordinem et<sup>10</sup> post appellationem ad nos interpositam spoliavit, quumque praedictus R.<sup>12\*</sup> ad iudices<sup>13</sup> super restitutione sua<sup>11</sup> commissionis literas impetrasset, memoratus magister H.<sup>15\*</sup> ad sedem apostolicam appellavit, et, ad praesentiam nostram accedens, literas revocatorias impetravit<sup>16</sup>, quas idem procurator per falsi suggestionem asseruit<sup>17</sup> impetratas. (Et infra:) Et Inter alia postulabat praedictus H.<sup>18</sup>, faceremus depositiones quorundam testium aperiri, sed procurator praedictus apertendas eas non esse dicebat, quum non in hac causa fuissent inducti, sed in ea potius, quae inter venerabilem fratrem nostrum Eboracensem archiepiscopum et eundem R.<sup>19</sup> vertebatur. (Et infra:) Licet

autem archidiaconus, sicut superius est promissum, ad faciendum nobis fidem super omnibus pleniorum attestaciones quasdam petere aperiri, adversarius autem in alia causa eos assereret fuisse receptos, Nos<sup>20</sup> eas aperire nolimus, sed causam coram<sup>21</sup> ipsorum assensu duximus vestro examini committendam. Adeoque discretioni vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus partibus convocatis inquiratis super praemissis omnibus diligentius veritatem, et quod canonice fuerit appellatio postposita discretis<sup>22</sup>, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam frater observari, ita tamen, quod, si bonis constitit, praefatum H.<sup>23</sup> testes pro se coram vobis memorata episcopo et dilecto filio<sup>24</sup> decano Lincolnensi<sup>25\*</sup>, et te, fili archidiacone, ad dilecto filio nostro<sup>26</sup> tit. S. Marcelli presbytero cardinali, tunc apostolicae sedis legato, delegatis iudicibus produxisse, attestacionibus apud eum depositis sit contentus; alioquin, eo non obstante, quod testes illi coram iudicibus ipsis, et te, fili archidiacone, fure producti, pro dicto H.<sup>27</sup> si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

CAP. XXXI.1

Publicatis attestacionibus non opponitur in personis testium; tres casus excipit, et ad secundum determinationem subdit.

Idem<sup>2</sup>.

Praesentium auctoritate statuimus, ut si quis post depositionem testium publicatas obicere voluerit in personis eorum, et tunc tandem id<sup>3</sup> liceat, quum iuramento firmaverit, quod ad hoc eis malitia non procedat: nisi forsitan ante publicationem id fuerit protestatus, vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit quod obicit<sup>4</sup> in personis. Ceterum, quum quis personis testium se velle post publicationem<sup>5</sup> depositionum repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerit, de facili non credatur.

CAP. XXXII.1

Si actor et res testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed praevaleat digniores, et veri-honiora deponentes, et, si in ceteris est disparitas, praefertur minoris.

Idem Londoniensis<sup>2</sup> et Heliensis Episcopis.

In nostra praesentia<sup>3</sup> constitimus dilectus filius magister Walterus, nomine dilecti filii archidiaconi Cantuariensis, a quo procurator ad hoc fuerat destinatus, possessionem ecclesiae de Milleton<sup>4</sup>, quam dilecti filii abbas et monachi S. Augustini Cantuariensis illicite occupant, cum fructibus melio tempore perceptis sibi restitui postulari. [praesertim quum tam de communi iure, quam de consuetudine generalit Anglica ecclesiae custodiam recitantium ecclesiarum Cantuariensis dioecesis ad archidiaconum ipsum pertinet, ac, duabus personis decedentibus in ecclesia memorata, antequam monachi nunc ultimo ipsam custodiam occupasset, archidiaconus Cantuariensis in eadem ecclesia usus fuerit isto iure, sicut per XVI. testes omni ereptione maiores in praesentia delegatorum iudicium sufficienter probatum esse dicebat, quoniam depositiones legi audientium coram nobis. Adiecit insuper post mortem ultimae personae in eadem ecclesia decedentis possessionem clarum ipsam ecclesiae eundem archidiaconum habuisse, sicut quatuor sacerdotibus, unus diaconus et unus clericus evidentissime testantur. Cuius, quum ecclesiam de Faersham restitui decrevimus monachis antedictis, pari iure archidiacono debebat restitui ecclesiam memoratam. Dilectus autem filius O. monachus S. Augustini Cantuariensis proposuit eis adverso, quod, quum dicta ecclesia de Midleton ad monasterium suum pertinet nullo mediante, et ipsius custodiam habetis possederit incommode, sicut per XVI. testes omni pariter exceptione maiores pro parte sua fuerat evidenter probatum,

Tit. XX. Cap. XXVIII. 4) contr. agitantur (agitantur: Reg.); c Reg. 5) vironum: Ch; testium vel (desit: Cy) bonorum viri: Og.

Cap. XXIX. 1) Resolutum ex Reg. Bal. I. 513. — Glib. auct. l. (2, 12) Ch. II. c. 2, h. l. (2, 12) 2) Tuzon: Lat/Su: Tironensis: (Cic: Riviu: C: Civen: Ch; Tiron: Ch; — Pothast no. 251. 3) veritates: (Cic: 4) et add. a Reg. 5) In D: desit/abs: Sa: 6) commendamus quod: Sa: 7) taliter ad proposita resp: Csa Reg. 8) iam: desit: Csa: 9) dil: add. a Reg. 10) add.: testimonium: Sa: 11) probandum: G: approbandum: G: comprobandum: Cc: comprobandum: Sa: 12) add.: probans: Csa: 13) nec: add. a Reg. 14) et: desit: Ch: 15) ipsum: M: idem: Ch: 16) add.: causa: Lat/Mchsa: 17) i: u: desit: Mch: 18) factio: Ch; desit: Sa: 19) a partibus: Sa Reg.

Cap. XXX. 1) Resolutum ex Comp. III. c. 3, h. l. (2, 12) 2) Cistrensi: Ch; Sicostrensi: Theiner. VI. Mon. Sbr. l. 56. 3) Nadon: F: Vohar: C: G: Norbanon: Wicoff: Norbanon: Ch; Norhampton: C: Norhampton: Theiner. l. c. cf. not. ad c. 3, de suppl. negl. (4, 19) — ser. no. 1201. — Pothast no. 1388.

4) proce: exsist: FQIK 5) Rogeri: LKb/MVC: Ro: F 6) Cadraudo: C: Caduando: Cph Birkh. (Calitumio: Ch 7) ebden: D: ebden Rogeri: C 8) Rochemundae: Ch 9) Ho: P: Roherius: XV 10) Re: C: Berens: C: Bent: C: Cant: G: 11) et: desit: not: Birkh. 12) Rogerius: F/MY 13) ad dil. fil. abbatem de S. Eadmuud et conuicidus suos: C 11) sua: desit: Ch 15) Ho: F: Honorius: C 16) impetrat: Ch 17) opposit: C 18) praed: desit: Ch; praed. H: desit: Ch; 19) Rogerius: P: 20) Nos: desit: Ch; nos: desit: G: 21) eorum: de: Ch 22) decernatis: C: 23) praedictum H: G: H: F: archidiaconum: C: Ch 24) archidiacon: praef: desit: 21) dil. fil.: not: omis: Birkh. 25) Lincolnensis: F: Lincoln: C: G: Lincoln: Ch 26) P: desit: C: 27) archidiaconus: C

Cap. XXXI. 1) Comp. III. c. 4, h. l. (2, 12) 2) 1198—1209. — Pothast no. 3867. 3) id: desit: Lch: 4) obicere: C 5) publicationes: Cph.

Cap. XXXII. 1) Resolutum ex Reg. Breton. VII. 163. Comp. III. c. 5, h. l. (2, 12) 2) London. et El: exp. et abbat. S. Edmundi Norwic. dioec.: Reg: — Pothast no. 2022. 3) uocum in Codd. corruptum est.

*etiam* <sup>1</sup> *non super eato archidiacono inuicem non fecerunt. Per* <sup>2</sup> *etiam* <sup>3</sup> *non monachos fuerat sufficienter ostensus, quod de ipsa* <sup>4</sup> *et de aliis illi disponat. [Quum igitur] hinc plures, inde vero sint testes numero pauciores producti, quos non solum diversa, sed adversa penitus in quibusdam constat testimoniis reddidisse, quia etiam ad multitudinem tantum<sup>5</sup> respicere<sup>6</sup> non oportet, sed ad testium qualitatem, et ad ipsorum deposita<sup>7</sup>, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus motum animi sui convenit iudicem informare<sup>8</sup>, *excusationes vestras per apostolica scripta mandamus, quatenus, si testes utrinque producti eiusdem honestatis et existimationis<sup>9</sup> existerint, quom constet testes monachorum esse<sup>10</sup> testibus archidiaconi numero pauciores, sublatu cuiuslibet contradictionis et appellationis obstaculo pro ipso archidiacono sententiam proferatis. Si vero testes ex parte monachorum producti tantae praecminentiae fuerint, quod eorum auctoritas aliorum sit merito multitudinis praefrendenda, contradictionis et appellatio pariter non obstante ab impetitione archidiaconi absolutis eisdem abbatibus et monachis. [Quod si non omnes etc.] Dat. Romae II. Id. Dec. 1205.]**

CAP. XXXIII.<sup>1</sup>

Ad probanda impedimenta electi, facti et fornicie admittuntur. Adde: et testes de auditu et fama sufficienter non probant.

Idem Priori sancti Fridiani<sup>2</sup> Lucani et magistro G.<sup>3</sup> Canonico Pisano.

Tam literis vestris, quam depositionibus testium diligenter analitis, intelleximus *videntur*, nihil esse contra *dilectum filium* Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantum et fama, quum super aliis, si qua forte videantur esse probata, testes sint vel soli, tales, qui non poterunt<sup>4</sup> illa<sup>5</sup> legitime comprobare<sup>6</sup>. Quia vero super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuisse recepti propter appellations<sup>7</sup> obstaculum, ne *videlicet* licet vel feminae in tali reciperentur articulo contra ipsum, *sicut vestris nobis literis intimatis, licet nonnulli eiusdem electi eorum nobis probare aliud audebant*, nos, ut tantae irregularitatis obiectio non remanet indiscussa, *discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus atque praecipimus*, quatenus testes sive laicos sive feminas, duntaxat idoneos, qui ad hoc fuerint probandum *infra mensem* inducti, recipiatis legitime et examinatis prudenter, excommunicaciones solenniter, si quis<sup>8</sup> eos impedire praesumpserit, quo minus testimonium perhibeant veritati. Demum<sup>9</sup> attestacionibus publicatis si<sup>11</sup> forte consiterit<sup>12</sup>, irregularitatem huiusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgacionem canonicam de obiectis<sup>13</sup>, per septem canonicos maioris ecclesiae, vel priores ecclesiarum *secularium*<sup>14</sup> civitatis Lucanae presbyteros<sup>15</sup> seu diaconos bonae famae praestandum. Quia recepta praegatis et terminum competentem, quo consecrandum nostro se conspiciat representet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel infra terminum constitutum<sup>16</sup> non praestiterit purgacionem indictam, vos cum *auctoritate* nostra suffulti, *remota cuiuslibet contradictionis et appellacionis obstaculo* a praelatione Lucanae ecclesiae *penitus* amoves, mandatis ex parte nostra capitulo, ut electionem de alio<sup>17</sup> non differat<sup>18</sup> canonicis celebrare. Archiepiscyterum autem Lucanum et G. [Ansoff] sacramtam, qui contra praedictum electum literas nobis sub nomine *longe* maioris partis capituli destinaverunt, quum constet per attestaciones praedictas, longe maiorem partem capituli non fuisse consciam huiusmodi literarum, ab officio et beneficio denunciatis esse suspensos, donec mereantur nostram indulgentiam obtinere. *Inquiratis etc.* [Dat. Ferentini II. Id. Maii. 1203.]

CAP. XXXIV.<sup>1</sup>

In causa liberali contra contumaciam, etiam lite non contestata, testes recipi possunt. Hoc dicit notabiliter secundum fori. communem.

Idem Dulmenis<sup>2</sup> Episcopo et<sup>3</sup> Decano et Priori sanctae Trinitatis Eboracensis.

Quum olim *dilectus filius* archidiaconus Menensis<sup>4</sup> adversus *reuerendissimum fratrem nostrum* Cantuariensem archiepiscopum super statu Menensis ecclesiae proposuerit<sup>5</sup> in nostra et fratrum nostrorum praesentia questionem, archiepiscopo ipsi per literas nostras delinimus in mandatis, ut per se vel procuratorem<sup>6</sup> idoneum ad praesentium nostrum super hoc accederet responsurus. Verum quum ipse *non* *evasisset*, nec misisset propter hoc idoneum responsurum, volentes Menensis ecclesiae patri eius sollicitudine providere, causam super hoc *reuerendissimi* fratris nostri episcopo Helmensi<sup>7</sup> et dilectis filiis Lombiensibus decano et archidiacono de Botingham<sup>8</sup> sub certa forma iurimus committendam, a quibus non fuit haecenus iuxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat iudicata, *discretionis vestrae per apostolica scripta* Mandamus, quatenus, nisi pars adversa praedictum archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus eorum ad locum securum et idoneum<sup>9</sup> per *amicos vestros et literas* convocatis, et lite legitime contestata, testes, quos archiepiscopus in Anglia<sup>9</sup>, et quos archidiaconus duxerit producendos *contra eum* in Wallia, recipere procuratis. Verum si archiepiscopus citatus legitime eorum *voluit* vel<sup>10</sup> per se vel per<sup>11</sup> procuratorem idoneum coram nobis comparere, aut item etiam contestari, vos *idoneos* testes, maxime<sup>12</sup> senes et valeducarios, quos archidiaconus per se, vel procuratorem<sup>13</sup> suam duxerit producendos, sublatu cuiuslibet contradictionis et appellacionis obstaculo admittatis, et depositiones eorum conscriptas et vestris sigillis inclisus ad sedem curietis apostolicam destinare, statuente partibus terminum preempatorium *competentem*, quo per se, vel responsales<sup>14</sup> idoneos nostro se conspiciat repraesentent sententiam<sup>15</sup> recepturam. [Testes etc. Dat. Ferentini XII. Kal. Jul. Pont. nostr. Jo. VI. 1203.]

CAP. XXXV.<sup>1</sup>

Publicatis attestacionibus, admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit. II. 4. et est causae singularis.

Idem Priori de Bononia<sup>2</sup> et I. Rectori ecclesiae de Borellis<sup>3</sup>.

Ex tenore vestrarum accepimus<sup>4</sup> literarum, quod, quum *volis et dilecto filio abbati de Farnacia* causam, quae vertitur inter K. filium W. de Eston<sup>5</sup>, militem, et M. mulierem, sororem H. de Arches<sup>6</sup> commiserimus sine debito terminandum, *prohibito abbate se rationaliter excusante, quod cognitioni eiusdem causae interesse non possit, partes ad vestram praesentiam citavitis. Quibus in vestra praesentia constitutis*, Pars mulieris proposuit, quod dictus miles prius<sup>7</sup> corporale praestitit iuramentum, quod ipsam duceret in uxorem, et [eam] postmodum carnaliter cognitam traxit in domum, et *prolem suscepit ex ea*. Miles vero praedictus hoc inficiabatur omnino, adiciens, quod, etsi haec<sup>8</sup> quae proponebantur ab ipsa, vera essent, eam tamen de iure habere non potuit eo, quod aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Testibus itaque ab utraque parte receptis, et attestacionibus publicatis, Quum per testes militis<sup>9</sup> saepe dicti videretur esse<sup>12</sup> probatum, quod ipse ante festum Purificationis beatae Virginis *Mariae* B.<sup>13</sup> mulierem solenniter accepit<sup>14</sup> in uxorem, et testes M.<sup>15</sup> mulieris de Arches dicerent, quod in septimana paschali, sequente<sup>16</sup> festum<sup>17</sup> praedictum, de ea ducenda praestitit<sup>18</sup> iuramentum, praedictus<sup>19</sup> miles ab impetitione ipsius absolvi cum instantia postulabat<sup>20</sup>. Verum ex parte

Tit. XX. Cap. XXXII. 4 vero: M; plures line inde... faciunt: Ch 2 tamen: Cc; tam: Ch 6; respici: C Reg. 7) depositionis: Ch 8) obfirmare: Reg. 9) ac-tinationis: Mb; 10) esse: de: c. c. Cap. XXXIII. 1) Resolubum ex Reg. Breg. VI. 28. Comp. III. c. 6. 2, 6, 2, 12. 2) Fridiani: W; Fridi: Ch 3) de: de: Reg. B. Pott. c. 1 no. 194. 4) inspicit: Cae 5) po-erit: FALM: Nough; poterit: Ch 6) ex: Reg. 7) apparebo. Ch 8) appellacionem obiectam: C; appellacionis obiectum: Reg. 9) qui praesumpserit: Ch 10) Reitor: C Reg. 11) nisi: Ch 12) contigerit: Cok 13) super his his: Reg. Reg. quae in commissione vobis facta comprehensa fuerint (fuerunt: Ch Reg. 9) et attestacionibus, quas vobis sub bulla nostra remittimus sunt (expro: Ch 10) Reg. 11) seu alios: C; 15) consecrandum: Reg. 16) infra mensem: C Reg. 17) nisi: Ch 18) differat: G. H. Cap. XXXIV. 1) Resolubum ex Reg. Breg. VI. 28. Comp. III. c. 7. h. l. 2. 12. 2) de: Duellum: Reg. 3) et: de: P; 4) Pothus no. 194. 4) Reg. 5) Nevevencis: Cogh Reg. 5) proposuit: C Reg. 6) per pro: C Ch

7) non in (vob. corrig. C) 8) id. vel sec.: Ch 9) quos archiepiscopus duxerit producendos in Anglia, et quos archidiaconus voluerit producere: C Reg. 10) vol: de: FGRH: Cogh Reg. 11) per: de: C Reg. 12) test. max.: vob.: a: Reg. 13) per pro: C Ch 14) per resp.: Ch: Cok. Dobm. 15) iustitiam: Reg. 1) Resolubum ex Reg. Breg. VI. 177. 1) Alon. 3. (2, 10). Comp. III. c. 8. h. l. (2. 12.) 2) Bolon.: FN; Bolonit.: Th; Bolovic.: LM; Bolonit.: Cogh; Bolot.: C; Bolonorum: Ch; Bolonit.: Ch; Bolent.: T 3) Curielis: Ch; Tore.: T; 4) prior de Botling et I. rectori eorl. de Guillis al. Toillis: Reg. - Pothus no. 260. 5) recipientes: Ch; accep.: v. verum ex parte: de: T 6) Sorosis: Ac; Sorosis: Mch; 6) Estan: C 7) et W.: C; 8) Arehi: Ch; Arehi: Ch 9) primus vob.: a: Reg. 10) haec: vob.: a: Reg. 11) a parte militis: Ch 12) fuisse: Reg. 13) Relet: Cogh 14) accepit: C Reg. 15) Arehi: C 16) consequenti: Ch 17) festi: de: Ch 18) praestitit: FHL: Cogh Reg. 19) dictas: Ch 20) postulavit: La: M



saepē<sup>24</sup> dictae mulieris exstitit replicatum, quod eo tempore, nec non ante, quod<sup>22</sup> testes dicti militis dixerunt eum cum alia<sup>24</sup> matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracensi provincia<sup>25</sup> commoratus; quum testes ipsi<sup>26</sup> dicerent, hoc longe extra dictam<sup>27</sup> provinciam actum esse<sup>28</sup>, determinantes tempus et locum; quod<sup>29</sup> per testes idoneos erat probare parata. Sed e contra fuit ex adverso responsum<sup>30</sup>, quod, quum attestaciones<sup>31</sup> iam<sup>32</sup> essent hinc inde solenniter publicatae, locus productioni testium iam non erat. Quia igitur dubitatis<sup>33</sup>, utrum post publicationem attestacionum super illo articulo deberent testes<sup>34</sup> admitti, nos inquisitioni vestrae auctoritate<sup>35</sup> presentium respondemus, testes<sup>36</sup> mulieris ad probandum illum articulum admittendos. [Dat. VIII. Kal. Dec. 1203.]

CAP. XXXVI<sup>1</sup>

Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solennitate legali, causa legitima non refragante; alias legitime appellatur.

Item Priori sancti Victoris<sup>2</sup>.

Significaverunt nobis per literas suas<sup>3</sup> venerabilis frater noster Silvanectensis episcopus, et dilecti filii L. abbas S. Victoris Parisiensis et F. Aurelianensis decanus, quod, Quum causa, quae vertitur inter abbatem et monachos sancti Dionysii ex una parte, ac abbatissam et moniales de Forcellis<sup>4</sup> ex altera tam super proprietate<sup>5</sup> quam super<sup>6</sup> possessione prioratus de Argentolio<sup>7</sup> iudicibus<sup>8</sup> a nobis commissa fuisset, et moniales super causa proprietatis prius litem ingressae testes produxissent<sup>9</sup> in illa, postmodum possessionis iudicium suspensio petitorio intentarunt, quod eis de iure licere ipsi de preiudicium consilio per interlocutoriam sententiam declararunt. Unde quum in causa possessionis, quam moniales petebant, ea evidēter ratione, quod illae, quibus ipsae successerant, inde fuerant violenter eiecatae, testes fuerunt<sup>10</sup> ab utraque parte producti, et eousque erat processum, ut publicatio iam fieri deberet, et petebant moniales praedictae, depositiones testium in causa possessionis tantummodo publicari; sed contradicebant monachi, allegantes, quod, sicut causa proprietatis fuerat prius coepta, ita debebat necesse prius finem, vel saltem tam super petitorio quam super possessore testes simul publicari debebant. Ipsi vero, auditis hinc inde propositis, quum super hoc vellent interloqui habito<sup>11</sup> consilio sapientum, monachi adiecerunt, quod super causa proprietatis renunciarunt productioni testium moniales. Quod quam pars adversa negaret, et inter partes quasi dubium verteretur, interdicti fuerunt<sup>12</sup>, quod attestaciones in possessorio publicarent, et super renunciatione monialium probationes monachorum audirent; sed ab hac interlocutoria monachi ad nostram audientiam appellarunt. Ipsi autem diu alteram partibus praesentes, ut deliberarent, an deberent huiusmodi appellacioni deferre, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam suam minime repobantes, parti monachorum audientiam indulserunt, si forte rationem aliquam allegarent ad retractandum sententiam praedictam inefficacem; qui tandem post appellaciones<sup>13</sup> suas appellacioni prius factae fortiter insistebant. [Quia vero rite poterant assessores Parisius invenire, qui dicerentur esse suspecti, quumvis pars monialium tandem diceret, quod, quomocumque tres insimul crearent, illum non haberent ullo modo suspectum, ipsi tamen, considerantes arduitatem negotii, hanc nobis intinudam dixerunt, partibus insinuantibus, ut, in festo S. Lucae Evangelistae proximo tunc futuro nostro se conspectui cum huiusmodi literis praesentent. Quum autem literis ipsis hanc seriem continerentibus praefatus abbas S. Victoris et decanus Aurelianensis sua pariter appenderunt sigilla, iam dictus Silvanectensis episcopus suum dilecti sigillum apponere pro eo, quod monachi S. Dionysii querebantur, quodam omisso fuisse, quae fuerant apponenda. Uole partibus revocatis diem in crastino S. Remigii praefecerunt, monachis prius asserentibus, quod moniales in causa proprietatis tres testium productiones haberant, et in casidem fuerat iam conclusum, ita, quod in productionis testibus super causa proprietatis eas non erant ulterius

audiri, ac super his probationes legitimas offerbant; sed haec omnia pars adversa negabat. Verum, quum propter hoc tam abbatissa pro parte sua, quam magister Thomas pro parte abbatissae et monachorum circa octavas S. Martini, quod, fuerunt pro termino partibus assignatae nostro se conspectui praesentendi, ad nostram praesentiam accessissent, et nos eis in consistorio nostro plenum audientiam delibenssum, ibidem magister adiecit, quod saepe fuit ex parte abbatissae et monachorum a delegatis iudicibus postulatam, ut in causa possessionis quartam eis productionem concederent cum solennitate legali, quum quis eis penitus denegaret contra legitimas sanctiones, ipsi, sententes se habere gravari, post interlocutoriam de publicacionis testibus in possessorio promulgatam profans ad nostram audientiam appellarunt, et ex testimonio quorundam specialium literarum praefati Silvanectensis episcopi nitentur ostendere, inter nulla scribens, quod in additione illa, quae in revocatione partium primis literis facta fuit, petebant monachi clausulam illam apponi, scribens, quod adhuc restabat eis super possessoria iudicio quarta productio solennitate iuris adhibita, et super hoc probationes necessarias offerbant, idemque magister assertionem suam promittebat se legitimos testibus probaturum. Abbatissa vero relationi trium delegatorum insentes, et quibusdam eorum literis continentes, quod diem tertium post Purificationem B. Mariae ad publicationem testium assignaverant, super possessione a parte productorum utraque, quod ab eodem magistro fuerat superadditum, assererat penitus esse falsum. Nos igitur, his et aliis diligenter auditis, quae fuerunt<sup>14</sup> hanc inde proposita, de communi fratrum nostrorum consilio discretorum vestrae per apostolica scripta Mandamus, quatenus, Parisius<sup>15</sup> convenientes in unum, si per legitimas vobis probationes consistit, abbatem et monachos quartam productionem testium cum iuris solennitate super possessorio petivisse, sequo<sup>16</sup> propter hoc infra decem dies post interlocutoriam sententiam appellasse, nisi forte iudices quartam productionem negaverint pro eo, quod voluerint effrenatam multitudinem testium refranare, vos praefatos abbatem et monachos ad quartam productionem testium adhibita solennitate legali admittatis<sup>17</sup> eodem<sup>18</sup>, ipsos<sup>19</sup>, si<sup>20</sup> in probatione defecerint, in expensis legitimis<sup>21</sup> condemnantes. Et nisi adeo sit in petitorio iam processum, ut plene possit de proprietate liquere, vos causam possessionis, ad quam de iuris beneficio abbatissa et moniales habuerunt<sup>22</sup> recursum, primitus terminetis, in causa proprietatis postmodum legitime processuri; alioquin quaestionem terminetis simul utraque. [Illos vero etc. Dat. Kal. Febr. Ao. VIII. 1206.]

CAP. XXXVII<sup>1</sup>

Diligenter examinandi sunt testes, et puniti qui eos impediunt; et ipsorum testium multitudo est per iudicem refruenda.

Item Episcopo Placentino<sup>2</sup>.

Quum causam, quae inter venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Ravennatensem ac dilectos filios commune Faventiae<sup>3</sup> super rivu Lucae et S. Poldi<sup>4</sup>, et castro Arolei<sup>5</sup> et eorum districti, honore ac iurisdictione noscitur agitari, diversis iudicibus fuisse<sup>6</sup> [a nobis commissa, quia per eorum aliquos sine debito non potuit terminari, nos imponere volentes liti finem, venerabilis fratri nostro Forovrano episcopo et dilecto filio abbati de Galata pro nostras tandem literas dedimus in praecipitis, ut, non obstantibus commissionibus hactenus impetratis, omnique occasione ac exceptione cessantibus, trium mensium spatium partibus assignarent, infra quod universos testes producerent, quos, super hac causa dicerent producendos, et diligenter examinatis eisdem, attestacionibus fideliter et dactis in scriptis, si de partibus procederet roborate, causam ipsam mediante iustitia terminarent; atque attestaciones eorum instrumentis et aliis rationibus ad nostram praesentiam remittentes, praefertur partibus terminum completum, quo se nostro conspectui praesentarent sententiam recepturam. Quum igitur delegati praedicti minime processissent etc. (cf. c. 6. de iur. cal. II. 7.)] Quia<sup>7</sup>

Tit. XX. Cap. XXXV. 2) supra: Cae 2) quam: Cb. 2) dixerunt: Cbf Reg. dixerunt: Cg. 2) eo prius: T. 2) civitate: T. 26) ipsi: dest: T. 27) praedictam: T. 28) existisse ac tum esse: C. 29) quod etiam: T. 30) propositam: T. 31) add: viri: T. 32) iam: dest: Reg. 33) dubitatis: L. Reg. 34) test: d. dest: T. 35) insinuationes: Caeq; add: vel insinuatione: Cb. 36) quod test. ... sant admittendos: C. Reg.

Cap. XXXVI. 1) Restitutum ex Reg. Beva. VIII. 210.; Alan. 2. (2. 4.); Comp. III. c. 9. h. l. (2. 12.) 2) priori S. Victoris Parisiensis, Symoni (add: et magr. D. succentori Silvanectensi, et magr. G. de Langnet (Langotiae): J. theolog. Parisiensi commoranti: T. Reg. — Polhost no. 291. 3) suas ... Nos igitur: dest: T. 4) Fotel: Caeq; hq; Footel: Cb. Reg. 5) causa pro-

prietatis: Cae 6) sup: dest: FFKMYFac Reg. 7) Ugent: Cae 8) sibi: C. Reg. 9) producturint: Cb. 10) fuisset: C. Reg. 11) add: saper hoc: O. 12) fuerant: C. 13) allegaciones: Cb. 14) fuerant: C. 15) Fav. ... in: dest: T. 16) et: Fofika 17) admitt. ... ips: dest: C. 18) eosd: dest: C. Reg. 19) eos: M. Reg. 20) etsi: T. 21) expensas legitimas: C. Reg. 22) habere: Cb. 23) abstentiam autem etc.: T.

Cap. XXXVII. 1) Restitutum ex Reg. Beva. IX. 109.; Comp. III. c. 10. h. l. (2. 12.) 2) Polhost no. 282. 3) Faventium: Gh; — cf. supra de prob. (2. 13.) 4) Pont: Cabot; Pott: C. f. 5) Arolei: Cb. 6) fuisset: duximus committendum, nos potuisset per eorum aliquos terminari et infra: C. 7) procuratoribus deinde utrisque partibus comparatis eorum nobis iuramentum de calumnia fecimus ubique praestari quia: C.

vero utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes prodici erent<sup>1</sup> coram nobis, fratricidii tui, de qua plenam fiduciam obtinamus, per apostolicam scriptam [preicipiendo], mandamus, quatenus infra tres menses post suspensionem presentem recipias appellacionem remota testes, quos utraque partem super principali negotio quam in personis<sup>9</sup> testium duxerit<sup>10</sup> producendos, ac eos diligenter examinare procureris<sup>11</sup>, et de singulis circumstantiis prudenter inquiris, de causis videris et, personis<sup>12</sup>, loco<sup>13</sup>, tempore, visu<sup>14</sup>, auditu, scientia, creditulitate<sup>15</sup>, tunc et certitudine, cuncta plene ac ex parte conscribas, et ad nos fideliter sub tuo sigillo transmittas, inuigens partibus, ut ad presentiam nostram eadem sic instruat, quatenus attestacionibus publicatis et instrumentis exhibitis, postquam sufficienter fuerit allegatum, iustam a nobis satisfactionem Domino iudice reportetur. Testes autem etc. Quod si forte Faventini vel alii eos, quos dictus archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati<sup>16</sup> duxerit producendos, praesumpserint impedire, tu ipsos ab huiusmodi praesumptione cessare monitione praemisura per censuram ecclesiasticam appellacione remota compellas. Volentes autem effrenatam multitudinem testium refrenari, volumus<sup>17</sup>, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, nisi videretur, ut, si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quae a venerabili fratre nostro Ferrarisiensi episcopo et abbate Pomponii<sup>18</sup> receptae fuerint<sup>19</sup>, testes ipsi computentur in<sup>20</sup> numero praefato; alioquin, quam attestaciones ipsae sint clausae, idem testes, si necesse fuerit, iterato producantur. [Dat. Faventini X. Kal. Jul. Ao. IX. 1206.]

CAP. XXXVII.

Attestaciones receptae in summario filium non faciunt in plenario iudicio. Et illarum publicacione non obstante idem vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem de Novo Fonte<sup>2</sup> et Casae Dei Abbatibus<sup>3</sup>.

Veniens ad apostolicam sedem dilectus filius G. de Cros<sup>4</sup> archidiaconus Claremontensis<sup>5</sup> nobis humiliter supplicavit, ut sententiam per venerabilem fratrem nostrum Leonovicensem episcopum super decanatu Claremontensis ecclesiae per eo antea libenter latam, quae iam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Quum autem dilecti filii abbas et G. Paltanus [Leuonicensis] Claremontensis procuratores dilectorum filiorum capituli Claremontensis in nostra essent presentia constituti<sup>6</sup>, nos proposuerunt<sup>7</sup> sententiam illam contra iustitiam, et post appellacionem ad nos legitime interpositam promulgatam [et ideo idem archidiaconus in petitione sua non erat aliquatenus audiendus. Idem vero archidiaconus proposuit ex adverso, quod dicti abbas et canonici tanquam procuratores recipi non debebant, quam tum ipsi, quam illi, pro quibus venerat, excommunicationis essent vinculo innodati, quia praedictus episcopus omnes illis excommunicationis vinculo innodavit, qui sententiae per eum pro memorato archidiacono latae se ducebat opponendos, et, quam super hoc fuisset aliquando litigatum, tandem ad cautelam procuratores absolvi fecimus antedictos. Postmodum vero, quam idem abbas et canonici eadem agere contra illum, ipse archidiaconus nec sine eis ut procuratores adducere voluit pro eo, quod illum non se procuratores gerebant, qui adhuc erant excommunicationis vinculo innodati, et ideo pro eis in iure non poterant experiri], et<sup>8</sup> idem archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit<sup>9</sup>, vel dictis coram alioquin respondere, dilectus filius P.<sup>10</sup> subdiaconus noster basilicane principis [Apostolorum canonice se ipsi<sup>11</sup> opposuit ex adverso, asserens, se canonice fuisse in decanatu Claremontensem<sup>12</sup> electum, propter quod dictus archidiaconus in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia decanatus ipse non ad illum, sed ad se potius pertinebat. et<sup>13</sup> ad quod memoratus archi-

diaconus replicabat, quod donec sententia lata pro ipso plenarie foret executioni mandata, praedictus P. ad impediendum executionem sententiae non debebat audiri. Ad hoc dictus P. respondit, sententiam pro ipso archidiacono a supra dicto episcopo latam nullum sibi prauidendum generare, quum res inter alios acta non prauidetur aliis secundum legitimos sanctiones.] Quum igitur<sup>14</sup> super his aliquid in disceptasset, interlocuti fumus, ut dictus P., si posset, in continentem suam intentionem fundaret. Qui quum<sup>15</sup> ad suam intentionem fundandum super hoc<sup>16</sup> testes et instrumenta produxerit<sup>17</sup>, super quibus, quam utrinque fuisset aliquando disputatum, nos interloquendo pronuntiamus, quoniam per ea, quae fuerant ostensa, constabat, quod sua<sup>18</sup> intererat, ut idem P. se posset opponere<sup>19</sup> archidiacono memorato. Lite<sup>20</sup> igitur in eos tam super electione, quam super sententia legitime contestata, quaesitum fuit ab ipso<sup>21</sup> archidiacono coram nobis, utrum attestaciones prius exhibitas in articulo supra dicto in<sup>22</sup> hoc iudicio vellet admittere, qui praehabita deliberatione respondit, quod vellet, dummodo posset, obicere tam in personis testium quam in dicta. Quo audito pars adversa respondit, quod attestacionibus illis in hoc iudicio uti volebat, quum non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestata receptae. Unde super toto negotio alios volebat testes produere vel eosdem<sup>23</sup>. Pars autem respondit adversa, quod, quam testes illi tam super sententia quam super electione dixissent, et eorum attestaciones fuissent in iudicio publicatae, non licebat eidem, postquam testificata dicerent, super eisdem articulis aliis<sup>24</sup> testes produere, praesertim quum in hoc<sup>25</sup> ipso iudicio attestacionibus illis usus fuisset subdiaconus praedictus<sup>26</sup>. Nos igitur, auditis quae fuerant hinc inde proposita, iustitia pronuntiamus exigente, quod testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars ducebat producendos. Quocirca discretionem vestrae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, receptis testibus, et rationibus partium intellectis<sup>27</sup>, causam ipsam tam super principali<sup>28</sup> quam etiam<sup>29</sup> incidenti, subdito custodite contradictores et appellacionis obstaculo, sine canonico terminetis<sup>30</sup> facientes [quod decreveritis facite procul observate]. Quia vero quae in capitulo aguntur non facile possunt nisi per canonicos ipsos probari, volumus et mandamus, ut<sup>31</sup> ad cautelam absolvas comitem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque<sup>32</sup> parte testari<sup>33</sup>. [Testes etc. Dat. Lat. IV. Id. Jul. Ao. VII. 1204.]

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque iuramento, nisi a partibus remittatur.

Idem Bisuntino Archiepiscopo.

Tuis quaestionibus [Et infra: [ref. c. 23, de prob. III. 5.]] Monachi vero de suis fratribus ac conversis testes in causis propriis producere absque iuramento exhibitione non possunt, nisi forte<sup>1</sup> a parte remittatur adversae. [Religiosi quoque etc. Dat. Lat. X. Kal. Apr. Ao. XI. 1208.]

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem renovetur a iudicante, et alius subrogatur.

Idem Atrebatensi Episcopo et Dedimenen.<sup>2</sup> et Ursicampi<sup>3</sup> Abbatibus.

Dilecto filio Ariensi<sup>4</sup> praeposito nobis innotuit exponente, quod, quam causam, quae inter ipsum et nobiliorem millicem comitissam Flandrensem super donatione sex praebendarum sacerdotalium agitur, vobis, frater episcopo ac filii abbas Dedimenen<sup>5</sup>, nec non et dilecto filio Atrebatensi decano duxerimus<sup>6</sup> committendam, idem praepositus citra<sup>7</sup> litis contestationem<sup>8</sup> proposuit coram vobis,

TIT. XX. Cap. XXXVII. 1) produceret; Ita 2) personis; C. 10) duxerit; G. 11) procuratoris; Cae. 12) peris; distit: FHKLM; et de pers.; G6a; de pers.; M'orph. 13) loco et tempore; G6. 14) visa et aud.; C. 15) et cred.; C. 16) veniat; Cae. 17) praecipiendo mandamus, quatenus; A' Reg. 18) leg.; Pomposianus; C'ohely Reg. 19) fuerat; Cae. Reg. 20) in; Aust. C. 10) leg.; C. 11) p. 23; C. 12) p. 23; C. 13) p. 23; C. 14) p. 23; C. 15) p. 23; C. 16) p. 23; C. 17) p. 23; C. 18) p. 23; C. 19) p. 23; C. 20) p. 23; C. 21) p. 23; C. 22) p. 23; C. 23) p. 23; C. 24) p. 23; C. 25) p. 23; C. 26) p. 23; C. 27) p. 23; C. 28) p. 23; C. 29) p. 23; C. 30) p. 23; C. 31) p. 23; C. 32) p. 23; C. 33) p. 23; C. 34) p. 23; C. 35) p. 23; C. 36) p. 23; C. 37) p. 23; C. 38) p. 23; C. 39) p. 23; C. 40) p. 23; C. 41) p. 23; C. 42) p. 23; C. 43) p. 23; C. 44) p. 23; C. 45) p. 23; C. 46) p. 23; C. 47) p. 23; C. 48) p. 23; C. 49) p. 23; C. 50) p. 23; C. 51) p. 23; C. 52) p. 23; C. 53) p. 23; C. 54) p. 23; C. 55) p. 23; C. 56) p. 23; C. 57) p. 23; C. 58) p. 23; C. 59) p. 23; C. 60) p. 23; C. 61) p. 23; C. 62) p. 23; C. 63) p. 23; C. 64) p. 23; C. 65) p. 23; C. 66) p. 23; C. 67) p. 23; C. 68) p. 23; C. 69) p. 23; C. 70) p. 23; C. 71) p. 23; C. 72) p. 23; C. 73) p. 23; C. 74) p. 23; C. 75) p. 23; C. 76) p. 23; C. 77) p. 23; C. 78) p. 23; C. 79) p. 23; C. 80) p. 23; C. 81) p. 23; C. 82) p. 23; C. 83) p. 23; C. 84) p. 23; C. 85) p. 23; C. 86) p. 23; C. 87) p. 23; C. 88) p. 23; C. 89) p. 23; C. 90) p. 23; C. 91) p. 23; C. 92) p. 23; C. 93) p. 23; C. 94) p. 23; C. 95) p. 23; C. 96) p. 23; C. 97) p. 23; C. 98) p. 23; C. 99) p. 23; C. 100) p. 23; C. 101) p. 23; C. 102) p. 23; C. 103) p. 23; C. 104) p. 23; C. 105) p. 23; C. 106) p. 23; C. 107) p. 23; C. 108) p. 23; C. 109) p. 23; C. 110) p. 23; C. 111) p. 23; C. 112) p. 23; C. 113) p. 23; C. 114) p. 23; C. 115) p. 23; C. 116) p. 23; C. 117) p. 23; C. 118) p. 23; C. 119) p. 23; C. 120) p. 23; C. 121) p. 23; C. 122) p. 23; C. 123) p. 23; C. 124) p. 23; C. 125) p. 23; C. 126) p. 23; C. 127) p. 23; C. 128) p. 23; C. 129) p. 23; C. 130) p. 23; C. 131) p. 23; C. 132) p. 23; C. 133) p. 23; C. 134) p. 23; C. 135) p. 23; C. 136) p. 23; C. 137) p. 23; C. 138) p. 23; C. 139) p. 23; C. 140) p. 23; C. 141) p. 23; C. 142) p. 23; C. 143) p. 23; C. 144) p. 23; C. 145) p. 23; C. 146) p. 23; C. 147) p. 23; C. 148) p. 23; C. 149) p. 23; C. 150) p. 23; C. 151) p. 23; C. 152) p. 23; C. 153) p. 23; C. 154) p. 23; C. 155) p. 23; C. 156) p. 23; C. 157) p. 23; C. 158) p. 23; C. 159) p. 23; C. 160) p. 23; C. 161) p. 23; C. 162) p. 23; C. 163) p. 23; C. 164) p. 23; C. 165) p. 23; C. 166) p. 23; C. 167) p. 23; C. 168) p. 23; C. 169) p. 23; C. 170) p. 23; C. 171) p. 23; C. 172) p. 23; C. 173) p. 23; C. 174) p. 23; C. 175) p. 23; C. 176) p. 23; C. 177) p. 23; C. 178) p. 23; C. 179) p. 23; C. 180) p. 23; C. 181) p. 23; C. 182) p. 23; C. 183) p. 23; C. 184) p. 23; C. 185) p. 23; C. 186) p. 23; C. 187) p. 23; C. 188) p. 23; C. 189) p. 23; C. 190) p. 23; C. 191) p. 23; C. 192) p. 23; C. 193) p. 23; C. 194) p. 23; C. 195) p. 23; C. 196) p. 23; C. 197) p. 23; C. 198) p. 23; C. 199) p. 23; C. 200) p. 23; C. 201) p. 23; C. 202) p. 23; C. 203) p. 23; C. 204) p. 23; C. 205) p. 23; C. 206) p. 23; C. 207) p. 23; C. 208) p. 23; C. 209) p. 23; C. 210) p. 23; C. 211) p. 23; C. 212) p. 23; C. 213) p. 23; C. 214) p. 23; C. 215) p. 23; C. 216) p. 23; C. 217) p. 23; C. 218) p. 23; C. 219) p. 23; C. 220) p. 23; C. 221) p. 23; C. 222) p. 23; C. 223) p. 23; C. 224) p. 23; C. 225) p. 23; C. 226) p. 23; C. 227) p. 23; C. 228) p. 23; C. 229) p. 23; C. 230) p. 23; C. 231) p. 23; C. 232) p. 23; C. 233) p. 23; C. 234) p. 23; C. 235) p. 23; C. 236) p. 23; C. 237) p. 23; C. 238) p. 23; C. 239) p. 23; C. 240) p. 23; C. 241) p. 23; C. 242) p. 23; C. 243) p. 23; C. 244) p. 23; C. 245) p. 23; C. 246) p. 23; C. 247) p. 23; C. 248) p. 23; C. 249) p. 23; C. 250) p. 23; C. 251) p. 23; C. 252) p. 23; C. 253) p. 23; C. 254) p. 23; C. 255) p. 23; C. 256) p. 23; C. 257) p. 23; C. 258) p. 23; C. 259) p. 23; C. 260) p. 23; C. 261) p. 23; C. 262) p. 23; C. 263) p. 23; C. 264) p. 23; C. 265) p. 23; C. 266) p. 23; C. 267) p. 23; C. 268) p. 23; C. 269) p. 23; C. 270) p. 23; C. 271) p. 23; C. 272) p. 23; C. 273) p. 23; C. 274) p. 23; C. 275) p. 23; C. 276) p. 23; C. 277) p. 23; C. 278) p. 23; C. 279) p. 23; C. 280) p. 23; C. 281) p. 23; C. 282) p. 23; C. 283) p. 23; C. 284) p. 23; C. 285) p. 23; C. 286) p. 23; C. 287) p. 23; C. 288) p. 23; C. 289) p. 23; C. 290) p. 23; C. 291) p. 23; C. 292) p. 23; C. 293) p. 23; C. 294) p. 23; C. 295) p. 23; C. 296) p. 23; C. 297) p. 23; C. 298) p. 23; C. 299) p. 23; C. 300) p. 23; C. 301) p. 23; C. 302) p. 23; C. 303) p. 23; C. 304) p. 23; C. 305) p. 23; C. 306) p. 23; C. 307) p. 23; C. 308) p. 23; C. 309) p. 23; C. 310) p. 23; C. 311) p. 23; C. 312) p. 23; C. 313) p. 23; C. 314) p. 23; C. 315) p. 23; C. 316) p. 23; C. 317) p. 23; C. 318) p. 23; C. 319) p. 23; C. 320) p. 23; C. 321) p. 23; C. 322) p. 23; C. 323) p. 23; C. 324) p. 23; C. 325) p. 23; C. 326) p. 23; C. 327) p. 23; C. 328) p. 23; C. 329) p. 23; C. 330) p. 23; C. 331) p. 23; C. 332) p. 23; C. 333) p. 23; C. 334) p. 23; C. 335) p. 23; C. 336) p. 23; C. 337) p. 23; C. 338) p. 23; C. 339) p. 23; C. 340) p. 23; C. 341) p. 23; C. 342) p. 23; C. 343) p. 23; C. 344) p. 23; C. 345) p. 23; C. 346) p. 23; C. 347) p. 23; C. 348) p. 23; C. 349) p. 23; C. 350) p. 23; C. 351) p. 23; C. 352) p. 23; C. 353) p. 23; C. 354) p. 23; C. 355) p. 23; C. 356) p. 23; C. 357) p. 23; C. 358) p. 23; C. 359) p. 23; C. 360) p. 23; C. 361) p. 23; C. 362) p. 23; C. 363) p. 23; C. 364) p. 23; C. 365) p. 23; C. 366) p. 23; C. 367) p. 23; C. 368) p. 23; C. 369) p. 23; C. 370) p. 23; C. 371) p. 23; C. 372) p. 23; C. 373) p. 23; C. 374) p. 23; C. 375) p. 23; C. 376) p. 23; C. 377) p. 23; C. 378) p. 23; C. 379) p. 23; C. 380) p. 23; C. 381) p. 23; C. 382) p. 23; C. 383) p. 23; C. 384) p. 23; C. 385) p. 23; C. 386) p. 23; C. 387) p. 23; C. 388) p. 23; C. 389) p. 23; C. 390) p. 23; C. 391) p. 23; C. 392) p. 23; C. 393) p. 23; C. 394) p. 23; C. 395) p. 23; C. 396) p. 23; C. 397) p. 23; C. 398) p. 23; C. 399) p. 23; C. 400) p. 23; C. 401) p. 23; C. 402) p. 23; C. 403) p. 23; C. 404) p. 23; C. 405) p. 23; C. 406) p. 23; C. 407) p. 23; C. 408) p. 23; C. 409) p. 23; C. 410) p. 23; C. 411) p. 23; C. 412) p. 23; C. 413) p. 23; C. 414) p. 23; C. 415) p. 23; C. 416) p. 23; C. 417) p. 23; C. 418) p. 23; C. 419) p. 23; C. 420) p. 23; C. 421) p. 23; C. 422) p. 23; C. 423) p. 23; C. 424) p. 23; C. 425) p. 23; C. 426) p. 23; C. 427) p. 23; C. 428) p. 23; C. 429) p. 23; C. 430) p. 23; C. 431) p. 23; C. 432) p. 23; C. 433) p. 23; C. 434) p. 23; C. 435) p. 23; C. 436) p. 23; C. 437) p. 23; C. 438) p. 23; C. 439) p. 23; C. 440) p. 23; C. 441) p. 23; C. 442) p. 23; C. 443) p. 23; C. 444) p. 23; C. 445) p. 23; C. 446) p. 23; C. 447) p. 23; C. 448) p. 23; C. 449) p. 23; C. 450) p. 23; C. 451) p. 23; C. 452) p. 23; C. 453) p. 23; C. 454) p. 23; C. 455) p. 23; C. 456) p. 23; C. 457) p. 23; C. 458) p. 23; C. 459) p. 23; C. 460) p. 23; C. 461) p. 23; C. 462) p. 23; C. 463) p. 23; C. 464) p. 23; C. 465) p. 23; C. 466) p. 23; C. 467) p. 23; C. 468) p. 23; C. 469) p. 23; C. 470) p. 23; C. 471) p. 23; C. 472) p. 23; C. 473) p. 23; C. 474) p. 23; C. 475) p. 23; C. 476) p. 23; C. 477) p. 23; C. 478) p. 23; C. 479) p. 23; C. 480) p. 23; C. 481) p. 23; C. 482) p. 23; C. 483) p. 23; C. 484) p. 23; C. 485) p. 23; C. 486) p. 23; C. 487) p. 23; C. 488) p. 23; C. 489) p. 23; C. 490) p. 23; C. 491) p. 23; C. 492) p. 23; C. 493) p. 23; C. 494) p. 23; C. 495) p. 23; C. 496) p. 23; C. 497) p. 23; C. 498) p. 23; C. 499) p. 23; C. 500) p. 23; C. 501) p. 23; C. 502) p. 23; C. 503) p. 23; C. 504) p. 23; C. 505) p. 23; C. 506) p. 23; C. 507) p. 23; C. 508) p. 23; C. 509) p. 23; C. 510) p. 23; C. 511) p. 23; C. 512) p. 23; C. 513) p. 23; C. 514) p. 23; C. 515) p. 23; C. 516) p. 23; C. 517) p. 23; C. 518) p. 23; C. 519) p. 23; C. 520) p. 23; C. 521) p. 23; C. 522) p. 23; C. 523) p. 23; C. 524) p. 23; C. 525) p. 23; C. 526) p. 23; C. 527) p. 23; C. 528) p. 23; C. 529) p. 23; C. 530) p. 23; C. 531) p. 23; C. 532) p. 23; C. 533) p. 23; C. 534) p. 23; C. 535) p. 23; C. 536) p. 23; C. 537) p. 23; C. 538) p. 23; C. 539) p. 23; C. 540) p. 23; C. 541) p. 23; C. 542) p. 23; C. 543) p. 23; C. 544) p. 23; C. 545) p. 23; C. 546) p. 23; C. 547) p. 23; C. 548) p. 23; C. 549) p. 23; C. 550) p. 23; C. 551) p. 23; C. 552) p. 23; C. 553) p. 23; C. 554) p. 23; C. 555) p. 23; C. 556) p. 23; C. 557) p. 23; C. 558) p. 23; C. 559) p. 23; C. 560) p. 23; C. 561) p. 23; C. 562) p. 23; C. 563) p. 23; C. 564) p. 23; C. 565) p. 23; C. 566) p. 23; C. 567) p. 23; C. 568) p. 23; C. 569) p. 23; C. 570) p. 23; C. 571) p. 23; C. 572) p. 23; C. 573) p. 23; C. 574) p. 23; C. 575) p. 23; C. 576) p. 23; C. 577) p. 23; C. 578) p. 23; C. 579) p. 23; C. 580) p. 23; C. 581) p. 23; C. 582) p. 23; C. 583) p. 23; C. 584) p. 23; C. 585) p. 23; C. 586) p. 23; C. 587) p. 23; C. 588) p. 23; C. 589) p. 23; C. 590) p. 23; C. 591) p. 23; C. 592) p. 23; C. 593) p. 23; C. 594) p. 23; C. 595) p. 23; C. 596) p. 23; C. 597) p. 23; C. 598) p. 23; C. 599) p. 23; C. 600) p. 23; C. 601) p. 23; C. 602) p. 23; C. 603) p. 23; C. 604) p. 23; C. 605) p. 23; C. 606) p. 23; C. 607) p. 23; C. 608) p. 23; C. 609) p. 23; C. 610) p. 23; C. 611) p. 23; C. 612) p. 23; C. 613) p. 23; C. 614) p. 23; C. 615) p. 23; C. 616) p. 23; C. 617) p. 23; C. 618) p. 23; C. 619) p. 23; C. 620) p. 23; C. 621) p. 23; C. 622) p. 23; C. 623) p. 23; C. 624) p. 23; C. 625) p. 23; C. 626) p. 23; C. 627) p. 23; C. 628) p. 23; C. 629) p. 23; C. 630) p. 23; C. 631) p. 23; C. 632) p. 23; C. 633) p. 23; C. 634) p. 23; C. 635) p. 23; C. 636) p. 23; C. 637) p. 23; C. 638) p. 23; C. 639) p. 23; C. 640) p. 23; C. 641) p. 23; C. 642) p. 23; C. 643) p. 23; C. 644) p. 23; C. 645) p. 23; C. 646) p. 23; C. 647) p. 23; C. 648) p. 23; C. 649) p. 23; C. 650) p. 23; C. 651) p. 23; C. 652) p. 23; C. 653) p. 23; C. 654) p. 23; C. 655) p. 23; C. 656) p. 23; C. 657) p. 23; C. 658) p. 23; C. 659) p. 23; C. 660) p. 23; C. 661) p. 23; C. 662) p. 23; C. 663) p. 23; C. 664) p. 23; C. 665) p. 23; C. 666) p. 23; C. 667) p. 23; C. 668) p. 23; C. 669) p. 23; C. 670) p. 23; C. 671) p. 23; C. 672) p. 23; C. 673) p. 23; C. 674) p. 23; C. 675) p. 23; C. 676) p. 23; C. 677) p. 23; C. 678) p. 23; C. 679) p. 23; C. 680) p. 23; C. 681) p. 23; C. 682) p. 23; C. 683) p. 23; C. 684) p. 23; C. 685) p. 23; C. 686) p. 23; C. 687) p. 23; C. 688) p. 23; C. 689) p. 23; C. 690) p. 23; C. 691) p. 23; C. 692) p. 23; C. 693) p. 23; C. 694) p. 23; C. 695) p. 23; C. 696) p. 23; C. 697) p. 23; C. 698) p. 23; C. 699) p. 23; C. 700) p. 23; C. 701) p. 23; C. 702) p. 23; C. 703) p. 23; C. 704) p. 23; C. 705) p. 23; C. 706) p. 23; C. 707) p. 23; C. 708) p. 23; C. 709) p. 23; C. 710) p. 23; C. 711) p. 23; C. 712) p. 23; C. 713

quod testimonium ipsius decani sibi necessarium erat in causa praedicta, quum de iure suo non nisi per ipsum et alium unicum tantum testem facere fidem posset. Unde postulavit *instanter*, ut<sup>9</sup> in causa ipsa eo procederetur excluso, vel supersederetur negotio, quousque nos substitueremus alium loco eius; vos autem petitionem eius *in hoc* admittere recusastis, quin immo post appellationem, *quam ad nos ipse propter hoc et alia<sup>10</sup> interposuit*, a<sup>11</sup> praebendiarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob huiusmodi testis defectum eius<sup>12</sup> iustitia valeat deperire, te, fili abbas Ursicampi, loco ipsius B<sup>13</sup> duximus subrogandum *per apostolica scripta mandantes*<sup>14</sup>, quatenus, si est ita<sup>15</sup>, *prohibita* suspensione praepositi relaxata, in<sup>16</sup> causa ipsa iuxta prioris mandati tenorem ratione praevia procedatis. [*Quom si non omnes etc. Dat. Lat. XIV. Kal. Mart. Ao. XI. 1209.*]

CAP. XLII

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur et publicantur testes, quos reus iulavit.

Idem Iudici Sabinensi<sup>2</sup>.

Significavit nobis *dictus filius* [B.] presbyter sancti N.<sup>3</sup> Sabinensis diocesis<sup>4</sup>, quod fundatores eiusdem ecclesiae liberam eam esse volentes, fundationis tempore se<sup>5</sup> in ea nihil iuris penitus retinere dixerunt<sup>6</sup>. Unde tamen, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, providi sibi super hoc idem presbyter postulavit. Quocirca praesentium tibi *uctoritate* mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse<sup>7</sup> super hoc tibi duxerit producendos<sup>8</sup>, examines diligenter, et<sup>9</sup> eorum dicta in publica<sup>10</sup> redigi<sup>11</sup> facias monumenta<sup>12</sup>, denunciando fundatoribus ante dictis vel eorum heredibus, ut receptioni testium, si velint<sup>13</sup>, intersint, et super denunciatione sic facta confici facias publicum instrumentum. [*Dat. Lat. Id. April. Ao. XI. 1209.*]

CAP. XLIII

Si usteria antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.

Idem Episcopo et Archidiacono Beneventani<sup>2</sup>.

Quum causa<sup>3</sup>, quae inter oeconomum monasterii sancti Martini de Monte (*Et infra: c. 6. de empt. III. 17.*) quum igitur abbas et fratres eiusdem loco probare per testes<sup>4</sup> intendant, quanti pretii venditionis tempore possessiones praedictae fuere, praesentium vobis *uctoritate* mandamus, quatenus *infra trium mensium spatium* recipiatis<sup>5</sup> *appellatione remota* testes, quos alterutra partium super hoc<sup>6</sup> duxerit producendos, *† auditis causam et, eandem remittentes ad vos sufficienter instructam, praefigatis partibus terminum competentem, in quo nosse se consuevit praesentem sententiam recepturam.* Si vero pars monasterii ad hanc probationem articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus<sup>7</sup> eos recipere procuratis, quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, et aliud probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII

Recipiuntur et publicantur testes, qui interfuerunt sententiae, ubi per scripturam de sententia non apparuit.

Idem<sup>2</sup>.

Albericus miles nobis insinuare curavit, quod quum olim inter ipsum et C. mulierem Ravenanensem<sup>3</sup> coram capitulo Ravenanensi<sup>4</sup> matrimonii quaestio verteretur, tandem *exigente iustitia* lata fuit divortii sententia inter eos. Postea vero dictus miles *duas diebus* temporibus legitime sibi

*comparavit uxores, et filios ex eisdem suscepti, et timens, sibi et filiis<sup>5</sup>, quos<sup>6</sup> de legitima uxore suscepit, ex eo posse praedictum generari<sup>7</sup>, quod in scriptis redacta non fuit<sup>8</sup> sententiam memorata, nobis humiliter supplicavit, ut, super hoc *paterna sibi sollicitudine praevocantes<sup>9</sup>*, testes, qui sententiae interfuerunt praedictae<sup>10</sup>, recipi faceremus. *Quoniam igitur iusta petentibus favorent nos deest benevolam impertiri, Ideoque<sup>11</sup> mandamus, quatenus testes curetis recipere ante dictos, depositiones ipsorum<sup>12</sup> in scripturam publicam redigi facientes<sup>13</sup>.**

CAP. XLIV

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in iudicio summario seu extra iudicium. H. d. secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialiationem in causa matrimoniali. Et tunc expono testium in fin. ibi, in hoc casu; scilicet quum testes alius producti reprobantur. Panorm.

Idem Belvacensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum in tua dioecesi: (*Et infra: [cf. c. 30. de decimis III. 30.]*) Utrum autem, si accusatore idoneo comparante, per tres vel quatuor<sup>3</sup> testes inter iam coniunctos parentela probaretur<sup>4</sup>, per depositiones eorumdem posteriorum testium deogeret fidei undecim<sup>5</sup> vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore ac praestantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium iuraverunt<sup>6</sup>, distinguendo personas et gradus, a quibus directe hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus praefarentur, non immerito quaeri possent. Quoniam autem<sup>7</sup> ad aliud et ob aliud iuraverunt<sup>8</sup> tam<sup>9</sup> illi quam isti, tamen, si in<sup>10</sup> secundo iudicio priores personae iuratae<sup>11</sup> deponerent illa eadem, quae primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia praevalerent, nec eo possent praetexto repelli, quod partes testificata didicerant<sup>12</sup>, quum talis exceptio locum non habeat in hoc casu. [*Dat. Lat. IV. Kal. Nov. Pont. nostr. Ao. XI. 1212.*]

CAP. XLV

Excomunicati possunt qui partem impediunt in testibus producendis et denunciandi sunt testes non teneri iuramento de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris de veritate non dicenda, puniunt reus, de cuius voluntate hoc fieri praesumitur.

Idem<sup>2</sup>.

Constitutis in praesentia nostra venerabili fratre nostro [Aferio] archiepiscopo et dicto filio M. canonico Surrentianis<sup>3</sup>, dum ipse<sup>4</sup> [accusationis conceptio illius] illum<sup>5</sup> de simoniae crimine deferret *† [asserens nihilominus eum crimini laesae maiestatis obnoxium esse, quod, ut dicebat, eodem archiepiscopo machinata Surrentiana civitas a regia fidelitate recessit, et reprobo iuravit Othoni, ac ipsum archiepiscopum excommunicatum celebrasse divina, quum post talem machinationem, per quam machinatoribus huiusmodi lata a sede apostolica excommunicationis sententiam incurrerunt, divina praesumpserit celebrare, archiepiscopus, antequam describenti libellum fieri sibi copium postularat, in personam accusatoris, quod esset inimicus et conspirator, exceptis, allegans interdictionem et aditum accusandi, quum secundum instituta canonica inimici et conspiratores in nullius debeant accusationem admitti. Ad quod pater adversa respondit, quod, quum tantu sit labes simoniae praevititatis, ut servi adversus dominos et criminosi quilibet admittuntur, et in proferendo crimine laesae maiestatis socius etiam induit factionis non solum auditur, quin immo praemio et honore donatur, super praemisissis exceptionibus huiusmodi accusationem elidere non valebat, praesertim quum publica libertatis interest, ne crimina remaneant impunita. Fuit videm ad haec ex adverso responsum, quod, quum in decreto Anaclei<sup>7</sup> Papae*

omnis Richt. 5) recipientes: C. 6) s. hoc add. a Raym. 7) nihilominus (vos: dest) profero valeat et eos: Ch. Cap. XLIII. 1) Restitutio ex Comp. IV. c. 2. h. t. (2, 7.) 2) 1197-1216. - ap. Polthast non invenimus 3) Ravenanata: Dbc. 4) Ravenanati: FDbc 5) ne illis suis (sibi vel illi: suis: Dbc) 6) possidet: D 6) quos... etc.: add. a Raym. 7) generares: Dbc 8) fuerit: Labf 9) add.: providentes vel: Dbc 10) praedicti: If; add.: praedictos: Dbc 11) Ideoque: add. a Raym. 12) eorum: Labf 13) et... factus: D. Cap. XLIV. 1) Restitutio ex Reg. Ind. XV: 181. Comp. IV. c. 3. h. t. (2, 7.) 2) Polthast non. IV. 3) non quatuor: GfDb 4) probatur: FGHKLD 5) sex: Reg. 6) iuraverunt: ND 7) aut: dest: Dabef Reg. 8) iurav. vel iuramento: Dbc; iuraverunt: If 9) tam: dest: FGHKMYD Reg. 10) In: dest: Dbc 11) iurare: Dbc 12) dilicerunt: La Reg.; dilicerunt: D. Cap. XLV. 1) Restitutio ex Reg. Ind. XVI: 198. Comp. IV. c. 3. h. t. (2, 7.) 2) Neapolitano archiep.: Reg. - Polthast non. 484. 3) Surrentino: F; Surrentina: X; Reg.; Surrentin: Dbc Reg. 4) quum: M; tandem dum: N; ut: dum: If 5) ipse: dest: D 6) eundem M. de crim.: D. 6. d. cum idem M. acc. eode. lib. eundem archiepiscopo etc.: Reg. 7) c. 2. c. III. qm. 5.

Tit. XX. Cap. XI. 9) vel (dest: Ch) vos (dest: Car) duo in causa illa (eo: Cr); de causa illa: Ch) procederet (cognosceret: Ch) exlino (praedicto et decano excl: Ch) vel supersederetis negotio, quoadusque... substituti mandarentur: C Reg. 10) add.: causa: Ch 11) ad donationem: Ch 12) illius: MY; praepositi memorati: C Reg. 13) illius: PPH; praenominati decanis: C Reg. 14) add.: vobis: Ch 15) praemisissis verbis suffragatur: C Reg. 16) in... ipsa: dest: Ch. Cap. XII. 1) Restitutio ex Reg. Ind. XII, 22.; Comp. III. c. 14. h. t. (2, 14.) 2) Sabinae: Clagh; Ioanni de Dominicis iudici Sabinensis: Reg. - Polthast non. 3704. 3) Nicolai: FGHKClagh Reg. 4) diacon. Sab.: Ch 5) sibi: Ch; dest: Mq 6) duxerunt: Ch 7) dictus presbyter: C Reg. 8) praesentandos: Cnd. coll. o. C Reg. 9) et: dest: Ca 10) publico: Ch 11) redigi: Cgh Reg. 12) manucantia: PPHKClagh Reg. 13) voluerunt: Ch. Cap. XIII. 1) Restitutio ex Comp. III. c. 2. de emp. (3, 14.) 2) Urboretan: F; Urbenet.: I; Ideam: H; Urbenevantan.: M; Urbel.: G; Urbi-vero: Ch; Urboron.: Cnd; Colb.: C; Reg.; Urborvetan.: LSV (Orvieta.) - ser. ao. 1207. - Polthast non. 3231. 3) causam: FGHMY 4) p. test.: male

et non expressis, accusatoris esse non posse qui ante hesternum  
 et non nobiliteris iudicij fuerint, ne irati nocere cupiant vel  
 aspectu, et inoffensus accusatorum quatuor officij et non  
 suspecti, et constabularii Callisti<sup>1</sup> Papae generaliter interdic-  
 tur respirare in aliquibus accusationibus admitti, nec in aliquo  
 crimine sit expressum, quod iudicium ac conspiciat in exceptis  
 et criminibus additur, ne quod sanctum Patrum documento  
 sanctum non est superstitiosus adinventionibus attendatur, circa  
 promissa prohibitionum studium est generaliter, praesertim secundum  
 ad ipsam canoniam, quae eam non debet multitudine  
 aperire. Inter haec autem de causis iudiciorum et conspira-  
 tionum archiepiscopus interrogatus respondit, quod memoratus M.  
 iusti episcopi, et quum in archidiaconum, et quum in archiepi-  
 scopum fuit assumptus, se opposuit aduersarum manifestum.  
 Praeterea quum quidam Neapolitanus fuisset in mortuo fratris  
 archiepiscopi machinatus, et per amicos ipsius uiceretur de pro-  
 pria ciuitate, quidam nuptiales, quos dicitur Neapolitanus con-  
 sanguinitatis linea coniungat, eivendone illius ad inuicem  
 reputatis, eundem inducere Mattheum, ut cum quibusdam aliis  
 in damnationem ipsius archiepiscopi conuinceret. Porro priorem  
 causam non diximus admittendam, maxime quum reconciliatio  
 fuerit subspecta, prout ex narratione ipsius archiepiscopi nota-  
 batur. Super alia uero, quum infatigabile M. fuit pro ipsius  
 parte propositum, quod non est adiecta subiectis omnis con-  
 uariatio in praedictum, quia quum secundum decretum Gelasii<sup>2</sup>  
 Papae quicumque clericorum confidere non debeat offensae apo-  
 stolicae se immunitum, si in eis, quae sequenda subleuiter apostolica  
 de promissis auctoritas, episcopus eundem videtur subiecti, et non  
 protinus ad aures Romani Pontificis deferre curauerit, in pesti-  
 lentia praedictam non immerito possunt conuincere subiecti,  
 exemplo<sup>3</sup> quatuoraginta episcoporum Illirici ac Graeciae, qui  
 pro professione in scriptis factam conuicti sunt in unum, et  
 Timotheo, qui per metum imperatoris Anastasii fuerat in Con-  
 stantinopolitannum assumptus episcopus; discesserunt. Verum  
 asserendo archiepiscopo ex fraude multitudine in eum conuincere  
 Mattheum et hoc se legitime probaturum, ad ultimum consuetudin-  
 is partibus sic durimus procedendum, ut archiepiscopus,  
 porrectum libellum accipiens, super obiectis criminibus respon-  
 deret, res creati sibi facultate probandi, quod idem M. et maligni-  
 tate conuincit in ipso. Libelli uero conceptio talis erat: „In  
 nomine Domini Amen. Anno Domini millesimo CCXIII, ponti-  
 ficatus domini Innocentii III, summi Pontificis anno sexto-  
 decimo, mense Octobris, septimo Idus eiusdem. Apud rus,  
 domus Inuocentii, Dei gratia summi Pontificis, ego Mattheus  
 canonicus Surrentianus defero dominum Afrerum Surrentianum  
 archiepiscopum legi canonice tenore de simonia, quia dicit ipsam  
 promissae archidiaconatum Surrentianum Inuano Girdem olim  
 canonico Surrenti, ut conuinceret electioni suae in ciuitate  
 Surrenti, in eadem, pariter triduum episcopi, tempore domini  
 Gelasii terti summi Pontificis, mense Ianuarii. Item defero  
 eum totum de crimine laesae maiestatis, quia eisdem Surrentiano  
 recebendo a fidelitate regia iurati Othoni, ipso hoc proueniente,  
 tempore domini Inuocentii terti summi Pontificis in ciuitate Sur-  
 renti, in palatio suo, mense Maii. Et defero eum postmodum  
 multitudine celebrasse diuina in ecclesia Surrenti, quum per  
 sententiam uestram eundem cum ob hoc excommunicationis rui-  
 dum inuicissis. Ego dicitur M. propterea me hunc libellum  
 inscriptionis dedisse. Oblato tandem libello pars archiepiscopi  
 allegari, quod eundem inuenit legitime in quibusdam sui parte conceptus  
 eo, quod non conuincitur in ipso, quum non fuerit criminis ob-  
 iecta commissi. Quum enim libelli conceptio continere debeat  
 mensuram et consules, sub quibus crimine dicitur fuisse commissum,  
 et ad quibus consules constituerentur iudices, videtur quod ad-  
 missi criminis auis exprimi debeat in libello. Frustra etiam  
 mensuris obteritur apponi, si auis, cuius est mensura, non habetur  
 aliqua certitudo. Ad quod pars accusatoris respondit, quod  
 quum in forma concepti libellum de auis non uenerunt ex-  
 pressum, sicut nos dies, da nec auis admitti criminis debet  
 apponi, ne subornatio testimonij uicinis praebatur. Ne propter  
 hoc, quod in foro civilis debent exprimi consules, licet consules  
 essent antiquitus auis, sequitur, quod certus auis sit ex-  
 pressus, quum idem consul decessit eisdem et pluribus auis

gerere potuisset officium consulatus; unde per expressionem  
 nominis eius de certo anno constare non possit. Et quum in  
 denominatione mensis non constat, cuius anni mensis existat,  
 non ita per expressionem mensis, sicut et anni, ad subornandum  
 testes occasio passet assumi. His autem et alius hinc inde pro-  
 positus, quum ad ultimum uincatur expresserit archiepiscopum  
 eo anno commissis simoniae crimine obiectum, quo fuit archiepi-  
 scopatum adeptus, promittendo archidiaconatum ecclesiae Sur-  
 rentinae I. Gironi quondam canonico Surrenti, si conuinceret  
 in ipsam, ea de tempore, quo praedicta obiecta iurari Othoni,  
 satis manifeste constaret, ad contestationem litis, inficiente archie-  
 piscopo crimina sibi opposita, est processum. Confessus est  
 tamen, quod, postquam ciuitas iurari Othoni, multibus libellum testi-  
 bus ad probandum exceptionem obiectam eum huiusmodi pro-  
 testatus M. scilicet quod post publicationem depositionum  
 illorum, si relet, possit obuere in personam, qua illis archiepi-  
 scopus contentus esse uolebat, depositiones ipsorum maxime publi-  
 cantes, exceptionem testimonij tam super principiis quam super  
 exceptione praedicta de consensu partium fidelitatem tuam duri-  
 mus committendum, per apostolica littera scripta mandantes, quae-  
 leuis testes, quos utraque pars duxerit producendos, diligenter  
 examines, et eorum dicta conscripta fideliter ad nos sub tuo  
 conclusa sigillo transmittas, praefigens partibus tenendum com-  
 petentem, quo nostro se conspectui representent. Ceterum  
 quoniam a principio protestatus est praefatus M., nobilium  
 eorum Simonem Surrentinum germanum archiepiscopi memorati,  
 et quosdam alios ipsius archiepiscopi consanguineos multa  
 impedimenta pro suam potentiam praestitisse, quo minus  
 probationum<sup>4</sup> copiam in nostra praesentia secum haberet<sup>5</sup>,  
 quum quosdam induxerit ad iurandum, ne aduersus  
 archiepiscopum aliquid dicerent, et alios nimis et terribioris  
 a testimonio perhibendo arceri nitantur, nos<sup>6</sup> ex officio  
 nostro super hoc providere uolentes, mandamus, ut genera-  
 liter feras excommunicationis sententiam in omnes<sup>7</sup>, qui  
 impedimentum aliquid ipsi M.<sup>8</sup> praestare praesumpserint  
 in testibus producendis. Illos autem, quos, ut dictum est,  
 iurasse constiterit, quod contra archiepiscopum nihil  
 dicerent, denuncias iuramento huiusmodi non teneri, [quo  
 minus ualent in hac causa perhibere testimonium ueritati.] Si  
 quis autem de consanguineis dicti<sup>9</sup> archiepiscopi aliquid<sup>10</sup>  
 de testibus praesumpserit impedire, quia uerissime non  
 videtur, ut eo invito talia ferant<sup>11</sup>, et ob hoc non earet<sup>12</sup>  
 scrupulo societatis occultate eo, quod, si uoluerit, poterit<sup>13</sup>  
 prohibere, quum secundum legitimas sanctiones iniquam  
 ostendant<sup>14</sup> se causam<sup>15</sup> fore, et experiri debeat iudicis  
 auctoritatem elusam, qui defensionis officium subtrahit<sup>16</sup>  
 aduersario, eundem archiepiscopum ab officio pontificali  
 suspendas, et facias subdito<sup>17</sup> appellacionis obstaculo manere  
 sus-pensum, donec illum fecerit a tali praesentatione ces-  
 sare. [Vnde deique etc. Dat. Lat. VIII. Id. Noc. Pont. nostr.  
 Jo. XVI. 1213.]

CAP. XLVII

Qui testificatus non dicitur, nec renouatibus testibus praedentis, super  
 antiquis articulis seu capitulis testes etiam alios productos producere  
 potest.

Idem Magdeburgensi Archiepiscopo et Prae-  
 positio Seburgensi.

Constituis in praesentia nostra procuratore dilectur  
 filium in Christo A, sororis nobilis viri marchionis Misensis<sup>3</sup>  
 et nuncio illustris<sup>4</sup> principis Bohemorum, et dilectum filium  
 nostrum P. Sauci Marcelli presbyterum cardinalium concessimus  
 auctoritate, coram quo propositus procurator nobilis memoratus,  
 quod, quum illi ea significante ad uestram uocationem per-  
 uenisset, quod praedictus<sup>5</sup> princeps eam dicitur legitime in  
 uocare, et XIV. annis et amplius eadem coniugem legitime  
 pertactasset, et filius et filibus susceptis ex ea, Pragensis<sup>6</sup> epi-  
 scopos ad petitionem et mandatum eiusdem principis, ipsa  
 uolente ad ipsum<sup>7</sup> accedere, ut suam coram eo proponeret  
 actiones, sed<sup>8</sup> a satellitibus eiusdem principis prohibita, qui  
 ei bis vel ter prohibuerunt ingressum, post appellationem

Tit. XX. Cap. XLV. 8) c. 5. C. III. qu. 1. 9) c. 47. C. II. qu. 7.  
 10) c. 15. C. XVI. qu. 7. 11) probationes: Reg. 12) habuerit. Dorch Reg. 13)  
 habuit: Dorch habuerunt: Dk 14) add. igitur: Leg. autem: Dk 15) ous:  
 Dk 16) ous, auctoritate nostra: Dk 17) de iure: de iure: Codd. coll. 6. D. Reg.  
 18) aliquot Reg. 19) faceret: Dk 20) carere: Dk 21) poterit: Reg.  
 22) ostendat: Codd. coll. 6. D. Reg. 23) item: Reg. 24) subtrahit: G.M.  
 25) strahat: V 26) tenentur: Dk  
 Cap. XLVII. 1) Reformation de Abbe. c. 4. 2) T. Comp. IV. c. 5. h. c. 2. 3) T. 1.  
 4) B. 2. quod dicitur tractatus, epistola archiep. Magdeburg. et de Burgelia

leg. vid.: Buzgel) et collae S. Mariae abb.) scripta est ut ap. Bul. II. 188. —  
 In libro Inno. Ms. Faldus (No. 158.) quo aliquo de uoluntate compulso con-  
 uincitur, et huiusmodi scripturae legi mouit Bickells: Inno. III. Magdebur-  
 gensi et Saliburgensi (Saliburgensi) archiepiscopi et praeposito S. Crucis:  
 Eadem uocatur. C. 2) et 3) Seb.: dicit: Klubb: Seb.: Dk: Seb.: Dk:  
 Seb.: Dk: — ser. no. 1201. — Pothast no. 1276. 3) Misens: G: Misrien:  
 4) Misien: Dorch: Misin: Dk 5) add.: nobilis: Dk 6) et: Misrien: Dk:  
 nobilis viri marchionis Bohem.: Dk 7) dicit: Dk 8) et: progenitus: Dk:  
 9) causam: T 8) sed: deca: Dk.

ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit<sup>9</sup>, a qua ipsa per suum capellanium intra<sup>10</sup> decem dies fecit ad nostram praesentiam<sup>11</sup> provocari. (Et infra:) Nos igitur, intellectis per cardinalem praefectum quae fuerit inde proposita, attestaciones pro nobili memorata receptas ubi approbatus dicitur, nec etiam improbatas, sed casu tempore discussionis decrevimus<sup>12</sup> reservari, ut tunc pro illis vel contra illas a partibus allegetur, per apostolica scripta districtius vobis praecipiendo. Mandamus<sup>13</sup>, quatenus, partibus ad locum idoneum convocatis, omni eversione et contradictione cessante recipiatis testes, quos vel<sup>14</sup> nobilis ipsa pro se<sup>15</sup> vel princeps pro parte sua, quum nondum testificata didicerint<sup>16</sup>, super processu Pragensis episcopi vel posteriorum iudicum duxerint producendos, et<sup>17</sup> nobilis ipsa pro se<sup>18</sup> vel testes, quos prius induxit, vel alios, si voluerit, inducere non vetur<sup>19</sup>, quum non renunciarit testibus producendis. [et gesta etc.]

## CAP. XLVII.

Ponit concilium dudum, sine quibus ad probandum consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. II. d. summando generaliter.

## Idem in concilio generali.

Licet ex quadam necessitate praeter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis et affinitatis gradibus computandis valere<sup>2</sup> testimonium de auditu, quum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent usque ad gradum septimum computando; quia tamen pluribus exemplis et certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia, statumque, ne super hoc recipiantur de cetero testes de auditu, quum iam quartum gradum prohibitio non excedat, nisi forte<sup>3</sup> personae graves exstiterint, quibus fides sit merito adhibenda, et ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab<sup>4</sup> uno, quum non sufficeret ille, si viveret, sed duobus<sup>5</sup> ad minus; nec ab infamibus<sup>6</sup> et suspectis, sed a fide dignis et omni exceptione maioribus; quum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerent auctores. Nec tamen, si unus a pluribus, vel infames ab hominibus bonae famae acceperint quod testantur<sup>7</sup>, tanquam plures et<sup>8</sup> idonei testes debent<sup>9</sup> admitti, quum etiam secundum ordinem solitum iudiciorum non sufficiat unus testis assertio, etiam si praesidialis refulgeat<sup>10</sup> dignitate, et actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem huiusmodi proprio iuramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, vel amore, vel timore vel commodo non procedant, personas<sup>11</sup> expressis nominibus, vel demonstratione vel<sup>12</sup> circumlocutione sufficienti<sup>13</sup> designent, et ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant, et in suo nihilominus iuramento concludant, se accessisse a suis maioribus quod<sup>14</sup> deponunt, et credere ita esse. Sed nec tales sufficienti, nisi iurati deponant, se vidisse personas vel<sup>15</sup> saltem<sup>16</sup> in<sup>17</sup> uno praedictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. Tolerabilis est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quum coniunctos legitime contra statuta Domini separare.

## CAP. XLVIII.

Post praesentationem ad petitionem procedentis interrogari non debent testes, nisi quando dolo vel negligentia examinatorum super omnibus capitalis interrogati non fuerint.

Honorius III. Praeposito Molisii<sup>1</sup> Firmanae diocesis.

Per tuas nobis litteras intimasti, quod, quum causa, quae super quibusdam terris vertitur inter canonicos sancti Petri veteris ex una parte, et G. sancti<sup>2</sup> Simonis Gublonis<sup>3</sup>

Firmani<sup>5</sup> ex altera, tibi fuisset<sup>6</sup> ab apostolica sede commissa, dictus G., tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterato, super quo quid agere debeat, apostolico responso desideras edoceri. Nos igitur discretioni tuae breviter respondemus illum non esse super hoc de cetero audiendum, nisi forsitan a principio illos interrogari super certis capitulis<sup>7</sup> postulasset, idque malitiose vel negligenter fuerit<sup>8</sup> praetermissum.

## CAP. XLIX.

Testes probatorios et reprobatos probatorum reprobare licet; sed reprobatos reprobatum non licet.

Idem Vallis Oleti<sup>2</sup> et Sacrameniae Abbatibus Palentinae et Segobianae diocesis.

Licet dilectus filius noster L. tituli sanctae Crucis presbyter cardinalis, quem procuratoribus venerabilis fratris nostri Burgensis<sup>3</sup> episcopi, et clericorum sanctae Mariae de castro Soret dedimus auditorem, ea, quae procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter, quia tamen procurator dicti<sup>4</sup> episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere proponebat, protestans nihilominus, attestaciones partes alterius, quae<sup>5</sup> vacante sede Burgensi dicitur fuisse receptae, certis de causis nullius esse momenti, quum ipsa quaestio per nos non potuisset terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postulat. Illam igitur ad nos de consensu partium revertentes, discretioni vestrae Mandamus, quatenus<sup>7</sup> recipiatis testes, quos contra personas<sup>8</sup> productorum super principali negotio partes duxerint producendos. Quos si rursus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuratis ita quod ultra non liceat partibus ad reprobandum testium aspirare, ne, si producenti quatos contra tertios et sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium profectionum iam diu diutius protolari contingat.

## CAP. L.

Attestaciones receptae per arbitrum fidem faciunt in iudicio, si testes morum sunt; si virum, est in optima illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestaciones recipere, an testes de novo deponere. Et adde: etiam si attestaciones publicatae sunt. Et hoc ultimum non est in l. fu. C. eod., ubi ponitur casus huius decreti.

Idem Praeposito et Magistro G. et R.<sup>2</sup> Laudun. Canonici.

Praesentata nobis Gerardus<sup>3</sup> Suesionensis archidiaconus petitio continebat, quod, quum inter R.<sup>4</sup> quondam praedecessorem suum ex una parte, et capitulum sancti Petri Suesionensis ex altera super iurisdictione, quum idem archidiaconus se in dicta ecclesia ratione archidiaconatus proponebat habere, quaestio verteretur, tandem de vicinorum honorum consilio Bernardum cancellarium Parisiensem et magistris R.<sup>5</sup> Remensem et P. Briton. canonicos<sup>6</sup> super hoc arbitros elegerunt. Qui quum suscepto arbitrio adeo in praedicto negotio processissent, quod productis testibus et depositionibus publicatis eorum, receptisque allegationibus utrumque, et<sup>7</sup> actis omnibus reductis in scriptis, et sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, eisdem differentibus pro sua libito voluntatis, unus ipsorum viam fuit universae carnis ingressus, et alius est in archiepiscopatum Ebreudensem<sup>8</sup> assumptus, qui distat per duodecim diacetas et amplius ab eisdem. Unde quum praedicti R. solo minime arbitrari valente videtur arbitrium expressisse, nobis humiliter supplicari, ut reus discretis, qui secundum arbitrii acta praedicti ad decisionem causae procedere debeant, scribere dignemur. Atque Discretioni vestrae<sup>9</sup> mandamus, quatenus, si ita est, causam ipsam iuxta

Tit. XX. Cap. XLVI. 9) promulgasset, (promulgasse) Dh: protulit: T) a qua praefatus nobis nobilis: T: Df: 10) infra: De F: etiam infra: Dh 11) audientiam: T 12) decernimus Dh Richt. 13) mandantes Df: 14) vel: deest: Dh 15) vel pro: Dh 16) didicerit: Duf: 17) ita quod: T 18) pro se: deest: Codd. coll. O. D 19) voretur: Df.

Cap. XLVII. 1) c. 52. C. Later. IV. heb. no. 1215: Comp. IV. c. 6. h. l. (2. 7). 2) ut. . . valerit. . .: Mf: Conc. 3) forte: add. a Regum. 4) ab: deest: Codd. coll. O. B Conc. 5) a) duobus: Ladd. 6) infantibus: Df 7) testentur: Conc. 8) quum: Dh: deest: Mh 9) debeant: Gl: 10) praefulgat: Codd. coll. O. D: Dh Q 11) sed: Dh: deest: Dh 12) sive: Conc. 13) sufficientibus: Conc. Mf: 14) quae: Dh Conc. Mf. 15) vel: deest: Df Conc. 16) saltem: constat: PHLH: deest: Dh 17) in: deest: Dabbh.

Cap. XLVIII. 1) Testibus ex Comp. V. c. 1. h. l. (2. 12). 2) Molis: FMY: Mh: G: Molosii: Lb: Monisii: A: Molin: A: Malleu: Bf: M: Eb: Malles: Ebr: Firmanensis diocesis: Ebr: 1216-27. — Pothst no. 757. 3) sancti: deest: ME A 4) Widois: Ed Licht. 5) Firmanensis: Ed A 6) fuerit:

Corpus inr. can. Ed. Friedberg. T. II.

Ead: fuit: Eb 7) articulis: Ead: certo articulo: Eb 8) fuisset mal. vel negligentia: Ead: fuisset dolo et negligentia: Eb. Cap. XLIX. 1) Resoluto ex Comp. V. c. 5. h. l. (2. 12). 2) Balleodet: F: Vallis Oleti et sacrae Meniae abb. Palent. et Segob. dioc. et R. archidiaconus Exoniensis (Oxonienis): Ed E: — cf. de hoc ipso cap. Maurizij Annal. Ostrov. IV. 242. — 1216-27. — Pothst no. 758. 3) Soret: F: Soreth: G: Soreth: H: Serti: Eb: Soret: Ead: deest: Eb: — hq: Aretis et sanct. Maurizij. 4) Burgens: E. 5) quum nunc: Ed Richt. 6) causa ipsa per nos non potuit: Eb: quum his per vos non potuerit: Ed Richt. 7) quod: Ed 8) part.: add. a Regum.

Cap. L. 1) Resoluto ex Comp. V. c. 3. h. l. (2. 12). 2) T: F.Y. praeposito et mag. Gallitio (G. Gouffier): Ed G: E: praepos. R. Gon.: Eb) et Ricardo (R. Eac) de deest: Eb) Lauduno canonico Remensis: E: — 1216-27. — Pothst no. 759. 3) Garan.: Eos C: Eb 4) Recordum: Ed 5) R. Ram.: F.M: E: Eb: mag. Radulphum Remon. (Ramen): Ed 6) Petrum Britonem (Britonem): Eb: Bradonem: E: Eb 6) clericos: PHLH: ME 7) et deest: E 8) Ebrudun.: L: Ebrudin.: Eb 9) quod: Ed.

huiusmodi acta *subtota appellacionis obstaculo sine debito testimonio*; optime tamen *civili* capitulo *secundum sanctiones* reservata, ut vel recipiant depositiones eorum, qui superius, productorum testium contra eos, vel eas<sup>10</sup> respuentes<sup>11</sup> consentiant, ut<sup>12</sup> iidem testes admittant iterum, salvo tamen iure, quod in utroque casu eidem capitulo competet tamen in personis testium quam in dicta.

## CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine iuramento deposuit.

Idem Pennensi<sup>2</sup> Episcopo.

Nuper nobis A. presbytero supplicante innouit<sup>3</sup>, ut, quam ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis<sup>4</sup> intrasset, ac *causae, nulla facta professione, infra annum exisset, super hoc providere misericorditer dispicaretur*, ubi<sup>5</sup> delinimus in mandatis, ut, si res taliter se haberet, denunciare ipsam ad regularem observantiam non teneri. *Dicto ergo presbytero et fratre Iovane in partibus suis Minorum fratrum custodie cum quibusdam aliis propter hoc in terra praesentia constitutis, dictus custos ad probandum, quod idem presbyter professionem fecisset<sup>6</sup>, quo-dam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc, contradiendo dicto<sup>7</sup> presbytero, non iurati.* *Unde post factus presbyter asseruit, eorum testimonium nullum esse, praedicto replicante custode, quod secundum ordinis sui regulam in iure non poterant, nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in huiusmodi standum erat, quare nobis humiliter supplicavit, ut, quod agendum sit tibi, te redderemus nostro iuris certiorum.* Nos ergo fraternitati tuae breviter Respondemus, quod nullius testimonio, quantumcumque religiosus existat, nisi iuratus deposerit, in alterius praedictum debet credi. [*Dat. Laterani Kal. Mart. 1225.*]

## CAP. LIJ.

Diligenter et sigillatim examinandi sunt testes. Supple: etiamus agitur de vita et miraculis alicuius canonizandi. Abbas.

Idem Corisopitensi<sup>2</sup> et Treorensi Episcopis.

Venerabili fratre nostro episcopo et dilectis filiis capitulo Corisopitensi<sup>4</sup>, ac universis abbatibus apud Cisterium in generali capitulo<sup>5</sup> congregatis, *multaque episcopis aliis et religiosis una cum abbate et conventu monasterii S. Mauricii Cisterciensis ordinis Corisopitensis diocesis olim nobis insinuatis, pio munere Mauricium abbatem praefati monasterii dicitur movere clavis concuscentem miraculis adeo, ut monasterium ipsum quibus usurpatione usus, seu potius quoddam impudenter facti eorum ab eius nomine sortitur, et humiliter supplicatibus, ut ipsum innumerati sanctorum catalogo fiereremus, ut, quod populus devota praesentatione, sicut dicitur, nunc usurpat, seu clavis dicitur insinuat antequam, illam appellatam sanctam et obsequi auctoritate solis apostolice veneranda, rite tandem iussione apostolica faciat ad gloriam Christi et nominis Christiani, nos curam debeat percipis, in quantum decuit, amoveris, venerabili fratri nostro episcopo Leonensi<sup>6</sup> et dilecto filio abbati sancti Leonis<sup>7</sup> Corisopitensis diocesis per nostras delinimus literas in mandatis, ut inquirerent super praedicti riri rita et miraculis diligenter veritatem, et cum<sup>8</sup> nobis fideliter intimarent, ut, et plene concepta, pio<sup>9</sup> supplicatum desiderium plenius movere celeremus. Idem videm episcopus et abbas quondam nobis paginam transmissere propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem et magna miracula continerent, facta, ut dicitur, a Domino meritis dicti riri; quae licet probata per testes iuratos et nominatos in ipsa pagina inveniantur; non tamen apparet per paginam saepe dictam, quod ipsos testes commoverent sigillatim, et quod eos super his, de quibus sunt testificati, nec eorum circumstantiis cum ea interrogaverint diligenter, quae solet et debet in testium receptionibus*

adhiberi. *Unde licet humana devotio prompto affectu debeat honorare quos dignatio dicitur bonitatis honorat, tamen esse censuimus hoc differere negotium, quum in eo sententiam minus considerate proficere. Nolentes videm deesse superius gratias numerari, sed adesse, Discretionis vestrae mandamus, quatenus testes, quos abbas et monachi S. Martini<sup>10</sup> Cisterciensis ordinis super vita et miraculis pie memoriae M. abbatis monasterii supradicti duxerint producendum, examine sigillatim<sup>11</sup> curatis cum ea diligentia, quae solet et debet in receptione<sup>12</sup> testium adhiberi. [*Dat. Kal. Sept. 1225.*]*

## CAP. LIJ.

Item examinandus est testis, qui obsecro deposuit. Supple tu: ex iudicio officio.

## Gregorius IX.

Quum clamor validus contra Acherontium episcopum<sup>2</sup> super simonia et aliis criminibus adscendisset, Melitinus et Rubensi<sup>3</sup> episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent. (*Et infra:*) Verum quia apertis attestacionibus L. et G. super simonia ita deposere confuse, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: mandamus, quatenus examinatis eos iterum diligenter, et tam eorum quam aliorum, quos superceptis, testificatis, sub sigillis vestris nobis fidehiter referatis.

## CAP. LIJ.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur a testimonio: emendatus vero, non infamis, admittitur in civili, et etiam criminali mota civiliter. Fallit in perituro, qui in criminali repellitur.

## Idem.

Testimonium eius, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatum in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseveret<sup>2</sup>. Si vero sit et crimine emendatus, et eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam quum de crimine civiliter agitur, praeterquam pro reatu perituri, repellendus. In criminali autem, si in alio iudicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus existit vel confessus, vel si<sup>3</sup> nunc per exceptionem exinde convinctur, aut gravata sui opinio, pro eo, quod quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili, potest a testimonio, licet egerit poenitentiam, removeri.

## CAP. LIV.

Quarta productio non est valida sine solemnitate legali, de qua hic.

## Idem.

Ultra tertiam productionem non debent testes ulterius<sup>2</sup> produci in causa, nisi praestito ab eo, qui hoc postulat, iuramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percontatus, nec per dolum aut artem aliquam quartam productionem exposcat; sed quia quos desiderat de novo producere prius habere nequit.

## CAP. LVJ.

Accusans criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali sua accusatione pendente, nisi in exceptis criminibus.

## Idem.

Non debet quis in criminibus, nisi forsitan in exceptis, ad testificandum admitti pendente accusatione de crimine contra ipsum, quum etiam accusati, nisi prius se probaverint innocentes, ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

Tit. XX. Cap. L. 10) 695 F. easdem: E 11) respuant: Ede (cons.: dest.) 12) ut testes deposuerint iterum approbandos: Ede.

Cap. LI. 1) Resolutio est 699. ap. Synodus Balni. Francense. I. 21. no. 18.: Comp. V. c. 3. h. l. 12. 12.) 2) Pennensi: I. Penn.: P. Penestrino: S. Parisien.: Ia. Parien.: M. Penn.: Th. Monensi: Ede. Nonensi: Ede. Parmensi: Ede. Pennensi: orig. Orde de Penn.: 3) iure: dest.: Codd. coll. v. Eorp.: 4) add.: infra annum: Codd. Eob.: 5) nos tibi: E Richt. 6) perfectio: Ed. 7) dicto: dest.: Euyg. 8) Cap. LIJ. 1) Resolutio est Comp. V. c. 5. h. l. 2. 12.) 2) Montis. Anad. 3) Idem: ut. de. mont.: Ede. 4) Corisopit. 5) Corisopitensi: Ede. 6) Corisopitani: E. 7) Quomodo et Treorens. Treorens. episcopus et abbat. S. 8) Cuius Kemperle. Camperol.: Ed. = Kemperle Corisopit. Abbe.: E = Polt. Kal. no. 164. 9) cf. vol. 2. = 1. Codd. nonen corripit. est. 4) concilio: FLX. 5) Leonensi: Ead. 6) S. Lupi: Ede. abbat. S. Gringaldi (Gringaldi: Ede) de

Landevech (de lande Venoch: Ede): Ead. 7) ex: Ed Richt. 8) pro: de. 9) add.: monasterii: FLX.: monachi dicti loci super vita et miraculis dicti viri duxerunt (dixerunt: Ede): E. 10) se diligenter, ut moris est, interrogare curatis et depositiones eorum nobis (vobis suo: Ede): dest.: Ed) sub sigillis vestris inclusas fideliter transmittatis, ut in ipso negotio cum diligentia et maturitate debita procedatis: E 11) receptionibus: Codd. coll. v. p. G. 12) receptio: Ede.

Cap. LIJ. 1) 1227-31. = Polthod no. 9600. 2) archiep.: FGLKLM. 3) nam a corripit. est. Cap. LIV. 1) 1227-31. = Polthod no. 9601. 2) perseverat: FGLKM. 3) si: dest.: FGLKLM. Cap. LV. 1) 1227-31. = Polthod no. 9602. 2) ult.: dest.: FGLKLM. Cap. LVI. 1) 1227-31. = Polthod no. 9603.







CAP. III. 1

Rescriptum apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum. H. de secundum mentem.

Idem. 2.

Ex literis vestris 3 erident accepimus, quod, quum causa 4, quae inter magistrum A. 5 de Hillesdole 6 et K. de Alta ripa super capella de Ambitoria 7 verititer, de mandato nostro susceperitis 8 terminandis et 9 nostras literas in communi audientia perlegi fecissetis, praefatus R. literarum 11 sibi copiam fieri postulavit. Qui 12 literis dilectorum 13 inspectis, quum 14 eas argueret falsitatis, hae de causa 15 scilicet, quia 16 in narratione facti abrasae sunt 17, ubi scriptum est: „iura 18 parochialia, 19 asseremus 20, se probaturum in praesentia iura, quod tales literae de cancellaria nostra non emanassent; nos autem videntes formam literarum a rationis tramite minime deviare, ab executione causae desistere nobiscum, praefato R. iramurum deferentes, quod nec subterfugii nec dilationis causa hoc allepasset, sed quod ita esse crederet. Instrumentum autem ad diem praefatum non praestitum, memoratum H. in possessionem causa rei sermendae iudicatis inhiberi, et quod quidam laicus serriens eidem R. vestro iudicio restitit, excommunicatus est et ex ecclesia sub interdicto exclusus, praedictus R. ad nos accedens, et taceas, prout dicitur, quod in commissione appellatio facta inhibita, nec mentionem faciens abrasiones literarum, aut iramurum eidem delati et non praestitit, sed sententiae missionis in possessionem causa rei sermendae, literas ad Londinensem et Norwicensem episcopum impetravit in hunc modum, ut si quid in praedictum memorati R. occasione prioris commissionis factum fuisset, nostra auctoritate in irritum revocetur. Quomodo praefatus H. citatus a Norwicensi episcopo, qui suas et Londinensis episcopi rices gerbat, coram eo literas tacite veritate impetratas dixerit, metuens executionem sententiae fieri, Norwicensem episcopum suspectum habens, cui praefatus R. nullo familiaritate conuincens, ut qui Londinensis episcopi nepos erant, et eius patrem quotidie comedere dicitur, ad nos appellavit. Unde quoniam propria frans nulli debet prodesse aut patrocinium ministrare, 20 nos 21 insipientes literas nostras Dicimus 22, quod propter abrasionem illam 23 iudicari falsae non possunt, nec etiam haberi suspectae, praesertim quum et 24 privilegia in possessionibus 25 abradantur, et literae in narratione facti 26, si erratum est, possunt 27 et incunctanter abradi.

CAP. IV. 1

Redargenti privilegium de falso, index facit illud exhiberi coram iudice et paucis, et in loco congruo et securo, et interim stabitur sententiae latae per illud.

Idem Eboracensi Archiepiscopo 2.

Accipimus 3 literas, quas dilectus filius noster R. 4 abbas 5 sancti Augustini contra venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem 6 archiepiscopum apostolicae sedis legatum transmisit 7. (Et infra:) Nos igitur 8 attendentes, tempus ad prosequendam appellationem praescriptam 9 nullatenus expectandum, Quum privilegia non 10 inspecta non valeant 11 argui falsitatis, et difficile sit et periculosum, ea apud sedem apostolicam exhiberi 12, praecipimus, [de communi fratrum nostrorum consilio] 13 ut vel 14 exhibentur privilegia eidem 15 archiepiscopo 16 in claustrum praedictorum fratrum, vel in alio loco ipsis 17 congruo et illi securo ad arbitrium vestrum usque ad Nativitatem proximam 18 sancti 19 Ioannis Baptistae.

TIT. XXII. Cap. III. 1) Restitutio ex App. XLIX. 3; Luc. ep. Bal. III, 373; Gith. anal. I. (2, 15) Comp. II. c. 1. h. l. (2, 14) 2) Wigorn. et Coventr. ep. Luc. I. — 1180—81. — Joffr. no. 2412. 3) quas nobis vestra fratru[m] itas destinavit; Bsa Luc. 4) in causa; Bsa 5) Alanus; Babesia 6) Ita O; Ardeia; BhsSa; Ardenia; Bz; Cordoia; Bg; Hille; Luc. 7) Reinaldum; Bk 8) Alecon; G; Abitoria; Bz; Ambitoria; Bk; Ambiton; Bbz; Ambitonem; Bk; Debloria; Sr; Cabesim; O; Camb. 9) suscipiatis; Bsa; suscipiatis; G; suscipiatis; Luc. 10) et quum; Bsa 11) praedicta; O Luc. 12) coram; Bsa; dest; Luc.; sibi eas postulat exhiberi; O 13) add.; signidum; Bsa 14) illis; Bz. 15) eas arguit (arguetur; Bz) falsitatis; Bsa 16) ea causa (vel; dest; Bsa) 17) quod; Vpl. coll. 18) essent; Bz; sint; O 19) de iuro parochiali; Sa 20) verba nra inclusa desud. chron. 24 21) nos autem; Bsa 22) didicimus; BhsSa; et videntes quod per illam rasuram falsae non possent iud. O 23) illi; dest; Luc. 24) et; dest; Bsa; Luc. 25) add.; 14 est in nonimibus possessionum; Bk 26) de fact; Bsa; Luc.; si est de facto erratum; O 27) possint; FRHXAO Luc.

Cap. IV. 1) Restitutio ex org. in Chron. W. Thorn ap. Tugeson Hist. Angl. SS. II, 1832; Aton. I. (2, 11); Comp. II. c. 2. h. l. (2, 11) 2) curat; dest; Gith. — ser. no. 1181. — Joffr. no. 3530. 3) Revenimus; arg. 4) Rannodus; Bz. 5) add.; et fratres; Bz. 6) N. Cant.; Bz; N. Cant.; dest; Bz 7) mlt; Baeg; miserat; Bb; miserit; Bb; miserit; Bb; itaque; Bz 8) praescriptum; BT fact; 10) nisi; org. 11) valeat; Bz 12) exhibere; Bbz 13) de... cons.; dest; chron. Rchd. 14) mandatum; orig.

[Nolumus 20 autem exhiberi omnia simul, sed vos exhibito et ipsis inspicendis et conscribendis, si necesse fuerit, copia praestata, reddatur illud fratribus ipsis, et aliud praesentetur. Deinde usque ad purificationem B. Mariae sequentis anni archiepiscopus sufficienter instructus ad redarguenda privilegia praedicta per se vel per sufficientem responsalem ad apostolicam sedem accretat.] Si vero 21 nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei suisque successoribus perpetuum silentium imponitur 22 ipsa [privilegia] 23 ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa 24 privilegia vacillare: sed praecipimus, sententiam, quae coram obtenta 25 super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari. [Mandamus etiam, ut sententia in clericis visenda monasterii vel ecclesiae appellatione remota demoveatur publice non teneat. Et qui prohibuerit literas apostolicas obediunt aut eas recipi, compelluntur suspensi ad sedem apostolicam laborare. Quia igitur quanto amplius de praedicta vestra et honestate confidimus, tanto studiosius et fidelius decet vos commissum experientiae vestrae negotium videri, discretionem vestrae maiestatis atque praecipimus, quatenus in facto facta formam quam praescripsimus, omni gratia et timore postposito, subdito appellationis diffugio procolatis, et in praescripto festo Purificationis conscripserit privilegiorum, quae vobis exhibita fuerint, cum literis vestris rei veritatem continentibus sub sigillis vestris nobis transmittatis inclusa. Nec autem contentio prae multitudine oritur] 26 lubemus etiam 27, ut archiepiscopum in inspectione 28 privilegiorum XII. hominum numero factis esse contentum. Sententiam 29 quaque si quam in clericis et ecclesiam monasterii post appellationem interpositam pronuntiatam esse invenierit nulla 30 appellatione obstante denunciatis publice non teneat.

CAP. V. 1

Instrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram iudice, adversario iudicialiter legi non debet, sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

Coelestinus III. Abbati sancti Secundi 2.

Contingit interdum, ut dicitis 3, quod quodcumque 4 cum aliquo item in causis 5 habetis 6, et privilegium vestrum 7 adversae parti cogimini plenius exhibere, unde accidit, quod forte occasione iuris capituli, super quo convenimini, plurima 8 litigia suscitantur 9, et etiam 10 aevum multarum caritativorum argumenta recipiunt, quibus pacem et tranquillitatem vestram impugnant. Quia igitur 11 nostra interest iurgis obviare suscitandis, et suscitata decidere, Consultationi tuae 12 quum super hoc propositis taliter responderemus et volumus, ut 13, quodcumque 14 super exhibendo privilegio, vel indulgentia seu instrumento fueritis requisiti, praesente iudice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso iudice, audiente parte contraria, tantummodo 15 recitetur ita, quod privilegium ad transscribendum nullo modo trahatur; verum si super uno tantum privilegio capitulo quaestio fuerit, illud capitulum solummodo 16 rescribat 17, et adversae parti copia eius fiat.

CAP. VI. 1

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cuius litterae non sunt legitimes vel scripturae detectae, vel enormiter peccata fratrum, non probat. Hoc dicit, propterea factum ad titulum. Et est casus quotidianus et notabilis pro istis sigillis antiquis. Panorm.

Innocentius III. Mediolanensi Archiepiscopo 2.

Inter dilectos filios G. 3 abbatem santi Donati de

15) coram vobis; Bz. 16) quae archiepiscopus duxerit (dixerit; Bz) arguenda in claustris; BT org. 17) ipsi omnino scripto et illi congruo; orig. 18) proximum festum Nativitatis; org. 19) beati; Bz 20) verba nra inclusa desud. chron. F. P. ap. Rchd. 21) add.; archiep.; Bz 22) sit impositus; org. 23) priv.; dest; chron. T. Rchd. 24) desud; org. 25) cor. ohi.; addit. sunt a Rom. 26) verba nra inclusa desud. chron. F. P. ap. Rchd. 27) et; dest; FRHXAO org. 28) arch. in Inq. (susceptione; Bz) numerum excedere non sinitis sed eam (cum; Bz) XI. inter clericos et monachos factis esse contentum; BT org. 29) sent. sup. non sunt in org. vel; h. l.; Si autem his exsequendis etc. 29) nullus; Bz; null. obst.; dest; Luc.

Cap. V. 1) Restitutio ex Comp. II. c. 3. h. l. (2, 11) 2) Facondi; FRHXAO; Fronti et eius conventui; G. S. Sec.; dest; Bz. — 1191—8. — Joffr. no. 10691. 3) deis; Bz; Bz 4) quodcumque; FRHXAO org. 5) in causa; dest; Bz; Rchd. 6) habentes; FRHXAO org. 7) vestre; dest; Bz; nostram; Bz 8) plurimum; Bz; plurimum; Bz 9) suscitatur; Bbz 10) sic evanescit; Bz 11) veris; Bz 12) vestrae; Bz 13) quod; Mlt 14) quodcumque fueritis requisiti privilegium vestrum (instrum. Bbz) non quatenus indulgentiam exhibere, vel quodcumque instrumentum vestrum (nostrum; Bz) aut praesente iudice (inter; Bz); Bz 15) et tant.; Bz 16) duntaxat; Bz 17) describitur; Cont. Bz. h. c. l. h. l. (2, 6). Cap. VI. 1) Restitutio ex Reg. Bol. II, 37; Comp. III. c. 1. h. l. (2, 6). 2) Ph. arch. Med.; Reg. — Fothold no. 666. 3) G.; dest; Githa; fil. G.; dest; F. W.; Bz; Gerardum; Reg.

Secunda<sup>1</sup> ex una parte nomine monasterii et H. B. <sup>5</sup> *Mediolanensem canonice procuratorem tum nomine Mediolanensis archiepiscopatus ex altera super subiectis articulis diu fuit<sup>2</sup> in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem dictus abbas nomine monasterii sui<sup>3</sup> a praefato procuratore tuo nomine Mediolanensis ecclesiae restitui monasterio memorato portum Scoulae<sup>4</sup> sive Scabi, cum honore, districtu et iurisdictione loci praefati et castellania, dicens, ad monasterium haec omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus<sup>5</sup>, qui habitant in curte Berunensis<sup>6</sup> et tenent res monasterii memorati, scilicet in Gralla<sup>7</sup>, Capruno, Vesterpore, Colompleno, Barono [et Insula superiori, Folgrate ac Lisia. Petens etiam ut Mediolanensis archiepiscopus cessaret ab iniquitatione hominum, qui habitant in loco Baroni] super manibus de curte, de quibus monasterium obtinuerat in iudicio possessore per sententiam episcopi Veronensis. ¶ Item, ut cessaret ab iniquitatione circariorum, id est, commisioni et terrarum in territorio Scabi sive Scoulae et in eius castellania postquam, ab iniquitatione quoque albergarum praedicti loci Scoulae sive Scabi, et illius curiae castellaniae. Rursus, ut non iniquitaret monasterium adiectum in possessione vel quasi possessione piscinarum totius aquae Ticini usque ad rariam Castellati et Pegaroli. Et Haec omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis, salvo in omnibus iure addendi vel diminuendi<sup>8</sup>, satagens multipliciter comprobare omnia, quae praemissa sunt, ad sum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi<sup>9</sup> comitis, quondam episcopi Lucani<sup>10</sup>, qui monasterium ipsum fundaverat, et ei<sup>11</sup>, quae praemissa sunt, donaverat universa. Secundo per instrumentum sententiae Asperti quondam Mediolanensis archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici<sup>12</sup> imperatoris tulit super his<sup>13</sup>, pro monasterio supra dicto contra A. praefati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertio per privilegia<sup>14</sup> Romanorum imperatorum et praesentium Henrici, qui praemissa omnia monasterio confirmabat<sup>15</sup>, vel etiam conferbat<sup>16</sup>. Quarto per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasterium a LX. annis et citra<sup>17</sup>, et a L. annis et supra tenent et possederat omnia supradicta, et quod fama publica erat, ea omnia praefato monasterio a iam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis<sup>18</sup> a procuratore tuo multa fuerunt<sup>19</sup> obiecta. Primo, quia ibi maxime apparebat consumptum, videlicet in annotatione iudictionis, tibi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia, quam charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio, quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum, eo, quod a media parte sigilli apparebat quaedam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo, nec induta pontificalibus, sed regalibus indumentis<sup>20</sup> tenens<sup>21</sup> in manu<sup>22</sup> non baculum pastorem, sed quasi scriptrum regale, cuius facies non apparebat integra, sed dimidia, tanquam in illa<sup>23</sup> medietate respiceret<sup>24</sup> aliam mediam<sup>25</sup>, quae tamen tota vacua remanebat. Sed quaedam imago videbatur ex ea fuisse deleta, quia cera in ea parte nec in colore, nec in planicie reliquae parti similis apparebat. Unde non episcopi, sed imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia<sup>26</sup> in una medietate Caesaris imaginem exprimebat, et in altera medietate<sup>27</sup> praesumbat, vel filii vel coniugis imaginem habuisse. Nam et<sup>28</sup> in ipso sigillo nullae aliae litterae apparebant, nisi quae nomen proprium cum hac adiectione: „Dei gratia,“ designabant. Sed quum proprium nomen ipsius episcopi fuerit<sup>29</sup> Luitardus, in nomine proprio, quod exprimebat sigillum, deletae fuerant duae litterae, secunda, quae erat<sup>30</sup> inter „I,“ et „t,“ et sexta, quae fuerat inter „r,“ et „t,“ ita<sup>31</sup> quod, si secunda fuisset „o,“ et sexta fuisset „b,“ procul dubio<sup>32</sup> non*

Luitardus, sed Lotharius legeretur. Quod etiam inde convinci<sup>33</sup> poterat, quod<sup>34</sup> secundum dispositionem aliarum litterarum inter „l,“ et „t,“ non erat spatium, nisi quod potuisset unam litteram continere, quum secundum integritatem huius nominis Luitardus inter „l,“ et „t,“ duae litterae sint diversae. Praeterea inter „t,“ et „v,“ tam modicum erat spatium, ut in eo nec<sup>35</sup> haec littera „d,“ quae maus occupat spatium, sed haec littera „i,“ quae minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus quum cera sigilli ab anteriori parte vetustissima esset, cera, quae posita erat ab exteriori parte, quasi ad conservationem sigilli, recens erat et mollis. Quod quum diligenter investigatum fuisset, certo certius est comperit, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, et per glutinum novae cerae, quae posita fuerat exterius, quasi ad conservationem sigilli vitiose fuit ipsi chartae subintum. Eadem falsitatis specie<sup>36</sup>, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cetera fere privilegia Romanorum imperatorum praeter privilegium<sup>37</sup> Henrici vel falsa repta sunt, vel falsata. Sed et<sup>38</sup> ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendum<sup>39</sup> non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo, quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi illius<sup>40</sup> medietas, videlicet „icus,“ nec de ceteris literis, nisi haec<sup>41</sup> adiectio: „Dei gratia“ apparebat<sup>42</sup> „bi,“ ita, quod ex literis ipsis<sup>43</sup> non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiae multis modis inveniatur suspectum, tum quia in ipso quaedam apparebat liturae, tum quia subscriptio notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio<sup>44</sup> instrumenti; quum tamen notarius in subscriptione profiteretur, se instrumentum manu propria conscripsisse. Littera quoque recentior videbatur, quam charta, et<sup>45</sup> aqua videbatur encustum infectum, ut antiquius appareret. In omnibus autem<sup>46</sup> imperialibus privilegiis, quae posteriora fuerant, nulla prorens est habita mentio de illa sententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit<sup>47</sup> Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset et verum instrumentum sententiae, per illam tamen sententiam nullam Mediolanensi archiepiscopatu praedictum poterat generari, quum ipsa sententia lata fuerit<sup>48</sup> inter alios, et res inter alios acta alii<sup>49</sup> non praedictum. Res attestaciones, quae continebantur in instrumento sententiae, per quas legitima notitia Luitardi videbatur esse probata, poterant<sup>50</sup> eidem archiepiscopatu nocuimentum aliquod irrogare, quum inter alias personas et in alio iudicio receptae fuissent. Ceterum memorati<sup>51</sup> Henrici privilegium, quod non solum confirmaciones, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde<sup>52</sup> rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum et traditum, quamvis ex forma petitionis, quae in ipso privilegio declaratur, et quibusdam illis verbis, quae ponuntur<sup>53</sup> in ipso, confirmatorium tantum fuisse videretur<sup>54</sup>, ut<sup>55</sup> tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere, distinguendum ubique videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, et alia confirmaverit, quum eadem legitime nequiverint et confirmari pariter et donari; confirmari, tanquam prius habita et possessa; donari, tanquam tunc tradita et concessa. Donaverit, inquam, illa, quae ipse habuit<sup>56</sup> in totum milliarium spatium monasterio concedebat; confirmaverit<sup>57</sup> autem, quae prius ipsi monasterio concessa fuerant et donata, inter quae illa continebantur, quae deleta sunt in iudicio. Ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, quum iuxta legum<sup>58</sup> sanctiones quod meum est ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum; et praesertim quum prius monasterii iura<sup>59</sup> fuerit comprobare tum per privilegium concessiones, tum per instrumentum sententiae, quod illa legitime fuerit<sup>60</sup> in Luitardo donata, et illi donationi per totum iudicium est contra; unde post

TIT. XXII. Cap. VI. 4) Secunda: FHLG; Secunda: Kkbt; Secunda: N. 5) Baldum: Creg; Baldum: Ch Reg. 6) Inert: Deth. 7) S. Donati de Sexto: C Reg. 8) Secunda: FHLG; S. otulac: Id. et. vol. 4. 9) manibus: Ch. 10) curte Baveni: Reg. c. nona; in Codd. variorum ed. 11) hinc et seq. nonna; in Codd. variorum sub scriptis. 12) m. n. d. 13) Luitardus: C Reg. 14) Luitardus: C Reg. 15) Luitardus: C Reg. 16) Luitardus: C Reg. 17) de his: C Reg. 18) Alatum: Ch. 19) et: C Reg. 20) Notingum: C Reg. 21) privilegium: C Reg. 22) XLIIII: C Reg. 23) vel etiam (et): C Reg. 24) conferbat: C Reg. 25) et: C Reg. 26) et: C Reg. 27) nec tenens (reg. non: desit): C Reg. 28) manibus suis: C. 29) alia:

FHLG; N Reg. 30) respiceret: Ch. 31) medietatem: PHL; desit: C Reg. 32) quod: LN Reg. 33) mod.: desit: Ch. 34) et: desit: Ch. Codd. Balba. 35) Inert: C Reg. 36) fuerat: Codd. coll. o. C Reg. 37) et: ita: C Reg. 38) pro: C Reg. 39) cognoscit: FHLG; Reg. c. nona; in Codd. variorum ed. 40) quia: FHLG; N Reg. 41) non: Codd. coll. o. C Reg. 42) Rarum: C Reg. 43) privilegia: C Reg. 44) et: desit: C Reg. 45) astrum: C Reg. 46) Luitardus: C Reg. 47) nec haec: C Reg. 48) comparat: FHLG; N Reg. 49) illis: C Reg. 50) comparat: C Reg. 51) etiam: C Reg. 52) etiam: Codd. coll. o. C Reg. 53) fuerat: FHLG; N Reg. 54) fuerat: Ch. 55) alia: C Reg. 56) poterat: N Reg. 57) memoratam: C Reg. 58) unde: desit: C Reg. 59) praesertim: C Reg. 60) videbatur: C Reg. 61) et: C Reg. 62) confirmavit: C Reg. 63) legitimum: Codd. coll. o. C Reg. 64) visa: C Reg. 65) fuerat: C Reg.

donationem huiusmodi eadem eadem non poterant redolari. Quum igitur<sup>66</sup> privilegium Henrici confirmatorium tantum existerit, saltem quoad illa, quae deducta<sup>67</sup> sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum. *¶ Pari modo cetera privilegia Romanorum imperatorum, etiam si vera fuissent et<sup>68</sup> sine suspitione<sup>69</sup>, ad probationem tamen irritabilia probarentur.* Per instrumenta vero locationis nec est utique<sup>70</sup> probata proprietatis, nec etiam ad plenum<sup>71</sup> possessio, quum iuxta legitimis sanctiones ad probationem rei propriae sive ad<sup>72</sup> defensionem non sufficiat<sup>73</sup> facta locatio. *[Licet autem his et aliis multis suppeditis procurator tuus intentionem abbatis videretur elidere, cautumque sit in iure civili, quod actore non probante is, qui convenitur, etsi nihil praestiterit, obtinebit; ad ostendendum tamen evidentiis iustitiam tuae partis, per testes vocabatur probare, quod Mediolanensis archiepiscopus omnia, quae praemisit sunt, a seaginta annis infra possederat inconvulse. Verum contra praescriptiones huiusmodi dicitur abbas interruptum medi tempore civilem pariter et naturalem obtulit. Olim enim Gocario quondam comite a Frederico imperatore super his iudice delegato, quum post citationes legitimas Mediolanensis archiepiscopus se contumaciter absentasset, pro monasterio fuit lata sententia, et ipsius nomine corporalis possessio assignata, quum per sex annos et amplius habitum in bello Mediolanensium asserbat amissum; per quod allegabat praescriptionem civilem et naturalem interruptam. Porro ad exceptionem praemissam suppeditis procurator tuus taliter replicabat, quod hodie memoriae Iohannes Anagninus sanctae Mariae in porticu diaconus cardinalis, postea sancti Marci presbyter, et tandem episcopus Praenestinus, tunc apostolicae sedis legatus, attendens quam barbarica feritate et insatiabili odio ecclesiam et civitatem Mediolanensem Fredericus imperator funditus vellet ertere utque in supremam religere servitatem, quicquid ipse vel aliquis iudex seu ministerialis eius in ecclesiam, clericos vel cives Mediolanenses statuerat tempore illo, in irritum revocavit. Cuius factum felicis recordationis Alexander Papa praecessor noster approbans confirmavit, unde quod a praefato comite factum fuerit in otium Mediolanensium, quos dicitur imperator acervis infestabat, Mediolanensis ecclesiae praemissa ratiomine non poterat praevinculum generare. Porro rationem huiusmodi pars adversa friebat reputabat, quum factae causae nulla iuris constitutio fieri possint infectae.]* Quum autem super his, quae praemisimus, in nostra et fratrum nostrorum praesentia fuisset diutius litigatum, quia<sup>74</sup> legitime probata<sup>75</sup> non fuerant ea, quae petebantur<sup>76</sup> ad monasterium pertinere, de communis fratrum nostrorum consilio ab impetitione ipsius praefatum procuratorem tuum nomine tuo et Mediolanensis ecclesiae<sup>77</sup> sententialiter duximus absolvendum, quoniam, quum obscura sunt iura partium, consuevit contra eum, qui petitior est, iudicari. *[Super maiore vero etc. Dat. Lat. XVI. Kal. Maii. 1199.]*

## CAP. VII.1

Non valent literae super absolute voti per cruce signatos impetratae facta veritate vel expressa falsitate.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quod super his<sup>3</sup> (*Et infra: [cf. c. 8. de rato III. 34.]*) Quascivisti praeterea, quid agere debeas cruce cruce signatos<sup>4</sup>, qui dicentes, se ab apostolica sede redire, super absolute huiusmodi sua ignota cardinalium sigilla reportant, quum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod tibi respondemus<sup>5</sup>, quod, quum nos, si quandoque<sup>6</sup> talibus literas apostolicas indulgemus, illis<sup>7</sup>, qui personae et facultates coram plenius noverunt<sup>8</sup>, hoc modo<sup>9</sup> scribimus<sup>10</sup>, ut super impedimentis expositis inquisita diligentius veritate, statuatur circa illos quod animarum saluti et

succursui terrae sanctae magis noverint expedire, providentes attentius<sup>11</sup>, sicut superius continetur, ne quid in fraudem<sup>12</sup> voti fallaciter convingatur; unde<sup>13</sup>, si tales per suppressionem veritatis aut falsitatis expressionem literas non solum cardinalium, sed etiam<sup>14</sup> nostras, nec<sup>15</sup> solum dubias, sed etiam<sup>16</sup> certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, et, eis non<sup>17</sup> obstantibus, ad voti executionem vel redemptionem compelli praecipimus, appellacione remota, sicut superius est expressum.

## CAP. VIII.1

Si de extravagantia dubitatur, an decretalis sit authentica, aut est iuri consona, et tunc iudicatur secundum illam; aut dissona, et tunc Papa consultitur.

Idem Heliensi Episcopo<sup>2</sup>.

Pastoralis<sup>3</sup> (*Et infra: [cf. c. 28. de off. iud. del. I. 29.]*) Quascivisti etiam, quibus iudicis fides habenda sit decretalibus, de quarum auctoritate in compilatione scholarium, et allegantur in causis incertum in compilatione scholarium, et allegantur in causis de quibus per bullam non constat, nec ipsae per metropoles insinuate fuerunt<sup>4</sup>. Quia igitur super quodlibet, quod etiam coram nobis decretalis huiusmodi proponitur, quae esse authenticas dubitamus, fraternitati tuae benignius respondentes, Auctoritate praesentium duximus statuendum, ut, quum aliqua decretalis, de qua iudex merito dubitet, allegatur, si eadem iuri communi sit consona, secundum eam non metuat iudicare, quum<sup>5</sup> non tam ipsius, quam iuris communis auctoritate procedere videatur. Verum si iuri communi sit<sup>6</sup> dissona, secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat super ea<sup>7</sup>. *[Quoniam autem etc. (cf. c. 4. de exc. II. 25.) Dat. Rom. ap. S. Petri. XVI. Kal. Ian. 1204.]*

## CAP. IX.1

Post publicatas attestaciones usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. Hoc primo. Consuetudo loci facti instrumentum authenticum. Hoc secundo.

Idem Episcopo sancti Andrae et Abbati de Broch.<sup>2\*</sup>

Quum dilectus<sup>3</sup> (*Et infra: [cf. c. 6. de arb. I. 43.]*) Ad secundum autem quaestionem taliter duximus respondendum, quod iuxta<sup>4</sup> pars potest instrumenta<sup>5</sup> etiam post publicationem attestationum usque ad definitivae sententiae calculum exhibere, antequam sit<sup>6</sup> in causa conclusum. Super tertio vero articulo<sup>7</sup> taliter respondemus, quod inquiratis diligentius veritatem, et, si consuetudo illius patriae obtinet approbata, ut instrumentis illius regis fides adhibeatur in tabulis, vos ea<sup>8</sup> secure poteritis admittere, praesertim quum supradictus rex tantae fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maxime auctoritatis sint in partibus Scotticis. *[Ad quartum etc. (cf. c. 6. de causa poss. II. 12.) Dat. Lat. XVI. Kal. Apr. Ao. X. 1207.]*

## CAP. X.1

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem Petro<sup>2</sup> Civi Viterbiensi<sup>3</sup>.

Quum Ioannes Eremita a te centum triginta<sup>4</sup> libras Senenses<sup>5</sup> ex<sup>6</sup> causa mutui coram Donado<sup>7</sup> et Ioanne iudicibus Viterbiensibus<sup>8</sup> petisset, et tu<sup>9</sup> ex adverso proponeres, quod, quum idem Ioannes in centum et octoginta libris<sup>10</sup> tibi pro pretio domus, quam eadem<sup>11</sup> venderas, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito in mutuo debebat<sup>12</sup> compensare. Tandem quum super hoc et<sup>13</sup> quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquamdiu litigatum, idem iudices, utriusque partis rationibus intellectis et diligenter inspectis attestacionibus, et publicatis<sup>14</sup> instrumentis,

Tit. XXII. Cap. VI. 66) ergo: C Reg.; privil. Henr. adit. est a Royn. 67) ducta: Lat; iuducta: Ch. 68) ac: Cabc 69) susp. reportata: Cch 70) utenque: MAC Reg. 71) plene: C Reg. 72) ad: adit. a Royn. 73) sufficient: Ch 74) quae: Ch 75) probatum non fuerat: Ch Reg. 76) petebant: Cch 77) eccl.: dest: Ch.

Cap. VII. 1) Restitutum ex Comp. III. c. 2. h. l. (2. 13.). 2) Reg. Royn. ad. I. 600. 3) ser. no. 1200. — Posthast no. 1137. 4) add.: ad seculum ap. C. 4) illos: C Royn. 5) fraternitati tuae duximus respondendum; ib. 6) quando: FGHIMAC Royn. 7) vel illi: Ch; qui illas: Cg; vel qui: Ch 8) noverit: C; cognoverit: Royn. 9) hoc in: deest: Royn. 10) scribamus: F Royn. 11) aut: deest: FGHIMAC X 12) fraude: . . . constingatur: Ch 13) nullo: deest: C Royn. 14) et: FGHAC Royn. 15) non: Cch 16) et: FGHAC Royn. 17) in nullo: proest: C Royn.

Cap. VIII. 1) Restitutum ex Reg. Brept. VII. 169.; Comp. III. c. 3. h. l. (2. 13.). 2) Posthast no. 2350. 3) add.: officii diligentia: Cbc 4) fue-

rint: Cbc 5) quum . . . videatur: deest: Reg. 6) videatur: GC 7) ipsa: C Reg.

Cap. IX. 1) Restitutum ex Reg. Bul. X. 31.; Comp. III. c. 4. h. l. (2. 13.). 2) Berach: F; Bo: Ac; Berlich: Lo; Brulich: S; ep. S. Andrae et abb. de Broch (Borch): Cg; T. priori, R. archidiacono et magistro B. (L.: Cbc) officiali S. Andrae: C; inser. Reg. vid. in adnot. ad c. 6. de arb. (I. 43.) — Posthast no. 3053. 3) add.: nil: C 4) utraliter: FGHIMAC Reg. 5) instrumentum: C; praefatum instrumentum: Reg. 6) fuerit: FGH Reg. 7) capitulo: Reg.

Cap. X. 1) Restitutum ex Comp. IV. c. 10. h. l. (2. 8.) 2) P.: FGI 3) Bitervensi: Mba; Biterbiensi: Dbc; Biterbiensi: Dg; — ser. 1206—9. — Posthast no. 3572. 4) et et et: Ith 5) Sen.; add. a Royn.; ubi: deest: Dac 6) vel ex: Dbc 7) Donado: F; Donado: M; Donado: M 8) ipse: Dbcg; ipse tamen: Df 9) proponens: Mdb; proponeret: Dg 10) lib.: deest: Dbc 11) et: Dabf 12) debeat: Dbcg 13) ea tam super his, quum super quibusd. aliis: deest: Df art.; D 14) publicis: P.

te sententialiter condemnaverunt, ut eidem Iohanni<sup>15</sup> \* praedictae domus possessionem vacuam traleres, et a creditoribus liberatam. *Et infra* 16 ab hac sententia ad nostram duxeris<sup>17</sup> audientiam appellandum, et nos tam tibi, quam praedicto<sup>18</sup> \* Iohanni *dilectum filium nostrum* T. subdiaconum et capellanum nostrum dederimus audire, ex parte tua fuit propositum *coram eo*, supradictae<sup>19</sup> domus venditionem non puram, sed conditionalem potius existisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod, etsi novum esset capitulum, penderat tamen ex veteri, qui iurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te et praedictum Iohannem super eadem<sup>20</sup> domo *posita in ora 21* S. Blasii, celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adiecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, et post obitum tuum. M. et R.<sup>22</sup> natis tuis, eiusdem Iohannis nepotibus, remanerent. Cuius conditionis intuitu domum ipsam eidem Iohanni pro minori pretio vendidisti, quam a G. Morandi<sup>23</sup> pro ipsa ducentas libras potuisses habere; anni<sup>24</sup> vero, mensis et diei, quo venditio facta fuit, idem testes se dixerunt minime recordari. Dicitur vero Iohannes<sup>25</sup> \* venditionem ipsam non conditionalem, sed puram propositum existisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum [ante<sup>26</sup> dominicam incarnationis MCCVI. mensis Novembrii die quarto *confectum*] in quo *propheterias*, t<sup>27</sup> *propria voluntate reddidisse* ac tradidisse domum ipsam *videm Iohanni Evandaro, et postea C. LXXX. librarum pretium recipisse*. Tabellionem quoque<sup>28</sup>, qui conferat instrumentum, et unum ex testibus in hoc instrumenti subscriptis<sup>29</sup> ad id<sup>30</sup> probandum induxit. *Sed licet tabellio conditionem puram castissime firmaret, prout in scripto instrumenti conductor, [et etiam testis asserat conditionem esse factam], utrum tamen sub conditione licet pure fuerit contractus nullus, dicit se minime recordari*. Porro quum dubitatio fuisset exorta, utrus<sup>31</sup> debet probatio praevaleare, pro tua fuit parte propositum, quia, etsi *secundum legilimas sanctiones eandem vim obtineant instrumentorum fides et depositiones testium in libris exercendis, non tamen quolibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testimonio depositionibus praerferatur*<sup>32</sup>. *Satis est tamen, si postquam tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere praesumitur, quum ad hoc ex iuramento tenetur, tanta fides adhibeatur instrumenti confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda*. Sed quum per quatuor testes unum exceptione minores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorundem dispositionis asseruit<sup>33</sup> instrumentum merito praerferendum. Ad hoc autem idem Iohannes<sup>34</sup> \* ex adverso respondit, quod, quum<sup>35</sup> intentionem suam per iam dictum fundaverit instrumentum, cui fides est indubitata adhibenda, quam *ne cancellatum, nec ablatum, nec corruptum sit in aliqua parte sui*, ac tu in modum ex ceptionis venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter celebratam esse<sup>36</sup> \* proponas<sup>37</sup>, nec per testes ad hoc a te<sup>38</sup> inductos de certo fuerit tempore facta fides, et ideo non appareat, quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum<sup>39</sup> instrumentum determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verum responsum istam esse<sup>40</sup> \* proponebas invalidam, quoniam, quum utraque pars a nobis interrogata fuisset<sup>41</sup> in iure confessa, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, et ex depositionibus testium liquet, venditionem conditionalem<sup>42</sup> fuisse, ex<sup>43</sup> utriusque confessione colligitur, eiusdem<sup>44</sup> domus venditionem conditionalem

existisse<sup>45</sup> non puram, non obstante, quod<sup>46</sup> ipsa interrogatio facta fuerit, postquam a partibus existit in causa conclusum, quum index, qui<sup>47</sup> usque ad probationem sententiae debet vni ersa rimari, possit<sup>48</sup> interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid occurrit<sup>49</sup>. *Hic ergo et aliis tam coram nobis, quam coram dicto capellano propositis et plenius intellectis*. De consilio fratrum nostrorum pronunciamus<sup>50</sup> venditionem praedictae domus fuisse conditionaliter celebratam, et te ob hoc<sup>51</sup> nullatenus<sup>52</sup> obligatum ad traditionem ipsius, super hoc memorato Iohanni silentium imponentes *perpetuum*. Sententiam vero iudicum praedictorum<sup>53</sup>, qui<sup>54</sup> alias iuste pronunciasse noscuntur, quum huiusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec obiecta, quoad dictum capitulum<sup>55</sup> infirmamus, eam quoad<sup>56</sup> alios articulos auctoritate apostolica<sup>57</sup> \* confirmantes.

CAP. XI.

Defectus literae non vitiat rescriptum.

Honorius III.

Ex parte carissimae in Christo filiae B. quondam Anglorum reginae fuit propositum *coram nobis, quod, quam nobilis vir W. de Guereba<sup>2</sup> et complures eius<sup>3</sup> Nannetensis, Rodensis et Andegavensis diocesis ipsam castrum de Segreio<sup>4</sup>, ad eam ratione sui dotalitii pertinetur, pro suae iocunditatis arbitrio spoliarit<sup>5</sup>, et ipsa super hoc contra eum a bonae memoriae I. Pape praedecessore nostro ad nos *litteras impetraverit*<sup>6</sup>. Quia<sup>7</sup> rescriptum apostolicum pro eo, quod in hac dictione; *„spoliarunt,“* haec figura „o“ deerrat, asseruit vitiosum, *„licet iam a nobis tres editiones licet quatuor emanassent: ros tamen, admissis huiusmodi exceptionibus Fricolis, in ipso negotio procedere distulisti. Nos ergo de discretione vestra non modicum admirantes, quum per praecedentia et<sup>8</sup> subsequenter intelligatur<sup>9</sup>, licet ex scriptoris rito licet occupatione praedictum „o“ fuerit omissum, satis vobis poterit de mandatoris intentione constare, nec eius mandatum in ipsis obtu expericere, eo, quod res integra iam non erat, ex volentes, ut finis libidus imponatur, discretioni vestrae per apostolica scripta Mandamus, quatenus hoc<sup>11</sup> non obstante in negotio ipso iuxta priorum contentum litterarum, sublato cuiuslibet contradictionis et appellations obstatum, ratione praevia procedatis. [Dat. Lut. XI. Kal. Nov. A. I. 1216.]**

CAP. XII.

Licite appellatur a iudice, qui parte hoc petenti non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. Priori sancti Bartholomaei et Decano de Arcubus Londoniensibus.

G. perpetuus vicarius ecclesiae de Rechan.<sup>2</sup> nobis exposuit, quod, quam prior et conventus de Ledis<sup>3</sup> \* eum super decimis coram iudicibus auctoritate apostolica convenissent, et dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti iudices copiam quorundam instrumentorum communium, quae habebat pars altera, et per quae intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in statum debitum, etc.

CAP. XIII.

Scripturae contrariae ab eadem proelatae fidem non faciunt.

Idem I.

Imputari ei potest, qui contrarias inter se scripturas in iudicio protulit, sibi fidem adinvicem derogantes, quum in ipsis fuerit potestate quam voluerat non proferre.

Tit. XXII. Cap. X. 15) Iohanni: *exobit: G.* 16) ergo: *Dh* 17) fuisse: *set fuerit: Dh* 18) appellatum: *Dh* 19) dicitur: *Gibothay: eidem: Dh* 20) supradictam: *Dhpf* 21) endi: *abb. n. Regum.* 22) sic (non hora, quod in *Udd.* notatur ubi *etiam dicitur: ecclesiae: Dh* *Recht.* 23) Mattheo et R. d. 23) Anodit: *Dh: Moabit: Dh: Ricard: Dh: Monaldi: Dh* 24) n. s. record: *des: Dh* 25) I. *FRIHA* 26) a. d. i. M. C. VIII. VI. mense Novembrii die quarto: *Dy: M. C. C. VIII. VI. mense Nov. die qu: Dh: des: Dh* 27) det: *Doe* 28) utrum: *Mh* 29) conscriptis: *Doe* 30) item: *Dhpf* 31) utriusque obstat: *Dh: utraque quae debet dubitari: Dh: utra: Dh* 32) praedicator: *FRIHA* 33) asseruit: *Doe: asseruit: Dh* 34) I. *FRIHA* 35) ad hoc autem in ex adverso responsum, quod quum idem I. intentionem D. 36) esse: *des: Cobd. coll. n. D.* 37) asserit: *D* 38) a te: *add. a Regum.* 39) dicit: *coll. n. Regum.* 40) esse: *FRIHKD* 41) fuerit et D. 42) conditionaliter celebratam: *Dh* 43) ex... parum: *des: Dolog* 44) eandem: *Dh: eiusd. dom. vend.* 45) des: *Dh* 46) fuisse (non pure): *des: Dh* 47) quod quum: *Dh: quidem quod: D* 48) quis: *Dh* 49) ut: *Dh* 50) nos: *D* 51) utrum: *rort: Dh* 52) pronunciamus: *Dh* 53) ob hoc: *des: Cobd. coll. n. D.* 54) nullo modo: *D* 55) priorem: *Dh* 56) quam: *N* 57) quum inde pron.: *Dw* 58) quam rite pron.: *Dh* 59) quam in te alias iuste pron.: *Dh* 60) quam in

pron.: *Dh* 55) articulum: *Mh* 56) Sed quoad alios approbandam duximus, et auctoritate ap. confirmamus: *D* 57) auct. ap.: *des: FRIHKAN.* Cap. XI. 1) Resolutum ex *Comp. V. c. l. de off. iud. del. (1. 15.)* — cf. c. 15. *de iur. iur. (2. 2.)* 2) archiepiscopo decano (des: *Dh*) et archidiacono Bituricensi: *E* (leg. est: *Trouensibus: Prussati p. 35.)* — srr. 1218-27. — *Pollast* no. 7687. 3) Wirchia: *Eo: Wirgia: Bb* 4) et compl. eius: *des: Ed Recht.* 5) Segreio: *Bb* 6) spoliarerit: *Ed Recht.* 7) impetravit: *Ed Recht.* 8) Quia pars adversa, postulatis a nobis iudicibus deliberatis et obiectis rescriptum (rescripta: *Bd*): *scriptum: Ed*)... spoliarum (spoliarit: *Ed*)... asseruit vitiosum, proponens nihilominus, quod mandatum (odd.: *apostolicum: Bb*) huiusmodi expericere mortuo mandatore etc. (E 9) etiam: *Cobd. Tobin. (Ruprecht)* 9) Ledes: *Bb* 11) exceptionionis (exceptione: *Ed*) huiusmodi non obstantibus (obstante: *Ed*): *E*. Cap. XII. 1) 1227-31. — *Pollast* no. 9601. 2) Rechan.: *F: R: G: Rech: B: Betham: J:* Petham: *Dh: Rechen: Ro: Rechan: N: Rechan: Cobd. Tobin. (Ruprecht)* 3) Ledes: *FRIKLN: Doles: R: Lebes: I: — leg. coll. Ledis.* Cap. XIII. 1) 1227-31. — *Pollast* no. 9605; — Idem in ecullo generalit: *M.*

Si in instrumento dehiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum. Si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet, id fore debitum.

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Idem.

Si cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam huiusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuae statim, nisi probaveris, te id indebite promississe.

CAP. XV.

Auctoritate ordinarii potest notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem I. Tabellionis<sup>1</sup>.

Quum P. tabellio morte praeventus quaedam non perferret instrumenta, quae in nota redacta fuerant ab eodem, ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii iudicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate ordinarii, eandem viam habet cum originali.

Idem<sup>1</sup>.

Si instrumenta propter vitiustatem vel propter<sup>2</sup> aliam iustam causam exemplari petantur, coram ordinario iudice vel delegato ab eo specialiter praesententur. Qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per<sup>2</sup> publicam personam illa praecipit exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

## TITULUS XXIII.

### DE PRAESUMPTIONIBUS.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est poenae obnoxius, ita et occultus, licet postea dicat, se loco feiseas.

Salomon in Parabolis<sup>1</sup>.

Sicut noxius est, qui mittit lanceas et sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, et, quum fuerit deprehensus, dicit<sup>2</sup>: ludens feci.

CAP. II.<sup>1</sup>

Ex violenta praesumptione fertur definitiva. Et est casus notabilis.

Idem<sup>2</sup>.

Afferte mihi gladium. Quumque attulissent [gladium coram rege] ait: Divide<sup>3</sup> infanitem vivum<sup>4</sup> [in duas partes], et date dimidiam partem uni, et dimidiam partem<sup>5</sup> alteri. Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad regem, (commota sunt quippe<sup>6</sup> viscera eius super filio suo): Obsecro domine, date illi infanitem vivum, et non occidatur<sup>8</sup>. E contrario alia<sup>9</sup> dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur. Respondit rex et ait: Date hiis infanitem vivum, et non occidatur. Ilacc est enim mater eius.

CAP. III.<sup>1</sup>

Conversatio in adolescentia facit praesumptionem in senectute.

Hieronymus super Parabolis<sup>2</sup>.

„Ex studiis suis intelligitur puer.“ Quemcumque enim virtutibus studere cum<sup>3</sup> modestia continentiae auditioni

sapientiam, [et] observantiae mandatorum Dei, et maxime<sup>4</sup> simplicitati et humilitati<sup>5</sup> videris, huius munda [esse] et recta opera intellige. Quum vero<sup>6</sup> his contrariam corripes, aut si non potes, de cetero, ne ab eis corrumparis.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Praesumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit iudicium.

Bonifacius Papa Episcopus Galliae<sup>2</sup>.

Nullus dubitavit, quod ita indiciem nocens subterfugit, quemadmodum et absolvat, qui est innocens, quaerit, sed astuta curillatid corum, quae<sup>3</sup> resusit agendum creabant esse consiliis, nunquam innoventium nomen occipit. Confiteatur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat. [Vnde etc. Dat. sub die Id. Iun. Monasterio M. F. C. Cons. 419.]

CAP. V.<sup>1</sup>

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare praesumitur.

Gregorius in Homilia<sup>2</sup>.

„Nonne<sup>3</sup> bene dicimus nos<sup>1</sup> quae Samaritanus es tu, et daemonium habes? Respondit Iesus: Ego daemonium non habeo.“ Duo quippe ei illata fuerunt<sup>4</sup>: unum negavit, alterum<sup>5</sup> tacendo concessit<sup>2</sup>.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Ex praeteritis praesumitur circa futura.

Idem Maximo Episcopo<sup>2</sup>.

Mandata coelestia efficacius gerimus, si nostra cum fratribus onera partiamur. Froinde super cunctas ecclesias Siciliae te, [reverentissimum virum Marimum] fratrem, et coepiscopum nostrum vices<sup>4</sup> sedis apostolicae ministrare decernimus<sup>5</sup> ut quisquis illuc religionis habitus censetur, fraternitati tuae ex nostra auctoritate subiacet, quatenus ei non sit necessarium pro parentis ad nos causis tanta maris spatia transmeando perire. Sed si qui fortasse difficultat existant, quae fraternitatis tuae iudicio nequaquam dirimi possint, hoc volumus nostrum iudicium flagitavit, ut subterfati de minimis in causis minoribus efficacius occupentur. Quas cunctas vices non loco tribuimus, sed personae, quia ex transacta in te vita didicimus, quid [etiam] de subsequenti conversatione tua praesumamus. [Mense Decembr. Juliet. X. 591.]

CAP. VII.<sup>1</sup>

Ex vicinitate praesumitur notitia facti loci vicini.

Idem<sup>2</sup>.

Quosdam [Et infra]: Africa vero<sup>3</sup> qualiter mortalitate<sup>4</sup> et languoribus vastetur, quanto viciniores estis, [tanto]<sup>5</sup> credo quod subtilius cognovistis<sup>6</sup>. [De oriente vero etc.]

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Praesumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem Victori Episcopo<sup>2</sup>.

Quanto [facilitate nobis est fratres nostros cognoscere erga filios suos paternam caritate decenter esse sollicitos, tanto tristitiae deplumans, quando eos ab illis nec aliorum fratrum reverentia, nec sacerdotii praecedat consideratio temperare. Quum igitur gravis et aspera adversus fratrem nostrum Tegessis civitatis episcopum clericorum eius vel corum, qui in sacro suo ordine positi, sit querela, fraternitati tuae [quere] non dubium est, quia] Latere te in vicino<sup>3</sup> non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit. [Et quoniam etc.]

Tit. XXII. Cap. XIV. 1) 1227—34. — Polthast no. 9606. — cf. l. 25. §. 4. Dig. de prob. (22, 3.)

Cap. XV. 1) Iohanni: G; Io.: L; P.: H; — 1227—31. — Polthast no. 9607.

Cap. XVI. 1) 1227—34. — Polthast no. 9608. 2) propit.: deest: PGMKLV 3) et per: EX.

Tit. XXIII. Cap. I. 1) Parabol. XXV, is. seq. Comp. I. c. 1. h. l. (2, 16) 2) dicit: Abcl.

Cap. II. 1) Restitutum ex III. Reg. III. 21. seq. ser. ed. Vulg. — Comp. I. c. 2. h. l. (2, 16) 2) abcl.: in iudicio duarum mulierum: Abcl. 3) Dividit, inquit: Vulg. 4) viv. Vivit: Ab. deest: Ab. 5) part.: abd. ad. Regum. 6) autem: Ab; quippe omnia: Al. 7) sup. fil. suo: deest: KM; sup. cum: H 8) et voluit interire cum: A Vulg. (sic: III. Reg. 21. 10.) 9) illa: PHL. Vulg.

Cap. III. 1) Restitutum ex Hieron. (sive Iohes) in Parab. XX, 21. — Comp. I. c. 4. h. l. (2, 16) 2) Parabolae: Abcl. 3) modestiae: orig. 4) maximeque simpl. ac ium.: Ab. 5) humanitati: Ab. 6) si autem: A.

Cap. IV. 1) Restitutum ex Bisp. — Burch. I. 161; Ivo Dorr. V. 271.; Comp. I. c. 5. h. l. (2, 16) 2) Grasae: G; Walliae: M; Ep. Gall.: deest: H; — Jaffe no. 141. 3) qui: Abcl. 4) Gregor. I. c. 6. h. l. (2, 16) 5) Greg. in Daniele: Ab. 6) Iona. VIII. is. seq. 4) nos: exsist: EG. 5) fuerant: Ab. 6) et alt.: Abcl.; alim: usq. 7) consensit: Abcl. 8) Greg. VI. 1) Restitutum ex Greg. I. Reg. II. 7.; Comp. I. c. 7. h. l. (2, 16) et c. I. de off. vic. (1, 20) 2) Max.: Ab.; Maximiano ep. Stravensino: Reg. 2. — Jaffe no. 796. 3) Deinde: Abcl. 4) vicini: A. 5) decrevimus: PHK.

Cap. VII. 1) Restitutum (quoniam oportuit) ex Greg. I. Reg. IX. 123.; Comp. I. c. 8. h. l. (2, 16) 2) Item Italiae patriariae et decra. (Donon. 2; Ab. conl.: Ab) Ven.: A.; Domino Venantio patrio et Italicae iugalibus: Reg. — ser. no. 599. — Jaffe no. 1280. 3) autem: Reg. 4) abd.: et moribus: Ab; mortalibus languoribus: Al. 5) tanto: exsist: A. 6) novistis: Ab.

Cap. VIII. 1) Restitutum ex Greg. I. Reg. XII. 29.; Comp. I. c. 9. h. l. (2, 16) 2) ser. no. 602. — Jaffe no. 1162. 3) vicini: H.



CAP. XIV. 1

Propter praesumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. Nivernensi<sup>1</sup> Episcopo et Archidiacono Bituricensi.

Literas vestras accepimus<sup>1</sup> continentes, quod, quam causa, quae verituti<sup>2</sup> inter venerabilem fratrem Altiostodensem episcopum, et quosdam Burgenses de Caritate, quos idem episcopus de haeresi impetebat, vobis et dilecto filio abbati Collonensi<sup>3</sup>, a sede apostolica delegata fuisset, utraque pars tandem, ut negotii prolixitas posset facilius expleri, vos duos sub certa poena sibi arbitror staturum, delegata vobis potestate nihilominus reservata; G.<sup>4</sup> autem lauro praesentium, unus ex illis, quos<sup>5</sup> litteratus episcopus impetebat, haereticum suum apud Caritatem fuerat publica voce confessus, et de quoniam fratre suo similiter cognoverat, quod<sup>6</sup> eodem secum laborabat errore. <sup>7</sup> Qui quomodo de file sua coram venerabili fratre nostro Bituricensi archiepiscopo conveniretur, eique purgatio facienda per eundem W., qui vere poenitens<sup>8</sup> et catholicus credebatur, esse iudicata, ipse W. fratrem suum, quem publice asseruerat [esse] haereticum, praesertim inramculo purgari<sup>9</sup>, et sic<sup>10</sup> ab ipso et periculis et haereticis excusabatur<sup>12</sup>. E contrario vero idem W. proposuit, quod, licet de se publice confessus fuisset, nihil tamen fuerat de fratre confessus. Tunc bene poterat illum purgasse, mixtione quam a duobus capitulis de Albiano<sup>13</sup>, qui conscientiam illius noverant<sup>14</sup>, audierant, quod tanquam catholicum poterat illum severe purgare, quorum literas iuncta vobis ostendi. Sed episcopus super eo, quod de fratre negaverat, probans cum per se ipsum et unum presbyterum et alium diaconum coram vobis conviciet; inde ipsum relapsum<sup>15</sup> in haereticum appellabat<sup>16</sup>. Vos igitur has<sup>17</sup> in praedicto W. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis vestris ad nostram praesentiam transmissis, bonis eius interim amovatis, donec de persona eius et bonis quid staturandum foret statutare curavimus, adlocuentes, quod, quam idem W., apud nos eum quibusdam instaret, ut purgationem reciperet<sup>18</sup> ipsum, sicut aliorum quorundam, quos iramatum eius, qua<sup>18</sup> sibi contrarias videbatur, admittere nobiscum, purgatione tamen pro eo per octiduum manum honorum rorum abmissa. Nos<sup>19</sup> vero, qui vult perire, quae noluntur riveam Domini demolari, sagaci studio cupitudo, non culpas facere habent, et vulnere oculi nidos, et is, quae praescripta<sup>20</sup> sunt, praedictum<sup>21</sup> C. suspensionem de haeresi vehementer habuimus<sup>22</sup>, tum<sup>23</sup> quia quod ante<sup>24</sup> dixerat postea se dixisse negavit, sitp convictus esse coram vobis, tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum haereticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de haeresi, quorum utrumque reddidit illum valde suspectum; quamquam verisimilium videatur<sup>25</sup>, quod eo tempore, quo tanquam vere poenitens ab haeresi revertebatur<sup>26</sup> ad fidem, tam grave mendacium non dixisset, praesertim in fratrem, quem utique<sup>27</sup> tanquam carissimum non asseruisset haereticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxae. Unde praesumitur, quod, quam postea purgari<sup>28</sup> illum de haeresi<sup>29</sup>, turpiter deridavit<sup>30</sup>. Quocirca discretioni vestrae per apostolicam scripturam [praeceptum] mandamus, quatenus, quam propter solam suspicionem, quamvis utique vehementem, nolimus<sup>31</sup> illum de tam gravi crimine condemnari, talem et tantam securitatem recipiat<sup>32</sup> ab ipso praeter iuratoriam cautionem, quod timore poenae corporalis<sup>33</sup> debeat coerceri, discretam et poenitentiam iniungens<sup>34</sup>, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulat, an in luce, utrumve sit vere poenitens, an fidei conversus. Et si eum hoc modo verum<sup>35</sup> catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebite molestari; alioquin cum tanquam haereticum condemnetis. [Dat. Ferentini Kal. Iun. .lo. IX. 1206.]

CAP. XV. 1

Non praesumitur incontinentes in senectute, qui in iuventute continent, maxime si est literatus.

Idem Cenadiensis<sup>2</sup> Episcopo et Abbati Deciquorum<sup>3</sup>.

Quum in iuventute tua venerabilis frater noster C. Quinqueecclesiensis episcopus adeo se maturum, honestum et providum exhibuerit, ut propter suam rem probatam odorem ab ecclesia Romana mereretur pallio<sup>4</sup> decorari, non est de levi credendum, quod, postquam ad senilem pervenit<sup>5</sup> aetatem, turpiter abiecerit<sup>6</sup> iugum Domini, factores et facultates libidinis amplexando; quum labes huiusmodi, quae nonnunquam in iuventute contrahitur, in senectute frequentius expiatur. Quis praeterea de facili crederet, quod vir praeditus scientia literarum, propriae salutis oblitus, et eam passionis ingnomiam se converteret<sup>7</sup>, ut cum propria nepte abominabiliter perpetraret incestum, quum, etiam secundum sententias<sup>8</sup> ethnicorum naturale foedus inter tales personas nihil permittat<sup>9</sup> saevi criminis suspicari? Licet igitur illustris memoriae rex Hungariae<sup>10</sup> eundem episcopum nobis interdum per nuncios et literas de tali crimine detulisset, suppliciter et instanter postulans, ut malum huiusmodi pernitiosum exemplo<sup>11</sup> de Hungarica ecclesia<sup>12</sup> tolleremus, quia tamen eius suggestio non de caritatis radice, sed ex odii fonte procedere videbatur, quum ipsum tanquam inimicum persequi non cessaret, scit est in tota provincia manifestum: nolimus<sup>13</sup> aures nostras quasi malignis delationibus inclinare, sed, ut probaremus<sup>14</sup>, si spiritus esset<sup>15</sup> ex Deo, bonae memoriae Auriensi<sup>16</sup> episcopo dedimus<sup>17</sup> in mandatis, ut prudenter et caute a coepiscopo<sup>18</sup> indagaret, utrum praefatum<sup>19</sup> episcopum crederent<sup>20</sup> tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescriperunt, quod eum virum honestae conversationis esse credebant, personam illius<sup>21</sup> multipliciter commendantes. [Quia vero etc. (cf. c. 12. de purg. cau. l. 34.) Dat. Ferentini Non. Jul. .lo. IX. 1206.]

CAP. XVI. 1

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, quam idoneus praesumatur.

Idem Archidiacono et Praeposito Mediolanensibus<sup>2</sup>.

Dudum bonae memoriae archidiacono Mediolanensi dedimus in mandatis, ut dilectum filium C. scholarem a presbytero sancti Victoris XL. martyrum, qui solus in ipsa ecclesia ministrabat, in qua, sicut scholaris idem asserit, quondam ministraverat clericus et sacerdos, in clericum eiusdem ecclesiae recipi faceret et in fratrem, cuius facultates idem scholaris proponit nullatenus imminuas<sup>3</sup>. Sed presbyter memoratus ipsius archidiaconi multoties declinans examen, I. clericum [per se] ad nostram praesentiam destinavit, cui et praefato C. venerabilis fratrem nostrum Travenens<sup>4</sup> archiepiscopum apostolicae sedis legatum, tunc subdiaconum et capellanum nostrum, declinans audientiam, coram quo dictus Iovanes asseruit, quod nequaquam<sup>5</sup> sufficiebant duobus clericis facultates ecclesiae memoratae, adiciens, quod praedictus C. non erat idoneus ad illius ecclesiae beneficium obtinendum. <sup>6</sup> [Unde nos venerabili fratri nostro ... Patriarchae Hierosolymitano, tunc Episcopo Vercellensi, de illorum assensu mandavimus ut si praedictus C. legitime coram ipso probaret quod facultates ecclesiae supraedictae innovente non essent, sed duobus sufficerent, et persona eius esset idonea, presbyterum supraedictum ad receptionem ipsius per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelleret, contradictores re rebelles, si qui forsitan appareant, a praesumptione sui districtione simili, cessante appellatione, compescens; atque perpetuum silentium scholaris super hoc imponeret memorato. Testes etiam qui nominaverunt eundem,

T. Tit. XXIII. Cap. XIV. 1) Restitutio ex Reg. Regum IX. 116; Comp. III. c. 1. l. 1. (2. 14.) 2) W. Sic. et H. archid. Reg. = Potholus no. 257. 3) nepotem: Cuthg; leg. 4) veritate: F. IIIKIC Reg. = 5) Calvostus: F. K. I. Cabili. H. Caloni: I. M. Caloni: Cuthg; leg.; Callvus: Reg. = Cuthg; leg. 6) W. P. IIIKIC Reg. per l. bonum: Guill. H. 7) quos praef. dicitur ep. potebat: c. 18. 8) qui: C. reg. qui. 9) laborat: C. 10) iramatum: C. 11) co. quod: C. 12) quis vero. 13) nos: F. Reg. = 20) scriptum: C. 21) dictum: G. 22) habemus: C. Reg. = 23) habemus: C. Reg. = 25) tam etiam: C. 24) antea: C. 25) videbatur: C. 26) veritate: C. 27) ut: c. 18. 28) purgavit: Lat.; purgandum: C. 29) de haer.: desit: C. 30) peccavit: C. Reg. = 31) nolimus: Lat.; nolimus: C. 32) recipiente: C. Reg. = 33) temporalis: G. I. K. C. Reg. = 34) iniungatis: C. Reg. = 35) ver. C. Reg.

Cap. XV. 1) Restitutio ex Reg. Regum IX. 113; Comp. III. c. 2. l. 1. (2. 14.) 2) Calvostus: F. Caloni: Lat.; Teuvor: H. 3) Cuthg; leg.; Cuthg; leg.; Cuthg; Reg. in C. dicitur nomen corruptum est, sed cum quo est, Rom. placet lectorem suspicari iurimus. = Potholus no. 257. 4) ornamento pallii: C. Reg. = 5) pervenerit: G. Reg. = 6) crederet: Lat.; abiecit: C. Reg. = 7) ign. deventerit: H. = 8) legent: Lat.; sententiam: C. Reg. = 9) committit: C. 10) Henricus: C. = 11) extempus: C. Reg. = 12) add.; vel terra: C. = 13) nolumus: M. C. 14) add.; plenius: C. = 15) essent: G. I. K. C. Reg. = 16) leg.; Gertricus: H. in C. dicitur nomen corruptum est: 17) add.; nostris litteris: C. = 18) ab episcopis: Lat. = 19) praedictum: C. Reg. = 20) crederet: C. Reg. = 21) ipsius: C. Reg. =

Cap. XVI. 1) Restitutio ex Reg. Dat. X. 55. (ubi crebrae Bichterum fugi) -- Comp. III. c. 9. de verb. sig. (5. 23.) 2) archid. et praeposito de Setura (nomen in F. dicitur) III. corp. III. corp. III. subdit. nostro, canonico Mediol. = Potholus no. 309. 3) add.; vel terminatus: C. = 4) p. se: desit: Bicht. = 5) in C. dicitur nomen corruptum est = 6) nunquam: C. =

... non potest ad relaxandam iram, nisi ad satisfactionem distinctionem ...  
 Tit. XXIII. Cap. XVI. 7. te. hii archidiacone, cognitioni eiusdem ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...

TITULUS XXIV.

DE IURE IURANDO.

CAP. I.

Azi potest ad relaxandam iram, nisi ad satisfactionem distinctionem ...

Gregorius III.

Ex administrationis (Et infra): Quoniam igitur creditores ad usuras sibi solvendis in manifestum periculum animarum ...

CAP. II.

Non valet iramentum praestitum a prelado de non repetendis rebus ecclesiasticis. Vel sic a iuramento melius fit absolute per iudicem ecclesiasticum.

Iuxta Gregorium.

Pervenit ad nos, Laudicensis episcopi ab Ar.

comite rebus suis spoliatum, et ad nuptiarum augmentum ...  
 [Dat. Romae III. Kal. Febr. Jul. III. 1080.]

CAP. III.

Non detrahatur qui iramenti implementum in melius committat, et non adstringatur qui iramento ad implementum quod iravit, si ab alia parte non impeditur, cuius respectu prelobit iramentum.

Idem Regi Francorum.

Pervenit ad nos, quod, quoniam inus pridem ad patres Alverniae, etc. [Et infra]: Non enim iramentum aut promissum infringit qui in melius illud committat. Nec tibi et, etiam si prescriptum promissum tamen iramento vel fidei obligatione interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat, eum conditioni minime paruisse.

CAP. IV.

Ponitur forma iramenti septem capitula continens, secundum quam iurant Patre episcopi: sed hodie omnes recipiuntur a Papa sibi iurati. Hoc sibi promittunt et divisione.

Idem Petro Subdiacono.

Ego N. episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto Petro, sanctaeque apostolice Romanae ecclesiae, dominique meo Papae C. eiusque successoribus canonice intrantibus. Non ero neque in consilio neque in facto, ut vitam perdat aut membrum, vel capiatur libera captione. Consilium quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad eius damnum nulli pandam. Papatum Romanae ecclesiae et regulas sanctorum Patrum adutor ero defendendum et retinendum, salvo ordine meo, contra omnes homines. Vocatus ad synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepreditione. Legatum apostolicae sedis, quem certum legatum esse cognovero, in eundo et redeundo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo. Apostolorum limina singulis annis aut per me aut per certum nuncium membris visitabo, nisi eorum absolventur licentia. Sic me Deus adjuvet et haec sancta evangelia.

CAP. V.

Non tenetur clericus episcopo suo obediens iramentum praestare, nisi ratione administrationis sibi concessa.

Urbanus Papa.

Nullus episcopus clericos suos, nisi forte quibus ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio, sibi iurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi iraverit: quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. Episcopo Vigilensis.

Debitores autem ad solvendas usuras, in quibus se obligaverunt, cogi non debent, nisi ex iramento solvere fuerint. Si vero de ipsarum solutione iraverint cogendi sunt Domino reddere iramentum, ut a creditibus solvantur. Et quam usurae solutae fuerint, creditores ad eas restitutiones sunt ecclesiastica severitate, si necesse fuerit, compellendi.

Tit. XXIII. Cap. XVI. 7. te. hii archidiacone, cognitioni eiusdem ...  
 innotat deest. 4) 3) recipiatur: F. fuerat: G. 11) abbas: H. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...

Cap. III. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 c. 10. h. l. 2) Item in Registro Regi francorum: 3) (in) ...  
 Cap. IV. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Cap. V. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Cap. VI. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Tit. XXIII. Cap. XVI. 7. te. hii archidiacone, cognitioni eiusdem ...  
 innotat deest. 4) 3) recipiatur: F. fuerat: G. 11) abbas: H. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...  
 Tit. XXIV. Cap. I. 1) Restitutio ex linc. ep. Bol. III. 481.; 2) ...  
 Gregor. VIII. universis Christianis. Babst. An. 1173. ...



CAP. VII. 1

Debitor, qui iuravit, creditori nullam gravamen super re pignoratā inferre, sed adhibere debitum, non auditur exceptio pignoris, volendo compensari fructus in sortem; sed debet prius debitum integraliter solvere, et demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. H. et est eas notabilis.

Idem Rothomagensis<sup>2</sup> Archiepiscopo et eius Suffraganeis.

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod, quam Petrus de Neandem<sup>3</sup> tempore guerrae, quae fuit inter carissimum filium nostrum Henricum illustrem Anglorum regem et filios eius, quibusdam hominibus prochieve quod Francorum certam<sup>4</sup> summam pecunie mutuasset, quam ab eis possessionibus et redditus recepit<sup>5</sup> in pignore<sup>6</sup>, ipsos<sup>7</sup> sub iuramento religione sibi adstringens, quod super possessionibus et redditibus illis, deinde solverent sibi pecuniam mutuatam, nullum ei gravamen vel molestiam inferrent. Licet autem de possessionibus illis et redditibus praefatis nondum sortem suam, sicut asserit, deductis expensis receperit<sup>8</sup>, quia tu tamen, frater archiepiscope, eum propter<sup>9</sup> hoc excommunicationis vinculo admixistis, *extreme ergitur litesas vobis nostras destinare, praesertim, quum ipse sicut asserit, [sua] exit esse sorte contentus. Ideoque<sup>10</sup> fraternitati vestrae<sup>11</sup> per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus, recepta<sup>12</sup> a praefato P. sufficienti cautione, quod civile vestro debeat parere mandato, contradictione et appellacione cessante, a sententia, qua tractat, penitus auctoritate nostra, absolvatis<sup>13</sup> eundem<sup>14</sup>, et deinde debitores eius<sup>15</sup>, qui sibi praedictas possessiones et redditus contra iuramentum suum subtraxissent dicuntur, si ita est, eos<sup>16</sup> ecclesiastica censura cogatis<sup>17</sup>, ut haec<sup>18</sup> eidem P. dilacione et appellacione cessante restituant, nec sibi de cetero contra iuramentum suum molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur<sup>19</sup>, quia non est tutum creditur, sed periculosum potius religionem infringere iuramentum.* Quum autem de<sup>20</sup> pecunia suam, sicut iuraverunt<sup>21</sup>, persolverint, vos ipsam ad restituendum, quicquid eum<sup>22</sup> debitis deductis expensis ultra sortem recepisse constiterit, studioso movere et diligenter inducere studeatis<sup>23</sup>, et, si communiter id non fecerit, in eandem excommunicationis sententiam remota appellacione reducat<sup>25</sup> eundem<sup>24</sup>, quia, sicut periculosum est debitoribus suam infringere iuramentum, ita non minus periculosum est creditoribus detinere quod pro usuris receperint, quoniam sit usurarium crimen detestabile et horrendum plurimum, et utrinque testantali pugna condemnatum.

CAP. VIII. 1

Si iuramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis aeternae, servandum est; ecclesia tamen Romana consuevit a tali iuramento absolvere.

Idem Senonensis Archiepiscopo.

Si vero aliquis quemquam gravissimum metu sub religione iuramenti suum is refutare coegerit, ipsumque<sup>2</sup> sibi retinuerit, quia non consulare voluisti<sup>3</sup>, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: hoc tibi duximus respondendum, quod non est tutum, quiescent contra iuramentum suum venire, nisi tale sit<sup>4</sup> iuramentum, quod servatum<sup>5</sup> vergat in interitum salutis aeternae. Nec nos aliquid ex responsione nostra dare materiam volumus venienti contra iuramentum

proprium<sup>6</sup>, ne<sup>10</sup> auctores perituri esse videamur. Verum<sup>11</sup> aliquando in Romana ecclesia a pluribus praedecessoribus<sup>12</sup> nostris factum esse recollitur, quod clerici, qui coacti ministerium ecclesiae abjurarent<sup>13</sup>, de iuramento absolutiois beneficium meruerunt, et ad coerendum iniquitatem<sup>14</sup> eorum, qui ecclesiasticos viros ad praestandum illud<sup>15</sup> iuramentum compulerunt<sup>16</sup>, permisi sunt in eadem ecclesia ministrare.

CAP. IX. 1

Monachi, qui pro debito monasterii iuravit stare in obstacio, et fideles, sors, qui iuraverunt creditorem indennum servare, iuramenta servare coguntur.

Idem Sardinensibus<sup>2</sup> Episcopis.

Ex<sup>3</sup> rescripto quoniam, quod nobis est praesentatum, manifeste nobis innotuit, R. quondam abbatem Tremensem<sup>4</sup> cum Petro<sup>5</sup> super summa octo<sup>6</sup> millium solidorum taliter<sup>7</sup> convenisse (*Et infra*): Super haec<sup>8</sup> praedictus abbas quosdam ex<sup>9</sup> monachis obsides cepit, qui de observanda conventionem<sup>10</sup> iuraverunt<sup>11</sup>, ut, si ipsi delicerent<sup>12</sup>, alii monachi loco eorum in obstacio<sup>13</sup> ponerentur<sup>14</sup>. Insuper, si fidem dicti monachi non servarent, abbas dedit eadem V.<sup>15</sup> et eius uxorem<sup>16</sup> fideiussores<sup>17</sup>, qui similiter fidem praestitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam<sup>18</sup> abbas quam<sup>19</sup> monachos, quam V.<sup>20</sup> et uxorem ipsius<sup>21</sup> studioso movere curetis, ut, sicut iuravit<sup>22</sup>, eandem conventionem<sup>23</sup> faciant adimpleri<sup>24</sup>, alioquin<sup>25</sup> eidem abbati et monachis ingressum interdicitis ecclesiae, et in terra<sup>26</sup> praefati V.<sup>27</sup> et uxoris eiusdem<sup>28</sup> usque ad dignam<sup>29</sup> satisfactionem<sup>30</sup> inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X. 1

Peritum est et ab ecclesia removens, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum iuramentum.

Idem Londonensium et Vigoriensium<sup>2</sup> Episcopis.

Querelam R. canonici<sup>3</sup> Lincolnensis<sup>4</sup> ecclesiae accepimus, quod, quam V.<sup>5</sup> Salragius<sup>6</sup> nomine clericus et duos Bisantios<sup>7</sup> nomine ecclesiae de Statere<sup>8</sup> annis plurimis persolvisset, et se<sup>9</sup> annis annuatum sibi solvendum<sup>10</sup> interposito sacramento firmasset, contentam<sup>11</sup> religionem iuramenti iam per biennium ab huiusmodi<sup>12</sup> pensiois solutione cessavit. Quoniam igitur non mererit<sup>13</sup> ecclesiae regere, qui sunt crimine perituri irretiti, fraternitati vestrae per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus partes aucto<sup>14</sup> restam praesentium curavotis, et super his rei veritatem curatis diligenter<sup>15</sup> inquiretis, et si vobis constiterit, memoratum<sup>16</sup> V.<sup>17</sup> contra iuramentum suum non necessitate, sed voluntate ab eiusdem<sup>18</sup> pensiois solutione cessasse, ipsum a praescripta<sup>19</sup> ecclesia auctoritate nostra contradictione et appellacione cessante removens<sup>20</sup>, eam praefato R. restituere minime differatis, ipsamque<sup>21</sup> faciat eam iustitiae possidere.

CAP. XI. 1

Si praesentatus iurati praesentanti de antiquo censo agendo, et postea contrarium iurati instituti, valet secundum, et non priusquam; tamen ab ecclesia removetur.

Lucius III. Norvicensis Episcopo.

Tua<sup>3</sup> nos duxit fraternitas consulendus, cui standum sit

TIT. XXIV. Cap. VII. 1) *Restitutio ex App.* XVI. 7; *Lips.* XVII. 2; *Cass.* XXVII. 2; *Bamb.* XIX. 2; *Comp. L. c. 6. A. c. 2. 17.* 2) *Edonensis*; R. (Cantuariensis); Q. — 1159—81. — *Diff.* no. 5852. 3) *ita*; *M.* (Constance); *Mk.* (Narbon); Q. *Vandem*; P. *Nesio*; Q. *Neastet*. 4) *pecuniam certae summae*; Q. 5) *accepti*; *Mk.* *cepti*; *Ant.* 6) *pignoris*; *Coll. edit.* 7) *ipsos*; *Ant.* *adstringit*; *Coll. edit.* 8) *recepit*; *Ant.* 9) *super*; R. 10) *inde est*; *quod*; *Coll. edit.* 11) *tuae*; *Ant.* 12) *percepta*; Q. 13) *absolvatis*; *Ant.* 14) *ipsum*; *Coll. edit.* 15) *et*; *desert*; Q. 16) *uos*; *desert*; *GHKLM* *Coll. edit.* 17) *compellat*; Q. 18) *possessiones ipsa* (illius); *Q.* *et redditus*; *Coll. edit.* 19) *solvatur*; *M.* 20) *praescripto*; P. 21) *iuramentum*; *Lb.* *10* *et*; *coll.* 22) *creditis*; *Mk.* *desert*; *Q.* 23) *reductis*; *M.* *rednas*; *Ant.* 24) *ipsum*; *Coll. edit.*

Cap. VIII. 1) *Restitutio ex App.* XVII. 1; *Lips.* XVII. 3; *Cass.* XXVIII. 3; *Bamb.* XIX. 3; *Comp. L. c. 6. A. c. 2. 17.* 2) *Idem*; Q. *Exon*; P. *Exon* arch. et eius suffraganeis; R. *Senonensis* arch. et eius suffrag. Q. *rely*; *abd.*; P. *Co*; *Sicut* in Romana; *Ant.* — *cf. c. 1. de vasa*, l. 3. 1159—81. — *Diff.* no. 9157. 3) *quamquam*; P. 4) *ipsum* quomodo sibi retinuerit (relinquit); *M.* *resoluerit*; R. *Ant.* *Coll. edit.* 5) *vol*, alter an neuter; Q. 6) *suam*; Q. 7) *si illius*; R. 8) *conservata*; *Ant.* *10* *et*; *coll.* *Coll. edit.* 9) *suam*; *Ant.* 10) *non* — *vid.*; *desert*; *Pk.* 11) *Verumtamen*; *Lit.* *Vides*; Q. 12) *etiam* praedicti; *Abel*; et a praed.; Q. *ex* praed.; Q. *et* praed.; R. 13) *abjuraverit*; *Ant.*; *abjuraverant*; P. 14) *in* *probitatis*; Q. 15) *ill.*; *desert*; P. 16) *compellat*; *Ant.*; *impulerit*; Q. *Voss.* XXVIII. 3; *Comp. L. c. 6. A. c. 2. 17.* 17) *Sautoniensis*; *M.* *Sarcouensis* et *Gabilon.* *app.*; *Ab.* *Sacon*, et *Sardon.*; *Ant.*; *Sargouensis*; *Ant.*; *Sardiensis* et *Sardon.*; *M.*; *Sarton*, et *Santon*; *Ant.*; *Santon*, et *Gabilon*; R. *Santon*, et *Bilon*; Q. *Santon*, et *Gabilon*; P. *Sarcouensis*; *Santonensis* — *Santibus* et *Gabil.* (*Gabil.* = *Chabons*) *app.*; P. — *ser.* 1159—81. — *Diff.* no. 9156. 3) *De* *reser*; Q. *Ex* *scripto*; R. 4) *Trecea*; *Lit.* *Tremolic*; *Ab.* *Tremes*;

*Ant.*; *Tremensis*; *Pq.*; *Treyror*; Q. *Ant.*; *Tremouhensis*, *quod* *Coll. edit.* *Ant.* *de* *coll.* *Coll. edit.* 5) *P.*; *GHKLM*; *W.*; *Coll. edit.* 6) *VII.*; *Adhokpik*; *Vl.*; Q. 7) *tal.*; *desert*; R. 8) *hoc*; *GHKLM*; *hoc* *quod*; 1) *hoc* *quidom*; *OPK*; *hoc* *quidom*; Q. 9) *de*; Q. 10) *conditione*; R. 11) *iuramentum praesentatum* (*delectum*); Q. *Coll. edit.* 12) *decesserit*; Q. 13) *hostages*; *de*; *obstacione*; *P.* *obstaciones*; R. 14) *revertentur*; *Coll. edit.* 15) *W.*; *FLAKPQR* *per* *soluto*; *W.* *L.* *O.* 16) *uxoris*; *APQ.* 17) *sponsores*; R. 18) *si* *ita* *est* *tam* *ab* *ex* *et* *quam*; *Qd.* *mon.*; qui iuraverunt (iuraverit); Q. 19) *W.* *L.* *O.* *et* *uxorem* *ipsius* *(eius)*; *Ant.* *Coll. edit.* 20) *et*; *GHKLM* 21) *W.* *FLA* 22) *uxoris*; *Ant.* 23) *conventionem*; *Ant.* 24) *adimpleret*; R. 25) *Si* *vero* *ad* *communitatem* *monition.*; *Ant.* *adhuc*; *Ant.* 26) *vestram* (*nostram*); R. *favore* *Qd.*; *hoc*; Q. *neglexit*; *Coll. edit.* 26) *terra*; *Ant.* 27) *W.*; *FLA*; 1; *O.*; *cf. not.* 28) *eius*; *Coll. edit.* 29) *condignam*; *Lit.*; *desert*; R.

Cap. IX. 1) *Restitutio ex App.* XVII. 5; *Lips.* XVII. 7; *Cass.* XXVIII. 9; *Bamb.* XIX. 7; *Comp. L. c. 6. A. c. 2. 17.* 2) *Ant.* et *Vigor* *app.*; P. *Ant.* et *Wicon* *app.*; Q. — 1159—81. — *Diff.* no. 9065. 3) *clericus*; Q. 4) *Lincoln*; *Ant.*; *Lincolni.*; *Q.* 5) *W.*; *GHKLM* 6) *Solvagus*; Q. 7) *Bizantios*; *GHKLM*; *Bizantios*; *F.* *Ab.* 8) *Spirator*; *P.* *distanter*; *Q.* *Santon*; *R.* *Statara*; *L.* *Sarata*; *Lb.* *Santon*; *Q.* *de* *Testata*; *P.* *de* *Santon*; *Q.* *destinavit*, *quod* *Ant.*; *destinaverit*; *M.*; *destinatos*; R. 9) *se*; *coll.*; *Q.* 10) *persolvatur*; *Ant.* 11) *lunus*; *Coll. edit.* 12) *tenentur*; Q. 13) *diligenter*; *Ant.* 14) *praedictum*; Q. *praefatum*; J. 15) *W.*; *FLAKPQR* 16) *huiusmodi*; *Lit.*; *desert*; Q. 17) *praesentis*; Q. *praedictas*; *Ant.* 18) *removeto* *curtis* et *ecclesia* *ipsum* (*desert*); *A.* *praef.* *coll.* *edit.*

Cap. XI. 1) *Restitutio ex App.* XVII. 1; *Abn.* 2. 12, 12; *Comp. H. c. 2. h. 1. 2. 16.* 2) *anno* *est* *ep.* *Alc.* *III.* *ser.* 1159—81. — *Diff.* no. 2091. 3) *Quia* *tua*; *Lb.*



ipsius generatim ad curiam vocatur, aut nisi per nobilem<sup>19</sup> eorum Rogurium comitem et M. Mauricium, qui absolutis esse dicitur, quatenus contingeret relaxari. Verum quia idem A., qui, sicut asserit, dicti ducis<sup>20</sup> est consiliarius, et in iure suo multis ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter iuravisset, si mandatum illud sibi contrarium<sup>21</sup> praeservisset, praesertim quoniam annue sine finebant obtineat saluti, per apostolica<sup>22</sup> scripta mandatum, quatenus innotuit ipsam pro vestram remedia auctoritate penitus revocavit. Quoslibet mandatum ipsam aut nobilitatis, aut nequiveritis revocare, noveritis, nos venerabili fratri nostro patriarchae Grandensi<sup>23</sup> mandasse, ut, si mandatum illud<sup>24</sup> priori iuramento licite factum repugnaret, ipsam auctoritate nostra denunciet non servandum. [Dat. ap. Civitatem Castellanae IV. Id. Oct. 1198.]

CAP. XVII.<sup>1</sup>

Qui iuravit ecclesiam defendere, et requisitus sine iusta causa recusavit, periturus est, nec enim delinquit appellatio.

Idem Magistro Apollinari<sup>2</sup>.

Brevi sedem apostolicam sciscitatus es quaestione, utrum ille, qui iura alienius ecclesiae servare, ac pro posse defendere iuramento tenetur, si necessitate imminente super hoc<sup>3</sup> sub iuramento debito requisitus<sup>4</sup> fuerit, et volens hoc facere ad sedem apostolicam duxerit appellandum, perituri reatum incurrat. Nos autem quaestioni tuae taliter Respondemus, quod in hoc articulo appellamentum a perituro talis appellatio non excusat, immo, nisi aliqua difficultas existat<sup>5</sup>, propter quam requisitus non possit ecclesiae subvenire, culpa perituri potius irretitur. [Dat. Lut. XII. Kal. Nov. 1198.]

CAP. XVIII.<sup>1</sup>

Iurans scienter illicitum, non indiget absolute, sed tenetur illud non observare. Si vero iuravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo legitimo modo esse observandum. Si autem iuravit factum quod putabat illicitum, debet observare iuramentum, sed de animo depravato agere ponentiam.

Idem illustri Regi Aragoniae<sup>2</sup>.

Quanto personam tuam *quater* aliter principes Christianos sinceriori caritate diligimus, tanto serventur regem diligentiori sollicitudine volumus praecavere, ne quid ei, quod absit, imminet, quod vel in periculum animae, aut detrimentum terrae valeat redundare. Et tunc signidem literarum tuarum et plurimum praetulorum, nec non et aliorum multorum in regno tuo consistendum nobis innotuit, quod, quam adversus inimicos Christianitatis, qui prae magnitudine suae potentiae terram Hispaniae tunc temporis occupabant, in auxilium curissimum in Christo filii nostri Castellae regis illustris cum auctoritate multitudine festinaveris. Quidam consiliarii tui, qui immo potius deceptores, tuum animum induxerunt, ut iurares irrequisito assensu populi usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quam tamen circa mortem eius fuerat legitimo pondere defraudata. Quum<sup>3</sup> autem eadem moneta a teo sit diminuta et minoris valoris effecta, quod grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu quod egeras indiscrete cupiens<sup>4</sup> revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione iuramenti praedicti, ex quo tibi et regno tuo metuis periculum imminere, postulasti suppliciter<sup>5</sup> a nobis absolvi. Super quo diligens indagator veritate comperta potuisset facile intueri, quod non tam erat absolute necessaria, quam interpretatio requirenda, quoniam, quum iuramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, quod de regia serventate non credimus, iuramentum fuisset<sup>6</sup> illicitum et nullatenus observandum, et pro eo esset tibi poenitentia iniungenda, quum iuramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si vero ipsam legitimam esse

credebas, iuramentum licitum fuit et usquequaque servandum.<sup>7</sup> Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus et mandamus, ut reprobanda moneta, quae a legitimo pondere fuerat defraudata<sup>8</sup>, alia sub nomine patris tui moneta cadatur, quam ad legitimum pondus reduces, servandum eum<sup>9</sup> statum, quem tempore patris tui habuit<sup>10</sup> inelorem, ita, quod [t] antiqua moneta, quae ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter exsolvatur, per quod et dispendium vitari poterit, et iuramentum servari. Verumtamen si forte moneta ipsam in praestatione iuramenti credebas a legitimo pondere diminuatam, et tua super hoc conscientia te remordeat<sup>11</sup>, venerabili fratri nostro Caesaranustano episcopo, cui super hoc scribimus, tum humiliter confitere peccatum<sup>12</sup>, et satisfactionem innum tibi pro illicito iuramento devote suscipis et studeas adimplere. [Dat. Lut. Nov. Apr. 1199.]

CAP. XIX.<sup>1</sup>

Non valet iuramentum praestitum in praedictum iuris superioris.

Idem Consulibus et Populo Tudertino<sup>2</sup>.

Venientes super ad sedem apostolicam dilectos filios consules vestros benigne recepimus<sup>3</sup> et super his, quae ad nos de vobis sapcius referuntur, et commoneret<sup>4</sup> potuerit curavimus, et abundantum asperne convenire. Quum enim appellationibus<sup>5</sup> interpositis ad apostolicam sedem teneamini humiliter et devote deferre, quum et leges etiam saeculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos, id minus, quam eos deceat, attendentes, sententias appellatione suspensas executioni mandatis, et gravatis in contemptum solis apostolicae appellantes. Verum idem consules nobis ad excusationem vestram exponere curaverunt, quod, quum aliqui vestrum vocantur ad officium consulatus, firman proprie sacramento<sup>6</sup>, quod super mutuis et plagiaris<sup>7</sup>\* sententia vestrae civitatis consuetudinem iudicabant, et<sup>8</sup> infra<sup>9</sup> XXVIII<sup>10</sup> dies quae<sup>11</sup> iudicaverunt<sup>12</sup> exsequuntur<sup>13</sup>. Unde salvo huiusmodi iuramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia vero non minus iudices secundum leges, quam consules vestri secundum consuetudinem vestrae civitatis<sup>14</sup> iudicare iuravit, et ideo, sicut iudices contra leges, sic et consules vestri contra consuetudinem possent subditos aggravare, ne in<sup>15</sup> his etiam valeamus desse gravatis, universitati vestrae per apostolica scripta mandamus atque praecipimus, quatenus, quam approbatas consuetudines vestras servare<sup>16</sup> volumus, appellationibus ad nos interpositis deferatis humiliter et devote, quum praedictum iuramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi iuris superioris exceptum. Quum ergo, sicut accepimus, postquam dilectus filius S. later praesentium ad sedem apostolicam a sententia G.<sup>17</sup> iudicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandum, in possessionem<sup>18</sup> rerum, de quibus quaestio vertebatur, appellantis adversariam inducentes, volumus nihilominus et mandamus, ut possessionem ipsam<sup>19</sup> restituitis eidem; alioquin noveritis, nos venerabili fratri nostro episcopo Nucernino<sup>20</sup> per apostolica scripta mandasse, ut vos ad id monitione praemissa ecclesiastica censura<sup>21</sup> appellacione remota compellat. [Dat. Laterani. 1200.]

CAP. XX.<sup>1</sup>

Iurans iurans non repetere, potest iuramentum non obstante ex nova causa repetere. It. 4. secundum intellectum notabiliorum.

Idem Pisano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod, quum I. Pellar,<sup>3</sup> et G. filius eius Petro Soetan. 4 iurans non modicas persolvissent, praestitio iuramento firmaverunt, quod nec per

TIT. XXIV. Cap. XVI. 19) nobiles viros; T 20) dicti ducis consilii (consiliarius); Cmc; est consiliarius; U) iuramento et in fine sui nullis ecclesiis, quarum est advocatus, promisso tenetur (tenetur); C) Reg. 21) add.; vergere; T 22) vol; dist. canon; T 23) Gradensi; Ch<sup>1</sup> Reg. 24) vestrum; Ch; dist.; Ctc.

Cap. XVII. 1) Resolntum ex Reg. Bol. I, 398.; Gih. over. 6. (2. 16.) Comp. III. c. 2. h. 4. (2. 15.) 2) add.; clerico ven. fratris nostri archiep. Strigoniensis; Reg.; — Polthust no. 388. 3) ad hoc; Ch) Sa Reg.; ad hanc; Ctc. 4) inquisitus; Sa 5) obsistat; Ch) Sa Reg.

Cap. XVIII. 1) Resolntum ex Reg. Bol. II, 28.; Comp. III. c. 4. h. 4. (2. 15.) 2) Aragonum; Reg.; — Polthust no. 326. 3) Quoniam; est; C) Reg. 4) dixerit; Ch; 5) suppliciter; Ch; 6) suppliciter; Ch; 7) fuit; G) M) 9) observ.; Ch; 8) dem.; dist.; C) 9) eum; dist.; C) 10) habuerit; Ch) 11) remordet; F) H) K) M) Reg.; remordet; Ch) 12) reatum, et satis, quam indoluit; C) Reg.

Cap. XIX. 1) Resolntum ex Reg. Breg. III, 21.; Comp. III. c. 5. h. 4.

(2. 15.) 2) Tudertinens; F; Item simpliciter; H; Isertino; Reg.; praeforidat bono merito et salutaris iure. — Polthust no. 1178. 3) pat.; dist.; Ch; 4) app; C) B) h) m); 5) iuramento; G) H) K) Reg.; Ch; pleiarius; C) H) K) M) unum recte (cf. Du Camp Gloss. s. c. Ple) pleiarius; Ch; pleiarius; C) H) 7) at; dist.; Ch; 8) intra; C) B) h) m); 9) X) X) X); C) XXIX.; Ch) Reg.; 10) quod; Ch) Reg.; 11) indicaverit; F) H) K) M) Reg. 12) exsolvatur; Ch; 13) res; dist.; Reg.; 14) in; dist.; Ch 15) servare; Ch 16) B.; C); 17) L.; Reg.; dist.; Ch 18) possessione; F) Ch 18) in possessionem, eidem S. post interpositum ad nos appellationem ablatam, si sine difficultate quilibet restituerit provenerit. (C) Reg. 19) Nicern.; 20) Nucernino; L) M) Mercurino; Ch; Sauc.; C); Sauc.; Ch; M) M); Ch; Nicernum; C) Reg.; venerab. fratris nostri Nucerni et . . . episcopi compellat; Reg. 20) per eorum consensum; C) Reg.

Cap. XX. 1) Resolntum ex Reg. Breg. VIII, 116. Alan. 4. (5. 8.) Comp. III. c. 6. h. 4. (2. 15.) 2) Polthust no. 247. 3) Pellarum; C) Saucac.; Ctc; Soetan; Ch.

se, nec per alium praedictas usuras repeterent, vel<sup>5</sup> apud e-  
clesiasticum iudicem seu etiam saecularem super his<sup>6</sup>  
deponerent quaestionem. Quumque creditor ipse in mortis  
sua<sup>7</sup> constitutus condiderit<sup>8</sup> testamentum, suis praecepit  
heredibus, ut omnibus, qui rationaliter probarent<sup>9</sup>, se de-  
disse usuras eidem<sup>10</sup>, ipsas eis<sup>10</sup> restituere procurarent.  
Unde quom<sup>11</sup> praedicti L. et G. usuras repeteri non atten-  
derunt<sup>12</sup> propter huiusmodi iuramentum, et<sup>13</sup> heredes praedi-  
cti L. eis negligunt<sup>14</sup> satisfacere de usuris, *ideo<sup>15</sup> fraternitati  
tuae per apostolicam scriptam mandamus*, quatenus sub poena  
excommunicationis publice in ecclesia proponi<sup>16</sup> facias vel  
proponas, ut qui super hoc noverint veritatem procedant ad  
testimonium proferendum, et, si per dicta testimonium vel alia  
documenta tibi legitime consistit de veritate, heredes illius<sup>17</sup>  
ut usuras, quas a praedictis L. et G. pater eorum accepit,  
restituunt universis, monitione praemissa ecclesiastica cen-  
sura<sup>18</sup> appellatione remota compellas. [Dat. Rom. ap. S.  
Petr. II. Mart. 1205.]

## CAP. XXII.

Iuramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet iuri;  
alias tanquam tenerarium non obligat contra iuris observantiam.

Idem Neapolitano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod *duobus*  
a te quasi per extorsionem facta fuit praestitum iuramentum,  
quod in omni causa deberes ordinem iudicarium ob-  
servare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas  
manifesta accusatione non indigent, nec in eis est ordo iudi-  
carius observandus, qui debet in aliis observari, nec tu,  
quando sub praemisso tenore iurasti, habebas in mente, ut  
propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non  
iuramentum, sed perjurium potius existisset, nec esset<sup>2\*</sup>  
aliqua ratione servandum<sup>1</sup>, nos iuramentum tuum benignius  
interpretari volentes, ita, quod consonet canonicis institutis,  
fraternitati tuae auctoritate praesentium intinamus, quod  
in manifestis et notoriis ratione iuramenti praemissi non  
credimus te teneri servare<sup>2</sup> subtilitatem<sup>3</sup> ordinis iudicarii,  
quam in his non servari per omnia ipsa quodvis iuris ratio  
postulat et requirit. Unde videbitur *nec invenit*o subtiliter  
intuenti de ordine iudicium procedere, ut in praemissi  
non per omnia ordo iudicarius observetur, quamquam et  
secundum approbatum intellectum *scripturae dicitur* recte  
possit intelligi, quod iurasti, ut in omnibus causis ordinem  
iudicarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo  
iudicarius observandus. Sic ergo faciens et iuramenti  
tenorem servabis, et instituta canonica non omittes. [Dat.  
Lit. XVIII. Kal. Dec. 1198.]

## CAP. XXIII.

Si nimum iuramentum nisi debitum alteri praestatum, illicitum est, et eo non  
obstante pui debetur praestandum est.

Idem Iudici Caroliniano<sup>2</sup>.

Ea te credimus discretione vigere, ut intelligas per te  
ipsum, quod onus non remittitur, sed augetur, quom cui-  
quam improvide solvitur quod alii ex debito est praestan-  
dum. Sane, quod *venerebilis pater noster* archiepiscopus  
Turritanus<sup>1</sup> a te nomine<sup>2</sup> nostro iuramentum fidelitatis,  
sicut a nobis mandatum<sup>3</sup> acceperat, exegisset, illud exhibere  
in eius manibus distulisset, asserens, quod *venerebilis fratri  
nostro* Pisano archiepiscopo salvo apostolicae sedis honore  
huiusmodi praestiteras iuramentum. Quum igitur nobis et  
ecclesiae Romanae fidelitatem facere tenearis, *sicut tua etiam  
previdens recognovisset*, si praestitum iuramentum ei, quod a te  
nobis tanquam debitum est praestandum, contrarium iura-  
mentis, illud illicitum iudicabis, et, illicito non obstante, quod

licite, immo ex debito petitur, exhibebis, vel, si praestitum  
praestandum contrarium non existit<sup>4</sup>, illud sine difficultate  
praestabis<sup>5</sup>. *Moximus igitur nobilitatem tuam et exhortamur  
attentius, et per apostolicam [tibi] scriptam intinamus atque praeci-  
piamus, quatenus omni executione et occasione cessante in  
manibus<sup>6</sup> eiusdem archiepiscopi fidelitatis nobis et ecclesiae  
Romanae exhibens iuramentum.* [Dat. Ferentin. XVII. Kal. Oct.  
1203.]

## CAP. XXIII.

Qui iravit stare mandato alienis, non tenetur parere, si praecipit illicita,  
ut quod filium exhiberet, vel uxorem abiret.

Idem Alatrino Episcopo<sup>2</sup>.

Quintavallis *eleonius* nostris<sup>3</sup> auribus intimavit, quod,  
quum *aliam filiam suam cum Gilborge et Venetia filibus Iohannis  
Berthi ad verba etiam ad verbera decessisset, ideo Quintavallis  
pro offensa, quam filiae ipsius alii mulieribus<sup>4</sup> irrogavit<sup>5</sup>  
satisfacere cupiens de consilio convencionum mulieribus illis et  
consanguaneis, suis, quod<sup>6</sup> pro offensa<sup>7</sup> earum mandato paretet  
praestit<sup>8</sup> iuramentum, quae ab ipso iuramento recepto tale  
illi sub debito iuramenti delere mandatum, quod, si quando  
fili vel filiae<sup>9</sup> aut uxor illius aliquid factum vel<sup>11</sup> verbum  
contumeliosum mulieribus illis obicerent, idem<sup>12</sup> *Quintavallis  
et filias<sup>13</sup> et ilius suos* exheredaret, et<sup>14</sup> a se propria  
removeret uxorem. Quocirca *fraternitati tuae per apostolicam  
scriptam mandamus*, quatenus inquires de praemissis diligenter  
veritatem, et, si rem noveris ita esse, quum licitum fuerit iura-  
mentum, sed mandatum illicitum, praedictis *filibus Iohannis  
Berthi*, ut revocent mandatum illud<sup>15</sup>, iniungas; alioquin  
cum<sup>16</sup> ad mandati observationem illius *auctoritate nostra suf-  
fultus* denuncies non teneri. [Dat. Anagninae III. Non. Febr.  
1204.]*

## CAP. XXIV.

Ex causa levi et teneraria coniuges tamen quoad formam et intantum cohabi-  
tationem se separare non possunt, etiam cum iuramenti interpositione.

Idem Archiepiscopo Terraconensi<sup>2</sup>.

Tua nos duxit fraternitas consulendus, quid tibi super  
hoc *actibus* sit faciendum, *videlicet* quod B. de *Bello loco* et  
A. uxor eius<sup>3</sup> *olim* ad invicem iuraverunt, se nunquam mutuo  
petituros; idem vero nunc repetit illam instanter, ea e con-  
trario<sup>4</sup> afirmando, quod, prius se faceret Sarraecam et *per-  
deret unquam suam*, quam rediret ad eum; *sed adulterum, cui  
adhuc, postquam recessit ab eo, libenter dimittet, et castita-  
tem proinde, et iuravit.* Nos igitur fraternitati tuae *super  
hoc* respondentes, per apostolicam tibi scriptam mandamus,  
quatenus utrumque ad continentiam servandum<sup>1</sup> moneas  
attentius et iudicas, quam si promittere voluerint et servare,  
utrumque dimittas sine alio commemorari. Alioquin, si vir  
noluerit continere, tu illam<sup>2</sup>, ut revertatur ad ipsum<sup>3</sup>, et  
tanquam uxor cum viro<sup>4</sup> morretur, per<sup>5</sup> excommunicationis  
sententiam appellatione remota compellas, quum et tenerari-  
um fuerit huiusmodi iuramentum, et adulterium utrumque  
sit commissum. [Dat. Ferentin. XII. Kal. Iul. 1203.]

## CAP. XXV.

Is, qui iravit cum muliere contrahere, propter superveniendum fornicationem  
vel adfornicationem eam repellere potest; propter praecedentem non  
H. 4. — Huius autem etc.: Si vir iravit non accusare uxorem, tenerarium  
est iuramentum. Sed si specialiter de adulterio hoc iravit, denunciare  
potest; sed accusare non debet.

Idem Genuensi<sup>2</sup> Archiepiscopo<sup>3</sup>.

Quomadmodum, si vir mulieri iurasset, quando con-  
traxit cum illa<sup>1</sup>, quod eam semper per legitima uxore  
teneret<sup>2</sup>, ipse quidem pro fornicatione, quam mulier antea  
commississet, non possit eam<sup>3</sup> dimittere, sed pro forni-

Tit. XXIV. Cap. XX. 5 non; 6 his; 7 ubi; 8 ebrium; 9 7 con-  
videt eade. 8 postquam; 9 Reg. Ind. I. H. Comp. III. c. 7. h. 12. 15. 3.  
10 et; 11 et; 12 auctores; 13 10 et; 14 de; 15 de; 16  
Cohort. Reg. 11 negligit; 17 Reg. 15 idique; 18 De pro-  
ponere; 19 11 eiusdem; 20 Reg. Ind. I. H. Comp. III. c. 7. h. 12. 15. 3.  
21 per  
constram ecclesiasticam; 22 Reg.  
c. ap. XXI. 1. *Re Abbatum et Reg. Ind. I. H. Comp. III. c. 7. h. 12. 15. 3.*  
2 An. Neap. archiep.; Reg. — *Palatium* no. 421. 3 esse; 4 de; 5 *Palatium*  
Reg. 4. reservandum; 6 observandum; 7 *Palatium* 5 observare; 8  
2. de; 9  
6. sublimitatem; 10 voluntatem; 11  
c. ap. XXI. 1. *Re Abbatum et Reg. Ind. I. H. Comp. III. c. 7. h. 12. 15. 3.*  
12 15.  
2 Alatrino; 3 *Caroli*; 4 *Beacalium*; 5 *Carolinum*; 6 *Carolinum*; 7 *Carolinum*; 8 *Carolinum*; 9 *Carolinum*; 10 *Carolinum*; 11 *Carolinum*; 12 *Carolinum*; 13 *Carolinum*; 14 *Carolinum*; 15 *Carolinum*; 16 *Carolinum*; 17 *Carolinum*; 18 *Carolinum*; 19 *Carolinum*; 20 *Carolinum*; 21 *Carolinum*; 22 *Carolinum*; 23 *Carolinum*; 24 *Carolinum*; 25 *Carolinum*; 26 *Carolinum*; 27 *Carolinum*; 28 *Carolinum*; 29 *Carolinum*; 30 *Carolinum*; 31 *Carolinum*; 32 *Carolinum*; 33 *Carolinum*; 34 *Carolinum*; 35 *Carolinum*; 36 *Carolinum*; 37 *Carolinum*; 38 *Carolinum*; 39 *Carolinum*; 40 *Carolinum*; 41 *Carolinum*; 42 *Carolinum*; 43 *Carolinum*; 44 *Carolinum*; 45 *Carolinum*; 46 *Carolinum*; 47 *Carolinum*; 48 *Carolinum*; 49 *Carolinum*; 50 *Carolinum*; 51 *Carolinum*; 52 *Carolinum*; 53 *Carolinum*; 54 *Carolinum*; 55 *Carolinum*; 56 *Carolinum*; 57 *Carolinum*; 58 *Carolinum*; 59 *Carolinum*; 60 *Carolinum*; 61 *Carolinum*; 62 *Carolinum*; 63 *Carolinum*; 64 *Carolinum*; 65 *Carolinum*; 66 *Carolinum*; 67 *Carolinum*; 68 *Carolinum*; 69 *Carolinum*; 70 *Carolinum*; 71 *Carolinum*; 72 *Carolinum*; 73 *Carolinum*; 74 *Carolinum*; 75 *Carolinum*; 76 *Carolinum*; 77 *Carolinum*; 78 *Carolinum*; 79 *Carolinum*; 80 *Carolinum*; 81 *Carolinum*; 82 *Carolinum*; 83 *Carolinum*; 84 *Carolinum*; 85 *Carolinum*; 86 *Carolinum*; 87 *Carolinum*; 88 *Carolinum*; 89 *Carolinum*; 90 *Carolinum*; 91 *Carolinum*; 92 *Carolinum*; 93 *Carolinum*; 94 *Carolinum*; 95 *Carolinum*; 96 *Carolinum*; 97 *Carolinum*; 98 *Carolinum*; 99 *Carolinum*; 100 *Carolinum*.

Cap. XXIII. 1) *Exhibition* et Reg. Boyn. VI. 219; *Abou* 6. (2. 12.)  
*Comp.* III. c. 7. h. 12. 15. 3. 2) in Reg. Archidien. ep.; 3) Alatrino ep.;  
4) *Palatium* no. 218. 5) aut. not.; 6) de; 7) *Palatium*; 8) *Palatium*; 9) *Palatium*; 10) *Palatium*; 11) *Palatium*; 12) *Palatium*; 13) *Palatium*; 14) *Palatium*; 15) *Palatium*; 16) *Palatium*; 17) *Palatium*; 18) *Palatium*; 19) *Palatium*; 20) *Palatium*; 21) *Palatium*; 22) *Palatium*; 23) *Palatium*; 24) *Palatium*; 25) *Palatium*; 26) *Palatium*; 27) *Palatium*; 28) *Palatium*; 29) *Palatium*; 30) *Palatium*; 31) *Palatium*; 32) *Palatium*; 33) *Palatium*; 34) *Palatium*; 35) *Palatium*; 36) *Palatium*; 37) *Palatium*; 38) *Palatium*; 39) *Palatium*; 40) *Palatium*; 41) *Palatium*; 42) *Palatium*; 43) *Palatium*; 44) *Palatium*; 45) *Palatium*; 46) *Palatium*; 47) *Palatium*; 48) *Palatium*; 49) *Palatium*; 50) *Palatium*; 51) *Palatium*; 52) *Palatium*; 53) *Palatium*; 54) *Palatium*; 55) *Palatium*; 56) *Palatium*; 57) *Palatium*; 58) *Palatium*; 59) *Palatium*; 60) *Palatium*; 61) *Palatium*; 62) *Palatium*; 63) *Palatium*; 64) *Palatium*; 65) *Palatium*; 66) *Palatium*; 67) *Palatium*; 68) *Palatium*; 69) *Palatium*; 70) *Palatium*; 71) *Palatium*; 72) *Palatium*; 73) *Palatium*; 74) *Palatium*; 75) *Palatium*; 76) *Palatium*; 77) *Palatium*; 78) *Palatium*; 79) *Palatium*; 80) *Palatium*; 81) *Palatium*; 82) *Palatium*; 83) *Palatium*; 84) *Palatium*; 85) *Palatium*; 86) *Palatium*; 87) *Palatium*; 88) *Palatium*; 89) *Palatium*; 90) *Palatium*; 91) *Palatium*; 92) *Palatium*; 93) *Palatium*; 94) *Palatium*; 95) *Palatium*; 96) *Palatium*; 97) *Palatium*; 98) *Palatium*; 99) *Palatium*; 100) *Palatium*.

catione, quam postea perpetraret? eam dimittere posset non obstante huiusmodi iuramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem coniugii illa non peccaret<sup>10</sup>, ita, si quis iuraverit<sup>11</sup>, se ducendum aliquam in uxorem, ipse profecto non potest ei fornicationem opponere praecedentem, sed subsequenter ei potest opponere, ut illam non ducat in coniugium, quia<sup>12</sup> in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam<sup>13</sup> desponsationis non venerit. Alioquin si post huiusmodi iuramentum publica meretrix ferret, teneretur eam ducere in uxorem, quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum coniugium vii propter fornicationem licite<sup>14</sup> potest uxorem a sua cohabitatione dimittere<sup>15</sup>, longe fortius ante coniugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam, quia turpius eicitur quam non admittitur hospes, non obstante in altertro casu vinculo iuramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is, qui iuravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post huiusmodi iuramentum mulier ferret non solum leprosa, sed<sup>16</sup> etiam paralytica, vel oculos<sup>17</sup> vel nasum amitteret, seu<sup>18</sup> quicumque ei turpius eveniret, nunquid vii teneretur<sup>19</sup> eam ducere in uxorem? Profecto dictum<sup>20</sup> non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur, quavis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum? Illud autem iuramentum est proculdubio temerarium, si vii iuret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit, quia, si mulier ferit infidelis, et nolle cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum pertraheret<sup>21</sup> ad infidelitatis errorem, tunc<sup>22</sup> eum incumtatur debere<sup>23</sup> illum<sup>24</sup> impetere apud iudicem suum, ut eam, nisi penitus respiceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quodsi expresse iurasset, quod eam super adulterio non impeteret, essetne servandum<sup>25</sup> huiusmodi iuramentum, quum scriptura testetur, quod patronus<sup>26</sup> est turpitudinis qui celat crimen uxoris, et<sup>27</sup> secundum regulam evangelii, si primo et secundo correcta<sup>28</sup> respicere nolle, dicendum<sup>29</sup> esset ecclesiae, ut tanquam ethnica et publicana deditur vitare, si vii per<sup>30</sup> hoc libera praebetur ei peccandi facultas propter<sup>31</sup> impunitatem peccati? Sed nunquid vii non potest dimittere uxori<sup>32</sup> in ipsius<sup>33</sup> peccati non solum septies, sed etiam<sup>34</sup> usque septingies septies secundum evangelicam veritatem? Tantius ergo in hoc casu videtur<sup>35</sup>, ut propter iuristrandi religionem vii accusare desinat uxorem ad divortium celebrandum, quantum denunciare eam possit<sup>36</sup> ad poenitentiam peragendam. *Pensato itaque huius responsionis tenore procedis in causa, super qua nos consilium decreveris.* [Dat. Viterbi Kal. Sept. .Ilo. X. 1207.]

## CAP. XXVI.

Licite ex causa necessaria etiam per religiosis iuratur.

Idem Abbati<sup>2</sup> et Capitulo Castellionis<sup>3</sup>.

Esi Christus praecepit secundum evangelicam<sup>4</sup> veritatem [ut] sit sermo vester: est est et non non, [id est] ut affirmativum vel negativum, sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde, quia tamen hominum exrescente malitia simplici assertioni vel negationi<sup>5</sup> vix creditur, idcirco prudenter adiunxit: non tam culpa est, a malo est.<sup>6</sup> A<sup>7</sup> malo quidem, non tam culpa, quam poenae; nec exhibentium, sed exigentium iuramentum. Nam incredulitas huiusmodi magis est poena, quam culpa. Unde non dixit „malum,” sed dixit: „a malo.” Licet enim iuramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam iurare prohibuit, ne per huiusmodi iuramentum transferretur<sup>8</sup> ad creaturam honorificentia creatoris. Quare<sup>9</sup>

Tit. XXIV. Cap. XXV. 7) perpetrasset: M; perpetratur: C; 8) est: C; esset: Reg.; 9) lege: C; 10) peccaret: C; 11) iuravit: PothM Reg.; 12) quoniam: C; 13) fornam: C; 14) iudicem: legitime vel: C; 15) add.: repellere vel: C; 16) son: C; 17) oculus aut: C; 18) aut: C; 19) tenetur: C; 20) impetere: Reg.; 21) pertraheret: C; traheret: C; 22) tunc: add. et Reg.; 23) debet: C; 24) impetere: C; 25) observaui: L; add.: tenendum vel: C; 26) cf. e. l. c. XXXII. q. 1. 27) vt: deest: C; 28) correctae: C; deest: C; 29) cf. Math. XXII. 17. 30) non propter: M; non per: C; ne vel: Reg.; neque per: Reg.; 31) videlicet: PothM; 32) iure: C; deest: C; 33) ipsius: C; 34) usque septingies septies: C; 35) videtur: C; 36) iussit: C.

Cap. XXVI. 1) Restrictio ex Reg. Greg. IX. 124. c. Comp. III. c. 134. l. 1. 2) Sicut. abb.: C; 3) add.: alias Coniugium Reg. — PothM no. 2722. 4) Math. V. 37. 5) add.: simpliciter: C; 6) a: deest: M; Reg. 7) dixit: deest: C; 8) transferatur: PothM; transferit: L; 9) Quia: C; 10) non iurare: C; 11) ut: cf. Math. V. 31. 12) subiungit: C; stat.

quam in evangelio praemisisset: „Dico vobis, nolite iurare<sup>10</sup> omnino,” statim subiunxit<sup>11</sup>: „neque per coelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est; neque per Iherosolimam, quia civitas est regis magni; neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere albidum aut<sup>12</sup> nigrum.” Et quoniam non sit per creaturam<sup>13</sup> iurandum, si tamen iuret per creaturam<sup>14</sup>, servandum est quidem<sup>15</sup>, dummodo sit licitum quod iuratur, quia<sup>16</sup>, teste veritate, „qui iurat in coelo, iurat in throno Dei, et in eo, qui sedet super eum.” Iacobus quoque non simpliciter prohibet<sup>17</sup> iuramentum, sed „voluntatem iurandi, quum ait: „Ante omnia, fratres mei, nolite iurare,” quoniam ad iuramentum<sup>18</sup> non debet quemquam spontanea voluntas inducere<sup>19</sup>, [quia qui facile iurat facile peccat,] sed necessitas trahere<sup>20</sup> importuna. Et tunc potes<sup>21</sup> sine culpa iurare: dummodo illos tres comites habeat iuramentum, de quibus Propheta sic ait: „Et iurabunt, vivit Dominus, in veritate, et<sup>22</sup> iudicio, et iustitia, et benedictio eius omnes<sup>23</sup>, ipsiusque laudabunt. Quod autem Iacobus subdit<sup>24</sup>: „neque per coelum, neque per terram, neque per quodcumque aliud iuramentum,” iurare vetat per quilibet creaturam, quodcumque sit illud. Alioquin non dixisset Apostolus: „Homines per maiorem suum<sup>25</sup> iurant, et omnis controversiae eorum ad confirmationem finis est iuramentum.” In quo patenter ostendit, per quem sit iurandum, quum ait: „homines per maiorem suum<sup>27</sup> iurant,” id est, per Deum, et cur sit iurandum, ut videlicet omnis controversiae finis sit iuramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apocalypsi Ioannes<sup>28</sup> stantem super mare et super terram, levavit manum suam ad<sup>29</sup> coelum, et iuravit per viventem in saecula saeculorum. Christus etiam plus<sup>30</sup> legitur dixisse in evangelio, quam est, non non, quum saepissime dixerit: „Amen dico vobis.” Quod ipse secundum Lucam exponens, quum praemisisset<sup>31</sup>: „amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua,” consequenter adiunxit: „in veritate dico vobis, quia<sup>32</sup> multae viduae erant in diebus Heliae in Israel.” Helias quoque iurabat, quum diceret<sup>33</sup>: „Testis est mihi Deus,” et iterum<sup>34</sup>: „Quotidie morior per<sup>35</sup> gloriam vestram, fratres.” Quae<sup>36</sup> graeca exemplaria manifestissimam<sup>37</sup> iuramentum esse ostendunt. Si enim per se malum esset iurare; profecto Dominus non iurasset, quum tamen in veteri testamento legatur: „Quia iuravit<sup>38</sup> Dominus, et non poenitit eum,” et<sup>39</sup> fursum: „Iuravit Dominus David<sup>40</sup> veritatem, et<sup>41</sup> immo et praecipit in veteri testamento: „Redde<sup>42</sup> Deo<sup>43</sup> iuramenta tua.” Quaedam enim<sup>44</sup> prohibentur, quia per se mala<sup>45</sup> sunt, ut furtum, adulterium et huiusmodi, quae non sunt aliquatenus facienda. Quaedam vero prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt<sup>46</sup>, sed quia, si fiant frequenter et multum, ex his mala sequuntur, ut<sup>47</sup> vinum per se [quidem] malum non est, et tamen prohibet Apostolus dicens<sup>48</sup>: „Nolite inebriari vino, in quo est luxuria,” quoniam ex frequenti et immoderata potatione vini luxuria generatur. Sic et iuramentum per se quidem malum non est, quum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti et incauta iuratione peritium saepe contingit, sicut in Ecclesiastico legitur: „Vir multum iurans replebitur<sup>49</sup> iniquitate, et non discedet a domo eius plaga.” Quemadmodum ergo Paulus indulset<sup>50</sup> propter<sup>51</sup> necessitatem discipulo suo, [videlicet] Timotheo, ut utatur modico vino propter stomachum et frequentes infirmitates, sic profecto, quum necessitas exigat<sup>52</sup>, pro re vera, licita et honesta potest iurare<sup>53</sup>, quia cessante causa cessat effectus. Licet ergo debeat esse viri<sup>54</sup> perfecti, ut, quantum potestis, iuramentum vinculum evitatis, volentes tamen indemnitati

subi: deest: C; 12) vel: C; 13) creaturas: C; 14) per creaturam: deest: C; 15) quidam: deest: C; 16) quia: cum: deest: Reg.; cf. Math. XXIII. 22. 17) prohibuit: M; Reg.; cf. Luc. V. 12. 18) iurandum: PothM Reg.; 19) adducere: C; 20) trah.: deest: C; 21) potest: PothM Reg.; 22) add.: inquit: C; 23) in: C; et in iud. et in iust.: L; M; deest: C; — cf. Reg. IV. 2. 24) quod: Reg.; 25) iure: V. 12. 26) quod: M; 27) maiorem sui: Reg.; 28) super mare et super terram: V. 16. 29) sub: C; Reg. cf. iud. 26. 30) cf. Apoc. XX. 29) ad coel.: deest: C; 30) pluries: C; 31) Luc. IV. 21. 32) quod: M; 33) Rom. I. 9. 34) I. Cor. XV. 31. 35) propter: C; 36) quum: C; 37) manifestum: C; 38) manifeste: C; 39) rationem: C; 40) iuravit: G; 41) stat: PothM Reg.; 42) deest: C; 43) Psal. CXXXII. 11. 44) David: deest: C; 45) et: cum: deest: PothM; 46) add.: Reg.; — cf. Lev. XIX. 12. 47) vobis: C; 48) Dominus: L; M; Reg.; 49) multum: deest: C; 50) indulset: PothM; 51) propter: C; 52) quum: C; 53) iurare: C; Reg.; — cf. I. Tim. V. 23. 54) per: C; 55) exegerit: C; 56) iuratur: Fla; 57) viri: deest: C.

vestri monasterii paternae sollicitudine providere, ne propter defectum testium sui iuris sustineat laesionem, eius auctoritate, quod dicit in exemplari: „Si paraverit in te frater tuus, crepescit cum inter te et ipsum sodam, et si non audierit te, adhuc est contra duos vel tres testes, ut in ore thronum dei trimum testium stat omne verbum.“ praesenti vobis<sup>2</sup> pagina indulgentis, quatenus vos<sup>3</sup> et monasterii vestri conversi possitis in causis eiusdem, deficientibus illis testibus, pro ipso perhibere testimonium veritatis. [Nulli ergo etc. Dat. Rom. ap. S. Petri, XII. Kal. Apr. Id. IX. 1206.]

CAP. XXVII.

Iuramentum contra utilitatem ecclesiasticam praefatum non tenet.

Idem Episcopo Ameliensi.

Sicut nostris est auribus intimatum, ecclesia dudum Tuderina<sup>1</sup> vacante ipsius canonici, et venerabilis quoque frater noster<sup>2</sup> episcopus Tuderinus cum<sup>3</sup> eis, dum<sup>4</sup> esset in minoribus ordinibus<sup>5</sup> constitutus, iuramenta quaedam in dampnum episcopalis iuris fecerunt, priusquam de pontificis electione tractatus aliquis haberetur, quae utrum servari debeant, quum ex eis praesentim contingeret veritas episcopales minorari, tanquam rite procedis et discretus aliam vos idem dicit episcopus consulat. Nos ergo<sup>6</sup> saluti eius paternae volentes sollicitudine providere, Pro iuratione incauta imponi cunctis episcopo<sup>7</sup> penitentiam congruentem, Et adhibentibus attendentes, quod iuramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum, et Quia<sup>8</sup> non iuramenta, sed perjurya potius sunt dicenda, quae contra utilitatem ecclesiasticam attentantur, fructu inde tua per apostolica scripta mandamus, quatenus personarum ad ecclesiam Tuderinam accedens, ab<sup>9</sup> ipsis canonici inquiras super praemisiss diligentius veritatem, et si ea, quae dicta sunt superioribus, inveneris esse vera, quod in dampnum episcopalis iuris repereris taliter attentatum, nostra sollicitudo auctoritate in statum debitum appellatione remota reducās, favens quod decerneris per censuram ecclesiasticam firmiter observari.

CAP. XXVIII.

Iuramentum praestitum super acta a lege infirmata principaliter favore iurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum, si non vi, nec dolo fiat praestitum, et in alterius praedictum principaliter non redundat. H. d. secundum singulariter considerata modality capituli.

Idem.

Quum contingat<sup>1</sup> interdum in tua diocesi, quod constante matrimonio mulieres<sup>2</sup> alienationibus super rebus dotabilibus et donationibus<sup>3</sup> propter nuptias sibi datis [sponte] consentiant, ne ulterius contraveniant<sup>4</sup> proprio sacramento iurando, ad soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur<sup>5</sup>, utrum hoc eis liceat, a nobis tua fraternitas requisivit. Nos autem fraternitati tuae taliter<sup>6</sup> respondemus, quod, etsi<sup>7</sup> mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimās sanctiones, ne tali tamen<sup>8</sup> praetextu viam contingat perjuris aperi, mulieres ipsae servare debent huiusmodi iuramenta, sine<sup>9</sup> vi et dolo, sponte<sup>10</sup> ex pro fide<sup>11</sup> praestita, quum in alterius praedictum non redundat<sup>12</sup>, nec observata vergant in dispendium salutis aeternae. [Practera requisisti etc. Dat. Lateran. XVI. Kal. Ian. ap. XIII. — 1210.]

CAP. XXIX.

Movens bellum iniustum compellitur restituere, quae per violentiam occupavit, et non absolvere, a quibus indolite iuramenta extorta. H. d. nosque ad verum: Iuramentum. c. 2. §. 1. Non adstrictum quibus iuramento ad implendum quod juravit, si ab alia parte non implatur, cuius respectu praestitum est iuramentum.

Idem.

Sicut [oblati dilecti filii I. de Cetero, litterarum nobis

tenor expressit, super extortus est in se ipso quod fallite huius vitae immunitas fieri aut nunquam statui permansit in eodem. Quanto magis et liberatis suis habere, tanto facilius habuit eam labente. [Et infra:] Quum igitur status in eo loco constituit, ut secundum verbum prophetiae debeamus dissolvere colligationes impeditas et fasciculos de principibus, ergo dimittere eos, qui contracti sunt, liberos, et omne onus dirumpere, discretionem vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus si vobis constituit, quod praedictus H. iniuste bellum moverit<sup>1</sup> contra I. H. ipsum H. movere attentos et inducere studentis<sup>2</sup>, in [et] terram ipsius et alia universa per huiusmodi violentiam occupata sine dilatione restituit conquirenti, cum a praestito sibi iuramento prostris absolventes. Quodsi mox vestris fuit a quiescere noluerit, ipsum ad hoc, si praemissa veritate nitantur<sup>3</sup>, [subdolo cavellitibus contradictionibus et appellationibus obstanto] cogat<sup>4</sup> per sententiam excommunicationis, et<sup>5</sup> terram eius interdicti sententiae supponentes. §. 1. Iuramentum autem, quod [idem] I. ultimo se asserit praestitisse, si de assensu factum est utriusque, cum non ligat, qui praestitit, dum ille, qui praestitum fuerat<sup>6</sup>, servare negligit quod promisit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia a laicis non tenentur eis prestare iuramenta fidelitatis.

Idem in concilio generali.

Nimis de iure divino quidem laici usurpare nituntur<sup>2</sup>, quum<sup>3</sup> viros ecclesiasticos, nihil temporale obtinentes<sup>4</sup> ab eis, ad praestandum<sup>5</sup> sibi fidelitatis iuramenta compellunt. Quia<sup>6</sup> vero secundum Apostolum servus suo domino stat<sup>7</sup> aut cadit, sacri auctoritate concilii prohibemus, ne tales clerici personis saecularibus praestare cogantur huiusmodi iuramenta<sup>8</sup>.

CAP. XXXI.

Qui iurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis et ecclesiae suae esse contra eum. H. d. secundum intellectum glossae.

Honorius III. A. et C.<sup>2</sup> Canonicis Antiochenis.

Petitione vestra nobis exhibita continebat, quod ecclesia Antiochena vacante nobilis vir R. princeps Antiochenus, timens conspirationes aliquas fieri contra eum, a vobis iuramentum extorsit, quod contra ipsum de cetero non essetis. Quum autem idem princeps adversus ipsam ecclesiam frequenter quatuor<sup>1</sup>, nos ne ipsi decesse ecclesiae sine ipsius detrimento potestis, nec eadem videtis adesse, ne videamini contra dictum facere iuramentum. Quare vobis humiliter supplicatis, ut super his poterit providere sollicitudine dignemur. Nos igitur utilitati eiusdem ecclesiae, et saluti us sumae vestrae, et honori dicti principis pariter providentes. Interpretatione congrua declaramus, vos iuramento huiusmodi non teneri, quin pro iuribus<sup>2</sup> et honoribus ipsius ecclesiae, ac etiam specialibus vestris legitime defendendis contra ipsum principem stare libere valeatis, coercedo<sup>3</sup> vos a machinatione dumtaxat, per quam idem princeps deberet laesionem personae vel sui amissionem incurrere principatus. Decernimus igitur, vos pro defensione iuris sui honoris ecclesiae suspectatiae vel resti dicto principi quum opus fuerit resistentes, nulli per hoc usque nec cubamine subivere.

CAP. XXXII.

Quum agitur de usuris, potest index in quodlibet parte litis ex officio suo debentibus probationibus exigere a partibus iuramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in quolibet causa, in qua imminet peccatum. H. d. secundum Faustinianum.

Idem Archidiacono et Magistro G. Canonico Tullensibus.

Ex literis vestris accepimus, quod super causa usurarum

Tit. XXIV. Cap. XXVI. 57) quae: Ob. — Motiv. XVIII. 17. 58) vero: Rep. 2) ad vos: Ob. Cap. XXVII. 1) Resoluitum ex Rom. ap. Bol. 1. 577. Comp. III. c. 2. de consub. 1. 1. 2) Emel. 1; Emolun. 1; Amel. 1; Amil. 1; Cui: arelip. Arturiensis. Rom. — ser. no. 1204. Pollio I. no. 1316. 3) Tundant. 1) Tule. Tulent. 1) — Est pro Pollio 1) am. 1) Cui 1) videns quod cum eis: Rom. 6) quum: Ob. 7) in numero ordinis: Pollio Rom. 8) igitur: C. 2) eis: Cui: ipsi: Cui: ipsi: Ob. sibi: Rom. 10) addidit: vero: Pollio: quom: 1) Rom. 11) ab ipsis: Ob. ab ipsis: 1) vero: deest: Rom. Cap. XXVIII. 1) Resoluitum ex Rom. ap. Ebor. 1) Mon. de p. no. 1) Bonavent. p. 257. — Comp. IV. c. 1. h. l. 2. 2. 2) Bellavens. ep.: Rom. — Pollio no. 1396. 3) contigit: Fony. 4) mulieris: Dof. 5) donatione pr. ni. sibi data: D. in donationem: arg. 6) ne: D. non: contra aliterius veniens: Pollio: arg. 7) nitantur: M. 8) tal: deest: Dof. 20 31: Dof. 1) laquei: deest: Pollio. 11) si non: M. si sine: 1) praest. sint: D. 12) sua sponte: D. 13) provide: D. Richt. 14) redundant: 1) revertit: arg.

Cap. XXIX. 1) Resoluitum ex Hon. c. 9. (2. 10.). Comp. IV. c. 2. h. l. (2. 3.) 2) sup. Pollio no. innumans. 3) moverit: Pollio 7. 4) h. l. 5) eum: T. 6) currit: T. 6) nitantur: GILHARDT. 7) compellat: Df. 8) et: nob: deest: Richt. 9) casus: FIBKE. 9) fuit: M. fuerit: Paul. Bohm. Cap. XXX. 1) sup. B. Cane. Later. IV. h. h. no. 1215. Comp. IV. c. 2. h. l. (2. 3.) 2) videtur: Dof. 3) conatur: C. 3) contra: Dh. 4) continent: Cane. Ms. 5) detinent: Mance 5) praestanda: M. praestandum: Df. 6) et quia: deest: Dof. — cf. Rom. XIV. 1. 7) aut stat: D. 8) iuramentum: F. GILHARDT. Cap. XXXI. 1) Resoluitum ex Comp. V. c. 1. h. l. (2. 13.) 2) mag. Anselmo, Damp. (Df.: Ed. I. Df. t. 1. D. 10. 11. 12. 13.) 3) mag. Anselmo, Damp. (Df.: Ed. I. Df. t. 1. D. 10. 11. 12. 13.) 3) viridus: Ed. 1) sed eorundem: A: B: sed eorundem: B. Cap. XXXII. 1) Resoluitum ex Comp. V. c. 1. no. de iur. cultum. (1. 25.) 2) 1216-27. — Pollio no. 1719.

vobis pro G. de Rosseau milite contra E. de Espinal militem Tullensis diocesis ab apostolica sede commissis non potuit rubis per testes ab ipsius G. parte productos de sortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset. Unde expedire videtis<sup>3</sup>, quod exigatur de dicenda veritate a partibus iuramentum, quum ex fama quasi notorium habeatur, praefatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata sortem et amplius percepisse. Ne igitur ex huiusmodi iuramenti defectu iustitia occultata veritate succumbat, discretioni vestrae mandamus, quatenus, si est ita, partes ad praestandum huiusmodi iuramentum per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis.

CAP. XXXIII.<sup>1</sup>

Si positus in dignitate alienus non dicitur, non valet alienatio; et ipsomet revocare debet, non obstante iuramento de non revocando; maxime, si prius iurat non alienare. H. d. secundum verum intellectum Panonitansium.

## Idem Collossensis\* Archiepiscopo et eius Suffraganeis.

Intellecto iam dudum, quod carissimus in Christo filius noster Hungariae rex illustris alienationes quasdam fecerit<sup>2</sup> in praedictum regni sui et contra regis honorem, nos, super hoc affectione paterna considerare cupientes, eidem regi dirigitur<sup>1</sup> scripta nostra, ut alienationes praedictas, non obstante iuramento, si quod fecit de non revocando eidem, studeat revocare, quia, quum teneatur, et in sua coronatione iuraverit<sup>1</sup> illius, iura regni sui et bonorem coronae illibata servare, illicitum profecto fuit, si praestitit de non revocando alienationibus huiusmodi iuramentum, et propterea penitus non servandum.

CAP. XXXIV.<sup>1</sup>

Si mulier iuravit, aliquem esse suum maritum, et succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

## Gregorius IX. Episcopo Cenomanensi.

Mulieri, quae in iure praestito iuramento asseruit, virum talem in ipsam per verba de praesenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab eius impetitione per sententiam absoluto, non debet licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, nec auctor peririuri videaris. Nec hoc ei dicimus prohibendum, ne forte, si falsum iuraverit<sup>2</sup>, matrimonium contingat legitimum impediri; sed sua conscientiae est potius relinquenda.

CAP. XXXV.<sup>1</sup>

Qui iuravit servare statuta edita, et postea per illud iuramentum aliter non iurando praesertim servare edenda non potest edita, non tenetur ex iuramento ad noviter edita. H. d. secundum verum intellectum.

## Idem.

Clericus, qui iuravit, se statuta in ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem iuramentum, statutum, quod postmodum subsecutum est<sup>2</sup>, fideliter observare, licet transgredi non deberet<sup>3</sup> quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito praestiti iuramenti.

CAP. XXXVI.<sup>1</sup>

Iuramentum litis deorsum a iudice delatum, sine iusta causa recusari non potest; delatum vero a parte litis recusari et referri; in actione tantum famosa non licet reo referri. Hoc delat. neque 301 §. 2. ubi. — §. 1. Actore nihil probante reus est absque omni onere absolvendus; si vero praesumptio est pro eo, defertur reo iuramentum vel ipsi actori, consideratis personarum et causae circumstantiis. H. d.

Idem H.<sup>2</sup> Iudici.

Iuramentum a te parti delatum, nisi iusta de causa, non potuit recusari, quamvis, quod in iudicio a parte parti defertur, recusari possit licite ac referri; nec liceat convento famosa actione referre huiusmodi iusiurandum. §. 1.

Sane, si actor omnino in probatione defecerit, reus debet, et si nihil praestiterit, obtinere; praesumptio vero faciente pro illo, reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam iuramentum, nisi iudex inspectis personarum et causae circumstantiis illud actori videat deferendum.

## TITULUS XXV.

## DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Si testis de crimine contra eum exceptio convincitur, vel alias convictus appareat, repellitur a testimonio; sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Denique, quod in dicta et<sup>3</sup> personae testium, quibus ante iuramentum vel depositiones nihil obiectum fuit<sup>4</sup>, post attestations publicatas possit opponi, hoc in Romana ecclesia de<sup>5</sup> longa consuetudine obtinuisse cognoscitur, ut ante iuramentum vel depositiones et post, in dicta et<sup>6</sup> personas testium legitime exceptio [in iure]<sup>7</sup> possit opponi. Et, si crimina testibus obiciuntur, de quibus non fuerunt<sup>8</sup> hactenus accusati, sed tantum per exceptionem<sup>9</sup> a quolibet opponuntur, probatio atque<sup>10</sup> illorum<sup>11</sup> criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur, quum, sicut canonica instituta<sup>12</sup> declarat, testes absque ulla infamia, vel suspicione vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quod si sola [illa]<sup>13</sup> crimina, de quibus alio tempore convicti vel confessi fuerunt<sup>14</sup>, testibus obiciuntur, a testimonio repelli possunt, quia, sicut Stephanus<sup>15</sup> Papa et alii Pontifices multi Romani testantur, non est credendum contra alios eorum<sup>16</sup> confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Ceterum si de criminibus ad solam exceptionem obiectas<sup>17</sup> testes convicti fuerint sive<sup>18</sup> confessi, poena ordinaria multari non debent<sup>19</sup>, quum accusatio in ipsos secundum iuris ordinem non procedat. Sufficit ergo, si a perhibendo testimonio repellantur, praesertim ubi crimen, quod eis obicitur, causam, de qua agitur, contingere non videtur<sup>20</sup>.

CAP. II.<sup>1</sup>

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communicationis replicatio.

Innocentius III. Archiepiscopo Richemundiae.<sup>2</sup>

A nobis ex parte tua fuit quaesitum, utrum is, qui excommunicatus in locutione vel oratione scienter communicat, excommunicatus ipsum a sua possit accusatione repellere, quum ille communicationem<sup>3</sup> huiusmodi replicet contra eum. Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod ipse ab accusatione illius<sup>4</sup> poterit removeri<sup>5</sup>, quum primus a communicatione fidelium sit exclusus, secundus vero tantum a sacramentorum participatione sit<sup>6</sup> remotus.

CAP. III.<sup>1</sup>

Habens plura beneficia contra alium de pluralitate non excipit. H. d. Ioan. Andr.

## Idem Audicenis\* Episcopo.

Quum ecclesiasticae provisionis officium, quod [ad quod] sumus, licet immeriti, Domino disponente orati, nos iuxta verbum Apostoli sapientibus et insipientibus constituerit debitor, nos non convenit perlatum ad apostolatus nostri notitiam questionibus subtili indagacione discutere, et eas iudicio vel rationabili meditante concordia terminare, et quas per nos non possumus, aliis de auctoritate nostra committere diffinicias, quod nullus in conspectu sedis apostolicae nisi iuris se conquiri valeat sustinuisse defectum, et nos, sicut ex cura tenemur sollicitudinis pastoralis iusta iudicare et iustitiam diligere videamur. Pro questione

Tit. XXIV. Cap. XXXII. 3) Unde non immerito videbatur expedire iustitiam, quod exigere; Ed: 1) Unde immerito videbimus expel. inst. quum exig. Et. Unde iuravit videbamur impellere etc.; non habet; Fe. —

Cap. XXXIII. 1) Resolutum ex Comp. V. c. 3. h. l. (2, 15) 2) Coloratus; FHM; Enead (Colozca); — ser. no. 1229. — Polthast no. 6318. 3) fecit; MEab 4) direximus; LEb.

Cap. XXXIV. 1) 1227-34. — Polthast no. 9609. 2) iuravit; FHM; Cap. XXXV. 1) 1227-31. — Polthast no. 9610. 2) debebat; FGHKLX. Cap. XXXVI. 1) 1227-34. — Polthast no. 9611. 2) Henrico; B.

Tit. XXV. Cap. I. 1) Resolutum ex Luc. ap. Bde; II. 282. 62b. met. c. 2. (2, 12); Comp. H. c. no. h. l. (2, 11). 2) oblat.; P. C.; Laudabilium; BSo; — cf. c. 2. ut lite pend. (2, 14); — 1191-8. — Jaffe no. 10735. 3) et in; Bb 4) fuerat; sg 5) ex; ob. 6) et etiam in; Bb 7) in iuv.; deest

(obis; Sa 8) fuerant; BSo; fuerint; Luc. 9) ad solam except.; Bofghi Luc.; tantum ad solam exc.; BSo; 10) itaque; Bb 11) eorum; Bb Luc. 12) statuta; GObSo; constituta; Bmp Luc. 13) illa; deest; Bap 14) sint; F; sint; Gk; fuerint; Lmb Luc. 15) Stephanus et alii; Sa 16) Pont. Rom.; Luc.; multi testatur Romanae ecclesiae; Bb; — cf. c. 3. c. XI. cap. 1. 16) Honoris; Bb 17) obiectis; GHKLHSo; 18) vel; GH 19) possunt, quum acc. contra ipsos ser. ius ex ordine non proce.; Luc. 20) videatur; ob.

Cap. II. 1) Resolutum ex Comp. III. c. 1. h. l. (2, 16). 2) 1198-1216. ap. Polth. non invenimus 3) excommunicatione; ob 4) aus; GObde; ipsius; GKLX 5) eum convenerit; ob 6) sit; deest; FGHKLH. Cap. III. 1) Resolutum ex Reg. Ital. 1, 39; Comp. III. c. 2. h. l. (2, 16). 2) Laudum; IKO; Landin.; F; L; G; Landens.; Reg. — Lodi. — Polthast no. 41.

et illius. Illius Novariensis capitulum et  
 quatuordecim super prebendam Novariensis ecclesiam ecclia-  
 sticam possessionem. Et dum in nostra et fratrum nostrorum  
 capitulum super partem constituta, pro ipso Jacobo fuit  
 interdictum, quod quilibet aliquid, [quod] quomodo de man-  
 data nostra, quod in E. et, super illius prebendam cardinalis  
 Novariensis solis legit de primo tunc recitari in  
 Novariensi ecclesia prebendam facit interdictum, eadem stallo  
 interdictum, quod in capite, et ad eandem postmodum plus  
 interdictum. Nos vero Eugenium in illius Romani de auctoritate  
 apostolicae solis admisso, qui super possessionem et fructibus  
 prebendam, quos ad constitutionem predicti Jacobi molestus  
 possessionem, de quibus fructibus inter ipsam fac. et  
 in capite, et ad eandem stallo in composito interdictum, qui  
 super prebendam ipsam eadem Jacobo solutionem facit imposuit,  
 quod in capite non possit interdictum, placuit tandem  
 in capite C. predecessori nostro, prefati Jacobi con-  
 sistenti fructibus et expensis, prebendam Novariensis ecclesie,  
 quod fuerat magister B. de Sono, ad preces quorundam  
 cardinalium eadem concedere, et ipsam de eadem tunc proprii  
 prebendam in composito. Novariensis capitula districte precipiendo,  
 quibus ipsam fac. et eadem, quia de pluribus personis in  
 Nova non ecclesia in composito assumimus, et constitutione,  
 quod de fructibus interdictum prebendam, que omnia etiam  
 predecessori nostro de fratrum consilio interdictum, aliam tunc  
 etiam, oblationem ad assuetudinem eadem prebendam negat-  
 um oblationibus, in eadem et eandem nomine dicta pre-  
 bendam, que quod interdictum, postpositum appellatum recipere  
 et eadem in ipsa prebendam possessionem habuerit corpora-  
 tionem, stallo et in eadem et eadem in capite assignandi,  
 oblationem solent interdictum prebendam sancti Gauduli Novariensis  
 ecclesiam nostro et R. canonico de Gorpogola, ad ipso pre-  
 cessore nostro datus fructus in interdictum, et ipsi et cessari  
 per distinctionem canonice appellatum postpositum non ter-  
 ditur. Quia omnia in eadem predecessori nostri fructibus  
 interdictum prebendam contineri. Quomodo dicti canonici man-  
 data apostolica et precepta surdis prebendam, prefati  
 ecclesiam, nullis quomodo in parte canonice pro  
 prebendam et in scriptis edicta receptis, post multas admoni-  
 tiones et dilatorias postulationes ab eis, habito prudentiam rorum  
 consilio, exceptiones canonice non esse abhinc de  
 venientes, interdictum mandata apostolicæ stallo ipsa fac. in  
 eadem et eadem in capite assignandi, et non executionem R.  
 archidiaconi Gorpogola, de mandato et edicta alteris cum in  
 executionem prebendam possessionem interdictum, et superdictis  
 canonice post ablationibus pluribus, nisi mandato apostolica  
 infra dies quendam obediatur, rorum et communicationis ad-  
 stantur, sicut in instrumentis, que vobis exhibuit, continetur.  
 Et cum in eadem Novariensis canonice respondentes et exceptiones  
 quom pluribus adhibuit, quibus ipsam fac. in perceptione  
 prebendam repellere omnimodis interdixit. Interdictum, quod per  
 alios, quod ad predicto cardinali E. imperatorem, ipse fac.  
 prebendam post appellatum legitime interdictum per  
 prebendam, et predictis predecessori nostro quod de ea per eadem  
 interdictum, etiam fuerit interdictum, et quod post cessionem in factum  
 eadem prebendam apostolicam fructibus prebendam auctoritate  
 proprii mandata non capere. Insuper etiam interdictum pre-  
 bendam et executionibus libris a predecessori nostro pro falsam  
 suspensionem oblationem, quia sic beneficium in alia ecclesia non  
 exponitur, nec debet, quod ad illas duas prebendas, que in  
 Novariensi ecclesia ecclesia, quom quom fuerat magister R.,  
 et alia magister P. non Novariensis episcopi, tunc canonice,  
 omni sacerdotibus, et alios, qui prebendam debet in prebendam  
 canonice, eadem duo duobus in alio modo quod eadem illum ordina-  
 tionem factum, in Novariensi ecclesia eadem fuerat concederet  
 et admissa. Et tempore prebendam multa alia fuerat proposita, que  
 lateris prebendam non dussimus oblationem. Volentes igitur  
 eam quom custodiam canonice illam, quod de premissis

nobilis et iudicio dari non poterat, ut dicebat, factum ipsam frater-  
 nitati tunc de fratrum nostrorum consilio ducimus committendum,  
 per apostolica tibi scripta Mandamus, quatenus, [partibus  
 ad tunc prebendam canonice, nisi infra dies nuncios legatine  
 tibi constituti, predictis sacerdotibus et alios, qui prebendam  
 debet in prebendam ordinari, tunc ordinationem illam  
 generaliter de solis apostolicæ auctoritate cussatione ad illas duas  
 prebendas ecclesie canonice et admissa, auctoritate nostra, sub-  
 lato consilio contradictionis et appellatum oblationem,] ceteris  
 exceptionibus non obstantibus ipsam la. faciat prebendam  
 illius, de qua per Coelestinum<sup>8</sup> predecessorem nostrum  
 noscitur investitus, pacifice possessione gaudere, presentium  
 quom exceptionem illam, quod prebendam la. in alia ecclesia  
 beneficium possidet, et non possit<sup>10</sup> opponere, quos<sup>11</sup>  
 constat varia beneficia in diversis ecclesiis obtinere. [Illis  
 unum etc. Dat. Lat. V. Non. Mart. 1108.]

CAP. IV. 3

Index statutorum debet terminari ad omnes dilatorias proponendas, post  
quom exceptionem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Item Episcopi Helicnsis.

Pastoralis<sup>3</sup> [et infra: [cf. c. 28, de off. ind. del. l. 29.]  
 Quoniam autem per dilatorias exceptiones indistincte  
 nonnunquam causarum terminatio postulat, inquisitioni tue  
 respondendo<sup>4</sup> decernimus, ut infra<sup>5</sup> certum tempus a  
 iudice assignandum omnes dilatorias proponantur<sup>6</sup> illa,  
 quod si partes extant aliquas voluerit opponere<sup>7</sup>, quas non  
 fuerint protestate, nullatenus audiantur, nisi forte aliqua  
 de novo sibi competens<sup>8</sup> exorta fuerit, vel is, qui voluerit  
 eam opponere, fidem faciat iuramento, se postmodum ad  
 illius notitiam pervenisse. Statuimus etc. [cf. c. 14, de ind.  
 II l. 1.] [Dat. Rom. ap. S. Petri. XII. Kal. Jun. 1204.]

CAP. V. 1

Excommunicatus exipere appellare, et omnem defensionem facere potest;  
sed reconvoctus non potest.

Item Monachis Farsensibus.

Quum inter dilectos filios priorem et conventum de  
 Argentorati<sup>2</sup> ex parte una, et nobilem virum S. de  
 Malleone<sup>1</sup> diocesis Pictaviensis ex altera super damnis  
 et aliis coram vobis ex delegatione nostra<sup>6</sup> questio verter-  
 teretur, procurator ipsius nobilis vestrum volente declinare  
 iudicium, et, quod duos ex vobis habebat suspectos, procura-  
 tor monasterii allegavit, parti eisdem nobilis, quom  
 esset virum excommunicatis adstrictus<sup>7</sup>, exceptionis  
 huiusmodi beneficium interdictum<sup>8</sup>. Quom cum excom-  
 municatus, si ad exceptionibus librum possit habere  
 recursum, tendere multates in furor quom est in odium introductum,  
 Tale postulationis apostolicæ scribis<sup>9</sup> uravelle voluerit, quid in  
 hoc dubitationis articulo procedere debeatis. Ad quod sic  
 Inquisitioni vestra<sup>10</sup> duximus respondendum, quod predicto  
 nobili legitima defensio in iudicio reservatur, et maxime  
 iudicis resusatio, quom periculosum sibi coram suspecto  
 iudice litigare, ac suspectis iudicibus sedes apostolica  
 causam de certa conscientia<sup>11</sup> non committat. Unde in  
 talibus non excommunicatis favor attenditur, sed æquitas  
 indicantis, quom non debeat claudicare iudicium, ac satis  
 videatur absurdum, si actore impugnanter reo defensionis  
 copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties abs-  
 solvendus. Porro quom excommunicato, quando in causa  
 absolutiois existit<sup>12</sup>, non sit iusta deneganda<sup>13</sup> sententia,  
 nec interdicti debet<sup>14</sup> eidem appellacionibus remedium, si  
 contra iustitiam condemnatur, quia ratione in uno eodemque  
 negotio ipsi<sup>15</sup> alia legitima subtrahantur suffragia, non  
 videmus. Ceterum non sit in reconvoctio sententiarum, ne  
 quod in defensionis remedium sustinetur ad impugnationis  
 materiam extendatur.

1. l. XXV. Cap. III. 2. quod quom placuit et bone mem. C. pread.  
 3. Item prebendam Novariensis ecclesiam, que fuerat magister R. de  
 Sono. See infra c. ad preces quorundam cardinalium concedere, et  
 ipsam se illa manu propria investire, de ap. sedi mandato non po. tunc  
 computat in ipsius possessionem indultis, quom non se multo tant enim  
 quom possidere et infra c. 1 omnino. 4. 5. mandatum; Reg.  
 c. 1. l. 1. 2. 7. l. 1. 8. 9. prebendam C. l. 1. 10. prebendam  
 C. l. 1. 10. prebendam C. l. 1. 11. quia varia beneficia in diversis eccle-  
 siis obtinere aut l. Reg.

7. ind. exceptiones: C. 8) proponere: *Lothob. Reg.* 9) sibi comp.;  
 de: Reg. 10) Cap. V. 1. *Bibliotheca de Reg.* IV. c. 2. de ind. (2. l. 1.) 11) Farsensib.;  
 F. castro de: *GHIA. M.* v. 1. 12) ap. quom c. 2. seq. cap. in hanc hanc per  
 eadem ad hanc hanc. - 1138. 12) ap. *Bohth. v. 1. 13) Argentorati;*  
 Argentorati; *Bohth. Argentorati; Dh.* 14) Mals; *Pl;* Mall; *H;* Malleone; *H;*  
 Malleone; *Bohth. Argentorati; Dh.* Malleone; *H;* - *Arg.*; Malleone; *Bohth.*  
 15) ex al. de: *Dh.* 6) de. nostr.; *Dh.* 7) constitutus; *Dh.* 8) ad;  
 interdicti; *Dh.* 9) a. sod. ap.; *Dh.* 10) tunc; *Dh.* tunc taliter; *H;* vestrae  
 taliter; *F.* imp. vest.; *Dh.* 11) sententia; *Bohth.* 12) existit; *Dh.*  
 13) neganda; *Bohth.* 14) abeat; *F.* 15) ipse; *Dh.*



## CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quae in exceptione includuntur, et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

## Idem. 2. Monachis Farsensibus.

Quum venerabilis frater noster L.<sup>3</sup> Sabinensis episcopus coram dilectis filiis nostris K.<sup>1</sup> tituli<sup>6</sup> S. Anastasiae presbytero<sup>4</sup>, et P.<sup>7</sup> sanctae Luciae *ad septa solis* diacono cardinali<sup>8</sup>, quos sibi et K. procuratori vestro concessimus audire, ecclesiam sancti Viti *[de Gramica]* cum suis possessionibus et *[suis]* pertinentiis petisset, asserens, eandem ad se in spiritualibus et<sup>9</sup> temporalibus pertinere, idem *[procurator]*<sup>10</sup>, nondum *ei*dem episcopi intentione fundata, praepropere sic respondit, quod, etsi<sup>11</sup> dicta ecclesia dudum fuerit ecclesiae Sabinensi subiecta<sup>12</sup>, iam tamen non poterat episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsense<sup>13</sup> monasterium obtinebat<sup>14</sup>, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quod Theodosius<sup>15</sup> episcopus cum suorum sacerdotum assensu praedictam ecclesiam sancti Viti per quibusdam ecclesiis et rebus aliis in cambium<sup>16</sup> vestro duxit<sup>17</sup> monasterio concedendam. Ad haec<sup>18</sup> *[autem]* episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per huiusmodi responsum esse fundatam. Quum enim pars vestra responderit<sup>19</sup>, se dictam ecclesiam ex permutacione facta per Sabinensem episcopum obtinere, *quonia*<sup>20</sup> *etiam publico videbatur instrumentum probare*, confiteri per consequens<sup>21</sup> videbatur, se credere, quod dicta<sup>22</sup> ecclesia tempore permutacionis pertinuit ad ecclesiam<sup>23</sup> Sabinensem, quam permutacione inter contractus bonae fidei computetur, nec cum alio, quam cum domino, vel cum<sup>24</sup> eo, qui habebatur loco domini, legitime valeat celebrari, *et* *inductis*, quod, etsi<sup>25</sup> *confessione huiusmodi* stare vellet, in quantum contra vos fuerit *videbatur*, instrumentum tamen huiusmodi contra se minime adhibebat, *quonia*<sup>26</sup> *hec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignoscitur esse falsum*. Sed ad hoc pars vestra respondit, quod, quam procurator *id in modum exceptionis obtineret*, non videbatur *ex*<sup>27</sup> *decease partis intentione fuisse confessus*, quia iuxta legitimas sanctiones *qui exceptione utitur non assumitur de intentione adversarii, cum quo agitur, confiteri, adhibens, quod, etsi permutacionis tempore canonice Farsense crederetur dictam ecclesiam S. Viti ad Sabinensem ecclesiam pertinere, praedictus tamen procurator ex certis causis seu certissimis coniecturis credidit tamen suam postmodum potuit tulisse informare, ut *[tunc]* crederet eandem ecclesiam ad Sabinensem ecclesiam tunc temporis non spectasse. Porro memoratus episcopus ad probandum, quod iam dicta ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitetur<sup>28</sup> ostendere, quod tam dictam ecclesiam, quam molendina, terras, et alia bona eius Sabinenses episcopi diutius possederunt<sup>29</sup>, de illis pro sua voluntate<sup>30</sup> arbitrio libere disponendo. *Quidam quoque testes ad probandum praescriptionem ex vestra fuerunt parte producti, per quorum aliquis vester procurator asseruit, sufficienter ostensum, quod a nonaginta annis eandem ecclesiam cum molendinis et aliis bonis eius eorum monasterium possederat in quiete. Sed ad hoc pars episcopi respondebat quod etsi *quidam testes de nonaginta annis deperire videbantur, quia tamen de iuris ordine tempora schismatum, quae temporibus bonae memoriae Innocentii et Alexander Romanorum Pontificum interessisse noscuntur, et de vestra indulgentia specialiter episcopo memorato concessa tempore Conradi quondam Sabinensis episcopi, quum propter eius absentiam, qui pastoralium curam gessit in ecclesia Anguntinensi, et illorum incuriam, quibus Sabinensis episcopus diversis temporibus fuit cura commissa, eiusdem episcopus iura neglecta fuerint, debeat de computatione subici, quum eundem episcopum in eo statu quoad defendenda Sabinensis episcopus iura diceremus respondendum quoniam habuit quoad idem Conradus Sabinensis ecclesiae praesulatum accepit, residuum temporis procul dubio ad legitimum praescriptionis limitum minime pertingebat.* Super**

*lis*<sup>31</sup> *igitur et aliis propositis coram cardinalibus supra dictis deliberatione cum *[tabellionis nostris]* habita, Intelleximus, supra dictum episcopum intentionem suam minime fundavisse per testium depositiones<sup>32</sup>, vel procuratoris supra dicti<sup>33</sup> responsonem, quia<sup>34</sup>, *sicut praevisionem est, exceptionem obiciens de intentione partis adversae, non intelligitur fuisse confessus, vel *[etiam]* per instrumentum ex adverso exhibitum, quum in eo Theodosius<sup>35</sup> episcopus, a quo permutacio facta proponitur, non dicatur episcopus Sabinensis, quamquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit<sup>36</sup> „Sabinensis“ per vitium falsitatis. Licet autem nimis excesserit<sup>37</sup> transcriptum illius instrumenti falsivati, quia tamen delictum personae in damnum ecclesiae redundare non debet, ac non solum ante sententiam, verum etiam post obici potest exceptio falsitatis, quum falsorum instrumentorum praetextu lata sententia usque ad XX. annorum spatium valeat retractari veritate compta, nolimus, ut<sup>38</sup> per id monasterio vestro praedictum generetur. Quia vero nobis constitit, supra dictam ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diocesi Sabinensi, episcopus ius in omnibus *[spiritualibus]* eidem episcopo adiudicavimus in eadem, illis dumtaxat exceptis, quae per authentica scripta ei noscuntur<sup>39</sup> esse substracta<sup>40</sup>, quum per privilegium vel praescriptionem<sup>41</sup> legitimam nullatenus probaretur exempta. Verum quia dictus episcopus, qui eandem ecclesiam vendicabat *[sibi quoad temporalia]*, munim se *[super hoc]* praescriptione legitima non ostendit, quamquam probaverit, episcopum<sup>42</sup> Sabinensem bona eiusdem ecclesiae aliquando tempore possedisse, vos<sup>43</sup> ad impetitione episcopi<sup>44</sup> quoad temporalia eiusdem ecclesiae sententiarum duximus absolvendos. *[Nulli ergo etc. Aut. Viterbi II. Nov. Avg. Ao. XII. 1206.]***

## CAP. VII.

Si exceptio iurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, iuxta appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. II. 4. intelligendo, quod isti erant iudices appellationis, et est notabilis intellectus. Panormi.

## Honorius III. Abbati S. Huberti et sancti Martini Leodiensis.

Olim *et* nostris fuit *avidus intinatum, quod, quum felix recordationis Innocentius Archiepiscopus noster mandasset venerabili fratri nostro archiepiscopo Treverensi, ut composuissent inter nobiles virum L. comitem de Lus et W. de Hollandia excommunicatos Tractatus diocesani super captu nobilis mulieris uxoris eiusdem comitis, terris et rebus aliis amovibilibus tunc faceret observari, dicto W. ultro contra compositionem reare praedictam, et se ad appellationis diffiniam convertere, idem archiepiscopus appellacioni eius non deferens, quam fricola esse dederit, in praefatum W., qui alias contra rancore excommunicationis obstrictus, specialiter propter compositionem praedictam excommunicationis, et in terram eius interdicti subditibus promulgavit. Quomodo postmodum dilectus filius G. dicti comitis procurator nostras ad vos super executione solentiarum ipsorum literas impetrasset, et H. procurator praefati W. in audientia publice contradixisset eisdem, venerabilis frater noster P. Abbas episcopus et dilectus filius noster R.<sup>3</sup> sanctae Mariae in Cosmedin diaconus cardinalis, quos procuratoribus antedictis dedimus audire, quia per ea, quae ab eisdem fuerunt proposita coram eis, constitit manifeste, dictum W. excommunicationis rancore esse involutum, procuratorum eisdem W. ad impetrandum literas vel contradicendum admittendum non esse subventiviter deceverunt, literas, quas ad vos procurator dicti comitis impetraverat, absoluit. Nos quidem ad instantiam procuratoris comitis super dicti alterius partem astutiam mutavimus, *robis* dedimus in mandatis, ut in commissis *robis* iuratio iura forem in praedictis literis nostris expressam, ratione praevia procedentes, literas decerneretis *carere* *circibus*, si quis forte a nobis super praevisionis pro ipso W. in praedictum super dicti comitis per subreptionem contingeret impetrari, quae plerum de praedictis non faciat mentionem. Nuper autem ex parte memorati G.<sup>5</sup>*

Tit. XXV. Cap. VI. 1) Restitutio *ex Reg. Bul. XII. 92. (ubi dicitur Riecherum fugit)* Comp. IV. c. un. de conf. (2, 5.) 2) Imoc. III. archidiacon. Chamundiae: P. archid. Riechenundiae: M. monach. Frensib.: I. Frasen: K. inae: *dest.* GHD: — abbat et conventu Farsen: Reg.: — *Polthost* no. 3794. 3) K. *dest.* GHD: Reg. 4) Rogentio: Reg. 5) diacono S. Anastasia: Dh 6) probo: *dest.* D. 7) L. diacono: Reg. 8) cardinalibus: Reg. 9) tam in spirit. quam in temp.: D. Reg. 10) R.: GJM 11) si: Dh: etiam: *Doc* 12) sub: *dest.* Dh: Reg. 13) Farsense: *Reg.* 14) Farsen: P.: Farsen: K. Forens: Reg. 15) eadem obis: Dh 16) Theo: *Tabell.* Theol.: Reg. Theodo: *Tabell.* 16) concambium: D. Reg. 17) duxerit: M. duxerat: Reg. 18) hoc: GJM: Dh 19) responderit: Dh 20) quod: D. Riecht. 21) consequentiam: Reg. 22) saepe dicta: Dh 23) permut.:

*dest.* FIAL: Dohq 24) cum: *dest.* Dh: 25) etiam: *Dejh* Riecht.: etiam quod si: Dh 26) quia: D. Riecht. 27) de: *ab.* 28) videbatur: *Mdb* 29) possederit: *Dae* 30) libertatis: *Dohq* 31) his: D. Riecht. 32) de possessione: Dh 33) quia: Reg. 34) *of.* supra not. 35. 35) fuit: *Dh* 36) quod: *Dh* 37) et id. c. generat: D. Riecht. 38) dignoscuntur: *ab.* 39) *add.* privilegia: Dh 40) per praes: *GHD* Cont. *Bolm.* 41) episcopus Sabinensis: *FGLM* Dh: Reg. 42) nos: *Dae* 43) ipsius: Reg. Cap. VII. 1) *Restitutio* *ex* *Comp. V. c. l. b. l. 2. 46.* 2) Dilecto filio abbati S. Huberti Leodiensis: *Tabell.* 3) *Tabell.* 4) Leodiensis: *Leodiensis.* 5) *Ed* diocesa. et S. Ioannis et S. Martini decanis Leodiensis: *Ed: ser. no. 1217.* — *Polthost* no. 3633. 3) G.: *Ed:* *nol.* *ovist* *Riecht.* 4) *metuentes:* *Ed* *Riecht.* 5) W.: *FGLM*.

fit: propositum eorum nobis, quod literis praedicti praedecessoris nostri Treverensis archiepiscopi praesentatis, idem exipiendo propositum eorum eo, quod auctoritate nostra in ipsorum respondere memine tenebatur, hinc quia in iudicialibus respiciatur iam mandatum, tum etiam, quia ultra duas dietas extra suam diocesim traheretur in causam contra constitutionem canonice generalis. Et quia dictus archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, item W. vocem ad nos appellations emisit. Sed praefatus archiepiscopus, ipsius appellacione contempta, mandavit executabiles facti a nostro episcopo Treverensi, ut compositionem praefatam fieret per exequium ecclesiasticum primito observari. Advertemus etiam quod ex parte praedicti W., quod dictus comes appellacionem Treverum mentionis ad dictam, ad nos excommunicationis cassationis, et irritae factae libras impetravit superdictas. Quare per parte ipsius W. facta a nobis humiliter supplicatum, ut ipsum etiam, et terra et alia bona sua sub appellacione solis prohibitione consistant, super hoc sibi provideat misericorditer dequarum, non obstante sententia, quam incurrerat cum Ludovico in Angliam transfretando, ipsum ipsam absolvendum ad calcem. Nos ipsius obtemperando excommunicationis vinculo absoluto procedere volentes, abbatem S. Laurentii in Hostiensi, et comendatibus suis per nostras delationes liberas in mandatis, ut, si cum incurrant tollere se habeant, reverendo in irrum quicquam invenerint post appellacionem huiusmodi attentam, causam ad iudicem et sine delicto terminant: alioquin partes ad eorum restituta remitterent, appellacionem in expensis legitimis condamnantes. Porro procurator partis adversae<sup>11</sup> respondit, quod<sup>12</sup> idem G. ultra duas dietas extra suam diocesim minime traheretur, quoniam ipse archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, qui remotus ab illo non erat ultra, quam provismus est per constitutionem concilii generalis<sup>13</sup>. Adicit etiam eisdem comitis procurator, quod saepe dictus W. auctoritate iam dicti praedecessoris nostri alia est excommunicationis ligatus, de qua in literis ad iam dictum abbatem S. Laurentii et eius comendices directis nullam fecit mentionem. Quare potest saepe dicti comes procurator, ut eius ob causam praedictam decesserunt lictas et innoxas. Quia vero in iudicio contrariarum proponitur nobis de veritate non constat. Discretionem vestram mandamus, quatenus, si procurator dicti G.<sup>14</sup> infra tres menses post petumum terminum, sibi super hoc assignatum a nobis, probare poterit exceptionem, quam<sup>15</sup> coram archiepiscopo proposuit saepe dicto, videlicet annullatum re integra respiciamus, vel se in causam ultra duas dietas contra constitutionem concilii generalis, seu etiam ipsam causam de Loy excommunicationem fuisse imporre, quo nostras ad eos liberas impetravit, ponant eisdem H. procuratore expensas coram nobis, vos<sup>16</sup> appellacionem dicti G. legitimam decernentes, negotio supersedere curetis. Procuratore vero superdicti W. deficientem in reprobationem praedictae dietarum, ad ipsos comites sufficienter probatum, dictum H. tempore liberarum impetratarum pro excommunicatione alia ab ipis<sup>17</sup> in Angliam transfretando incurrat, fuisse ligatum, eas, literis ad abbatem S. Laurentii et eius comendices obtentis<sup>18</sup> nunquam obstantibus in negotio ipsa iudici tractari vobis tradimus, appellacione postposita procedatis, nullis literis obstantibus, si quae appaeruerint harum tenore tenore a sede apostolica impetratis.

CAP. VIII.

Pro defensione suae ecclesiae potest quis opponere exceptionem excommunicationis, perituri, vel aliam legitimum exceptionem, nec per replica tionem excommunicationis vel perituri repelli potest.

Item Archidiacono Translig. et Officiali, et I. Canonico Turonensi.

Dilecti filii S. et P. ac G. canonici ecclesiae sanctae

Mariae Gratianensis transmissa nobis<sup>3</sup> petitione monstravit, quod, quum M. canonicus eiusdem ecclesiae Biterrensis diocesis ipsos coram decano et ministro Heruon<sup>4</sup> canonice Missioboraris delegatis a nobis traxisset in causam, super eo, quod se opponit electioni a quibusdam canonicis Grandensibus<sup>5</sup> factae de ipso in priorem ecclesiae supra dictae, et<sup>6</sup> idem proposerunt coram praefatis iudicibus, quod dictus M. non debebat audiri, eo, quod excommunicatus erat<sup>7</sup> et periturum crimine irretitus. Quumque dictus M. praefatis G. et P. perituri, et S. excommunicationem in modum exceptionis et<sup>8</sup> replicationis obicitur, per hoc eorum exceptionem elidere niteretur, procurator eorum propositum, quod, licet iudices praefato M. ad probandum replicationem suam terminum assignasset, eius tamen super hoc probato recipi non debebat, quia, etsi<sup>11</sup> obiectum praefatis canonicis perituri probaretur, non essent tamen propter hoc a defensione suae ecclesiae repellendi. Adiecit etiam, quod contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis obiectam excommunicatione supra dicti S. replicari non poterat eum effectu, tum quia saepe absolutio literis ostendebat, tum quia exceptio ipsi M. opposita et<sup>12</sup> probata eundem repelleret ab agendo, replicatio vero saepe dictum S. nequaquam a defendendo repelleret, si etiam probaretur. Quare petebat, ut, omissis huiusmodi replicationibus probandis, in quibus etiam probatur, labor, ut praestantiam est, consumeretur inanis, probationes reciperent, quas ad probandum obiecta ipsi M. dicebant producendas. Ipsi vero iudices interlocuti fuerunt, quod prius probationes reciperent<sup>13</sup> super replicatione praemissa, propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca discretioni vestrae mandamus, quatenus<sup>14</sup>, si res ita se habet, revocato in irrum eto<sup>15</sup>.

CAP. IX.

Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio ecclesiae retardatur, fit absolutio ad cautelam.

Gregorius IX. I. et M.<sup>2</sup> Canonici Pragubensis.

Apostolicae sedis (Et infra): Sane vobis apud sedem apostolicam constituit quaedam suspensionis et amonitionis a beneficiis sententiae fuerunt in modum exceptionis obiectae. Quas licet proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos et instrumenta probare, ne tamen ordinationem Pragensis ecclesiae, propter quam veneratis, huiusmodi obiectiois obstaculo contingeret retardari, sententias ipsas relaxavimus ad cautelam. Verum quia etc. [cf. c. 9. de cler. etc. F. 27. Dat. IV. Id. Maii eo. 1227.]

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obstante, valet rescriptum impetratum in causa appellacionis, licet de excommunicatione lata post appellacionem a gravamine non fiat mentionem. Hoc dictum et secundum hoc esse casus notitias et singulas, per quos tolli possent colligi una regula, quod de innovato post appellacionem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto tacere mentionem. Panorm.

Item Decano Linciniensis.

Dilectae in Christo filiae priorissa et conventus de Campesio<sup>2</sup> nobis significare curavit, quod, quum inter ipsas ex una parte, et priorem et conventum de Buccellea<sup>1</sup> ex altera super quibusdam decimis et rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram abbate S. Benedicti et eius collegis, auctoritate apostolica questio verteretur, et ipsae ad nos ex sufficienti gravamine appellassent, ac numum suum ad appellacionem miserint prosequendam, praefati iudices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in castlem. Nostris ergo literis super appellacione praefata, non facta mentione de excommunicatione,

TIT. XXV. Cap. VII. 6<sup>o</sup> supra dicto; F. 7 idem W. E. 8<sup>o</sup> has et alias exceptiones eius legitimas; F. 9 a nobis; Ed. Birk. 10 Hostiensi; Ed. 11 ipsius comitis; F. 12 invidiosum propositum coram nobis liberam, quam pro ipso W. Alibi; D. ad eundem abbatem S. Laurentii et eius comendices viciniam dirigerimus; Eri. subrepta esse per exprisum mendacium et taquam veritatem. Nam hoc iam dicti praedecessoris nostri mandatum expresserat eum mandatum, prout nobis fuit ex parte W. saepe dicti sententiam, quum ante mandatum nostrum archiepiscopus procedere incepisset, non idem W. ultra duas dietas extra suam diocesim traheretur; F. 13 memorati; Eriol. 14 tanta rursus; Ed. Birk. 15 praedicti; F. A. praedicti; H. W. Falke; 16 exceptiones quas; F. 17 vos, nisi dietas comites prolixioribus, saepe dictam W. tempore, quo literas ad abbatem S. Laurentii et eius comendices pro excommunicatione fuerunt, alia excommunicatione teneri ab eis, quam incurrerunt cum Ludovico in Angliam transfretando, negotio supersedere omnino iam dictum abbatem S. Laurentii et eius comendices procedere permittitis iuxta tractatum sibi formam. Procuratore vero etc. F. 18 ab ex dicto; Ed. 19 alibi, c. de her. F. Cap. VIII. 1 Restitutio et Comp. v. c. 4. h. l. 12, 16. 2 archidia-

cono (archiepiscopo); Eri. trans Liguriam (trans Liguriam); B. officiali et I. Borelli (Yerdoni Borelli); Eri. Tralomb (Bozelli); Eri. can. Turonensis; Eri. 1216. 7. = Polidori eo. 769. 3) nobis; de res. F. 4. H. Eri. Helten; Eri. c. Gravaminibus; Eriol. Valle. Bonis de Gressis; in hostiensi, contra reprobationem etc. etc. de res. Eri. 7 debeat; c. 8. Sycost; de heret. Eri. 69. 6. 10 except. et de res. POLIDORI 11) 8; F. etiam; B. 12) etc. de res. POLIDORI Eri. resip., quas ad probandum (probandum); Eri. saepe dictam replicationem producentur M. praedictis, propter quod idem procurator nostram audientiam appellavit; E. 13) quod; Ed. 14) in dictum debitum si quid post huiusmodi appellacionem inveniret tenere attentam, auditis eam, et quod canonicum fuerit appellacione postposita statuant; E. Cap. IX. 1) Polidori eo. 789. 2) P. et M.; B. 3) of. Ambrosia Reg. no. 116. Cap. X. 1) 1227-34. = Polidori eo. 9612. 2) Linciniensis; F. Linciniensis; F. Zantoli; G. Linciniensis; B. 3) Campesio; H. 4) Buccellea; B. 5) Campesio; E. 6) de res. Eri. = c. 3. de parol. 15, 32. 7) Buccellea; F. Buccell.; B. Buccella; A. Burellia; B. Burellia; B. Burellia; c. 100.

per eundem nuncium ad priorem de Angles<sup>5</sup> et suos conu-  
iudices impetratis, pars adversa ex eo se appellasse pro-  
ponens, quod ipsi iudices exceptionem excommunicationis  
praedictae contra ipsam ab eadem<sup>6</sup> parte propositam ad-  
mittere denegarunt, ad priorem de Gernemoe<sup>7</sup> et suos con-  
iudices nostras super hoc literas impetravit. Coram quibus  
ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quod, quum  
post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, et  
cuiuslibet excommunicato defensionis auxilium competere  
dignoscatur, memorati iudices exceptionem partis con-  
trariae, sicut nec debebant, admittere noluerunt. Sed quum  
dictus prior de Gernemoe et conuicidues sui talem exceptionem  
non reciperent earundem, ipsae ad<sup>8</sup> nostram audientiam ap-  
pellarunt. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato  
in statum debitum quicquid post huiusmodi appellationem  
inveniri<sup>9</sup> attentum, in eodem negotio iuxta prioris man-  
dati nostri ad praefatum priorem de Gernemoe et conuicidues  
suos directi tenorem praevia ratione procedas.

## CAP. XI.1

Per exceptionem excommunicationis a prosecutione appellationis etiam  
originalis actor repelli non debet. H. et est casus singularis, quatenus  
dicit de actor.

Idem Abbati sancti Salvatoris Papiensis et  
Vercellensis Praeposito.

Significaverunt nobis capitulum de Tornacens<sup>2</sup>, quod,  
quum P. in suam archipresbyterum elegerent, Mediolanensis  
archiepiscopus praesentatam sibi electionem renuens con-  
firmare, quendam Zepum<sup>3</sup> clericum in archipresbyterum  
instituit ecclesiae supradictae. Quare, ipsis ad sedem  
apostolicam appellatibus, praeposito sancti Stephani cau-  
sam ipsam<sup>4</sup> super his dicimus commississe, qui electione  
ipsorum confirmans, et pronuncians, ius eligendi ad  
ipsam capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione  
ipsorum absolvit, a qua sententia partes ad sedem apostoli-  
cam appellantes, causam ipsam vobis obtinere committi.  
Sed a parte altera exceptione excommunicationis opposita  
contra capitulum memoratum, vos minus provide atten-  
dentes, quod praetextu excommunicationis oppositae a pro-  
secutione appellationis non debeat quis excludi, quum omnis  
legitima defensio excommunicato in iudicio reservetur,  
partem adversam non esse cogendam ad respondendum  
eisdem, perperam decrevistis, propter quod dictum capitu-  
lum nostram audientiam appellarunt<sup>5</sup>. (Et infra.) Mandamus,  
quatenus, si est ita, exceptione huiusmodi non obstante in  
eodem negotio procedatis.

## CAP. XII.1

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem obiciens  
auditur, et, si malitiose distulerit, in expensis condemnatur, et dato, quod  
non exsistat, ipse iudex publicae excommunicationem repellat.

## Idem.

Exceptionem excommunicationis in dilatoris pro-  
ponendis reus scienter omittens; in qualibet parte litis opponere  
minime prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter  
observandum, ne quisquam<sup>2</sup> in periculum animae suae ex-  
communicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit,  
ut actor laboribus et sumptibus fatigetur, in expensis est  
legitimus condemnandus. Excommunicatus autem publice,  
etsi huiusmodi exceptio non opponitur<sup>3</sup>, nihilominus est  
officio iudicis repellendus<sup>4</sup>.

## CAP. XIII.1

Non competit exceptio rei iudicatae rei absoluto, quia non possidebat.

## Idem.

Adversarius tuo per iudicem absoluto, quoniam tempore  
motae litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere,

si eam modo possideat, tibi petenti denuo rei iudicatae ex-  
ceptio non obsistit<sup>2</sup>.

## CAP. XIV.1

Valeat rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appel-  
lationis, licet de excommunicatione non fecerit mentionem.

## Idem.

Venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Narbo-  
nensem, qui a iudicibus ex sufficienti gravamine ad apostoli-  
cam sedem appellans ad vos super appellatione sua nostras  
literas reportavit, etsi ex causis aliis tempore impetrati re-  
scripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de qui-  
bus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per eandem  
literas appellationem praedictam decrevistis<sup>2</sup> admittendum,  
quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non pos-  
set appellationem suam<sup>3</sup> prosequi, et super ea literas im-  
petrare.

## TITULUS XXVI.

## DE PRAESCRPTIONIBUS.

## CAP. I.

Episcopus contra episcopum locum vel sui conversum ad fidem praescribit  
triennum, sed, quum vacat ecclesia vel est in schismate, non praescribitur  
contra ipsam.

Ex concilio Africano<sup>1</sup>.

Placuit, ut, si<sup>2</sup> quisquam post leges aliquem locum ad ca-  
tholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine  
repetente tenuerit<sup>3</sup>, ulterius ab eo non repetatur; si tamen  
per ipsum triennium fuerit<sup>4</sup> episcopus, qui posset repetere,  
et tacuit, [praedictum patitur.] Si autem non fuerit<sup>5</sup>, non  
praedictum matri ecclesiae<sup>6</sup>, sed liceat, quum locus ac-  
ceperit episcopum, qui non habebat, ex ipso die infra<sup>7</sup> trien-  
num repetere. Item<sup>8</sup> si fuerit episcopus ad catholicam  
fidem ex Donati parte conversus, non ei praedictet praefini-  
tum tempus; sed ex quo die conversus est, habeat per trien-  
num potestatem repetendi locum<sup>9</sup>, qui ad ipsam cathedram  
pertinebat.

## CAP. II.1

Duobus modis sumuntur, primo: Taciturnitas praelati non nocet  
ecclesiae, donec sit praescriptum. Secundo: si: In rebus invasus non  
currit praescriptio. Ioan. Andr.

Ex registro Gregorii Italiae<sup>2</sup> Patriciae.

Nihil prodest gloriosissima sanitas et pulchritudo in cor-  
poris superficie, si vultus latet intrinsecus. Atque illa magis  
carentia est discordia, cui satellitum pax praebet exterior. Illud  
vero, quod in epistolis praedictis<sup>3</sup> reuocare in memoriam nostram  
excellente vestra studiose contulit, sciat scriptum<sup>4</sup> vobis, Nihil  
cum scandalo, nihil cum foetuli strepitu vobiscum nos velle  
de causis pauperum definire, hoc nos et vobis<sup>5</sup> scripsisse  
meminimus, et sciimus, nosmet ipsos<sup>6</sup> invocante Domino a causa-  
rum litibus ecclesiae iustitiam moderatam compescere, atque seneculum  
apostolicum illum<sup>7</sup> sensum rapinam huiusmodi nostrorum cum  
gudio sustinere. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem  
atque patientiam nostram futuris post me pontificibus in  
rebus pauperum praedictum non facturam. [Unde et nos  
expletes etc.]

## CAP. III.1

Per quietam et sinceram possessionem triginta annorum praescribit  
ecclesia reus privati. H. dicit, prout legitur in praescriptione ecclesiae  
active, et iste intellectus tenendus est.

Gregorius<sup>2</sup>.

Sanctorum Patrum sanctiones<sup>3</sup> et humane leges ir-  
fragabilitate statutens confirmaverunt, et nos in praesenti  
concilio cum omnibus, qui sunt<sup>4</sup> nobiscum, irrefragabiliter<sup>5</sup> con-  
firmamus, ut omnes<sup>6</sup> possessiones ad singulas provincias

Tit. XXV. Cap. X. 5) Angl.; F; Anglen; H: Angliae; F; Anglo;  
Lb; h; ind. C: Anglesey. 6) ab ead. p.; desct: PGHKK. 7) Gernemoe;  
F; Germania; G; Gernemoe; H: Gernevyle; K: Gernin; L: Gerniae;  
Fb; Gernivoe; M. 8) ad; desct: FGHKK. 9) invenieritis; FH.

Cap. XI. 1) 1227—34. — Posthust no. 9612. 2) Cornat; F: Coron;  
H: Toron; K: Tortona s. Bertona; conuicidues Gostaldus. 3) Zepum;  
Bolan; ex Conto. 4) ipsa; desct: FGHKK. 5) appellavit; G Bohm.

Cap. XII. 1) 1227—34. — Posthust no. 9614. 2) quis; PGHLLM. 3) oppo-  
natur; LaM. 4) and.; et infra; F.  
Cap. XIII. 1) 1227—34. — Posthust no. 9615. 2) obsistat; F Cont. Bohm;  
obsistat; H.

Cap. XIV. 1) 1227—34. — Posthust no. 9616. 2) decreuimus; FL  
3) suam; desct: PGHKL.

Tit. XXVI. Cap. I. 1) Restitutio ex Conc. Afr. ap. Dungs. c. 119;

Comp. I. c. 1. h. l. (2, 18.) 2) etiam; A: A; 3) retinerit; Aebk;  
relinquit; org. 4) fuit; L: A; org.; non fuerit; Ab. 5) fuit; Ab org. 6) eed.;  
desct: org. 7) intra; F: H; org.; ultra; K. 8) itaque; Aebk org.;  
idemque; M. 9) loca, quae pertinebant; Aebk org.

Cap. II. 1) Restitutio ex Reg. I. Reg. II. org.; Comp. I. c. 3. h. l. (2, 18.)  
2) Italiae patr.; PGHLLM Reg.; — org. no. 338. — Jaffe no. 889.  
3) vestris; I. 4) add.; esse; I. 5) vobis; desct: A Reg. 6) nos; a. 7) illi;  
desct: Aac.

Cap. III. 1) Restitutio ex App. XXXVIII. 7.; Lips. XLVI. 3.; Cass.  
1, 3.; Bunsb. XII. 3.; Comp. I. c. 1. h. l. (2, 18.) 2) mor; desct: G. Non credit  
ap. Gregor. — Gratian (cf. c. C. XVI. qu. 3, c. I. C. XIII. qu. 2., c. 3. A. 6.  
C. XVI. qu. 3.) tribuit post Constantium Bohemum. 3) auctoritas; O. 4) ad-  
sunt; AQ. 5) inuolubiliter; O. 6) ut de omnibus possessionibus... per-  
tinentibus; APQL.

fratrum pertinentes, a quibus per<sup>7</sup> triginta annos possessae sunt, quiete et sincere<sup>8</sup> absque synodali proclamatione perpetuo teneantur<sup>9</sup> nullumque eorum audire alibi aduersari conuenerit. Si ergo aliquis praescriptione teneantur non quiete et sincere, quia contra sanctionem Patrum statuta agit, sit nullus, et de iurisdictionibus<sup>10</sup> indissolubiter inuolutus et penitus a communione ecclesiae et communionem fratrum alienus.

CAP. VII.

Quarta decimarum et funeralium praescribitur contra episcopum, si qua fragrada annorum spatio non solvatur, et cathedralis ecclesiae iurium non vacent.

Alexander III. Salernitano<sup>2</sup> Archiepiscopo.

De quarta vero decima et oblationis defunctorum clerici<sup>3</sup> ab impetitione episcopi quadragenaria<sup>4</sup> praescriptione temporis se posse tueri videtur, nisi forte interim<sup>5</sup> pastoralis sedes curasset pastore, qui iura ecclesiae suae exigere debuisset. Nam<sup>6</sup> Romana ecclesia tricennalem praescriptionem contra ecclesiam non admittit.

CAP. VI.

Possessor malae fidei non praescribitur.

Idem<sup>2</sup>.

Vigilanti studio cavendum est, quomodo summa diuinitus diuina iudicia ab iudicio carcerum propria dimittitur, aliam non appellare, ne<sup>1</sup> male fidei possessores simul in praediis alienis, atque<sup>2</sup> rebas [incursum] ecclesiasticis, quoniam<sup>3</sup> nulla antiqua dierum possessio dierum iure iurati aliquem malae fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere, quum iure<sup>4</sup> tamen<sup>5</sup> bonae fidei possessor dicit non<sup>6</sup> possit. Ephesinus<sup>7</sup> enim legislator *Oriensis partem* solum propter vitandam miseriam segenitem et longi temporis errorem et confusionem primus tricennali vel<sup>8</sup> quadragenaria praescriptione<sup>9</sup> vigorem legis imposuit. Nobis autem<sup>10</sup> tam in rebas cognitis quam in<sup>11</sup> rebas latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. V.

Tua ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas praescribitur.

Idem Mauritiano<sup>2</sup> Episcopo.

Ad aures nostras te significante pervenit, duas ecclesias sub iurisdictione tua superius litigasse<sup>1</sup> super decimis, quas una eorum<sup>2</sup> in alterius parochia annis XL possedit, quare per hoc eius parochia extinetum; altera vero eolus cum iure parochiali conuenit, per prescriptionem non debere nisi obesse propositum. Atque<sup>3</sup> quod visis sit in hoc caso, tua nos dicit fratru<sup>4</sup> b<sup>5</sup> conuentionibus. Tunc iure paternitatis tenore praesentium<sup>6</sup> imposita, quod de<sup>7</sup> iure dierum et hominum melior est conditio possidentis, quia<sup>8</sup> quadragenalis praescriptio omnem<sup>9</sup> prorsus actionem<sup>10</sup> excludit<sup>11</sup>.

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt; ergo et per consequens nec praescribere. H. d. et potest allegari.

Idem Parmensi<sup>2</sup> Episcopo.

Causam, quam inter dilectum filium nostram I. Regnensem<sup>3</sup> archidiaconum et nobleem virum G. de Baisio<sup>4</sup> super decimis vertitur, et quis ibidem G. et homines sui habere in curia Fulani<sup>5</sup> disposuerunt, experientia tuae, de qua plene confidimus, commendamus iudicium et iudicium iustitia terminandum<sup>6</sup>. Ideoque fraternaliter tuae per apostolica scripta precipimus mandamus, quatenus partes tuae tuam praesentium conuoces, et rationibus auditis diligenter et cognitis, contradictione et appellatione cessant<sup>7</sup> causam ipsam debito iure decidas, non obstante praescriptione temporis, vel concessione ecclesiasticae saecularis personae, si idem G. cum opponere voluerit; quia, nisi locum decimas detinere non possit<sup>8</sup>, eas nulla valent praescribere ratione.

CAP. VIII.

Si contra praescriptionem XL annorum, quae sola currit contra ecclesiam, opponatur interruptio, uterque probabit.

Idem<sup>2</sup>.

Illud autem te scire volumus et firmiter tenere, quod aduersus ecclesiam minorem praescriptionem, quam quadraginta annorum, Romana ecclesia non admittit, licet quidam canones comprobent<sup>1</sup> tricennalem, et ecclesia se potest aduersus ecclesiam<sup>2</sup> quadragenaria temporis praescriptione tueri de re illa, quam in concessu quadraginta annis noscitur possidisse. Verum si de praescriptione et interruptione<sup>3</sup> inter partes fuerit mota quaestio, ab<sup>4</sup> utraque parte testes recipi debent, et si probata fuerit interruptio, praescriptio non tenet.

CAP. IX.

Fines praetiorum ecclesiasticorum quadraginta annorum spatio praescribitur.

Idem<sup>2</sup>.

Qua indicante<sup>1</sup> abbate C. monasterii S. Patri, [quod] in loco est, qui Bais dicitur, constitutum,] comperimus, inter eum et Innocentium<sup>2</sup> abbatem monasterii sanctae Luciae [in] Syracusana civitate constitutum] grauem esse exortam de quibusdam<sup>3</sup> finibus quaestionem; ne<sup>4</sup> ipsa inter eos rubat contentio prolongetur, argumens<sup>5</sup> definitione<sup>6</sup> illam proximis<sup>7</sup> finiendum. [Et] ibi scriptissimus Faldin<sup>8</sup> defensor, ut Innocentium appresserimus, qui de Roma urbe Panormium profectus est, illud ad fraternaliter vestram debet destinare. Hortamur igitur<sup>9</sup>, ut eum eo ad loca, de quibus est contentio, accedentes<sup>10</sup>, [a utraque parte canones constituta] eam<sup>11</sup> in vestra forlatis praesentia terminari, quadraginta tantum annorum praescriptione utrique parti seruata. [Quaeunque vero est.]

Tit. XXVI. Cap. III. 7) XXX. anni; 8) de; 9) si secure; 10) de; 11) de. Cap. IV. 1) Resoluitur et Comp. l. 2. P. C. 1. Episc. XVI. l. 1. Episc. XVI. l. 1. Caus. l. 3. B. d. k. l. 2. 18. 2) Saluandam; 3) Saluandam; 4) Saluandam; 5) Saluandam; 6) Saluandam; 7) Saluandam; 8) Saluandam; 9) Saluandam; 10) Saluandam; 11) Saluandam.

Tit. XXVI. Cap. III. 7) XXX. anni; 8) de; 9) si secure; 10) de; 11) de. Cap. IV. 1) Resoluitur et Comp. l. 2. P. C. 1. Episc. XVI. l. 1. Episc. XVI. l. 1. Caus. l. 3. B. d. k. l. 2. 18. 2) Saluandam; 3) Saluandam; 4) Saluandam; 5) Saluandam; 6) Saluandam; 7) Saluandam; 8) Saluandam; 9) Saluandam; 10) Saluandam; 11) Saluandam.

cap. I. l. 5. 9) de; 10) de; 11) de. cap. II. l. 1. Resoluitur et Comp. l. 2. P. C. 1. Episc. XVI. l. 1. Episc. XVI. l. 1. Caus. l. 3. B. d. k. l. 2. 18. 2) Saluandam; 3) Saluandam; 4) Saluandam; 5) Saluandam; 6) Saluandam; 7) Saluandam; 8) Saluandam; 9) Saluandam; 10) Saluandam; 11) Saluandam.





arca significet, in qua cum tabulis virga simul et manna sunt habente Dominus recordatur, nequamquam nos tibi scripsisse dicitur, sed asper reputatur, quoniam in portore Romani Pontificis, qui universis ecclesiis praedictis processit. Deo auctoritate dispensatur, et virga correctionis et manna debeat esse dilectio, et aliter fuerat humilis et derisus, reliquum vero rebelles fuerit et ponat delinquentes. Hinc est, quod illius ecclesiis sicuti, quam Samaritanis dixit in stabulum, riuum adhibetur et oleum, ut nisi commendantis et exhortationis oleo delinquendum calicem foretur, eum ecclesiasticam secretis subsequatur. Licet igitur et his, quod praesens, contemptis monitis nostris et mandatis, quibus fraternaliter tuum usi suamus? frequenter adhibere, ut dilectum filium nostrum W. marchionem Massae iudicem Calaritanum et iuramentum fidelitatis absolveret, quod exhiberi tibi et ecclesiae Pisanae fecisti, ut eo non obstante nobis et ecclesiae Romanae iurari, non solum asperitate corbarum, sed essentiam forsitan potius inuenis in te procedere ecclesiastica disciplina. Quoniam iudicium Calaritanum ad ius et proprietatem B. Petri pertinet, sicut tota Sardinia nullo perimit<sup>10</sup> mediante, nec ex parte tua sit<sup>11</sup> quodquam rationabiliter allegatum, quare tibi non licuit<sup>12</sup> pro te vel ecclesia tua a marchione Massae iudice Calaritano<sup>13</sup> fidelitatis exigere<sup>14</sup> iuramentum. (Et infra: [c. c. 12. de foro comp. II. 2.] Super alio vero articulo taliter respondisti, quod ab eo tempore, qui fuisse assumptus ad praesulatum officium, iuramentum fidelitatis pro sede apostolica ab ipsis iudicibus [Sardiniae] receperit, scilicet te pro archiepiscopo Villanum<sup>15</sup> praedecessorem tuum, riuum nequam auctoritatis et honestatis, qui longo tempore in curia Romana existit cardinalis, ipsiusque<sup>16</sup> plenius noverit consuetudines et statuta, et omnes antecessores<sup>17</sup> tuos<sup>18</sup>, qui fuerunt circa nequam auctoritatis, sic de antiqua consuetudine tenuisse pariter et fecisse, quoniam nihil tibi vel ipsis licuit<sup>19</sup> ab apostolica sede fuisse obiectum. Nos igitur<sup>20</sup> his et aliis, quae dilectus filius noster Bonidius nuncius tuus proponere voluit, plenius circumspicit, non intelleximus, te vel ecclesiam tuam<sup>21</sup> super hoc<sup>22</sup> aliquo iure subnixam, qui calcos a<sup>23</sup> mandati nostri executione rationabiliter erasari, quoniam auctoritatem sedis apostolicae non ostendens<sup>24</sup>, per quam a iudicibus Calaritanis<sup>25</sup> tu et antecessores tui fidelitatis exigerent<sup>26</sup> iuramenta, nec praescriptione aliqua minuari, quoniam secundum confessionem tuam non<sup>27</sup> ecclesia Pisana vel tu fueris<sup>28</sup> in quasi possessione iuris exigendi huiusmodi iuramentum<sup>29</sup>, quod per sedem apostolicam<sup>30</sup> ab ipsis iudicibus receptum fuisse fateris, per quod constat, ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, quoniam pro ea ministerio tuo et antecessorum tuorum exactum fuerit et praestitum iuramentum, et is etiam possidere dicitur, cuius nomine possiditur. Si vero dicatur, quod nomine tuo et antecessorum tuorum, et non nomine nostro et<sup>31</sup> ecclesiae Romanae fuerit<sup>32</sup> iuramentum exactum, posset<sup>33</sup> inferri, quod iuramentum praestitum<sup>34</sup> de conservando iure et honore sedis apostolicae fuerit violatum. Unde licite retineri non posset, quod contra iuramentum huiusmodi fuerit<sup>35</sup> scienter obtentum, quia etiam secundum hoc locum praescripto habere non posset<sup>36</sup>, quoniam in praescriptione rerum ecclesiasticarum bona fides et iustus titulus exigantur<sup>37</sup>. Et si<sup>38</sup> etiam locum potuisset habere praescripto, non credimus, centenariam<sup>39</sup> praescriptionem, quia sola currit adversus Romanam ecclesiam, posse probari. [Iternum<sup>40</sup> quia etc. Aut. Rom. ap. S. Petri. II. Non. Anst. lo. IX. 1206.]

CAP. XVIII.

Abbas in capellis praescribere potest iura episcopalia; obfinit tamen in his suis, quae praescripsit. II. d. quoad titulum.

Idem Episcopo Lucano.

Quoniam olim, frater episcopo, cum dilectis filiis abbate et monachis sancti Salvatoris de Ficheto<sup>1</sup> super plebe Salamanzana<sup>2</sup> et adiacentibus capellis ipsis in nostra praesentia

litigando, institutionem [Feliciana] in eis et alia ad ius episcopale pertinentia<sup>3</sup> vendicare, ad fundandum intentionem tuam ius commune principaliter allegabas, cuius auctoritate dicebas, universa spiritualia in praedictis locis, quae sunt in dioecesi tua constituta, ad te tanquam ad dioecesanum episcopum pertinere, arbitrium praetera<sup>4</sup> super hoc promulgatum a bonae memoriae Historieni episcopo<sup>5</sup>, et archiepiscopo a primicerio Lucanis<sup>6</sup> a partibus electis allegat, quod ab utraque parte fuerit communiter approbatum<sup>7</sup> [in quo continetur expressum, ut postquam in eadem plebe controversas quasquam in plebanam electas fuerit ab abbate, Lucano episcopo praesentetur, ab ipso confirmationis gratiam recepturus, et promissiones eadem cum suis presbyteris sub hac forma oblatum mutuum, ut ad synodum, capitulum et ceterum litibus ad ecclesiam S. Martini cum populo suo cadat, et episcopo in manu procuratore ac de quarta responsus decimatum, et quoniam necesse fuerit, et subministrat auctoritas, et secreti eius sententiam interdicti latam in populum Fichelensium, et si plebanus vel presbyter sui Lucanum ecclesiam forsus offendere in us, quae in arbitrio continentur, et abbas scemel vel his requisitis infra XX dies offensum non fuerit emendari, licet Lucano episcopo pro illa culpa eius tanquam suis praesentibus iudicare.] Ad elidendum autem intentionem tuam abbas praedictus felix recordationis<sup>8</sup> Gregorii VII. Papae praedecessoris nostri<sup>9</sup> privilegium exhibuit<sup>10</sup>, quod praedictum arbitrium multo videbatur tempore praecessisse<sup>11</sup>, per quod tam Fichelense<sup>12</sup> monasterium, quam plebs<sup>13</sup> et capellae praedictae videbantur libertati<sup>14</sup> donatae. [In ipso si quidem continetur, quod iam dictus praedecessor noster ecclesiam de Salamanzano cum capellis adiacentibus monasterio memorato concessis instituit, ne quis archiepiscopus vel episcopus locum ipsum sui plebem et capellas praedictas molestare audeat, vel praesentibus ab abbate, qui pro tempore fuerit, iuri constituto communicare vel etiam iudicare, sed sub tabula et immunitate ad iudicium Romani Pontificis consistentes unigenito Deo secrete describere procurent.] Aliorum quoque Komonorum Pontificum, Urbani scilicet, Valdesis, Calixti, Eugenii, Anastasi, Adriani, Alexandri et Lucii dictus abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, qui<sup>15</sup> libertatis privilegia<sup>16</sup> sibi concedere videbantur. [Sic etiam in singularum privilegii inter cetera reperitur: „Statuimus etiam, ut nos episcopo nec archiepiscopo cuiquam aut eorum ministeri licet locum ipsum,“ sicut monasterium Fichelense, „et eius monachis vel adiacentibus ecclesiis de Salamanzano cum capellis suis, vel presbyteris ab abbate constitutis ibidem praeter Romani Pontificis conscientiam et communicantem aut suppone interdictum.“ Propositi praetera dictus abbas, quod eius praedicta ad se de communi iure spectarent, super his tamen tam ipsam quam monasterium suum legitime constabat praescriptione manum. Per testes quoque suos et partes tuas, qui eorum dilecto filio priore sancti Fichetani Lucani de mandato nostro fuerant utraque probavit, dicebat esse probatum, quod super praemissis omnibus monasterium suum per quadraginta annos et amplius pacifice fuit possessione quietum, attemptis insuper, per arbitrium saepe dictum nullum potuisse monasterio praedictum generari, tam quoniam maior et senior pars capituli eiusdem loci nullatenus compromissioni memoratae consensisset, tum etiam quia Romanae sedis auctoritas, ad quam monasterium et ecclesiam pertinebant, accessisse minime probabatur. Ad haec autem ex parte tua existit sic responsum, quod privilegio Gregorii Papae, aptote manifeste suspecto, fides adhibenda non erat. Nam in ea sui parte inveniebatur abrasum, in qua ris questionibus existit, ubi videlicet fit mentio de capellis. Sed nec per alia privilegia proponibus eundem abbatem admodum debere commovum reportare, quoniam illa videlicet per subreptionem obtenta, quoniam de praedicto arbitrio a partibus approbato, quod in rei iudicantem auctoritatem transierit, nullam faciem mentionem; obiectis insuper, te non posse praescriptionibus obiecta ab adversa parte repelli, quia, licet quidam testes opponant, se a quadraginta annorum tempore recordari, et aliorum, se edisse

TIT. XXVI. Cap. XVII. 5) et: Ch. 6) praecessit [dign.: dest.: Ch. 7) et rel. vero: dest.: Ch. 8) fuit: fuit: visi: fuit: Ch. 9) G. (nostr.: dest.: U. p. Ch. Wm.) 10) pertinere: F. b. 11) fuerit: Ch. 12) tibi fuerit: C. Reg. 13) praedicto auctoritate fil.: d. h. 14) postquam: Reg. 15) Infamum: C. 16) ipse: C. 17) ipse: quoniam: Ch. 18) ipsius: etiam: C. 17) praedice: C. 18) tui omnes: C. tui: Ch. 19) haec: dest.: C. 20) autem: Ch. 21) Pisanam: Reg.: dest.: C. 22) sup. hoc: dest.: C. 23) Reg. 24) ad: dest.: C. 25) obfinit: Ch. 26) a praedictis iud.: C. Reg. 27) exegerit: F. H. G. (aut. Inhab.: exegerit: U. 28) nec: Ch. C. (aut. Inhab. 28) fuerit: Reg. 29) sacramentum: C. 30) pro solo: ap.: C. Reg. 31) et eel. Rom. dest.: Reg.: add.: saepe nominatum: Ch. 32) fuit: M. G. 33) possit: Ch. 34) add.: vel exactum: Ch. 35) fuisse: Ch. fuit: Reg. 36) quoniam: C. nec: . . . habere possit: Reg. 37) potuisset: Ch. 38) exiga-

tur: F. H. G. 39) quoniam sit: C. Reg. 40) de centenario . . . posse probare: Reg. 41) in Ch. eorum continentur usque ad verbum: abundantius potestatis. Cap. XVIII. 1) Exaltum: Reg. Bot. XI. 167. Comp. III. c. 8. h. L. 12. 17. 2) P. H. G. 3) D. M. Reg. 4) S. H. G. 5) F. H. G. 6) C. Reg. 7) C. Reg. 8) S. H. G. 9) S. H. G. 10) S. H. G. 11) S. H. G. 12) S. H. G. 13) S. H. G. 14) S. H. G. 15) S. H. G. 16) S. H. G. 17) S. H. G. 18) S. H. G. 19) S. H. G. 20) S. H. G. 21) S. H. G. 22) S. H. G. 23) S. H. G. 24) S. H. G. 25) S. H. G. 26) S. H. G. 27) S. H. G. 28) S. H. G. 29) S. H. G. 30) S. H. G. 31) S. H. G. 32) S. H. G. 33) S. H. G. 34) S. H. G. 35) S. H. G. 36) S. H. G. 37) S. H. G. 38) S. H. G. 39) S. H. G. 40) S. H. G. 41) S. H. G.





vilegium bonam fidem non habuit, et ideo secundum canones non prescriptis. [Ceterum interdictis etc. *Dat. Lat. V. Non. Mart. Pont. nostr. Ao. XV. 1212.*]

CAP. XX.1

Non in foro canonico nec civili vel prescriptio eum mala fide.

Idem in concilio generali.

Quoniam omne, quod non est<sup>2</sup> ex fide, peccatum est, synodali iudicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide prescriptio tam canonica quam civilis, quum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quae absque mortali peccato non potest observari<sup>3</sup>. Unde oportet, ut qui prescribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienae.

TITULUS XXVII.

DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

CAP. I.1

Sententia lata contra leges vel canones non tenet, nec ab ea quis est appellare. Faorum.

Gregorius<sup>2</sup>.

Sententia<sup>3</sup> contra leges canones<sup>4</sup> prolata, licet non sit appellatio suspensa, non potest tamen subsistere ipso iure. *Postquam tamen ex abundantia, et appellationem tibi constat esse porrectam, mirati sumus, cur nec homines, qui tui viris potuissent rationem reddere transmissi.*

CAP. II.1

Lites debent celeriter terminari.

Idem<sup>2</sup>.

lurgantium controversias celeri sententia terminare et acquiriti [proculdubio] convenit et rigori<sup>3</sup>. [Quia ergo etc.]

CAP. III.1

Sacerdos siue iusta causa non est deponendus.

Idem<sup>2</sup>.

Non potest quemquam a<sup>3</sup> sacerdoti<sup>4</sup> gradu, nisi iustus ex causis, concors sacerdotum sententia submovere. [Hortatur etc.]

CAP. IV.1

Iuste quis petit sententiam a Papa confirmari, si iuste et rationabiliter fuit lata.

Leo Papa<sup>2</sup>.

Ea, quae iuxta ecclesiasticum morem iuste et rationabiliter fuerint definita, nostra quoque sententia roborentur. [*Dat. IV. Id. Aug. c. a. 446.*]

CAP. V.1

Inlites deputatus super executione sententiae, admittit exceptionem fraudis seu nullitatis sententiae, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui iudicavit, transmittat, si illam probabilem repererit. H. d. notabiliter.

Alexander III. Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

De cetero noveris, quod, si sententiam a nobis latam praecipimus<sup>3</sup> per aliquem executioni mandari<sup>4</sup>, et fraus in-

tervererit, non est factus executori<sup>5</sup> de toto negotio cognoscendi<sup>6</sup>; sed deferri<sup>7</sup> quaestiones, quae incidierint, ad sedem apostolicam oportebit.

CAP. VI.1

Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis tradere pignus nisi ipsa possessione.

Idem Norvicensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum aliquibus est adjudicata possessio, non sufficit eis dari pignora, nisi corporali possessione laetentur<sup>3</sup>.

CAP. VII.1

Sententia lata contra matrimonium nuptiarum transit in ream iudicatum; nisi quatenusque revocatur, quum constat de errore.

Idem eadem et V. Archidiacono<sup>2</sup>.

Lator praesentium H. *parochianus ceteris* sua nobis insinuatione<sup>3</sup> monstravit, quod, quum<sup>4</sup> in facie ecclesiae quamdam mulierem *viduam* .i. nomine legitime desponsasset, et<sup>5</sup> carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum esse subortum, cuius occasione *praedictus vir* debitum ei *conjugale*<sup>6</sup> subtraxit. Consanguinei vero<sup>7</sup> *iamdudum* diebus mulieris hoc molestum habentes, *coram eibus* quaestione moverunt proponentes, quod mulierem invitam et renitentem, nec actatis aptae matrimonio existentem<sup>8</sup> duxisset uxorem<sup>9</sup>. Et quoniam idem *vir*, sicut nobis *proportulor*, vitam cupiebat<sup>10</sup> agere dissolutam<sup>11</sup>, demum<sup>12</sup>, utriusque studio interveniente, fuerunt<sup>13</sup> minus rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimonium<sup>14</sup> canonice contracta levitate quamdam dissolvi, *discretione vestrae per apostolica scripta praecipiendo* mandamus, quatenus, si vobis<sup>15</sup> constiterit, eos<sup>16</sup> per iudicium ecclesiae non fuisse legitime<sup>17</sup> separatos, ecclesiamque deceptam<sup>18</sup>, ipsos<sup>19</sup> *radicalitatem et appellatione cessante*<sup>21</sup> factatis sicut virum et uxorem insimul permanere.

CAP. VIII.1

Retractus sententia praedicta iniquae consuetudinibus lata contra ecclesiam.

Idem T. et Clericis S. Anastasiae Veronensis<sup>2</sup>.

Quum causa, quae vertitur inter vos, et G, et A, et A<sup>1</sup> laicos super domo quamdam eis ab archiepiscytero vestro vendita, ad examen *delicti filii nostri I. basilicae XII. Apostolorum presbyteri cardinalis, tunc apostolice sedis legatus* delata fuisset, post<sup>2</sup> appellationem ad nos interpositam, et receptas inducias, quoniam<sup>3</sup> infra<sup>4</sup> terminum tibi, fili T, ad eam prosequendam praefixum<sup>5</sup> iter *ad nos evocandi* non arripueras, contra te sententiam profertus<sup>6</sup> memoratis G. et A. praetaxatum domum secundum Veronensium civitatis consuetudinem adjudicari<sup>7</sup> curavit. Deinde<sup>8</sup> quum causa fuisset ad nos per appellationem delata, Brixienis episcopus delegatus a nobis sententiam contra vos, spreto forma canonum, secundum eandem consuetudinem, sicut praefatus legatus fecerat, promulgavit. Nos autem, quum tandem utraque pars *nostro se conspectui praesentasset*<sup>9</sup>, diligenter considerantes, quod, licet usus vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi praecidat, praescriptam sententiam de *communi fratrum auctoritate* revocavimus<sup>12</sup>, et vos ab impetione absolventes illorum<sup>14</sup>, vobis et ecclesiae vestrae domum *auctoritate apostolica* adjudicavimus<sup>15</sup> supradictam<sup>16</sup>.

Cap. VII. 1) Resolutum ex App. VI, II, Laps. I, X, 21.; Cons. LVIII, II.; Bamba, I, 40.; Comp. I, c. 7, h. l., 12, 13. 2) W. archid. P.; Wigora; H.; Wz.; K.; Norvic. ep. et archidiaconus; H.; Norw. ep. et Wl. arch.; R.; Norw. (coll. ep. et P. et W. archid.); MPP; Wiclen. ep. et T. et W. arch. Ac.; Norvic. et T. W. archid.; H.; Norw. et P. et Wl. archid.; Ab.; — 1159—81. Juffe no. 2100. 3) assertiones; H. 4) terminus; dicit; P. 5) carnalis copula subsecuta; MPP. 6) cont.; dicit; Job. 7) vobis; dicit; MPP. 8) Juffe dicit; R. h. l.; vobis; R. dicit; R. 9) ex; dicit; R. 10) in; dicit; R. 11) enit; P. 12) dissolutam; H.; dissolutam; M.; 13) in; dicit; MPP. 14) fuerint; P. 15) ad matrimonium. 16) dissolvantur; solventur; P.; Coll. coll. 17) vobis; dicit; P. 18) praedictam; praesentatam; R. virum et uxorem; Coll. coll. 19) rationabiliter; MPP. 20) ad; fuisse; P. 21) ipsos quoniam; Richt. 22) remota; A. 23)

Cap. VIII. 1) Resolutum ex Comp. I, c. 10, h. l., 12, 13. 2) inser.; dicit; P. H. K.; Theobaldus eccl. S. Anastasiae; Archid.; 1170. 3.; 4) post data inducias et app. ad nos latam; A. 5) quum; Ab. 6) intra; Coll. Bohm. 8) praescriptam; A. 9) tulit; et; dicit; 10) ad; adjudicavit; A. 11) Demum vero, quum causa fuisset ad nos per appellationem delata, cum ven. fr. n. consil.; M.; R. Brixien. episc. appellatio non remota delevimus iudicium; dicitur mandatum; Ab.; qui utique, rationibus hinc inde diligenter auditis et cognitis, sententiam contra vos, spreto forma canonum, secundum Veron. civitatis consuetudinem, sicut et praefatus cardinalis fecerat, promulgavit; A. 12) revocavimus; A. 13) praedictam; R. et A. super hac impetitione absolventes; A. 14) adjudicavimus; H. 15) saepe dictam; P. H. K.; L. Juffe; dicitam; Ab.

Tit. XXVI. Cap. XX. 1) c. 41. C. Lator, IV. hob. no. 1215. Comp. IV. c. 3, h. l., 12, 10. 2) est; dicit; Dat. — cf. Rom. XIV, 23. 3) servari; Dh. Tit. XXVII. Cap. I. 1) viciqua; R. Reg. III, 6.; Laps. I, 5.; Comp. I, c. 2, h. l., 12, 13. 2) tunc; L. Joann. P.; Joann. ep.; Reg. 3) prius; Eusebianae (coll.); Mlyricae; P.; AP. Boaz; ser. no. 292. — Juffe no. 845. 3) prolati. 4) sententiam, quae licet non esset appellatio suspensa, contra leges tamen canones prolata, ipsa non poterat iure subsistere; Reg. 4) canones; M. Ab. h. l. Cap. II. 1) Resolutum ex Greg. I. Reg. II, 10. Comp. I, c. 3, h. l., 12, 13. 2) Iudici Ravennae archiep.; Reg. — ser. no. 502. — Juffe no. 529. 3) vigori; Ad. h. l. Reg. Cap. III. 1) Greg. I. Reg. II, 8. Comp. I, c. 4, h. l., 12, 13. 2) Natali archiep. Salontinum; Reg. — ser. no. 502. — Juffe no. 517. 3) ad; dicit; Juck; Reg. 4) episcopus; R. Cap. IV. 1) Ep. XII. Leonis I. v. l. Bull.; — Comp. I, c. 6, h. l., 12, 13. 2) Leo episcop. [Papa]; Ab. universis (coll. Bull.) per Casariensem Mauritum, consultiis; A. Leo archiep. Romae ep. universis episcopis etc.; vobis; — Juffe no. 188. Cap. V. 1) App. XLIX, 12.; Laps. XLVII, II.; Cons. L, 37.; Comp. I, c. 7, h. l., 12, 13. 2) episcopi; Ad.; coll. P. C.; In eminenti; Ad. h. l. App. XLIX, 13.; Comp. I, c. 10, d. app. 12, 20.; P. C.; consultiis; Ab. — 1159—81. — Juffe no. 5910. 3) praecipimus; H. 4) mandandum; PK 5) dicit; Ad. 6) cognoscere; H. 7) videri; Coll. coll. Cap. VI. 1) App. XXVI, 12.; Comp. I, c. 7, h. l., 12, 13. 2) ad; et abbi de Frestuon; H.; 1159—81. — Juffe no. 3929. 3) gaudant; Coll. coll.



expresse, quod praepositus non dignitatem prioris, sed curam circa correctionem excessuum et errorem debeat duntaxat habere. Si enim dignitatem vellet intelligi, ubi curam apposuit, dignitatis vocabulum expressisset, sicut ex consultatione dicti Alexandri Papae predecessoris nostri comprobari dicebat. Ex verbis autem ipsius constitutionis monstrabat, ipsam praepositum dictam curam de manu episcopi accipere debuisse. Ceterum ex literis episcopi super hoc conueniens eridenter liquet, praepositum non tantum Aaron a Deo vocatum, sed a se ipso errorem sibi impulerunt honorem sumpsisse. Unde, quum privilegium mercatorum amittere qui permissa sibi ablutur potestate, tum nomine episcopi quum suo super hoc et perpetuum silentium imponi petebat, proponens, quod dignitas memorata non nisi sacerdotibus fungenti officio de iure et antiquo Magalensibus ecclesiae consuetudine fuerat conferenda; praepositum vero tum debeatate quam de iurisdic-tione corporis impedito ad sacerdotium promoveri non posse affirmabat instanter, dicens partem episcopi, utpote maiorem et auiorem, non obstante minus appellatione, merito secundum Lateranense concilium obtinere; insuper allegans, cum praepositum appellationi renouasse spontaneum interiecto. Quum enim taliter appellasset, ut nullus, nisi duplice sibi voce concessa, archidiaconus debeat instari, et ipse ad institutionem atlectus procedere attentaret, contra actio curaecebat secundum consultationem bonae memoriae predecessoris nostri Urbani Papae ab appellationis officio recessisse. Ad definitionis autem articulum taliter respondebat, asserens episcopum secundum tenorem definitionis rationabiliter processisse, adueniens etiam, quod praepositus ecclesiam sancti Formae et de Aquino retinendo contra ipsam definitionem fecerat manifeste, et id eo eius auctorem de iure non poterat intueri. Ad suspensionis obiectumque se aduerso dicebat, quod episcopus prius legitime appellaret, et id eo sententia post lata nullatenus tenebatur adstricta, propinens etiam, conditionem et ad tempus latam fuisse sententiam interdicti, scilicet, donec apostolicis obedire mandatis. Unde quum ante dictam institutionem sedis apostolicae innoxialis paruisse, tum rictibus quam comitibus iuris censura indubitate fuerat absolutus, praesertim quum ille, qui cum suspensus, ipsi ad plene absolutio in omnibus communicare minime dubitaret. Ad ultimum conchudebat, quod, etsi vere suspensus esset episcopus memoratus, tamen a praeposito hoc et non possit opponi, quia, quum per eodem suspensionis sententia volutus fuisset, mox consilium laboranti omnis contra episcopum auctoritate debuit deuegi, maxime quum ipsi episcopo tum in ecclesiasticis sacramentis, tum in ecclesiasticis institutionibus saepe communicasset, et id eo etiam suspensionis obiectum non ratabat. Denique, si nihil horum parti suffragaret episcopi, ad deuegiandum praeposito auctoritatem sufficere posse dicebat, quod tum per sententiam iudicis ordinari, quam ipse iure cum excommunicationis curando innotuam esse, per episcopi literas evidenter apparebat. Tandem C.<sup>10</sup> predecessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte per sua eubante cassavit sententiam pronuncians, quod aliquibus de provincia scriberet, ut tam episcopum quam personas ad ordinandum concorditer archidiaconum<sup>11</sup> moneret, et<sup>12</sup> eorum forte monitis non admissis, hoc ipsi auctoritate apostolica exsequi non differret. Post haec vero dictus predecessor noster<sup>13</sup> G.<sup>14</sup> qui nondum ad diaconatus erat promotus officium, praeter conscientiam praefati Petri<sup>15</sup> procuratoris episcopi apud sedem apostolicam tunc morantis, ipsam archidiaconatum contra pronunciationem suam<sup>16</sup> contulit, sicut credimus, circumventus. Nos igitur inhaerentes vestigijs predecessorum nostrorum, dicentium, sententiam Romanae sedis, quam aliquid fuerit<sup>17</sup> subreptum, posse in melius communitari, quod de<sup>18</sup> praedicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem episcopo<sup>19</sup> in illusionem<sup>2</sup> donationis apostolicae nuper dictum recepisse, de<sup>3</sup> eorum<sup>4</sup> fecerunt nostrorum consilio in irritum revocamus, et, licet absenti, quum de subreptione liquido constat, super dicto<sup>5</sup> archidiaconatu perpetuum silentium impones, verbis praesentium auctoritate praecipiendo<sup>22</sup> mandamus<sup>21</sup>, quatenus<sup>24</sup> nullius contradictione vel appellatione obstante infra unum mensem spatium post hanc susceptionem<sup>25</sup> saepe dictum archidiaconatum de personam, cui nihil de canonice obicit institutis, plena omnium vestrum, qui praesentes fuerint in ecclesia, interveniente concordia, ordinare curetis. [Linquiu etc. Dat. Rom. VI. Id. Iun. 1198.]

CAP. XIII 1

Valet sententia contra ius litigatoris lata, si sub ea infra X. dies non fuerit appellatum. Vel si aliter: Per sententiam, a qua non fuit appellatum, potest ecclesia subiecti praelato inferiori episcopo, seu ad aliam ecclesiam pertinere.

Idem Abbati et Conventui S. Zenonis<sup>2</sup> Veronensis.

Quum inter vos [ex una parte] pro ecclesia vestra et Muscum<sup>3</sup> archipresbyterum et clericos S. Proculi, nomine ecclesiae suae, super subiectione iurisdic-tione ecclesiae S. Proculi et aliis multis articulis quaestio verteretur, vobis, fili abbas, et ipsi archipresbytero in nostra praesentia constituti venerabiles fratres nostros P. Compostellanum archiepiscopum et Odonum Terlanensem episcopum, tunc apud sedem apostolicam convenientes, dedimus auditores. Sed ipso episcopo licet pendente ab Urbis partibus recedente, dilectum filium M. subdiaconum et capellanum nostrum loco eius curiamque substitueret. In quorum praesentia ex parte<sup>4</sup> vestra<sup>5</sup> fuit<sup>6</sup> propositum, quod dicta ecclesia [S. Proculi] monasterio vestro<sup>7</sup> pleno iure debet esse subiecta, videlicet in<sup>8</sup> institutione, destitutione<sup>9</sup>, vel investitura archipresbyteri et eiusdem fidelitate, ipsius et fratrum obedientia, correctione<sup>10</sup>, repraesentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, letanias et aliis similibus, per quae plena subiectione declaratur. Ad quod probandum instrumentum publicum concessionis bonae memoriae B.<sup>11</sup> quondam Veronensis episcopi pars vestra<sup>12</sup> in medium producebat, quam concessionem successor eius T.<sup>13</sup> ratam habuit, et etiam confirmavit. Super his quoque tum Romanorum Pontificum, quam patriarcharum Aquilegensium privilegia et confirmationes induxit, quorum unus, scilicet Godefridus<sup>14</sup>, de subiectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio R.<sup>15</sup> quondam Veronensis episcopi, qui eiusdem ecclesiae archipresbyter existit, factum fuerat et completum, et in eo<sup>16</sup> a priore monasterii sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi, sicut in<sup>17</sup> instrumento publico continetur. Adiecit etiam pars vestra<sup>18</sup>, quod inter B.<sup>19</sup> quondam abbatem eiusdem monasterii, et Sichelmu<sup>20</sup> sancti Proculi<sup>21</sup> archipresbyterum et fratres ipsius procedente tempore de fidelitate et obedientia manuali controversa fuit exorta, ad quae duo illi se<sup>22</sup> duntaxat teneri negabant, et super his testes producti fuerunt. Tandem praefatus T.<sup>23</sup> Veronensis episcopus, rationibus utriusque partis auditis et cognitis, (quendam cardinalem sequens, a quo idem<sup>24</sup> fuerat iudicatum, quod vel archipresbyter dimitteret ecclesiam, aut abbatem obedientiam promitteret, credens etiam, quod testes vera deposissent<sup>25</sup> eorum eo, qui de fidelitate manifestum<sup>26</sup> praebuerat testimonium, idem et ipse sententiariter diffiniavit<sup>27</sup>, sicut in instrumento publico perceptum contineri. Cuius sententia, quam nulla<sup>28</sup> fuerit appellatione suspensa, in rem transit iudicatum, quum assereret<sup>29</sup> nullo posse iuris remolio attendari, a cuius prolatione usque ad tempora ista<sup>30</sup> L. auctoritas spatium est transactum<sup>31</sup>, per quos, quod monasterium S. Zenonis praefatum ecclesiam pleno iure possideret, et quod praedictus<sup>32</sup> archipresbyter et fratres eius praeteriti et praesentes obedientiam ablutibus S. Zenonis fecerint, [tonsuram ab ipsis recipiant, et in aliis, quae promissimus, obsequia sibi praestentur, per testes et instrumenta probant, et sic usque ad tempus litae super ecclesiam monasterium in possessione fuisse finienter asserbat, quibus, ecclesiam S. Zenonis a monacho archipresbytero super quibusdam de promissis iudicate molestari. Tribus ergo praecipue rationibus suam assertionem proponunt esse manitas, videlicet per peccatiglorum confirmationem, per auctoritatem sententiae et per temporis longitatem, ut quasi finiculus triplex difficile dissolvatur. Ex opposito vero memoratus archipresbyter praedicta omnia monasterio complete deuegiat, praemissis rationibus sic respondens, quod, quum

Tit. XXVII. Cap. XII. 10) dictas: C Reg. 11) archidiaconatum: Geraldus: Boanico: Reg. 12) dict. praes. in: add. a Romae. 11) C: LatX: Geraldus Boanico: Reg. 13) Petri: desit: C: 14) propriam: C: Reg. 15) desit: C: 16) 17) fuit: C: 18) in: C: 19) a te frater episcopi: C: Reg. 20) elusionem: F: H: K: M: Reg. 21) praedicta: C: 22) praes. a: add. a Romae. 23) hincinimus: C: 24) ut: C: Reg. 25) add. Hierarum: C: C: Cap. XIII. 1) desolatum et Reg. 2) h. 2: 3: 4: 5: 6: 7: 8: 9: 10: 11: 12: 13: 14: 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100)

C Reg. 7) S. Zenonis: B. 8) in: desit: C: 9) et: B: 10) cor-  
 reptione: C: 11) Brunonis: C Reg. 12) tux: B. 13) Theobaldus: C  
 Theobaldus: Reg. 14) Godefridus: C: C: C: 15) Riprandi: Reg. 16) ea:  
 C: et (in: desit): C: 17) in: desit: C: 18) tux: C Reg. 19) dilectum  
 nobilium: C: Reg. 20) ill. h. nostr.: C: 21) et S.: F: H: K: Sichelmu:  
 21) S. Proci: desit: F: H: K: Reg. 22) dictus archipresbyter cum fratribus  
 suis se desit: C: duntaxat tenuerunt: C: 23) R.: 24) C: 25) ill.:  
 desit: C: Reg. 25) deposissent: C: 26) manifeste: B: 27) sent. item  
 diff. sicut etiam instr. de: 28) nullus: B: 29) assererat: B: 30) haec:  
 C: 31) elapsa per quod probatur: C: 32) dictus: B:



CAP. XVI.1

Sententia potest probari per testes; licet non deponant de causis, quae solent iudicem movere ad sententiandum.

Idem Decano, Cancellario<sup>2</sup> et C. Canonico Lundeniensi<sup>3</sup>.

Sicut nobis vestris literis intimastis, quum causa, quae inter H.<sup>3</sup> subdiaconum et B.<sup>5</sup> presbyterum sancti Clementis super hiis quae frumenti modis vertebatur, ipsi<sup>6</sup> subdiacono per annos singulos exsolvendis, ex delegatione nostra vobis commissa fuisset, et partibus in vestra praesentia constitutis restitutionem sibi fieri postulari subdiaconus<sup>7</sup> supradictus, adversarius se ad hoc non teneri respondit, quum alia vice super hoc coram iudice conventus fuerit, et sententia liter absolutus, quod ostendere voluit duorum testimonio sacerdotum, ex quorum depositione<sup>8</sup> vobis constitit, quod magister A. auctoritate<sup>9</sup> venerabilis fratris nostri episcopi Lundeniensis<sup>10</sup> ipsum<sup>11</sup> per iudicium absolvit ab impetitione subdiaconi memorati. Verum quia testimonium ipsorum quasi nude prolatum fuerat, quum de causis<sup>12</sup>, quae iudicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil se scire dixerint<sup>13</sup>, variatum fuit inter iuris peritos, a quibus consilium postulatis, aliis asserentibus tale testimonium non valere, aliis sententibus, quod valeret. Unde in hac ambiguitate Quid tenendum sit, sedem duxistis apostolicam consulendam. Quum autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quod omnia<sup>14</sup>, quae iudicem movent<sup>15</sup>, non exprimantur in sententiis proferendis, vobis taliter respondemus, quod, quum ex depositionibus<sup>16</sup> testium praedictorum constitit vobis, sententiam a iudice suo<sup>17</sup> fuisse prolata, propter auctoritatem iudicariam praesumit debet<sup>18</sup>, omnia legitime processisse. [Dat. Lat. II. Kal. Apr. 1199.]

CAP. XVII.1

Ab eadem sententia potest appellare nulum reus victus, sed etiam tertius, cuius interest; et poterit sententia quoad reum nisi iure deoventum confirmari, respectu vero tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem Astoriensis<sup>2</sup> Episcopo, et Abbati sancti Isidori Legionensis.

Quum super controversia, quae inter venerabilem fratrem nostrum Auriensem<sup>3</sup> episcopum ex parte una, et monasterium Cellae novae super statu ipsius ex altera vertebatur, pro ipso episcopo diversae sententiae latae fuerunt, O. archidiaconus et nuncius venerabilis fratris nostri Ovetensis<sup>4</sup> episcopi ad apostolicam sedem accedens, per eas Ovetensem ecclesiam hanc graviter querebatur<sup>5</sup>, ad quam illud proponat monasterium pertinere<sup>6</sup>. (Et infra:) Postquam igitur haec et similia vobis et fratribus nostris praefati cardinales fideliter retulerunt, quae constitit vobis per legatum<sup>7</sup> literis, a duabus, quum tertius interesse nequiverat, sic<sup>8</sup> ex ipsius olim assertione tenuius apud sedem apostolicam constitit, fuisse processum, et contra ipsorum sententiam Quum<sup>9</sup> ex parte monasterii nihil rationabile fuerit<sup>10</sup> propositum et ostensum, quare sententia<sup>12</sup> pro episcopo promulgata debuerit<sup>13</sup> irritari, eam, communicato fratre nostro cum consilio, quantum ad monasterium ipsum duximus confirmandum, quibus perpetuum hoc in parte silentium imponentes. Ceterum, quia super appellatione

Ovetensis ecclesiae non potuimus elicere veritatem, causam ipsam vestro durimus examini committimus; per<sup>14</sup> apostolicam scriptam Mandamus<sup>15</sup>, quatenus, si constituerit<sup>16</sup> appellationem pro ecclesia Ovetensi rationabiliter interpositam, et ad eam prosequendum nuncium eius<sup>17</sup> infra<sup>18</sup> tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiae differatur, he circa possessionem eandem Ovetensis ecclesiae detrimentum incurrat. Alioquin ea, sicut ius postulat<sup>19</sup>, executioni absque Ovetensis ecclesiae praecuditione demandatur, cui<sup>20</sup> quae praemissa sunt non praecudunt<sup>21</sup>, quum minus<sup>22</sup> suam valeat consequi rationem, quum res inter alios acta non nocet regulariter aliis iuxta constitutiones<sup>23</sup> canonicas et civiles.

CAP. XVIII.1

Si citatus ad sententiam ex legitima causa iudici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata, sed retractatur eo probante legitimum absentiae causam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur sententia, nisi prius doceat de ipsius iniquitate. H. II. et est verus et not. intellectus secundum Bonacum, quum alii doctores non darent dilucidari.

Idem<sup>2</sup>.

Quum Bertholdus<sup>3</sup> miles curiam<sup>4</sup> suam sive fundum in Hesthusen quandam P.<sup>5</sup> militi pignori obligasset, eodem P.<sup>6</sup> sublato de medio A. 7 nepos eius, qui successit eidem, Argentiniensis diocesis, vacante ecclesia eiusdem loci in Hesthusen, asserens, quod ius patronatus cum universitate transisset in eum, D.<sup>8</sup> clericum eiusdem diocesis ad preces bonae memoriae C.<sup>9</sup> Argentiniensis episcopi eiusdem loci archidiacono<sup>10</sup> ad supra dictam ecclesiam praesentavit, qui de consensu et voluntate episcopi ipsum instituit in eadem<sup>11</sup>, in possessionem eum induci faciens corporalem. Praedictus vero B.<sup>12</sup> dominus fundi, asserens, quod sibi retinenda ius patronatus expresse, quum fundum obligaret creditori, T. sacerdotem memorato episcopo praesentavit, sed ipsum episcopus non admisit<sup>13</sup> pro se sibi arbitrio volentis. Quum autem praefatus episcopus viam fuisse introitus curiae ingressus, dictus T. adversus memoratum D.<sup>14</sup> super praedicta ecclesia curam substituta electo deposuit<sup>15</sup> quaestionem, Remensis episcopus<sup>16</sup> apostolicae sedis legatus iudicibus negotium delegavit. Ad quem quum attestaciones utriusque receptas per partes postmodum remississet, et praefato D. cum suis attestacionibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestacionibus, sicut in ipsius literis perspicuum contineri, diligenter inspectis clerici memorati<sup>17</sup>, ipsum ab impetitione saepe dicti T. sententia<sup>18</sup> reddidit absolutum, eidem T. imponens silentium super ecclesia memorata. Postmodum<sup>19</sup> autem<sup>20</sup> idem presbyter<sup>21</sup> ad eiusdem archiepiscopi praesentiam cum attestacionibus suis infra<sup>22</sup> breve tempus accedens, iustam causam absentiae allegavit; archiepiscopus vero, praedicto Argentino electo et dilectis filiis Altae silvae et Tudeborn<sup>23</sup> abbatibus dedit suis<sup>24</sup> literis in mandatis, ut<sup>25</sup>, si iustam absentiae causam ille<sup>26</sup> ostenderet coram eis, praedictam<sup>27</sup> sententiam nullus decerneret esse valoris, et<sup>28</sup> intrinseque partis attestacionibus diligenter inspectis causam ipsam fine debito terminaret; alioquin faceret sententiam, quum ipse iuraret, firmiter observari. Verum dictus<sup>29</sup> electo et praefatis abbatibus committentibus aliis vice suis, ipsi subdelegati testes super

TI. XXVII. Cap. XVI. 1) Restitutio ex Reg. Bul. II. 48.; Comp. III. c. 6. h. l. (2. 18.). 2) V. Cane.; Reg. 3) Viduianus; F. Leng.; L. Londini; Chr. Laudun.; Reg. Reg. Bullus no. 622. 4) Henricum; C. Reg. 5) H.; F.H.A.M.; Audun.; C. Henricus; Chr. Haurdun.; Chr. Haurdun.; Chr. Reg. 6) quid dicitur ipsi Henrico per annos singulos exsolvendis; C. Reg. 7) Idem Henricus; C. Reg. 8) depositionibus; Chr. Reg. 9) autem; F. ex parte; Chr. Reg. 10) Laudun.; F.H.A.M. Reg. Reg. 11) Haurdun; Haurdun.; Chr. Reg. presbyterum; C. Reg. 12) allegacionibus; testibus; vobis; et; Chr. et rationibus; ratione; C. Chr.; C. Reg. 13) dixisset; C. Reg. 14) causae; Chr. Reg. 15) movierit; F. moventur; C. Reg. 16) depositione; Reg. 17) suo; deest; Chr. 18) delectat; Chr. (Cap. XVII. 1) Restitutio ex Comp. III. c. 7. h. l. (2. 18.). 2) Astoriensis; F.H. Astoriensis; Astoriensis; Reg. et; C. S. Isidori Legionensis, et de Carazato (Carazato; Chr. Karazato; Chr. Cantazato; Chr. Casanzato; Casanzato; Gondulini) abbatibus; C. — ser. no. 1200. — Polthold no. 1091. — 3) Ariens; H.; Aulerian.; V. Avenen.; M. Aurelin.; C. 4) Ovetensis; F. Ovens; G. Ovetens; H.; Ovetens; T. Ometens; F. Omet. per tot. 5) conquirebatur; L. X. de testib.; conquirebatur; C. 6) per litteras; Reg. 7) delegatorum; h. 8) ad vos missas; h. 9) sic etiam; h. 10) quum; deest; C. 11) fuit; Colub. 12) sentit; pro ep. quum; deest; C. 13) delectat; Colub. Bohm. 14) vobis; fratrum; litteris; h. 15) mandatis; C. 16) abbatibus; C. 17) ecclesiam; Ovetens.; C. 18) per litteras; Reg. 19) ex postulat; Colub. 20) quibus; C. 21) praecudunt; Colub. Bohm. 22) quomodo valeant; C. 23) institutiones; Chr. (Cap. XVIII. 1) Restitutio ex Reg. Reg. VIII. 8.; Comp. III. c. 8. h. l. (2. 18.). 2) Abbat; de Bonag. (Reg. Baumgarten) et praeposito S. Arbogasti Argentiniensis diocesis et custodi S. Thomae Argentini.; Reg. — Polthold no. 2146. 3) Beldonus; Chr. 4) causam; Chr. 5) Peregrino; C. Reg. 6) B.; Chr. Bertholdo; Chr. 7) Artungus; Colub; Artungus; Chr. Har-

tingus; Reg. 8) Brunnus; Cerep; Bitunius; Chr.; Brunnen; Reg. 9) O.; Chr. 10) archidiacono; C. 11) evadens; Poph (sq. in; deest; Reg. 12) B.; Colub; Bertholdus; F. Reg. 13) admittente; reus; C. Reg. 14) B.; Colub; Brunnen; Reg.; adv. mem. D.; deest; Chr. 15) deposuerat; F. deponit; C. Reg. 16) archiepiscopus; F.H.A.M.; — a cuius examine fuit postmodum ad venerabilem fr. n. Remens. archiepiscopo, sanctae Rom. ecclesiae card. tunc episcopum Praenestinum ap. sed. leg. appellatum, qui dicit. I. abbat. Norv. exch. et domus sancti Thomae Argentini. mandavit, ut audiret hinc inde proposita, et ad eum remitteret causam sufficienter instructam, partibus terminata (vobis; receptis testibus; Obte) peremptorium assignantes, quo eius se consueti praesentaret sententiam recepturus. Ipsi vero (vobis; ad eum . . . vero; omitt. Chr. receptis testibus et redactis in scriptis depositionibus ocurrentem, eas (eam; Chr. causam; Chr) sub sigillis suis miserat ad archiepiscopum nem. partibus termino percuperio assignato, ad quem quum saepe dictus B. (Bruno; Reg. cum suis attestacionibus accessisset, nec per se, nec per responsalem idoneum dictus T. coram eo comparere curasset; C. Reg. 17) eiusdem B.; C. Reg. 18) sententiam; h. 19) Post; Chr. 20) aut.; deest; F.M. 21) sacerdotibus; C. Reg. 22) intra; Colub. Bohm. 23) Turo-leburn.; Reg.; in Codd. deest. et Comp. III. novum regnum; c. 24) suis; deest; F.H.A.M.; — per suas litteras; C. Reg. 25) et; deest; Colub. 26) etiam; C. Chr. praefatus; F. Chr.; praefatus; Reg. 27) denum; praed.; Chr. 28) et; deest; Colub. 29) Verum quum dictus electus alii negotio impeditus interesse non posset, vices suas R. canonico Argentini. commisit, praefatis abbatibus suis (sententias; Chr) committentibus maiori praeposito et scholastico Argentini., qui in negotio proventus testes super praedicto artum receperunt, et (vobis; Chr) eorum redactis depositionibus in scriptis, praedictus B. asserens se gravari ab eis vobis; C. Reg.



posuit ex adverso, sapientiam monasterium vestrum a primordio constructionis suae in laudem et consensum diocesani episcopi alteri fuisse subiectum, ut non aliunde assumeretur nisi aliquis in abbatem, nisi de monasterio sancti Audeni, dummodo in eo posset aliquis idoneus ad hoc regere. Correctio quoque monachorum et abbas de Crève, si negligens esset, fuit S. Audeni abbatibus reservata, et ita obtinuit a longis temporibus, quorum memoria non habetur. Et haec siquidem institutio et usus ipsius a bonae memoriae Alexandri Papae praedecessore nostro prompuit confirmata. Cuius quoniam quondam sancti Leofredi abbatem quendam aliunde quam de sancti Audeni gravior decessisset, abbas sancti Audeni later complices appellavit; et per sententiam delegatorum apostolicae sedis electum renunciare oportuit abbatem, qui, quum facta professione abbatii sancti Audeni per dies aliquot in ipso monasterio recessisset, per abbatem concessum datus fuit praefatis monachis in abbatem. Ceterum abbatem nostrissimum ad huc monasterium delatante, a quo regio metu compulsus recessit ad tempus, et monachis se in libertatem volentibus conciliare, atque ad electionem procedere iussuetum, abbas sancti Audeni hoc praesentibus, sedem apostolicam appellavit, sicut Ric. tunc electus restet in iudicio esse confessus, adiciens tamen se prius appellasse. Verum sapientiam monachi, eam diuinos nihilominus in abbatem, ad iam dictum Hen. episcopum Bavoensem et collegas suos rescriptum apostolicum impetrarunt, quorum iudicium ad respectum abbas sancti Audeni cupiens declinare, ad praefatos abbatem et priorem literas revocatorias impetravit, qui post inhibitionem priorem iudicium, qui eis tenorem mandati apostolici per suos literas intulerunt, et postquam procurator abbas eius authenticum praesentavit, asserentes literas illas per falsi suggestionem obtentas, quia privilegii partis adversae in eis medio non fiebat, post appellationem quoque ab eodem procuratore interpositam, in causa nihilominus processerunt, quorum factum pro monasterio sancti Audeni peccatum in iudicio reverentis. Ipsi hinc et similibus, quae iam dicti episcopi<sup>1</sup> et cardinalis nobis ex fratribus nostris praeuler et fideliter retulerunt, plenius intellexit. Quum constiterit nobis, primam commissionem non fuisse per ultimam revocatum, tum quia causae suspensio in iure propositae frivola videbantur, quas etiam tanquam dilatorias ante illius ingressum opponere debuissent, quibus coram delegatis eisdem subeundo iudicium renunciasse videntur; tum etiam quoniam<sup>2</sup> de privilegiis<sup>3</sup> apostolicae sedis et processu negotii usque ad publicationes testium coram primis iudicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere<sup>4</sup> minime potuissent, non obstante sententia, quae pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quae tamen nobis ostensa non fuit, quum, si<sup>5</sup> praedictis<sup>6</sup> iudicibus fuisset<sup>7</sup> ostensa, ea posthabita contrarium statuisset, alioquin est, quod eam obicientibus impetuerit, quum sub praetextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari; communicato fratrum nostrorum consilio factum priorem iudicium<sup>8</sup> ratum et firmum habemus<sup>9</sup>, et eorum sententiam confirmantes<sup>11</sup> electo a vobis postmodum nos ipsi munus benedictionis, salvo iure diocesani episcopi, curavimus exhibere. [Nulli ergo etc. Dat. Lut. III. Non. Iun. 1199.]

## CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium obtentum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum vel supplicatum.

Idem Episcopo, Decano et Cancellario Parisiensibus<sup>2</sup>.

Suborta dudum inter venerabilem fratrem nostrum Meldensem episcopum et monasterium Attrebatense<sup>3</sup> super ipsius monasterii subiectione materia quaestionis, et<sup>4</sup> procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversae constitit, eundem episcopum quasi<sup>5</sup> possessionem obedientiae in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus<sup>6</sup> ad eandem. Verum quia

privilegium felicis memoriae Innocentii Papae praedecessoris nostri libertatem<sup>7</sup> monasterii plenarium exprimebat, [dilectis filijs magistro G.] decano Suseonensis et suis consociis declinavit in mandatis, ut episcopo [memorato] in quasi<sup>8</sup> possessionem obedientiae restituito, nisi post restitutionem suam infra sex menses contra privilegium<sup>9</sup> rationabile aliquid obiceret et probaret, super subiectione monasterii supra dicti perceptum sibi<sup>10</sup> silentium subdito appellacionis obstaculo<sup>12</sup> imponere procurarent. [Districtius inhibentes ne idem monasterium super libertate privilegii auderet ulterius molestare. Quod si de partium esset restituta voluntate causam sufficeret instructam ad nostram praesentiam evadentes, praefigere ipsis huiusmodi competentem, quibus se utroque conspiciunt praesentent, sententiam recepturam. Partibus igitur in ipsorum iudicium presentiam postmodum constitutis quum idem episcopus privilegii copiam habuisset illud voluit arguere falsitatis eo quod facta collatione bullarum ipsius privilegii ad alias bullas, ipsa sicut episcopus proponebat, minor et dissimilis aliis videbatur. Autoritate quoque rei iudicantiae ad eorumque vires privilegii allegatorum afferens quod felix recollectionis Alexander Papa praedecessor noster, sicut per ipsius literas ostendebat super hoc eorum monasterium sententiam promulgavit. Privilegium insuper Alexandri Papae dicti et bonae memoriae Innocentii Papae praedecessorum nostrorum episcopus idem iudicat, in quibus expresse digne dicitur esse statutum, ut ipsi a Resbacensi abbate canonice obedientia persolverent. Abbas vero monasterii praefacti proposuit ex adverso quod idem auctoritate privilegii superacti plenam debet libertatem gaudere, eorum etiam alia ratione, quia videlicet sanctus Faro Meldensis episcopus liberalissimum ei duxerat privilegium indulgentium, sicut in eisdem sancti legenda contineri manifeste dicebat officios idem abbas, quod de sententia supra dicta quum pro parte sui episcopi allegabat, usque ad idem diem, nullam nequam audierat mentionem: sed etsi sententia vera esset, tacite tantum per compositionem unicelebem subsequentem fuerat ab ipsa recessura. Tullis enim ut ipse dicebat, inter bonae memoriae B. Resbacensem abbatem et Stephanum Meldensem episcopum compositio intercessit, ut idem abbas in conditione ipsi obedientiam faceret, ut reposito privilegio libertatis, quod prae manibus non habebat, idem abbas libere gauderet et ad erigendum eodem episcopo obedientiam minime teneretur. Quum compositionem et quaedam alia quae proposuerat idem abbas, se dixerat probaturam. Die igitur Parisiensis assignato testes abbatibus supra dictis, decanus et sacerdotum, quia iudex litteris intercessi non potuit, receperunt; et apud Resbacensem cruminateus eosdem quosdam alias scias et validiores. Tandem quum tua pars ad maiorem fidem super Alexandri sententia faciendum, literas quorundam cardinalium et aliorum iudicibus praesentasset, pars abbatibus abiecit, quod quum senestre tempus in nostris esset litteris comprehensum, infra quod probandi, quod existit, habere facultatem, post tempus illud clapsum manimenta pro parte tua, sed probationes alias non poterit exhibere, sed quum tibi iam esset iudicium probandi praesens, instrumentum recipi postulabat, quod capitulum Resbacense sub animarum suarum periculo praestari mandabat, videlicet quod nunquam amplius sententiam haberent, quum tu duceret exhibendum.] Iudicibus autem causam instructam remittentibus<sup>13</sup> quia cognovimus efficaces episcopi rationes, subiectionem eidem ad iudicium memorati monasterii, ut ibidem dixerat<sup>14</sup> habeat tanquam diocesanus episcopus potestatem, ita tamen, ut nullum per hoc apostolicae sedi praedictum generetur, quod minus legitimo tempore, si voluerit<sup>15</sup>, suum iustitiam prosequatur. Nimirum si praefati<sup>16</sup> Innocentii privilegium Alexandro fuit in iudicio praesentatum, et ipse<sup>17</sup> tulit sententiam contra illud, ipsius<sup>18</sup> intelligitur reprobasse. Si vero non fuit coram<sup>19</sup> eo exhibitum, praetextu privilegii de novo reporti praedicta non debet sententia retractari. Quocirca discretioni vestrae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus quod a nobis est sententia litteris diffinitum, factis appellacione remota rationabiliter observari [contradictores si qui fuerint etc. Dat. Viterbi XVII. Kal. Jul. Jo. A. 1207.]

Tit. XXVII. Cap. XX. 1) episcopi: Cr. 5) quia: Ch. 6) privilegio: G. 7) subdicit: G. 8) Antoni: B. 9) de: not. 3. 10) etiam: Ch. 10) a praesentibus: G. 11) fuerit: G. 12) iudicium: Ch. 13) habuimus: Ch. 14) approbantes: ipsa auct. apost. confirmamus et electo: C. Reg.

Cap. XXI. 1) Resbataum ex adverso, usque ad: res ab Meldensium ep. scriptis non essent in Reg. Ind. X. nec of. Indens Hof. Cas. Ind. III. 37. 2) temp. III. c. 11. h. l. 2. 3) 2) Dithmar nos. 320. 3) Resbacense: Resbus: C. Reg. 4) procuratoribus partium propter hoc ad sed. ap. accesserunt, quibus ab ipso iudicantibus: C. Reg. 5) quasi: B. 6) de: C. Reg. 6) decernimus: C. Reg. 7) ex monasterii parte exhibitum libertatem plenariam: C. Reg. 8) Remensis eorum et sacerdotum Silvanensium: C. Reg. 9) quasi: B. 10)

C. Reg. 10) privilegio libertatem: Ch. 11) eidem: Ch. 12) appellacione remota: C. 13) Iudicibus autem iudicantibus dirimere quaestiones, causam ipsam instructam cum procuratoribus partium ad nostram praesentiam transmiserunt, remiserunt et infra: C. 14) usque ad verbum, retulisset de suis iudicibus postmodum dilectum filium nostrum Iohannem S. Mariae in via lata alicuius cardinalis delinimus audiretorem. Quum quum et haec et alia proposuissent plenius curamus eos, et idem cardinalis qui audiverat nobis habere testem, nos subdicit, verum et atriis quoque partis rationibus diligenter inspectis, quia etc.: C. Reg. C. 21) illam: C. 21) voluerit prosequatur: Ch. 16) praefatum: Ch. praefato: Ch. 17) ille: C. 18) ipsi: c. 19) etc.: Ch. 19) cor. eoz: de: F. H. M.

CAP. XXII.

Sententia, a qua fuit appellatum, retractatur, si constat, testes, ad quorum dicta tantum lata sunt, conspiratores fuisse, et contrariante parte receptos.

Idem Alex. III. 2. S. Mariae in Cagi<sup>3</sup> et Vallis secretae<sup>4</sup> Abbatibus.<sup>5</sup>

Quum I. et A. canonici sancti Dionysii<sup>6</sup> Remensis ex parte quorundam canonicorum eiusdem ecclesiae nostro apostolatu reserant, quod abbas eorum super dilapidationem, perjurio, simonia et quibusdam aliis erit multipliciter infamatus, et quom super his et aliis cum procuratore ipsius abbas apud sedem apostolicam deo litigasset, nos postmodum venerabili fratri nostro Cathalanensi<sup>7</sup> episcopo et eius collegis<sup>8</sup> dedimus in mandatis, ut ad ecclesiam ipsam personaliter<sup>9</sup> accedentes, tam in capite quam in membris appellatione postposita corrigenter cordenda, et starentur quae statuetia viderent. [Curam quibus postea, tam abbate quam canonicis constitutis, idem abbas, ne iudices contra iuris ordinem in negotio ipso providerent appellavit; quumque iudices ab abbate pariter et canonicis de decem veritate super statu ecclesiae requirenter iuramentum, abbas per advocatum suum se assensu spontaneo restitutionis beneficium postulavit ab eis. Iud.]<sup>10</sup> Iudices, [de voluntate partium abbat ipso ad administrationem spiritualium restituta, quibusdam<sup>11</sup> discretis et] autem abbas et canonicorum iuramenta recipientes, [quosdam eorum examinauerunt eodem die, ad examinandum<sup>12</sup> alios deum aliam statim, quum gratulante paucis atque recepit. Verum] statuto die abbate eorum cum iudicibus comparet, abbas S. Jacobi Pratiensis accuratus eius se cum liberis de rato iudicibus praesentavit. Quo nequaquam contradiante in examine ipso<sup>13</sup> iudices processerunt, et quum de septem parati essent sententiam promulgare, procurator iam dictus literas habuit coram eis, in quibus conturbatorum expresso, quoniam<sup>14</sup> appellationem, quum prima die interposuerit, inuolavit. Sed iudices attendentes, quod idem abbas appellationis praedictae tacite commiserat, iuramentum praestulit et ipsorum iudicium suboravit, maxime quum appellationis obstaculum iustis esset literis interclusum, et de ipsius ecclesiae lapsu irreparabiliter tuncurum, habito eorum praedictum consilio abbatem uenocatum<sup>15</sup> ab administratione ipsius ecclesiae per sententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quum tunc non poterant expedire. A qua sententia tanquam iniqui<sup>16</sup> quum<sup>17</sup> procurator praedictus ad nostram audientiam appellaverit<sup>18</sup> [pro eo, quod intercedenti fuerant delegati praedictis et causis ab appellatione fuisse recessus; porro praefatus abbas et procurator eorumque nomine propter hoc usque ad sedem apostolicam venientes, eorum dicto filio nostro Iuane S. Mariae in Via lata diacono excommunicati, quum ipsos dictos audirent, idem abbas iudicium] proposuit<sup>19</sup>, per quae dicebat, dictam<sup>20</sup> sententiam merito reprobandam, [tam quia literae abbas, quum auctoritate iudicis processerunt<sup>21</sup>, per suppressionem veritatis fuerant impetratae, quum canonici, per quos fuerant<sup>22</sup> obtentae, de triplici excommunicationis sententia, quae per eum pro eo, quod iudices erant et tabernis frequenter intrabant, et iudicibus existebant iudicem, legati fuerant, non fecerant mentionem] tum quia [post appellationem ad nos interpositam in inquisitione ipsa, quum de iuramentum veritatem communitate minime processisset, ex nullo modo<sup>23</sup> restituta, et] iudices<sup>24</sup> lite non contestata in ipso negotio processerunt<sup>25</sup>; tum etiam, quia iuramenta conspiratorum contra ipsam iudices<sup>26</sup> recipientes, depositionibus eorum partibus minime publicatis, nec ostensis<sup>27</sup> eidem, ad sententiam procedere praesumpserunt. [Id haec altera pars respondit, quod praedicti canonici ex illi minime poterant iuramentum excommunicationis obtinere, quum etiam de illis excommunicatione constaret, idem abbas non solum per procuratorem suum

qui cum ipsis literas communes accepit, sed etiam per se ipsum in decimis communiasset; sed nec appellatio supradicta potuit processum iudicum impellere; nam quum abbas, ne contra iuris ordinem processerent, appellasset, et iudices secundum iuris ordinem processissent in amabus, eisdem apparet contra praedictam eandem nihil penitus attemptatum. Sed eius deminationem monito non processissent, est quod inquiri passit abbas, si hoc neglexerit a principio allegare. Adhuc etiam paucis praedicta, quod ad temporalia restituta non debuit idem abbas, licet esset ad spiritualia restitutus, quum de dilapidatione questio haberetur; qui potius in tali causa iuxta rigorem iuris, et si fuisse in adulterationis possessione repositus, potuisset tanquam suspectus non inieritio amovari. Praeterea non oportuit ut eorum illis iudicibus fieri litis contestato, quum per utriusque partis procuratores olim litis fuerit quod sedem apostolicam super eisdem articulis contestata, maxime quum non sit ea subtilitas in inquisitionibus attendenda ut litis contestato necessario requiratur; et hoc unum contra praemissas citationes sufficere potuit, quod inquisitionis iudicium sponte subit, licet etiam iuramenta conspiratorum constaret iudices recipisse; irritum tamen et hoc non debet processum ipsorum, quum non constet ipsos, illorum dicta sequendo, sententiam protulisse, praesertim quum conturbatorum dicta recipi possent in litis quae abbatem nullatenus conturbabant. Depositiones quoque testium quae iuraverunt eorum partibus publicari, et eorum abbatibus copia fieri, quum ipse se per continuationem abscedisset, et procurator praedictus non ad defensionem causa transmissus fuerit, sed ad praedictam turbationem inuocandum. Quum igitur haec et alia quae eorum caridissimi praedicti fuerit proposita, idem nobis fideliter retulisset.] Quia vero<sup>28</sup> de conspirationis articulo nobis non potuit<sup>29</sup> fieri plena fides, [discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, inquisita plenius veritate, si vobis constiterit, quod illi conspiratores fuerint, quorum constat a iudicibus iuramenta recepta, et quod hoc ipsum abbas probare voluit<sup>30</sup> coram eis, et quod eorum dicta iudices secuti tantummodo, quum per alios ea<sup>31</sup> probata non essent, sententiam protulerunt, vos appellatione remota irritantes processum<sup>32</sup> eorum in negotio ipso iuxta praedictam<sup>33</sup> formam, comprehensam in prioribus literis, procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse nequivit<sup>34</sup> comprobare<sup>35</sup>, vel, licet de hoc constaret<sup>36</sup>, appareat tamen, illos nihil super his depossuisse, pro quibus idem abbas filios vel amicos; vel, etiam si aliqua super his depossuerit<sup>37</sup>, ea tamen per ipsorum dicta fuerant<sup>38</sup> sufficienter ostensa: processum ipsorum iudicem subdito appellationis obstaculo confirmetis, quia, licet adversus abbatem non deberent<sup>39</sup> conspiratores admitti, iuramenta<sup>40</sup> tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi poterunt<sup>41</sup>, ut per ipsum<sup>42</sup> dicta super aliis fides possit haberi, quod abbatem minime conturbant, praesertim quum tunc<sup>43</sup> probatum non esset, eos conspiratores fuisse. [Valens usque et mandamus etc. Dat. Later. XI. Kal. Apr. Ao. XI. 1268.]

CAP. XXIII.

Damnatus in actione iniuriarum infamis est, et per Papam potest famam restitui. H. 4. prout communitur summatur.

Idem H. de castro Guarti<sup>2</sup>.

Quum te a Bartholomaeo<sup>3</sup> iniuriarum actione<sup>4</sup> conventus<sup>5</sup>, eo, quod dixeris<sup>6</sup>, equum tuum non esse minoris pretii quam capillos ipsius<sup>7</sup>, [Involens de Guarti et L. de Livo] iudices, qui super hoc cognoscerebant, te in decem solidos condemnassent, tu tamen, ne ipsorum sententia te notaret infamia, beneficium<sup>8</sup> restitutionis ad famam a sede apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quod [parvo] nulla fuerit vel minima facta<sup>9</sup> iniuria, volumus [et concedimus], te per<sup>10</sup> praedictam sententiam infamia non notari. [Dat. Signae II. Id. Sept. Pont. nostrae. Ao. XI. 1212.]

Tit. XXVII. Cap. XXII. 1 Be-Abbatum ex corp. ap. Iona Archiepiscopi oblatum, de vita obli. de Abbatibus Paris. 1292, l. 2, 165. — 2 Reg. Bul. XI, 276, innotum quod, Const. III, c. 12, h. l. 2, 18. — 3 Alex. III. deest: PGLH 5. S. Mariae in Cagi; F. Cagiaci; 696; orig. abbt.; Mellensis orig. 1. sermo; 6; abbt.; 2. sermo; 5. innotum; 6. innotum; 7. Alex. de Ligeri; 8. innotum; 9. Remensis; orig. — Poldast no. 3219. — 10 Dion. et M. canonici Remens. ad nostram fidem praesentiam accesserunt. . . reserant; C. orig. 7. de del. . . et del.; C. 8. aliquid; C. 8. del. 9. Cathalanensi; orig. 10. et del. 11. innotum; 8. Aquitani Novionem Norim; C. orig. innotum; et magis; 10. Simoni 6. Vallibus canonico Ludov. Rading; C. orig. del. innotum; C. orig. 11. pariter; 6. 12. Unde; Reg. 1. quibus; deest; orig. 11. et; deest; 6. 12. examinandis; Reg. 16. Sed; 17. examinatione ipsa, de; 18. quod; 6. 19. innotum; deest; 20. contra; 17. abbt.; 21. quum; deest; C. orig. 22. appellavit; C. orig.; appellavit; 6. Reg. 23. Cuius procurator; canonico; abbt.; abbtis; et; C. orig. innotum; inter alia postea in nostra proposita praesentia constitutus dicitur; C. 24. ipsam;

orig. 25. processerunt; Reg. 26. fuerant; 6. 27. non; Reg. 28. ind.; deest; 6. orig. 29. processerunt; 2. quibus; Reg. orig. 30. ind.; deest; 6. 31. concessi; C. orig. 32. vero; deest; orig. 33. poterit; C. 34. voluerit; 6. 35. eadem; C. Reg.; deest; orig. 36. processione; orig. 37. praesertim; C. Reg. orig. 38. nequivit; 6. 39. comprobare; C. Reg. orig. 40. constaret; orig. 41. depossuerunt; 6. orig. 42. fuerant; orig. 43. abbeuerat; C. 44. iuramentum; orig. 45. poterit; 6. 46. poterunt; 6. 47. eorum; 6. 48. illorum; 6. 49. tunc; deest; 6. — Cap. XXIII. 1 Be-Abbatum ex Reg. Bul. XI, 208; C. orig. l. c. h. l. 2, 11. — 2 Wartin; F. W. Warce; K. usque; deest; 6. orig. R. militi; 6. R. innotum; militi de Vico; Reg. — Poldast no. 3257. — 3 Be-Abbatibus; Benedicti; 6. 4. accusatione; 6. 5. conventum; Reg. 6. diem; 6. deest; 6. 7. diem; 6. Reg. 8. innotum; 6. 9. innotum; 6. 10. iniuria; 6. 11. iniuria; 6. 12. iniuria; 6. 13. iniuria; 6. 14. iniuria; 6. 15. iniuria; 6. 16. iniuria; 6. 17. iniuria; 6. 18. iniuria; 6. 19. iniuria; 6. 20. iniuria; 6. 21. iniuria; 6. 22. iniuria; 6. 23. iniuria; 6. 24. iniuria; 6. 25. iniuria; 6. 26. iniuria; 6. 27. iniuria; 6. 28. iniuria; 6. 29. iniuria; 6. 30. iniuria; 6. 31. iniuria; 6. 32. iniuria; 6. 33. iniuria; 6. 34. iniuria; 6. 35. iniuria; 6. 36. iniuria; 6. 37. iniuria; 6. 38. iniuria; 6. 39. iniuria; 6. 40. iniuria; 6. 41. iniuria; 6. 42. iniuria; 6. 43. iniuria; 6. 44. iniuria; 6. 45. iniuria; 6. 46. iniuria; 6. 47. iniuria; 6. 48. iniuria; 6. 49. iniuria; 6. 50. iniuria; 6. 51. iniuria; 6. 52. iniuria; 6. 53. iniuria; 6. 54. iniuria; 6. 55. iniuria; 6. 56. iniuria; 6. 57. iniuria; 6. 58. iniuria; 6. 59. iniuria; 6. 60. iniuria; 6. 61. iniuria; 6. 62. iniuria; 6. 63. iniuria; 6. 64. iniuria; 6. 65. iniuria; 6. 66. iniuria; 6. 67. iniuria; 6. 68. iniuria; 6. 69. iniuria; 6. 70. iniuria; 6. 71. iniuria; 6. 72. iniuria; 6. 73. iniuria; 6. 74. iniuria; 6. 75. iniuria; 6. 76. iniuria; 6. 77. iniuria; 6. 78. iniuria; 6. 79. iniuria; 6. 80. iniuria; 6. 81. iniuria; 6. 82. iniuria; 6. 83. iniuria; 6. 84. iniuria; 6. 85. iniuria; 6. 86. iniuria; 6. 87. iniuria; 6. 88. iniuria; 6. 89. iniuria; 6. 90. iniuria; 6. 91. iniuria; 6. 92. iniuria; 6. 93. iniuria; 6. 94. iniuria; 6. 95. iniuria; 6. 96. iniuria; 6. 97. iniuria; 6. 98. iniuria; 6. 99. iniuria; 6. 100. iniuria; 6.



CAP. XXIV.

Revocata sententia propter defectum iurisdictionis, ut, quia unus ex iudicibus publice excommunicatus erat, vel propter iuris orlicum non servatum, iterum de principali quaeritur.

Idem<sup>2</sup>.

Ad probandum, quod procurator dominæ (Et infra) Vos autem interim agnoscat de confirmationis sententia<sup>3</sup> quae lata est a iudicibus delegatis de electione custodis, ut eam, sicut de iure fuerit faciendum, confirmare vel infirmare curetis, ita quidem, ut, si pro eo, quod unus ex delegatis iudicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publice innotatus, quando sententia lata fuit, sicut per metropolitani literas perhibetur, aut ex alia iusta causa eandem sententiam consistiter infirmandam, ipsa cassata de ipsius electione custodis iterum cognoscatis, et quædentes quæ tum in factum quam in personam proposita fuerint et assensa, cum si inventa fuerit canonica auctoritate nostrâ<sup>4</sup> confirmatis; alioquin ea penitus infirmata detis suraribus facultatem liberè<sup>5</sup> eligendi et quam in abbatisium sibi dixerint regulariter eligendum, eius electionem sublato appellacionis obstaculo, auctoritate apostolice confirmatis, ac præfate custodi de bonis ecclesie fueritis in expensis legitime factis provideri.

CAP. XXV.

Res inter alios iudicata alio non nocet. Fallit in eo, qui passus est illum litigare, eius secundo loco competebat actio vel defensus, vel a quo causam in iure iudicatio habuit.

Gregorius IX.

Quamvis regulariter aliis non nocent res inter alios iudicata, ei tamen, qui, quom sibi primum de ea re actio vel defensus competebat, sustinuit sequentem agere, ac illi etiam, qui passus est eum, a quo causam habuit, experiri, est præiudicium generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria tenet sententia pro reo. Fallit in quatuor casibus: sic contentis, et similibus, si vero delegati discordant, delegatis est audiendus; si arbitri, neutra tenet.

Idem.

Duobus iudicibus, ut accipimus, diversas sententias profertentibus, si ex iurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote seu testamento, pro ipso fuerit promulgata. Si vero ex delegata potestate, utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Quodsi ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

TITULUS XXVIII.

DE APPELLATIONIBUS, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex probabilis et verisimili causa interpositam est ipso iure nulla.

Alexander III. Exonensi Episcopo et Decano Londonensi<sup>2</sup>.

Dilecti filii nostri prior et clericus<sup>3</sup> de Gisebergen. Gravem volumus et difficilem nobis querimoniam transmisserunt, quod venerabilis frater noster R. Eboracensis archiepiscopus et<sup>4</sup> apostolice sedis legatus eundem priorem

post appellationem ad nos factam suspendit, et<sup>6</sup> suas<sup>7</sup> ecclesias interdixit, et canonicos, si eadem<sup>8</sup> tanquam priores obedirent, excommunicatos<sup>9</sup> denunciavit<sup>10</sup>. (Et infra) Super<sup>11</sup> quibus omnibus si veritate per idoneas personas et famam<sup>12</sup> loci sollicitè inquisita invenierit ecclesiarum concessiones latere factas, nisi prior et canonicus multoties distulerint<sup>13</sup> eas, quantum ad se pertinet, ordinare, nullus appellacione obstantè auctoritate nostra in irritum revocetis<sup>14</sup> eadem<sup>15</sup>, et priores et canonicos ecclesias ipsas restitui facietis<sup>16</sup>, et<sup>17</sup> tam vicarios quam curatos canonice<sup>18</sup> communicacionis iuramento præcisi servare cogatis nisi fuerit a priore iūque extortum. Præcisi erit. [cf. c. 6. de iudic. II. 1.]

CAP. II.

Appellatio generalis respectu causam non valet.

Idem Archiepiscopo Remensi<sup>2</sup>.

Inter cetera quod<sup>3</sup> nos considerari<sup>4</sup> voluisti, quid facere debeas de his, qui appellant ut te<sup>5</sup> appellacionem prosequantur, taliter<sup>6</sup> respondimus, quod debes eos compellere infra congruum terminum<sup>7</sup> appellacionem interpositam prosequi aut eorum te institui parere. Super eo vero<sup>8</sup>, quod abbas sancti Apollinaris in claustru<sup>9</sup> a te appellacionem<sup>10</sup> interpositi generalem super omni causa, quae adversus cum aliquo tempore<sup>11</sup> posset moveri, ipsum exinde<sup>12</sup> redarguimus, nec huiusmodi<sup>13</sup> appellacionem duximus<sup>14</sup> admittendum<sup>15</sup>. Verum<sup>16</sup> si quis specialiter ut te<sup>17</sup> ad nos appellaverit ad eamdem tuam cum venisset non ralemus.

CAP. III.

A correctioe legitima non appellatur, nisi notus excedatur. H. d. inspecta mente literae.

Idem Abbati S. Petri<sup>2</sup>.

Ad nostram quæreris auctoritatem pervenisse, quod, si quando subditus tuus ris pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti et instituta<sup>3</sup> tui ordinis corrigere et castigare, ipsi, ut multum liberius suam valeant exercere, ad appellacionis remedium confugiunt. Quia vero remedium appellacionis non ideo est<sup>4</sup> inventum, ut alicui a religionis et ordinis observantia exorbitanti debeat in sua requirit<sup>5</sup> patrocinium exhibere, discretioni tuæ per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus, si quando quilibet subditorum tuorum<sup>6</sup>, ne ipsium pro suis excessibus corrigas et castiges, ad remedium appellacionis convolvatur, tu ei dicam<sup>7</sup>, infra<sup>8</sup> minus cum iuxta tenorem mandati, quod in prædicta<sup>9</sup> regula continetur, et institutionem<sup>10</sup> ordinis corrigas et castiges<sup>11</sup>.

CAP. IV.

Si appellans infra terminum, a iudice, a quo appellavit, vel a se ipso statutum, appellacionem non prosequatur, sententia vel iudicio illius stare compellitur.

Idem Norwicensi<sup>2</sup> Episcopo.

Personas ecclesiarum quibus in tua diocesi consistentium iustis et dominorum suorum authenticis scriptis prævenimus, ut, quam aliquibus illarum decedere fore contigerit, decedentes filius vel vicarius seu alius quilibet personam ecclesie vicantis rira idoneam conferendi tibi riam præcipere<sup>3</sup> aliqua calliditate non possit. Quod si quis<sup>4</sup> talium ad nostram audientiam frustratorie dilacionis causa appellaverit<sup>5</sup>, et appellacioni suae prolixum terminum præfixerit<sup>6</sup>, tu ei dicam<sup>7</sup>, infra<sup>8</sup> quom<sup>9</sup> apostolicam sedem convenierit potest adire, assignes. Ad<sup>11</sup> quam si venire contempserit, tu illum extunc iudicio

Tit. XXVIII. Cap. XXIV. 1) Resolutum ex Comp. IV. c. 2. h. t. (2, 11.) 2) sc. 1198—1215. Posthast no. 5023. 3) confirmacione sententiae: Cont. Bohm. 4) apostolica: H. d. dest: De 5) liberam: Hbr. 6) ecclesiasticis: P. 7) providere (fact): dest: d. Cap. XXV. 1) ser. 1227—34. Posthast no. 9617. Cap. XXVI. 1) ser. 1227—34. Posthast no. 9618. Tit. XXVIII. Cap. I. 1) Resolutum ex App. X. 1.; Lips. XLVII. 1.; Cass. LI. 1.; Bndh. XLII. 1.; Comp. I. c. 3. h. t. (2, 290.) 2) laud.: 12— inser. vtd. in aud. ad c. 6. de iud. (2, 1.) = 1169—81. = Juff. no. 8999. 3) canonicis: Aethiopol. 4) Gisebereni: F. Gisebourn: D. Aeth: Gisebourn: K. Gisebourni: H. Gisebourni: Aeth: Gisebourni: M. Gisebourni: dest: G. = sep. Gisebourni: cf. aud. ad c. 6. de iud. 5) et: dest: G. 6) et: Gistad: GK. 7) suam ecclesiarum: F. 8) et: Aq. 9) tantumque exc.: O 10) denuntiaverit: Aac 11) Super quibus (add.: autem: O) omnibus (dest: R) rei veritatem per idoneas personas et famam loci sollicitè inquiratis, et si ita esse invenierit (et si) causas inveniendis et ecclesiarum concessiones taliter factas: G. coll. coll. 12) fama: DLX 13) distulerunt: Ad 14) revoc.: dest: R 15) ensid.: dest: coll. coll. 16) taciatis: Al Richt. 17) et: dest: UPQR 18) eorundem: OQR. Cap. II. 1) Resolutum ex App. X. 2.; Lips. XLVII. 2.; Cass. LI. 25.; Bndh. XLII. 2.; Comp. I. c. 2. 28. h. t. (2, 291.) 2) V. q. Ravennati archiep. 3) 23. PQR. = 1150—81. = Juff. no. 9125. 3) quod ... parere: dest: A 2.

1) consultati: A 28. PQR 5) et app. non: 125. 6) tuæ itaque consulta: coll. tal.: A 28. 7) tempus: G 8) vero: dest: A 2. 9) in claustr.: dest: A 28. OR. in classe (vel): P 10) appellacionem: G 11) aliquid temp.: dest: P. H. K. M. 12) exc.: dest: FM 13) minus: R 14) decimus: Ad 28. 2. G 15) finis causæ: A 2. 16) Verumtamen: OR 17) a: dest: G. 1. Cap. III. 1) Resolutum ex App. X. 1.; Lips. XLVII. 3.; Cass. LI. 3.; Bndh. XLII. 2.; Comp. I. c. 3. h. t. (2, 290.) 2) archiep. Remensi: G. add.: super 1R: Aa: de Diva: O: super Dunam: P: super Fulda: R: super Divina: Aec super Julia: M: super Divina: Mh. vtd.: 1150—81. = Juff. no. 8928. 3) fuit: coll. coll. 4) multitas: G. deb. in san. non. ext.: dest: P 5) tuor.: dest: Aethiopol. 6) illorum: dest: R. 7) scriptis: O 8) inst. ordinis tui: O: institutioe (ordin.: dest): Aethiopol. 9) et cast.: dest: Aethiopol. Cap. IV. 1) Resolutum ex orig. ap. Valtas Fulda ep. ad. Giles II. 91.; App. X. 3.; Lips. XLVII. 4.; Cass. LI. 4.; Bndh. XLII. 3. 2) Norwinc.: P; Wihorwicensi: R; Berniensis: G; W. Norwic. ep.: orig. = 1160—73. = Juff. no. 8227. 3) aliquo personam ecclesiarum: AOPR 4) praecedere: AOPR 5) aliquis: F. H. K. M. coll. coll. orig. 6) appellavit: Aethiopol. 7) praecisit: P; non praecisit: R; si terminum infra quem: O 9) intra: Coll. Bohm. 10) qua (inf.: dest): G 11) Et si ad illum (illam): O: coll. coll. orig.

tas super his, quae in questione vertuntur, sine contradictione aliqua stare *non cessante et appellatione cessante* *et sic compellat*. Si autem quisquam appellationi suae praeter terminum congruentem, nec tamen causam<sup>12</sup> ad eam appellations tunc prosecutus, ipsam nihilominus ex tunc sententiae tuae, sicut de alio<sup>13</sup> diximus, appellatione remota<sup>14</sup> parere constringas. *Verum si etc. (cf. c. 20, de test. II. 20)*

CAP. VII

Appellans ad propositum huiusmodi non potest, et ex causa biennium, nisi iudex sit irritus. Et si infra illud tempus non prosequatur, rata manet sententia, vel vellet ad primum, si ante sententiam appellavit. *H. d. = 8. l. Qui de re iudicata litigat, appellari potest, nisi sit notorium. Hoc dicit.*

Idem Remensis Archiepiscopo.

Quum sit sacrosancti<sup>15</sup> Romanae *ecclesiae caput et minister ecclesiam ecclesiasticam dispendat. Quam consistat, et ad eam consuetudines et questiones de diversis mundi partibus meritis<sup>16</sup> referantur, quod cum super talibus iuris<sup>17</sup> questionibus consueveris, gradumque et periculum tuum non immerito commendamus. Tale est, quod scriptis praesentibus Fraternitati tuae dignum duximus respondendum, quod<sup>18</sup> in<sup>19</sup> iustitioribus iudicialibus causa etiam necessario ante sententiam vel postea fuerit appellatum, huiusmodi appellatus<sup>20</sup> annus indulgetur<sup>21</sup> aut<sup>22</sup> ex necessaria et evidenti causa biennium, nisi forte iudex, a quo appellatum fuerit, secundum locorum et personarum distantiam, et personarum et negotii<sup>23</sup> qualitatem recessus<sup>24</sup> tempus fuerit moderatus. Infra<sup>25</sup> quod si is, qui<sup>26</sup> appellaverit<sup>27</sup>, causam appellations non fuerit prosecutus, tenebit sententia. Si post sententiam appellaverit, et a causa sua recidisset<sup>28</sup> videtur, nec amplius super eodem negotio audietur<sup>29</sup> appellans. Si vero a gravamine<sup>30</sup> et ante litem ingressum fuerit appellatum, huiusmodi<sup>31</sup> audietur appellans, quoniam sacri canones, etiam extra iudicium<sup>32</sup> passim appellare permittunt, nec<sup>33</sup> solent huiusmodi diu appellaciones, sed provocaciones ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare iudicio, ad quem noscitur appellasse. §. I. Praeterea si raptor sit<sup>34</sup>, vel obnoxius violentus detentor alienae rei, qui appellat, huiusmodi appellatio facta in iudicio apud ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus<sup>35</sup> raptor vel fornicator existat, sicut ille, qui ab sentem et irrequiritum<sup>36</sup> Apostolos excommunicavit. [*Ad huc etc. cf. c. sequ.*]*

CAP. VIII

Ceram iudice, a quo appellati in una causa, possum in alia conveniri, nisi eorum recessus sit suspensum.

Idem eidem.

Ad haec si in una causa quis<sup>1</sup> appellaverit, et pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accuserit, aut<sup>2</sup> conveniatur<sup>3</sup> de alia re, super qua non sit appellatum, et illam proferri<sup>4</sup> congruat ad audientiam iudicis, a quo in alio [*quoque*]<sup>5</sup> negotio appellatus<sup>6</sup>, cum<sup>7</sup> potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare; ad opem debet<sup>8</sup> eius<sup>9</sup> iudicium stare, id est, a quo appellatum est<sup>10</sup>, maxime si causam ordinarius iudex existat<sup>11</sup>. [*H. d. si duobus cf. c. sequ.*]

CAP. VII

Si a iudice inferiori non appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tunc appellans ad Papam comparat ad citationem iudicis inferioris, saltem si sciverit appellationem interpositam ad Papam. — §. I. A civili iudice, qui non est de temporalis iurisdictione ecclesiae, non appellatur ad Papam. *H. d. usque ad finem.*

Idem.

Si duobus coram suo<sup>1</sup> iudice litigantibus alter ad nostram, alter ad sui iudicem audientiam super<sup>2</sup> eodem negotio appellaverit, et ille, qui ad suum iudicem appellavit, ad<sup>3</sup> diem appellations veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito, quod adversarius eius<sup>4</sup> ad audientiam Romani Pontificis appellatur<sup>5</sup>, si legitime citatus nec<sup>6</sup> venit<sup>7</sup>, nec aliquid responsionem misit<sup>8</sup>, aut etiam alias parere contemnit, et in eam *excommunicationis sententiam subicit*, tenebit [*aliquo*]<sup>9</sup> excommunicationis sententia<sup>10</sup> in eum<sup>11</sup> pro contumacia promulgata, nisi iudex cognoverit<sup>12</sup>, eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse, §. I. Denique, quod<sup>13</sup> in fine questionum huiusmodi quaeritur<sup>14</sup>, si a civili iudice ante iudicium vel post ad nostram audientiam fuerit appellatum, an huiusmodi appellatum teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostrae<sup>15</sup> temporali<sup>16</sup> iurisdictioni subiecti; in aliis vero, etsi<sup>17</sup> de consuetudine<sup>18</sup> ecclesiae tenent, secundum<sup>19</sup> iuris rigorem credimus non tenere. [*Dat. Innocentii XI. Kal. Apr.*]

CAP. VIII

Lapsus biennium non praevaleat appellanti, qui minus ex causa legitima audiat, saltem per beneficium restitutionis in integrum. *H. d. secundum iudicem intellectum.*

Idem Plebano et Clericis sancti Nazarii de Albia.

Ex ratione [*Et infra*]: Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia, quae facit contra vos pro lata, de controversia, quam habuistis contra ecclesiam<sup>1</sup> Solvitur, prosecuti non estis, immo pro prosecutionem ipsius appellacionis per impotentiam vos consistit omisisse, nolumus, quod iustitiae vestrae debeat aliquatenus praecidium generare<sup>2</sup>.

CAP. IX

Si res post citationem vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in causa procedat, alias non. Hoc dicit, cum c. Suggestum infra. eod.

Idem Vigoriensi Episcopo.

Menninum [*Et infra*: *cf. c. 3, qui elev. vel voc. IV. 6.*]) Ceterum quum aliquam causam contigisset tibi appellacione remota committi, et adversa<sup>1</sup> pars post citationem<sup>2</sup> factam iter arripuerit<sup>3</sup> ad sedem apostolicam veniens, non<sup>4</sup> minus potens in negotio<sup>5</sup> secundum iuris formam procedere, quod attigerit, si ante citationem factam iter arripuerit<sup>6</sup>, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X

Supersedeatur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. *H. d. inherendo literae. — §. I. Non obstat appellacione, ex falsa causa interposita, potest index ad anteriora procedere. *H. d.**

Idem.

Super eo<sup>1</sup>, quod a vobis sollicitudo tua quaesivit<sup>2</sup>, utrum

TIT. XXVIII. Cap. IV. 12. causa; 13. alia; 6. 11. app. rem. 12. de rem. iud. c. 2. et c. 3. de appellat. c. 2.

Cap. V. 1. *H. d. de iud. c. 1. super. ap. Rom. c. XXI. 1079; App. X. 6; Lups. XLVII. 6; c. 1. de iud. c. 1. M. l. 1. c. 1. de iud. c. 20. 2. H. d. Bonif. 99; H. d. de iud. c. 1. R. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 3. super. c. 1099; c. 1. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 4. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 5. non numerat. 6. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 7. nisi manifestus. 8. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 9. nisi manifestus. 10. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 11. nisi manifestus. 12. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 13. nisi manifestus. 14. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 15. nisi manifestus. 16. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 17. nisi manifestus. 18. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 19. nisi manifestus. 20. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 21. nisi manifestus. 22. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 23. nisi manifestus. 24. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 25. nisi manifestus. 26. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 27. nisi manifestus. 28. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 29. nisi manifestus. 30. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 31. nisi manifestus. 32. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 33. nisi manifestus. 34. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 35. nisi manifestus. 36. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51.******************

1. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 2. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 3. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 4. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 5. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 6. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 7. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 8. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 9. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 10. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 11. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 12. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 13. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 14. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 15. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 16. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 17. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 18. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 19. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 20. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 21. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 22. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 23. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 24. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 25. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 26. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 27. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 28. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 29. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 30. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 31. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 32. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 33. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 34. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 35. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51. 36. *H. d. de iud. c. 1. super. c. 1. q. 1129—51.************************************

sententia per appellationem, quam ex incivili questione fieri saepe contingit, fuerit suspendenda, licet causa fuerit appellatio remota commissa, prudentiae tuae duximus respondendum, quod, si de aliqua exceptione quaestio oratur, et exinde appellationem fieri contingat eidem exceptioni erit merito supersededum, et si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur. §. 1. Si autem adversa pars de falsi suggestione in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda, si literis commissoris appellantis obstaculum inducatur. [De appellationibus etc. (cf. cap. sequ.)]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Etiam pro minoribus seu levioribus causis appellari potest.

Idem<sup>2</sup>.

De appellationibus vero pro causis<sup>3</sup> minimis interpositis volumus te<sup>4</sup> tenere, quod eis, pro quantum<sup>5</sup> et quantitate<sup>6</sup> levi causa fiant, non minus<sup>7</sup> est, quam si pro maioribus fierent, defendendum. Verum si appellationem suam contulerit<sup>8</sup> prosequi<sup>9</sup> tu illis<sup>10</sup> aut appellationem prosequi vel<sup>12</sup> tuo iudicio stare appellatione remota<sup>13</sup> districte compellis.

CAP. XII.<sup>1</sup>

Secundum canones appellatur etiam ante sententiam: secundum leges non, nisi in quibusdam casibus. Hoc primo. Et appellatio et recessio non parantur in hoc, quia, sicut in appellatioe respicitur causa rationalis, ita et in recessione. Hoc secundo. Et tempus assuetum iudici ad causam decidendam incipit currere a tempore praesentationis scripti. Hoc tertio secundum verum intellectum.

Idem<sup>2</sup>.

Super eo  $\frac{1}{2}$  vero, quod interdu iudices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tuae prudentiae presentibus literis innoscet, quod, quum Sacri canones et ante et post litem contestationem<sup>3</sup>, et in prolacione sententiae, et post sententiam singulis facultatem tribunt appellandi, leges<sup>4</sup> autem saeculares appellacionem, nisi in casibus, ante sententiam non admittant, in causis quoque ecclesiasticis, ubi appellacionis remedium tollitur, utrumque remedium delegatur, et ideo, sicut appellatio, ita [et] recusatio non est aliquatenus defendendum. Si autem infra<sup>5</sup> certum tempus<sup>6</sup> personis aliquibus his<sup>7</sup> decidenda committitur<sup>8</sup>, ita quod conveñitur in literis, causam post susceptionem literarum [et] infra certum terminum terminari debere, extunc terminus incipit<sup>9</sup> currere<sup>12</sup>, quam iudices<sup>13</sup> quibus lites delegantur<sup>14</sup>, casibus contigerit literas recipere<sup>15</sup>.

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Conventus super iniuria clerici vel super adulterio appellare potest, nisi sit notorius. H. d. cum c. sequ.

Idem<sup>2</sup>.

Pervenit ad nos, quod, quum<sup>3</sup> presbyteri et alii clerici<sup>5</sup> se<sup>6</sup> conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel alias<sup>7</sup> graviter esse<sup>8</sup> laesos, et<sup>9</sup> ad probandum quod asserunt plerumque testes producunt, et, qui impetuntur, apostolicam sedem appellant; sed appellacionem interpositam<sup>10</sup> prosequi, vel consortia hominum dertare contemunt. Unde quia tibi fuerimus sit ex parte nostris literis certiorari desideras Fraternitati tuae<sup>11</sup> praesentium auctoritate mandamus, quatenus, si eorum<sup>12</sup> excessus

publicus non sit et notorius, eos<sup>13</sup>, qui pro tali causa appellavit, contradictione et appellacione cessante ecclesiastica censura compellis<sup>14</sup>, ut infra<sup>15</sup> conveniens tempus ipsam appellacionem interpositam prosequantur. Si vero eorum excessus publicus est<sup>16</sup> et notorius, appellacionis obtentu, si quum ad suam impugnetur forendam interposuerint, non<sup>17</sup> praetermittas, quin eos excommunicatis denuncies, sicut [et] ipsa iniectione manuum in clericos excommunicationis sententiam incurrerunt, ipsoque facias sicut excommunicatos cautius evitari, donec passis iniuriis satisfaciant, et cum literis tuis apostolice se conspectui representent.

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Summatum est supr. cap. proximo.

Idem Archiepiscopo Toletano<sup>2</sup>.

Consulit nos fraternitas tua,  $\frac{1}{2}$  utrum deferendum sit appellacionibus, quibus causa frustratorum dilacionis appellatur, nec interpositam appellacionem prosequatur. Super quo utique Consultationi tuae<sup>3</sup> duximus respondendum<sup>4</sup>, quod, si aliquibus aliqui, quos manifestum sit et notorium uxorem alterius detinere, aut iniectis manus violentas in clericum, appellaverint<sup>5</sup>, eorum appellacioni non est aliquatenus defendendum. Sed quum<sup>6</sup> multa dicantur notoria, quae non sunt, providere debes, ne quod dubium est pro notorio videaris habere. Illos<sup>7</sup> autem, qui appellant a praesentia tua, cogere debes infra<sup>8</sup> tempus conveniens appellacionem interpositam prosequi, aut iudicio tuo appellacione remota<sup>9</sup>, parere.

CAP. XV.<sup>1</sup>

Hoc cap. summatum est supr. eod. cap. Meminitus.

Idem<sup>2</sup>.

Suggestum est auribus nostris, quod, quum oppressi et gravati ad praesidium apostolicae sedis<sup>3</sup> recurrunt<sup>4</sup>, et appellacione facta iter arripunt<sup>5</sup>, adversarii eorum appellacionem interpositam cognoscentes, nec ad praesentiam nostram accedunt, nec pro se responsalem transmittunt; quum autem senserint<sup>6</sup>, illos rebelle, et nostras literas repersasse, in vocem appellacionis prorumpunt, et iter ad nos arripunt veniendi<sup>7</sup>, ut sic<sup>8</sup> eorum sollicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Verum quoniam remittit debet frater sua paternitati, et fidei apostolice moderantibus sunt observandi quae in se eidem assuetur collatibus et fratris continere. Tuae consultationi<sup>9</sup> taliter respondemus, ut<sup>10</sup>, si quis deprehensus fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, appellacioni eius non deferas, neque ob id causam tibi commissam sine congruo terminare postonas, quia decretalem epistolam, qua tales muniti videntur, non ad deprimendam cuiusque<sup>11</sup> iustitiam, sed ad removendum iniustum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.<sup>1</sup>

Excommunicatus pendente conditione appellacionis absolvi potest ad cautelam, et, si appareat eum legitime appellacione, non puniatur pro eo, quod interdu celebravit divina.

Idem Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ad praesentiam nostram<sup>3</sup> R. presbytero veniente, episcopo Tusculano et P. sanctae Russsanae cardinali tuam

Tit. XXVIII. Cap. X. 5) persaepe: P. 6) suboritur: Coll. coll. 7) contingit: R. 8) diversa: QR. 9) prorumpit: Avel: prorupit: AbO/PqR. Cap. XI. 1) Resolutum: ex App. X. 10; Laps. XLVII. 11; Cass. LI. 12; Bamb. XLII. 13; Comp. I. c. 13. h. l. 2. 204. 2) Idem in eod. loc. Ab. Id. in eadem: A7. Idem eadem in eadem epistola: d. 0/PqR. — 1129—81. — Juffe no. 3206. 3) quae pro (in): 0; causa. min. fuit: 0/PqR. 4) tuam equationem: Ab. 5) qualiterque: Ab. pr. A. 6) quantumcumque: 0. 7) non minus in illis, quam pro maioribus: est: defendendum: 0; non minus est, quam illis, quae pro maior. fieri contigit: negat: APQR. 8) sententiam appellacionis: q; d. est: Ab. 9) praesensierit non: 0. 10) pros: d. est: 0. 11) ipsos: 0/PqR. 12) aut: d. est: 0. 13) app. rem: d. est: 0. Cap. XII. 1) Resolutum: ex App. X. 10; Laps. XLVII. 11; Cass. LI. 12; Bamb. XLII. 13; Comp. I. c. 13. h. l. 2. 204. 2) scripta est ad archiep. Sumanus, et refertur prior pars in c. 1 de esse. 1. 3. — 1129—81. — Juffe no. 3255. 3) litem contestatam: P/HR/KMA/PqR; litem decisionem: 0. 4) app. non admittunt admittant: R. Idem remanent praeter solam appellacionem sicut lites, faciant statuerit: 0; saeculares, quae appellacionem (sicut... appell.: d. est: 0) nisi in casu ante sententiam non admittunt. Eadem (verum: 0) in causis eed.: Coll. coll. 5) et: d. est: 0/PqR. 6) intra: 0/PqR. 7) certum terminum: R. cert. temporis spatium: A7; cert. tempus terminum: P. 8) R. aliquando: 0/PqR. 9) committatur: 0. 10) et: d. est: 0/PqR. 11) incipit: 0/PqR. 12) curr.: d. est: GH/KM/O/Coll. coll. 13) eos: Coll. coll. 14) diriguntur: 0. 15) accipere: 0/PqR. Cap. XIII. 1) Resolutum: ex App. X. 13; Laps. XLVII. 11; Cass. LI. 13; Bamb. XLII. 13; Comp. I. c. 13. h. l. 2. 211. 2) R. Cantuariensis archiep. 3) ser. — 1174—81. — Juffe no. 3311. 4) abd.: quidam: R. 4) aut: 0 (alii: d. est) 5) comp.: d. 0. 6) ser: d. est: 0. 7) aliter: 0. 8) esse:

abd. a Rom. 9) et: d. est: Aae. 10) interp.: d. est: 0. 11) frat. tuae: d. est: P. 12) illum: R. 13) illos: Coll. coll. 14) consuetud.: d. est: P. 15) iura: Coll. coll. 16) sit: Coll. 17) nullatenus: Ab-O/PqR; nullatenus: Ab. 18) esse: d. est: d. est: d. est: d. est: P. Cap. XIV. 1) Resolutum: ex App. X. 11; Laps. XLVII. 11; Cass. LI. 13; Bamb. XLII. 14; Comp. I. c. 16. h. l. 2. 205. 2) 1130—81. — Juffe no. 3172. 3) tuae: d. est: R. 4) consulit nos et infra. Respondemus: 0. 4) aliter: taliter: 0. 5) taliter respondemus: 0/P. 6) appellacionem, nec appellacionem prosequantur: 0. 6) quia... d. euntur: Ab. 7) eos: Avel. 8) intra: Coll. coll. 9) cessante: Coll. coll. Cap. XV. 1) Resolutum: ex App. X. 12; Laps. XLVII. 12; Cass. LI. 13; Bamb. XLII. 14; Comp. I. c. 22. h. l. 2. 205. 2) Dulcinis: R. Dulcinis: A; Avel: Dulcinis: A; Dulcinensis: P. Dulcinensis: 0; — 1130—81. — Juffe no. 3253. 3) Romanae eed.: K. 4) recourent: 0; 5) arripuerint: ad- 6) versario... cognoscente: P. 6) persensierint: Avel: praesensierint: A/O. 7) veniendi: d. est: 0/PqR. 8) et sic... advenit: Ab. 9) fraternitati tuae non super hoc consulit taliter: d. est: Ab. respondemus: respondimus: 0; APQ; et nos sup. h. cons. tal. resp.: 0; fr. tuae... d. euntur: respondimus: R. 10) quod: Coll. d. est: Ab/PqR. 11) cuiusque: Ab: cuius: quam: 0. Cap. XVI. 1) Resolutum: ex App. X. 21; Laps. XLVII. 21; Cass. LI. 20; Bamb. XLII. 19; Comp. I. c. 22. h. l. 2. 205. 2) Ebor. episc.: Avel: Ebor. archiep. et R. presbyt.: 0; Ebor. ep. R. presbyt.: 0/PqR; Eboracensis (Eborus): P. — quos vero in P. abiecit sicut: et R. presb. annuo dilecto esse: ad alios, quum ex quo app. quibus in usum: Eborus: transla. sicut. — 1173—81. — Juffe no. 3306. 3) nostr. venientibus ep. Tusc. etc.: PQR; T. et (d. est): Ab. R. presbyteri conventibus (venientibus): Avel: A.

et ipsa suscipiamus audiendam. Qui ad obiectio-  
nem tuam, licet K. presbyter non esset excommunicatus  
et eare, de facto tamen non fecerunt absolvi. Quia vero  
non *interdixit nostris noscitur in hac parte statutum volumus*  
*non ad aliam mentem fuisse dictum tunc per apostolicam scripturam*  
*quod per nos Mandamus, quatenus praedictum presbyterum*  
*pro eo, quod post excommunicationem contra appellatio-*  
*nem tuam divina cantavit, nullatenus inquietes<sup>12</sup>, sed*  
*ad eam statim cessante appellatione reduces<sup>13</sup> omnia, in*  
*quo erant tempore appellationis ad sedem apostolicam*  
*emissae<sup>14</sup>.*

CAP. XVII.1

Si appellans fuerit in possessione, super qua iudic appellatum, index  
a quo potest illam possessionem in sibi reformare, appellatione in suo statu  
permanente. H. d. secundum communem intellectum.

Idem Cantuariensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quum teneamur *consultationibus singularium, quantum*  
*Dilectionis ministerium, responderi, tanto gratius volumus tibi*  
*responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori*  
*curis curavimus. Quoniam igitur nos consuleri voluisti,*  
utrum, si eorum possessio, qui ad<sup>3</sup> audientiam nostram  
appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi<sup>4</sup> licet reformare, co,  
de quo appellatio est<sup>5</sup> interposita, praetermissio, prudentia  
tuae taliter respondemus, quod<sup>6</sup>, si exinde ad te querela  
perveniret, id ordine iudicario tibi licebit<sup>7</sup>.

CAP. XVIII.1

Generalis et vacua appellatio respectu cuiuslibet gravaminis non valet, sed  
restricta ad certum causam. Sic.

Idem Episcopo et Archidiacono Bononiensibus<sup>2</sup>.

Consultat *quos vestra decretalis, ut, si appellatio, quae ab*  
*omni approbatione<sup>3</sup> interponitur, licet, pendulum vestram*  
*nosstris debet ecclesiis rationem, et ideo Consultationi*  
vestrae taliter respondemus, quod, si forte generaliter appel-  
lationem quis<sup>4</sup> interponeret ab omni gravamine, quod  
sibi posset contingere, huiusmodi appellatio tenere non  
debet. Si vero aliquis ab<sup>5</sup> aliquo iudice super omni gravame-  
ne, quod in una causa sibi posuit inferri<sup>6</sup>, appellationis  
obstructionem interponeret, quantum generalis appellatio sit  
interposita, appellationis tamen eius<sup>7</sup> est ab eodem iudice<sup>8</sup>  
deferendum. Super<sup>9</sup> eo vero quod quosdam dicit frustra-  
tionem ad potius possidere sicut canonice appellare, nos appella-  
tionem interpositam possipimus<sup>10</sup>, hoc rubus volumus innotescere,  
quod si, quibus<sup>11</sup> vobis appellationem casibus<sup>12</sup> debitis cogere ut infra  
tempus congruum et competens appellationem possiquantur, aut  
super his, de quibus appellatum fuerit, appellatione evocata,  
obvio<sup>13</sup> vestro piteant.

CAP. XIX.1

Appellatio frivola non excusat interiore, quo minus teneatur obedire  
super illa. Ut de contumacia ponatur, nisi immunitatis suam aliter pareret.  
H. d. et est casus notabilis in eo, quod dicitur, istum esse paniculatum.

Idem Zamorensi<sup>2</sup> Episcopo.

Quum parati essemus petitione<sup>3</sup>, quos vobis per unum  
bonum pariter, benigno admittite, et officere cavetis,  
dilectus filius noster L. sanctae. Marcus in Casuelini diaconi  
cardinalis olim apostolice sedis legatus<sup>4</sup> constanti vobis  
asseritio proposuit, quod, quum te ad synodum suam recessisset,

et ad eius vocationem contempnissent accedere, in personam  
tuam excommunicationem sententiam promulgavit, post cuius  
excommunicationem, qui vice nostra fungebatur, te fecit<sup>5</sup> in  
episcopatum consecrari. Quumque dilectus filius noster N.<sup>s</sup>  
canonicus R. Jacobi firmiter assereretur, quod in legatione  
regis esses, et ideo non potuisses ad vocationem praedicti  
cardinalis accedere, cardinalis e contra asseruit, quod non  
in legatione regis, sed in Salamantina ecclesia te suus  
nuncius invenisset, tibi quae dicitur, quod in illa ecclesia te<sup>10</sup>  
non esset reperiturus. Et quum decem ex parte tua fuisset pro-  
positum, quod, quando<sup>11</sup> venerabilis frater noster archiepiscopus  
Compostellanus appellavit, tuam etiam appellationem inter-  
posuisses, cardinalis obicit, quod appellatio illa te tuum nulla  
parte<sup>12</sup> potuit, quia ad ipsius vocationem accedere teneris. Nos  
vero attendentes, quod<sup>13</sup> te non deceat<sup>14</sup> continere obtentu  
appellationis ad vocationem venire<sup>15</sup> legati<sup>16</sup>, fraternitatem  
tuam monemus<sup>17</sup> atque praecipimus<sup>18</sup>, quatenus vel in perso-  
na propria, vel per nuncios idoneos apostolice te consp-  
ectui repraesentans<sup>19</sup>, innocentiam et immunitatem tuam, si  
poteris, ostensurus.

CAP. XX.1

Si mandatum factum ei, qui irritat stare indicio ecclesiarum, excedit limites  
iuramenti et fictae promissionis, appellare poterit; alias secus. H. d.  
competentius. Abh.

Idem Cantuariensis Archiepiscopo.

Ad haec<sup>1</sup> (Et infra): Praeterea de his, qui iramentum  
praestant, quod ecclesiae stabunt iudicio<sup>2</sup>, et postea praes-  
tito sacramento appellant, id<sup>3</sup> tua sollicitudo provideat, ut  
eos servare<sup>4</sup> quod iurant, vel infra<sup>5</sup> XL. dies post appel-  
lationem<sup>6</sup> interpositam<sup>7</sup> iter arripere ad ipsam proseguen-  
dam<sup>8</sup> compellat.

CAP. XXI.1

Summa ut sup. cap. proximo.

Idem Carnotensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quaestioni vera<sup>1</sup>, quam facis, utrum appellationi illius  
sit deferendum, qui, sicut moris<sup>2</sup> est, praestito iuramento  
absolvi meretur<sup>3</sup>, et<sup>4</sup> antequam ei mandetur<sup>5</sup> aliquid,  
appellasset, vel<sup>6</sup> mandato recepto<sup>7</sup> causa subterfugerit appel-  
laverit<sup>8</sup>, taliter respondemus, quod, postquam iuravit, appella-  
tionem eius, quae iuramento eius<sup>9</sup> debet derogare<sup>11</sup> non  
est in aliquo deferendum, sed statim erit in eadem<sup>12</sup>  
reducendus sententiam, quae, donec mandatum susceperit<sup>13</sup>,  
et susceptum pro posse [suo] fuerit prosecutum<sup>14</sup>, debet  
firmiter observari.

CAP. XXII.1

Appellans ab ordinario postea de delicto ab eo commissio puniri potest per  
ipsum ordinarium. H. d. sed solum ad textum, idem esse de ante-  
commissis, si nunc de his accusatur, ut cap. Ad haec l. sup. eod. et cap.  
Propositum, infra eod.

Idem Vintoniensi<sup>2</sup> Episcopo.

Praeterea de his<sup>1</sup>, qui ad sedem apostolicam appellant,  
et postea gravia et enormia committentes, se, dum<sup>2</sup> con-  
veniunt, appellatione teneant, hoc duximus respondendum,  
quod, si post appellationem gravia committunt<sup>3</sup>, et illa publice  
et manifeste, quod aliis graviter scandalizantur, et decor ecclesia-  
sticam honestatis de formetur, eos appellatio<sup>4</sup> non debet in sua<sup>5</sup>  
aequitate et iniquitate tueri, quo minus eorum excessus

R. laeinatus; Aobh; Hyacinthus: AbO 6) ad. ap. sed. leg. dest: AOPH  
7) Quum: A: 8) R: L; Martini: Coll. coll. 30) St: FHH: 8: R: 40) fer:  
dest: A: 41) quidam: dest: A: 42) 30) 2) coll. in parte non pot: Aoc: 5)  
pate non: R: 43) quam: Ab: quoniam: AobhP: 44) deventi: A:  
deest: O: 45) venisse: Aet: 46) cardinalis: Aobq: 47) add.: per ap:  
scripta: q: 48) innotuit: aliq mandando praepri: R: monemus non:  
dantes mandamus: Ab: atque praecipientes (mand. praec): dest: A: AOP  
30) praesentes: O.

Cap. XXI. 1) Instiditum ex App. X. 23; Laps. XLVII. 22; Cass. XLVIII.  
6; Bonoh. XLIII. 27; Comp. l. c. 20. h. l. (2. 20). 2) R. Cant. archiep:  
3) A. de: 4) 47) ad. leg. 49) 120) 3) coll. in parte non pot: Aoc: 5)  
AOPH: 6) mandato: R: 5) 34): dest: Ab: 6) add.: eogat: Ab: 7) infra:  
Coll. Bohus. 8) add.: suam: R: 9) interq.: dest: Ab: 40) persouen-  
dam: R.

Cap. XXII. 1) Instiditum ex App. VII. 20; Laps. XLVII. 31; Cass. LI. 30;  
2); Bonoh. XLII. 28; Comp. l. c. 20. h. l. (2. 20). 2) R. C. quia  
nost: Ab: = cf. c. 11. de off. iud. deleg. 1. (2. 9). 3) Instiditum non. nos:  
4) 3) vero: = dest. non: OPR: 4) mos: O: 5) inhibetur: A: 6) coll. coll.  
7) mandatum cas: O: 8) accepto: R: 9) appellat: R: appellat: O:  
10) et: dest: Aobq: 11) iter. depre. pennis non: O: 12) cadem: . . .  
sententiam: Ab: 13) suscepit: F: 14) executus: Aobq.

Cap. XXIII. 1) Instiditum ex App. 1. 52; Laps. XLVIII. 33; Cass. LI. 30;  
Bonoh. XLII. 30; Comp. l. c. 20. h. l. (2. 20). 2) Vintoniensis: FKAL:  
Vintoni: R: Winc: F: Winton: Ab: Vintoniensis: q: 1) 120) 81. = Aobh  
ob. 322). 3) praet. qui ad dicit: Q. ap. sedem de cleris: R. 4) ap-  
pellantes non debet: OQ: 5) committant: R: 6) gravat: dest: A: 7) ap-  
pellantes non debet: OQ: 8) taut: Coll. coll.

TIT. XXVIII. Cap. XVI. 1) ob excommunicationem tuam: O: ab  
excommunicatione tua: A: 2) R. presbyter: coll. coll. ut tamen: R: 3)  
vices: dest: A: 4) vestra: A: 5) iuravit: dest: A: coll. coll. 6) p. ab  
7) coll. coll. 8) quia: AobhP: dest: Ab: 9) 11) dicit: AobhP  
12) nullum modo inquietare attentis: attentis: O: 13) coll. coll. 14) reducit: O  
15) facta: coll. coll.

Cap. XVII. 1) Instiditum ex App. X. 23; Laps. XLVII. 22; Cass. LI.  
21; Bonoh. XLII. 29; Comp. l. c. 20. h. l. (2. 20). 2) 1120) 81. Aobh  
no. 5778: 3) ad: dest: Ab: 4) subit: dest: R: 5) licet: quae ipsa turbata  
fuerit: sumit: Aob: AOP: 5) iuravit: R: 6) apud: dest: l. coll. coll. 9) p. ab  
10) certior: licet: q: 11) licet: exierit: Aet: Bohus. 12) 3) add.: vel  
add.: AobhP: 7) aliquis: OPR: dest: Aob: 8) post: non. nos:  
deest: R: 9) coll: Ael: 10) contingere: possit: Ab: coll. possit. AOP  
11) dicit: dest: F: 12) huius: R: 13) huiusmodi: AOP: 14) ab: coll. coll. 15) O:  
16) coll. 17) 21; 22; q: non: coll. coll. 18) 11) collat: F: collat: possipit: R:  
19) agit: Aob: 20) nos: dest: A.

Cap. XIX. 1) Instiditum ex App. X. 23; Laps. XLII. 24; Cass. LI. 27;  
Bonoh. XLII. 28; Comp. l. c. 20. h. l. (2. 20). 2) Zamorensis: ep: Al: 3)  
Laps. 4) 20) quid: quid: nos: ep: quod: quod: in: AOPH: interdictum: ad: huius  
no. vobis: ad: Ranz: F: Zamorensis: R: Zamorensis: q: 5) Anst: F:  
6) Anst: R: Anst: q: vobis: legand: Ariensis: Anst: quos: quos: coll. coll.  
7) quos: pro: App: coll: Anst: 8) 1120) 81. = Aobh: no. 9231.  
9) coll. 10) 6) AOPH: 11) andrea: R: 5) 40: R: laeinatus: R: laeinatus:

censura canonica puniantur. Porro de iis, qui sententia ex-communicacionis inuoluit incunt ecclesiastico iudicio stare et mox obliui in vocem appellacionis prorumpunt, dilectioni<sup>11</sup> tuae significamus, quod eius per excommunicacionem compellere dehis appellacionem factam congruo tempore persequi<sup>12</sup> vel<sup>13</sup> iudicio ecclesiae stare.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellati sui adversarii, de sua posteriori circa idem contra eum excipere nequit.

Idem Grandensis Patriarchae et S. Vitalis Presbytero Romanae.

Constitutis in praesentia nostra dilectis filiis<sup>3</sup> nostris M. abbate sancti Felicis et presbytero R. atque [I.]<sup>1</sup> canonici sancti Marci pro controversia, quae de electione Torcellanae ecclesiae faciente maligni hostis irritata est suborta (Et infra:) Ideoque<sup>6</sup> per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus in unum pariter conveniant utraque partem ante vestram praesentiam convocatis, et inquisita vel ex parte diligenter et cogita si cobis consistit, quod praefatus archidiaconus post appellacionem ad nos factam et post denunciamen<sup>8</sup> etiam excommunicacionis ad nominationem<sup>9</sup> saepe dicti C.<sup>10</sup> processerit, et primum cum canonicis, et plebanis cum assensu [I.]<sup>11</sup> clerici<sup>12</sup> episcopus, vel maioris et sanioris partis, praenominatum I.<sup>13</sup> in episcopum et pastorem elegerit<sup>14</sup>, non obstante appellacione vel prohibicione praefati<sup>15</sup> archidiaconi, si ipse appellacioni prius factae non detulit, electionem de praefato I.<sup>16</sup> factam appellacione et excusacione remota auctoritate apostolica confirmetis, et tu, frater patriarchae, ei concessionalis manus impendis. Si autem aliter res se habuerit convocatis suffraganeis Givendensis patriarchatus aliusque viris discretis et honestis cobis aciebus eorum auditis et eam remota appellacionis obstaculo sine debito terminetis.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in alia coram eo respondere tenetur, potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi conventum de crimine manifesto, et in quo non cadit excusatio ne suspicium, ut quia imponitur poena iuris surgens ipso facto. H. d. secundum intellectum.

Idem Eboracensi Archiepiscopo.

Proposuit nobis M.<sup>3</sup> clericus tuus, quod saepe contingit<sup>1</sup> ut, quem aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in<sup>2</sup> quibus non est appellatum, respondere penitus renuat et recusat<sup>3</sup>. Super quo consultationi tuae<sup>4</sup> taliter respondemus, quod, licet pro illa appellacione non minus teneatur in aliis causis, super quibus appellatum non est, respondere, iudex tamen, a quo appellatur, qui illi omnino suspectus est, eum<sup>5</sup> in causa procedente<sup>6</sup> non debet ad respondendum super aliis causis compellere, nisi pro crimine adeo gravi et manifesto, quo<sup>10</sup> ipso actu habetur<sup>11</sup> reus, et merito sit<sup>12</sup> mandandus.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione recepta, licet adversarius vel excommunicator, non absolvatur, appellat. H. d. secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit facta pro manifesta contumacia vel offensa, quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione procedente, ut in cap. 1. Ex parte I. infra, de verb. signif.

Idem R. Cantuariensi Archiepiscopo.

Qua fronte nos super articulis iuris consilere valeas, non videmus, quomodo in his<sup>3</sup>, quae nota<sup>1</sup> sunt et lapidibus manifesta,

dicaris ordinem<sup>7</sup> iuris<sup>8</sup> pervertere, et evidentem libertatem ecclesiasticam<sup>9</sup> contraire, pro qua ille gloriosus et inclutus martyr<sup>7</sup> Thomas praedecessor tuus subire martyrium non exparit. Iam enim non in ecclesia, sicut est canonicum et honestum, non etiam<sup>10</sup> in palatio<sup>11</sup>, non in camera tua, sed in ipso<sup>12</sup> camera regis, contra debitum iuris et contra pontificalis officii dignitatem<sup>12</sup> episcoporum electiones dicaris confirmare. ¶ Feram<sup>13</sup> petitionibus tuis nostrum deceptum redimam assensum, super his, de quibus nos consilere voluisti, tibi, prout dederit nobis Dominus, respiciemus<sup>14</sup>. Sane, si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, interdictio<sup>15</sup> vel excommunicacione tenetur<sup>16</sup> adstrictus, et offert se ad iustitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit<sup>17</sup>, iudex cum, ne<sup>18</sup> in excommunicacione decedat, absolvere poterit, etiamsi<sup>19</sup> p<sup>20</sup> adversa, ne absolvatur, appellacionis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante<sup>21</sup> absolutioem sufficienti cautione recepta, quod vel in praesentia Romani Pontificis, ad cuius audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram iudice, cui causam Romanus Pontifex delegaverit<sup>21</sup>, iuris pareat acquitati. De his etiam<sup>22</sup>, qui conquantur, se irrationabiliter excommunicacionis<sup>23</sup> vel interdictio<sup>24</sup> suppositos<sup>25</sup>, illam idem dicimus, etiamsi<sup>26</sup> it, qui huiusmodi protulerunt<sup>27</sup> sententiam, ad sedem apostolicam duxerint appellandum. Super eo vero, quod defuncto alio internum religiosorum personarum, internum ecclesiasticarum, internum saecularium<sup>28</sup> postulant, sibi debita saluti<sup>29</sup>, quae defunctis ipsis debebat, et nisi salvantur ne corpis defuncti<sup>30</sup> sepulturae tradatur, vocem appellacionis emittunt, hoc tunc fraternitati<sup>31</sup> duximus respondendum, quod nisi<sup>32</sup> eis<sup>33</sup> de solutione debitorum dimansio sit salvanda ab herede<sup>34</sup> et consanguineis defuncti sufficienti cautio detur, corpus eius post appellacionem non est tradendum sepulturae.

CAP. XXVI.

Praelatus subditum suspendere vel excommunicare non debet, nisi monitione praemis, nec subditus contra disciplinam ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et index a quo praenit terminum appellanti ad appellacionem prosecuendum, infra quem si non prosecuerit, index a quo recessit interhibitionem, Appellans vero non prosecuendo appellacionem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.

Idem in concilio Lateranensi.

Reprehensibilis<sup>1</sup> valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut, quum fratres<sup>2</sup> et coepiscopi nostri seu etiam<sup>3</sup> archidiaconi appellatos quoslibet in suis causis existant<sup>4</sup>, nulla penitus admittunt<sup>5</sup> praemis suspensioem sive<sup>6</sup> excommunicacionis in eos sententiam ferant. Alii etiam<sup>7</sup>, dum superioris sententiam et disciplinam canonicam refulserint, sine ullo gravamine appellacionem abiciunt, et ad defensionem incipientis usurpant quod ad praesidium innocenciam disposuerit<sup>8</sup> institutum. Quocirca, ne ad praedicta sine causa valeant gravare subiectos, et subditi pro sua voluntate sub appellacionis abutu correctionem valent eludere praefatorum, Praesenti decreto statuimus, ut nec praelati, nisi canonica monitione<sup>9</sup> praemis, suspensioem vel excommunicacionis sententiam proferant in subiectos<sup>10</sup>, nisi forte talis sit culpa, quae ipso<sup>11</sup> suo<sup>12</sup> genere suspensioem vel<sup>13</sup> excommunicacionis poenam inducat, nec subiecti<sup>14</sup> contra disciplinam ecclesiasticam ante ingressum causae in vocem appellacionis erumpant<sup>15</sup>. Si vero quisquam pro sua<sup>16</sup> necessitate crediderit appellandum, competens et ad prosequendam appellacionem terminus praehgatur, infra<sup>17</sup> quem si forte prosequi neglexerit, tunc episcopus libere sua auctoritate utatur. Si autem in

Tit. XXVIII. Cap. XXII. 9) puniantur: Aklh; praenuntur: Ae 10) ecclesiae: OPR; 11) discretioni: OQR; 12) prosequi: OFK; congr. temp. pers.: d. 1) 13) et: 1)

Cap. XXIII. 1) Restitutio ex Lips. XLVII, 58.; Coss. II, 34; Bomb. XIII, 36.; Comp. I, c. 37, h. l. (2, 20). 2) Aliter III.; sanctorum: G; Gradensi patr. et eodem T. S. Vitali cardinalis presbytero sanctae... et priori: B; non dotes: Gradensi (strando: I.) patriarchae et E. tit. S. Vitalis presb. card. et priori S. crucis: A; H. Gradensi etc.: P.; 1146-76. — Joffe no. 8406. 3) Illi: d. dest: 4) Alii V.; d. dest: tunc: G; atque V.; d. dest: R 5) Teletanus: A; in verb. dicitur, nam in consensu est: 6) add.: nobis: Aor; add.: fraternitati vestrae: Q; 7) et: d. dest: Ab; 8) interminatione: P; unanimitate: G; 9) denonciacione: Coll. etc.; 10) Calisioannis: P; 11) consensu: A; B; 12) clericum: Ar; Bohn. 13) R; Leonardum: P; 14) elegerunt: PHM; elegerunt: K; elegerit: A; Bohn; 15) praesentia ab archidiacono: J; 16) loc.: La; C; — cf. not. 13.

Cap. XXIV. 1) Restitutio ex Lips. XLVII, 39.; Coss. II, 35.; Bomb. XIII, 37.; Comp. I, c. 28, h. l. (2, 20). 2) 1159-81. — Joffe no. 8937. 3) M.; d. dest: R; 4) confitit: Q; 5) in d. dest: AB; 6) recusat: BR; 7) tunc tal.: Q; 8) quum in causa procedere non debet ad resp.: A; 9) eum: d. dest: Ab; in causa procedere non debet, nec eum ad resp.: R; 10) procedere: A; B; 11) quod: A; B; 12) habetur: C; PQR; 13) foret: Coll. etc. pr. Ae; d. dest.

Cap. XXV. 1) Restitutio ex App. XXXI, 2, 3.; Lips. XLVII, 43.; Coss.

LI, 35.; Bomb. XLII, 39.; Comp. I, c. 11, h. l. (2, 20). 2) R; d. dest: GHKT; add.: ap. sedis legat: PQR: — 1174-81. — Joffe no. 9510. 3) his: Ae; 4) add.: tibi: A; B; 5) ordines: P; 6) iur.: d. dest: 0; 7) ecclesiae: OR; 8) glor. martyr et incl. tur Thomas: R; 9) eum: add.: A; B; 10) add.: tunc: P; 11) propriis: A; B; 12) pontificalis officium dignitatis: Q; 29; A; 13) pontifium officium dignitatis: R; 13) ne... assensu: A; B; 14) respondendum: R; 15) int. vel: d. dest: 0; 16) tenatur: R; 17) recepti: F; accepti: R; 18) ut non: Coll. etc.; 19) si: P; 20) ante abs.: d. dest: Q; 21) delegavit: R; add.: vel coram eo in quo utraque pars convenit: Q; 22) et: AKL; 23) excommunicavit: Q; 24) interdictio: BR; 25) supponi: Q; 26) et si, qui huiusmodi protulerit sent.: A; etiamsi his, qui huiusmodi tulit... duxerit: P; 27) protulerit: R; 28) religiosorum: A; 29) A; 30) rebus suis disposuit et debita dispoere praerattulit: 0; 33) eis: d. dest: B; 34) hereditis: B.

Cap. XXVI. 1) Restitutio ex ipso conc. Later. III, h. l. no. 1179, c. 6.; Lips. c. II.; Coss. VIII.; Comp. I, c. 42, c. l. (2, 20). 2) confrares: 0; episcopi: R; 3) et: d. dest: QR; 4) consensit: Q; 5) commotione: A; appellacione: R; 6) seu etiam: P; 7) et dum alii: R; 8) noscitur: R; 9) admotione: PR; 10) subditos: P; 11) in ipsi: B; 12) suo: d. dest: P; 13) sup. vel: d. dest: arg.; 14) subditi: P; 15) prorumpunt: G; A; B; 16) sui: PHHALQR; 17) intra: Coll. Bohn.

quamque negotio aliquis appellaverit, et, eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellatus venire neglexerit, si quod proprium habuerit, et competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore territus in gravamen alterius non facile qui appellat. Praecipue vero hoc in locis religiosis volumus observari, ne monachi sine quocunque religioso, quum pro aliquo excessu fuerint castigandi, contra regularem praedicti sui et capituli disciplinam appellare praesument, sed humiliter ad devote suscipiant quod pro salute sua fuerit utiliter eidem insumunt.

CAP. XXVII.

Inlex a quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequatur. Hoc primo. Et index, ut suspectis reventis, potest alteri causam committere. Hoc secundum.

Idem.

Ad haec pro scilicet tibi liberis dicitur indulgentiam, ut, quum a te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appellatione cessante compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram te iuris pareant acquiriti. Aut, si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistente iudicem eligant, qui propositum inter eos valeat dirimere quaestionem. [C. de cum etc. (cf. c. 3. de ind. II. 1.).]

CAP. XXVIII.

Si canonici ad residentiam monachis appellati, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam, et interim deservitur honoribus per vicaratum de fructibus beneficii suspendentium. Et si appellans non prosequatur, vel residentiam non facit, privatim praebenda.

Idem Salabriensis Episcopo.

Pervenit ad nos, quod, cum Rogerium filium G. 1. ecclesiae tuae canonicum, ut debitum in ea residentiam faceret, monisses, ad iudicium nostrum in appellationem prorupit, et appellationi suae terminum praeteritum festum B. Leonis prosequitur. Quum autem frustratoriae dilationis causa videtur dictus canonicus appellasse, pro apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus cum iudicialiter et studioso monachi, ut in eadem ecclesia debita, omni iure postposita, residentiam faciat, vel infra terminum eam prosequatur iter ad nos arripit veniendi. Interim vero alicui honestae personae vices eius in ecclesia praetaxata, cresquendas committas, et ei de beneficiis illius appellatione cessante assignes, unde possit congrue sustentari. Quodsi praefatus G. 1. G. 1. alterum istorum adimplere neglexerit, tu etiam praebenda sua prives eundem, omni contradictione et appellatione postposita, et eam alii idoneae personae nullius appellatione admissa concedas pariter et assignes.

CAP. XXIX.

A iudicio inquisitionem exegente non appellatur.

Idem.

Consultis nos tua fraternitas, utrum sit appellatioibus defendendum a carissimo in Christo filio nostro L. [abbate] rege Francorum pro ludacis interpositis, ut municipia detineant Christiana, qui tamen sustinere debent, quod de nova constitutio synagoga, ubi casu iudicatur habuerunt. [Sequens] itaque memorato regi, ut a defensione Inbraevum a lui pueri desistet, et super hoc etiam per alios ipsam fecimus adducere, et certissimum, quod iudicis nostris acquiescat, quia non esset reatum, ut quod a sanctis Patribus super in curiois subterfugium est negligenter servavit. Cui non convenit, ut pro

Inimiosmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinerere. [Iudicis etc. (cf. c. 7. de Iudicis I. 6.)]

CAP. XXX.

Qui ante citationem vel notitiam literarum misit nuntium ad Papam, appellare potest, ne delegatus proceclat, secus si post.

Idem Genensis Archiepiscopo.

Ad haec, sicut asseris, quandoque super causa, quae iudici appellatione committitur, altera pars appellat, asserens, se pro eadem causa iuramentum suum ad sedem apostolicam destinasse. Ad quod taliter Respondemus, quod index, si ei constiterit, ipsum appellatorem, antequam partes essent citatae, vel delegatio causae pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstarulum, nuntium ad sedem apostolicam destinasse, factae debet appellatione deferre; sed, si post citationem fuerit destinatus, satis potest exsequi quod mandat.

CAP. XXXI.

Qui non debuit appellati interposita ad Papam, mittitur cum literis ordinariis ad curiam pontificiam.

Idem.

De priore, qui non defertis protectioni nostrae et appellationi ad sedem apostolicam factae quendam canonicum suum vestibus fecit omnibus usque ad curiam spoliari, et cum accusanti et appellanti examinare coepit, quae de suis et quorundam fratrum eorumlibus manerant, ut tunc sollicitudini dicitur assensum, ut ei veritate diligenter inquisita si inveniret, quod pro criminali disciplina praebitis canonicis appellaret, eadem priori propter nullam poenam infligere debeat, quoniam sacrosancta Romana ecclesia huiusmodi appellationem admittit non causat, ne iuribus vel canonice copularibus preiudicet auidia deliquitum. Ceterum si praefatus canonicus priorem propter suas enormitates manifestas, quae ipsius notabilem reddunt, ad sedem apostolicam appellavit, cum cum literis tuis veritatem continentibus de tanto excessu satisfacturam ad sedem apostolicam venire compellat, suis autem in hoc iudicio complacere talem poenam infligens quod ceteri iudicantes simul non audeant perpetrare.

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares appellati religiois non defendit.

Idem.

Omnia nos elegit Dominus in hereditatem sibi, et a longe de alio prospecti, paci et tranquillitati vestrae, quantum divina gratia concedit, prospicere cupientes, apostolice vobis auctoritate commendamus et inhibemus, ut abbates vestri ordinis, qui de aliqua publica infamia publice persersi sunt aut convicti, ab abbatibus, et deinde in communi capitulo communiti, sponte suae praedicti reddere noluerint, ad sedem apostolicam appellandi non habeant facultatem, simul reatum per appellationem defendendos. [Dut. Beneventi IV. Nov. Ind. Ind. II. 1196.]

CAP. XXXIII.

Inlex a quo potest appellatione terminum appellandi ad presentendam appellationem, quo lapsus remissit iudicium iurisdictionem.

Idem.

Ad aures nostras te significaveris pervenit, quod quum interduca, tibi vel aliis delegamus causas sublato appellationis

TIT. XXVIII. Cap. XXVI. 1. appellaverit: F. de hdy unoz; appellavit: AB; 2. quidam: AB; 2. habuit: Rom; 2. 111: 114: 109; 2. compensationem faciant expensarum: R; 2. iudicet: P; 2. perterritas: FIN; 3. debentis: R; debentis: HKEV; 4. 21: oblitus: AB; 5. 20: ratosum: Q; 20: et cap: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100.

Cap. XXVII. 1. Re-Aditus de Lipe: MAVI; 2. et ex: XXX; 3. Comp: 1. d. h. k. l. 2. 20; 2. H. episcopo: P; 3. abd: P. C; 4. em: 1. 1. Eam: te: 12: 13: P; 2. et: c. 4. de: 12: 13: 14: 15: 16: 17: 18: 19: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100.

Cap. XXVIII. 1. Re-Aditus de Lipe: MAVI; 2. et ex: XXX; 3. Comp: 1. d. h. k. l. 2. 20; 2. H. episcopo: P; 3. abd: P. C; 4. em: 1. 1. Eam: te: 12: 13: P; 2. et: c. 4. de: 12: 13: 14: 15: 16: 17: 18: 19: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100.

Cap. XXIX. 1. Resolubum et App. L. 26; Lips. IV. 5; Luc. ap. Bol. III. 375; 6. Gb. uncl. 1. 2. 18; Comp. II. c. 1. h. l. 2. 10; 2. universis abbatibus: B; Vitervensi archiep. Luc; B; Bituricensi archiep. Q; 1179: 81; 2. Joffe: no. 3531; 3. am: OP; 4. appellationi interpositae: P; 50: 11; 6. de: 12: 13: P; 6. con: 12: 13: 14: 15: 16: 17: 18: 19: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100.

Cap. XXX. 1. Resolubum et Comp. II. ap. e. 2. h. l. 2. 19; 2. Emensis: P; 1178; Luc. episcopo: B; 3. ad sed: ap. 2. h. l. 2. 19.

Cap. XXXI. 1. Resolubum et Gb. uncl. 2. 12. 18; Comp. II. c. 3. h. l. 2. 19; 2. 1150: 81; 3. Joffe: no. 3928; 3. qui est: B; 4. ut itaq: Bost; 5. super hoc diligenter: B; 6. debeat: M; 7. suam enormitatem manifestare: B; 8. ipsam: id. 9. redderet: Bost; 10. si ipse: Bost; 11. constituerit: LBS.

Cap. XXXII. 1. Resolubum et paribio, omnibus Pader. ind. abbatibus ab Abs. III. universis ap. Bonyac. II. 478; Abs. 12. 11. 11; Comp. II. c. 3. h. l. 2. 19; 2. Universis abbatibus: Bost; 3. vos: reg; 4. vici: 4. 2. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXIII. 1. Resolubum et Luc. ap. Bol. III. 375; Abs. uncl. 1. d. ap. II. c. 2. Comp. II. c. 6. h. l. 2. 19; 2. Eloracensi archiep. Luc; 2. 1159: 81; 3. Joffe: no. 3933; 3. causa committitur: Luc. Rucht.

remedio, altera partium, ut examen declinare valeat iudicis delegati, questiones incidentes opponit, et licet<sup>7</sup> in principiis causa non sit<sup>8</sup> appellatio remedium reservatum, in appellacionibus tamen<sup>9</sup> vocem prorumpit, appellacionis siue terminum non praefignis, sique partem aliam sine prosecutione appellacionis facti remanere suspensum. Postulat<sup>10</sup> igitur lit<sup>11</sup> et alibi iudicibus indulgeti, ubi<sup>12</sup> causae sine appellacionis remedio committuntur, incidentes<sup>13</sup> questiones sine debito appellacione postposito terminare. Ceterum quoniam incidentes questiones<sup>14</sup> saepius praevulnificales non immerito indicuntur, petitio<sup>15</sup> tunc in huius parte non ducimus amittendum, sed, ne quae<sup>16</sup> partium ditionis frustratoris iudicibus affigatur<sup>17</sup>. Appellanti ad prosecutionem appellacionis terminus congruus praefigatur, infra<sup>18</sup> quem si appellacionem non fuerit prosecutus, extunc tam super incidentibus questionibus<sup>19</sup>, quam super causa principiis appellacione postposito compellatur stare iudicio delegati iudicis, du<sup>20</sup> quod nec uni<sup>21</sup> commune medium<sup>22</sup> subtrahatur<sup>23</sup>, nec ulter possit<sup>24</sup> frustratoris dilationibus fatigari<sup>25</sup>.

CAP. XXXIV.1

Si praecedente gravamine quae submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante, dummodo servata sit, quae in appellacione sunt necessaria.

Idem Abulensi Episcopo.

Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod, quum Zamorensis episcopus G. presbyterum ecclesiae<sup>2</sup> sancti Iacobi Zamorensis, quae est propria Compustellanae ecclesiae, multipliciter molestaret, tandem idem presbyter pro eius gravaminibus etiam se et ecclesiam suam<sup>3</sup> ac<sup>4</sup> parochianos<sup>5</sup> nostrae ac Romanae ecclesiae protectioni subiecit. Sed praefatus episcopus pro eo forte, quod expressim<sup>6</sup> non appellavit, in eum post invocatum scilicet apostolice patrocinium, contra etiam privilegium Compustellanae ecclesiae indultum, excommunicationis sententiam pronuntiavit. Licet autem praedictus<sup>8</sup> presbyter ex simplicitate forte verbum appellacionis non expresserit<sup>9</sup>, quia tamen, postquam se et sua nostrae protectioni subiecerat<sup>10</sup>, non debuit sine causae cognitione aliqua sententia condemnari, fraternitati<sup>11</sup> tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc inquiras<sup>12</sup> diligenter eritatem, et si ita tibi consistit, sententiam, quam praefatus episcopus in eundem presbyterum tulit, contradictione et appellacione cessante denuncias non tenere. Postmodum vero, si praefatus episcopus adversus presbyterum forte agere voluerit causam audias et sine debito decidas. Etiam quoque episcopus studiosius mones<sup>13</sup> et inducas ut a molestis et gravaminibus Compustellanae ecclesiae omnino desistat, et sic suo iure sit contentus, ut etiam quae ad praedictum ecclesiam spectant sibi nequaquam praesumat usurpare.

CAP. XXXV.1

Causa non est ad iudicem a quo remittenda appellacione adhuc non iustificata, nisi de partium consensu.

Idem Archiepiscopo Terraconensi.

Accepta questione canonico Pampilonensium<sup>2</sup>, quod dilectus filius noster dux Navarrorum eos bonis suis spoliasset, causam ipsam tuae<sup>3</sup> fraternitati ad eorum petitionem ducimus<sup>4</sup> committendum, et fove canonicam terminandum. Verum

quoniam nobis turnoverat, quod tibi audientia tua fuit ad sedem apostolicam appellatum, nec nos, si<sup>5</sup> hoc nobis constitisset, ipsam causam tuam commississemus examini, quoniam non debet<sup>6</sup> ad eos causa remitti, nisi partes in hoc consenserint<sup>7</sup> a quibus noscitur appellatum, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus<sup>8</sup> et arcibus adhibemus, ne in executione ipsius negotii occasione litterarum nostrarum aliqua ratione procedas.

CAP. XXXVI.1

Delegatus etiam datus cum clausula appellacione remota<sup>9</sup> recusari potest, si est consensuum impraesentis, vel si fuit advocatus eius in illa causa.

Lucius III. Galtero Linciniensi<sup>2</sup> Episcopo.

Postremo fraternitati tuae literis praesentibus intimamus, quod, si causa aliqua<sup>3</sup> alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impraesentis, aut in eodem negotio advocati officio functus, vel<sup>4</sup> ex alia quacumque iusta<sup>5</sup> causa suspectus, huiusmodi delegatus non immerito poterit recusari, quoniam appellacione remota fuerit ei<sup>6</sup> negotium delegatum.

CAP. XXXVII.1

Sententia interdicti non suspenditur per appellacionem sequentem.

Idem Norvicensi Episcopo.

Ad haec, quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, et deinde illud<sup>2</sup> servare contempnunt, quod in hoc casu servandum sit consilere voluisti. Noveris igitur<sup>3</sup>, quod, sicut post appellacionem excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appellacionem eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.1

Iudex appellacionis remittit appellatum et causam ad priorem iudicem, nisi sibi consistit<sup>2</sup> a gravamine vel iniusta sententia fuisse appellatum.

Clemens III.2

Quum in ecclesia<sup>3</sup> [De<sup>3</sup> pro diversitate ordinum et honorum iurisdictio praesidentium nunquam in subditis exercitur, et venerabiles fratres nostri episcopi concessum sibi potestatem exerceant in reddendis iudicibus subditorum popolorumque, etiam, ut non consideratione iustitiae, sed volentibus proprie libertate pensata, quae<sup>4</sup> sua sunt, non quae Iesu Christi quereutes, ipsorum episcoporum iudicium potestatem declinent<sup>5</sup> appellacionis refugium<sup>6</sup> usurpantes, cuius auctoritas iuste interponendam ad praesidentium innocentiam noscitur institutum.] Accipimus autem venerabilis fratris nostri Linciniensis episcopi transmissa nobis compositione<sup>7</sup> querelam, quod quidam clerici de Gual. gravaminibus<sup>8</sup> incessitate non<sup>9</sup> compulsi<sup>10</sup> et<sup>11</sup> nullius oppressionis mole gravati, sed solo praerogative creaturam et se dignum ecclesiasticae discipline, ut possint liberius in sui erroris et iniqui propositi libertate bacchari, ab<sup>12</sup> audientia sua vocem appellacionis emittunt, et occasione iudicii tui, quod velle observare se iactant, Linciniensis<sup>13</sup> episcopi iudicis ordinari sine causa rationabili cognitionem evitant. Unde<sup>14</sup> [quia<sup>16</sup> appellacionis diffinijum non ut defensionem iniquitatis, sed ad remedium oppressoribus et iudice damnatorum tunc canonica quam civitas iura habuerunt ad<sup>17</sup> statuta Lateranensis concilii non est subditorum huiusmodi<sup>18</sup> appellatio admittenda, quoniam non pergitur<sup>19</sup>, nisi ubi digna correctio<sup>20</sup> elatit edicti praetulatorum, et omnium, qui in partes<sup>21</sup> sollicitudinis ecclesiarum dispendente dominum con-

Tit. XXVIII. Cap. XXXIII. 4) quum: Bae; quum licet: Bb. 5) appellacione remota non sit procedendum: Bb; appellacione remota sit: Bc. 6) observatum: BcTt. 7) tandem: A. 8) prorogati: A. 9) potestati: Ta. 10) ut quum: Bb; ubi: Ta. 10) add.: quompe: Ta; incidenti quompe: Luc. Richt. 11) quoniam: dest: BcTt. 12) petitionem tuam... admittendum aut amittendum: Bb. 13) qua pars: Bb. 14) affligatur: Luc. Richt. 15) ap: dest: Luc. 16) Ita quod: B; intra: Fuit, Boken. 17) quoniam: dest: Luc. Richt. 18) et fca: Bae; et fca me: Bb; ut fca: Ta. 19) iuri communi: Bae; iuri communi: Bb. 20) remedium: B. 21) subtrahatur: BbTt. 22) erit... fatigatus: Bae. 23) fatigatur (poss.: dest): Ta.

Cap. XXXIV. 1) Resolutum ex Alon. anal. de appell. c. 4; Comp. II. c. 7. h. l. (2, 19); 2) Abulens: F; Ebulens: B; Ab.; dest: Gb; Pampilon: Bb; Apriensis: B; Abulensi: Tt; — 1151—41. — Jaffe no. 8837. 3) ecel.; dest: Gb; 4) suum: dest: F; Gb; 5) fatigatur: B; ecel. et par. suum: Bb. 5) et: Bugh Richt. 6) add.: suum: Bb. 7) expresse: BbTt. 8) praefatus: Bb; Tt; dest: B; 9) expressit: B. 10) subiecit: Gb; subiecerit: H. 11) frat... scripta: dest: Ta. 12) requirit: Bb. 13) ammones: Bb.

Cap. XXXV. 1) Resolutum ex Alon. T. (1, 3); Comp. II. c. 2. de reser. (1, 1). 2) Idem (simpliciter): F; Terracon.: K; Theron.: L; Terracon.: M; Terracon.: Bb; Terracon.: Bb; — 1159—81. — Jaffe no. 9168. 3) Paulo. Bb; Pampilon.: B; Pampilon.: B; Pampilo: B; Pampilon.: T. 4) tibi fratri: Bb. 5) consensuum terminandum: Bb. 6) committere: T. 7) tibi causa: dest. 7) haec... consistens: Bb. 8) debeat:

Bb. 9) consentirent: Bb. 10) praecipiendo mandamus atque (arct.: dest): Bb; mandantes (ut): dest: T. (Cap. XXXVI. 1) Resolutum ex Alon. X. 18; Comp. I. c. 45. h. l. (2, 20). 2) Gual.: dest: F; W. Linc.: 114K; Vinton.: H; Wallinon.: B; add.: P. C.; Ad aures: A. — cf. c. 8. de reser. (1, 3); — 1183—4. — Jaffe no. 9579. 7) aliq.: dest: O Richt. 4) aut: Aae. 5) iusto: dest: O. 6) et: dest: Bb. (Cap. XXXVII. 1) Resolutum ex Comp. I. c. 46. h. l. (2, 20). 2) add.: P. C.; Quaesitum: A. — cf. c. 9. de reser. (1, 3); — 1129—81. — Jaffe no. 9670. 3) interdicitur: A. 4) igit.: dest: A.

Cap. XXXVIII. 1) Resolutum ex Luc. op. Bol. III. 285.; Gb; anal. c. 6. (2, 25). (Cod. Bol.; Comp. II. c. 11. h. l. (2, 19). 2) add.: archiep.: G; Landimonsi archiep.: Luc. leg. volut.: Englunens: F.; — 1187—91. — Jaffe no. 10211. 3) rebis aures inclusa desunt tunc: Sa. 4) quidam: quae: U. 5) declinant: Bb. 6) inique sibi refugium: Bb. 7) iustitiam: Bb. 8) (Cap. F. c. 1; G. Vall.; H. Gual.; B. Gallis: Luc. Gualifas: X; Guillard.; M. Guillard.; Bc; Guillard.; Bc; Guadon.; Bc; Gallendo.; Bc; Vallado.; Bc; Valandon.; Bc; Guilan.; Luc.; Gualifas: X; Guiland.; U. 9) quavis: U. 10) nulla: Sa. 11) impulsit: Bb. 12) nullus: Bae Luc. Richt. 13) ad audientiam tuam: Bb; Sa. 11) eiusdem: Gb; coll. 15) Quia vero... fratrum: tunc literis praesentibus duximus commoneamus, per ap. ser. tibi mandantes: Luc. U. 16) rebis aures inclusa desunt tunc: Sa. 17) secundum: U. 18) iustus (subd.: dest): U. 19) pergitur nisi ut: Bb. 20) corripit: Bb. 21) partem: Bb.





suspensum esse cognoverit<sup>62</sup> a cognitione causae quoniam civitas<sup>63</sup> abstinet<sup>64</sup>. [Quinto igitur etc. (cf. c. 21, of. ind. del. l. 29.) Dat. Lat. X]. Kal. Jul. Pont. nostr. Av. III. 1193.]

CAP. XLIII.

Non tenetur index vel adversarius deferre appellatióni, cui non defuit appellans.

Idem<sup>2</sup>.

An sit deferendum appellatióni illius, quem<sup>2</sup> adversarius de expollatione<sup>1</sup> post appellatíonem legitime interpositam sibi facta<sup>3</sup> paratus est in continenti convincere, nos duxisti per nos tuos quibus<sup>6</sup> consulendos. Respondendum *itaque*, quod, quum in eo quis<sup>5</sup> puniendus sit, in quo deliquit, qui appellatiónis<sup>4</sup> deferre neglexit<sup>10\*</sup> se<sup>11</sup> beneficio reddit<sup>12\*</sup> appellatiónis indignum, unde nec ei appellatí esse deferendum censetur.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus; secundum primum hoc intendit: Merus executor non recusat, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maxime si est datus cum clausula: „appellatíone remota.“ Secundum alium intellectum h. d.: A iudice suspecto non receditur per appellatíonem, nisi modum excedat.

Innocentius III. illustri regi Francorum<sup>2</sup>.

Novit ille, qui nihil ignorat: (Et infra: [cf. c. 7, de off. leg. l. 30.]) Praeterea dictam interdicti sententiam ipse cardinalis non edidit<sup>3</sup>, sed potius publicavit, nec fuit dictator ipsius, sed verius<sup>4</sup> executor. Unde quum secundum ius canonícam et legale ab executoribus appellari non possit, nisi forsam modum excederent in<sup>5</sup> exsequendo, nos etiam in literis<sup>6</sup> super hoc directis ad ipsum appellatiónis curavimus obstaculum inhibere, appellatióni ab eo interpositae<sup>7</sup> non fuerat deferendum. De suspiciõnis autem obiecto<sup>8</sup>, licet eum merito tibi suspectum non fuisse credamus, non tamen, et si fuisset, propter appellatíonem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius praecepto accessit<sup>9</sup>.

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur a iudice, vel approbatur a parte, terminus ad eam proponendam praefixus obtinet vicem peremptorii, nisi in absentia procedatur, ac si peremptorie fuisset citatus; nec talis terminus praevenerit poterit ab aliqua partium.

Idem<sup>2</sup>.

Saepe contingit, quod, quum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellatíonem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequents<sup>3\*</sup> responsalis mandatum procuratorum<sup>4</sup> occultantis, lites, quae de facili poterant terminari, remanent indecisae, quum frequenter iuris questio moveatur, cuius apud nos probationes necessariae in contrario<sup>5\*</sup> non existant, et interdum etiam facti quaestio de levi posset partibus praesentibus comprobari<sup>6</sup>. Unde, licet in Lateranensi concilio fuerit constitutum, ut, si in quocunque negotio aliquis appellaverit<sup>7</sup>, et eo, qui<sup>8</sup> appellatus fuerat<sup>9</sup>, veniente, qui appellavit<sup>10\*</sup> venire neglexerit, competentem illi recompensationem<sup>11</sup> faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterruit<sup>12\*</sup> in gravamen alterius<sup>13</sup> non facit quis appellat: quia tamen propter hoc quaesiones nihilominus prorogantur, volentes, ut finis litibus imponatur, et ne frons et dolus alicui suffragentur,

de consilio fratrum nostrorum praesenti decreto statutimus, ut, si huiusmodi appellatio vel<sup>11</sup> a iudice recepta, vel a parte fuerit approbata, post terminum appellatióni praefixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde<sup>13</sup> procedatur, ac si peremptorie vocatus ad iudicium existisset. Quodsi forsitan<sup>16</sup> interposita provocatio malitiose recepta vel approbata non fuerit, quum consisteret legitime provocatum, nihilominus cum vigorem volumus obtinere, salvo constitutionibus de provocantibus<sup>17</sup> post sententiam promulgatis; quibus appellatíonem suam<sup>18</sup> in prosequi non curantibus, post terminum appellatióni prosequendae praefixum rata manet<sup>19\*</sup> sententia, quae fuerat appellatíone suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellatíonem huiusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appellatiónis praeveneris tacita veritate literas impetravit<sup>20\*</sup>, et careat impetratis, et poenam contumaciae non evadat<sup>21\*</sup>. Hoc<sup>22\*</sup> autem in litibus sive iudiciis<sup>23</sup> excrecendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatíone deserta per negligentiam appellantis, potest iudex esse officio procedere in casibus, in quibus eius officium exheredit. Et est casus valde notabilis.

Idem Lemovicensi et Caturcensi<sup>2</sup> Episcopis.

Constitutum in praesentia nostra dilectus filius G. archidiaconus Claremontensis<sup>3</sup> ecclesiae nobis exposuit, quod olim Claremontensi decanatu vacante, abbas, cantor et quidam Claremontenses canonici vota sua in generalibus fratreum Claremontensium episcopum transtulerunt, et episcopus cum quibusdam alijs expresse consentientibus in eundem<sup>4</sup> archidiaconum eis<sup>5</sup> contulit decanatum, XI. tantum canonicis prius appellatibus, ne quis assumeretur praeter assensum<sup>6</sup> omnium in decanum, quum electioni<sup>7</sup> eius [adit] XXV. tum per<sup>8</sup> se, tum episcopo<sup>9</sup> medio consentient. Quumque dilectus filius P. th. sancti Marcelli presbyter cardinalis tunc apostolicae sedis legatus per partes illas transitum faceret, non ut appellatióni ad nos interpositae derogaret, sed ut<sup>10</sup> instructam transmitteret ad nos causam, dilectis filijs sancti Egidii<sup>11</sup> et sancti Andreae abbatibus examinationem delegavit ipsius, et mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni decani citarent ad ipsum, contradicentis suae causam in eius praesentia ostensuram<sup>12</sup>. Quam<sup>13</sup> igitur cardinalis praedictus quae coram eo proposita sunt cubis fideliter retulisset Intellecto igitur<sup>14</sup> per assertionem superdicti G. cardinalis S. Marcelli<sup>15</sup>, quod sub ea forma fuerat appellatum, ne scilicet sine assensu<sup>16</sup> omnium procederetur in electione decani, et<sup>17</sup> quod appellantes appellatíonem infra<sup>18</sup> annum non fuerant prosecuti, nec erat, propter quod eis esset biennium indulgendum, quum, sicut bis infra<sup>19</sup> tempus legitimum simplicem nuntium ad sedem apostolicam destinant<sup>20</sup>, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinare; ne tamen<sup>21</sup> peremptorias exceptiones ex eorum<sup>22</sup> parte propositas videamur sub silentio praetere, fraternitati vestrae per apostolicam scripturam mandamus, quatenus de his iniquitatis diligenter veritatem, et, si vobis constiterit, archidiaconum facto episcopi, ex quo nititur, sponte renunciasse, vel praedictum episcopum processisse ad electionem ipsius, praetermissis praedictis, sine quibus ne procederet<sup>23</sup> in illa translatione voluntatum, ex qua nititur archidiaconus, proponitur esse actum, ei super decanatu ipso silentium imponatis; alioquin nominationem seu elec-

TIT. XXVIII. Cap. XLII. 1) perappaverit: Luc. 6) cit. poterit: Bb que: Ch 14) vel: dest: Gth 15) per.: Cy Rom. 16) forsant: Cbb 64) abstinent: Luc. Cap. XLIII. 1) Resolutorum et Comp. III. c. 1. h. l. 12. 18.) 2) ser. an. 1200. = Potthast 009. 1274. 3) subdit: dest: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 19.) 2) Item (h. c. Cudo-st. HL) Cantuar. archiep.: Luc. c. 1191-98. = Jaffé an. 10980. 3) quum: Bb 4) appellatíonem: F Luc. 5) factum: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 6) quibus: dest: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 7) quibus: dest: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 8) obiectis: C 9) obiectis: Bhan. c. suspensio ante obiecta: Ch 10) procos erit: Ch. Cap. XLIV. 1) Resolutorum et Comp. III. c. 1. h. l. 12. 19.) 2) ser. an. 1200. = Potthast an. 1074. 3) delicit: F 4) versus: Gth: merus: F; potius: C. 5) in: dest: Gth. 6) et nos in: dest: Ch: literis: Cb; etiam: dest: C. 7) app. huiusmodi: C. 8) obiectis: Bhan. c. suspensio ante obiecta: Ch 9) procos erit: Ch. Cap. XLV. 1) Resolutorum et Comp. III. c. 1. h. l. 12. 18.) 2) ser. an. 1200. = Potthast an. 1201. = Potthast 009. 1274. 3) subdit: dest: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 4) procuratorum: Ch 5) in: cont.: dest: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 6) approbati: Ch 7) appellat: Cb; appellavit: C. 8) contra quem appellatum: Ch 9) fuerit: Ch 10) appellaverit: F. 11) compensationem: M. 12) perterritis: F. 13) add.: quando-

que: Ch 14) vel: dest: Gth 15) per.: Cy Rom. 16) forsant: Cbb 17) provocatíonibus: Rom. 18) appellatíonem suam: FM 19) maneat: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 20) reportaverit: Cb; a nobis: C. 21) C. Roma. 21) evadit: Ch 22) Haec: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 23) in iud.: Bb. Cap. XLV. 1) Resolutorum et Comp. III. c. 3. h. l. 2. 19.) 2) B. G. Cantuar.: Fh; Caturcensi: F; Caturci: C; Caturcensi: Ch; Caturcensi: Cb; Bhan. ap. Potthast non servamus. 3) Clareom.: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 4) interpositae: C. 5) interpositae: C. 6) interpositae: C. 7) in electione: Cb; in electione: Cb 8) pro: Cb; 9) pro: C. 10) ut: dest: Cb. 11) Huius: FGHILM Coll. c. 17. h. l. 12. 18.) 12) ostensuram: Ch 13) Quum: ret.: existat solennitudo: Ch 14) fact: dest: Ch. 15) ass. card. praedicti: Ch Richt. 16) praeter assensum: Cb; 17) ac: Cb; abque: Ch 18) intra: Cb; 19) intra: Ch. 20) de signaturis: Cb; de signaturis: Ch 21) tam: dest: C. 22) extra: Ch 23) archidiaconum facto: Cb; in: Ch episcopi, ex quo nititur sponte renunciasse, vel praedictum episcopum ad electionem ipsius praetermissis praedictis, sine quibus in: dest: Ch illa translatione voluntatum, ex qua nititur archidiaconus, actum proponitur, ne procederet, processisse, et super decanatu etc.: C.



CAP. XLIX.<sup>1</sup>

Licite appellat rans, si non audiat potens declarari rem petitam in libello.

Idem Magistro G. Archidiacono et Vnornanno<sup>2</sup> canonicis Suenensibus.

Significantibus T. et R. fratribus nostro fuit apostolatui declaratum, quod, quum inter ipsos ex una parte, et V. ex altera super quadam terra coram iudicibus delegatis quaestio verteretur, ipsi, quum plures terras haberent, ut terra illa, super qua quaestio verteretur, ostenderent eisdem, a iudicibus postularunt. Quod quum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem<sup>3</sup> noveritis attentatum, etc.

CAP. L.<sup>1</sup>

Index a quo non potest statim terminum ad finiendum appellationem; quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se presentandum.

Idem Eboracensi<sup>2</sup> Episcopo, et de Luc. et de Monte Molli Abbatibus.

Ex insinuatione dilectorum filiorum prioris et canonicorum<sup>3</sup> sanctae Barbarae nobis innotuit<sup>4</sup> quod, quum inter ipsos ex una parte, et V.<sup>5</sup> camerarium de Taugar<sup>6</sup>. Rothomagensis diocesis ex altera super<sup>7</sup> quadam manerio coram iudice ordinario, non ex delegatione nostra, quaestio verteretur, et idem camerarius ad nostram audientiam appellaverit ab eodem, suae appellationis terminum atque non praefigens, dictus index<sup>8</sup>, qui causam illius videbatur foreve pro eo, quod quidam clericus commensalis suis non dicti camerarii in eadem causa fuerat advocatus, deceptorie et contra consuetudinem hunc terminum appellationi praefixit, ut ad festum Purificationis beatae<sup>9</sup> Mariae utraque pars esset ab appellationis prosecutione reversa, licet nobis non potuerit legem imponere, ut eam<sup>10</sup> tenebimus infra<sup>11</sup> dictum terminum expedire, quum et<sup>12</sup> secundum legitimas<sup>13</sup> sanctiones illas, quae in consistorio<sup>14</sup> principis speratur inferri, absque damno morae intacta permaneat, donec ipsam<sup>15</sup> faciat introduci, et a proceribus dirimi iuxta morem. Interim autem nuncios camerarii supra dicti praeveniens nuncium eorumdem, nec<sup>16</sup> ipso usque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas et recessit. Quia vero fraus et dolus alicui patrocinari non debent, discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, partibus convocatis audiatis causam et auditis hinc inde propositis causam super his, appellatione remota, mediante iustitia terminetis. [Dat. Romae IV. Id. Febr. 1205.]

CAP. LI.<sup>1</sup>

Qui extra iudicium appellat ex verisimilibus et probabilibus causis, ne in possessione molestetur, si postea sollicitus, restituit aucto omnia in statu, in quo erat tempore appellantis emissae, II. A. innotuit verbis literae, et ut mos geratur utique lecturae. Panormitan.

Idem Rofensi et Londoniensi Episcopis<sup>2</sup>.

Bonae memoriae O. de Camera persona ecclesiae de Fan.<sup>3</sup> viam universae carnis ingresso, dilectus filius abbas sancti Augustini Cantuariensis<sup>4</sup> eiusdem ecclesiae, quam ad se asserit pertinere, primo per quosdam monachos, secundo per se ipsum possessionem ingressus, ad nos pluries vocem appellationis emisit, ne quis cum super possessione ipsius ecclesiae praesumeret inieble molestare. Quumque aliquandiu praedictam ecclesiam pacifice possederisset, quidam laici Cantuariensis diocesis in ipsum abbatem et monachos iustitiam eandem ecclesiam usque ad effusionem sanguinis manibus iniectis temere violentatis, eos de possessione ipsius ecclesiae<sup>5</sup> per violentiam eiecerunt. †[Nos igitur, aucta praedictorum saecula licentiam, eisdem abbatibus et monachis super tanta ipsius iniuria irrogata paternam volentes sollicitudine providere, eorumque fratri nostro Eliensi episcopo et suis comendicibus dedimus firmiter in mandatis, ut, si res taliter se habere, licet ipsos et eorum complexus tantum appellatione remota publici nunciaverit et mandavit ab omnibus arctis eritari, donec passis iniuriarum satis facerent competenter, et cum suarum testimonio literarum

apostolice se conspectui praesentarent, auctoritate quoque nostra sub interminatione anathematis districtius indiderent, ne quis in civitatibus, oppidis, villis et aliis locis, ad quae ipsos contingeret devenire, ipsis praesentibus praeter baptismum parvulorum et puerulorum morientium dicant celebrare praesentem, aut eam eis sub specie eviscensaque contractus aliqui permutare. Adhuc tenus nihilominus in mandato, et amoto ab et ecclesia quolibet illicite detentore non obstante eviscensaque praepropto subdito appellationis obstaculo abbatem et monachos antedictos in eum statum reducere ac servare, in quo fuerant ante violentiam attentatam. Interim autem d. cum loci per inhibitionem licentiam, qui monachos eiecerant violentem, possessionem ipsius ecclesiae navescent, dilectus filius archidiaconus Cantuariensis incept postmodum eundem ecclesiam possidere, et fructus in propriam utilitatem convertens adhuc in eadem possessionem, sicut dicitur, perseverat. Quum igitur in praesentia iudicum praedictorum procurator memorati abbatibus restitutionem dictae ecclesiae cum instantia postularet, remoto ab ipsa archidiacono, tot fuerant hinc inde exceptiones oppositae, ut dilaciones concessae, tot inventae diverticula fugiendo, quod, longissimo spatio a tempore facte commissio clauso, quum causa debam processum non haberet, abbas et monachi saepelicti alias a nobis stulerunt literas impetrare, in quibus nos, eosdem iudices inepetentes, quod in tantum appellationibus frustratoris et frivolis exceptionibus detulissent, ut nomen sub eorum examine causa poverit habere processum, unde abbas et monachi praeter grandes iniurias et aucturas graves nihilominus labores et sumptus fuerant subire coacti, eisdem iudicibus districte dedimus in praecipitis, ut omni gratia et timore postpositis, subdito evasibilibus contraditionibus et appellationis obstaculo, partem eis adversam per distinctionem ecclesiasticam cogere licet protinus contestari, et testes, quos utralibet pars tam super principali quam quolibet incidenti diceret probabundus, infra duos menses post litem contestationem recipere et examinare curarent ita, quod, si non possent personaliter interesse, id nihilominus essequeverunt per alios, a quibus non liceret aliquatenus appellari; attestationibus vero receptis praefigerent partibus terminum competentem, quo sententiam recepturae nostra se conspectui praesentarent. Accepto igitur posteriori mandato servatum tenore ipsius idem iudices nequium naturantes, quum lite contestata testes fuissent abmissi, dolum attestationibus publicatis diem partibus statuerunt, quo in nostra praesentia comparerent, super hoc sedentatione recepturae; attestationes et acta, et alia etiam, quae ad causam facere videbantur, suis inclasa sigillis nobis, prout in mandatis habuerant, transmissit. Dilecto itaque filio . . . monacho procuratore abbatibus et monachorum S. Augustini statuto termino ad selem apostolicam accedente aere de mandato nostro fere per tres menses procuratorem partibus alterius essequeverant, tandem utroque in praesentia nostra constituto, monachos proposuit antedictos, quod, quum abbas et monachi, sicut praedictum est, ecclesiae de Faversham pacifice possessione quoviderent, post appellationem ad nos legitime saepius interiectam de ipsa fuerant violenter eieci, propter quod postulabat instantibus, ut ab eodem amoto quolibet illicite detentore, eum fructibus tam perceptis quam percipiendis, etiam a debitibus tempore computandis, possessionem ipsius ecclesiae sibi restitueretur dignarentur. Repebat etiam expositis XI. marciam et amplius, quas occasione quarundam exceptionum, quas frustratorie proposuerat archidiaconum procurator, et ad eas probandas dilaciones competentes abbas et monachi facere coacti sunt, quum idem archidiaconus seum procurator eius exceptiones illas postea non probavit. Quum enim praefatus O. de Camera ultimo nomine dictam ecclesiam possideret, utpote qui pro ea abbatibus et monachis S. Augustini certam rebellat aanis singulis pensationem, et, quum per plures testes tam sit probatum, quod O. Medico subdito de medio usque ad substitutionem O. de Camera abbas S. Augustini habuerit custodiam ecclesiae antedictae, post mortem praedicti O. de Camera continuavit illa possessionem, quum in continenti post eius abitum a monachis fuerit apprehensa. Praeterea quum eodem abbate ipsam ecclesiam possideret, et ante deiectionem et postea, ab ipso fuerit appellatum, appellatione pendente nihil debuit innovari; nec obstrere dicebat,

TIT. XXVIII. Cap. XLIX. 1) Restitutio ex Anon. c. m. (2,2); Comp. III. c. 7. h. (2, 10); — cf. supra c. 2, de lib. abb. 2, 13. 2) Vnornanno; F. V. Normanno; H. W. Normanno; F. Vin. Normanno; Godef. Wormanno; Bolon. — inscriptionum Comp. III. Abbat et varus fratibus ex usum collectos redditibus in adnot. ad c. 10. et de lib. abb. 3) add.: huiusmodi; L.M. Cap. L. 1) Restitutio ex Reg. Regum. H. 632; — ibi restatue Wiederherm et de Montcaucello et de Lucerna abbatibus Abriae; diocesis; C. Reg. used in Cold. nonita corrupta innotuit. — Polthast no. 2142. 2) monachorum; Ob. 4) innotuit noscatis; C. Reg. 5) W.; FIK Reg. 6) Tankarvill.; Ch Reg. — in Cold. magna est lectio non variat 7) super manerio (maueris;

C) de Monvill. (Monvill.; Or; Mornill.; Ob.; C. Reg. 8) solum ordinarius, 9) saeculae; C. Reht. 10) abbas; C. Reg. 11) intras; Cont. Bolon. 12) etiam; F. desd; 6. 13) cf. Auth. Sed et has; Cont. de temp. apud. 14) consistorium; C. Reg. 15) ipse; C. Reg. 16) ab ipso; C. Reht. Cap. LI. 1) Restitutio ex Reg. Regum. VIII. 154; Comp. III. c. 9. h. 4. (2, 19.) 2) add.; et prioris S. Augustini London. diocesis; Reg. — Polthast no. 2069. 3) Faversham; Ob; Fauzans; C; Faversham; C; Faversham; Ob Reg. 4) custodia; Ob; custodiae causa; C 5) eed.; desit;

... sive hoc fecisse proponitur sui iuris gratia con-  
 siderari. Quia si esset questio et hoc nota, et c. pariter  
 debent in appellations. H. d. secundum unum intellectum intrinsecum.  
 Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 Dilecti filii I. et H.<sup>1</sup> [dilectorum plurium] prioris<sup>2</sup> et  
 monachorum Cantuariensis ecclesie nunc nobis humiliter  
 retulerunt, quod, quam pro causa, quae inter dictos priorem  
 et monachos, et venerabilium fratrem nostrum Cantuariensem  
 archiepiscopum super capella de Lamec<sup>3</sup> vertebatur, ab  
 ipsis priore et monachis ad sedem apostolicam<sup>4</sup> mittenter<sup>5</sup>,  
 sicut eis<sup>6</sup> propositum fuit, idem archiepiscopus post iter  
 arreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit.  
 Quam antea plus sit ad sedem apostolicam facto provocare,  
 quam verbo, et ipsis propter dictam<sup>7</sup> causam ad Romanam  
 ecclesiam venientibus intelligat ad sedem apostolicam  
 provocatum, discretionis gratia per apostolica scripta man-  
 damus, quatenus, si est ita<sup>8</sup>, dictos I.<sup>12</sup> et H.<sup>13</sup> appellations  
 postposita denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.  
 [Dat. Pensis III. Id. Sept. 1198.]

Per clausulam: appellations non<sup>14</sup> inhibetur omnis appellatio, quae a  
 iure non induitur expressio. Hoc dicit, usque ad c. 31. Licet  
 excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari  
 potest, et beneficii redditibus spoliari. Hic dicit.

Idem Episcopo Helinensi.<sup>15</sup>  
 Pastoralis officii diligentia [Et infra: [c. e. 28. de off.  
 iud. lib. I. 29.]] Quaevisque, etiam diligenter, utrum, quando  
 inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum ap-  
 pellatione militata videatur, ut ab omni quantalibet appellare,  
 an omnis appellatio videatur casibus, nisi tantum in casibus ex-  
 pressis a iure. Nos igitur attendentes, quod per appellatio-  
 nem frustratorem, etiam<sup>16</sup> non fuisse inhibita, negotium  
 non debeat<sup>17</sup> impediri, diligentia hanc brevitati respondemus,  
 quod quaelibet provocatio intelligitur removeri, quae a iure  
 non induitur expressio: sed, si<sup>18</sup> appellans fuerit gravatus  
 iniuste, gravamen<sup>19</sup> huiusmodi pro superiore poterit emen-  
 dari. § 1. Verum quia multoties quae ad tempus per ap-  
 pellationem legitimam a iudicis sui quoad<sup>20</sup> aliquem certum  
 articulum eximitur potestate, consulisti nos<sup>21</sup>, utrum, si quis  
 excommunicationis sententia innodatus<sup>22</sup> ante denunciationem  
 ipsius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata,  
 in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires ob-  
 tenuisset<sup>23</sup>, curaverit<sup>24</sup> provocare, eo, quod per appella-  
 tionem interpositam excommunicatum videtur iurisdictione  
 dormitasse, ipse<sup>25</sup> denunciare possit eundem<sup>26</sup>, et ad tempus  
 ecclesiasticis beneficiis clericum<sup>27</sup> spoliare, quam per pro-  
 curationem in taliter factam suo effectu excommunicatio non praevertit.  
 Nos itaque inquisitioni tuae respondemus<sup>28</sup>, quod, quam ex-  
 ecutionem excommunicatio securum trahat, et excommuni-  
 catus per denunciationem amplius non lgetur, ipsum ex-  
 communicatum denunciare non immerito potes<sup>29</sup>, ut ad alios  
 evitetur. Et illi unquam preventus ecclesiasticis merito sub-  
 trahuntur<sup>30</sup>, nisi ecclesiae communitio denegatur. [Inno-  
 centii autem c. Pensis etc. [c. e. 29. de iur. patr. III. 38.]] Dat.  
 Rom. ap. S. Petri. XVI. Kal. Iun. 1204.]

CAP. LIII.

Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.

Dilecti filii I. et H. [dilectorum plurium] prioris et monachorum Cantuariensis ecclesie nunc nobis humiliter retulerunt, quod, quam pro causa, quae inter dictos priorem et monachos, et venerabilium fratrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum super capella de Lamec vertebatur, ab ipsis priore et monachis ad sedem apostolicam mittenter, sicut eis propositum fuit, idem archiepiscopus post iter arreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Quam antea plus sit ad sedem apostolicam facto provocare, quam verbo, et ipsis propter dictam causam ad Romanam ecclesiam venientibus intelligat ad sedem apostolicam provocatum, discretionis gratia per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, dictos I. et H. appellations postposita denuncietis excommunicationis vinculo non teneri. [Dat. Pensis III. Id. Sept. 1198.]

CAP. LIV.

Per clausulam: appellations non inhibetur omnis appellatio, quae a iure non induitur expressio. Hoc dicit, usque ad c. 31. Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, et beneficii redditibus spoliari. Hic dicit.

Idem Episcopo Helinensi.

Pastoralis officii diligentia [Et infra: [c. e. 28. de off. iud. lib. I. 29.]] Quaevisque, etiam diligenter, utrum, quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum appellations militata videatur, ut ab omni quantalibet appellare, an omnis appellatio videatur casibus, nisi tantum in casibus expressis a iure. Nos igitur attendentes, quod per appellationem frustratorem, etiam non fuisse inhibita, negotium non debeat impediri, diligentia hanc brevitati respondemus, quod quaelibet provocatio intelligitur removeri, quae a iure non induitur expressio: sed, si appellans fuerit gravatus iniuste, gravamen huiusmodi pro superiore poterit emendari. § 1. Verum quia multoties quae ad tempus per appellationem legitimam a iudicis sui quoad aliquem certum articulum eximitur potestate, consulisti nos, utrum, si quis excommunicationis sententia innodatus ante denunciationem ipsius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinisset, curaverit provocare, eo, quod per appellationem interpositam excommunicatum videtur iurisdictione dormitasse, ipse denunciare possit eundem, et ad tempus ecclesiasticis beneficiis clericum spoliare, quam per procuracionem in taliter factam suo effectu excommunicatio non praevertit. Nos itaque inquisitioni tuae respondemus, quod, quam executionem excommunicatio securum trahat, et excommunicatus per denunciationem amplius non lgetur, ipsum excommunicatum denunciare non immerito potes, ut ad alios evitetur. Et illi unquam preventus ecclesiasticis merito subtrahuntur, nisi ecclesiae communitio denegatur. [Innocentii autem c. Pensis etc. [c. e. 29. de iur. patr. III. 38.]] Dat. Rom. ap. S. Petri. XVI. Kal. Iun. 1204.]

CAP. LIV.

Si appellans ab superiore compar coram iudice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellati renunciare videtur. Si autem probetur, quod propter hoc non intendit renunciare appellations, tantum contra allegans non est audiendus, nisi notorium sit, actum illum esse iniustum, super eius enumeratione adit inferiori. H. d. et est bonus casus.

Idem Episcopo Parisiensi.

Sollicitudinem pastoralis officii provalenter exsequeris,

1. Tit. XXVIII. Cap. LI. 6. He. Natur et alius pluribus ex parte abbatis  
 2. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 3. Lamec, ad hunc possessionem non demerit. Et nota, quod de monachis tam  
 4. Sed de monachis, qui postulat, quomodo ante quodam et c. non possidet  
 5. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 6. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 7. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 8. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 9. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 10. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 11. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 12. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 13. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 14. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 15. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 16. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 17. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 18. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 19. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 20. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 21. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 22. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 23. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 24. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 25. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 26. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 27. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 28. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 29. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.  
 30. Idem S. Augustini et S. Gregorii Prioribus.

Comp. III. c. 19. h. l. 2. 19. 2) Georgii: Ita. 3) abh.: Cantuariensibus  
 4) Reg. - Potholus no. 567. 4) L. et H. dicit: Cuius; loq. et Huius; Reg.  
 5) prior et monachi Cantuariensis ecclesie; no. 6) Lamech; P. Lauz.  
 7) Lauz. - Heli; L. Lamech; R. Lamech; R. Lamech; L. Lamech; M.  
 8) Lamech; C. Lamech; C. Lamech; C. Lamech; C. Lamech; Reg. l. 2.  
 9) Lamech. 7) ad sed. ap. ad Regum. 8) abh.: unum; C. no. 9) in  
 10) possessionem; C. 10) abh.: C. 10) praesertim; C. no. Reg. 11) si  
 12) verum est, quod assensurus; C. Reg. 12) ad; Reg. 13) V. C. C.  
 Cap. LIII. 1) de-Idem et Reg. l. 2. 2) Reg. VII. 102. 3) Comp. III. c. 11. h. l.  
 4) 2. 19. 2) Helios; C. Reg. - Potholus no. 250. 3) et; C. 4) delectat;  
 5) delectat; C. 6) delectat; C. 7) quod; C. 8) autem; C. 9) et grav.; C.  
 10) quod ad; C. 11) et; C. 12) tunc facta; C. 13) non dixit; H. dicitur; C. 14) con-  
 15) utrum; si clerici; C. Reg. 16) abh.: h. l. 17) h. d. 18) oblatio; C. 19) oblatio;  
 20) ab; videtur; C. Reg. 21) nisi cur; C. 22) tempore; C. poss.  
 23) eandem; Reg. 24) cadent; C. 25) et; C. 26) ad; C. Regum. 27) duximus  
 28) respondendum; C. Reg. 29) potest; H. d. Reg. 30) subtrahunt; C. h.  
 31) Regum.

Cap. LIV. 1) de-Idem et Reg. lib. X. l. 65.; Comp. III. c. 12. h. l. 2. 10.)  
 2) Potholus no. 245. 3) n. dicitur; C. dicit; C.

quam super dubitationibus iuris responsa solis apostolicam postulat edicere. Sane, quum sicut ex tua insinuatione recepimus<sup>4</sup>, duobus coram suo episcopo litigantibus, alter coram ad sedem apostolicam appellasset, episcopus interpositam appellationem non deferens, sed appellamentum reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit; qui coram metropolitano suo de episcopo sibi petit super hoc iustitiam exhiberi, assensens, quod post appellamentum legitime ad nos interpositum ipsum excommunicaverat, et excommunicationem fecerat publice nunciari, et petens, se ad eum statum, in quo fuerat appellantis tempore, a metropolitano reduci, denunciari videlicet absolutum, adiciens etiam, quod appellanti non renunciabat obiectae, sed prosequi volebat eandem. *Unde tua fraternitas requisit<sup>5</sup> a nobis, utrum metropolitani de huiusmodi conquestione<sup>6</sup> cognoscere valeat, et si repererit, illum legitime processisse, an<sup>7</sup> eum denunciare debeat absolutum, et an, si episcopus coram archiepiscopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit huiusmodi deferendum.* Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, sicut metropolitani de appellatione ad nos interposita cognoscere<sup>9</sup> omnino non valet, sic nec de his, quae post appellamentum ipsam fuerant<sup>10</sup> innovata, dummodo de aliis<sup>11</sup> cognosci non possit, nisi [et] de appellatione pariter cognoscatur, vel<sup>12</sup> de iis, quae appellationis causam contingere cognoscuntur<sup>13</sup>. In quo casu si metropolitani ad cognoscendum partes suas interponere forte praesumeret, episcopus atque possit ad appellantis beneficium convolare. Nam ad officium eius, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere quae contra ipsam inveniunt attentata. Si vero notorium forsam<sup>14</sup> existeret, quod mandatum episcopi indiscretum fuerat vel iniustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat<sup>15</sup> evidenter, subditum legitime provocasse, potest archiepiscopus auctoritate metropolitana<sup>16</sup> declarare subditum irrationabiliter existisse anathematis murene percussum. Quum autem excommunicatus, qui appellaverat, iuxta praescriptam formam coram archiepiscopo deponit contra episcopum questionem, et videlicet de iniuria sibi ab episcopo irrogata respondet, metropolitani ipse ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, quum ille appellantis prosecutioni renunciare tacite videatur. Sed si verbo vel facto appellamentum se velle prosequi protestetur<sup>17</sup>, sicut in proposito casu superius est expressum, non est tanquam adversa petens et sibi contrarius audiendus. [Dat. Rom. ap. N. Petr. II. Id. Dec. 10. A. 1207.]

## CAP. LV. I

Per appellamentum legitime interpositum principale cum accessoris ad iudicem appellantis deferatur, et sententiae excommunicationis et interdicti post appellamentum latae non tenent.

Idem Episcopo et Cantori<sup>2</sup> Trecentibus.

Dilectis filiis<sup>3</sup> decano Altissiodorensi<sup>4</sup>, ac magistro R.<sup>5</sup> venerabilis fratris nostri Altissiodorensis episcopi procuratore in nostra praesentia constitutus, idem magister proposuit coram nobis, quod, quum dictus episcopus R. presbyterum domus Dei [de Monte atrio], in qua provisionem et dispensationem<sup>6</sup> plenariam idem episcopus obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis mancipatum pro eo, quod bona quadam eiusdem domus<sup>7</sup>, quae furtive subtraxerat, restitueret detrahebatur<sup>8</sup>, propter quod etiam ab eodem episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, et supradictus decanus episcopum monuisset, ut ei<sup>9</sup> restitueret vel saltem recederet<sup>10</sup> presbyterum memoratum, quem ad iurisdictionem suam spectare firmiter asserabat, [idem episcopus multigenam rationem allegans, quare se ad hoc nullatenus tenci dicebat, eandem presbyterum restitueret vel recedere penitus recusavit, proponens, quod super hoc eundem decanum paratus erat in propria curia, quum decanus eius verbas existeret, vel eorum arbitrio committere eligendis, seu etiam coram metropolitano iustitiam exhibere. Decanus autem haec omnino recusans cepit

graviter comminari, quod tale aliquid faceret, quod episcopo displiceret, propter quod] episcopus metuens, ne decanus aliquid in suam praedictam attentaret, se ac suos, statum<sup>11</sup> ecclesiae ac civitatis suae protectioni metropolitani supponens, ad eius<sup>12</sup> audientiam appellavit, festum sanctae Mariae Magdalene proximo praedictam terminam appellationsi praeficiens. Verum decanus post modicum<sup>13</sup> tempus<sup>14</sup> canonice Altissiodorensis convocatis, interdictum huiusmodi eis contradicentibus promulgavit, ut episcopo in civitate praesente a divinis in Altissiodorensi ecclesia cessaret. Postmodum vero quum die appellationsi praefixo comparuissent partes coram officiali curiae Senonensis, decanus allegans, quod appellationsi ab episcopo interpositae ideo non duxerat<sup>15</sup> deferendum, quoniam<sup>16</sup> presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur<sup>17</sup>, quando<sup>18</sup> ad nos vocem appellationsi emisit, officialis autem iudicium<sup>19</sup> irritum interdictum a decano post appellamentum episcopi ad sedem metropolitani interpositum promulgatum, [capitulum ecclesiae Altissiodorensis inivit, et interdictum illud nullatenus observaret. Quumque postmodum episcopo praesente decanus finititer inhiberet, ne in ecclesia cantaretur, et G. capellanus episcopi eandem ibidem post appellamentum ad nos interpositum vinculo excommunicationis abstringens, dirinum officium in ecclesia impedit, ut monitus per episcopum saepe officium perturbare desisteret, episcopus demum ipsam tuncquam contumacem et incurrigibilem excommunicationis murene percussit; quem postea venerabilis frater noster Senonensis archiepiscopus de iustitia publice nunciavit. Unde procurator ipse postulat<sup>20</sup> a nobis, ut supradictum interdicti sententiam irritam indiceret, excommunicationis ab episcopo latae sententiam faceremus usque ad satisfactionem congligam ineluctabiliter observari. Decanus autem proposuit ex adverso, quod, quum episcopus R. presbyterum pertinentem ad iurisdictionem suam faceret in curiis detineri, et ipse tam a clericis quam laicis civitatis fuisset graviter interceptus, tanquam negligens etus ad se pertinens de fuisse, qui ad servandas ecclesiae consuetudines instrumentis super hoc praesidio tenebatur, per se ipsum episcopum monuit, ut presbyterum ipsum restitueret libertati, paratus sufficienter ostendere, quod ad iurisdictionem suam idem presbyter pertinebat, eundem episcopum demum faciens per plures alios commoveri, ut presbyterum sibi rediret vel recederet, et saltem poneret in sequestro. Quumque nequisset episcopus ad istorum aliquid inclinari, capitulum convocato decanus de convenientia eius huiusmodi posuit in ecclesia interdictum, ut episcopo in civitate praesente cessaret in ecclesia penitus a divinis, executionem nullatenus sententiae suspendendo, donec super hoc haberet eum archiepiscopo, qui proximo venturus erat in civitate, tractatum, per quem sperandum posse concordiam reformari. Veterum licet postea praesente archiepiscopo episcopum monuisset, ut aliquid supra dictorum modorum ad liberationem presbyteri acceptaret, in nullo tamen perficere potuit quod eum; quum immo ad metropolitane sedis audientiam episcopus appellavit, appellationsi suae praeficiens terminam supra dictam. Unde decanus in capitulum relictus canonice universis inivit, ut interdictum, sicut ab eo positum fuerat, observaret. Dico vero appellationsi praefixo coram Senonensi officiali decanus cum episcopo procuratore comparens, et gravamen sibi metuens innuere, ad sedem apostolicam appellavit, Lactare Iherusalem appellationsi suae termino constituto, et se ad statum suum et Altissiodorensis ecclesiae protectioni solis apostolice supponendo. Quum autem episcopo praesente post hoc decanus G. clericum eiusdem episcopi pro eo, quod duxit clericus violenter ceperat, et excommunicationem publice nunciasset, et mandasset clericis, ut a se latam interdicti sententiam observarent, episcopus in ipsum decanum excommunicationis sententiam promulgavit, excommunicationem cum saepe dicto archiepiscopo et capitulo Senonensi nunciando. Propter quod ipsum archiepiscopus de quorundam consilio nunciavit publice de iustitia, licet quidem canonice Senonenses sanctorum ducti consilio non eviderent communionem ipsius. Et] his igitur et aliis, quae utraque fere proposita coram nobis, intellexerimus evidenter, quod, etsi episcopus prodeuler et utiliter providisset, ut decano recedisset<sup>21</sup> presbyterum saepe<sup>22</sup> dictum ad omnem proorsu scandali multatam amputan-

Tit. XXVIII. Cap. LV. 4) accepimus; G: accepimus; Lb 5) in; deest: Cb 6) questionem: Cb 7) utrum; Cb 8) ad eo; deest: Cc 9) agnosceret... valeat; Cb 10) fuerint; PpAbh Reg. 11) illis; Gm Reg. 12) vel; deest: Cb 13) dignoscitur; GHLKLMVbReg; dignoscatur; Ch 14) forte; Cc 15) Ingerat; Cb 16) metropol.; Cb; metropolitana; Nbh Reg. 17) protestatur; Cc; molestatur; Cc.

Cap. LV. 1) Restitutio ex Reg. Ind. X. 189; Comp. III. c. 13. h. l. (2, 19). 2) episc., cantori et M. archid. Trecon.; C: episcopo et cantori et magistro N. archidiacono Trecentibus; Reg. — Pbsthis no. 3263. 3) dilecto filio:

Cbll 4) Altissiodorensis; FIA et sic deinceps; Altissiodorensis ecclesiae; C Reg. 5) B; ib. 6) dispositionem; LMcAbh Reg.; et disp.; deest: Cc 7) dom.; deest: Cb; Gb; ecclesiae (vinct.); deest: Cc 8) detrahebatur; Fb; deerebatur; Lb; detrahebatur; Cc 9) eilem; C Reg. 10) redderet; Fb; retraderet; K; 11) et stat.; Gm; statumque; Lb 12) ad metropolitanae sedis; C Reg. 13) postmodum; Cb 14) temp.; deest: Cb; Reg. 15) duxerant; Cc; duxerit; Reg. 16) quia; Cb 17) detrahebatur; Lb; 18) qu.; deest: FHLKLM Reg. 19) iudicium; Reg. 20) reddidisset; Cc (add.; saltem) 21) supra; Cb; saepe memoratum; Cc.

... Quæ vero? idem episcopus, *sicut præmissum est*, versus ad eos expressit, secundum quos decano paratis... super captione presbyteri instituta? exhibere, ad metropolitanam sedem appellans, decanus non potuit post hoc... Inter sententiam interdicti, et id eo *causilla fratrum*... sententiam ipsam ab eo post appellationem legitime promulgatam? irritam decernimus? et inane, *illo* non? obstante, quod decanus ad excusationem suam quasi variando *proposuit coram nobis*, quod, prius quam episcopus? appellasset, ipsa sententiam tulerat, cuius *tamen* effectum? ad tempus duxerat suspendendum, quem interim appellatione interposita procedere non debuerit ad sententiam exsequendam, officialis *tamen* processum, qui post appellationem ad *scilicet apostolicam hanc postulat* huiusmodi sententiam interdicti irritam et inane decrevit *et mandavit peditus non sevari*, temerarium iudicantes, quam appellatione ad nos interposita nihil debuerit innovari? . Præterea licet excommunicationis sententia in decano? per episcopum promulgata rite lata prima tunc videretur, *quandam*, quem per vim dictum officialem esse prohibent? non servaretur in ecclesia interdictum, et *idem* decanus, nec celebraretur in ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: qua tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte decani, qui etiam officialis duxerat detendum apostolos concedendo, non solum principale negavit, sed accessoria etiam ad? nostrum referretur? examen: eandem? sententiam post appellationem huiusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse, *ac ipsam decanum et non fuisse legitimum*. Verum licet archiepiscopus *quorundam consilio circumvenit* post appellationem prædictam?, de qua sibi per officialis *sic* literas innotuerat, decanum denunciaverit? evitandum, Senonenses tamen? canonicos, qui seniori ducti consilio commoverant eadem, ut appellati ad nos interpositæ magis quam denunciationi ab archiepiscopo factæ deferrent, inculpabiles iudicamus. [*Quia vero de. Dat. Rom. ap. S. Pat. IV. Id. Iun. Io. X. 1207.*]

CAP. LVII

Postquam Papa aliquam remane ad se referat, non valit processus postea per numerum iudicum factus, sicut non valeret, si fuisset ab eo legitime appellatum. Hoc dicit, ut nullius leturæ satisfiat.

Idem Mediolanensi Archiepiscopo?

Ut nostrum prodeat de vultu Dei iudicium *Et infra:* [*ep. c. in. Ut eccl. benef. III. 12.*] Iudicibus? dedimus in mandatis, ut, si *etiam* post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum iudicium revocavimus?, traditionem sigilli dicti H. a te cognoscerent esse factam, eam de emerent irritam et inane, inhiibentes illi, ne quomodolibet eo uti præsumeret?, quum plus sit, Romanum Pontificem ad se aliquo revocare? negotium, quam quemquam ad eum super aliquo negotio provocare. *Tolerabimus autem de. ep. c. in. Ut eccl. benef. III. 12. [Dat. P. Rossi IX. Kal. Oct. 1108.]*

CAP. XLVIII

Si terminum appellationis prospectando statutum ab homine altera pars præceperit, hoc tacito litera impetrante, litera non valet, sed tamen innumi qui ad litteras venire poterit, dimisso mimum non præcurrit. Et ut ex dilatione immanet periculum, eam neutra parte prospecto potest iudex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem Abbati sancti Felicis et G. Canonico Bononiensibus?

Oblatæ nobis vestre? literæ continebat, quod, quum quidam iudices, quibus causa, quæ inter Sambri? et Kinocor? plebes vertebatur, absque appellationis revoculo?

fuerat ab apostolica sede commissa, pro plebe Sambriensi? sententiam protulissent?, et a procuratore plebis de Kinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellacioni fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a iudicibus partibus assignatus: plebamus de Sambro? super observatione partibus prædictæ? sententiæ, sicut rationaliter lata? erat, nostras ad vos literas et alia pars alias? commissionis literas a nobis super infirmam[ *per confirmatam*] eadem postmodum ad alios iudices impertravit?, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione. Unde in dubitatione? revocato, ad posteriores iudices, vel vos de illa debetis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis?. [*Iudicibus inhiibentibus, a quibusdam sapientibus pro parte fuisse propositum appellante, quod, quum in tali articulo de legis beneficio animam habuit, infra quem secundum se committere ipsam esseque libam possit, medio tempore pro suo arbitrio, quando voluit, prosequi poterat appellationem eandem, nec ad id compelli debebat, antiquam illam temporis spatium habere. Quare nullus esse talis pars literas asserbat, nisi de ipsi nulla sit mentio habita in secundis. Pro parte vero altera quosdam alios inrisperibiles dixisse, quod quum interesset inuicem, ne tamdiu sententiæ maneret suspensa et ipsius confectio differretur, et iudices, qui eam proferant, appellationem prædictam non deserant obmittendum, tunc quia fuerat a nobis inhiibita, tunc quia fidei rei debet, licite pars potuit appellatio huiusmodi literas inibi impetrare, proserunt quum, si aliter diceretur, grave interdum ecclesie sustineret iacturam, quum in causis ecclesiasticis secundum canones appellare liceat, quibus gravamen occurrat et ab illa iusta causa. Unde contingere posset, si taliter animo eudibet precocitati daretur, quod causis usque ad se et octo annos debant non societate effectum. Quosdam insuper alios opinatos, quod primo celebret literas, non secundis, sed pars, que præcederet, infra annum suam appellationem prosequi non tenebatur.*] Licet igitur? appellati legitime a sententia indulgeatur annus a lege, aut [ *etiam* ] ex iusta causa biennium ad appellationem interpositam? prosequendam; qua tamen huiusmodi? terminus potest restringi non solum a provocante, verum etiam a iudice, a cuius sententia provocatur, quum id eo? sit constitutum, non ut terminus ipse præveniiri non possit, sed ne valeat prorogari, credimus distinguendum, in quo casu litera? impetrantur?. Et quidem, quando certus terminus ab appellante vel a? iudice præfigurit prosequenda, si eo tacito appellatus literas impetraverit?, huiusmodi literaæ tanquam tacita veritate subreptæ obtinere non debent aliquid firmitatem. Si vero non sit aliquis certus terminus a iudice vel ab? appellante præfixus, pars appellata infra? terminum constitutum? a lege, dimmodo nimium non præcurrat, ut appellante in commissione impetranda supplantet, commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appellationis causa legitime procedatur ita, quod, si appellans voluerit in causa appellationis procedere, oportebit eum agere sub iudice sic obtento, nisi possit eum legitime recusare. Quod si agere noluerit appellatus, appellatus sententiam nihilominus prosequi causam ipsam, maxime si petat, sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quique iudex, si viderit?, ex dilatione periculum imminere, potest et debet, neutro prosecutione appellationem, occurrere, ut periculum evitetur, puta, si a sententia lata super confirmatione alicuius electi fuerit provocatum, et utraque pars velit etiam? [ *usque* ] ad annum prosecutionem appellationis differre, potest? utique, immo debet superior iudex, ad quem fuerat appellatum, terminum? provide moderari, ne gregi dominico diu desit cura pastoris?. Ex his igitur consultationibus vestrae noveritis esse responsum,

Tit. XXVIII. Cap. IX. 22 tamen C. Ita. 25 fuerit C. C. C. B. 26 iudicibus C. B. B. 27 iudicibus C. B. B. 28 iudicibus C. B. B. 29 iudicibus C. B. B. 30 iudicibus C. B. B. 31 iudicibus C. B. B. 32 iudicibus C. B. B. 33 iudicibus C. B. B. 34 iudicibus C. B. B. 35 iudicibus C. B. B. 36 iudicibus C. B. B. 37 iudicibus C. B. B. 38 iudicibus C. B. B. 39 iudicibus C. B. B. 40 iudicibus C. B. B. 41 iudicibus C. B. B. 42 iudicibus C. B. B. 43 iudicibus C. B. B. 44 iudicibus C. B. B. 45 iudicibus C. B. B. 46 iudicibus C. B. B. 47 iudicibus C. B. B. 48 iudicibus C. B. B. 49 iudicibus C. B. B. 50 iudicibus C. B. B. 51 iudicibus C. B. B. 52 iudicibus C. B. B. 53 iudicibus C. B. B. 54 iudicibus C. B. B. 55 iudicibus C. B. B. 56 iudicibus C. B. B. 57 iudicibus C. B. B. 58 iudicibus C. B. B. 59 iudicibus C. B. B. 60 iudicibus C. B. B. 61 iudicibus C. B. B. 62 iudicibus C. B. B. 63 iudicibus C. B. B. 64 iudicibus C. B. B. 65 iudicibus C. B. B. 66 iudicibus C. B. B. 67 iudicibus C. B. B. 68 iudicibus C. B. B. 69 iudicibus C. B. B. 70 iudicibus C. B. B. 71 iudicibus C. B. B. 72 iudicibus C. B. B. 73 iudicibus C. B. B. 74 iudicibus C. B. B. 75 iudicibus C. B. B. 76 iudicibus C. B. B. 77 iudicibus C. B. B. 78 iudicibus C. B. B. 79 iudicibus C. B. B. 80 iudicibus C. B. B. 81 iudicibus C. B. B. 82 iudicibus C. B. B. 83 iudicibus C. B. B. 84 iudicibus C. B. B. 85 iudicibus C. B. B. 86 iudicibus C. B. B. 87 iudicibus C. B. B. 88 iudicibus C. B. B. 89 iudicibus C. B. B. 90 iudicibus C. B. B. 91 iudicibus C. B. B. 92 iudicibus C. B. B. 93 iudicibus C. B. B. 94 iudicibus C. B. B. 95 iudicibus C. B. B. 96 iudicibus C. B. B. 97 iudicibus C. B. B. 98 iudicibus C. B. B. 99 iudicibus C. B. B. 100 iudicibus C. B. B.

2. adh. S. Felix, et G. de Ranolo epi. Bononi. Reg. — Pallast 30. 3775. 3. vest. d. d. 4. Samburina. F. Ranonri. G. Saub. H. Samb. I. Sambur. K. Sambro. D. de Sambro. Reg. 5. Rivocor. G. Rivocor. H. V. Kinocor. I. Rivocor. J. K. Rivocor. L. K. Rivocor. M. K. Rivocor. N. K. Rivocor. O. K. Rivocor. P. K. Rivocor. Q. K. Rivocor. R. K. Rivocor. S. K. Rivocor. T. K. Rivocor. U. K. Rivocor. V. K. Rivocor. W. K. Rivocor. X. K. Rivocor. Y. K. Rivocor. Z. K. Rivocor. 6. Sambro. D. D. D. D. G. 7. pronulgenti. Reg. 8. Sambron. D. H. H. H. H. I. 9. distat. Reg. 10. profat. D. H. 11. al. d. d. d. 12. d. d. d. 13. d. d. d. 14. d. d. d. 15. d. d. d. 16. d. d. d. 17. d. d. d. 18. d. d. d. 19. d. d. d. 20. d. d. d. 21. d. d. d. 22. d. d. d. 23. d. d. d. 24. d. d. d. 25. d. d. d. 26. d. d. d. 27. d. d. d. 28. d. d. d. 29. d. d. d. 30. d. d. d. 31. d. d. d. 32. d. d. d. 33. d. d. d. 34. d. d. d. 35. d. d. d. 36. d. d. d. 37. d. d. d. 38. d. d. d. 39. d. d. d. 40. d. d. d. 41. d. d. d. 42. d. d. d. 43. d. d. d. 44. d. d. d. 45. d. d. d. 46. d. d. d. 47. d. d. d. 48. d. d. d. 49. d. d. d. 50. d. d. d. 51. d. d. d. 52. d. d. d. 53. d. d. d. 54. d. d. d. 55. d. d. d. 56. d. d. d. 57. d. d. d. 58. d. d. d. 59. d. d. d. 60. d. d. d. 61. d. d. d. 62. d. d. d. 63. d. d. d. 64. d. d. d. 65. d. d. d. 66. d. d. d. 67. d. d. d. 68. d. d. d. 69. d. d. d. 70. d. d. d. 71. d. d. d. 72. d. d. d. 73. d. d. d. 74. d. d. d. 75. d. d. d. 76. d. d. d. 77. d. d. d. 78. d. d. d. 79. d. d. d. 80. d. d. d. 81. d. d. d. 82. d. d. d. 83. d. d. d. 84. d. d. d. 85. d. d. d. 86. d. d. d. 87. d. d. d. 88. d. d. d. 89. d. d. d. 90. d. d. d. 91. d. d. d. 92. d. d. d. 93. d. d. d. 94. d. d. d. 95. d. d. d. 96. d. d. d. 97. d. d. d. 98. d. d. d. 99. d. d. d. 100. d. d. d.

quod<sup>31</sup> per posteriores non derogatur prioribus legitime impetratis, per quas ad confirmandum sententiam vel infirmandam iudiciali potest ratione procedi. [Dat. Viterbi VII. Id. Jul. Io. XII. 1209.]

CAP. LVIII.

Altera parte contumaciter absente, potest iudex appellationsis etiam principale negotium definire, si post litem contestatam fuerit appellatum.

Idem<sup>2</sup>.

Per tuas nobis<sup>3</sup> literas requisisti, utrum, si sub alienius examine post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas et lectas, fuerit ad sedem apostolicam appellatum, hi, qui super haec<sup>4</sup> delegatur a nobis, si altera partium eorum se noluerit<sup>5</sup> conspectibus<sup>6</sup> praesentare, causam sibi delegatam iudiciali possint<sup>7</sup> calculo terminare. Nos igitur consultationi tuae taliter respondeamus, quod, quum lis super eodem negotio coram primis iudicibus sit<sup>8</sup> legitime contestata, poterunt iudices delegati, eo, qui convenitur, se per contumaciam absente, quum eis de meritis causae iubebit, commissum sibi negotium diffinire.

CAP. LIX.

Notabile et famosum capitulum habemus multa nova dicta utriusque ius limitantia; et h. d. in summa, imhaerendo simpliciter verbis literarum Appellationis ante sententiam tenetur experiri causam rationabiliter coram ipso iudice a quo, nec admittitur exceptio, quod prius miserat nuntium ad selem apostolicam, vel quod literas impetraverat, quae nondum sunt iudici praesentatae.

Idem in concilio generali.

Ut debitus honor deferatur iudicibus, et litigatoribus consulari super laboribus et expensis, statutum, ut<sup>2</sup>, si quis coram idoneo iudice convenit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem iudicem absque rationabili causa<sup>3</sup> non procedet, sed coram illo summa iustitiam prosequatur, non obstante, si dicat, quod ad superiorem iudicem nuntium destinaverit<sup>4</sup>, aut etiam<sup>5</sup> literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerit assignatae. Quum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem iudice causa probabili appellationsis<sup>6</sup> exposita, tali<sup>7</sup> videlicet, quae, si<sup>8</sup> foret probata, deberet legitima reputari: superior de appellatione cognoscit<sup>9</sup>. Et si minus rationabiliter eum appellasse contiterit, illum ad inferiorem remittat, et in expensis alteri parti condemnet; alioquin ipse procedit<sup>10</sup>, salvo constitutionibus de maioribus causis ad sedem apostolicam referendis<sup>11</sup>.

CAP. LX.

Si iudex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem in eodem.

Quum cessante causa cesset effectus, statutum, ut, si vice iudicis ordinarius sive delegatus aliquid comandando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur<sup>2</sup>, et sano iussu consilio ab huiusmodi interlocutionis vel comminationis effectus<sup>3</sup> destiterit, libere in causae cognitione procedat, non obstante, si a tali comminatione vel interloquutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus, ne processus negotii frivolus occasione retardetur.

CAP. LXI.

Volens iudicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam proponere, et eam coram arbitrio communiter eligendis probare, qua non probata sua iurisdictione iudex nititur in principali; ea vero probata, remittit negotium ad superiorem, vel causam committit de recusatoris consensu. — Porro etc. In notoriis non admittitur appellatio. In dubiis causa probabilis coram iudice est exprimentia, quae debet legitima reputari, quam si non prosequitur, iudex a quo in causa procedat. Idem si prosequitur, et non probat. Haec autem constitutio non extenditur ad regulares. H. d.

Idem in eodem.

Quum speciali sit prohibitione provisum, ne quis in

aliquo excommunicationis sententiam nisi<sup>2</sup> competenti commonitione praemissa pronulgare praesumat, volentes etiam providere<sup>3</sup>, ne forte communitus frustratoria recusationis vel appellationsis obtentu<sup>4</sup> momentis possit declinare examen, statutum, ut<sup>5</sup>, si allegaverit, se iudicem habere suspectum, coram eodem causam iustae suspicionis assignet, et ipse cum adversario, vel, si forte adversarium non habet, cum iudice arbitrio communiter eligat; aut, si forte communiter convenire<sup>6</sup> non possint<sup>7</sup>, absque malitia ipse unum, et ille alium eligat<sup>8</sup>, qui de suspicionis causa cognoscant. Et si nequeverit in unam concordare sententiam, advocent tertium, ut quod duo ex ipsis decreverint robor obtineat<sup>9</sup> firmitatis; scientique<sup>10</sup> se ad id fideliter exsequendum ex inuncto a nobis in virtute obedientiae sub obestatione<sup>11</sup> divini iudicii districto praeccepto teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis infra<sup>12</sup> competentem terminum non probata, sua<sup>13</sup> iurisdictione iudex utatur. At ipsa probata legitime, de recusatoris assensu personae idoneae committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso<sup>14</sup> procedat secundum quod fuerit procedendum. Porro communito ad appellationsis obstatulum<sup>15</sup> convolante, si eius excessus evidenter rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo<sup>16</sup> fuerit manifestus<sup>17</sup>, quum appellationsis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad<sup>18</sup> praesidium innocentiae institutum, non est provocatio huiusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivole appellationsis diffugio appellans iudicis processum impediatur, coram eodem<sup>19</sup> probabilem causam appellationsis exponat, talem videlicet, quae, si foret probata, deberet<sup>20</sup> legitima reputari, et tunc, si habuerit adversarium, infra<sup>21</sup> terminum secundum locorum distantiam et<sup>22</sup> temporis qualitatem et naturam negotii ab eodem iudice moderandum, appellationsis causam prosequatur. Quum si prosequi non curaverit, extunc ipse iudex appellatione non obstante procedat. Nullo autem adversario comparente, quum<sup>23</sup> iudex ex suo procedat officio, appellationsis causa coram superiore probata, superior suae iurisdictionis officium exsequatur. Sed si appellans in eius probatione defecerit, ad eum, a quo ipsum malitiose appellasse constitit, remittatur. Ceterum has duas constitutiones<sup>24</sup> praemissas nolumus ad regulares extendi contra suas speciales observantias<sup>25</sup>.

CAP. LXII.

Si iudex confessionem advocati eadem die retractatam pro litis contestatione velit habere, vel processum a subdelegato subdelegati factum ratificat, licite appellatur.

Honorius III. Decano, Cancellario et Cantori Linconiensibus<sup>2</sup>.

Quum causam, quae inter dilectos filios abbatem et fratres de Valle sancti Iohannis de Craston praemonstratensis ordinis ex parte una, et priorem et canonicos de Novo loco Eburacensis diocesis ex altera super ecclesia de Holisteth<sup>3</sup> vertitur, utriusque partis procuratores ab eodem apostolicum constitutus, dilecto filio nostro R. sancti Anselmi diacono cardinali commiserimus<sup>4</sup> audiendam, <sup>5</sup>P. et B. procuratores praedictorum abbatum et fratrum in ipsis praesentia constituti, petebant instanter, ut processum approbantes de Heralles<sup>6</sup> et Bellanleth<sup>7</sup> abbatum et prioris de Miltun<sup>8</sup>, quibus ipsa causa a bonae memoriae L. Papa praedecessore nostro fuerat delegata, causam ipsam, quae tunc tempore iam duceretur<sup>9</sup>, dignetur sententialiter terminare. W. vero Procurator praedictorum prioris et canonicorum proposuit ex adverso quod curam praedictis iudicibus his non fuerat contestata, sed perperam processum ex abrupto. Nam quum die statuta ibi<sup>10</sup> coram subdelegatis iudicum<sup>11</sup> delegatorum<sup>12</sup> comparere iudicis

TIT. XXVIII. Cap. LVII. 2) quatuor: F41KLXND Reg. 2) 1198-1215; — Patholus. 2021. 3) nobis; dest. Dur. 4) haec: F41HKLXND 5) voluerit: D4b. 6) conspectus: F; aspectus: M 7) possunt: D; MDee 8) fuerit: D4b. Cap. LIX. 1) Resoluitur ex c. 25. c. Later. IV. h. d. no. 1215. — Comp. IV. c. 3. h. l. (2, 12). 2) ubi: Conc. 3) causis; dest: D4; absque rat. caus. dest: D4f 4) destinaverat: D4 5) et; dest: D4 6) app: dest: D4f 7) ubi: appellatio: D4 8) quod sit: D4 9) cognoverit: Conc. 10) procedat: M Conc. 11) perferendis: Conc. Cap. LX. 1) Resoluitur ex c. 36. ib. Comp. IV. c. 4. h. l. (2, 12). 2) gravetur: D4f 3) affectu: Conc. Ms. Cap. LXI. 1) Resoluitur ex c. 48. ib. — Comp. IV. c. 5. h. l. (2, 12). 2) non: D4 3) provenerit: F41HKLXND 4) obiecta: D4f4h Conc. Ms. 5) quod: Conc. 6) conveniri: D4 7) pro: sit: D4f4f4h Conc.; possunt: G1 Conc. 8) app. Mans. 9) obligat: Conc.; dest: D4b 9) habent: Conc. Ms. 10) sciant

quoque: Conc. 11) ostentatione: L; constitutione: D4g; testatione: Df; attestacione: D4 Conc. 12) intr: Cont. Bolon. 13) sui: D4; dest: D4 14) ipse: F41KLXND Conc.; imparet: B 15) appellacionem: Conc. 16) legitime: D4d Conc. app. Mans. 17) manifestatus: Conc. 18) in: d4; dest: D4 19) eo: D4b 20) debeat: D 21) intr: Cont. Bohm. 22) et; dest: D4f4h 23) tunc: D4 Cont. 24) institutiones: Conc. Ms. 25) qui sua habent observ. speciales: Conc. Cap. LXII. 1) Resoluitur ex Comp. V. c. 1. h. l. (2, 13). 2) Lincon.: Ed.: — 1216-27. — Pathol. no. 7712. 3) Obis: F; O; G; Oliseu.: L4; Bolsey: D4; Bolise: X; T4ke: Ed; Chemale: E4; Remale: F4; Hechemale: Ed; — h4g; R4yvalle 4) communitus: F41H4E 5) strion: red4nd Reht. 6) Hekeand: E4; Chevillie: E4; H4rvalle: E4; H4rfevalle: E4 6) de Loguod. — R4yvald. — Bevanda: Ed; Bellande: Ed; Bellandae: Ed; 7) — Old Miltun. — Miltun: Ed. — Miltun: Reht. 8) eadem: Ed Reht. 9) intrat: Ed; diraverit: E4 10) ad: d4; procurator: E4 11) iudicibus: Ed 12) coramque: E.

ad prosequendam exceptiones dilatorias petitis, quia<sup>11</sup> illi ad hoc ipsius ductus errore respondit, quod ecclesia de Nove loco ecclesiam ipsam, de qua erat questio, per se ad legitimos et amplius pacifice possederat et quiete, nec ipsi eadem de advocati errorem corrigens, ipsius responsione, quae suae petitioni contradicere videbatur, ne per eam aliquid nisi posset praecidendum generare<sup>12</sup>, pro eo, quod ante litem contestationem<sup>13</sup> sunt exceptiones a iudice proponendae, coram eisdem iudicibus revocavit<sup>14</sup>, iudices tamen per huiusmodi responsione erroneam advocati litem contestatam fore credentes, non solum ad receptionem et examinationem testimonii partis alterius tenere processerunt, sed etiam gravamen gravamine addentes, quam examinationem quendam iustitiam p[ro]v[oc]avit de Felletano<sup>15</sup> et suo comendatario sublevarunt, receptionem et examinationem testimonii ab ipsis de facto, quam de iure non p[ro]v[oc]avit, factam minus provalere approbaverunt. Propter quod gravamina et parte praefatorum prioris et canonice eorum ad solum facti apostolicum appellatum. Unde illam procurator cum instantia postulabat, ut memoratum forentur processum de rebus non iudicatum et tamen. Quia vero super praemissis nobis non potuit fieri plena fides, discretio vestra utrique partis procuratorum assensum Mandamus, quatenus<sup>16</sup> si dicti prior et canonici de Nove loco infra tres menses post suspensionem processuum legitime probaverint coram vobis, quod per peccatum H.<sup>17</sup> legitime ipsorum eadem die advocati responsio existerit revocata, quia sic per consequens lites contestata non fuit, quoniam litem procuratoribus alterius partis reconvenit, item non aliter quam per dicti advocati responsione, praescriptionem temporis allegatis constatum fuisse, vel quod prius delegati, sublevari abbas de Rivallia<sup>18</sup> et eius collegae testes receptos a subdelegatis subdelegatorum suorum<sup>19</sup>, sicut ab altera parte proponitur, approbaverint<sup>20</sup> quomodo secundum canonice et legitime sanctiones non nisi delegatus a principe causam alii<sup>21</sup> valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellationem eorum<sup>22</sup> factum<sup>23</sup> est, dummodo haec<sup>24</sup> in appellatione ipsa expressa fuerint, nunctis irritum et inane.

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti docere, quod exceptionem legitimum et veram opposit et appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admittis appellasse. H. d. et est casus not. et quotidianus.

Idem Decano<sup>2</sup> et Thesaurario et P. S.<sup>3</sup> Petri Canonico Zamorensibus.

Dilecto filio G. capellano nostro, D. presbytero et I. episcopo et G. capituli Salamantini<sup>1</sup> procuratori<sup>2</sup> a nobis audire concessio, procurator capituli p[ro] se et procuratore<sup>3</sup> ipsius episcopi propositum coram eo, quod, quum dictus presbyter super receptione sua in Salamantina ecclesia executoria a nobis ad archidiaconum Civitensem<sup>7</sup> et collegis eius literas imperasset, partibus coram eis<sup>8</sup> crederentibus constititis, fuit ex parte ipsorum episcopi et capituli allegatum, quod, quum in ipsa sit ecclesia certus numerus canonicorum iuramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiat, per eos non debebant contra ipsos procedere, et, nec aliter fecerint, fuit ad nostram audientiam, assignatis quibusdam alie causae legitime, appellatum. Sed ipsi executores, huiusmodi appellationem contumpta, executionem deinde statim in episcopo et capitulum preloberunt. Quare petebat procurator partibus, sublevari ipsam iuramentum iurari, et dictum per se habere super hoc ab eisdem episcopo et capitulo occasione compositi. Ad infra: Quoniam igitur, etsi per confessionem ipsius presbyteri factam coram auditore<sup>9</sup> praedicto contentum<sup>10</sup>, Salaman-

tinam ecclesiam habere certum numerum canonicorum iuramento firmatum, et huiusmodi exceptionem coram executoribus supra dictis fuisse propositam, et etiam, quod appellatum existentem<sup>11</sup> ab eisdem, quia tamen non constitit, quod propter exceptionem huiusmodi non admittis aliam legitimum causam<sup>12</sup> fuerit appellatum, discretio vestra mandamus, quatenus, si vobis constiterit, praefatam exceptionem huiusmodi<sup>13</sup> de certo canonicorum numero iuramento firmato, vel alias legitime exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admittas; ac<sup>14</sup> ideo partem episcopi et capituli appellasse, ipsorum executorum processum denunciet irritum et inane.

CAP. LXIV.

Appellans, qui terminum appellacionis praeficit, si mittit procuratorem ad impetrandum et contrahendum litem, ad appellatio fieri recepta a iudice, vel approbata a parte, ad executores legitime prosequenti condemnatur in expensis. H. d. et est casus not. et quotidianus.

Idem sancti Andreae Archidiacono et Magistro<sup>2</sup> Canonico de Meliten<sup>3</sup>.

Nicolao militi ac fratri E. monacho monasterii sanctae Mariae de Derudamini<sup>1</sup> Cisterciensis ordinis dioecesis Canadicae casus apud sedem apostolicam constitutus dilectum filium nostrum N. sancti Africani<sup>4</sup> diaconum cardinale concessimus audire. In cuius praesentia quum dictus monachus non nisi ad impetrandum et contrahendum procurator fuerit institutus<sup>5</sup>, sicut ex literis dictorum abbat<sup>6</sup> et conventus constitit exhibetur, supplicavit humiliter idem miles, ut contra ipsos tanquam contumaces<sup>7</sup> procedere deberemus, et ad dare aliquibus in mandatis, qui easdem pro eo, quod ad prosequendum appellacionem emissum procuratorem in viam alioverum destinavit, ipso eadem personaliter prosequente, in resarcendis sibi damnis et expensis legitime condempnatus, eo prius, sicut instum fuerit, restitudo, audiendi super his quae contra praedictos abbatem et conventum praefatis miles rationabiliter duceret proponenda. Quia vero super praemissis nobis non potuit fieri plena fides, de assensu illius et monachorum<sup>8</sup> praevideant discretio vestra Mandamus, quatenus, si vobis constiterit, dictos abbatem et conventum appellacioni suae terminum praefixisse, quum ad prosequendum<sup>9</sup> eandem sufficientem procuratorem non miserint, memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas a tempore appellacionis factas eisdem militi condemnemus<sup>10</sup>, eodemque<sup>11</sup>, sicut instum fuerit, primibus restitudo, audiatis causam, et appellacione renovata sine debito terminetis.

CAP. LXV.

Ab eodem sententia ab eodem tertio appellare non licet.

Idem Episcopo Mantin<sup>2</sup> et P. Canonico Tuscanensi.

Sua nobis R.<sup>3</sup> tutor filiorum quondam B. civis Tuscanensis petitione monstravit, quod, quum inter ipsum ex una parte, et F. pro se, ac Petrum<sup>4</sup> Campanulanni<sup>5</sup> tutorem B.<sup>6</sup> quondam<sup>7</sup> filii B. curias suas ex altera super quadam summa pecuniae et rebus aliis coram R. tunc iudice comitatus Tuscanensis una ex debitorum apostolice questio verum esset, idem definitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quae his fuit per iudices delegatos a sede apostolica confirmata<sup>8</sup>. Sed<sup>9</sup> licet Petrus Felicitas canonici Tuscanensis, cui executionem ipsius sententiae dicitur commississe, ipsum in possessionem quorundam domorum et aliorum rerum legitime indurisset, quia pars altera, quae ab aliorum delegatorum capitulum semel et iterum appellaverat<sup>10</sup>, tertio vocem appellacionis ad nos emittens contra legitimas sanctiones,

Tit. XXVIII. Cap. LXII. Idem... dilata. de d. Et. 11 quod; Ed. 15; canonici: F. 16; Item contestatum. Ed. 17; non evitit; M. respon. l. 1; removere; Ed. 18; Vallejo. Et. Vallejo. l. 1. Welch. l. 19 quod; Ed. 20; existit; M. 21; Rivallia; Et. Vall; Ed. 22; indubium; Ed. 23; approbavit; Ed. 24; alii; F. 25; praedictam; F. 26; non iudicatum; Ed. 27; de; FHKK. 28; promeruit; F. 29; deum iuris; Ed. d. Cap. LXIII. 1. R. instum et Comp. v. c. 3. h. l. 2, 13. 2. d. h. thes. c. 1. P. Petri etc. Et. d. thes. P. et Petri; Ed. 3. d. h. d. s. 1. Petri; Ed. 4. d. h. 121—27. Postulat no. 1173. 1. Salamantini; Ed. pro Ed. 5. d. h. 121—27. F. 6. pro; Ed. 7. restitudo; Ed. 8. 13—14. 1. d. h. 121—27. F. 9. add. eodem; Ed. 10. non iudicatum; Ed. 11. existit; FHKK; F. 12. canonici; Ed. 13. h. l. 2. d. h. 121—27. F. 14. h. l. 2. d. h. 121—27. F. 15. de; de d. Ed. d.

Cap. LXIV. 1. R. instum et Comp. v. c. 3. h. l. 2, 13. 2. add. l. 1. FHKK. 3. Makellen; F. Nahold; H. Morden; I. Mirablen; K. Nardin; J. Michalen; Lb. Felicitatum; N. Mirend; M. S. Andreae et Dunkeleim (Dunkeldere); Ed. Bun. Lessentem; Et. Divichast; Ed. l. 1. Dunkeleim; archidiaconus (archidiacono); Ed. et mag. Iohanni canonico Dunkeleim. Dochleson; Ed. Divichast; Ed. can. Dun.; de d. Et. l. 1. 121—27. — Postulat no. 1173. 4. Dandraman; Ed. D. Difrens; Ed. S. Andreae; Ed. 9; constitutus; Ed. 7; contra; cont.; Ed. S. monachi; Ed. 10; prosequendum; Ed. 11; condemnatus; Ed. 11; eodem cito quod instum; Ed.

Cap. LXV. 1. Resolutum et Comp. v. c. 3. h. l. 2, 13. 2. Martini; Ed. N. Mition; Ed. c. p. et Martini presb. can. Tusc.; Ed. Ep. Martini presb. can. Tusc.; Ed. Ep. Martini presb. can. Tusc.; Ed. c. p. Martini c. P. canonici Tuscanensis; consuetudo Civitatis; — 121—27. — Postulat no. 1173. 2. Romens; Ed. Romens; Ed. Reimeris; Ed. Ithianus nob. S. Ed. l. 1. FHKK. 3. Campanulanni; Ed. Campanum; Ed. S. B.; de d. Ed. Lb. K. 7; quod; Ed. B. d. d. Ed. 8; cont. Et infra; FHKK. 9; S; Ed. Lb. K. 10; appellavit; Ed.



*dilecto filio P. 11\* Severii canonico Tuscanensi et eius collegae cognitionem ipsius sententiae a nobis obtinuit delegari, 7 illi, prout erant contra eum plus debito animosi, a possessione praedicta contra iustitiam eiecerunt eundem. Quumque dilectus filius noster K. sanctae Mariae in Cosmedin<sup>12</sup> diaconus cardinalis super appellatione tertio ad nos emissa utrique parti a nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuisse de iure tertio appellare, nos praedicto P. Severii et eius collegae nostris dedimus literis in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.*

CAP. LXVI.<sup>1</sup>

Appellatio omisso medio iudice interposita causam non devolvit exceptione opposita. Hoc dicit secundum communem intellectum.

Idem Magistro G. Archidiacono et Officiali Lemon<sup>2</sup>.

Dilecti filii prior et conventus de Lacu Rubeo<sup>3</sup> transmissa nobis petitione monstrant, *quod, quam inter ipsos ex parte una, et F. de Hambara<sup>4</sup>, iudicem Claromontensis<sup>5</sup> diocesis ex altera super quodam nemore et rebus aliis coram magistro A. canonico Claromontensi non ex delegacione apostolicae quaestio vertetur, item miles ad venerabilem fratrem nostrum Bituricensem archidiaconum<sup>6</sup> frustratorie eorum appellationis emittens, causam super his officiali Bituricensi obtinuit delegari. Coram quo Ex parte dictorum prioris et conventus fuit excipiendo propositum, quod, quam omisso dioecesano episcopo fuisse ad eundem archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causa ipsa de iure procedere non poterat, nec debebat. Sed qua dictus officialis archiepiscopi<sup>7</sup> huismodi eorum exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellaverunt. At ille, ipsorum appellatione contempnita, suspensionis et interdicti tunc sententias in eosdem. Quocirca discretioni vestrae mandamus, quatenus, si dictas sententias post huismodi appellationem inveneritis esse latis in eos<sup>8</sup>, denunciatis eas penitus non tenere.*

## CAP. LXVII.

Si is, qui desit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

Gregorius IX. Magistro scholarium H. et G. de Rupe Canonici<sup>1</sup> S. Andoniani Morinensis diocesis.

Ex parte M. dominae de Colb.<sup>2</sup> nobis fuit oblata querela, quod, quam nobis mulier domina de Bellebron<sup>3</sup> super quibusdam terris ipsam nomine florum suorum coram iudicibus auctoritate nostra traxisset in causam, eadem in iudicium ipsorum excipi fecit praesentia, quod, quam res, de quibus in iudicio agebatur, et praedicti filii eius sub<sup>4</sup> potestate et tutela ipsius minime peremerant, quam iam ad secunda vota transisset, super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desiderat, responderi. Sed qua dicti iudices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellabant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus, si ita est, revocato in irritum, quicquid post appellationem huismodi inveneritis attentatum, auctiatis hincinde proposita, etc.

## CAP. LXVIII.

Si iudex de iuro dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus odere; alias eius verbis consultationis fides non adhibetur.

Idem Magistro et Fratribus domus Moriensis<sup>1</sup>.

Intimasti (*Et infra*). Praeterea Hospitalarii ignominiosius, et non facta eius copia de inquisitionis processu ad nos relationem transmissis noscuntur, quam iuxta legitimas sanctiones, quotiens relaturum se iudex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

## CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium iudex aliquid innovat, vel litem assignatam sine causa prevenit, licet appellatur, Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non severari foramen mandati, auditor appellatus etiam post annum.

Idem Archiepiscopo, Archidiacono<sup>1</sup> et G. Canonico Turonensibus.

Significante Aurelianensi episcopo nos noveritis accepisse, quod, quam decanus et capitulum Maglunense<sup>2</sup> ipsum super eo, quod dicebant alibi, quam in stallis decani et capituli praedictorum carnes vendere non debere, coram iudicibus auctoritate apostolica convenissent, petentibus tandem decano et capitulo nominatis iudicium officium implorando, ut, quam idem episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc<sup>3</sup> factum fuerat in statum pristinum revocarent, pro parte ipsius fuit propositum, quod, quam his praesertim non fuisset super negotio contestata, locum imploratio huismodi non habebat, adiciens, quod, quam de consensu partium coram dictis iudicibus ad litigandum super ipso negotio certus dies status fuisset, et quantum ad illam<sup>4</sup> diem solutum fuisset iudicium eorumdem, praevencire dicem ipsum ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant. Et qua super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit. Et licet procuratorem suum infra<sup>5</sup> annum ad huismodi appellationem miserit prosequendam, qua tamen dictus procurator, ut creditur, circumventus contra inhibitionem ipsius episcopi nostras super hoc ad quosdam iudices certa ratione suspectos literas impetravit, dictus episcopus ut noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellationis admitti. Ideoque mandamus, quatenus, si inhibitione huismodi et praemissis causis appellationis vel eorum altera constiterit, revocato in irritum, etc. Usque ad attentatum in iam dicto negotio iuxta priorum contententiam literarum, etc.

## CAP. LXX.

Capitulum famosum et multum allegabile, et h. d.: Ad iustificandam appellationem ex causa interposita probare oportet causae veritatem coram iudice ad quem, nisi fuerit coram iudice a quo oblata et reiecta. H. d. singulariter usque ad §. Eidem. — §. 1. Si appellatio non fuit recepta a iudice vel approbata a parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum et contradicendum, licet pars appellata sit parata in curia propositi. H. d. usque ad §. Ille denique. Abbas Siculus. — §. 2. Antequam prosecutionem appellationis appellans petens, si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad iudicem a quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione. H. d. usque ad §. Sane. Abbas Siculus. — §. 3. Articulus appellationis interpositae a gravamine dissentitur per iudicem ad quem, partem absente per continuaciam, etiam lite non contestata in appellatione vel principali causa. Hoc dicit, Abbas Siculus.

Idem<sup>1</sup>.

Interposita appellatione ex causa probabilis non sufficit appellanti probare, quod ex causa huismodi provocavit<sup>2</sup>, si eam non doceat esse veram, nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus. §. 1. Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appellatio eius a iudice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appellationis pro procuratorem ad impetrandum et contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se vel per procuratorem idoneum iudicium super hoc apud sedem apostolicam recipere sit parata. §. 2. Ille denique, qui vocem appellationis emisit, cuius nondum est alii cognitio delegata ad petitionem eiusdem, ad eum, a quo provocavit, de iure remittitur, contradictione partis alterius non obstante; est tamen<sup>3</sup> in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus. §. 3. Sane parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, et parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestata procedi, licet nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appellationis articulo vel

Tit. XXVIII. Cap. LXV. 1) Petro: FGHKLaNE 12) Cosmedin: F; Comedi: Ia; Cosmedin: Lb; consuetud: N; Cosmedina: Foc.

Cap. LXVI. 1) Resultatum ex Comp. V. c. 5. h. 2, 13). 2) Lemouit: F; Memonten: G; Lemonic: HIKL; Lemonicen: LXY; Limonicen: M; mag. d. archidiacono et officiali Lemovic. et archiepiscopo de Nontron (archid. presbytero de Motron: K) Lemovic. diocesis. E 1216—27. — *Pothast* no. 7716. 3) rubro: Ed 4) Chairo: Ea; Chumbarre: Bb 5) (Claremontane: Ea; Claremontensis: Bb et sic desuper. 6) archiepiscopus: Ead 6) arch: ad. a. Ragn. 7) At: dest: Ea 8) in eos: dest: LaE; in eosdem: LXX.

Cap. LXVII. 1) Andomari: Fbb; Andonari: N; leg: Andomari —

1227—31. — *Pothast* no. 9619. 2) Colestri: F; Cal: G; Seolo: H; Coleb; IK; Colob: Oost. Bohm. 3) Bellebron: F; Lebrou: HbM; Hebon: K; Labron: La 4) ac: FGHK.

Cap. LXVIII. 1) Moricini: F; Mioricini: G; Moricini: JX; Montin: M; Moric: Oost. Bohm. — 1227—31. — *Pothast* no. 9620.

Cap. LXIX. 1) et Archid.: G; — *Pothast* no. 9621. 2) Maglun: Lb; Maglun: N 3) sup. hoc: dest: FJN 4) illud: FbK 5) intra: Oost. Bohm.

Cap. LXX. 1) 1227—31. — *Pothast* no. 9622. 2) probaverit: FGH; provocaverit: L 3) est tam: dest: Codd. coll. 6.







# LIBER TERTIUS.

## TITULUS I.

### DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

#### CAP. I.<sup>1</sup>

Quam celebratur, divinus esse debet clericus a populo.

Ex concilio Maguntino<sup>2</sup>.

Ut laici secus altare, quando<sup>3</sup> sacra<sup>1</sup> mysteria celebrantur, tam ad vigilias quam ad missas penitus stare vel<sup>3</sup> sedere inter clericos non praesumant; sed pars illa, quae cancellis<sup>6</sup> ab altari dividitur, tantum psallentibus pateat clericis. Ad orandum<sup>7</sup> vero<sup>5</sup> et communicandum laicis et feminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

#### CAP. II.<sup>1</sup>

Ex concilio Pictaviensi.

Clerici arma portantes et usurarii excommunicentur.

#### CAP. III.<sup>1</sup>

Presbyter habens populum debet habere clericum, qui secum cantet et iu aliis hic expressis cum iure.

Ex concilio Maticensi<sup>2</sup>.

Ut quisque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat, qui secum cantet, et<sup>3</sup> epistolam et lectionem legat, et qui possit scholas<sup>4</sup> tenere, et admonere<sup>5</sup> suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad ecclesias, quas ipse cum omni castitate erudiat.

#### CAP. IV.<sup>1</sup>

Gregorius IX.<sup>2\*</sup>

Si quis ex clericis commo relaxaverit, anathema sit.

#### CAP. V.<sup>1</sup>

Ex concilio Carthaginensi.

Clericus neque comam nutriat, neque barbam.<sup>2</sup>

#### CAP. VI.<sup>1</sup>

Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem dñere; sed iterum tondeatur, si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensative tenere beneficium. II. d. secundum modum, qui est magis consentaneus iustitiae, secundum quoniam ponit unum casum dimittat.

Ex concilio Triburiensi<sup>2</sup>.

Clericus, si tonsura dimissa uxorem acceperit<sup>3</sup>, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio<sup>4</sup> a parentibus traditus, uxorem<sup>5</sup> permittatur habere, et iterum<sup>6</sup> tondeatur, nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

#### CAP. VII.<sup>1</sup>

Clericus debet tonsuram deferre, et si non vult, potest invitus a suo superiore tonderi.

Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Clericis (Et infra: [cf. c. 5. Ne cler. rel. mon. III. 50.]) Clerici<sup>3</sup>, qui comam<sup>4</sup> nutriunt et barbam<sup>5\*</sup> etiam<sup>6</sup> invit<sup>7</sup> a suis archidiaconis tondeantur. Vestimentis etc. (ref. 5. Ne cler. rel. mon. III. 50.)

#### CAP. VIII.<sup>1</sup>

Frequentans monasteria monialium, et monitus non desistens, si clericus est, deponatur; si laicus, excommunicatur.

Idem in concilio Lateranensi<sup>2</sup>.

Monasteria praeterea sanctimonialium si quisquam clericus sine manifesta et rationabili<sup>3</sup> causa frequentare praesuperit, per episcopum arceatur<sup>4</sup>, et, si non destiterit, ab officio<sup>5</sup> ecclesiastico reddatur<sup>6</sup> immunis; si laici, excommunicationi subdantur, et a coetu fidelium fiant penitus<sup>7</sup> aheni.

#### CAP. IX.<sup>1</sup>

Episcopus potest statuere in ecclesia certum numerum clericorum secundum ipsius facultates, qui vivunt in comitati, et contradictores ad hoc compellere; et istos in comuni videntes potest absolere ab excommunicatione incurta propter iniectionem manuum in socium.

Gregorius VII.<sup>2</sup>

Quoniam, ut ait scriptura,  $\frac{1}{2}$  prout sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensuallitate cura cogit in culpa: Ita vixit spiritus pavorolente et subsequente divina gratia animus nisi debet ad veniam, et veniam semper impuere, quibus irridentes orationes mortis cultum declinant. Unde simpliciter est, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena multitudine in vestris ecclesiis perveniunt, quae aut delictum in se, aut occasione habent delinquendi, per auctoritatem apostolicam sedis, cui ex dispositione Domini deserimus, prout datur ab eo, decessimus<sup>3</sup>, obrutandum, et auctoritatem in eubis episcopalis officii ad rescindenda nociva in subtilis vestris et inserenda vobis scriptis apostolicis munivimus [dicimus], recolentes quod in vobis lege praecipit Dominus, dicens: „ignis in altari semper ardeat, quoniam nutrit sacerdos, subiciens nunc lingua per singulos dies.“ Statuimus ergo, ut facultatis ecclesiarum restruam<sup>4</sup> atque proventus et expensis illam diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere<sup>5</sup> numerum clericorum, et statuere, ut bona eorum veniant in commune<sup>6</sup>, et<sup>7</sup> in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant et quiescant. Si qui vero contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii et beneficii, aut graviorem etiam poena, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellacione compellere non obstante. Indulgentiam etiam, ut si quisquam eorum<sup>8</sup>, qui

TIT. I. Cap. I. 1) *Re Adulation ex c. 4. Conc. Turon. II. h. h. an. 567. ap. Bonus II. 226. — Bon. Lett. IV. 275.2. Barc. III. 102.2. Ivo Herz. II. 137.2. Laps. XXIV. 2. (Ex C. Agath. 1. h. XXV. 2. (Ex C. Remensi) Comp. I. c. 1. h. l. (3. 1.) 2) Ex C. Africano. II. 5) quo: Bon. Lett. Barc. Ivo 4) sancta: *Arch. Ben. Lett. C. Turon. 5) vel sedis: desit: Ben. Lett. C. Turon. 6) a cancellis versus altare etc., choris tantum possit. pat. clericorum: Bon. Lett. C. Turon. 7) ad arduandum: h. 8) vero: desit: *Abh.***

Cap. II. 1) c. 10. C. Pictav. h. h. an. 1079.2. Laps. III. 2.2. Comp. I. c. 2. h. l. (3. 2.)

Cap. III. 1) *Barc. II. 56.2. Ivo Herz. VI. 152.2. Comp. I. c. 7. h. l. (3. 1.) 2) Maenen. 2) Maenen. 3) Maenen. 4) Na: Na: 5) Nannetensi: *Arch. Barc. Ivo* — non exstat in impressis. — 3) et: desit: *Al* 1) scholam: *Barc. Ivo* 5) admonest: *Ab.**

Cap. IV. 1) c. 17. C. Rom. h. h. an. 721.2. Comp. I. c. 3. h. l. (3. 1.) — cf. *Dist. XXIII. c. 23. 2) IX: desit: FGHK: III. F.*

Cap. V. 1) c. 21. *Stat. eccl. anq. ap. Bonus I. 116. 2) barb. radat: Al Richt.*

Corpus iur. can. Ed. Friburg. T. II.

Cap. VI. 1) *Barc. VIII. 97.2. Ivo Herz. VII. 113.2. Comp. I. c. 8. h. l. (3. 1.) 2) ex eadem: *Ab* *interditi om. C. Monialis* — una exstat in impressis. 3) receptor: *Al* 4) ad monasterium: *Abh* 5) ad mon. aliquod: *Barc. Ivo. Al* 5) si uxorem habere permittitur, iterum tonderi cogatur, nec in vita sua tonsuram negligere audeat: *Barc. Ivo* 6) interius: *Ab.**

Cap. VII. 1) *App. XXVII. 4.2. Laps. XIV. 1.2. Comp. XXIV. 1.2. Barc. XIV. 4.2. Comp. I. c. 8. h. l. (3. 1.) 2) ad: *Al* 3) comas: *Al* 4) et barb.: *desit: FGHK Coll. edit. 6) et: desit: R* 7) invitus: *P.**

Cap. VIII. 1) c. 11. (Laps. c. 18. C. *Lat. III. (1170). Cons. X. 2.2. Comp. I. c. 8. h. l. (3. 1.) 2) *Abh. P. C. Clerici in sacris: Al — et. c. 4. d. cre. prol. (5. 31.) 3) necessaria: Comp. I. add.:* siue per praepositum suum: *R* 5) beneficium: *P* a bona: *R Comp. 6) habentur: R* 7) prorsus: *Comp.**

Cap. IX. 1) *Restitutio ex Comp. I. c. 10. h. l. (3. 1.) 2) IX: FGH: VIII. 1) *Ab* 2) — *1187. — Ivo Herz. 3) decessimus: *Ab* 4) vest: exstat: FGHK 5) imponere: *Ab* 6) communicatione: *Ab* 7) et: exstat: *U* 8) qui: desit: *Al* 9) cor.: desit: *Ab.***



neant, unde vinum sibi temperet, et se vino. Nec ad bibendum quispian incitetur, quum ebrietas et mentis inducat exsilium et libidinis provocet incitamentum. Unde illum abusus penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus aequales suo modo se obligant potatores, et ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat et calices profundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore communitus satisfecerit [competenter] ab officio vel beneficio suspendatur.

CAP. XV. 1

A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis et ornatu nimis honesto praecipit clericos abstinere, et habitu honesto uti, cuius vanitatem in pluribus exprimit et detestatur.

Idem in eodem.

Clerici officia vel commercia secularia non exercent, maxime inhonesta. Mimis, ioculatoribus et histrionibus non intendunt. Et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in timere constituti. Ad aleas et taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Coronam et tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis ecclesiasticis et aliis bonis studiis exercent diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut sotularibus consuetis vestris, frenis, sellis, pectoralibus et calceariis deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra ecclesiam non gerant, sed nec alibi, quoniam sunt in sacerdotio et personatibus constituti, nisi iusta causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos, nisi quibus competet ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico et in ecclesia superindumentis lineis omnes utantur, nisi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

CAP. XVI. 1

Clericus, qui tertio monitus a negotiationibus saecularibus non abstinet, interim perit quod bona privilegium clericale. H. d. Et est textus multum notab. et qui quotidie allegatur.

Honorius III. Ambianensis Episcopo.

Ex literis nobilis viri Pontini et Monasterii comitis intelleximus, quod quidam suo nomine clerici terrae suae tabernarum declarati, qui beneficiis non contenti, sed potius illis saecularibus negotiationibus et curis domesticis, quam officiis et obsequiis divinis intendunt, et, gaudere volentes privilegio clericali, nolunt statuti patriae, quibus, quotiens expedit, sicut laici se tuerunt, et in negotiationum suarum quaestibus subiacere. Unde, quia motum ex hoc scandalum inter laicos generant, nobis humiliter supplicat, ut vel compelli huiusmodi clericos ad servendum in ecclesiis illicitis saecularibus negotiationibus postpositis mandaremus, vel patereimus eos quoniam facultates eorum statuti et consuetudinibus provinciae subiacere. Quoniam igitur ista in clericis ordinis imperium reformare noscuntur, et clericorum vita generare non debeat laicis scandalum, sed praestare honestatis exemplum, fraternitati tuae [per apostolica scripta] Mandamus, quatenus, si est illa, quoniam loci diversitas existat, clericos tales, si tertio

TIT. I. Cap. XIV. 2) exortitur: Dh; invitetur: Dh; 3) et: dest: Laly Conc. Ms. 4) pen: dest: Dh; 5) communitissimos: Dh; 6) et: Mhd. Cap. XV. 1) c. 16, 16c. — Comp. IV. c. 4. h. 1. 3. 1. 2) vel: Dh Conc.; vel ad: Dh. 3) divinis: Conc. 4) iudic: non utentur: Dh. 5) sotularibus: GhDdy; sotularibus: X; sotularibus: Ldy; sotularis: Conc. Ms. 6) vel: Dh; aut: Dh. 7) alibi: Dh. 8) habentibus: Dh. 9) nulli: Dh Conc. Ms. 10) alii: Dhdy. 11) alibi: genti: Dh. 12) vel: Conc. 13) competat: PRAEVIUM. 14) ut: dest: Dh. 15) defores: Dh Conc. Cap. XVI. 1) Bostolium: c. de Lib. Suss. Mon. (Dum. Sossun. Hist. general. des comtes de Poitou in Paris 1672.) p. 110. — Comp. V. c. 2. h. 4. c. 1. 3. 1. — Inducatur a Berygodo p. 261. c. 17. Bery. Mon. 16. II. c. 10. 1099. 2) Polihost: m. 5781. 3) Pontini: Bdy. 4) Monasterio: Bdy; Monasteriensi: Bdy Bdy. 5) saeculozarii, usurarii et tabernarii, ecclesiasticis, quibus carae debent deherere: Bdy beneficiis non contenti pontini: Bdy. 6) saec: dest: Et 7) ecclesiarium: E; et obs: dest: Bdy. 8) statuti provincialia huiusmodi: c. servit: orig. 9) etiam: Bdy Bdy. 10) quaestus se tenent: orig.; quaestus se tenent: E. 11) patriae: E; Laly. 12) ergo: Dh. 13) praedicta: E; ad Bdy. c. supradicta: E. 14) moniti: Bdy; orig. 15) ecclesias servitae contempserit, huiusmodi: Bdy; Ergo negotiationibus praetermissis: E; orig. 16) ipso: orig. 17) tu: add: a Beryg. 18) provincia: orig. 19) const: dest: E; non del: orig. 20) c. 1. Tit. II. Cap. I. 1) Bostolium: c. 4. Conc. Navar. lib. no. 895. Burch. II. 116; Jo Decr. VI. 122; Laps. LXIII. 16; Comp. I. c. 1. h. 1. 3. 2) add: est: A. 3) cas personas fornicarum: Coll. coll. Conc. 4) sua:

a te communiti<sup>14</sup> ab<sup>15</sup> huiusmodi non resipuerint, sed praetermissis divinis officiis negotiationibus insisterint supra dictis, quum<sup>16</sup> facto huiusmodi privilegium abiciant clericale, tu<sup>17</sup> quo minus, dum his se implicant, de suis facultatibus statutis et consuetudinibus patriae<sup>18</sup> subiacent, non defendas eosdem<sup>19</sup>. [Dat. Romae IV. Id. Mai. A. II. 1218.]

TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

CAP. I. 1

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater vel alia consanguinea.

Ex concilio Maguntino.

Inhibendum est et modis omnibus interminandum<sup>2</sup>, ut nullus sacerdos feminas<sup>3</sup>, sicut [et] in canone insertum confiteri, de quibus suspicio potest esse, in domo sua<sup>4</sup> retineat<sup>5</sup>. Sed neque illas, quas canones concedunt<sup>6</sup>, [scilicet] matrem, amitam et<sup>7</sup> sororem, qua instigante diabolo et<sup>8</sup> in illis scelus frequenter perpetratum<sup>9</sup> reperitur, aut etiam in pedissequis<sup>10</sup> earumdem<sup>11</sup>. Sed si qua<sup>12</sup> de his talia patientem necessitatem habuerit<sup>13</sup>, presbyteri habeant in vico aut in villa domum longe a sua conversatione, et ibi eis quae sunt necessaria subministrant. Sed secundum auctoritatem canonum modis omnibus Prohibendum quoque<sup>14</sup> est, ut nulla femina ad altare praesumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare sive<sup>15</sup> sedere.

CAP. II. 1

Excommunicatur clericus in saecris, qui a suspectam mulierem colloquio vel carum consortio motus non desistit.

Ex decreto Eugenii Papae.

Si quisquam<sup>2</sup> sacerdotum, id est presbyter, diaconus vel<sup>3</sup> subdiaconus, de quacunque femina crimine fornicationis suspectus<sup>4</sup>, post primam et secundam et tertiam admonitionem inveniatur fabulari et aliquo modo conversari cum ea: excommunicationi subdatur<sup>5</sup>, femina vero canonice iudicetur.

CAP. III. 1

Non debet praelatus clericum cogere ad concubinam aburandam; sed eam nolentem dimittere potest excommunicare.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo.

Clericos autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus propriis publice tenent<sup>2</sup> concubinas, ad<sup>3</sup> eas aburandam nolunt<sup>4</sup> a tua fraternitate compelli, ne<sup>5</sup>, in eandem fornicationem instinctu diabolicae fraudis redeutes, perituri reatum incurrant. Verum<sup>6</sup> ipsos<sup>7</sup> pro suspensionis et interdicti sententiam debes artius cogere, ut mulieres ipsas a se ita<sup>8</sup> removeant, quod<sup>9</sup> 10 de illis sinistra suspicio non possit haberi<sup>11</sup>. Et<sup>12</sup> si qui eorum ad ipsas<sup>13</sup> redire, vel alias<sup>14</sup> accipere forte praesumpserint, in aliquos<sup>15</sup> eorum<sup>16</sup> debes perpetuam<sup>17</sup> excommunicationis sententiam proferre<sup>18</sup>, ut alii eorum exemplo perterriti<sup>19</sup> a similibus arceantur.

dest: Ab. 5) habeat: Burch. Ita Conc. 6) conc: dest: Coll. coll. Conc. 7) et: dest: MA; et sor: dest: Ab; etiam in: Coll. coll. Conc. 8) abur: 9) per: dest: P. 10) pedissequis: c. Ab; Ita Conc. 11) illarum: Coll. coll. 12) quis: Burch. H. Conc. 13) hab. cui sit necessitas necessaria: Conc. 14) sustentationis (sustentatio): Burch. H. Conc. 15) presbyteri, habeat in vico aut in villa: in dest: Conc. 16) villa domum longe a presbyteri conversatione et ibi eis: orig. 17) quae sunt necessaria sunt: Coll. coll. Conc. 18) quomodo desit: Ab; quomodo est: dest: Ab; hoc: Burch. H. P. et hoc: Conc. 19) intra: Coll. Boly. in cancello: Abdy. 16) vel: Ab. Cap. II. 1) Bostolium: c. Conc. Rom. lib. no. 820; Comp. I. c. 3. h. 1. 3. 2. 1. — cf. Dest. LXVIII. c. 22. 2) quisquam: Abdy. 3) vel: dest: PRAEVIUM. 4) suspiciatus: Abdy. 5) excommunicatur: A. Cap. III. 1) Bostolium: c. App. XVIII. 1; Jops. LXV. 1; Conc. LXIII. 1; Bomb. LV. 1; Comp. I. c. 4. h. 1. 3. 2. 2) add: P. C.; cuncto sicut: Ab; Quam tu: Bdy; Quam tu sis: Bdy; Quam tu sis: P. — et. c. 3. de nou. (c. 18); — 1159—81. — Joff. no. 9147. 3) detinere: LMX Coll. coll. 4) ad: dest: R. 5) volumus: Abdy. 6) ne in eandem fornicationem (eandem fornicatione): Bdy; ... velent et insuper perituri: Coll. coll. 7) Unde: OP 8) ipsas: q. 9) itas: dest: MA. 10) ad: de ipsa: Coll. coll. 11) non habentur: q. 12) Et si qui: et: dest: q. 13) eas: Laly. 14) alteras: APQR. 15) aliquos: Ab. 16) illorum: APQR. 17) debet perpetuo sententiam (perpetua sententia): B. ex. vindicare: APQR. 18) iudicare: q. 19) per: dest: LXXXVll.





CAP. X.1

Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius.

Gregorius IX.

Quaesitum est de clericis in fornicatione prolapsis, si eorum sit officium, proutquam poeniterint, audiendum. Verum etsi quilibet pro mortali peccato quoad se ipsum constet esse suspensum, non debet tamen in officiis evitari, quia, quantum ad alios, etiam in casu proposito suspensus non est, nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam seu per confessionem factam in iure, aut per evidenciam rei, quae tergiversatione aliqua clari non possit.

TITULUS III. DE CLERICIS CONIUGIATIS.

CAP. I.1

Matrimonium contractum per clericum existentem in sacris non tenet; secus in minoribus; sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III.2

Si qui autem clericorum ipsorum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia ecclesiastica, si qua habent, et retinendas uxores suas districtione ecclesiastica compellatis. Sed si forte in subdiaconatu et aliis superioribus ordinibus uxores acceperisse noscuntur, eos uxores dimittere, et poenitentiam agere de commisso auctoritate nostra per suspensionis et excommunicationis sententiam appellatone postposita compellere procuratis.

CAP. II.1

Coniugatus ad administrationem et ad ordinem ecclesiasticum vel beneficium non promovetur, nisi castitatem prouitiat, et non sit bigamus.

Idem Herfordensis2 Episcopo.

Sane quidam clericis in infernum ordinem, qui in coniugio constituti diu ecclesiastica beneficia ex concessione praedecessorum tuorum habuerunt, a quibus sine magno discrimine de effusione sanguinis non possunt priuari, fraternalitatis tunc id durissimum respiciendum, ut, quia ibi natio et gens barbara et multitudo in causa est, eos sub dissimulatione sustineas ecclesiastica beneficia tamdiu habita possidere; praedecis attentius, ne deinceps clericus coniugatus ad ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines ad administrationes ecclesiasticas admittatur, nisi forte castitatem voveret perpetuam, et qui unicam et virginem habuisset uxorem.

CAP. III.1

Si clericus in minoribus beneficiis matrimonium contrahat, privatur beneficio, et quod dedit ecclesiae sibi restituitur. H. d. et in hoc ultimo est casus notus et multum allegabilis.

Idem Verulanensis2 Episcopo.

Quod a te3 (Et infra) De cetero, quia fraternalitatis tuae quaerit industria, Utrum clericus infra4 subdiaconatus ordinem constituti, qui5 carnis devotio continere non valentes uxores accipiunt, ecclesiastico beneficio canonice debeant6 spoliarī: id volumus te7 in dubitatu veritate tenere, quod, quom simul8 voluptatibus et carnalibus desideriis, ac divinis et9 ecclesiasticis10 obsequiis vacare non valent, ob immunditiam suam ecclesiasticis sacramentis indigni tractandi11, et ecclesiasticis procul dubio beneficiis suis12 privandi. Sane si ecclesiis13, quibus intitulati14 fuerant5, de possessionibus aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur,

quum ab earundem ecclesiarum ministerio fuerit et beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium16 ac proprietates libere debent17 et absque ulla contradictione redire.

CAP. IV.1

Peracta poenitentia dispensant episcopi cum sacerdotibus, qui matrimonium de lacto contraxerunt.

Idem2.

Sane sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quae non nuptiae, sed contubernia sunt potius3 nuncupanda, post4 longam poenitentiam et vitam laudabilem continentes5 officio suo restitui poterunt, et ex indulgentia sui episcopi eius executionem habere.

CAP. V.1

Auferenda sunt clerico beneficia, quae habebat tempore contracti matrimonii; collata vero postmodum scienter per episcopum per eundem autem non possunt, sed per superiorem. H. d.

Innocentius III. Norvicensis2 Episcopo.

Diversis fallacis quidam circumventi3 Deo et mammae famulari canuntur, quum tamen secundum evangelicam veritatem nemini possit duobus dominis deservire4, quoniam, si unum dilexerit, alium habebit amicum, aut uno contempto alium sustinebit. Accipimus autem5, quod quidam clerici tuae dioecesis, qui solenniter in conspectu ecclesiae matrimonium contraxerunt, ecclesiastica beneficia detinere6 contumunt, in quorum conversatione7 cithara cum psalterio male concordat. Quum ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori8, et ideo minus quae Dei sunt valeat cogitare, quum9 quasi divisus in duo10 plenus sui non habeat potestatem, ut ei, a quo stipendium recipit11, plenus famuletur, fraternalitatis tuae auctoritate praesentium mandamus12, quatenus huiusmodi clericos beneficia ecclesiastica, quae in tua dioecesi sunt adepti, auctoritate nostra suffultus prives13 appellatone remota, praesertim quum rerum ecclesiasticarum substantia per tales solat depirare; nisi forte tu14 talibus scienter contuleris ecclesiastica beneficia, quibus eos non per te, sed per superiorem decernimus15 spoliandos. [Nulli ergo est, Dat. Ferentinii XII. Kal. Jul. 1203.]

CAP. VI.1

Filius sacerdotis Graeci, ex uxore genitus, licite inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat. H. d. et est casus notabilis.

Idem Archerontino2 Archiepiscopo.

Quum olim ad nostram audientiam pervenisset, quod canonici Anglorienses3 dilectione filium cantorem Tricaricensem4 sibi elegerant5 in pastorem, quibus delictum in munditia, ut, examinata electione diligentius et personae, si electionem canonice et personam idoneam invocaret, electionem ipsam auctoritate apostolica confirmaret, sicut metropolitanus in ceteris processurisset. Licet autem tibi de forma electionis canonicae ac idoneitate personae in aliis consitisset, movit te tamen, et ad nos consulendum induxit, quod, quum pater eius6 Graecus fuerit, et iuxta ritum Graecorum uxorem duxerit in minoribus ordinibus constitutus, cantorem ipsum ex uxore legitima in sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quod orientalis ecclesia votum continentiae non admisit, quoniam1\* orientales in minoribus ordinibus contrahunt7, et in superioribus utuntur matrimonio iam contracto, fraternalitatis tuae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, nisi pro eo, quod inter Latinos Graeci huiusmodi conversantur,

Cap. IV. 1) Restitutio et Alia, l. (3, 2); Comp. II, c. 1, h. l. (3, 2) 2) idem Verul. f. id. eodem; G. add. P. C. Causam; BT; — integram clausulam nondum contigit investigare. 3) pot. desit: Babbyf 4) nuncupandae; Ab 5) cont. desit: T. Cap. V. 1) Restitutio et Reg. Brugu, VI, 103; — Alia, 2) (3, 2); Comp. III, c. 1, h. l. (3, 3). 2) Norw. archiep. Cogh. — Pallast. no. 1914. 3) add. l. homines; C. 1) servire; ChT 5) etiam; Cogh; cuius; T Reg. 6) reitorie; Ch 7) conversione; LH 8) add.; suae; LH 9) qui quibus; Ch 10) div. omnino penes; T 11) equit; F. recipit; ChT 12) indulgentiam ut; Ch Reg. 13) valens; Privates; Ch Reg. 14) tu; desit; Ch 15) decernimus; Ch.

Cap. VI. 1) Restitutio et Reg. Brugu, VI, 139; — Alia, c. 1, h. l. 17; — Comp. III, c. 2, h. l. (3, 3). 2) Archerontino; Ricth Reg. — in abbas add. nomen corruptione ed.; — Pallast. no. 1291. 3) Archiepiscopus; F. H. K. Scy Reg. — in abbas Codd. nomen corrupt. est. 4) Tyrone; G. Citharicus; Ch; Citharicus; Ch; Trionice; Ch; Teraricus; Ch; Citharicus; Ch; Trionice; Y 5) elegerunt; MY; elegerunt; Ch 6) eiusdem contritus; C Reg. 7) quia; F. H. K. (praeferat) Ch; quum; Reg. 8) contrahunt; . . . ut; F. H. K. Reg.

sint caru, des. delitit; O 9) et; desit; Ab 10) escl. . . suam; desit; O 11) contractandis; A; contractandis; O 12) sint; A 13) in evel; A 14) attulatis; GHKLMY O 15) fuerit; LMA 16) eorumque dominium ac proprietatem; A 17) delictis; Abh. Cap. IV. 1) Restitutio et Alia, l. (3, 2); Comp. II, c. 1, h. l. (3, 2) 2) idem Verul. f. id. eodem; G. add. P. C. Causam; BT; — integram clausulam nondum contigit investigare. 3) pot. desit: Babbyf 4) nuncupandae; Ab 5) cont. desit: T. Cap. V. 1) Restitutio et Reg. Brugu, VI, 103; — Alia, 2) (3, 2); Comp. III, c. 1, h. l. (3, 3). 2) Norw. archiep. Cogh. — Pallast. no. 1914. 3) add. l. homines; C. 1) servire; ChT 5) etiam; Cogh; cuius; T Reg. 6) reitorie; Ch 7) conversione; LH 8) add.; suae; LH 9) qui quibus; Ch 10) div. omnino penes; T 11) equit; F. recipit; ChT 12) indulgentiam ut; Ch Reg. 13) valens; Privates; Ch Reg. 14) tu; desit; Ch 15) decernimus; Ch.

Cap. VI. 1) Restitutio et Reg. Brugu, VI, 139; — Alia, c. 1, h. l. 17; — Comp. III, c. 2, h. l. (3, 3). 2) Archerontino; Ricth Reg. — in abbas add. nomen corruptione ed.; — Pallast. no. 1291. 3) Archiepiscopus; F. H. K. Scy Reg. — in abbas Codd. nomen corrupt. est. 4) Tyrone; G. Citharicus; Ch; Citharicus; Ch; Trionice; Ch; Teraricus; Ch; Citharicus; Ch; Trionice; Y 5) elegerunt; MY; elegerunt; Ch 6) eiusdem contritus; C Reg. 7) quia; F. H. K. (praeferat) Ch; quum; Reg. 8) contrahunt; . . . ut; F. H. K. Reg.

Tit. II. Cap. X. 1) 1227-31. — Pallast. no. 9626. Tit. III. Cap. I. 1) Restitutio et App. XVII, 2; Lips. LXIV, 2; Cass. LXIII, 2; Bamh. LV, 2; Comp. I, c. 1, h. l. (3, 3). 2) add.; P. C. Sicut ad existimanda; O; — cf. c. 1, tit. post. prov. ed. — 1159-81. — Joff. no. 8880. 3) accipiunt; O; acceperunt; P 4) aut; R 5) vel; ur; Ab 6) compellatis; ChT ed. Cap. II. 1) Restitutio et App. XVII, 5; Lips. LXV, 4; Cass. LXIII, 2; Bamh. LV, 4; Comp. I, c. 3, h. l. (3, 3). 2) add.; P. C. Super eo quod quaesitum est; O; — f. 2, 3, 4; suppl. 3; 31, 2 — 1159-81. — Joff. no. 9010. 3) subterfice; P Richt. 4) nat.; desit; Q 5) provisurus attentius ne deinceps; Obis; Cl clericis coniugatis ecclesiastica beneficia conferantur sed uce; PL; sed nec; O illorum aliqui ad sacros ordines vel ecclesiarum; add.; ad; Act; administrationes non; Obis; APB; admittantur, nisi existimatum forte voverint voverint; Ab; et perpetuo servarent (servant); O; nisi castitatem voverint tortum perpetuo servare; P; nisi cast. voverint perpetuo servare; B; et; Obis; A; qui unicam et virginem habuerint (habuerunt) Ardepy uxorem; ChT ed. Cap. III. 1) Restitutio et App. LV, 7; Comp. I, c. 5, h. l. (3, 3). 2) Verulano ep. in eodem; c. c. (Regula) libro primo; in 1159-62; — Joff. no. 7112. 3) Quod te cum iunictis tuis; O 4) in sub. ordine; Aock; qui infra; O 5) qui quantum . . . non valent; (valent); Ab; 3; quia cont. carnis vitio coacti non valent; O 6) possunt; O 7) tuam experientiam; A; 8) quum



beneficium ecclesiasticum conferatur, quae residere<sup>5</sup> in loco et curam eius per se valeat exercere, nonnulli<sup>6</sup> ad ecclesias praesentati<sup>7</sup> hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt. <sup>1</sup> Ideo<sup>8</sup> [nos] considerare voluisti, an propter hoc tales possis praesentatos repellere, et institutos sub lato appellatiōnis obstaculo removere. Quum igitur verba<sup>9</sup> accipiēda sint cum effectu, tales<sup>10</sup>, si praesentati fuerint<sup>11</sup>, non debent<sup>12</sup> admitti<sup>13</sup>, et<sup>14</sup> admitti, si instituti fuerint, licet<sup>15</sup> potius amoveri; nisi forte de licentia suorum<sup>16</sup> praelatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse. Nec patronari debet eis appellatiōnis diffugium, si contra huiusmodi<sup>17</sup> intentionem decreti fuerit interiectum. [Quia autem etc. (cf. c. 5, de iur. patr. III. 38.)]

CAP. V. 1

Idem Eboracensi Archiepiscopo 2\*,

Fraternitati tuae <sup>1</sup> duximus indulgentem, ut, si clericus, qui in ecclesiis tuae iurisdictionis beneficium suum adeptus, ad<sup>2</sup> aliam diocēsim abire licentia et assensu tuo mirabili causa transferat, liceat eius tibi beneficium, quae a te habent, spoliar<sup>3</sup>, nisi forte scholasticis discipulis inculpaverit, aut rationabili causam tibi ostenderit, quare reverti non debeat. Praeterea clericum alterius diocēsis absque commendatiōis literis sui episcopi non debes recipere, nisi pro eo receptoris ab apostolica sede preces aut mandatum.

CAP. VI. 1

Qui non residet in beneficio etiam modice aestimationis, illo privatur.

Idem 2.

Conquerente nobis R. presbytero accepimus, quod G. clericus<sup>2</sup> ab eo pro<sup>3</sup> ecclesia sua, de qua, sicut dicitur, vitae necessaria vi potest percipere<sup>4</sup>, annuatim viginti solidos extorquere conatur, assensens beneficium illud<sup>5</sup> in eadem ecclesia sibi fuisse collatum, <sup>6</sup> quoniam<sup>7</sup> eodem ecclesiae, sicut accepimus, non deseruit, et alia ecclesiastica beneficia sufficientia habeat et possideat ab ecclesia<sup>8</sup>. Quoniam igitur indecens est et non consentaneum rationi, ut idem, quam alia ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat et possideat, ab ecclesia, cui non deseruit, beneficium quaerat, Fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quod dictus G. 9 habeat ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem ecclesiae non deseruit, sibi super praescripto beneficio silentium sublato impedimento appellatiōnis<sup>10</sup> imponas.

CAP. VII. 1

Qui est in servitio episcopi, percipit fructus beneficii tantum residens, praeter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem 2.

De cetero, <sup>1</sup> quia dignum est et conveniens, ut ecclesiae tuae canonici, donec circa te in tuo servitio manerant, communitatis partem recipiant, praesenti scripto Statuimus, ne<sup>2</sup> canonicis tuis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur, nisi forte sint victualia, quae non conservent absentibus exhiberi.

CAP. VIII. 1

Privandus est praelatus vel clericus non residens, qui citatus non revertitur in termino sibi praefixio, nisi habeat iustum impedimentum. H. d. cum duobus sequentibus.

Coelestium III. 2

Ex parte vestra<sup>3</sup> nostro fuit apostolatus reseratum,

quod<sup>4</sup> ecclesiae vestrae decanus, qui<sup>5</sup>\* in partibus Gallicanis sibi potius habitationem<sup>6</sup> elegit, iam<sup>7</sup> per decem annorum spatium ecclesia vestra ipsis praesentiam habere nequivit. Quia ergo<sup>8</sup>\* nolimus, ut eadem ecclesia decani officio defraudetur, universitati<sup>9</sup> vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus scribatis<sup>10</sup> eidem<sup>11</sup>, quod ecclesiam vestram restituere<sup>12</sup> et suum ibidem officium ut decanus debeat exercere. Quodsi forte vocatus venire noluerit, eligendi alium<sup>13</sup>, qui praesesse ecclesiae vestrae valeat et prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX. 1

Summatum est in capitulo praecedenti.

Innocentius III. Capitulo Ragusino 2.

Qualiter archiepiscopus vester temeritate propria recessit ab ecclesia Ragusinensi<sup>3</sup>\*, nec iam ultra quadriennium expectatus redierit, et per literas etiam vestras<sup>4</sup>\* revocatus, <sup>5</sup> vestra universitas plene novit, quam superius apud nos deposueritis super hoc de ipso querelas, et eibus concilio postulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes ditius durimus expectandum, si forte revertetur ad vir, et ad ecclesiam suam, quam tulit reliquere, remeare. Nolentes igitur, quod ditius ecclesia ipsa postior maneat solatio<sup>6</sup> destituta, Discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus utque<sup>7</sup> praecipimus, quatenus, nisi forsitan iam redierit, vos post<sup>8</sup> mensem a receptione praesentium personam vobis idoneam in archiepiscopatum eligatis, et electionem vestram nobis curatis quam citius praesentare. [Dat. Laterani. 1202.]

CAP. X. 1

Summa ut in capitulo Ex parte supr. eodem.

Idem Constantinopolitano Patriarchae 2.

Inter quorum animalia Et infra: [cf. c. 8, de mul. et ubi. I. 33.] De clericis autem, qui ecclesias vel praesentia sibi concessa sine<sup>2</sup> iusta et necessaria causa in hac noveritate deserunt<sup>3</sup>, tuo praesertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum<sup>4</sup>, quod, postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt<sup>6</sup> eis iuste privari, dummodo non sint iusto impedimento detenti<sup>7</sup>. [De monasteriis etc. (cf. c. 5, de rel. dom. III. 36.) Dat. Ferentin. IV. Non. Aug. Ao. IX. 1206.]

CAP. XI. 1

Si nescitur, ubi sit clericus, tribus publicis edictis citatur in ecclesia sua, et, si infra sex menses non revertatur, privatur ecclesia sua. H. d. usque ad vers. Contra eos. — (Contra eos etc.) Iste versiculus non summatum propter varietatem lectionum, et quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Idem Archiepiscopo Panormitano 2.

Ex tuae devotionis<sup>2</sup> <sup>1</sup> insinuatione percipimus, [quod, quum Latini regionem Achaiae occupassent, quoniam episcopi Graeci suffraganei tui timore perterriti de locis propriis fugientes, suas ecclesias reliquerunt, quorum quibusdam, licet saepe nos monuit, ad seles tamen suas redire contemnuerunt, nonnulli propter graverram discrimina per certos nequam nuncios commoverit. Uolo nobis lauditer supplicasti, ut super hoc tibi subditur consentiens, quaerit circa illos et ipsorum dioceses procelere debeas, tibi scribere dignemur. Nos igitur attendentes, quod propter notitiam mutationis illius terrae et necitiam eventus sui cum maturitate plurimum procedendum, decedimus tuae tulit respondimus, ut illos non semel, sed saepe, edidit primo, secundo et tertio citare proceus, et si comparere noluerint, sed in sua culorunt contumacia perdurare, nisi forte se appellatiōnis clappo duxerint

TIT. IV. CAP. IV. 5) residet: O 6) non autem: ib. 7) Praesentati se posse restitue affirmant et curam habere ecclesiae vel: (et) 9) ecclesiasticis beneficiis proficuntur, 34 tamen effluere contradicunt: Coll. edit. 9) tamen: O 9) Tuae igitur praesentatio: O prudentiae innotescat, quod quum verba: Coll. edit. 10) talis si praesentatus fuerit (et de numero sup. dicitur): R 11) sint: P 12) debet: d. rest: P. 13) admittatur: P. 14) etiam: P. sed: H. et si: N 15) secure: A. 16) super: d. rest: O 17) huius: d. rest: A. 18) contra ius et iat.: lat. contra decretum: A.

CAP. V. 1) Restitutio ex Anon. I. (3, 3); Comp. H. c. 2, h. l. (3, 3). 2) Eb. arch.: d. rest: P. 3) huius: — 1150 81. — Joffe no. 8941. 3) qui ad: Bb 4) exspoliari: Bbb 5) apostolicae sedis: Buehler: mandatum apostolicum: Bb.

CAP. VI. 1) Restitutio ex Anon. 3, 3, 3; Comp. H. c. 2, h. l. (3, 3). 2) Lingonensi ep.: Buehler: Electus. III. complures: Bb: — 1150 81. — Joffe no. 9052. 3) cler.: add. a Ruyss. 4) pro quo: Ed. Rom. oper. mend. 5) recipere: Bb: suscipere: Bb 6) iustud: Cont. Bohm. 7) ab eod.: d. rest: Buehler 8) Quum ergo idem (et) ab ecclesia etc.: I 9) quod vel G.: Buehler: quod G.: Egn 10) appellatiōne remota: Bf.

CAP. VII. 1) Restitutio ex Lips. XXI. 7.; Comp. I. c. 4, de prob. (3, 5) 2) 1150 81. — Joffe no. 9252. 3) ut nemini canoniceverum fuerat: P.

CAP. VIII. 1) Restitutio ex Anon. 2, 3, 3; Comp. H. c. 3, h. l. (3, 3). 2) Alex. III.: Bb; Col. III. capitulo Magleburgen: Bohm. 3) conuocata: Buehler: — 1120 88. — Joffe no. 10701. 4) tua: Bb 4) quod licet tibi. fil. N. (poster): Bb 5) Buehler: Cennomanens archidiaconus sit ecclesiae vestrae decanus tamen quod quia: Bf. 6) in partibus: Bf. 7) quia: P. 8) mansuetum: Bbb 7) et ante... spatia: Bb 8) igitur: P. 9) unde discretiōnis: Bb 10) vestro reseratiōis: Bb 11) archidiacono inuocato ita: Bf 12) visit. veniat: Bb 13) decanum: Bf.

CAP. IX. 1) Restitutio ex Egn. Buehler. V. 17.; Comp. H. c. 4, h. l. (3, 4). 2) Ragusin.: Colub.: — Polthast no. 1745. 3) Ragusina: G. Egn.: Ragusina: C. 4) nostras: GHK. Egn. 5) querelas: Ob 6) consolatione: Bb 7) atque praec.: d. rest: Ob 8) infra mens. post recept.: Bb.

CAP. X. 1) Restitutio ex Egn. Buehler. IX. 1102; Comp. III. c. 2, h. l. (3, 4). 2) Polthast no. 2908. 3) absque: Bb 4) detinent: Bb: quod non quadrat 5) reserbandum: Bb 6) possint: Bb 7) reuerti: Bb.

CAP. XI. 1) Restitutio ex Egn. Buehler. X. 31.; Comp. III. c. 3, h. l. (3, 4). 2) Patraec.: FHJ. M. Egn.: in (coll. rull. nonen corrupt. est.: — Polthast no. 3090. 3) dictionis: Buehler.



TITULUS V.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

In bonis ecclesiae non succeditur iure consanguinitatis.

Ex concilio Pictaviensi<sup>2</sup>.

Ut nullus de clero sine de<sup>3</sup> populo ecclesiastica bona iure consanguinitatis sibi requirat habenda.

CAP. II.

Non licet episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In Corpore Canonum<sup>2</sup>.

Non<sup>3</sup> liceat ulli episcopo ordinare clericos, et eis nullas alimonias praestare, sed duorum<sup>4</sup> alterum eligat<sup>5</sup>: vel non faciat clericos, vel si fecerit, det illis<sup>6</sup> unde vivere possint.

CAP. III.

Bona ecclesiarum communia sint, ne debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.

Gregorius Anthemo<sup>2</sup> Subdiacono.

Ratio nulla permittit, ut quod<sup>3</sup> pro communi utilitate datum esse cognoscitur propriis cuiusquam usibus applicetur.

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur et de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

Alexander III. in concilio Lateranensi.

Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit<sup>2</sup>, tandiu et<sup>3</sup> necessaria<sup>4</sup> subministret, donec in aliqua ecclesia<sup>5</sup> convenientia stipendia militae clericalis<sup>6</sup> assignet, nisi talis forte ordinatus<sup>7</sup> de sua vel paterna hereditate subsidium vitae possit habere.

CAP. V.

Non debent episcopi permittere, quem plures ecclesias obtinere.

Idem in eodem.

Quia in tantum<sup>2</sup> quorundam iam<sup>3</sup> processit ambitio, ut non duas vel tres, sed sex aut plures ecclesias perhibeantur habere, quum nec deabus possent debitam provisionem impendere, per fratres et coepiscopos nostros<sup>4</sup> [carissimos]<sup>5</sup> hoc<sup>6</sup> emendari<sup>7</sup> praecipimus, et de multitudine praebendarum<sup>8</sup> canonibus inimica, quae dissolutionis materiam et evagationis<sup>9</sup> inducit, certumque<sup>10</sup> continet periculum animarum, eorum, qui ecclesis [digne]<sup>11</sup> deservire valeant, indigentiam volumus<sup>12</sup> sublevari.

CAP. VI.

Ad mandatum Papae non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tenet, vel cui sine scandalo provideri non potest. II. d. et in ultimo est iste textus semper menti tenendus.

Idem<sup>2</sup>.

Quum teneamur<sup>2</sup> e ecc debito suscepti regimini provisioni clericorum intendere, tibi et aliis ecclesiarum praebitis pro eis

scripta nostra dirigiimus, et interdum etiam super illorum<sup>3</sup> provisione, qui aliud<sup>4</sup> sufficientis beneficium habere noscuntur. Verum quia<sup>5</sup> aliquando ignoramus, eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi et aliis ecclesiarum praebitis scribimus. Si preces et mandatum nostrum pro alicuius<sup>6</sup> provisione receperis vel aliquando recipies, qui aliud<sup>7</sup> beneficium habeat<sup>8</sup>, de quo valeat commode sustentari, nisi forte in literis ipsis de hoc<sup>9</sup> mentio habeatur, aut<sup>10</sup> si non potest<sup>11</sup> e sine scandalo provideri, aequanimitur sustentemus<sup>12</sup>, si pro eo preces et mandatum nostrum non duxeris<sup>13</sup> exsequendum.

CAP. VII.

Habens plures ecclesias alteram eligere et alteram dimittere compellitur.

Idem<sup>2</sup>.

Referente<sup>3</sup> I. presbytero<sup>4</sup> latere praesentium, accepimus, quod, quum<sup>5</sup> duas habere ecclesias, archidiaconus tunc ipsam altera illarum spoliavit<sup>6</sup>, et cuidam presbytero G.<sup>7</sup> nomine assignavit eandem<sup>8</sup>, praedictus autem I., sciens se in hac parte gravari, ad metropolitatum<sup>9</sup>, videlicet Remensem archiepiscopum appellavit. Quumque ibidem I. de mandato eiusdem archiepiscopi in praedicta<sup>10</sup> ecclesia restitutus fuisset, memoratus G. ad nostrum antientium appellavit. Postea vero praefatus<sup>11</sup> archidiaconus<sup>12</sup> eundem I. eo, quod ad praesentiam suam vocaret, ut alteram de praedictis ecclesiis praenominato G. concederet, venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem ipsum<sup>13</sup> a sententia, qua tenebatur, facientes absolvi, eundem ad<sup>14</sup> I. ubi sumus remittendum. Quocirca tibi<sup>15</sup> mandamus, quatenus, paribus ante praesentiam tuam convocatis, praescripto I. de praedictis<sup>16</sup> ecclesiis una, quam voluerit<sup>17</sup>, cum pertinentiis suis relicta, alteram<sup>18</sup> praefato G.<sup>19</sup>, si ecclesiam non habet<sup>20</sup>, non differas assignare: alioquin<sup>21</sup> ipsam alteri personae idoneae beneficio ecclesiastico carenti incunctanter assignes.

CAP. VIII.

Praebendae et dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

Idem in concilio Turonensi<sup>2</sup>.

Maioribus ecclesiae<sup>3</sup> beneficiis in sua integritate manentibus<sup>4</sup> indecorum nimis<sup>5</sup> videtur, ut<sup>6</sup> minorum<sup>7</sup> clericorum praebendae patiatur sectionem<sup>8</sup>. Idcirco, ut<sup>9</sup>, sicut<sup>10</sup> in magnis<sup>11</sup>, ita quoque<sup>12</sup> in minimis membris suis firmatam<sup>13</sup> ecclesiam habeat<sup>14</sup> unitatem<sup>15</sup>, divisionem praebendarum<sup>16</sup> ad<sup>17</sup> dignitatum permutacionem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Receipts in canoniam ex promissione capitali debet, quando facultas se obtulerit, habere praebendam. VII. cap. 2. de concess. praebend. in VI. cum gloss.

Idem Cantuariensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Relatum est<sup>3</sup> auribus nostris, quod, quum dilectus filius noster magister Ia. in ecclesia tua sit per te canonice institutus, et in choro, capitulo et aliis, quorum communis est usus, plenum, sicut canonice habeat, potestatem, nondum sibi praebendam iuxta promissionem tuam assignare curasti, licet post promissionem tuam plures praebendae in ipsa ecclesia vacasse dicantur. Quoniam igitur dignum est et omnimodo consentaneum rationi, ut, postquam magister<sup>4</sup> I. in ecclesia tua cononitus

TIT. V. Cap. I. 1) c. 3. Conc. Pictav. hab. no. 1078.; Lips. LII. 2.; Comp. I. c. 1. h. l. (3, 5) 2) add.: P. C.: Deservit: A: quot cum 1. undum est. 3) des: restat: P. Cap. II. 1) Apl. Epistol. Aus. Const. v. e. 23. in ed. Hatacher; — Lips. XXI. 6.; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 5) 2) add. XVII. Apl. April. 335. — Item ex novellis: P. in corpore canonum ex novellis: A: In corpore can. part. V. (II. I. Aar: — i. e. Coll. Aus. d. v. 194.) ex novellis: A: Nec (non: A) licet ulli clericus quomodo destinare vel creare, nullas autem (deset: A) eis al.: A: Id. 4) h. omnia: A: P. 5) est: des: do. Int. 6) eis: P: Int. Cap. III. 1) Greg. I. Ep. IX. 71.; Comp. I. c. 3. h. l. (3, 5); — cf. c. 2. C. XVII. tit. 4. 2) ser: no. 389. (7); — Jaffe no. 1177. 3) quum: A. Cap. IV. 1) Resolutum ex Corp. Loe. I. III. h. l. no. 1129. c. 8.; Lips. 4.; Cass. XII. s.; Comp. I. c. 3. h. l. (3, 5) 2) ordinavit: A: I. 3) et: des: A: Q. 4) ordinar: vitae: Q: vitae nec: P. 5) eadem: P. 6) clericis: A: Q. 7) qui ordinat (ordinatur: Q); exstiterit: qui de sua vel paterna (de pat.: P); herit: Coll. rit. Cap. V. 1) Resolutum ex cod. c. 11.; — Lips. 6.; Cass. XII. 16.; Comp. I. c. 6. h. l. (3, 5) 2) interea: Q: interim: R. 3) iam: des: A: b. 4) nost: des: P. 5) ear: des: et: no: P: R. 6) hoes: des: C: no: 7) emendare: A: P. 8) praes: des: Coll. et: Coll. rit. 9) vagacionibus: Coll. rit. 10) et certum: A: Q. 11) dignes: des: P: R. 12) vult: des: F: III. M. Coll. rit.: — volumus ecclesiasticis beneficiis indige. null: Coll. Cap. VI. 1) Resolutum ex App. XXX. 2.; Lips. XXI. 2.; Cass. XXXI. 2.; Bamb. XXI. 2.; Comp. I. c. 8. h. l. (3, 5) 2) Londoniens: ep.: Q: — 1159—81.; — Jaffe no. 9639. 3) eorum: R. 4) aliquod: P. 5) etiam:

A: b: R. 6) pro aliquo receperit (receperit: Q): Coll. rit. 7) aliquod: P. 8) habet: R: habet de quo valet: O. 9) de alio beneficio, quod habet (habet: A): A: h. m. et: Coll. rit. 10) ut: R: aut si nunc non: O. 11) potes: 12) providere: P: III. L. Indeko: P: R. 13) sustineamus: Coll. rit. 14) duxerit: R. Cap. VII. 1) I. Presbytero: Coll. Turon. h. l. no. 1183.; — App. XXX. 1.; Cass. XXXI. 3.; Comp. I. c. 9. h. l. (3, 5) 2) 1159—81.; — Jaffe no. 9438. 2) add.: nobis: A: b: deponere: O. 4) presb: des: R. 5) datus: P. 6) spoliavit: A: P. 7) N.: Q: W.: R. 8) cum: Coll. rit. 9) ad venerat: fr. nostrum Treverensium (des: R): archiep: OR: ad fratrem nostrum carissimum Rem. archiep: A: Q. 10) dicta: G: praescripta: A: R: in praescriptum ecclesiam: A: b: R. 11) praedictus: O. 12) archiepiscopus: P: R. 13) A: P: des: Coll. rit. 14) ad ter: des: Q. 15) illis: des: M: Coll. rit. 16) praefatis: A: b: R: praescriptis: O. 17) maluerit: Coll. Bohon. 18) alia: R. 19) W.: FR: Waltero: A: b: R. 20) habeat: A. 21) Si vero aliam habeat ecclesiam (des: R): ipsam (des: O): alteri: Coll. rit. Cap. VIII. 1) I. Presbytero: Coll. Turon. h. l. no. 1183.; — App. XXX. 1.; Cass. XXXI. 4.; Bamb. XXI. 4.; Comp. I. c. 10. h. l. (3, 5) 2) add.: residens: A: R. 3) in ecclesia: O: in ecclesiis: Q: R. 4) permanentibus: A: R. 5) nobis: R. 6) si: A: b: R: ut: A: C. 7) minores: A: Q: Coll. rit. 8) recipient sectionibus: C: no. 9) ut: des: M: R. 10) die: des: C: no. 11) maxime: A: R. 12) quom: des: R. 13) firmam: Coll. et: Coll. rit. C: no. 14) habet: R: habeat: C: no. 15) invenitatem: Et. Rom. oper. mend. 16) ac: L: et: Q: ut: O. Cap. IX. 1) Resolutum ex Comp. I. c. 11. h. l. (3, 5) 2) 1159—81.; — Jaffe no. 8808. 3) mag: —: t. t. des: A: 4) Iacobus: M.

est, sustinet, et a te habuit\* in promissis de conferenda sibi prima praebenda, quam in ecclesia ipsa vacaret, ut debeat praebenda integritate gaudere, praesertim quum, sicut in his *proprietis, liberatis sibi et dispersis, fraternitati tuae* *capitulorum scriptis praecipuum mandamus, quatenus, si dem l. in ecclesia tua est canonicus institutus, et in choro et capitulo et in aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut canonicus habet, et praebendam, si qua de antiquis in ecclesia ipsa nunc vacant, vel quam ibi primo vacaverit, omni occasione et contradictione cessante secundum professionem tuam concedas liberatim et assignes ita, quod de consuetudine et gravitate possis merito commendare, et nos propter hoc de rato tibi scribere non compellamur, quia non est congruum, ut praebenda careat qui in canonico noscitur esse receptus.*

CAP. XII

Religiosi redditus ecclesiarum suarum diuiniorem non possunt respectu portionis, quae debetur rectoribus suis vicariis, nec parochiis dispendere.

Idem Canonici regularibus et Monachis

Eboracensis diocesis.

Avaritiae, quae est idolorum servitus, *quae debent radicem studiosius extirpare, qui sacrii cantibus ruminantes Dominum elegerunt in religiosis habitu militari. Intelleximus autem, quod in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevit percipere, portiones vel antiquas redditus monachis, quos nonnulli clerici in ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur. Ideoque, quoniam hoc est iudice avaritiae et cupiditatis praedictae, quum debitis modis omnibus cavere, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus, si quas portiones vel antiquas redditus clericorum habebis sine consensu vel consensu archiepiscopi vestri, postquam ipso archiepiscopatum habuerit, minime vel parochias dividere praesumpsis, eas ad integritatem pristinam revocetis, et rationabiles et antiquas pensiones clericorum, qui debent altarium deserere, integras et illibatas servetis, et in ecclesiis de quibus certas vis pensiones solvi estis percipere, portiones vel antiquas redditus, quos in illis clerici nunc temporibus ipsius archiepiscopi et postquam adeptus est archiepiscopatum habuerit, nullatenus praesumptum temeraria auferatis, in parochiis ecclesiarum auctoritate vestra dividere aliquatenus praesumas.*

CAP. XIII

Possumt praedatus et episcopus praebendae vacanti honestum onus imponere, ad quod praebendae tenentur.

Idem Praepositi et Capituli Insulensibus.

Significatum est nobis, quod cuidam sacerdoti praebendam unam in ecclesia vestra communi consensu et voluntate deditis, ita quidem, quod missam de sancta Maria, nisi corporis infirmitate gravatus sit, debeat quotidie celebrare, et ecclesiam vestram non nisi communi tam propositam quam capituli consensu possit dimittere, vel cuiquam praebendae illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem catenus confirmamus, ut praedictus sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere ecclesiae memoratae, et, quanto frequentius potest, salva honestate sua

et debita devotione missarum solemniter celebrare, nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causa voluptatis, sive se ad aliam ecclesiam transferendo.

CAP. XIII

Ad presentationem religioforum in eorum ecclesiis nullus debet institui per episcopum, nisi prius et congrua portio reddituum assuetur.

Idem Vigoriensis Archiepiscopo.

De monachis autem, qui vicarios parochialium ecclesiarum in tantum autem, ut hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere, eam sicut curam et providentiam habeas, quod ad presentationem monachorum nullum recipias, nisi tantum et de preventibus ecclesiae eorum te fuerit assignatum, unde iura episcopalia possit persolvere, et congruum atque sufficientem sustentationem habere. Illis autem sacerdotibus quibus a te vel praedecessoribus tuis in ecclesiis monachorum cura est avuncularum commissum, cum subtrahere poteris, nisi ipsis a monachis honesta et sufficienti sustentatione fuerit assignata.

CAP. XIII

Plures dignitates vel personatus in una vel in diversis ecclesiis quis habere non potest.

Idem Salernitano Archiepiscopo.

Ad haec licet consuetudo tibi non sit consona rationi, secundum quam si clericus, a Kalendis Martii usque ad Kalendas Novebris decesserit, totum beneficium quod habet anno illi percipere, pro sui valuitate largitur; quia tamen in multis ecclesiis conservatur, cum satis in archiepiscopatu tuo poteris tolerare, praesertim si clericus in decessu suo quereat curae debitum. Et illud est omni rationi contrarium, ut unus clericus in una ecclesia vel in diversis ecclesiis plures dignitates vel personatus obtineat, quum singula officia in ecclesiis assidue autem exigant personarum.

CAP. XIV

Habens plures dignitates alteram dimittere compellitur.

Idem Burdegalensi Archiepiscopo.

Praeterea de archidiacono G., qui in tua et Tolosana ecclesia est archidiaconus constitutus, et in utraque ecclesia regulariter professus, collectis illis, quae in archidiaconatu ecclesiae tuae colligere potest, praeter consuetum tuum Tobasum recedat, et ibi per annum vel eundem amplius moratur, praedictae tuae mandamus, quatenus cuum G., si res ita se habet, altero, quem maluerit, archidiaconatu occasione et appellatione cessante facias esse contentum.

CAP. XV

Si electus ad secundam ecclesiam non poterit dimittere primam, oligentes possunt ostendere, et clerum non acceptare.

Idem Genuesi Archiepiscopo.

Quum non ignores, quod una ecclesia unus debeat esse sacerdotis, inveniabile gerimus et indignum, si personae locum in pluribus ecclesiis rebus concedere, et in episcopatu tuo inducere consuetudinem ecclesiae Gallianae, quae, quum nunquam plura recipiat beneficia contra sacrorum canonum instituta, nunquam tamen a nobis, licet non possit

Tit. V. Cap. IX. 5 habetur: *PBBKA* et *10* in: A. 7. Ia.: 1 non canonici: A. 9 et desit: *PBBKA* et *10* in: A. 10 in: desit: *PBBKA*.

Cap. X. 1. *Restatutum* ex App. XII. 1. *Cap. XXII. 1. Cons. XXV. 1. Bomb. XXV. 1. Comp. I. c. 12. h. c. 13. 2.* archiepiscopus: *APR*; ecclesia: *Q*; 1120-81. — *Diff. no. 297.* 3. elegit: *A*; 4. possessione: *Q*; desit: *R*; 5. respondere: *A*; accipere: *R*; 6. aliquis: *Q*; 7. quos nulli illis: *R*; in illis: *APR*; ante tempora: *ven. h. h. R*; desit: *Q*; Eboracensis archiep. ap. sed. loc. et desit: *Q*; etiam postquam et archiepiscopatum adeptus, clerici haerent: *coll. coll. 5. 4. no. 10. 3.* 8. pro praebenda: *Q*; 10. universitati: *Q*; 11. praefati: *APR*; praedicti: *Q*; 12. a monacho vel parochia: *divisatis: APR*; in auctoritate vel per patre: *Q*; tunc vel parochia dimissis: *P*; 13. et inde: *no. 11.* 14. solliciti: *Ab*; 15. respondere: *Q*; 16. nulli clerici: *Q*; 17. tempus illius: *R*; 18. habuerit: *PBB*; 19. nos: *R*; 20. nostrae: *R*.

Cap. XI. 1. *Restatutum* ex App. I. c. 3. *Comp. I. c. 13. h. c. 13. 2.* 2. Insulensibus: *APR*; praepositi: *et canon. Sullem. in vul. libro c. 1. h. c. 1. 4.* 3. 1120-81. — *Diff. no. 296. 3. no. 10. desit: LoM*; 1. ex consuetudine: *no. 2. no. 1.* ecclesiam auctoritate: *Ab*; 4. ut desit: *PBBKA*; 5. quia: *no. 1.* assensu: *coll. Bomb. 1. nec: AP*; 6. quia: *coll. Ab*; 7. constitutionem esse canonice: *no. 12. adnotat: Q*; 8. canonice: *desit: Ab*; 11. ferventis: *Q*; 12. nec sibi licet: *h. h. illis se esse non debent transferendo, ut voluptatis causa subtrahere: Ab*.

Cap. XII. 1. *Restatutum* ex App. XXXVIII. 1. *Cap. XXII. 21. Cons. XXV. 1. Comp. I. c. 13. h. c. 13. 3.* 2. Wisomoniensis episcopus: *PBBKA*; *Ab*; *Wadmo: 4. P*; *coll. P. C.*; Super eo quod a nobis supra de Apph.: *Ab*.

P. C.; Meminius: *P*; P. C.; Meminius supra de monachis sine prob.: *P*; *et. c. 2. qui de: coll. no. 1. 6. 1. 1120-81. — Diff. no. 297.* 3. hanc: *no. 1. tenes: Q*; *desit: no. 1. P. C.*; Tu nos: *de quod: Bomb. 1. 3. h. c. 1. 4.* 4. fructum bonorum: *coll. coll. Bomb. 1.* 5. quem debere: *debet: A*; 6. observat: *Ab*; 7. episcopatu: *Bomb. 1.* 8. omnino: *coll. coll. no. 1. 3.* 9. Et: *desit: no. 1. h. c. 1. 4.* 10. ad: *no. 1.* Et illud usque: *app. desit: Bomb. 1.* 11. in una vel diversis ecclesiis: *Ab*; 12. ut: *coll. Q*; 12. archidiaconatum et cantuarum aut archidiaconatum et deaunum: *Aec*; archidiaconatum et deaunum: *R*; *Ab*; arch. et cantuarum vel deaunum: *Q*; 12. ecclesiae: *R*; quae sunt in ecclesiis: *no.*

Cap. XIII. 1. *Restatutum* ex App. XXV. 8.; *Lepp. XII. 5.; Cons. XXII. 5.; Comp. I. c. 1. h. c. 1. 4. 2. 1.* 2. Burgalis: *P*; Burgalensis: *R*; *coll. P. C.*; Consuetudo supra de sponsa: *L. c. 1. Comp. I. c. 2. qui nota: no. 1. 1. 13. 1. 1. 1120-81. — Diff. no. 288. 3. de: desit: P*; 4. sit: *coll. coll. 3. et: desit: Bomb. 1. 3. h. c. 1. 4. 2. 1.* 5. coll. *Coll. IX. 8.* 6. et: *desit: Ab*; 9. significans ut: *coll. coll. 1.* 10. omnem archidiaconum: *11. quod: PR*.

Cap. XV. 1. *Restatutum* ex Ann. 3. (3. 4.); *Comp. I. c. 1. h. c. 1. 3. 4.* 2. Lanensis: *PBBKA*; *Ab*; episcopus: *Bomb. 1. 1120-81. — Diff. no. 292.* 3. debet: *Bomb. 1. quod: Ab*; 5. vel: *6.* 6. approbatur: *Ab*.

prae multitudinem delinquentium emendari. Quum igitur nuncius illius presbyteri, qui in duabus ecclesiis locum habere contendit, et quidam clerici alterius ecclesiae, in qua locum se habere dicebat, ad nostram praesentiam accesserint<sup>1</sup> contra eum<sup>10</sup>, nos attendentes, non esse convenientes *rel honestum*, ut idem presbyter locum<sup>11</sup> habeat in duabus ecclesiis, volumus et mandamus, quatenus ipsum<sup>12</sup> illa<sup>13</sup> beneficio<sup>14</sup>, quod habet, facias<sup>15</sup> manere contentum. Quodsi<sup>16</sup> forte archipresbyter et clerici alterius ecclesiae in eum consenserint<sup>17</sup>, eis nunc dissentientibus<sup>18</sup>, cum ipsorum scandalo non debet locum in ipsa ecclesia [rel]<sup>19</sup> quaerere vel habere.

CAP. XVI.

Ordinato ad sacros per episcopum sine titulo, nemine praesente, ordinatur vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habeatur.

Innocentius III. Zamorensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum secundum<sup>3</sup> Apostolum qui altario servit vivere debeat de altari, et qui ad onus eligitur repelli non debeat a mercede, patet a simili, ut clerici vivere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Quum enim<sup>4</sup> a *ζῆλον*, quod est sors vel hereditas, clerici appellentur, quia<sup>5</sup> in sui ordinatione vel assumuntur in hereditate Domini, vel assequuntur hereditatem in ipso, ut vere possint psallere cum Propheta, dicente<sup>6</sup> : „Dominus pars hereditatis meae, dignum est, ut ecclesiae stipendii sustententur, in qua et per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licet autem praedecessores nostri ordinatione eorum, qui sine certo titulo promoverunt, in iniuriam<sup>7</sup> ordinatum irritas esse voluerint et inanes, nos tamen, benignius agere cupientes, tam diu per ordinatores vel successores eorum<sup>8</sup> provideri<sup>9</sup> volumus ordinatis, donec per eos ecclesiastica beneficia consequantur, ne forte clamores clericorum pauperum, quos in *curia Domini Sabaudi* credimus intrare, invidiosa facie negligere videamur. Inde est, quod, quum dilectus filius G.<sup>10</sup> latro praesentium a *bonae memoriae G.* praedecessore tuo, sicut asserit, fuerit ad subdiaconom<sup>11</sup> nullo praesentante promotus, [unc utrum sit ecclesiasticum beneficium assecutus], fraternali tunc per apostolica scripta<sup>12</sup> mandamus, quatenus, si eum hi<sup>13</sup>, quibus examinationem ipsis duximus committendam, te citato legitime, ut per te ipsum vel idoneum responsalem intersis, et tam super idoneitate personae quam etiam super quantitate beneficii proponere tibi liceat quicquid rationaliter duxeris proponendum, idoneum<sup>14</sup> esse repererit et ecclesiasticum beneficium non indignum, tam diu ei<sup>15</sup> vitae necessaria congrue subministras, donec per te in Zamorensi ecclesia vel in alia fuerit competens<sup>16</sup> beneficium ecclesiasticum assecutus, sciturus pro certo, quod, si per examinationem eorum<sup>17</sup> fuerit repertus idoneus, et tu ei iuxta mandatum nostrum neglexeris providere, quum hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exsequendum te per distinctionem ecclesiasticam compellemus, quia, sicut volumus iuncta praecipere, sic, quum ista praecipimus, volumus effectuat<sup>18</sup> exquiri. [Dat. Lat. III. Non. April. 1198.]

CAP. XVII.

Qui hoc ignorantem scienter contulit praebendam, quam non potuit, illa evicta aliam, quam potest, conferre tenetur. II. d. et singularis dispositio.

Idem Archiepiscopo Senonensi<sup>2</sup>.

Inter cetera, quibus ad universalem ecclesiae regimen instruumur, illa, cuius gratia, non meritis nostrorum, ad eiusdem regimen nos provecti, mirum nobis sane benignitatis reliquit exemplum, in eo videlicet, quod sicut de B. Petro, cuius sumus, licet immeriti, successores, a Domino factum esse videmus,

infirmam mundi elegit, ut fortia quoque confunderet, misericorditer praevideus, quod qui sacularium pondus non sumi roatationem sustinerent passionum, fragilitatem humanae conditionis expertus, fratibus suis melius compati sciret et commodius misereri, dum sibi conscius de se haberet eisdem in similibus argumentum. Hinc vero ante oculos nostros proponentes, postquam dilectus filius noster P. de Cassano sericum negotii sui nobis exposuit, pateuit super eum multi fuerunt pietate, cuius factum, quum ex exaltatione rei, quam nos, dum olim minori purgaverat officio, tractaveramus, in parte plenioris fidei testimonium advenire, ad succurrendum ei et labores ipsius invidios referendos, animi studium sollicitius assumptis, ne miserrandi visus afflictio, quae iam et perperitiam debum invidiam, sedem apostolicam experire esse solite misericordiae ex remedi debiti cunctaretur. Tibi simplicem satis credimus esse notum, qualiter, Facta resignatione a dilecto filio G.<sup>2</sup> (de Bochard) quondam<sup>1</sup> canonico Laudunensi de praebenda eiusdem ecclesiae, quae per commutationem praebendam dilecto filio H. tunc Sirlunensi<sup>2</sup> canonico a *bonae memoriae decano Remensi* auctoritate apostolica assignari debebat, magister P.<sup>3</sup> per [concordabilem fratrem nostrum] Laudunensem episcopum de praebenda fuit investitus eadem, et tam in choro quam in capitulo per decanum et canonicos Laudunenses adhibitis solemnitatibus debitis iuxta Laudunensem ecclesiam consuetudinem investitus<sup>4</sup>. Super quo quum inter magistrum<sup>10</sup> ipsum et dictum H. controversa suborta fuisset, [et appellatum ad sedem apostolicam interiecta, licet ibi magister cum magnis laboribus et expensis ad eandem sedem accesserit, post diuinam expectationem, quae sub imperio periculosi tenoris imminere ipsum tunc multo et diversorum persecutorum incommoditatem affectum ferre usque ad extrema debuit, sumum negotium contra memoratum H. pro suo desiderio complevisset, eo tamen postmodum causa infirmitatis absente ad instantiam saepefati H. tunc ad apostolicam sedem praesentis] per *bonae memoriae C.*<sup>11</sup> Papam praedecessorem nostrum [de fratrum consilio] omnia retractata fuerunt, sicut ipse magister<sup>12</sup> sui spe omnino frustratus [post destinationem suam sedem apostolicam vel iterum aliter coactus, nullum sibi videns remedium superesse, nisi eius desolationi multiplici sedes apostolica daret misericorditer providendum. Propter haec igitur et alia multa, quae causam eius favorabilem reddiderunt, nos circa ipsum patrum gerentes affectum, praedictis decano et canonicis Laudunensibus mandando districte praecipimus, ut eundem magistrum, qui per dictum episcopum in eadem ecclesia institutus fuisse dignoscitur et per ipsum in fratrem admissus, salvo eo, quod de praefato H. sedes apostolica sententialiter diffinitur, non obstante appellatione vel contradictione cuiuslibet, canonice habeant tam in choro quam in capitulo, et in aliis, quae ad canonium pertinent, fraterna una caritate tractentis. Praeterea ipsis frater inhibemus, ne aliquem in canonium recipere aliquo modo praesumant, donec praedictus magister praebende beneficium in praefata ecclesia plenarie sit adeptus. Unde fraternaliter tute per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, si memorati decanus et capitulum mandatum nostrum neglexerint adimplere, te eos ad receptionem eius, prout dictum est, faciendam sub lato appellationis obstaculo per distinctionem ecclesiasticam, munitione tamen diligenti praemissa, compellere non audeas, quousque, qui mandato apostolico se dixerit apponens, eadem censura comprehensus. Noveris<sup>13</sup> autem, quod, quia volumus, ut idem episcopus occasione alivius promissionis<sup>14</sup> seu cuiuslibet auctoritatis rescripti a sedi apostolica impetrato<sup>15</sup> ad eludendum mandatum nostrum se calidè excusare.<sup>16</sup> Supra dicto<sup>17</sup> episcopo districte dedimus in praecipis<sup>18</sup>, ut, donec idem magister in eadem ecclesia fuerit praebende beneficium assecutus, nulli alii praebendam modo quolibet assignare praesumatur; quod si forte praesumpserit, id irritum decernimus<sup>19</sup> [penitus] et inane. Decet enim, ut, quia<sup>20</sup> praebendam ei, quam de iure non potuit, assignavisti,

1 Tit. V. Cap. 7) conatur: BT 8) et. (coll.: ecclesiae: Bae) sancti G. (de sancto G.: lib: de sancto Will: Bb) de Caballo (Rocillius: Bb): BT 9) accesserunt: Bst T 10) cont. cum: ad a Regum. 11) beneficium: Bb 12) eum: Bst: Bheho 13) illi: doct: Bst T 14) loco et benefici: BBT: loco beneficiorum: B) favistis: Bheh T 16) Quia si: T 17) tunc cons.: Bbb 18) dissidentibus: LNBdghT: desistentibus: Bc 19) vel: de A Abano: T. Cap. XVI. 1) Ebstudium et Reg. Bol. I. 76.; Comp. III. c. 1. h. l. (3, 5) 2) Posthast mo. 71. 3) I. Cor. IX. 13. 4) igitur: Cogh 5) quo: q 6) die.: doct: FzHhLdM C A W.: 7) in iniurias: LdMg: ob iniurias: Bb 8) ipsorum: Bst. 9) provideret: Bb 10) B.: Bb Bernardus: Reg. 11) in subdiacone: FzHhLMA: in officium (officio: C) fuerit subdiaconeus: C Reg. 12) frat.: . . . ser.: doct: Cae 13) dilecti Bb 14) A. et S.: Cb: G. et B.: T: C: si cum dilectis filiis I. decano, N. magistro scholasticum et Hella, canonicis Zamorensibus, quibus examinationem ipsis duximus committendam, idoneum esse repererit et ecclesiastico

beneficio non indignum, tandem ei etc.: Reg. 14) et si eum ill.: M: quod si ipsa (dedit: P) idoneum: Cae 15) ei: doct: LdMg 16) compet.: doct: C 17) illorum: FzHhMST Reg. Cap. XVII. 1) Ebstudium et Reg. Bol. I. 103.; Comp. III. c. 3. h. l. (3, 5) 2) Posthast mo. 99. 3) W.: FzHhLdMg Reg.: Willb: I. V.: Ld: 4) Wilhelmus: M: Nicolaus: C 5) in quodam: Reg. 6) Sirlunensi: BkLgh Reg. (Sedoi) — in rH. tunc non accepimus est. 7) debent: Cb 8) praedictus mag.: Reg.: — add.: de Castano: Cae: Castano: Cb: Castan.: C: Constant: Cb 9) fuerit: C 8) in: doct: Cb 9) add.: vel institutus: Cb 10) mag.: doct: Reg. 11) Col.: G.: Coelestinus: M 12) magistro ipse.: fructuato: fructuatus: Cb: Cbhe 13) Alen.: A. (3, 4) in Cb: Cbhe: Xaverius autem vestit infra post tunc, donec (add.: etc.) 14) prohibitions: Cb 15) excusare et ipsi districte praes.: 16) doct: Cb 16) ipsi districte praecipimus: Reg. 17) mandatis: FzHhLdM C 18) praebende: Reg. 19) decernimus: Cb 20) qui: Mh.

eam, quam de iure potest, assignet, ne praebendam ei<sup>21</sup> fraudulenter visus sit<sup>22</sup> assignasse<sup>23</sup>. [Dat. Romae ap. S. Petrum. X. Kal. Mai. Pont. nostr. An. I. 1198.]

CAP. XVIII.

Cassator electio illius, qui possidet plures dignitates atque praebendas, et item, si detinetur aliquo vitio hinc scripto.

Idem Episcopo<sup>24</sup> et Cantori Toracensibus.

Quum iam dudum  $\frac{1}{2}$  [super electione dilecti filii I. de Felibona ad praepositum Sclienensium ad apostolicam sedem] in studio perhibita fuisset, quoniam super hoc omissa facta fuerat, suppressis nominibus dignitatum, quibus idem I. dicitur abdicare, et post appellationem ad nos ad ipsos ad dilecto filio deoano et praeposito Sussionensibus contrafacta cessit impetrata, communi fiat deliberatione statutum, quod libere commissoriae, tum quum per subiectionem obtulerat, cunctis potest frangitis, et quod ea eis fuerat subsecutum. Porro dilectis filiis R. Sclienensibus canonice pro se ipso, et R. archidiacono, et magistro H. canonicis suis, cum literis eorum de rato, et Nicolao eiusdem ecclesiae canonico, qui praebendi L. se munum assererat, propter hoc ad Romanam ecclesiam accedentes, consequenti et dilectum fratrem nostrum Hugonem tit. S. Martini presbyterum cardinalem de hinc audientes, in cuius presentia multis hinc iure propositis videtis in scriptum, et nobis etiam sub compendio reseratis, quoniam ex altera tantum parte apparet procurator, reliqua per continuationem non obstante, non debemus super principali negotio aliquid definire, quum multa canonice partium assentione penduntur. Verum quoniam ab iam dicto R. Sclienensibus<sup>25</sup> canonice peccato L. de Felibyma<sup>26</sup> quaedam abiectione fuerat, quae non debeat sub silentio praeteriri, multitudine idelicet tam dignitatum, quam etiam praebendarum ambitionis et avaritiae vitium, cui<sup>27</sup> nondum finem imponens, contra definitionem nostrae tenorem et Lateranensis concilii statuta, ad obtinendam praeposituram Sclienensem se ingerit et ingressus, et quod [in] de intrusionis suae ante confirmationem<sup>28</sup> praesumpcrit<sup>29</sup> ministrare, sicut et post confirmationem cassatam, quum a Sussionensibus iudicibus impetratum [obtentum, nos] per apostolicae robe<sup>30</sup> scripta mandamus, quatenus, si inveneritis praedictum I., habere<sup>31</sup> plures alias dignitates atque praebendas, ut aliiquid<sup>32</sup> aliud praemisorum, quod ad cassationem eius sufficit, invenieritis esse verum, ei super iam dicta praepositura subdito appellationis obstaculo silentium imponatis, ab impetitione ipsius Sclienensem<sup>33</sup> ecclesiam absolventes, quum multa per patientiam tollerentur, quae, si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debeant tolerari.

CAP. XIX.

Recepto in canonico, quum eius facultas se obtulerit, debetur praebenda, et interim habet quotidianas distributiones.

Idem Archiepiscopo et Archidiacono Senonensibus<sup>34</sup>.

Dilectus filius T. canonicus Linconiensis<sup>35</sup> in nostra praesentia constitutus proposuit, quod, quum de mandato beatae memorie C. Papae praedecessoris nostri G. quondam Linconiensis episcopi quendam praebendam assignavit eidem in ecclesia Linconensi, et eadem sibi per praedictum praedecessorem nostrum facti confirmata, quia<sup>36</sup> capitulum Lingonense ipsum ad eandem praebendam recipere contemnebat, dilecti filii Caracallensis et Longevilli abbatibus auctoritate [penitentia] praedecessoris nostri, quum nollet ablativus a contraditione cessare, ipsum supplicium<sup>37</sup> ecclesiasticum interdicere. Postmodum autem ad praesentiam nostram accedens, ad dilectos filios Melanensem et Quoricensium<sup>38</sup> abbatibus obtulit scripta nostra. Sed quum per eos suam non potuissent<sup>39</sup> instauram

obtineri, nos venerabili fratri nostro Remensi archiepiscopo, S. Romanae sedis cardinali, tunc episcopo Praenestino, apostolicis ecclesiae legato, sicut asserit, de hinc in mandatis, ut praedictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerat promulgata, faceret appellatorem postposita similiter observari. Verum quum idem archiepiscopus negotium prorogavit, et illam post labores multiplices sepe de promovere ipso negotio desperavit, de hinc in expensis. Ad instantiam Remensis<sup>40</sup> archiepiscopi, tunc episcopi Praenestini, apostolice sedis legati, et auctoritate ipsius<sup>41</sup> talis inter eum<sup>42</sup> L. ex una parte, et reverentem fratrem nostrum R. episcopum et dilectos filios canonicos Linconenses ex altera compositio intercessit, quod ipsos ab eis<sup>43</sup> per manus praedicti archiepiscopi recepto in canonicum et in fratrem, et concessio sibi stallum in choro et participatione qualibet divinorum, idem fructus praebendae ubi<sup>44</sup> eiusdem ecclesiae percipere non deberet, nisi loco proximo<sup>45</sup> vacatura. Locum autem memoratum<sup>46</sup> archiepiscopo sincere diligimus in Domino caritati, ipsiusque rebus honori deferre, quia laeva in his, quae contra canonicas sanctiones attentari<sup>47</sup> noscuntur, ei deferre nec volumus nec debemus, quod ab illicite factum est in hac parte decernimus irritandum, quod licitum<sup>48</sup> factum est approbandum. Quum ergo dictum T. in canonicum recipi et in fratrem canonicis non obviet institutus, et vacaturam expectare praebendam Lateranensi concilio non sit dubium obviare, nos, factu eiusdem legati<sup>49</sup> illicito reprobando, quod est licitum approbantes, qua videtur indignum, ut is, qui receptus est in canonicum, praebendae beneficio defraudetur, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus dictos episcopum et canonicos Lingonenses, si verum est quod asseritur, ut ei<sup>50</sup> praebendam, quum se facultas obtulerit, non differant assignare, monitione praemisura per censuram ecclesiasticam appellatorem postposita<sup>51</sup> compellatis, facientes eidem portiones quotidianas, quae sunt in ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari, contra iunctores per censuram ecclesiasticam appellatorem postposita compendendo. [Dat. Rom. ap. S. Petrum XIII. Kal. Mai. An. IX. 1206.]

CAP. XX.

Non tenet electio, quum ad unam praebendam duo simpliciter eliguntur.

Idem Episcopo Brixiansi<sup>52</sup>.

Tuae fraternitatis devotio [Et ultra: Ref. c. 10. de eo, qui cogn. II. 13.] Penitentia consistit. Quum saepe contingat, quod ad unam praebendam duo clerici propter nimiam importunitatem petentium eligantur<sup>53</sup>, utrum confirmanda sit talis electio, et potius irritanda; nos igitur attendentes, quod, si duo<sup>54</sup> unam praebendam tenerent, illud esset contra concilium Turonense<sup>55</sup>, quod praebendam inibi<sup>56</sup> sectionem, et, si unus illorum ipsam obtineret praebendam, sub expectatione alius contra Lateranensis concilii statuta<sup>57</sup> remaneret, inquisitioni tuae taliter respondemus, quod talis electio de rigore iuris penitus<sup>58</sup> est cassanda. [Ceterum etc. Dat. Rom. etc. 1206.]

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in indices, poterit index alterum confirmare, et alteri pro bono pacis de preventibus provisionem facere. Ista est palcherrima dispositio, et in toto corpore iuris non habet consistendum.

Idem<sup>59</sup>.

Nisi essent viri providi et honesti tam <sup>60</sup>33, qui ordinationem fecerunt, quam illi, circa quos est facta ordinatio in ecclesia vestra super negotio prioratus, ordinationem illam valde suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod<sup>61</sup> ergo post concertationem diutnam ordinatum hoc circa unum de duobus electis, ut ipse habeat prioratum, hoc ex iurisdictione delegata secundum iustitiam videtur<sup>62</sup> esse

Tit. V. Cap. XVII. 20 illi: F6HKO Reg. 22 fuerit: 4N 29 assignare: C.  
 Cap. XVIII. 1 Letore evidens fore hinc, episcopo, abbatii S. Victoria et maximo P. provinciali canonico S. Marcelli Parisiensibus (dat. Lat. VI. H. Reg. necipien estat ap. Reg. HE. 31. quibus quidem in hoc capite re dicitur canonice. — Comp. III. c. 4. k. l. 3. 5. — 2 Ep. archidiacono etc. G. — 3 reg. no. 1209. — Potest no. 1196. 3. Sclienensibus G. sold. h. de Soland. h. de Sclienensibus: 6ABD. Orvicensis: 6E. Norvicens. C. de Sclienensibus: 6F. Reg. 4. Bohemus: 6G. 5. Felibyma: 6H. Bithunus: 6I. Bithunia: 6J. 6K. 6L. 6M. 6N. 6O. 6P. 6Q. 6R. 6S. 6T. 6U. 6V. 6W. 6X. 6Y. 6Z. 7. quia: 6A. 8. et. supra: 6C. 9. addit: suam: 6D. 10. praesentibus: 6E. 11. praepositorum: 6F. 12. habentibus: 6G. habere plures ecclesias et alias praepositorum et plures: 6H. 13. aliquos: 6I. 6J. 6K. 14. f. ind. s.  
 Cap. XIX. 1. Restitutio et Reg. Reg. IX. 57. — Comp. III. c. 7. h. l. 3. 5. 2. Potest no. 2754. 3. Reg. no. 3. 3. Lincola: Reg. per

idum 4) Col. 5) G. 6) Ch. 7) assignaverit: 8) A. Reg. assignaverit: 9) assignasse: 10) 6) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673) 674) 675) 676) 677) 678) 679) 680) 681) 682) 683) 684) 685) 686) 687) 688) 689) 690) 691) 692) 693) 694) 695) 696) 697) 698) 699) 700) 701) 702) 703) 704) 705) 706) 707) 708) 709) 710) 711) 712) 713) 714) 715) 716) 717) 718) 719) 720) 721) 722) 723) 724) 725) 726) 727) 728) 729) 730) 731) 732) 733) 734) 735) 736) 737) 738) 739) 740) 741) 742) 743) 744) 745) 746) 747) 748) 749) 750) 751) 752) 753) 754) 755) 756) 757) 758) 759) 760) 761) 762) 763) 764) 765) 766) 767) 768) 769) 770) 771) 772) 773) 774) 775) 776) 777) 778) 779) 780) 781) 782) 783) 784) 785) 786) 787) 788) 789) 790) 791) 792) 793) 794) 795) 796) 797) 798) 799) 800) 801) 802) 803) 804) 805) 806) 807) 808) 809) 810) 811) 812) 813) 814) 815) 816) 817) 818) 819) 820) 821) 822) 823) 824) 825) 826) 827) 828) 829) 830) 831) 832) 833) 834) 835) 836) 837) 838) 839) 840) 841) 842) 843) 844) 845) 846) 847) 848) 849) 850) 851) 852) 853) 854) 855) 856) 857) 858) 859) 860) 861) 862) 863) 864) 865) 866) 867) 868) 869) 870) 871) 872) 873) 874) 875) 876) 877) 878) 879) 880) 881) 882) 883) 884) 885) 886) 887) 888) 889) 890) 891) 892) 893) 894) 895) 896) 897) 898) 899) 900) 901) 902) 903) 904) 905) 906) 907) 908) 909) 910) 911) 912) 913) 914) 915) 916) 917) 918) 919) 920) 921) 922) 923) 924) 925) 926) 927) 928) 929) 930) 931) 932) 933) 934) 935) 936) 937) 938) 939) 940) 941) 942) 943) 944) 945) 946) 947) 948) 949) 950) 951) 952) 953) 954) 955) 956) 957) 958) 959) 960) 961) 962) 963) 964) 965) 966) 967) 968) 969) 970) 971) 972) 973) 974) 975) 976) 977) 978) 979) 980) 981) 982) 983) 984) 985) 986) 987) 988) 989) 990) 991) 992) 993) 994) 995) 996) 997) 998) 999) 1000)



statutum. Quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti libras de<sup>o</sup> redditibus capituli, et quadraginta libras de prebentibus prioratus percipiat annuatim, hoc secundum providentiam intelligitur esse praeceptum ex arbitraria potestate, quum in delegatis fuerit commissum, qui, auctoritate sibi retinendo commissam, se pro bono pacis et utilitatis hoc ordinasse fatetur. Quia igitur haec ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licite prior et capitulum de prebentibus suis propter causas praedictas, non quidem ex pactione partium, sed ex iussione iudicum provisionem huiusmodi exhibere, non eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad praestationem quadraginta librarum non dignitas prioratus, sed ipsa persona prioris maneat onerata, non forte [et] circa prebentem aliqua videatur facta sectio prioratus ita, quod ipso priore defuncto successor ipsis ad praestationem quadraginta librarum minime teneatur. [Dat. Rom. ap. S. Petr. VII. Id. Ebr. mo. IX. 1207.]

CAP. XXIII.

Canonici privilegiati a Papa super certo numero, si sponte receptum aliam supra numerum, contra Imperatorem a Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem Valdensi Episcopo et abbati Vatiensi<sup>2</sup>.

Pro illorum provisione (Et infra) Pater dilecto filio magistro P. Auden, qui apud apostolicum selem nonnulla fecisse dispensavit Inquirente, nec adhuc erat competens beneficium ecclesiasticum assensente, licet ad ipsam esset idoneus obtinendum, venerabili patri nostro Bardegalensi archiepiscopo literis nostris praecipimus mandavimus, ut magistro P. in aliqua ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, omni dilatione et cavillatione postpositis, subito curislibet contradictionis et appellacionis obstaculo competens faceret beneficium assignari, contradictores<sup>3</sup> ecclesiastica districtione compescens, qui se et dicerent super hoc teneri opprobriatos. Ipse autem archiepiscopus, sicut suis nobis literis intimavit, attendens profectum magistri scientiam et probitatem, et illum cognoscens idoneum ad tale beneficium obtinendum, post susceptionem mandati nostri, decano et capitulo Xantonensibus<sup>4</sup> auctoritate nostra mandavit, ut ipsum pro reverentia sedis apostolicae admitterent in canonicum et in fratrem, et fraternam caritate tractarent. Quumque praefectus eius et mandatis nostris idem<sup>5</sup> reluctarentur canonici, ac indulgentiam de quadragenario<sup>6</sup> canonicorum numero ei opponerent, quum a sede apostolica iuculent se habere, quia idem<sup>7</sup> archiepiscopus manifeste cognovit, illos in elusionem<sup>8</sup> mandati nostri et sua indulgentia eis concessa irreverenter abuti, et non tantum XL. tunc esse canonicos in eadem ecclesia, sed plures constitit illi evidentur, praedictum magistrum de praebenda et canoniam<sup>9</sup> Xantonensis<sup>10</sup> ecclesiae<sup>20</sup> cum consensu et colubitate tua, frater episcopo, et prudentium virorum consilio investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens. (Et infra) Quia vero quod per dictum<sup>21</sup> archiepiscopum de memorato<sup>22</sup> magistro auctoritate nostra provide factum est firmitatem debitum volumus obtinere, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus et districtius praecipimus, quatenus, si vobis constiterit, praedictos canonicos indulgentiam<sup>23</sup> quam habent de certo canonicorum numero, non servasse, et aliquem ultra constitutum<sup>24</sup> numerum in canonicum auctoritate propria recepisse, quum nobis legem im-

ponere non debeant, quam ipsi negligunt<sup>25</sup> observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam a praedicto archiepiscopo tandem denunciatis<sup>26</sup> auctoritate nostra sublatam<sup>27</sup> et contradictionis et appellacionis obstaculo servandam<sup>28</sup>, donec saepe dictum magistrum<sup>29</sup> recipiant in canonicum<sup>30</sup> et ea, quae ad canonicum<sup>31</sup> pertinent, cum stallo chori et loco capituli ei studeant assignare.

CAP. XXIII.

Non beneficiatus, habens sufficienter patrimonio, ad sacros legitime promovetur.

Idem Bisuntino Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Tuis questionibus respondemus, quod clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus bonis habentes unde possint congrue sustentari, etsi<sup>3</sup> nondum fuerint beneficium ecclesiasticum assecuti, dummodo aliud canonicum non obsistat, ad superiores poteris ordines promovere. [Monachi vero etc. (cf. c. 39. de test. II. 20.), Dat. Lat. XI. Kal. Apr. Mo. XI. 1208.]

CAP. XXIV.

Absenti potest conferri beneficium alio mediante, nec refert, utram absens investitur per personam mediam, vel personam media investitur pro absente. H. d. coniungendo utrumque beneficium, et est casus not. et quotidie practicitur.

Idem Episcopo Zamorensi<sup>2</sup>.

Accedens ad apostolicam sedem dilectus filius B. frater Hierosolymitanus hospitalis<sup>3</sup> a nobis ex parte tua quesivit, utrum clericus absens gratia studiorum de ecclesiastico beneficio possit investiri, et utrum, si rapta puella et in aliquam delatam<sup>4</sup> diversaria in ecclesiae facie consensum<sup>5</sup> in raptorem, matrimonium huiusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur<sup>6</sup> Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod et clericus absens per alium, vel alius magis<sup>7</sup> pro ipso poterit<sup>8</sup> de beneficio ecclesiastico<sup>10</sup> investiri. Et rapta puella etc. (cf. c. 7. de rapt. V. 17.)

CAP. XXV.

Si ad munus canonicatum et praebendam duo sunt recepti simpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente apostolica auctoritate. H. d. et est notabile cap., quare tunc semper mente et nota ipsum.

Idem Treicensi Episcopo<sup>2</sup>.

Dilecto filio nostro P. tit. sanctae Pudentianae<sup>3</sup> presbytero cardinali dilectis filijs R. (de Ardore) cellerario Treicensi<sup>4</sup> et R. [de Non] clerico procuratori tuo audire concessio, idem cellerarius proposuit coram eo, quod<sup>5</sup>, quum in manibus Remensis archiepiscopi, tunc apostolicae sedis legati, intendens<sup>6</sup> providere G. nepoti suo in Treicensi ecclesia, praebendam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignavit, dictus legatus praefatum G. et eundem cellerarium in canonicos Treccenses instituit, et ambobus capitulum Treccense stallum in choro, et locum in capitulo, et idem archiepiscopus supra dictae praebendae fructus dividendos communiter assignavit, donec idem G. integrum esset ecclesiae<sup>7</sup> praebendae stipendium assecutus, in eos, qui contra venire praesumerent, excommunicationis sententia pronuntiata<sup>8</sup>. Quorum receptionem procurator generalis [hunc memoriam] praedecessoris tui<sup>9</sup>, in partibus Constantinopolitanis<sup>10</sup> tunc agentis, postmodum approbavit. Dictus quoque<sup>11</sup> elevarius lectionem<sup>12</sup> et evangelium in hebdomada sua [postea]

Tit. V. Cap. XXI. 6) de red. ... libras: dest: Reg. oper. mond. 7) delegatis: Cogh s. haec: B Reg. 9) possuntque: Ch 10) haurio: Cde 11) sed ... prioris: dest: FGHKL. Cap. XXII. 1) Restitutio: ex Alan. 6. 3. 1.; Comp. III. c. S. A. L. (3, 5, 2) Vadiens episcopus: F; Vat. 6; Vadiens: IK — et abbi. Variens: K; Xantonens (Xantonens): Ph; Exalens: O; et abbi. Bariani, Batiani: O; et abbi. Bari: dest: Ph; 7) Innoce. in Reg. Exatun. ep. et abbi. Vaciani: F; legatum ecclesiae: S; Xantonens ep. et abbi. Batiannens (Bosis): —; ser. no. 1201. — Pathol. no. 1368. 3) add. qui apud sedem apostolicam: T (re)sp. usque ad: Quia vero desideratum: 4) R. et: 5) praeb. de: dest: B. 6) ut et: C 7) et: dest: Cde 8) et fact: Ch 9) contra, et rebelles: LXVI; praesumptionem eorum (illorum): C; 10) profructus: Ch 11) Xantonen: F; Sancton: H; Xantonen: A; Xandonen: Cde 12) illi: dest: Bgh 13) et: Ch; hanc: C 14) quadragesimo: FMP 15) obtinere: Cde 16) ipse: Ch 17) elusionem: Mde 18) canoniam: FGHKL 19) et, not. H. 20) ecclesiae: Cogh 21) praedictum: FGHKL 22) praedictus: Ch 23) indulg. praedictum: Ch Rch. 24) statum: Lat; contra institutum (num. de) dest: T 25) negligant: T 26) nunciatis: cond. coll. o. CT 27) cuius: ... et: dest: T 28) observandum: FGHKL 29) mag.: dest: Ch 30) can. et in fratre: Ph Rch. 31) canonicum: Ch. Cap. XXIII. 1) Restitutio: ex Reg. Bal. XI. de. Comp. III. c. 3. h. (3, 5, 2) Pathol. no. 332. 3) etsi ... associati: dest: Cde. Cap. XXIV. 1) Restitutio: ex Alan. 3. 12. 6.; Comp. III. c. 1. de rapt. (3, 9). 2) Lathrin: F; Latonicen: GHIN; Latonic: K; Lat.: M; La-

tanicen: L; Glauconien: Cogh; Cremonen: C; Cumanen: C; Glauconien: C; Caron: C; Machon: F; Cracovien: B. 2) Praedicta: ser. no. 1200. — Pathol. no. 1006. 3) B. Hierosolymitanus hospitaliaris: Ch Rch. 4) dilata: Rch. 5) consensu: CBT 6) vero: T 7) etsi: Ch; dest: T 8) pro ipso pro eo: Cde 9) potest: CT 10) ecclesiae: dest: Cogh. Cap. XXV. 1) Restitutio: ex Reg. Bal. XIII. 72.; Comp. IV. c. 1. h. L. (3, 2). 2) Hervey Trecc. ep.: Reg. — Pathol. no. 3989. 3) Praedicta: ex FGHKL: Cde; Reg. 4) Senonens: D Reg. 5) coram eo, quod, quum bon. mem. Guillelmus (G.): D Remensis archiepiscopus, tunc ap. sed. leg., ad Treccen accessisset ecclesiam, in qua G. nepoti suo praebendam praebendas: D) concedere intendebat, quum nulla penitus (add.: tunc) D) vacaret (vacabat, et: habebat) ibidem (idem) D) dictus ecclesiarum, non tam illi, quam nobis etiam cupiens in hac parte placere, praebendam, quum in ipsa obtinebat ecclesia, in eius manibus resuscitavit, qui libertati eius volens postmodum gratia vicissitudinis re-pondere, de capitulis (canonicorum) D) Treccen. assensu, praesente quoque ven. f. m. Senon. archiepiscopo, tam praefatum nepotem suum, quam etiam cellerarium in canonicos Treccen. instituit, et ambobus idem capitulum stallum in choro et locum in capitulo assignavit (canonicis ... assignavit. D) quibus idem Remen. archiepiscopus fructus supra dictae praebendae tam diu dividendos communiter (communibus) D) assignavit, donec praefatus G. integrum esset: D Reg. 6) intendens: Ch; Bohon. 7) et: dest: Bde 8) add.: et infra: D 9) episcopo Treccen: D 10) Constantin: D; Constantin: D; Constantinopolis: D; 11) Unde dictus: D Reg. 12) lectionis: B.

legis dignos fieri, et tam decani quam episcopi electioni et aliorum negotiorum tractatibus sicut canonicus Trecentis obtinet, quae non nisi canonice et consueverunt assignari. Eademque quae eandem accessiones ecclesiarum conservavit, cumque canonicis aliis ad osculum receptis, quam *terra* tunc temporis non nisi a monachi ad osculum admitterentur, et eodem super praebendis non movisti per biennium quaestione. Propter quod petuit, ut de ab ipsius super hoc<sup>25</sup> molestatione indebita compesce dignemur.

¶ *Item in debita R. procurator tunc propositus et adversus, quod quae ab ipso curatus praebendam suam in praedictis archiepiscopi Romensis mandatis assignasset, ipse de molestia illius in praedicta et de molestia illius<sup>26</sup> dictum cellarium in iusticiis, quoniam ab ipso delinere praesertim in tam praedictum et garantiam non pendentes se libere de ipsa disponere, prout ad te assignasset se libere. Et hoc ad dictos filios decanum et suppletus G. Corradum Praebendam et S. Romanensem canonicos super hoc assensu fuerit libere impetrata, collectiois demum ad nos instructio applicari, ut si possit generare liberosdem et expensis.* Item quoniam Procurator tunc<sup>27</sup> proposuit ex adverso<sup>28</sup>, quod, quoniam in Trecentis ecclesia institutus olim fuerit clericus canonicorum numerus et capituli incrementum firmatus, si per dictum archiepiscopum, qui, etsi legatus fuisse in Tarentina, de Sacrosancta tamen provincia eodem non fuit officium legationis acceptum, institutionem huiusmodi fieri non potuit ad legatus, quoniam, etsi legatus in eadem provincia existisset, ad unicum tamen eius spirituale, quod vocabatur ibidem, insimul duos canonicos instituisse praedicto legato<sup>29</sup> non licuit contra canonice sanctiones. Nam si duo unicum<sup>30</sup> praebendam habent, ad esset contra Turonense concilium, quod praebendam inhiibet sectionem. Si vero duobus in canonicos et fratres recepti nisi tantum<sup>31</sup> praebenda daretur, sub expectatione alius contra Lateranense concilium remaneret. Praeterea licet in ecclesia, in qua non est certus numerus praebendarum, nulla etiam praebenda vacante in canonum quae possit assumi, quoniam intelligatur ad quoddam ius eligi, quod ex electorum assensu de novo creatur, et cum electo in canonicum nascitur et desinit cum defuncto, in ecclesia tamen, quae determinatum habet numerum praebendarum, non dividatur individuo iure eorum, duo simul<sup>32</sup> eligi non possunt ad illud eorum, quod huiusmodi spirituale sui divisi seu communicari nequeat inter eos; quanquam interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu<sup>33</sup> augmentare valeant numerum praebendarum, quoddam sui spirituale de novo creando, nisi forte statutum aliquod obviaret, quod esset iuramento firmatum, vel cui sedis apostolicae confirmatio accessisset, huiusmodi clausula prohibitionis adiecta, ut, si quiquam contra id fieret, non valeret. Propter quod institutionem praefatam nullam fuisse de ius<sup>34</sup> asseruit procurator, quoniam in Trecenti ecclesia, sicut praesertim est, certis sit praebendarum numerus, quem capitulum vel legatus augere minime intendebat vel ius aliquid de novo creare, [quod ex consuetudine praesentibus, quoniam factus non ad unicum praebendam et alius simpliciter institutus, sed ad praebendam unam spirituale modo eandem existebant ambo recipere. Sed non Trecentis capitulum, ad quod praebendam nullam institutionem praebenda, et dictus procurator praesertim ad receptionem huiusmodi approbata potuit, utpote contra canonice oblatam. Item quoniam iniquam oblatam dicebat, quod electionem praefatam ad osculum inter canonicos Trecentis admittens, et quod oblatam tunc super hoc nepotio daretur, quoniam tunc temporis ecclesia non consueverat, a qua in ea minor legitima facta fuerant, operaretur. Ad hoc autem in Trecenti non se respondit, quod, quoniam ab archiepiscopo in Trecentis capitulum sine legitimo iure legit fecerat, et legatus eo tempore ab omnibus habebatur, ab ipso legatus in illa provincia fuerit, non debuit ulterius in dubium recitari, maxime quoniam in praedicta litteris, quae oblatam eius continebat, innotuit archiepiscopo legitimum duxisse nomen. Ad hoc insuper, quod legitime quod ad quoddam in fratres electus in legi potest in canonicum et in Tarentina, nulla etiam praebenda vacante, quoniam ad hoc canonice approbata dicebat oblatam, in qui legatus, quod,

quoniam T. clericus, nulla in Lingonensi ecclesia praebenda vacante, ab episcopo et canonicis Lingonensibus supra dicti archiepiscopi iudicis delegati a nobis intercedente auctoritate in canonicum receptus fuisse et factum ita, quod nullius praebende fructus perciperet, nisi loco praedicto vacante, nos attendentes, quod dictum T. in canonicum et fratrum recipi non accideret canonice instituti, et canonice respectare praebendam Lateranense concilio non esset dubium obviare, illis reprobatum quod licitum erat ducimus approbandum. Unde quoniam reprobare indignum, ut is, qui receptus erat in canonicum et in fratrum, praebendae beneficio fructuaretur, episcopo et canonicis Lingonensibus dedimus in mandatis, ut, si res iustiter se haberet, eodem T. praebendam, quoniam se facultas offerret, assignare curarent. Allegaret insuper, quod ab apostolica sedi frequenter huiusmodi litterae impetrantur, ut in ecclesia, in qua certus est numerus praebendarum, nulla praebenda vacante recipiatur quis in canonicum et fratrum, et eodem praebendam, quoniam se facultas obtineret, conferatur. Item, licet Turonense concilio sectionem inhiibet praebendarum, nihilominus tamen Romana ecclesia receptionem eorum, qui ad duas praebendas assumpti sunt, in canonicos approbato, nonnominum scilicet praebendis eis praecipit integrari. Sed ad hoc facti ex adverso responsum, quod etsi Romanus Pontifex dimittat quoad temporales praebendas praebendam contra concilium Turonense illi quovis praecipit integrari, cui sui spirituale curavi fuerit cum debita integritate collatum, pro eo tamen, quod ad huiusmodi dimidiam de facto, quoniam de iure non valent, est receptus, ad immodice minime consuerit, et ex plenitudine potestatis ad unicum sui spirituale non curavi aliquem quod utilitate vel necessitate pensata rursus indulgere, sicut de Augustiano in curiae invenitur, qui non modo proventus et consecratus episcopus, incolam Valerio episcopo ecclesiae Hispanensis accessit in cathedra, non successit. Et sicut de non vacante praebenda, concessa tamen et confirmata per Romanum Pontifex eundem clerico in ecclesia Lingonensi et per cessionem ipsius ad eandem etiam non vacante recepto in praedicta legitur decretum, ponentis tamen archiepiscopos, qui, etsi legatus fuisse in provincia, absque nostra saltem licentia speciali contra iura scripti tenent ad unicum sui spirituale, quod vacabat in ecclesia supra dicta, in qui certus erat numerus praebendarum, instituisse non potuit nepotem et ceterarum supra dictas, quoniam hoc non solummodo Turonense, sed etiam Lateranense concilio obviaret, maxime quoniam nec unum sui creare daretur, nec praebendam numerum augeretur, quod iure colligitur, quae resignatione ceterarum procurata eodem instituit ad unicum praebendam vacantem. Unde nos, his et aliis litteris, tale dictum ceterarum, quoniam praebendam constituit prius litterae resipiscunt, ad restitutionem eorum, quae ratione praedictae<sup>35</sup> institutis<sup>36</sup> tenebat, de concilio fratrum antistorum sententialiter duximus condemnandum, ei super praebenda ipsa vel eius parte silentium imponentes ita, quod per hoc praedicto<sup>37</sup> C. 35 nullum praedictum generetur, maxime quoniam res inter alios acta regulariter aliis non obstat<sup>38</sup> in iure canonice et legitimis sanctiones. [Nulli ergo etc. Dat. Romae ap. S. Petri. Kal. Mar. Pont. nostr. An. XIII. 120.]

CAP. XXVI.

De una praebenda vacante possunt fieri duae, si eius suppetant facultates; alias dividens integrari tenetur.

Idem.

Vacante quadam praebenda in ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu<sup>39</sup> capituli tui<sup>40</sup> duos canonicos assumptis, quorum altero apud solem apostolicam viam universae carnis ingresso, praebendam, quam defunctus habuerat<sup>41</sup>, quidam clericus nomine Hippolytus fuit apud tantate sedis apostolicae accessus. Verum quoniam idem Hippolytus te super integritate<sup>42</sup> praebendae per quadam nostras literas inquietet, et alius idem ius adversus te se habere proponat, quod facere debeas requisisti<sup>43</sup>. Super quod factu videtur tunc sic duximus respondendum, quod<sup>44</sup>, quoniam Turonensis statuta concilio sectionem inhiibet praebendam, teneris utriusque<sup>45</sup> de his, quae vacare contingerit, integrare

25. Tit. V. Cap. XXV. 26. quibus D. 27. consensu D. 28. consueverit; 29. Tit. V. Cap. XXV. 30. quibus D. Reg. 31. dictum collat. in d. 32. 33. admitterentur et sic de R. 34. habet D. 35. sup. de d. 36. Tit. 21. praedicti D. 22. mag. 37. propositi procura. 38. Tit. 21. de R. 39. ex ad. de d. 40. Tit. 25. fuerat D. 26. sicut 41. Tit. 27. item T. de R. 42. tantummodo D. de R. 43. in iud. 44. Tit. 26. de d. 45. Tit. 21. quoniam huiusmodi; 46. Tit. 27. quod praedicti Tit. 21. 47. consueverit; 48. Tit. 21. praedicti; D.

39. supra dictae; Reg. 40. innotuitur; D. Reg. 41. supra dictae; ib. 42. s. 3. Tit. 27. 43. non necesse; D. Reg. 44. Cap. XXVI. 45. de d. Tit. 21. Tit. XXI. 104. 105. C. 1. de R. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

praebendam, nisi forte rationabili<sup>10</sup> causa de vacante praebenda supradicta<sup>11</sup> duae fuerint<sup>12</sup> constitutae, ac tot sint utriusque proventus, quod per utramque sit utrique provisum in beneficio competenti. [In denique etc. Dat. Lat. VI. Id. Ian. Pont. nostr. Ab. XVI. 1214.]

## CAP. XXVII.]

Si Papa mandat capitulo, ut aliquem in canonicum recipiant, et praebendam, si qua vacat, conferant, si de mandato scientes alii conferant, coguntur primum recipere, et de relictis ecclesiae loco beneficii providere, donec praebendam habeat.

## Idem Verceilensi Episcopo?

Dilectus filius G.<sup>3</sup> clericus, pro quo canonicum in ecclesia Novariensis scripservimus, quod intendeat per nostras literas non obtento, contra canonicos eiusdem nobis exposuit<sup>1\*</sup> conquerendo, quod, quum pro eo ad Novariense capitulum mandatum apostolicum<sup>2</sup> misissemus, ut eum in canonicum recipere et in fratrem praebendam, si qua tunc<sup>6</sup> tunc vacabat, conferentes eidem, *quod ipsi non solum mandatum apostolicum noluerunt adimplere, verum etiam praebendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii praesumpserunt assignare. Unde petebat a nobis, ut quae de ipso inceperamus casuque dignarcmur. Magister autem Gregorius Novariensis ecclesiae praevocator promovebat contra, quia<sup>7</sup>, quum in illa ecclesia nulla vacaret praebenda, praedictus clericus ad apostolicam sedem accedens falso in ecclesia ipsa nobis suggestit vacare praebendam, et ad suggestionem falsam super receptione<sup>8</sup> sua litens impetravit. Unde, quum mendax praevocator curare debuit impenitus penitus, idem praevocator ad impetitionem ipsius ecclesiam postulatit abulsi. Quum igitur coram dilecto filio nostro G. S. Gregorii ad Velum super his diebus cartulato, quem eisdem delictis auditorem, tunc bis delictis litigantem<sup>9</sup>, et item cartulatis quae fuerunt<sup>10</sup> proposita coram eo nobis recte diligenter, Fraternitati<sup>11</sup> tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quod in Novariensi ecclesia praebenda vacaret tempore, quo super praebenda eiusdem ecclesiae canonici<sup>12</sup> nostras literas receperunt, quum eam penitus alii in elusionem<sup>13</sup> mandati nostri duxerint conferendam, eundem clericum, si non adhibi habet<sup>14</sup> sufficientem beneficium ecclesiasticum, iuxta tenorem prioris mandati nostri ad praedictus clericus in canonicum<sup>15</sup> recipi<sup>16</sup>, et sibi<sup>17</sup> de relictis istius ecclesiae singulis annis competentem assignari proventus, donec ei sit in beneficio praebendali<sup>18</sup> provisum.*

## CAP. XXVIII.]

Habens personatum vel beneficium curatum, si secundo tale receperit, facit primum; quod si retinere contenderit, etiam secundo privabitur. Hoc primo. Et si, ad quem spectat beneficii curati collatio, licite conferat statim, quam instituit alium receperit, et si infra sex menses non conferat, devolvitur ad alium collatio, et aliter potest. Hoc secundo. Cum sublimis vero et literatis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat. Hoc tertio. Hoc dicit istud cap. utile et famosum.

## Idem in concilio generali.

De multa providentia fuit in Lateranensi concilio<sup>2</sup> prohibitum, ut nullus diversas dignitates ecclesiasticas vel<sup>3\*</sup> plures ecclesias parochiales recipere contra sacrorum canonum instituta; alioquin [et] recipiens sic acceptum<sup>4</sup> amitteret, et largiendi potestate conferens privaretur. Quia vero propter praesumptiones<sup>5</sup> et quorundam cupiditates nullus hactenus aut rarus de praedicto statuto fructus proventus: non evidenti<sup>6</sup> et expressius occurrere cupientes praesenti decreto statuimus, ut, quicumque receperit aliquod beneficium, curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habeat<sup>6</sup>, et eo ipso<sup>7</sup> iure privatus, et si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Is quoque, ad quem prius spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum, et si ultra sex<sup>8</sup> menses conferre

distulerit, non solum ad alios<sup>9</sup> secundum Lateranensis concilii statutum eius collatio<sup>10</sup> devolvatur, verum etiam tantum de suis cogatur proventus in utilitatem<sup>11</sup> ecclesiae<sup>12</sup>, cuius est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius *et* *in*<sup>13</sup> consistit esse perceptum. Hoc idem in<sup>14</sup> personatibus esse<sup>15</sup> decernimus observandum, addentes, ut in eadem ecclesia nullas plures dignitates aut personatus habere praesumat<sup>16</sup>, etiam curam non habeat animarum. Circa sublimes tamen et literatas personas, quae maioribus sunt beneficiis honorandae, quum ratio postulaverit, per sedem apostolicam potest dispensari.

## CAP. XXIX.]

Concilium provinciale a beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correctionem indigni beneficia conferunt; providit etiam, quis interim beneficia conferat, et illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus patriarcha.

## Idem in eodem.

Grave nimis est et absurdum, quod quidam ecclesiarum praetuli quum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitates sequentes affectum, non iudicium rationis; unde quanta ecclesiae damna proveniant, nemo sanae mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, praecipimus, ut praetermissis indignis idoneos assumant, qui Deo et ecclesiae velint et valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitione<sup>2</sup> annuatim ita, ut<sup>3</sup> qui post primam et secundam correctionem<sup>3</sup> fuerit reperiens culpabilis, a beneficiis conferendis pro ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona provida et honesta, quae suspensi suppleat defectum<sup>4</sup> in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quae in his deliquerint, observetur. Metropolitani vero delictum superioris iudicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem haec salubris provisio plenior consequatur<sup>5</sup> effectum, huiusmodi suspensionis sententia praeter Romani Pontificis auctoritatem<sup>6</sup> aut propria patriarchae minime relaxetur<sup>7</sup>, ut<sup>8</sup> in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur.

## CAP. XXX.]

Rector ecclesiae, non obstante consuetudine episcopi, vel patroni, debet de relictis ecclesiae sufficientem habere portionem. Et id. usque ad g. Qui vero. (Qui vero etc.) Privatus est parochialis ecclesia rector in ea non residens, nisi sit annexa dignitati vel praebendae, quo casu debet ibi habere perpetuum vicarium. Et ubi fine prohibet, in fructum rectoribus de ipsius proventus pensionem in beneficium dari. II. d. Vel sic: non residens in ecclesia parochiali, vel non ponens vicarium, quando est annexa beneficio maiori, privatus est. Et. II. d.

## Idem in eodem.

Extirpandae consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quod scilicet parochialium ecclesiarum patroni et aliae quaedam personae proventus ipsarum sibi [patene] penitus vindicantes, presbyteris earundem<sup>2</sup> servitibus<sup>3</sup> deputatis relinquunt<sup>4</sup> adeo exiguum portionem, quod<sup>5</sup> ea nequeant congrue sustentari. Nam, ut pro certo didicimus, in<sup>6</sup> quibusdam regionibus parochiales presbyteri pro sua<sup>7</sup> sustentatione non obtinent nisi quartam quartae, id est sextam decimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus paene nullus inveniatur sacerdos parochialis, qui ullam<sup>8</sup> vel modicam habeat peritiam literarum. Quum igitur os bovis ligari<sup>9</sup> non debeat triturantis, sed qui altario servit de altari vivere debeat, statuimus, ut, consuetudine qualibet episcopi vel patroni, seu cuiuslibet<sup>10</sup> alterius non obstante, portio presbyteris ipsis sufficienti assignetur. Qui vero parochialem habet<sup>11</sup> ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius ecclesiae cura requirit, nisi forte dignitati vel praebendae parochialis ecclesia<sup>12</sup> sit annexa. In quo casu concedimus, ut<sup>13</sup> is<sup>14</sup>, qui

TIT. V. Cap. XXVI. 10) ex rat. 6K 11) praedictae: Reg. 12) fuerit: Dae: fuerant: Df.

Cap. XXVII. 1) Resoluitum ex Comp. IV. c. 4. d. cons. eel. (3, 3) 2) 119—1216; — Pollicitio no. 3029. 3) C. Dof. 4) propositi: Todd, coll. D 5) an: dact: Df. 6) tam: dact: Df. 7) quod: Df. 8) receptionem suam: Ib. 9) Hilgassent: Df. Richt. 10) fuerunt: Df. fuerit: De 11) discretio: Df. Df. 12) praeb. iam dicti clerici: Df. 13) delusionem: Df. Df. obliuionem: Df. 14) habeat: Df. dact: Df. 15) in can. d. d. a Regum. 16) factatis: Df. que sept. emitt.: Df. 17) eisdem: Df. eisdem: Df. 18) praebendali: Df. Df.

Cap. XXVIII. 1) c. 29. C. Latr. IV. ab. no. 1215; — Comp. IV. c. 4. h. 1. (3, 2) 2) ef. supra c. 5. h. 1. 3) et: GHK Df. aut: M 4) receptum: Df. receptum: Df. 5) suppressiones: Conc. Ms. 6) obtinebat: Df. Conc. 7) ipsa:

Conc. Ms. 8) tres: Conr. 9) alium: Da Conc. 10) ei. coll.: dact: Df. Df. 11) utilitatibus: Df. 12) illius eel.: Da Conc. Ms. 13) ex eo: dact: Df. 14) et in: Df. Df. 15) esse: dact: Df. Conc. 16) praesumant: Df. 17) Cap. XXIX. 1) c. 20. eiusd. Conc. 2) Comp. IV. c. 5. h. 1. (3, 2) 2) quod: GD Conc. 3) corruptionem: Df. Conc. Ms. 4) defactus: Df. 5) consequitur: Df. 6) conscientiam: Df. Conc. Ms. 7) relaxatur: Df. 8) ut in hoc: dact: Df. Df.

Cap. XXX. 1) c. 32. ab: Comp. IV. c. 6. h. 1. (3, 2) 2) earum: Conc. Bohae. 3) servitibus: Df. Conc. 4) relinquatur: Df. relinquatur: Df. 5) ut: D Conc. 6) quod in: Df. dact: Da 7) sua: dact: Conc. up. Mons. 8) ill.: dact: GHK Df. Df. ut: dact: Df. 9) alligari: D Conc. 10) emittentem: Df. 11) habeat: Df. 12) ecclesiae: Ed. Rom. eper. mend. 13) ut: dact: Df. 14) is: dact: Df.

talem habet praebendam vel dignitatem, quam oporteat eam in maiori ecclesia deservire, in ipsa parochiali ecclesia nichilominus et perpetuum habeat<sup>1</sup> in canonico institutum, qui, ut praedictum est, congruentem<sup>2</sup> habeat de ipsius<sup>3</sup> ecclesiae praebendis portionem; alioquin illa se sciat autoritate huius decreti, privatum, libere alibi<sup>4</sup> conferenda, qui velit et possit quod dictum<sup>5</sup> est adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de praebendis ecclesiae, quae curam habere debet proprii sacerdotis, pensionem aliam quam pro beneficio conferre praesumat.

CAP. XXXI.

Non debent religiosi ecclesiam vel domum a laicis sine diocesanorum consensu recipere, excommunicatis vel interdictis ad divina admittere, in ecclesiis quoque, quae ad eos non pleno iure pertinent, instituire vel destinare, sed praesentibus diocesanis ad eas videri fideles.

Idem in eodem.

In Lateranensi concilio nos itur fuisset<sup>6</sup> prohibitum, ne quilibet regulares ecclesias seu decimas sine episcoporum consensu de manu laici praesumat accipere, nec excommunicatis vel nominatim interdictis admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id tortus inhiibentes, transgressores digni<sup>7</sup> curavimus<sup>8</sup> animadversione punire, statuentes nihilominus, quatenus in ecclesiis, quae ad ipsos plene iure non pertinent, iuxta eiusdem concilii statuta episcopis institutis praebiteros repraesentent, ut illis de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibent competentem, institutos vero removere non audeant episcopis inconsulti. Sane adhibimus, ut illos repraesentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probable testimonium praetolorum.

CAP. XXXII.

Absens in theologiae studio fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.

Honorius III. Abbati et Priori sanctae Veronensia<sup>9</sup>.

Licet vobis direxerimus scripta nostra, ut *diabolo filii* magistro N. \* Eboracensi<sup>10</sup> archidiacono, in sacra pagina cupienti studere, proventus suos ecclesiasticos fide cretus integre ministrari, iolumus tamen<sup>11</sup>, *neq[ue] nostrae intentionis exsistit*, ut quotidianas illas distributiones<sup>12</sup>, quae tantum residentibus in ecclesiis, et his, qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciant.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem praebendarum cathedralium possunt eis annexi capellae, reservata ipsarum praebiteris congrua portio.

Idem Vesprimensi<sup>13</sup> Episcopo.

Exposuisti nobis in *nostra praesentia constitutus*, quod ecclesiae tuae canonici, dimittit ipsorum provisione a tempore concilii generalis, quoniam eis extunc non fuerit ad eorum sustentationem concessae capellae, sicut antea<sup>14</sup> fieri consuevit, de redditibus praebendarum suarum, quoniam *omnis<sup>15</sup> sunt episcopi*, nequeint sustentari, *et propter<sup>16</sup> quod plures ipsorum eadem ecclesia velata in consuetum elevatis redditibus opprobria malarum se alio quibus mancipare*. Unde humiliter supplicabis<sup>17</sup>, ut de capellis eiusdem provisionem curam<sup>18</sup> de *nostra permissione tibi amplius liceat*. Quia *vero per hoc status deceptorum eorum concilii, quae seculari roburum incruentis, te in hoc parte nequeamus<sup>19</sup> revocare*. Verum *quoniam praepediti patetio compatiens<sup>20</sup> afflicta, et illi etiam, procul expositi devotibus tunc incedunt, quodam fove<sup>21</sup> eandem*, *interdicendum tunc ne quod plenum fiduciam obtinimus, penes eandem auctoritate committimus<sup>22</sup>*, ut, si evidens necessitas vel utilitas exigat, praebendis ecclesiae tuae poteris<sup>23</sup> de capellis in perpetuum antea tendis eisdem, sicut discretione praevia expedire vide-

ris, augmentare, reservata tamen<sup>24</sup> congrua singularum capellarum praebiteris portione. [*Nulli ergo etc. Dat. Later. II. Kal. Febr. 1225.*]

CAP. XXXIV.

Licet ecclesia ex donatione laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impositione, de hoc mentione non habita.

Idem Episcopo et Priori et Archidiacono Hertordensibus<sup>25</sup>.

Dilectus filius G. <sup>3</sup> *paupe* clericus nobis<sup>1</sup> proposuit, quod, quom decimo et capitulo *ecclesiae beati Martini* Andegavensis preces direxerimus et praecipua, ut ipsum, quam cito facultas se offerret, in canonicum reciperet et in fratrem, vobis super hoc exsecutoribus sibi datis, *vacantibus interim dudum in ecclesia praedicta praebendis, dictus clericus, ut mandatum nostrum exsequeremini eum ipsam, a vobis cum instructis postulavit*. Sed quia ipsorum decani et capituli procurator exproposito proposuit, *nostros super hoc literas non valere pro eo*, quod in eis mentio non fiebat, quod praefatus decanus ex donatione regis praebendarum eiusdem ecclesiae collationem haberet, vos mandati nostri exsecutores non esse interloquendo distixit, et sic *illud* duae praebendae, quae medio tempore vacaverunt, aliis suis collatae, *et dictus clericus occasione huiusmodi, quoniam eius iudicio recepisse videtur, remansit hactenus sui provisione frustratus, propter quod idem nostrum auctoritatem appellavit, appellationem eius dimitti distulisset*. Nolo<sup>2</sup> ubi igitur, ut super dictus clericus frustratus a vobis literarum nostrarum emanando ulterius suspendatur, vobis *praedictis* Mandamus, quatenus, occasione huiusmodi, quam reputamus hivolam, non obstante, mandatum nostrum ad eos pro ipso directum *litteris sine difficultate quilibet excepti procuratoris<sup>3</sup>, quod ipse propter hoc ad vos ulterius non recurat, nec eos possidet de inobediencia reprehendi, quae idcirco<sup>4</sup> comparatur*.

CAP. XXXV.

Pueri et alias beneficii non sunt filio ad beneficia consequenda. II. d. in sacrodoce verbis literae.

Gregorius IX. Argentynensi Episcopo.

Super inordinata ordinatione (*Et infra*) Quum autem illi sint in ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt et volunt in ipsis, consultationi tuae taliter respondemus, quod pueri et beneficii, qui non possunt in eadem ecclesia deservire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

Pro unius praebendae integratione alia dividi non debet.

Idem Archiepiscopo et Magistro R. Turonensibus.

Quum causam, quae inter Aurelianensem episcopum et I. de Blesis canonicum sanctae Crucis super integratione praebendae ipsius canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam (*Et infra*) Consultationi vestrae<sup>1</sup> taliter<sup>2</sup> respondemus, quod nostrae intentionis non existit, ut pro integratione praebendae supradicti canonici praebenda de novo aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici ignobiles et non eminentes scientiae propter hoc non debent a praebendis repelli, etiam in ecclesia, quae tales admittere non consuevit.

Idem<sup>3</sup>.

Venerabilis frater noster Portuensis episcopus supplicavit, ut, quum quandam praebendam, quae in Argentynensi<sup>4</sup> ecclesia laudum vacaverat, quod donatio eius erat ad sedem apostolicam devoluta, l. clericus contulerit, dum in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem

Tit. V. Cap. XXX. 15 student habet: Ita Codex, stud. hab. ... coner. de t. B. 1. 9. congruam: Ita Def. de t. B. 1. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXI. 1. c. 61. ibi. — Comp. IV. c. 7. h. l. 3. 2. — c. 1. l. Later. III. c. 3. — de t. B. 1. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXII. 1. B. adrian. ex Comp. V. c. 1. h. l. 3. 4. — 2. 1210. 27. — Polthorst. no. 77. 7. 3. R. G. H. K. L. R. G. E. 4. Europ. no. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXIII. 1. Institutum ex sup. ap. Exer. Cod. dipl. III. 2. 16. 2. 17. 2. 18. 2. 19. 2. 20. 2. 21. 2. 22. 2. 23. 2. 24. 2. 25. 2. 26. 2. 27. 2. 28. 2. 29. 2. 30. 2. 31. 2. 32. 2. 33. 2. 34. 2. 35. 2. 36. 2. 37. 2. 38. 2. 39. 2. 40. 2. 41. 2. 42. 2. 43. 2. 44. 2. 45. 2. 46. 2. 47. 2. 48. 2. 49. 2. 50. 2. 51. 2. 52. 2. 53. 2. 54. 2. 55. 2. 56. 2. 57. 2. 58. 2. 59. 2. 60. 2. 61. 2. 62. 2. 63. 2. 64. 2. 65. 2. 66. 2. 67. 2. 68. 2. 69. 2. 70. 2. 71. 2. 72. 2. 73. 2. 74. 2. 75. 2. 76. 2. 77. 2. 78. 2. 79. 2. 80. 2. 81. 2. 82. 2. 83. 2. 84. 2. 85. 2. 86. 2. 87. 2. 88. 2. 89. 2. 90. 2. 91. 2. 92. 2. 93. 2. 94. 2. 95. 2. 96. 2. 97. 2. 98. 2. 99. 2. 100.

Idem: Eod. Reht. 8. mandamus: E. Reht. 50. possit eiusdem ecclesiae: E. no. 140. tam: de t. B. 1. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXIV. 1. Institutum ex Comp. V. c. 5. h. l. 3. 4. 1. 2. de Her. 1. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXV. 1. 1227—34. — Polthorst. no. 9629. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. XXXVI. 1. 1227—34. — Polthorst. no. 9630. 2. tunc: H. v. d. L. d. 3. tal. de t. B. 1. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

benigno prosequeremur affectu<sup>4\*</sup>. Verum procurator Argentinensi capituli proposuit ex adverso, quod idem capitulum, hoc auditio, consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, iuxta quam nullum, nisi nobilem et<sup>5\*</sup> liberum<sup>6</sup>, et ab utroque parente illustrem, honestae conversationis ac eminentis scientiae, in suum consortium hactenus admiserant, ne contra hoc fieret, maxime quum nulla tunc praebenda vacaret, antequam monitorias vel executorias literas recessisset, ad sedem apostolicam appellavit. (*Et infra*): Nos igitur attendentes, quod non generis, sed virtutum nobilitas vitaeque honestas gratum Deo faciunt et idoneum servitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles et potentes elegit, sed ignobiles ac pauperes eo, quod non est personarum acceptio apud ipsum<sup>7</sup>, et vix ad culmina dignitatum, nedum praebendas<sup>8\*</sup> viri eminentis scientiae valeant reperiri, exceptiones huiusmodi non duximus admittendas. (*Et infra*) Discretionem vestrae mandamus, quatenus, si vobis constiterit, praedictam praebendam vacasse, quando ipsam dicto i. contulit episcopus memoratus, ipsum ad eam recipi faciat.

CAP. XXXVIII.1

Si mandatur provideri in ecclesia, non potest de ecclesia provideri.

Idem.

Quum olim priori sanctae M.<sup>2\*</sup> dederimus in mandatis, ut G.<sup>3\*</sup> diacono in aliqua ecclesia civitatis vel dioecesis Lucanae auctoritate apostolica provideret, idem praefatum G.<sup>4\*</sup> ecclesiae sancti Petri de Vico rectorem auctoritate huiusmodi nusus est designare, in qua rector ab eiusdem ecclesiae clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Quum igitur mandatum huiusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem nostra feratur intentio, quum pro simplici beneficio iussio nostra maneat: mandamus, quatenus tam institutionem huiusmodi quam excommunicationis sententiam propter hoc latam denuncias non tenere.

TITULUS VI.

DE CLERICO AEGROTANTE VEL DEBILITATO.

CAP. I.1

Clericus infirmus integre percipit fractus beneficii sui.

Gregorius Candido Episcopo Urbevetano<sup>2</sup>.

Quum percussio corporalis,  $\frac{1}{4}$  [utrum pro purgatione an pro evadenda contingat. De] in hoc indicium ignoratur, non debet a nobis oblii flagellatis afflictio, ne nos culpae,] quod<sup>3</sup> absit, offensam respicit. Et qui praesentium labor Calumniansis pro hac percussione, quam sustinet, consueti sibi commoda ab ecclesia vestra asserit negari, idcirco Fraternitatem tuam praesentibus hortamur epistulis, quatenus latorem praesentium<sup>4</sup> ad percipienda beneficia, quae consueti sunt ab ecclesia tua, aegritudo sua non debeat impedire: quia, si alii eius essent exemplo deterriti, forte non posset qui militare ecclesiae inveniri: sed secundum *lucii* eius ordinem quaecumque<sup>5</sup> ei, si sanus esset, poterat ministrari, de ipsa exiguitate, quae ecclesiae potest accedere, fraternitas tua *divini contemplatione iudicii* praebeat<sup>6</sup> aegrotanti, [quatenus etc.]

Tit. V. Cap. XXXVII. 4 effectus: FGHKLXN 5) etc: dest: FGHK 6) et hon.: FY 7) Deum: FM 8) ad prob.: FGHK Codd. Bohem. Cap. XXXVIII. 1) 1227—34. — Pallast ad 3622. 2) Mariae: Codd. coll. 3) V: FHLA; W: GbM 4) V: FHL; W: G; G: Bohm.

Tit. VI. Cap. I. 1) Restitutio ex Greg. I. Reg. II, 8; Laps. XXI, 5; Comp. I, c. 1, h. l. 13, 6. 2) ad Candid. ep. de Vrbe veteri: AP Reg. ser. no. 797. 3) usque quod: A 4) quatenus nihil eum ad percipienda (add: beneficia: Luc) quae consueti sunt, haec aegritudo debeat impedire, quia diversis in ecclesiis militantis varia, sicut nostri nostri: Ab; saepe contingit infirmitas, et si hoc fuerit exemplo deterriti, nullus de cetero, qui ecclesiae militet (militat: P) poterit inveniri: AP Reg. 5) quaque: Reg. 6) praebere non desinat: AP Reg.

Cap. II. 1) Restitutio ex App. XXVI, 15; Laps. XI, 11; Cras, XXI, 22; Bamb. XI, 11; Comp. I, c. 2, h. l. (3, 6) 2) Eng. P. I. Sarenis ep.; O; Quaelesi archiep.; R; Eugen. III. loc. archiep.; P; Ioelclino S. presbyt.; Q; Eng. P. Io. Celi. S. archiep.; Abh; Eng. P. Ioelcl. archiep.; Ar; ex quibus quidam *letholimus* etc. *terti restitutio est auferendis*: Eugen. P. III. Ioelclino Sarenis ep.; — 1145—53. 3) non: Eng. P. 4) infirmitate: R 5) id: O 6) in cet.: P 7) sac: dest: Q.

Corpus iur. can. Ed. Eichhorn, T. II.

CAP. II.1

Presbyter, cui medietae palmae cum duobus digitis est abscissa, missam non celebrat, sed ceteris sacerdotibus fungi potest.

Eugenius Papa<sup>2</sup>.

Presbyterum, cuius duos digitos cum medietae palmae a praedone abscissos esse significatis, missam non permittimus celebrare, quia nec<sup>3</sup> secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem<sup>4</sup> membri hoc<sup>5</sup> fieri posse condimus. Ipsum autem ceteris<sup>6</sup> officii sacerdotibus<sup>7</sup> fungi minime prohibemus. [*Practere etc. cf. c. 1, de apostat. l. 9.*]

CAP. III.1

Si rector ecclesiae sit leprosus, dandus est ei coadiutor.

Lucius III.<sup>2</sup>

De<sup>3</sup> rectoribus ecclesiarum lepra macula usque<sup>4</sup> adeo infectis, quod altari servire non<sup>5</sup> possunt, nec sine magno scandalo eorum<sup>6</sup>, qui sani sunt, ecclesias ingredi, hoc volumus te<sup>7</sup> tenere, quod eis dandus est coadiutor, qui curam habeat animarum, et de facultatibus ecclesiae ad sustentationem suam congruum recipiat<sup>8</sup> portionem.

CAP. IV.1

Si rector ecclesiae sit leprosus, ab administrationis officio removetur; sed de bonis ecclesiae sustentatur.

Clemens III.<sup>2</sup>

Tua nos duxit fraternitas consulendus: (*Et infra*: [cf. c. 19, de sent. ex. l. 39.]) De sacerdote *erro*, qui divino iudicio lepra morbo<sup>3</sup> repercussus<sup>4</sup> in parochialis ecclesiae praelationis officio fungitur, dicimus<sup>5</sup>, quod pro scandalo et<sup>6</sup> abominatione<sup>7</sup> populi ab administrationis debet officio removeri, ita *quidem*, quod iuxta facultates ecclesiae sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

CAP. V.1

Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadiutor.

Innocentius III. Arelatensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ex parte fuit propositum *coram nobis*, quod, quum *reuerabilis frater noster* Aurasienensis<sup>3</sup> episcopus gravi et incurabili morbo fere *iam* per quadriennium laboraverit<sup>4</sup> ita, quod pastorale officium non potuit, nec potest ullatenus exercere, nobilis *vir de Bawin* princeps terrae illius, *consules* ac cives civitatis eiusdem a te postulant<sup>5</sup> incessanter, ut *tum* ipsis quam *Aurasienensi ecclesiae*, quam sibi metropolitano eorum, studeas providere. Verum<sup>6</sup> quum *tu* ipsum<sup>7</sup> ad cessionem compellere non<sup>8</sup> possis, nec debeat ullo modo, nec afflictio afflictio sit addenda, immo potius *sit* ipsis miserie miserendum<sup>9</sup>, eo, quod idem<sup>10</sup> vir<sup>11</sup> bonus existerit et honestus, et ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit<sup>12</sup>, *quid super his agere debeat, solum christi apostolicum consulendum*. Nos igitur volentes tam *praefato* episcopo quam ecclesiae *suae* subhiberi providere<sup>13</sup>, *fratritatis tuae taliter<sup>14</sup> respolentis et per apostolica scripta mandamus*, quatenus illi coadiutorem associis virum providum et honestum, pro quem tam episcopo quam populo *sibi commissio* utiliter<sup>15</sup> consulatur. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. IV. Non. Dec. Pont. nostr. An. VII. 1204.*]

Cap. III. 1) Restitutio ex App. XXXVII, 1; Comp. I, c. 3, h. l. (3, 6) 2) Tarou. ep.; Ar; Lincoln; O; — add.: P, C; Ad aures: A; — cf. c. 8, de reser. (1, 3); — 1183—84. — Joffe no. 9578. 3) Super eo vero, quod quaesivisti de rect. ecc. 0 4) usque: dest: O 5) nulla ratione: A 6) illum: Ar; ipsorum: Ab 7) tam fratranitate: B 8) percipiatis: Ar; Rescipiant: Ab.

Cap. IV. 1) Restitutio ex Luc. ep. Ioh. III, 381; Galb. 2, (3, 4); Comp. II, c. 2, h. l. (3, 5) 2) Coelestin. III.; Bbb; — 1187—91. — Joffe no. 10228. 3) lepra: Luc. 4) respersus: P; H; K; S; Luc. 5) tibi duximus inuadendum: B; Luc. 6) vel: B; B; Luc. 7) obumbratione: Luc.

Cap. V. 1) Restitutio ex Reg. Beron. VII, 106; Comp. III, c. 1, h. l. (3, 6) 2) Pallast no. 2235. 3) Aurasian; 4) Aral; A; Arelatan; M; Aurasienensis; S; Arancien; Calabr; Aurasienensis; C Reg. 4) laboraret: C; laboravit: Reg. 5) postulantur: C; Gb; 6) Verumtamen: B; 7) in: dest: O; Reg. 8) praedictum episcopus: C Reg. 9) nec: P; G; Reg. 10) miserandum: Gb; 11) ipse: O; 12) vir: dest: Codd. coll. 13) gubernavit: O; Reg. 14) providenti: Codd. coll. C; Gb; Reg. 15) tal: dest: C; B; salubriter: C Reg.

CAP. VI.

Honorius III. Episcopo Aversano\*\*.

Consultationibus (Et ofia: Archidiacono autem, quem in paralytico laborantem officium lingue asseris amississe, condidit est merito adhibendus; maxime si de quo sp. posse t. voluntate.

TITULUS VII.

DE INSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Numerus clericorum debet insti-tui collegiatis secundum facultatem ipsarum.

Ex concilio Arelatensi.

Non amplius suscipiantur in monasterio monachorum aut clericorum, seu etiam puellorum, quam 2 quot se regere 2 de bonis ecclesiae absque penuria ecclesiae possint 1.

CAP. II.

Laici in canonicis non possunt instari.

Lugensium 2.

In ecclesia vestra certum numerum canonicorum, sicut nobis innotuit, communiter instituitur curatis, et institutionem in istam rationem firmiter inveniunt. 1. Unde, quia numerus illi successu impediuntur dimittitur in dubitatione de dubitis, alienum ipsum numerum de institutione canonicorum supplere possitis, eosque compellatis, qui in ecclesia vestra canonicorum titulo nominantur; et status nominus sit impletus, et hoc auctoritate a vestris conditionibus inferatur, nobis videtur, quod, quum laici non debeant in canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minus statutum numerum in canonicis praestito corroboratum, de aliis clericorum personis idoneis canonicos supplatis; nec enim alia vestra indulto fuisse videtur, quam quod tales ad suppleendum numerum, quum necesse foret, venire mandante curatis, per quos Deo in divinis officiis per ecclesiasticos ordines congrue serviantur. Ad hoc exco distinctis prohibemus, ne de clericis laicos in canonicis admittatis.

CAP. III.

Instituti benedicti formae per tibi ad episcopos vel eorum officiales.

Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo et eius Suffraganeis 2.

Ex frequentibus querelis personarum satis manifeste didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam admodum 1 contraxerunt, et multorum Patrum constitutionibus annullanda 2 contraxerunt a multis retro temporibus invluisse, quod videtur clero, cum expulsi de terra, ecclesiam et ecclesiasticam beneficia sine consensu 3 episcopi diocesis vel officii sui suorum, qui hoc de iure possunt 4 facere, recipiant, minus quam debeat solliciti cogitantes, quomodo id a 5 Patrum sanctorum est institutum honeste. Unde, quum tu, frater archiepiscope, ex officio tibi commissio 6 tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis 7, sicut debes, radicitus extirpare, tam in clericos illos, qui ecclesiam 8 vel ec-

clesiastica beneficia de cetero taliter 10 occupata scienter detinent, quam in eos 11 qui ecclesiam vel ecclesiasticam beneficia de cetero taliter occupare praesumpserunt, sicut et illis tuis ad illi omnes, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam et firmam habentes, et eam 12 auctoritate apostolica confirmantes, per apostolica scripta precipiendo 13 mandamus, quatenus singuli restant 14, salutem in suis 15 episcopis saltem quate in anno inveniatis, cum contradictione et appellatione cessante faciat invariabiliter observari, clericos 16 ipsos, qui ipsam 17 sententiam incurrerunt 18 vel de cetero incurrerunt 19, nisi congrue 20 satisfecerint, et a praesumptione sua omnino destiterint, absolvere minime 21 praesumat.

CAP. IV.

Ultra facultates non debet quis institui clericis ecclesiae.

Clemens III. Clero Constantinopolitano.

Auctoritate apostolicae sedis 1 debitorum officii nostri compelluntur, ritos ecclesiasticos ocula benigniori prospicere, et sicque, ne gravetur molestis, pastoralis sollicitudine providere. Hae itaque ratione indubie auctoritate apostolica probabimus, ne aliquis vestrum a quocumque in civili vel criminali negotio, nisi 2 in foro ecclesiastico impellatur, nec 3 per suaverentia personam curaverit 4 aut rursus, nisi ab archiepiscopo suo electus fuerit ex 5 ordine clericali, aliquatenus mancipietur, nec absque rationabiliter et manifeste causa in officio suo, vel in eo 6 gravamen ab aliquo patitur. Prohibemus itaque, ne ritibus regis seu quocumque personae civem secularibus potestatis per vos in dominibus vel aliis vobis vestris iniquam personam inferre; sed tam in his quam in aliis privilegia 7, vobis a episcopo vel archiepiscopo suo consideratione concessa, invariabiliter valens conservari 10. Statuimus 11 insuper, ut nullus in ecclesiis vestris 12 ultra, quam facultates eorum 13 sustineant, vobis instituat in invitum.

CAP. V.

Quum in ecclesiis oportet extraneos institui, non debent institui clerici certae originis tantum, sed undecumque sint; dum tamen sint idonei.

Innocentius III. S. Marcelli\*\* et S. Susannaec cardinali apostolicae sedis legato.

Ad decorem 1 et concordiam tam ecclesiae S. Sophiae, quam altiarum ecclesiarum, quae sunt in urbe Constantinopolitana conservande, noscitur pertinere, ut liberati rici et morum honestate conspiciat, de quibuslibet mundi partibus evocatis, institui debeant in eisdem. Verum Sicut nostris auribus est suggestum, evocabiles frater nostre Constantinopolitana patriarcha, eorum innumer, qui sibi suppressionis causa ruce ex postmodum per scripta 2 mandaverunt, si tamen ad ipsum nostrae literae pervenerint, aliarum 3 nationum clericos spernens, Venetos tantum in Constantinopolitana ecclesia 4 satagit collocare, non attendens, quod in omni gente qui fecit iustitiam acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit iure hereditario possideri. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta 5 precipiendo 6 mandamus, quatenus monentis eundem, ut viros religiosissimos, honestos et literatos, et alias idoneos, undeunque originem duxerint, in praedictis ecclesiis, et maxime in aliis, instituire non postquam; alioquin 7 indignum se reddet, et vos aliarum clericos nationum ad eius obedientiam 8 compellatis; praesertim quum ipsi propter hoc ad nostram devoti rici molestationem appellabunt. Nec dissimulare

Tit. VI. Cap. VI. 1. Institutione de Comp. V. c. 1. h. l. c. 5. 2. Adversano: FRIEDMAN: 1210-27. — Polthoff canon. 791. 3. In constitutionem potest adhibere R.

Tit. VII. Cap. I. 1. c. 8. Comp. Arel. VI. h. l. c. 1. 2. c. 1. h. l. c. 1. 3. c. 1. h. l. c. 1. h. l. c. 1. 4. h. l. c. 1. h. l. c. 1. 5. c. 1. h. l. c. 1. 6. c. 1. h. l. c. 1. 7. c. 1. h. l. c. 1. 8. c. 1. h. l. c. 1. 9. c. 1. h. l. c. 1. 10. c. 1. h. l. c. 1. 11. c. 1. h. l. c. 1. 12. c. 1. h. l. c. 1. 13. c. 1. h. l. c. 1. 14. c. 1. h. l. c. 1. 15. c. 1. h. l. c. 1. 16. c. 1. h. l. c. 1. 17. c. 1. h. l. c. 1. 18. c. 1. h. l. c. 1. 19. c. 1. h. l. c. 1. 20. c. 1. h. l. c. 1. 21. c. 1. h. l. c. 1.

Cap. II. 1. Institutione de Comp. II. c. 1. h. l. c. 1. 2. c. 1. h. l. c. 1. 3. c. 1. h. l. c. 1. 4. c. 1. h. l. c. 1. 5. c. 1. h. l. c. 1. 6. c. 1. h. l. c. 1. 7. c. 1. h. l. c. 1. 8. c. 1. h. l. c. 1. 9. c. 1. h. l. c. 1. 10. c. 1. h. l. c. 1. 11. c. 1. h. l. c. 1. 12. c. 1. h. l. c. 1. 13. c. 1. h. l. c. 1. 14. c. 1. h. l. c. 1. 15. c. 1. h. l. c. 1. 16. c. 1. h. l. c. 1. 17. c. 1. h. l. c. 1. 18. c. 1. h. l. c. 1. 19. c. 1. h. l. c. 1. 20. c. 1. h. l. c. 1. 21. c. 1. h. l. c. 1.

Cap. III. 1. Institutione de App. XXVIII. 1. c. 1. h. l. c. 1. 2. c. 1. h. l. c. 1. 3. c. 1. h. l. c. 1. 4. c. 1. h. l. c. 1. 5. c. 1. h. l. c. 1. 6. c. 1. h. l. c. 1. 7. c. 1. h. l. c. 1. 8. c. 1. h. l. c. 1. 9. c. 1. h. l. c. 1. 10. c. 1. h. l. c. 1. 11. c. 1. h. l. c. 1. 12. c. 1. h. l. c. 1. 13. c. 1. h. l. c. 1. 14. c. 1. h. l. c. 1. 15. c. 1. h. l. c. 1. 16. c. 1. h. l. c. 1. 17. c. 1. h. l. c. 1. 18. c. 1. h. l. c. 1. 19. c. 1. h. l. c. 1. 20. c. 1. h. l. c. 1. 21. c. 1. h. l. c. 1.

11 in: de 2: 0. 15. ecclesiam: P: 2. eel. vel: de 2: R. 16. de cel. tal.: de 2: 0. 17. tal.: de 2: 0. 18. ipsos: coll. coll. 19. qui: de 2: P. 19. vel: de 2: R. 20. de cel.: de 2: 0. 21. canque: AOR. 22. communitate: 0. 23. prae: de 2: AOR. 24. episcopi: 0. 25. singuli: 0. 26. renovantes: 0. 27. nec: nec: A: 28. cler.: 0. abs. prae: coll. coll. 28. istant: R. 29. nec: vel: de 2: 0. 30. incurrerunt: FRIEDMAN; incurrunt: W. 31. si: conque: non: 0. 32. min: de 2: 0. Cap. IV. 1. Institutione de Comp. II. c. 1. deinde: (2. 1.) 2. Constituti: H: 3. item: c. Alex. III: H: de 2: R: 117-91. — de 2: non: 1026. 3. nisi: de 2: H. 4. nec: de 2: H. 5. vel: care: vel: velle: de: 6. ab: ibi: 7. suus: de 2: H. 8. ante: H: Bardi. 9. privilegia: 0. 10. con- servare: R: 11. observari: H. 11. et: stat.: H. 12. etiam: vestr.: de 2: 13. vel: ecclesiarum: R. Cap. V. 1. Institutione de Reg. Inq. IX. 100. — Comp. III. c. 1. h. l. c. 1. 2. 3. 4. P. S. Marcelli: FRIEDMAN. S. Marcelli: de 2: R. (de 2: 0. H. S. Susanna praeb. card. eel. de 2: R. 5. item: (suppleto: 0. 6. — Polthoff canon. 221. 7. app: 1. apostolica: 0. 8. alienarum: 0. 9. in ipsis ecclesiis et praeb. 1. in ecclesia S. Sophiae: 0. R. 6. eundem patriarcham innumer. et indigne subdit: de 2: 7. proponentes: videtur, quod si monachi vestri: non: 8. Cuius adquirentes: coll. 2. forte: Cuius non curaverit: ib. 8) red: dat.: S. redderet: C.

potestis<sup>9</sup>, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit quod super hoc Venetis dicitur promissae, coniciere valeamus. *Ni qui vero clerici per eos vel alterum<sup>10</sup> vestrum sunt in praesentibus ecclesiis instituti, appellante postposita faciatis eos pacifica possessione gaudere, unctos sicut auctum fuerit per consensum ecclesiasticam appellante revocata facientes restitui ad easdem<sup>11</sup>. [Quod si non Dat. etc. Ferentini XI. Kal. Jul. Ao. IX. 1206.]*

CAP. VI.<sup>1</sup>

Institutiones et custodiae possunt de iure speciali ad non episcopum pertinere, et pendente lite cum iudicio detentari in possessione. H. 4. Vel sic: Si possidet ius institutum in, ad quem de iure communi non spectat, pendente iudicio proprietatis in possessione detentatur.

Idem Helicensi Episcopo et Archidiacono<sup>2</sup> Norvicensi<sup>3</sup>

Quum venissent ad apostolicam sedem dilecti filii magister Honorius archidiaconus Richemundiae<sup>4</sup>, et magister Columbus subdiaconus noster L. de Eboraco, et R. Arvel<sup>5</sup> procuratores venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi, eos in consistorio nostro diximus audientes. Ex parte archiepiscopi memorati filii propositum, quod institutio personarum et custodia ecclesiarum vacantium ad eum in dioecesi sua spectat<sup>6</sup> tam de iure<sup>7</sup> communi quam de<sup>8</sup> consuetudine generaliter. Verum quidem praedecessores ipsius quibusdam archidiaconis Richemundiae<sup>12</sup> tam institutionem quam custodiam personaliter commiserunt, *eis sibi alienis<sup>13</sup> tempore retinentes, et<sup>14</sup> libere, sicut spectabat ad eos, utentes easdem ita, quod archiepiscopus, qui Eboracensis ecclesiae mox praesert. W. de Chamil<sup>15</sup>, quondam archidiaconus Richemundiae, illus ad peccis inclitave recordationis Ricardi<sup>16</sup> regis Anglorum de gratia speciali concessit, et eo in episcopum post electo sibi reliquit tanquam suus. Quoniam archidiaconatum illum praedicto magistro intendere assignavit, tunc ante concessionem, quam in concessione ipsius expressit, quod tam institutiones sibi quam custodiam reservabat. Cui archidiaconus ipse respondit, quod contra Deum ageret et cum canonico derogaret, si institutiones ecclesiarum sibi usurpare praesumeret, quae soli archiepiscopo competeant. Donde libertatibus ipsis revocatis, revocationem suam eodem in scriptis: et ad maiorem cautelam sigilla propria roboravit, eos tandem quod eis se nullatenus immiseret, corporaliter praesertit sacramentum.* Inter alia<sup>17</sup> vero archidiaconus ipse<sup>18</sup> respondit, quod, quum in eadem recordationis primus Honorius rex Anglie<sup>19</sup> apud Curculum sedem episcopatum vellet de novo creare, quia ex hoc archidiaconatus Richemundiae labebatur, ipse ipse in locum memoratae T. archiepiscopi Eboracensis humiliter postulavit, et in recompensationem<sup>20</sup> eiusdem partis, quae subtraheretur archidiaconati memorato, si praedictis concederet dignitates, archiepiscopus autem<sup>21</sup> annuit praedictis<sup>22</sup> postulatis et tam institutiones quam custodiam, non personaliter archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Eboracensis capituli archidiaconati reali et liberali concessione donavit. Quum autem archidiaconatus<sup>23</sup> ipse in continua possessione tam istarum quam aliarum etiam libertatum multorum archiepiscopi, sequi<sup>24</sup> et archidiaconorum temporibus<sup>25</sup> existisset, et saepe dictis archiepiscopis sine conditione<sup>26</sup> qualibet concessisset ipsum eadem, post concessionem assensit, quod ipsum cum omnibus libertatibus suis<sup>27</sup> concesseret, institutionibus et custodiis vacantium ecclesiarum exceptis. Ipse vero [consuetudinem easdem archiepiscopi plene noscens, scilicet quod sicut dicit de factis, sic penitenter lenter concessit, ut] timens, ne, si negaret expresse, quum nondum esset archidiaconus<sup>28</sup> possessionem adeptus, vel impediret<sup>29</sup> penitus factum eius, vel diutius differretur, respondit, quod non solum de illo, sed de omnibus reductibus

suis faceret quod sibi<sup>30</sup> placeret<sup>31</sup>. [Post modum vero possessionem archidiaconatus ingressus, libere libertatibus ipsis est usus, sicut praedecessores eius facere consueverunt. Consequenter vero quum archiepiscopus cum archidiacono ipso contra iustitiam spoliasset, non restitutionem eius potuisset aliquatenus obtinere, nisi per chartam videretur libertatibus memoratis, ipse ins summa ducere cognoscens, literas revocationis spoliatus ab hoc archiepiscopo ipsi dedit sigillo proprio roboratas; sed illas, sicut est propositum ex adverso, nullatenus abiecit; immo restitutionibus beneficiis assensit, usus est eisdem libertatibus sicut prius, licet idem archiepiscopus ipsum et clericos eius super illis et aliis post applicationem legitime interpositam multipliciter appareret. Cuius quum praedictorum concessio libertatum non fuerit sicut personaliter personae, sed sicut realiter personarum magis facta, non gratia specialiter concedebatur alicui, sed ex debito potius cum archidiacono patere debebat ad eius integritatem tanquam in recompensationem late praerobatae pertinebant. Propter quod, etsi aliquis archiepiscopus eas forsitan suas fuerit, dum archidiaconatum in suis manibus retinebat, nullum propter hoc archidiaconatum est praerobatum generatum, quum intelligitur postmodum in ipsa concessio. Praeterea, quum in Turonensi concilio praedictorum dignitatum, beneficiorum sibi inlibitae sectiones, et Lateranum concilio, ubi etiam non minus impudenter, et rebere auguratur subrogant, „Ne putent ecclesiam aliqui suis usibus appropriare personarum,“ patet archiepiscopum nec debuisse nec potuisse archidiaconatum suis dignitatibus et libertatibus mutare. Nec est ecclesiam quod ante concessionem, vel in ipsa concessione actum fuerit, ut praedictas libertates sibi archiepiscopus retineret, quia si alicuius sibi sic concessisset forsitan usurpare, commissis eisdem simulacrum praerobatum. Revocatio autem archidiaconi necesse non potuit, quia revocaretur spoliatus, et bonae memoriae Alexandri papa, praedecessor noster, revocationem huiusmodi ausuerit non valere. Insuper quum, etsi collatio archidiaconatus supercesseret ad archiepiscopum memoratum, integritas tamen ad Eboracensis ecclesiam pertinet dignitatum, nec potuisse archiepiscopus vel archidiaconus praeter assensum et absque consilio Eboracensis capituli ipsius archidiaconum in tunc labere dignitates vel libertates.] Super haec<sup>32</sup> pars replicavit adversa, quod, etsi<sup>33</sup> revocatio et abrogatio archidiaconati non auerret, per haec<sup>34</sup> tamen esset archidiaconus repetendi facultas attempta. Sed archidiaconus libertates illas se non ex parte respondit, quum eis libere, sicut prius, quum ibi arripuit ad sedem apostolicam venturus, uteretur, et eorum possessione gauderet<sup>35</sup>. Sed contra hoc iterum replicavit<sup>36</sup>, quod idem archidiaconus in quidam ecclesia sui archidiaconatus non per archiepiscopum institui postulasset, sicut institutio pertinebat ad ipsum, et ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet. Ad quod archidiaconus ipse respondit, quod per archiepiscopum non institui, sed confrontati postea postulavit, licet, quod se ipsum instituit, inuenimus probatur. Nos igitur, auditis quae fuerunt<sup>37</sup> haec inde proposuit, et plenius intellectis, interlocuti fuimus<sup>38</sup>, archidiaconum esse in plena libertate eiusdem archidiaconatus possessione tunc, donec probatum legitime fuerit ex adverso, libertates ipsas<sup>39</sup> archidiaconum ab archiepiscopis personaliter<sup>40</sup> fuisse concessas, quum in hoc casu tam ante quam post, et<sup>41</sup> in ipsa etiam concessione archiepiscopus eas retinere sibi<sup>42</sup> potuerit licite tanquam suas, vel donec legitime probatum fuerit, easdem libertates archidiaconum abuisse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit<sup>43</sup> realis<sup>44</sup>, archiepiscopo nihil iuris vel utilitatis accederet<sup>45</sup>, quia nos vel<sup>46</sup> ad petitionem Eboracensis ecclesiae, vel per nos ipsos super hoc archidiaconati rickum<sup>47</sup> consulemus. Si ergo altertrum ipsorum<sup>48</sup> fuerit legitime [et propositum, et] comprobatum, archidiacono super libertatibus ipsis, si neutrum, archiepiscopo silentium imponatur. [Idemque disticte etc.]

Tit. VII. Cap. V. 9) poteritis: Cberg Reg. 10) per alt.: C 11) eandem: C  
 Cap. VI. 1) Resolubum ex corp. ap. Roep. de Rotenham Chron. ad Statibus IV. 177: Mon. 3. (3. 6. 1); Corp. III. c. 3. h. 6. (3. 7.). 2) arch. Norhamtoniae: Corp. v. no. 140. 3) magister est lecti. variis. 3) add.: et mag. G. H. 4) Higon: T. de Giesb. Giesb. Corp. 134. 5) Giesb. Corp. Gausst. T. 1: Corp. v. no. 120. 6) Pothost no. 125. 7) Richeundia: C. 1. 8) 1. de Boraco: T. I. de Eb. et R. Av. de: de: Corp. 6) et: de: C. R. 7) add.: benigno: C. 8) parte autem: C. 9) spectant: P. 10) iurisdictio: C. 11) v. no. 140. 12) v. no. 140. 13) R. 14) R. 15) Chamil: C. 16) Ricardi: C. 17) ad haec (hoc): C. 18) v. no. 140. 19) Anglorum: C. 20) re-

compensatione: C. 21) aut: de: R. 22) dignitates praec.: C. 23) archidiaconus: I. K. 24) reg.: de: C. 25) add.: longis: L. 26) contra: C. 27) suis illis: C. 28) archidiaconatus: G. 29) impediret: P. 30) archiepiscopo: C. 31) compleret: C. 32) haec: C. 33) sibi: C. 34) super: C. 35) non: C. 36) replicavit: C. 37) sed: C. 38) fuerunt: C. 39) sibi: C. 40) ipsius: C. 41) per: C. 42) per: C. 43) per: C. 44) per: C. 45) per: C. 46) vel: C. 47) vel: C. 48) eid.: C. 49) istorum: Corp.









de ipso, prout moris<sup>18</sup> est, et solemniter installantes<sup>19</sup>. Proce-  
 sse vero temporis praefatus archiepiscopus ab apostolica  
 sede reddens in Normanniam, post resignationem et abnuna-  
 tionem a te factam et receptam ab ipso<sup>20</sup>, eidem R. archi-  
 diaconatum contulit ante dictum, qui<sup>21</sup> archidiaconatum  
 ipsum tam ratione primae quam secundae concessionis sibi  
 rationabiliter assignatum per sedem apostolicam petit con-  
 firmari.  $\dagger$  Ad cuius oblationes ex ordine taliter respondebas,  
 quod, licet decum mentio in literis archiepiscopi directis capitulo  
 expresse facta non fuerit, non tamen ab hoc crebris videri  
 poterat vel debebat, sicut pars propinqua adversa, immo con-  
 tinuatur in capitulo, sicut pars conductur in toto, cuius decum  
 pars est honorabilis, archiepiscopus vero capit<sup>22</sup> existit<sup>22</sup>, nec in  
 uno contingat corpore [non sine monstruosis prodigio duo capita  
 iuvetur. [Quod autem te excommunicationis sententia lata per  
 decum et capitulum non ligaverit, multipliciter ostendere  
 satagebas; tum quia fructus cancellarie nequaquam perceperas,  
 quum tantum spiritualium procurator esses ab archiepiscopo con-  
 stitutus, tum quia nec tu nec alius occasione mandati simplicis,  
 per quod coercitio veniri mandatur, potuit coerceri, praesertim  
 quum illa sententia quodcumque post appellationem a te inter-  
 positam fuerit promulgata. Unde venerabilis frater noster Can-  
 tuariensis archiepiscopus, tunc apostolicae sedis legatus in Anglia,  
 communicato multorum coepiscoporum et aliorum prudentium  
 eorum consilio pronuntiavit, te huiusmodi sententia non teneri,  
 sicut ex rescripto ipsius legati ostendere satagebas. Administrati-  
 onem autem archidiaconatus, quum tempore illo absens fueris,  
 te minime ingressisti; sed, quum ceteros postmodum investitura tibi  
 in capitulo contra instituta denegari, de mandato superioris archi-  
 diaconatum ingressus, coepisti in eo, prout ad tuum pertinebat  
 officium, ministrare. Quod autem homicidia vel alia huiusmodi  
 per te illic fuerint perpetrata, vel quod archidiaconatum renun-  
 ciaveris ut etiam abnunciaris, penitus denegabas, asserens, quod  
 eo tempore, quo pars adversa te renuncians vel abnuncians dicebat,  
 et sibi archidiaconatum fuisse collatum, archiepiscopus te pro  
 archidiacono et archidiaconum pro excommunicato habuit putiter et  
 intrusus. Unde auctoritatem literarum nostrarum, de mandato  
 dilecti filii nostri P. presbyteri cardinalis tunc apostolicae sedis  
 legati coram venerabili fratre nostro Rothomagensi archiepiscopo  
 et suis contulicibus in Normanniam, et deinde coram bonae me-  
 moriae Lincolnienis episcopo et contulicibus suis in Anglia eidem  
 archiepiscopo super intrusione ipsam adversarium traxit in  
 causam, inique receptas protestationes super ipso negotio memini-  
 mus accepisse. Adiecit praeterea, quod, si etiam ea fecisses,  
 per adversarium tamen tuum tibi non poterat<sup>23</sup> obici cum  
 effectu, cui potius<sup>24</sup> super ipso archidiaconatu esset silentium im-  
 ponendum, et, approbata institutione tua, tibi restitui facienda,  
 ex confessione partis adversae in iudicio facta et saepebis repetita  
 ostendere videbatur. Ipse namque Rogerus a<sup>25</sup> nobis interrogatus  
 in iure, ex quo tempore archidiaconatus Richemundiae sibi per  
 capitulum fuerat assignatus, respondit, quod circa festum Ascen-  
 sionis proximum terminum completeretur. Quam igitur ex data  
 literarum nostrarum constaret, tempore illo archiepiscopum apud  
 sedem apostolicam constitutum, et in eis per nos antequam ius  
 fuerit declaratum, ut tempus, quo ad apostolicam sedem accessit,  
 [et] apud illam permansit, vel recessit ab ipsa, non esset infra  
 tempus sex mensium computandum; liquido constare dicebas<sup>26</sup>  
 tempus illud archiepiscopo minime currisse. Sed si etiam  
 quadriennium effluisset, sicut prioris responsi pendens ultimo  
 loco<sup>27</sup> proponit pars adversa, quod ex parte tua de iure non  
 posse fieri dicebat, quum etiam tunc arripisset iter ad sedem  
 apostolicam veniens, licet illud non fuerit continue prosecutus,  
 impediens multiplicibus retardationibus, interpretato rescripti nostri  
 ad tempus etiam huiusmodi pertinebat, ubi praeter<sup>28</sup> pote-  
 scriptum necesse non poterat in exilio constitui. Factam autem  
 capituli eadem R. non potuit<sup>29</sup> excusare, quoniam, quum<sup>30</sup> in-  
 stitutum facta per archiepiscopum processisset, quod superior or-  
 dinationem capitulum tempum inferius non poterat reprobare,  
 quum, etsi contra statuta privilegii non<sup>31</sup> fuisset admissus, ipsi  
 tamen, quia nec<sup>32</sup> fuerant excoercitores privilegii constituti, nec  
 poterant simul esse iudices et actores, contra te praesertim ab-  
 sentem et non contentum procedere non valebant. Si quid ergo  
 per ipsos erat contra factum archiepiscopi proponendum, huius-

modi questio ad tribunal erat superioris deferenda, ut auctoritate  
 finitur ipsis, pendente proinde institutione tua facta per illum,  
 ad quem pertinebat tam iure canonico quam auctoritate privilegii  
 ante dicti, per quod collato personatum et praebendam archi-  
 episcopo reservatam, aliam R. non debuit in<sup>33</sup> locum recedens ab-  
 cipere<sup>34</sup>. [Ad eum B. Gregorius<sup>35</sup>: „Eum, qui contra iustitiae  
 regulam in archidiaconatum alterius proveli se consensit, ab eius-  
 dem archidiaconatus honore deponimus; qui si ulterius in loco  
 eodem ministrare praesumpserit, se participatione saecrae com-  
 munionis meritis esse privatum.“ Huius ergo auctoritate decreti  
 adversarium tuum asserens ab archidiaconatus officio, quum  
 male excepit, ad ponendum; praesertim, quum illi primae irrep-  
 titi rechenatur insistet, et per institutionem eiusmodi suum  
 alteretur propositum demonstrare, ipsaque archidiaconatum  
 tibi restitui suppliciter postulabas.] Nos igitur<sup>36</sup>, auditis his et  
 aliis, quae partes in praesentio nostra proponere voluerunt, et  
 plenius intellectis. Quoniam constituit nobis, archidiaconatum  
 praedictum<sup>37</sup> tibi per Eboracensem archiepiscopum [et]  
 primitus fuisse concessum, et quod, institutione facta per  
 ipsum secundum iuris ordinem minime reprobatam, archi-  
 diaconatus non vacans non potuit<sup>38</sup> nec debuit in alium rite  
 transferri, memorato R., qui contra iustitiae regulam in ar-  
 chidiaconatum alterius proveli se consensit, super eo dixi-  
 mus silentium imponendum, sententiarum decernentes, ut  
 institutio facta per Eboracensem archiepiscopum de te sor-  
 tiatur effectum. Exinde vero, si super renunciatione, vel  
 abnunciatione vel aliquo praemisiorum aliquis, qui<sup>39</sup> velit et<sup>40</sup>  
 valeat, adversus te quicumq<sup>41</sup> duxerit proponendum, ordine  
 poterit iudicario experiri. [Nulli ergo etc. Dat. Later. Kal.  
 Iun. 1202.]

CAP. VIII. 1

Recepto in canonico tenetur capitulum providere, quam cito facultas se obtulerit.

Idem C.2 Canonico Tridentino<sup>37</sup>.

Quum super<sup>42</sup> questione Tridentinae<sup>43</sup> praebendae,  
 $\dagger$  quae vertebatur inter te et una parte, et venerabilem fratrem  
 nostrum episcopum et dilectos filios canonicos Terlonenses et  
 alia, tu et procuratores partis alterius in nostra esset praesentia  
 constituti, eolis dilectum filium Hug. tit. S. Martini<sup>44</sup> presbiterum  
 cardinalem concessimus audire. Coram quo pro te fuit  
 taliter allegatum, quod, quum bonae memoriae Odo Terlonensis  
 episcopus, patris tuis, ab apostolica sede reversus, Terlonenses  
 canonicos attentius rogasset, ut te reciperent in canonicum et in  
 fratrem, ipsi eius precibus inanes hilariter te reciperant, nulla  
 primae vel secundae [praebendae] habuit mentione, qui ab illo  
 tempore usque non huc in choro et in capitulo sicut alii  
 canonici habuisti, lectiones legis in ecclesia, et responsoria can-  
 tasti, ac per praedictum episcopum tibi fuerant<sup>45</sup> donus in ipsa  
 canonica [nomine canonici] assignatus, quas tu possidisti ac  
 possides in quiete. Et, quum in eadem ecclesia Terlonensi et  
 illis canonicis, qui praebendam<sup>46</sup> in ea non possident, in primo  
 instituto fueris et receptus, et tunc valet beneficium in eadem,  
 humiliter postulabas a nobis, ut Terlonensium canonicis dure  
 dignemur districtum in mandatis, quod vacans beneficium tibi,  
 cum difficultate<sup>47</sup> postposita, assignaret et faceret pacifica  
 possessione gaudere. Procuratores vero partis alterius et con-  
 trario respondebant, quod, quum in Terlonensi ecclesia certus  
 sit numerus canonicorum institutus et scriptis Romanorum Pontificum  
 confirmatus, canonice<sup>48</sup> institutionem ipsam observare  
 tenentur praestito iuramento, nos eis nostris literis delictum in  
 mandatis, ut dilectum filium B. subdiaconum et capellanum  
 nostrum in canonicum reciperent et in fratrem, eigne<sup>49</sup> praeben-  
 dant, sicut nec et alii canonici, assignant. Verum quia statu-  
 tus numerus canonicorum tunc in eadem ecclesia plenus erat,  
 mandatum nostrum non poterant executioni mandare. Post non  
 modicum vero temporis praedictus O. quondam episcopus per-  
 suasionibus, minus ac terroribus institi apud canonicos Terlo-  
 nenses, ut te reciperent in canonicum ad praebendam proximo  
 vacaturam, eis constanter promittens, quod eos tam a petitione  
 vicium Terlonensium quam ab executione mandati apostolici,  
 quod ipsi pro eiusdem subdiaconi nostri receptione reciperant<sup>50</sup>,  
 liberaret, sique eos circumveniens fraudolenter recipi te fecit ad

Tit. VIII. Cap. VII. 18) moris. C. 19) add. vel intronizantes: Cb  
 20) episcopo: Cb 21) Petebat igitur ab impetitione penitus (tua prorsus):  
 Reg.: ipso prorsus: Cb) absolvi et ... per sed. ap. confirmari: C Reg.  
 22) existit: Cb 23) potest: Cb 24) pot. quod: Cb 25) a  
 nobis: Cb 26) dicebat: Cb 27) hoc: desit: Cb 28) postea: Cb  
 29) poterat: Cbc 30) quam: desit: Cbc 31) non: desit: Cbc 32) non: Cbc  
 33) in: desit: Cbc 34) arripere: Cb 35) et: Ep. II. 11. 36) ergo: Cbc  
 37) praesumimus: Cb R. g. 38) poterit ... debeat: Reg. 39) quis que

dem: Cb: quid de iure velit: C 40) vel: C 41) quam: desit: C Reg.  
 Cap. VIII. 1) Restitutio: C Reg. Recip. V. 73; Abm. L. 3. 7.; Comp. III.  
 c. 5. h. l. (3. 8.) 2) Canonici: C Claromonti: Reg. 3) Terlon.: P. III.;  
 Terlonens.: L. W. H. Reg. 4) Pallast. no. 1711. 5) Ter-  
 donens.: P. III. Reg. 6) sed d. cons. p. 6) Marcellis: Cb 7) Odo: Cb  
 8) desit: Cbc 9) fuerat: Cb 10) praebendas in ea: desit: Cb 10) dilata-  
 tionis: Cbc add. appellationis: Cb 11) canonici: Cbc 12) ac ei: Cb  
 13) susceperat: Cbc.



evidenter, statutum<sup>13</sup> Lateranensis concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus locum in hoc articulo nullatenus habuisse, quoniam, etsi forte<sup>14</sup> Astensis ecclesiae canonicorum pateret defectum, nullae tamen in ea praebendae vacabant, quoniam in illa nec sint destructae praebendae, nec canonicorum numerus diffinitus. Unde institutio per archiepiscopum vel<sup>15</sup> episcopum facta occasione concilii memorati carere debet<sup>16</sup> robore firmitatis. Quia vero<sup>17</sup> totum capitulum, tribus tantum exceptis, praedictorum receptionem approbat et affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos obiectum est et<sup>18</sup> ostensum, discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, inquisita diligentur veritate, si Astensis ecclesiae suppetant<sup>19</sup> facultates, secundum consuetudinem hactenus observatam praedictos clericos subito censuris contradicendis et appellationsis obstaculo pro canonicis faciatis haberi. [Contrafactores etc. Dat. Lat. XVII. Kal. Jul. 1204.]

## CAP. XI. 4

Habens potestatem conferendi potest de iure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

## Idem Episcopo et capitulo Laudunensi.

Constitutus in praesentia nostra dilectus filius H. sublimiuvus, [quod] ecclesiae vestrae canonicis vobis humiliter intimavit, nos tu, frater episcopo, potestatem et<sup>1</sup> dedisti sacerdotalem conferendi praebendam, quae primo in ecclesia vestra esset vacatura, et bonae memoriae H. Remensis archiepiscopus, tunc apostolicae sedis legatus, vobis, filii<sup>2</sup> capituli<sup>3</sup>, auctoritate nostra distincte precepit, sicut per literas suas ad eos<sup>4</sup> directas apparet, quae coram nobis lectae fuerunt, ut ad quam praebenda ipsa<sup>5</sup> in ecclesia vestra vacaret, personam illam, cui vellet idem H.<sup>6</sup> eam conferre, sine interpositione alterius personae reciperetis ad ipsam<sup>10</sup>, et eandem personam curatis de illa sine difficultate qualibet investire. Asseruit [etiam] idem sublimiuvus, quod, cum esset ad sedem apostolicam accessurus, ipse praevenerat appellari, ne tu, frater episcopo, si forte interim aliquam sacerdotalem contingeret vacare praebendam, eam illi<sup>11</sup> conferres, nec eos, filii capituli, reciperetis aliquem praesentium ad illam, nisi quem duxerit praefatus sublimiuvus praesentium. Quocirca discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus personam illam, cui memoratus H.<sup>12</sup> sacerdotalem praebendam, quum contingerit eam<sup>13</sup> vacare, duxerit canonicè conferendam, sine contradictione qualibet admittatis, et<sup>14</sup> tu interim, frater episcopo, praebendam huiusmodi contra formam concessionis tuae conferre alicui non praesumas;  $\frac{1}{2}$  aliamque novitiam<sup>15</sup>, nos dilectis filiis<sup>16</sup> cancellario, et Heloni et Ade<sup>17</sup> canonicis Parisiensibus in mandatis dedisse, ut eos ad hoc per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant, in irritum redeventes, si quid post appellationem a praefato sublimiuvus ad nos legitime interpositam contra concessionem sibi factam de sacerdotali praebenda novitiam attentatum. Quia vero concessionis tales<sup>18</sup>, si ad consequendum traherentur<sup>19</sup>, fieri possent<sup>20</sup> in fraudem canonicae sanctionis, per quam prohibetur ecclesiastica beneficia concedi sive promitti ante, quam vacent, nolimus, quod huiusmodi occasione mandati, quod gratiam continet personalem, fraudem adhibere volentibus licentia concedatur. [Dat. Lat. X. Kal. Jul. Ao. VII. 1204.]

## CAP. XII. 1

Lateranense concilium de beneficiis ultra sex menses vacantibus ad episcopos non extenditur.

Idem<sup>2</sup>.

Dilectus filius magister G. canonicus<sup>1</sup> vester olim nobis<sup>2</sup> suggestit, quod, bonae memoriae episcopo vestro viam universae carnis ingressus, maior et sanior pars vestri convenerat in eundem, et ipsam eligere in episcopum proponebat; sed

impediente viro nobili comite Cutronensi<sup>3</sup> non fuit electio celebrata. Postmodum autem illic comes de ipso episcopatu Madium capellanium suum iherosolimitanus vobis intulit, ut vel a terra recederetis ipsis, et eligeretis eundem M. in pastorem. Quod quum venerabilis frater noster archiepiscopus sanctae Severinae tunc electus videret, praedictum Guillelmum<sup>4</sup> ad suam praesentiam accessit, et asserens, quod propter negligentiam vestram<sup>5</sup> ad ipsam eam eligendi<sup>6</sup> auctoritas devoluta, in<sup>10</sup> episcopum vestrum elegit eundem. [Verum postquam hoc innotuit comiti superlatro, eos ad suam praesentiam convocatos tandem fecit in custodia detinere, donec praefatum Madium communitur elegeritis. Qui accessit ad praesentiam dilecti filii nostri Gerardi S. Alriani diaconi cardinalis apostolice sedis legati, beneficium obtinuit confirmationis ab ipso. Sed memoratus Guillelmus postmodum ad eundem cardinalem profectus, ne illum foret consecrari auctoritatem nostram appellavit, et tandem in nostra propositum praesentia constitutus, quod idem Madius prodiderat quoddam austrum, et mediante pecunia investitura de manu receperat laicali, ac etiam eade confirmationem obtinuit multa bona ecclesiae dilapidando extorcat. Unde nos curabilibus fratribus nostris archiepiscopo Cusentino et Bisinensi et Genevostrensi episcopis delinens in mandatis, ut eos et alios, quos contingeret nominari, compellerent super his omnibus dicere veritatem, et si de praefato Madio electionem inveniret irregulariter celebratam, denunciarent eam irritam et inane, ipsam ad restitutionem rerum ecclesiae meliute iustitia compellerent, ac postmodum inquisita circa electionem praefati Guillelmi sollicitè veritate, quod iustum esset statuerat appellatione remota. Qui, sicut in coram literis perspicuum continet, quum senel et secundo in tertio peremptorio tam praenominatum Madium quam et eos, nec non etiam abbatem ecclesiae Geruntine ad suam praesentiam elicerent, dilectus Madius per menses quatuor expectatus nec accessit ad ipsos, nec vos permisit accedere et abbatem. Quum autem propter suspicionem dilatoriam ab episcopatu administratione suspendisset eundem, et ipse nihilominus administrare praesumeret, excommunicationis in eum sententiam protulerit, quia ille continuaverit episcopum non desistit celebrare. Unde quum eis per dicta iuribus testimonio constitisset, quod idem Madius investituram episcopatus de manu susceperat laicali, et periculum incurrerat, ex prohibitionem et homicidii, nec non etiam simoniam multipliciter perpetravit, quod etiam electio eius extorta fuerat, et conservatio non solum post appellationem, eorum etiam alias contra canones attentata, demum habito prudentium consilio quod factum de ipso fuerat sententiam iterum cassaverunt. Nos igitur [his et aliis, quae super ipso negotio vobis fuerunt exposita, diligenter advertitis], attendentes, quod canon Lateranensis concilii, ab Alexandro Papa<sup>11</sup> contra negligentes editus, ad archiepiscopatum<sup>12</sup> vel episcopatum non solet extendi, sed ad personatum alios et minora<sup>13</sup> ecclesiastica beneficia coarctat, electionem huiusmodi<sup>14</sup> [non reatu personae, sed] iustitia cassavimus exigente. [Idem quoque etc. Dat. ap. S. Geruntinum VI. Id. Jul. Ao. XI. 1208.]

## CAP. XIII. 1

Non valet promissio beneficii vacaturi.

Idem Priori Hostiensi<sup>2</sup> et Superiori<sup>3</sup> S. Fridi.

Ex tenore literarum vestrarum accepimus<sup>4</sup>, quod, quum causa<sup>5</sup>, quae inter I. clericum ex una parte, et abbatem et conventum de Bello ex altera, super<sup>6</sup> provisione verberatur ipsius [Et infra]: Dicitur clericus post litem contestatam<sup>7</sup> chartam quandam monachorum ipsorum exhibuit coram vobis, continentem expresse, quod primam ecclesiam ad donationem suam spectantem, valentem X. marcas vel XVI. assignaret<sup>8</sup> eidem,  $\frac{1}{2}$  nihilominus pro idoneis testibus probatis, ipsos post promissionem huiusmodi, licet potuerit, nulli scilicet, quumquam super hoc admoviti fuerunt<sup>9</sup>, providisse; quare dictos abbatem et

Tit. VIII. Cap. X. 13) statuta; Ch. 14) forsitan; C. 15) et; Reg. 16) debeat; Reg. 17) tamen; Ch. 18) tamen; C. 19) nec; Ch. 20) vel; C. 20) suppositum; C. 20) coll. coll. C. Reg.

Cap. XI. 1) Restitutio et Reg. Bol. XI. 107; Alon. c. 5. h. l. (3, 7); Comp. III. c. 8. h. l. (3, 8) 2) Laudun; Ch. 3) Posthast no. 232. 4) Hubaldus; Reg. 4) ipsi; FGHAC Reg. 5) filii; Ch. 6) capitulum; LNC Reg.; capitulum; 7) nos; Ch. 8) sacerdotalis; C. Reg. 9) praefatus archidiaconus; Ch. 10) cum; Ch. 11) nulli; C. 12) sublimiuvus; C. Reg. 13) illius; FGHAC; 14) Gsa, frater episcopo, frater inhiabentes, ne interim aliquam sacerdotalem praebendam alicui carerit; C. Reg. 15) noveris; Ch. 16) add.; nostris; Ch. 17) A; C. 18) huiusmodi; C. Reg. 19) traherent; C. 20) possent; Ch. 21) nulli; C. 22) h. l. (3, 8, 8) Cap. XII. 1) Restitutio et Reg. Bol. XI. 107; Comp. III. c. 9. h. l. (3, 8) 2) Gerardi; C. Reg.; Geruntinus; C. Reg.; 3) Posthast no. 3419. 3) W.; FGHAC; Guillelmus; Reg.; deest; Lat. 4) coucanon; F. Reg. 5) apostolati nostri; deest; Fi 6) non in C. corrigendum est. 7) W.; C. 2

V. C. 8) add.; iuxta auctoritatem Later. Cons. C. 9) et; deest; Ch. 10) ipsam induxit, ad electionem de se facienda praefato assensum, qui suis monitis acquiescere electus existit ab eodem, suffraganeum eius (deest); Ch. Interfuerunt comunita et consensu; C. Reg. 11) ab Al. Pap.; add. a Rom. 12) archiepiscopatum vel episcopatum; FGHAC Reg. 13) maiora; C. Ch. 14) praefati Guillelmi (eandem V. C.) qui ab archiepiscopo et suffraganeis eius fuit, ad ipsos electio spectabat, electus; C. Reg. 15) Interfuerunt comunita et consensu; C. Reg. Bol. XI. 108; Comp. III. c. 10. h. l. (3, 8) 2) Obca; C. FGHAC 3) superiori S. Frolswide; C. Reg.; 4) Posthast no. 3563. 4) Intellextimus evidenter; C. Reg. 5) causam; FGHAC Reg. 6) super reddito ducem marcharum vel quindenis, quos idem exhibebat ab ipso, eo videlicet, quod eodem idem; Ch. quum cito se facultas offerret, in curaverat adipiscere, noscitur actitari, vobis duxerimus (duximus; C) committendum, dictus; C. Reg. 7) Ritis con-tationem; C. 8) et; . assignare promissant; C. Reg. 9) fuerit; C. 2



Bathoniensis ecclesiae de praesule fuerit ordinata, si ostendere poteritis, quod ecclesiae vestrae nondum sit ad ultrimum vel praedictorum rituum<sup>22</sup> plene processio, ius vestrum apud sedem apostolicam prosequendi facultatem liberam habebatis; interim autem sub cura prioris idem monasterium libere<sup>23</sup> gubernet. [Nulli ergo etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. II. Id. Mart. Ao. IX. 1206.]

CAP. II.1

Beneficia spectantia ad collationem praefati non possunt conferri per capitulum sede vacante.

Honorius III. Episcopo Calmensi<sup>2</sup> et Magistris V. et S.<sup>3</sup> Canonicis Suessanensibus<sup>14</sup>.

Illam devotionis sinceritas et sincera devotio, quam dilectus filius magister R.<sup>5</sup> decanus Teanensis ad personam nostram et sedem apostolicam hactenus habuisse discipulorum, nos inducent, ut cum pro suae scientiae ut probitatis intuitu geramus in cisceribus caritatis, et ei denegare nosces quae secundum Deum fuerint concedenda. Unde nos Ecclesiam sancti Leucini<sup>6</sup> de Capua cum omnibus pertinentiis suis, de qua magistrum K.<sup>7</sup> donationis nostrae gratia praecedente praebendae nomine de mandato nostro venerabilis frater noster R. Capuanus archiepiscopus investivit, sibi duximus auctoritate apostolica confirmandum, non obstante concessione per capitulum<sup>8</sup> facta de ipsa ecclesia<sup>9</sup>, seu confirmatione nostra, si qua forte in forma communi apparet<sup>10</sup> obtenta: quum nusquam inveniatur cautum in iure, quod capitulum vacante sede fungatur vice episcopi in collationibus praebendarum. Nec in eodem casu potest dici potestas conferendi praebendas ad capitulum per superioris negligentiam devoluta, quum non fuerit ibi superior, qui eas possit<sup>11</sup> de facto vel de iure conferre. Quocirca discretioni vestrae mandamus, quatenus eandem magistrum in corporalem ipsius ecclesiae possessionem sublati appellacionis obstaculo inducatis, et defensionis inductum.

CAP. III.1

Sede vacante iudicium habitum contra ecclesiam non tenet.

Idem Episcopo Burginensi<sup>2</sup>.

Constitutis olim coram bonae memoriae I.<sup>3</sup> Pape praedecessore nostro procuratore ecclesiae sanctae Mariae de Castro forti<sup>4</sup> et bonae memoriae G. Burginensis<sup>5</sup> episcopo praedecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem episcopo restitutionem tam super libertate libere eligendi sibi praefatum, quam etiam super terris ipsius ecclesiae et rebus aliis, quibus unquam pars sua spolata fuerat, ut dicebat. (Et infra): Litem igitur eorum eodem praedecessore nostro super praenunciis legitime contestata, et postmodum eorum iudicibus delegatis, factis confessionibus et receptis testibus ad eisdem causa fuit ad nos instructa remissa. Nos<sup>6</sup> igitur procuratoribus partium in nostra praesentia constitutis, quum super praenunciis eorum nobis dilatae litigassent, depositiones<sup>7</sup> testium, qui vacante Burginensi<sup>8</sup> ecclesia et carente legitimo defensore fuerint<sup>9</sup> recepti, duximus reprobandas.

TITULUS X.

DE HIS, QUAE FIUNT A PRAELATO SINE CONSENSU CAPITULI.

CAP. I.1

Non tenet alienatio rei ecclesiasticae absque approbatione capituli.

Ex concilio apud Valentiam.

Irrita erit episcoporum donatio, vel<sup>2</sup> venditio vel com-

mutatio rei ecclesiasticae absque collaudatione<sup>3</sup> et subscrip-tione clericorum.

CAP. II.1

In temporalis alienatione, quam facit praelatus, taciturnitas capituli habetor pro consensu.

Alexander III. Norvicensi Episcopo<sup>2</sup>.

Continebatur<sup>1</sup> [in literis a te nobis transmissis, quod quam super decima de W. inter magistrum Hubertum et magistrum N. de mandato nostro coram te questio coreretur, constitit tibi, quod Emma abbattissa S. Mariae de Wintonia pro communi voto et unanimi consensu, conventu assensum praestante, decimam ipsam praedicto H. concessit et Rad. Wintoniensis archidiaconus per pacem et librum sibi eandem investituram fecit: magister vero N. probavit coram te idoneis testibus, quod praefata abbattissa praescriptam decimam sibi prius dederat, conventu non contradicente, quam cum praefato H. dedisset, et quod a diocesano episcopo eius fuerit concessio confirmata. Unde, quia nos consulere voluisti, cui concessioni potius sit intendendum.] Consultationi tuae taliter respondemus, quod concessio decimae<sup>3</sup> ab abbattissa prius facta, si conventu sciente et non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verum si praefata abbattissa ignorante conventu aut contradicente decimam suam prius praedicto H.<sup>1</sup> concessit, et non post multum temporis<sup>5</sup> de assensu conventus eandem decimam dedit eidem<sup>6</sup>, [quum tibi eam datam fuisse constat.] secunda concessio debet praedicari.

CAP. III.1

Alienatio temporalis facta sine consensu capitali per ratificationem eius rotatur.

Idem Vigoriensi<sup>2</sup> Episcopo.

Quum nos iam pridem, et si bene meminimus, tibi per literas nostras indulsimus, ut, si Io. praedecessor tuus reclamante capitulo ecclesiae tuae<sup>3</sup>, abbat et fratres de Osneio<sup>4</sup> ecclesiam de Beibr<sup>5</sup> contulit, cum tibi revocare liceret, iam dictis fratribus, sicut asservis, [ad te] literas nostras indulsimus, ut ipsi ecclesiam ipsam ditantes pacifice possiderent, immemores existentes illis scripti, quod super hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulsimus, praedictam tamen tuam monemus<sup>6</sup> et exhortamur attentius, quatenus divino intuitu et pro reverentia B. Petri<sup>7</sup> et nostra ecclesiam ipsam, si quo<sup>8</sup> modo sine gravi detrimento ecclesiae tuae poteris<sup>9</sup>, iam dictis fratribus in pace et quiete dimittas, quia decet praedictam<sup>10</sup> tuam ad commoanum et profectum religionis locorum intendere, et quod idem praedecessor tuus punitis studio fecit ratum et firmum habere. Si autem eandem ipsam ecclesiam dimittendum ducit<sup>11</sup> forte non poteris, non obstantibus literis, quos praedicti fratres super hoc impetraverunt, scriptum tibi eandem indultum in sua voluntas stabilitate consistere, quoniam Certum est, de rigore iuris<sup>12</sup> concessionem illam non<sup>13</sup> tenere, quam<sup>14</sup> reclamante capitulo per eandem praedecessorem tuum constat factam fuisse, nisi idem capitulum concessionem eam<sup>15</sup> ratam postmodum habuisset<sup>16</sup>.

CAP. IV.1

Praelatus sine consilio capituli instituere vel destituere, vel alia negotia ecclesiae tractare non debet. H. d. cum capitulo sequenti.

Idem Hierosolymitano Patriarchae<sup>2</sup>.

Novit plenus, sicut credimus, tuae discretions prudentia, qualiter tu et fratres tui unum corpus sitis, ita quidem<sup>3</sup>, quod tu caput, et illi<sup>4</sup> membra esse probantur<sup>5</sup>. Unde non decet te omissis membris aliorum consilio in ecclesiae tuae negotiis uti, quum id non sit dubium et honestati tuae, et

TIT. IX. Cap. 1. 22) evitantiam; c. deest; c. 23) ibi; deest; Cor. Cap. II. 1) Resoluto; c. Comp. V. c. 1. h. l. (3, 7) 2) Talensi; G. Callin; H. K. Calvensi (Cath); E. 3) L. et V.; GLOMER.; I. et W.; FRIALDNEC 4) leg.; Suessen; A. Eod. — Sessa; — 1234—37. — Posthast no. 774. 5) Robertus; B. 6) Leutici; FRIEOD.; Lotii; G. Leutici; K. Leucii; L. S.; Georgii; E. 7) ipsius; E. 8) capituli; E. 9) Roberto de Franco, canonico Capuano; E. 10) appareret; Vadd. coll. E. 11) possit; E.

Cap. III. 1) Resoluto; c. Comp. V. c. 2. h. l. (3, 7) 2) Burgensi; Cold. coll. — Maurino; L. Laurino; E. Maurio; E. leg.; Maurio) ep. Burgensi; E. — 1230—27. — Posthast no. 735. 3) Innocentio; G. 4) Sori; FRIALD.; Sorin; Luc; Sorin; E. Sorin; E. Sorin; Sori; Sorin; E. 5) cf. not. 2. 6) Procuratoribus igitur... nos; E. 7) nos diligenter auditis (deest; Eobd) hinc inde propositis, et rationibus partium plenus intellectus reprobatis quibusdam depositionibus testium, qui, vacante Burgensi ecclesia, et carente legitimo defensore fuerant (curant; Eobd) minus iusto recepti, procuratorem tuum nomine tuo de fr. n. consilio ab impetitione alterius partis sententiarum duximus absolvendum quaestione proprietatis parti tribuit reservata; E. 8) cf. not. 2. 9) fuerunt; FRIALD. Coll. Rom.

TIT. X. Cap. 1. 1) Cap. 59. Stat. eccl. ant. ep. Brunis I. 145; Durc.

III. 170; Jips. XVI. 13. (ex conc. ap. Valentiam hab. c. L.) Comp. I. c. 1. h. l. (3, 3).

Cap. II. 1) Resoluto; c. App. XLVII. 7. (vacato no. coadunato App. libro unum scripta Lips. Bibl. Durl. 1212) Comp. I. c. 2. h. l. (3, 2) 2) 1139—81. — Jaffe no. 3097. 3) dec. ab abib.; deest; D. 4) N.; 0 5) tempus; Ad 10 6) memoratio H. 10) Bss.

Cap. III. 1) Resoluto; c. orig. ap. Fulbert Fuldat ep. de. Gles II. 103; — Lips. XVI. 29; Comp. I. c. 3. h. l. (3, 2) 2) W. ep. G. Vigorn; L. S. Wigorn; E. Alamo ep.; P. — 1163—71. — Jaffe no. 8628. 3) tuu et; AP. Rich. 4) Olseneria; Ab; Osoia; Jk; Osoita; P. 5) Braia; AP. Rich.; Breibera; Auk; Beibraia; Ab; de Bra; Ar; Heibria; P. 6) hortamur; Ar; monco et hortor; Ab 7) Petri Apostoli; AP. Rich. 8) quomodo; AP. Rich. 9) hert potest; Ab 10) praedictam; AP. Rich. 11) dimittite forte; Ab. 12) canonum; P. 13) non; deest; orig. 14) si... ipsam; AP. orig. 15) ipsam; ib. 16) habuisset; FRIALD.

Cap. IV. 1) Resoluto; c. App. I. 18; Comp. I. c. 4. h. l. (3, 9) 2) 1168. — Jaffe no. 7613. 3) siquidem; Ab 4) fratres tui; Ad 5) com-probatur; Ab; comprobatur; Ab.

sanctorum Patrum institutionibus contrae. Immutat si-  
quidem<sup>1</sup> aurius nostris, quod tu sine consilio fratrum tuo-  
rum<sup>2</sup>, abbates et<sup>3</sup> abbatissas, et alias ecclesiasticas personas  
insitutas et destitutas, non consideramus et attendimus, quomodo  
te nos sit debemus statuta sacrorum canonum transgredi, quoniam  
in huiusmodi causis et<sup>4</sup> clericorum et laicorum circa te commemoran-  
tum, qui de corpore ipsius ecclesie non sunt, potius quam  
fratrum tuorum consilio uti dicaris. Ideoque id auctoritate  
apostolica prohibemus<sup>5</sup>. (Et infra). Nos enim tales institu-  
tiones et destituitiones, si quis amodo feceris, auctoritate  
apostolica censuimus, et carere decernimus robore firmitatis.

CAP. V. 1

Summatum est supra capitulo proximo.

Idem eadem.

Quanto  $\frac{1}{2}$  maiori dignitate dante Domino procedimus, tanto  
debet amplius et oportet te in omnibus cum diligentia et gravita-  
tatione habere, quod omnia verberis sine nota et explicatione  
peragere, et laudabiliter inducere tibi sollicitudinis officium  
dispensare. Indivimus autem, unde mirari sumus, sicut [et]  
merito [unde] mirari poteramus, quod in concessionibus et con-  
firmationibus omnibus canonicis celsibus tuis consilium clericorum  
et laicorum circa te commemoratum, qui non sicut de corpore  
ecclesie ipsius, interduo, immo saepe requiris, et in celsis con-  
cessionibus<sup>6</sup> et confirmationibus iuxta eorum consilium et colu-  
tationem procedis, et in privilegiis etiam, quod tuum prosums debet  
honestatum, ad autorem auctoritatem et certitudinem iurium  
fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tamquam si praesentes  
fuissent, factis subscribi. Quia igitur non deest prudentiam tuam  
in negotiis tibi commissis ecclesie consilium fratrum tuorum  
postponere, cum quibus iura [corpus] consistere comprobabis.  
Fraternitati tuae per apostolica scripta precipimus mandamus,  
quatenus in concessionibus et<sup>7</sup> confirmationibus et aliis  
ecclesiae tuae<sup>8</sup> negotiis fratres tuos requiras, et cum eorum  
consilio, vel senioris partis, negotia eadem peragas et  
pertractes, et<sup>6</sup> quae statuenta sunt<sup>9</sup> status<sup>10</sup>, et<sup>11</sup> errata  
corrigas, et evellenda dissipas et evellas. Absentium<sup>12</sup> quoque  
fratrum nomina inscribi aliquatenus non sinas<sup>13</sup>, quia  
talia munitamenta sunt irrita et falsa, et tu exinde quaes-  
tionem falsi poteris merito<sup>14</sup> formidare. Nos enim universa  
privilegia in quibus absentium fratrum nomina ipsius ignoratibus  
vel absentibus subscripta sunt, vel nomina descriptibus<sup>15</sup> irrita  
esse decernimus et nullius firmitatis robore habere censuimus.

CAP. VI. 1

Si ecclesia collegiata habet praesentationem, praesentatio praeterea de  
consensu capituli vel maioris partis, nisi de consuetudine vel privilegio  
competat soli praefato.

Colectium III. 2

Ea noscitur<sup>16</sup>  $\frac{1}{2}$  [solis] apostolica dignitas, eadem ab ipso  
Dionisio in E. Petro concessa, ut, ubi emergit aliqua dubitatio  
artibus, ad ipsius orationem referatur, et quod ipsa distinctio  
respondendum, sine ulla debeat ab omnibus haesitatione recipi et  
servari. Ex tunc simpliciter nobis est parte propositum, quod,  
quum in provincia tua saepe contingat<sup>17</sup>, quod ad ecclesias,  
in quibus collegia ius praesentandi<sup>18</sup> habere noscuntur,  
eorum abbates aut per se aut per literas suas personas  
idoneas episcopis dioecesanis praesentant<sup>19</sup>, et eis praesentatis<sup>20</sup>  
postmodum et<sup>21</sup> receptis aliquando ante institutionem,  
aliquando post<sup>22</sup> monachi seu alterius ordinis collegia contra-

dicunt<sup>23</sup> et reclamant. Super quibus aperta tibi<sup>24</sup> quaeris certi-  
ficari responsio, utrum institutio iam facta vel adhuc facienda  
propter huiusmodi<sup>25</sup> debeat impelli. Quae tibi habet modo respon-  
sionem<sup>26</sup>, quod<sup>27</sup> videlicet in praesentationibus tantum  
praefatorum<sup>28</sup> intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum  
assensu<sup>29</sup>, sine quo non obtinent<sup>30</sup> aliquatenus firmitatem.  
Unde, si<sup>31</sup> consistit, conventus<sup>32</sup> vel maioris et<sup>33</sup> senioris  
partis non adfuisse consensum, institutiones<sup>34</sup> huiusmodi  
convenit evanescere<sup>35</sup>, nisi ex<sup>36</sup> antiqua et approbata consue-  
tudine vel concessa libertate aliqui eorum probarerint, com-  
missi sibi collegii non debere in ecclesiarum seu beneficio-  
rum collationibus requiri consensum. [Dat. Laterani.]

CAP. VII. 1

Tenet donatio, quam de solis dioecesi consensu facti laici ecclesiae  
de decimis, quas ab alia ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante  
Lateranense concilium.

Innocentius III. Archipresbytero et Magistro  
scholarium<sup>2</sup> Bituricensibus.

Quum apostolica sedes,  $\frac{1}{2}$  cui, licet immeriti, praesidemus,  
universis per orbem ecclesiam non humana, sed divina institutione  
sit peccata, instum est et conveniens, ut ad eam tanquam ad  
magistram et matrem super diversis iuris articulis referatur  
dubiae quaestiones, quatenus quae iura consistunt, eadem quoque  
iura distinguit, ne quae divergentur<sup>3</sup> rideantur adversa.  
Sane, sicut ex litteris vestris accipimus, quum<sup>4</sup> ex una parte  
capitulum S. Stephani et capitulum de Salis, et ex altera  
monachi de Platea<sup>5</sup> super decima quadam, quam a monachis  
ipsis petebant, in vestrum compromissum arbitrium, et eos  
partibus convocatis cognoscere<sup>6</sup> de causa, dicti<sup>7</sup> monachi  
proponerent, donationem<sup>8</sup> ipsius decimae sibi a quodam milite  
factam, et venerabilis fratris nostri Bituricensis<sup>9</sup> archiepiscopi  
dioecesei eius accedente consensu confirmatam fuisse, se-  
quae auctoritate Hieronymi munito existere, qui scribens  
ad Damasum<sup>10</sup> ait: „Si aliquando fuerint a laicis male  
detenta quae divini iuris esse noscuntur, et in usum transier-  
int monachorum, episcopo tamen loci illis<sup>11</sup> praebente  
consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate sub-  
nixi.“ E contrario pars allegabat adversa, consensum epis-  
copi sine cleri consensu minus sufficere auctoritate Leonis  
Papae, dicentis<sup>12</sup>: „Ne quis episcopus de rebus ecclesiae  
quicquam donare vel commutare vel vendere audeat, nisi  
forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, et cum  
totius cleri consensu atque tractatu eligit, quod non sit  
dubium ecclesiae profuturum.“ Quia vero super his auctori-  
tatis dubitates nos<sup>13</sup> consulere voluimus, humiliter in-  
quirentes, utrum, quomodo decima tenetur<sup>14</sup> a laico, si con-  
feratur ecclesiae, ad confirmandam donationem consensus  
episcopi sine cleri consensu sufficiat, nos devotissimi restraxit  
taliter respondemus, quod monedas est laicus, qui decimam  
detinet, ut eam restituat ecclesiae, ad quam spectat. Qui  
si<sup>15</sup> forte induci<sup>16</sup> nequiverit, et eam cum<sup>17</sup> dioecesanis<sup>18</sup>  
consensu alteri ecclesiae assignaverit, praesertim religioso  
conventui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixi.  
Auctoritates enim<sup>19</sup> praemissae, licet diversae<sup>20</sup> sint, non  
tamen adversae, quoniam aliud sit alienare quod ab ecclesia  
possidetur, et aliud quod detinetur a laico ad usum ecclesiae-  
stium revocare. In alienatione quoque<sup>21</sup> iuxta Leonis  
Papae decretum consensus episcopi sine clericorum<sup>22</sup> con-  
sensu non sufficit. In revocatione autem iuxta scriptum<sup>23</sup>  
Hieronymi sufficit consensus episcopi, quum per utrumque

Tit. X. Cap. IV. 6. omnia; 7. autem; 9. 7. odd.; canonicoorum S.  
epilorum; 10. ut desit; P. H. H. 30 ut desit; 10. 40 inde est quod  
add. de rectori; 11. 1. auctoritate apostolica prohibemus, ne abbates,  
abbatissae, vel alias ecclesiasticas personas sine consilio et assensu priori  
et quod 9. fratrum tuorum canonicoorum S. Sepulchri 8. Sep. desit 9. in-  
stituere vel de statuere aliqua ratio de corpore praemissas. Quod si forte,  
quod non credimus, contra prohibitionem nostram attulerit tentare; 10. ut  
praecipuum non frum venire; 10. praesumptum, nos tales... et omni omnino;  
11. robore decernimus et stabilitate carere; 10.

Cap. V. 1. Resoluto et App. L. 19; Comp. I. c. 5. h. l. 3. 9. 2. add.  
in eodem libro v. c. Reg. lib. XII. 1. 9. = 117. 1. 9. = Joffe. tom. 7. 677.  
3. comp. et non institutionibus canonice ecclesiae tunc consilio clericorum et  
laicorum iura te commemorant iuxta; 10. 1. ut desit; P. H. H. 10. 11. 5.  
eiusdem; 10. 6. ut; 7. fuerit; 10. odd. ubi. 10. 3. status; F.  
statum; G. H. L. status; X. 9. ut desit; P. H. H. L. 10. Non absent.  
10. 10. 11. factis; P. H. H. L. inseribi (scribi); 9. factis; 10. 12. non  
numerato; 10. 13. subseribitur; 10.

Cap. VI. 1. Resoluto et Luc. ap. Bol. III. 369; 3. ubi. aut. c. 1. 3. 1. 1.  
Comp. H. c. 1. 1. 3. 7. 2. Resoluto et archiepi; Luc. c. 174. 8. =  
Joffe. tom. 10. 1029. 3. agnoscerit; Luc. 4. ubi. ubi. quibus desunt  
etiam. 20. 5. contingit; Bobo. 6. ut; Bobo. 7. praesentandi;

Bo. Sa. 8. praesentat. LV; representant; So. Luc.; representant; Berghz;  
praesentant; Bo. 9. quibus praesentat; Bo. 10. quibus representant; Berghz;  
quibus praesentant; Bo. et. praesentat; desit; 20. 10. hinc; 20. 11. postea;  
Bobo. 12. contra praesentat; G. H. 13. hinc; desit; 14. add. 7. rola  
mationem; Bo. 15. reclamantibus; 16. 15. diximus respondendum; B. Sa. Luc.  
16. quia; 16. 17. add.; vel personarum; 16. 18. consensus; Sa. 19. valent  
valent; Bo. 20. obtinere; B. Sa. Luc. 20. quum; 21. congruunt; 20.  
22. vel; B. Sa. 23. institutionem; 16. 24. vacuare; P. H. H. B. Sa. Luc.  
25. ab. . . probata; 16. 26. aliquis. . . probaverit; B. Sa.

Cap. VII. 1. Resoluto et Reg. Bol. I. 313; Comp. H. c. 1. h. l. (3. 11.)  
enonice; P. H. H. 10. 11. archiepiscopi, et mag. scholarium et P. de Vico  
et P. archiepiscopi, R. mag. scholarium et P. de Vico. en. S. Austregisilli Biturici;  
Reg. = P. H. H. 10. 322. 3. inde eorum; 16. 4. quod quum; 16. 5. Pratae;  
H. H. M. Reg. 6. cognoscere; 16. 6. cognoscere; 16. 7. dicit; 10. 10.  
10. 10. 11. 9. quod dicit; 16. 10. a ven. fr. n. Bituricensi archiepi; C. Bobo.  
10. cf. e. ult. c. XVI. q. 2. 11. illius; C. Bob. 12. cf. e. 22. c. XII. q. 2.  
13. sedem apostolicam; C. Reg. 14. possidet; 16. 15. Quod si; 16.  
16. add.; hoc; 16. 17. cum; desit; 16. 18. add.; episcopi; G. H. H.  
19. et; desit; C. Bobo. 20. dicit, non sicut; B. Bituricensi archiepi; C. Bobo.  
21. veris; 16. 22. dicit; Reg. 23. rescriptum; C. Bobo. 24. respondens; Reg.;  
scripturam; Cont. Bobo.



utilitati ecclesiae consular. Nam et in Lateranensi concilio est inhibitum, ne quaelibet religiosa persona ecclesias et decimas de manibus<sup>21</sup> laicorum sine consensu episcoporum recipiat, per quod indirecte<sup>25</sup> datur intelligi, quod sufficit consensu episcopi, ut licitum ecclesiae sit decimas de manibus<sup>26</sup> recipere laicorum<sup>27</sup>. Hoc autem de illis<sup>29</sup> decimis intelligimus, quae laicis<sup>30</sup> in feudum perpetuo sunt concessae. [Dat. Rom. etc. Non. Jul. Pont. nostr. Av. I. 1168.]

Cap. VIII.<sup>1</sup>

Non potest episcopus sine consensu capituli concedere ecclesias illis ecclesiis, etiamsi habeat ius patronatus in ecclesiis consensu.

Idem Metensi Archidiacono.<sup>2</sup>

Tua nuper nobis<sup>3</sup> (Et infra) Adieciisti etiam, utrum episcopo vel electo cum solo archidiacono praeter assensum maioris ecclesiae, quum et ab ipsa eligatur episcopus, et archidiaconus assumatur de ipsa<sup>4</sup>, conobis<sup>5</sup> vel<sup>6</sup> ecclesiis conventualibus, ad quas ius<sup>7</sup> pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes ecclesias baptismales. † Alterius etiam<sup>8</sup> quaestionis solutio ex epistola Leonis Papae colligitur evidenter, in qua<sup>9</sup> legitur *constitutum*, „ne quis episcopus de rebus ecclesiae<sup>9</sup> quicquam donare vel permutare<sup>10</sup> vel vendere audeat, nisi forte aliquid<sup>11</sup> horum faciat, ut meliora prospiciat, et totius<sup>12</sup> cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium ecclesiae profuturum.“ Irrita enim episcoporum donatio<sup>13</sup>, venditio et commutatio rei ecclesiasticae<sup>14</sup> erit absque conventiva<sup>15</sup> et subscriptione<sup>16</sup> clericorum. Per hoc enim<sup>17</sup> novius solummodo secundo<sup>18</sup> loco propositam quaestionem, quum concessiones ecclesiarum perpetuas ad alienationes<sup>19</sup> non sit dubium pertinere.

Cap. IX.<sup>1</sup>

Episcopus parochiales ecclesias, vel obventiones ipsarum, de consensu patroni sine consensu capituli sui monasterio conferre non potest.

Idem Episcopo Helensensi.<sup>2</sup>

Pastoralis officii diligentia (Et infra: [cf. c. 28, de off. iud. del. I. 20.]) *Solicite* Praeterea quaesivisti, quum auctoritate Dionysii<sup>3</sup> fuerint parochiae limitatae, quatenus singularum parochiarum proventus in usus ecclesiae cedentem necessarios et stipendia ministrorum, si episcopo liceat sine auctoritate summi Pontificis vel saltem sine<sup>4</sup> capituli sui voluntate viris religiosis conferre obventiones alicuius parochialis ecclesiae, sustentatione vicarii reservata. Et quum Lateranensi concilio statuta prohibeant ecclesiis novam imponi vel augeri<sup>5</sup> veterem pensionem, postulas edoceri, an episcopus valeat *locis* religiosis consentiente patrono totam ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem. Ad quod<sup>6</sup> breviter respondemus, quod, salva constitutione canonica<sup>7</sup> de concedenda piis locis quinquagesima portione, neque primum neque secundum facere potest<sup>8</sup> episcopus, nisi de licentia Romani Pontificis, praeter capituli sui voluntatem. [Tua insuper etc. [cf. c. 7, de don. III. 27.] Dat. Rom. ap. S. Pet. XV. Id. Ian. 1204.]

Cap. X.<sup>1</sup>

Ad concilia provincialia vocari debent et admitti cathedralium ecclesiarum capitula.

Innocentius III. Archiepiscopo Senonensi et eius Suffraganeis.

Etiā membra corporis Christi (Et infra) Provinciae Senonensis capitula cathedralium ecclesiarum<sup>2</sup> suam ad nos

querimoniam transmiserunt, quod archiepiscopus Senonensis et eius suffraganei procuratores eorum<sup>4</sup> nuper ad provinciale concilium convocatos ad tractatum eorum admittere noluerunt, *licet unanimiti solvant in huiusmodi tractatu concubis, quae ad ipsa versantur capitula pertinet, quare nostram auctoritatem appellaverunt. Sane nos, auctis quae ipsorum unum super his proponere voluerunt, et intellectis iudicialibus literis, quae nobis super eadem curavimus negotia destinare, tractatum<sup>5</sup> ex parte cum fratribus nostris habuimus diligenter, et atque concorderet. Visum fuit nobis et visum fratribus nostris, ut capitula ipsa ad huiusmodi concilia debeant invitari, et eorum nuncii ad tractatum<sup>6</sup> admitti, maxime super illis, quae ipsa capitula contingere dignoscuntur.*

TITULUS XI.

DE HIS, QUAE FIUNT A MAIORI PARTE CAPITULL.

Cap. I.

In universitatibus ecclesiasticis praevalat regulariter quod fit a maiori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. H. II.

Ex concilio Lateranensi.

Quum in cunctis ecclesiis quod pluribus et sanioribus<sup>2</sup> fratribus visum fuerit inunctanter debeat observari, grave nimis est et reprehensione dignissimum<sup>3</sup>, quod per quasdam ecclesias<sup>4</sup> pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate *ordinationem<sup>5</sup> multorum [et prudentiorum] impediunt, et ad<sup>6</sup> ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt<sup>7</sup>. Quocirca praesenti decreto statuumus, ut, nisi<sup>8</sup> a paucioribus et inferioribus aliquid<sup>9</sup> rationabiliter<sup>10</sup> obiectum fuerit<sup>11</sup> et ostensum, appellatione remota praevalcat semper et suum consequatur effectum quod a<sup>12</sup> maiori et saniori<sup>13</sup> parte capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram<sup>14</sup> impediatur, si<sup>15</sup> forte aliquis<sup>16</sup> ad conservandum<sup>17</sup> ecclesiae suae<sup>18</sup> consuetudinem se iuramento dicat<sup>19</sup> adstrictum<sup>20</sup>; non<sup>21</sup> enim iuramenta, sed potius periuria sunt dicenda<sup>22</sup>, quae contra utilitatem ecclesiae<sup>23</sup> et sanctorum Patrum veniunt<sup>24</sup> instituta. Si quis<sup>25</sup> autem huiusmodi<sup>26</sup> consuetudines, quae nec ratione iuvant, nec sacris congruunt institutis, iurare<sup>27</sup> praesumpserit<sup>28</sup>, donec dignam<sup>29</sup> egerit<sup>30</sup> poenitentiam, a perceptione sit<sup>31</sup> dominici corporis alienus.*

Cap. II.<sup>1</sup>

Canonicus non interdicit ecclesiam, sed hoc facere debet episcopus cum capitulo.

Coelestinus III. Claremontensi<sup>2</sup> Episcopo.

Quaesivit<sup>3</sup> tu nobis tua diligentia *prohibitis, quid observare debeas<sup>4</sup>, et apostolicae responsionis auctoritate statuere super eo, quod episcopus tuum quidam ex canonicis<sup>5</sup> vel<sup>6</sup> etiam minimis *quolibet<sup>7</sup> occasione assumpta, vel quia pensio ecclesiae debita, sicut salutum est, non redditur, vel quia unanimitatem clericus alius aut<sup>8</sup> parochianus deliquit<sup>9</sup>, sine tuo et aliorum canonicorum assensu interdicto supponit<sup>10</sup>, per quod ipsius ecclesiae seruitium deperit, et in populo scandalum non modicum generatur. Super quo<sup>11</sup> Fraternitati tuae taliter<sup>12</sup> respondemus, sicut in similibus consultationibus nos recitamus respondisse, quod<sup>13</sup> *ridelicet* interdictum in aliqua ecclesia per alium vel aliquos<sup>14</sup> de canonicis suis<sup>15</sup> sine tuo et aliorum**

Tit. X. Cap. VII. 21) manu: C. 25) directe: Cogh; recte: Ch Reg. 26) manu: G; decimum de manu: Cogh Reg. 27) laicali: Cb 28) hoc autem de his: Cogh; hae autem de his: Ch; hoc autem etc.: dest: Reg. ap. Ind. 29) laici: dest: C. Cap. VIII. 1) Restitutum ex Man. c. 19, (3, 7); Comp. III. c. 2, h. l. (3, 11). 2) Prae cap. pars credit in Comp. III. c. 2, de iustis. (3, 7); — serb. no. 1291. — Posthast no. 117. 3) nobis: dest: T Richt. 4) ipsius: Cogh; Ha: C; ex ipsa: T 5) aut: T 6) nisi: dest: Cogh 7) autem: Cb; et alterius quaest. solt: Cogh; huiusmodi quidem quaest.: ex. exemplo Loe. .... T 8) quo: T 9) — cf. c. 52, c. XII, qu. 2. 10) addi: ssa: Ch 10) commutare: T 11) aliqum: Ib. 12) cum totius: Loe T 13) don: dest: FGHLLXZ; — cf. supra c. 1. 14) collata: T 15) consensu: T 16) consensu vel contriv: Cb 17) subscriptionibus: T 17) ergo: T 18) sec. loco: dest: T 19) alienationem: GbTc. Cap. IX. 1) Restitutum ex Reg. Brevy. VII. 163; Aban. est. Id. 38.; Comp. III. c. 3, h. l. (3, 11). 2) Posthast no. 2350. 3) cf. c. 1, c. XIII, qu. 2. 4) absque: FGH Reg. 5) auctore: Cogh; Boman. 6) Ad quod: deat: Gb; — quae: Reg. 7) cf. c. 74, c. XII, qu. 2. 8) potuit: Cogh; Boman. Cap. X. 1) Restitutum ex Comp. V. c. 1, h. l. (3, 8). 2) Honoris recte: FGHLLXZ; — 1216—27. — Posthast no. 7736. 3) capitula cathedralia: E 4) vocat: dest: FGHLLXZ; s; hoc: Iporum: E 5) tractatu ... habito: Et Richt. 6) tractatus: E.

Tit. XI. Cap. I. 1) c. 16, c. Lates. III. (1179); Laps. c. 25; Bamb. c. 17.; Cass. XII. 20.; Comp. I. c. 10, h. l. (3, 10). 2) sanioribus: Qb Cens. 3) dignum: Lb; Cogh. 4) quarundam ecclesiarum: Cens. 5) ordinem clericorum mult.: Ib 6) ad: dest: Cogh; coll. coll. est. Cens. 7) dimittunt: P 8) ubi: aut a pane. int: R 9) quid: dest: T 10) rationabile: P; rationabile fuerit ostensum: 0 11) fuer: dest: R 12) a maiori et saniori parte concilii: APQR 13) seniori: Cogh. 14) istam: Q; instam: Cogh. 15) nisi: R 16) aliquid: dest: Ch. 17) observandum: M; servandum: Loe; observandum: P 18) tunc: Q 19) dicit: Ankl; dixit: Ib 20) addi: esse: Av 21) nec: Cogh; Boman. 22) diuinus: P 23) ecclesiasticam: Cogh; et Coll. est. Cens. 24) venerit: Lb; 25) quos: dest: Cogh. 26) his: Cogh; quae ratione iuv. et sacris conc. institutis, irritare praesumpserit: Cogh; melius: 27) servare: P 28) praesumpserit: AQ 29) condignum: APB; congruum: Q Cogh. 30) egerit: Q 31) existat: APQR; fiat: Cogh. Cap. II. 1) Restitutum ex Gb; un. l. 2, (3, 8); Comp. II. c. 2, h. l. (3, 8). 2) Claremont: FGH; c. Gilberti: Claremont; (Claremontano: B); ob: BaboSa; tol. lat. seductor: Ib; — 1191—5. — Jaffe no. 10495. 3) observari debeat: Bb 4) vel: dest: Richt. 5) quilibet: B; dest: Richt. 6) vel: S; 7) delinquit: FGHLLXZ; s; 8) supponit: FGHLLXZ; s; 9) hoc: Bb; hoc: Cogh; B; Richt. 10) sic duximus respondendum: B; S; 11) ut: Ib. 12) per aliquos: Gb; BaboSa 13) ex canonicis: EcbSa; dest: B;

capitulum<sup>11</sup> fratrum assensu positum observare non debes<sup>15</sup>. *Et talis excessus et tunc generis est, ut propter quod<sup>16</sup> merito debita scire debent, nec sustinerent<sup>17</sup>. ut<sup>18</sup> praedicti occasione<sup>19</sup> libere sibi obediunt ab aliis observari. Quasi tunc et a locum canonizationem<sup>20</sup> consensus esset. Sed<sup>21</sup> si quis in his deliquerit, ecclesiasticae correctioni subiacet, quum peccata suos auctores<sup>22</sup> tenere debeant, nec poena sit ulterius protrahenda<sup>23</sup>, quam delictum fuerit in excedente repertum.*

CAP. III<sup>1</sup>

Communis ordinatio ecclesiae pro contradiotionem et appellationem eius, cuius non interest, impediri non debet. H. d. quaedam titulum.

Innocentius III. Augustensi Praeposito<sup>2</sup>.

Ex ore sedentis <sup>3</sup> in <sup>4</sup> throno praedicti gladius hinc acutus. *Hic est gladius Salomonis, qui sicut utique, reddens iniquum quod dedit sicut est<sup>1</sup>. Nos igitur, qui, licet immortali, locum veri Salomonis divina dignatione tenuimus, gladium istum tunc praeferimus ceteris, quum quosvis in auditorio nostro legitimum certitudo inclinare hostilia definimus. Ad hoc<sup>2</sup> enim intercipiam quosvis perperitiam<sup>3</sup> et difficultes nosi causarum ad sedem apostolicam referendos, ut, quum causa merita fuerint, assensum partium patefacta, procedat ad apostolicam sede sententia delictorum in extirpatione dubia, et obscura probacionis in lucem, ut litigantium dissensionis seipsum omnia tractat et seipsum dictionem<sup>4</sup>. Inde sequenti<sup>5</sup> facti, quod Accedentibus ad praesentiam nostram<sup>6</sup> T. <sup>7</sup> ac dilecto filio nostro B. Augustensi<sup>8</sup> canonico pro questione, quae inter vos super praesentia Augustensis ecclesiae vertebatur, nos exarabam<sup>9</sup> tractem nostram [detestationem] Hostien. episcopum, et dilectum filium Grat. <sup>10</sup> sanctorem Cosmam et Damiani<sup>11</sup> diaconum cardinalium vobis concessimus auctoritates, in quorum praesentia ex parte ipsius<sup>12</sup> B. <sup>13</sup> fuit propositum, quod, quum dilectus filius E. Augustensis praepositus fuisset in episcopum Brixianensem electus, rogavit capitulum Augustense, ne aliquem sibi prius elegeret in praepositum, quum eius esset electio confirmata, quumque ipsi eius precibus accessisset, et ab ea electus, electionis<sup>14</sup> confirmatione per suum metropolitanum obtenta, veniens Thaur fuisset de regularibus acerbis. B. miles pater eiusdem<sup>15</sup> ad apostolicam sedem accedens a bono memoris C. praedecessore nostro dilectis filis decano et capitulo Augustensi<sup>16</sup> literas obtinuit destinari, ut intra<sup>17</sup> spatium mensis unius eundem<sup>18</sup> subdito appellationis obstaculo eligeret et assumeret in praepositum Augustensem, in signum investiturae annulo ei aureo destinato, et<sup>19</sup> quibusdam mandatis apostolice executoribus constitutis. Decanus autem et Capitulum memoratum quum audisset<sup>20</sup> quod C. <sup>21</sup> quondam eorum praepositus in episcopum Brixianensem electus et<sup>22</sup> confirmatus fuisset, licet dictas<sup>23</sup> literas recepisset<sup>24</sup>, in contemptum tamen eorum<sup>25</sup> assignato prius termino, infra<sup>26</sup> quem ipsi debent super mandato apostolico respondere, H. <sup>27</sup> tunc Augustensem decanum<sup>28</sup> in praepositum elegerunt. <sup>29</sup> [Sed ne eius confirmatio electio, item B. ad apostolicam sedem appellationem applicavit. Et licet super hoc postmodum a sede apostolica pro dicto H. literae carvae ac nullatenus emanarent, in quibus ei videbatur imponi silentium, ad tamen tenere non debuit, quoniam absens et irrequiescit non potuit condempnari; et ipse nihilominus postmodum dicto H. super praeposito ipsi, quod per testes probavit, quantum potuit contraxerat. Et res etiam apostolicas impetravit, per quas nullis literis obstantibus in possessionem praepositarum amandabatur indubi. Unde quum, et cum universis variis ingressis, decanus et capitulum Augustense essent in praepositi electione, proceperit, ne illi fieret, ad sedem apostolicam applicaret. Sed ipsi appellationem minime ab se fecerit, crebris quibusdam canonice, quibusdam etiam non canonice, h. sibi in praepositum elegerunt. Quare tunc electionem non ab omnibus canonice concurrende factam, sed post appellationem ad nos intra positam appellatam, causam petebat, et se in praeposita confirmavit, quum a dicto praedicti esset testis de praeposito, quod per mandatum filii transmissum ab ipso probare solent, fuisset prius investitus. Ad hoc ex parte tua, filii praepositi, taliter est responsum, quod illi, quod de*

B. factum fuerat, ante, quam praedecessor noster praedicti E. electionem eam habere, fuisset obtentum, quod etiam filii testibus comprobatur; sed etiam dicto electo in episcopum confirmato praedicta literae a sede apostolica emanasset, nullum tamen in hoc per hoc et fuerat acquiescit, quum nec de praeposito investitus fuisset, nec iudicis pro eo fuisset mandatum apostolicum exsertit. Hoc autem et ipsorum literarum tenore apostolicum in quibus continetur expressit, quod decanus et capitulum Augustense ipsam legere et assumere in praepositum ultra mensum, et quod post recipientem investiturae annulo ei mittebatur. Num si fuisset per sedem apostolicam investitus, hunc postmodum electio capitulo et investitura exaratum nullatenus habuissent. Adhuc etiam, quod, quum dictus H. ad sedem postmodum apostolicam accessisset, et dicto praedecessori nostro electionis suae modum et causam contradictionis eiusdem B. expressisset ad plenum, dictus praedecessor noster, non obstante investitura ipsi B. facta, electionem confirmavit ipsius, assensens, se per falsam suggestionem fuisse in eo, quod pro ipso B. scripturam, circumventum, quum, quod esset infra sacras ordines constitutus, et non fuisse expressum, immo iudicis, quod illucens esset, h. qui pro eo petebat, ipsi suggerere curavit. Et licet pro ipso dictis Frisingens. et Eistlensis episcopis et maiori Spirensi praeposito literae fuerint praesentatae, in quibus eis in rite obediencia amandabatur, ut ipsa in possessionem praepositarum inducerent corporalem, nullis literis obstantibus ante vel post a sede apostolica impetratis, dictus tamen praedecessor noster eis nullatenus de conscientia sua emanasse rescriptis, et ipsas decanus carvae et intus, et quod auctoritate ipsorum factum fuerat irritum, nullatenus eisdem iudicibus, ut eum, qui eandem literam impetraverat, sibi filii custodia detinerent, donec ab eo reciperent in mandatis, qualiter super hoc procedere debuissent. Fuit praeterea praedictis obiectum, quod, etsi praedictum B. constaret, quod omnino falsum erat, fuisse per sedem apostolicam investitum, et investiturae eius minime revocatum, quum tamen dicto H. reverentiam praeposito debitam, quod probati per testes, exhibuit, et stipendium, sicut etiam canonice, percepit ab eo, renouaverit tunc suum, nec super hoc erat de cetero audientis. Ceterum dicto H. naturae debuit exsolvente, quum decanus et capitulum de consilio venerabilis fratris nostri episcopi Augustensis primo sece habebantur, et secundo aliam sece, et denique tunc dierum spatium electioni de praeposito celebratae, ad absentes canonice ad electionem concurrerent, statuerent, et eis postmodum convenientibus fuisset de electione tractatum, item B. non antea condicere, quum ab electione tunc se ipam dicit in minoribus ordinibus constitutos cognovit excludi. Sane quum decanus, persecutatus omnium voluente, dilecti filii Walteri Augustensis canonice super electione ipsa requisisset assensum, ipse, quod eis praesentibus, qui erat infra sacras ordines constitutus, suum non exprimeret intentionem, respondit, quum ipsi secundum statuta canonice nec eligi possent, nec aucti ecclesiae consuetudinem in electione vocem aliquam obtinere. Unde quum capitulum communitate statisset, eos ad electionem nullatenus admittendos, dictus B. eodem decano, Ulrich archidiacono et Emman. canonico curvica inferens, ad sedem apostolicam appellavit, ipsi, ut ad nos accederent, per appellationem indicens. Et licet eum quibusdam canonice suis de capitulo recessisset, decem tamen illi numero plures et dignitate maiores, quam decem et novem tantum, qui eis in electione habebant, ad hoc convenissent, attulentes, quod eis non interesset, qui nihil iuris fuerat in praeposito, te undecimam supra sedis apostolicae gratiam, ne eidelecti in contemptum apostolicum aliqui committere viderentur, in praepositum elegerunt. Quum igitur ex praedictis constaret, eum nec investituram fuisse per sedem apostolicam, nec a capitulo vel iudicibus delegatis electum fuisse in praepositum vel assumptum, et si ad etiam constitisset, sufficienter esset ex parte tua probatum, investituram illam, si qui fuerat, fuisse per dictum praedecessorem nostrum postmodum revocatum; et si haec etiam probatum non esset, sufficienter esset per testes attestatum, eum dicto H. reverentiam impendisse, nec esset contrarium, quod fuerat ex altera probatum, eam praedicto H. semper contra-

Tit. XI. Cap. II. 14) mori: desit: sit 15) nullatenus debet: Bsa 16) quem: Eb 17) etiam snt: FGHK: sustinas: Bsa 18) quod: Bg 19) ant occasione: B 20) vel occasione: Bg occasio: Bsa 21) vel occasione: Bg occasio: Bsa 22) sed quis: Bsa 23) sed quis: Bsa occasio: Bg 24) vel deliquit: Bsa 25) non debuit non solum: B 26) sive: Bsa alia commiserit, propter quod irregulariter habitus ecclesia ipsa interdito subopulatur, ecclesiae: Bsa 27) a bono: Bsa 28) ad: Bsa 29) ad: Bsa 30) ad: Bsa 31) ad: Bsa 32) ad: Bsa 33) ad: Bsa 34) ad: Bsa 35) ad: Bsa 36) ad: Bsa 37) ad: Bsa 38) ad: Bsa 39) ad: Bsa 40) ad: Bsa 41) ad: Bsa 42) ad: Bsa 43) ad: Bsa 44) ad: Bsa 45) ad: Bsa 46) ad: Bsa 47) ad: Bsa 48) ad: Bsa 49) ad: Bsa 50) ad: Bsa 51) ad: Bsa 52) ad: Bsa 53) ad: Bsa 54) ad: Bsa 55) ad: Bsa 56) ad: Bsa 57) ad: Bsa 58) ad: Bsa 59) ad: Bsa 60) ad: Bsa 61) ad: Bsa 62) ad: Bsa 63) ad: Bsa 64) ad: Bsa 65) ad: Bsa 66) ad: Bsa 67) ad: Bsa 68) ad: Bsa 69) ad: Bsa 70) ad: Bsa 71) ad: Bsa 72) ad: Bsa 73) ad: Bsa 74) ad: Bsa 75) ad: Bsa 76) ad: Bsa 77) ad: Bsa 78) ad: Bsa 79) ad: Bsa 80) ad: Bsa 81) ad: Bsa 82) ad: Bsa 83) ad: Bsa 84) ad: Bsa 85) ad: Bsa 86) ad: Bsa 87) ad: Bsa 88) ad: Bsa 89) ad: Bsa 90) ad: Bsa 91) ad: Bsa 92) ad: Bsa 93) ad: Bsa 94) ad: Bsa 95) ad: Bsa 96) ad: Bsa 97) ad: Bsa 98) ad: Bsa 99) ad: Bsa 100) ad: Bsa

vero: Ch 6) proficitas: B 7) ad: et infra: B 8) praedecessorem nostrum: Bsa 9) ad: Coad. 10) te: Coad. 11) Augustinus et se de corp: Ch 11) 12) C. 12) praedictis: Bg 13) Te: Ch 14) ad: sicut: C 15) ipsus B: C Reg. 16) ad: illi: Bsa decanum et capitulum Augustense: B 17) infra: Coad. Bsa. 18) dictum B. illum eius: C Reg. 19) vos: B. nostris Frisingens. et Eistlensis episcopis et illi. illi. maiori Spiren. (Spirensis: C) praeposito: B 20) amississet: FGHK Reg. 21) B: F: E: B: quod dictus electus fuisset in episcopum continuatus: C Reg. 22) et desit: FGHK 23) de canonice... suscepisset: Ch 24) suscepisset: Coad. celi. Coad. Reg. 25) canonice: C Reg. 26) infra: Coad. Bsa. 27) H.: desit: O 28) canonice: Ch

*dixisse, quam verbis contradicere potuisset et operibus consentire; praesertim tamen, etsi testes generaliter dixerint, quod dicitur B. semper contradicit, generaliter tamen illa debet ad competentes horas restringi, non contrinere falsum dixisse, si generalibus intelligatur quod dixerant, et ex his omnibus sequeretur, quod sua non intererat propter hoc ad selem apostolicam appellare: contumelios, quod nihil eorum, quae facta fuerant, abesse, quinvis illa debet electio confirmari.* [Quam ergo dicit<sup>29</sup> cardinales haec et alia, quaeque fuerant<sup>30</sup> hinc inde proposita, nobis et fratribus nostris fideliter retulissent, attestantibus, allegationibus<sup>31</sup> et rationibus utriusque partis plenus auctoris et cognitus. Quia vero<sup>32</sup> legitime constituit, quod praedictus<sup>33</sup> B. de praeposita ipsa<sup>34</sup> non fuit aliquatenus investitus, etsi mandatum<sup>35</sup> fuit<sup>36</sup> ut de ea investiret, de qua etiam investitus fuisset, investitura eius per praedecessorem nostrum<sup>37</sup> semel et secundo certa fuit ratione cassata, quae nec<sup>38</sup> etiam si cassata fuisset, per hoc, quod saepe dicto H.<sup>39</sup> reverentiam exhibuit, quae debetur praeposito, iuri suo renunciassim videtur: nos attendentes, sibi de iure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam communem ordinationem<sup>40</sup> ecclesiae impediret, intelligentes etiam, te a maiori parte tam dignitate quam numero eorum, quos eligendi ius<sup>41</sup> constabat habere, electum fuisse canonice in praeposito, de communi fratrum<sup>42</sup> consilio electionem tuam<sup>43</sup> auctoritate apostolica confirmamus, praefato H. super ipsa praeposita silentium imponentes. [Nulli ergo etc. Dat. Romae ap. S. Petr. X. Kal. Jul. 1198.]

## CAP. IV.1

Praeclatus cum maiori parte capituli contradicente minori statuere potest quod ad necessarium reparationem fabricae quilibet canonicus continere teneatur.

## Idem.2

Ex parte tua nobis<sup>3</sup> fuit, fratrum archiepiscopo, intimatum, quod ad restaurandum fabricam Rothomagensis ecclesiae tractatum communiter habuistis, te, fratrum archiepiscopo, postulante, ut quilibet canonicorum tecum pariter aliquam suorum reddituum portionem operi tam pio et necessario deputaret. [Quia vero super hoc diversae fuerunt<sup>4</sup> inter eos, filii canonici, et variae voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra dissidentia negligatur, auctoritate praesentium Statuimus<sup>5</sup>, ut, si quis<sup>6</sup> vestrum tuus, fratrum archiepiscopo<sup>7</sup>, et maioris et sanioris partis capituli status<sup>8</sup>, super hoc constitutionibus duxerit<sup>9</sup> resistendum, obtineat sententia plurimorum. [Dat. Rom. ap. S. Petr. V. Id. Iun. Pont. nostr. 10. I. 1198.]

## TITULUS XII.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMI-  
NATIONE CONFERANTUR.

## CAP. IX.1

Rubrum sufficit pro summario, vel summa sine secundum Abbatem: Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dummodo alias legitime facta probetur. H. d. est casus not., non tamen facti ad titulum, nec omnes indistincte hoc tenent, sed maior pars concludit cum hoc summario.

## Innocentius III. Mediolanensis Archiepiscopo.2

Ut nostrum prodeat de vultu Dei iudicium, [et] oculi nostri videant aequitatem, regia via debemus incedere, nec ad sinistram omnino, neque ad dextram declinare, ita magnum indicantes ut parvam, quia non est apud Deum acceptio personarum. [Ad]1 audentiam sane nostrum multorum relatione pervenerat, quod cancellarius Mediolanensis ecclesiae vacaverat ultra annum, quae secundum Lateranensis concilii statuta ad nos ipsius erit donatio devoluta. Volentes autem tibi solita dignitate deferre, rogantibus te attentis et mandantibus, ut cancellarium ipsam dilecti filii Henrico de Setaura subliaco nostro, Mediolanensis ecclesiae canonice, hinc apud te merito et ad hoc officium obtinendum idoneo, benigne conferres: et si post receptionem

literarum nostrarum quicumque de ipsa cancellaria contra ius acquisitionis nobis et Lateranensi decreto stateres, decernimus illud irritum et inane. Tu vero literis nostris receptis dicitis respondisse, sicut et publico declaratur authentico, quod cancellarium ipsam alteri non contuleris, quia propter gravamina debitorum proventus ipsius tibi erant plurimum necessarij, literis tamen nostris apertis carumque tenore respecto, responderis in certum quod crederes respondendum. Porro, sicut et alio compertimus instrumentum, postquam mandati nostri audivisti tenorem, variata locutione dististi, quod cancellarium ipsam non poteros iuxta mandatum nostrum praefato subliaco nostro conferre, quia, reservatis tibi proventus, eandem cancellarium decem mensibus iam elapsis Henrico de Lump concesseras. Quomodo nobis huiusmodi responsionum raritas et scriptis innotuit authenticis, etsi servatum Apostolum omnem inobedientiam prompti sinus ulcisci, adhaec tamen tibi deferre volentes, cui et in minori officio constituit, et promoti, sicut Domino placuit, ad maiora in multis et magnis detulimus, tibi delibamus in mandatis, ut ad praesentium nostram procuratorem idoneum destitueres, qui tuo nomine legitime nobis ostenderet, quod dictam cancellarium personae idoneae nobis canonico tempore tibi competente dimisses: dictus quoque II. de Lump, cui dicebatur facta donatio, si vellet, ad praesentium nostram accederet, suam iustitiam defendens. Venientes igitur ad apostolatus nostri praesentium dilecti filii II. procurator tuus et saepedictus II. super varietate responsionum nitebantur te multipliciter excusare, licet publicis instrumentis fides non facile derogetur, et secundum rerum naturam rix potuissent sufficienter ostendi, quod tu alid, quod dictum est, minime responderes, etsi forte potuissent, quod ad id respondisses. Producenter autem in nostra praesentia duos testes, qui iurati dixerint, quod in Ianuario super praeterito fuit unus, ex quo Mediolanensis cancellarius debitum universae carnis excolit, et in sequenti Maio, quom consanguineus Henrico de Lump, frequenter apud te ac echeuener instarent, ut cancellarium ipsi conferres, te respondente, quod cancellariae proventus carere non posses, ad nullum tamen instantiam est obtentum, ut cancellariae tibi retineres proventus, et ius ipsius praefato conferres Henrico. Quatuor quoque praesentibus, inter quos duo testes memorati fuerant, in secretario palatii tui caverunt eundem II. secundum tenorem praescriptum de cancellarii investiti per librum, et receperit fidelitatem ab eo, prohibens universis, ne verbum istud cuiquam revelarent. Adhaec autem unus testium praedictorum, quod, postquam ad te mandatum nostrum pervenerat, et ipse II. iam Borussia reliisset, tu et solemniter et publice tradidisti se eundem sigillum, mandans ei, ut cancellarii officium exereret: quod et alter testis asseruit de auditu, et idem procurator tuus, quod verum crederet esse, respondit. Henricus quoque confessus est factum, sed solennitatem facti negabat. Quia ergo<sup>5</sup> post interdictum nostrum et praesumptum tradere bullam, quam traditionem [ipsam] solum debuisse differre, donec nostrum consideres beneplacitum, dilectis filiis I. archidiacono et O. Lento canonico Mediolanensibus delinuis in mandatis etc. [cf. c. 56 de app. II. 28.] [Tolerabamus<sup>8</sup> autem ad tempus, ut negotii merito nobis plenus innotescerent, incertitatem, quae dicebatur in occulto facta fuisse per librum, licet ecclesiastica beneficia non sint donatione clandestina conferenda, teste veritate, quae dicit: „Qui male agit odit lucem.“ Ceterum quia cancellariae officium memoratae spirituale ad animum spirituali proponere debuit, quod cancellarius ex officio suo nulli favere debebat, quae spiritualia esse noscuntur, ac per hoc sub tenore praescripto dicebatur non debuisse conferri, quae ubi omni specie mala praecipit Apostolos abstinere; quia etiam praefatus Henricus de Lump, licet receptus sit in fratrum ad curatum praebendam, ordinarius tamen associetur non esse, ac per hoc cancellarium sibi non debuisse conferri, quae de iure et consuetudine ordinario tantum debet committi, quae nec Mediolanensis archiepiscopi, sed Mediolanensis ecclesiae cancellarius esse scribatur, nec vacante sede cancellarii perdit officium, (quam nec ipsum sigillum substituto Pontifice variatur.) acquisitionem horum duorum praenominatis I. archidiacono et O. Lento canonico Mediolanensibus committendum, per apostolica scripta praecipiendo mandantes, quatenus omni contradictione et appellatione cessante, Deum habentes praesentibus, gratia et timore postpositis, sine personarum

Tit. XI. Cap. III. 29) Quam ergo episcopus et cardines praedicti (cardinales praedictus: 29); t. 30) fuerant: 29) et alleg.: 29) 32) vero: add. a Roma. 33) praefatus: FHL Reg.: dictus: 4) 34) illa: 4) 35) add.: vestrum: 29) 36) fuerit: Conf. Bolog. Reg. 37) add.: B. canonice: 29) 28) vero: nec: si nec: 29) 38) Ex: 29) 39) ordinem: 4) 40) iustitiam: C. 42) add.: nostrorum: 29) 41) ipsam: 29).  
Cap. IV. 1) Restitutio ex Reg. Bol. I. 259.; Comp. IV. c. un. h. l. (3, 4) 2) Valtoro archiep. Rothomag.: Reg.; — Pallost. no. 268. 3) apostolicis

auribus: D Reg. 4) meruit: Dhe 5) duximus statuendum: D Reg. 6) qui: GHB. MNBach Reg. 7) vestrum ipsius archiepiscopi etc: D Reg. 8) futuris: Reg. 9) duxerit: FHL Reg.: duxerunt: 6).

Tit. XII. Cap. un. 1) Substitutionem ex Reg. Ital. I. 368.; Ann. s. (5, 1.); Comp. III. c. un. h. l. (3, 4) 2) Pallost. no. 277. 3) et: . personarum: dest: 29) 4) verba unius inclusa desunt etiam: T. 5) ergo: dest: CF

6) verba unius inclusa desunt etiam: T.



CAP. II.

Principes saeculares res ecclesiae donare non possunt, et qui ab eis recipiunt, excommunicantur, et perdunt omnia, quae ab ecclesia alia legitime obtinebant. H. d. secundum unam intellectum, qui satis placet.

Ex eodem I.

Qui res ecclesiae petunt a regibus, et horrendae cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quae obtinent, et a comunione ecclesiae, cuius facultatem auferre sibi cupiunt, excludantur.

CAP. III.

Rector ecclesiarum, qui dat ecclesiae non duplice aestimationis, servus ecclesiae manumittere potest; ipse tamen manumissus, et eius posteri erunt sub patrocinio ecclesiae. Ita communiter summatur, tamen non placet. Parnon. id, quod dicitur de aestimatione.

Ex concilio Toletano.

Consensus totius concilii diffinitus, ut 3\* sacerdotes, qui aut 5 aliquid ecclesiae suae relinquunt, aut nihil habentes aliqua tamen praedia vel familias ecclesii suis acquirunt, liceat illis aliqui de familia eiusdem ecclesiae manumittere iuxta rei collatae modum, quem antiqui canones decreverunt, ita, ut cum peculio et posteritate sua ingenti sub patrocinio ecclesiae maneant, utilitates iniunctas sibi iuxta quod poterunt prosequentes.

CAP. IV.

Si praedatus nil de suo dans ecclesiae servum ecclesiae manumittit, non tenet manumissionem.

Ex eodem II.

Episcopi, qui nihil ex proprio suo ecclesiae Christi conferunt, hanc videri sordidam metuant et liberos ex familia ecclesiae ad condemnationem suam facere non praesumant. Impium est enim, ut qui res suas ecclesiae Christi non attulerit, dampnum inferat et ius ecclesiae alienari intendant. Tales igitur liberos successor episcopus absque aliqua oppositione ad ius ecclesiae revocabit, quia eius non aequitas, sed improbitas absolvit.

CAP. V.

Res ecclesiae alienari non debent.

Ex concilio apud Silvanectim.

Nulli liceat alienare rem immobilem ecclesiae suae, sive domum sive agrum, sive hortum sive rusticum mancipium vel penam civitatis, neque eruditiorum specialis hypothecae titulo obligare. Alienationis autem verbum continet conditionem, donationem, venditionem, permutationem et emphyteusim perpetuum contractum. Unde omnes omnino sacerdotes ab huiusmodi alienatione absteineant, poenas timentes, quae Leonina constitutio 12 comminatur.

CAP. VI.

Alienatio de rebus ecclesiae facta non tenet, et alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur, et qui libet extensius potest contradicere, et rem cum fructibus repetere. H. d. et est certis notabilis, et quotidie allegatur.

Symmachus Papa.

Si quis presbyterorum, diaconorum seu defensorum

alienanti praedium ecclesiae subscripserit, quo iratus Deus animas percussit anathemate feriatur, serena, quam praemisimus, in ultionem traditur, nisi forte et alienator, dum expulsi, et qui acciperit celeri restitutione sibi prospexerit. Quod si minore animae suae cura remedium oblatum forte neglexerit, praeter poenam, super hoc adscriptam, contractum exinde documentum viribus, quamvis ab initio nullas habuerit, vacet. Sed etiam licet quibuscumque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, et cum fructibus possint alienata reperere, et ecclesiastica auctoritate fulciri. Huius autem censurae legem in apostolica tantum volumus sole servari, universis ecclesiis per provincias quae proposito religionis convenire rectores eorum eisdem more servato.

CAP. VII.

Terra non fertilis ecclesiae dari potest in emphyteusim ei, cuius studio reducatur ad culturam.

Alexander III. Vigoriensi Episcopo.

Ad aures (Et infra) Illas vero terras, quae de silvis exstirpatae sunt arabiles factae, eis hereditario iure poterit concedere sub annuo censu tenendas, a quibus ipsas suo vel parentum suorum labore consistere fuisse exstirpatas; nisi forte tunc eis possint ad maiorem vite ecclesiae utilitatem cum eodem labore et onere conferri.

CAP. VIII.

Iurans non alienare bona ecclesiae, non possit alienare ea, quae sunt de mensa, vel ea, de quibus dabitur, an sint de mensa. Hoc dicit, usque ad 3. Possessiones. Abbas. - (Possessiones etc.) Possessiones ecclesiae minus utiles pro utilioribus de consensu capituli potest episcopus permutare vel alienare. H. d.

Coelestinus III. Ravennatensi Archiepiscopo.

Ut super aliqua repositae questionis dubietas apostolicae sedis praesentia evadatur, Romana ecclesia, cui licet immeriti praesidium, singulorum consultationibus consuevit respondere. Sane quaesivisti a nobis, si possessiones sine redditu regalium decimationum, et aliunde ex certis locis provenientes, quos praedecessor tuus bonae memoriae, quousque dum clausit extremum, ad manus suas tenuit, et in proprio sum excepit vel expendit, nec aliis infudavit, de mensa suo sint archiepiscopi intelligendi, et de eis, quum ex sacramento fidelitatis teneris apostolicae sedi nihil alienare, contractus alienationis cuiuslibet possit intervenire. Tuae ergo inquisitioni praesenti pagina taliter respondeamus, quod, sine intelligatur de mensa sine non, ut non alienentur, consultius existimamus. Possessiones vero, quae ecclesiae tuae minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratum tuorum et sanioris parte capituli consilio et assensu alienandi seu commutandi liberam concessimus facultatem. [Quaesivisti etc. (cf. c. 1. de usu et auct. pall. l. 8.) Dat. 18. Lat. Ao. III, 1193.]

CAP. IX.

Canonice praedium ecclesiae perpetuo lecare non potest.

Idem Exonensi Episcopo.

Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod quidam de canonicis Exonensis ecclesiae, quadam praedia

TIT. XIII. Cap. II. 1) cf. Conc. Arvern. (535.) c. 4; Conc. Moh. (845.) c. 10; - Comp. l. 2. h. l. (3, 11.); Burch. XVI, 36; Do Decr. XVI, 37; Lips. XVI, 9. 2) antequam; Ant.

Cap. III. 1) Restitutio c. c. 69; Conc. Tolet. IV, h. h. no. 633; ap. Brunus I, 240; - Comp. l. c. 3. h. l. (3, 11.); Burch. III, 177; (cf. c. Tolet. V, c. 69.) Leo Decr. III, 258; Lips. XVI, 16. (ex c. Tolet. V.) 2) diffinitum; Ant. (3) ut; deest: FHKL. 4) sacerdotibus; L. Coll. Bohem. 5) aut; deest: LbN. 6) aliq.; deest: FHKL. res suas; Coll. edit. 7) suae; deest: A sup. 8) aut; Ab orig. 9) conquirunt; Coll. edit. orig. 10) suis; deest: L. Cont. Bohem. 11) familias; Coll. edit. orig. 12) poterunt; (IKAnP) orig.; poterit; FHKL.

Cap. IV. 1) Restitutio c. c. 66; anathema Concilio. - Comp. l. c. 5. h. l. (3, 11.); Burch. III, 189; Do Decr. III, 232; - cf. c. 39. c. XII, cap. 2. 2) Christi; deest: M. 3) familias; Coll. edit. orig. 4) ecclesii; orig. 5) contulerit; coll. edit.; contulit; orig. 6) libertos; GH Burch. II, orig. 7) conditionem; P; deest: L. Int.; nisi quod non, quum a Regonensis et Burchardi libertatis pro: venditionem modeste scriptum sit. 8) vend.; deest: AP Reg. Burch. 9) emphyteusim; Reg. Burch. Ivo Ind.; emphyteuticum; P. 10) Sed; Coll. edit. pr. Ab (et); - Int. 11) ab; deest: L. 12) Leoniana; AKP Reg. Burch.; - cf. A. L. Vol. de SS. rec. (3, 2).

Cap. V. 1) Restitutio c. Comp. l. c. 3. h. l. (3, 11.); Lips. XVI, 16. 2) Conc. Rom. III, et VI. sub Symmacho habitatum constitutiones in computatione reductor. 3) subscripserit; P. 4) proscriberit; GILK. BKR; proscriverit; HAI. 5) minorum c.; eorum; Ab. 6) quinquam neglexerit; AP

7) super ea poenarum genera, quae (qua; Ab) superius tenentur adscripta, contra fas, si quod praecipiam (coemptum; Ab; inceptum; P) fuerit (tibi; Ab) documentum, universis viribus suis; deest: AP, quamvis ab initio nullas (deest; P) vires habuerit, effectetur (effertur; A; add. l. c. 3. excommunicatur; Ab); AP. 8) licet; FHKL. AP. 9) offerre, et ecclesiastica auctoritate fulciri, ita, ut cum fructibus possit (possint; A) alienata reperere; AP non viderint; Ab.

Cap. VII. 1) Restitutio c. App. XIX, 4; Cass. XXVII, 3; Comp. I, c. 7. h. l. (3, 11.) 2) Vigorum; FHKL; Wig. 148; Wigoriis; H. Vigorum; LX; Wigor.; A; - 1159-81. - Jaffe no. 9457. 3) tunc; Ab aures et infra quae solvanum exsavit; Aabel et App. XXIX, 2. ut hanc bona sua tenentur. Ab; add. me; l. c. Memoriam, quod c. Cass. XXVII, 2. (Wigor. ap. P. 4; Memoriam) desumptum; abri potest, ita ut infra elevarit; quoniam; add. l. c. 3. qns; etc. (1, 6.) 4) eis; deest: Ab. 5) suorum; 0. 6) tunc; add. a Rom. 7) possent; A. 8) honore; FHKL; Ab; etc.

Cap. VIII. 1) Restitutio c. Coll. auct. c. 100. (3, 9.); Comp. H. c. 1. h. l. (3, 10.) 2) Ravennati; Burch. - Jaffe no. 10412. 3) convenit; Bb. 4) de; Sa. 5) expendit; Bb. 6) vel exp.; deest: Coll. coll. o. Bb. 7) add.; aliquibus; Sa. 8) sua; deest: Bb. 9) et si omnibus tenearis de eis; Bb. 10) tenentur; FHKL; tenentur; tenearis; Bb; ap. sedi (ab ap. deest; Bb) nihilominus causa subiectionis contractus possit etc.; B; teneatur possessio ecclesiae salvata et indomnes custoditae contractus; Sa. 11) legitur; a; duximus respondendum; Bb. 12) intelligatur; Bb; Sa; intelligitur; B; 13) aestimamus; Bb; 14) existunt; Bb. 15) illis, quae ipsi ecclesiae sunt utiliores; Ab. 16) vel; FHKL. 17) tibi liber.; Sa. 18) subser, deducens; c. Int. ap. Bb. III, 374.

Cap. IX. 1) Restitutio c. Alon. I, (3, 9); Comp. H. c. 2. h. l. (3, 10.) 2) 1191-8. - Jaffe no. 10920. 3) aures nostras; Bb. 4) noveritis; Cont. Bohem.

et *in consensu* solis, in consensu alius fratribus, in damnum eius<sup>1</sup> *et in consensu* scripta *inle perant*, in perpetuum *et in consensu*. Ideoque *feudonatus* hanc *per apostolica scripta* mandamus, quatenus, si verum est quod<sup>2</sup> asseritur, loca-  
tiones illas legitime revocare procuret<sup>3</sup>, ita *quidem*, quod, si eadem<sup>4</sup> praedia non aliter revocari poterint<sup>5</sup>, eos, quos *veritas* harum locutionum auctores, ad id<sup>6</sup> susceptam inde *periculum* conductoribus refundendum appellatione remota *compellas*, ne, si *hominum* irrationibus *in sua* configit<sup>7</sup> stabilitate, *possidit*, *in bono* operis *colam* ecclesie *incommunitatis* possit *periculum* habere.

CAP. XI<sup>1</sup>

Possessiones, quae sunt de mensa, non possunt alienari. Et ecclesie consuetudo, quae per tractatus, exactionibus clericis conferri non debent. H. d. Joann. de huoda.

Inno centus III. Archiepiscopus<sup>2</sup> Montis regalis.

Possessiones ad mensam tuam vel capituli pertinentes, alienare non debes, aut ecclesias, in quibus monachi ministrare consueverunt, clericis vel laicis assignare *personas*. *Idcirco* *feudonatus* *boni* *moderatus* *personam* *inhumanam*, *in possessionem*, *casualit* *et* *ecclesiarum*, *quam* *non* *consecravit* *in beneficium* *assignari*, *aliam* *per* *hunc* *casum*, *non* *potuit* *ecclesiam* *S. Clementis* *de* *Messana*, *quam* *Gregorius* *Tuscanus* *et* *S. pulchri* *ecclesiam* *similiter* *de* *Messana*, *quam* *Leleandri* *comitum*, *et* *beneficium* *quod* *Thomas* *filio* *L. Veracii* *in* *quere* *praevindicum* *ecclesiam* *boni* *moderis* *condidit*, *ad* *provera* *usus* *non* *dilectus*, *appellatione* *postposita*, *revoceat*. [Dat. Romae ap. S. Petri. XI. Kal. Iun. Pont. nostre. An. I. 1198.]

CAP. XII<sup>1</sup>

Restituitur ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit laesa. H. d. secundum boetium veterem.

Idem Episcopo Mauriensi et Praeposito Ulfonensi<sup>2</sup>.

Ad nostram noveritis<sup>3</sup> audientiam pervenisse, quod, quum Tusienis<sup>4</sup> monasterium depressum esset onere maximo debitorum, *alberto* *filio* *abbatis* *et* *conventus* *eiusdem* *villam* *quendam*, *per* *essitate* *coart* *B. G. laico* *com* *essent* *in feudum*, *tali* *condicione* *apposita*, *quod* *idem* *laicus* *LXXX.* *libras* *persolveret*, *pro* *quibus* *eadem* *villam* *existiter* *obligata*, *quod* *idem* *non* *distulit* *effectum* *manipare*. Unde<sup>5</sup> *quod* *perdidit* *monasterium* *est*, *sicut* *dicitur*, *enormiter* *in* *honoribus* *et* *quod* *de* *cellibus* *illis* *praedictis* *conventus* *debis* *singulis* *annis* *percedunt*, *et* *in* *festis* *duobus* *tertium* *partem* *pisces* *et* *alios* *in* *partibus* *11* *percipit* *concessit*, *volens* *humiliter* *supplicari*, *ut* *teudum* *praedictum* *faceremus* *ad* *utilitatem* *monasterii* *revocari* *12*, *praesertim* *quum* *idem* *laicus* *pauo* *anno* *de* *ipsis* *proventibus* *ultra* *summam* *quod* *cepit* *13* *praetaxatam*, *et* *per* *multos* *postmodum* *annos* *simpserit* *14* *eius* *fructus*. Quocirca<sup>15</sup> *quod* *volens* *res* *solvas* *quarundam* *praefati* *monasterii* *proventus*, *quod* *aliquo* *non* *videmur* *initium* *hinc* *capere*, *directis* *aut* *indirectis*, *per* *apostolica* *scripta* *mandamus*, *quatenus*, *inspectis* *placitis* *relatis*, *si* *praedictum* *monasterium* *propter* *hoc* *invenieris* *enorme* *dispendium* *incurrisse*, *scilicet* *aliquid* *factum*, *ut* *per* *quam*, *quam* *per* *exoneratione* *praedicti* *feudi*, *seu* *etiam* *per* *utilitate* *ipsis* *monasterii* *expensis* *posuit*, *aut* *eadem* *16* *abbate* *et* *conventu* *recepta*, *quum* *sibi* *hinc* *tuus* *perdidit* *habeas* *sufficere* *debeat* *per* *labore*, *praefatum* *17* *feudum* *eidem* *monasterio* *dimittat* *liberum* *et* *quietum*,

inmodum permissa per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, compellatis. [Vallis etc. Dat. Lat. IV. Kal. April. An. IX. 1206.]

CAP. XIII<sup>1</sup>

Alienatio rei ecclesiasticae facta sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu non tenet, licet approbata per constitutionem laicorum.

Idem in concilio generali.

Quum haec, quavis religiosus, disponendi de rebus ecclesiae<sup>2</sup> nulli sit attributa potestas, quos obsequendi<sup>3</sup> manet necessitas, non auctoritas imperandi<sup>4</sup> dolendum<sup>5</sup>, in quibusdam ex illis sine<sup>6</sup> refrigerare caritatem, quod immunitatem ecclesiasticae libertatis, quam non tantum<sup>7</sup> sancti Patres, sed etiam principes saeculares privilegiis multis muniverunt<sup>8</sup>, non fornicant suis constitutionibus, et potius destinationibus<sup>9</sup> impugnant, non solum de alienatione<sup>10</sup> feudorum, ac de aliarum possessionum et ecclesiarum<sup>11</sup> et usurpatione iurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non et aliis, quae iuri spirituali annexa videntur, illicite praesumentes. Volentes igitur super his indemnitas<sup>12</sup> consulere ecclesiarum ac tantis<sup>13</sup> gravaminibus providere, constitutionibus<sup>14</sup> et<sup>15</sup> venditionibus<sup>16</sup> huiusmodi feudorum seu aliorum bonorum et ecclesiarum<sup>17</sup> sine legitimo personarum ecclesiasticarum assensu praesumptas<sup>18</sup> occasione constitutionis laicae potestatis, quum non constituto, sed destituito vel destructo dei possit, nec non usurpato iurisdictionum<sup>19</sup>, sacri approbatione *con illi* *decreta* *20* *non* *tenere*, praesumptioribus per censuram ecclesiasticam compellendis<sup>21</sup>.

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

CAP. I<sup>1</sup>

Brevi est, nec potest brevius sumari.

Ex concilio apud Belvacum<sup>2</sup>.

Precariae de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem et antiquam consuetudinem renoventur.

CAP. II<sup>1</sup>

Revocat successor precariam per praedecessorum irrationabiliter factam.

Ex concilio Cartaginensi.

De precariis, irrationabiliter factis a rectoribus ecclesiarum, se successive successoribus poena gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant, praecipimus, ut nemo successor antecessoris sui poena<sup>2</sup> sit obligatus, sed suae providentiae<sup>3</sup> sit concessum, ut, si antecessor eius ecclesiae irrationabiliter distribuit<sup>4</sup>, ab eo ad ius eiusdem ecclesiae restituetur<sup>5</sup>.

CAP. III<sup>1</sup>

Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis aut ei succedentis; precariae autem concessio non.

Gregorius IX.

Precarium utendum conceditur, quumdiu patitur qui concessit. Solvitur quoque obitu eius, cui concessum est, non etiam concedentis; aut quum ipsum alienari contingit alium hinc revocare volenti, quia per conventionem huius-

1 Tit. XIII. Cap. IX. 2 et 3. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

1 Cap. XII. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567.

modi non licet rem alienam invito domino possideri. Porro precaricæ, quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ.

TITULUS XV.  
DE COMMODATO.

CAP. I. 1

Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levisissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur. H. d.

Idem Gregorius IX. 2\*

Quum gratia sui tantum quæ commodatum accepit, de levisissima culpa tenetur, licet casus fortuitus, nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset, sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum expletum, cuius gratia res fuerat commodata, quam non decipi beneficio nos oporteat, sed iuvari.

TITULUS XVI.  
DE DEPOSITO.

CAP. I. 1

Ex deposito, facto apud clericum ecclesie, non tenetur ecclesia, nisi in utilitatem ecclesie sit versatum.

Alexander III. Londonensis<sup>2</sup> Episcopo.

Gravis illa et odibilis querimonia, quæ usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit, duplice nos anxietate perstringit eo, quod tibi in hoc et deesse non possumus, et adesse, prout velles, efficaciter non valemus<sup>3</sup>. Quum enim non constat nobis, pecuniam tuam, quam<sup>4</sup> ille vir Bellial impius et detestabili surreptione furatus est, in ecclesie utilitatem<sup>5</sup> conversam, non debemus de iure, nec possumus contra canonicos<sup>6</sup> eiusdem ecclesie præcise intertensionem iussionis instantiam<sup>7</sup>, ut tibi eandem reddant pecuniam<sup>8</sup>, personæ, ut dicitur<sup>9</sup>, non ecclesie commendatam. Quocirca discretioni tuæ consulimus, et internate caritatis diligentia suademus, ut in raptorem illum et forem tuam interim dirigas actionem, eo, quod, ut audivimus, locutus habet, et<sup>10</sup> ea, quæ tibi surrepta sunt, asportavit<sup>11</sup>. Nam<sup>12</sup> et nos ipsi<sup>13</sup> iudicibus<sup>14</sup> dedimus in mandatis, ut illum<sup>15</sup> iniquum sub duris questionibus ad rationem<sup>16</sup> ponant, et etiam, si<sup>17</sup> oportuerit, vinculis maverunt alligatum et affligunt, ut<sup>18</sup> dictam pecuniam reddere compellatur. Ceterum circa executionem illam<sup>19</sup> officium tu habere volumus, ut nil ab eo recipias indebitum. Si autem<sup>20</sup> cum eis amicaliter poteris de<sup>21</sup> redditum perceptione<sup>22</sup> pacisci, noveris id nobis acceptum.

CAP. II. 1

Dicit, ad quid tenetur depositarius, et quomodo repetatur depositum.

Gregorius IX.

Bona fides abesse præsumitur, si, rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto vero, culpa vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licuit<sup>2</sup> pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compen-

pensationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulat, sit liquida ita, quod facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.

DE EMPHIONE ET VENDITIONE.

CAP. I. 1

Cogit episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex concilio apud Valentias<sup>2</sup>.

Placuit [nobis et nostris fidelibus] ut presbyteri plebes suas<sup>3</sup> admoncant, ut et<sup>4</sup> ipsi hospitalia sint<sup>5</sup>, [ut nulli der faciant mansionem denegent] et, [ut omnis occasio cupine tollatur.] non<sup>6</sup> carius vendant transeuntibus, quam<sup>7</sup> in<sup>8</sup> mercato vendere possunt<sup>9</sup>, alioquin<sup>10</sup> ad presbyterum transeuntes hoc referant, ut<sup>11</sup> illius iussu cum humanitate sibi<sup>12</sup> vendant.

CAP. II. 1

Fraudans mensuras et pondera tridua diebus in pane et aqua poenitere debet.

Ex concilio Maguntino.

Ut<sup>2</sup> mensuræ et pondera iusta fiant, <sup>1</sup> sicut in divinis legibus sancitum est, et in capitulis dominicis<sup>3</sup> vinctur, et iste sacer conditus statuit, sic<sup>4</sup> omnibus nobis observare placet. Et<sup>5</sup> si quis iustas mensuras et iusta pondera causa lucri mutare præsumperit, XXX. dies in pane et aqua poeniteat.

CAP. III. 1

Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam iusti pretii: potest tamen venditor agere, ut restitutor sit vel iustum pretium suppleat, et, si alterum præcise petiti, succumbit.

Alexander III. Atrebatensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quum dilecti filii nostri Belvacenses canonici contra religiosos viros abbatem et fratres Carlicios<sup>3</sup> proponerent querimoniam<sup>4</sup>, quod silvam, quæ Nigra valis dicitur, a quibusdam eorum ignorante capitulo pro<sup>5</sup> X. libris, XL. marchas tanto valentem, comparasset, post multas commensurationes tandem causam ipsam venerabili fratri nostro Moricensi<sup>6</sup> episcopo et dilecto filio decano Remensi sub certa forma commisit terminandum, adiciens in literis, quod<sup>7</sup> si<sup>8</sup> uterque eiusdem causæ cognitioni interesse nequiret, alter ad habitus sibi civis prudentibus et honestis in eodem negotio procedere non differret. <sup>9</sup> Quum itaque decanus partis ad suam propter hoc præsentiam comoverisset, abbas et monachi non ad agenda vel respondendum, sed ad quaerendum dilaciones nuncios destinarunt, asserentes, quod ad nos miserant et ad audientiam nostram appellerant. Verum quia in literis appellatio venula fuerat, Tandem<sup>10</sup> decanus in illius causæ cognitione processit. Et quum ei per testes<sup>11</sup> canoniceum Belvacensem constitisset, quod prædicti frater silvam minus dimidia iusti pretii comparasset, pronuntiavit<sup>12</sup>, venditionem non tenere, et silvam ipsam Belvacensi ecclesie adiudicans<sup>13</sup>, canonicos in possessionem induxit. <sup>14</sup> Nuncius igitur atropice partis in nostra propter hoc præsentiam constitit, dum ex parte canoniceum instander et supplicite sententia pelevetur auctoritate apostolica confirmari, habita deliberatione cum fratribus nostris et aliis sapientibus, qui legibus iurati<sup>15</sup> indicant, eundem sententiam iuri contrarium intellexerimus. Quia<sup>16</sup> vero in arbitrio

Tit. XV. Cap. m. 1) 1227—34. — Polthast no. 9634. 2) 14em: deest; F. H. K.

Tit. XVI. Cap. I. 1) Resolutum ex App. I. 35; Lips. LH. un.; Cass. LH. 24.; Bonn. XLVI. un.; Comp. I. c. 2. h. l. (3. 14). 2) Anctum, cap. Arel.; Lugd. archiep.; 9) Lundens.; 10) usq. deest; P. = (159—81). — Jaffe no. 9072. 3) valeamus: Aoc. 1) ut; R. ut vir; 5) utilitates: Coll. coll. pr. Au. 6) canones: ABP; clericus: R. 7) iustitiam: R. 8) peces: deest; Ade. 9) dicant: ABP. 10) et... asp: deest; 9. 11) portavit: APQ. 12) Nos enim; 9. 13) ipsi: est: deest; deest; 4) venerabilibus fr. n. Senonesi (Xenon. P.; Severo: R) archiep. ap. sed leg. et Parisiensi episcopo: Coll. coll. 15) ill: deest: APQ. 16) ad rat.: deest; 0. 17) si: deest; R. 18) ut cogatur bene licitas reddere, quod iquas; 0) male bene: R) dissolutus amicus est asportatus: Coll. coll. 19) illam: Aob; deest; Q. 20) aut. cum eis: deest; Aoc. 21) de: add. a. Rom. 22) partitionem; 0. Cap. II. 1) 1227—34. — Polthast no. 9635. 2) Bicet: Cant. Bohem.

Tit. XVII. Cap. I. 1) Resolutum ex Carthaginiensi Corp. ap. Veris palatum (no. 884) c. 12. in Mon. de m. LL. I. 533. — Reg. H. 327; Burch. H. 108.; Ivo Decr. VI. 258. Comp. I. c. 2. h. l. (3. 15). 2) Alverniam: GHLL; Alverniam: Ac; Silvaniam: Ad; ad palatum Veris: Reg.; Arvernum: Ak Burch. Ivo Decr.; Alumnus: M. 3) suas: deest; Burch. Ivo; suos par-

rochianos: Reg. 4) et ut: F. K. ut ipsi: Aob; Burch. Ivo 5) existant: B. v. 6) nisi: Coll. coll. orig. 7) nisi quantum in more: A. Tro; nisi quanto: Reg. Burch.; nisi sicut in mercato accipiunt: orig. 8) in: deest; F. H. K. 9) possit: A. Burch. Ivo. 10) quod si carius vendere voluerint: Coll. coll. orig. 11) et; Reg. Burch. Ivo orig. 12) eis: Coll. coll. orig. Cap. II. 1) Resolutum ex Burch. XIX. 118.; Ivo Decr. XV. 158.; Comp. I. c. 3. h. l. (3. 15). 2) Et; Ab. 3) domini: Ab; deest; Aoc. 4) sicut: Aoc. 5) ut; Ab. 6) XX.; 1) Burch. Ivo.

Cap. III. 1) Resolutum ex Lips. XXXV. 7.; Cass. XLII. 7.; Comp. I. c. 4. h. l. (3. 15). 2) Arelatensis: R. = (150—4). — Jaffe no. 8830. 3) Karollit: F. H. K. M. Y. — Charis. — Caroli; 10) quare: deest; F. H. K. 11) pro: deest; M. Y. Coll. coll. X. LI. et XI. M. 12) Moricensi: LXVII; Moricensi: R. 13) quod atropice si... nequivit: R. 14) Tandem: add. a. Rom.; serg. de... casus: deest; R. 15) per testes: deest; Coll. coll. v. 16) pro: deest; F. H. K. Coll. coll. 11) adiudicavit et: Coll. coll. 12) perit: Ab; deest; Aoc. 13) intelleximus, quia ipud... 16) in arbitrio compari est; deest; R) si vult suppetere, ad iust: 16) venditionem rescidit, quum res minus dimidia iusti pretii comparatur (comparatur: R). Eapropter sententiam ipsam (deest: Ab) de communi fratri (add.: nostrorum: P) et (deest: R) prædictorum sapientium irritantes possessionem: Coll. coll.

emptoris est, si velit supplere iustum pretium<sup>14</sup>, ad venditionem rescindere, quum res minus diuidiam iusti pretii comparatur: sententiam ipsam tanquam iuri contrarium irritantem, possessionem monachis iudicialiter esse reddendam, salva *omni* questione canonica<sup>15</sup> super deceptioe pretii, vel consensu capituli in venditione<sup>16</sup> non habito, et alia causa<sup>17</sup> rationabili, quam canonici contra monachos duxerint proponendam.

CAP. IV. 1

Si vir habeat alia bona, unde uxor sibi consulere, et consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori venderit, emptorem, qui spatio trinita annorum non possederit, non potest uxor impetrare super ea, maxime si pretium fuit conuersum in communem usum viri et uxoris. It. secundum intellectum, quem tenet Patrim. et est casus notabilis, limitans ius civile. Secundum lo. Andr. non oportet adferre: *«maxime»*, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Coelestium III. 2

Pervenit ad nos *ex insinuatione tua*, quod olim P.<sup>3</sup> miles A. uxori suae quamdam domum in donationem<sup>1</sup> propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum<sup>2</sup> dante consensum<sup>3</sup>, B. mulieri vendidit pro certa pecunie quantitate, *«quum»* ex eodem venditione B. matrimonium supra dicta constanti XXX. annis libere pacificeque possidet. Praenominato vero milite viam<sup>4</sup> universae carnis ingressus, relicta<sup>5</sup> uxore venire contra hoc<sup>6</sup> praesumit, allegans, dictam<sup>7</sup> domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse<sup>8</sup>, licet eius consensus ipsi noscatur contractui accessisse. Praefata vero B. *uuldet* ex eo nititur se tueri, quod trinita<sup>9</sup> annis constante illorum matrimonio domum ipsam bona fide tituloque iusto possedit, et quia in communes usus viri et uxoris illius pretium est conuersum, ac<sup>10</sup> factae<sup>16</sup> venditionis tempore, unde sibi praefata mulier<sup>17</sup> *uuldet* consulere potuisset, in viri facultationibus consistebat. Quia igitur super<sup>18</sup> his nos consulere curasti<sup>19</sup>, *tuae sollicitudini* respondemus, praedictam actionem<sup>20</sup>, si vera sunt quae praemisimus, praescriptis<sup>21</sup> expiribus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

CAP. V. 1

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico constituto pretio, praesumitur pignus, et non venditio.

Innocentius III. Episcopo Palliensis. 2

Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod, quum R. laicus lator praecentum<sup>1</sup> ac M.<sup>1</sup> mutuum recipere voluisset, creditor *Tarenensis* diocesis, ne per canonem contra usurarios editum posset in posterum conveniri, domos et olivas ipsius recepit ab eodem titulo emptionis, quum re vera contractus usurarius ageretur, quod patet ex eo, quod creditor, *sicut publicum conductu instrumentum*, debitori promisit, quod<sup>2</sup>, quomodoque a septennio usque ad novennium daret XL.<sup>3</sup> uncias Tarenorum, quae<sup>4</sup> vix diuidiam iusti pretii continebant, domos eius<sup>5</sup> restitueret et olivas. Quia igitur frans et dolus cuicumq. patrocinatori non debent<sup>10</sup>, *Federalitati tuae per apostolica scripta mandamus*, quatenus, si res ita se habet, instrumentum venditionis<sup>11</sup> confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, praedictum M. ad restituendas<sup>12</sup> domos et olivas praedictas ei, ad quem debet hereditario iure devolvi, quum debitor sit viam universae carnis ingressus, per poenam in Lateranensi concilio contra usurarios promulgatam applicatione remota compellas. [*Dist. Lut. II. Non. Innot. 1203.*]

Tit. XVII. Cap. III. 1) inst. pret. deest: *vor* 15) eam; *add. u. Bero.* 16) venditionem: *M.* 17) eam; *deest. Ansp.*

Cap. IV. 1) *Resolutum ex Gab. anal. c. no. 3, 10.*; *Comp. II. c. 2, h. l. c. 11.* 2) *1181-88. — Joff. no. 1072.* 3) *Petrus: Bero. 1* donationes: B. expressum: *Bero.* 6) assensum donantis: B. concessam: *Ber.* ostensum: *Bb.* 7) quam eodem B. matrimonium: *sa.* 8) sed per: *Bero.* 9) iter: *Bero.* 10) *add.*: uxore: B. praefata A. (eius: *deest.*: *Bb.* 11) contra venditionem: *add.*: eandem: *sa.* de suo consensu solimiter celebratam: *Ber.* 12) praedictam: *Bp. deest.*: *Bb.* 13) possidet: *Ber.* 11) *trig.*: *c.*: *add.*: *in Bero.* 14) et etiam quia: *Balboep.* et etiam in: *Bb.* et quia etiam: *Bb.* 16) in fact: *Bb.* 17) *add.*: praefata: *Bb.* 18) *unde super his: B.* *unde quia super his: Bb. Bero.* Quia super: *Bp.* 19) *unde super his: Bero.* 20) praedicta muliere: *Bb.* praefata: *Bb.* 21) quomodo domum ipsam debere pacifice possidere. *See cum (deest.) Balboep.* credimus, illum praescripto etc. sup. ipsa domo. posse ulterius (deest): *Bp.* talarum: *Bero.*

Cap. V. 1) *Resolutum ex Reg. Gregor. VI. 15. 2. 5. 8.*; *Comp. III. c. 1, h. l. c. 3, 11.* 2) *Pallinensis*: *Cb.* *Pollion.*: *Cb.* *Pollinensis*: *Reg.*; *c.*: *Pollinensis*: *Balboep.* *Palliensis*: *1182.* 3) *inst. prae. 2. deest.*: *cod. coll. c. CI Reg.* 4) *de Mar.*: *Reg.* 5) *Tarenensis*: *Cb.* *Tarenensis*: *Cb.* *Trenensis*: *T.* *h.*: *FGHAM* 7) *LX.*: *FGHAM* *deest.*: *deest.*: *Cy.* 8) *quod*: *Cy.* *qui*: *Cb.* 9) *ut*: *FGHT Reg.*; *etiam*: *Cur.* 10) *debet*: *Cy.* *debet*: *T.* 11) *conditiois*: *Reg. qer. mod.* 12) *restituendum*: *Reg.*

CAP. VI. 1

Venditor, deceptus ultra diuidiam iusti pretii, agere potest, ut res sibi, reddenti pretium acceptum, restituatur, vel iustum pretium supplicetur, et in hoc electio est emptoris. It. d. secundum Antonium.

Idem Episcopo et Archidiacono Urbinatensis\*\*.

Quum causa, quae inter oeconomum monasterii sancti Martini de monte *Vitebionis*<sup>3</sup> ex parte una, ac *F. A. et R. cives Viterbienses*<sup>2</sup> ex altera super casamentis<sup>6</sup> *quondam Torampancti et Terris Densiare*<sup>5</sup> ac *salicibus*<sup>8</sup>, et *molendinis, ubi facta est Galcheria*, crederetur, eorum nomina fuisset aliquamdiu ventilata, nos, intellectis rationibus utriusque partis, et attestationibus diligenter inspectis, quum constitisset nobis, monasterium ipsum in productionum eorum venditione ultra diuidiam<sup>9</sup> iusti pretii fuisse deceptum, sententiando decrevimus, ut praefati<sup>10</sup> cives ut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent quantum constaret legitime venditionis tempore iusto pretio defuisse. *Quum igitur* (cf. c. 42. de test. II. 20.)

CAP. VII. 1

Ponit tres casus, in quibus re evictio non tenet venditor emptori de evictioe.

Gregorius IX.

Si venditori post institutum contra se iudicium quia omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abuit tempore sententiae promulgatae, seu per iniuriam sententia lata fuit: de evictione iuxta legitimas sanctiones agere non valet.

TITULUS XVIII.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

CAP. I. 1

Excommunicati sunt magistri et scholares Bononienses, qui ante tempus conductivis conductum hospitia aliorum magistrorum vel scholarium sine eorum consensu.

Clemens III. 2

Ex rescripto literarum<sup>3</sup> *piae revocationis P. quondam Tusculanensis*<sup>1</sup> episcopi nobis innotuit, quod, quum civitatem<sup>4</sup> Bononiensem tempore suae legationis intrasset<sup>5</sup>, *hincendit, ubi fuisse a bonae memoriae W. quondam Portuensi episcopo constitutum et sub excommunicatione prohibendum, ne aliqui scholares [aliorum] hospitia minoris mercedis promissione concederent, ut et sibi vel iudicis gloriae studio, quasi pectore in expensis apparere volentes, vel private utilitatis commoda rindicerent. Unde ipse sollicitudine praesens considerans, quum huiusmodi conditionis<sup>8</sup> improbitas et discordiae fons, et impedimentum non modicum pareret<sup>10</sup> studiorum, praedictam Constitutionem<sup>11</sup> factam ab episcopo Portuensi apostolicae sedis legato et a praedicto Tusculanensi<sup>12</sup> episcopo<sup>13</sup> postmodum confirmatam, videlicet ut nullus magistrorum sine<sup>11</sup> scholarium super<sup>15</sup> conductivis aliorum hospitium in laesione vel iniuria in hoc sum favore<sup>17</sup> praestititerit et consensus, quum idem<sup>18</sup> Portuensis sub excommunicatione hoc prohiberit, et alter sub poena anathematis idem decreverit observandum, ratam esse decernimus<sup>19</sup>, et eam auctoritate apostolica confirmamus, statuentes<sup>20</sup>, ut etiam*

Cap. VI. 1) *Resolutum ex Comp. III. c. 2, h. l. (3, 14).* 2) *Urbevetan.*: *FGM.* *Flavetian.*: *B.* *Urbano*: *7.* *Flavet.*: *Cb.* *Flavetian.*: *Cur.* — *cf. u. ad nos. c. 42. de test. II. 20. 1.* — *see. no. 1297.* — *Pollicit. no. 324.* 3) *Burbonensis*: *Cb.* *Biterbiensis*: *Cb.* 4) *Philippum*: *Cb.* 5) *cf. not. 3.* 6) *acamentis*: *FGHAM* *Wegh.* 7) *Desicariis*: *Cb.* 8) *salicis*: *Cb.* 9) *diuidiam*: *Cb.* 10) *praedictis*: *Cb.*

Cap. VII. 1) *1227-31.* — *Pollicit. no. 9236.* Tit. XVIII. Cap. I. 1) *Resolutum ex Reg. ap. Bal. III. 356.*; *Cod. Ind. 6, no. c. 101, (3, 11).*; *Comp. II. c. 1, h. l. (3, 12).* 2) *Alex. III.*: *Bb.*; *Coelestin. III.*: *Sic.*; *Lucius III.* *Bonom.* *ep.* et universis magistris, scholarium: *1.* *188.* — *Joff. no. 1028.* 3) *It.*: *deest.*: *Bb.* 4) *Tusculan.*: *LBBO P. Luc.*; *Tusculan.*: *FGH* *Wegh.* 5) *in civitate*: *Cur.* *in civitate*: *Bb.* *intra*: *Cur.* 7) *aliorum*: *deest* *Itom.* *8* *maioris*: *Bb.* *8* *conductionis*: *Bb.* 10) *pareret*: *deest.* 11) *const.*, *legatione*, *quia* *languebat*, *sed* *ap. confirmavit*, *perpetuis* *temporibus* *sub* *poena* *decernimus* *anathematis* *observandum* (*observandum*: *BBO P. Luc.*) *ut* *coll.*: *videlicet*: *Bb.* *nullis*: *coll. coll.* 12) *Tusculano*: *FGHAM* *13* *ep.*: *deest.*: *FGHAM* *14* *vel*: *Bb.* *15* *super* *diuidiam* *hoop.*: *Cur.* 16) *et* *coll.*: *Bonom.* 17) *suum* *praed.* *placido* *favore* *consensus*: *Cur.* 18) *quocirca* *nos*, *quod* *de* *testabilibus* *veritatibus*, *bonae* *fidei* *contractibus*, *amicis*, *non* *sum* *in* *clerico*, *sed* *etiam* *in* *quibuslibet* *meretricibus* *condemnamus* *praedictam* *am.* *quod* *deest.*: *Bb.* *constitutum* *ea* *(nem)* *Bb.* *praefato* *Portuen.* *episcopo* *factum*, *et* *denum* *restituend.*: *Bb.* *a* *iam* *dicto* *episcopo* *Tusculano* *confirmatam*, *ratam* *esse*: *BBO P. Luc.* 19) *decernimus*: *LBBO* *20* *statuentes*: *Cur.*



frater episcopo, et tuo<sup>21</sup> quolibet successore hoc<sup>22</sup> singulis annis in communi audientia magistrorum atque scholarium recitetur, et proutrata praecae conductionis improprie innovata [per annos singulos]<sup>23</sup> ecommunicationis sententia exprimitur<sup>24</sup>. Nulli ergo unquam hominum liceat paginam nostrae confirmationis infringere etc.

## CAP. III.

Personae ecclesiasticae locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conflictu ecclesiae fit melior, statuto dioecessano contrario non obstante; et eadem ratio est de aliis rebus ecclesiae.

Innocentius III.<sup>25</sup> Abbati et Conventui S. Petri de Pratel. Londoniensis dioecesis.

Vestra nobis relatio declaravit, quod, quum ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum, <sup>1</sup> *diaecessani locorum statutum quoddam de huiusmodi decimis<sup>3</sup> locualis parochialibus presbyteris ediderunt, per quod utilitas vestra non modo non impeditur; quare super hoc apostolicae provisionis remedium imploratis.* Dioecesanorum<sup>4</sup> episcoporum statuto contrario non obstante vestrarum decimarum proventus illis libere locare potestis, *quibus rubis expedire videritis, et<sup>5</sup> cum quibus ecclesiae vestrae<sup>6</sup> conditionem poteritis facere meliorem, ita tamen, quod huiusmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur<sup>7</sup> extendi.*

## CAP. III.

Propter sterilitatem gravam, conducti sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate praecedens vel sequentis temporis compensari. II. d. usque ad 5. Verum. — (Verum etc.). Ponuntur hic quatuor casus, in quibus iniquilium potest ante tempus conductionis huius licite expelli. Abbas.

## Gregorius IX.

Propter sterilitatem, officientem magno incommodo conductores, vitio rei sine culpa coloni, seu casu fortuito contingentem, colonis ecclesiae tuae pro rata est pensionis remissio faciendi, nisi cum ubertate praecedens vel subsequens<sup>2</sup> anni valeat sterilitas compensari. Verum invito iniquilo domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas, quae tamen non imminet locationis tempore, id exposcat, remissa sibi pro residuo temporis<sup>3</sup> pensio; qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus<sup>4</sup>, vel quum canonem per biennium non solvisset, si<sup>5</sup> sibi satisfactioe celeri non providit.

## CAP. IV.

Emphyteuta ecclesiae meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, iuste potest expelli.

## Idem.

Potuit emphyteuta, ecclesia primitus requisita, eique nunciato quantum sibi ab aliis offertur<sup>2</sup>, si nolle se emere dixerit, vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum, meliorationes et ius sibi competens aliis vendere, qui ab emptione huiusmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque secus praesumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium, nisi ceteri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset, iuste potuisset expelli, non obstante, quod et, ut canonem solveret, non existit nunciatum, quum in hoc casu dies statuta pro domino interpellat.

## TITULUS XIX.

## DE REKUM PERMUTATIONE.

## CAP. I.

Princeps potest rem ecclesiae immobilis per permutationem acquirere, data re meliori vel aequali. II. d. et in hoc, quod dicit, vel aequali, est casus notabilis.

Ex concilio apud Silvan.<sup>2</sup>

Si princeps voluerit rem immobilis sanctis locis<sup>3</sup> praestare, et accipere ab eis<sup>4</sup> aliam immobilis rem, eoque<sup>5</sup> modo de communi voluntate<sup>6</sup> permutationem contrahere, liceat ei hoc facere, si causa<sup>7</sup> rationabilis id exposcat, et res, quam praestiterit, maior fuerit vel aequalis, *divina* pragmatica sanctione super hoc *ab eo* promulgata.

## CAP. II.

Permutatio rerum ecclesiasticarum, facta in casu non cessoso, seu non servata solemnitate iuris, est revocanda per successorem.

Ex concilio Belvacensi<sup>2</sup>.

Ut commutationes rerum ecclesiasticarum *valde<sup>3</sup> caveantur et subtilissime, si aliquo modo fieri debent, inspiciantur*; quae autem ab<sup>4</sup> antecessore inconsulte factae sunt *arta decretum canonium Hilarii Papae, vel ab aliis illicite commissae<sup>5</sup> sunt*, ab eo, qui successor est, emendentur.

## CAP. III.

Manciae ecclesiae non debent permutari, nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva. II. d. cum c. sequenti.

Ex concilio apud Silvanectum<sup>2</sup>.

Manciae ecclesiasticae nisi ad libertatem non convenit<sup>3</sup> commutari, videlicet ut mancipia, quae pro ecclesiastico homine<sup>4</sup> dabantur, in ecclesiae servitute permaneat, et ecclesiasticus homo, qui commutatur<sup>5</sup>, fruatur<sup>6</sup> perpetua libertate. Quod<sup>7</sup> enim semel Deo<sup>8</sup> consecratum est ad humanos usus *am* transferri non decet<sup>9</sup>.

## CAP. IV.

Servi ecclesiae<sup>2</sup> cum profanis permutari non possunt nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem<sup>2</sup>.

Iniustum videtur et impium, ut mancipia, quae fideles *viri seu<sup>3</sup> feminae* Deo et sanctis eius pro remedio animae suae consecraverunt, cuiuscunque muneris mancipio<sup>4</sup> vel commutationis commercio iterum in servitutum secularium<sup>5</sup> redigantur, quum canonica auctoritas servos tantummodo<sup>6</sup> permittat distrahi fugitivos. Et ideo *omnes* ecclesiarum rectores sustinere caveant, ne elemosyna unius alterius peccatum fiat. Et<sup>7</sup> est absurdum, ut ab<sup>8</sup> ecclesiastica dignitate servus discidens<sup>9</sup> humanae sit obnoxio servituti.

## CAP. V.

Praebendae pacto praecedente permutari non possunt; episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III.<sup>2</sup>

Quaesitum est ex parte tua, si commutationes<sup>3</sup> fieri valeant praebendarum, quum commutato dignitatum in Turonensi concilio fuerit interdicta. *Sunt enim quidam, qui praebendae suae cedunt et iuri renunciant, ut maiorem praebendam obtineant, sed ex hoc certum summam pecuniae consequantur, quod quidem honestati est contrarium, et simoniacam procul dubio contra praetatem.* Generaliter itaque teneas,

Tit. XVIII. Cap. I. 2) tuorum omnium successorum; *Iluc.* 22) praecedens pagina; *Basil. Luc.* 23) per ann. sing.; *deest* *Abbas* Sa 24) reprimi; *Na.* 2) *Restitutio* *de Comp. V. c. 1. h. t. (3, 16).* 3) Honorius III.; *Coel. Coll. a. E.* abb. et conv. S. Petri de Pratelis (Pratellis); *Eccl. Post. Ill. c. Eb* Lexov. floec.; *E.* — 1216—17. — *Posthast. no. 7802.* 3) *dec. non. Ed. Richt.* 4) Nos igitur utilitates vestras nolentes indebitum impediri (impedire; *Eb* auct. vol. praes. indulgentis, ut statuto huiusmodi non obstante... *Proventus libere locare possitis. E.* 5) *nuti; Eccl. vel. Eb* 6) *vest. deest; Ed.* 7) valeat; *Ab.*

Cap. III. 1) 1227—34. — *Posthast. no. 9637.* 2) sequentis; *GHKLX* 3) tempore; *FoHKLX* 4) versatus; *PoLoX* 5) *si; deest; Cont. Rohm.* Cap. IV. 1) 1227—31. — *Posthast. no. 9638.* 2) offerretur; *PoHHA*; afferretur; *L.M.V.*

Tit. XIX. Cap. I. 1) *Restitutio ex Ausgus. Capit. II, 30. (c. 2. Capit. ex. ex. Dogel. 826). Reg. I, 373; Burch. III, 163. (auctor est falsus inser.)* *Ita Decr. III, 184; Lips. XVI, 14; Comp. I, c. 1. h. t. (3, 16).* 2) *Inno. III.* *Ep. Nov. VII, 2.* 3) sancto loco; *Cap. Int. I, 4.* 4) *est. Anst. Cap. Int. Reg. Burch. Ito* 5) et eo; *A. Reg. Int. 6* de comm. vol.; *add. a. Rom.* 7) si causa... aequalis; *add. ab eodem ex Auth. Sed permutare Cod. de SS. eccl. (1, 2).* 8) *sup. hoc; deest; A. Int. Reg.* Cap. II. 1) *Restitutio ex Reg. I, 373; Burch. III, 171; Ita Decr. III, 233;*

*Lips. XVI, 12; Comp. I, c. 2. h. t. (3, 16).* 2) *cf. c. 23. C. Meldens. c. 7. Conc. ad Bribac.* 3) *valde; deest; Auct* 4) *loco verbor.*; ab antec. in *Coll. crit. post verb.*; *Papae legend.*; quas illicite decessor episcopus admisit

5) *commissa; Reg.* Cap. III. 1) *c. 12. Syn. Karoli II. ap. Suess. crist. in mon. S. Medardi hab. no. 853. — Reg. I, 381; Burch. III, 173; Ita Decr. III, 234; Lips. XVI, 17; Comp. I, c. 3. h. t. (3, 16).* 2) *ap. Silvan.*; *PoHHA*; *ap. Sinacum; AP; Carisiacum; Burch. I.*; *ap. S. Medardi in Reg.* 3) *non possunt; AP; Neque (Ne; I.)* *maue. eccl.*... *quisquam committit; Reg. Burch. I. orig.* 4) *hom.*; *deest; Reg. Conc.* 5) *mutatur; Ab* 6) *servatur; Ab; periturus; Reg. 7) Quod seqq. desunt; orig.* 8) *Domino; Coll. crit.* 9) *debet; Fo; potest; Coll. crit.*

Cap. IV. 1) *Restitutio ex Reg. I, 382; Burch. III, 174; Ita Decr. III, 235; Lips. XVI, 18; Comp. I, c. 3. h. t. (3, 16).* — *cf. c. 55. C. XII. qu. 2.* 2) *ex C. ap. Carisiacum; Reg. — inter impressa Capit. non constat.* 3) *vel; Ab* 4) *preti vel; Reg.*; *pretio vel; Burch.* 5) *secularem; Reg. Burch.* 6) *tantum; Ab* 7) *Sicut enim iudicemus est, ut ab Hiberno servus fiat, sic absurdum; Reg.* 8) *ab; deest; FAP Burch.; ex; Reg. I.* 9) *decedens; LbXMBP Burch. I.*; *decedens; Reg.*

Cap. V. 1) *Restitutio ex Gibb. auct. I, (3, 11); Comp. II, c. 1. h. t. (3, 13).* 2) *1180—87. — JoFf no. 9821.* 3) *mutatio; Sa.*

etiam permutationes praebendarum de iure fieri non possunt, praeterim ratione praemissa, quae circa spiritualia est: necquid spiritualibus libere semper continetur: simoniae, si autem episcopis causam insperatam necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas, ut quae cum loco minus sunt utiles alicui se valeant utilius exercere.

CAP. VI.

Ecclesiae iure proprietatis possunt ad invicem permutari, et possessiones eorum etiam permutari possunt, et pro minus valentibus pretium suppleri.

Clemens III.

Ad quaestiones solvendas [quas per fratres et capitulum nostrum apostolicum percipimus, inter officii nostri dilectionis nos concivili sollicitudinem adhibere.] Intelleximus quod ex litteris tuis, quod duae conventuales ecclesiae sunt in tua diocesi constitutae, quarum utraque parochialem habet ecclesiam cum possessionibus magis alteri quam sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, quum illarum altera respectu meliorum proventuum, plus etiam valeret, et ideo sua ecclesia sibi postulat adici certam summam pecuniae numeratae, ut sic ad aequalitatem permutationis valeat pervenire, utrum possit id licite fieri? exiit dubitatum: quum ab eorum sedem apostolicam consulere voluisset. Licet itaque tua discretio in districtam imperatoris noverit potestatem, quod super eorum articulo sit agendum, nihilominus [sic] tua sententia. Respondemus, quod, quum de eorum diocesi parochialis ecclesiam per se queat commutatio celebrari, et in permutatione possessionum alteri praeponderat, per se possessionem esse ipsarum quoque possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certa pecuniae quantitate, poterit contractus permutationis iniri, si tamen, quod illi contractus nequam sibi invicem miscantur.

CAP. VII.

Beneficia sua perliunt qui ea propria permittunt auctoritate.

Innocentius III. Senonensis Archiepiscopus.

Quum olim ad nostram obedientiam pervenisset, quod dilecti filii magister S. et B. archidiaconum et praeposituram ad invicem commutassent, magister eiusdem ecclesiam obtinere cupens super hoc bonae memoriae Mattheus episcopo diocesis delegavit. Quumque idem B. ad praeposituram nostram postmodum accessisset, et in negotio sine suspitione procederet, obtulit ipsius dilectum filium abbatem Chloardensem eadem episcopo diocesis adhibendum. Verum quum propter abbatem abbatem non fecisset a delegatis ipsis pueri in causa processum, utique partem sine iustis conspectu non sustinet, et obedientiam obtulit eorum nobis. Et licet praedictus magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam sibi invariabiliter omnino assidue proponens, quod et ipse praeposituram sine conditione qualibet resignavit, et post hoc cum resignatione praedicti magistri archidiaconum in literis assensit: quod licet magister ipsi [G.] proponeret et exemplis ipsam soram dilectis de permutatione tractaret, et exemplis eundem in manibus venerabilis fratris nostri Edmundi episcopi quod tractaret. Et infra: [cf. c. 33 de off. ord. del. l. 2c.] cum ergo nobis tum per publicam famam, tum per eundem persuasum et perhibitionem eundem nominatum constaret, quod ipse B. suum praesertiter permutationi consensum, praedictus autem magister suum

publice fateretur errorem, et hunc praeposituram, et illum archidiaconum curavimus solvare, super hoc definitivum contra eos sententiam proferentes. [Tandem vero etc. Dat. Lat. II. Jan. Jo. 1203.]

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, et per alteram stat, quo minus impeditur, restituitur pars ad sum beneficium, et sonendum hoc confertur.

Idem Archiepiscopo et Praeposito sancti Andreae Coloniensis.

Quum universorum filium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostrae depositae exoptat, ut sic obviae quilibet in suis rationibus confuere, quod aliquorum iura in conspectu ecclesiae deserviant non sustinam, sed iura et illibata debent permanere. Intelleximus siquidem dilecto filio G. canonico S. Ioannis in Leodis referente, quod, quum ipse et L. clericus dicti quondam amantibus de permutatione praebendarum suarum inter se tractare coepissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tamen eundem L. clericus occasione dictae permutationis praebenda eiusdem G., quam in ecclesia S. Mariae Annunciatas habuerat, eidem consanguineo suo assignata, praebendam suam, sicut promiserat, noluit resignare, et sic idem G., ut assensit, sua spe renouavit omnino frustratus. Quumque super hoc in praesentia venerabilis fratris nostri Leodensis episcopi fuisset dilucide litigatum, tandem idem L. sedem apostolicam appellavit, et, quum dictus G. [ad nostram praesentiam] non sicut iungo pariter et labore accessisset, idem L. nec eum, nec se se curavit sufficientermittere responsendum. Quum igitur deceptus, et non decipientibus iura subveniant, frans etiam et dolus nemini debeant patrocinium impetri, licet ipsi per se de iure non possent ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitati venia tribuatur, discretioni vestrae per apostolicam scripta mandamus, quatenus si constiterit, praetaxatum G. taliter fuisse deceptum, amota a praebenda sua, quam dilectus dicitur possidere, consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicite detentore, cum subdito appellationis obstaculo restitui facias eidem et eundem ipsius partem possessionem gaudere [etc.].

CAP. IX.

Spirituale enim temporali permutari non potest.

Gregorius IX. Beton. et Fungin. Abbatibus.

Exhibita nobis [dilectorem filiorum] abbatibus et conventus sancti Martini de Fannonia petitio continebat, quod, quum super causa, quae inter ipsos ex una parte, et praepositum Albanensem ex altera super quibusdam decimationibus [et abbatibus quibus super his prolati] vertebatur, [post diversas commissiones ad dilectum filium E. subalternum] ad C. capellatum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrasset, [ab ipso] ipse ac magister M. [archidiaconus de Sossani] in quibus utrinque tanquam in arbitros [procurante parte altera] existit praepositum, [ab ipso] abbatibus fuerunt, quod, si dictus praepositus obtineret decem milia solidorum regaliu[m] [quae tenent in Pannonia] a [cruciatum in Christo filio nostro illustri] rege Hungariae [ab ipso] concedi monasterio memorato, [ita quod in eundem loco powerat sine praefatis abbatibus et conventum in possessionem saltem peractiorum] ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent. [Postmodum vero licet

TIT. XIX. Cap. V. 4 annua; B. 5 continet; PL. Ms. 6. in; S. 7. cap. I. Ep. in; B. Ms.

Cap. VI. 1. Resolubum ex Reg. Bep. II. 35; C. del. B. 1. G. h. 2. 3. 4. 11. C. Comp. II. 2. 4. 6. 11. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

ditione: C. 11) resignatur: C. 11) G.: deest: C. 11) B. tractatur: C. 11) ad: possit: C. 11) Quomodo: P. 18) esse: C. 11) C. 11) Ep. ad: ad: Regn.: 20) praesertiter: L. 18) Regn.

Cap. VIII. 1) Resolubum ex Reg. Bep. II. 35; C. del. B. 1. G. h. 2. 3. 4. 11. C. Comp. II. 2. 4. 6. 11. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891.



fatis personis pro viginti tribus<sup>15</sup> libris pignori obligatis, vobis duximus<sup>16</sup> committendam, *quod tunc vobis per litteras est, os in immutatis, ut quam G. et heredes ipsius ad restituendas venias, et quicquid ultra sortem perciperent ex<sup>15</sup> eisdem, restitua<sup>16</sup> conquirentibus<sup>17</sup> per pontium in Lateranensi concilio contra usurarios promulgatum cogere curavitis, ros<sup>18</sup>, et iuxta conditionem nostram procedatis in negotio memorato, partes eorum curavitis. Quomodo<sup>19</sup> esset in presentia vestra constituta. Ex<sup>20</sup> parte praedicta G. et heredum eius<sup>21</sup> tunc propositum eadem vobis, terras<sup>22</sup>, quas iudem H. et B. repetebant ab eis, non esse pignori obligatas, sed pure venditas, sicut in instrumento contento exinde plerumq. continebatur<sup>23</sup>. Praeterea vero H.<sup>24</sup> pro se ac fratres suos firmiter assererat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas, quum venditioni praedictae talis fuerit adiecta conditio, ut, si a tempore contractus<sup>25</sup> usque ad duos proximos annos praefato T.<sup>26</sup> emptio displiceret, G. pater H. ab inde usque ad annum unam viginti sex<sup>27</sup> libras, perceptis fructibus computatis in ipsis, dare deberet<sup>28</sup>, sicut in eodem instrumento asserebat firmiter confiteri. Verum quum, sicut in eisdem litteris denotatis<sup>29</sup>, ambiguit, utrum pura sit et absoluta venditio<sup>30</sup>, an praefatus contractus pignus<sup>31</sup> debeat iudicari, per nostras postulatibus litteras obcurri. Nos autem consultationibus vestras falliter respondimus, quod, qualescunque fuerit intentio contrahentium<sup>32</sup>, et<sup>33</sup> ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura, quamvis per conditionem possit resolvi, ex duobus tamen, quae in parte fuerunt expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent<sup>34</sup> in solvenda pecunia numerari, et quod ultra summam receptam LX.<sup>35</sup> solidi deberent<sup>36</sup> persolvi, contra ipsam emptorem praesumitur vehementer, praesertim quum<sup>37</sup> usus consueverit exerceri, fraudemque<sup>38</sup> committere usurarium. [Dat. Ferentia F. Non. Jul. 1205.]*

CAP. V.1

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem Episcopo Aquinati.

Ex litteris fraternitatis tuae accepimus, quod, quum causam, qua vertitur inter R.<sup>3</sup> de [sancto] Gregorio et A.<sup>1</sup> mulierem [de sancto] Germano<sup>2</sup>, tibi duximus<sup>16</sup> committendam, *quam fecer per bonum studiosiss, et ad eam causa concordia fuerat, partibus non acquiescentibus, utrisq. viris prudentibus, praedictae causae nullis diligentiis examinatis, idem negotium de prudentium consilio ad nostram discretis potestatum remittendum, et maxime ratione, quia videtur hoc ad regionem vulgicam specialiter pertinere. Si quidem probatum esset videtur, quod pro tuncore a marito praedictae mulieris commisso eo fugam petente, tam frater mariti, praefatus<sup>9</sup> videlicet R., quam ipsa mulier, licet minus iuste, ab R. comite Casertano<sup>10</sup> tunc regio<sup>11</sup> iustuario<sup>12</sup> capti fuerint, et de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis<sup>13</sup> facti distracto, et soluta [est] pecunia mercatori, qui a marito dictae mulieris vulneratus fuerat<sup>14</sup> et rebus propriis spoliatus; per praedictam autem R. illorum honorem reddita facta, de mandato tamen<sup>15</sup> sustulit ante diei; sed quaedam possessiones illius<sup>16</sup> petens eundem<sup>17</sup> R. mulieris sororem remanserant<sup>18</sup>, quas idem R. de mandato curiae retinuit, soluta per eius pecunia praedicto<sup>19</sup> mercatori, qui emptor alius, sicut dicit, propter possessionum minutitas<sup>20</sup> non exstabat. Pars vero mulieris finiente allegabat, quod, quia vobis omnibus creditibus praefatur, et omnia bona marito eodem multo et propter dote[m] fuerat obligata, quum mulier in hoc non fuisset culpabilis, dote[m] suam antea<sup>21</sup> non debebat; propter quod aestimationem<sup>22</sup> dotis<sup>23</sup> instantius petebat sibi restitui<sup>24</sup>, vel in possessiones, quae*

mariti fuerant, ex officio delegationis induci, *quod asserens culpam sui se inquamam et de inde debere nocere. Pars unum viri e contrario respondit, se non debere [ipsi] super his aliquam modis respondere, quia nihil voluente vel auctoritate sua distractum fuerat de bonis mariti mulieris ipsius, sed fiscus ex capri fecerat et mandata[m] distulit, quod et testium assertione probavit. Nam quum pater mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, quae distracta non fuerant, et ex eis sibi satisfacere postularet, ab utroque<sup>25</sup> studiosiss inquisitis<sup>26</sup>, quanta fuisset pecunia, qua soluta fuerat mercatori, et ex confessione tibi constitit aliusque, quod de immobilibus usque ad XXXI. uncias auri aliamquam restituta, sed praescriptis R. dicitur, se XVIIII. <sup>27</sup> [uncias] illis XXXI. uncias addidisse, et XLII. unciarum auri completissime unciarum mercatori. Allegabat quoque praefatus R., quod, quum quinq[ue] filii essent unius patris, et omnes in bonis patris succederent, facta aestimatione totius hereditatis non procebat ad maritum mulieris ipsius de hereditate patris quod ultra XXXI. uncias auri valeret. Quia veru[m] ad nos eadem causa remissa non fuit sufficienter instructa, nec nobis constet, utrum X. libras Tarentinum, quas petebat mulier, dedisset in dote[m], aut item<sup>28</sup> R. aliquid possidit<sup>29</sup> de bonis, pertinetibus ad fratrem suum, cum mulieris praedictae, nec potuissimus examinationibus insistere, tum quia in presentia tua reuincatum fuerat<sup>30</sup> allegacionibus et probationibus, sicut dicit, tum quia abouit et sufficientes ad nostram presentiam non remiserat responsales; eandem causam tua duramus eximio remittendum: per apostolica [litteras] scriptis praecipiendo. Mandamus<sup>32</sup>, quatenus, si tibi consistit ex his, quae in praesentia tua fuerit<sup>33</sup> proposita et probata, quod mulier dicit<sup>34</sup> viro dedisse in dote[m], et praedictum R. de bonis fratris aliqua possidere, quum mulieribus<sup>35</sup> favor multus in recuperandis dotibus debeat, et cautum etiam sit in iure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat<sup>36</sup> indotata, quum etiam bona viri mulieri sint<sup>37</sup> pro dote tacite obligata, et<sup>38</sup> cum suo onere transierit<sup>39</sup> ad quemlibet possidentem; R. praedictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus applicatione remota condemnes, quatenus de bonis fratris sui praefati<sup>40</sup> noscitur possidere. [Dat. Rom. ap. S. Petr. II. Id. Febr. 1205.]*

CAP. VI.1

Si creditor vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui deotit.

Idem R. de Monte Fortino.

Quum contra nobilem virum G.<sup>3</sup> civem Anagninum<sup>4</sup> super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul<sup>5</sup> pro certa quantitate pecuniae obligauerat,<sup>6</sup> et ipsius<sup>7</sup> creditoris heredes praedicto G. pignorauerant, moxvis in nostra praesentia questionem, *tibi et ei dilectum filium P. de Saron, subliuicem et capellanum nostrum concessimus audire. Constitutus igitur in nostras<sup>8</sup> praesentia legitime probavisti, quod possessiones ipsae pignoris titulo fuerint obliquae, ac ex eorum proventibus tantum fuerat tam<sup>9</sup> ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore, quo fuerant obligatae, perceptum, quod fructus sorti poterant adaequari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedit, quum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, et in sortem<sup>11</sup> debant computari, considerantes etiam, quod possessiones ipsae iam extenuassent penitus totum<sup>12</sup> onus et debitum annullassent<sup>13</sup>, de consilio fratrum nostrorum ipsas tibi restituendas esse decreuimus<sup>14</sup>, et te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.*

Tit. XXI. Cap. IV. 12 vincula; C Reg. 12 XXXII; Cb. XXVI; Cough; XXI; C Reg. 11; Quercianus; Reg. 12; ex; C. F. de restitutor; Ede; 11; consequenter; F. P. voss.; curatus; dicit; b. 19; add.; partes; T. 20; pro; C Reg. 1; heredum ipsius; Cough; heredi; ipius; Cq; herodum; pignoris; T Reg. 22; vineas; C Reg; terras et vineas; Cb. 25; continetur; Cough; C Reg. 21; Bz; C; Henricus; Reg. 25; add.; villos; T. 20; Bz; T. 25; XVI; Cb; XX; C. 28; debent; Cb. 29; conu; palati; C; continetur; C; continetur; F.; continetur; reconquirit; Cb. 29; eunt; F. 31; pignoratitius; T. 32; et; dicit; Cb. 33; apparet; 1; Cough; Reg. 34; debent; Cb. 35; L.; Lot; F. Reg. 29; debent; Cough; Reg.; debent; Cb. 37; et; C. 35; tract.; u. non; dicit; C. C.

dicit; C Reg. 17) eidem (pen.; dicit; . . . sororio; Cb. 18) remanserunt; Cough; C Reg. 19) 19) dicit; ad; C Reg. 20) inimicitias; C; add.; vel inimicitias; Cb. 21) dicit; ideo; Cb. 22) existunt; FGHic; in; actum; Cb. 23) eius; C Reg. 24) confirmari; Cough; assignari; C; conleri; C Reg. 25) modis; dicit; Cb. 26) eo; Cb. 27) impunita; C; 28) XXII; vel XXIV; Cb. 29) quod; C; 30) possidit; Cb. 31) fuerit; C; 32) mandantes; C Reg. 33) fuerit; Cb. 34) quantum; dicit; viro; dedisset; C Reg. 35) in; muli.; Cb. 36) debet; Reg. 37) sint; dicit; Cough; coll. u. Cough; Reg. 38) et; dicit; Cough; coll. C Reg. 39) transac; C; transac; Cough. 40) praedicti; C.

Cap. VI. 1. Restitutio et Comp. c. 3. h. l. (3, 17.) 2) Roberto de Ceno; C; Dentem; C; Dentem; C; Dentem; C. 4) Anagninum; N; Agarimus; M; Anagninum; C. 5) L. de Sale; C; Laudino; de Sale; C; Reg. 6) obligatus; C; 7) ipsi; dicit; C. 8) Bz; . . . Sar.; dicit; C; 9) eius; Cb. 10) tam; . . . tum; Cough; coll. Cough; tunc; 11) et; Cb. 11) sortem; C; 12) tunc; Cb. 13) annullassent; C. 14) decreuimus; FGHic; Cough.

Cap. V. 1. Restitutio de Reg. Reg. VII. 213.; Comp. III. c. 2. h. l. 37. 2) Helios; C; 3) Polthor; C. 211. 3) R. Gregorius; C. 4) Bz; C. Reg. 5) Quercianus; C; Germainus; C. 6) diversitas; Reg. 7) qui; C; quod; videtur; C; 8) pro; C; 9) praedictis; Cb. 10) Casertano; C; Ta; sortano; C. 11) regis; EX; 12) iudicari; C Reg. 13) et; C; dicit; Cb. 14) fuit; Cb. 15) tam; dicit; C. 16) illi;

CAP. VII.1

Si is, qui sub pacto legis commissoriae pignora vit reu stiam, et iuraverit non contravenire, iuste impeditur infra diem statutum non redimit, post diem restituere potest.

Idem2.

Significat dilectio filio R.3 cive Pisano nobis innovit1, quod quum domum suam24 cum horto G. Pisano civi pro CCL.7 libris pignori obligasset, ac promississet praestito iuramento, quod, nisi domum ipsam statuto inter eos termino recolligeret? eandem creditorem ulterius super ea10 minime molestaret, infra11 statutum tempus per certum et fidelem nuncium, prout ei12 videbatur, creditori pecuniam numeratam remisit, quam viderat nuncius, infideliter agens, sicut ei iniunctum fuerat non persolvit, et13 postmodum idem14 R. ab imperatore captus pariter et detentus15, dicto G. satisfacere non potuit ut debebat16. 7. Nunc per Dei gratiam libertati pristinae restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus [eam] recensere recipere, quia ei non fuit statuto termino persoluta. Quum igitur pactum legis commissoriae sit in pignoribus improbatum, et praedictus R., quantum in eo fuit, iuramentum debitum adimplevit17, quum per eum, quem certum [et fidelem] nuncium esse18 sperabat, pecuniam remisit termino statuto19, sed20, dum fuit in21 imperiali captione detentus, satisfacere non potuit22 creditori, discretioni eius praesertim auctoritate mandamus, contentus, si est ita23, praedictum creditorem, et sorte sua contentus existit, pensionibus praefati pignoris computatis in eam24, et domum illam25\* et hortum praefato R. omni dilatione postposita resignet, pacto tali iuramento nequaquam obstante, censura ecclesiastica26\* admonitione praemissa, sublati contradictionis et appellationis obstaculo, cogatis27. [Datum Laterani 1198.]

CAP. VIII.1

Usufructuarius caveat, quod fructus rebus immobilibus salva ipsarum substantia, et pecunia et aestimatione mollium, quae consumuntur usu, nihil usufructu restituit.

Gregorius IX.

Quum constet l. mulierem uxorem Ogerii quoad usufructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietates ad M. mulierem uxorem C. dignoscitur pertinere, mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur et fruatur salva rerum substantia rebus immobilibus, quae usum non consumuntur, ad arbitrium boni viri, pecuniam vero, si quam habuit2 vel habeat, ac aestimationem3 honorum, quae consumuntur usu, et in hereditate inventa fuerint4, in morte sua dictae mulieri vel hereditibus eius restituat, per censuram ecclesiasticam compellat.

TITULUS XXII.

DE FIDEIUSSORIBUS.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex concilio Cantuariensi1.

Clericus fideiussionibus inserviens abiciatur.

TIT. XXI. Cap. VII. 1) Restitutio et Rev. Bol. I, 33; Comp. IV, c. not. h. l. (3, 7). 2) Hug. comiti et Marseno canonico Pisanis: Rep. — Postulat no. 37. 3) Roberto: Borg; Robertus: Dh; Italico: Rog. 4) ad nostram auctoritatem innotuit: Hg; adnotatum perituisse: B Reg. 5) suum: do. et. Codd. coll. 6) Gallicano: Drogh Reg.; Gallicano: Dh 7) C. H. l.: B Reg. 8) cautione praestita (praestiti: Dh) iuramentum: D 9) add.: l. e. redimere: Dh 10) eum: Dh; his: Df; ex: Codd. Boho. 11) qui iuravit: Df; et intra: Dh Cont. Boho. 12) vi: dest.: FRIHL: Dine 13) Quomodo: Reg.; de: D 14) praedictus: B Reg. 15) det. multa pericula sustineret (sustinit: D) et labores ne dicto G. (obest: Df) satisfacere poterit (potuit: Df): D Reg. 16) debuit: Codd. Boho. 17) adimpleverit: Drogh Reg. 18) esse: dest.: Dbo 19) constituto: FRIHL: M: D Reg. 20) et: Reg. 21) in: dest.: Dh 22) potuerit: Reg. 23) si praemisit: veritas suffragatur: D Reg. 24) eandem: F: ex: H; sortem: D Reg. 25) illud: Codd. coll.; ipsam ecclesiam: D Reg. 26) per censuram ecclesiasticam: Gd Reg. 27) compellat: D Reg. Cap. VIII. 1) 1227—31. — Postulat no. 9629. 2) haberit: GK 3) existimationem: GHK 4) fuerit: FHL. Tit. XXII. Cap. I. 1) Alex. III.; 7: ex c. Carthae: Aa: — e. 20. Con. Apost. — Burch. II, 173; In Decr. VI, 261; Comp. I, c. 3, h. l. (3, 18). XLV. 2) Comp. I, c. 4, h. l. (3, 18). 3) Burch. XXV, 5; Cass. 4) dilectio filio suo archid. etc.; — cf. not. ad inser. c. 5, de iur. col. (2, 7); — 1181. — Jaffe no. 9427. 3) de: 0 1) nob.: dest.: 0 5) ques-

CAP. II.1

Compellitur clericus servare fideiussorem indumentum per assignationem redditum suorum.

Lucius III. Eliensi Episcopo et Archidiacono Norvicensi2.

Pervenit ad nos ex3 transmissa nobis4 conquestone5 R.6 clericus de sancto Albano, quod, quum ipse pro C.7 et F.8 clericis Lundonensibus ad eorum instigantiam pro altero eorum9 Helia reddidit in ser. et pro altero in septem illis marcibus argenti mercatoribus Bononiensibus fideiussit10, illis11, sicut unus filie, alter iuramento praestiterit12, praescriptam pecuniam non solventibus, coactus est praedictis creditoribus pro ipsis, sicut inter eos convenit, satisfacere de eadem13. Ne igitur supra dictos R. dispendium patiatur unde videtur praetium meruisse, venerabili fratri nostro L.11 Bononiensi episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quae sunt apud13 creditores16, inspiciat, et eorum transscripta17 suo sigillo signata vobis18 mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestrae atque praecipimus, quatenus, si ex confessione praedictorum clericorum vel alias legitime vobis rem19 ita se habere constiterit, moneatis eosdem20, ut memorato R.21 pecuniam, quam pro eis solvit, dilatione et appellatione cessante restituant, ipsumque servent indumentum; alioquin22 eos, auctoritate apostolica fratri, de redditibus eorum praescripta debita faciat appellatione renata in integrum exsolvi23, et damna etiam24, quae ibidem R. propter hoc pertulit25, resarciat, ut praedictos redditus sibi26 assignatis tandiu sine molestia detinendas, donec ipsa damna resarcita fuerint, et debita sine deminutione soluta. Praefatos vero clericos, si religionem fidei et iuramenti sui eos violasse constiterit27, sublati appellationis obstaculo ab28 officio et beneficio suspendatis. Ceterum, quia etc. (cf. c. 5, de iur. col. II, 7.) [Dat.29 Rom. ap. S. Petr. V. II. Dec.]

CAP. III.1

Per districtiorem canonice compellitur debitor a fideiussore absolvere fideiussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo3.

Constitutus in praesentia3 nostra dilectus filius noster magister S.4 sua nobis assertionem monstravit, quod pro magistro P. Blesensi cancellario tuo tempore Lateranensis concilii ad preces ipsius in quadam summa pecuniae5 intercessit, quum6 quoniam7 usque modo debitor non persolvit, iste se asserit plurimas8 a creditoribus Bononiensibus9 molestias pertulisse10, et antequam debitum plurimum augmentatum11, Ideoque12, qui pro nostro vobiscum officio praesente, ne qui gratiam merui pecuniam sustineat, fraternditi tuae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, si legitime tibi de huiusmodi13\* assertionem constiterit, praefatum debitorem14, ut eum a praedicta15 intercessione sine dilatione prorsus absolvas, omni gratia et favore postposito, nullius appellatione obstaculo ecclesiastica censura16\* compellas. Quia vero diversa experientia morborum carit nos compellit remedia invenire. Praesentium17 quoque auctoritate iniungimus, ut, si forte debitum vel accessiones18 ille19 negaverit, consuetudine, quae est legi contraria, non obstante, iuramentum20 calumniae subire cogatur. Praeterea, quia difficile foret intercessori suos21 testes in Angliam ducere, iudicibus

tionem: FMBH 6) Roberti: Q; Roberti: P 7) E.: FRIHL: Ylewa: B; Helia: APH 8) S: P; Philippo: Coll. coll. 9) cur: dest.: B; 10) fideiussisset: Aubergh: B; fideiussit: A 11) eis: APQ: vi: B; et eis: 0 12) promiserunt: APQ 13) pecuniam exhibere: Coll. coll. sup.; Ne igitur... suspend: ubi est: 0 14) Iohanni: A 15) pecuniae: Df 16) quae habent: vobis: Q 17) respecta: APQ; respecta: B 18) solvi: B 19) procuratorum memorati: K; B 20) si vero illi (thor): A; dest.: Abo; ad vestram (nostram): Ad; communicationem non egerint: B 21) solvi: B; 21) et: dest.: B 22) pertulit: Adu 23) procuratorum procuratoribus: A 24) sublati: B 25) contingit: B 26) ad: dest.: A 27) sublati: B; exsolvi: B. Cap. III. 1) Restitutio et App. XXII, 6; Lips. XXVII, 6; Bamb. XXV, 7; Cass. XLV, 9; Comp. I, c. 5, h. l. (3, 18). 2) 1181—4. — Jaffe no. 9576. 3) apud nos: APH 4) Philippus: Codd. coll. 5) in XV. marcus aurei: APQ; sterlingorum communium et legalium interessit (intercessit: 0); Codd. coll. 6) quas: APQ; sept. assu et verb. compellas: desunt: 0 7) quia: Ab Cont. Boho. 8) plurimum: P 9) Boni: dest.: APH 10) sustinisse: 0 11) augmentatum: B; antequam deb. augmentatum: B 12) Tudes: APH; Verum: B; Verum quod: Ab 13) hians: FRIHL 14) P.: APQ 15) praescripta: B 16) intercessione: Codd. coll. APH 17) praesent. (coll. tibi): B; significatione: APQ; praes.: ... ut de quo sequatur: Praeterea etc.: non sublati: 0 18) assertionem... denegaverit: B 19) praefatus P.: APQ 20) sacramentum: 0 21) suorum: dest.: Act

Beneficiis satisfactione idonea a cancellario ipso<sup>22</sup> accepta, quod ad testes audiendos vadat, vel mittat infra<sup>23</sup> terminum competentem, literis tuis significat, ut eos<sup>24</sup> vice tua recipiant, et<sup>25</sup> examen et<sup>26</sup> interrogat diligenter, et depositiones eorum transmittentes<sup>27</sup> inclusas significant, quanta fides possit instrumentis vel testibus adhiberi<sup>28</sup>. Ceterum si iam dictus P. citatus praesentium tuam adire vel solvere stare contempserit cum infra XXX dies post litteram litterarum susceptionem<sup>29</sup> reddis beneficio<sup>30</sup> alienum et redditus eius in debitorum solutionem convertas, quousque fuerit<sup>31</sup> creditoribus satisfactum.

CAP. IV.1

Si sine licentia praelati et maioris partis capituli religiosus adiens-erit, vel nuntium acciperit, non tenetur ecclesiae, et ipse recipiens punitur, nisi nuntium sit verum in utilitatem ecclesiae.

Innocentius III. in concilio generali.

Quod quibusdam religiosis a sede apostolica est prohibitum, volumus et mandamus ad universos extendi, ne quis videlicet religiosus<sup>1</sup> absque maioris partis capituli et abbatis sui licentia pro aliquo fideiubeat, vel ab aliquo<sup>2</sup> pecuniam mutuum<sup>3</sup> accipiat ultra summam communi providentia constitutam; alioquin non tenetur conventus pro his aliquatenus respondere, nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constituerit redunlasset. Et qui contra istud statutum venire praesumpserit, gravius disciplinac subdatur.

CAP. V.1

Posit tres casus, in quibus fideiussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut a fideiussione liberetur.

Gregorius IX.

Eum, pro quo te fideiussor<sup>2</sup> obligatus, si diu in debiti solutione cessavit, ad dissipare bona sua coepit, seu super hoc condemnatus fuisset, iure poteris convenire, ut te a fideiussione debeat liberare.

TITULUS XXIII. DE SOLUTIONIBUS.

CAP. I.1

Successor in beneficio tenetur solvere debita praecessoris pro necessitate ecclesiae contracta.

Alexander III. Decano et Capitulo Morinensibus<sup>2</sup>.

Ad hoc in apostolicae  $\frac{1}{2}$  solis spenda sumus, licet immeriti. Dominus dispende constituti, ut a te non tantum consideratis ad universis ecclesiis cavendum, et curam commendis et profectibus omnino intus volumus. Pererat autem ad iudicium nostrum ex parte venerabilis fratris episcopi vestri, quod ipse pro ecclesiae vestrae necessitatibus magno se onere debitorum praegravitus. Unde quasi vir juvenis et honestus nos abire rogavit, ut nos pro eius reddendis solliciti crederemus. Quia vero deest vis pro utilitate ecclesiae et incrementa diligentes et rigiles existere deputati vestre mandamus, quod, si contempserit eundem episcopum ultra solutionem debitorum, quae pro utilitate et necessitate ecclesiae sibi commissa contraxerit, et hoc iure ultrare, de redditibus, qui spectant ad mensam eius, donec alius loco eius substituat, eadem debita solvere studeatis. Quo substituti episcopum ultra eorum debitorum solutionem omnino adhibeatis, et sicut<sup>3</sup> filius debita patris solvere<sup>4</sup> tenetur, ita praelatus sui praecessoris pro ecclesiae necessitate contracta.

CAP. II.

Si praelatus obligat ecclesiam pro alienis debitis, est in pensis ipso facto ab administratione spiritualium et temporalium, et ecclesia non tenetur.

Gregorius IX. universis ecclesiis Praelatis.

Si quorundam  $\frac{1}{2}$  praelatorum praesumptionem in deo et nimirum exhorrendam iuste punire vellemus, pena non esset ul-

libenda dilata, sed in transgressores celeris rindictae securitas exercebatur. Sicut enim ad nos rabilio et stupendo clamore pervenit, quibus non contenti, quod, propriis Christi induerentes et quacunctis potius quae sua sunt, quam quae Christi, commissas sibi ecclesias committit dilapidant et consumunt, dum novo alienationis et dilapidationis genere adhaerent eas praesentium alienis debitis onerare; sigilla sua, seu literas sigillatas de contrahendo mutuo quibusdam auctis suis clericis et laicis concedendo, quorum occasione praedictae ecclesiae in tanta obligatione pecunie quantitate, ad cuius solutionem postea compelluntur, quod eis aut nunquam liberari possunt ab onere debitorum. Volentes igitur Ecclesiarum indecimitatibus poterna sollicitudine providere praesentium auctoritate<sup>1</sup> Firmiter inhibemus, ne quis praesumat [de cetero] ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla concedere, quibus possent<sup>2</sup> ecclesiae obligari, decernentes, si secus [quod non credimus], fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum ecclesiae non teneri. Si quis autem contra praemissa de cetero venire praesumpserit, ab administratione spiritualium et temporalium noverit se suspensum. [Dat. Reate II. Id. Febr. A. F. 1232.]

CAP. III.1

Si clericus non habeat unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari nec aliter molestari; praestabit tamen cautionem saltem iuratoriis de solvendo, quam venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem Decano et I. Canonico Tallensibus.

Odoardus<sup>2</sup> clericus proposuit, quod, quam P. clericus, D. laicus et quidam alii ipsum coram officiali archidiacono Remensis super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscens huiusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit. [Et infra:] Mandamus, quatenus, si constituerit, quod praedictus Odoardus in totum vel pro parte non possit solvere debita supra dicta<sup>3</sup>, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo<sup>4</sup> idonea cautione, ut, si ad pinguiorem fortunam devenit, debita praedicta persolvat.

CAP. IV.1

Conquerens se indebite solvisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

Idem.

Is, qui conqueritur, indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebite sit solviss, nisi eius adversarius solutionem inficiens exinde convincatur. Tunc enim diffidenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.

TITULUS XXIV. DE DONATIONIBUS.

CAP. I.

Potest intelligi deus nonis et secundum primum intellectum h. 2. Laboris in donando existimat se debere quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum amplecti tenentur.

Gregorius A.2 Patricio Gallorum<sup>3</sup>.

Prudentes<sup>1</sup> rricos, sicut estis, regibus alluere, multorum solamen est. Nam dum praesentiorum sibi locum ad animae utilitatem datum intelligunt, certum est, quia mercedis causam, ubi invenit, non postulant. Quotid igitur affecta quantoque devotione gliscit se vestra in causis pauperum studio pietatis impenderit, dilectissimum filium nostrum Candido presbyterum reuocante compertimus. Sed quantum<sup>2</sup> Hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit<sup>3</sup>, ut debere se quod sponte tribuit existimet<sup>4</sup>, et, nisi in beneficiis suis creverit, nihil se<sup>5</sup> praestitisse putet, [poterit dilectione substantas gloriae vestrae supra scriptum presbyterum et patrimonium ecclesiae nostrae

TIT. XXII. Cap. III. 22; a P. APPI. 23 infra: *Conf. Babae*.  
 24 *Ibid.* PPH. 25; ut *dest. q.* 26; ut *dest. de. et inter. ill. dest. h.*  
 27 transmittant *et. signa APPI.* 28 habere: *M.* 29 accipientes: *So.*  
 30 ecclesiasticis: *Q.* a beneficiis: *PR.* 31 iur. *K.*  
 Cap. IV. 1 c. 26. *Conf. lat. IV. 1215.* Comp. IV. c. no. h. l. 13. *So.*  
 2 rel.: *abd. a. Rom.* 3 alio: *orig.* 4 iunior: *Isid. orig.* 5 ex-  
 pendi: *Conf. M.*  
 Cap. V. 1 1227 31. — *Pollast. no. 9610.* 2 fideiussor: *F. III. X.*  
 TIT. XXIII. Cap. I. 1 *Re. ablatum ex App. XXIX. 7.* Comp. I. c. no.  
 1 c. 1. 15. 2 *Moricus: B. A. Mor.* 3 *Morianensis: B. O.*

1191 8. *Iff. no. 9678.* 3) *abd.*: hac quam sibi quodammodo nobilitas legem ponit sicut: *Ab.* 4) *persolvere: Coll. coll.* 5) *certa: Abd.*  
 Cap. II. 1 *Re. ablatum ex app. in Babilis. Rom. et. Babilis. III. 423.*  
 no. 30. *Pollast. no. 8874.* 2) *possunt: orig.*  
 Cap. III. 1 1227 31. — *Pollast. no. 9610.* 2) Odoardus: *L. M. 3* scripta: *F. III. X. M.* 4) *ipso: P. III. X.*  
 Cap. IV. 1 1227 31. — *Pollast. no. 9612.*  
 TIT. XXIV. Cap. I. 1 *Resoluitur ex Greg. I. Reg. XI. 11.* *Comp. I.*  
 c. 1. h. l. 3. 29. 2) *Ascepit: Abd.* 3) *Ascepit: Abd.* 4) *Ascepit: Abd.*  
 3) *Reg.* 3) *Gall. de. dest. Reg. pr. ser. no. 660.* *Iff. no. 1562.* 4) *ponit:*  
*663. M. h.* 5) *acmet: 43601 Reg.* 6) *ser. de. dest. Abd.*

*fideiialiter commendamus ut ope gratiae vestrae praemunitum molestias et onera nulla sustinet. Si igitur nobis studii in rebus cura proficiat ut utilitates pauperum vobis munitibus intrinseca et sentiantis quod de caritate vestra praesumimus. Angite favoris vestri praesidia quib[us] apud nobilium mentes semper bonum videtur, quod sine adulatione relinquatur.*

CAP. II.<sup>1</sup>

Non valet donatio, quam facit praefatus inconsulto episcopo et in damnum ecclesiae.

Alexander III. Parisiensi<sup>2</sup> Episcopo.

Fraternitatem tuam credimus non latere, quod, quam episcopus et quilibet praefatus *alibus ecclesiasticis* ecclesiasticarum rerum sit procurator, non<sup>3</sup> dominus, conditionem ecclesiae meliorare potest, facere vero deteriori non debet. Acceptimus autem, quod *bonae memoriae P.* praecessor tuus graves donationes et *oneratas ecclesiam* in rebus episcopatus ad *quorundam instantiam* fecit in detrimentum ecclesiae<sup>4</sup>, suis canonibus catholicis inconsultis. Unde quoniam donationes huiusmodi de iure non tenent, *auctoritate apostolica* indulgemus tibi<sup>5</sup>, ut liceat tibi donationes huiusmodi tam a clericis quam a laicis legitime revocare.

CAP. III.<sup>1</sup>

In considerando, an valeat donatio facta per praefatum, debet attendi quantitas rei donatae et loci consuetudo. II. d. inherendo. *Literae.*

Idem Vigoriensi<sup>2</sup> Episcopo.

Ceterum, si abbatem *tuae dioecesis* donationem<sup>3</sup> cum priore et quibusdam de conventu suo, vel solum abbatem facere contigerit, et postea conventus pars<sup>4</sup> reclamaverit, datae rei quantitas, et illius terrae consuetudo, quae tamen sacris canonibus *manifeste* non obviet, est diligentius attendenda, et secundum hoc est<sup>5</sup> donum ratum<sup>6</sup> vel irritum iudicandum<sup>7</sup>. *Verum quum<sup>8</sup> alicui etc.* (cf. c. 4, de *cond. appos.* IV, 5.)

CAP. IV.<sup>1</sup>

Ecclesia non vacans in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic de auctoritate tamen episcopi, et sine praesidio praefati.

Idem Abbati S. Alberti<sup>2</sup>.

Consultationibus (Et infra): De cetero si aliquis<sup>3</sup> clericus ab ordinario iudice in ecclesia aliqua institutus fuerit ad representationem illius qui eundem ecclesiae crederetur<sup>4</sup> esse patronum et postea ius patronatus alius ericerit<sup>5</sup> in iudicio, clericus qui institutus est non debet ab<sup>6</sup> ecclesia ipsa propter hoc removeri, si tempore praesentationis suae ille qui non praesentavit ius patronatus ecclesiae possidebat. Si vero non<sup>7</sup> possidebat ius patronatus sed tantum<sup>8</sup> crederetur<sup>9</sup> esse patronus, quam non<sup>10</sup> esset, nec possessionem patronatus haberet secundum consuetudinem anglie<sup>11</sup> poterit ab eadem ecclesia removeri. Donationes vero vel concessiones ecclesiarum<sup>12</sup>, si quae fiant privatim<sup>13</sup> personis, viventibus illis, quia<sup>14</sup> ipsae ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosus fidei locis<sup>15</sup> ab<sup>16</sup> episcopo vel eius auctoritate, ratae debent haberi, ita quidem, quod personae, quae iam dictas ecclesias possident, sine ipsorum<sup>17</sup> assensu eis in vita suo debeat spoliari<sup>18</sup>.

CAP. V.<sup>1</sup>

Non obstante iuramento de non intendendo de novo praefatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocentius III. Episcopo Florentino<sup>2</sup>.

Per tus nobis literas proponere procurasti, quod, quam quidam<sup>3</sup> nobiles Florentini et *potentes, prompti ad scriptum et devoti*, tempore schismatis *bonae memoriae Instan* episcopum<sup>4</sup> Florentinum in domo sua tenuerint<sup>5</sup> contra *imp-atoris suorumque factorum insultus*, idem episcopum, sedata schismatis tempestate, de mandato *felix reformationis* Alexandri Papae *praecessoris nostri* quatuor modios terrae in feudum concessit eisdem, et, ex postmodum *etiam universae curiae ingressa, bonae memoriae B.* successor ipsius, prout est moris, de certo<sup>6</sup> feudo praefatos nobiles investivit. Verum quam ipsi assignatam *sibi*<sup>7</sup> terram mensurari<sup>8</sup> fecissent, non nisi duos modios inveniunt, feudum<sup>9</sup> integrari cum instantia postulant. Super quo dubitas eo, quod non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre, *licet tibi prohibentem curaverit exhibere, et de quatuor modis fuerint investiti, antequam eorum petitioni deceres immemorari, sedem ibi apostolicam considerandum.* Nos igitur attendentes, quod ecclesia<sup>10</sup> in actibus suis fraudem<sup>11</sup> non debet<sup>12</sup> aliquam adhibere, *fraternitati tuae taliter respondemus, quod feudum ipsum secure poteris<sup>13</sup> eisdem nobilibus integrare, quam terra illa nomine<sup>14</sup> quatuor modiorum ipsi fuerit<sup>15</sup> assignata, et iam dictus episcopus quatuor promiserit se daturum.* [Dat. Rom. ap. S. Petr. II. Id. Dec. 1205.]

CAP. VI.<sup>1</sup>

In donationibus plenissima fit interpretatio, et ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposta proximum donationem tantum respicit. H. 4. et est casus singularis.

Idem R. de Burg.<sup>2\*</sup> et G. Berbur.<sup>3\*</sup> Abbatibus.

Quum dilecti filii abbas et monachi de Melios<sup>4</sup> proposuerint<sup>5</sup> coram nobis, quod nobilis vir Alanus<sup>6</sup> quasdam terras, ab *Willelmo<sup>7</sup> quondam* patre ipsius eorum ecclesiae de *Machelin<sup>8</sup>* in elemosynam<sup>9</sup> assignatas, violenter redigere cupiat<sup>10</sup> in forestam, *et vobis delictis recalcis in mandatis, ut ipsam A.<sup>11</sup> ab ipsorum super illis<sup>12</sup> terris inelucta molestatione desistere per censuram ecclesiasticam applicatione postposita egeretis.* Verum<sup>13</sup> *14* super causa ipsa mandatum apostolicum impletis, diligentius procedentes in causa<sup>15</sup>, partibus in praesentia vestra constitutis, testes receptis hinc inde, ac<sup>16</sup> super attestamentibus eorum<sup>17</sup>, et etiam instrumentis, diu disputationibus ac disceptationibus habitis in causa ipsa, usque ad sententiae calculum processistis. [Et] causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam venientes (lecturas S. Andreae proximo praefatos pro termino partibus assignatis. Parte igitur abbas et monachorum ad ipsius terminum veniente, tandem, qua pars adversa dicitur expectata non venit, super instrumentis iam dictis, depositionibus testium et partibus allegationibus utrisque eum fratribus nostris tractatum habuimus diligentem, et inquisita veritate diligentius et discussa evidenter agnovimus, super ipsa causa sententiam pro iam dicto monasterio esse dantiam.) Ut autem per diligentem vestram<sup>18</sup> finis causae imponatur eadem, instrumentorum tenorem, depositiones testium, allegationes etiam, prout ea receperamus, sigillorum restorum munimine consignata vobis sub bulla nostra<sup>19</sup> remittimus interclusa, per apostolica vobis scripta praecipiendo Mandamus<sup>20</sup>, quatenus attentio

TIT. XXIV. Cap. I. 7) et ap. 4.  
 Cap. II. 1) *Resolutum* c. 4 *Comp. I.* c. 2. h. l. (3, 29) 2) Papiensis: 1: 1153-51.— 3) et non: *Cont. Bohm.* 4) *eccl. can. sui capituli: Ab* 5) fraternitati facte: A.  
 Cap. III. 1) *Resolutum* c. 4 *App. XXIX.* 3: *Bamb.* XVII, 2: *Cass.* XXVII, 2: *Comp. I.* c. 3. h. l. 33, 293 (c. 2. de *consue. l.* 1). 2) *M. Vigor-* 3) *Monachus: A. III. l. 2. c. 6. r. 3. Quo* 4) *et* 5) *et* 6) *et* 7) *et* 8) *et* 9) *et* 10) *et* 11) *et* 12) *et* 13) *et* 14) *et* 15) *et* 16) *et* 17) *et* 18) *et* 19) *et* 20) *et* 21) *et* 22) *et* 23) *et* 24) *et* 25) *et* 26) *et* 27) *et* 28) *et* 29) *et* 30) *et* 31) *et* 32) *et* 33) *et* 34) *et* 35) *et* 36) *et* 37) *et* 38) *et* 39) *et* 40) *et* 41) *et* 42) *et* 43) *et* 44) *et* 45) *et* 46) *et* 47) *et* 48) *et* 49) *et* 50) *et* 51) *et* 52) *et* 53) *et* 54) *et* 55) *et* 56) *et* 57) *et* 58) *et* 59) *et* 60) *et* 61) *et* 62) *et* 63) *et* 64) *et* 65) *et* 66) *et* 67) *et* 68) *et* 69) *et* 70) *et* 71) *et* 72) *et* 73) *et* 74) *et* 75) *et* 76) *et* 77) *et* 78) *et* 79) *et* 80) *et* 81) *et* 82) *et* 83) *et* 84) *et* 85) *et* 86) *et* 87) *et* 88) *et* 89) *et* 90) *et* 91) *et* 92) *et* 93) *et* 94) *et* 95) *et* 96) *et* 97) *et* 98) *et* 99) *et* 100) *et* 101) *et* 102) *et* 103) *et* 104) *et* 105) *et* 106) *et* 107) *et* 108) *et* 109) *et* 110) *et* 111) *et* 112) *et* 113) *et* 114) *et* 115) *et* 116) *et* 117) *et* 118) *et* 119) *et* 120) *et* 121) *et* 122) *et* 123) *et* 124) *et* 125) *et* 126) *et* 127) *et* 128) *et* 129) *et* 130) *et* 131) *et* 132) *et* 133) *et* 134) *et* 135) *et* 136) *et* 137) *et* 138) *et* 139) *et* 140) *et* 141) *et* 142) *et* 143) *et* 144) *et* 145) *et* 146) *et* 147) *et* 148) *et* 149) *et* 150) *et* 151) *et* 152) *et* 153) *et* 154) *et* 155) *et* 156) *et* 157) *et* 158) *et* 159) *et* 160) *et* 161) *et* 162) *et* 163) *et* 164) *et* 165) *et* 166) *et* 167) *et* 168) *et* 169) *et* 170) *et* 171) *et* 172) *et* 173) *et* 174) *et* 175) *et* 176) *et* 177) *et* 178) *et* 179) *et* 180) *et* 181) *et* 182) *et* 183) *et* 184) *et* 185) *et* 186) *et* 187) *et* 188) *et* 189) *et* 190) *et* 191) *et* 192) *et* 193) *et* 194) *et* 195) *et* 196) *et* 197) *et* 198) *et* 199) *et* 200) *et* 201) *et* 202) *et* 203) *et* 204) *et* 205) *et* 206) *et* 207) *et* 208) *et* 209) *et* 210) *et* 211) *et* 212) *et* 213) *et* 214) *et* 215) *et* 216) *et* 217) *et* 218) *et* 219) *et* 220) *et* 221) *et* 222) *et* 223) *et* 224) *et* 225) *et* 226) *et* 227) *et* 228) *et* 229) *et* 230) *et* 231) *et* 232) *et* 233) *et* 234) *et* 235) *et* 236) *et* 237) *et* 238) *et* 239) *et* 240) *et* 241) *et* 242) *et* 243) *et* 244) *et* 245) *et* 246) *et* 247) *et* 248) *et* 249) *et* 250) *et* 251) *et* 252) *et* 253) *et* 254) *et* 255) *et* 256) *et* 257) *et* 258) *et* 259) *et* 260) *et* 261) *et* 262) *et* 263) *et* 264) *et* 265) *et* 266) *et* 267) *et* 268) *et* 269) *et* 270) *et* 271) *et* 272) *et* 273) *et* 274) *et* 275) *et* 276) *et* 277) *et* 278) *et* 279) *et* 280) *et* 281) *et* 282) *et* 283) *et* 284) *et* 285) *et* 286) *et* 287) *et* 288) *et* 289) *et* 290) *et* 291) *et* 292) *et* 293) *et* 294) *et* 295) *et* 296) *et* 297) *et* 298) *et* 299) *et* 300) *et* 301) *et* 302) *et* 303) *et* 304) *et* 305) *et* 306) *et* 307) *et* 308) *et* 309) *et* 310) *et* 311) *et* 312) *et* 313) *et* 314) *et* 315) *et* 316) *et* 317) *et* 318) *et* 319) *et* 320) *et* 321) *et* 322) *et* 323) *et* 324) *et* 325) *et* 326) *et* 327) *et* 328) *et* 329) *et* 330) *et* 331) *et* 332) *et* 333) *et* 334) *et* 335) *et* 336) *et* 337) *et* 338) *et* 339) *et* 340) *et* 341) *et* 342) *et* 343) *et* 344) *et* 345) *et* 346) *et* 347) *et* 348) *et* 349) *et* 350) *et* 351) *et* 352) *et* 353) *et* 354) *et* 355) *et* 356) *et* 357) *et* 358) *et* 359) *et* 360) *et* 361) *et* 362) *et* 363) *et* 364) *et* 365) *et* 366) *et* 367) *et* 368) *et* 369) *et* 370) *et* 371) *et* 372) *et* 373) *et* 374) *et* 375) *et* 376) *et* 377) *et* 378) *et* 379) *et* 380) *et* 381) *et* 382) *et* 383) *et* 384) *et* 385) *et* 386) *et* 387) *et* 388) *et* 389) *et* 390) *et* 391) *et* 392) *et* 393) *et* 394) *et* 395) *et* 396) *et* 397) *et* 398) *et* 399) *et* 400) *et* 401) *et* 402) *et* 403) *et* 404) *et* 405) *et* 406) *et* 407) *et* 408) *et* 409) *et* 410) *et* 411) *et* 412) *et* 413) *et* 414) *et* 415) *et* 416) *et* 417) *et* 418) *et* 419) *et* 420) *et* 421) *et* 422) *et* 423) *et* 424) *et* 425) *et* 426) *et* 427) *et* 428) *et* 429) *et* 430) *et* 431) *et* 432) *et* 433) *et* 434) *et* 435) *et* 436) *et* 437) *et* 438) *et* 439) *et* 440) *et* 441) *et* 442) *et* 443) *et* 444) *et* 445) *et* 446) *et* 447) *et* 448) *et* 449) *et* 450) *et* 451) *et* 452) *et* 453) *et* 454) *et* 455) *et* 456) *et* 457) *et* 458) *et* 459) *et* 460) *et* 461) *et* 462) *et* 463) *et* 464) *et* 465) *et* 466) *et* 467) *et* 468) *et* 469) *et* 470) *et* 471) *et* 472) *et* 473) *et* 474) *et* 475) *et* 476) *et* 477) *et* 478) *et* 479) *et* 480) *et* 481) *et* 482) *et* 483) *et* 484) *et* 485) *et* 486) *et* 487) *et* 488) *et* 489) *et* 490) *et* 491) *et* 492) *et* 493) *et* 494) *et* 495) *et* 496) *et* 497) *et* 498) *et* 499) *et* 500) *et* 501) *et* 502) *et* 503) *et* 504) *et* 505) *et* 506) *et* 507) *et* 508) *et* 509) *et* 510) *et* 511) *et* 512) *et* 513) *et* 514) *et* 515) *et* 516) *et* 517) *et* 518) *et* 519) *et* 520) *et* 521) *et* 522) *et* 523) *et* 524) *et* 525) *et* 526) *et* 527) *et* 528) *et* 529) *et* 530) *et* 531) *et* 532) *et* 533) *et* 534) *et* 535) *et* 536) *et* 537) *et* 538) *et* 539) *et* 540) *et* 541) *et* 542) *et* 543) *et* 544) *et* 545) *et* 546) *et* 547) *et* 548) *et* 549) *et* 550) *et* 551) *et* 552) *et* 553) *et* 554) *et* 555) *et* 556) *et* 557) *et* 558) *et* 559) *et* 560) *et* 561) *et* 562) *et* 563) *et* 564) *et* 565) *et* 566) *et* 567) *et* 568) *et* 569) *et* 570) *et* 571) *et* 572) *et* 573) *et* 574) *et* 575) *et* 576) *et* 577) *et* 578) *et* 579) *et* 580) *et* 581) *et* 582) *et* 583) *et* 584) *et* 585) *et* 586) *et* 587) *et* 588) *et* 589) *et* 590) *et* 591) *et* 592) *et* 593) *et* 594) *et* 595) *et* 596) *et* 597) *et* 598) *et* 599) *et* 600) *et* 601) *et* 602) *et* 603) *et* 604) *et* 605) *et* 606) *et* 607) *et* 608) *et* 609) *et* 610) *et* 611) *et* 612) *et* 613) *et* 614) *et* 615) *et* 616) *et* 617) *et* 618) *et* 619) *et* 620) *et* 621) *et* 622) *et* 623) *et* 624) *et* 625) *et* 626) *et* 627) *et* 628) *et* 629) *et* 630) *et* 631) *et* 632) *et* 633) *et* 634) *et* 635) *et* 636) *et* 637) *et* 638) *et* 639) *et* 640) *et* 641) *et* 642) *et* 643) *et* 644) *et* 645) *et* 646) *et* 647) *et* 648) *et* 649) *et* 650) *et* 651) *et* 652) *et* 653) *et* 654) *et* 655) *et* 656) *et* 657) *et* 658) *et* 659) *et* 660) *et* 661) *et* 662) *et* 663) *et* 664) *et* 665) *et* 666) *et* 667) *et* 668) *et* 669) *et* 670) *et* 671) *et* 672) *et* 673) *et* 674) *et* 675) *et* 676) *et* 677) *et* 678) *et* 679) *et* 680) *et* 681) *et* 682) *et* 683) *et* 684) *et* 685) *et* 686) *et* 687) *et* 688) *et* 689) *et* 690) *et* 691) *et* 692) *et* 693) *et* 694) *et* 695) *et* 696) *et* 697) *et* 698) *et* 699) *et* 700) *et* 701) *et* 702) *et* 703) *et* 704) *et* 705) *et* 706) *et* 707) *et* 708) *et* 709) *et* 710) *et* 711) *et* 712) *et* 713) *et* 714) *et* 715) *et* 716) *et* 717) *et* 718) *et* 719) *et* 720) *et* 721) *et* 722) *et* 723) *et* 724) *et* 725) *et* 726) *et* 727) *et* 728) *et* 729) *et* 730) *et* 731) *et* 732) *et* 733) *et* 734) *et* 735) *et* 736) *et* 737) *et* 738) *et* 739) *et* 740) *et* 741) *et* 742) *et* 743) *et* 744) *et* 745) *et* 746) *et* 747) *et* 7

ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appellatione postposita<sup>21</sup> procedatis, *contradictores concessi, non ecclesiasticum cogentes<sup>22</sup>, et facientes quod iudicaveritis a seculo date simul et curati*, quam ex tenore instrumenti evidenter apparet, quod haec fuit mens et intentio donatoris, ut<sup>23</sup> clausula de foresta, quae in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quae tam libera et<sup>24</sup> pura fuit, ut immunis esset a vexatione<sup>25</sup> et consuetudine saeculari, sed<sup>26</sup> ad inferiorem concessionem, quae pensionem et determinationem habet insertam, iuxta summum<sup>27</sup> referri debeat<sup>28</sup> intellectum, quia in contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda. *[Quod si non omnes etc. Dat. Anagnini II. Non. Mart. 1204.]*

CAP. VII.3

Si episcopus in ecclesia, quam de consensu capituli suo locum concessit, percipit certos proventus, alios adonase videtur: aliquid omnes proventus praeter cathedralicam eodem loco loco. Et si episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus demisse in patronatus.

Idem Episcopo Helienis<sup>29</sup>.

*Pastoralis officii<sup>30</sup> Et officii: [c. 7. c. 28. de off. ind. del. l. 29.]* Tua insuper nos duxit discretio consulendo, si episcopus, *consentiente patrono viris religiosis aliquam ecclesiam concedendo, haec utatur<sup>31</sup> simplicitate verborum, concedimus vobis illam ecclesiam<sup>32</sup>: utrum eo ipso videatur ecclesia illa in eorum usus fuisse concessa, vel ius tantummodo patronatus. Nos autem inquisitioni tuae taliter diximus respondendum, quod, si episcopus ecclesiam<sup>33</sup> illis conferat de consensu patroni, pro te patronus quod sum esse conferre videtur, ius videlicet patronatus, et episcopus *confert et illud, quod ipse temporali ter obtinet in eadem, ut, si fructum ecclesiae eiusdem aliquam recipiat<sup>34</sup> portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quodsi ex ipsis proventibus nullam debeat<sup>35</sup> episcopus portionem habere, omnes proventus praeter cathedralicam in eorum usus redimus convertendos: sed, ut episcopo donatio sit legitima, consensus est sui capituli requirendus. [Explicit etc. ref. c. 28. de hoc. III. 30. Dat. Rom. ap. S. Petre. XVI. Kal. Iun. 1204.]**

CAP. VIII.3

Possunt hospitalarii in praedictum sum su et donum suam alteri religiose domi subleone et donare. Hoc dicit secundum iustitiam glossae.

Idem Florentino et Fesulano<sup>36</sup> Episcopis<sup>37</sup>.

*Inter dilectos filios hospitaliarum sancti sepulchri de Pisis hospitalis Hierosolymitanis ex una parte, ac fratres hospitalis S. Aluani Lucoran diocesis ex altera super eodem hospitali S. Aluani quae-tione suborta, quom idem hospitalarii super possessorio, quod semel et iterum, ex causis tamen dissimulatis, intentarunt, contrarium sententiam reportasset<sup>38</sup>, deinde<sup>39</sup> ad petitorium recurrentes, per procuratorem suum eorum directo filio Andrea<sup>40</sup> subleone et capellano nostro, quem sibi et procuratoribus suis alterius audire concessimus, proponere curarunt, quod, cum<sup>41</sup> quondam re tor, et fratres<sup>42</sup> ac patroni eiusdem hospitalis S. Aluani habitio communi tractatu deliberasset hospitalis ipsum hospitalis supponere<sup>43</sup> supra dictis, commiserunt<sup>44</sup> in hoc tribus procuratoribus vires suas, committer sustinuit, et quod per ipsos super hoc fieret acceptarent. Qui postmodum ad praedictos<sup>45</sup> hospitaliarum accedentes, cum eisdem taliter staterunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent<sup>46</sup> assignationem ipsius. Quom autem duos<sup>47</sup> illic de suis fratribus propter hoc transmississet, ipsi<sup>48</sup> in eadem praedicti rectoris donationem et assignationem hospitalis praedicti tamen a pro-fato magistro quam<sup>49</sup> supra dictis procuratoribus et aliis eiusdem domus fratribus recuperant. Et officio: Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quod praedicta donatio debebat<sup>50</sup> non immerito retractari, quoniam, multis ex fratribus inconsultis, a praed-*

di to rectore ac paucioribus fratribus, excommunicatis *abholimus* et<sup>51</sup> perituris, ac de re litigiosa, et in fraudem plebani de Piscia<sup>52</sup>, qui super eodem hospitali moverat quae-tionem, fuerat elebata. *Et hoc omnia propuabatur sufficienter esse probata per depositum testium productorum. Ad haec vero parte altera multipliciter respondeat, hinc inde<sup>53</sup> fuit aliquamdiu disputatum. Attendentes igitur<sup>54</sup> his et aliis intellectis, quae eorum capellano praedicti pariter proponere curaverunt, et ipsorum attestacionibus diligenter inspectis, quod fratres et patroni S. Aluani pro se, immo potius contra se suam turpitudinem allegabant, videlicet peritium, excommunicationem et fraudem, non utique contra ipsos, sed ab ipsis commissam, et intelligentes, donationem ab eis praefatis hospitaliis factam puram ac simplicem existisse, quia non deceptoribus, sed deceptis iura subveniunt, unde per ea, quae superius proposita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant, quia et<sup>55</sup> quoniam ex ipsis non fuerat comprobata<sup>56</sup>, de consilio fratrum nostrorem hospitale praedictum S. Aluani cum pertinentiis suis hospitaliis sancti sepulchri adiudicare curavimus ita, quod per<sup>57</sup> hanc nostrae diffinitionis sententiam diocesano episcopo et plebano de Piscia<sup>58</sup> nullum<sup>59</sup> praedictum generetur, quom res inter alias acta non debeat aliis praedictum generare.*

CAP. IX.3

Donatio quinquagesimae vel centesimae, quam facit episcopus cum gravi ecclesiae suo detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam vel centesimam conferre, etiam cessante laesione ecclesiae, sine auctoritate superioris.

Idem Episcopo sancti Andreae.

*Apostolicae sedis oraculum (Et officio: [iterum]) quom plerumque contingit, quod episcopi successivis licet religiosis de redditibus, qui pertinent ad eandem, ultra quinquagesimam conferre partem illam, quod interdum usque ad tertiam partem vel quartam, interdum vero plus minusve huiusmodi redditus minuantur, tunc fratribus nos consulit, utrum successoribus concedendum ea, quae taliter fuerint ultra quinquagesimam concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, licet sit in canone diffinitum, ut, si quis episcoporum in parochia sua monasterium forte construxerit<sup>60</sup> voluerit, et de rebus ecclesiae<sup>61</sup>, cui praesidet, ipsum dotare, non amplius ibidem quam quinquagesimam<sup>62</sup>, ecclesiae vero, quam monasticis regulis informare vel<sup>63</sup> pro suis<sup>64</sup> magnificare voluerit sepulchris, non amplius quam centesimam partem census ecclesiae, cui praesedit, debeat largiri: quia tamen in eodem canone consequenter adiungitur, ut haec temperamentis aequitas observetur, quod cui tribuit competens subsidium conferat, et qui tollit damna gravia non infligat, ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo, quae pluerit ex his duabus, remunerationem assumat, hoc semper esse observandum, quod unus episcopus vel alius non solum non debeat amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi ecclesiae suae detrimento conferre, sive simul et semel id facere velit, sive pluries successive eisdem<sup>65</sup> vel diversis ecclesiis conferendo. Unde quom<sup>66</sup> grave<sup>67</sup> detrimentum, sive de possessionibus sive de proventibus, vel ad episcopalem mensam vel<sup>68</sup> cathedralem ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione consistit esse collatum, poterit<sup>69</sup> legitime revocari, nisi praescriptio vel alia exceptione legitima actio huiusmodi excludatur. Nam, etsi prima licet praestimator, quod collato quinquagesimae vel centesimae partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si saepe, sed etiam, si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendit<sup>70</sup> potest interdum esse valde damnosum, quod quidem magis potest ex ostensione ipsius facti, quam expressione alicuius statuti cognosci: nec quinquagesima, nec<sup>71</sup> centesima semel aut<sup>72</sup> successive debet cum gravi ecclesiae<sup>73</sup> damno conferri. Si vero in tantum abundet episcopus, ut sine damno ecclesiae suae possit*

Tit. XXIV. Cap. VI. 21) non obstante contradic-tio vel app. minuat; 22) concesserunt; C 23) quod; I 21) et par. 2) de hoc; 24) ab omni vexatione; Dicit Reg. 26) hoc; C 27) sine; 28) de hoc; 29) de hoc; 30) de hoc; 31) de hoc; 32) de hoc; 33) de hoc; 34) de hoc; 35) de hoc; 36) de hoc; 37) de hoc; 38) de hoc; 39) de hoc; 40) de hoc; 41) de hoc; 42) de hoc; 43) de hoc; 44) de hoc; 45) de hoc; 46) de hoc; 47) de hoc; 48) de hoc; 49) de hoc; 50) de hoc; 51) de hoc; 52) de hoc; 53) de hoc; 54) de hoc; 55) de hoc; 56) de hoc; 57) de hoc; 58) de hoc; 59) de hoc; 60) de hoc; 61) de hoc; 62) de hoc; 63) de hoc; 64) de hoc; 65) de hoc; 66) de hoc; 67) de hoc; 68) de hoc; 69) de hoc; 70) de hoc; 71) de hoc; 72) de hoc; 73) de hoc.

reperit: GRAMM Reg. 13) fratrem (fratres; Et officio: summo; 14) M. et B.; C Reg.; add. illic; propter hoc transmississet ibidem; 15) ibidem; Reg.; de hoc; Cui 15) 3) de hoc; FHO Reg. 16) debeat; Cough 17) ac; C 18) Pisis; 19) Pisis; C 20) ibidem; rorae; 21) 20) Nos igitur ... attendentes; C Reg. 21) ibidem; C 22) approbat; 23) proposita; C 24) pro; C 25) de hoc; 26) de hoc; 27) de hoc; 28) de hoc; 29) de hoc; 30) de hoc; 31) de hoc; 32) de hoc; 33) de hoc; 34) de hoc; 35) de hoc; 36) de hoc; 37) de hoc; 38) de hoc; 39) de hoc; 40) de hoc; 41) de hoc; 42) de hoc; 43) de hoc; 44) de hoc; 45) de hoc; 46) de hoc; 47) de hoc; 48) de hoc; 49) de hoc; 50) de hoc; 51) de hoc; 52) de hoc; 53) de hoc; 54) de hoc; 55) de hoc; 56) de hoc; 57) de hoc; 58) de hoc; 59) de hoc; 60) de hoc; 61) de hoc; 62) de hoc; 63) de hoc; 64) de hoc; 65) de hoc; 66) de hoc; 67) de hoc; 68) de hoc; 69) de hoc; 70) de hoc; 71) de hoc; 72) de hoc; 73) de hoc.



amplius etiam<sup>17</sup> quam per<sup>18</sup> quinquagesimam<sup>19</sup> vel centesimam partem necessitati aliter ecclesie subvenire, quavis per se non debeat summam excedere a canone praefinitam, per quam incaute largiri volentibus est occurrsum; de superioribus tamen auctoritate pontificis<sup>20</sup> potest etiam in maiori summa [ex eius *capit.*] inopie alterius<sup>21</sup> provideri<sup>22</sup>. [Dat. Lat. VIII. Id. Apr. An. X. 1207.]

CAP. X.<sup>1</sup>

Donatio facta per donatorem, non per heredem eius, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarii revocari in casibus hic expressis.

## Gregorius IX.

Propter eius ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore iuris can potuit revocari: si forte in ipsum impias manus iniecerit<sup>2</sup>, aut sibi atroces iniurias, seu grave rerum suorum damnum vel vitae periculum inferre praesumpserit<sup>3</sup>; quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successoribus.

## TITULUS XXV.

## DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.<sup>1</sup>

Quaesita a rectore ecclesiae, tempore promotionis nihil habente, praesumitur de bonis ecclesiae quaesitum.

Ex concilio Arelatensi<sup>2</sup>.

Investigandum est, si nihil patrimonii habens presbyter, quando promotus<sup>3</sup> est ad ecclesiasticum ordinem, postea<sup>4</sup> emerit praedia, cuius iuris sit<sup>5</sup>, quoniam ecclesiae, ad quam nihil habens<sup>6</sup> promotus est, esse debent iuxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.<sup>1</sup>

De emptis per praedictum de bonis ecclesiae debet instrumentum confici nomine ecclesiae; alias debet praedictis ab administratione removeri.

Ex eodem<sup>2</sup>.

Presbyter, quum dioecesim tenet, de eius<sup>3</sup>, quae superemerit<sup>4</sup>, ad ipsius<sup>5</sup> ecclesiae nomen scripturam faciat, aut<sup>6</sup> ab eius, quum tenuit<sup>7</sup>, ecclesiae ordinatione discedat.

CAP. III.<sup>1</sup>

Quaesita per episcopum post consecrationem suam ecclesiae relinquenda sunt.

## Ex epistola Pii Papae.

Ut unusquisque presbyter res, quas post dies<sup>2</sup> consecrationis acquisierit, propriae ecclesiae relinquat.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Empta per praedictum ex emolumentis ecclesiae efficiuntur ecclesiae, licet praedictis emerit nomine alieno.

## Ex concilio Remensi.

Inquirendum<sup>2</sup> est, si quis<sup>3</sup> presbyteriorum de rebus ecclesiae, vel oblationibus, vel<sup>4</sup> votis fidelium alieno nomine res comparavit<sup>5</sup> et<sup>6</sup> ibi structuras fecerit, et<sup>7</sup> quae ad ecclesiam pertinent ibidem collocaverit; [et mulierum frequentationem ibi fieri permiserit, et<sup>8</sup> quod turpis est, tales mulieres ibidem

habuerit, quae beneficiam suam creaverit et curiam domus agant et ad curiam hanc invenerint revertitur, frequentat<sup>9</sup> vel manserit, quoniam contra decreta agitur, a quo praeparatur, quia sicut in eodem presbyter frequenter creatus manserit. Contra decreta canonum hoc melius agitur.] quia, sicut nec suo<sup>6</sup>, ita nec alieno nomine presbyter [vel<sup>7</sup> qualibet sub regula] foveus creaverit, melius minus fraudem facere de facultatibus<sup>8</sup> ecclesiasticis debet: quoniam hoc sacrilegium est, et par crimini<sup>9</sup> [Luanae et Sapphorae et] ludae iuris, qui sacras oblationes [quod<sup>10</sup> vel<sup>11</sup> ut visu fidelium ac pauperum mittebantur] asportabat et furabatur.

CAP. V.<sup>1</sup>

Meliorationes, factae per praedictum in rebus ecclesiae, sunt suae in vita, etiam si dimittat beneficium; sed de his testari non potest. II. 4. secundum intellectum satis notabilem.

## Ex concilio Toletano.

Si quis suae clericorum agella vel vineolas in terra<sup>2</sup> ecclesiae sibi fecisse probabitur<sup>3</sup> sustentandae vitae causa, usque ad diem obitus sui possideat; verum post eum de hac luce decem<sup>4</sup> iuxta priorum canonum constitutiones<sup>5</sup> res suam ecclesiae sanctae restituit, nec testamentario aut<sup>6</sup> successorio iure cuiquam heredum<sup>7</sup> proheredum relinquat, nisi forsitan qui episcopus pro<sup>8</sup> servitiis ac praestatione ecclesiae largiri voluit.

## TITULUS XXVI.

## DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest; de rebus vero ecclesiae seu intuitu ecclesiae quaesitis testari non valet.

Gregorius IX.<sup>2</sup>\* Antonio<sup>3</sup>\* Subdiacono.

Quorundam ad nos relatione pervenit, quod I.<sup>4</sup> Atellanensis episcopus, dum de hac luce migraret, condito testamento in octo uncis *lobus* substantiae suae nrum suam<sup>5</sup> heredem instituit<sup>6</sup>, et<sup>7</sup> ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur ergo *experientium laicorum*, ut sollicite<sup>8</sup> hoc<sup>9</sup> discutias, et, quicquid<sup>10</sup> ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante episcopatum ordinem proprium habuisse consterit. Quicquid vero ecclesiae<sup>11</sup> vel ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in episcopatus ordine praedictum episcopum acquisivisse, in eiusdem ecclesiae dominio conservetur. [ne quisquam exinde aliquid usurpare qualibet occasione praesumat.]

CAP. II.<sup>1</sup>

Abbatissa testari non potest, etiam si nunquam induisset habitum monachalem.

Idem<sup>2</sup>.

Quia ingredientibus  $\frac{1}{2}$  monasterium convertendi gratia ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum civium monasterii fiant, aperta lege definitio decretum est.] Gabinia<sup>3</sup> abbatissa conquesta<sup>4</sup> est, S. quondam abbatissam monasterii

Tit. XXIV. Cap. IX. 17) et; dest: C: quum; dest: C: 18) in: C: h. Reg.; dest: C: 19) quinquagesima... centesima parte; Car 20) pont: dest: LXX Reg. 21) add: ecclesiae; C: 22) providere; Car.

Cap. X. 1) 1227-31. — Polthost no. 9633. 2) iniecit: MV 3) praesumpsit: FGHKA/MS.

Tit. XXV. Cap. I. 1) c. 18. inter Cap. Hincmarus Rem. — Reg. I. 222. (ex C. Remensi); Burch. III, 118; Ivo Decr. III, 91; Laps. XX, 2; Comp. I. c. 1. h. l. (3, 21). 2) ex c. Later.; Auc 3) proventus; FGHK Coll. c. 11. org. 4) et post; AP 5) suat; R. 6) de nihil habente; Ab Reg. Burch. I.; de nihil habentibus; org.

Cap. II. 1) c. 54. C. Agath. 206. ap. Verus H. 156.; — Reg. I. post c. 122; Burch. III, 119; Ivo Decr. III, 95; Laps. XX, 3; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 21); — cf. c. ult. C. XII. q. 1. 2) ex C. Arel.; Ab; Anrasico; In P; Anrasico; Al Reg. Burch. 3) his; 4) org. 4) emerit; Ab Reg. Burch. II. org. 5) ipsi; dest: Coll. c. 11. 6) ut... non discedat; R. 7) tenet; Ab Reg.

Cap. III. 1) Org. Anrasico I. 156. c. 11. Org. Bepth. 809.; Reg. I. 221; — cf. conc. Capth. III. c. 43. (relat. in c. 1. C. XII. q. 3) ex quo allegat Burch. III, 121; Ivo Decr. III, 196; — Laps. XX, 4; Comp. I. c. 3. h. l. (3, 21) 2) diem; Ab Reg. Burch. I.

Cap. IV. 1) Restitutum ex c. 19. inter Cap. Hincmarus Remensis — Reg. I. 223; Burch. III, 123; Ivo Decr. III, 96; Laps. XX, 1; Comp. I. c. 6. h. l. (3, 21). 2) add: si occasione huius praesentis capituli; Reg. 3) aliquid; FGHK Coll. c. 11. 4) et c. 4. Reg. Burch. II. org. 5) comparaverit; FGHKA Reg. Burch. I. org. 6) suo nomine; P 7) verba usque inclusa; desunt etiam; Reg. Burch. I. 8) rebus; Ab 9) pars criminis; R.; par crimine; Al Reg. Burch. org. 10) verba usque inclusa desunt; Coll. c. 11.

Cap. V. 1) Restitutum ex c. 4. Conc. Tolet. II. (525) ap. Bruns I. 209.; Laps. XX, 12. (corpore canonum p. V. — c. Coll. Aus. del. V. 145. — ex Conc. Tolet.); Comp. I. c. 7. h. l. (3, 21). 2) terris; org. 3) probatur; Ab. 4) discussum; Ab. 5) Institutiones; Auc 6) ac; AP org. 7) habentibus pro hereditate rel.; Ab 8) pro; dest: Ab P.

Tit. XXVI. Cap. I. 1) Restitutum ex Conc. A. Reg. IX. 7.; Laps. XX, 16.; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 22). 2) IX.; dest: FGHK 3) Antonio; Latet Reg.; Anno; P — no. 599. — Juffe no. 1233. 4) Importunus; coll. c. 11. Reg. 5) suam; esset; G 6) instituit; Ab Reg. 7) h.; R.; dest: Ab 8) quilibet ecclesiae ipsius (illius); P esse patenter; Coll. c. 11. Reg. 11) vel ante ecclesiae ipsius (ad); consecrationem; Ab; esse cogn.; A Reg.; vel ante eel. fuisse cogn.; P.

Cap. II. 1) Restitutum ex cod. Reg. IX. 7.; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 22) — cf. c. 7. C. XIX. q. 3. 2) Iannario; Caralliano; Reg. I. — ser. no. 508. — Juffe no. 1183. 3) Gabilinam; Ab; Gabilinam; Ab; Quod quum paeuo Gavhii et Luxorii insanoque admiratione perdidit, quod Siricem monasterii sui abbatissam, postquam regendi suscepit officium, condito testamento, legata quibusdam, asseruit relinquisse. Et diu de san-ctitatis vestrae sollicitudine quaereremus, cur res monasterii competentes ab aliis portulerit detineri, communis filius Epiphanius archiepiscopus vestor praesens inventus respondit, memoratam abbatissam usque... indui se monachia vestri iussus; Reg. 4) quae; Ab; est; Ab; Syriam (add: monasterii sui; Iob; in causa monasterii sui; Ab); abbatissam; A.



*saeculares de mobilibus vel immobilibus<sup>3</sup> rebus possint conlere testamentum.* Consultationi<sup>4</sup> tuae taliter<sup>5</sup> respondemus, quod, licet clericus<sup>6</sup> de his, quae paterna successione vel cognatione intuitu aut de artificio sunt adepti, seu dono sanguineorum aut amicum suorum, non habito respectu ad ecclesiam, pervenerint<sup>7</sup> ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen, quae consideratione<sup>8</sup> ecclesiae<sup>9</sup> perciperunt<sup>11</sup>, nullum de iure possunt facere testamentum.

CAP. X.

Valet testamentum, quod parochialis fuit coram presbytero parochiali et duobus testibus, nec valet contraria consuetudo. II. d. Inhaerendo verbis Riterae.

Idem Hostiensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quum esses, frater episcopo, in nostra praesentia constitutus, diligenti nobis narratione proposuisti, talem in tuo episcopatu consuetudinem obtinere<sup>3</sup>, quod testamenta, quae fiunt in ultima voluntate ab illis, qui potestatem habent super alios, penitus rescinduntur<sup>4</sup>, nisi cum subscriptione septem vel<sup>5</sup> quinque testium fiant, secundum quod leges humanae decernunt. Quia vero a divina lege et sanctorum Patrum institutis<sup>6</sup>, et a generali ecclesiae consuetudine id noscitur esse alienum; quam scriptum est: „In ore duorum vel trium testium<sup>7</sup> stat omne verbum,<sup>8</sup> praescriptam consuetudinem penitus imbecimus, et testamenta, quae parochiani vestri coram presbytero suo et tribus vel duobus<sup>9</sup> aliiis personis idoneis in extrema de rebus fecerint voluntate, firma<sup>10</sup> decernimus permanere et robora obtinere perpetuae firmitatis, sub terminatione anathematis prohibentes, ne quis praesumptione qualibet huiusmodi rescindere audeat testamenta. [Practerea quum principes etc.]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus, et est casus singularis.

Idem Iudicibus Velletrensibus<sup>2</sup>.

Relatum est a vobis nostris, quod, quum ad vestrum examen<sup>3</sup> aliqua super testamentis relictis<sup>4</sup> ecclesiae causa deducitur, vos secundum humanam, et non divinam<sup>5</sup> legem in ea vultis procedere, et, nisi septem vel<sup>6</sup> quinque idonei testes intervernerint<sup>7</sup>, omnino inde<sup>8</sup> postponitis iudicare.  $\frac{1}{2}$  Uide<sup>10</sup>, quod huiusmodi causae<sup>11</sup> de iudiciis ecclesiae, non secundum leges, sed secundum canones debent tractari, et his<sup>12</sup>, divina scriptura testante, duo aut tres idonei testes sufficiunt, discretioni vestrae per apostolicam scriptam Mandamus, quatenus, quum aliqua causa talis<sup>13</sup> ad vestrum fuerit examen deducta, cum<sup>14</sup> non secundum leges, sed secundum<sup>15</sup> decretorum statuta tractetis, et tribus aut duobus legitimis testibus requisitis<sup>16</sup> [sitis contenti] quoniam scriptum est: „In ore duorum vel trium testium stat<sup>17</sup> omne verbum.“ [Dat. Beneventi Kal. Iau.]

CAP. XII.<sup>1</sup>

De propriis potest testari clericus; in acquisitionis per ecclesiam, etiam si sint mobilia, succedit ecclesiae vel successor; potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus elargiri. Si autem defunctus habet plures ecclesias vel beneficia, et quae divisio inter illi.

Idem Electo et Capitulo Cassanenibus<sup>2</sup>.

Relatum est a vobis nostris, quod, quia statutum in Lateranensi<sup>3</sup> concilio, ut bona per ecclesiam acquisita ad eam in<sup>4</sup> clericorum obitu devolvantur, dubitatis<sup>5</sup>, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum.

$\frac{1}{2}$  Responsio quoque nostro quaveritis<sup>6</sup> eloceri, si praescripta bona in usus episcopi vel eius<sup>7</sup>, qui clericis decedenti successerit<sup>8</sup>, de iure transiunt, vel communia ecclesiae utilitati debeant applicari. His<sup>9</sup> itaque breviter Respondemus, quod generatim bona quaelibet per ecclesiam acquisita eis<sup>10</sup> debent iuxta<sup>11</sup> Lateranense concilium post acquirentis obitum remanere. Nominem autem ecclesiae non solum<sup>12</sup> episcopus<sup>13</sup> vel successor clericus morientis, ubi est collegium clericorum, sed communis congregatio intelligitur<sup>14</sup>, quae rerum illarum debet<sup>15</sup> canonicam distributionem et<sup>16</sup> curam habere. Ubi autem in loco defuncti<sup>17</sup> tantum unus est ordinandus, is ca bona, sicut et alia ipsius<sup>18</sup> ecclesiae, in Dei<sup>19</sup> timore disponset. Licet autem mobilia per ecclesiam acquisita, ut ducimus, de iure in alios pro morientis<sup>20</sup> arbitrio transferri non possint<sup>21</sup>, consuetudinis tamen est non improbandae, ut de his pauperibus, et<sup>22</sup> religiosis locis, et illis<sup>23</sup>, qui viventi servierunt<sup>24</sup>, sive consanguinei sint<sup>25</sup> sive alii, aliqua<sup>26</sup> iuxta servitii meritum conferantur<sup>27</sup>. Ceterum, quae ex<sup>28</sup> hereditate, vel artificio aut<sup>29</sup> doctrina proveniunt, distribuuntur<sup>30</sup> pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diversis ecclesiis beneficia possident, illa distinguimus, ut dividantur quae habuerant<sup>31</sup> per acstimationem<sup>32</sup> congruam inter ipsos<sup>33</sup>.

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, et dicitur testatus ad pias causas. II. d. secundum intellectum notabiliorum.

Innocentius III. Altissiodorensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum tibi de benignitate (Et infra: [cf. c. 18, de verb. sign. T. 40.]) In secunda vero quaestione<sup>3</sup> dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem<sup>4</sup> committit non videtur decedere intestatus. [Dat. Laterani 1202.]

CAP. XIV.<sup>1</sup>

De relictis ecclesiae petiti episcopo parte sua, licet aliqui fuerit sibi a testatore relictum; nisi eo modo et non in fraudem fuerit relictus a testatore, quod maneret ea parte contentus, et legatum agnovisset.

Idem C. 2 tit. S. Laurentii in Lucina Presbytero cardinali<sup>2</sup>.

Officiis<sup>1</sup> (Et infra: [cf. c. 38, de elect. I. 6.]) Secundo quaesivisti, quum quis in testamento reliquit<sup>2</sup> episcopo propriam portionem, et alia multa monasteriis vel ecclesiis aliisque dantur, utrum episcopus ex illis legitimam possit petere portionem,  $\frac{1}{2}$  aduocens, an<sup>6</sup>, quum aliquis ex testamento in fraudem<sup>7</sup> modicum constituerit mortuarium, et alia dimiserit pro anima sua plura, nihilominus possit episcopus exigere portionem de aliis a ratione constitutam. Nos autem super his Consultationi tuae taliter respondemus, quod, si portionem illam cum conditione legavit episcopo, ut esset ea<sup>8</sup> sola contentus, et eam episcopus acceptavit, quia per hoc alius renunciasset<sup>9</sup> videtur, de ceteris non poterit<sup>10</sup> exigere portionem. Quodsi eam ipsi absolute reliquit<sup>11</sup>, portionem sibi debitam poterit nihilominus de ceteris vindicare. Si vero contiterit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, et in ceteris episcopo portione debita<sup>12</sup> fraudaretur, quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent<sup>13</sup>, episcopus portionem ex<sup>14</sup> illis poterit exigere a canone constitutam, salvis indulgentiis Romani Pontificis<sup>15</sup>, quae quibusdam regularibus sint concessae. [Requisitis etc. cf. vap. seq.]

Tit. XXVI. Cap. IX. 3) vel immob.; omittit Rith. 4) cons. tuae; deest E. 5) talis; deest: PHLK. 6) cler. de his; deest: F; cler.; deest: Coll. alt. 7) et eorum; D. 8) perveniunt; O. 9) de consideratione ecclesiastica; O. 10) add.; sane; Auel. 11) perreperit; K.

Cap. X. 1) Resoluitum ex App. L. 20; Comp. L. c. 3, h. l. (3, 22). 2) Habudo Hostiensis ep. et archiepisc. archiep. de canonis Velletrims. V. licta; A. 2; canon. Velletrims; H. 3; deest; in XIII. lib. Reg.; O. — 1171—2. — Jaffé no. 8158. 3) involvens; A. 4) rescindantur; O. Cont. Bohm. 5) aut; GHLK. 6) statutus; A. 7) cf. Math. XVIII. 16. 8) duobus (pers.; deest: A); duobus aut; E. 9) et firm.; O. 10) devertimus; B.

Cap. XI. 1) Resoluitum ex vap. op. Bonaq. Involvens de chusa i Offi di Vreelli (Novae 1734) p. 240. — Comp. L. c. 10, h. l. (3, 22); App. L. 8. 2) add. in eodem lib. (c. Reg. lib. 1); de Jaffé no. 7382. 3) vestrae discussionis examem; A. 4) reg. 4) relet; deest: G. vel eorum; deest: orig. 5) secundum ibi; A. 6) aut; I. 7) proderit fuerit; coll. vult. vap. 8) exinde; de. 9) add.; non; O. 10) Verum; Ab. 11) cansa. — debet; I. 12) in his; Au; in ipsi; Ab; ibi; E. 13) super testamentis ecclesiae relictis; coll. vult. vap. 14) ex; Al. 15) see. canones iuxta deorum statuta; O. 16) seq.; deest: A. 17) stat; PHLK. vap. — cf. Math. XVIII. 16; statib; Ab.

Cap. XII. 1) Resoluitum ex Comp. L. c. 2, h. l. (3, 11). 2) 1179—81. — Jaffé no. 9323. 3) Lat.; deest: Bog. 4) post. — obitum; Bbb. 5) dubitas; th.

6) quaeris; Bb. 7) eorum; th; et; B; deest; B. 8) successerunt; Bae; successerunt; Bbb. 9) primo; Bbb. 10) et; G. lictis; eadem ecclesiae; Bb. 11) iuxta. — cone.; deest: B. 12) tantum; Bbb; deest; Bae. 13) ep. intelligitur; B. 11) int.; deest: B. 14) debeat; Bbb; deest; B. 16) aut; B. 17) decedentis; Bb. 18) eiusdem; Bbb. 19) cum Deo; A. 20) in timore Domini; Bae; cum timore d'isp.; Bb. 20) decedentis; B. 21) possunt; th. 22) et; deest: Bae. 23) iuxta; Bb. 24) serviant; Bbb. 25) fuerint; B. 26) aliq.; deest: Coll. 27) conferatur; B. 28) ex; deest; th. 29) vel; Bb. 30) dividantur; B; distributorum; Cont. Bohm. 31) habuerint; Bae; quod habuerint; Bbb; quod habuit; Bb. 32) estimationem; Bae. 33) Ipsas; PHLK.; vel; ips.; deest: B.

Cap. XIII. 1) Resoluitum ex Reg. Bae. v. 10; — Comp. III. c. 2, h. l. (3, 13). 2) Alt. ep.; deest: PHLK.; — Pollast. an. 1796. 3) quaest.; add. a Ripa. 4) dispositione; LMXV Reg.; dispensationem; Caec.; dispensationem; Aep.

Cap. XIV. 1) Resoluitum ex Reg. Bol. XI. 262; A. an. 2, (3, 12); Comp. III. c. 2, h. l. (3, 13). 2) Cynthus; Reg. 3) add.; ap. sed legato; O. Reg.; — ser. an. 1209. — P. quoniam no. 3600. 4) omnium; Ch. 5) reliquerit; PHLK. 6) autem; (P. 7) quum; coll. T. 7) frater; T. 8) Hias; Cont. Bohm. 9) abrumatissae; T. 10) possit; A; potest; T. non pot.; deest; Ch. 11) reliquit; Ch. 12) add.; sibi; LXX. 13) deest; T. 14) de; T. 15) Romanae ecclesiae; G.; Romanorum Pontificis; AC Reg.

CAP. XV.

Reverendia episcopo contemplatione personarum, non dividitur cum ecclesia cathedrali, scilicet, si contemplatione ecclesie, sive nihil relinquatur ecclesie, sive aliquid, sive continentur, sive separantur. Si autem aliquid ecclesie est factum relictum, episcopus habet portionem canonice. Præsumitur autem relictum contemplatione ecclesie factum, quando fit a extraneo habente administrationem, scilicet, si fiat ab administrationem non habente. Cum ecclesia vero interioribus episcopis non dividit sibi relictum, quia non est sibi tantum communitio cum ecclesiis interioribus, sicut cum cathedrali.

Idem.

Requisitum de his, quae testator per anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter episcopum et ecclesiam<sup>1</sup> dividenda. Et quidem regulariter verum est, quod episcopus debet de his secundum diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem habere; sed considerandum est diligenter, utrum testator<sup>2</sup> leget hoc modo: „relinquo, *quibus*, istud episcopo;“ an: „relinquo istud ecclesie;“ vel: „relinquo istud episcopo et ecclesie;“ an: „relinquo istud episcopo et *relinquo* illud“ ecclesie“. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur *illud* episcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quod<sup>3</sup> praesumitur<sup>4</sup> esse relictum in utraque ecclesie, non personae. Unde cathedralis ecclesia de illo potest canonice petere portionem, quemadmodum episcopo competit sua portio, si aliquid *ipsi* ecclesie relinquatur. Et hoc *aliquo* verum est, nisi testator exprimat, quod velit illud tantum esse episcopi, non ecclesie. In quo casu servanda est dispositio testatoris; scilicet, si exprimat, quod velit esse illud tantum ecclesie, non episcopi, quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonice immutare. Nec est contrarium, quod in canone<sup>5</sup> legitur, videlicet et quod pontifices quibus ab extraneo aliquid aut cum ecclesia aut sequestratum<sup>6</sup> dimittur aut donatur, quia hoc ille, qui donat, pro redemptione anime suae, non pro comodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum proprium, sed quasi dimissum ecclesie inter facultates ecclesie computantur<sup>7</sup>, quoniam hoc est verum, quum testator ita sequestratum<sup>8</sup> legat illud episcopo, quod non exprimat, utrum velit ad episcopum tantum, et non ad ecclesiam pertinere. Si vero relinquatur illud episcopo a propinquo, praesumitur esse relictum non in utraque ecclesie, sed personae, nisi forte<sup>9</sup> contrarium probetur, et de isto nihil potest ecclesia petere in vita eius. Quod si relinquatur<sup>10</sup> episcopo et ecclesie, de illo canonice inter ipsos est divisio facienda. Si vero istud episcopo, et illud ecclesie relinquatur, sive aequalia sive inaequalia sint relictia, reducenda sunt ad divisionem canonice<sup>11</sup> inter episcopum et ecclesiam cathedralem, nisi ambo velint esse testatoris dispositione contenti; quam propter ultimae voluntatis favorem sancta decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, neque<sup>12</sup> quisquam nimium defraudatur<sup>13</sup> debita portione. Secus autem est, si aliquid legetur episcopo, et aliqua<sup>14</sup> capellis vel monasteriis aut aliis *piis* locis. Nam in hoc casu quod legatur episcopo eius est praecipuum cum ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuiuslibet alii legaretur. Et de illis<sup>15</sup>, quae alias<sup>16</sup> legantur, portionem canonice nihilominus obtinebit, quoniam non est tanta communitio inter episcopum et inter<sup>17</sup> capellas et<sup>18</sup> monasteria seu alia pia loca, quanta est inter episcopum<sup>19</sup> et ecclesiam cathedralem, cui est spiritualis coniugio copulatus. Unde quae acquirat episcopus non illis, sed isto tantum acquirit, illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium<sup>20</sup> possidere, praelationem vel administrationem ecclesie non habentem, quod si *et* aliquid specialiter relinquatur, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non in utraque ecclesie, sed personae, nisi probatio in contrarium appareret. In idcirco de illo nec episcopus, nec ecclesia potest in vita eius<sup>21</sup> sibi

aliquid vindicare. Et hoc intelligitur esse verum, quum fraus minime procuratur, quae, si detecta fuerit, patrocinari non debet. [*Sapientissimi praetereit etc. cf. c. 9. d. poenit. l. 38.*]

CAP. XVI.

In bonis patris, matris et uxoris habet quis debitum iure naturae, in qua graviter acquirit, et filius, negatus de restituta hereditate sub conditione, detrahit debitum iure naturae et Trebellianicam, in qua computatur fructus post illis contestationem percepti.

Idem Episcopo Tuscano.

Raynuitus<sup>1</sup> de Clera<sup>2</sup>, duas habens filias, Alterorham videlicet et Adiectam, matrem insuper Cleram, et uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum. Altero haec filiae puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum et quandam hortum in eodem testamento relinquens. Adiectae vero impuberi reliquit cetera bona sua, adiciens, ut Altero haec et soboles, quam gestabat in utero, *quum eo tempore praegravata esset*, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. *Totidius insuper, quos Adiectae impuberi filiae dederat, idem testator innotuit, et eandem cum omnibus bonis suis<sup>3</sup> retentione copulavit*. Mortuo itaque<sup>4</sup> testatore tutores impuberis eum<sup>5</sup> cum omnibus bonis suis, eidem relictis a patre, iure Lombardo ruidum Petro nomine tradiderunt. Quae, *quum per quendam vicarium eubaldusset eandem*, filium ex eo<sup>6</sup> suscipiens, tandem sine liberis est defuncta; cuius bona idem P. maritus eius, superstes aliquanto tempore, possedit in pace. Qui, cum alia muliere matrimonium contrahens, et filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum *erax* inter Alterorham et filium eius *Umbellum* ex una parte, ac filios eiusdem P.<sup>7</sup> et Kaynerium<sup>8</sup> tutorem eorum ex altera super bonis praedictis<sup>9</sup> eiusdem Adiectae suscitata materia quaestiones, coeperunt coram G.<sup>10</sup> iudice Tuscanensi ad invicem litigare, coram quo Altero haec et M. filius eius bona quondam Raynuiti<sup>11</sup>, *patris eiusdem Alterorham*, tanquam ex causa fidei commissi vel substitutionis sibi<sup>12</sup> debita petierunt, Raynerio tutore filiorum praedicti P.<sup>13</sup> ex adverso dicente, quod obstabat illis annalis praescriptio, usucapio pro dote ac longi temporis<sup>14</sup> silentium duritimum. Insuper allegabat<sup>15</sup>, quod de bonis illis tam tertia Clerae, *praedicti R. maritis* testatoris, et tertia Adelsae uxoris eiusdem, quam *tertium* quarta per Trebellianum nomine ipsius Adiectae erant ante omnia deducenda. Dicit vero iudex, *utroqueque partes allegantibus et rationibus diligenter inspectis*, supra dictum Kaynerium tutorem<sup>16</sup> nomine pupillorum in restitutione<sup>17</sup> bonorum quondam Raynuiti condemnavit, tertia Clerae<sup>18</sup> prius deducta, quam Adiectae ac viro suo donaverat<sup>19</sup>, de qua in substitutione, quam ferit Raynuitus, non videtur aliquatenus cogitasse; deducta quoque tertia Adelsae, quam ipsa P.<sup>20</sup> vendiderat supra dicto. Praecepit etiam idem iudex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant secundum Tuscanam consuetudinem civitatis. Deduci praeterea<sup>21</sup> quartam per Trebellianum idem iudex iniunxit<sup>22</sup>, quoniam eam quilibet extraneus restitutione gravatus eam deducere potuisset; sed utraque pars ab illa sententia provocavit. (*Et infra*) Quum<sup>23</sup> autem coram G. diacono cardinali audire a nobis confesso fuisset iudicium litigatum, ipse *habito consilio praetorum* de mandato nostro sententiam supra dicti *Guazii* iudicis, videlicet<sup>24</sup> in eo, quod dixit<sup>25</sup>, tertiam Clerae, et<sup>26</sup> tertiam Adelsae integritate deducendas, *idem cardinalis* pronuntiavit iniustam, et ab ea<sup>27</sup> legitime provocatum, diffiniens, sine illas tertias deducendas, ut legitima portio, iure naturae debita Altero haec, illi salva sit in utraque; ad cuius restitutionem dictum *deinde*<sup>28</sup> Raynerium<sup>29</sup> condemnavit. In eo vero, quod quartam *partem* per Trebellianum idem iudex<sup>30</sup> censuit retinendam, sententiam confirmavit eiusdem, ita videlicet, quod fructus, de

TIT. XXVI. Cap. XV. 1 *Raynuitus*; 2 *Clara*; 3 *bona*; 4 *testamentum*; 5 *impuberis*; 6 *fructus*; 7 *bona*; 8 *Kaynerius*; 9 *bona*; 10 *G.*; 11 *Raynuitus*; 12 *bona*; 13 *Raynerius*; 14 *longi temporis*; 15 *allegavit*; 16 *tutorem*; 17 *restitutionem*; 18 *tertiam*; 19 *bona*; 20 *bona*; 21 *quarta*; 22 *quarta*; 23 *quum*; 24 *videlicet*; 25 *dixit*; 26 *et*; 27 *ab ea*; 28 *deinde*; 29 *Raynerium*; 30 *iudex*.

1) Clara; FKoe 2) Adalasia; Ib; Adalaciam; Coy; Adelenam; P; Adiecta; C; 3) eodem; P; 4) Adiectae; C; 5) add.; eodem; relictis; Ib; 6) *Raynuiti*; de; C; 7) *Raynuiti*; C; 8) *Raynuiti*; de; C; 9) *Raynuiti*; de; C; 10) *Raynuiti*; de; C; 11) *Raynuiti*; de; C; 12) *Raynuiti*; de; C; 13) *Raynuiti*; de; C; 14) *Raynuiti*; de; C; 15) *Raynuiti*; de; C; 16) *Raynuiti*; de; C; 17) *Raynuiti*; de; C; 18) *Raynuiti*; de; C; 19) *Raynuiti*; de; C; 20) *Raynuiti*; de; C; 21) *Raynuiti*; de; C; 22) *Raynuiti*; de; C; 23) *Raynuiti*; de; C; 24) *Raynuiti*; de; C; 25) *Raynuiti*; de; C; 26) *Raynuiti*; de; C; 27) *Raynuiti*; de; C; 28) *Raynuiti*; de; C; 29) *Raynuiti*; de; C; 30) *Raynuiti*; de; C.

bonis ipsus a tempore litis contestatae percepti a<sup>37</sup> praedicto Petro et filius eius post mortem Adiectae, computentur<sup>38</sup> in ea. Qui si succederent ad quartam et fructus eius, eo nomine alia deductio nulla fiat; alioquin iuxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero pater Adiectae ipsam in legitima non potuit aggravare, legitimam ipsam, videlicet eius partis, quae sibi<sup>39</sup> debebatur ab intestato, deducendam censuit, et etiam<sup>40</sup> retinendam, ita videlicet, quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundum Tuscanam<sup>41</sup> consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem<sup>42</sup>, quod praenominatus iudex<sup>43</sup> condemnavit Raynerium nomine pupillorum *suorum* ad residui restitutionem Alteroehae ac eius filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur, eiusdem cardinalis sententiam exigente *iustitia promulgatam* ratam habentes, ipsam auctoritate apostolica confirmamus.

CAP. XVII.<sup>1</sup>

Episcopus compellit fideicommissarios seu executores testamenti ad exsequendas ipsi voluntates defunctorum, etiam testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. Nomon.<sup>2</sup> Episcopo.

Tua nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli, tam religiosi quam clerici saeculares et laici, pecuniam et alia bona, quae per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Quum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam a testatoribus id contingeret interdici; mandamus, quatenus executores testamentorum huiusmodi, ut bona ipsa fideliter et plenarie in usus praedictos expendant, monitione praemissa<sup>3</sup> compellas.

CAP. XVIII.<sup>1</sup>

Filius, rogatus restituere hereditatem, detrahit tertiam iure naturae, et quartam Trebellianicam, in quibus potest legata relinquere, heredes instituere, et poenam imponere.

## Idem.

Raynaldus Peponis filius, heres ab ipso institutus hoc modo, ut patris suis hereditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur, cum eis mortuo Peppone super quibusdam bonis hereditatis eiusdem in tres arbitros compromisit, quorum duo, mortuo reliquo, prout ex forma compromissi poterant, procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res praedictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitime descendentes, et quod contra hoc fieret non valeret. Porro dictus R., prolem non habens, condidit testamentum, in quo medietatem partis suae de rebus praedictis quibusdam avunculis suis, aliam vero medietatem et reliqua bona paterna uni ex patris suis et eius filii legavit, adiciens, ut bona, in quibus ex testamento vel ab intestato dicti heredes R. possent succedere, si venient contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portioibus devenirent. Denum eodem R. naturae debitum persolvente, ac uno ex patris hereditatem adente praedictam, quum dicti avunculi adversus eundem patrum ac filios eius coram iudice communitali Urbenatensis<sup>2</sup> moverent quaestionem, petendo pro rata, quae ipsos contingit, legatum praedictum, et restitui eis, si contra ipsum illi venient, quaecunque occasione testamenti eiusdem R. ad ipsos pervenerant vel poterant pervenisse, praefatus iudex, ab illorum impetitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cuius sententia quum ambae partes ad<sup>3</sup> nostram audientiam appellasset, petente utraque parte dicti iudicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, et quatenus pro se faciebant, executioni mandari, dilectus filius noster O. sancti Nicolai in carcere Tulliano<sup>4</sup> diaconus cardinalis lite coram se legitime contestata, quoniam idem R. habebat

in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam iure naturae, in qua gravari nequit, nec non quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset, propter quod in rebus praedictis avunculis legatis portiones easdem habuit<sup>5</sup> R. praefatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque ad tertiam et quartam praefatas, licet ipsas non expresserit in legando, pronuntiavit, non obstante praemisso arbitrio, quod nec<sup>6</sup> legatum teneret, non poterat impedire, iudicem ipsum in eo, quod super hoc dictum patrum in totum absolvit, qui confessus est, se<sup>7</sup> pro medietate possidere praedicta, perperam iudicasse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiae et quartae partis ipsius legati pro rata, quae dictos avunculos de ipso contingit, et in residuo praefati iudicis sententiam confirmavit. Ceterum in eo, quod idem iudex dictum patrum et eius filios totaliter in aliis, quae in secundo articulo petita fuerant, condemnarat<sup>8</sup>, male ipsum pronunciasse decrevit, quia filii eius contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commisisse, quum nihil de petitis reperiri fuerint possidere. Verum in portione, quam patrus habebat in bonis illis ratione quartae et tertiae praedictorum<sup>9</sup>, quas R. habuit in bonis eisdem<sup>10</sup>, in quibus eius institutio et legatio ac adiectio poenae tenebat, pro rata eosdem avunculos contingente, de praedicto legato confirmavit sententiam iudicis supra dicti, eodem patrum et eius filius in residuo absolutis, et salvo nihilominus ei ex iure institutionis beneficio legis Falcidia, in restitutione praefati legati, si infra<sup>11</sup> tempus legitimum voluntati paruerit testatoris, quum inventarium fecerit, et contra voluntatem testatoris lex Falcidia inducatur. Nos itaque, ipsius cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate apostolica confirmamus.

CAP. XIX.<sup>1</sup>

Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exsequi compellitur.

## Idem.

Ioannes clericus et P. laicus, executores ultimae voluntatis O. clerici S. Crucis, qui venerabilibus et piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper, satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum susceptum per dioecesanum cogi debent testatoris explere ultimam voluntatem.

CAP. XX.<sup>1</sup>

Posuit quaedam legata, in quibus non solvitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.

## Idem.

De his, quae in ornamentis vel pro eis, seu fabrica, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo, tricesimo die<sup>2</sup>, sive aliis ad perpetuum cultum divinum legantur ecclesiis vel reliquis piis locis, canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea episcopus seu parochialis ecclesia debeat defraudari, deduci non debet.

## TITULUS XXVII.

## DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

CAP. I.<sup>1</sup>

Clericus bona propria dare potest cui vult; sed, si decedat intestatus, et non habet consanguineos, succedit ecclesia. II. d. iuncta gl.

Ex concilio apud Alten.<sup>2</sup> habito.

Sed [et] hoc ibidem inventum est de episcopis, presbyteris et clericis, ut<sup>3</sup>, si per<sup>4</sup> hereditatem vel alio modo intuitu personae aliquid acquisierint, donare eis liceat *hunc*, cui voluerint, dum vivunt, *pro renuendo animae suae et ecclesiae, quaecunque elegerint*<sup>5</sup>, vel consanguineis suis vel amicis. Si autem ante<sup>6</sup> obierint, quam hoc fecerint<sup>7</sup>, altari, cui

Cap. XIX. 1) 1227-34. — *Polihstus* no. 9636.

Cap. XX. 1) 1227-34. — *Polihstus* no. 9637. 2) die; *dest*: *Coll. coll.*

Tit. XXVII. Cap. I. 1) *Restitutio* *et c.* 37. *Conc. ap. Althera in Mon.*

*Germa. II.* 11. 569. *Burch.* I. 227. *Opp.* XX. 11. *Comp. L. c. l. h. l.* (3. 23.)

2) *Altom*: *GHILP.* *Alen.* 7. *Thom.* *Ac.* *Althem.* *Burch.* 3. *ut*;

*dest*: *Coll. coll.* *o.* *AP Burch.* *ovg.* 1) *si* hereditatum (*add.*: prius; *orig.*) a

domino rege vel (*ant.*) *Pa* ab alio principio, vel amico suo, seu per hereditarium

sortem sibi devenierint *seu* (*dest.*) *Ab* acquisierint (*devenit* vel *acquisierint*;

*Burch.* *devenit*, *acquisierit*, *acquisierit*. *P.* *am.* *suo*, *seu* quilibet *sibi* in

proprietatem acquisierint; *ovg.* *Coll. coll.* *ovg.* 5) *nae*: *dest*: *Ab*

6) *voluerint*; *ab*. 7) *ante*: *Ac*; *dest*: *P* 8) *fructu*: *Coll. coll.* *ovg.*

9) *perfecerint*: *GHILMN* *Coll. coll.* *ovg.*

Tit. XXVI. Cap. XVI. 37) a. . . *Adi.*: *dest*: *C* 38) *ita* comp.: *Coe* 39) *iam* *Adiectae*: *C* 40) *tertiam*: *Bohm.* *et* *Cont.* 41) *Tuscanam*: *Ch* 42) *vero*: *Ch* 43) *idem* *Guzius* (*Guerius*: *a*; *Genesis*: *Ch*) *cond.*: *C*.

Cap. XVII. 1) 1227-34. — *Polihstus* no. 9641. 2) *Noviom.*: *FHLLN*; *Novicim.*: *A*; *Novicim.*: *La* — *ep.* *scripta* *est* *ad* *ep.* *Umanium* — *cf.* *Tutti* *Uita* *di* *Como* *II*, 946. 3) *praevia*: *Cont.* *Bohm.*

Cap. XVIII. 1) 1227-34. — *Polihstus* no. 9635. 2) *Urbetan.*: *FHILLN*;

3) *ad*: *dest*: *GHK* 4) *Tullianensis*: *HK* *Cont.* *Bohm.*; *Tullien.*: *G*

5) *habuerit*: *PG* 6) *ne*: *LN* 7) *se*: *dest*: *GHILN* 8) *condemnavit*:

*GHM* 9) *praedictarum*: *FHLLMN* 10) *eiusdem*: *LN* 11) *intra*:

*Cont.* *Bohm.*

servant<sup>1</sup> \*, omnia perpetuo sanctificantur, et in ius eius<sup>11</sup> tradantur. [Nullus<sup>12</sup> de presbyteris, qui laicos deserunt, statu<sup>13</sup> esse etc.]

CAP. III.

Si alium verum, preter factum, intellexit decessit, eius bona dividantur secundum formam huius contentam. H. d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

Ex concilio Triburiensi.

Sancto<sup>1</sup> concilio allatum est, quod quidam laici improbe agunt<sup>2</sup> contra presbyteros suos, ita ut de morientium presbyterorum substantia partes<sup>3</sup> sibi vendicent sicut de<sup>4</sup> propriis rebus. Interdumque dicunt canonice<sup>5</sup> auctoritate, ne hoc ulterius fiat; sed, sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum et agendum officium divinum, ita nil ab eis praeter divinum<sup>6</sup> officium exigitur: peculium<sup>7</sup> vero ipsorum dividitur in quatuor partes, quarum una episcopo, altera ecclesiae, tertia pauperibus, quarta parentibus assignatur<sup>8</sup>. Et, si non sint<sup>9</sup> idonei parentes, episcopus eam recipiat, et in usum ecclesiae diligenter distribuat. Et si quis contra hoc<sup>11</sup> facere praesumpsit, anathematizetur.

CAP. III.

Attendantur duos notabiles et singulares intellectus huius capituli, secundum secundum quoniamlibet intellectum, et primo scilicet: Valde testamentum ad pias causas conditum per verba univocativa, etiam propter aliam probata, quantum successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius ecclesiae. Vel aliter secundum alium intellectum et scilicet: Per unum testem de veritate et per confessionem etiam incidentem factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblati.

Innocentius III. Murnensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quum dilectus filius abbas de Brusia<sup>1</sup> ad nostrum [super] presentium accessisset<sup>2</sup>, et pro causa, quam adversus venerabilem fratrem nostrum episcopum Edmensem<sup>3</sup> habebat, ibidem diutius expectasset, tandem amicus eiusdem<sup>4</sup> episcopi supervenit, quibus volentibus ad invicem litigare, venerabilem fratrem nostrum L. Fotheringham episcopum sancti Clementis cardinalium concessimus audire. Ipsis igitur in ius presentium constitutis, abbas proposuit ante dictus, quod, quum archipresbyter de Brusia<sup>5</sup> pactus oblati obtulisset<sup>6</sup>, et et sua, quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservaret, de<sup>7</sup> nam canonice factis visis in concilio augmentationem<sup>8</sup> canonice in signum illius oblationis accepit, et quod hanc concessionem hoc modo fecisset, et non suo nomine, sed [nomine]<sup>9</sup> monasterii<sup>10</sup> et monasterio quicquid acquirere acquireret, suo jure in communem<sup>11</sup> capituli protulisset, in hoc etiam publice per signum unius fore idem archipresbyter nullo contradicente et reclamante permansit ita, quod per publicum finem et omnibus<sup>12</sup> usum fuerat. Nam abbas de Buzeria, qui pro tempore<sup>13</sup> fuerat, et ipsi monachi, rebus ipsis<sup>14</sup> non secus, quam alius rebus propriis<sup>15</sup> monasterii, sciente episcopo Edmense, qui pro tempore erat, et in nullo pedibus reclamante publice utabatur<sup>16</sup>. In animo, quod ante capitoli dictus archipresbyter fecerat inter eos, et in ultimo voluntate mente suavis, licet super corpora, conservavit. Quomodo idem abbas et monachi res, sic legitime datus, et alius, quae archipresbyter<sup>17</sup> ipsi concesserat ad utendum, ad suum monasterium reddeere vellet, predictus episcopus, vis volentium inferens, non solum res archipresbyter<sup>18</sup>, sed etiam<sup>19</sup> res ipsius monasterii occupavit. Quis quum in<sup>20</sup> bona sua reverteretur, ipse, ut rebus illis ei posset gratiam<sup>21</sup> inter se plebem<sup>22</sup> indubie, sedem<sup>23</sup> apostolicam appellavit, in octavis B. Marci<sup>24</sup> proximam<sup>25</sup> praeteriti suae terminum appellationis profectus. Exorta predictus nunciis episcopi allegavit, quod, quando<sup>26</sup> illi donatio facta fuit<sup>27</sup>,

archipresbyter erat positus extra mentem ita, quod, quum interrogatus fuisset a monachis, eis in<sup>28</sup> habitum suscipere non achen<sup>29</sup>; et respondisset, eorum<sup>30</sup> statim interrogatus ad alios: eis in esse animus<sup>31</sup> respondit similiter, eorum<sup>32</sup>. Sique praedicti monachi cum ad suum monasterium deportantur<sup>33</sup>, quod idem nunciis se obtulit probaturum. [Praefatus siquidem abbas, quum ad assertionem partis suae quosdam testes in conventum produceret, nos ipsos recipi fecimus et diligenter audiri, quorum attestaciones quum interrogando de veritate<sup>34</sup> publicari debere, quoniam super illis capitulis pars episcopi volebat testem producere, super quibus idem abbas testes produceret, ipsaque fuissent in publico recitata, disputatione super attestacionibus ipsis habita diligenter<sup>35</sup>, multa fieri contra dicti testium allegata. Quomodo renuocatum fuisset a partibus, dictus cardinalis quocumque fuerat hinc inde proposita nobis et fratribus nostris fideliter recitavit.] Quibus multis et capitulis sufficienter intelleximus esse probatum, quod dictus archipresbyter, agens in extremis, velut ultimam<sup>36</sup> exprimens voluntatem, asseruit, se et sua monasterio de Buzeria contulisse. Unde, quum requisitus esset, ut concederet testamentum, respondit, se non posse testari, quia se et sua contulerat monasterio supra<sup>37</sup> dicto. Et licet unius testis solus dixerit<sup>38</sup> se vidisse<sup>39</sup> quando praefatus archipresbyter se et sua obtulit monasterio, quia tamen alii testes dixerunt, se audivisse<sup>40</sup>, ipsum archipresbyterum in abbas praesentia quod praedictum est confitentem et attestantem, non tanquam<sup>41</sup> sufficienter probantes, sed tanquam<sup>42</sup> vehementer admittentes assertionem<sup>43</sup> abbas plurimum adjuvabant. Quia vero pars episcopi asserbat, se velle probare, quod dictus archipresbyter in extremis laborans tanquam phreneticus alienatus erat a<sup>44</sup> mente, unde non valuit quod expressit, nos<sup>45</sup>, super his et aliis, quae fuerant hinc inde proposita, cum fratribus nostris diligenter deliberatione perhabita<sup>46</sup>, causam illam<sup>47</sup> tibi sub hac forma diximus committendam, quod, nisi praefatus<sup>48</sup> episcopus legitime probaverit<sup>49</sup>, saepe dictum archipresbyterum suae mentis comitem non fuisse, quum ultimam voluntatem suam expressit, super impetitione monasterii silentium ei<sup>50</sup> silentium imponatur, et compellatur restituere<sup>51</sup> monasterio quocumque de bonis ipsius archipresbyteri vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime probaverit<sup>52</sup>, praedictum archipresbyterum quae super ultima voluntate praemissa sunt alienata mente dixisse, ad faciendam ei nomine parochialis ecclesiae, cuius ipse<sup>53</sup> administratio- nem gesserat, dum vixisset, restitutionem bonorum, quae ipsius archipresbyteri fuerant, monasterium condemnatur, quum idem archipresbyter ab intestato decesserit, ipsique monasterio super impetitione episcopi silentium imponatur. [Nullis liberis etc. Aut. Rom. II. Non. Iun. 1198.]

TITULUS XXVIII.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Decedens intestatus sepelitur in sepulcro maiorem, vel ubi eligitur sepultura; parochialis tamen ecclesia habet canonice portionem eius, quod reliquum ecclesiae sepulchrae. H. d. secundum veterem intellectum.

Leo III.

Nos instituta maiorum patrum considerantes, illorum quoque<sup>1</sup> decreta firmando statuimus, quod sanctissimum est, nunquamque videlicet in maiorum suorum<sup>2</sup> sepulchris lacere, ut patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus<sup>3</sup> propriam eligere sepultura, et etiam<sup>7</sup> alienam.

TIT. XXVII. Cap. I. De servitio, omni. prep. sacriencentur: orig. 11 etc. dest. Coll. etc.
Cap. II. 1. Non erant in Africae imperio... Reg. II. 293; Baruch. II. 296; Leo IX. 251; Lys. XX. 163; Comp. I. 2. h. l. 3. 23. 2. Sancti: dest. bar. In concilio delatum est: P. Pontium quoque est ad sanctum synodum Reg. 3. agant: PGR Coll. etc. 1. partem: bar. in. 34. 9. canonicus: dest. Reg. Baruch. I. 7. bar. 8. s. de sepulchris: vero sacerdotum nihil sibi usurpet: sed de duabus partibus faciant presbyteri: uno eis visum fuerit, tertium secundum canonum mensa, quibus servent, reliquum ecclesiae Reg. ap. quum hanc esse canonice: etc. ut quae serventur in Buzeria profecta esse videtur: cf. W. archidiacon. Bely. p. 12. de jure presbyteri: Baruch. I. penultim: P. vero sacerdotum nihil sibi occupet, sed totum in quatuor dividit partes, una episcopo, altera alii: AP Baruch. I. altari, tertio: AP Baruch. I. 9. ass: dest. AP Baruch. I. 9. ass: dest. Coll. etc. 11. haec: Baruch. I. 9.
Cap. III. 1. Rebutatione: Baruch. I. 217. 2. An. I. 3. 12. 3. Comp. III. 2. h. l. 3. 20. 2. Niversonis: FHRH Reg. v. in coll. Coll. non in scriptura: etc. add. et S. Benigni Divionensis et Theodori abbatibus: Reg. 1. Polthron. no. 252. 3. Buxerianis: de Reg. v. in coll. Coll. Comp. III. et in Comp. in scriptura est. 4. venisset: T. 5. Mediani: etc. Edmuni: etc.

Coven: T. 6. etc.: dest. T. 7. Alario: Lb; Alerio: Ch; Alitio: Cr Alerio: Ay 302; coll. 3. 9. obitibus: Cr Reg. 100; ignas des: T. 111 ad augm: etc. 12. ann: dest. Anas: T. 15. comp: dest. T. 14. ann: dest: T. 15. Illas: Ch; 16. proprii: etc. 17. utatur: Ch. 18. add.: iam dicti: T. 19. add.: occupavit. etc. 20. etc. quae in bona pae praedicti monasterium multo ante possidebat: etc. 21. monachi: bon. par.: dest: etc. 22. plenius: etc. 23. ad solus: etc. 24. proximo: Chel: etc. antiquas: etc. 26. fuerit: etc. fuerat: T. 27. in: dest. T. 28. decernimus: T. 29. diligenter: T. 30. ad ult. expr.: dest: T. 32. apud: PGRH T. Reg. 331. decessit: T. 331. andisse: Ch 331. vidisse: T. 331. quidem: T. 331. tamen: T. 331. intentione: T. 29. etc. dest. T. 30. add.: tamen: etc. 41. habitus: etc. 42. ipsum: PGRH: ipsum vobis: Cr Reg. 43. praedictus: Reg. 43. comprohavit: Chay Reg. 43. etc.: F. 46. imp. et appellatione cessante restituit: T. 43. comprohavit: Cr Reg. 48. ipse: dest: LXXV Reg. 48.
TIT. XXVIII. Cap. I. 1. Rebutatione: App. XII. 2. Lys. XII. 27. 3. Ciss. XXXV. I. Baruch. XXVII. 4. Comp. I. c. 3. h. l. 3. 20. 2. Niversonis: quod: etc. de Reg. no. 275. 8. 16. 3. quod: dest: bar. 4. tamen: dest: APB 5. etc. ut patriarcharum: Reg. in coll. Baruch. I. 6. deignamus: Leo: etc. dest: Adch: PGR.

Dominus enim et magister<sup>8</sup> alienam elegit<sup>9</sup>, ut propriam, qui sine peccato erat. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem sui iudicii illi ecclesiae iure dare censuimus, in qua coelesti pabulo a principio sui exordii quotidie refici consuevit<sup>10</sup>, ut iuxta Apostolum [sic] sint consolatio socii<sup>11</sup>, ut fuerunt<sup>12</sup> et passionum, et sic demum ubicunque libitum fuerit eligat<sup>13</sup> sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri Iesu Christi, qui per Prophetam locutus est, dicens<sup>14</sup>: „Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt<sup>15</sup> patres tui<sup>16</sup>, et Apostolorum P. et P. omniaque sanctorum sub<sup>17</sup> anathematis vinculo detestamur et contradicimus<sup>18</sup>, quia nec monstrum<sup>19</sup> est, nec alienum<sup>20</sup> sacerdoti vel fidei laico unquam<sup>21</sup> licent, quicumque ratione<sup>22</sup> sive manifesta delicti culpa in talibus inferre praevulium.

CAP. II.<sup>1</sup>

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quam pro anima sua disposuit, tenetur relinquere ecclesiae parochiali.

Leo Papa omnibus fidelibus per Dardaniam constitutus<sup>2</sup>.

Relatum est auribus nostris, esse quosdam perverse agentes, qui subterfere nituntur utque dividere conantur ecclesiae unitatem, videlicet abbates et monachos, qui non studio caritatis, sed zelo rapacitatis irrogant<sup>3</sup> docent, atque subterfere non cessant<sup>4</sup> saeculares homines, quos illaqueare possunt, ut res suas atque possessiones sine in morte sine in ritu monasterii suis tradant, et ecclesiam, quibus subiecti esse videntur, et a quibus baptismum, poenitentiam, eucharistiam, nec non pabulum ritae cum lacte carnis acciperent vel accipiunt, nihil<sup>5</sup> de bonis [suis] relinquunt. Hinc denique fontem discordiae nos unumquodque modis omnibus habere volumus, et ne amplius fiat, omnino<sup>6</sup> prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui animam fuerunt<sup>7</sup> socii passionis secundum Apostolum, sint inimici a societate consolatationum. Et quia dignus est<sup>8</sup> mercenarius<sup>10</sup> mercede sua, illo praecipimus atque Mandamus<sup>11</sup>, ut<sup>12</sup> quicumque amodo in<sup>13</sup> monasterio converti voluerit, sive in morte sive in vita omnium rerum<sup>14</sup> et possessionum, quas pro salute animae suae decreverit<sup>15</sup> disponere<sup>16</sup>, medietatem ecclesiae, ad<sup>17</sup> quam dignoscitur pertinere, relinquat<sup>18</sup>, et sic in monasterio, prout libitum fuerit, emdi curet, ut quicumque habeat licentiam. Quicumque autem huius electi<sup>19</sup> contradicitor<sup>20</sup>, convulsor<sup>21</sup> ac temerator exstiterit, gladio anathematis subiaceat. [Dat. Rom. mens. April. die XX. Iul. V.]

CAP. III.<sup>1</sup>

Ubi quae sepulcro maiorum relicto eligi sepulchrum in loco nimis religioso, ubi iudicatus, seu ex contemptu, seu non dimissa ecclesiae suae canonica portione expresso vel tacite, non tenet electione. H. d. salvando istum textum, quantum fieri potest.

Innocentium III. Genensii<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Fraternitatem tuam non credimus ignoscere, mortuorum sepulchra<sup>3</sup> et coemeteria apud illas ecclesias et monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum conventus sunt constituti<sup>4</sup>, et orationes atque missarum solennia tam pro vivis quam pro defunctis frequentius celebrantur<sup>5</sup>. Unde ipsorum devotioni et extremam voluntati, qui apud huiusmodi ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relicti antiquis ec-

clesiis et patrum aliorumque parentum suorum sepulchris contra consuetudinem Patrum veteris testamenti, qui cum patribus suis sepulti esse leguntur, ad nova et minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter et contra antiquam institutionem<sup>6</sup> facere videntur. Unde, si forte P. de Castello contra tuam<sup>7</sup> antiquam et rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit<sup>8</sup>, hoc non praevulium rationi, sed viribus<sup>9</sup> debet carere, Quocirca pro praesentibus scriptis mandamus<sup>10</sup>, et mandando praecipimus, quatenus corpus ipsius P., dilectus filius vestris monachis sancti Stephani redli facias<sup>11</sup>, et cum suis patribus<sup>12</sup> sepeliri.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Si quis in aegritudine, de qua decedit, offert se et sua monasterio, ecclesiae parochiali habeat inde canonici portione; secus si in sanitate.

Alexander III.<sup>2</sup> Episcopo Spalensii<sup>3</sup>.

De his, qui in<sup>4</sup> infirmitate vel sanitate cum bonis suis<sup>5</sup> ad religiosa loca se transferunt<sup>6</sup>, nihil tibi vel ecclesiis<sup>7</sup>, a quibus receperunt<sup>8</sup> salutis pabula<sup>9</sup>, relinquentes, hoc tuae volumus prudentiae innotescere<sup>10</sup>, quod, si in aegritudine ipsa<sup>11</sup> ad religionem transeat<sup>12</sup>, dummodo de aegritudine illa<sup>13</sup> decedat, de bonis suis<sup>14</sup> ipsis<sup>15</sup> ecclesiis, a quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi<sup>16</sup>. Si vero ad religiosa loca se in sanitate transtulerit<sup>17</sup>, de his, quae locis ipsis conferunt<sup>18</sup>, cogi non possunt aliquid praescriptis ecclesiis impertiri, quia liberum est eis<sup>19</sup> tunc bona sua, non solum religiosis locis, sed etiam quibuslibet<sup>20</sup> privatis conferre personis<sup>21</sup>.

CAP. V.<sup>1</sup>

Qui sepeliatur parochiam alienam, quae sepelire non debent, eorum restituaere corpus, et quae ratione ipsis obtulerant. Hoc dicit cum cap. sequenti.

Idem<sup>2</sup>.

Ex parte canonicorum Obbrigensium<sup>3</sup> nobis est intimatum, quod prior de Insula quandam parochianum suum<sup>4</sup> post appellationem ad nos factam in sua ecclesia sepelivit. Unde, quoniam hoc ecclesiasticae disciplinae<sup>5</sup> contrarium esse<sup>6</sup> dicitur, et a rationis tramite penitus<sup>7</sup> alienum, ut quis scilicet mittatur in messem alienam, fratricidii tunc per apostolica scripta praecipimus<sup>8</sup> Mandamus, quatenus<sup>9</sup> praefatum priorem monachos et districte compellas, ut<sup>10</sup> memoratis canonicis praedicti parochiani sui corpus restituat, et<sup>11</sup> exinde pacifice et amicaliter conveniat cum eisdem<sup>12</sup>, aut in praesentia<sup>13</sup> nostra se non differat exhibere.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Summatum est supr. cap. prox.

Idem Decano<sup>2</sup> et Magistro R. Ravennatensibus.

Quum liberum sit<sup>3</sup> de universis institutionibus<sup>4</sup> sanctorum Patrum, apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulchrum, canonice procul dubio obrat rationi, qui devotioi extremam<sup>5</sup> voluntatis decedentium in hac parte contrahere praesumit. Ad audientiam<sup>6</sup> nostram pervenit ex questione abbatis et fratrum sancti Martini Laudonensis<sup>7</sup>, quod, quum presbyter quidam corpus cuiusdam mulieris, prout in ultima voluntate sua disposuit, ad eandem<sup>8</sup> ecclesiam sepeliendum deferret, monachi S. Vincentii Laudonensis<sup>9</sup> corpus ipsius

TIT. XXVIII. Cap. I. 8) nbl.: noster: GR 9) al. sibi elegit non propr. 0 10) refectus cognoscitur (agnoscitur). 10): coll. coll. 11) consoci: R. cf. H. Cor. 1. 1. 12) fuerant: FGHKL: qui fuerant etiam: Ad 13) emdi habeat (babeant): ABL: licentiam: APQR 14) cf. Prop. XXII, 28. 15) posuerit: R 16) vestri: 0 17) sub: deest: B 18) prohibemus, detestamur: Ad 19) nobis: Bb 20) nam: deest: AQP 21) nunquam: Ab 22) rat.: deest: Q: qual: rat.: deest: Ae.

Cap. II. 1) Restitutio et sup. decr. VII, 120; Lps. XXII, 28; Bumb. XXVII, 5; Cass. XXXI, 1; Comp. L. c. 6. h. l. (3, 24). 2) Leo super servatum: De omnibus in Christo fidelibus per totam Italiam: Aug. ex Apsolo, V, 54; Leo IX. (1018-54); H. ex Pol. IV, 34. 3) in Pol. coll. ubi non est reportatum. 3) et doc.: deest: AQP: invigilantem docent: P 1) conantur (non: deest: AQR 5) nisi: . . . relinquunt: Ab 6) omnimodo: Ab 7) ut: deest: AQP 8) fuerat: AbPQR 9) deest: Ab 10) operarius: APQ 11) iuberunt: B. . . atq. n.: deest: R 12) quatenus: FGHK 13) in: deest: Ad 14) nbl.: suorum: P. 15) decrevit: Ab: decessit: Ae 16) dispositio: B: PQR: deest: AQL 17) cui ipse: coll. 18) reliquerat: B 19) add.: decrevit: vel: R 20) videtur: Ane: deest: AbPQR 21) revisor: B: conv. ac. tom.: deest: Ane 22) super. de. cum Aug. ex Apsolo 1. c.

Cap. III. 1) Restitutio et Comp. l. c. 5. h. l. (3, 24). 2) Iamensis: GHKL: Ravennatis: P. Inno. III: Aobl: 1130-31. — deffo no. 5884 a. 3) sepulchra: A 4) instituit: Ab 5) celebrantur: Ab 6) constitutio: nent: La: add.: vel institutione: Ab 7) tam: deest: Ab 8) multitudine: deffo: A 9) et inrb: Ab: et vir: Ab 10) nbl.: tibi: Ab 11) factatis: GHKL: A 12) tratribus: Ab.

Cap. IV. 1) Restitutio et App. XI, 6; Lps. XXII, 24; Bumb. XXVII, 5; Cass. XXXI, 1; Comp. L. c. 6. h. l. (3, 24). 2) Lucius III.: 0 simpliter: 3) Spol.: G: Spalensii: Ae: . . . nbl.: P. C.: Constitutari: APQR: abiaibus sup. pars existit in c. 5. Qu. cler. vel. (4, 5) in Comp. L. 1130-81. — deffo no. 9160. 4) in: deest: Bb: inrmitate vel in san.: Abk 5) cum bon. suis: deest: 0 6) transtulerat: AobPQR: transtulerat: Ab: transtulerat: 0 7) ecclesiam: P 8) restituaere: G: recuperat: B 9) pabulum: 0Q 10) innotescere: 0 11) ipsi: deest: R 12) transeat: AobPQR 13) illi: deest: AP: in agr. ipsa: 0 14) suis: deest: AobPQR: bon. suis: deest: 0 15) praesentibus: A 16) alibi: F: exhibere: H 17) transtulerat: Ane 18) annoverat: FGHKL: A: de his: . . . conat: deest: 0 19) eis: deest: AP 20) quibuscumque: 0: deest: Ab 21) pers: deest: Ab.

Cap. V. 1) Restitutio et Aps. 1. (3, 13); Comp. H. c. 2. h. l. (3, 15). 2) Alex. III. Castelano ep. (11): Bium: B: de his: p. Ab: et coll. Paris. 2 1130-81. — deffo no. 9055. 3) Ebrigen.: Bb: Odligen.: Y: Ebrugenis: (Ebrugenis: Bb) ecclesiae: BT 1) eorum: BT 5) institutioni: BT 6) est (dign.: deest: Bb 7) non: deest: T 8) pare.: deest: BBT 9) ut: Bb 10) quatenus: BT 11) aut: Bb: vel: T 12) illis: BT 13) praesentium nostram: BT.

Cap. VI. 1) Restitutio et Aps. 2. (3, 13); Comp. H. c. 2. h. l. (3, 15). 2) P. (deest: Bae) decano et magistro R. (M.: Bop) Remensi (Romina): Begi: BT 1130-81. — deffo no. 9135. 3) constituit: T 4) et extrem.: BBT 5) add.: autem: T 6) nbl.: Babel: Laudun.: Bg: Lond.: Bg 7) ocul. S. (heati) Bb: Martini: BT 8) Laudon.: La: BbBT: Laudun.: Nbg: Lud.: Bb: Lugdonen.: B.

Violenter rapere et in ecclesia sua<sup>1</sup> sepelire minime dubitavit. *Et hoc idem de filio Radulphi Canis praesumpserunt.* *Sed per quod aliqui vehementer summo admiratione commoti, quum ad monachos et sanctorem Patrum institutionibus contrairant<sup>19</sup>, et proinde praecessorem nostrorum et nostram, quae praedicti fratres de libera se habere sepultura proponunt, satagunt<sup>11</sup> violare. Inde est, quod fratricidii eorum<sup>12</sup> per<sup>13</sup> apostolica se ipse mandamus, quatenus, utraque parte ante nos convocata reverentiam super hoc<sup>14</sup> impetratis<sup>15</sup>, et si ita esse inveneritis<sup>16</sup>, praefatos monachos compellatis<sup>17</sup>, ut ossa praefatae mulieris, et beneficia, quae occasione sepulturae ipsius<sup>18</sup> recepisse noscuntur, memoratis fratribus bona integritate restituant, et de cetero talia<sup>19</sup> tacere<sup>20</sup> non praesumant.*

CAP. VII. 1

Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam. — (Utrum etc.) Pater filius impuberis, ubi voluerit, potest sepelire facere, si hoc habet consuetudo loci. H. 4.

Lucius III.<sup>2</sup>

De uxore vero, utrum, quemadmodum et viri, liberam debeat<sup>3</sup> habere sepulturam, nobis videtur, quod nulla super hoc inter virum et mulierem sit faciendi distinctio<sup>4</sup>, sed utriusque<sup>5</sup> in casu isto aequalem esse credimus facultatem, quum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri. Utrum autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus a sanctis Patribus definitum, et propterea terrae consuetudini decernimus<sup>6</sup> relinquendum.

CAP. VIII. 1

Si parochianus ecclesiae cathedralis alibi sepelitur, de ipsis funeribus seu relictis ecclesiae sepulturae debetur quarta capitulo ecclesiae cathedralis.

Idem Praeposito<sup>2</sup> et Capitulo Faventinis.

Quum super quodam capitulo, *quod religionis favore [a sede apostolica quibusdam ecclesiis indubitate, ut videlicet, quum aliqui apud eas eligunt sepulturam, Ecclesiis, a quibus mortuorum corpora assumuntur, canonica iustitia reservetur, nonnullum inter viros ecclesiasticos scandalum suscitaret, interfectionem ipsis iustitiae diversam et carum confingentes; rebus et ecclesiae vestrae, quae in hoc gravem, sicut accepimus, putare lusionem, quibusdam religionis viris excedentibus, quod eis in praedicto capitulo a sede apostolica est indultum, de clementia sedis apostolicae et fratrum nostrorum consilio duximus providendum.]* *Hoc signum in est, quod [castris iustis postulationibus inclinati] Praesentium auctoritate statuimus, ut, si aliquem parochianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, secundum statuta B. Gregorii de testamento ipsius quartam vobis portio relinquitur. [Id haec etc. Dat. Vinate XV. Kal. April. 1186. 7.]*

CAP. IX. 1

In quantitate canonica, quae debetur ecclesiae parochiali, statur loci consuetudini.

Clemens III.<sup>2</sup>

Certioribus voluisti a nobis, quomodo illa clausula, quae in privilegiis nostris solet apponi de salva iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat et exponi. Quum super hoc articulo<sup>5</sup>

diversa antecessorum nostrorum manerint<sup>6</sup> instituta, Leone iustitiam illam<sup>7</sup> quandoque<sup>8</sup> tertiam<sup>9</sup> partem, quandoque<sup>9</sup> vero mediam<sup>10</sup> partem<sup>11</sup>, et Urbano III.<sup>12</sup> quartam fore censentibus<sup>13</sup>, nos tale praebemus in hac varietate responsionum, ut, sicut beatus<sup>14</sup> Hieronymus inquit<sup>15</sup>, unaquaeque provincia in suo sensu abundet<sup>16</sup>, secundum<sup>17</sup> rationabilem consuetudinem regionis illa iustitia circa medietatem, vel tertiam<sup>18</sup> aut quartam partem<sup>19</sup> pro locorum diversitatibus<sup>20</sup> attendatur. [Dat. Laterani Ao. II.]

CAP. X. 1

Privilegiati super hunc famam<sup>6</sup> sepelire possunt filios, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonica portione ecclesiae parochiali. Si vero alios sepeliant, tenentur restituere quicquid occasione funeris receperunt.

Innocentius III. Episcopo Claremontensi<sup>2</sup> et Abbati Mauriensis.

In nostra praesentia constitutus dilecto filio priore ecclesiae Montis Ferrandi, et B. procuratore hospitaliarum Claremontensis diocesis, *reverabilem fratrem nostrum Sabinensem episcopum concessissimus audire, coram quo idem prior proposuit, quod praedicti hospitalarii quosdam<sup>1</sup> parochianos suos<sup>2</sup>, quorum duo erant infra<sup>3</sup> annos legitimos, receperunt ad ecclesiasticam sepulturam, propter quod ecclesia eadem duntaxat sustinuit plus quam quinque millium solidorum. Quare idem<sup>4</sup> prior humiliter supplicavit, ut ipsis hospitalarii interdicere<sup>5</sup>, ne de cetero talia in eius praedictionem attentarent, et ad resuscitanda damna, quae citade sustinuit, esse compellerentur.* *Econtra praedictus proposuit procurator, quod tam ex privilegio quam ex<sup>6</sup> indulgentia speciali licet hospitalarii omnes passim, praeter excommunicatos et interdictos, ad ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique<sup>7</sup> commissa in ultima voluntate relicta possunt licite<sup>8</sup> accipere, soluta tantummodo quarta parochiali ecclesiae, de cuius parochia mortuorum corpora assumuntur, praeterquam de equis et armis, quae indulta sunt ipsis<sup>9</sup> in subsidium terrae sanctae, de quibus quartam deducere non tenentur.* *Quum igitur haec et alia, quae coram episcopo fuerant proposita, idem nobis fideliter retulisset, auditis et intellectis attestacionibus et allegationibus universis, de fratrum nostrorum consilio, Talem super his<sup>10</sup> duximus sententiam proferendam, quod praedicti hospitalarii de cetero non recipiant parochianos ecclesiae supra dictae ad ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos elegerint sepeliri. Et tunc parochialis anima de oblationibus, lectis et aliis, quae defunctus pro ecclesia sua in ultima dispositione reliquit<sup>11</sup>, praeterquam de equis et armis, recipiat quartam partem, et<sup>12</sup> hospitalarii residuum habeant, nisi dolo vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem huiusmodi faciendam; nihilominus ipsis hospitalarii iniungentes, ut de quarta parte trium<sup>13</sup> millium solidorum prior satisfaciunt memorato, quum constet, eos<sup>14</sup> a parochianis eius<sup>15</sup> illos solidos recepisse, nec<sup>16</sup> sit sufficienter ostensum, quod coram oblati vel conversi<sup>17</sup> fuissent<sup>18</sup>. Eisdem praeterea duximus iniungendum, quod, nisi probaverint, quod G.<sup>19</sup> parochianus<sup>20</sup> prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quae ipsius intus receperunt, priori restituant memorato; alioquin quartam partem solvendo restituere teneantur. Pro illis vero<sup>21</sup>, quos constat infra annos legitimos decesse-*

Cap. X. 1. B. Molinensis & Reg. Rom. XL, 88; Comp. III. c. 1. h. [3, 21.] 2. Claremontensis; F. H. K. Reg. & Clar. et abbat. Mauriensis et mag. Simon archiepisc. de Hermeno (Claremont. diocesis; Reg.; — Polstus no. 2806. 3. et dicitur; C. 10. 1. quod; add. a Reg. 4. 5. suos admittunt ad ecclesiasticam sepulturam, et tamen excommunicatos contra interdictos, et quosdam alios, videlicet Wilhelmum de Mazzeris, Wilhelmum Drettorer, Joannem Bondiner, Durant. de Lavour, et duos priores, filium scilicet Willibaldi de Mazzeris et filium Joannis de Ventolator, infra annos legitimos constitutos; add. per nos; Reg. 5. quoniam duo priores expositis, quos exco. supra partem non duximus; Reg. 6. quoniam illa fere omnia non legit. 7. omnia; W. de Mazzeris et fil. I. de Ventolator. 8. ita; C. 10. 1. h. 9. 1. 7. ipse; C. 8. interdicentibus; C. 9. ex dicit; Reg. 10. fidei commissa quaeque ultima; C. Reg. 11. decedente; C. 12. et; C. 13. sup. his; add. a Reg. 14. relinquitur; C. Reg. 15. et dicit; C. 16. quod; C. Reg. 17. eos dicit; C. 18. prioris; C. Reg. 19. nisi; C. 20. h. 21. h. 22. W. de Mazzeris; C. Reg. 23. per nos; add. a Reg. 24. pro filio vero dicit; C. Willibaldi; C. 10. de Mazzeris (Mazzeris); C. et filio Joannis (W.); C. de Ventolator; C. Reg.

TIT. XXVIII. Cap. VI. 9. ad apud I. ecclesiam suam; BT 10. contraherunt; Bot 11. satagunt; ob. 12. tuas; B. 13. per... script.; add. BT 14. h. 15. impetrat; B. 16. ob. 17. diligenter; B. 18. inveniunt; B. 19. invenit; B. 20. monere curatis prosequer; B. et auctoritate nostra districte compellere, ut omnia praefatae mulieris et filii iam dicti praedicti; B. R. 1. add. c. Canis; B. et dicit; B. 2. bono; BT 18. iporum; B. 19. similia; F. H. K. M. B. 20. h. 21. dicit; G. H. K. B. T. Cap. VII. 1. Resoluto et App. L. 85; Comp. I. c. 7. h. c. (5, 24.) 2. Felanu; H. ep. Floren.; M. G. add. P. C.; Latera; M. G. cf. c. 2. de conc. leg. c. 8. Litera; trator; A. 9. Fabu III. esse videtur; — 1156—87. — Joff. no. 1874. 3. debeat; C. 10. B. 4. sit interdictio; 0. 5. et in utroque casto; A. 6. dicitur; M. G. Cap. VIII. 1. Resoluto et App. App. F. 10. h. 11. de F. no. 1475. 2. 24. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Papa; B. — cf. supra c. 8. 13) consente; Coll. c. 11. 14) beat.; dest.; B. 15) ad; B. 16) abundat; B. 17) et sec.; G. Luc. 18) tortus; ad; B. 19) part.; dest.; L. M. P. 20) diversitate; B. Cap. X. 1. B. Molinensis & Reg. Rom. XL, 88; Comp. III. c. 1. h. [3, 21.] 2. Claremontensis; F. H. K. Reg. & Clar. et abbat. Mauriensis et mag. Simon archiepisc. de Hermeno (Claremont. diocesis; Reg.; — Polstus no. 2806. 3. et dicitur; C. 10. 1. quod; add. a Reg. 4. 5. suos admittunt ad ecclesiasticam sepulturam, et tamen excommunicatos contra interdictos, et quosdam alios, videlicet Wilhelmum de Mazzeris, Wilhelmum Drettorer, Joannem Bondiner, Durant. de Lavour, et duos priores, filium scilicet Willibaldi de Mazzeris et filium Joannis de Ventolator, infra annos legitimos constitutos; add. per nos; Reg. 5. quoniam duo priores expositis, quos exco. supra partem non duximus; Reg. 6. quoniam illa fere omnia non legit. 7. omnia; W. de Mazzeris et fil. I. de Ventolator. 8. ita; C. 10. 1. h. 9. 1. 7. ipse; C. 8. interdicentibus; C. 9. ex dicit; Reg. 10. fidei commissa quaeque ultima; C. Reg. 11. decedente; C. 12. et; C. 13. sup. his; add. a Reg. 14. relinquitur; C. Reg. 15. et dicit; C. 16. quod; C. Reg. 17. eos dicit; C. 18. prioris; C. Reg. 19. nisi; C. 20. h. 21. h. 22. W. de Mazzeris; C. Reg. 23. per nos; add. a Reg. 24. pro filio vero dicit; C. Willibaldi; C. 10. de Mazzeris (Mazzeris); C. et filio Joannis (W.); C. de Ventolator; C. Reg.



sisse, eisdem inuicimus, ut quae sepulturae eorum gratia receperunt restituant universa. Quocirca<sup>25</sup> discretioni vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus quod a vobis est sententia<sup>26</sup> diffundat, vos appellatione remota per censuram ecclesiasticam factis firmiter observari. [Dat. Ferentia II. Id. Iun. Ao. IX. 1206.]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Casualiter mortuus privari non debet ecclesiastica sepultura.

Idem Archiepiscopo Turonensi<sup>2</sup>.

Ex parte parentum M.<sup>3</sup> quondam inuencula nobis<sup>4</sup> est intimatum, quod, quum in crepusculo noctis nobilis vir N. dominus I.<sup>5</sup> de insula Butardi<sup>6</sup> diocesis Turonensis eidem inuencula postisset insidias, volens eam<sup>7</sup> opprimere, quam sollicitaverat saepe de stupro, et ipsa gartionibus<sup>8</sup>, qui eam<sup>9</sup> rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret<sup>10</sup>, tandem ipsa fugiens manus illorum, in annem de ponte cadens<sup>11</sup>, fuit casu submersa. Ipsa vero extracta de amne, dubitauerunt capellani eiusdem loci corpus<sup>12</sup> tradere sepulturae, et tu etiam requisitus iuristi super hoc responsum apostolicum requirendum. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, quum illa inuencula non sponte praecipitaverit se de ponte, sed, fugiens manus illorum, qui eam, sicut superius est expressum, rapere nitebantur, casu ceciderit<sup>13</sup>, corpus eius tradi facias ecclesiasticae sepulturae, praesertim quum ex honesta causa fugisse noscatur, et cui communicabatur viventi communicandum sit iam<sup>14</sup> defunctae. [Dat. ap. S. Petr. IV. Non. Mart. Pontif. nostr. Ao. IX. 1206.]

CAP. XII.<sup>1</sup>

Si oesa excommunicatorum sunt sepulta in ecclesiastico coemeterio, et discerneri possunt, debent exhumari et proleici: alias secus.

Idem Nidrosiensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Sacris est canonibus institutum, et utentium consuetudine approbatum, ut quibus non communicavimus<sup>3</sup> vivis non communicemus defunctis, et ut careant ecclesiastica sepultura qui prius erant<sup>4</sup> ab ecclesiastica unitate praecisi, nec in articulo mortis ecclesiae reconciliati fuerint<sup>5</sup>. Unde<sup>6</sup>, si contingat interdum, quod vel<sup>7</sup> excommunicatorum corpora per<sup>8</sup> violentiam aliquorum, vel alio casu in coemeterio ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterint, exhumari debent<sup>9</sup> et procul ab ecclesiastica sepultura iactari. Quodsi discerni non poterint<sup>10</sup>, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur<sup>11</sup> fidelium, quum, licet non obsit iustus sepultura nulla vel vilis, impis tamen celebris vel speciosa<sup>12</sup> non sit. [Distingnuimus etc. cf. c. 5. de his, quae in I. 40.]

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Terra coemeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III.<sup>2</sup> Episcopo Magalonsi.

Abolenda consuetudinis, immo abominabilis corruptelae perversitas<sup>3</sup> apud montem Pessulanum<sup>4</sup>, ut dicitur, inolevit, ut videlicet decedentibus non prius permittaur effodi<sup>5</sup> sepultura, quam pro terra, in qua sepelendi sunt, certum pretium ecclesiae persolvatur. Quum igitur id longe est a regula pietatis et ab ecclesiae honestate, praesentium tibi auctoritate Mandamus, quatenus, quum loco dioecesis existas, inhibeas clericis, ne quicquam omnino praesumant exigere hae de causa, inuigens lucris, ut laudabilem consuetudinem, erga Dei ecclesiam pia devotione fidelium introductum, observent

ne<sup>6</sup> fermento haereticæ pravitatis illam corrumpere videantur sub praetextu ecclesiasticar<sup>7</sup> pravitatis.

CAP. XIV.<sup>3</sup>

Excommunicatus, qui per suum presbyterum fuit absolutus la morte, in coemeterio sepeliri debet, et ad satisfaciendum cognatur heredes.

Gregorius IX. Episcopo N.<sup>2</sup>

Parochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum iniectione in personas ecclesiasticas, ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum agerit in extremis, per presbyterum suum iuxta formam ecclesiae absolutus, non debent coemeterium et alia ecclesiae suffragia denegari, sed eius heredes et propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsis, ut pro eodem satisfaciatur, censura sunt ecclesiastica compellendi.

TITULUS XXIX.

DE PAROCHIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Inter episcopum substitutum episcopo haeretico, et ipsum episcopum haereticum reversum et ex dispensatione receptum, dividitur episcopatus modo hic expresso.

Ex concilio Africano.

Si episcopus ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, aequaliter inter se dividant eas<sup>2</sup>, quae sic inventae fuerint<sup>3</sup>, ubi<sup>4</sup> ambae partes fuerint<sup>5</sup>, id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium<sup>6</sup> pertineant, ita, ut ille dividat, qui amplius temporis in episcopatu habet, et minor eligat. Quodsi forte unus fuerit locus, ad eum pertineat, cui vicinior invenitur. Quod si ambulus cathedralis aequaliter vicinus est, ad eum pertineat, quem plebs elegerit<sup>7</sup>. Sed si<sup>8</sup> forte antiqui catholici suum [episcopum] voluerint, et illi suum, qui ex Donatistis<sup>9</sup> conversi sunt, plurimorum<sup>10</sup> voluntas paucioribus praeferat. Si autem partes aequales sunt, maioris temporis episcopus deputetur<sup>11</sup>. Si autem ita plurima loca inveniantur, in quibus ambae partes fuerint<sup>12</sup>, ut non possint aequaliter dividi, velut si in<sup>13</sup> impari numero fuerint, distributis eis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanserit<sup>14</sup>, hoc in eo servetur, quod<sup>15</sup> dictum est, quum de uno loco superius tractatur.

CAP. II.<sup>1</sup>

Presbyteri parochiales dominicis diebus et festis parochianos alienos ad missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum ecclesiam accedunt.

Ex concilio Manetensis<sup>2</sup>.

Ut dominicis<sup>3</sup> vel festis diebus presbyteri, atqueam missam<sup>4</sup> celebrent, plebem interroget, si alterius parochianus in ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero ibi vellet missam audire, quem si invenerint<sup>5</sup>, statim ab ecclesia abiciant<sup>6</sup>.

CAP. III.<sup>1</sup>

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter iudicare.

Hadrianus Papa.

Nullus episcopus alterius parochianum iudicare praesumat<sup>2</sup>, et retinere, nisi ordinare absque eius volente vel iudicare, quia, sicut irritum erit eius ordinatio, ita et diabolicatio,

Cap. XIV. 1) 1227-31. — Posthast no. 2648. 2) R: F; Namorena: (Nanureensis?) ep. N.: dorsi: H. THE. XXIX. Cap. I. 1) Resoluitum etc. Afr. ap. Binonis. c. 118.; Comp. I. c. 1. h. t. (3. 25.). 2) eas: dorsi: Ab 3) inerunt: Fij 4) nisi: Abel 5) fuerunt: G. v. orig. 6) illum: A. orig. 7) plures elegerint: Ab 8) quod sit: A. orig. 9) ex Donati parte: Ab. 10) plurimum: orig. 11) deputatur: Ab: deputatur: M. 12) fuerunt: G. v. orig. 13) in: add. a. Itap. 14) permanserint: M 15) quod (quos: Cb) superius dict. est, quum . . . loco tract.: A. orig. Cap. II. 1) c. I. Conc. Nannet. — de epochianus Conc. cf. Dist. XXIV, c. 5. — Reg. II. 121.; Burch. II. 92.; Ita Decr. II. 122. c. Comp. I. c. 2. h. t. (3. 25.) 2) Naxet: F; Naxet: B; Franco: K; Naxent: Lo; Manten: Lb; Naxerona: V; Manetan.: M; Nanneta.: G. Coll. coll. 3) In dom. vel festis dieb.: Ab: Ut dom. vel (et: orig.) testis dieb.: Reg. Burch. II. orig. 4) missas: La. Ab. Reg. Burch. II. orig. 5) invenierit: Ab: I. c. 6) efficit: Act. Reg. Burch. II. orig. c. vicariar: Ab: abiciat: Ab: abiciant: Bohm. Cap. III. 1) Resoluitum etc. c. 26. int. Conc. Hadriani ep. Hincshus p. 761. — Bon. Ier. III. 308.; Burch. II. 39.; Ita Decr. VI. 140.; Comp. I. c. 3. h. t. (3. 25.) 2) audeat: Ab.

TIT. XXVIII. Cap. X. 25) Quocirca etc.: celsanti submanna (d. Reg. Cap. XI. 1) Resoluitum ex Reg. Bequa. IX. 12; Comp. III. c. 2. h. t. (3. 21.) 2) Posthast no. 2703. 3) Nuehae: Cb; Mecha: Cb; Nivethae: Reg. 4) nostris auribus: B. orig. 5) I.: dorsi: F. H. K. Reg. 6) But.: dorsi: F. H. K. Reg. Buerati: L. h. t.: Bagadi: Cb; Butaldi: V; Bueradi: Reg. 7) ipsa: Cb 8) gartionibus: Reg. 9) ipse: Cb 10) occurreret: Reg. 11) eecidit et: C. Reg. 12) add.: eius: Cb 13) eecidit: Cb; deciderit: Bohm. 14) iam: dorsi: Cb. Cap. XII. 1) Resoluitum ex Comp. II. c. 3. h. t. (3. 21.) 2) Mir: G; Nidrosien.: H; Uden.: H; Indrosien.: Cb; Nidrosiensis (Drauthem): Cb; — ser. no. 1200.; — Posthast no. 1128. 3) communicamus: Lb; — cf. c. 1. C. XXIV. qn. 2. 4) erant: dorsi: F. H. K. M. v. orig.; sunt: Cb 5) fuerunt: G. H. N. 6) Verum: Cb; vel: dorsi: Cb 8) vel per: Cb; 9) debent: Cb 10) poterint: Cb 11) extumulantur: Cb 12) praesios: F. H. N. Cb. Cap. XIII. 1) Resoluitum ex Comp. V. c. un. h. t. (3. 15.) 2) Honoris III.: F. H. K. N. E. — 1216-27. — Posthast no. 7804. 3) vitium: E 4) Pesalar, sicut: Ea 5) fieri: Ea 6) ne: Eb 7) canonice: Ib.



clesia praefati presbyteri sua est, monasterio ipsius in perpetuum elemosynam contulit, quo facti predictus abbas, univrsus istius villae colonis epulnis, totam terram praedictae parochiae excolens propriis sumptibus, ecclesiae debitus redditus subtrahit. Unde quia non fuit nostrae intentionis per<sup>24</sup> [praedictum]<sup>25</sup> privilegium nostrum<sup>26</sup> conventioni derogare<sup>27</sup> praedictae<sup>28</sup>, fraternitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus<sup>29</sup>, quatenus utraque parte ante nos convocata rei veritate plenius inquiratis, et, si inter praeviosores memorati abbas et praenominatum presbyterum consensus monachorum talis concordia facta fuerit, et per annum serrata, eundem abbatem et monachos, ut eandem conventionem et compositionem, non obstante dicta<sup>30</sup> privilegio, nisi<sup>31</sup>, quod non credimus, de transactione ipsa<sup>32</sup> continetur in eo<sup>33</sup>, inviolabiliter teneant et observent, vel exinde secum<sup>34</sup> pacifice conveniant, et secundum formam compositionis redditus ipsi [integrè] solvant<sup>35</sup>, occasione et appellatione postposita<sup>36</sup>, auctoritate nostra monentis et districtius compellatis. Si autem utroque eorum etc.

CAP. IV. 1

Monachi teneant solvere decimas praedales de praediis noviter cultis, de quibus decimae prius solvebantur.

Idem Thomae<sup>2</sup> Cantuariensis Archiepiscopo.

Commisus<sup>1</sup> nobis<sup>2</sup> a Deo dispensationis officium admet et hortatur multipliciter, ut<sup>3</sup> univrsis Christi<sup>4</sup> ecclesiis debeamus utiliter procedere, atque integrè<sup>5</sup> iura sua nos oportet atque libenter servare<sup>6</sup>. Pervenit [igitur] ad nos, quod monachi de Bosse<sup>7</sup> ecclesiae sanctae Mariae, in cuius parochia commorantur, decimas ex integro non persolvunt<sup>8</sup>, et eius [secundum] canonicis reddere contraveniunt. Ea<sup>12</sup> propter frater noster, tibi<sup>13</sup> per apostolica scripta<sup>14</sup> mandamus, et praecipimus<sup>15</sup> quatenus eos<sup>16</sup>, ut ipsi decimas etiam<sup>17</sup> de terris<sup>18</sup> cultis, in quibus olim domus constructae fuerant, praefatae ecclesiae cum<sup>19</sup> ea<sup>20</sup> integritate persolvant, qua<sup>21</sup> prius, quum in eadem parochia<sup>22</sup> morarentur, solebant persolvere<sup>23</sup>, sine appellationis obstaculo nostra auctoritate cum omni districtione compellas<sup>24</sup>. Et sic<sup>25</sup> etiam<sup>26</sup> de pascuis<sup>27</sup> olim decimae persolvebantur<sup>28</sup>, ita nunc de eisdem<sup>29</sup>, ad frugum fertilitatem<sup>30</sup> translatis<sup>31</sup>, decimas volumus absque deminutione<sup>32</sup> persolvi.

CAP. V. 1

Per excommunicationem compellitur qui ad solvendas decimas de molendinis et aliis hinc contentis et cap. sequi. Hoc dicit cum sequi.

Alexander III. Cantuariensis Archiepiscopo et eius Suffraganeis.

Pervenit ad nos, quod, quum parochiani vestri decimas honorum suorum persolverent, ecclesias, quibus debentur, cum integritate conservare, non tamen laudabili consuetudine praetermissa quibus ex ipsis de lana et foeno<sup>3</sup> et de<sup>4</sup> procedentibus molendinorum et piscariarum<sup>5</sup> ipsis ecclesiis subtrahere non creverunt. Quoniam igitur<sup>6</sup> institutioni<sup>7</sup> divinae manifestis obviavit, qui decimas ipsis ecclesiis non persolverunt<sup>8</sup>, fraternitati

vestrae<sup>9</sup> per apostolica scripta praecipiendo Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, et, si opus fuerit, sub excommunicationis districtione<sup>10</sup> compellere<sup>11</sup>, ut de preventibus molendinorum et piscariarum<sup>12</sup>, de<sup>13</sup> foeno et lana decimas ecclesiis, quibus debentur, omni contritione<sup>14</sup> [et appellatione] cessante, cum integritate persolvant.

CAP. VI. 1

Summatim est enim praecedenti, et declarata ut in praecedenti dictum est.

Idem Vintoniensi Episcopo.

Nuncios<sup>1</sup> et literas tuae fraternitatis ea, quae decuit, benignitate receptionis, et petitiones tuas, quous licuit, curavimus exaudire, sicut illius personae, quam parè in Domino et ferventi caritate diligimus, et cuius communi et profectibus invidere volumus diligenter. Quom igitur ad officium tuum spectet ea, in quibus praeepti nostri<sup>2</sup> desideras auctoritate moneri, tanto in his dehaesi facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salubrem respiciam, de quibus in extremo iudicio reddidurus es rationem. Tale est, quod fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo Mandamus, quatenus parochianos<sup>3</sup> tuos de apibus et de<sup>4</sup> omni fructu decimas persolvere ecclesiastica districtione compellas.

CAP. VII. 1

Decima fructuum statim, quum collecti sunt, solvi debet non deductis expensis.

Idem Exoniensi Episcopo.

Quum homines de Hortona<sup>1</sup> secundum generalem Anglica ecclesiae consuetudinem<sup>2</sup> de frugibus suis in autumnum, IX. partibus sibi retentis, decimam<sup>3</sup> ecclesiae sancti Michaelis, cuius parochiani sunt, sine deminutione<sup>4</sup> solvere teneantur, et<sup>5</sup>, antequam id faciant, serventibus et mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendant<sup>6</sup>, tunc demum<sup>7</sup> de residuo decimam<sup>8</sup> persolventes, discretioni<sup>9</sup> vestrae<sup>12</sup> per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus sub anathematis districtione eos<sup>13</sup> cogatis<sup>14</sup> ut decimam<sup>15</sup> tam de frugibus quam de nutrimentis animalium suorum sine fraude et deminutione aliqua in autumnum, sicut moris est, statim fructibus<sup>16</sup> collectis, et aliis temporibus, prout debentur<sup>17</sup>, persolvant, atque<sup>18</sup> de subtractis et retentis dignam satisfactionem exhibere procurent<sup>19</sup>.

CAP. VIII. 1

Privilegiati super decimis non solvendis, de his praedictis, quae ab aliis condantur, decimam solvere teneant.

Idem Monachis de Neuclen.<sup>2</sup>

Dilecti filii<sup>1</sup> abbas et fratres<sup>2</sup> sanctae Crucis sua<sup>3</sup> nobis<sup>4</sup> conquectione<sup>5</sup> monstrarunt<sup>6</sup>, quod praedica, unde<sup>9</sup> decimas et in magna parte sustentationem<sup>10</sup> consueverunt<sup>11</sup> habere, a plerisque<sup>12</sup> laicis<sup>13</sup> conduntis et receptis ad firmam. Unde, quoniam iidem fratres ex hoc gravantur immoderate et enormiter, nec fuit intentionis nostrae aut<sup>14</sup> antecessorum nostrorum<sup>15</sup>, ut de possessionibus, quas con-

Tit. XXX. Cap. III. 24) per: deest: QR 25) praed.: deest: (iam: Q 26) notus: deest: P 27) derogari: AR 28) praescribit: ABRQR 29) coll.: deest: ABRQR 30) deest: ABRQR 31) deest: ABRQR 32) deest: Q 33) illa: O; deest: A 33) in eodem privilegio: Coll. edit. 34) sec.: deest: ABRQR 35) persolvant: Ab 36) cessante: Coll. edit.

Cap. IV. 1) Resolutum ex orig. ap. Gild. Fohol opp. ed. Gildes II. 66.; — App. XIII. 2.; Lips. XXIII. 17.; Bomb. XXV. 1.; Cass. XXV. 13.; Comp. I. c. 18. h. l. (3. 26.). 2) R. Cant.: Aab; bo. Thomae: R. beato Thomae Cant. etc.: PQ 3) commissae: orig. 4) nob.: deest: La Ma 5) into: Ab 6) Christi fidelibus vel: APQ Richt.; fidelibus de eccl.: R; Christi fidelibus: Q 7) integra illis: Richt.; 8) serventibus: APQ 9) Bosse: ABRQR; Bosse: Ab; Bolte: Ar; Bosse: Ar; Bosse: R; in Bytle: Q; Bosdoez orig. 10) persolvant: Ar; persolvant: R; persolvant: Q; persolvant: R 11) sec. can.: deest: Coll. edit. 12) Qua: orig. 13) fraternitati tuae vestrae: ABRP; Coll. edit. 14) apostolica scripta: B 15) praecipiendo: Coll. edit.; deest: Richt. 16) praefatis monachis: Coll. edit. orig. 17) ita: Ab; etc: ABRQR 18) illis cultis: orig.; solum cultis: ABRQR; ipsis cultibus: B 19) cum: deest: A 20) omni: orig. deest: O 21) qua: orig.; quoniam: ABRQR 22) ecclesia: ABRQR; deest: QR 23) persolvere: orig. 24) comp.: deest: ABRQR 25) ita: deest: A 26) omni: orig.; deest: Q 27) spatis: P 28) solvebantur: ABRQR; Coll. edit. deest: orig. 29) eis: P 30) stralitate: P 31) transacti: R 32) deminutione: FOLIK.

Cap. II. 1) Resolutum ex orig. ap. Gild. Fohol opp. ed. Gildes II. 65.; App. IV. 2.; Lips. XXIII. 1.; Bomb. XXIV. 1.; Cass. XXIV. 6.; Comp. I. c. 2. h. l. (3. 26.). 2) 1159-81. — Jaffe no. 888. 3) add.: deest: Q 4) deest: ABRQR Richt. 5) piscariarum: A 6) iugis: deest. 7) constitutioni: Abc 8) persolvant: Ab; persolvit iugis: orig. 9) tuae: Ab 10) sententia strictae: P 11) compellat: O orig. 12) piscariarum: AR 13) et de foeno et de lana: Q; etc: Coll. edit. Richt. 14) occasione: ABRP 15) et app.: deest: orig.: PQR.

Cap. VI. 1) Resolutum ex orig. App. IV. 3.; Lips. XXII. 3.; Bomb. XXV. 2.; Cass. XXIV. 4.; Comp. I. c. 3. h. l. (3. 26.). 2) Wigorniensis: R; — 1159-81. — Jaffe no. 929. 3) praec. n.: deest: A 4) et tanto: Q

5) conates (coll.: tam: A), quam barones, nec non et milites et omnes alios de parochia tunc monachi propensius et inducas, et (ut: O) app. cess. ecclesiastica districtione compellat, ut decimas ecclesiis matricibus de (com: R) suis bonis omnibus (suis dominis: ABRQR; de suis divitiis: O) cum omni (communis: A) integritate persolvant. Praeterea (Propterea: A) parochianos vestros (tunc: A) de foeno, equito (equino, aquario: R) panis (et: O) pasci (et: A) apibus, et de omni (deest: O) fructu decimas solvere ecclesiastica districtione app. cess. constringas (compellas: Q) Coll. edit. 6) de: deest: PQ.

Cap. VII. 1) Resolutum ex App. IV. 3.; Lips. XXII. 6.; Bomb. XXIV. 3.; Cass. XXIV. 3.; Comp. I. c. 3. h. l. (3. 26.). 2) Exoniensi et Wigorn. opp.: P; Exoniensi et Wigorn. opp.: R; — 1159-81. — Jaffe no. 891. 3) Hortona: ABRQR; Oriona: Ab; Hortone: Ar; Archana: P; Ormannia: A 4) constitutionem: Ab; institutionem: APQ 5) decimas: Coll. edit. 6) deminutione: FOLIK 7) antequam eidem (de: deest: A) ecclesiis decimas ad cum spectantes pertinetur: R; persolvant: Coll. edit. 8) impendant: Ab. 9) et tunc decimae: O 10) decimas: Q 11) Unde discret.: Coll. edit. 12) tuae: R 13) illis: ABRQR 14) compellatis: Ab; cogas: R 15) decimas: FOLIA; Coll. edit. 16) frugibus: ABRQR; vitium: orig.; 17) debent: ABRQR 18) at: deest: R 19) exhibent: ABRQR; exsergent: R.

Cap. VIII. 1) Resolutum ex orig. ap. Gild. Fohol opp. ed. Gildes II. 109.; App. XIII. 2.; Lips. XXIII. 2.; Bomb. XXV. 2.; Cass. XXV. 2.; Comp. I. c. 6. h. l. (3. 26.). 2) Noveho: F.M.; No.; 3) Noveho: R; Noveho: I.; Noveho: R; Noveho: Ar; Noveho: Ab; Noveho: Ar; Noveho: P; Noveho: R; Noveho: Q; deest: O; abh. et frat. de Noveho: orig.; — 1159-81. — Jaffe no. 9085. 3) add.: nostris: Ab 4) monachi: h 5) transmissa: Coll. edit. orig. 6) nob.: deest: FOLIA; X 7) questione: ABRQR 8) deminutionem: ABRQR; insinuantem: orig. 9) ex quibus: R; de quibus: O; orig. de quibus dec. solebant percipere et ex magna etc.: P 10) sustentationis: FR 11) consueverunt: 6; deest: orig. 12) personis: orig. 13) a pler. laicis: deest: ABRQR 14) nec: FOLIA; nostr. aut: deest: O 15) vestrorum: R.



deputare<sup>6</sup>, vel ad opus tuum poteris retinere<sup>10</sup>, ita qualem, quod, si quis in his contraire presumpserit, tu cum ecclesiastica censura usque ad dignam satisfactionem percellas. Sententias vero super decimis a Consiliis datus praesertim quum sanctorum patrum institutionibus obicant, irritas esse decernas et eas omni contradictione et appellatione postpositas revoces. Quod si laicos aliquis<sup>11</sup> a sacerdotibus vel clericis decimas de laboribus suis in tua dioecesi requisiverit cum ab exactione huiusmodi prorsus cessare compellat et laicos illos, qui a colonis tertiarum vel quartam partem laborum suorum ante solutionem decimarum recipiunt, decimam de portione sui seruatum quod colonus de parte quae illum contingit exsoluere conseruerit<sup>12</sup>, absque diminutione aliqui us, quibus iure debentur facias exhibere.

CAP. XIV.1

Decimae possunt exigi.

Idem Remensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Parochianos  $\frac{1}{2}$  vero tuos uli soluedas decimas ecclesias, quibus eas debent, ecclesiasticis debes seruitute compellere; quia, quum decimae non ab homine<sup>3</sup>, sed ab ipso Domino<sup>1</sup> sint institutae, quasi debentur exigi possunt.

CAP. XV.1

Decima laico iure hereditario concedi non potest.

Idem Ambianensi<sup>2</sup> Episcopo.

Ad haec<sup>3</sup> donationem decimae, quam abbas sancti S.<sup>4</sup> de Monstrali<sup>5</sup> cuidam laico<sup>6</sup> concessit per<sup>7</sup> successionem tenendam, quoniam<sup>8</sup> sanctuarium Dei<sup>9</sup> iure hereditario<sup>10</sup> possideri non debet, in irritum pendus<sup>11</sup> reuocet et viribus carere decernas, et laicum, nisi decimam ipsam ipsi<sup>12</sup> institutae, quasi debentur exigi possunt.

CAP. XVI.1

Iudaei coguntur praediales decimas soluere, aut praedia dimittere.

Idem Marsiliensi<sup>2</sup> Episcopo.

De terris vero, quae Iudaei colunt, tuae prudentiae respondemus<sup>3</sup>, ut eos ad decimas persoluedas, vel ut possessiones penitus renunciandas cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa ecclesiae valeant suo iure fraudari.

CAP. XVII.1

Decimae vel oblationes ecclesiae laico concedi non possunt, et praelatos contra faciens est puniendus.

Idem.

Quamuis sit<sup>2</sup> grave nimis et diuini<sup>3</sup> dignum animadversione iudicij habeatur, quod laici quidam quod sacerdotum est in<sup>4</sup> ecclesiasticis rebus usurpant<sup>5</sup>: maiorem tamen incurrant<sup>6</sup> formidinem ac<sup>7</sup> dolore, quod<sup>8</sup> formidem sui erroris dicuntur in ipso clero aliquoties inuenire, dum quidam fratrum et coepiscoporum nostrorum aliorumque praelatorum ecclesiae decimas<sup>9</sup> et ecclesias [ipsas] disponere eis indulgent, et eos in devia mortis impellunt, qui praedicatione<sup>10</sup> eorum<sup>11</sup> ad viam vitae fuerant revocandi.  $\frac{1}{2}$  De quibus dicit Dominus per Prophetam: „Peccata populi mei comedunt, et ad iniquitatem praevocant animas<sup>12</sup> eorum.“ Unde Statuimus, ut, si quis laici cuius in saeculo remanenti ecclesiam, de-

cimam<sup>13</sup> oblationemque<sup>14</sup> concesserit<sup>15</sup>, a statu suo, sicut<sup>16</sup> arbor, quae inutiliter terram occupat, succidatur, et, donec emendet<sup>17</sup>, dolore suae liceat ruinae prostratus.

CAP. XVIII.1

Statum consuetudini, an colonus solvat decimae, in cuius parochia sita sunt praedia, aut ecclesiae, ubi audit divina et percipit ecclesiastica sacramenta.

Idem<sup>2</sup>.

Quum sint homines in parochia unius ecclesiae, sicut asseris, qui terras in alia<sup>3</sup> parochia<sup>4</sup> excolunt: tua discretio non consultit, qui ecclesiae de terris illis decimas solvere debeant,  $\frac{1}{2}$  an ei, in cuius parochia sint<sup>5</sup> constituti, an illi, in qua divina audiant et alia ecclesiastica percipiunt sacramenta. Sane, quum huiusmodi quaestio temporibus praecessoribus nostrorum scriptis nota fuerit, nec ab aliquo terminata, aliis<sup>6</sup> intutu territorij, aliis persuarum obtentu asserentibus debere persolvi, non est nobis facile super hoc certum dare responsum, quum auctoritates sanctorum Patrum etiam<sup>7</sup> sint diversae. Et ideo in huiusmodi dubitatione<sup>8</sup> ad consuetudinem duximus<sup>9</sup> recurrendum, et attendendum etiam, si illae ecclesiae in uno sint vel<sup>10</sup> in diversis episcopatibus constitutae<sup>11</sup>; quia difficile nimis videtur, ut una ecclesia in episcopatu alterius recipiat decimas, quum ex hoc episcopatum fines confundi non immerito viderentur<sup>12</sup>. [Illum autem etc. cf. c. 8. de praeser. II. 26.]

CAP. XIX.1

Non potest laicus transferre decimam in alium laicum, etiamsi cum titulo illum possideat. II. d. c. unum gloss.

Ex concilio Lateranensi<sup>2</sup>.

Prohibemus *insuper*, ne laici, decimas cum animarum suorum periculo detinentes, in alios laicos<sup>3</sup> possint aliquo modo<sup>4</sup> transferre. Si quis vero receperit, et ecclesiae non reddiderit<sup>5</sup>, Christiana sepultura privetur.

CAP. XX.1

Decima personalis debetur ecclesiae, ubi quis percipit sacramenta, licet alibi lucrum contigerit; in praediali vero statum consuetudini, si in aliena parochia colonus praedium coluit.

Lucius III. Strigoniensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Ad apostolicae sedis regimen,  $\frac{1}{2}$  licet immeriti, dignatione dilecti rocati, omnibus senu ecclesiae illis delatores, et pro scientiae nostrae modo<sup>3</sup> respondere cogitur consultationibus singularum. Intelleximus autem ex literis tuis, quod quaedam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudine populi plerumque de parochia unius episcopi in dioecesim alterius transferatur. In qua licet per multa tempora moram traxerit<sup>4</sup>, uterque tamen episcoporum, tam is, cuius parochiam reliquerunt<sup>5</sup>, quam is, cuius parochiam sunt<sup>6</sup> facti, deminationem<sup>7</sup> requirit, [et eos, nisi ad voluntatem ipsius solvant, interdicto supponit,] unde inuoluit<sup>8</sup> et [plurimae] contentiones oriuntur. Ideoque tua nos duxit fraternitas consulendus, cui potius decimae sint reddendae. Noveris igitur<sup>9</sup>, quod, si de artificio, vel negotiatione<sup>10</sup> et agricultura<sup>11</sup>, quam infra terminus parochiae, in qua<sup>12</sup> moratur, exeret, licet aliis huiusmodi decimae solvantur, aequum est<sup>13</sup>, ut illi ecclesiae decimae personales reddantur ab eis, in qua ecclesiastica percipiunt sacramenta. Apostolus enim dicit: „Si

Tit. XXX. Cap. XIII. 9) abd.: potius: Ab 10) tenere: Coll. cill. 11) quis: Ab 12) consuevit: Ibr. Cap. XIV. 1) Restitutio: ex App. XXVI. 21.: Lips. XI. 17.: Cass. XXI. 22.: Comp. I. c. 28. h. l. (3, 26) 2) Remensis: F. 14. presbytero Raven. Archiep.: A; Ron. ep.: P; Remensi ep.: AB; inser. dest.: O (Andreas) Omer.: - abd.: P. C. De diacono: A; - cf. c. 1. Qu. cler. vel var. (4, 6); - 1159-81. - Jaff. no. 9421. 3) hominibus cont. Bohm. 4) Dicit: O. Cap. XV. 1) Restitutio: ex App. L. 29.; Comp. I. c. 27. h. l. (3, 26) 2) Abian. ep.: AB; Ambionen. ep.: AB; Idem in eodem (i. c. XII. lib. Reg.) Ambian. ep.: - abd.: P. C.; Quod alii deest: Aoh. solent: A; - cf. c. 2. de friv. (4, 15); - 1179-81. - Jaff. no. 9425. 3) hoc: MX; abd.: quoniam: O 4) Saliiv: Ahdh 5) Monstralis: V; Monastii: M; Monstralorin: A; Monstravil: AB; Monstralor: A; Monstralorom: A; Mostarol: A; Musteral: O; hq. Monstralio - Monstralil. 6) cuid. laic.: deest: Aq; 7) iura hereditario: O 8) quum: -; abent: Ab. 9) Deis: deest: FBA; de: Bohm. 10) her.: deest: O. 11) pen.: deest: Ab. 12) ecel. S. Saliiv: Coll. cill. 13) restituit: O. Cap. XVI. 1) Restitutio: ex Comp. I. c. 28. h. l. (3, 26) 2) Massiliensi (Maxil.) de: ep. P. C.; Quia super his: A; - cf. c. 4. de Ind. (5, 6); - 1138-81. - Jaff. no. 9676. 3) duximus respondendum: A. Cap. XVII. 1) Restitutio: ex c. 2. C. Iuvon. (1163.); App. XXVI. 8.; Gih. auct. 3. (3, 17.); Comp. II. c. 2. h. l. (3, 17.) 2) sit: deest: orig. 3) divina dign. anim.: habeatur: O 4) de: O orig. 5) usurperit: O 6) incurrit:

LaSa; metunt: O; mai. id. dicit: orig. 7) et: BaSa; Siqui: O 9) decimas eis et ecclesiarum dispensationes (dispositiones): O; O orig.: decimas et ecclesias (eabm: S) dispositiones (dispositionem): Sot; Bhsa. 10) per praedicationem: Sot; 11) ipsorum: orig. 12) an. cor.: deest: Sot; 13) decimanve, ab. 14) oblationumve: orig.; ecclesias vel decimas cono: O; abd.: deest: BaSa 15) concessit: Bar 16) tanquam: O orig. 17) so emendet, lapsam suam detinet, subiacet dolore prostratus: orig. Cap. XVIII. 1) festinatio: ex App. L. 33; AB; Comp. II. c. 3. h. l. (3, 17.) 2) Massiliensi ep.: Bbr; Maxiliensi: Bbr; Maceliensi: Bb; - 1139-81. - Jaff. no. 9677. 3) alterius: T 4) abd.: alterius: Bb 5) sunt: T; deest: Ba 6) alii: Bb 7) et: deest: LBA; 8) distributionem: Bb; quaestione: Bb 9) credimus: Bb 10) au: Bb 11) constit.: deest: T. 12) videntur: Bb; videntur: Bepb. Cap. XIX. 1) c. II. c. Letter. III. (1179.); Lips. 9.; Cass. XII. 19.; Comp. I. c. 23. h. l. (3, 26). 2) abd.: P. C.; Praeterea: Aq; 3) laic.: deest: P 4) abd.: sine sui episcopi consensu: P 5) tradiderit: O 6) abd.: Cap. XX. 1) Restitutio: ex App. L. 28.; Comp. I. c. 29. h. l. (3, 26) 2) episcopo: AB; - 1181-5. - Jaff. no. 9676. 3) modulo: Ab 4) habuerit: A; habuerunt: O 5) delinq.: B; parochia reliquitur: A; a cuius parochia recesserit: O 6) sit: Ahdh 7) eorum decimas exigit: O 8) et iur.: A 9) ergo: O 10) abd.: aliquae: Ab 11) de agris: A; 12) quos: Rcht. 13) aequum est, ut illi ecclesiae reddantur, in qua ille, qui reddit, per totum (totius: Ab) annu circulum audit divina (missam auditiv: O; ubi rett. desder.) et ecclesiastica percipit: Aq.

*de scilicet omnibus spoliatis etc.* Decimas<sup>1</sup> vero messium vel fructuum arborum, si coherent in alia parochia, quam in ea, in qua habitant, quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur, tu eligas in hoc casu quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

CAP. XLII

De omni fructu praedii solvendae sunt decimae.

Clemens III. 2

Ex parte *divertium florum nostrorum* canonico ecclesiae tuae nobis est querela proposita, quod quidam agriculatores, quum simul vel [20]<sup>2</sup> diversis temporibus anni in eodem horto vel agro diversa semina sparsissent<sup>3</sup>, non nisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi<sup>4</sup> persolvunt<sup>5</sup>, *quodam*<sup>6</sup> *clau* decimas de agrorum praedictis non curant colligere, nisi quibusdam [prius]<sup>7</sup> debitis expensis, quas faciunt pro illis ad hortum vel ad terram deputatis. Quia igitur per hoc canonice episcopi et ecclesiae Dei non modica incogitatio inicitur, quum *Leviticis* absque expensis decimas sit iunctum persolvi<sup>8</sup>. Mandamus, quatenus<sup>9</sup>, *inquisita diligenter evitate*, si noveris, rem taliter se habere, agriculatores illos, et de omnibus praediorum fructibus, nullis subtractis expensis, sed integris praedii decimas et absque diminutione persolvant, ecclesiastica<sup>11</sup> censura omni contradictione et appellacione cessante compellat, et auctoritate nostra districte iudicatis, ac illa de cetero aliqua capitula seu personarum attentat, [Dat. Laterani. 10. III.]

CAP. XLIII

Decimae praediales solvendae sunt expensis non deductis.

Coelestinus III. 2

Non est in potestate hominum, quum plantant arbores vel aliqua semina terrae mandant, *quod*<sup>1</sup> *de satio vel plantatio* sit *colitatio*, quum iuncto verbum Apostoli, ad litteram exponenda, utique qui plantat herbas atque facit, necque qui cogit, sed Deus, qui tribuit incrementum. Audimus autem, quod quidam eximio de vineis, oliveis, cammillinis<sup>2</sup> et fequibus non nisi primo debitis expensis seminum laboris et agerificatione decimas curant ecclesiae exhibere. Re vera, sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino<sup>3</sup>, grano, fructibus arborum, peroribus, hortis, et negotiatione<sup>4</sup>, de ipsa etiam militia, et de venatione, et de omnibus bonis decimae sunt ministris ecclesiae tribuendae; ita<sup>5</sup> *clau*, ut, qui de his eas solvere neglexerint, ecclesiastica districtione debeant percelli<sup>6</sup>, *Prout* *ecce* si quis Dominus decimas non dederit, quae sunt tributa egredium animarum, et de debita requiruntur ad decimam partem, ut dicit Augustinus, *etiam*<sup>7</sup> *verberat*. Volumus ergo<sup>8</sup> et districte praecipimus, quatenus, antequam illas<sup>9</sup> deductis de civibus vestris bonis praedictis<sup>11</sup> expensis, salubris privilegii *Leviticum ecclesiae* decimas ecclesiis, ad quas pertinent<sup>12</sup>, cum integritate debita persolvatis.

CAP. XLIII

De redditibus molendini ad ventum solvendae sunt decimae.

Idem. 2

Ex transmissa querela *Et rannoli*<sup>1</sup> *Dolenis* archidiaconi rectoris ecclesiae de N. intelleximus, *quod*<sup>2</sup> *quod*, quum *M*<sup>3</sup> miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiae suae, de cuius terrae praedictis decimas subbat ecclesia percipere voleverat, construxit, de ipsius molendini<sup>5</sup> obtentivibus<sup>6</sup> decimas *et*<sup>7</sup> *solvere*<sup>8</sup> contentiones, in subditis suis periculum<sup>10</sup> delinere<sup>11</sup> non vacat. Quia igitur<sup>12</sup> fidelis homo de omnibus, quae licite potest acquirere<sup>13</sup>, sine diminutione<sup>14</sup>

decimas exigere tenetur, discretioni restrui per apostolicam scriptam mandamus, quatenus *ill*<sup>15</sup> militem<sup>16</sup> ad solutionem decimarum de his<sup>17</sup>, quae de praedicto molendino ad ventum<sup>18</sup> proveniunt<sup>19</sup>, sine diminutione aliqua per curiam ecclesiasticam subdito appellacionis obstaculo compellatis.

CAP. XLIV. 1

Locutor vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. Pistoriensis Episcopo. 2.

A nobis tua fraternitas requisivit, *quoniam* *ab illis decimis* *exigere* *debent*, qui possessiones dant vel recipient ad affectum<sup>3</sup>, quum illi se committit per alios ecclesiarum, quum non cogitur ad decimas persolvendas. Quum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi a praestatione ipsarum specialiter sit exemptus, fraternitati tuae taliter<sup>5</sup> respondemus<sup>6</sup>, quod a cantibus et recipientibus possessiones ad firmam<sup>8</sup> de fructibus, quos percipiunt, decimae sunt solvendae<sup>7</sup>, nisi ab eis aliquid ostendatur, quare ab huiusmodi sint<sup>9</sup> immunes. [Cum clericis etc. cf. c. q. de collat. cler. III. 2.] Dat. Lat. IV. Non. Dec. 1199.]

CAP. XLV. 1

Imperialis concessio sine quaecumque forma a solutione decimarum eximere non potest. (Nec occasione etc.) Decimas novatum non pertinent ad laicum, qui decimas habet in feudum. II. 4.

Idem Verceilensi Episcopo. 2.

Tua *infra*: [cf. c. proe. seq.] Porro<sup>3</sup> quum laicus nulla sit de spiritualibus concessendi vel disponendi attributa facultas, imperialis concessio, quantumcumque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quae divina constitutione debentur. Nec occasione decimationis antiquae, licet et in feudum decimae sint concessae, sunt decimae novatum usurpandae, quum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. [Quoniam igitur etc. cf. c. proe. seq.]

CAP. XLVI

Sine deductione seminis et sumptuum debent dominus et colonus decimam solvere, et non ut voluerit ecclesiae vel pauperibus, sed ecclesiae, cui debentur, nec ab hoc excusatur propter utilitatem clericorum.

Idem eodem.

Tua nobis fraternitas intimavit, quod quidam laici tuae diocesis, et alii plures episcopatum adventum, decimas ecclesiae et clericis suis perversis machinationibus subtrahere moluntur, et conceptae perversitatis audaciam non curant satisfactione debita condicare. Quidam enim ex eis semen et sumptus, qui fiunt<sup>2</sup> in agricultura, dicunt primitus deducendos, et de residuo impendendam esse decimam asseverant. Alii vero de portione fructuum, quam a colonis accipiunt<sup>3</sup>, partem decimae separantes, eam capellis suis, aut aliis clericis<sup>5</sup> ecclesiis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli<sup>6</sup> etiam vitam clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur. *Quidam* *insuper* *asserentes*, se *possessores* et *omnia* *intra* *sua* *cum* *omni* *onere* et *districti* *per* *imperialem* *concessionem* *adeptos*, *decimas* *sub* *huiusmodi* *generalitate* *detinere* *praesumunt*. Occasione praeterea *reteris* *decimationis*, quum *asserunt* *sibi* *excessum*, aliqui decimas novatum *sua* *non* *metuant* *usurpare*. Verum, si ad Deum<sup>7</sup>, a quo cuncta bona procedunt, assertores huiusmodi debitum respectum haberent, ius ecclesiasticum diminuire non contenderent, nec decimas, quae tributa sunt egentium animarum, praesumerent detinere. Quum enim Deus, cuius est terra, et plentitudo eius, orbis terrarum, et universi, qui

By Lac. 12) renovari: *ib* 13) igitur: *ib* *ib* *Lac*. 14) ult.: *desi*. 15) *Coll. coll. coll.* 16) collectis: *coll. coll.* 16) spectant vel port.: *ib*.  
 Cap. XLIII. 1) *Redhibition* *et* *ib* *coll. coll.* 2) *ib* *coll. coll.* 3) *ib* *coll. coll.* 4) *ib* *coll. coll.* 5) *ib* *coll. coll.* 6) *ib* *coll. coll.* 7) *ib* *coll. coll.* 8) *ib* *coll. coll.* 9) *ib* *coll. coll.* 10) *ib* *coll. coll.* 11) *ib* *coll. coll.* 12) *ib* *coll. coll.* 13) *ib* *coll. coll.* 14) *ib* *coll. coll.* 15) *ib* *coll. coll.* 16) *ib* *coll. coll.* 17) *ib* *coll. coll.* 18) *ib* *coll. coll.* 19) *ib* *coll. coll.*  
 Cap. XLIV. 1) *Redhibition* *et* *ib* *coll. coll.* 2) *ib* *coll. coll.* 3) *ib* *coll. coll.* 4) *ib* *coll. coll.* 5) *ib* *coll. coll.* 6) *ib* *coll. coll.* 7) *ib* *coll. coll.* 8) *ib* *coll. coll.* 9) *ib* *coll. coll.* 10) *ib* *coll. coll.* 11) *ib* *coll. coll.* 12) *ib* *coll. coll.* 13) *ib* *coll. coll.* 14) *ib* *coll. coll.* 15) *ib* *coll. coll.* 16) *ib* *coll. coll.* 17) *ib* *coll. coll.* 18) *ib* *coll. coll.* 19) *ib* *coll. coll.* 20) *ib* *coll. coll.* 21) *ib* *coll. coll.* 22) *ib* *coll. coll.* 23) *ib* *coll. coll.* 24) *ib* *coll. coll.* 25) *ib* *coll. coll.* 26) *ib* *coll. coll.* 27) *ib* *coll. coll.* 28) *ib* *coll. coll.* 29) *ib* *coll. coll.* 30) *ib* *coll. coll.* 31) *ib* *coll. coll.* 32) *ib* *coll. coll.* 33) *ib* *coll. coll.* 34) *ib* *coll. coll.* 35) *ib* *coll. coll.* 36) *ib* *coll. coll.* 37) *ib* *coll. coll.* 38) *ib* *coll. coll.* 39) *ib* *coll. coll.* 40) *ib* *coll. coll.* 41) *ib* *coll. coll.* 42) *ib* *coll. coll.* 43) *ib* *coll. coll.* 44) *ib* *coll. coll.* 45) *ib* *coll. coll.* 46) *ib* *coll. coll.* 47) *ib* *coll. coll.* 48) *ib* *coll. coll.* 49) *ib* *coll. coll.* 50) *ib* *coll. coll.* 51) *ib* *coll. coll.* 52) *ib* *coll. coll.* 53) *ib* *coll. coll.* 54) *ib* *coll. coll.* 55) *ib* *coll. coll.* 56) *ib* *coll. coll.* 57) *ib* *coll. coll.* 58) *ib* *coll. coll.* 59) *ib* *coll. coll.* 60) *ib* *coll. coll.* 61) *ib* *coll. coll.* 62) *ib* *coll. coll.* 63) *ib* *coll. coll.* 64) *ib* *coll. coll.* 65) *ib* *coll. coll.* 66) *ib* *coll. coll.* 67) *ib* *coll. coll.* 68) *ib* *coll. coll.* 69) *ib* *coll. coll.* 70) *ib* *coll. coll.* 71) *ib* *coll. coll.* 72) *ib* *coll. coll.* 73) *ib* *coll. coll.* 74) *ib* *coll. coll.* 75) *ib* *coll. coll.* 76) *ib* *coll. coll.* 77) *ib* *coll. coll.* 78) *ib* *coll. coll.* 79) *ib* *coll. coll.* 80) *ib* *coll. coll.* 81) *ib* *coll. coll.* 82) *ib* *coll. coll.* 83) *ib* *coll. coll.* 84) *ib* *coll. coll.* 85) *ib* *coll. coll.* 86) *ib* *coll. coll.* 87) *ib* *coll. coll.* 88) *ib* *coll. coll.* 89) *ib* *coll. coll.* 90) *ib* *coll. coll.* 91) *ib* *coll. coll.* 92) *ib* *coll. coll.* 93) *ib* *coll. coll.* 94) *ib* *coll. coll.* 95) *ib* *coll. coll.* 96) *ib* *coll. coll.* 97) *ib* *coll. coll.* 98) *ib* *coll. coll.* 99) *ib* *coll. coll.* 100) *ib* *coll. coll.* 101) *ib* *coll. coll.* 102) *ib* *coll. coll.* 103) *ib* *coll. coll.* 104) *ib* *coll. coll.* 105) *ib* *coll. coll.* 106) *ib* *coll. coll.* 107) *ib* *coll. coll.* 108) *ib* *coll. coll.* 109) *ib* *coll. coll.* 110) *ib* *coll. coll.* 111) *ib* *coll. coll.* 112) *ib* *coll. coll.* 113) *ib* *coll. coll.* 114) *ib* *coll. coll.* 115) *ib* *coll. coll.* 116) *ib* *coll. coll.* 117) *ib* *coll. coll.* 118) *ib* *coll. coll.* 119) *ib* *coll. coll.* 120) *ib* *coll. coll.* 121) *ib* *coll. coll.* 122) *ib* *coll. coll.* 123) *ib* *coll. coll.* 124) *ib* *coll. coll.* 125) *ib* *coll. coll.* 126) *ib* *coll. coll.* 127) *ib* *coll. coll.* 128) *ib* *coll. coll.* 129) *ib* *coll. coll.* 130) *ib* *coll. coll.* 131) *ib* *coll. coll.* 132) *ib* *coll. coll.* 133) *ib* *coll. coll.* 134) *ib* *coll. coll.* 135) *ib* *coll. coll.* 136) *ib* *coll. coll.* 137) *ib* *coll. coll.* 138) *ib* *coll. coll.* 139) *ib* *coll. coll.* 140) *ib* *coll. coll.* 141) *ib* *coll. coll.* 142) *ib* *coll. coll.* 143) *ib* *coll. coll.* 144) *ib* *coll. coll.* 145) *ib* *coll. coll.* 146) *ib* *coll. coll.* 147) *ib* *coll. coll.* 148) *ib* *coll. coll.* 149) *ib* *coll. coll.* 150) *ib* *coll. coll.* 151) *ib* *coll. coll.* 152) *ib* *coll. coll.* 153) *ib* *coll. coll.* 154) *ib* *coll. coll.* 155) *ib* *coll. coll.* 156) *ib* *coll. coll.* 157) *ib* *coll. coll.* 158) *ib* *coll. coll.* 159) *ib* *coll. coll.* 160) *ib* *coll. coll.* 161) *ib* *coll. coll.* 162) *ib* *coll. coll.* 163) *ib* *coll. coll.* 164) *ib* *coll. coll.* 165) *ib* *coll. coll.* 166) *ib* *coll. coll.* 167) *ib* *coll. coll.* 168) *ib* *coll. coll.* 169) *ib* *coll. coll.* 170) *ib* *coll. coll.* 171) *ib* *coll. coll.* 172) *ib* *coll. coll.* 173) *ib* *coll. coll.* 174) *ib* *coll. coll.* 175) *ib* *coll. coll.* 176) *ib* *coll. coll.* 177) *ib* *coll. coll.* 178) *ib* *coll. coll.* 179) *ib* *coll. coll.* 180) *ib* *coll. coll.* 181) *ib* *coll. coll.* 182) *ib* *coll. coll.* 183) *ib* *coll. coll.* 184) *ib* *coll. coll.* 185) *ib* *coll. coll.* 186) *ib* *coll. coll.* 187) *ib* *coll. coll.* 188) *ib* *coll. coll.* 189) *ib* *coll. coll.* 190) *ib* *coll. coll.* 191) *ib* *coll. coll.* 192) *ib* *coll. coll.* 193) *ib* *coll. coll.* 194) *ib* *coll. coll.* 195) *ib* *coll. coll.* 196) *ib* *coll. coll.* 197) *ib* *coll. coll.* 198) *ib* *coll. coll.* 199) *ib* *coll. coll.* 200) *ib* *coll. coll.* 201) *ib* *coll. coll.* 202) *ib* *coll. coll.* 203) *ib* *coll. coll.* 204) *ib* *coll. coll.* 205) *ib* *coll. coll.* 206) *ib* *coll. coll.* 207) *ib* *coll. coll.* 208) *ib* *coll. coll.* 209) *ib* *coll. coll.* 210) *ib* *coll. coll.* 211) *ib* *coll. coll.* 212) *ib* *coll. coll.* 213) *ib* *coll. coll.* 214) *ib* *coll. coll.* 215) *ib* *coll. coll.* 216) *ib* *coll. coll.* 217) *ib* *coll. coll.* 218) *ib* *coll. coll.* 219) *ib* *coll. coll.* 220) *ib* *coll. coll.* 221) *ib* *coll. coll.* 222) *ib* *coll. coll.* 223) *ib* *coll. coll.* 224) *ib* *coll. coll.* 225) *ib* *coll. coll.* 226) *ib* *coll. coll.* 227) *ib* *coll. coll.* 228) *ib* *coll. coll.* 229) *ib* *coll. coll.* 230) *ib* *coll. coll.* 231) *ib* *coll. coll.* 232) *ib* *coll. coll.* 233) *ib* *coll. coll.* 234) *ib* *coll. coll.* 235) *ib* *coll. coll.* 236) *ib* *coll. coll.* 237) *ib* *coll. coll.* 238) *ib* *coll. coll.* 239) *ib* *coll. coll.* 240) *ib* *coll. coll.* 241) *ib* *coll. coll.* 242) *ib* *coll. coll.* 243) *ib* *coll. coll.* 244) *ib* *coll. coll.* 245) *ib* *coll. coll.* 246) *ib* *coll. coll.* 247) *ib* *coll. coll.* 248) *ib* *coll. coll.* 249) *ib* *coll. coll.* 250) *ib* *coll. coll.* 251) *ib* *coll. coll.* 252) *ib* *coll. coll.* 253) *ib* *coll. coll.* 254) *ib* *coll. coll.* 255) *ib* *coll. coll.* 256) *ib* *coll. coll.* 257) *ib* *coll. coll.* 258) *ib* *coll. coll.* 259) *ib* *coll. coll.* 260) *ib* *coll. coll.* 261) *ib* *coll. coll.* 262) *ib* *coll. coll.* 263) *ib* *coll. coll.* 264) *ib* *coll. coll.* 265) *ib* *coll. coll.* 266) *ib* *coll. coll.* 267) *ib* *coll. coll.* 268) *ib* *coll. coll.* 269) *ib* *coll. coll.* 270) *ib* *coll. coll.* 271) *ib* *coll. coll.* 272) *ib* *coll. coll.* 273) *ib* *coll. coll.* 274) *ib* *coll. coll.* 275) *ib* *coll. coll.* 276) *ib* *coll. coll.* 277) *ib* *coll. coll.* 278) *ib* *coll. coll.* 279) *ib* *coll. coll.* 280) *ib* *coll. coll.* 281) *ib* *coll. coll.* 282) *ib* *coll. coll.* 283) *ib* *coll. coll.* 284) *ib* *coll. coll.* 285) *ib* *coll. coll.* 286) *ib* *coll. coll.* 287) *ib* *coll. coll.* 288) *ib* *coll. coll.* 289) *ib* *coll. coll.* 290) *ib* *coll. coll.* 291) *ib* *coll. coll.* 292) *ib* *coll. coll.* 293) *ib* *coll. coll.* 294) *ib* *coll. coll.* 295) *ib* *coll. coll.* 296) *ib* *coll. coll.* 297) *ib* *coll. coll.* 298) *ib* *coll. coll.* 299) *ib* *coll. coll.* 300) *ib* *coll. coll.* 301) *ib* *coll. coll.* 302) *ib* *coll. coll.* 303) *ib* *coll. coll.* 304) *ib* *coll. coll.* 305) *ib* *coll. coll.* 306) *ib* *coll. coll.* 307) *ib* *coll. coll.* 308) *ib* *coll. coll.* 309) *ib* *coll. coll.* 310) *ib* *coll. coll.* 311) *ib* *coll. coll.* 312) *ib* *coll. coll.* 313) *ib* *coll. coll.* 314) *ib* *coll. coll.* 315) *ib* *coll. coll.* 316) *ib* *coll. coll.* 317) *ib* *coll. coll.* 318) *ib* *coll. coll.* 319) *ib* *coll. coll.* 320) *ib* *coll. coll.* 321) *ib* *coll. coll.* 322) *ib* *coll. coll.* 323) *ib* *coll. coll.* 324) *ib* *coll. coll.* 325) *ib* *coll. coll.* 326) *ib* *coll. coll.* 327) *ib* *coll. coll.* 328) *ib* *coll. coll.* 329) *ib* *coll. coll.* 330) *ib* *coll. coll.* 331) *ib* *coll. coll.* 332) *ib* *coll. coll.* 333) *ib* *coll. coll.* 334) *ib* *coll. coll.* 335) *ib* *coll. coll.* 336) *ib* *coll. coll.* 337) *ib* *coll. coll.* 338) *ib* *coll. coll.* 339) *ib* *coll. coll.* 340) *ib* *coll. coll.* 341) *ib* *coll. coll.* 342) *ib* *coll. coll.* 343) *ib* *coll. coll.* 344) *ib* *coll. coll.* 345) *ib* *coll. coll.* 346) *ib* *coll. coll.* 347) *ib* *coll. coll.* 348) *ib* *coll. coll.* 349) *ib* *coll. coll.* 350) *ib* *coll. coll.* 351) *ib* *coll. coll.* 352) *ib* *coll. coll.* 353) *ib* *coll. coll.* 354) *ib* *coll. coll.* 355) *ib* *coll. coll.* 356) *ib* *coll. coll.* 357) *ib* *coll. coll.* 358) *ib* *coll. coll.* 359) *ib* *coll. coll.* 360) *ib* *coll. coll.* 361) *ib* *coll. coll.* 362) *ib* *coll. coll.* 363) *ib* *coll. coll.* 364) *ib* *coll. coll.* 365) *ib* *coll. coll.* 366) *ib* *coll. coll.* 367) *ib* *coll. coll.* 368) *ib* *coll. coll.* 369) *ib* *coll. coll.* 370) *ib* *coll. coll.* 371) *ib* *coll. coll.* 372) *ib* *coll. coll.* 373) *ib* *coll. coll.* 374) *ib* *coll. coll.* 375) *ib* *coll. coll.* 376) *ib* *coll. coll.* 377) *ib* *coll. coll.* 378) *ib* *coll. coll.* 379) *ib* *coll. coll.* 380) *ib* *coll. coll.* 381) *ib* *coll. coll.* 382) *ib* *coll. coll.* 383) *ib* *coll. coll.* 384) *ib* *coll. coll.* 385) *ib* *coll. coll.* 386) *ib* *coll. coll.* 387) *ib* *coll. coll.* 388) *ib* *coll. coll.* 389) *ib* *coll. coll.* 390) *ib* *coll. coll.* 391) *ib* *coll. coll.* 392) *ib* *coll. coll.* 393) *ib* *coll*

habitant in eo<sup>8\*</sup>, deterioris conditionis esse non debeat, quam dominus temporalis, cuius statutum *debitum* de terris, quas exhibet aliis excolendis, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessario<sup>9</sup>, cum integritate persolvitur: nimis profecto videtur iniquum, si decimae, quas Deus in signum universalis domini sibi reddi praecipit<sup>10</sup>, suas esse decimas et primitias asseverans, occasione praemisit de excogitata magis fraude diminui forte valeant<sup>11</sup>, quum<sup>12</sup> Deo debita sit solutio decimarum in tantum, ut ad eas<sup>13</sup> clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici, si moniti reddere<sup>14\*</sup> forte noluerint, ecclesiastica sunt<sup>15</sup> districtio cogendi<sup>16</sup>. Et quum de cunctis omnino proventibus decimae sint reddendae, sicut colonae de parte fructuum, quae sibi remanet ratione<sup>17</sup> culturae, sic et domini de portione, quam percipit<sup>18</sup> ratione terrae, decimam reddere sine diminutione tenetur<sup>19</sup>. Praetextu vero<sup>20</sup> nequitiae clericorum nequeunt eas *alitis*<sup>21</sup>, nisi quibus ex mandato divino debentur<sup>22</sup>, pro suo arbitrio<sup>23</sup> erogare, quum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere praeter domini voluntatem, *quoniamque pro sollicitudinem officii pastoralis clericis sicut a sua nequitia coercendi.* (Et infra: [cf. c. proar. anterat.]) Quoniam igitur<sup>24</sup> pati nolimus, ne decimas, ut ecclesiarum et clericorum iura praesumptione qualibet minuatur<sup>25</sup>, *fraternitati tuae auctoritate praesentium mandamus*<sup>26</sup>, quatenus omnes, qui ratione personarum aut etiam praediorum decimas ecclesiis et clericis tuae dioecesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas, appellatione remota<sup>27</sup>, auctoritate apostolica per excommunicationis vel interdicti sententiam compellas<sup>28</sup>. *Præterea, ut clericus tuae dioecesis de quibus fuerit in ultionibus tua quærela proposita, de decimis ante dictis et fructibus perceptis et eis ad plenum sub tuo examine iustitiam faciendam compellere valeas, non obstante appellationis obiectu interposita in elusionem ecclesiasticae disciplinae, deotioni tuae praesentis scripti paginam durissimè indulgendam.*

CAP. XXVIII.

Privilegium super decimis non solvenda, ecclesiasticae personae concessum, novalla comprehendit. H. d. secundum intellectum, qui placet Panorm.

Idem Abbati sanctae Columbae<sup>2</sup> Senonensis.

Ex parte tua *fuit postulatum*<sup>1</sup> a nobis, quod, quum tibi de laboribus tuarum parochiarum, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, tibi vellemus<sup>2</sup> misericorditer indulgere, ut de terris, quae infra parochias tuas rediguntur noviter ad culturam, de indulgentia nostra exigantur decimas facultatem haberes. Quum igitur tibi<sup>3</sup> quod maius est sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terrae parochiarum tuarum cum integritate<sup>4</sup> percipias, de novallibus eas exigere satis potes; quia, ubi maius tibi conceditur, minus etiam<sup>5</sup> in hoc casu concessum esse videtur. [Dat. Rom. ap. S. Petr. VI. Id. Mart. Pont. nostr. .Ao. LX. 1206.]

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit, deductis expensis, quas facit de pecunia decimata; expensae vero, quae fiunt pro habendis fructibus, non deducuntur, et de fructibus solvitur decimas, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.

Idem Heliensi Episcopo.

Pastoralis officii<sup>3</sup> Et infra: [cf. c. 28. de off. iud. del. l. 29.] Explicari praeterea postulasti, utrum quos possit de molendinis et piscariis necessarias expensas deducere prius, quam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum. Ad quod sine praevisione melioris sententiae respondemus, quod, licet circa res acquisitas vel factas de pecunia decimata, quum ipsae venduntur, credamus deducendas expensas, et de residuo quasi de lucro decimas

persolvendas, ut, si vendatur domus, ager, vinea, cibus, molendinum, grex aut qualibet merces, expensas tamen, quae fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimate; quoniam salva decima fructus efficiuntur eorum<sup>1</sup>, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos<sup>2</sup> alienari posse, non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimento quaruntur vel rerum, ex quibus decimae persolvuntur, credimus deducendas expensas de proventibus decimandis, quia penes dominum res permanent restauratae<sup>3</sup>, et si pars aliqua moriatur armenti, deteriorere vinea, portio mercis deperat, vel totus cibus destruitur. [Quævisisti etc. — cf. c. 8. de fide instr. II. 22. — Dat. Rom. ap. S. Petr. XIV. Kal. Iun. 1204.]

CAP. XXIX.

Qui praescribit decimam in aliena parochia, si ibi insurgunt novalla, ipsorum decimas non habebit.

Idem<sup>2</sup>.

Quum contingat interdum<sup>3</sup> in tua dioecesi (Et infra: [cf. c. 28. de iure. II. 24.]) Praeterea requisisti, quum aliqui praedia, de quibus ecclesiae aut personis ecclesiasticis decimae solvebantur, ad Cisterciensem ordinem<sup>4</sup> donationis vel emptiois aut<sup>5</sup> alio titulo derolvuntur, an illam fratres de talibus praediis ipsis ecclesiis vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tibi tale domus responsum, quod, quum praedictis fratribus a sede apostolica sit indultum, ut de laboribus suis, quas propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas<sup>6</sup> nulli prorsus solvere teneantur, de praediis taliter acquisitis, ecclesiae vel personis ecclesiasticis decimas solvere non tenentur, dummodo propriis manibus eorum seu sumptibus excolantur. Quum autem in quibusdam parochiis ad quasdam ecclesias vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertinet perceptio decimarum, et de novo fiant novalla in eisdem: quaeris a nobis, ad quem<sup>7</sup> huiusmodi novallum decima incipiat<sup>8</sup> pertinere. Unde inquisitioni tuae taliter<sup>9</sup> respondemus, quod, quum perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de iure communi pertinet, decimae quaeque novallum, quae fiunt in parochiis earundem<sup>11</sup>, ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur, nisi ab his<sup>12\*</sup>, qui alias percipiunt decimas, rationalibus causis ostendatur, per quam appareat, novallum ad eos decimas pertinere. [Dat. Later. XVI. Kal. Iun. A. III. 1210.]

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum praedii debetur ei, qui decimas ibi praescripsit; sed ad alium praedii praescriptio non extenditur.

Idem Episcopo Belvacensi<sup>2</sup>.

Quum in tua dioecesi quaedam monasteria et conventuales ecclesiae in multis parochiis maiores decimas percipiunt et minutas, [et] de quibusdam fructibus, annuatim perceptis, non fuerint<sup>3</sup> decimae persolventes<sup>4</sup> [quae tamen utroque persolvuntur], quaesivisti pro sedem apostolicam edoceri, utrum decimae fructuum praedictorum ad parochiales ecclesias, quae nec maiores percipiunt<sup>5</sup> nec minutas, an ad monasteria et illas [ecclesias] conventuales, quae decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere. Ad quod sic Respondemus<sup>6</sup>, quod, si fructus praedicti de illa<sup>6</sup> terra proveniunt<sup>7</sup>, de qua monasteria vel conventuales ecclesiae aliquos percipiunt ratione decimarum proventus, eis proculdubio decimae fructuum debentur<sup>8</sup> eorum<sup>10</sup>, quum ipsis<sup>11</sup> terra illa ab antiquo fuerit decimata, et non debeat una eademque ecclesia<sup>12</sup> diverso iure censeri; alioquin parochialibus ecclesiis exsolvantur<sup>13</sup>, ad quas de iure communi spectat perceptio decimarum. [Sane quia contingit etc. — cf. c. 27. de spons. II. 1. — Dat. Lat. IV. Kal. Nov. Pont. nostr. .Ao. XV. 1212.]

TIT. XXX. Cap. XXVI. 8) et: FRIHKLHBNugh Reg. 9) necessarium esse dignoscitur (dignoscatur: 7) cum integritate persolvi: C Reg. 10) praecipit: Cöbelh Cont. Böhm. 11) valent: C Reg. 12) quoniam: C Reg. Reg.; quia (Deo: deat): Ca. 13) add.: Accensas: Cöb. 14) reddi: deat: FRIHKLHBNugh Reg. 15) sit: Cb Reg. 16) sequuntur: C Reg. quae infra postea sunt: Praetextu nequitiae . . . coercendi 17) de rat.: C 18) percipit: Cöb. 19) tenentur: Cöb. 20) vero: deat: Cöb. 21) al.: deat: Cöb. 22) debetur: Cöb. (deputantur: C. 23) pro snac voluntatis arbitrio: C Reg. 24) legit.: deat: Cöb. 25) immanatur: ib. 26) indulgentias: C Reg. 27) indulto (sive: C) app. obstaculo (diffugio: Cb): C Reg. 28) compellendi liberari habentes facultatem: ib.

CAP. XXVII. 1) Restitutio: C Reg. Brevq. IX. 17. c. Comp. III. c. 3. h. l. (3, 23). 2) Columbanae: Nöwgh — Polthast no. 2785. 3) propositum coram: C 4) dignatur: Cöb. 5) si maius est tibi concessum, videlicet quod: Reg.; deat: Cöb. 6) cum integr., add. a Regm. 7) et: cöstat: G.

CAP. XXVIII. 1) Restitutio: C Reg. Brevq. VII. 169.; Comp. III. c. 5. h. l. (3, 23) 2) Polthast no. 2350. 3) add.: diligentia: Cöc. 4) ipsorum: Cb 5) hlos: ib. 6) restaurandae: ib.

CAP. XXIX. 1) Restitutio: C orig. ap. Fössel. Mem. des Pays . . . de Beauvais (Cörs. 464). 2) fuerint: Comp. IV. c. 1. h. l. (3, 31) 2) ep. Belvacensi: Dh orig. — Polthast no. 1066. 3) int. etiam: Dh Richt. 4) fratres Cisterciensis ordinis: D Richt. 5) vel: Dh Richt. 6) decimae: Dh Richt. 7) aut: D Richt. 8) nam: Cont. Böhm. 9) debeat: orig. 10) breviter: Dh orig. 11) eorumdem: DhFg. 12) sit: GHK orig.; ipsi: D.

CAP. XXX. 1) Restitutio: C Reg. Bal. XV. 181.; Comp. IV. c. 2. h. l. (3, 9) 2) Polthast no. 4614. 3) fuerint: Dh Bg. 4) recipient: Cöbe. 5) duximus respondendum: D Reg. 6) illis terris . . . quibus: Reg. 7) veniant: DhFg. 8) proveniant: Dh s'ic: Dae 9) debeat: Dh 10) eorumdem: C Reg. 11) ipsius: Dh 12) substantia: Reg. 13) persolvantur: Mb.





monasteriis de novo fundandis<sup>10</sup>, committantur<sup>11</sup> aliis<sup>11</sup> excolendae, a quibus ecclesiis decimae persolvantur, nec occasione privilegiorum suorum ecclesiae ulterius praegraventur. Decernimus<sup>12</sup> [ergo] ut de alienis terris et amodo acquirendis, etiam si eas propriis manibus aut sumptibus excolant<sup>13</sup>, decimas persolvant ecclesiis, quibus ratione praediorum antea solvebantur<sup>15</sup> nisi cum ipsis ecclesiis aliter duxerint componendum. Et<sup>16</sup> hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent<sup>17</sup> similibus privilegiis, extendi volumus et mandamus, ut ecclesiarum prelati promptiores<sup>18</sup> et efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus iustitiae complementum, eorumque<sup>19</sup> privilegia diligentius et perfectius studeant observare.

CAP. XXXV. 1  
Gregorius IX.

Interdicimus universis personis ecclesiasticis, ut decimas, detentas<sup>2</sup> a laicis, ad alienas ecclesias pertinentes, in pignus recipere ab eisdem laicis non praesument.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I. 1

Non potest quis ad religionem admitti, nisi volens et in aetate idoneus.

Ex concilio Maguntino.

Nullus tondeatur, nisi in<sup>2</sup> legitima aetate et spontanea voluntate.

CAP. II. 1

Impubes monasterium ingressus post annum a parentibus revocari non potest. H. d. primo. Pubes per vim ingressus post annum exire vel a parentibus revocari non potest. H. d. secundo. Abbas Sicilius.

Ex eodem.

Si quis ante annum legitimis tonsuratus est sine consensu parentum suorum, [et] si parentes ipsius<sup>2</sup> infra<sup>3</sup> annum non se reclamaverint ad principem, aut ad<sup>4</sup> proprium episcopum vel<sup>5</sup> ad missum dominicum: in ipso clericali permaneat. Si vero post legitimis annos per vim clericus factus est, et nec ipse, nec parentes<sup>6</sup> eius infra<sup>7</sup> annum ad memoratas personas reclamaverint<sup>8</sup>, in clericatu<sup>9</sup> permaneat, sicut is, de quo superius dictum est. [Si vero praefatus personae etc.]

CAP. III. 1

Clericus saecularis, utens habitu et nomine monachali, cogitur, ut fiat monachus, vel ab hoc desistat.

Ex concilio Toletano.

Ut<sup>2</sup> clerici, qui se fingunt habitu et<sup>3</sup> nomine monachos esse, et non sunt, omnimodis corrigantur<sup>4</sup> atque evocentur, ut vel<sup>5</sup> veri monachi sint, vel veri clerici<sup>6</sup>.

CAP. IV. 1

Novitia, quae sponte se ingerit actibus professorum, per hoc censetur professa. H. d. et est casus multum notabilis.

Ex concilio Arelatensi<sup>2</sup>.

Vidua, si<sup>3</sup> sponte velum<sup>4</sup> conversionis<sup>5</sup>, quamvis non

sacrum<sup>6</sup>, sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatus oblationem Deo obtulerit, velit nolit, sanctimoniae<sup>7</sup> habitum ulterius debet<sup>8</sup> habere, licet sacramento firmare<sup>9</sup> velit, eo tenore et cautione velamen sibi impostuisse<sup>10</sup>, ut iterum deponere possit<sup>11</sup>.

CAP. V. 1

Monachus tempore ad aliud monasterium transire, vel peculium habere non potest.

Gregorius Anthemio Subdiacono<sup>2</sup>.

Ioannes frater<sup>3</sup> et coepiscopus noster [directo] per Iustum clericum [suum capitulari] inter alia plura hoc nobis noscitur intulisse, aliquos monachos monasteriorum in Surrentina diocesi positorum de monasterio in monasterium, prout eis liberit, transmigrare, et a proprii abbatis regula desiderio rei saecularis abscedere, sed et, quod non licere notum est, peculiaritatem eorum singulas studere. Propterea<sup>4</sup> [experientiae] tuae<sup>5</sup> Iracensium iussione mandamus, ut neque<sup>6</sup> monachum<sup>6</sup> ulterius<sup>7</sup> de monasterio in monasterium temere<sup>8</sup> migrare liceat, nec eorum aliqui peculiare quicquam habere permittas<sup>9</sup>. Sed si [quilibet] hoc praesumpserit, in monasterio, in<sup>10</sup> quo ab initio conversatus est, et<sup>11</sup> ab abbati sui regula, de qua fugerat<sup>12</sup> [eum] competenti coactione reddatur, [nisi si tantum iniquitatem etc.]

CAP. VI. 1

Ubi est dura congregatio vel religio, requiritur in proficente plena pubertate, scilicet tempus XVIII. annorum. H. d. habito respectu ad mentem literarum, et est textus singularis.

Ex Registro Gregorii<sup>2</sup>.

Quia in insulis dura est congregatio monachorum, etiam pueros in eorum<sup>3</sup> monasteris ante<sup>4</sup> XVIII. annum suscipi prohibemus. Vt si qui nunc<sup>5</sup> sunt, tua<sup>6</sup> eos experientia auferat, et in urbem Romanam transmittat. Hoc in Palmaria aliisque<sup>7</sup> insulis te per omnia volumus custodire.

CAP. VII. 1

Si Cisterciensis sine licentia sui abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regressi cogitur.

Alexander III. Archiepiscopus<sup>2</sup> et aliis ecclesiarum Praelatis per Galliam constitutis.

Non est vobis<sup>3</sup> dubium<sup>4</sup> et incertum, quomodo fratres religiosi Cisterciensis ordinis ea praevincant<sup>5</sup> religione et virtute, quod ex institutione Patrum et<sup>6</sup> praecessorum nostrorum hi, qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine abbatis sui licentia prohibentur de clastro discedere, et discedentes in aliis monasteriis recipi. Inde est, quod nos eandem institutionem non solum amicum religioni, sed etiam rationi consonam sollicite conservare volentes, Universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus monachos vel<sup>6</sup> conversos Cisterciensis<sup>7</sup> ordinis post factam in<sup>8</sup> monasteriis professionem sine licentia abbatum suorum per episcopatos vestros recipi nullatenus permittatis. Et si qui ex eis fuerint, qui sine licentia abbatum suorum de monasterio<sup>9</sup>, in quo professionem fecerint, exire praesumpserint, et communiti ad sua monasteria celeriter non redierint, eos tam diu appellatione remota censura ecclesiastica percellatis, donec ad monasteria, unde exierint<sup>10</sup>, regressi compellantur<sup>11</sup>.

Cap. IV. 1) Restitutio ex c. 25. C. Tribur. hab. no. 895.; Comp. l. c. 6. h. l. (3, 27.); — cf. c. 8. C. XXVII. qu. 1. et Coll. de cell. 2) Archiepiscopus PGGHII 3) si quis; Ab 4) velamen; a 5) coarct.; 6) sacra-tum; Ab: sanctum; A 7) sanctimoniam; la: Aof: sanctimonialis; M 8) debet; tempore; 9) confuturare; A 10) imponere; org. 11) possit; de. 2) sec. no. 591. — Juff: no. 746. 3) Praeterea: Ab 4) tibi; a 5) ne quies; Cont. Bihl. 6) monacho; Reg. 7) alterius; Ab 8) tem.; add. a. Regm. 9) permittat; Ab 10) in: de: PGGHIIab 11) et: exlat: F 12) fuerit; Ab: fuerat: A.

Cap. V. 1) Restitutio ex cond. in l. 32.; Comp. l. c. 1. h. l. (3, 18) 2) ad Sernmachium detentis; a no. 591. — Juff: no. 746. 3) eisdem; B: Reg. 4) ante XVIII. annorum (anni); Reg: tempora (spatia); Bb: B Reg. 5) nunc; de: Bb 6) vestra; B 7) et in aliis; B.

Cap. VI. 1) Restitutio ex App. XVII. 6.; Lps. XXVII. 6.; Cass. XXV. 2.; Comp. l. c. 2. h. l. (3, 27.). 2) archiepiscopus, episcopus etc.; 3) episcopus archidiaconus praedicatoris alius etc.; B: Ob: archid. et al. ecclesiarum praedictis etc.; O: 1159-31. — Juff: no. 896. 3) nobis; Lf: de: P 4) permanent; Ab 5) et; de: Ab 6) et; R 7) conscribit; A; praedicti; P: praescripti; Ob 8) in; de: Ab 9) monasterii; . . . quibus; O 10) extertur; Ab 11) compellatur; Coll. coll.

TIT. XXX. Cap. XXXIV. 9) fundatis; Dh 10) committant excolendas; org. 11) ad; de: org. Ms. 12) Decernimus; IKHb 13) si; Dabdy; org. Ms. 14) excolunt; PGGHII Cont. Bbhu.; excolunt; D org. 15) debebantur; Dhj 16) Nos ergo statutum inimus; de: Dh ratum et gratum habentes; Dh org. 17) gaudent; Bb 18) add.: praestantioris vel; Dh 19) ut eorum; Dh. Cap. XXXV. 1) 1227-34. — Pothus no. 9649. 2) retentas; FX. TIT. XXXI. Cap. I. 1) c. 2. Cont. Magunt. hab. no. 813.; Comp. l. c. 3. h. l. (3, 27.) 2) in; de: Coll. coll. 3) Cap. II. 1) Restitutio ex Burch. VII. 3. ex C. Mogunt. qui interfuit Carolus Imp. et Nicolpus archiep. in clastro S. Albani; B. Decr. VII. 26.; Lps. XVI. 5.; Comp. l. c. 2. h. l. (3, 27.) 2) ipsi; Coll. coll. 3) intra; Cont. Bbhu. 4) ad; de: PGGHII; ad prop.; de: Ab 5) aut; A 6) nec . . . nec; de: Ab 7) et par. . . minime reclamaverunt; AP: et infra ann. ad supra mem. personas minime reclamavit (reclamaverunt; Bc) Burch. II. 8) of. not. 3. 9) add.: minime; Ab. Cap. III. 1) Restitutio ex Auspensi Capit. I. 72. (cf. Capit. 789. c. 76.); Burch. VIII. 7.; Bc Burch. VII. 31.; Lps. XVI. 1. ex C. Tol. Broc. Bb VIII.; Burch. XVI. 1.; Cass. XXVI. 5. (ex C. Tolet. VIII.). Comp. l. c. 5. h. l. (3, 27.) 2) Et cler. . . H: cler.; PR 3) vel; org. 4) omnimodis videtur corrigendos atque evocandos esse; org. 5) velut; Aec 6) canonici; Coll. coll. org.



quod ante gestum fuerat<sup>24</sup> roboratur. Nec obloquitur quod de *sacri rati* praedecessoris nostri Leonis Papae<sup>25</sup> constitutione per contrarium sensum sumitur<sup>26</sup>; ut puellae, quae coactae parentum imperio virginitatis habitum susceperunt<sup>27</sup>, ipsam possint<sup>28</sup> sine praevicatione deserere, quum de ea<sup>29</sup> recte<sup>30</sup> possit<sup>31</sup> intelligi, quae in aetate nubili nescit constituta. Tunc enim<sup>32</sup>, quia<sup>33</sup> liberum habet arbitrium, in electione propositi<sup>34</sup> sequi parentum non cogitur voluntatem.

CAP. XIII.

Valeat professio facta sine susceptioe habitus religiosi.

Idem<sup>2</sup>.

Porrectum nobis ex parte tua pefitorum continebat, quod I.<sup>3</sup> canonicus Acherontinus<sup>4</sup>, infirmatus<sup>5</sup> gravatus, votum, ut fieret monachus, se assertit<sup>6</sup> emisisse; unde metuens, ne<sup>7</sup> voto decederet non completo, iunctis manibus tibi se reddidit in monachum, et in<sup>8</sup> fratrem. *¶* Alii quomque in tua absentia sese<sup>9</sup> in sacerdotum manibus monachus fieri devoverunt, sicut facti ad evitum voluerunt, et, quum familiariter monasterii tui antea existisset, quia non fuerunt<sup>10</sup> ad antiquam familiaritatem admissi, adversarii facti sunt pro amicis. *¶* Utum ergo talium facta dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an compelliendi sis ad complenda promissa<sup>11</sup>, per nos postulas edoceri. *¶* Nos ergo. Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, quum monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo a<sup>12</sup> convertendo votum emittitur, et recipitur ab abbate, talis<sup>13</sup>, ut fiat monachus, et reddat Domino quae<sup>14</sup> promisit<sup>15</sup>, erit utique<sup>16</sup> non immerito compellendus<sup>17</sup>. [*Dat. Lat. III. Id. Iun. 1199.*]

CAP. XIV.

Si pater se cum bonis suis et filio impube obtulit monasterio, filius factus maior exire potest religionem et legitimum a monasterio petere.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Quum simus: (*Et infra*). Sane nuper nostris auribus est relatum, quod, si<sup>3</sup> miles lepra<sup>4</sup> morbo Damiano permittente esset<sup>5</sup> respersus, se cum filio suo discretionis omnino nullatenus attingente<sup>6</sup> ad quoddam monasterium, cum bonis suis etiam<sup>7</sup>, quum a monasterio ipso teneretur, contulisset, dictum<sup>8</sup> filium suum fecit habitum suscipere<sup>9</sup> monachalem. *¶* Quomque ipsi pater discipula monastica<sup>10</sup> propter asperitatem regulae displiceret, infra<sup>11</sup> X. hebdomadarum spatium a monasterio et habitu taliter suscepto resiliens, bona patris ab abbata illa corpul cum instantia postulare. Et quum super hoc ad discessionem episcopum quaestio debata<sup>12</sup> fuisset, et coram eo aliquamdiu discipulatum<sup>13</sup>, quia plerique dissentire<sup>14</sup> de rigore canonum ridebantur, si consanguinei dicti<sup>15</sup> pueri possent testibus comprobare, illum, quando filii obtulit, infra annos discretionis existere, ipsum tunc voto nullatenus obligari: dictus abbas ad Magnatum<sup>16</sup> sedis antichiani appellatur, et quodam de<sup>17</sup> consanguineis eiusdem pueri ad Romanam ecclesiam appellatum, sicut ex literis Aug.<sup>18</sup> episcopi percipimus, translaturum. Ideoque Discretioni tuae<sup>19</sup> taliter respondemus, quod, si dictus puer ad<sup>20</sup> annos discretionis pervenerit<sup>21</sup>, et habitum retinere noluerit monachalem, si ad<sup>22</sup> hoc ipsum induci nequerit, non est ullatenus<sup>23</sup> compellendus, quia tunc<sup>24</sup> liberum sibi erit, cum dimittere, et bona paterna, quae ipsi ex<sup>25</sup> successione proveniunt, postulare.

Tit. XXXI. Cap. XII. 24) est: Coll. c. 11. 25) propria: Luc. 26) assumitur: B<sup>2</sup>; admittere: Luc. — cf. c. 8. C. XX. q. 1. 27) susceptur: B<sup>2</sup>; suscipere: B<sup>2</sup>; 28) possunt: B<sup>2</sup>; licet: Luc.; possunt: B<sup>2</sup>; 29) ipsa: B<sup>2</sup>; de ea: B<sup>2</sup>; F. 30) recte: dicit: L. Coll. c. 11. ea hoc: B<sup>2</sup>; 31) constat: Luc. 32) tum quia: ib. 33) quum . . . habet: Sa. 34) positus: Luc.

Cap. XIII. 1) Restitutum ex Reg. Bal. II. q. Bal. 1. 524; G<sup>2</sup>; ancl. 4. 3. 18.; Comp. II. c. 4. h. c. 3. 18.; 2) abbe de Flores: Reg. — Imoe; III. esse glossa his verbis testatur: Hoc indubitanter est Innocentii, est enim in compilatione (cf. Baunr. q. Bal. I. 598.), nisi velis dicere, quod tam Clemens quam Innocentius eisdem verbis cum ediderit. — Potthast no. 572. — ap. Jaffe extat ad a. 1187—91. no. 10191. 3) Io; B<sup>2</sup>. 4) Achermontinus: B<sup>2</sup>; Reg. 5) add.; nimis: B<sup>2</sup>; nimis: B<sup>2</sup>; 6) asserunt: Inghisa Reg. 7) in vot. discederet: B<sup>2</sup>; 8) in: B<sup>2</sup>; 9) se: B<sup>2</sup>; 10) fuerant: B<sup>2</sup>; quia pro eo quod non sunt: B<sup>2</sup>; sunt vel quod non fuerant: Sa. 11) add.; solvenda: B<sup>2</sup>; 12) as: B<sup>2</sup>; B<sup>2</sup>; ad convertendum: B<sup>2</sup>; sep. votum: B<sup>2</sup>; B<sup>2</sup>; Reg. 13) taliter: B<sup>2</sup>; 14) quod: Reg. 15) promiserit: B<sup>2</sup>; 16) itaque ut fiat mon. est non immerito comp.: B<sup>2</sup>; 17) add.; ut fiat monach.: B<sup>2</sup>; — cf. no. 16.

Cap. XIV. 1) Restitutum ex G<sup>2</sup>; ancl. 2. (3. 18.); Comp. II. c. 5. h. c. (3. 18.) 2) 1191—8. — Jaffe no. 10702. 3) C.; B<sup>2</sup>; Sa.; G.; Baunr. 4) est:

CAP. XV.

Furius profitendo non obligatur; nisi factus sanae mentis ratum habuerit.

Innocentius III. Episcopo et Capitulo Targilensibus<sup>2</sup>.

Sicut tenor litterarum *†*restratum nobis aperuit, quam P. lator presentium in sacerdotali esset officio constitutus, et tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec sibi nec suis progenitoribus seu fratribus in necessitatibus propriis<sup>3</sup> possit aliquidem providere: proprii corporis laboribus et nutris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore et acquisitione honesta suam et suorum possit indigentiam relevare. Cunctis autem post haec, quod ipse, longe a vestra civitate consistens, tam gravi curae acridine laborare, quod extra se positus desperaret de vita praesenti, et dum in tali esset articulo constitutus, a quodam simplici monacho inditus fuit<sup>4</sup> habitu monachali, et ad monasterium deputatus. Deinde, paucis diebus elapsis, quum iam esset in principio sae convalescentiar, deposuit habitum, et licentia eiusdem loci abbatis monasterium dereliquit, et cupiens progenitorum suorum indigentias subvenire<sup>5</sup>, a<sup>6</sup> cubis<sup>7</sup> suppliciter postularit, ut possit, sicut prius, in sacerdotali officio ministrare et robustum pariter conversari. Quia autem sui robis fuerit facendum, sacro apostolicae sedis oraculo humiliter<sup>8</sup> petitis<sup>9</sup> edoceri. *¶* Nos igitur Consultationi vestrae taliter respondemus<sup>10</sup>, quod, licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus et de praesenti vita desperet, si tamen eo tempore, quo P.<sup>11</sup> sacerdos lator presentium positus extra mentem asservit, indutus fuit<sup>12</sup> habitu monachali, quum alienatus non sentiat<sup>13</sup>, ac per hoc non valeat consentire, eum<sup>14</sup> denunciatis ab observatione monastici<sup>15</sup> ordinis absolutum, nisi postquam mentis suae factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem. [*Dat. Lateran. 1198.*]

CAP. XVI.

Professio nec fieri, nec recipi debet infra tempus probationis; sed facta et recepta tenet. Hoc dicit, et est casus notabilis, et quotidie allegatur.

Idem Pisano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ad apostolicam esset, *†* quae dispendio Domino cunctarum fideliarum inter est et magistra, super diversis articulis questionibus dubiae referuntur, ut quod ab ea fuerit super eorum solutione responsura indubitanter ab omnibus tenetur. Ex parte stipulenti tuae literis nuper susceptis questionibus, quod, quum monachum fieri ante annos anni probationem regularis instituti interdicit, *†* monacho et moniales in tua dioecesi constituti tam clericos quam laicos utrasque sexus, sanos pariter et infirmos, religionis habitum coheres assumere, notu cum aliquo proficiente, interdu abique omni professione recipiant, quoadque professionem illico facientes. Tale multa mala noscuntur<sup>3</sup> sapienter providere, quum infirmi ad monasterium iam transiit, et, emissa professione, postquam de infirmitatibus convalescent, habitum religionis abiciunt, et ad propria revertuntur. Cunctis etiam tales in propriis domibus remanere, quum monachi per eos, dum vivunt, nolunt sua monasteria praeparari. Sicut etiam sine<sup>4</sup> probatione recipit, retro aspicientes matrimonium contrahunt, relicto<sup>5</sup> habitu regulari; de quibus, si habitum religionis assumunt ante annos anni probationem vel temporis competentis, utrum facta professione a talibus vel amissa monachi debeant reputari, et si convingitur concerti desiderium recipiendum sit in monachum, nisi usque perpetuum continentiam reponunt, certificari a sede apostolica postulati. *¶* Nos igitur Questionibus

B<sup>2</sup>; Richt. 5) agente: B<sup>2</sup>; Sa. 6) et: B<sup>2</sup>; 7) deinde: B<sup>2</sup>; 8) secum susc.: B<sup>2</sup>; 9) post: B<sup>2</sup>; Richt. 10) perlatu: B<sup>2</sup>; 11) dispatutum: B<sup>2</sup>; Richt. 12) sententia: Sa. 13) praesentis: B<sup>2</sup>; 14) tunc: Sa. 15) est: B<sup>2</sup>; 16) Augustinus: B<sup>2</sup>; Augusti: B<sup>2</sup>; Augustus: B<sup>2</sup>; 17) vestrae significatione praesentium infinitivum: B<sup>2</sup>; 18) quum: ad: B<sup>2</sup>; B<sup>2</sup>; 19) percent: B<sup>2</sup>; B<sup>2</sup>; 20) ad ipsum tenendum: B<sup>2</sup>; Sa. 21) add.; de: B<sup>2</sup>; B<sup>2</sup>; 22) extinet: B<sup>2</sup>; 23) ipsi recte succ.: B<sup>2</sup>; Sa.; ipsa recte succ.: B<sup>2</sup>; ipsi recte successive: B<sup>2</sup>.

Cap. XV. 1) Restitutum ex Reg. Bal. I. 266; G<sup>2</sup>; ancl. 3. (3. 18.); Comp. III. c. 1. h. c. (3. 24.) 2) Targilen: Urb.; Gargulen: C.; B<sup>2</sup>; G<sup>2</sup>; G<sup>2</sup>; simplici: idem: Sa.; G<sup>2</sup>; Traquilien: — Tran — Reg. — Potthast no. 26. 3) sus: Sa. 4) fuerit: C<sup>2</sup>; 5) de: B<sup>2</sup>; C<sup>2</sup>; 6) providere: C<sup>2</sup>; 7) et a: Sa. 8) noluit: C<sup>2</sup>; 9) unum: deest: B<sup>2</sup>; 10) petitis: C<sup>2</sup>; postulatis: C<sup>2</sup>; 11) duximus presentium: C<sup>2</sup>; Reg. 12) P. . . . present. add. a: B<sup>2</sup>; 13) fuerit: C<sup>2</sup>; Sa. 14) consentiat: C<sup>2</sup>; 15) praefatum presbyterum: C<sup>2</sup>; Reg. 16) monasterii: C<sup>2</sup>.

Cap. XVI. 1) Restitutum ex Reg. Bal. I. 455; G<sup>2</sup>; ancl. 3. (3. 18.); Comp. III. c. 2. h. c. (3. 24.) 2) Potthast no. 434. 3) eugenesium: C<sup>2</sup>; 4) absque: C<sup>2</sup>; 5) relicto: C<sup>2</sup>.

tuis taliter... nos respondemus, quod licet tempus probationis a san-ctis Patribus sit indultum non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut et ille asperitatis istius, et istud moris illius valeat<sup>10</sup> experiri, quod utrumque<sup>10</sup> diligenter est observandum, praesertim quum ab utroque de reliquo facta<sup>11</sup>, certa notitia non habetur<sup>12</sup>, si<sup>13</sup> tamen ante tempus probationis regulariter praefinitum is, qui converti desiderat, habitum recipit<sup>14</sup> et professionem emittit, abbate per se vel per alium professionem recipientem monasticam, et monachalem habitum concedente: uterque renunciare<sup>15</sup> videtur ei, quod prius se noscitur introductum. Ideoque obligatur quibus per professionem emissam pariter et acceptam ad observantiam regularem, et vero monachus est censendus, quia multa fieri prohibentur, quae, si facta fuerint, obtinent roboris<sup>16</sup> firmitatem. Prohibendum est autem<sup>17</sup> abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipienti, et, si contra formam praescriptam quoslibet indiscrete receperit, animadversione sunt debita corrigendi, quum in subsidium fragilitatis humanae spiritum probationis sit regulariter institutum. *Quom notitia non est, c. 17, de conv. cond. III. 32. [Dat. Lat. IX. Kal. Dec. 1168.]*

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licet in claustrum nunquam permiserit, sed in sacculo, et suis bonis tuis fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

Idem Aconensis<sup>2\*</sup> Episcopo.

Sicut nobis ex parte tua fuit<sup>3</sup> propositum, quidam clericus, cum aegritudine nimia<sup>4</sup> laboraret, quasi de morte secerans, et de<sup>5</sup> recuperanda sanitate desperans, habitum canonico regularum petit et accepit, cum in susceptione habitus capere<sup>6</sup> et permittere, quae solent in hominibus recipi. Sed nec ad ecclesiam transit<sup>7</sup>, utpote infirmitate gravatus, nec bonis suis uti cessavit. Postmodum vero sospitate convalescit<sup>8</sup> frater nostro episcopo<sup>12</sup> et dilecto filio priore, et canonicis ecclesiae Nazarenis, a quibus habitum susceperat regularem, ubi, licet ex tempore, quo habitum susceperat in ecclesia Nazarenis<sup>13</sup>, prioris sollicitudinem carere, tamen eorum, quae facta fuerint circa ipsum, in Aconensis<sup>14</sup> cum canonico<sup>15</sup> suscepit. Quia vero quid super hoc facere debeas per nostras postulas libere dixerit, Fraternitati tuae taliter respondimus<sup>16</sup>, quod, si regularem habitum se postulate suscepit, et ad observantiam religionis canonicae sua se professione ligavit, ad resumendum habitum ecclesiasticae est districtio cogendus, quum, quod<sup>17</sup> tanto tempore extra canoniam<sup>18</sup> mansit, non in excusationem eius, sed in maioris transgressionis augmentum merito valeat allegari. *[Dat. Lat. X. Kal. Jan. 1168.]*

CAP. XVIII.

Potest religiois zelo auctoritas vitae ad religionem transire strictiorum, petita prius licentia praelati sui, licet non obtenta, etiam si primum monasterium sit privilegium, quod de illo ad aliud etiam antea transire non possit. H. d., et et casu notabilis, et quotidie allegatur.

Idem Priori et Conventui Dimolienis.

Licet quibusdam monachis et canonicis, nec non hospitalariis<sup>1</sup> et templariis a sede apostolica sit indultum, ne, postquam aliquis profectus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arterior et alium religionis obtentu transire, ut unusquisque secundum Apostolum<sup>2</sup> in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus; quia tamen, ubi spiritus Dei est, ibi libertas, et qui Dei spiritu aguntur non sunt sub lege, quia<sup>3</sup> lex non est posita iusto: ea ratione vide-

tur hoc illi velle congressum, ne quis ex temeritate vel levitate in iacturam vel<sup>4</sup> iniuriam<sup>5</sup> sui ordinis sub praetextu maioris religionis ad alium ordinem<sup>6</sup> transvolaret, sicut frequenter a multis constat esse praesumptum, non quidem ut ei transeundi licentia concedatur, qui cum cum humilitate ac puritate duxerit postulandum, ut<sup>7</sup> non fide, sed vere ad frugem melioris vitae valeat transigrare. Talis ergo, postquam a praelato suo transendi licentiam postulaverit, ex lege privata, quae publicae legi praecedit, absolutus, libere potest sanctoris vitae propositum adimplere, non obstanti<sup>8</sup> proterva<sup>9</sup> indiscrete contradictione praelati, quia privilegium meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate; quum etiam<sup>10</sup> Romanus Pontifex, qui supremam in ecclesia obtinet<sup>12</sup> potestatem, archiepiscopis et episcopis cedendi licentiam ex iusta causa petentibus sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus huiusmodi<sup>13</sup> privilegium est concessum, se ad concedendam<sup>14</sup> licentiam transeundi taliter postulantis de iure teneri, quia, sicut subditus a praelato cum humilitate et puritate debet transendi licentiam postulare, ne hominum obedientiae contemneret videatur, sic profecto praelatus subdito sine difficultate et pravitate quilibet<sup>15</sup> debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire<sup>16</sup> divinitus inspiratum. Si vero prohiberit dubitetur, utrum<sup>17</sup> quis velit ad ordinem arctiorem aut<sup>18</sup> laxiorem ex caritate, an ex temeritate transire: superioris est iudicium requirendum, ne forte angelus satanae in lucis angelum se transformet: illa semper regula inviolabiliter observata, ut nullus [episcopis] absque licentia Romani Pontificis praesumat occasione quacunque<sup>19</sup> deserere praesulatum, quoniam<sup>20</sup> sic iustus manum bonum minori bono praeripitur, ita communitas utilitas speciali utilitati praefertur. Et in hoc casu recte praeripitur doctrina silentio, sollicitudo contemplationis, et labor quietis. Ad quod utique<sup>21</sup> designandum unigenitus Dei filius Iesus Christus non de Rachel secundum carnem natus est, sed de Lia, nec legitur cum in domum suam Maria<sup>22</sup> recepsisse<sup>23</sup>, sed Martha. Unde, quando<sup>24</sup> potest episcopus precesse pariter et prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Quum ergo dilectus filius R. monachus vester ad fratres Cisterciensis ordinis transmigraverit<sup>25</sup>, non ut ordini vestro aliquatenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem, dissectioni vestrae per apostolicam scriptam praecipiendo<sup>26</sup> mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro<sup>27</sup>, et conscientia bona<sup>28</sup> et fide non facta fecisse dignoscitur, cum nullatenus molestetis, quia caritas est fons proprius, cui non communicat alienus. *[Dat. Rom. ap. S. Petri. III. Kal. Mai. Ao. IX. 1206.]*

CAP. XIX.

Coniuges religionem profitendo ab invicem devotere possunt; aliter si se abutunt et non continent, illicitum est iuramentum.

Idem Praeposito, et<sup>2\*</sup> Decano, et Scholastico Dimerensibus<sup>3</sup> Coloniensis<sup>4</sup> diocesis.

Venies ad apostolicam sedem G. mulier latris praesentium suppli<sup>5</sup> nobis insinuatione monstravit, quod, quum matrimonium cum E. de Hurd<sup>6</sup> Coloniensis diocesis in facie ecclesiae contraxisset, et diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos in tantum, ut, quod deinceps alter non requireret alterum, uterque corporaliter praestitit iuramentum, hanc<sup>7</sup> per ipse divortii causam assignans, quod quandam ipsis mulieris amicum cognovisset, atque eam duceret in uxorem. Quod<sup>8</sup> licet assereret<sup>11</sup> quamplurimum, non tamen fuit super hoc et clericae facta fides. Quum autem postmodum ad secunda vota convolasset alter, secundo

TIT. XXXI. Cap. XVI. 1) professionis: Ch. 7 et; dest: Co; et ut: Ch. 8 illud: Ch. Bohem. dest: 80 9) valent: B. Reg. 10) utrum: quae Reg. 11) facta: dest: F. B. H. 12) habuerit: Ch. 13) quia: Ch. Reg. 14) recipiat: Co; receperit: Ch. 15) renuntiari: B. H. 16) non: dest: B. H. 17) etiam: A. tamen: S. Reg. 18) dest: F. B. H.

Cap. XVII. 1) Resolution of Reg. Decr. I. 217. 2) G. de: G. de: 5. (3, 18); Comp. III. c. 6. h. 1. 3) 21. 4) Aconensis: B. Reg. 5) Posthac: no. 262. 6) est: A. Ch. 7. 7) quod: quid: F. Ch. 8) magis: S. Reg. 9) gravatus: Ch. 6. dest: dest: L. M. 10) suscipit: B. Reg. 8. et est: Ch. 9) transire: F. transit: H. 10) recepta: Ch. 11) XX. 12) archiepiscopo: Ch. B. 13) Nazarenis: Ch. Nazarenis: Ch. 14) Aconensis: ecclesia: Ch. B. 15) in cano: Ch. 16) duximus respondendum: Co; Reg. 17) et cog: quia: quae: Ch. 18) quia: tant: Ch. 19) canonico: F. B. H. 20) Reg.

Cap. XVIII. 1) Resolution of Reg. Decr. IX. 42. 2) Cap. III. c. 1. h. 1. 3) 2. 4) Reg. Dimolienibus: Reg. — Dimerensibus: — in Ch. de: illud: omnia corruption: et. — Posthac: no. 2762. 5) et hosp: F. B. H. 6) Ch. 1. E. Co.

VII. 17. 5) H. Co. III. 17. 6) et: C. Ch. Reg. 7) ruinam: Ch. 8) in iura: Ch. 8) ad aliam transiit: Ch. 9) quatenus: C. Ch. Reg. 10) potestatem: Reg. ap. no. 11) et: Ch. 12) positus: Ch. 13) hoc: 309. 14) concedendum: Ch. Ch. Reg. 15) quod: dest: Reg. 16) impodiri: Ch. 17) ut: dest: Co. 18) an: G. H. L. Reg. 19) ab: quilibet: vol: Ch. 20) quia: Ch. 21) utique: dest: Ch. 22) Mariani: . . . Martha: Ch. 23) exegit: fact: Reg. — suscepit: A. 24) quomodo: Reg. 25) transmigravit: Ch. 26) praes: dest: Ch. 27) bono: Ch. 28) jurat: Ch. 29)

Cap. XIX. 1) Resolution of Reg. Decr. VII. III.; Comp. III. c. 6. h. 1. 2) 23. 3) et: dest: F. B. H. 4) De Miren: G. H. L. 5) Viator: A. 6) Miren: diocesis: A. de Miren: B. Dimerens: Ch. Dimerens: Ch. Benin: Ch. 7) Coloc: Ch. dest: B. H. 8) praepos: decano: et Scholastico: B. H. 9) Coloniensis: Ch. 10) Dimerens: no. 2556. 11) simpliciter: Ch. Bohem. 12) Berles: Ch. de Berles: Ch. de B. dest: Ch. 13) ipsa: et sic: ex parte: humani generis: inimicos: Ch. Reg. 81. et dest: Ch. 14) Inne: tamen: vir: ipse: causam: divortii: assignat: assignavit: Ch. Ch. Reg. 10) sed: licet: hoc: Ch. 11) assererent: Reg.

viro viam universae carnis ingresso, *adhuc priore viro superstiti*, dicta<sup>12</sup> mulier se fecit in arcto loco ad poenitentiam agendam includi, *ubi, scilicet amnis in devotione peractis, audiens a quibusdam discretis et religiosis personis, quod sic salvari non posset, ad apostolicum sedem accessit, humiliter postulans et devote, ut ei dignaremur impendere concilium salutare. Nos igitur attendentes, quod illud<sup>13</sup> fuit<sup>14</sup> illicitum iuramentum, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus praefatum virum monitione praevia<sup>15</sup> compellatis<sup>16</sup>, ut, ea, quam superduxit, exclusa, praefatam mulierem recipiat, audituri postmodum, si quid fuerit quaestionis, et illud *appellatione remota debito fine decisurum*. Si vero contra matrimonium nihil fuerit [sufficienter] ostensum, et vir sacculo delicto mulierem ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut et illa sic possit in suo, sicut desiderat, proposito permanere<sup>17</sup>. [Nullis literis etc. Dat. II. Kal. Jul. 1205.]*

## CAP. XX.I

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest infra tempus probationis redire ad saeculum, nisi appareat, eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem Abbati de Affligen. et Magistro R. et G. Canonici Traiectensibus<sup>2</sup>.

Consulti sumus frequenter a multis, utrum is, qui monasterium ingressus est habitum sumendo<sup>3</sup> novitii, si ante professionem emissam infra<sup>4</sup> tempus probationis exire voluerit, licite possit absque apostasiae nota vel noxa, praesertim cum debita morum correctione ad saeculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is, qui convertitur<sup>5</sup>, proposuerit absolute vitam mutare<sup>6</sup>, ut sub habitu<sup>7</sup> regulari omnipotentis Deo de cetero famuletur, un conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum, si infra<sup>8</sup> annum sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam, aut, si forte<sup>9</sup> non placuerit, moribus emendatus ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertinere. In secundo potest ad saeculum, non tamen, ut vivat saeculariter, remeare. Ut ergo<sup>10</sup> quae sit eius intentio plenius agnoscat, propositum suum in principio protestetur. *Hac ergo distinctioe diligenti meditatione pensata, circa dilectum filium Traiectensem decanum inquiratis sollicitae quae rileritis inquirenda, et statuas canonice quae statuenda noveritis, [facientes etc. Dat. Lat. Id. Mai. 1204.]*

## CAP. XXI.I

Qui, infra annum probationis non facta professione, redit ad saeculum, licite potest ad ordines et beneficia promoveri.

Idem<sup>2</sup>.

Postulasti [Et infra: [cf. c. 14. de Ind. V. 6.]] Tertio quaesivisti, utrum illi, qui in<sup>1</sup> annis minoribus constituti novitiorum<sup>2</sup> habitum susceperunt<sup>3</sup>, et infra<sup>4</sup> annum postmodum non<sup>5</sup> facta professione ad saeculum sunt reversi, et [ab] episcopis<sup>6</sup> suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis ecclesiis ministrare, in quibus sunt<sup>7</sup> ab eisdem episcopis instituti. Nos ergo<sup>10</sup> fraternitati tuae taliter<sup>11</sup> respondemus, quod propter hoc non sunt ab ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt libere ministrare, nisi praedicta forte supervenerit in illis actum, ut [saltem] transire debeant ad regulam laxiorem, quia quum ipsi absque professione religionis habitum<sup>12</sup> assumendo<sup>13</sup> vitam praesentiarum proposuisse mutare<sup>14</sup>. [Dat. Lat. VII. Id. Jun. Pont. nost. Ao. XX. 1212.]

## CAP. XXII.I

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur professus.

Honorius III. Venetensi Episcopo<sup>2</sup>.

Ex parte tua fuit propositum *coram nobis*, quod nonnulli sunt in diocesi Venetensi, qui, licet pluribus annis gavestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde, quum super eo, quod habent proprium et alias irregulariter vivunt, a te vel ab aliis arguerunt, non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, et ad<sup>3</sup> continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, quum habitus non<sup>4</sup> faciat monachum, sed professio *potius* regularis. *Quare super has apostolicum postulasti remedium exhiberi, quum morlinda rita praevicatorum huiusmodi non solum eis periculum, sed etiam scandalum inferat montibus aliorum.* Ideoque fraternitati tuae mandamus<sup>5</sup>, quatenus quoslibet tibi lege dioecesanæ subiectos, qui praedicto modo terram duabus vis ingredi non venturum, ut, postquam per annum gavestaverint habitum monachalem, regulam quoque secundum formam ordinis profiteantur et servent, *monitione praemissa, ecclesiastica censura<sup>6</sup> appellatione remota* compellas<sup>7</sup>.

## CAP. XXIII.I

Infra probationem annum libere quis redit ad saeculum, nisi professionem fecerit licite vel expresse, vel apparent, eum vitam mutare voluisse. Hoc primo. Secundo dicit, quod ad hoc, ut digoscatur novitia a professis, debet habitus professorum beneficii in locis, ubi habitus non est distinctus.

Gregorius IX.

Statuimus, novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam, ad priorem statum redire posse libere infra<sup>2</sup> annum, nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare et in religione perpetuo Domino deservire, quum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quod, quum in quibusdam locis religionis novitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum, professionis tempore benedicantur vestes, quae profitentibus conceduntur, ut novitiorum habitus<sup>3</sup> a professorum habitu discernatur.

## CAP. XXIV.I

Religiosi fugitivi annuati sunt requirendi, et cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem.

Ne religiosi, v. gandi omnino habentes, salutis propriae detrimentum incurrant, et sanguis eorum de praelatorum manibus requiratur: statuimus, ut praedictis capitulis celebrandis secundum statutum concilii generalis, seu patres, abbates seu priores fugitivos suos<sup>2</sup>\* et eictos de ordine suo requirant sollicitè annuati. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundum ordinem regularem, abbates seu priores eorum monitione praevia per censuram ecclesiasticam<sup>3</sup> compellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis disciplina. Quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, aliquum in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis ad agendam ibi poenitentiam talibus vitae necessaria ministrentur. Si vero huiusmodi fugitivos vel eictos inobedientes invenerint, eos excommunicant, et tandiu faciunt ab ecclesiarum praelatis excommunicatis publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

TIT. XXXI. Cap. XIX. 12) praedicta: C. 13) huiusmodi: Reg. 14) fecerit: C. 15) praemissa: GHKLMN. Viro monore attentius et inducere praecertis, cum, si necesse fuerit, per distinctionem (cens.: C) eed. app. rem. cogentes, ut: C Reg. 16) cogatis: GHKLA 17) remanere: Cph. Cap. XX. 1) Restitutio ex Reg. Boem. VII. 66: Abov. anal. 3. (3. 153): Comp. III. c. 7. h. l. (3. 21). 2) abb. de Affligen et mag. R. personae eed. de Tenuis et Gilberto canonico Traiectensi: Reg. — in Cont. novum corrupta sint. — Polthast. no. 2203. 3) assumendo: Reg. 4) intra: Cont. Bohm. 5) qui conv.: adl. a Romm. 6) adl.: in melius: Chta 7) addl.: hact: Cb 8) infr. ann.: dest: FGHKLM Reg. 9) forsitan: C 10) ergo: dest: Ch.

Cap. XXI. 1) Restitutio ex Reg. Ital. XV. 118: Comp. IV. c. un. h. l. (3. 10). 2) Legionem. ep.: Da: Lingonens ep.: Reg.: — Polthast no. 1523.

Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II.

3) in: dest: Db 4) monachorum: ib. 5) suscipiunt: Dae 6) intra: Cont. Bohm. 7) non: dest: DF Reg. 8) nisi: Db 9) fuerint: Reg. 10) autem: Db; dest: Dae 11) breviter: D Reg. 12) hab.: dest: Db 13) assumant: Dae: assumant: De 14) immutare: Db. Cap. XXII. 1) Restitutio ex Comp. V. c. 1. h. l. (3. 17). 2) 1216—27. — Polthast no. 781. 3) ad: dest: Ed Recl. 4) nequaquam: Ebst 5) terras vis ingrediendo diabus iuxta Prophetam vae sibi (ne sibi expellente . . . acquirat: D; filii: Ee) et perditionem acquirat: E 6) per censuras ecclesiasticas: Bf 7) compellatis: Ea. Cap. XXIII. 1) 1227—34. — Polthast no. 2650. 2) intra: Cont. Bohm. 3) bal.: dest: Lf. Cap. XXIV. 1) 1227—34. — Polthast no. 2651. 2) suos: dest: Codd. coll. 3) ecclesiastica censura: LAM.



praecipit, ut ad virum suum rediens<sup>7</sup> exhiberet eidem<sup>8</sup> coniugalem affectum. Quod cum renueret<sup>9</sup>, de mandato nostro, sicut accepimus, fuit vinculo<sup>10</sup> excommunicationis adstricta. Ceterum, quia praefata mulier, licet a praefato viro desponsata fuerit<sup>11</sup>, adhuc<sup>12</sup> tamen, sicut asserit<sup>13</sup>, ab ipso est incognita, fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, si praedictus<sup>14</sup> vir mulierem ipsam carnaliter non cognoverit<sup>15</sup>, et eadem mulier, sicut ex parte tua nobis proponitur, ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire infra<sup>17</sup> duorum mensium spatium debeat, ipsam contradictione et appellacione cessante a sententia, qua tenetur, absolvas ita, quod, si ad religionem transierit<sup>18</sup>, uterque restituat alteri quod<sup>19</sup> ab eo noscitur recepisse, et et sic<sup>20</sup> ipse, et religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transire. Sane, quod<sup>21</sup> Dominus in evangelio dicit, non licere<sup>22</sup> viro, nisi ob causam<sup>23</sup> fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem<sup>24</sup> sacri eloquii de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua matrimonium<sup>25</sup> consummari<sup>26</sup> non potest, et ideo, si praedicta mulier non fuit<sup>27</sup> a viro suo cognita, licitum est [sibi]<sup>28</sup> ad religionem transire.

CAP. VIII.

Summa ut supra eod. cap. Quam sis.

Idem G.<sup>24</sup> Priori et Fratris sancti Iohannis<sup>25</sup>.

Uxoratus<sup>1</sup> autem sine<sup>2</sup> licentia propriae uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quae<sup>3</sup> [s] integratae fuit<sup>4</sup> et opinio<sup>5</sup> ita<sup>6</sup> existat<sup>7</sup>, quod nulla marito<sup>8</sup> suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere; quae<sup>9</sup> si, ut<sup>10</sup> praedictum est, talis existerit, marito eius in consorcio vestro recepto, ipsa publice in conspectu ecclesiae continentiam professam, in domo propria cum filiis suis<sup>12</sup> et familia<sup>13</sup> poterit permanere<sup>14</sup>. Si autem talis fuerit, quae suspicio non<sup>15</sup> careat, voto continentiae celebrato a saecularium hominum<sup>16</sup> se conversatione removeat, et in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur<sup>17</sup>. Nullus<sup>18</sup> vestrum mulierem aliquam audeat tonsurare<sup>19</sup> vel eam ad habitandum secum praesumat assumere<sup>20</sup>.

CAP. IX.

Coniugatus, faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua coniuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, et monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. Priori sanctae Crucis<sup>2</sup>.

Ex parte dilecti filii nostri abbatis sancti Petri de Romandino<sup>3</sup> ad audientiam nostram pervenit, quod, quum I. D. de Cel.<sup>5</sup>, in infirmitate positus, consentiente<sup>6</sup> uxore ipsius<sup>7</sup> votum vovens<sup>8</sup> castitatis, monachalem<sup>9</sup> habitum suscepisset, postmodum ab infirmitate ipsius liberatus molestia, et<sup>10</sup> praedicti suam<sup>11</sup> uxorem retinuit<sup>12</sup>, et aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero, licet<sup>13</sup> praedictus D. uxore sua remanente in saeculo de iure<sup>14</sup> ad religionem nequiverit<sup>15</sup> proficisci, ea tamen sublati de medio votum quidem<sup>16</sup> factum sine salutis suae periculo non<sup>17</sup> potuit violare, mandamus<sup>18</sup>, quatenus, si verum est quod asserit, praedictum D.<sup>19</sup> per excommunicationem<sup>20</sup> compellas, ut muliere dimissa

ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu<sup>21</sup> de cetero<sup>22</sup> Domino serviturus. Dat. Veronae.

CAP. XI.

Professus religionem uxore sciente et dissimulante, ea mortua ad saeculum relicta non potest. II. d. secundum intellectum veriorum et singularium in materia.

Clemens III.<sup>2</sup>

Consulti nos G. sacerdos de sancta Columba, utrum vir meretur, negantibus et irari propter Deum renuncians, ad religionem<sup>3</sup> transiens, et in ea per annum et<sup>4</sup> amplius moram faciens, uxore sua, postquam ad domum transierat regulari, de praesenti vota sublata, saecularem habitum resumere valeat, quem dimisit, et aliam ducere<sup>5</sup> in uxorem, vel si ducam ei liceat retinere. Consultationi<sup>6</sup> in huiusmodi taliter respondemus, quod praedictus vir nec habitum potest abdicere, quem<sup>7</sup> assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio<sup>8</sup> copulare. Quodsi contraxerit, matrimonium ipsum decernimus<sup>9</sup> dirimendum.

CAP. XI.

Coniux, quae continentiam vivit, tenetur reddere debitum conjugati, licet ad tempus voto consenserit.

Coelestinus III.<sup>2\*</sup>

Carissimus<sup>3</sup> in Christo filius noster, R.<sup>3</sup> illustri<sup>4</sup> rex Sacerdotum<sup>5</sup>, apostolatus nostro liberis et nuncio humiliter nunciavit<sup>6</sup>, quod, quum esset adolescens, et dilecta uxor eius invenita, nutua fide voto<sup>7</sup> contrahendi legitimum matrimonium se adstringens, invicem suam consensus, accedente volutate parentum, ararium donatione corroboraverunt. Postmodum vero, clarae memoriae N.<sup>7</sup> patre suo ab inimicis occiso, quam per bellorum adversitatem<sup>8</sup> undique premeretur, et habito cum hostibus suis congressu cunctis fugatusque fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa<sup>9</sup> ab inimicis suis<sup>10</sup> per violentiam reperderet, et alia similis ei non inveniret in regno, quam sibi possent matrimonium<sup>11</sup> copulare, de suorum et eiusdem sponsae voluntate consilio factum est, quod in conventu stirratimundatum habitum monasticum sine proposito perpetuiter suscepit<sup>12</sup> retinendi, et ibidem per aliquod tempus moram fecit, ne quid ab inimicis iniuriarum pateretur, quam quum, pace reblita et obtento ab<sup>13</sup> inimicis triumpho, saltemur dirisisset cum gravi exultatione ararent<sup>14</sup>, et ab<sup>15</sup> ea filius<sup>16</sup> susceptus, unum eorum de communi consensu<sup>16</sup> et electione principum Sueviae<sup>17</sup> sibi in regnum<sup>18</sup> instituit successorem. Procedente vero tempore praedicti uxor, gravi infirmitate correpta, quam se de hac vita crederet necessarium<sup>19</sup>, timore mortis indulta continentiam tenuit, quomodo<sup>20</sup> rex ipse nollet cum contrahere<sup>21</sup>, concessit ad tempus; unne adrem se continere non posse proponit, et, quod licet posse<sup>22</sup> fieri arbitrat, ad<sup>23</sup> laetum uxoris suae redire cupit. Et ad repraesentandum amulorum suorum detractationes<sup>24</sup> et obliqua petit a nobis sibi dari in mandatis, ut uxorem suam auctoritate nostra maritali affectione pertractet, non obstante voto continentiae iucante ab ipsa<sup>25</sup> emissio, et ab eodem rege ad tempus approbato. Verum, quia super his ad plenum nos non potuimus elicere veritatem, fraternitati vestrae<sup>26</sup> cognitionem horum et decisionem amunicum duximus committendam, per apostolica scripta mandantes, ut<sup>27</sup> super his inquiratis diligenter veritatem, et, si vobis constiterit, quod praedictum mulier prius fuit<sup>28</sup> inter moniales recepta timore violentiae et<sup>29</sup> rapuae, et depositum se habuisse

Tit. XXXII. Cap. VII. 7) rediret etc. Coll. coll. 8) eis. 4) q; deest: 4) b; d; e; f; g; h; i; k; l; m; n; o; p; q; r; s; t; u; v; w; x; y; z; aa; ab; ac; ad; ae; af; ag; ah; ai; aj; ak; al; am; an; ao; ap; aq; ar; as; at; au; av; aw; ax; ay; az; ba; bb; bc; bd; be; bf; bg; bh; bi; bj; bk; bl; bm; bn; bo; bp; bq; br; bs; bt; bu; bv; bw; bx; by; bz; ca; cb; cc; cd; ce; cf; cg; ch; ci; cj; ck; cl; cm; cn; co; cp; cq; cr; cs; ct; cu; cv; cw; cx; cy; cz; da; db; dc; dd; de; df; dg; dh; di; dj; dk; dl; dm; dn; do; dp; dq; dr; ds; dt; du; dv; dw; dx; dy; dz; ea; eb; ec; ed; ee; ef; eg; eh; ei; ej; ek; el; em; en; eo; ep; eq; er; es; et; eu; ev; ew; ex; ey; ez; fa; fb; fc; fd; fe; ff; fg; fh; fi; fj; fk; fl; fm; fn; fo; fp; fq; fr; fs; ft; fu; fv; fw; fx; fy; fz; ga; gb; gc; gd; ge; gf; gg; gh; gi; gj; gk; gl; gm; gn; go; gp; gq; gr; gs; gt; gu; gv; gw; gx; gy; gz; ha; hb; hc; hd; he; hf; hg; hh; hi; hj; hk; hl; hm; hn; ho; hp; hq; hr; hs; ht; hu; hv; hw; hx; hy; hz; ia; ib; ic; id; ie; if; ig; ih; ii; ij; ik; il; im; in; io; ip; iq; ir; is; it; iu; iv; iw; ix; iy; iz; ja; jb; jc; jd; je; jf; jg; jh; ji; jj; jk; jl; jm; jn; jo; jp; jq; jr; js; jt; ju; jv; jw; jx; jy; jz; ka; kb; kc; kd; ke; kf; kg; kh; ki; kj; kk; kl; km; kn; ko; kp; kq; kr; ks; kt; ku; kv; kw; kx; ky; kz; la; lb; lc; ld; le; lf; lg; lh; li; lj; lk; ll; lm; ln; lo; lp; lq; lr; ls; lt; lu; lv; lw; lx; ly; lz; ma; mb; mc; md; me; mf; mg; mh; mi; mj; mk; ml; mm; mn; mo; mp; mq; mr; ms; mt; mu; mv; mw; mx; my; mz; na; nb; nc; nd; ne; nf; ng; nh; ni; nj; nk; nl; nm; nn; no; np; nq; nr; ns; nt; nu; nv; nw; nx; ny; nz; oa; ob; oc; od; oe; of; og; oh; oi; oj; ok; ol; om; on; oo; op; oq; or; os; ot; ou; ov; ow; ox; oy; oz; pa; pb; pc; pd; pe; pf; pg; ph; pi; pj; pk; pl; pm; pn; po; pp; pq; pr; ps; pt; pu; pv; pw; px; py; pz; qa; qb; qc; qd; qe; qf; qg; qh; qi; qj; qk; ql; qm; qn; qo; qp; qq; qr; qs; qt; qu; qv; qw; qx; qy; qz; ra; rb; rc; rd; re; rf; rg; rh; ri; rj; rk; rl; rm; rn; ro; rp; rq; rr; rs; rt; ru; rv; rw; rx; ry; rz; sa; sb; sc; sd; se; sf; sg; sh; si; sj; sk; sl; sm; sn; so; sp; sq; sr; ss; st; su; sv; sw; sx; sy; sz; ta; tb; tc; td; te; tf; tg; th; ti; tj; tk; tl; tm; tn; to; tp; tq; tr; ts; tt; tu; tv; tw; tx; ty; tz; ua; ub; uc; ud; ue; uf; ug; uh; ui; uj; uk; ul; um; un; uo; up; uq; ur; us; ut; uu; uv; uw; ux; uy; uz; va; vb; vc; vd; ve; vf; vg; vh; vi; vj; vk; vl; vm; vn; vo; vp; vq; vr; vs; vt; vu; vv; vw; vx; vy; vz; wa; wb; wc; wd; we; wf; wg; wh; wi; wj; wk; wl; wm; wn; wo; wp; wq; wr; ws; wt; wu; wv; ww; wx; wy; wz; xa; xb; xc; xd; xe; xf; xg; xh; xi; xj; xk; xl; xm; xn; xo; xp; xq; xr; xs; xt; xu; xv; xw; xx; xy; xz; ya; yb; yc; yd; ye; yf; yg; yh; yi; yj; yk; yl; ym; yn; yo; yp; yq; yr; ys; yt; yu; yv; yw; yx; yy; yz; za; zb; zc; zd; ze; zf; zg; zh; zi; zj; zk; zl; zm; zn; zo; zp; zq; zr; zs; zt; zu; zv; zw; zx; zy; zz.

1) suam: deest: lb. 2) tenent: BbU. 3) licet: deest: Bbq. 4) de: ibi: deest: Aoc. 5) sequitur: Bc; non potuit: Bb. 6) quod: deest: Bb. 7) nequamquam: BabCa. Lac. 8) ad: deest: Bb. 9) deest: discretioni vestrae: Bb. 10) R. 11) B. 20) excommunicationis sententiam: Bb. 22) et am (illam: Lac.) mulierem (add.): praedictam: Bb. 23) sine (postposita: Bb.) dilacione dimittat et ad suam (deest: Lac.) suam: Coll. coll. 24) observantia: Bb. 22) ob exterior sub reg. observantia: Ta. Lac. Cap. X. 1) Resolutio: de Gall. auct. 2. 3. 19. 3; Comp. II. c. 2. h. 3. 19. 3. 2) Coelestinus III.: B; Alex. III.: Bk; — 1191—8; — Jaffé no. 10736. 3) ad religionis habitum transiens et in eo: BSt. 4) vel: Bb. 5) traducere: BabqSa. 6) Consultationi tuae veni consulti: Bb; taliter duximus respondendum (respondimus: BSt; Bsa. 7) ubi: antea: St. 8) in matrimonio: la; BabqSa; in matrimonio: Bb. 9) ducere: Bbq. Cap. XI. 1) Resolutio: ex acta. op. 15; Jaffé no. 11622; Gall. auct. 1. 3. 12.; Comp. II. c. 3. h. 3. 19. 3. 2) Clemens III.: GIII; MX; — 1191—2; — Jaffé no. 10317. 3) L.: B; N.: Sa. 4) Sacerdotum: Bb; Hungariae: B; 5) intinavit: Bb. 6) et voto: BbSa. 7) O.: B; Ebn; St. 8) quum bellor. (add.): nimia: BbSa; universitate asperitate: St; Bbq; huius die: deest: Bb. 9) su: Sa; Baq; Bbq. 10) suis: deest: BbSa. 11) susceperit: B; Richt. 12) de: BbSa. Richt. 13) in uxore: Bb. Richt. 14) ex: Bb; Richt. 15) filium et filiam: Bb. 16) assensum: Bb. 17) terrae suae: Bb. 18) in regno: deest: B; Richt. 19) decesserat: BbSa. 20) quod rex iste quum: St. 21) contritarius: Bab; Richt. 22) possit: Sa. 23) et: deest: Bb. 24) deest: Bb. 25) deest: Bb. 26) suae: deest: Bb. 27) quatenus: Bb. 28) fuerit: BbSa. 29) deest: BbSa. Richt.

etiam *rehabitate*, quum *inter* eas *moram* *fecerat*, *praesertim* *quod* *stas* *ibi* *in* *facie* *ecclesiae* *publice* *regi* *noyerit*, *et* *usque* *ad* *hunc* *tempore* *colabitando*<sup>30</sup> *plius* *ex* *ca*<sup>31</sup> *suscipit*, *cum* *de* *ca*<sup>32</sup> *quibus* *peractis* *monasterio* *non* *tenet*. *Non* *enim* *factum* *est* *quod* *monasterium* *potest* *contractum* *dirimere*, *et* *si* *forte* *posset* *inter* *ecclesiam* *conturbatum* *impedire*. *De* *alio* *vero* *Fraternitatis* *vestrae* *mandamus*, *quatenus*, *si* *quid* *invenierit*, *uxorem* *regis* *Sueviae* *gravi* *infirmate* *depressam* *continentiam* *vovisse*, *et* *virum* *eius* *ad* *tempus* *praebuisse* *consensum*, *maxime* *si* *non* *idem* *vir* *per* *quo* *per* *continentiam* *vovit*<sup>33</sup> *perpetuum*, *eandem*<sup>34</sup> *viro* *colabitare* *faciatis*, *et*<sup>35</sup> *utrumque* *invicem*<sup>36</sup> *maritali* *affectione* *tractare*.

CAP. XIII.

Si alter coniugum altero ignorantem religionem proficitur, et propter hoc de monasterio educitur, illo merito ad monasterium redire non cogitur.

Idem.

Placet<sup>37</sup> nobis, et tunc *praedictam* *conuincimus*, *quod* *in* *causis* *habitis* *sedis* *apostolicae* *consilium* *requirit*. *Licet* *enim* *praedictis* *his* *scientia* *literarum*, *ad* *matrum* *tuam* *ecclesiam* *Romanam* *delece* *decur* *recurrat*, *ut*, *habita* *super* *quo* *debitas* *responsione* *condempnat*<sup>38</sup>, *quum* *in* *similibus* *formam* *seruare* *debeas* *evidenter* *apponens*<sup>39</sup>. *Re* *dilectum* *quod* *quidam* *filium* *G.* *de* *canonia* *Catalanensium*<sup>40</sup> *apostolatum* *nostrum* *Solitudinis* *tua*<sup>41</sup> *consultit*, *utrum* *mulier*, *quae*<sup>42</sup>, *credens* *mortuum*<sup>43</sup> *maritum*, *habitu* *religionis* *assumpsit*<sup>44</sup>, *et* *eo* *reverso* *de* *monasterio* *educta* *fuit*<sup>45</sup>, *post* *obitum* *virum* *sit* *ad* *regularem*<sup>46</sup> *observantiam* *compellenda*. *Super* *quo* *discertum* *tuae* *se* *respondemus*, *quod*, *licet* *votum* *eius* *usquequaque* *non* *tenuerit*, *cautenus* *tamen* *fit* *obligatorum*, *quatenus* *se* *poterat*<sup>47</sup> *obligare*<sup>48</sup>. *Promisit* *enim* *intrando*<sup>49</sup> *monasterium*<sup>50</sup> *se* *non* *exactam* *carnis* *debitum*, *quod* *erat* *in* *potestate* *ipsius*<sup>51</sup>; *redire* *vero* *ad* *saeculum*, *in* *eius* *potestate* *non* *erat*, *sed* *in* *potestate* *mariti*. *Et* *ideo*, *quantum* *ad* *ipsam*, *tenuit* *votum*, *quod* *post* *virum* *obitum* *tenere* *non* *desiit*<sup>52</sup>, *quum* *ad* *eum* *casum*<sup>53</sup>, *a* *quo* *poterat* *efficax* *habere* *principium*, *pervenisse* *noscat*<sup>54</sup>. *Consultus*<sup>55</sup> *itaque* *diuinus* *et* *ei* *congruentius* *ad* *salutem*, *praedecessoris* *nostrum* *faciens* *memoriae* *Alexandri*<sup>56</sup> *Papa* *electi* *iudicantes*, *ut* *causationibus* *sacrali* *derelictis* *ad* *monasterium* *redeat*, *ubi* *bona* *dura* *intentione* *professionem* *fecit* *et* *habitu* *religionis* *accepit*<sup>57</sup>. *Si* *vero* *ad* *hoc* *induci* *non* *poterit*<sup>58</sup>, *ipsam* *invitum* *credimus* *non* *cogendam*.

CAP. XIV.

Summa ut supra eod. cap. IV. Quom sis.

Innocentius III. Pisanus Archiepiscopo.

Ad apostolicum sedem *(Et infra: [f. c. 16. de regil. III. 51.]* *Quum* *autem* *vir* *et* *uxor* *una* *caro* *sint* *per*<sup>3</sup> *copulam* *coniugalem* *effecti*, *nec* *una* *pars* *converti* *possit* *ad* *Domini*, *et* *altera* *in* *saeculo* *remanere*, *perfecto* *non* *est* *alter* *coniugum* *receptus* *ad* *observantiam* *regularem*, *nisi* *reliquus* *perpetuum* *continentiam* *reppromittat*<sup>4</sup>. *Sed*<sup>5</sup> *et* *vitam* *debet* *mutare*, *nisi* *forte* *sit* *eius* *aetatis*, *ut* *sine* *suspensione* *incontinentiae* *valeat* *in* *saeculo*<sup>6</sup> *remanere*. [*Dot. Int. IX. Kul. Dec. 1198.*]

CAP. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum castitatis servandae in saeculo, dissolvitur sponsalia de caecitate.

Idem Lugdunensi Archiepiscopo.

Ex parte tua *nostris* *est* *maribus* *intimatum*, *quod*, *quum* *quaedam* *mulier* *diverces* *est* *tua* *velum* *viduitatis* *quum* *duo-*

bus *abbatibus* *assumpsisset*, *benedictione* *solenni* *cum* *celebratione* *missae* *ac* *litania*, *sicut* *debit*, *accedente*, *postmodum* *quidam* *nobilis* *prononabat*<sup>1</sup>, *se* *prae* *mulierem* *ipsam* *mediantibus* *interueniens* *per* *verba* *de* *praesenti*, *arra* *etiam* *interposita* *desponsasse*. *¶* *Audito*, *quod* *mulier* *ipsa* *alium* *assumpsisset*<sup>2</sup>, *misit* *ad* *eam*, *ut* *desponsationem* *factam* *caralibus* *copula* *sequeretur*. *Tu* *vero*, *postquam* *fuit* *ad* *totum* *audientiam* *res* *perlata*, *adhuc* *curasti*, *ne* *ante* *discussum* *negotio* *se* *carualiter* *commiseret*. *Postmodum* *autem*<sup>3</sup> *a* *muliere* *ipsa* *in* *tua* *praesentia* *constituta* *quaesivisti*, *utrum* *consensisset* *in* *illam*, *et* *quare* *ab* *illa* *quereret* *separari*. *At* *illa*, *se* *in* *illum* *consensisse* *confessa*, *dixit*, *quod* *audierat*, *eum* *esse* *lepra* *per-* *cessum*, *et* *ob* *hoc* *eius* *fuera*<sup>4</sup> *abominata* *complexus*. *¶* *Quum* *autem* *postmodum* *per* *testes* *idoneos* *tibi* *fuera*<sup>5</sup> *plurium* *facta* *fibes*, *quod* *ante* *suspensionem* *veli* *intererant* *inter* *ipsos* *per* *verba* *de* *praesenti* *consensus*, *selum* *disticti* *apostolice* *con-* *sultationem*, *utrum* *vel* *suscipio* *impediatur* *matrimonium* *inter* *ipsos*. *Nos* *autem*<sup>6</sup> *in* *inquisitione*<sup>7</sup> *tuae* *taliter* *respondimus*, *quod*, *etsi*<sup>8</sup> *non* *possit* *non* *consulte* *videtur*, *quod*, *ex* *quo* *matrimonio* *inter* *legitimas* *personas* *per* *verba* *de* *praesenti* *contrahitur*, *licet* *viventibus* *in* *nullo* *casu* *possit*<sup>9</sup> *dissolvi*, *ut* *vivente* *reliquo* *alter* *ad* *secunda* *vota* *transmigret*, *etiam* *vis* *fidelium*, *inter* *quos* *est* *ratum* *coniugium*, *feret* *haereticus*, *et* *nolet* *permanere* *cum* *altero* *sine* *contumelia* *creatoris*, *nisi* *forte* *secus* *fecerit* *ex* *revelatione* *divina*, *quae* *superat* *omnem* *legem*, *sicut* *a* *quibusdam* *sacntis* *legitur* *esse* *factum*, *nos* *tamen*<sup>12</sup> *noles* *a* *praedecessorum* *no-* *strorum* *vestigis* *in* *hoc* *articulo* *subito* *declinare*, *qui* *respon-* *dere* *consulti*, *antequam*<sup>13</sup> *matrimonium* *sit* *per* *carnalem* *copulam* *consummatum*<sup>14</sup>, *licere* *alteri* *coniugum* *reliquo* *eiam* *in* *consulto* *ad* *religionem* *transire*, *ita*, *quod* *reliquus* *ex* *tunc* *legitime* *poterit* *alteri* *copulari*, *hoc* *ipsum* *tibi* *consulimus* *observandum* *in* *articulo* *praenotato*, *quamvis* *falsa* *sit* *causa*, *per*<sup>15</sup> *quam* *ad* *suscceptionem* *viri* *praedicta* *mulier* *est* *inducta*, *quum* *sine* *qualibet* *talium*<sup>16</sup> *causa* *id* *ipsum* *religionis* *obtentum* *facere* *potuisset*. *¶* *Porro*, *licet* *praedicta* *mulier* *videatur* *in* *veli* *suscceptione* *religionis* *habitu* *assumpsisse*, *si* *tamen* *velit* *in* *domo* *propria* *remanere*<sup>17</sup>, *quasi* *propositum* *castitatis* *in* *saeculo* *servatura*, *nihilominus* *consummandum* *est* *matrimonium*<sup>18</sup> *iam* *contractum*, *nisi* *se* *voto* *adstrinxerit*<sup>19</sup> *ad* *observantiam* *regularem*, *in* *quo* *casu* *compelli* *potest*, *ut* *relicto* *saeculo* *religionis* *propositum* *exsequatur*. [*Dot. II. Id. Ian. 1206.*]

CAP. XV.

Maritus, factus monachus, a conige adulterata revocari non potest.

Idem Rudinensi Episcopo.

Constitutus in praesentia nostra *III.º* *Vitalis*<sup>1</sup>, *lutor* *praesentium*, *sua*<sup>2</sup> *nobis* *confessione* *monstravit*<sup>3</sup>, *quod*, *quum* *esset* *in* *acolythatus* *ordine* *constitutus*, *quandam* *puellam* *R.* *nomine* *in* *facie* *ecclesiae* *duxit* *uxorem*<sup>4</sup>. *Quam* *quum*<sup>5</sup> *caraliter* *cognovisset*, *orta* *discordia* *inter* *eum* *et* *amicos* *puellae*, *eorum* *te* *habito* *diligenti* *tractatu* *ipsa*<sup>6</sup> *hu* *quidam* *alii* *V.*<sup>7</sup> *nomine* *copulata*, *et* *tu* *memoratum* *H.* *fuit* *ad* *gradum* *sacerdotii* *ordinatus*, *et* *videm* *ecclesiam* *concessisti*. *Quum* *autem* *eum* *sua* *consentia* *remorderet*, *habitu* *ordinis* *Cisterciensis* *assumpsit*<sup>8</sup>; *et* *tandem* *[V.]* *abbati* *suo* *omnia* *praedicta* *revelavit*, *qui* *eum* *communitum* *diligenter*, *ut* *super* *hoc* *subito* *animae* *suae* *provideret*. *Ideo* *quod* *fraternitati* *tuae* *per* *apostolica* *scripta* *mandamus*, *quatenus*, *si* *res* *ite* *se* *habet*, *praedictam* *mulierem*<sup>9</sup>, *et* *a* *dicto* *V.*<sup>10</sup> *recedat*, *cui* *per* *adulterium* *est* *coniuncta*, *nec* *praesentium*<sup>11</sup> *monachum* *impeditum*<sup>12</sup>, *quod* *minus* *regulare* *votum* *valeat* *adimplere*, *per*

TIT. XXXII. Cap. XI. 30) cohabitans: BabSic; cohabitatio: B; cohabitans: Ipsi. B; B; 31) que: B; 32) matris: B; 33) ut aut deest. B; 34) sollicito: solliciti: BabSic; discretio: fraternitatis: discenti: quod si invenierit: eandem: eam: 35) gravis: BabSic; 36) cohabit: B; 37) deest: deest: B; 38) que: deest: deest: B; 39) peractis: B; 40) Catalanensium: Catalanensium: B; 41) deest: deest: B; 42) quae: deest: Lau. 43) obit: eum: 44) assumpsit: B; 45) suscepit: B; 46) fuerat: M; 47) potuerit: B; 48) potuit: BabSic; Lau; regulas: B; 49) potuerit: B; 50) promissum: B; 51) deest: deest: B; 52) deest: deest: B; 53) casum: B; 54) noscitur: B; 55) consultus: B; 56) Alexandri: BabSic; 57) accepit: B; 58) non poterit: B; 59) non potest: B; 60) non potest: B; 61) non potest: B; 62) non potest: B; 63) non potest: B; 64) non potest: B; 65) non potest: B; 66) non potest: B; 67) non potest: B; 68) non potest: B; 69) non potest: B; 70) non potest: B; 71) non potest: B; 72) non potest: B; 73) non potest: B; 74) non potest: B; 75) non potest: B; 76) non potest: B; 77) non potest: B; 78) non potest: B; 79) non potest: B; 80) non potest: B; 81) non potest: B; 82) non potest: B; 83) non potest: B; 84) non potest: B; 85) non potest: B; 86) non potest: B; 87) non potest: B; 88) non potest: B; 89) non potest: B; 90) non potest: B; 91) non potest: B; 92) non potest: B; 93) non potest: B; 94) non potest: B; 95) non potest: B; 96) non potest: B; 97) non potest: B; 98) non potest: B; 99) non potest: B; 100) non potest: B; 101) non potest: B; 102) non potest: B; 103) non potest: B; 104) non potest: B; 105) non potest: B; 106) non potest: B; 107) non potest: B; 108) non potest: B; 109) non potest: B; 110) non potest: B; 111) non potest: B; 112) non potest: B; 113) non potest: B; 114) non potest: B; 115) non potest: B; 116) non potest: B; 117) non potest: B; 118) non potest: B; 119) non potest: B; 120) non potest: B; 121) non potest: B; 122) non potest: B; 123) non potest: B; 124) non potest: B; 125) non potest: B; 126) non potest: B; 127) non potest: B; 128) non potest: B; 129) non potest: B; 130) non potest: B; 131) non potest: B; 132) non potest: B; 133) non potest: B; 134) non potest: B; 135) non potest: B; 136) non potest: B; 137) non potest: B; 138) non potest: B; 139) non potest: B; 140) non potest: B; 141) non potest: B; 142) non potest: B; 143) non potest: B; 144) non potest: B; 145) non potest: B; 146) non potest: B; 147) non potest: B; 148) non potest: B; 149) non potest: B; 150) non potest: B; 151) non potest: B; 152) non potest: B; 153) non potest: B; 154) non potest: B; 155) non potest: B; 156) non potest: B; 157) non potest: B; 158) non potest: B; 159) non potest: B; 160) non potest: B; 161) non potest: B; 162) non potest: B; 163) non potest: B; 164) non potest: B; 165) non potest: B; 166) non potest: B; 167) non potest: B; 168) non potest: B; 169) non potest: B; 170) non potest: B; 171) non potest: B; 172) non potest: B; 173) non potest: B; 174) non potest: B; 175) non potest: B; 176) non potest: B; 177) non potest: B; 178) non potest: B; 179) non potest: B; 180) non potest: B; 181) non potest: B; 182) non potest: B; 183) non potest: B; 184) non potest: B; 185) non potest: B; 186) non potest: B; 187) non potest: B; 188) non potest: B; 189) non potest: B; 190) non potest: B; 191) non potest: B; 192) non potest: B; 193) non potest: B; 194) non potest: B; 195) non potest: B; 196) non potest: B; 197) non potest: B; 198) non potest: B; 199) non potest: B; 200) non potest: B; 201) non potest: B; 202) non potest: B; 203) non potest: B; 204) non potest: B; 205) non potest: B; 206) non potest: B; 207) non potest: B; 208) non potest: B; 209) non potest: B; 210) non potest: B; 211) non potest: B; 212) non potest: B; 213) non potest: B; 214) non potest: B; 215) non potest: B; 216) non potest: B; 217) non potest: B; 218) non potest: B; 219) non potest: B; 220) non potest: B; 221) non potest: B; 222) non potest: B; 223) non potest: B; 224) non potest: B; 225) non potest: B; 226) non potest: B; 227) non potest: B; 228) non potest: B; 229) non potest: B; 230) non potest: B; 231) non potest: B; 232) non potest: B; 233) non potest: B; 234) non potest: B; 235) non potest: B; 236) non potest: B; 237) non potest: B; 238) non potest: B; 239) non potest: B; 240) non potest: B; 241) non potest: B; 242) non potest: B; 243) non potest: B; 244) non potest: B; 245) non potest: B; 246) non potest: B; 247) non potest: B; 248) non potest: B; 249) non potest: B; 250) non potest: B; 251) non potest: B; 252) non potest: B; 253) non potest: B; 254) non potest: B; 255) non potest: B; 256) non potest: B; 257) non potest: B; 258) non potest: B; 259) non potest: B; 260) non potest: B; 261) non potest: B; 262) non potest: B; 263) non potest: B; 264) non potest: B; 265) non potest: B; 266) non potest: B; 267) non potest: B; 268) non potest: B; 269) non potest: B; 270) non potest: B; 271) non potest: B; 272) non potest: B; 273) non potest: B; 274) non potest: B; 275) non potest: B; 276) non potest: B; 277) non potest: B; 278) non potest: B; 279) non potest: B; 280) non potest: B; 281) non potest: B; 282) non potest: B; 283) non potest: B; 284) non potest: B; 285) non potest: B; 286) non potest: B; 287) non potest: B; 288) non potest: B; 289) non potest: B; 290) non potest: B; 291) non potest: B; 292) non potest: B; 293) non potest: B; 294) non potest: B; 295) non potest: B; 296) non potest: B; 297) non potest: B; 298) non potest: B; 299) non potest: B; 300) non potest: B; 301) non potest: B; 302) non potest: B; 303) non potest: B; 304) non potest: B; 305) non potest: B; 306) non potest: B; 307) non potest: B; 308) non potest: B; 309) non potest: B; 310) non potest: B; 311) non potest: B; 312) non potest: B; 313) non potest: B; 314) non potest: B; 315) non potest: B; 316) non potest: B; 317) non potest: B; 318) non potest: B; 319) non potest: B; 320) non potest: B; 321) non potest: B; 322) non potest: B; 323) non potest: B; 324) non potest: B; 325) non potest: B; 326) non potest: B; 327) non potest: B; 328) non potest: B; 329) non potest: B; 330) non potest: B; 331) non potest: B; 332) non potest: B; 333) non potest: B; 334) non potest: B; 335) non potest: B; 336) non potest: B; 337) non potest: B; 338) non potest: B; 339) non potest: B; 340) non potest: B; 341) non potest: B; 342) non potest: B; 343) non potest: B; 344) non potest: B; 345) non potest: B; 346) non potest: B; 347) non potest: B; 348) non potest: B; 349) non potest: B; 350) non potest: B; 351) non potest: B; 352) non potest: B; 353) non potest: B; 354) non potest: B; 355) non potest: B; 356) non potest: B; 357) non potest: B; 358) non potest: B; 359) non potest: B; 360) non potest: B; 361) non potest: B; 362) non potest: B; 363) non potest: B; 364) non potest: B; 365) non potest: B; 366) non potest: B; 367) non potest: B; 368) non potest: B; 369) non potest: B; 370) non potest: B; 371) non potest: B; 372) non potest: B; 373) non potest: B; 374) non potest: B; 375) non potest: B; 376) non potest: B; 377) non potest: B; 378) non potest: B; 379) non potest: B; 380) non potest: B; 381) non potest: B; 382) non potest: B; 383) non potest: B; 384) non potest: B; 385) non potest: B; 386) non potest: B; 387) non potest: B; 388) non potest: B; 389) non potest: B; 390) non potest: B; 391) non potest: B; 392) non potest: B; 393) non potest: B; 394) non potest: B; 395) non potest: B; 396) non potest: B; 397) non potest: B; 398) non potest: B; 399) non potest: B; 400) non potest: B; 401) non potest: B; 402) non potest: B; 403) non potest: B; 404) non potest: B; 405) non potest: B; 406) non potest: B; 407) non potest: B; 408) non potest: B; 409) non potest: B; 410) non potest: B; 411) non potest: B; 412) non potest: B; 413) non potest: B; 414) non potest: B; 415) non potest: B; 416) non potest: B; 417) non potest



censuram ecclesiasticam *sobolato appellationis obstaculo* cogere non omittas.

CAP. XVI.

Uxor non potest repetere maritum, de cuius licentia religionem intravit, si post ingressum non contiauit, licet ad concubendum seu ad dandum licentiam dolo fuit inducenda.

Idem Pictaviensis<sup>2</sup> Episcopo et Abbati de Boribarden<sup>3</sup> Pictaviensis diocesis.

Veniens ad presentiam nostram dilectus filius L.<sup>3</sup> *lato* presentium nobis humiliter intimavit, quod, quum olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus sacerdotibus, *multibus et aliis viris*<sup>5</sup> presentibus, apud uxorem suam *precibus* instituit, ut super hoc sum impertiretur assensum, *et eisdem presbyteris proutur exoratis, ne precatam mulierem exponeret, quod et ipsam oporteret derelinquere*<sup>6</sup> sacculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium concolandi. Quumque ipsam mulierem, ne ab ea discerneret, eice nutum procreaverit, ipse asserens, quod, nisi ab ea posset super hoc obtinere licentiam, non solum ei se inutilem redderet, sed etiam toti mundo. Ipse demum<sup>7</sup> tam ipsius quam multorum adstantium precibus fletibusque devicta, caput eius altari suppositum manu sua; qui, ea presente tonsuratus, ibidem monasterium adijt et finito probationis tempore professionem fecit solenniter monachalem. Illa vero, in sacculo remanens, inhonestos amatores admisit, *unde idem L. metuens, ne suae continentie illius incontinentiam impulerit, an in monasterio perseverare debeat, a vobis consilium instituit*. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si ita est, praedictum L.<sup>3</sup> in monasterio, quod intravit, absque inquietatione cuiusquam perseverare libere permittatis. Licet enim in hoc videtur non modicum deliquisse, quod captiose<sup>10</sup> asseruit, quia, nisi sibi eadem mulier consentiret, tam sibi quam toti mundo se inutilem redderet, et quum<sup>11</sup> presbyteros exoravit, ne praedictae<sup>12</sup> mulieri exponerent, quod eandem relinqueret sacculum oporteret, si forte licentiam daret viro; ex quo tamen eadem mulier caput viri altari sponte suppositum, et postmodum, sicut asseruit, non contiauit<sup>13</sup>, super revocatione ipsius non est<sup>14</sup> aliquatenus audienda; quum ipsius<sup>15</sup> intento, si eandem forte repetet, exceptione possit<sup>16</sup> commissae fornicationis elidi, maxime quum, antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum. [Dnt. Lut. III. Non. Apr. Ao. XII. 1206.]

CAP. XVII.

Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profertenti ab ea metu extorta.

Idem<sup>2</sup>.

Accedens ad presentiam nostram L.<sup>3</sup> mulier *larrimulibiter* proposuit coram nobis, quod, quum<sup>4</sup> V.<sup>5</sup> vir eius *Elensis diocesis* cum sibi legitime<sup>6</sup> matrimonio copulasset, et per eum<sup>7</sup> filios anorum spatium eodem cohabitans, prolem suscepisset *ex ea*, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem<sup>8</sup>, postulabat humiliter ab eadem, ut tam pio proposito faveret ipsius; quae propter multa verbera et alia<sup>9</sup> molestationum gravamina, quae dictus vir inferabat eadem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis eius. Quumque idem vir in domo<sup>10</sup> de Vader<sup>10</sup> Cisterciensis ordinis religionis habitum assumpsisset, mulier ipsa in domo<sup>11</sup> monialium, nullo ibi habitu religionis assumpto vel voto conversionis emissio, permansit *ibidem, cui per labore manuum suarum eadem monialis vitae necessaria ministrabat*. Processu vero temporis, quum idem vir ad saeculum rediens religionis habitum reliquisset, eadem<sup>12</sup> mulier se instanter ab ipso petiti reassumi, *et ipse illam recipere potius contraxisset, praeter verbera, quibus saepius<sup>13</sup> affectu eandem, sibi plurima convicia et graeces iniurias irrogavit*. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si res ita se habet, et dicta mulier illius aetatis existit<sup>14</sup>, ut de lapsu carnis illius

*merito valeat dubitari*, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat coniugalem, *monitione praemissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis*. [Nullus *latus etc.* Dnt. Rom. ap. S. Petr. V. Id. Apr. 1205.]

CAP. XVIII.

Uxor professi, quae dedit viro licentiam profertenti, non compellitur ingredi religionem, si continens est, et non suspecta.

Innocentius III.<sup>2</sup> Episcopo, Decano et Thesaurario Linconiensibus<sup>3</sup>.

Significavit nobis A. mulier, quod, quum ipsa F. *militi* viro suo coram decano S. *Quintici Prunensis*, vices<sup>4</sup> *bonae memoriae P. archiepiscopi Senonensis* in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi, contentiam tamen voto eidem iniuncto, et recepta fide ab ipsa, quod perpetuo contineret, idem decanus post factam professionem a viro praedicto<sup>5</sup> in monasterio, in quo habitum assumpserset monachalem, asseruit, ipsam debere religionem intrare, quamquam illi primo non expressisset eadem, et hoc expresso ipsa illi licentiam non dedisset, *et cum ad hoc per venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Senonensem fecit pluries commoveri, propter quod eundem de consensu dicti archiepiscopi nostrum super hoc consilium imploravit*. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, et est talis aetatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum contentiam observantem intrare monasterium compelli non permittatis invitam<sup>6</sup>.

CAP. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum poseuitentiam in aliquo claustru collocatur.

Gregorius. IX.

Gaudemus in Domino (*Et infra*) Mulieres vero, quae relicto maritali toro lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum, a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitae conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam poenitentiam ibi agant.

CAP. XX.

Si coniuges se ad invicem absolvunt continentiam promittente, et uterque vel alter eorum religionem profertur, alter alterum repetere non potest.

Idem I. Moniali monasterii de Plauda<sup>2</sup>.

Dudum a C. laico mota contra te, quam uxorem suam dicebat, materia quaestions, R. sanctae M.<sup>3</sup> in Cosmid<sup>4</sup> diaconum cardinalem dedimus audire. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quod indebite recusas eadem, cuius uxor eras per consensum de praesenti et carnis copulam subsecutam, matrimonialiter adhaerere, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quod ipse pro animae suae remedio pura et spontanea voluntate, praesentibus duobus religiosis sacerdotibus, et adhibitis quinque testibus fide dignis, omni iuri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, resignando illud in manibus alterius ex sacerdotibus supra dictis, qui in personam ecclesiae resignationem huiusmodi recipere procuravit, et quod idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque hospitalis de Ponte obsequio se devotum, promittens voto solenni omnia et singula supra dicta, et tribuens tibi<sup>5</sup> licentiam ad monasterium transeundi, te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, et ius quodlibet resignante: sicut haec omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B.<sup>6</sup> notarii Aretinensis<sup>7</sup> confectum. Verum praenominatus C. proposuit, quod, casu amisso instrumento praefato, illud in prima persona, quod prius erat in tertia, insertis pluribus in uno, alteri quam in alio fuit ab ipso formatum. Et quum tibi iratus fuisset, sicque verba et verbera indicabant, nondum calore iracundiae quiescente, quidam ipsam deceptorie

TIT. XXXII. Cap. XVI. 1) Restitutio ex Reg. Bul. XII, 13. — Comp. III. c. 3. h. l. (3, 25). 2) Pataviensis: C Reg. p. 49. 3) Boringardouberg (in Codd. nonnullis corruptum est) Patav. diocesis: Reg. — Pothost no. 3638. 4) l. 6) GCh; R. c. Ce; W. l. D.N.; desst: M. 5) adl. 2) bonis; 6) relinqueret; 7) illa detulit; Reg. 8) in crebrius: Reg. oppr. aut. 9) l. 10) ex ea; K. 10) ex ea; C. 11) quod; O. 12) saepe; dictas; 13) vixit incontinenter: C Reg. 14) esset; 15) eius; Reg. 16) posset: C Reg. Cap. XVII. 1) Restitutio ex Reg. Beccu. VIII, 34. — Comp. IV. c. 11. h. l. (3. 11). 2) Elionet ep. et archidiaconus de Cantaburgis et prior de Barchnoa Elensis. diocesis: Reg. — Pothost no. 2470. 3) Italia. Reg. 4) quum; desst: Dfh. 5) W.; Dohweg Reg. 6) legitimo: D 7) regularem: Reg. 8) aliarum: D Reg. 9) ad dominum . . . accedens ibi (ibidem): Dohweg; ibi-

que; Dh) ret.; D Reg. 10) Vand.; FLR; Vante; OH; Vanderlis; Lb; Walde; X; Vandun; Dug; De Vandun; De; Donald; Lb; Domonlan; Dp; Vendon; Dh; Wardou; Reg. 11) transfertens se ad domum monialium; D Reg. 12) et ead. mul. . . ab eo peteret: D Reg. 13) saepe; D 14) existat; Dh. Cap. XVIII. 1) Restitutio ex Reg. V. c. 11. h. l. (3, 18). 2) Innocentius III.; Pothost no. 776. 3) Linconien; L. Nfr.; Lugonens; Elid. — 1216—27. — Pothost no. 7812. 4) vice; V. 5) a milite antedicto; E 5) invit.; desst: Ed. Cap. XIX. 1) 1227—31. — Pothost no. 2962. 2) Cap. XX. 1) 1227—31. — Pothost no. 2962. 2) Plonta; FHEK; Roda; I; Plautia; Lb; Plota; Lb; Plonda; M 3) Mariae; LY 4) Comes; Cnd; Bohm.; hq; Cosmedin. 5) tibi; desst: F; ei; I 6) R.; L; G.; M 7) Aretini; Lb.X.

allexerunt, proponentes eidem, quod in hospitali praedicti obis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, praefato B. sibi nihilominus promittente, quod non solum ardorem, sed etiam appetitum libidinis exstingueret in eodem: propter quod quocumque in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, sed non pariter et illertus, et sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posset continentiam observare, asservit a se factum. Sed ad ista respondebatur contra, quod, an tabellio in tertia persona instrumentum coniciat, vel in prima, dummodo non mutetur substantia veritatis, nihil interesse videtur. Insuper, quamvis aliquando spes memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit<sup>1</sup> induerunt, eo tamen tempore, quo talia facta fuerint, pure, simpliciter ac voluntarie, pro amore Dei et remedio animae suae solummodo ad votum et ad<sup>2</sup> alia supra dicta noscitur processisse. Propter quod a consortio saecularium hominum debet discedere, vitamque mutare, quum se illius aetatis esse proponat, ut sine suspitione incontinentiae non valeat in saeculo remanere. Nos itaque, habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absolvendam, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

CAP. XX. 1

Breve est, sed per alia verba sic potest summari: Post sententiam divortii quoad forum, latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest uxor libere religionem intrare.

Idem.

Mulier, quae in fide remansit, potest, volente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio ecclesiae separata, ad religionem libere convertere.

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM.

CAP. I.

Non potest quis illam habere in uxorem, cuius maritum occidit machinatione ipsius mulieris; crevit, et si sine machinatione. Et est pater et quotidianis casis.

Coelestium III. 2

Laudabilem (Et infra: *Ceterum quod Interrogasti*) de Sarracenis, qui, dum<sup>3</sup> in captivitate essent, quarundam Christianarum<sup>4</sup> viros earum<sup>5</sup> insidius et machinationibus occiderunt, utrum, quia postea<sup>6</sup> per ipsas<sup>7</sup> ad fidem Christianam conversi sunt<sup>8</sup>, eas de<sup>9</sup> iure possint<sup>10</sup> accipere<sup>11</sup> in uxores, vel, si duxerint, ipsam coniugium teneat<sup>12</sup> eorumdem<sup>13</sup>: hic Triburienis concilii regula<sup>14</sup> contenti sumus, assensit<sup>15</sup>, quod, si in mortem<sup>16</sup> ipsorum<sup>17</sup> virorum<sup>18</sup> malitiose fuerint machinatae, licet earum studio ad ecclesiam<sup>19</sup> dum<sup>20</sup> fidem accesserint, tamen<sup>21</sup> nec eis adhaerere debent, nec sunt<sup>22</sup>, si adhaeserint<sup>23</sup> etiam<sup>24</sup>, tolerandi. *Non enim hic<sup>25</sup> dispensatio sine peccato possit abhorreri*, quum tale<sup>26</sup> dampnum tali lucro ecclesia compensare<sup>27</sup> non velit. Ad hoc<sup>28</sup> Sarraceni quidam, qui<sup>29</sup> in bello sunt Christianos interficere notati, et<sup>30</sup> Christiani similiter Sarracenos, postea vero<sup>31</sup> Sarraceni, ad catholicam fidem a gentilitate<sup>32</sup> conversi, uxores eorum quos in<sup>33</sup> bellis<sup>34</sup> certamine occiderunt<sup>35</sup>, sibi matrimonialiter copularunt, et<sup>36</sup> id ipsum Christiani de Sarracenis mulieribus invidens ad fidem terresse noscuntur: quae tamen, postquam de priorum virorum morte<sup>37</sup> compertierunt<sup>38</sup>, veritatem<sup>39</sup> divortium instanter exposcunt<sup>40</sup>. In his igitur<sup>41</sup> respondemus, quod, quum tales<sup>42</sup> non procuraverint virorum interi-

tum defunctorum, matrimonium inter huiusmodi personas licite potest contrahi, et taliter copulati, *cumqueque serios existant*, divortium post mortem coniugum nequeunt<sup>43</sup> postulare. *Idem si puella viris erit in sequenti casu, quum propterea studuit, quomodo S. Christiano viro propter olim uxoris Christum negante et sibi copulatae pugnavit et ex ea filios procreavit Christiana in approbatione Iesu Christi relicta, cum<sup>44</sup> assensu archidiaconi sui ad secundas nuptias convolavit et filios suscepit ex ipsis; non enim<sup>45</sup> videtur, quod si prior maritus rebus ad unitatem ecclesiasticam, eundem a secundo debeat<sup>46</sup> recedere et<sup>47</sup> resipisci prioris, maxime quum ab eis rita prius ecclesiae iudicio discussisset et teste Gregorio contumelia creatoris solvatis matrimonio circa eum qui recipitur alio fidei Christianae, quod autem unius<sup>48</sup> possit primo riri qui ad fidem reversus est volente ad ritan monasterium remanere, vel utrum ille reversus ad eam, quomodo rita gentili sibi contrahat, et quod propter eum ad fidem nostram cum liberis suis est conversa<sup>49</sup>, mortua prima possit habere uxorem<sup>50</sup>, et an filii ante conversionem gentili obitu nuptiarum, quae post conversionem rita ecclesiastico celebratae fuerunt<sup>51</sup>, et similiter si filii illius, quum cum licentia archidiaconi sui<sup>52</sup> marito priore rirante soli facto infidelis nuptis<sup>53</sup> rira catholicam, legitimi sint<sup>54</sup> habendi, tamen regula quomodo doctrina Apostoli, quae dicitur: *si infidelis discedit discedat; non enim frater aut<sup>55</sup> soror subiectus est in huiusmodi scripturis*<sup>56</sup>; quam<sup>57</sup> illud decretum memorati Gregorii: *non est peccatum dimissio propter Deum si alii se copulerit; infidelis cum discedens et<sup>58</sup> in Deum peccat et in matrimonium<sup>59</sup> abominans*<sup>60</sup>, quod praedecessor noster bonae memoriae Alexander III. ait dicitur<sup>61</sup>: *tantum est eis non unum, ut qui ante sua gentili post contractum matrimonium legitimi habentur*<sup>62</sup>. Nos in huiusmodi dubitare non sinimus<sup>63</sup>, quum in his et liber alibus patet ad religionem migrare volenti, et ille qui ad fidem revertitur, cum, quae conversa est<sup>64</sup> defuncta prima sibi licite possit copulare, filii etiam in supra dicto utroque casu legitimi censentur. Praeterea etc. [cf. c. 27. de test. II. 2.]*

CAP. II.

Si alter infidelium coniugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitate errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. Argenticensi Episcopo.

Ex literis tuis accepimus, [perlatum fuisse ad smodon tuum huiusmodi questionem], quod quidam de iudaica caecitatis errore ad Christum verum lumen [et riam veritatis] adductus, uxore sua in Iudaismo relicta, in iudicio postulavit instanter, ut eorum filius quidamrennis assignaretur eidem, ad fidem catholicam, quam ipse susceperat, perducendum. Ad<sup>3</sup> quod illa respondit, quod, quum puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio quam paterno, sibi quae ante partum onerosus, dolorosus in partu, [ae]<sup>4</sup> post partum laboriosus fuisse noscatur, ac ex hoc legitima coniunctio maris et feminae magis matrimonium quam patrimonium nuncpetitur, dictus puer apud eam<sup>5</sup> debet convenienter remanere, [transire quod patrem ad fidem Christianam de novo perducitur gravare debuit, sed saltem neutrius sopni, primumque ad legitimam aetatem perveniat. Hinc inde multis illis allegatis: tu autem praedicti pueri medio tempore in tua potestate retinenda, quid tibi faciendum sis in hoc casu nos considere voluisti.] Quum autem<sup>6</sup> filius in patris potestate consistat, cuius sequitur familiam, et non matris, et in aetate tali quis non debet<sup>7</sup> apud eam<sup>8</sup> remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti vel vitae insidiantur<sup>9</sup> illius, et pueri post triennium apud patrem non suspectum alii debeant et morari, materque pueri, si eum remanere

TIT. XXXII. Cap. XX. 1. alioquin: GM 2. proponit: GHLEN 3. ad: deest: RH.

Cap. XXI. 1. 1227-31. — *Pollicitus* in: 9654.

TIT. XXXIII. Cap. I. 1. *Resolubilis* in: *Luc.* 2p. III. 341; *60b*, *60c*, 2. 2. *Comp.* II. c. 2. h. 3. 3. *2p.* 2. *Triburienis concilii* est *Comp.* II. c. 3. h. *comp.* 2p. 1. c. 2. *ref. c.* 1. *Ubi* *quid* 2. *is.* 1. 1191. 8. *Diffi* *60c*, 10756. 3. *et*: *deest* *Babst* 4. *ad*: *est*: *canon* 5. 5. *quum* *Luc.* 6. *add.*: *mulierum* *BV* 7. *et* *omnium* *Evaz* 8. *omnes* *Christianorum*, *quodam* *virorum* *earum* *Luc.* 8. *post* *Bib* 9. *per* *ipsas*: *deest* *Luc.* 10. *inter* *duos* *11* *ex* *omnibus* *Evaz* *Luc.* 12. *possunt* *Bib* 13. *duos* *in* *uxorem*: *Luc.* 11. *valent*: *Evaz* *Luc.* *valent* *inter* *Bib* 14. *an* *ipsi*: *conjug.* *valent* *etiam* *Bb* 15. *et*: *deest* *Coll. edit.* 16. *regulae* *con-* *tinuitas* *Luc.* 17. *as-* *open-* *dit* *Bess* *Luc.* 18. *quum* *morte* *Luc.* 19. *in* *morte* *Bb* 20. *ipsi*: *deest* *Bess* *Luc.* 21. *ut* *deest* *Bb* 21. *Christianam* *Bb* 22. *tamen* *18* 23. *sunt*: *deest* *Bb* 24. *et*: *deest* *Bab* *Luc.* *ad* *evangelio* *Sa* 25. *et*: *deest* *Bb* 26. *tantum* *Coll. edit.* 27. *recompensare* *Relogus* 28. *hanc* *FALK* *Luc.* 29. *qui* *deest* *Bib* 30. *et*: *deest* *Luc.* 31. *per* *viros* *11* *et* *32* *an* *deest* *Coll. edit.* 33. *bellorum* *Evaz* 34. *non* *tra-* *derant* *Babst* *Luc.* *occiderunt* *Bb* 35. *et*: *deest* *Bib* 36. *de* *per-* *to* *Luc.* 37. *comperunt* *60b*, *coll.* *Evaz* *Luc.* *comperunt* *Bb* 38. *et*

post *evangelio* *Bb* 39. *deposuit*: *Bb* 40. *Respondem*. (Respondere: *Luc.* 4) *quoque* *in* *his*: *Bss* *Luc.* 41. *quod* *quum* *non* *Sarraceni*, *non* *Chri-* *stiani* *mortem* *ab* *interiorum* *(sub* *interiorum* *Bab)* *procurasse* *noscentur* *non* *sentantur* *20*, *matrimonium* *(matrimonium* *Bess)* *huiusmodi* *inter* *praed-* *ictas* *dictas*: *Sa*; *inter* *hominum* *pers.* *Ev.* *inter* *hominum* *Interdictas* *pers.*: *Bb* *personas* *habe* *possunt* *potest* *Bess* *contrahi* *Coll. edit.* 42. *non* *possunt*: *Bsa*; *iure* *ordinare* *vel* *etiam* *postulare* *non* *possunt* *Luc.* 43. *rel.* *est* *tamen* *Bb* 44. *en.*: *deest*: *Bb* *Luc.* 45. *debet*: *Sa* 46. *vel*: *Bb* 47. *mult.*: *deest*: *Bb* *Luc.* 48. *reversa*: *Bb* *Luc.* 49. *in* *ux.*: *de* 50. *habet*: *Bb* 51. *sunt*: *deest*: *Bb* 52. *improbat*: *Sa* 53. *sunt*: *Bb* 54. *vel*: *de* 55. *scripturas*: *Sa* 56. *quantum* *ad* *id* *mem.* *Greg. decr.*: *Bb* 57. *et* *deest*: *de* 58. *nihil*: *deest*: *Sa* 59. *disit*: *Bab* *Luc.* 60. *sunt*: *Bb* 61. *est* *ad* *fidem*: *Bb* 62. *Cap. II. 1. Eritolubilis* *Ev* *sup.* *sup.* *Bartholomae* *Cur.* *Gen.* *III.* 566. — *indubitan* *Ev* *Gen.* *IX.* *III.* 13. *et* *Comp.* *p.* 267. 2. *Pollicitus* *in* 9654. 3. *as* *erens* *quod* *favore* *religionis* *Christianae*, *et* *quia* *puer* *infra* *discretio-* *nis* *annos* *erat*, *potius* *ipsum* *et* *fidem* *suum*, *quam* *matrem* *et* *eius* *errorem* *sequi* *deberet*: *comp.* 4. *ae*: *est*: *GHLEN* 5. *matrem* *debet*: *deest*: *comp.* 6. *vera*: *comp.* 7. *debet*: *comp.* *Bab*. 8. *illas*: *FALK* *sup.* 9. *insidiantur*: *orig.*

contingeret<sup>10</sup> apud eam<sup>11</sup>, [facile] posset illum adducere ad infidelitatis errorem: [fraternalitatis tuae] in favorem maxime fidei Christianae respondemus, patri eundem puerum assignandum. [Dat. Perusii XVII. Kal. Iun. A. II. 1229.]

TITULUS XXXIV.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. I.<sup>1</sup>

Vota possunt elemosinis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, et iuxta causam redimendi vel mutandi.

Alexander III. Exonensis<sup>2</sup> Episcopo.

De peregrinationis quaque votis, an elemosinis redimi<sup>3</sup> possint vel<sup>4</sup> pro necessitate in aliud commutari, tibi<sup>5</sup> respondemus, quod ab eius, qui praesidet<sup>6</sup>, pendet<sup>7</sup> arbitrio, ut consideret diligentius et attendat qualitatem personae, et causam commutationis<sup>8</sup>, scilicet<sup>9</sup> an illius<sup>9</sup> ex infirmitate, seu affluentia divitiarum contingat, an alia<sup>11</sup> causa probabili peregrinato, an recompensatio melior fuerit et Deo magis accepta; et secundum hoc debet<sup>12</sup> exinde<sup>13</sup> dispensare.

CAP. II.<sup>1</sup>

Communitat Papa votum ultramarinum, in his maxime, qui in periculi aetate voverunt.

Idem Norvicensis<sup>2</sup> Episcopo.

Veniens ad nos R.<sup>3</sup> clericis narratione accepimus<sup>4</sup>, quod, quam in puerili aetate<sup>5</sup> constitutus fuisset Hierosolymam disposuit<sup>6</sup> proficisci<sup>7</sup>, cuidam quoque<sup>8</sup> consocio suo, qui nihilominus sepulchrum dominicum proposuerat visitare, fidem<sup>9</sup> dedit, et suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via<sup>10</sup> socii<sup>11</sup> fideles existerent, et et bonam societatem servarent. Quia<sup>12</sup> utique sollicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus. Nos autem ipsam graeci infirmitate laborare, sicut asserit, intelligentes, et quod in partibus orientis eius aetatem parum utilitatis conferret, diligentius attendentes, praesertim quam non sit licitum, clericum<sup>13</sup> infra sacros ordines constitutum arua sumere, vel sanguinis effusum curare, ipsam<sup>14</sup> a voto, quod in aetate tenera, facilitate potius quam ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus, et ad propria remittimus absolutum, ita tamen, quod idem votum elemosinis redimat<sup>15</sup>, et iuxta consilium nostrum<sup>16</sup> toto vitae sae tempore unum pauperum Christi, tam in victu quam in vestitu, dummodo ad hoc suae facultates sufficienter, debeat<sup>17</sup> providere.

CAP. III.<sup>1</sup>

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum essequeodum.

Idem Magistro A. de Mandefore<sup>2</sup>.

Literarum tuam et prudentiam<sup>3</sup> iam dudum referente fama cognovimus, et saluti tuae tanto attentius consulere omnibus et debemus, quanto personam tuam consideratione tuae<sup>4</sup> honestae conversationis et vite reverentioris curitatis brachiis amplectimur. Relatum est<sup>5</sup> auribus nostris<sup>6</sup> ex parte tua, quod, Quum ex quadam minutione<sup>7</sup> nimio fuisses mortis pavore perterritus, haec<sup>8</sup> verba tecum protulisti: „non diu hic morabor.“ proponens in animo, quod religionis habitum esse aliquando suscepturus. Sed propter frequentes infirmitates<sup>9</sup>, quae pluri-

num<sup>10</sup> ritae religiosae distractionem impediunt, et quia transentibus<sup>11</sup> hospitalitatem exhibes, et plura salutaria<sup>12</sup> impendis, quod concepti olim in animo opere<sup>13</sup> nondum impleristi, ac per hoc dubitas, ne pro<sup>14</sup> fracta fide otio in districto debeas examine conveniri. Tibi igitur<sup>15</sup>, licet praesentium tuam latere non credimus, quid rationes in huiusmodi statuam<sup>16</sup>, considerent respondemus breviter quod sentimus, praesentium significatione mandantes, quod, si plus non est in voto processum<sup>17</sup>, quam praedictimus, transgressor<sup>18</sup> iudicari non poteris, et<sup>19</sup> si non impleas quod dixisti. Momenum autem praesentium tuam attentius et<sup>20</sup> hortorur quatenus id facias quod tunc saluti amplius<sup>21</sup> cognoveris provenire et conditionis tuae memor existens memoriter teneas, quod Loth dum montis timeret ascensum, Segor<sup>22</sup> civitatem parvulam<sup>23</sup> petiit et accepit.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Omne votum mutabile est in votum religionis

Idem<sup>2</sup>.

Scripturae et sacrae<sup>3</sup> testimoniis declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, quom pro salute animae suae utilius aliquid meliatur<sup>4</sup>. Iude est, quod, vestris istius postulationibus inclinat<sup>5</sup>, cobis indulgentius, quatenus, si quis<sup>6</sup> sepulchrum dominicum vel alio<sup>7</sup> sanctorum luminum proproserit visitare, et infirmitate vel alia rationabili causa occurrente libere<sup>8</sup> eos habitum religionis assumere atque Deo servire voluerit, libet eos<sup>9</sup> recipere culeatis. Reus fracti voti aliquatenus non habetur<sup>10</sup>, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur religionis observantiam commutare.

CAP. V.<sup>1</sup>

Executio voti ultramarini auctoritate Papae potest ex causa differri.

Innocentius III. Strigoniensis<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Non est voti dicendus transgressor, qui quod vovit de auctoritate sedis apostolicae, instat tamen ex causa, disulit<sup>3</sup> adimplere. Sane, significavit nobis curissimus in Christo filius noster Henricus<sup>4</sup> illustis rex Hungariae, quod, quum in regni perturbatione<sup>5</sup> consilium et auxilium tuum sibi senserit haetenus profuisse, utilitati eius non modicum derogaret, si Hierosolymam, sicut ex voto teneris, regno pergeres impato. Quum igitur nobis inviduet de honore ipsius regis et statu regni Hungariae sollicite cogitare, fraternalitatis tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus non prius iter arripas Hierosolymam adeundi, quam regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinae faciente Domino restitutum, vel<sup>6</sup> super hoc receptoris ab apostolica sede mandatum. [Dat. Laterani. 1198.]

CAP. VI.<sup>1</sup>

Ecclesia compelli herodem hancum per auctoritatem et bonorum subtractionem ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem Andreae Duci<sup>2</sup>.

Licet universis liberum sit arbitrium in evocendo, nec necessitas in otis locum habeat, sed volutus, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio<sup>3</sup> saluti dispendio alicui non liceat resilire ab his, quae sponte ac solenniter reprobisist. Accipimus siquidem, quod, quum inclytae recordationis B. quoniam rex Hungariae, pater tuus, agens<sup>4</sup> in extremis, votum, quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu et<sup>5</sup> brachio extenso<sup>6</sup>, humilii

Tit. XXXIII. Cap. II. 10) contulerit: ib. 11) ipsam: Pothib orig. Tit. XXXIV. Cap. I. 1) Restitutum: ex App. XXXV. 3.; Lips. XXIII, 23.; Bamb. XXVI, un.; Cass. XXXIX. 2.; Comp. I. c. 1. h. t. (3, 29). 2) Victor pars eius cap. esse, quod ex App. XXXV. 2.; referat. c. 30. de sum. (5, 3); — 1150—81. — Jaffe no. 8980. 3) restitui: ib. 4) vel aliquid: ib. per: (P) pro necessitate impleri (adimplere): (P) coll. c. 1. 5) tibi: c. 1. 6) possidet: AR. 7) dependat: Ab P. dependat: AnOhr. 8) commigrationis: O. 9) scilicet: dest: R. 10) id: exsult: G. 11) aut alia: Pothib; aut etiam alia: M. et (dest: AR) utrum peregrinato an (aut: O) rec. utiior melior: (M) fuerit: coll. c. 11. 12) habet: ib. Rom. sup. ment. 13) inde: (P) R.

Cap. II. 1) Restitutum: ex App. I. 15.; Cass. XXXIX. 3.; Comp. I. c. 2. h. t. (3, 29). 2) Nomen eius episcopi: R non dicitur: — XXXIX. in eodem libro (5. c. 16) VIII. de p. 9. — 1160—67. — Jaffe no. 7278. 3) R. dicit: O. 4) Audi vimus: (M) bene audivimus (audi vimus): R. 5) iurificatio: M. 6) promissio: R. dest: Ab. 7) se proferatur: Coll. c. 11. 8) quom: dest: R. et eundem: O. 9) et fidei del. et sententiam: R non dicitur. 10) in via: dest: ib. 11) scuti: dest: O. 12) quod: Ab. 13) clerici: dest: ib. 14) id quod id vel: R non dicitur. 15) redimere debebat: Coll. c. 11. 16) nostris: dest: Ab. auxilium vestrum: R non dicitur. 17) debet: dest: O. R.

Cap. III. 1) Restitutum: ex Man. and. I. (3, 16); Comp. I. c. 1. h. t. (3, 21). 2) Mouto fort: Lor; Nandefore: M.; Mag. M. abbati do Vadofore: B; mag. M. de Vad. Forium: B; Mag. M. de Vadoforte: Reg; Mag. Ambrosio de Vad. Fori: Ter; asserit: dest: B; — 1150—81. — Jaffe no. 9219. 3) prudentiam tuam primum revelata fama: B; 4) tuae: dest: ib. 5) est

autem: B. Richt. 6) est siquidem nobis: B; 7) quum ex quadam minutione brachii tui (tibi brachium: B; brachium tuum: B; h) minusse (intumisset: B; h) tu, pavore nostro perterritus (territus: B; h) tu: 8) huiusmodi: B; 9) aut: copioris: Tu. 10) plerumque vit. dist: B; 11) add. indigentibus aut ib. 12) solatia: B. — 1160—81. — Jaffe no. 9014. 13) magnopere in no. 2. dest: Tu. 14) de: B. dest: B; Tu. 15) Licet autem... tibi tamen consulenti breviter (alter: B) respondemus, quod sentimus (tibi diximus respondendum: B; h) praesentium (praesent: B; h) tu: 16) constitutus: B; 17) progressus: B; 18) nobil.: vob: B; 19) etiam: B; 20) attentiusque: B; 21) apertus videtur excedere: B. 22) in Segis: B. 23) parvula et pet. et recep. saluten: B.

Cap. IV. 1) Restitutum: ex Man. and. 2. (3, 16); Comp. II. c. 2. h. t. (3, 21). 2) universis abbatibus (ab omnibus. ord. per Angliam constitutis: B; h) tu; monachis (et aut: B; h); — 1160—81. — Jaffe no. 9014. 3) sac: exsult: G. 1) medietur: B. 2) non indignati indulgentis quat: B. 6) qui: B; h) 7) allorum: B; 8) inter: B. 9) ipsos: B. 10) nec rei voti fracti habentur aliquatenus, qui temp. temporalibus: B; obs. in perpetuum (perpetuum: B; h) tu; 11) iussentur: B; h) tu. (Cap. V. 1) Restitutum: ex Reg. Bul. I. 5.; Comp. III. c. 1. h. t. (3, 26). 2) Strigoniensis: C Reg. — Pallast no. 11. 3) distulit: Reg. 4) B; C 5) turbatione: L; (M) h; O. 6) et: O. Cap. VI. 1) Restitutum: ex Reg. Bul. I. 10.; Comp. III. c. 2. h. t. (3, 26). 2) agerit: G; h) ageret... extremis, et de sua penitus convalescentia desperaret: C Reg. 5) et: exsult: G. 6) excocto: C; h; e.



redimerentur, ut aliarum tribuunt; quaedam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui<sup>45</sup> pro<sup>46</sup> ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum etiam<sup>47</sup> commutari possit<sup>48</sup> in opus aliud pietatis, praesertim quum bonae memoriae Alexandri Pape praecessor noster votum peregrinationis etiam velim posse vel in aliud commutari responderit requisitus, non curantes, quod<sup>49</sup> o loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus a tramine veritatis, quum scinobis Apostolum gloria nostra sit testimonium conscientiae nostrae, et scandalum non curantes, praesertim, quia non in tenebris, sed in luce<sup>50</sup> procedimus, de illius auctoritate securi, qui, quum audisset a discipulis<sup>51</sup>, „Nonne<sup>52</sup> scis, quia Pharisei, audito hoc verbo, scandalizati sunt?“ respondit: „Sinite illos, caeci sunt, et ducet caecorum:“ et iuxta Apostolum: „Nisi hominibus placerem, Christi seruum non essem,“ tibi pro te et se famulus tuus de communi fraterum nostrorum et tui archiepiscoporum, tuum episcoporum et aliorum prudentium consilio, quos per Dei misericordiam multos<sup>53</sup> nobiscum praesentes habuimus, licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut omnes expensas, quas fueras in eundo, morando et<sup>54</sup> redeundo facturus, alicui religioso committas, in necessariis usus terrae illius sine diminutione qualibet transferendas. † Si enim et<sup>55</sup> orientali provinciae, quae plus tuis quam te in articulo necessitatis iustantibus indiget, tua subventione proficere, et Trencensi ecclesiae tua praesentia et regimine utilis proderimus, ac per hoc animae tuae salubriter consulere. Laborem etiam laboribus recompenses, sollicitum instando vigiliis, devotius vacans orationibus, et in<sup>56</sup> ieiuniis fortius te exercens<sup>57</sup>, ac super grege tuo vigilans sollicitudine pastoralis. Ad hanc autem indulgentiam tibi de benignitate sedis apostolicae faciendam et etiam specialiter non induxit, quod iter tuum iam non videbatur ultramarinae provinciae fructuosum, a qua fere omnes Galliae remeant<sup>58</sup>, et<sup>59</sup> quum pro salute animae tuae ac libertate Trencensi ecclesiae per dictum<sup>60</sup> comitem asequenda<sup>61</sup> praecipue votum peregrinationis emiseris<sup>62</sup>, eo sublato de medio, quia cessare causae, facilius cessare potuit et effectus. [Nulli ergo etc. Dat. Lat. Id. Mart. 1198.]

CAP. VIII.†

Impedito ad tempus exsequi votum ultramarinum conceditur dilatio: perpetuo vero impedito indicitur redemptio in eo, quod magis expedit terrae sanctae.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.†

Quod super his † sedem apostolicam considerare decrevisti<sup>1</sup> quorum exsecutio spectat ad officium postorale, fraternitatem tuam in Domino commendamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus ea diligentius exsequaris. Quaesivisti sane de his, qui pro successu<sup>2</sup> terrae sanctae signo crucis assumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel<sup>3</sup> aliam iustam causam votum peregrinationis non possunt utiliter adimplere quid tibi sit faciendum; quum per apostolica scripta sine distinctione<sup>4</sup> receptoris in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abiecerunt<sup>5</sup> ad resumptionem ipsius et executionem voti per censuram ecclesiasticam appellati<sup>6</sup> remota compellas<sup>7</sup>, non obstante aliqua indulgentia, si qua forte per surreptionem a praecessore nostro fuerat impetrata. Nos autem inquisitioni tuae taliter respondemus, quod debiles et inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt, quum isti pugnare non possint<sup>8</sup>, et illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles et magnates<sup>9</sup>, qui suis secum expensis bellatores adducant<sup>10</sup>, vel artifices et agricolaes, qui de laboribus suis sibi possint<sup>11</sup> acquirere necessaria et terrae subsidia ministrare; quamvis non multi talium propter brevitetatem possessionum et paucitatem inhabitantium inter illos<sup>12</sup> sint opportuni. Unde<sup>13</sup> credimus distinguendum inter illos, qui temporalem, et eos, qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere, quod primis indulgentia est dilatio, secundis autem est redemptio iniungenda, ac<sup>14</sup> verum facultate pensata, quas<sup>15</sup> possunt aut qua facturi essent expensas, personarum praetera<sup>16</sup> compensato<sup>17</sup>

labore, in subsidium terrae sanctae transmittant, exsequentes per alios quod per se nequeunt adimplere. Kursus inter illos, qui pro defensione terrae sanctae votum peregrinationis emittunt, et eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis iniungitur, credimus distinguendum, quod<sup>20</sup> circa primos plus terrae sanctae succursus, et circa secundos plus labor itineris secundum intentionem votantis vel poenitentis debet attendi. Unde, si quis hoc modo votum est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit<sup>21</sup> ad eundem, melius est redimere votum quam expensas consumere. Quod et de poenitente<sup>22</sup>, qui propter debilitatem non potest iter iniunctae peregrinationis implere<sup>23</sup>, sane valet intelligi; non autem de illo, qui, quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundem<sup>24</sup>. † Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne cui prece vel pretio, auare vel alio sine occasione quacunque contra salutem animae vel utilitatem terrae quomodolibet attentetur. Vale per viros religiosos et provisos dispensationem lotius modis volumus providere. De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quae remanere noluerint viros suos sequantur euntes<sup>25</sup>; ceterae vero<sup>26</sup>, nisi forte sint divites, quae secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant, quod vocrunt, aliis ad terrae sanctae subsidium singulis secundum proprias facultates diligenter inducitis.

CAP. IX.†

Votum ultramarinum certis casibus relaxari et commutari potest, non tamen per alium, quam per Papam, vel eum ipsius speciali mandato. H. d. usque ad §. Secundo quaesivisti. — (Secundo etc.) Habiles ad eundem, sed infabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum decere, votum ultramarinum non redimunt. H. d. Abbas Siculus. — (Quod autem etc.) Exores possunt sequi viros ultra mare, si volunt; sed non tenentur, nisi et ipse venerit. H. d. Abbas. — (In tua etc.) Viri sine consensu uxorum emittore possunt votum ultramarinum. H. d. Abbas Siculus. — (De clericis etc.) Clerici, tanquam inhabiles ad pugnandum, redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus. H. d. Abbas Siculus.

Idem eadem.

Ex multa tuae sollicitudinis providentia † credimus providere, quod, quum ad consultationes tuas multiplices et frequentes responderimus<sup>2</sup> quod sentimus, ex responsione nostra novas elicias quaestiones. Ex consultatione siquidem, quam ad inquisitionem tuam super negotio cruce signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quaestiones, et utrum, quod in ea dicitur, ius constituat generale, ut passim praelatis quibuslibet illos secundum formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt iurisdictioni commisi, sollicite requisisti. Ad hoc igitur inquisitioni tuae breviter respondemus, quod in consultatione nostra ius commune editur<sup>3</sup>, et, licet ad quales, et ad quos tamen specialiter spectet eius executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo ius hoc exsequendum incumbit, qui super hoc mandatum nostrum receperint<sup>4</sup> a sede apostolica speciale. Sic ergo illi est inquisitionis responsum, quae<sup>5</sup> consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosus intelligendum hoc<sup>6</sup> esset, quod continetur circa consultationis nostrae medium, in haec verba: „per viros religiosos et provisos dispensationem huiusmodi volumus providere;“ utrum scilicet ibi<sup>7</sup> religiosi vocationi hic tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiotae sunt et iuris ignari, quum tamen in consultatione restituta<sup>8</sup> dicitur: per religiosos et provisos; an episcopi, qui, sicut dignitate praecellunt, sic et<sup>9</sup> religione debent illis praecinnere. Nam ad neutros illius executio iuris spectat, nisi per apostolicam sedem eis specialiter delegetur. Secundo quaesivisti, utrum<sup>10</sup> quod dicitur: „si qui votum est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundem, melius est, ut redimat votum, quam consumat expensas,“ generaliter accipi debeat, ut nobiles etiam<sup>11</sup> et<sup>12</sup> magnates, qui sunt consilio strenui, et multos secum possunt trahere<sup>13</sup> bellatores, an minores tantummodo verbum huiusmodi generale comprehendat. Verum, si ad superiora oculum tuae considerationis paulisper extendas, quaestionem istam invenies in serie consultationis nostrae<sup>14</sup> solumam, ubi dicitur, quod

Tit. XXXIV. Cap. VII. 45) quod: Cb Reg.; quae: Cj 46) pro: deest: FfHMLNReg; in: Cb 47) et: deest: Cc 48) possit: Cb 49) quid: J Reg. 50) licet: Cb 51) Mitti, XV, 12. 52) Nonne: ex abt: FfHMLN 53) ad: consentientes: Cb 54) et: deest: Cb 55) et in: provincia: Ab 56) in: deest: Cc Reg. 57) exores: Cc 58) remeant: Jb 59) et quod quum: Cb 60) praedictum: Ab 61) assequenda: LMN 62) emittunt: Cb

Cap. VIII. 1) Restitutio ex Bava, ap. Ind. I, 509; Comp. III, c. 4, h. t. (3, 26); 2) ser. ao. 1200., — Polthos no. 1137. 3) voluit: Cb 4) in successum: Cb 5) aut: Fb 6) declarationis: Hb 7) abiecerunt: Cb; abiecerunt: Cc 8) et app.: Cb 9) compelleres: C Roma. 10) possunt: Cb

11) add.: potentes vel: Cb 12) adducunt: LbMfHgh Roia. 13) possunt: A' Roma. 14) ibi: deest: Cb 15) Verum: Cc 16) et: Cc; deest: Ca 17) ad quos: Cb; aut quos: Cg 18) etiam: Cb 19) recompenstat: GdL, etc. 20) quod: ex Ca Roma. 21) sit: deest: Cbgh Bava. 22) poenitentibus: Cb 23) adimplere: Cb 24) consilium: Ab 25) eunt: exst: Cb 26) vero: deest: Cb

Cap. IX. 1) Restitutio ex Alon. Id. 1, 3.; Comp. III, c. 5, h. t. (3, 26); 2) respondemus: Cb 3) inseritur: Cc; omnium: deest: Cb 4) copert: F; acceptum (notis: deest: Cb 5) quatenus: Cgh 6) hoc: deest: C 7) viri: Cb 8) nostra: Cb 9) et: deest: FfAb 10) ut: Cb; deest: Cb 11) et: exst: FfH 12) et: deest: Ab 13) decere: Cb 14) tuas: Ab;

debiles et inopes magis in defectum terrae sanctae, quam ad eius profectum accedunt, quoniam hi pugnare nequeunt, et non possunt bellare, nisi facti sint adules et manantes, quos sua propria expensis bellatores adducunt. Et cetera, quae sequuntur, quia cum debiles hoc dicuntur, appellatione infirmis debentur et pugnandum. Unde patet accepto debet intelligi utrobique, quomvis possit aliter responderi, quod non sunt inutiles ad pugnandum, qui, etsi per se non possunt, maturitate tamen consili adesse valent. Pugnandum quoque et personae defectum per alios relevare. Verbo quoniam loco tunc habitantibus in quibus, quodlibet intelligi debet quod de mulieribus subditur, ut quae communi debentur rivos suos sequuntur contra; nec non, nisi sint debiles, quae scum in suis expensis possunt duere bellatores, eorum cedunt, quod nocent. Hoc enim, quod ultimum loco dicitur, videtur tantum de viris habere esse notum. Quod autem superius ponitur, mulieres, quae remanere noluerunt, et de illis intelligendum esse videtur, quae se ad peregrinationem propositum nulli voto vinculo adstringunt, quod si esse debent non cessat. Et videtur quod verba dicitur debet intelligi, quod verba licet in hoc articulo sine auctoritate suam ut assuas movere possit, et perferre quod consentit. Alii hoc dicunt, quod in tanta quoque necessitate populi Christiani, nec terrae sanctae impediatur subsidium potius et debet applicari, viri praeter usorum assensum, ad militiam capi cogunt, huius peregrinationis propositum vivere libere et valent, et quod voverunt libere adimplere. Ut autem consentit, sunt attentius commendandae. De ceteris vero impeditur tunc taliter dominus respondendum, quod, quam clericatus officium esse reddit inhabiles ad pugnandum, nisi vel consilio strenui, vel officio praedicationis instructi, aut magnatum scilicet obsequio deputati, aut usque adeo divites fierent et potentes, ut in expensis suis aliquos secum duere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit vel utilitas persuadet. Haec autem de voveribus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in poenitentia esse iniunctus.

CAP. XI

Qui vovit religionem ingredi, si voto completo fiat episcopus, renunciare debet, et votum implere. Si e converso fuerit summatur.

Idem.

Per tuas nobis literas intimasti, te in Gratianopolitana ecclesia suscipiendo habitum regularem votum solenniter emisisse, et postea promississe in manibus praelati eiusdem ecclesiae, te infra duos menses, postquam ab apostolica sede reddisses, ad quam ex tempore avechabas, votum, quod emiseras, impleturum. Quumque termino ipsi transacto non curasses quod voveras adimplere; tandem existens voti transgressor, vocatus fusti ad regimen ecclesiae Gebennensis, super quo a nobis tunc soluti postulas pervidisti. Nos igitur tua discretioni benevole respondendo consulimus, ut, si tuam omnino sanare desideras conscientiam, regimen resignes ecclesiae memoratae, ac reddas. Altissimo vota tua, in hoc loco quantum precoribus, quod, si capitulum eiusdem Gebennensis ecclesiae te postmodum canonice duxerit eligendum, electionem recipere poteris taliter de te factam. [Dat. Signum VI Id. Aug. Pont. austr. An. XVI. 1213.]

CAP. XII

Praelatus, etiam professor, potest votum ultramarinum emittere, et in suis non vix manibus, et in eorum ecclesiis conservare.

Honorius III. Haresbendis, et Bengad. Praepositis. Postulatis a nobis, si an vobis, professis ordinem regularem, quorum alter ruce signatus est, et reliquis caractere

crucis desiderat insigniri, liceat vigesimum proventum ecclesiarum vestrarum deputatum cursurum terrae sanctae deferre vobiscum, qui per vos proficiat terrae illius succursum, qui parati sitis personis ceteris eripere scriptis Iesu Christi; praesertim quum nobis exemplo amantissimi laudabilis proventu ad erendum post vos collere acinguntur, proliantur proventu Domini contra gentes. Quia vero liberationi terrae illius totis viribus adspicimus, Discretionis vestrae taliter respondemus, quod, si ecclesiae vestrae obis per absentiam vestram enormiter non laedantur, et vos utiles fueritis terrae sanctae verbo pariter et exemplo, quod conscientiae vestrae diximus relinquendum, dimissis procuratoribus idoneis in ecclesiis vestris, potestis et tenemini votum peregrinationis implere, et sic potest in usus vestros transire vicissima ecclesiarum vestrarum, terrae sanctae subsidio deputata.

TITULUS XXXV.

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I

Dioecesanus non debet molestore monasteria, praeterquam pro causa correctionis, nec eis oblata sibi vendicare.

Gregorius II. Archiepiscopo Neapolis.

Theodosius Abbas monasterii S. Martini petitoria nobis insistentium supplicavit, quae habetur in subditis, in damna quantum Martini et eius coluatae decessorum suum Andream abbatem monasterium, in quo monachi habitare debeant, construxisset. Et quia id in honore B. Petri, Apostolorum principis, et S. Archangelus Michaelis postulat dedicari, diversionem tuam praesentibus apertius ducimus alioquin, quatenus ad praedictum locum, quum postulare, impugnantur vicidias, reverentiae solenniter devotionis impudens. Et quoties accessu furit, a presbiteris ecclesiae tuae, in loco sancto deservitibus, celebrentur sacrificia venerabili missarum, etc. ad Alcum monasterio 4 nec tu, nec presbyteri tui, praeter diligentiam discipline aliquid molestiae intencatis, aut, si quod illi pro diversorum devotione communitatis accesserit, vobis vendicare aestimatis, quum monachis ibi servientibus, debet proficere quicquid a fidelibus taliter offerri contigit.

CAP. II

Monachi non debent poni singuli per parochias. Hoc primo. Si pro monachatu aliqui dedit, receptis a sacris ordinibus prohibetur, et recipiens ab officio suspenditur. Hoc secundo. Monachus, habens pecuniam sine licentia abbatis, ab altaris communiore renovetur, et, sic decedens, sepultura et fideiura communiore privata. Hoc tertio. Si pecunia conferatur pro habendo aliquo officio in monasterio, datus et recipiens demanetur. Hoc quarto. In prioribus conventibus pro electione instituti non sunt renovandi sine causa rationali, et de causa rationali tria ponti exempla. H. d. comprehendendo substantiam.

Ex concilio Lateranensi.

Monachi non pretio recipiantur in monasterio, nec pecuniam permittant habere, nec singuli per villas et oppida, seu per quasuncumque parochias ponantur ecclesias, sed in maiori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneat, nec soli inter saeculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone dicente: Vae soli quia, quum ceciderit, non est qui sublevet eum. Si quis autem exartus pro sua receptione aliqui dederit, ad sacros ordines non ascendat, nisi vero, qui eum recipere officii suspensione nulli mactetur. Qui vero pecuniam habuerit, nisi ab abbate fuerit pro inuncta administratione permixsum, a communiore renovatur altaris, et qui in extremis cum pecunio inventus fuerit, et digne non poeni-

TIT. XXXIV. Cap. IX. E. per se de d. C. de 16 valent; Ch. B. de 11 possunt C. 18. de d. de d. E. de 11 secundum Ch. de 12. E. de 20. m. de d. de d. 21. de d. de d. E. de 22. de d. de d. C. de 23. quoniam de d. de d. 24. de d. de d. E. de 25. valent; Ch. de 26. de d. de d. E. de 27. de d. de d. E. de 28. de d. de d. E. de 29. de d. de d. E. de 30. de d. de d. E. de 31. de d. de d. E. de 32. de d. de d. E. de 33. de d. de d. E. de 34. de d. de d. E. de 35. de d. de d. E. de 36. de d. de d. E. de 37. de d. de d. E. de 38. de d. de d. E. de 39. de d. de d. E. de 40. de d. de d. E. de 41. de d. de d. E. de 42. de d. de d. E. de 43. de d. de d. E. de 44. de d. de d. E. de 45. de d. de d. E. de 46. de d. de d. E. de 47. de d. de d. E. de 48. de d. de d. E. de 49. de d. de d. E. de 50. de d. de d. E. de 51. de d. de d. E. de 52. de d. de d. E. de 53. de d. de d. E. de 54. de d. de d. E. de 55. de d. de d. E. de 56. de d. de d. E. de 57. de d. de d. E. de 58. de d. de d. E. de 59. de d. de d. E. de 60. de d. de d. E. de 61. de d. de d. E. de 62. de d. de d. E. de 63. de d. de d. E. de 64. de d. de d. E. de 65. de d. de d. E. de 66. de d. de d. E. de 67. de d. de d. E. de 68. de d. de d. E. de 69. de d. de d. E. de 70. de d. de d. E. de 71. de d. de d. E. de 72. de d. de d. E. de 73. de d. de d. E. de 74. de d. de d. E. de 75. de d. de d. E. de 76. de d. de d. E. de 77. de d. de d. E. de 78. de d. de d. E. de 79. de d. de d. E. de 80. de d. de d. E. de 81. de d. de d. E. de 82. de d. de d. E. de 83. de d. de d. E. de 84. de d. de d. E. de 85. de d. de d. E. de 86. de d. de d. E. de 87. de d. de d. E. de 88. de d. de d. E. de 89. de d. de d. E. de 90. de d. de d. E. de 91. de d. de d. E. de 92. de d. de d. E. de 93. de d. de d. E. de 94. de d. de d. E. de 95. de d. de d. E. de 96. de d. de d. E. de 97. de d. de d. E. de 98. de d. de d. E. de 99. de d. de d. E. de 100. de d. de d. E. de 101. de d. de d. E. de 102. de d. de d. E. de 103. de d. de d. E. de 104. de d. de d. E. de 105. de d. de d. E. de 106. de d. de d. E. de 107. de d. de d. E. de 108. de d. de d. E. de 109. de d. de d. E. de 110. de d. de d. E. de 111. de d. de d. E. de 112. de d. de d. E. de 113. de d. de d. E. de 114. de d. de d. E. de 115. de d. de d. E. de 116. de d. de d. E. de 117. de d. de d. E. de 118. de d. de d. E. de 119. de d. de d. E. de 120. de d. de d. E. de 121. de d. de d. E. de 122. de d. de d. E. de 123. de d. de d. E. de 124. de d. de d. E. de 125. de d. de d. E. de 126. de d. de d. E. de 127. de d. de d. E. de 128. de d. de d. E. de 129. de d. de d. E. de 130. de d. de d. E. de 131. de d. de d. E. de 132. de d. de d. E. de 133. de d. de d. E. de 134. de d. de d. E. de 135. de d. de d. E. de 136. de d. de d. E. de 137. de d. de d. E. de 138. de d. de d. E. de 139. de d. de d. E. de 140. de d. de d. E. de 141. de d. de d. E. de 142. de d. de d. E. de 143. de d. de d. E. de 144. de d. de d. E. de 145. de d. de d. E. de 146. de d. de d. E. de 147. de d. de d. E. de 148. de d. de d. E. de 149. de d. de d. E. de 150. de d. de d. E. de 151. de d. de d. E. de 152. de d. de d. E. de 153. de d. de d. E. de 154. de d. de d. E. de 155. de d. de d. E. de 156. de d. de d. E. de 157. de d. de d. E. de 158. de d. de d. E. de 159. de d. de d. E. de 160. de d. de d. E. de 161. de d. de d. E. de 162. de d. de d. E. de 163. de d. de d. E. de 164. de d. de d. E. de 165. de d. de d. E. de 166. de d. de d. E. de 167. de d. de d. E. de 168. de d. de d. E. de 169. de d. de d. E. de 170. de d. de d. E. de 171. de d. de d. E. de 172. de d. de d. E. de 173. de d. de d. E. de 174. de d. de d. E. de 175. de d. de d. E. de 176. de d. de d. E. de 177. de d. de d. E. de 178. de d. de d. E. de 179. de d. de d. E. de 180. de d. de d. E. de 181. de d. de d. E. de 182. de d. de d. E. de 183. de d. de d. E. de 184. de d. de d. E. de 185. de d. de d. E. de 186. de d. de d. E. de 187. de d. de d. E. de 188. de d. de d. E. de 189. de d. de d. E. de 190. de d. de d. E. de 191. de d. de d. E. de 192. de d. de d. E. de 193. de d. de d. E. de 194. de d. de d. E. de 195. de d. de d. E. de 196. de d. de d. E. de 197. de d. de d. E. de 198. de d. de d. E. de 199. de d. de d. E. de 200. de d. de d. E. de 201. de d. de d. E. de 202. de d. de d. E. de 203. de d. de d. E. de 204. de d. de d. E. de 205. de d. de d. E. de 206. de d. de d. E. de 207. de d. de d. E. de 208. de d. de d. E. de 209. de d. de d. E. de 210. de d. de d. E. de 211. de d. de d. E. de 212. de d. de d. E. de 213. de d. de d. E. de 214. de d. de d. E. de 215. de d. de d. E. de 216. de d. de d. E. de 217. de d. de d. E. de 218. de d. de d. E. de 219. de d. de d. E. de 220. de d. de d. E. de 221. de d. de d. E. de 222. de d. de d. E. de 223. de d. de d. E. de 224. de d. de d. E. de 225. de d. de d. E. de 226. de d. de d. E. de 227. de d. de d. E. de 228. de d. de d. E. de 229. de d. de d. E. de 230. de d. de d. E. de 231. de d. de d. E. de 232. de d. de d. E. de 233. de d. de d. E. de 234. de d. de d. E. de 235. de d. de d. E. de 236. de d. de d. E. de 237. de d. de d. E. de 238. de d. de d. E. de 239. de d. de d. E. de 240. de d. de d. E. de 241. de d. de d. E. de 242. de d. de d. E. de 243. de d. de d. E. de 244. de d. de d. E. de 245. de d. de d. E. de 246. de d. de d. E. de 247. de d. de d. E. de 248. de d. de d. E. de 249. de d. de d. E. de 250. de d. de d. E. de 251. de d. de d. E. de 252. de d. de d. E. de 253. de d. de d. E. de 254. de d. de d. E. de 255. de d. de d. E. de 256. de d. de d. E. de 257. de d. de d. E. de 258. de d. de d. E. de 259. de d. de d. E. de 260. de d. de d. E. de 261. de d. de d. E. de 262. de d. de d. E. de 263. de d. de d. E. de 264. de d. de d. E. de 265. de d. de d. E. de 266. de d. de d. E. de 267. de d. de d. E. de 268. de d. de d. E. de 269. de d. de d. E. de 270. de d. de d. E. de 271. de d. de d. E. de 272. de d. de d. E. de 273. de d. de d. E. de 274. de d. de d. E. de 275. de d. de d. E. de 276. de d. de d. E. de 277. de d. de d. E. de 278. de d. de d. E. de 279. de d. de d. E. de 280. de d. de d. E. de 281. de d. de d. E. de 282. de d. de d. E. de 283. de d. de d. E. de 284. de d. de d. E. de 285. de d. de d. E. de 286. de d. de d. E. de 287. de d. de d. E. de 288. de d. de d. E. de 289. de d. de d. E. de 290. de d. de d. E. de 291. de d. de d. E. de 292. de d. de d. E. de 293. de d. de d. E. de 294. de d. de d. E. de 295. de d. de d. E. de 296. de d. de d. E. de 297. de d. de d. E. de 298. de d. de d. E. de 299. de d. de d. E. de 300. de d. de d. E. de 301. de d. de d. E. de 302. de d. de d. E. de 303. de d. de d. E. de 304. de d. de d. E. de 305. de d. de d. E. de 306. de d. de d. E. de 307. de d. de d. E. de 308. de d. de d. E. de 309. de d. de d. E. de 310. de d. de d. E. de 311. de d. de d. E. de 312. de d. de d. E. de 313. de d. de d. E. de 314. de d. de d. E. de 315. de d. de d. E. de 316. de d. de d. E. de 317. de d. de d. E. de 318. de d. de d. E. de 319. de d. de d. E. de 320. de d. de d. E. de 321. de d. de d. E. de 322. de d. de d. E. de 323. de d. de d. E. de 324. de d. de d. E. de 325. de d. de d. E. de 326. de d. de d. E. de 327. de d. de d. E. de 328. de d. de d. E. de 329. de d. de d. E. de 330. de d. de d. E. de 331. de d. de d. E. de 332. de d. de d. E. de 333. de d. de d. E. de 334. de d. de d. E. de 335. de d. de d. E. de 336. de d. de d. E. de 337. de d. de d. E. de 338. de d. de d. E. de 339. de d. de d. E. de 340. de d. de d. E. de 341. de d. de d. E. de 342. de d. de d. E. de 343. de d. de d. E. de 344. de d. de d. E. de 345. de d. de d. E. de 346. de d. de d. E. de 347. de d. de d. E. de 348. de d. de d. E. de 349. de d. de d. E. de 350. de d. de d. E. de 351. de d. de d. E. de 352. de d. de d. E. de 353. de d. de d. E. de 354. de d. de d. E. de 355. de d. de d. E. de 356. de d. de d. E. de 357. de d. de d. E. de 358. de d. de d. E. de 359. de d. de d. E. de 360. de d. de d. E. de 361. de d. de d. E. de 362. de d. de d. E. de 363. de d. de d. E. de 364. de d. de d. E. de 365. de d. de d. E. de 366. de d. de d. E. de 367. de d. de d. E. de 368. de d. de d. E. de 369. de d. de d. E. de 370. de d. de d. E. de 371. de d. de d. E. de 372. de d. de d. E. de 373. de d. de d. E. de 374. de d. de d. E. de 375. de d. de d. E. de 376. de d. de d. E. de 377. de d. de d. E. de 378. de d. de d. E. de 379. de d. de d. E. de 380. de d. de d. E. de 381. de d. de d. E. de 382. de d. de d. E. de 383. de d. de d. E. de 384. de d. de d. E. de 385. de d. de d. E. de 386. de d. de d. E. de 387. de d. de d. E. de 388. de d. de d. E. de 389. de d. de d. E. de 390. de d. de d. E. de 391. de d. de d. E. de 392. de d. de d. E. de 393. de d. de d. E. de 394. de d. de d. E. de 395. de d. de d. E. de 396. de d. de d. E. de 397. de d. de d. E. de 398. de d. de d. E. de 399. de d. de d. E. de 400. de d. de d. E. de 401. de d. de d. E. de 402. de d. de d. E. de 403. de d. de d. E. de 404. de d. de d. E. de 405. de d. de d. E. de 406. de d. de d. E. de 407. de d. de d. E. de 408. de d. de d. E. de 409. de d. de d. E. de 410. de d. de d. E. de 411. de d. de d. E. de 412. de d. de d. E. de 413. de d. de d. E. de 414. de d. de d. E. de 415. de d. de d. E. de 416. de d. de d. E. de 417. de d. de d. E. de 418. de d. de d. E. de 419. de d. de d. E. de 420. de d. de d. E. de 421. de d. de d. E. de 422. de d. de d. E. de 423. de d. de d. E. de 424. de d. de d. E. de 425. de d. de d. E. de 426. de d. de d. E. de 427. de d. de d. E. de 428. de d. de d. E. de 429. de d. de d. E. de 430. de d. de d. E. de 431. de d. de d. E. de 432. de d. de d. E. de 433. de d. de d. E. de 434. de d. de d. E. de 435. de d. de d. E. de 436. de d. de d. E. de 437. de d. de d. E. de 438. de d. de d. E. de 439. de d. de d. E. de 440. de d. de d. E. de 441. de d. de d. E. de 442. de d. de d. E. de 443. de d. de d. E. de 444. de d. de d. E. de 445. de d. de d. E. de 446. de d. de d. E. de 447. de d. de d. E. de 448. de d. de d. E. de 449. de d. de d. E. de 450. de d. de d. E. de 451. de d. de d. E. de 452. de d. de d. E. de 453. de d. de d. E. de 454. de d. de d. E. de 455. de d. de d. E. de 456. de d. de d. E. de 457. de d. de d. E. de 458. de d. de d. E. de 459. de d. de d. E. de 460. de d. de d. E. de 461. de d. de d. E. de 462. de d. de d. E. de 463. de d. de d. E. de 464. de d. de d. E. de 465. de d. de d. E. de 466. de d. de d. E. de 467. de d. de d. E. de 468. de d. de d. E. de 469. de d. de d. E. de 470. de d. de d. E. de 471. de d. de d. E. de 472. de d. de d. E. de 473. de d. de d. E. de 474. de d. de d. E. de 475. de d. de d. E. de 476. de d. de d. E. de 477. de d. de d. E. de 478. de d. de d. E. de 479. de d. de d. E. de 480. de d. de d. E. de 481. de d. de d. E. de 482. de d. de d. E. de 483. de d. de d. E. de 484. de d. de d. E. de 485. de d. de d. E. de 486. de d. de d. E. de 487. de d. de d. E. de 488. de d. de d. E. de 489. de d. de d. E. de 490. de d. de d. E. de 491. de d. de d. E. de 492. de d. de d. E. de 493. de d. de d. E. de 494. de d. de d. E. de 495. de d. de d. E. de 496. de d. de d. E. de 497. de d. de d. E. de 498. de d. de d. E. de 499. de d. de d. E. de 500. de d. de d. E. de 501. de d. de d. E. de 502. de d. de d. E. de 503. de d. de d. E. de 504. de d. de d. E. de 505. de d. de d. E. de 506. de d. de d. E. de 507. de d. de d. E. de 508. de d. de d. E. de 509. de d. de d. E. de 510. de d. de d. E. de 511. de d. de d. E. de 512. de d. de d. E. de 513. de d. de d. E. de 514. de d. de d. E. de 515. de d. de d. E. de 516. de d. de d. E. de 517. de d. de d. E. de 518. de d. de d. E. de 519. de d. de d. E. de 520. de d. de d. E. de 521. de d. de d. E. de 522. de d. de d. E. de 523. de d. de d. E. de 524. de d. de d. E. de 525. de d. de d. E. de 526. de d. de d. E. de 527. de d. de d. E. de 528. de d. de d. E. de 529. de d. de d. E. de 530. de d. de d. E. de 531. de d. de d. E. de 532. de d. de d. E. de 533. de d. de d. E. de 534. de d. de d. E. de 535. de d. de d. E. de 536. de d. de d. E. de 537. de d. de d. E. de 538. de d. de d. E. de 539. de d. de d. E. de 540. de d. de d. E. de 541. de d. de d. E. de 542. de d. de d. E. de 543. de d. de d. E. de 544. de d. de d. E. de 545. de d. de d. E. de 546. de d. de d. E. de 547. de d. de d. E. de 548. de d. de d. E. de 549. de d. de d. E. de 550. de d. de d. E. de 551. de d. de d. E. de 552. de d. de d. E. de 553. de d. de d. E. de 554. de d. de d. E. de 555. de d. de d. E. de 556. de d. de d. E. de 557. de d. de d. E. de 558. de d. de d. E. de 559. de d. de d. E. de 560. de d. de d. E. de 561. de d. de d. E. de 562. de d. de d. E. de 563. de d. de d. E. de 564. de d. de d. E. de 565. de d. de d. E. de 566. de d. de d. E. de 567. de d. de d. E. de 568. de d. de d. E. de 569. de d. de d. E. de 570. de d. de d. E. de 571. de d. de d. E. de 572. de d. de d. E. de 573. de d. de d. E. de 574. de d. de d. E. de 575. de d. de d. E. de 576. de d. de d. E. de 577. de d. de d. E. de 578. de d. de d. E. de 579. de d. de d. E. de 580. de d. de d. E. de 581. de d. de d. E. de 582. de d. de d. E. de 583. de d. de d. E. de 584. de d. de d. E. de 585. de d. de d. E. de 586. de d. de d. E. de 587. de d. de d. E. de 588. de d. de d. E. de 589. de d. de d. E. de 590. de d. de d. E. de 591. de d. de d. E. de 592. de d. de d. E. de 593. de d. de d. E. de 594. de d. de d. E. de 595. de d. de d. E. de 596. de d. de d. E. de 597. de d. de d. E. de 598. de d. de d. E. de 599. de d. de d. E. de 600. de d. de d. E. de 601. de d. de d. E. de 602. de d. de d. E. de 603. de d. de d. E. de 604. de d. de d. E. de 605. de d. de d. E. de 606. de d. de d. E. de 607. de d. de d. E. de 608. de d. de d. E. de 609. de d. de d. E. de 610. de d. de d. E. de 611. de d. de d. E. de 612. de d. de d. E. de 613. de d. de d. E. de 614. de d. de d. E. de 615. de d. de d. E. de 616. de d. de d. E. de 617. de d. de d. E. de 618. de d. de d. E. de 619. de d. de d. E. de 620. de d. de d. E. de 621. de d. de d. E. de 622. de d. de d. E. de 623. de d. de d. E. de 624. de d. de d. E. de 625. de d. de d. E. de 626. de d. de d. E. de 627. de d. de d. E. de 628. de d. de d. E. de 629. de d. de d. E. de 630. de d. de d. E. de 631. de d. de d. E. de 632. de d. de d. E. de 633. de d. de d. E. de 634. de d. de d. E. de 635. de d. de d. E. de 636. de d. de d. E. de 637. de d. de d. E. de 638. de d. de d. E. de 639. de d. de d. E. de 640. de d. de d. E. de 641. de d. de d. E. de 642. de d. de d. E. de 643. de d. de d. E. de 644. de d. de d. E. de 645. de d. de d. E. de 646. de d. de d. E. de 647. de d. de d. E. de 648. de d. de d. E. de 649. de d. de d. E. de 650. de d. de d. E. de 651. de d. de d. E. de 652. de d. de d. E. de 653. de d. de d. E. de 654. de d. de d. E. de 655. de d. de d. E. de 656. de d. de d. E. de 657. de d. de d. E. de 658. de d. de d. E. de 659. de d. de d. E. de 660. de d. de d. E. de 661. de d. de d. E. de 662. de d. de d. E. de 663. de d. de d. E. de 664. de d. de d. E. de 665. de d. de d. E. de 666. de d. de d. E. de 667. de d. de d. E. de 668. de d. de d. E. de 669. de d. de d. E. de 670. de d. de d. E. de 671. de d. de d. E. de 672. de d. de d. E. de 673. de d. de d. E. de 674. de d. de d. E. de 675. de d. de d. E. de 676. de d. de d. E. de 677. de d. de d. E. de 678. de d. de d. E. de 679. de d. de d. E. de 680. de d. de d. E. de 681. de d. de d. E. de 682. de d. de d. E. de 683. de d. de d. E. de 684. de d. de d. E. de 685. de d. de d. E. de 686. de d. de d. E. de 687. de d. de d. E. de 688. de d. de d. E. de 689. de d. de d. E. de 690. de d. de d. E. de 691. de d. de d. E. de 692. de d. de d. E. de 693. de d. de d. E. de 694. de d. de d. E. de 695. de d. de d. E. de 696. de d. de d. E. de 697. de d. de d. E. de 698. de d. de d. E. de 699. de d. de d. E. de 700. de d. de d. E. de 701. de d. de d. E. de 702. de d. de d. E. de 703. de d. de d. E. de 704. de d. de d. E. de 705. de d. de d. E. de

tuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat<sup>20</sup> sepulturam; quod etiam<sup>21</sup> de universis<sup>22</sup> religiosis praecipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit<sup>23</sup>, officii sui iacturam se noverit<sup>24</sup> incursum. Prioratus quoque<sup>25</sup> seu obdientiae<sup>26</sup> pretii donatione<sup>27</sup> nulli tradantur; alioquin [et] dentes et accipientes<sup>28</sup> a ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores autem, quum in ecclesiis conventualibus per<sup>29</sup> electionem capitulorum suorum canonicè fuerint instituti<sup>30</sup>, nisi pro manifesta et rationabili causa non mutantur<sup>31</sup>, videlicet si fuerint<sup>32</sup> dilapidatores<sup>33</sup>, si incontinentes<sup>34</sup> vixerint, aut tale aliquid<sup>35</sup> egerint, pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam<sup>36</sup> pro necessitate maioris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

CAP. III.

Monet Cisterciensium, ut servant regulam secundum primaeam institutionem. H. d. primo. Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus eorum mores servare teneat. H. d. secundo.

Alexander III. 2. Abbatibus et Conventibus<sup>3</sup> Cisterciensibus ordinis.

Recolentes, qualiter haec sancta plantatio, *haec estis fructifera, haec deique vinea Domini Sabbati sui primis orlitis patribus pullulavit, et, putantes longe lateque productus, ad mortifera pellicula circumcampaque venena flos protulit et odores effudit*, per rigiti custodia custoditis coram in omnibus inhaerere<sup>5</sup> vestigis, per quos cooperante Domino in deserto novum huius flus huiuscemodi plantatus est hancastis. *Hi enim monasticæ frugilitatis contentissimi<sup>7</sup>, optimum ponescentes in paupertate principum, totius sufficientie assecuti<sup>8</sup> sunt complementum, ecclesiae caris<sup>9</sup>, episcopis et praelatis accepti<sup>10</sup>, atque in conspectu regum ac principum fama et merito gloriosi. Nunc autem, quod Dolentes dicimus, quod<sup>11</sup>, etsi non ab omnibus, neque<sup>12</sup> in omnibus, a plerisque tamen et<sup>13</sup> in pluribus ab illa sancta institutione<sup>14</sup> dicitur declinatum in tantum, ut<sup>15</sup> aliqui ex<sup>16</sup> vobis, primae institutionis oblitii penitus vel ignorantes, contra ordinis vestri regulam villas, molendina, ecclesias et altaria possident, fidelitates et hominia benigne<sup>17</sup> suscipiunt, iustitias<sup>18</sup> et tributarias<sup>19</sup> tenent, et etiam studium adhibent, et tenent coram dilatantur in terris, quarum conversatio in ecclis debet<sup>20</sup> esse. Laeditur hinc ordo penitus et vitatur, nec est mutatio dexterae eccelsi, quin immo penitus de dextera transeunt<sup>21</sup> in sinistram, qui, quam relicto saeculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis saecularibus implicentur<sup>22</sup>. Iude est, quod nobis<sup>23</sup> ab us<sup>24</sup>, qui foris sunt, contentiones et litigia susciuntur, et, abbatibus in causis forensibus occupatis, plerumque<sup>25</sup> in commissis dimittunt et tepor orlitis et dissolutio nascitur caritatis; maxime qui in paupertate caritas suo proficit, et cupiditatis deliquit<sup>26</sup> consortium, nisi illa restringatur, haec tepescit<sup>27</sup>. Ideoque<sup>28</sup> statim ac venerabile collegium vestrum precibus et<sup>29</sup> monitis, quibus possunt, exhortantur<sup>30</sup>, quatenus domus illae, quae a prima sui origine in ipso ordine sunt fundatae, constitutis et ordinatis terminis sint contentae; et nec relinquantur<sup>31</sup> ad ea minus extendere, quae sine laboribus et periculis nullas, et deinde<sup>32</sup> sine criminibus et magna confusione non poterunt redire. Si enim relicti originalibus ordinis institutis ad communia volueritis aliorum monasteriorum iura divertere, oportebit et vos communi iure censi, quia dignum est, ut, si qui similem cum<sup>33</sup> aliis vitam suscipiunt, similem<sup>34</sup> sentiant in legibus disciplinam. Ceterum domus illae, quae de<sup>35</sup> aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerunt<sup>36</sup>, vestris omnino se<sup>37</sup> satagant usibus<sup>38</sup> conformare, et<sup>39</sup> relicti possessionibus vel etiam commutatis<sup>41</sup>, quae institutio vestra non recipit<sup>42</sup>, sic se in omnibus religioni*

Tit. XXXV. Cap. II. 20) recipiunt: R. orig. 21) et: desist: Q 23) diversis: orig. 25) haerent: LAAR orig.; — fecerit: Ak 24) cognoverit: Q 25) etiam: R 26) obdientia: P 27) datione: MA orig.; dictione: Ab 28) recipientes: PH 29) per: cam: add. a. Boym. 30) consistit: Gb. coll. orig. 31) insuperquam immittuntur: Ab 32) tenent: R 33) lapidatores: MI 34) nec continent: orig. 35) aliud: AKPQ 36) et: desist: R.  
Cap. III. 1) Restitutio ex Rom. S. (3, 11); Comp. H. c. 2, h. l. (3, 22) 2) Clementis: Hg 3) collegis: G: universis abh. et consensibus etc: BT 4) — 1189-81. — Juff. no. 1014. 5) et: desist: Bb 6) adhaerere: Bb 6) fragilitatis: Bb; add.: tenuitate: T 7) contenti: I 8) consecrati: ib. 9) creatae ecclesiae Clarenvalensis: Bb 10) acceptis: ib. 11) quod: desist: Bb; T: quod si non: Bb 12) neque: — omnia: desist: Bb 13) etiam: Bc; desist: Bc 14) instructione vel: Bb 15) quod: Bb; 16) de: Bb 17) tenent: desist: FRHKB 18) iustitias: Bb; 19) tributarias: Bbbi 20) deberet: T 21) transiunt ad: Bb 22) complicitatem: Bb 23) quod etiam: Bb 24) his: Bc; abis: Bbc 25) et plur.: Bb 26) designatur: Bc; desist: Bb 27) tepescit: Bb 28) idea: Bb; C: 29) etc: desist: Bb; T 30) canonice decrevimus: T 31) inord.: desist: Bb 32) de-

vestrae coequent, ut<sup>13</sup>, quemadmodum gaudet se in societatem ordinis, et habitus et observantia regularis identitatem<sup>14</sup> assumptas<sup>15</sup>, sic etiam in paupertate<sup>16</sup> saecularium rerum se latentur vestri institutionibus conformatas<sup>17</sup>, quatenus<sup>18</sup> iude et superius conditiis unguis amabiles, et nobis atque universis<sup>19</sup> ecclesiae merito debeant fieri cariores. Sane si super possessionibus ipsis in aliquo de monasteriis vestris Apostolicæ sedis auctoritas dispensavit a nulla vestrum inveniendum est iude<sup>20</sup> exemplum quia tenentur et in idemque aliquem sunt sibi auctoritate praesentem quod Romanæ ecclesiae alium monasterio certa ratione inspecta, singularibus<sup>21</sup> robur indulgere beneficiis.

CAP. IV.

Regularis canonici, qui non resignavit proprium in morte, non debet in coemeterio sepeliri; et, si de facto sepultus fiat, iude debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

Clemens III. 2

Super quodam canonico regulari, qui, in articulo mortis agens, licet a priore suo communitus<sup>3</sup>, proprium, quod contra regulam latenter haberat<sup>4</sup>, noluit resignare, et sic diem clausit extremis, et<sup>5</sup> fuit inter alios fratres traditus sepulturae, et nos dixeritis nequaquam repugnabis. *Quia vero te ignorare non credimus, quod de habitis in regula beati Augustini habuerat statutum, et quod<sup>6</sup> ipsius in Lateranensi synodo<sup>7</sup> constat inhibuit manifeste, Inquisitioni tuae taliter<sup>8</sup> respondemus, quod ille canonicus non tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum etiam, si sine maximo scandalo potuit<sup>9</sup> fieri, de ipsa praeterea dignus est ecclesia, et extra coemeterium ecclesiae sepeliri, quum, sicut in ipsa synodo<sup>10</sup> habetur expressum, nec oblatio pro eo factura sit, nisi inter fratres debeat sepulturae habere. Hoc autem, quam forte contigerit, in similibus est agendum.*

CAP. V.

Canonici regularis potest praefici ecclesiae parochiali etiam saeculari; sed debet habere subiectum sui orlitis, si commode fieri poterit.

Innocentius III. V. 2. Plebano sancti Gavnii.

Quod Dei timorem praer oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, quum operae, quae facis, testimonium perhibent veritati. *Unde tuum in Domino propositum commendamus. Sane, sicut iam dudum verbis nostris insinuat, quondam desiderans ad frugem melioris vitae transire, officium plebani resignans<sup>3</sup>, coram fratribus S. Victoris Bononiensis promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solemnem emittens, neque habitum religionis assumens; sed nobilis vir, comes Albertus, et parochiani plebis eiusdem<sup>4</sup>, attendentes, te laudabiliter praefuisse, ac de recessu tuo videlicet loco iacturam non audiam inminere, desiderium tuum hactenus retardantur, a venerabili fratre nostro Florentino episcopo impetraverunt<sup>5</sup>, ut ministrares ibidem. Hoc etiam dilectus filius aster P. basiliense dudumque Apostolorum presbyter cardinalis, tunc apostolicæ sedis legatus, pensata utilitate plebis proponitur ausuisse, quod iam dicti comes et parochiani<sup>6</sup> a nobis ratum haberi suppliciter postularunt; praescrtim quum de licentia prioris sancti Victoris Bononiensis noscari<sup>7</sup> hactenus id fecisse. Licet autem in Lateranensi concilio de monachis caveatur, ne singuli per villas et oppida, se<sup>8</sup> in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus naveant, ne soli inter saeculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomon dicitur: „Vae soli, qui<sup>9</sup>, si exierit, non est qui subleget eum.“<sup>10</sup> quia tamen istud de canonicis regularibus*

munis: Bb; Rb; h. 23) enim: desist: Bb 34) communitio: Bb; communitio- nem vitam regulariter sentiant: Bb 35) ab: Baber 36) transiuntur: Nibet 37) se: desist: Baber 38) satagunt: Bb; Baber 39) us: desist: Bb; FIA 40) et: desist: Baber 41) vel imitati: Bb; T: possunt vel ministrantibus, quia ipas: Bb; Bb 42) revocati: Bb 43) et: Bb; 44) indennitate: Bc; additio: T; desist: Bc 45) assumptis: Baber 46) paucitatem: Bb; paucitate: Bp; T: paupertatem: Bc; de impunitate: Bb 47) conformatus: Bp; informatos: F 48) quoniam et superio: Bb 49) universaque: ab 50) in: Bb 51) singulari: ib. 52) Cap. IV. 1) Restitutio ex Galb. an. 2, 3, 22; Comp. H. c. 6, h. l. (3, 22) 2) 1187-91. — Juff. no. 10257. 3) admittunt: Bb 4) habuit: Babg 5) quid scilicet: (desist: Bb) de illo agendum sit, quum nihilominus fuerit: Bsa 6) etiam: Sa 7) concilio: Bb 8) praesentibus literis: Bsa 9) poterit: M; Baber; Sa 10) add.: Later: Bb.  
Cap. V. 1) Restitutio ex Rom. op. Bul. I. 596; Gb. est. tit. 18.; Comp. H. c. 1, h. l. (3, 27) 2) W.: Hb: Usaldo (Ludov. Cui: Widoni) op. 1329. 3) resignavit: Ch 4) indolis: ecclesiastic: Sa 5) impetrantes: Cui 6) populari: Coll. coll. 7) dinoscari: ib. 8) vel: Sa 9) quod: ib.

specialiter non caveatur, qui, etsi a sanctorum monachorum consortio non<sup>10</sup> putentur<sup>11</sup> scilicet tamen inservium laxiori, et per antiquos canones etiam<sup>12</sup> monachi possunt ad ecclesiarum parochialium regimen in<sup>13</sup> presbyteros ordinari, ex quo debent predications officium, quod privilegium est, exercere: sic amicum duximus postulatis, ut exerceant plebani officium, si commodè fieri poterit, unum canoniam regularem tecum habeas ad cautelam, cuius in his, quae Dei sunt et regulari<sup>14</sup> observantiae, tam consortio quam solatio perfruaris.

CAP. VI.

Primo tractat de vestibus monachorum. Secundo de abdicatione proprietatis. Tertio de silentio. Quarto de ebriis. Quinto de officis in genere et in specie.

Idem Abbati et Conventui Sublaccensis<sup>2</sup>.

Quum ad monasterium Sublaccense <sup>†</sup>personaliter fuisset missus: *(Et infra, Fimister<sup>3</sup> inhihimus<sup>4</sup>, ne quis de cetero monachorum lineis commisit uteretur. †. In defectum autem hospitalitatis supplendum montium unius molendini, concessit<sup>5</sup>, amplius pro tempore concessurus, ita tamen, quod ad necessitatem pauperum sublaccensium, de cuiusvis de cultu tuo confutatur. Nos autem praefatus ecclesiam, quae clericis suis eularibus fuerat in beneficium assignata, ad usum rectoriarum infirmorum, concessionem hospitalis, quae facta fuerat episcopo Augustini, irritam devenientes, et statuentes, ne cuiquam ulterius in beneficium concedatur: sed infirmorum disponat de illis ecclesiis, prout ad necessitates infirmorum<sup>6</sup> magis necesse expedire. Prohibemus quoque<sup>7</sup> districte in virtute obedientiae sub obstinatione divini iudicii, ne quis de cetero monachorum proprium aliquo modo possideat: sed, si quis aliquid habeat<sup>8</sup> proprii, totum in continentem resignet. Si vero post hoc<sup>9</sup> proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione<sup>10</sup> praemissa<sup>11</sup> de monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi poenitent secundum monasticam disciplinam. Quodsi proprietatem apud quemcumque inventa fuerit in morte, ipsa<sup>12</sup> cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilium subterretur, secundum quod beatus Gregorius<sup>12</sup> narrat in Dialogo<sup>13</sup> se fecisse. Abbas tamen et prior frequentius inquirent et diligenter explorant, ne quis fecerim proprietatem possit habere. Unde, si quicumque alicui fuerit specialiter destinatum, non praesumat illud accipere, sed abbatem, vel priorem vel rellarum assignent. In oratorio vero, rectorio<sup>14</sup> et dormitorio continuum semper silentium observetur, in claustro quoque<sup>15</sup> certis horis et locis, secundum antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatum, vel antea laudabiliter absoveratum. In rectorio vero<sup>16</sup> nullus omnino carne vescatur<sup>17</sup>. Nec in quibusdam solemnitatibus, sicut aliquando fieri consuevit, conventus exeat cum abbate, pauci ibi relictis, ut extra rectorium edant carnes: quum in illis diebus praecipue regularis disciplina sit studiosius observanda. Sed nec extra rectorium, nisi tantum<sup>18</sup> in infirmitorio, eum carnium credant sibi licere, quumquod ex<sup>19</sup> indulgentia possit abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos, prout necessitas postulaverit, advocare, ipsosque secum in camera sua melius et plenius exhibere. Porro debiles et infirmi, qui minutione indigent vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio quae necessaria fuerint sibi tam in carnibus quam in aliis recipiant competentem. Quodsi quis<sup>20</sup> eorum debilis<sup>21</sup> fuerit, aut etiam delectus, ut non possit communibus cibis esse contentus, sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut, si abbas vel prior voluerit in rectorio misericordiam<sup>22</sup> facere specialem, cibum aliquem competentem, non ante illum, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pntiam pro sustentatione naturae. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint<sup>23</sup> et discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur: sed, quum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior*

autem prae ceteris post abbatem potens sit in opere et sermone, ut exemplo vitae verboque doctrinae fratres suos et<sup>24</sup> instruat<sup>25</sup> possit in bono, et a malo etiam<sup>26</sup> revocare; zelum religionis habens secundum conscientiam<sup>27</sup>, ut delinquentes corripiat et castiget, obediens vero locat et confortet. Abbas vero, cui omnes in omnibus reverenter obediunt, quanto frequentius poterit, sit<sup>28</sup> cum fratribus in conventu, vigilem curam et diligentem sollicitudinem generis de omnibus, ut de officio sibi commissio dignam Deo possit reddere rationem. Quodsi praecavitorum ordinis fuerit aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum, sed et<sup>29</sup> alio modo secundum regulam *[graciter]* castigandum: quum offensam non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec aestimet<sup>30</sup> abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare; quia<sup>31</sup> abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulae monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

CAP. VII.

Primo statuit de conciliis regularium provinciarum celebrandis singulis trienniis. Secundo moderatur numerum conventuum et personarum venientium. Tertio disponit de instructoribus et praesidentibus capitulo. Quarto de tempore, quo dret capitulum, et quot ibi fiet. Quinto quod observetur quod ibi fiet. Sexto de captulo sequenti. Septimo de communi vita ducentia. Octavo de visitatoribus eligendis et ipsorum officio. Nono extendit ad canonicos regulares. Decimo providet super discordia visitatorum. Undecimo hortatur dioecesos ad monasteriorum reformationem. Duodecimo praecipit protervos et similes compesci ab officio monasteriorum. Et haec divisio sufficit pro sumario.

Idem in concilio generali.

In singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium, salvo iure dioecesanorum pontificum, commune capitulum abbatum atque priorum, abbates proprios non habentium, qui non<sup>2</sup> consequentur tale capitulum<sup>3</sup> celebrare; ad quod universi conveniant, praepeditionem canonice non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum; hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam sex executiones et octo personas adducat. Advocent autem<sup>4</sup> *[curative]* in huiusmodi<sup>5</sup> novitatis primordiis duos Cisterciensis ordinis vicinos abbates ad praestandum sibi consilium et auxilium opportunum, quum sint in huiusmodi capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati; qui absque contradictione duos sibi de ipsis<sup>6</sup> associent, quos viderint expedire, ac<sup>7</sup> ipsi quatuor praesint capitulo universo ita, quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem praelationis assumat, unde, quum expedierit, provida possit<sup>8</sup> deliberatione mutari. Huiusmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue<sup>9</sup> iuxta morem Cisterciensis ordinis<sup>10</sup> celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis et observantia regulari. Et<sup>11</sup> quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, *[ab omnibus]* inviolabiliter observetur omni excusatione *[et]* contradictione et<sup>12</sup> appellatione remotis, proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari. Et qui convenierit<sup>13</sup> vitam ducant communem, et faciant proportionabiliter<sup>14</sup> simul omnes communes expensas ita, quod, si non omnes poterint<sup>15</sup> in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commoretur. Ordinentur etiam<sup>16</sup> in eodem capitulo religiosas ac circumspectae personae, quae<sup>17</sup> singulas abbatias eiusdem regni seu provinciae non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi praefixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes et reformatantes quae correctionis et reformationis officio viderint indigere, ita, quod, si rectorem loci cogoverint ab administratione penitus amovendum<sup>18</sup>, denunciarent episcopo proprio, ut illum amovere procurent. Quod si non fecerit, ipsi<sup>19</sup> visitatores hoc referant ad apostolicam<sup>20</sup> sedis examen. Hoc ipsius regulares canonice secundum ordinem suum volumus et praecipimus observare. Si vero in hac novitate quicumque difficultatis

Tit. XXXV. Cap. V. 10 non: deest: ib. 11 putantur. Ch. 12 et. 61. deest: Ch. 13 assumi et in: Ch. 14 religionis: Sic. Cap. VI. 1. *De institutione* Reg. Bequa. X. 22. *consp. hinc* integram ann. 1. *Abel.* 1. 4. 11. *Comp. III. c. 2. h. l. 3. 27.* 2. *de reg. 1. c. 12. c. 1. de reg. 1. c. 174.* 3. *unde* *hinc*. Ch. 4. *inhibitus*: *GLM.* 5. *con-* *sentibus*: *con-* *cesserit*: *Ch.* 6. *infirmarios*: *Ch.* *infirmari*: *Ch.* *in-* *firmis*: *Ch.* 7. *claustrum*: *Ch.* 8. *habere*: *Ch.* 9. *postulatores*: *Ch.* 10. *Reg.* 19. *admissiones*: *Ch.* 11. *praevia*: *Und. Dub.* 12. *ipse* *enim*: *Ch.* 13. *Reg.* 1. *Dub.* 1. V. 1. 11. *vel*: *ret.* 15. *vero*: *ib.* 16. *vero*: *deest*: *PHILADEL.* 17. *ve*: *rector*: *Ch.* 18. *tant*: *deest*: *Ch.* 19. *exi*: *deest*: *Ch.* 20. *quisquam*: *Ch.* *quisque*: *Ch.* 21. *debilitatus*: *Ch.* 22. *Ch.* *deest*: *Ch.* 23. *ant*: *PHILADEL.* *Reg.* 24. *et*: *deest*:

*GLob.* 25. *institute*: *Ch.* *Reg.* 26. *valcat*: *Reg.*: *deest*: *Ch.* 27. *scientiam*: *Ch.* *Reg.* 28. *incipiat*: *Ch.* 29. *etiam*: *Ch.* 30. *existente*: *PHILADEL.* 31. *Ch.* *de*: *Ch.* Cap. VII. 1. *Ch.* 12. *Ch.* *Und.* IV. (1215) = *Comp.* IV. c. 2. h. l. (3. 12.) 21. *non*: *deest*: *Id.* 22. *conveniunt*: *Id.*: *talia*: *capitula*: *Id.* 3. *aut*: *deest*: *Id.* 5. *hinc*: *PHILADEL.* *Ch.* 6. *ex* *ipsis*: *Id.* 6. *de* *illis*: *Id.* 7. *de* *ipsis*: *deest*: *Id.* 7. *ad*: *Id.* 8. *possunt*: *Id.* *con-* *veniant*: *Id.* 10. *ord.*: *deest*: *Dub.* 11. *vel*: *Id.* 12. *ac*: *Dub.* 13. *conveniunt*: *Conc.* *Ms.* 14. *proportionaliter*: *FILADEL.* *Conc.* *Ms.* 15. *potuerit*: *Id.* *Conc.* 16. *et*: *Id.* 17. *qui*: *de*: *quae*: *etiam*: *Id.* 18. *amovendum*: *FILADEL.* 19. *ibi*: *Id.* 20. *ad* *apost. sedem* *examinandum*: *Conc.* *Ms.*



emiserit, quod per praedictas personas nequeat expediri, ad apostolicas sedis iudicium absque scandalo referatur, ceteris irrefragabiliter observatis<sup>21</sup>, quae concordi fuerint<sup>22</sup> deliberatione provisa. Porro dioecesani episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, ut, quam ad ea praedicti visitatores accesserint, plus in illis inveniatur, quod commendatione, quam quod<sup>23</sup> correctione sit dignum, attentissime<sup>24</sup> praecaveant, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur<sup>25</sup>, quia, sicut<sup>26</sup> volumus superiorum iura observari<sup>27</sup>, ita<sup>28</sup> inferiores nolimus<sup>29</sup> iniurias sustinere. Ad hoc<sup>30</sup> districte praecipimus tam dioecesani episcopi<sup>31</sup> quam personis, quae praerent capitulis celebrandis, ut per censuram ecclesiasticam appellatione remota compescant<sup>32</sup> advocatos, patronos, vicedomos, rectores et consules, magnates<sup>33</sup> et milites, seu quoslibet alios, ne monasteria praesument offendere in personis aut<sup>34</sup> rebus, et, si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem<sup>35</sup> compellere non omittant, ut liberius et quietus omnipotentis<sup>36</sup> Deco<sup>37</sup> valeant famulari.

## CAP. VIII. 1

Primo tractat de correctione monachorum. Secundo de correctione abbatum, tertio visitatorum. Quarto de saecularibus in monasteriis beneficiatis. Quinto constitutionem extendit ad moniales. Hoc sufficit pro sumuario.

Honorius III. Abbatibus et Monachis in Lombardia et Marchia Tervisina<sup>2</sup> constituitis.

Ea, quae pro religionis honestate  $\frac{1}{2}$  ac religionum unum salute praevidi ordinantur, apostolice munime sunt rubeanda, ut suscipiantur deorsum et diligentibus observentur. Quam ergo per dilectum filium abbatem Montisbelli quaedam capitula nobis fuerint praesentata, quae ad castigandum transgressiones multiplures et excessus, quos in quibusdam coenobiis inveniunt, celebrantur pro salute et honestate vestra laudabiliter statuta: nos ea examinaur et corrigi fecimus, et praecipimus, ut inrolabiliter observetis<sup>1</sup>, quae sigillis generalitatis fratrum nostrorum H. O. Ostiensis et N. Tusulanensis episcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad haec rubricam et praesentium auctoritate praecipimus, ut visitatores ad generale capitulum convocent abbates et priores non habentes abbatis proprios tam exemptos, quam non exemptos Lombardiae et<sup>6</sup> Marchiae, qui non consecuerint huiusmodi capitulum celebrare, praesentes<sup>7</sup>, ut in ipso capitulo generali, canonico impedimento sublato, eos, qui contempserint vel neglexerint convenire, sublato cuiuslibet contradictionis et appellationis obstaculo censura ecclesiastica compellant, et usque ad satisfactionem compingam sententiam, quam in eos rite intulerint, non relaxent, eadem censura facturi quae in eodem capitulo deliberatione praevia fuerint ordinata frater observari, reddituri tam ipsi quam visitatores et alii iuncti cuiuslibet ministerium Domino, in cuius conceptu nuda sunt omnia et aperta, in extremo examine rationem, si omnem sollicitudinem et diligentiam, quae circa correctionem et reformationem orduis ac visitationem coenobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere. Porro, quam visitatores, secundum statutum generalis concilii ordinati a generali<sup>8</sup> abbatum capitulo, processerint ad visitationis officium exsequendum, de statu monachorum<sup>9</sup> et observantia regularibus diligenter inquirant, et tam in spiritualibus quam in<sup>10</sup> temporalibus corrigant et reforment quos viderint corrigenda, ita tamen, quod monachos delinquentes per abbatem loci corrigi faciant, eisque iniungi potentiam salutarem iuxta beati Benedicti regulam et apostolica instituta, non secundum normam pravae consuetudinis, quae quasi pro lege in quibusdam ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores monachos, quos contumaces inveniunt et rebelles, iuxta modum culpae vice nostra regulari censura percellant absque personarum delectu, non peccando rebellibus ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam eiciant ab ovili, be inficiat sanas oves. Si vero abbates in corrigendis iuxta visitatorum mandatum et regulari instituta in<sup>11</sup> se ipsis seu<sup>12</sup> monachis

inveni fuerint negligentes, proclamentur et corripantur, et ita puniantur publice in capitulo generali, quod poena ipsorum sit alius in exemplum. Quod<sup>13</sup> si abbas aliquis non exemptus fuerit a visitatoribus nimis negligens et remissus inventus, loci dioecesano denunciet sine mora, et per illum detur ei fidelis et providus coadiutor usque ad capitulum generale. Si autem<sup>14</sup> dilapidator inventus fuerit vel alias merito amovendus, per dioecesanum, postquam hoc sibi a visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque iudiciorum strepitu a regimine abbacie, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de abbate provisum. Quodsi forsitan episcopus hoc<sup>15</sup> adimplere noluerit vel neglexerit, visitatores vel praesidentes in capitulo generali detectum episcopo apostolicae sedi non differant intimare. Haec eadem circa exemptos abbates fieri praecipimus per visitatores vel praesidentes in capitulo generali, deponitione tantum ipsorum sedi apostolicae reservata<sup>16</sup>, ita, ut abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores vel in capitulo praesidentes ab administratione suspensus administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus et alia, quae visa iuxta intinanda, capitulo praesentibus nobis denunciet per fideles nuncios et praesidentes, quibus de communi contributione abbatum iuxta cuiuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensae. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, et eorum negligentias et excessus referant sequenti capitulo generali, ut iuxta culpam publice debitam poenam portent. Idem etiam de abbatibus praesidentibus generali capitulo praecipimus observari. Praecipimus quoque, ut in nullo monasterio ad praebendas recipiant de cetero abbates et monachi clericos<sup>17</sup> saeculares, nec hi, qui iam recepti sunt, locum vel vocem in capitulo, dormitorio vel rectorio seu claustro sibi vindicare contendant, sed monachorum coetibus impertune se praesument miscere<sup>18</sup>, sed beneficiis sibi concessis contenti conversentur honeste, oportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihique ultra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis vel usurpent. Si qui vero talium a visitatoribus inventi fuerint criminosi, per dioecesanum episcopum<sup>19</sup> in non exemptis, et per visitatores vel praesidentes, generali<sup>20</sup> capitulo in exemptis monasteriis beneficiis priventur eisdem. Haec autem omnia etiam<sup>21</sup> in monasteriis, quae non habent abbates proprios, sed priores, nec non in monasteriis monialium, quoad articulos abbatissis et monialibus congruentes, praecipimus observari.

## TITULUS XXXVI.

## DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBIECTAE.

## CAP. I. 1

Si dabitur, in cuius dioecesi sit basilica consecranda, ille episcopus consecrabit, qui prius in illo loco episcopatus exerebat.

Gregorius Victori Archiepiscopo<sup>2</sup> Neapolis.

Nunc autem<sup>1</sup> ad hanc basilicam, quae dedicanda est, illud debet disquiri, quis, et est cuius civitatis episcopus<sup>3</sup>, antequam basilica, quae super fabricata est, fundaretur, baptizaverit incolas, et<sup>4</sup> ad cuius consanguineum sunt annua devotione concurrunt<sup>5</sup>. Non enim terminis haec<sup>6</sup> aut locis convenit definiri, sed illius fuerit decessum, qui superius continetur, et constat, communitatis a quo fuerint laicuri regeneratione praesumpti, et ibi, fratres carissimos, duobus ambagibus et omni circuitione senota hanc vos nostris manibus convocati investigare, ut ille nunciae ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

TIT. XXXV. Cap. VII. 21) servatis: Dob 22) fuerunt: ib. 23) quod: dest: GIKDF Cof. Ms. 24) attente: Db 25) praegravevunt: FlaM 26) sic: FGHILMNvdh 27) servari: FGHILND Conc.: servare: Lu 28) ut: FGHILXNDbefghlone 29) nolimus: G Conc.: volumus: F volumus: Dfg 30) haec: FHDf 31) ap.: deat: Dg 32) compellant: Mv 33) et magn.: Dalg 34) ac: Cof.: aut in: bf 35) satisfaciendum: LNHg 36) ipsi: Daz: episcopi: Dfg 37) Domino: Dfg Conc. Ms. Cap. VIII. 1) Resistantur ex Comp. v. c. A. k. l. (3, 29). 2) Trevisina: INE. 3) Trevisana: Es: Trevisanum: Ed: Trevisianus: Bobas ex Comp. 4) 1216-27. — Pothus no. 7517. 5) ac: Ea 4) observentur: Eb 5) H.: dest: Eab 6) ac: Ea 7) Praesidentes vero in ipso: Eab 8) in gen.:

Lm 9) monasterium: FGHILMNvEb 10) in: dest: GH 11) in: dest: GHKE 12) suavit: Ead 13) Porro: E 14) Quodsi dil.: F 15) haec: NEed: De: La 16) servata: Ea 17) et mon. et clericos: E 18) immiscere: DfE 19) ep.: dest: Gdd. coll. u. E 20) in gen.: Eb 21) et: deat: E. TIT. XXXVI. Cap. I. 1) Resolubum ex Comp. l. c. A. k. l. (3, 31). 2) episcopo: Adk: ep.: dest: Ac: Gregorio VI. absolubum ab Ughello Ital. serv. VI. 89. — unus tempus 1015-46. Valer II. archiep. fuit Neapolitanus. 3) ant.: dest: A 4) in ep.: dest: Adk 5) et dest: A 6) concurrent: F: concurrent: K: concurrent: Ml 7) hoc: FGHILK: dest: A 8) communitatis: Mv.

CAP. II.

N. S. In iura pariter episcopi in cuius diocesi sita est ecclesia, quam Papa aut eisdem alterius diocesis. Et est eadem quotidianus.

Idem Agapito<sup>1</sup> Abbati.

Quia monasterium, quod in fundo Marciano provincie... [text continues with details of the monastery's status and the Pope's intervention]

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, et ad eius jurisdictionem debent ordinari ad usum destinationum.

Ex decretis Eugenii Papae.

De xenodo hiis et aliis similibus locis per sollicitudinem episcoporum, in quorum diocessibus existunt, ad eandem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus, auctoritate episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, et ad mandatos suos redire non debet.

Urbanus III. Ariminensis<sup>2</sup> Episcopo.

Ad haec responderi oportet, quod quaesivisti a te nobis, utrum hospitalis domus possit in saecularium habitum committi, inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, si locus ille ad hospitalitatis usum et pauperum provisionem fuerit, sicut moris est, auctoritate pontificis destinatus, quem sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus et lignis vasis, et aliis utensilibus ad cultum religionis per pontificem deputatus, antiqua consuetudo indubitanter observat, et venerabilium Patrum edocuit sanctiones.

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de saecularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. Constantinopolitano Patriarchae<sup>2</sup>.

Inter quatuor *Et infra*: [text continues with a list of monasteries and their status]

CAP. VI.

Epistola, sita in diocesi episcopi, tenetur sibi in episcopaliibus respondere, nisi appareat remissa legitime: et si probet episcopus remittendo episcopalia eum non sibi retinere.

Idem Abbati et Fratris Cryptae ferratae<sup>2</sup>.

Constitutus in praesentia nostra venerabilis frater noster

episcopus Albanensis in ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua insu patronatus monasterio vestro recognoscendo, a vobis ius episcopale duplici ratione petebat: primo<sup>3</sup>, quoniam sita erat in diocesi Albanensi, et ideo de iure eorum cum tenebatur in episcopaliibus respondere; secundo, quoniam in multis privilegiis Romanorum Pontificum, distinguendis fines diocesis Albanensis, inter alias ecclesias, in quibus iurisdictionem<sup>4</sup> exerceat, haec Albanensis ecclesiae auctoritate apostolica confirmatur. Verum eorum nomines vester proposuit ex adverso, quod, etsi<sup>5</sup> ecclesia sita esset in diocesi Albanensi, et in privilegio ipsius episcopi non sine subtractione illius eius esset nomen descriptum, et tamen non tenebatur in alio respondere, quam Albericus, quoniam fundator ipsius, de assensu felicitis recardationis B. Papae praedecessoris nostri monasterio Cryptae ferratae super dictam ecclesiam contulisset. Praeterea hanc memoriam Dominicus<sup>6</sup> Lavitanus<sup>7</sup> episcopus, de quo non erat contentio inter partes, qui<sup>8</sup> fuerat episcopus Albanensis, universas ecclesias, ad vestrum monasterium pertinentes, in diocesi eius<sup>9</sup> sitas, et quicquid iuris tam in monasterio vestro Cryptae ferratae, quam in eis habeat, in epistheum sub annua octo denariorum usualium pensione quos annuatim<sup>10</sup> in capite publicum nominat<sup>11</sup> instrumentum monasterio vestro concessit, ita videlicet, ut liceret abbati et fratribus consilio monasterii a quocunque vellet episcopo tam ordinationem<sup>12</sup> clericorum quam consecrationem<sup>13</sup> altarium in monasterio ipso et praedictis ecclesiis obtinere, in<sup>14</sup> quibus etiam vobis tertiam partem<sup>15</sup> mortuariorum indulsit, et C. Papa praedecessor noster quod ab eo factum fuerat suo privilegio confirmavit, et ex certa scientia statuit in perpetuum observandum. Verum, etsi ecclesia ipsa fuisset aliquando ecclesiae Albanensi subiecta, monasterium tamen<sup>16</sup> vestrum nihilominus legitima se poterat prescriptione tueri, quum per quadraginta annos ipsam pacifice possedisset, quod<sup>17</sup> per testes illius natus est oeconomicum rompraebere. Ceterum oeconomicus episcopi memorati ubi obiecta respondit, quod concessio fundatoris Albanensi ecclesiae non valebat, quum fundator solus ius patronatus monasterio concessisset memorato, et ipse super iure patronatus rebus contractum non moveret; concessio enim episcopi Lavitani<sup>18</sup> non tenere dicebat, utpote continentem simoniacam pravitatem. Quum enim tertiam partem<sup>19</sup> mortuariorum monasterio concessisset<sup>21</sup> obtem, et tam in ordinationibus clericorum quam altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem, sic videlicet, ut ea<sup>20</sup> possent a quocunque mullat episcopo sine contradictione consuetudine obtineri: non est dubium, quin<sup>22</sup>, quum spiritualia haec existant, eo ipso<sup>23</sup>, quod super his recompensationem certae pensionis accepit, commiserit<sup>28</sup> vitium simoniae. Unde contractus huiusmodi, relictus simoniacus, nullam obtinet firmitatem. Confirmatio autem apostolicae sedis fuerat super hoc per subtractionem obtenta, quum in ea<sup>24</sup> de pensione nulla mentio habeatur<sup>30</sup>. *Et infra*: Quum autem<sup>31</sup> nec insolitum sit, nec novum, ut, quum episcopi ecclesias aliquas tam in spiritualibus quam in temporalibus concesserint plus locis, aliquid sibi reservent<sup>32</sup> in eis nomine pensionis, non quoque, quam vel libertatis privilegium, vel protectionis praesidium aliquibus ecclesiis indulgentius, gratis accipiamus<sup>33</sup> censum gratis oblatum, et in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam censum exprimumus et etiam quantitatim: *Et infra*:<sup>34</sup> Nos igitur, auditis his et aliis hinc inde propositis, oeconomicum monasterium vestri oeconomico eiusdem episcopi ecclesiae Lavitanus nomine in solutionem<sup>35</sup> pensionis praedictae, iuxta ratam, quae contingit ecclesiam praedictam, et restitutionem subtractae a quadraginta annis, secundum ratam eandem, per diffinibilium sententiam condemnamus, et eundem oeconomicum vestrum ab impetitione oeconomici eiusdem episcopi super aliis reddi-

T. c. XXXVI. Cap. II. 1. Redhibitionis... 2. Archiepiscopi... 3. primo... 4. ecclesiam... 5. oblatio... 6. Dominicus... 7. Lavitanus... 8. qui... 9. diocesi... 10. annuatim... 11. nominat... 12. ordinationem... 13. consecrationem... 14. in... 15. tertiam partem... 16. tamen... 17. quod... 18. Lavitani... 19. tertiam partem... 20. ea... 21. concessisset... 22. quin... 23. eo ipso... 24. ea... 25. quum... 26. in... 27. quoniam... 28. commiserit... 29. habere... 30. non... 31. Quum... 32. reservent... 33. accipiamus... 34. Et infra... 35. solutionem...

30 primo... 31 confirmatur... 32 ecclesiam... 33 oblatio... 34 episcopi... 35 ecclesiam... 36 ad... 37 ad... 38 ad... 39 ad... 40 ad... 41 ad... 42 ad... 43 ad... 44 ad... 45 ad... 46 ad... 47 ad... 48 ad... 49 ad... 50 ad... 51 ad... 52 ad... 53 ad... 54 ad... 55 ad... 56 ad... 57 ad... 58 ad... 59 ad... 60 ad... 61 ad... 62 ad... 63 ad... 64 ad... 65 ad... 66 ad... 67 ad... 68 ad... 69 ad... 70 ad... 71 ad... 72 ad... 73 ad... 74 ad... 75 ad... 76 ad... 77 ad... 78 ad... 79 ad... 80 ad... 81 ad... 82 ad... 83 ad... 84 ad... 85 ad... 86 ad... 87 ad... 88 ad... 89 ad... 90 ad... 91 ad... 92 ad... 93 ad... 94 ad... 95 ad... 96 ad... 97 ad... 98 ad... 99 ad... 100 ad...

mus absolutum, perpetuum<sup>30</sup> illi silentium imponentes. Licet autem in instrumento concessions praedicti episcopi Luciani expressa fuerit certa poena quam pars<sup>31</sup> contractum non serrans soleretur observanti, quam tamen utraque pars venisse contra illum ex<sup>32</sup> confessione propria conuincitur, quam et pars vestra episcopo subtraxerit pensionem et episcopus procuracionem<sup>33</sup> exegerit ab eadem ecclesia sicut acononius proposuit memoratur utramque partem ab ea reddidit absolutam.

CAP. VII.

Episcopus, petens ecclesiam quoad temporalia et spiritalia, obtinet in spiritalibus eo ipso, quod probat esse in sua diocesi, si non appareat exspecta; sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de iure suo. Et in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem Abbati et Conuentui Farbensibus<sup>24</sup>.

Quum venerabilis frater noster I.<sup>3</sup> Sabiniensis episcopus coram dilectis filiis nostris Rogerio<sup>1</sup> tit. sanctae Anastasiae presbytero et Pelagio<sup>5</sup> sanctae Luciae ad septu solis diacono cardinalibus, quos sibi et Ricardo<sup>6</sup> procuratori vestro concessimus auditores, ecclesiam sancti Angeli de Cauecia<sup>7</sup> cum suis pertinentiis et possessionibus petisset, asserens, eam ad se tam in spiritalibus quam in temporalibus pertinere, [primo possessoria et postea petitorum intendendo,] allegavit ante omnia ius commune: quia, quum constituta<sup>8</sup> sit in diocesi Sabiniensi, ut dicitur, sub ipsius debebat consistere potestate [iuxta canonicas sanctiones. Verum, quum ex vestra fuisset parte negatum, eandem ecclesiam in praedicta diocesi constitutam, idem episcopus ad hoc probandum privilegium bonae memoriae Anastasi Papae praedecessoris nostri coram ipsis exhibuit, in quo nomen Tancia pro Sabiniensis episcopatus termino ponitur, et inter alias ecclesias Sabiniensis diocesis eadem ecclesia S. Angeli numeratur, ut in praedicto monte dicitur esse constructa, hoc idem per publicum instrumentum, quo procurator vester utebatur, ostendens, in quo dicitur, quod dicta ecclesia sita est in territorio Sabiniensi, quum Sabiniensis diocesis longe amplius quam Sabiniense territorium extendatur.] In temporalibus quoque ad se dictam ecclesiam pertinere, idem episcopus nitebatur<sup>9</sup> ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur<sup>10</sup> expressio, I.<sup>11</sup> Sabinensem episcopum H. Farbensis<sup>12</sup> abbati et duabus personis post ipsum<sup>13</sup> dictam ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annua<sup>14</sup> quatuor solidorum Papiensium pensione, in assumptione beatae Virginis persolvenda. Sed pars vestra proposuit, instrumento praedicto nullam fidem penitus adhibendam propter superlinearem scripturam et rasuram [in] loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur. <sup>5</sup> Fuit insuper ex episcopi parte propositum, quod, quum ab ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio ecclesiae Sabiniensi facta, manifeste liquet, ad eandem ecclesiam, a qua locatio facta fuerat, [supradictam ecclesiam] iure proprietaria pertinere. [Praeterea quum bonae memoriae Lucianus Papa praedecessor noster inuenerit Sabiniensibus, ut ad recuperationem Tanciae, quam eo tempore leuabat, intendere, et per eandem Petro de Lono, tunc Sabiniensis episcopatum procuratori, tam Tancia quam ecclesia S. Angeli fuerit restituta, et eos eandem ecclesiam postea dixerit occupantem, eundem erat episcopo restitudo facienda, sicut idem episcopus ea omnia per idoneos testes assererat esse probata.] Ad haec autem procurator respondebat praedictus, quod, etsi quidem testes se ridisse deponant, ecclesiam S. Angeli pensionem IV. solidorum Sabiniensis episcopo persoluisse, nullum tamen ex hoc monasterii vestro poterat praedivulium generari, quum non appareret, pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam, et quomquam etiam testes asserant, se ridisse multibus praetactam pensionem exsolui, non tamen ostenditur tanto tempore praestita, quod usque<sup>15</sup> ad praescriptionem legitimam porrigitur. Item, sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, sine perceptio pensionis. [Licet etiam idem Lucius praedecessor noster supra scriptum monasterium Sabiniensibus dederit circumcinctus, credens, prout ei suggestum fuerat, ad Sabiniensem episcopatum praedictum

locum et ecclesiam pertinere, ac Farfenses monachi propulsantes inuicem ab eisdem Sabiniensibus irrogatum retinere cauerint ecclesiam memoratam, propter hoc non erat episcopo restitudo facienda, maxime quum a vicino contrarium esset sententiam super petitorio excoptum, et qui petit quod redditorus est, dolum facere dignoscatur, sicut in cunctibus legibus conuincitur. Medietatem quoque ablatiorem spiritualium quorundam dierum idem episcopus in eadem sibi ecclesia vendidit, quum eadem de plano procurator vestri monasterii recognouit.] Quia igitur<sup>16</sup> his et aliis intellectis, quae coram cardinalibus supra dictis pars utraque proponere procuravit, nobis constitit, ecclesiam supra dictam sancti Angeli constitutam esse in diocesi Sabiniensi, de consilio fratrum nostrorum episcopale ius in omnibus spiritalibus eidem episcopo adindicauimus in eadem<sup>17</sup>, illis tantum<sup>18</sup> exceptis, quae per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta, <sup>19</sup> [hoc ad cautelam expressi, ut medietatem ablatiorem praedictorum dierum, quam, sicut dictum est, ipsi procurator recognouit iam dictus, in eadem ecclesia percipiui inuentionem.] Quia vero instrumentum praedictum, per quod episcopus supra dictam ecclesiam intendebat<sup>19</sup> [sibi] quoad temporalia<sup>20</sup> vindicare, ad faciendam<sup>21</sup> super hoc quidem inuuldam esse cognouimus, utpote propter praedicta<sup>22</sup> de iure suspectum: vos ab impetitione ipsius quoad temporalia eiusdem ecclesiae duximus sententialiter absolvendo, eadem super hoc silentium imponentes. [Nulli ergo etc. Dat. Viterbii II. Non. Aug. Ao. XII. 1209.]

CAP. VIII.

Monasterium subiectum est episcopo, in cuius diocesi situm est, nisi probetur exemptum. H. d. quoad titulum.

Idem<sup>2</sup>.

Quum dilectus<sup>3</sup> filius [F. Auriensis decanus nuncius venerabilis fratris nostri Auriensis episcopi, et magister Robertus monachus Cellae noeae et abbas sui nuncius, ad sedem apostolicam accessissent, nos eis dilectum filium P. sanctae Mariae in Via lata diaconum cardinalium concessimus auditores, coram quo fuit ex episcopi parte propositum, quod, quum idem episcopus abbatem sibi lege diocesana subiectum coeasset ad synodum, ipse non solum non accessit ad ipsam, immo etiam sancti Petri et sanctae Columbae prioribus et archipresbytero Cuae in Auriensi diocesi constitutis prohibuit, ne ad ipsius episcopi synodum accedere attentarent, licet etiam vocarentur. Quumque dictus episcopus, ut saltem humiliter abbatem ad bonum obedientiae recoueret, etinceret in bono malum, ipsi mandasset, ut eum ad statutum terminum in monasterio expectaret, licet episcopus illic, iuncta quod promiserat, accessisset, abbatem non reperit, et portas monasterii clausas inuenit, nec ad monachos aditus ei est concessus. Propter quod abbatem suspendit, et monasterium interdixit. Verum quum nec propter hoc abbas ipse a suo continuatae proposito resisteret, nec latus in se nec monasterium sententias observaret, in eum excommunicationis sententiam promulgauit, quum dictus episcopus nunciis a nobis petit confirmari. Ceterum nunciis partis aduersae petitione eius non esse admittendam proposuit, quia, licet monasterium ipsam infra muros Auriensis diocesis sit constructum, liberum tamen semper existit, et ab omni iurisdictione eo usque Auriensis ecclesiae a tempore suae fundationis exemptum. Praeterea si episcopus aliquam in eo, quod verum non erat, iurisdictionem haberet, quia tamen abbas ab omni gratamine prius ad sedem apostolicam appellaret, sententiam in eum et monasterium postmodum latum nullam idem nunciis obtinere asseruit firmitatem. Conueniens est etiam idem nunciis ex parte capituli Cellae noeae, quod dictus episcopus abbatem coram oleo circumcinctus, quod contra inuuldamem ipsius ecclesiae ipsi nunciis et obedientiam remisisset.] Nos igitur super praedictis per memoratum cardinalem instructi, Quia causa ipsa non poterat in nostra praesentia terminari, utpote quum nunciis monasterii super procuracione vel ratihabitione literas non haberet: eam vestro duximus examini committendam, discretioni vestrae per apostolica scripta mandantes, quatenus, si vobis constititerit, abbatem ipsam ad sedem apostolicam super

Tit. XXXVI. Cap. VI. 30 et perpet. 31 pars: deist: Tu 38) et ex: etiam: Tu. 39) per generis: Cinc. Cap. VII. 1) Restitutio ex Reg. Bul. XII. 93.; Comp. IV. c. 1. h. t. (3. 13.) 2) Farionis: FHDH Reg. C. Cartanens.: I. Farson.: Dur.: Facen.: Dp. Hem simpliciter: Dp. — Polthast pp. 372. 3) Ioanens Reg. — 4) R.: D 5) R.: D. 6) R.: D. 7) Cautas: HHD: Gantia: F. Cautas: G. Cautas: I. Cautas: S. Tancia: Reg. — 8) constructa: Reg.: eadem ecclesia constructa (constituta: Dp): Dube 9) videlicet: Dp 10) continetur: FGHKhaegh Reg. 11) Ioanem Sab. ep. Hugoni: D Reg. 12) Farfensi: FHDH Reg.: Farfensi: G. Farfensi: Dp. Farfensi: Dp. Farfensi: Dp. Farfensi: Dp. 13) ipsum Gualdo Panatello (Gualdo Panatello: Dp; Gualdo Panatello:

Dp; Gualdo Panatello: Dp; Gualdo Panatello: Dp; Gualdo Panatello: Dp) quum suis pertina iam dictam ead.: D: ipsum Gualdo Panatellum, in quo est dicta ecclesia, cum suis pertina: Reg. 14) pro annis IV. sol. Pap. . . persolvendis: Duf 15) quomodo: Dp 16) igitur: exstat: FGHK: His igitur . . . quia: D 17) eandem: Dp 18) duntaxat: Dube Reg. 19) praedictabat: Dp 20) episcopalis: Reg. spiritalibus: Dp 21) faciendum: FV 22) rasuram . . . suspectum: Dp. Cap. VIII. 1) Restitutio ex Reg. Bul. I. 60.: Comp. IV. c. 2. h. t. (3. 13.) 2) Lucens episcopo, abbati de Melon, et Petro Ioanni archidiacono Astoriensi: Reg.: — Polthast no. 66. 3) dilecti illi: Reg.

*Episcopus* in eum suspensionis vel excommunicationis, et in monasterium interdicti sententias tulit, et appellasse, vel monasterium a iurisdictione episcopi excommunicasse, quod non obstante, quod abbas, abbatissam, circumstantes, praeter fratrum suorum assensum et obedientiam promisit, quum fias et dolis ei satisfieri non debeant, iudicatis illas sententias appellat. *Quod non tenere; alioquin faciat eas per eum in ecclesiis inchoatibilibus usque ad satisfactionem inchoatibilibus etc.* Quodsi *de sui abbas, ipse in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit praescriptione* tueri, et tunc probet, se ante praedictas<sup>1</sup> sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium ipsorum iudicatis Auriensi<sup>2</sup> ecclesiae subiacere, in cuius est diocesis fundatum. Similiter, eo in probatione<sup>3</sup> appellantis<sup>4</sup> deficiente, si vobis constiterit, quum monasterium ab impetitione *eccliam* episcopi et<sup>5</sup> *eccliam ipsius parvas* ab solvatis, *et faciatis quod decretis etc.* *Dat. Lat. VII. Kal. Apr. 1168.*

CAP. IX. 1

Novam religionem non licet constitui sine auctoritate Romani Pontificis, nec in diversis monasteriis potest quis esse abbas vel monachus. Sic principatim summatur, nec pluria dicta habeat.

Idem in concilio generali.

Nec nimia religionum diversitas generari in ecclesia. Dei confosionem inducat, tumet prohibitionem, ne quis de cetero novam religionem inveniat<sup>1</sup>, sed<sup>2</sup> quicumque ad religionem converteri voluerit<sup>3</sup>, unam de approbatis assumat. S. miltiter qui venerit religiosam domum de novo fundare<sup>4</sup>, regulam et institutionem accipiat de *preiudicibus* approbatis<sup>5</sup>. Illud<sup>6</sup> etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere praesumat, nec unus abbas pluribus monasteriis praesidere.

TITULUS XXXVII

DE CAPELLIS MONACHORUM ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Ad curam monasterii subiecta non monachi, sed saeculares clerici praeficiuntur, et episcopi subsumt.

Urbanus III. 1

In ecclesiis, ubi monachi habitant, populus per monachum non regatur: sed capellanus, qui populum regat, ab episcopo per consilium monachorum instituitur<sup>1</sup>, ita tamen, ut ex solius episcopi arbitrio tam ordinatio eius<sup>2</sup> quam depositio<sup>3</sup>, et totius vitae pendat conversatio.

CAP. II. 1

Si ecclesia non cathedrals viciatibus suis in alia ecclesia, obtinet solum quoad ea, quae pro balo suo debent praescriptione, vel alio legitimo modo. II. d. *remedium* omnium et verum intellectum.

Innocentius III. Archiepiscopo et Clericis sanctae Caeciliae.

Dilectus filius M. syndicus ecclesiae vestrae, in nostra praesentibus constitutus, ab oeconomie Laurentii de Princlula in scrutinio, baptisimae<sup>1</sup>, processionalibus<sup>2</sup> et capitulis et similibus subiectionem postulant, possessionem et petuntur intendebat, quum enim<sup>3</sup> ecclesia sancti Laurentii<sup>4</sup> in parochia vestra sita, debet de iure communis, sicut *item specialiter proponit*, ecclesiae vestrae in praedictis omnibus subiacere, nisi se possit vel speciali privilegio, vel legitima praescriptione tueri, quia<sup>5</sup> nec privilegium exemptionis

habet, nec praescriptionem pro se poterat allegare, quum illa ecclesia<sup>6</sup> sanctae Caeciliae praescripserit, sicut per testes dicebat legitime comprobatum<sup>7</sup>. Praeterea, quum olim coram *bono memorie C. 10* Papa praedecessore nostro super praedictis inter vestram et praedictum ecclesiam<sup>8</sup> quaestio verteretur, M. 12 presbyter eisdem ecclesiae fuit sponte confessus, quod ecclesiae sanctae Caeciliae scrutinium et baptisma debebat<sup>9</sup>, *si ergo ad illud proprietatem vestram iustitiam recognovit*. Quumque pars vestra testes sufficientes et honestos, qui se illum diversis temporibus ad capitulum vocasse, ipsumque venisse *facile* assererent, in medium produxisset, eis iurare paratis, praedictus presbyter se vocatum visse ad capitulum esse confessus. Unde praedictus praedecessor noster ecclesiam vestram capitulo<sup>10</sup>, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo iure proprietatis ecclesiae sancti Laurentii restituit curavit, sicut in eius literis continetur. Per hoc<sup>11</sup> ergo et proprietatem quoad scrutinium et baptisma, et possessionem quoad capitulum vester<sup>12</sup> voluit syndicus comprobare. Ad haec<sup>13</sup> autem sancti Laurentii oeconomus ex adverso respondit, quod ecclesia illi<sup>14</sup> nullo medio ad Romanam ecclesiam pertineat. Quum enim monasterium monialium fuerit, sicut *ex multis scriptis authenticis edocetur*, et generaliter servetur in Urbe, ut nullum monasterium titulo sit<sup>15</sup> subiectum, incongruum videbatur<sup>16</sup>, ut regulares saecularibus supponantur. Praeterea usque hodie nos in eorum institutionem et restitutionem<sup>17</sup> liberam exercemus, *et quia et bono memorie C. Papa praedecessor noster dilectum filium M. scriptorem nostrum archiepiscopum in ea sine contradictione censuisset statuisse*. Sic<sup>18</sup> ergo ecclesiam ipsam liberam et in possessione libertatis existere dictus voluit oeconomus comprobare. Quum ergo pro eo<sup>19</sup> habeat ius commune, in eo videlicet, quod universa monasteria Urbis ad Romanam ecclesiam nullo pertinet<sup>20</sup> modo, affirmati contrarium fides non est alioquinis athibenda, nisi super hoc privilegium inducat speciale. Quod autem dicitur in parochia vestra sita, idem oeconomus pavidus denegat. Sed ista<sup>21</sup> hoc verum esset, sufficienter tamen<sup>22</sup> se poterit praedicta ratione tueri. Confessio autem M. presbyteri super scrutinio et baptismo eadem<sup>23</sup> ecclesiae parochiale non poterat, quum super his sit contestata in eisdem praedecessoris nostri presentia non fuisset, sicut ex forma petitionis et conclusionis apparet. Haec enim sententia non fuit<sup>24</sup> haec non ecclesia vestra sua, sed cum diceret usque ad haec tamen<sup>25</sup> non poterat supplicandum. *(Et infra):* Nos igitur, auditis propositis<sup>26</sup>, rationibus et allegationibus, instrumentis et attestamentibus plenius inspectis, et cum fratribus nostris deliberato consilio, oeconomum eisdem ecclesiae sancti Laurentii syndico vestro in baptismo, et<sup>27</sup> scrutinio et processionalibus condemnamus, ita tamen, ut per hoc ecclesiae Romanae nullum praediuicium generetur, si quando forte ius suum duxerit prosequendum. In institutione autem et<sup>28</sup> destitutione et capitulo oeconomum ipsum<sup>29</sup> ab impetitione syndici vestri prorsus absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. III. 1

In prioratibus monachorum non possunt singuli monachi commorari; etiam si super hoc habeant rescriptum apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi concilio.

Honorius III. Episcopo Venetensi.

Ex parte tua fuit propositum *et coram vobis, quod, congregetur aliam abbatem ad conventum Ricensi Venetensis diocesis, quod tu compelle, iudicabis eisdem, ut instanter plures monachos in quibusdam suis prioratibus tuae diocesis, in quorum singulis singuli monachi habitare steterunt, quum pluribus facultates una supplicat coram me, nos abbati S. Albani Andegavensis et collegis eius per literas nostras dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis*

TIT. XXXVI. Cap. VIII. 1. *ipsius* *abbatis* *ecclesiam* *Dei*. Auriensis Auriensis: *Dei*. 2. *episcopos* *Dei*. 3. *et* *Dei*. 4. *debet* *Dei*. 5. *et* *Dei*. 6. *debet* *Dei*. 7. *et* *Dei*. 8. *et* *Dei*. 9. *et* *Dei*. 10. *et* *Dei*. 11. *et* *Dei*. 12. *et* *Dei*. 13. *et* *Dei*. 14. *et* *Dei*. 15. *et* *Dei*. 16. *et* *Dei*. 17. *et* *Dei*. 18. *et* *Dei*. 19. *et* *Dei*. 20. *et* *Dei*. 21. *et* *Dei*. 22. *et* *Dei*. 23. *et* *Dei*. 24. *et* *Dei*. 25. *et* *Dei*. 26. *et* *Dei*. 27. *et* *Dei*. 28. *et* *Dei*. 29. *et* *Dei*. 30. *et* *Dei*. 31. *et* *Dei*. 32. *et* *Dei*. 33. *et* *Dei*. 34. *et* *Dei*. 35. *et* *Dei*. 36. *et* *Dei*. 37. *et* *Dei*. 38. *et* *Dei*. 39. *et* *Dei*. 40. *et* *Dei*. 41. *et* *Dei*. 42. *et* *Dei*. 43. *et* *Dei*. 44. *et* *Dei*. 45. *et* *Dei*. 46. *et* *Dei*. 47. *et* *Dei*. 48. *et* *Dei*. 49. *et* *Dei*. 50. *et* *Dei*. 51. *et* *Dei*. 52. *et* *Dei*. 53. *et* *Dei*. 54. *et* *Dei*. 55. *et* *Dei*. 56. *et* *Dei*. 57. *et* *Dei*. 58. *et* *Dei*. 59. *et* *Dei*. 60. *et* *Dei*. 61. *et* *Dei*. 62. *et* *Dei*. 63. *et* *Dei*. 64. *et* *Dei*. 65. *et* *Dei*. 66. *et* *Dei*. 67. *et* *Dei*. 68. *et* *Dei*. 69. *et* *Dei*. 70. *et* *Dei*. 71. *et* *Dei*. 72. *et* *Dei*. 73. *et* *Dei*. 74. *et* *Dei*. 75. *et* *Dei*. 76. *et* *Dei*. 77. *et* *Dei*. 78. *et* *Dei*. 79. *et* *Dei*. 80. *et* *Dei*. 81. *et* *Dei*. 82. *et* *Dei*. 83. *et* *Dei*. 84. *et* *Dei*. 85. *et* *Dei*. 86. *et* *Dei*. 87. *et* *Dei*. 88. *et* *Dei*. 89. *et* *Dei*. 90. *et* *Dei*. 91. *et* *Dei*. 92. *et* *Dei*. 93. *et* *Dei*. 94. *et* *Dei*. 95. *et* *Dei*. 96. *et* *Dei*. 97. *et* *Dei*. 98. *et* *Dei*. 99. *et* *Dei*. 100. *et* *Dei*. 101. *et* *Dei*. 102. *et* *Dei*. 103. *et* *Dei*. 104. *et* *Dei*. 105. *et* *Dei*. 106. *et* *Dei*. 107. *et* *Dei*. 108. *et* *Dei*. 109. *et* *Dei*. 110. *et* *Dei*. 111. *et* *Dei*. 112. *et* *Dei*. 113. *et* *Dei*. 114. *et* *Dei*. 115. *et* *Dei*. 116. *et* *Dei*. 117. *et* *Dei*. 118. *et* *Dei*. 119. *et* *Dei*. 120. *et* *Dei*. 121. *et* *Dei*. 122. *et* *Dei*. 123. *et* *Dei*. 124. *et* *Dei*. 125. *et* *Dei*. 126. *et* *Dei*. 127. *et* *Dei*. 128. *et* *Dei*. 129. *et* *Dei*. 130. *et* *Dei*. 131. *et* *Dei*. 132. *et* *Dei*. 133. *et* *Dei*. 134. *et* *Dei*. 135. *et* *Dei*. 136. *et* *Dei*. 137. *et* *Dei*. 138. *et* *Dei*. 139. *et* *Dei*. 140. *et* *Dei*. 141. *et* *Dei*. 142. *et* *Dei*. 143. *et* *Dei*. 144. *et* *Dei*. 145. *et* *Dei*. 146. *et* *Dei*. 147. *et* *Dei*. 148. *et* *Dei*. 149. *et* *Dei*. 150. *et* *Dei*. 151. *et* *Dei*. 152. *et* *Dei*. 153. *et* *Dei*. 154. *et* *Dei*. 155. *et* *Dei*. 156. *et* *Dei*. 157. *et* *Dei*. 158. *et* *Dei*. 159. *et* *Dei*. 160. *et* *Dei*. 161. *et* *Dei*. 162. *et* *Dei*. 163. *et* *Dei*. 164. *et* *Dei*. 165. *et* *Dei*. 166. *et* *Dei*. 167. *et* *Dei*. 168. *et* *Dei*. 169. *et* *Dei*. 170. *et* *Dei*. 171. *et* *Dei*. 172. *et* *Dei*. 173. *et* *Dei*. 174. *et* *Dei*. 175. *et* *Dei*. 176. *et* *Dei*. 177. *et* *Dei*. 178. *et* *Dei*. 179. *et* *Dei*. 180. *et* *Dei*. 181. *et* *Dei*. 182. *et* *Dei*. 183. *et* *Dei*. 184. *et* *Dei*. 185. *et* *Dei*. 186. *et* *Dei*. 187. *et* *Dei*. 188. *et* *Dei*. 189. *et* *Dei*. 190. *et* *Dei*. 191. *et* *Dei*. 192. *et* *Dei*. 193. *et* *Dei*. 194. *et* *Dei*. 195. *et* *Dei*. 196. *et* *Dei*. 197. *et* *Dei*. 198. *et* *Dei*. 199. *et* *Dei*. 200. *et* *Dei*. 201. *et* *Dei*. 202. *et* *Dei*. 203. *et* *Dei*. 204. *et* *Dei*. 205. *et* *Dei*. 206. *et* *Dei*. 207. *et* *Dei*. 208. *et* *Dei*. 209. *et* *Dei*. 210. *et* *Dei*. 211. *et* *Dei*. 212. *et* *Dei*. 213. *et* *Dei*. 214. *et* *Dei*. 215. *et* *Dei*. 216. *et* *Dei*. 217. *et* *Dei*. 218. *et* *Dei*. 219. *et* *Dei*. 220. *et* *Dei*. 221. *et* *Dei*. 222. *et* *Dei*. 223. *et* *Dei*. 224. *et* *Dei*. 225. *et* *Dei*. 226. *et* *Dei*. 227. *et* *Dei*. 228. *et* *Dei*. 229. *et* *Dei*. 230. *et* *Dei*. 231. *et* *Dei*. 232. *et* *Dei*. 233. *et* *Dei*. 234. *et* *Dei*. 235. *et* *Dei*. 236. *et* *Dei*. 237. *et* *Dei*. 238. *et* *Dei*. 239. *et* *Dei*. 240. *et* *Dei*. 241. *et* *Dei*. 242. *et* *Dei*. 243. *et* *Dei*. 244. *et* *Dei*. 245. *et* *Dei*. 246. *et* *Dei*. 247. *et* *Dei*. 248. *et* *Dei*. 249. *et* *Dei*. 250. *et* *Dei*. 251. *et* *Dei*. 252. *et* *Dei*. 253. *et* *Dei*. 254. *et* *Dei*. 255. *et* *Dei*. 256. *et* *Dei*. 257. *et* *Dei*. 258. *et* *Dei*. 259. *et* *Dei*. 260. *et* *Dei*. 261. *et* *Dei*. 262. *et* *Dei*. 263. *et* *Dei*. 264. *et* *Dei*. 265. *et* *Dei*. 266. *et* *Dei*. 267. *et* *Dei*. 268. *et* *Dei*. 269. *et* *Dei*. 270. *et* *Dei*. 271. *et* *Dei*. 272. *et* *Dei*. 273. *et* *Dei*. 274. *et* *Dei*. 275. *et* *Dei*. 276. *et* *Dei*. 277. *et* *Dei*. 278. *et* *Dei*. 279. *et* *Dei*. 280. *et* *Dei*. 281. *et* *Dei*. 282. *et* *Dei*. 283. *et* *Dei*. 284. *et* *Dei*. 285. *et* *Dei*. 286. *et* *Dei*. 287. *et* *Dei*. 288. *et* *Dei*. 289. *et* *Dei*. 290. *et* *Dei*. 291. *et* *Dei*. 292. *et* *Dei*. 293. *et* *Dei*. 294. *et* *Dei*. 295. *et* *Dei*. 296. *et* *Dei*. 297. *et* *Dei*. 298. *et* *Dei*. 299. *et* *Dei*. 300. *et* *Dei*. 301. *et* *Dei*. 302. *et* *Dei*. 303. *et* *Dei*. 304. *et* *Dei*. 305. *et* *Dei*. 306. *et* *Dei*. 307. *et* *Dei*. 308. *et* *Dei*. 309. *et* *Dei*. 310. *et* *Dei*. 311. *et* *Dei*. 312. *et* *Dei*. 313. *et* *Dei*. 314. *et* *Dei*. 315. *et* *Dei*. 316. *et* *Dei*. 317. *et* *Dei*. 318. *et* *Dei*. 319. *et* *Dei*. 320. *et* *Dei*. 321. *et* *Dei*. 322. *et* *Dei*. 323. *et* *Dei*. 324. *et* *Dei*. 325. *et* *Dei*. 326. *et* *Dei*. 327. *et* *Dei*. 328. *et* *Dei*. 329. *et* *Dei*. 330. *et* *Dei*. 331. *et* *Dei*. 332. *et* *Dei*. 333. *et* *Dei*. 334. *et* *Dei*. 335. *et* *Dei*. 336. *et* *Dei*. 337. *et* *Dei*. 338. *et* *Dei*. 339. *et* *Dei*. 340. *et* *Dei*. 341. *et* *Dei*. 342. *et* *Dei*. 343. *et* *Dei*. 344. *et* *Dei*. 345. *et* *Dei*. 346. *et* *Dei*. 347. *et* *Dei*. 348. *et* *Dei*. 349. *et* *Dei*. 350. *et* *Dei*. 351. *et* *Dei*. 352. *et* *Dei*. 353. *et* *Dei*. 354. *et* *Dei*. 355. *et* *Dei*. 356. *et* *Dei*. 357. *et* *Dei*. 358. *et* *Dei*. 359. *et* *Dei*. 360. *et* *Dei*. 361. *et* *Dei*. 362. *et* *Dei*. 363. *et* *Dei*. 364. *et* *Dei*. 365. *et* *Dei*. 366. *et* *Dei*. 367. *et* *Dei*. 368. *et* *Dei*. 369. *et* *Dei*. 370. *et* *Dei*. 371. *et* *Dei*. 372. *et* *Dei*. 373. *et* *Dei*. 374. *et* *Dei*. 375. *et* *Dei*. 376. *et* *Dei*. 377. *et* *Dei*. 378. *et* *Dei*. 379. *et* *Dei*. 380. *et* *Dei*. 381. *et* *Dei*. 382. *et* *Dei*. 383. *et* *Dei*. 384. *et* *Dei*. 385. *et* *Dei*. 386. *et* *Dei*. 387. *et* *Dei*. 388. *et* *Dei*. 389. *et* *Dei*. 390. *et* *Dei*. 391. *et* *Dei*. 392. *et* *Dei*. 393. *et* *Dei*. 394. *et* *Dei*. 395. *et* *Dei*. 396. *et* *Dei*. 397. *et* *Dei*. 398. *et* *Dei*. 399. *et* *Dei*. 400. *et* *Dei*. 401. *et* *Dei*. 402. *et* *Dei*. 403. *et* *Dei*. 404. *et* *Dei*. 405. *et* *Dei*. 406. *et* *Dei*. 407. *et* *Dei*. 408. *et* *Dei*. 409. *et* *Dei*. 410. *et* *Dei*. 411. *et* *Dei*. 412. *et* *Dei*. 413. *et* *Dei*. 414. *et* *Dei*. 415. *et* *Dei*. 416. *et* *Dei*. 417. *et* *Dei*. 418. *et* *Dei*. 419. *et* *Dei*. 420. *et* *Dei*. 421. *et* *Dei*. 422. *et* *Dei*. 423. *et* *Dei*. 424. *et* *Dei*. 425. *et* *Dei*. 426. *et* *Dei*. 427. *et* *Dei*. 428. *et* *Dei*. 429. *et* *Dei*. 430. *et* *Dei*. 431. *et* *Dei*. 432. *et* *Dei*. 433. *et* *Dei*. 434. *et* *Dei*. 435. *et* *Dei*. 436. *et* *Dei*. 437. *et* *Dei*. 438. *et* *Dei*. 439. *et* *Dei*. 440. *et* *Dei*. 441. *et* *Dei*. 442. *et* *Dei*. 443. *et* *Dei*. 444. *et* *Dei*. 445. *et* *Dei*. 446. *et* *Dei*. 447. *et* *Dei*. 448. *et* *Dei*. 449. *et* *Dei*. 450. *et* *Dei*. 451. *et* *Dei*. 452. *et* *Dei*. 453. *et* *Dei*. 454. *et* *Dei*. 455. *et* *Dei*. 456. *et* *Dei*. 457. *et* *Dei*. 458. *et* *Dei*. 459. *et* *Dei*. 460. *et*

fuerunt plures instituti monachos, si pluribus illorum suffragium facultates; alioquin tibi auctoritate presentium inhiherent, ne ablatam et conventum praedictis molestares super instituentibus pluribus in eisdem. Unde item Abbas et conventus Rivenses<sup>5</sup> Venentis dioecesis occasione literarum apostolicae sedis<sup>6</sup> asserunt sibi esse concessum, ut in singulis locorum ipsorum prioratibus<sup>7</sup> singuli monachi commorentur, si pluribus non suppetunt<sup>8</sup> facultates eorumdem. Quum autem id obviet Lateranensi concilio, de quo nulla mentio est in literis ante dictis, postulasti nostro obsecro responsa, utrum nostrae intentionis fuerit per huiusmodi literas cum abbate et<sup>9</sup> conventu praedictis contra ipsum concilium dispensare. Nos ergo Fraternitati tuae breviter respondemus, quod tenoris huiusmodi literas ab apostolica sede non credimus emanasse. Quodsi per occupationem forsitan emanaverint<sup>10</sup>, nolumus per hoc derogari concilio supra dicto.

CAP. IV. 1

Ordinarium compellit abbatem, ut monachos a prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adiungat.

Idem Burdegalensis Archiepiscopo.

Ad audientiam nostram te significante pervenit, quod nonnulli monachi, lege tibi dioecesis subiecti, in quibusdam prioratibus habitant solitarii contra statutum generalis concilii. Ideoque fraternitati tuae mandamus, quatenus ipsorum monachorum abbates seu priores, et vel ipsos ad claustrum revocet, facientes in ipsis ecclesiis deserviri per clericos saeculares, vel alios monachos eisdem associet, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione praemisra per censuram ecclesiasticam<sup>3</sup> appellatione remota compellas, praevisto, quod ad exemptos manum occasione mandati huiusmodi non extendas.

TITULUS XXXVIII.

DE IURE PATRONATUM.

CAP. I. 1

Si propter discordiam patronorum ecclesia extra administratore, cessatur in ecclesia a divinis, tollantur reliquiae, et ostia claudantur, si aliter sine scandalo ecclesiae providi non potest. H. d. cum cap. sequenti.

Ex concilio Mediolanensibus<sup>2</sup>.

Prelatum<sup>3</sup> est  $\dagger$  ad nos<sup>4</sup>, quod inter heredes ecclesiae, in rebus propriis constitutae, dividantur, et tanta per emolent divisionem simulata oriatur, ut unus<sup>5</sup> alius<sup>6</sup> quatuor partes fiant, et singulae partes singulas habeant presbyteros, quod sine discordia et simulata nullo modo ger<sup>7</sup> potest. Unde Nobis visum est, quod<sup>8</sup> ecclesia inter heredes patroni dividi non debeat. Et si in contentione venerint<sup>9</sup>, et simulatae inter eos surrexerint, propter quas<sup>10</sup> sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit, si<sup>11</sup> aliter providi non poterit, praecipiat ab episcopo *excoisatus*, ut nullo modo ibi missarum solennia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, et *pari voto atque consilio*<sup>11</sup> ecclesia illa sacerdotem canonice habeat, qui libere suo ministerium valeat exercere<sup>12</sup>.

CAP. II. 1

Summatum est in cap. proximo.

Ex concilio Triburiensi.

Quaecunque ecclesia  $\dagger$  a comparibus *excoisatus* sit obessa, concordia unanimitate uniusque procuratur, ne propter

aliquis discensionibus<sup>2</sup> servitium Dei minuat, et cura populi irreligiose agatur. Si vero contingat pro<sup>3</sup> ecclesia dissidere patronos, ut eam nolint sub uno presbytero procurari, et propterea iurgia et contentiones tam inter ipsos quam inter clericos incipiunt frequentare, quia *intra*. Apostolum servos Dei non oportet litigare, episcopus, si aliter non poterit ipsi consulere, tollat inde reliquias, et sub magna cura honorifice collectas eas, atque eiusdem ecclesiae claudat ostia, et sub sigillo *consignet*<sup>4</sup> ea, ut sacrum mysterium<sup>6</sup> nullus in ea celebret, antequam *concordi* unanimitate unum omnes eligant presbyterum, qui sacrosantia<sup>7</sup> sit idoneus procurare, et populo Dei *utiliter* praesse.

CAP. III. 1

Si patroni in presentando discordant, praefertur presentatus a maiori parte, si est idoneus, et, si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non presentant, episcopus ordinabit ecclesiam.

Ex concilio Lateranensi.

Quoniam<sup>1</sup> in quibusdam locis fundatores ecclesiarum aut<sup>2</sup> heredes eorum potestate, in qua eas ecclesia hucusque sustinuit, abstant, et, quum in Dei ecclesiam unus debeat esse qui praesit, *ipsum* plures sine respectu subiectionis moliantur eligere, et, quum una ecclesia unus debeat esse rectoris, pro sua dissensione<sup>3</sup> plurimos repraesentant; quocirca praesenti decreto statuimus, ut, si forte in plures partes fundatorum se vota dividerint<sup>4</sup>, ille praefertur ecclesiae, qui maioribus iuvatur meritis<sup>5</sup> et plurimorum<sup>6</sup> eligitur et approbatur<sup>7</sup> assensu. Si autem hoc<sup>8</sup> sine scandalo esse<sup>9</sup> nequiverit, ordinet antistes ecclesiam<sup>11</sup>, sicut melius eam<sup>12</sup> secundum Deum viderit ordinandam. Et<sup>13</sup> id ipsum etiam faciat<sup>14</sup>, si de iure patronatus quaestio emerierit inter aliquos, et, cui competat<sup>15</sup>, infra<sup>16</sup> quatuor<sup>17</sup> menses non<sup>18</sup> fuerit definitum.

CAP. IV. 1

Execommunicatum patroni laici, qui clericos instituit et destituit in ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsorum aliter administrat. Et clericus, qui institutionem laicorum recipiat, communionem privatur.

Ex eodem.

Praeterea, quia<sup>2</sup> in tantum quorundam laicorum processu auctadia, ut, episcoporum auctoritate neglecta, clericos instituant<sup>3</sup> in ecclesiis, et removeant *etiam*, quum voluerint, possessionem<sup>4</sup> quoque atque alia<sup>5</sup> ecclesiastica bona pro sua voluntate plerumque distrabant<sup>6</sup>, et tam ecclesias ipsas quam homines earum tallius et exactionibus gravare praesument, ipsos<sup>7</sup>, qui omnia ista praesumpserint, anathemate decernimus feriendos<sup>8</sup>. Presbyter autem sine Clericus<sup>10</sup>, qui<sup>11</sup> ecclesiam pro laico sine proprii<sup>12</sup> episcopi auctoritate receperit<sup>13</sup>, communionem privetur, et, si perstiterit, a ministerio ecclesiastico et ordine deponatur. [*Same quia laici etc.*]

CAP. V. 1

Si patronus laicus successive presentatus duos, et secundus instituit ab episcopo, laet institutio. Hoc dicit primo. Patronus non potest clericus vel alteri ecclesiae contra ecclesiam patronatum, vel alteri donare.

Alexander III. Eboracensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quod<sup>3</sup> praesentatus<sup>4</sup> non fuerit ab episcopo dioecetano admissus, et postmodum alius idoneus presentatus, et institutus ab episcopo<sup>5</sup> possessionem tenuerit<sup>6</sup> corporalem, an, primo<sup>7</sup> clericus ecclesiam petente<sup>8</sup>, debeat posterior removeri<sup>9</sup>, vel posterior priori<sup>10</sup> praefertur, dubium non est, quin in casu isto<sup>11</sup> melior sit conditio possidentis, quoniam,

Tit XXXVII. Cap. III. 5) Raven.: La; Trevoren.: N; Riv. ... dioec.: dest; E 6) huiusmodi literarum; E 7) prior: dest; E 8) suppetant: GHFD 9) ac: Ea 10) emanarunt: Eb.

Cap. IV. 1) Restitutio ex Comp. V. c. 3. h. l. (3, 21). 2) Eadueg: Ed.: 1216-27. — Potestas nos. 720. 3) censuras eccl.: Ed.

Tit. XXXVIII. Cap. I. 1) Restitutio ex c. 26. Conc. Carol. hab. an. 813.; Burch. III. 42.; Ivo Decr. III. 46.; Lips. III. 7.; Comp. I. c. 1. h. l. (3, 33). 2) Mediomatensis: FBA; Burch. Med.: GK; Ne: I; Mediomatensis: Ir. 3) Relatum: Kal 4) sanctum synodum: AP 5) de uno altari: Ib. 6) ferit: Ib. 7) quod huiusmodi: A 8) ecclesiae inter heredes a divinis non debeat: Coll. alt. 8) evenerunt: Aic 9) per quas: Coll. alt. 10) si... potest: dest: Coll. alt. 11) voto... cons.: dest: Aic 12) peragere (agere): Aachl possit: AP Burch. Et. Conc.

Cap. II. 1) Restitutio ex c. 32. Conc. Tribur. hab. an. 895.; Burch. III. 221.; Ivo Decr. III. 285.; Lips. III. 8.; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 32). 2) discensionibus: AnP 3) pro ea (ex Conc.) compartitis (et partibus): Aac 4) dissidere, et sub no (nullo): Lc presbytero tolle: dest: Ib. eam procurare: AP Burch. Et. Conc. 4) si... cons.: add: a Romm. 5) signet: AP 6) ministerium: FGHKA Conc. 7) sacrosanctiam: A; sacros. locum: P Burch. Et. Conc.

Cap. III. 1) Restitutio ex c. 17. Conc. Later. III. (1179.) Lips. c. 48.;

Burch. c. 28.; Cass. XII. 12.; Comp. I. c. 4. h. l. (3, 33). 2) Quoniam adhuc fundatores: P 3) et: R 4) detensione: AachlP Conc. 5) diffuderit: Conc. 6) studiis iud: et meritis: FB 7) plurimum: PGR 8) praefertur: FGHAB Conc. 9) add: R: si vero et hoc: I 10) heri: R 11) ecclesias... eas... ordinandas: P 12) eam: dest: Conc. 13) Et: dest: Ab Conc. 14) Et itam facit (faciat): Pq 14) tac: dest: R 15) competit: AP; si computat, si R 16) intra: Conc. Bohm. 17) tres: APB Conc.; duos: Q 18) nihil: R.

Cap. IV. 1) Restitutio ex col. c. 14.; Lips. c. 5.; Cass. XII. 17.; Comp. I. c. 5. h. l. (3, 33). 2) quia: dest: Al 3) constituant: P 4) possessiones: PR Conc. 5) al.: dest: AP 6) distribuit: R 7) cons: Coll. alt. Conc. 8) decernimus: LBA; R 9) add: R: esse: I 10) add: autem: FGHK; Quiaque autem: PR 11) add: sive patronatus obtentu, sive alio quoque modo: PR 12) propria: Al 13) receperat: An: receperit... privetur... perstiterit... deponatur: R; rec. tenentium: Conc. 14) Cap. V. 1) Restitutio ex App. XV. l. 2.; Lips. III. l.; Burch. XLV. 1.; Cass. XIII. l.; Comp. I. c. 7. h. l. (3, 35). 2) Id.: P. C. Relatum est: A; P. C. In omni: P. P. C. quod incipit Minimus: R; — cf. c. 4. de elec. non resol. (3, 1) cum adnot. — 1179-81. — Joffe uo. 9322. 3) Quia: UPK 4) add: et institutus: R 5) ipso: Ab 6) continetur: P 7) priore: Coll. alt. 8) tenetur: R 9) remov. vel (an: B) post: dest: D 10) prior: dest: P 11) hoc: D.



prout superius est narratum<sup>20</sup> saepe dicitis priori et fratribus, ecclesiam praedictam omni occasione et appellatione cessante restitutus et in pace facias possidere. Et<sup>21</sup> vicissitudines etiam huiusmodi ecclesiarum ad advocat vel alius praesumantur<sup>22</sup> sed earum<sup>23</sup> praesumptores usque ad deipsum satisfactionem illatione subdalla, vinculo excommunicationis percellas.

CAP. X.1

Patrons ecclesiam clerico conferre non potest, et si contulerit, potest hoc non obstante ad ecclesiam praesentare rectorem.

Idem Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quum laici episcopis nescientibus aut non consentientibus ecclesias clericis concedunt, in quibus habent ius patronatus, et postea poenitentia ducti alios ad easdem<sup>3</sup> ecclesias episcopis representant<sup>4</sup>, et illi ad eorum praesentationem<sup>5</sup> et in eisdem ecclesiis ab episcopis instituntur, eorum<sup>6</sup> debet institutio stare et firmiter observari, qui<sup>7</sup> auctoritate sunt<sup>8</sup> episcopi instituti, concessione priori, quae nulla est, omnino evacuata. Non enim licet laicis clericos in ecclesiis praesumptione propria ordinare.

CAP. XI.1

Religiosis vindicare vel retinere non possunt ecclesias sibi concessas a laicis sine diocesani concessu, nisi legitime praescriperit, vel postea diocesanus consenserit.

Idem<sup>2</sup> Abbatibus, Prioribus et Clericis<sup>3</sup> per archiepiscopatum Eboracensem constitutis.

Cura<sup>4</sup> pastoralis<sup>5</sup> necessitate constringitur, et auctoritate<sup>6</sup> minime nobis<sup>7</sup> officio provocamus, pro statu ecclesiarum rigidi studio satagere, et, ne contra<sup>8</sup> viri ordinem alicui confundi valeant, attentiori sollicitudine providere. Inde est, quod universitati vestrae per apostolica scripta preceptu<sup>9</sup> Mandamus, quatenus ex donatione laicorum, nisi auctoritas diocesani episcopi<sup>10</sup> et consensus<sup>11</sup> adsit, nullus vestrum aliquas<sup>12</sup> sibi ecclesias vindicare praesumat, vel retinere taliter acquiritas, nisi legitima<sup>13</sup> fuerit praescriptione munitus, aut<sup>14</sup> diocesani episcopi<sup>15</sup> forte habuerit postea consensum<sup>16</sup>. Quum enim laici non possint<sup>17</sup> in alios nisi ius, quod habent, transferre, non huiusmodi concessiones rixibus curare decernimus<sup>18</sup>, et irritas penitus<sup>19</sup> esse censemus.

CAP. XII.1

Si patroni ecclesiae vacantis infra tempus, a iure concessum, non praesentant, episcopus ordinat ecclesiam.

Idem Lingonensi<sup>2</sup> Episcopo.

Si vero<sup>3</sup> aliquando ordinatio alicuius ecclesiae ad tuam institutionem spectat et pro controversa<sup>4</sup> laicorum de iure patronatus inter se disceptantium multoties prorogatur<sup>5</sup>; fas tibi sit de auctoritate nostra appellatione remota<sup>6</sup> in eadem ecclesia personam idoneam instituire<sup>7</sup>, ita, quod ipsa eadem representetur<sup>8</sup> ab eo, qui ius exercit<sup>9</sup> patronatus.

CAP. XIII.1

Si ius patronatus ecclesiae devenit ad exemptos, pro hoc in nullo debet laicis ius episcopale.

Idem Hospitalariis<sup>2</sup>.

Quum saeculum reliqueritis<sup>3</sup>, et<sup>4</sup> Creatori nostro<sup>5</sup> possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quae sunt obvia

rationi, abstinere, vel quae reprehensionis subiaceant, aut vestram opinionem aut<sup>6</sup> fidem valent deiecerit. Inde est, quod universitati vestrae districtius per apostolica scripta Prohibemus, ne, quum ratione teudorum emptorum alicerve<sup>7</sup> acquisitionum, vel etiam alio modo ius patronatus in ecclesiis parochialibus acquisieritis, in eis praesertim nisi per episcopum institutis, nec episcopo ius<sup>8</sup> parochiale minuire<sup>9</sup> aut auferre aliquatenus praesumatis. Excommunicatos quoque ipsius episcopi vel archidiaconorum<sup>10</sup> tunc contra auctoritatem scripta Romanae ecclesiae ad divina<sup>11</sup> officia in capellis recipere non audeatis.

CAP. XIV.1

Sine consensu patroni non potest quis ecclesiam occupare.

Idem.<sup>2</sup>

Ex insinuatione dilecti filii nostri O.3 clerici accepimus, quod, quum ei<sup>4</sup> frater eius<sup>5</sup> ius patronatus, quod in quibusdam ecclesiis, in Lincolnensi<sup>6</sup> et<sup>7</sup> Salisburien<sup>8</sup> episcopatibus constitutus, habebat, liberaliter contulisset, eas<sup>9</sup> ecclesias quidam praesbyteri et alii occasione fratris praedicti O. sine ipsius voluntate et assensu<sup>10</sup> per rixionem occuparunt, et eius iustitiam detinent occupati. Quia<sup>11</sup> igitur nostra interest, et, quum minus ordinate ab aliquibus subiectis attenditur, ut<sup>12</sup> rebus tantum transeunt recovare, firmiter tibi<sup>13</sup> per apostolica scripta praecipimus Mandamus<sup>14</sup>, quatenus, per veritate diligenter inquisita et cognita, sit est ita<sup>15</sup>, sicut dictum est, memoratis praesbyteris ecclesiarum earum<sup>16</sup> detentores<sup>17</sup>, ut easdem praedicto clerico restituant, per eum libere et pacifice<sup>18</sup> ordinandas, monitione praemissa compellis. Quomodo praedicti praesbyteri<sup>19</sup> communitati tuae utique severe forte noverunt, in ipso excommunicatione, et terras si quas habuit, omni occasione et appellatione cessante interdicto subiacent, et in memoratis ecclesiis deina factis cessare officia, quum ab aliquibus praedictorum auctoritate nullatenus occupate detinebantur. Quod si non earumdem ecclesiarum detentores<sup>20</sup> respicerint, ipsos, appellatione cessante, ecclesiastica censura percellas<sup>21</sup>.

CAP. XV.1

Non potest patronus ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

Idem Adonensi<sup>2</sup> Episcopo.

Consuluit nos<sup>3</sup> tua fraternitas, quid tibi faciendum sit de clericis, qui ecclesias constructas hereditario iure sibi praedicti, nec tibi voluit erunde responderi, et de laicis, qui praescriptas ecclesias filius vel nepotibus suis dace untur. Quum autem sanctuarium Dei iure hereditario teneri non possit, et indignum sit penitus et absurdum, ut quilibet auctoritate propria ecclesiam<sup>4</sup> occupet, vel taliter occupatas detineat: non<sup>5</sup> decet aliquatenus sustineri, ut in episcopatu tuo<sup>6</sup> et clericis ecclesias a parentibus suis<sup>7</sup> fundatas propria auctoritate detineant, aut laici filius vel aliquibus aliis ecclesias concedant easdem<sup>8</sup>.

CAP. XVI.1

Ius patronatus per se vendi non potest.

Idem.<sup>2</sup>

De iure vero<sup>3</sup> patronatus in praescripta capella<sup>4</sup> hoc tunc discretioni mandamus, quatenus<sup>5</sup>, si R. Brilo<sup>6</sup> illud<sup>7</sup> comparavit, quum inconveniens sit et penitus<sup>8</sup> inhonestum vendi

Tit. XXXVIII. Cap. IX. 20) dictum: Ab; narratur: O 21) Et seq. unisil male Richtz. 22) quibuslibet in tua diocesi fieri de cetero nullo ratione permittis: Coll. c. 11. 23) eorum: R.

Cap. X. 1) Restitutio: ex App. XV. 3.; Lips. LH. 13.; Bomb. XLV. 6.; Cass. LH. 62; Comp. I. c. 12. h. l. (3. 32.) 2) P. C. Inter ceteras: P. Inter ceteras et infra: A; — 1129—81. — Juff. no. 9632. 3) eas: Aodl; ipsas: O 4) praesentant: Ador; representant: MA 5) representantione: Graepf; 6) et cor: Aobrl; 7) quia: Ab 8) iuribus: O 9) Cons. LH. 1. c. 13. h. l. (3. 32.) 2) Adm. c. L. Lucini III.; O simpliciter: — 1129—81. — Juff. no. 8958. 3) ecclesiis: R 4) Quum: AobO; Quia: R 5) praes.: dest: Aor 6) ep. sub: R; ep. interveniat et cons. adsi: O 7) concessus accessit: P 8) aliq. dicit: O 9) longa: Coll. c. 10. ne: R 11) add.: sui: h. 12) concessum: P 13) possunt: AQR 14) detentivus: Ab 15) pen.: dest: P.

Cap. XII. 1) Restitutio: ex App. XV. 12.; Lips. LH. 17.; Bomb. XLV. 10.; Cass. LH. 16.; Comp. I. c. 15. h. l. (3. 33.) 2) London: Ad; Lond.: Ad; London: Ac; Londonensis: O; Eng. P.; Lundin.: Q; Lund: R; Adf. P. C.; Ad aures: R (2); — 1129—81. — Juff. no. 9061. 3) vero: dest: Adf. P. C.; 4) controversis: R 5) differtur: AQR 6) nullius appell. vel (et) Adf. contract. obstante: Coll. c. 7. 7) constitueret: R 8) praesentatur: Ab 9) evitit: H.

Cap. XIII. 1) Restitutio: ex App. XV. 13.; Lips. LH. 18.; Bomb. XLV. 11.; Cass. LH. 11.; Comp. I. c. 16. h. l. (3. 33.) 2) dilectis filijs hosp. et hospitalariis: AQR; inser. dest: O 3) relinquitis: AQR; relinquo-

tis: Q 4) vestro: AobR 5) et: Aor; vel: Ad 6) aut aliter: FAh 7) add.: ita: O 8) illuminere: ABR 9) add.: vel sacerdotum: Ab 10) digno: O.

Cap. XIV. 1) Restitutio: ex App. XV. 14.; Lips. LH. 19.; Bomb. XLV. 12.; Cass. LH. 12.; Comp. I. c. 7. h. l. (3. 32.) 2) Id. Ebor. archiep.: dest: — 1129—81. — Juff. no. 9051. 3) C. QR 4) et: dest: AobP 5) sus: AQR; tuis: PQ 6) Boicardum: R 7) Sallanen<sup>8</sup>: Q; Saren.: O 8) eadem: Coll. c. 10. consensu: O 10) Quomodo: Q 11) vestrae: Aor 12) mandamus et mandando praecipimus: Q 13) sicut dictum est (collit.: P) esse (dest: O) inveniatis (invenierit: Q); cognoverit: O; Coll. c. 14) eadem: APQ 15) detentores (detentores: A) monas, modisque omnibus inducas in eadem ecclesia praedicto clerico sine mora et difficultate restituant, libere et pacifice ordinandas, et nullum ei exinde molestiam inferant (ferant: Ab) vel graventur: Coll. c. 10. et par.: dest: Coll. c. 17) episcopi: Q 18) detentores: O 19) compellis: OPR.

Cap. XV. 1) Restitutio: ex App. XV. 15.; Lips. LH. 20.; Bomb. XLV. 13.; Cass. LH. 13.; Comp. I. c. 18. h. l. (3. 33.) 2) Andronis: AdfR; Andron.: Ad; Andon: Q; inser. dest: OPR 3) ecclesiam... occupatum: P; R; H. 4) nec (non): Ad 5) de (dest: AP) decet aliquatenus sustineri: Coll. c. 10. 5) sus: dest: O 6) ipsi: AQR; dest: OPR.

Cap. XVI. 1) Restitutio: ex App. XLVII. 1.; Lips. LH. 22.; Bomb. XLV. 15.; Cass. LH. 15.; Comp. I. c. 20. h. l. (3. 33.) 2) Id. Cantuar. archiep.: OPR; — 1129—81. — Juff. no. 8866. 3) vero: dest: BRMO 4) capellae de Stretton: O 5) ut: Coll. c. 10. 6) praedictis: AQR 7) ipsius: AobPQR 8) comparavit: LMB 9) pen.: dest: O Richtz.





vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocumque<sup>5</sup> alio nomine censentur, a gravaminibus<sup>6</sup> ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis praeter antiquos<sup>7</sup> et moderatos redditus a locorum episcopis institutos exigere, aut<sup>8</sup>, si aliud exegerint, excommunicationi subdantur<sup>9</sup>. Contractus quoque huiusmodi, quos fecerunt<sup>10</sup> vel facient in futurum, praesenti constitutione cassantur, et ens<sup>11</sup> vim aliquam decernimus non habere. Ne autem per appellationis abstrusum<sup>12</sup> in his quae de haereticis dicta sunt aut in advectionum coercionem<sup>13</sup> quam diximus, praesentium debeat<sup>14</sup> auctoritas decretorum, latius appellacionis remedium in praescriptis capitulis<sup>15</sup> derogamus, nullam penitus audientiam quibuslibet contra haec appellacionis praebitur.

CAP. XXIV.<sup>1</sup>

In pluribus successit praesentatis a patrono laico, episcopo dato gratificatio: sed in praesentia persona ecclesiastica potior est primo praesentatus. H. d. specialiter, et est unum de principatibus cap. tituli.

Idem Norvicensi Episcopo<sup>2</sup>.

Quum autem<sup>3</sup> advocatus clericum unum idoneum episcopo praesentaverit<sup>4</sup>, et postulaverit postmodum, eo non refutato<sup>5</sup>, alium aequo idoneum in eadem ecclesia admitti: quis eorum alteri praeferat, iudicio<sup>6</sup> episcopi credimus relinquendum, si laicus fuerit, cui ius competit praesentandi. Verum si collegium vel ecclesiasticum<sup>7</sup> persona praesentacionem habet, qui prior est tempore, iure potior esse videtur<sup>8</sup>.

CAP. XXV.<sup>1</sup>

Ex constructione ecclesiae, facta de consensu episcopi, acquiritur ius patronatus. Hoc primo. Patronus non eligit praetulum in conventuali ecclesia, sed in capella sic. Hoc secundo. Patrono debetur processio honor, et alimentatur ab ecclesia, si verget ad iuspatronum. Hoc tertio. Et isto textus est de principatibus.

Clemens III.<sup>2</sup>

Nobis fuit (Et infra: [cf. c. 27. de simon. V. 3.]) Praeterea quaevis sit a nobis, si aliquis efficitur sola ecclesiae constructione patronus, vel si ad electionem plebani sit cum eadem admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tenetis de longa consuetudine allegaverit se electioni interesse debere. Inquisitioni tuae<sup>3</sup> tale damus responsum, quod, si quis ecclesiam<sup>4</sup> cum assensu dioecesanis episcopi construxit<sup>5</sup>, ex eo ius patronatus acquirit. Ceterum in conventuali ecclesia non electioni praerati<sup>6</sup> faciendae, sed iam factae honestius<sup>7</sup> patroni postulat assensus<sup>8</sup>, nisi patronus alter<sup>9</sup> de sua iurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandae. Secus tamen est in capella, in qua unus presbyter instituitur a patrono<sup>10</sup> quandoque eligitur, et pro institutione habenda loci episcopo praesentatur. Pro fundatione quoque ecclesiae<sup>11</sup> honor processio fundatori<sup>12</sup> servatur, et, si ad inopiam verget<sup>13</sup>, ab ecclesia illi modeste succurrit, sicut in sacris<sup>14</sup> est canonibus institutum<sup>15</sup>. [Ad ultimum etc. (cf. c. 27. de simon. V. 3.) Dat. Lat. VIII. Id. Maii.]

CAP. XXVI.<sup>1</sup>

Patronus ecclesiae vacantis, quamvis sit clericus, ad eam se praesentare non potest.

Innocentius III. Rothomagensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Per nostras<sup>3</sup> postulasti<sup>4</sup> literas edoceri, utrum clericus aliquis ad vacantem ecclesiam, in qua ius obtinet patronatus,

se ipsum, si est idoneus, valeat praesentare. Quum igitur nullus se ingerere debeat ecclesiasticae<sup>5</sup> praelationis officii, inquisitioni tuae taliter respondimus, quod nullus se potest<sup>6</sup> ad personatum alicuius ecclesiae praesentare, quantumcumque idoneus sit, et quibuscumque studiis et meritis adiuvetur. [Dat. Rom. III. Id. Iun. Pont. nostri. An. L. 1198.]

CAP. XXVII.<sup>1</sup>

Si quaestio iuris patronatus inter patronos non diffinitur infra quatuor menses, episcopus ordiabit ecclesiam sine praedictioe erudendum.

Idem Conventensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quum propter discordias laicorum<sup>3</sup> non debeat ecclesiae praedictio generari, grave gerimus et indignum, quod, sicut nostro est apostolatus reservatum, occasione discussionis, quae de iure patronatus veritate inter eos, ecclesiae plus debet remanere rectoribus ordinatae, quod in ipsorum gratia dispertitum noscitur recludere. Verum quia<sup>4</sup> secundum Apostolum instanti nostra quotidianae est omnium ecclesiarum sollicitudo continua: volentes his, quae praemisimus, ex debito pontificalis officii obviare, Fraternitati tuae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, si de iure patronatus quaestio emerit inter aliquos, et ab eo<sup>5</sup>, qui competit<sup>6</sup>, infra<sup>7</sup> quatuor menses non fuerit diffinitum, extunc ecclesiam ipsam appellacione remota de persona non differas idonea ordinare, ita, quod illi ex hoc non debeat in posterum praedictio generari, qui ius everit patronatus. [Dat. Lat. III. Id. Iun. 1199.]

CAP. XXVIII.<sup>1</sup>

Legatus de latere ecclesiam, cuius alia ecclesia est patrona, collationi suae reservare potest, licet non vacet, et conferre, quum vacet. Hoc primo. Ex duobus, praesentatis a patrono laico, potest superior iustare secundum. Hoc secundo. Et sic quod intellectio iste textus habet duo dicta diversa, licet quoad literam ambuo commisceatur.

Idem Archidiacono et Cancellario Altissiodorensibus<sup>2</sup>.

Quum dilectus filius<sup>3</sup>, magister Gualterus de Pierec<sup>4</sup> pro se ipso, et magister Hugo<sup>5</sup> de Fernaco<sup>6</sup> pro deoano de Alenci<sup>7</sup> super ecclesia de Beavilla<sup>8</sup> invicem litigant, utrius<sup>9</sup> dilectum filium G. sanctae Mariae in partem diaconum cardinalium concessimus audire. In cuius praesentia idem magister proponendo monstravit, quod, Quum olim auctoritate legatus noster Hostiensis episcopus, tunc<sup>10</sup> sedis apostolicae fuerit in partibus Gallicanis, et<sup>11</sup> Gualtero archidiacono Carnotensi mandaverit<sup>12</sup>, ut ecclesiam, quam in archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suae servaret<sup>13</sup>, inhibens, ne alicui conferret eandem, de<sup>14</sup> qua G. clericus disposuerat providere, et ecclesia de Berovilla ibi vacasset, idem archidiaconus contra mandatum eiusdem legati ad ipsam G. subdiaconum praesentavit, cuius facta ab eodem legato cassata, ipse praefato G. concessit ecclesiam sic vacantem, [sicut in ipsis authenticis continetur. In quo postmodum tuum venerabilis frater noster . . . episcopus, quum dictus archidiaconus Carnotensis qui patronus erat ecclesiae praebuerit assensum, quemadmodum literae testantur ipsorum, et sic memoratus Gualtero ecclesiam ipsam per quatuor fere annos et ultra tenuit, et a deoano qui hoc sciebat pariter et ridebat negotium fuit fractus in eumsum.] Vacante vero quadam praebenda in ecclesia sancti Martini<sup>15</sup> Carnotensis<sup>16</sup> dioecesis,

Tit. XXXVIII. Cap. XXIII. 5) quolibet: 1. 6) a praedictorum gravaminum importunitate cessare, nihilque in ecclesiis, in quibus sibi aliquam de praedictis vivendum potestatem: 1. 7) aliquos: Ab. 8) et: LbX 9) excommunicationis sententiae subiacere. Contractus etiam, quos de alienatione advectionis, seu patronatus vel deest: Ab. (teserunt fecerunt: K) haetous, vel facere in futuro praesumpserit: A. 10) forerint: G1 11) eas . . . decernimus: Ab. 12) ut: Ab. 13) collaboratione: Ab. 14) declaratio: Ab. 15) capellis: Ab. Cap. XXIV. 1) Resolutorum et App. XV. S.: Comp. I. c. 20. h. l. (3, 33.) 2) Ad: P. C. T. Pua nos: A. — cf. c. 11. de innoce. 12. 24.: — 1159—81. — Jaffe no. 994. 3) aut: deest: O. 4) praesentavit: Ad. 5) instituto: O. 6) in ind. Al. 7) religiosis: A. 8) merito videtur: Ab. 9) et: Lue. 8) consensu: Ab. 9) alias: Bhsa Luc.; alias vel alter: Bp. 10) quoniam a patr. et per institutionem habendam: Lue. 11) evel: deest: FGHKLX; ipsi: Buefhsa; ipe: Bb; ipsa: Lue. 12) fundatorum iure: Na. 13) vergit: Coll. c. 11) eac.: deest: Mbb Luc. 14) constitutum: Coll. c. 11) Cap. XXV. 1) Resolutorum et App. Bb. l. 261.: — Gbb, auct. 3. (3, 21.); Comp. III. c. 1. h. l. (3, 30.) 2) Polhord no. 275. 3) nostras: Ch. 4) postulasti: Cap. 5) ad ecel. . . officium: C. B. Reg. 6) possit: Chbsa. Cap. XXVII. 1) Resolutorum et Reg. Bb. l. 521.: — Gbb, auct. 4. (3, 24.); Comp. III. c. 2. h. l. (3, 30.) 2) G. Conv. cap. Reg. 3) Polhord no. 569. 3) quoniam: Cobse. 1) ab eo: deest: Gdd. coll. Csa Reg. 5) competat: GM

6) intra: Cont. Bohn. Cap. XXVIII. 1) Resolutorum et Reg. Bueq. II. 2. 869. — ibi Cesare Richterum fuit: — Comp. III. c. 3. h. l. (3, 30.) 2) et deoano Al. Parisien.: C. et deoano S. Germani Antissiodorensis Parisienensis: Reg. — Polhord no. 275. 3) G. Barret Bilis: C. Reg. 4) Pierec: Bz. Pierec: Cb. Bicht. 5) H. C. Bicht. 6) Fernaco: Cb; Fenoman: Cb; Fernaco: Cb. Bicht. 7) Amel: Ceb. Bicht. 8) pro: C. Bicht. 9) Bardvill. Cb; Bardvill.: Cb. Bicht. 10) Biss: Cneph Bicht; deest: Ch. 11) legationis officio fungere: C. Reg. 12) et deest: Bb. l. 13) W. C. Bicht. 14) mandavit: C. Reg. 15) reservare curavit: Bb. 16) in qua disposuerat ceterum Guillelmo (W. C.) nullum (non: C) habenti beneficium providere. Processus denique temporis, quum in morte O. quondam deest: Cb) Alenci ecclesia de Beavilla vacasset: Cb) vacasset, idem archidiaconus contra mandatum eiusdem legati tam ipsam quam (add.: ipsum: C) deoanatu G. f. suo concessit, qui aliam ecclesiam in eadem dioecesi noscitur (noscebatur: Cb) habere. Quod quum ad praedicti legati notitiam pervenisset, eos ad suam praesentiam convocavit et de praedictum (add.: virosum: Bb) praedicti (Cb) consilio archidiaconi factis casibus, antequam ecclesiam sic vacantem (add.: canonicis: Cb) praefato Guillelmo (W. C.) concessit: C. Reg. 17) W. C. FGHKLX; V. Kla. 18) ipm ang. iur. V. 19) Marci: Cb; Marcelli: Cb; Maurriti: Reg. 20) quae ipsam iustitiam V. 21) conturbat de iure praenominatus episcopus pra providentia sua proventus ecclesiam contra mandanda ipsa, cui cura non erat autnimum amexa magis saepe dicto Guillelmo (W. C.) euguerat quam eadem ecclesia de Beavilla (Braevilla: Cb; Berovilla: C) quae pastore a-silio indigebat, ecclesiam ipsam vacantem tunc magis- iud praesentavit, cuius praedictio, nisi contra decete concessit et praebendam illam praefato clerico assignavit: C. Reg.

episcopum dictam ecclesiam ad praesentationem archidiaconi  
 H. de m. praebendam vero praetato G. assignare curavit.  
 1. de ipse H.<sup>31</sup> suppliabit [bonifertus]<sup>32</sup>, eandem sibi ex-  
 cessum confirmari, utpote quam canonice [sive contradictione]  
 canonice ad praesentationem archidiaconi<sup>33</sup> vero patris se  
 debuit adeptum<sup>34</sup>, [et obsecrans suo impio perperam silen-  
 tium per eum. Quod utique dicti decani procurator infirmitas  
 per quod, quoniam in obitu C. quondam decani de Areoli, de  
 Fanoensis et de Barvilia ecclesiae concessit. . . . Carotenensis  
 archidiaconi, ad quem illarum donatio pertinebat, G. fratri suo  
 archidiacono de Barvilia concessit, ut eum de mandato diocesani  
 episcopi de ipsa corporaliter investiret, sicut in litteris tunc epi-  
 scopi, quoniam etiam archidiaconi continue. Post haec autem  
 Guillelmus de M. nihilis litteras supradicti legati eidem archi-  
 diacono praesentavit, in quibus continebatur, eundem legatum sibi  
 reddidisse donationem in iudicis ecclesiae, quam primo contingeret in  
 archidiaconatu Carotenensis curare; et per hoc idem Guillelmus  
 petebat ut vel aliter illarum ecclesiarum sibi conferret vel  
 donatio vel legati resereret eandem; qui respondit quod necesse  
 esse potuit eo, quod utrumque unum aliis assignavit. Ipse  
 vero Guillelmus, de dato ad eundem legatum accedens et falso  
 superius ecclesiam de Barvilia curam, ubi non ipsum quod  
 dictum ecclesiam de facto sibi concessit et mandavit, ut instabere-  
 tur in ei. Quod comparans idem G. ne quis cum in possessione  
 sua haberet solum apostolicum appellavit, et personaliter ad  
 solum apostolicum curans, curam ipsam obtinuit iudicibus  
 de parte, quo postmodum ad propria revertente, potestatis  
 Guillelmus, de ostibus suo diffusus iuri, si quod per eandem  
 legatum in iura dicta ecclesiam fuerat consecutus, in manu  
 archidiaconi dicti episcopi Carotenensis, et hoc factis, pronominatus  
 archidiaconus magistrum G. de Areoli eidem episcopo pre-  
 sentavit, ipsaque, in praesentatione praefati G. absente, de pre-  
 sentatione facti ecclesiam investit. Quod intellegens idem G. in sui  
 iuris defensione se perire et ecclesiam ipsam apostolicis solis  
 protectioni suppositus, et a possessione se detinere non permittere,  
 ad nostram audientiam appellavit; ubi, cum in statu illo, in  
 quo tunc erat, omnia peremerat, et specialiter de re de causa,  
 qui videlicet dictus archidiaconus, de mandato archiepiscopi  
 Carotenensis, cum dictum magistrum in corporalem possessionem  
 ecclesiam memoratae voluit inducere, ad metropolitanam audien-  
 tiam appellavit; sed ibi archidiaconus nihilominus, post appella-  
 tionem huiusmodi, magistrum ipsam in possessionem ipsius eccle-  
 siae inducere, attemptavit. Unde quum ad querelam ipsius G.  
 evocatus fuisset nostro . . . Senonesis archiepiscopus . . . sub-  
 ditum et . . . eundem Carotenensis, curam concessisset eandem,  
 penitus magister citatus ab eis, et in coram praesentia  
 constitutus voluit respondere; sed, statim appellationem ad solum  
 apostolicum impetivens, continuare recessit ab eis. Illi vero,  
 nihilominus procedentes, testes contra ipsum legitimos receperunt  
 per quos fuit exhibere ostensum quod, post appellationem ad  
 Senonesis curam impetritam, idem magister fuit in corpora-  
 lem eandem ecclesiam possessionem inductus, sicut in eorundem  
 litterarum litteris legitur; et sic sine per fatus magister, eandem suo  
 ab ecclesia ipsa deponit, et fuit rationabiliter spoliatus, quae  
 tandem fuit alterius curam commissa, qui, non auctoritate dicti  
 magistri, sed nomine memorati decani, celebrabat in ipsa, re-  
 cipienteque oblationibus eandem. Unde, quantum idem G.  
 sibi debet illam ecclesiam assentente, petebat scribi iudicibus, qui  
 non a praedicti magistri iudicentia indoluit tunc redire. Et eandem  
 vero dictus magister explicavit in illam, dicens potius falsum esse  
 quod decanus, ad praesentationem erat patris, et de mandato  
 episcopi, de ipsa fuit ecclesiam investitus, praesentem, quoniam epi-  
 scopi, in suis litteris fateretur eundem decanum non de curam  
 illius ecclesiae nec de ipsa fuisse potius investitus. Quod autem  
 praefatum Guillelmum, de rebus decani tenentem, ab eo mandasse  
 iuri suo in iudicium Carotenensis episcopi per se adversa debuit, idem  
 magister per se sua iudicentiam ostendebat, quoniam, post reddita  
 eius per tres annos et amplius, ipse nihil de rebus, illam eccle-  
 siam possedit absque illi. Unde vero magister ipse voluit  
 exhiberi, qui videlicet obsecrans, ad Senonesis curam appella-  
 vit, ipse quidem magister solum apostolicum praesentavit, ut  
 indoluit, ne de rebus ipsam super iure suo praesentem et investiret.  
 Ad ipse, nihilominus ad metropolitanam necedens memoratum  
 fuit eundem magistrum, qui coram eo stabat de comparans, illam

voluit contestari, sed appellacione innocente recessit. Archiepi-  
 scopus vero nihilominus curam, sicut etiam obsecrans futeba-  
 tur, post appellacionem iudicibus delegavit; unde dicebat idem  
 magister, quod, tam per allegationes suas, quam etiam per ea,  
 quae proposuerat pars adversa, constabat ipsum fuisse post ap-  
 pellacionem ad solum apostolicum interpositam spoliatum. Ad  
 illud autem, quod obsecrans praesentavit, post appellacionem  
 decani ad Senonesis archiepiscopum interpositam, idem magister  
 fuerat in eiusdem ecclesiae possessionem inductus; dicebat idem  
 magister quod, si decanus appellaret, ut archidiaconus  
 commissum sibi casum totum impleret, huiusmodi appellatio nulla  
 erat, quum ab executorum non fuerit appellandum, ubi mandati  
 fines excedere non tentabat. Adhuc dixerat quod, quum idem  
 decanus nullum in ecclesia ius haberet, sui non intererat ap-  
 pellare, sed, si appellare aliquatenus potuisset, quod idem magister  
 appellacionem, quum ille ad metropolitanam interposuerat, ap-  
 pellacionis ad solum apostolicum interpositae premit obicit,  
 medio tempore non debet spoliari. Et contra procurator decani  
 respondit, quod, etsi dictus legatus donationem suam resererat  
 mandaverat primo in archidiaconatu Carotenensis ecclesiam vacan-  
 tiam, circa praedictam tamen ecclesiam hoc favore de iure non  
 potuit, quia talis potestas sibi minime competeat<sup>35</sup>, quum praesentatio  
 clericis ad illam ecclesiam non tempore clericis, sed quasi  
 laico ratione patronatus, non iure archidiaconatus eadem archi-  
 diacono pertinet. Unde quum inhibitionem ipsius in hoc idem  
 archidiaconus ecclesiae custodie minime teneretur, aliam [qualem]  
 ad eandem ecclesiam de iure potuit praesentare, ac praesentatio eius  
 debet, ex quo de persona<sup>36</sup> idonea facta est, finem censeri<sup>37</sup>,  
 quoniam, et si rerum inhibitionem, quod tamen est falsum omnino,  
 ius videlicet praesentandi clericum ad ipsam ecclesiam, non  
 archidiaconus officii, sed temporalis dominii ratione, ad me-  
 moratum archidiaconum pertineret, nec in hac parte valuisse pro-  
 hibitionem legati, tanquam, qui non poterat ad laico prohibere  
 patronum, ex alia tamen causa, praesentationem archidiaconi  
 factam de praedicto decano assensit esse irritam et inane, quia,  
 quum praesentatio decano, iam erat longe ante suspensus per  
 dilectum filium, P. tituli Sancti Marcelli presbiterum, tum  
 Sanctae Mariae in via lata diaconum eandem, apostolicae  
 sedis legatum, et duravit illa suspensio usque post reddita praefati  
 episcopi Hostiensis, ad eum intererat idem archidiaconus,  
 in nostra praesentia constitutus, nec ut vinculo suspensionsis  
 absolvi sicut per eundem episcopi litteras comprobatur. Prae-  
 curator vero decani subiacit contra quod, etsi archidiaconus  
 suspensionsis vinculo liberaret, poterat tamen ei, tanquam laico,  
 donatio ipsius ecclesiae iure complete patronatus, quo nec per  
 prohibitionem, nec per suspensionem legati potuisset aliqua  
 ratione periri, praesentem quum archidiacone tamen officium  
 sibi fuerit inhibentem. Nos igitur, his et aliis, quae coram  
 eodem audire fuerit proposita nobisque relata fideliter per  
 eundem, diligenter intellexit, attendentes, quod, etsi praefatus  
 archidiaconus memoratum G.<sup>38</sup> tanquam laicus ad illam  
 ecclesiam<sup>39</sup> praesentasset, quia tamen ipse decanus per  
 dioecesanum episcopum<sup>39\*</sup> admissus non fuit, sed dictus  
 H.<sup>31</sup> ab eodem archidiacono [postmodum] praesentatus, a  
 dioecesano vero episcopo institutus, iuxta statutum bonae  
 memoriae Alexandri<sup>32</sup> Papae praedecessoris nostri non primus,  
 sed secundus ius est assensus<sup>33</sup> in ecclesia memorata<sup>34</sup>,  
 etsi memoratus archidiaconus praefatum G.<sup>35</sup> tanquam  
 clericus<sup>36</sup> praesentavit, quoniam in eo, quod tanquam  
 clericus faciebat, suberat iurisdictioni legati<sup>37</sup>, unde, post-  
 quam idem legatus donationem illius<sup>38</sup> ecclesiae sibi de-  
 creverat<sup>39</sup> reservandam, ad eam tanquam clericum non potuit  
 quompiam praesentare, praesentationem ipsius<sup>40</sup> minus  
 canonice factam fuisse decernimus<sup>41</sup> irritam<sup>42</sup>, et, ex  
 potius non obstante, concessionem eiusdem ecclesiae,  
 factam praenominato H.<sup>31</sup>, pronunciamus canonice ex-  
 stitisse, cassantes nihilominus quod per delegatos a supra dicto  
 archiepiscopo Senonesis post appellacionem ad nos legitime inter-  
 positam exhibuit attentatum, et adjudicantes eidem magistro  
 praefatam ecclesiam cum fructibus, medio tempore perceptis  
 ex ea<sup>43</sup>, plene ac pacifice possidendam, praedicto G.<sup>34</sup> super  
 hoc perpetuum silentium imponendo. [Quaerit discretioni  
 etc. Dat. Romae IX. Kal. Apr. A. IX. 1206.]

T. III. XXXVIII. Cap. XXVIII. 21 magister; C Reg. 22 supplicavit;  
 23 archi; deest; C Reg. 24 obd.; et infra; C 25 pertinet; vel  
 26 de pers.; deest; C Reg. 27 idem; G. 28 unde; C Reg. 29  
 30 de decanum; C Reg. 31 archi; deest; G. 32 reg.; deest; PHILIP.  
 33 in Faluis; C Reg. 34 supra; G. 35 consentus; C Reg. 36 eundem;  
 C Reg. 37 decanum; G. 38 tanq. cler.; deest; C Reg. 39 quoniam in eo;

tanquam clericus faciebat, idem erat iuris dictionis legati; C 38 ipseus;  
 De Gaudem; C 39 decrevit; C 40 ipseus; deest; Eubul; factum de praesentatione  
 dicto decano ad ecclesiam supplicavit irritam fuisse decrevimus; Reg.  
 41 decrevimus; R. de Reg. 42 irrit.; deest; PHILIP. 43 magistro  
 Waltero; W.; G.; Guantero; C Reg. 44 ex ca; deest; C Reg.  
 45 decano; C Reg.

CAP. XXXI.

Si iacis patronus duos successive praesentat, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum; episcopus tamen, qui multoties primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur. Et in ultimo est casus singularis.

Idem Eliensi Episcopo<sup>2</sup>.

Pastoralis officii (Et infra: [cf. c. 28, de off. iud. del. I. 29.]) Quum autem saepe conflatur, patronos ecclesiarum laicos nunc unum, nunc alium ad vacantes ecclesias praesentare, sollicite Postulasti per selem apostolicum edoceri<sup>3</sup>, an clericus, ad aliquam ecclesiam a patrono laico praesentatus, si dioecesanus episcopus<sup>4</sup> ipsum non duxerit attendendum, ex huiusmodi praesentatione aliquid iuris assequatur in illa; et, si forte idem ad sedem apostolicam appellaverit<sup>5</sup>, et post appellationem ab ipso interpositam idem patronus alium curaverit praesentare, ac secundum<sup>6</sup> instituit<sup>7</sup> episcopus praesentatum, idem ab ipsa<sup>8</sup> ecclesia<sup>9</sup> merito debeat amoveri. Nos igitur bonae memoriae Alexandri Papae praedecessoris nostri pro sua reverentia vestigiis inhaerentes, qui inter<sup>10</sup> praesentatos a clerico et laico patronis distinguens, inter<sup>11</sup> praesentatos a laico conditionem possidentis censuit meliorem<sup>12</sup>, dicimus, quod institutio praesentati secundo loco a laico patrono robor obtinet<sup>13</sup> firmitatis. Verumtamen constituimus, ut episcopus, qui praesentatum idoneum multoties recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur, quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse. [Interrogasti etc. (cf. c. 10, de priv. I. 33.) Dat. Rom. ap. S. Petr. XIV. Kal. Iul. 1204.]

CAP. XXXI.

Si ad praesentationem rectoris ad totum ecclesiam aliquis fuerit orlinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam, quum vacabit, poterit praesentare.

Idem Auriensi<sup>2</sup> Episcopo.

Postulasti per sedem apostolicam edoceri, ut<sup>3</sup>, quum rectores parochialium ecclesiarum quomodoque quosdam praesentent ad suarum ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos rectores pertineat, vel etiam ad patronos; et, si in his patronorum non est requirendus assensus, utrum ius illis salvum maneat<sup>4</sup> eligendi, ut, quum ipsas ecclesias vacare contigerit, intutitulu<sup>5</sup> huiusmodi non sint<sup>6</sup> aliis praeferendi. Ad quod fraternitati tuae breviter respondemus, quod per intitutionem huiusmodi nullum patronis praedictum generatur<sup>7</sup>, quum possint alios ad illas<sup>8</sup> ecclesias, quum vacaverint, praesentare, nisi de patronorum<sup>9</sup> processisset<sup>10</sup> assensu. [Dat. Lut. II Id. Febr. Pont. nostr. .Iv. M. 1209.]

CAP. XXXII.

Patronus etiam clericus ecclesiam vacantem conferre non potest, et, si contulit, potest nihilominus ad illam praesentare.

Gregorius IX. Archiepiscopo Eboracensi.

Transmissae ad nos tuae literae continebant, quod, quum capitulum Eboracense ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua ius obtinent patronus, R. clerico concessissent, ipsi postmodum L. clericum tibi ad eandem ecclesiam praesentant post appellationem ab eodem R. ad sedem apostolicam interiectam. (Et infra: Consultationi tuae taliter respondemus, quod, quum ex vi iuris patronatus non concessio, sed praesentatio pertineat ad patronum, praesentatum, si ei aliquid non obsistat canonicum, institui in ipsa ecclesia poteris utpote potitorem.

TIT. XXXVIII. Cap. XXXI. 1) Restitutio et Reg. Belgae, VII, 149; — 2) Comp. III, c. 4, h. t. (3, 30) 3) Postulasti no. 230n. 3) explicari: Reg. 4) unus; ib. 5) appellavit; ib. 6) secundo; c Reg. 7) instituit; FRIHC Reg. 8) ipse; Cebh 9) eod.; deest: c Reg. 10) inter... dist.; deest: Ch 11) etiam inter; (9) 12) potiores; Reg. 13) obtinet; Lut. Cap. XXX. 1) Restitutio et Reg. Ital. XI, 258; — 2) Comp. III, c. 5, h. t. (3, 30) 3) L. ep.; G; Curiaensis; A; Annensis; A; Anred.; M; — Posthast no. 3035, 3) utrum... procuratoris; Ch 4) remanent; c Reg. 5) titulu; Cok 6) suat; Ch; deest: M 7) generatur; Ch 8) ipsas; c Reg. 9) patroni; Ch 10) processisset; Reg. Cap. XXXII. 1) 1227-31. — Posthast no. 9655.

TIT. XXXIX. Cap. I. 1) r. Jo. Capitul. Ludo. Pt 17, in Mno. Gem. LL. I, 207; — cf. c. 25, c. XXIII, qu. 8, (c. Coll. ib. edd. — Ius. XVI, 45; — Comp. I, c. 1, h. t. (3, 34) 2) alio; orig. 3) attributoris; ib. 4) dei; deest: GHI 5) atris; MIP orig.

Cap. II. 1) epistolam; FKX; — Gloss. ord. in Rom. XII, 1; — Comp. I, c. 2, h. t. (3, 34) Cap. III. 1) Restitutio quantum opus fuit ex Greg. I, Reg. II, 28; — Comp. I, c. 4, h. t. (3, 34) 2) Steph. Castrum; M; Castorium; A; Casta-

TITULUS XXXIX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Ecclesiae fundandae debet pro dote tribui mansus, liber a quolibet servitio temporali; ad ecclesiasticum tamen tenetur. Sed si aliquid confortur ecclesiae ultra mansum, tenetur ecclesia ex eo solvere onera consuetu. H. d. inhaerendo litarate.

Ex concilio apud Guarnaciam.

Sancitum est, ut uniuicue ecclesiae unus mansus integer absque ullo<sup>2</sup> servitio tributur<sup>3</sup>. Et presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis<sup>4</sup> vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de praedicto manso aliquid servitium faciant praeter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant.

CAP. II.

Solutio tributi arguit subiectionem.

Augustinus super epistola ad Romanos<sup>1</sup>.

„Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.“ (Et infra: Et vos subditi esse debetis. Ideo enim tributa praestatis, quia haec est probatio subiectionis.

CAP. III.

Non potest episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius Stephano Cantori<sup>2</sup>.

Scientes (Et infra: Assertit autem<sup>3</sup> praedictus abbas, presbyterum praedictae<sup>4</sup> Massae novas monasterio illi consuetudines velle imponere, quae<sup>5</sup> ex tempore conditi monasterii per triennale<sup>6</sup> tempus hactenus non fuerunt, [siquidem si quid Deo illic magnificentiae gratia a fidelibus civis obtulit fuerit, portionem se assertit debere percipere.] Mandamus<sup>7</sup>, quatenus, si ab initio hoc non fuerit<sup>8</sup>, etiam labentibus temporibus aliquid<sup>9</sup> noviter non permittas imponi, [maxime quum exiguae substantiae etc.]

CAP. IV.

Caecus et pauper ad collectas non tenetur.

Idem Constantino Episcopo<sup>2</sup>.

Licet multum (Et infra: [cf. c. 1, de rest. spol. II. 13.]) Dixit<sup>3</sup> quomodo praedictus caecus, quod ad collectas<sup>4</sup> inter alios civitatis Inveniens habitaret et ipse pariter compellatur. [Et miramur, quod qui magis misericordiam dignus est, eobis praesentibus praerogatur.] Quod<sup>5</sup> fieri non permittas, quia eum, quem caecitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione<sup>6</sup> affligere, cui deberat ex collectis<sup>7</sup>, si esset [magna] necessitas, misereri.

CAP. V.

Petus censum debet ratione exprimere.

Paschalis II. Comitissae Mathildae<sup>2</sup>.

Pervenit ad nos, quod Fraxinensis abbas Carpensium ecclesiam fuerit depraedatus, occasione civitatis curiansis census, qui, ad quid solvi debet, ignoratur<sup>3</sup>. Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod census ignorantiae nec divinis, nec humanis legibus invenitur diffinitus<sup>4</sup>; oportet quippe, ut omnis census ad quid et quando<sup>5</sup> persolvi debeat praescriatur. Mandamus ergo dilectioni tuae, ut praedictum<sup>6</sup> ipsam Carpensium ecclesiam restitui facias, nec deinceps Fraxinensem<sup>7</sup> abbatem aut quilibet alium eam iniquitate permittas.

rum; Acc; Castorium; M; — serv. no. 592. — Juffr no. 818. 3) etiam; A 4) supradictae; ib. 5) quod; H. 6) triennale; Ab; 7) quod diligenter agnosce (cognosce); Ch; et si; A; Quod magnitudo tua student diligenter agnoscere et si; Reg. 8) tui; MVA Reg.; add.; in commentis; XL 9) aliud... non conserat; Reg. Cap. IV. 1) Restitutio et Reg. Belgae, Reg. IX, 126; — Comp. I, c. 7, de rest. spol. (2, 9) 2) Constantino ep. Mediolanensis; Reg.; serv. no. 509; — Juffr no. 1283. 3) Dixit etiam; A; Indicavit praeterea superscriptus pontifex; Reg. 4) quod collecta facta; C; ibi; fact.; deest; A; c; M; Reg.; quod ad collectas; H. 5) quod si ita est, de quo ab eo per quemlibet collat; quicumque; Ab; exist non permittas; Ac; quod... exist vestra sanctitas non permittat; Reg. 6) collatione; A; Reg. 7) debuit ex collatione; ib. Cap. V. 1) Restitutio et Comp. I, c. 5, h. t. (3, 34) 2) 1095-1115. — Juffr no. 1753. 3) ignorat; Ab. 4) De quo miramur, quomodo nos archiepiscobus rogaret, quod rationabile nobis deest; Ab; videlicet respondemus (respondimus; Ab). Censum enim; I. 5) diff.; deest; FRIHC 6) quomodo; AbI 7) praedictam; Ab 8) Fraxinorum; Ab; Fraxinorum; Ac.







quoque intentionem fortius corroborandam praescriptionem quadragenariam allegasti, asserens, quod, etsi illa defensionis adminiculo non haberes, longi temporis spatio percipitur quantum de iure sapientiae in tibi fuerat acquisita. Ex parte vero abbas fuit ad ista responsus, quod ecclesiae supradictae de iure communi ad Pannaten monasterium pertinent pleno iure: si quidem illustris memoriae Sanctus Aragonum rex a sede apostolica indulgentiam meruit obtinere, ut, si qua loca in regno suo de novo populari emingerent, vel de Saracorum manibus liberari, ecclesias constituendas in ipsis libere concederet cui vellet. Quumque in castrum de Luna habitatores postmodum indurisset, ecclesias de Luna et de Trast, ibidem constructas monasterio contulit Pannateni, ad quae probandum instrumenta super dictis confecta donatoribus producit. Petrus quoque bonae memoriae Pampilonensis episcopus, in cuius diocesi praedictae dicebantur ecclesiae constitutae, cum de iure et aliis iuribus episcopaliibus concessit easdem monasterio memorato, sicut in eiusdem episcopi authentico continetur, et ad hoc probandum supradictus abbas testes adducit, quod in Pampilonensi diocesi sunt easdem ecclesiae constitutae. Proponit etiam idem abbas, quod bonae memoriae Garstis praedecessor tuus suo monasterio ipsas ecclesias cum anni quadraginta iure concessit, praeter consecrationes huiusmodi et quaedam alia, quae in authentico cruce confecta plenius continentur, propter quae abbas ipse nihil in praedictis ecclesiis de iure posse de iure petere respondebat. Compositionem praeterea, tum primum quam secundam, et tunc praepositam, ea ratione pars monasterii proposuit probandam, quia per impressionem et iuramentum principis saecularis utraque compositio creditur videtur facta, quod per dispositiones testium ostendere volebat: allegans nihilominus, quod confirmatio super tum illicita compositione oblatam non poterit tibi beneficium defensionis afferre: confirmatione siquidem eius nequaquam acquiritur, sed acquiritur securus conservatur. Contra praescriptionem quadragenariam, quam tu allegare curasti, pars monasterii respondebat, quoniam huiusmodi praescriptio, clausi probata fuisset, et eo concinenter suspensio interrupta, quia propter frequentes super his ecclesiis contractus emergentes infra quadraginta annorum spatia duae compositiones interpositae comparantur. Praeterea, quum secundum canonicas sanctiones illicite transgressus vel alienatis tempora debeant de praescriptione deberi, constat praescriptionem quadragenariam minime consummatam, si tempora, quibus postmodum ricit abbas illicite transgressus, subducantur. Ad haec fuit ex parte tua firmiter replicatum, quoniam praedicta indulgentia, quae Sancto regi allegatur indulta, nunquam fuit in iudicio presentata, sed, etsi fuisset exhibitae, vel de ipsa certissima facta fides, nullam tibi poterat praevaleantem gerere, quum abbas ipse coram nobis fuerit in iure confessus, quod eadem indulgentia, salvo iure episcopali, fuerit praedicto regi concessa, et hoc ipsum asseruit se coram delegatis iudicibus fuisse confessum. Porro, limitationem Pampilonensis episcopi tibi praedicantem non posse, tua pars proponebat constanter, quum non sit per testes sufficienter ostensum, quod ecclesiae supradictae in eius sui diocesi constitutae. Contra donationem praedecessoris tui ex parte respondebat, quod idem praedecessor non habere potestatem illa spiritualia conferendi, indignum est, ad illius instrumenti occasione commoda consequatur, quod in iudicio non erubuit impugnare, praesertim, quum illud authenticum esse minime constiterit, et maxime, quum, postquam donatio illa proponitur esse facta, monasterium ipsum ecclesiae tuae in decimis et aliis episcopaliibus iuribus pro illis ecclesiis certum sit per multa tempora respondisse. Sed et super nec, per quem praemittitur compositiones interpositae proponantur, tua pars proponebat ablatum ipsum nullatenus audiendum. Nam, etsi compositionis tempore metum additum fuisse constaret, quia tamen postmodum tum de iure quam aliorum episcoporum spontanea fuit ac libera subsecuta solutio, actionibus oblati nequaquam se idem abbas rationabiliter excusare. Haec<sup>3</sup> et aliae, quae coram praedictis iudicibus et coram nobis fuerit proposita, plenius intellectus. Quia<sup>4</sup> nobis plenius fides facta fuit, quod ecclesiae de Luna et de Bes.<sup>5</sup> in tua sunt<sup>6</sup> diocesi constitutae, non solum per alia, verum etiam per hoc ipsum, quod in instrumentis compositionum continetur expressum, ut abbas sancti<sup>7</sup> Iohannis Prilatenis<sup>8</sup> tam de quarta decimarum, circa<sup>9</sup> quas tantum asserbat

videndum esse factum, quam de ceteris episcopaliibus rationibus, [circa quas nullam querebat sibi rationem irrogatam,] tibi debet responderi: de consilio fratrum nostrorum abbatem ipsum<sup>10</sup> ad integrum solutionem quartae omnium decimarum, nullis factis deductionibus, et<sup>11</sup> ad praestationem procuratorum, et aliorum episcopaliurum<sup>12</sup> in praedictis ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundae compositionis deductiones essent abbae faciendae, quia tamen compositionem illam<sup>13</sup> idem abbas nullatenus approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, qui renunciasse<sup>14</sup> tacite videbatur. Absomum erat praeterea, ut negaret, illam ecclesiam in tua diocesi constitutam, super qua<sup>15</sup> instrumenta praedecessoris tui ostendebat in iure monasterio suo fuisse concessa<sup>16</sup>, per quae<sup>17</sup> episcopale ius praedictum<sup>18</sup> expresse. [Dat. Ferentinii II. Non. Aug. Jo. IX. 1266.]

## CAP. XX.1

Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetae solutione praescriptum. H. d. et est casus not. et nullum allegabit.

Idem Spoletano Episcopo<sup>2</sup>.

Olim causam, quam adversus clericos plebis Rupinae super synodatico proponebas, venerabili fratri nostro Uderico tunc episcopo et collegis suis<sup>3</sup> commissurus terminandam, coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod, quum idem clerici olim praedecessoribus tuis tres in festo Nativitatis, et tres in festo Resurrectionis dominicae pro synodatico solverint denarios Papienses, nunc tantum tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, quum tamen unus<sup>4</sup> denarius Papiensis valeat<sup>5</sup> sex Lucenses. Unde petebas, eos ad Papiensium solutionem nostra pro<sup>6</sup> coactio auctoritate compelli, quum, etsi tu Lucenses ipso primo anno receperis, semper tamen ius tuum postmodum fueris prorestatus. Verum pars clericorum proposuit ex adverso, quod, etsi aliquando praedecessoribus tuis denarii Papienses pro synodatico fuerint persolvi, ad XLV. annis et infra tum tibi quam abbas Lucenses exsolvent, sique partem suam volebantur praescribere tueri. [Et infra:] Nos igitur<sup>7</sup> Iacobo tuo et Iohanni presbytero adversae partis procuratoribus dilectum filium nostrum P. Basilicam XL. Apostolorum presbyterum cardinalem concessimus audire. Quibus coram eo nil edocentibus nil edocentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrique, quum ipse gestu omnia in nostra et fratrum nostrorum praesentia retulisset, ostendit, per testes tuos fuisse probatum, quod tempore bonae memoriae Lotharii praefecessoris tui, et etiam post decessum ipsius deuarii Papienses fuerant pro synodatico persolvi, et erant tres Lucenses, quorum duo valebant V. de his, qui hoc tempore sunt in usu, aliquando fuissent<sup>8</sup> exhibitae. Et quia a tempore Lotharii XXXIII. ant XXXV. annorum spatium est elapsum, dictum tamen testium partes adversae inspicimus, per quos caluit comprehere, quod a XL. annis et infra tres Lucenses vel tres medullae in synodatico solvate fuerint<sup>9</sup> pro singulis Papiensibus, quum Papienses fuissent antea persolvi. Confessus quoque fuerat adversus ipsas partes in iure, ac eius confessio in scriptis relecta, ius carretur vel revocatur per clericos supra dictos, quod idem clerici Henrici et Lotharii praedecessorum tuorum temporibus tres Papienses pro synodatico solverent<sup>10</sup> his in anno, et erant pro singulis Papiensibus tres Lucenses. Quum igitur constet nobis ad plenum per testes utriusque partis, quod Papienses olim pro synodatico solvebantur; quod ex eo etiam<sup>11</sup> sequitur<sup>12</sup>, quod Lucenses soliti sunt postmodum pro eisdem, quum ex dictis testibus bonorum, et confessione advocati alterius partis non revocata postmodum appareret evidenter, quod tempore L. praedecessoris tui pro synodatico Papiensis fuit<sup>13</sup> moneta soluta, quum ex utriusque partis attestacionibus habetur, quod a<sup>14</sup> tempore dicti<sup>15</sup> L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus cesserunt, et per testes tuos sit legitime comprobatum, quod tres Lucenses, qui pro uno Papiensi post mortem ipsius<sup>17</sup> L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu; intelligentes ex hoc, quod per monetam declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucenses dati fuerint pro synoda-

1) Tit. XXXIX. Cap. XIX. 2) ibid. iugiter. C. 4) Quum... fuerit. c. Reg. 5) saepe ecclesiae. ib. 6) sicut. ibid. 7) deest. M. 7) sancti. Ioan. Prok. deest. (Cb. Reg. 8) Praelatenis: FHK. Maten.: Lu: Placen.: N. 9) circa... irrogat. 10) Pinnatenus (Cb. Reg.: Praematen.: Chh: Prisen.: Cz. 11) et: deest. Cb. 12) iur.: ibid.: Reg. 13) ill.: deest. Cb. 14) renunciasse (Cb. Reg. 15) quum: Post. Bohm. 16) concessam per quod: Reg. 17) quod: Cb. 18) patebat: Lu: Cb.

1) Cap. XX. 1) Resolventur ex Comp. III. c. 5. h. l. 13. 2) ser. no. 1260. — Pallast no. 1267. 3) et ibi. Ilio. abbas S. Petri montis Marconi (Martian. Ch. C. 4) unum. 5) deest: FGHK. Moberg. quum duo Papienses valeant sex Lucenses: Cb. 6) valebat: PGN. 6) pro... videl.: deest: Cb. 7) ergo: Cb. 8) fuerit: ib. 9) fuerit: Cb. 10) solvarent: Cb. 11) et: deest: Rv. 12) sequitur: Cb. 13) consensuratur: Cb. 14) Lotharii: C. per totum 11) fuerit: Cb. 15) et: FGHK. 16) dicti: deest: C. 17) ips.: deest: ib.





nam provinciam visitaret (*Et infra*): Mandamus, quatenus, quom eundem archiepiscopum sive auctoritate propria sive nostra Beneventanum provinciam contingerit visitare, procuraciones, ratione visitationis debitas, iuxta facultates ecclesiarum vestrarum exhibebitis eidem; alioquin sententiam, quam ipse rite tulerit in 2<sup>o</sup> rebelles, ratam habebimus, et faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

**CAP. XXVI.<sup>1</sup>**

Ad antiquam morem, vel, si non est in usu, ad eius aestimationem solvendae sunt pensiones antiquae.

**Idem.**

Quom canonicis maioris ecclesiae quandam summam pecuniae pro pensione ecclesiae vna debitam aliquot annis persolveris, et idem summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi, tibi 2<sup>a</sup> damus nostris literis in mandatis, ut canonicos illos solutione prioris pecuniae, vel, si non sit in usu, aestimatione 3<sup>a</sup> pensionis antiquae facias manere contentos.

**CAP. XXVII.**

Propter privatum oratorium procuratio ratione visitationis non debetur.

**Idem 1.**

Auctoritate praesentium inhibemus, ne quis pro eo, quod in oratoriis, quae in grangis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procuraciones, quae ratione visitationis debentur, a vobis exigere vel extorqueri praesumat.

**TITULUS XL.**

**DE CONSECRATIONE ECCLESIAE VEL ALTARIS.**

**CAP. I.<sup>1</sup>**

Autoto altari vel lapide, continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem ecclesia.

**Alexander III.<sup>2</sup>**

Ad haec, si altare motum fuerit, aut lapis ille solummodo super positus 3<sup>o</sup>, qui sigillum continet, contractus, aut etiam 4<sup>o</sup> diminutus *est*, debet denuo consecrari. Propter hoc vero nequaquam reiterare sicut consecrationem ecclesia consuevit, licet id 6<sup>o</sup> quidam canones innuere videantur. *Non tamen id facere prohibetur.*

**CAP. II.<sup>1</sup>**

Diebus etiam non festis possunt ecclesiae consecrari.

**Innocentius III. Tornacensis Episcopo.<sup>2</sup>**

Tua fraternitas 4<sup>o</sup> requirit fecit 5<sup>o</sup> a nobis, utrum tibi *dedicationes ecclesiarum tuae dignitas dominicus quam privatis liceat celebrare*; super quo Inquisitionis tuae taliter respondemus 5<sup>o</sup>, quod in dioecesi tua licet tibi ecclesiis dedicationem 6<sup>o</sup> impendere tam diebus dominicis quam privatis. [*Dat. Romae VII. Id. Febr. .I. VII. 1205.*]

**CAP. III.<sup>1</sup>**

Habet duo dicta, et primo idem dicit, quod cap. sup. cod. Secundum dictum dicit, quod oleum non consecratur potest commiseri oleo consecrato, et totum fit consecratum.

**Idem Nidrosiensis Episcopo.<sup>2</sup>**

Quod in dubiis (*Et infra*: [cf. c. 30. de sent. c. r. 39.]) Altare vero, in quo tabula, cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, si mota vel enormiter fracta

fuerit 3<sup>o</sup>, debet non immerito consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commiseri. [*Clerici autem etc. Dat. ap. civitatem Castellanae VI. Id. Oct. 1198.*]

**CAP. IV.<sup>1</sup>**

Reconciliatur ecclesia, quae propter homicidia et vulnura hominum ibidem perpetrata polluta est.

**Idem Compostellano Archiepiscopo.<sup>2</sup>**

Proposuit nobis in nostra praesentia constitutus, quod, venientibus ad ecclesiam sancti 7<sup>o</sup> Iacobi ex diversis regionibus peregrinis, et volentibus aliis ab aliis 1<sup>o</sup> per contentiones et rixas altaris de nocte custodiam vindicare, homicidia contingunt fieri 2<sup>o</sup> interdum, et aliquando vulnera inferuntur; 3<sup>o</sup> propter quod humiliter postulasti, ut alio modo, quam per recusationis beneficium, dignaretur ipsi ecclesiae providere. Fraternitati tuae taliter 4<sup>o</sup> respondemus, quod, manente ecclesia et altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino et cinere benedictam. [*Dat. Viterbi XII. Kal. Jul. An. X. 1207.*]

**CAP. V.<sup>1</sup>**

Plura altaria simul in eadem ecclesia consecrari possunt; et idem in pluribus episcopis.

**Idem 2.**

Quom sis (*Et infra*: [cf. c. 6. de usu et tract. pall. l. 8.]) Noveris igitur, quod, ubi expositi necessitas, et plura in ecclesia una altaria et plures episcopos simul poteris consecrare.

**CAP. VI.<sup>1</sup>**

Corrente tecto parietibus illaesis, et mensa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec ecclesia consecratur.

**Idem 2.**

Lignis aedificiis ecclesiae vestrae casu quadam igne 3<sup>o</sup> consumptis, parietibus tamen illaesis, ac mensa principalis altaris in sua extremitate medicam passa fracturam, 4<sup>o</sup> quaevisit per selem apostolicum observari, si propter hoc ipsius altaris, vel etiam totius ecclesiae debent consecrari innovari. Ad quod Inquisitionis tuae taliter duximus respondendum 5<sup>o</sup>, quod, quam parietes in tua integritate permanserint, et tabula altaris mota vel enormiter laesa 6<sup>o</sup> non fuerit, ob causam 7<sup>o</sup> praedictam nec ecclesia, nec altare debet denuo consecrari. [*Dat. Lat. Non. Oct. Pont. nostr. An. XI. 1212.*]

**CAP. VII.<sup>1</sup>**

Pollicitur ecclesia vel coemeterium, si excommunicatis in ea sepelitur.

**Idem Senonensi Episcopo.**

Consulisti 3<sup>o</sup> (*Et infra*: [cf. c. 14. de foro comp. II. 2.]) Coemeteria vero, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit 4<sup>o</sup> per suorum violentiam propinquorum, reconcilianda erunt aspersione 5<sup>o</sup> aquae solenniter benedictae, sicut in dedicationibus ecclesiarum fieri 6<sup>o</sup> consuevit. [*Procuraciones autem etc. Dat. Lat. III. Kal. Mai. Pont. nostr. An. XVI. 1213.*]

**CAP. VIII.<sup>1</sup>**

Qui fecit ecclesiam consecrari, tenetur cum dotare, II. d. et tunc mente hunc casum.

**Honorius III.<sup>2</sup> Reginae Hungariae.**

Quom, sicut ex relatione dilectorum filiorum capituli Oradensis 3<sup>o</sup> nobis innotuit 4<sup>o</sup>, devotissime zelo succensus eorum feceris ecclesiam consecrari, 5<sup>o</sup> profecto speramus, quod zelus, ille, qui te ad eiusdem ecclesiae consecrationem induxit, te quoque,

TIT. XXXIX. Cap. XXV. 2) contra: FY. Cap. XXVI. 1) 1227-34. — *Posthast* no. 9657. 2) tibi; *dest*: *FGHKLX* 3) existimatione: *PHB*. Cap. XXVII. 1) Id. religiosus quibuslibet: G. — 1227-34. — *Posthast* no. 9658. TIT. XL. Cap. I. 1) *Restitutio* ex *Comp. IV. c. m. h. l. (5, 29)*. 2) *Ad*: P. C.; *defuerit*: *Dat*; *Designat* 2); *Reg*. 3) superpositus: *Ed* *tant*; *suppositus*: *MF*. 4) enormiter: *Bz*; *dest*: *Baldob*. 5) ex contrario ecclesiam vero propter: *Babe*; *prop*. . . cons.: *dest*: *Bj*. 6) *Id*: *dest*: *Bb*. 7) Nec . . . fieri: *Bb*. Cap. II. 1) *Restitutio* ex *Reg. Ricup.* II. 2, 631; *de* *est* *est* *Rehtorum* *fugit*: *Comp. III. c. 1. h. l. (3, 31)*. 2) *Compositio* *est*: *Ch*. — *Posthast* no. 2495. 3) requisivit: *Ch*. 4) licet: *de*. 5) tibi breviter respondeamus: *Ch* *Reg*. 6) tibi duximus breviter respondendum: *Cugh*. 6) dedicationes: *Cabe* *Reg*. Cap. III. 1) *Restitutio* ex *Reg. Bul.* I. 3-1; *Comp. III. c. 2. h. l. (3, 31)*. 2) *Posthast* no. 320. 3) *mer*: *dest*: *GM*. Cap. IV. 1) *Restitutio* ex *Reg. Bul.* X. 75; *Comp. III. c. 3. h. l. (3, 31)*. 2) *Posthast* no. 3123. 3) beati: *FGHKLX* *Reg*. 4) alteris: *C* *Reg*. 5) *huri*:

*dest*: *Cudd*, *coll.* *C* *Reg*. 6) nos . . . postulavit: *Ch*. 7) breviter: *FGHKLX*; *Mauro* igitur ecclesia et altari, fraternitati tuae insinuatione praesentium innotescat, quod ipsa reconciliari: *C* *Reg*. Cap. V. 1) *Restitutio* ex *Comp. IV. c. 1. de uso et tract. pall. l. 1. l. 2* 1) 1188-1215. — *Posthast* no. 3601. Cap. VI. 1) *Restitutio* ex *Reg. Bul.* XV. 466; *Comp. IV. c. 1. h. l. (3, 14)*. 2) *Archiep.*, *Bisuntino* *An. XV.*; *Dbr*: *archiep.*, *A* *capit.*, *Bisuntinensibus* *Reg*. — *Posthast* no. 4044. 3) ignis: *dest*: *De*. 4) Insumam: *Dbf*. 5) debet consecrari: *Ph*; *debet*: *De*. 6) Ad quod tibi: *Reg*. 7) *Id* (tunc): *Bz*; *alter*: *Df*; *dux*, *resp.*: *D* *Reg*. 8) *Id* (tunc): *de*. 8) *causas praedictas*: *Dh*; *casum praedictum*: *Reg*. Cap. VII. 1) *Restitutio* ex *Reg. Bul.* XVI. 26; *Comp. IV. c. 1. de. ed. din. off. (3, 15)*. — *no* *Boh* *est* *c. 2. h. cons. eod.* (3, 14). — 2) *Slesviensis*: *Reg*. — 3) *In* *Cath.*, *nam* *excommunicatus*: — *Posthast* no. 1722. 3) *Postulasti*: *Reg*. 4) *sepeliantur*: *D* *Reg*. 5) *per* *aspersionem*: *Df*. 6) *fieri*: *Arst*; *Dbr*. Cap. VIII. 1) *Restitutio* ex *Comp. V. c. m. h. l. (3, 23)*. 2) *revertentissimae* (*aristissimae*): *Ed* in *Christo* *illae* *reg.* *Hung.*; *Ed*. — 1216-27. 3) *Eradicandis*: *Lo* *Ed*; *Reg*: *Charalibus*. 4) *Inu*, *quod*: *Ed*.

... *... deus, debet unamari, et quidem. Quom non*  
*... nisi de dote provium et fuerit, consecranda, co*  
*... ad dotandam?* praedictam ecclesiam aperire  
*... manifestantiae tuae debes, quo et *facilius patet id**  
*... ad hoc fortius, tanquam ex debito, iam teneris.*

CAP. IX.1

Episcopia polluta per sacerdotem simpliciter reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per episcopum benedicta.

Gregorius IX. Astoricensi<sup>2</sup> Episcopo.

Aqua per episcopum benedicta ecclesiam reconciliari<sup>3</sup> posse per alium episcopum, non negamus, per sacerdotes simpliciter hoc fieri de cetero prohibentes, non obstante consuetudine provinciae Bracharenensis, quae diu enda est potius corruptela: quia, licet episcopos committere valeat quae iurisdictionis existant, quae ordinis tamen episcopalis sunt non potest inferioris gradus clericis demandare. Quod autem mandantibus episcopis super reconciliationis factum est haecenus per eodem, misericorditer toleramus. [*Ex oblatione etc. c. 6. de imm. eccl. 46.] Dat. Lat. XII. Kal. Febr. Pont. nostr. [a. VII. 1233.]*

CAP. X.1

Ecclesia, etiam non consecrata, si polluitur, reconsecranda est.

Idem eodem.

Si ecclesia non consecrata cuiuscumque semine fuerit aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata licet, ne divinae laudis [ita est] organa suspendatur: est tamen, quam citius fieri potest consecranda. [*Dat. Lat. VII. Kal. Jun. Pont. nostr. [a. VII. 1233.]*]

TITULUS XII.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIAE ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.1

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen in causa diocesis eas usque ad vespas inclusive. H. d. secundum unum intellectum.

Ex concilio Agathensi.

Presbyter, mane matutinali officio expleto, pensum<sup>2</sup> servitutis suae, *emenda* videlicet<sup>3</sup> primam, tertiam, sextam, nonam vespertinae persolvat, ita tamen, ut horis competentibus *et signatis* iuxta possibilitatem aut a se, aut a scholaribus publice complentur. Deinde praeterea horis et infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale ieiunium, ut iteram necessitatibus peregrinorum et<sup>4</sup> hospitum, sive defensorum committantur, infirmorum quoque atque defensorum succurrere possit usque ad statutum horam, pro temporis qualitate, et opportunitatibus. Ex dictis Benedicti<sup>5</sup> Prophetae<sup>6</sup> dicente: septies in die laudem dixi<sup>7</sup> *domini* quia septenarius numerus<sup>8</sup> a nobis sic impletur, si matutina<sup>9</sup>, prima, tertia, sextae, nonae, vespertae et<sup>10</sup> completorium tempore nostrae servitutis officia persolvamus, *quia, sicut Propheta ait septies in die etc.*<sup>11</sup> Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta<sup>12</sup> ait: *Media<sup>13</sup> nocte surgebam ad exultandum tibi, etc.*<sup>14</sup> Ergo his temporibus laudes creatori nostro super iudicia sua iustitiae referamus.

CAP. II.1

Propter missam speciem missae de feria dimittenda non est.

Ex concilio Triburiensi<sup>2</sup>.

Quidam *etiam* laicorum *et* maxime *interiorum* habent in

consuetudine, ut per singulos dies audiant evangelium: „In principio erat verbum,<sup>3</sup> et<sup>4</sup> missas peculiares, hoc est de sancta Trinitate et<sup>5</sup> de sancto Michaeli: et ideo sanctum est in eodem concilio, ut ulterius hoc non fiat<sup>6</sup>, nisi suo tempore, et nisi aliquis [ *fideliu* ] velit propter reverentiam<sup>7</sup> sanctae Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed<sup>8</sup> si voluerint<sup>9</sup>, ut sibi missae cantentur<sup>10</sup>, de eodem die missas audiant pro<sup>11</sup> salute vivorum et etiam<sup>12</sup> defunctorum.

CAP. III.1

Sufficit sacerdoti semel in die celebrare, et exipit deus causam, scilicet necessitatem et festum Nativitatis.

Innocentius III. Vigorensi<sup>2</sup> Episcopo.

Consulisti<sup>3</sup> *quous, utrum presbyter duas missas in eadem die valeat celebrare: super quo tibi Respondemus<sup>4</sup>*, quod, excepto die Nativitatis dominicae, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit sacerdoti semel in die in eam missam solummodo celebrare. [*Dat. VII. Kal. Febr. 1206.]*

CAP. IV.1

In missa commemorations, licet dicatur propria praefatio, non tamen dicitur hymnus angelicus, nec symbolum.

Idem Archiepiscopo Bracharensi<sup>2</sup>.

Consilium nostrum [*Et infra: [c. 2. de obs. coi. III. 46.]*] *Insuper* Requistis, utrum in diebus profestis, in quibus ad honorem S. Spiritus, B. Virginis, et sanctae crucis missam<sup>3</sup> celebrari<sup>4</sup> contingit, hymnus angelicus, symbolum ac praefatio propria debeat decantari, *et presertim quom in paschibus tuis in honorem S. Virgini in sabbatorum diebus missa solammodo celebratur<sup>5</sup>. Ad quod alique* Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod quod nos in diebus profestis, quom missarum sollemnia in honorem S. B. Virginis celebrantur, neque hymnus angelicus, neque symbolum decantatur<sup>6</sup>, licet in missa propria praefatio decantetur, ut inter commemorationem et sollemnitatem differentia ostendatur. Unde<sup>7</sup> „Te Deum laudamus<sup>8</sup> regularis dimittitur, quam dicitur in laudibus matutinis. [*Quom vident quaesiris etc. Dat. Rom. ap. S. Petr. IX. Kal. Mart. Pont. nostr. [a. VIII. 1206.]*]

CAP. V.1

Sacerdos post sumptam eucharistiam perfundat, nisi aliam missam sit diciturus.

Idem Clericis sancti P.<sup>2</sup> Magalonsi<sup>3</sup>.

Ex parte vestra *Et infra: [c. 1. de obs. coi. III. 46.]* *Insuper postulationis, quommodo sacerdos in missa perfundere debeat, pro literis apostolicis claveri. Ad quod Postulationis vestrae<sup>4</sup>* taliter respondemus, quod semper sacerdos vino perfundere debet, postquam totum accepit<sup>5</sup> eucharistiae sacramentum, nisi quom eodem die aliam missam debuerit celebrare: ne, si forte vino perfusionis acciperet<sup>6</sup>, celebrationem aliam impediret. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. Non. Nov. 1204.]*

CAP. VI.1

Si qua verba sunt in canone missae, quae ab Evangelistis dicta non fuerint, credere debemus, quod a Christo Apostolorum et ab Apostolorum successoribus accepimus. Et hoc dicit usque ad S. Quasidisti etc.: In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, H. d. usque ad S. Tertio loco, Abbas Siculus. (Tertio loco etc.) Oratio, quae dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quia ubi dicebatur, *omne nobis donavit, ut iudice famuli tui Leonis hanc prosti oblatione<sup>2</sup>* hodie dicitur: *ant intercessionem B. Leonis hae nobis prosti oblatione<sup>3</sup>* et haec mutatio confititur, quia sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis. H. d. usque ad tunc. Abbas.

Idem I.<sup>2</sup> quondam Archiepiscopo Lugdunensi.

Quom Marthae *et* *etiam* plurimum satagnis officio in cura regimini pastoralis pro minori parte reuocatus, in domo

1) Caus. 10 et c. 11. 2) voluerit: q. 12) cantetur: Ed. Rom. opt. mend. 3) missae cantetur: C. Cod. Bonon. 4) et pro: Bz. vel pro sal. 5) aut pro def. 6) Caus. 10 et defunct. Bz. vel id est: Bz. ac defunct. Bz. vivorum vel mortuorum: Bz.

1) Cap. III. 1) Resolutio of Reg. Breve. VIII. 201; Comp. III. c. 1. h. 1. 2) 33. 3) 2) A. W. Vigorensis: F. Bz. Vigora; E. Vigora; L. 3) Vigorensis: F. Palladius an. 2605. 4) diximus respondendum: C Reg.

1) Cap. IV. 1) Resolutio of Reg. Breve. IX. 3; Comp. III. c. 2. h. 1. 33. 2) Palladius an. 2620. 3) missae: deest: C. 4) celebrare: C. 5) honore: C. 6) celebratur: q. 7) Inq. 8) talis: ad Regem. 9) honore: C. 9) cantetur: Reg. 10) Tunc etc.: deest: C.

1) Cap. V. 1) Resolutio of Reg. Breve. V. 121; Mon. 3. 16. 2; Comp. III. c. 1. h. 1. 3. 33. 2) Petri: F. Magaloni Reg. 3) Magaloni: C. Magaloni: 6; in Magaloni: Reg. 4) Palladius an. 2719. 5) post. vest: adh. a Roman. 6) preceptum: F. Reg. 6) preceptum: F.

1) Cap. VI. 1) Resolutio of Reg. Breve. V. 121; Amon. 1. 9. 2; Comp. III. c. 5. h. 1. 3. 33. 2) bonum: Reg. 4) Palladius an. 1719.

1) Tit. XI. Cap. VIII. 2) dotandam: F. H. H. 3) q. 4) deest: M. 5) Cap. IX. 1) Et Bz. VI. 121. 2) offerat: q. 3) Resolutio, ad. 6. 1233. 3. 4. 2) Cap. 1233. 4) Palladius an. 2620. 5) aut. sup. et. 6) in. 7) de. 8) aut. ex. 9) de. 10) de. 11) conciliaris: Reg. 1) Cap. X. 1) R. 2) ad. 3) Tit. XII. Cap. I. 1) 3. 2) Cap. 1) Harmonia: B. 2) 16. 3) Reg. 4) 2) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673) 674) 675) 676) 677) 678) 679) 680) 681) 682) 683) 684) 685) 686) 687) 688) 689) 690) 691) 692) 693) 694) 695) 696) 697) 698) 699) 700) 701) 702) 703) 704) 705) 706) 707) 708) 709) 710) 711) 712) 713) 714) 715) 716) 717) 718) 719) 720) 721) 722) 723) 724) 725) 726) 727) 728) 729) 730) 731) 732) 733) 734) 735) 736) 737) 738) 739) 740) 741) 742) 743) 744) 745) 746) 747) 748) 749) 750) 751) 752) 753) 754) 755) 756) 757) 758) 759) 760) 761) 762) 763) 764) 765) 766) 767) 768) 769) 770) 771) 772) 773) 774) 775) 776) 777) 778) 779) 780) 781) 782) 783) 784) 785) 786) 787) 788) 789) 790) 791) 792) 793) 794) 795) 796) 797) 798) 799) 800) 801) 802) 803) 804) 805) 806) 807) 808) 809) 810) 811) 812) 813) 814) 815) 816) 817) 818) 819) 820) 821) 822) 823) 824) 825) 826) 827) 828) 829) 830) 831) 832) 833) 834) 835) 836) 837) 838) 839) 840) 841) 842) 843) 844) 845) 846) 847) 848) 849) 850) 851) 852) 853) 854) 855) 856) 857) 858) 859) 860) 861) 862) 863) 864) 865) 866) 867) 868) 869) 870) 871) 872) 873) 874) 875) 876) 877) 878) 879) 880) 881) 882) 883) 884) 885) 886) 887) 888) 889) 890) 891) 892) 893) 894) 895) 896) 897) 898) 899) 900) 901) 902) 903) 904) 905) 906) 907) 908) 909) 910) 911) 912) 913) 914) 915) 916) 917) 918) 919) 920) 921) 922) 923) 924) 925) 926) 927) 928) 929) 930) 931) 932) 933) 934) 935) 936) 937) 938) 939) 940) 941) 942) 943) 944) 945) 946) 947) 948) 949) 950) 951) 952) 953) 954) 955) 956) 957) 958) 959) 960) 961) 962) 963) 964) 965) 966) 967) 968) 969) 970) 971) 972) 973) 974) 975) 976) 977) 978) 979) 980) 981) 982) 983) 984) 985) 986) 987) 988) 989) 990) 991) 992) 993) 994) 995) 996) 997) 998) 999) 1000)

*Domini quasi abiectus? elegeris labitare cum illis, qui partem optimum elegerant, sedentes ad pedes Domini cum Maria, et in lege eius ingiter meditantur. Ippolitinae Lae Rachelis pulchritudinem praeferebant: eam in te egeris crederimus intelligendam scripturam, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed profectus etiam cibum solidum ministrare, ut uobis salubre difficultati questionum Verum, quoniam in primis Apostolorum principis apostolicae sedis magistrum recognoscens, ad eam credis matres cuius ecclesiae referendas: consulationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrena, quam circūde non contineant questionem, sed animarum profectum, et videlicet in lucem prodeant obscurae scripturae, uocamus te uerissime libenter, quod uobis inspirat Dominus respondens. Quaesivisti siquidem, quis 3 formae verborum, quam ipse Christus expressit, quum in corpus et sanguinem suum panem transsubstantiavit et vinum, illud in canone missae, quae ecclesia utitur generalis, adiecerit, quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Quom enim in evangelio sic legitur: „Accipiens calicem, gratias agens 7 benedixit, et dedit discipulis suis, dicens: bibite ex hoc omnes; hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis, et pro multis aliis effundetur? in remissionem peccatorum:“ in canone missae sermo iste, videlicet „mysterium? fidei,“ verbis ipsis 10 interpositus invenitur. Unde quum non 11 Evangelista Christum hoc dixisse testetur, necris non modicum et miraris, quod aliqui asseverare tentaverit, eum aliquid plus dixisse, quam aliqui Evangelistarum asseverent. Verum, si formam ipsius canonis inspicias diligenter, praeter hoc, de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, „elevatis oculis in coelum,“ 12 et „aeterni testamenti,“ poteris in ipso canone reperire, quae in textu evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis quam de 13 factis dominicis invenimus ab Evangelistis omissa 14, quae Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait 15: „Meminis vos oportet verbi Domini lesu, qui dixit 16: beatus est magis 17 dare quam accipere.“ Haec 18 nullus quatuor 19 Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum 20 expressit, quod Paulus de Christo ad Corinthios scribens ait: „Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo 21; novissime autem, tanquam abortivo, visus est et mihi.“ Ipsi etiam Evangelistae mutuo inter se supplevisse leguntur quae ab eorum aliquo vel aliquibus sunt ommissa. Unde quum tres Evangelistae posuerint 22: „hoc 23 est corpus meum,“ solum Lucas adiecit: „quod pro vobis tradetur,“ et quum Matthaeus et Marcus dicant: „pro multis,“ Lucas dicit: pro vobis 24. Matthaeus autem: „in remissionem peccatorum,“ adiunxit 24. Ceterum ea, quae adduntur in canone missae, possunt ex aliis locis evangelii comprobari. Ioannes enim suscitationem Lazari describens 25, Iesum sursum oculos levasse asserit 26, et dixisse: „Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti 27 me.“ „Abbi etiam idem dicit: „Hic locutus est Iesus, et sublevis oculis in coelum dicit: Pater, clarifica filium tuum.“ Si tunc igitur in coelum oculis levavit ad Patrem, quum ad corpus examine animam Lazari revocavit 28, probabilis esse videtur, quod tunc oculis levaverit ad Patrem in coelum 29, quum panem et vinum in corpus et sanguinem proprium commutavit. Ceterum, sicut superius est expressum, quum in textu evangelico „novi testamenti“ ponatur, hic interponitur: „et aeterni.“ Nam vetus testamentum, quod hircorum et vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit aeterna. Et ideo testamentum illud fuit vetus et transitorium; hoc autem novum est et aeternum. Vel, ut utamur alia ratione, unde novum, id est ultimum, esse describitur, inde aeternum, id est perpetuum, comprobatur. Novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur; iuxta quod Apostolus testamentum in morte 30*

asserit confirmatum, alioquin non valet 31, dum vixerit qui 32 testatur. Praeterea non solum scriptura, sed etiam 33 promissio dicitur testamentum, iuxta quod Apostolus ipse scribit: „Ideo 34 novi testamenti mediator est, ut repositionem 35 accipiant qui vocati sunt hereditatis aeternae.“ Sic ergo intelligi debet quod in ipso canone reperitur: „Hic est 36 enim 37 sanguis meus novi et aeterni testamenti,“ id est 37, novae ac aeternae promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit 38: „Qui manducat,“ inquires, „carnem meam, et sanguinem meum bibit, habet vitam aeternam.“ Ex eo autem verbo, de quo movit tua fraternitas quaestio-nem, videlicet „mysterium 10 fidei,“ munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes, in sacramento altaris non esse corporis 11 Christi et sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, et speciem et figuram, pro eo, quod scriptura interdum commemorat 12, id, quod in altari suscipitur, esse sacramentum, et mysterium et exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates 13 scripturae convenienter intelligunt 14, nec sacramenta Dei 15 suscipunt reverenter, scripturas et ceterum Dei pariter nescientes. Si enim ideo, quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi, quum figura sit, veritas est credenda, siquidem mortem et resurrectionem Christi similitudinem et imaginem esse Apostolus 16 manifestat: „Christus,“ inquires, „mortuus est pro delictis nostris, et resurrexit propter iustificationem nostram.“ Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua 17 scribit 18: „Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia eius.“ Si ergo tam mors Christi quam eius resurrectio est 19 exemplum, ut et nos, peccato mortui, iustitiae iam 20 vivamus. Quare, si non fuit 21 veritas, quia fuit exemplum: ergo nec vere mortuus fuit Christus 22, nec vere a mortuis resurrexit. Sed absit a fidelium cordibus error iste 23, quum Propheta de ipso 24 testetur, quod vere 25 languore nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam et aliud ibi 26 creditur quam cernatur, et aliud cernitur, quam creditur. Cernitur enim species panis et vini, et creditur veritas carnis et sanguinis Christi 27, ac virtus unitatis et caritatis. „Quod 28 autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, ubi secundum Ioannem spiritus et vita narratur. Nam spiritus est mysterium in terra illud: „Atra vocatur, spiritus autem circum-ficit“ 29 fides autem est vita, secundum quod legitur: „Iustus meus ex fide vivit, propter quod ipse Dominus dicit: Verba, quae locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.“ Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quae sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam 30 visibilem, veritatem corporis, et virtutem spiritualem. Forma est 31 panis et vini, veritas carnis et sanguinis, virtus unitatis et caritatis. Primum est sacramentum, et non res. Secundum est sacramentum et res. Tertium est 32 res et non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminae rei. Secundum autem est 33 sacramentum unius, et alterius res existit. Tertium 34 vero est 34 res gemini sacramenti. Credimus igitur 35, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, et a Christo Apostoli, et ab ipsis eorum acceperunt 36 successores. Nam, sicut superius est expressum, multa de verbis et factis dominicis ab Evangelistis omissa, et secundum superius Apostoli et operibus expresserunt. §. I. Quaesivisti etiam, utrum aqua cum vino in sanguinem convertatur 37, Super hoc 38 est opinio-nem apud scholasticos variantur. „Aliquibus enim videtur, quod, quum de latere Christi duo praecipua 39 fluxerint 40 sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa 41 duo, vinum et aqua, quae commiscerunt in calice, divina virtute mutantur, ut in hoc sacramento plene 42 sit veritas et figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, quum in vinum transeat mixta 43 vino, licet physici contrarium asseverent, qui aquam

TIT. XLII. Cap. VI. 3) electus: Cud 1) provoctis: Cud 5) quae sit forma verborum . . . quum illud in canone missae: Ch Reg. 6) cf. Multa. XXI, 27. 7) igit: Reg. 8) fundatur: Cudh 9) ministraturum: Cud 10) ipsis: Ch 11) non: des: C Reg. 12) coelis: Cui; enclous: Ch 13) de: des: Cud 14) dimissa: Cudh 15) cf. Act. XX, 35. 16) quoniam ipse dixit: C Reg. 17) mag: c: sol: FHK 18) hoc: Cud 19) I. E. Cud. XV, 6. 20) argumentum: Ch; coram: Ch 21) et: Cud 22) posuerunt: Cud Cud. Bolon. 23) Matth. XXVI, 26; Marc. XIV, 22; Luc. XXII, 19. 24) inuinit: Ch; adiungit: Reg. 25) de scripturis: C Reg. 26) Ioa. XI, 41. 27) exaudivisti: Cudh 28) revocavit: FHK Reg. amia . . . revocavit: Cud 29) coelis: Cud 30) mortuus: Ch Reg. = cf. Heb. IX, 17. 31) valeret: Ch; valeret: Reg. 32) quod: Ch 33) et: Cud 34) Ideoque: Cud; = cf. Heb. IX, 15. 35) remissionem: Cud 36) est: des: Cuh 37) et: cf. Heb. IX, 15. 38) id est: des: Cud

FHK Reg. 39) repositionis: FHK Ch 40) mini-tertia: C 41) corpus: Cud 42) commemorare: C Reg. 43) auctoritates: Ch 44) infolentur: Cud 45) Dei: des: Cudh 46) cf. I. Cor. XV, 3. 47) cf. I. Pet. II, 21. 48) scripti: Ch 49) est: des: Cud 50) immo: des: Cudh 51) fuerit: FHK 52) Chr.: des: C 61) 25) ipse: Cudh 24) ipse propheta de Christo: Cudh Reg. = cf. Isa. LIII, 5. 35) qui vero: Lat; quia vero: LBY 56) Ioh; des: C Reg. 36) . . . aliquid: des: Cud 37) Chr.: des: C Reg. 38) Quomodo: Cud 39) forma visibilis, veritas . . . virtus spiritualis: Ch Reg. 60) est: des: Ch 61) est: des: F Reg. 62) est: C Reg.; secundum: unius: tertium est gemini sacramenti et alterius res existit: Ch 63) ter.: . . . sacer: des: Ch 64) est: des: Reg. 65) ergo: C 66) accipiant: Lat; acceperunt: Cud 67) commutatur: Cud 68) hanc: Ch 69) praecipue: Cudh 70) fluxerunt: Cud Reg. 71) alia: Ch 72) plenis sunt: Ipe: plene sunt: Cudh; plene sunt: Reg. 73) aqua mixta: Cud

... qui posse asserunt separari. Praeterea  
 ... qua non transit in sanguinem, sed remanet  
 ... identus in circumfusa ita, quod vini sapor  
 ... (quod dicitur convin<sup>14</sup>), quia, si post calces  
 ... rem aliud vinum mittatur<sup>15</sup> in calicem, illud quod  
 ... transit in sanguinem, nec sanguinem commiscetur;  
 ... tantis his prioris vini commixtum corpus, quod sub  
 ... est, ut undique circumfunditur, non mandans circum-  
 ... stantia ipsa tamen ad identum vinum appositum videntur  
 ... differre, quia, si aqua pura<sup>16</sup> fuerit apposita, vini sapor  
 ... assumit. Contingit igitur accidentia mutare<sup>17</sup> subiectum,  
 ... scilicet et subiectum contingit accidentia permutare; cedit  
 ... esse naturae immutatio, et virtus supra consuetudinem  
 ... operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si  
 ... aqua in corpore Christi esse credatur, quum legatur de  
 ... ipsius latere<sup>18</sup> processisse. *¶ Ad id quod est in factum opinari,*  
*quod per se, utraque praesumptum, aquam subiecti in phlegma*  
*convertitur. Nam et de sacramento Christi non aquam, sed humorem*  
*quodammodo adhiberi existit, uti attestantes, quod de latere*  
*Christi aqua per se facta sacramentali, et quod non habetur in*  
*phlegma, sed per se, ut patet, ubi patet quod Dominus praestulerat. Visi*  
*vero essent quod facti et de aqua et Spiritu sancto, non intulit in*  
*hoc. Deo<sup>19</sup>.* Verum inter opiniones praedictas illa pro-  
 ... batorum auctoritate, quae asserit, aquam cum vino in san-  
 ... guinem transmutari, ut expressus elicitur<sup>20</sup> proprietatis sacra-  
 ... mentum. Nam quum aqua multae sint populi multo, iuxta  
 ... quod adhibi legitur: „Beati, qui semitas<sup>21</sup> super omnes<sup>22</sup>  
 ... aquas<sup>23</sup>“ ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adnectur.  
 ... Per hoc enim, quod et sus cepit ipse de nostro, et ad epum  
 ... ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungitur, ut, qui<sup>24</sup> est  
 ... in unum cum Patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobis-  
 ... tum per admirabilem unionem, ac per hoc ipso communitur  
 ... mediante cum Patre unum efficiatur. „Pater<sup>25</sup>“ inquit<sup>26</sup>  
 ... amate, serva eos, in nomine tuo<sup>27</sup>; quos dedisti mihi, et sint  
 ... unum, sicut et nos, non pro his vobis roga tantum, sed pro  
 ... eis, qui redditi sunt per verbum eorum in me, et et ipsi  
 ... in nobis unum sint, et mundus credat, quia tu me misisti.“<sup>28</sup>  
 ... §. 2. Tertio eodem modo fraternitas tui requiritur, quis multaverit,  
 ... quia, quomodo quare fuerit<sup>29</sup> mutatum, quod in secreta<sup>30</sup> B.  
 ... Leonis secundum<sup>31</sup> antiquiores codices continetur, sic vide-  
 ... licet. „Annue nobis, Domine, et anime famuli tui Leonis  
 ... huius prosit oblatio.“ quum in molens<sup>32</sup> sacramentarius  
 ... habebatur: „Annue nobis, qui resumus, Domine, et interces-  
 ... sione B. Leonis huius nobis prosit oblatio.“ Super quo tibi  
 ... tribus respondemus, quod, quis illud multaverit, et quando  
 ... multatum hoc, et quomodo. Scimus tamen, quia fuerit occasione  
 ... multatum quia, quomodo et rae si ripturae dicit auctoritas, quod  
 ... in unum fiat et multum qui orat pro martyre, idem est ratione  
 ... consensu de alius sanctis sentendum<sup>33</sup>, quia<sup>34</sup> orationibus  
 ... nostris non indigent pro eo, quod<sup>35</sup>, quomodo sint perfecte  
 ... beati, omnia eis ad vota succedunt. Sed nos potius oration-  
 ... ibus eorum indigemus, quos<sup>36</sup>, quum miseri sumus,  
 ... undique male nostrae<sup>37</sup> perturbant. Unde, quod in plerisque  
 ... oratio nobis aucturitate, „prosit<sup>38</sup> subiecti, et el proficiat huic  
 ... sancto, ut illi tuis oblatio ad gloriam et<sup>39</sup> honorem.“ ita  
 ... non debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod magis ac magis a  
 ... fidelibus gloriatur in terris, aut tunc honoratur, licet et pler-  
 ... que repetat non indignum, sanctorum gloriam usque ad  
 ... iudicium arguerunt, et alio exolestam interim saepe posse  
 ... argumentum glorificationis eorum optare. Verum<sup>40</sup>, utrum  
 ... in hoc articulo locum habeat illa distinctio, quae docetur,  
 ... quod detrahentur alii sunt valde boni, alii sunt<sup>41</sup> valde  
 ... mali, alii medioeriter boni, alii medioeriter mali, unde suffra-  
 ... gata, quae fiant a fidelibus in ecclesia pro valde bonis,  
 ... a tones sunt gratum, pro valde malis consolationes viorum,  
 ... expiationes vero pro medioeriter bonis, et propitiationes  
 ... pro medioeriter malis, tunc discrete investigat. De electo  
 ... bus a multibus advenant patiens apud Deum. [Dot. Lat. III.  
 ... Kul. 189. 46. F. 129.]

CAP. VII.

Gerardus peccat qui simulat confiteri, et non conficit, quam ille, qui conficit in mortali.

Idem Rectoribus Romanae fraternitatis<sup>2</sup>.

De homine (Et infra): Quaesivisti<sup>3\*</sup> cum<sup>1</sup> a nobis, quid  
 de incuto pre-byetro videretur, qui, quum se sciat<sup>4</sup> in  
 mortali crimine constitutum, missarum solennia, quam non  
 potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter  
 sui facinoros conscientiam dubitat celebrare, acclatusque  
 graviter e duobus, dum dicitur cresqui ministerium melius, ne  
 populum illud expectandum offendat, et corpus Christi perficere  
 pehoroset, ut sumens ipsum indigne iudicium sibi manducet et  
 balat, peratissime ceteris circumstantiis missam celebrare se  
 fingit, et supplicis verbis, quibus conicitur corpus Christi,  
 panem et vinum tantummodo pure<sup>5</sup> sumit, ita<sup>6</sup> credens,  
 per<sup>9</sup> id, quod praetendit, populo satisfacere, ut per hoc<sup>10</sup>,  
 quod intendit, Deum non debeat provocare. Quum ergo  
 falsa sint abducenda remedia, quae veris sunt periculis  
 graviora, licet is, qui pro<sup>11</sup> sui criminis conscientia reputat  
 se indignum, ab hominibus<sup>12</sup> sacramento reverenter debeat ab-  
 stinere, ut illo peccet graviter, si se ingerat<sup>13</sup> irreverenter  
 ad illud; gravius<sup>14</sup> tamen poenit dubio videretur offendere, qui  
 se fraudulentiter illud praesumptio simulare, quum ille  
 culpam citando, dum facit, in solius misericordiae Dei<sup>15</sup> manum  
 incidat, iste vero culpam faciendo, dum ritat, non solum Deo,  
 cui non veretur illudere, sed et populo, quem deprecatur<sup>16</sup>, se  
 adstringat. [Dot. Sorae X. Kul. Det. Pont. unste. 10. 1208.]

CAP. VIII.

De improbat opinione, quae habet, quod in sacramento altaris aqua convertitur in phlegma, et probat, Christianum fuisse verum Deum et verum hominem, et quod de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem Ferraricensi Episcopo<sup>2</sup>.

In quadam nostra decretali epistola asserit te legisse,  
 illud esse<sup>1</sup> nefarium opinari, quod eundam dicere praesump-  
 serunt, in sacramento videlicet eucharistiae aquam in  
 phlegma converti. Nam et<sup>1\*</sup> de latere Christi non aquam,  
 sed humorem aquaticum mentium existisse. „Licit autem  
 hoc magis et authenticis viris sensisse reverens, quorum  
 opinione dictis et scriptis haecenas se secutus, et quo tamen in  
 contrarium non sentimus, nostrae compellitur sententiae con-  
 cedere. Sed verbum Iovannis Apostoli te multum movere fatearis,  
 dicens: „Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus,  
 aqua et sanguis, et hi tres unum sunt.“ quomodo hoc ultimum in  
 phlegma cordibus minime habebatur, quod dicitur ab omnibus sic  
 cepum, illos videlicet esse unum, illi est de uno et eadem re, scilicet  
 de humanitate Christi huius. Pecca si verum fuit aqua,  
 quae fluxit de latere Christi, et non humani corporis humor, qualiter  
 per illum probetur, quod Christus sit homo, non cibus. Glassa  
 nunquam super illam humani sic habet: „Spiritus, illi est humana  
 anima, quum cecidit in passione; aqua et sanguis, quae fluxerunt  
 de latere Christi.“ quod fieri non posset, si non habuisset verum  
 corpus humanum. Sic cepum tunc et verum quum ex glassa preparis,  
 per illum aquam probatur, quod Christus sit verus homo, et ille,  
 si dicitur, quod illa non existit vera aqua, sed aquatica humani  
 corporis humor, tunc expostioris quam Apostoli verba intelligibiliter  
 dici esse cibus. Sed dicit, quod fuerit vera aqua, sicut non  
 credimus et fatemur, nec isto, nec illa sufficienter intelligis. Unde  
 nobis humiliter supplicatis, quatenus ad generalem utilitatem  
 populi, et nobilitatem de tua corde tollendam, sufficienter et er-  
 ronee hoc exponere dignemur. Nos igitur ad tuas supplica-  
 tiones instantiam respondemus, quod quidem Deum, sed  
 erraverunt, Christum non fuisse verum, sed adoptivum, ut miseri Arrani; alii vero<sup>3</sup> Christum non fuisse  
 verum hominem, sed phantasticum, ut impij Manichaei. Sed<sup>4</sup>  
 adversus haereticos haecenas Iovannes Apostolus in  
 epistola sua loquitur, dicens: „Tres sunt, qui testimonium

1. T. XLII. Cap. VI. 71 conicitur: Reg. 189. 75 quod: Col. 76 mit-  
 2. 77. EV. 77 vel de: 78 supra: 79 praetendit: Reg. 81. 81. 81. 81.  
 3. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

16. 2. 1. Comp. III. c. 6. h. l. c. 33. 2) Polihst. no. 3503. 3) Quaesivisti:  
 1) PKKL. 4) veniens de: 5) se secutus: C. Reg. 6) pro conscientia: ib.  
 7) parum: PGHRL<sup>2</sup> Reg. 8) et ita: ib. 9) propter: C. Reg. 10) ibi: ib.  
 11) propter: „conscientiam: ib. 12) hoc: C. Reg. 13) ligentur: C. Reg.  
 14) quantum: Reg. quod. 15) Dominus: C; nam. misericordiae: C.  
 16) in: C. Reg. 17) decepti: C.  
 Cap. VIII. 1) Resolutio: C. Reg. XII. 7; Alon. 14. 96. 3; Comp. III.  
 c. 7. h. l. c. 33. 2) Polihst. no. 2081. 3) mi-se: C. Reg. 4) 97.  
 5) et: C. Reg. 6) vixit de: C. Reg. 7) add. a: 8) vixit de: C. Reg.  
 9) vixit de: C. Reg. 10) vixit de: C. Reg. 11) vixit de: C. Reg. 12) vixit de: C. Reg.

dant in coelo, Pater, verbum<sup>3</sup>, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt: "per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. "Et<sup>10</sup> tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis: "per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus et anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinato capite tradidit spiritum, de quo voce magna clamaverat<sup>11</sup>: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum<sup>12</sup>, manifeste probatur, quod ipse spiritum habebat, non solum flatum vitalem, sed animam quaeque rationalem<sup>12</sup>, de qua praedixerat<sup>13</sup>: „Tristis est anima mea usque ad mortem<sup>14</sup>, et<sup>14</sup>: „Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam<sup>15</sup>. Per hoc autem, quod unus millium lancea latus eius aperuit, et continuo sanguis exivit et aqua, probatur aperte, quod Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire, unde<sup>15</sup> „ille, qui vidit, testimonium quidem perhibuit, et testimonium eius est verum, quia<sup>16</sup> tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis: "Quod videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali et humana carne<sup>17</sup> subsistens, probatur<sup>17</sup> ex eo, quod spiritum vitalem<sup>18</sup> emisit<sup>20</sup>; et de<sup>21</sup> vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit et aqua; rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Ceterum sicut fuit verus spiritus et verus sanguis, ita procul dubio vera aqua, quae Christus sit veritas, et a veritate omnis fallacia sit penitus aliena. Nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille, qui vidit, et testimonium veritati<sup>22</sup> perhibuit, profecto non „aquam<sup>22</sup> sed „phlegma<sup>22</sup> dixisset. Nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, quum per sacramentum baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero<sup>23</sup> argumento probari, quod in sacramento eucharistiae admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma, cum sanguine profuisset. Sed nec vera fuisset figura, quae super hac re praecessit in veteri testamento, quando videlicet Moyses virga percussit silicem, et ex ea quidem non phlegma, sed aqua manavit. Restat igitur, ut, qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de contentibus ex parte aliqua resoluta, procul dubio vera fuit<sup>24</sup>; quum naturaliter possit et compositum in componenda, et elementatum<sup>25</sup> in elementa resolvi, quemadmodum verus existit sudor ipsius, sicut guttae sanguinis decurrunt in terram. Quum<sup>26</sup> autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra et<sup>27</sup> aqua, aer et ignis, et ad vegetationem eiusdem<sup>28</sup> corporis quatuor humores illis consimiles<sup>29</sup> conveniant<sup>30</sup>, videlicet sanguis et cholera, phlegma et melancholia, ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis et unum ex istis Ioannes expressit, illaque<sup>31</sup> potius ex illis et unum ex<sup>32</sup> istis, quae magis mysterio<sup>33</sup> congruebant, ex elementis<sup>33</sup> aquam, et ex humoribus sanguinem, in quibus duobus duo<sup>34</sup> maxime sacramenta, redemptionis videlicet et regenerationis, elucent<sup>35</sup>. [Dat. III. Non. Mart. An. XI. 1209.]

CAP. IX. 1

Præcipit praelatis et clericis in virtute obedientiae, ut nocturnum officium et diurnum studioso celebrent et devote.

Idem in concilio generali.

Dolentes referimus, quod non solum quidam minores clerici, verum etiam aliqui ecclesiarum praelati, circa com-

mensationes superfluas et<sup>2</sup> fabricationes<sup>2</sup> illicitas, ut de aliis lateamus, fere<sup>3</sup> medietatem noctis expendunt, et somno residuum relinquunt, vix ad diurnum<sup>4</sup> concentum avium excitantur, transcurrendo undique<sup>5</sup> continua<sup>6</sup> syncopa matutinum. Sunt et alii, qui missarum solennia vix celebrant quater<sup>7</sup> in anno, et, quod deterius est, interesse contemunt. Et<sup>8</sup> si quando, dum haec celebrantur, intersit<sup>9</sup>, chori silentium fugientes intendunt exedibus<sup>10</sup> colloctionibus laicorum, dumque<sup>11</sup> auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Haec igitur et similia sub poena suspensionis penitus inhabebimus, districte praecipientes<sup>12</sup> in virtute obedientiae, ut divinum officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studioso celebrent pariter<sup>13</sup> et devote.

CAP. X. 1

Eucharistia debet munde servari, et in eius elevatione et delatione populus debet se inclinare; et, quum deferatur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu et cum lumine; transgressores vero graviter sunt puniendi.

Honorius III. 2

Sane<sup>3</sup>, quom olim  $\frac{1}{4}$  [ras auream, manna plenum, Christi corpus deitatem protefigrans, in arca fideiis arca tecta infra sancta sanctorum fuerit collocatum, ut munde in loco venerabili servaretur, dolens plurimum et tristatur, quod in periculis provincie sacerdotes sanctiones canonicas, omnium divinum iudicium contententes, sacrum eucharistiam incerte custodiunt, et immunde ac indecore contrectant, quasi nec creatorem timeant, vel reverentiam diligunt, aut iudicium auctoris expressent, quoniam Apostolos terribilibus exanimant, deteriora illam meriti supplicia, qui filium Dei contulerunt, vel sanguinem testamenti pollutum dederit, aut spiritui gratiae contumeliam fecerit, quam transgressores legis Moysae, qui mortis sententia percutiebatur.] Ne [igitur] de cetero propter incuriam sacerdotum in indecoros divina indignatio graviter exardescat, districte praecipiendo mandamus, quatenus a sacerdotibus eucharistia in loco singulari, mundo etiam et signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut, quum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, quilibet se<sup>1</sup> reverenter inclinet, idem faciens, quom eam<sup>2</sup> deferit<sup>6</sup> superposito ad infirmum. Quam in decenti habitu transgressores mundo velamine ferat, et referat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia et timore, semper tamen lumine praecedente, quum sit candor lucis aeternae, ut ex hoc apud omnes fides et devotio augeatur. Praelati autem huiusmodi<sup>7</sup> mandati graviter punire non differant transgressores, si et ipsi divinam et nostram volunt<sup>8</sup> effugere ultionem. Vos<sup>9</sup> autem sic observari faciatis praedicta, quod non efficiuntur rindite participes, sed corripit. [Dat. Viterbi X. Kal. Dec. Pont. nostr. An. IV. 1219.]

CAP. XI. 1

In ecclesiis collegiatis debent celebrari duae missae collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrat, vel pro feria, si feria.

Idem<sup>2</sup> universis ecclesiarum Praelatis.

Quum creatura non habeat, quid pro meritis respondeat<sup>3</sup> creatori [Et infra:] Quum igitur<sup>4</sup> ecclesia Gallicana, per Dei gratiam tanquam lucerna super candleabrum posita, luceat illis pro<sup>5</sup> exemplum, qui valentes opera eius bona glorificent patrem caelestem, ne, quod absit, tantae negligentiae tenebris obnubretur, et alius consequenter obnubret: universitatem vestram rogandam ducimus et monendam, per apostolica scripta vobis Mandamus<sup>6</sup>,

Tit. XII. Cap. VIII. 9) et verb.; Ch. 10) Vel.; Cogh. 11) Lat. XXIII. 16. 12) rationabilem; Cont. Bohem. 13) dixerat; Ch. — Math. XXVI. 28. 14) Rom. X. 18. 15) I. Ioh. V. 7. 16) quod; Cogh. 17) et hmo. caru. de st. FGHIL. Reg. 18) quod; de st. 19) probatur ex eo, quod spiritum talem vitalem; Ch. de st. 19) semit; et text. Ch. vero corpore, quod inde probatur, quoniam; 1) 19) talent; M Reg. — cf. not. 18. 20) emittit; F. emiserit; Reg. 21) de; de st. FGHILM. ex vero corpore, quod inde probatur; Ch. Reg. 22) veniat; Reg. 23) de st. Ch. 25) vero; de st. Ch. 24) fuerit; Ch. Reg. 25) elementum; Lat. Cod. 26) Quum ante comp. Ch. 27) et; de st. Cod. 28) eius; G. de st. Cod. 29) similes; F. Ch. Reg. 30) add.; simul; Ch. 31) illa quae; Ch. Cont. Bohem. 32) ex; de st. Cogh. 33) ministerio; Lat. Cod. 34) duo; de st. Cod. 35) ducerent; Ch. — in Bab. c. 1. 2) confabulationes; FGHILM. Cod. 3) fero; de st. Dh. 4) divinum; Dh. ad divina officium ad conc. av.; Dhff. 5) denique; Dh. 6) continentia; Dh. 7) quae; de st. 8) si quando his exiliter interant; Dh. 9) interant; B. Conc. 10) extant; Dh. 11) denique; Dh. 12) mandantes; Dh. 13) par.; de st. B. Conc. Ms.

Cap. X. 1) Restitutum ex orig. quod est ut, Liberum Sencsk. dipl. I. 202. — eodem ep., cuius haec extima verbo sunt, ad universos Antiocheni patriarchatus archiepiscopos episcopos ceteroque praesules directo est ut, Rembold. ad a. 1213.; quae adepta edita est a Ruckow Anecd. I. 897. et a Jos. Ant. Brogno Opusc. F. Philog. 1773. p. 263. — Comp. V. c. 1. h. t. (3. 24.) 2) archiepiscopos et episcopos et . . . ceteris eed. praesibit; per Sinecia constitutis; 3) — Polstus an. 6106. 3) Sane; de st. Rembold. 4) se; de st. comp. 5) eucharistiam; Ed. ipsant; orig.; de st. Ed. — 6) portat; FGHILMEE orig. 7) huius; F. orig. 8) voluerit; F. G. vult; Ed. 9) Attendat iuxta missae quae ut mandatum nostrum iuxta susceptum officium exequatur quod nemo eorum sine eius accipiat, vel de suo loco eius candleabrum moverit contingat. Sed potius mercator coronari gloria et honoris iure.

Cap. XI. 1) Restitutum ex Comp. V. c. 2. h. t. (3. 24.) — Indicator a Raynoldo ex Reg. I. 550. ad a. 1217. 2) archiepiscopos et episcopos (et ep.; de st.); Ed. et universis aliis sacerdotiarum praelatis (et eccl. pr.; de st.); Ed. et clericis per Franciam constitutis; E. — 1216. — 2) Ibidem an. 722. 3) reddat; Ed. 4) ergo; Ed. Rech. 5) in; Ed. 6) mandantes; E.

quatenus... et si quilibet p. velle attendebat, quod scribit... nullum in vos torporem negligentiae, sicut... obrepere permittatur, quo minus et pro anniversary defunctorum, et pro festo vel feria secundum temporum congruentiam, missam solemnem conventualiter celebrabit, et socialiter conventualiter celebrari, ut sic quidam... in satisfactionem oculis ab eo merentini exantili, qui... in hoc... in hoc... [Dat. Insignis IV. Nov. Jul. 1217]

CAP. XII<sup>1</sup>

In die coenae Domini episcopus tantum in sua ecclesia debet missam celebrare et christina confiteri.

Idem<sup>2</sup>.

Te referente fidelitatem, quod in die coenae Domini de... consuetudine christiana confiteri in ecclesia Sipontina... quoniam unum diei consistit ad Garaguanicam ecclesiam... et sic, prout mos est, recipitis percipimus, ipsius loci... et populus celebrare missam in eadem ecclesia Garaguanica... Sipontinum ecclesiam, te compellunt, super qua... apostolice sedis consilium impetrasti. Quomodo autem... christiana eo die iuxta missam conficatur solemniter, et cuilibet sacerdoti, quancumque dignitate praefulgeat, unam in die celebrare missam sufficit, nam et valde est felix, qui celebrare digne unam: fraternitati tuae mandamus, quatenus die coenae Domini in ecclesia Sipontina duntaxat, in qua tenetur christina confiteri, missarum studeas solemniter celebrare.

CAP. XIII<sup>1</sup>

In caetero in altaris p. v. vino quam de aqua ponendum est.

Idem Archiepiscopo Ablasensi<sup>2</sup>.

Pernice solus vult, sicut audivimus, in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod in maiori quantitate de<sup>3</sup> aqua ponitur in sacramento, quam de vino, quomodo secundum rationabilem consuetudinem ecclesiae generalis plus in ipso sit de vino quam de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuae [per apostolicam scripturam] mandamus, quatenus id non de caetero facias, nec in tua provincia fieri patiaris. [Dat. Id. Decemb. Jo. P. 1220.]

CAP. XIV<sup>1</sup>

Ab officio et beneficio depouitur presbyter, qui sine aqua et igne, vel in pane fermentato vel case lignoso sacrificat.

Idem Episcopo Brixiensi<sup>2</sup>.

Literas tuas recepimus, continentes, quod, quam super excessibus impetisti Manu presbyteri ecclesiae sanctae Brigidae Brixiensis recte debuit officii iustitiam inquireres, confessus est, quod, quomodo quadam die hostiam et cibum non haberet, in pane fermentato et in scypho ligneo adstante populo missarum solemniter celebrare praesumpsit. Quomodo quomodo suppositi p. petra interrogati, consensit, ut in aliqua ecclesia repulsi subiret in melius vitam suam. Postmodum notum, illo eorum venerabili fratre nostro Hostianensi episcopo, tunc apostolice sedis legato, ad seum misericorditer operet, supplicante, ibidem, ad relevationem diuinae presbiteriana reuerentiam, super suspensione beneficii causam S. Valentianis et S. Leuae pariter Brixiensis delegasti, qui ad beneficium restituerunt eundem. Deinde eorum recessus de partibus transuenerunt, Intellecto iterum, quod praedicta ecclesia pro multam dicti presbyteri multipliciter haebatur, inquisitionis officium iteratis, ex eius confessionibus inuenisti, quod idem sine igne sacrificabat et aqua, quare, quod de ipso agendum sit, nostro petisti obsecari response. Quomodo quomodo vel ex aperta malitia, vel ex nimia desipientia per casu pro-

betum, fraternitati tuae mandamus, quatenus, si praemissis recitas, sublagatur, officio et beneficio subito appellacionis abstinere perpetuo ipsum prives.

TITULUS XIII.

DE BAPTISMO ET EIUS EFFECTU.

CAP. I<sup>1</sup>

Licet puer sit ter immersus in aqua in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, si non sit dictum: „Ego te baptizo in nomine Patris, etc.“ non est baptizatus.

Alexander III<sup>2</sup>.

Si quis sine puerum<sup>3</sup> ter in aqua<sup>4</sup> immerserit in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, amen<sup>5</sup>, et non dixerit: „Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, amen“: non<sup>6</sup> est puer baptizatus.

CAP. II<sup>1</sup>

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

Idem<sup>2</sup>.

De quibus dubium<sup>3</sup> est, an baptizati fuerint, baptizantur<sup>4</sup> his verbis praemissis: „Si baptizatus es, non<sup>5</sup> te baptizo“<sup>6</sup>, sed, si non dum baptizatus es, ego te baptizo, etc.<sup>7</sup>

CAP. III<sup>1</sup>

Sacramentum baptismi utiliter conferitur parvulis, licet, non erodant nec intelligant, et remittit eis peccatum originale. H. d. usque ad S. Verum... (Verum etc.) Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentientibus, ut parvulis; seors de actuali, quia, sicut non remittitur sine consensu, ita non relaxatur. Hoc dicit usque ad S. Sed ad huc, Abbas. (Sed ad huc) Licet in baptismo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen consensio non possunt, in adultis tamen, amonitis vel dormientibus, qui non consentiunt baptismi, non dimittitur actualis, et item etiam sine originali. H. d. — (Item etc.) Amonitis vel dormientibus baptizati, si ante demerunt vel demerentur baptizari volentibus, characterem suscipiunt, alios seruis: eorum vero causae five suscipiunt. H. d. usque ad finem.

Innocentius III. Arelatensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Maiores ecclesiae causas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intellegit<sup>3</sup> qui eum querenti Domino, quem discipuli dixerunt ipsum esse, respondisse notabit<sup>4</sup>: „Tu es Christus: filius Dei vivi, et pro eo Dominum exorasse, ne deficiat<sup>5</sup> fides eius. Quibusdam<sup>6</sup> igitur questionibus, quas contra catholicos haereticos mouerant<sup>7</sup>, nos postulas respondere. Asserunt enim, parvulis inutiliter baptismi conferri, quod nuntur tam ratione quam auctoritate probare, illud primo et praecipue inducentes, quod, quam serundum<sup>8</sup> 10 verbum locubi Apostoli, dicentis in epistola sua: „Caritas operit multitudinem peccatorum“ et iuxta illud<sup>11</sup> testimonium veritatis in evangelio de peccatrice, quia ipsius pedes lauerat, perhibent: „Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum“: non nisi per caritatem et in caritate criminaliter dimittantur<sup>12</sup>, parvulis, qui nec sentiunt, nec consentiunt, et caritatem non habent, quae sentientibus et consentientibus tantum infunditur, peccatum enim dimittitur in baptismo. Et sic sic baptismi non conferri<sup>13</sup>, quia non est talibus conferendum. In evangelio quoque legitur: „Qui crederit et baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem<sup>14</sup> non crederit, condemnabitur: non parvuli, sicut<sup>15</sup> fuerit sine<sup>16</sup> non fuerit baptizatus, condemnabitur, utpote non credentes. Ad id autem taliter respondemus, quod baptismi circumcisioni successit<sup>17</sup>. Absit enim<sup>18</sup>, ut in<sup>19</sup> illam damnatam haeresim incidamus, quae perperam affirmat<sup>20</sup>, legem cum evangelio,

T. I. XII. 1. Cap. XI. 1. sic innot. deest: Et hinc. 2. 8. Apurum. Fel. XVI. 1. ad. et. Et hinc. 3. Cap. XII. 1. R. M. utrum et. Comp. V. c. 1. k. 1. 3. 21. 2. archieps. Sipontinae. F. = 1219. 27. =. Debat. et. no. 721. 3. die praedi. to. E. 4. Cap. XIII. 1. Te. stultum. et. hinc. qui. Et. per. hinc. Sec. 1. sup. 1. 21. 2. Comp. V. c. 1. k. 1. 3. 21. 3. Te. stultum. et. hinc. qui. Et. per. hinc. Sec. 1. sup. 1. 21. 4. 1. 2. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Cap. II. 1. Comp. II. c. 2. h. l. 6. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 7

et<sup>22</sup> circumcisonem cum baptismo servandam, quoniam secundum Apostolum, dicentem ad Galatas: „Si circumcisonem, Christus vobis nihil prodest.“ Quum ergo circumcisonem tam adultis quam parvulis ex praecepto Domini conferretur<sup>23</sup>, ne baptisimus, qui successit<sup>24</sup> in<sup>25</sup> loco ipsius, et<sup>26</sup> generalior tamen exsistit<sup>27</sup>, quum<sup>28</sup> tam viri quam feminæ baptizentur, minoris videatur<sup>29</sup> effectus<sup>30</sup>, tam adultis, quam parvulis est conferendus. Sicut enim<sup>31</sup> *olim* sine distinctione qualibet Moaisica lex clamabatur<sup>32</sup>: „Anima, cuius praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo,“ ita nunc indistincte vox intonat evangelica: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei.“ ab hac<sup>33</sup> generalitate nec sexum, nec aetatem excludens<sup>34</sup>. Unde, sicut *anima circumcisa de populo suo non peribit*<sup>35</sup>, sic, qui ex aqua fuerit et Spiritu sancto renatus; regni coelorum introitum obtinet. Cautè tamen notandum<sup>36</sup> est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis, quam quondam Iudaeis circumcisiõ contulisset, dictum est in fine praedictae auctoritatis inductae de veteri lege: „peribit de populo suo:“ in evangelica vero auctoritate<sup>37</sup> subiunctum est: „non intrabit<sup>38</sup> in regnum Dei.“ quoniam<sup>39</sup>, etsi<sup>40</sup> originalis culpa remittebatur per circumcisiõis mysterium<sup>41</sup>, et damnationis periculum vitabatur, non tamen<sup>42</sup> perveniebatur ad regnum coelorum, quod usque ad<sup>43</sup> mortem Christi fuerit omnibus obseratum: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricata culpa remittitur, vitatur<sup>44</sup> periculum, et ad regnum coelorum etiam<sup>45</sup> pervenitur, cuius ianua Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseravit. Absit enim, ut universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin et ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem. Ceterum ex vi literae satis patet, praedictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum; quum de parvulis non possit<sup>46</sup> intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter et illa<sup>47</sup> *alia* auctoritas est solvenda<sup>48</sup>: „Qui crediderit, et baptizatus fuerit etc.“ quum non possint credere parvuli, sed adulti. Et hoc tunc tunc auctoritas hic<sup>49</sup> intelligenda est *solummodo*<sup>50</sup> de adultis, nec<sup>51</sup> ad alios prima, et ad alios secunda clausula referatur; quavis nonnulli concedant, quod parvuli credunt<sup>52</sup> non per usum, sed per habitum fidei, quem<sup>53</sup> suscipiunt in baptismo, sicut et<sup>54</sup> *alia* multa verba secundum communem usum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur. Illud vero<sup>55</sup>, quod opposites inducunt, fidem aut caritatem, aliasque<sup>56</sup> virtutes parvulis, utpote non consentientibus, non infundi, a plerisque non conceditur absolute; quum propter<sup>57</sup> hoc inter doctores theologos quaestio referatur, aliis asserentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri; nonnullis vero dicentibus, et<sup>58</sup> dimitti peccatum, et virtutes infundi habentibus illas quoad habitum, non quoad<sup>59</sup> usum, donec perveniant<sup>60</sup> ad aetatem adultam. Verum quidam ex hac solutione invenisse se credunt viam ad alias quaestiones, argumentantes ex eo, quod dicimus, parvulis in baptismo peccatum originale dimitti<sup>61</sup>, quod et adultis<sup>62</sup> dormientibus vel amebntibus peccatum, si baptizentur<sup>63</sup>, ratione simili dimitatur. Quum enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt, idem in consimilibus<sup>64</sup> iudicandum<sup>65</sup>. Hic vero dicimus distinguendum, quod peccatum est duplex, originale scilicet et actuale; originale, quod absque consensu contrahitur, et actuale, quod committitur cum<sup>66</sup> consensu. Originale igitur<sup>67</sup>, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim<sup>68</sup> remittitur sacramenti; actuale vero, quod cum consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur. Sed adhuc quaeritur, quare non saltem originale peccatum amebntibus, et dormientibus in baptismo sicut parvulis dimitatur. Ad hoc<sup>69</sup> est taliter

respondendum, quod Dominus, qui totum hominem salvum<sup>70</sup> fecit in sabbato, quod imperfectionis non novit, et ob hoc peccata non ex<sup>71</sup> parte, sed ex toto dimittit. Praeterea poena originalis peccati est carentia visionis Dei<sup>72</sup>; actualis vero poena peccati est gehennae perpetuae cruciatus. Unde, si dimitteretur alicui primum, altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, et cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: sed haec<sup>73</sup> tanquam incompossibilia<sup>74</sup> esse minime patitur, immo sibi mutuo adversantur. Item<sup>75</sup> vero<sup>76</sup> quaeritur, utrum *hincmodi* dormientibus et amebntibus sacramenti saltem character in baptismo imprimatur, ut excitati a somno vel ab acgritudine liberati non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod sacramenta, quae per se sortiuntur effectum, ut baptismus et<sup>77</sup> ordo ceteraque similia, non solum dormientibus et amebntibus, sed invitis *etiam* et contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur, quum non solum parvuli, qui non consentiunt<sup>78</sup>, sed et<sup>79</sup> facti, qui quavis non ore, corde tamen dissentiant, recipiant<sup>80</sup> sacramentum. Sed opponitur talibus, quod, qui fuissent invitati et reluctantes immersi, saltem<sup>81</sup> ratione sacramenti ad iurisdictionem ecclesiasticam<sup>82</sup> pertinent, unde ad servandam regulam fidei Christianae forent rationabiliter compellendi. Verum id<sup>83</sup> est religioni Christianae contrarium, ut semper invitati et penitus contradicenti ad recipiendum et servandam Christianitatem aliquis compellatur. Propter<sup>84</sup> quod inter invitum et invitum, coactum et coactum alii non absurde distinguunt, quod is, qui terroribus atque<sup>85</sup> suppliciis violenter atrahitur<sup>86</sup>, et<sup>87</sup> ne detrimentum<sup>88</sup> incurrat, baptismi suscipit sacramentum, talis *quidem*, sicut et<sup>89</sup> is, qui fide ad baptismum accedit, characterem suscipit<sup>90</sup> Christianitatis impressum, et ipse, tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est *tamen* ad observantiam<sup>91</sup> fidei Christianae. In quo casu debet intelligi decretum *Illud* concilii Toletani, ubi dicitur, quod, qui iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisibuti<sup>92</sup>, quia iam constat eos sacramentis divinis associatos, et baptismi gratiam suscepisse, et chrismate unctos esse, et corporis Domini<sup>93</sup> existisse participes, oportet etiam<sup>94</sup>, ut nomen, quam necessitate susceperunt<sup>95</sup>, tenere cogantur, ne fides Domini blasphemetur, et fides, quam susceperunt<sup>96</sup>, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti, quia plus est expresse contradicere quam minime consentire: sicut<sup>97</sup> nec ille nam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus et reclamans thurificare idolis cogitur violenter<sup>98</sup>. Dormientes autem<sup>99</sup> et amebntes, si, priusquam amebntiam incurrent aut<sup>100</sup> dormiant, in contradictione persistenter<sup>101</sup>, quia in<sup>102</sup> eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi<sup>103</sup> fuerint sibi immersi, characterem non<sup>104</sup> suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni existissent, et habuissent propositum baptizandi; unde tales in necessitatis articulo consuevit ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimi operatio, quum obicem voluntatis contrariae<sup>105</sup> non invenit obstantem.

## CAP. IV.

Nemo potest se ipsum baptizare, etiam instante necessitate articulo.

Idem Metensi<sup>2</sup> Episcopo.

Debitum<sup>1</sup> pastoralis officii exsolvis, quum super dubiis iuris articulis responso sehis apostolicae postulas elocervi. Sane per te nobis literas<sup>2</sup> intamisti, quod quidam Iudaeus, in mortis articulo constitutus, quum inter Iudaeos tantum existeret,

TIT. XLII. Cap. III. 22) et; *deest*: ib. 23) conferatur: *Lat.* conferitur: *Mss.*: conferetur: *Cl.* 24) successerit: *Cod. Bonn.* 25) in; *deest*: *Cod. Richt.* 26) et; *deest*: *T.* 27) existat: *F.* existit: *ib.* 28) ut; *ib.* *deest*: *N.* non; *ib.* 29) violenter: *L.* violentur: *T.* 30) esse etc.; *C.* 31) Nam sicut: *Cod. P.* 32) item: *XVII.* 4. 33) hoc generaliter: *Cod. —* *cf.* *Ioh.* III. 3. 34) excludimus: *T.* 35) peribit: *ib.* 36) adnotandum quantum: *Cod. T.* 37) veritate: *F.* *GHKIL* *cl.* 38) introitui: *Cl.* 39) add.; quidem: *T.* 40) et; *ib.* 41) ministerium: *Lat.* 42) sed non; *T.* 43) per; *ib.* 44) et; *ib.* 45) et; *deest*: *Cl.* 46) possit: *F.* *GHKIL* possent: *C.* — *Msc.* XVI. 16. 47) *ib.*: *deest*: *T.* 48) Marc. XVI. 16. 49) haec: *F.* *GHKIL* *Cod. P.* 50) tantummodo: *C.* *laet.* 51) ne; *F.* *GHKIL* 52) erodant: *T.* 53) quum: *LaCodd.* 54) et; *deest*: *Cod.* 55) ergo: *Cod. P.* autem: *C.* 56) *deest*: *Cl.* 57) *deest*: *Cl.* 58) et; *deest*: *F.* *GHKIL* 59) ad: *F.* *GHKIL* *Cod. T.* 60) pervenirent: *F.* *GHKIL* *Cod. P.* 61) remitti: *T.* 62) quod in ad.: *Cl.* 63) si bapt.; *deest*: *Cod.* baptizetur: *T.* 64) similiter: *GHKIL* 65) add.; *esse*: *T.* 66) in: *T.* 67) igit;

*deest*: *C.* 68) virtus remittit: *Cod.* 69) quod: *T.* 70) sanum: *LaCodd* *T.* 71) in: *T.* 72) divina: *(Cl. T.)* quae (sed; *deest*: *T.* 73) impossibilis: *Lat* *T.* 74) interit: *Cod. T.* item: *C.* 75) vero; *deest*: *C.* *Richt.* 76) et ord.: *deest*: *T.* 78) sciantur: *T.* 79) et; *deest*: *F.* *GHKIL* 80) recipient: *C.* 81) add.; *tamen*: *Cod.* 82) ecclesiae: *Lat.* 83) Verum quum non emgerat rel.: *T.* 84) propterea (quod; *deest*: *T.* 85) absque: *Lat.* 86) inducitur: *T.* 87) ut ne... suscipiat: *Cl.* 88) add.; salutis: *T.* 89) et; *deest*: *GF.* iste: *T.* 90) recipit: *T.* 91) observationem: *C.* 92) Sisibuti: *F.* *GHKIL* *Cod.* Sisibuti: *C.* 93) salubrit: *C.* 94) Sisibuti: *T.* 95) dormiunt: *T.* 96) et; *deest*: *T.* 97) susceperit: *GF.* susceperat: *Cod.* 98) susceperat: *Cod.* 99) si autem: *T.* 98) vis: *deest*: *LX.* 99) aut; *deest*: *T.* 100) aut dorm.: *deest*: *ib.* 101) persistenter: *F.* *GHKIL* *Cod.* 102) in eis: *deest*: *Cod.* 103) si: *F.* *GHKIL* *Cl.* 104) nec: *C.* 105) vel: *deest*: *Cl.*

(Cap. IV. 1) Resolutum ex Reg. Bep. IX. 159.; *Ann.* 15. (6, 2); *Comp.* III. c. 2. h. l. (3, 34.) 2) add.; ven. fratri: *Rog.*; — *Pothast* no. 2875.





non potest, quod est Christus Iesus: superaedificare<sup>12</sup> posse videtur<sup>13</sup>, sicut salutifera opera, sic et quaelibet ecclesiastica sacramenta, quum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, quoniam et sacramentum coniugii et sacramentum etiam eucharistiae a non baptizatis recipi potest. Praeterea sacramentum ordinis non solum pontificalis, sed sacerdotalis etiam et leviticum ex institutione sua praecessit baptismum, per<sup>14</sup> quod forsitan videtur, quod ante baptismum huiusmodi ordines possent<sup>15</sup> rite conferri, maxime his, qui baptizati esse creduntur. *Quil enim, si forsitan is, qui baptizatus esse creditur, et non est, in episcopum saltem de facto fuerit consecratus? Eruntne reordinandi omnes, qui ab eo fuerint ordinati? Et quom de pluribus episcopis nesciatur, an renati fuerint aqua baptismatis, quom hoc nec ipsi reminiscunt, nec alii: addatur igitur, non tales sint revereri in episcopum consecrati? Unde<sup>16</sup> quot et quanta sequuntur in episcopo absona, sed absurda, sileribus est potius quam dicendum. Quia vero in concilio apud Compendium<sup>17</sup> legitur constitutum<sup>18</sup>, quod, si quis in presbyterium ordinatus deprehenderit, se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur: nos circa latorem praetentium in hoc dubitabili casu quod tutius est sequentes, *fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus*, quatenus ipsum per singulos ordines usque ad sacerdotium promovere procuret, et permittas, eum in sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum quod ambigitur esse factum. Nec male de sacramento sentitur, quum illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, et<sup>19</sup> inter Christianos esse fideliter conversatus<sup>20</sup>, tam violenter praesumitur, quod fuerit baptizatus, ut haec praesumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.<sup>21</sup> [*Dat. Rom. ep. S. Petr. II. April. Ao. IX. 1206.*]*

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIAE, CHRISMATIS ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

CAP. I.

Eucharistia et chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, et contra facientes sunt puniendi.

Innocentius III. in concilio generali.

Statuimus, ut in cunctis ecclesiis chrisma et eucharistia sub fidei custodia clavibus adhibitis conserventur<sup>2</sup>, ne<sup>3</sup> possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel<sup>1</sup> nefaria exercenda<sup>5</sup>. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur, et, si per eius incuriam aliquid nefandum inde<sup>6</sup> contigerit, graviori subiacet ultioni.

CAP. II.

Suppellectilia in ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. Hoc dicit primo. Ecclesiae debent sua vasa et vestimenta munde tenere. Hoc secundo.

Idem in eodem.

Relinqui nolimus incorrectum, quod quidam clerici ecclesias sic exponunt<sup>2</sup> suppellectilibus propriis, et etiam alienis, ut potius domus laicae, quam Dei basilicae videantur, non considerantes, quod Dominus non sinebat<sup>1</sup>: ut vas transferretur pro templum. Sunt et alii, qui non solum ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, et vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, nec non<sup>6</sup> ipsa corporalia tam immunda relinquant, quod interdum aliquibus sunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne huiusmodi suppellectilia in ecclesiis admitt-

tantur, nisi propter<sup>5</sup> hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes ad eas oporteat<sup>6</sup> haberi<sup>7</sup> refugium, sic tamen, ut<sup>8</sup> necessitate cessante, res in loca pri-tinua reportentur. Praecipimus quoque, ut oratoria<sup>9</sup>, vasa, corporalia et vestimenta praedicta munda et<sup>10</sup> nitida conserventur<sup>11</sup>. Nimis enim videtur<sup>12</sup> absurdum in sacris sordes<sup>13</sup> negligere, quae deducunt<sup>14</sup> etiam in profanis.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sine Papae licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III.<sup>2</sup>

Audivimus, quod quidam inter vos *sunt*, qui, diabólica fraude decepti, hominem quendam in potatione et ebrietate occisum quasi sanctum more infidelium venerant, quum vix pro talibus in ebrietatibus<sup>3</sup> peremptis ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus: „*quod ebriosi homines regnum Dei non possidebunt.*“ Illum ergo *hominem* non praesumatis de cetero colere, quom, etiam si per cum miracula *plurima* fierent, non liceret vobis ipsum<sup>4</sup> pro sancto absque auctoritate Romanae ecclesiae publice venerari.

CAP. II.

Sanctorum reliquiae vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. in concilio generali.

Quum ex eo, quod quidam sanctorum reliquias exponunt venales, et eas passim ostendunt, Christianae religioni detractum sit saepius, ne<sup>2</sup> in posterum detrahatur<sup>3</sup>, praesenti decreto statuimus, ut antiquae reliquiae amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari praesumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatae. Praelati vero de cetero non permittant<sup>4</sup> eos<sup>5</sup>, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, variis<sup>6</sup> figmentis aut falsis documentis decipi, sicut [et] in perisque locis occasione quaestus fieri consuevit. [*Electoemnarum etc. (cf. c. 14. X. de poenit. l. 38.)*]

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE IEIUNIORUM.

CAP. I.

Vigilia, occurens in dominica, ieiunari debet in sabbato, et ieiunanda est vigilia B. Matthiae.

Innocentius III. Clericis S. Petri Magalonensis.<sup>2</sup>

Ex parte vestra quaesitum fuit *a nobis*, utrum, si Nativitatem Domini, vel Assumptionem beatae Mariae, vel festivitatem alicuius Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, de sabbati praecedentis<sup>3</sup> vigilia debeat ieiunari, et utrum in vigilia B. Matthiae Apostoli sit ieiunium iniungendum. Ad quod breviter respondemus<sup>4</sup>, quod [et] die sabbati festivitates praelatas secundae feriae praecedentis<sup>5</sup> et B. Matthiae Apostoli<sup>6</sup> debet vigilia ieiunari. [*Insuper etc. (cf. c. 3. de celebr. miss. III. 41. Dat. Rom. ep. S. Petr. Non. Nov. 1204.)*]

CAP. II.

Non capit congruum summationem, et textus in se satis clarus est, et multa sunt dicta, quae patent per §§.

Idem Bracharensi Archiepiscopo.<sup>2</sup>

Consilium nostrum<sup>3</sup> † super quibusdam articulis requisisti,

Tit. XLIII. Cap. III. 12) superaedificari posse videtur: videretur: *Cathol.*; videtur: *Ch*; *C Reg.* 13) videretur: *LX* 14) pro (propter): *Codex* quod apparet: *C Reg.* 15) possunt: *6C Reg.* 16) Unde quum et hoc tot et tanta seq: *D* 17) *cf. supra* 1. 18) in diffinitum: *Reg.* 19) et: *dest.*: *F.H.K.* 20) conservatus: *Reg.* 21) producit: *Ch.*  
Tit. XLIV. Cap. I. 1) c. 26. *C. Lib. IV.* 1215; — *Comp. IV. c. 2. de munim.* (3, 17.) 2) conservetur: *F.H.K.*; reservetur: *H* 3) ut non: *Conc. Ms.* 4) et: *Dif* 5) generanda: *Dh* 6) inde: *dest.*: *Ch.*  
Cap. II. 1) c. 19. *Ch.* — *Comp. IV. c. 1. de munim.* (3, 17.) 2) disponunt: *Dh* 3) Dom. noluit: *Dh.* 4) et: *inst.*: *F.H.K.*; *dest.*: *Dh* 5) per: *Dh* 6) oportet: *GY*; oportere: *L* 7) habere: *Dh* 8) ut in: *Dh* 9) ordinaria: *Dh* 10) et: *dest.*: *Dh* 11) sercentum: *MDXXX*; 12) videtur: *Da*; videtur: *Dh* 13) ord.: *dest.*: *Dob* 14) delectant: *Dh*; delectant: *Da.*  
Tit. XLV. Cap. I. 1) *Restitutum ex Alan.* *ancl.* 2) (6, 35); *Comp. II.*

*c. nu. h. t.* (5, 21.) 2) monachus *Crystianus ex munim 1099 Baronii et Gouzelari curia: tunc* — 1150—51. — *Diffe no.* 2600. 3) ebrietate: *Bhb* 4) *I. Cor.* VI, 10. 5) cum: *Babes De.*  
Cap. II. 1) c. 62. *Conc. Lib. IV.* 1215; — *Comp. IV. c. 2. h. t.* (3, 17.) 2) et: *Bhb*; *dest.*: *Bb*; saepius: *By Conc. Ms.* 3) detra: *dest.*: *Babdy Conc. Ms.* 4) ne perm.: *By*; non praesumant nec permitt.: *Bh* 5) illos: *B. Conc.* 6) vasis: *Babdy Conc.*  
Tit. XLVI. Cap. I. 1) *Restitutum ex Reg. Beque.* VII, 150; *Alan.* *ancl.* 9, (6, 27.) 2) *Comp. III. c. 1. h. t.* (3, 35.) 3) Petri et Magdaleni: *Cathol.*; in Magdalena: *Comp.* — *Pollstus no.* 2419. 3) praecedenti: *XC Reg.* 4) duximus respondendum: *C Reg.* 5) praecedenti: *Oncl.* 6) Ap.: *dest.*: *Ch.*  
Cap. II. 1) *Restitutum ex Reg. Beque.* IX, 3; *Alan.* *ancl.* c. 1. (6, 33); *Comp. III. c. 2. h. t.* (3, 35.) 2) *Pollstus no.* 2692. 3) vestrum: *ALN*; *add.*: cui est: 6.



quae dicitur H. 3, tantum perhibetur ab ecclesia parochiali distare, ut in tempore hiemali, quum pluviae<sup>5</sup> inundant<sup>5</sup>, non possint parochiani sine magna difficultate ipsam<sup>6</sup> adire, unde non valent<sup>7</sup> congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta<sup>8</sup> ecclesia iam dicitur in rebus abundare, quod praeter illius villae<sup>9</sup> proventus minister illius convenienter<sup>10</sup> valeat sustentationem habere, *fraternitati tuae<sup>11</sup> per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, si res ita se habet, ecclesiam<sup>12</sup> ibi aedifices, et in ea sacerdotem, sublato appellationis obstaculo, ad praesentationem rectoris ecclesiae maioris cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam eisdem<sup>13</sup> villae obventiones ecclesiasticas percepturum, providens<sup>14</sup> tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici ecclesiae servetur, quod quidem<sup>15</sup> fieri posse<sup>16</sup> videtur, quum eisdem villae dominus viginti acras terrae frugiferae velit ad usus<sup>17</sup> sacerdotis<sup>18</sup> conferre. Si vero persona matricis<sup>19</sup> ecclesiae virum idoneum praesentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, et virum bonum appellationis cessante diffugio instituire non omittas<sup>20</sup>.*

CAP. IV. 1

Rectores ecclesiarum possunt compelli, ut de rebus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem seu reparationem ecclesiae.

Idem Lexoviniensi<sup>21</sup> Episcopo.

De his sane<sup>22</sup>, qui parochiales ecclesias habent<sup>23</sup>, *fraternitati tuae taliter duximus respondendum<sup>24</sup>, quod ad reparationem et institutionem<sup>25</sup> ecclesiarum cogi debent, quum opus fuerit, de bonis, quae sunt ipsius ecclesiae<sup>26</sup>, si eis supersint<sup>27</sup>, conferre, ut eorum exemplo ceteri imitentur.*

CAP. V. 1

Saecularis ecclesia sine praesidio clericorum ad statum regularem potest reparari, et collegio, quod nondum est, privilegium non conferitur.

Urbanus III. 2

Ad audientiam nostram iam pridem pervenit, quod tu in ecclesia de Cologia<sup>3</sup>, de qua in episcopum vocatus et electus fuisti, regulares canonicos desideras<sup>4</sup> ordinare, et eorum institutioni de bonis tibi collatis congrue providere. Inde siquidem est, quod tuum nos desiderium atque propositum multis modis<sup>5</sup> in Domino laudibus commendat, hoc<sup>6</sup> devotioni tuae auctoritate apostolica indulgemus, ut *intra<sup>7</sup> rotam tuam canonicos regulares in ecclesia praescripta, si tibi<sup>8</sup> episcopum diocesanum consenserit in hac parte, ad honorem Dei et ecclesiae tuae<sup>9</sup> secundum beati Augustini regulam vales ordinare, et eos ibidem nullius contradictione<sup>10</sup> appellacione obstante instituire. Verum<sup>11</sup> si clerici saeculares in ea fuerint, qui adhuc suppressae noscuntur<sup>12</sup>, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria secundum consuetudines<sup>13</sup> provideri. Licet autem nobis instantius supplicaveris<sup>14</sup>, ut ecclesiae<sup>15</sup> praedictae confirmationis privilegium faceremus de canonis<sup>16</sup>, tibi<sup>17</sup> non possumus de iure deferre, quum nulli canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur<sup>18</sup>. Eis utique, quum fuerint instituti, tam in his quam in aliis precibus tuis obtentu in quibus cum Deo poterimus libentius deferemus.*

CAP. VI. 1

Non obstante inraumento de rebus ecclesiae non alienandis, potest episcopus propter indigentiam novam ecclesiam aedificare.

Coelestinus III. 2

Tua nos<sup>3</sup> duxit (*Et infra*) Praeterea, quia occasione iuramenti, quod de rebus ecclesiae non alienandis te asseris praestitisse, in locis tui episcopatus, in quibus populi habitantes oratoriis<sup>4</sup> plurimum egere<sup>5</sup> videntur, ne praetextu novarum ecclesiarum commissa tibi ecclesia destitui videatur, ecclesias formidas<sup>6</sup> erigere, fraternitati tuae *praesentium<sup>7</sup> significatione* mandamus, quatenus illius iuramenti occasione nullatenus praetermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione<sup>8</sup> studeas salubriter providere.

TITULUS XLIX.

DE IMMUNITATE ECCLESIAIUM, COEMETERII, ET RERUM, AD EAS PERTINENTIIUM.

CAP. I. 1

In domibus ecclesiarum non debet iudex laicus indicare, nec hospitium quaerere.

Ex synodo Ioannis Papae.

Ut in domibus ecclesiarum neque missus, neque comes, vel iudex publicus, vel minister quasi pro consuetudine placitum<sup>2</sup> vel hospitium vindicent, in quibus publicis locis<sup>3</sup> domos constituent, in quibus placitum teneant, et etiam<sup>4</sup> *secundum antiquam consuetudinem* hospitentur.

CAP. II. 1

Tempore magnaee necessitatis non debet aliquis excusari a murorum seu civitatis custodia. H. d. secundum intellectum Panorm.

Gregorius Archiepiscopo<sup>24</sup> Tricensi<sup>25</sup>.

Pervenit (*Et infra*) Fratritas tua nullum neque per nostrae vel ecclesiae tuae nomen aut quolibet alio modo excusari<sup>1</sup> a murorum<sup>2</sup> vigiliis patiaris, sed omnes ad hoc<sup>3</sup> generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus melius [*auxiliante Domino*] valeat civitatis custodia procurari<sup>4</sup>.

CAP. III. 1

Rusticus, adstrictus ad culturam agrorum ecclesiae, non potest illam deserere. H. d. summando generaliter.

Idem Vitali Defensori Sardiniae<sup>2</sup>.

Inducitur est (*Et infra*) Dicitum est nobis etiam<sup>3</sup>, quod rustici [*possessionis eiusdem* (*Caralitanus*) ecclesiae, rura eius<sup>4</sup> deserentes, in privatorum possessionibus culturam laboris<sup>5</sup> exhibeant, eae<sup>6</sup> qua re [*ajitur, ut possessiones ecclesiae, proprio in aliis occupato cultura, deperant, atque ad tributa sua persolvenda idoneae non existant*] quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV. 1

Laici, collectas imponentes clericis vel ecclesiis, suo iurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistant, sunt excommunicati cum suis fautoribus; potest tamen episcopus cum clero eis in necessitate praebere subsidia.

Ex concilio Lateranensi.

Non minus<sup>1</sup> *pro peccato eorum<sup>2</sup>, qui faciunt, quam pro illorum<sup>3</sup> detrimento, qui sustinent, graee nitatis esse dignoscitur,*

TIT. XLVIII. Cap. V. 3) N: Aob; Ent: Ak; E: P 4) add: aquae; Ab 5) inaudierunt: AP 6) eam: th 7) valeant: Ab; Bohn: 8) parochialis: A 9) vill: deest: Ab 10) convenienter: LaP 11) vestrae: Ab 12) in eadem villa fieri capellam patiaris, et saec. ibi: P 13) eius: Aeb 14) proventus: FGHKLP 15) quid: deest: Ab 16) posse: deest: FAK 17) usum: FGH 18) presbyteri: A 19) matrici: FX 20) dimittis: P. Cap. IV. 1) Resoluitum ex App. XXIX. 2) Lips. XIX. 2; Cass. XXX. 8. F. 1. c. 3. h. l. (3, 35). 2) Lexon: FGHILab; Lexonici: X; Exon: AacPL; Id. ead. i. e. Exoniens. ep. P. C. 2. Ad aures supra de quibus: O; — cf. Comp. I. c. 2. de quibus cogit. (3, 35) Wigorn. ep. (quod non apud, — P. C. 2. in literis: P. In literis et infra: A; — cf. c. 9. de off. iud. de l. 1. 29). — 1159-81. — Jaffe no. 894. 3) sane: deest: O; autem: de 4) tenent: O 5) respondens: PR 6) et instructione: DLML; et iust: deest: LaX 7) eed: deest: O 8) supersunt: FHMPP. Cap. V. 1) Resoluitum ex App. anal. 2. (3, 2); Comp. H. c. l. h. l. (3, 26). 2) Truden archiep. et G. V.: Bb; Delegato: BabbeLa; — 1185-87. — Jaffe no. 9887. 3) Calag: Bb; Calogia: Bb; Calogia: Bv; Avolis: Tu 5) mod.: deest: Bb; Birkh. 6) hoc: deest: Bb 7) secundum: Bz; iust. vel. iunm: deest: Bb 8) si tibi in hoc episc. admod. consentierit: Bp; Bb 9) tuas: deest: Bb 10) vel: Bb; l. 1) Unde: Bb 12) noscatur: volu. ut. . . providentur (providetur: Bb; Bb) 13) consuetudinem: Bz; loci consuetudine: Bb 14) supplicares: Fz; licet autem (eum canonici tui vel: Bb) vicini (nuntii vel canonici: Bz) non instantius applicent: Bb 15) quatenus (quod: Bb) ecclesiae (in eed. praec-

scripta: Bb) praescriptae (add.: nostrae: Bb) iure (iuri: Bz; deest: Bb) conferas: Bb 16) add: tuis: Bb 17) tuae in hac parte devotioni: Bb 18) indulgeat: th. Cap. VI. 1) Resoluitum ex Ana. I. (3, 19); Comp. H. c. 3. h. l. (3, 26). 2) 1191-8. — Jaffe no. 10722. 3) nobis: Bb 4) oratori: Bb 5) indigeret: Bb 6) formidat: Bb 7) add: per ap. scripta: Bb 8) instructione: Babep; constructione: Bb. TIT. XLIX. 1) Coem. . . pert: deest: H; Coemeterii et rebus: G; spectantium: F. Cap. I. 1) c. 11. Cap. Lambach Inpoc. 2885; Mon. Germ. L. I. 565. 2) Comp. I. c. 1. h. l. (3, 36). 2) nec placitum, nec hosp: 1) 3) rebu: Aob; vicis: orig. 4) et: deest: A Orig. Cap. II. 1) Resoluitum ex Grav. I. Reg. VIII. 18; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 36). 2) Agnelo (Aug.: V); Anselmo: A Reg. 3) FRAK Reg. 4) Terracinesis: Bb; Reg. 6) ad hoc: deest: A Reg. 7) provocari: A. Cap. III. 1) Resoluitum ex cod. IX. c1. 2) ser. no. 509. — Jaffe no. 1219. 3) et: deest: Ab 4) propriam: A Reg. 5) hab: deest: Ab 6) ius: Ab 7) tale aliquod: Ab; tale quod: Bz; aliquid: Ab; in qua re experientiam tuam volumus omnino esse sollicitam, ne tale quiddam fieri post hanc nostram tibi datum auctoritatem periretur: deest: Bz. Cap. IV. 1) Resoluitum ex c. 19. Conc. later. III. (1179.) Lips. c. 7.; Bohn. c. 8.; Cass. III. 1; Comp. I. c. 1. h. l. (3, 36). 2) illorum: Ab 3) sacrum: Ab.



fieri prohibemus<sup>3</sup>. Quod si quis forte praesumpserit, et sic extorta restituit, et tantumdem cogatur pauperibus largiri: superior autem, cui *[super hoc]* fuerit querela deposita, si negligens fuerit in huiusmodi<sup>4</sup> executione statuti, canonice subiaceat ultioni.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. Astoricensi<sup>2</sup>.

Ecclesiae, in qua divina mysteria<sup>3</sup> celebrantur, licet adhuc non existerit consecrata, nullo iure privilegii immunitatis admittit: quia obsequiis divinis dedicata<sup>4</sup> nullius est temerariis ausibus profananda. *[Si ecclesia etc. c. 10. de cons. eccl. III. 40. Dat. Lat. XII. Kal. Iun. 1233.]*

CAP. X.<sup>1</sup>

Qui sub spe immunitatis in ecclesiis vel coemeteriis delinquant, immunitate non gaudent.

Idem Toletano et Compostellano Archiepiscopis.

Immunitatem ecclesiasticam *(Et infra)*: Nonnulli, impunitatem suorum excessuum pro defensione ecclesiae obtinere sperantes, homicidia et mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis vel earum coemeteriis committere non verentur: qui, nisi per ecclesiam, ad quam confugiunt<sup>2</sup>, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri. *(Et infra)*: Quum in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat, et frustra legis auxilium invocet qui committit in legem: mandamus, quatenus publice nunciatis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt<sup>3</sup> se indignos.

TITULUS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SAECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.<sup>1</sup>

Enumerat concilium multa saecularia negotia, a quibus iubeat clericos et monachos abstinere. Et sunt XIV., si recte numerentur.

Ex concilio Maguntino.

Multa sunt negotia saecularia, de quibus<sup>2</sup> pauca perstringamus<sup>3</sup>, ad quae<sup>4</sup> pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid<sup>5</sup> plus iusto appetit homo<sup>6</sup>, turpe lucrum est. Munera iniusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo saeculari quaestu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites<sup>7</sup>, vel rixas amare. In placitis saecularibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum. Conductores saecularium rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti esse<sup>8</sup> ioculatorum, vel iocum saecularem<sup>9</sup> diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo quaerere. In deliciis vivere velle. Gulam et ebrietatem sequi. Pondera iniusta vel mensuras habere. Negotium iniustum exercere. Nec tamen iustum negotium est contradicendum propter necessitates diversas, quia legitimus, sanctos Apostolos negotiatus<sup>10</sup> fuisse, et in regula B. Benedicti praecipitur provideri<sup>11</sup>, pro quorum manus negotia<sup>12</sup> monasterii procurantur. Canes et<sup>13</sup> aves sequi ad venandum, et<sup>14</sup> omnibus quibuslibet causis superfluis interesse<sup>15</sup>. Ecce talia et his similia ministris altaris Domini, nec non et monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus<sup>16</sup>: „Nemo, militans Deo, implicat se negotiis saecularibus.“

CAP. II.<sup>1</sup>

Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum; quod si contra fecerint, et deprehendantur in trade, non subvenitur eis ab ecclesia.

Eugenius Papa Lucanensi<sup>2</sup> Episcopo.

Sacerdotibus *intra* et clericis tuis denuncias publice, ne ministri laicorum fiant, nec<sup>3</sup> in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere<sup>4</sup> praesumpserint, et occasione ipsius administrationis propter pecuniariam<sup>5</sup> causam deprehendantur<sup>6</sup> in fraude, indignum est<sup>7</sup> eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

CAP. III.<sup>1</sup>

Religiosi professi, exentes ad audiendas leges vel physicae, nisi infra duos menses ad claustrum redeant, excommunicantur<sup>2</sup>, et in nulla causa patrocinari possunt, et in choro, et in capitulo et ceteris erunt ultimi, et sine dispensatione Papae non promoventur.

Alexander III. in concilio Turonensi.

Non magister antiqui hostis invidia *infrima umbra ecclesiae precipitare laborat, sed unum tantum ad desiderabilia<sup>3</sup> eius, et electos quoque aditus suppulcrum, dicente scriptura: „Escas eius electi: Multum sapientem causam operari se reputat, ubi pretiosas aliquid manebant ecclesiae sua fuerit<sup>4</sup> validitate detractum. Et hinc<sup>5</sup> nimium est, quod in angulum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium<sup>6</sup> fratrum consulendi corporibus et ecclesiastica negotia fidelibus pertractandi, regulares<sup>7</sup> quosdam ad legendas leges et confectiones physicales<sup>8</sup> ponderandas de claustris suis educit. Unde, ne sub occasione scientiae spiritalis viri mundanis rursus actionibus involvantur<sup>9</sup>, et in interioribus et eo ipso deficiant, ex quo se alius putant in exterioribus providere, pro praesentis concilii assensum statutum, ut nulli<sup>10</sup> omnino post votum religionis, et<sup>11</sup> post factam in aliquo loco religioso<sup>12</sup> professionem ad physicam leges mundanas legendas<sup>13</sup> permittantur<sup>14</sup> exire. Si vero exierint<sup>15</sup>, et ad claustrum suum infra<sup>16</sup> duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, et in nulla causa, si patrocinium praestare voluerint, audiantur. Reversi autem in choro, capitulo, mensa et<sup>17</sup> ceteris ultimi fratrum<sup>18</sup> existant, et, nisi forte ex misericordia sedis apostolicae, totius spem promotionis amittant.*

CAP. IV.<sup>1</sup>

Clericus, generalis procurator vel iustitarius principis saecularis deponendus est, et, si religiosus est, gravius punietur.

Idem in concilio Lateranensi.

Sed nec procuraciones<sup>2</sup> villarum aut iurisdictiones etiam<sup>3</sup> saeculares sub aliquibus principibus et<sup>4</sup> saecularibus viris, ut iustitiarius<sup>5</sup> eorum fiat, clericorum quisquam exercere praesumat. Si quis autem adversus haec<sup>6</sup> venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli<sup>7</sup>, dicentis<sup>8</sup>: „Nemo, militans Deo, implicet<sup>9</sup> se saecularibus negotiis,<sup>10</sup> saeculariter<sup>11</sup> agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus pro eo, quod officio clericali neglecto fluctibus saeculi, ut potestibus<sup>12</sup> *[saeculi]* placeat, se immergit. Districtius autem decernimus<sup>13</sup> puniendum, si religiosorum<sup>14</sup> quisquam aliquid praedictorum ausus fuerit<sup>15</sup> attentare.

CAP. V.<sup>1</sup>

Clericus, indicium sanguinis exereans, ab officio et beneficio deponitur, et excommunicatus est habens officium praepositi saecularis, si monitus non desistat.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Clericis<sup>3</sup>, in sacris ordinibus constitutis, ex concilio

Tit. XLIX. Cap. VIII. 3) add.: penitus: D 4) huius: F: HIKH: deest: Dlf. Cap. IX. 1) Restitutum: r: Reg. VII, 119, ap. Reynolds, ad ann. 1233. no. 66. 2) scr. ad. 1235. 3) Polidori no. 9203. 3) minister: F: HILY 4) dicata: Reg. Cap. X. 1) 1227-31. — Polidori no. 9659. 2) ingerunt: Cont. Bohem. 3) reddiderunt: F: reddidit: X. Tit. L. Cap. I. 1) v. 11. Conc. Magunt. heb. ad. 513. Buch. VIII, 90. 10) Decr. VII, 108. 2) Comp. I. c. 1. h. l. (3, 37). 2) de his tamen: Coll. celt. 3) perstringimus: Conc. 4) ad quae pertinet omnis libido, non solum in (deest): Buch. 5) immunditia carnis sed etiam in (deest): Buch. 6) omni concupiscentia carnali: Buch. II, Conc. 5) add.: enim: buch. 6) boni: deest: M 7) et lit.: M Conc.: cont. lit. et rixis: lit. et lit. et rix.: Buch. 8) esse: deest: GAI 9) saeculare: Al Conc. 10) negotiis: abe: Buch. II, 11) praeviderit: Coll. celt. Conc. 12) negotia: ... transient: al: negotium: ... transient: Buch. II, Conc. 13) vel: F: HILY 14) et in: Buch. II, 3: Conc. 15) superfluum esse: Coll. celt. Conc. 16) et: H. Tom. II, 4. Cap. II. 1) Restitutum: r: App. XXVI, 17. 2) Lucei: M. 16: Bomb. XI, 16: Cuss. XXI, 21. 3) Comp. I. c. 8. h. l. (3, 37). 2) Lucei: F: HILY: Lucell. archiep.: abe: Lucen. archiep.: Ab: Focellio Saresii archiep.: (ep.: O) OPE: — celt. adn. ad. c. 2. de rler. neg. (3, 6). 4) me: M: 5) fieri:

Abel: Pqr: deest: O 6) propriam: O 7) a laicis capiantur: Coll. celt. 8) in fr.: deest: AOPR 9) add.: enim: P. Cap. III. 1) Restitutum: r: Cuss. Conc. Turon. heb. no. 1163: App. XXVII, 2: Laps. XIV, 2: Bomb. XVI, 2: Cuss. XXIV, 2: Comp. I. c. 2. h. l. (3, 37). 2) desiderabilia: M: 3) fuit: q. 4) inde: deest: q: Et: deest: R 5) ingentium: Ael: 6) et reg.: Ael: 7) physicas: OPQR 8) implicentur: P 9) nullus: M: Conc. 10) et: deest: F: HIKH: Coll. celt. Conc. 11) vel: deest: P 12) pertractandis: R 13) permittantur: ABOPE: permittunt: q 14) exierit: et ita unicus sanctorum duosque: OP Conc. 15) intra: Cont. Bohem. 16) ultimus: ultimique: q: ultimi: R ceteris: PQR: ultimus fratrum: q 17) senatus: deest: Abom: OPR. Cap. IV. 1) v. 12. Conc. Later. III, 1179: Laps. c. 12: Cuss. VII, 2: Comp. I. c. 2. h. l. (3, 37). — add.: P. C. Clerici: A: — cf. c. 1. de postul. (1, 37). 2) procuratores: Ael: 3) et: deest: PR 4) vel: Conc. 5) iustitarius fiant: AOPR 6) hoc: F: HIKH: Coll. celt. Conc. 7) add.: est: Conc. 8) H. Tom. II, 4. 9) implicat: F: HILY: Primar.: 10) et saec.: Conc. 11) potestibus: Coll. celt. Conc. 12) decernimus: B Conc. 13) add.: virom: R 14) audet: Conc. Cap. V. 1) Restitutum: r: App. XXVI, 1: Laps. XIV, 1: Bomb. XIV, 4: Cuss. XXIV, 1: Comp. I. c. 8. h. l. (3, 37). 2) 1139-81. 3) Clericus (Clerici): hoc qui in sacro. ord. sunt constituti: Coll. celt.









*Henricus*<sup>1</sup> *illustris rex Anglorum* pro discordia, quae inter ipsum et filios suos *peccatis exigentibus* est suborta<sup>2</sup>, uxores eorum [*filios edidit carissimis in Christo filii nostri Ludovici illustris regis Francorum*] detinuit, *pro quibus suis restituentibus* [*idem*] *rex Francorum* [et *filii praedicti regis Angliae*] et *generi*<sup>3</sup> *suis preces sollicitas nobis porroverunt*. Nos itaque [*studiosius*] attendentes, iustum et honestum esse, ut viri suos petant uxores, et *probitas eisdem*<sup>4</sup> [*regis Francorum* et *generorum suorum*] non solam in his quae ex officio debito tenentur efficere, sed etiam in omnibus, quae a iustitia non discordant, volentes prompto<sup>5</sup> mino acquiescere, praefatum regem Angliae<sup>6</sup> studiosius satius et attente monuimus, eique delictum in mandatis, ut ad communionem [*reuerabilium fratrum nostrorum*] archiepiscopi Turonensis<sup>7</sup> et episcopi Claremontensis<sup>8</sup>, et [*dilicti filii sui*] Carthusiani<sup>9</sup> prioris, vel loco eius prioris de Monte Dei<sup>10</sup> si ipse uelisse non poterit, vel duorum ex his, si tres non poterint litteras, uxores filii sui<sup>11</sup> infra XL dies, post nostrum<sup>12</sup> litterarum susceptionem restituere non postponat. Si vero eas infra praescriptum<sup>13</sup> terminum uiris suis non restituerit, apostolica auctoritate praecipimus, ut tata provincia, infra quam delinquerit, et ad quam transferatur<sup>14</sup>, quamdiu ibi fuerit, donec uiris suis restituantur, ab omnibus diuinis officiis praeter baptismum paruulorum et poenitentiae cesset<sup>15</sup>. Inde est, quod uicinitati uestrae per apostolica scripta praecipimus Mandamus [*et mandauimus praecipimus*], quatenus eundem<sup>16</sup> regem Anglorum ad eas restituendas sollicito<sup>17</sup> monitis et exhortationibus inducat, pronantes ei, quod non minus expedit sibi eas restituere, quam uiris suis ipsis<sup>18</sup> recipere<sup>19</sup>. Et, si iuxta mandatum et<sup>20</sup> communionem uestram<sup>21</sup> filios suos uxores suas<sup>22</sup> infra<sup>23</sup> certum<sup>24</sup> terminum non restituerit, ex tunc, in quacunque prouinciarum uestrarum<sup>25</sup> detinuerit vel [*ad quas*] transferatur<sup>26</sup>, donec ibi fuerint, nisi diuina officia praeter baptismum paruulorum et poenitentias morientium crebretur vel permittatis aliquatenus<sup>27</sup> celebrari omni [*super his contradictione et*] appellatione cessante, scitari pro certo, quia<sup>28</sup> si qui contra interdictum nostrum, quod non credimus, uentis uentuerint, suae ueritatis et transgressionis poenam debitam auctore Domino reuertantur.

CAP. XII.

Dictum minus, asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non iuratum.

Idem Episcopo sanctae Agathae.

Praeterea de muliere, quae a viro impetitur<sup>3</sup>, cuius consanguineum ea se deliquisse proponit, sed<sup>4</sup>, hoc publice confiteri recusat propter metum et potentiam mulieris, *providentiae tuae* taliter<sup>5</sup> respondemus, ut matrimonium ipsum fieri, nisi iuramento interuenisset, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium, si alter postea nubat. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quod matrimonium metu contractum esset ipso iure nullum. Hoc tamen clare non colligitur ex littera.

Idem Procuratori et Canonico Soranis.

Viens ad apostolicam sedem<sup>3</sup> Mariota<sup>4</sup> latrux praesentium supplici nobis insinuatione monstravit, quod, dum esset in adolescentia constituta, quandam adolescentem [*E. nomine*] adamauit<sup>5</sup> in tantum, quod uterque inter se de

matrimonio contrahend sub trium personarum testimonio praestitit<sup>6</sup> iuramentum. Quod parentes mulieris ipsius ignorantes, cum inuitum et reclamantem in uxorem euidam<sup>7</sup> alii tradiderunt<sup>8</sup>, quem<sup>9</sup> ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Quomodo publice fateretur<sup>10</sup> aliquid, quod a priori viro cognita esset atque iurata, episcopus Soranus<sup>11</sup>, qui tunc erat, eius ante praesentium suum fecit *causare*, et, cognito atque probato, quod dia proxima inter eos esset linea consanguinitatis, quod insimul non possunt, nec debent de iure coniungi, ipsos<sup>12</sup> ab inuicem separauit. Ceterum quam causa ipsa tractaretur, et viro, cui tradita fuerat<sup>13</sup> a parentibus, consentire nollet, ipse aliam in<sup>14</sup> uxorem traduxit, et illa<sup>15</sup> cuidam viro<sup>16</sup> T. nomine publice in conspectu ecclesiae nupsit. Tandem<sup>17</sup> quum de illo filium genuisset, pater ipsius<sup>18</sup> T., querens occasionem diuertim facienda, ei opposuit<sup>19</sup>, quod filium suum non<sup>21</sup> potuit in uxorem<sup>22</sup> habere<sup>23</sup> eo, quod alii<sup>24</sup>, qui nunc delinquit esse, prius desponsata fuisset. *Quia vero assertioni eius fidei, sicut acc<sup>25</sup> delinimus, non aliquidimus, nec hoc potiuus sub silentio praeterire, cum ad nos duximus remittendam, et discretioni<sup>26</sup> uestrae per apostolica scripta praecipimus Mandamus*<sup>27</sup>, quatenus, huius rei veritate plenius inspecta, si inuenieris, quod praedicta mulier a priori<sup>28</sup> viro iudicio ecclesiae fuerit separata, et ab eodem T. sine contradictione ecclesiae in uxorem tractata, et ille<sup>29</sup>, cui a parentibus<sup>30</sup> invita et veniens fuerit<sup>31</sup> copulata, de praesenti vite decesit<sup>32</sup>, praedictum T.<sup>33</sup> monitione praemissa<sup>34</sup> compellatis<sup>35</sup>, ut praefatum<sup>36</sup> Mariotam<sup>37</sup> postposita occasione recipiat, et sicut uxorem suam diligeat studeat et maritali affectione<sup>38</sup> tractare. Alioquin cum<sup>39</sup> et superinductam, et patrem etiam eius<sup>40</sup>, si huius rei restiterit<sup>41</sup>, excommunicatione<sup>42</sup> subdatis, et usque ad dignum satisfactionem sententiam ipsam faciat<sup>43</sup> inuoluntatiter obseruari.

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellae, de cuius matrimonio agitur, debet index sibi proferre locum tutum et honestum, donec causa terminetur. H. d. et est textus nullum allegabilis.

Idem Papiensi Episcopo.

Quum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut, ubi assensus iuxtaquam<sup>3</sup> requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu<sup>4</sup> contrahitur, et, ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille<sup>5</sup> gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de inuito solo nuptis prouenire. Quocirca *fraternitati tuae per apostolica scripta praecipimus mandamus*, quatenus puellam, de cuius matrimonio *inter Siderinos*<sup>6</sup> et *Canes cives tuos* quaestio ventilatur<sup>7</sup>, in domo, in qua eam posuisti ita, quod nihil eam<sup>8</sup> timere oporteat, facias<sup>9</sup> honeste teneri<sup>10</sup>, donec praedicta<sup>11</sup> causa sine canonice terminata fuerit, et<sup>12</sup> sententia sine contradictione cuiusquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de praesenti; alias tenent sponsalia de praesenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sunt.

Idem.

Viens ad nos G.<sup>3</sup> latrux praesentium sua<sup>4</sup> nobis relatione monstravit, quod in domo sua mulierem quandam

Tit. I. Cap. XI. 4) II: Coll. ed. 5) oborta: Ael/PQ: exorta: LF 6) et quae: Aobd/Pq/It/ht. 7) repelere debeant: org. 8) eorum: Coll. ed. Richt. 9) promiss: ib. 10) Anglorum: ib. pr. q. PR: 11) Cuius: Mariensis etc: Coll. ed. Richt. 12) conuentibus: PR: deest: AQR 13) Cantuariensis: APr/Rohk. et. C. pr.: deest: q. 11) EIt: A/koht. de mont. Dots: deest: q/1: vel ... Dei: deest: Aob: 15) eorum: Coll. ed. Richt. 16) harum: P/Rohk. 17) post praedictam: Coll. ed. Richt. 18) transferantur: Aob/Pq/Rohk. 19) poenitentiam: Aob/p. 20) cessant: Aob/Pq/Rohk. 21) eundem, gloriosum: P/Rohk. 22) sollicitis monitis: Pq/org. 23) eas: Aob/ 24) noluerit: q. 25) vel: Ib. 26) nostram: P: deest: Aob/Pq/Rohk. 27) iuxta communionem et mandatum nostrum: org. 27) coram: org. 28) infra: Coll. ed. Richt. 29) conuentibus: Aob/p. 30) constituta: Coll. ed. org. 30) nostram: R 31) transferatur: Aob/org. 32) ab aliis: org.: deest: Coll. ed. 33) quod: Coll. ed.

Cap. XII. 1) Restitutum ex App. I. 29: Coss. LVII. 1. Comp. I. c. 16. h. l. (4. 1.) 2) uult. ex eodem i. e. Registri lib. XII. c. 0. P. C. De muliere: A - cf. 0. - 1170-71. - Jaff. no. 7984. 3) appertur: Aob/KO. petitur: R. 4) si: 0. 5) duximus respondendum: 24.

Cap. XIII. 1) Restitutum ex App. I. 31: Coss. LVIII. 2. Comp. I. c. 17. h. l. (4. 1.) 2) Soranus: P.W. Soranus: I.E. Soranus: A; - add.: ex cod. lib. 0. in XII. lib. R. 2 - 1170-71. - Jaff. no. 7988. 3) ad ap. sedis clementiam: Coll. ed. 4) Mariota: P; Mariota: G; Mariotta: F; Mariotta:

A; Mariota: Ab; Marvita: A; 5) amavit: R 6) praestiterit: Cont. Bohm. 7) cui: deest: Aac 8) tradiderunt: U 9) quem ... traduxit: deest: R 10) proferatur: A9 11) Soranus: Ab 12) esset: Ab 13) fuit: 0 14) in: deest: Aob/KO 15) ista: Coll. ed. 16) alii: Aob 17) Tholomaeo: Aob; Ptolomaeo; AIO; Thos: R 18) Same: GR/KAO 19) illius: 0 20) opponit: Aob/ 21) nec: 0 20) non: potuerit: GH: non potuerit nec debuerit: A 22) pot. de iure habere: Ab 23) accipere: R 24) ab alio: Coll. ed.; ab alio viro: Coll. ed. 25) non: Ate 26) fraternitati: et: deest: Aob 27) mandantes: 0 28) praedicto: Aob 29) ille: deest: R 30) a pr.: deest: 0 31) fuerit: La; est: Coll. ed. 32) decesserit: A. 33) et: uult: P. 34) monentis et districto: deest: 0) compellatis: Coll. ed. 35) cognos: GRM 36) praedictam: 0 37) M.: P/Rohk. Aob: mulierum: Ab 38) affectu: Coll. ed. 39) am. sp.: 0 40) ipsius: FGHK Coll. ed. 41) restitutor: FLLM Coll. ed. 42) excommunicationis vinculo (excommunicatione: A) innotuit: Coll. ed. 43) Restitutum ex Lips. LIX. 56: Comp. I. c. 19. h. l. (4. 1.) (Cap. XIV. 1) entusque: Cont. Bohm. 4) assensus: Ab 5) ille: deest: FGHK/NAP 6) Cielos: Ab; Clericos: Ar; Siclicos: Ak; Sic'Fos: Aa/P 7) sub tuo examine fuit ventilata: Coll. ed. 8) ipsam: Aa/P 9) add.: eam: Auerk 10) tenerit: A 11) praesentia: Aob 12) fuer. et: deest: FGHK/M: fuer: deest: Aob; fuer: ut: Coll. ed.

Cap. XV. 1) Restitutum ex Urb. auct. l. (4. 1.): Comp. II. c. 2. h. l. (4. 1.) 2) 1159-81. - Jaff. no. 9866. 3) W.: FBSa; V.: GHK 4) supplicii: BSa.



matrimonialiter copulavit, taliter respondemus, quod, quamvis undecim annos *adhuc* habens, ab initio invitatus fuisse ei tradita et retentis, tamen, quia postmodum per annum et dimidium sibi<sup>3</sup> cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. Nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit<sup>4</sup> in eundem<sup>5</sup>, nominaverit<sup>6</sup> producendos, quum mora tanti temporis huiusmodi probationem excludat. Mandamus igitur<sup>7</sup>, ut propter hoc non omittas, quod minus *appellatione remota per censuram ecclesiasticam* utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum<sup>8</sup>, nisi forte vellet<sup>12</sup> ad religionem pariter convolare, poenitentia<sup>13</sup> eis iniuncta<sup>14</sup> pro eo, quod ad alienos<sup>15</sup> et illicitos concubitus uterque transivit<sup>16</sup>. [*Dat. Laterani.*]

CAP. XXII.<sup>1</sup>

Sponsalia de futuro, etiam irrita, solvuntur per secunda sponsalia de presenti, non autem per secunda de futuro.

Innocentius III. Fernatino<sup>2</sup> Episcopo.

Sicut ex literis tue fraternitatis accepimus, quum L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus<sup>3</sup> patris eiusdem P. irantius, quod eam sibi<sup>4</sup> traderet in uxorem, proprio firmaverit<sup>5</sup> iuramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quod minus inter eos matrimonialis solemnitas sit secuta, quatuor postmodum vel quinque annis elapsis, idem L. E.<sup>6</sup> mulierem per verba de presenti, ut eius consanguinei asserunt, desponsavit, *propter quod frater predictus P. suam depositam in tua presentia questionavit. Quia vera, quod super his agenda sunt, nostro iustitias responso abeeri*, Postulationi<sup>7</sup> tuae taliter respondemus, quod, si tibi constiterit, quod idem L. P. mulierem per verba de futuro, E.<sup>8</sup> vero desponsavit per verba de presenti, imposita ei poenitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, nisi forsam in iuramento suo certum terminum, infra<sup>9</sup> quem dictam P. duceret in uxorem, praefixit<sup>10</sup>, nec per eum stetit, quod ad statutum terminum matrimonium consummaverit<sup>11</sup>, matrimonium secundo<sup>12</sup> loco contractum legitimum iudices, et ad illud servandum, *si opus fuerit, ecclesiastica districtio compellas eundem<sup>13</sup>; nisi forsam aliquid qual obstitit, quod ipsum debet impedire*. Quodsi forte per verba de futuro sponsalia<sup>14</sup> cum utraque contractit<sup>15</sup>, iuramentum<sup>16</sup> primum, sicut licite factum est, ipsum servare compellas, de<sup>17</sup> secundo et poenitentiam iniuncturus Quodsi de his tibi non constat<sup>18</sup> ad plenum, tandiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter<sup>19</sup> instruaris. *Quod cum in attestatibus quibus ad sedem apostolicam destinasti de compatentate habetur non facit ad causam quam neutra contrahentium sit illa persona qui mediante inter parentes eorum compatentias est contracta.* [*Dat. Lat. V. Kal. Martii Pont. nostr. Ao. I. 1198.*]

CAP. XXIII.<sup>1</sup>

Mutus et surdus, et omnes, qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem Arelatensis Episcopo<sup>2</sup>.

Quum apud sedem apostolicam, *propter quod, licet immeriti, presentem, totius ecclesiasticae disciplinae resident magistratus, dignum et consonum est rationi, ut, quod circa negotia curia et diversa quicquam dubitationis emerisset, ad ipsum iudicium recurratur, quae disponente Domino inter omnes ecclesias obtinere meruit principatum*. Sane, consulti nos per nuncios et literas tuas, utrum mutus et surdus alicui possint<sup>3</sup> matrimonialiter copulari. Ad quod fraternitati tuae taliter respondemus, quod, quum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut, quicumque<sup>4</sup> non prohibetur, per consequentiam

admittatur, et sufficit ad matrimonium solus consensus illorum<sup>5</sup>, de quorum quarumque<sup>6</sup> conjunctionibus agitur, videtur, quod, si talis velit contrahere, sibi non possit vel debeat denegari, quum quod verbis non potest signis valeat declarare. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. Id. Jul. 1198.*]

CAP. XXIV.<sup>1</sup>

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem Vercellensi Episcopo<sup>2</sup>.

Dilectus filius R. miles *Alexandrius* proposuit eorum nobis, quod *Rufinus* filium suam eisdem<sup>3</sup> *Opizino Lunacvela*<sup>4</sup> matrimonialiter copulavit, *ignorans, quod Opizo esset furiosus. Unde humiliter postulavit a nobis, ut tum eadem quum ipsis filiae consensere dignemur. Quum autem<sup>5</sup> eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat<sup>6</sup>, morari non possit, et propter alienationem furoris legitimus non poterit<sup>7</sup> intervenire consensus<sup>8</sup>, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, inquisita plenius veritate, si rem noveris ita esse, praefatas personas cures subdito appellationis diffugio ab invicem separare. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. V. Kal. Iul. 1205.*]*

CAP. XXV.<sup>1</sup>

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur quoad probationem, et intellige: vel alia signa acquiescentia. II. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem Brixinensi Episcopo.

Tuae fraternitati<sup>2</sup> (*Et infra: [cf. c. 10. de eo, qui cogn. ff. 13.]*) Postulasti *insuper abeeri, utrum ex solis verbis, et ex quibus matrimonium contrahatur, quum ab aliquibus dubitetur spiritualiter contrahi solis verbis*. Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod matrimonium<sup>3</sup> in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum; sed necessaria sunt, quantum ad ecclesiam, verba consensum exprimentia de presenti. Num surdi<sup>4</sup> et muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis, et pueri ante<sup>6</sup> annos legitimos per verba sola non contrahunt, quum intelligantur minime consentire. [*Dat. Romae etc. 1206.*]

CAP. XXVI.<sup>1</sup>

Si alter contrahentium autur verbis dubitis, animo decipiendi mulierem, et eam postmodum cognoscit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali; secus in poenitentia. II. d. secundum verum et commune intellectum.

Idem<sup>2</sup>.

Tua nos duxit fraternitas consulendos (*Et infra: [cf. c. 7. de cons. et aff. ff. 14.]*) Consequenter autem quaesivisti, *quum quondam mulierem quidam aliter inducere nequiverisset, ut sibi committeretur carnaliter, nisi desponsasset<sup>3</sup> eandem, nulla solennitate adhibita vel alicuius praesentia, dixit illi: „te Ioannes desponsat<sup>4</sup>, quum ipse Ioannes non<sup>5</sup> vocaretur, sed finxit se vocari Ioannem, non credens esse coniugium eo, quod ipse non vocaretur hoc nomine<sup>6</sup>, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exsequendi<sup>6</sup> carnalem, utrum inter praedictos sit matrimonium<sup>7</sup> celebratum, quum mulier consenserit et<sup>8</sup> consentiat in eundem, et ille dissenserit et dissentiat, nec aliud quicquam egerit, quum [quod] superius est expressum, nisi quod cognoverit<sup>10</sup> eandem. Super quod tibi<sup>11</sup> respondemus, quod, quum praefatus vir praedictam<sup>12</sup> desponsaverit<sup>13</sup> mulierem in propria<sup>14</sup> persona et sub nomine alieno, quum tunc<sup>15</sup> vocari se finxit, et inter eos sit carnalis copula subsecuta, videtur forte pro coniugio praesumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quod ille nec propositum, nec con-*

Tit. I. Cap. XXI. 1) tal.; desit: ff.; tibi tal.; Bab. 5) dimidiavit: C. Luc. 6) et; Coll. coll. 7) consensit: FGHK; consenserat: Bz; consensit: B; 8) eum: BSt Luc. 9) nominavit: C. 10) Voluntas igitur et mandamus: Coll. coll. 11) adire: Buz; contractandum: Bk; remandum: Luc. 12) iudicium: B; 13) poena: Luc. 14) iudicata: Coll. coll. 15) al. et; desit: Bbb. 16) transierit: Luc.

Cap. XXII. 1) Restitutio et Reg. Bul. I. 29.; Gb. anet. 2. (4, 1.); Comp. III. c. 1. h. l. (4, 1.) 2) Perennitas: FHM; Reg. Perennitas: C; Serego: C; Perennitas: C; Perent: C; — Pallost. no. 21. 3) manu: M Reg. 4) ipsi: C Reg. 5) transierit: C; firmavit: C; 6) G.; LuM Reg.; sup. nul.; desit: Cogh. 7) fraternitati: C Reg. 8) G.; M Reg. 9) intra: Cont. Bohm. 10) praesensit... steterit: C Reg. 11) cons. secundum contractum: Bb. 12) secundum contr. Cabc. 13) eum: C Reg. 14) sponsalitate: C; Reg. 15) contraxerat: Cabc. 16) iur.; desit: Cb. 17) et de secundo et poenitentia iniuncturus: Cogh. 18) consistet: ib. 19) sufficienter: FGHKLMC Reg.

Cap. XXIII. 1) Restitutio et Reg. Bul. I. 333.; Gb. anet. 7. (4, 1.); Comp. III. c. 3. h. l. (4, 1.) 2) archiep.; LuC Reg.; — Pallost. no. 329.

3) possit: FKH; Reg. 4) quodcumque: Cb. 5) eorum: C Reg. 6) quarumque: Mh.

Cap. XXIV. 1) Restitutio et Reg. Byp. VIII. 168.; Comp. III. c. 4. h. l. (4, 1.) 2) Pallost. no. 2634. 3) eund.; desit: C Reg. 4) non, in C. corrup. sand. 5) existeret: Cb. 6) aut.; desit: C Reg. 7) laboraret: Reg. 8) potuit: Cogh. 9) cons. Quocirca etc.: C Reg.

Cap. XXV. 1) Restitutio et Reg. Byp. VIII. 189.; Ann. I. c. 1. l. 1.; Comp. III. c. 5. h. l. (4, 1.) 2) Pallost. no. 2906. 3) fraternitati: FGH Reg. 4) ad.; ipsum: Cb. 5) surd.; desit: Coll. coll. Cogh. 6) et ante: Cb.

Cap. XXVI. 1) Restitutio et Reg. Bul. XIV. 169.; Comp. IV. c. 1. h. l. (4, 1.) 2) Gebennensis ep.; Reg.; — Pallost. no. 4579. 3) desponsaret: Coll. coll. B Reg. 4) minime: Bb Reg. 5) ad.; loannes: Bb. 6) extorqueret: FGHKLM Reg.; desit: F. 7) illius: F; cons. Lu. 8) aliquid matrimonium: Bb Reg. 9) et cons.; desit: Cb. 10) cognovit: FGHKLM Reg. 11) taliter: FGHKLM; tuae fraternitati: LuC Reg. 12) dictam: Reg. 13) desponsavit: Buzh. 14) in propria quidem persona, etsi: Reg. 15) tamen: B Reg.

sent. 1. Illam ducere in uxorem, quod qualiter tibi consentimus non videmus. Nos autem<sup>17</sup>, quid iuris sit rescriptum. 2. Idemius<sup>18</sup>, quod, si res ita se habuerit<sup>19</sup>, videbitur, quod ille cum non<sup>20</sup> proposuit<sup>21</sup> ducere in uxorem, nec illam consentit in praedictam personam. non<sup>22</sup> debet ex illo facto coniugium iudicari, quum in eo nec substantia<sup>23</sup> conjugalis contractus, nec [etiam] forma contrahendi conjugium<sup>24</sup> valeat inveniri, quoniam ex altera parte dolus sollicitudino adfuit, et defuit omnino consensus, sine quo etera nequunt foedus perficere coniugale. [Tertio quasi-siste. c. 1. de h. m. l. 12. Dat. Lat. Id. Febr. Pont. st. d. M. C. XII.]

CAP. XXVII.1

Ad denunciationem iuris honesti viri, qui defert consanguinitatem, et de fama vel scandalo doct, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem Episcopo Belvacensi.

Quum in tua dioecesi. Et infra: [cf. c. 36, de decim. III. 30.] Sane, quia contingit interdum, quod, aliquibus volentibus matrimonium contrahere, hannis, ut tuis verbis utamur, in ecclesiis editis *sermionibus causa talium in ecclesiis Galliarum*, ac nullo contradicatore publice componente, licet fama privatum impedimentum dederat parentela, quum ex parte contrahentium iuramenta maiorem de sua propinquitate, et susceptione tollitur materia, offeruntur<sup>25</sup>, quod tibi sit faciendum in casibus huiusmodi quaesivisti. Ad quod<sup>26</sup> taliter respondemus, quod, si persona gravis, cui fides sit adhibenda<sup>27</sup>, tibi<sup>28</sup> denunciet, quod<sup>29</sup> hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, et de fama vel scandalo doceat, aut etiam per te ipsam possis certificare de plano, non solum debes iuramenta parentum sponte oblata non<sup>30</sup> recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si monti<sup>31</sup> iudicari nequiverint, compellere, ut [ver] a tali contractu desistant, vel contra famam huiusmodi secundum tuae discretionis arbitrium iuramenta exhibeant propinquorum. Alioquin, si persona denunciatus non existerit talis, ut diximus, vel<sup>32</sup> de fama vel de<sup>33</sup> scandalo non poterit edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes, [S. ex c. de c. v. u. Qui matrem. acc. IV. 18. Dat. Lat. IV. Kal. Nov. Pont. nostr. An. M. C. XII.]

CAP. XXVIII.1

Mulier, quae negat, se in matrimonio consensisse, non creditur marito probante contrarium: secus, si probat, se consensisse per matrem, qui potest credere in constantem virum.

Honorius III. Episcopo Berguensi.

Consulationi tuae breviter respondemus, quod<sup>34</sup> mulieres<sup>35</sup>, quae de *uovo* veniunt ad vias ecclesiae benedicendae cum sponsis, et<sup>36</sup> hi reclamantes affirmant, se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri sponsis legitime probantibus contrarium non oportet, quum legitimis et idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio praevaleare. Sane<sup>37</sup> illis, quae benedictione accepta<sup>38</sup> mox a sponsis adiungunt ante carnis copulam subsecutam, assentes, se nunquam in illos veritate consensisse, sed metu illato compulsas verba protulisse consensus, licet animo dis-sentirent, non statim est audientia deneganda; sed de illato metu est cum diligentia inquirendum; et, si talis metus invenitur<sup>39</sup> illatus, qui potuit<sup>40</sup> cadere in constantem virum<sup>41</sup>, erant non immerito audienda.

CAP. XXIX.1

In matrimoniis et sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissio poenae non obligat.

Gregorius IX.

Gemma mulier nobis exposuit, quod, quum T. filia eius cum Q. contraxit<sup>42</sup> matrimonium, B. de Alfierio ea occasione, quod inter P. filium suum et praedictam puellam infra<sup>43</sup>

septennium constitutos sponsalia contracta fuerint, poenam solvendam a parte, quae contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa<sup>44</sup> nititur extorquere. Quum itaque libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter poenae interpositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus, si est ita, eundem B., ut ab extorsione praedictae poenae desistat, ecclesiastica censura compellas.

CAP. XXX.1

Sponsalia de futuro transiunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per usum carnis copulae tantum. H. d. cum c. fin. infra eodem.

Idem Episcopo Cenomaensi.

Is, qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie ecclesiae ducat alium et cognoscat, ad primum redire tenetur, quia, licet praesumptum primum matrimonium videatur, contra praesumptionem tamen huiusmodi non est probatio admit-tenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

CAP. XXXI.1

Sponsalia de praesenti non solvantur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum; sed sponsalia de futuro etiam iurata solvantur per sequentia de praesenti.

Idem.

Si inter virum et mulierem legitimus consensus interveniat de praesenti ita, quod unus alterum mutuo consensit, verbis consuetis expresso, recipiat, utroque dicenti: „ego te in meam accipio.“ et: „ego te accipio“ in meum,<sup>45</sup> vel alia verba consensus exprimentia de praesenti, sive sit iuramentum interpositum sive non: non licet<sup>46</sup> alteri ad alia vota transire. Quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum, etiamsi sit carnalis copula subsecuta, separari debet, et primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit tantummodo<sup>47</sup> promissio de futuro, utroque dicente alteri: „ego te recipiam in meam.“ et: „ego te in meam.“ sive verba similia, si alius mulierem illam per verba de praesenti desponsaverit, etiamsi inter ipsam et primum iuramentum intervenerit, citius diximus, de futuro: huiusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei poenitentia iniungenda.

CAP. XXXII.1

Nisi ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem.

Adolescens, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet saepe natus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de praesenti contraxit, non primum, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec praesumptum, quum conatus non habuisset effectum, sed secundum debet habere uxorem.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubero vero non, nisi consensuit.

Hormisda<sup>2</sup> Eusebio Episcopo.

Tua nos<sup>3</sup> requisivit fraternalis de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere<sup>4</sup>, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad<sup>5</sup> quod dicimus, si aliquo modo non

1 Tit. I. Cap. XXVI. 16 consentit; *FGHIK*; non consentit *D*. 17 tamen; *D*. 18; 18 des; *des*. *D*. 19 haec est *Cod. Boben.*; habuit; *De*. 20 nos; *De*. 21 proposuit; *LN*. 22 inter praedictas personas non debet; *Reg. c. 100*. 23 *id.* 24 *id.* 25 *id.* 26 *id.* 27 *id.* 28 *id.* 29 *id.* 30 *id.* 31 *id.* 32 *id.* 33 *id.* 34 *id.* 35 *id.* 36 *id.* 37 *id.* 38 *id.* 39 *id.* 40 *id.* 41 *id.* 42 *id.* 43 *id.* 44 *id.* 45 *id.* 46 *id.* 47 *id.*

50 et; *des*. *Erod.*; ibique; *uog.*. 60 *Sud.*; *uog.*. 71 recepta; *FGHKLMS*; *Erod.*; *uog.*. 80 invenitur; *uog.*. 90 poterit; *Erod*; *uog.*; possit; *Eh*. 100 vii.; *des*. *Cod.*; *coll.*; *Ere*; *uog.*.  
Cap. XXIX. 1) Ros; *uog.*. 2) 1227-31. — *Posthast* no. 9660. 2) contraxit; *GHK*. 3) infra; *Cod. Boben.*. 4) ab ipsa; *des*. *FN*.  
Cap. XXX. 1) 1227-31. — *Posthast* no. 9661.  
Cap. XXXI. 1) 1227-31. — *Posthast* no. 9662. 2) acc; *des*. *GHK*.  
3) licet; *FHLL*. 4) tantum; *FGHIK*.  
Cap. XXXII. 1) 1227-31. — *Posthast* no. 9663.  
Tit. II. Cap. I. 1) *destitutione*; *Comp. L.*; 2. l. 1. (4). 2. 1. 2) *cf. c. 2. C. XXXI. qu. 2. — cap. uod. eodem*. 3) nos; *des*. *Cod.*; *coll.*. — Tua sanctitas fraternalis; *Abel*; requisivit a nobis; frater venerabile; 3. 1) licet; *A*. 5) Ad; *des*. *FGHKLMS*.

consentit filius, fieri non posse; potest<sup>6</sup> autem filium non dum adultum, voluntas cuius discerni non potest, pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II. 1

Impuberes ambo vel alter, nisi pro bono pacis, coniungi non debent.

Nicolaus Papa.

Ubi non est consensus (Et infra): Huius ergo decreti auctoritate Districtius inhibemus, ne de cetero aliqui, quorum uterque vel alter ad aetatem legibus vel<sup>2</sup> canonibus determinatam non pervenerit, coniungantur, nisi forte aliqua<sup>3</sup> urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.

CAP. III. 1

Puberes sunt quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere et generare possunt.

Isidorus.

Puberes a pube sunt<sup>1</sup> vocati, id est a pudentia<sup>2</sup> corporis nuncupati: quia<sup>3</sup> haec loca tunc primo<sup>4</sup> laetitudinem ducunt. Quidam tamen<sup>5</sup> ex annis pubertatem existimant<sup>6</sup>, id est, cum esse puberem, qui XIV. annos implevit<sup>7</sup>, quamvis tardissime pubescat. Certum<sup>8</sup> autem est, eum puberem esse, qui et<sup>9</sup> ex habitu corporis pubertatem ostendit, et<sup>11</sup> generare iam potest<sup>12</sup>. Et<sup>13</sup> puerperae sunt, quae in<sup>14</sup> annis puerilibus pariunt.

CAP. IV. 1

Ex sponsalibus, contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicae honestatis: secus, si cum maiore vel minore, consentiente post septennium. Et affinitas sequens dissolvit sponsalia praecedentia de futuro.

Alexander III. Herfordensis<sup>2</sup> Episcopo.

Literas tuae fraternitatis accepimus<sup>3</sup>, ex quarum tenore perpendimus, quod, quum<sup>4</sup> quidam parochianus tuus .A. nomine esset perfecta aetatis, quandam puellam in cubulis desponsavit: procedente vero tempore idem .A. matrem puellae cognovit, et eam in uxorem accepit<sup>5</sup>. Unde quia dubitas, an huiusmodi matrimonium stare debeat, a nobis eandem consilium postulasti. Saper quae Consultationi tuae taliter respondemus<sup>6</sup>, quod, si praefatus<sup>7</sup> vir matrem praefatae puellae, antequam puella ipsa septimum<sup>8</sup> annum complexus<sup>9</sup>, in uxorem accepit, matrimonium ipsum non dissolvat sed eundem circum praefatam mulierem, sicut uxorem, libere tenere<sup>10</sup> permittas, quum desponsationes<sup>11</sup> huiusmodi nullae sint, quae in cubulis fiunt<sup>12</sup>. Verum si, postquam praefata puella septimum annum complevit, praedictus vir matrem eius accepit in uxorem, quum sponsalia extunc placere consueverit, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsam<sup>13</sup> filiam<sup>14</sup> seu matrem in uxorem<sup>15</sup> habere permittas.

CAP. V. 1

Sponsalia, nulla ex defectu consensus, non erant publicae honestatis iustitiam: sponsalia vero aliqua si, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem Eboracensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Accessit ad praesentiam nostram<sup>3</sup> quibusd<sup>4</sup> viri W. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod, quum filium cuiusdam nobilis viri, dum esset minoris aetatis, despon-

sasset, et postmodum ipsa assensum in hac parte non praebent, antequam ad nihilis annos pervenisset, celebratum esse inter eos dicitur. Proceclate vero tempore, defuncto patre puellae, matrem eius [praedictus] W. sibi matrimonio copulavit. Quod quidem factum quum sustinere nolles, cum sollicitè monuisset, ut ipsam dimitteret, et quia modis tuis in hac parte voluit acquiescere, ipsam excommunicationis vinculo innodasti. Tandem, accepta ab eo cautione, quod nostrum aliter praesentiam, et super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eandem mandata nostra absolutam dimissionisti, et cum literis tuis ad praesentiam nostram misisti. Verum praefatus W. in nostra praesentia constitutus sua nobis assertione proposuit, quod puellam ipsam, dum esset infra septimum annum, desponsavit, postea [vero] V. antequam ad nihilis annos pervenisset, nobilem alioquinens consensit, ut praefatum W. in uxorem acciperet, et ita cum patre suo, in cuius potestate remanserat, et cum praefato W. ad praesentiam tuam<sup>6</sup> accessit. Et quum ab ore puellae audisset<sup>7</sup>, et per eam cognovisset et per patrem eius, quod memoratum W. in uxorem voluit, statim illam in plena synodo ab huiusmodi desponsatione publicae absolutam denunciasti. Elapsis vero pluribus annis post, mortuo etiam<sup>8</sup> patre puellae, carissimus in Christo filius noster H. Anglorum rex matrem supraedictae<sup>9</sup> puellae memorato W. tradidit in uxorem, quum idem W. in discordia orta inter consanguineos suos et consanguineos<sup>10</sup> mulieris superaret, accepit et sollemniter desponsavit, et sine contradictione ecclesiae dicit, et ex ea liberis procreavit, et puella fuit alteri viro copulata. Verum licet continetur in literis tuis<sup>11</sup>, quod puella ipsa<sup>12</sup> erat<sup>13</sup> minoris aetatis, quando huiusmodi desponsatio facta fuit, tamen<sup>14</sup> refert, utrum, quum<sup>15</sup> esset minoris aetatis, [fuerit]<sup>16</sup> proxima<sup>17</sup> ad aetatem matrimonii, aut<sup>18</sup> infra septem annos<sup>19</sup>. Ideoque Fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo<sup>20</sup> mandamus, quatenus, rei veritate inquisita diligenter et cognita, si tibi constiterit, quod praefata puella<sup>21</sup> non esset<sup>22</sup> septennium, quando praenotato<sup>23</sup> G. desponsata fuit, et postea in eum non consenserit<sup>24</sup>, et quod idem G. desponsatus<sup>25</sup> desponsatione per te fuerit absolutus, matrimonium, inter eum<sup>26</sup> G. et matrem puellae<sup>27</sup> celebratum, praecipias inviolabiliter<sup>28</sup> observari, et eorum<sup>29</sup> prolem denuncias esse legitimam, quia, sicut discretus tu non ignorat, desponsationes et matrimonia<sup>30</sup> ante septem<sup>31</sup> annos fieri non possunt, praesentium si consensus postea non accedit<sup>32</sup>. Sane, si praefata puella ante [huiusmodi]<sup>33</sup> desponsationem septimum<sup>34</sup> annum compleverat<sup>35</sup>, licet praedictus vir a desponsatione ipsius puellae ipso iure fuerit absolutus, quum<sup>36</sup> ea in eum consentire noluerit<sup>37</sup>, inhonestum tamen videtur<sup>38</sup>, ut matrem eius habeat, cuius filia fuit<sup>39</sup> sibi desponsata. Verum si tibi visum fuerit, ut cum matre puellae remaneat, ne discordia inter utriusque consanguineos<sup>40</sup> dum<sup>41</sup> exorta non intem sapienter deo suscitetur<sup>42</sup> illi dissimulare poteris et occupantem tolerare. Fili autem quos de ipsa suscepit, si cum tolerante ecclesiae in uxorem dicit a successione paternae vel<sup>43</sup> maternae, hereditatis prohiberi non possunt.

CAP. VI. 1

Si impubes, desponsata et traducta, petit licentiam nubere facta alteri nubendi, non auditur, si vir iuravit, se eam cognovisse; nec auditur, si nomen pubes, sed proxima pubertati proditor cognita. Et ex sponsalibus, contractis cum impubere maiore septennio, oritur publica honestas.

Idem Norwicensi<sup>2</sup> Episcopo.

Continebatur<sup>3</sup> in literis tuis, quod, quum quaedam puella infra<sup>4</sup> nubilem annos cuidam viro in uxorem tradita fuerit<sup>5</sup>, et ab ipso traducta, suis parentibus assensu, cum

TIT. II. Cap. I. 1) Posse Posses: Ad autem de filio, nomen adultum, voluntas eius nondum discerni potest, pater, cui vult, in matrimonio copulare tradere: Aq; ad, vel tradere: Aet, et postquam filius (cont.) Ab pervenit ad perfectam aetatem, omnino servare et adimplere debet: haec omnibus orthodoxae fidei sanctis, et vobis tenenda mandamus. 2) Cap. II. 1) Comp. I. c. 6. h. l. 1. 2. 2) Capti in suam, cuius initiata verba essent: AXX. qu. 2. c. 1. 3) et: Auh: 4) aliquando: AXX. c. 7. h. l. 1. 4. 2. 5) sunt: desponsavit: aut vero: de cons. orig. 6) puellam: Ab: pulcherrimae: orig. 7) quod: orig. 8) primum: AOp. 6) autem: AOp orig. 7) destinant: q. Bohm. 8) impleverit: Q. Cont.: expleret: Aetq;: expleret: AOp orig. 9) Certissimum autem eum: orig. 10) etiam: Aet: desponsavit: AOp. 11) ut: AOp. 12) possit: AOp orig. 13) Et: desponsavit: Aet: sup. 2) desponsavit: Q. 11) ut: desponsavit: AOp orig. Cap. IV. 1) Resolventem ex App. XII. 2. 2) Laps. LX. 2. 2) Bnub. III. 2. 2. 3) Caus. LXI. 2. 2) Comp. I. c. 5. h. l. 1. 4. 2. 2) moris: desponsavit: OPrq;: - 1159 - 81. - Juffe no. 9009. 3) recipimus: GHIKLabel: suscepimus: AOp. 4) dum: Q. 5) dixit: OPrq;. 6) fact. tuae taliter dicit: Ab: Ab: diximus respondendum (respondimus): K: Coll. ext. 7) memoratus: AOpPr. 8) VII. annos habens: K. 9) impleset: O. 10) habere (lib.): desponsavit: Ab. 11) desponsationes: O. 12) factae sunt: ib. 13) ipsam: LbX. 14) sen fil.: Aet. 15) ux. accipere: PqR.

Cap. V. 1) Resolventem ex App. VI. 7; Laps. LXI. 1. 2) Bnub. II. 1. 1. Caus. LXVIII. 2. 2) Comp. I. c. 6. h. l. 1. 2. 2) - Juffe no. 8922. 3) praed.: desponsavit: OPr. 4) vero: desponsavit: Q. 5) vestram: Q. 6) audisset: u. cognovisset: Q. et: u. cogn.: desponsavit: Q. 7) et: AOp. 8) praedictae: P. Rich. 9) consensit: desponsavit: Q. 10) ipsius: OPrq;. 11) ipse: desponsavit: PqR; illas: O. 12) esset: P. Rich. 13) et non: Q. 14) quum: desponsavit: Bk. 15) fuerit: desponsavit: Q. 16) proxime: AOp. 17) aut: AOp. 18) septennium: P. Rich. 19) praec.: desponsavit: Aet. 20) pube: desponsavit: Aetq;. 21) erat: Q. 22) memorato: Ab. 23) W.: FLD. APr. V. 3) GHIKLabel: W: R. 4) ipse: desponsavit: PqR; illas: O. 24) consensit: Q. 25) W.: desponsavit: P. Wilhelmus: O. per Bohm.: - et: not. 26) huius: FGHIA. Bk. R. 27) et: not. 28) 25. 28) ipsius: puellae: R. 29) immobiliter: Ad. 30) eorumdem: proles: u. legitimas: Coll. ext. 31) matrimonium: O. 32) septimum: annum: Coll. ext. 33) inter: AOp. 34) huius: desponsavit: Q. 35) septem: annos: R. 36) compleverit: A. A. 1) impleverit: O. 37) quum: in ea non: u. voluit: R. 38) noluit: AOp. 39) esse videt, quod: R. 40) fuerat: FGHIA. LbX. Coll. ext.: fuerit: LbX. 41) et: desponsavit: Ad. 42) suscitatur: P. 43) vel mat.: desponsavit: ib.

et tunc aut commetur<sup>7</sup> matrimonio, aut, si simul esse non voluerit, separari nisi fore carnalis<sup>8</sup> commixtio ante intervenerit, quoniam interdum illa tempus anticipare solet pubertatis. *Secundo aliter videtur ad annos etc. ut supra patet.*<sup>9</sup>

CAP. IX.1

Minoris aevi ad matrimonium, ex contractu matrimonii olim tutum, nisi violentia intercedat.

Idem Genensis<sup>2</sup> Archiepiscopi<sup>3</sup>.

De illis autem, qui in minori aetate desponsantur, *non dantur et conjugantur, et processu temporis ditionem postulant, minime allegantur a talibus, aut cum sibi a parentibus factum, hoc inquisitionibus processibusque illis Respondemus, quod, si ita fuerint aetati proximi, quod poterint copula carnali coniungi, minoris aetatis intuitu ab invicem separari non debent, si unus in alium visus fuerit consensisse, quum in eius aetatem suppressisse malitia videatur. Sed cumsumque sint aetatis, se possunt per illam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat. [Ibid. quoque etc. cf. c. de pueris, II, 23.]*

CAP. X.1

Contractus ante pubertatem, etiam cum non carnali copula, non facit matrimonium.

Urbanus III. Cenomanensi Episcopo<sup>2</sup>.

Attestationes super causa matrimonii, quae inter H. iuvenem et G. mulierem vertitur, a tui nobis factitate transmissas accepimus, et, ipsis delegatorum inspectis et pluries intellectis, manifeste nobis innuit, quod praedictus iuvenis nondum duodecim<sup>3</sup> annorum attingerat, quum praefatum G.4 accepisset uxorem. Iti licet minus fuisset, sicut uterque confessus est, ipsam corrumpere, mulier tamen credit, se Virgineam evasisse. Verum ipse, antequam ad annum XIV. pervenisset, a memorata muliere recessit, quum XVII.5 annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit. Sed quum vir XVII. annos habeat, ipsam recipere contulit. Unde, quia, donec nos super causam ipsam consuleris, non durasti in postulatio sententiae proferendam, Consultationi<sup>6</sup> tuae taliter respondemus, quod, si mulier per idoneos testes probare nequivit, quod post XIV. annum aetatis suae vel circa finem XIV. anni praedictus iuvenis consensisset in eam, ab ipso<sup>7</sup> iuramento recepto, quod postquam ad legitimam aetatem pervenit<sup>8</sup>, ipsam habere non consensit in<sup>9</sup> uxorem, ab impetitione mulieris eum potes et debes absolvere, et ad alia vota utriusque dare licentiam transundi.

CAP. XI.1

Si maior invita contra sponsalia cum minori, non tenetur ipsam expectare, donec veniat ad aetatem adultam.

Idem Pisano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ex literis tuae fraternitatis accepimus, quod puella<sup>1</sup> quaedam anno<sup>2</sup> XII. iurata fuit et desponsata cuidam puero<sup>3</sup> IX. vel X. annorum, et tempore procedente de colutate parentum potius, quam de sua, sicut asserit, ad domum patris, parvulietate pueri, adducta<sup>4</sup>, ubi nolens et invita, sicut ab ea ipsis te audisse propius, et tunc persuasibus quum nimis parentum impulsa, moram legit<sup>5</sup> per annum et am-

TIT. II. CAP. VI. 1. c. alii de hoc. 2. B. diligentiam. P. 3. s. ut. 4. de hoc. 5. de hoc. 6. de hoc. 7. de hoc. 8. de hoc. 9. de hoc. 10. de hoc. 11. de hoc. 12. de hoc. 13. de hoc. 14. de hoc. 15. de hoc. 16. de hoc. 17. de hoc. 18. de hoc. 19. de hoc. 20. de hoc. 21. de hoc. 22. de hoc. 23. de hoc. 24. de hoc. 25. de hoc. 26. de hoc. 27. de hoc. 28. de hoc. 29. de hoc. 30. de hoc. 31. de hoc. 32. de hoc. 33. de hoc. 34. de hoc. 35. de hoc. 36. de hoc. 37. de hoc. 38. de hoc. 39. de hoc. 40. de hoc. 41. de hoc. 42. de hoc. 43. de hoc. 44. de hoc. 45. de hoc. 46. de hoc. 47. de hoc. 48. de hoc. 49. de hoc. 50. de hoc. 51. de hoc. 52. de hoc. 53. de hoc. 54. de hoc. 55. de hoc. 56. de hoc. 57. de hoc. 58. de hoc. 59. de hoc. 60. de hoc. 61. de hoc. 62. de hoc. 63. de hoc. 64. de hoc. 65. de hoc. 66. de hoc. 67. de hoc. 68. de hoc. 69. de hoc. 70. de hoc. 71. de hoc. 72. de hoc. 73. de hoc. 74. de hoc. 75. de hoc. 76. de hoc. 77. de hoc. 78. de hoc. 79. de hoc. 80. de hoc. 81. de hoc. 82. de hoc. 83. de hoc. 84. de hoc. 85. de hoc. 86. de hoc. 87. de hoc. 88. de hoc. 89. de hoc. 90. de hoc. 91. de hoc. 92. de hoc. 93. de hoc. 94. de hoc. 95. de hoc. 96. de hoc. 97. de hoc. 98. de hoc. 99. de hoc. 100. de hoc.

Cap. VII. 1. de hoc. 2. de hoc. 3. de hoc. 4. de hoc. 5. de hoc. 6. de hoc. 7. de hoc. 8. de hoc. 9. de hoc. 10. de hoc. 11. de hoc. 12. de hoc. 13. de hoc. 14. de hoc. 15. de hoc. 16. de hoc. 17. de hoc. 18. de hoc. 19. de hoc. 20. de hoc. 21. de hoc. 22. de hoc. 23. de hoc. 24. de hoc. 25. de hoc. 26. de hoc. 27. de hoc. 28. de hoc. 29. de hoc. 30. de hoc. 31. de hoc. 32. de hoc. 33. de hoc. 34. de hoc. 35. de hoc. 36. de hoc. 37. de hoc. 38. de hoc. 39. de hoc. 40. de hoc. 41. de hoc. 42. de hoc. 43. de hoc. 44. de hoc. 45. de hoc. 46. de hoc. 47. de hoc. 48. de hoc. 49. de hoc. 50. de hoc. 51. de hoc. 52. de hoc. 53. de hoc. 54. de hoc. 55. de hoc. 56. de hoc. 57. de hoc. 58. de hoc. 59. de hoc. 60. de hoc. 61. de hoc. 62. de hoc. 63. de hoc. 64. de hoc. 65. de hoc. 66. de hoc. 67. de hoc. 68. de hoc. 69. de hoc. 70. de hoc. 71. de hoc. 72. de hoc. 73. de hoc. 74. de hoc. 75. de hoc. 76. de hoc. 77. de hoc. 78. de hoc. 79. de hoc. 80. de hoc. 81. de hoc. 82. de hoc. 83. de hoc. 84. de hoc. 85. de hoc. 86. de hoc. 87. de hoc. 88. de hoc. 89. de hoc. 90. de hoc. 91. de hoc. 92. de hoc. 93. de hoc. 94. de hoc. 95. de hoc. 96. de hoc. 97. de hoc. 98. de hoc. 99. de hoc. 100. de hoc.







varius<sup>3</sup> negotiis praepediti<sup>4</sup> ita, quod non sit nobis facile aliquorum consulationibus respondere, illa tamen specialiter grata, quam ad<sup>5</sup> personam tuam habemus, et caritate cognita fraterna, quod sentiamus de his, super quibus consulti nos praesentibus<sup>6</sup> tua, tibi, quoniamcumque aliis simus intulisti, praesentibus liberis aperire. Consultasti nos siquidem, utrum, si inter vicium et maldicam praesentis vel non praesentis sacramentum<sup>7</sup>, legitimus consensus intererit de praesenti, carnalis copula non secunda, licet mulieri aliis nubere, vel, si nuperit<sup>8</sup> illa, et carnalis fuerit copula subsecuta, non ab ipso debent separari. Super hoc autem Consultationi<sup>9</sup> tuae taliter<sup>10</sup> respondimus, quod, si inter<sup>11</sup> virum et mulierem legitimus consensus sub ea solemnitate, quae fieri solet, praesente scilicet sacerdote etiam notitia, sicut etiam in quibusdam locis adhuc observatur, eorum iuventus testibus, intervenit de praesenti, ita quidem, quod unus alterum<sup>12</sup> in suo<sup>13</sup> mutuo consensu verbis consuetis expresse<sup>14</sup> recipiat, utroque dicente<sup>15</sup>: „ego te accipio<sup>16</sup> in meam,<sup>17</sup> et: „ego te<sup>17</sup> accipio<sup>18</sup> in meum,<sup>19</sup> sive sit iuramentum interpositum<sup>20</sup> sine non, non licet mulieri alii nubere. Et si nuperit, etiamsi<sup>21</sup> carnalis copula sit<sup>22</sup> secunda<sup>23</sup>, ab eo<sup>25</sup> separari debet, et, ut ad primum<sup>24</sup> redeat, ecclesiastica districtio compelli, quamvis<sup>25</sup> alius<sup>26</sup> alter sentiant, et aliter etiam<sup>26</sup> a quibusdam praedecessoribus nostris sit aliquando iudicatum. Verum etc. (cf. c. 2. de con. con. III. 32.)

CAP. IV.

Ei, qui appellat in causa matrimonii, interdicti debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente, et si contraxerit, debet separari.

Idem Genuensis<sup>12</sup> Archiepiscopo.

Tua fraternitas nos consulit<sup>2</sup>, quid de his agere debeat, qui desponsant aliquas mulieres, et processu temporis, antequam eas dicantur cognoscant, accipiunt alias in uxores. Super quo utique consultationi tuae taliter respondemus, quod, si vir et mulier sese recipiant expresso consensu de praesenti mutuo, neuter eorum<sup>3</sup> altera supervite poterit ad alia vota transire, etsi possit ad monasterium transigere. Verum si inter ipsos non accessit consensus mutuos<sup>4</sup> de praesenti, sed promissio de futuro, ribelicit<sup>5</sup> quod uterque dixit<sup>6</sup> alteri: „ego te recipiam in meam,<sup>7</sup> et: „ego te in meam,<sup>8</sup> si alius mulierem illam desponsaverit et tradiderit, etiamsi inter primus iuramentum fuerit, sicut dicitur, de futuro, huius desponsationis intuitu secundum non poterit matrimonium separari, nisi vis est de violatione fidei<sup>9</sup> penitentia iniungenda. De his<sup>9</sup> vero, qui coram te super desponsatione, facta per consensum mutuum de praesenti, controversiam movent<sup>10</sup>, et appellatione pendente<sup>11</sup>, quam ante sententiam vel cognitionem causae ad sedem apostolicam interponunt, accipiunt alias in uxores, hoc arbitramur agendum, ut, si amodo in tali casu duxerit<sup>12</sup> appellandum, eis in ecclesia<sup>13</sup> publice interdicat<sup>14</sup> archiepis, ne ante decisionem causae aliud<sup>15</sup> contrahant<sup>16</sup> matrimonium. Et si contra interdictum ecclesiae iam publice<sup>17</sup> factum venire praesumpserint, matrimonium tam praesumptuose contractum poterit irritare. [De illis autem etc. cf. c. 9. de desp. imp. I. 2.]

CAP. V.

Qui duas per verba de praesenti desponsat, primam desponsatum habebit in uxorem, etiamsi prius secundam cognoverit, nec vana e contraria consuetudo. Et hoc utinam addatur ad cap. Licet supra eodem.

Innocentius III. Mutinensi Episcopo<sup>2</sup>.

Tuas<sup>3</sup> dudum (Et infra:) De consuetudine<sup>4</sup>, quae dum in

Mutinensi obtinuit civitate, ut, si quis iuraret<sup>5</sup> se aliquam duxerit, et citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam et aliam cognovisset, primo cognita adducatur viri, non quae prius exiit desponsata. (Et infra:)<sup>6</sup> Ne vero turpis sit pars, quae suo non congruit universo, et ecclesia Mutinensis tenere<sup>7</sup> debeat humiliter et servare quod beati Petri sedem et tunc metropolitani sequi viderit et docere: in matrimonium<sup>8</sup> de cetero contrahendis illud te volumus observare, ut, postquam inter legitimas personas consensus legitimus<sup>9</sup> interverit de praesenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones, et, si solus defuerit, cetera, etiam cum ipso coitu celebrata, frustrantur, si<sup>10</sup> personae iunctae legitime cum alia postea de facto contrahant, quod prius de iure factum fuerat<sup>11</sup> non poterit irritari.

TITULUS V.

DE CONDITIONIBUS APPPOSITIS IN DESPONSATIONE VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

CAP. I.

Defectus turpis conditionis, in contractu matrimonii appositae, non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Ex concilio Africano.

Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit<sup>2</sup>, et eam postea relinquere voluerit, dicimus quod frangatur conditio, et desponsatio irrefragabiliter<sup>3</sup> teneatur<sup>4</sup>.

CAP. II.

Servus manumissus ea conditione, ut fiat monachus et monasterio serviet, alias in servitium redacti, si hoc accepto, monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius Episcopo Spoletano<sup>2</sup>.

Quum sit proprium (Et infra:) [Sed] si forte invidie se excommunicationis quis quaciviter, [faterendus vestra] subtili<sup>3</sup> indulgentia cognoscit<sup>4</sup>, et<sup>5</sup> ita causam cognita veritate disponat, nec iniustitia diu in insolenti afflictione praevaleat, nec disciplinaria rigor [sua] frangi, aut<sup>6</sup> [indiscrete] calcet praesumptivam dissolvi (Et infra:) H<sup>7</sup> presbyter [nobis] conquestus est, diaconum quandam manumississe duo [curis suis] mancipia sub hac conditione, ut monachi fierent<sup>8</sup>, et in eo monasterio, ubi ipse fuerat<sup>9</sup>, permaneret, adiciens<sup>10</sup>, ut, si quis contra faceret, servituti iterum [per omnia] subderetur: atque unum ex his hac<sup>11</sup> conditione despecta monasterium [temerario ausu] deseruisse, et se inter clericos sociasse. Tu<sup>12</sup> ergo, si ita esse repereris, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, et manumittentis voluntas nihilominus conservata non valeat praeteriri.

CAP. III.

Qui iravit aliquam illi uxorem accipere, si eantem sibi donaverit, eantem non datis, recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. Panormitano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

De illis<sup>3</sup> (Et infra:) [cf. c. 5. de spons. II. 1.] Si vero aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri praestiterit<sup>4</sup>: „Ego te in uxorem accipiam<sup>5</sup>, si tantum mihi donaveris,<sup>6</sup> reus periuri non habebitur, si eam, nolentem sibi solvere quod iuramento sibi dari petit, non acceperit<sup>7</sup>

Tit. IV. Cap. III. 3) magnis: A 4) et ita: Ab 5) adversus: Aor 6) dilectio: A 7) iuramento: B 8) et alibi: Ab 9) inquisitioni: coll. ctt. 10) tal.: deest: Gb 11) int.: mul.: deest: coll. ctt. 12) aliqua: OPR 13) suum: GbQR: snam: 0 11) expresso: GHLXAnchP: verbis expressio: O 15) utriusque (utrumque): AbCh diuendo: AOPR 16) recipio: OPR 17) te: deest: R 18) acc.: deest: FGHKLXVRE: recipio: Dy 19) interp.: add. a Rom. 20) et: O: etia: Q 21) fuerit: OPR 22) subsecuta: FGHKLXAnchOPR 23) ea: A: eodem: R 24) primum: Ae 25) obli.: quidam: A 26) et: deest: Q

Cap. IV. 1) Resolutum: r App. II. 1: Lps. LIX. 52: Bamh. II. 35: Cass. LVIII. 37: Comp. I. c. 2. h. l. (A. 1) 2) ianuenis: coll. ctt. ctt. — 1159—81. — Jaff. no. 9031. 3) dixit consulendus: 0 4) I) expresse: Richt. 5) cor.: deest: Q 6) mut.: deest: Ab 7) dixerit: Ab 8) id.: deest: AOPR: iuramenti: 0 9) alii: coll. ctt. 10) moverit: PG 11) et post appellationem, quam desponsat: 0) ante... interponit, appellatione (et app.: 0) pendente: coll. ctt. 12) aliqui dux.: 0 13) eis ecclesiae: R 14) debet interdiciere: AOPR 15) huiusmodi: Ab 16) contrahat: FK 17) ita pub. fact.: deest: R.

Cap. V. 1) Ratur, ap. Bat. I. 501.: Comp. III. c. m. h. l. (A. 3.) 2) ser. no. 1290. — Polhast no. 1285. 3) Ex parte tua recipimus, quod de cetero duo intulit: Rom. — videtur tamen cap. intum esse c. 13. h. usur. (3. 19.) 4) add.: quompe: G 5) si quis iuravit (irrasset): G Rom. aliqua et citra: FGHKL Rom. 6) Et inf.: deest: Rom. 7) tenet

humiliter et observet: C Roma. 8) obli.: igitur: G 9) mutuos: Rom. 10) et si: C Rom. 11) fuerit: B.

Tit. V. I. in: deest: PGRK

Cap. I. 1) App. VI. 5.: Lps. LIX. 41: Comp. I. c. 1. h. l. (A. 5): — cf. c. 7. C. XXXVII. opt. 2. 2) desponsavit: 0 3) firmiter: 0 observetur: P.

Cap. II. 1) Resolutum quantum opus fuit ex Reg. I. Reg. IX. 37.: — Comp. I. c. 2. h. l. (A. 5) 2) gravato: (Christiano: Reg.) ep. Spoletano: A Reg.: ser. no. 539. — Jaff. no. 1196. 3) sub tali: A 4) cognosce: I 5) et ita cognita veritate dispone: 4) nec: I 7) B: F: suprascriptus presbyter: A: Quia vero pariter suprascriptus presb. nobis questus est: Reg.: — pro: H: quod apud Gregor. r. d. Reg. V. Valentinus 8) debeat delibuisse: Reg: fieri et in eo eodem: Reg. mon. ... permanere: A Reg. 9) fuerit: Lps 10) adiacentem ut si quis contra facere praesumpsisset, iugo servitute: Reg. 11) hanc conditionem omnino deest: A Idespectus est: A Reg. 12) fraternaliter vestra et hoc sub illi indicatione dispensat, et si ita repererit, sic sacrosancti sacrosancti hanc in re decenter exhibeat, ut nec ... et... aliqua praeteriri evasione non valeat: Reg.

Cap. III. 1) Resolutum ex App. VI. 12.: Lps. LIX. 23: Bamh. II. 11. (A. 3) Cass. LVIII. 12.: Comp. I. c. 4. h. spons. (A. 1.) 2) H59—81. — Jaff. no. 9045. 3) add.: autem: PGRK 4) praesstitit: LX 5) accipio: 0 6) delictis: R 7) accipit: MR.



CAP. II.1

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem Cenomanensi Episcopo.

Ex literarum tuarum tenore accepimus... quod F.1 later praesentium, in subdiaconatus officio constitutus, quamdam sibi in coniugem copulavit. Unde tibi scribitur...

CAP. III.1

Votum solenne impedit et dirimit matrimonium post contractum; votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem Vigoriensi Episcopo.

Meminimus, nos ex parte tua questionem huiusmodi tulisse, scilicet utrum illi, qui se ad religionem coram episcopo devoverunt transierunt, et habitum religionis susceperunt, si postmodum uxores dixerint, cogendi sint...

CAP. IV.1

Susceptio habitus professorum extra religionem et non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. H. d. secundum id dictum, quam tenet Paucoritaanus.

Idem Lucensi Episcopo.

Consulit nos tua fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quae post mortem mariti, vestibus pretiosis abiectis, mutavit habitum, et de manu presbyteri velamen assumpsit, sed non renuntiavit propriis, nec intravit claustrum...

CAP. V.1

Votum castitatis praesenti impedit matrimonium contrahendum; ecclesia tamen ex causa matrimonium contra quandoque permittit. II. d. in haerendo literae.

Idem 2.

Veniens ad praesentiam nostram, M.3 eremita sua nobis assertione proposuit, quod I. mulier3 cumdam viro absenti die data se nuptiarum promissis, sed postmodum, audiens plura de severitate et inhumanitate ipsius viri, ei noluit copulari. Quum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis simpliciter continentiae votum promissit...

CAP. VI.1

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sponsus; secus in voto solenni.

Coelestinus III.2

Kursus quidam, ut dicit, votum castitatis emittens, iuravit, se quamdam ducituram postea in uxorem. Unde3 a fraternitate tua requisitus, consultis iuris prudentibus, arbitramur, quod, quum simplex votum apud Deum3 non minus obliget quam solenne, pro eo, quod iuravit tenere, poenitentiam agat...

CAP. VII.1

Votum solenne impedit et dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. Ulisbonensis2 et Colimbriensis Episcopis.

Insinuante I.3 nobili muliere nostro esse apostolatu i resecratur, quod dudum puella et1 in aetate teneris constituta, M. Saucii accepit in virum, qui ab iunioris crucis Christi fuit parvus post tempore interfectus. Post cuius obitum a quibusdam curialibus fuit regi Legionensi pro ipsius3 copula supplicatum. Quod quum ad consanguineorum eius notitiam pervenisset, ut maritum acciperet3 ei sub obestatione3 regia suggererunt. Ipsa vero, quod tunc nollet nubere protestans10, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis, quod11 in manibus cuiusdam de fratribus sancti Augustini fecit, eo adiecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in eiusdem ordinis12 habitu biennio post permansit13, licet id14 se invitam fecisse asserat et coactam, non15\* tam metu regio quam parentum. Post haec eodem regi quod fecerat indicavit; quod approbans retulit, ne quis ea volente domum intraret ipsius, vel ex parte alii quod usurparet. Interim vero, tempore medico elabente, P.

Tit. VI. Cap. II. 1) Resolutum et App. L. 59.; Comp. I. c. 2. h. l. 4. 6.) 2) 1159. s1. - Juff. no. 2065. 3) percipimus; FGHK Coll. coll. 4) F. P. deest; Aoc 5) coniugium; la bobi 6) quomodo; FGHK Coll. 7) eandem; FGHK; ipsam eandem, quomodo; A. 8) non; deest; FGHK Coll. 9) recondere; 4) 9) religionem; F. coll. religionis; M 10) post septimum postulationem, laudabilem in claustrum peractam, si tibi vel successoris tuo idemque visum fuerit, cum etc.; 10 11) conferre; GHK Coll. 12) neq; deest; M 13) alterioris; FGHK Coll. 14) autem; 65. Cap. III. 1) Resolutum et App. VI. 3.; Lips. XVI. 3.; Bonib. XVI. 3.; Cass. LVIII. 9; Comp. I. c. 6. h. l. 1. 6.) 2) Wigor.; A. Wig.; R; Wigoriensis; Q; Witico; P; - 1059-81. - Juff. no. 2016. 3) inter illos; 4) devoverunt; A. 5) sinit; Aoc 6) contulerunt; Aoc; 7) quibus; 8) divinis; respondendum; Coll. coll. 9) quae; deest; P 10) sec; deest; Q 11) devoverit; Q; 12) fecerit; Aoc; suscepit vel fecerit; Q 13) et post; 14) 11) recedere etc. coll. usque ad Verum deest; Q 15) cum ecc1. A 16) contulerit; Aoc; P; 17) non; Coll. coll. 18) contra; Aoc 19) ad ecclesiam; Aoc; 19) P; ad ecclesiam; A. 20) collat; R 21) matrimonium; Coll. coll. Cap. IV. 1) Resolutum et App. XVI. 1.; Lips. LXIX. 3.; Bonib. LI. 33.; Cass. LVIII. 31.; Comp. I. c. 7. h. l. 4. 6.) 2) 1159. s1. - Juff. no. 2070. 3) Sane consens; 4) Ita dictio; AP; 5) tunc; deest; 6) viri; Q 6) sinit; R 7) claustr; A. 8) natus; episcopi aut abb; aut; Q 9) 9) quantationem; A 10) P. nobili; FGH; coll. P. nomine; La 11) ac per; A

12) sed; Q; deest; R 13) iam; deest; FGHK Coll. coll. 14) ita sine professione et propriorum renunciatione habitus susceptio; Q 15) consanguinitas; Coll. coll. 16) non; P; 17) App. 18) Coll. coll. 19) Resolutum et App. VI. 3.; Lips. LXVIII. 13.; Cass. LVIII. 11.; Comp. I. c. 6. h. l. 1. 6.) 2) 1159. s1. - Juff. no. 2255. 3) Marcus; Coll. coll. 4) quaedam mul. Q 5) seculatate; P 6) nulla ratione voluit; Coll. coll. 7) promissit; D 8) simplex; Coll. coll. 9) praeco; deest; Aoc 10) processerit; Aoc; 10) plura; non processerit; Aoc 11) praedictae matri; Coll. coll. 12) conbratam; R 13) intus; FGH 14) voluerit; Ab. Cap. V. 1) Resolutum et Lac. op. Bol. III. 381.; Mon. I. (I. L.); Comp. II. c. 2. h. l. 1. 3.) 2) Clemens; FGH; - add.; P. C. Laudabilem; BF; - cf. c. 1. Ull. pond. 12, 161.; - 1194-8. - Juff. no. 10735. 3) Uti 2) R. 4) quosdam; Lac. 5) ad; 6) super; Lac; R; 5) Doumau; Coll. coll. 6) agens; voluit; Lac. 7) Quod si per se qui (sic. quidem cum Bo) Bab; 8) quod si per se; B; Quod si postea, quae; B; Quod si per se; deest; Lac. 9) fecit; T 9) licet; deest; Aoc; P 10) iam; deest; M. Lac. 11) continere; Bonib; collat; Lac. Cap. VII. 1) Resolutum et Ver. Bol. II. 232.; Comp. III. c. 1. h. l. 4. 5.) 2) Uisibilib; Coeb; - Uisibonens; Rep.; - Pallast; no. 288. 3) V. V.; Reg. 4) etiam; Ch 5) paulo; Ch 6) relictus; Q Reg. 7) devocissim; Reg. 8) receptum; Ch 9) attestatio; Ch 10) protestantes; Q Reg. 11) Hoc autem; Ch 12) religionis; Ch 13) add.; eadem; Ch; 14) ad; deest; FGH 15) non; deest; Coll. C Reg.



praesentium, cum M.<sup>5</sup> adulterium<sup>6</sup> perpetravit<sup>7</sup>, quod ipse tibi publica confessione detexit, sicut nobis tuae literae<sup>8</sup> demonstrant. Quumque super hoc fuisset in ius vocatus, ipsam M.<sup>9</sup> in iure abiuravit adulteram, et postmodum<sup>10</sup>, iuramento posthabito et contempto, vivente legitima cum ea<sup>11</sup> matrimonium quocumque contrahere<sup>12</sup>, et ipsi moechae dum<sup>13</sup> cohabitare praesumpsit. Demum<sup>14</sup>, praedicta<sup>15</sup> A.<sup>16</sup> de praesenti luce<sup>17</sup> subtracta, nihilominus memoratus L.<sup>18</sup> cum praefata adultera per decennium est moratus<sup>19</sup> de qua etiam decem filios procreavit. Quia igitur consulis, an praedicti<sup>20</sup> Innocens et illa simul manere possint, vel, si debeant separari, utrum<sup>21</sup> liceat eis ad alias nuptias convolare: Tale ergo<sup>22</sup> damus consultationi tuae responsum, ut separatur omnino, et competentis eis iniuncta poenitentia<sup>23</sup>, perpetua continentia indicatur<sup>24</sup>, praesertim quum<sup>25</sup> in dies suos ambo processerint<sup>26</sup>, et, tandiu publice<sup>27</sup> in adulterio et<sup>28</sup> perituro ex certa scientia perdurantes, ecclesiam in<sup>29</sup> gravi scandalo perturbaverint<sup>30</sup>. Nosti enim, quod Leo Papa<sup>31</sup> statuit, ut nullus ducat<sup>32</sup> in matrimonium<sup>33</sup> quam<sup>34</sup> adulterio<sup>35</sup> polluit, et<sup>36</sup> quod hic plus processum fuit<sup>37</sup>, quam si fides praestita duntaxat fuisset adulterae, ut defuncta legitima<sup>38</sup> cum duceret in uxorem, quum, eadem etiam<sup>39</sup> prima<sup>40</sup> vivente, quasi<sup>41</sup> matrimonialiter moechae moechas adherere praesumpsit<sup>42</sup>, et sacramentum suum temere violare. Quod utique connubium, ubi<sup>43</sup> etiam nulla interensis religio iuramentum<sup>44</sup>, tam Gregorius Papa quum<sup>45</sup> Triburensis synodus<sup>46</sup> detestatur, et utrumque hoc modo coniunctum praecipit<sup>47</sup> publicae poenitentiae subici<sup>48</sup>, ac perpetuo sine ulla<sup>49</sup> spe coniugii permanere<sup>50</sup>. Nec<sup>51</sup> certe<sup>52</sup> aliquid eisdem<sup>53</sup> I. et M. adimiculum adferunt<sup>54</sup>, ut simul maneat, quod decennio cohabitaverunt<sup>55</sup> adinvicem<sup>56</sup>, ac decem filios susceperunt<sup>57</sup>, quum multiplicatis prolis ita susceptae magis eorum crimen exaggeret, et diuturnitas temporis<sup>58</sup> peccatae non minuat, sed augmentat<sup>59</sup>. Sollicitudinis tamen<sup>60</sup> tuae intererit, ut uterque liberis<sup>61</sup> suis procreandis provideat, et secundum quod eis<sup>62</sup> suppetunt facultates, sustentationum eorum necessaria subministrat<sup>63</sup>.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contrahit eam ea, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctae noster fuerit machinatus.

Innocentius III. Episcopo Spoletano<sup>2</sup>.

Significasti nobis<sup>3</sup>, quod, quum P. civis Spoletanus quamdam mulierem<sup>4</sup> duxisset legitime in uxorem, ea relicta<sup>5</sup> cuidam meretrici adhaesit, et<sup>6</sup> quum ab eius contubernio aditum nunquam posset legitimam revocari, eos in eum excommunicationis sententiam protulisti. Verum quum medio tempore uxor ipsius esset<sup>7</sup> viam universae carnis ingressa, meretrici, cui adhaeserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuae secundum formam canonice taliter respondemus, quod, nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit<sup>8</sup> de matrimonio contrahendo, legitimum indices<sup>9</sup> matrimonium supra dictum<sup>10</sup>, excommunicato munus absolutiois, si petierit, iuxta formam ecclesiae impensurus<sup>11</sup>. [Dat. Rom. ap. S. Petri. VIII. Kal. Maii 1198.]

CAP. VII.

Si quis, vivente prima, secundam luitis rei insciam duxerit uxorem, mortua prima fidei remanet cum secunda, non consensu interveniente.

Idem Messanensi<sup>2</sup> Capitulo.

Veniens ad praesentium nostram G. hinc lator praesentium humilium insinuatione monstravit, quod, quum olim in civitate Lemovicensi<sup>3</sup> quamdam sibi matrimonialiter copulasset, et per biennium cohabitasset eodem, ab ea demum animi levitate recedens<sup>4</sup> Messanam adventit, ubi M. mulierem, insciam penitus, quod idem G. aliam haberet uxorem, sibi solumiter copulavit, et qua tuos filios dispositorum suscepisse. Verum quum eidem poenitentia<sup>5</sup> fuisset iniuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, et ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debita persolvisse, ad Messanam rediit civitatem, et supra dictae M. tanquam legitime cohabitavit uxori. Nunc autem impeditum sibi pro priori excessu poenitentiam apertis humiliter et devote, cohabitanti eidem M. a nobis licentiam postulavit. Licet autem poenitentia G. vivente uxore legitima praedictam M. sibi copulare nequivit in uxorem, quia tamen, uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non praestiterit fidem adulterae, vel machinatus [non] fuerit in mortem uxoris: [discretis vestrae per apostolicam scriptam] mandamus, quatenus, si est ita<sup>6</sup>, eidem<sup>7</sup> G. ut supra dictae M. affectu adhaeret coniugali, subdito cuiuslibet contradictionis et appellatiois obstaculo licentiam concedatis, non permissis, eundem super hoc ab aliquibus indebitè molestari.

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente prima, quam tamen non cognovit nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. Fratri R.

Si quis uxore vivente fide data promisit, aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si<sup>2</sup> nec ante, nec post legitima eius superstate cognovit eandem, quamvis utriusque ipsorum per eo, quod in hoc graviter deliquerint<sup>3</sup>, sit poenitentia iniungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obtium dirimendum. Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea, dum viverit uxor ipsius, illam adulterio polluisse.

TITULUS VIII. DE CONIUGIO LEPROSORUM.

CAP. I.

Lepra praeventiois non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum, ideo adinvicem usarum affectione coniuncti se tractare debent, aut ad perpetuum continentiam vocandam iudicari.

Alexander III. Cantuariensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Pervenit ad nos, quod, quum hi, qui lepra morbum incurrun, de consuetudine generali a communione hominum<sup>3</sup> separantur, et extra civitates et villas in<sup>4</sup> loca solitaria transferantur<sup>5</sup>, nec uxores viros, nec viri uxores suas taliter aegrotantes sequuntur, sed sine ipsis manere praesumunt. Quomiam igitur, quum vir et uxor una caro sint, non debet<sup>6</sup> alter sine altero esse diutius, fraternitatis tuae per apostolicam scriptam praecipiendo mandamus, quatenus<sup>7</sup>, ut uxores viros, et

TIT. VII. Cap. V. 5<sup>o</sup> Maxilla: *IbsSa*; Mansilla: *Bz*; Mauldar: *Bz*; ancilla: *Bz*. 6<sup>o</sup> crimen adulterii: *Coll. coll.* 7<sup>o</sup> perpetravit: *Lac.* 8<sup>o</sup> add.: *destinata: Buz*; ad nos destinata: *Sa* 9<sup>o</sup> manente: *Bz*; *dest*: *Bz* 10<sup>o</sup> Postmodum vero: *Buz*; Postea vero: *Lac.* 11<sup>o</sup> eadem: *BebSu* 12<sup>o</sup> contraxit: *Sa* 13<sup>o</sup> illius: *Coll. coll.* 14<sup>o</sup> Denique *Ge*; Denique: *Coll. coll.* 15<sup>o</sup> supra dictae: *IbsSa* *Lac.* 16<sup>o</sup> Alitia: *BorghSa* *Lac.* 17<sup>o</sup> vita: *Sa* 18<sup>o</sup> Ioannes: *Coll. coll. pr. Bz* 19<sup>o</sup> commemoratus: *Lac.* 20<sup>o</sup> praedicta mulier et vir (ubi): *Bz* simul: *Buz* 21<sup>o</sup> et uter: *Bz* 22<sup>o</sup> igitur: *FidH*; *dest*: *Coll. coll.* 23<sup>o</sup> poena, perpetuae continentiae adiacent: *Lac.* 24<sup>o</sup> add.: utriusque: *Bz* 25<sup>o</sup> quum tamen *de*. 29<sup>o</sup> processerunt: *de*; quum in diebus suis processerunt: *Lac.* 27<sup>o</sup> in ultimo adulterio: *IbsSa* *Lac.* 28<sup>o</sup> et peri. et sup. certae: *dest*: *Lac.* 29<sup>o</sup> nisi: *IbsSa* 30<sup>o</sup> perturbantur: *FidH*; *de*: *Bz*; perturbantur: *Lac.* 31<sup>o</sup> c. 1. f. XXXI. qn. 1. 29<sup>o</sup> accipiunt: *Bz* 33<sup>o</sup> uxorem: *Bz* 34<sup>o</sup> add.: prima: *FidH* 35<sup>o</sup> per adulterium: *Sa* 36<sup>o</sup> et... quum: *dest*: *Lac.* 37<sup>o</sup> fuerit: *Sa* 38<sup>o</sup> add.: adulteram: *Bz* 39<sup>o</sup> et: *dest*: *Lac.* 40<sup>o</sup> primus: *dest*: *FidH*; *LbsSa* *Lac.* 41<sup>o</sup> quod mulieri moechae: *Lac.* 42<sup>o</sup> praesumpsit: *Bz* 43<sup>o</sup> nisi nulla: *Lac.* 44<sup>o</sup> sacramentum: *de* 45<sup>o</sup> c. 1. f. 6. XXXI. qn. 1. 46<sup>o</sup> praecipit: *IbsSa*; *dest*: *Sa* 47<sup>o</sup> subiciunt: *Sa* 48<sup>o</sup> nrl.: *dest*: *Bz* 49<sup>o</sup> add.: decernens: *Sa* 50<sup>o</sup> nisi: *Lac.* 51<sup>o</sup> certe: *dest*: *Sa* 52<sup>o</sup> eidem: *IbsSa*; *idem*: *Bz*; ab eodem: *Lac.* 53<sup>o</sup> offerunt: *Buz*; *confert*: *Bz*; afferro debent: *Sa*; afferunt: *Lac.* 54<sup>o</sup> cohabitaverit: *Bz* *Lac.* 55<sup>o</sup> invenient: *BorghSa*; simul: *Lac.* 56<sup>o</sup> susceperunt: *BorghSa* 57<sup>o</sup> temp.: *dest*: *Lac.* 58<sup>o</sup> augeat: *de*. 59<sup>o</sup> tam: *dest*: *Bz* 60<sup>o</sup> lib.: *dest*: *Bz*; suis: *dest*:

*Bz*; lib. suis: *dest*: *Sa* 61<sup>o</sup> eisdem: *Coll. coll.* 62<sup>o</sup> subministrat: *IbsSa*; *Bz* *Lac.* Cap. VI. 1<sup>o</sup> Resoluto: *de* *Reg. Bul.* I. 102; *Gib.* *avel.* 3. 1. 53; *Comp. III.* c. 1. h. 1. (4, 6). 2<sup>o</sup> capitulo Spil.: *6<sup>o</sup> Reg.* 3. 1. 103; *FidH* *no.* 106. 3<sup>o</sup> Significasti nobis per litteras vestras: *f. Reg.* 4. 1. 101; *Coll. Bz.* 4<sup>o</sup> delictis: *Coll. coll.* 5<sup>o</sup> delictis: *Coll. coll.* 6<sup>o</sup> fuisset: *Coll. coll.* 7<sup>o</sup> Propter quod in suis requiritis, qui sit volis in hoc (ibi): *Cb*; articulo facerent. Nos igitur inquisitioni vestrae sec. form. can. respondentis di. etc. y. per a. s. mandamus, quatenus, nisi: *f. Reg.* 8<sup>o</sup> delincent: *de*. 9<sup>o</sup> iudicatis: *Reg.* 10<sup>o</sup> libid: *f. Reg.* 11<sup>o</sup> impetunt: *Reg.* Cap. VII. 1<sup>o</sup> Resoluto: *de* *Reg. Bul.* XL. 277; *Comp. III.* c. 2. h. 1. c. 2. *f. Coll.* no. 1209. 3<sup>o</sup> Lemusici: *Lb*; Lemonic: *FidH* 4<sup>o</sup> recessit, quumque per saeculum evagante Messanam adventit, hincem M.: *f. Reg.* 5<sup>o</sup> associari: *Cb* 6<sup>o</sup> in poem. - - in iuram. *f. Cb*; *Reg.* 7<sup>o</sup> si praemisio veritas suffragaret: *f. Reg.* 8<sup>o</sup> eundem: *Cb*. Cap. VIII. 1<sup>o</sup> 1227 - 34. *Pothbist* *no.* 2665. 2<sup>o</sup> sed: *LBY* 3<sup>o</sup> delinquant: *FidH*; *M.* Tit. VIII. Cap. I. 1<sup>o</sup> Resoluto: *de* *App.* XXXVII. 2; *Lips.* LXI. 1. 1; *Buz.* LIII. 1. 1; *Cass.* LX. 1.; *Comp. I.* c. 1. h. 1. (1, 8). 2<sup>o</sup> 1159 - 81. - *Joffe* *no.* 8861. 3<sup>o</sup> omnium: *Coll. coll.* 1<sup>o</sup> et id: *de* 5<sup>o</sup> transferunt: *AccPff*; transferunt: *Ab* 6<sup>o</sup> debent: 7<sup>o</sup> quatenus si qui sint (inventurum): *Q*; sint: *Bz* in provincia tua viri vel mulieres qui lepra morbum incurrun (incurrant): *Ab*; incurrun: *P* uxores ut viros et (dest. *Ab*) viri (viros): *Bz* ad (dest.) *Ab*; uxores (dest. *Ab*) sequuntur: *Coll. coll.*



scripta mandamus, quatenus iniquitas super his diligentiſſime veritate[m], et si tibi conſtituerit, quod nulle ipſe ignoranter con- tractum<sup>34</sup> cum ancilla, ita, quod, poſtquam intellexit condi- tionem ipſius, nec fato nec verbo conſenſerit in eandem, propter quod per cardinalem eundem ab eius fuerit con- sortio ſeparatus, contrahendi cum alia liberam ipſi<sup>1</sup> con- cedas<sup>2</sup> auctoritate apoſtolica facultatem.

TITULUS X.  
DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

CAP. I. N. 1  
Natus ex libera vel liberta liber eſt.  
Gregorius<sup>2</sup>.

Ideceus<sup>3</sup> eſſe credimus, ut progeniti ex liberta ſive<sup>1</sup> libera<sup>2</sup> filii ad ſervitium retrahantur<sup>6</sup>. Propterea tibi<sup>7</sup> [*praesen- tium auctoritate*] praecipimus, ut his ipſis documentis, ſicut et nos dilectis, [*creato u curis animo*] diligenter intendas, quatenus, si documenta nulla ſunt<sup>8</sup> ab eccleſiae parte, quae documentis huiusmodi<sup>9</sup> debeant obviare, ab eius moleſtia<sup>10</sup> ſine aliqua retractatione compescas<sup>11</sup> eandem. Durum eſt enim, ut, si alii pro mercede ſua libertates tribunt, ab eccleſia, a qua tueri debent<sup>12</sup>, revocentur. [*Item ergo etc.*]

TITULUS XI.  
DE COGNATIONE SPIRITUALI.

CAP. I.  
Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compater- nitatem, licet contrahant, niſi conſuetudo repugnet: ſeparatur autem, si per eorum alterum vel utrumque compatritas eſt contracta. II. d. cum cap. Super eo, infra eod.

Alexander III. Salernitano Archiepiſcopo<sup>2</sup>.

Utrum autem filii aut<sup>3</sup> filiae aut vel poſt compatritatem geniti poſſint adivincum<sup>4</sup> copulari, canones ſecundum diverſorum<sup>5</sup> locorum conſuetudines<sup>6</sup> contrarii<sup>7</sup> inveniuntur. Et licet primus cano<sup>8</sup> exinde edictus natos poſt compatritatem adivincum copulari prohibeat, alter tamen cano<sup>9</sup> poſterior edictus primum<sup>9</sup> videtur corrigere, per quem ſtatuitur, ut, ſive ante ſive poſt compatritatem geniti ſunt<sup>10</sup>, ſimul poſſint<sup>11</sup> coniungi, excepta illa perſona duntaxat, per quam ad compatritatem venitur<sup>12</sup>. Unde tolerabilibus nobis videtur<sup>13</sup>, ut ſecundum<sup>14</sup> poſtteriorem canonem debeat obſervari: niſi conſuetudo eccleſiae, quae ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.

CAP. II.  
Compatritates, ſcienter vel ignoranter ſuperveientes inter coniuges, coniungunt non diſſolvit.

Idem eidem<sup>2</sup>.

Si vir vel mulier ſcienter vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperint<sup>1</sup>, a propter hoc ab invicem ſeparari debeant et alia copulari, quia non conſulere voluisti. Conſultatione tua taliter<sup>2</sup> reſpondemus<sup>3</sup>, quod, quamvis generatim ſit inſtitutum<sup>4</sup>, ut debeant ſeparari<sup>5</sup>, quidam tamen, humanis et poliis ſentientes, aliter ſtatuunt<sup>6</sup>. Ideoque<sup>7</sup> nobis videtur, quod<sup>10</sup>, ſive ex ignorantia ſive ex malitia id fecerint,

non ſunt ab invicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint<sup>11</sup> induci: quia<sup>12</sup>, ſi ex ignorantia id factum eſt, eſſe ignorantia excuſare videtur; ſi ex malitia, eis<sup>13</sup> ſua fraus non debet<sup>14</sup> patrocinari vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compater- nitatem, licet invicem contrahant matrimonium: ſi tamen ſub eo conſuetudo, impediens et dirimens talia matrimonia, ſervanda eſt loci conſuetudo. II. d. ſecundum intellectionem magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem Vigiliens<sup>2</sup> Epicoſcopo.

Super eo, quod a nobis tua fraternitas requiſivit de<sup>3</sup> duorum compatrum filiiſ, reſpondemus, quod ſi tales filii fuerint, per quorum alterum vel utrumque parentes ad compater- nitatem venerunt<sup>4</sup>, eos coniungi nulla ratione ſuſtineas<sup>5</sup>, et coniunctos<sup>6</sup> pontificali auctoritate ab invicem ipſos<sup>7</sup> non differas ſeparare. Ceterum ſi per neutrum eorum<sup>8</sup> ad compatritatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudo tuae metropolitanae eccleſiae vel aliarum circum- poſitarum inquirere et diligentiſſime imitari, ita quidem, quod, si euſdem<sup>9</sup> eccleſiae conſuetudo habeat inter eos non ſuſtinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu ſimili modo in eccleſia tibi commiſſa coniugium huius- modi fieri non permittas, et, si quos taliter coniunctos<sup>10</sup> invenieris, iuxta carundem eccleſiarum conſuetudinem ipſos ſeparare ab invicem non omittas. Verum ſi de conſuetu- dine habeatur<sup>11</sup>, ut talia coniugia ſuſtineantur<sup>12</sup> et permittan- tur, id<sup>13</sup> in eccleſia tua diſſimulare poteris ita, quod nec tuum videaris praestare aſſenſum, quia, ſicut grave eſt antiquam conſuetudinem circumadiacentium eccleſiarum ſuper his continere, ſic quoque gravius videtur, ſi propter<sup>14</sup> eam huiusmodi coniugiiſ tuum indulges<sup>15</sup> aſſenſum, quum poſſet ſic<sup>16</sup> in exemplum aſſumi.

CAP. IV. 1

Inter patrem baptizati et uxorem levantis, prius ab eo cognitam, contrahitur compatritas effica<sup>2</sup> ad matrimonium dirimendum.

Clemens III.<sup>2</sup>

Martinus Bertham duxit in<sup>3</sup> uxorem, Tebergam ſibi copulavit Lotharius, qui<sup>4</sup> Berthae et Martini filius de ſacro fonte ſuſcepit. L.<sup>5</sup> vero et B. ſublatis de medio, M.<sup>6</sup> cum T. praefata<sup>7</sup> contraxit; querit u vobis tua fraternitas, utrum tales ſint ab invicem ſeparandi. Nos autem conſultatione tuae duximus<sup>8</sup> reſpondendum, quod, quum ſecundum verbum Domini vir et mulier efficiantur<sup>9</sup> per coniugium ſua caro, liquidum eſt, Tebergam non poſſe matrimonialiter<sup>10</sup> copulari Martino, qui<sup>11</sup> compatr eius fuerat, cum quo una caro ipſa Teberga noſcitur exiſtiſſe. [*Super alio etc. (cf. c. 5, de eo, qui copu. IV. 13.) Dot. Lateran.*]

CAP. V.

Compatritas, per catechiſmum contracta, impedit matrimonium contra- hendum, ſed contractum non dirimit.

Idem<sup>2</sup>.

Contracto matrimonio<sup>3</sup> inter P. de Ripale et A. uxorem ſuam, ſicut euſdem P. nobis compeſto iurificiter, quum<sup>4</sup> per biennium inſimul habituſſent<sup>5</sup>, et plura ex ipſa<sup>6</sup> uxore memora-

Tit. IX. Cap. V. 3) contraxerit: FHKLNT; ipſi: deſt: C 5) abd.; tribus vel: O.

Tit. X. Cap. un. 1) Reſtitutio ex Greg. I. l. 55; — Comp. I. c. un. h. l. (4, 10). 2) Greg. IX: F; praepoſito Afrigae: 4; Anthenuſ ſubdiacono: Reg.; — 201. — Joffe no. 729. 3) Non ſolum etc. et infra: A. cf. Reg. 4) Iiſi, ſive: deſt: A Reg. 5) abd.; muliere: Aob; 6) re- tractatur: Ab; 7) experientia: Reg.; 8) ſunt: Aob; 9) fuerint: Ab; 10) huius hominis: A Reg.; 10) ſe noſtra: s. ſupponit: Reg. 11) ſuſcipias (vult): deſt: A; 12) quum tueri has oporteat: Reg.

Tit. XI. Cap. I. 1) Reſtitutio ex App. XXXI. 1.; Laps. LXII. 1.; Bando. LIV. 1.; Coss. LXI. 1.; Comp. I. c. 1. de pot. (1, 11). 2) Abd. P. C.; Licet praeter: AbdP; — cf. c. 2, de ſpons. doct. (1, 1); — 1179—81. — Joffe no. 9148. 3) aut fil: deſt: FHKLNT; et: APQR; vel: 0 4) ſimul ad.: 0 5) diſſolvit: P 6) conſuetudinem: AMQ 7) cont.: deſt: APQ; diverſi: 0 8) cf. c. 1, 5, c. XXX. qm. 9) primum: 0 10) ſunt: 0 11) poſſint: FKLNT; vel: Q 12) pervertitur: APQR; 13) videtur: 0 14) ut quod: B; ſecundum poſter. rationem ante et poſt (etiam): 0 15) compatritatem geniti ſimul (omitt. B) valeant (poſſint): 0 copulari praeter illam perſonam, per quam compatritas contrahitur, niſi conſ. . . aliter ſe habeat: Coll. off.

Cap. II. 1) Reſtitutio ex App. XXXII. 2.; Laps. LX. 2.; Bando. LIV. 2.; Coss. LXI. 2.; Comp. I. c. 2. h. l. (3, 11). 2) abd.; in eadem ep: APQR; — et, nol. ad e. 1. ſupra 3) ſuſceperint: APQ; levaverint: B; utal: deſt: APQ 4) duximus reſpondendum: APQ 6) ſtatutum: Ab; conſtitutum: Ab; 7) ſep.; deſt: APQ 8) ſtatutum: OQ; inſtituerat: Ab 9) et

ideo: AQ 10) quod: deſt: APQR 11) poſſunt: M 12) Quod ſi: 0 13) et: FRUO; deſt: Ab 14) deberet: Ab.

Cap. III. 1) Reſtitutio ex Comp. I. c. 3. h. l. (1, 11). 2) Wig. ep.; Aor.; Wogo, ep.; Ab; Wigor. ep.; Aſt.; 1303—81. 3) Joffe no. 9038. 4) utrum duorum compatrum filii, poſt compatritatem geniti, poſſunt matrimonio copulari, vel, si coniuncti (iuncti: Aob) fuerint, cum (eo arum): Ab; ſit matrimonium reſolvendum, inquisitioni tuae talis (huiusmodi: Ab) datus ſcripto (ſeriatum): Ab; continue (ſcriptum continentem): Ab; reſponſum. Si enim filii tales fuerint: A 4) voverint: G; deventur: Ab; deventur: Aob; 5) permiſſas: M 6) ſi conſuetudine fuerint: A 7) ipſos: deſt: Bick; 8) illorum: FRK 9) eodem: FKL; Aob; 10) iunctos: Aor.; iunctos videris: Ab; 11) laboratur: Aob; conſuetudinem habentis: Ab; 12) ſuſtinent. — permittant: Aob; 13) tu in eadem eccleſia con- iugium (huiusmodi omitt. Ab): A 14) propter eas: FHKLNT; propterea: A 15) indulget: PV 16) ſic: deſt: A.

Cap. IV. 1) Reſtitutio ex Laps. ap. Bal. III. 308.; ſiſt. ſuet. 1. (4, 6.); Comp. I. c. 1. h. l. (1, 6.); — 21188—91. — Joffe no. 9251. 3) in: exſtat: GH 4) Lotharius: Boleſlo Lav.; et Loth.: Bb; 5) Lothario et Berthae: Coll. off. 6) Martinus: u; Teberga: Ab; 7) praef. add. a Bertham. 8) add.: taliter: Bb 9) efficitur: Bb; Lav.; 10) matrimonium: Boleſlo; 11) quia: Bb; 12) quia: Bb; 13) quia: Bb; 14) quia: Bb; 15) quia: Bb; 16) quia: Bb; 17) quia: Bb; 18) quia: Bb; 19) quia: Bb; 20) quia: Bb; 21) quia: Bb; 22) quia: Bb; 23) quia: Bb; 24) quia: Bb; 25) quia: Bb; 26) quia: Bb; 27) quia: Bb; 28) quia: Bb; 29) quia: Bb; 30) quia: Bb; 31) quia: Bb; 32) quia: Bb; 33) quia: Bb; 34) quia: Bb; 35) quia: Bb; 36) quia: Bb; 37) quia: Bb; 38) quia: Bb; 39) quia: Bb; 40) quia: Bb; 41) quia: Bb; 42) quia: Bb; 43) quia: Bb; 44) quia: Bb; 45) quia: Bb; 46) quia: Bb; 47) quia: Bb; 48) quia: Bb; 49) quia: Bb; 50) quia: Bb; 51) quia: Bb; 52) quia: Bb; 53) quia: Bb; 54) quia: Bb; 55) quia: Bb; 56) quia: Bb; 57) quia: Bb; 58) quia: Bb; 59) quia: Bb; 60) quia: Bb; 61) quia: Bb; 62) quia: Bb; 63) quia: Bb; 64) quia: Bb; 65) quia: Bb; 66) quia: Bb; 67) quia: Bb; 68) quia: Bb; 69) quia: Bb; 70) quia: Bb; 71) quia: Bb; 72) quia: Bb; 73) quia: Bb; 74) quia: Bb; 75) quia: Bb; 76) quia: Bb; 77) quia: Bb; 78) quia: Bb; 79) quia: Bb; 80) quia: Bb; 81) quia: Bb; 82) quia: Bb; 83) quia: Bb; 84) quia: Bb; 85) quia: Bb; 86) quia: Bb; 87) quia: Bb; 88) quia: Bb; 89) quia: Bb; 90) quia: Bb; 91) quia: Bb; 92) quia: Bb; 93) quia: Bb; 94) quia: Bb; 95) quia: Bb; 96) quia: Bb; 97) quia: Bb; 98) quia: Bb; 99) quia: Bb; 100) quia: Bb; 101) quia: Bb; 102) quia: Bb; 103) quia: Bb; 104) quia: Bb; 105) quia: Bb; 106) quia: Bb; 107) quia: Bb; 108) quia: Bb; 109) quia: Bb; 110) quia: Bb; 111) quia: Bb; 112) quia: Bb; 113) quia: Bb; 114) quia: Bb; 115) quia: Bb; 116) quia: Bb; 117) quia: Bb; 118) quia: Bb; 119) quia: Bb; 120) quia: Bb; 121) quia: Bb; 122) quia: Bb; 123) quia: Bb; 124) quia: Bb; 125) quia: Bb; 126) quia: Bb; 127) quia: Bb; 128) quia: Bb; 129) quia: Bb; 130) quia: Bb; 131) quia: Bb; 132) quia: Bb; 133) quia: Bb; 134) quia: Bb; 135) quia: Bb; 136) quia: Bb; 137) quia: Bb; 138) quia: Bb; 139) quia: Bb; 140) quia: Bb; 141) quia: Bb; 142) quia: Bb; 143) quia: Bb; 144) quia: Bb; 145) quia: Bb; 146) quia: Bb; 147) quia: Bb; 148) quia: Bb; 149) quia: Bb; 150) quia: Bb; 151) quia: Bb; 152) quia: Bb; 153) quia: Bb; 154) quia: Bb; 155) quia: Bb; 156) quia: Bb; 157) quia: Bb; 158) quia: Bb; 159) quia: Bb; 160) quia: Bb; 161) quia: Bb; 162) quia: Bb; 163) quia: Bb; 164) quia: Bb; 165) quia: Bb; 166) quia: Bb; 167) quia: Bb; 168) quia: Bb; 169) quia: Bb; 170) quia: Bb; 171) quia: Bb; 172) quia: Bb; 173) quia: Bb; 174) quia: Bb; 175) quia: Bb; 176) quia: Bb; 177) quia: Bb; 178) quia: Bb; 179) quia: Bb; 180) quia: Bb; 181) quia: Bb; 182) quia: Bb; 183) quia: Bb; 184) quia: Bb; 185) quia: Bb; 186) quia: Bb; 187) quia: Bb; 188) quia: Bb; 189) quia: Bb; 190) quia: Bb; 191) quia: Bb; 192) quia: Bb; 193) quia: Bb; 194) quia: Bb; 195) quia: Bb; 196) quia: Bb; 197) quia: Bb; 198) quia: Bb; 199) quia: Bb; 200) quia: Bb; 201) quia: Bb; 202) quia: Bb; 203) quia: Bb; 204) quia: Bb; 205) quia: Bb; 206) quia: Bb; 207) quia: Bb; 208) quia: Bb; 209) quia: Bb; 210) quia: Bb; 211) quia: Bb; 212) quia: Bb; 213) quia: Bb; 214) quia: Bb; 215) quia: Bb; 216) quia: Bb; 217) quia: Bb; 218) quia: Bb; 219) quia: Bb; 220) quia: Bb; 221) quia: Bb; 222) quia: Bb; 223) quia: Bb; 224) quia: Bb; 225) quia: Bb; 226) quia: Bb; 227) quia: Bb; 228) quia: Bb; 229) quia: Bb; 230) quia: Bb; 231) quia: Bb; 232) quia: Bb; 233) quia: Bb; 234) quia: Bb; 235) quia: Bb; 236) quia: Bb; 237) quia: Bb; 238) quia: Bb; 239) quia: Bb; 240) quia: Bb; 241) quia: Bb; 242) quia: Bb; 243) quia: Bb; 244) quia: Bb; 245) quia: Bb; 246) quia: Bb; 247) quia: Bb; 248) quia: Bb; 249) quia: Bb; 250) quia: Bb; 251) quia: Bb; 252) quia: Bb; 253) quia: Bb; 254) quia: Bb; 255) quia: Bb; 256) quia: Bb; 257) quia: Bb; 258) quia: Bb; 259) quia: Bb; 260) quia: Bb; 261) quia: Bb; 262) quia: Bb; 263) quia: Bb; 264) quia: Bb; 265) quia: Bb; 266) quia: Bb; 267) quia: Bb; 268) quia: Bb; 269) quia: Bb; 270) quia: Bb; 271) quia: Bb; 272) quia: Bb; 273) quia: Bb; 274) quia: Bb; 275) quia: Bb; 276) quia: Bb; 277) quia: Bb; 278) quia: Bb; 279) quia: Bb; 280) quia: Bb; 281) quia: Bb; 282) quia: Bb; 283) quia: Bb; 284) quia: Bb; 285) quia: Bb; 286) quia: Bb; 287) quia: Bb; 288) quia: Bb; 289) quia: Bb; 290) quia: Bb; 291) quia: Bb; 292) quia: Bb; 293) quia: Bb; 294) quia: Bb; 295) quia: Bb; 296) quia: Bb; 297) quia: Bb; 298) quia: Bb; 299) quia: Bb; 300) quia: Bb; 301) quia: Bb; 302) quia: Bb; 303) quia: Bb; 304) quia: Bb; 305) quia: Bb; 306) quia: Bb; 307) quia: Bb; 308) quia: Bb; 309) quia: Bb; 310) quia: Bb; 311) quia: Bb; 312) quia: Bb; 313) quia: Bb; 314) quia: Bb; 315) quia: Bb; 316) quia: Bb; 317) quia: Bb; 318) quia: Bb; 319) quia: Bb; 320) quia: Bb; 321) quia: Bb; 322) quia: Bb; 323) quia: Bb; 324) quia: Bb; 325) quia: Bb; 326) quia: Bb; 327) quia: Bb; 328) quia: Bb; 329) quia: Bb; 330) quia: Bb; 331) quia: Bb; 332) quia: Bb; 333) quia: Bb; 334) quia: Bb; 335) quia: Bb; 336) quia: Bb; 337) quia: Bb; 338) quia: Bb; 339) quia: Bb; 340) quia: Bb; 341) quia: Bb; 342) quia: Bb; 343) quia: Bb; 344) quia: Bb; 345) quia: Bb; 346) quia: Bb; 347) quia: Bb; 348) quia: Bb; 349) quia: Bb; 350) quia: Bb; 351) quia: Bb; 352) quia: Bb; 353) quia: Bb; 354) quia: Bb; 355) quia: Bb; 356) quia: Bb; 357) quia: Bb; 358) quia: Bb; 359) quia: Bb; 360) quia: Bb; 361) quia: Bb; 362) quia: Bb; 363) quia: Bb; 364) quia: Bb; 365) quia: Bb; 366) quia: Bb; 367) quia: Bb; 368) quia: Bb; 369) quia: Bb; 370) quia: Bb; 371) quia: Bb; 372) quia: Bb; 373) quia: Bb; 374) quia: Bb; 375) quia: Bb; 376) quia: Bb; 377) quia: Bb; 378) quia: Bb; 379) quia: Bb; 380) quia: Bb; 381) quia: Bb; 382) quia: Bb; 383) quia: Bb; 384) quia: Bb; 385) quia: Bb; 386) quia: Bb; 387) quia: Bb; 388) quia: Bb; 389) quia: Bb; 390) quia: Bb; 391) quia: Bb; 392) quia: Bb; 393) quia: Bb; 394) quia: Bb; 395) quia: Bb; 396) quia: Bb; 397) quia: Bb; 398) quia: Bb; 399) quia: Bb; 400) quia: Bb; 401) quia: Bb; 402) quia: Bb; 403) quia: Bb; 404) quia: Bb; 405) quia: Bb; 406) quia: Bb; 407) quia: Bb; 408) quia: Bb; 409) quia: Bb; 410) quia: Bb; 411) quia: Bb; 412) quia: Bb; 413) quia: Bb; 414) quia: Bb; 415) quia: Bb; 416) quia: Bb; 417) quia: Bb; 418) quia: Bb; 419) quia: Bb; 420) quia: Bb; 421) quia: Bb; 422) quia: Bb; 423) quia: Bb; 424) quia: Bb; 425) quia: Bb; 426) quia: Bb; 427) quia: Bb; 428) quia: Bb; 429) quia: Bb; 430) quia: Bb; 431) quia: Bb; 432) quia: Bb; 433) quia: Bb; 434) quia: Bb; 435) quia: Bb; 436) quia: Bb; 437) quia: Bb; 438) quia: Bb; 439) quia: Bb; 440) quia: Bb; 441) quia: Bb; 442) quia: Bb; 443) quia: Bb; 444) quia: Bb; 445) quia: Bb; 446) quia: Bb; 447) quia: Bb; 448) quia: Bb; 449) quia: Bb; 450) quia: Bb; 451) quia: Bb; 452) quia: Bb; 453) quia: Bb; 454) quia: Bb; 455) quia: Bb; 456) quia: Bb; 457) quia: Bb; 458) quia: Bb; 459) quia: Bb; 460) quia: Bb; 461) quia: Bb; 462) quia: Bb; 463) quia: Bb; 464) quia: Bb; 465) quia: Bb; 466) quia: Bb; 467) quia: Bb; 468) quia: Bb; 469) quia: Bb; 470) quia: Bb; 471) quia: Bb; 472) quia: Bb; 473) quia: Bb; 474) quia: Bb; 475) quia: Bb; 476) quia: Bb; 477) quia: Bb; 478) quia: Bb; 479) quia: Bb; 480) quia: Bb; 481) quia: Bb; 482) quia: Bb; 483) quia: Bb; 484) quia: Bb; 485) quia: Bb; 486) quia: Bb; 487) quia: Bb; 488) quia: Bb; 489) quia: Bb; 490) quia: Bb; 491) quia: Bb; 492) quia: Bb; 493) quia: Bb; 494) quia: Bb; 495) quia: Bb; 496) quia: Bb; 497) quia: Bb; 498) quia: Bb; 499) quia: Bb; 500) quia: Bb; 501) quia: Bb; 502) quia: Bb; 503) quia: Bb; 504) quia: Bb; 505) quia: Bb; 506) quia: Bb; 507) quia: Bb; 508) quia: Bb; 509) quia: Bb; 510) quia: Bb; 511) quia: Bb; 512) quia: Bb; 513) quia: Bb; 514) quia: Bb; 515) quia: Bb; 516) quia: Bb; 517) quia: Bb; 518) quia: Bb; 519) quia: Bb; 520) quia: Bb; 521) quia: Bb; 522) quia: Bb; 523) quia: Bb; 524) quia: Bb; 525) quia: Bb; 526) quia: Bb; 527) quia: Bb; 528) quia: Bb; 529) quia: Bb; 530) quia: Bb; 531) quia: Bb; 532) quia: Bb; 533) quia: Bb; 534) quia: Bb; 535) quia: Bb; 536) quia: Bb; 537) quia: Bb; 538) quia: Bb; 539) quia: Bb; 540) quia: Bb; 541) quia: Bb; 542) quia: Bb; 543) quia: Bb; 544) quia: Bb; 545) quia: Bb; 546) quia: Bb; 547) quia: Bb; 548) quia: Bb; 549) quia: Bb; 550) quia: Bb; 551) quia: Bb; 552) quia: Bb; 553) quia: Bb; 554) quia: Bb; 555) quia: Bb; 556) quia: Bb; 557) quia: Bb; 558) quia: Bb; 559) quia: Bb; 560) quia: Bb; 561) quia: Bb; 562) quia: Bb; 563) quia: Bb; 564) quia: Bb; 565) quia: Bb; 566) quia: Bb; 567) quia: Bb; 568) quia: Bb; 569) quia: Bb; 570) quia: Bb; 571) quia: Bb; 572) quia: Bb; 573) quia: Bb; 574) quia: Bb; 575) quia: Bb; 576) quia: Bb; 577) quia: Bb; 578) quia: Bb; 579) quia: Bb; 580) quia: Bb; 581) quia: Bb; 582) quia: Bb; 583) quia: Bb; 584) quia: Bb; 585) quia: Bb; 586) quia: Bb; 587) quia: Bb; 588) quia: Bb; 589) quia: Bb; 590) quia: Bb; 591) quia: Bb; 592) quia: Bb; 593) quia: Bb; 594) quia: Bb; 595) quia: Bb; 596) quia: Bb; 597) quia: Bb; 598) quia: Bb; 599) quia: Bb; 600) quia: Bb; 601) quia: Bb; 602) quia: Bb; 603) quia: Bb; 604) quia: Bb; 605) quia: Bb; 606) quia: Bb; 607) quia: Bb; 608) quia: Bb; 609) quia: Bb; 610) quia: Bb; 611) quia: Bb; 612) quia: Bb; 613) quia: Bb; 614) quia: Bb; 615) quia: Bb; 616) quia: Bb; 617) quia: Bb; 618) quia: Bb; 619) quia: Bb; 620) quia: Bb; 621) quia: Bb; 622) quia: Bb; 623) quia: Bb; 624) quia: Bb; 625) quia: Bb; 626) quia: Bb; 627) quia: Bb; 628) quia: Bb; 629) quia: Bb; 630) quia: Bb; 631) quia: Bb; 632) quia: Bb; 633) quia: Bb; 634) quia: Bb; 635) quia: Bb; 636) quia: Bb; 637) quia: Bb; 638) quia: Bb; 639) quia: Bb; 640) quia: Bb; 641) quia: Bb; 642) quia: Bb; 643) quia: Bb; 644) quia: Bb; 645) quia: Bb; 646) quia: Bb; 647) quia: Bb; 648) quia: Bb; 649) quia: Bb; 650) quia: Bb; 651) quia: Bb; 652) quia: Bb; 653) quia: Bb; 654) quia: Bb; 655) quia: Bb; 656) quia: Bb; 657) quia: Bb; 658) quia: Bb; 659) quia: Bb; 660) quia: Bb; 661) quia: Bb; 662) quia: Bb; 663) quia: Bb; 664) quia: Bb; 665) quia: Bb; 666) quia: Bb; 667) quia:





*mater erat, in huius lecto iacere, quam diabolo suggerente cognovit. Transacto vero mense tunc pater quam alii propinqui cognovit, ut matrimonium eam sponsa sui consummaret, quod facere noluit, donec tunc super hoc loqueretur. Tit. 10. circa auditu eius confessione ipsam cum liberis suis ad seculum apostolicum transmissis, [consulens], si illam habere debeat pro uxore, cuius matrem cognoverat, et quae sibi esset pecculenta inveni- genda.] Inquisitioni<sup>12</sup> tuae taliter respondemus<sup>13</sup>, quod, si occultum esset huiusmodi peccatum, non possit matrimonium rescindere, quod publice contraxisset. Verum<sup>14</sup> si publicum est, quod matrem<sup>15</sup> sponsae suae<sup>16</sup> cognovit<sup>17</sup>, et<sup>18</sup> sponsae nunquam<sup>19</sup> carnaliter adhaesit, imponenda est ei<sup>20</sup> poenitentia paulo maior quam pro<sup>21</sup> adulterio, qua peracta<sup>22</sup>, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum alia matrimonio contrahere, et illa alii nubere, et pater sponsae, si erit, potest factum dissimulare. Ceterum si sponsam cognovit<sup>23</sup> antequam matrem vel post<sup>24</sup>, nunquam eam vel aliam<sup>25</sup> potest<sup>26</sup> accipere in uxorem.*

CAP. III. 1

Non separatur matrimonium ad dictum unius, asserentis, affinitatem inter coniuges processisse.

Idem<sup>2</sup>.

De illo autem, qui uxorem fratris sui, antequam ei matrimonio<sup>3</sup> iungeretur, se proposuit<sup>4</sup> cognovisset<sup>5</sup>, hoc tunc praeiudicium respondemus, quod, nisi hoc<sup>6</sup> publicum et notorium fuerit aut idoneis testibus comprobatum, praedictum matrimonium occasione<sup>7</sup> illa ipsum<sup>8</sup> impetere<sup>9</sup> non permittas. Super eo vero, quod asserit, Sarraucum quendam de muliere Christiana, quam per quatuordecim annos educaverat filios suscepisse discretioni tuae diximus respondendum, quod tunc Sarraucum quam mulier pro tanto excess gravi sunt animadversione plectendi.

CAP. IV. 1

Incestuosus matrimonium contrahere non debet; sed, si contrahit, tenet. Et tunc tenetur reddere, sed non potest ad eum exigere; et non minus tenetur uxori necessaria administrare.

Coelestinus III. 2

Transmissae nobis tuae litterae demonstrant, quod G. 3 lator praesentium, uxore sua defuncta, filium eius, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit; postmodum vero aliam legitimam accipiens in uxorem, non iam occulte cum privigna praedicta, sed publice, tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia<sup>1</sup> vero super his consilium requisisti, de consilio fratrum nostrorum praesenti pagina respondemus, quod suae legitime uxori cohabitans, et necessaria subministrans, non<sup>2</sup> cognoscat eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, et tunc ad ipsam non sine gravi cordis sui dolore accedat; qui etiam pro incestu et adulterio, donec cum ea<sup>3</sup> permanserit, iuxta moderamen tui arbitrii poenitentiam agens, postmodum, si supervixerit ei, perpetuo sine spe coniugii permanebit.

CAP. V. 1

Non separatur matrimonium ad confessionem coniugum, qui dicunt affinitatem processisse, etiamsi rumor viciniae consentiat. Et est casus nullum allegabilis et notabilis.

Idem<sup>2</sup>.

Super eo<sup>3</sup> vero, quod postulas<sup>4</sup>, utrum coniugatus, qui

ante contractum matrimonium uxoris suae consanguineam vel propinquam carnali committione cognovit, quum id fateatur<sup>5</sup> uterque, et aliqua pars viciniae hoc<sup>6</sup> acclamare dicatur, sit ab uxore sua iudicio ecclesiae separandus, tuae fraternitati respondemus<sup>7</sup>, quod, si ulter<sup>8</sup> veritas ordinario iudicio renier<sup>9</sup> non potuerit<sup>10</sup> in lucem, propter eorum confessionem tantum<sup>11</sup> vel rumorem viciniae separari non debeat, quum et<sup>12</sup> quandoque nonnulli inter<sup>13</sup> se contra matrimonium velint<sup>14</sup> colludere et<sup>15</sup> ad confessionem incestus facile proflerent, si suo iudicio crederent per<sup>16</sup> iudicium ecclesiae concurrentium. Rumor autem vi viciniae non adeo est iudicandus validus, quod, nisi rationabiles et fide dignae probationes accedant, possit<sup>17</sup> bene contractum<sup>18</sup> matrimonium irritari<sup>19</sup>. [Partio loco etc. cf. c. 3. de praesumpt. II. 23. Pat. Laterani.]

CAP. VI. 1

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de praesenti.

Innocentius III. Praeposito Magdeburgensi 2.

Discretionem tuam in Domino commendamus, quod in his, quae dubia reputas vel obscura, selem consulis apostolicam, ut in eis de cetero ipsius auctoritate procedas. Sane in audientia nostra ex parte tua fuit propositum, quod quidam [vir] cum muliere quodam legitime per verba de praesenti contraxit<sup>2</sup>, quam postmodum a se incognitam cuidam consanguineo suo tradidit, in quantum potuit<sup>3</sup> renitentem. Ille vero cum ipsa, licet invito, matrimonii solemnia celebravit; sed mulier quam cito<sup>4</sup> fuit reddita libertati, aufugit ab eo, et se prius viro vel priorum sibi<sup>5</sup> restitui cum instantia postulavit. Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod et<sup>7</sup> viro pro tam turpi facinore gravis<sup>8</sup> est poenitentia iniungenda, et mulier ipsi propter publicam honestatem est monenda<sup>9</sup> sollicite, ut nec primum repetat, cuius consanguineus eam, licet invitam, cognovit, nec redeat ad secundum, cui non potest propter<sup>10</sup> reatum adulterii commiseri; sed in continentia maneat<sup>11</sup>, donec prius fuerit viam universae carnis ingressus. Quodsi forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, et maritali eam affectione tractare<sup>12</sup>, quam adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, praesertim invitam. Nam etsi secundum evangelicam veritatem nunquam, nisi propter fornicationis causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum; non tamen semper propter causam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere potest<sup>13</sup> uxorem, quam possit exceptione vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quae post contractum legitime<sup>14</sup> matrimonium inter virum et uxorem inique contrahitur, ei debet officere<sup>15</sup>, quod huiusmodi<sup>16</sup> iniquitates particeps non existit<sup>17</sup>, quum<sup>18</sup> suo iure non debeat sine sua culpa privari; quantum a quodam praedecessore nostro<sup>19</sup> dicitur in simili casu fuisse distinctum, utrum videlicet incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultum, aliis asserentibus, inter gradum proximum et<sup>20</sup> remotum esse potius distinguendum.

CAP. VII. 1

Copula carnalis, habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea. II. d. secundum unum intellectum.

Idem Bisuntinensi 2\* Archiepiscopo.

Fraternitati tuae super tribus capitulis selem consulimus

Coll. etc. 1) talis responsio (responsione) BSo frat. tuae deservibus; Coll. etc. 2) inventi in fac. desol; Sa 3) patuerit veni; desol; Bb; poterit; BcSa 4) tantummodo; S; 11) quum enim; Lar. 12) quum inter; Bbg; 13) volentes; Bb; volentes; Sa; 14) et desol; coll. etc. Bc 15) dixit; Bb; praedictum concurrendum; Luc 16) non est momenti usque adeo validi; Bb; valide; Luc 17) indicandus; Coll. etc. 17) possunt; B; irritare; Bb; possunt; Sa; 18) constitutum; Coll. etc. 19) irritare; LaMBayse; Linc; in Bb; hoc bene sequitur; praeter hoc qui de matrimonio contrahendo pure et sine conditione libere dicitur aut iuramento fecerunt commendati sunt et diligentius exhortandi et modis omnibus inhielendi ut fidei praestant vel iuramentum factum non observent et sicut promiserunt commendantur per iudicium ecclesiae commendantur.

Cap. VI. 1) Resolutio ex Reg. sup. Bol. I. 4. 601.; Gb; aut. etc. At. c. 10.; Comp. III. c. 1. h. l. (4. 3.) 2) praepos. S. Mariae Magdeburg; C; abbat; et conventui Lovin; Sa; episc. Magdeburg; Ruz; — ser. an. 1206. 3) pallidus no. 182. 3) contraxerit; Coll. etc. 4) poterit; Bana. 5) casus; C Bana. 6) uxor; virum; C; vel prior; sibi; desol; Cae 7) et desol; LX 8) amissis (quam; C; Bb); C; 9) commenda; Coll. etc. 10) praeter; Ca Bana. 11) permanet; C; 12) pertractat; th. 13) valuit; Sa Ruz. 14) legitimum; Bana. 15) obsesse; C; obicere; Cae; obicit; th 16) huius; Glesna Bana. 17) existit; Sa; 18) existit; Sa; 19) praedecessor nostrorum; Sa Bana; — cf. c. 2. de consang. (3. 14.) 20) vel; C; Glesna Bana.

Cap. VII. 1) Resolutio ex Reg. Bep. VI. 72.; — Comp. III. c. 2. h. l. (4. 9.) 2) Bisuntino; FHJ C; — Pallidus no. 1206.

Tit. XIII. Cap. II. 6) pater sponsae duxit ux.; Aole 7) quam in huius lecto iacente, pie diabolo saudent; B; 8) audit; ipsum; th; 9) cum ea cois; th; 10) Tu; — transmissis; desol; lar 11) cons. etc.; desol; Aole; Bb; 12) Tu; igitur inquisitionibus; A; Tuae igitur inquisitioni; OPR 13) diximus respondendum; PR 14) Unde; Aur 15) matris sponsae carnaliter adhaesit; imponenda; O; 16) suae; desol; APR 17) cognovisset; R; 18) si; P; H; K; M; X; 19) non; PR 20) et; desol; O; 21) de; B; 22) et eximio<sup>9</sup> peracta poenitentia vel parte ipsius (desol; AOP) poenitentiae (ips. pen.; desol; B; Coll. etc. 23) cognoverit; ORK 24) postea; PR 25) alteram; B; filiam; R 26) poterit; OPR.

Cap. III. 1) Resolutio ex Gb; aut. 4. (4. 7.); Comp. III. c. 2. h. l. (4. 7.) 2) 1150—N; 3) in matrimonio; Lar; in matrimonio; M; matrimonialis; V; matr.; desol; Bb 4) proponit; BSo 5) agnovisset; Bc 6) ipsum prius praefatum mulierem carnaliter cognovisset; BSo 7) actione; Sa 8) ips.; desol; B; 9) impeditur; B; impeditur; B; 10) Tu; igitur inquisitionibus; A; Tuae igitur inquisitioni; OPR 11) diximus respondendum; PR 12) Unde; Aur 13) matris sponsae carnaliter adhaesit; imponenda; O; 14) suae; desol; APR 15) cognovisset; R; 18) si; P; H; K; M; X; 19) non; PR 20) et; desol; O; 21) de; B; 22) et eximio<sup>9</sup> peracta poenitentia vel parte ipsius (desol; AOP) poenitentiae (ips. pen.; desol; B; Coll. etc. 23) cognoverit; ORK 24) postea; PR 25) alteram; B; filiam; R 26) poterit; OPR.

Cap. V. 1) Resolutio ex Lac. ap. Bol. III. 368.; Gb; aut. 2. (4. 7.); Comp. II. c. 4. h. l. (4. 7.) 2) P. C.; Martinus Bertan; Bagnosa; — cf. c. 4. de corp. spir. (4. 11.) Clementis III. novum innotuit; 1188—91; — Jaffe no. 10281. 3) alie; Bpna; Lac. 4) de quo rescriptum ap. solis postulat (postulasti; Bg); Coll. etc. 5) conduxit; Lac. 6) id; Sa 7) rescribi-



sanguinitatis attingit. Unus autem ita se audivisse<sup>10</sup> iuravit; alius<sup>11</sup> autem noluit id<sup>12</sup> iuramento firmare<sup>13</sup>. *Et hoc* 11, licet ille praefatum mulierem subarrate distulisset, minime tamen ab eius cohabitatione discessit. Processu vero tempore ad instantiam nuptialium praefatus [vir]<sup>15</sup> publice matrimonium celebravit, et postmodum cum uxore fere per annum permansit. Nunc autem quaestio prima revixit, et iuraverunt duo coram archiepiscopo Plumbarolae<sup>16</sup>, *relat<sup>17</sup> diecis*, quod<sup>18</sup> primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu coniunctus. Unde, quia diversi diversa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, nostris literis quaeris eluceri. Quocirca discretioni tuae per apostolicam scriptam praecipimus mandamus, quatenus utramque partem ante tuam praesentiam convoces, et facias<sup>19</sup> testes coram te iurare, [et]<sup>20</sup> *adhuc<sup>21</sup> iurabis*, a quibus et quolibet dilexerit quod testantur. Si vero post notam questionem dilexerint, non est animi dictum matrimonium dissolubendum; simuliter nec si ab necessariis matrimonium dilexerint<sup>22</sup>. Inquisito vero diligentius<sup>23</sup> veritate, si per testes circumspicis et omni exceptione maiores inveniis, quod primus vir superstiti<sup>24</sup> quarto gradu consanguinitatis attingit, non differas<sup>25</sup> divortii sententiam promulgare. Aequo enim, ut canones dicunt<sup>26</sup>, abstinendum est a consanguineis uxoris, ut<sup>27</sup> propriis, usque ad septimum gradum. Ceterum tuam<sup>28</sup> prudentiam volumus non latere, quod personae alienae nuntiandae sint et gradus distinguendi ab utroque latere [et]<sup>29</sup> computandi; non<sup>30</sup> sunt causae matrimonii tractandae per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habent<sup>31</sup> iudicandi, et statuta canonum<sup>32</sup> super his non<sup>33</sup> ignorent.

CAP. II.<sup>1</sup>

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III.<sup>2</sup> Burdegalsenis Archiepiscopo.

Super eo, quod juvenem quendam asseris puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse<sup>3</sup>, quae iam<sup>4</sup> facta nubilis, eum<sup>5</sup> repetit, et ille excipit dicens, se non debere eam<sup>6</sup> ducere pro eo, quod, postquam puellam affidavit eandem<sup>7</sup>, carnaliter propinquavit ipsius<sup>8</sup> cognovit<sup>9</sup>, inquisitioni tuae taliter respondimus<sup>10</sup>, quod, si manifestum est<sup>11</sup>, *enolim<sup>12</sup>* juvenem<sup>13</sup> cognovisse propinquam praedictae<sup>14</sup> puellae, vel<sup>15</sup>, si non est manifestum<sup>16</sup>, fama<sup>17</sup> tamen loci hoc habet, quum esset<sup>18</sup> sponsa<sup>19</sup> tantummodo<sup>20</sup> de futuro, idem *aveans* ab eius<sup>21</sup> impetitione [potest et]<sup>24</sup> debet<sup>22</sup> absolvi.

CAP. III.<sup>1</sup>

Si dispensator cum aliquo, ut possit contrahere in futuro gradu alias prohibito, coepit, quod utraque contrahentium tunc gradu distat a stipite, praesertim si hoc habet consuetudo.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Quod dilectio tua [Et infra:] Quaesivisti, autem a nobis<sup>3</sup> utrum is, qui a stipite<sup>4</sup> per descendendum lineam sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quae<sup>5</sup> ex altera parte<sup>6</sup> per lineam descendendam ab eodem stipite secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indigentiam *felixis memoriae Adriani Papae, tunc Albanensis episcopi, in<sup>7</sup> Norvegia<sup>8</sup>* apostolicae<sup>9</sup> sedis legati<sup>10</sup>, qua permissum est hominibus<sup>11</sup> terrae illius in sexto gradu coniungi. Quod

*tibi* videtur *conveniente* posse fieri secundum regulam, a quibusdam doctisibus approbatam, qua dicitur: quoto<sup>12</sup> gradu quis distat a stipite, et a quolibet, per aliam lineam descendentium ab eodem, quum<sup>13</sup> tamen de consuetudine terrae<sup>14</sup>, si quando talis casus emerit incolae terrae propter proximorem gradum coniunctos separant<sup>15</sup>, et impediunt copulari volentes, sicut *liberum tractum series demonstrat*<sup>16</sup>. Nos itaque<sup>17</sup> *sic<sup>18</sup> consultationi tuae* respondimus<sup>19</sup>, quod indulgentia illa<sup>20</sup> sic est intelligenda, quod<sup>21</sup> uterque coniungendorum distet<sup>22</sup> a stipite sexto gradu, *enolim<sup>23</sup> secundum gradum distat*<sup>24</sup> a stipite, alter autem<sup>25</sup> secundo vel tertio gradu<sup>26</sup>, coniungi non debent. Unde in hac parte consultius diximus<sup>27</sup> multitudini et observatae consuetudini deferendum, quam alium in dis-ensionem et scandalum populi statuendum, quadam adhibita novitate.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Infidelis, coniunctus in gradu prohibito a lege canonica, post baptismum non separatur.

Innocentius III. Archiepiscopo et capitulo Tirenсібibus.<sup>2</sup>

De infidelibus ad fidem conversis non consulari voluistis, utrum, si ante conversionem suam secundum legis veteris instituta *vel traditiones suas circa<sup>3</sup>* gradus consanguinitatis, a canone denotatos, coniuncti fuerint, separari debeant post baptismum. Super hoc igitur Consultationi tuae<sup>4</sup> diximus respondendum, quod matrimonium, sic ante conversionem contractum, non est post baptismum lavacrum separandum, quam a Iudeis Dominus requisitus, si liceret<sup>5</sup> uxorem ex quacunque causa dimittere<sup>6</sup>, ipsis respondit<sup>7</sup>, quos<sup>8</sup> Deus coniunxit homo non separat<sup>9</sup>; per hoc immens, esse matrimonium inter eos. [Dicit, *Lat. III. Kal. Ian. 1188.*]

CAP. V.<sup>1</sup>

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt. Hoc primo. In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo. Hoc secundo.

Idem Rosanensis Archiepiscopo.<sup>2</sup>

Quod super his *partibus*, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirimus, et ad ea esse querenda, quae officium postulant<sup>3</sup> pastoralis, apostolicae sedis praevias auctoritate invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, et postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti stipidem nobis, quod in dicecisi tua pater et filius matrem et filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus et nepos duas sorores duxerunt in uxores<sup>4</sup>, et matris et uxor simul baptizant puerum alienum. Quodam praeterea tuo dicecisi infra tertium et septimum gradum consanguinitatis se contingentes, aliterve matrimonium contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. [Et infra:] Super eo igitur<sup>5</sup>, quod pater et filius cum matre et filia, et duo cognati cum duabus cognatis, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahant matrimonia, taliter tibi<sup>6</sup> diximus respondendum, quod, licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, et omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris et consanguineos<sup>7</sup>

TIT. XIV. Cap. I. 10 vidisse: A. 11 alius autem id iurare voluit: O 12) idem: P: ita: Q. 13) affirmavit: Ab. 14) Ad hoc: Q. Et ad hoc: PR 15) viri: des: *etiam: QK.* 16) Plumbarolae: Ar: Plumbarolae: Ab: Plautioris: Ar: Plautioris: Ab: plautioris: Ar: archiepiscopo plumbarolae: et: archiepiscopo: Plautioris: P: Baroli: Q: archiep. Labrioli: R. 17) ut: A: Q. 18) quod primo vir fuit fuerit: QK: in quinto gradu consanguinitatis patri (pater): A: QK: praesentis viri: coll: est: 19) faciens: A: *Idem: QK.* 20) est: des: *etiam: QK.* 21) Ad hoc: QK: hoc: P. 22) add: multaturo: Q. 23) aliter: *coll: est.* 24) patrem superstitis in V. vel VI. IV: K: consanguinitatis: *des: O: atterit: Ab.* 25) differens: Q: differat: K. 26) docent: Q. 27) et: *GHK: Ab: M: P: Q: et: A: et: A: et: O.* 28) tu: des: O. 29) et: *des: *etiam: K.* 30) nec: coll: est.* 31) habet: R. 32) Fatram: P. 33) neququam: coll: est.

Cap. II. 1) *Resolutionem* et App. XII, 6.; Lips. LX, 6.; Cass. LIX, 5.; Luc. ap. Bol. III, 256.; Alu. 1, c. 1, 1.; Comp. II, c. 1, h. c. (4, S.) 2) Alex. III.; *OPR: Luc. add: P. C. c. omnia: Et: constituti: A: Q: consulari: B: P: Luc. c. de: Comp. Luc. c. *que: nulli: etc.* 1, 19.; = 118; = 84. = Joff. no. 887. 3) quoto: des: *Idem: P: coll: quato: des: B.* 4) iurasse: *Idem: P: R: Luc. 5) dam: Q: nunc: P: Luc. 6) iterum: Luc: virum: coll: vel: 7) illam: P: Luc. 8) postquam eam affidavit: Q: post: illam affidaverat: P: postquam illam affidaverat: R: postquam illam desponsaverat: Luc. 9) can: des: *BT. 10) cindens: P: eius: coll: vel: 11) enoverit: P: 12) duximus respondendum: P: R: Luc. 13) fuerit: B: 14) eand. . . manifest: des: Luc. 15) vir: des: P. 16) iam dictae: *Bobt. 17) aut: BT. 18) add: ut eandem juvenem cognovisset: et fama (tam: des: B: 19) et id fama loci add: non: B: habet: B: *OPR: Luc. et fama idem habet: B: et add: id fama loci non habet: B: id fama loci*****

habet: P. 20) fuerit: P: fuit: Luc. 21) sponsa sua: *BT: sponsio: OPR: desponsatio: Luc. 22) tamen: coll: est.* 23) ab inpet: puellae: *BT: Luc. ab affectione puellae: R: ab affectione puellae et impetitione puellae: P: a puella: Q. 24) pot: et: des: *etiam: R.* 25) debent: *Bib.* 2) *Cap. III. 1) Resolutionem* et *coll: aut: A: S.; Comp. II, c. 2, h. c. (4, S.) 2) Clemens III.; *FB: 1181. S. = Joff. no. 1073. 3) aut: des: B: Luc. aut: . . . nobis: des: *et: luc: lucit.* 4) ab eodem stipite: *Bo: 5) qui: des: B: 6) part: des: *et: 7) et in: B. 8) Norveg: B: 9) ap. sed: add: *et: Roma. 10) legati factum qui: B: legato factum: B: 11) omnibus: *FB: 12) quoto gradus quis distat a stipite, toto distat a quolibet descendendum: B: 13) est: *Bib. 14) Norvegia: B: 15) separant, copulari et cop: S: etiam volentes non permitunt insumi (coll: etiam: B: simul: B: copulari: B: S: 16) add: nobis: B: 17) ergo: *Bo: ver: B: S: 18) cetero: B: 19) duximus respondendum: B: 20) ill: des: *Bo: S: 21) ut: B: 22) distat: B: 23) a eoz: non secundum legem sed sec: B: 24) dist: *et: B: 25) vero: GHK: B: S: 26) gradu: des: S: 27) add: respondendum: B: B.***********

Cap. IV. 1) *Resolutionem* et *Reg. Bol. II, 261.; = Comp. III, c. 1, h. c. (4, 10.) 2) Titum: B: 3) *Titum: B: = Titum: coll: *et: 27. 2) et: M: B: 4) devotius vestra: C: *Reg. 5) licet: *Bo: B: 6) relinquere: B: 7) responderit: *Reg: 9. = Joff. X, 9. 8) quod: *Bo: B.* Cap. V. 1) *Resolutionem* et *Reg. Bol. II, 261.; = Alu. 2, c. 1, 1.; Comp. III, c. 2, h. c. (4, 10.) 2) *Voluntas* no. 319; *aliter* no. 319. 3) *postulant*: *Bo: 4) in consuetudine. Super quo tibi duximus respondendum, quod licet consanguinei viri etc. P: 6) tibi: des: GHK: Luc. 7) affines: Q: des: *etc.*********



rectum<sup>19</sup> iudicium, separari potestis, et illa, si vult, nubat in Domino.

CAP. II.1

Impotens ad copulam est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum actus sive naturae.

Alexander III. Ambianensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quod sedem  $\frac{7}{4}$  apostolicam consulis super his, quae tibi dubia existunt, gratum gerimus et acceptum, et tua exinde fratertatis non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quaedam mulier tui episcopatus eundem viro nupsit, ignorans<sup>3</sup>, quod propter utriusque iniquis rupturam genitalia eius essent abscessa, nec ab eo copula fuisset, qui utique modo factus leprosus se pariter et sui domini reddidit infractorum. Mulier vero, ad domum patrum reversa, seipsum incensit alii viro nubere desiderat et coniugali facere<sup>4</sup> coniugio. Verum licet Romana ecclesia non censuerit propter naturalem frigilitatem aut<sup>5</sup> propter aliam maleficam legitimum coniunctus dividere, si tamen consuetudo generalis Galliarum ecclesiae habet in huiusmodi matrimonii dissolutum<sup>6</sup>, non patitur tolerari, nisi secundum illam consuetudinem eidem mulieri cui voluerit nubendi in Domino concesserit facultatem. Sicut enim puer, qui<sup>7</sup> non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic quoque qui impotens sunt minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. [Suae de canonico etc. cf. c. 10. de regl. III. 31.]

CAP. III.1

Naturale impedimentum ad coitum, irrepabile arte medicorum, matrimonium imponit.

Idem<sup>2</sup>.

Ex literis tuis accepimus, quod quidam sedecim<sup>3</sup> annorum *cel<sup>4</sup>* in amplius quamdam annorum tredecim duxit in uxorem, qui<sup>5</sup> quam debitum reddere debet, et non posset, mulier<sup>6</sup> tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, et instrumentum eius sit impeditum ita, quod vir<sup>7</sup> ei commiseri non potest. Respondemus igitur, quod, si vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope medicorum poterit adiuvari<sup>8</sup> viro aliam accipendi liberam tribuas facultatem. Si vero *ex culpa viri hoc procedit, licet non sit tutum nubere<sup>9</sup>* ei, et aliam accipiat: tamen<sup>10</sup> sub dissimulatione poteris sustinere, quin<sup>11</sup> tutus<sup>12</sup> est unum<sup>13</sup> tanquam uxorem habere, quam cum nullo peccet.

CAP. IV.1

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III.2

Consultationi tuae, qua nos consulisti<sup>3</sup>, utrum feminae clausae, impotentes commiseri<sup>4</sup> maribus, matrimonium possint<sup>5</sup> contrahere, et, si contraxerint, an<sup>6</sup> debeat<sup>7</sup> rescindi, taliter<sup>8</sup> respondemus, quod, licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium, et quavis de huiusmodi expressum canonem non habeamus, sacrosancta Romana tamen<sup>9</sup> ecclesia consuevit in consimilibus iudicare, ut quas<sup>10</sup> tanquam uxores habere non possunt habeant ut sorores. Veritatem talibus artificio aliquando consuevit succuri, ut valeant apte reddere debitum et accipere.

CAP. V.1

Si de impotentia eorundem constat, statim matrimonium separatur: alias cohabitantes coniuges per triennium. Et si cum septima manu propinquum inrant, quod delectant operam carnali copulae, et non poterunt coniungi: statim separatur. Ita communitur summatur.

Coelestinus III.2

Laudabilem (Et infra: [cf. c. 2. Ut late peccat. II. 16].)

*Sollicitae quoque ad ultimum* Requisti, quantum tempus indulgentium sit naturaliter frigidis ad experientiam copulae nuptialis<sup>3</sup>, in qua si defecerit, separantur. Nos vero, quavis in antiquis tui canonibus quatuor legibus super hoc diversa tempora concedatur, ad tamen in praesenti consultatione sentimus, ut, si naturaliter frigidus non potest illa, quam dicit, ut pro coniuge, a tempore celebrati coniugii<sup>4</sup>, si frigiditas prius probari non possit<sup>5</sup>, secundum authenticam legale cohabitent<sup>6</sup> per triennium<sup>7</sup>. Quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerit<sup>8</sup>, et<sup>9</sup> iuxta decretum Gregorii<sup>10</sup> mulier, si<sup>11</sup> per iustum iudicium de viro probare poterit<sup>12</sup>, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille<sup>13</sup> aliam acceperit, separatur. Quod si ambo consentiant<sup>14</sup> simul esse, vir tam, etsi non ut<sup>15</sup> uxorem, saltem<sup>16</sup> habeat ut sororem. Si autem<sup>17</sup>, quod nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur<sup>18</sup>, cum<sup>19</sup> septima manu propinquorum vel vicinorum bonae famae, si propinqui defuerint<sup>20</sup>, tactis sacrosanctis evangelicis uterque iurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent<sup>21</sup>, et tunc videtur, quod mulier<sup>22</sup> valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi, qui iuraverant, rei perituri teneantur, et peracta poenitentia<sup>23</sup> cogantur ad connubia priora redire. [Denique etc. cf. c. 1. de except. II. 25.]

CAP. VI.1

Propter arretationem mulieris, si appareat, quod praeter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium, redintegratur tamen, si postea appareat, ecclesiam fuisse deceptam.

Innocentius III. Altissiodorensis<sup>2</sup> Episcopo.

Fraternitatem tuae literas recepimus, continentes, quod O, scilicet cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu<sup>4</sup> tamen, volens super hoc habere certitudinem pleniorum, quasdam matronas suae parochiae providas et honestas ad tuam praesentiam evocasti, districte illis invidens sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, et perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quae tandem in fide sua tibi asseruerunt constanter, quod eadem mulier nunquam poterat esse mater aut coniux, tanquam cum naturale deerat instrumentum. Unde inter ipsam et virum illum<sup>5</sup> divortium celebrasti, mulierem ipsam inducens, ut ad religionem aliquam se transferret perpetuam continentiam servatura<sup>6</sup>, et viro<sup>7</sup> licentiam tribuisti, ut uxorem duceret in nomine Domini, quia poter fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier eadem invenit qui seras huiusmodi reservavit, et<sup>8</sup> abiiciens continentiam, quam promisit, et quae alium virum humiliter supplicavit, ut cum eis misericorditer ageremus. Quamvis igitur simplicem nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum vide licet simplici verbo, an voto solenni, utrumve ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem suam<sup>10</sup> in domo remanserit, et qualiter seras illas fecerit reserari, utrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo: nos tamen<sup>11</sup>, perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod praeter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri, sententiam divortii per errorem, licet probabilem, novimus esse prolata, quam pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiserit, et ideo inter ipsam mulierem et primum virum

TIT. XV. Cap. I. 19) certum: F: verum: H.  
Cap. II. 1) Restitutum ex App. I. 28; Comp. I. c. 3. h. l. (1. 16.) 2) Ambien: Fla; Ambigend: AC: Ebin: D; H: in eodem (c. c. XI. Hb. Regl. Indis. ep: 4: — 1170. 1. — Juffe no. 2355. 3) asserunt: 4b. 4) affecta: 4 b) nec: 6) matrimonium dissolutur: B: 7) quia: Aert.  
Cap. III. 1) Restitutum ex Gbb. auct. 2. 11. 1); Comp. III. c. 1. h. l. (1. 9.) 2) 1159—81. — Juffe no. 9249. 3) XV: B: 4) vel... ampl.: (1. 9.) 5) verum: Bsa 6) add: ex tali conatu: Bb 7) quod viro non valeat commiserit. Sed quia nolis (deest: Bb) dubium est, an pro culpa viri huiusmodi proveniret (perverire: ABB) super hoc plenum vel certum dare responsum non valeamus. Quod si (sed si: BbSa: Verum si: Bb) ibi consistit, quod illud (ad: Bb) vitium a natura contraxerit: BbS (8) iavari: Bb. 9) indulget: BbSa 10) tantum: deest: Bb 11) ut aliam ducat, quia: Bb 12) add: et nactus: Bb. 13) add: tantummodo: Bb.  
Cap. IV. 1) Restitutum ex App. ap. Bul. III. 376; Gbb. auct. 3. (4. 11.); Comp. II. c. 2. h. l. (4. 9.) 2) Alex. III. in Registro Vigiliens ep: Luc: 1. — 1159—81. — Juffe no. 9184. 3) consulo voluisti: Lu: MibSa 4) misceri: Sa Luc: 5) poss: deest: Luc: 6) an: deest: FHLKMY Luc: utrum: GbSt 7) debeat: FKLX 8) rescindi taliter contractum, resp: Bb  
Corpus iur. cau. Ed. Friedberg. T. II.

9) mater: Luc: deest: Bae 10) ut quae non possunt haberi tanquam uxores, habeatur tanquam sorores: Coll. etc.  
Cap. V. 1) Restitutum ex Luc. ap. Bul. III. 381; Gbb. auct. (4. 11.); Comp. II. c. 3. h. l. (4. 9.) 2) 1191—8. — Juffe no. 10735. 3) coniugias: Luc 4) contractus: Coll. etc. 5) possit: Cont. Babin. 6) cohabitant: Bb: cohabitant: Luc: 7) usque ad triennium: Coll. etc. 8) videtur: FHLKb: vixit poterit: Luc: 9) et: deest: Luc: 10) cf. c. 1. c. XXXIII. q. 1. 11) si: deest: Sa 12) poterit: BbSa: non poterit: Bb 13) vir aliam: BbSa: illa alium: Luc: 14) consentiant: FHLKX: BbSa: sentiant: Luc: 15) ut: deest: Bb Luc: 16) sed salt: Bb 17) A: vero si quod: Bb: Aut si quid nunquam se invicem cognoverint: Luc: mendo: Sa 18) fateantur: Bb 19) cum: deest: FM Coll. etc. 20) defecerint: Bb 21) sint: Luc: 22) null: deest: B (pr. Bb: illa): Luc: 23) poena: Luc: Cap. VI. 1) Restitutum ex Reg. Bepa. IX. 104; — Comp. II. c. 6. no. h. l. (4. 11.) 2) Antissiodor: B: B: — Pathol. no. 2506. 3) X: Bb: Odegris: Ch Reg: — in etc. Coll. nonen conceptionem etc. 4) volens tamen: C Reg: 5) ill: deest: Cae: 6) servatura: BbXb 7) viro autem: Cogh: viro vero: Ch Reg: 8) et: deest: C Reg: 9) W: FHLKXb: X: Luc: Wilhelm: Reg: — et sic denique 10) sum: deest: FHLKXb: Luc: 11) vero: Cogh: autem: C.

dicimus matrimonium existisse. Quare inter eam<sup>12</sup> et praefatum<sup>13</sup> G. matrimonium non esse censemus, cosque praecipimus ab invicem separari. Et si praedicta mulier ad religionem transiit, sicut asserit<sup>14</sup>, promissio, primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea<sup>15</sup> remaneat, cum qua postmodum ecclesiae auctoritate contraxit: alioquin *idem vir*, ea dimissa, *quam postea superdicitur*, debet ad illam<sup>16</sup> redire, cum qua primo contraxit<sup>17</sup>; nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum praefato G. fornicata fuisse, vel nisi se fornicario modo alii viro miscuerit<sup>18</sup>, ut primus<sup>19</sup> vir praetextu fornicationis, *quam [ipsa] commisit*, eius velit consortium de linare<sup>20</sup>. Nam si tantum simpliciter verbo se promisit continentiam servaturam, et postea in conspectu ecclesiae nupsit memorato G., quandoque articulus iste dubitabilis erat, praesumimus non debet<sup>21</sup>, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per haec<sup>22</sup> autem quaestionem illam nonveris esse solutam, qua quaeritur, utrum ea<sup>23</sup>, quae adeo acta est, ut nulli possit carnaliter commiseri, nisi per incisionem aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quae viro, cui nupsit, adeo acta est, ut nunquam ab eo valeat delorari, si ab eo sit<sup>24</sup>, per iudicium ecclesiae separata, et<sup>25</sup> nubat alteri [*viro*], cui acta non sit, et per frequentem usum secundi reddatur etiam apta primo, utrum ad eum<sup>26</sup> redire debeat, cum quo prius<sup>27</sup> foedus ierat coniugae. De talibus autem non est facile iudicandum, quam male iudicium pendeat ex futuro. *Tu ego, secundum quod suspicis est distinctio, facias quod decreveris per curiam ecclesiasticam appellatione postposita<sup>28</sup> firmiter observari.* [Dat. Ferentini I. Non. Idul. Mo. LX 1206.]

CAP. VII.

Si uxor dicit, virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc iuramentum cum septimo manu propinquiorum matrimonium separatur. H. d. infraeandis verbis litterae.

Honorius III.<sup>2</sup>

Litterae vestrae nobis exhibitae continent, quod, quam causa matrimonii, quae inter M.<sup>3</sup> mulierem et A.<sup>4</sup> eius virum [*Metropolitanis diocesis*] vertitur, vobis fuisse a bonae memoriae Innocentio Papa praedecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, *curam vobis*, quod, quam *iam* octo annis elapsis dicto A. fuisse matrimonialiter copulata, et illi cohabitasset eidem, *iniquum tamen, hinc esset recipiatur, ab ea copulata fuerat*, sed adhuc integra permanebat, eo, quod praedictus vir eius<sup>5</sup> non habebat potentiam coeundi: quare petebat, *inter eos* divortium celebrari. Praedictus vero A. nihilominus fateretur, quod illam nunquam cognoverat, *hinc ad eius obsequium se factum exhiberet et paratum*, sed tamen se habere potentiam cognoscendi<sup>6</sup> alias asserbat. Vos vero, ne id *forte* confiteretur<sup>7</sup> in fraudem, a matris bonae opinionis, fide dignis ac expertis in opere nuptiali, dictam feristis inspicere mulierem, quae perhibuit testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per<sup>8</sup> presbyterum, de omni parochia vir *prolecularis* existit, feristis diligenter inquiri, utrum *vir* ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem<sup>9</sup> *instanter* requirente divortium, et dicente, quod mater esse volebat, et filios procreare, proponente<sup>10</sup> vero viro, quod paratus erat stare consilio et *subditis* ecclesiae, immanissis eisdem, et<sup>11</sup> sic forte placeret Deo, qui matrimonium fuit institutor et auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos, ad *communiandum sibi a vobis adhibitis*, ad vestram

reversi praesentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commiseri. *Propter quod de ipsorum consensu causam huiusmodi apostolico iudicis iudicio relinquendam.* Quatenus, si ita est<sup>12</sup>, et considerati vobis, praefatum<sup>13</sup> virum et mulierem infra<sup>14</sup> praedictos annos per continuum triennium in simul habitasse, ipsis cum seipsum propinquiorum manu firmatibus iuramento, se commiseri carnaliter nequissime, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI.

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIAE.

CAP. I.

Matrimonium, contra interdictum ecclesiae vel iudicis factum non contractum, propter hoc solam non dirimitur, imponitur tamen poenitentia sic contrahentibus, et separatur, donec cognoscatur de causa interdicti. H. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. Paduano<sup>2</sup> Episcopo.

Litterae, quas tua nobis fraternitas destinavit, expresse declarant, quod, quam<sup>3</sup> quidam *parochianus tuus* sororem suam iam nubilem cum<sup>4</sup> se daturum in uxorem, ea praesente et consentiente, praestito iuramento firmasset, et illa, non post multos dies dona et munera viro secundum morem terrae sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum saepe amplexata fuisse, tandem mortuo fratre a proprio<sup>5</sup> viri sui fratre se desponsari<sup>6</sup> permisit, et, quod ab illo<sup>7</sup> cognita fuisse, mendaciter asseverat. Quumque ci<sup>8</sup> prohibuisses publice, ne cui illorum vel<sup>9</sup> alicui se copularet: ipsa, spreto monitis tuis, alii nubere non expavit<sup>10</sup>. Denum quum *utrumque ante te convocasset*, et mulier praecipisses, ut ad domum matris rediret, ipsa<sup>11</sup> ad nostram audeam appellavit. *Verum quoniam sollicitudini nostrae<sup>12</sup> incurbit excessus et eorumque alicum corrigere, et ad nubendum et ad fornicum revertendum revocari, fratricidii tunc per apostolica scripta<sup>13</sup> mandamus*, quatenus, si est ita, ut *superius est contentum<sup>14</sup>*, praefatam mulierem, ne mandatum tuum contemptibile esse videatur, ad domum matris *omni appellatione et revocatione cessante* redire compellas, et, imposita sibi de tanto excessu poenitentia condigna, postquam ea<sup>15</sup> in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas, et legitime sibi *cautungi*.

CAP. II.

Sponsalia de futuro, cum una etiam contra interdictum ecclesiae contracta, non habent efficere matrimonium, postea contractum cum alia.

Idem Vigoricensi et Baronensi Episcopis<sup>2</sup>.

Ex literis venerabilis fratris nostri Cantuariensis<sup>3</sup> archiepiscopi *apostolicae sedis legati* ad nos<sup>4</sup> pervenit, quod, quum G. de sancto Leodegario M. filiam suam abscentem cum<sup>5</sup> *interca*, K. nomine, desponsasset<sup>6</sup>, *postmodum<sup>7</sup>*, quibusdam ipsis mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. eum et praesente per verba praesentis temporis contraxit, sicut dicitur, *interdictionem*: *fidem hinc inde corporatiter praestavit, quod vir nubere sicut uxorem legitimum de cetero exhiberet, et ipsa recederet et sine contradictione sicut virum legitimum obediret, nihilque defuit, nisi saluberrimè in facie ecclesiae celebratum, quae propter lupum quod praesentat tunc non potuit effectui mancipari.* Postea<sup>8</sup> orta suspicione, quod praefatus R. ad illa desideraret vota transire, ad examen fuit *non* dicti<sup>9</sup> archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, *sicut ex literis ipsis accepimus*, ne, antequam de praescripto<sup>10</sup> negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret. Sed ipse, praescripta<sup>11</sup> prohibitionem contempta,

Tit. XV. Cap. VI. 12) ipsam; C Reg. 13) praedictum; Ep. 14) et, ass. prom. dicit; Codd. coll. v. asserunt; C Reg. 15) ipsam; Ob. 16) Aeg. 17) aliam; G Reg. 18) fateretur; Ob Reg. 19) contraxerat; Ob 18) immo dicit; Codd. commisit; Ob. 19) add.; idem; Codd. 20) de linare; G; valde de linare; C Reg. 21) debere; Ob. 22) loca; FRIALIN; Ob Reg. 23) illa; Ob Reg. 24) sit; dicit; FRIALIN; Ob Reg. 25) et; dicit; FRIALIN; Ob Reg. 26) illam; Reg. 27) primus; Ob. 28) remota; Ob.

Cap. VII. 1) distributione et Comp. v. c. 1. h. l. c. 2) ipse; et c. 3) Ep. canonice Amblician; E. c. 146-25 = FRIALIN; c. 752. 4) Matrimonium; E. 4) Albertum; Ep. Albertum; Ebd. 5) consensu; dicit; Codd. 6) comandi; Jobe. 7) confiteretur; ME. 8) per; dicit; LH. 9) Ipsi autem viro et muliere tempore comparationis eorum vobis ac muliere; E 10) viro autem dicente; Ob. 11) si; Ep. 12) Curiam; 13) si resoluisset; non taliter se habere et vobis considerari; contra; Ebd. sed adhuc considerari; constituti; E. c. E. 14) praefatos; FRIALIN; Ebd. 15) intrat; Codd. Bohem.

Tit. XVI. Cap. I. 1) Resolutum et Comp. l. c. 2. h. l. (1, 17.) 2) 1129-81. Joffe no 9116. 3) quum; dicit; Aebk. 4) prop; dicit; Aebk. 5) desponsare; Aebk. 6) eo; Ob. 7) illi; illa; fraternitas tua ei prohibuisset; 3. 8) vel alie; dicit; Ab. 9) fornicavit; A. 10) ipsi... appellavit; A. 11) vestrae; Ab. 12) add.; praecipio; Ab. 13) naratum; Ab. 14) cum; Ob.

Cap. II. 1) Resolutum et App. VI. 23.; Joffe. LXI. 23.; Bonh. LI. 26.; Cons. LVIII. 26.; Comp. l. c. 3. h. l. (4, 17.). 2) Winton. Balthon et dicit; Aebk. 3) Bertoni; episc.; 10; Wint. Hrs. Bath. episc.; P. Benoit; P. c. 0; Wint. Canon. Bertoni; episc.; P. c. 117-81. 4) Joffe no. 9200. 5) R. Cant. l. 6) archidiae; Ob. 7) ad autem; apostolatus nostri; Coll. coll. 8) desponsavit; P. 7) post modicum; A. 8) add.; vero; 9) quod procedente vero tempore; Ob; transacto vero tempore; R. 10) dicit; dicit; K. 11) scripto; Ob. 12) praedicta; Gbd.







que, elapso longi<sup>12</sup> temporis spatio, vir *praedictus* non remearet ad propria, episcopus in conspectu ecclesiae, auditis rationibus<sup>13</sup> mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, et mulieri, ut alium *viri* duceret<sup>14</sup>, *plenariam facultatem* indulxit. Ideoque<sup>15</sup> *quia huius rei veritas nobis non constat, discretioni vestrae per apostolica scripta mandando* mandamus, quatenus *reus ipsam diligenter investigetis, et, si vobis constiterit, quod episcopus vobis eos sententiam divortii tulit*<sup>16</sup>, filios *eius*, quos sustulit<sup>17</sup> de alio<sup>18</sup>, ad cuius copulam<sup>19</sup> auctoritate praedicti episcopi *sine quaestione et contradictione ecclesiae* migravit, legitimis<sup>20</sup> iudicatis, eos hac occasione ab hereditate non patientes excludi. *Et si quis contra hoc iurati coierit, et auctoritate apostolica silentium penitus impunitis*.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Filii, nati ex matrimonio clandestino per ecclesiam approbato, sunt legitimi. B. d. inhaerendo literae.

Idem Belvacensis Episcopo<sup>2</sup>.

Quod nobis (*Et infra: [cf. c. 2. de claud. desp. II. 3.]*) Si qui autem<sup>3</sup> de clandestino matrimonio, postmodum ab ecclesia approbato *et rito habito*, generati fuerint, eos legitimis iudices filios et heredes.

CAP. X.<sup>1</sup>

Nati ex matrimonio, contracto contra publicae honestatis iustitiam, illegitimi sunt, et ab hereditate parentum excludendi. Et tunc meriti hanc casum, quia saepe per ignorantiam accidit.

Coelestinus III.<sup>2</sup> Eboracensi Archiepiscopo.

Referent<sup>3</sup> nobis (*Et infra: Fratritati<sup>4</sup> tuae taliter<sup>5</sup> respondemus, quod, publicae honestatis iustitia prohibente, matrimonium inter eos contrahi non potuit, et contractum debuit separari, ac per hoc, quum filii nec per ecclesiae permissionem, nec per paternam ignorantiam excuserent, ad successorem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.*)

CAP. XI.<sup>1</sup>

Ad decedum prolem illegitimum non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie ecclesiae contractum.

Idem<sup>2</sup>.

Pervenit sane<sup>3</sup> ad nos ex insinuatione L.<sup>4</sup> viduae, quod, quum inter G.<sup>5</sup> patrem suum, et A.<sup>6</sup> matrem illius<sup>7</sup> matrimonium fuisse legitime celebratum, et, quamdiu vixerunt<sup>8</sup>, quiete permanserunt<sup>9</sup>, post illorum<sup>10</sup> decessum quidam asserentes, eam de<sup>11</sup> non legitimo<sup>12</sup> matrimonio fuisse susceptam, a paterna hereditate tanquam illegitimum amovere conantur. Mandamus itaque *discretioni vestrae per apostolica scripta*, quatenus, si est ita<sup>13</sup>, dictam viduam auctoritate nostra legitimam nunciatis<sup>14</sup>.

CAP. XII.<sup>1</sup>

Statut dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet hanc via viciniae et tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Per tua nobis literas intimasti, quod<sup>3</sup> R.<sup>4</sup> ex muliere quondam, quam secundum opinionem maioris partis viciniae in concubina habebat, prole suscepta, quandam post<sup>5</sup>, et aliam, ea defuncta, duxit in<sup>6</sup> uxorem, et ea, de<sup>7</sup> qua prolem suscepserat, virum sibi alium copulavit. Processu vero

temporis idem R. in praesentia multorum firmavit proprio iuramento, quod eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quam ex ea<sup>8</sup> filium genuisset, et postea<sup>9</sup>, quum<sup>10</sup> *per sermos et ultra vicinas, dum ageret in extremis, eum, quem ex ea<sup>11</sup> suscepserat, in<sup>12</sup> testamento heredem instituitis, legitimum filium appellavit*. Quum autem tuae inquisitioni<sup>13</sup> et<sup>14</sup> decisioni fuisse commissum, an filius sic susceptus legitimus esset heres ipsius R. et ad eius patrimonium admittendus, tu praeter<sup>15</sup> id, quod ex quadam decretali<sup>16</sup> bonae memoriae Alexandri<sup>17</sup> Papae praedecessoris nostri standum<sup>18</sup> esse super hoc verbo viri et mulieris credebas, receptis<sup>19</sup> testibus, a filio eiusdem R. productis, quibus legitime comprobavit, praedictum<sup>20</sup> R. matrem suam in capella sancti Sergii affidasse, eum<sup>21</sup> ipsius R. heredem esse legitimum iudicatis. Nos autem<sup>22</sup> attendentes, quod plus est quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, licet *iam<sup>23</sup> dictus R.*, quum, ea dimissa, quam ut<sup>24</sup> concubinam habuerat, ad alia vota transiverit<sup>25</sup>, videatur *ex ipso facto matrimonium<sup>26</sup>*, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse, quia tamen desponsatio, per testes legitimis comprobata<sup>27</sup>, eos matrimonialiter fuisse coniunctos ostendit<sup>28</sup>, sive desponsatio ipsa fuerit<sup>29</sup> de praesenti, ut per consensum legitimum, per verba<sup>30</sup> de praesenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit<sup>31</sup> celebrata, sive<sup>32</sup> per verba de futuro, carnali copula subsecuta, non tam decretali dicti<sup>33</sup> praedecessoris nostri<sup>34</sup>, quae in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam<sup>35</sup> tuam auctoritate apostolica confirmantes, et *praesentis scripti<sup>36</sup> patrocinio communium auctoritate apostolica tibi praesentium inungentes ut sententiam ipsam facias monitione praeviusa per censuram ecclesiasticam inviolabiliter observari. [Int. Reate III. Non. Aug. 1198.]*

CAP. XIII.<sup>1</sup>

In terris ecclesiae Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen iudicet et per quadam consequentiam intelligitur legitimare etiam quosdam temporaria. Hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. H. d. secundum intellectum, qui placet Fanorum, et est cap. difficile et multum famosum.

Idem nobili viro G.<sup>2</sup> Montis Pessulani<sup>3</sup>.

Per venerabilem fratrem nostrum, Arelatensem archiepiscopum, ad sedem apostolicam accedentes, tua nobis humilitas<sup>4</sup> supplicavit, ut filios tuos legitimatum dignaremur titulo decorare, quatenus eis, qui minus tibi succederent, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod<sup>5</sup>, diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitime genitis, non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam<sup>6</sup> dispensavit<sup>7</sup> sic ad actus spirituales illos<sup>8</sup> legitimans ut possint<sup>9</sup> in episcopos promoveri. Ex quo<sup>10</sup> verisimilis<sup>11</sup> creditur et probabilis reputatur, ut eos ad actus legitime valeat saeculares, praesertim si praeter Romanos Pontifices<sup>12</sup> inter homines superiorem alium non cognoscant<sup>13</sup>, qui legitimandi habeat potestatem; quia, quum maior in spiritualibus tam providentia<sup>14</sup> quam auctoritas et idoneitas requiratur, quod in maiori conceditur licitum esse videtur et<sup>15</sup> in minori. Per simile quoque<sup>16</sup> id videtur posse probari, quum eo ipso, quod aliquis ad apicem episcopalis dignitatis attollitur<sup>17</sup>, eximitur a patria potestate. Praeterea etiamsi simplex episcopus scienter servum alterius in presbyterum<sup>18</sup> ordinaret, licet ordinator satisfacere domino

Tit. XVII. Cap. VIII. 12) longo; ib. 13) allegationibus; ib. 14) traduceret; 15) quia igitur; *Ahhb* 16) proferat; *Ahh* 17) sustulerit; *Aarch* 18) de Ricardo (Acharo); *O* filio quondam Ital. (R.; *Ahh*) 19) 14) consortium; *LY* 20) ab hereditate non participantis excludi, sed eos legitimis iudicatis; *U*.

Cap. IX. 1) *Restitutum ex App. l. 17. Comp. II. c. 2. de claud. desp. (4. 3.)* 2) 1159-81. - *Jaffe no. 8819.* 3) aut: *deest*; *It* 4) geniti; *O*. (Cap. X. 1) *Restitutum ex Alon. l. (4. 12.) Comp. II. c. 1. h. t. (4. 10.)* 2) 1191-8. - *Jaffe no. 10659.* 3) Deberente; *It* 4) Tili; *PfHKLNT* 5) tal.; *restat*; *FHH* 6) si publi.; *Bhh*.

Cap. XI. 1) *Restitutum ex Alon. c. 4. (4. 12.) Comp. II. c. 2. h. t. (4. 10.)* 2) R. archiep.; G. Lincolnensis ep.; et abbat. T.; *Baldus T.* - 1211-8. - *Jaffe no. 10657.* 3) sane; *deest*; *Bhh* 4) Lucia; *PfHKLNT* *BarghT* 5) O; *Bz*; R.; *Bhh* 6) L.; *FvM* 7) ipsius; *Bhh* 8) legitimum; *ib.* 9) vixit; *M*; vixerunt; *Sz*; vixerat; *Illeg*; vixerat; *Bhh* 10) permanserunt; *FILM*; observatum; *It* 11) coram; *It* 12) eandem; *Bald* 13) de leg.; *It* 14) si vera sunt, quae praemisimus; *It* 15) iudicatis; *GLX*.

Cap. XII. 1) *Restitutum ex Bol. l. 322. - Gilb. arch. l. (4. 11.) Comp. III. c. 1. h. t. (4. 32.)* 2) Hydruntinis ep.; *Ch*; Reg.; - *Paltus* no. 338. 3) quod; *deest*; *Ch* 4) R. de Acrecia; *Reg.* 5) otium; *Ch*; post otium; *Ch*; prius; *Reg.* 6) in; *deest*; *GILIX* *Reg.* 7) ex; *Ch* 8) ipsa; *Ch*; *Reg.*

9) et (add.: P.; *Ch*) quum post iuramentum illud per sex; *C* *Reg.* 10) dum; *PfHKLX* 11) illa; *Ch*; *Reg.* 12) filium legitimum appellavit et heredem instituit in *deest*; *O* testamento; *C* *Reg.* 13) et *deest*; *deest*; *O* 14) propter; *Ch*; *Reg.* 15) *cf. supra*, c. 3. 16) statutum; *Ch* 17) testes, a filio eiusdem R. productis, proinde suscepti; *Ch*; *Reg.* 18) dictum; *Ch* 19) propter quod eum; *C* *Reg.* 20) igitur; *PfHKLNT* *Reg.* 21) iam; *deest*; *Ch* 22) ut; *deest*; *FH* 23) transivit; *FLN*; *Reg.* 24) quod matrimonium inter eos celebratum fuerit, denegasse; *C* *Reg.* 25) approbata; *Ch* 26) ostendit; *Ch* 27) fuit; *Ch* 28) et verbis verbis; *Ch*; *C* *Reg.* 29) fuit; *Ch* 30) sive; . . . susses; *deest*; *C* *Reg.* 31) sive de futuro, ut per sequentem eandem copulam matrimonium inter eos fuerit celebratum; *Ch*; 32) dict.; *deest*; *deest*; 33) most.; *deest*; *FHK* 34) et sentent.; *Ch*; confirmamus; *C* *Reg.* 35) conscripti; *Ch*.

Cap. XIII. 1) *Restitutum ex Bz. Recent. V. 128. - Alon. 2. (4. 12.) Comp. III. c. 2. h. t. (4. 12.)* 2) *W*; *PfHKLX*; *V*; *K*; *Guilelmo*; *add.*; *Domino*; *Reg.*; *Ch*; *Reg.* 3) Pessulani; *FHK*; - *Paltus* no. 1724. 4) nobilitas; *C* *Reg.* 5) quod quum; *ib.* 6) et; *deest*; *Ch* 7) 4) dispensavit; *Reg.* 8) passus; *Ch*; *Reg.* 9) sive quae; *deest*; *Ch*; *Reg.* 11) snillius; *Ch* 12) Romanum pontificem; *N*; *Reg.* 13) enoguesant; *Ch*; agnoscent; *Reg.* 14) praedentia; *Reg.* 15) etiam; *PfHKLX*; videtur; *Ch* 16) idem quoque; *M*; quoque idem; *Reg.* 17) extollitur; *Ch*; attoli; *et* *Ch* 18) episcopum; *Ch*; *Reg.*

et per se non canonice teneretur, ordinatus tamen iugum evaderet servitutis. Videretur<sup>19</sup> siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spiritualia fieret actiones, circa secularibus dispensatur<sup>21</sup>, contraeque intelligitur in temporalibus dispensatur. Id<sup>22</sup> autem in patrimonio beati Petri libere potest apostolica sedes efficere<sup>23</sup>, in quo et<sup>24</sup> summi Pontificis auctoritas exercet, et summi principis esseque potestatem. *Quam reprobandam et his legitimisque personis non tantum in spiritualibus sed in temporalibus etiam reges Romanam ecclesiam respiciunt, ut super hoc filius tuis gratiam facias, quos ab hoc et prolegatorum tuorum merita, qui super in decessione<sup>25</sup> totis apostolicis protestationibus<sup>26</sup>, bullis et parti tua illam a clericis potius respiciat. Videatur autem ex eo trahere maiorem auctoritatem postulandi, quod non longe petere cogebatur exemplum, sed in faciem patris huiusmodi quod nos in causa simili fecisse dicebat potest allegare. Nos enim curiam in Christo filius noster Philippus rex Francorum christianissimus in Christo filium nostrum<sup>1</sup>. Francorum<sup>2</sup> regnum illustrat dimiserit, et ex alia postmodum superducta puerum suscepit<sup>3</sup> et puellam, et tu similiter exclusa legitima superduxerit aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filius eius-dem, sic cum tuis credebatur de benignitate apostolicæ sedis dispensandum, prosertim quum maior ab necessitate subleget, et tu nobis specialis sis subiectus: siquidem rex Francorum ex illa regni conditionis regina Francorum olim legitime suscepti heredem, qui ei optatur et credere in regni solio successurus: tu vero, ex legitima coniuge masculinum non habes heredem, qui tibi et in devotione nostra et propria hereditate succedat. Inspice, quum ex ipse in spiritualibus nobis subiectus, tu nobis et<sup>4</sup> in spiritualibus et in temporalibus sis subiectus, quum partem terre tue ab ecclesia Magalonensis possideas, quum ipsa per se solum apostolicam temporaliter recognoscit, quare Magalonensis ecclesia mediante nobis illi archiepiscopus assertat temporaliter subiacere. Verum, si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis invenitur. Nam rex ipse a predicta regina per bonæ memoriæ Remensem<sup>5</sup> archiepiscopum, apostolicæ sedis legatum, fuit per sententiam separatus: tu vero uxorem tuam a te, sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque, priusquam ad eum prohibito de non contrahendo<sup>6</sup> cum altera pervenisset<sup>7</sup>, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed<sup>8</sup> tu in contemptum ecclesiæ aliam superinducere attentasti, propter quod ipse in te gladium ecessit ecclesiasticæ ultionis. Præterea rex ipse predictam reginam contra matrimonium impedimentum<sup>9</sup> affinitatis obiecit, et eoram præfato archiepiscopo testes induxit, cuius sententia quia cassata fuit solummodo propter iudicium ordinem non servatum, nos et post restitutionem [predictæ] regine super hoc alios<sup>10</sup> cognitores duximus deputandos. Tu vero uxori tuæ nihil, quod divorcium induceret, sicut assideris<sup>11</sup>, obiecisti, quum, et si fides tui sit unum de tribus bonis coniugii, non tamen ipsius violatio coniugium vinculum violat<sup>12</sup>. De filijs ergo<sup>13</sup> eiusdem regis, utrum legitimi vel<sup>14</sup> illegitimi fuerint, quamdiu pendet<sup>15</sup> quaestio affinitatis obicitur, potest<sup>16</sup> non immerito dubitari. Nam si affinitas fecerit<sup>17</sup> comprobata, prædictam reginam non esse regis coniugem apparebit, et per consequens alia videbitur<sup>18</sup> sibi legitime copulata, et filios et<sup>19</sup> legitimos peperisse. *De his vero, quod sancti legimus nati, nec te ipse<sup>20</sup> proponis, nec illi presentante catholice.* Inspere quum rex ipse superiorem in temporalibus minime recognoscit, sine iuris alterius læsione in eo se iurisdictioni nostræ subicere potuit et subiecit. In quo forsitan videretur<sup>21</sup> aliquibus, quod per se ipsum, non tantum pater cum filiis, sed tantum princeps cum subditis potest<sup>22</sup> dispensare. Tu autem noscristi<sup>23</sup> aliis subiacere. *Ubi non ipsorum forsitan auctoritas, nisi presentante assensu nobis, de hoc subieci, tu non<sup>24</sup> possis, nec eius auctoritatis existis, ut dispensandi super hoc labaris facultatem<sup>25</sup>.**

Rationibus igitur his inducitur regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex veteri quam ex novo testamento trahentes<sup>26</sup>, quod non solum in ecclesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter<sup>27</sup> exercemus, non quod alieno iuri præiudicare velimus, vel potestatem nobis inolebant usurpare, quum non ignoramus, Christum in evangelio respondisse: „Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo.“ Propter quod postulatis, ut reddiditum diceret inter duas, quis? inquit, „constatit me habere super eos.“<sup>28</sup> sed<sup>29</sup> quia, sicut<sup>30</sup> in Deuteronomio continetur; „Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris<sup>31</sup>, inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non<sup>32</sup> lepram, et iudicium inter portas tuas cerberis<sup>33</sup>, videris variari: surge et ascende ad locum, quem elegeris<sup>34</sup>. Dominus Deus tuus, venies<sup>35</sup> ad sacerdotem Levitici generis, et ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui adieciunt tibi iudicii veritatem, et facies quæcunque<sup>36</sup> dixerint, qui praesent loco, quem elegerit<sup>37</sup> Dominus, sequeris<sup>38</sup>que<sup>39</sup> eorum sententiam nec declinabis ad dexteram vel<sup>40</sup> ad sinistram. Qui autem superberit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat<sup>41</sup> Domino Deo tuo, decreto<sup>42</sup> iudicis morietur, et auferes nomen de Israhel.“ Sane, quum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur [in hoc], ut quod<sup>43</sup> ibi decernitur in novo testamento debeat observari. Locus enim, quem elegit Dominus, apostolica sedes esse cognoscitur sic, quod cum Dominus in se ipso [c] lapide angulari<sup>44</sup> fuerit. Quum enim<sup>45</sup> Petrus urbem fugiens exivisset, volens cum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo: „Domine, quovadis?“ respondit: „Venio Romam iterum crucifigi,<sup>46</sup> quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsam protinus est reversus. Sunt autem sacerdotes<sup>47</sup> Levitici generis fratres nostri, qui nobis iure Levitico in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt. Is vero super eos sacerdos sive iudex existit, qui Dominus inquit in Petro<sup>48</sup>: „Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in coelis.“ Eius vicarius, qui est sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a Deo iudex vivorum et mortuorum. Tria quippe distinguit<sup>49</sup> iudicia: primum inter sanguinem et sanguinem, per quod criminale intelligitur et civile; ultimum inter lepram et lepram, per quod ecclesiasticum et criminale notatur; medium inter causam et causam, quod ad utrumque refertur, tam ecclesiasticum quam civile, in quibus quum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium sedis apostolicæ recurrendum, cuius sententiam qui superbiens contempserit observare mori præcipitur et auferri nomen de Israhel, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, a communione fidelium separari. Paulus etiam, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: „nescitis, quoniam angelus iudicabitis<sup>50</sup>; quanto magis secularia.“ *Puro sacerdotis officium potestatis interdum et in quibusdam per se, immo nunquam autem et in nonnullis per alios exercipi consuevit.* Licet et igitur cum filiis saepe dicit regis Francorum, de quibus, an fuerint legitimi<sup>51</sup> ab initio, dubitatur, duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Moisaica quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur, testante Domino, quod maneres<sup>52</sup> et ipsi usque in<sup>53</sup> decimam generationem in ecclesiam non intrabunt, canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri, secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta: petitione<sup>54</sup> tuæ non duximus annuendum, donec, si fieri poterit, et culpa levior et irritabilis illarum ostendatur, licet personam tuam specialiter declinamus benevolè aspiciamus et in quibus cum Deo et honestate possimus sperare cum tibi ceteris gratiam exhibere.

Tit. XVII. Cap. XIII. 19 videatur; Longh. 2. quos C. 21 dispensatur; Godef. 199. cum quo in spirit. dispensatur; C Reg. 22. Homs; C. 2. offere; C. 21. et de; C. 2. et. C. 2. exort; de; C. 2. C. 2. pro-stitutione; C. 2. exstiti; C. 2. praestitio; C. 2. perstitio; C. 2. Ince- burgum; C. 2. Franc. C. 2. vobis; P. H. H. H. 29. suscipit; C. 2. Doms. C. 2. Homs; C. 2. de; C. 2. C. 21. Romensis archiepiscopi; C. 2. legati tui sen- tentiam; Reg. 2. ad; C. 2. matrimonium; C. 2. 39. preventor; C. 2. 24. sole- hest; C. 2. 35. affinitatem; C. 2. 36. venerab. tr. n. O. t. t. v. t. v. m. d. e. s. t. C. 2. H. n. e. m. e. p. e. d. i. l. l. J. o. n. n. e. m. I. C. 2. S. T. r. i. c. a. e. p. r. o. s. b. i. t. i. u. m. c. a. r. d. i. C. 2. 37. 37. a. s. s. e. r. u. i. t. C. 2. 38. quomodo; Reg. 2. 39. an; C. 2. Reg. 2. 40. p. o. t. e. s. t. C. 2. 41. p. o. t. e. s. t. C. 2. 42. f. a. c. i. e. s. t. C. 2. 43. v. e. n. i. e. s. C. 2. 44. v. e. n. i. e. s. C. 2. 45. e. i. C. 2. 46. e. i. C. 2. 47. i. p. s. e. C. 2. 48. i. p. s. e. C. 2. 49. v. e. n. i. e. s. C. 2. 50. p. o. t. e. s. t. C. 2. Reg. 2. 51. p. o. t. e. s. t. C. 2. Reg. 2. 52. p. o. t. e. s. t. C. 2. 53. p. o. t. e. s. t. C. 2. 54. p. o. t. e. s. t. C. 2. 55. p. o. t. e. s. t. C. 2. 56. p. o. t. e. s. t. C. 2. 57. p. o. t. e. s. t. C. 2. 58. p. o. t. e. s. t. C. 2. 59. p. o. t. e. s. t. C. 2. 60. p. o. t. e. s. t. C. 2. 61. p. o. t. e. s. t. C. 2. 62. p. o. t. e. s. t. C. 2. 63. p. o. t. e. s. t. C. 2. 64. p. o. t. e. s. t. C. 2. 65. p. o. t. e. s. t. C. 2. 66. p. o. t. e. s. t. C. 2. 67. p. o. t. e. s. t. C. 2. 68. p. o. t. e. s. t. C. 2. 69. p. o. t. e. s. t. C. 2. 70. p. o. t. e. s. t. C. 2. 71. p. o. t. e. s. t. C. 2. 72. p. o. t. e. s. t. C. 2. 73. p. o. t. e. s. t. C. 2. 74. p. o. t. e. s. t. C. 2. 75. p. o. t. e. s. t. C. 2. 76. p. o. t. e. s. t. C. 2. 77. p. o. t. e. s. t. C. 2. 78. p. o. t. e. s. t. C. 2. 79. p. o. t. e. s. t. C. 2. 80. p. o. t. e. s. t. C. 2. 81. p. o. t. e. s. t. C. 2. 82. p. o. t. e. s. t. C. 2. 83. p. o. t. e. s. t. C. 2. 84. p. o. t. e. s. t. C. 2. 85. p. o. t. e. s. t. C. 2. 86. p. o. t. e. s. t. C. 2. 87. p. o. t. e. s. t. C. 2. 88. p. o. t. e. s. t. C. 2. 89. p. o. t. e. s. t. C. 2. 90. p. o. t. e. s. t. C. 2. 91. p. o. t. e. s. t. C. 2. 92. p. o. t. e. s. t. C. 2. 93. p. o. t. e. s. t. C. 2. 94. p. o. t. e. s. t. C. 2. 95. p. o. t. e. s. t. C. 2. 96. p. o. t. e. s. t. C. 2. 97. p. o. t. e. s. t. C. 2. 98. p. o. t. e. s. t. C. 2. 99. p. o. t. e. s. t. C. 2. 100. p. o. t. e. s. t. C. 2. 101. p. o. t. e. s. t. C. 2. 102. p. o. t. e. s. t. C. 2. 103. p. o. t. e. s. t. C. 2. 104. p. o. t. e. s. t. C. 2. 105. p. o. t. e. s. t. C. 2. 106. p. o. t. e. s. t. C. 2. 107. p. o. t. e. s. t. C. 2. 108. p. o. t. e. s. t. C. 2. 109. p. o. t. e. s. t. C. 2. 110. p. o. t. e. s. t. C. 2. 111. p. o. t. e. s. t. C. 2. 112. p. o. t. e. s. t. C. 2. 113. p. o. t. e. s. t. C. 2. 114. p. o. t. e. s. t. C. 2. 115. p. o. t. e. s. t. C. 2. 116. p. o. t. e. s. t. C. 2. 117. p. o. t. e. s. t. C. 2. 118. p. o. t. e. s. t. C. 2. 119. p. o. t. e. s. t. C. 2. 120. p. o. t. e. s. t. C. 2. 121. p. o. t. e. s. t. C. 2. 122. p. o. t. e. s. t. C. 2. 123. p. o. t. e. s. t. C. 2. 124. p. o. t. e. s. t. C. 2. 125. p. o. t. e. s. t. C. 2. 126. p. o. t. e. s. t. C. 2. 127. p. o. t. e. s. t. C. 2. 128. p. o. t. e. s. t. C. 2. 129. p. o. t. e. s. t. C. 2. 130. p. o. t. e. s. t. C. 2. 131. p. o. t. e. s. t. C. 2. 132. p. o. t. e. s. t. C. 2. 133. p. o. t. e. s. t. C. 2. 134. p. o. t. e. s. t. C. 2. 135. p. o. t. e. s. t. C. 2. 136. p. o. t. e. s. t. C. 2. 137. p. o. t. e. s. t. C. 2. 138. p. o. t. e. s. t. C. 2. 139. p. o. t. e. s. t. C. 2. 140. p. o. t. e. s. t. C. 2. 141. p. o. t. e. s. t. C. 2. 142. p. o. t. e. s. t. C. 2. 143. p. o. t. e. s. t. C. 2. 144. p. o. t. e. s. t. C. 2. 145. p. o. t. e. s. t. C. 2. 146. p. o. t. e. s. t. C. 2. 147. p. o. t. e. s. t. C. 2. 148. p. o. t. e. s. t. C. 2. 149. p. o. t. e. s. t. C. 2. 150. p. o. t. e. s. t. C. 2. 151. p. o. t. e. s. t. C. 2. 152. p. o. t. e. s. t. C. 2. 153. p. o. t. e. s. t. C. 2. 154. p. o. t. e. s. t. C. 2. 155. p. o. t. e. s. t. C. 2. 156. p. o. t. e. s. t. C. 2. 157. p. o. t. e. s. t. C. 2. 158. p. o. t. e. s. t. C. 2. 159. p. o. t. e. s. t. C. 2. 160. p. o. t. e. s. t. C. 2. 161. p. o. t. e. s. t. C. 2. 162. p. o. t. e. s. t. C. 2. 163. p. o. t. e. s. t. C. 2. 164. p. o. t. e. s. t. C. 2. 165. p. o. t. e. s. t. C. 2. 166. p. o. t. e. s. t. C. 2. 167. p. o. t. e. s. t. C. 2. 168. p. o. t. e. s. t. C. 2. 169. p. o. t. e. s. t. C. 2. 170. p. o. t. e. s. t. C. 2. 171. p. o. t. e. s. t. C. 2. 172. p. o. t. e. s. t. C. 2. 173. p. o. t. e. s. t. C. 2. 174. p. o. t. e. s. t. C. 2. 175. p. o. t. e. s. t. C. 2. 176. p. o. t. e. s. t. C. 2. 177. p. o. t. e. s. t. C. 2. 178. p. o. t. e. s. t. C. 2. 179. p. o. t. e. s. t. C. 2. 180. p. o. t. e. s. t. C. 2. 181. p. o. t. e. s. t. C. 2. 182. p. o. t. e. s. t. C. 2. 183. p. o. t. e. s. t. C. 2. 184. p. o. t. e. s. t. C. 2. 185. p. o. t. e. s. t. C. 2. 186. p. o. t. e. s. t. C. 2. 187. p. o. t. e. s. t. C. 2. 188. p. o. t. e. s. t. C. 2. 189. p. o. t. e. s. t. C. 2. 190. p. o. t. e. s. t. C. 2. 191. p. o. t. e. s. t. C. 2. 192. p. o. t. e. s. t. C. 2. 193. p. o. t. e. s. t. C. 2. 194. p. o. t. e. s. t. C. 2. 195. p. o. t. e. s. t. C. 2. 196. p. o. t. e. s. t. C. 2. 197. p. o. t. e. s. t. C. 2. 198. p. o. t. e. s. t. C. 2. 199. p. o. t. e. s. t. C. 2. 200. p. o. t. e. s. t. C. 2. 201. p. o. t. e. s. t. C. 2. 202. p. o. t. e. s. t. C. 2. 203. p. o. t. e. s. t. C. 2. 204. p. o. t. e. s. t. C. 2. 205. p. o. t. e. s. t. C. 2. 206. p. o. t. e. s. t. C. 2. 207. p. o. t. e. s. t. C. 2. 208. p. o. t. e. s. t. C. 2. 209. p. o. t. e. s. t. C. 2. 210. p. o. t. e. s. t. C. 2. 211. p. o. t. e. s. t. C. 2. 212. p. o. t. e. s. t. C. 2. 213. p. o. t. e. s. t. C. 2. 214. p. o. t. e. s. t. C. 2. 215. p. o. t. e. s. t. C. 2. 216. p. o. t. e. s. t. C. 2. 217. p. o. t. e. s. t. C. 2. 218. p. o. t. e. s. t. C. 2. 219. p. o. t. e. s. t. C. 2. 220. p. o. t. e. s. t. C. 2. 221. p. o. t. e. s. t. C. 2. 222. p. o. t. e. s. t. C. 2. 223. p. o. t. e. s. t. C. 2. 224. p. o. t. e. s. t. C. 2. 225. p. o. t. e. s. t. C. 2. 226. p. o. t. e. s. t. C. 2. 227. p. o. t. e. s. t. C. 2. 228. p. o. t. e. s. t. C. 2. 229. p. o. t. e. s. t. C. 2. 230. p. o. t. e. s. t. C. 2. 231. p. o. t. e. s. t. C. 2. 232. p. o. t. e. s. t. C. 2. 233. p. o. t. e. s. t. C. 2. 234. p. o. t. e. s. t. C. 2. 235. p. o. t. e. s. t. C. 2. 236. p. o. t. e. s. t. C. 2. 237. p. o. t. e. s. t. C. 2. 238. p. o. t. e. s. t. C. 2. 239. p. o. t. e. s. t. C. 2. 240. p. o. t. e. s. t. C. 2. 241. p. o. t. e. s. t. C. 2. 242. p. o. t. e. s. t. C. 2. 243. p. o. t. e. s. t. C. 2. 244. p. o. t. e. s. t. C. 2. 245. p. o. t. e. s. t. C. 2. 246. p. o. t. e. s. t. C. 2. 247. p. o. t. e. s. t. C. 2. 248. p. o. t. e. s. t. C. 2. 249. p. o. t. e. s. t. C. 2. 250. p. o. t. e. s. t. C. 2. 251. p. o. t. e. s. t. C. 2. 252. p. o. t. e. s. t. C. 2. 253. p. o. t. e. s. t. C. 2. 254. p. o. t. e. s. t. C. 2. 255. p. o. t. e. s. t. C. 2. 256. p. o. t. e. s. t. C. 2. 257. p. o. t. e. s. t. C. 2. 258. p. o. t. e. s. t. C. 2. 259. p. o. t. e. s. t. C. 2. 260. p. o. t. e. s. t. C. 2. 261. p. o. t. e. s. t. C. 2. 262. p. o. t. e. s. t. C. 2. 263. p. o. t. e. s. t. C. 2. 264. p. o. t. e. s. t. C. 2. 265. p. o. t. e. s. t. C. 2. 266. p. o. t. e. s. t. C. 2. 267. p. o. t. e. s. t. C. 2. 268. p. o. t. e. s. t. C. 2. 269. p. o. t. e. s. t. C. 2. 270. p. o. t. e. s. t. C. 2. 271. p. o. t. e. s. t. C. 2. 272. p. o. t. e. s. t. C. 2. 273. p. o. t. e. s. t. C. 2. 274. p. o. t. e. s. t. C. 2. 275. p. o. t. e. s. t. C. 2. 276. p. o. t. e. s. t. C. 2. 277. p. o. t. e. s. t. C. 2. 278. p. o. t. e. s. t. C. 2. 279. p. o. t. e. s. t. C. 2. 280. p. o. t. e. s. t. C. 2. 281. p. o. t. e. s. t. C. 2. 282. p. o. t. e. s. t. C. 2. 283. p. o. t. e. s. t. C. 2. 284. p. o. t. e. s. t. C. 2. 285. p. o. t. e. s. t. C. 2. 286. p. o. t. e. s. t. C. 2. 287. p. o. t. e. s. t. C. 2. 288. p. o. t. e. s. t. C. 2. 289. p. o. t. e. s. t. C. 2. 290. p. o. t. e. s. t. C. 2. 291. p. o. t. e. s. t. C. 2. 292. p. o. t. e. s. t. C. 2. 293. p. o. t. e. s. t. C. 2. 294. p. o. t. e. s. t. C. 2. 295. p. o. t. e. s. t. C. 2. 296. p. o. t. e. s. t. C. 2. 297. p. o. t. e. s. t. C. 2. 298. p. o. t. e. s. t. C. 2. 299. p. o. t. e. s. t. C. 2. 300. p. o. t. e. s. t. C. 2. 301. p. o. t. e. s. t. C. 2. 302. p. o. t. e. s. t. C. 2. 303. p. o. t. e. s. t. C. 2. 304. p. o. t. e. s. t. C. 2. 305. p. o. t. e. s. t. C. 2. 306. p. o. t. e. s. t. C. 2. 307. p. o. t. e. s. t. C. 2. 308. p. o. t. e. s. t. C. 2. 309. p. o. t. e. s. t. C. 2. 310. p. o. t. e. s. t. C. 2. 311. p. o. t. e. s. t. C. 2. 312. p. o. t. e. s. t. C. 2. 313. p. o. t. e. s. t. C. 2. 314. p. o. t. e. s. t. C. 2. 315. p. o. t. e. s. t. C. 2. 316. p. o. t. e. s. t. C. 2. 317. p. o. t. e. s. t. C. 2. 318. p. o. t. e. s. t. C. 2. 319. p. o. t. e. s. t. C. 2. 320. p. o. t. e. s. t. C. 2. 321. p. o. t. e. s. t. C. 2. 322. p. o. t. e. s. t. C. 2. 323. p. o. t. e. s. t. C. 2. 324. p. o. t. e. s. t. C. 2. 325. p. o. t. e. s. t. C. 2. 326. p. o. t. e. s. t. C. 2. 327. p. o. t. e. s. t. C. 2. 328. p. o. t. e. s. t. C. 2. 329. p. o. t. e. s. t. C. 2. 330. p. o. t. e. s. t. C. 2. 331. p. o. t. e. s. t. C. 2. 332. p. o. t. e. s. t. C. 2. 333. p. o. t. e. s. t. C. 2. 334. p. o. t. e. s. t. C. 2. 335. p. o. t. e. s. t. C. 2. 336. p. o. t. e. s. t. C. 2. 337. p. o. t. e. s. t. C. 2. 338. p. o. t. e. s. t. C. 2. 339. p. o. t. e. s. t. C. 2. 340. p. o. t. e. s. t. C. 2. 341. p. o. t. e. s. t. C. 2. 342. p. o. t. e. s. t. C. 2. 343. p. o. t. e. s. t. C. 2. 344. p. o. t. e. s. t. C. 2. 345. p. o. t. e. s. t. C. 2. 346. p. o. t. e. s. t. C. 2. 347. p. o. t. e. s. t. C. 2. 348. p. o. t. e. s. t. C. 2. 349. p. o. t. e. s. t. C. 2. 350. p. o. t. e. s. t. C. 2. 351. p. o. t. e. s. t. C. 2. 352. p. o. t. e. s. t. C. 2. 353. p. o. t. e. s. t. C. 2. 354. p. o. t. e. s. t. C. 2. 355. p. o. t. e. s. t. C. 2. 356. p. o. t. e. s. t. C. 2. 357. p. o. t. e. s. t. C. 2. 358. p. o. t. e. s. t. C. 2. 359. p. o. t. e. s. t. C. 2. 360. p. o. t. e. s. t. C. 2. 361. p. o. t. e. s. t. C. 2. 362. p. o. t. e. s. t. C. 2. 363. p. o. t. e. s. t. C. 2. 364. p. o. t. e. s. t. C. 2. 365. p. o. t. e. s. t. C. 2. 366. p. o. t. e. s. t. C. 2. 367. p. o. t. e. s. t. C. 2. 368. p. o. t. e. s. t. C. 2. 369. p. o. t. e. s. t. C. 2. 370. p. o. t. e. s. t. C. 2. 371. p. o. t. e. s. t. C. 2. 372. p. o. t. e. s. t. C. 2. 373. p. o. t. e. s. t. C. 2. 374. p. o. t. e. s. t. C. 2. 375. p. o. t. e. s. t. C. 2. 376. p. o. t. e. s. t. C. 2. 377. p. o. t. e. s. t. C. 2. 378. p. o. t. e. s. t. C. 2. 379. p. o. t. e. s. t. C. 2. 380. p. o. t. e. s. t. C. 2. 381. p. o. t. e. s. t. C. 2. 382. p. o. t. e. s. t. C. 2. 383. p. o. t. e. s. t. C. 2. 384. p. o. t. e. s. t. C. 2. 385. p. o. t. e. s. t. C. 2. 386. p. o. t. e. s. t. C. 2. 387. p. o. t. e. s. t. C. 2. 388. p. o. t. e. s. t. C. 2. 389. p. o. t. e. s. t. C. 2. 390. p. o. t. e. s. t. C. 2. 391. p. o. t. e. s. t. C. 2. 392. p. o. t. e. s. t. C. 2. 393. p. o. t. e. s. t. C. 2. 394. p. o. t. e. s. t. C. 2. 395. p. o. t. e. s. t. C. 2. 396. p. o. t. e. s. t. C. 2. 397. p. o. t. e. s. t. C. 2. 398. p. o. t. e. s. t. C. 2. 399. p. o. t. e. s. t. C. 2. 400. p. o. t. e. s. t. C. 2. 401. p. o. t. e. s. t. C. 2. 402. p. o. t. e. s. t. C. 2. 403. p. o. t. e. s. t. C. 2. 404. p. o. t. e. s. t. C. 2. 405. p. o. t. e. s. t. C. 2. 406. p. o. t. e. s. t. C. 2. 407. p. o. t. e. s. t. C. 2. 408. p. o. t. e. s. t. C. 2. 409. p. o. t. e. s. t. C. 2. 410. p. o. t. e. s. t. C. 2. 411. p. o. t. e. s. t. C. 2. 412. p. o. t. e. s. t. C. 2. 413. p. o. t. e. s. t. C. 2. 414. p. o. t. e. s. t. C. 2. 415. p. o. t. e. s. t. C. 2. 416. p. o. t. e. s. t. C. 2. 417. p. o. t. e. s. t. C. 2. 418. p. o. t. e. s. t. C. 2. 419. p. o. t. e. s. t. C. 2. 420. p. o. t. e. s. t. C. 2. 421. p. o. t. e. s. t. C. 2. 422. p. o. t. e. s. t. C. 2. 423. p. o. t. e. s. t. C. 2. 424. p. o. t. e. s. t. C. 2. 425. p. o. t. e. s. t. C. 2. 426. p. o. t. e. s. t. C. 2. 427. p. o. t. e. s. t. C. 2. 428. p. o. t. e. s. t. C. 2. 429. p. o. t. e. s. t. C. 2. 430. p. o. t. e. s. t. C. 2. 431. p. o. t. e. s. t. C. 2. 432. p. o. t. e. s. t. C. 2. 433. p. o. t. e. s. t. C. 2. 434. p. o. t. e. s. t. C. 2. 435. p. o. t. e. s. t. C. 2. 436. p. o. t. e. s. t. C. 2. 437. p. o. t. e. s. t. C. 2. 438. p. o. t. e. s. t. C. 2. 439. p. o. t. e. s. t. C. 2. 440. p. o. t. e. s. t. C. 2. 441. p. o. t. e. s. t. C. 2. 442. p. o. t. e. s. t. C. 2. 443. p. o. t. e. s. t. C. 2. 444. p. o. t. e. s. t. C. 2. 445. p. o. t. e. s. t. C. 2. 446. p. o. t. e. s. t

CAP. XIV. 1

Si coniugatus, vivente prima, in facie ecclesiae contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem H. et R. 2<sup>a</sup> Canonici Beneventanis.

Ex tenore literarum vestrarum nobis innotuit 4, quod, quam G. vidua hereditatem R. 4, quondam mariti sui a Landulfo de Granno 5 et nepotibus suis cum fructibus inde perceptis, in presentia vestra, qui ex delegatione nostra de causa cognoscebatis eadem, sibi 6 et pupillo filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem eius nitebatur excludere, pro eo, quod eundem 7 R. maritum ipsius viduae de adulterio genitum asserbat, 7 propterea, quod dicti Roberti pater, vivente uxore legitima, quondam aliam, Marucium 8 nomine, superduxit, ex qua praefatum Robertum maritum ipsius viduae generavit. E contra vero pars riduae respondebat, quod, quum praefata Marucia, nesciens, quod dicti Roberti pater aliam haberet uxorem, eum ipso 9 in ecclesiae facie contraxisset, filius 10, quem suscepit ex 11 ea, legitimus debebat haberi, quum non debeant illegitimi reputari qui de adultera conscia non nascuntur, Quomodo dicitur super hoc in vestra fuisse presentia litigatum, et nonnullorum prudentium sententia, quorum consilium requisitis, in hoc inveniri discordant, sedem duritias apostolicam consulendam. Nos igitur, intellectis his et aliis, quae per vestras nobis literas innotuissent, habito cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelligentes, quod pater praedicti R. matrem 12 ipsius in facie ecclesiae, ignaram patris, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit 13 in uxorem, et dum ipsa 11 coniux ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit 15 ex eadem 16, in favorem prolis potius declinamus, memoratum R. quod hoc legitimum reputantes. Ideo quae discretioni vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus [et] vos eam legitimum reputatis in ceteris iuxta tenorem literarum nostrarum ratione praevia processuri. [Dat. Rom. ap. S. Petr. Id. Oct. 1205.]

CAP. XV. 1

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiam si parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

Idem Episcopo Tib. 2<sup>a</sup>

Gaudemus 3 [Et infra: cf. b. 8. de divor. II. 19.] Ceterum prolem, de infidelium 4 coniugationibus natam, qui secundo, tertio 5 vel ulteriore gradu secundum opinionem illorum 6 matrimonialiter contraxerunt affectu, post fidem receptam, utilitate publica suadente, legitimam volumus reputari. [Qua autem etc. cf. c. 8. de divor. II. 19.]

TITULUS XVIII.

QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

CAP. I. 1

Quam acriter de foedere matrimonii, nec absente contumaciter, possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi; et ad dicta eorum fuerit sententia.

Alexander III. Parisiensi 2<sup>a</sup> Episcopo.

Relatum est nobis ex parte tua, quod, quum pater cuiusdam puellae eam cuidam civi Parisiensi 3<sup>a</sup> nuptii tradidisset, maritus post aliquot 4 annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit. Nunc autem dicitur et videtur legitime posse

TIT. XVII. Cap. XIV. 1) Restitutio ex Reg. Brogii. VIII. 41.; Alan. 3. (1.12.); Comp. III. c. 3. h. l. (1.12.) 2) Henrico et Vitali Collisagravani (dest: C) canonici Beneventanis (canonici Beneventani; Volchici; C) Reg. — Polihst no. 2293. 3) Innotuissent noscatis; C Reg. 4) Roberti; C Reg. pr. totum 5) Grammo; C; Gratiano; Cb 6) sibi; dest: FEM 7) eund.; dest: C; 8) Marucian; C; Marician; Cb; 9) ex; Cb; 10) eob; Cb; 11) ad; dest: C; 12) ab; Cb. 13) duxerit dicitur Marucium; M; C; Reg. 14) duxerit; C; Reg. 15) ipsaque; C; 16) suscepit; C; 17) suscepit; C; Reg. 18) eodem; Cb.

Cap. XV. 1) FRIHANT ex Rom. ap. Bol. I. 691.; Comp. III. c. 1. h. l. (1. 12.) 2) Tibur; FRIHANT; Tiburiciensis (Tibidiciensis; C) C Rom. — ser. no. 1201. — Polihst no. 1325. 3) nesciens; C; propositus in Pontino; C; 4) procl. odd.; Illorum; C; de huiusmodi; coniugationibus natam; C; Rom.; de illorum coniugationibus natam (dest: C) qui sec., tertio vel ulteriore gradu in infidelitate vixerint (vixerunt); C; C; 5) vel; tertio; GRY 6) quae sec. ap. illorum (exortum; Rom.) matrimonialiter contrahuntur alii. (effecta; Cb); C Rom.

TIT. XVIII. Cap. I. 1) Restitutio ex Comp. I. c. 1. h. l. (1.19.) 2) Parmensi; FILMVA 3) Parmensi; FILMVA 4) aliquos; Al 5) odd.; illam; Ab 6) iam dicitur transactum (elapsum; M); A 7) Quia igitur; A

probari, quod pater praedictae puellae ad Christianitatem conversus 9 tenuit, et, quod est amplius, eum de sacro fonte levavit; sed literis tuis quaesitus nondum potuit inveniri, licet quinquemum sit transactum 6. 7 Ceterum 7 quia super hoc tui nos dicit fratritus consulendo, consultationi 9 tuae taliter 9 respondemus, quod, si veritas et puella aliquid aliud sine quaestione fuerint [simul] 10, qui praescriptum matrimonium nunc accusant non rideatur suspicione carere. Ceterum si manifestum est quod asseritur, aut legitimi accusatores et testes appareant omni exceptione maioris, postquam iuvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiam si nequiverit inveniri, testes recipere poteris 11, et fine canonico iudicium terminare. Tu 12 tamen da procedas, quod amorem aliquem aut commotionem temporalem nequaquam praecipere iustitiae videaris. Sane illi quibus scientibus et tententibus matrimonium est contractum non sunt contra ipsum ulterius audiendi.

CAP. II. 1

Accusatio et testimonium in causa matrimonii personaliter, et non per literas, fieri debent.

Clemens III. 2

A nobis est 3<sup>a</sup> ex parte ecclesiae vestrae quaesitum 4, utrum aliqui, super accusatione matrimonii nihil vobis propria depremones 5, debeant per solam chartulae conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus 6, quod in talibus, nisi 7 quantum ad praesentium, nullius momenti est conscriptio quoad sententiam 7 profendam, nisi alia legitima 8 adminicula 10<sup>a</sup> suffragentur 11. Praeterea, quia et hoc consultationi fuit additum, proinde 12 respondemus, quod, qui sponsalibus interfuerunt et tacere quaesit, non sunt postea recipiendi, si velint 13 contra matrimonium aliquo 14 confiteri, nisi de his aliqui velint dicere quae in veritate postea 15 didicerint, de quibus quum 16 consistet 17, eos nihil factae interrogationis tempore cognovisse, quod 18 ab his qui accusant matrimonium vel aliquid protestantur recipiendum sit sacramentum et post quot annos sint aliqui in accusatione matrimonii audiendo praesentibus literis non dicitur amoveantur 19. Quia 20 forma huius 21 sacramenti paene in omnibus patet cum illis diligenter expressa et 22 quia 23 per varietatem casuum et diversitates 24 perservationem certam de annorum spatio his non possit 25 meti praecipui. [Dat. Laterani.]

CAP. III. 1

In causa matrimonii super consanguinitate et contractu testificari possunt consanguinei et parentes.

Clemens III. Papa Florentino Episcopo 2<sup>a</sup>.

Videtur nobis 3, quod secunda, quam contra prohibitionem ecclesiae dicit, non sit uxor, etsi primum non haberet dispensationem. Nam quod contra interdictum et orbicum ecclesiae factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum, tam deinceps quam humanae legis auctoritas proclamat. Quia igitur ut, quam in ordine superaddit, prohibitionem evadente uxor non est, cogendus est eam recipere, quam iuravit et dispensavit, atque ex ea prolem genuit, ut iuramentum religio non vituperatur, et fides promissa adinvicem consecratur, et proles in cultu Dei nutritur et educitur, et alii evale occasionem peccatorum et alias 12 decipiendi assumere non educant. Quod autem parentes, fratres et cognati utriusque sexus in testificatione 9 suorum 6 ad matrimonium coniungendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine quam legibus approbatur, et tam divinis quam humanae legibus similiter approbatur. Ideo enim 7 maxime parentes recipiuntur, et, si defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam unusquisque suam genea-

8) praesentium significatione mandavimus (odd.; tibi; An) A 9) tal.; dest: Gf 10) simul; dest: Lab 11) potius; M; potueris; X; poteritis; Ab 12) ut; Ab 13) Restitutio ex Rom. ap. Bol. II. 370.; Gf; anct. 3. (1. 12.); Comp. II. c. 4. h. l. (1. 12.) Caelstinus III.; Bb; — 1187—91. — doge no. 10278. 13) tibi; Bb 14) requisitus; Bb; 15) deponentes; Ab; Bb; 6) dirimus; Lue. 7) nisi; dest: Bb 8) sententiae calculum; profendam; C; odd. 9) legitime; Bb; Lue. 10) ad; C; 11) ad; C; 12) huiusmodi; B; 22) tui; C; dest: Bb; 23) tanquam; Bb 24) diversitatem; Bb; 25) possit; Bb; possit; Bb.

Cap. III. 1) Restitutio ex Comp. I. c. 1. de matr. contr. int. (4. 17.) — Polihst non innotuit; C; odd. c. 2. C. XXV. qu. 6. 2) Cuestionum III.; FRIH. Cael. P. Florentinae ecclesiae; 1. — doge no. CCX1. 3) nob.; dest: Ab 4) alios; Lue 5) testificationem; Abh 6) tibi vel illius; A 7) In dirimendo enim matr. iudeo; A 8) vel; Ab; sive; A; et ... ad; dest: M.



propterea, quia eam cognatam fuisse uxoris defunctae proponit, haec prudentia tua cognoscat, quod, si etiam parentela esset publica et notoria, absque iudicio ecclesiae ab ea separari non potuit, quare ipsum<sup>7</sup> ad eam recipiendam, quae<sup>8</sup> petit restitutionem ipsius, districte compellas. Quam<sup>9</sup> si recipere noluerit, eum et superinductam vinculo excommunicationis adstringas. *Si qui autem apparuerit, qui matrimonium ipsius legitime retulit et possit impetere, causam audias, et cum fine debito decidas.* Praeterea de H.<sup>10</sup> qui filium Adelm<sup>11</sup>, cognatam suam, duxit [in] uxorem, si<sup>12</sup> hoc publicum est et manifestum, nec apparet<sup>13</sup> aliquid, quod matrimonium eum impetere, illi tibi respondemus, quod, non apparentibus accusatoribus, et parentela manifesta seu<sup>14</sup> publica existente, quod credibile non est, nisi<sup>15</sup> essent consubini in primo gradu vel secundo<sup>16</sup>, tui officii<sup>17</sup> interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quae illicite contracta noscuntur. [*Id haec etc. cf. c. 15, de dec. III. 30.*]

CAP. IV. 1

Repellitur uxor, petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, et maritus continet.

Idem 2.

Significasti nobis, quod quidam miles in provincia tua, uxore sua<sup>2</sup> sine iudicio ecclesiae [*et auctoritate*] dimissa pro eo, quod suggestum sibi<sup>1</sup> fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commississe, vinculo<sup>3</sup> fuit<sup>4</sup> propter hoc excommunicationis adstrictus. Verum mulier ipsa non continet, sed sobolem de alio<sup>5</sup> viro suscepit: nec minus<sup>6</sup> postulat viro<sup>7</sup> restitui, asserens, se ab ipso<sup>8</sup> iniuste [fuisse] dimissam, et eundem virum sibi materiam<sup>9</sup> adulterandi dedisse. *Unde, quia nos consulisti<sup>12</sup>, utrum mulier ipsa debeat viru [suo] restitui, et vir ad eius receptionem<sup>13</sup> compelli,* Consultationi<sup>14</sup> tuae taliter respondemus, quod, si notorium<sup>15</sup> est, mulierem ipsam adulterium commississe<sup>16</sup>, ad eam recipiendam praefatus vir cogi<sup>17</sup> non debet, nisi constaret, ipsum cum alia adulterium commississe.

CAP. V. 1

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, et, si vir postea fornicetur, reintegratur. Et est bonus causae et nullum allegabitis.

Idem 2.

Ex literis tuis accepimus, quod lator praesentium, V.<sup>3\*</sup> nomine, olim de tua diocesi quandam viduam, dicitur Luciam, in uxorem, qui, maligno spiritu instigante, paucis temporibus fore concordis. Proponat enim<sup>1</sup> idem V., quod illum per violentiam sibi illatam, metu etiam mediante duxisset. *¶ Tu vero una cum capitulo tuo, quum tam minus quam adhibitionibus inter eos suae pater reformare stulceres<sup>2</sup>, et eos temere segregatos pariter reconciliari<sup>3</sup> cogisses:* Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in<sup>4</sup> iure convenit, quae<sup>5</sup>, nescitur quo ducta spirita, coepit publice confiteri, quod, quum vir negaret ei in debitis et necessariis providere, crimen compulsus est incurere memoratum. Quumque diligentia ea te fuisset admonita<sup>6</sup>, ne ad suggestionem alicuius vel iniquum consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id<sup>7</sup> manifestius assereret. Sane, tu<sup>11</sup>, convocato capitulo tuo et aliis tuis discretis<sup>12</sup>, quum ex eorumdem<sup>13</sup> consilio utriusque privatim<sup>14</sup> continentiam firmidius inueneris observandam, ita, quod caste viverent ab<sup>15</sup> invicem segregati<sup>16</sup>, et ex relatione quorundam perceptoris, quod aliam memoratus V. intuleret

ducere<sup>17</sup> in uxorem, licet ipsum, in hoc facere aliquatenus attentaret, moneris diligenter<sup>18</sup>, ipse nihilominus extra civitatem furtim cum alia sponsalia et nuptias temere celebravit. Verum quum factum inquirere laborares, ad secundam illud procederes, supra dictus V. rei<sup>19</sup> seriem, propt[er] factum fuerat, explicans et exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse<sup>20</sup>. Unde fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si res ita processit<sup>21</sup>, praetaxatum virum appellatione remota ad legitimum uxorem per excommunicationis sententiam redire compellas, et<sup>22</sup>, innotita eadem procedente de commisso adulterio cum secunda, proterum maritali affectione ab ipso facias pertractari. [*Capellanus etc. cf. c. 1, de soc. nupt. IV. 21. Dat. Laterani.*]

CAP. VI. 1

Si uxor a viro, lapsa in haeresim, propria auctoritate divortit, ad eum reversam redire compellitur, secus, si per iudicium ecclesiae ab eo fuisse separata.

Urbanus III. Florentino Episcopo 2.

De illa vero, quae, viro suo<sup>2</sup> labente in haeresim, ipsius consortium sine iudicio ecclesiae<sup>1</sup> declinavit, utrum, reverente illi ad catholicam unitatem, ad reintegrandum matrimonium sit cogenda, videtur nobis, quod<sup>3</sup> mulier, maxime si ea intentione decessit<sup>4</sup>, in lapsus in haeresim taedio pariter et confusione affectus<sup>5</sup> se ab errore suo converteret, ei, quem reversus fuerit, est reddenda, quae, etiam si reverti noluerit, compellatur<sup>6</sup>. Si vero iudicio ecclesiae ab eo sine spe matrimonii reintegrandi recessit, ad recipiendum quum nullatenus cum dicimus compellendam. [*De uxore vero etc. cf. c. 7, de septul. III. 28.*]

CAP. VII. 1

Vinculum conjugale non dissolvitur altero coniugum fidei in haeresim lapsa. Sed si unus infidelium coniugum convertatur ad fidem, et alter noluit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur coniugium, et conversus contrahere potest.

Innocentius III. Ferrariensi Episcopo.

Quanto te magis novimus in canonico iure peritum, quanto fraternitatem tuam amplius in Domino commendamus, quod in dubio questionum articulis ad sedem apostolicam recurras, quae dispendio Damiani cunctum fideium mater (est et magistra, et opitum, quum in eis quondam laborares, dum alios canonicis iuris peritum coheres, vel corrigatur per sedem apostolicam vel probetur. Sane tua nobis fraternitas suis literis intimavit, quod, altero coniugum ad haeresim transente, qui relinquatur ad secunda vota desiderat convolare<sup>2</sup> et filios procreare, quod, utrum possit fieri de iure, per tuas<sup>3</sup> non duxisti literas consulendos. Nos igitur consultationi tuae de communi fratrum nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet quidam praedecessor<sup>4</sup> noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex<sup>5</sup> duobus fidelibus alter labatur in haeresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium coniugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel saltem non<sup>6</sup> sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquatur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus<sup>7</sup> quod ait Apostolus: „Si infidelis discedit, discedat. Frater enim vel soror non est servituti subiectus in huiusmodi,<sup>8</sup> et canonem<sup>9</sup> etiam,

longas vero iudicatas et adquisitiones diligenter factas, ut ab huiusmodi litigatione [litigationibus; Lac.] cessarent, quum ad hoc radium [Reg] ulterius [fieri] solent; Lac.) non possent [posset]; Behold, vir etiam etc. [B] eam de crimine heretici [deest]; Ego) fornicationis expressus appellaret, ipsa nescimus [nesciens; B]; nescis [B]; Coll. ed. 9) communita: Sa 10) idem: 9) eadem: Coll. ed. 11) tu: deest; B. 12) discep: deest; Bb 13) soram: P[er]H[er] coll. ed. 14) pariter: Bb; patrem Sa 15) alv: deest; 16) h[er]etice [heretice] h[er]etice: B; separari: B; Lac. 17) que: deest; B. 18) add: aliquando; B. 19) ita rei: Bb 20) appellavit [dicit]; deest: Sa 21) procreare: Bb 22) et deest: Bb.

Cap. VI. 1) B. Restitutio ex Reg. Bal. II, 63.; Comp. I, c. 3, h. 1. (4, 20.) 2) add: P. C. 3) Liberae fraternitatis supp: A; Achel: = cf. c. 3, de coniug. pub. (4, 8.); 1185-87. = cf. Reg. no. 3823.; 2) sub: deest: 4) A sine ind. exel.; add: a Rom. 5) quod si mulier vult; ab hoc ad ea duntaxat intentione: A; 6) decessit: P[er]H[er]M; discessit: A 7) confectus: Ab 8) compellatur: 0.

Cap. VII. 1) Restitutio ex Reg. Bal. II, 60.; Comp. III, c. 1, h. 1. (4, 14.) 2) P[er]H[er] no. 681. 3) transire: C Reg. 4) easdem: B. 5) licet quidam praedecessorum nostrorum [praedecessores nostris; C]; = videlicet: Bb. 6) ex: deest: Cae 7) magis deest: Ab 8) intelligamus: Cb 9) cf. I. Cor. VII, 15. 10) cf. c. 7, C. XXVIII. qu. 2.

...contumelia creatoris solvit<sup>10</sup> in mat-  
rimonium, quia qui reliquitur.<sup>11</sup> Si vero alter fidelem  
... vel labatur in haeresim, vel transcat ad gentili-  
tatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is, qui reli-  
quitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare,  
sicut<sup>12</sup> in hoc casu major apparet contumelia creatoris.  
Nam etsi<sup>13</sup> matrimonium verum quidem inter infideles exis-  
tat, non tamen est ratum, Inter fideles autem verum  
... et ratum existit<sup>14</sup>, quia sacramentum fidei, quod  
semel est<sup>15</sup> admissum, nunquam amittitur: sed<sup>16</sup> ratum  
etiam<sup>17</sup> coniugii sacramentum, ut ipsum in omniungibus illo  
durante<sup>18</sup> perduret. Nec obstat, quod a quibusdam forsitan  
obicitur, quod fidelis relictus<sup>19</sup> non debeat iure<sup>20</sup> suo sine  
... privari, quum in multis casibus hoc contingat, ut si  
alter coniugium incidatur<sup>21</sup>. Per hanc autem<sup>22</sup> respon-  
sionem quorundam multatè obviatur, qui in odium coniugii<sup>23</sup>, vel  
quandò sibi invicem displicent, si<sup>24</sup> eas possent in tali  
casu dimittere, simularent haeresim, ut ab ipsa nubentibus  
omnibus resident. Per hanc ipsam respon-  
sionem illa solvitur quaestio, quia quaeritur, utrum ad eum, qui [per] ab  
haeresi vel invidiate<sup>25</sup> revertitur, is, qui permansit<sup>26</sup> in  
fide, redire cogatur. [Dot. Lat. Kal. Maii 1190.]

CAP. VIII.

Pagam, innoti in gradu prohibita lege canonica tantum, conversi ad fidelem  
non separantur. Hoc primo. Si pagani prius uxores habent, post  
fidelem suscipiunt ad uxorem primam. Hoc secundo. Et si repudiat uxore  
cum secunda contraxerit, etiam post baptismum dimittit secundam, et  
ad illam vel primam repudiat, etiam repudiat cum alio contraxisset:  
sicut si fornicata fuisset. Hoc tertio.

Idem Tiberiadensis Episcopi<sup>27</sup>.

Gaudemus in Domino et in potentia ecclesiae ipsius, et  
Patris huiusmodi, in quo est omnia datam optatum et omnia donum  
perfectum, uberes gratiarum, consolationis, actionis, quod, sicut  
obis tuis libere admittis, diu his istis orationibus illi, qui non cult  
autem perhibent, sed ut non elatè et riant, ut<sup>28</sup> ad Christum  
concedat filium, multum pagano<sup>29</sup> vultibus inspirat.  
Utrum pagani uxores accipientes in secundo vel tertio, vel  
alteriori gradu sibi coniungat, sic coniuncti debeant post  
conversionem suam in simulum remanere, vel ab invicem se-  
parari, edoceri per scriptum apostolorum postulat. Super  
quo facte oratione tua taliter<sup>30</sup> respondemus, quod, quum sacra-  
mentum coniugii apud fideles et<sup>31</sup> infideles existat, quem-  
admodum ostendit Apostolus<sup>32</sup>, dicens: „Si quis frat-  
r in fidelem habet uxorem, et haec consentit habitare cum  
eo<sup>33</sup>, non illum dimittat.“ et in praemis gradibus a paganus  
quod esset matrimonium<sup>34</sup> licet<sup>35</sup> sit contractum, qui con-  
suetudinibus<sup>36</sup> canonice non arantur, et quid enim ad nos,<sup>37</sup>  
secundum Apostolum<sup>38</sup> eundem, de his, quae<sup>39</sup> foris sunt,  
iudicare? in favorem praesertim Christianae religionis et  
fidei, a cuius perceptione per uxores, se deserit timentes,  
viri possunt<sup>40</sup> facile revocari, infideles huiusmodi matrimo-  
nialiter copulati libere possunt et libere remanere coniuncti,  
quum per sacramentum baptismi non solvantur coniugia,  
sed crimina dimittuntur. Quia<sup>41</sup> vero pagani circa plures  
insimul feminas affectum dividunt coniugalem, utrum post  
conversionem omnes, vel quam<sup>42</sup> ex omnibus retinere  
valeant, non immerito dubitatur. *¶* Quia<sup>43</sup> ex parte patriarche  
quorum illi insi<sup>44</sup> vult, legem patris et post legem multas uxores  
assimil habuisse legitur, non contrarium apparet in evangelio  
et lege perceptum, in quo proprii subiacentibus canonice institutis  
post iudicium, quomodo<sup>45</sup> est penitens, videtur, quod iura  
sua iura contra suum iudicium contrahat cum diversis, quorum  
conjunctione legitimum iudicium baptismi non dissolvit, et  
in patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi potius con-

ingiosum pluralitate quidebant. Verum absomum hoc videtur  
et inimicum fidei Christianae, quum ab initio una costa in  
unam feminam sit conversa, et scriptura divina<sup>46</sup> testetur,  
quod propter hoc reliquit homo patrem et matrem, et ad-  
haerebit uxori suae, et erunt duo in carne una: non dixit:  
„tres vel plures.“ sed: „duo.“ nec<sup>47</sup> dixit: „adhaerebit  
uxoribus.“ sed: „uxori.“ *¶* Ubi<sup>48</sup> Lancelm, qui plures simul<sup>49</sup>  
uxores legitur habuisse, in probandis in scripturis eo, quod ipse  
prius ex probandum bigamiae speciem introducit. *¶* Licet autem  
de his non quiescit, volentes tamen a te quum alias super his  
etiam collere certiores, et quod citata praevaleat falsitati, sine  
dubitacione quilibet postulant, quod Nec illi<sup>50</sup> unquam  
licuit<sup>51</sup> insimul plures uxores habere, nisi cum fili<sup>52</sup> divina  
revelacione concessum, quae nos quandoque, interdum  
etiam fas censetur, per quam, sicut Iacob a mendacio,  
Israelitae a furto et<sup>53</sup> Samson ab homicidio, sic et<sup>54</sup> patri-  
archae et alii viri iusti, qui plures legitur simul habuisse  
uxores, ab adulterio excusantur. Sane veritas<sup>55</sup> haec sen-  
tentia probatur etiam<sup>56</sup> de<sup>57</sup> testimonio veritatis, testantis  
in evangelio<sup>58</sup>: „Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob  
fornicationem<sup>59</sup>, et aliam duxerit, moechatur.“ Si<sup>60</sup> ergo,  
uxore dimissa, duci et<sup>61</sup> alia de iure non potest<sup>62</sup>, fortius  
et<sup>63</sup> ipsa retenta: per quod evidenter apparet, pluralita-  
tem<sup>64</sup> in utroque sexu, quum non ad imparia inducitur,  
circa matrimonium reprobandam. *¶* Ceterum etc. [cf. c. 15.  
Qui fil. sint leg. II. 17.] Qui<sup>65</sup> autem<sup>66</sup> secundum ritum  
suum legitimum repudiavit uxorem, quum tale repudium  
veritas in evangelio reprobatum, nunquam ea vivente licite  
poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversam, habere, nisi  
post conversionem ipsius illa renuat oblitari<sup>67</sup> cum ipso,  
aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia crea-  
toris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum. In quo  
casu restitutionem petenti, quavis de iniusta<sup>68</sup> spoliacione  
constaret, restitudo negaretur, quia secundum Apostolum<sup>69</sup>  
frater aut soror non est<sup>70</sup> huiusmodi subiectus servituti.  
Quodsi conversum ad fidem et illa conversa sequatur, antequam  
propter causas praedictas legitimam ille ducat uxorem,  
eam recipere compellitur<sup>71</sup>. Quavis<sup>72</sup> quod  
secundum evangelicam veritatem qui duxerit dimissam  
moechatur<sup>73</sup>, non tamen dimissor poterit oblicere<sup>74</sup> fornicationem  
dimissae pro eo, quod nupsit<sup>75</sup> alii post repudium,  
nisi alias fuerit fornicata.

CAP. IX.

Non licet relictam fratris in uxorem accipere, et de facto dicta separanda  
est, nisi alter ecclesia dispenset.

Idem Livoniensis Episcopo, et eis, qui cum ipso  
sunt fratribus<sup>76</sup>.

Deus<sup>77</sup>, qui ecclesiam suam *Et infra*: [cf. c. 41. de vita et  
hon. III. 1.] Quia vero in matrimonii contractualibus dispar est  
ritus<sup>78</sup> in Livoniensium ecclesia de novo ad fidem catholico-  
rum conversorum a nostro, quum in conjugum taliter ad affi-  
nitate distinctione canonice non attendant, et relictus fratrum<sup>79</sup>  
indistinctè sibi consueverit capere: ne<sup>80</sup> propter hoc a bono  
proposito et rebandatur<sup>81</sup>, quum nec quidam eorum<sup>82</sup> coluerint cre-  
dere, nisi relictus fratrum eos putarent<sup>83</sup> retinere, nec eos eos,  
nisi tales dimittent, recipere voluerint<sup>84</sup> ad baptismum, propter  
mortalium et infirmitatem gentis eiusdem concedimus, ut  
matrimonii contractus cum relictis fratrum intantur; si  
tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti  
iuxta legem Moisaicam suscitarent, cum talibus contraxerint;  
ne tales sibi de cetero, postquam ad fidem venerint, copu-  
lentur<sup>85</sup> prohibentes. *¶* [Ad hoc] sanctae memoriae beati Gre-  
gorii papae, praedecessoris nostri, vestigiis<sup>86</sup> adhaerentes, ne

Tit. XIX. Cap. VII. 10 solvati c. 11 quod hosti c. 12 Nam  
13 c. 14 conjugii c. 14 vult ad illi c. 15 vult desce  
16 c. 17 de cetero. XV. 17 perhibent c. 18 deservit c. 19  
20 de iure. Cetero 20 add. sicut c. 21 add. in hoc respo. 22 aut  
23 c. 24 conjugii. 25 c. 24 etiam c. 25 ad illud c. 26 res-  
pondens. 27 cetero.  
Cap. VIII. 1. Red actum ex Romano, ap. Bol. I. 604. Cetero, III. c. 2. 3. 4.  
1. 11. 2. cetero. 1291. — Potholus c. 1325. 3. add. nuptiarum. 4. quod  
conjugii. 5. 5. pax. 6. et non de Rehb. 7. 8. 11. quomodo  
conjugii. 9. conjugii. 10. cetero. 11. cetero. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86.

Qui illi isti. Roma: ab adulterio cadularibus. Cetero excusantur. Cetero  
28. infidelibus. Cetero Roma. 29. cetero. Cetero 30. des. des. Cetero. 31. vult. 32. vult. 33. vult. 34. vult. 35. vult. 36. vult. 37. vult. 38. vult. 39. vult. 40. vult. 41. vult. 42. vult. 43. vult. 44. vult. 45. vult. 46. vult. 47. vult. 48. vult. 49. vult. 50. vult. 51. vult. 52. vult. 53. vult. 54. vult. 55. vult. 56. vult. 57. vult. 58. vult. 59. vult. 60. vult. 61. vult. 62. vult. 63. vult. 64. vult. 65. vult. 66. vult. 67. vult. 68. vult. 69. vult. 70. vult. 71. vult. 72. vult. 73. vult. 74. vult. 75. vult. 76. vult. 77. vult. 78. vult. 79. vult. 80. vult. 81. vult. 82. vult. 83. vult. 84. vult. 85. vult. 86.

Cap. IX. 1. Resolubum ex Romano, ap. Bolog. Anst. Lib. 1. 152. Roma, ap.  
Bol. I. 604. Roma, ap. Bolog. III. c. 3. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86.



Haec omnia non potest adhaerere per investituram, sed illis consensu et voluntate sustinetur non solum inculcare, sed fulgere, et serice fulgore in ecclesia et totius Christianitatis opprobrium cogitatur. Videbatur unde difficile putatum coram auctoritate, et sciantibus ex animo, ad hanc et causa laici canonice sine satisfactione congrua recitari. Et animo significat: quia, sicut Deus perhibet testimonium conscientiae nostrae, ad hoc non nisi iustitiam et honestam obedientia processimus, quia ex petitione ipsius contra nos fieri praesumptio potuisset, si tunc detestabile facinus abstraximus in potentia tolerandum. Et ordinae: quia dictus frater R. post communicationes et dilaciones legitimas, tandem distinctione permissis ecclesiasticis contentumem. Et causa: exemplo dicto radelect et homano. Dicitur: quod, quoniam Durand in populi numeratione processit, Dominus in populum casu sui furoris effudit, unde idem Durand dixisse legitur, peccatum Domino committitur: „Ego sum qui peccavi, ego qui inique egi. Isti, qui oves suat, quod peccaverit. Aufertur, obsecro, fides tua, Domine, a populo tuo.“ Hinc: quoniam iam dictus predecessor noster (ut non longe petatur) exemptus in praedictis Portualliae et Legionensis reges et regna ipsorum praedictis sententias curaverit pronuntiare. Esset insuper res nulli exempti, quia, si forsan in alia regna similium nos contingeret promulgare sententiam, similis a nobis gratia preceperit, quam si forsitan reperimus, quod nos esse edicere accepto personatum. Et hoc etiam de nobis posset quod aliquis acri suspicio, praesentibus forte quibusdam, quod ad id incurrerit ex causa latenti. Licet igitur ex causis praenatis non ediceretur dicta petita adhaerentia, quia tamen ubi est multatio in causa, detrahendum est aliquod severitatis, ut minoribus nullis scinditis curas sinece subeant, in eo ad petitionem praedictorum archiepiscopi et episcoporum gratiam de canonica fratrum nostrorum consilio durimus faciendum, qui quo edebatur impediuntur expressa superioris preceperit. Re-laxationis ergo non in latum, sed in maiore sollemnitate interdictum, nec percepto, sed ad tempus, quando scilicet nobis placuerit et ceteris expedire, et probemus interim spiritus, si ex Deo sint, et non (sicut idem archiepiscopus et episcopi asseruerunt) sperato inde utilitas sequeretur: sic radelect, ut in regno ipso dictum celebratur officia, sed delectationem corpora septuaginta ecclesiasticorum non tenduntur. In quo tamen clericis gratiam facimus speciemus, in eo radelect, ut in eorum terro ecclesiasticorum censuram solennitate solita tollerentur. Quod licet aliquibus posset absolum forte ridere, et quod restitutum sepultura ecclesiasticis delectur, quia, in ea canonice sanctiones, cui communicaveris cito communicare deberemus et mortuo recte tamen intelligimus nihil ex hoc inveniendum occurrere, quoniam in ea Lateranensis instituta concilii decedentes ex bonamentis, etsi per praesentium reconvenitur ecclesiae, Christiana tamen sepultura preteritur. Et unde non in eadem peccatum, sed commutatur: potius radelect, dictum regem Legionensem et inconvenciam filium regis Castellae ex omnes principes eorum consiliarios et factores communicationis curacionis sententia inculcare, mandantes, ut ad quancunque civitatem, oppidum vel villam de-ferrent, nullus ibidem eis praesentibus dicant praesentium officia celebrare. Dicitur autem regis Castellae et carissimus in Christo filius nostrae reginae uxori eius dabantur in mandatis, ut quod stent mandatis nostris, inconvenciam radelectum contentum, et rei ex-primant in mandatis, quod ad discedendum tunc illegitimam captum dant operam offerunt, et si non eis fuerit minus parvitas inconvenciam mandatis, nec credimus, quod super hoc se abhincant exhibent contentum, quoniam, quod starent mandatis ecclesiae, in mandatis preceperit frater R. visent ex literis constem regis apparet frater commissum, et impendisset causam sufficientem ad captum huiusmodi consummatum. Quod si forsan (quod non credimus) mandatis nostris noluerit obedire, ipsos et principes eorum consiliarios et factores communicationis mandantes, et quancunque deventum, dicitur prohibebimus officia celebrare, et si sollem ad mandatum ecclesiae recedatur, in ea quod legitur in Psalmista: „Imple facies eorum ignominia, et quater ad inconvenciam, Domine.“ Quia vero castra quadam, quae idem rex Legionensis dicitur filiae regis Castellae in dotem tradidisse proponitur ius, ut, si cum aliqua occasione relinquere, ipsa cederent in ita eius, impeditum praestare videtur: huiusmodi copulae dissolvende, quoniam castra ipsa non sunt turpem, quoniam ad nullam potius causam sint data, utpote, quoniam inter eos matrimonium non existat, et ideo nec dos, nec donatio propter nuptias<sup>87</sup>: nec ad omnimodum ei cedat<sup>88</sup> quod debet in proenam eius

inconvenciam, unde, quoniam clericis ex his pro maiori parte in partibus illis consensu et voluntate sustinetur non solum inculcare, sed fulgere, et serice fulgore in ecclesia et totius Christianitatis opprobrium cogitatur. Videbatur unde difficile putatum coram auctoritate, et sciantibus ex animo, ad hanc et causa laici canonice sine satisfactione congrua recitari. Et animo significat: quia, sicut Deus perhibet testimonium conscientiae nostrae, ad hoc non nisi iustitiam et honestam obedientia processimus, quia ex petitione ipsius contra nos fieri praesumptio potuisset, si tunc detestabile facinus abstraximus in potentia tolerandum. Et ordinae: quia dictus frater R. post communicationes et dilaciones legitimas, tandem distinctione permissis ecclesiasticis contentumem. Et causa: exemplo dicto radelect et homano. Dicitur: quod, quoniam Durand in populi numeratione processit, Dominus in populum casu sui furoris effudit, unde idem Durand dixisse legitur, peccatum Domino committitur: „Ego sum qui peccavi, ego qui inique egi. Isti, qui oves suat, quod peccaverit. Aufertur, obsecro, fides tua, Domine, a populo tuo.“ Hinc: quoniam iam dictus predecessor noster (ut non longe petatur) exemptus in praedictis Portualliae et Legionensis reges et regna ipsorum praedictis sententias curaverit pronuntiare. Esset insuper res nulli exempti, quia, si forsan in alia regna similium nos contingeret promulgare sententiam, similis a nobis gratia preceperit, quam si forsitan reperimus, quod nos esse edicere accepto personatum. Et hoc etiam de nobis posset quod aliquis acri suspicio, praesentibus forte quibusdam, quod ad id incurrerit ex causa latenti. Licet igitur ex causis praenatis non ediceretur dicta petita adhaerentia, quia tamen ubi est multatio in causa, detrahendum est aliquod severitatis, ut minoribus nullis scinditis curas sinece subeant, in eo ad petitionem praedictorum archiepiscopi et episcoporum gratiam de canonica fratrum nostrorum consilio durimus faciendum, qui quo edebatur impediuntur expressa superioris preceperit. Re-laxationis ergo non in latum, sed in maiore sollemnitate interdictum, nec percepto, sed ad tempus, quando scilicet nobis placuerit et ceteris expedire, et probemus interim spiritus, si ex Deo sint, et non (sicut idem archiepiscopus et episcopi asseruerunt) sperato inde utilitas sequeretur: sic radelect, ut in regno ipso dictum celebratur officia, sed delectationem corpora septuaginta ecclesiasticorum non tenduntur. In quo tamen clericis gratiam facimus speciemus, in eo radelect, ut in eorum terro ecclesiasticorum censuram solennitate solita tollerentur. Quod licet aliquibus posset absolum forte ridere, et quod restitutum sepultura ecclesiasticis delectur, quia, in ea canonice sanctiones, cui communicaveris cito communicare deberemus et mortuo recte tamen intelligimus nihil ex hoc inveniendum occurrere, quoniam in ea Lateranensis instituta concilii decedentes ex bonamentis, etsi per praesentium reconvenitur ecclesiae, Christiana tamen sepultura preteritur. Et unde non in eadem peccatum, sed commutatur: potius radelect, dictum regem Legionensem et inconvenciam filium regis Castellae ex omnes principes eorum consiliarios et factores communicationis curacionis sententia inculcare, mandantes, ut ad quancunque civitatem, oppidum vel villam de-ferrent, nullus ibidem eis praesentibus dicant praesentium officia celebrare. Dicitur autem regis Castellae et carissimus in Christo filius nostrae reginae uxori eius dabantur in mandatis, ut quod stent mandatis nostris, inconvenciam radelectum contentum, et rei ex-primant in mandatis, quod ad discedendum tunc illegitimam captum dant operam offerunt, et si non eis fuerit minus parvitas inconvenciam mandatis, nec credimus, quod super hoc se abhincant exhibent contentum, quoniam, quod starent mandatis ecclesiae, in mandatis preceperit frater R. visent ex literis constem regis apparet frater commissum, et impendisset causam sufficientem ad captum huiusmodi consummatum. Quod si forsan (quod non credimus) mandatis nostris noluerit obedire, ipsos et principes eorum consiliarios et factores communicationis mandantes, et quancunque deventum, dicitur prohibebimus officia celebrare, et si sollem ad mandatum ecclesiae recedatur, in ea quod legitur in Psalmista: „Imple facies eorum ignominia, et quater ad inconvenciam, Domine.“ Quia vero castra quadam, quae idem rex Legionensis dicitur filiae regis Castellae in dotem tradidisse proponitur ius, ut, si cum aliqua occasione relinquere, ipsa cederent in ita eius, impeditum praestare videtur: huiusmodi copulae dissolvende, quoniam castra ipsa non sunt turpem, quoniam ad nullam potius causam sint data, utpote, quoniam inter eos matrimonium non existat, et ideo nec dos, nec donatio propter nuptias<sup>87</sup>: nec ad omnimodum ei cedat<sup>88</sup> quod debet in proenam eius

1. Tit. XX. Cap. V. 4. consueverunt: Ch. 5. videtur: Ch. 6. Unde quoniam. 7) adit.: penitus: Ch. 8) dotem: PöKla.MS.C. Ry. 9. non edat: Ch.







# LIBER QUINTUS.

## TITULUS I.

### DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS ET DENUNCIATIONIBUS.

#### CAP. I.

De persona accusatoris prius quaerendum est in iudicio.

#### Felix Papa<sup>2</sup>.

Si legitimus<sup>3</sup> non fuerit accusator, non fatigetur accusatus, [quod sacerdotes ad sacrificium vacare debent etc.]

#### CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non praenouit.

Idem Episcopis per Galliam constitutis<sup>2</sup>.

Si quis episcopus ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ipse ab eis caritative conuentus fuerit, ut ipsam causam emendat<sup>3</sup>, et eam corrigere noluerit: non olim, sed nunc<sup>4</sup> ad summus primates causae eius canonice deferantur, [quod in congruo loco intra ipsam provinciam etc.]

#### CAP. III.

Criminatio praelati debet tractari coram illis, quorum interest.

#### Gregorius Duci<sup>2</sup> Campaniae.

Ille praepositorum (Et infra): Si vero aliquis est de monasterio praedicti abbatis, qui possit aliquid<sup>1</sup> dicere, quod ad culpam reatumque eius pertinet<sup>2</sup>, nos [hoc non negligi, sed magis una quidem] cum eis, quorum interest, causam [omnino] districte [et sollicito] volumus perscrutari, ut vel<sup>3</sup> condemnetur, vel absolvatur. [Si autem uentus inueniri poterit etc.]

#### CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur vel denunciatur, interim promoveri non potest.

#### Idem Constantiae<sup>2</sup> Augustae.

Omnipotens Deus: (Et infra): [Alia vero peruersa illius, scilicet mala corporalia, quae cognosci, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus missam facere praesumpsit, propter Deum irripisita praeterire non possum. Sed upto et Dominum deprecor, quatenus nihil in eo pro his, quae dicta sunt, eadem inueniri, et sine periculo animae meae causa ipsius terminetur. Prius tamen, quam luce cognoscatur, seriissimum dominum discurrere iussione preceperit, ut eum reuocatum cum honore suscipiam. Et] Valde grave est, ut vir, de quo tanta et<sup>3</sup> talia nunciatur, quum ante requiri et discuti debeant, honoretur. [Et si episcoporum causae etc.]

#### CAP. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante a sua familiaritate neglexerit separare.

#### Paschalis Papa.

Nulli episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam se ab eis impetendum<sup>2</sup> cognosceret, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

#### CAP. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

#### Ex concilio Maguntino.

De his criminibus, de quibus<sup>2</sup> absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari<sup>3</sup>.

#### CAP. VII.

Cohabitanes inimici accusati ab accusatione repelluntur.

#### Stephanus Papa<sup>2</sup>.

Repellantur [etiam] ab accusatione<sup>3</sup> cohabitanes<sup>4</sup> inimicis, [et omnes laici] quia infestatione<sup>5</sup> blasphemiae affectio solet amicitiae<sup>6</sup> incitare. [Nec illi in vestra suscipiendi sunt accusatione etc.]

#### CAP. VIII.

Poenitentiam accusatoris calumniosus, quum sequitur inde mors vel membri debilitatio.

#### Ex Brocardico libro XLIV.<sup>2</sup>

Accusati aliquem, et per tuam accusationem occisus est: nisi pro pace hoc<sup>3</sup> feceris, XL. dies in pane et aqua, quod carina<sup>4</sup> uocatur, cum septem sequentibus annis poeniteas<sup>5</sup>. Si autem per tuam delaturam debilitatus est: per<sup>6</sup> tres debes quadragesimas<sup>7</sup> [per legitimas ferias] poenitere.

#### CAP. IX.

Super notorio proeedit iudex nemine accusante.

#### Augustinus super Genesis<sup>2</sup> de morte Abel.

Evidentia patratu sceleris non indiget clamore accusatoris.

#### CAP. X.

Laici vel inimici clericis accusare non possunt.

#### Alexander III. Gaitano<sup>2</sup> Electo.

Quum P.<sup>3</sup> Manconella presbyter ex una parte, et Bonus presbyter et I. Bonus Cocti laici frater eius ex altera, in nostra essent praesentia constituti, eundem I.<sup>4</sup> quia laicus erat, in iam dicti P. accusationem non<sup>5</sup> duximus admitten-

Tit. I. Cap. I. 1) ex Pseudo-Felice II. ep. L. c. 18. ap. Hirschius p. 488. — Burch. I. 168.; Iso Iner. V. 273.; Lips. XLII. 4.; Comp. I. c. 1. h. l. (5. 1.) 2) Joffe no. CLVIII. 3) legitimus non meruit accusatores: Coll. edit. orig. 1) episcopus: ib.

Cap. II. 1) Restitutum ex Pseudo-Felice I. ep. II. no. IX. ap. Hirschius p. 201. — Burch. I. 171.; Iso Iner. V. 292.; Lips. XLII. 4.; Comp. I. c. 8. h. l. (5. 1.) 2) Joffe no. 41. 3) cognoscere debent: orig. 4) tunc: Adelp Burch. I. 171. 5) causa. — Aelricus: Coll. edit. orig.

Cap. III. 1) Restitutum quantum opus est ex Greg. I. Reg. X. 11.; — Comp. I. c. 3. h. l. (5. 1.) 2) Godiscaleo duci: Reg. in Pold. nonen corrigendum est: — Joffe no. 604. 3) est, qui de praedicti monasterii abbate possit aliquid dicere: Reg. 1) quilibet; hoc; deest: Ab 5) pertinet: Abc 6) ut aut feriat vindictae culpabilem, aut absolvat veritas innocentem: Reg.

Cap. IV. 1) Restitutum quantum opus fuit ex Greg. I. Reg. V. 21. — Comp. I. c. 6. h. l. (5. 1.) 2) Constatiniam: Reg. c. ser. no. 594. — Joffe no. 573. 3) ar: Ab 4) debeat: A Reg.

Cap. V. 1) Capti inuentum: — cf. c. 11. c. III. qu. 5.; — Lips. XLII. 4.; Comp. I. c. 3. h. l. (5. 1.) 2) impetentis cognoscere: . . . neglexerunt: A. Cap. VI. 1) §. I. Tit. VI. B. Lib. I. S. N. P. Paul. (ed. Arnold); — cf. Burch. I. 11. 168.; — Burch. XVI. 1.; Iso Iner. XVI. 201.; Comp. I. c. 4. h. l. (5. 1.)

2) quibus (de quib.; Tr.) absolutus est ab eo, qui accusavit: I. Paul. 3) refrenari: Burch. I. Paul.

Cap. VII. 1) Restitutum ex Pseudo-Stephani I. ep. 2. no. VII. — ap. Hirschius p. 184. — Iso Iner. VI. 327.; Comp. I. c. 7. h. l. (5. 1.) 2) Joffe no. XCV. 3) ab acc.; add. a Bayna. 4) habitantes: I. 5) infestationem: Coll. edit. orig. 6) inimicitiae: I.

Cap. VIII. 1) Restitutum ex Burch. lib. VII. c. 27. (ed. Wasserschleben) Lips. XLII. 6.; Comp. I. c. 9. h. l. (5. 1.) 2) LXIII.; LXV 3) hoc fecit: deest: FRIEDRICH Burch. 4) carinam uocant: AP Burch. 5) poenit. 6) poenit. 7) add.; super: M; similiter: M; sub poenitentia: P.

Cap. IX. 1) ex gloss. interdu. ad c. 1. G. u. — Comp. I. c. 11. h. l. (5. 1.) 2) Genesis: Ab.

Cap. X. 1) Restitutum ex App. I. 11.; Comp. I. c. 12. h. l. (1. 5.) 2) Gaitano: P; Gato: H; Gato: I; Gal: K; Galot: La; Galeres: V; Gaitano: Dhabe; Galotano: M; Guitano: M; Gaiensio electo lib. VIII. Reg. 0; — Gato — 1166-7. — Joffe no. 757. 3) quum P. (Petrus) 0) Manconella (Manconella) 0) et Bonus Cocti (Cocti); Ab; Caeli: 0) presbyteri et Ioannes Bonus (Cocti) (Cocti); Ab; Cocti: 0) laicus in nostra etc.: A 0) Ioannem: A 5) nequaquam: A 0.

quibusque praefatus B. eundem P. super crimine  
 illius instantius accusaret, nos eum, quia in<sup>9</sup> testi-  
 monio eius non fuit commissus adhiberi fuerat, et quia<sup>12</sup> praef-  
 atus B. mater eius ipsam P. coram te prius observaverat, ab-  
 solvendum te reputamus, praeterquam quia frater P. memoria  
 tua, et antea de eadem commissi accusasset. Unde<sup>16</sup>  
 mandamus tuis post alterum praedictum P. instantius vici-  
 osius accusantibus, nequum ad eius accusationem ad-  
 mitteris, sed utrique presbytero de obiectis criminibus  
 per te quem duximus indicandum. Ideoque discreti  
 tui, ut in ista causa si qua praecipuum mandamus, quatenus  
 iterque illorum cum tribus sacerdotibus faciat se purgare.  
 Ita quoque sit, etc. *De purg. can. l. 34.*

CAP. XII.

Monachus accusari potest abbatem, et de bonis monasterii expensis litis  
 in ecclesiis haberi.

Idem Vigoriensi Episcopo.

In parte tua *habeamus* quanta nobis *tu* proposuisti,  
 ad nos *in ecclesiis* in accusationibus abbatum sanctorum aliquatenus sicut  
 in *ecclesiis*. Super quo *episcopo* Prudenae tunc taliter re-  
 spondimus, quod monachi, nisi alia manifesta et rationalibus  
 causis impediatur, eo, quod de obedientia et subiectione  
 abbatis esse noscuntur, ab eius accusatione sunt nulla-  
 tenses<sup>17</sup> repellendi licet alios accusare non possint. Quibus  
 siquidem, quum proprium non habeant, de rebus monasterii  
 expense debent necessariae, donec iustus debitum finem  
 accipiat, ministrari. *[De confirmationibus etc. c. 2. de  
 c. 2. de H. 3.]*

CAP. XIII.

Propter causam, in qua abbatibus non praesentibus, ostione, ecclesia  
 pariter deest. Idem, et convenit omnibus litteris.

Idem.

Si constituerit, quod *super dicto* D. *proscripta* ecclesia  
 non est perpetuo commissa, sed ad tempus fuerit commendata,  
 et de violentia, et quod in taberna penitentiarum, ita,  
 quod altera die, nulla praemissa<sup>18</sup> domitione<sup>19</sup>, missam  
 cantasset: *Et utrum* Sed *non* Si de hoc rationaliter  
 convictus<sup>20</sup> fuerit, in iudicio ante<sup>21</sup> episcopum *et archi-*  
*episcopum* summe, sive<sup>22</sup> accusatus, vel ad rationem positus  
 sine oratione *eorum* *pluribus* fuerit<sup>23</sup> confessus, et nullius  
 operacione *obstante* super eadem ecclesia perpetuum  
 silentium imponatur, ipsum<sup>24</sup> ab impetitione B. desistere  
 compellentes. Ceterum si eadem D. ante<sup>25</sup> ecclesia *ipsa*<sup>26</sup>  
 ratione concessa et tradita, et postea de crimine aliquo  
 tenent<sup>27</sup> convictus, propter quod de iure debeat<sup>28</sup>  
 spoliari, vel postea appellacionem, sicut aliquando allegavit,  
 ecclesia mala fuerit spoliatus: ipsum ei factus<sup>29</sup> restituti et  
 in pace dimitti.

CAP. XIII.

In hac causa, etiam a voluntaria exceptione appellatur.

Idem.

Mentimus *in una* *procurator* tibi<sup>30</sup> *principalem* mandasse, ut  
*ablatum* *per nos* *ablatum* C. abbatisse *monasterii* S. *Zachariae*,  
 eius electionem eo firmavit, namis benedictionibus im-  
 petiare pro aere. Sed quia H. pro altera parte ad  
 iustitiam *possidendum* *cessavit*, ad te *in eadem* ad nostram  
 audientiam appellavit, proponens, quod de simonia accu-

saret eandem<sup>31</sup>, et *libo* mandatum nostrum distulisti  
 effectui mancipare. Quia vero te non deceat<sup>32</sup> in hac parte  
 appellacionem eisdem H. deferre, quam non licet *laticis* contra  
*electores* *aut* *monachos* *et* *clericos* *ferre*, et quum eadem H.  
 illius<sup>33</sup> manifestus fuerit inimicus, et contra eam testimonium  
 tulerit: nos, si *boni* *monachos*, eadem *abbatisse* *et* *honorabiliter*  
*mandamus*, et *ad hoc* *appellacione* *remota* *per* *apostolica*  
*scripta* *mandamus*, quatenus, quum<sup>34</sup> inde literis requisitus,  
 praefatae abbatisse *contradictione*<sup>35</sup> et appellacione cessante  
 minus benedictionis non differas impartiri<sup>36</sup>.

CAP. XIV.

Dicens, se aliquem accusatum coram iudice, ostendit iniquitacionem potest  
 sine poena desistere, et non accusare; sed et desistente iniquitacionem imponitur  
 in perpetuum. Et secundum hoc summarius iste textus est notabilis.  
 Abbas.

Innocentius III. Archiepiscopo Bisuntino.

Licet in beato Petro *7. Apostolorum* *principi* *ligandi* *etque*  
*solvendi* *nobis* *o* *Domini* *sit* *attributa* *facultas*, quum in *subditis*<sup>37</sup>  
*tauto* *suorum* *et* *capitulum* *medicorum* *exerceere* *libere* *debueris*:  
*exempto* *tamen* *illis*, qui *omnis* *salvati*, et *omnium* *vult* *perire*,  
*libentius* *ad* *solvendum* *interdum* *quam* *7. ligandi*, *etsi* *nonnullis*  
*sunt* *culpari*, *in* *quibus* *est* *culpa* *relativa* *inductum*. Sane, quum  
*olim* *ex* *litteris* *B.* decerni *santae* *Stephani*, et *T. I.* et *M.*<sup>38</sup>  
*canoniorum* *ecclesiae* *Bisuntinae* *ad* *apostolicam* *sedem*  
*audientiam* *pervenisset*, te *varia* *crimina* *commississe*, ac ab  
 eis fuisse per eandem *litteras* *super* *perituro*, crimine *simoniae*  
*et* *incestus*<sup>39</sup> *delatus*: *felicitis* *revelacionis* *Clemens*<sup>40</sup>  
*Papa* *praecessor* *noster*, *servata* *iudiciaria* *gravitate*, tibi  
 certum terminum assignavit, quo responsurus obiectis  
 apostolice te conspectui praesentares. Quum autem tu  
 iuxta tenorem *formae* *tibi* *citacionis* *ad* *sedem* *apostolicam*  
 accessisses, te *et* *discipulis* *pluris* *I.* et *O. archidiaconis* *quod* *sedem*  
*apostolicam* *constituitis*, *respectuorum* *aliquibus*, si *qui* *foras*  
*contra* *te* *procederent*, *et* *quae* *de* *te* *liceris*<sup>41</sup> *intimecure* *propo-*  
*nerent* *ad* *inscribendo*. *Chrem* *quam* *ne* *ullus*<sup>42</sup> *appareret*,  
 qui te ita<sup>43</sup> impeteret de praedictis, ne aliquid de contumeliosis  
 omittere<sup>44</sup> videretur, ab<sup>45</sup> I. et O. archidiaconis in  
 nostra et *fecerunt* *nostrorum* praesentia constituiti quae-  
 sivimus diligenter, si quid super praemissis adversus te pro  
 se vel pro<sup>46</sup> aliis proponere vellent, et quod scripsissent  
 legitime demonstrarent<sup>47</sup>. Ipsi autem, quod non proposito  
 ac usandi haec scripsissent, responderunt: sed quia tu super  
 quibusdam incorrigibilis videbaris, quaedam de te apostoli-  
 cae sedi dixerat<sup>48</sup> intamanda; sed minus, qui pro literis  
 accesserat<sup>49</sup> impetrandis, munita formam excessit<sup>50</sup>. Nos  
 igitur, *finisse* *tuo* *casibus* *capite*, tuis *amicis* *contra*  
 te super praedictis silentium duximus imponendum, ne de  
 cetero eis super his<sup>51</sup> accusare liceat vel etiam<sup>52</sup> infamare,  
*illius* *sequens* *et* *capitulum*, qui *quum* *nullius* *discessit*, *veniam*<sup>53</sup>  
*te* *evadentem*<sup>54</sup> *22. nullus*, *et* *25. illis*, *quoniam*, *Domine*, *non* *epo*,<sup>55</sup>  
*impulsi*, *et* *condemnabitis*, *eade* *tem*<sup>56</sup>, *amplius* *non* *perire*.  
 Quia vero praedicti canonici *contra*<sup>57</sup> vinculum inscriptionis  
 desistere voluerunt, eis de iuris permissione id non duximus  
 impunitum. Ne autem in absolute tua minus<sup>58</sup> canonice  
 procedere videamur, quamvis potius in odore bonae opi-  
 nionis coepiscoporum nostrorum, quum eorum infamia  
 deleteretur: *concabili* *fratris* *nostro* *Cablonensis* *episcopo* *et*  
*abbe* *filio* *abbati* *de* *Fimutate* *inquisitionem* *famae* *tuae*  
 duximus committendum. *[Dat. Romae etc. 17. Id. Iun. 1198.]*

Tit. I. Cap. XI. 1. *Rehabilitatio* *et* *lucis*, *ap. Bul.* III, 380; *Gib. anet.* no. (5, 1);  
*Comp. H. c.* 2. *h.* 1. 3. 13. 2) *Alis.* III; *Idem* *Catalano* *ep. l. luc.* 5.  
 1109. *Cap. XI. Arg. an. subdit.* 2. no. 513; 26. 3) *Consuetud.* *Indulg.*  
*Castro*; *Bl.* 2. no. 100; *Impendens*; *Impendens*; *Bl.* 6. proci.  
*de*; *Luc.* 7. no. 100; *Impendens*; *Impendens*; *Bl.* 3. *cond.*; *ne* *eam* *con-*  
*sentire*; *Bl.* 1. *et* *et*; *Impendens*; *Bl.* *Impendens*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Impendens*; *Bl.*  
 12. *et* *et*; *Bl.* 20. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 15. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 16. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 17. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 18. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 19. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 20. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 21. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 22. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 23. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 24. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 25. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 26. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 27. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 28. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 29. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 30. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 31. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 32. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 33. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 34. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 35. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 36. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 37. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 38. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 39. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 40. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 41. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 42. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 43. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 44. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 45. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 46. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 47. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 48. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 49. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 50. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 51. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 52. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 53. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 54. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 55. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 56. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 57. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 58. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.

Cap. XIII. 1. *Rehabilitatio* *et* *lucis*, *ap. Bul.* III, 380; *Gib. anet.* no. (5, 1);  
*Comp. H. c.* 2. *h.* 1. 3. 13. 2) *Alis.* III; *Idem* *Catalano* *ep. l. luc.* 5.  
 1109. *Cap. XI. Arg. an. subdit.* 2. no. 513; 26. 3) *Consuetud.* *Indulg.*  
*Castro*; *Bl.* 2. no. 100; *Impendens*; *Impendens*; *Bl.* 6. proci.  
*de*; *Luc.* 7. no. 100; *Impendens*; *Impendens*; *Bl.* 3. *cond.*; *ne* *eam* *con-*  
*sentire*; *Bl.* 1. *et* *et*; *Impendens*; *Bl.* *Impendens*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Impendens*; *Bl.*  
 12. *et* *et*; *Bl.* 20. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 15. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 16. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 17. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 18. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 19. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11. *et* *et*; *Bl.* 11.  
 20. *et* *et*; <

CAP. XV.1

Ad prosequendam accusationem criminalem non admittitur procurator, licet possit allegare causam absentiae, seu alias exceptiones, non tangentes crimen propositum; et qui iuravit stare mandata alicuius, non admittitur ad accusandum illum, si virtute iuramenti sibi fuit iniunctum, ut non accusaret. H. d. et ad hoc solet allegari, et in hoc est velle vulgatum.

Idem Sancteburgensi<sup>2</sup>\* Archiepiscopo.

Veniens [olim] ad sedem apostolicam dilectus filius A. Pragensis canonicus contra venerabilem fratrem nostrum Pragensem episcopum inter alia<sup>3</sup> proposuit coram nobis, quod, quum esset filius sacerdotis, in ecclesiam fuerat Pragensem intrusus, et contra eiusdem ecclesiae privilegium, imperialis ei liberalitate<sup>4</sup> concessum et per sedem apostolicam confirmatum, homagium<sup>5</sup> dilecto filio nobili viri duci Bohemiae praestitisset, et<sup>6</sup> regalia recepisset ab eo, sic subiiciens Pragensem ecclesiam servituti. [Proposuit etiam, quod nomen crederetur habere, de qua filius generavit; quod sigillum ad alterum non conficit; quod sit obnoxius, fornicator, publicus haereticus, et quod quondam vice cum duobus ioculatoribus contra tres alias historicos certaverit inde, eumdem fuit laesus in naso, et eo fecer, sicut apparet hodie, mutilatus, et non reliquorum trium ioculatorum, contra quos decertavit, qui ibidem interit, ab eo creditur interfertus. Ad hoc subiunctum idem A., quod thesaurum ecclesiae Pragensis usque ad mille marcas per eum male distracto, consiliarius ipsius ductis usque ad quinquaginta villas et amplius conferre non timuit in grave Pragensem ecclesiam detrimentum, et ipsi duri notabile quadratum castrum dedit, quod eadem ecclesiae pietatis intuitu fuerat ab O. quondam Bohemico duce collatum.]

Unde praedictum episcopum ad festum Resurrectionis dominicae praetium praetextum peremptorie<sup>7</sup> nos meminimus citavisse. Idem vero episcopus ad suam excusationem viam rudi discrimina, consecrationem chrismatis imminemem<sup>8</sup>, et quod filius nobilis viri Bohemiae principis esset per ipsum baptizandus tunc temporis, per nuncios et literas allegavit. Licet autem excusationes huiusmodi, sicut erant, frivolae aestimantes<sup>11</sup> ipsum reputavimus<sup>12</sup> contumacem, nec procuratores eius in causa possemus recipere<sup>13</sup> criminali: eis tamen dilectus filius nostrus G. sancti Angeli et H. sancti Estastachi diaconus eisdem concessimus auditores, ut, si possent, illum<sup>14</sup> aliquatenus excusarent. Quumque praedictus A. coram eis repetisset obiecta, et fuit ex adverso respondens, quod, quum olim super hoc ad venerabilem fratrem nostrum Magdebургensem<sup>15</sup> archiepiscopum literae fuerint impetratae, idem A., qui contra episcopum solus agbat, in obiectorum se videns probatione deficere, adpositis vestibus et pedibus nudis ad pedes eius se humiliter prosternens, veniam postulavit, et, quod adversus eum calumniose processerat, esset confessus. Ceterum quum super hoc mandato<sup>16</sup> stare eiusdem archiepiscopi iuravisset, ipse praecipit eidem sub debito praestiti iuramenti, ut contra eundem episcopum de cetero proponere talia non auderet. Quum igitur<sup>17</sup> nobis ex ipsius<sup>18</sup> A. confessione constaret, ipsum iuramentum huiusmodi<sup>19</sup> praestitisse, ac tale recepisse mandatum: super impetitione dicti episcopi silentium ei duximus imponentem, propter contumaciam tamen eidem<sup>20</sup> episcopo citationem et purgationem propter infamiam indidentes.

CAP. XVI.1

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit; censor autem inscribit, quia tendit ad poenam; excipiens vero inscribit ad poenam extraordinariam, si per exceptionem deficiat ab obtento, alias sensus. Hoc primo. Secundo dicitur, quod, dum inscribitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire procurator.

Idem Priori sancti Fridiani et Magistro B. Canonico Pisano<sup>2</sup>.

Super his, de quibus non consulere voluistis, inquisitioni vestrae breviter respondemus, quod tribus modis valet

crimen opponi, denunciando, excipiendo et accusando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur<sup>3</sup>, non est inscriptio necessaria; sed, quum in modum accusationis obicitur<sup>4</sup>, oportet inscribi, quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda. Quum autem excipiendo<sup>5</sup> fuerit crimen obiectum, distinguendum est, quare opponatur, et quando. Si autem<sup>6</sup> obicitur, ut ab accusatione vel testificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse. Sed quum opponitur, ut quis a promotione officii<sup>7</sup> vel beneficii excludatur, si ante confirmationem obicitur, non cogitur quisquam inscribere, quia crimen, hoc modo probatum, impedit promovendum, sed non deicit iam promotum. Post confirmationem vero, quum scilicet ordinandus<sup>8</sup> fuerit aliquis ante etiam consecrandus, quia etiam<sup>9</sup> ab obtinendo repellit, et deicit ab obtento, ad extraordinarium quodam poenam secundum arbitrium iudicis discreti, citra vinculum litterarum inscriptionis, est exceptio adstringendus, si defecerit in probando, pro eo, quod, crimine sic probato, perdit quod per electionem et confirmationem ei fuerat acquisitum; sed hoc praeus habita<sup>10</sup> non amittit. Licet enim agatur de crimine, non est tamen huiusmodi questio<sup>11</sup> criminalis, unde de procuratore potest rite tractari<sup>12</sup>. Ad hoc etc. (cf. c. 8. de poenarum l. 37.) [Dat. Lat. III. Id. Febr. Pont. noste. 10. F. 1203.]

CAP. XVII.1

Generales inquisitores, si non servaverint debitum inquisitionis ordinem, procedunt et caute se corrigere debent. Hoc primo. Secundo ponit formam iuramenti, quum inquisitores exigunt ab inquisitis.

Idem Versellensi<sup>2</sup>\* Episcopo et Abbati de Tileto<sup>3</sup>.

Qualiter et quando debet praelatus procedere ad inquisitionem et puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus iuri et relictis testimoniis colligitur evidenter, et quibus super hoc postea processerunt canonicae sanctiones. Legitur etiam in evangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: quid habes? unde de hoc redde rationem cultivationis tuae: iam enim non potes villicare. Et in Genesi Dominus ait: descendam et videbo, utrum clamaveris, qui vocat ad me, operi complectentur. Et quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod<sup>2</sup> non solum, quum subditus, eorum etiam, quum<sup>3</sup> praelatus crederit, si per clamorem et fatuum excessus eius ad aures superioris pervenerit, non quidem a malevolis et maleficis, sed a praeiudicis et honestis, nec senel tantum, sed saepe, quod clamor laetit et delationis manifestat, debet coram ecclesiae senioribus veritate diligenter perscrutari, ut si rei posuerit quilibet, canonica districtio culpam ferat delinquentis, non tamen<sup>4</sup> sit idem<sup>5</sup> actor et iudex, sed, quasi deferente fama sed denunciato<sup>6</sup> clamore, officii sui debitum consequatur. Licet autem hoc si diligenter<sup>7</sup> observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in praelatis, qui quasi signum suum<sup>8</sup> possit ad sigillum. Et quia non possunt omnibus complacere, quum et officio tenentur non solum arguere, sed etiam iurare, quia etiam interitum suspendere, nonnullum vero legere<sup>9</sup> frequentere etiam multorum interventum et ausilium patiuntur. Et alio sancti Patres proinde statuerunt, ut accusatio praelatorum non facile admittatur, ne concessio columnas coram aedificetur, nisi diligens adhibetur cautela, per quam non solum falsum, sed etiam<sup>10</sup> nullumque criminatum laeta praecedatur. Verum ubi voluerit providere praelatis, ne criminaverint iniuste, ut haec eorum, ne delinquent insolenter, contra utrumque morbum inveniens congruum medicinum, ut rediret accusatio criminalis, quae ad diminutionem capitis, id est ad degradationem, interducat, nisi legitima praecedat inquisitio<sup>11</sup>, nullatenus admittatur. Sed quum super excessibus suis quipsum fuerit infamatus, ut in tantum

Tit. I. Cap. XV. 1 Epistola in qua verba concepta (Capitulum Pragense, Dat. Lat. III. Non. Maii, 1202) exstat ap. Brev. V, 294. — Pathol. no. 1672. — quo quidem ad hoc cap. exstat idem ut sumus. — Ann. 5, 15, 1; Comp. III, c. 2, h. 1, 15, 1. 2 in eod. nonnulla expositio est; — Baburg. Ob. Salzburg. Bz. Salzburg. P. 31 int. ab. deest; Ch. Reg. 41 foris. Reg. 5 libertate; Ch. 6 hominum; B. 71a; Cf. 80 beati Martini proxime tunc futurum... citavisse, sed tandem ad petitionem ipsius usque ad festum Resurrectionis dominicae tunc primo venturum ipsi datus duximus indulgentia promulganda; Reg. 9 peremptorie; C. 10 tunc tamen; Ch. 11 existimantes; Phil. Marburg. 12 negotiaverunt; L. Marq. Reg. 13 admittit; Ch. Reg. 14 ipsius; Ch. 15 Marburg. Ob. 16 mandatis; quum nobis; C. 17 Nos igitur intelletis per cardines eisdem hinc inde proposita, quum nobis; C. Reg. 18 expressis ipsis; C. 19 hui.; deest; Ch. 20 eid.; deest; C. Reg.

Cap. XVI. 1 Rescriptum ex Reg. Brev. V, 293; Ann. 4, 15, 1; Comp. III, c. 3, h. 1, 15, 1. 2 Pathol. no. 1291. 3 unde ad denunciationem; C. 4 obicit; exstat; B. 5 in modum exceptionis; C. 6 enim; Ch. Reg. 7 deest; sui; Ch. 8 promoveendus; Ch. Reg. 9 et deest; Phil. Marq. Ob. Laude; 10 habitum; Ch. 11 causa; Ch. Reg. 12 unde; quae ad diminutionem capitis et degradationem interducat. Nisi legitima praecedat inquisitio nullatenus admittatur; Ch. 13 Verelensis; Phil. Marq. Reg. 31 Ch. Ob. Clitave; B. Tancus; Ob. Thilo; Ch. Tancus; Ob. Thilo; Ch. deest; Ob. presbytero Alberto Mantuano; Reg.; — Pathol. no. 2672. 4 obicit; Ch. 5 hoc, quod; C. 6 non; deest; Ch. 7 quum; deest; B. 8 tunc; Ch. 9 id; deest; C. 10 innotuit; C. 11 illi; deest; Ch. 12 sunt postea deest; Ch. 13 excommunicatione; Ch. 14 admittitur; Ch. 15 et; Ch. deest; Ch. 16 inscriptione; Ch.



dam, illius indantes vestigijs, qui, quia habere villicum, et ille diffamatus fuisset apud eandem, quia<sup>10</sup> dissipasset locum ipsius, cum eo passim rationem. Verum dictus<sup>11</sup> episcopus, antequam ad ipsum vestra<sup>12</sup> citatio pervenisset, ad praesentiam nostram accedens proposuit coram nobis, quod illi, qui enormi illa de ipso nobis suggererant, typo militiae potius quam insititiae zelo ducti, nobis humiliter intimarunt<sup>13</sup>, quum ipsi eius sint inimici manifesti<sup>14</sup>, et cum eius hostibus conversentur, consanguineosque suos ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui ad denunciandum seu<sup>15</sup> testificandum<sup>16</sup> admitti non debent *aliquo ratione*, utpote iuramentum praestitum transgressores, et alii criminibus irretiti<sup>17</sup>. *¶* *Ne vero per leae compendiosa ad grave dispendium veniantur*, Discretionis vestrae *per apostolicam scriptam* mandamus, quod<sup>18</sup>, nisi super praedictis<sup>19</sup> famam ipsius laesam esse noveritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quodsi<sup>20</sup> ad inquisitionem fuerit procedendum, praedictos vel alios, quos ipsis esse constituerit inimicos, nec<sup>21</sup> ad prosequendum<sup>22</sup> inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quae gesta<sup>23</sup> sunt, inquiratis diligentius<sup>24</sup> veritatem, et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem<sup>25</sup>. [*Quod si aliquis de. Dat. Ferrandii Kal. Sept. Ao. IX. 1206.*]

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinaris, excommunicatus et conspirator, et is, qui non praemunit.

Idem<sup>2</sup>.

Quum dilectus filius<sup>3</sup> (*Et infra*) Inquiritis super praemis<sup>4</sup> diligenter veritatem, et si vobis constituerit, praedictos, quorum<sup>5</sup> nomine sunt excessus huiusmodi de episcopo nuntiati, publice concubinaris tunc fuisse, propter quod in eos fuit<sup>6</sup> excommunicationis sententia praenuntiata, vel praefatum episcopum de iam dictis excessibus non fuisse praemunitum ab eisdem, vel ipsos excessisse in eum, a denunciatione ipsa penitus<sup>7</sup> repellatis eosdem<sup>8</sup>. Aliquem audiat<sup>9</sup> quae fuerunt<sup>10</sup> hinc inde proposita, eidem episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super<sup>11</sup> quibus ad audientiam nostram fuerit<sup>12</sup> legitime appellatum, praefatos clericos indebite gravare<sup>13</sup> praesumat, donec causa supra dicta<sup>14</sup> iuxta formam mandati nostri fuerit terminata.

CAP. XXI.

Crimen, probatum per modum inquisitionis, regulariter poena ordinaria non puniatur: sed, si impedit ordines excommunicati, et depositi, sicut in aeternitate. Et si impedit tantum beneficij retentionem, sit privato a beneficio, nec poterit inde hanc poenam moderari. H. d. usque ad §. Tertiae, secundum verum intellectum, non bene declaratum per scribentes. *¶* §. I. Contra non infamatum super veritate criminum impium non debet, etiam si illudis tamvis contra cum elidatis fuerit in serietate, nec super principali credidit testi, qui iuratus dicit se illis, contra quem inquiritur, inimicum. Item, si hoc dicit ante iuramentum, nisi praesumat hoc dixisse in fraudem. H. d. usque ad §. Quaesivisti. *¶* §. 2. Non puniatur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam et testimonium creditum, et per dicta paucorum non debet quis apud iudicem infamatus reputari. H. d. usque ad finem.

Idem Episcopo Gebennensi et N. Valentiniensi.

Inquisitionis negotium, quam de *venecabili fratre* nostra episcopo et canonice Valentiniensibus<sup>1</sup> vobis commisimus terminandam<sup>2</sup>. *¶* *sine consuetudine scripturae cespiti cupientes, apostolice potestatis oraculo obedi, ut in eorum publicanda sint dicta et nomina, quos interrogari cunctingit, prout de testibus in publicis causis fieri consuevit, ut sola dicta eorum<sup>3</sup> publicari sufficiat, nominibus tuis, quos idem episcopus et canonice*

manifeste sciunt, qui fuerint inquisiti: et utrum contra dicta eandem debeat exceptiones seu replicationes admitti, quum contra personam dicitur admittantur. Ad quod haeciter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa<sup>4</sup> nomina, et quid a quo sit dictum apparuit, publicanda, et exceptiones seu replicationes legitimas intelligendas, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionem vero exclusionem deponendi falsum<sup>5</sup> ambicia praebentur. Secundo quaesivisti<sup>6</sup>, quid [a] vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod peroneret accusatum criminaliter et convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum<sup>7</sup> sit tale *obediens* crimen, quod ordinis executionem suscepti ad retentionem<sup>8</sup> beneficij etiam post peractam poenitentiam impediret, puta si<sup>9</sup> homicidium commississet, vel adeptus esset ordinem ad beneficium vitae simoniae. Quo casu erit, sicut in accusationis iudicio, procedendum; alioquin secundum personae merita et qualitatem excessus poenam poterit iudicantis discreto moderari. §. 1. Tertiae dubitationis articulus continebat, utrum, quum duo vel plures iurati affirmant, aliquem<sup>10</sup> crimen aliquo eisdem videtibus commississe, de quo *tamen* aliqua infamia non laborat<sup>11</sup>, aliquem<sup>12</sup> illi poenam infligere debeatis, et utrum ad petitionem quorundam, quasdam cedulas vobis occulte tradentium infamationem episcopi<sup>13</sup> continentis, sit ad inquisitionem eorum, quae in ipsis continentur cedulis, procedendum; et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui, post iuramentum interrogati secreto, utrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici, respondent, quod non diligunt illos, vel directe inimicos se asserunt eorumdem, aut etiam ante iuramentum id publice confitentur, nullas tamen<sup>14</sup> inimitiarum causas probabiles ostendentes. Ad haec<sup>15</sup> *utrum pariter*<sup>16</sup> respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatione non processerit<sup>17</sup>, propter dicta huiusmodi puniendum, quin immo<sup>18</sup> super hoc depositiones contra eum recipi non debere, quum inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui processerunt<sup>19</sup>. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est<sup>20</sup> ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam<sup>21</sup>, aut etiam adversus eos, contra quos fit inquisitio, fides<sup>22</sup> adhibenda est dictis eorum<sup>23</sup>, qui post iuramentum vel ante, tacite vel expresse, inimicos se asserunt eorumdem, nisi forsitan ante iuramentum in fraudem id facere praesumantur<sup>24</sup>. §. 2. Quaesivisti<sup>25</sup> etiam, quid status debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, et eorum, qui fuerint<sup>26</sup> inquisiti, credulitatem iuratum contigerit inveniri; et<sup>27</sup> utrum<sup>28</sup> aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo vel tres vel<sup>29</sup> etiam<sup>30</sup> plures dixerint infamatum, licet de ipso nihil sinistra<sup>31</sup> in publico<sup>32</sup> audiat. Ad quod est nostra responsio, quod propter famam et deponitum credulitatem duntaxat non erit ad depositionis sententiam procedendum; sed infamato canonice poterit iudici<sup>33</sup> purgatio secundum arbitrium iudicantis, qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare<sup>34</sup> non debet, cuius apud bonos et graves laesa opinio non existit. [*Tu tenete etc. Dat. Lut. XIII. Kal. Ian. Pont. nostrae. Ao. XI. 1212.*]

CAP. XXII.

Si is, de cuius crimine in publico causae, petit restitutionem propter iudicarium ordinem non servatum, non est audiendus, sed cum, tamen notorium criminis, debet veritate de novo privare. H. d. et est casus valde notabilis secundum hunc intellectum.

Idem Episcopo et Decano Sylvanecensi<sup>2</sup>. Ad petitionem Galterij<sup>3</sup> quondam Corbiensis<sup>4</sup> abbatis

TIT. I. Cap. XIX. 10) quod; Cae. 11) Unde praedictis; C. 12) nostra; Ceph. 13) nuntiatis; Ceph. Reg.; manifestissimam; C. 14) manifestissimam; C. 15) vel; C. 16) ad test.; Ceph. 17) ad.; et infra; C. 18) quomodo; Codd. coll. C. Reg. 19) super his; C. 20) quod nobis sunt proposita contra ipsum, famam eius ipsius; C. 21) Reg. 22) Quod dicit; Ceph. Reg.; ad inq.; dicit; Reg. 23) non; C. 24) prosequendum; Ceph. Reg. 25) suggesta; C. 26) nobis suggesta; C. Reg. 27) sollicite; Ceph. Reg. 28) et; C. 29) et; C. 30) et; C. 31) et; C. 32) et; C. 33) et; C. 34) et; C. 35) et; C. 36) et; C. 37) et; C. 38) et; C. 39) et; C. 40) et; C. 41) et; C. 42) et; C. 43) et; C. 44) et; C. 45) et; C. 46) et; C. 47) et; C. 48) et; C. 49) et; C. 50) et; C. 51) et; C. 52) et; C. 53) et; C. 54) et; C. 55) et; C. 56) et; C. 57) et; C. 58) et; C. 59) et; C. 60) et; C. 61) et; C. 62) et; C. 63) et; C. 64) et; C. 65) et; C. 66) et; C. 67) et; C. 68) et; C. 69) et; C. 70) et; C. 71) et; C. 72) et; C. 73) et; C. 74) et; C. 75) et; C. 76) et; C. 77) et; C. 78) et; C. 79) et; C. 80) et; C. 81) et; C. 82) et; C. 83) et; C. 84) et; C. 85) et; C. 86) et; C. 87) et; C. 88) et; C. 89) et; C. 90) et; C. 91) et; C. 92) et; C. 93) et; C. 94) et; C. 95) et; C. 96) et; C. 97) et; C. 98) et; C. 99) et; C. 100) et; C. 101) et; C. 102) et; C. 103) et; C. 104) et; C. 105) et; C. 106) et; C. 107) et; C. 108) et; C. 109) et; C. 110) et; C. 111) et; C. 112) et; C. 113) et; C. 114) et; C. 115) et; C. 116) et; C. 117) et; C. 118) et; C. 119) et; C. 120) et; C. 121) et; C. 122) et; C. 123) et; C. 124) et; C. 125) et; C. 126) et; C. 127) et; C. 128) et; C. 129) et; C. 130) et; C. 131) et; C. 132) et; C. 133) et; C. 134) et; C. 135) et; C. 136) et; C. 137) et; C. 138) et; C. 139) et; C. 140) et; C. 141) et; C. 142) et; C. 143) et; C. 144) et; C. 145) et; C. 146) et; C. 147) et; C. 148) et; C. 149) et; C. 150) et; C. 151) et; C. 152) et; C. 153) et; C. 154) et; C. 155) et; C. 156) et; C. 157) et; C. 158) et; C. 159) et; C. 160) et; C. 161) et; C. 162) et; C. 163) et; C. 164) et; C. 165) et; C. 166) et; C. 167) et; C. 168) et; C. 169) et; C. 170) et; C. 171) et; C. 172) et; C. 173) et; C. 174) et; C. 175) et; C. 176) et; C. 177) et; C. 178) et; C. 179) et; C. 180) et; C. 181) et; C. 182) et; C. 183) et; C. 184) et; C. 185) et; C. 186) et; C. 187) et; C. 188) et; C. 189) et; C. 190) et; C. 191) et; C. 192) et; C. 193) et; C. 194) et; C. 195) et; C. 196) et; C. 197) et; C. 198) et; C. 199) et; C. 200) et; C. 201) et; C. 202) et; C. 203) et; C. 204) et; C. 205) et; C. 206) et; C. 207) et; C. 208) et; C. 209) et; C. 210) et; C. 211) et; C. 212) et; C. 213) et; C. 214) et; C. 215) et; C. 216) et; C. 217) et; C. 218) et; C. 219) et; C. 220) et; C. 221) et; C. 222) et; C. 223) et; C. 224) et; C. 225) et; C. 226) et; C. 227) et; C. 228) et; C. 229) et; C. 230) et; C. 231) et; C. 232) et; C. 233) et; C. 234) et; C. 235) et; C. 236) et; C. 237) et; C. 238) et; C. 239) et; C. 240) et; C. 241) et; C. 242) et; C. 243) et; C. 244) et; C. 245) et; C. 246) et; C. 247) et; C. 248) et; C. 249) et; C. 250) et; C. 251) et; C. 252) et; C. 253) et; C. 254) et; C. 255) et; C. 256) et; C. 257) et; C. 258) et; C. 259) et; C. 260) et; C. 261) et; C. 262) et; C. 263) et; C. 264) et; C. 265) et; C. 266) et; C. 267) et; C. 268) et; C. 269) et; C. 270) et; C. 271) et; C. 272) et; C. 273) et; C. 274) et; C. 275) et; C. 276) et; C. 277) et; C. 278) et; C. 279) et; C. 280) et; C. 281) et; C. 282) et; C. 283) et; C. 284) et; C. 285) et; C. 286) et; C. 287) et; C. 288) et; C. 289) et; C. 290) et; C. 291) et; C. 292) et; C. 293) et; C. 294) et; C. 295) et; C. 296) et; C. 297) et; C. 298) et; C. 299) et; C. 300) et; C. 301) et; C. 302) et; C. 303) et; C. 304) et; C. 305) et; C. 306) et; C. 307) et; C. 308) et; C. 309) et; C. 310) et; C. 311) et; C. 312) et; C. 313) et; C. 314) et; C. 315) et; C. 316) et; C. 317) et; C. 318) et; C. 319) et; C. 320) et; C. 321) et; C. 322) et; C. 323) et; C. 324) et; C. 325) et; C. 326) et; C. 327) et; C. 328) et; C. 329) et; C. 330) et; C. 331) et; C. 332) et; C. 333) et; C. 334) et; C. 335) et; C. 336) et; C. 337) et; C. 338) et; C. 339) et; C. 340) et; C. 341) et; C. 342) et; C. 343) et; C. 344) et; C. 345) et; C. 346) et; C. 347) et; C. 348) et; C. 349) et; C. 350) et; C. 351) et; C. 352) et; C. 353) et; C. 354) et; C. 355) et; C. 356) et; C. 357) et; C. 358) et; C. 359) et; C. 360) et; C. 361) et; C. 362) et; C. 363) et; C. 364) et; C. 365) et; C. 366) et; C. 367) et; C. 368) et; C. 369) et; C. 370) et; C. 371) et; C. 372) et; C. 373) et; C. 374) et; C. 375) et; C. 376) et; C. 377) et; C. 378) et; C. 379) et; C. 380) et; C. 381) et; C. 382) et; C. 383) et; C. 384) et; C. 385) et; C. 386) et; C. 387) et; C. 388) et; C. 389) et; C. 390) et; C. 391) et; C. 392) et; C. 393) et; C. 394) et; C. 395) et; C. 396) et; C. 397) et; C. 398) et; C. 399) et; C. 400) et; C. 401) et; C. 402) et; C. 403) et; C. 404) et; C. 405) et; C. 406) et; C. 407) et; C. 408) et; C. 409) et; C. 410) et; C. 411) et; C. 412) et; C. 413) et; C. 414) et; C. 415) et; C. 416) et; C. 417) et; C. 418) et; C. 419) et; C. 420) et; C. 421) et; C. 422) et; C. 423) et; C. 424) et; C. 425) et; C. 426) et; C. 427) et; C. 428) et; C. 429) et; C. 430) et; C. 431) et; C. 432) et; C. 433) et; C. 434) et; C. 435) et; C. 436) et; C. 437) et; C. 438) et; C. 439) et; C. 440) et; C. 441) et; C. 442) et; C. 443) et; C. 444) et; C. 445) et; C. 446) et; C. 447) et; C. 448) et; C. 449) et; C. 450) et; C. 451) et; C. 452) et; C. 453) et; C. 454) et; C. 455) et; C. 456) et; C. 457) et; C. 458) et; C. 459) et; C. 460) et; C. 461) et; C. 462) et; C. 463) et; C. 464) et; C. 465) et; C. 466) et; C. 467) et; C. 468) et; C. 469) et; C. 470) et; C. 471) et; C. 472) et; C. 473) et; C. 474) et; C. 475) et; C. 476) et; C. 477) et; C. 478) et; C. 479) et; C. 480) et; C. 481) et; C. 482) et; C. 483) et; C. 484) et; C. 485) et; C. 486) et; C. 487) et; C. 488) et; C. 489) et; C. 490) et; C. 491) et; C. 492) et; C. 493) et; C. 494) et; C. 495) et; C. 496) et; C. 497) et; C. 498) et; C. 499) et; C. 500) et; C. 501) et; C. 502) et; C. 503) et; C. 504) et; C. 505) et; C. 506) et; C. 507) et; C. 508) et; C. 509) et; C. 510) et; C. 511) et; C. 512) et; C. 513) et; C. 514) et; C. 515) et; C. 516) et; C. 517) et; C. 518) et; C. 519) et; C. 520) et; C. 521) et; C. 522) et; C. 523) et; C. 524) et; C. 525) et; C. 526) et; C. 527) et; C. 528) et; C. 529) et; C. 530) et; C. 531) et; C. 532) et; C. 533) et; C. 534) et; C. 535) et; C. 536) et; C. 537) et; C. 538) et; C. 539) et; C. 540) et; C. 541) et; C. 542) et; C. 543) et; C. 544) et; C. 545) et; C. 546) et; C. 547) et; C. 548) et; C. 549) et; C. 550) et; C. 551) et; C. 552) et; C. 553) et; C. 554) et; C. 555) et; C. 556) et; C. 557) et; C. 558) et; C. 559) et; C. 560) et; C. 561) et; C. 562) et; C. 563) et; C. 564) et; C. 565) et; C. 566) et; C. 567) et; C. 568) et; C. 569) et; C. 570) et; C. 571) et; C. 572) et; C. 573) et; C. 574) et; C. 575) et; C. 576) et; C. 577) et; C. 578) et; C. 579) et; C. 580) et; C. 581) et; C. 582) et; C. 583) et; C. 584) et; C. 585) et; C. 586) et; C. 587) et; C. 588) et; C. 589) et; C. 590) et; C. 591) et; C. 592) et; C. 593) et; C. 594) et; C. 595) et; C. 596) et; C. 597) et; C. 598) et; C. 599) et; C. 600) et; C. 601) et; C. 602) et; C. 603) et; C. 604) et; C. 605) et; C. 606) et; C. 607) et; C. 608) et; C. 609) et; C. 610) et; C. 611) et; C. 612) et; C. 613) et; C. 614) et; C. 615) et; C. 616) et; C. 617) et; C. 618) et; C. 619) et; C. 620) et; C. 621) et; C. 622) et; C. 623) et; C. 624) et; C. 625) et; C. 626) et; C. 627) et; C. 628) et; C. 629) et; C. 630) et; C. 631) et; C. 632) et; C. 633) et; C. 634) et; C. 635) et; C. 636) et; C. 637) et; C. 638) et; C. 639) et; C. 640) et; C. 641) et; C. 642) et; C. 643) et; C. 644) et; C. 645) et; C. 646) et; C. 647) et; C. 648) et; C. 649) et; C. 650) et; C. 651) et; C. 652) et; C. 653) et; C. 654) et; C. 655) et; C. 656) et; C. 657) et; C. 658) et; C. 659) et; C. 660) et; C. 661) et; C. 662) et; C. 663) et; C. 664) et; C. 665) et; C. 666) et; C. 667) et; C. 668) et; C. 669) et; C. 670) et; C. 671) et; C. 672) et; C. 673) et; C. 674) et; C. 675) et; C. 676) et; C. 677) et; C. 678) et; C. 679) et; C. 680) et; C. 681) et; C. 682) et; C. 683) et; C. 684) et; C. 685) et; C. 686) et; C. 687) et; C. 688) et; C. 689) et; C. 690) et; C. 691) et; C. 692) et; C. 693) et; C. 694) et; C. 695) et; C. 696) et; C. 697) et; C. 698) et; C. 699) et; C. 700) et; C. 701) et; C. 702) et; C. 703) et; C. 704) et; C. 705) et; C. 706) et; C. 707) et; C. 708) et; C. 709) et; C. 710) et; C. 711) et; C. 712) et; C. 713) et; C. 714) et; C. 715) et; C. 716) et; C. 717) et; C. 718) et; C. 719) et; C. 720) et; C. 721) et; C. 722) et; C. 723) et; C. 724) et; C. 725) et; C. 726) et; C. 727) et; C. 728) et; C. 729) et; C. 730) et; C. 731) et; C. 732) et; C. 733) et; C. 734) et; C. 735) et; C. 736) et; C. 737) et; C. 738) et; C. 739) et; C. 740) et; C. 741) et; C. 742) et; C. 743) et; C. 744) et; C. 745) et; C. 746) et; C. 747) et; C. 748) et; C. 749) et; C. 750) et; C. 751) et; C. 752) et; C. 753) et; C. 754) et; C. 755) et; C. 756) et; C. 757) et; C. 758) et; C. 759) et; C. 760) et; C. 761) et; C. 762) et; C. 763) et; C. 764) et; C. 765) et; C. 766) et; C. 767) et; C. 768) et; C. 769) et; C. 770) et; C. 771) et; C. 772) et; C. 773) et; C. 774) et; C. 775) et; C. 776) et; C. 777) et; C. 778) et; C. 779) et; C. 780) et; C. 781) et; C. 782) et; C. 783) et; C. 784) et; C. 785) et; C. 786) et; C. 787) et; C. 788) et; C. 789) et; C. 790) et; C. 791) et; C. 792) et; C. 793) et; C. 794) et; C. 795) et; C. 796) et; C. 797) et; C. 798) et; C. 799) et; C. 800) et; C. 801) et; C. 802) et; C. 803) et; C. 804) et; C. 805) et; C. 806) et; C. 807) et; C. 808) et; C. 809) et; C. 810) et; C. 811) et; C. 812) et; C. 813) et; C. 814) et; C. 815) et; C. 816) et; C. 817) et; C. 818) et; C. 819) et; C. 820) et; C. 821) et; C. 822) et; C. 823) et; C. 824) et; C. 825) et; C. 826) et; C. 827) et; C. 828) et; C. 829) et; C. 830) et; C. 831) et; C. 832) et; C. 833) et; C. 834) et; C. 835) et; C. 836) et; C. 837) et; C. 838) et; C. 839) et; C. 840) et; C. 841) et; C. 842) et; C. 843) et; C. 844) et; C. 845) et; C. 846) et; C. 847) et; C. 848) et; C. 849) et; C. 850) et; C. 851) et; C. 852) et; C. 853) et; C. 854) et; C. 855) et; C. 856) et; C. 857) et; C. 858) et; C. 859) et; C. 860) et; C. 861) et; C. 862) et; C. 863) et; C. 864) et; C. 865) et; C. 866) et; C. 867) et; C. 868) et; C. 869) et; C. 870) et; C. 871) et; C. 872) et; C. 873) et; C. 874) et; C. 875) et; C. 876) et; C. 877) et; C. 878) et; C. 879) et; C. 880) et; C. 881) et; C. 882) et; C. 883) et; C. 884) et; C. 885) et; C. 886) et; C. 887) et; C. 888) et; C. 889) et; C. 890) et; C. 891) et; C. 892) et; C. 893) et; C. 894) et; C. 895) et; C. 896) et; C. 897) et; C. 898) et; C. 899) et; C. 900) et; C. 901) et; C. 902) et; C. 903) et; C. 904) et; C. 905) et; C. 906) et; C. 907) et; C. 908) et; C. 909) et; C. 910) et; C. 911) et; C. 912) et; C. 913) et; C. 914) et; C. 915) et; C. 916) et; C. 917) et; C. 918) et; C. 919) et; C. 920) et; C. 921) et; C. 922) et; C. 923) et; C. 924) et; C. 925) et; C. 926) et; C. 927) et; C. 928) et; C. 929) et; C. 930) et; C. 931) et; C. 932) et; C. 933) et; C. 934) et; C. 935) et; C. 936) et; C. 937) et; C. 938) et; C. 939) et; C. 940) et; C. 941) et; C. 942) et; C. 943) et; C. 944) et; C. 945) et; C. 946) et; C. 947) et; C. 948) et; C. 949) et; C. 950) et; C. 951) et; C. 952) et; C. 953) et; C. 954) et; C. 955) et; C. 956) et; C. 957) et; C. 958) et; C. 959) et; C. 960) et; C. 961) et; C. 962) et; C. 963) et; C. 964) et; C. 965) et; C. 966) et; C. 967) et; C. 968) et; C. 969) et; C. 970) et; C. 971) et; C. 972) et; C. 973) et; C. 974) et; C. 975) et; C. 976) et; C. 977) et; C. 978) et; C. 979) et; C. 980) et; C. 981) et; C. 982) et; C. 983) et; C. 984) et; C. 985) et; C. 986) et; C. 987) et; C. 988) et; C. 989) et; C. 990) et; C. 991) et; C. 992) et; C. 993) et; C. 994) et; C. 995) et; C. 996) et; C. 997) et; C. 998) et; C. 999) et; C. 1000) et; C. 1001) et; C. 1002) et; C. 1003) et; C. 1004) et; C. 1005) et; C. 1006) et; C. 1007) et; C. 1008) et; C. 1009) et; C. 1010) et; C. 1011) et; C. 1012) et; C. 1013) et; C. 1014) et; C. 1015) et; C. 1016) et;





ut, si episcopus et canonici mandatum apostolicum non implerent, eius illud sublato appellacionis obstaculo esse sequi curaretis, contradicentes per censuram ecclesiasticam appellacione reuocata cessantes. Quamque tu et item praepositos, sicut et clericos vestros acceptatis, monuisset episcopum et canonicos Vremenses ad mandatum apostolicum esse quendam, ipsi assensuerunt, nostras literas per recti suppressionem obtulatis, quum, riteate adhuc subdiuino praedicti, filium cuiusdam nobilis eius Cremonensis in canonice recipissent, et promississet prostratum eandem. Adiecerunt etiam, quod ante receptionem litterarum nostrarum nunciu suum ad selem apostolicum destinarent, et ibi, ut praediceretis ulterius, ad mandatum nostrum appellarent. Inuenis etiam, cui per episcopum et canonicos eadem fuerat praebenda concessa, dicit ad mandatum nostrum proclamauiam. Unde eos non processisset ulterius, sed quae acta fuerant per vestros nobis literas intimasti. Praebat igitur memoratos<sup>7</sup> G., ut et in, quod canonici contra Lateranense concilium fecerant<sup>8</sup>, impedire non poterant nostrae concessiois effectum, sed praebendam ipsam forecimus cum pacifice<sup>9</sup> possidere. Quae si fuisset etiam inueni memorato concessa, debebat tamen nostra concessio, quae praecesserat, praereligi. Verum [dilectus] filius Bonus Iohannes<sup>10</sup> praedictorum canonicorum et episcopi nunciu proposuit, quod, praequam ad eos mandatum apostolicum euasisset, praebendam ipsam inueni concessam memorato, et subiniciit, quod dilectus G., super homicidio et periculis infamia publica laborabat<sup>11</sup>. Unde non solum admittendum non erat ad Cremonensem ecclesiam<sup>12</sup>, sed uicinius potius etiam, si fuisset admissus. Episcopus quoque per suis nobis literas intimasti, quod, quum pro eodem G., literas apostolicas recepisset, et consulit, ut si conscientia saepe posset, saltem de periculis et homicidio se purgaret, nisi contra eum appareret legitimus accusator; sed ipsi purgationem praestare uoluit, ne offerre. Nos igitur, attendentes, quod<sup>13</sup> filius nobilis memorati, sicut episcopi et canonice Cremonensium, et ceterorum nostrorum littere attestabantur, fuit contra Lateranense concilium ad prostratum reuocatum admissus, et postmodum acceperunt<sup>14</sup>, non eadem, quum, praequam de morte sublato<sup>15</sup> [dicit] Cremonam certus nunciu peruenire potuisset, praedictam praebendam concesserunt memorato G., discretioni vestrae per apostolica scripta Mandamus, quatenus quod de praemisso iure factum est de nunciis irritum et inane, ac, nisi praefatus G., super obiectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet pernicio et homicidio, publice fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis. Deinde<sup>16</sup>, si legitimus accusator apparerit, audiatis quae fuerint hinc inde proposita, et, si praedicta crimina vel eorum aliquod legitime probatum<sup>17</sup> fuerit contra<sup>18</sup> eum, ipsi super eadem praebenda perpetuum silentium appellacione postposita<sup>19</sup>, imponatis. Quod si probare nequeuerint, eam sibi auctoritate apostolica confirmatis. Si vero contra eum legitimus non apparuerit accusator, et<sup>21</sup> ipse super praedictis criminibus dignoscitur perspersus infamia<sup>22</sup>, purgationem ei canonice indicatis; in qua si forte defecerit, perpetuum imponatis<sup>25</sup> ei silentium. Si autem purgationem<sup>24</sup> praestiterit<sup>25</sup>, contradicentes ab eius molestia compescentes<sup>26</sup>, eos, qui eum nisi sustinere, in expensis ipsi legitimis condemnatis<sup>27</sup>.

CAP. XXIV.<sup>1</sup>

Superior contra subditum, maxime praetulum, de his tantum inquirat super quibus praecessit infamia, et tunc uocabit eum, et tralet sibi capitula et nomina, et testium dicta publicat, et ipsius legitimis exceptionibus admittet, et, probato gravi crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus vero praedictis ad nuncion seruandum non est ille ordo. Et quamquam in hac summatione modica videatur agi differentia inter praelatos et subditos, contra quos inquiritur, tamen facienda est, ut patet in littera.

## Idem in concilio generali.

Qualiter et quando<sup>2</sup> debeat praetulus procedere ad in-

quirendum et puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus<sup>3</sup> veteris et novi testamenti colligitur euidenter, ex quibus postea procererunt<sup>4</sup> canonicae sanctiones, sicut olim aperte distinximus<sup>5</sup>, et<sup>6</sup> nunc sacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in euangelio, quod uillicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi<sup>7</sup> distulisset bona ipsius<sup>8</sup>, audiuit ab illo: „Quid<sup>9</sup> hoc audio de te? redde rationem uillicationis tuae, iam enim non poteris amplius<sup>10</sup> uillicare.“ Et<sup>11</sup> in Genesi Dominus ait: „Operescendum ad uillicum, utrum clamorem, qui uenit ad me, opere compleuerim.“ Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur<sup>12</sup>, quod non solum quum subditus, uerum etiam quum praetulus excedit, si per clamorem et famam<sup>13</sup> ad aures superioris peruenit, non quidem a maleuolis et malelicis<sup>14</sup>, sed a prouidis et honestis, nec semel tantum, sed saepe, quod clamor<sup>15</sup> inuinit et diffamatio manifestat, debet coram ecclesiae senioribus ueritate diligentius perscrutari, ut, si rei poposcerit<sup>16</sup> qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem<sup>17</sup> sit accusator<sup>18</sup> et iudex, sed quasi<sup>19</sup> denunciante fama uel deferente clamore officii sui debitum exsequatur. Licet autem hoc sit obseruandum in subditis, diligenter<sup>20</sup> tamen est obseruandum in praelatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, quum ex officio suo<sup>21</sup> teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quum etiam interdum suspendere, nonnunquam uero ligare: frequenter odium multorum incurrit et insidias patitur. Et ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio praetolorum non facile admittatur, nec concessio columnis corruat adificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsae, sed etiam<sup>22</sup> malignae criminati<sup>23</sup>o ianua pracludatur. Verum ita uoluerunt providere praelatis, ne criminarentur iniuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque inuenientes medicinam congruam, uidelicet ut criminalis accusatio, quae<sup>24</sup> ad diminutionem capitis, id est degradationem, intenditur<sup>25</sup>, nisi legitima<sup>26</sup> praecedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed quum super excessibus suis quilibet fuerit infamatus, ille ut<sup>27</sup> iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit uel sine periculo tolerari; abaque dubitationis scrupulo ad inquirendum et puniendum eius excessus, non ex odii fomite, sed caritatis procedatur affectu, quatenus<sup>28</sup>, si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amouetur omnino, quod est secundum sententiam euangelicam a uillicatione uillicum amoueri, qui non potest uillicationis suae dignum reddere rationem. Debet igitur esse praesens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentauerit<sup>29</sup>, et exponenda sunt ei<sup>30</sup> illa<sup>31</sup> capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum. Et non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut in<sup>32</sup> a quo sit dictum appareat, publicanda, nec non exceptiones et replicationes legitimae admittendae, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionem uero exclusionem deponendi filium audacia praebatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus tanto diligentius debet praetulus assurgere, quanto damnabilis eorum offensas deseret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi<sup>33</sup> tribus modis possit<sup>34</sup> procedi, per accusationem uideli et denunciationem et inquisitionem ipsorum<sup>35</sup>; ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leue contumaciam ad grave dispendium ueniat, sicut accusationem legitima debet praecedere inscriptio, sic et denunciationem caritativa monitio<sup>36</sup>, et inquisitionem clamosa insinuatio praevenerit, illo semper adhibito moderamine, ut iuxta formam iudicii sententiae quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque seruandum, quae<sup>37</sup>, quum causa

TIT. I. Cap. XXIII. 6) praebendam proximus; Dh. 7) addit: clericus; Dh. 8) fecerunt; Dh. 9) pacifica possessioe gaudentem; dicit; Dh. 10) Iohannis; Dh. 11) laborat; Dh. 12) praebendam; Dh. dicit; Dh. 13) quod sit; Dh. 14) accepierit; Dh. 15) addit: ipsius; Dh. 16) praefatus clericus super praedictis obiectis; Dh. criminibus publice fuerit infamatus; Dh. 17) accepierit; Dh. 18) criminibus; Dh. 19) addit: ipsius; Dh. 20) addit: ipsius; Dh. 21) addit: ipsius; Dh. 22) addit: ipsius; Dh. 23) imponere curatis; Dh. 24) purg.; dicit; GHKLM; emss. Lat. ipsam; Dh. 25) praes.; dicit; Bney. 26) compescatis et eos, qui nisi; Dh. 27) condemnatis; FHKX.

Cap. XXIV. 1) c. s. Conc. Later. IV. (1215); — Comp. IV. c. l. l. l. (5, 1.) 2) quomodo; Conc. ap. Mans. 3) auctoritate; Bofgh. 4) super hoc processerat; Dh. 5) cf. supra c. 11, et quo haec Conc. Lat. uerba desumpta sunt,

6) ita et; Dh. 7) quia; Dh. 8) illius; Dh. 9) sine; Conc. Ms. 9) Luc. XVI. 2. 10) ampl.; dicit; PHLANX Conc. 11) Et; dicit; Dh. — cf. Gnes. XVIII. 21. 12) comprobatur; Conc. 13) addit: eius; Dh. et; iam; Dh. 14) sub-peccis; Dh. 15) elationis; Dh. 16) poposuit; Dh. 17) id; dicit; Bofgh Conc. 18) actor; Conc. coll. n. Bofgh Conc. 19) quia; Dh. 20) dilionter; Dh. 21) sine; dicit; PHLANX Conc. 22) et; Bofgh. 23) criminati; Dh. Conc. Ms. 24) per quam; Dh. 25) tendit; Dh. 26) intendit; Conc. Ms. 26) legitime; Dh. 27) ut interim, in tantum; Dh. iam; Dh. 28) quare; FH; quatenus; 1; quia; h. 29) absentauerit; PHLANX. 30) eius; dicit; PHLANX Conc. Ms. 31) sibi; Bofgh Conc. Ms.; dicit; Dh. 32) et; dicit; Dh. vel; Conc. Ms. 33) etiam; Dh. 34) possit; Bofgh. 35) coram; Conc. 36) admonitio; Dh. Conc. 37) qui; Prof.



excessus varios nunciasset, *renewabili fratri nostro quoniam episcopo Legionensi, nunc archiepiscopo Compostellano, et dilectis filiis de Valle bona, et de Mataplana<sup>6</sup> abbatibus diocesis Palentinae examinationem commissimus excessuum obiectorum.* †[*Qui super simonia duplici, dilapidatione, absolute incipientium in eorum sententia promulgata, quaque appellacionibus ad nos interpositis deferre contemneret, nec non quod in manibus suis ultra tempus in concilio Lateranensi constitutum eadem teneret dignitatem, et quod furtim quoddam subtraxerit instrumentum, in quo a fratre canonice iura episcopalia distinguuntur, et quibusdam aliis, iniqua per testes plenus veritate, inquisitionem ipsam cum depositionibus testium nobis fideliter transmiserunt.*] Quum autem processum negotii et dicta testimonia examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus, probatum esse sufficienter aliquid de praedictis, eundem episcopum de consilio fratrum nostrorum absolvendum decernimus<sup>1</sup> ab obiectis, vobis<sup>2</sup> per apostolica scripta mandantes, quatenus memoratum magistrum scholarum<sup>3</sup>, donec canonice suam purgaverit innocentiam, scilicet quod non calumniandi animo ad huiusmodi crimina proponenda processisset<sup>4</sup>, ab officio et beneficio suspendatis, et ceteri, simili poena perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant praelatorum. [*Quod si non omnes etc. Dat. Later. V. Id. Maii. An. X. 1207.*]

TITULUS III.

DE SIMONIA, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

CAP. I.<sup>1</sup>

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel ministri vel notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius generali synodo praesidens.

In ordinando<sup>1</sup> episcopo pontifex munus imponit; evangelicam vero lectionem minister legit; confirmationem autem eius episcopus notarius scribit. Sicut autem non debet<sup>2</sup> episcopus manum, quam imponit, ita nec minister vel notarius in ordinatione eius vocem suam vel calumiam vendere. Pro ordinatione igitur<sup>3</sup> vel usu pallii, sine chartis aut patellis<sup>4</sup>, eum<sup>5</sup>, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus. [*Ex quibus praedictis rebus etc.*]

CAP. II.<sup>1</sup>

Dependens est qui per pecuniam aliquid eiecit de ecclesia sua, se postea intrudendo.

Ex concilio Maguntinensi.

Qui alium presbyterum in ecclesia<sup>2</sup> legitime ordinatum per pecuniam expulserit, eamque sibi taliter vindicaverit, omnimodo<sup>3</sup> deponatur.

CAP. III.<sup>1</sup>

Quilibet catholicus admittit ad accensandum de crimine simoniae.

Deodatus Papa<sup>2</sup>.

Si Dominus et magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit; *quomodo magis uniusque passivus cavere videtur, est, qui Simonis<sup>3</sup> labem dignoscitur esse pollutus?* Non igitur in tali quilibet catholicus est respondendus, sed, ut veritatem asserat ad prophanam<sup>4</sup> simoniacam rabiem, magnis est precibus exorandus<sup>5</sup>.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Simoniacus pendente accusatione ab administratione divinarum prohibetur.

Idem<sup>2</sup>.

Accusatum simoniacum necesse habuimus *summo opere per scripta nostra prohibere, ne missarum solennia celebraret<sup>3</sup>*, donec quid esset, verius constisset<sup>4</sup>.

CAP. V.<sup>1</sup>

Idem dicit, quod praecedens, nisi quod illud cap. legitur in accusatione, istud in inquisitione, et illud legitur de simonico in genere, istud declarat de ordine.

Idem<sup>2</sup>.

Quotiens *contra ecclesiasticum quid gestum dicitur disciplinam, ne nos aut Deum culpa eae dissimulatione reharquam, terquistum hoc relinquere non audeamus.* Pervenit itaque ad nos, quod per simoniacam haerensim fueris<sup>3</sup> ordinatus. Sed et alia<sup>4</sup> de te multa hic dicta sunt, de quibus noscum quam maxime<sup>5</sup> fuit. Propterea<sup>6</sup> necesse habuimus, te per scripta nostra prohibere, ne missarum solennia celebrare debuissis, donec quid<sup>7</sup> sit<sup>8</sup> verius discerneremus<sup>9</sup>.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa<sup>2</sup>.

Sicut enim simoniacae pestis sui magnitudine alios morbos vincit, ita sine dilatione mox, ut eius signa per aliquam personam claruerint, de ecclesia Dei debet eliminari atque repelli<sup>3</sup>. Petrus enim primus pastor ecclesiae non alienus hominis attestatione sed suaveri spiritus inspiratione Simonis interiora recognoscens sine aliqua<sup>4</sup> ambiguitate terribili eum et repentina morte maledixit.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Simoniacum accusare potest servus, meretrix et criminosis.

Deodatus<sup>2</sup>.

Tanta est labes huius criminis, quod etiam servi adversus<sup>3</sup> dominos, et quilibet criminosis admittunt ad accusationem<sup>4</sup>. Item omnis peccator missam cantare potest, praeter simoniacum, quem etiam<sup>5</sup> quilibet, ut ab ordine male accepto removeatur, accusare potest, vel etiam meretrix.

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Simoniacum est pretium recipere pro ingressu religionis, pro prioratibus vel capellis concedendis, et pro praelatis institutis, pro concordata sepultura, pro christate, pro oleo sancto, pro beneficiacionibus subventionis, vel aliis sacramentalis; nec valet consuetudo. H. d. cum sequenti.

Alexander III. in concilio Turonensi.

Non satis *utiliter a populo<sup>3</sup> avaritia<sup>4</sup> redarguitur<sup>5</sup>, si ab his, qui in clero constanti resident, et praecipue qui [contempto saeculo]<sup>6</sup> nomen religiosorum praefertunt [et] regulam<sup>7</sup>, modis omnibus non cunctant.* Prohibemus igitur, ne ab his<sup>8</sup>, qui ad religionem transire volunt<sup>9</sup>, aliqua pecunia requiratur. Nec<sup>11</sup> prioratus vel capellania<sup>12</sup> quaelibet<sup>13</sup> monachorum aut clericorum annua<sup>14</sup> distractione vendantur<sup>15</sup>. Nec ab

Tit. II. Cap. II. 5) add. : autem; Ob; tunc; C<sup>6</sup> 6) nomen in Ute corrupt. est. 7) decernimus: GK:Urb Reg. 8) volu: desist: Culeh. 9) scholarum: FH Bolog. c. 1) Pont.: scholasticorum: U. 10) processerunt: In Reg.

Tit. III. Cap. I. 1) Restitutio ex Ute, Rom. hoh. sub Greg. I. ed. in App. Opp. Grego. I. c. 1) Mart.: - cf. c. 13. l. c. l. q. 2.: Lips. I. 16: Comp. I. c. 1. h. l. (5, 2). 2) deest: episcopus debet episcopus: Ab: pontificem: Gerg. manum... vendere, ita minister vel notarius non debet in ordinatione eius vocem suam vel calumiam vendicare: Gb. edit. Reg. 3) vero vel pallio: Ute. 4) patellis: Al: patello: Reg. 5) eundem, qui ordinandus vel ordinatus est: Gerg. 6) prohibere: Gb. 7) c. 15. Caus. Mor. sub Ilthob. (S. 17). 8) Cap. II. 1) Eschil in Caus. Innoc. III. c. 15: Burch. III. 119: In Decr. III. 56: Comp. h. c. 2. h. l. (5, 2). 2) ad ecclesiam: Reg. Burch. I. c. 10. C. 5. omnino: L. M. omnimodo: L. omnimodis: I. 3) Quicumque presbyter per pecuniam ecclesiam tuam: adp. omibus modis deponatur, quoniam contra ecclesiasticam regulam disciplinam agere dignoscitur, qui alium etc.: Reg. Burch. I. c. 10. 4) Restitutio ex Lips. I. 11: Coss. XIII. 11: Comp. I. c. 3. h. l. (5, 2). 5) Paschalis II.: 3) clerici: Ave. 4) corrigendos: Ab. 5) Simoniaci: G. 6) delictorum: FH: M. 7) repellendum: K: compellendum: L: deponendum: Ab. 7) exhortandus: Ab.

Cap. IV. 1) Simulatum ex ep. Gerg. I. in Reg. VI. 3. ad Marzianum - cf. c.

proximo sequens. - Silvestro tribuitur in c. 11. C. II. q. 5. - Lips. I. 13: Comp. I. c. 4. h. l. (5, 2). 2) Al: deodatus: P.: - scrib. no. 315. - Jaffe no. 1113. 3) celebrare debuissis: Ab: P.: celebrasset: Ab. 4) potuissimus adhibere: Coll. coll.

Cap. V. 1) Restitutio ex Greg. I. Reg. VI. 3.: Lips. I. 11: Comp. I. c. 5. h. l. (5, 2). 2) cf. cap. anterius. 3) missas: P. 4) talia: Ave. 5) maxime: Ave. 6) in conspectu quorundam: Ab: Reg. 7) quicquid: P. 8) esset: AP: Reg. 9) discernens: M: ad discernens: P: potuissimus adhibere: Reg.

Cap. VI. 1) Lips. I. 15: Comp. I. c. 6. h. l. (5, 2). 2) Ex dictis Iulii P. 2). P. 3) propellit: FH: K: M: h. l. 4) alia: deest: Ab: P.

Cap. VII. 1) Lips. I. 10: Burch. I. 9.: Coss. XIII. 10: Comp. I. c. 16. h. l. (5, 2). 2) deest: IK: D: M: P: 3) Papa: P: 4) usque: deest: L: 3) apud: P. 4) accusationis: G: 5) etc.: deest: Q.

Cap. VIII. 1) Restitutio ex c. 6. Caus. Turon. 1193: App. II. 10.: Lips. I. 9.: Burch. I. 8.: Coss. XIII. 9.: Comp. I. c. 7. h. l. (5, 2). 2) in infirmit: Ab: Q: Quia non... utli: 9. 3) in populo Dei: P. 4) avae: deest: QR. 5) redarguimus: Ab. 6) cont. sacre: deest: Chama: QR. 7) etc: deest: Chama: Ab. 8) regula... non servare (servare): Ab: P: 9) iusque: Ardig. 10) valuerint: Ave. 11) nec: QR: neque: H: et nec: C. 12) capellania: Q. 13) quilibet: Ab: quilibet: V: quilibet: Q. 14) decimae distractione: Conc. 15) vendantur: AP: Q: vendatur: Q.



ingressum, et infamia inde<sup>6</sup> respergi<sup>7</sup>. Unde, quoniam indignum est, ut in tali crimine vel tua turpi suspitione remaneant. fraternaliter tuae per apostolica scripta praeceptionis mandamus, quatenus, si qui fuerint<sup>8</sup>, quos in praedictis ecclesiis publicum et notorium est simoniae intrasse, eos appellatione cessante amoveas ab ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum et notorium, si publica laborum infamia, cum quinta vel sexta manu sui ordinis, infra XL. dies post huius susceptum literarum, purificationem indicas, in qua si defecerit, beneficiis huiusmodi<sup>9</sup> ecclesiarum perpetuo privas eosdem<sup>10</sup>, praesertim attentis, ut tales personas ad eorum purificationem recipias, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicuius obtentu decipere.

CAP. XIV.1

Simoniacum est pretio vel favore celare peccatorem, vel poenitentem non poenitentem, vel digne poenitentem a reconciliatione removere.

Idem.

Nemo presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale<sup>2</sup>, immo spirituale detrimentum, a quocunque publice peccante vel<sup>3</sup> investituro accipiat, ut episcopo<sup>4</sup> vel ministris eius peccatum illius celet<sup>5</sup>, nec<sup>6</sup> pro respectu cuiusque<sup>7</sup> personae aut consanguinitatis aut familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc episcopo<sup>9</sup> intinoscere detrectet. Nec quemquam<sup>10</sup> poenitentem vel minus digne poenitentem, gratia vel favore ad reconciliationem adducat, et testimonium<sup>11</sup> reconciliationis ferat eidem<sup>12</sup>, vel<sup>13</sup> quocunque favore [alium quemlibet]<sup>14</sup> digne<sup>15</sup> poenitentem a reconciliatione removeat, quia simoniacum est utrumque<sup>16</sup>.

CAP. XV.1

Ecclesia enim vel redimi non potest. H. d. quoad literam.

Idem Vigorini Episcopo et Priori de Acre.2

Querelam monachorum de Acre<sup>3</sup> nobis transmissam recepimus<sup>4</sup>, quod, quum<sup>5</sup> ipsi quoddam<sup>6</sup> manerium, quod dicitur Vella, cum pertinentiis suis, et<sup>7</sup> ecclesiam de Genen.8 a monachis de Cardonio<sup>9</sup> sub anno centu<sup>10</sup> quinquem<sup>11</sup> librarum fuissent adepti, et inde chartam ab ipsis monachis habuissent, quibus prior eorum, capitulo inconsulto, praescriptum manerium<sup>12</sup> et ecclesiam et chartam<sup>13</sup> monachis<sup>14</sup> de Cardonio<sup>15</sup> accepta pecunia<sup>16</sup> resignavit. Unde quia<sup>17</sup> praefati monachi de Acre<sup>18</sup> se conquerunt iniuste gravatos, et nobis imminet corrigendum, si quid<sup>19</sup> minus rationaliter attentatur, causam ipsam experientiae vestrae committimus, praesentium vobis auctoritate mandamus<sup>20</sup>, quatenus, partibus<sup>21</sup> ante vestram<sup>22</sup> praesentiam convocatis, quae hinc inde proposita fuerint diligenter audiat, et praescriptam<sup>23</sup> causam subdito appellationis remedio concordiae iudicio terminet, scituri<sup>24</sup>, quod, sicut emi non potuit, ita nec redime ecclesia memorata. Si vero monachi de Cardonio<sup>25</sup> legitime citati ad vestram praesentiam accedere et iudicio vestro<sup>26</sup> stare contempserint, vos<sup>27</sup> ipsos<sup>28</sup> monachos de Acre<sup>29</sup> in possessionem eorum, de quibus<sup>30</sup> controversia vertitur, evocatione et appellatione cessante inducat<sup>31</sup>, nec permittatis eos<sup>32</sup> exinde absque ordine iudicario molestari. Si vero utroque vestrorum his casuque interesse non poterit, alter nihilominus exsequatur<sup>33</sup>.

CAP. XVI.1

Pro chrismate ab ecclesiis pecunia exigi non debet, citamini hoc habeat consuetudo.

Idem.

Ea, quae de avaritie<sup>2</sup> et cupiditatis radice provebant, et in specie simoniace praevidetis erumpunt, penitus sunt extirpanda, et quae de spinis et tribulis procedunt, falce apostolice moderantius sunt resecanda. Audivimus autem, quod nummos pro chrismate ab ecclesiis ausu temerario extorquetis<sup>3</sup>, quos diversis nominibus nunc cathedralicum, aliquando paschalem praestationem<sup>4</sup>, interdum vero episcopalem consuetudinem appellatis. Quia vero hoc<sup>5</sup> simoniacum esse cognoscitur<sup>6</sup>, et periculum generat animarum, per apostolica scripta nobis<sup>7</sup> mandamus et mandavimus<sup>8</sup> praecipimus, quatenus ab ecclesiis sub praetextu alicuius consuetudinis vel praelationis praescriptos denarios nullatenus exigatis, pro certo scituri, quod, si hoc ausu temerario praesumpseritis, periculum ordinis et dignitatis vestrae poteritis non immerito formidare. Nihilominus statim etc. [cf. c. 12. de cens. III. 39].

CAP. XVII.1

Pro habendis spiritualibus homagium facere simoniacum est.

Idem.

Ex diligenti tua relatione nobis innotuit, quod H.2 Cantuariensis archidiaconus te multis promissionibus allicit, et quorundam magnorum civium communitate ac sollicitudine induxit, ut ei homagium<sup>3</sup> faceres et fidelitatem praestares, ita quidem, quod ipse tibi beneficium ecclesiasticum annis singulis exhiberet<sup>4</sup>. Unde, quoniam huiusmodi obligatio illicita satis, et contra tuae salutis, nec non et suae profectionis existit, sicut tua discretio nequaquam ignorat: super hoc absolvi a nobis instantius et suppliciter postulasti, adiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes<sup>5</sup> constituto. Quocirca nos, tuam in hac parte petitionem honestam et favorabilem attendentes, te praefati archidiaconi homagio<sup>6</sup> et fidelitate, praesertim quum haec taliter praestita divinis et humanis legibus contraire noscantur, ex beati Petri et nostra eius auctoritate absolvimus ita, quod ab aliquo episcopo vel<sup>7</sup> sacerdotio discreto poenitentiam inde condignam recipias, et Deo secundum eius consilium studeas reconciliari. Verum ne aliqua propter hoc nota vel infamia possis<sup>8</sup> respergi, absolutiois nostrae literas tibi duximus indulgendas, quibus contra latrantium morsus tuos et praemunitionis existas, et quias<sup>11</sup> in testimonium indulgentiae nostrae vales demonstrare.

CAP. XVIII.1

Ordinatio vel consecratio non censetur simonica, licet ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.

Idem Strigonensi Archiepiscopo.2

Etsi quaestiones tuas de fervore religionis exsuperare, et ex intima devotionis affectu, quem circa nos et ecclesiam habes, ad nos perferri<sup>3</sup> nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his ultra, quam oporteat, dubitandum, quum leges humanae dicant, quod quidam tenui religione contenti<sup>4</sup> sacramenta etiam necessaria et legitima exhibere contentant, tenuem<sup>5</sup>

Tit. III. Cap. XIII. 6) inde: desit. O 7) respergi: q. Si indigne videtur: ab 9) si qui fuerint in praedictis ecclesiis (clericis: A) quos publicum sit et notorium: Coll. ritt. 10) ecclesiarum, B) communitas: ib. 11) eod.: desit: de.

Cap. XIV. 1) Restitutio ex Comp. Hincmar. Rom. c. 13.; Reg. I. 215.; Burch. XIII. 109.; Lips. I. 6.; Bonn. I. 5.; Cass. XIII. 6.; Comp. I. c. 13. h. l. (5. 2.) 2) Ab ipso die unius pium hoc caput inscriptionis est a Burchardo 3) temp.: desit: P; immor.: de: desit: B; 4) et ab A; 5) nobis vel minus nostris: comp. 6) redicere: Reg. Burch. org. 7) vel: R. 8) onusquam: HLM; cuiusquam: GMPK 9) nobis: comp. 10) nec a quocunque poenitente aut gratiam, aut favorem aut nobis suscipere praesumat, ut minus digne poenitentem ad reconciliationem adducat: Burch.; nec a quocquam poenitente aut gratia, aut favore aut minus suscipere praesumat, ut minus digne poenitentem ad reconciliat. adducat: Reg. Burch.; nec a quocquam aliquo quocque: A) poenitente aliquo favore causa poenitentiae: A; quemquam poenitentem: A) aut gratiam aut favorem vel minus digne poenitentem poenitentiae: P; ad recon. adducat foras: A; APQL 11) testimonium: P 12) etc.: Coll. coll. org. 13) et: Reg. org. vel quocque: R 14) al. queml.: desit: dom: PQL 15) dignus: Reg. Burch. org. 16) utr.: desit: P; quia hoc simoniacum et Deo et hominibus abominabile contrarium: Reg. Burch. est: Reg. Burch. org.

Cap. XV. 1) Restitutio ex App. II. 12.; Lips. I. 7.; Bonn. I. 6.; Cass. XIII. 7.; Comp. I. c. 14. h. l. (5. 2.) 2) Patria: IK; Pat.: H; Patra: Lb; desit: La; ven. Irati nostro Vigore (Vigore): Ab; Wig: J; Patra: et dil. fil. de Patra (Pardae): A; Patra: Ab; Parentia: Q; prior: A; b; nosre: desit: B; ven. Ir. R. et Wigore: H. W.; R) episcopo et dil. fil. priore de Pantia: OR; R. Vig. ep. et de Pantia priore: P; — 1163—79. — Juffe no. 8629. 3) Acre: Ab; Atra: Q; Acre: P; aera: R 4) accipimus:

APQL Coll. coll. 5) dom: Aac 6) quondam manium (mansum: E; OR 7) ad: AbR 8) Canonum: AbhKQ; Canonum: A-P; Gadomum: Q; de: canum: R 9) Gadomo: FRKLP; Galano: GMLN; Galano: A; de: Celerum: B; Gadomo: R; Quadomo: Q 30) canum: C 11) XXX: R 12) manium: R; mansum: R 13) curiam: Q 14) non: abd. a Regu. 15) cf. not. 9. 16) persona: Q 17) indigne: Q 18) cf. not. 5. 18) quod: Ab 20) mandantes: Coll. coll. 21) partes: ., conveoant: B; 22) nostram: Q 23) praesentiam: OR 24) provisi, quod sicut emi non potuerunt postulare: AbELP; poterunt: Q; abd.: iura: Q) ita: desit: O; etiam: abis: ABR; nec redimi: Si vero: Coll. coll. 25) cf. not. 3. 26) nostros: Q; desit: O 27) et vos: A; 28) cf. not. 3. 29) praedictos: Coll. coll. 30) quia: Aac 31) inducere minime: desit: O; differas: de: metris: or.: Coll. coll. 32) ipsos: Ab 33) exsuperatur: Ab.

Cap. XVI. 1) Restitutio ex Lips. I. 8.; Bonn. I. 7.; Cass. XIII. 8.; Comp. I. c. 15. h. l. (5. 2.) 2) 1159—81. — Juffe no. 9213. 3) extorquetis: A; 4) procuratorem: R 5) hoc: abd. a Romo. 6) dignoscitur: LaAb 7) praecipimus: Ab; desit: Aac 8) mandati: desit: Q; et: ., praeci: desit: Ab.

Cap. XVII. 1) Restitutio ex Comp. I. c. 19. h. l. (5. 2.) 2) Barre: Bar.: Ab; Breare: A; Ricardo: A; — 1159—81. — Juffe no. 9215. 3) G.: Gadd. coll. 4) hominum: GHLK 5) exhibere deberet: A 6) recipere: A; 7) hominio: GHLK; 8) noscitur: A; 9) sive: A; 10) in posterum possit: LaAb 11) quocunque: Abd.

Cap. XVIII. 1) Restitutio ex App. I. 1.; Comp. I. c. 20. h. l. (5. 2.) 2) ep.: Ab; inserit: desit: O; — 1166—80. — Juffe no. 7553. 3) proferre: M; ad nostram communitatem perferre (proferre: La) 4) cont.: desit: Ab 5) tunc enim religionem vocat: A).



CAP. XXII.1

Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III.2

De simoniace vero ordinatis iuxta postulationem tuam certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenus cognoscamus, qualiter fuerint ordinati, quum quidam, licet secundum quandam speciem simoniace, utpote ipsis ignorantis ordinatis, simoniace ordinentur, possunt tamen, qui simoniaci non sunt, in suis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.1

Si contradicte electo pro pecunia, de voluntate electi tradita, a contradictione cessat, electus postea confirmatus est simoniacus, et beneficio renunciare tenetur.

Idem.2

Matthaeus cardinalis secreta nobis insinuatione monstravit, quod, quum fuisset ad ecclesiae tuae regimen de voluntate maioris partis fratrum electus, quia, paucis tibi contradicentibus, non culebas debita parte quare, quidam amicus tuus de conscientia tua et voluntate, turbata tamen, ei, qui magister discordiae videbatur, certae quantitates munus exsolvit, et sic, quum prius sustulibus, contradicenti conquiret. Nunc autem dubitas, quod non sis a labe simoniace prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur per tuum dictum cardinalium apostolicis solis consilium requisisti, quid tibi sit faciendum, respondens, quod multum tibi consulis, si administrationem praedictam celeriter ac sponte dimittas, illius verbi etymologiae memor existens, „Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur.“

CAP. XXIV.1

Pro absolvendo excommunicatum pretium aliquod exigi non debet.

Idem.2

Ad aures nostras pervenisse noveris, quod, quum C.1 de Senecilla propter pecuniam, quam debebat, vinculo fuisset excommunicatus adstrictus, creditoribus satisfecit, sed, excommunicatoribus decem libras pro absolute quarenturum, non valuit absolutiois beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est et ecclesiasticae rationi contrarium, ut absolutiois beneficium redimatur, discretioni vestrae praeter apostolica scripta mandamus, quatenus, si praefatus C. debuit solvit, pro quo fuerat sententiam nominatum, ipsum, nullius appellatione obstante gratis faciatis auctoritate apostolicam absolvi, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

CAP. XXV.1

Mouachi, per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad aeterna monasteria transferuntur: alias post reuocationem in eisdem vel in aliis monasteriis eiusdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III.2

De regularibus canonicis seu monachis non consulere voluisti, qui per simoniam ingressum ipsi scientibus et inclinatantibus, habuerunt. Unde, quum super hoc auctoritates multae reperiantur, expressae, non aliud, quam statutum est, respondemus, ut locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, et solitudines seu alia monasteria

districtiora adent, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorat. Si autem ignorantibus ipsis pecunia post data fuerit, cogas eos ad renunciamdum loco eidem, et postmodum in ipsum reducere, si ibi absque scandalo poterint remanere, vel in alio, quocumque sit de ordine ipso, ad servendum Deo poteris collocare.

CAP. XXVI.1

Si quis, canonice renunciavit, ad quem per simoniam ingenerat assumptus fuerat, postea de novo assumatur ad illam: non potest ex prima receptione ipsi aliquid vendicare.

Idem.2

Ex insinuatione tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia olim praebendae beneficium acquisivit, quumque ad annos discretionis postmodum perveniens, accessisset dominicae crucis signum, super excessu paucitatis ductus dictam praebendam in manu praepositi et fratrum libere resignavit. Sed idem praepositus et fratres, tibi compatiens, de novo te in eam canonicum elegerunt, ita videlicet, quod per electionem istam istum postquam locum in choro et in aliis locis obtineres. Ceterum, quia a nobis humiliter requisisti, utrum in tuam praebendam locum recuperare valeas, tibi Respondemus, ut indulgentia, quam fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primae receptionis nihil audeas in ipsa ecclesia vendicare.

CAP. XXVII.1

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuerit pecunia, quavis electus ignoret, nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. II. d. primo. Cum electo, reprobo pro vitium simoniace, non dispensat episcopus. II. d. secundo. Abbas.

Celestinus III.2

Nobis fuit ex parte tua cum magna diligentia intimatum, quod, quum quatuor essent a capitulo constituti, qui debebant quandam eligere in plebanum, amici eius, de cuius electione spes habebatur, uni vel omnibus eligendum promiserunt, se pecuniam solutores, eo tamen ignorante, qui, huiusmodi promissione interveniente postmodum est electus. Quia igitur super hoc consulere nos voluisti, consultationi tuae breviter respondemus, quod, nisi forte constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, pro fraudem in dispendium ipsius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quavis ipse promissionis, conscius non fuerit, eius tamen electio, tanquam simoniaca pravitate praesumpta, est penitus reprobanda. Ad ultimum super hoc, quod in fine consultationis tuae invenimus, hoc duximus respondendum, quod aliquis in plebanum, seu presbyterum, seu ecclesiae cuiuslibet praelatum electus, et, ut dictum est, pro pravitate simoniaca reprobus, ab episcopo suo dispensationem aliquam obtinere de iure non potest. Dat. Lat. VIII. Id. Maii.

CAP. XXVIII.1

Qui dat praedicta premium, ne ipsum in iure suo de facto molestet, illam repetit, si praedictus promissa non servet. II. d. infundendo litere.

Idem Linconiensis Episcopo et Priori de Ponte fracto.2

Dilectus filius noster R. praepositus nobis exposuit,

poterunt: ABSe 15) aliquo: Boy Luc: vel in al.: desit: Bk: aut eos in aliquo quod: Bb 16) quod: Bb 17) Deo: desit: Luc: Cap. XXVI. 1) Resoluto: ex Luc: sup. Bul. III. 289: Galb. ancl. 2. (1.5.5.) Comp. II. c. 2. de vnuo. (1.5.5.) 2) 1157—21. 3) Jaffe no. 10237. 3) ol.: desit: Luc: 4) pervenit (venit): Bp... accipiens (recipiens): Coll. coll. 5) manu: desit: Luc: 6) idem: Bp: Luc: 7) demio: Bhsa: 8) tatem: ad cam: reserunt: Bhs: 9) secundum: Bhs: 10) donationem vel id.: Bb 11) ipsam: Luc: 12) debet vel id.: Bb 13) discretioi tuae: Bhs: 14) duximus respondendum: Coll. coll. 15) indulgentia: Bp: quod indulgentiam: Bb 16) redemptionis: Luc: Cap. XXVII. 1) Resoluto: ex Luc: sup. Bul. III. 276: Galb. ancl. 6. (1.5.5.) Comp. II. c. 9. h. (1.5.2.) 2) Clemens III.: LDb: Clem. III. (1.5.5.) de S. Marino: Luc: c. 1188—90. — Jaffe no. 10166. 3) propositum: Bb: significatum: Luc: 4) debeat: Luc: 5) filius: Luc: 6) res: Bb: 7) promissa: Bb: 8) et id.: desit: Coll. coll.: 9) sollicitudinis: Bb: 10) eius: res: Bhs: Luc: 11) id.: desit: Bb: acc: Bb: 12) tamen electio huiusmodi, tanquam simoniaca, pro pravitate huiusmodi acquisita, est: Bb: quum cl. temp. etc.: Bb: tamen cl., tanquam simoniaca pravitate hui. acqu.: Bp: tamen cl., tanquam simoniace pro pravitate huiusmodi acquisita: Sa Luc: 13) hoc tibi: LDb: 14) quum: Bb: 15) seu probi.: desit: Bb: 16) quilibet: Coll. coll.: 17) ut: desit: Bb: et si est per pravitate reprobus: Luc: 18) debet: Luc: Cap. XXVIII. 1) Resoluto: ex Aton: 3. (5.2.3.) Comp. II. c. 10. h. (1.5.2.) 2) London.: Fb: Lantoni: Lat: 3) franco: Fb: franco: Liacoen. ep. et prior de Ponte fracto: Bb: add.: et archidiacono de Marin. (Martin): Bg: Moratan.: F): Bae: — 1157—8. — Jaffe no. 10688. 4) patefecit: BT.





abbatis confessione cognovimus, quod idem abbas non modicam summam pecunie, relicta a praedecessore suo, totam expendat, et in alia summa maiori monasterium obligat, nos eum in *arta canonica et legitima sanctione propter has et alias praesumptiones* quasi de dilapidatione suspectum<sup>21</sup>, ab administratione abbatae duximus suspendendum. Et quia per testes simonia multis modis contra ipsum abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus *utroque* fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine simoniae, sicut [et] in crimine laesae maiestatis, omnes indifferenter, tam infames quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos, quam ad instar publici criminis et laesae maiestatis procedat accusatio simoniae, multis super hoc et legibus et canonibus allegatis; aliis e contrario respondentibus, quod licet haec duo crimina quantum ad accusationem quasi paria iudicentur, differunt<sup>22</sup> tamen in multis; quum et<sup>23</sup> alia poena pro uno, et alia pro altero inferatur<sup>24</sup>, et inter personas accusatorum et testium sit utique distinguendum, quum non per accusatores, sed per<sup>25</sup> testes crimina comprobentur, multis *adulombus super hoc et rationibus et argumentis inuolubis*. Ne vero vel innocentiae puritas confusa<sup>26</sup> succumberet, vel simoniae pravitas effugeret impunita, nos, acutate pensata, nec omnes exceptiones contra testes oppositas duritiam admittentes, nec repellendas duximus universas, sed illas duntaxat exceptiones oppositas<sup>27</sup> probandas admisimus, quae forte probatae non de zelo iustitiae, sed de malignitatis fomite procedere videntur, conspersiones scilicet et iniurias capitales, ceteras autem obiectiones oppositas ut furti et<sup>28</sup> adulterii propter immunitatem haeresis simoniae, ad cuius comparationem omnia crimina quasi pro nihilo reputantur, duximus repellendas, quoniam et si fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuantur ex toto, praesertim quum alia contigerit administri suffragari. [Dat. Lat. IV Non. Dec. 1199.]

CAP. XXXII.

Hoc capitulum est glossa praecedenti capituli. Non tenent ad declarationem illius, an et quando testes criminosis admittantur in crimine simoniae, et in effectum illud quod praecedens.

Idem.

Per tuas nobis<sup>3\*</sup> literas intimasti, quum plerimum dubitare super quadam epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur inveniuntur, quod nos<sup>1</sup> illam epistolam<sup>2</sup>, quae sic incipit: „Quamvis ad abelendum,“ nequaquam edidimus, sed aliam<sup>3</sup>, quae sic incipit: „Licet Heli,“ nos edidisse fatemur. Ad cuius intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniacae pravitate, denunciatur simpliciter<sup>4</sup>, aut<sup>5</sup> criminaliter accusatur, et utrum agatur secundum iuris rigorem, aut<sup>6</sup> secundum temperantiam aequitatis<sup>7</sup>. Item utrum ipse sit regularis, qui iam renuciaverit<sup>8</sup> mundo, an saecularis, qui adhuc in mundo existit<sup>9</sup>, et an<sup>10</sup> inferioris gradus, an<sup>11</sup> excellentioris sit dignitatis. Ad haec<sup>12</sup>, utrum ante fuisset clarae opinionis et bonae fama, an graviter infamatus et valde suspectus, et utrum de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Praeterea utrum testes sint honesti, an criminosi, et an<sup>16</sup> iam sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Kursus si<sup>17</sup> crimina sint eadem vel minima, an paria vel maiora; utrumve testes ex zelo iustitiae, an ex malignitatis fomite depositis credantur. Denique utrum ad pravitatem<sup>18</sup> simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Haec omnia sunt ad intelligentiam illius epistolae distinguenda, sicut ex serie ipsius potest perpendere diligens indagator. Ille quidem<sup>19</sup> Pomposianus abbas, qui iam pridem renun-

ciavit mundo, erat de simonia, periurio, dilapidatione ac insufficientia graviter infamatus. Quomum per monachos, qui invaverant perhibere testimonium veritati, simonia multis modis [contra ipsam abbatem] videretur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspersiones videlicet et iniurias capitales, furtum et adulterium, ut eos a testimonio removeret. Nos vero, ne innocentiae puritas confusa succumberet, vel simoniae pravitas effugeret impunita, illas duntaxat exceptiones probandas admisimus, quibus forte probatis testes non [de] zelo iustitiae, sed de malignitatis fomite processisse constaret, ut conspersiones et iniurias capitales. Ceteras autem exceptiones [appostas], ut furti<sup>20</sup> et<sup>21</sup> adulterii, propter immunitatem haeresis simoniae, ad cuius comparationem cetera crimina quasi pro nihilo reputantur, duximus repellendas, quoniam, etsi probatae<sup>22</sup> fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuantur ex toto, aliis adminiculis suffragantibus; praesertim quum testes de crimine [anno] fuerint emendati. Tales igitur contra talem<sup>23</sup> taliter duximus admittendos, non<sup>24</sup> secundum rigorem iuris, sed secundum temperantiam aequitatis, quum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine, sed civiliter, ut ab administratione amoveretur<sup>25</sup>, tanquam immeritus et damnosus. Et utique tales praelati ex levioribus causis possunt<sup>26</sup> ab administrationibus<sup>27</sup> amoveri, maxime pro summum Pontificem, qui potestatem habet non solummodo iudicandi, sed<sup>28</sup> etiam disponendi, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposuit. Unde praedictus abbas, non expectata sententia, quasi male conscius sibi cessit.

CAP. XXXIII.

Non imputatur cleto confirmatio, si eo confirmate pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.

Idem Abbati Lemblacensi.

Sicut nobis tuis literis intimasti, quum in lemblacensi<sup>3</sup> ecclesia fueris a tenera matris uelut, monachus factus ibidem, in aetate matris fueris tandem<sup>1</sup> promotus ad regimen ecclesiae Florensis<sup>2</sup>; verum, abbat lemblacensi<sup>6</sup> post sublato de medio, ipsa<sup>7</sup>, quae te prius pastorem liliam habuerat, ascium et absendem in patrem et pastorem pro electionem canonicam te vocavit<sup>8</sup>. Et quia<sup>9</sup> pastore carebat Leodiensis<sup>10</sup> ecclesia cathedralis, postquam per aliquot annos fueras in ecclesia Gemblacensi, ad Coloniensem ecclesiam, quae tua est metropolis, proficiscens, ipsis auctoritate in lemblacensi<sup>11</sup> ecclesia interim ministrasti. Ceterum postquam in Leodiensi ecclesia iuxta episcopum institutus, is, a te requisitus, electionem de te factam noluit confirmare, alio<sup>12</sup> non probentis, nisi quod de minori loco transiisti fueras ad maiorem. Verum quum haec tibi fieri pro extorquenda pecunia compenses, sub interminatione anathematis vetuisti<sup>13</sup>, ne pro facto huiusmodi aliqua pecunia offerretur<sup>14</sup>. Sed<sup>15</sup> quidam de fratribus, te inconsulto et ignorante contra excommunicationis a te factae sententiam venientes, promiserunt pecuniam, et etiam exsolverunt, sicut tibi postmodum est relatam, et sic ab episcopo invitatus, institutionem ab eo acceptis libere, quemadmodum postulabas<sup>16</sup>. Super his rebus nos duxit tui discretio consulendus, si propter promissionem iniquitatem et prohibitionem, quemadmodum est praesentium, tibi peccati macula infugatur, et, si de promissione, non tibi cupida, tu cum fratribus, qui fecerunt eum, debens penetrare, quam habere volueris simoniacae paritatis, paratus pro grege Domini subire laborem, et, quavis te conscientia non accuset, a suscepto regimine, si decesserimus, abstinere. Quamvis autem secundum sacrorum canonum instituta etiam parvuli, qui cupiditate parentum ecclesias pro pecunia sunt adepti, eas dimittere teneantur, quia tamen longe diversum est non praebere consensum<sup>17</sup>, et expresse<sup>18</sup>

Tit. III. Cap. XXXI. 3) add. habentes: Fla. 34) dissentunt: Ch 35) et: destit: Cap. 36) reterunt: Ch 37) non: dest: FGHKq Reg.: vel: Ch 38) confute: Ch 39) ex: opp.: uel. a Regum. 40) et: dest: Cae. Cap. XXXII. 1) Resolutum ex Reg. Regum. VI. 214.; Comp. III. c. 1. h. l. (5. 2.) 2) magistro Roberto (de Courcon); — sup. no. 1294. — Follhat: no. 2131. 3) nob.: dest: FGHKq. 4) nos: dest: Ch 5) et: c. 6. de sim. (3. 2.) in Comp. II. 6) et: cap. post. ad ead. 7) civiliter: Ch 8) an: Codd. coll. C Reg. 9) an: FHH Reg. 10) agatur: Ch 11) renuciavit: Ch 12) consistit: Ch Reg. 13) utrum: c Reg. 14) aut: Ch 15) hoc: GHKq: adhuc: Fla. 16) utrum: C Reg. 17) utrum: Ch 18) haesim: Reg. 19) namque: Ch 20) factum: adulterium: Ch 21) et: dest: FGHK 22) probaciones: C 23) tales: Cde 24) sed non: Cq: nec: Ch 25) removeretur: Gb 26) possent: Cae 27) administratione: Ch 28) verum: C.

Cap. XXXIII. 1) Resolutum ex Reg. Reg. II. 172.; Ann. 10. (5. 1.); Comp. III. c. 5. h. l. (5. 2.) 2) Gemblacensis: G Reg.: in fidei. canon. corrupt. est: — Rothomus. 829. 3) et: uel. 2. 4) consequenter: C Reg. 5) Florianensis: GHKq Reg.: in ead. unum corrupt. est 6) et: uel. 2. 7) Girabacensis: Gorabacensis: Reg.: ecclesiae: C Reg. 8) nominavit: Ch Reg. revocavit: Ch: dest: Cq 9) quoniam: FGHK 10) unum in Codd. corrupt. est: — 11) et: uel. 2. 12) add.: tamen: Ch 13) prohibuit: Ch 14) conteretur: Ch 15) Et quum quidam de fratribus, timore Dei praevictis non habentes, intervenit numerum ad ipsius abbatis regimen adspirant, simonibus in ecclesia, quod malum innumum non nisi magno possit deprimi praevicentes, te inconsulto et penitus ignorante, contra excommunicationis a te factae sententiam venientes promiserunt pecuniam et etiam exsolverunt (persolverunt: Ch): C Reg. 16) aestimans: Ch Reg.: destinatus: (ty 17) add.: expressum: Ch 18) expressit: GHKq: expressum: Cq.

prohibere taliter diximus<sup>19</sup> respondendum, quod si ad contra prohibitionem et voluntatem tuam, et sine tam minime recessisti, aliquis te penitus sine proposita pecunia et exsolvit, praesertim quum sit in tali tibi conjugumtate<sup>22</sup> coniunctus, nihil tibi ad illam pecuniam vel illum, sicut<sup>23</sup> credimus, imputandum fore postea consensuris pecuniam solvendo prosumam, nisi contra reddendo solutur; alioquin contingeret, si alius factum, insidias mimico parantis, et damnositas existeret, cui penitus displiceret, et sic<sup>24</sup> aliquis de fraude sua commodum reportaret. Illos autem, qui dederunt pro animam vel etiam receperunt, in tantum constat esse culpabiles, quod, si excessus eorum esset ecclesiae manifestus, quae non indicat de oculis, poena esset canonica ferienda. [Dat. Lat. II. kl. Aug. 1199.]

CAP. XXXVII

Si clericus sine pacto conditio et conditione, ut in ipsa recipiatur in dote, in dote illa sibi retinet, ut pro parte sua, simonia committatur; scens, si hoc non sit sine pacto.

Idem Decano Belvacensium.

Tua nos dixit discreti et considerandi, *si quis<sup>25</sup> alius ecclesie de bonis suis quodammodo abdicat, potens, ut in vita sua de bonis ecclesie bonis quae ipsa ecclesia sine pacto habet, an tunc recipi de bonis suis sit licitum, et deinde si quis assumi voluit, ut in dote sua, quae sine pacto non est, ratio simoniae.* Nos igitur Devotioni tuae taliter respondemus, quod, si quis clericus sine conditione vel pacto<sup>26</sup> largiatur aut offerat bona sua, et illa postmodum pro praebenda retinet, et ad in canonice admittatur, huiusmodi oblatio vel receptio licet non poterit sine vitio simoniae, quum in talibus omnibus pacto ad conventio cessare debeat iuxta canonicas sanctiones. Si vero parat sine pacto<sup>27</sup> vel<sup>28</sup> conditione qualibet offerat, et postea bona sua, regans humiliter, ut in canonice admittatur, et ad bona sua illa retinere<sup>29</sup> sibi licet pro praebenda, et clerici eiusdem ecclesiae pure consentiant; huiusmodi receptio potest licita<sup>30</sup> fieri poterit<sup>31</sup> absque<sup>32</sup> scilicet simoniae pravitatis. Licet<sup>33</sup> autem taliter diximus<sup>34</sup> respondendum, quia<sup>35</sup> nobis datum est de manifestis tantummodo indicare, si tamen is, qui talem donationem facit, ea<sup>36</sup> intentione donatur, ut per<sup>37</sup> temporaria bona, quae offert, spiritum valeat adipisci, et clerici, qui eum in huiusmodi admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia propterpetret, admissuri; sine dubio tam ille<sup>38</sup> quam isti apud districtum iudicem, qui scripturas esse cordium et cogitator secretorum, culpabiles indicantur. [Dat. Rom. ep. S. Petri. III. Non. Dec. kl. X. 12. 7.]

CAP. XXXVIII

Si clericus vel ordinem recipere ab eo, quum credit simoniam; sed manifestare potest in illis, quae prius ab ipso recipit.

Idem Priori Cantuariensi.

Per tuae nobis literas intimasti, quod, quum B. de<sup>39</sup> in eadem domo Cartusensis ordinis suscepisset habitum monachalem, *de bonis suis possessionibus completa, a dioeceseo episcopo fat in subdiaconum ordinatus; sed postmodum dicit ex relatione quorundam, quod licet illi ordinis episcopus dicit esse esse honestus, multoties tamen commiserat vitium simoniae, propter quod a eius nonnullis, etiam illi dolens, abbas, in suo episcopo formaliter ordinem ministrare, nolens ab eodem episcopo ad superiores ordines promoveri. *¶* *Ubi, cum eorum ecclesiam extra non habet, nec parochos, episcopus quum ad quinquaginta a eum sine recessu ab alio episcopo permissum, ordinari, postulat, per se cum apostolice obedientia, quod est in nobis monacho in canonice sine conceptu et suscipiendis parochis ad episcopatum.* Nos igitur<sup>40</sup> respondemus, ut idem*

monachus in ordine sic suscepto secure ministret; sed contra conscientiam ad superiores ordines non adscendant, nec forte additi ad gehennam; licet ex eo, quod consensum nimis habuerit<sup>41</sup> scripturalem, in diffinitione huiusmodi sit collapsus, quam utique non evadit, nisi deponat errorem.

CAP. XXXIX

Pro clericis vel investitis ecclesiam nisi exigi debet, nec evensu consultato vel nominis variatio.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

In tantum peccatis exigentibus corda quorundam simoniaci pravitatis depravati, *¶* *ut in celebratione canonice sanctionis et in possessione quodammodo de illa indicat, heres turbans abdicat, ac dicat, si in eodem suo: non est Deus, simoniae sub hoc solo nomine palliatur, quae nullo nomine culpa transferatur et potest. Verum nec Deus secundum Apostolum irascitur, nec tales Simoniaci scilicet, nisi comparati in presentibus suis non ebulliant, in futuro poenam affigant<sup>42</sup> scripturam, quum nec hoc solo nomine<sup>43</sup> criminis nullatenus palliatur, nec esse potest abdere certum. Sane pervenit ad audientiam nostram, quod, quum olim quidam suffraganei tui pro christate<sup>44</sup> ecclesiae canonice sanctionis certam consueverint<sup>45</sup> accipere pecuniae quantitatem, non<sup>46</sup> metuentes poenam canoniam, et correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendae solutionis anticipant<sup>47</sup>, recipientes in media quadragesima quod<sup>48</sup> recipere consuever post Pascha, et, ut causam recipiendi<sup>49</sup> dissimulent, nomen denarium variant<sup>50</sup>, denarios, quos prius christales, secundo paschales dicebant, consuetudinem mediae quadragesimae nuncupantes. *¶* *Quidam vero nec tempus solutionis, nec solvendum nominis<sup>51</sup> in aliqua ecclesia, et tunc pro omnia consuetudine indunt.* Quum<sup>52</sup> vero expressis exprimat venditionis speciem, qui prius recipit<sup>53</sup> pactum, quam rem conferat pretiosam, quum<sup>54</sup> tempus recipiendi<sup>55</sup> necesse dissimulatio distulerit, et dissimulaverit deficiente, licet utrumque in talibus periculosum existat, et<sup>56</sup> gratis sit gratia conferenda, non<sup>57</sup> ipsum contingit et rem et nomen qualiter donaverit; sed ut utrumque sine per apostolica scripta mandamus<sup>58</sup> districto percipiendum, quatenus auctoritate nostra factus et tua, taliter excessus corrigas supra dictos, suffraganeos tuos et officiales eorum institutionem<sup>59</sup> poenitentia pro consuetum ecclesiasticum subdito apostolice auctoritate abstruendo a tam illicita exactione compesces, quod ad nos de extra super hoc quorundam de factis non possit, aliorum<sup>60</sup> culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad poenam. Eodem quoque auctoritate suffragatos Irvam etiam<sup>61</sup> illum consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro ecclesiarum investitura archidiaconi marcham argenti, minores vero decani vacuam albam sibi dari postulant, vel etiam solvi pecuniae quantitatem. [Dat. Lat. VI. Kal. Jul. 1199.]*

CAP. XXXXI

Ordinatus in subdiaconum, qui prius praesentatum suo prouidit, quod nil ab eo potest, in suscipio ministro, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crederetur.

Idem.

Per tuae nobis literas intimasti, quod, quum D. prior praesentiam vellet in subdiaconum<sup>62</sup> ordinari, et certum titulum non haberet, quendam presbyterum exoravit, ut ipsum ad ecclesiam suae titulum praesentaret. Quod quum ille facere recusaret, ipse illi finititer reppromisit, quod nunquam, si praesentaret eundem, in ecclesia sua aliquam peteret portionem, et sic ad praesentationem<sup>63</sup> eius<sup>64</sup> exsistit ordinatus, nec, ad assertu, se in hoc illatum egisse aliquid intellexit<sup>65</sup>. *¶* *Ubi, quum postmodum eum in diuocinum promoueret, episcopo commouente, ne quis, interveniens, poenitentia aliquam, ordinatus accideret; aliam recedatibus poenitentiam istius a susceptione*

11. III. Cap. XXXIII. 1. ubi dixit; 2. consueverint; 3. ex in; 4. 1199. 5. 1199. 6. 1199. 7. 1199. 8. 1199. 9. 1199. 10. 1199. 11. 1199. 12. 1199. 13. 1199. 14. 1199. 15. 1199. 16. 1199. 17. 1199. 18. 1199. 19. 1199. 20. 1199. 21. 1199. 22. consueverint; 23. linea; 24. 25. debet; 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

1. 1199. 2. 1199. 3. 1199. 4. 1199. 5. 1199. 6. 1199. 7. 1199. 8. 1199. 9. 1199. 10. 1199. 11. 1199. 12. 1199. 13. 1199. 14. 1199. 15. 1199. 16. 1199. 17. 1199. 18. 1199. 19. 1199. 20. 1199. 21. 1199. 22. 1199. 23. 1199. 24. 1199. 25. 1199. 26. 1199. 27. 1199. 28. 1199. 29. 1199. 30. 1199. 31. 1199. 32. 1199. 33. 1199. 34. 1199. 35. 1199. 36. 1199. 37. 1199. 38. 1199. 39. 1199. 40. 1199. 41. 1199. 42. 1199. 43. 1199. 44. 1199. 45. 1199. 46. 1199. 47. 1199. 48. 1199. 49. 1199. 50. 1199. 51. 1199. 52. 1199. 53. 1199. 54. 1199. 55. 1199. 56. 1199. 57. 1199. 58. 1199. 59. 1199. 60. 1199. 61. 1199. 62. 1199. 63. 1199. 64. 1199. 65. 1199. 66. 1199. 67. 1199. 68. 1199. 69. 1199. 70. 1199. 71. 1199. 72. 1199. 73. 1199. 74. 1199. 75. 1199. 76. 1199. 77. 1199. 78. 1199. 79. 1199. 80. 1199. 81. 1199. 82. 1199. 83. 1199. 84. 1199. 85. 1199. 86. 1199. 87. 1199. 88. 1199. 89. 1199. 90. 1199. 91. 1199. 92. 1199. 93. 1199. 94. 1199. 95. 1199. 96. 1199. 97. 1199. 98. 1199. 99. 1199. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 6

*ordinis diaconatus cessavit, hoc tibi humiliter confitemur, et per te postulamus obsecrari, utrum ex promissione huiusmodi renus esset, et an liceret eodem in suscepto diaconatus ordine ministrare, et ad ordines ascendere ulteriores, fraternitas tua dicit apostolicas solis orationum requirendum. Nos igitur<sup>1</sup> inquisitioni tue taliter respondemus, quod, nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad ordines superiores ascendere, nec in suscepto debet ordine<sup>2</sup> secundum rationem canonum ministrare.*

CAP. XXXVIII.1

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium non ecclesiasticarum laicorum, et dantes et recipientes ab illa ecclesia sunt efficiendi. H. d. hoc e. per alia verba, licet sit brevis.

Idem<sup>2</sup>.

Consulere (*Et infra*): Quicumque vicedominium vel aliam ecclesiasticarum<sup>3</sup> rerum administrationem pro pecunia obtinere<sup>4</sup> voluerint<sup>5</sup>, tam ementes quam vendentes cum Simone magis percelluntur<sup>6</sup>, et ab illa ecclesia, in cuius contumeliam dare pecuniam<sup>7</sup> et accipere voluerint<sup>8</sup>, iuste excluduntur<sup>9</sup>.

CAP. XXXIX.1

Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione episcoporum et benedictionibus abbatum et ordinationibus clericorum, nec excoisat consuetudo.

Idem in concilio generali.

Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis [*et*] a plerisque<sup>2</sup> personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones et extorsiones turpes et pravae pro consecrationibus episcoporum, benedictionibus abbatum et ordinibus clericorum, estque taxatum, quantum sit isti vel illi, quantumve<sup>3</sup> alteri vel alii persolvendum, et ad cumulum damnationis maioris quidam cupiditatem<sup>4</sup> et pravitatem huiusmodi nituntur defendere pro consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes absum<sup>5</sup>, consuetudinem huiusmodi<sup>6</sup>, quae magis dicenda est corruptela, penitus reprobamus, firmiter statuantes, ut pro his sive conferendis sive collatis nemo aliquid quocunque<sup>7</sup> praetextu exigere aut<sup>8</sup> extorquere praesumat, aliqui et qui receperit, et qui dederit huiusmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi et Simone<sup>9</sup> condemnentur.

CAP. XL.1

Religiosi pretio recepti una cum recipientibus de monasterio expelluntur, et in arctioribus monasteriis ad agenda poenitentiam detrahuntur. Sed recepti ante istud concilium ponebantur sine recepti in aliis locis eiusdem ordinis, nisi multitudine sit in causa, ita tamen, quod remaneat prima receptio, et de novo recipientur.

Idem in eodem.

Quoniam simoniaca labes adeo<sup>2</sup> plerisque moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipienti in sorores, paupertatis praetextu volentes huiusmodi vitium palliare: ne id de cetero fiat, penitus prohibemus, statuantes, ut quaecunque<sup>3</sup> de cetero talia commiserint<sup>4</sup> pravitatem, tam recipientes<sup>5</sup> quam recepti, sive sit subdita sine praelata, sine spe restitutionis de suo monasterio expellantur<sup>6</sup>, in locum arctioris regulae ad agenda perpetuam<sup>7</sup> poenitentiam retrudenda<sup>8</sup>. De his autem, quae ante hoc synodale statutum taliter<sup>9</sup> sunt receptae, ita diximus providendum, ut remotae de monasteriis, quae perperam sunt ingressae, in aliis locis eiusdem ordinis collocentur. Quodsi forte propter nimiam multitudinem alibi nequeverint commode collocari, ne damniabiliter [*forte*] in saeculo<sup>10</sup> evagentur, recipientur in eisdem monasteriis dispensative de novo, mutatis prioribus locis, et inferioribus assignatis. Hoc<sup>11</sup> etiam<sup>12</sup> circa<sup>13</sup> monachos vel<sup>14</sup> alios regulares dererimus<sup>15</sup> observandum. Verum, ne pro simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, praecipimus, ut dioecesiani episcopi singulis annis hoc<sup>16</sup> faciant per suas dioeceses publicari.

CAP. XLII.1

Episcopi nihil exigere debent, ut permittant in ecclesiis sibi subiectis clericis institui, monachos profiteri, vel mortuos sepeliri; alioquin exacta resistentur duplicata.

Idem in eodem.

Audivimus de quibusdam episcopis, decedentibus ecclesiarum rectoribus, ipsas interdito submicant, nec patitur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecunie persolvatur. Praeterea quum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt et malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Quum igitur non solum a malo, sed etiam ab omni specie mali sit secundum Apostolum<sup>2</sup> abstinendum, exactiones huiusmodi penitus inlubemus. Quod si quis transgressor existiterit, exacta duplicata restituit, in utilitatem<sup>3</sup> locorum, in quorum fuerint solita<sup>4</sup> dispendium, fideliter<sup>5</sup> convertenda.

CAP. XLIII.1

Sacramenta sunt libere conferenda; cogit tamen ordinarius laicos obsequi vana laudabiles consuetudines.

Idem in eodem.

Ad apostolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro sequiis mortuorum, et benedictionibus<sup>2</sup> nubentium et similibus pecuniam exigunt et extorquent, et, si forte eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra vero quidam<sup>3</sup> laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, sua devotione fidelium introductam, ex fermento haereticae pravitatis nituntur infringere sub praetextu canonicae pietatis. Qua propter super his pravitas<sup>4</sup> exactiones fieri prohibemus, et pias consuetudines praecipimus observari, statuantes, ut libere conferantur ecclesiastica sacramenta; sed per episcopum loci veritate cognita compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

CAP. XLIII.1

Prohibet abbatibus Cisterciensibus solemniter installari, et ponit formam obediencie, quam praestant suis episcopis.

Honorius III. universis Abbatibus et Fratribus Cisterciensium ordinis.

Ne Dei ecclesiam<sup>2</sup>, *quum lavit proprio sanguine Iesus Christus, macula foeditatis conquinata, ruga duplicatis deformet, cupiditatis spurcitia, omnium aediorum radii, et venalitates deformulas, quasi ruga sub praetextu consuetudinis contracta, eliminanda sunt penitus ab eodem, ut dispensatio mysteriorum Dei, et ipsa mysteria gratis accepta, Gieziaca pravitate prorurs abdola, caritate gratuita conantur; que emere vel<sup>3</sup> vendere quam detestabile quippe periculosum existat, liquido potest perpendi ex eo, quod Dominus ecedentes et euentes oves et boves ciecit de templo, et cathedras vendentium et ementium columbas evertit. In electione denique vendentium et ementium<sup>4</sup>, facinoris inquinantis atropice exprimitur detestatio, et in cathedrarium eversione monasteriorum, cui poenae subiacent hi, qui praesent, ecedentes Dei dona et ecclesiastica sacramenta. Ut huiusmodi igitur facinus, [quod] quos conquinat aequat<sup>5</sup>, praefatos et subditos non possit inferre quomodo modo, auctoritate apostolica districtius inlubemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus, archidiaconus vel officialis ipsorum in quomquam, in abbatem electo, pro benedictione, seu installatione vel recipientia professione ab eis<sup>6</sup>, sub consuetudinis praetextu cuiusquam paldifrenio seu aliud quicquam, quomocumque nomine conceatur, exigere vel extorquere praesumat. Vobis etiam sub praetextu huiusmodi exacta taliter interdiciamus ne praestetis, quum non solum a malo, sed omni<sup>7</sup> specie mali sit abstinendum. Installationis quoque solemnitates in<sup>8</sup> electis abbatibus ordinis vestri fieri prohibentes, adiciamus,*

Tit. III. Cap. XXXVII. 7 legit: *estul F*. 8 ordi.: *dest: Df*.  
 Cap. XXXVIII. 1) *Comp. IV. c. 2. h. t. (5, 2)*. 2) 1198-1215. — *Polthast no. 5087*. 3) ecclesiasticam (*recr: dest: D*). 4) administrare: *Df*h 5) voluerit: *Dofe*. 6) percelluntur: *FHMf*h 7) poe.: *dest: Dh* 8) voluerint: *Df*h 9) excludantur: *FHMf*h 10) excludantur: *Df*.  
 Cap. XXXIX. 1) *Comp. IV. c. 1. h. t. (5, 2)*. 2) alii: *dest: Dh*. 3) plurimis: *Comp.*. 4) quant. ... alteri: *dest: Dh*; quant. ... alii: *dest: Dh*. 4) turpitudinem: *Dofal* *Comp.*. 5) abserndum: *Dh*. 6) huiusmodi: *Dof*. 7) quomodo: *Dh*. 8) aut: *Comp.*. 9) add.: *magis: Dh*.  
 Cap. XL. 1) *Comp. IV. c. 1. h. t. (5, 2)*. 2) alii: *dest: Dh*. 3) quicunque: *Dh*. 4) commiserint: *Dh* *Comp.*. 5) recipientes: *GLND* *Comp.*. 6) dest: *Dh*. 7) percepto: *Comp.* *ms.*. 8) detrahenda: *FAL* *Comp.*. 9) tal.: *dest: Dh*. 10) add.: *hoc: Df*; in saec.: *dest: Dof*h. 11) Haec: *Dof*

12) autem: *Mh*. 13) etiam circa: *Dh*. 14) et: *FHMf*h *Comp.*. 15) dererimus: *Dof*. 16) hi: *Bf*; add.: *statutum: Bf*.  
 Cap. XLII. 1) *Comp. IV. c. 5. h. t. (5, 2)*. 2) *L. Theos. V. 22*. 3) utilitates: *Df*h *Comp.*. 4) solutae: *Dh* *Df*h 5) ind.: *dest: Dh*.  
 Cap. XLIII. 1) *Comp. IV. c. 6. h. t. (5, 2)*. 2) benedictione: *FHMf*h *Comp.*. 3) quod: *Dh*. 4) Quap: *haves pravas: Dh*. 5) Quap: *et pravas exactioes super his: Dh* *Comp.*.  
 Cap. XLIII. 1) *Exaltatum et quasi ep. quia (huc non sive mendis) ex Reg. Bon. edita est a Moxono, Ann. Cost. IV. 228; — Comp. V. c. 1. h. t. (5, 1)*. 2) ser. no. 1224. — *Polthast no. 733*. 3) ecclesiae: *Fla*. 4) sent: *Ea*. 5) et em.: *dest: Dh*. 6) et aeq.: *Eob*. 7) eos: *Ea*. 8) a;: *Ea*; ab omni.: *Eb*. 9) in ... vestr.: *dest: E*.



pauperes gratis doceat<sup>2</sup>, competens aliquod beneficium praebetur<sup>3</sup>,  $\frac{1}{2}$  quo docentis necessitas subleuetur, et discipulis via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituitur ecclesiis suis monasteriis, si retractis temporibus aliquid in eis<sup>4</sup> hoc fuerit depulsum. Pro licentia vero docendi nullus omnino pretium exigat, vel sub<sup>5</sup> obtentu alicuius consuetudinis ab eis<sup>6</sup>, qui docent, aliquid quaerat, nec docere quemquam<sup>7</sup>, qui sit idoneus, praeterea<sup>8</sup> licentia interdicit. Qui autem<sup>9</sup> contra hoc venire peccaverit, ab<sup>10</sup> ecclesiastico fiat beneficium alienus. Dignum quippe<sup>11</sup> esse videtur, ut in ecclesia Dei fructum sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum<sup>12</sup> vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nititur impidire.

CAP. II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet vel promitti, et exactum restitui et promissioni remitti debet; et negligente inferiore praelato ad magistrum constituendum, supplicet hoc superior.

Alexander III. Vintoniensis<sup>12</sup> Episcopo.

Prohibeas attentus de exigo, ne in parochia tua pro licentia docendi aliquid<sup>3</sup> exigatur aliquid aut etiam promittatur. Si quid vero postea<sup>4</sup> solum fuerit vel promissum, remitti<sup>5</sup> promissionem facias et restitui appellatione cessante solum, sciens<sup>6</sup>, quod scriptum est: „Gratis<sup>7</sup> accepistis, gratis date.“ Sane, si quis<sup>8</sup> occasione huius prohibitionis distulerit magistris<sup>9</sup> in locis congruis instituire, tibi<sup>10</sup> liceat de commissione nostra, omni contradictione et appellatione postposita, ibi<sup>11</sup> aliorum instructioni<sup>12</sup> praeficere viros providos, honestos et discretos.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiam hoc habeat cunctuendo.

Idem<sup>2</sup>.

Quanto Gallicana ecclesia  $\frac{1}{2}$  maiorum personarum scientia et honestate praefulget, et<sup>3</sup> cautius nititur cellare<sup>4</sup> quo confidere videntur ecclesiasticam honestatem, tanto echeantiori Dignos esse<sup>5</sup> animadversione censemus, qui nomen magistri<sup>6</sup> scholarum<sup>7</sup> et dignitatem assumunt in ecclesiis vestris, et<sup>8</sup> sine certo<sup>9</sup> pretio ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt<sup>10</sup>. Quum autem haec<sup>11</sup> prava et curiosis consuetudo a<sup>12</sup> cupiditatis radice processerit<sup>13</sup>, et decorem admodum ecclesiasticae honestatis<sup>14</sup> confundat, providendum rubis<sup>15</sup> est summoque satagendum, ut consuetudo ipsa de ecclesiis vestris<sup>16</sup> [penitus]  $\frac{1}{2}$  extirpetur, quum rubis praecipue et specialiter uberetur, si quid in ecclesiis eisdem leve dignum inveniantur vel reprehensione notandum. [Nos<sup>18</sup> quoque, qui, licet immeriti, dispensante clementia capituli<sup>19</sup> suprema iungimus potestate, tantae cupiditatis et rapacitatis vilium volentes inveniendum reliqui, fraternitati vestrae per apostolicum scriptum] mandamus<sup>19</sup>, quatenus<sup>20</sup> consuetudine ipsa de vestris ecclesiis extirpata, sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis, districte praecipientes, ut, quicumque viri idonei et literati voluerint<sup>21</sup> regere studia literarum, sine<sup>22</sup> molestia et exactione qualibet<sup>23</sup> scholas regere permittantur<sup>24</sup>, [ne<sup>25</sup> scientia de cetero pretio vileatur exponi, quo singulis gratis debet impendi.] Si qui vero huiusmodi prohibitionis<sup>26</sup> vel praeccepti existiterint transgressores,

eos auctoritate nostra et vestra officis et dignitatibus spoliatis. Porro, si [huc]  $\frac{1}{2}$  in ea mandatum nostrum corrigere neglexerint, negligantia vestram gravem habebimus et molestam et ad ea corrigenda<sup>28</sup> minime extendere compellimus<sup>29</sup>, ita quod si educerit<sup>30</sup> in huius<sup>31</sup> rapacitatis proposito persistere non valebit. [Dat. Tusculi XIII. Kal. Nov.]

CAP. IV.

In qualibet cathedrali ecclesia, vel alia, in facultatis sufficienti, debet a praelato vel capitulo minus magister eligi, qui reditus unius praebendae debent assignari; in metropolitana vero ecclesia etiam eligi debet theologus. Et si ad grammaticam et theologiam non sunt, provideat ipsi theologo ex redditibus suae ecclesiae, et grammatico faciat providere in aliqua ecclesiana sua civitatis vel diocesis.

Innocentius III. in concilio generali.

Quia nonnullis propter inopiam et legendi studium et opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi concilio pia fuit constitutio<sup>2</sup> provisum, ut per unamquamque cathedralem ecclesiam magistris, qui eiusdem ecclesiae clericos aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquo competens beneficium praebereetur, quo et docentis relevaretur necessitas, et via pateret discipulis ad doctrinam. Verum, quoniam<sup>3</sup> in multis ecclesiis id<sup>4</sup> minime observatur<sup>5</sup>, nos, praedictum roborantes statutum, adiciimus, ut non solum<sup>6</sup> quilibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt<sup>7</sup> facultates, constituatur magister idoneus, a praelato cum capitulo, seu maiori et saniori parte capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum [et aliorum] gratis in grammatica facultate ac aliis instructi iuxta posse. Sane metropolis<sup>8</sup> ecclesia theologum nihilominus habeat, qui sacerdotis et alios in sacra pagina doceat, et in his praesertim informet, quae ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuiuslibet magistrorum a capitulo minus praebendae proventus, et pro theologo<sup>9</sup> a metropolitano tantumdem; non quod propter hoc efficiatur canonicus, sed tam diu reditus ipsos<sup>10</sup> percipiat, quamdiu persistit in docendo. Quodsi forte de<sup>11</sup> duobus<sup>12</sup> ecclesia metropolis<sup>13</sup> gravetur, theologo iuxta modum praedictum ipsa provideat, grammatico vero in alia ecclesia suae civitatis sive diocesis, quae sufficere valeat, faciat providere.

CAP. V.

Praelati et capitula ad studia theologica scholares doctes transmittere tenentur, qui in absentia redditus praebendarum suarum et beneficiorum per quinquennium integritate percipiunt. Et si proprii redditus ad sustentationem studii eis non sufficient, debet praelatus cum capitulo eis providere; magistri vero, donec docuerint, integro percipiunt fractus beneficiorum suorum.

Honorius III.<sup>2</sup>

Super specula<sup>3</sup>  $\frac{1}{2}$  [Honorii licet immeriti constituti, dum diligenter multo intuitu contemplantur statum ecclesiae generalis, dolens plurimum et tristatur<sup>4</sup>, quod, quam albae sint generosae ad messum plurimum et operarii sint<sup>5</sup> perparvi, plerique cygiles, qui tenentur custodire Domini cinerum, dormunt inanis<sup>6</sup> suorum, neque zizaniam nimium creverunt in manipulis ad comburendum colligunt, quatenus<sup>7</sup> vagi superseminet inimicus. Quomodo lacteus<sup>8</sup> et parvus deficiat in platcis, via est, qui frangat paucum parvulis, aut propinat silicibus aquam sapientiae salutaris, eo, quod modica est in terra scientia Domini, qua plurius eluit

Tit. V. Cap. I. 2) docet; R. 3) trinitatem; AbP: assignatur; O 4) ex a. 5) sub; dest: Ab. 6) his; dh. 7) quocumque; O. 8) exactitate; APR. 9) vero; Abte. 10) ab; P. 11) quidem; OPR. 12) vendit licentiam docendi, ecclesiarum profectum nititur impidire; O.

Cap. II. 1) Restitutio ex App. II, 17.; Lips. III, 1.; Bomb. II, 4.; Cuss. XV, 1.; Comp. I, c. 2. h. t. 45, 4. 2) London.; O non recte; P. C.; Nuncios N.; O; A; — cf. c. 6 de dec. (3, 20); — 1153—84. — Jaffe no. 9228. 3) ab aliquo; Abte. A. 4) post prohibitionem tuam; Coll. ctt. 5) prom. restitui facias app. cess. scens; F.; prom. remitti sol. et sol. Ab) facias app. cess. restitui; M; promissionem remitti, solum reddi facias app. cess.; O; remitti sol. facias app. cess. vel restitui; R. 6) sciens, quod gratis... scriptum esse; R. 7) Quod gratis; O. — cf. Meth. X, 8. 8) aliquid; Coll. ctt. 9) sub; cunctis; O. 10) ibidem tibi; R. 11) ibidem; Coll. ctt. 12) instructione; P. 13) viros providos et discretos; HIALXVI. Coll. ctt. 14) honestos et discret.; F; vir. provid. et bon.; L.

Cap. III. 1) Restitutio ex ipso ep. c. ad Montano Vlt. Script. II, 853.; — App. II, 18.; Lips. III, 2.; Bomb. II, 2.; Cuss. XV, 2.; Comp. I, c. 3. h. t. (5, 4) 2) archiep. per Galliam (Gallicanis) de constituta; PQR; fratris, et ep. per regnum Francorum constituta; orig. — 1170. 2. — Jaffe no. 7563. 3) eo cant.; Coll. ctt. 4) corrige; A; vitare; R. 5) esse; dest; Coll. ctt.; dignum admiratione videtur, quod illi; orig. 6) magistris; orig. 7) scholam; Ab) Coll. ctt. 8) et; dest; orig. 9) certis; dest; O. 10) impendat; H. 11) infamatus; orig. 12) det; dh. 13) processit; Aae. processit; Ab. 14) libertatis; P; unitatis; Aae; dignitatis; I. 15) nobis; Ab) Q. 16) nostris; ib. 17) pen.; dest; Aae; O; R. 18) verba uocet

urbano desunt cinis; ib. 19) mand... extirp.; dest; Coll. ctt. 20) mand., quatenus sub anathematis (sub anathem. orig. Coll. ctt.) interminatione prohibere (dest; A)B) curatis, ne qui dignitate (dignitatem; A)B) illa (dest; Coll. ctt.) si dignitas dicit potest, fingentes (fingentes; A)P) ipso (dest; B) praestantia licentia docendi alios ab aliquo amodo (dest; R; sub aliquo modo; O) extorqueat, quicquam amicum, vel extorqueat, exierit aliquid quid; Q; praesentium; Coll. ctt.) sed eis districte praecipitis (praecipitis; Q; Coll. ctt. orig. 21) voluit; Aae)P)Q. 22) eius (eo; R; dest; O) sine mol... regere patientiam; Coll. ctt. 23) qualivunque; ib. 24) patientiam; Coll. ctt. 25) zizaniam non creverunt; ib. 26) Si vero vestrae (nostrae; A)B)Q) prohibitionis vel praeccepti praecipitios vel prohibitionis; R; Coll. ctt. orig. 27) hoc; dest; coll.; O; eos; QR. 28) cum corrigendum; Coll. ctt. 29) compellimus; Q. 30) voluit; A. 31) huiusmodi; A)Q.

Cap. IV. 1) c. 11. Conc. Later. IV. (1215.); Comp. IV, c. no. h. t. (5, 3). 2) institutione; Conc. 3) quia; F)F. 4) id; dest; Dh. 5) observaretur; Deg. 6) quilibet cathedrali ecclesia; Dh; in cathed.; Dh. 7) poterit; La; poterunt; A)B; poterunt; P)B; 8) metropolitana; Dh; Conc. 9) pro theol.; add. a. Roma. 10) ibidem; De)gh. 11) cum; Dh. 12) ind.; clericis; Lat; magistris; N; Conc. ap. Mans. 13) metropolitana; F)De Conc.

Cap. V. 1) Restitutio ex ipso ep. c. ad Gregorio Sirocos dipl. I, 1199. et Saragum in Zehor. J. 906. R. Wessnoech. VIII, 204.; — Comp. V, c. no. h. t. (5, 2). 2) de more of. adu. ad c. 10. ne cler. vel mon. (3, 50); — Polthast no. 6165. 3) speculam; no. 4) testatur; L)J; male. 5) sive; ib. male 6) somnum; ib. 7) lacteus; ib.



CAP. V.1

Excommunicari debent Christiani, qui in domo servant Iudaeis, vel Sarracenis sine paganis. Et principes saeculares excommunicari debent, qui Iudaeos baptizatos suis bonis spoliarie communiunt.

Idem ex concilio Lateranensi.

Iudaei sive Sarraceni neque<sup>2</sup> sub alendorum puerorum suorum<sup>3</sup> obtentu, nec pro servitio vel<sup>4</sup> alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicantur<sup>5</sup> autem qui<sup>6</sup> cum eis praesumpserint<sup>7</sup> habitare. (Et infra: ad cf. c. 21. de testib. II. 20.) Si qui praetera Deo inspirante ad fidem se converterint<sup>8</sup> Christianam, a possessionibus suis<sup>9</sup> nullatenus excludantur, quam melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quum, antequam fidem susceperint<sup>10</sup>, habebantur<sup>11</sup>. Si autem secus fuerit factum, principibus seu<sup>12</sup> potestatibus eorumdem<sup>13</sup> locorum iniungimus sub poena excommunicationis, ut portionem hereditariae suae<sup>14</sup> et bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi<sup>15</sup>.

CAP. VI.1

Christiani, deferentes Sarracenis, merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes, excommunicandi sunt, et rebus eorum privandi, et officiarum capientium servi.

Idem in eodem.

Ita quorundam animos occupavit saeva cupiditas, ut, qui<sup>2</sup> gloriantur nomine Christiano Sarracenis arma, ferrum et ligamina<sup>3</sup> deferant galearum, et<sup>4</sup> pares aut etiam superiores in malitia fiant illis<sup>5</sup>, dum ad impugnandos<sup>6</sup> Christianos arma eis<sup>7</sup> et necessaria subministrant<sup>8</sup>. Sunt etiam, qui pro<sup>9</sup> cupiditate sua in galeis et piraticis<sup>10</sup> Sarracenorum navibus regimen et curam gubernationis exercent<sup>11</sup>. Tales igitur, ab ecclesiastica<sup>12</sup> communione praecisos<sup>13</sup>, et excommunicationi pro sua iniquitate subiectos, et rerum suarum pro principibus [sacerdotibus] catholicis et consules civitatum privatione multari, et capientium fieri<sup>14</sup> servos, si capti fuerint, censemus. Praecipimus etiam<sup>15</sup>, ut per ecclesias maritimarum urbium crebra et solennis in eos<sup>16</sup> excommunicatio proferatur. Excommunicatio quoque etc. (cf. c. 3. de rupt. I. 17.)

CAP. VII.1

Iudaei veteres synagogas in priorem statum reformare possunt; de novo exigere non possunt.

Idem<sup>2</sup>.

Consultat (Et infra: cf. c. 29. de opp. II. 28.) Iudaeos etiam de novo construere<sup>3</sup> synagogas, ubi eis non habuerunt<sup>4</sup>, pati non debet. Verum, si antiquae corruerint, vel ruinam<sup>5</sup> minuantur<sup>6</sup>, ut eas<sup>7</sup> reaedificent, potest<sup>8</sup> aequanimitate tolerari, non autem, ut eas exalcent, aut amphores aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur<sup>9</sup>; qui utique hoc<sup>10</sup> pro magno debent habere, quod in veteribus synagogis et suis observantiis tolerantur.

CAP. VIII.1

In familiari servitio Iudaeorum Christiani esse non debent.

Idem<sup>2</sup>.

Ad haec<sup>3</sup> praesentium metropolitae mandamus utque praecipimus, quatenus omnibus Christianis, qui sunt in iuris-

ditione vestra, penitus interdicatis, et, si necesse<sup>4</sup> fuerit, distractione ecclesiastica compellatis<sup>5</sup> eosdem<sup>6</sup>, ne ipsi Iudaeorum servitio se assidue pro aliqua mercede exponant; quod<sup>7</sup> etiam obstetricibus et nutricibus<sup>8</sup> eorum<sup>9</sup> prohibere curetis, ne infantes Iudaeorum in eorumdem<sup>10</sup> domibus nutrire praesumant, quoniam<sup>11</sup> Iudaeorum mores et nostri<sup>12</sup> in nullo concordant, et ipsi de facili ob continentiam<sup>13</sup> conversationem et assidua familiaritatem, instigante hominum generis inimico, ad suam superstitionem et perditionem simplicium animos inclinantur<sup>14</sup>. [Praeterea etc. cf. c. 7. de usur. I. 19.]

CAP. IX.1

Iudaei invitati non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine iudicio publico, aut rebus suis spoliamdi, vel in suis festiuitatibus molestandi, nec ipsorum coemeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III.<sup>2</sup>

Sicut Iudaei<sup>3</sup> non debent sine<sup>4</sup> licentia in synagogis<sup>5</sup> ultra, quam in lege permissum est, praesumere, ita in his, quae eis concessa sunt, nullum debent praedilectum sustinere. Nos<sup>6</sup> ergo<sup>7</sup>, quum, in sua iugiter religioe permurare, quum Prophetaurum verba et suorum scripturarum arcana exponere, utque Christianam fidem et salutem utilitatem habere, laudem, quam defensionum nostram et auxilium postulant, ex Christianae pietatis mansuetudine et praedecessorum nostrorum felicitate memoriam Calisti, Eugenii<sup>8</sup> [et Alexandri]<sup>9</sup> Romanorum Pontificum vestigiis inherentes ipsorum petitionibus admittimus, eisque protectionis nostrae elyptum indulgemus. Statuimus enim<sup>10</sup>, ut nullus Christianus invitatus vel<sup>11</sup> nolentes Iudaeos<sup>12</sup> ad baptismum [per violentiam]<sup>13</sup> venire compellat. Si quis autem<sup>14</sup> ad Christianos causa fidei confugerit, postquam voluntas eius fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur; quippe Christi<sup>15</sup> fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed invitatus cogitur<sup>16</sup> pervenire. Nullus etiam Christianus eorum quolibet sine iudicio terrene<sup>17</sup> potestatis vel occidere, vel vulnerare, vel suas illis pecunias auferre praesumat, aut bonas, quas haecenus [in<sup>18</sup> ea, in qua habitant]<sup>19</sup>, regione<sup>20</sup> habuerunt<sup>21</sup>, consuetudines immutare, praesertim in festiuitatum suarum celebratione quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet. Neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi ea, quae ipsi<sup>22</sup> tempore praeterito<sup>23</sup> facere consueverunt. Ad hoc<sup>24</sup> malorum hominum pravitatis et avaritiae<sup>25</sup> obviantes, decernimus<sup>26</sup>, ut nemo coemeterium Iudaeorum<sup>27</sup> mutilare aut<sup>28</sup> invadere audeat, sive obtentu pecuniae corpora humata effodere. Si quis autem huiusmodi decreti tenore cognito<sup>29</sup> [ut mere]<sup>30</sup> absit, contraire praesumpserit, honoris et officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententia<sup>31</sup> plectatur, nisi praesumptionem suam digna satisfactione correxerit.

CAP. X.1

Ponit duas indulgentias illorum, qui paganos praedicant.

Idem<sup>2</sup>.

Quam sit laudabile (Et infra: Titus, frater episcopo, petitionibus audentes, tibi tuisque sociis, quum<sup>2</sup> ad praedicandam Christi fidem paganos exhibitis<sup>3</sup>, apostolica auctoritate concedimus, ut vobis his cibis cum modestia et

Tit. VI. Cap. V. 1) c. 26. Conc. Later. III. (1179); Lips. c. 23.; Bomb. c. 22.; Cass. XII. m.; Comp. I. c. 5. h. l. (5, 5) — Copiat ibid. F; in 661 editat post cap. sept. 2) ne; QK 3) stior; drest; Q Couc. 1) noc; P Couc. 5) excommunicantur. — praesumpserit; AB 6) omnes (hi; M) qui; LM 7) praesumunt; AB 8) converterent; P 9) parentum; QK 10) susceperunt; LDM; suscipiunt; APK; accepterunt; Couc. 11) habentur; GK; habentur; P 12) vel; AB 13) eorum; R 14) suae; drest; G Coll. coll. Couc. 15) restitit; R.

Cap. VI. 1) Restitutio ex App. I. 26.; Lips. IV. 5.; Bomb. XLVII. 5.; Cass. LIV. 3.; Luc. app. Bul. III. 375.; Gdb. auct. I. 15, 33.; Comp. II. c. 1. h. l. (5, 4). 2) Hibernicus archiep.; Cf. c. 29. de app. 2; 28.; — 1159—81. — Jaffe no. 9331. 3) constituere; Bbghbqfks Luc. 4) eas sicilicet non habentur; P 5) ruinas; Luc. 6) minentur; Q 7) eas; add. a Romo. 8) potes (potioris; B) aequam. (manimitem; Bb) tolerare (tolerari; Bc); Bbghks Luc. 9) equosentur; Bb 10) hoc; drest; Bbghk Coll. coll. Couc. 11) excreant; Q Couc. 12) ecclesiae; Coll. coll. App. Ad; Couc. 13) suspensos; R 14) fore; Coll. coll. Comp. 15) autem; APK 16) eis; Adcl; in eos; drest; kR.

Cap. VII. 1) Restitutio ex App. I. 26.; Lips. IV. 5.; Bomb. XLVII. 5.; Cass. LIV. 3.; Luc. app. Bul. III. 375.; Gdb. auct. I. 15, 33.; Comp. II. c. 1. h. l. (5, 4). 2) Hibernicus archiep.; Cf. c. 29. de app. 2; 28.; — 1159—81. — Jaffe no. 9331. 3) constituere; Bbghbqfks Luc. 4) eas sicilicet non habentur; P 5) ruinas; Luc. 6) minentur; Q 7) eas; add. a Romo. 8) potes (potioris; B) aequam. (manimitem; Bb) tolerare (tolerari; Bc); Bbghks Luc. 9) equosentur; Bb 10) hoc; drest; Bbghk Coll. coll. Couc. 11) excreant; Q Couc. 12) ecclesiae; Coll. coll. App. Ad; Couc. 13) suspensos; R 14) fore; Coll. coll. Comp. 15) autem; APK 16) eis; Adcl; in eos; drest; kR.

Cap. VIII. 1) Restitutio ex App. XX. 2.; Lips. IV. 2.; Bomb. XLVII. 2.; Cass. LIV. 2.; Luc. app. Bul. III. 375.; Abn. I. 45, 4.; Comp. II. c. 2. h. l. (5, 4). 2) Ad. P. C. Licet; BbghqT; — cf. c. 23. de test. (2, 26); — 1159—81. — Jaffe no. 9039. 3) hoc; BcR 4) opus; O 5) prohibente; APK

6) eod.; drest; FGHKLINBbghqPQR Luc.; eos; Bb 7) obstetricibus quoque (etiam; O); APK; qui etiam obstet.; Luc. 8) nutricibus; Luc. 9) et aut; BbghqPQR 10) Christianis omnibus; APK 11) eorum; BbghqPQR Luc.; eorum; R 11) quia; QT 12) vestri; R 13) frequentes; APKQR Luc. 14) inclinant; BbghqPQR; inducant; Luc. Cap. IX. 1) Alexandri III. nominis inscriptio ubi in vobis plene verba excepta sicilicet haec quatenus constitutio in App. XX. 1.; Lips. LV. 1.; Bomb. XLVII. 1.; Cass. LIV. 1. Auctoritas ipsa Clem. III. in Comp. II. c. 3. h. l. (5, 4) ab Innocentio III. anno 1199. ep. Rom. ap. Bol. II. 302. Bul. Lot. XVII. Coll. Oct. 21. Abn. 3. (5, 4). Aus quibus in vestraque vobis epistola praeter Comp. II. ad Abn. Apparent, Bomba, Lips., Cass., vobis illius dictiones. 2) LXV—91. 3) Iudaeis non debet esse licit. 4) A sine lic.; drest; Bb 5) add.; suis; Q 6) vel; naris non dicitur dicitur. 7) 7; abstr.; Q 8) et Eugen.; O 9) Calisti, Eugenii, Alexandri, Clementis et Celestini III. PP.; Bbq. Inven. III. 10) aut; Bb; c. R 12) add.; drest; Bbq; eos; BbqPQR 13) per sicilicet; drest; Abn.; P 11) add.; Iudaeus; Bb; aut; drest; Bbq; Sed; drest; P; si eorum quilibet; APK 15) quippe Christiani Christianitas; T; idem; Bc; verum quippe Christianitatis fidem; APK 16) cognoscunt; BbghbqPQR 17) pot. tenere vel; R 18) in ea naris vestra; B; c. 19) quum (hi; Bc); habuerunt consunt; Q 20) habuerunt; Bul; Couc. Bohn. 21) ipsi; drest; R 22) praefato tempore; Q; praetoritis temporibus; P 23) haec; BbghbqPQR 24) nequitia; O 25) de reuivimus; BcRT 26) eorum (ul); P 27) vel; Q 28) agnito; O 29) tenet; drest; Couc. T 30) alium; BbqRT Cap. X. 1) Restitutio ex Luc. app. Bul. III. 383.; Gdb. auct. 2. (5, 3); Comp. II. c. 4. h. l. (5, 4). 2) Livonien ep.; Luc. — 1187—91. — Jaffe no. 10210. 3) quum vos; Bbq; quod; Sit 4) exhibitis; FGHKLINBoc exhibitis; Bb.

... servata temporum qualitate iuxta cano- nicae legis, ut liceat, qui vobis ab ipsis interdictibus ... Insuper indulgentiam, et quatenus religiosi ad ... ad adiuvandum gentibus evangelicam ... et habita praetorium suorum licentia, ... adhaerere, id absque contradictione qua- ... liberam exsequendi habeant auctoritate apostolica ...

CAP. XLI

Pro nonnullis captivis licet et Alexandriam irrantibus, quod nihil ... subditi extra redemptionis articulum. Porus vel ... post treguas nec prohibitas, excommunicatus est, et pacis ... non veniunt treguas.

Idem.

Significavit nobis tua fraternitas, quomodo aliqui ... Alexandriam valeant proficisci pro res- puerandis concubitis suis, qui illic in captivitate tenentur. Hoc arbitramur posse fieri, dummodo nihil ab ... mercibus suis vel alio modo secum illas ... detrahat, unde possit Sarracenis, excepto redemptionis articulo, aliquid commo- dum aut subsidium provenire, quod etiam totam te prius ... factum cum commercio Alexandriam adven- ... mercis prohibitas causa licentia, excom- municationis vinculo non excludat, sicut nec illi, qui in personis propriis non emites, mer ex ... eis per annos des- tinantur. Ad ultimum illi, qui iraverunt, se amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos et ipsos, et post tregam factam venerint illi, condito illic de pace ant tregua habenda ab excommunicationis vinculo non absolvit.

CAP. XLII

Excommunicationi sunt, qui cum Sarracenis tempore guerrae aliquid habent commercium, vel eis praestant subsidium.

Idem.

Quod olim praecceptum fuit *Et inferat*. Sane, licet hoc fuerit in concilio Lateranensi districtè interdictum, nos tamen de *usibus fratrum nostrorum* omnes illos excommunicationi suppominus, qui iam amplius cum Sarracenis mercionium ... hiberint, vel per se vel per alios navibus, seu quocumque alio ingenio, eis aliqua rerum subsidia seu consilia, quamvis inter nos et illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestrae igitur discretioni mandamus, ut atque *dist. de prohibitionibus*, quatenus nec per vos, nec per vestras ... naves, nec alio quo unque modo aut ingenio, eis mercedem, consilia vel alia subsidia transmittatis, ne, si aliqui in sua malitia indurati se us agere praesumpserint, non solum ipse iure in eadem in excommunicationem illam, verum etiam *dist. de iram* Dei viventis incurrant.

CAP. XLIII

Interdicitur vel serventis Christianis habere non debent: contra ... interdictum in his tanorum commercium.

Innocentius III. Archiepiscopo Senonensi et Episcopo Parisiensi.

Etsi Iudaeos, quos propria culpa submissi perpetuae servituti, quon Dominum crucifixerunt, quon sui prophetae peremerunt, et excommunicatione et in curia contumacia, pictas Christiana receperit, et sustinet, et habitationem illorum, quos *etiam propter eorum profanum Sarraceni, qui fidem catholicam persecutorum, nec erubuit in evangelio ab illis, sustinere non possunt, sed potius in suis fucibus expulserunt, in nos eadem dicitur excommunicandi, et, quod sustinetur a vobis, qui ab ipso*

*crucis patibulo condemnatum Redemptorem nostrum crucifixerunt, ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam et de familiaritate contemptum, qui, tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendant, quam, iuxta vulgare proverbium, mus in pera, serpens in gremio, et ignis in sinu suo conservaverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem, quod Iudaei faciunt Christianas filiorum suorum nutrices, et, quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare, quum in die Resurrectionis dominicae illas recipere corpus et sanguinem Iesu Christi contingit, per triduum, antequam eos lactet, lac effundere faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam detestabilia et inaudita committunt, propter quae fideles est verendum, ne divinum indignationem incurant, quum eos perpetrare patiuntur indigne, quae fidei nostrae confusionem inducant. Regimus igitur curissimum in Christo filium nostrum Philippum eorum Francorum illustrem, mandamus etiam nobili viro M. duci Burgundiae, et comitissae Trecenti, ut taliter reprimant Inlaworum excessus, ne cerevicem, perpetue servituti suo submissam, praesumat erigere contra eorum fidem Christianam. Inhibemus ergo districte, ne de cetero nutrices vel servientes habeant Christianos, ne filii liberae filii simulentur ancillae, sed tanquam servi a Domino reprobati, in cuius mortem nequiter conmurant, se saltem per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberis, et illos servos efficit. Quia iam conperit eorum more muris, et progere sicut serpentes, eorum non, ne ipsas, receptas in sua, carosa consumat. Quocirca fraternitati vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus praedictam regem et alios ad hoc eae parte suos ita diligenter moneat ac efficaciter inducere poteritis, quod Iudaei perilli de cetero nullatenus insidiant, sed sub timore scripti praedictandi semper evocandam culpae suae, ac reverentiam fidei Christianae. Si vero Iudaei nutrices et servientes non dimiserint Christianos, eos, auctoritate nostra suffulti, sub excommunicationis poena inhibeat districtè omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquid audeant exercere. [Dat. Id. Jul. 1205.]*

CAP. XLIV

Iudaeis, qui percesserit clericum, temporaliter puniunt, et, si de facto puniri non potest, interdicunt sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit iniuriam passis.

Idem.

Postulasti per sedem apostolicam eloceri, qualiter contra Iudaeum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum violentas. Ad quod fraternitati tuae breviter respondemus, quod, si dictus Iudaeus tuae iurisdictionis existit, ipsum poena pecuniaria punias, vel alia, secundum quod convenit, temporali, faciens laeso satisfactionem congruam exhiberi; alioquin eius dominum moneas et inducas, ut passo iniuriam et ecclesiae ab eo satisfieri faciat competentem. Quod si dominus eius negligenter adimplere, tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudaeo, antequam satisfaciat, praesumant commercia exercere. Consequenter ete. Tertio quaesisti etc. [ep. c. 21, de excol. III. 31. Dat. Lat. VII. Id. Jun. Pont. nostr. An. XI. 1212.]

CAP. XLV

Iudaei et Sarraceni utriusque sexus debent in terris Christianorum uti habita, per quem a Christianis discernantur, et in die Passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam Christianis prostrare.

Idem in concilio generali.

In nonnullis provinciis a Christianis Iudaeos seu Sarracenos

T. tit. VI. Cap. X. 5 quae; M. de. 6 viri; sub. 1. sen; B. monach; L. 7. 7. annu; landam; B. h. non; landam; L. 8. 8. ubi; B. h. S. 9. 9. vol; ut; h. ad; h. 8. 2. 10. contrario; tab; aliqui; L. 11. 11. 12. 12. 13. 13. 14. 14. 15. 15. 16. 16. 17. 17. 18. 18. 19. 19. 20. 20. 21. 21. 22. 22. 23. 23. 24. 24. 25. 25. 26. 26. 27. 27. 28. 28. 29. 29. 30. 30. 31. 31. 32. 32. 33. 33. 34. 34. 35. 35. 36. 36. 37. 37. 38. 38. 39. 39. 40. 40. 41. 41. 42. 42. 43. 43. 44. 44. 45. 45. 46. 46. 47. 47. 48. 48. 49. 49. 50. 50. 51. 51. 52. 52. 53. 53. 54. 54. 55. 55. 56. 56. 57. 57. 58. 58. 59. 59. 60. 60. 61. 61. 62. 62. 63. 63. 64. 64. 65. 65. 66. 66. 67. 67. 68. 68. 69. 69. 70. 70. 71. 71. 72. 72. 73. 73. 74. 74. 75. 75. 76. 76. 77. 77. 78. 78. 79. 79. 80. 80. 81. 81. 82. 82. 83. 83. 84. 84. 85. 85. 86. 86. 87. 87. 88. 88. 89. 89. 90. 90. 91. 91. 92. 92. 93. 93. 94. 94. 95. 95. 96. 96. 97. 97. 98. 98. 99. 99. 100. 100. 101. 101. 102. 102. 103. 103. 104. 104. 105. 105. 106. 106. 107. 107. 108. 108. 109. 109. 110. 110. 111. 111. 112. 112. 113. 113. 114. 114. 115. 115. 116. 116. 117. 117. 118. 118. 119. 119. 120. 120. 121. 121. 122. 122. 123. 123. 124. 124. 125. 125. 126. 126. 127. 127. 128. 128. 129. 129. 130. 130. 131. 131. 132. 132. 133. 133. 134. 134. 135. 135. 136. 136. 137. 137. 138. 138. 139. 139. 140. 140. 141. 141. 142. 142. 143. 143. 144. 144. 145. 145. 146. 146. 147. 147. 148. 148. 149. 149. 150. 150. 151. 151. 152. 152. 153. 153. 154. 154. 155. 155. 156. 156. 157. 157. 158. 158. 159. 159. 160. 160. 161. 161. 162. 162. 163. 163. 164. 164. 165. 165. 166. 166. 167. 167. 168. 168. 169. 169. 170. 170. 171. 171. 172. 172. 173. 173. 174. 174. 175. 175. 176. 176. 177. 177. 178. 178. 179. 179. 180. 180. 181. 181. 182. 182. 183. 183. 184. 184. 185. 185. 186. 186. 187. 187. 188. 188. 189. 189. 190. 190. 191. 191. 192. 192. 193. 193. 194. 194. 195. 195. 196. 196. 197. 197. 198. 198. 199. 199. 200. 200. 201. 201. 202. 202. 203. 203. 204. 204. 205. 205. 206. 206. 207. 207. 208. 208. 209. 209. 210. 210. 211. 211. 212. 212. 213. 213. 214. 214. 215. 215. 216. 216. 217. 217. 218. 218. 219. 219. 220. 220. 221. 221. 222. 222. 223. 223. 224. 224. 225. 225. 226. 226. 227. 227. 228. 228. 229. 229. 230. 230. 231. 231. 232. 232. 233. 233. 234. 234. 235. 235. 236. 236. 237. 237. 238. 238. 239. 239. 240. 240. 241. 241. 242. 242. 243. 243. 244. 244. 245. 245. 246. 246. 247. 247. 248. 248. 249. 249. 250. 250. 251. 251. 252. 252. 253. 253. 254. 254. 255. 255. 256. 256. 257. 257. 258. 258. 259. 259. 260. 260. 261. 261. 262. 262. 263. 263. 264. 264. 265. 265. 266. 266. 267. 267. 268. 268. 269. 269. 270. 270. 271. 271. 272. 272. 273. 273. 274. 274. 275. 275. 276. 276. 277. 277. 278. 278. 279. 279. 280. 280. 281. 281. 282. 282. 283. 283. 284. 284. 285. 285. 286. 286. 287. 287. 288. 288. 289. 289. 290. 290. 291. 291. 292. 292. 293. 293. 294. 294. 295. 295. 296. 296. 297. 297. 298. 298. 299. 299. 300. 300. 301. 301. 302. 302. 303. 303. 304. 304. 305. 305. 306. 306. 307. 307. 308. 308. 309. 309. 310. 310. 311. 311. 312. 312. 313. 313. 314. 314. 315. 315. 316. 316. 317. 317. 318. 318. 319. 319. 320. 320. 321. 321. 322. 322. 323. 323. 324. 324. 325. 325. 326. 326. 327. 327. 328. 328. 329. 329. 330. 330. 331. 331. 332. 332. 333. 333. 334. 334. 335. 335. 336. 336. 337. 337. 338. 338. 339. 339. 340. 340. 341. 341. 342. 342. 343. 343. 344. 344. 345. 345. 346. 346. 347. 347. 348. 348. 349. 349. 350. 350. 351. 351. 352. 352. 353. 353. 354. 354. 355. 355. 356. 356. 357. 357. 358. 358. 359. 359. 360. 360. 361. 361. 362. 362. 363. 363. 364. 364. 365. 365. 366. 366. 367. 367. 368. 368. 369. 369. 370. 370. 371. 371. 372. 372. 373. 373. 374. 374. 375. 375. 376. 376. 377. 377. 378. 378. 379. 379. 380. 380. 381. 381. 382. 382. 383. 383. 384. 384. 385. 385. 386. 386. 387. 387. 388. 388. 389. 389. 390. 390. 391. 391. 392. 392. 393. 393. 394. 394. 395. 395. 396. 396. 397. 397. 398. 398. 399. 399. 400. 400. 401. 401. 402. 402. 403. 403. 404. 404. 405. 405. 406. 406. 407. 407. 408. 408. 409. 409. 410. 410. 411. 411. 412. 412. 413. 413. 414. 414. 415. 415. 416. 416. 417. 417. 418. 418. 419. 419. 420. 420. 421. 421. 422. 422. 423. 423. 424. 424. 425. 425. 426. 426. 427. 427. 428. 428. 429. 429. 430. 430. 431. 431. 432. 432. 433. 433. 434. 434. 435. 435. 436. 436. 437. 437. 438. 438. 439. 439. 440. 440. 441. 441. 442. 442. 443. 443. 444. 444. 445. 445. 446. 446. 447. 447. 448. 448. 449. 449. 450. 450. 451. 451. 452. 452. 453. 453. 454. 454. 455. 455. 456. 456. 457. 457. 458. 458. 459. 459. 460. 460. 461. 461. 462. 462. 463. 463. 464. 464. 465. 465. 466. 466. 467. 467. 468. 468. 469. 469. 470. 470. 471. 471. 472. 472. 473. 473. 474. 474. 475. 475. 476. 476. 477. 477. 478. 478. 479. 479. 480. 480. 481. 481. 482. 482. 483. 483. 484. 484. 485. 485. 486. 486. 487. 487. 488. 488. 489. 489. 490. 490. 491. 491. 492. 492. 493. 493. 494. 494. 495. 495. 496. 496. 497. 497. 498. 498. 499. 499. 500. 500. 501. 501. 502. 502. 503. 503. 504. 504. 505. 505. 506. 506. 507. 507. 508. 508. 509. 509. 510. 510. 511. 511. 512. 512. 513. 513. 514. 514. 515. 515. 516. 516. 517. 517. 518. 518. 519. 519. 520. 520. 521. 521. 522. 522. 523. 523. 524. 524. 525. 525. 526. 526. 527. 527. 528. 528. 529. 529. 530. 530. 531. 531. 532. 532. 533. 533. 534. 534. 535. 535. 536. 536. 537. 537. 538. 538. 539. 539. 540. 540. 541. 541. 542. 542. 543. 543. 544. 544. 545. 545. 546. 546. 547. 547. 548. 548. 549. 549. 550. 550. 551. 551. 552. 552. 553. 553. 554. 554. 555. 555. 556. 556. 557. 557. 558. 558. 559. 559. 560. 560. 561. 561. 562. 562. 563. 563. 564. 564. 565. 565. 566. 566. 567. 567. 568. 568. 569. 569. 570. 570. 571. 571. 572. 572. 573. 573. 574. 574. 575. 575. 576. 576. 577. 577. 578. 578. 579. 579. 580. 580. 581. 581. 582. 582. 583. 583. 584. 584. 585. 585. 586. 586. 587. 587. 588. 588. 589. 589. 590. 590. 591. 591. 592. 592. 593. 593. 594. 594. 595. 595. 596. 596. 597. 597. 598. 598. 599. 599. 600. 600. 601. 601. 602. 602. 603. 603. 604. 604. 605. 605. 606. 606. 607. 607. 608. 608. 609. 609. 610. 610. 611. 611. 612. 612. 613. 613. 614. 614. 615. 615. 616. 616. 617. 617. 618. 618. 619. 619. 620. 620. 621. 621. 622. 622. 623. 623. 624. 624. 625. 625. 626. 626. 627. 627. 628. 628. 629. 629. 630. 630. 631. 631. 632. 632. 633. 633. 634. 634. 635. 635. 636. 636. 637. 637. 638. 638. 639. 639. 640. 640. 641. 641. 642. 642. 643. 643. 644. 644. 645. 645. 646. 646. 647. 647. 648. 648. 649. 649. 650. 650. 651. 651. 652. 652. 653. 653. 654. 654. 655. 655. 656. 656. 657. 657. 658. 658. 659. 659. 660. 660. 661. 661. 662. 662. 663. 663. 664. 664. 665. 665. 666. 666. 667. 667. 668. 668. 669. 669. 670. 670. 671. 671. 672. 672. 673. 673. 674. 674. 675. 675. 676. 676. 677. 677. 678. 678. 679. 679. 680. 680. 681. 681. 682. 682. 683. 683. 684. 684. 685. 685. 686. 686. 687. 687. 688. 688. 689. 689. 690. 690. 691. 691. 692. 692. 693. 693. 694. 694. 695. 695. 696. 696. 697. 697. 698. 698. 699. 699. 700. 700. 701. 701. 702. 702. 703. 703. 704. 704. 705. 705. 706. 706. 707. 707. 708. 708. 709. 709. 710. 710. 711. 711. 712. 712. 713. 713. 714. 714. 715. 715. 716. 716. 717. 717. 718. 718. 719. 719. 720. 720. 721. 721. 722. 722. 723. 723. 724. 724. 725. 725. 726. 726. 727. 727. 728. 728. 729. 729. 730. 730. 731. 731. 732. 732. 733. 733. 734. 734. 735. 735. 736. 736. 737. 737. 738. 738. 739. 739. 740. 740. 741. 741. 742. 742. 743. 743. 744. 744. 745. 745. 746. 746. 747. 747. 748. 748. 749. 749. 750. 750. 751. 751. 752. 752. 753. 753. 754. 754. 755. 755. 756. 756. 757. 757. 758. 758. 759. 759. 760. 760. 761. 761. 762. 762. 763. 763. 764. 764. 765. 765. 766. 766. 767. 767. 768. 768. 769. 769. 770. 770. 771. 771. 772. 772. 773. 773. 774. 774. 775. 775. 776. 776. 777. 777. 778. 778. 779. 779. 780. 780. 781. 781. 782. 782. 783. 783. 784. 784. 785. 785. 786. 786. 787. 787. 788. 788. 789. 789. 790. 790. 791. 791. 792. 792. 793. 793. 794. 794. 795. 795. 796. 796. 797. 797. 798. 798. 799. 799. 800. 800. 801. 801. 802. 802. 803. 803. 804. 804. 805. 805. 806. 806. 807. 807. 808. 808. 809. 809. 810. 810. 811. 811. 812. 812. 813. 813. 814. 814. 815. 815. 816. 816. 817. 817. 818. 818. 819. 819. 820. 820. 821. 821. 822. 822. 823. 823. 824. 824. 825. 825. 826. 826. 827. 827. 828. 828. 829. 829. 830. 830. 831. 831. 832. 832. 833. 833. 834. 834. 835. 835. 836. 836. 837. 837. 838. 838. 839. 839. 840. 840. 841. 841. 842. 842. 843. 843. 844. 844. 845. 845. 846. 846. 847. 847. 848. 848. 849. 849. 850. 850. 851. 851. 852. 852. 853. 853. 854. 854. 855. 855. 856. 856. 857. 857. 858. 858. 859. 859. 860. 860. 861. 861. 862. 862. 863. 863. 864. 864. 865. 865. 866. 866. 867. 867. 868. 868. 869. 869. 870. 870. 871. 871. 872. 872. 873. 873. 874. 874. 875. 875. 876. 876. 877. 877. 878. 878. 879. 879. 880. 880. 881. 881. 882. 882. 883. 883. 884. 884. 885. 885. 886. 886. 887. 887. 888. 888. 889. 889. 890. 890. 891. 891. 892. 892. 893. 893. 894. 894. 895. 895. 896. 896. 897. 897. 898. 898. 899. 899. 900. 900. 901. 901. 902. 902. 903. 903. 904. 904. 905. 905. 906. 906. 907. 907. 908. 908. 909. 909. 910. 910. 911. 911. 912. 912. 913. 913. 914. 914. 915. 915. 916. 916. 917. 917. 918. 918. 919. 919. 920. 920. 921. 921. 922. 922. 923. 923. 924. 924. 925. 925. 926. 926. 927. 927. 928. 928. 929. 929. 930. 930. 931. 931. 932. 932. 933. 933. 934. 934. 935. 935. 936. 936. 937. 937. 938. 938. 939. 939. 940. 940. 941. 941. 942. 942. 943. 943. 944. 944. 945. 945. 946. 946. 947. 947. 948. 948. 949. 949. 950. 950. 951. 951. 952. 952. 953. 953. 954. 954. 955. 955. 956. 956. 957. 957. 958. 958. 959. 959. 960. 960. 961. 961. 962. 962. 963. 963. 964. 964. 965. 965. 966. 966. 967. 967. 968. 968. 969. 969. 970. 970. 971. 971. 972. 972. 973. 97



cenos habitus distinguit diversitas; sed in quibusdam sic quaedam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani Iudaeorum seu Sarracenorum, et Iudaei seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscantur. Ne igitur tam damnatae commixtionis excessus per velamen<sup>2</sup> erroris huiusmodi ulterioris<sup>3</sup> excusationis possint<sup>1</sup> habere diffugium: statimur, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia et omni<sup>4</sup> tempore qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur<sup>5</sup>, [ipsum etiam per *Moysem hoc ipsum legatur eis distinctum.*] In diebus autem lamentationis<sup>7</sup> et dominicae Passionis in publicum<sup>8</sup> minime prodeant, eo, quod nonnulli ex ipsis talibus diebus, sicut accipimus, et<sup>9</sup> ornatus non erubescunt<sup>10</sup> incedere, ac Christianis, qui<sup>11</sup> sacratissimae passionis memoriam exhibentes lamentationis signa praetendunt, illudere non formidant. Illud autem districtissime inhibemus, ne in contumeliam Creatoris<sup>12</sup> prosilire<sup>13</sup> aliquatenus<sup>14</sup> praesument. Et<sup>15</sup> quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: praecipimus praesumptores huiusmodi pro principibus saeculares condignae animadversionis adiectione compesci, ne crucifixum pro nobis aliquatenus<sup>16</sup> blasphemare praesument.

## CAP. XVI.

Praeposens Iudaeam vel pagana publicis officis, per concilium provinciale corripitur, et praeposito denegatur Christianorum commercium. Iones deponitur officium, et in usus Christianorum pauperum restituit inde quaesita secundum episcopi providentiam.

## Idem in eodem.

Quum sit nimis absurdum, ut blasphemus<sup>2</sup> Christi<sup>3</sup> in Christianos vim<sup>4</sup> potestatis exerceat, quod super hoc Tolerantium<sup>5</sup> concilium provide statuit, nos<sup>6</sup> propter transgressorum audaciam in<sup>1</sup> hoc generali concilio innovamus, prohibentes, ne Iudaei publicis officis praeferantur, quoniam sub tali praetextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem eis officium tale commiserit<sup>7</sup>, per provinciale concilium, quod singulis annis praecipuum celebrari, monitione praemissa districtione, qua convenit, compescatur. Officiali vero huiusmodi tamdiu Christianorum communio in<sup>9</sup> commerciis et aliis denegatur, donec in usus pauperum Christianorum secundum providentiam dioecesanis episcopi convertatur quicquid fuerit a Christianis<sup>10</sup> adeptus<sup>11</sup> occasione officii sic suscepti, et officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

## CAP. XVII.

Concilium generale repetit concilium Lateranense supra cod. Ita, et addit poenam satisfactionis, tempore abolitionis impendendam.

## Idem in eodem.

Ad liberandam terram sanctam (*Et infra*) Excommunicamus praeterea et anathematizamus illos falsos et impios Christianos, qui contra ipsum<sup>2</sup> Christum et populum Christianum Sarracenis arma, ferrum et ligamina<sup>3</sup> deferunt galcarum; eos etiam, qui galcas eis vendunt vel naves, quique<sup>4</sup> in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis aut quibuslibet aliis aliquid eis impendunt consilium vel auxilium in dispendium terrae sanctae: ipsosque rerum suarum privatione multari, et capientium servos ferre censens, praecipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus dominicis et festivis huiusmodi sententia publice innovetur. Et talibus gremium non aperitur ecclesiae, nisi totum, quod ex commercio tam<sup>5</sup> damnato<sup>6</sup> perceperint, et tantundem de suo<sup>7</sup> in subsidium terrae sanctae<sup>8</sup> transmiserint, ut aequo iudicio in quo deliquerint puniantur. Quosdi forte solvendo non fuerint, sic

alias reatus talium castigetur, quod in poena ipsorum alius interdicatur audacia similia praesumendi.

## CAP. XVIII.

Iudaei vel pagani publicis officis praeficiendi non sunt, et, si eis regalia iura vendantur, ad ea colligenda praeficiendus est Christianus non suspectus.

Gregorius IX. Astoricensi et Lucensi Episcopis.

Ex speciali, quem erga illustrem regem Portugalliae gerimus, caritatis affectu (*Et infra*) Mandamus, quatenus regem ipsum sollicitè inducatis, ne in officiis publicis Iudaeos Christianis praeficiat, sicut in generali concilio continetur, et, si forte reditus suos Iudaeis vendiderit vel paganis, Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis clericis et ecclesiis non suspectum, per quem Iudaei sive Sarraceni sine Christianorum iniuria iura regalia consequantur.

## CAP. XIX.

Se ipsum summat.

## Idem.

Nulli Iudaeo baptismum vel baptizari volentem emere liceat vel in suo servitio retinere. Quosdi quem, nondum ad fidem conversum, causa mercimonii emerit, et postmodum factus sit vel fieri desideret Christianus, datus pro eo XII. solidis ab illius servitio protinus subtrahatur. Si autem infra<sup>2</sup> tres menses ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi servendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare, sed nullo dato pretio perducatur ad praemia libertatis.

## TITULUS VII.

## DE HAERETICIS.

## CAP. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, et infideli non est credendum in praedicatione aliorum.

Stephanus Papa<sup>2</sup> omnibus Episcopis.

Dubius in fide infidelis est, nec eis omnino credendum est<sup>3</sup>, qui fidem veritatis ignorant, [*haec recte conversationis ritum ducunt et.*]

## CAP. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, quum potest, ab errore non revocat.

Leo Papa<sup>2</sup>.

Qui alios, quum potest<sup>3</sup>, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat. [*Dat. XII. Kal. Aug. Calepio et Ardabure VV. Coss. 447.*]

## CAP. III.

Haereticus perseverans aeternaliter damnatur; eni nec prodest baptismus, nec elemosina, vel martyrium, vel aliquid quodcumque bonum, quoad hoc, ut consequatur vitam aeternam.

Augustinus de fide catholica<sup>2</sup>.

Firmissime tene et nullatenus dubites, omnem haereticum vel<sup>3</sup> schismaticum, *quoniam multos elemosinas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat*, cum diabolo et angelis eius aeterni ignis incendio participandum, nisi ante finem *huius vitae catholicae fuerit incorporatus et redintegratus ecclesiae.* (*Et post pauca*) Omni enim homini, qui ecclesiae catholicae non tenet unitatem, neque baptismus, neque elemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem.

TIT. VI. Cap. XV. 2) velamentum: *Df Conc.* 3) mulieris: *GHRLNDf Conc.* deest: *Dobth* 4) possit: *FMtdth* 5) in omni: *Dobef* 6) distinguatur: *Dfg* 7) lamentationis: *Df Conc. Ms.* 8) publice minime prodeant (precedentes): *Dh:* *Dobth* 9) et: *deest: Conc.* 10) erubescant: *GHdD* 11) quia: *Df* quae: *Df* 12) Redemptoris: *D Conc.* 13) resillere: *Dob* 14) aliquid: *deest: Dhd* 15) Quare: *Conc. Ms.* 16) haereticus: *Dobth*. Cap. XVI. 1) c. 63. *const.* — *Comp. IV. c. 2. h. l.* (5, 1) 2) blasphemum... exereant: *Df* 3) Chr., *deest: Ddh* 4) iura: *Df* 5) cf. c. 14. *Dist. LIV.* 6) nos: *deest: Doph* 7) et hoc: *Dh:* in hoc capitulo: *Conc. ap. Mans.* 8) addit: concesserit vel: *Df* 9) etiam in: *Df* 10) a Chr.: *deest: Pfy* 11) silentium: *Df*. Cap. XVII. 1) *terra in consuet. de expeditione pro recuperanda terra sancta, quae promulgata est in Conc. Later. IV. no. 1215. et edita a Mansio Tom. XXII. — non reperitur in Conc. IV.* 2) Iesum: *F: deest: L*

3) Henanua *LV Mans.* 4) quoniam: *6 Klb* 5) tam: *deest: F Bohm* 6) damnando: *La;* damnoso: *Ms;* substantia tam damnata: *orig.* 7) sua: *th.* 8) praedictae: *th.* Cap. XVIII. 1) 1227—34. — *Posthast no. 9673.* Cap. XIX. 1) 1227—34. — *Posthast no. 9674.* TIT. VII. Cap. I. 1) *Estet in Psalms-Seris ep. I. c. 3. ap. Ullrichius p. 107.* 2) *Burch. I. 114; Ivo Decr. V. 257; Comp. I. c. 1. h. l. (5, 6)* 2) Papa: *deest: Jac: — Jaffe no. XXVII.* 3) esse: *orig.* Cap. II. 1) *leones I. ep. 15. in Reg. ed. Balthr. Comp. I. c. 2. h. l. (5, 6)* 2) Toribio Anstiensis qu.: *A. Tarribio Astoricensis: Reg. — Jaffe no. 190.* 3) quum pot.: *add. a Raym.* Cap. III. 1) *Santum est, verbis hic illic mutatis ex Fulgentii libro de fide ad Petram discimus, qui in Augustini vulgo dicitur: — Comp. I. c. 3. h. l. (5, 6)* 2) cath.: *deest: Aechl* 3) A.: *La; et etiam: Dh.*



credentes, sive perfecti, seu quibuscumque superstitionis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententia subiacere. Quia vero peccatis exigitibus quatuordecim continentur, ut severitas ecclesiasticae disciplinae ab his, qui rituum eius non intelligunt, contemnatur. Praesenti nihilominus ordinatione sancimus<sup>19</sup>, ut, quicumque manifeste fuerint in haeresi<sup>20</sup> deprehensi, si clericus est vel cuiuslibet religionis obumbratione fucatus<sup>21</sup>, totius<sup>22</sup> ecclesiastici ordinis praerogativa nudetur, et sic omni<sup>23</sup> pariter officio et beneficio spoliatus ecclesiastico, saecularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere, et errorem suum ad arbitrium episcopi regionis publice consenserit abiurare, et satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua praedictarum pestium notoria vel privata culpa resperserit, nisi, prout dictum est, abiurata haeresi et satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitum recepturus pro qualitate facinoris ultionem. Et infra:<sup>24</sup> Qui vero inventi fuerint sola ecclesiae suspicione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi iuxta considerationem suspicionis qualitatemque personae propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiae subiacentur. Illos quoque<sup>25</sup>, qui post abiurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abiuratum haerem recidisse, saeculari iudicio sine ulla penitus audientia decernimus<sup>26</sup> relinquendus,  $\frac{1}{2}$  bonis damnatorum clericorum ecclesias, quibus praedictam, secundum sanctionem legitimum applicantur. Stare praedictam excommunicationis sententiam, cui omnes haereticos praecipuum subiacere, ab omnibus patriarchis, archiepiscopis et episcopis<sup>27</sup> in principibus festivitatis, et quoties solemnitates habuerint vel quantibet<sup>28</sup> anniversary, ad gloriam Dei et reprehensionem haereticorum praedictis decernimus innovari, auctoritate apostolica statuantes, ut, si quis de ordine episcoporum in his negligens fuerit vel desiderios inventus, pro triennale<sup>29</sup> spatium ab episcopali habeatur dignitate<sup>30</sup> et administratione suspensus. Ad haec<sup>31</sup> de episcopali consilio et suggestione cultibus imperialibus et principum eius addecimus, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus per se, vel archidionem<sup>32</sup> suam, aut per alios honestas idoneaque personas, his vel recedat in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circumire, et ibi tres vel plures bono testimonio viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam irare compellat, quod, si quis habere haereticos scierit vel aliquos occulte concitavit celebrantes, seu a communi conversatione fidelium ritu et moribus dissidentes, eos episcopo vel archidionem studeat indicare. Episcopus autem vel<sup>33</sup> archidionem ad praesentiam suam convocet accusatos, qui, nisi se ad eorum arbitrium iure patriae consensiderint ab obiecto reatu purgaverit, vel, si post purgationem exhibitam in praesentem lapsi fuerint per se, ipsorum iudicio puniantur. Si qui vero ex eis, involutionem superstitionis damnabilis respondens, irare forte noverint, ex hoc ipso haeretici indicentur, et poenis, quae praenominatae sunt, percellantur. Statum insuper, ut comites, barones<sup>34</sup>, rectores et<sup>35</sup> consules civitatum et aliorum locorum, iuxta conditionem archiepiscoporum et episcoporum, praestito corporaliter iuramento promittant, quod in omnibus praedictis fideliter<sup>36</sup> et efficaciter, quum ab eis exigere fuerint requisiti, ecclesiam contra haereticos et eorum complices adiuvant et studeant bona fide iuxta officium et posse suum ecclesiastica simul et imperiali statuta circa ea, quae dicimus, executioni mandare. Si vero id<sup>37</sup> observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur et ad alios nullatenus assumantur, eis<sup>38</sup> nihilominus excommunicatione ligandis, et terris ipsorum iudicio ecclesiae supponendis. Civitas autem, quae his de rebus instituta duxerit resistendum, vel contra conditionem<sup>39</sup> episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio civitatum, et episcopali se noverit dignitate privandum.  $\frac{1}{2}$  Omnes etiam factores haereticorum iniquum perpetua infamia condemnatos, ab advocacione et testimonio et aliis publicis officiis decernimus<sup>40</sup> repelli solus. Si qui vero fuerint, qui a lege diocesanae iurisdictionis exempti, soli subiacant sedis apostolicae potestati, nihilominus in his, quae superius sunt

contra haereticos instituta, archiepiscoporum vel episcoporum subeant iudicium, et eis in hac parte, tanquam a sede apostolica delegatis, non obstantibus libertatis suae privilegium, obsequantur<sup>41</sup>. [Practera etc. (cf. c. 23, de iure patr. III. 38.)]

## CAP. X. 1

Bona haereticorum confiscantur, et in terris ecclesiae applicantur fisco ecclesiae, in terris imperii iudicis saecularis fisco, et procedit, etiam si catholicos habent filios.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Vergentis in senium saeculi corruptelam  $\frac{1}{2}$  non solum sapientia elementa corrupta, sed etiam<sup>3</sup> dignissima creaturarum ad imitacionem et similitudinem condita Creatoris<sup>4</sup>, practata privilegio dignitatis volucris coeli et bestis universae terrae testatur, nec tantum eo quasi deficient iam deficit<sup>5</sup>, sed et inficit et inficitur scabra rubigine viciatitas. Peccat enim ad extremum homo miserimus, et, qui non putat in sui et mundi creatioe in paradiso persistere, circa sui et orbis dissolutionem degenerat, et praeter suae redemptionis circa fines saeculorum oblitus, dum variis ac vanis questionum se nexibus ingerit, se ipsum loquens suae fraudis inexcit, et incutit in foream, quam paravit<sup>6</sup>. Ecce etenim, inimice homine messi dominicae superseminante semen iniquum, segetes in vicinia pullulant, vel potius polluantur, triticum arcescit, et evanescit in pedes, in flore linae et vulpes in fructu demoliri cinam Domini noluntur. Nova signum sub novo testamento Achor prognos de spoliis Iericho linguam<sup>7</sup> aurcam pallidumque foratur, [et] Abyron, Dathan et Chore soboles<sup>8</sup> detestantur noris thuridibus fermentatum thymiana noris rotant altaris advere, dum nos nocti scientiam indicat, dum caecus praebet caeco luctum, dum haereticus pullant, et quem divinae reddid hereditatis expertem, suae constituit haereticus haeresis et damnationis heredes. Hi sunt capones, qui epum rino commissent, et virus draconis in arce calice Babylonis propinant, habentes, secundum Apostolum, speciem pietatis, virtutem autem eius penitus oblitantes. Licet autem contra vulpes huiusmodi parvulus, species quidem habentes diversus, sed caudis ad invicem colligatis, quia de raudite conveitunt in id ipsum, diversa praedecessorum nostrorum temporibus emauverit destituta: nondum tamen usque adeo pestis potuit mortificari mortifera, quin, sicut cancer, amplius serperet in occulto, et tam in aperto suae viris iniquitatis effundat, dum palliata specie religionis et multis decipit simplices, et quosdam seducti astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne quidem nos, qui, licet circa horum undecimam inter operarios, immo verius super operarios vineae Domini Sabotho sumus a patrefamilias evangelico deputati, et quibus ex officio pastoralis sunt oves Christi commissae, nec capere vulpes demolientes cinam Domini, nec arere lupos ab orbis viderant, et ab hoc merito carari possimus canes multi non valentes latrare, ac perdamur cum multis agricolis et mercenario computemur: contra defensores, receptatores, factores et credentes haereticorum aliqui severis duximus statuendum, ut, qui per se ad viam rectitudinis recovari non possunt, in suis tamen<sup>9</sup> defensoribus, receptoribus et factoribus, ac etiam creditibus confundantur, et, quum se rident ad omnibus<sup>10</sup> vitari, reconciliari desiderent omnium unitati. De communi ergo fratrum nostrorum consilio, assensu quoque archiepiscoporum et episcoporum apud sedem apostolicam existantium, districtius inhihemus, ne quis haereticos receptare quomodolibet vel defensare<sup>11</sup>, ad quos favore vel<sup>12</sup> credere quomodo praesumat, praesenti decreto firmiter statuentes, ut, si quis aliquid huiusmodi<sup>13</sup> facere praesumpserit, nisi primo secundum communis a sua super hoc curaverit praesumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia vel consilia creatus, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonia admittatur<sup>14</sup>. Sit etiam intestabilis, nec ad hereditatis successionem accedat. Nullus praeterea ipsi cogatur super quocumque negotio respondere. Quodsi forte iudex existiderit, eius sententia nullam oblaet firmitatem, nec causae aliqua ad eius auctoritatem perferantur. Si fuerit advocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumentum confecta per ipsum nullius sui penitus momenti, sed cum auctore damnato damnetur. In stantibus etiam vitem praecipuum obscurat. Si vero<sup>15</sup> clericus

Tit. VII. Cap. IX. 19 decrevimus: Ab. 20 supradictis erroribus: A 21) fuscata: PPHK hact. 22) et tot. A hact. 23) communi: Ab. 24) Et inf. op. soluta Vigor. hgnator. Sup. Qui vero . . . subiacentur: deest: GKLML 25) autem: A 26) decrevimus: LrAb 27) ep.: deest: Aue 28) quam: deest: Ab. 29) tricenales: th. 30) auctoritate: Ab. 31) hoc: Aue 32) per archid.: Ab. 33) sen: Aue 34) et barones: Ab. 35) et: deest: Aue 36) fortiter: Ab. 37) ill: deest: Ab. 38) nihilominus excommunicatione ligandi, et terrae (terraeque): Ab. ipsorum interdicti sententiae sup-

ponantur: A 39) communicationem: Ab 40) decrevimus: th. 41) obsequantur: Aue; consequuntur: Jk.

Cap. X. 1) Restitutio ex Reg. Bal. II. 1. — Gih. auct. un. (5, 4); Comp. III. c. 1. h. f. (5, 4). 2) clero et populo Viterbiensi; Reg. — Polthard no. 643. c. 1. et: th. 3) conditoris: Gih. 4) defector: Gih. 5) defector: Gih. 6) facti: Gih. 7) regiam: Gih. 8) solutissime detestata: th. 9) saltem: Gih. 10) hominibus: Gih. 11) detestator: Gih. 12) defendere audeat: Gih. 13) aut: Gih. 14) eorum: Gih. 15) admittatur: Gih. 15) ergo: Gih.



vincerosum salute non oportet esse sollicitos, ut et ualios retrahamus a citis, et bonis in virtutibus foreamus. Tunc uenit opus esse discretione maior, quam rita sub specie rirtutum occulte subintrant, et angelus Sotmae se in angulum hinc simulat et transforant. Sane, significat uobis venerabilis frater noster episcopus Metensis per literas suas, quod tam in diocesi quam urbe Metensi haereticum et multorum multitudinem, non modico tractu quadammodo desiderio scripturarum, euangelii, epistolae Pauli, Pastorum, Moralia, Iulii et plures alios libros sibi fecit in gallico sermone transferri, translationi huiusmodi adeo libenter, adiuuam autem et praesentem, intendens, ut secretis questionibus tota inter se laici et mulieres erutare praesentant et sibi inuicem praedicaue: qui etiam eorum aspernante consortium, qui se similibus non inuenirent, et a se reputant aliquos qui uicis et amicos talibus non opponant. Quos quum aliqui parochialium sacerdotum super his corrigere uoluisset, [sic] in faciem resisterunt, euadentes rationes inducere de scripturis, quos non ab his deherent<sup>31</sup> diligitur prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastiditum, et quum ipsis per eos certum salutis proponitur, se uelins habere in libellis suis, et praesentibus se posse id elogi, subnuerant in occulto. Licet autem desiderium intelligendi diuinas scripturas, et secundum eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparet quidam laici merito arguendi, quod tales occultae conuenticulae sua<sup>32</sup> celebrant, officium praedicationis Christi<sup>33</sup> sibi usurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, et eorum consortium aspernant, qui talibus non inhaerent<sup>34</sup>. Hucus enim lux uera, quae<sup>35</sup> omnem hominem uenientem in deum mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum uniuersum praedicatorum<sup>36</sup> euangelium omni creaturae missurus, eis praecipit<sup>37</sup> aperte dicens: „Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine<sup>38</sup>, et, quod in aure auditis<sup>39</sup>, praedicate super tecta<sup>40</sup>, per hoc uobis manifeste denuncians, quod euangelica praedicatione non in occultis conuenticulis, sicut haeretici faciunt, sed in ecclesiis iuxta morem<sup>41</sup> catholicam esse publice proponenda. Nam iuxta testimonium ueritatis unius, qui uale oyd, odit lucem, et od lucem non uenit, ne eius opera arguantur. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestetur opera eius, quia in Deo sua facta. Propter quod, quum iudicis interrogasset Iesum de discipulis suis, et de doctrina eius, respondit: „Ego palam loquens sum mundo, ego semper docui<sup>42</sup> in synagoga et in templo, in<sup>43</sup> quae omnes Iudaei conueniunt, et in occulto loquens sum nihil.“ Porro, si quis obicit, quod iuxta praecipitum dominicum non est<sup>44</sup> sanctorum dudum canibus, neque margaritis mittenda sunt ante porcos, quum et ipse Christus non omnibus quidem, sed solum Apostolis dixerit: „Uobis datum est nosse mysteria regni Dei, ceteris autem in parabolis.“ intelligat, quies et porcos non eos esse, qui sanctam graueriter accipiunt et margaritas libenter acceptant<sup>45</sup>, sed illos, qui sanctam dilataunt et margaritas contemnunt, quales sunt, qui euangelica uerba et ecclesiastica sacramenta non ad catholice celebrant, sed abundantius potius ad haereticos, abstrahunt semper et blaspheuant, quos Paulus Apostolus post priuatum et seruandum communitatem docet esse uitandos. Arcana uero<sup>46</sup> fidei sacramenta non sunt passim omnibus exponenda, quum non passim ab omnibus possint intelligi, sed eis tantum, qui ad fidei possunt accipere intellectu: propter quod simpliciter inquit Apostolus: „Quasi paruuli in Christo luc potum deli uobis, non escam:“ inueniunt esse enim solibus eibus, scitis alius ipse dicit: „Stupentium loquuntur inter perfectos, inter uos autem nihil indicari me scire, nisi Iesum Christum, et hunc euangelium.“ Tunc est enim diuinae scripturae profunditas, ut non solum simplices et diliterati, sed etiam prudentes et docti non plene sufficiunt ad ipsas<sup>47</sup> intelligentiam indugantem. Propter quod dicit scriptura: „Quia multi deiecerunt scrutantes scrutatio.“ Unde recte fuit olim in lege diuina statutum, ut bestia, quae montem tetigerit, lapidetur, ne edoceret simplex uli quis et inobtus praesentem ad sublimitatem scripturae sacrae pertingeret, uel etiam alius praedicaue. Scriptum est enim: „Attoria te ne quateris.“ Propter quod dicit Apostolus: „Non plus sapere quam oportet sapere, sed supere

ad sobrietatem.“ Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia uero uincantur non eundem artum habent, ita multi<sup>48</sup> sunt ordines in ecclesia, sed non omnes idem habent officium, quia secundum Apostolum<sup>49</sup> „alios quidem Dominus dedit apostolos, alios prophetas, alios autem doctores, etc.“ Quum igitur doctorum ordo sit quasi praecipuus in ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter praedicationis officium usurpare. Nam secundum Apostolum<sup>50</sup>: „quomodo praedicaue, nisi mittatur?“ et ueritas ipsi praecipit Apostolus<sup>51</sup>: „Rogate Dominum missis, ut mittat operarios in messum suam.“ Quodsi forte quis argueat respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur<sup>52</sup> a Deo<sup>53</sup>, etsi non<sup>54</sup> uisibiliter mittantur ab homine, quum inuisibilis missio multo sit dignior quam uisibilis, et diuina longe melior quam humana, unde Ioannes Baptista non legitur missus ab homine, sed a Deo, sicut Euangelista testatur: „Quia fuit homo missus a Deo, cui uocem dedit Ioannes.“ potest et debet uisioe rationaliter<sup>55</sup> responderi, quod<sup>56</sup>, quum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, quum hoc quilibet haereticus asseueret<sup>57</sup>: sed oportet, quod<sup>58</sup> adstruat illam inuisibilem missionem per<sup>59</sup> operationem miraculi, uel per<sup>60</sup> scripturae testimonium speciale. Unde, quum Dominus uellet mittere Moysen in Aegyptum ad filios Israel, ut crederent<sup>61</sup> ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret uirgam in colubrum, et colubrum in uirgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptista speciale<sup>62</sup> suae missionis testimonium protulit de scriptura, dicens<sup>63</sup> sacerdotibus et Leuitis, qui missi fuerant ad interrogandum, quid<sup>64</sup> esset, et quare baptizandi officium assumpsisset<sup>65</sup>: „Ego dicit uox clamantis in deserto, dirigite uiam<sup>66</sup> Domino, sicut ait<sup>67</sup> Esaias Propheta.“ Non est ergo credendum, ut, qui dicit se missum a Deo, quum non sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de scripturis, et euidens miraculum operetur. Nam et<sup>68</sup> de his, qui missi leguntur a Deo, Euangelista testatur, quod ipsi profeti praedicaue<sup>69</sup> ubique. Domino cooperante et sermone confirmante sequentibus signis. Licet autem scientia sit ualde necessaria sacerdotibus ad doctrinam, quia iuxta uerbum prophetium<sup>70</sup> „labia sacerdotis custodiant scientiam, et legem exquirunt<sup>71</sup> ex ore eius:“ non est tamen simplicibus sacerdotibus etiam a scholasticis detrahendum, quum in eis sacerdotale officium<sup>72</sup> debeat honorari, propter quod Dominus in lege praecipit<sup>73</sup>: „Diis non detrahas<sup>74</sup> sacerdotis intelligens, qui propter excellentiam ordinis et officii dignitatem deorum nomine nuncupantur.“ Iuxta quod alius dicit de seruo, uolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum diis. Quum enim iuxta uerbum Apostoli seruus suo domino stet aut ualut, profecto sacerdos ab episcopo, cuius correctio est subiectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem a populo, cuius est correctio praepositis, in spiritu superbiae reprehendi, quum iuxta praecipitum dominicum pater et mater non debeat multari, sed potius honorari. Quod de spirituali patre multo fortius debet intelligi quam carnali. Nec quisquam suae praesumptionis audaciam illo<sup>75</sup> defendat exemplo, quod asina<sup>76</sup> legitur reprehendisse Prophetam, uel quod Dominus<sup>77</sup> ait: „Quis ex uobis arguet me de peccato? Et<sup>78</sup> si, male loquens sum, testimonium perhibe de malo:“ quum aliud sit fratrem in se peccantem occulte corrigere, quod utique quisque tenetur efficere secundum regulam euangelicam (in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus<sup>79</sup> ab asina), et aliud esse<sup>80</sup> patrem<sup>81</sup> suum etiam delinquentem reprehendere manifeste, ac praecipue fatuum pro simplici appellare, quod utique nulli licet secundum euangelicam ueritatem<sup>82</sup>, nam qui etiam dicit<sup>83</sup> fratris<sup>84</sup>, fatue, reus erit gebennae ignis<sup>85</sup>. Rursus aliud est, quod praelatus sponte<sup>86</sup>, de sua confusio innocencia, subditorum se accusationi supponit, in quo casu praemissum Domini uerbum debet intelligi; et aliud est<sup>87</sup>, quod subditus non tam animo reprehendendi<sup>88</sup>, quam detrahendi exurgit temerarius in praelatum, quum ei<sup>89</sup> potius incumbat<sup>90</sup> necessitas

Tit. VII. Cap. XII. 31 conuentionibus: Chc 31 et: Ch; deest: Cae deest: Cb 61 libris: Ch 71 quid. laici: ad: a. Item. 81 sua: deest: Cae 91 Chr: deest: Cae. coll. C Reg. 101 add: inuenerunt uel: Ch 11 quia: Ch. 121 praedicatione: Ch. 131 praecipit: L. Vobis: praecipit: Ch 141 Matth. X. 27. 151 luce: F. G. H. K. M. a. 161 audis: Ch 171 add: euangelium: Ch 181 docebant: Cae 191 ubi: deest: Ch. 201 sit: Ch 211 acc: deest: Ch. 221 quomodo: F. G. enim: C. 231 illius: Ch 241 mult: deest: F. G. H. K. M. 251 Ephes. IV. 11. 261 Rom. X. 15. 271 Matth. IX. 28. 281 mittant: C. 291 a Deo. 311 mit: deest: Ceg 301 et non inuisibiliter ab homine: Ch 311 ratione praecia: C Reg. 321 qui: 331 assereret: L. 3: assererat: C 341 ut: C. Reg. 351 uel

per: Ch 361 per: deest: F. G. H 371 crederent: C. Reg. 381 spee: deest: Cb; spee. . . scriptura: Ch 391 respondeat: C. Reg. — cf. Iun. I. 22. Esai. XI. 3. 401 quisnam: Ch 411 add: sibi: Ch. 421 sed: C. 431 uis Domini: Ch 441 dicit: Ch. 451 et: deest: Ch. 461 praedicaue: Cae 471 Matth. II. 7. 481 requirit: Cae 491 uisibilium: Ch 501 Eru. XXI. 28. 511 autem: Ch 521 Ann. XXI. 631 Ion. VIII. 46. 531 Et. . . uallo: deest: F. G. H. K. 541 correctus: C. 551 est: deest: C. Reg. 561 fratrem: Ch 571 Matth. V. 22. 581 dixerit: C. Reg. 601 add: suo: Cae 611 iam: deest: C. Reg. 621 si sponte: Ch 631 est: deest: F. G. H. 641 corrigendi: Reg. 651 eum: Reg. 661 maneat: Ch. Reg.



ut quilibet archiepiscopus vel episcopus per se aut per<sup>66</sup> archidiaconum suum, aut<sup>67</sup> alias honestas<sup>68</sup> idoneasque personas, bis aut saltem<sup>69</sup> semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circumeat, et ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, quod, si quos<sup>70</sup> ibidem haereticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita et moribus dissidentes, eos episcopo studeat<sup>71</sup> indicare. Ipse autem episcopus ad praesentiam suam convocet accusatos, qui, nisi se ab obiecto reatu purgaverint, vel, si post purgationem exhibitam in pristinum fuerint relapsi<sup>72</sup> perfidiam, canonicè puniantur. Si qui<sup>73</sup> vero ex eis, iuramenti religionem<sup>74</sup> obstinatione<sup>75</sup> damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam haereticis reputentur<sup>76</sup>. §. 8. Volumus igitur<sup>77</sup> et mandamus, et in virtute obedientiae districte<sup>78</sup> praecipimus, ut ad haec efficaciter<sup>79</sup> exsequenda episcopi per dioeceses suas diligenter invigilent, si canonicam velint<sup>80</sup> effugere ultionem. Si quis enim episcopus super expurgando de sua dioecesi haeretica<sup>81</sup> pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus, quum id certis iudiciis apparuerit, ab<sup>82</sup> episcopali officio deponatur, et in locum ipsius alter substituitur idoneus, qui velit et poterit haereticos confundere pravitate.

CAP. XIV. 1

Laici, cuiuscumque professionis sint, praedicare non debent.

Gregorius IX. Archiepiscopo Mediolanensi.

Sicut in uno corpore (Et infra) Quum igitur nonnulli laici praedicare praesumant, et verendum nimis<sup>83</sup> existat, ne vita sub specie virtutum occulte subintrent, nos, attendentes, quod doctorum ordo est in ecclesia Dei<sup>84</sup> quasi praecipuus, mandamus, quatenus, quum alios Dominus apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicat laicis universis, cuiuscumque ordinis censeantur, usurpare<sup>85</sup> officium praedicandi.

CAP. XV. 1

Hoc cap. usque ad §. Si qui autem, habetur in c. Excommunicamus. supr. eod. tit. in princ., unde summa et declarata, prout ibi fuit dictum. — §. 1. Si in haeresi deprehensi nolant redire ad frontem, detruendi sunt in perpetuo carcere ad poenitentiam parandam, et credentes erroribus haereticorum haeretici sunt. H. d.

Idem.

Excommunicamus et anathematizamus universos haereticos, Catharos<sup>86</sup>, Patarenos<sup>87</sup>, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos<sup>88</sup>, Amaldistas, Spermistas, et alios, quibuscumque nominibus censeantur, facis quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in id ipsum. Damnum vero per ecclesiam saeculari iudicio relinquatur, animadversio debita puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis. §. 1. Si qui autem de praedictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam poenitentiam, in perpetuo carcere detrahantur, credentes autem eorum erroribus haereticos similiter iudicamus.

CAP. XVI. 1

Liberantur ab omni obligatione qui haeretici tenebantur adstricti.

Idem.

Absolutes se novierit a debito fidelitatis homini et

totius obsequii, quicumque lapsis manifeste in haeresim aliquo pacto, quacunq[ue] firmitate vallato, tenebantur adstricti.

TITULUS VIII.  
DE SCHISMATICIS ET ORDINATIS AB EIS.

CAP. I. 1

Irritae sunt ordinationes, benedictionum collationes, et ecclesiasticarum rerum alienationes per schismaticos factae, et a dignitate et ordine suspenduntur qui schisma tenere iurant.

Ex concilio Lateranensi.

Quod a praedecore nostro *3. felix memoriae Papa Innocentio factum est innovantes*, ordinationes ab Octaviano<sup>89</sup> et<sup>90</sup> Guidone<sup>91</sup> haeresiarchis, nec non et *Iovanne Steuensis, qui eis secutus est*, factas, et ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus, adicietes etiam, ut, [si] qui dignitates<sup>92</sup> ecclesiasticas seu beneficia per dictos<sup>93</sup> schismaticos acceperunt<sup>94</sup>, careant impetratis. Alienationes quoque *sive invasiones*, quae<sup>95</sup> per eosdem schismaticos, seu quae<sup>96</sup> per laicos<sup>97</sup> factae sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, et ab ecclesiis<sup>98</sup> sine omni<sup>99</sup> onere revertantur. Si quis autem contra praesumpserit, excommunicationi se novcrit subiacere. Illos vero<sup>100</sup>, qui sponte iuramentum de tenendo<sup>101</sup> schismate praestiterint<sup>102</sup>, a sacris ordinibus et dignitatibus decernimus<sup>103</sup> manere<sup>104</sup> suspensos.

CAP. II. 1

Ordinatus a schismatico ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. Bisuntino Archiepiscopo.

Fraternitati tuae (Et infra: [cf. c. 7. de eo, qui eod. IV. 13.]) Priorem quoque, qui a schismatico assersit ordinatum, ab officio potius repellere incunctanter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum et ab ea persona, quae<sup>105</sup> super hoc potestatem habuerit<sup>106</sup> dispensandi. [Dat. Forensi XI. Kal. Iov. 1203.]

TITULUS IX.

DE APOSTATIS ET REITERANTIBUS  
BAPTISMA.

CAP. I. 1

Clericus, qui dimisso habitu et tonsura immiscet se enormitatibus, perdit privilegium canonis: Si quis suadente, unde cum deprehendentes non incidunt in canonem, scilicet, excommunicationem.

Alexander III. 2

Praeterea clerici, qui relicto ordine clericali<sup>107</sup> et habitu suo<sup>108</sup>, in apostasia tanquam laici conversantur<sup>109</sup>, si in criminibus comprehensi<sup>110</sup> teneantur, per censuram<sup>111</sup> ecclesiasticam non praecipimus liberari. *Tales enim inter apostatas innovandos sacrorum Patrum statuta declarant.* [Sacerdotibus etc. cf. c. 2. Ne cler. vel mon. III. 50.]

CAP. II. 1

Si erimen acolythi, qui rebaptizati praebuit ministerium, esse occultum, promoveri potest; si publicum, non, nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

Idem Abbati S. Genovefae. 2

Ex literarum tuarum tenore perpendimus, quod quidam, aegritudine longa confectus, insano<sup>112</sup> sortilegiam mulierum

Tit. VII. Cap. XIII. 66) per: *deest: FGHKDbgh* 67) vel: *GHI* 68) al. idoneus pers.: *Dh*; vel idoneas personas honestas: *Cone.*; al. honest. pers.: *F*; hon. et idon.: *G* 69) salit.: *deest: FGH* 70) quis: *P Cone.* 71) student: *FXYD* 72) lapsi: *Dh* 73) quis: *LdF* 74) iurisdictionem: *Dd*; iurationem: *DdF* *Cone. Abs.*; iuramentum: *Lh* 75) superstitionem: *Dd*; superstitione: *Dd* 76) reputantur: *Dh* 77) ig.: *deest: Dh* 78) alit.: *deest: Ddb* 79) fideliter: *M*; *deest: Dh* 80) volucriter: *LEHJ Cone.*; valent: *FGHKXDbgh* 81) haeretico: *Dh* 82) et cf. *FGHKLM Cone. ap. Mons.* CAP. XIV. 1) 1227—34. — *Posthous no. 2675.* 2) nim.: *deest: FGHKLX* 3) Dei: *deest: Codd. roll. o.* 4) us: *deest: th* CAP. XV. 1) *Integra constitutio credul. ap. Bonmold. ad n. 1229. §. 37.* — *Posthous no. 2676. cf. 2675.* 2) Carozos: *LXV* 3) Patarenos: *La vraye Catharicos: Lb Cont. Bohem.* 4) Tosepinos: *Lat.*; Tosepinus: *Bohem. ex Cont.*; Iosepinos: *Lb*; — *in avv. deest.* CAP. XVI. 1) 1227—31. — *Posthous no. 2677.* Tit. VIII. Cap. I. 1) *Resolutio ex c. 2. Conc. Later. III. (1179): — Lips. c. 27.*; *Cuss. XII. 5.*; *Comp. I. c. 2. h. l. (5, 2).* 2) Obviano: *FL* 3) et: *deest: APR* 4) Widone: *P*; — *cf. c. ult. Conc. Lat. II. hab. no. 1139.* 5) dign. seu benef. ecclesiastica: *R* 6) praedictis: *APR Cone.* 7) ac-

ceperunt: *AbelP*; acceperant: *R*; receperunt: *Cone.* 8) quae: *deest: P* 9) quae: *deest: Ab* 10) alios: *P* 11) ecclesiam: *AbelP Cone.* 12) add.: *quis: APR Cone.* 13) autem: *Ab* 14) defensionis: *P* 15) praestiterunt: *GHAklP* 16) deoverimus: *P Cone.* 17) esse: *R* CAP. II. 1) *Resolutum ex Reg. Brach. VI. 72: Mon. I. (5, 5).*; *Comp. III. c. no. h. (5, 5)* 2) *Posthous no. 1906.* 3) quis: *Reg.* 4) habeat: *F*; habet: *Cob.* Tit. IX. Cap. I. 1) *Resolutum ex App. XXVI. 16.*; *Lips. XI. 15.*; *Bomb. XI. 14.*; *Cuss. XXI. 23.*; *Comp. I. c. 2. h. l. (5, 8).* 2) *Add.: P. C.* 3) Presbyterum: *Av*; 4) Presbyterum cuius: *Ab*; *de vera inser.* (Eugen. III. Innocentio Saresiensi) *cf. add. ad c. 2. de cler. acq. (5, 6)* 5) cler.: *deest: Codd. et Codd. edit.* 6) add.: *habet: th* 7) versantur: *o* 8) deprehensi: *FMO* 9) iustitiam: *AbelPth* 10) apostolicum: *R* CAP. II. 1) *Resolutum ex App. XXVI. 1.*; *Lips. XI. 1.*; *Cuss. XXI. 1.*; *Comp. I. c. 3. h. l. (5, 8).* 2) Nonoplerum: *R*; *inser. deest: Hg* — 1139—81. — *Apf. no. 9004.* 3) accepit (epit): *th* 4) consilium a sortilegis (sacerdotis: *R*) mulieribus, ut (quod): *3*; 5) si sanari vellet, si iterum perierit baptizari (rebaptizari): *R*; qui insano erelens consilio, ut san., per reiterationem (iterationem: *AO*) iniuriarum fecit sacramentum: *Coll. edit.*

regibus consilio, ut sanaretur, pro iterationem facit iniuriam  
 regis status sacramento. *Abstulit autem hinc sacrilegium ad-*  
*herentem ad regem, et adhibet, nobilibus, acolythos, fratres car-*  
*ditatis, et superius baptismi, s' assessor deothes, et ministerium in*  
*sanctissimo, et ad hoc presbitero, et baptizatum, et cooperatore existit*  
*in sancto.* Quia ergo tua nos duxit prudentia<sup>2</sup> consu-  
 lentes, qualiter puniti debeat, et *procurator acolythus*, quem  
 tu minor aetas et intentio fraternae salutis corpore ex-  
 cessare videtur, *et pro antebona, disretione*<sup>3</sup> tuae praesentibus  
 literis respondemus, quod, *quoniam multum non cadatur poena*  
*propter obsequium, ad superiores tantum*<sup>4</sup> ordines promoveri, si publi-  
 cans est quod proponitur, non valebit, nisi ad religionem<sup>5</sup>  
 transire voluerit, ut favore religionis ipsius<sup>6</sup> circa eum  
 valeat<sup>7</sup> dispensari. Si vero occultum est, promovere poterit,  
 et excessum suum dignis poenitentiae fructibus expiare.

CAP. III. 1

Infirmatus de apostasia compellitur se purgare.

Innocentius III. 2

Tuae fraternitati<sup>2</sup>. *Et infra: (cf. c. 3, de cler. per. l. 22.)*  
 Tu quapropter, quos fama publica monachos assereit et canonice  
 regulantes, in saeculari habita involutos se, in saeculari monachos  
 habitibus, et quibus, spem probati non possit, quod ritum reli-  
 giosum sibi professi, responsione apostolorum expetisti, utrum ad  
 partem, sicut de beatas virginibus, et episcoporum liberum et ab-  
 solutum monasteriorum liberum, in quibus dicuntur repleantur  
 habitum assumptionis, literis docuit, si non esse monachos vel  
 extra vias regulare, et de beatas puniti in saeculari habitibus taliter.  
 Nos autem etc. (cf. c. 3, de cler. per. l. 22.) Super secundo  
 articulo in inquisitioni tuae diximus respondendum, quod i  
 clericis, qui sunt de apostasiae crimine infamati, qui<sup>1</sup> vide-  
 licet abiecerunt habitum clericalem, non sunt in saeculari  
 habitu tolerandi, sed per distractionem ecclesiarum a coer-  
 cendi, donec deficiente probatione, ad infamiam abolendam  
 purgationem canonica<sup>3</sup> avarerunt exhibere. *[Qua si recte (c.  
 Dal. Rom. ap. S. Petri. H. Kul. V. ibi. An. IX. 1207.)*

CAP. IV. 1

Baptizati alterius sectae vel fidei ritibus dimittere compelluntur.

Idem in concilio generali.

Quidam, sicut accepimus, sicut ad sacri undam baptismatis  
 voluntarii accesserunt, veterem hominem omnino non  
 exiunt, ut novo<sup>2</sup> perfectus induantur<sup>3</sup>, quam<sup>4</sup> prioris ritus  
 reliquias retinentes, Christianae religionis decorem tali com-  
 mitione confundant. Quum autem<sup>5</sup> maledictus sit homo,  
 qui terram diabus viis ingreditur, et indui vestes<sup>6</sup> non debeat  
 hinc lanquam contextat, statuimus, ut per praelatos ecclesiarum  
 talis<sup>7</sup> observantia veteris ritus omnimode<sup>8</sup> compesatur,  
 ut, quos Christianae religioni liberate voluntatis arbitrium  
 obtulit<sup>9</sup>, salutariter a conditionis necessitas in eius observantia  
 conservet; quam minus malum existat viam Domini non  
 agnoscere, quam post agnitam retroire.

CAP. V. 1

Apotatae in avarari et affilia possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. Archiepiscopo Turonensi. 2

A nobis expulsi<sup>2</sup> tua fraternitas edoceri, quid de apo-  
 statatis sit agendum, quum in custodia detinentur, qui<sup>1</sup> minis  
 vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abiectum mona-  
 chali<sup>3</sup> habitum reassumant. Ad quod tibi breviter respon-  
 demus, quod tales, si volueris, poteris<sup>4</sup> sub gravi custodia  
 carere<sup>5</sup>, ita, quod solummodo vita sibi misera reservecur,

donec a suae praesumptionis nequitia respiscant. *[Dud.  
 Romae II. Non. Mai. 1218.]*

CAP. VI. 1

Monachus, in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papae in suscepto ordine ministrare.

Idem Archiepiscopo Lugdunensi. 2

Consultationi<sup>2</sup> tuae breviter respondemus, quod mo-  
 nachus, alicquem sacrum ordinem in apostasia recipiens,  
 quantumlibet suo fuerit reconciliatus abbati, et receperit  
 poenitentiam, absque tamen dispensatione Romani Pontificis  
 ministrare non poterit<sup>1</sup> in ordine, sic suscepto. *Inquisitioni  
 etc. (cf. c. 7, de usu et auct. pall. l. 8.) [Dud. Reale IV. (III.)  
 Id. Aug. 1225.]*

TITULUS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

CAP. I. 1

Mulier, occidens sponte filium, debet perpetuo in monasterio poenitere; si tamen timetur de innocencia, datur vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. Tornacensi Episcopo. 2

Veniens ad nos M. 3 mulier latrice praesentium lacrimabili  
 nobis confessione monstravit, quod, quum de quodam filium  
 genuisset, et ille sibi saepe<sup>1</sup> turgo vultu improperasset,  
 quod filius eius non esset, ipsa, iracundiae calore et furore  
 animi ducta, eundem filium interfecit. *3 Quo comperto comes  
 Flaudentis eam<sup>2</sup> totam terram usque ad septennium abjurare  
 coegit, nisi de nostra licentia remaneret. Quumque se nostro ad-  
 spectu<sup>3</sup> praesentasset, et, quod ericem suscepisset Hierosolymam  
 profectura, nobis asseruit se proposuisse: nos eam, quia in  
 partibus illis praesentis sui non possit esse utilis, sed damnosa,  
 ab Hierosolymam itinere revocantes, ipsam fraternitati tuae  
 duricem reverentiam, praesentium tibi auctoritate Mandamus<sup>4</sup>,  
 quatenus eam<sup>5</sup> mulierem labores inducere, ut ad aliquod  
 monasterium tui episcopatus transeat, in quo<sup>6</sup> peccata sua  
 perpetua poenitentia depleat. Si autem repugnante carnis  
 fragilitate ad hoc induci noluerit, et licentiam in Domino  
 nubendi tribuas, quia tutius nobis videtur, ut in Domino  
 nubat et uni soli, quam<sup>7</sup> inhoneste multos admittat.*

CAP. II. 1

Mulier, occidens filium, propter hoc a viro separari non debet; sed alia poenitentia sibi imponitur.

Lucius III. Parisiensis Episcopo. 2

Intelleximus ex literis tuis, quod<sup>2</sup>, quum M. mulier latrice  
 praesentium filium parvam<sup>1</sup> haberet, furore accensa diabolico  
 tandem impetu, supercede eo, qui de fidelium praedilecto lactatur,  
 letali educebat iugulavit, propter quod dominus terrae maritum  
 eius et<sup>3</sup> ipsam<sup>4</sup> compulsi abjurare. Quia vero illam alios  
 habere filios intimasti, male circa ipsius<sup>5</sup> errorem debeat dis-  
 pensari: nos, de discretionis tuae plenam fiduciam obtinentes, eam  
 tuae duricem reverentiae remittimus, per apostolica scripta  
 mandamus<sup>6</sup>, quatenus ita super hoc provideas, quod<sup>7</sup> sui  
 sceleris poenam luat, et saluti eius ac<sup>8</sup> filiorum ipsius per  
 tuam providentiam in Domino consulatur, et<sup>9</sup> non obstante  
 praesentio iuramento, quod a viro<sup>10</sup> dictus dominus proponitur  
 extorsisse, eam, sicut<sup>11</sup> expedire videris, eidem<sup>12</sup> viro [suo]  
 et ebus suis restitutas ita, quod filios suos libere possit et  
 pacifice gubernare.

TIT. IX. Cap. II. 1 quid: de deo. 2. de fraternitati: 3. M. 6. dile-  
 genti: 4. 5. canon non discret: 6. ab. 7. tamen: de 12. 16. 8. a reli-  
 gione: 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Cap. VI. 1) latrice ep. oblat est v. Bayo. et Reg. X. 16; ad a. 1225; —  
 Comp. V. c. 3. h. l. 5. 2) laudatus: Ebd. sup.; — Polth. no. 7455.  
 3) Ad aliam vero consult. tuam: sup. 4) potest: F. H. K. L. M. Reg.  
 TIT. X. Cap. I. 1) Restitutio et App. l. 12; Comp. l. c. 1. h. l. 5. 2)  
 2) add. in eodem libro (c. c. Reg. lib. l. 3); 3) 1159—60; 4) — Juff. no. 7411.  
 5) M. 3; deest: 6) 1) super: deest: 2) ab. 5) eam a tota terra... exstirpare:  
 6) eam: deest: 7) 6) consuetudo: 7) mandantes: 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673



CAP. III.

So summat, ponens poenitentiam parentum, circa quos pueri reperitur oppressi.

Idem.

De infantibus autem, qui mortui reperiuntur cum patre et matre, et non appareat, utrum a patre, vel a matre oppressus sit ipse, vel suffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde securi esse parentes, nec etiam sine poena: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus mortis causa fuerit. Si autem eos non lateat, ipsos interfeceros esse, scire debent, se graviter deliquisse, quod, Inequirando concilia probatur. (Quidam autem poenitentiam trium annorum iudicant esse debere, quorum unum peragant in pane et aqua.

TITULUS XI.

DE INFANTIBUS ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

CAP. IX.

Infans, expositus a patre vel alio, eo consentiente vel ratum habente, hoc ipso a patria potestate liberatur: tamen in seruo et liberto, qui ob praedictam causam liberatur a dominica potestate. Et idem iuris est in praedictis languidis cuiuscunque aetatis sit expositus, vel si eis alimenta denegatur: nisi tamen, quae praedictis alimenta praestiterint, nullum ius in eis acquirant.

Gregorius IX.

Si a patre, sive ab alio, sciente ipso aut ratum, habente, relegato pietatis officio infans expositus existit: hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. Nam et hoc casu in ingenuitate libertus, et servus in libertatem eripitur, quod et de praedictis cuiuscunque aetatis languidus, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, est dicendum. Sane, qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis ius aliquod vendicare.

TITULUS XII.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO VEL CASUALI.

CAP. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, et tradi curiae saeculari, ut moriatur.

In Exodo.

Si quis pro industria occiderit proximum suum et per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

Ponit poenitentiam occidit latronem, quia se poterat aliter liberare: si vero aliter liberare se non poterat, non tenetur agere poenitentiam, nisi ad cautelam.

Ex poenitentiali Romano.

Interfeciis furem aut latronem, ubi comprehendere poterat absque occisione, et tamen interfecisti: quia ad imaginem Dei creatus est, et in nomine eius baptizatus et sanguinis eius redemptus est, per XL dies non intres in ecclesiam, et, lanae veste indutus, ab esca et potibus, qui interdicti sunt, et a toro, et ab gladio et ab equitatu, illos supra dictos dies te abstineas. In tertia autem et quinta feria et in sabbato aliquo genere leguminum, vel olebribus, et pomis, et in parvatis pisciculis cum mediocri cerevisia utere et temperate. Si autem sine odii meditatione te tuaque liberando huismodi

diaboli membra interfecisti: secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei, si aliquid ieiunare volueris, bonum est tibi, et elemosynam fac largiter. Si presbyter eadem fecerit, non deponatur: tamen, quandiu vivit, poenitentiam agat.

CAP. III.

Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sine.

Augustinus super Exodo.

„Si [nocturnus] perfodians inventus fuerit fur, et percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur [sol super eum]: reus erit. [et morte maritur].“ Intelligitur ergo, [tam] non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur; si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim, quod ait: „si oriatur sol super eum, etc.“ quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendam venisset, et ideo non debet occidi. Hoc etiam in antiquis legibus saecularibus, quibus ista tamen est antiquior, invenitur, impune scilicet occidit nocturnum furem quocumque modo, diurnum autem, si se [cum] telo defenderit. Iam enim plus est quam fur.

CAP. IV.

Sub generali pollicitatione seu permissione, etiam iurata, non venit illicitum.

Hieronymus.

Cum iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcumque postulasset ab eo: si ubi iurandum fecisse se dicit, si patris matrisve alterum postulasset, facturus esset, an non? Quod ergo in suis repudiaturus fuit, continere debuit [et] in propheta.

CAP. V.

Homicida est, qui facit vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex concilio Guarnaciensi.

Si aliquis causa explendae libidinis vel odii meditatione homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida tenetur.

CAP. VI.

In poenitentia imponenda index debet attendere circumstantias, ex quibus augeatur vel minuetur delictum. Hoc dicit usque ad §. IIII autem. — §. I. Socians homicidam animo occidendi, licet non apponit manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari poena cum homicida. Hoc dicit usque ad §. IIII etiam. Abbas Sic. — §. 2. Qui sociat homicidam tantum animo prohibendi ne impediat, tenetur paulo minori poena. II. d. usque ad §. Qui vero. — §. 3. Incitans alium ad homicidium, midius puniatur quam homicida, secus autem, si incitavit ad certum homicidium. Xavi. eo secuto, tenetur ut homicida. H. d. usque ad §. IIII quoque. — §. 4. Custodiens sarcinas occidentium, scientes, eos esse scilarios, non sunt immunes a poena homicidii. H. d. usque ad §. Eos insuper. Abbas — §. 5. Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio, et non sufficit occupari, quod esset illa participans, quia poterit restituere eis, quorum constat fuisse. H. d. usque ad §. IIII praeterea. Abbas. — §. 6. Participans interfectoribus in excommunicatione, diversimodo puniuntur iuxta modum participationis. H. d. usque ad §. Clericos. Abbas. — §. 7. In isto §. usque ad fin. ponitur poenitentia clericorum, praestantiam praedictae usque auxilium, consilium vel favorem. Hoc dicit. Abbas Sientus.

Alexander III. Exoniensi Episcopo.

Sicut dignum est et omni rationi consentaneum, graves et difficiles questiones ad raxem apostolicam seculis deferri, tu etiam nobis ex ministerio susceptae sollicitudinis imminet, easdem parvas, prout nobis Dominum debent, solvere, et singulis a nobis consilium postulantis respondere, ut providentia Romanae ecclesiae, quae ubique terrarum obtinet Domino disponente prae-

Tit. X. Cap. III. 1) Resolutum ex Comp. II. c. 1. h. t. (5, 5) 2) Alex. III. l. 1120—81. — Joffe no. 3289. 3) oppressi sunt ipsi vel suffocati vel. — definiti; Bbb 4) aut: Bbc 5) non tamen: Bb 6) nec: dest: Bff 7) et: dest: B 8) non est vol: Lotff; non solum vol: 10) fuit: Mbb 11) puerorum ipsorum: bb. 12) addit: in: Bb 13) indicans: Gbb; sibi indicans: Bbb 14) dandum: Bb 15) scilicet: Bbb Tit. XI. Cap. III. 1) 1227—81: Pathost no. 9677. 2) existerit: FGHAN 3) in hoc: FGHAN 4) morari: FGHAN Tit. XII. Cap. I. 1) Erod. XXI. 14: Comp. I. c. 1. h. t. (5, 10) 2) avellans: FGHAN avellans: HAA 3) Cap. II. 1) Resolutum ex Burch. XIX. 26. (in ed. Winesschlehen): — Lips. VIII. 9; Comp. I. c. 1. h. t. (5, 10); — cf. c. 32. C. XII. qu. 2. 2) et tamen: Ab 3) occisionem: Burch.; occasione: Cod. Burch. III 4) est: dest: Burch. 5) per: dest: AbKP Burch. 6) et: dest: AP Burch. 7) et ab: Ab 8) et: Gbb; et a: Jov — 9) In IV. autem et VI. let.: Bbk 10) vel: Burch. 11) hui: dest: AbKP Burch. 12) eluominans: Burch. 13) deponatur: P 14) tam: dest: Ab Tit. XIII. Cap. III. 1) Resolutum ex An. l. c. quaeest. 84: In Decr. X. 53; Lips. VIII. 10; Comp. I. c. 3. h. t. (5, 10) 2) Exodium: GAA 3) imp: dest:

FGHK Coll. coll. org. 4) oriatur: AbbP; oriatur: h. 5) est: B. org. 6) ad hunc: AbP P. org. 7) occiditur, si autem diurnus, pertinere: Coll. coll. org. 8) fur: dest: FGHK cf. no. 7. 9) oriatur: GAA Coll. coll. org. 10) et: dest: B 11) quare: 11) poterat quippe: bb. 12) deberet: Ab l. org. 13) in: dest: P 14) c. XII. Fub: — cf. l. 1. §. 1. Dog. ad leg. Aquil. 15) scilicet: dest: B. org. 16) quomodo: Ab l. 17) aut: dest: Ab Cap. IV. 1) Heroniam, no. c. 11. Math. — Burch. XII 16; In Decr. XII. 73; Comp. I. c. 6. h. t. (5, 10) 2) postulare: Ab 3) dicit: Coll. coll. pr. Ab (dixit); org. 4) matrisque: Burch. h. t. si matris: Ab 5) erat: l. l.; fuerat; org. 6) in se: org. 7) terat: F; tuisset: B; dest: 6. Cap. V. 1) Caput mortuum: — Reg. II. 88; Burch. XVII. 57. (Inscriptio est actus); Comp. I. c. 13. h. t. (5, 10) 2) mat. ut non ex eo soboles nascatur: Coll. coll. 3) possit: Ab l. 4) vel nasc. sobol.: add. a. Bapm. Cap. VI. 1) Resolutum ex org. v. Gilbert Fohol exp. ad Gites II. 80.; — App. XXXV. l.; Lips. X. l.; Banch. X. no.; Comp. I. c. 7. h. t. (5, 10) 2) Exoniens: GAA; Bartholomaeo l. x. ep.: Abcl; B. Ex.: AbQ org. — 1171—3. — Joffe no. 9187.



CAP. IX. 1

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem Exoniensis Episcopo 2.

Lator praesentium P. clericus nobis circa hoc proposuit, quod quum<sup>1</sup> quidam de casu<sup>2</sup> cum quodam clerico luderet, contigit<sup>3</sup>, quod ille proiecit ipsum<sup>4</sup> ad terram, cuius cultellus<sup>5</sup>, quem ad latus suum<sup>6</sup> habebat, in alterum incidit<sup>7</sup>, et fortuito<sup>8</sup> casu<sup>9</sup> occubuit vulneratus. Ideoque<sup>10</sup> mandamus, quatenus, rei veritate comperta, si ita res se habuit<sup>11</sup>, et alia iusta causa non impedit, praedictum<sup>12</sup> P. libere permittas<sup>13</sup> ad sacros ordines promoveri.

CAP. X. 1

Is, ex cuius opera illicite sequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem abbati S. Benedicti de Vebia 2.

Suscipimus literas tuas, per<sup>1</sup> quas cognovimus, quod, quum<sup>2</sup> lator praesentium in custodia<sup>3</sup> cuiusdam domus cum altero fratere maneret, ingredienti de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in<sup>4</sup> personis affligere, et denudare<sup>5</sup> vestimentis propriis praesumerunt. In quos isti<sup>6</sup> resumptions<sup>7</sup> viribus insurgentes, ligaverunt illos, et detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Quum autem<sup>8</sup> iste, rem ad tuam audientiam perlaturus<sup>9</sup>, ligatus eum in frateris sui<sup>10</sup> custodia dimisisset<sup>11</sup>, et fures se solvere<sup>12</sup> niteretur, ab eis illius<sup>13</sup>, ne ipse ab eis<sup>14</sup> interimeretur, occidit. Verum<sup>15</sup> quoniam expediebat potius post tunicum etiam<sup>16</sup> relinquere pallium, et rerum sustinere iacturam, quam pro conservandis<sup>17</sup> vilibus rebus et transitoris tam acriter in alios<sup>18</sup> exardescere: abstinet iste<sup>19</sup> humiliter ab altaris ministerio<sup>20</sup>, et utique peccatum suum, quibus modis ad arbitrium tuum potest, studet expiare. Constat enim<sup>21</sup>, eos contra regulam<sup>22</sup> mansuetudinem et ecclesiasticam disciplinam<sup>23</sup> ex utriusque ope<sup>24</sup> interemptos.

CAP. XI. 1

Dans causam homicidio irregularis est.

Idem Lucensis Episcopo 2.

De cetero nobis, quod diaconus, quem literatum et honeste praedictum asseris, qui homicidio<sup>1</sup> causam dedidisse videtur, sicut ex tenore literarum tuarum perpandimus, non videtur<sup>2</sup> ad sacerdotium promovendus.

CAP. XII. 1

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitae, si non adiuvit delictum, quam dedit.

Clemens III. 2

Ad audientiam apostolorum nostri [ex parte vestra] pervenit, quod, quum<sup>1</sup> quidam presbyter, volens corrigere quandam de familia sua, eo<sup>2</sup> cingulo, quo cingi solebat, ipsum<sup>3</sup> verberare tentaret<sup>4</sup>, contigit<sup>5</sup>, quod cultellus de vagina, quae cingulo adhaerebat, elapsus, eum in dorso<sup>6</sup> aliquantulum vulneravit; postmodum vero, quum ille vulneratus aliquandiu vixisset, et iam convalesceret ad vulnere, alia<sup>7</sup> graviori, ut dicitur<sup>8</sup>, infirmitate percussus, eum<sup>9</sup> sana mente ac devotione debita viam<sup>10</sup> est<sup>11</sup> universae carnis in-

gressus. Quia vero, utrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur<sup>12</sup>: eodem presbytero ab omni officio beneficioque<sup>13</sup> suspenso, quod super hoc vobis esset agendum, apostolicam sedem consulitis<sup>14</sup>. Nunc<sup>15</sup> itaque vestrae<sup>16</sup> discretionis duximus respondendum, quod, quum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos<sup>17</sup> convenit iniungere presbytero memorato, ut<sup>18</sup> de cetero in sacris ordinibus non ministret; iniuncta<sup>19</sup> tamen [et] poenitentia congruenti, sibi<sup>20</sup> poteritis<sup>21</sup> concedere, ut in minoribus ordinibus ministrare sit contentus. Si vero vobis legitime constiterit, quod ille<sup>22</sup> ex alia infirmitate obierit, de rebus<sup>23</sup> licentia poterit, sicut erat solitus, divina officia ministrare<sup>24</sup>. [Dat. Laterani.]

CAP. XIII. 1

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitae, nec fuit in culpa.

Innocentius III. Episcopo Lingonensi 2.

Dilectus filius A. capellanus, in nostra praesentia constitutus, sua nobis confessione proposuit<sup>1</sup>, quod, quum quidam corporis molestia gravaretur hu, quod et fidi et somni desiderium raptum videretur ab eo, ut<sup>2</sup> comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat<sup>3</sup>, adscendit. Qui quum bene<sup>4</sup> non pareret habentis, sed praeter sensoris arbitrium suis<sup>5</sup> saltibus lasciviret, ipse, ut eius refrenaret impetum, et freno vim intulit, equumque<sup>6</sup> calcabis stimulavit. Quumque fracto freno equus, quasi proprio arbitrio relictus, curreret festinanter, et quaedam mulier, veniens ex obliquo et infantulum baiulans, obviavit, in quam equus irruens, procul abiecit sessore, puerum praedictum oppressit, et capellanus ipse ex repentino casu vite mortis periculum evitavit, sed ad ultimum concessens<sup>10</sup> postmodum divina celebrare non praesumpsit. Ideoque<sup>11</sup>, quia nobis nun constitit de praenissis, fraternitati tuae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus super his inquiras diligenter et veritate, et si est ita<sup>12</sup>, quum idem capellanus nec voluntate nec actu homicidium perpetravit<sup>13</sup>, nec dedit<sup>14</sup> operam illicitae rei, non impedias, quo minus divina possit officia celebrare. [Dat. Lat. VI. Id. Nov. 1200.]

CAP. XIV. 1

Summatur ut sup. cap. prox.

Idem Metensis Episcopo 2.

Ex literis tuae fraternitatis accepimus, quod, quum lator praesentium H. 3 presbyter foenum vellet de curru deponere, peritiam superius allegatam, quum neminem circa curram videret, proiecit in terram, et, quum foeno insisteret deponendo, quidam<sup>1</sup>, prope ipsum accedens, puerum quandam iuxta curram reperit semivivum, in quo praeter modicum livoris in fronte nihil inveniri<sup>2</sup> potuit laesionis. Nos autem ab eodem quaesivimus sacerdotem, si, priusquam iaceret<sup>3</sup> peritiam, circumspexisset<sup>4</sup> sollicite, an esset aliquis circa<sup>5</sup> currum; qui, quod diligenter circumspexit<sup>6</sup>, asseruit, sed, quod vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, fraternitati tuae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, si res ita se habet, nisi contra<sup>10</sup> eundem presbyterum grave scandalum sit exortum, vel tanta labore infamia,

Tit. IX. Cap. IX. 1. Restitutum ex App. XXXV. 11; Lips. XI. 12; Banch. XI. 14; Coss. XXI. 18; Comp. I. c. 10. h. l. (5. 10). 2. Exoniens. F. BHK; B. Exon. ep. (et. ep. A) et abbat; M. G. capitulo Barchinens; R. Eugen. III. capitulo Barchin. P. quod plerisq. — 1161—8. — Jaffé no. 9273. 3. P. cler.; desat. Coll. edit. 4. Quis casus desat. Ab. 5. casus desat. P. 6. Inlere conigit. Ab. proicit. B. 7. illum; Ab. 8. et coll.; Coll. edit. 9. accens; Ab. 6. desat. 0. 10. incidere; B. 11. fortuita; F. Ab. B. 12. casus desat. F. BHK. Coll. edit. 13. Eundem itaque dicitur; 0. ad vos duximus remittendum, discretionis vestrae (mae. B) per. p. a. ser.; desat. 17. mandamus, in mandamus; R. quatenus quod; 0. et est; Coll. edit. 11. habuerit; L. M. P. 15. dicitur; F. BHK. 16. D. A. h. l.; diaconum; M. G. 17. permissis; Coll. edit.

Cap. X. 1. Restitutum ex App. 4, 27; Coss. XXI. 19; Comp. I. c. 11. h. l. (5. 10). 2. N. F. Veritas; H. Nobilia; F. BHK. Notitia; Ab. Veritas; B. h. In eodem (et. XII. lib. Reg.) ab. S. den. de Vebia; 0. Nalaria; R. — 1170—1. — Jaffé no. 7939. 3. et eoga. ex carum tenore; Coll. edit. 4. dnm D. M. Ab. 5. custodiam; R. 6. et in; B. 7. mndare; Ab. 8. BHK; Ab. 9. praesumptis inluris; 10. Quo quaque; 0. 11. profuturam; B. 12. sui; desat. R. 13. dnm, fures se abolvere; M. Ab. 14. absolvent; Ab. 15. ipso; Ab. 16. illis; 0. 17. Unde; Coll. edit. 18. et; Ab. desat. Ab. 19. cons. rebus transitoris opere tam... in aliquot Randosio; 20. aliquos; Ab. 21. 14; desat. Lath. 22. obsequio; Ab. 23. officio et peccatum... ad arbitrium tuum poterit iterum studet expiare; R. mandans 24. equum; Ab. 21. rationem et; Ab. 7. rationem; Ab. 25. opere; F. BHK. Coll. edit.

Cap. XI. 1. Restitutio ex Comp. I. c. 12. h. l. (5. 10.) et c. 7. qui cler. 1. Ius. (h. h.) 2. add. P. c. c. Consulunt; A. C. c. 4. Am. cler. et. 106. (4. 6.) — 1159—81. — Jaffé no. 9700. 3. homicidii; 1. IV. 4. est; Lb. M. IV.

Cap. XII. 1. Restitutio ex Lac. ep. Bat. H. 368; Glib. unct. 1. (5. 5.); Comp. II. c. 1. h. l. (5. 6). 2. Idem Sumion. ep.; F. Abserenti (et. et abbat de Bergis (?); Lac. — 1187—91. — Jaffé no. 10489. 3. ex... vest. desat. hunc; B. 4. quum; desat. Bb. Luc. 5. vos; desat. 6. illum hunc; tentavit et desat. B. p. contigit; Coll. edit. 7. tentasset; Coll. coll. 8. contigit; F. BHK. 9. addit; sup. B. 10. al.; desat. F. BHK. M. G. Coll. edit. 11. creditur; Lac.; ab. v. videtur; Bb. 12. cum; desat. Bae. 13. sit; Bb. 14. habebatur; Bb. h. Luc. 15. et beneficii; Bb. 16. consistere voluisset; Lac. Bb. h. 17. nos; Bb. h. 18. tunc; Coll. Bb. h. vestrae discretionis industriae; Coll. edit. 19. nos; L. M. G. 20. ne... ministrare (administrare; Lac.) accedat; Bb. Luc.; ut... non audeat; B. ut... non praesumat; B. 21. et eidem iniuncta poen.; Coll. Bb. h. 22. et; desat. hunc; B. 23. sibi; desat. F. BHK. M. G. 24. Bb. h. 25. poteris; F. BHK. 26. potestis; Coll. edit. 27. desat. Lac. Coll. edit. 28. nostra; Bb. h. 29. delectare; F. Coll. edit.

Cap. XIII. 1. Restitutio ex Reg. Bep. III. 19; Glib. unct. et. 25.; Comp. III. c. 1. h. l. (5. 7). 2. Lingonensis; C. Reg.; ... Palthost no. 1188. 3. non-travit; C. Reg. 4. et desat. C. 5. ut; desat. C. 6. utriverat; C. Reg. Reg. 7. plene; C. Reg. Reg.; desat. C. 8. h. u. 9. ut; C. Reg. 10. convulsi et; C. 11. Quia vero; C. Reg. 12. si non invenieris taliter processisset; B. 13. perpetraverit; F. C. Reg. 14. dolerit; F. C. Reg.

Cap. XIV. 1. Restitutio ex Reg. Bep. III. 31; Ann. et. h. 25.; Comp. III. c. 2. h. l. (5. 7). 2. Brettano Met. ep.; Reg.; ... Palthost no. 1167. 3. P.; F. N. C. h. l. C. 4. quid; desat. G. H. Coll. 5. invenire; C. Reg. Reg.; invenit potit; desat. C. 6. delictum; C. p. (et. C. 2. delictum); Reg. 7. circumspexit; G. H. M. G. Reg.; circumspexit; P. 8. iuxta; C. Reg. 9. circumspexisset; G. H. M. G. Reg.; insperit; F. circumspexit; Lb. 10. circa; C. Coll. Bb. h.



post poenitentiam<sup>28</sup> ad cautelam iniunctam in sacerdotali poterit<sup>29</sup> officium ministrare, maxime<sup>30</sup> religionis accedente favore, quom sit canonicus regularis, et sine omni scandalo possit sacerdotalia officia celebrare<sup>31</sup>. Quodsi discerni non possit, ex cuius ictu percussus inerat<sup>32</sup> hoc dubio tanquam homicida debet<sup>33</sup> haberi sacerdos, etsi forte homicida non sit, a sacerdotali officio abstinere debet, quum in hoc casu cessare sit tutius quam temere celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur. *† Utrum autem de illis<sup>34</sup> sit simile sentiendum, quorum unus, sed qui omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsitan ad recipiendus sacros ordines presentaverit, utrum omnes sint pariter repellendi, quem discerni non possit, qui debeant culpabiles iudicari, diligens investigator adverteat, quomnis hic casus sit ab illa velle diversus.* Si vero, quemadmodum perhibetur, sacerdos iste prius ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercutit, quamvis vim vi repellere omnes leges et omnia iura permittant; qua tamen id debet fieri cum moderamine inculpatate tutelae, non ad sumendum vindictam, sed ad iniuriam propulsandam; non videtur idem sacerdos a poena homicidii penitus excusari<sup>35</sup>, tum ratione instrumenti, cum<sup>36</sup> ipse percussit, quod, quam grave sit, non solet levem plagam inferre, tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de medico ictu quis letaliter<sup>36</sup> solet laedi, *maxime quum secundum vulgare proverbium asseratur, quod<sup>37</sup>, qui ferit prima, ferit tangendo, qui ferit secundo, ferit dolendo.* Unde, pensatis omnibus, ei creditur expulsi, ut eum humilitate abstineat a sacerdotali officio exsequendo. [*Dat. Viterbii Kal. Jul. Pont. nostr. Ao. XII. 1209.*]

CAP. XX.

Religiosus, chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est; etiam si prius et diligens, et hoc fecerit causa pietatis; sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. H. d. usque ad §. Ad ultimum. — §. 1. Qui iudici sacerdoti delicti intersignia furis, a quo fuit vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Albas Sicutus.

Idem<sup>2</sup>.

Tua nos duxit fraternitas consulendus (Et infra: [cf. c. 7, de cons. et aff. IV. 14.]) Tertio Quaesivisti per sedem apostolicam<sup>3</sup> explicari, quod sit de quodam monacho sentiendum<sup>4</sup>, qui, credens, se quamdam mulierem a gutturi tumore curare, ut chirurgicus<sup>5</sup> cum ferro tumorem illum aperuit, et, quum tumor ille aliquantulum resedisset, monachus ipse<sup>6</sup> mulieri praecipit, ne se vento exponeret ullo modo, ne forte ventus, subintrans<sup>7</sup> gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret; sed mulier, eius mandato contempto, dum menses colligeret<sup>8</sup>, vento se exposuit incaute, et sic per apertionem gutturis<sup>9</sup> sanguis multus<sup>10</sup> effluxit, et mulier diem ultimum<sup>11</sup> sic<sup>12</sup> finivit, quae tamen confessus est, quod, quia vento exposuit semetipsam, [ipsa] sibi dederat causam mortis; utrum videlicet, quum praedictus monachus sit sacerdos, liceat ei sacerdotalia officium exercere. Nos igitur fraternitati tuae<sup>13</sup> taliter<sup>14</sup> respondemus, quod, licet ipse<sup>15</sup> monachus multum<sup>16</sup> deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minime congruebat, si tamen causa pietatis, et non cupiditatis id egerit<sup>17</sup>, et peritus erat in exercitio chirurgiae, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium eius accidit, adeo reprobandus<sup>18</sup>, quod non<sup>19</sup> post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare; alioquin interdicendum<sup>20</sup> est ei sacerdotalis ordinis execratio de rigore. §. 1. Ad<sup>21</sup> ultimum fuit ex parte tua propositum [scilicet an] his, quod quidam scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo<sup>22</sup> essent, parvo assumpto gladio, ut ignem quaereret, de strato consurgens<sup>23</sup>, quum venisset ad ostium,

ignarus reperit tibi furem, qui, cum scholari incipiens collectari<sup>24</sup>, non solum ipsam scholarem prostravit ad terram, sed etiam paene ad mortem vulneravit eundem. *† Scholarius vero, provocatus ab illo, rursu in continuo repellens, extorsit<sup>25</sup> latroni<sup>26</sup> ut gladio, eundem serrato inibi moleramine<sup>27</sup> repercutit, qui perterritus fugam, quam cito<sup>28</sup> potuit, maturavit<sup>29</sup>.* Mane itaque buccescente, scholares latronem quaesiverunt eundem, quem<sup>30</sup>, vulneratum inventum, potestati Vincentiae<sup>31</sup> tradiderunt, coram quo constanter negavit, quod praemissa minime perpetravit<sup>32</sup>. Unde praefatus<sup>33</sup> potestas ad eundem scholarem suis nunciis destinavit, ut exponeret, si qua sciret de fure praedicto, vel traderet intersignia<sup>34</sup>; qui cultum<sup>35</sup>, quem ipsi<sup>36</sup> latroni abstrulerat, et sotulares<sup>37</sup> ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat sibi, ne pedum strepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intronmittens. Potestas igitur, receptis talibus intersignis<sup>38</sup>, latronem ipsum<sup>39</sup> apparitoribus suis tradidit puniendum, qui sibi amputaverat virilia, et oculos eruerat; latro vero se ad quoddam convicinium transtulit, et ibi per tribunal ira et dolore commotus nec potum sumpsit, nec cibum, et sic de medio est sublatus<sup>40</sup>. Unde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrum praefatus scholaris ad sacros valeat ordines promoveri. Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus<sup>41</sup>, quod, si praefatus scholaris dignis meritis adiuvatur, propter praescritum eventum a susceptione sacrorum ordinum nullatenus est arcendus. [*Dat. Lat. Id. Febr. Pont. nostr. Ao. XII. 1212.*]

CAP. XXI.

Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptionem erat vivificatum animal rationale; alias secus.

Idem Priori et Fratribus Carthusiensibus<sup>2</sup>.

Sicut ex literarum vestrarum tenore accepimus<sup>3</sup> quum<sup>4</sup> quidam presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat<sup>5</sup> niger monachus, quamdam mulierem praegnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inonestam, et quae asserebat, se concepisse ex eo<sup>6</sup>, per zonam arripuerit<sup>7</sup>, quasi laesam, ipsa mulier postquam per hoc<sup>8</sup> sic se asseruit<sup>9</sup> esse laesam, quod occasione huiusmodi abortivit; propter quod idem presbyter, probrum virorum usus consilio, se ipsum duxit ab altaris ministerio sequestrandum. *† Quare nobis humiliter supplicastis, ut eum eo opere misericorditer dignaremur.* Nos vero devotioni vestrae insinuatione praesentium respondemus, quod, si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit; alioquin debet<sup>10</sup> ab altaris officio<sup>11</sup> abstinere. [*Dat. Lat. IV. Non. Oct. Pont. nostr. Ao. XII. 1211.*]

CAP. XXI.

Non imputatur clericus, civititer iustitiam petenti de laico, si index in laicum exercet vindictam sanguinis.

Idem S.<sup>2</sup> Episcopo.

Potestatis: (Et infra: [cf. c. 14, de for. comp. II. 2.]) Quaesivisti praeterea<sup>3</sup>, utrum contra quosdam, contempta excommunicationis sententia debitas ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, quum ad<sup>4</sup> solutionem ipsarum<sup>5</sup> vix absque sanguinis effusione valeant coarctari. Ad quod<sup>6</sup> breviter respondemus, quod, si, te huiusmodi<sup>7</sup> querimoniam<sup>8</sup> simpliciter deponente, rex, cui ad bonorum laudam, vindictam<sup>9</sup> vero malorum<sup>10</sup>, gladius est commissus, in eosdem rebelles traditam sibi<sup>11</sup> exercuerit potestatem, eorum erit duritiae ut malitiae<sup>12</sup> imputandum. [Coemeteria etc. cf. c. 7, de cons. eccl. III. 40. *Dat. Lat. III. Kal. Mai. Pont. nostr. Ao. XII. 1213.*]

TIT. XII. Cap. XVIII. 28. not. 6; Lb: eadem: Dh 23) posset: Reg. 30) nec: D. 30) 31) 32) sed in: Dh 33) deb. haberi tunc sac.: D. hom. haberi ipse sac.: Reg. 31) his: Dh 35) exansatus: Dh: excusandus: Dh 30) letabitur: Doe 37) quod: dest: Dh. Cap. XIX. 1) Resubstantum ex Reg. Ital. XIV. 159. — Comp. IV. c. 3. h. t. (5, 6.) 2) Gebennensis ep.: Reg. — Pothst no. 479. 3) apostolice sedis responsio: D. 4) facienda: Fbf 5) ut chir.: dest: Dhf 6) ille: Def 7) intrans: Dh 8) colligenterent: Dh 9) corporis: Dh 10) sanguinis multum: Dhf 11) extremum: Dh 12) sic: dest: D. Reg. 13) ubi: Reg. 14) tal.: exalt: of. 15) ille: Dh 16) mult.: dest: FGHKLD. 17) Diefogh Reg. 17) egi: D. Reg. 18) culpandus: Dh 19) quin: Reg. 20) interduca: LXDfgh 21) in Dh hoc est institui uno canonicis: Idem Vicent. ep. 22) in domo sua: Dh 23) surrexit et: D. Reg. 24) latronis: Dh 25) extracto: Dh 26) latronis: Inc. 27) ordine vel mod.: Dh 28) quanticos: Dh: quam citius: Dc 29) not.: arripere: Dh 30) qui: LaND 31) Vicentinae: GLA: Vicentinae: AC Reg. 32) perpetraverat.

Verum: Reg. 33) praefatus: Cont. Bohm. 34) intersigna: FGHKLD 35) cultum: La Reg.: cultum quod: D. 36) ipse: LbDh 37) subtrahentes: Dor 38) intersignis: FGHKLD 39) ips.: dest: Reg. 40) subtrahctus: D. Reg. 41) duximus respondendum: Dh. Cap. XX. 1) Resubstantum ex Reg. Ital. XIV. 107. — Comp. IV. c. 4. h. t. (5, 6.) 2) Pothst no. 4312. 3) percipiens: Dh: nobis innotuit: Dh 4) quodquam: JG 5) iudi: Dh 6) ab eo: LbDh 7) arripit: LXDf: attraxit: Dhf 8) ex eo: Diefogh Reg. 9) asserit fore laesam: D. Reg. 10) debitus: M: poterit: Dh 11) ministerio: Dh. Cap. XXI. 1) Institutum ex Reg. Ital. XVI. 26. — Comp. IV. c. 3. de for. comp. (2, 2.) 2) Silesviensis ep.: Reg. — cf. not. ad c. 14. de for. comp. (2, 2.) — Pothst no. 4722. 3) pariter: Dh 4) quod: Dh 5) ipsam: Dh 6) quae tibi duximus respondendum: Reg. 7) de huiusm.: FGHKLD Reg. 8) querimoniam: D. Reg. 9) tandem vind.: Dh 10) malefactorum: Diefogh: et malefactorum vindictam: Reg. 11) sibi: dest: Dh 12) ut mal.: dest: FGHKLD Reg.



TITULUS XIV.

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

CAP. I.<sup>1</sup>

Clericus, iniens duellum, sive obtulerit sive susceperit, deponendus est; poterit tamen episcopus eum eo dispensare, si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III.<sup>2</sup>

Porro, si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel, si oblatum susceperit et subierit, sive<sup>3</sup> victor sive victus fuerit, de rigore iuris esse merito deponendus. Sed, quantumque eius in hoc<sup>5</sup> gravis sit et enormis excessus, evadere potest<sup>6</sup> deponitionis sententiam, si cum ipso suus episcopus duxerit misericorditer dispensandum; dummodo ex ipso<sup>7</sup> duello homicidium vel membrorum<sup>8</sup> diminutio non fuerit<sup>9</sup> subsecuta.

CAP. II.<sup>1</sup>

Irregularis est clericus, non solum si ipse interfecit per se, sed etiam si pugil, ab eo datus, adversarium occidit; nec exsecrat consuetudo. Poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Henricus<sup>3</sup> presbyter *latoz presentium* nobis humiliter intimavit<sup>4</sup>, quod, quum<sup>5</sup> laicum quandam super furto in saeculari placito<sup>6</sup> convenisset, ipse<sup>7</sup>, quia testes sui defece- runt, pugilem secundum pravam terrae consuetudinem introduxit<sup>8</sup>, qui rem usque adeo ictibus<sup>9</sup> gladii vulneravit, quod coactus est nocte prostratus expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem<sup>10</sup> tua responsione huiusmodi removemus, quod tales pugiles homicidae veri<sup>11</sup> existunt, nec praedictus sacerdos, licet non ipse, sed alius<sup>12</sup> pro eo<sup>13</sup> in duello pugnaverit<sup>14</sup>, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut<sup>15</sup> etiam<sup>16</sup> tradunt sacerorum canonum instituta<sup>17</sup>. Homicidium autem<sup>18</sup> tam factum quam praecipito, sive consilio aut defensione non est dubium perpetrari; poterit<sup>19</sup> tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

TITULUS XV. DE SAGITTARIIS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Excommunicandus est sagittarius et ballistarius contra Christianos. Hoc dicit.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Artem autem<sup>3</sup> illam mortiferam et [Deo] odibilem ballistariorum et sagittariorum adversus Christianos et catholicos exerceri de cetero sub anathemate prohibemus.

TITULUS XVI.

DE ADULTERII ET STUPRO.

CAP. I.<sup>1</sup>

Stuprans virginem tenetur eam dotare et ducere in uxorem, et, si non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. H. d. cum cap. sequenti.

In Exodo.

Si seduxerit quis virginem nondum<sup>2</sup> desponsatam,

dormieritque cum ea, dotabit eam, et habebit [eam] uxorem. Si vero<sup>3</sup> pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.<sup>1</sup>

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius Sipontino<sup>2</sup> Episcopo.

Pervenit ad nos, quod Felix nepos tuus quandam<sup>3</sup> virginem, quod nefas est dici, stupro decepit<sup>4</sup>. Quod si verum est, quamvis [grave] esset de lege poena placentius, nos tamen<sup>5</sup>, aliquatenus legis duritiam<sup>6</sup> mollientes, hoc modo disponimus<sup>7</sup>, ut aut cum stupravit uxorem habeat, aut certe, si renuendum putaverit, districtus a<sup>8</sup> corporaliter castigatus excommunicatusque, in monasterio<sup>9</sup>, in quo agat<sup>10</sup> poenitentiam, retrudatur, de quo e<sup>11</sup> nulla sit egrediendi sine [nostra]<sup>11a</sup> praeeptione<sup>12</sup> licentia. [Ita igitur fraternitas tua ut huic conculcatur studet etc.]

CAP. III.<sup>1</sup>

Maritus, retinens adulteram coniugium non peracta poenitentia, particeps est delicti; secus, si egit poenitentiam; non tamen delicti eam saepe recipere.

Ex concilio Arelatensi<sup>2</sup>.

Si vir sciens<sup>3</sup>, uxorem suam deliquisse, quae non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione sua, vixerit<sup>4</sup> cum illa<sup>5</sup>; vir reus erit et eius peccati particeps. Quodsi mulier dimissa egerit poenitentiam, et voluerit ad virum suum<sup>6</sup> reverti, debet, sed non saepe, recipere peccatricem, quae poenitentiam egit.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Maritus propter suspicionem potest accensare uxorem de adulterio, et in accusando praeriter ceteris.

Ex concilio Parisiensi<sup>2</sup>.

Maritis saepe etiam<sup>3</sup> ex<sup>4</sup> suspitione uxores accusare permissum est, et ipsi sub ceteris de adulterio et<sup>5</sup> accusare possunt et defendere.

CAP. V.<sup>1</sup>

Ad solam mulieris confessionem, asserentis, po commissio iudicium cum sacerdote, non debet sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio; quam si praestiterit, absolverit, deficiens vero suspenditur ab officio.

Alexander III.<sup>2</sup>

Significati vobis, quendam presbyterum cum alterius coniuge *instinctu diabolico* infra<sup>3</sup> ecclesiam *frequentem*, sicut asseris, dormivisse, quae *utique* se et illum cum sacerdote huiusmodi delictum confessos fuisse, publice tibi detexit, et hoc ipsum idem sacerdos, nomen adulteri<sup>4</sup> celans, in praesentia tua dixit<sup>5</sup>. Super quo<sup>6</sup> quid fieri debeat, quam, negante adultero, mulier in confessione persistat, ab apostolica sede consilium requisisti. Ideoque<sup>7</sup> mandamus, quatenus<sup>8</sup> condignam<sup>9</sup> poenitentiam praefatae imponens adulterae, ecclesiam *praehibentam* per aspersionem<sup>10</sup> aquae benedictae reconciliare procuret. Praedicto autem sacerdoti, ne contra Apostolum infirmorum corda mala fama ipsius percutiant<sup>11</sup>, et ne<sup>12</sup> vituperetur ministerium nostrum, neque<sup>13</sup> securiores presbyteri existentes in pec-

Tit. XIV. Cap. I. 1) *Resoluto* *et* *App.* XXXI, 5.; *Lips.* XI, 5.; *Bamb.* XI, 5.; *Vass.* XXI, 9.; *Comp.* I. c. 1. h. l. (5, 13). 2) *Abd.*: P. C.; *Licet* praeter: *Auchl*; *Licet* praeter solitum: *Abbt*; *et*, c. 4. *de spons. dote*, l. 4, 63. *Silvanotus* *verbo*, p.; — 1150—81. — *Jaffé* no. 9416. 3) *et*; *q* 4) existit: *Abbt*. 5) *in* hac parte: *Coll. edit.* *sup.* *grav.*; *deest*: R. 6) poterit: *CR* 7) illo: *Q* 8) memb.; *deest*: R. 9) 81; *Coll. edit.* Cap. II. 1) *Resoluto* *et* *App.* l. (5, 6); *Comp.* I. c. *un.* h. l. (5, 8). 2) Clemens III.: *Abbt*; — 1191—8. — *Jaffé* no. 10721. 3) Utriusque: *St* 4) ad nos cum literis tuis humiliter accedens intimavit (*add.*: nobis: *Bo*): *Wf* 5) quam: *deest*: *Bo* 6) palatio: *Bleug* 7) sed ipse: *Babe* 8) induxit: *Babe*; coadunx: *Bbns*; induxit: *Br* 9) icti: *deest*: *LaM* 10) ad ambiguitatem huiusmodi taliter: *deest*: *Bk*; respondemus: *Abt* 11) vore: *Bo*; iure: *Br*; inde: *St* 12) aliquis: *Babaha* 13) ipso: *Buega* 14) pugnaverit: *Bo* 15) Nam scit: *Buga* 16) *et*: *deest*: *Bbsa* 17) statuta: *Bo* 18) etiam: *Coll. edit.*; *deest*: *Bsa* 19) potuit: *U*; poterit: —; dispensare: *Bsa*. Tit. XV. Cap. I. 1) *Resoluto* *et* *App.* c. 29. *Conc. Later.* II. *hab.* sub *Innocentio* II. 1139; *Comp.* I. c. *un.* h. l. (5, 19). 2) Innoe. II.: *Abt* 3) aut: *deest*: *Atc*.

Tit. XVI. Cap. I. 1) *Exod.* XXII, 16. *seq.* — *Comp.* I. c. 1. h. l. (5, 13) 2) necesse: *Abt*; *Utr* *Valgnt.*; *no* *h* 3) 3) vna: *deest*: *A* *Valgnt.* Cap. II. 1) *Resoluto* *et* *App.* l. *Rep.* III, 43.; *Lips.* LXI, 13.; *Comp.* I. c. 2. h. l. (6, 13). 2) Felici Sipontino ep.: *Acc* *Rep.*; Felici ep.: *Ab*; — *ser.* *no.* 593. — *Jaffé* no. 882. 3) Euglari (Eugenii): *Ab*; Eugerli: *P* *diaco* *n* *i* *bi* *lam*; *Abt*; *P* *er* *ven* *t* *em* *ad* *nos*, *quod* *sup* *ra* *sc* *ri* *p* *t* *u* *m* *F* *el* *i* *x* *E* *v* *a* *n* *g* *e* *l* *i*

diaconi tui fil.: *Rep.* 4) deceperit: *Ab* 5) tam: *deest*: *Acc* 6) duritiam: *Aube* 7) huiusmodi dispendio i. e.: *AP*; huiusmodi dispendio praecipuum: *Rep.* 8) *et*: *Abe* 9) monasterium: *Rep.* *Coll.* 10) ubi pererat: *Rep.* 11) *et*: *collat.*; *FGHAR* 12) nosc.: *collat.*; *F*. Cap. III. 1) *Resoluto* *et* *Comp.* I. c. 3. h. l. (5, 13). 2) *Aurlian.*: *FGHAR*; *est* *tenus* *desumptum* *ex* *libro*, *qui* *dicitur* *Passor.*, *et*, c. 1. *CXXXIV*, *qu.* 1. 2. 3) severit ux. deliquisse, et non egerit (egit: *Ab*) poen. mulier: 1) *et* vixerit: *FAR*; vixeritque: *et* vixit: *Abel* 5) *et*: *Ab* 6) sni: *deest*: *Ab*. Cap. IV. 1) *Sumptum* *est* *ex* *intepere*, *et*, c. 2. *Coll. Theod.* IX, 7.; — *et*, *Rep.* II, 141.; *deest*: *XXV*, 57.; *Lips.* XXII, 7.; *Comp.* I. c. 5. h. l. (5, 13); *in* *Aube*; *deest*: *XXV*, 57. 2) ex Cone. Paris.: *Buech*; *Alex.* III. *Parisiensi* ep.: *Ab* *omnino* *male* 3) igitur: *F*; autem: *M* 4) ex sola susp.: *Ab* 5) *et*: *deest*: *Ab*.

Cap. V. 1) *Resoluto* *et* *App.* l. 21.; *Itas.* XXI, 7.; *Comp.* I. c. 6. h. l. (5, 13). 2) *Carnotensi* ep., in XIV. *libr.* *Rep.* *Paris* *illius* *cap.*; *Quam* *sacrosanta* *Romana* 3) *O*; *Introvencis* (*Conventrens*) ep. in registro XIV.: *R*; — 1172—3. — *Jaffé* no. 8190. 3) in ecclesia: *FABO* 4) adulteri: *R* 5) dicitur deponisse propositio: *Abt*; *Ab* 6) super die: *B* *quibus* *ab*: *B* 7) Nos (Nos: *B*) igitur (igitur: *B*) iuxta sanctor. Patrum decreta volumus: *Coll. edit.* 8) *ut*: *ib.* 9) dignam: *Ab* 10) pro aspersione aquae (*add.*: benedicta: *Ab*) sanctificando reconciliis: *AO*; per aspersionem atque sanctificando: *R* 11) percutiant: *LaN* 12) non: *diaco* *n* *i* *bi* *lam*; *Ab*; *n* *e*: *Abt*.

quam licentius prolabantur, cum<sup>11</sup> vicinis quinque<sup>15a</sup> presbyteris, quos se nolle peiorare<sup>16</sup> cognoveris<sup>17</sup>, iuxta arbitrium tuum purgationem indicas. Quem<sup>18</sup> si purgare se poterit<sup>19</sup>, in officio suo<sup>20</sup> ministrare<sup>21</sup> permittas; alioquin<sup>22</sup> ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

CAP. VI.]

Coniux coniugem de adultério impetore non potest, si et ipse adultérium commisisse convinctur.

Innocentius III. Turonensi Archiepiscopo.

Intelleximus tum per literas venerabilis fratris nostri Pictaviensis episcopi, quia per ea, quae eorum dilecto filio And. ca subdiacono et capellano nostro, super hoc audire concessimus, proposito pro paribus extiterunt, quod, quum S. laicus II. uxorem suam a maritali consortio sine causa rationabili depulisset, idem episcopus dioecesis eius, audiens, mulierem eandem cum quodam adultero fornicari, eam et illum<sup>3</sup> vinculo excommunicationis adstrinxit, quae, tandem adulterum<sup>6</sup> abintra, absolute recepta coram episcopo memorato praedictum virum sibi restitui postulavit. At ille, huiusmodi obiciens ei adultérium, de quo prolem quoniam dicebat emenda, et quod ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sui propositum esse minime faciendam; quod mulier memorata prosums inficiens, repli<sup>7</sup> eum in ipsum, quod fuerat fornicatus, et de fornicatione subditi percuravit, propter quod tunc exceptione uti non poterat contra ipsum. Quum autem, utriusque parti postulanti laici facultate concessa, profutula mulier per ipsorum testes eiusdem viri adultérium probavisset, quae vir ipse dicebat tanquam matris idoneos et probatos, inuolam ab eo fuit ad nostram praesentiam appellatum. Quocirca fraternali tua per apostolica scripta mandamus, quatenus, nisi tibi constiterit, vel per evidenciam rei, vel per confessionem legitimum mulieris, quod adultera sponte<sup>8</sup> fuisset adulteri etiam, quod vir dicitur commisisse, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quodsi praedicto modo de mulieris fornicatione constiterit, nisi testes, per quos viri adultérium est probatum, fuerint reprobati, quum matrimonium ius in utroque laeum<sup>10a</sup> consistat, et para delicta mutua compensatione tollantur; nihilominus<sup>11</sup> eum cogas, ut eam recipiat, et maritali affectione pertractet; alioquin mulieri praedictae silentium imponere non postponas. [Dat. Lat. VI. Kal. Maii. An. M. 1208.]

CAP. VII.]

Non debet separari matrimonium quod tenet propter adultérium, quando ambo coniuges fuerint adulterati.

Idem Episcopo Ambianensi.

Tua fraternitas requisivit a vobis, utrum, aliquo degente uxori suae in adultério deprehensa debitum coniugale, si postmodum ipse cum alia perpetrat adulterium manifeste, an necesse impende poenitentiam de<sup>3</sup> commissio et<sup>4</sup> eorum humiliter postulare, vir cogi debeat, ut eandem maritali affe tione pertractet.<sup>5</sup> Super quo tibi<sup>6</sup> taliter respondemus, quod, quum paria<sup>7</sup> crimina (compensatione mutua decantur, vir huiusmodi fornicationis<sup>8</sup> obtentu suae uxoris nequit<sup>9</sup> consortium declinare. [Dat. Anagnae Id. Iun. An. M. 1208.]

TITULUS XVII.

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBUS ECCLESJARUM.

CAP. I.]

Ratione rapinae sortitur quis forum non iudicis, et ab eo poterit puniri proprio iudice subtraente.

Ex concilio Meldensi.

De illis autem, qui intra<sup>3</sup> parochiam beneficium aut hereditatem habent<sup>4</sup>, et alterius episcopi parochiam sunt, et de loco ad locum iter faciunt, et ibi<sup>5</sup> rapinas et depraedationes peragunt, placuit, ut ab illius loci praetulo<sup>6</sup> excommunicentur, nec ante ex<sup>7</sup> parochia illa<sup>8</sup> exeant, quam digne quae perpetratum emendat; quorum excommunicatio seniorum eorum et proprio episcopo significanda est, ne<sup>9</sup> eos recipiat<sup>10</sup>, antequam illic recedant, ubi rapinam fecerint<sup>11</sup>, et omnia plene<sup>12</sup> emendent.

CAP. II.]

Manifestus raptor vel ecclesiae violator, si restituit vel de restituendo cavet, infra et in morte ad poenitentiam ad septultraum adducitur. Si vero noluit cavere, quum possit, et in morte non potest, clericis quae sepultura interesse non debent, et clericis, interestentes vel iniungentes poenitentiam contra hanc dispositionem, depouantur ab officio et beneficio.

Eugenius III.

Super eo vero<sup>3</sup>, quod de raptoribus et<sup>4</sup> ecclesiarum violatoribus, atque presbyteris, qui poenitentiam eis iniungere vel eorum oblationes contra statutum nostrum suscipere attentaverunt, a vobis communi deliberatione statutum in concilio cum fratribus nostris statutum in constitutione ipsa, sanctorum Patrum vestigia subsequentes, auctoritate Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli pariter confirmamus, Statuimus<sup>5</sup> ut quicumque ex his raptoribus, qui in Ebrae suggerere diabolo violenter surrexerint<sup>6</sup> in rapinam<sup>7</sup>, sive in<sup>8</sup> ecclesiarum violatione<sup>9</sup> manifeste fuerit deprehensus<sup>10</sup>, nisi prius ablata restituit, si poterit, vel emendandi<sup>11</sup> firmam et plenam securitatem fecerit, poenitentiae beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ab obitum, quod absit, in contumacia sua duraverit, et in extremis positus remedium poenitentiae humiliter postulaverit, si emendationem<sup>12</sup> vel emendandi securitatem praestiterit, ex fiduciosos, qui ablata restituere debeant, huiusmodi<sup>13</sup> in rapinam<sup>14</sup> poenitentia et sepultura ecclesiastica concedatur<sup>15</sup>. Qui autem in sanitate<sup>16</sup> obstinata mente<sup>17</sup> non poenituerit vel emendaverit, et in morte securitatem ex fiduciosos, sicut oliminos, praestare nequivit, solennitas poenitentiae<sup>18</sup> quibus parum prodesse videtur<sup>19</sup>, sicut credimus; sed de peccato contrito<sup>20</sup> vitium non negetur<sup>21</sup>, ita tamen, ut nullis clericorum sepulturae illius<sup>22</sup> intersit, nec eius elemosynam praestant accipere. Quodsi qui presbyterorum vel clericorum contra hoc<sup>23</sup> in vita vel in morte poenitentiam<sup>24</sup> dare, aut sepulturae illorum interesse, vel eorum elemosynam accipere attentaverint<sup>25</sup>, seu<sup>26</sup> huiusmodi<sup>27</sup> rapinae participes inventi fuerint: ordinis sui damnium irrecuperabiler<sup>28</sup> patiantur, et ecclesiastico beneficio careant.

CAP. III.]

Excommunicari debent qui capiunt vel spoliant fideles, ex iusta causa navigantes. Il. d. primo. Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant. Hoc secundo.

Ex concilio Lateranensi.

Excommunicationi<sup>3</sup> quoque subdantur, qui Romanos

TIT. XVI. Cap. V. 44 cum; dest: AR 45 quinque, dest: P<sup>1</sup> IIIKAR 10. 361 rarer P<sup>1</sup> 17. novem; 18. purgationem huius: R 19. Qui; toll: Quod O 19. Pictavi; dicit 29. suo dest: A 21. add: ipsius O 22. Si vero non poterit: potest: O. ipsum idest: R ad officium suo suspendere. Italia ratione postponas: Coll. off.

Cap. VI. 1. Re-abstinere ex Reg. Bul. XI. 70; Comp. III. c. 1. h. l. (5, 8.) 2. Pictaviensis; 385. 3. adultérium expressis: A 4. Helizaboth; Reg. 2. Helisab; de; Helizaboth; Uz. in Me. quum excepatione; L 5. cum; C<sup>o</sup> cum qui dicebat ei; adultere; C<sup>o</sup> Reg. 7. re Helisab; C<sup>o</sup> 8. per; C<sup>o</sup> 9. CA 9. spiritus; dest: P<sup>1</sup> IIIK; quod taliter adultera fuisse; C<sup>o</sup> Reg. 11. hinc; de; P<sup>1</sup> IIIK; Reg. 11. cum; C<sup>o</sup> 12. et illi; C<sup>o</sup> 13. C<sup>o</sup> 14. C<sup>o</sup> 15. C<sup>o</sup> 16. C<sup>o</sup> 17. C<sup>o</sup> 18. C<sup>o</sup> 19. C<sup>o</sup> 20. C<sup>o</sup> 21. C<sup>o</sup> 22. C<sup>o</sup> 23. C<sup>o</sup> 24. C<sup>o</sup> 25. C<sup>o</sup> 26. C<sup>o</sup> 27. C<sup>o</sup> 28. C<sup>o</sup> 29. C<sup>o</sup> 30. C<sup>o</sup> 31. C<sup>o</sup> 32. C<sup>o</sup> 33. C<sup>o</sup> 34. C<sup>o</sup> 35. C<sup>o</sup> 36. C<sup>o</sup> 37. C<sup>o</sup> 38. C<sup>o</sup> 39. C<sup>o</sup> 40. C<sup>o</sup> 41. C<sup>o</sup> 42. C<sup>o</sup> 43. C<sup>o</sup> 44. C<sup>o</sup> 45. C<sup>o</sup> 46. C<sup>o</sup> 47. C<sup>o</sup> 48. C<sup>o</sup> 49. C<sup>o</sup> 50. C<sup>o</sup> 51. C<sup>o</sup> 52. C<sup>o</sup> 53. C<sup>o</sup> 54. C<sup>o</sup> 55. C<sup>o</sup> 56. C<sup>o</sup> 57. C<sup>o</sup> 58. C<sup>o</sup> 59. C<sup>o</sup> 60. C<sup>o</sup> 61. C<sup>o</sup> 62. C<sup>o</sup> 63. C<sup>o</sup> 64. C<sup>o</sup> 65. C<sup>o</sup> 66. C<sup>o</sup> 67. C<sup>o</sup> 68. C<sup>o</sup> 69. C<sup>o</sup> 70. C<sup>o</sup> 71. C<sup>o</sup> 72. C<sup>o</sup> 73. C<sup>o</sup> 74. C<sup>o</sup> 75. C<sup>o</sup> 76. C<sup>o</sup> 77. C<sup>o</sup> 78. C<sup>o</sup> 79. C<sup>o</sup> 80. C<sup>o</sup> 81. C<sup>o</sup> 82. C<sup>o</sup> 83. C<sup>o</sup> 84. C<sup>o</sup> 85. C<sup>o</sup> 86. C<sup>o</sup> 87. C<sup>o</sup> 88. C<sup>o</sup> 89. C<sup>o</sup> 90. C<sup>o</sup> 91. C<sup>o</sup> 92. C<sup>o</sup> 93. C<sup>o</sup> 94. C<sup>o</sup> 95. C<sup>o</sup> 96. C<sup>o</sup> 97. C<sup>o</sup> 98. C<sup>o</sup> 99. C<sup>o</sup> 100. C<sup>o</sup> 101. C<sup>o</sup> 102. C<sup>o</sup> 103. C<sup>o</sup> 104. C<sup>o</sup> 105. C<sup>o</sup> 106. C<sup>o</sup> 107. C<sup>o</sup> 108. C<sup>o</sup> 109. C<sup>o</sup> 110. C<sup>o</sup> 111. C<sup>o</sup> 112. C<sup>o</sup> 113. C<sup>o</sup> 114. C<sup>o</sup> 115. C<sup>o</sup> 116. C<sup>o</sup> 117. C<sup>o</sup> 118. C<sup>o</sup> 119. C<sup>o</sup> 120. C<sup>o</sup> 121. C<sup>o</sup> 122. C<sup>o</sup> 123. C<sup>o</sup> 124. C<sup>o</sup> 125. C<sup>o</sup> 126. C<sup>o</sup> 127. C<sup>o</sup> 128. C<sup>o</sup> 129. C<sup>o</sup> 130. C<sup>o</sup> 131. C<sup>o</sup> 132. C<sup>o</sup> 133. C<sup>o</sup> 134. C<sup>o</sup> 135. C<sup>o</sup> 136. C<sup>o</sup> 137. C<sup>o</sup> 138. C<sup>o</sup> 139. C<sup>o</sup> 140. C<sup>o</sup> 141. C<sup>o</sup> 142. C<sup>o</sup> 143. C<sup>o</sup> 144. C<sup>o</sup> 145. C<sup>o</sup> 146. C<sup>o</sup> 147. C<sup>o</sup> 148. C<sup>o</sup> 149. C<sup>o</sup> 150. C<sup>o</sup> 151. C<sup>o</sup> 152. C<sup>o</sup> 153. C<sup>o</sup> 154. C<sup>o</sup> 155. C<sup>o</sup> 156. C<sup>o</sup> 157. C<sup>o</sup> 158. C<sup>o</sup> 159. C<sup>o</sup> 160. C<sup>o</sup> 161. C<sup>o</sup> 162. C<sup>o</sup> 163. C<sup>o</sup> 164. C<sup>o</sup> 165. C<sup>o</sup> 166. C<sup>o</sup> 167. C<sup>o</sup> 168. C<sup>o</sup> 169. C<sup>o</sup> 170. C<sup>o</sup> 171. C<sup>o</sup> 172. C<sup>o</sup> 173. C<sup>o</sup> 174. C<sup>o</sup> 175. C<sup>o</sup> 176. C<sup>o</sup> 177. C<sup>o</sup> 178. C<sup>o</sup> 179. C<sup>o</sup> 180. C<sup>o</sup> 181. C<sup>o</sup> 182. C<sup>o</sup> 183. C<sup>o</sup> 184. C<sup>o</sup> 185. C<sup>o</sup> 186. C<sup>o</sup> 187. C<sup>o</sup> 188. C<sup>o</sup> 189. C<sup>o</sup> 190. C<sup>o</sup> 191. C<sup>o</sup> 192. C<sup>o</sup> 193. C<sup>o</sup> 194. C<sup>o</sup> 195. C<sup>o</sup> 196. C<sup>o</sup> 197. C<sup>o</sup> 198. C<sup>o</sup> 199. C<sup>o</sup> 200. C<sup>o</sup> 201. C<sup>o</sup> 202. C<sup>o</sup> 203. C<sup>o</sup> 204. C<sup>o</sup> 205. C<sup>o</sup> 206. C<sup>o</sup> 207. C<sup>o</sup> 208. C<sup>o</sup> 209. C<sup>o</sup> 210. C<sup>o</sup> 211. C<sup>o</sup> 212. C<sup>o</sup> 213. C<sup>o</sup> 214. C<sup>o</sup> 215. C<sup>o</sup> 216. C<sup>o</sup> 217. C<sup>o</sup> 218. C<sup>o</sup> 219. C<sup>o</sup> 220. C<sup>o</sup> 221. C<sup>o</sup> 222. C<sup>o</sup> 223. C<sup>o</sup> 224. C<sup>o</sup> 225. C<sup>o</sup> 226. C<sup>o</sup> 227. C<sup>o</sup> 228. C<sup>o</sup> 229. C<sup>o</sup> 230. C<sup>o</sup> 231. C<sup>o</sup> 232. C<sup>o</sup> 233. C<sup>o</sup> 234. C<sup>o</sup> 235. C<sup>o</sup> 236. C<sup>o</sup> 237. C<sup>o</sup> 238. C<sup>o</sup> 239. C<sup>o</sup> 240. C<sup>o</sup> 241. C<sup>o</sup> 242. C<sup>o</sup> 243. C<sup>o</sup> 244. C<sup>o</sup> 245. C<sup>o</sup> 246. C<sup>o</sup> 247. C<sup>o</sup> 248. C<sup>o</sup> 249. C<sup>o</sup> 250. C<sup>o</sup> 251. C<sup>o</sup> 252. C<sup>o</sup> 253. C<sup>o</sup> 254. C<sup>o</sup> 255. C<sup>o</sup> 256. C<sup>o</sup> 257. C<sup>o</sup> 258. C<sup>o</sup> 259. C<sup>o</sup> 260. C<sup>o</sup> 261. C<sup>o</sup> 262. C<sup>o</sup> 263. C<sup>o</sup> 264. C<sup>o</sup> 265. C<sup>o</sup> 266. C<sup>o</sup> 267. C<sup>o</sup> 268. C<sup>o</sup> 269. C<sup>o</sup> 270. C<sup>o</sup> 271. C<sup>o</sup> 272. C<sup>o</sup> 273. C<sup>o</sup> 274. C<sup>o</sup> 275. C<sup>o</sup> 276. C<sup>o</sup> 277. C<sup>o</sup> 278. C<sup>o</sup> 279. C<sup>o</sup> 280. C<sup>o</sup> 281. C<sup>o</sup> 282. C<sup>o</sup> 283. C<sup>o</sup> 284. C<sup>o</sup> 285. C<sup>o</sup> 286. C<sup>o</sup> 287. C<sup>o</sup> 288. C<sup>o</sup> 289. C<sup>o</sup> 290. C<sup>o</sup> 291. C<sup>o</sup> 292. C<sup>o</sup> 293. C<sup>o</sup> 294. C<sup>o</sup> 295. C<sup>o</sup> 296. C<sup>o</sup> 297. C<sup>o</sup> 298. C<sup>o</sup> 299. C<sup>o</sup> 300. C<sup>o</sup> 301. C<sup>o</sup> 302. C<sup>o</sup> 303. C<sup>o</sup> 304. C<sup>o</sup> 305. C<sup>o</sup> 306. C<sup>o</sup> 307. C<sup>o</sup> 308. C<sup>o</sup> 309. C<sup>o</sup> 310. C<sup>o</sup> 311. C<sup>o</sup> 312. C<sup>o</sup> 313. C<sup>o</sup> 314. C<sup>o</sup> 315. C<sup>o</sup> 316. C<sup>o</sup> 317. C<sup>o</sup> 318. C<sup>o</sup> 319. C<sup>o</sup> 320. C<sup>o</sup> 321. C<sup>o</sup> 322. C<sup>o</sup> 323. C<sup>o</sup> 324. C<sup>o</sup> 325. C<sup>o</sup> 326. C<sup>o</sup> 327. C<sup>o</sup> 328. C<sup>o</sup> 329. C<sup>o</sup> 330. C<sup>o</sup> 331. C<sup>o</sup> 332. C<sup>o</sup> 333. C<sup>o</sup> 334. C<sup>o</sup> 335. C<sup>o</sup> 336. C<sup>o</sup> 337. C<sup>o</sup> 338. C<sup>o</sup> 339. C<sup>o</sup> 340. C<sup>o</sup> 341. C<sup>o</sup> 342. C<sup>o</sup> 343. C<sup>o</sup> 344. C<sup>o</sup> 345. C<sup>o</sup> 346. C<sup>o</sup> 347. C<sup>o</sup> 348. C<sup>o</sup> 349. C<sup>o</sup> 350. C<sup>o</sup> 351. C<sup>o</sup> 352. C<sup>o</sup> 353. C<sup>o</sup> 354. C<sup>o</sup> 355. C<sup>o</sup> 356. C<sup>o</sup> 357. C<sup>o</sup> 358. C<sup>o</sup> 359. C<sup>o</sup> 360. C<sup>o</sup> 361. C<sup>o</sup> 362. C<sup>o</sup> 363. C<sup>o</sup> 364. C<sup>o</sup> 365. C<sup>o</sup> 366. C<sup>o</sup> 367. C<sup>o</sup> 368. C<sup>o</sup> 369. C<sup>o</sup> 370. C<sup>o</sup> 371. C<sup>o</sup> 372. C<sup>o</sup> 373. C<sup>o</sup> 374. C<sup>o</sup> 375. C<sup>o</sup> 376. C<sup>o</sup> 377. C<sup>o</sup> 378. C<sup>o</sup> 379. C<sup>o</sup> 380. C<sup>o</sup> 381. C<sup>o</sup> 382. C<sup>o</sup> 383. C<sup>o</sup> 384. C<sup>o</sup> 385. C<sup>o</sup> 386. C<sup>o</sup> 387. C<sup>o</sup> 388. C<sup>o</sup> 389. C<sup>o</sup> 390. C<sup>o</sup> 391. C<sup>o</sup> 392. C<sup>o</sup> 393. C<sup>o</sup> 394. C<sup>o</sup> 395. C<sup>o</sup> 396. C<sup>o</sup> 397. C<sup>o</sup> 398. C<sup>o</sup> 399. C<sup>o</sup> 400. C<sup>o</sup> 401. C<sup>o</sup> 402. C<sup>o</sup> 403. C<sup>o</sup> 404. C<sup>o</sup> 405. C<sup>o</sup> 406. C<sup>o</sup> 407. C<sup>o</sup> 408. C<sup>o</sup> 409. C<sup>o</sup> 410. C<sup>o</sup> 411. C<sup>o</sup> 412. C<sup>o</sup> 413. C<sup>o</sup> 414. C<sup>o</sup> 415. C<sup>o</sup> 416. C<sup>o</sup> 417. C<sup>o</sup> 418. C<sup>o</sup> 419. C<sup>o</sup> 420. C<sup>o</sup> 421. C<sup>o</sup> 422. C<sup>o</sup> 423. C<sup>o</sup> 424. C<sup>o</sup> 425. C<sup>o</sup> 426. C<sup>o</sup> 427. C<sup>o</sup> 428. C<sup>o</sup> 429. C<sup>o</sup> 430. C<sup>o</sup> 431. C<sup>o</sup> 432. C<sup>o</sup> 433. C<sup>o</sup> 434. C<sup>o</sup> 435. C<sup>o</sup> 436. C<sup>o</sup> 437. C<sup>o</sup> 438. C<sup>o</sup> 439. C<sup>o</sup> 440. C<sup>o</sup> 441. C<sup>o</sup> 442. C<sup>o</sup> 443. C<sup>o</sup> 444. C<sup>o</sup> 445. C<sup>o</sup> 446. C<sup>o</sup> 447. C<sup>o</sup> 448. C<sup>o</sup> 449. C<sup>o</sup> 450. C<sup>o</sup> 451. C<sup>o</sup> 452. C<sup>o</sup> 453. C<sup>o</sup> 454. C<sup>o</sup> 455. C<sup>o</sup> 456. C<sup>o</sup> 457. C<sup>o</sup> 458. C<sup>o</sup> 459. C<sup>o</sup> 460. C<sup>o</sup> 461. C<sup>o</sup> 462. C<sup>o</sup> 463. C<sup>o</sup> 464. C<sup>o</sup> 465. C<sup>o</sup> 466. C<sup>o</sup> 467. C<sup>o</sup> 468. C<sup>o</sup> 469. C<sup>o</sup> 470. C<sup>o</sup> 471. C<sup>o</sup> 472. C<sup>o</sup> 473. C<sup>o</sup> 474. C<sup>o</sup> 475. C<sup>o</sup> 476. C<sup>o</sup> 477. C<sup>o</sup> 478. C<sup>o</sup> 479. C<sup>o</sup> 480. C<sup>o</sup> 481. C<sup>o</sup> 482. C<sup>o</sup> 483. C<sup>o</sup> 484. C<sup>o</sup> 485. C<sup>o</sup> 486. C<sup>o</sup> 487. C<sup>o</sup> 488. C<sup>o</sup> 489. C<sup>o</sup> 490. C<sup>o</sup> 491. C<sup>o</sup> 492. C<sup>o</sup> 493. C<sup>o</sup> 494. C<sup>o</sup> 495. C<sup>o</sup> 496. C<sup>o</sup> 497. C<sup>o</sup> 498. C<sup>o</sup> 499. C<sup>o</sup> 500. C<sup>o</sup> 501. C<sup>o</sup> 502. C<sup>o</sup> 503. C<sup>o</sup> 504. C<sup>o</sup> 505. C<sup>o</sup> 506. C<sup>o</sup> 507. C<sup>o</sup> 508. C<sup>o</sup> 509. C<sup>o</sup> 510. C<sup>o</sup> 511. C<sup>o</sup> 512. C<sup>o</sup> 513. C<sup>o</sup> 514. C<sup>o</sup> 515. C<sup>o</sup> 516. C<sup>o</sup> 517. C<sup>o</sup> 518. C<sup>o</sup> 519. C<sup>o</sup> 520. C<sup>o</sup> 521. C<sup>o</sup> 522. C<sup>o</sup> 523. C<sup>o</sup> 524. C<sup>o</sup> 525. C<sup>o</sup> 526. C<sup>o</sup> 527. C<sup>o</sup> 528. C<sup>o</sup> 529. C<sup>o</sup> 530. C<sup>o</sup> 531. C<sup>o</sup> 532. C<sup>o</sup> 533. C<sup>o</sup> 534. C<sup>o</sup> 535. C<sup>o</sup> 536. C<sup>o</sup> 537. C<sup>o</sup> 538. C<sup>o</sup> 539. C<sup>o</sup> 540. C<sup>o</sup> 541. C<sup>o</sup> 542. C<sup>o</sup> 543. C<sup>o</sup> 544. C<sup>o</sup> 545. C<sup>o</sup> 546. C<sup>o</sup> 547. C<sup>o</sup> 548. C<sup>o</sup> 549. C<sup>o</sup> 550. C<sup>o</sup> 551. C<sup>o</sup> 552. C<sup>o</sup> 553. C<sup>o</sup> 554. C<sup>o</sup> 555. C<sup>o</sup> 556. C<sup>o</sup> 557. C<sup>o</sup> 558. C<sup>o</sup> 559. C<sup>o</sup> 560. C<sup>o</sup> 561. C<sup>o</sup> 562. C<sup>o</sup> 563. C<sup>o</sup> 564. C<sup>o</sup> 565. C<sup>o</sup> 566. C<sup>o</sup> 567. C<sup>o</sup> 568. C<sup>o</sup> 569. C<sup>o</sup> 570. C<sup>o</sup> 571. C<sup>o</sup> 572. C<sup>o</sup> 573. C<sup>o</sup> 574. C<sup>o</sup> 575. C<sup>o</sup> 576. C<sup>o</sup> 577. C<sup>o</sup> 578. C<sup>o</sup> 579. C<sup>o</sup> 580. C<sup>o</sup> 581. C<sup>o</sup> 582. C<sup>o</sup> 583. C<sup>o</sup> 584. C<sup>o</sup> 585. C<sup>o</sup> 586. C<sup>o</sup> 587. C<sup>o</sup> 588. C<sup>o</sup> 589. C<sup>o</sup> 590. C<sup>o</sup> 591. C<sup>o</sup> 592. C<sup>o</sup> 593. C<sup>o</sup> 594. C<sup>o</sup> 595. C<sup>o</sup> 596. C<sup>o</sup> 597. C<sup>o</sup> 598. C<sup>o</sup> 599. C<sup>o</sup> 600. C<sup>o</sup> 601. C<sup>o</sup> 602. C<sup>o</sup> 603. C<sup>o</sup> 604. C<sup>o</sup> 605. C<sup>o</sup> 606. C<sup>o</sup> 607. C<sup>o</sup> 608. C<sup>o</sup> 609. C<sup>o</sup> 610. C<sup>o</sup> 611. C<sup>o</sup> 612. C<sup>o</sup> 613. C<sup>o</sup> 614. C<sup>o</sup> 615. C<sup>o</sup> 616. C<sup>o</sup> 617. C<sup>o</sup> 618. C<sup>o</sup> 619. C<sup>o</sup> 620. C<sup>o</sup> 621. C<sup>o</sup> 622. C<sup>o</sup> 623. C<sup>o</sup> 624. C<sup>o</sup> 625. C<sup>o</sup> 626. C<sup>o</sup> 627. C<sup>o</sup> 628. C<sup>o</sup> 629. C<sup>o</sup> 630. C<sup>o</sup> 631. C<sup>o</sup> 632. C<sup>o</sup> 633. C<sup>o</sup> 634. C<sup>o</sup> 635. C<sup>o</sup> 636. C<sup>o</sup> 637. C<sup>o</sup> 638. C<sup>o</sup> 639. C<sup>o</sup> 640. C<sup>o</sup> 641. C<sup>o</sup> 642. C<sup>o</sup> 643. C<sup>o</sup> 644. C<sup>o</sup> 645. C<sup>o</sup> 646. C<sup>o</sup> 647. C<sup>o</sup> 648. C<sup>o</sup> 649. C<sup>o</sup> 650. C<sup>o</sup> 651. C<sup>o</sup> 652. C<sup>o</sup> 653. C<sup>o</sup> 654. C<sup>o</sup> 655. C<sup>o</sup> 656. C<sup>o</sup> 657. C<sup>o</sup> 658. C<sup>o</sup> 659. C<sup>o</sup> 660. C<sup>o</sup> 661. C<sup>o</sup> 662. C<sup>o</sup> 663. C<sup>o</sup> 664. C<sup>o</sup> 665. C<sup>o</sup> 666. C<sup>o</sup> 667. C<sup>o</sup> 668. C<sup>o</sup> 669. C<sup>o</sup> 670. C<sup>o</sup> 671. C<sup>o</sup> 672. C<sup>o</sup> 673. C<sup>o</sup> 674. C<sup>o</sup> 675. C<sup>o</sup> 676. C<sup>o</sup> 677. C<sup>o</sup> 678. C<sup>o</sup> 679. C<sup>o</sup> 680. C<sup>o</sup> 681. C<sup>o</sup> 682. C<sup>o</sup> 683. C<sup>o</sup> 684. C<sup>o</sup> 685. C<sup>o</sup> 686. C<sup>o</sup> 687. C<sup>o</sup> 688. C<sup>o</sup> 689. C<sup>o</sup> 690. C<sup>o</sup> 691. C<sup>o</sup> 692. C<sup>o</sup> 693. C<sup>o</sup> 694. C



aut alios Christianos, pro negotiatione vel aliis honestis causis navigio vectos, aut capere aut rebus suas spoliaré praesumunt<sup>1</sup>. Illi etiam, qui Christianos naufragium<sup>2</sup> patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse<sup>3</sup> tenentur, damnata<sup>4</sup> cupiditate spoliant<sup>5</sup> rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subiacere.

CAP. IV. 1

Ex principis delegatione possunt praedati de rapto et aliis criminibus iudicare; poenam tamen sanguinis fulgare non possunt.

Alexander III. Panormitano Archiepiscopo<sup>2</sup>.

In archiepiscopatu tuo dicitur contingere quandoque, quod Saraceni mulieres Christianas et pueros rapiunt, et eis abuti praesumunt, et quosdam etiam, [quod auditu est terribile] interdum occidere non verentur<sup>3</sup>. Quum autem excessus huiusmodi gravissimos in Christo filius noster, illustris rex Sicilliae Willelmus tibi et aliis episcopis<sup>4</sup> commiserit<sup>5</sup> puniendos, quid de Saracenicis agendum sit, qui fuerint in tam nefario scelere intercepti, tua nos duxit prudentia consulendus. Super quo utique<sup>6</sup> Consultationi tuae taliter respondemus, quod tales<sup>7</sup>, in iurisdictione tua existentes, pecuniaria poteris poena mulctare, et etiam flagellis afficere<sup>8</sup> ea [tamen] moderate adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit<sup>9</sup> super hoc gravis Saracenicus excessus, quod mortem vel detractionem<sup>10</sup> membrorum debeant sustinere, vindictam ipsam exercendam reserves regiae potestati.

CAP. V. 1

Incediarius ecclesiae, in morte poenitentis et absolutus, in coemeterio sepelitur, et heredes compelluntur ad satisfaciendum iuxta facultatem defuncti. Hoc dicit.

Idem Claremontensis<sup>2</sup> Episcopo.

In<sup>3</sup> literis tuis, quas I. lator praesentium exhibuit<sup>4</sup>, continebatur, quod, quam H. 5 multis fuisse criminibus irretitus, qui ecclesiarum incendium<sup>5</sup> diabolo instigante commiserat, tandem in ultima nequitudo constitutus, se confessus est peccatorem, et, accepta poenitentia de commissis, per manum<sup>7</sup> capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed moriens ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si ita res se<sup>8</sup> habet, fraternitati tuae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, ut<sup>9</sup> corpus eiusdem patris I. supra dicti appellatione cessante facias in<sup>10</sup> coemeterio sepeliri, et heredes eius moneas et compellas, ut his, quibus ille<sup>11</sup> per incendium vel alio modo damna contra iustitiam irrogaverat<sup>12</sup>, iuxta facultates suas cum dignitate<sup>13</sup> satisfaciat, ut sic a peccato valeat<sup>14</sup> liberari.

CAP. VI. 1

Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abluatur; raptor tamen cum rapta matrimonio contrahere potest, et post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religione ingredi non potest. H. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. Burgensis<sup>2</sup> Episcopo.

Quum causam<sup>3</sup>, quae inter E. militem latorum praesentium et uxorem eius vertitur<sup>4</sup>, et tuae commississemus experientia terminandum, E. miles repletus, mulierem legitime sibi nupsisse, per probationes canonicas<sup>5</sup> constanter se asseruit<sup>6</sup> probatum. Femina vero<sup>7</sup> proposuit, quod dominorum et parentum suorum suggestione alteri circo tradita, ad illius militis amorem diceret, ut a parentibus cum prius raperetur, illa tamen volente, ut dicitur, et postmodum, priusquam cum cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monasterium monialis, ubi etiam detinetur.

Unde, quoniam super his prudentia tua duxit selem apostolicam consulendam, significaveri praesentium tibi Respondemus, quod, quum ibi raptus dicitur<sup>1</sup> admitti, ubi nil ante de nuptiis agitur, iste raptor dici non debet, quum haberit mulieris assensum, et prius eam desponsaverit, quam cognoverit; licet parentes forsitan reclamarent, a<sup>2</sup> quibus cum dicitur, rapuisse. Praeterea quum post matrimonium, carnis commixtione<sup>3</sup> perfectum, teste Apostolo<sup>4</sup> uxor sui corporis potestatem non habeat<sup>5</sup>, sed maritus, et e converso: si praecessisse matrimonium vel ex probationibus viri canonice, vel ex<sup>6</sup> mulieris confessione claruerit<sup>7</sup> postmodum<sup>8</sup> sine assensu viri non potest ipsa<sup>9</sup> monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non<sup>10</sup> ergo pro eo, quod post matrimonium consummatum rapta per vim<sup>11</sup> in<sup>12</sup> monasterio fuerit, viri<sup>13</sup> poterit consortium declinare; maxime si<sup>14</sup> probari nequeat, virum, ut mulier profiteretur<sup>15</sup>, continentiam assensisse.

CAP. VII. 1

Rapta potest matrimonium contrahere cum rapto, ubi dabitur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. Episcopo Saronensi<sup>2</sup>.

Accedens ad apostolicam sedem (Et infra: [cf. c. 24, de praeib. III. 5.]) Rapta puella legitime contrahet<sup>1</sup> cum rapto, si prior dissensio transeat postmodum in consensum, et quod ante displicuit tandem incipiat placere, dummodo ad contrahendum legitimaes parti sonae.

TITULUS XVIII.

DE FURTIS.

CAP. I.

In Exodo<sup>1</sup>.

Qui furatur hominem, et venderit eum, convictus noxae morte moriatur.

CAP. II. 1

Furibus et latronibus in peccato obentibus sacramenta ecclesiastica deneganda sunt; accens, si in morte eos poenitent.

Ex concilio Triburienensi<sup>2</sup>.

Fures et latrones si in furando vel<sup>3</sup> depredando<sup>4</sup> occiduntur, visum est, pro eis non esse<sup>5</sup> orandum. Sed<sup>6</sup> si comprehensi aut vulnerati presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus<sup>6</sup>.

CAP. III. 1

Committens factum ex necessitate non multum urgente, peccat, sed non graviter; unde imponenda est ei levis poenitentia. H. d. secundum communem intellectum.

Ex poenitentiali Theodori.

Si quis<sup>1</sup> propter necessitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem vel pecuniam, poeniteat hebdomadas tres<sup>2</sup>, et<sup>3</sup>, si reddiderit, non cogatur iterare.

CAP. IV. 1

Non indicans furem propter laerum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus super Parabolas.

„Qui cum fure partitur, occidit<sup>1</sup> animam suam.“ Non fur solum, sed ille reus tenetur, qui, furti conscius, quaerente possessore non indicat.

Tit. XVII. Cap. III. 4) pro al.: R 5) exspoliare: B. 6) praesumunt: Ab 7) naufragia: Conr. 8) esse: dest: P 9) dauquanda: Coll. cilt. Conr. 10) spoliaré (exspoliare): B) praesumunt: Ab. Cap. IV. 1) Resolutum ex App. XIV. 2; 2) Barrenantino: 300p; Claremontensi: R; 1120-81. — Juffé no. 2920. 3) In: dest: Bq. 4) detulit: Ab. 5) pater eius: Coll. cilt. 6) qui (quae): Ad per appositionem ignis ecclesiarum excidium (incendium): Of) diabolo instigante (suggerente): O) commiserat: Coll. cilt. 7) autoritatio: Q 8) se: dest: R 9) quatuor: B) Coll. cilt. pr. Ab quatenus: ut 10) In: dest: P 11) ille: dest: Al 12) irrogaverit: Abellr; irrogavit: AbOp; intulit: Q 13) digno: Q 14) valeant: Ab.

Cap. V. 1) Resolutum ex App. XXIV. 2.; Laps. VIII. 2.; Barb. VIII. 2.; Cass. XX. 2.; Comp. I. c. 6. h. l. (5, 14). 2) Barrenantino: 300p; Claremontensi: R; 1120-81. — Juffé no. 2920. 3) In: dest: Bq. 4) detulit: Ab. 5) pater eius: Coll. cilt. 6) qui (quae): Ad per appositionem ignis ecclesiarum excidium (incendium): Of) diabolo instigante (suggerente): O) commiserat: Coll. cilt. 7) autoritatio: Q 8) se: dest: R 9) quatuor: B) Coll. cilt. pr. Ab quatenus: ut 10) In: dest: P 11) ille: dest: Al 12) irrogaverit: Abellr; irrogavit: AbOp; intulit: Q 13) digno: Q 14) valeant: Ab.

Cap. VI. 1) Resolutum ex App. L. 34.; Comp. I. c. 4. h. l. (5, 14). 2) Nonhaberit: Acl; Herbergenis: Acl; Nosenberg: Acl; Nebunen: Acl.

0; — Numburgensi? — 1181-5. — Juffé no. 2968. 3) causa: LX Conr. 4) est: O 5) probatum canonice: Ab 6) asserit: Abc 7) quoque: Ab. 8) rapuit: Abce 9) dirimit: A 10) a. r. rap: add. a. Bq. 11) permissio: O 12) I. Con. VII. l. 13) habet: O 14) ex: dest: B) Ab 15) declaravit: Al 16) post matrimonium: Bohm. ex Conr. 17) femina: A (pr. Ab: dest): O 18) Nec: Acl 19) virum: O 20) de: LoAO 21) eius: AO 22) dummodo: B. 23) proficitur: Acl.

Cap. VII. 1) Comp. III. c. un. h. l. (5, 23). 2) Latro: CHIK; Cremonensi: Of; Cusum: I?; Gironen: Of) — C'raconvisi? — cf. c. 24, de praeib. (3, 5.); — ser. no. 1200. — Pothius no. 1066. 3) contraheret: LoX. Tit. XVIII. Cap. I. 1) Erod. XXI. 16.; Comp. I. c. 1. h. l. (5, 26). Cap. II. 1) cf. c. 34. C. XII. q. 2. et Coll. Ab cilt. — App. XXIV. 2. (ex C. Turon.): Comp. I. c. 4. h. l. (5, 26). 2) est: 6)HIX 10 3) praedando: O 4) esse: dest: AO 5) et: O; dest: A 6) denocamus: AKO. Cap. III. 1) Reg. II. 115.; Burch. XI. 56.; Ivo Decr. XII. 52.; Comp. I. c. 5. h. l. (5, 26). 2) Si quis per necessitatem (pro necessitate): Ad furatus fuerit cibaria vel vestem, vel pecuniam propter: Ak Burch. 1) famem aut per (dest: Ak Burch) nuditatem: Coll. cilt. 3) IV.; Reg. 4) et: dest: FGHR Coll. cilt.

Cap. IV. 1) Gloss. ordin. in Prot. XXIX. 24.; Comp. I. c. 6. h. l. (5, 26). 2) odit: Ab Vrlg.



tum, nisi restituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus<sup>19</sup>, unde<sup>20</sup> usuras valeant restituere, non debent illa<sup>21</sup> poena multari, quum eos nota paupertatis<sup>22</sup> evidenter excuset. Possessiones vero, quae de usuris comparatae sunt, debent vendi, et ipsarum<sup>23</sup> pretia his, a quibus usurae sunt extortae, restitui, ut sic<sup>24</sup> non solum a poena illa<sup>25</sup>; sed etiam a peccato<sup>26</sup> possint, quod per usurarium<sup>27</sup> extortionem incurrerant<sup>28</sup>, liberari.

CAP. VI.1

Vendens rem plus, quam valeat, quia solutionem differt, peccat, nisi dubium sit, an tempore solutionis sibi valor sit variatus, et venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. H. d. secundum communem intellectum.

Idem Genuensi Archiepiscopo<sup>29</sup>.

In civitate tua dicis saepe contingere, quod, quum<sup>30</sup> quidam piper, seu cinamomum<sup>31</sup>, seu<sup>32</sup> alias<sup>33</sup> merces comparant, quae tunc<sup>34</sup> ultra quinque libras non valent<sup>35</sup>, et<sup>36</sup> promittunt<sup>37</sup> pro publicum instrumentum, se illis<sup>38</sup>, a quibus illas<sup>39</sup> merces accipiunt<sup>40</sup>, sex libras statuto termino<sup>41</sup> solutos. Licet autem<sup>42</sup> contractus huiusmodi ex<sup>43</sup> tali forma non possit censeri nomine usurarium, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit, merces illas<sup>44</sup> plus minusve solutionis tempore<sup>45</sup> valituras. Et ideo civis tui<sup>46</sup> saluti suae bene consulere<sup>47</sup>, si a tali contractu cessarent, quum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.1

Usurarius monitus, non desistens, si clericus est, ab officio et beneficio suspenditur; si laicus, excommunicatur.

Idem<sup>48</sup>.

Praeterea parochianis tuis<sup>49</sup> usuras recipere omnibus modis interdicas<sup>50</sup>, quia usurarium crimen utriusque testamenti pagina detestatur. Qui<sup>51</sup> si monitis clericis<sup>52</sup> parere contempserit, si clerici sint<sup>53</sup>, eos ab officio benefico<sup>54</sup> suspendas<sup>55</sup>; si [verò]<sup>56</sup> laici fuerint, usque ad dignam satisfactionem ipsos<sup>57</sup> vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.1

Fructus rei pignoratice computari debent in sortem, et excipit unum casum.

Idem Abbati et Fratribus S. Laurentii<sup>58</sup>.

Conquestus est nobis C.3<sup>a</sup> clericus praesentium lator, quod, licet de quibusda terra, quam pater suus eibus adhaeruit, sortem servatam debitis expensis receperitis, terram tamen ipsam non sine derogatione vestrae salutis, honestatis et fanae utilitatis detinetis. Inde est, quod Discretionis vestrae<sup>59</sup> per apostolica scripta precipiendum mandamus, quatenus, si terram ipsam titulo pignoris detinetis, et de fructibus eius sortem vestram recepitis, praedictam terram clerico memorato datione et appellacione cessante reddatis, et in pace et quiete dimittatis, nisi forte terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

CAP. IX.1

Heres, usurarii filius vel extraneus, usuras, extortas per defunctum, restituere compellitur.

Idem Episcopo Placentino<sup>60</sup>.

Tua nos duxit fraternitas consulendus, quid sit de usurarium filiis observandum, qui eis, in crimine<sup>61</sup> usurarium defunctis, succedunt, aut de<sup>62</sup> extraneis, ad quos bona usurarium assersit devoluta. Tuae igitur quaestioni literis

praesentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, quia parentes sui<sup>63</sup>, si viverent, cogerentur. Id ipsum etiam contra heredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.1

Mutans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animae ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consensit est. Idem in non dante parabola iuramenti, nisi aliquid inde percipiat. Et idem in vendendo rem plus, quam valeat, quia dicitur. Solus.

Urbanus III.2

Constituit nos tua devotio, in quo successoralis officii sollicitudine commendantur, an ille in iudicio animarum quasi usurarius debeat iudicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuum pecuniam credit<sup>64</sup>, ut, licet omni conventionie cessante, plus tamen sorte recipiat; et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui, ut vulgo dicitur, non aliter<sup>65</sup> parabola iuramenti concedit, donec, quavis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat; et<sup>66</sup> a negotiorum poena consimili debeat condemnari, qui<sup>67</sup> merces suas longe maiori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris<sup>68</sup> temporis dilatio proerogatur, quam si<sup>69</sup> et in contentum pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum<sup>70</sup> sit, ex evangelio Lucae manifeste sperantes, in quo dicitur<sup>71</sup>: „Date mutuum, nihil inde sperantes.“ huiusmodi homines pro intentione lucri, quam habent, quum omnis usura et superabundantia prohibeatur in lege, iudicandi sunt male agere, et ad ea, quae taliter sunt accepta, restituenda, in animarum iudicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.1

Manifestos usurarios, appellans ad subterfugium restitutionem, audientis non est.

Innocentius III. Praelatis in regno Franciae constitutus<sup>72</sup>.

Quam perniciosum  $\dagger$  sit ritium usurarium, discretiorem vestram non creduis ignorare, quam praeter constitutiones canonicas, quae in eorum odium emanarunt, per Prophetam datur<sup>73</sup> intelligi, eos, qui suum dant pecuniam ad usuram, a tabernaculo Domini repellendos, et tam in novo quam in veteri testamento prohibite sibi usurae, quum<sup>74</sup> ipsa veritas praecipiat: „Mutuum date, nihil inde sperantes,“ et per Prophetam dicitur: „Usuram et omnem superabundantiam non accipias.“<sup>75</sup> Inde est, quod universitati vestrae per apostolica scripta Mandamus, quatenus manifestos usurarios, eos<sup>76</sup> maxime, quos usuris publice renunciassent, constringas, quum aliquis eos conveniret<sup>77</sup> de usuris, nullus permittatis appellacionis<sup>78</sup> subterfugio se tueri. [Dat. Lat. V. Kal. Nov. 1198.]

CAP. XII.1

Per subtractionem communione Christianorum et per principes saecularis cogendi sunt Iudaei ad usuras restituendas.

Idem Narbonensi Archiepiscopo<sup>79</sup>.

Post miserabilem<sup>80</sup> (Et infra:) [Si qui vero profectissimum illud ad praedictas usuras iuramento tenetur abstricisti, vos, fratres archiepiscopi et episcopi, per vestras dioceses creditores eorum subdito appellacionis obstaculo eadem districtione cogatis, ut eos a sacramento punitis absolventes, ab usurarium ulterius exactione desistant. Quod si quisquam creditorum eos ad subterfugium coegerit usurarium, eum ad restitutionem eorum subdito appellacionis obstaculo districtione simili compellatis.] Iudaeos

Tit. XIX. Cap. V. 19) de facult. Abc:HQ; facultatis: R 20) de quibus: Coll. coll. 21) illa: ib. 22) paupertatis: M:HQ 23) carum: M ipsa: O 24) sic: dest: B 25) illa: estat: F:HK 26) peccatis: . . . quae: APQ 27) usurae: R 28) extortionis incurrunt: D.

Cap. VI. 1) Restitutio ex App. XVI, 2; App. IX, 7; B:hb, IX, 7; Cass. XX, 10; Comp. I, c. 8, h. t. (5, 33). 2) Iamuis archiep. (ep. 9) 3) quum: dest: F:HK Coll. coll. 4) cinamomum: O 5) aut: Abq 6) obd.: speclatis: P 7) tunc: dest: A 8) valebant: APQ 9) et: dest: R 10) promittunt: P 11) eis: Abc:HQ 12) istas: R: dest: O 13) acciperant: R 14) numero: P; tempore: R 15) a te: M 17) ex forma: Coll. coll. APQ; forte: R 17) istas: B 18) tempore, quo pretium debent recipere: Coll. coll. 19) vestri: R 20) consulunt: M.

Cap. VII. 1) Restitutio ex App. XX, 2; App. LV, 1; B:hb, XVI, 2; Cass. LIV, 2; Luc. sup. Bal. III, 35; Comp. I, c. 9, h. t. (5, 15). 2) Add.: P. C. Licet universis: A; — cf. c. 23, de test. (2, 20) cum abdot.: — 1159—81. — Jaffe no. 9033. 3) vestri usurae (usuras): Abc:HQ acciperet: Coll. coll. 4) iudicatis: Luc; interdictis: M:HQ 5) quodis: Coll. coll. coll. 6) nostris: Q 7) sunt: F:HK:HX:MX Coll. coll. 8) et ben.: Abc:Q 9) suspensus cum literis (coll.: vestris: O) rei veritatem (usuram: Luc.) contentibus ad praesentiam nostram mittere non dileratis: Coll. coll.

10) vero: dest: datur: HQK 11) eos: O 12) constringatis: APQR astrigatis: O Luc.

Cap. VIII. 1) Restitutio ex Comp. I, c. 10, h. t. (5, 15). 2) 1159—81. — Jaffe no. 9043. 3) G: F:HK:HX:MX; E: N 4) tunc: Ab.

Cap. IX. 1) Comp. I, c. 11, h. t. (5, 15). 2) 1159—81. — Jaffe no. 9121. 3) crimen: Abc 4) ex: Abc: dest: Ab 5) nisi: Ab: dest: F:HK:MX.

Cap. X. 1) Restitutio ex Comp. I, c. 12, h. t. (5, 15). 2) Iudaeis presbytero: A; — 1152—87. — Jaffe no. 2807. 3) creditur: V; traditur: Ab 4) alias: I 5) Item et: Ab: Item: Ab 6) quia: Ib 7) prolixis: B:HX 8) pro: quasi: A: 9) agendum: Ab 10) Luc. VI, 35.

Cap. XI. 1) Restitutio ex Reg. Bal. I, 399; Alan. I, 55, 8; Comp. III, c. 1, h. t. (5, 10). 2) archiepiscopus (dest: C) episcopus et alius, ecclesiar. praelatis in regno Franciae constitutis: C: Ben.; — Polthard no. 401. 3) datur: Ch 4) ut . . . praecipit: ib. 5) accipies: Cbc 6) et eos: Ch 7) convent: Ch 8) app: dest: ib.

Cap. XII. 1) Restitutio quantum opus esse videbitur ex Reg. Bal. I, 336; G:hb, App. 12; Comp. III, c. 2, h. t. (5, 3). 2) nisi: et subraganis eius, comitis et baronibus, et univ. populo, in Narbonensi provincia constituto: C: Narb. archiep. et suffraganis eius, abbatibus quoque et prioribus et aliis ecclesiarum praedictis, comitis etiam baronibus etc.: Reg. — Polthard no. 574. 3) miserabile Hierosol. regionis exordium: Reg.



Deo, cuius praesentiam contemnit; deinde<sup>1</sup> iudici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quam falso testimonio laedit. Uterque rostrum est, et qui veritatem occultat, et qui mendaciam dicit, quia et<sup>2</sup> ille prodesset non vult, et iste nocere desiderat.

CAP. II.<sup>1</sup>

Sententia, lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. Vigoricensis<sup>2</sup> Episcopo.

Super eo vero, quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluit executioni mandare, tum *plurimum* prudentiam commendamus, mandantes, ut quoties aliqua scripta sub nomine nostro destinata<sup>3</sup> redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, et quod per ipsas mandatum fuerit non observes, sed eum, qui praesentaverit, retineri facias diligenter<sup>4</sup>.

CAP. III.<sup>1</sup>

Clericus, falsans sigillum principis, deponitur. Item ei character inaprimatur, et in exsilium mittitur.

Urbanus III.<sup>2</sup>

Ad audientiam nostram te significante pervenit, quod, quam quosdam *pererosos* clericos, qui falsaverant<sup>3</sup> sigillum *carissimam*<sup>4</sup> in Christo filii nostri Philippo regis illius Francorum, carcerali custodia mancipaveris. *quod faciebant sit tibi de ipsis, a sede apostolica duris consiliis<sup>5</sup> inquirentium.* *Unde nos Fraternitati tuae de fratrum nostrorum consilio taliter<sup>6</sup> respondemus, ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem<sup>7</sup>, per quam periculum mortis possint incurere; sed eis prius a suis propriis<sup>8</sup> ordinibus degradatis, in internum maleficium characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur<sup>9</sup>, et provinciam ipsam eos abire compellens<sup>10</sup>, abire permittas.*

CAP. IV.<sup>1</sup>

Existens in curia literas apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papae, vel officialium ab ipso deputatorum; personae tamen solennes per auctores recipere poterant, de modis tamen praedictorum. Contra faciens, si laicus est, excommunicationi subiacet; si clericus, ab officio et beneficio deponitur. Hoc dicit usque ad §. Adicientes. — §. 1. Per excommunicationis poenam providet contra non resignantes, nec desistentes literas falsas infra XX. dies; et absolutio Papae reservatur, et contra factum non tenet. II. d. Abbas.

Innocentius III.<sup>2</sup>

Dura saepe mandata <sup>1</sup>[et institutiones interdum iniquas a sede apostolica emanare multi arguunt et mirantur, et in hoc ei culpam imponunt, in quo sinceritas eius culpe prorsus ignara per innocentiam excusatur. Nos etenim circa iustitia negotia frequentius occupati, et curam misericordiam ex officio nostro gerentes, per quod sumus omnibus debitores, quam omnibus apud nos instantibus in contumacia satisfacere non possumus, quidem ea, quod a iustitia sentia aberrantes aut ultra, quam permittit honestas, sine petitionis licentia extorquentes, cavendū non possunt, in motum proprie voluntatis irruunt, et ad sui ingenia falsitatis et artes perditionis cum animi exquisita malitia recurrentes, per falsae astutiam speciei candorem puritatis apostolicae denigrare ac depravare nituntur. Et cuius falsitatis ingenio quod et quanta mala proveniunt, quam per eum et innovantes quomodoque damnantur, et rei ab obiectis criminibus absolvantur, nec non et apostolicas sententias laeduntur, ipsa rei evidens malitia protestatur. Licet autem huiusmodi falsas diplomatum possit cum operibus tenebrarum abscondi, tamen, quia per eum beatis Apostolis specialiter inferitur iudicia, ille, a quo in personam eorum Romana ecclesia auctoritatem super ecclesiis universis accepit, unde et bulla nostra, per quam totius negotii Christianitatis agitur, capitum ipsorum characterem praesignatur, perniciem tanti sceleris non patitur in tantum praedictorum eorum dilutus occultari.] Accidit<sup>2</sup> enim super in U. rbe, quod quidem, falsitatis astutiam perniciosius exercentes, in suis facere iniquitatibus deprehensis, ita, quod bullas tam sub nomine nostro, quam bonae memoriae Coelestium Papae praedecessoris nostri, quis falso conciperint, et quoniam plures illas bullas signatas invenimus apud

eos, [ipsisque captos adhuc in carcere detinemus.] Nos autem, semper honori Romanae ecclesiae et utilitati omnium paternis volentes sollicitudine procedere, de eorum fratrum nostrorum consilio Statuimus, et sub excommunicationis poena et suspensionis ordinis et beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sedem apostolicam de cetero literas nostras nisi a nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona<sup>3</sup> tantae auctoritatis exstiterit, ut ipsam<sup>4</sup> deceat per nuntium literas nostras recipere, nuntium ipsam<sup>5</sup> ad cancellarium nostram vel ad nos ipsos mitti idoneum, per quem literas apostolicas iuxta formam praescriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor exstiterit, si laicus fuerit, excommunicationi subiacet; si clericus<sup>6</sup>, officii et beneficii sui suspensione damnetur. <sup>7</sup>[Veni quia, sicut a falsariis ipsis accipiunt, tam ad partes vestras, quam ad ceteras regiones per literas transmissas ab eis sine iniquitatis falsitatis multipliciter est diffusa, fraternitatis vestrae per apostolica scripta mandatum et districto praecipimus, quantum provinciale concilium evocatis, in quo solentur et generaliter statutis, ut per singulas parochias publice pronuntietur, quod, si quis a sede apostolica literas impetraverit, quorum tenor possit esse suspectus, et eis uti voluerit, ut statutum poenam evadat, primo fiat collatio de falsa bulla cum vera, et si eam invenit falsitate notandam, episcopo diocesano, abbati vel archidiacono huiusmodi literas non differat praesentare, qui veritate compta illam, qui tales literas reportavit, si laicus fuerit, excommunicationi subiacet; si clericus, eum ab officio beneficii suspendat.] §. 1. Ad haec Adicientes<sup>8</sup> statuimus, ut generale excommunicationis sententiam promulgetur, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod, si quis falsas literas se habere cognoscit, infra<sup>9</sup> viginti<sup>10</sup> dies literas illas aut destruat, aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere; quam, nisi forsan in mortis articulo, sine speciali mandato nostro a quoquam<sup>11</sup> nolimus relaxari. Nec, etiam praesumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis, ne forte post tempora nostra falsitas inter occultata, cuiquam valeat praevideendum generare. [Ceterum etc. Dat. Romae ap. S. Petri. XIV. Kal. Jun. Pont. nostr. Ao. I. 1168.]

CAP. V.<sup>1</sup>

Ponit novem modos falsandi literas papales.

Idem Archiepiscopo<sup>2</sup> et Canonicis Mediolanensibus.

Licet ad regimen<sup>3</sup> apostolicae sedis, quae dante Domino universarum ecclesiarum mater est et maistra, insufficientes non ritu et scientia reputemus, quantum tamen nobis Dominus cum sua miseratione concesserit, ab his propositis abstinere, per quae nobis possit merito derogari; quoniam ex infirmitatis humanae defectu non sic formam perfectioris semper et in omnibus imitari possumus; quia aliquod aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspecte providentiae valeat imputari; quod tamen non ex industria vel scientia<sup>4</sup> certa, sed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit. [Significatis siquidem nobis per literas vestras, quod, quam quoniam vobis fuissent literae praesentatae, per quas vobis districto praecipere volebatur, ut I. de Civilium, clericum ecclesiae vestrae in canoniam reciperetis et fratrem, nec alium ab eum in canoniam vocaretis, donec ipse praebende beneficium plenarie fuisset adeptus, eorum tenore diligenter inspecto vix eas credidistis de nostra conscientia processisse, vel, si tamen processerunt, per nuntium fuisse impartientibus abentibus.] Ceterum quam casum literas, sicut vix praevidi et discreti ad nostram reavissimam praesentiam, ut ex<sup>5</sup> eorum inspectione plenus invenimus, utrum ex<sup>6</sup> nostra conscientia processissent, plus in eis invenimus, quam vestra<sup>7</sup> fuisset discretio suspensa. Nam licet in stilo dictaminis et forma scripturae aliquantum corporeis dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in elementum admirationem induit, quoniam literas ipsas scimus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hanc inde diligenter

Tit. XX. Cap. I. 1) inde: *Cont. Bohm.* 5) et: *derst: Fl.*  
Cap. II. 1) *Restitutum ex Gibb. App. 21.*; *Comp. II. c. 4. de sent. et re iud. (2. 18.)* 2) *add.*: P. 4.; *Ex Brevi (?) B.* = 1181—5. — *Jaffe no. 9679.*  
3) *impetrata; Brev. dest.*: *Bap.* 4) *ill.*: *dest.*: *Bohms.*  
Cap. III. 1) *Restitutum ex Gibb. ancl. 2. (5. 7.)*; *Comp. II. c. 2. h. l. (5. 9.)*  
2) 1185—87. — *Jaffe no. 9889.* 3) falsaverunt: *Baese* 4) dilecti: *Buc* 5) cons.: *derst.*: *Sa* 6) requirement: *Babe* 7) tal: *derst.*: *Bsa* 8) corp.: *derst.*: *Bhsa* 9) prop.: *derst.*: *Sa* 10) agnoscantur: *Bohse* 11) compellat: et: *Bsa*  
Cap. IV. 1) *Restitutum ex Reg. Bot. I.* 235.; *Comp. III. c. 1. h. l. (5. 11.)*  
Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II.

2) W. Remen. archiep. S. Sabinae cardinali et suffraganeis eius: *Reg. 2. — Polthast no. 202.* 3) aliquis: *Ch.*; *derst.*: *F* 4) ipsam: *Caugh.*; *eum*: *Ch. Reg.* 5) *add.*: *facit*: *Ch.* 6) *add.*: *etiam*: *Fl.* 7) intra: *Cont. Bohm.* 8) XXX.; *P. XV.*; *Caugh. Res.* 9) quocumque: *Ch. Reg.*  
Cap. V. 1) *Restitutum ex Reg. Bot. I.* 319.; *Gibb. ancl. ext. tit. c. 28.*; *Comp. III. c. 2. h. l. (5. 11.)* 2) archiep. et archiepisc. et can. Mod.: *Ch.*; *archiep.* et can. Mod.: *Ch.* 3) archidiaconus, archiep. etc.: *Ch. Reg.*; — *Polthast no. 365.* 4) inspiraverit et *Ch.*; *derst.*: *Ch.* 5) possumus: *Ch.* 6) compulari: *Ch.* 7) conscientia: *Ch.* 8) remissis: *Ch.*; *remissis: Ch.* 9) ex: *derst.*: *Ch.* 10) nostra: *Ch.*; *in eis nostra: Ch.*



falsarii fuerint deprehensi, omnibus<sup>12</sup> officiis et beneficiis ecclesiasticis perpetuo sint privati, ita, quod, qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per ecclesiasticum iudicem fuerint<sup>13</sup> degradati, saeculari potestate tradantur secundum constitutiones legitimas<sup>14</sup> puniendi, per quem et laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur<sup>15</sup>. Qui vero sub nomine nostro literas falsas utuntur, si clerici fuerint, officiis et beneficiis ecclesiasticis spolientur; si laici, tandem maneat excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter, ita tamen, ut in istis et in illis<sup>17</sup> malitia gravius quam negligentia puniantur<sup>18</sup>, quod et<sup>19</sup> de his, qui falsas literas impetrant, statuumus observandum.

## CAP. VIII.

Non praesumitur quis falsare literas de simplici iustitia, nec puniatur, si, hoc contempto, destiterit illis uti.

Idem<sup>2</sup>.

Accedens <sup>3</sup>[ad praesentiam nostram P. presbyter labor praesentiam sua nobis insinuatione monstravit, quod, quam olim missus ab archiepiscopo et clericis de Casali novo pro quibusdam causis, super quibus a te se falcitator habebat praegravari, ad nostram praesentiam accessisset, nec pisset pro eo, quod tunc temporis nos erimus infirmitate gravari, suas literas obtinere, noram apud seculum apostolicum faciendo post paucos dies contigit ipsum eum infirmari. Dum autem esset in lecto aegritudinis constitutus, accessit ad eum quidam clericus de Casali novo, Azo nomine, qui tunc temporis morabatur in Urbe, et sub spe dilectionis et gratiae promisit ei se quis a nobis postulabat literas obtenturum; qui credidit verbo eius, et expensas tribuit, quas pro literis ipsis se expensurum profatus clericus propinchat. Tandem ad eum quaedam commissionis literas ad venerabilem fratrem nostrum Transicenum archiepiscopum et dilectum filium abbatem de Coronata portavit, quas pseuditis presbyter credens veras esse et de nostra conscientia emanasse, ad iudices detulit delegatos. Quomodo in praesentia ipsorum iudicum tu literas argueres falsitatis, et sacerdos ipse et alii clerici de Casali novo eas veras esse propeverunt, tu easdem literas sub sigillo praedictorum iudicum ad nostram praesentiam direxisti, quas utique falsas esse deprehensionis manifeste, pro quo tibi per scripta nostra mandavimus, ut illum, qui praefatas literas impetravit, officio beneficiumque suspensionem ad nostram praesentiam dirigeres puniendum. Verum quam sacerdotum praedictam sua recideret conscientia innocentem, postquam tu cum officio et beneficio suspensionis, ad nostram praesentiam accessit praesentiam ad suam innocentiam evasit. Sed quam apud nos moram fuisset longiorum, et a nobis misericordiam postulare, praefatus falsitatis insinuatione ignoravitam proponendo, ipsum tamen cum literis nostris ad te ducimus remittendum, ut misericordiam inveniat, quam precatur. Inde est, quod] Fraternitati tuae per apostolicam scripta mandamus, quatenus, si literae apothecae<sup>4</sup>, in quibus falsitas fuerit<sup>5</sup> deprehensa, de simplici iustitia formam habeant<sup>6</sup>, quom praesumit non debeat, quod pro talibus literis, quae possunt facile<sup>6</sup> a quibuslibet obtineri<sup>7</sup>, fraudem quis<sup>8</sup> commiserit falsitatis, [ab ipso presbytero canonica purgatione recepta, quod concius non fuerit falsitatis.] nec literis [illis] usus est, postquam eas falsas esse<sup>9</sup> cognovit<sup>10</sup>, tu, ei [dilectam pietatis dicitur] officium beneficiumque restituas<sup>11</sup>, ipsum super hoc ulterius non molestes, [quon sicque iustum est etc.]

## CAP. IX. 1

Propter paucorum literarum nostrarum in loco non suspecto rescriptum non probatur falsum.

Idem<sup>2</sup>.

Ex continentia<sup>3</sup> <sup>4</sup>[literarum dilectorum filiorum abbatiss sanctae civitatis de Haltham et magistri Simonis de Suelle nobis insinuat, quod, quam olim quosdam, qui recitator inter dilectos filios M. Phil. de Ludebere ex una parte, Robertum et Vincencium

clericos ex altera super ecclesia de Stratton, ipsis et quondam abbati de Stratton, a bonae memoriae V. Papa praedecessore nostro commissa fuisset, eodem abbate pariter et praedicto Vincencio de hac vice substractis, praevocati duo iudices iuxta tenorem rescripti apostolici procedentes, attestaciones et allegaciones utriusque partis diligentius audierunt; et tandem, quom renunciantium eis ab utraque parte fuisset, et secundum allegata diffinitiva esset sententia promulganda contra vincencium P., adversus pars literas apostolicas arguit falsitatis, et eas esse falsas sub periculo causae se firmiter asseruit probaturam, sibi legem imponens, ut a causa cederet, nisi probaret credentibus falsitatem, et, ne ulterius iudices in causa procederet, sedem apostolicam appellavit. Saepelicta autem Phil. exhibente illum, per quem literas impetravit, et firmiter promittente, quod eas veras esse probaret, memoratus R. ab eisdem iudicibus requisitus, ut aliquam notam exprimeret falsitatis, propter quam falsas esse literas propinchat, nihil aliud significare voluit, nisi quod eas falsas dicit, et asseruit a cancellaria nostra nullatenus emanasse. Superadditi vero iudices, ab ipso R. iuravitur cautione recepta, quod accusationem falsitatis prosequeretur, sicut superius est expressum, sequentem aliam post dominicum, qua cavatur „Luctare Hierusalem,“ proximo proteritum, ad prosequendum eorum nobis appellacionem interpositam utrique parti terminum praefecerunt. Ceterum pseuditas Robertus in termino praevocato ad praesentiam nostram accedens, super falsitate literarum iam processu negatius veritate suppressa (ut dicitur) a nobis ad praedictos iudices literas impetravit, et nihil prosus de falsitate occasione proponens, a sede apostolica furtive recessit. Verum nos literas ipsas, quae redargutae fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum raturas, quae nequaquam sapientis animum in dubitationem vertere deberunt. Unde<sup>1</sup> [discretissimi ceterae per apostolicam scripta mandamus, quatenus inquiratis super his diligentius veritatem, et] si vobis constiterit, [tam dictas literas a nobis fuisse veritate iuxta impetratas, et] praedictum R. obligasse se sub periculo causae, quod literas<sup>2</sup> illas<sup>3</sup> falsas esse probaret, quom [inter ipsum et adversarium suum quosdam personales agatur, et] quilibet ad renunciantium<sup>4</sup> iuri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta<sup>5</sup> ecclesia silentium imponitur. [Ubi in partibus canonice etc. Dat. Lat. XIII. Kal. Nov. 1198.]

## TITULUS XXI.

## DE SORTILEGIIS.

## CAP. I.

Sortilegia pro futuris inventiendi vel divinationibus faciendis prohibentur, et contra facientibus poena imponitur.

## Ex poenitentiali Theodori.

In tabulis<sup>2</sup> vel codicibus<sup>3</sup> aut aliis<sup>4</sup> sorte furta<sup>5</sup> non sunt requirenda, aut nullus in psalterio vel in exemplis vel in aliis rebus sortis, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis<sup>6</sup> observare praesumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies poeniteat.

## CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur; sed in veritate haec summatio non est iudicandae, quia, quia acinus potest puniri.

Alexander III. Grandensis<sup>2</sup> Patriarchae.

Ex tuarum tenore literarum accepimus, quod V. presbyter, labor praesentiam, invenit levide usum, cum quodam infami ad privatum locum immundum spiritum invocantem accessit. Unde tu eum, qui propter hoc infamia laboravit<sup>3</sup>, et furivus publicum et notorium erat, ab officio et beneficio ecclesiastico suspendisti. Ipse autem eum nobis circa voce pro-

14. ep. Remen; 15. ep. Roffensi, archidiacono Bathoniensi et mag. W. de sancta Ite canonico Wellen.; 16. Pothold no. 315. 20 conscientia; 21. Dub. 4) Ideoque Reg. 5) saepelictum Robertum; 6. 6) lit.; 7) dest; 8) 7) priores; 8) abrenunciandi; 9) Reg. 10) abrenunciandi; 11) Reg. 9) praedicta; 12) Reg.

Tit. XXI. Cap. I. 1) Rescriptum ex Comp. I. c. 1. h. l. (5, 17). 2) add.; vero; 3) falsitas; 4) Rom. oper. mod. 5) in cod.; 6) 6) 1) add.; 7) dest; 8) 1) natura; 9) 6) quos; 10) 7) dest; 11) 7) cont.; 12) dest; 13) 8) fecisti ... poenitentia; 14) Quod ac fecerit; 15) 15)

Cap. II. 1) Rescriptum ex App. L. 6.; Comp. I. c. 3. h. l. (5, 17). 2) Grandis; 3) 11) add.; in eodem (c. e. servando Reg.) libro; 0 = 1139-81. = Joffi no. 2907. 3) W.; 4) 1) laborat; 5) 1) laborat; 6) 1) laborat; 7) 1) laborat; 8) 1) laborat; 9) 1) laborat; 10) 1) laborat; 11) 1) laborat; 12) 1) laborat; 13) 1) laborat; 14) 1) laborat; 15) 1) laborat; 16) 1) laborat; 17) 1) laborat; 18) 1) laborat; 19) 1) laborat; 20) 1) laborat; 21) 1) laborat; 22) 1) laborat; 23) 1) laborat; 24) 1) laborat; 25) 1) laborat; 26) 1) laborat; 27) 1) laborat; 28) 1) laborat; 29) 1) laborat; 30) 1) laborat; 31) 1) laborat; 32) 1) laborat; 33) 1) laborat; 34) 1) laborat; 35) 1) laborat; 36) 1) laborat; 37) 1) laborat; 38) 1) laborat; 39) 1) laborat; 40) 1) laborat; 41) 1) laborat; 42) 1) laborat; 43) 1) laborat; 44) 1) laborat; 45) 1) laborat; 46) 1) laborat; 47) 1) laborat; 48) 1) laborat; 49) 1) laborat; 50) 1) laborat; 51) 1) laborat; 52) 1) laborat; 53) 1) laborat; 54) 1) laborat; 55) 1) laborat; 56) 1) laborat; 57) 1) laborat; 58) 1) laborat; 59) 1) laborat; 60) 1) laborat; 61) 1) laborat; 62) 1) laborat; 63) 1) laborat; 64) 1) laborat; 65) 1) laborat; 66) 1) laborat; 67) 1) laborat; 68) 1) laborat; 69) 1) laborat; 70) 1) laborat; 71) 1) laborat; 72) 1) laborat; 73) 1) laborat; 74) 1) laborat; 75) 1) laborat; 76) 1) laborat; 77) 1) laborat; 78) 1) laborat; 79) 1) laborat; 80) 1) laborat; 81) 1) laborat; 82) 1) laborat; 83) 1) laborat; 84) 1) laborat; 85) 1) laborat; 86) 1) laborat; 87) 1) laborat; 88) 1) laborat; 89) 1) laborat; 90) 1) laborat; 91) 1) laborat; 92) 1) laborat; 93) 1) laborat; 94) 1) laborat; 95) 1) laborat; 96) 1) laborat; 97) 1) laborat; 98) 1) laborat; 99) 1) laborat; 100) 1) laborat; 101) 1) laborat; 102) 1) laborat; 103) 1) laborat; 104) 1) laborat; 105) 1) laborat; 106) 1) laborat; 107) 1) laborat; 108) 1) laborat; 109) 1) laborat; 110) 1) laborat; 111) 1) laborat; 112) 1) laborat; 113) 1) laborat; 114) 1) laborat; 115) 1) laborat; 116) 1) laborat; 117) 1) laborat; 118) 1) laborat; 119) 1) laborat; 120) 1) laborat; 121) 1) laborat; 122) 1) laborat; 123) 1) laborat; 124) 1) laborat; 125) 1) laborat; 126) 1) laborat; 127) 1) laborat; 128) 1) laborat; 129) 1) laborat; 130) 1) laborat; 131) 1) laborat; 132) 1) laborat; 133) 1) laborat; 134) 1) laborat; 135) 1) laborat; 136) 1) laborat; 137) 1) laborat; 138) 1) laborat; 139) 1) laborat; 140) 1) laborat; 141) 1) laborat; 142) 1) laborat; 143) 1) laborat; 144) 1) laborat; 145) 1) laborat; 146) 1) laborat; 147) 1) laborat; 148) 1) laborat; 149) 1) laborat; 150) 1) laborat; 151) 1) laborat; 152) 1) laborat; 153) 1) laborat; 154) 1) laborat; 155) 1) laborat; 156) 1) laborat; 157) 1) laborat; 158) 1) laborat; 159) 1) laborat; 160) 1) laborat; 161) 1) laborat; 162) 1) laborat; 163) 1) laborat; 164) 1) laborat; 165) 1) laborat; 166) 1) laborat; 167) 1) laborat; 168) 1) laborat; 169) 1) laborat; 170) 1) laborat; 171) 1) laborat; 172) 1) laborat; 173) 1) laborat; 174) 1) laborat; 175) 1) laborat; 176) 1) laborat; 177) 1) laborat; 178) 1) laborat; 179) 1) laborat; 180) 1) laborat; 181) 1) laborat; 182) 1) laborat; 183) 1) laborat; 184) 1) laborat; 185) 1) laborat; 186) 1) laborat; 187) 1) laborat; 188) 1) laborat; 189) 1) laborat; 190) 1) laborat; 191) 1) laborat; 192) 1) laborat; 193) 1) laborat; 194) 1) laborat; 195) 1) laborat; 196) 1) laborat; 197) 1) laborat; 198) 1) laborat; 199) 1) laborat; 200) 1) laborat; 201) 1) laborat; 202) 1) laborat; 203) 1) laborat; 204) 1) laborat; 205) 1) laborat; 206) 1) laborat; 207) 1) laborat; 208) 1) laborat; 209) 1) laborat; 210) 1) laborat; 211) 1) laborat; 212) 1) laborat; 213) 1) laborat; 214) 1) laborat; 215) 1) laborat; 216) 1) laborat; 217) 1) laborat; 218) 1) laborat; 219) 1) laborat; 220) 1) laborat; 221) 1) laborat; 222) 1) laborat; 223) 1) laborat; 224) 1) laborat; 225) 1) laborat; 226) 1) laborat; 227) 1) laborat; 228) 1) laborat; 229) 1) laborat; 230) 1) laborat; 231) 1) laborat; 232) 1) laborat; 233) 1) laborat; 234) 1) laborat; 235) 1) laborat; 236) 1) laborat; 237) 1) laborat; 238) 1) laborat; 239) 1) laborat; 240) 1) laborat; 241) 1) laborat; 242) 1) laborat; 243) 1) laborat; 244) 1) laborat; 245) 1) laborat; 246) 1) laborat; 247) 1) laborat; 248) 1) laborat; 249) 1) laborat; 250) 1) laborat; 251) 1) laborat; 252) 1) laborat; 253) 1) laborat; 254) 1) laborat; 255) 1) laborat; 256) 1) laborat; 257) 1) laborat; 258) 1) laborat; 259) 1) laborat; 260) 1) laborat; 261) 1) laborat; 262) 1) laborat; 263) 1) laborat; 264) 1) laborat; 265) 1) laborat; 266) 1) laborat; 267) 1) laborat; 268) 1) laborat; 269) 1) laborat; 270) 1) laborat; 271) 1) laborat; 272) 1) laborat; 273) 1) laborat; 274) 1) laborat; 275) 1) laborat; 276) 1) laborat; 277) 1) laborat; 278) 1) laborat; 279) 1) laborat; 280) 1) laborat; 281) 1) laborat; 282) 1) laborat; 283) 1) laborat; 284) 1) laborat; 285) 1) laborat; 286) 1) laborat; 287) 1) laborat; 288) 1) laborat; 289) 1) laborat; 290) 1) laborat; 291) 1) laborat; 292) 1) laborat; 293) 1) laborat; 294) 1) laborat; 295) 1) laborat; 296) 1) laborat; 297) 1) laborat; 298) 1) laborat; 299) 1) laborat; 300) 1) laborat; 301) 1) laborat; 302) 1) laborat; 303) 1) laborat; 304) 1) laborat; 305) 1) laborat; 306) 1) laborat; 307) 1) laborat; 308) 1) laborat; 309) 1) laborat; 310) 1) laborat; 311) 1) laborat; 312) 1) laborat; 313) 1) laborat; 314) 1) laborat; 315) 1) laborat; 316) 1) laborat; 317) 1) laborat; 318) 1) laborat; 319) 1) laborat; 320) 1) laborat; 321) 1) laborat; 322) 1) laborat; 323) 1) laborat; 324) 1) laborat; 325) 1) laborat; 326) 1) laborat; 327) 1) laborat; 328) 1) laborat; 329) 1) laborat; 330) 1) laborat; 331) 1) laborat; 332) 1) laborat; 333) 1) laborat; 334) 1) laborat; 335) 1) laborat; 336) 1) laborat; 337) 1) laborat; 338) 1) laborat; 339) 1) laborat; 340) 1) laborat; 341) 1) laborat; 342) 1) laborat; 343) 1) laborat; 344) 1) laborat; 345) 1) laborat; 346) 1) laborat; 347) 1) laborat; 348) 1) laborat; 349) 1) laborat; 350) 1) laborat; 351) 1) laborat; 352) 1) laborat; 353) 1) laborat; 354) 1) laborat; 355) 1) laborat; 356) 1) laborat; 357) 1) laborat; 358) 1) laborat; 359) 1) laborat; 360) 1) laborat; 361) 1) laborat; 362) 1) laborat; 363) 1) laborat; 364) 1) laborat; 365) 1) laborat; 366) 1) laborat; 367) 1) laborat; 368) 1) laborat; 369) 1) laborat; 370) 1) laborat; 371) 1) laborat; 372) 1) laborat; 373) 1) laborat; 374) 1) laborat; 375) 1) laborat; 376) 1) laborat; 377) 1) laborat; 378) 1) laborat; 379) 1) laborat; 380) 1) laborat; 381) 1) laborat; 382) 1) laborat; 383) 1) laborat; 384) 1) laborat; 385) 1) laborat; 386) 1) laborat; 387) 1) laborat; 388) 1) laborat; 389) 1) laborat; 390) 1) laborat; 391) 1) laborat; 392) 1) laborat; 393) 1) laborat; 394) 1) laborat; 395) 1) laborat; 396) 1) laborat; 397) 1) laborat; 398) 1) laborat; 399) 1) laborat; 400) 1) laborat; 401) 1) laborat; 402) 1) laborat; 403) 1) laborat; 404) 1) laborat; 405) 1) laborat; 406) 1) laborat; 407) 1) laborat; 408) 1) laborat; 409) 1) laborat; 410) 1) laborat; 411) 1) laborat; 412) 1) laborat; 413) 1) laborat; 414) 1) laborat; 415) 1) laborat; 416) 1) laborat; 417) 1) laborat; 418) 1) laborat; 419) 1) laborat; 420) 1) laborat; 421) 1) laborat; 422) 1) laborat; 423) 1) laborat; 424) 1) laborat; 425) 1) laborat; 426) 1) laborat; 427) 1) laborat; 428) 1) laborat; 429) 1) laborat; 430) 1) laborat; 431) 1) laborat; 432) 1) laborat; 433) 1) laborat; 434) 1) laborat; 435) 1) laborat; 436) 1) laborat; 437) 1) laborat; 438) 1) laborat; 439) 1) laborat; 440) 1) laborat; 441) 1) laborat; 442) 1) laborat; 443) 1) laborat; 444) 1) laborat; 445) 1) laborat; 446) 1) laborat; 447) 1) laborat; 448) 1) laborat; 449) 1) laborat; 450) 1) laborat; 451) 1) laborat; 452) 1) laborat; 453) 1) laborat; 454) 1) laborat; 455) 1) laborat; 456) 1) laborat; 457) 1) laborat; 458) 1) laborat; 459) 1) laborat; 460) 1) laborat; 461) 1) laborat; 462) 1) laborat; 463) 1) laborat; 464) 1) laborat; 465) 1) laborat; 466) 1) laborat; 467) 1) laborat; 468) 1) laborat; 469) 1) laborat; 470) 1) laborat; 471) 1) laborat; 472) 1) laborat; 473) 1) laborat; 474) 1) laborat; 475) 1) laborat; 476) 1) laborat; 477) 1) laborat; 478) 1) laborat; 479) 1) laborat; 480) 1) laborat; 481) 1) laborat; 482) 1) laborat; 483) 1) laborat; 484) 1) laborat; 485) 1) laborat; 486) 1) laborat; 487) 1) laborat; 488) 1) laborat; 489) 1) laborat; 490) 1) laborat; 491) 1) laborat; 492) 1) laborat; 493) 1) laborat; 494) 1) laborat; 495) 1) laborat; 496) 1) laborat; 497) 1) laborat; 498) 1) laborat; 499) 1) laborat; 500) 1) laborat; 501) 1) laborat; 502) 1) laborat; 503) 1) laborat; 504) 1) laborat; 505) 1) laborat; 506) 1) laborat; 507) 1) laborat; 508) 1) laborat; 509) 1) laborat; 510) 1) laborat; 511) 1) laborat; 512) 1) laborat; 513) 1) laborat; 514) 1) laborat; 515) 1) laborat; 516) 1) laborat; 517) 1) laborat; 518) 1) laborat; 519) 1) laborat; 520) 1) laborat; 521) 1) laborat; 522) 1) laborat; 523) 1) laborat; 524) 1) laborat; 525) 1) laborat; 526) 1) laborat; 527) 1) laborat; 528) 1) laborat; 529) 1) laborat; 530) 1) laborat; 531) 1) laborat; 532) 1) laborat; 533) 1) laborat; 534) 1) laborat; 535) 1) laborat; 536) 1) laborat; 537) 1) laborat; 538) 1) laborat; 539) 1) laborat; 540) 1) laborat; 541) 1) laborat; 542) 1) laborat; 543) 1) laborat; 544) 1) laborat; 545) 1) laborat; 546) 1) laborat; 547) 1) laborat; 548) 1) laborat; 549) 1) laborat; 550) 1) laborat; 551) 1) laborat; 552) 1) laborat; 553) 1) laborat; 554) 1) laborat; 555) 1) laborat; 556) 1) laborat; 557) 1) laborat; 558) 1) laborat; 559) 1) laborat; 560) 1) laborat; 561) 1) laborat; 562) 1) laborat; 563) 1) laborat; 564) 1) laborat; 565) 1) laborat; 566) 1) laborat; 567) 1) laborat; 568) 1) laborat; 569) 1) laborat; 570) 1) laborat; 571) 1) laborat; 572) 1) laborat; 573) 1) laborat; 574) 1) laborat; 575) 1) laborat; 576) 1) laborat; 577) 1) laborat; 578) 1) laborat; 579) 1) laborat; 580) 1) laborat; 581) 1) laborat; 582) 1) laborat; 583) 1) laborat; 584) 1) laborat; 585) 1) laborat; 586) 1) laborat; 587) 1) laborat; 588) 1) laborat; 589) 1) laborat; 590) 1) laborat; 591) 1) laborat; 592) 1) laborat; 593) 1) laborat; 594) 1) laborat; 595) 1) laborat; 596) 1) laborat; 597) 1) laborat; 598) 1) laborat; 599) 1) laborat; 600) 1) laborat; 601) 1) laborat; 602) 1) laborat; 603) 1) laborat; 604) 1) laborat; 605) 1) laborat; 606) 1) laborat; 607) 1) laborat; 608) 1) laborat; 609) 1) laborat; 610) 1) laborat; 611) 1) laborat; 612) 1) laborat; 613) 1) laborat; 614) 1) laborat; 615) 1) laborat; 616) 1) laborat; 617) 1) laborat; 618) 1) laborat; 619) 1) laborat; 620) 1) laborat; 621) 1) laborat; 622) 1) laborat; 623) 1) laborat; 624) 1) laborat; 625) 1) laborat; 626) 1) laborat; 627) 1) laborat; 628) 1) laborat; 629) 1) laborat; 630) 1) laborat; 631) 1) laborat; 632) 1) laborat; 633) 1) laborat; 634) 1) laborat; 635) 1) laborat; 636) 1) laborat; 637) 1) laborat; 638) 1) laborat; 639) 1) laborat; 640) 1) laborat; 641) 1) laborat; 642) 1) laborat; 643) 1) laborat; 644) 1) laborat; 645) 1) laborat; 646) 1) laborat; 647) 1) laborat; 648) 1) laborat; 649) 1) laborat; 650) 1) laborat; 651) 1) laborat; 652) 1) laborat; 653) 1) laborat; 654) 1) laborat; 655) 1) laborat; 656) 1) laborat; 657) 1) laborat; 658) 1) laborat; 659) 1) laborat; 660) 1) laborat; 661) 1) laborat; 662) 1) laborat; 663) 1) laborat; 664) 1) laborat; 665) 1) laborat; 666) 1) laborat; 667) 1) laborat; 668) 1) laborat; 669) 1) laborat; 670) 1) laborat; 671) 1) laborat; 672) 1) laborat; 673) 1) laborat; 674) 1) laborat; 675) 1) laborat; 676) 1) laborat; 677) 1) laborat; 678) 1) laborat; 679) 1) laborat; 680) 1) laborat; 681) 1) laborat; 682) 1) laborat; 683) 1) laborat; 684) 1) laborat; 685) 1) laborat; 686) 1) laborat; 687) 1) laborat; 688) 1) laborat; 689) 1) laborat; 690) 1) laborat; 691) 1) laborat; 692) 1) laborat; 693) 1) laborat; 694) 1) laborat; 695) 1) laborat; 696) 1) laborat; 697) 1) laborat; 698) 1) laborat; 699) 1) laborat; 700) 1) laborat; 701) 1) laborat; 702) 1) laborat; 703) 1) laborat; 704) 1) laborat; 705) 1) laborat; 706) 1) laborat; 707) 1) laborat; 708) 1) laborat; 709) 1) laborat; 710) 1) laborat; 711) 1) laborat; 712) 1) laborat; 713) 1) laborat; 714) 1) laborat; 715) 1) laborat; 716) 1) laborat; 717) 1) laborat; 718) 1) laborat; 719) 1) laborat; 720) 1) laborat; 721) 1) laborat; 722) 1) laborat; 723) 1) laborat; 724) 1) laborat; 725) 1) laborat; 726) 1) laborat; 727) 1) laborat; 728) 1) laborat; 729) 1) laborat; 730) 1) laborat; 731) 1) laborat; 732) 1) laborat; 733) 1) laborat; 734) 1) laborat; 735) 1) laborat; 736) 1) laborat; 737) 1) laborat; 738) 1) laborat; 739) 1) laborat; 740) 1) laborat; 741) 1) laborat; 742) 1) laborat; 743) 1) laborat; 744) 1) laborat; 745) 1) laborat; 746) 1) laborat; 747) 1) laborat; 748) 1) laborat; 749) 1) laborat; 750) 1) laborat; 751) 1) laborat; 752) 1) laborat; 753) 1) laborat; 754) 1) laborat; 755) 1) laborat; 756) 1) laborat; 757) 1) laborat; 758) 1) laborat; 759) 1) laborat; 760) 1) laborat; 761) 1) laborat; 762) 1) laborat; 763) 1) laborat; 764) 1) laborat; 765) 1) laborat; 766) 1) laborat; 767) 1) laborat; 768) 1) laborat; 769) 1) laborat; 770) 1) laborat; 771) 1) laborat; 772) 1) laborat; 773) 1) laborat; 774) 1) laborat; 775) 1) laborat; 776) 1) laborat; 777) 1) laborat; 778) 1) laborat; 779) 1) laborat; 780) 1) laborat; 781) 1) laborat; 782) 1) laborat; 783) 1) laborat; 784) 1) laborat; 785) 1) laborat; 786) 1) laborat; 787) 1) laborat; 788) 1) laborat; 789) 1) laborat; 790) 1) laborat; 791) 1) laborat; 792) 1) laborat; 793) 1) laborat; 794) 1) laborat; 795) 1) laborat; 796) 1) laborat; 797) 1) laborat; 798) 1) laborat; 799) 1) laborat; 800) 1) laborat; 801) 1) laborat; 802) 1) laborat; 803) 1) laborat; 804) 1) laborat;

non ea intentione, ut vocaretur daemonium, sed ut inspectione astrologii furtum cuiusdam ecclesie recuperaretur. Verum licet hoc ex bono zelo et simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum tibi, et non modicum inde maculam peccati contractit. Sed quoniam talis est in deceptum quam in astrum, et in misericordiam quam in secretatum declinare, nos a fratricidio tunc deinceps recitandum. Mandamus, quatenus si infra octo dies post hunc suspensionem litterarum recessum cum iudicibus abbas ecclesiam, et talem et pro expiatione illius delicti poenitentiam imponas, quod per annum et amplius, si tibi visum fuerit, de tamen, quod tibi non videbitur, eum ab altaris ministerio precepit abstinere, et extunc liberum sit ei exercere officium sacerdotis.

CAP. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones commissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. Capitulo Lucanensi.

Ecclesia vestra super episcopo destituta, sicut compertimus, vos, convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione pontificis, et ea modum electionis diversis incipientibus habere tractatis, unum tandem elegistis vos per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucanensis provideretur ecclesiae de pastore; quorum duo tertium, magistrum R. scilicet, elegerunt, quod expresse licebat eisdem secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra presentia constitutis, nos, tali examinato processu, licet nota non careat, quin immo multa reprehensione sit dignum, quod fors in talibus intervencit, propter protervitatem tamen eorum et libertatem magistri R. canonice casti, in quem vota solentur ecclesie, penitentiam episcopum concurrebant, et afflictionem, quam ad eandem habuimus ecclesiam, electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnamus.

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest index ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius universis Episcopis de Corintho.

Scripta fraternitatis vestre relegentes agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem episcopo in amicitiam convenissent, et inquit vobis ad presentiam facta est de eorum iudicio luctum. Sed, quoniam ea, quae dicta sunt, indubitanter minime non putantur, solis nostri auctoritate ad ea investiganda dirigimus. Quia vero, si nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quae audivimus, dissimulare nulkentibus debeamus, praesertim quam accusatores et accusatum inter se ferisse gratiam indixerint, hoc vobis necesse est subtilius perscrutari, ne forte non ex caritate, sed ex praemio eorum sit concordia comparata.

CAP. II.

Desistente accusatore et accusato index prosequitur.

Idem.

Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo praeteribat, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam redisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficii privati debet beneficio.

Alexander III. Norvicensis Episcopo.

Audivimus, in episcopatu tuo et in aliis episcopatibus Angliae usque adeo clericorum malitiam excessivae, ut interdum, inter se collisione facta super beneficiis, quae possident, se sustineant ab aliis molestari, et postea, ut quaestioni cedatur, et idem clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvant aliam de ipsorum beneficiis annuum pensionem, et post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est inter eosdem clericos collusio facta, nisi sibi valeant vindicare. Unde, quia quid sit tibi exinde faciendum, nos considerari voluisti, fraternitati tuae per apostolicam scriptam praecipimus mandamus, quatenus, si quos clericos tunc iurisdictionis per collisionem huiusmodi fraudem legitime tibi consistenter commisisset, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas appellacione remota perpetuo spoliare, quia satis esset indignum et absonum, si fraus et dolus, quae in praedictum tui iuris, et aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum et iacturam.

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis, per collisionem facta, non impedit facultatem Romae accessandi et inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. Barrensi Archiepiscopo et Fratri Ioseph Monacho Florentino.

In tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum archiepiscopum, invalescit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valeamus, nec sine periculo tolerare. Et in hac. Licet autem sedes apostolica frequentibus clamoribus excitata inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius, ut dicitur, eodem cum inquisitoribus et examinatioibus colludente, nec non corruptis testibus et inquisitoribus ac examinatioibus supra dictis, non solum praedicti excessus remanserunt hactenus in correcti, verum etiam peiora prioribus committere non expavit. (Et infra.) Discretionis vestrae mandamus, quatenus, si de huiusmodi collusione ac corruptione consistenter, ex integro super praemissis et aliis, aliquo super novis duntaxat inquiratis, quae veridicitis inquirenda.

TITULUS XXIII.

DE DELICTIS PUERORUM.

CAP. I.

Impubere, praeter vitium carnis delinquere possunt; puniuntur tamen notius quam adulti.

Gregorius.

Pueris grandisculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis XIV, quam pubescere coeperint. Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quae membris genitalibus admittuntur. His vero audeat affirmare, furta, mendacia et peruria non esse peccata? At his plena est puerilis aetas; quamvis in eis non ita, ut in maioribus, punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severe puniri, sicut maior, nec pater ex delicto filii numeris tenetur.

Alexander III. Hermonensi Episcopo.

Referente nobis, labore praesentium intelleximus,

Tit. XXI. Cap. II. 5) non tamen; *Flor.* 6) quod; *H.* 7) invocaret; *Bohikl. M.* 8) daemonium; *O.* 9) in pro-positione; *Ab.* 10) recuperare; *L. X. IV.* 11) *Ud.*; *Just.* 12) ex; *Ab.* 13) 35) per; *destr.* 14) *H.* *contra*; *sed.* 15) 16) momento; *supra*; *mandantes*; 39) 40) ut; *Idem.* 47) poenam; *FIAMV. Iok.* 48) iudiciatione; 1) administratione; *O.* 19) exinde; *O.* 20) sacerdotes; *D.* 21) *Cap. III.* 1) *Bo. Hildem.* 2) *Comp. V.* 3) *no. h. l.* 5) 39); 2) 4216) 27); 6) *mag.* 7) 45); 3) *ver.* *de. A. L.* 4) *R. Hildem.* *Boh.* 5) *conveniant*; 6) *Boh.* 6) *ab. h. iudic.* 7) 7) talibus; *E.* 8) *Tit. XXII. Cap. I.* 1) *destr.* *FIAMV. Iok.* 2) *Cap. II.* 1) *Bo. Hildem.* 2) *Gera.* *Reg. III.* 25); *App. XLVIII.* 2); *Comp. I.* 3) *destr.* 4) 3) *destr.* 5) *destr.* 6) *destr.* 7) *destr.* 8) *destr.* 9) *destr.* 10) *destr.* 11) *destr.* 12) *destr.* 13) *destr.* 14) *destr.* 15) *destr.* 16) *destr.* 17) *destr.* 18) *destr.* 19) *destr.* 20) *destr.* 21) *destr.* 22) *destr.* 23) *destr.* 24) *destr.* 25) *destr.* 26) *destr.* 27) *destr.* 28) *destr.* 29) *destr.* 30) *destr.* 31) *destr.* 32) *destr.* 33) *destr.* 34) *destr.* 35) *destr.* 36) *destr.* 37) *destr.* 38) *destr.* 39) *destr.* 40) *destr.* 41) *destr.* 42) *destr.* 43) *destr.* 44) *destr.* 45) *destr.* 46) *destr.* 47) *destr.* 48) *destr.* 49) *destr.* 50) *destr.* 51) *destr.* 52) *destr.* 53) *destr.* 54) *destr.* 55) *destr.* 56) *destr.* 57) *destr.* 58) *destr.* 59) *destr.* 60) *destr.* 61) *destr.* 62) *destr.* 63) *destr.* 64) *destr.* 65) *destr.* 66) *destr.* 67) *destr.* 68) *destr.* 69) *destr.* 70) *destr.* 71) *destr.* 72) *destr.* 73) *destr.* 74) *destr.* 75) *destr.* 76) *destr.* 77) *destr.* 78) *destr.* 79) *destr.* 80) *destr.* 81) *destr.* 82) *destr.* 83) *destr.* 84) *destr.* 85) *destr.* 86) *destr.* 87) *destr.* 88) *destr.* 89) *destr.* 90) *destr.* 91) *destr.* 92) *destr.* 93) *destr.* 94) *destr.* 95) *destr.* 96) *destr.* 97) *destr.* 98) *destr.* 99) *destr.* 100) *destr.* 101) *destr.* 102) *destr.* 103) *destr.* 104) *destr.* 105) *destr.* 106) *destr.* 107) *destr.* 108) *destr.* 109) *destr.* 110) *destr.* 111) *destr.* 112) *destr.* 113) *destr.* 114) *destr.* 115) *destr.* 116) *destr.* 117) *destr.* 118) *destr.* 119) *destr.* 120) *destr.* 121) *destr.* 122) *destr.* 123) *destr.* 124) *destr.* 125) *destr.* 126) *destr.* 127) *destr.* 128) *destr.* 129) *destr.* 130) *destr.* 131) *destr.* 132) *destr.* 133) *destr.* 134) *destr.* 135) *destr.* 136) *destr.* 137) *destr.* 138) *destr.* 139) *destr.* 140) *destr.* 141) *destr.* 142) *destr.* 143) *destr.* 144) *destr.* 145) *destr.* 146) *destr.* 147) *destr.* 148) *destr.* 149) *destr.* 150) *destr.* 151) *destr.* 152) *destr.* 153) *destr.* 154) *destr.* 155) *destr.* 156) *destr.* 157) *destr.* 158) *destr.* 159) *destr.* 160) *destr.* 161) *destr.* 162) *destr.* 163) *destr.* 164) *destr.* 165) *destr.* 166) *destr.* 167) *destr.* 168) *destr.* 169) *destr.* 170) *destr.* 171) *destr.* 172) *destr.* 173) *destr.* 174) *destr.* 175) *destr.* 176) *destr.* 177) *destr.* 178) *destr.* 179) *destr.* 180) *destr.* 181) *destr.* 182) *destr.* 183) *destr.* 184) *destr.* 185) *destr.* 186) *destr.* 187) *destr.* 188) *destr.* 189) *destr.* 190) *destr.* 191) *destr.* 192) *destr.* 193) *destr.* 194) *destr.* 195) *destr.* 196) *destr.* 197) *destr.* 198) *destr.* 199) *destr.* 200) *destr.* 201) *destr.* 202) *destr.* 203) *destr.* 204) *destr.* 205) *destr.* 206) *destr.* 207) *destr.* 208) *destr.* 209) *destr.* 210) *destr.* 211) *destr.* 212) *destr.* 213) *destr.* 214) *destr.* 215) *destr.* 216) *destr.* 217) *destr.* 218) *destr.* 219) *destr.* 220) *destr.* 221) *destr.* 222) *destr.* 223) *destr.* 224) *destr.* 225) *destr.* 226) *destr.* 227) *destr.* 228) *destr.* 229) *destr.* 230) *destr.* 231) *destr.* 232) *destr.* 233) *destr.* 234) *destr.* 235) *destr.* 236) *destr.* 237) *destr.* 238) *destr.* 239) *destr.* 240) *destr.* 241) *destr.* 242) *destr.* 243) *destr.* 244) *destr.* 245) *destr.* 246) *destr.* 247) *destr.* 248) *destr.* 249) *destr.* 250) *destr.* 251) *destr.* 252) *destr.* 253) *destr.* 254) *destr.* 255) *destr.* 256) *destr.* 257) *destr.* 258) *destr.* 259) *destr.* 260) *destr.* 261) *destr.* 262) *destr.* 263) *destr.* 264) *destr.* 265) *destr.* 266) *destr.* 267) *destr.* 268) *destr.* 269) *destr.* 270) *destr.* 271) *destr.* 272) *destr.* 273) *destr.* 274) *destr.* 275) *destr.* 276) *destr.* 277) *destr.* 278) *destr.* 279) *destr.* 280) *destr.* 281) *destr.* 282) *destr.* 283) *destr.* 284) *destr.* 285) *destr.* 286) *destr.* 287) *destr.* 288) *destr.* 289) *destr.* 290) *destr.* 291) *destr.* 292) *destr.* 293) *destr.* 294) *destr.* 295) *destr.* 296) *destr.* 297) *destr.* 298) *destr.* 299) *destr.* 300) *destr.* 301) *destr.* 302) *destr.* 303) *destr.* 304) *destr.* 305) *destr.* 306) *destr.* 307) *destr.* 308) *destr.* 309) *destr.* 310) *destr.* 311) *destr.* 312) *destr.* 313) *destr.* 314) *destr.* 315) *destr.* 316) *destr.* 317) *destr.* 318) *destr.* 319) *destr.* 320) *destr.* 321) *destr.* 322) *destr.* 323) *destr.* 324) *destr.* 325) *destr.* 326) *destr.* 327) *destr.* 328) *destr.* 329) *destr.* 330) *destr.* 331) *destr.* 332) *destr.* 333) *destr.* 334) *destr.* 335) *destr.* 336) *destr.* 337) *destr.* 338) *destr.* 339) *destr.* 340) *destr.* 341) *destr.* 342) *destr.* 343) *destr.* 344) *destr.* 345) *destr.* 346) *destr.* 347) *destr.* 348) *destr.* 349) *destr.* 350) *destr.* 351) *destr.* 352) *destr.* 353) *destr.* 354) *destr.* 355) *destr.* 356) *destr.* 357) *destr.* 358) *destr.* 359) *destr.* 360) *destr.* 361) *destr.* 362) *destr.* 363) *destr.* 364) *destr.* 365) *destr.* 366) *destr.* 367) *destr.* 368) *destr.* 369) *destr.* 370) *destr.* 371) *destr.* 372) *destr.* 373) *destr.* 374) *destr.* 375) *destr.* 376) *destr.* 377) *destr.* 378) *destr.* 379) *destr.* 380) *destr.* 381) *destr.* 382) *destr.* 383) *destr.* 384) *destr.* 385) *destr.* 386) *destr.* 387) *destr.* 388) *destr.* 389) *destr.* 390) *destr.* 391) *destr.* 392) *destr.* 393) *destr.* 394) *destr.* 395) *destr.* 396) *destr.* 397) *destr.* 398) *destr.* 399) *destr.* 400) *destr.* 401) *destr.* 402) *destr.* 403) *destr.* 404) *destr.* 405) *destr.* 406) *destr.* 407) *destr.* 408) *destr.* 409) *destr.* 410) *destr.* 411) *destr.* 412) *destr.* 413) *destr.* 414) *destr.* 415) *destr.* 416) *destr.* 417) *destr.* 418) *destr.* 419) *destr.* 420) *destr.* 421) *destr.* 422) *destr.* 423) *destr.* 424) *destr.* 425) *destr.* 426) *destr.* 427) *destr.* 428) *destr.* 429) *destr.* 430) *destr.* 431) *destr.* 432) *destr.* 433) *destr.* 434) *destr.* 435) *destr.* 436) *destr.* 437) *destr.* 438) *destr.* 439) *destr.* 440) *destr.* 441) *destr.* 442) *destr.* 443) *destr.* 444) *destr.* 445) *destr.* 446) *destr.* 447) *destr.* 448) *destr.* 449) *destr.* 450) *destr.* 451) *destr.* 452) *destr.* 453) *destr.* 454) *destr.* 455) *destr.* 456) *destr.* 457) *destr.* 458) *destr.* 459) *destr.* 460) *destr.* 461) *destr.* 462) *destr.* 463) *destr.* 464) *destr.* 465) *destr.* 466) *destr.* 467) *destr.* 468) *destr.* 469) *destr.* 470) *destr.* 471) *destr.* 472) *destr.* 473) *destr.* 474) *destr.* 475) *destr.* 476) *destr.* 477) *destr.* 478) *destr.* 479) *destr.* 480) *destr.* 481) *destr.* 482) *destr.* 483) *destr.* 484) *destr.* 485) *destr.* 486) *destr.* 487) *destr.* 488) *destr.* 489) *destr.* 490) *destr.* 491) *destr.* 492) *destr.* 493) *destr.* 494) *destr.* 495) *destr.* 496) *destr.* 497) *destr.* 498) *destr.* 499) *destr.* 500) *destr.* 501) *destr.* 502) *destr.* 503) *destr.* 504) *destr.* 505) *destr.* 506) *destr.* 507) *destr.* 508) *destr.* 509) *destr.* 510) *destr.* 511) *destr.* 512) *destr.* 513) *destr.* 514) *destr.* 515) *destr.* 516) *destr.* 517) *destr.* 518) *destr.* 519) *destr.* 520) *destr.* 521) *destr.* 522) *destr.* 523) *destr.* 524) *destr.* 525) *destr.* 526) *destr.* 527) *destr.* 528) *destr.* 529) *destr.* 530) *destr.* 531) *destr.* 532) *destr.* 533) *destr.* 534) *destr.* 535) *destr.* 536) *destr.* 537) *destr.* 538) *destr.* 539) *destr.* 540) *destr.* 541) *destr.* 542) *destr.* 543) *destr.* 544) *destr.* 545) *destr.* 546) *destr.* 547) *destr.* 548) *destr.* 549) *destr.* 550) *destr.* 551) *destr.* 552) *destr.* 553) *destr.* 554) *destr.* 555) *destr.* 556) *destr.* 557) *destr.* 558) *destr.* 559) *destr.* 560) *destr.* 561) *destr.* 562) *destr.* 563) *destr.* 564) *destr.* 565) *destr.* 566) *destr.* 567) *destr.* 568) *destr.* 569) *destr.* 570) *destr.* 571) *destr.* 572) *destr.* 573) *destr.* 574) *destr.* 575) *destr.* 576) *destr.* 577) *destr.* 578) *destr.* 579) *destr.* 580) *destr.* 581) *destr.* 582) *destr.* 583) *destr.* 584) *destr.* 585) *destr.* 586) *destr.* 587) *destr.* 588) *destr.* 589) *destr.* 590) *destr.* 591) *destr.* 592) *destr.* 593) *destr.* 594) *destr.* 595) *destr.* 596) *destr.* 597) *destr.* 598) *destr.* 599) *destr.* 600) *destr.* 601) *destr.* 602) *destr.* 603) *destr.* 604) *destr.* 605) *destr.* 606) *destr.* 607) *destr.* 608) *destr.* 609) *destr.* 610) *destr.* 611) *destr.* 612) *destr.* 613) *destr.* 614) *destr.* 615) *destr.* 616) *destr.* 617) *destr.* 618) *destr.* 619) *destr.* 620) *destr.* 621) *destr.* 622) *destr.* 623) *destr.* 624) *destr.* 625) *destr.* 626) *destr.* 627) *destr.* 628) *destr.* 629) *destr.* 630) *destr.* 631) *destr.* 632) *destr.* 633) *destr.* 634) *destr.* 635) *destr.* 636) *destr.* 637) *destr.* 638) *destr.* 639) *destr.* 640) *destr.* 641) *destr.* 642) *destr.* 643) *destr.* 644) *destr.* 645) *destr.* 646) *destr.* 647) *destr.* 648) *destr.* 649) *destr.* 650) *destr.* 651) *destr.* 652) *destr.* 653) *destr.* 654) *destr.* 655) *destr.* 656) *destr.* 657) *destr.* 658) *destr.* 659) *destr.* 660) *destr.* 661) *destr.* 662) *destr.* 663) *destr.* 664) *destr.* 665) *destr.* 666) *destr.* 667) *destr.* 668) *destr.* 669) *destr.* 670) *destr.* 671) *destr.* 672) *destr.* 673) *destr.* 674) *destr.* 675) *destr.* 676) *destr.* 677) *destr.* 678) *destr.* 679) *destr.* 680) *destr.* 681) *destr.* 682) *destr.* 683) *destr.</*



quod, quam filius<sup>6</sup> eius, qui decemnis erat, cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos eiusdem H.7 sagitta percussus interit, quod idem<sup>8</sup> filius eius, quam inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregrisse, licet ad labeatru<sup>9</sup> inuertam. Propter quod<sup>9</sup> dilectus filius noster abbas sancti Remigii a praefato H.10 secundum consuetudinem illius terrae centum solidos instantius requirebat. (Et infra:) Unde<sup>11</sup>, quoniam in pueris relinquitur solet inultum quod in aliis<sup>12</sup> provectoris aetatis humane leges dicunt severius corrigendum, fraternitati tuae per apostolica scripta precepimus mandamus, quatenus rem ipsam diligentius<sup>13</sup> inquiras, et, si tibi constiterit, filium praedicti H.11 infra<sup>15</sup> XIV. aetatis suae<sup>16</sup> annum eundem excessum commississe, memoratum<sup>17</sup> abbatem moneas et auctoritate nostra appellacione remota compellas, ut ab eodem H.18 praedictos centum solidos propter illam<sup>19</sup> consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali poena requirat. Quodsi praevocatus abbas eum super hoc post communiacionem tuam dixerit impetendum, tu Hanc et filium suum ab eius impetitione sublato appellacionis remedio auctoritate nostra fretus absolvas.

TITULUS XXIV.

DE CLERICO VENATORE.

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, et contra facientis poena imponitur. Hoc dicit cum sequenti.

Ex concilio Aurelianensi.

Episcopum, presbyterum aut<sup>2</sup> diaconum canes aut accipitres aut huiusmodi res ad venandum habere non licet. Quodsi quis talium personarum in hac voluptate saepius detentus<sup>3</sup> fuerit, si episcopus sancti, tribus mensibus a communione suspendatur: si<sup>4</sup> presbyter, duobus; si<sup>5</sup> diaconus, ab omni officio suspendatur.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Ex eodem.

Omnibus servis Dei venationes et silvaticas vagationes cum canibus, et<sup>2</sup> accipitres aut falcones<sup>3</sup> interdicitur.

TITULUS XXV.

DE CLERICO PERCUSSORE.

CAP. I.

Clericus, saepe alium percutiens, et mortuus non desistens, deponendus est.

Ex concilio Agathensi.<sup>1</sup>

Si quis in aliquo gradu<sup>2</sup> sacro percussor extiterit, corripatur a crimine, et<sup>3</sup>, si non<sup>4</sup> emendaverit, deponatur.

CAP. II.

Duobus mensibus a missarum administratione suspenditur episcopus, qui crudeliter aliquem castigari facit.

Gregorius Tarantino<sup>2</sup> Episcopo.

Praeterea, quoniam mulierem de matricinis propter<sup>3</sup> delictum suum contra ordinem sacerdotii caedi crudeliter fustibus deperasti, quam licet exinde, quum<sup>4</sup> post octo menses decessit, minime arbitramur<sup>5</sup> fuisse defunctam,

tamen, quia ad ordinem tuum<sup>6</sup> noluit habere respectum, propterea duobus te<sup>7</sup> mensibus ab administratione missarum statuiamus abstinere, [in quibus ab officio tuo suspensionem flere te conuenit quod fecisti etc.]

CAP. III.

Non punitur clericus et homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, et ipse lapides proiecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. Lucensi<sup>3</sup> Episcopo<sup>2</sup>.

Præsentium lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellabant<sup>4</sup>; in quo lapides ipse proiecit, sed aliquem non percussit. Quem nos<sup>5</sup>, quia per alios illic aliqui dicuntur occisi, a celebratione missarum per<sup>6</sup> biennium praecipimus<sup>6</sup> abstinere. Mandamus itaque<sup>7</sup>, ut, si res illa se habuerit, et alia non impederint, decurso huiusmodi<sup>8</sup> temporis spatio, ad sui eum<sup>10</sup> officii executionem admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi siue eius facto vel consilio, de iure comunum promovetur potest. H. d. secundum intellectum, qui plus placet Pasorum.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Continentia<sup>3</sup> literarum  $\frac{2}{3}$  restracione<sup>3</sup> inspecta, qui significatis ubis, quod, Oum F.1 acolythus praesentium lator<sup>5</sup> cum quibusdam hominibus ad resistendum praedonibus arma suppressisset<sup>6</sup>, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque facto eius neque consilio perpetrata fuerunt<sup>7</sup>. Consultationi tuae<sup>8</sup> taliter respondemus, quod, quam praedictum<sup>9</sup> acolythum ad frugem<sup>10</sup> melioris vitae transivisse dicatis, et in monachali religione fere per annos octo laudabiliter huc usque vixisse, necitis eius alias non reponantibus, poterit<sup>11</sup> ipse<sup>12</sup> ad<sup>13</sup> subdiaconatus ordinem promoveri, et merito altaris ministerium exercere.

TITULUS XXVI.

DE MALEDICIS.

CAP. I.

Maledicis Papae punitendus est, et alii deinceps deterreantur, et ipse areatur.

Clemens III.<sup>2</sup>

Innotuit nobis (Et infra:) Ad ultimum fraternitati tuae mandamus atque praecipimus, quatenus, Quia nobis per literas tuas<sup>2</sup> retulisti<sup>3</sup>, quod<sup>4</sup> L.6 clericus sanctae Trinitatis, multis coram adstantibus verba quaedam in depressione<sup>5</sup> officii et beneficii nostri protulit, ipsum a temeritate sua per suspensionem officii et beneficii<sup>6</sup> sublato appellacionis, obstaculo compescas, ut poena illius alius terrorem incutiat, ne<sup>7</sup> de cetero<sup>10</sup> contra Romanam ecclesiam in talia verba prorumpant<sup>11</sup>.

CAP. II.

Ilic ponitur poena blasphemantis Deum, vel aliquem sanctum, et maxime Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX.

Statuimus, ut, si quis contra Deum, vel<sup>2</sup> aliquem sanctorum suorum, et maxime beatam<sup>3</sup> Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare praesumpserit, per episcopum

Tit. XXIII. Cap. II. 6) N. filii; Bohm. et Vind. 7) cf. ad. 4. 8) quidem; Ab. 9) Quia vero... non prohibet, ad notandum, ad notandum appellavit. Unde etc.: 1) 10) cf. ad. 1. 11) Verum; Pöhlke 12) quod inultum; 13) diligenter; Ab. 11) cf. ad. 1. 15) infra; Vind. Bohm. 16) aetatis suae annum existere, quam eundem excessum, ut dicitur, commississet; 17) commemoratum; Adel. 18) cf. ad. 1. 19) nullam; FKlebel; nullam; Ab. Tit. XXIV. Cap. I. 1) et. B. XXIV. c. 2. (Comp. Aqth. c. 55; Epou. c. 1.) 2) Coll. de coll. — Comp. I. c. 1. h. l. (5, 22) 2) et; Ab. 3) delectus; Adel. 4) si; deest; Ab. 5) diaconus vero; Adel; si; deest; AE. Cap. II. 1) Inno. c. Conc. Germ. l. 7; de. 2) — cf. Ind. XXXIV. c. 3. et Coll. de coll. — Comp. I. c. 2. h. l. (5, 22) 2) et ut; Ab; ut; Adel; aut; 3) falc. non habent; Adel; habent; Ad. Tit. XXV. Cap. I. 1) Non est in Aqth. — Comp. I. c. 1. h. l. (5, 21) 2) ecclesiastico gradu sacerdoti; A. 3) et; deest; A. 4) se non; M; non se; L.N. Cap. II. 1) Restitutio et Greg. I. Reg. III, 45; Comp. I. c. 2. h. l. (5, 24) 2) Andreo Tarent. 1 Rep. — ser. ad. 593. — Juffi no. 885. 3) pr. del. sum; ad. a Regm. 4) quom; deest; Adel. 5) arbitramur; FHILZ; quom licet post octo menses exinde minime arbitramur (arbitror; 4) minime defunctam; 4 Reg. 6) orlaui tu; A. Reg. 7) te; deest; Ab. Cap. III. 1) Restitutio et App. XXVII. 11; Laps. XI, 11; Cass. XXI, 16; Comp. I. c. 3. h. l. (5, 21) 2) Luc. archiep. et eius suffrag; 3) Luc. ep.

et eius capite; OFE; — 1129—81. — Juffi no. 967f. 3) expellabant; Ab. 4) vos... praecipimus; F. 5) fuit ipse; add. a Regm. 6) volumus; R. 7) add.; voluit; coll. edd. 8) impediunt; 1) impediunt; N; tamen non imp.; Adel; et coll. edd. 8) causa non impediunt; OFE. 9) bnius; PHILZ Adel. 10) omnia; deest; R. 11) admittatis; Coll. edd. Cap. IV. 1) Restitutio et Gell. ant. l. c. no. (3, 82) Comp. II. c. no. h. l. (5, 16) 2) Clemens III.; Mibph; — 1191—8. — Juffi no. 10716. 3) tuarum significasti; Bar. 4) B.; Su. 5) prae. lat.; omisi; Adel. 6) praesumpsisset; R. 7) tant; Babota. 8) Quia vero super hoc nostrum requisistis consilium, vobis taliter resp.; BNC. 9) praedictus acolythus... dicitur; L.N. 10) fractum; Sa. 11) valeat; BSA. 12) ipse; deest; R. 13) usque ad; Bar. Tit. XXVI. 1) de clericis maled.; Ab. Cap. I. 1) Restitutio et Gell. ant. l. c. no. (5, 9); Comp. H. c. no. h. l. (5, 11) 2) Item et c. Falsatus III.; Babota; Ambien. ep.; Bb; — 1187—91. — Juffi no. 10254; sed script. aut. Econ. ep. cf. c. 3. (5, 29) 3) tuas; deest; Luc. 4) add.; seculus; Et. 5) add.; quom; Vind. Bohm. 6) Ioannes; B; P.; Bb. 7) deprehensionibus; PV; deprehensionem; Sa. in depr. et contumacia; Romane ecclesiae protulit (protulit; Bbb; 8) per sus. off. et ben.; deest; BSA. 9) nec Reg. 10) add.; invero; comp.; Bbb. 11) prorumpat; L.N. Cap. II. 1) 1271—31. 2) et; L.N. 3) contra beat.; FGLb; in beat.; N.

suum poenae subdatur inferius annotatae, videlicet, ut septem diebus dominis prae foribus ecclesiae in manifesto, clam agitur missarum solemnium, blasphemus existens, clam florum die dominico pallium et calcamentum non habeat, ligatus corrigi circa collum, septemque praecedentibus sextis<sup>1</sup> feris in pane ieiunet et aqua, et ecclesiam nullatenus ingressus. Quolibet quod praedictorum dierum tres, si poterit, aliquum duos relictos pauperes sive unum. It. si nec ad hoc eius suppetant facultates, id in poenam aliam committatur: cui etiam, si renuerit recipere ad peragere poenitentiam supra dictam, ecclesiae interdictum ingressus, et in obitu ecclesiastica careat<sup>2</sup> sepultura. Per temporalem praeterita potestatem, coactione, si necesse fuerit, episcopi dioecesanis adhuc contra eum, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta sive viginti, et si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetae poena mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

TITULUS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus, depositus celebrans, excommunicatur.

EX CANONE APOSTOLORUM.

Si quis episcopus, presbyter<sup>1</sup> vel<sup>2</sup> diaconus, depositus in se pro<sup>3</sup> certis criminibus, ausus fuerit attrahere<sup>4</sup> ministrantibus<sup>5</sup> dum commissum: hic ab ecclesia<sup>6</sup> potestas absindatur<sup>7</sup>.

CAP. II.

Degradatus vel suspensus celebrans, et monitus non desistens, excommunicatur: et, si nec sic desistat, per saecularem potestatem ad requisitionem ecclesiae exilio damnatur.

EX CONCILIO ANTIQHOENOS.

Si quis presbyter aut alius clericus<sup>1</sup> ab episcopo suo fuerit degradatus, aut ab<sup>2</sup> officio pro certis criminibus suspensus, et ipse per contemptum et superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere praesumpserit, et postea ab episcopo suo<sup>3</sup> correptus<sup>4</sup> incepta<sup>5</sup> praesumptione perduraverit: hic<sup>6</sup> modis omnibus<sup>7</sup> excommunicatur et ab ecclesia expellatur<sup>8</sup>. Et quicumque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de clericis, laicis vel feminis excommunicatis observandum est. Quosdam aliquis ista omnia contempserit, et episcopus minime emendare poterit, regis iudicio ad<sup>9</sup> requisitionem ecclesiae exilio damnatur.

CAP. III.

Interdictus et excommunicatus celebrans, nonnulli non desistens, deponitur.

Alexander III. Londonensi<sup>2</sup> Episcopo.

Clerici autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani<sup>1</sup> Pontificis ab alienis episcopis<sup>2</sup> interdicti vel excommunicati fuerint, et<sup>3</sup> ante abolitionem divina officia celebraverint, nisi moniti<sup>4</sup> sine dilatione redeierint, perpetuae depositionis sententiam pro aucto tantae temeritatis incurant.

CAP. IV.

Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem inturbetur poena.

Idem Toletano Archiepiscopo.

Latores praesentium, cum tibi literis ad nostram accedendis per sententiam, suam nobis<sup>1</sup> excessum plerum intinuerint, scribitur,

quod tam ipsi quam multi alii, postquam interdicti vel excommunicati fuerint<sup>2</sup>, divina praesumpserunt<sup>3</sup> officia celebrare. Quoniam ergo cum eis magnum multitudinem in hoc peccasse dicimus, hoc nobis, quis eorum magis et minus deliquerit, innotescere potest<sup>4</sup>, in potum ipsorum tuae discretioni acerbiorum ducimus remittendum. Fraternalitati tuae per apostolica scripta praecipimus<sup>5</sup> mandamus<sup>6</sup>, quatenus, rei exactae diligentiam inquisita, si XL. solommundo vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnum in hoc peccasse cognoveris, eos, quos magis causam delicti esse constiterit, perpetua depositione condennes, et alios, qui non tantum deliquerunt<sup>7</sup>, ab officio ad tempus suspendas, et omnibus poenitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam intingas.

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis per solam famam celebrat, debet de rigore deponi. Sicut cum eo possit misericorditer dispensari. II. 4. et est causis notabilis.

Innocentius III. Heribopolensi<sup>2</sup> Capitulo.

Illud Dominus in beato Petro, [cui licet insufficienter in apostolatus successione dignatus, singularis praerogativa privilegium ecclesiae Romanae concessit, ut successorem filium caput et mater existat ita ut ab eum sit a corpore illo de quo ait apostolus: „omnes unum corpus sumus in Christo“] membrum quod in eius non praedit quibus, nec ad illud ulla pertinet, de quo in evangelio legitur: „Et unum ordo et unus pastor“, qui membra eam non habuerit et maneat, uno quoque, qui ad eius regnum Deo dispendere sumus coartati, etsi eia sumus impares et meritis inaequales prius praedecessoribus nostris, qui pro ecclesia suis animas posuerunt, et eadem tamen privilegio pari eum eodem iungimus potestate, quia legimus dictam a domino: „quodcumque ligaveris super terram, etc. ligatum in caelo et quodcumque solveris super terram, etc. ligatum et in caelo“] licet tamen apostolica sedes imperfectionem humanam et imbecillitatem sibi meritis gravitatem attendens, nullas in sacrum ecclesiae sibi sufficientibus conceverit, sibi tamen etiam plenitudinem potestatis, multa sua solius potestate reservans quae praeter speciem auctoritatem ipsius, nec de iure debent nec possunt impari ab aliis dispensari, utpote excessiones et translationes episcoporum et alia quaedam, quae quum nota sint, nobis non opus est literis explicare. Venerabilis frater noster [archidiaconi] quondam Hildesemensis episcopus, imperialis ducis cancellarius, non attendens, quod<sup>1</sup> multa sunt, quae praeter speciem auctoritatem apostolicam sedis de iure non possunt<sup>2</sup>, nec deberent impune ab aliis usurari, utpote ex solis et translationis episcoporum, et alia, quae nota sunt vobis, licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata, ecclesia Hildesemensis relicta Heribopolensis ecclesiam occupavit<sup>3</sup>, [et sic in literis quas vobis destinavit] Heribopolensis se praesumpsit appellare. Unde nos, praesumptionem ipsius debita calore animadvertente punire, venerabili fratri nostro Magdeburgensi episcopo<sup>4</sup> et alios quibusdam in Teutonia constitutis dedimus in mandatis, ut, quum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium, nisi dictus episcopus infra<sup>5</sup> XX. dies post susceptionem litterarum, quas super hoc ipsi ducimus, ab Heribopolensis ecclesiae administratione cessaret, cum<sup>6</sup> excommunicatum publici et nunciari<sup>7</sup>, et excommunicationem eius forentibus pulsatis campanis et candelis aceras festis diebus et diebus imitari, quod idem<sup>8</sup> Magdeburgensis studuit adimplere. [Licet autem in manifestis non esset ordo iudicarius requirendus et ipse confessus de . . . rediret, quum literis ad nos directis se praesumpserit Heribopolensis episcopum appellare, ad eundem unum multum, videm deum non peccavisse satisfactione, ducimus ut omni occasione cessante, si apud nos vellet gratiam invenire, mandatum apostolicum adimpleat: quum ipse nihil

Tit. XXVI. Cap. II. 4 sex; FH Cond. 5 cart. dist. 403. Tit. XXVII. Cap. I. 1 c. 29. Cons. App. Lix. XL. 32. Comp. L. 1. l. 1. c. 23. 2 aut presb. AP sup. 3 aut: FWHKJ sup. 4 super; uen. attrahere: GHD A sup.; tractare: M 6 absconditur: FGH sup. Cap. II. 1 Restitutio et App. XL. 21; Comp. L. 1. c. 2. l. 1. c. 25. 2. Item c. 2. Capit. sup. Verus pater. Mon. Bern. LL. 1. 25. in Compulsa. 1. 25. 1. Item Cons. Antioch. ubi sup. Item c. 6. c. 6. XL. 1. 2. 3 aut al. 4. 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Cap. III. 1 Restitutio et App. XXVI. 19; Lix. XL. 10; Banoth. XI. 16; c. 1. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100. Item c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100.

frangens: R; 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

minus in sua contumacia perhareret et posteaquam alius in Hildesheimensi ecclesia de inuoluto nostro electus et confirmatus fuerat, se praesumeret Hildesheimensem episcopum appellare, ne apostolica sedes dissimulari videretur, ipsam excommunicationem inter missarum solemniam multariorum et manducariis ab omnibus citari: ceterum, ipse tandem merentem propriam recognoscens, primo coram iam dicto archiepiscopo et multis principibus Almanniae, secundo coram venerabili fratre nostro C. Abundantio archiepiscopo, episcopo Sabiniensi, et multis principibus iuramento firmavit, quod inuolutus apostolicis obediret, et eandem nec vicarium eiusdem discrimini, nec incommoda temporis impunitis, ad Apostolicam selem accessit et sponte suam confessus excessum, in multa contritione cordis et magna humilitate corporis, absolutio- nis beneficium postulavit. Nos autem, eius sequentes exemplum, qui non cultu mortem peccatoris, sed in magis convertatur et rival, quod ipse pacto quilibet et tenere iuravit, quod universa mandata nostra bona fide recipere et serare quaequaque decerneret ipsi, super his, pro quibus fuerat excommunicatus per nos aut per nuntium nostrum seu per litteras iungendo: postmodum autem fecimus ei absolutio- nis beneficium exhiberi. Ipse vero episcopus<sup>11</sup>, in nostra postmodum praesentia constitutus, etsi suum recognosceret<sup>12</sup> et<sup>13</sup> confiteretur excessum, et non iudicium, sed misericordiam postularet. . . . [aliqui in sui excommunicatione inducit; sic tamen, ut nec primum humilitatis ex- celebat, neque usque adeo rationibus audiret, iudicibus, qui semper dimittant quod fecerat, et se ipsum excusans spontanea accusaret; relictur autem tribus speciebus deliquisse. Primo videlicet in eo quod praeter specialem auctoritatem nostram ab ecclesia Hildesheimensi ad Heribolensem de actis, quod tunc non potuit, transire praesumpsit, ac postquam alius in Hildesheimensi ecclesia electus et confirmatus de inuoluto nostro fuerat, se ipsam Hildesheimensem episcopum nominavit. Secundo in eo videlicet, quod postquam dictus archiepiscopus Abundantius in eum de inuoluto nostro sententiam excommunicationis promulgavit, divina praescripta officia in sollemni ritu celebravit, et postquam se rursus excommunicatum a nobis, sibi fecit sumptis celebrari et com- munitatem frequenter se ingressis. Tertio, quod si ab Heribolensis ecclesiae se sibi iurisdictione cessare, nunquam tamen plene cessavit ab ea utpote quam interrogatus a nobis confessus fuerit se adhuc temporalia obtinere: verum idem episcopus super primo capitulo se rebuit tollere excusare, quod ad Heribolensem ecclesiam ex speciali apostolicae auctoritate transierat, quoniam hanc memorie Celestini papa praedecessor noster, et dixerit indulgentiam licentiam ad aliam ecclesiam transire, sed rebus ipsius indulgentiae et rim eorum diligentius attentantes ex ea causam non habuit transire, praesquam per eum postulato examinata fuisset cuius fuerat facienda, ne quid forte per impressionem fieret, ne quid operetur per synagogam praesentem, ne quid attentare contra canonicas sanctiones posset, quod ex tenore indulgentiae satis patet, in qua subiungitur circa finem: dimmodo canonicis non obicit statuti: praeterea etsi videtur ei inultum ad iurisdictionem maiorem sumere dignitatem, concessam tamen ipsi non fuit, ut ad parvis dignitatis ecclesiam se transferret, quoniam indulgentiae maius existat episcopo ut ad parvas ecclesias transcat . . . magis . . . nunquam incommuni dispensatum, constat autem Hildesheimensem et Heribolensem ecclesias quantum ad dignitatem pertinet, esse pares, quoniam utraque suffraganea sit ecclesiae Abundantiae: nam licet Heribolensis sit in temporalibus abundanti- or, Hildesheimensis tamen in spiritualibus nobilior possideat.] Hoc tamen<sup>14</sup> inter alia in sua excusatione<sup>15</sup> proposuit<sup>16</sup>, quod, quoniam dictus Magdeburgensis non esset ordinarius iudex eius<sup>17</sup>, non<sup>18</sup> crederetur<sup>19</sup>, quod monitione<sup>20</sup> non praes- missa auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum<sup>21</sup> aliquam promulgare. Unde, quom- nec ante factum monitorias<sup>22</sup>, nec post factum litteras ab eo<sup>23</sup> aliquas accepisset<sup>24</sup>, peccare non credit, si<sup>25</sup> ad divina officia quantumcumque solemniter<sup>26</sup> celebravit, praesertim<sup>27</sup> quom ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret. [Quod autem, postquam se novit excommunicatum a

nobis, divina sibi fecerit<sup>28</sup> officia celebrari, et fidelium communioni se ingresserat<sup>29</sup> frequenter, et non in contemptum sedis apostolice nec tantum diu sacramenti, sed spe<sup>30</sup> venire assere se fecisse, ne videlicet inburesceret amplius, et diutius rursus unquam profer- ratur<sup>31</sup>, si nunquam divina officia interesset; licet in diebus solenni- bus se nunquam celebrationi dicinorum ingesserit, sed<sup>32</sup> cum paucis in singulis diebus ecclesiae occulte non festis diebus divina sibi fecerit interdu officia celebrari. Licet autem<sup>33</sup> in hoc<sup>34</sup> non videretur omnino culpabilis existitisse, quia tamen in dubiis via est tutior eligenda, etsi<sup>35</sup> de lata in eum sententia dubitaret, deberet tamen<sup>36</sup> potius se<sup>37</sup> abstinere, quam sacramenta ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniae divina sibi fecit, postquam se a nobis excommunicatum noverat<sup>38</sup>, celebrari, et communioni<sup>39</sup> fidelium se ingressit<sup>40</sup>, potius contra eum facere credimus, quam pro eo, quom sub<sup>41</sup> fiducia poenitentiae non debuerit<sup>42</sup> deliquisse, et excommunicato<sup>43</sup> non vitare multo magis, quam non vitari periculosum existat: non vitare siquidem, quom<sup>44</sup> in eo<sup>45</sup> sit, excommunicatus sine delicto<sup>46</sup> non potest, sed, quom ex<sup>47</sup> illis pendeat, sine suo delicto<sup>48</sup> poterit non vitari. [Unquam autem et oppida Heribolensis ecclesiae in utilitatem ipsius se assere tenuisse ne si ad alium minus forsitan decessisset, non esset quia ex postmodum liberaret; sed quam spiritualia sunt temporalibus digniora et obedientia actor quam viciniae et auscultare melius quam olipem arctum offerre, non debuerit idem episcopus pro temporali commoda Heribolensis ecclesiae, inobedienciae notam irrerere et apostolice assensionibus contraire. Attendentes igitur, quod non vult dominus mortem peccatoris, ne videretur apostolice sedis benignitatis inuicem non eum rulen episcopo misericordiam in quibusdam diutius fuisse: sed quantum idem dominus misericors . . . si una sine altera tenetur, quam et quaedam sint culpae, in quibus secundum canonicas sanctiones culpa est relaxare videtur, temperamus ergo et pro disciplina misericordiam et pro misericordiam disciplinam, ut si commissus ab eodem episcopo peccatorum excessus, ne ipsum cogereus de venia desperare; ipsam igitur sub nostra et fratrum nostrorum praesentia in publico consistorio constitutum, sequentes canonicas sanctiones, quibus est eum, ut qui ad maiorem plebem se transferret, et a cathedra pellit debent alieni et carere proprio, ut nec illis praesident quos per superbiam sperunt, nec illis quos per avaritiam concipiunt, tam Heribolensi quam Hildesheimensi episcopatum pro sententiam curarum spoliare.] Cum eo<sup>49</sup> misericordiam facientes, poenam<sup>50</sup>, quam canon infligit<sup>51</sup> his, qui post excommunicationem divina praesumpserint officia celebrare, vel<sup>52</sup> quia<sup>53</sup> se celebrationi ingesserint divinorum, ei non duximus infligendam. [Manducamus ergo etc. Dat. Later. V. Id. Apr. 10. Id. 1200.]

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans a beneficio deponitur.

Idem Bisuntino Archiepiscopo.

Fraternitas tuae (Et infra: [c. 7. de eo, qui cogn. IV. 13.]) Presbyteros autem et alios clericos dicecesis tuae, qui pro suis excessibus a te nevisis anathematis canonice innotati praesumpserunt vel praesumunt officia<sup>1</sup> celebrare divina, rationabiliter poteris<sup>2</sup> omnibus beneficiis ecclesias- ticis spoliare<sup>3</sup>. [Priorem etc. Dat. Ferentium VII. Kal. Iun. Id. 11. 1203.]

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, et scienter talibus conferens a beneficiorum collatione suspenditur. — (Quaestio 118 etc.) Celebrans in loco interdicto, si est clericus secularis, beneficiis privatur; si monachus, in aereis monasterium destruitur. II. d.

Idem Decano et Priori Coloniensi.

Postulatus per sedem apostolicam edoceri (Et infra:) Consequenter etiam quiescistis, utrum clerici, qui, dum essent

Tit. XXVII. Cap. V. 11) quom: orig. 12) cognoscere: Lat<sup>1</sup> 13) vel: Ch 14) tamen adiecit: udd.: inter alia: Ch: etiam: Ch: idem episcopus: Ch: orig. 15) suam excommunicationem: Lat<sup>1</sup> orig. 16) allegare: Ch: orig. 17) ei: dest.: orig. 18) nec: Ch: orig. 19) credit: Ch: 20) admonitione: C<sup>1</sup> 21) in eum: dest.: orig. 22) communitatis: C: orig. 23) ab eo: dest.: orig. 24) percipisset: Ch: orig. 25) sed: It<sup>1</sup> 26) quantumcumque solemniter: orig. 27) prae: . . . contulerat: dest.: It<sup>1</sup> 28) fecit: Ch: tacerat: Ch: R<sup>1</sup> Ch<sup>1</sup>. 29) ingressit: Ch 30) sub spe: It<sup>1</sup> 31) praesertim: orig. 32) enim: dest.: orig. 33) in primo capitulo: C: orig. 34) etiam: orig. 35) tunc: dest.: It<sup>1</sup> 36) et: dest.: FERRELLI orig. 37) a nobis seivit: orig. 38) orationi se iniecit: Ch 39) iniecit: Ch: ingressit: C: orig. 41) sub: dest.: Ch 42) debarcat: Ch 43) ex-

communicatus: Ne 44) dum: Ch 45) in eo: dest.: orig. 46) adh.: suor: Ch 47) in: Ch 48) perierat: Ch: orig. 49) non vit. Et Ita cum eo: C<sup>1</sup> orig. In eo cum ipso: Ch: orig. 50) quod poen.: Ch: dest.: orig. 51) inrl.: dest.: FERRELLI: impunit: Ch: infrigit: orig. 52) praesumpserunt: orig. 53) qui: dest.: Vch: R<sup>1</sup>.  
Cap. VI. 1) Bistuntino ex Reg. Breve. VI. 72.: Alon. 2.: (5. 10.); Comp. III. c. 2. h. l. 5. 12.) 2) Postulatus non 1906. 3) Fratnitatis: L<sup>1</sup> Ch 4) necur: R<sup>1</sup> orig. 5) coll.: dest.: It<sup>1</sup> 6) potes: Ch: orig. 7) denudare: Ch: priuatis denudare: R<sup>1</sup>.  
Cap. VII. 1) Bistuntino quantum expedire videtur ex Reg. Ital. X. 62.: Comp. III. c. 3. h. l. (5. 12.) 2) maior: decano etc.: C: Reg. — Postulatus non 3101.

... ad illam ecclesiam benedicti sunt ...

... vestrae respondemus ... quod, quom excommunicati ...

CAP. VIII

Valde odatur beneficia et facta, qui prius facti excommunicati, sed absentis tempore collationis.

Idem Petrus et Subdiacono Pietavensibus et Magistro P. Canonico Petragoricensi.

Proposuit idem coram nobis ... dilectus filius magister P. ...

magister investitus fuerit ... et clericos et burgenses castri Lemoviensis ...

CAP. IX

Suspensus vel excommunicatus ignoratur celebrando nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias scens.

Gregorius IX. l. et l. 2 Canonico Fragensibus.

Apostolicae sedis ... Verum, quia tempore suspensionis ignari celebratis divina, vos reddid ignorantia ...

CAP. X

Excommunicatus minor celebrans non est irregularis, sed percat, et potest eligere, et ea, quae sunt irregularitates, exercere, licet non eligat, et si conferat sacramenta, licet percat, tamen collatio tenet et sum habet effectum.

Idem.

Si celebrat minori excommunicate ligatus, licet graviter percat, nullius lamen ... notum irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quae ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere.

LIB. XXVII. Cap. VII. ... contulerit ...

canoniorum Lemoviensium, qui erant in exercitu contra haereticos absolutionem allegerant. ...

TITULUS XXVIII.

DE CLERICO<sup>1</sup> NON ORDINATO MINISTRANTE.

CAP. I.<sup>1</sup>

Clericus, ministrans in pertinentibus ad ordiem, quem non habet, deponendus est, et amplius non ordinatus.

Hormisda Papa.

Si quis baptizaverit<sup>2</sup> aut aliquid divinum officium exercuerit non ordinatus<sup>3</sup>, propter temeritatem abiciatur de<sup>4</sup> ecclesia, et nunquam ordinetur.

CAP. II.<sup>1</sup>

Diaconus, missam celebrans, ad sacerdotium non promovetur, et a diaconatu suspenditur ad tempus; sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

Urbanus III. Legionensi<sup>2</sup> Episcopo.

Ex literis tue fraternitatis innotuit nobis, quod I.<sup>3</sup> diaconus praesentium lator, volens ante tempus in presbyterium ordinari, asseruit, se propter ordinationem tuam<sup>4</sup> gradum sacerdotalem adeptum, et, quum non imposuisses<sup>5</sup> ei manum, missarum celebrationem usurpare praesumpsit<sup>6</sup>, <sup>7</sup> postmodum vero Domino inspirante rediit ad se ipsum, et propria recognoscens<sup>8</sup> excessum, in tanto sibi periculo consulti humiliter postularit Quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas consulendus, literis praesentibus Consultationi tuae<sup>9</sup> respondemus<sup>3</sup>, quod<sup>10</sup> ad sacerdotium<sup>11</sup> officium non poterit promoveri; a diaconatu quoque<sup>12</sup> biennio vel triennio<sup>13</sup> tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo<sup>14</sup>, ne sustentatione privatus ad saeculi negotia<sup>15</sup> revertatur. Ut autem securus ei possis hanc misericordiam facere, de agenda impositu poenitentia diligentem<sup>16</sup> circa eum curam non desinas exhibere. Salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

TITULUS XXIX.

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Qui ignoranter per saltum de subdiacono fit presbyter, post poenitentiam in diaconum ordinatur, et postea potest serena in sacerdotio dispensari.

Innocentius III. Bononiensi<sup>2</sup> Episcopo.

Tuae nobis presentatae literae continebant, quod, sicut ex relatione quorundam honorum virorum receperas<sup>3</sup>, P. presbyter lator praesentium, diaconus ordine praetermissio, se fecit ad sacerdotii ordinem<sup>4</sup> promoveri, quinque super hoc ab ipso quaesisses diligentibus veritatem, ipse tibi quoque<sup>5</sup> secreto humiliter confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed, ex quo boni viri hoc asserabant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo, quod ipse tempore, quo ordines inferiores suscepit<sup>6</sup>, infra<sup>7</sup> annos discretionis fuerat constitutus. <sup>8</sup> Tu igitur, ipsum ad apostolicam sedem transmittens, a nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Nos igitur, eius miserie condentes, fraternitati tuae per apostolica scripta Mandamus, quatenus condignam poenitentiam pro huiusmodi negligentia iniungas eidem: qua<sup>9</sup> peracta, quia non intelligitur iteratum quod factum esse nescitur, ipsum in diaconum ordinare procuret, et sic de misericordia eundem ministrare

permittas in ordine<sup>9</sup> sacerdotis. [Dat. Rom. ap. S. Petr. XII. Kal. Febr. 1205.]

TITULUS XXX.

DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT.<sup>1</sup>

CAP. I.<sup>1</sup>

Qui furtivo recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papae in sic suscepto ministrare vel ad superiorem adscendere non potest; sed, si excommunicatio facta non erat, episcopus et abbas poterit dispensare. It. d. cum duobus sequentibus.

Alexander III. Lingoniensi<sup>2</sup> Episcopo.

Veniens ad nos<sup>3</sup> P. lator praesentium nobis exposuit, se<sup>1</sup> antiqui hostis versutia circumventum furtive diaconatu ordini suscepisse. Unde fraternitati tuae<sup>2</sup> respondemus, quod, si forte<sup>3</sup> non fuit a te, vel ab aliquo archidiaconorum vel praelatorum tuorum<sup>4</sup> sub anathematis interminatione prohibitus, tu ipse in promotione ipsius<sup>5</sup> ad sacerdotale officium condigna<sup>6</sup> satisfactione imposita<sup>10</sup>, nisi alia<sup>11</sup> impediatur, pro arbitrio tuo dispenses<sup>12</sup>. Si vero interminatione anathematis super hoc facta est, moneas<sup>13</sup> eum, sicut et nos fecimus, ut in<sup>14</sup> aliquo monasterio<sup>15</sup> seu canonica<sup>16</sup> habitum suscipiat regularem; cui<sup>17</sup> iuxta adiunctionem, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer<sup>18</sup> providere; alioquin nulla ratione concedimus, eum ad sacerdotalem ordinem promoveri<sup>19</sup>.

CAP. II.<sup>1</sup>

Summatum est supra capitulo proximo.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Quum H. lator praesentium, sicut nobis sua<sup>3</sup> quaestione<sup>4</sup> monstravit, ad tuam ordinationis causa<sup>5</sup> praesentium accessisset, iuxta<sup>6</sup> consuetudinem patriae sibi quatuor minores ordines contulisti; quibus non contentus, subdiaconatum etiam<sup>7</sup> [eodem<sup>8</sup> die, inter alios latens te inscio, et diaconatum] temerario ausu recepit. Quia vero idem clericus in hoc<sup>9</sup> facto multum excessit, mandamus, quatenus eum<sup>10</sup> in minoribus duntaxat<sup>11</sup> ordinibus<sup>12</sup> celebrare<sup>13</sup> permittas. Si vero domum religionis intraverit, et vita et mores eius exegerint: abbas tuus, si voluerit<sup>14</sup>, [etiam] in alius cum eo<sup>15</sup> poterit ordinibus dispensare.

CAP. III.<sup>1</sup>

Summatum est supra capitulo primo.

Idem.<sup>2</sup>

Innotuit nobis ex tenore tuarum literarum, quod G. clericus lator praesentium et alii duo de dioecesi tua ad G. quendam Seguntinum<sup>3</sup> episcopum, ut<sup>4</sup> ordines<sup>5</sup> ab eo reciperent, accesserunt<sup>6</sup>; quinque<sup>7</sup> ab eodem episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibuitum, ne quis<sup>8</sup> se ad duos ordines suscipiendo ingereret, praedicti clerici nihilominus subdiaconatum et diaconatum ordinem clandestine<sup>9</sup> suscepunt. <sup>10</sup> Quia igitur, quid tibi fieriendum sit, pro<sup>11</sup> his tua nos duxit fraternitas consulendus, Consultationi<sup>12</sup> tuae taliter respondemus, quod taliter<sup>13</sup> ordinati in susceptis ordinibus de iuris rigore ministrare non debent. Verum tamen, si ad religionem aliquam voluerunt<sup>14</sup>; se transferre, et illi, peracta

TIT. XXVIII. 1) cler.; deest: FKLMM; presbyteri: I. Cap. I. 1) Lips. XXXII, 6.; Comp. c. 1. h. t. (5, 24.) aliquid: deest: Ab 3) inordinatus: ib. 4) ab: A. Cap. II. 1) Restitutum ex App. L. 62.; Cass. XXI, 2.; Comp. l. c. 2. h. t. (5, 24.) 2) 1185—87.; Juffe no. 3976. 3) I. l. deest: BR. 4) tu; deest: Ab 5) imposuisset illi: R. 6) usurpavit: I. 7) cognoscens: Ab 8) cons. tuas: deest: G Coll. coll. 9) taliter resp.; FK Coll. Bohm. 10) quod: deest: R. 11) sacerdotii: ib. 12) quoque: deest: ib. 13) pro tu, iuxta: deest: ib. 14) cum eo: deest: Al 15) negotium: Aebcl. 16) diligenter: Ead. TIT. XXIX. Cap. un. 1) Restitutum ex Reg. Breug. VII. 192.; Comp. III. c. un. h. t. (5, 13.) 2) Olimus: GHY Reg.; in ctt. Codd. nomen corrupt. est: — Pothast no. 2381. 3) acceptas: r Reg.; acceptus: B. 4) gradum: r Reg. 5) quoc.; deest: r Reg. 6) suscepit: Reg. 7) intra: Coll. Bohm. 8) ea; Caeq; et ea: r Reg.; et ea: r Reg. 9) ordines: Ed. Rom. corr. mend. TIT. XXX. 1) recepit: FM Cap. I. 1) Restitutum ex App. XXI, 9.; Lips. XI, 9.; Bannh. XI, 9.; Cass. XXI, 14.; Comp. l. c. un. h. t. (5, 25.) 2) Lineonensis: Ar F. Linon. ep.; P; F. Lenovensis; R; G. Livonensis; O; F. Linnou.; Q: — 1150—81. — Juffe no. 9053. 3) ad nos: deest: APM; in Al capitis ordines est: Lator praesentium nobis exposuit. 4) quod: . . . suscepit (suscepit: R); Coll. coll. 5) frai. tuas: deest: Codd. coll. — Unde ita (tibi): O duximus respondendum: Coll. coll. 6) fuerit: PK Coll. coll. 7) nostrom: R. 8) illius: P. 9) cum condigna: Al 10) interposita: R. 11) aliqua: Coll. coll. 12) dis-

pensa: P 13) communes: AOPQ; adiones: NE 14) in: deest: R 15) monast. monasticum seu canonicum habitum suscipiant regularem: R mendose 16) canonica: FGHIAUQ; regulari canonice: Aebcl. 17) quid: Aebcl. 18) quod; Ab; add.: st; Q 18) add.: ei: APQ 19) promittentium: APQ. Cap. II. 1) Restitutum ex Luc. ap. Bol. III, 384.; Gih. ancl. l. (5, 10.); Comp. II. c. 1. h. t. (5, 12.) 2) Clemens III.: Bgh; idem v. c. (om. III.) Tironensi ep. in eodem lib.; Luc.; — 1187—91. — Juffe no. 3023. 3) tuas: Bgh. 4) conquestione: Bohem. Luc. 5) tempore: Luc. 6) tua fraternitas iuxta consuetudinem patriae illi (ibi: Bsa Luc. coll. min. ord. contulit (contulerit: Bbh) quibus nullatenus contentus: Bsa Luc. 7) et: deest: Coll. coll. 8) verba tuas nescis deserta etiam: Sa 9) ipso: Bae; lator: Bgh; A. 10) ministrare: Sa 11) duntaxat: deest: Coll. coll. 12) ordinati: deest: Sa 13) ministrare: FM Coll. coll. 14) si vol; deest: Bch Luc. 15) cum eo: deest: Bae. Cap. III. 1) Restitutum ex Gih. ancl. 2. (5, 10.); Coll. coll.; Comp. II. c. 2. h. t. (5, 12.) 2) Clemens III.: Bgh; deest: Sa 4) ut . . . rec.; deest: Bgh 5) ordinandi: Sa 6) accedentes: Bae; deest: Bg; accessissent: Bae 7) accedens, licet ab eodem episcopo sub excom. sententia (poena: Bbsa); causa: Bb; fidei districto (deest: Bp) prohibuitum (inhibuitum: Bae) ne: Bsa 8) aliquis: Bg 9) elancuo: Bbbsu; clandestino: Bg 10) super: I. 11) tibi auctoritate apostolica (praesentium: Bbsa); Bsa 12) tal; exst; K; sic: G; tal: deest: Bae; tal. ord.; deest: Sa 13) voluerit: FGHIABSU 14) et: deest: I.

poenitentia pro arbitrio tuo eis immunita, ibidem laudabiliter<sup>15</sup> praesentati conversati, processu temporis<sup>16</sup> cum eis poteris de vestra laetitia dispensare, ut postmodum<sup>17</sup> susceptorum ordinum executione laetentur. *Prædicta pro<sup>18</sup> praedicta<sup>19</sup> 6<sup>o</sup> quomodo de persona persona laboravit<sup>20</sup>, fratriculatum tuum quibus attentis et innocuis, ut non facias<sup>22</sup> in canonum reformatione St. P. de Sententia<sup>23</sup> et aliorum<sup>24</sup> religiosorum locum, ubi<sup>25</sup> approbat excessum, tanquam fratrem assumi, ut si c<sup>26</sup> ibidem dicitur, episcopus sua iurata videtur suffragari ministrandi prope curiam c<sup>27</sup> habens facultatem<sup>28</sup>.*

TITULUS XXXI.

DE EXCESSIBUS PRAELATORUM ET SUBDITORUM.

CAP. I.

Mouet praefatos ab-tinere a gravaminibus subditorum, et aliqua enumerat, et cunctatam penam imponit contra facientesibus.

Alexander III.<sup>2</sup>

Terventi ad audientiam nostram, *quide, si verum est, necum praefatum, et aduersus eos de vice mouerit, quod in excoisibis, qui sunt in vestra iurisdictione constituti, singulis annis, quasi in seruis c<sup>3</sup> mercatoris, talliam facitis, quibus, nisi ad excoisibis<sup>4</sup> vestram pecuniam soluerint, clericum officium subditis, et eos c<sup>5</sup> et monaste tractatis in tantum, quod possint laicos despectibus reddidistis. Quum autem<sup>6</sup> presbyteros quos filios et fratres benigna<sup>7</sup> a fraterna<sup>8</sup> debetis caritate fovere, mandamus<sup>9</sup>, quatenus in eos huiusmodi tallias et exactiones indebitas exercere nullatenus<sup>10</sup> praesumatis<sup>11</sup>, nec de cetero irrationabiliter gravetis vel inhoneste tractetis eosdem<sup>12</sup>, aut sine iudicio capituli sui suspendere<sup>13</sup>, vel eorum ecclesias interdicto subicere<sup>14</sup> attentis, neque duas multas ecclesias, quarum unam [sibi] sufficere videtis<sup>15</sup>, permittatis illos<sup>16</sup> tenere<sup>17</sup>, nec aliquem<sup>18</sup> excommunicare sine ordine iudiciali praesumatis, scituri<sup>19</sup> pro certo, quod, si huiusmodi rumores de vobis<sup>20</sup> iterum<sup>21</sup> ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos<sup>22</sup> auctore Domino taliter puniemus, quod timore<sup>23</sup> poenae vestrae<sup>24</sup> ceteri a similibus abstineant.*

CAP. II.

Non potest episcopus sine causa ecclesiam alteri subiectam ab illius subiectione et obsequio liberare.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Ad haec, quoniam praedictis episcopis, sicut accepimus, plures ecclesias, et praecipue ecclesiam de Noctua, a consuetudine et obsequio archidiaconum liberas constituit<sup>3</sup> et immunes, per<sup>4</sup> quod reditus dimitit eorumdem et attinet: adhibemus illa pensantiam significationem mandamus<sup>5</sup>, quatenus, si eis in se habet, factum episcopi super<sup>6</sup> hoc appellatione remota corrigas et emendes, et ita provideas, quod<sup>7</sup> praefatis archidiaconis<sup>8</sup> consuetudines, quas presbyteri in ecclesiis suorum archidiaconatum<sup>9</sup> debent, plenarie conseruentur, et illis<sup>10</sup> debitam<sup>11</sup> reverentiam exhibeant et honorem.

CAP. III.

Habens subiectionem cum collatione beneficii, illud pro suo usu retinere non potest, seu sibi contere.

Idem Exoniensis<sup>2</sup> Episcopo.

Ad aures nostras pervenit, quod quidam archidiaconi, tui se in ecclesiis<sup>3</sup>, quae in suis archidiaconatibus vacant auctoritate propria intrare non verentur, *et sic ipsae ecclesiae detineri non erubescunt. Attendentes itaque absonum et omni rationi contrarium tantae praesumptionis excessum, nec volentes incurere<sup>4</sup> relinere, fratriculati tunc per apostolica scripta praecipimus<sup>5</sup>. Mandamus, quatenus eos<sup>6</sup>, si qui archidiaconi sunt in episcopatu tuo, qui tali modo ecclesias<sup>7</sup> occupant vel occupatas detinent<sup>8</sup>, ad eas<sup>9</sup> dimittendas omni occasione et appellatione cessante censura<sup>10</sup> ecclesiastica compellas, et easdem ecclesias de<sup>11</sup> personis idoneis et honestis ordinans<sup>12</sup>, praefatos archidiaconos pro tanta praesumptione debita cures<sup>13</sup> annadversione punire.*

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt clerici, deponuntur, et in monasterio detruduntur; si laici, excommunicantur.

Idem in concilio Lateranensi.

Clerici *in sacris ordinibus constituti, qui mulierentis in domibus suis sub invocatione nota tenent, aut<sup>2</sup> abiciant eas et condicantur excois, aut<sup>3</sup> ab officio et beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicumque autem<sup>4</sup> illa<sup>5</sup> incontinentia, quae contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiae et quincque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, si clerici fuerint, deiciantur<sup>6</sup> a clero, vel<sup>7</sup> ad agendam poenitentiam in monasteriis detrudantur<sup>8</sup>; si laici<sup>9</sup>, excommunicationi subdantur, et a coetu fidelium fiant penitus<sup>10</sup> alieni.*

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superioris, aliquid exigenti vel praecipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem<sup>2</sup>.

Sane, si episcopi aliquid<sup>3</sup> ab abbatibus praeter debitam obedientiam contra libertatem ordinis a praecedessoribus nostris et a nobis indultam exigunt<sup>4</sup>, liberum sit eisdem abbatibus auctoritate apostolica quod petierit denegare, ne occasione ista ordo iste, qui lucetibus hunc existit, perpetuae servituti luquo vincatur.

CAP. VI.

Vicarius ecclesiae, usurpans sibi ipsius ecclesiae personatum contra praestitum iuramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem Norvicensis<sup>2</sup> Episcopo.

Illud<sup>3</sup> etiam de<sup>4</sup> vicariis, qui personis fide et sacramento<sup>5</sup> obligati sunt, duximus statuendum, quod, si fidei et sacramenti religione contempta personatum sibi falso assumens<sup>6</sup>, contra personas<sup>7</sup> se exerceant, et super hoc in iure confessi fuerint vel convicti<sup>8</sup>, de cetero in eodem episcopatu ad officii sui executionem nullatenus<sup>9</sup> admittantur.

111. XXX. Cap. III. 15 si ibid. commendabiliter: P. 16 temporaria: Bbe: 17 post V. annos: P. 18 pro deest: Bbe: 19 praedicti: de: C. 20 quod Bbe: 21 laboratoris: Bbe: add: ad nostram praesentationem. Bb. 22 laetati: 802 facialis: P. 23 804: Bbe: Seminal: Bbe: 24 in alio: Bb. 25 ubi sumo: P. 26 et: deest: Bbe: 27 et: deest: 28 hoc bene in L. sequenti: ad ultimum f. 4. mantia: ubique praecipimus: quia, nos per litteras tuis notasti quod hoc, ubi est vera sancta trinitas multo eorum astantibus verba quoniam in deprecacione et contumacia ecclesiae Rom. profudit, ipona per suspensionem officii et beneficii a tenentate sua sub ap. impedimento competas, ut postea alius terrorem mentali, ne invenerunt contra Rom. erok. in talia ver a prompuit, et: supra c. 1. 35. 29.

111. XXXI. Cap. I. 1. Resolubam ex App. II. 7.; Laps. IV. 2.; Bbe. III. 2.; Coss. XVI. 2.; Comp. L. c. 1. h. l. 5, 27.; 2. 1159-1181. - Joffe no. 8574. - 3. 42. de off. q. 1. v. 4. ubi verba: Idem vero: Idem vero: de: nae: si vera sunt, gravi debent albino episcopi: ut puniri, quum eisdem presb. coll. coll. 6. benigne: Pohlkoll 309. 7. superius Bb. 8. Dicer. litar vestra: Unde vobis: 9. per ap. seel. praecipiendo mandamus, ut quatenus: 10. in praedictis presbyteris: coll. coll. 8. non: 9. 10. praesentatis: Bb. 11. voc: coll. coll. 12. sine praesentatis: add: nos hoc deest: 13. vel eorum esse interdi. b. substitutis: coll. coll. 13. sup. p. dicit: Loh. 11. sibi: deest: ubi: 9. 15. subiectis sanctis debitis: 9. 16. coll. coll. 17. habentes: P. 18. non: 9. 19. scilicet: Bb. 20. de: 21. deest: 9. 22. Hic deest: A. 23. non: 9K. 24. pro tunc: B. 25. haerent: Fll. deest: 9.

Cap. II. 1. Resolubam ex App. XXIV. 1.; Laps. XII. 21.; Bbe. XII. 1.; Coss. XXII. 1.; Comp. L. c. 2. h. l. 5, 27.; 2. 1159-81. - Joffe no. 8574.

3) consistitur: Bb. 4) propter: Fll: et in hac parte rotius eorum olim: coll. coll. 5) inimicis: ut: Bb. 6) sup: deest: 9. 7) ut: 0 8) procto archidiaconos: coll. coll. add: G. 9. 10) sui archidiaconatus: coll. coll. 10) Bb. Bb: 11) gratam: M; add: gratam: A.

Cap. III. 1) Resolubam ex App. XXIV. 3.; Laps. XII. 3.; Coss. XXII. 3.; Comp. L. c. 2. h. l. 5, 27.; 2) Exoniensis: A; B. c. 6. Bb. Bb: 3) Joffe no. 8575. - 3) ecclesiae: Fll: 4) inopportuna: Bb: 5) praes: deest: Bb. 6) ipsos: coll. coll. 7) seel. occupata: deficiat: 0 8) deficiat: Q 9) easdem: Bbe: ex: Coll. 10) districtione: Bb: 11) de deest: coll. coll. 12) ordines: et: Bb. 13) curis: Bbe.

Cap. IV. 1) Resolubam ex II. Caus. Letor. III. (1179.); Laps. c. 20.; Bbe. c. 7.; Coss. XI. 1.; Comp. L. c. 12. de volub. cleric. (3, 2.) 2) aut: deest: A. 3) sim autem: Bb: et: A. 4) Qui vero: Bb. 5) in illa: PqR: 6) abiciantur: 9 Caus. 7) ut deest: Bb. 8) et: Bb: 9) detrudantur: Q 10) si laici: deest: deest. in Actus hoc bene et postea sub v. c. 8. de cler. et laic. cler. (3, 1.) 11) peritus: Caus.

Cap. V. 1) Resolubam ex App. 2. (5, 11.); Comp. II. c. 1. h. l. (5, 11.) 2) Item universis: deest: Bb: abbatibus: Bb: P: 1158-81. - Joffe no. 8236. 3) aliam: Bbe: aliam ab alio: Bb: 4) quod: Bb: quodque aliquid ab abb: Bb. 4) exegit: Fll: 5) ille: Bb.

Cap. VI. 1) Resolubam ex App. XXXIV. 4.; Alon. I. 2. 12.; Comp. II. c. 1. de iuratis. (2, 13.) 2) Novicens: Bbe: add: P. 11: Consulant: 3) aliam: Bbe: aliam ab alio: Bb: 4) quod: Bb: quodque aliquid ab abb: Bb. 1158-81. - Joffe no. 2982. 3) Istud: Bb. 4) in: 9: quod de: Bb 5) iuramento: Bb: 6) asserentes: 9 7) personam: Bb: 8) vel conf.: Bb: 9) in iure convicti fuerint: 9 10) non: Bb.



Petrus, archiepiscopus cardinali, quem sibi et procuratori predicti  
 et quibus auctoritate, affirmans sibi successoria ipsam cano-  
 nicam esse, etiam, adhibet, quod, est canonica cum memorato  
 et quibus canonice commissis, donatio tamen ipsa propter in-  
 continentiam per se non concepti non debet officium, quum idem  
 Petrus esset publicus aleator et usurarius manifestus. Licet  
 ab ipso post allocationem multas non solum ad hoc, sed etiam ad  
 principalia probandum profuturum Bocardus adhiberet quosdam  
 testes, quos tamen tum ipse quam pars altera sui super principali et  
 aliis aliis per se testes producere intendebat, dilectis filijs decano  
 et curato sancti Radegundis Pictavenis et Toucensi decano  
 eundem ipsam commissis filij canonice terminandam, attestatio-  
 nes perhibitis eis sub bulla nostra transmittendum inclusis.  
 Coram quibus postea partibus constitutis, quum iam dictus  
 Bocardus testes suos recipi postularet, fuit ei adverso responsum,  
 quod non erat aliquibus audiendum, utique qui per dilectos filios  
 a clero sibi non, magister scolasticum, et magister P. Pirrum  
 canoniceum Bitervensis, quibus delegatos a nobis, sententia erat  
 excommunicationis abstrictis per eos, quod ad mandatum eorum  
 Hezemon clericum in canonice Fagnone abmittere reosabat.  
 Quomodo postmodum ibi Bocardus super absolutione sua lite ras  
 canonice iudicium praesentibus, adversa pars eis capit arguere  
 falsitatis eo, quod clausula finalis eorum tum in iurati colore  
 quam in illa ratione forma a scriptura reliqua discordabat, allegans  
 eundem B. tanquam eum criminis falsitatis ab intentione sua  
 penitus repellendum. Porro post contentiones multiplices et  
 diversas iudices ipsi de eadem iudicium testes tum super princi-  
 pali quam in eadem viderunt receperunt. Sed eodem B. postmodum ad  
 nostram auctoritatem appellavit, iudices ipsi partes cum attestatio-  
 nibus et actis iudicii scripsit propriis consignatis ad nostram  
 presentiam miserunt. Partes illic propter hoc usque quod selem  
 apostolicam constituit eorum dilecto filio nostro Cuthilo tituli  
 sancti Laurentii in Lucina presbytero cardinali, quum ipsis depu-  
 tationibus auctoritate, utique iudicium diligenter. Nos igitur, attesta-  
 tionibus utriusque partis diligenter inspectis, invenimus eiden-  
 ter esse probatum, eundem B. publicum aleatorem esse  
 ac usurarium manifestum; utpote qui undecim denarios pro  
 duodecim in publicis mutuaverat in ludo. Unde, licet ad pal-  
 landum tantae praesumptionis excessum prosumerit idem  
 Petrus, quod hoc fuerat in iuxta consuetudinem Gallicorum  
 clericorum, quos<sup>21</sup> fere universi clerici mutant sic frequenter  
 et ludunt; nos tamen, qui ex officio nostri debito pestes  
 huiusmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos,  
 occasione quorum sub quadam curialitatis imagine ad dis-  
 solutionis<sup>22</sup> materiam deveniunt<sup>23</sup>, penitus improbamus, excu-  
 sationem praeditam, quae per pravam consuetudinem,  
 quae<sup>24</sup> corruptela dicenda esse potest<sup>25</sup>, palliatur, frivolum  
 reputantes, quum in illis magis plebitibus sit offensa, per  
 quos ad evadendas excusationes in culpis delinquentium au-  
 thoritas usurpatur, quod circa eundem P. de successoria  
 praedicta factum esse dignoscitur, propter indignitatem et<sup>26</sup>  
 vilitatem<sup>27</sup> ipsius duximus irritandum, quum personis vilibus  
 et indignis portae dignitatis patere non debeant iuxta legiti-  
 mas sanctiones. Praeterea contra praefatum B. fuit mani-  
 feste per testes<sup>28</sup> probatum, quod de conscientia iudicum  
 praedictorum Bitervensium ultima clausula inserta non fuerat  
 in<sup>29</sup> literis eorumdem, sicut in ipsorum depositionibus ex-  
 primum evidenter: *Robertus quoque diaconus, qui hoc proban-*  
*damus testis adhibitus, illud idem deponit, et adhibet, quod, quum*  
*debetur<sup>30</sup> eundem literas signillare, illas diligenter inspicit, nec*  
*omnium clausulam appositam tunc videt. Unde pars altera*  
*proponat, quod, quum praedictus B. scienter usus fuerit*  
*litteris suis falsatis, debebat<sup>31</sup> iuratio tanquam falsarium*  
*omnino repelli. Verum nos, attendentes, quod, etsi constaret*  
*evoluntario, quod dicta clausula literis illis fuit apposta*  
*praeter conscientiam iudicum praedictorum<sup>32</sup>, quia tamen*  
*dictae nobis facta non fuit, quod dicitur B. illam clausulam*  
*apposuisse, vel procuraverit, ut ab aliis<sup>33</sup> fieretur, vel*  
*etiam<sup>34</sup>, quod scienter usus fuerit litteris suis falsatis, ab*  
*hominibus falsitatis obiectu eundem duximus absolvendum;*  
*maxime quum, postquam sibi hoc obiectum fuit<sup>35</sup>, praeter-*  
*miserit<sup>36</sup> potius ut eis. [ Ad hoc per testes Bocardus super*  
*principali negotio productus fuit satis sufficiens ostensus, quod*

quinta feria et, ut loquarum expressius, die Iovis post festivitatem  
 sancti Michaelis, hinc iam elapsa, successoria sibi concessa  
 fuerat supradicta; sed per confessionem eisdem apparuit, quod  
 idem festum eodem anno die Iovis fuerat celebratum, sicut fuit  
 per consensum comprobatum, quod octavo die post festum  
 ipsam eadem B. dicta donatio facta fuit. Ceterum per sex testes,  
 cantorem scilicet, Olivierum, W. Geru, R. Agnellum, I. Mar-  
 tinum, P. de Marci, quos supradictus P. ad probandum, quod  
 donatio sibi facta processerat, introduxit, existit manifeste pro-  
 batum, quod antequam tempore sibi fuerat successoria supradicta  
 collata, quum Olivierus, W. et I. manifeste dicant, quod secunda  
 et tertia, et cantor, quod tertia vel quarta die post dictum festum,  
 et P. quod in hebdomada post idem festum eadem Petro donatio  
 facta fuit. Verum per testes, quos Bocardus ad reprobandum  
 festum iam dictum adhibuit Olivierus et Willelmus fuerunt tan-  
 quam manifeste fornicari reprobatii. Cantor quoque per multos  
 testes conchitur esse peritum, quum aratus dixerit, quod  
 Bocardus successoria nunquam dederat supradictam, per multos  
 testes probatum est ei adverso, quod ipsis praesentibus cantor  
 investivit eundem. Insuper R. Agnellus nihil dignoscitur  
 super negotio principali, licet pars Petri, dicens ipsam ambiguo-  
 sice fuisse locutum, ostenderet visa fuerit, quod idem testis super  
 principali dixerit illud idem, qual Reversus et Willelmus. Duo  
 vero residui, scilicet I. Martinus et P. de Marci, emanserunt,  
 qui nequeunt rationabiliter reprobari, qui, licet dixerit pars  
 Bocardus, quod ipsis P. testimonio fides habenda non erat, quum  
 in causa Petri fuerat procurator, quod ex eo nitentur ad-  
 struere, quia testes eisdem Bocardus dixerunt, quod idem I. literas  
 Petri portaverit, quareciter testes, et quaedam huiusmodi fecerat,  
 quia tamen nobis non constitit, quod eisdem P. fuerit procurator,  
 cum testimonio filium consensum adhibendum. Sed et illud frivo-  
 lum reputamus, quod proposuit eundem pars Bocardus, dicitur,  
 quia, quum Petrus de Marci dixerit, quod in hebdomada post  
 praedictum festum supradicta Petro donatio facta fuit, invidit,  
 quod donatum ipsius B. quod octavo die post idem festum  
 facta fuerat, eadem Petri donatio minime praesentem. Nam  
 quum hebdomada vel septimana nequaquam ultra diem septimum  
 extendatur, apparet, quia donatio, quae facta fuerat in heblo-  
 mada vel etiam septimana, eisdem atque tempore facta fuerat  
 quum illa, quae facta fuit postmodum in octavo. Quum igitur  
 per depositiones saltem duorum testium, qui nullatenus repro-  
 bati fuerunt<sup>37</sup>, nobis constiterit evidenter, quod concessio P.  
 facta processerat, quantum propter indignitatem eisdem  
 P. meruit<sup>38</sup> reprobari, concessionem postmodum<sup>39</sup> B. factam  
 irritam decernimus<sup>40</sup> et inanem. Quia vero cantor<sup>41</sup>  
 ad quem ipsis successoria donatio spectare proponitur, ut de  
 ipsis peritio iuramus, adeo<sup>42</sup> inconstanter se habuit in hoc  
 facta, ut, sicut praemissum est, prima donatione non reprobanda  
 secundam facere attentaverit<sup>43</sup>, et dignum sit, ut in eo quis  
 puniatur, in quo visus est deliquisse, in hoc eius duximus  
 varietatis inconstantiam puniendam, ut concedendi successo-  
 riam ipsam hac<sup>44</sup> vice nullam habeat facultatem, praesen-  
 tum vobis auctoritate mandantes concedimus<sup>45</sup>, quatenus  
 stando, auctoritate nostra suffulti, subdito appellations ob-  
 staculo personae idoneae assignitis, [contractores etc.]

## CAP. XII.]

Cognovere de causa matrimoniali, item poenitentias publicas et indulgen-  
 tias concedere spectat ad dignitatem episcopalem; unde inferior praedatus  
 de his se intrinsece non debet, nisi ei competat de iure speciali.

## Idem in concilio generali.

Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus epis-  
 coporum querelis, intelleximus graves et grandes quorundam  
 abbatum excessus, qui, suis finibus non contenti, manus  
 ad ea, quae sunt episcopalis dignitatis, extendunt, de causis  
 matrimonialibus cognoscendo, iniungendo publicas poeni-  
 tentias, concedendo etiam<sup>2</sup> indulgentiarum literas, et similia  
 praesumendo, unde contigit interdum, quod vilescent<sup>3</sup> epis-  
 copalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his<sup>4</sup> et  
 episcoporum dignitati et abbatum providere saluti, praesen-  
 ti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia  
 se praesumat extendere, si proprium viderit periculum

Tit. XXXI. Cap. XI. 5) Qui quum non quod audierat fideliter  
 colligit, nos utriusque etc. Reg. 6) mutuaret; P. B. mutuavit; G. H.  
 7) proponeret; H. 8) fecerat; P. G. M. 9) secundum quam; G. H. 10) 11)  
 quomodo; C. 12) add.; etiam; C. H. 13) perveerit; C. H. 14) esse; C.  
 15) C. 16) 13) add.; quam consuetudo (pall.; des); C. H. 14) ac; C.  
 17) constituitatem; C. H. 16) per test.; des.; vobis; coll. v. C. Reg. 17) in  
 18) C. Reg. 18) delibet; C. H. 19) debeat; P. G. H. 20) praed.; des.;  
 C. H. 21) ad illud vel aliter; C. H. 22) et.; des.; C. H. 23) fuerit; C.

21) praetermisit; C. 25) fuerant . . . constitit; C. H. 26) meruit; Bokon. ex  
 C. H. 27) postm.; des.; Reg. 28) Bocardus; C. H. Bocardus; C. H.  
 29) decrevimus; C. H. Reg. 30) actor; C. H. 31) add.; tamen; C. 32) atten-  
 taret; M. G. H. 33) in hac; C. H. 34) conced.; des.; C. H. coll. v. C. Reg. —  
 delendum est.

Cap. XII. 1) c. 6. C. H. C. H. 2) c. 4. IV. (1215); — Comp. IV. c. 10. h. l.  
 (5, 10.) 2) et.; des.; Ad. C. H. 3) evilescent; D. 4) et in his; D.



evitare; nisi forsam quisquam eorum speciali concessione vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri.

Cap. XIII.<sup>1</sup>

Ad revelandum peccatorem, sine peccatum in poenitentia confessum, sacerdos compelli non potest.

Honorius III. P. tit. sanctae Pudentianae<sup>2</sup> Presbytero cardinali, Vicario nostro.

Dilectus filius Ioannes, sancti Thomae de Parione<sup>3</sup> presbyter, exposuit coram nobis conuenero<sup>4</sup>, quod rector fraternitatis Urbis ipsum ad revelandum fures, et id, quod super quodam furto sibi tanquam sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo arctare nitentes, in eum, nisi alterum praemisissorum *infra octo dies* efficeretur<sup>5</sup>, tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset, praedictum presbyterum sibi taliter credita revelare, ac *secum inquirere*, cogi ad id, quod non rapuit, exsolvendum, discretioni tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus praefatos rectores coram te conveniens, iniungas eisdem, ut a memorati presbyteri super *hac* gravamine penitus conquiescant.

Cap. XIV.<sup>1</sup>

Privati homines regulariter nequeunt collegium et habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem Praeposito R. et I. Archidiacono Suessoniensibus<sup>2</sup>.

Dilecta in Christo filia abbatissa lotrensis<sup>3</sup> nobis insinuare curavit, quod, quum presbyteri et clerici lotrensis ecclesiae Meldensis diocesis non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus ita, quod capitulum appellaretur<sup>4</sup>, nihilominus tamen contra voluntatem ipsius *abbatissae*, quae ipsorum caput est et patrona, sigillum habere contendunt *in ipsius praedictum et gratiam*; quare ad eis a nobis *petit inhiberi*. Quia vera nobis *non constat de praemissis*, Discretioni vestrae mandamus, quatenus, *inquisita super his diligentius veritate*, si vobis constiterit ita esse<sup>5</sup> dictis presbyteris et clericis auctoritate nostra inhibeatis expresse, ne praesument vel de novo fabricent sigillum, vel uti eo, si forte noviter fuerit fabricatum<sup>6</sup>, *ipsi si contra prohibitionem nostram venire praesumpserint, a praesumptione huiusmodi per censuras ecclesiasticas appellatione postposita compescantur*.

Cap. XV.<sup>1</sup>

Qui contra iuramentum negat praelatum dominum suum, vel eorum iudicium seculari de ipso conquiratur vel ipsum inradit, deponi debet.

Idem S. Auberti<sup>2</sup> Archidiacono, Abbati<sup>3</sup> de Annona<sup>4</sup> Praeposito Cameracensis.

Gravem et dolore non vacuam, *fac tui clero contumeliam aculeis circumfertam* recepimus questionem, quod, quum venerabilis frater noster Ambianensis episcopus quoddam beneficium vacans, quum altare dicitur de Villesco<sup>5</sup>, eundem idoneo, prout ad se spectare credebat, absente tamen<sup>6</sup> Ambianensi archidiacono contulisset, idem archidiaconus, stipatus cetera Manasterii fratris sui et quorundam aliorum, accedens ad episcopum memoratum, et proponens, quod ei ineratius fuerat super hoc, institit apud eum, et sine causae cognitione a beneficio ipso prorsus auerteret ab episcopo institutus. (*Et infra:*) Discretioni vestrae mandamus, quatenus, si vobis constiterit, archidiaconum saepe dictum semel et secundo contra fidem homagii praestiti ac debitam reverentiam episcopum suum esse dominum negasse<sup>7</sup>, vel in foro seculari<sup>8</sup> deposuisse contra eum super rebus spiritualibus questionem, aut tam invasoribus<sup>9</sup> episcopi et sociorum eius, quam fratri eius vel<sup>10</sup> multiplicibus suis causam vel consilium praebuisse, ipsum, tanquam membrum putridum, *ne sua contumelias et alios corruptelas*, ab Ambianensi ecclesia perpetuo abscindatis<sup>11</sup> et *removeatis omnino*, beneficia sua<sup>12</sup> facientes personis idoneis

per illos, ad quos donatio eorum pertinet, assignari; *alioquin, quia contra eum<sup>13</sup> publica fama laborat, et manifestae praesumptiones apparent, purgationem ei super praemissis canonice cum iura decima iurisdicte dignitate et ordinis eiusdem provinciae indicatis. Quod si facti in tali purgatione defecerit infra tempus praefigendum a vobis ipsum consiliet conventionalibus et appellationis impudenter sublato<sup>14</sup> officio beneficium privatis, facientes nihilominus sicut superius est expressum beneficium, quae item archidiaconus delicti personis idoneis assignari.*

Cap. XVI.<sup>1</sup>

Ponit XV. gravamina, illata religiosis, a quibus praecipit praelatos abstinere.

Gregorius IX. universis ecclesiarum Praelatis.

Nimis iniqua (*Et infra:*) Quum religiosi viri, abnegantes salubriter semet ipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placentum famulari, tanquam nihil habentes, et omnia possidentes: non desunt perique tam ecclesiarum praelati quam alii, qui, caeca cupiditate seducti, propria aviditate subtrahi repentes quicquid praedictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant. Volunt namque contra regulam a sede apostolica approbatam et sui ordinis instituta ipsis invitis eorum confessionibus audire, ac eis iniungere poenitentias, et eucharistiam exhibere; nec volunt, ut corpus Christi in eorum oratoris reservetur. Et fratres ipsorum defunctos apud ecclesias suas compellunt sepeliri, et eorum exsequia celebrari, et, si quis decedentium fratrum alibi quam in suis ecclesiis eligat<sup>2</sup> sepulturam, funus primo ad ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes, eos habere campanam, vel coemeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum certum numerum fratrum, sacerdotum clericorum et laicorum, nec non cereorum, lampadarum et ornamentorum pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter apponitur exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quod<sup>3</sup> novi sacerdotes eorum alibi quam in ecclesiis suis celebrent primas missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis missis, quas in suis locis et altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant et reservent; quicquid etiam eis, dum celebrant missarum solemniam, intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorqueat oblationis nomine contententes, quod eisdem tum in ornamentis altaris quam in libris ecclesiasticis absolute conferunt, vendicant perperam iuri suo. Quocirca mandamus, quatenus universi et singuli a praenotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab huiusmodi artibus compescendo. [*XII. Kal. Sept. 1231.*]

Cap. XVII.<sup>1</sup>

Ponit XII. gravamina Praedicatorum et Minorum, a quibus praecipit praelatos abstinere.

Idem universis ecclesiarum Praelatis.

Nimis prava (*Et infra:*) Quum quidam viri religiosi, utpote fratres Praedicatorum et Minorum, quorum ordinem et regulam sedes apostolica noscitur approbasse, in arctissima paupertate Christo pauperi famulantur; plerique praelati et alii eos ad synodos suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subiacere. Nec his contenti, capitula et scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem iuramento firmatam ab eorum ministris et custodiis exigentes. Eis quoque, ut tam extra civitates quam intra eum eis professionaliter veniant, ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum, et id ipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt auerere, nisi eis obediunt in omnibus supra dictis. Ad hoc, ne fratres ad honorabiliores civitates et villas, ubi religiose ac honeste valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres quam

Tit. XXXI. Cap. XII. 5) his: *De*.

Cap. XIII. 1) *Restitutum ex Comp. V. c. 1. h. l. (5. 10.)* 2) Pudentianae: *PIA*; Prudentiae: *Ec. — 1215—27. — Posthast. no. 7841.* 3) Paldione: *Et*; Partic.: *Ed.* 4) *comp. — desct: FGHKLE* 5) effecerit: *Ed.*

Cap. XIV. 1) *Restitutum ex Comp. V. c. 2. h. l. (5. 10.)* 2) 1216 27. — *Posthast. no. 7845.* 3) lotrensis: *H* 4) appellatur: *FHLE, M, E, A;* appellatur: *FL, Ed, Ed* 5) eius: *Ec* 6) *rem* fallitur se habere: *Ed* 7) fabricatum: *Ed.*

Cap. XV. 1) *Restitutum ex Comp. V. c. non. de purg. can. (5. 13.)* 2) Alberti: *FHKL, N, Ed.*; Arberti: *Lb*; Auberti: *Ec* 3) Abb.: *desct: FH;* archidiacono: *LNE* 4) *leg.*: Hannonia — *Hagnand*; — 1216—27. — *Posthast*

no. 7850. 5) Villes: *Ec*; de Vill.: *desct: Ed* 6) Thoma: *Ec* 7) denegasse: *LNE* 8) *seculari* super rebus spiritualibus. deposuisse contra episcopum questionem *desct: Ed*; arctandoque intendendo: *Ed*, quod nisi responderet (respondet): *Ed*; ibidem, aut invasionis (invasioni): *Ed* episcopi et sociorum eius, quam M. frater eius cum complicitate eius fecit, causam: *E* 9) invasoris *Cont. Bohem.* 10) *comp.*: *F, H, L, M.* 11) abscondatis: *F, H, Ed* 12) *ben.*, quae idem detinet: *E* 13) *cont. eum*: *desct: Ed, Ed, Ed.* 14) non obstante: *Ed.*

Cap. XVI. 1) *Posthast. no. 8786a.* 2) *eligit: FGHKL;* elegerit: *ILM* 3) ut: *F, H, L, M.*

Cap. XVII. 1) 1227—31.

in receptores eorum praesumptionis sententiam promulgare. Ab eis etiam de horum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, sicut de Iudaeorum domibus, contendunt reditus extorquere, asserendo, quod, nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliter solverentur; et, ut ipsos suos subdant totaliter ditium<sup>1</sup>, eisdem ministros et custodes volunt praeficere pro sua arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi et singuli a praenotatis gravaminibus detestatis, subditos vestros ab huiusmodi artibus compescendo.

CAP. XVIII<sup>1</sup>

Non servans interdictum, suspensus est ab officio et beneficio, et omni iurisdictione. H. d. secundum verum intellectum.

Idem Archiepiscopo Bracarensi.

Tanta est clavis Petri *Et infra*: Ad confusionem P. episcopi quondam Colubriensis non potest in memoriam non venire, quantum in nos et ecclesiam Romanam deliquerit, desuper Petri claves, et ecclesiasticam laeserit potestatem, quum non solum interdicti sententiam, quam servaverat ab initio, temere violavit<sup>2</sup>, verum etiam induxit alios, immo compulsi, non servare, et quos inducere monitis et flectere minus ac terroribus ad violandum interdicti sententiam nulla potuit ratione, post atroces iniurias, amissionem honorum, spoliationem parentum, dignitatibus, praebendis et beneficiis spoliatus, cœgit miserabiliter exulare, ea suis in hac parte favoribus non absque praesumptione temeraria conferendo, quae omnia idem episcopus in nostra et fratrum nostrorum praesentia publice recognovit. Licet autem memoratus episcopus in manibus nostris spontanea cesserit voluntate: nolentes tamen, ut hi, qui huiusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, praebendas ac beneficia aliorum, qui absque culpa et sine causa rationabiliter eis fuerant spoliati, severitatem effugiant canonica ultionis, ne facti perversitas transeat praesumptioibus in exemplum, aut tunc Dei omnipotentis omnem institutionem, destitutionem, collationem praebendam, beneficiorum ac dignitatum praesumptas per eundem episcopum, et excommunicationis seu interdicti sententias, in quoscunque hac occasione prolatas ab eo post interdicti violationem eundem, decernimus irritas et inanes. Quia vero, ubi magis exceditur, ubi est severius vindicandum, mandamus, quatenus omnibus, quos praedicti\* episcopus in supra dicta beneficia, praebendas et dignitates intravit, non solum ab aliis beneficiis, si qua obtinent, et ecclesiam prorsus amotis, tam praesumptores eisdem, quam omnes alios, qui praefatum interdictum damnabiliter violaverit, suspendas\* auctoritate apostolica\* ab officio et beneficio. Illos quoque, quos in personis et res praedictorum canonicorum, praelatorum et clericorum manus temerarias constitit extendis-e, ad nostram venire compellas praesentiam, pro meritis sententiam<sup>3</sup> recepturos, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis.

## TITULUS XXXII.

## DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

CAP. I<sup>1</sup>

Etiam ecclesia edificata post nunciationem novi operis destruenda est expensis constructus. H. de iun sequenti.

Lucius III. Paduano Episcopo<sup>2</sup>.

Intelleximus ex literis tuis, quod, quum causa, quae vertitur inter dilectos filios nostros, priorem S. Cypriani de *Verola* et clericos de *Rodigio*<sup>3</sup> super capella, quae in praedictum baptismum ecclesiae de *Costa* ab eisdem clericis est<sup>4</sup> constructa, sicut nobis *in eisdem prioris relatio de monstravit*, fraternitati tuae a sede apostolica delegata fuisset *et sine canonice terminata, partibus ad<sup>5</sup> tuam praesentiam convocatis,*

*per testes sufficienter tibi invitati, quod praefata ecclesia de Rodigio<sup>6</sup> cum in capellam post appellationem ad nos factam, et denunciationem<sup>7</sup> novi operis edificare coepisset, et ab hoc praefatus prior in iudicio postulabat, quicquid in super dicta capella post appellationem ad nos factam, et post<sup>8</sup> denunciationem novi operis factum fuerit, pendens demoliri. Super quo discretioni tuae dubium vocabatur, utrum ad hanc canonice procedi posset iudicio, [et], quum nihil de nunciatione novi operis sit in canonibus de iudicio, durisisti solum apostolicum consulendum. Quia vero, sicut humanum<sup>9</sup> leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta<sup>10</sup> canonum priorum principum constitutionibus adiuvantur, fraternitati tuae praesentibus literis mandamus<sup>11</sup>, quatenus diligenter consideras, quod<sup>12</sup> post denunciationem novi operis, sive iure sive iniuria aliquid construat<sup>13</sup>, de legalibus debet constitutionibus demoliri. Et quia nulla ecclesia in praedictum est alterius construenda<sup>14</sup>, absitis tibi *in eis praedictis negotium ipsum, quum statuam legum, et canonum statuta appellatione remota non differas terminare. Nam quum te credamus in utroque iure peritum: securus durissimus, casum per tuam sollicitudinem terminari qui per dicta partium et terminis et fines locorum plenus poterit cognoscere veritatem, quum aliquid a nobis ignorantes qualiter negotii defuerit.**

CAP. II<sup>1</sup>

Summum est super capitulo primo.

Innocentius III. Cantuariensis Archiepiscopo.

Quum ex inuncto *[nobis apostolatus officio licum eius licet immeriti tenemus, qui iacta verbum productionem liberavit patrem in potestate et impio, cui non erat solutor, diligenti studio satagere nos oportet, ne minores a maioribus opprimantur, sed ut praefati sic creverant nec piam iurisdictionem in subditis, ut prodesse probatur potius quam processu. Hanc ergo secundum officii nostri debum attendentes, districta [dubium] tibi iussione mandavimus, ut in negotio capellae de *Lauche* iacta forum in literis apostolicis comprehensum ab oppressione monasterium Cantuariensis omnino cessares. [Super quo veniens ad praesentiam nostram dilecti filii B. de *Berleia* et W. de *Prate* Roberti abbatis, nunciati tui, fraternitatem tuam in hac parte multipliciter curavere. In primis sapienter proponentes, quod, quum hanc memoriam Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus et gloriosus Thomas successor ipsius, attendentes, quod nonnulli Cantuariensis relictis divinis officiis ad negotia saecularia se transferre, ad honorem praemortuorum Stephani aedificandi ecclesiam subditum et propositum habuissent, et in ea saeculares clericos ordinavit, de suis praebendis et ecclesiis eis redditibus assignandis, per quos tunc apud apostolicam sedem quam apud curiam saeculares sua possent negotia expellere, laudabile primum propositum obtinus festinatus, secundo longum exilium impediti, sicut in literis reverabilis patris nostri T. quondam Englishensis archiepiscopi plenus conculcabat expressum, quae in nostra et fratrum nostrorum fuerunt praesentia recitatae. His hanc memoriam Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus ita propositum ut officio, culant et dignitate succedens, prope subarbitrium civitatis Cantuariensis quasi per studia leia vel quatuor ad honorem praefati praemortuorum et beati Thomae construere coepit ecclesiam, felix recordationis Urbani Papae praedecessoris nostri super hoc indolentia primitus impetrata. Cuius sibi fuit invidiate concessio, ut in honorem ipsorum martyrum et edificare posset ecclesiam, et de personis ibidem ordinare, quibus in ecclesiasticis beneficiis canonice procederet; sic tamen, quod ecclesiae debitis obsequiis et necessariis stipendiis minime fraudarentur. Et licet idem Urbanus adversus dictum B. praedecessorem tuum super demolitione operis suis suspensio literas deduxisset, quia in eis non fuerat de concessio tua indolentia mentionem, et dicebant per scripta frequentia nullatenus derogatum, quod praefata propebant et per falsi suggestionem et veritate tacite impetrata, et ad ipsius archiepiscopi nullatenus minime decessisset. Unde, si eis non parum est, de iure non poterat reprobandi. Rescriptum quoque sanctae memoriae Gregorii Papae praedecessoris nostri pro se pariter producebant, qui, quum per literas indulserit generalis,*

TIT. XXXI. Cap. XVII. 2) iurisdictioni: *FHK*.

Cap. XVIII. 1) 1227-34. — *Pothast no. 2689.* 2) violaverit: *FY* et. *GHI* 3) clericus: *PyHIA* 4) suspensus: *FHLN* 5) auct. ap.: *dest.* *PGRKLN* 7) secunda: *dest.* *LMA*.

TIT. XXXII. Cap. I. 1) *Rescriptum ex Comp. II. c. 3. de. eccl. iudic.* 3. 2. 2) 11-1-3. — *Jaffé no. 2673.* 3) *Reortio: G; Rodigio: DAb.*

Rodigio: *N. Rodico: Bab; Radico: Be; Rogio: By; Rodigo: Bk* 4) *in* *Bk* 5) *ante: Bk* 6) *et. ad. 3.* 7) *post den. B.* 8) *in* *compert: Bk* 9) *post: dest. Bk.* 10) *hunc: dest. Bk* 11) *instituta: Bk* 12) *respon. denunc. B* 13) *quod sic: Bk* 14) *in* *constitutur: MAn; construat: Bk* 15) *debet construi: B.*

Cap. II. 1) *Rescriptum ex Reg. Bul. I. 422. c. Comp. III. c. un. h. 1. 15. 15. 1* 2) *Roberto Cant. archiep.: Bq; — Pothast no. 110.*

ut rescripta, quae a tribus mensibus ante obitum praedicti Urbani praedecessoris sui fuerant impetrata, eandem firmitatem haberent, non obstante obitu mandatoris, quam obtinere, si tunc eiverit, debuerit, negotia, quae ipsius archiepiscopi et eius clericis contingebant, sub praemissa voluit generalitate concludi, per quod numerum rescriptum praedecessoris sui dicebant literis derogatum, quas adversus archiepiscopum direxerat ad instantiam monachorum. Quibus signalem literis, et etiam bonae memoriae Clementis successoris sui, qui eius in hac parte fuerat institor, per factum tunc temporis amicabilem compositionem de partium voluntate inter archiepiscopum et monachos memoratos per carissimum in Christo filium nostrum R. Anglorum regem illustrem, et venerabilem fratrem nostrum Walterum Rothomagensis archiepiscopum, et quosdam episcopos et abbates, dicebant penitus derogatum. Quia cum tempore praefati B. Cantuariensis archiepiscopi praemissi rex, archiepiscopus et episcopi et abbates Cantuariam accessissent, in eos fuit tunc de constructione ipsius ecclesiae quam institutione prioris et quibusdam aliis questionibus a partibus compromissum. Ipsi autem diligenti deliberatione praemissa pariter indicarunt, quod ipse archiepiscopus rationabiliter edificaverit ecclesiam memoratam. Ipse tamen pro bono pacis concessit ad praedicti regis instantiam et etiam adorum, quod canonicorum collegium ad locum transferret alium, quem eligeret competentem. Per hanc ergo compositionem dicti nunci tunc renunciasse dicebant monachos rescriptis praecedentibus a sede apostolica impetratis, quam etiam dictus archiepiscopus loco priore dimisso, ubi edificare non poterat nisi scilicet monachorum, ad locum de Lanthe per antiquagratia militaria distans a civitate Cantuarie, suam propositionem translatissit, ubi et ecclesiam, sicut prius fecerat, edificare coepit ad honorem martiris praedictorum, et sic propter viciniam locorum distantiam nulla remaneret monachis materia conquerendi. Cui postea tunc successit, quod ab ipso nunc factum fuerat perficere coepisset, et quod ipsam tibi liceret et rescripta liberam bonae memoriae Coelestini Papae praedecessoris nostri ostendere nitebantur, qui anno pontificatus sui septimo et extremo ad omnem inter ecclesias Cantuariensem et de Lanthe discordiam sapientiam, et ne canonici de Lanthe facultatem haberent contra cathedralem ecclesiam insurgenti, disponendi de ipsa ecclesia de Lanthe iuterius et exterius, non obstantibus literis ad venerabilem fratrem nostrum Cisterciensem episcopum et dilectos filios de Waltham et de Radings literas obtentis, concessit tibi liberam facultatem. Per has ergo literas praecedentia scripta sua, quae his videbantur adversa, dicebant penitus revocata. Intentionem ergo suam probare dicti tunc nunci stabant per lumbabile propositum Theobaldi et gloriosi Thomae martyris pontificum praecessorum, et per Urbani, Gregorii et Coelestini Romanorum Pontificum indulgentias et rescripta, et praemissam compositionem factam de partium voluntate. Verum praemissis rationibus ex parte monachorum fuit eis ordine tulit obviatum, quod de oculis hominum voluntatis, quis sibi tantum Dominus reseraret, qui reus et corda scrutator, a nobis iudicari non poterat nec debebat, nec ipsi calcabant ad tulla responderet, quae proponere in iudicio nihil aliud erat, quam de secretis cordium dicere. Sane per indulgentiam Urbani Papae praedecessoris nostri, de qua praemisimus, nisi suo in nullo dicebant penitus derogatum, qui canonica beneficiorum assignatio per eam Cantuariensis archiepiscopo si crabat, qui iuxta constitutionem canonica sine tractatu et assensu monachorum procedere non eadebat, qui nequam quod ipsius factum in hac parte consenserat, certum etiam contradicendum expresse, sicut sequentia docuerunt, et adhuc in eodem proposito perseverant. Eis ergo contradicentibus, superioris fuerat iudicium ersperandum. Item etiam ea ratione ostendere nitebantur, quia iuxta sanctiones legitimas, si quando alicui concehitur beneficium principale, puta libera factio istamuti, nihil cetero aliud indulygeri, quam ut nullo t-ctur legitimo, et etiam consueto. Ille quoque, qui, ut in loco publico edificare posset, a principe suavitur impetravit, edificare cum alterius incommodo non ralebat, nisi et hoc ipsum a principe postulatum fuerit et concessum. Per septentes etiam ipsius Urbani literas executorias, quibus quo ipsam malitiam haberi ralat et profanam, asserabant praesertim indulgentiam derogatum, quae sic eorum eodem Urbano fuerit ostensa, proponebant eam penitus abrogatam, quam ea non obstante demolitio ipsius ecclesiae fieri denandata, sive fieri praemissis, sibi debuit impitari, quam viri circi etiam caveatur, quod sub praefato instrumentum postea reprobaturum lites non debeant restaurari. Ad ipsam per literas pae recordationis Clementis Papae praedecessoris nostri probare volebant, in cuius praesentia nunci partium constitutus, quom dictus B. praedecessor tuus ovus malefictum et profanum eoluisse contumaciter et

peruaciter consummare, ad exemplum Urbani Papae praedecessoris sui praefato archiepiscopo de consilio fratrum districte praecipit, ut quicquid fecerat in ecclesia nominata curare sine dilatione qualiter demoliri, quod de institutis canonicis et aliis fuerat perperam attentatum, in irritum penitus revocato, ubi, sive omnia fuerit praemissa indulygerit, vel etiam allegata, eorum non poterat ratione praemissa propositum impellere. Per ipsam vero compositionem, de qua praemisimus, tanquam regio tunc violenter extorta, partem suam in nullo gravari posse dicebant. Quam enim dictus Clemens Papa praedecessor noster per sedantia discordia inter archiepiscopum et monachos Cantuarienses exorta bonae memoriae Iohannem Magnanum tunc temporis tit. sancti Marci presbyterum cardinalium, apostolicae sedis legatum, postea vero episcopum Praenestinum, in Angliam specialiter destinasset, postquam illic tractaverat, factum fuit dicto B. Cantuariensi archiepiscopo procurante, quod quod partem Dororae contra voluntatem suam per dies plurimos tractaret, quod in gravem ecclesiae Romanae iuriam redudat, nec ante permissum fuit Cantuariam proficere, quam per dictum regem Anglorum, qui eodem tempore cum episcopis suis Cantuariam venerat, in pace, quam fecerant cum archiepiscopo, monachi rami pass fuerant, et compulsi sunt omnia sustinere. Quod ideo quia prope postus audisset, et postea praesens quod Cantuariam cognovisset, scripto mandare curavit, ut rei cordis omnibus innotesceret, et quod factum fuerat non generaret praedictam iustitiam monachorum, et, si archiepiscopus ipse vel aliquis de successoribus eius scripturam super forma pacis quodque proferret, secretum ab omnibus, eum fratribus iam dictae ecclesiae nec consulentibus sine scientibus fuisse confectum, nec sibi exhibitum postulant, qui ad causam fuerat a summo Pontifice destinatus. Fude vel rem gestam confirmare deberat, si iustitiam concordaret, et, si aliter facta fuerat, infirmare. Sic ergo cognoscens interessisse illi facto violentiam manifestam, auctoritate, quae fugebatur, apostolica statuit, quod nec concordia sic facta eaderet, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum aliquid sic conceptum, et quod ipsi monachi in posterum praevindicum non afferret, quom omnia eo praesente ac contradicente fuerint adimpleta, sicut in suis literis patentibus continetur, quas coram nobis fecimus recitari. Post haec, quom bonae memoriae Coelestini Papae praedecessor nostrum omnia, quae per memoratum B. archiepiscopum circa monachos ei vel metu nota fuerant, auctoritate apostolica in irritum revocavit, nominatum ea, quae legato Romanae ecclesiae praesente et contradicente contra mandatum sedis apostolicae facta proponebantur, sicut in authentico eiusdem legati, I. videbat Anguini quondam presbyteri cardinalis hoc causam ipsam in Angliam destinati, continetur expressa, viribus carere decrevit, et quaeque contra eis monachorum vel tenorem priorilegiarum apostolicae sedis inde archiepiscopus impetravit. Insuper statuit, ut nullis hominum quae male gesserat ad consequentiam traheret, nec ea, quae a sede apostolica obtinebantur tacita veritate, viri monachorum vel priorilegiarum alio inquam tempore in aliquo praevindicum generarent; quemalio modo nobis et fratribus nostris et ipsorum constitit continenda literarum. Ex ipsa quoque maiore lori distantia sibi asserabant monachi maius praevindicum generatum, quia, quom in eorum defectum, sicut a tuis nunciis dicebatur, succedatis clerici fuerint evocati, rix possent per eos ricius Cantuariensis ecclesiae negotia monachis absentibus procurari, quae ipsi procul positos et captata coram absentia sine monachorum consentia tractarent et eis penitus inconsultis, inde Cantuariensis ecclesiae dispendium incurrent et icturam. Sic ergo per hoc nihil eis accessit, eadem contradicentis causa manente. Utinam quoque rescriptum dicti Coelestini Papae praedecessoris nostri curare viribus asserabant, utpote per suppressionem veritatis surripit, quoniam in eo nulla fiebat mentio mandatorum, quae ab Urbano Papa et Clemente processerant, nec etiam confirmationis illius, quom ipsemet super cassatione compositionis prolatiae concessit, et praesertim, quom rescriptum illud indulyssit dicatur eo tempore, quo cum infirmis adunum praegrabat. Ad fundandum sane intentionem suam praedictorum Urbani, Clementis et Coelestini Romanorum Pontificum rescripta, nec non et nostrum post illa, idem monachi prodecebant, quibus argentensis mandabatur, ut, quicquid de praefata capella fuerat attentatum, haberetur irritum et inane. Quom autem quae praemisimus<sup>3</sup> in nostra fratrumque nostrorum praesentia prudenter essent a nunciis allegata: nos, qui tempus acceptissimum iustitiam iudicandi, volentes illius vestigis inhaerere, quod quom non est acceptio personarum, cuius locum licet iudgii tenemus<sup>4</sup> in terris, et ita rix regia prudenter ecedere<sup>5</sup>, non delevimus ad dextram vel sinistram<sup>6</sup>,

... et quod vestros Urbanum, Clementem et aliam ...

Interdictioni tuae per apostolicam sedis auctoritatem mandamus et ...

... et quod vestros Urbanum, Clementem et aliam ...

... et quod vestros Urbanum, Clementem et aliam ...

amittamus, tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximo- ...

CAP. III.

In optine est nunciatis novum opus, an infra tres menses de praedictio ...

Honorius III.

Significantibus canonicis sanctae Opportunae Parisiensis innotuit nobis, quod, quum super eo, quod N. Rufus civis Parisiensis in quadam platea ecclesiae suae, infra claustrum ipsorum sibi, eis prohibentibus in suum aedificavit praedictum et gravamen, deponerunt coram officiali Parisiensis archidiaconi quaeestionem, eis offerentibus in continenti probare praedictum et plateam ad suam ecclesiam pertinere, ac petentibus desuper, ut non obstante, quod dictus N. cautionem de demolendo opere offereret, aedificum prohiberi. ...

CAP. IV.

Summatim est supra capitulo proximo, Gregorius IX.

Is, cui opus novum te nunciasset proponis, non obstante cautione, quae offertur ab ipso de opere destruendo, si non iure aedificatum existat, tenetur te per trium mensium spatium expectare, iuris tui praedictum probare volentem.

TITULUS XXXIII.

DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Episcopali dignitate non debet trahi, nisi laevis insignis et populosus. Leo Papa 2. Episcopalia gubernacula non nisi maioribus populis et

TIT. XXXII. Cap. II. 7. et Genes. Ch. 1. Lamos las E. Lous chet. III. ...

dest. Ch. 34. Meth. XVIII. 6. ... Cap. III. 1. Basilidano et Comp. V. c. 1. h. 1. 15. 11. 1. ...

frequentioribus civitatibus<sup>29</sup> praesideri oportet<sup>4</sup>, ne, *quod sanctorum Patrum divinitus inspirata decreta retinend., viculis et possessionibus vel obcuris et solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastidium, et honor, cui debent excellentiora committi, ipsorum sui numerositate vilescat. [Quod nunc etc. Dat. IV. Id. Aug. 446.]*

CAP. II.

Non obstante privilegio fori potest laicus ecclesiae malefactor per ecclesiam puniri.

Gregorius P. Subdiacono.

Sicut<sup>3</sup> in iudiciis laicorum privilegia turbare auctoritas, ita eis praedictibus nobis<sup>2</sup> moderata volumus auctoritate resistere. Violentes itaque<sup>6</sup> laicos coercere non contra legem<sup>7</sup> est agere, sed legi facere<sup>8</sup> subsidium. [Quia igitur Deus delicit etc.]

CAP. III.

Religiosi etiam exempti ecclesias et decimas non debent a laicis recipere, sine consensu diocesanorum. Hoc dicit usque ad §. Excommunicatos. — §. 1. Excommunicati et interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per religiosos exemptos. — II. d. usque ad §. In ecclesiis. — Abbas Siculus. — §. 2. Religiosi etiam exempti in ecclesiis non participant ad eos, pleno iure non institunt nec destitunt inemptis episcopis; sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis, II. d. usque ad §. Quodsi. — §. 3. Hospitalarii et Templarii semel in anno celebrant in ecclesia, posita in loco interdicti; ibi tamen non sepeliunt corpora mortuorum. II. d. usque ad §. De confratribus. Abbas. — §. 4. Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transferunt, indicari possunt ab ordinariis locorum. II. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

Alexander III. in concilio Lateranensi.

Quum et<sup>2</sup> plantare sacram religionem, et plantatum fovere modis omnibus debeamus, nusquam<sup>3</sup> hoc melius exsequimur<sup>1</sup>, quam si nutrire ea<sup>3</sup>, quae recta sunt, et corrigere, quae profectum virtutis<sup>6</sup> impediunt, commissa nobis a Deo auctoritate curemus. Fratrum autem et coepiscoporum nostrorum *vehementi* conquestione compemimus, quod fratres I emphi et Hospitalis, et<sup>1</sup> *iniquo* religiosi<sup>7</sup>, indulta sibi ab apostolica sede<sup>8</sup> privilegia excedentes, contra episcopalem auctoritatem multa praesument<sup>10</sup>, quae et<sup>11</sup> scandalum faciunt<sup>12</sup> populo<sup>13</sup>. De<sup>14</sup> et grave parant periculum animarum. *Proposuerunt etiam, quod ecclesias recipiant<sup>11</sup> de manibus laicorum, excommunicatos et interdictos ad ecclesiastica sacramenta et sepulchrum admittant in ecclesiis<sup>15</sup> suis praefer eorum consuetudinem, et<sup>16</sup> instituant et moveant sacerdotes, et fratres eorum ad elemosinas querendos euntibus, quum indultum sit eis, ut in eorum videnda semel in anno operantur ecclesiae atque in eis divina celebrant officia, plures ex eis, de una sive diversis domibus ad interdictum locum supcis accedentes, in violatione privilegiorum<sup>17</sup> in celebrandis officis et sepeliendis mortuis abutuntur, et tunc mortuos quod interdictis ecclesiis sepelire praesument. Ovesione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur episcopalis auctoritatis evertunt, dum contra eorum sententiam sub privilegiorum atque eorum obtentu inuare cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voverunt se conferre. In his autem, qui non tam de maiorum conscientia vel consilio, quam de maiorum iudicacione [quorundam]<sup>18</sup> excedunt, et remouenda ea<sup>19</sup>, in quibus excedunt, et quae dubitationem faciunt decernimus<sup>20</sup> declaranda. Ecclesias<sup>21</sup> igitur<sup>22</sup> et decimas de<sup>23</sup> manibus laicorum sine consensu episcoporum tam illos quam etiam<sup>24</sup> quoscunque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam, quascunque<sup>25</sup> contra tenorem<sup>26</sup> istum aliquo<sup>27</sup> tempore receperunt. §. 1. Excommunicatos quoque<sup>28</sup> et nominatum interdictos tam ab illis*

quam ab aliis omnibus<sup>29</sup> iuxta episcoporum<sup>30</sup> sententiam statutum extandos, §. 2. In ecclesiis vero<sup>31</sup> suis, quae ad eos pleno iure non pertinent, instituentes presbyteros episcopos<sup>32</sup> repraesentant<sup>33</sup>; ut eis *quidem* de plebis cura respondant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competenter. Institutos etiam<sup>34</sup> inconsultis episcopis non audeant removere. §. 3. Quodsi<sup>35</sup> Templarii vel<sup>36</sup> Hospitalarii<sup>37</sup> ad ecclesias<sup>38</sup> venerint interdictas, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc<sup>39</sup> ibi sepeliuntur<sup>40</sup> corpora defunctorum. §. 4. De confratribus<sup>41</sup> autem hoc constitutum<sup>42</sup>, ut, si non se praedictis<sup>43</sup> fratribus omnino reddiderint, sed<sup>44</sup> in proprietatibus suis omnimodo<sup>45</sup> duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum<sup>46</sup> suorum<sup>47</sup> sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, quum pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de praedictis fratribus dictum est, ab<sup>48</sup> aliis quoque religiosis, qui praesumptione sua episcoporum percipiunt<sup>49</sup> iura, et contra rationes eorum sententias et tenorem<sup>50</sup> privilegiorum nostrorum venire praesument, praecipimus observari. Si enim<sup>51</sup> contra institutum<sup>52</sup> hoc venerint, et ecclesiae, in quibus ista praesumpserint, subiacent interdicto, et quod egerint irritum habeatur et vacuum.

CAP. IV.

Suis privilegiis privandis est qui alienis derogat.

Idem Archiepiscopus et Episcopus, ad quos literae istae pervenerint.

Dilecti<sup>3</sup> filii nostri fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione<sup>4</sup> monstrantur, quod vos eis<sup>5</sup> de malefactoribus suis iustitiam facere<sup>6</sup> non vultis<sup>7</sup>, privilegia ipsorum<sup>8</sup> recipere<sup>9</sup> contententes<sup>10</sup>, *et nec ipsos elemosinas quaverre in vestris parochiis, aut fratres<sup>11</sup> eorum<sup>12</sup> sepelire abiqueentis permittitis<sup>13</sup>. Quoniam igitur illi fratres vestri sunt libertatibus et privilegiis a Romanis Pontificibus praemuniti, quae ut<sup>14</sup> nostris temporibus infringuntur<sup>15</sup> volumus sustinere, fraternitati vestrae per apostolicum scripta praecipiendo mandamus, quatenus iam dictis fratribus in his, quae sibi ab ecclesia Romana necesse est indulta fuisse, nullum probris molestiam faciatis, nec ut sibi contradicere vel denegare abiqueentis attentetis. Si enim de vobis in rebus de cetero iudici poterimus compere<sup>16</sup>, Pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus<sup>17</sup>, quum nostris et ecclesiae Romanae scriptis authenticis obviare minime timeatis.*

CAP. V.

Etiam privilegii non possunt admittit excommunicatos ad sepulchrum, et, si admiserint, debent inde eos eicere, et, si non licerint, episcopos supplere.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Ad haec<sup>3</sup> in beatorum Apostolorum principis seculi<sup>1</sup> Dominio disponente quoniam numeris sanis constituit, ut plantare debeamus quae ad civitatum<sup>2</sup> spectant<sup>3</sup> decorem, et cedere et eradicare curemus quae obvia sunt rationi et profectum impediunt salutis. Intelleximus sane, quod Hospitalarii nominatum excommunicatos contra prohibitiones episcoporum ecclesiastica praesument tradere sepulchra, non cogitantes, quam grave sit illis<sup>4</sup> in morte communicare, quos, dum egerint, ecclesia a suo sinu pro eorum excessibus segregat<sup>5</sup>. *Vult<sup>6</sup>, quoniam inuisum praesumptionem et temeritatem volumus nec debemus abiqueentis tolerare, frater, tibi<sup>7</sup> per apostolica scripta Mandamus, quatenus<sup>8</sup> Hospitalarii praecipias, ut, si quos in excommuni-*

Tit. XXXIII. Cap. I. 3) in riv.; Ac 4) oportet; Reg. 5) ipse; Aeb. Cap. II. 1) theq. I. Reg. III. 5; — Comp. I. c. 2. h. l. (5, 28.) 2) Petro subdiacono; Aeb. I. Reg. ad; Campanias; Reg.; — ser. no. 592. — 3) Sic; A. I. 3) non cupimus; Reg. 5) nob.; deat. 4) [p. Ab] Reg. 6) namque; Ab Reg.; sq. laicos; deat. Al 7) leges; Reg. 8) ferre; ib. Cap. III. 1) Restitutum; Ac 2) Conc. Later. III. (1179); Lips. c. 22.; Bomb. c. 10.; Cass. XII. 13.; Comp. I. c. 3. h. l. (5, 28.) 2) quoniam; Aeb. I. Reg. ad; 3) exsequitur; Aeb. exsequuntur; deNY Conc. 5) ea; deat. Conc. 6) veritatis; Aeb. Conc. 7) et; deat. Conc. 8) religiosae professionis; Coll. eff. Conc. 9) auctoritate; R 10) praesument; R 11) etiam; FA; deat. P 12) generant; Conc. 13) in quo; Aeb. 14) recipiant; Aeb. Q 15) add.; cunctis; Ac 16) et; deat. ib. 17) add.; nostrorum; Aeb. Q 18) quor.; deat. Conc. 19) add.; omnia; Aeb. 20) decernimus; Aeb. Q 21) Ecclesiam; Aeb. 22) sanc; Aeb. Conc. 23) quia; de; R 24) et; Aeb. 25) quos; Conc. 26) morem; P 27) nominatos; Coll. eff. pr. Aeb. Conc. 28) quosque; deat. Coll. eff. Conc. 29) hominibus; Aeb. 30) add.; suorum; R 31) vero; deat. Coll. eff. Conc. 32) episcopo; — ut et; P 33) praesentent; Conc. 34) vero; Aeb. 35) autem; R Conc. 36) si; deat. Aeb. Conc. 37) vel; Hosp.; deat. P 38) ad ecclesiasticum ... interdictum; Conc.

mandus 39) tamon; IQ 40) sepeliunt; Aeb. 41) fraternitatibus; Coll. eff. Conc. 42) statim; Al Conc. 43) saepelitis; Q 44) si; Q 45) omnino; Aeb. Aeb.; deat. QR Conc. 46) episcopi; Q 47) eorum; Aeb. 48) des; Conc. 49) des; Conc. 49) praecipiant; Aeb.; percipiunt; Aeb. subripiunt; R; praecipiant; P Conc. 50) tenores; Aeb. 51) autem; Coll. eff. Conc. 52) praecipiam ... venerint; R. Cap. IV. 1) Restitutum; ex orig. ap. Coll. Folid. exp. coll. Gles II. 61.; App. XXI. 5.; Lips. XI. 3.; Bomb. XII. 3.; Cass. XII. 3.; Comp. I. c. 6. h. l. (5, 28.) 2) R. Cant. archiep.; Q.; — Juffa no. 8566. 3) hoc; Coll. eff. orig. 4) cathoda; Coll. eff. Rorb. 5) divinum; ib. 6) spectent; Q 7) eis; Coll. eff. Q 8) segregat; Q Rieb. 9) Verum; Aeb. 10) fraternitatis; tui; Aeb.; Coll. eff. Rieb. 11) praecipiendo; Mandam; ib.



propriis commorantur, eo, quod eis de suis aliquod conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundum legem<sup>14</sup> terrae de sibi obiectis respondere minime teneantur. Verum, quia privilegium meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate<sup>15</sup>, fraternitati tuae *per apostolicam scriptam* mandamus, quatenus, si quos clericos, seu sacerdotes aut<sup>16</sup> laicos a dictis<sup>17</sup> fratribus pro colligendis elemosinis cruce falso<sup>18</sup> signatos inveniis, his, a quibus ipsos missos esse<sup>19</sup> constitierit, per totam provinciam tuam *nostra factus auctoritate* exhortationis *huiusmodi* officium interdicas, missos etiam, si laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas, si clerici *vel presbyteri fuerint*, ab officio beneficioque<sup>20</sup> suspendas, nullo prorsus privilegio beneficio vel appellationis remedio<sup>21</sup> praevalet. Eos vero, quos in praedicta ecclesia, lege tibi dioecesana subiecta<sup>22</sup>, post interdictum tuum divina celebrare<sup>23</sup> cognoveris, eadem<sup>24</sup> poena suspensionis involvens, in ea<sup>25</sup>, donec reconciliata fuerit, *quoniam huiusmodi sacra praecipuum instituta*, officia non permittas celebrari<sup>26</sup> divina; presbyteros etiam, suspensos ab episcopis suis, et per praedictos<sup>27</sup> fratres ad officia sua temere restitutos, in eandem sententiam suspensionis *nostra factus auctoritate* reducas. Illos<sup>28</sup> vero, quod ad respondendum alii secundum legem terrae pro praemissa causa asserunt<sup>29</sup> non teneri, nolumus excusari, quin eos ad respondendum sublato appellationis impedimento compellas. [*Dat. Lat. I. Id. Dec. 1198.*]

CAP. XII<sup>1</sup>

Contenta in instrumento perito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, et quod erat sine vitio. H. d. et non est alibi casus ita clarus.

Idem Abbati et Conventui S. Petri Eugubini<sup>2</sup>.

Quum olim essemus apud Perusium<sup>3</sup> constituti, et<sup>4</sup> tu, fili abbas, privilegium *bonae memoriae* Lucii Papae *praedecessoris nostri* nobis humiliter<sup>5</sup> praesentans, postulaveris innovari: propter contradictionem *vereabilis fratris nostri* Marci Eugubini episcopi, qui *tunc temporis supererat*, asserentis hoc in suum praedictum redundare, non fuit effectui mancipatum. †[*Quumque alter vestrum de altero in nostro auditório quererebat, vereabilis fratri nostro Assisinate episcopo causam sub ea forma commissis audientium, ut eos et tunc dictum episcopum curaret ad concordiam revocare: alioquin audire utriusque proposita, et omnia in scriptis redigens, nossem processum negotii fulleter reseraret. Qui quum iudicia vobis a sede apostolica privilegia insperasset, intellecto, quod monasterium vestrum ad Romanam ecclesiam specialiter pertineret, in causa non duxit ulterius, sicut accipimus, procedendum. Consequenter vero ad vereabilium fratrum nostrorum Callense episcopum et dilectum filium fr. abbatem sanctae Mariae Vallis pontis ad postulationem praefati episcopi Eugubini litterae nostrae fuerunt super mutatis questionibus destinatae. Sed quia praedicti iudicio Iohannes monachus privilegia, chartas alias et thesaurum monasterii vestri rapuit, te, abbas, ad nostram oportuit praesentium iterum laborare, ubi litteras impetrasti, quod per excommunicationis sententiam, qui de amissione privilegii scirent uliquid, cogerebantur dicere veritatem. Sed quoniam neque sine amissa potuisti privilegia reperire, ad nos denovo esse reversus.] Te igitur cum testibus tuis et praefati episcopi Eugubini procuratoribus in nostra praesentia constitutis, dilecto filio nostro B.<sup>6</sup> basilicæ XII. Apostolorum presbytero cardinali dedimus in mandatis, ut super amissione ac tenore privilegiorum testes reciperet diligenter, quos duceres<sup>7</sup> producendos<sup>8</sup>, qui mandati nostri diligens exsecutor praesentibus praefatis procuratoribus fideliter redegit in scriptis depositiones X. testium iuratorum, quorum depositionibus publicatis iam dicti procuratores ad producendos testes episcopi, per quos inductus a parte adversa repellent, inducias postulauerunt: quas *praefato termino peremptorio* sub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud sedem apostolicam probarent quae vellent, ubi<sup>9</sup>*

onus probationis pars altera subiisset. (*Et infra*)<sup>10</sup> Nos vero, tam per depositiones testium quam *per* assertiones quorundam fratrum nostrorum liquido cognoscentes, talem dicti privilegii fuisse tenorem, quod videlicet concubium vestrum<sup>11</sup> nullo mediante ad Romanam ecclesiam pertineret, et quod non liceret alicui episcopo eidem monasterio et eius ecclesis excommunicationem indicare, ut fratres, illic Domino servientes, ab omnium<sup>12</sup> potestate libera, Romanae ecclesiae libertatis gratia potirentur, et quod nulla in eis<sup>13</sup> mentio dioecesis episcopi habebatur, illud etiam *nihilominus* attendentes, quod, *sicut et dicitis quorundam testium intellectionis evidenter, et perique de nostris fratribus, tempore illi praesentibus, recolunt*, quum tu, fili abbas, tempore *bonae memoriae* Coelestini praedecessoris nostri ad ipsius praesentiam accessisses, ipse, inspectis ecclesiae tuae privilegiis, te, licet excommunicatus ab Eugubino episcopo diceris, tanquam non ligatum admisit ad osculum, quod praesumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognovisset<sup>14</sup> ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere, de *communis fratrum nostrorum consilio* pronuntiandum decernimus<sup>15</sup>, privilegium illud *bonae memoriae* Lucii Papae [*praedecessoris nostri*] quod sine reprehensione bullae, chartae vel litterae apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenorem, cuius per depositiones testium et assertiones fratrum nostrorum noscitur<sup>16</sup> existitisse. [*Decernimus ergo etc. Dat. Lat. II. Kal. Iun. 1199.*]

CAP. XIII<sup>1</sup>

Innovatio privilegiorum novum ius non tribuit, sed antiquum conservat. H. d. quoad titulum.

Idem Cathalanensis<sup>2</sup> Electo et Abbati trium Fontium.

Ex parte abbatissae ac sororum Iotrensium<sup>3</sup> ecclesiae nostris existit<sup>4</sup> auribus intimatum, quod occasione *frater noster* Meldensis episcopus commissionis occuberit cuiusdam<sup>5</sup>, per litteras<sup>6</sup> ad iudices delegatos obtentae, in qua nulla mentio habebatur de ipsarum privilegii, quae illas et earum ecclesiarum<sup>7</sup>, clerum et populum Iotrensem<sup>8</sup> ad apostolicam sedem nullo mediante spectare declarant<sup>9</sup>, quorum ipse non erat ignarus, eas<sup>10</sup> incepit graviter molestore, obedientiam ab ipsis ac a clero et populo Iotrensi<sup>11</sup>, qui *seculum privilegia solis apostolicae gaudent consueti libertate*, subiectionem omnimodam impendendam sibi requirendo<sup>12</sup>. †[*Unde, quum ab eisdem iudicibus eliceretur, ipse non contestando litem, sed recipiendo potius contra eos, nos sibi spectantem in iudicio dominum esse dicerent, et se nullum obedientiam episcopo Meldensi debere, quia, quum vereabilis frater noster O. Hostiensis episcopus, tunc apostolicae sedis legatus, earum privilegii diligenter inspectis, cognoverit monasterium earum ad ius et proprietatem sedis apostolicae pertinere, ipsi abbatissae, quae tunc temporis moerit erat electa, vice nostra munus benedictionis impendit, et obedientiam vobis et ecclesiae Romanae fecit ab ea specialiter reponit, requirens ab ea praepter hoc et accipiens sacramentum.] Verum, quum iudices et assessores eorum ipsas valde gravarent [*in eo, quod negarent dilationem eisdem ad exhibenda privilegia libertatis, quum procuratores earum illis instrumentum offerrent, se tunc privilegia non habere, nec procuratum dolo fuisse, quominus eandem ad eorum praesentiam detulissent, et ipsi eis breves habuissent dicit vellent.*] ad appellationis beneficium convolarunt, †[*contra iudices accipientes eosdem, tum quia eos asserant esse suspensos, et praesertim ipsam Parisiensem episcopum, qui contra dilectum filium abbatem S. Genoveisae constantem causam habebat, et ideo ipsam credebant alium sententiam nolle dare, quum vellet ab alio pro se dari, tum quia, quum obsequi civitatis non voluisset prius intervehentium promulgare, procuratoribus abbatissae dicentibus, se velle conciliam eius esse praesentem, responderat illis, eam in nullo profecturum eisdem, quia, quum ille reniret, nihil faceret, nisi quod vellet et**

Tit. XXXIII. Cap. XI. 14) ut aliis secundum leges terrae: C Reg. 15) libertate: Reg. 16) seu: C 17) praedictis: C Reg. 18) falsa: C 19) fuisse: C Reg. 20) et non. ecclesiasticis: C 21) refugio: Reg. 22) subiectis: C 23) celebrare: FGHVComp Reg. 24) eisdem: C Reg. 25) eandem: C 26) celebrare: C 27) dictis: FGH Reg. 28) Alios: C Reg. 29) asserit: C 30) asserit: C

Cap. XII. 1) desistantur: C Reg. Dal. H. 79.: Alan. 2. (2, 11.); Comp. III. c. 2. A. L. (5, 16.). 2) Eugubini: F; Eugubini: G; C; Rainerio (R.: C) abbatii etc.: C; Reg. — Posthast no. 729. 3) Perusinum: C 4) in ... praesentans et postulant illud suppliciter innovari, quod propter contrarietatem asserentis: C 5) hoc in suum ius, voluere etc.: C Reg. 5) hunc: dest: FGHK 6) P: FGHVComp; Pand.: Reg.: dest: KBC 7) utraque pars duceret: C 8) prod. (Et infra) Mandati etc.: C 9) nisi:

10) Ceterum quoniam infra datum (certum: C) terminum et receptionem (qui prod. ... datus fuerit: C) producendis testibus detulerunt, nos tamen (et: C; dest: C): C Reg. 11) ipsius: C Reg. 12) omni: Bohm. et Cont. 13) eo: C Reg. 14) tunc cognovisset: C 15) decernimus: FIKLat 16) praesumitur existitisse: C Reg.

Cap. XIII. 1) Resistantum: C Reg. Brept. V. 137.: Comp. III. c. 3. A. L. (5, 16.). 2) Cathalanensis: Reg. — Posthast no. 1803. 3) Irens.: C 4) fuit: C Reg. 5) cui ad ven. fr. n. Parisiensem ep. et dil. fil. abb. de Latino: (in C) nunc corrigi, est a nobis obtenta: C Reg. 6) per ill.: dest: FGHKLX 7) ecclesiarum: C Reg. 8) villam Iotrensium: Reg. 9) declararent: C 10) eos: C; Cont. Bohm. 11) villae Iotrensium: C Reg. 12) requirens: B.

... postmodum rationabilis iudicis denegabant; Zamorensis episcopo non debeat in causa pro-  
 ... quod Melitensis episcopus per litas illas obedi-  
 ... abbatissa sicut Pontifici Romano tractat in-  
 ... per quod privilegia ecclesie Romanae constaret, illi  
 ... Sed iudices ipsi appellati<sup>13</sup> non<sup>14</sup>  
 deferentes, nec fragilitatis sexus compatientes eorum, in ab-  
 battissam excommunicationis<sup>15</sup>, et<sup>16</sup> in clerum et in populum  
 Irenensem<sup>17</sup> interdicti sententias protulerunt. Sane, quum  
 nunciis<sup>18</sup> Irenensis ecclesiae praedicta et alia multa in nostra  
 praesentia retulissent, quibus eis et suis curata libertatem, et<sup>19</sup>  
 concessam, gravatis abbat<sup>20</sup>, privilegium<sup>21</sup> nobis apostolicis  
 ostenderunt, per quod ecclesiam Irenensem constabat  
 ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere. Nos autem,  
 eosdem<sup>22</sup> nuncios propter appellacionem praedictam diutius  
 detinentes, quia tandem nullus apparuit<sup>23</sup> idoneus respon-  
 sialis, qui partem defendens adversam, licet postmodum quibus  
 simpliciter amicus super hoc nobis paeuolentem Parisiensis  
 episcopi et Latinianensis<sup>24</sup> abbas literas praesentasset; privile-  
 gium apostolicae sedis ecclesiae Irenensis concessum diximus  
 innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipsius  
 eidem ecclesiae non<sup>25</sup> plus iuris auferretur, quam per privi-  
 legia praedecessorum nostrorum obtinuit<sup>26</sup>, quum per hoc  
 non novum ei concederet, sed antiquum ius conservare<sup>27</sup>  
 velimus. [Quaeritur etc. *Dist. Lat. FF. Lib. I. c. 1203.*]

CAP. XIV.

Locum, inter duplici privilegio exemptionis, hoc significat esse uno  
 per et additamentum ex alio se iurare et obtinere; nec tenetur exempta  
 proinde obedientiam praesentare; videri tamen exemptionis non potest  
 sine beneficii decessum locum construere in loco non exempto; et, si  
 exemptus de facto in loco non exempto construxit ecclesiam, credit iuri  
 episcopi.

Idem Colubriensi Episcopo.

Quum olim ad apostolicam sedem accessisses, et propter  
 quaestiones, quas adversus dilectos filios priorem et cano-  
 nicos monasterii sanctae Crucis habebas, pro<sup>1</sup> quibus ad  
 audientiam nostram fuerat appellatum, moram feceris  
 longiore: quia pro parte altera nullus comparuit respon-  
 sialis, ei<sup>2</sup>dem<sup>3</sup> certum terminum diximus praefigendum, in  
 quo venirent licet mitterent super privilegii omnibus et  
 libertatibus, quae a Romano Pontifice vel ab M.<sup>4</sup> quondam  
 Colubriensi episcopo se habere dicebant, et super aliis  
 quaestionibus, adversus eos a Colubriensi ecclesia intentatis,  
 diffinitivam sententiam reportari. <sup>¶</sup> Et tunc eorum facilius  
 agitur et, approbatione et approbatione cum nullis suis nobis usque ad  
 omnem terminum sub eadem distinctione persequamur exhiberi.  
 Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis<sup>5</sup>  
 de Al obacia et de Serra<sup>6</sup> abbatibus, et F. Monacho  
 monacho Altabacae, quibus sub certa forma causa prius  
 fuerat delegata, et testes utroque producti, proponere ac pro-  
 bari, si quid aliud proponendum duceret<sup>7</sup> ac probandum.  
<sup>¶</sup> Proinde cum a tuo termino vis peremptoria curacionis as-  
 signata, ad quem si venire et mittere forte contingerent, nos  
 abbatibus, quoniam possumus de iure in eadem reipote  
 procedere ac necesse. Etsi in quoque iudicibus delinens in mandatis,  
 et si de partibus eorum quodlibet, et ipsi alios testibus, si  
 quis super privilegii libertatibus et aliis articulis, ducerent pro-  
 ducendos, usque ad definitivam sententiam procedentes, gestu  
 curia sub sigillis tuis ad eam apostolicam distarent. Quom-  
 que postmodum ad sedem apostolicam accessisses, superve-  
 nerunt duo nunciis S. Crucis, qui nec literas habebant de curia, nec  
 procuratores ad hanc causam fuerant destinati. Ubi, nos,  
 partem S. Crucis continuamur ex potestate, et erat, utpote quae  
 non idoneus responsales ad causam, sed ad nos quodlibet  
 sententias distarent, attestaciones receptas et iudicibus delegatis  
 in iudicio operari, et tandem, si nobis de iudicibus curia liqueret,  
 sententiam profereamus. Verum, tu, in iudicio ratiissimi in Christo  
 fili nostri, S. Portugalensis episcopi illustris, qui curia te fuerat  
 et hoc iudicis, plene reddere tibi volens, convenisti cum pro-

dictis canonicis in hac forma, ut dilecti venerabiles fratres nostri ...  
 Zamorensis episcopo, et dilectis filiis ... Zamorensis et Auriensis  
 decanis, tam super principali quam incidenti sublato appellacionis  
 obstaculo, causa committeretur eadem terminanda, sui tamen, ut  
 pars Sanctae Crucis infra quadraginta dies post susceptionem  
 literarum nostrarum, super articulis illis, in quibus tu in eius  
 absentia produxeris testes tuos, instrumenta producere posses et  
 testes. Alter autem, non licet et eisdem attestaciones calumniari  
 receptas vel accipere, quasi fuissent in hac causa, licet non con-  
 testata processum. Nos, ergo, dilectis episcopo et decanis  
 praedictis delinens in mandatis, et si pars Sanctae Crucis ratum  
 vellet habere quod a dilectis canonicis erat curam, receptis testibus  
 et instrumentis ipsius super capitulis supra dictis, si tamen infra  
 quadraginta dies post susceptionem literarum nostrarum ea  
 ducerent exhibenda, et tunc attestaciones publicitas secundam  
 formam praedictam, in causam procederent, et cum appellacione  
 postposita, sine debito terminarent. Quod si forsam ratum vel-  
 let habere quod a praedictis canonicis erat actum, quum eorum  
 contumacia non diligeretur propterea, sed acta, in eos tanquam  
 in contumaciam procederent et receptis attestaciones diligenter in-  
 spectis, causam ipsam, appellacione remota, deciderent, et sen-  
 tentiam quam fecerint executioni mandarent. Quia vero causa  
 haec extra regnum erat Portugalense tractanda, partibus prius  
 comparatis terminum sub eisdem curatam per notario assignare,  
 ac propter remotiorem locorum et distantiam persuarum labora-  
 rare dilatus egerunt. Quod si partem S. Crucis per alios citare  
 non possent, canonicis eius in regno Legionensis manentis, ad  
 citandum et literas praesentandas, monitione praemissa per cur-  
 sorum ecclesiasticorum, appellacione remota, compellerent procura-  
 re; nullis literis veritati et iustitiae praedictis, si quae  
 appareret a sede apostolica impleretur. Quod si non omnes  
 ex sequendis literis vis haberent, episcopus nihilominus exsequeret  
 ea cum altero abbatum. Partibus ad certum terminum curandis,  
 et conveniendis ad eandem, praedicti episcopus et decanus  
 Zamorensis, quoniam Auriensis decanus non poterat interesse, a  
 priore S. Crucis quaerere curarent, an ratum haberet quod  
 fuerat a canonicis suis actum; quibus facti ex ipsius parte respon-  
 sium, quod locus interruptio non erat, quum paratus esset in  
 continentem probari, rescriptum nostrum per procuratorem men-  
 datum impetratum. Nam, quum Colubriensis decanus ad praedictos de  
 Serra abbatem et dilectum filium P. Froilidum, monachum Al-  
 tabacae, contra monasterium Sanctae Crucis in eadem commissio-  
 nem literis reportasset, licet pars ecclesiae Sanctae Crucis prius  
 iudicibus obtinere postulabat, quia secundo tamen non potuit  
 pro singulis commissioibus singulas iudicibus obtinere, quoniam  
 appellatio esset literis nostris inhibita, propter hoc tamen ad  
 nostram audientiam appellavit. Tandem vero, pars ipsa et Colim-  
 briensis decanus in praedictum regem Portugalensem ... de  
 Costa, et ... de Rimiran, priores, et praedictos iudices compo-  
 nuntiter convenirent, duobus canonicis tunc nomine obligatis utrinque;  
 sicut prius appellacioni convenirent cum assensu suorum literis  
 nostris conveniendi decano. Et utroque parte eorum duodecim cano-  
 nicis convenirent super tuo negotio perhibere testimonium veritati.  
 Receptis igitur testibus et depositionibus eorum redactis in scrip-  
 tum, eos voluit interesse, sed comisit praedictis ... de Costa  
 et de Rimiran prioribus rices suos et proposuit partibus et per  
 Romanam ecclesiam vel per alios prosecuerentur ius suum, quum  
 parati ad eum causa huiusmodi non spectabat. Te vero, coram  
 praedictis episcopo et decano Zamorensibus propugnabis, nec re-  
 vocationem Colubriensis decani, qui non ad revocationem sed  
 ad agendum potius datus fuerat procurator, nec compromissum  
 curia tenisse, non quia iudices esse arbitri non debeant, tam  
 quoniam de rebus ecclesiasticis fuerat in hanc commissionem,  
 tum etiam quia ibi sibi alios subrogavit, quod de hoc in com-  
 promissum tractatum putatis non fuisse. Verum, quum S. Crucis  
 proposuit et adversus, quod tenebant compromissum, quia nos  
 praesentibus posse qui de ipsius parte dicebat, aliter curam  
 revoquantur non habuisse decani, et quod, hoc suppresso, pra-  
 dictis literis impetratis, quum non potuissent aliquantulum obtinere,  
 si super hoc nobis expressissimos plures certatem. Et licet pars  
 eadem quatuor testes iudicere, qui simpliciter et absolute dice-  
 rent, ratum te habuisse quod factum fuerat et decano, sed tamen

1 Tit. XXXIII. Cap. XIII. 13 appellacionem; Reg. 14 minime  
 15 ad appellacionem; Reg. 16 ad appellacionem; Reg. 17 ad appellacionem  
 18 ad appellacionem; Reg. 19 iam nunciis; Reg. 20 ad appellacionem  
 21 privilegia apostolica; per quos; Reg. 22 nos  
 23 ad appellacionem; Reg. 24 comparavit; Reg. 25 curam ad appellacionem  
 26 ad appellacionem; Reg. 27 ad appellacionem; Reg. 28 ad appellacionem  
 29 ad appellacionem; Reg. 30 ad appellacionem; Reg. 31 ad appellacionem  
 32 ad appellacionem; Reg. 33 ad appellacionem; Reg. 34 ad appellacionem  
 35 ad appellacionem; Reg. 36 ad appellacionem; Reg. 37 ad appellacionem  
 38 ad appellacionem; Reg. 39 ad appellacionem; Reg. 40 ad appellacionem  
 41 ad appellacionem; Reg. 42 ad appellacionem; Reg. 43 ad appellacionem  
 44 ad appellacionem; Reg. 45 ad appellacionem; Reg. 46 ad appellacionem  
 47 ad appellacionem; Reg. 48 ad appellacionem; Reg. 49 ad appellacionem  
 50 ad appellacionem; Reg. 51 ad appellacionem; Reg. 52 ad appellacionem  
 53 ad appellacionem; Reg. 54 ad appellacionem; Reg. 55 ad appellacionem  
 56 ad appellacionem; Reg. 57 ad appellacionem; Reg. 58 ad appellacionem  
 59 ad appellacionem; Reg. 60 ad appellacionem; Reg. 61 ad appellacionem  
 62 ad appellacionem; Reg. 63 ad appellacionem; Reg. 64 ad appellacionem  
 65 ad appellacionem; Reg. 66 ad appellacionem; Reg. 67 ad appellacionem  
 68 ad appellacionem; Reg. 69 ad appellacionem; Reg. 70 ad appellacionem  
 71 ad appellacionem; Reg. 72 ad appellacionem; Reg. 73 ad appellacionem  
 74 ad appellacionem; Reg. 75 ad appellacionem; Reg. 76 ad appellacionem  
 77 ad appellacionem; Reg. 78 ad appellacionem; Reg. 79 ad appellacionem  
 80 ad appellacionem; Reg. 81 ad appellacionem; Reg. 82 ad appellacionem  
 83 ad appellacionem; Reg. 84 ad appellacionem; Reg. 85 ad appellacionem  
 86 ad appellacionem; Reg. 87 ad appellacionem; Reg. 88 ad appellacionem  
 89 ad appellacionem; Reg. 90 ad appellacionem; Reg. 91 ad appellacionem  
 92 ad appellacionem; Reg. 93 ad appellacionem; Reg. 94 ad appellacionem  
 95 ad appellacionem; Reg. 96 ad appellacionem; Reg. 97 ad appellacionem  
 98 ad appellacionem; Reg. 99 ad appellacionem; Reg. 100 ad appellacionem

1) super quaestionibus; Reg. 2) ecclesiam; de; de; Reg. 3) super; Reg.  
 4) praesentibus; Reg. 5) eisdem; Reg. 6) quibus; Reg. 7) et fratribus in virtute  
 obedientiae districtae praecipimus, ad usque ad festum SS. proximum tunc  
 tunc; Reg. 8) de; Reg. 9) futurum per se vel sufficiens ad post. nulli; Reg. 10)  
 per sufficientem responsales; Reg. 11) ad hunc sufficiens ad post. presentem  
 tunc; Reg. 12) super privilegii; Reg. 13) Romano pontificis; Reg. 14)  
 bona bona; Reg. 15) tunc; Reg. 16) tunc; Reg. 17) Seta; Reg. 18) Reg.  
 Leira; Reg. 19) in eadem; Reg. 20) exemptionem; Reg. 21) decano; Reg.



testes, quos tu iudiceras, deponere curaverunt huiusmodi rati  
habitionem te non simpliciter sed conditionaliter expressisse, si  
evidet secundum attestations confectas negation fuerit.  
Ceterum, Johannes Casuar, canonicus Sanctae Crucis, fuerat  
testis iudicatus, et Michael Petri et alii, quos tu iudiceras, depo-  
nere, iurati, quod nos omnino huius negotii certitudinem feceramus  
per primos iudices delegatos inquiri, et ad nos inverso referri,  
sicut pronuntiaveramus, omnibus diligenter inspectis, non im-  
pediri tamen propositum per obiecta. Item quos Iohannes, et  
Michael Petri, utrum renuntiationem decem ratum habueris  
requisiti, dixerunt, se de hoc ponitis nihil scire, sed contra hoc  
fuit et parte Sanctae Crucis obiectum, eis sibi contrarios testi-  
fuisse, quam prius dixerant se nobis tamen certitudinem negotii rati-  
fuisse ac secundo quod de rati habitione, que erat quasi pauptina  
pars huius negotii, non fecerunt mentionem. Tu vero dicebas,  
quod testi, quam pars Sanctae Crucis iudicaverat, evidendum erat  
merito contra eam. Iudices igitur, attendentes in literis nostris  
appellationem fuisse prohibitam, nec existisse conditionem, sub  
qua ratum habere te dicebas, quod factum fuerat a decano, et  
quod nos inspecta totius negotii veritate, pronuntiaveramus, eam-  
dem tamen non debere per ea, que canonici Sanctae Crucis obie-  
cerant, impedi, considerantes etiam, quod pars Sanctae Crucis  
predictam Iohannem, quem ipsi prodecebat, et qui iudices ipsos  
super his, que eorum nobis acta fuerant, iustitabat, plenus  
reprobatus, interuenti suat de preudenti concilio, processum ne-  
gotii, quod eis fuerat delegatum, capere de ore non posse  
occasione opposita falsitatis. Deinde, quam relictam in pauptini  
procedere, prior Sanctae Crucis multiplicis reconvencionum casibus  
opposit, quis quia iudices fratres et pudentes admittere voluerant,  
prior, omni casibus suae defensione neglecta, se continuenter ab-  
scentiavit; sed et nos reconvencionis predictas et postmodum ratione  
invalidas reputavimus, quod contumacia partis Sanctae Crucis  
non fuit dimissa sed acta. Iudices autem<sup>14</sup> sufficienter  
actum<sup>15</sup> esse de causa credentes, attestantibus et rationibus  
utrique partis diligenter inspectis, monasterium sanctae Crucis  
in expensis, quas per quadriennium occasione huiusmodi  
negotii iuraveras te fecisse, et que quinquaginta marcarum  
auti sumam attingunt, tibi de prebentibus<sup>16</sup> concilio danna-  
runt<sup>16</sup>, infrimantes sua sententia libertatem, quam dictus<sup>17</sup>  
M. Colubriensis episcopus in eorum detrimentum Colubriensis  
ecclesie contulerat monasterio S. Crucis, canonicorum  
assensu per praevocatum episcopo et portarium regis extorto.  
Praeterea, quia<sup>18</sup> idem M. praedecessor tuus<sup>19</sup> fuerat<sup>20</sup>  
canonicus regularis, et duo millia Marabatinorum<sup>21</sup>, quae  
acquisierat in episcopum iam promotus, monasterio dederat  
memorato, [monasterium] ipsum ad restitutionem eorum  
iudices condemnarunt. Insuper tum decimas quam ecclesiae  
omnes, que de manu regis red altorum, laicorum sive clericorum,  
monasterium praeter episcopi Colubriensis assensum  
repperat, et quis in Lutetia<sup>22</sup> et aliis locis, in attestantibus  
comprehensis, propria auctoritate fundarat<sup>23</sup>, [scilicet capellam  
Sancti Iohannis in suburbio Colubriensis constructam, ecclesiam  
de Toureil de Laurizal, de Mira, de Soreres, Sancti Fiteaudi,  
Heredonum Sancti Martini de Aguacra, ecclesiam de Mordeti,  
de Traucucha, Sanctae Mariane in Sent, Sancti Romani cum  
utroque iure, ecclesiam Sancti Sebastiani, et omnes ecclesias in  
castro Seizeve et terminis eius fundatas, hereditas quoque in  
attestantibus comprehensis proprietatis iure, videlicet hereditas  
de Lavanis cum ecclesia sui de Burelous, de Cassava, de  
Eimodi, de Sancto Ferissimo, de Cabina], quia pars sanctae  
Crucis nec praescriptione, nec defensione alia<sup>24</sup> probationibus  
contra se factis obstitit, iudicantur in eius Colubriensis  
ecclesiae cum fructibus medi temporis revocari, ¶ duo  
corpore institutura, qui circumstantiis decesserant, de conve-  
ntio monasterii etiam rati mandantes, et a monasterio ponitis  
amoveri. Deceverunt etiam partes parochiarum Sancti Iacobi,  
et S. Iustae, que de univulato regio praepo auctoritate ecclesiae  
divise fuerant et capellam Sancti Iohannis adiacentem, ad statum  
integritatis ponunt redubi, et capellam Sancti Iohannis quantum  
ad ius parochiale pertinet Colubriensis ecclesiae iurisdictioni  
supponi, partem de hinc de decem, secundum hanc consuetudi-  
nem, ecclesias illis solummodo esse censens, a quibus rantes  
ecclesiasticae percipiunt sacramenta. Iudicant in super riam,  
quam quondam Dominicus Rosceda in praesentio ab ecclesia  
Colubriensis tenuerat, et contulerat monasterio Sanctae Crucis,  
ad ius Colubriensis ecclesiae revocari, ipsamque Colubriensem

ecclesiam ad ius possessionis restitui, ad quam, sicut fuerat testibus  
comprobatum, singulis diebus Dominice ite consueverant canonici  
Sanctae Crucis, similiter decem, et pro dombus Portae  
Novae, in quibus olim parochialis fuit ecclesia Colubriensis  
habebat, monasterium Sanctae Crucis tantumdem iuris loci alio  
completi, quantum in praedictis dombus ecclesia Colubriensis  
amiserat, occupavit. Verum, ecclesiam de Quinis, quam prae-  
dictus M. Colubriensis episcopus, de canonice suorum assen-  
susu concesserat monasterio Sanctae Crucis, monasterio ipsi  
adulterice curavit. Partem de Parca illa, dictae nomine Colu-  
briensis ecclesiae de pecunia M. quondam prioris ipsius, capta  
fuerat, et postmodum eidem testamentum relictum, qua tu tamen,  
quam ipsam possideret, monasterium occupavit, subeo iure pro-  
prietatis Colubriensis ecclesiae, monasterio restitui decedentes,  
reliquam vero partem illam ipsius, quam Pelajus F. olim con-  
tulerat monasterio S. Crucis, adulterice ipsi monasterio plene  
iure; praeterea, tres casus in Sancto Iohanne, subita questione  
proprietas ecclesiae Colubriensis, monasterio restitui censu-  
erant ipsam a petitione diuocinae multorum frucenti, quos  
petieras, absolveres. Tandem vero, quam tu et pars altera  
propter hoc ad sedem apostolicam venisset, procurator monas-  
terii sanctae Crucis proposuit, sententiam non<sup>25</sup> valere nec  
tenere. Quodsi alias etiam sententia memorata teneret<sup>26</sup>,  
quia tamen monasterium fuit<sup>27</sup> indefensum, sicut ipsi iudices  
per suam literas protestarunt<sup>28</sup>, nec exhibita fuerant coram eis  
privilegia libertatis, nec delictum<sup>29</sup> personae in damnum eccle-  
siae redundaret, debebat ad exhibitionem privilegiorum  
suorum admitti, quod sibi concedi de solita benignitate sedis  
apostolicae postulavit. Nos igitur attendentes, quod eadem  
privilegia non solummodo pro libertate monasterii faciebant,  
sed etiam<sup>30</sup> exprimebant nos nostrum et ecclesiae Romanae  
iustitiam tebantur, ne in nos monasterii laesio redundaret,  
ad privilegia exhibenda partem eius de gratia duximus ad-  
mittendam. ¶ Et autem plenus de processu iudicium possimus  
intelligere certitudinem; gesta autem, sicut acta fuerant coram nobis,  
utrumque nobis assensum exhiberi. [Proposuit igitur monasterii  
procurator, quod praedictus M. Colubriensis episcopus, monas-  
terio Sanctae Crucis cum parochiis, parochiis et confratribus  
suis, ab omni episcopali iure et exactione plene concesserat  
libertatem et concessione suam in scriptis recogeret, et Colu-  
briensem canonice, quoniam in hoc assensum praestiterat,  
subscriptioibus colorarat. Quod si huiusmodi concessio per se  
forsan fuisse iudiciali per confirmationem tamen a felicis reconvol-  
tionis A. papae, praecessoris nostri, qui cum per privilegium  
suum usque adeo eae certa scientia confirmavit, et non solum  
tenorem eius expresserit, sed usque fuerit verbis eius, color sortita  
fuerat perpetuae firmitatis, quam Colobriensis cum super hoc post-  
modum fuerit imbutus, et concessione illam, sicut illi confirma-  
verat, confirmavit. Verum, ad hoc fuit et tua parte responsum,  
quod praedicta concessio non tenebat, tum quia dictus episcopus  
non poterat ecclesiam suam tum enormiter cum effectu gravare,  
tum quia canonice assensus per fraudes eius, qui, ut eis ad  
consensum suum facilius traderet, asserbat monasterium semper  
liberum existisse, subreptus fuerat, et per potentium tam eius  
quam regis extorto quum portarium regis proscriptioem rerum,  
et episcopi praepo existum canonice iniuravit. Insuper, non  
plene poterat de concessione illius tenere constare, nec erat illi  
scripto credendum, quod pars monasterii praesentabat, quon-  
iam, iuxta quod deposuerat quidam testes, pugnat concessione illius,  
quam Michael fecerat, in aliquot locis fuisse abassa, et singuli  
canonice, qui subscriperant manu propria subscriperunt;  
in scripto autem quod fuerat nobis exhibitum, nulla rasura peni-  
tus appareret, et unice subscriptiones eorum essent manu con-  
scriptae. Nec nocuit quod praedictus Alexander, praecessor  
noster, concessione huiusmodi confirmavit, ut usus fuerit verbis  
eius, quantum, etsi verbum consensu fuerit, erat tamen factorum  
ignarus, utpote qui non videret eorum fuisse canonice  
assensum, et concessione eorum paginam variatum. Ceterum,  
pars altera replicavit, quod si nec concessio huiusmodi nec  
confirmatio tenuisset, poterat tamen per privilegia de vera et  
actum monasterii libertate constare, quam bonae memoriae Inno-  
centius papa praecessor noster illud in B. Petri tunc  
protectionemque susceperat, et, quam illud cepit censuale submittit  
ad iudicium ad ius percipere huius a Romana ecclesia libertatis,  
duos bicanatus annis singulis nobis nostrisque successores per-  
solerat. Hoc autem felicis reconvoltonis Lucius, Eugenius in

TIT. XXXIII. Cap. XIV. 13) vero; Ch. Reg. 14) instructi  
tessu; de desti; Ch. add.; instructi; Ch. 15) add.; vicorum; Ch. 16) con-  
demnarunt; Ch. Reg. 17) dictus; de st; Ch. Reg. praedictus Col. ep.; Ch. Reg.  
18) quod; Ch. 19) praed. lu.; add. a Rayne. 20) etiam fu.; Ch. 21) Mara-

batine; F. Reg. Reg.; in coll. Codd. nonnulli corruptum est 22) nonna in Codd.  
corruptum est; 23) fundavit; Ch. add.; et infra. Ch. 24) al.; de st; Reg.  
25) non tenere; F. H. L. X. C. Reg. 26) teneat; Cogh. 27) fuerat; Reg.  
28) protestantur; Ch. 29) debitum; Ch. 30) et.; de st; L. V. G. Reg. .

Ad nos s. s. privilegii expresserunt. *lect Lucii et Eugenii nobis* s. s. *de ista authoritate praesudata. Contra hoc autem, in frater* sequi proponibus, quod dicti praecessores nostri nullam potestatem praedicti ministerio concesserunt libertatem, sed illud tantum sibi protectione receperunt, de libertate non habita mentione, nisi ubi dicitur: ad indolentiam autem percepta habita a sede apostolica libertates: quod ecclesiam tunc invicere non poterat, si scilicet pensaretur. Quomodo enim hoc pronomen „*hujus*“ ubi ad certum nihil demonstrat, sed ad intellectum potius demonstratio- nem facere significaverit, ne peregrinus sit peditus intellectus, si a superioribus non fuerit, videtur pronomen ipsam demonstrationem quasi facere, etiam, ac protectionem et confirmationem, de quibus in parte superioris fit mentio, nominat libertatem, quibuslibet quousque tam confirmatione pariter conferatur, ut videlicet, in acta praedicti Alexandri subditum, praeter auctoritatem apostolicam sedis super illis non possit aliquis conveniri, quae ipsi fuerit per sedem apostolicam confirmata, sique quod in privilegio legitur, intelligi possit de huiusmodi libertate. Quod autem in debet esse sensus, et privilegii ipsis patet, quum et Innocentius diecesimam episcoporum executionem capitam esse saltem, et Lucius et Eugenius post protectionem indulgentiam et confirmationem in quarundam ecclesiarum expressum, in suam episcopi diecesimo convenire. Porro, pars altera propositi et aduerso, quod si praedictus Innocentius „*perfectionem*“ nominare voluisset peregrino vocabulo „*libertatem*“ ubi „*libertatis*“ posuit, „*perfectionem*“ potius potuisset. *Ne noverit quod de praenominata demonstratione proponitur, quum antiquus illis dimitteret ecclesias in specialiter protectionem, praenominata titulum apostolicae sedes recipere, quae specialiter et proprias reputabat. Ubi, quum tam per primum capitulum, ubi monasterium in B. Petri tituli protectionem suscipitur, quam per quatuor alios quae sequuntur, libertatem monasterio ipsi expressam, ad intellectum pronominis a demonstratione ostenditur. Absit enim, ut apostolica sedes voluisset monasterium circumvenire creditur, ut casum ab eo sub nomine libertatis recipere, et libertatem ei vel nullam, vel semipotentem, ut est ex aduerso propositum, indulgeret. Ne obest, sed prodest potius, quod sub praedictis Innocentius diecesimam episcoporum executionem voluit esse saltem, quum ex eo quod expressi ipsi executionem reservari, intelligatur, cetera denegasse. In hoc autem executionem ei voluit exhiberi, ut sicut successores illius Romani pontificis, quod obsecrare dictum fuerat, interpretari volentes, in suis privilegiis expresserunt, christum, obum sanctum, consecrationis altarium, et quodam aliu in privilegio eisdem expressa, canonici S. Crucis ab episcopo diecesimam suscipiant, si catholici fuerit, et gratiam utque communionem apostolicam sedis habuerit, et ea gratis, et aliquid ulla praedicta voluerit exhibere. Ne noverit similiter, si Lucius et Eugenius, commemoratis quibusdam ecclesiis, in diecesimam episcoporum dixerint esse saltem, quum hoc non intelligatur de capite, sed de membris, sicut et Alcinus diecesimam episcopis canonice institutum viscerat, quod intelligi de capite non videtur, quum constat nullam ecclesiarum plures episcopi diecesimam habere. Alexander autem, et successores ipsius, ut potius super hoc dubitationis scriptulum auerterent, non fecerunt, nisi de auctoritate sedis apostolicae, mentionem. Ceterum, si nec tot, et tanta sufficiunt, sola praescriptio Sanctae Crucis ecclesiam voluitur. Nos igitur, us et aliis iudicis et intellectus quae fuerunt hinc inde proposita. Distinguens itaque<sup>31</sup> inter libertatem, per praedictum episcopi opem ecclesiae ipsi concessam, et libertatem, quam ei longe ante tempus ipsius episcopi apostolica sedes indultit, sicut patet ex privilegii ante dictis, quia nobis constituit exhibere, extortum fuisse in episcopi concessione canonorum assensum, et concessions paginam in aliquot lineis habuisse rasuras<sup>32</sup>, et subscriptiones singulas fuisse singulis subseribentium manibus adnotatas, scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec<sup>33</sup> rasuram praetendere, nec esse<sup>34</sup> variis subseriptionibus<sup>35</sup> manibus variatum, sed a primo ad ultimum eadem potius manu conscriptum, libertatem, ab ipso episcopo concessam per extorsionem<sup>36</sup>, irritam de criminis<sup>37</sup> et inane, super hoc sententiam delegatorum induriam confirmantes. Quia vero evidenter agnovimus<sup>38</sup> ex privilegiis, ante dictis<sup>39</sup> praecessores nostros ecclesiae sanctae Crucis libertatis privilegium<sup>40</sup> indulsisse, et<sup>41</sup> quod in ea possessione tandem fuerat libertas, quod aliis etiam cessantibus praescripsisset<sup>42</sup>; libertatem etiam a praecessoribus nostris indultam*

auctoritate apostolica<sup>43</sup> confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super<sup>44</sup> hoc autem in nullo sententiae delegatorum induriam derogamus, quum ipsi de hac non cognoverint libertate. ¶ Post haec vero, praecedunt ecclesiae Sanctae Crucis praescriptum coram nobis, quod quum inquit recitationis . . . dicit Portugallensis, universas ecclesias, quae vel fundatae aut erant, et fundantur in posterum in castro Leirion, et eius territorio, et universa iura ecclesiastica eidem ecclesiae concessisset, confecto super hoc publico instrumento, quod ipse diebus usitato hunc vocabulo testatumum, et tam Bracarenensis archiepiscopus, metropolitani provinciae, quum Colimbriensis episcopus, concessions huiusmodi subscripsisset, delegati iudices, non inspicis privilegii S. Crucis, licet super eisdem ecclesiis eis causa non fuerit specialiter decepta, contra ecclesiam S. Crucis nunquam sententiam protulerunt. Et licet Colimbriensis episcopus, ut diecesimam subscripsisset concessions praedictae, quia Ultrabocensis erant, ad eius diecesimam pertinere non videtur, dicebant tunc temporis Saraceni, qui tamen per industriae dicitur ipsius reddita quondam Christianis, Ultrabocensis episcopus, licet versus diecesimam, donationem . . . dicit privilegium proprio confirmavit; quod praedictus Alcinus papa diligenter attendens, omnes ecclesias tunc in castro Leirion, quum territorio eius sitas, cum omnibus pertinentiis ad eisdem, sicut charta dicitur ipsius et praedicti episcopi confirmatio continetur, ecclesiam S. Crucis subdicit privilegio confirmavit. Verum, pars praeterea tunc fuit propositum et aduerso, quod concessions dicitur non tantum, quum huius ecclesiasticae iura et praesertim spiritualia, conferenda non haberet potestatem. *Ne rati quod Bracarensis archiepiscopus et episcopus Colimbriensis in dicit charta subscripsisset dicuntur, quum nec charta ipsi publici sui manu confecta nec illorum sigilla de pendant ex eadem, quae fidei potius dederunt. Nec ante etiam, quod praedictus Alcinus papa praedictis ecclesiis cum pertinentiis suis, in acta quae in charta dicitur ipsius et confirmatione Ultrabocensis episcopi conductae, confirmavit ecclesiam S. Crucis, quum crediderit, ducum ipsius in patrumque et temporalium, et episcoporum, tantum diecesimam, spirituale concessisse. Constat autem ex confessioni partis alterius et ex tenore privilegiorum praedictorum Alexandri et Celestini, praedecessorum nostrorum, praedictis ecclesiis ad Colimbriensem diecesimam pertinere, quum eis et quibusdam aliis numeratis in eorum privilegii subinjuriam, quae omnes in episcopo Colimbriensi consistunt. Uide quum pars altera per se vis privilegii uterque, et illa etiam impraviri, et ne debeat in hoc, nec poterat reprobari. Propterea, privilegium Alcinus non in non contulerat monasterio, sed habitum confirmavit; unde, concessions dicitur ipsius, quae prius erant inacta, non susceperit et ipsius confirmationem raturam. Adversus hunc autem, pars altera replicavit, quod tandem ecclesiam ipsam et ecclesiam S. Iovannis postquam in civitate Colimbriensi suburbio possederat ecclesia S. Crucis, quod praescriptio legitima poterat se tueri, quum etiam ex illo tempore, quod Alcinus casum in ecclesiam confirmavit, et quo ipsi bona fide illis poterant possidere, usque ad tempus litis conceptae, fuissent quibragiata unum et aliquot menses elapsi. Constitit ergo nobis omnibus diligenter inspectis, ex forma quoque sententiarum iudicum praedictorum, quod ministerium S. Crucis, sub praedicti diebus tempore, praedictorum ecclesiarum fuerat possessionem adeptum, quum ipse omnes ecclesias, quas monasterium de manu regis receperat, ad ipsas Colimbriensis ecclesiae praecipue revertit, et recepto ad possessionem pertinere noscitur. Constitit etiam ex forma petitionis tuae, quae tibi restitit postulatibus, ipsius nobis casum ecclesiam possidere. Similiter quoque constitit, ipsum cum medio tempore possidere, ac quod etiam a tempore praedicti Alcinus, qui eas confirmavit eidem, spatium quadraginta annorum fuerat, tempore nostro libis, clapsus, et licet assererit pars altera in iudicio vocari nobis, bonae memoriae G. Sancti Angeli ducumque cardinalium, tunc apostolicae sedis legatum, ubi super his omnibus impussisse sententiam, sique videtur quod hinc contestata fuerit certum eo, tamen, tunc ex depositionibus bestium nobis plene fuit veritas patefacta, videlicet quod nec hinc contestata fuisset, nec sententia praedicta, quum, inspectis privilegii praedictorum Romanorum, super his voluerit te audire. Quum ergo longe ante quadraginta annos, et postmodum medio tempore, ministerium S. Crucis praedictis constet ecclesiam possidere, ac tunc etiam possidere, nec ex aduerso interceptio sit probata, tum praedictis ecclesiis de Leirion, quum ecclesiam S. Iovannis Colimbriensis, de fratrum nostrorum con-*

Tit. XXXIII. Cap. XIV. 31) Nos igitur his et aliis iudicis et intellectus, quae fuerant hinc inde proposita, distinguens etc.; C. leg. 42) rasuram; Reg. 33) invenimus nec; C. 34) esse; dest; C. Reg. 35) subscriptionibus; C. 36) manibus et subscriptionibus; C. 37) subseribentium; Reg. 38) per

est.; dest; FGHKLN; Reg. 37) decrevimus; C. 38) agnovimus; C. Reg. 39) dicitis; FGHK; Reg. 40) privilegia; Fla. 41) atque quod; dest; C. 42) praescripsisset; C. 43) nostra confirmavit; C. 44) Per; FGHKLN; Reg. In; Reg.

silio, adiacemus monasterio S. Crucis, super eis tibi silentium imponentes. In hoc quoque non derogamus iudicibus delegatis, quam coram eis exhibitum non fuerit privilegium Adriani, cuius auctoritate canonici S. Crucis se credere poterunt bonae fidei possessores, nec alia etiam instrumenta. Super eo vero, quod in quinquaginta marcis auri expensum nomine, ac duobus milibus aureorum, quos saepe dicitur M. Columbianus episcopus contulerat ecclesiae S. Crucis, tibi eandem ecclesiam condemnarunt, de volutate partium eorum sententiam taliter curavimus moderari, ut de quinquaginta marcis auri, viginti, et de duorum milibus aureorum, mille monasterium tibi solvere teneretur. Quumque libertatem, a praedecessoribus nostris indulgentiam monasterio, confirmemus, ad ius professionis, quod est contrarium libertati, monasterium decernimus non teneri, non derogantes iudicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant praesentata. Ceterum super eo, quod eadem iudices decreverunt, ut pro domibus portae novae, in quibus parochiale ius ecclesiae Calabrisiensis habuerat, monasterium tandem recompensaret eadem in loco alio competenti, quodcumque auiserit in domibus memoratis, omnino corrigimus sententiam, quam tulerunt, ut illi censentes monasterium non teneri. In ceteris autem latam a praedictis iudicibus sententiam tam pro Columbianis ecclesiae quam monasterio S. Crucis auctoritate apostolica confirmamus. [Nulli ergo etc. Dat. Ferentini 17. Kal. Jul. 1203.]

CAP. XVI.

Contra privilegia ecclesiae minoris spatii quadraginta annorum non praescribitur. II. d. secundum verum intellectum.

Idem Episcopo et Magistro G. Lemoviensibus<sup>2</sup>.

Accedentes ad praesentiam nostram dilectis filiis<sup>3</sup> magistro Zacharia abbatis et conventus Nauglicensis<sup>4</sup> ex una parte, et fratre Petro Templariorum de Tocen,<sup>5</sup> ex altera procuratoribus, dilectum filium I. sublaicorum et capellanum nostrum delinens<sup>6</sup> audientem, eorum qui procurator abbatis et monachorum proposuit, quod, quum decimas terrarum de Sarcole<sup>7</sup> diu quiete<sup>8</sup> possederint, antequam ad Templarium potestatem et dominium pervenissent, et etiam postquam Templarii terras acquisiere<sup>9</sup> praedictas, decimas earundem per XL annos et amplius pacifice possidessent<sup>10</sup>, nunc eis ipsis<sup>11</sup> decimas subtrahere non venterent,  $\frac{1}{4}$  in aliis eisdem graves iniurias irrogantes, [et licet super his nostras literas impetrarint, et interdum in arbitris fuerit commissio, Templarium impediendo malitia nequiter hactenus suam usitatum obtinere. Ex adverso vero Templarium proposuit procurator, quod, quum privilegium Romanorum Pontificum sint nunti, ne de terra, quae propriis manibus vel sumptibus excolunt, decimas solvere teneantur, praedicti abbas et monachi ipsos super hoc iudicialiter molestare non cessant, in aliis eis iniurias plurimum existentes. Quumque causam, quae inter ipsos et praefatos monachos super decimis ipsis vertitur, venerabilibus fratribus nostris Bituricensi archiepiscopo et episcopo Claramontensi duce-riam conceditendam, dum coram illis questio tractaretur, quidam monachi adhibita sibi multitudine armatorum, terras ipsorum violenter intrantes, de segetibus eorum pro suae volutatis arbitrio asportarunt, igne residuum comburentes.] Illis igitur et aliis, quae coram praedicto capellano fuere proposita, plenus intellectus quia<sup>12</sup> de ipsis nobis<sup>13</sup> non potuit per<sup>14</sup> plena fides Discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, inquisita plenus veritate, si abbas et monachi sufficienter ostenderint<sup>15</sup>, quod a Templariis decimas de terris praedictis per XL annos continue percepierint sine lite, vos ad praestationem decimarum ipsarum<sup>16</sup> Templariis appellatione postposita compellatis. Quum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint<sup>17</sup>, eis<sup>18</sup> renunciasse tacite praesumuntur. Quodsi<sup>19</sup> forte<sup>20</sup> in probatione defererint, ad ipsorum impetione<sup>21</sup> Templarios absolvatis, ipsis super hoc appellatione postposita silentium perpetuum imponentes<sup>22</sup>;

super aliis autem auidatis quae hinc inde duzerint proponenda, et quod iustum fuerit appellatione postposita statutis, facientes quod decreveritis per consensum ecclesiasticum firmiter observari. [Dat. Ferentini Kal. Jul. Ao. IX. 1206.]

CAP. XVI.

Exemptus ratione certae rei vel certi loci non censetur exemptus respectu ulterius rei vel loci. II. d. et est textus notabilis et multum allegabilis.

Idem Episcopo Lingoniensi<sup>2</sup>.

Quum capella nobilis rivi ducis Burgundiae<sup>3</sup> gaudere dicatur huiusmodi privilegio, quod nullus archiepiscopus vel episcopus in personas canonicorum eiusdem capellae<sup>4</sup> suspensionis vel excommunicationis aut etiam interdicti sententias<sup>5</sup> audeat pronuntiare, decanus Christianitatis et quidam alii capellae supra dictae canonici, qui parochiales ecclesiae a tenent, occasione privilegii praebitum in his etiam, quorum<sup>6</sup> iurisdictione ad te pertinet, ita te dicunt exemptos, ut<sup>7</sup> quantumcumque graviter interdum<sup>8</sup> excedant, tuae<sup>9</sup> correctioni recusant et sententiae subiacere. Unde a nobis doceri<sup>10</sup> humiliter postulasti, quatter tibi sit erga rebelles huiusmodi procedendum. Quocirca fraternitati tuae praesentiam<sup>11</sup> auctoritate mandamus, quatenus, in quantum exempti sunt eisdem ratione capellae, apostolicis privilegiis deferat reverenter; sed, in quantum ratione parochialium ecclesiarum vel alias<sup>12</sup> iurisdictionem tuam respicere dignoscatur, officii tui debitum in eisdem libere prosequaris. [Dat. Rom. ap. S. Petr. XVI. Kal. Mart. Ao. IX. 1206.]

CAP. XVII.

Per exemptionem, concessam monasterio, capellae sibi subiectae non censentur exemptae.

Idem Abbati et Fratribus Evasisensis<sup>2</sup> coenobii.

Ex ore sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Romani Pontificis, qui praesidet apostolicae sedi, rectissima debet exire sententia, quae<sup>3</sup> contra iustitiam nulli parcat, sed reddat unicuique quod suum est. Quum igitur inter vos et venerabilem fratrem nostrum Vigoriensem<sup>4</sup> episcopum super monasterii vestri subiectione ac libertate controversia verteretur, et nos eadem<sup>5</sup> terminandam commissemus iudicibus delegatis: causam<sup>6</sup> eandem sufficienter instructam ad nostram praesentiam remiserunt, certum partibus terminum praefigentes, quo cum instrumentis et attestacionibus nostris se conspecti praesentarent sententiam recepturam<sup>7</sup>. Partibus igitur in nostra praesentia per procuratores idoneos constitutis, audientiam praebimus liberam et benignam. Et quidem monasterii vestri proposuit procurator, quod idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum existit et exemptum; ad hoc<sup>8</sup> probandum privilegia praedecessorum nostrorum inducens, unum Constantini<sup>9</sup> et alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis et Coelestini, quorum usum continuum a longis retro temporibus per depositiones testium ostendere nitentur<sup>10</sup>.  $\frac{1}{4}$  [In primo siquidem privilegio Constantini continetur expressum, quod sanctae recordationis Egrinus, Wigoriensis episcopus, ad apostolicam sedem accedens, visionem quandam, qua se beata Maria manifestavit eidem, praefato praedecessori nostro reverenter exposuit, et tunc temporis Anglorum reges Kenredus et Offa, cum quibus iam dictus episcopus Apostolorum limina restavit, in loco visionis ostense de bonis suis plurima beneficia in praesentia eiusdem praedecessoris nostri regia liberalitate donavit, quae ipse auctoritate apostolica confirmavit, quatenus in eodem loco monachorum congregatio secundum beati Benedicti regulam, quae minus in illis partibus tunc rigebat, ad dicium nominis constitueretur honorum; nule praefatus Pontifex Britanolo Britanniarum primum per apostolica scripta mandavit, ut eandem congregatio constitueret ordo, dicimus ostendit, apostolica auctoritate mandavit, et regia liberalitate donavit sibi et successoribus suis, memorato Egrino episcopo assistente, eorum animarum eiusdem ecclesiae praecipue iniungendo,

TIT. XXXIII. Cap. XIV. 45) Quam antem: C Reg. 46) praedecessores nostros: C 47) decrevimus: Nre Reg. 48) tantummodo iuris: Cb; add: videlicet: C 49) corrigentes et: Cb 50) iud: deest: Cb. Cap. XV. 1) Restitutio ex Reg. Beq. IX. III.; Comp. III. c. 5. h. l. (5, 16.) 2) ep. et mag. Guidoni archidiacono Lemoviensibus et abbati Balhoni Lemoviensibus floccensis: Reg.; Lemov: ex scriptum est in Codd.; — Pathost no. 284. 3) adici filii: C 4) Manacensis: Reg.; in Codd. Cnomen corrupt. est 5) Torrela: Reg.; nomen in Codd. corrupt. est 6) add: cis: Cb 7) Saneol: Reg.; nomen in Codd. corrupt. est 8) in quiete: C Reg. 9) acquiescenti: Cb 10) percipissent: Cb Reg. 11) addit: etiam: Cb 12) quod: Cb 13) nob.: deest: Cb 14) exhiberi: ib. 15) ostendunt: Cb; ostendunt: C 16) ipsorum: Reg. 17) solverunt: Cb 18) ipsis: Cb Reg. 19) Si vero: Cb Reg.; Quod etsi: Cb; Qui etsi: Cu 20) forte:

deest: Cb 21) imponatis: Cb 22) imponatis: Cb. Cap. XVI. 1) Restitutio ex Reg. Beq. IX. 265.; Comp. III. c. 6. h. l. (15, 16.) 2) Pathost no. 302. 3) Divisionensis: Reg.; in Codd. Cnomen corrupt. est 4) ecclesiae sive capellae: Cb 5) sententiam: C Reg. 6) quorum: Cb Reg. 7) ut: deest: Cb 8) interdictionem: Reg. 9) quod interdum tuae: Cb 10) eodoceri: Cb 11) per ap. scripta: Cb 12) alia: Cb Reg.; aliam: Cu. Cap. XVII. 1) Resolutum ex Reg. Beq. VIII. 204.; Comp. III. c. 7. h. l. (5, 16.) 2) Evasis: 1) Füllath; Foeschman: Cb Reg.; — Pathost no. 260. 3) quae: Cb 4) Wigoriensis: Cb Reg. 5) eam: Cb; add: ipsis: Cu 6) ipsi causam: Cb 7) revocasti: Cb 8) quod: Cb 9) duo videlicet Constantini, unum Innocentii et alterum Alex.: C Reg. 10) nitentur: Xcgh; videtur: Cb.



CAP. XIX.1

Religiosi, quibus a Papa concessum est, ut ecclesias eis subiectas possint in propriis usus convertere, non auctoritate propria, sed a diocesano loco possessionem illarum ecclesiarum recipere debent, nisi in privilegio aliud exprimitur.

Idem Elidensi\* Episcopo.

Pastoralis officii (Et infra: [cf. c. 28. de off. iud. del. l. 29.]) Interrogati praeterca utrum viris<sup>2</sup> religiosi, quibus a sede apostolica est indultum, ut ecclesias suas in propriis usus possint convertere, decedentibus personis earum<sup>1</sup>, licet auctoritate propria possessionem earundem ecclesiarum intrare, vel per diocesann episcopum<sup>3</sup> in ipsa<sup>6</sup> sint potius inducendi. Ad quod utique respondemus, quod, nisi forte in<sup>7</sup> indulgentia summi Pontificis id continetur expressum, suo episcopo inconsulto in possessionem ipsarum eis non est licitum introire<sup>8</sup>, quia per indulgentiam huiusmodi episcopali iuri non credimus derogari. [Solicitè etc. (cf. c. 9. de his, quae fiunt III. 13.) Dat. Rom. ap. S. Petr. XVI. Kal. Iun. 1204.]

CAP. XX.1

Si in propter cuius delictum positum est interdictum, illud non servat, alii nihilominus servare tenentur; secus, si ille non servat, in cuius favorem latum fuit.

Idem Episcopo et Capitulo Tripolitani\*.

Petistis per sedem apostolicam edoceri, utrum, quum propter<sup>2</sup> Hospitalarios vel<sup>1</sup> Templarios civitas vestra generaliter supponitur interdicto, eisdem<sup>3</sup> non servantibus, vos illi tenamini observare. Ad quod sic diximus respondendum, quod illorum excessus vobis non praebet licentiam excedendi. Sed si praefati<sup>6</sup> Hospitalarii vel Templarii privilegiorum suorum fines excesserint, violando temere interdictum, quod pro eis<sup>7</sup> fuerat<sup>8</sup> promulgatum: ne ipsi videantur de aliorum fletu ridere, vos in poenam praesumptionis eorum<sup>9</sup>, quamdiu ipsi violaverint interdictum<sup>10</sup>, de nostra licentia celebretis. [Dat. Signiae XIV. Kal. Oct. Pont. unstr. Ao. XI. 1212.]

CAP. XXI.1

Privilegium concessum monasterio, ut eius monachi excommunicari non possint, intelligitur de monachis, existentibus in monasterio, vel in ecclesiis sibi subiectis utroque iure. Hoc dicit, et est casus quodlibetiam.

Idem<sup>2</sup>.

Quoniam, sicut nobis per tuas literas intimasti, per confessionem constat partis adversae, quod Nepesinus<sup>2</sup> episcopus ius episcopale percipit in ecclesia sancti Blasii de Flagen.<sup>1</sup> ac per hoc eadem ecclesia non pertinet ad monasterium pleno<sup>3</sup> iure: credimus, quod, non obstante illo capitulo privilegio, quod ipsi monasterio est indultum, ut nullus episcopus ecclesias utroque iure illi<sup>6</sup> subiectas interdicto supponere, vel monachum seu<sup>7</sup> clericum eiusdem monasterii syndicare vel<sup>8</sup> excommunicare praesumat, praefatus episcopus possit interdicere dictam ecclesiam, et excommunicare monachum seu<sup>9</sup> clericum vestrum ad eius regimen deputatum, quum alterum de iure fuerit<sup>10</sup> faciendum; quoniam illud capitulum esse intelligendum videtur de monachis aut clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad ecclesias destinatis, utroque iure sibi subiectas.

CAP. XXII.1

Episcopus, remittens alieni ecclesiae decimas episcopales indefinite remississe videtur non solum praeteritas, sed et futuras. Et est casus notabilis.

Idem Londonensi\* Archiepiscopo, apostolicae sedis Legato.

Quia circa (Et infra: [cf. c. 6. de lig. l. 1. 21.]) Subsequenter etiam Quaesivisti, utrum monachi omnium Sanctorum<sup>2</sup> privilegium bonae memoriae E. I. praedecessoris tui<sup>3</sup> super episco-

palibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad possessiones acquisitas<sup>4</sup>, et postmodum<sup>5</sup> acquirendas. Super quo tale damus tua fraternitati responsum, quod, si decimarum illarum remissio facta existit<sup>6</sup> secundum canonicas sanctiones, praedecessor tuus indefinite decimas episcopales monasterio remittendo, quum nihil exceperit et poterit<sup>9</sup> excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, nec debeat a eademque substantia diverso iure censeri, intellexisse videtur non solum de decimis possessionum illius temporis, sed futuri. [Sane etc. Porto etc. (cf. c. 6. de cons. et. off. IV. 14.) Dat. Signiae V. Non. Oct. Pont. unstr. Ao. XII. 1213.]

CAP. XXIII.1

Ponit concilium ordinem quatuor patriarchalium solium, usque illi: Servata, nisi possit tria privilegia ligarum. Primum, quia dant pallium. Secundum illi: Dominica, quia ante se crucem deferri faciunt, praeterquam in casibus, hic exceptis. Tertium illi: In omnibus, quia ad ipsos appellatur. Et in hoc protestatur illi: Salvis.

Idem in concilio generali.

Antiqua patriarchalium sedium privilegia renovantes, sancta<sup>2</sup> universali synodo approbante sancimus, ut post Romanam ecclesiam, quae disponente Domino super omnes alias ordinariae potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium et magistra, Constantinopolitana primum, Alexandria secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana<sup>3</sup> quartum locum obtineant<sup>1</sup>, servata<sup>2</sup> cultibus propria dignitate ita, quod, postquam antistites earum<sup>6</sup> a Romano Pontifice receperint<sup>7</sup> pallium, quod est plenitudinis officii<sup>8</sup> pontificalis<sup>9</sup> insigne, praestito sibi fidelitatis et obedientiae iuramento, licenter et ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, et pro Romana ecclesia sponsonem<sup>10</sup> obedientiae ab eisdem. Dominica vero crucis vexillum ante se faciant ubique<sup>11</sup> deferri, nisi in urbe Romana, et ubique<sup>12</sup> summus Pontifex praesens<sup>13</sup> existit, aut eius legatus, utens insignis apostolicae dignitatis. In omnibus autem provinciis, eorumdem iurisdictioni subiectis, ad eos, quum necesse fuerit, prooveetur, salvis appellationibus ad sedem apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

CAP. XXIV.1

Privilegium religiosi concessum, ad possunt sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui, licet maneat in saeculo, obtulerunt se licenti ordini, mutato habitu saeculari, vel de illis, qui bona sua eis delerunt manuturto retento. Hoc prius Privilegium religiosi concessum, quo, eis venientibus ad locum interdictum, suum in anno aperiantur ecclesiae, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quod una tantum sola ecclesia aperiantur in loco. Hoc secundo.

Idem in eodem.

Ut privilegia, quae quibusdam religiosi [personis] Romana concessit ecclesiae, permaneat inconcussa<sup>2</sup>, quaedam in eisdem diximus declaranda, ne minus sana intellecta pertrahantur<sup>3</sup> ad abusum, propter quem possint<sup>4</sup> merito revocari, quia privilegium meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate. Sane quibusdam regularibus apostolica sedes indulsit, ut his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan ecclesiae, ad quas pertinent, a divinis officis fuerint interdictae, ipsosque mori contigerit<sup>5</sup>, sepultura ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati vel nominati fuerint interdicti; suis quoque confratres, quos ecclesiarum praelati apud ecclesias suas non permisissent sepeliri, nisi excommunicati vel interdicti fuerint nominati, ipsi ad ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc<sup>6</sup> autem de illis confratribus<sup>7</sup> intelligimus, vel qui adhuc manentes in saeculo eorum ordini sunt oblati, mutato habitu saeculari, vel eis, qui bona sua dederant<sup>8</sup> inter vivos, retento sibi, quamdiu in hoc<sup>9</sup> saeculo vixerint, usufructu; qui tamen<sup>10</sup> sepeliuntur episco-

TIT. XXXIII. Cap. XIX. 1) Restitutioe Reg. Bepp. VII. 169.; Comp. III. c. 5. h. 4. 5. h. 6. 2) Elidensi; FHK; Helidensi; c. Reg.; - Pothost no. 2599. 3) viri religiosi; FLAVI. 4) ecclesiarum; Lath. 5) ep.; deest: FRIKLE Reg. 6) ipsas; Ce; ipsam; Ob Reg. 7) in; deest: Cues. 8) intrare; h. l. Cap. XX. 1) Restitutio et Reg. Bol. XV. 162.; Comp. IV. c. 3. h. l. 5. 12. 2) Pothost no. 438. 3) per; Dh. 4) et; ib.; deest: Dh. 5) mlti.; ipsam; Dh. 6) praedicta; ib. 7) illi; FRIKLE Reg. 8) fuerit; Reg. 9) illorum; FRIKLE 10) interdicta; Dh. Cap. XXI. 1) Restitutio et Comp. IV. c. 4. h. l. 5. 12. 2) 1198 - 1215. Pothost no. 5041. 3) Nepesinus; GBA; Necesinus; I.; Vesposinus; Dh.; Neposinus; Dh. 4) Blaesii; F.; Plavian; GH; Plavianus; F.; Flavian; Duesh; Stanno; Dh; Stanno; Dh. 5) de plano; Dh. 6) sibi; ib. 7) vel; F.; vicarium; vel; Dh. 8) aut; Dh. 9) seu cler. vest.; deest: D. 10) fuerat; Dh. Cap. XXII. 1) Restitutio et Reg. Bol. XVI. 118.; - Comp. IV. c. 5. h. l. 5. 12. 2) Anglum; Duesh; Ludm.; Dh; Loudin.; Dh. 3) Landensis; Reg.; - Pothost no. 4820. 3) mon. de Il.; Dh. 4) G.; Dh. 5) nostri tuis super hoc; Dh. 6) postmodum acq.; Dh. 7) et in postero; Reg. 8) fuerit; F.; existit; Dh. 9) poterit; FRIKLE; poterit; D Reg. Cap. XXIII. 1) c. 5. Conc. Lat. IV. (1215.); - Comp. IV. c. 6. h. l. 5. 12. 2) sacra; Conc. 3) et Hier.; FRIKLE 4) obtineat; Dh. 5) reservata; Conc. Ms. 6) eorum; Dh. Conc. Ms.; deest: Dh. 7) accepterint; Dh; repperunt; Dh. 8) off.; deest: Conc. Ms. 9) pastoralis; Dh. 10) disponentium; Dh. 11) ubique; Dh. 12) ubi; Dh. 13) fuerit; Dh. Cap. XXIV. 1) c. 5. Conc. Lat. IV. c. 7. h. l. 5. 12. 2) inconcussa; Conc. 3) pertrahantur; Dh. 4) quae; Dh. 5) contingat; Conc. 6) Haec; Dh. 7) fratribus; Dh. 8) dederant; D Conc. 9) hoc; deest; ib. 10) nunc; Dh.



coram nobis, nimis stricte interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quod per eam praedicti fratres praeter episcoporum, abbatum et aliorum praelatorum assensum facere hoc non possint<sup>3</sup>, propter quod eos celebrare iuxta indulgentiam apostolicam non permittunt. Quam autem, si res tollitur se haberet, nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua id episcopi et alii praelatis annuuntibus liceret eisdem: fraternitati tuae mandamus, quatenus interpretatione huiusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quae iure parochiali proveniunt se prorsus absteineant, datam eis sine licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita, quod dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti. [Dat. Rode F. Kul. Sept. .No. XX. 1225.]

CAP. XXXI.

Privilegium de decimis novallium non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.

Gregorius IX. maioris ecclesiae et Christianitatis Decano et Archidiacono Linconiensibus<sup>2</sup>.

Dudum inter priorem et conventum de Butele<sup>3</sup> ex parte una, et priorsam et moniales de Campesse<sup>4</sup> ex alia super decimis lite mota (Et infra): De consilio fratrum nostrorum decernimus<sup>5</sup>, iuri praedictorum prioris et conventus super decimis novallium, in quarum erant possessione tempore illo, quod indulgentia apostolicae impetratae fuerunt, a parte altera de decimis novallium non solvendis, non debere per eas, non facientes de hoc aliquam mentionem, praedictum generari.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiorum, nisi se ad eos in totum trausterint, ad episcopalia iura tenentur.

Idem<sup>2</sup>.

Quidam, sicut<sup>3</sup> asseris, in privilegiorum fraternitate recepti, nolunt tibi de iuribus episcopalibus respondere. Verum, quamdiu huiusmodi fratres moram in domibus suis fecerint, eos compellere poteris ad dicta iura tibi integre persolvenda.

CAP. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decimae semel novale semper est novale.

Idem Arelatensi Capitulo.

Consultationi vestrae breviter respondemus, quod terra, de qua non exstat memoria, quod aliquando culta fuisset, reducta per religiosos noviter ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de non solvendis decimis novallium iure censi, quam alias nonnunquam contingeret indulgentiam de novallibus plus eis dispendii quam utilitatis afferre.

TITULUS XXXIV.

DE PURGATIONE CANONICA.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per iuramentum se purgat; alias secus, et censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex concilio Triburiensi.

Nobilis homo vel ingenuus, si in synodo accusatus<sup>2</sup> crimen negaverit, si fidelem cum esse sciverit, cum duodecim

ingenuis se expurget. Si autem<sup>3</sup> antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio aut falso testimonio: non admittatur<sup>1</sup> ad insinrandum<sup>3</sup>; sed<sup>4</sup> ei, sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur.

CAP. II.

Infamatus, tertio monitus se non corrigens, usque ad purgationem ab officio suspenditur.

Ex concilio Aghathensi.

Si quis presbyter, negligens vitae suae, pravis exemplis mali de se suscipari permisit<sup>2</sup>, et populus, ab episcopo<sup>3</sup> iuramento se suscipari Christianitatis adstrictus<sup>4</sup>, infamatum eius patefecit, certique<sup>5</sup> accusatores criminis eius<sup>6</sup> defuerint, admoneatur primo seorsum<sup>7</sup> ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus, et, si non emendaverit, [in concilio presbyterorum] episcopus cum publica increpatione admoneatur. Si vero nec sic<sup>8</sup> correxerit, ab officio<sup>9</sup> suspendatur usque ad condignam<sup>10</sup> satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur<sup>12</sup>.

CAP. III.

Etiam regulares purgant se de delicto secundum regulam vocationum.

Ex concilio Meldensi.

Moniales, si libidinibus inservire accenserunt<sup>2</sup>, et manifeste detegi non valuerint, erga regulam<sup>3</sup> suae opinionis malam famam canonice<sup>4</sup> purgare cogantur.

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio; alias secus. II. 4. quoad titulum.

Ex eodem.

Si quis de gradu ecclesiastico raptoribus<sup>2</sup> alienarium sponsum se consensorem vel interventorem manifeste proderit, a proprio gradu repellatur<sup>3</sup>, et, si verisimilibus<sup>4</sup> exinde suspitionibus fuerit impulsatus, canonice se expurget<sup>5</sup>.

CAP. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare iuramento de veritate, comparatus vero de credulitate.

Innocentius Papa Aquilegensi Patriarchae et Mantuano Episcopo<sup>2</sup>.

Quoties frater noster .I. Tridentinus<sup>3</sup> episcopus in nostra et vestra praesentia de simonia impetitus sit<sup>4</sup>, vos<sup>5</sup> latere non credimus<sup>6</sup>, sed accusatores, scriptum afferentes, testes secundum formam canonum producere nonquiverunt<sup>7</sup>, scilicet quod ecclesiam sancti<sup>8</sup> Petri<sup>9</sup> presbytero P.<sup>10</sup> dederit<sup>11</sup> pro quatuor<sup>12</sup> modis frumenti<sup>13</sup>, <sup>14</sup> quos ab eadem<sup>15</sup> ecclesia accepit. Verum quoniam nec accusatores nec testes secundum formam canonum et sanctorum Patrum statuta in causa ipsa producere potuerunt, Communi fratrum nostrorum<sup>16</sup> consilio iudicamus<sup>16</sup>, ut tertia manu sui ordinis et quarta<sup>17</sup> abbatum et<sup>18</sup> religiosorum sacerdotum de supra dicta<sup>19</sup> simonia, in vestra praesentia debeat<sup>20</sup> se purgare<sup>21</sup>. Porro purgationis<sup>22</sup> tenor erit huiusmodi<sup>23</sup>: Idem episcopus iurabit<sup>24</sup> primum super sancta Dei<sup>25</sup> evangelia, quod<sup>26</sup> pro ecclesia sancti Petri<sup>27</sup> presbytero P.<sup>28</sup> danda nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis<sup>29</sup> pro eo se, sciente pretium receipt<sup>30</sup>; deinde [per] computatores<sup>31</sup> super sancta<sup>32</sup>

Tit. XXXI. Cap. XXX. 5) possunt: F6KEb. Cap. XXXI. 1) 1227-34. — Polthast no. 2661a. 2) Lingou.: F; Lincoln: H; Ludon.: K. 3) Buccle: L; Buelcina: Lb; Botele: V; Baten.: Cml.; — carandina heronum modum illi in c. 30. de. 1276b. 4) Campere: F; Campesaria: G; Campesaria: U. 5) decernimus: B. Cap. XXXII. 1) 1227-34. — Polthast no. 2652. 2) ep. Le.: G 3) ut: Fg. Cap. XXXIII. 1) 1227-34. — Polthast no. 2682. Tit. XXXIV. Cap. I. 1) Cf. c. 15. c. II. q. 5. c. Call. ill. edit. — Lips. XXXVIII. 4.; Comp. I. c. 1. de purg. iudg. (5. 26). 2) accusatur et neg.: AP 3) aut.: desst: ab. 4) admittitur: A. 5) iuramentum: Ab. 6) sed sicut qui... est, foretque aut iam candenti fore se expurgat: AP. Cap. II. 1) Esstet dignus. 2) Confr. Monit.: 551. in. Bonif. torn. LL. I. 413.; Burch. II. 281.; Ita Decr. VI. 226.; Lips. XXXVIII. 2.; Comp. I. c. 1. de. 15. 29.) 2) permittit AP 3) ipso: AI 4) constituit: Ahe! P. Burch. II. Conc. 5) et cert.: Coll. edit.; et cert.: Conc. 6) eiusdem: Aae 7) se.: desst: P 8) ut: add. a Rogm. 9) se: episcopo: P 10) signum: Coll. edit. pr. Ab. Conc. 12) quos sequi. vide in c. 12. c. II. q. 5. Cap. III. 1) c. 70. Conc. M. Idem. (815) Burch. VII. 50.; Ita Decr. VII. 68.; Lips. XXXVIII. 1. c. 2. h. I. (5. 29). 2) accusatur: Ahe! P 3) ecclesiam: Burch. II. Conc. 4) legaliter: Conc. Cap. IV. 1) c. 11. c. 8. de. Burch. IX. 32.; Ita Decr. VIII. 174.; Comp. I. c. 3. h. I. (5. 29). 2) receptoribus: Ab 3) repellatur: Burch. 4) similibus: Ab 5) purget: Coll. edit.; et canonice nequiverit approbari, secundum 88. Patrum statuta se purgare cogatur: Conc.

Cap. V. 1) Inhibition ex App. I. 57.; Lips. XXXVII. 7.; Comp. I. c. 1. h. I. (5. 29). 2) Aquil. patr.: C. Osmolpater: Aquil. patr. et Mantuan.: Ab; P. Aquileg. patriarchae et M. Mantuano et G. Feltrensi, I. Vicentino et R. Carcensi. Camensis: Ep. ep.: P; quae fuerit, supra iam illa canonice, quoniam de Burch. collectione Bonifacii Deum. in. Feltr. (Recherches p. 21.); ven. tunc P. Aquileg. patr., M. Mantuano, P. Felicensi, L. Vicentino et P. Camensis ep.; idem capit. esstet ubi Palens. Burch. c. 17. c. II. q. 5.; 1139-43. — Jaffé no. 3883b. 3) Adscriptibus: Fulgentius: O 4) fuerit: O 5) prudentiam vestram (tunc): Ab; Coll. edit. 6) et credi, cuius causa in nostra (vestra): P; tandem ventilata praesentia, producti sunt (omitt. P) accusatores et testes, viva voce et scripto accusantes (omitt.); eum: c. 9. quod ecel.: OP; credi, cuius causam in praesentia nostra ventilavimus, producti sunt apud eum accusatores et testes viva: Ab; voce scriptum afferentes (assentes): Ab; nec testes secundum formam canonum producere potuerunt, quod ecel.: 3 7) nequiverit: P; La. s; beati: GHALXII. 9) add.: de Passorum: Ahe!; Passor.: A; Paio: O; Pan.: P 10) Paulo: Coll. edit. 11) de fide: O 12) interfidis quatuor: O 13) de frumento: P 14) eiusdem ecclesiae: Ahe!; Burch. II. 281. 15) add.: de Paio: A; de Paulanda abbas: Paulus P.; de Paio a presb. Paulo de Aha: O, utraque mendose 28) Paulo: A 29) add.: OP 30) receipt: GAb; Ahe!; acceptor: O 31) purgatores: P; GHALXII; expurgatores: AP 32) sacrosancta: P.

Dei: evangelia irabunt<sup>31</sup>, quod ipsi credunt, eum verum  
fuisse. [*Xos. dupe. chr. ep. c. 17. C. II. q. 3.*]

## CAP. VI.

Episcopus parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi  
ab eo legitime appellaverit.

Alexander III. Genuensis<sup>2</sup> Episcopo.

Nos<sup>3</sup> inter alios <sup>4</sup>pravinimus<sup>4</sup> supra, licet inmeriti,  
dignitate, ut quae dubia sunt declarare, et singulorum  
consultationibus, quantum nobis Dominum ministraverit<sup>5</sup>, sollicite  
responderet, ut questionibus sub examine Romanae ecclesiae ter-  
minantur, quae inter alias ecclesias disponente Domino obtinet  
possidentur. Unde, quia nos tua fraternitas consulere voluit,  
utrum episcopus parochianum suum, publica fama cum accu-  
sante, ad purgationem cogere possit, consultationi tuae taliter  
respondemus, quod, si de aliquo crimine publica laborat  
infamia, accusatore et testibus decidentibus ad purgationem  
est per ipsum<sup>6</sup> episcopum compellendus, nisi forte super  
ipso<sup>7</sup> ad superiorem iudicem duxerit appellandum. Sane, si  
appellaverit, eius parebit iudicio, ad cuius examen causam  
voluerit<sup>8</sup> per appellationem transferre.

## CAP. VII.

Comparatores debent esse honesti, et nefarium habere eum, quem purgant,  
nec debent a iudice vel alio impediiri, et deficiens in purgatione puniri ut  
convictus.

Idem Gaetanensis<sup>2</sup> Electro.

Quum<sup>3</sup> P.<sup>1</sup> Manconella<sup>2</sup> presbyter *Et infra*: [cf. c. 10,  
de accus. F. I.] Purgatores vero illius honestitas et opinionis  
esse volumus, quod verisimile sit, eos nolle amore vel odio  
suo obtenta pecunia deierare<sup>6</sup>. Ut autem idonei appareant,  
necesse est, ut eius, quem purgare debent, vitam et conversa-  
tionem agnoscant<sup>7</sup>. Deficiente vero<sup>8</sup> in purgatione  
omni officio et beneficio ecclesiastico privare procuret, sibi  
omnibus modis praecavens, quod, si qui<sup>9</sup> purgandus<sup>10</sup> in sua  
voluerit<sup>11</sup> purgatione assistere, nullam eius malevolentiam  
vel indignationem ostendat, nec eos aliquo modo impediatis,  
vel ab aliis, quantum in te est, impediiri permittas.

## CAP. VIII.

Absolutio, facta secundum purgationem vulgarem, non tenet, et ea non  
obstante potest iudici de novo purgatio, et admittiiri accusatio.

Lucius III.<sup>2</sup>

Ex tuarum intelleximus continentia literarum, quod,  
cum P. presbyterum latorem possessionem, quia infamabatur  
de homicidio, communicatio fratrum consilio<sup>1</sup> suscepit, tu,  
a sacerdotali officio suspendisses, hanc memoriam praedecesso-  
ris<sup>1</sup> tui literas tulit in medium, quibus apparuit<sup>2</sup>, cum  
iudicio aquae frigidae suam innocentiam purgavisset, et  
episcopum suis cum<sup>3</sup> literis absolvisset, scholaribus etiam,  
qui homicidium instigante diabolus perpetraverat, immunitam se  
ipsum a crimine, iudicis sacrosanctis exemplis, affirmavit. Quia  
vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem, quam  
praestitit, sufficere non putantes, fraternaliter tuae per aposto-  
lica scripta<sup>4</sup> mandamus, quatenus, si accusatores idonei  
non<sup>5</sup> apparuerint<sup>6</sup>, qui tunc de homicidio convincere possint,  
ut cum seipsum aut quinta manu sui ordinis, sicut expedire  
cognoveris, praesertim<sup>7</sup> in iudicio; quam praestitit, suspensio-  
nem sine mora et difficultate relaxes, et cum testimonio  
boni virum<sup>8</sup> annuncias, ab infamia homicidii nullius con-  
traditione vel appellatione obstante auctoritate nostra factis  
absolvatis. Is autem, qui infamatus, sese immunitum a crimine

homicidii praestitio irruendo firmavit, et purgatores, quod cum  
credant eum innoce, iurare debeant.

## CAP. IX.1

Sufficit, quod comparator sit laboratus ab ecclesia bonae famae, nec de  
crimine suspectus condemnatus.

Idem Vintoniensis<sup>2</sup> Episcopo.

Constituis in praesentia nostra P. diaconum <sup>3</sup>de Bohan<sup>3</sup>  
sua nobis assertionem monstravit *(Et infra)*. Praeterea illud nobis  
non modicum admirationem inducit<sup>4</sup>, quod purgationem  
oblata recipere<sup>5</sup> noluit, nisi prius commendasset nomina  
singulorum, qui iam dictum P. purgare volebant, et de nationibus<sup>6</sup>  
et ceteris circumstantibus prius inquireret diligen-  
ter, tanquam<sup>7</sup> esses ordinationes<sup>8</sup> facturas: utinam sic  
discuteret ordinationes! Sane in purgationibus faciendis,  
quum satis sit illis<sup>9</sup>, qui pro purgando exhibent iuramentum,  
secundum<sup>10</sup> propriam conscientiam et opinionem iurare,  
quod purgandum a crimine sit immunis, vel quod bonum<sup>11</sup>  
exhibuit iuramentum, si purgatores ab ecclesiis tolerentur,  
et sint<sup>12</sup> bonae famae in suis ordinibus ministrantes, nec in  
iudicio pro crimine<sup>13</sup> condemnati: procul dubio sunt<sup>14</sup>  
absque ulla<sup>15</sup> indagine admittendi.

## CAP. X.1

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, notum ab  
officio, sed etiam a beneficiis, donec se purgaverit. Hoc primo. Et augetur  
propter hoc numerus comparatorum. Hoc secundo. Et causa interdu  
post purgationem praestitum suspenditur quis ad tempus. Et tertio. Et  
deficiens in purgatione punitur convictus. Hoc quarto.

Innocentius III. Senonensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Inter sollicitudines nostras illa debet esse praecipua, ut  
captivum sollicitudines, quae moliantur<sup>3</sup> rancore Domini demoviri,  
species quidam habentes diversas, sed caudas ad irruere colligatis,  
quia de civitate converunt in id ipsum. Illi sunt nuptiae  
cupones, qui apertum rano commisit, qui rivas draconis in  
auro cadere Babilonis praecipunt, qui iuxta verbum propheticum  
arcum rem autem intendunt, et surgunt innoxios in oculis,  
quorum error serpit ad cancer ita, quod, nisi lotus in flore  
lustratus, fructum non solum amaram, sed etiam pestiferum ger-  
minat. Hos Apostolus egregius praedicator in epistola sua  
prophetica sermone describit, et docet omnibus modis eruditos,  
contra quos sacerdotes tubis argenteis clangere debent, ut conclu-  
sant<sup>1</sup> populo, arcu foederis praecedente, navi corruant Hiericho,  
quae iam fuerat perpetuo onathante condemnata, ita, quod, si  
quis ex ea vel replum amaram furari praesumpserit, ante Arbor  
filio Churmi lupulibus obruitur. [Tu quoque sicut rix procoribus et  
discretus veri pastoris adimplet officium, et super grege tibi com-  
missio pure ac plene sollicitudinem pastoralium exeres, dum et  
legem Christi zelosis, et haereticorum impugnas errorem, in  
fidentes ipsorum exeres gladium evangeticum ultionis. Vigilans  
enim vigilas super grege tua, et relictis veri pastoris orili, quod  
non sum, aures aberrant, post existiga gregeum, qui non sui sed  
tenace abentis; vel ac lupus cas rapit, et dispergit, quae  
veritas in eodem orili sub uno pastore fidei catholicae currit. Inter  
praecipuos quidem rivus domini Sabbathi agricolas deputatus  
culpabatur, quae descripsimus, non patens eius specie demoliri:  
sed cas vel capere patens satigis vel fignere. Sane, sicut ex literis  
tuae fraternaliter accepimus, quum ad preces venerabilis fratris  
nostri Allessandroensis episcopi ad villam, quae Charitus dicitur,  
accessisses, praesentibus eodem et venerabilibus fratribus nostris  
Niceronesi et Melitensi episcopis in unum fecisset eisdem villae  
populum congregari, ubi de haereticis et eorum dogmatibus in-  
quisitione diligenti habito, inter alios, quos super haeretica praedate  
reperisti publice infamatos, decessit Niceronensem canonum

TIT. XXXIV. Cap. V. 31. De: deest: Adh: 34. iur. similiter, quod  
ipsi credunt, quod verum iuravit A: quod ipsi credunt verum esse quod  
ipse iuraverat. Q: quod, nisi fuerit A: quod, hoc verum est, quod ipse  
iuravit. P.

Cap. VI. 1. *Re-Adhuc et Comp. I. c. 7. h. l. 5. 2. = ubi videtur  
de. no. 4. de off. et pot. parol. (1. 23.) 2. Gen. ep. deest: F. H. K.: Curien-  
sis: Gaure: M: sed in c. l. est. Gg.: Iannesi ep. = 1159. 31. Joffe  
no. 9642. 3. Idem: 4. Gg.: Nos idem 5. monstravit: Adh: 5. dno-  
cessantur: A: 6. super ipsa causat: A: 7. voluit: Adh: 8.*

Cap. VII. 1. *Re-Adhuc et App. I. c. 11. Comp. I. c. 12. de accus. (5. 1.)  
2. de accus. ep. ad. c. 10. de acc. (5. 1.) = 1106-67. = Joffe no. 9677.  
3. Quoniam: Adh: 4. Petrus: F. G: deest: M: 5. Manconella: de: Man-  
conella: G: 6. perierat: G. *Und. Bohan.* 7. nocentur: G: 8. Quod si  
degre illorum vel alter in purgatione defecerit: defecerunt: M: in de-  
ficientium omni off. ... privare: M: 9) qui: deest: G: 10) memorato: P: 31)  
11) voluerit: G:*

Cap. VIII. 1) *Re-Adhuc et App. I. c. 50; Comp. I. c. 5. h. l. (5. 27.)*

2) Curien- (Gg.: Curien-4) ep. in Reg.: G: = 1181-5. = Joffe no. 9662.  
3) in ... off.: deest: Ab: 4) postmodum praesit: Fla: 5) apparuerit: A: 6)  
illud: G: 7) super: deest: Ab: 8) Quia vero, quum peregrina infamia a  
deest: Adh: sacris canonibus sint inhibita, purgationem ... non putamus:  
3: Quia vero, quum per. ind. a sacris canonibus sint inhibita, pure, quam  
praestitit, sufficere non putamus: G: 9) aud: praecipiendo: Ab  
10) minime: Ab: 11) invenit: feruit: M: 12) eidem: F: deest: A  
13) virum: deest: F. H. K. X. M. viri: G:

Cap. IX. 1) *Re-Adhuc et App. VIII. 1; Comp. I. c. 6. h. l. (5. 29.)  
2. Lur. III. superhe: G: = 1181-5. Joffe no. 9680. 3) Bohan: Ab:  
Bohan: M: 4) Bohan: 3: 4) addidit: G: 5) accipere: G: 6) infortibus: G:  
7) delectat: 4: 8) delectat: 4: 9) et tang: 3: 10) non ordinatus:  
nem: Adh: 11) ut illi: G: si illi, qui purgando exhibet: Adh: 12) 4)  
secundum: G: irrant (irant: Adh: iuraverit: G: 30 13) et boni: M:  
14) sunt: Adh: 15) in: deest: A: 16) comp: 16) criminalibus: Ab:  
17) sint: Adh: 18) = 1181-5.*

Cap. X. 1) *Re-Adhuc et Reg. Bul. III. 63; Comp. III. c. 1. h. l. (5. 17.)  
2) Follthst. no. 693. 3) demoliuntur: Gg: volunt: G: 4) cum clamante: G: 5)*



didicisti opinione gravari, et in eo et per eum non modicum fuisse scandalum catholicorum animis declaratum. Unde propter vehementem infamiam et grave scandalum ipsum ab officio et beneficio suspendisti, apud Altiſſidorum ei diem certum assignans, quo tuo se consecuti praesententur ab obiecto criminis defensionum. Quoniam statuto termino ad tuam praesentiam accessisset, praesentibus actis Altiſſidorensi et Nivernensi episcopis, ac pluribus in utroque iure peritis, quum certis accusator contra eum minime compareret, tu ex officio tuo testes tunc pro ipso quam contra ipsum recipi ac diligenter examinari fecisti, et attestations etiam publicari. Quomodo postmodum non ad concessum et diem tuo se consecuti praesentassent, quam facultatem et liberam indulisses in testes ex eorum dicta dicenti ac propugnanti suas in modum rationes, quaslibet propositis probationibus et allegationibus tandem reuocans, sententiam postulari. Tu vero cum venerabilibus fratribus nostris Trecevis ac dictis Altiſſidorensi et Nivernensi episcopis secedens in unum, inspectis attestations diligenter, et iudicialiter plurimum consulto sapientiam, quia crimen contra eum liquidò probatum non erat, ipsum non duris de haeresi condemnandum. Verum quoniam ex dictis testimoniis multa erat praesumptio contra eum, aptote quam esse manifestè probatum, eum familiaritatem haereticorum non solum habuisse, sed etiam cupisse scienter, quam publica etiam laboraret infamiam, et tantum suscitatum esset scandalum contra ipsum, quod non posset canonica purgatione deleri, nec ipsum absolvere, nec purgationem, quam obtulerat ab infatu et tunc etiam offerbat, recipere voluisse, sed ipsum cum literis tuis ad selem dicitis apostolicam destinandum, intelligens, quod ex concessa nobis plenitudine potestatis citra poenam cunctum dispensare possimus, et ultra eam rigorem severitatis auerere. Ceterum ei postmodum in nostra praesentia constituto communem audientiam in consistorio nostro concessimus, ubi se multipliciter nisus est excusare, illud praesertim allegans, quod quum non appareat accusatore legitimo purgationem offerret, testes contra eum non fuerant aliquatenus admittendi. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos, quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolimus improbare; nec illud etiam improbum, quod, licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen, fama publica deferente, voluisti plenus inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, et vehementem suspicionem ex testimoniis dictis obortam, quae contra eundem decanum facere videbantur, quum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, et servantes iustitiam et mollientes, rigorem, de consilio fratrum nostrorum, archiepiscoporum [et] episcoporum apud sedem apostolicam existentium, purgationem ei et quartae decimae manus sui ordinis duximus indicendam. Ipsam igitur ad te cum literis apostolicis remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus, fraternitati tuae per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, accitis<sup>11</sup> tecum dicta Nivernensi<sup>12</sup> et venerabili fratre nostro Parisiensi episcopis, indictam ei a nobis purgationem<sup>13</sup> accipias, ita tamen, ut, qui ad eius purgationem processerint comprobandum, sint fide catholici et vita probati, qui conversationem et vitam ipsius non tam moderno tempore noverint quam transacto; purgatione vero recepta<sup>14</sup> beneficium<sup>15</sup> ei restituere non postponas, ne cogatur in cleri opprobrium medicare. In poenam autem familiaritatis illius, quam cum haereticis scienter<sup>16</sup> habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen, ut publice familiaritatem haereticorum abiuret. Praecipias insuper ei<sup>20</sup> districte, ut in praedicta et aliis villis circumpositis profiteatur et praedicet fidem catholicam, ac confundat et detestetur haereticam pravitatem, sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam famam<sup>21</sup>, et omne scandalum et suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quodsi forsitan in purgatione

defererit, eum ecclesiasticae disciplinae mucrone percellas, et ab officio et beneficio depositum ad agendam poenitentiam in arctum monasterium detrudere<sup>22</sup> non omittas. [Dat. Lat. Non. Maii. 1199.]

CAP. XI.<sup>1</sup>

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem Abbati sancti Dionysii et Presbytero S. Martini<sup>2</sup>.

Quum dilectus (Et infra) Illud autem vos attendere volumus et mandamus, ut tales ad purgationem huiusmodi admittatur personae, quae vicinae sint<sup>3</sup> et honestae. [Quod si non omnes etc. Dat. Lat. IX. Kal. Apr. 1202.]

CAP. XII.<sup>1</sup>

Si infamia ortum non habet ex probabilitibus coniecturis, non est de necessitate iudicanda purgatio; potest tamen indicì ad instantiam purgandi.

Idem<sup>2</sup>.

Quum in iuventute sua (Et infra: [cf. c. 15, de praesumpt. II. 23.]) Quia vero pater filium, quem diligit, corripit, nos<sup>3</sup> (Quinque ecclesiensi episcopo per literas nostras ad maiorem cautelam innoximus, ut ab illius familiaritate cessando apud Deum et homines taliter se haberet, quod sinistra de ipso suspicio non possit<sup>4</sup> haberi. Sed inimicus homo, rescriptum literarum illarum<sup>5</sup> surripens, apud praedictum regem et regni magnates ipsum nequitur publicavit, ut sic idem episcopus deberet amplius infamari, quum videretur esse nobis incredulus et suspectus. Unde nos, tantum<sup>6</sup> aemulorum nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversus ipsum<sup>7</sup> sequitur commoveri, scientes, quod dictum unius<sup>8</sup> facile sequitur multitud. Ubi vero idem episcopus ad Strigoniensem<sup>9</sup> metropolim existit postulat, quidam, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius facilius impeditent, illius criminacionis carbones reaccendere sunt moliti. Unde quidam procurator ipsius, in nostra praesentia constitutus, de consilio quorundam amicorum suorum, qui super hoc bonum quidem zelum habebant, sed non secundum scientiam<sup>10</sup>, coepit a vobis in praesentia fratrum nostrorum cum instantia postulare, quatenus eidem episcopo purgationem canonicam faceremus iudici, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem, postulationem huiusmodi minus providam, immo minus improvidam reputantes, procuratorem ipsum ab ea saepe volumus revocare, quia quum saepe factus episcopus non videbatur apud bonos et graves de illo crimine infamatus, quum coepiscopi sui<sup>11</sup>, super hoc ex mandato apostolico requisiti, laudabile testimonium de ipso vobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamatio videbatur ab innocentis et aequalis processibus, sicut superius est expressum. Unde quum iude actu rursus eius commutabilis appareret<sup>12</sup>, et huiusmodi factibus incredibile videretur<sup>13</sup>, non credebamus, et purgationem aliquam anulo iudicandum. Ceterum, quia procurator instabat, compulsi fuimus, non iuris necessitate, sed impunitate petentis, ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus [episcopis et tribus] abbatibus mandarem iudici, quavis eidem procuratori fuerimus protestati, quod ex alia quoque causa talis petitio minus provide tunc fiebat, quia ridebatur Strigoniensis ecclesiae suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, qui<sup>14</sup> in facto postulationis contradicebant eidem, et suffraganei Colocensis ecclesiae ipsum minime tunc purgarent, quia inter eum et Colocensem archiepiscopum de Strigoniensi metropoli contentio vertebatur. Unde, quum non sint alii pontifices in Hungaria, merito videbatur, quod per episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare. [Prapterea etc. Dat. Ferentini Non. Jul. An. IX. 1200.]

TIT. XXXIV. Cap. X. 5) Nos igitur literarum scientiam et honestatem nostram in te vitata; actus: vi; actus: deest; b) pariter attendentes, licet oculi: C Reg. 6) suspendendos, quod (q) tamen etiam cum (quam: C) a beneficio propter immanitatem criminis, ut credimus, suspendisti, nolimus improbare, nec illud etiam propter causam improbamus (reprobamus: Cb) eundem, quod, licet nullus contra eum legitimus accusator appareat, (apparet: Cb) ad detegendum (tequendum: C) tamen (deest: C) huius (huiusmodi: C) mortiferæ pestis, immo pestiferæ mortis (pestiferi morbi: C) radicem, ex officio tuo, famam: dicit, f) a te: b) 9) vulgarem (C) 9) quaeheret (C) 10) innoximus: C) 11) iust: deest: C Reg. 12) etiam: C; actus: et; ep: deest: Cb 13) indicendam: Cae 14) acitis: C 15) in Cudd, nonn corrupt, est 16) add: eius: Cb 17) accepta: b) 18) beneficia: C) 19) scient: deest: Cb 20) ipsi: C Reg. 21) in famam: PöLLNacher Reg.; in fama: HA 22) retrudere: Cb Reg.

Cap. XI. 1) Restitutum quantum opus fuit ex Reg. Breve, Y. 12; Comp. III. c. 2. h. l. (5, 17.) 2) abb. s. Dionysii et priori S. Martini du Campis et Iovino (I: C) mag. scholar. Annonio: C Reg.; — Pathoss no. 168. 3) sum: Cb Reg. Cap. XII. 1) Restitutum ex Reg. Breve, IX. 113.; Comp. III. c. 3. h. l. (5, 17.) 2) Candelensis ep. et abbat. de Colodori: Reg.; — Pathoss no. 2837. 3) nos eundem episcopum per literas nostras corripimus (corripimus: Cb) inungentes eidem ad maiorem cautelam: C Reg. 4) posset: GHILLMabeg Reg. 5) aliarum: Cb 6) tantum: C) 7) cum: Rb 8) cum: deest: PöLLNacher Reg. 9) quod facile dominum sequitur multitud: Reg. 10) inveni in Cudd. Caeoripsum est 10) conscientiam: C) 11) sui: C; deest: Cb 12) existisset: Cb; appareret: C) 13) existitio videretur: C) 14) quia: C Reg.

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Compurator iurat de credulitate.

Idem Tyronensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

De testibus *Et infra*: [cf. c. 20. d. t. s. l. 20.] Illi vero<sup>3</sup>, qui ad purgandum alicuius infamiam<sup>4</sup> inducuntur, illi solum tenentur iuramento firmare, quod veritatem credunt<sup>5</sup> eum<sup>6</sup> <sup>7</sup> *inuito* dicere, qui purgatur. [*Dat. Lat. IV. Non. Jun. 1190.*]

CAP. XIV.<sup>1</sup>

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, nisi prius se purget.

Idem Florentino Episcopo<sup>2</sup>.

Accedens ad praesentium nostram dilectus filius T.<sup>3</sup> diaconus, *parochianus tuus*, humiliter nobis insinuatione monstravit, quod, quam a suis aemulis diceretur<sup>4</sup>, quod ex-est illius sacerdotis, tu cum<sup>5</sup> nec promovere ad presbyteratus ordinem voluisses, nec permittis ab alio promoveri, *quoniam et ad vel aliquid probatum non fuerit contra ipsum*. Quocirca fraternaliter tui per apostolicam scriptam mandamus, quatenus, si dicitur ipse publice<sup>6</sup> fuerit *hominum* nota repperis, et de ipsa<sup>7</sup> tibi legitime constare non poterit, purgatione ab ipso recepta, *diuinius aliud canonicon non obstat*.<sup>8</sup> Ipsum non differas propter hoc ad sacerdotium officium promovere, quia, etsi<sup>9</sup> non sit nota delicti, est tamen nota defectus impediens<sup>10</sup> ad sacros ordines promovendum<sup>11</sup>. [*Dat. Rom. ap. S. Petri. VIII. Id. Febr. Jo. IX. 1207.*]

CAP. XV.<sup>1</sup>

Super notorio crimine non est indicienda purgatio, et, pendente causa super criminibus coram Papae delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

Idem Abbati Eugen. et Scholastico Mutinensi<sup>2</sup>.

Quum dilectis filiis H. presbytero et G. procurator<sup>3</sup> O. clerici<sup>4</sup> *constititis in presentium nostra dilectione filium T. subdiacuum et capellanum nostrum com esserimus*<sup>5</sup> audientes, idem procurator proposuit *eorum eo*, quum dictus presbyter super incestus crimine fuisset publice infamatus, *bonae memoriae Constantiensis episcopus, ordinarius iudex, ei purgationem* indixit; qui, quum se purgare nequivisset, ab ipso<sup>6</sup> fuit *in pbra signato* suis ecclesiis sententiariter destitutus, quas ipse nihilominus destituit *atque* *atque* *atque* per violentiam occupatas. Quumque *postmodum* idem presbyter cuiusdam consanguinei sui uxorem *abbebatum*<sup>7</sup> *in domo* publice detineret, ad petitionem H. plicani de Heniso<sup>8</sup>, et quorundam aliorum clericorum Constantiensis diocesis<sup>9</sup> iudicibus<sup>10</sup> *nostris* dicimus *sub hac forma* literas destinasse, ut *videbatur*, si dictus<sup>11</sup> presbyter super crimine adulterii et incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum poena debita castigarent. Qui, *dicta unanimitate nostra tenentur in nepote peccatoles*, quum constitisset eisdem, quod idem presbyter pro eo, quod in purgatione defererat, ab episcopo memorato fuerat *in synodo* condemnatus, ipsum, utpote contumacem, praedictis ecclesiis per sententiam privaverunt<sup>12</sup>, maxime quum de incestu<sup>13</sup> et adulterii crimine, tanquam de notorio<sup>14</sup>, unanimes liqueret eisdem, *dicto filio* abbati sancti Galli, ad quem illarum clericalium donatio pertinebat, potestatem liberam concedentes, ecclesiis illas<sup>15</sup> persons aliis conferendi, qui eas postea supra die 10. G. clerico assignavit. <sup>16</sup> *Item* *idem presbyter ad solam apostolicam remansit, et falso se assensum praetermissis iuris ordine spoliatum, ad abbatem de domo S. Petri et suis canonicis altera parti omnino suspectus nostras literas exportavit. Qui velum O. literarum ipsarum copiam decepta et prohibitionem ipsius super illarum falsitate adhaere recusavit, iuris ordine praetermissis post appellationem ad nos legitime interpositam resolutionibus sententiam pro eodem presbytero*

*proferunt, quod se loco et tempore probaturum per legitimas testes proponunt.* Dictus vero presbyter inter<sup>17</sup> cetera ex adverso respondit, quod, *licet super praemisissis criminibus ab iniuriis fuisset armis infamatus a Constantiensis capitulo propter hoc eadem iudicia pugnata, ipsum tamen nihilominus recipere voluit, licet cum paratis fuerit infra paucissimum tibi terminum exhibere, adiciones, quod processus iudicium praedictorum debebat<sup>18</sup> merito retrahi, quum lite non contestata et post appellationem ad nos interpositam procedere praesumpserit*<sup>19</sup> contra eum. *Practerea dictus presbyter proposuit impetrandum, quod, quum a praedicto O. et exemplibus suis praedictis ecclesiis fuisset per violentiam spoliatus, et ad supra dictum abbatem de domo sancti Petri ac canonicis suis primis, et secundo ad electum Constantiensis resolutionibus liberis impetratis, per atroxque restitutionis mererit beneficium obtinere, idem O. cum una est relictus suscepti spoliarum.* *Unde quum propter hoc ipse cum complicibus suis reconcomunicacionis sententia innotuit in sui contumacia perhareret, praedicto electo et canonicis suis delictum in preceptis, ut auctoritate nostra suffulti districtius inhiberent, ne in locis, in quibus locum reconcomunicati praesentes cesserunt, dictum officium deperderent, et eosdem mandata appellationis consistere suspenderent a diebus, donec super dicto presbytero de damnis et iniuriis irrogatis satisfecissent compulenter, et responsuri de tanto contemptu nostro se conspicui presentarentur.* Sed ipsi ad appellationis diffinitionem convalidantes, contra prohibitionem ipsorum iudicium dicimus celebrari interditi, nec ad nostram presentiam respondendum transmittere curaverunt. Adiciens<sup>20</sup> quod ad abbatem omnem infamatum purgationem indictam<sup>21</sup> ab electo Constantiensis<sup>22</sup> curaverit exhibere, *et saepe dicti tamen aemuli eum non desinat infamare. Unde nos humiliter supplicavit, ut ab illorum petitionibus<sup>23</sup> absolutum<sup>24</sup>, forecimus ipsum praedictorum ecclesiarum pacifica possessione gaudere, illas legitime punitentes, qui reconcomunicati et interditi dicimus praesumpserunt officia celebrare.* Ad haec procurator adiecit, quod dicta purgatio fuit ab electo recepta absente parte altera et penitus ignorata, *quod etiam se asseruit probaturum.* Illi higitur et alius, quae fuerunt *eorum supplicium praedicto proposita, plenus<sup>25</sup> intellectus licet* literae illae, quae ad praedictos<sup>26</sup> iudices impetratae dicuntur, vel ipsorum transcriptum ostensum<sup>27</sup> non fuerit coram nobis, quia<sup>28</sup> tamen ex tenore literarum ipsorum<sup>29</sup>, quam dictus procurator exhibuit, ac si<sup>30</sup> literae ipsae ostense fuissent, nobis constitit evidenter, iudices ipsos praetermissio iuris ordine processisse: tam processum eorum, quam concessionem<sup>31</sup> ecclesiarum a praedicto abbate de mandato ipsorum factam, auctoritate apostolica retractant, praesertim quum relictum ipsis series repugnancia contineat et adversa. Dicitur enim<sup>32</sup>, quod crimen eisdem presbyteri usque adeo publicum fuerat<sup>33</sup> et notorium, quod nullis infamacioni<sup>34</sup> locus penitus existebat, utpote cuius universae<sup>35</sup> viciniae populus testis erat, et tamen<sup>36</sup> ibidem<sup>37</sup> praenuntiatur<sup>38</sup>, quod eisdem presbytero terminum percipitorem praehixerunt, in quo, si posset, super infamia praedictorum criminum canonice se purgaret; quum nimirum, si crimen notorium existebat, non erat *aliquo illi* indicienda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda. <sup>39</sup> *[Resoluciones proque sententiam pro eodem presbytero a diversis iudicibus latae duximus approbationem, presentium rubric auctoritate mandantes, quatenus eandem praesentiam in respondentem possessionem praedictorum ecclesiarum salubriter emittent contra-dictiois et appellationis obstaculo auferatur et defendatur inhibentia et contrahentes, si qui fuerint, per eorumque ecclesiasticam appellatione postposita compromittentes, et facientes eodem presbytero tunc tunc finibus nullo tempore preceptis et ecclesiis memoratis, quam de damnis et iniuriis irrogatis satisfecissent compulenter. Facta vero resolutione plene, si legitimus apparuerit contrahitor, qui possit et velit legitime comparere, quod idem presbyter, pro eo, quod in legitime iudicia sub purgatione defecit, eundemque fuit a praedicto episcopo et superdictis ecclesiis spoliatus, eos*

Tit. XXXIV. c. ap. XIII. 1. *Resoluciones* Reg. Bul. I. 513; *Comp.* III. c. h. l. 5. 17. 2. *Tyransi*: *FHQ* Reg. *in off. Codd. vanae corrupt. est*: *Dothlast* no. 534. 3. *autem*: *Ch*. 4. *in ob*: *innotuit* vel: *Ch*. 5. *credant*: *FHQ* *in off. Codd.* 6. *Reg. Bep. IX. 256*; *Comp.* III. c. 5. h. l. 5. 17. 7. *Dothlast* no. 304. 8. *X*: *Ch*. *dest*: *Ch*. *Reg.* 9. *1* *decur*: *Reg.* *Ch*. 10. *postea*: *Ch*. 11. *in*: *Ch*. *ob*: *Ch*. *dist*: *Ch*. 12. *interditi*: *Ch*. 13. *interditi*: *Ch*. 14. *interditi*: *Ch*. 15. *impeditis*: *Ch*. 16. *promissis*: *Ch*. 17. *Reg.* 18. *Reg.* 19. *Reg.* 20. *Reg.* 21. *Reg.* 22. *Reg.* 23. *Reg.* 24. *Reg.* 25. *Reg.* 26. *Reg.* 27. *Reg.* 28. *Reg.* 29. *Reg.* 30. *Reg.* 31. *Reg.* 32. *Reg.* 33. *Reg.* 34. *Reg.* 35. *Reg.* 36. *Reg.* 37. *Reg.* 38. *Reg.* 39. *Reg.*

*Reg.*: *in off. Codd. vanae corrupt. est*. 20. *dicere*: *dest*: *Ch*. 30. *id. d. il. de* *Securis* (*Stu. X.*: *Ch*) et de *Ustron* (*tamen in Codd. vanae corrupt. est*) *decanis*: *Ch* *Reg.* 11. *praedictis*: *Ch* *Reg.* 12. *spoliaverunt*: *Ch*; *privaverunt*: *Ch* 13. *inrestit*: *Ch*. 14. *notorio* *manifesto* *requerunt*: *Ch*; *notorio et* *manifesto*: *Ch*. 15. *ipse*: *Ch* *Reg.* 16. *id*: *Ch*; *dest*: *Reg.* 17. *ut* *ut* *ut*: *Ch*. 18. *debat*: *Cogh*. 19. *praesumpserunt*: *Ch*; *praesumpserunt*: *Ch*. 20. *Ad. inquit*, quod *licet* *idem* *presbyter*: *Ch*. *Licet* *autem* *idem* *presbyter*: *Reg.* 21. *indictam* *alibi* *(dest)*: *Ch*. *ab eodem* *electo*, non *tamen* *delegato* *et* *ordinario* *curaverit* *exhibere*: *Ch* *Reg.* 22. *electus* *Ch*. 23. *impeditiois*: *Ch*. 24. *solut*: *Ch*. 25. *add.*: *auditis* *est*: *Ch*. 26. *de Securis* et de *Ustron*, *decanis*: *Reg.* 27. *quia* *non* *tul* *ostens*: *Ch*. 28. *quia*: *dest*: *Ch*. 29. *ipsarum*: *Ch*. 30. *de si* *in*: *Ch*. 31. *si* *sol*: *Ch*. 32. *in*: *Ch*. 33. *consequentes*: *Ch*. *interditi*: *Ch*. 34. *in*: *Ch*. 35. *universis*: *Ch*. 36. *quum*: *Ch*. 37. *illud* *praetermittitur*: *Cogh*. 38. *praetermittitur*: *Ch*

*eidem super ecclesiis ipsis perpetuum silentium imponatis, facientes eisdem, per eos ad quos pertinet, de personis idoneis canonice provideri.* Si vero nullus apparuerit legitimus accusator, et ipsum inveneritis apud bonos et graves super praedictis criminibus vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante, quod coram<sup>3</sup> praedicto electo dicitur se purgasse; quum, iudicio pendente coram iudicibus delegatis, non debuert<sup>4</sup> ordinarius purgationem ei altero infamato. [In qua purgatione etc. *Dat. Rom. ap. S. Petr. IV. Id. Iun. An. X. 1208.*]

## CAP. XVI.†

Non sufficit praelato, de criminibus infamato, iurare, quum se purgat, quod sit innocens ab illis criminibus; sed iurare debet, quod post suam pronuntiationem illa crimina non commisit.

Idem<sup>2</sup>.

Accipimus<sup>3</sup> literas, quibus nobis<sup>1\*</sup> intinare curastis, quod apostolico mandato super indicenda purgatione venerabili fratri nostro archiepiscopo Bisuntino recepto<sup>5</sup>, ipsum citatis et decessit; qui ad diem praefixum comparuit coram vobis, iuramentum purgationis offerens sub hac forma, videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat. †[*Quumque vos decreteris, hanc non esse formam canonicam, et super hoc fuisset aliquandiu disputatum, ipse tandem ad nos vocem appellationis emisit, cui de prudentium eorum consilio detulistis.*] Ipse vero ad praesentiam nostram accedens humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiae dignaremur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quod a natiuitate sua nunquam passus fuerit lapsum carnis. Porro, quum ab eo non credatur exactum fuisse huiusmodi iuramentum, potius forte praesumimus, quod alia de causa volebat sub praescripta<sup>6</sup> forma iurare, videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam, dimissis per poenitentiam, iam esset immunis ab illis. Sed hoc iurare non parvae temeritatis existenter, quum beatus Iob dicit: †, *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignora anima mea.* † †[*Et Salomon: „Quis potest dicere, mundum est cor meum et purus sum a peccato.“ Unde Psalmdista dicebat: „Delicta tua intelligit, ab occultis mundat me, Domine.“ Apostolo attestante: „Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum.“*] Ideoque praescriptam purgationis formam, secundum quam idem archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, utpote indiscretam, temerariam et ineptam, iniungentes eidem, ut, si voluerit et potuerit secundum hanc formam se purgare, secundum sanum intellectum, quem ei diximus exprimentum, videlicet quod illa crimina graviora, id est simoniam, venditionem iustitiae atque incontinentiam, de quibus infamatus existit<sup>8</sup>, iuret se minime commisisse, postquam ad archiepiscopalem promotionem est dignitatus; et purgatores sic iurent, quod credunt, eum verum iurasse. Quo facto, vos illum dimittatis in pace. Alioquin etc. [*Dat. Lat. IV. Non. Iun. Pont. nostr. An. VII. 1214.*]

## TITULUS XXXV.

## DE PURGATIONE VULGARI.

## CAP. I.†

Duella et aliae purgationes vulgares prohibitae sunt, quia per eas multoties conculcatur ab-solvendis, et Deus tentari videtur. II. d. totus titulus.

Coelestinus III.<sup>2</sup>

Cura suscepti regiminis † nos inducit, ut fratrum nostrorum debeamus consultationibus respondere, et ab eis, quantum humana permittit fragilitas, adhibitionis scrupulum amputare. *Inde<sup>3</sup> est, quod, Quum tua fraternitas duxerit sedem apostolicam consulendam, utrum super ecclesiarum possessioni-*

bus<sup>1</sup> duella debeant sustineri, tuae duximus sollicitudini respondendum, quod in<sup>2</sup> eo casu, vel in<sup>6</sup> aliis etiam hoc<sup>7</sup> non debes aliquatenus tolerare. [*Dat. Rom. ap. S. Petr.*]

## CAP. II.†

Summatum est supr. cap. proximo.

Innocentius III. Priori S. Sergii<sup>2</sup> Spoletani<sup>3</sup>

Significantibus V. laico et fratribus eius ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod, quum quidam eos super furti crimine accusaret, cum eo *propter terrae consuetudinibus* coacti sunt inire duellum, in quo, alius peccatis suis praecedentibus, ceciderunt, propter quod *post appellationem ad nos interpositam* per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati. Nunc vero furtum apud alios est inventum, et, quod ipsi fuerint<sup>4</sup> innocentes, est faciente<sup>5</sup> Domino revelatum. Unde consulibus ipsis<sup>7</sup> dedimus in mandatis, ut ablata [eis] restituant universa. *Ideoque discretum tuum<sup>8</sup> per apostolica scripta mandamus, quatenus si ipsi mandatum nostrum neglexerint adimplere, tu<sup>9</sup> partibus convocatis et auditis hinc inde propositis quod iustum fuerit appellatione remota decreeus<sup>10</sup>, faciens quod decreveris per censuram ecclesiam humiliter observari etc.* [*Dat. Lat. XI. Kal. Apr. 1203.*]

## CAP. III.†

Summatum est supra cap. I.

## Honorius III.

Dilecti filii noviter in Livonia baptizati gravem ad nos querimoniam destinant, quod fratres Templariorum ordinem in Livonia profectos, et alii quidam *advocati et iudices*, qui temporalem in eis<sup>2</sup> potestatem exercent, si quando de aliquo alio<sup>4</sup> crimine infamatum, eos ferri candentes iudicium subire compellunt, quibus, si qua exinde sequatur adustio, civilem poenam infligunt, *qua re conversis et convertendis scandalum hauriunt et terrerent.* Quum igitur huiusmodi iudicium secundum legitimum et canonicas sanctiones sit penitus interdictum, utpote, in quo Deus tentari videtur: mandamus, quatenus dictos fratres et alios, ut ab huiusmodi conversorum gravamine omnino desistant, monitione praemisum per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellas<sup>1\*</sup>.

## TITULUS XXXVI.

## DE INIURIIS ET DAMNO DATO.

## CAP. I.†

Propter eius breviteriam non summatum.

In Exodo<sup>2</sup>.

Si rixati fuerint homines, et percusserit alter proximum suum lapide vel surculo, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lecto<sup>3</sup>, si *puraverit et ambulaverit foris super baculum suum: innocens erit, qui percussit, ita tamen, ut operas eius et impensas in medicos restituat.*

## CAP. II.†

Breve est, et ideo non summatum.

Ibidem<sup>2</sup>.

Si qui aperuerit cisternam, et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam<sup>3</sup>: dominus<sup>4</sup> cisternae reddet<sup>5</sup> pretium iumentorum; quod autem mortuum est, ipsius erit.

## CAP. III.†

Breve est, et ideo non summatum.

Ibidem<sup>2</sup>.

Si bos alienus horum alterius rueraverit, et ille mortuus fuerit, *reddent<sup>3</sup> bovem vicum, et dicient pretium: cauterem autem*

Tit. XXXIV. Cap. XV. 30) sub; ib. 40) debuit; ib. Cap. XVI. 1) Restitutio ex Reg. Ital. XXI. 128.; Non exstat in Comp. IV. 2) Lugonensi ep. et abb. Morimundensi. Cetero, ordm. Lingou. dnoves; Reg.; — Pathast no. 4869. 3) Receptum; Reg. 4) nob.; dest: FGRHKLX 5) suscepto ad diem etc.; Reg. 6) scripta; FH 7) lob. IX. 21. 8) exstitit; F Cont. Bohem. Tit. XXXV. Cap. I. 1) Restitutio ex Luc. ep. Bal. III. 520.; Gib. auct. 2. (5, 6.); Cod. Bal.; Comp. H. c. un. h. t. (5, 16.) 2) Clemens III. U; Yameusi (2) ep.; Luc.; — 1194—8. 3) Hinc; Ita Luc. Richt. 4) praesentationibus; Coll. cit. 5) nec in eo; Not 6) nec etiam in; Ita Sa Thobes dest: Dd; in Luc. hinc et; ab; portuata; At se habet; quod quia in eo casu, nec etiam in aliis nonomachias debet aliquatenus tolerare, quum eas sacri repellat canones et a Christi debeant fidelibus, quantum in te fuerit, omnino existipari. Cap. II. 1) Restitutio ex Reg. Boq. VI. 26.; Abou. auct. 4. (5, 13.);

Comp. III. c. un. h. t. (5, 18.) 2) Ioannis; Ch; Gregorii; Reg. 3) Spolet.; dest: FHI; Serg. Spolet.; drest; 4) — Pathast no. 1865. 4) W.; HOr; Gull.; P 5) fuerunt; Cur; fuerunt; Ch 6) fuerunt; Ch 7) ips.; drest; Ch 8) vestra; Cur 9) tu; drest; Ch 10) decernas; Ch. Cap. III. 1) Restitutio ex Comp. V. c. un. h. t. (5, 13.); — Inducitur (ex Reg. VII. 226.) a Romulo no. 4222.; ission fere verbus repetit ut Gregorio IX. (Dat. Lat. XI. Id. 8. sep. Pont. no. VI. 1295.). (cf. Monique Ann. Cist. IV. 485.; — ser. no. 1222. — Pathast no. 690. 2) vni; Ed 3) al.; dest: FGRHKLXV 4) cogatis; Fsteo; compellatis; REB. Tit. XXXVI. Cap. I. 1) Restitutio ex Comp. I. c. I. h. t. (5, 31.) 2) Erud. XXI. 18. seq. 3) lectum; Vulg. Cap. II. 1) Comp. I. c. 3. h. t. (5, 31.) 2) ib. 33. seq. 3) eandem; G; ea; Al 4) et dom.; Ab 5) reddat; Ab; reddidit; Ab. Cap. III. 1) Restitutio ex Comp. I. c. 4. h. t. (5, 31.) 2) ib. 35. seq. 3) vendet; . . . dividet; Ab.

... *Expectat. Si autem seclat, quod bovis cor-  
rupta fuerit? ab heri et nullistertus, et non custodiv  
eum dominus suis: reddet bovem pro bove, et cadaver  
integrum accipiet.*

CAP. IV.1

Ibidem<sup>2</sup>.

Si laeserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit in-  
umentum suum, ut depascat<sup>3</sup> aliena: *quicquid optatum habuerit  
in agro suo vel vinea<sup>4</sup>, pro damno aestimationem<sup>5</sup> restituet.*

CAP. V.1

Breve est, et non summatum.

Ibidem<sup>2</sup>.

Si egressus ignis *incurrit spinas<sup>3</sup>, et comprehenderit  
aerocos frugum sive stantes segetes in agris, reddet damnum  
qui ignem succenderit.*

CAP. VI.1

Breve est, et quasi idem cum praecedenti.

Ex poenitentiali Romano.

Si quis domum vel aream cuiusquam<sup>2</sup> incendit volun-  
tarie, sublata et<sup>3</sup> incensa omnia restituat, et tres annos  
poeniteat.

CAP. VII.1

Sacerdialis potestas, quae clericali hincivis, condemnari debet per iudicem  
ecclesiasticum secundum aestimationem iniuriae in expensis et damnis. Et  
hodie abbe pontani in Clem. 1. de poenis.

Honorius III. Episcopo Bononiensi<sup>2</sup>.

Olim scribitibus nobis *reuerabili fratri nostro*, episcopo  
Mutinensi, ut, *occidens personalem Florentiam, potestatem,  
consiliarios et populum civitatis Florentinae<sup>3</sup> moueret officie-  
rite et induceret ad satisfaciendum de damnis<sup>4</sup> et iniuriis,  
irrogatis reuerabili patri nostro episcopo et ecclesis Fesulanis,  
et, si in uoce foret, censura ecclesiastica coartaret, idem  
Mutinensis, mandatum nostrum quod inuentionem diligenter ex-  
secutus, datus uobis testem, lite non contestata, recipit. Quare  
nos, eius processu, quantum ad receptionem testium *litu non  
contulata processerat, penitus<sup>5</sup> reuocato, commune Florenti-  
num, qui hanc erat, eundem episcopum Fesulanum contra  
Deum et ecclesiasticam<sup>6</sup> libertatem, propter iniuriam hanc,  
et<sup>7</sup> expensas, et damna tali occasione secuta, taxatione iuramento  
praemissa, in mille libris usualis monetae praedicto  
episcopo Fesulano sententialiter duximus condemnandum.**

CAP. VIII.1

Qui iurat statutu super non repetendis damnis, hoc non obstante, expensas  
repetere poterit. H. d. vel sic: Statutum super damnis non repetendis ad  
expensas non extenditur.

Gregorius IX.<sup>2</sup>

In nostra et fratrum nostrorum praesentia proposuisti<sup>3</sup>,  
quod uolui cives Brixien-<sup>4</sup>es pro restorationibus<sup>5</sup> damnorum  
illarum ad inuicem, quae propter multas civiles discordias  
incurrant, plurimum aggravati, statutum *[per venerabilem  
fratrem nostrum patriarcham Ambrosianum, tunc Brixiensem  
electum]* editum, *[soluere]* de non petendo vel recipiendo in  
posterum restauraciones<sup>6</sup> huiusmodi a communi, generaliter  
approbarunt et firmanunt eius iuramento. *[Super reco-  
no suo nostro labore et sollicitudine procuratus, quod super  
discordia, quae grauitur cives ipsos exultat, causas et consilium  
peruicace et absolute iurament, sic inuoluit his modis pariter,  
quia tamen, nisi per commune Brixiense damna passis saltum  
in expensis, quos huiusmodi occasione fecerunt, penitenti con-  
tingunt, perfecti sapere non potes qui sustinet ecclesiam. Super  
quo apostolica (postulato) rationem uobis dicit.]* Quum igitur

aliud sit damnorum restauratio quam satisfactio expensarum,  
et ideo in iuramento exhibitio super damnorum articulo in-  
telligi non debeat, quod factum expensarum fuerit compre-  
hensum; *[fratrem tuum per apostolica scripta]* mandamus,  
quatenus, iuramento non obstante praedicto, auctoritate  
nostra provideas, quod dictum commune pro bono concordia  
ad expensarum satisfactionem aliquid<sup>7</sup> contribuat  
iuxta tua discretiois arbitrium, a te, sicut expedierit,  
moderandum. *[Dat. Lat. XI. Kal. Apr. Pont. nostr. Jo. IV.  
1230.]*

CAP. IX.1

Habet plura dicta, et se summat.

Idem.

Si culpa tua datum est damnum vel iniuria irrogata, seu  
aliis irrogantibus open forte tulisti, aut haec imperitia tua  
sive negligentia euenierit: iure super his satisfacere te  
oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto  
tuo iniuriam uerisimiliter posse contingere vel lacturam.  
Quodsi animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satis-  
factionem teneris, nisi ea dando passis damnum uelis libere  
re te ipsum: quod tamen ad liberationem non proficit, si  
fera animalia, vel quae conseruere<sup>2</sup> nocere, fuissent, et  
quam debueras non curasti diligentiam adhibere. Sane,  
licet qui occasione damni dati damnum uideatur dedisse:  
secus est tamen in illo dicendum, qui, ut non accideret, de  
contingentibus nil omisit.

TITULUS XXXVII.

DE POENIS.

CAP. I.

Toties puniendus est criminiosus, quoties delictum iterat.

Ex concilio Toletano<sup>1</sup>.

Ea, quae frequenter praeracione iterantur, frequenti  
sententia condemnantur.

CAP. II.1

Interiens proselyterum puniendus est, et poenae pars ecclesiae, cui  
praefuit, alia pars pro eius anima distribuitur.

Ex concilio Triburiensi<sup>2</sup>.

Presbyteri interfecti composito episcopo, ad cuius paro-  
chiam pertinet, solvatur, ita *liberit*, ut medietatem *ueregelli  
episcopus eius utilitibus ecclesiae, cui praefuit, tribuat, et  
alteram medietatem in eius cleemosynam<sup>3</sup> iuste disperiat,*  
quia nullus *uobis* eius heres proximior uideatur, quam *ille*, qui  
ipsum Domino sociauit.

CAP. III.1

Non debent praelati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec  
etiam correctionis causa ex cupiditate poenam pecuniariam imponere.

Alexander III. Cantuariensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Licet iuxta Apostolum *conquerere, obscurare et incerpere  
debeamus, sic tamen debeat excessus corrigere singulorum, ut  
praebent, non iuxta nostra stult, sed quae<sup>3</sup> tenent Christi quaerere,  
et in correctione<sup>4</sup> facienda uideamus modestiam et iudicatum  
seruare.* Accipimus *uobis*, quod archidiaconi Conuentsensis<sup>5</sup>  
episcopatus pro corrigendis<sup>6</sup> excessibus et criminibus puni-  
endis a clericis et laicis poenam pecuniariam<sup>7</sup> exigunt, et<sup>8</sup>  
in remuneratione ipsius et uicariae tripartita denarios a cetero et millicie  
quaerere possessionum, et pro annua exactione pecuniae<sup>9</sup> per-  
sonas quandoque suspendunt, *[pl<sup>10</sup> ecclesia interdicunt, a  
vicariis quoque duodecim denarios, ut eos<sup>11</sup> in ecclesiis can-  
tare permittant, exigere non formidant, et alia agunt, quae*

Tit. XXXIV. Cap. III. 1) mortuum: Ab 2) bno: dest: Ab 3) esset: P<sup>1</sup>HEVA Vob: fuisse: R.

Cap. IV. 1) restitutum ex Comp. I. c. 3. h. l. (5. 31.). 2) ab. XXI. 2. 3) deperat: Ab 4) vob: deperat: Ab 5) present: Ab 6) in vin: Ab 7) existimatione: GHK: prodamni aestimatione existimatione: Ab 8) A Vob. Cap. V. 1) restitutum ex Comp. I. c. 8. h. l. (5. 31.). 2) ab. XXI. 6. 3) ipse: Vob.

Cap. VI. 1) restitutum ex Comp. I. c. 7. h. l. (5. 31.). - cf. Reg. II. III. 2) consensuere: GHK: consensuere: LXK: 3) uel: P<sup>1</sup>HIAA.

Cap. VII. 1) restitutum ex Comp. V. c. no. h. l. (5. 31.). - Soudis. restit. ep. ap. P<sup>1</sup>othoma Ital. Soud. III. 209.; VI. Id. Ital. A. VIII. uenerabilis. fratris. Raynbro et ill. abbe Nonantibus. Mattheus non nullis. Soudis. et mag. Tacerolo can. Bononiensis. 2) 1216-17. P<sup>1</sup>othos. c. 1751. 3) inuoluit: P<sup>1</sup>oth: dest: B 4) damno: 1) iniuria irrogata: E: 5) poenae dicit: E 6) ecclesiae: B: 7) et: dest: P<sup>1</sup>HIAA: E: ut: est: in: E.

Cap. VIII. 1) restitutum ex uoy. a Muesio in Appad. Misc. Ital. III. 209. 2) ep. Brixiensis: uoy.: - P<sup>1</sup>othos no. 8081. 3) propositum: GHK: tant ex tua parte propositum: uoy. 4) Brx. restauracionibus damis: B., non suo modo 5) restauracionis: B. 6) al: dest: P<sup>1</sup>HIAA: uoy.

Cap. IX. 1) 1227. 31. - P<sup>1</sup>othos no. 9681. 2) conseruierit: LV. Tit. XXXVII. Cap. I. 1) Comp. I. c. 1. h. l. (5. 32.): - Non exstat in P<sup>1</sup>othos.

Cap. II. 1) restitutum ex Comp. I. c. 2. h. l. (5. 32.). 2) duo ex Hen. Lat. I. 186. cap. Ausous. IV. 116. in Mon. Germ. LL. I. 313.; - cf. c. 26. c. XVII. qu. 1. c. Coll. Ab. coll. 3) cleemosyna: I.

Cap. III. 1) restitutum ex App. II. 3. c. Laps. IV. 1. B. B. Ital. III. 1. Cuss. XVI. 1. c. Comp. I. c. 3. h. l. (5. 32.). 2) B. Cant. App. 106: - 1171-81. - Idem no. 3343. 3) quae: dest: Ab 4) correctione: Ab 5) Conuentsensis: 0 6) cor: dest: Coll. coll. 7) pecuniariam: 50 c. 8) et: dest: 0 9) poenae: dest: P<sup>1</sup>HIAA: personae: 0 10) et: dest: collae: 0 11) ut in ecclesiis curant: 0.

canonum obviat institutis, et de radice cupiditatis et avaricie prodire videntur. <sup>1</sup>Quia igitur sollicitudini nostrae<sup>12</sup> inenimib pastorali diligentia providere, ne ab ecclesiasticis personis tunc provincia aliquam agatur, quod reprehensionis subiectum, vel ecclesiasticam honestatem delectat: fraternaliter tunc per apostolicam scriptam praecipiendo mandamus, quatenus archidiaconus<sup>13</sup> praedicti episcopatus ex parte nostra et tua hoc<sup>11</sup> districtius<sup>15</sup> interdicias; si autem contra prohibitionem tuam<sup>10</sup> ausu temerario venire praesumpserint, eos omni occasione et appellatione cessante<sup>14</sup> ecclesiastica censura<sup>18</sup> compellas, et sententiam ipsam usque ad aliquam satisfactionem facias invariabiliter observari.

CAP. IV.1

Victus condemnatur victori praesenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, et unam casam excipit.

Idem in concilio<sup>2</sup> Turonensi.

Calumniam et audaciam temere litigantium condemnando in expensis<sup>3</sup>, et alio<sup>4</sup> multiplici remedio sancto imperialis compescit. Quoniam igitur<sup>5</sup> sacris institutis consonare dignoscitur, praecipimus, ut de cetero in causis pecuniariis<sup>6</sup> victus victori in expensis<sup>7</sup> condemnetur, nisi<sup>8</sup> forte, sicut cautum est, sententia<sup>9</sup> pro absente feratur.

CAP. V.1

Clericus, causam seu operam praebens bello, deponendus est.

Innocentius III. Midrosiensis<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Quod in dubiis (Et infra: [cf. c. 30. de sent. ex. r. 30.]) Quia vero tam sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent pugnae<sup>3</sup> conflictum, et hi, qui alios incitant ad pugnam<sup>4</sup>, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonico eos credimus deponendos. [Hi praeterea etc. (cf. c. 8. de renunc. l. 9.) Dat. ap. civ. Castellana VI. Id. Oct. 1198.]

CAP. VI.1

Clericus pro magno scelere ab eo commissio deponi debet, et in monasterio detruendi ad agenda ponentium.

Idem Londonensi<sup>2</sup> Episcopo<sup>3</sup>.

Tuae discretioni prudentiam (Et infra: Ad illud praeterea, quod a nobis tertio requisiti, qualiter clericus in latrociniis vel aliis<sup>4</sup> magnis sceleribus deprehensi puniri<sup>5</sup> debeant, respondemus, quod a suis ordinibus degradati detruendi debeant<sup>6</sup> in arctis monasteriis ad poenitentiam peragendam. [Ceterum etc. Dat. Lat. VI. Id. Nov. Pont. nostr. Ao. V. 1202.]

CAP. VII.1

Si ulterque contraheantem venit contra contractum: atterque potest exigere poenam, advincem promissam ex conventione.

Idem Abbati et Fratribus Cryptae ferratae<sup>2</sup>.

Constitutus in praesentia nostra (Et infra: [cf. c. 6. de reb. dom. III. 36.]) Licet autem in<sup>3</sup> instrumento concessimus praedicti<sup>4</sup> episcopi Lavitani<sup>5</sup>\* expressa fuerit certa poena, quam pars contractum non servans solveret observanti, quam tamen utraque pars venisse contra illum ex<sup>6</sup> confessione propria convincatur, quin et pars vextra subtraxerit episcopo pensionem, et episcopus procuracionem exegerit ad eadem ecclesia, sicut oeconomus proposuit memoratus: utramque partem ab ea reddimus absolutam.

CAP. VIII.1

Si testis propter vacillationem incarcerationi, infamiam non incurrit.

Idem Priori S. Fridiani et Magistro B. Canonico Pisanor<sup>2</sup>.

Super his, de quibus nos consulere voluistis<sup>3</sup> (Et infra: [cf. c. 10. de acc. l. 1.]) [Hi hoc nusse nos volumus, quod super nepotio, pro quo vestras nobis literas destinavistis, in praesentia fuerat causa coram.] Clericus autem<sup>4</sup>, qui pro eo, quod variaverat et vacillaverat coram vobis<sup>5</sup>, de mandato nostro captus est et detentus, infamiam non incurrit. (Ceterum etc. (cf. c. 8. de test. cog. II. 21.) [Dat. Lat. III. Id. Febr. Pont. nostr. Ao. V. 1203.]

CAP. IX.1

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sui poena solvenda, si partem infra terminum solvit, ad poenam integram non tenetur.

Idem Spoletano Episcopo<sup>2</sup>.

Suum<sup>3</sup> ad nos G. A. et I. rectores clericorum plebatus sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quod, quum tibi essent in XL. libris<sup>4</sup> pro quodam arbitrium condemnati, essetque ipsis poena XXX. librarum apposta, nisi eas tibi solverent in termino constituto<sup>6</sup>, tandem XXXIII. libris<sup>7</sup> in ipso termino persolutis, occasione<sup>8</sup> septem residuarum librarum per<sup>9</sup> quasdam nostras<sup>10</sup> literas, veritate tacita impetratas, obtinuit eos in praefatis XXX. libris tibi per dilectum filium<sup>11</sup> Paulum, subdiaconum nostrum, delegatum iudicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum pontificalis modestiae oblivisci, ut inhonestus quasibus<sup>12</sup> anhelando desideres cum aliena iactura ditari, fraternaliter tunc per apostolicam scriptam mandamus [et districte praecipimus], quatenus praedictarum septem<sup>13</sup> librarum solutione contentus, super poena XXX. librarum memoratos rectores de cetero non<sup>14</sup> molestes, sicut per dilectum filium nostrum G. S. Nicolai in curvere Tulliano diaconum carulinum vel sententiam diffinitivam. [Dat. Rom. ep. S. Petr. III. Id. Ian. Ao. IX. 1207.]

CAP. X.1

Occidentis praedictum privatur beneficiis et feudis, quae habent ab ecclesia, cui praerata praelatum ille, nec eius hereditibus restituitur, nec alia de novo concessi debent. Et hodie in occidentibus capite vel bannite episcopum actae sunt similes poenae, de quibus in Clem. Si quis suadente eod. tit.

Idem<sup>2</sup>.

Ad aures nostri apostolatus pervenit, quod, quum<sup>3</sup> quidam parochiani tui ausu diabolico bonae<sup>4</sup> memoriae I. quondam Vincentinum<sup>5</sup> episcopum praedecessorem tuum nequiter peremissent, feuda et beneficia, quae illi a Vincentina<sup>6</sup> ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublati. Quia igitur maiori [clara] sunt animadversione placenti<sup>7</sup>, nos, bonae memoriae Celestini<sup>8</sup> Papae praecessoris nostri vestigiis inherentes, tam tibi quam successoribus tuis auctoritate apostolica<sup>9</sup> prohibemus<sup>10</sup> ne ipsis aut hereditibus eorum beneficia praedicta restituantur [ulterius], seu<sup>11</sup> de novo eis<sup>11</sup> alia quaelibet conferantur. [Si quis autem etc. Dat. Lat. XII. Kal. Apr. 1198.]

CAP. XI.1

Prorumpens contra iudicem, arbitrio superioris punitur.

Idem<sup>2</sup>.

Dilectus filius Iacobus, electus<sup>3</sup> sancti P. A. ad Montes, ad apostolicam sedem accedens, gravem querelam contra dilectos filios Molsimenses<sup>4</sup> abbatem et I. archidiaconum [Cathalunen-

Tit. XXXVII. Cap. III. 12) vestrae: Q 13) archidiacono: R 14) hoc: deest: coll. celi. 15) districte inhiibes, ne pro excessibus corrigendis aut criminibus puniendis a clericis vel vobis: a: B) laici poenam pecuniariam, nec nos: B) pro examinatione (examine: A) laici vel (et: ABB) aquae denarios cupis exigere audeat, vel alia, quae dicta sunt, quomodolibet exercere: end. 16) nostram: Anc: deest: Bb 17) remota: O 18) distributione: Q 19) percellis: Antiquit. Cap. IV. 1) Exstat inter canones (c. 9) Conc. Turon. (1163.) post Mercurium rectori etc. a. Massio XXI. 1183.; App. III. 2.; Lips. XI. 4.; Comp. I. c. 5. h. l. (5. 32.) 2) in conc. Tur.: deest: A0; ex C. Tolet.: P 3) expensas: ABB Conc. 4) et alia multiplicia iuris remedia: P 5) add.: hoc: P 6) praeser: Conc.: pec. vel ecclesiasticis, quae inter clericos agitantur: P 7) expensas: ABB 8) Quodsi autem solvendo non fuerit, omni episcopi sui arbitrio puniendam relinquimus: P 9) sententiam ferat: Anc. Cap. V. 1) Resolatum ex Reg. Bul. I. 281.; Gibb. auct. 3. (5. 6.) 2) Comp. III. c. 2. n. h. l. (5. 19.) 3) Nihilominus: PPHIKX Reg.: = Broadm. in: Pothst no. 290. 4) pugn.: exob: F 4) impugnamdam (ad: deest): Car; pugnari: Cb. Cap. VI. 1) Resolatum quantum oportuit, ex Reg. Breva. V. 101.; Comp. III. c. 3. de cit. et hon. cler. (3. 1.) 2) Loudensis: PFB; Lindum: HI; London.: Luffb. 3) archiep.: LAV; Lugdunensi archiep.: Reg. = Pothst no. 1752. 4) in al.: Cb 5) teneri: Cb 6) retrudi debent: Reg.

Cap. VII. 1) Restitutum ex Aen. auct. 8. (3. 20.); Comp. III. c. 2. de vel. dan. (3. 28.) 2) ser. ao. 1201. — Pothst no. 1180. 3) in: deest: Cb 4) praedictae: Bb 5) Laviani: PPHIKXVI 6) et ex: Cb 7) Comp. VIII. 1) Restitutum ex Reg. Breva. V. 133.; cf. Mon. 4. (5. 1.); Comp. III. c. 3. de accus. (5. 1.) 2) Pothst no. 1824. 3) voluisti: hK 4) vero: Cb; tamen: C 5) nobis: GHIKX Reg. Cap. IX. 1) Resolatum ex Reg. Breva. IX. 212.; Comp. III. c. 2. N. cler. vel mon. (3. 38.) 2) Pothst no. 2977. 3) Tuam: Cb 4) P.: Cb 5) libras: Reg. 6) statuto: Flb 7) practaxas XL. libras: C 8) add.: constituta: Cb 9) nobis quasdam literas veritate tacite impetrasti, quibus obtinuit: C Reg. 10) nost.: deest: GHIK 11) add.: nostram: Cb 12) questionibus: Cae 13) sept.: deest: C 14) molestare non praesumas: C Reg. Cap. X. 1) Resolatum ex Reg. Bul. I. 57.; Comp. IV. c. 1. h. l. (5. 13.) 2) Vicetino ep.: Ab Reg.: = Pothst no. 60. 3) quum: deest: Ph 4) bon. mem.: deest: PPHIKX 5) Vicentium: Reg. 6) Vicentiam: Cb 7) add.: vel punireti: Bb 8) auct. ap.: deest: Bbbfy Reg. 9) praecipimus: Dab 10) ex noc: Bbc 11) dies: deest: Bb Cap. XI. 1) Resolatum ex Reg. Bul. XIII. 196.; Comp. IV. c. 1. de prob. (2. 6.) 2) ep. et Gervasio archidiacon. Suesonensi, et abbati Vallis clarae Cbst. ordinis, Lantoniensi: Reg. = Pothst no. 1181. 3) clericus: Bbc; deest: Bf 4) Petri: Bbbf Reg. 5) add.: G.; Bbb; nonem in Coll. corrupt. etc.

sentis opposuit, asserens, eos [adversus ipsam] in causa sua, quae  
 7<sup>o</sup> Tit. 1. s. commissa, perperam processisse. Quomodo dilectus filius  
 T. de. natus cum laicis contumeliam, continentibus causae processum,  
 ad nostram praesentiam accessisset, et ideam laudibus interetur  
 processum ipsam multipliciter improbare, relationem eorum<sup>1</sup> in  
 quibusdam casibus esse falsam, nos, quia praefatus clericus non  
 habebat nisi ad contradicendum vel impetrandum mandatum, ad  
 nostram cautelam processum ipsam nec confirmatum duximus  
 nec cassandum. [per apostolicis eobis scripta mandatis, quatenus  
 patibiles concordatis et auctoritas hinc inde propositis, si praefatos  
 obides inexcusabiliter processisset, ipsorum confirmetis  
 processum, et factatis illam per censuram ecclesiasticam sublato  
 appellationis obstaculo firmetur observari. Aliquin eo, sicut  
 distum fuerit, veritate, iuxta formam priorum litterarum in causa  
 procedatis eadem, facientes quod de veritate firmitatem debitam  
 obtineat. Si quis autem ex monachis propter hoc inexcusabiliter  
 excommunicationis vinculo innodatus, secundum formam ecclesiae  
 absolvetis, amovendos eisdem quod de iure fuerit independunt.]  
 Quia vero super contingit, quia<sup>2</sup> contra falsam assertionem iniqui  
 iudicis innocens litigator eorum non potest negotiationem probare,  
 quoniam negatus factum per eorum veritatem nulla sit directa probatio;  
 ne falsitas veritatis praevaleat ut iniquitas praevaleat  
 veritatis, necessarium est hinc et eorum, ut, quoniam quis legitimum  
 exceptionem proponit, illum probare paratus vel ad debitum iudicium  
 iudicium vel ad intentionem altius appellandum, si forsam verbo  
 ad factum ab illa excesserit, vel eam non proboverit infra terminum  
 competentem a iudice praefigendum, modestus iudex non ante  
 procedat, quam super hoc instrumentorum et testimonium cautelam  
 iudiciali opportunitate, per quam, si necesse fuerit, possit de veritate  
 constare, ut, si contra relationem seu processum ipsius fuerit  
 sublata contentio, huiusmodi probationibus ipsius iudicis possit  
 assertio corroborari, quatenus<sup>3</sup>, hoc<sup>4</sup> iudiciali iudicium, sic  
 honestis et discretis deferatur iudicibus, quod per improbos et  
 iniquos innocentium iustitia non laedatur. Et. Ne iudicialis  
 evanescat<sup>5</sup> auctoritas, quoniam de litigatoris improbitate  
 constiterit, adversus assertionem iudicis temere prorumpentis,  
 iuxta superioris arbitrium digna poterit animadversione  
 puniri. [Testes autem etc. Dat. Lat. Non. Jun. Ao. MIII. 1211.]

CAP. XII.

Patroni, advocati vel vicedomini, vendicantes sibi in ecclesiis plus quam  
 iura permittant, per censuram ecclesiasticam componantur, et, si occiderint  
 praetium vel clericum ecclesiae per se vel per alios, periant quod habent  
 ab ecclesia, et eorum posteris usque ad quartam generationem non admittantur  
 ad clericum, nec in religionibus praeficiantur.

Idem in concilio generali.

In quibusdam provinciis ecclesiarum<sup>1</sup> patroni et advocati  
 seu<sup>2</sup> vicedomini se in tantum insolentiam<sup>3</sup> creverunt<sup>4</sup>,  
 quod non solum, quomodo vacantibus debet et desitis de pastoribus  
 idoneis providere, difficultates ingerunt et malitias,  
 verum etiam de possessionibus aliisque<sup>5</sup> bonis ecclesiasticis  
 pro sua voluntate ordinare<sup>6</sup> praesument, et, quod horrendum  
 est dicere, in nerem praetorium prorumpere non formidant.  
 Quomodo igitur quod ad defensionis subsidium est  
 inventum ad depressionis dispendium non debeat retorqueri,  
 prohibemus expresse, ne patroni vel advocati seu  
 vicedomini super praemissis de cetero plus usurpent, quam  
 reperitur<sup>7</sup> in iure permissum<sup>8</sup>, et, si contra praesumpserint,  
 per<sup>9</sup> severitatem canonicae districtissime compescantur<sup>10</sup>.  
 Sacri nihilominus concilii approbatione<sup>11</sup> statutum, quatenus<sup>12</sup>,  
 si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini  
 aut<sup>13</sup> alii beneficiati<sup>14</sup> alius ecclesiae rectorem vel clericum  
 alium ipsius ecclesiae per se vel per<sup>15</sup> alios occidere  
 vel mutilare usque nefandis praesumpserint, patroni sui  
 patronatus, advocati advocatum, feudatarii feudum, vicedomi  
 ni vicedominiatum, et<sup>16</sup> beneficiati<sup>17</sup> beneficium prorsus  
 amittant. Et ne minus vindictae quam ex excessu memoria  
 prorogetur, non solum de praemissis nihil perveniat ad  
 heredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteri-

tates<sup>18</sup> tantum in clericorum collegium nullatenus admittantur,  
 neque in domibus regularibus alicuius praedictorum  
 assequantur honorem, nisi<sup>19</sup> cum eis fuerit misericorditer<sup>21</sup>  
 dispensatum.

CAP. XIII.

Domino ex-communicato manente, solvendi fidelitatem non debent, et, si  
 longo tempore in ea persistit et motus non paraverit ecclesiae, ab eius  
 debito absolvantur.

Honorius III. Praeposito, Archidiacono et H.<sup>2</sup> Canonico Suesionensibus.

Gravem dilectorum filiorum capituli Lund.<sup>3</sup> recepimus  
 questionem, quod, quoniam nobilis et comes Registrensis<sup>4</sup>  
 pro multis iniuriis, quibus irrogavit eisdem, per iudices a sede  
 apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit inno  
 datus, idem, non per duos annos et amplius in excommuni  
 catione persistens, iuri parere pertinaciter renuit, claves  
 ecclesiae in sua subitis dispendium et plurimorum scandalum  
 contemnendo. Licet igitur huiusmodi pertinacia non careat  
 scrupulo haereticae pravitatis: volentes tamen nobilitati  
 parere comitis supra dicti, si forsam ad eum revertens a suo  
 respiciat praerog, discretio vestrae mandamus, quatenus, si  
 comes<sup>5</sup> praedictus<sup>6</sup> a vobis diligenter continuitis, infra quatuordecim  
 dies post compositionem vestram<sup>7</sup> non paraverit plene  
 iuri, vos excommunicationis sententiam latam in eum, sicut  
 rationabiliter est prolata, facientes usque ad condignam<sup>8</sup> satis  
 factionem irrevocabili observari, et totam terram ipsius ac loca,  
 in quibus idem comes fuerit communicatus, supponentes ecclesiastico  
 interdictioni, ecclesias, in quibus aliquod<sup>9</sup> ius habere dignoscitur,  
 ab eius debito sublato custodite contradicendum et appella  
 tionis obstaculo absolvetis<sup>10</sup>, fideles ipsius, quantum in ex  
 communicatione persistit, ab eius<sup>11</sup> fidelitatis iuramento<sup>12</sup>  
 denuncietis penitus absolutos. Quos<sup>13</sup> forsam nec sine tribuati  
 et veritate intellectum poterit non immerito formidare, ne sua  
 pertinencia eum in haereticis impugnat infamiam, quoniam quomodo  
 fuerit facte de factis non poterit errare.

TITULUS XXXVIII.

DE POENITENTIS ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Pro manifesto peccato poenitentia publica imponi debet.

Alexander Papa<sup>2</sup>.

Manifesta peccata non sunt occulta correctione<sup>3</sup> pun  
 ganda.

CAP. II.

Poenitentia occidentis presbyterum.

Ex concilio Maguntinensi<sup>2</sup>.

Qui presbyterum occiderit, XII. annorum poenitentia ei  
 secundum canones imponatur, quod, si negaverit, si liber est,  
 cum LXVII. iocret, si autem servus, super duodecim coneres  
 ferocedes se capiat. Convictus nuda usque ad ultimum  
 tempus vitae suae militiae cingulo careat, et absque spe  
 coniugii maneat.

CAP. III.

Consideratis circumstantiis arbitraria poenitentia indicenda est ei, qui  
 motum excessum se defendendo.

Alexander III. Mediolanensis Archiepiscopo et Suffraganeis<sup>2</sup>.

Significavit nobis vir nobilis P., quod F.<sup>3</sup> dicto im  
 peratori, quomodo olim rediret ab Urbe, castrum Verneica<sup>4</sup>  
 negavit<sup>5</sup>. (Et infra.) Unde contigit<sup>6</sup>, quod, IV. castra  
 destructis, plus quam duo millia domorum destructa<sup>7</sup>  
 fuerunt<sup>8</sup> et multi homines interfecti, et<sup>9</sup> alia mala ibi com  
 missa dicuntur, quae longum esset per singula enarrare.

Tit. XXXVII. Cap. XI. 1) in quibusdam: Dh. 7) episcoporum: Dh. 8) quod: Dh. 9) vel: Dh. 10) quoniam: Dh. 11) huiusmodi: Dh. 12) villositate: Reg. 13) Cap. XII. 1) s. de: Cap. IV. 1215: Comp. IV. c. 2. h. l. (5, 13) 2) et alii: Dh. 3) et de: 4) asserentibus: Dh. 5) ad: Dh. 6) et alii: Dh. 7) ord.: Dh. 8) FGHIAIMD Comp. 8) reperitur: Dh. 9) expressum: Dh. 10) canonicae districtissime: Comp. M. 11) compelluntur: Dh. 12) compelluntur: Dh. 13) provisionis: Comp. Ms. 14) quod: Dh. 15) sicut: FGHIAIMD 16) beneficiarii: Dh. 17) per: Dh. 18) vel: Dh. 19) post: Dh. 20) summatim: Comp. M. 21) nisi etc.: Dh. 21) nisi etc.: Dh. 22) nisi etc.: Dh. 23) nisi etc.: Dh. 24) nisi etc.: Dh. 25) nisi etc.: Dh. 26) nisi etc.: Dh. 27) nisi etc.: Dh. 28) nisi etc.: Dh. 29) nisi etc.: Dh. 30) nisi etc.: Dh. 31) nisi etc.: Dh. 32) nisi etc.: Dh. 33) nisi etc.: Dh. 34) nisi etc.: Dh. 35) nisi etc.: Dh. 36) nisi etc.: Dh. 37) nisi etc.: Dh. 38) nisi etc.: Dh. 39) nisi etc.: Dh. 40) nisi etc.: Dh. 41) nisi etc.: Dh. 42) nisi etc.: Dh. 43) nisi etc.: Dh. 44) nisi etc.: Dh. 45) nisi etc.: Dh. 46) nisi etc.: Dh. 47) nisi etc.: Dh. 48) nisi etc.: Dh. 49) nisi etc.: Dh. 50) nisi etc.: Dh. 51) nisi etc.: Dh. 52) nisi etc.: Dh. 53) nisi etc.: Dh. 54) nisi etc.: Dh. 55) nisi etc.: Dh. 56) nisi etc.: Dh. 57) nisi etc.: Dh. 58) nisi etc.: Dh. 59) nisi etc.: Dh. 60) nisi etc.: Dh. 61) nisi etc.: Dh. 62) nisi etc.: Dh. 63) nisi etc.: Dh. 64) nisi etc.: Dh. 65) nisi etc.: Dh. 66) nisi etc.: Dh. 67) nisi etc.: Dh. 68) nisi etc.: Dh. 69) nisi etc.: Dh. 70) nisi etc.: Dh. 71) nisi etc.: Dh. 72) nisi etc.: Dh. 73) nisi etc.: Dh. 74) nisi etc.: Dh. 75) nisi etc.: Dh. 76) nisi etc.: Dh. 77) nisi etc.: Dh. 78) nisi etc.: Dh. 79) nisi etc.: Dh. 80) nisi etc.: Dh. 81) nisi etc.: Dh. 82) nisi etc.: Dh. 83) nisi etc.: Dh. 84) nisi etc.: Dh. 85) nisi etc.: Dh. 86) nisi etc.: Dh. 87) nisi etc.: Dh. 88) nisi etc.: Dh. 89) nisi etc.: Dh. 90) nisi etc.: Dh. 91) nisi etc.: Dh. 92) nisi etc.: Dh. 93) nisi etc.: Dh. 94) nisi etc.: Dh. 95) nisi etc.: Dh. 96) nisi etc.: Dh. 97) nisi etc.: Dh. 98) nisi etc.: Dh. 99) nisi etc.: Dh. 100) nisi etc.: Dh. 101) nisi etc.: Dh. 102) nisi etc.: Dh. 103) nisi etc.: Dh. 104) nisi etc.: Dh. 105) nisi etc.: Dh. 106) nisi etc.: Dh. 107) nisi etc.: Dh. 108) nisi etc.: Dh. 109) nisi etc.: Dh. 110) nisi etc.: Dh. 111) nisi etc.: Dh. 112) nisi etc.: Dh. 113) nisi etc.: Dh. 114) nisi etc.: Dh. 115) nisi etc.: Dh. 116) nisi etc.: Dh. 117) nisi etc.: Dh. 118) nisi etc.: Dh. 119) nisi etc.: Dh. 120) nisi etc.: Dh. 121) nisi etc.: Dh. 122) nisi etc.: Dh. 123) nisi etc.: Dh. 124) nisi etc.: Dh. 125) nisi etc.: Dh. 126) nisi etc.: Dh. 127) nisi etc.: Dh. 128) nisi etc.: Dh. 129) nisi etc.: Dh. 130) nisi etc.: Dh. 131) nisi etc.: Dh. 132) nisi etc.: Dh. 133) nisi etc.: Dh. 134) nisi etc.: Dh. 135) nisi etc.: Dh. 136) nisi etc.: Dh. 137) nisi etc.: Dh. 138) nisi etc.: Dh. 139) nisi etc.: Dh. 140) nisi etc.: Dh. 141) nisi etc.: Dh. 142) nisi etc.: Dh. 143) nisi etc.: Dh. 144) nisi etc.: Dh. 145) nisi etc.: Dh. 146) nisi etc.: Dh. 147) nisi etc.: Dh. 148) nisi etc.: Dh. 149) nisi etc.: Dh. 150) nisi etc.: Dh. 151) nisi etc.: Dh. 152) nisi etc.: Dh. 153) nisi etc.: Dh. 154) nisi etc.: Dh. 155) nisi etc.: Dh. 156) nisi etc.: Dh. 157) nisi etc.: Dh. 158) nisi etc.: Dh. 159) nisi etc.: Dh. 160) nisi etc.: Dh. 161) nisi etc.: Dh. 162) nisi etc.: Dh. 163) nisi etc.: Dh. 164) nisi etc.: Dh. 165) nisi etc.: Dh. 166) nisi etc.: Dh. 167) nisi etc.: Dh. 168) nisi etc.: Dh. 169) nisi etc.: Dh. 170) nisi etc.: Dh. 171) nisi etc.: Dh. 172) nisi etc.: Dh. 173) nisi etc.: Dh. 174) nisi etc.: Dh. 175) nisi etc.: Dh. 176) nisi etc.: Dh. 177) nisi etc.: Dh. 178) nisi etc.: Dh. 179) nisi etc.: Dh. 180) nisi etc.: Dh. 181) nisi etc.: Dh. 182) nisi etc.: Dh. 183) nisi etc.: Dh. 184) nisi etc.: Dh. 185) nisi etc.: Dh. 186) nisi etc.: Dh. 187) nisi etc.: Dh. 188) nisi etc.: Dh. 189) nisi etc.: Dh. 190) nisi etc.: Dh. 191) nisi etc.: Dh. 192) nisi etc.: Dh. 193) nisi etc.: Dh. 194) nisi etc.: Dh. 195) nisi etc.: Dh. 196) nisi etc.: Dh. 197) nisi etc.: Dh. 198) nisi etc.: Dh. 199) nisi etc.: Dh. 200) nisi etc.: Dh. 201) nisi etc.: Dh. 202) nisi etc.: Dh. 203) nisi etc.: Dh. 204) nisi etc.: Dh. 205) nisi etc.: Dh. 206) nisi etc.: Dh. 207) nisi etc.: Dh. 208) nisi etc.: Dh. 209) nisi etc.: Dh. 210) nisi etc.: Dh. 211) nisi etc.: Dh. 212) nisi etc.: Dh. 213) nisi etc.: Dh. 214) nisi etc.: Dh. 215) nisi etc.: Dh. 216) nisi etc.: Dh. 217) nisi etc.: Dh. 218) nisi etc.: Dh. 219) nisi etc.: Dh. 220) nisi etc.: Dh. 221) nisi etc.: Dh. 222) nisi etc.: Dh. 223) nisi etc.: Dh. 224) nisi etc.: Dh. 225) nisi etc.: Dh. 226) nisi etc.: Dh. 227) nisi etc.: Dh. 228) nisi etc.: Dh. 229) nisi etc.: Dh. 230) nisi etc.: Dh. 231) nisi etc.: Dh. 232) nisi etc.: Dh. 233) nisi etc.: Dh. 234) nisi etc.: Dh. 235) nisi etc.: Dh. 236) nisi etc.: Dh. 237) nisi etc.: Dh. 238) nisi etc.: Dh. 239) nisi etc.: Dh. 240) nisi etc.: Dh. 241) nisi etc.: Dh. 242) nisi etc.: Dh. 243) nisi etc.: Dh. 244) nisi etc.: Dh. 245) nisi etc.: Dh. 246) nisi etc.: Dh. 247) nisi etc.: Dh. 248) nisi etc.: Dh. 249) nisi etc.: Dh. 250) nisi etc.: Dh. 251) nisi etc.: Dh. 252) nisi etc.: Dh. 253) nisi etc.: Dh. 254) nisi etc.: Dh. 255) nisi etc.: Dh. 256) nisi etc.: Dh. 257) nisi etc.: Dh. 258) nisi etc.: Dh. 259) nisi etc.: Dh. 260) nisi etc.: Dh. 261) nisi etc.: Dh. 262) nisi etc.: Dh. 263) nisi etc.: Dh. 264) nisi etc.: Dh. 265) nisi etc.: Dh. 266) nisi etc.: Dh. 267) nisi etc.: Dh. 268) nisi etc.: Dh. 269) nisi etc.: Dh. 270) nisi etc.: Dh. 271) nisi etc.: Dh. 272) nisi etc.: Dh. 273) nisi etc.: Dh. 274) nisi etc.: Dh. 275) nisi etc.: Dh. 276) nisi etc.: Dh. 277) nisi etc.: Dh. 278) nisi etc.: Dh. 279) nisi etc.: Dh. 280) nisi etc.: Dh. 281) nisi etc.: Dh. 282) nisi etc.: Dh. 283) nisi etc.: Dh. 284) nisi etc.: Dh. 285) nisi etc.: Dh. 286) nisi etc.: Dh. 287) nisi etc.: Dh. 288) nisi etc.: Dh. 289) nisi etc.: Dh. 290) nisi etc.: Dh. 291) nisi etc.: Dh. 292) nisi etc.: Dh. 293) nisi etc.: Dh. 294) nisi etc.: Dh. 295) nisi etc.: Dh. 296) nisi etc.: Dh. 297) nisi etc.: Dh. 298) nisi etc.: Dh. 299) nisi etc.: Dh. 300) nisi etc.: Dh. 301) nisi etc.: Dh. 302) nisi etc.: Dh. 303) nisi etc.: Dh. 304) nisi etc.: Dh. 305) nisi etc.: Dh. 306) nisi etc.: Dh. 307) nisi etc.: Dh. 308) nisi etc.: Dh. 309) nisi etc.: Dh. 310) nisi etc.: Dh. 311) nisi etc.: Dh. 312) nisi etc.: Dh. 313) nisi etc.: Dh. 314) nisi etc.: Dh. 315) nisi etc.: Dh. 316) nisi etc.: Dh. 317) nisi etc.: Dh. 318) nisi etc.: Dh. 319) nisi etc.: Dh. 320) nisi etc.: Dh. 321) nisi etc.: Dh. 322) nisi etc.: Dh. 323) nisi etc.: Dh. 324) nisi etc.: Dh. 325) nisi etc.: Dh. 326) nisi etc.: Dh. 327) nisi etc.: Dh. 328) nisi etc.: Dh. 329) nisi etc.: Dh. 330) nisi etc.: Dh. 331) nisi etc.: Dh. 332) nisi etc.: Dh. 333) nisi etc.: Dh. 334) nisi etc.: Dh. 335) nisi etc.: Dh. 336) nisi etc.: Dh. 337) nisi etc.: Dh. 338) nisi etc.: Dh. 339) nisi etc.: Dh. 340) nisi etc.: Dh. 341) nisi etc.: Dh. 342) nisi etc.: Dh. 343) nisi etc.: Dh. 344) nisi etc.: Dh. 345) nisi etc.: Dh. 346) nisi etc.: Dh. 347) nisi etc.: Dh. 348) nisi etc.: Dh. 349) nisi etc.: Dh. 350) nisi etc.: Dh. 351) nisi etc.: Dh. 352) nisi etc.: Dh. 353) nisi etc.: Dh. 354) nisi etc.: Dh. 355) nisi etc.: Dh. 356) nisi etc.: Dh. 357) nisi etc.: Dh. 358) nisi etc.: Dh. 359) nisi etc.: Dh. 360) nisi etc.: Dh. 361) nisi etc.: Dh. 362) nisi etc.: Dh. 363) nisi etc.: Dh. 364) nisi etc.: Dh. 365) nisi etc.: Dh. 366) nisi etc.: Dh. 367) nisi etc.: Dh. 368) nisi etc.: Dh. 369) nisi etc.: Dh. 370) nisi etc.: Dh. 371) nisi etc.: Dh. 372) nisi etc.: Dh. 373) nisi etc.: Dh. 374) nisi etc.: Dh. 375) nisi etc.: Dh. 376) nisi etc.: Dh. 377) nisi etc.: Dh. 378) nisi etc.: Dh. 379) nisi etc.: Dh. 380) nisi etc.: Dh. 381) nisi etc.: Dh. 382) nisi etc.: Dh. 383) nisi etc.: Dh. 384) nisi etc.: Dh. 385) nisi etc.: Dh. 386) nisi etc.: Dh. 387) nisi etc.: Dh. 388) nisi etc.: Dh. 389) nisi etc.: Dh. 390) nisi etc.: Dh. 391) nisi etc.: Dh. 392) nisi etc.: Dh. 393) nisi etc.: Dh. 394) nisi etc.: Dh. 395) nisi etc.: Dh. 396) nisi etc.: Dh. 397) nisi etc.: Dh. 398) nisi etc.: Dh. 399) nisi etc.: Dh. 400) nisi etc.: Dh. 401) nisi etc.: Dh. 402) nisi etc.: Dh. 403) nisi etc.: Dh. 404) nisi etc.: Dh. 405) nisi etc.: Dh. 406) nisi etc.: Dh. 407) nisi etc.: Dh. 408) nisi etc.: Dh. 409) nisi etc.: Dh. 410) nisi etc.: Dh. 411) nisi etc.: Dh. 412) nisi etc.: Dh. 413) nisi etc.: Dh. 414) nisi etc.: Dh. 415) nisi etc.: Dh. 416) nisi etc.: Dh. 417) nisi etc.: Dh. 418) nisi etc.: Dh. 419) nisi etc.: Dh. 420) nisi etc.: Dh. 421) nisi etc.: Dh. 422) nisi etc.: Dh. 423) nisi etc.: Dh. 424) nisi etc.: Dh. 425) nisi etc.: Dh. 426) nisi etc.: Dh. 427) nisi etc.: Dh. 428) nisi etc.: Dh. 429) nisi etc.: Dh. 430) nisi etc.: Dh. 431) nisi etc.: Dh. 432) nisi etc.: Dh. 433) nisi etc.: Dh. 434) nisi etc.: Dh. 435) nisi etc.: Dh. 436) nisi etc.: Dh. 437) nisi etc.: Dh. 438) nisi etc.: Dh. 439) nisi etc.: Dh. 440) nisi etc.: Dh. 441) nisi etc.: Dh. 442) nisi etc.: Dh. 443) nisi etc.: Dh. 444) nisi etc.: Dh. 445) nisi etc.: Dh. 446) nisi etc.: Dh. 447) nisi etc.: Dh. 448) nisi etc.: Dh. 449) nisi etc.: Dh. 450) nisi etc.: Dh. 451) nisi etc.: Dh. 452) nisi etc.: Dh. 453) nisi etc.: Dh. 454) nisi etc.: Dh. 455) nisi etc.: Dh. 456) nisi etc.: Dh. 457) nisi etc.: Dh. 458) nisi etc.: Dh. 459) nisi etc.: Dh. 460) nisi etc.: Dh. 461) nisi etc.: Dh. 462) nisi etc.: Dh. 463) nisi etc.: Dh. 464) nisi etc.: Dh. 465) nisi etc.: Dh. 466) nisi etc.: Dh. 467) nisi etc.: Dh. 468) nisi etc.: Dh. 469) nisi etc.: Dh. 470) nisi etc.: Dh. 471) nisi etc.: Dh. 472) nisi etc.: Dh. 473) nisi etc.: Dh. 474) nisi etc.: Dh. 475) nisi etc.: Dh. 476) nisi etc.: Dh. 477) nisi etc.: Dh. 478) nisi etc.: Dh. 479) nisi etc.: Dh. 480) nisi etc.: Dh. 481) nisi etc.: Dh. 482) nisi etc.: Dh. 483) nisi etc.: Dh. 484) nisi etc.: Dh. 485) nisi etc.: Dh. 486) nisi etc.: Dh. 487) nisi etc.: Dh. 488) nisi etc.: Dh. 489) nisi etc.: Dh. 490) nisi etc.: Dh. 491) nisi etc.: Dh. 492) nisi etc.: Dh. 493) nisi etc.: Dh. 494) nisi etc.: Dh. 495) nisi etc.: Dh. 496) nisi etc.: Dh. 497) nisi etc.: Dh. 498) nisi etc.: Dh. 499) nisi etc.: Dh. 500) nisi etc.: Dh. 501) nisi etc.: Dh. 502) nisi etc.: Dh. 503) nisi etc.: Dh. 504) nisi etc.: Dh. 505) nisi etc.: Dh. 506) nisi etc.: Dh. 507) nisi etc.: Dh. 508) nisi etc.: Dh. 509) nisi etc.: Dh. 510) nisi etc.: Dh. 511) nisi etc.: Dh. 512) nisi etc.: Dh. 513) nisi etc.: Dh. 514) nisi etc.: Dh. 515) nisi etc.: Dh. 516) nisi etc.: Dh. 517) nisi etc.: Dh. 518) nisi etc.: Dh. 519) nisi etc.: Dh. 520) nisi etc.: Dh. 521) nisi etc.: Dh. 522) nisi etc.: Dh. 523) nisi etc.: Dh. 524) nisi etc.: Dh. 525) nisi etc.: Dh. 526) nisi etc.: Dh. 527) nisi etc.: Dh. 528) nisi etc.: Dh. 529) nisi etc.: Dh. 530) nisi etc.: Dh. 531) nisi etc.: Dh. 532) nisi etc.: Dh. 533) nisi etc.: Dh. 534) nisi etc.: Dh. 535) nisi etc.: Dh. 536) nisi etc.: Dh. 537) nisi etc.: Dh. 538) nisi etc.: Dh. 539) nisi etc.: Dh. 540) nisi etc.: Dh. 541) nisi etc.: Dh. 542) nisi etc.: Dh. 543) nisi etc.: Dh. 544) nisi etc.: Dh. 545) nisi etc.: Dh. 546) nisi etc.: Dh. 547) nisi etc.: Dh. 548) nisi etc.: Dh. 549) nisi etc.: Dh. 550) nisi etc.: Dh. 551) nisi etc.: Dh. 552) nisi etc.: Dh. 553) nisi etc.: Dh. 554) nisi etc.: Dh. 555) nisi etc.: Dh. 556) nisi etc.: Dh. 557) nisi etc.: Dh. 558) nisi etc.: Dh. 559) nisi etc.: Dh. 560) nisi etc.: Dh. 561) nisi etc.: Dh. 562) nisi etc.: Dh. 563) nisi etc.: Dh. 564) nisi etc.: Dh. 565) nisi etc.: Dh. 566) nisi etc.: Dh. 567) nisi etc.: Dh. 568) nisi etc.: Dh. 569) nisi etc.: Dh. 570) nisi etc.: Dh. 571) nisi etc.: Dh. 572) nisi etc.: Dh. 573) nisi etc.: Dh. 574) nisi etc.: Dh. 575) nisi etc.: Dh. 576) nisi etc.: Dh. 577) nisi etc.: Dh. 578) nisi etc.: Dh. 579) nisi etc.: Dh. 580) nisi etc.: Dh. 581) nisi etc.: Dh. 582) nisi etc.: Dh. 583) nisi etc.: Dh. 584) nisi etc.: Dh. 585) nisi etc.: Dh. 586) nisi etc.: Dh. 587) nisi etc.: Dh. 588) nisi etc.: Dh. 589) nisi etc.: Dh. 590) nisi etc.: Dh. 591) nisi etc.: Dh. 592) nisi etc.: Dh. 593) nisi etc.: Dh. 594) nisi etc.: Dh. 595) nisi etc.: Dh. 596) nisi etc.: Dh. 597) nisi etc.: Dh. 598) nisi etc.: Dh. 599) nisi etc.: Dh. 600) nisi etc.: Dh. 601) nisi etc.: Dh. 602) nisi etc.: Dh. 603) nisi etc.: Dh. 604) nisi etc.: Dh. 605) nisi etc.: Dh. 606) nisi etc.: Dh. 607) nisi etc.: Dh. 608) nisi etc.: Dh. 609) nisi etc.: Dh. 610) nisi etc.: Dh. 611) nisi etc.: Dh. 612) nisi etc.: Dh. 613) nisi etc.: Dh. 614) nisi etc.: Dh. 615) nisi etc.: Dh. 616) nisi etc.: Dh. 617) nisi etc.: Dh. 618) nisi etc.: Dh. 619) nisi etc.: Dh. 620) nisi etc.: Dh. 621) nisi etc.: Dh. 622) nisi etc.: Dh. 623) nisi etc.: Dh. 624) nisi etc.: Dh. 625) nisi etc.: Dh. 626) nisi etc.: Dh. 627) nisi etc.: Dh. 628) nisi etc.: Dh. 629) nisi etc.: Dh. 630) nisi etc.: Dh. 631) nisi etc.: Dh. 632) nisi etc.: Dh. 633) nisi etc.: Dh. 634) nisi etc.: Dh. 635) nisi etc.: Dh. 636) nisi etc.: Dh. 637) nisi etc.: Dh. 638) nisi etc.: Dh. 639) nisi etc.: Dh. 640) nisi etc.: Dh. 641) nisi etc.: Dh. 642) nisi etc.: Dh. 643) nisi etc.: Dh. 644) nisi etc.: Dh. 645) nisi etc.: Dh. 646) nisi etc.: Dh. 647) nisi etc.: Dh. 648) nisi etc.: Dh. 649) nisi etc.: Dh. 650) nisi etc.: Dh. 651) nisi etc.: Dh. 652) nisi etc.: Dh. 653) nisi etc.: Dh. 654) nisi etc.: Dh. 655) nisi etc.: Dh. 656) nisi etc.: Dh. 657) nisi etc.: Dh. 658) nisi etc.: Dh. 659) nisi etc.: Dh. 660) nisi etc.: Dh. 661) nisi etc.: Dh. 662) nisi etc.: Dh. 663) nisi etc.: Dh. 664) nisi etc.: Dh. 665) nisi etc.: Dh. 666) nisi etc.: Dh. 667) nisi etc.: Dh. 668) nisi etc.: Dh. 669) nisi etc.: Dh. 670) nisi etc.: Dh. 671) nisi etc.: Dh. 672) nisi etc.: Dh. 673) nisi etc.: Dh. 674) nisi etc.: Dh. 675) nisi etc.: Dh. 676) nisi etc.: Dh. 677) nisi etc.: Dh. 678) nisi etc.: Dh. 679) nisi etc.: Dh. 680) nisi etc.: Dh. 681) nisi etc.: Dh. 682) nisi etc.: Dh. 683) nisi etc.: Dh. 684) nisi etc.: Dh. 685) nisi etc.: Dh. 686) nisi etc.: Dh. 687) nisi etc.: Dh. 688) nisi etc.: Dh. 689) nisi etc.: Dh. 690) nisi etc.: Dh. 691) nisi etc.: Dh. 692) nisi etc.: Dh. 693) nisi etc.: Dh. 694) nisi etc.: Dh. 695) nisi etc.: Dh. 696) nisi etc.: Dh. 697) nisi etc.: Dh. 698) nisi etc.: Dh. 699) nisi etc.: Dh. 700) nisi etc.: Dh. 701) nisi etc.: Dh. 702) nisi etc.: Dh. 703) nisi etc.: Dh. 704) nisi etc.: Dh. 705) nisi etc.: Dh. 706) nisi etc.: Dh. 707) nisi etc.: Dh. 708) nisi etc.: Dh. 709) nisi etc.: Dh. 710) nisi etc.: Dh. 711) nisi etc.: Dh. 712) nisi etc.: Dh. 713) nisi etc.: Dh. 714) nisi etc.: Dh. 715) nisi etc.: Dh. 716) nisi etc.: Dh. 717) nisi etc.: Dh. 718) nisi etc.: Dh. 719) nisi etc.: Dh. 720) nisi etc.: Dh. 721) nisi etc.: Dh. 722) nisi etc.: Dh. 723) nisi etc.: Dh. 724) nisi etc.: Dh. 725) nisi etc.: Dh. 726) nisi etc.: Dh. 727) nisi etc.: Dh. 728) nisi etc.: Dh. 729) nisi etc.: Dh. 730) nisi etc.: Dh. 731) nisi etc.: Dh. 732) nisi etc.: Dh. 733) nisi etc.: Dh. 734) nisi etc.: Dh. 735) nisi etc.: Dh. 736) nisi etc.: Dh. 737) nisi etc.: Dh. 738) nisi etc.: Dh. 739) nisi etc.: Dh. 740) nisi etc.: Dh. 741) nisi etc.: Dh. 742) nisi etc.: Dh. 743) nisi etc.: Dh. 744) nisi etc.: Dh. 745) nisi etc.: Dh. 746) nisi etc.: Dh. 747) nisi etc.: Dh. 748) nisi etc.: Dh. 749) nisi etc.: Dh. 750) nisi etc.: Dh. 751) nisi etc.: Dh. 752) nisi etc.: Dh. 753) nisi etc.: Dh. 754) nisi etc.: Dh. 755) nisi etc.: Dh. 756) nisi etc.: Dh. 757) nisi etc.: Dh. 758) nisi etc.: Dh. 759) nisi etc.: Dh. 760) nisi etc.: Dh. 761) nisi etc.: Dh. 762) nisi etc.: Dh. 763) nisi etc.: Dh. 764) nisi etc.: Dh. 765) nisi etc.: Dh. 766) nisi etc.: Dh. 767) nisi etc.: Dh. 768) nisi etc.: Dh. 769) nisi etc.: Dh. 770) nisi etc.: Dh. 771) nisi etc.: Dh. 772) nisi etc.: Dh. 773) nisi etc.: Dh. 774) nisi etc.: Dh. 775) nisi etc.: Dh. 776) nisi etc.: Dh. 777) nisi etc.: Dh. 778) nisi etc.: Dh. 779) nisi etc.: Dh. 780) nisi etc.: Dh. 781) nisi etc.: Dh. 782) nisi etc.: Dh. 783) nisi etc.: Dh. 784) nisi etc.: Dh. 785) nisi etc.: Dh. 786) nisi etc.: Dh. 787) nisi etc.: Dh. 788) nisi etc.: Dh. 789) nisi etc.: Dh. 790) nisi etc.: Dh. 791) nisi etc.: Dh. 792) nisi etc.: Dh. 793) nisi etc.: Dh. 794) nisi etc.: Dh. 795) nisi etc.: Dh. 796) nisi etc.: Dh. 797) nisi etc.: Dh. 798) nisi etc.: Dh. 799) nisi etc.: Dh. 800) nisi etc.: Dh. 801) nisi etc.: Dh. 802) nisi etc.: Dh. 803) nisi etc.: Dh. 804) nisi etc.: Dh. 805) nisi etc.: Dh. 806) nisi etc.: Dh. 807) nisi etc.: Dh. 808) nisi etc.: Dh. 809) nisi etc.: Dh. 810) nisi etc.: Dh. 811) nisi etc.: Dh. 812) nisi etc.: Dh. 813) nisi etc.: Dh. 814) nisi etc.: Dh. 815) nisi etc.: Dh. 816) nisi etc.: Dh. 817) nisi etc.: Dh. 818) nisi etc.: Dh. 819) nisi etc.: Dh. 820) nisi etc.: Dh. 821) nisi etc.: Dh. 822) nisi etc.: Dh. 823) nisi etc.: Dh. 824) nisi etc.: Dh. 825) nisi etc.: Dh. 826) nisi etc.: Dh. 827) nisi etc.: Dh. 828) nisi etc.: Dh. 829) nisi etc.: Dh. 830) nisi etc.: Dh. 831) nisi etc.: Dh. 832) nisi etc.: Dh. 833) nisi etc.: Dh. 834) nisi etc.: Dh. 835) nisi etc.: Dh. 836) nisi etc.: Dh. 837) nisi etc.: Dh. 838) nisi etc.: Dh. 839) nisi etc.: Dh. 840) nisi etc.: Dh. 841) nisi etc.: Dh. 842) nisi etc.: Dh. 843) nisi etc.: Dh. 844) nisi etc.: Dh. 845) nisi etc.: Dh. 846) nisi etc.: Dh. 847) nisi etc.: Dh. 848) nisi etc.: Dh. 849) nisi etc.: Dh. 850) nisi etc.: Dh. 851) nisi

Quoniam igitur praefatus P. Deo exinde reconciliari desiderat, et poenitentiam dignam suscipere, fratricidii restra per apostolica scripta mandamus, quatenus eadem super hoc consilium detis, et ipsi poenitentiam, secundum quod visum fuerit, misericorditer imponatis, attendentes, quod pro libertate sua et pro ecclesiae devotione hoc fecit. Quare in his debetis talem discretionem habere, ut illi et ipse idem pro austeritate poenitentiae a servitio ecclesiae nullatenus retardentur, nec aliquod salutis periculum merito debeat formidare.

CAP. IV.1

Indulgentiae, quae conceduntur per praefatos non subditis, non prosunt, nisi proprii iudices hoc concedant.

Idem Archiepiscopo Cantuariensi.

Quod autem consultiis, utrum remissiones, quae fiunt in dedicationibus ecclesiarum aut conferentibus ad aedificationem pontium, aliis prosunt, quam his, qui remittentibus subsunt, hoc volumus tum fraternitatem<sup>1</sup> [fratrem] tenere, quod, quum a non suo iudice ligari nullus valeat vel absolvi, remissiones praedictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus, ut prosint, propitius iudicis<sup>2</sup> specialiter indulerunt. Et in hoc non intelligas questionem solutam, in qua quaeritur, utrum is, qui excommunicato communicat, a suo episcopo vel excommunicatis absolutiois gratiam lebeat implorare.

CAP. V.1

Non est vere poenitens qui peccandi animum non deponit; tamen recipitur eius confessio.

Idem Belvacensi<sup>2</sup> Episcopo.

Quod<sup>3</sup> quidam, sicut<sup>4</sup> asseris, ad confessionem de criminibus veniunt, et, quamvis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse, consultationi tuae taliter respondemus, quod eorum confessionem recipere<sup>5</sup> debes, et eis de criminibus consilium exhibere, quia, licet non sit vera huiusmodi poenitentia, admittenda est tamen eorum<sup>6</sup> confessio, et crebris et salubribus<sup>7</sup> monitis poenitentia est<sup>8</sup> indicanda.

CAP. VI.1

Qui ex poenitentia debet certa die in pane et aqua leunare, potest deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem Triburiensi Archiepiscopo.

Licet tam veteris quam novi testamenti pagina (Et infra: [cf. c. 3, de fer. II. o.]) Si autem illi, qui aliquos dies in pane et aqua ex iniuncta sibi poenitentia tenentur peragere, panem, quod vescantur, non habent: leguminibus aut piscibus aut aliis cibariis reficiantur, si necessitas id exposcat, discretio<sup>7</sup> tamen adhibita, quod his non ad<sup>8</sup> delicias, sed ad necessarium subminimo sustentationem utantur.

CAP. VII.1

Sacerdoti Graeco procuranti, vel studioso negligenti oppressionem filiorum, non imponitur poenitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, et aliter in secreto agere poenitentiam; si delictum est publicum, debet publice agere poenitentiam.

Clemens III.2

Quaesitum est a nobis, utrum sacerdotibus Graecis, quibus legitimo matrimonio licet uti, poenitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis inungi. Illic igitur consultationi tuae<sup>3</sup> taliter respondemus, quod<sup>4</sup>, si ipsi procurantibus vel studiose negligentibus filii in lectis reperimus<sup>5</sup> oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, et eis gravior quam laicis, non tamen publica, nisi in publicum id veniat, poenitentia debet imponi;

qui tamen non solum a sacerdotum ordinum executione cessabunt, verum etiam, si sunt infra ipsos, ad eos<sup>6</sup> subinde assumuntur. Verum etiam<sup>9</sup>, si ex incuria<sup>10</sup> ipsorum<sup>11</sup> mortui inveniuntur in cumis, et illud<sup>12</sup> fuerit occultum, eis poenitentia<sup>13</sup> pro arbitrio poenitentiarum imponatur, et<sup>14</sup> in terrorem aliorum ad tempus abstineant a celebratione missarum. [Det. Lateran.]

CAP. VIII.1

Sacerdos poenitentiam arbitrari debet secundum quantitatem excessus, poenitentiam contritionem, et alias circumstantias. H. A. quoad titulum.

Innocentius III. Livoniensi Episcopo, et eis, qui cum ipso sunt, Fratribus.

Deus, qui ecclesiam suam (Et infra: [cf. c. 11, de citu et hon. cler. III. 1.]) Ceterum, quum poenitentia non tam secundum quantitatem excessus, quam poenitentis contritionem per<sup>3</sup> discreti sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata qualitate personae super fornicatione, adulterio, homicidio, periurio<sup>4</sup> et aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus et praesertim novitate Livoniensis<sup>5</sup> ecclesiae, competentem poenitentiam delinquentibus imponatis<sup>6</sup>, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem<sup>7</sup> vestigiis inhaerentes, dicentis<sup>8</sup>, ut praedicemus: „Iac vobis potum dedi, non escam,“ paulatim eos instruat in fide, confessionis formam, orationem dominicam et symbolum illos<sup>9</sup> sollicito<sup>10</sup> edocentes. Interim tamen corporis et sanguinis Domini<sup>11</sup> sacramentum renatis fide baptismatis consuetis festivitibus et in mortis articulo tribuatis. [Det. XIII. Kal. Mai. A. IV. 1201.]

CAP. IX.1

Auditor mulieris confessio, quae sibi partum aliquum supposit, vel pro prima ex adulterio suscepti, nec illud marito vult detegere.

Idem sancti Laurentii in Lucina Presbytero cardinali apostolicae sedis Legato.

Officii (Et infra: [cf. c. 38, de elect. I. 6.]) Significasti<sup>3</sup> praefecto, quandam mulierem in poenitentia tibi<sup>4</sup> fuisse confessam, quod timeas, ne viri possessio devolveretur ad alios, inducta eiusdem consilio reneque mulieris, quarundam herbarum quoddam succum potavit<sup>5</sup>, et sic venter eius intumuit, et inde gravidam se ostendens, tandem sibi partum supposit alienum; timeasque maritum, non vult facinus<sup>6</sup> ipsi detegere, qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur per nostras postulas literas edoceri, utrum ei hac fraude durante sit poenitentia inungenda: inquisitioni tuae taliter respondemus, quod, sicut mulieri, quae ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est poenitentia deneganda, ita nec illi debet poenitentia denegari, maxime si per alios<sup>7</sup> intelligas<sup>8</sup> alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi<sup>9</sup>; sed competens satisfactio per discretum sacerdotem ei debet iniungi. Postremo etc. [cf. c. 42, de sent. excomm. I. 39.]

CAP. X.1

Abbatissa moniales benedicere, confessiones audire et publice praedicare non potest.

Idem Valentino\* et Burgensi Episcopis, et Abbati de N. Cisterciensis ordinis.

Nova quaedam nuper, de quibus miramur non modicum, nostris sunt<sup>3</sup> auribus intmata, quod abbatissae eisdem, in Burgensi et in Valentini<sup>4</sup> duobusque constitutae, moniales proprias benedicunt, ipsarum<sup>5</sup> quoque confessiones<sup>6</sup> in criminibus audiunt, et legentes evangelium praesuntur

TIT. XXXV. TIT. III. 9) alia etiam multa ibidem: I 10) hoc: deest: A 11) quia: A 12) debeat: A 13) debeat: A 14) adhibere: A 14) debeat: A.

Cap. IV. 1) Restitutio ex App. XXV. 4; Comp. I. c. 3. h. i. (5, 33). 2) add.: P. c. X. Non deest: M) in eum: L. — Comp. I. c. 36. de app. (2, 20); — 1159—81. — Jaffe no. 8877. 3) discretionem: O 4) prodesse: Lb. Aebd; prodesse: Akl 5) pastores: O.

Cap. V. 1) Restitutio ex Alm. auct. 1. (5, 14); Comp. H. c. 1. h. i. (5, 17). 2) Beiven. ep.; Bg; deest: Bb; — 1159—81. — Jaffe no. 8877. 3) Clerici: Babb 4) ut: f. 5) conveniunt: Bb 6) sustinere: Bb f. 7) accipere: Btt 8) et: h. 9) hui: deest: lb. 10) eum: Bb; deest: Btt 11) eor. deest: Bt 12) salutaribus: Bb. 13) est: Aebd; GHK.

Cap. VI. 1) Restitutio ex Ann. 3. (2, 3); Comp. H. c. 3. de feris (2, 3). — App. est. c. 2. 2) archidiacono: F. 3) Burgensi archiep. et eius suffraganeis: Bc; add.: et eius suffraganeis: BTE; — cf. not. ad c. 3, de fer. (2, 2, 3). — 1159—81. — Jaffe no. 9178. 3) et: Bbb 4) vel: BBT 5) id: deest: Bf 6) exposcit: FGHKL; excoerit: Bf 7) moderata tamen (deest: Bg) discretio: habitus: Bb. 8) ad: deest: Fbb.

Cap. VII. 1) Restitutio ex Lav. ap. Bal. III. 370; Col. Ibd.; Gbb. auct. 2. (5, 13); Comp. H. c. 3. h. i. (5, 17). — App. Aug. c. 2. 2) Alex. III.: B; Coel. III.: Bbb; Clemens III. Augustensi ep. in eod. lib.: U; —

1188—91. — Jaffe no. 10282. 3) tuae: deest: Babbsa Luc. 4) quia: U 5) reperiatur: F; inveniantur: G 6) debeat: G; Gb; 7) essent: B 8) assumentur: Bc; assumuntur: Bc 9) et: deest: BbSt 10) extra iurisdictionem: Bc; ex vicinia: Bb 11) ipsi: deest: Coll. coll. 12) istud: Bb; deest: St 13) posuit: Luc. 14) tunc: St.

Cap. VIII. 1) Restitutio ex Rom. ap. Bal. I. 601; Comp. III. c. 1. h. i. (5, 20). 2) Posthastus: 1232. 3) et: Cb; Rom. et: et discretionem sacerdotis arbitrio: Ch 4) per: deest: FGHKLX; Rom. 5) Livionem: Cogh 6) inungatis: Cb; Rom. 7) vero: Cb. 8) I. Cor. III. 2. 9) ipsos: C; ipsum: Rom. 10) sollicito: Cogh; Rom. 11) Christ: Cb; dominici: Rom.

Cap. IX. 1) B. Altanus ex Reg. Bal. III. 292; Comp. H. c. 2. h. i. (5, 20). 2) E. Bb. S. Laur. et: C; H. etc.; Crog; Cxillio fit. S. Laur. etc.; Reg.; — ser. no. 1209. — Posthastus no. 3600. 3) add.: nobis: Cb; deest: Cag 4) tibi: deest: Cb; Reg. 5) portabat: Cb; G; fac. illud: C 7) illos per: deest: C; add.: hoc verum: Cb 8) intelligat: La; 9) devolvantur: Cb.

Cap. X. 1) Restitutio ex Reg. Bal. XII. 187; Comp. IV. c. 1. h. i. (5, 11). 2) Valentini: PTK; Valentino (Piacent): Aebf; et Burgensi episcopi et abbati de Morimundo (nomen in eod. D corruptum est) Cister. ordinis: D Reg. per. Bb (idem suppletur) — Posthastus no. 4113. 3) fuerunt: Dh 4) ipsarumque: D Reg. 5) conf. criminalium: Dcb; Reg.; criminales: Dgh.

publice praedicare. Quom igitur id<sup>6</sup> absonum sit pariter et absurdum, [nec a nobis aliquatenus sustinendum.] *discerenti estare per apostolica scripta mandamus*, quatenus, ne id de vetero fiat, *autoritate* curetis *apostolica* firmiter inhibere, quia, licet beatissima virgo Maria dignior et excellentior fuerit Apostolorum uniuersis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni caelorum commisit. [Dat. Lat. III. Id. Dec. A. XIII. 1210.]

CAP. XI<sup>1</sup>

Tempore generalis interdicti conceditur poenitentia et viaticum morientibus. Hoc primo. Clerici, qui seruauerunt interdictum, possunt cum silentio in coemeterio sepeliri. Hoc secundo. In conuentalibus ecclesiis clerici bini vel tria possunt horas submissa voce dicere. Hoc tertio. Cruce signatis et peregrinis tempore interdicti poenitentia concedi potest. Hoc quarto.

Idem.

Quod in te<sup>2</sup>. *Et infra: Verum quoniam a quibusdam intelleximus dubitari, utrum, quoniam clericis et laicis dandum sit rituum in extremis, an etiam inuenio impendenda, et an etiam aliis sacramentis indigentibus sit decedentibus sepultura; utrum etiam in conuentalibus ecclesiis demissa voce, ianus clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari; simul et an suspensibus signum crucis et sanctorum linamam visitantibus sit poenitentia inuocanda; auhiquatenus huiusmodi de dubitatione cordibus uolubus amputare.* In illo enim verbo, per quod poenitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere poenitentibus exhibetur, intelligi uolumus, ut nec ipsum *etiam* decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio quam ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratia, ut clerici decedentes, qui tamen<sup>3</sup> seruauerint<sup>4</sup> interdictum, in coemeterio ecclesiae sine campanarum pulsatione, cessantibus solennitatibus omnibus, cum silentio tumulentur. Et in conuentalibus ecclesiis bini et bini, vel simul tres, horas canonicas valeant legere, non cantare<sup>5</sup>, ianus clausis, interdictis et excommunicatis<sup>6</sup> exclusis, et uoce ita demissa, quod<sup>7</sup> exterius audiri non possint: quum et regularibus secundum privilegium<sup>8</sup> sedis apostolicae sit indultum, ut, quum generale interdictum terrae fuerit, liceat eis, ianus clausis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa uoce celebrare diuina. Reuocantibus autem signum crucis non negamus, quia minus eis<sup>9</sup> ob reuerentiam crucifixi poenitentia, quam postularunt, iniungatur, quod et aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

CAP. XII<sup>1</sup>

Faenium est et nullum allegabile, et hoc dicit. Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti, vel de eius licentia alteri, et eucharistiae sacramentum ad minus in Pascha recipere. Ii sacerdos, reuelans confessionem, deponendus est, et in monasterio ad aeuum perpetuum poenitentiam detradendus.

Idem in concilio generali.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pueruerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti<sup>2</sup>, et inunctam sibi poenitentiam propriis uiribus<sup>3</sup> studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha eucharistiae sacramentum, nisi forte de propti sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi<sup>4</sup> perceptione duxerit abstinentium; alioquin et uiuens ab ingressu ecclesiae arceatur, et moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantia<sup>5</sup> cae ritate uelamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti uoluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet et obtineat a proprio sacerdote, quom aliter ipse illum<sup>6</sup> non possit absolvere<sup>7</sup> vel<sup>8</sup> ligare. Sacerdos autem sit discretus et cautus, ut<sup>9</sup> more merito medici superfundat<sup>10</sup> uinum et oleum uulneribus sauciati, diligenter inquirens et peccatoris circumstantias et peccati, quibus<sup>11</sup>

prudenter intelligat, quale debeat ei<sup>12</sup> praebere<sup>13</sup> consilium, et cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis utendo ad saluandum<sup>14</sup> aegrotum. Caveat autem<sup>15</sup> uiuom<sup>16</sup> ne uerbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodatur peccatore. Sed, si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione<sup>17</sup> personae<sup>18</sup> caute requirat, quoniam, qui peccatum in<sup>19</sup> poenitentiali iudicio sibi detectum praesumpsit reuelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus<sup>20</sup>, uerum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arcum monasterium detradendum<sup>21</sup>.

CAP. XIII<sup>1</sup>

Medici, uocati ad infirmos, debent ante omnia inuideo infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis, tendens in animarum periculum.

Idem in eodem.

Quom infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente<sup>2</sup> Domino languido, quom sanauerat: „Vade, et amplius non peccare, ne deterius aliquid tibi contingat;“ praesenti decreto statutum, et distincte praecipimus medicis corporum, ut, quom eos ad infirmos uocari congerit, ipsos ante omnia moneant et<sup>3</sup> inducant, ut medicos aduocent animarum, ut, postquam fuerit infirmo<sup>4</sup> de spirituali<sup>5</sup> salute prouisum, ad corporalis<sup>6</sup> medicinae remedium salubrius procedatur, quum causa cessante cesset<sup>7</sup> effectus<sup>8</sup>. Hoc quidem inter alia huc causam dedit edicto, quod quidam, in aegritudinis lecto iacentes, quom eis a medicis suaderetur<sup>9</sup>, ut de animarum salute disponent, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrant. Si quis autem medicorum huius<sup>10</sup> nostrae constitutionis, postquam per praelatos locorum<sup>11</sup> fuerit publicata, transgressor extiterit, tandiu ab ingressu ecclesiae arceatur, donec per transgressionem huiusmodi<sup>12</sup> satisfecerit competenter. Ceterum<sup>13</sup>, quom anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne, quos medicorum pro corporali salute aliquid aegroti<sup>14</sup> suadent, quod in periculum animae conuertatur.

CAP. XIV<sup>1</sup>

Elemosynarum quaestores sine apostolicis vel diocesanorum literis admitti non debent, nec tunc proponant altera id, quod in ipsis literis continetur. Hoc primo. Et debent esse modesti, et a locis et expensis inaequalis abstinerere. Hoc secundo. In dedicatione basilicae ultra annum, et in anniversario dedicationis, et in literis indulgentiarum, concessis ab alio quam a Papa, ultra XL. dies remissio excedere non debet. H. d. usque ad fin.

Idem in eodem.

Quom ex eo *(Et infra: [cf. c. 2. de reb. et ren. sanct. III. 45.] Elemosynarum quoque quaestores, quorum quidam se<sup>2</sup> alios mentiendo abusiones nonnullas in<sup>3</sup> sua praedicatione proponunt, admitti, nisi apostolicas vel diocesani episcopi literas ueras exhibeant, prohibemus, et tunc praeter id, quod in ipsis continetur<sup>4</sup> literis, nihil populo proponere permittantur. Formam uero, quam communi<sup>5</sup> talibus<sup>6</sup> apostolica sedes indugit, duximus exprimentam, ut secundum eam diocesani episcopi<sup>7</sup> suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: „Quoniam, ut ait Apostolus<sup>8</sup>, omnes stabimus ante tribunal Christi<sup>9</sup>, recepturi prout in corpore gessimus, siue bonum fuerit siue malum, oportet nos diem metitionis<sup>10</sup> extremam misericordiae operibus praevinire, ac aeternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere<sup>11</sup> debeamus<sup>12</sup> in coelis, firmam spem fiduciamque rectam<sup>13</sup> tenentes, quoniam qui<sup>14</sup> parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet uitam aeternam. Quom igitur ad sustentationem fratrum et egenorum<sup>15</sup> ad tale conueniunt hospitale propriae non suppetant facultates, uersitatem uestram monemus et exhortamur<sup>16</sup> in Domino, atque in remissionem uobis<sup>17</sup> iniungimus peccatorum, quatenus<sup>18</sup> de bonis uobis a Deo collatis pias<sup>19</sup>*

Tit. XXXVIII. Cap. X. 6 Id: dest: Dh. Cap. XI. 1) destitutio et Coop. IV. c. 3. h. l. (5, 11.) — 11) 118—1216; 2) unctio; Dh; re: Dh. 3) quom: dest: Dh. 4) et: Dh; dest: Ino. 5) nisi: Dh. 6) impendenda; Dh. 7) an: dest: Ino. 8) et: dest: Dh. 9) sit: Dh. 10) dum: Dh. quom: Dh. 11) seruauerunt: Dh; 12) bego: potius quam cantare: FGHKLD. 13) et ex: dest: Dh; 14) ut: Dh. 15) prouidenda: Dh. 16) cum eis: Inop. Cap. XII. 1) c. 21. Coar. Lat. IV. 12453; — Coop. IV. c. 2. h. l. (5, 11.) — op. An. c. 2. 2) ex: Dh. 3) propriis uiribus: Inob; Coar. 2) uiri: Dh. 4) eius: FGHKLD. Coar. 5) ex: Ino. FGHKLD. 6) ille ipse: Coop. up. 7) ius: ille ipse: Coar. 8) d. 1) uolere: FGHKLD. Coar. 8) uere: Dh; 9) et: Dh. 10) snlter inf: Dh. 11) per: qus: D Coar. 12) illis: Dh. 13) exhiberet: Coar. 11) sanantibus: FGHKLD. Coar. 13) ex: Dh; 14) omni studio: Dh. 15) vel expositione ea vice: Dh. 16) pers: dest:

Dobh. 19) in: dest: Da. 20) decreuimus: Dobh. 21) retrudendum: Dobh. Cap. XIII. 1) Cap. 22. ab; Coop. IV. c. 4. h. l. (5, 11.) 2) Ino. V. 11. 3) et in: dest: Dh. 4) Int: dest: Dobh. 5) specialit: Dh; animarum: Dh. 6) corporale: Dh. 7) resat: Dug. 8) add: et: Dh. 9) suaderetur: Dh. 10) hu: dest: Xdh. 11) ecclesiarum: Lat; Inocorum: Dh; dest: Dh. 12) in: dest: Dh. 13) add: autem: Dh. 14) aegro: Fald. coll. Inob. Cap. XIV. 1) c. 62. ab; Coop. IV. c. 5. h. l. (5, 14.) 2) se: dest: Dh. 3) etiam: Dh. 4) continuebatur: Dh. 5) add: omnibus: Dobh; 6) tal: dest: Dh. 7) ep: dest: Dugh. 8) H. Coar. V. 10. 9) iudicis: Dh. 10) alitibus: Dh. 11) resoluere: FGHKLD. 12) uolubus: Dh. 13) recit: dest: Inob. coll. D Coar. 14) H. Coar. IX. c. 1. iudic eg: dest: Dh. 15) hortantur: Dh. 16) uob: dest: Dh. 17) quod: Dh. 18) aliquas: Dug.



elemosynas et grata eis caritatis subsidia erogatis, ut per subventionem vestram<sup>20</sup> ipsorum<sup>21</sup> inopie consulatur, et<sup>22</sup> vos per haec bona et [per] alia, qua Domino inspirante feceritis, ad aeterna possitis gaudia<sup>23</sup> pervenire.<sup>24</sup> Qui autem ad quaerendas elemosynas destinantur, modesti sint et discreti<sup>25</sup>, nec<sup>25</sup> in tabernis aut in<sup>26</sup> aliis locis incongruis<sup>27</sup> hospitium, nec inutiles faciunt aut sumptuosas<sup>28</sup> expensas, caventes omnino<sup>29</sup>, ne falsae religionis habitum gesterint<sup>30</sup>. Ad haec, quia per indulgetas et superfluas indulgentias, quas ecclesiarum praelati facere non verentur, et claves ecclesiarum contemnantur, et poenitentialis satisfactio enervatur<sup>31</sup>, decernimus<sup>32</sup>, ut, quum dedicatur<sup>33</sup> basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo<sup>34</sup> sive a pluribus episcopis dederit, ac deinde<sup>35</sup> in anniversario dedicationis tempore XL. dies de inunctis poenitentis<sup>36</sup> indulta remissio non excedat. (Et infra<sup>37</sup>.) Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis<sup>38</sup> praecipuum moderari, quae pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur, quum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderationem conseruet observare.

CAP. XV.

Archiepiscopus infra provinciam suam potest concedere indulgentias secundum formam concilii generalis. H. d. et loquitur de cap. praeced. in fine.

Honorius III.<sup>2</sup>

Nostro postulasti certificari response, utrum per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur fraternitati tuae breviter respondemus, quod per provinciam tuam libere potes huismodi concedere literas, ita tamen, quod statutum generalis concilii non excedas.

CAP. XVI.

Episcopus et alii, de quibus in litera, possunt sine licentia superiorum sibi eligere providum confessorem.

Gregorius IX.

Ne pro dilatione poenitentiae periculum imminet animarum, permitimus episcopis et aliis superioribus, nec non minoribus praelatis exemptis, ut etiam praeter sui superioris licentiam providum et discretum sibi possint eligere confessorem.

TITULUS XXXIX. DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

CAP. I.

Inapubes, qui clericum perensit, ab episcopo absolvi potest, et qui ioco vel causa disciplinae perensit clericum, etiamsi sit maior, excommunicatus non est: qui vero ex odio, sic, et per Papam absolvitur.

Alexander III. Senonensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Super eo vero<sup>3</sup>, quod a nobis consilium postulasti, *†* utrum scholaris, si se iocum percusserit in plena et invidiata aetate, clericus ut religiosi rivi in claustrum, secundum canonem illum, quo statutum est, ut illi, qui in clericis violentas manus inveniunt, mittantur ad apostolicam sedem absolventi, debeant pro sua absolute ad clerici sedem venire, inquisitione tua falliter respondemus, quod, si clerici infra puberes annos se<sup>4</sup> adinvicem, aut unus alterum<sup>5</sup> percusserit<sup>6</sup>, non sunt ad apostolicam sedem mittendi, quia eos aetate excusat<sup>7</sup>. Nec etiam clerici, si sunt<sup>8</sup> plene aetatis, et<sup>9</sup> non de odio, vel de<sup>10</sup>

invidia, vel de<sup>11</sup> indignatione, sed levitate iocosa se adinvicem percutere contingat<sup>12</sup>, neque magister<sup>13</sup>, si scholarem clericum<sup>14</sup> intuitu disciplinae vel correctionis<sup>15</sup> percusserit<sup>16</sup>, quia non potest in ipsis iniectione manuum<sup>17</sup> violenta notari. Ceterum si ex<sup>18</sup> odio idem scholares vel saeculares<sup>19</sup> clerici sese percusserint, pro sua absolute debent ad apostolicam sedem venire.

CAP. II.

Monachos, se alivincum percutientes, absolvi abbas. Item in canonicis regularibus; et, abbas discretione deficiente, recurritur ad episcopum.

Idem eidem<sup>2</sup>.

Monachi vero et canonici regulares<sup>3</sup>, quocunque modo se<sup>4</sup> in claustrum percusserint, non sunt<sup>5</sup> ad apostolicam<sup>6</sup> sedem mittendi, sed secundum providum et discretum sui<sup>7</sup> abbatis disciplinae subdantur, et, si discretio abbatis non sufficit ad eorum correctionem<sup>8</sup>, est<sup>10</sup> providentia dioecesiani episcopi adhibenda.

CAP. III.

Ostiaris, qui clericum percussit non graviter, ab episcopo absolvi potest hoc primo. Officialis, deliberate iniectione manuum in clericum, per Papam absolvitur. Hoc secundo. Qui repellit cum vi clericum poenitentem, excommunicatus non est. Hoc tertio. Qui percutit clericum, turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non est; secus cum remota, et dicitur propinqua, ut in litera.

Idem eidem<sup>2</sup>.

Si vero aliquis alicuius potestatis<sup>3</sup> ostiaris, sub praetextu sui officii malignatus, clericum laeserit, ab episcopo<sup>4</sup> suo potest absolvi, nisi forte eundem clericum graviter vulneraverit<sup>5</sup>. Officialis vero<sup>6</sup> pro iniectione manuum<sup>7</sup> in clericum non<sup>8</sup> potest sine mandato Romani Pontificis absolute beneficium promereri, quia nulli laico super clericum tanta datur auctoritas<sup>9</sup>, nisi forte turbam arcendo<sup>10</sup> irruentem, non ex deliberatione, sed fortuito casu clericum laedat<sup>11</sup>. Si vero<sup>12</sup> clericum, vim sibi inferentem, vi quis<sup>13</sup> repellat vel laedat, non debet propter hoc ad sedem apostolicam transmitti, si<sup>14</sup> in continentem vim vi repellat, quum vim vi repellere omnes leges omniaque iura permittant. Nec ille compellendus est ad sedem apostolicam venire, qui in clericum, cum uxore, matre [pro] sorore vel filia propria<sup>16</sup> turpiter inventum, manus iniecit violentas. Ceterum, si [eum] in stupro vel adulterio<sup>17</sup>, quod committit cum ea, quae ipsum ita proxima<sup>18</sup> consanguinitatis linea non contingit<sup>19</sup>, cepit, aut [aliam] in eum<sup>20</sup> violentas manus iniecerit<sup>21</sup>, non erit a sententia illius<sup>22</sup> excommunicatus immunitus.

CAP. IV.

Qui percutit clericum, ignorans probabiliter cum clericum, excommunicatus non est; ignoratum tamen probare debet per iuramentum, et si hoc praestare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem<sup>2</sup>.

Si vero aliquis<sup>3</sup> in clericum nutriendum comam, ignorans, quod clericus fuerit, manus iniecit violentas, propter hoc non debet apostolice praesentari conspectui, nec<sup>4</sup> etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse clericum ignoraverit<sup>5</sup>, vel<sup>6</sup>, si hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat<sup>7</sup> praestiterit iuramentum, quod<sup>8</sup> eum esse clericum ignorasset. Ab illo autem, si<sup>10</sup> praestare noluerit iuramentum, quia<sup>11</sup> violentas manus constat eum in clericum iniecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstineri<sup>12</sup>.

TIT. XXXVIII. Cap. XIV. 20) nostram: Dfg 21) temporum: Dh 22) ut: Dh 23) felicitatis causa: Conc. Ms. 24) et dis: deest: Dh 25) in tab.: non hospitium: ib. 26) in: deest: GHJKf: in al.: deest: Conc. Ms. 27) in honore: Dugh 28) superfluas: Dh 29) cum: deest: Dfg 30) potest: Dh 31) exarsit: ib. 32) huc: Dfg: 33) consecratur: Dh 31) sol.: deest: F. uid.: episcopo: Df: 35) demum: Dugh 36) poen.: deest: Dugh 37) nihil desiderat: nec tamen a haec verba, omnia a Maso, videntur adhiberi: legendum cum dicitur ut, in medio haec praecedat, cum Conc. Ms.: Et infra hunc quoque numerum etc. — E infra. Ad hunc: Dh 38) literis: Yf: Conc. 39) causis: Yf: Conc.: deest: Dh. (Cap. XV. 1) Comp. V. c. no. h. t. 5, 17.) 2) Abbat et conventus de Pratiellis — de Pratae — (Praxellis: Ed. St. Petri de Pavli: E) Lexovian. (Lexon.: B) deo: E — Reverenda manus est haec capitis nra: Clericus non aut absolutus, quoniam nec procurator habere neque a S. Pauli. Iustus nomen appellari omnes norant, sed ad episcopum redire debent fuisse. — 1216—27. Posthast no. 7853.

Cap. XVI. 1) 1227—31. — Posthast no. 9683. TIT. XXXIX. Cap. I. 1) Restitutio: de App. XIV. 7.; Lips. VII. 9.; Bamh. VII. 7.; Cass. XIX. 7.; Comp. I. c. 2. h. l. 3, 34. 2) Exon. (add. B.: Ab. S.: A) ep. P. C. (add.: quod incipit: B): Sicut dignum: Coll. coll.: — cf. c. 6. de homie, 5, 12; — 1129—81. — Juff. no. 8987. 3) vero: deest: D 4) sepe: Coll. coll.: 5) alium: Dh 6) percussit: G: Coll. coll.: 7) excusatus: D 8) add.: etiam: Aec: deest: B: sicut: Dh: 9) si: D: 10) de: deest: Ab 11) de: deest: Aac 12) contingerit: R: se invidiam percussierit: D 13) magistrum: A: magistris: D 14) cler.: deest: Q 15) correptionis: Ac: et omisso seq.: perci.: A 16) percussierit: DQ 17) manus: D 18) ex: deest:

QR 19) saec.: deest: L: vel saec.: deest: APQ: vel cler. saec.: deest: O. Cap. II. 1) Restitutio: ex App. VII. 10.; Lips. VII. 10.; Bamh. VII. 8.; Cass. XIX. 10.; Comp. I. c. 3. h. l. 5, 34. 2) Item: Add: Item: Ab: Id. coll. ead. ep.: P: Id. eisdem in ead. ep.: R: Id. eidem in ead. ep.: DQ: — cf. ep. ostendens: 3) saecularibus: D: 4) esse: Q: add.: super locum: D 6) eadem: APQR 7) nisi: deest: O 8) sufficit: DQ 9) correptionem: Aac 10) erit: D. (Cap. III. 1) Restitutio: ex App. XIV. 9. 10.; Lips. VII. 11.; Bamh. VI. 9.; Cass. XIX. 11.; Comp. I. c. 4. h. l. 5, 34. 2) Item: Aec: Idem: Ab: Idem in eodem ep. (ead. epist.: DQ): APQ: — cf. ep. ostendens: 3) potestis: D 4) officio: B: 5) vulneraverit: Ab: 6) vero: deest: Coll. coll.: 7) manus: PR 8) non: deest: Ad 9) potestas: O 10) minus are: PQR 11) laeserit: Q 12) forte: O 13) quis: deest: Coll. coll.: 14) nisi: deest: 15) vel: deest: Aec: 16) aut: Aec: sua propria: Aec: D: 17) adulterium, quando ea, cum qua stuprum vel adulterium committitur, ipsum: Coll. coll.: Ad 22) ille: D: deest: R 19) contingerit: O 20) in eum: deest: R 21) iniecit: Ad 22) ille: O. (Cap. IV. 1) Restitutio: ex App. XIV. 1.; Lips. VII. 1.; Bamh. VII. 1.; Cass. XIX. 1.; Comp. I. c. 5. h. l. 5, 34. 2) Item: 1.; Baboniensi, Excomunicus epist.: R: Ration. et Exon. epist.: O. Bartholomaeo Exon. ep. P. C.: Sicut dignum: P. quod placet. — cf. c. supra cap. i. no. 2. 3) quis: Ab 4) nec: . . . notari: deest: D: 5) ignoraverit: L: M: h: K: P: 6) et: O: deest: PR 7) praestiterit: voluntas: APQ: propria manu duntaxat debet praestare, et si eum clericum ignorabat (ignoravit): A: haec verba desunt: P: omnia quae seq.: desunt: DQ 10) si: . . . iur.: deest: B: 11) quod: F: quem (seq.: cum: deest): PR 12) abstinere: R.





debet ad aliorum communionem admitti. Super quo tibi breviter respondemus, quod, licet ille, qui violentus manus ponit, et, quem laesit, satisfecisse taliter<sup>1</sup> videatur, ecclesiae tamen, quam<sup>2</sup> offendit<sup>3</sup>, ex hoc non satisfecisse agnoscat<sup>4</sup>, et<sup>5</sup>, nisi forma ecclesiae<sup>6</sup>, quae pro absolutione talium, ut *supra dictum est*<sup>7</sup>, introducta est, observetur, non est communicandum eidem<sup>8</sup>. *Uti iam praefata quatuordecim annos persequens, quod in partibus orientis consueverunt, qui clericum captivum detineat<sup>9</sup>, licet violentus ante in ipsum<sup>10</sup> non iniuriat<sup>11</sup>, etiam, non est communicandum, sed, nisi iurati formam ecclesiae fuerit ut supra dictum est, absolutus.*

CAP. XVI.

Sacerdos, officium regularium de ecclesia, officia divina tractantem, excommunicatus non est.

Idem.

Veniens ad sedem apostolicam, lator praesentium suar<sup>1</sup> nobis assertione *proposita*<sup>2</sup> monstravit, quod, quum matutina officia celebraret, quaedam monialis, ecclesiam ipsam ingrediens, cum alio clerico ludendo impedimentum praestabat<sup>3</sup>, quo minus Deo divinum<sup>4</sup> posset obsequium exhibere<sup>5</sup>; unde memoratis sacerdos commotus, ut liberius<sup>6</sup> posset circa<sup>7</sup> divinum celebrationem vacare, manibus in eam apposuit, ut<sup>8</sup> extra ecclesiam poneret<sup>9</sup>, quem nollet exire, in<sup>10</sup> trahendo ipsam coegit eandem<sup>11</sup> extra<sup>12</sup> ecclesiam residere. Sed tu illum propter hoc tantum excommunicatum evitasti<sup>13</sup>, et facis ab aliis evitari. Ideoque per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus<sup>14</sup>, si res ita se habet, eum de cetero non evites<sup>15</sup>, quum ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

CAP. XVII.

Excommunicati a prolevi manuum iniectione in clericum possunt per episcopum absolvi. H. d. secundum communem lecturam, et est textus singularis.

Idem.

Pervenit ad nos *Et infra*, [cf. c. 5, de test. cog. II, 21.]. *Ulos autem, qui cultu huius periculi pro absolutionis beneficio ad sedem apostolicam nequiter laborare, excepto ab eis, sicut nois est, iramato, potes absolvere illi, quod sanctorum praesente existit apostolice se consueperit repensavit. Secum vero feminam, et<sup>1</sup> parvum ac senibus super hoc satis te verolimus posse litem disponere. [Ecclesias] insuper, quae singulis vel seminis sunt effusione pallatae, civitatis clericis eorumdem cum professione et appone benedictae aspersione, prout in ordinario habita scriptum, poteris emendare. Sed de etiam absolventes, qui clericis non enormem, sed modicum et<sup>2</sup> levem iniuriam irrogaverint, tuae fraternitatis arbitrio duximus committendum<sup>3</sup>.*

CAP. XVIII.

Clericus, qui a seipso et sponte participat excommunicatio in divinis officis, excommunicatus est excommunicatio maiori, et tantum absolvente per papam. H. d. secundum Anoniam.

Idem.

Significavit nobis *Et infra*. Verum clericos [illos]<sup>3</sup>, qui scienter et sponte participaverunt excommunicatis a nobis, et ipsos in officis receperunt, eadem excommunicatis<sup>1</sup> sententia cum ipsis non dubitamus involvi; quos etiam pro

beneficio absolutionis<sup>5</sup> habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

CAP. XIX.

Excommunicatus pro iniectione manuum in clericum, vel incendiarius a solo papa absolvitur.

Idem.

Tua nos duxit fraternitas consulens, *an si soli sint ad sedem apostolicam destinati, qui in latere sententiae canonice invidentes, manus in clericis inveniunt<sup>1</sup> violentas, et utrum<sup>2</sup> possint ab eadem sententia, nisi per Romanum Pontificem liberari. Unde<sup>3</sup> Fraternitati tuae taliter<sup>4</sup> respondemus, quod non solum<sup>5</sup> illi, qui in clericis temerarias manus iniiciunt<sup>6</sup>, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per ecclesiam<sup>7</sup> sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad apostolicam sedem sunt mittendi<sup>8</sup>, et non nisi per Romanum Pontificem absolventi. Illi vero, qui ecclesiasticis beneficiis de multis praesumunt<sup>9</sup> litterarum accipere, non consueverunt pro tali recessu ad sedem apostolicam laborare. [De sacerdotibus etc. cf. c. 4, de cler. ueg. III, 6.]*

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro iniectione manuum in clericos.

Idem.

Ad eminentiam sedis apostolicae *est recurrendum<sup>1</sup>, quousque articulis dubitationis emergit, ut tanto quis promptior<sup>2</sup> conscientiam recipiat et observet quod super re alia sibi fuerit<sup>3</sup> a sede apostolica responsum, quanto praerogativa dignitatis illius<sup>4</sup> certior assidue ipsius<sup>5</sup> scientia veritatis corroborat<sup>6</sup>, quae in B. Petro Apostolorum principe pene aliis omnibus amplitudinem praestulionem accepit. Sicut antea ex parte tua<sup>7</sup> nostris est auribus intimatum, tibi exstat<sup>8</sup> dubium, utrum absolutionis beneficium assequatur qui pro iniectione manuum in clericos vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt<sup>9</sup>, et<sup>10</sup> a legatis cardinalibus, qui a latere Romani Pontificis destinantur pro tempore, absolventur<sup>11</sup>, quum iidem<sup>12</sup> legati mandatum sibi super hoc non ostendant expressum<sup>13</sup>. Super quo id<sup>14</sup> a te oris suffraganeis volumus observari, ut eos habeas<sup>15</sup> absque omni<sup>16</sup> haesitatione<sup>17</sup> scrupulo absolutos, quos constituerit a talibus beneficium fuisse absolutionis adeptos<sup>18</sup>. [Dat. Laterani.]*

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat, nisi subditos preferentis.

Idem.

A nobis fuit ex parte tua quaesitum, utrum<sup>1</sup>, si quis ita pronunciarerit: *quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit*,<sup>2</sup> haec<sup>3</sup> generalis clausula<sup>4</sup> ad ipsos excommunicatoris<sup>5</sup> subditos referatur<sup>6</sup>, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de iurisdictione illius<sup>7</sup>. Ad quod *utique* dicimus, quod haec sententia non nisi subditi obligantur, nisi forte plus<sup>8</sup> et<sup>9</sup> contulerit maior et largior<sup>10</sup> auctoritas delegatis.

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliavit ecclesias, excommunicati sunt, et per papam tantum post denunciationem absolventur.

Idem.

Conquesti sunt nobis dilecti filii Regimenses<sup>3\*</sup> canonici,

TIT. XXXIX. Cap. XV. 1) talis: ib. 2) gratiam: ib. 3) laesit: ib. 4) videtur: ib. 5) quod: ib. 6) talis: ib. 7) ecclesiam: ib. 8) dicitur: ib. 9) laesit: ib. 10) dicitur: ib. 11) dicitur: ib. 12) dicitur: ib. 13) dicitur: ib. 14) dicitur: ib. 15) dicitur: ib. 16) dicitur: ib. 17) dicitur: ib. 18) dicitur: ib. 19) dicitur: ib. 20) dicitur: ib. 21) dicitur: ib. 22) dicitur: ib. 23) dicitur: ib. 24) dicitur: ib. 25) dicitur: ib. 26) dicitur: ib. 27) dicitur: ib. 28) dicitur: ib. 29) dicitur: ib. 30) dicitur: ib. 31) dicitur: ib. 32) dicitur: ib. 33) dicitur: ib. 34) dicitur: ib. 35) dicitur: ib. 36) dicitur: ib. 37) dicitur: ib. 38) dicitur: ib. 39) dicitur: ib. 40) dicitur: ib. 41) dicitur: ib. 42) dicitur: ib. 43) dicitur: ib. 44) dicitur: ib. 45) dicitur: ib. 46) dicitur: ib. 47) dicitur: ib. 48) dicitur: ib. 49) dicitur: ib. 50) dicitur: ib. 51) dicitur: ib. 52) dicitur: ib. 53) dicitur: ib. 54) dicitur: ib. 55) dicitur: ib. 56) dicitur: ib. 57) dicitur: ib. 58) dicitur: ib. 59) dicitur: ib. 60) dicitur: ib. 61) dicitur: ib. 62) dicitur: ib. 63) dicitur: ib. 64) dicitur: ib. 65) dicitur: ib. 66) dicitur: ib. 67) dicitur: ib. 68) dicitur: ib. 69) dicitur: ib. 70) dicitur: ib. 71) dicitur: ib. 72) dicitur: ib. 73) dicitur: ib. 74) dicitur: ib. 75) dicitur: ib. 76) dicitur: ib. 77) dicitur: ib. 78) dicitur: ib. 79) dicitur: ib. 80) dicitur: ib. 81) dicitur: ib. 82) dicitur: ib. 83) dicitur: ib. 84) dicitur: ib. 85) dicitur: ib. 86) dicitur: ib. 87) dicitur: ib. 88) dicitur: ib. 89) dicitur: ib. 90) dicitur: ib. 91) dicitur: ib. 92) dicitur: ib. 93) dicitur: ib. 94) dicitur: ib. 95) dicitur: ib. 96) dicitur: ib. 97) dicitur: ib. 98) dicitur: ib. 99) dicitur: ib. 100) dicitur: ib. 101) dicitur: ib. 102) dicitur: ib. 103) dicitur: ib. 104) dicitur: ib. 105) dicitur: ib. 106) dicitur: ib. 107) dicitur: ib. 108) dicitur: ib. 109) dicitur: ib. 110) dicitur: ib. 111) dicitur: ib. 112) dicitur: ib. 113) dicitur: ib. 114) dicitur: ib. 115) dicitur: ib. 116) dicitur: ib. 117) dicitur: ib. 118) dicitur: ib. 119) dicitur: ib. 120) dicitur: ib. 121) dicitur: ib. 122) dicitur: ib. 123) dicitur: ib. 124) dicitur: ib. 125) dicitur: ib. 126) dicitur: ib. 127) dicitur: ib. 128) dicitur: ib. 129) dicitur: ib. 130) dicitur: ib. 131) dicitur: ib. 132) dicitur: ib. 133) dicitur: ib. 134) dicitur: ib. 135) dicitur: ib. 136) dicitur: ib. 137) dicitur: ib. 138) dicitur: ib. 139) dicitur: ib. 140) dicitur: ib. 141) dicitur: ib. 142) dicitur: ib. 143) dicitur: ib. 144) dicitur: ib. 145) dicitur: ib. 146) dicitur: ib. 147) dicitur: ib. 148) dicitur: ib. 149) dicitur: ib. 150) dicitur: ib. 151) dicitur: ib. 152) dicitur: ib. 153) dicitur: ib. 154) dicitur: ib. 155) dicitur: ib. 156) dicitur: ib. 157) dicitur: ib. 158) dicitur: ib. 159) dicitur: ib. 160) dicitur: ib. 161) dicitur: ib. 162) dicitur: ib. 163) dicitur: ib. 164) dicitur: ib. 165) dicitur: ib. 166) dicitur: ib. 167) dicitur: ib. 168) dicitur: ib. 169) dicitur: ib. 170) dicitur: ib. 171) dicitur: ib. 172) dicitur: ib. 173) dicitur: ib. 174) dicitur: ib. 175) dicitur: ib. 176) dicitur: ib. 177) dicitur: ib. 178) dicitur: ib. 179) dicitur: ib. 180) dicitur: ib. 181) dicitur: ib. 182) dicitur: ib. 183) dicitur: ib. 184) dicitur: ib. 185) dicitur: ib. 186) dicitur: ib. 187) dicitur: ib. 188) dicitur: ib. 189) dicitur: ib. 190) dicitur: ib. 191) dicitur: ib. 192) dicitur: ib. 193) dicitur: ib. 194) dicitur: ib. 195) dicitur: ib. 196) dicitur: ib. 197) dicitur: ib. 198) dicitur: ib. 199) dicitur: ib. 200) dicitur: ib. 201) dicitur: ib. 202) dicitur: ib. 203) dicitur: ib. 204) dicitur: ib. 205) dicitur: ib. 206) dicitur: ib. 207) dicitur: ib. 208) dicitur: ib. 209) dicitur: ib. 210) dicitur: ib. 211) dicitur: ib. 212) dicitur: ib. 213) dicitur: ib. 214) dicitur: ib. 215) dicitur: ib. 216) dicitur: ib. 217) dicitur: ib. 218) dicitur: ib. 219) dicitur: ib. 220) dicitur: ib. 221) dicitur: ib. 222) dicitur: ib. 223) dicitur: ib. 224) dicitur: ib. 225) dicitur: ib. 226) dicitur: ib. 227) dicitur: ib. 228) dicitur: ib. 229) dicitur: ib. 230) dicitur: ib. 231) dicitur: ib. 232) dicitur: ib. 233) dicitur: ib. 234) dicitur: ib. 235) dicitur: ib. 236) dicitur: ib. 237) dicitur: ib. 238) dicitur: ib. 239) dicitur: ib. 240) dicitur: ib. 241) dicitur: ib. 242) dicitur: ib. 243) dicitur: ib. 244) dicitur: ib. 245) dicitur: ib. 246) dicitur: ib. 247) dicitur: ib. 248) dicitur: ib. 249) dicitur: ib. 250) dicitur: ib. 251) dicitur: ib. 252) dicitur: ib. 253) dicitur: ib. 254) dicitur: ib. 255) dicitur: ib. 256) dicitur: ib. 257) dicitur: ib. 258) dicitur: ib. 259) dicitur: ib. 260) dicitur: ib. 261) dicitur: ib. 262) dicitur: ib. 263) dicitur: ib. 264) dicitur: ib. 265) dicitur: ib. 266) dicitur: ib. 267) dicitur: ib. 268) dicitur: ib. 269) dicitur: ib. 270) dicitur: ib. 271) dicitur: ib. 272) dicitur: ib. 273) dicitur: ib. 274) dicitur: ib. 275) dicitur: ib. 276) dicitur: ib. 277) dicitur: ib. 278) dicitur: ib. 279) dicitur: ib. 280) dicitur: ib. 281) dicitur: ib. 282) dicitur: ib. 283) dicitur: ib. 284) dicitur: ib. 285) dicitur: ib. 286) dicitur: ib. 287) dicitur: ib. 288) dicitur: ib. 289) dicitur: ib. 290) dicitur: ib. 291) dicitur: ib. 292) dicitur: ib. 293) dicitur: ib. 294) dicitur: ib. 295) dicitur: ib. 296) dicitur: ib. 297) dicitur: ib. 298) dicitur: ib. 299) dicitur: ib. 300) dicitur: ib. 301) dicitur: ib. 302) dicitur: ib. 303) dicitur: ib. 304) dicitur: ib. 305) dicitur: ib. 306) dicitur: ib. 307) dicitur: ib. 308) dicitur: ib. 309) dicitur: ib. 310) dicitur: ib. 311) dicitur: ib. 312) dicitur: ib. 313) dicitur: ib. 314) dicitur: ib. 315) dicitur: ib. 316) dicitur: ib. 317) dicitur: ib. 318) dicitur: ib. 319) dicitur: ib. 320) dicitur: ib. 321) dicitur: ib. 322) dicitur: ib. 323) dicitur: ib. 324) dicitur: ib. 325) dicitur: ib. 326) dicitur: ib. 327) dicitur: ib. 328) dicitur: ib. 329) dicitur: ib. 330) dicitur: ib. 331) dicitur: ib. 332) dicitur: ib. 333) dicitur: ib. 334) dicitur: ib. 335) dicitur: ib. 336) dicitur: ib. 337) dicitur: ib. 338) dicitur: ib. 339) dicitur: ib. 340) dicitur: ib. 341) dicitur: ib. 342) dicitur: ib. 343) dicitur: ib. 344) dicitur: ib. 345) dicitur: ib. 346) dicitur: ib. 347) dicitur: ib. 348) dicitur: ib. 349) dicitur: ib. 350) dicitur: ib. 351) dicitur: ib. 352) dicitur: ib. 353) dicitur: ib. 354) dicitur: ib. 355) dicitur: ib. 356) dicitur: ib. 357) dicitur: ib. 358) dicitur: ib. 359) dicitur: ib. 360) dicitur: ib. 361) dicitur: ib. 362) dicitur: ib. 363) dicitur: ib. 364) dicitur: ib. 365) dicitur: ib. 366) dicitur: ib. 367) dicitur: ib. 368) dicitur: ib. 369) dicitur: ib. 370) dicitur: ib. 371) dicitur: ib. 372) dicitur: ib. 373) dicitur: ib. 374) dicitur: ib. 375) dicitur: ib. 376) dicitur: ib. 377) dicitur: ib. 378) dicitur: ib. 379) dicitur: ib. 380) dicitur: ib. 381) dicitur: ib. 382) dicitur: ib. 383) dicitur: ib. 384) dicitur: ib. 385) dicitur: ib. 386) dicitur: ib. 387) dicitur: ib. 388) dicitur: ib. 389) dicitur: ib. 390) dicitur: ib. 391) dicitur: ib. 392) dicitur: ib. 393) dicitur: ib. 394) dicitur: ib. 395) dicitur: ib. 396) dicitur: ib. 397) dicitur: ib. 398) dicitur: ib. 399) dicitur: ib. 400) dicitur: ib. 401) dicitur: ib. 402) dicitur: ib. 403) dicitur: ib. 404) dicitur: ib. 405) dicitur: ib. 406) dicitur: ib. 407) dicitur: ib. 408) dicitur: ib. 409) dicitur: ib. 410) dicitur: ib. 411) dicitur: ib. 412) dicitur: ib. 413) dicitur: ib. 414) dicitur: ib. 415) dicitur: ib. 416) dicitur: ib. 417) dicitur: ib. 418) dicitur: ib. 419) dicitur: ib. 420) dicitur: ib. 421) dicitur: ib. 422) dicitur: ib. 423) dicitur: ib. 424) dicitur: ib. 425) dicitur: ib. 426) dicitur: ib. 427) dicitur: ib. 428) dicitur: ib. 429) dicitur: ib. 430) dicitur: ib. 431) dicitur: ib. 432) dicitur: ib. 433) dicitur: ib. 434) dicitur: ib. 435) dicitur: ib. 436) dicitur: ib. 437) dicitur: ib. 438) dicitur: ib. 439) dicitur: ib. 440) dicitur: ib. 441) dicitur: ib. 442) dicitur: ib. 443) dicitur: ib. 444) dicitur: ib. 445) dicitur: ib. 446) dicitur: ib. 447) dicitur: ib. 448) dicitur: ib. 449) dicitur: ib. 450) dicitur: ib. 451) dicitur: ib. 452) dicitur: ib. 453) dicitur: ib. 454) dicitur: ib. 455) dicitur: ib. 456) dicitur: ib. 457) dicitur: ib. 458) dicitur: ib. 459) dicitur: ib. 460) dicitur: ib. 461) dicitur: ib. 462) dicitur: ib. 463) dicitur: ib. 464) dicitur: ib. 465) dicitur: ib. 466) dicitur: ib. 467) dicitur: ib. 468) dicitur: ib. 469) dicitur: ib. 470) dicitur: ib. 471) dicitur: ib. 472) dicitur: ib. 473) dicitur: ib. 474) dicitur: ib. 475) dicitur: ib. 476) dicitur: ib. 477) dicitur: ib. 478) dicitur: ib. 479) dicitur: ib. 480) dicitur: ib. 481) dicitur: ib. 482) dicitur: ib. 483) dicitur: ib. 484) dicitur: ib. 485) dicitur: ib. 486) dicitur: ib. 487) dicitur: ib. 488) dicitur: ib. 489) dicitur: ib. 490) dicitur: ib. 491) dicitur: ib. 492) dicitur: ib. 493) dicitur: ib. 494) dicitur: ib. 495) dicitur: ib. 496) dicitur: ib. 497) dicitur: ib. 498) dicitur: ib. 499) dicitur: ib. 500) dicitur: ib. 501) dicitur: ib. 502) dicitur: ib. 503) dicitur: ib. 504) dicitur: ib. 505) dicitur: ib. 506) dicitur: ib. 507) dicitur: ib. 508) dicitur: ib. 509) dicitur: ib. 510) dicitur: ib. 511) dicitur: ib. 512) dicitur: ib. 513) dicitur: ib. 514) dicitur: ib. 515) dicitur: ib. 516) dicitur: ib. 517) dicitur: ib. 518) dicitur: ib. 519) dicitur: ib. 520) dicitur: ib. 521) dicitur: ib. 522) dicitur: ib. 523) dicitur: ib. 524) dicitur: ib. 525) dicitur: ib. 526) dicitur: ib. 527) dicitur: ib. 528) dicitur: ib. 529) dicitur: ib. 530) dicitur: ib. 531) dicitur: ib. 532) dicitur: ib. 533) dicitur: ib. 534) dicitur: ib. 535) dicitur: ib. 536) dicitur: ib. 537) dicitur: ib. 538) dicitur: ib. 539) dicitur: ib. 540) dicitur: ib. 541) dicitur: ib. 542) dicitur: ib. 543) dicitur: ib. 544) dicitur: ib. 545) dicitur: ib. 546) dicitur: ib. 547) dicitur: ib. 548) dicitur: ib. 549) dicitur: ib. 550) dicitur: ib. 551) dicitur: ib. 552) dicitur: ib. 553) dicitur: ib. 554) dicitur: ib. 555) dicitur: ib. 556) dicitur: ib. 557) dicitur: ib. 558) dicitur: ib. 559) dicitur: ib. 560) dicitur: ib. 561) dicitur: ib. 562) dicitur: ib. 563) dicitur: ib. 564) dicitur: ib. 565) dicitur: ib. 566) dicitur: ib. 567) dicitur: ib. 568) dicitur: ib. 569) dicitur: ib. 570) dicitur: ib. 571) dicitur: ib. 572) dicitur: ib. 573) dicitur: ib. 574) dicitur: ib. 575) dicitur: ib. 576) dicitur: ib. 577) dicitur: ib. 578) dicitur: ib. 579) dicitur: ib. 580) dicitur: ib. 581) dicitur: ib. 582) dicitur: ib. 583) dicitur: ib. 584) dicitur: ib. 585) dicitur: ib. 586) dicitur: ib. 587) dicitur: ib. 588) dicitur: ib. 589) dicitur: ib. 590) dicitur: ib. 591) dicitur: ib. 592) dicitur: ib. 593) dicitur: ib. 594) dicitur: ib. 595) dicitur: ib. 596) dicitur: ib. 597) dicitur: ib. 598) dicitur: ib. 599) dicitur: ib. 600) dicitur: ib. 601) dicitur: ib. 602) dicitur: ib. 603) dicitur: ib. 604) dicitur: ib. 605) dicitur: ib. 606) dicitur: ib. 607) dicitur: ib. 608) dicitur: ib. 609) dicitur: ib. 610) dicitur: ib. 611) dicitur: ib. 612) dicitur: ib. 613) dicitur: ib. 614) dicitur: ib. 615) dicitur: ib. 616) dicitur: ib. 617) dicitur: ib. 618) dicitur: ib. 619) dicitur: ib. 620) dicitur: ib. 621) dicitur: ib. 622) dicitur: ib. 623) dicitur: ib. 624) dicitur: ib. 625) dicitur: ib. 626) dicitur: ib. 627) dicitur: ib. 628) dicitur: ib. 629) dicitur: ib. 630) dicitur: ib. 631) dicitur: ib. 632) dicitur: ib. 633) dicitur: ib. 634) dicitur: ib. 635) dicitur: ib. 636) dicitur: ib. 637) dicitur: ib. 638) dicitur: ib. 639) dicitur: ib. 640) dicitur: ib. 641) dicitur: ib. 642) dicitur: ib. 643) dicitur: ib. 644) dicitur: ib. 645) dicitur: ib. 646) dicitur: ib. 647) dicitur: ib. 648) dicitur: ib. 649) dicitur: ib. 650) dicitur: ib. 651) dicitur: ib. 652) dicitur: ib. 653) dicitur: ib. 654) dicitur: ib. 655) dicitur: ib. 656) dicitur: ib. 657) dicitur: ib. 658) dicitur: ib. 659) dicitur: ib. 660) dicitur: ib. 661) dicitur: ib. 662) dicitur: ib. 663) dicitur: ib. 664) dicitur: ib. 665) dicitur: ib. 666) dicitur: ib. 667) dicitur: ib. 668) dicitur: ib. 669) dicitur: ib. 670) dicitur: ib. 671) dicitur: ib. 672) dicitur: ib. 673) dicitur: ib. 674) dicitur: ib. 675) dicitur: ib. 676) dicitur: ib. 677) dicitur: ib. 678) dicitur: ib. 679) dicitur: ib. 680) dicitur: ib. 681) dicitur: ib. 682) dicitur: ib. 683) dicitur: ib. 684) dicitur: ib. 685) dicitur: ib. 686) dicitur: ib. 687) dicitur: ib. 688) dicitur: ib. 689) dicitur: ib. 690) dicitur: ib. 691) dicitur: ib. 692) dicitur: ib. 693) dicitur: ib. 694) dicitur: ib. 695) dicitur: ib. 696) dicitur: ib. 697) dicitur: ib. 698) dicitur: ib. 699) dicitur: ib. 700) dicitur: ib. 701) dicitur: ib. 702) dicitur: ib. 703) dicitur: ib. 704) dicitur: ib. 705) dicitur: ib. 706) dicitur: ib. 707) dicitur: ib. 708) dicitur: ib. 709) dicitur: ib. 710) dicitur: ib. 711) dicitur: ib. 712) dicitur: ib. 713) dicitur: ib. 714) dicitur: ib. 715) dicitur: ib. 716) dicitur: ib. 717) dicitur: ib. 718) dicitur: ib. 719) dicitur: ib. 720) dicitur: ib. 721) dicitur: ib. 722) dicitur: ib. 723) dicitur: ib. 724) dicitur: ib. 725) dicitur: ib. 726) dicitur: ib. 727) dicitur: ib. 728) dicitur: ib. 729) dicitur: ib. 730) dicitur: ib. 731) dicitur: ib. 732) dicitur: ib. 733) dicitur: ib. 734) dicitur: ib. 735) dicitur: ib. 736) dicitur: ib. 737) dicitur: ib. 738) dicitur: ib. 739) dicitur: ib. 740) dicitur: ib. 741) dicitur: ib. 742) dicitur: ib. 743) dicitur: ib. 744) dicitur: ib. 745) dicitur: ib. 746) dicitur: ib. 747) dicitur: ib. 748) dicitur: ib. 749) dicitur: ib. 750) dicitur: ib. 751) dicitur: ib. 752) dicitur: ib. 753) dicitur: ib. 754) dicitur: ib. 755) dicitur: ib. 756) dicitur: ib. 757) dicitur: ib. 758) dicitur: ib. 759) dicitur: ib. 760) dicitur: ib. 761) dicitur: ib. 762) dicitur: ib. 763) dicitur: ib. 764) dicitur: ib. 765) dicitur: ib. 766) dicitur: ib. 767) dicitur: ib. 768) dicitur: ib. 769) dicitur: ib. 770) dicitur: ib. 771) dicitur: ib. 772) dicitur: ib. 773) dicitur: ib. 774) dicitur: ib. 775) dicitur: ib. 776) dicitur: ib. 777) dicitur: ib. 778) dicitur: ib. 779) dicitur: ib. 780) dicitur: ib. 781) dicitur: ib. 782) dicitur: ib. 783) dicitur: ib. 784) dicitur: ib. 785) dicitur: ib. 786) dicitur: ib. 787) dicitur: ib. 788) dicitur: ib. 789) dicitur: ib. 790) dicitur: ib. 791) dicitur: ib. 792) dicitur: ib. 793) dicitur: ib. 794) dicitur: ib. 795) dicitur: ib. 796) dicitur: ib. 797) dicitur: ib. 798) dicitur: ib. 799) dicitur: ib. 800) dicitur: ib. 801) dicitur: ib. 802) dicitur: ib. 803) dicitur: ib. 804) dicitur: ib. 805) dicitur: ib. 806) dicitur: ib. 807) dicitur: ib. 808) dicitur: ib. 809) dicitur: ib. 810) dicitur: ib. 811) dicitur: ib. 812) dicitur: ib. 813) dicitur: ib. 814) dicitur: ib. 815) dicitur: ib. 816) dicitur: ib. 817) dicitur: ib. 818) dicitur: ib. 819) dicitur: ib. 820) dicitur: ib. 821) dicitur: ib. 822) dicitur: ib. 823) dicitur: ib. 824) dicitur: ib. 825) dicitur: ib. 826) dicitur: ib. 827) dicitur: ib. 828) dicitur: ib. 829) d

quod I. de Malafrena et<sup>1</sup> eius sequaces ecclesiam de Viliaco<sup>5</sup> et alias quasdam ecclesias Regensinis<sup>6</sup> episcopatus violenter confregerunt<sup>7</sup>, easque spoliare minime dubitarunt, et quosdam homines Reginae ecclesiae depravari nullatenus dubitaverunt<sup>8</sup>. Quoniam igitur haec gravia sunt, nec clausis debent oculis praeteriri<sup>9</sup>; mandamus, quatenus, si est ita, memoratos sacrilegos, publice accensis caudibus, appellatione cessante excommunicatos nuncios<sup>11</sup>, et faciatis<sup>12</sup> sicut excommunicatos arctius evitari, donec passis iniuriarum congrue satisfaciant, et<sup>13</sup> damna per eis<sup>14</sup> a datu resarciant, et cum litiis vestris rei veritatem continentibus apostolico se conspectu<sup>15</sup> representent.

CAP. XXXII

Percutiens vel etiam interueniens clericum, se dimisso clericali habitu, saevius enouritatus immisitent, non tenetur ire pro absolute ad sedem apostolicam. Ita generaliter sumari potest.

Idem<sup>2</sup>.

Perpendimus ex litiis tuis, quod quidam sacerdos tuae diocesis pro eo, quod se filium regis falso<sup>3</sup> nominare praesumpsit, et, armis acceptis<sup>4</sup>, [in provincia] seditionem fecit et guerram, a dilecto filio<sup>5</sup> B. comite per eius iussus<sup>6</sup> est fugiatur; qui postea eius mandato traditus patibulo expiravit. Quia igitur<sup>7</sup> tum ipsam comitem quam alios huius facti participes esse super hoc satisfavere distimasti, praesentis paginae Fraternitati<sup>10</sup> tuae duximus respondendum, quod, si memoratus sacerdos tui modo excessit, et arma ferens non propulsando<sup>11</sup>, sed inferendo iniuriam fuit occisus, non videtur nobis, quod interfectores eius<sup>12</sup> propter hoc<sup>13</sup> ad obtinendam absolutionem apostolicam sedem adire cogantur; tu vero, qui merita personarum bene<sup>14</sup> nosti, potentiam eius competentem iniungas. [Ceterum etc. of. Comp. II. c. 4. de cot. III. 21.]

CAP. XXXI

Index ecclesiasticus, faciens percuti clericum pro laicam, etiam causa disciplinae, excommunicatus est, et ipse, et verberatus pro absolute tenetur ire ad Papam.

Idem<sup>2</sup>.

Universitatis vestrae consultationem accepimus<sup>3</sup>, qua nos<sup>4</sup> requisivisti, utrum ille laicus incidat<sup>5</sup> in excommunicationis edictum, qui ad iussione abbatis, in cuius servitio commoratur, in clericum, aut<sup>6</sup> monachum, aut conversum temerarias manus praesumpt<sup>7</sup> inicere<sup>8</sup>, maxime ubi causa non subest, propter quam<sup>9</sup> debeat<sup>10</sup> verberari. Nobis autem videtur, quod, nisi causa regularis disciplinae hoc faciat<sup>12</sup> abbas in<sup>13</sup> propria persona, vel, si<sup>14</sup> necessitas urget, per clericum vel monachum fieri iubeat, tunc quales verberari<sup>15</sup> praecipit<sup>16</sup>, quam illi, qui verberant, etiam<sup>17</sup> in<sup>18</sup> causa subestet, excommunicationis sententiam, donec ad apostolicum sedem veniant, nequaquam evadunt<sup>19</sup>.

CAP. XXVI

Clericus, ut laicus incedens, tertio monitus non respiciens, perdit privilegium clericale.

Idem<sup>2</sup>.

In audientia nostra talis fuit ex parte tua proposita consultatio<sup>3</sup>, utrum clerici, qui arma militaria relicto<sup>4</sup> habitu clericali gestare nullatenus erubescunt<sup>5</sup>, si eis<sup>6</sup> fuerit iniuria

corporalis illata, vel se a captione<sup>7</sup> redemerint, illa clericorum debeat<sup>8</sup> immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum iniectioe, facta in clericum, excommunicatus quis ipso iure notatur<sup>9</sup>. Ad haec<sup>10</sup> tibi<sup>11</sup> breviter respondemus, quod, quum<sup>12</sup> frustra ecclesiae imploret<sup>13</sup> auxilium<sup>14</sup>, qui committit in ipsam, et lex saecularium principum huic responso satis efficacis<sup>15</sup> afferat<sup>16</sup> argumentum, qua<sup>17</sup> manifeste cautum habetur, matronam, cuius pudicitia attentata fuerit, non posse iniuriarum agere, si in veste meretricis<sup>18</sup> fuerit deprehensa, huiusmodi clerici, si fuerint<sup>19</sup> a praelatis suis tertio communiti, et<sup>20</sup> militaria<sup>21</sup> noluerint arma deponere, de privilegio clericorum<sup>22</sup> subsidium aliquo<sup>23</sup> habere non debent.

CAP. XXVI

Excommunicatus propter infractionem manuum in clericum, impeditus ire ad curiam, potest ab inferiore absolvi; sed impeditus cessante tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum apostolicum.

Idem<sup>2</sup>.

Quod de<sup>3</sup> his<sup>4</sup> etiam, in<sup>5</sup> quibus non dubitas, et quid de his ipsis observari debeat plurimum agnovisti, sedis apostolicae responsa requiris, tanto fraternaliter tuam magis in Domino commendamus<sup>6</sup>, quanto in his, quae sacrorum canonum institutionibus<sup>8</sup> simil expressa, autoritate nostra procelere desideras et disponis<sup>7</sup>. Sane, requisivisti a nobis Fraternitas tua, utrum [is.] qui se confitetur in latae sententiae canonem incidisse, nec ad hoc potest induci, ut ad sedem apostolicam veniat absolvens, ab episcopo vel etiam a simplici presbytero absolutionis beneficium possit<sup>12</sup> et<sup>13</sup> debeat promereri, et utrum presbyteri bigamus vel coluorum maritus, eorum<sup>14</sup> uxoribus iam universae carnis ingressis, missarum licet solemnium celebrare. Verum, licet, quid de his observare<sup>10</sup> debeat, sacris<sup>11</sup> canonibus sit definitum, hoc tamen Fraternitati tuae ad praesens duximus respondendum, quod is, qui asserit, se<sup>12</sup> in canonem latae sententiae incidisse, non aliter<sup>13</sup>, quam per sedem apostolicam vel eius legatum absolutionis potest beneficium obtinere, nisi forte in mortis sit<sup>14</sup> articulo constitutus, vel paupertate, aut<sup>15</sup> infirmitate vel senectute tanta gravetur<sup>16</sup>, quod ad ecclesiam Romanam laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. Ceterum ab his<sup>17</sup> in<sup>18</sup> forma sacramento exigi consuevit, ut resumptis viribus et opportunitate concessa Romanam ecclesiam in propria persona debeant<sup>19</sup> visitare. [De presbyteris etc. of. c. 3. de bigam. non ord. I. 21.]

CAP. XXVII

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodem facto, obtinens absolutionem expressa una causa seu una excommunicatione, non habetur pro absolute quoad aliam.

Innocentius III. Archiepiscopo, Decano et Prae-centori Lugdunensibus<sup>2</sup>.

Quum pro causa, quae inter dilectos filios G. et F.<sup>3</sup> Cabilonensis ecclesiae archidiaconos vertebatur<sup>4</sup>, eis dilectum filium G. sancti Hadriani diaconum cardinalem concesserimus<sup>5</sup> audire, procurator<sup>6</sup> G. archidiaconi inter alia allegavit, quod, quum F.<sup>7</sup> archidiaconus in succentorem Cabilonensis ecclesiae, diaconatus fungentem officio, in communi dormitorio manus iniecerit temere violentas, et eum traxisset<sup>8</sup> verberando per claustrum, tu, frater archiepiscopo, eum ob vio-

Tit. XXXIX. Cap. XXII. 4) et I. (W. : Bp. : W. : Bp. : N. : T) Il. Cana-  
lea (Candelae) Bp. : Chanabae; Bp. : Calvaea; Bp. de Canaletta; Bp) et cor.  
seq. I. 5) Militaria: Bp. 6) Regini: GHIIT of. not. 3. 7) fregerunt: Bp. 8) in-  
fractum: Bp. 9) haec: desat: Bp. 10) transire: Bp. 11) petransiri: T  
11) demeritiss: Lat. 12) ad: eos: Bp. 13) eosque: P. 13) ad: illat: Bp.  
14) pro eis: desat: Col. coll. Bp. 15) ad se: se: desat: Bp. 16) con-  
f. Cap. XXIII. 1) Restitutio ex Luc. ap. Bal. III. 385.; Gb. uel. c. 3.  
(5. 13.); Col. Bal. Comp. II. c. 12. h. l. (5. 18.). 2) Coelest. III.: Bp. Regis;  
14. (c. Alex. III.): Bp. 15) Aluocensii (Haiscensii) ep. dilecto:  
Luc.: — 1187-91. — Juffe nos. 10191. 3) facti: ad: a: Regis. 4) atreplis: Luc.  
5) in prov.: desat: etiam: Sa. 6) ad: nostro: Bp. 7) G. L. A.; Bp. II.:  
Bp. Sa. Luc. 8) primo missus: U. 9) ergo: Sa. 10) Frat. I.: desat:  
Sa. Luc. 11) non propulsando iniuriam sed cum inferendo: Col. coll. pr.  
Bp. (non propulsando iniuriam, sed inferendo) 12) emulsem: Bp. Sa. Luc.  
13) haec: Luc. 14) melius nosis eis aliam poenam competentem  
aliquas (iniungas: Bp. Sa. 15) Bp. Sa. Luc.

Cap. XXIV. 1) Restitutio ex Luc. ap. Bal. III. 373.; Gb. uel. not. 10. (5. 14.);  
Col. Bal. Comp. II. c. 13. h. l. (5. 18.). 2) Coelest. III.: Bp. Coel. III. capit.  
Bisluce: Luc.; capitulo Bislutino: T. — 1191-8. — Juffe nos. 10676. 3) re-  
cepimus: FG. 4) quod: Luc. 5) nos: desat: FG. H. K. L.; a nobis requisitis  
(requisitis: Bp.) Col. coll. 6) incidere: Bp. Sa. 7) vel: U. 8) pro-  
sumpsit: Bp. praesumpt: Bp. 9) mittere: Luc. 10) quae: Bp.  
11) debet: Bp. debet: Bp. debent: Bp.; non debent: T. debant: Luc.  
12) facti: Luc. 13) et tunc in pr.: Bp. 14) ubi eum: Bp. 15) ad:  
illu: Bp. 16) verberare: Bp. Sa. 17) praecipit: Bp. 18) quae si: U  
19) evadant: F. Bp. 20) evadant: C.

Cap. XXV. 1) Restitutio ex Luc. ap. Bal. III. 373.; Gb. uel. not. 11. (5. 14.);  
Col. Bal. Comp. II. c. 14. h. l. (5. 18.). 2) Coelestius. III.: Bp. 3) Clemens III.

preposito Fale.: Luc.: — 1187-91. — Juffe nos. 10208. 3) questio: Sa  
4) etiam (et) relicto: Col. coll. 5) erubescant: Bp. 6) ei: Bp. 7) captore:  
U. 8) debeat: Luc. 9) existat: Bp. 10) notetur: Luc. 11) hoc: Bp. Sa. Luc.  
12) igitur: Bp. Sa. brev.: desat: Bp. 13) legis: Bp.; ad: legis  
vel: Bp. 14) invocet: LaBp. Luc., invocet: Bp. Sa. 15) inplorat: Bp. 16) suf-  
fragium: I. Luc. 17) efficacia: — argumenta, quae: Luc. 18) conferat:  
Bp.; enerat: Bp. Sa. — of. l. 15. §. 5. Dp. de mor. 17) quia: Bp.; in  
qua: Bp. 18) ueretricia: Luc. 19) fieri: desat: Sa. 20) et: desat:  
Bp. Sa. 21) mil.: desat: Luc. 22) ad: eorum: Bp. aliorum: Bp. Sa.  
illorum: Bp. 23) subs. al.: desat: Luc.

Cap. XXVI. 1) Restitutio ex Luc. ap. Bal. III. 380.; Gb. uel. not. 12. (5. 14.);  
Comp. II. c. 15. h. l. (5. 18.). 2) Coelest. III.: Bp. Coel. III. Brugia  
(Brugantensi? — Brugato) ep.: Luc.: — 1191-8. — Juffe nos. 10677.  
3) super: Bp. 4) de: Sa. 5) collaudamus: Luc. Richt. 6) constitutio-  
bus: Bp. 7) disponas: Bp. 8) et: Bp. Sa. 9) et cor.: Bp. 10) servari:  
Bp.; observari: Bp. 11) satis in: Bp. 12) set: desat: Luc. 13) non  
nisi per sed. ap. absolutionis potest beneficium promereri (obtinere: Bp.);  
Bp. Sa. 14) sit: exat: FG. H. K.; fuerit: Bp. 15) vel: Bp. Sa. 16) gravatur:  
H. gravatur: Col. Bp. Sa. 17) ab his: desat: Sa. 18) huiusmodi:  
Bp.; ad: Bp. uel. Bp. 19) debeat: Bp. Sa. Luc.

Cap. XXVII. 1) Integrum casum tu. c. de. proc. (1. 38.). ad quod lectores  
sunt obligati licet: — Gb. uel. of. c. 31.; Comp. III. c. 1. h. l. (5. 21.)  
2) Luudon.; Gb.: Landun.; Cb.: Spretens. Argentiniens et Varennatis. ep.;  
Cb. idem simpliciter: Cb. — 1198. — Pothast no. 549. 3) ad: canonicos:  
Cb. 4) verteb. procuratores utriusque partis ad nostram audientiam ac-  
cessissent, nos eis dil. ill.: C. 5) concessimus: FG. Bp. 6) coram quo  
proc.: C. 7) F.: desat: Cb. 8) traxit: Cb.

lentam manu iniectione et violationem<sup>9</sup> immunitatis ecclesiae fecit excommunicatum publice nunciari<sup>10</sup>. *[Et cetera:] Nos igitur, causam ipsam vestro examini committentes, Discretioni vestrae pro apostolica scripta mandamus, quantenus, si vobis constiterit, dictum F. archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, et expressisse tantum alteram in literis, quas super absolute sua a sede apostolica impetravit<sup>11</sup>, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere ecclesiae suae pro<sup>12</sup> altera, monitione praemissa pro censura ecclesiasticam appellacione remota cogatis. [Practictas vero etc. Expensis etc. (cf. c. 6. de proe. l. 38.)]*

CAP. XXVIII. 1

Excommunicato, decedenti in excommunicatum, quantumque contritus decesserit, non est communicandus ante absolutiorem, nec pro eo orandum, licet sit quoad Deum absolutus. Sed si constat ecclesiae contritione praecedenti, absolvetur etiam post mortem ab eo, a quo vivus fuerat absolutus; et heredes eius compelluntur pro ecclesia ad satisfaciendum pro eo.

Idem Abbati S. Andreae.

A nobis est saepe quaesitum, utrum, si aliquis excommunicatus, in quo iudicia fuerint poenitentiae manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur ecclesiasticae unitati, non suscepto beneficio absolutus decesserit, pro absoluto ab ecclesia sit habendus, et utrum pro tali recipienda sit cleemosyna, et a fidelibus sit orandum. *[I]t autem quod intentionis pro suppositione exempli apertus exprimus, quidam presbyter et canonicus regularis, sicut per tuas nobis literas intimasti, quon publici laboravit infamia, quod ad quendam conjugatam accedens, maritus mulieris et consanguinei eius in eam minus incedere tenere violentus: propter quod per episcopum denunciatus suat excommunicationis sententiam subire. Verum ipsi, postmodum ad eundem episcopum accedentes, persuasit in manus eius, quod parceret iudicio ecclesiae, corporaliter iramuram, in manibus<sup>5</sup> percipientem ab ipso, quod propter hoc apostolicum se conspectum preceperant. Quamvis vero illorum<sup>6</sup> se ad hoc accingeret excedendi, a quibusdam suis amicis et perceptis, et extra confectionem ecclesiae tumultus. Et licet contra interfectores amiri et consanguinei interferti grauer sod<sup>7</sup> commoti, eis tamen omnem iracundiam remitteret et offensam, dummodo interferti culpare traderent ecclesiasticae supplicare. Venerunt igitur forsam in hoc causa quibusdam, quod, quon sacrauentum non necessitas artibus, sed<sup>8</sup> contemptibus religionis crebatur, et habuimus ecclesiae detrimere [possit et] debeat iudicium duntaxat, quon in<sup>9</sup> interferto praefecto manifesta poenitentiae signa percipierat, et propter hoc absolutus<sup>11</sup> apud Deum esse credatur, absolutus etiam ab ecclesia sit habendus: sed e contrario, quon ex sola culpa ligatur quis quoad Deum apud triumphatam ecclesiam, ex sola vero sententia ligetur quoad hominem apud ecclesiam militantem, quando<sup>12</sup> circumdum culpae creditur, absoluitur<sup>13</sup> apud Deum, sed apud hominem non absoluitur, nisi quando<sup>14</sup> circumdum sententiae relaxatur; alioquin ecclesiae absolutio nullatenus necessaria videbitur, si in sola cordis contritione praeter superdoli officium rigor relaxatur<sup>15</sup> ecclesiasticae discipline. Nos igitur consultationi tuae de communi fratrum nostrorum consilio breviter<sup>16</sup> respondemus, quod iudicium Dei veritati, quae non<sup>17</sup> fallit, nec fallitur, semper inmittit; iudicium autem ecclesiae nonnunquam opinionem sequitur, quon et fallere saepe<sup>18</sup> contingit et falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum apud ecclesiam sit solutus, et qui liber est apud Deum ecclesiastica sit sententia innotatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpa remissione dissolvitur; illud autem, quo ligatus est apud ecclesiam, quon sententia remittitur, relaxatur<sup>19</sup>, quod in suscitatione Lazari sermo evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, et Apostolus praecipit postmodum solvere suscitatum. Unde, quantumque se quis<sup>21</sup>, iuramento praestitit, quod ecclesiae mandato pareret, humiliare curaverit,*

quantumque<sup>22</sup> poenitentiae signa praecesserint<sup>23</sup>; si<sup>24</sup> tamen morte praeventus absoluti non poterit<sup>25</sup> beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur: nondum tamen<sup>26</sup> habendus est apud ecclesiam absolutus. Potest tamen et debet ei ecclesiae beneficio subvenir, *[sic] licet* ut, si de ipsius vivente poenitentia per evidentiam<sup>27</sup> signa constiterit, defuncto etiam<sup>28</sup> absolutiouis beneficium impendatur. Nec obstat, quod ecclesiae legitur attributa potestas ligandi atque solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere et ligare sub terra sepultos, et quod legitur, „Non<sup>29</sup> communicetur mortuo, qui non est communicatus et vivo,<sup>30</sup> quum<sup>31</sup> etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedit, et in certis casibus a canonicis denotatis ligasse legatur<sup>32</sup> ecclesia mortuos et solvise. Ut autem in uno pariter et eodem<sup>33</sup> negotio et<sup>34</sup> servemus rigorem, et mansuetudinem ostendamus: statutum, ut illius mortui absolutio a sede apostolica requiratur, qui, quom viveret, ab ea<sup>34</sup> fuerat absolvens; aliorum autem absolutiorem ex praemissa causa<sup>35</sup> ceteris indulgemus, a quibus, dum<sup>36</sup> viverent, fuerant absolvens. Absolutiouis autem forma servetur, ut fiat cum poenentiali psalmo, et tan oratione dominica quam alia consueta. Heredes quoque<sup>37</sup> ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione<sup>38</sup> praemissa noluerint, pro distinctionem ecclesiasticam compellantur. *[Dat. Lat. II. Non. Maii 1199.]*

CAP. XXIX. 1

Detinens clericum in custodia vel vinctis sine laesione, excommunicatus est. Ita prius. Communicatus excommunicato etiam in crimine excommunicatus est, nisi difficultas impediit, absolvi debet excommunicato cum iuramento. Communicatus vero extra crimum reconciliari potest per simplicium sacerdotum sine iuramento. It. d. usque ad finem.

Idem Wratislaviensi Episcopo.

Nuper a nobis tua discretio<sup>1</sup> requisivit, quid de illis laicis sit faciendum, qui clericos violentis, sine laesione tamen, in custodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vincula, utrum in canonum huius sententiae incidant, ut ipso<sup>2</sup> facto sint excommunicationis vinculo innotati, sicut illi, qui minus iniuncti in clericis tenere violentas: et utrum, qui nominatim excommunicatis tenere communicati, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem a simplici sacerdote, vel episcopi seu archiepiscopi<sup>3</sup> sit ab eis absolutio expetenda<sup>4</sup>, et si post actam poenitentiam cum illis valens disponere<sup>5</sup>, qui, etsi ligati de iure non sunt<sup>6</sup>, de facto saltem ligati innotantur ea, quod in sacris ordinibus constituit more iustitiae secundum in condempnacione sibi multiterius obtulerunt. Nos igitur inquisitioni tuae taliter ex ordine respondemus<sup>7</sup>, quod in primo consultationis<sup>8</sup> articulo non credimus laicos poenam excommunicationis evadere, quamvis per<sup>12</sup> eorum factum corporalis laesio non fuerit subsecuta, citra<sup>13</sup> quam violentia saepius circa clericos nequitur perpetrari<sup>14</sup>. In secunda vero quaestione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat<sup>15</sup>, scienter in crimine communicat<sup>16</sup> criminioso, ei consilium impendendo, auxilium vel favorem, aut alias in oratione vel osculo, aut<sup>17</sup> orando secum, aut etiam comedendo<sup>18</sup>. In primo quidem articulo, quom talis [et] communicet crimini<sup>19</sup>, et participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum<sup>20</sup> delinquit, qui damnati, ab eo vel eius superiore merito delicti tunc erit absolutio requirenda, quom iuxta canonicas sanctiones facientem<sup>21</sup> et consentientem per poenam constringat. In secundo vero casu a suo episcopo vel a<sup>22</sup> proprio sacerdotem poterit absolutiouis beneficium obtinere. Quamvis enim<sup>23</sup> et tunc non iudicis, sed iuris sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis<sup>24</sup> eius absolutiorem<sup>25</sup> sibi<sup>26</sup> specialiter non retinuit, eo ipso concessive videtur facultatem aliis relaxandi<sup>27</sup>. Is autem, qui iuxta primum modum

Tit. XXXIX. Cap. XXVII. 9) et violentiam vel viol.: Ch. 10) ipse vero ... impetravit: C. = cf. c. 6. de proe. l. 38.) 11) obdunt: Ube 12) ex: Ube.

Cap. XXVIII. 1) Resolutum ex Reg. Bul. II. 64.; Gub. anal. 15. (5, 14.); Comp. III. c. 2. h. t. 5, 21.) 2) Pollastus no. 620. 3) add.: discipline: Cyl 4) sit: dest.: PPH 5) mandatum: Ch. 6) coram: Ch. 7) add.: ad sedem ap.: Ch. 8) sint: ... permiserant ab: quod: Ch. 9) non: Ch. dest.: Ch. 10) in: Ch. 11) absol.: ... credit.: Ube 12) quandoque: Ch. 13) abs.: dest.: Ch. 14) forte quando: Ch. 15) relaxatur: Ube 16) taliter: Ube 17) de.: ... consil.: Ube 18) nec: Ch. 19) persequitur: Ch. Reg.; prosequitur: Ch. 19) semper: Ch. 20) et rel.: Ch. 21) praedictas: Ch. Reg.; dicitur: Ch. dicitur: Ch. 22) saepius: Ch. 23) quantumque: Ube 24) quando in eo: Ch. 25) quantumque: Reg. 25) add.: in eo: Ch. 26) quia: Ch. Reg. 26) potuit: Ch. 26) tunc: dest.: Cyl 27) sic ut quum: Ch. Reg. 28) autem: Ch. 29) PPH 30) Ube; ... cf. c. 12. de sepul. l. 28.)

30) quum, etsi excommunicato non fuerit (non facile erit: Ch.) communicandum, tamen illi fuisset: Cyl 31) legitur: Ube 32) in ocul.: Cyl 33) et: dest.: Ch. 34) ab ap. sede: Ch. Reg. 35) can.: Ch. 36) quum: Ube 37) tamen: Ube Reg.; tantum: Ch. 38) communitio: C. Reg. Cap. XXIX. 1) Resolutum ex Reg. Bul. II. 66.; Gub. anal. 16. (5, 14.); Comp. III. c. 3. h. t. 5, 21.) 2) non in: Ube; Corporalis: Ube; Pollastus no. 700. 3) fratrem: Ch. 4) ostenditur: Ch. Reg. 5) in ipso: Ch. 6) archiepiscopi: Reg. 7) expectanda: JM 8) valeat dispensari: Ube 9) sint: Ube; 10) duximus respondendum: C. Reg. 11) add.: tunc: Ch. 12) per: dest.: PPH 13) Reg. 14) circa: Ch. 15) perpetravit: Ch. 16) scienter: comm.: Ube 17) de: Ch. 18) quomque: Ch. 19) vel: Ch. 18) in ceteris: Ch. 19) in crimine: Ch. 20) illius: Ch. 21) facientes et consentientes: Cyl Reg. 22) a: dest.: PPH 23) Ch. Reg. 23) can.: dest.: U 24) canonum: C. Reg. 25) solutionem: Ch. 26) qui: Ch. dest.: Cyl 27) relaxari: Ch. 28) relaxandi: Ch.

excommunicato communicat, cum iuramento debet absolvi; qui vero iuxta secundum modum illi participat, reconciliari poterit sine iuratoria cautione. Verum, si difficile sit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat: concedimus indulgendo, ut, praestita iuxta formam ecclesiae cautione, quod excommunicatoris mandato parebit, a suo absolvatur episcopo vel proprio sacerdote. [Tertius etc. cf. c. 4. de big. non. ord. l. 21. Dat. Lat. XVII. Kal. Jun. 1199.]

CAP. XXX.

Iuramento excommunicati de stando mandatis ecclesiae non habet vim absolutiois. Id. a primo. Excommunicatio nullius communicare tenetur praeter personas exceptas: alias communicans excommunicatio incurrit minorem, et est excommunicandus maior, nisi ille esset excommunicatus cum particulis suis, qui tunc esset excommunicatus maior.

Idem Strigonensis Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Quod in dubiis *†* nostro postula certificare rescripto, ut inter illud tuae discretionis arbitrium movereris, fraternitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Sane consilium nos tui fraternitas, [utrum altare, in quo excommunicatio divina celebrare praesumpsit, reconsecrari debeat, et] an sit communicandum excommunicato, qui, quod staret mandato ecclesiae, iuramentum praestitit cautionem, sed nondum *§* absolutiois beneficium est adeptus, et si excommunicato communicare aliqui, et qui etiam tenentur. Quaesirit tamen, quae poena us fuerit indugenda, qui excommunicatis volentes communicant vel invit. et quid de presbyteris sit agendum, qui gubernant naves ad pugnam, et pugnant, et us, qui alias inebant, sed non pugnant. *¶* Id haec autem *§* fraternitati tuae taliter Respondemus, quod excommunicato, licet, quod stet mandato ecclesiae, iuramento firmaverit, communicari non debet, donec per ecclesiam fuerit absolutus; alioquin post iuramentum non esset absolutio necessaria. Utrum autem, si absolutiois beneficium non contempserit religionis, sed articulis necessitatibus excluderit, tunc vel saltem in morte communicare sit licitum, quia minime per tuas literas requisisti, ad praesens non decimus respondendum. Nullus autem scienter omnino nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quaedam personae, quae per illud Gregorii Papae capitulum: „Quoniam multos<sup>10</sup> specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis praesumptuose participant, praeter personas a *11* dicto canone annotatas<sup>12</sup>, nisi ab eorum participatione communiti forte destierint, excommunicationis vinculo sunt innotandi<sup>13</sup>; secus autem, si scienter et *14* communicant, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententia *15* innotatus<sup>16</sup>. Tunc enim et ipsi sententiam excommunicationis incurunt. [Quia vero etc. (cf. c. 5. de poen. l. 37.) Dat. cap. civ. Castellana VI. Id. Oct. 1198.]

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenetur qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare; alii vero non tenentur de necessitate, licet interdum possint de necessitate argente.

Idem Doctoribus decretorum<sup>2</sup> Bononiensibus<sup>3</sup>.

Inter alia<sup>4</sup>, quae venerabilis frater noster Strigonensis<sup>5</sup> archiepiscopus diuina apostolatus nostro proponi fecit humiliter consulendo, illud etiam, si bene meminimus, inquisisti<sup>6</sup>, utrum excommunicato communicare quis, et qui etiam tenentur: cui<sup>7</sup> Nos<sup>8</sup> super illo recollimus articulo respondisse, quod nullus omnino nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quaedam personae, quae per illud Gregorii Papae capitulum: „Quoniam multos<sup>10</sup> specialiter excusantur. Verum ex hac nostra responsione magna quibusdam<sup>11</sup>, sicut accepimus, orta<sup>12</sup> est occasio disputandi, aliis concedentibus, quod excommunicato communicare tenen-

tur<sup>13</sup> personae in praedicto capitulo nominatae, praesertim quae prius ad communionem eorum ex debito tenebantur, aliis assentibus, eos<sup>14</sup> excommunicatis communicare licite posse, si velint, non tamen ad hoc ex<sup>15</sup> necessitate teneri. Ut igitur, unde ius prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem huiusmodi taliter duximus absolvendam, quod, quum quaedam personae, in praemisso capitulo prius<sup>16</sup> denotatae<sup>17</sup>, illis<sup>18</sup>, in quos lata fuerit<sup>19</sup> excommunicationis sententia subsequenter<sup>20</sup>, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur<sup>21</sup> familiariter<sup>22</sup> adhaerere, neque postmodum<sup>23</sup> ad contrarium<sup>24</sup> teneantur, quum adhuc ipsum debitum duret, beneficio canonis id agente, a<sup>25</sup> priore non sunt<sup>26</sup> obnoxietate solutae, sed ad familiarem tenentur obsequium, et ita per consequens<sup>27</sup> ad communionem quoque tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere. Illud<sup>28</sup> autem non ad omnes personas capitulo credimus referendum, ut videlicet obnoxietati huiusmodi sint subiectae, quum viatores, peregrini et mercatores a communione talium personarum, nisi articulus necessitatis imminet, debent abstinere, ut in fine<sup>29</sup> colligitur manifeste, sed ad illas duntaxat, quae talibus artiori tenentur obnoxietate constrictae, quibus tamen<sup>30</sup> in his, pro quibus sunt excommunicatione notatae, ut<sup>31</sup> in criminibus, communicare non debent<sup>32</sup>, sed ab eis penitus abstinere. Uale proleptice<sup>33</sup> in praemissa consultatione respondemus, non<sup>34</sup> omnes personas, sed quasdam, quae per illud Gregorii Papae capitulum<sup>35</sup> specialiter excusantur, ad communionem huiusmodi praemisso modo teneri<sup>36</sup>, utrum autem et<sup>38</sup> illae personae propter auctoritatem factoris severius<sup>39</sup> puniendi a communione talium per excommunicationis sententiam debent aliquando prohiberi quia quaesitum non eredit, responsum non fuit.

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum iniectione scienter recipit ordines, si est clericus saecularis, deponendus est; si regularis, executione ordinis est suspensus. Qui, ignorans ius vel factum, si excommunicatus recipit ordines, si est clericus saecularis, dispensat cum eo solus Papa; si regularis, dispensat abbas, si ignorantia est probabilis, et factum non est grave.

Idem<sup>2</sup>.

Quum illorum<sup>3</sup> absolutio, qui pro violenta manuum iniectione in clericos labem excommunicationis incurunt, praeterquam in quibusdam casibus, a praedecessore nostro<sup>4</sup> exceptis, sedi duntaxat apostolicae reservetur<sup>5</sup>: nonnulli, ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi ecclesiasticos ordines accipere<sup>6</sup> non formidant. Quid autem<sup>7</sup> de his<sup>8</sup> fieri debeat, apostolicum saepius oraculum implorat. Circa quos credimus, sicut reperitur in subditis, distinguendum, quod tales vel sciunt, excommunicationis se vinculo<sup>9</sup> irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in lata<sup>10</sup> sententiae canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, iuris ignari nesciunt exinde<sup>11</sup> se teneri. Primos, si fuerint saeculares clerici<sup>12</sup>, a susceptis<sup>13</sup> ordinibus censens in perpetuum deponendis; in reliquis casibus tamen archiepiscopi quam episcopi absque mandato sedis apostolicae speciali dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam<sup>14</sup> est absolutio talium interdicta, quum<sup>15</sup> maiora intelligantur<sup>16</sup> illis prohibita, quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen huiusmodi<sup>17</sup> Romani Pontificis auribus intimari, ut ab eo secundum rigorem vel acquisite responsum prodeat, prout discreto sua viderit faciendum. Qui si<sup>18</sup> claustrales huiusmodi fuerint, licet a honorum memoriae praedecessore nostro<sup>19</sup> Alexandro Papa fuerit constitutum<sup>20</sup>, quod monachi et canonici regulares, quocunque<sup>21</sup> modo se in claustrum percuissent, non sunt<sup>22</sup> ad apostolicam sedem mittendi<sup>23</sup>, sed secundum discretionem vel providentiam sui<sup>24</sup> abbatis disciplinae subdantur, et, si abbatis discreto ad eorum correctionem<sup>25</sup> non sufficit, pro-

TIT. XXXIX. Cap. XXX. 1) Resolutum ex Reg. Bol. I. 381.; cf. Gllb. Ant. 17. (5. 14.); Comp. III. c. 9. h. l. 5. 2) 2) Nidrosius antiqui: Reg.; — Polthast no. 330. 3) non: Cbe 1) aliqui; Cb 5) et; 6) volentes: Cbe 7) et pugna; deest: Cb 8) aut; deest: Cbe 9) nec excom. . . comm. debet: C; quod nec altare, in quo excommunicatus celebrat, debet, nisi aliud interveniat consecrari, nec ex. . . comm. debet: Reg. 10) multi; Cag; — cf. c. 103. C. XI. qu. 3. 11) a; deest: P. H. I. C. Leg. 12) denotatas: Reg. 13) innotati: Cbeq 14) eis; Cb 15) sent; deest: ib. 16) sunt . . . innotati: Cb. Cap. XXXI. 1) Resolutum ex Rain. op. Bul. I. 359.; Gllb. App. 13.; Comp. III. c. 4. h. l. 5. 2) 2) deest: LoM 3) Bononiae: Xch; archidia. et canon. Bon.; — ser. no. 1209. — Polthast no. 1107. 4) ea: Sa 5) Strigonensis: P. H.; Androsiensis: Cu; Mediosidus: Cb; Nidrosius: Cb; Rain. 6) requisisti: Rain. Boht. 7) debeat et qui est: deest: S 8) et quidem: S 9) Nos: deest: C. Rain. 10) multo; Cbeq; — cf. c. 103. C. XI. qu. 3. 11) quidem: Cb 12) exorta: Cb Rain. 13) teneantur: C 14) eis; Cb 15) ex; deest: ib. 16) prius: deest: CbS 17) nominatae: S 18) vel: Cb 19) fuerat: P. H. I. A. M.; fuit: Lbc Rain. 20) subs.; deest: S

21) teneantur: ib. 22) et fam.; Cbeq. 23) eis postm.: S 24) contraria: Cag; necessaria: Cb 25) ab innotatis: S; deest: Rain. 26) sint: Cogh 27) consequentiam: Coll. act. 28) id; CbS 29) sicut eiusdem capitis (canonis: Rain.) serie: S Rain. 30) facta; deest: ib. 31) videlicet: Cb 32) debeat: Rain. 33) praedictae: S; 34) quod non: Cb. 35) Papae: deest: Rain. Richt. 36) add.; quoniam multos, ut supra dictum est: S 37) add.; volumus: S 38) et; deest: S 39) ser. pun.; deest: ib. Cap. XXXII. 1) Resolutum ex Rain. op. Bul. I. 302.; Gllb. Ant. 14. 15. 14.); Comp. III. c. 5. h. l. 5. 2) 2) eiusdem: Rain.; — ser. no. 1201. — Polthast no. 1209. 3) add.; ser. Sa. 4) praedecessoribus nostris: Coll. act. 5) reservata: Sa 6) recipere: ib. 7) aut; deest: ib. 8) huiusmodi: S Rain. 9) vinculis: C; sententia: Rain. 10) labiturum . . . canonis: Sa 11) inde: Rain. 12) clerici: deest: Coll. act. de Coll. act. 13) subditis: Cb Rain. 14) et deest: CbSa 15) et: P. H. I. A. M. 16) quum et: V 16) intelliguntur: CbSa 17) haec: Cb Rain. 18) Quod eis: Codd. coll. BabSa 19) praed. n. deest: Cb 20) institutum: CbSa; cf. c. 2. supra 21) si quocunque: Cb 22) sint: CbSa Rain. 23) remittendi: Cb 24) sui: deest: Rain. 25) correctionem: ib.

videntia est dioecsanis episcopi adhibenda; et alibi dicitur<sup>27</sup>, quod de saculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt<sup>27</sup>, et inter cetera postmodum confitentur, se tale commissis delictum, per<sup>28</sup> quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Romani Pontificis abbas non potest nec debet eos<sup>29</sup> absolvere, quamvis praesumptionem delinquentium debita possit animadversione punire: nos tamen<sup>30</sup> in religionis favorem, et<sup>31</sup> ut evagandi materia subtrahatur, maiorem<sup>32</sup> eis gratiam exhibere volentes, eorum<sup>33</sup> praelatis<sup>34</sup>, quod etiam<sup>35</sup> talibus absolutiois beneficium impertiri valeant, indulgentum, nisi excessus ipsorum<sup>36</sup> extiterit *adeo*<sup>37</sup> diffidilis et enormis, utpote si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis esse processum, aut in episcopum aut<sup>38</sup> abbatem<sup>39</sup> violenta<sup>40</sup> *si*<sup>41</sup> manus iniecta, quum excessus tales et similes nequeant sine scandalo praeteriri. Si vero claustralis aliquis in religiosam personam<sup>42</sup> alterius claustrii manus iniecerit violentas, per abbatem proprium, et eius, qui passus est iniuriam, absolvatur<sup>43</sup>. Quodsi clericum qui scandalum evitetur, absolutiois gratiam poterit promereri. Si autem et hos<sup>44</sup> ad ordines promoveri contingat, iuxta praemissam distinctionem<sup>45</sup>, qui scienter in contemptum ecclesiasticae disciplinae se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis et<sup>46</sup> officii decernimus<sup>47</sup> manere suspensos. Circa reliquos vero, facti memoriam vel iuris peritiam non habentes, monasteriorum utilitate pensata, post iniunctam<sup>48</sup> regularem<sup>49</sup> poenitentiam et peractam abbatibus<sup>50</sup> ipsorum<sup>51</sup> poterunt dispensare, nisi grave fuerit et notabile factum, aut is, qui fecit, adultus fuerit et discretus, ut violenter et *edule* contra oblivionem vel ignorantiam praesumatur. Praecipimus autem abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur<sup>52</sup> amittere, qui sibi permissa abutitur potestate.

CAP. XXXIII.

Monialis, perentis monialium seu conversum, vel clericum praesentem, iniecit in excommunicationem, et ab episcopo loci absolvi potest.

Idem Pistoriensi Episcopo.

De monialibus tua a nobis fraternitas requisivit, per quem eis sit beneficium absolutiois impendendum, si vel in se invicem vel conversos<sup>27</sup> vel conversas<sup>28</sup> suas, aut clericos etiam, in suis monasteriis *serientes*, manus iniecerint temere violentas. Super hoc<sup>29</sup> igitur tuae consultationi taliter respondemus, ut *metuente hostia* per episcopum, in cuius dioecesi eorum monasteria fuerint, absolvantur. [Dat. Lat. III. Kal. Mart. 1202.]

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui sine communi explari non potest, non dissolvitur, nisi impudat per excommunicationem, super poenitentiam in eum, qui tenetur aliquod praestare non excommunicato.

Idem universis<sup>2</sup> Crucesignatis.

Si vere  $\frac{1}{2}$  nos *paucis* de commissis, et plene *proponitis* satisfacere de peccato, *Deum vobis credimus, immo voramus, immo placitum.* Si ergo Veneti<sup>3</sup> ad satisfactionem induerit<sup>4</sup> et absolutiois beneficium *merueritis* obtinere, *severe cum eis auarigare poteritis, et praedicti<sup>5</sup> Donati praedicti.* Quodsi Veneti<sup>6</sup> forte nec satisfacere voluerint, nec absolvi, *utpote qui non dolere, sed quodere dicuntur* *pernis* de commissis: vobis permitimus, ut cum ipsis usque in<sup>7</sup> terram Sarraenorum vel *Haesompanitanam* provinciam, iuxta quod inter vos convenit et ipsos, vel honeste converterit, navigio transeatis, quanto minus poteritis, cum dolore tamen et amaritudine cordis, et sub spe veniae communicantes eisdem. Quum enim iam<sup>8</sup> a vobis maiorem navii receperint quantitatem, nec ad eam possint<sup>9</sup> restituendum induci aut etiam coarctari: si aliter fuerit, videremini vos damnum ex poenitentia<sup>10</sup>, ipsi vero<sup>11</sup>

praemium ex contumacia reportare, quum ad hoc debuit exsolvendum ipsi vobis maneat obligati, et ab excommunicationis exigi possit et recipi quod debetur. Est autem cautum<sup>11</sup> in iure, quod, si quisquam per terram haereticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Praeterea, si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, a participatione illius<sup>12</sup> familia excusatur. Licet ergo dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamilias domus in excommunicatione persistat, vos tamen, tanquam ipsius familia<sup>13</sup>, dum in navibus eius fueritis, ipsius excommunicatio non continget<sup>14</sup>, et excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatione navibus existentes cum dolore cordis sub spe poenitentiae [*excommunicatis*] communicaveritis ipsis, in quibus eorum communionem<sup>15</sup> non poteritis<sup>16</sup> evitare. [Varum etc.]

CAP. XXXV.

Praelatus potest et debet clericum, subiectum incorrigibilem, inaequare, et laici citra actum excommunicationis de praelatorum licentia capere possunt clericos, et ad iudicium ducere.

Idem Londonensi<sup>2</sup> Episcopo.

Ut famae tuae  $\frac{1}{2}$  *consulis* et *subiit*, et sic *monium audaciam comprimis*, ut<sup>3</sup> ab eis *bonum incoeum tuarum, super his nos humiliter consulis, quae officio pastoralis contingunt, et de nostra responsione securus inunctae tibi sollicitudinis debum laudabilis exsequaris.* Sane consuluit<sup>4</sup> nos, utrum clerici graviter excedentes, qui tute non possunt<sup>5</sup> monasteriis ad agenda<sup>6</sup> poenitentiam deputari, quoniam, quum non poenitentiae de commissis, opportunitate fugiendi captata carcerem figerent claustrum, et prioribus se sceleribus sceleratus<sup>7</sup> immiserent, a te vel aliis praelatis suis arctae possint custodiae mancipari, *et utrum laici, si clericus in magnis sceleribus deprehendantur, in canonem incidant latae sententiae, quum nec comprehendere, nec ad iudices trahere ipsos possint, nisi manus in eis iniecerint violentas.* Ad primum *igitur* Respondemus, quod, quum praelati excessus corrigere debeant subditorum, et publicae utilitatis<sup>8</sup> interit, ne crimina remaneant impunita, et<sup>9</sup> per impunitatis audaciam fiant<sup>10</sup> qui nequam fuerant nequiores, non solum possunt, sed debent etiam *superiores* clericos, postquam fuerint de crimine canonice condemnati, sub arcta custodia detinere, qui, quum sint incorrigibiles, nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia vel peiora facile<sup>11</sup> laberuntur. Laici vero citra excommunicationis sententiam capere clericos, et ad iudicium trahere possunt<sup>12</sup>, si oporteat, etiam violentem, dum tamen id de mandato faciant praelatorum, quorum illi sunt iurisdictionis subiecti, et quorumest corrigere criminosos, quum hoc non ipsi, sed illi, et<sup>13</sup> quorum auctoritate id faciunt, facere valeantur; dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio vel rebellio *potius* exigat<sup>14</sup> clericorum. [Dat. Augusti IV. Id. Dec. 1203.]

CAP. XXXVI.

Excommunicatus est qui in clericum, iam volentem, manus iniecerit violentas, etiam si hoc faciat in satisfactionem praecedentis iniuriae. H. d. et est casus notabilis.

Idem Bracharensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Contingit interdum in *partibus tuis, et de consuetudine regionis habetur, sicut tua nobis fraternitas intinuit*, quod clerici, si quem offendant, et satisfacere velint offenso, secundum morem patriae, quem inter se laici iam observant, corpora sua sponte supponunt XXX. vel XL. seu pluribus aut paucioribus percussioibus fustium,  $\frac{1}{2}$  *quos frequenter non coacti suscipiunt, sed volentes, non solum de diurno<sup>3</sup> clericorum manibus, sed etiam laicorum.* Unde nos humiliter *consulebas, utrum huiusmodi percussores in canonem incidant sententiae proculgatae.* Nos autem fraternitati tuae super hoc<sup>4</sup> taliter re-

TIT. XXXIX. CAP. XXXII. 26) dicit: *coll. tit. 27* subserpunt; *Sa* 2) per; *deest*: *Ch. 1* propter; *LX* 29) eos; *deest*: *Osia Roma*; 30) autem; *Ch* 31) et; *add.*: *FH coll. tit. 32* uberiorum; *Sa Roma*; 33) atque *cor.*; *PBSa* 34) abbatibus; *Foll. coll. tit. 35* inorum; *Ch.* 36) inorum; *Ch.* 37) adeo; *deest*: *sa* 28) vult; *Osia* 30) in abbatibus; *Os Roma*; *coll.* 30) vult; *Ch.* 41) et; *et add.*: *SH* 42) in religiois aut; *Ch.* 43) absolventur; *Ch.* 44) et; *deest*: *Sa* 45) districtione; *Os Roma*; 46) et off.; *deest*: *Ch.* 47) ord.; *et deest*: *Sa Roma*; 47) de reuina; *Almberg*; 48) ad; *sibi*: *MSa* 49) et; *deest*: *Ch.* 50) etiam abbatibus; *MS* 51) eorum; *Ch.* 52) merentur; *MS* 53) fuerint; *deest Roma*.

CAP. XXXIII. 1) *Resolutum ex Reg. Brugu. V. 1.*; *Alm. ext. tit. 51.*; *Comp. III. c. 6. h. l. 5. 21.* 2) *Postulati no. 1620.* 3) in conu.; *Edth* 4) in conu.; *Ch.* 5) *postulati*; *Edth*.

CAP. XXXIV. 1) *Resolutum ex Reg. Brugu. VI. 192.*; *Alm. ext. tit. 51.*; *Comp. III. c. 7. h. l. 5. 21.* 2) *nu.*; *deest*: *Reg.*; 3) *Postulati no. 1917.* 3) *add.*; *venientes*; *Ch.* 4) *inducti*; *Ch.* 5) *merentur*; *ib.* 6) *in prodi*;

*Ch.* 7) *prolio*; *Ch.* 7) *Ven.*; *add.*; *no Roma*; 8) *et*; *Ca*; *potius*; *Ch.* 9) *cum* eis quomodo; *Ch.* 10) *iam deest*; *MS* 11) *possunt*; *Ca*; *possent*; *Ch* 12) *add.*; *inuenire*; *Ch.* 13) *tamen*; *Or*; *autem*; *Ch.* 14) *quum eantem* est; *Ch.* 15) *ipsius*; *Cogh Reg.* 16) *familia*; *Cogh Reg.* 17) *contingit*; *deest*; *MS* 18) *communicatiois*; *Ch. Balm.*; *et Conf.* 19) *requiritur*; *Ch. Bm.*

CAP. XXXV. 1) *Resolutum ex Regu. VI. 183.*; *Alm. ext. tit. 43.*; *Comp. III. c. 8. h. l. 5. 21.* 2) *Lugdun.*; *F.*; *L.*; *G.*; *London.*; *HSogh.*; *Lugdunens archiep.*; *Regu.* — *Postulati no. 2628.* 3) *et*; *et*; *Ch.* 4) *nos* tua fraternitas *hinc consulebas*; *Ch. Reg.* 5) *possent*; *Cogh Reg.* 6) *genum*; *Conf. Balm.* 7) *secl.*; *deest*: *Ch.* 8) *auertitatis*; *Reg.* 9) *et*; *no*; *V.*; *et*; *deest*: *Ch.* 10) *faciant*; *Ch.* 11) *de facili*; *C. Reg.* 12) *posturum*; *Ch. Reg.*; *possunt*; *Ca* 13) *deest*; *PhHtk* 14) *excegit*; *Ph Reg Reg.*

CAP. XXXVI. 1) *Resolutum ex Reg. Brugu. IX. 4.*; *Alm. ext. tit. 52.*; *Comp. III. c. 10. h. l. 5. 21.* 2) *Postulati no. 2623.* 3) *illorum*; *Ch.* 4) *haec*; *Ch.*; *sup. hoc*; *deest*: *Ca.*



spondemus, quod huismodi manus iniectioni, etsi non violenta, tamen iniuriosa videtur, quum ille canon non tam in favorem clerici ordinati, quam<sup>6</sup> in favorem ordinis clericalis fuerit promulgatus. Ideo et volumus<sup>7</sup> et mandamus, ut id de cetero prohibeas attentari *per provinciam Bracharensem*. Si quis autem clericus post prohibitionem huismodi sponte se subiceret<sup>8</sup> [*utl poenae, et talens in eum taltem poenam in- iereri*], excommunicetur *interque*, proviso, ut<sup>9</sup> clericus iniuriam passo sine iniuria clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. VII. Kal. Mart. Pont. nostr. Ao. IX. 1206.*]

CAP. XXXVII.

Seruus excommunicatus pro iniectione manuum in clericiam, tenetur pro absolute iure ad sedem apostolicam. Sed, si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in eius fraudem, absolvi potest ab episcopo, si laesio non fuit enormis.

Idem Lugdunensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Relatum est nobis, quod, quam aliqui servi *tuae provinciae* propter iniectionem manuum in clericum violentam in canonem incidunt sententiae promulgatae, allegantibus dominis eorumdem, quod carere principiis suis nolunt, venire ad sedem apostolicam absolventi non curant, per occasionem huismodi eludentes ecclesiasticam disciplinam. Quocirca *Fraternitati tuae*<sup>3</sup> *per apostolica scripta* mandamus, quatenus eos venire compellas ad sedem apostolicam absolventi, quum plus sit Deo quam homini deferendum; nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio<sup>4</sup> dominorum, aut ipsi<sup>5</sup> domini<sup>6</sup> propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant<sup>7</sup>. Tunc enim<sup>8</sup> in utrolibet<sup>9</sup> casu poteris eos ex indulgentia nostrae provisionis<sup>10</sup> absolvere, quum nimis sint ab apostolica sede remoti, sed in recompensationem<sup>11</sup> laboris, quem in itinere sustinerunt, alia<sup>12</sup> eis satisfactio iniungatur, dummodo non sit tam<sup>13</sup> gravis et enormis excessus, ut propter vitandum scandalum et tollendum exemplum huismodi servi ad servum servorum Dei<sup>14</sup> venire debeant absolventi. [*Dat. Rom. ap. S. Petr. Id. Iun. Ao. VIII. 1206.*]

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem eum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem Strigonensi<sup>2</sup> Archiepiscopo.

Sacris est canonibus institutum (*Et infra*: [*cf. c. 12. de septul. III. 28.*]) Licet autem is, qui voluntarius excommunicatus illis communicaverit, qui cum omnibus favoribus et participibus suis excommunicationis sententia sunt adstricti, ad cor *postmodum* rediens, de mandato ecclesiae excommunicatos<sup>3</sup>, quos prius<sup>4</sup> foverat, expugnaverit<sup>5</sup>; non tamen prius, quam absolutiois gratiam perceperit<sup>6</sup>, habendus est absolutus, nec, si occumbat in huismodi<sup>7</sup> bello, sunt absolutioes<sup>8</sup> vel oblationes recipiendae pro eo, vel orationes Domino porrigendae, nisi quum de ipsis viventes poenitentia per evidentia signa constiterit, et<sup>9</sup> iuxta cuiusdam<sup>10</sup> constitutionis nostrae tenorem defuncto etiam absolutiois beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus debet vitari semper ut excommunicatus, nisi legitime probetur, se fuisse absolutum.

Idem Assuntinensi<sup>2</sup> Episcopo.

Sicut nobis  $\frac{1}{2}$  tuis<sup>3</sup> *litteris intimatis*, quum *aliquos* *tuae dioecesis clericos* vel laicos, *culpis suis exigeritis*, excommunicatiis supponis, ipsi, postmodum ad te, nulla satisfactione praemissa, sine testimonialibus litteris redeunt, dicunt, se absolutiois beneficium accepisse; quibus si creditur<sup>4</sup> in hac parte, per nos instrui suppliciter postulas, quum propter causam huismodi, sicut dicit, tuae sententiae a subditis contemnantur. Nolentes itaque *multis hominum indulgere*, Fraternitati tuae taliter<sup>5</sup>

respondemus, quod, nisi excommunicati a te super absolute sua litteras nostras, vel illius, qui vices nostras in hac parte commisit, reportaverint<sup>6</sup>, aut alio modo legitime de illorum absolute tibi constiterit, ut, *eorum*<sup>7</sup> *absolutiois fide non habita*, ipsos pro excommunicatis ut prius habeas et facias evitari. [*Dat. Lat. Id. Id. Aug. 1199.*]

CAP. XL.

Si excommunicatus ab episcopo metropolitanum appellat, ab eo absolvi potest; metropolitanus tamen, volens suo suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus. Et ante absolute non auditur volens proesse, se fuisse excommunicatum; secus, si probare vult, sententiam esse nullam.

Idem Senonensi Archiepiscopo<sup>2</sup>.

Per tuas litteras  $\frac{1}{2}$  nobis intimatis, quod, quum *venerabilis frater noster Antissiodorensis*<sup>3</sup> *episcopus in dilectum filium*<sup>4</sup> *Antissiodorensen archiepiscopum excommunicationis sententiam promulgasset*, archiepiscopus tuo se consecrari praesertat, et, quod staret mandato ecclesiae, sufficientem obtulit cautionem, petens humiliter, ut absolute is ei beneficium exhiberes; in vero, volens episcopo memorato deferre, ipsum saepius<sup>5</sup> monuit, ut absolveret archiepiscopum. Sed quia monitis non parebat, excommunicatum absolvere curavisti, quum episcopus pro absoluto non habet, utpote qui proponit, quod ut ille absolute non spectabat. Unde quaeris, quid in similibus de cetero sit agendum. Videtur enim aliquibus, quod, quum ad metropolitanum per appellationem questio non deferatur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab ecclesia separatus, sive appellaverit sive non, metropolitanus ei non debet<sup>6</sup> absolute beneficium exhibere. Verum ex verbis cuiusdam epistolae<sup>7</sup>, quum dicunt scholasticis decretalem, et a *bonae memoriae Alexandro Papa praedecessore nostro* emanasse proponunt<sup>8</sup>, habetur<sup>9</sup>, quod, si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuerit promulgata, metropolitanus, ante litis ingressum ab eo iuramento recepto secundum ecclesiae consuetudinem, debet ipsum absolvere, nisi voluerit episcopo dioecesanum deferre, ipsumque<sup>10</sup> ad eum<sup>11</sup> remittere absolventum. Ubi etiam consequenter inferitur, quod nec excommunicati sunt audiendi, priusquam fuerint absoluti, nec sunt ad illos, a quibus appellaverunt, remittendi. In Sardicensi<sup>12</sup> autem concilio reperitur, ut is, qui ab episcopo est abiectus<sup>13</sup> finitimos episcopos interpellet, et causa eius audiatur et diligentius pertractetur; episcopus autem, qui iuste vel iniuste abiecit eundem, patienter accipiat<sup>14</sup>, ut discutatur negotium, quatenus vel probetur eius a pluribus sententia, vel etiam<sup>15</sup> emendetur, prius tamen, quam omnia diligenter ac *humiliter* examinata fuerint, nullus ante causae<sup>16</sup> cognitionem communioni cum sociare praesumat, qui fuerat communionem privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrum quis<sup>17</sup> proponat, se post appellationem legitimam<sup>18</sup> interpositam excommunicatione fuisse<sup>19</sup> notatum<sup>20</sup>, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse<sup>21</sup> patenter expressum; in quibus casibus ad probationem eorum, etiam absolute non petat, debet admitti; sed donec de ipsis constiterit, in aliis<sup>22</sup> evitari debet<sup>23</sup>, quantum apostolica sedes etiam tales consueverit absolvere ad cautelam. Verum<sup>24</sup> in aliis, nisi gratiam absolutiois imploret, non debet audiri, ne sententiam ecclesiasticam continere videatur, et per hoc amplius ex suo<sup>25</sup> contemptu ligetur. Quodsi absolutiois beneficium humiliter postulaverit, metropolitanus eum debet absolvere, nisi suo duxerit suffraganeo deferendum; cui tamen si suffraganeus absolutiois beneficium iuxta<sup>26</sup> formam ecclesiae noluerit exhibere, ipse nihilominus illum<sup>27</sup> absolvat; cautione recepta, quod suo debeat parere mandato, ac deinde<sup>28</sup> causam audiat, et quod canonicum fuerit iustitia mediante decernat. Quodsi forsan episcopus subditum suum propter manifestum excommunicasset excessum, metropolitanus non debet ipsum<sup>29</sup>

Cap. XXXIX. 1) Restitutio ex Reg. Boi. II, 166; Ana. auct. 3. (5, 15); Comp. III, c. 13, h. t. (5, 21); 2) Assisiani (Assisiani); III Reg.; — Polihast no. 3387; 3) tuis; deest: Ch. 4) dubitans; Ch. 5) tal.; deest: FGHKCh; 6) reportaverunt; Dch; reportabant; Ch. 7) illorum; Ch. 8) Cap. XL. 1) Restitutio ex Reg. Boi. p. 157; Ana. et. Id. 19; Comp. III, c. 11, h. t. (5, 21); 2) Polihast no. 1830; 3) Affisiodor.; C et si deest; 4) illi; illi; deest: Ch. 5) saepius; Ch. 6) debent; Id. 7) f. Comp. II, c. 1, de off. ind. ord.; 8) proposuerit; Ch. 9) habuerunt; Ch. 10) ipsius; Ch. 11) illum; Reg. 12) cf. c. 11, C. XI, qu. 3; 13) eietus; IdCh 14) recipiat; Ch. 15) pluribus; Ch. 16) causae; deest: Ch. Reg. 17) quis; deest: C. Reg. 18) legitime; FGHKCh; 19) fuisse; deest: Ch. 20) 200) modatum; Ch. 21) esse; Ch. Reg. 22) certis; Ch. 23) deb.; deest: FGHKCh; 24) Unde; Ch. aud.; etiam; Ch. 25) et propter hoc amplius in suo; Ch. 26) secundum; Ch. 27) ipsum; Ch. 28) et; F; deest: H 28) damna; LCh; 29) cum; Ch. Reg.

TIT. XXXIX. Cap. XXXVI. 5) duximus respondendum; Cogh; tal.; deest: Ch. 6) quam etiam; Ch. 7) Et ideo vol.; FGHKCh; 8) sponte absolvere; Cogh. 9) quod; deest: Ch. Cap. XXXVII. 1) Restitutio ex Reg. Boi. IX, 11; Comp. III, c. 11, h. t. (5, 21); 2) Lundum; F; London; Cgh; Lundensi; Reg.; — Polihast no. 2653; 3) discretioni vestrae (tuae); Ch; CCh; 4) ab ob.; Cogh 5) ipsius; Ch. 6) dom.; add. n. Regno.; 7) moverent; deest incurrenti; Ch. Reg.; incurrent; Ch. 8) cu.; deest: FGHK; et; C. Reg. 9) utroque; Ch. 10) permissionis; C. Reg. 11) recompensatione; Ch. 12) aliam eius satisfactioem iniungas; C. Reg. 13) tam; deest: C. Reg. 14) Dei; deest: C. Cap. XXXVIII. 1) Restitutio ex Comp. III, c. 12, h. t. (5, 21); 2) Nitrosini; GHKCh; — cf. c. 12, de septul. (5, 28); c. 5, de his que vt (1, 40); — ser. no. 1206. — Polihast no. 1128; 3) illis; Ch. 4) prius; deest: Codd. coll. Ch. 5) expugnavit; C. 6) receperit; Ch. 7) hui.; deest: C. 8) abs. vel; deest: Codd. coll. C. 9) et; deest: C. 10) cf. supra c. 28.

absolvere, nisi suffraganeus requisitus malitiose sibi absolutio- nis beneficium denegaret. [Dat. Lut. XIII. Kal. Mart. Post. nostr. Ao. V. 1203.]

CAP. XLII.

Si Papa suis literis excommunicationi salutari, non propter hoc eum absolvit.

Idem<sup>2</sup>.

Si aliquando forte contigerit<sup>1</sup>, quod eis<sup>1</sup>, qui auctori- tate apostolica sunt excommunicationi subiecti, nostrae literae cum salutationis alloquio destinentur<sup>2</sup>, non propter hoc excommunicationis (re)datur sententia relaxata, quum per ignorantiam vel<sup>3</sup> negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per<sup>4</sup> subreptionem contingat huiusmodi literas impetrari, sicut inquit in Placentinis dicitur contigisse. Qui quum sit propter iniquitatem, quam in Deum et eius ecclesiam commiserit, excommunicationis vinculo innodatus, se quasi absolutus pro huiusmodi literis, quas eis pro Templaribus misisse dicitur, gloriatur, quoniam non sinus incensus litterarum iterum quum tunc<sup>5</sup> eis iam excommunicatis (re)habita fuerint, forsitan tamen peius fuerit impetrare. Quocirca fraterulibus<sup>6</sup> vestrae per apostolicam scripta mandamus, quatenus eos, sicut et recommunicatos auctus<sup>7</sup> iudicatis, donec a suo recipiantur errore, in similibus si quando forte contigerit simile iudicium observantes. [Dat. Rom. ap. S. Petri. IX. Kal. Mart. 1205.]

CAP. XLIII.

Excommunicatus a pluribus praelatis ob plures causas non est communicatus re-stituendus, licet de una causa velit satisficere, et si impetratur absolutio faciliis aliis causis, non valet absolutio.

Idem C.<sup>2</sup> sancti Laurentii in Lucina Presbytero cardinali apostolice sedis Legato.

Officium (re) infra: [cf. c. 38, de elect. l. 6.] Postremo quaesivisti, utrum is, qui propter plures excessus a pluribus praelatis, ut in ipsum habentibus, excommunicationis est vinculo innodatus, ut et praelatorum de uno tantum satisfacere vult excessu, ab eo sit absolvendus, de quo satisfacere vult eidem, et, quum de alio non satisfecerit<sup>1</sup>, alii absolutus valeat nunciari. Quia vero super hoc inter scholasticos diversae sunt sententiae decessoriam: nos ut praesens, nulli praevindicare volentes, ad submovendam tibi Super hoc articulo respondentem, quod sup- plementi veritatem absolutio subrepta non prodest, et veritate intelligens absolutioem huiusmodi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

Excommunicatus et interdictus praedicti potest licite verbum Dei. Hoc primo. Et tempore generalis interdicti eorum potest baptismus et chris- matum in fronte, et poenitentia morientium. II. d. secundo.

Idem Ferrariensi Episcopo<sup>2</sup>.

Responsio nostro postula edoceri, an<sup>3</sup>, quum Ferrariens- es dives excommunicationis et interdicti sententia sint<sup>1</sup> ligati, liceat tibi viros et mulieres semel in hebdomada vel in mense apud aliquam ecclesiam convocare, quibus praedices verbum Dei, et eodem ad correctionem inducas. Super quo fraterulati tuo taliter respondemus<sup>2</sup>, quod sine scrupulo conscientiae hoc facere poteris, quum videris ex- pedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divini officium celebretur. Praeterea quaesivisti, quum Fer- rariensis civitas sit interdicta et recommunicationi supposita, et ideo sint libidem, praeter baptisma parvulorum et poenit- entias<sup>4</sup> morientium, universa sacramenta ecclesiastica<sup>5</sup> interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus con- signare. Super quo tibi taliter<sup>6</sup> respondemus<sup>7</sup>, quod, sicut baptizari possunt pueri, sic et<sup>8</sup> baptizati ad confirmationem in frontibus a te possunt sacro chrismate deliniri<sup>9</sup>.

CAP. XLIV.

Si coivax scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati; si autem hoc erodat ex causa probabilis et discreta, potest reddere debitum, non autem exigere; sed si ex levi et temeraria causa, deposita conscientia potest reddere et exigere.

Idem<sup>2</sup>.

Inquisitioni tuae haereticis respondentibus<sup>3</sup> credimus distin- guendum, utrum alter coniugum pro certo sciat impedimen- tum coniugii, propter quod sine mortali peccato non valeat<sup>4</sup> carnale commercium exercere, quamvis illud apud ecclesiam probare non possit, an impedimentum inobscuro non sciat pro certo, sed credat. In<sup>5</sup> primo itaque<sup>6</sup> casu debet potius ex- communicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo vero casu distinguimus, utrum habeat conscientiam huius- modi ex creditulitate levi et temeraria, an probabilis et discreta; et quidem<sup>7</sup> ad sui pastoris consilium, conscientia levis et temerariae creditulitas exposta, licite potest non solum reddere, sed exigere debitum coniugale. Verum quum conscientia pulsat animum ex creditulitate probabilis et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem coniugii, vel contra iudicium conscientiae com- mittat offensam. Tu ergo iuxta<sup>8</sup> responsum praescriptum<sup>9</sup> super illo procedas articulo, de quo nos consulere roborasti.

CAP. XLV.

Per dimissionem habitus et tonsurae non perit clericus autem triannu moni- tionem privilegii clericale.

Idem<sup>2</sup>.

Contingit interdum, quod, dum clericis characterem in- signitum ad torpida loca divertant, et saecularibus se negotiis im- mersent, clericale nomen abominabile reddunt viribus infran- gant. Sane, sicut accepimus, insinuante<sup>3</sup> nobili viri comite Flandrensis [ar nobili nobile Athaldis relicta quondam Philippo Flandrensis comitis] in dioecesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsurae, nec in vestimentorum<sup>4</sup> forma, nec in qualitate negotiorum de clerico quicquam ostendunt, ad poenae subterfugium se clericos exhibentes. Quum enim<sup>5</sup> super excessibus, quos saeculari luxu committunt, ad publica iudicia pertrahantur, circumcisis crinibus, ut possint circum- venire vindictam, se pro clericis representant, clericalis fori privilegium labis allegantes, qui factis paulo ante ne- gaverant clericatum. Quiaque repentina tonsura poenae ebe- dunt, quas inobis percessit actibus auctorum, per impunitatis filicium vultum in eis audent delinquere, et, dum impune de- linquunt, quibuscum officium in secundum et aliis in exemplum. Verum<sup>6</sup>, quia privilegium meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustra legis auxilium invocat qui committit in legem: volumus et mandamus, ut tales, si tertio a te commoni se ipsos contempserint emendare, illius effi- ciantur immunitatis exortus<sup>7</sup>, quae pro clericorum tutela et laicorum violentia coerenda dignoscitur<sup>8</sup> instituta. [Tu tamenque etc. Dat. Lut. V. Id. Iun. Post. nostr. Ao. XV. 1213.]

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur qui non praemonuit, et ei communicaverit.

Idem<sup>2</sup>.

In praesentia<sup>3</sup> dilecti filii (re) infra: Nec canonici suo decano excommunicationem possunt<sup>4</sup> obicere, quum super hoc nec communitus<sup>5</sup>, nec impeditus<sup>6</sup> fuerit, neque ipsi<sup>7</sup> propter hoc eum duxerint evitandum, sed episcopus in mensa, et canonici communicaverunt<sup>8</sup> ei<sup>9</sup> etiam in divinis.

Tit. XXXIX. Cap. XII. 1) Resubstitutio ex Reg. Boip. VII. 221.; Mon. 2. (1. 1.); Comp. III. c. 2. de esser. (1. 2.). 2) Universis Christi-fidelibus per Lombardiam constitutis. C. Reg. — Pathol. no. 234. 3) continetur. F. BDKL in Noberg; continetur. J. M. B. 4) ab eis. 5) obtinentur. C. 6. aut. C. 7. per. ex. b. b. 8) in eius. 9) etiam. 10) universitati. (1) 11) obli. vel cautus. 12) C. Reg. XIII. 1) Resubstitutio ex Reg. Boip. XI. 262.; Mon. auct. 3. c. 5. 21.) Comp. III. c. 15. h. l. 15. 21.) 2) Synthet. Reg. — ser. no. 1209. Pathol. no. 2609. 2) satisfactio. C. Reg.

Cap. XLIII. 1) Resubstitutio ex Reg. Boip. XI. 267.; Comp. III. c. 16. h. l. 15. 21.) 2) ser. no. 1209. — Pathol. no. 2609. 3) aut. dest. C. Reg. 4) fuerit vel. aut. C. 5) duximus respondendum. C. 6) poenitencia. C. Reg. 7) ecclesiae. C. 8) tal. d. dest. C. Reg. 9) duximus respondendum. C. Reg. 10) et. dest. C. et bapt. d. dest. C. 11) liniri. C.

Cap. XLIV. 1) Resubstitutio ex Reg. Boip. XI. 269.; Comp. III. c. 17. h. l. 15. 21.) 2) usque. et subter. dest. in Reg. — ser. no. 1209. — Pathol. no. 3068. 3) responder. Path. 4) possunt. C. Reg. possit. C. Reg. possit. Reg. 5) In quo utique. C. Reg. 6) atque. C. Reg. 7) Si quidem. C. Reg. 8) secundum. C. Reg. praedictum. C. Reg.

Cap. XLV. 1) Resubstitutio ex Reg. Boip. XV. 262.; — Non existit in Comp. III. nat. IV. 2) Meritissimi ep. Reg. — Pathol. no. 1541. 3) immunitatis. Reg. 4) vestium. C. Reg. 5) va. dest. P. BDKL. autem. C. Reg. 6) Unde. C. Reg. 7) expertes. C. Reg. 8) no. scilicet. C. Reg.

Cap. XLVI. 1) Resubstitutio ex Comp. IV. c. 2. h. l. 15. 15.) 2) 1189 — 1215. — Pathol. no. 5033. 3) Ne. D. Reg. 4) possit. D. Reg. 5) mouit. C. Reg. 6) requisitus. C. Reg. 7) impeditus. D. Reg. 8) duxerit. C. Reg. 9) communicaverunt. G. M. D. Reg. 9) ei. dest. C. Reg. sibi. R. F.

CAP. XLVII.1

Excommunicatus est dolose permittens clericum percuti, ex quo poterat prohibere, et non prohibuit.

Idem<sup>2</sup>.

Quantae praesumptionis et temeritatis<sup>3</sup> existat in rectores ecclesiae<sup>4</sup> manus inicere violentas, *in evangelio Dominus protestatur, qui se in ministeriis suis affligi asserit, et in apostolorum principe alibi prohibuit se iterum crucifigi. Hoc etiam poenae qualitas manifeste declarat, quoniam excommunicatus sententia in ipso actu feriat delinquentes, si non solum in fratres et coepiscopos nostros, sed etiam in minoris ordinis clericos violentiam praesumpserit operari.* Ne autem solos violentiae huiusmodi<sup>5</sup> auctores aliorum praesumptio existimet<sup>6</sup> esse<sup>7</sup> puniendos<sup>8</sup>, facientes et consentientes ipsi poena plectendos catholica<sup>9</sup> condemnant auctoritas<sup>12</sup>, eos etiam<sup>13</sup> delinquentibus favore interpretans<sup>11</sup>, qui, quum possint, manifesto facinorosi<sup>14</sup> desinunt obviare. *[Quod bonae memoriae C. Papae praedecessor noster hactenus diligeret attendens, auctores et fautores captivum et detentionis venerabilis fratris nostri Salernitani archiepiscopi excommunicationis nunciasset vinculo involutos etc.]*

CAP. XLVIII.1

Praelatus excommunicare non debet subditum, nisi competente monitione praemisita, et ex causa manifesta et rationabili; et contra facientem imponitur poena hie expressa. Item punitur subditus, qui falso conprocurator, se excommunicatum iniuste, et subditi, quum iuris, si praelatus, dicens se errasse, vult excommunicatum absolvere, et adversarius appellat, ne absolvetur.

Idem in concilio generali.

Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquo excommunicatis sententiam, nisi competenti admonitione<sup>2</sup> praemisita, et<sup>3</sup> personis praesentibus idoneis, per quas<sup>4</sup>, si necesse fuerit, possit probari monito, promulgare praesumat. Quod<sup>5</sup> si<sup>6</sup> contra praesumpserit<sup>7</sup> etiam iusta fuerit excommunicatis sententia, ingressum ecclesiae pro mensem unum sibi noverit interdictum, alia nihilominus poena mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cuiusquam absque manifesta et rationabili causa procedat. Ad quam si taliter forte processerit, et requisitus humiliter processum huiusmodi non curaverit<sup>8</sup> absque gravamine revocare, gravatus apud superiores<sup>9</sup> deponat de iniusta excommunicatione querelam, qui, si<sup>10</sup> absque periculo morae potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra<sup>11</sup> competentem terminum absolvendum; alioquin ipse<sup>12</sup> per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta munus ei absolutiois impendat. Quumque adversus excommunicatorem de iniusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnatur ad interesse excommunicato; alias nihilominus, si culpae qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus, quum non levis sit culpa tantum infligere poenam insonti, nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maxime si laudabilis opinio existat. Verum, si contra excommunicationis sententiam nihil<sup>13</sup> rationabile fuerit a conquerente probatum, idem et<sup>14</sup> super iniusta excommunicationis<sup>15</sup> molestia per poenam ad interesse<sup>16</sup>, vel alias<sup>17</sup> secundum superioris arbitrium condemnatur<sup>18</sup> nisi forsitan et<sup>19</sup> ipsum probabilis error excuset; et<sup>20</sup> super eo, pro quo fuerit iusta<sup>21</sup> excommunicatione ligatus<sup>22</sup>, pro cautionem receptam satisfacere compellatur, vel<sup>23</sup> in pristinam reductur<sup>24</sup> sententiam usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si vero iudex, suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, et is, pro quo lata fuerat<sup>25</sup>, ne absque satisfactione revocet illum, appellat<sup>26</sup> appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de<sup>27</sup> quo merito debeat<sup>28</sup> dubitari; et tunc, sufficienti cautione recepta, quod

coram eo, ad quem appellatum exstitit<sup>29</sup>, vel delegato ab ipso iuri parebit<sup>30</sup>, excommunicatum absolvat. Sicque poenae praescriptae<sup>31</sup> minime subiacet, cavens<sup>32</sup> omnino, ne voluntate perversa in alterius praedictum mentiarum errorem, si districtiois canonicae vult effugere ultionem<sup>33</sup>.

CAP. XLIX.1

Excommunicat haereticos et quoscumque violatores ecclesiae libertatis.

Honorius III. Episcopo Bononiensi<sup>2</sup>.

Noverit fraternitas tua, *quod nos [super] in basilica principis Apostolorum, praesente carissimo in Christo filio nostro Frederico illustri Romanorum imperatore semper<sup>3</sup> Augusto [et regi Siciliae], in celebratione missarum, postquam capiti eius<sup>4</sup> imposuimus<sup>5</sup> imperii diadema, de consilio fratrum nostrorum accessis civitatis Excommunicamus<sup>6</sup> ex parte Dei omnipotentis, auctoritate quoque [beatorum] Apostolorum Petri et Pauli et nostra, omnes haereticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, et fautores et receptores et defensores eorum, nec non et qui de cetero servari fecerint statuta edita et consuetudines vel potius abusiones, introductas contra ecclesiae libertatem, et nisi ea de capitalibus suis<sup>7</sup> infra<sup>8</sup> duos menses post huiusmodi publicationem sententiae fecerint amoveri. Item excommunicamus<sup>9</sup> statutores<sup>11</sup> et scriptores statutorum ipsorum, nec non potestates, consules, rectores<sup>12</sup> et consiliarios locorum, ubi de cetero huiusmodi statuta et<sup>13</sup> consuetudines editae fuerint vel servatae, nec non et illos, qui secundum ea<sup>14</sup> praesumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. [Dat. Lat. II. Non. Ian. Pont. nostr. Ao. V. 1221.]*

CAP. LI.1

Fratres hospitalis Hierosolymitani, excommunicati pro infectione manuum in clericum suo contrarium, absolvi possunt per eorum priorem, nisi excessus fuerit difficilis et enormis.

Idem Magistro et Fratribus hospitalis Hierosolymitani<sup>2</sup>.

Canonica<sup>3</sup> constitutione cavetur, quod monachi et canonici regulares, quocumque modo se in claustris percusserint, non sunt ad apostolicam sedem mittendi, sed secundum discretionem et providentiam sui abbatis disciplinae subdantur. Quodsi abbas discretio ad eorum correctionem non sufficiat<sup>4</sup> providentia est dioecesis episcopi adhibenda, nisi excessus difficilis fuerit et enormis, propter quem merito ad ecclesiam Romanam sit recursus habendus. Nos ergo, vestris supplicationibus inclinati, ad vos statum huiusmodi duximus extendendum, auctoritate praedicta<sup>5</sup> statuentes, ut in tali casu, nisi maioris sit providentia requirenda, per priorem vestrum, qui, sicut audivimus, presbyter esse debet, fratres vestris absolutiois beneficium impendatur.

CAP. LI.1

Excommunicatus vel suspensus absolvi non debet, nisi prius inramento praestitit; si tamen sine scandalo iuramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manuum promissionem.

Idem tituli<sup>2</sup> sanctae Praxedis Presbytero cardinali apostolicae sedis Legato.

Super eo, quod monachi Graeci et Eremitae, propter inobedientiam<sup>3</sup> sententia<sup>4</sup> suspensionis et excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum ecclesiae nisi per manuum promissionem redire, hoc tibi duximus respondendum, quod, si nullatenus possunt induci ad praestandum iuxta formam ecclesiae iuramentum, ipsos hac vice cum promissione poteris recipere manuali, quum interdum<sup>5</sup>, consideratis locorum et temporum qualitatibus severitati sit aliquid detrahendum.

TIT. XXXIX. Cap. XLVII. 1) Resolubum ex Reg. Bal. I, 21; Comp. IV. c. 3. h. l. (5, 13). 2) Spiritensi, Argentiniensi et Wormaciensi epp.; Reg.; — ser. an. 1198. — Posthast no. 24. 3) et tem.; deest: Codd. coll. 4) ecclesiarum; Dh 5) in; deest: Dh 6) et; Dh; etiam; deest: Duc 7) huius; Reg. 8) aestimati; GHK; crediti; Dh; crediti; Reg. 9) esset; deest: Dh 10) puniatis; Dh Reg. 11) canonice; FMH Reg.; add. vel canonice; Dh 12) sententia; Reg. 13) et; Dh 14) interpretatur; Bohm; ex Cont. 15) criminati; A. Cap. XLVIII. 1) c. 47. Cont. Later. IV. (1215); Comp. IV. c. 5. h. l. (5, 15). 2) communitio; P Cont.; unitione; Dh M; communitio; Dh 3) et; deest: Dh 4) quos; Dh 5) Quia; Dh Dh 6) add.; aucto; Dh 7) praesumpserit; GHK 8) tunc; Dh 9) add.; indicata; Dh 10) quod si; Dh Dh Cont. Bohm. 11) iuris; Cont. Bohm. 12) vel; Dh 13) nisi; Dh 14) et; deest: Dh Cont. M; etiam; Dh 15) excommunicatores; Lr M; conjectionis; Conc. 16) add.; puniatur; V; compellatur; Dh 17) aliam; D; ad aliam; Conc. Ms. 18) cond.; deest: P; HIALD Conc. Ms. 19) vel; Dh

20) et; deest: Dh 21) iuste; Dh Dh 22) fuerat excommunicatus; Dh Dh 23) ut; vel; Dh 24) redigatur; Dh 25) fuerit; Dh Dh 26) si autem app.; Dh 27) ut de; Dh 28) possit; M Cont.; valeat; Dh; debeat vel valeat; Dh Dh 29) existit; Dh Dh Dh Conc. 30) parent; Conc. Ms. 31) subscripserat; Dh 32) exact tamquam unitione; 33) obsequium; Conc. Ms. Cap. XLIX. 1) Resolubum ex quo orig. ad. a Reg. ad. c. 1220.; Comp. V. c. 2. h. l. de const. (1, 1). 2) Posthast no. 4409. 3) et semper; Ebh 4) suo; Dh 5) imponi; Ea 6) excommunicavit; E Orig. 7) et; deest: P; Lr M; Orig. 8) nisi; deest: Ed 9) infra; Cont. Bohm. 10) excommunicavit; E Orig. 11) statutores; Ebh Orig. 12) et reat; Ed 13) vel; E Orig. 14) add.; cap.; Ebh; capitularia; Comp. Cap. L. 1) Resolubum ex Comp. V. c. 1. h. l. (5, 18). 2) 1216-27. — Posthast no. 7854. 3) cf. supra c. 2. 4) sanctit; P; HIALD Ms. 5) praesentium; GHK; E. Cap. LI. 1) Resolubum ex Comp. V. c. 2. h. l. (5, 18). 2) H. Hilo; Ed; Hl.; deest: E; — 1216-27. — Posthast no. 7855. 3) iuob. stam; Ed Richt. 4) vinculo; Ed 5) undique; ib.

CAP. LIII.

Quid de vobis sententia dicitur, potest qui absolvi ad cautelam iuramento praestito.

Idem Bituricensi et Carnotensi Decanis et Subdiacono<sup>2</sup> Arelatensi<sup>3</sup>.

Venerabilis fratre nostro Cenomaniensi episcopo et dilecto illi canonice Turonensi, procuratore evo cabilis fratris nostri Turonensis archiepiscopi, in nostra praesentia constituti pro quadam suspensionis sententia, in praefatum episcopum ab eodem archiepiscopo promulgata, nos, auditis et intellectis quae super hoc fuerunt ab eis proposita coram nobis, quia partes dissentiant in facto illi, quod de illo plene constare non potuit, sententiam ipsam de gratia relaxavimus ad cautelam, ipso episcopo in praesentia dicti procuratoris praestante corporaliter iuramentum, quod parebit mandatis, quae idem archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constituerit, ipsum episcopum in eo, pro quo fuit lata praedicta sententia<sup>1</sup>, culpabilem existitisse.

CAP. LIII.

Excommunicatus officiale locorum, in quibus sunt statuta contra ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint; et statutaria feuda ecclesiae suis privati.

Idem Episcopo Senensi<sup>2</sup>.

Gravem venerabilis fratris nostri Pisani archiepiscopi recepimus quaestionem, quod J. B. et quidam alii cives Pisani, deputati a potestate ad populo ad statuta civitatis eadem, tanquam periret supradicta, litem in derogationem apostolicae sedis et subversionem ecclesiasticae libertatis edere praesumpserunt, quod, si quis clericus vel laicus contra quemcumque laicum Pisani districtus ad iudicem ecclesiasticum literas apostolicas impetraverit, in mille solidis, nisi huiusmodi renuntiaverit literis, condemnatur, nec reditus possessionum suarum redantur eidem, vel agri excoluntur illius<sup>1</sup>; sed habno potius subiacent<sup>1</sup> potestatis, quae nullum ad exigium civitatis suscepit, nisi hoc se invenerit serrationem<sup>2</sup>; et haec et quaedam alia potestas, quae pro tempore fuerit, successores suos iurare faciet supra dicta. Statuerit illi praeceperit, ut clerici suis sumptibus castrum Rospae fractae faciant custodiri. Quod si renuerint, contra eos potestas procedere teneatur, quarta quo dicitur<sup>3</sup> consilium civitatis, quae omnia is, qui nunc perest civitati praesentibus, observantiam se fidenter observandum firmiter. Ideoque<sup>4</sup>, quum tota civitas Pisana, quae alias tandem de timore obicit, quod infecta iam ereret vel infectioi proxima praesentaret, et tunc statutaria quum potestate vultum non sit dubium propter hoc excommunicationis sententiam penitus notam infamiae incurrisse; fraternitati tuae mandamus, quatenus<sup>5</sup> in consiliarios et officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitalibus suis<sup>6</sup> deleri fecerint, et idonee, sicut exigit res, caveri, quod similia de cetero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures. Ceterum, quum idem statutarii<sup>7</sup> multa de bonis ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominus privatos feuda huiusmodi nunciare proctres.

CAP. LIV.

Alioquin excommunicatum in tendebant ad salutem animae, etiam si alia verba interponat, excommunicatus non est. §. 1. Praedicatoribus, praesertim qui alias statutarii non possunt, excommunicationis et delictum libus bona aliam elemosinam recipere possunt. Hoc dicitur §. 2. Punit quosdam casus, in quibus peractis clericum excommunicatus non est.

Gregorius IX.

Quum voluntate ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit qui excommunicato in his, quae ad absolutionem vel alias ad salutem animae pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat. §. 1. Praedicatoribus quoque, qui peries excommunicatos vel alios alienarum rerum detentores in praedicationibus et confessionibus quasi gerunt causam vel curam<sup>2</sup> eorum, ad quos res ipsae spectare noscuntur, elemosinas licite possunt ab illis recipere, praesertim si alias non valeant in illo

loco sustentationem habere. §. 2. Si qui vero ratione officii, quod in ecclesia obtinent, aut etiam alii clerici seniores zelo devotionis pueros vel adulescentes, in minoribus ordinibus constitutos, turbantes divinum officium, et hi, qui obtentu praedationis vel magistris subditos et scholares correctionis causa leviter forte percusserint, excommunicationis sententiam non incurrant. Quod et de his dicendum est, qui aliquos de familia sua vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut colubentur a suis insolentis, et scientia bonisque moribus informatur, duxerint corrigendos.

CAP. LV.

Communicatus excommunicato in crimine damnabili incidit in excommunicationem maiorem.

Idem Astoricensi Episcopo<sup>2</sup>.

Si concubinae publicae clericorum ecclesiasticae censurae districtioe poterunt, eosdem concubinariorum non est dubium sententia maioris excommunicationis involvi, qui post litem sententiam communicant in eodem crimine criminosis<sup>3</sup>. [Aqua etc. (cf. c. 9. ad cons. eod. III. 40.) Dat. Lat. XII. Kal. Ian. Pont. nostr. Jo. VII. 1233.]

CAP. LVI.

Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquem absolovere.

Idem.

Duobus collata potestas, ut a minori excommunicatione, si in ipsam incididerit, invicem se absolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis huiusmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur ministris ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quae expraunantur in textu.

Idem.

Permittitur ministris ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, ianis clausis, excommunicatis et interdictis exclusis, missarum solennia celebrare causa conficiendi corpus Domini, quod decedebitis in poenitentia non negatur.

CAP. LVIII.

Satisfaciens clerico, quem verboravit, non potest propter hoc ab episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem.

Quamvis incidens in canonem latae sententiae propter violentam manuum iniectionem iuxta proprias facultates eis satisfaciatur, quibus iniurias irrogavit: non tamen taliter, quam per sedem apostolicam vel eius legatum absolutiois potest beneficium obtinere, nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia aut inopia, puerili vel senili aetate, fragilitate sexus seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iuris beneficio a labore huiusmodi excusetur. Ceterum quibusdam praedictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, sub debito iuramento, quod secundum ecclesiae formam praestare teneatur, consuevit iniungi, ut impedimento cessante ad apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata intelligitur de maiori. H. d. et est textus notabilis, et quotidie allegatur.

Idem.

Si quem sub hac forma verborum: „Illum excommunico,“ vel simili, a iudice suo excommunicari contingat, dicendum est, eum non tantum minori, quae a perceptione sacramentorum, sed etiam maiori excommunicatione, quae a communiione fidelium separata, esse ligatum.

CAP. LX.

Beneficium, involutum ratione minoris totalis, postquam coepit habere locum, non extinguitur, licet et minor pervenerit ad maiorem statum.

Idem.

Pueris, qui in canonem inciderunt sententiae promulgatae, sive ante sive post pubertatem postulent, se absolvi,

Tit. XXXIX. Cap. LIII. 1) Rescriptum ex Coop. V. c. 4. h. l. (5. 18.) 2) subdiano: ME d. 3) Aurelian.: FRIKLM. Mend. — 1216. 27. — Polthst no. 756. 4) Herbertus: E. 5) sent. dist. Ed. — 1216. 27. — Polthst no. 757. 6) Quam ant. em. etc.: E. 7) quatenus res excommunicatos publice docentis et facia: ab omnibus archiepis, evitari, donec absolutiois beneficium per eosdem apostolicam mereantur, contra consiliarios et officiales civitatis: hinc: nisi statuta ipsa de capitalibus deleri fecerint, et idonee, sicut exigit: 8) stat. B. res. caveri: Ev. quod de cetero non debeant attentare.

similiter processurus: E. 8) suis: dest.: FGHKLN. 9) statuarii: Ev. Cap. LIV. 1) 1227-31. — Polthst no. 9686. 2) vel cur.: dest.: FGHKLN. Cap. LV. 1) Interim, ed. est a Raynaldo ad n. 1234.; ex Reg. VII, 119. 2) Polthst no. 9695. 3) criminosos: 9697. Cap. LVI. 1) 1227-31. — Polthst no. 9687. Cap. LVII. 1) 1227-31. — Polthst no. 9688. Cap. LVIII. 1) 1227-31. — Polthst no. 9689. Cap. LIX. 1) 1227-31. — Polthst no. 9690. Cap. LX. 1) 1227-31. — Polthst no. 9691.

potest dioecesanus episcopus absolutiois beneficium impertiri, quum propter defectum aetatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.

### TITULUS XL.

#### DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

##### CAP. I.

Novale est terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus<sup>1</sup> super Osee.

„Innovate novale.“ Novale est ager nunc primum praecisus.

##### CAP. II.<sup>1</sup>

Appellatione patris venit in lata significatione omnes descendentes.

Idem super Daniele.

„Nam et<sup>2</sup> rex Nabuchodonosor, pater tuus,“ id est, proavus, more scripturae, quae avos<sup>3</sup> et deinceps patres appellat.

##### CAP. III.<sup>1</sup>

Non dicitur natus qui statim decessit.

Idem in Parabolis.

„Nam et ego unigenitus fui<sup>2</sup> coram matre mea.“ Quare unigenitum se coram matre nominat, quem frater uterinum praecessisse scriptura testatur, nisi quia ille mox, natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit?

##### CAP. IV.<sup>1</sup>

Dictio „antequam“ non semper implicat.

Idem super Matthaum.

Quod dicitur: „antequam convenirent,“ non sequitur, ut postea convenirent<sup>2</sup>; sed scriptura quod factum non sit ostendit.

##### CAP. V.<sup>1</sup>

Primogenitus dicitur qui primo nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

Idem in eodem.

„Joseph non cognovit Mariam“, donec peperit filium suum primogenitum.<sup>4</sup> Ex hoc loco quidem perversissime suspicantur, et alios filios Mariam habuisse, dicentes, primogenitum non dici, nisi qui habeat et fratres, quum haec mox divinarum scripturarum sit, ut primogenitum non eum vocent, quem fratres sequuntur<sup>3</sup>, sed eum, qui primo natus fuit<sup>2</sup>.

##### CAP. VI.<sup>1</sup>

Verba sunt intelligenda non secundum quod sonant, sed secundum mentem profertentis.

Hilarius.

Intelligentia dictionum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus.

##### CAP. VII.<sup>1</sup>

Non vitatur factum, vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur.

Augustinus super Matthaum.

Nihil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur<sup>2</sup>, maxime quum quisque<sup>3</sup> evangelistarum eo ordine credat<sup>1</sup> se dicere<sup>2</sup>, quo Deus voluit.

##### CAP. VIII.<sup>1</sup>

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius<sup>2</sup>.

Propterea, si prolixam epistolam meam ad interpretan-

dum accipere te<sup>3</sup> fortasse contigerit, rogo, non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferri<sup>4</sup>, quia plerumque, dum proprietates verborum attenditur<sup>5</sup>, sensus veritatis amittitur.

##### CAP. IX.<sup>1</sup>

Dicit, quis proprio sit praepositus.

Isidorus<sup>2</sup>.

Quamvis omnes, qui praesunt<sup>3</sup>, praepositi rite vocentur<sup>4</sup>, usus tamen obtinuit, eos vocari praepositos, qui quandam prioratus curam super alios gerunt<sup>5</sup>.

##### CAP. X.<sup>1</sup>

Non recipit congruam summationem.

Idem in libro Etymologiarum.

Forus est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Foroneo rege, qui primus Graecis legem dedit. *Quis locus et praeorata vocatur ab eo, quod<sup>2</sup> ex bello Punico captis naevibus Carthaginiensium rostra ablata<sup>3</sup> sunt, et in foro Romano praefata, ut essent huius insignis<sup>4</sup> victoriae.* Constat autem forus<sup>5</sup> causa, lege et iudicio<sup>7</sup>. Causa a casu, quo venit<sup>8</sup>, dicitur<sup>9</sup>. Est enim materia et origo negotii, necdum discussionis examine patefacta, quae, dum proponitur, causa est: dum discutitur, iudicium [est]; dum finitur, iustitia. Vocatur<sup>10</sup> autem<sup>11</sup> iudicium quasi iurisdictio, et iustitia quasi iuris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur, unde et<sup>12</sup> auctores iudiciorum et praepositos quaestores vel quaesitores vocamus<sup>13</sup>. Negotium [autem] multa significat, modo actum alicuius rei, cuius<sup>14</sup> contrarium est otium, modo actionem causae, quod<sup>15</sup> est iurgium litis, et dictum est<sup>16</sup> negotium quasi nec otium, id est sine otio. Negotium autem in causis, negotio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut maiora lucrentur. Iurgium dicitur<sup>17</sup> quasi iuris garrum, eo, quod hi, qui causam dicunt, iure disceptant<sup>18</sup>. Lis autem<sup>19</sup> a contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius<sup>20</sup>. „Limes erat positus, item ut discerneret agris<sup>21</sup>.“ Causa<sup>22</sup> aut<sup>23</sup> argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem, unde et<sup>24</sup> dictum est<sup>25</sup> argumentum, quasi<sup>26</sup> argue inventum. Probatio autem testibus et fide tabularum constat. In omni quoque<sup>27</sup> negotio hae<sup>28</sup> personae quaeruntur: iudex, accusator, reus et tres testes. Iudex dicitur<sup>29</sup> quasi ius dicens populo, sive quod iure disceptat. Reus autem disceptare est iuste iudicare. Non est ergo<sup>30</sup> iudex, si non est in eo iustitia. Accusator vocatus<sup>31</sup> est<sup>32</sup> quasi causator<sup>33</sup>, quia<sup>34</sup> ad causam vocat eum, quem appellat. Reus a re, quae<sup>35</sup> petitur, nuncupatur<sup>36</sup>, quia, quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in<sup>37</sup> iudicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstitibus dicebantur eo, quod super causae status<sup>38</sup> proferebantur; nunc parte ablata nominis testes vocantur<sup>39</sup>. Testes autem considerantur conditione, natura et vita. Conditione, si liber, non servus. Nam saepe servus metu dominantis testimonium suppressit veritatis. Natura, si vir, non femina. Nam varium et mutabile testimonium<sup>40</sup> semper femina produci<sup>41</sup>. Vita, si innocens et integer actu. Nam, si vita bona defuerit, fide carebit<sup>42</sup>. Non enim potest iustitia cum scelerato homine<sup>43</sup> habere commercium<sup>44</sup>.  *Duo sunt [autem] genera testium, aut dicendo id, quod viderunt, aut profereudo id, quod audiverunt. Duobus autem modis testes delinquant, quum aut falsa pronunt, aut vera silentio tegunt<sup>45</sup>.*

Tit. XL. Cap. I. 1) Gloss. interlin. ad Osr. X, 12.; Comp. I. c. 14. h. l. (5, 36).

Cap. II. 1) Gloss. interlin. ad Dan. V, 11.; Comp. I. c. 1. h. l. (5, 36) 2) et: deest: M. 3) add.: et: Ab.

Cap. III. 1) Gloss. ord. in Prov. IV, 3.; Comp. I. c. 2. h. l. (5, 36) 2) quia: M.

Cap. IV. 1) Hier. in Matth. I, 18.; Comp. I. c. 3. h. l. (5, 36) 2) conveniunt: Ab Hier.

Cap. V. 1) Restitutio ex Hier. ad Matth. I, 25.; Comp. I. c. 4. h. l. (5, 36) 2) Mar.: deest: FiliAnecl.; eam: K 3) sequantur: Al orig. 4) sit: A orig.

Cap. VI. 1) Hier. lib. IV. de Trin.; Comp. I. c. 5. h. l. (5, 36)

Cap. VII. 1) Sinitle est in lib. II. c. 21. de concessione Evangelistarum; Comp. I. c. 6. h. l. (5, 36) 2) ut eodem dicantur: M 3) quis: Lm; quisquis: Ab 4) credit: A 5) debere: Itz: Antel.

Cap. VIII. 1) Greg. I. Reg. I, 29.; Comp. I. c. 7. h. l. (5, 36) 2) Aristobolo extracto et antigrapho: Itz; — ser. no. 591. — Jaff. no. 732. 3) te: deest: A Reg. 4) transferre: Ib. 5) intendent: Al.

Cap. IX. 1) Sinitle est sup. Istid. Etym. X, 206.; Comp. I. c. 8. h. l. (5, 36) Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II.

2) Idem (Item: Ab) Isidorus de praepositis: Abtc 3) praesint: M 4) vocantur: A 5) gerunt: M.

Cap. X. 1) Restitutio ex Istid. Etym. XVIII, 15. (Ed. in Ludoviciani Corp. Grammat. Lat. Tom. III.) — Comp. I. c. 10. h. l. (5, 36) 2) haec loca: Aab 3) qui: Ab 4) ablata: Ib. 5) in signis: Abtc 6) forum: Ab 7) iudice: orig. 8) evitit: Ib. 9) dice: deest: FGHKLMA orig. vocatur: A orig. 10) vocatum: orig. 11) aut: deest: FHLN 12) et: deest: F orig. 13) nominatus: orig. 14) cui: Ab 15) quae: Ab orig. 16) est: deest: Ancl orig. 17) dicitum: orig. 18) disceptat: Ib. 19) aut: deest: A orig. 20) An. XII, 898. 21) agris: FGHKLMA orig. 22) add.: autem: A 23) aut: deest: Ab 24) et: deest: Itz; unde: deest: Ab 25) est: deest: orig. 26) quasi: deest: FGHKLMA; id est: A 27) autem: A; deest: orig. 28) sex: A orig. 29) add.: est: Gbbal 30) autem: A orig. 31) dicitur: Ab; vocatur: orig. 32) est: deest: Acl. 33) adeusator: FGHKLMA orig. accusator: B; ad eusator: I. 24) qui: Ib. 35) quae: orig. 36) nuncupatur: Ancl. 37) in: deest: A; in iudicio: orig. 38) status: A orig. 39) vocari: orig. 40) test: deest: FGHKLMA orig. 41) prod.: deest: A orig.; — cf. Virg. Aen. IV, 569. 42) non creditur: Abcl 43) hom.: deest: Al orig. 44) eorum: deest: Ib. 45) satagunt: Abtc.

CAP. XI.1

Dicit, quid sit pactum, et unde dicatur.

Idem.

Factum dicitur inter partes ex parte convenientis scriptura, legibus ac moribus comprobata: [r] dictum pactum, quasi ex parte factum.

CAP. XII.1

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem in eodem.

Ins dictum est 2 a iure 3 possidendo. Hoc enim iure possidetur, quod iuste, hoc iuste, quod bene; quod autem male possidetur, alienum est. Male autem possidet, qui 4 vel 5 suis 6 male utitur, vel aliena praesumit.

CAP. XIII.1

Quicquid fidelis offert ecclesiae, oblationis nomine continetur, et a sacerdotibus possideri non debet.

Paschalis II.2. Canonici sancti Martini.

Causa Carpensis plebis (Et infra:) Ceterum primitiae, decimae et 2 oblationes in solis ecclesiarum bonis praecipue numerantur. Oblationes vero dicimus, quaecumque de propriis et licitis rebus ecclesiae a fidelibus offeruntur. Quicquid igitur eas per manus vel potestatem saecularem obtinet, procul dubio contra Deum 1 et contra sanctorum Patrum nititur sanctiones 5; quin immo et qui accipit, et qui tradit, raptor et sacrilegus iudicatur.

CAP. XIV.1

Solus sacerdos potest sacramentum extremae unctionis inferno conferre, II. d. = 1. In anno bisextili servari debet, hoc consuetudo circa diem 8. Matthiae festum, dum tamen vigilia continetur festo. Hoc dicit.

Alexander III.2

Quaesivit a vobis fraternitas tua, 2 utrum sacerdos uno diebus tantum prout ante infirmum debeat invigilare, 3 et qui die 4 festum beati Matthiae in anno bissexili debeat observare, praesertim quoniam quidam inter vigilia 5 et festum celat diem interponere, [et utrum mulier etc. cf. c. 2. de dir. IV. 19.] Nos itaque 6 tibi taliter 7 diximus respondendum, quod 8 sacerdos uno praesente clerico et etiam solus potest infirmum ungere 9, §. 1. Festum vero 9 beati Matthiae iuxta consuetudinem 10 ecclesiasticam vigilia eatenus praecedat, ut nec pro bissexto, nec pro 11 quolibet alio modo inter se et solemnitate aliam diem admittat, in qua utique vigilia, nisi venerit 12 in dominica die 13, ieiunium celebratur 14. Ipsum autem festum sive fiat in praecedenti 15, die sive 16 in sequenti, qui duo quasi pro uno reputantur, nullus error, sed consuetudo ecclesiae tenetur. [Quod autem mulier pro facto etc. cf. c. 2. de dir. IV. 19.]

CAP. XV.1

Per verbum: „statuo et praecipio“, definitiva sententia ferri potest.

Coelestinus III.2

In his, quae 2 ambiguntur continent, 3 ad 4 sedem apostolicam ex debito 5 veritas habetur 6, ad quam re vera, tanquam matrem et caput omnium ecclesiarum, maiores et diffidiores 7 quaestiones, sicut 8 ab antiquis Patribus constitutum est 9 et miribus utilitatem recte approbatum, usquequaque conferri debent 10. Innotuit siquidem apostolatum nostro, quod, quum de controversia, quae inter magistrum M. 11 et conversos hospitalis sancti 12 Simpliciani 13 super eodem hospitali habebatur 14, in praesentia venerabilis fratris nostri O. Mediolanensis archi-

episcopi questio 14 verteretur, ipse archiepiscopus post cognitionem causae in prolatione sententiae his verbis non fuit usus, ut secundum nos civile diceret: „talem partem condemnno, vel 15 talem absolvo,“ sed pronuntiavit ita: „statuo et praecipio,“ 16 ut 17 de vetero, et reliquo 17, quae expressim 18 continentur in instrumento 19. Quoniam igitur 20, sicut 21 ex relatione dilecti filii nostri Cuthuldi 22 S. Laurentii 23 dicitur, et Ioannis S. 24 Friscae presbyterorum cardinalium 25 iudicium, quos ad hoc concessimus audire, super hoc fuit prolatum 26 sententia dubitatum 27. Attendentes 28 igitur 29, quod 30 hoc verbum „statuo“ secundum legem rem perfectam significat 31, et cum effectu, non verbotenus accipitur 32, item quod 33 secundum Gregorium quod 34 praecipitur imperatur, et quod imperatur necesse est fieri, et 35 aliquando, si 36 non fiat, poenam habet, considerantes 37 nihilominus, quod 38 iuxta 39 eundem Gregorium non debet aliquid considerare verba, sed voluntatem et intentionem, quum 40 non intentio verba, sed verba intentioni debeant deservire 41, interpretatur 42 in praesenti 43 articulo de 12 fratre nostro nostro consilio 44, procuratoribus utriusque partis praesentibus, et 45 diffinimus, quod praefati archiepiscopi verba, tali 46 forma prolata, perpetuo vitalitae sententiae obtineant firmitatem. Nos itaque 47 sententiam ipsam licet appellacionis obstaculo hucusque fuerit impedita, praesenti pagina sedis apostolicae confirmamus, et huius 48 scripti patricio communionis statuimus et auctoritate apostolica praecipientes ut ipsos hospitalis praefati 49 fratres ab aliis eiusque concessoribus obediant in perpetuum tanquam prelati suis et dominis sicut archiepiscopus ipse praecipit.

CAP. XVI.1

Beneficium principis latissime interpretari debet.

Innocentius III. Patriarchae Grandensis.

Olum tibi scripsisse recolimus, ut, si dilectus filius archiepiscopus 2 et canonici Paduani, quibus super hoc scripta nostra direximus, dilecto filio magistro G. canonico Paduano, praebendam, quae tantum residentibus de communi confertur, sicut uni ex aliis de communibus preventibus et manualia beneficia omni dilacione postposita non 4 conferentur, tu eos ad id appellacione cessante compellere procurares 5. Quia 6 vero, sicut nostro apostolatum reservatum est, quidem mandatum nostrum interpretari aliter, quam deceat, moluntur, quum beneficia principum 7 sint interpretanda largissime: volentes a mutulo nostro dubitatione inferre, non quaestiones scripulum reservare, ut quae mundanus 8 diligenter et libere investigari, nostrum tibi in eo aperiri duximus intellectum, videlicet, quod praebendam, quae tantum residentibus in victu et vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plene, sicut uni ex aliis residentibus, inunximus conferendam. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandavimus, quatenus in negotio ipsi multoquin interpeccionibus aliquam non attenders, sic, quod de praefato magistro tibi principibus, subdito causantibus contrahentibus et appellacionis obstaculo cessequi studeas diligenter.

CAP. XVII.1

Generale dicitur interdictum, quod fertur nequam in provincia, sed in villa vel castrum.

Idem Colubriensis 2 et alii Episcopi in regno Portugaliae 3 constituitis.

Quum in partibus vestris peccatis exigentibus saepe contingat diversa loca interdicto supponi, quando generale vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accipimus in dubium revocari, quum illi, qui ab ecclesia Romana decorari

TIT. XI. Cap. XI. 1 Isid. ib. c. 21; Comp. I. c. 11. h. l. 15, 26a  
Cap. XII. 1 Isid. ib. c. 5; Comp. I. c. 12. h. l. 15, 26; 2 est: desist; Al; dicit: est: desist; orig. 3 insit: Abh'orig. 4 quod. Al. 5 vel: desist; ab. 6 sua: orig.  
Cap. XIII. 1 Resolutum ex Comp. I. c. 13. h. l. 15, 26a; desist in Ab 2 II. dicit: FRIK; Paschasius. A. = Ius. 118; = Jaffe no. 1863. 3 et: desist; A. 4 Dominum: FRI 5 institutiones: A.  
Cap. XIV. 1 Institutum ex App. I. 22; Comp. I. c. 9. h. l. 15, 26b 2 Idem in eodem (c. 1. Carnot. ep. in XIV. lib. Reg. par Illius cap. Quum sacrosanta Romana c. 1. non sit locus ad videtur: = 1172-73. = Jaffe no. 824. 3 ungeri: Ius. 4 et quod: A. 5 utique: Auel. 6 tal: desist: Ab 7 quod: desist; A. 8 iungere: 309 9 vero: desist; Aoc 10 regnabunt: 9 11 pro: desist: FRIKA 12 evanuit: 9 13 die: esist: F 14 celebratur: 9 15 praesertim: GHA 16 ut: A.  
Cap. XV. 1 Resolutum ex Alia. auct. et. lib. 80; Comp. I. c. no. h. l. 15, 25. 2 1190-7. = Jaffe no. 1923. 3 quae in se: Bou Rold. 4 ad. l. 1. dehi: desist; Te 5 merito tux: desist; Bb 6 haberi debet: Bb 7 sic: desist; Bb 8 est: desist; Bb 9 debere: Bb 10 L. M. Michl: Bb; Michl: Bb; Michl: Bb; H. Bb 11 sancti: = bouje: desist; Te 12 Simplicii: F; Spoliciani: Bb 13 habebatur: Bb; desist: Tt 14 que:

desist; Te; contentio: Bb; concertatio: BeTe 15 et: Ffa 16 ut: Te 17 cetera: BeTe 18 expressimus: Te 19 regitur: Bb; sententia: Bb 20 ergo: Ius 21 sic: desist; Bb 22 Vicentii tunc: Te; clerici canonici Bb; Ius: Ht; Bbc 23 diocani Bt: desist; ab. 24 addit: tunc: Bb 25 in pro: Bb. 26 dub. nos: Bb Rold. 27 interdictum: Bb 28 sic: add. c. Romae. 29 quod quum: Bb 30 similiter: Bb 31 accipitur: Te 32 quia: Bb; desist; Bbc 33 quod: desist; Te 34 aliqui: Bb; Ht; = cf. Grad. ord. ad. C. XIV. q. 1. 35 si... fiat: Bst 36 cons: desist; ab. 37 quavis secundum: ab. 38 quia intentio non debet verba inserere obsequere: Bb 39 per verbum definiti: Te; sed verba intentioni: Bb 40 deserviant: Bb 41 et secundum intentionem verba interpretantur: Bb 11 add.: quidem: Bb 12 et: Bb; et de: Bb; ex: Bb 13 consensus: Bb 14 et: desist: Bb; Te 15 sub: tibi: Bb; taliter (form.: desist): BbTe 16 utique: Te 17 huiusmodi: Te 18 praefati (erat.: desist): Bb 19 Cap. XVI. 1 Resolutum ex Comp. II. c. 8. de scriptis. II. 23 2 Grandensis: Cap. vult. = ser. no. 1290. = Pottstus no. 1027. 3 add.: vester: Bb 4 add.: c. 6 5 compelleret: Cab 6 Verum quia: Cebh 7 principalia: Bb 8 mandavimus: Cb 9 Cap. XVII. 1 Resolutum ex Reg. Vat. I. 554; Comp. III. c. 1. h. l. 15, 23 2 Colubriensis: Reg. 3 Legion: Cb. = Pottstus no. 592.

privilegio meruerunt<sup>1</sup>, videlicet, ut, quom generale interdictum terrae fuerit, liceat eis, ianuis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce divina officia celebrare, interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes<sup>2</sup> illud interdictum generale duntaxat, quom<sup>3</sup> regnum, vel saltem provincia tota subicitur interdicto. <sup>4</sup>Propter quod et instilia saepius deperit, et praetatorum sententiae contemnuntur, quom in aliis provinciis interdictis divina celebrant, et, suspensis organis altorum, ipsi pulsatis campanis et apertis ianuis quoslibet passim recipiant ad divina. Quom autem<sup>5</sup> in privilegiis de regno vel provincia nil expresse dicitur, nomine terrae non solum regnum vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam et castrum, ut et in his locum habeat quod<sup>6</sup> de generali dicitur interdicto, videlicet ut, quom villa vel castrum generali subicitur interdicto, praescripta privilegii forma debeat observari. [Dat. Lat. VII. Id. Febr. 1199.]

CAP. XVIIII.

Privilegium contra consuetudinem, huius communi obviamem, large est interpretandum. II. d. secundum intellectum abbatis antiqui, et est casus not. secundum hunc intellectum.

Idem Altissiodorensis<sup>1</sup> episcopo.

Quom tibi de benignitate sedis apostolicae sit indultum, quod ordinatio rerum clericorum ab intestato decedentium libere in tua potestate et dispositione permaneat, volens omnem materiam scandalii renovere, quod aliquando inter te et tuos<sup>2</sup> est subortum super dubiis, nos consulere voluisti, primo, an appellatio vocabuli clericorum tam ad canonicos quam ad non canonicos extendatur; <sup>3</sup>Secundo, an illis<sup>4</sup>, qui in voluntate et dispositione alterius suam committunt ultimum voluntatem, nil per se penitus ordinantes nec determinantes, quod<sup>5</sup> cui loco vel personae conferri debeat, dicantur decedere instatim. Prime igitur Consultationi tuae taliter<sup>6</sup> respondemus, quod appellatio clericorum non solum alios, sed etiam canonicos comprehendit<sup>7</sup>. In secunda<sup>8</sup> etc. (cf. c. 13, de testam. III. 26.) [Dat. Lat. 1202.]

CAP. XIX.

Iurans obedi re praeto et ecclesiae, non clero dioecetano, sed capitulo ecclesiae cathedralis obedi re tenetur.

Idem Praeposito<sup>2</sup> et Capitulo Placentino.

Quom clerici Placentini iuramentum praestant<sup>3</sup> sub hac forma verborum: „Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero et obediens sanctae Placentinae ecclesiae, et domino meo, episcopo Placentino, <sup>4</sup>per vestras nos iterum consulere voluistis<sup>5</sup>, utrum intelligi debeat clerus totius dioecesis, an capitulum tantum ecclesiae cathedralis. Nos igitur discretioni vestrae praesenti pagina taliter<sup>6</sup> respondemus, quod per ecclesiae Placentinae vocabulum in forma iuramenti praescripti non debeat<sup>7</sup> intelligi totius<sup>8</sup> dioecesis clerus; et, si capitulum intelligatur ecclesiae cathedralis, is tamen, qui praestat huiusmodi iuramentum, episcopo, tanquam capiti, principaliter obligatur. [Dat. Ferentini VI. Non. Id. 1203.]

CAP. XX.

Appellatio ecclesiasticae censurae comprehenditur excommunicatio, suspensio et interdictum.

Idem Priori S. Fridiani<sup>2</sup> Lucani.

Quaerenti, quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, quom huiusmodi clausulam in nostris literis apponimus, respondemus, quod per eam non solum interdicti, sed suspensio et<sup>3</sup> excommunicatio sententia valeat<sup>4</sup> intelligi, nisi<sup>5</sup> iudex discretus, rerum et personarum circumstantiis indagatis, ferat quam magis viderit expedire.

TIT. XL. CAP. XVII. 4) meruerunt: Cogh 5) asserentes: C Reg. 6) quando: Ob. 7) Ne autem diversa interpretatio discordiae causam inter vos ulterius et odii fomitem valeat ministrare (admin. eab), vel quod interdictum dici debeat generale, amodo in dubium revocatur, significatione vobis praesentium hincimamus, quod quom in priv. C Reg. 8) privilegio: Gledy; privilegium: Ob. 9) add.: etc Cogh.

CAP. XVIIII. 1) Restitutio: s Reg. Breg. V. 30; Gibb. auct. et. bt. 14; Comp. III. c. 2. h. l. (5, 23). 2) Antissiodorensis: Reg.; — Pothast no. 1796. 3) add.: canonicos: Ob. 4) illi: Car. 5) quid: deest: Ob. 6) tal.: deest: FOHIA; tunc (add.): taliter: Ob duximus respondendum: C Reg. 7) comprehendit: Ob.

CAP. XIX. 1) Restitutum: s Reg. Breg. VI. 100; Alan. auct. et. bt. comp. c. 1. de rescript. in lib. I.; Comp. III. c. 3. h. l. (5, 23). 2) archidiacono p. r. ep. etc.: Reg.; — Pothast no. 1396. 3) praesent: HELMHOE Reg.; praesentiant: E. 4) in: Ob. 5) voluistis: P. 6) tal.: deest: Ob. 7) debeat: LAJAC Reg. 8) totus: Ob.

CAP. XX. 1) Comp. III. c. 4. h. l. (5, 23). 2) nomen corrupt. est in FBI; — ser. no. 1198—1205. — Pothast no. 3805. 3) vel: Ob. 4) valeat: FGHACOE ut: FOHIA: M.

CAP. XXI. 1) Restitutio: s Reg. Breg. V. 110; Comp. III. c. 5. h. l. (5, 23). 2) Pothast no. 3164. 3) super loc: Ob. 4) novalis: C Reg. 5) ex arb.:

CAP. XXI.

In privilegiis de decimis novallium non solvendis illud appellatur novale, de cuius cultura non est memoria, et quod prius modicum vel nullum fractum afferbat.

Idem Caesaraugustano Episcopo<sup>2</sup>.

Quid per<sup>3</sup> „novale“ vocabulum intelligi debeat, a nobis tua fraternitas requisivit. Licet autem quom dixerim, quod novale sit terra praecisa, quae anno cessat, alii asserentibus, quod ex silva, quae arboribus<sup>4</sup> extirpatis ad cultum redigitur, fieri<sup>5</sup> novale dicitur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur: Nos igitur<sup>6</sup> inquisitioni tuae taliter respondemus, quod eam credimus praedecessorum nostrorum intentionem fuisse, quom piis locis indulgentiam de novalibus concesserunt, ut novale intellexerint agrum, de novo ad cultum redactum, de quo non exstat memoria, quod aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali novale credimus eis indulgentiam fore concessam<sup>7</sup>, nisi de illo duntaxat, cuius decimam<sup>8</sup> religiosus potest conventus absque gravi detrimento parochialis ecclesiae detinere<sup>9</sup>, quom talis sit saepe locus incultus, de quo parochialis ecclesia magnos percipit decimarum ratione proventus. [Dat. Viterbii XI. Kal. Sept. Io. X. 1207.]

CAP. XXII.

Si ecclesia, subiecta episcopo, unitor alteri, vel gubernanda committitur, salvo iure matris ecclesiae; per matrem ecclesiam intelligitur cathedralis, et non Romana.

Idem Abbati F. et B.<sup>2</sup> Monachis Alcobaciae.

Venerabili fratri nostro Colubriensi<sup>3</sup> episcopo didicimus congerente, quod, quom fratres sanctae Crucis monasterium de Argariis<sup>4</sup> sub protectione sua nuper receperunt, quod suis praedecessoribus episcopalia iura conserverat ab antiquis<sup>5</sup> temporibus exhibere, nunc<sup>6</sup> quodam de canonicis suis sine suo consensu ibi facto prae, occasione cuiusdam privilegii, a huius memoriae C. Papa praedecessore nostro veritate tacita impetrati, eidem episcopo debeat obedientiam denegat exhibere, inde sumpta<sup>7</sup> occasione, quod per matrem ecclesiam non cathedralem intelligi<sup>8</sup>, sed Romanam. <sup>9</sup>Quia vero non est nostrae intentionis, ut iura fratrum nostrorum temporibus nostris [videlicet] minuantur, causam ipsam vobis duximus committendum. Ideoque<sup>10</sup> per apostolica scripta mandamus, quatenus, si aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus prior non debeat dioecesan episcopo respondere<sup>11</sup>, vos eum ad eam praestandam eidem, sicut praedecessores sui praedecessoribus episcopi praestiterunt, per censuram ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in praedictorum Colubriensis ecclesiae per subreptionem obtento. Nos enim per matrem ecclesiam cathedralem intelligi volumus, non Romanam. [Quod si non omnes etc. Dat. Romae III. Kal. Ian. 1198.]

CAP. XXIII.

Excommunicatus vel interdictus per contumacia vel offensa dubia absolvitur cautione praestita de stamlo iuri. Si vero fuit excommunicatus vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debeat satisfacere, antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem vel probationem legitimam vel rei evidentiam. II. d. cum cap. sept.

Idem Abbati sanctae Genovefae, Decano et Cancellario Parisiensibus<sup>2</sup>.

Ex<sup>3</sup> parte in Christo dilectae filiae nobilis mulieris comitissae Blesensis, <sup>4</sup>ad<sup>5</sup> nostram praesentium destinati, sibi postularum audientiam exhiberi, ut audientes iniurias, quas ei et suis inferret ecclesia Carnutensis, quibus et dilecto filio S. de Hero<sup>6</sup> canonico Carnotensi, qui pro ipsa stabat ecclesia, dilectum filium

Reg. 6) super nov. dic.: deest: h. 7) add.: quibusdam aliis alteri intelligentibus fieri hoc solum ep. consulere voluit: Ob. 8) tamen: Codd. coll. Cogh Reg.; autem: Ob. 9) concessissis: Ob. 10) decimas: C Reg. 11) retinere: Reg.

CAP. XXII. 1) Restitutum: s Reg. Breg. VI. 122; Comp. III. c. 6. h. l. (5, 23). 2) P.; FGHIA; abbat: Alcobacia, fratri Meneudi et P. Exob. monachis Alcobaciae: Reg.; — Pothast no. 230. 3) Colubriensis: Reg. 4) Argariis: Reg.; unum in Codd. corrupt. est. 5) add.: retinere: Ob. 6) numero: Cogh 7) Coelst.; G. M.; Clemente: C Reg. 8) praesentia: C Reg. 9) intelligit; K. N. Reg. 10) intelligitur: FBI 10) committit, per ap. ser. mandantes: C Reg. 11) respondere, cum ad praestandam dicto episcopo debeat obedientiam, sicut praedecessores sui praedecessoribus episcopi praestiterunt, app. non. per cens. eccles. compellatis. Nos enim per matrem ecclesiam cathedralem intelligi volumus, non Romanam, non obstante privilegio, in praedictorum Colubriensis (Colubrien.) C) ecclesiae per subreptionem obtento: C Reg.

CAP. XXIII. 1) Restitutum: s Reg. Breg. VI. 2, 674. — ibi estare Richerum. Inq. — Comp. III. c. 7. h. l. (5, 23). 2) Pothast no. 2487. 3) Dilecti filii W. et Simon clerici ex: Reg. 4) nunciis: ad C. Richt. 5) in Codd. C. et op. Richt. nomen corrupt. est.

Et si S. Anastasius postulare curavit non delinens audierim. In ista presentia Proposuerit nunciū commissae, quod quam ipsius commissae praeposuit de Firmitate de villa Nolite quendam latrone[m] reperit, qui fortim commissam et iustitia facit inde facta, latro fuit commissae huius per capitulum Carnotense post factam iustitiam requisitus, quia cum in terra sua captum fuisse dicebant, et asserentibus huius e contra, ipsum fuisse captum in terra, in qua non capiunt latrones et alios multos facere eadem commissae, quoniam cum istud, ut quomodo signum huius episcopi assumeret, erat in possessione iuris illius, ut in loco illi<sup>19</sup>, in quo captus ab ipso capitulo dicebatur, huiusmodi presentiam habuit; quod erat probare parati. Verum quam super hoc de parendo iuri commissae cautionem offerret, canonici Carnotenses nihilominus terram eius fecerunt interdicto supponi, quod relaxare noluerunt, nisi prius solveretur emenda. Consequenter venerabilis frater noster Carnotensis episcopus super hoc requisitus, et per literas metropolitanam sui monitis diligenter, et terram commissae taliter absolvet, sicut de iure poterat et debebat, idem, a capitulo in dicto prohibitis, hoc facere recusat. Dicit enim<sup>21</sup> quod in Carnotensi ecclesiae privilegio<sup>22</sup> contineri, quod nemini liceat excommunicari vel nominati interdictis pro canonici Carnotensibus absque congrua satisfactione absolu-tionis beneficium indulgere. Quod si autem iuri commissae, quod data cautio absolvi non poterat, et debebat, non super hoc quam alius curat, inter commissam et capitulum capitulis, metropolitanis<sup>23</sup> audientiam appellaverunt, tunc ipsam commissam quam terram et huiusmodi ipsius sub eius protectione ponunt. Interim decanus de Castrobus commissae praepositi Castrobus concevit et res hominis cuiusdam, quas exerat, collidere et recedere procuravit. Qui quomodo eis paratis esset recedere, decanus, prius literis quibusdam inspectis, quas ce parati capituli Carnotensis receperat, noluit, et praepositus ipse res illas recedere se reddere absolvi; quod praepositus nolens offerre, ne in eis hoc commissae parati decano indidit ne ultra procederet, et ad metropolitanam amlicationem eorum appellationis misit, terram commissae et huiusmodi ipsius sub protectione ponens eandem, et dicit appellatum praepositi. Decanus vero, in existimam Castrobus, sicut praepositus fecerat, requisivit, qui responso citato consensit, appellari, permissis eam ipso praeposito super hoc recedere stare mandata. Decanus autem, asserens mandatum a capitulo cerepisse, curam illud in terram supponit interdicto. Partibus itaque a metropolitanam civitas et in eius presentia constituit procurator commissae in dicta pro ipsa praepositi comparanda, quod capitulum Carnotense cum non citatum, et requisitum in aliquo, taliter appa-ribat, quod terram eius pro qualitate causa, non nullatenus requisita, interdicto super supponebat. Conquestus est etiam, quod quam ipse, et eius huius per causis eductur capituli eandem nullatenus taliter responso, non computat in capitulo responderi et quomodo curam Firmitatis in iuste fieri supponit interdicto, ab eis nolentibus de iure paratis sufficienti in qua offerret recipere cautionem quam etiam esset probare parati, quod iure suo usa fuisset. Conqueritur insuper, quod Castrobus post appellationem fuerat interdictum et probationem idoneam offerat, quod in capitulis rebas iam dictis iure suo usa fuerat commissae, alio iure debet in eius possessione iuri erat ipse tempore eivis assumptae. Ceterum, quam a metropolitanam recepti fuerat super hoc partibus quibusdam testes et commissae procurator ipse postulat instabat, et terram absolvet, sufficienti cautio recepta, procurator capituli dicebat contra, quod metropolitanam et alii terram absolvi non debet, itum dicti praedicti huiusmodi allegans, eandem super hoc testes propo-nerat, sicut probaverat commissae. De igitur alio modo Nolantem partibus assignata, et probaverat testes et praedictum exhibent<sup>24</sup> Metropolitanam<sup>25</sup>, quomodo partes essent in die praefata pones, praedicti diligenter inspecto testes<sup>26</sup> hinc alii recepti, quibus ab officiali metropolitanam<sup>27</sup> examinatis ipsius, et de partibus et eum assignato, procurator commissae cum instata postulat publicae attestations receptis, et abundant de iure paratis sufficientem offerens cautionem, et elaboravit sententia interdicti<sup>28</sup>. Sed procurator capituli e contrario allegat, quod iam dicti praedicti ratione ab ipso<sup>29</sup> terra<sup>30</sup> non

poterat nec debet absolvi, nisi prius capitulum factu fuisset emenda, interpretando verbum illud, quod in privilegio continetur, videlicet, satisfactione congrua, pro emenda. Litigata igitur dilatus super huiusmodi clausula, interdictum est metropolitanam iam dictus, se ille huiusmodi expositionem apostolicam eivis non reservare<sup>31</sup>, et super hoc dicit partibus assignari. Quod tamen exposcere pro se, et officium suum, appellationis ratione praedicta, utrum iuste, an iure castra illa interdicta fuissent. Instante itaque procuratore commissae praefato, ut, cautionem recepta et attestations publicatis, relaxaretur sententia interdicti, praedictus Simon cum procuratore capituli, et alios testes probaverat ad probationem instum esse quod fuerat, iustitiam postulari, quibus concessis eadem, commissae procurator ipse, in die partibus super hoc assignato instante, sicut superius fuerat, attestations peti publicati et interdicti relaxari sententiam, cautionem recepta. Requisitus autem procurator capituli utrum vellet pro probationem ostendere, quod super hoc capitulum fuerat, esse eandem, eorum officialibus metropolitanam iam dicti, constanter asserent, non aliquid se ille probare, nec etiam auditum attestations partibus adversae, sed ne terram absolvi appellat, octavo beati Martini proximo praedictis sine terram appellati praepositi. Officialis, si quidem attendens non esse appellationis huiusmodi deferendum, cautionem recepta usque ad centum marcos de iure paratis, terram absolvi in dictum. Praefatus igitur Simon, quam procuratoris literas non habet, dilectis literis, abbate sancti Iovanni de Valetu et Thoma, archidiacono Dreconsi, fidissimissimis assignatis, in centum marcorum poena damnandis, si, quod ipse fecerat, capitulum rationem habere non vellet, e contra proposuit, asserens, quod quam castra praedicta pro Carnotensi capitulo interdicta fuissent, eorum a metropolitanam pro ipso capitulo fuerat allegatum, quod illius clausula ratione, que superius est expressa, terram interdictum pro ipse absolvi non poterat, nec debebat, propter quod clausula interpretacionem eiusdem districtioni apostolicae reservari, sed, eandem exposcere utrum iuste an iuste latum fuerit interdictum, aliam partibus assignari. Verum, quam item in praefata esset ad sedem apostolicam veniendi, pro procuratore capituli, magister I. officialis ipsius, quam super negotiis delatis ad ipsum dederat audire, tanquam suspectus est recusat, propter manifestos eivis, quas ipsi metropolitanam iam esse credebat ignotas, sed metropolitanam ipsam non renovit perus a causa, iam et archidiacono Ebdensum admittit, tunc de alio aliquid non habita cautione, presentibus partibus, archidiacono praesente ne per laicorum praesente consensus. Postmodum vero, item metropolitanam loco archidiaconi, sicut a parte altera dicebat, Gaufridum, canoniam Senonensem adiuvari, si archidiacono interesse non possit. Inde procurator capituli videns praefatum magistrum, qui fuerat recusat, et dictam Gaufridum quem loco archidiaconi nesciebat adiuvari, et de causa exposcere, resistentes, asserens, se absente archidiacono respondere vel proponere non tenet, et procedere sine ipso eandem contra dicta, eorum appellationis ad sedem apostolicam interponens. Quomodo legitime non constaret, illum Gaufridum loco archidiaconi substitutum, per quem etiam magister I. suppressa suspicio non fuisset, nec archidiacono interesse non posse canonice manifestum existere, ipse, videlicet magister I. et dictus Gaufridus, appellatione contenti, relaxare sententiam interdicti, cautionem recepta, contra tenorem praedicti ecclesiae Carnotensis, in praedictum interpretationis, eivis dies assignata prohibet. Vide, item Simon quidquam pro eis super hoc factum erat, debere dicebat in irritum recitari. Procuratores autem eandem iam dictae petebat sibi quod sit satisfactio congrua, et qualiter intelligenda sit per interpreta-tionem apostolicam aperiri, quam huius occasione eivis canonici Carnotenses quomodo et quomodo voluit, commissae terram eiusdem interdicto supponunt, nec eivis sententiam relaxari, donec procedat emenda. Insuper etiam, licet ipse commissae sit praesens in dicta, quam ipse voluit supplicare interdicto, non erat tamen coacta per eis nec dicta legitime, immo, quam placet eis, eorum praepositi, nec aliquid de huiusmodi, illi dicebat: Aut si fuerit illa, vel nos terram interdicti sententiae supponemus; et quomodo eis parte commissae proponatur ab eis, hoc, quod ipsi postulat, ad insidiam commissa spectare, et se

Tit. XL. Cap. XXIII. c. in Bull. et ap. Bull. nunti. cooptation. et l. 7. reperat: Che; iur. facit: Che; iur. l. 3. sententiae: Che; et capitulum... dicebat: Che; 10) illi; deest: Che; 11) Verum... deest: Che; super hoc de deest: Che; parendo (parendi: Che) iuri sui... rationem cautionem offerent, obest: nuntii commissae: Che) canonici Carnotenses nihilominus terram eiusdem commisisse forent per... Am-nentia: canonice in Coempt. etl. archidiacono, interdicto supponi, qui

postmodum rogavit, ut ab eis sufficienti cautione recepta iuri paratis, terram absolvet, cum recipere noluerunt, nisi prius solveretur emenda (solverent emenda: Che) C Reg. 11) diebat enim capitulum: C Reg. 12) privilegio: Goh; 13) metropolitanam: C Rohl; 14) Metrop. autem: G Rohl; 15) testibus... preceptis: G; 16) iur. deest: G Rohl; 17) in (p. 2 deest: G; 18) interdictum (sent.: deest: G; 19) ipse: C Rohl; 20) sententia: Che; 21) reservari: G Rohl.



offerant ecclesiae stare mandato, ipsi terram nihilominus interdicant, ac, si quando super hoc aliquis ex parte comitis pro querela capituli a iudice ordinario est citatus, non permittant, quod ipse respondeat, nisi in capitulo Carnotensi, unde procuratores ipsi super garantibus istis et aliis eadem comitissae postulabant institutum exhiberi. Nos igitur, his et aliis quae coram ipso cardinali fuerit proposita, diligenter auditis, quia nobis non constabit utrum legitima fuerit appellatio, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, partibus convocatis et testibus utrique receptis, quoniam nondum sit productio testimonio renouatiuam hinc inde causam ipsam sufficienter examinare curatis, campae, sub lato appellationsis obstaculo, siue emouerit terminare. Si vero capitulum factum ipsius Simonis ratione habere uoluerit, eos fidelissimos praedictos ad poenam non datam, auctoritate nostra sub lato appellationsis obstaculo, conuocatis et factis quod stiteritis per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari, reuocantes in irritum quidquid contra ipsam comitissam, postquam ipsius uultu iter arripuerunt ad selem apostolicam uenientes, ex parte capituli perperam fuerit attentatum.] Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati credimus distinguendum, utrum<sup>21</sup> in aliquem interdictum vel excommunicationis sententia sit prolata pro<sup>22</sup> contumacia tantum, quia scilicet<sup>23</sup> citatus stare noluit iuri, uel etiam pro offensa, quia uidelicet iussus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congrue satisfieri, ut huismodi sententia relaxetur, si prius<sup>24</sup> sufficiens standi iuri cautio tribuatur; in secundo vero casu<sup>25</sup>, si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congrue, ut<sup>27</sup> relaxetur sententia, nisi prius sufficiens praestetur emenda. Si vero dubia est offensa, sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato ecclesiae<sup>28</sup> competens satisfactio<sup>29</sup> praebatur<sup>30</sup>. [Quod si etc. Dat. Romae Kal. April. A. VIII. 1205.]

## CAP. XXIV.1

Summatum est supr. cap. previous, uel die: manifestum dicitur, quod per confessionem uel probationem legitimam uel evidentiam rei constat.

Idem Comitissae Blesensi<sup>2</sup>.

Quum olim pro canonicis Carnotensibus quoddam capitulum contra te fuerit<sup>3</sup> allegatum, quod dicebant<sup>4</sup> in ecclesiae suae privilegii contineri, ut uidelicet nemini liceat excommunicatis uel nominatim interdictis pro canonicis Carnotensibus absque congrua satisfactioe absolutiois beneficium indulgere, <sup>[quoniam fuit in questionem deductum, quae foret congrua satisfactio, ut intelligendum clausulam illam meminimus distinxisse, utrum in aliquem esset interdicti vel excommunicationis sententia promulgata pro contumacia tantum, quia uidelicet citatus noluit stare iuri, uel etiam pro offensa, quia uidelicet iussus noluit maleficium emendare, in primo casu credentes congrue satisfieri, ut huismodi relaxetur sententia, si sufficiens standi iuri cautio praebetur, in secundo vero, si manifesta foret offensa, dicentes, nequam satisfieri congrue, ut relaxetur sententia, nisi prius sufficiens exhiberetur emenda, et si forsitan esset dubia, sufficere reptantes ad relaxandam eandem, si parendi mandato congruus satisfactio praebatur.]</sup> Quia uero, dum ansam solvimus, nondum dicimur ligauisse, propter<sup>5</sup> hoc, quod, eisdem canonicis, uelut asseris, proponentibus, illam offensam esse manifestam, non quae iudici, nec<sup>6</sup> quae alii, sed quae sibi tantummodo manifesta uideretur: maior est illa diuina, uidelicet, „manifesta,” serupulus questionis emerit, tuis humilibus precibus inclinati offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam, quae uel<sup>7</sup> per confessionem, uel probationem legitime<sup>8</sup> nota fuerit, aut [etiam] euentia<sup>9</sup> rei, quae nulla possit<sup>10</sup> tergiversatione celari. [Dat. Lat. VIII. Kal. Jun. Ao. X. 1207.]

## CAP. XXV.1

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid asserant, et non remaneant ambiguitas, et iteo uerba: „secundum” et „iuxta,” uidentur apposita causatiue, non conditionaliter. II. d. Panorm.

Idem Episcopo et Cantori Atrebatensibus<sup>2</sup>.

Abbate sancti Siluani Alciatensis<sup>3</sup>\* olim uiam uniuersae carnis ingresso, quum eisdem loco monachi elegerint quendam de ipsius<sup>4</sup> ecclesiae<sup>5</sup> gremio in abbatem, et eisdem confirmationem electionis a bonae memoriae Morinensi episcopo nequissimè aliquatenus obtinere, per procuratorem suum eam<sup>6</sup> a sede apostolica peterunt. Ceterum procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex aduerso, quod, quum secundum approbatum consuetudinem et privilegia<sup>7</sup> Romanorum Pontificum<sup>8</sup> abbates Alciatenses<sup>9</sup> debeant de monasterio sancti Bertini semper assumi, huismodi electio erat non immerito reprobanda, utpote contra consuetudinem diurnam et contra<sup>10</sup>\* privilegium<sup>11</sup> sedis apostolicae attentata, et Alciatenses monachi debeant<sup>12</sup> de iure compelli, ut de monasterio sancti<sup>13</sup> Bertini personam idoneam sibi eligerent<sup>14</sup> in abbatem. [Et infra: Nos igitur<sup>15</sup>, depositionibus testium, coram delegatis a nobis iudicibus<sup>16</sup> productorum, diligenter inspectis, inuenimus, sufficienter esse probatum, quod a XL. annis et infra monachi Alciatenses abbatem sibi de S. Bertini monasterio elegerunt, <sup>[itaque, quod infra praescripti temporis spatium de praefato cubiculo septem fuerunt in Alciatenses abbates assumpti. (Et infra:)]</sup> Et quum quadam uice Guarinum<sup>17</sup> Alciatensem monachum elegerint, eius electio robur habere non potuit, donec apud monasterium S. Bertini professione facta, post aliquantum temporis, quando scilicet<sup>18</sup> eisdem loci abbati et conventui placuit, in Alciatensem extitit abbatem assumptus. Ex privilegii<sup>19</sup> quoque Romanorum Pontificum monasterio sancti Bertini concessis argui poterat<sup>20</sup> euidenter, Alciatensem abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum. Nam<sup>21</sup> privilegio<sup>22</sup> felicis recordationis<sup>23</sup> Paschalis Papae praedecessoris nostri huismodi capitulum apparatus insertum: „Subrogationem abbatis penes monasterium sancti Siluani apud Alciatenses<sup>24</sup> monachos<sup>25</sup>\* iuxta praeteriti temporis morem in uestra semper concedimus dispositione persistere,<sup>26</sup> cuius uerbis bonae memoriae Innocentius Papa praedecessor noster prorsus indultus<sup>27</sup>. In privilegio etiam<sup>28</sup> Calixti secundi Papae<sup>29</sup> huismodi capitulum inuenitur: „Porro iuxta domini praedecessoris nostri sanctae memoriae Paschalis Papae decretum abbatibus<sup>30</sup> subrogationem penes Alciaten.<sup>30</sup>\* non aliunde quam de uestro monasterio fieri apostolica auctoritate decernimus.”<sup>31</sup> Ad hoc autem pars aduersa respondit, quod, si etiam<sup>32</sup> euidenter per depositiones<sup>33</sup> testium probaretur, quod infra<sup>34</sup> praedicti temporis spatium de monasterio sancti Bertini semper fuerit abbas<sup>35</sup> Alciatensis assumptus, ex hoc tamen nullum Alciatensis monachi praebentium parabatur<sup>36</sup>, quum hoc non ex necessitate aliqua factum fuerit, sed ex libera uoluntate. [Et infra: Sed dici non<sup>37</sup> poterat, quod ex eo consuetudo aliqua quasi contradictio iudicio fuerit introducta, quum<sup>38</sup> in memorati Guarini electione pro bono pacis extra iudicium processum talem dignoscatur. (Et infra:)] Praeterea, quum Paschalis Papa subrogationem abbatis sancti Siluani monasterio<sup>39</sup> S. Bertini iuxta morem praeteriti temporis duxerit concedendam, nec de<sup>40</sup> more praeteriti temporis seu consuetudine fiat fides: per eius privilegium et similia nullum super hoc Alciatensi monasterio<sup>41</sup> poterat praeradicium generari. Contra quod fuit ex aduerso responsum, quod haec determinatio, „secundum praeteriti temporis morem,” et causalis<sup>42</sup>, et conditionalis potest intelligi, et tam ad personale quam ad impersonale uerbum referri. Si enim impersonale<sup>43</sup> uerbum determinet, conditionalis<sup>44</sup> intelligitur, et talis est sensus: „Concedimus sub-

Tit. XL. Cap. XXIII. 22) si (b) 23) ex: c) 24) uidelicet: Ch. 25) prims: deest: C Reg. 26) quae: exstet: G 27) ut huismodi: Cohl.lich. 28) ecel.: deest: Codd. coll. c Reg. 29) satisfactio: Ach 30) praestatur: Ch.

Cap. XXIV. 1) Resolutum ex Reg. Bal. X. 66.; Comp. III. c. 8. h. l. (5, 23). 2) add.: nobili mulier: Reg.; — Polist. no. 3110. 3) fuerat: Cogh 4) dicebatur: Ch. Reg.; dicebat: Cph 5) per: Reg. 6) non: Cogh Reg.; nouum (quae: deest: Ch) 7) uidentur: Cogh; uideretur: C 8) uidentur: Ch 9) uelut: Ch 9) legitimam: C Reg. 10) euentiam: Wabeg Reg. 11) posset: C 12) poterit: Cncp.

Cap. XXV. 1) Resolutum ex Comp. III. c. 10. h. l. (5, 23). 2) Decebat, eodem fere uerbis concepta, (abbati et conventui S. Bertini) desit ap. Bal. XII. 23. Retinendum tamen esse nesci, quae hinc capite est praefata, et his patet, quae post illam ep. legitur: Scriptum est episcopo et cantori Atrebatensibus et abbati de monte S. Elicii Atrebatensibus in iudicium esse cum monachis nunc: a s. n. m. Quocirca electio tua etc. — Polist. no. 3118. 3) Alciatensis: FHI: Allic: G; — et sic dicitur: Allic: C; (ep.: Siluani Alciatensis — Anai-le-Chateau. 4) ipso: Ch 5) ecel.: deest: C 6) confirmationem

ipso: ib. 7) privilegium: FLV 8) Romani Pont.: Bohm, ex Coult. 9) S. Siluani electis: Ch; S. Siluani: C 10) cont.: deest: FGHKCI 11) privilegia: Glatghh 12) debebant: DLRN 13) beati: Cph 14) eligant: Mch 15) uero: Ch 16) iud.: deest: Ch 17) Guarinum: FHI: Guarinum: GHRUM: Garulium: Ch; Guarinum: Ch; G.; G.; Guarinum: Ch 18) uidelicet: Ch 19) privilegio: FN 20) poterit: Cph 21) Nimirum: C 22) in priv.: LV 23) bonae memoriae: (Ch) 24) Alciatenu: FG 25) mon.: deest: Codd. coll. c 26) abbas: Ch 27) quomodo: Cph 28) add.: subrogatione abbatis: Ch 29) add.: S. Siluani: Ch 30) Alciatenu: GH 31) deservimus: Lch 32) et: deest: C 33) depositionem: Ch 34) iuxta praeteriti temporis more spatium: Ch 35) abbs.: deest: Ch 36) sperabatur: Ch 37) nec: C 38) si: quod: c) de praedicto monasterio extitit in memorati Guarini (Catin): Cph electione processum, quum illud pro bono pacis factum: extra iudicium dignoscatur: C 39) monasterii: F: de nou.: M: in nou.: C 40) deest: Coult. Bohm. 41) add.: S. Bertini: Ch 42) casualis: Ch 43) tantum personale: Ch; tantum impers.: C 44) conditionaliter: Cph; conditionalis: Cq.

rogationem abbatis sancti Silvani<sup>45</sup> apud Alciatense monasterium<sup>46</sup> in vestra super dispositione consistere, secundum praeteriti temporis morem<sup>47</sup>; id est: si nos praeteriti temporis talis fuerit<sup>48</sup>. Si vero verbum determinet personale, casualiter<sup>49</sup> debet intelligi, ut sit sensus: „Concedimus secundum praeteriti temporis morem<sup>50</sup>; id est: quia nos praeteriti temporis sic obtinuit, surrogationem, videlicet abbatis S. Silvanii<sup>51</sup> apud Alciatum in vestra semper dispositione consistere. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia, quomodo privilegium sit lex privata, et lex non debeat<sup>52</sup>; esse obscura vel<sup>53</sup> captiosa, sed certa et manifesta, nec<sup>54</sup> esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret, profecto sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere potest potius quam perire, maxime quam supra dictus C.<sup>55</sup>\* Papa, qui eidem Alschali e vicino successit, verbis acqui-oribus usus, determinationem illam prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur, et, quod dicebatur in concessione Alschalis, tunc<sup>56</sup> videlicet surrogatio abbatis sancti Silvanii<sup>57</sup> apud Alciatem.<sup>58</sup> in dispositione abbatis et fratrum sancti Bertini semper existenter, ipse mutaverit, decernens, surrogationem ipsius<sup>59</sup> abbatis non aliunde quam de monasterio sancti Bertini faciendam, ut electio ad nos commune possit et non quidem in parte reduci. Earum<sup>60</sup> quoque verba sic esse interpretanda, subsequens consuetudo declarat, quae perhibetur esse<sup>61</sup> in bono optimae<sup>62</sup> interpretis. His igitur ut aliis, ad eandem causam spectantibus, diligenter auditis et perspicaciter intellectis, de consilio<sup>63</sup> fratrum nostrorum monasterio sancti Bertini ad iudicium huiusmodi dignitatem, ut, quoties<sup>64</sup> in Alciatensi monasterio abbatis electio imminet facienda, Alciatenses monachi de coenobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in abbatem, ita videlicet, ut tam diu monasterium ipsum hac honoris debeat praerogativa gaudere, donec ibidem viguerit observantia regularis, ut idoneae personae inventiantur in illo, qui<sup>65</sup> possint in abbatem<sup>66</sup> assumi. [Quaerita electionem etc. Dat. Lat. II. Kal. Maii Pont. nostr. Jo. XII. 1209.]

CAP. XXVI.

Dicit, qui dicuntur haeretici manifesti. Secundo, quae sint poelagia, poelagia et salinaria interdicit. Tertio dicitur, quomodo intelligitur praecipuum, factum laico, quod de se competentibus in ecclesiastico foro respondeat. H. d.

Idem Comiti Tholosano<sup>2</sup>.

Super quibusdam mandatorum articulis, tibi a bonae memoriae Milone, notario nostro, tunc temporis apostolice sedis legato, factorum, apud quosdam dubitatione subortis, tua devotio<sup>3</sup> postulavit a nobis, qui sint<sup>4</sup> dicendi haeretici manifesti. Super quo tibi diximus<sup>5</sup> respondendum, illos in hoc casu intelligendos esse<sup>6</sup> manifestos haereticos, qui contra fidem catholicam publice praedicant, aut<sup>7</sup> profitentur, super defuncti eorum<sup>8</sup>, errorem, vel qui coram praelatis suis convicti sunt vel<sup>9</sup> confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super haeretica pravitate; quorum bona propria confiscantur<sup>10</sup>, et ipsi iuxta sanctiones legitimas puniuntur<sup>11</sup>. Praeterea, quomodo pedagia, guidagia [et] salinaria<sup>12</sup> tibi legatus inter-dixerit memoratus: auctoritate apostolica<sup>13</sup> diximus de-clarandum, illa esse pedagia, salinaria<sup>14</sup> [et] guidagia inter-dicta<sup>15</sup>, quae non apparent imperatorum, vel regum<sup>16</sup>; vel Lateranensis<sup>17</sup> concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore, autem non exstat memoria, intro-ducta. [Et auferre: 18] Quomodo autem<sup>19</sup> a legato receperis in mandatis, ut de te competentibus secundum suum, vel alterius legati, vel<sup>20</sup> iudicis ordinari, vel [potius] delegati arbitrium iustitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quae ratione personarum vel rerum ad ecclesiasticum forum pertinet<sup>21</sup>, ac super universis

capitulis, quae pro parte servanda sunt per iam dictum legatum statuta, vel auctoritate apostolica statuenda, item viduis, pupillis<sup>22</sup>, orphanis et personis miserabilibus tenearis in iudicio ecclesiastico respondere. [Vobisvum insuper etc. cf. Comp. IV. c. 1. de cens. IV. 18. Dat. Laterani. X. Kal. Febr. 1210.]

CAP. XXVII.

Clericus traditur curiae saeculari, quia degradatus saeculari potestate praesente, cui denunciat, ut in suum forum illum recipiat. H. d. usque ad §. Pro illo. — §. I. 136 §. non facti ad fidem, sed potius gratiam secundum quosdam.

Idem Episcopo Parisiensi<sup>2</sup>.

Novimus expedire, ut<sup>3</sup> verbum illud, quod [et] in antiquis canonibus, et in nostro quoque decreto contra falsarios edito<sup>4</sup> continetur, videlicet ut clericus, per ecclesiasticum iudicem degradatus, saeculari tradatur curiae puniendus, apertius exponamus. Quomodo enim<sup>5</sup> quidam antecessorum<sup>6</sup> nostrorum, super hoc consulti, diversa responderunt<sup>7</sup>, et quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio clericali saeculari foro per consequentiam applicetur, quomodo ecclesiastico foro<sup>8</sup> fuerit prociectus; cuius<sup>9</sup> est<sup>10</sup> degradatio celebranda saeculari potestate praesente, ac pronuncian-dum<sup>11</sup> est<sup>12</sup> eidem<sup>13</sup>, quomodo fuerit celebrata<sup>14</sup>, ut in suum forum recipiat<sup>15</sup> degradatum, et sic intelligitur tradi curiae saeculari; pro quo tamen debet ecclesia efficaciter inter-cedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia<sup>16</sup> moderetur. §. 1. Pro illo vero falsario<sup>17</sup> sclerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi diximus consulend-um<sup>18</sup>, ut in perpetuum carcerem ad eundem poenitentiam ipsius<sup>19</sup> includas, pene doloris et aqua angustiae sustentan-dum, ut commissa defecit, et flenda ulterius non committat. [Dat. Lat. XIV. Kal. Mart. Pont. nostr. Ao. M. 1209.]

Cap. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quod ei lapsus anni non nocet: intelligitur haec indulgentia secundum ius commune.

Honorius III. Archiepiscopo Turonensi<sup>2</sup>.

Dilecto filio Iacobo Barba<sup>3</sup>, procuratore ecclesiae sancti Marci de Venetiis, olim nobis humiliter supplicante, ut, quomodo paratus esset tibi iustitiam plenitudinem exhibere super ecclesia sancti Marci de Tyro et rebis aliis, de quibus inter te et Venetos, ac vicarium Venetorum questio mota fuit, possessionem ipsius ecclesiae, quae per felices memoriae I. Papam praedecessorem nostrum tibi fuit causa custoditae assignata, sibi restitui faceremus, Quia, te pro causa necessaria tunc absente, possessio<sup>4</sup>, tibi tradita causa custoditae, restitui parti adversae non potuit: nos eidem indulsumus, ut sibi lapsus temporis non obisteret, quomodo tantum possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero minus temporis ante concessionem ipsius indulgentiae dicitur effluxisse, quod tibi sufficere posses<sup>5</sup> ad verae possessionis effectum secundum statuta concilii<sup>6</sup> generalis, et, si forte tempus ipsius<sup>7</sup> ante praedictam indulgentiam non effluxerit, videtur, quod eadem ad veram possessionem viam tibi praevaleat, quomodo simpliciter continuatur in ipso, quod de cetero ipsi procuratori lapsus temporis non obistat, quomodo minus possessionem recuperare valeat memoratus: nos, quomodo fuit intentio, tibi dicti procuratoris et ipsius<sup>8</sup> ecclesiae sine tua et ecclesiae tunc iudicia subvenire, Auctoritate praesentium declaramus, quod nostrae intentionis non fuit per ipsam indulgentiam ius per-mere, quod tibi competit<sup>9</sup> ex possessione praeterita, vel post reditum tuum competierit<sup>10</sup> ex futura. Sibi enim im-putare poterit pars adversa, si negligens fuerit<sup>11</sup> in sua

Tit. XL. Cap. XXV. 45) Silvanii: Cph 46) noni: drest: Cologh 47) fuit: FgWagh 48) impersonale casualiter: C 49) 30: Silvanii: Cph 50) debet: FgW 51) etc: C 52) noni: C 53) Calixtus: Gf 54) m: drest: Cologh 55) Silvanii: Cph 56) Alciatense: recte: FgWIK 57) illius: v 58) Eas: C 59) esse: drest: B 60) opt: drest: Bohl: 61) add: communi: C 62) quodsiensque: C 63) quae: FGHILN: 64) ab- bates: Cph. Cap. XXVI. 1) Restitutio: v Reg. Bol. XII. 155: v Comp. IV. c. 1. h. 1. 15. 16: 2) nobili viro: c. Raymondo comiti Tolosano: Reg.: v Pothst no. 8896: 3) add: explicari: D 4) sunt: Dnc 5) add: taliter: D 6) esse: drest: FgW Reg. 7. et D 8) cor: drest: FGHILN: Reg. suum: X 9) aut: D 10) confitentur: Reg. 11) puniantur: LbbWf Reg. 12) salinaria: D Reg. 13) salinaria: Dncf 13) praesentium: D Reg. 14) ref. not. 12. 15) int: drest: D 16) regis: B 17) ante Lat. con- cilia concessione: Reg.: v c. 22. Auct. Later. III. 18) Nihil de solven- tibus: quae sequi. adhibetur in Comp. IV. c. 2. de for. comp. 2. 6. 19) Rursus quomodo ab eodem accepit (recepit): D in mand.: D Reg. 20) aut: drest:

FGHILM 21) sen: D 22) pertinet: FDb: pertinet: D: de: pertineant: Df 23) et pop: D. Cap. XXVII. 1) Restitutio: v Reg. Bol. XI. 257: v Comp. IV. c. 2. h. 1. 15. 16: 2) Pothst no. 3064. 3) et: D: drest: D 4) ed: drest: B 5) et: c. 7. de err. iud. 5. 20: 6) et: D Reg. 6) praedecessorum: Lb Reg. 7) respondent: F: respondent: D 8) iudicio: D 9) cibus: D 10) esse: drest: Breg: et eiusd: drest: est: Df: eius enim est: D: cuius utique est: Reg. 11) praecurandam: D Reg. 12) est: drest: Bar 13) et: D Reg. 14) celebranda: Dncf Reg. 15) accipiat: Reg. 16) sen- tentiam: D Reg. 17) add: clericus: D 18) respondendum: D 19) ipsi: drest: Bohl: cum: D. Cap. XXVIII. 1) Restitutio: v Comp. V. c. 1. de eo qui mitt. (2. 5). 2) Tiren: HIE: Tyren: Ehd: = 1216-27. = Pothst no. 7784. 3) Barbo: F 4) et assignari non poterat (potuerit): D 5) possessio postula- tur: E 6) possit: Ed 6) non: Lat. IV. c. 40. 7) ips. tantum: Ed cuius suffraganea: E: affluat: Ed 9) ipsi: Ed Bohl. 10) competebat: FGHILME 11) competierat: LbEd 12) fuit: Ed.

iustitia prosequenda, quum absentiae tuae impedimento cessante, conveniendi te habuit<sup>15</sup> facultatem.

## CAP. XXX. 1

Oblationis nomine intelligitur quicquid offertur ecclesiae quocumque modo, in missa vel extra, et in ecclesia vel extra.

Idem Priori et Clericis<sup>2</sup> sanctorum<sup>3</sup> Iohannis et Pauli Tudertinis.

Quum inter vos dudum ex parte una, et abbate sancti P. 4. de Monte Spolethane<sup>5</sup> diocesis ex altera super tertia parte oblationum et possessionum capellae sancti Hilarii, et cellarum ipsius et quibusdam aliis coram bonae memoriae Angelo, sancti Andreae diacono cardinali, tunc subdiacono et capellano felicis recordationis I. Papae praedecessoris nostri, ad eodem praedecessore partibus auctore concessio, quaestio verteretur, et<sup>6</sup> a vobis probatum fuerit, per XL. annos et amplius tertiam partem oblationum eiusdem capellae vestram ecclesiam recepisse a clericis institutis per abbatem de Monte, tuisque, filii prior, eandem tertiam te commisse aliquando colligendam<sup>7</sup>: bonae memoriae I. Papa praedecessor noster ipsam tertiam ecclesiae vestrae adiudicans, statuit, ut tibi, prior<sup>8</sup>, liceret per eosdem clericos, sicut fuerat consuetum, partem colligere memoratam, prout in eiusdem praedecessoris literis perscriptum contineri. Verum, quia postmodum sacerdos praedictae capellae, assensens, oblationum nomine minime contineri ea, quae ipsi capellae in festivitate omnium sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam<sup>9</sup>, seu ad domum sacerdotis eiusdem intuitu defunctorum, nec non, quae in cimini<sup>10</sup> ponuntur, quod ad altari suscipit, et facit per ecclesiam in fraudem ab aliquo deportari<sup>11</sup>, et quae ante crucem, et in missa Trinitatis, et ea, quae pro desponsatis dantur<sup>12</sup> et lampades cum oleo, quae praedictae capellae ab aliquibus offeruntur, vel<sup>13</sup> quae dantur<sup>14</sup> nuncio, qui ad recipienda talia per praefatae capellae parochiam destinatur, et de his omnibus vobis tertiam partem<sup>15</sup> denegans exhibere, de aliis, nomine tertiae partis<sup>16</sup> persolvendo, pro rata vestram<sup>17</sup> ecclesiam contingens, retinere nitebatur ad expensas, capellae ipsius necessarias faciendas: dictus praedecessor, ut omnis materia scandalii tolleretur, tam de omnibus supra dictis, quam oblationibus ulisque absque subtractione aliqua integre persolvi voluit et mandavit tertiam portionem. At capellani praedictae capellae, volentes aliter defensionis fontem suscitare, ac dicentes, primitias et decimas, vel ea, quae offeruntur pro missis mortuorum sacerdotibus, et<sup>18</sup> quae pro septimis, et tricesimis, et anniversariis, panes<sup>19</sup> et alia, quae infra<sup>20</sup> hebdomadam offeruntur, et mortuorum iudicia oblationum nomine minime contineri, de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt. Volumus igitur<sup>21</sup> et mandamus, ut per vestrum clericum, a vobis in eadem ecclesia institutum, de<sup>22</sup> omnibus supra dictis<sup>23</sup> et de aliis oblationibus, quocumque titulo ad ecclesiam ipsam pervenerint, sine diminutione aliqua integre tertia vobis portio persolvatur.

## CAP. XXX. 1

Lis dicitur mota, quum fuerit contestata.

Idem Episcopo F. et B. 2. Bertrando.

Ex parte vestra fuit propositum coram vobis, quod dilecti filii praepositi et canonici Aretinenses<sup>2</sup> sententiam, quam felix memoriae I. 4. Papa praedecessor noster super ecclesia<sup>5</sup> sancti Gregorii, quibusdam terris et parte molendinorum Cuprene<sup>6</sup> ac Castri sacri et molendino, posito supra pontem<sup>7</sup> de Calianen. 8, ac aliis diversis articulis in eadem sententia comprehensis, inter vos et eorum canonicum promulgavit, per interpretationem sinistram in recidivae quaestionis scrupulum reducere molientes, assensum, capitulum illud<sup>9</sup> eiusdem sententiae, quo dicitur, ne canonica ipsa impediatur, quo minus monasterium vestrum

molendinum praefatum de Calianen.<sup>10</sup> reaedificare valeat in eo statu, in quo fuisse dignoscitur tempore motae litis, esse referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione<sup>11</sup> novi operis factus fuit; vobis et contrario<sup>12</sup> assensentibus, illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos et praefatum canonicum exstitit contestata. Quare humiliter supplicatis, ut alterationem huiusmodi per interpretationem capituli supra dicti decedere deponeatur. Nos igitur<sup>13</sup>, considerata eadem sententia diligenter, quod in praefato capitulo dicitur de tempore motae litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio facta fuit.

## CAP. XXXI. 1

Constitutio legati, de solvenda tertia mortuorum episcopo, intelligi debet in his mortuariis, in quibus de iure communis debetur.

Idem Praelatis<sup>2</sup> universitatis Francigenarum Constantinopolitanae.

Ex parte vestra fuit propositum coram vobis, quod venerabilis frater noster patriarcha vester, occasione constitutionis cuiusdam, quam venerabilis frater noster Albanensis<sup>3</sup> episcopus, tunc apostolicae sedis legatus in partibus Romaniae, super legatis edidit defunctorum, et dilectus filius I. tit. sanctae Praxedis presbyter cardinalis, dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibusdam, quae vobis et ecclesiae vestrae legatur a decedentibus, tertiam indebita a vobis exigit portionem. Quum igitur ipsi<sup>4</sup>, sicut ex eorum interpretatione accepimus, non intellexerint<sup>5</sup>, quod de his, quae in ornamentis ecclesiasticis, vel ad fabricam ecclesiae, reparatione indigentis<sup>6</sup>, aut ad ecclesiae luminaria, nec non et<sup>7</sup> de his, quae pro anniversario, septimo, tricesimo ac vicessimo faciendis, vel de his, quae personis specialiter, nisi forsitan id fiat ecclesiae ratione<sup>8</sup>, a quocumque legatur, aliqua deberet solvi portio ecclesiae cathedrali: nos, interpretationem eorum<sup>9</sup> ratam habentes, secundum ipsam constitutionem praefatam praecipimus observari, firmiter inhibentes, ne in praedictis aliquid fraudulenter in praeiudicium cathedralis ecclesiae procuretur.

## CAP. XXXII. 1

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum appellatio beneficiorum etiam maiora beneficia comprehendit, quando privilegium est concessum episcopo pro honesta et favorabili causa. II. d. cum supplicatio Paenormitani.

Idem Episcopo Tolonensi<sup>2</sup>.

Tua nobis fraternitas intimavit, quod, quum tibi pro revelatione oneris debitorum, quo praemeris, duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quae inter in diocesi tua vacare contingerit, tibi liceat biennio retinere, quidam, apostolicae gratiae privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, assenserunt, praebendas et maiora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri, <sup>1</sup>super quo interpretationem apostolicam postulasti. Nos igitur, interpretum huiusmodi sententiam reprobantes, auctoritate praesentium declaramus, quod in hoc casu<sup>2</sup> praebendae ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

## CAP. XXXIII. 1

Verbum moderacionis diminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. Decano et Sacristae Engo<sup>2</sup>.

Transmissae vobis literae continebant, quod, significavitibus episcopo et capitulo Xantonensi, quod quadragenarius canonicorum numerus, institutus in eorum ecclesia, non poterat observari, pro eo, quia non sufficiebant ecclesiae facultates, vobis dedimus in mandatis, ut canonicorum et praebendarum numerum iuxta facultates ecclesiae moderantes, statueretis eundem firmiter observari. Vos vero invenistis, praedictae ecclesiae facultates a tempore statuti

Tit. XL. Cap. XXVIII. 13) habuerit: Codd. coll. E. Cap. XXIX. 1) Resolutorum ex Comp. V. c. 1. h. l. (5, 19) 2) et cler.: desat: FY 3) sanctum: FY; — 1216—27. — Polthast no. 7858. 4) Petri: FOHKLXVE 5) Spolentin.: E 6) et eadem considerat auditore, a vobis probatum fuisse: E 7) colligendam: Praedecessor praefatus ipsam tertiam ecclesiam sanctorum Iohannis et Pauli adiudicans: E 8) prior: E 9) illa: E 10) cimium: Ebe Cont. Bohm. nov. recte 11) beatitudi: Ebe 12) caritatur: FOHKLXVE; caritate: E 13) vel: desat: E 14) datur: E 15) part.: desat: FOHKLXVE 16) rata partem vestram (vestrae): L: FOHKLXVE 18) et: desat: E 19) panes: GHKLXVE 20) intra: Cont. Bohm. 21) 1) igitur huiusmodi scandalorum materia toties pullulantium ranciditas evolvatur, vel ad mand.: E 22) tam de . . . quam des: Ebe 23) scriptis: Ebe. Cap. XXX. 1) Resolutorum ex Comp. V. c. 2. h. l. (5, 19) 2) P.: FHLK; add.: archidiacono Caesarangustan.: E; — verum inseri, ex ipso Honorii Reg.

ed. Cirionis: abbati et conventui monasterii S. Florae Aretinae: — 1216—27. — Polthast no. 7859. 3) Aretini: FY 4) Innocentius: LX 5) ecclesiam: E 6) Cuprene: Ed Roeth. 7) montem: ib. 8) Callian.: E; Callian.: Ebe; Tullius: E; Callian.: Ed 9) aliud: E 10) et, ind. 8. 11) denunciatione: LEd 12) et converso: FOHKLXVEbe 13) ergo: E; Cap. XXXI. 1) Resolutorum ex Comp. V. c. 3. h. l. (5, 19) 2) praelatis et capitulis universitatis (universis: E) Constantinopolitanae (Constantinopolis: E); E; — 1216—27. — Polthast no. 7860. 3) Albanensis: FOHKLXVE 4) frater: Ed male 5) episcopos et cardines praedicti: E 6) intellexerunt: Ebe 7) indigentem capellanum: E 8) et: esat: GHKLX 9) romanam: Ebe; ratione ecclesiae: B 10) eorum: Ebe. Cap. XXXII. 1) Resolutorum ex Comp. V. c. 4. h. l. (5, 19) 2) Tullensi recte: Ebe; 1216—27. — Polthast no. 7861. 3) in h. casu: add. a Bagn. Cap. XXXIII. 1) 1227 34. — Polthast no. 9692. 2) Engilmo: FHLK; 1K — Angulmoine.

numeri adeo excrevisse, quod absque mutilatione præbendam maior haberi posset numerus in eadem: quare quæsisit, an per „moderationis“ verbum, literis nostris appositum, eundem numerum augmentare vel minuire deberetis. Quocirca mandamus, quatenus, si veteres non sunt minutæ præbendæ, quum moderatio locum non habeat, ipsarum et canonicorum numerum dimittatis in eodem statu, in quo habetis; dignoscitur existitis, in utilitatem eisdem ecclesiæ convertentes augmentum suorum reddituum, donec dixerimus aliter disponendum.

## TITULUS XLI.

## DE REGULIS IURIS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Non potest brevis summani.

Ioannes Chrysostomus<sup>2</sup>.

Omnis res, per quascunq; causas nascitur, per easdem dissolvitur.

CAP. II.<sup>1</sup>

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda in Homiliis<sup>2</sup>.

„Estote misericordes, etc.“<sup>3</sup> Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo<sup>4</sup>, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem<sup>5</sup> interpretemur. Quod enim scriptum est<sup>6</sup>: „Ex fructibus eorum cognoscetis eos,“ de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, ut stuprum<sup>7</sup>, blasphemia, furta, ebrietates<sup>8</sup> et similia, de quibus nobis permittitur iudicare.

CAP. III.<sup>1</sup>

Propter scandalum evitanda veritas non est ostendenda.

## Idem.

„Qui scandalizaverit“<sup>2</sup> etc.<sup>3</sup> Utilis scandalum nasci permittitur<sup>4</sup>, quam veritas relinquatur.

CAP. IV.<sup>1</sup>

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

Idem super Marcum<sup>2</sup>.

Quod non est licitum lege, necessitas facit licitum. Nam et sabbatum custodiri præceptum est; Marabai tamen sine culpa sua<sup>3</sup> in sabbato pugnabat<sup>4</sup>; sic et hodie, si quis ieiunium fregerit aegrotus, reus voti<sup>5</sup> non habetur.

## CAP. V.

Illicite factum obligationem inliciti.

Gregorius VII.<sup>1</sup>

Quod latenter<sup>2</sup>, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere<sup>3</sup>.

CAP. VI.<sup>1</sup>

Tornenta, iudicis non præcedentibus, inferenda non sunt.

Idem Variensi<sup>2</sup> Episcopo.

Quum in contemplatione; (*Et infra*) In ipso causæ<sup>3</sup> initio non est a questionibus<sup>4</sup> inchoandum.

CAP. VII.<sup>1</sup>

Sacrilegus est offendens rem vel personam ecclesiasticam.

Stephanus Papa<sup>2</sup>.

Quæ multotiens<sup>3</sup> usurpantur necesse est saepius replentur et prohibentur. Nam Quicquid in sacratis Deo rebus et episcopis iniuste agitur, pro sacrilegio reputatur<sup>4</sup>, quia sacra sunt, et a quoquam<sup>5</sup> violari non debent.

CAP. VIII.<sup>1</sup>

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur.

Augustinus<sup>2</sup>.

Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debeat facit, et ideo iam non facit.

CAP. IX.<sup>1</sup>

Committens unum peccatum, reus est omnium quoad vitam æternam.

## Idem in libro de poenitentia.

Delectat peccator, quia, offendens in uno<sup>2</sup> factus est omnium [*per ingratitude*] reus.

CAP. X.<sup>1</sup>

Ignorantia non excusat præclatum in peccatis subditorum. II. d. quoad mysticum et morale intellectum.

Gregorius in Registro<sup>2</sup>.

Quamvis causæ [*consideratio me muret, ad scribendum tamen et curas impellit, quia et sancti et his sanctissimo patri meo domino Innoce scripti, sed non eius epistolæ recepi. Alter enim sacralicis mihi sub eius nomine loquebatur, quæ, si epistolæ eius fuerint, episcopus non fui, qui longe de eo aliter credidi quàm inveni. De causa etiã reverendissimi viri Lotanis presbyteri scripserim, atque de questionibus monachorum Lusuriae, quorum unius, et in sacerdotio positis, in ecclesia vestra fastidus cæcus est, et rescriptis mihi, sicut ex nomine epistolæ ignoscio, sanctissimam fraternitatem tuam, quia nescierit, de qua causa scriberem. Ad quid rescriptum ebulliret obstupui, necum tacitus recolerem, si verum dicit.] Quid esset deterius potest, quam ut agatur talia contra sacros Deos, et ipse nesciat, qui præsto est. Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et pastor nescit. [*Si autem sciret sanctus vestra etc.*]*

CAP. XI.<sup>1</sup>

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III.<sup>2</sup>

Indignum est<sup>3</sup> et Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis<sup>4</sup> homagium compellatur.

Tit. XII. Cap. I. 1) *Comp. I. c. 1. h. 1. (5, 37.)* 2) *Inno. anclor apert. impetrata — c. 4. C. XVII. qu. 2.; rosari; dersi: Al.*

Cap. II. 1) *Comp. I. c. 7. h. 1. (5, 37.)* 2) *Beda in Luc. VI. 36.* 3) *astino: FRIHKM* 4) *odit; partem: Jobe* 5) *Molt. VII. 29.* 6) *seculi sunt supra: org.* 7) *ebrietates: Al; vel ebrietates: uod.*

Cap. III. 1) *Beda in Marc. IX. 11.; Comp. I. c. 9. h. 1. (5, 37.)* 2) *scandalizatur: Al.* 3) *permittitur: Al.*

Cap. IV. 1) *Gloss. ord. in Marc. II. 27.; et Bede: Comp. I. c. 12. h. 1. (5, 37.)* 2) *Matthæi: LoM* 3) *suas: dersi: FRIHKM* 4) *pugnant: PIIIAI* 5) *pugnanti: N* 6) *reus voti: dersi: Al* 6) *tenditur: A.*

Cap. V. 1) *Inno. Reg. I. Ep. Reg. III. 36. Johannes ep. Romanensi sac. no. 548. — Jaffe no. 896. — Comp. I. c. 4. h. 1. (5, 37.)* 2) *Quod latenter per vim et illicite: A.* 3) *Unde quod latenter subintroductum est: Reg.* 4) *per sistere: Jaf.*

Cap. VI. 1) *Greg. I. Reg. I. 6.; Comp. I. c. 5. h. 1. (5, 37.)* 2) *Nar-ne patris Reg. in Epist. corrigi. et. — ser. no. 529. — Jaffe no. 709.* 3) *vans: dersi: Aobek Reg.* 4) *questibus: Reg.*

Cap. VII. 1) *Residuum ex Pseudo Steph. I. ep. 2. no. 5. ap. Haischius p. 181. — Comp. I. c. 8. h. 1. (5, 37.)* 2) *Jaffe no. XIV. — inser. dersi: Al* 3) *solitus: uog.* 4) *et: A* 5) *Reh. 1.* 5) *reputatur: org.* 6) *a quoc: dersi: Anf;* quia quæ sacra sunt a quoquam viol. 7) *Al.*

Cap. VIII. 1) *Comp. I. c. 10. h. 1. (5, 37.)* 2) *Eugenius P. LX: — Orig. anclor.*

Cap. IX. 1) *Residuum ex August. in lib. de vera et falsa poen. c. 14. — Comp. I. c. 11. h. 1. (5, 37.)* 2) *Delectat etiam quoniam: org.* 3) *od: præcepto: A.*

Cap. X. 1) *Residuum ex Greg. I. Reg. III. 53.; Comp. I. c. 14. h. 1. (5, 37.)* 2) *Inno ep. Constantinop. Reg.; ser. no. 523. — Jaffe no. 893.* 3) *Quoc: Ro.*

Cap. XI. 1) *Mou. I. (5, 11.); Comp. II. c. 2. de cre. par. I. (5, 13.); Comp. I. c. 13. h. 1. (5, 37.)* 2) *decano Bidea et abbati de Fl.: Ba; Eborac. archiep. et Lendon. decano et abbi. de Fl.: Baf; uog.; dersi: Bb; — III—5. — Jaffe no. 9623.* 3) *add.: simpitena: BT* 4) *quisquam: Bnght.*

LIBER SEXTUS  
D E C R E T A L I U M  
D. BONIFACII PAPAE VIII.  
SUAE INTEGRITATI RESTITUTUS.

---



LIBER SEXTUS  
D E C R E T A L I U M

DOMINI BONIFACII PAPAE VIII.

BONIFACIUS,

Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis doctoribus et scholaribus universis Bononiae<sup>1</sup>  
commorantibus salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosanctae Romanae ecclesiae, quam imperscrutabilis divinae providentiae altitudo universis dispositione incommutabili praetulit ecclesiis et totius orbis praecipuum obtinere voluit magistratum, regimini praesidentes, curis sollicitamur continuis, et assidua meditatione uremur, ut iuxta creditae nobis dispensationis officium subditorum commodis, in quorum prosperitate utique prosperamur, iugè, quantum nobis ex alto concessum fuerit, sollicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum quiete labores, et noctes quandoque transimus insomnes, ut scandala removeamus ab ipsis, et, quas humana natura, novas semper deproperans edere formas, lites quotidie invenire conatur, nunc antiquorum declaratione, nunc vero novorum editione iurium, prout nobis est possibile, reprimamus. Sane, quum post volumen decretalium, a felicis recordationis Gregorio Papa IX. praedecessore nostro tam provide quam utiliter compilatum, nonnullae ab eo et ab aliis Romanis Pontificibus successive super diversis dicerentur articulis editae decretales, de quarum aliquibus, an decretales existerent, earumque auctoribus<sup>2</sup> dubitabatur sollicite in iudiciis et in scholis: nos, ad apicem summi pontificatus superna dispositione vocati, super hoc cum instantia requisiti a multis, ambiguitatem et incertitudinem huiusmodi, dispendium pluribus afferentem, omnino tollere, ac elucidare, quae de decretalibus ipsis teneri, quaeve deberent in posterum refutari, gratia suffragante divina pro utilitate publica desiderabiliter affectantes, per venerabiles fratres nostros Guilielmum archiepiscopum Ebrudunensem<sup>3</sup>, et Berengarium episcopum Biterensem<sup>4</sup>, ac dilectum filium magistrum Richardum de Senis, sanctae Romanae ecclesiae vicecancellarium, iuris utriusque doctorem, decretales huiusmodi diligentius fecimus recenseri, et tandem, pluribus ex ipsis, quum vel temporales, aut sibi ipsis vel aliis iuribus contrariae, seu omnino superfluae viderentur, penitus resecatas, reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, et aliquibus in toto vel in<sup>5</sup> parte

1) Tolosae: *Cod. Berol. lat. fol. No. 9.*; Paduae: *FCod. Lips.* 973.; Aurelian: *Cod. Cassel. Ms. jur. fol. 13. Cod. Francof.* 29.; in Romana curia: *D.*; — *cf. Decret. Bonif. VIII.* dil. filiis et scholaribus universitatis Salamancae commorantibus: Cum nuper Deo nobis auxilium praebente Romae apud S. Petrum V. Novas Martii Pontif. n. a. IV. ex nonnullis decretalibus praedecessorum nostrorum Kom. pontificum, atque nostris librum, quem annumeratum quinque voluminis nuncupari, ediderimus tam ad utilitatem studentium quam ad expediendarum litium compendiosum remedium, uni-

summaque ope et alacri studio etiam, quem sub bulla nostra inclusum vobis transmittimus, suscipientes eo utamini in iudiciis et in scholis, ut et studiosi per ipsum a voce magistra efficiantur eruditiores et celeriores iudicia terminum sortiantur. Dat. Keate IX. Kal. Oct. P. N. A. IV. ap. *La Fuente hist. eccl. de España (Madrid 1873.)* 4. 572. — Dat. Romae ap. S. Petrum V. Non. Mart. Pont. X. A. IV. — 3. die Mart. 1298. — *Pothast no. 24632.* 2) actoribus: *ABCDE* 3) Ebrudun.: *ACDE*; Ebrudun.: *B*; Ebrudren.: *F* 4) Bycen.: *F*; *deest*: *B* 5) in: *deest*: *ABE*.

mutatis, multisque correctionibus, detractionibus et additionibus, prout expedire vidimus, factis in ipsis, in unum librum cum nonnullis nostris constitutionibus, in quibus ad correctionem morum subditorumque quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, et<sup>6</sup> plurima in iudiciis et extra frequentata dubia deciduntur, redigi mandavimus, et sub debitis titulis collocari. Quem librum, quinque libris aliis<sup>7</sup> dicti voluminis decretalium adnectendum, sextum censuimus nuncupari, ut idem volumen senarium, qui numerus est perfectus, librorum illo adiuncto numerum comprehendens, perfectam in rebus agendis formam tribuat et in moribus disciplinam. Nec sine causa morem praedecessorum nostrorum<sup>8</sup>, qui, quum constitutiones aliquas promulgabant noviter, eas mandabant sub antiquarum serie situari, omisimus in hac parte servare. Haec<sup>9</sup> enim fecimus, ne infinitos libros destrui, et alios non sine maximis dispendiis, laboribus et expensis de novo fieri oporteret. Universitati vestrae igitur per apostolica scripta mandamus, quatenus librum huiusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus<sup>10</sup>, prompto suscipientes affectu, eo utamini de cetero in iudiciis et in scholis, nullas alias praeter illas, quae inseruntur aut specialiter reservantur in eo, decretales aut constitutiones, a quibuscunque nostris praedecessoribus Romanis Pontificibus post<sup>11</sup> editionem dicti voluminis promulgatas, recepturi ulterius<sup>12</sup> aut pro decretalibus habituri.

---

6) quum: .I 7) al.: *deest: A* 8) nostri: *deest: A* 9) Hoc: *ABDEG* 10) transmissimus: .I 11) post . . . vol.: *deest: ib.* 12) ult. . . . habit.: *deest: ib.*



# SEXTI DECRETALIIUM

## LIBER PRIMUS.

### TITULUS PRIMUS.

#### DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

##### CAP. I.

Spiritus sanctus aeternaliter a Patre et Filio tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Fideli ac devota professione fateatur, quod Spiritus sanctus aeternaliter ex Patre et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duobus<sup>b</sup> spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, praedicavit et docuit, hoc firmiter tenet et<sup>1</sup> praedicat, proficitur et docet sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium et magistra; hoc habet orthodoxorum Patrum atque doctorum Latinorum pariter et Graecorum incommutabilis et<sup>c</sup> vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis praemissae veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi: nos, huiusmodi erroribus viam praeccludere cupientes, hoc<sup>d</sup> sacro approbante concilio damnamus et reprobamus omnes, qui negare praesumpserint, aeternaliter Spiritum sanctum ex Patre et Filio procedere, sive etiam temerario asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre et Filio tanquam ex duobus principiis, et non tanquam ex uno procedat.

### TITULUS II.

#### DE CONSTITUTIONIBUS.

##### CAP. I.

Nova constitutio principalis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat; speciales consuetudines et statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Ioann. Andr.

##### Bonifacius VIII.

Licet Romanus Pontifex, qui iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: quia tamen locorum specialium<sup>a</sup> et personarum singularium consuetudines et statuta, quum sint facti et in facto consistent, potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam, nisi expresse caveatur in ipsa, non intelligitur in aliquo derogare.

##### CAP. II.

duo sunt dicta: primum, quod statuta ordinariarum non ligant probabiliter ignorantes; secundum, quod statuta episcopi extra suam dioecesim subditum non ligat. Ioann. Andr.

##### Idem.

Ut animarum periculis obviatur, sententiis per statuta

quorumcumque ordinariarum prolatis ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina. Statuto episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi eius, furtum extra ipsius dioecesim committentes, minime ligari noscuntur, quum extra territorium ius dicenti non pareatur impune.

### TITULUS III.

#### DE RESCRIPTIS.

##### CAP. I.

Rescriptum, impetratum ab excommunicato, est ipso iure nullum, et quicquid inde actutum est, nisi in causa excommunicationis vel appellationis.

##### Gregorius IX.<sup>a</sup>

Ipso iure rescriptum, vel processus per ipsum habitus, non valeat, si ab excommunicato super alio quam excommunicationis vel appellationis articulo fuerit impetratum.

##### CAP. II.

Per clausulam: Quidam alii, possunt soli quatuor conveniri, quorum nomina in primo citatorio exprimauntur, ne variationi sit locus. Ioann. Andr.

##### Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Quum in multis iuris articulis infinitas reprobetur, provide duximus statuendum, ut per illam<sup>b</sup> generalem clausulam: „Quidam alii,<sup>c</sup> quae frequenter in literis nostris inseritur, ultra tres vel quatuor in iudicium non trahantur, quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator, ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit libere variare<sup>d</sup>.”

##### CAP. III.

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literae, nec processus earum, et reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo, conveniente vel reconveniente actorem, eodem durante iudicio. Ioann. Andr.

##### Idem in eodem<sup>a</sup>.

Dispensia litium aequitatis compendio volentes<sup>b</sup> qua possumus industria coarctare, statutum felices recordationis Gregorii Papae IX.<sup>c</sup> praedecessoris nostri<sup>d</sup> super hoc editum ampliantes, decernimus, ut, si quis contra alium plures personales movere voluerit questiones, non ad diversos iudices, sed ad<sup>e</sup> eosdem super omnibus huiusmodi questionibus literas studeat impetrare. Qui vero contrarium fecerit, omni<sup>1</sup> commodo careat literarum, nec processus habitus valeat per easdem, reo<sup>2</sup>, si eum per ipsas citaverit vel<sup>3</sup> fatigaverit, in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque, si eodem durante iudicio actorem sibi obnoxium duxerit<sup>4</sup>, reconventionis beneficio vel conventionis, si contra eum literas impetrare maluerit, de iure suo debet

Tit. I. Cap. un. a) *Conc. Lugd.* II. c. 1. (1271.); *Comp. I., un.* b) ex duobus: *Ite* c) et; *deest: Hal* d) hoc: *deest: Habebit.*

Tit. III. Cap. I. a) *cf. Summa Monac.* 4. in *M.*: ipso iure non valet, quod fit per literas ab excommunicato impetratas.

Cap. II. a) c. 1. *C. Lugdun.* I. (1245.) — *In Bulla Innocentii*

*Ad expediendum* 1. — in *Comp. h. t. c. 1.* b) ill.: *deest: Iabedf.* Cap. III. a) c. 8. *C. Lugd.* 1245. — *In Bulla Innoc. Ad exped.* 3. — in *Comp. in fine huius tit.* b) voluntate: *Le* c) *Innoc. P. III.* l. 1. — *est tamen retinenda vulgaris lectio, cf. c. ult. X. de rescr.* (1. 3) et *Ioann. Andre. ad h. l.* d) praed. n.: *deest: Iawd* e) ad: *deest: Iabed.*

Tit. I. Cap. un. 1) et: *deest: DHabf.* et praed.: *deest: G.*  
Tit. II. Cap. I. 1) spec.: *deest: ABDEFG.*  
Tit. III. Cap. II. 1) variant: *ABCDFGite.*

Cap. III. 1) omnium: *AEGLaed* 2) alias reo: *ABDEFGLibed;* alias vero reo: *Of* 3) cit. vel: *deest: ABCDEFIabode* 4) dixerit: *Codd. coll. Ibd.*

apud eosdem iudices experiri, nisi eos ut suspectos poterit recusare, simili poena, si contra hoc<sup>1</sup> fecerit, puniendus.

## CAP. IV.

Receptus per literas facultatis, si ad recipiendum spectabat receptio, ipsorum, et non Papae auctoritate intelligitur esse receptus, nisi in literis aliud esset expressum. Si autem receptio non spectabat ad eos, tunc apostolica auctoritate dicitur receptus. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.<sup>2</sup>

Quum aliquibus recipiendi aliquem in canonico alicuius ecclesiae, non obstantibus eiusdem ecclesiae privilegiis, consuetudinibus vel statutis, iuramento, confirmatione apostolica vel quacunque firmitate alia roboratis, per nostras literas concedimus facultatem: si canonicum receptio alias in ipsa ecclesia non spectat ad eos, quibus huiusmodi literae diriguntur, sed ex earum viribus recipiunt potestatem: is, qui recipitur, auctoritate apostolica disponitur esse receptus. Si vero canonicum receptio alias pertinet ad eosdem, non apostolica, sed recipiendum censetur auctoritate receptus, nisi, quod eum auctoritate nostra recipent, in nostris literis caveretur expresse.

## CAP. V.

Rescriptum papale, quod concedit promotionem primorum beneficiorum usque ad beneficium Papae, extinguatur morte Papae secus, si ibi dicitur: „usque ad beneficium apostolicae sedis.“ Nec intelligitur tale rescriptum de beneficiis, prius non canonice detectis. Il. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Si gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut beneficia, quae tempore tuae promotionis obtinebas<sup>3</sup>, posses usque ad tuae voluntatis beneficium retinere: huiusmodi gratia per eius obitum, per quem ipsius beneficium omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem, si usque ad apostolicam sedem beneficium gratia concedatur praedicta. Tunc enim, quia sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. Praetextu vero talis concessionis, quae debet, quum sit ambitiosa, restringi, ac solum beneficia, quae canonice obtines, potes licite retinere.

## CAP. VI.

Vacatio per mortem et vacatio per renunciationem sunt diversa, et ideo in literis, ad beneficia impetratis, non expresso, non venit reliquum.

## Idem.

Susceptum ab apostolica sede mandatum, ut, ab aliquo beneficii, quod obtinet, resignatione recepta, ipsum alteri conferas et assignes, adimplere non potes, si ille, antequam resignet, rebus eximatur humanis, quum non per resignatio-

Tit. III. Cap. IV. a) Fuit tracta de extravaganti Alex., quae incipiebat: Contingit; *Ioann. Andr.* — *Hinc extravaganus existat: L. fol. 79, no. 3, et M.: Contingit interdum pro quibusdam* sub hac forma vel simili nostras literas emanare, „ut non obstante iuramento<sup>1</sup>, privilegio, vel statuto, si de voluntate procedat capituli — en etiam praedictorum, recipiantur in ecclesiis in canonicos et in fratres.“ Verum quia a multis<sup>2</sup> multoties haesitatur, an<sup>3</sup> tales auctoritate sedis apostolicae<sup>4</sup> seu illorum, qui receperunt<sup>5</sup> eosdem in<sup>6</sup> eiusdem ecclesiis, intelligantur<sup>7</sup> admissi: nos ambiguitates<sup>8</sup> huiusmodi taliter fluxivimus declarandas, ut, si ad illos, quibus sic<sup>9</sup> nostras literas diriguntur, alias<sup>10</sup> spectat canonicum receptio in ecclesiis memoratis, tales non nostra sed auctoritate recipiendum censentur recepti. Si vero non ad ipsos recipiendorum huiusmodi spectat receptio<sup>12</sup>, sed ex viribus literarum nostrarum recipiunt<sup>13</sup> potestatem, hii<sup>14</sup> non sua sed duntaxat apost. auctoritate recepti canonici reputentur. Dat. Avinionae XV. Kal. Sept. P. N. A. L. (1255).

Cap. V. a) Haluati sunt, ortum hae decretalis ad extravag. Clementis quae incipiebat: Ut petitioni tuae congrue satisfaciat. ... Urbani autem contrarium responderunt. ... in sua extrav. quae incipiebat: Significasti nobis. *Ioann. Andr.* — *Hinc Urb. IV. 1224—4, d. decretalis ad Ven. fratre. S. Andree ep. die octa, existat: L. no. LXVII. cf. ib. no. LXXXVIII.: Significasti nobis, quod fel.*

1 aliquibus: L. 2 numero: L. 3. Unde in illis: L. 4. Deest: L. 5. auct. apostolica: L. 6) recipiunt: M. 7) in eisdem: deest: M. 8) intelliguntur: M. 9) assignentam: ... declarandum: M. 10) sic: deest: L. 11) al.: deest: L. 12) rec.: deest: L. 13) recipiant: M. 14) et quum hi: M.

Tit. III. Cap. III. 5) hoc: deest: *Codd. coll. o. labed.*

Cap. V. 1) obtines, possis: *Codd. coll.*

nem vacaverit, sed per mortem: nisi de intentione mandantis aliud apparet expresse. Si duo super eodem beneficio literas impetrent, primo eorum<sup>1</sup>, per illius obitum, qui tenebat, secundo vero, per cessionem eiusdem ipsum proponente vacare: secundus, quum beneficium ipsum cessione, non morte vacaverit, debet primo in ipsius assensione praeferi.

## CAP. VII.

Licet ignorans, beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literae; alterum tamen eligit, si de iure simul teneri non possunt. Ioann. Andr.

## Idem.

Gratia, quam super beneficio a sede apostolica te impetrasse proponis, vitiosa reputari non debet, quamvis de alio beneficio, ab episcopo tuo antea tibi absenti et ignoranti collato, nullum, quum tempore impetrationis nescires, feceris mentionem. Utrumque tamen, si talia sint beneficia, quae simul nequeant de iure teneri, habere non potes; sed eligas quod ex eis malueris retinere.

## CAP. VIII.

Si restitatur quis ad gratiam revocatum, sine alterius praediuicio intelligitur restitutus; unde alteri, ante restitutionem impetranti, praeferi non debet. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis is, cuius gratia, per quam mandabatur in certa ecclesia providi sibi de beneficio proxime vacaturo, per nos fuerat revocata<sup>2</sup>, restitatur a nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, et ante restitutionem praedicta similis in eadem ecclesia gratia facta fuit<sup>1</sup>, nisi de<sup>3</sup> hoc expresse dixerimus, anteferi debet, quum talis restituito, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine iuris praediuicio alieni.

## CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inspicitur tempus datae. Unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui, licet nunc sit maior, illo tempore minor erat. Ioann. Andr.

## Idem.

Si eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura vel sine cura mandavimus providi, ad obtinendum curatum beneficium idoneam non habebas aetatem: tibi, licet nunc legitima effectus sis aetatis, auctoritate literarum huiusmodi, quum tempore datae ipsarum adhuc non esses idoneus, de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit providi. Beneficium autem sine cura, quum ad ipsum sufficientem tunc aetatem haberes, per eas licite poteris obtinere.

rec. Alex. PP. praed. n. tili quaedam beneficia ecclesiastica, quae promotionis tempore obtinebas usque ad certum tempus primo, ac eo elapso quod ea usque „ad tuae voluntatis beneficium“ retinere posses, postmodum per literas apost. duxit de speciali gratia concedendum. Quare a nobis instanter postulari fecisti, ut, quum, dicto praedecessore nostro vixi universae carnis ingressus, nonnulli clerici sint ad beneficia huiusmodi per patronos conro, ut asserunt, praesentati, et propter hoc inter te ex parte tua et clericos ipsos ex altera super eisdem beneficiis quaestiones multiplices oriantur, providere super hoc, utrum huiusmodi concessio ipsius praedecessoris n. facta usque ad ipsius beneficium per eius obitum expiraverit, nostro declarationis oraculo curarimus. Nos itaque concessionem eandem expansisse per mortem ipsius praedecessoris nostri auct. praes. declaramus.

Cap. VIII. a) Tenorem huius revocatoriae constitutionis non habemus, sed de ipsa fit mentio infra de praebend. c. penult. et antepenult. et de concessione praebendae c. ult. Revocatoria illarum Nicolai incipiebat: Pridem ad apicem (*Undum circa promotionis tuae principium ad apicem* — *L. VI. Id. April. A. L. 1205. Potthast no. 24063, — in Codd. L. no. XC.1; He Bonif. VIII. no. 2.) illarum Coelestinus: Olim Coelestinus ante dudum. (VI. Id. April. A. L. 1205. Potthast no. 24061, — in Codd. L. no. XC.1; He Bonif. VIII. no. 1.) — *Ioann. Andr.**

Cap. VI. 1) illorum: *ABB.*

Cap. VIII. 1) fuerit: *Ag. 2) de: deest: Codd. coll.*

## CAP. X.

Gratia generalis non praedicit specialis, et debet facere mentionem de praecedenti privilegio, consuetudine vel statuto. II. d. Zenzel.

## Idem.

Si propter tua debita persolvenda fructus beneficiorum primi anni, quae in tua vacabunt dioecesi, tibi, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis vel statutis, per quae nostra impediri posset<sup>1</sup> concessio, usque ad quinquennium de speciali gratia concessimus<sup>2</sup>; intentionis nostrae nequaquam existit, si<sup>3</sup> fructus huiusmodi, ecclesiae tuae fabricae vel alteri usui, seu quicumque singulari<sup>4</sup> personae de speciali consuetudine, privilegio vel statuto forsitan debeantur, quod eis per concessionem ipsam, nisi hoc expresse caveatur in ea, praedictum aliquid generetur.

## CAP. XI.

Causae ab apostolica sede vel alia legato committi debent dignitatem obtinentibus vel canonicatum ecclesiae cathedralis. Nec fractari debent, nisi in civitatibus vel locis insignibus. II. d. usque ad §. Quam vero. — §. 1. Actore et reo eiusdem dioecesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahitur ultra mitem diaetam, et, nisi in duobus ultimis casibus impetrans per inraucatum idem fecerit de illis, repellitur a iudice, et in expensis condemnabitur. Hoc dicit usque ad §. Quam autem. Dominicus. — §. 2. Actor contra rem diversas dioecesis debet impetrare delegatum vel in dioecesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam diaetam distante. Dominicus. — §. 3. Delegatus extra locum commissionis non partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu, nec subiegarum locis vel personis aliis, quam hic expressis. Ioann. Andr. — §. 4. Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esecutionem et pocolentum libere obtulim, quod passim possit consumi debet, vel moderatas expensas, si non sunt pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non auditis, extra domicilium pergerit. Dominicus. — §. 5. Delegatus, nisi indigeat, non assumat assessores; alias de suo illi providiat. Si eget, non suspectum partibus assumat, nec moderato salario a partibus solveat. — §. 6. Delegatus taxare debet salarii notariorum, nec participare debet cum ipsius vel assessorum in salario. Dom. — §. 7. Delegatus, recipiens aliquid contra prohibitionem huius capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Ioann. Andr. — §. 8. Delegatus non debet vocare testes, nisi data causa requireat, et procedens illis administrare debet expensas in veniendo, stando et redeundo. Dominicus. — §. 9. Gesta contra hanc decretalem sunt ipse iure nulla. II. d. et non dividitur.

## Idem.

Statutum, quod circa iudices a sede apostolica deputandos nuper edidimus<sup>3</sup>, quam quaedam contenta in eo, quae pro communi utilitate credebantur inducta, sicut experientia docuit, tendere dignoscantur ad noxam, sanctione praesenti, quam irrefragabiliter observari mandamus, suadente utilitate in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate praeditis, aut personatum obtinentibus seu ecclesiarum cathedralium canonicis, causae auctoritate literarum sedis apostolicae vel legatorum eiusdem de cetero committantur, nec audiantur alibi, quam in civitatibus vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum haberi. §. 1. Quum vero eiusdem civitatis seu<sup>1</sup> dioecesis fuerint actor et reus, extra ipsas causas non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab episcopo contra aliquid de sua dioecesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra eius capitulum, seu contra universitatem civitatis, villae aut castris fuerit actio dirigenda, vel nisi actor, eandem civitatem seu dioecesim intrare non audens, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescens, cum infra ipsas nequeat convenire secure. In his quippe casibus extra dictas civitatem et dioecesim possit contra praedictos causas committi; nullus tamen eorum ultra unam diaetam a fine suae dioecesis valeat conveniri. Sed et<sup>2</sup> in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de praedicto<sup>3</sup> timore, quem in literis commissionibus exprimeere teneatur, primo fidem iudici faciat saltem per proprium iuramentum, iudex ipse nullatenus in causa procedat, sed partes a sua iurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnat. §. 2. Quum autem actor<sup>4</sup> et reus civitatum et dioecesum fuerint diversarum, si actor in civitate vel dioecesi rei iudicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia<sup>5</sup> civitate vel dioecesi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eandem; dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam diaetam, sicut in casu alio praemittitur,

minime sit remotus. §. 3. In nullo quoque casuum praedictorum iudex extra civitatem seu<sup>6</sup> dioecesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, nisi ad id expressum accesserit earundem assensus; neque alibi, quam infra illas, et personis duntaxat designatis superius committat quomodolibet vices suas. §. 4. Insuper, ut gratis et cum omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullum munus vel quicquid<sup>7</sup> aliud, nisi forsitan esecutionem vel pocolentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit debet, vel nisi, quum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas recipere ab eisdem partibus qualitercumque praesumt, provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat, nec plus ab una parte quam ab alia exigat, quum commune gerat<sup>8</sup> negotium utriusque; quodque, ubi causae sibi commissae utilitas vel necessitas non exegerit, occasione propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat; sed et, ubi notabiliter fuerint pauperes litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem. §. 5. Assessorum autem, ut quandoque faciunt aliqui fraudulenter, nisi eo indigeat, quod conscientiae relinquatur eiusdem, sibi nequaquam adiungat; alioquin de suo proprio providere teneatur eisdem. Si autem indigeat: ipsum tamen parti suspectum assumens, et de competenti salario, provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri. §. 6. Notarium vero vel notarios, in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsius spectat officium, prudenter refrenet, nec cum ipsis aut cum assessore praefato lucrum participet ullo modo. §. 7. Si quid autem contra constitutionem praesentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur, nulla eorum, quibus restituito faciendi fuerit, remissione ullatenus profutura eadem. §. 8. Pro ferendo quoque testimonio, praetextu cuius aliqui alios fraudulenter interdum a iudicibus vocari procurant, ut eos laboribus et expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem, nullum ullatenus convocet, nisi quando conditio et<sup>9</sup> status causae requirent<sup>10</sup>. Sed nec tunc, nisi a producente, competentes vocato pro testimonio veniendo, stando, et redeundo faciat ministrari expensas. §. 9. Quicquid autem contra praemissa vel eorum aliquid contigerit attentari, sit ipso iure irritum et inane.

## CAP. XII.

Sola praevientia praesentatio et receptio in canonicum secundum impetrantis in eadem ecclesia, non excludit primum impetrantem a praebenda vacante tempore suae receptionis, vel post a vacante ante suam receptionem vel praesentationem; et hoc, si per processum executoris vel interpositionem decreti pro primo impetrante affecta existerit, nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. II. d. Dominicus.

## Idem.

Tibi, qui gratiam in Bitrensium<sup>1</sup> ecclesia impetrasti a nobis, certo executoris concessio, qui te in canonicum recipi faceret, et de praebenda tibi, si qua in eadem ecclesia tunc vacabat, alioquin de vacatura proxime<sup>2</sup> provideret, alius, similem gratiam post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quam tu suas literas praesentaverit, et in canonicum sit receptus, in praebenda tempore tuae receptionis, vel etiam post vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non existit, antefieri non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in canonicum vacavisset praebenda per processum tui executoris, qui et, ad quem praebendae collatio pertinebat, notificaverat, quod cum volebat per huiusmodi potestatem conferre, aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suae reservaverat collationi, praesertim cum interpositione decreti affecta<sup>3</sup>; tunc enim tibi et non alteri debet praebenda huiusmodi assignari. Quinimo si ante receptionem et praesentationem etiam tuam praebenda vacavit<sup>4</sup>, idem erit censendum, si in huiusmodi gratia tibi facta decretum a nobis fuerit irritum et inane quod contra ipsam contingeret<sup>5</sup> attentari. In praedictis itaque casibus debes tu praebendam vacantem potius

Tit. III. Cap. XI. a) Loquitur de decretali sua extravaganti, quae incipit: Statutum. — cf. c. 15, (1, 14.) Reformata

1) Tit. III. Cap. X. 1) possit: *AG* 2) concedamus: *ABCG* 3) ut sit: *ABD* 4) alteri sing.: *A*.  
Cap. XI. 1) nec: *AG* 2) et: *dust*; *BCD* 3) dicto: *ACG* 4) idem: *act*: *ACG* 5) aliena: *A* 6) vel: *ACE* 7) quicquam: *AG* 8) regat: *A*

9) vel: *A* 10) requiret: *AR*; requirit: *D* 11) vocatis: *CG*.  
Cap. XII. 1) Bitrensium: *ABCDE*; — *Bitrens* — *Bitrensium*: *F*; Bitrensium: *G* 2) proximo: *BCDEF* 3) sit an: *A* 4) vacaverit: *AC Bohm*, 5) contingerit: *FG*.

quam impetrator ultimus obtinere; dum tamen dolus tibi non possit vel notabilis negligentia imputari.

## CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, et secundus, pure impetratus, priusquam veniat conditio, a Papae vel executoris suo canonice obtineat: in assentione praebendae primo praefertur. Ioann. Andr.

## Idem.

Si pro te alicui directa fuerint scripta nostra, ut tibi de canonicatu et praebenda ecclesiae Biturenensis<sup>1</sup>, si ad illud accederet episcopi et capituli ecclesiae praebendatae assensus, auctoritate apostolica provideret: alter, postmodum impetrans, qui ex collatione apostolicae sedis vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam episcopi et capituli praedictorum assensus<sup>2</sup>, ad provisionem tibi accederet faciendam, canonicatum obtinuit Biturensem<sup>3</sup>, licet tu, interveniente postea praedictorum assensu, dicti prioris mandati auctoritate in canonicum ipsius ecclesiae sis receptus, in praebenda vacante tibi merito antefertur.

## CAP. XIV.

Haec est solennis decretalis, et per Ioannem Andream subtiliter glossata, et potest sic secundum eum summari: Si inter duos impetrantes non appareat prioritas. Haec decretalis duo membra distinguit, et in secundo subtilit distinguit. Et partes potest secundum Ioannem Andream, licet glossa prima latius summat.

## Idem.

Duobus super provisione simili<sup>1</sup>, sibi facienda in eadem ecclesia, literas a nobis obtinentibus una die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primo impetraverit ex eisdem, is eorum, cui canonicatum contulimus, est in praebenda praefereendus alteri, qui a nobis canonicatum non existit<sup>2</sup> assecutus, licet prius quam alius eis, ad quos spectat canonicorum receptio et collatio praebendarum, suas praesentaverit<sup>3</sup> literas, et ab eis in canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum vel utrique canonicatum contulimus, tunc, ex quo in gratia sunt aequales, is, qui primo praesentaverit, erit potior in praebenda. Quodsi forsan ambo simul in praesentando concurrant<sup>4</sup>, hi, ad quos, ut praemittitur, spectat canonicorum receptio et collatio praebendarum, vel eorum maior pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur. Quo electo, alius omnino careat impetratis, nisi ex tenore literarum ipsius expresse appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

## CAP. XV.

Omnes indulgentiae concessae a Bonifacio, vel suis praedecessoribus, clericis, de percipiendis perpetuis fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt revocatae. Et proficitur Papae, se illas in posterum non daturum. Ioann. Andr.

## Idem.

Quia per ambitiosam importunitatem potentium tam nos quam nonnulli praedecessores nostri Romani Pontifices indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in ecclesiarum suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubique, ex quo insolentiae oriuntur vagandi, et dissolutionis praeparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri, et officium plerumque, propter quod beneficium ecclesiasticum datur, omittitur: nos volentes emendare praeterita, et quantum possumus adversus futura cavere, omnes huiusmodi et similes indulgentias, personis, non ecclesiis vel dignitatibus datas, penitus revocamus, et earum concessionem nostris volumus exsulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicimus.

TITULUS IV.  
DE CONSUETUDINE.

## CAP. I.

Praetextu consuetudinis etiam irritatae, vel quocumque tempore observatae, non potest quis nisi iunice personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum canonica et praebenda in aliqua ecclesia absque dispensatione sedis apostolicae obtinere, vel iam obtenta tenere: et contra praesumptum irritum sit omnino. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Consuetudinem, quam in vestra ecclesia servatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit, videlicet, quod ipsius ecclesiae canonici duos personatos, aut duas dignitates, vel praeposituras seu administrationes, aut duo officia vel eorum alterum cum reliquo insimul et praebendam possint in ea licite absque dispensatione sedis apostolicae obtinere, corruptelam, quum sacris sit inimica canonibus et de ambitionis radice processerit, merito reputantes, eam auctoritate apostolica reprobamus, vosque ad ipsius observantiam, etiamsi iuramento firmata existiterit, (quum iuramentum iniquitatis vinculum non existat), decernimus non teneri, stantes, ut, (quum unum officium vix digne valeat aliquis adimplere), nulli liceat de cetero, nisi unum personatum, vel dignitatem, aut praeposituram, sive administrationem vel officium perpetuum<sup>1</sup>, quocumque nomine censentur<sup>2</sup>, cum praebenda insimul absque dispensatione dictae sedis in eadem ecclesia obtinere, vel iam obtenta tenere. Quodsi a quoquam secus praesumptum fuerit, irritum sit omnino<sup>3</sup>.

## CAP. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali episcopi ad episcopum appelletur. Ioann. Andr.

## Idem.

Non putamus illam consuetudinem, quancumque tempore de facto servatam, consonam rationi, quod ab officiali episcopi ad eundem episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad se ipsum, quum sit idem auditorium utriusque, appellatio interposita videatur.

## CAP. III.

Valet consuetudo praescripta, quod episcopus in inquirendo, puniendo, et corrigendo subditorum excessus sui capituli consilium requirere non teneatur. Ioann. Andr.

## Idem.

Non est, dum<sup>1</sup> tamen alias sit praescripta canonice, consuetudo, quam allegat episcopus, reprobanda, quod in inquirendis, puniendis et corrigendis subditorum excessibus consilium sui capituli requirere minime teneatur.

## CAP. IV.

Per rescriptum apostolicum, quo de praebenda primo vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius ecclesiae consuetudo non tollitur. Hinc est, quod, si ibi est consuetudo, quod antiquiores canonici vacantes praebendas possint optare gradatim, illo non obstante mandato, poterit antiquior vacante optare praebendam, et, expectatis per XX. dies optare volentibus, exsecutor de non optata providet eisdem. Si autem praebendam vacantem in curia Papae conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Ioann. Andr.

## Idem.

Quum tua in ecclesia, in qua consuetudo habetur, quod antiquiores canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, quum vacant, per se vel per alios optare praebendas, provideri mandamus alicui de praebenda, nulli alii de iure debita, proximo inibi vacatura: huiusmodi non obstante mandato poterunt ipsi antiquiores iuxta consuetudinem eandem optare, quum praebenda vacabit, et illa, quae optata non fuerit, si nulli sit debita, erit illi, pro quo scriptus, conferenda. In praebendis vero<sup>1</sup> apud sedem apostolicam vacantibus, quum de ipsis per Romanum Pontificem ordinatur, locus praedictae consuetudini non existit. Ne autem praetextu eiusdem consuetudinis provisiones, auctoritate apostolica faciendae, ultra debitum differantur: statuiamus, ut executores, super ipsis provisionibus deputati,

TIT. III. Cap. XIII. 1) Biturenens: *ABCEFG*; Rycerens: *F*; -- *cf.* Cap. XII. *supra* no. 1. 2) censensus: *BDE*. 3) *cf. ad. l. sed in h. legl.*: Biturenens.

Cap. XIV. 1) simili: *deest*: *AB*. 2) fuerit: *A*. 3) praesentaret: *F*; praesentavit: *G*. 4) concurrant: *A*.

TIT. IV. Cap. I. 1) perpetuo: *ADG*; perpetua: *CE*. 2) censentur: *A*. 3) irritum decretatis: *A*.

Cap. III. 1) quum: *A*.

Cap. IV. 1) vero: *deest*: *A*.

optare volentes per viginti dies duntaxat expectent, quibus elapsis libere in non optatis ad exsequenda sibi mandata procedant, praefata consuetudine non obstante.

TITULUS V.  
DE POSTULATIONE PRAELATORUM.

CAP. I. N.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum, vel postulet eligendum, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio vel postulat electio ipso iure, si tamen dicitur „Eligo et postulo, prout melius de iure valere solet.“ Idem; nisi probabitur dubitatur, an esset eligendus vel postulandus. Et tunc consensus tempore eligat alterum viam, electionis scilicet vel postulationis; qua electa ad alteram redire non poterit. II. d. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.

Perpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex his formis, quas perniciosa curiositas adinvenit: „Eligo postulando,“ et<sup>1</sup>: „Postulo eligendo,“ aut: „Eligo postulandum,“ seu: „Postulo eligendum,“ quum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quum sibi potius invicem adverserent, aut sub illis verbis<sup>2</sup>: „Eligo in postulandum,“ vel: „Postulo in eligendum,“ quum rem imperfectam significare noscantur, ad faciendas electiones vel postulationes de cetero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Sub ea etiam forma: „Eligo et postulo, prout postulat melius de iure valere,“ quum incertitudinem contineat, quemquam postulari vel eligi prohibemus, statuentes, quod contra factum fuerit viribus omnino carere, nisi quando probabitur dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus. Quo casu is, qui se postulatus fuerit aut<sup>3</sup> electus, consensus tempore viam<sup>4</sup> electionis vel postulationis, ne in incerto vagetur, eligere necessario teneatur, reuerti ad aliam, postquam unam elegerit, sibi licentia penitus interdicta.

TITULUS VI.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE<sup>1</sup>.

CAP. I.

Si aliquis opponatur contra provisionem, electionem vel postulationem, factam ad personam, identificationem vel canonicam, in personam vel formam, et ab hoc iure appellatum ad Papam, appellans et defendens, et quorum interest, a die objectionis infra mensem arripiant iter eundi ad Papam. Ioann. Andr. — §. 1. Si pars altera, expectata per XX. dies post adventum alterius, non venerit, in negotio procedatur. Ioann. Andr. — §. 2. Non probans, quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis, non probans, quod obicit in personam, est a beneficiis triennio suspensus, et perpetuo privatus, si se intra ad illa miserit. Haec poenae locum non habent, si legitime pateat, eum canonice non fuisse. Ioann. Andr.

Innocentius IV. in concilio generali<sup>1</sup>  
Lugdunensi<sup>a</sup>.

Statuimus, ut, si quis electionem, postulationem vel provisionem factam impugnat<sup>2</sup>, in formam obiciens aliquid vel<sup>3</sup> personam, et propter hoc ad nos appellari contigerit<sup>4</sup>, tam is, qui opponit, quam qui defendit, et generaliter omnes, quorum interest, et quos causa contingit, per se vel per procuratores<sup>5</sup> ad causam instructos ad sedem apostolicam a die objectionis iter arripiant infra<sup>6</sup> mensem. §. 1. Sed si pars alia<sup>7</sup> non venerit, per viginti dies post adventum

alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cuiusquam absentia, sicut de iure fuerit<sup>8</sup>, procedatur. Haec<sup>9</sup> autem in dignitatibus, personatibus et canonicis<sup>10</sup> observari volumus et mandamus. §. 2. Adicientes<sup>11</sup>, ut, qui plene non probaverit<sup>12</sup> quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit, condemnetur. Qui vero in probatione defecerit eius, quod obicit in personam, a beneficiis ecclesiasticis triennio noverit se suspensus. Ad quae, si infra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eis<sup>13</sup> ipso iure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem aut fiduciam habiturus, nisi manifestissimis constiterit documentis<sup>14</sup>, quod ipsum a calumniae vitio causa probabilis et sufficiens excusaret<sup>15</sup>.

CAP. II.

Vota conditionalia et alternativa et incerta in electionibus reprobandur, et habentur pro non adiectis, et recidunt in pure consentientes. Ioann. Andr.

Idem<sup>a</sup>.

In electionibus et postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus vis oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa vel<sup>1</sup> incerta penitus reprobandus, statuentes, ut, huiusmodi votis pro non adiectis<sup>2</sup> habitis, ex puris consensibus celebretur electio, vote illorum, qui non pure consenserint, ea vice in alios residente<sup>3</sup>.

CAP. III.

Posuit causa constitutionis et iuris veteris conservatio. Ioann. Andr. — §. 1. Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua curia residet. — §. 2. Quod iuris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat curia. — §. 3. Dat exsecutores huic iuri cum potest. Ioann. Andr. — §. 1. Obstat iuris cardinales, ut in electione Romani Pontificis depellant omnem privatum affectum, et cessat omnia pacta, obligationes, et instrumenta, quae data vel facta essent de iure eligendo. — §. 5. Monet omnes fideles, ut statim, audita summi Pontificis morte, eius celebrent exsequia, et quotidie orant pro vigili, concedi et utili provisione Romanae ecclesiae; praecati autem in suis praefationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, et eis frequentiam orationum et observantiam iustitiam indicant. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>1</sup>.

Ubi periculum maius intenditur, ibi procul dubio est plenus consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot et quantis sit plena periculis ecclesiae Romanae proluxa vocatio, exacti consideratio temporis edocet, et considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, dum reformandis tantum minoribus nostra solerter vacat intentio, ea, quae periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis accomode<sup>2</sup> relinquamus. Ideoque omnia, quae pro vitanda discordia in electione Romani Pontificis a nostris sunt praedecessoribus, et praecipue a felicis recordationis Alexandro Papa III.<sup>3</sup> salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes, nihil enim detrudere illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit praesenti constitutione supplere. §. 1. Hoc<sup>4</sup> sacro concilio approbante statuimus, ut, si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua curia residet, diem claudere contingat extremum, cardinales, qui fuerint in civitate ipsa praesentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur. Quibus elapsis, sive absentes venerint sive non, extunc omnes conveniant in palatio, in quo idem Pontifex habitabat, contenti singuli singulis tantummodo servientibus clericis vel laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus

Tit. VI. Cap. I. a) In Bulla Innoc. Ad exped. no. 4. Comp. h. t. c. 1. b) vel in; *lee*. c) contingat; *labede*. d) pro. idoneos ad caus. sufficienter instruct. e) *if*; c) intra; *lof*. f) fuit; *if*. g) canonicis; *if*. h) adiciens; *lar*; adiciens; *lar*; adiciens etiam; *thee*. i) probavit; *if*. k) opposuit; *ib*. l) illis; *hde*; tunc illis; *lof*. m) argumentis; *if*. n) manifesta excusat; *th*.

Cap. II. a) c. 3. Conc. Lugd. I. (1245.) — In Bulla Innoc. Ad exped. no. 5.; Comp. c. 2. h. t. b) votis; *if*.

Cap. III. a) c. 2. Conc. Lugd. II. (1273.) Comp. c. 1. 2. h. t. b) accomode; *if*; in Conc. distigui nequid, utrum accomode an accomode legatur. c) Papa IV.; *he*; sed cf. c. 6. de elect. (1, 6); Schulte, *vero*, Die Decretalen zwisch. den Decr. p. 730.; Alex. IV. legendum esse constat, qui his verbis decretalem

1) occurrenda; *L*.

sequentem reservatum fuisse arbitrator; (*constit. L. VIII.*); Quia frequenter in electione s. Pont. columna dei viventes trilateralium malis est concussa et sagena summi piscatoris intumescens agitata, merito ac utiliter providimus occurrere<sup>1</sup>, ut dispendium pestis horribilis pati non valeat recedat. Statuimus ergo, ut defuncto s. Rom. sed. antistite ac eius corpore tralito sepulture, cardinales, qui in eodem loco fuerint, cessante schismate sive violentia laicorum, pontificem eligant, nullis absentibus fratribus expectatis. Si quis autem ex cardinalibus a loco, in quo s. pont. obiit, electione instante discessit, eligendi potestate se ipsum illa vice privabit, et is universalis pastor et episcopus habeatur, a duabus qui partibus praesentium fratrum eligitur, electo in duabus partibus munere [minime] computato. d) hoc; *deest*; *the*

Cap. I. d) ven.; *deest*; *hDEF*. 2) impugnet; *A*. 3) aliqua; *BDEFHid*; aliquando; *A*. 4) hoc; *DEGR*. 5) add.; et; *A*. Cap. II. d) et; *Codd. coll. labedf*. 2) recedente; *Doff*; excidente; *Re*.

Tit. V. Cap. un. d) vel; *ABCF*; seu; *G*. 2) verbis; *deest*; *Codd. coll.* 3) et; *ABE*; vel; *CDF*. 4) vel viam; *cl*; vel viam port.; *AG*. Tit. VI. 1) et . . . pot.; *deest*; *AD*. Corpus iur. can. Ed. *Viviberg*. T. II.



orbis requirit utilitas, ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre praesentis sanctionis edictum ignorantiae negligi praetextu contingat: districte praecipimus, ut patriarchae, archiepiscopi, episcopi<sup>1)</sup> et alii ecclesiarum praelati, ceterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, clerum et populum, propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicium precum suffragia pro celeri, et felici exitu tanti negotii frequentanda<sup>2)</sup> solleriter hortentur, et ipsis eadem auctoritate non solum orationum frequentiam, sed<sup>3)</sup> observantiam, prout circumstantiae pensandae susserint, ieiuniorum indicant.

## CAP. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes vel provisiones, omnia, quae obicere intendunt contra personam vel formam, tenentur expricare, et iurare, quod illa evolvant vera esse, et ea se posse probare. Super non expressis ipsis, vel adhaerentes eis, non audiuntur, nisi de novo emergant vel pervenerint probandi facultates, super quo iurare debent. Statutum Innocentii, editum contra eos probantes, quae obiciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Ioann. Anclr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Ut circa electiones, postulationes et provisiones ecclesiasticas viam malitias, prout est possibile, praevideamus, ne<sup>b)</sup> diutius periculose vacent ecclesiae, vel personatum, dignitatum, et aliorum ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur: edicto perpetuo providemus, ut, si quando aliqui electionibus, postulationibus vel provisionibus<sup>c)</sup> se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis seu provisionis formam, aut personas eligentium vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive<sup>d)</sup> facta, et propter hoc contingerit appellari: appellantes in instrumento publico seu literis super appellatione confectis omnia et singula expriment, quae in formam intendunt obicere vel personas, coram personis authenticis aut persona<sup>e</sup>, quae super hoc testimonium perhibent<sup>e)</sup> veritati, corporali praestito iuramento, quod credunt ea, quae sic expriment esse vera, et se posse probare. Alioquin tam opposites, quam tempore appellationis interpositae vel postmodum adhaerentes eisdem, obiciendi aliqua, quae non fuerint<sup>f)</sup> in huiusmodi literis vel instrumentis expressa, potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsitan emerit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in oppositionem notitiam de novo pervenerint<sup>g)</sup>, quae appellantes appellationis tempore emissae verisimiliter ignorare poterunt<sup>h)</sup>, et etiam ignorant. Super huiusmodi autem ignorantia et superveniente facultate probandi fidem per proprium praestandum corporaliter faciunt iuramentum, hoc<sup>i)</sup> adificiendum in iuramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane, quae felices recordationis Innocentii Papa IV. contra non plene probantes ea, quae in formam vel personam obiecerant, statuit<sup>j)</sup>, in suo volumus robore permanere.

## CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se vel per alium in totum vel in partem sub quocunque colore; qui contra fecerit, ipso iure privati sunt iure ex electione quaesito. Ioann. Anclr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Avaritiae caecitas et dammandae ambitionis improbitas aliquorum animos occupantes, eos in illam temeritatem impellunt, ut quae sibi a iure interdicta noverint exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen<sup>b)</sup> ecclesiarum electi, quia eis iure prohibente non licet se ante confirmationem electionis, celebratae de ipsis, administratione<sup>c)</sup> ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere, ipsam sibi<sup>d)</sup> tanquam procuratoribus suis oeconomis com-

mitti procurant. Quum itaque non sit malitius hominum indulgendum, nos, latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cetero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub oeconomatus vel procuratoris nomine, aut alio de novo quaesito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis<sup>e)</sup> se immiscere praesumat, omnes illos, qui secus fecerint, iure, si quod eis pro electionem quaesitum fuerit, decerentes eo ipso privatos.

## CAP. VI.

Eligentes, quam cito commode possunt, electionem electo praesentent. Electus infra mensem consentiat; alias privatus est iure quaesito, nisi conflictio personae ipsam excuset. Post consensus confirmationem petat infra tres menses; alias electio viribus vacetur. Ioann. Anclr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Quam sit ecclesiarum<sup>1)</sup> ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus, non solum iura testantur, sed etiam<sup>2)</sup> magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus, ut, si quando fuerit electio in aliqua ecclesia celebrata, electores electionem ipsam, quam citius commode poterunt<sup>3)</sup>, electo praesentent, ac petere consensus ipsius procurant<sup>4)</sup>, electus vero illum adhibere infra mensem a tempore praesentationis huiusmodi teneatur. Quem si electus ipse<sup>5)</sup> ultra praestare distulerit: iure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsitan ea sit electae personae conditio, ut electioni de se<sup>6)</sup> celebratae absque superioris sui licentia ex prohibitione sui quavis provisione sedis apostolicae consentire non possit. Quo casu idem electus sui electores ipsius consentiendi licentiam ab eius superiore cum ea<sup>7)</sup> celeritate, quam superioris ipsius praesentia vel absentia permisit, petere studeant et habere: alioquin, si, lapso tempore, pro<sup>8)</sup> eiusdem superioris praesentia vel absentia, ut praemititur, moderando, huiusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat, electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Ceterum quisvis electus infra tres menses post consensus, electioni de se celebratae praesentium, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quodsi iusto impedimento cessante infra huiusmodi trimestre tempus omiserit: electio eadem eo ipso viribus vacetur.

## CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu, in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. Hoc dicit Ioann. Anclr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Perpetuo<sup>1)</sup> sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio praestitum, nisi adeo in eo persistierint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur, nequaquam eligendi potestate priventur<sup>2)</sup>; licet pro eo, quod indignum nominando scienter contra conscientias suas agunt, et divinum vindictam et<sup>3)</sup> apostolicae ultionis metum, quem qualitas facti suserit, possint non immerito formidare.

## CAP. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum, nisi ex nova causa, vel noverit ei panitentia, se nequit opponere vel renuocare. Ioann. Anclr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Nullo licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, et electio fuerit subsecuta, vel postquam

Tit. VI. Cap. III. a) et ep.: *Hae* x) inducant: *Hae*.  
Cap. IV. a) c. 3. *ib.*: in *Comp.* c. 2. *h. t.* b) nec: *Hae*.  
c) *add.*: huiusmodi: *Hae* d) *hac*: *Hae*.

Cap. V. a) c. 4. *ib.*: in *Comp.* c. 3. *h. t.* cf. *decret. Alexandri IV.*, quam invenies infra ad c. 14. *cod.* b) regnum: *Hae* c) administrationem: *ib.*

Tit. VI. Cap. III. 32) frequentando: *C*: frequentia: *H* 33) sed et: *ACFGH*.

Cap. IV. 1) vel: *ABCDEHabd* 2) alia per: *BC* 3) perhibeat: *DHae* 4) fuerunt: *DH* 5) supervenerint: *C*: provenierint: *G* 6) poterant: *G*: ignorarunt: *G*: poterunt: *HH* 7) *cf. supra* c. 1. 8) *ib.*

Cap. V. 1) sibi: *decr.* 4 2) sibi: *ABCDEHabd*: *decr.* 4. *F*.

Cap. VI. a) c. 5. *ib.*: in *Comp.* c. 4. *h. t.* b) poterunt: *HH*: poterunt: *Hede* c) propter (per: *H*) praesentium vel absentiam: *Hde*.

Cap. VII. a) c. 6. *ib.*: in *Compil.* c. 5. *h. t.*  
Cap. VIII. a) c. 7. *ib.*: in *Compil.* c. 6. *h. t.*

Cap. VI. 1) in ecclesiis: *A*: ecclesiarum: *H* 2) et: *BCDEFHabd* 3) pro: *decr.*: *ABDEFHabd* 4) ipse: *decr.*: *Codd. coll.*: *ipsi*: *Hf* 5) electionem: *Ch* 6) eas: *decr.*: *B*: eam: *ex: decr.*: *H*.  
Cap. VII. 1) Perpetuae: *ABDEFHabd*: praecipuae: *H* 2) privatus: *Codd. coll. Hede*: *ib.* 3) et: *decr.*: *DH* 4) motum: *Codd. coll. Hede*: divinae ultionis motum: *H*.

praesentem electionem de ipso ab aliis celebratae consensum, fidem super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnetur, vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo delictum imputabitur, seu aliquis alterius latentis vitii vel peccatoris, quae verisimiliter electionem potuerit, veritas reuelentur. De huiusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio iuramento.

CAP. IX.

Contra electionem a duplo maiori parte, vel electores ipsius, nil a reliqua parte potest opponi, quod votum extenget; sed si bene opponatur, quod votum annullat. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Si quando contigerit, duobus electionibus celebratis partem alteram eligentium duplo maiorem numero inveniri, contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti vel ut iuratis ipsorum, reliquis vel electo ab eis aliquando opponendo omnem praesenti decreto interdictum facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet<sup>2</sup> ipso iure; id eis non intelligimus interdum.

CAP. X.

Appellatio individuali vel extra devolvi causae electionum episcoporum et superiorum ad Papam, si non sit iuris, et ex causa probabilis mori inferiorior. Et ab ea possunt partes sine pravitate recedere, priusquam Papa praesentia iudicet. Et an in recessu intervenit pravitas, inferiores iudices ante omnia debent inquirere. Quam si repererint, de causa non cognoscant, sed statim pacillis terminant, in quorum actis et monumentis se apostolicae conspectui representent. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>3</sup>.

Quamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papae IV. praedicti essoris nostri causae electionum episcopali, seu super electionibus episcoporum exortas, non immerito maioribus causis adnumeratis, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvat ad apostolicam sedis examen; nos tamen, et temerarium appellatum<sup>1</sup> auctoritatem et offretantem appellatum frequenter referre volentes, hac generali constitutione duximus providendum, ut si extra iudicium in praedictis electionibus, vel in aliis dignitatibus<sup>2</sup> episcopatu maioribus celebratis, expressa causa manifeste frivola contigerit appellari, per appellationem huiusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium

devolvatur. Sed quum in electionum earundem negotiis in iudicio vel extra iudicium appellatur in scriptis ex causa probabilis, quae probata deberet legitima reputari: ad sedem ipsam huiusmodi negotia deferantur. Ceterum in praemisiss omnibus casibus liceat partibus ab huiusmodi appellationibus, nulli tamen interveniente pravitate, recedere, antequam praefatae sedi fuerint presentatae. Inferiores autem iudices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellacione cessante, an in hoc pravitas intercesserit ante omnia diligenter inquirent, et si cum intercessisse repererint, se de causis ipsas<sup>3</sup> nullatenus introntant, sed praefigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus actis et monumentis suis apostolice se conspectui representent.

CAP. XI.

Si inter reliqua, quae obiciuntur promovendo ad dignitatem, obiciatur evidens defectus scientiae vel personae, illud ante omnia examinari debet. Et si reperitur talium, oppositorum a prosecutione negotii repellatur, et puniri perinde, ac si defecisset in probatione omnium obiectorum. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>4</sup>.

Si forte inter cetera, quae obiciuntur electo aut<sup>1</sup> postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidenter scientiae vel alium personae defectum opponi contingat: in discussione obiectorum illum statutum ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subiciatur examini, cuius eventus examinandis aliis aut dabit initium<sup>2</sup>, aut negabit. Ceterum si praemissi examinis exitus huiusmodi<sup>3</sup> oppositiones docuerit veritate destitui: opposcentes omnino<sup>4</sup> a prosecutione causae, in qua talia obicerunt, excludimus, et perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium, quae obicerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam ecclesiasticam, vel eius consanguineos, vel ecclesias sine bona, pro eo, quod cum, pro quo rogatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>5</sup>.

Sciunt cuncti, qui clericos vel quaslibet alias<sup>1</sup> personas ecclesiasticas, ad quos in aliquibus ecclesiis, monasteriis aut aliis piis locis spectat electio, pro eo, quod rogati sine alias

Tit. VI. Cap. VIII. 1) illa: *Ind.*

Cap. IX. a) e. 8. *ib.*; in *Compil.* e. 7. *h. l.*

Cap. X. a) e. 6. *ib.*; in *Compil.* e. 8. *h. l.* 1) constituit.

2) non potest: *Dilecti filii*... hodie non habemus: *Ioann. Andr.* - *Sed existit in l. fol. 70. e. VII.*; Alex. IV. *Id. Fil. procuratoris*... *procurator*... *et cetera*. *Dilecti ecclesiae*... *subpriorum ipsius in episcopatu et parochiam eiusdem conceditur elegerunt, dicti vero ipsi et cetera*. Electionem huiusmodi Sanctuarianiensi archiepiscopo facti metropolitani per procuratores legit. praesentantur, ipsam praesentis obsequio humiliter confirmari *et infra*. Ceterum, archiep. ad examinationem negotii praecedente procuratoris regis Angliae coram eodem archiep. componentis nomine regis ipsius excipiendo praesentantur, quod eadem electio non expectatis pacillis regis, et defuncti episcopi corpore, quod secundum morem patriae de Hispania, ubi decessit ipse episcopus, portatum fuerat in Angliam, eandem sequamur tradidit existat celebrata, deinceps subprior, cum esset monachus, non debuit eligi, sed potius postulati *et infra*. Si Eadem archiep. interdicendo promittavit, non obstantibus extra, si tibi regis parte propositis, fore in huiusmodi negotio procedendum? Propter quod ipsius regis procuratores ad sedem apost. appellaverunt, quorum appellatio archiep. ipse non deferens ad examinationem personae ipsius electi processit *et infra*. Verum examinata ipsae electi personae procuratores ipsius regis appellaciones factas ab eis super hoc coram dicto archiep. innovantes, ne clera in negotio ipso procederet, iterum appellatum. Hi procuratores, quorum dicti petoris et convenerunt appellationem huiusmodi a causa sedis reverentiam acceptantes petierunt, dictum negotium ad examen praefatae sedis remitti, et ne in eo idem archiep. praecedere nihilominus appellatum *et infra*. Unde dicti procuratores allegantes, ad nos fore per appellationes praemisissas eundem electionis negotium devolutum, quaequid post appellationes huiusmodi per eosdem archiep. attentantem fuerat, cessari seu mutari casum et

irritum petierunt, et electionem huiusmodi confirmari. Quia quum in causis maioribus, inter quas electionum episcopali causa merito numeratur, ad examen praefatae sedis per appellationem quaslibet negotio devolvatur, idem archiep. post appell. praed. negotio ab examine ipsius exempto nihil rite super hoc potuit attendere, propter quod quiesquid postmodum fecerat, cassum debeat et initium revocari. Sed procurator ipsius archiep. ex adverso dicens respondit, ipsum archiep. non obstantibus praedictis appellacionibus, etiam si de ipsis constaret, iuste eas casae praed. electionem et ad provisionem de alio legitime processisse, quia nulla appellatio, sicut ipsa dicitur, nisi fiat ex causa probabili, quae si foret probata, deberet legitima reputari, facti ad nos devolvi sive remitti negotium aut impedit officium cognoscens, nisi dimitatur in certis causis, ut est causa fidei et consilioris, quarum duximus sed. ap. specialiter reservantur, inter quas electionum episcopali causa a iure non videntur includi *et infra*. Auditus itaque hinc inde propositis et plenius intellectis ad renovandum omnem ambiguitatem de cetero super huiusmodi articulo quaestionis, nolentes in hac parte ulterius dubitari, de f. n. cons. declaravimus, decernimus et censuimus, causas electionum episcopali quae de electionibus episcoporum, existere de maioribus et inter ipsas adnumerari debere, quod est etiam a nostris praedecessoribus observatum; ac electionis praed. negotium fuisse ad eandem sedem per appellat. huiusmodi devolutum. Unde quicquid post appellationes praed. fuit per eundem archiep. attentatum sive cassando electionem praedictam, aut ipsi ecclesiae de alio providenda, quod sibi nulla [ratione] licuit, etiamsi rite cassasset electionem eandem, quum solum in casu negligentiae ad eam, qui proximus dignoscitur, huiusmodi provisio devolvatur, cassamus et irritamus omnino, vel potius cassari et irritum nuntiamus, c) afferat: *Id.*

Cap. XI. a) e. 10. *ib.*; *Compil.* e. 11. *h. l.*

Cap. XII. a) e. 11. *ib.*; *Compil.* e. 12. *h. l.*

Tit. VI. Cap. IX. 1) voluerit: *DE*; voluit: *DE* 2) reddent: *C*; reddet: *DE*.  
Cap. X. 1) appellatum: *DE* 2) de dignit.: *CF* *DE* 3) dignit.: *DE*; *DE* 3) illis: *DE*; *DE*.

Cap. XI. 1) aut: *DE*; *DE*; *DE*; *DE* 2) nuntium: *DE*  
3) hui.: *DE*; *DE*; *DE*; *DE*  
Cap. XII. 1) al.: *DE*; *DE*.



inducti eum, pro quo rogabantur sive inducebantur, eligere noluerint<sup>1</sup>, vel consanguineos eorum, aut ipsas ecclesias, monasteria, seu loca cetera, beneficiis sive aliis bonis suis per se vel per alios spoliando seu alias iniuste persequendo gravare praesumpserint, se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

## CAP. XIII.

Primo punit usurpantes de novo custodiam vacantium ecclesiarum. Secundo punit clericos et monachos, hoc fieri procuratores. Tertio punit clericos, se falsis non opponentes. Quarto punit, qualiter debeat se habere habentes talem custodiam ab antiquo. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>3</sup>.

Generali constitutione sancimus, universos et singulos, qui, regalia, custodiam sive guardiam, advocacionis seu<sup>1</sup> defensionis titulum in ecclesiis, monasteriis seu<sup>2</sup> quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantes, bona ecclesiarum, monasteriorum aut locorum ipsorum vacantium occupare praesumpunt<sup>1</sup>, quantacunque<sup>2</sup> dignitatis honore praefulgeant, clericos etiam ecclesiarum, monachos monasteriorum, et personas ceteras locorum eorundem, qui hoc<sup>3</sup> fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiae decernimus<sup>3</sup> subiaccere. Illos vero clericos, qui se, ut debent<sup>4</sup>, talia factibunt non opponunt, de preventibus ecclesiarum seu locorum ipsorum pro tempore, quo praemissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtum inhibemus. Qui autem ab ipsarum ecclesiarum ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine iura sibi huiusmodi vendicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, et suos ministros in eis solliciti faciant abstinere, quod ea, quae non pertinent ad fructus sive redditus, provenientes vacationis tempore, non usurpent, nec bona cetera, quorum seasserint habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

## CAP. XIV.

Parochialis ecclesia nemini censualiter qui non sit idoneus scientia, moribus et aetate, et, si conferatur non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, et infra annum sacerdos fieri; si autem promotus non fuerit elapso anno, privatus est ipso iure. Super residentia autem praetatis eius ad tempus poterit dispensare. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>3</sup>.

Licet canon, a felicitis recordationis Alexandro Papa III.<sup>1b</sup> praedecessore nostro editus inter cetera statuerit, ut nullus

regimen ecclesiae parochialis suscipiat, nisi XXV. annum aetatis attigerit, ac scientia et moribus commendandus existat, atqueque talis ad regimen assumptus huiusmodi, si monitus non fuerit praefixo a canonibus tempore in presbyterum ordinatus, a regimine eiusdem amoveatur officio, et alii conferatur; quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes: nos, periculosum illorum negligentiam volentes iuris executione supplere, praesenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis ecclesiae assumatur, nisi sit idoneus moribus, scientia et aetate, decerentes, collationes de parochialibus ecclesiis his, qui non attingerint<sup>1</sup> XXV. annum, de cetero faciendas viribus omnino carere. Is etiam, qui ad huiusmodi regimen assumatur, ut gregis sibi crediti<sup>2</sup> diligentius curam gerere possit, in parochiali ecclesia, cuius rector existiterit, residere personaliter teneatur, et infra annum, a sibi commissi regiminis tempore numerandum, se faciat ad sacerdotium promovi. Quodsi infra idem tempus promotus non fuerit, ecclesia sibi commissi, nulla etiam praemissa monitione, sit praesentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero, ut praemittitur faciendi, prout ordinarius gratiam dispensationis<sup>4</sup> ad tempus facere, possit causa rationabilis id exposcit<sup>4</sup>.

## CAP. XV.

Parochialis ecclesia non commendatur, nisi constituto in aetate legitima et sacerdotio et tali non nisi una et illa tunc demum, quum necessitas vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra praedicta factum fuerit, est irritum ipso iure. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>3</sup>.

Nemo deinceps parochialem ecclesiam alicui, non constituto in aetate legitima et sacerdotio, commendare praesumat, nec tali etiam nisi unam, et<sup>1</sup> evidenti necessitate vel utilitate ipsius ecclesiae suadente. Huiusmodi autem commendam, ut praemittitur, rite factam, declaramus ultra semestris<sup>2</sup> temporis spatium non durare, statuentes, quicquid secus de commendis ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso iure.

## CAP. XVI.

Haec decretalis fuit nullum utilis suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisiones episcopatum. Glossa prima ponit summariam, et secunda divisionem. Dominicus.

Nicolaus III.<sup>3</sup>

Cupientes ecclesiarum vacationibus periculosos occur-

Tit. VI. Cap. XII. b) noluerunt: *Hbfj*.

Cap. XIII. a) c. 12. *ib.*; *Compil. c. 11, h. t.* b) vel: *Haec* c) vel: *ib.* d) haec: *Hf*.

Cap. XIV. a) c. 13. *ib.*; *Compil. c. 12, h. t.* *Alexandri III. decretalis inveniis c. 7, X. de elect. (1, 6); Alexandri IV. in L. nu. 11., c. viii. tertium, non omnibus tamen mendis egentem hoc loco, quum iam in not. ad c. 5, supra h. t. eius mentionem fecerim oppono: Quia olim plurimi cathedralium ecclesiarum electi assumpti consecrationem suam non absque ecclesiarum suarum periculo suscipere differerant, non sub cuius cura ecclesiae ipsae consistant, attendentes<sup>1</sup>, quod grave dispendium eadem patiantur ecclesiae in utrisque, ac volentes ipsarum indominatibus ap. sollicitudine praecavere, terminum VI. mensium extant omnibus ecclesiarum ipsarum electis de f. n. consilio duximus statuendum, infra quem consecrationis munus suscipere reverenter; alioquin nisi forent legitimo impedito detenti ad administrationem spirituum et temporalium noscerent se suspensos. Quod si deinde non suscepto consecrationis munere ultra praedictum terminum retinerent ecclesias alia sex mensibus viduatas providendi sibi de aliis habent auctoritate non-stra liberam facultatem, non<sup>2</sup> obstante aliqua indulgentia eius quocunque [modo] vel sub quacunque forma verborum concessa per quam adversus statutum huiusmodi possent in aliquo se tueri. Verum qui postmodum nonnulli electorum ipsorum ad importunam et pertinacem instantiam eorundem per ap. scripta indulsum, ut statuto non obstante praedicto alias consecrationis munus usque ad dicta tempora susceperunt munere teneatur [sic], nos, considerantes, quod ex talibus indulgentiis non modicum in temporalibus et spiritualibus eadem incurrant ecclesiae laesionem, magnamque in populis scandalum generatur quam eisdem electis ea quae ad officium pastorale pertinent exercere nequeuntibus cura et<sup>3</sup> salus animarum ipsarum negligi penitus videatur, ac*

nolentes, quod ecclesiae ipsae hac<sup>4</sup> occasione viduitatis suae tempora longiora deperant, omnes huiusmodi indulgentias, quibuscunque electis seu procuratoribus aut administratoribus cathedralium ecclesiarum seu usque ad certum tempus sive perpetuo aut usque ad nostrum beneplacitum concessas a nobis, de f. n. c. auctoritate ap. revocamus, cassamus ac etiam irritamus eadem auctoritate sub poena suspensionis ab administratione temporalium et spiritualium, quam eo ipso incurrent si praecipuum huiusmodi neglexerint adimplere, precipientes eisdem, ut talibus seu quibuscumque aliis apostolicis indulgentiis cuiuscunque tenoris existant nequaquam obstantibus intra VI. menses ex tunc consecrationis munus iuxta praedictum statuti tenorem suscipere, sublata qualibet exceptione<sup>5</sup> procurent, et nihilominus eisdem ecclesiis auctoritate praedicta priventur eisdem, nisi<sup>6</sup> infra VI. menses sequentes se fecerint in pontifices consecrari, sic quod<sup>7</sup> ex tunc capitulis, collegiis et conventibus, ad quos in eisdem ecclesiis pastorum spectat electio, providendi sibi de aliis libera sit de vestra provisione facultas. Circa illos vero, qui contra defectum aetatis vel orationem non electi sed procuratores aut administratores ecclesiarum huiusmodi nuncupantur, sic duximus statuendum, ut, si infra XX<sup>mo</sup> annum aetatis suae fuerint instituti, statim postquam huiusmodi aetatem peregerint, se faciant ad omnes s. ordines statutus temporibus promovendi. Quodsi non fecerint, sint eo ipso a spirituali et temporali administratione suspensi; ac deinde, si consecrationis munus peracto XXV<sup>mo</sup> aetatis suae anno [non] susceperint, decernimus, ipsos eisdem ecclesiis auctoritate praesentium privatos. Nulli cet. c) attingant: *Hbfj*; attingant: *H* d) dispensative: *Hbfj*; dispensationem: *Hb* e) exposcit: *Hf*.

Cap. XV. a) c. 14. *ib.*; in *Compil. c. ult. h. t.* b) trimestris: *Haec*.

Cap. XVI. a) Decretalis ista est obscura dictamine, et quia

1) accedentes: L 2) ut: L 3) eos: L 4) ac: L 5) ecclesiae: L

6) ubi: L 7) quae: L

Tit. VI. Cap. XIII. 1) praesumpserint: *GHa*; praesumpunt: *He* 2) quantocunque: *AG* 3) dec.: *deest. ADEFHbfj*; decernimus: *C* 4) debent: *CHabcfj*.

Cap. XIV. 1) Alex. P. IV.: *EGHe* 2) traditi: *AHe*.  
Cap. XV. 1) ut: *deest. Fbj*.



## CAP. XVII.

Glossa prima dividit, et summat totum textum. Vide eam. Dominicus.

Idem<sup>a</sup>.

Fundamenta militantis ecclesiae in montibus sanctis Propheta memorans, per montes Apostolos et praedicatores patenter insinuat, quibus tota huiusmodi<sup>b</sup> aedificii fabrica confidenter innititur. Qui firmas bases ecclesiae super fundamento, praeter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Iesus, veluti summo angulari lapide solidantur, ut veritas, quae antea legis et Prophetarum praerogatio vebatur, per apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est<sup>1</sup>: „In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.“ Huius autem muneri sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ad ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim, in consortium individuae unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo<sup>2</sup>: „Tu es Petrus, et super haec petram aedificabo ecclesiam meam,“ ut aeterni templi structura, Deo aedificante constructa, mirabiliter munere gratiae Dei in Petri consisteret firmitate, qui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in apostolatu<sup>3</sup> gentium per dexteram societatis adiunxit. Isti sunt, per quos evangelium Romae resplenduit. Isti sunt eis patres verique pastores. Isti sunt, qui una die<sup>c</sup> pro merito, uno loco pro gloria sub uno persecutore pro parvi virtute compassi, Urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecraverunt. Isti sunt, qui illam in haec gloriam proxerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis et regia, per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater ecclesia in congregatione et<sup>d</sup> pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, qui potius ipsi adiuva spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse concipitur, ut occasionaliter Constantini monarchae a Deo provisus<sup>e</sup>, sed curata baptismalibus fomentis infirmitas, quamdam quasi adhaerent ipsi ecclesiae firmitatem, qui quarto die sui baptismatis una cum omnibus satrapis et universo senatu, optimatibus etiam et cuncto populo, in persona beati Silvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo et successoribus eius per pragmaticum constitutum disponendam esse, decernens in ipsa Urbe utriusque potestatis monarchiam Romanis Pontificibus, declararet, non iustum arbitrans, ut, ubi sacerdoti<sup>f</sup> principatum et Christianaee religionis caput imperator coelestis instituit, illic imperator terrenus habeat potestatem; quin magis ipsa Petri sedes, in Romano iam proprio<sup>g</sup> solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur, nec ulli subesset homini, quae ore<sup>h</sup> divino cunctis dignoscitur esse praelata. Decet namque ipsi Romano Pontifici per fratres suos, sacrosanctae Romanae ecclesiae cardinales, qui sibi in executione officii sacerdotialis coadiutores assistunt, libera provenire consilia. Decet ipsius nullo modo vacillare iudicia, ut fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterrat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror immincat, nihil eos a veri consilii soliditate removeat, quin, quum per ipsum Romanum Pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in<sup>5</sup> consulendo, per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quae pro tempore imminet<sup>6</sup>, libere consulant et assistant, ipsaque Romani Pontificis vicarii Dei quae suis temporis<sup>7</sup> occurrerit<sup>8</sup> electio, et eorundem cardinalium, quum expedierit<sup>9</sup>, facienda promotio, in omni libertate procedant. Digne itaque ad Urbem ipsam eiusque regimen aciem nostrae considerationis extendimus, ut felici ducto regimine praeservetur a noxiis, et optatis semper proficiat incrementis. Numquid obdudit oblitio, quae Urbi, quae incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Numquid

non haec destructio moenium, deformatio<sup>h</sup> proveniens ex ruinis luce clarius manifestat? Numquid non haec fidelium contractata deposita? Numquid non haec ipsa veneranda Dei templa praesidentis manu sacrilega diebus nostris nefarie violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius Urbis retroactis temporibus incorrupta constantia sub regentis eo tempore nefando subversa est<sup>10</sup> regimine, ipsamque<sup>11</sup> Urbem, speculum fidei, tanta respersit infamia, ut a matre sua Romana ecclesia filia praedicta deviare compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Frederici quondam Romani<sup>12</sup> imperatoris, colubri tortuosi, iusto ipsius ecclesiae iudicio reprobati, prodixisse videbatur in regulum, quique ad exterminium Romanae matris ecclesiae manifestis iudiciis una cum suis fautoribus adspirabat, et<sup>12</sup> in contemptum Dei et<sup>13</sup> suae matris, ac ipsius Urbis opprobrium patenter reciperet<sup>14</sup>, recepto faveret, constituens se per haec<sup>15</sup> tam patentes hostis suae matris ecclesiae filiam aduitericem? Hoc ipsi Romanae<sup>16</sup> praestiterunt senatores incogniti, hoc<sup>1</sup> praesides improvisi, ut gloriosa civitas rederetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, saepeque constantiae antiquata soliditas linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa huiusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, tantae subversivis occasionibus ita salubris remedii appositione praecidimus, ne illorum, qui ipsam rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt, videamur gloriam sugillare vel merita, quae illis apud infallibilem<sup>16</sup> et scientem omnia retributorem de iam perlatis quaesita laboribus salva persistunt. Ut ergo<sup>17</sup> circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanae ecclesiae plena libertas, quae in omnibus et per omnia sibi debetur, optata proveniat, vitetur iam experta pericula, et Romanus<sup>18</sup> populus ab opprimendum protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem<sup>19</sup> pacis, in tabernaculis fiduciae et temporalium reque opulenta: de fratrum nostrorum consilio hac irrefragabili et in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut, quandoque et quotiescunque senatoris electio vel alterius, quocunque nomine censetur, qui quocunque modo vel<sup>19</sup> quocunque titulo ipsius Urbis debeat praeesse regimini, in posterum imminere, nullus imperator seu rex Romanorum, aut alius imperator, vel rex, princeps, marchio, dux, comes aut baro, vel quicumque<sup>20</sup> alterius notabilis praemiaeintiae, potentiae seu potestatis, excellentiae vel dignitatis existat, frater, filius vel nepos eorum ad tempus vel in perpetuum, seu quis alius ultra annale spatium quovis modo, colore vel causa, per se vel<sup>21</sup> aliam personam quomodolibet submittebant, in senatore, capitaneum, patricium aut rectorem, vel ad eiusdem Urbis regimen seu officium nominetur, eligatur seu alias etiam assumatur absque licentia sedis apostolicae specialiter, per ipsius sedis literas concessionem licentiae huiusmodi specialiter exprimentes. Quodsi secus factum fuerit, nominationem, electionem et assumptionem huiusmodi decernimus esse nullas ac carere omni robore firmitatis, et non solum nominatores, electores et assumptores, verum etiam nominati<sup>22</sup>, electi et assumpti, si huiusmodi nominationi, electioni seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes et obediens eisdem, et in hoc omnes<sup>22</sup>, dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis vel assumptis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, cuiuscunque dignitatis vel<sup>23</sup> praemiaeintiae, conditionis aut status existiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurant, ac nihilominus ipsos nominatos, electos seu assumptos, si contra constitutionem praesentem praedictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoque modo illis ingesserint, et eorum posteris in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis et honoribus, quae in praedicta seu aliis tenent ecclesiis, censens esse

Tit. VI. Cap. XVII. a) *Estat (ex Reg. Vatic.) in Bullar. Roman. Ed. Taur. IV, 42. no. 2. et in Cod. Hc; — Posthast no. 21362. — Dat. Viterbat XV. Kal. Aug. A. I. (1278).* b) huius: *Hc orig.* c) die: *deest: orig.* d) ac: *Hc orig.* e) praevisa: *orig.*

f) sacerdotis: *ih.* g) aere: *ih.* h) et def.: *ih.* i) Romanorum: *ih.* *deest: Hc* k) Romanae: *Hc orig.* l) haec: *orig.* m) igitur: *Hc orig.* n) ipsi nom. el. aut: *ih.*

Tit. VI. Cap. XVII. 1) *Isalm. XVIII. 5.* 2) *Matth. XVI. 18.* 3) apostolatum: *DEP* 4) proprie: *deest: Codd. coll.* 5) in: *deest: A;* in: *oem. deest: C. 6) eminent: A; inmanent: G* 7) temporibus: *ABDEP* 8) occurrerent: *Codd. coll. Hc; occurrerit: orig.* 9) expedierit: *ABDEP* 10) est: *deest: ACDEFGHc orig.* 11) ipsam: *ih.* 12) et: *deest: Codd. coll.*

13) et: *deest: ABDEP* 14) exciperet: *Codd. coll. Hc orig.* 15) hoc: *ABDEP orig.; super hoc: Hc* 16) infallibilem: *ACD* 17) Romanorum: *ABDEFGHc orig.* 18) pulchritudine: *Codd. coll. orig.* 19) vel: *deest: ACDEFG orig.* 20) qui: *Codd. coll. Hc; qui per: ACDEFG orig.* 21) vel per: *ACDEFG orig.* 22) omni: *deest: ABCDEF; omnino: G* 23) vel: *deest: Codd. coll. Hc orig.*

privatos ita, quod illi, ad quos eorum collatio, concessio seu dispositio pertinet, resumendi ea aut<sup>27</sup> retinendi, concedendi seu conferendi aliis, seu de ipsis etiam disponendi, prout ad eos pertinet, liberam habeant potestatem. Et ne taliter nominati, electi vel assumpti de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari: nos quaelibet mandata, praecipua, ordinationes et statuta, quae fuerint, omnesque sententias, quas tulerint, et qui quid penitus in contractibus et obligationibus seu quibuscumque<sup>28</sup> alius Urbis nomine vel tanquam senatores, capitanei, patricii aut rectores vel officiales ipsius egerint, irrita prorsus exnunc<sup>29</sup> et vacua nunciamus. Iudices vero et tabelliones, qui super his aut eorum aliquibus contra praesentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere forte praesumpserint, iudicatus et rebellionis officii se noverint esse privatos. Contemptores quoque seu violatores praemisiorum, vel aliquorum vel aliquibus eorum, ab huiusmodi excommunicationis sententia, praeterquam in mortis articulo, absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita et obtenta licentia speciali, non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus et statutis quacunque firmitate vallatis, cum in praemissis omnibus nolumus aliquibus vel aliis sui suffragari, sed omnia quoad illa decernimus non tenere. Ut autem civis Romanorum<sup>26</sup>, qui ex ipsa Urbe naturaliter duxisse noscuntur originem, aut quavis alii, qui in ipsa civis territorio non advenae, sed continui habitatores existerent<sup>27</sup>, quoad honores ipsius Urbis aut regimen gratiosis functionibus potiantur: non intendimus, quod praesens constitutio tales excludat, quin ad unum annum duntaxat, vel ad<sup>28</sup> aliud tempus brevis nominari ad ipsius regimen et officium eligi valeant ac assumi, etiamsi praedictorum principum et aliorum fratres, filii vel nepotes existant, aut etiam extra Urbem et ipsius territorium sub nomine comitatus, baroniae seu cuiuscunque alterius tituli in hominibus vel locis aliquibus iurisdictionem seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtineant; dummodo praedicta iuri-dictio vel potestas, extra Urbem et territorium praefata consistens, non tantae praesentiae vel notabilis potentatus existat, quod eam<sup>29</sup> obtinentes eius occasione vel causa cum aliis, exclusis a dicto Urbis regimine, ut praemititur, praesentis constitutionis oraculo rationaliter includantur.

## CAP. XVIII.

Canonici cathedralis ecclesiae ipso iure vel per sententiam, praeterquam in causa negligentiae eligendi potestate privatis, ad Papam suo devolvitur eligendi; in inferioribus ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur. H. d.

Bonifacius VIII.<sup>3</sup>

Quoniam in casu negligentiae sit statutum a iure, ut

ecclesia cathedrali vacante, si per eos, ad quos spectat, non fuerit electio de praelato infra tempus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igaur si electores in huiusmodi ecclesia vel ipso iure, quum eligunt scienter indignum, vel per sententiam, quum formam traditam in generali concilio non observant, eligendi potestate priventur: non<sup>1</sup> ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvitur. Secus autem in inferioribus ecclesiis est censeendum.

## CAP. XIX.

Constitutione Ut circa non satisfacere appellans, qui dismetivo iuravit, se credere opposita esse vera, vel quae sufficere debeant ex eis. Ioann. Andr.

## Idem.

Is, qui contra electionis formam vel electi personam aliqua obiciens ad sedem apostolicam appellavit, corporali a se praestito iuramento, quod illa, quae in appellatione sua expresserat, vel ea, quae de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, et se posse probare, non est super obiectis vel expressis huiusmodi audiendus, quum non simpliciter, sicut tenebatur iuxta constitutionem felix recordationis Gregorii Papae X.<sup>1</sup>\* praedecessoris nostri, editam in concilio generali<sup>2</sup> Lugdunensi, iuraverit, expressa eadem<sup>3</sup> seu obiecta se credere vera esse, et se posse probare, sed indeterminate illa, vel ea, quae deberent sufficere de eisdem.

## CAP. XX.

Qui contra certam personam, ne eligatur, appellat, constitutionem: Ut circa servare tenetur. Ioann. Andr.

## Idem.

Qui contra certam et nominatam personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem apostolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felix recordationis Gregorii Papae X.<sup>1</sup>\* praedecessoris nostri: Ut circa, editae in concilio Lugdunensi, ac si electione iam facta eum contingeret appellare; alioquin non observans poenae constitutionis eiusdem se noverit subiacere.

## CAP. XXI.

Si compromissum est in plures, ut eligant, per unam facienda est electionis pronuntiatio, sicut quoad proceditur per totum struitum; aliter electio facta non tenet. Ioann. Andr.

## Idem.

Sicut, quum per formam scripturam ad electionem proceditur, est per unum pronuntianda et facienda communis electio secundum canonica instituta: sic et per unum debet fieri, quum per formam proceditur compromissi; quamvis in arbitris compromissarii lex humana innuat, quod ab eis

Tit. VI. Cap. XVII. 1) in quibuscumque: *ib.*

Cap. XVIII. a) Ut primum dictum huius decretalis fuit intum ex decretali Alexandri: Directi in tunc: *Ioann. And. — cf. supra c. 10. h. t. not. b. — Removet decretali Martini IV. op. Theor. Mon. Hung. 350. — Posthast no. 21917. — Venerabiles fratres Archiepiscopo Cobicensi et Batiensi, ac . . . Sirniensi et Chanadiensis episcopos, salutem etc. Sicut dilecti filii Thomas electus et capitulum Waradiensis nobis significavit curant, vacante dudum Waradiensis ecclesia per translationem venerabilis nostri fratris Lotharii archiepiscopi Strigoniensis, tunc Waradiensis episcopi, ad ecclesiam Strigoniensem, idem capitulum dictum Thomam, tunc Praepositum ecclesiae sancti Michaelis de Castroferro Iauriensis diocesis, in eorum episcopum canonice ac concorditer elegerunt, et tili, frater archiepiscopi, tunc electo Gombensi et Batiensi, lici metropolitani, electione huius presentata, illam confirmari cum in instantia petierunt: sed venerabilis frater noster Philippus episcopus Firmianus, in illis partibus apostolice sedis legatus, asserens, quod idem Thomas praepositum ipsius ecclesiae de Castroferro post generale concilium Lugdunense fuerat accessurus, et iuxta tenorem constitutionis in ipso concilio contra per felices recordationis Gregorium papam X.<sup>1</sup>\* praedecessorem nostrum, ordinem prebiteratus non receperat infra annum, propter quod erat inhabilis ad huiusmodi confirmationis beneficium obtinendum, nihil esse tibi dicendum, ne dictam electionem aliquatenus con-*

firmares, sique praetextu inhibitionis huiusmodi dicta Waradiensis ecclesia vacationis incommoda compellitur experiri. Quum itaque, sicut asserunt, dicta ecclesia de Castroferro non parochialis, sed collegiata exsistat, ita quod ad praeposituram ipsam se dicta constitutio, quae tantum de parochialibus ecclesiis et assumptis ad ipsarum regimen loquitur, non extendit, pro parte dictorum electi et capituli fuit nobis humiliter supplicatum, ut providere super hoc de benignitate sedis apostolice curarem: Nos autem praedictae Waradiensis ecclesiae, ne ulteriori vacationi subiaceret, paterna volentes sollicitudine providere, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus veris existentiis praedictis, tu, praedictae archiepiscopi, cum eorum altero, si omnes his exsequendis nequiveris interesse, inquisita de modo electionis ac studiis eligentium, ac electi meritis diligentius veritate, si dictam electionem invenieris alias de persona idonea canonice celebratam, auctoritate nostra confirmetis eandem, facientes a suis subditis eidem electo reverentiam et obedientiam debitam exhiberi, ac nihilominus tu, praefatae archiepiscopi, aliam tibi duobus vel tribus episcopis gratiam et communionem apostolicae sedis habentibus, praedicto electo minus consecrationis impendas. Alioquin eadem electione rite cassata, ac tunc celebranda electio praedictae Waradiensis ecclesiae ad eos, ad quos de iure pertinet, devolvatur. Datum, apud Arbenyvetem XIV. Kal. Julii Pontificatus nostri Anno Secundo.

Tit. VI. Cap. XVII. 2) aut desit: *Cod. coll. orig.* 25) extum: *ACP* 26) Romani: *ABCPH orig.* 27) existitur: *ABCPH*; existant: *D* 28) aut desit: *ABCPH orig.* 29) cum desit: *Cod. coll.*

Cap. XVIII. 1) nec: *CP* 2) devolvatur: *BP*

Cap. XIX. 1) X.; desit: *Cod. coll. — cf. sup. c. 4.* 2) gen.: desit *Cod. coll.* 3) ead.: desit: *BDP.*

Cap. XX. 1) X.; desit: *Cod. coll. — cf. sup. c. 4.*

omnibus sit pronuntiatio faciendi. Alioquin a pluribus compromissariis facta simul electio eo ipso viribus non subsistat<sup>1</sup>.

CAP. XXII.

Decretalis supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus ecclesiis et assumptis ad ipsarum regimen locum non habet. Ioann. Andr.

Idem.

Statutum felicis recordationis Gregorii Papae X.<sup>1</sup> praedecessoris nostri de his, qui ad parochialium ecclesiarum regimen assumuntur, promovendis ad sacerdotium infra annum, alioquin eisdem ecclesiis sint privati, quod, quum sit poenale, restringi potius convenit quam laxari, declaramus<sup>2</sup> ad collegiatis ecclesiis, etiamsi alias parochiales existerint, et assumptos<sup>2</sup> ad earum regimen non extendi, sed antiqua iura servari debere potius in eisdem.

CAP. XXIII.

Si condempnariis eorumdem traditam sibi metam, servatis et in scriptis redactis voluntatibus singulorum, illam eligit, in quem non maior pars capituli, sed plures aliorum comparatione consentiant; non tenet electio, quum praeter formas concilii fuerit celebrata. Ioann. Andr.

Idem.

Si cui<sup>1</sup> eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse, secreto et sigillatim votis singulorum de capitulo exquisitis et in scriptis redactis, illum eligit, in quem plures de capitulo partium comparatione minorum consenserint, licet consentientes maiorem partem totius capituli non attingant, ipseque, facto huiusmodi scrutinio et in scriptis redacto, iuxta traditam sibi formam eum, in quem non maior pars, sed plures de dicto capitulo, quum in quemquam alium direxerant vota sua, duxerit eligendum: talis electio, quum praeter formas, quas generale concilium servari statuit in electionibus celebrandis decernens eas, si aliter herent, non valere, fuerit attentata, robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione, quocumque modo facta in discordia de religioso mendicante ad praefatum extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi ius, nec consentit potestati etiam de praefata licentia. Idem de vocatione, facta a minori parte numero ad quamlibet praedictionem de religioso non mendicante, et secus factam irritum decretalis. Et ponit istud exp. munus speciale in mendicantibus. Ioann. Andr.

Idem<sup>2</sup>.

Quorundam oculis sic vitium ambitionis excaecat, quod quasi suae professionis immemores, qua, contemptis honoribus, abiectis divitiis pretiosae delicias arbitrium proprium<sup>1</sup> subingantur alterius ditioni, retro respiciant ad atrarium manum missa, dum praecipitantes ruunt in litigiorum anfractus, et<sup>1</sup> causarum strepitibus se involvunt, et extra administrationes proprii ordinis solum praelaturae conscendere molliuntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis improvide praestando consensum, praebendi assensum a suo superiore nonnumquam extorta licentia potius, quam obtenta, ex quo animarum et ecclesiarum dispendia noscimus provenisse, et proventura maiora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, praesenti constitutione sancimus, ut nulli<sup>2</sup> religioso Praedicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut<sup>3</sup> quorumlibet mendicantium ordinum extra electione, postulatione, provisione seu vocatione ad aliquam extra administrationem<sup>2</sup> sui ordinis praefaturam, in discordia de se facta, ius de cetero acquiritur; nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni aut vocationi quocumque modo valeat consentire, etiamsi magistris aut ministris vel prioris generalium eorumdem ad id accesserit licentia vel consensus.

Tit. VI. Cap. XXI. 1) Hoc olim fuerat etiam declaratum per quandam extravagantem Alex. (et Martini) . . . quae incipiebat: Dillecti; Ioann. Andr. — cf. supra ad c. 10. et c. 18. h. t.

Cap. XXIV. a) Dat. IV. Kal. April. l. III. 1297; ap. — Wadding *Annal. Minor.* V, § 53, no. 28. — *Pothast no.* 24491. *exstat etiam in He* b) arbitrio proprio subingato; orig. c) nullus religiosus; ib. d) nec non et; ib. e) ex . . . ipsi; deest: ib.

Tit. VI. Cap. XXI. 1) subsistit: *ADFF*.  
Cap. XXII. 1) X.; deest: *Codd. coll.*; — cf. supra c. 11. 2) ad ass.; *ACE*.  
Cap. XXIII. 1) alieni; *CG*.  
Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II.

Circa religiosos quoque alios, cuiuscunque conditionis vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus<sup>1</sup>, provisionibus aut vocationibus, a minori parte numero ad praefationes quaslibet de se factis, (quae hoc ipso, quod a minori parte processerint, nullum prorsus tribuant ius eisdem, si eorum audeant praestare consensum, etiamsi super hoc assensus<sup>2</sup> vel licentia suorum intervererit praefatorum. Nos enim, quicquid contra praemissa vel eorum aliquid a quocumque contigerit attentari, omnino decernimus irritum et inane.

CAP. XXV.

Non potest electus alias electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis, etiamsi proferatur se contentum altera, per quam consequi possit suae intentionis effectum. Necesse ergo habet alteram eligere, qua electa ad alteram redire non poterit. Ioann. Andr.

Idem.

Ut quis duas electiones, de se in aliqua ecclesia celebratas, prosequatur insimul, et confirmationem petat ex eis, quum non nisi ex una ipsarum valeat ius habere, rationi consonum non putamus<sup>1</sup>, etiamsi se contentum esse velle altera, per quam suae intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet<sup>2</sup> ergo<sup>3</sup> eum, ne cum ipsis ecclesiae vel sui adversariis, si quem habet, discrimine in incerto vagetur, eligere, quam prosequi velit ex illis, et confirmationem petere tantummodo ex eadem, regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciat, sibi ius ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturus<sup>4</sup>.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur, eligentes ad eligendum extime integrum tempus habebunt, nisi circa id egerint fraudulenter. Ioann. Andr.

Idem.

Si electio ex eo non sortitur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat iuri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum eius vitium irritatur: electores, qui iam fecerant quod spectabat ad ipsos, iure iuris terminum eligendo, habebunt a dissenso, renunciatione, morte vel irritatione praedictis, ac si vacatio non esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam, dummodo nil fraudulenter egerint in praemissis.

CAP. XXVII.

Si religiosus, non obtenta licentia, consentit electioni de se factae extra suum monasterium: non valet consensus, et irrita est electio. — §. 1. Solum superior sine conventu dare potest suo religioso consentiendi et transeundi licentiam. R. d.

Idem.

Si religiosus, cuius arbitrium non ex sua, quam velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit et cuius imperio se subiecit, voluntate dependet, electioni, de se ad praefationem aliquam extra suum monasterium vel suam ecclesiam celebratae, sui superioris, qui dare ipsam valet, non petita licentia et obtenta, praesumpserit consentire: consensus sic praestitus non teneat, et in poenam praesumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacatur omnino. §. 1. Quia vero, utrum religiosi consentiendi electionibus de se factis, et ad praefationes, ad quas electi fuerint, transeundi a suis superioribus sine fratrum consilio licentia dari possit, quum iura super hoc sint varia, dubitatur interdum: nos ad huiusmodi dubitationem tollendam, et ut ordinationes ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi existerint, celerius et facilius valeant expediri, decernimus, ut iidem superiores, suis irrequisitis conventibus, electis huiusmodi consentiendi et transeundi liberam dare valeant facultatem.

f) electioni, postulationi, provisioni, seu vocationi de se factae in discordia, ad aliquam extra sui ordinis administrationis praefaturam praebere possit assensum, etiamsi magistris, ministris, seu prioris, generalium suorum ordinum aut inferiorum suorum licentia vel assensus, accederet, absque licentia sed. ap. speciali, faciente plenam et expressam de constitutione huiusmodi mentionem decernentes irritum etc.; orig.

Cap. XXIV. 1) et; deest: *Codd. coll. orig.* 2) administrationes: *ACDEFG* 3) consensus: *AG*  
Cap. XXV. 1) putantes: *AG* 2) oportet: *BDEFG* 3) ergo; deest: *AC* 4) habiturus: *ACDFG*.

CAP. XXXVII.

Nonnulli clerici non potest, nisi sit episcopus, professus; ad electionem episcopalem et in sacralium et in regulari ecclesiasticis eligi poterit.

Idem.

Nulli vel quibus ad abbatiam seu praeturae suae vel monasterii regularis de cetero eligatur, nisi antea fuerit in eadem regulariter expressus professus. Quodsi secus fuerit licet, eo ipso irritum habeatur. Ad dignitatem vero episcopalem, ad quam<sup>1</sup> noviti eliguntur interdum, talem in sacralibus vel regularibus ecclesiis eligi minime prohibemus.

CAP. XXXVIII.

Pro electionibus, tractatis per decretales supra cod. Quam dilectus, non est oblati per se, nec eiusdem quia propter. H. G. Ioann. Andr.

Idem.

Quam expedit concordare iura iuribus, et eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari; decretalem felicis recordationis Innocentii Papae III. praedecessoris nostri, quae immut sub ea forma posse in electionibus licite compromitti, ut compromissarii, secreto et sigillatim voluntatibus omnium inquisitis, illum, in quem maior et sanior pars capituli consenserit, eligere teneatur, declaramus abrogatam non esse per subsecutum concilium generale; immo potest in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

CAP. XXXIX.

Veritas ad quae apostolice pro instructio negotio electionis per se debet. Capitulum unde haec de causa, stando et postmodo integre, pro electione in causis distributionis, precepti tunc in honore, quos per se ipse presert in ipsa ecclesia resoluendo. Ioann. Andr.

Idem.

Quum non debeat alicui summum officium esse damnosum, statumque, ut in qui iuxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papae tertii praedecessoris nostri super hoc editam ad apostolicam sedem venerint, eam circa imminentium electionum negotia instruat, quum tales, ecclesiarum suarum prosequentes utilitatem, ceteris debeant residentes, fructus beneficiorum suorum, quae obtinent in illis ecclesiis, quarum negotia prosequuntur, et etiam aliorum, quos reprobent vel possent recipere in ipsis<sup>1</sup> ecclesiis residendo, integre, quotidianis distributionibus duntaxat acceptis, recipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidem haec de causa morando, et ad ipsas ecclesias redemdo, ea si personaliter in eisdem ecclesiis residerent, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis ecclesiarum suarum<sup>2</sup> contrariis, sui privilegii quibuscumque, per quae praemissorum effectus possent quomodolibet impediri.

CAP. XXXX.

In quibus quibus electionis de causa, tunc in causa vel per omnia contra promotionem ad aliquam dignitatem, pro ceteris non potest. Causam rescribit. Ioann. Andr.

Idem.

Ab eo, qui contra electionem vel postulationem seu promotionem ad aliquam dignitatem inter cetera, quae obicit, evidenter, notorium seu manifestum sententiae vel alium personae defectum opponit, ipsius defectus oppositio vel eius qualitas nequeunt postea revocari. Quum enim opponens, si quod de defectu<sup>1</sup> oppositio huiusmodi destituit veritate contingat, a prosecutione causae debeat omnino esse laedi, et irriti perire, ac si in probatione omnium, quae obicit, defectus, iustum est, ut, postquam ad oppositionem eandem procedit, nequeat in praedictum eius, contra quem opposuit, ulterius poenitere.

CAP. XXXII.

Canonici inapibus, ad electionem non vocantur, non agit de contentu. §. I. Non professi cum professis, vel conversi laici cum clericis electioni interesse non debent. H. G.

Idem.

Ex eo, quod ad electionem episcopi, quae, te in pupillari constituto actate, in tua ecclesia existit, celebrati, cum ceteris eiusdem ecclesiae canonicis non fausti admissus, de contemptu conquiri aut electionem eandem impugnavi non potes, quum tunc iuris quam rationis existat, ut tales, quum<sup>1</sup> discretione careant, ad praestandum in electione suffragium nullatenus admittantur. §. 1. In ecclesiis quoque regularibus vel monasteriis hi, qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi laici cum clericis electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedralis vel regularis ecclesiae inscriptis ex causa probabili appellatur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Rescripti abrotalis. Capitulum non solum, quod electus veniat, sed quod usque ad finem negotium prosequatur, et habet huiusmodi, quum appellatur a confirmatione vel provisione. Ioann. Andr.

Idem.

Si, postquam ab electione in cathedrali vel regulari ecclesia celebrata fuerit in scriptis ex causa probabili, quae probata deberet legitima reputari, ad sedem apostolicam appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: huiusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum, quum sit ab eo, qui non potuit, de facto praesumpta, nullam obtinebit<sup>1</sup> roboris firmitatem. Si vero electus, qui iuxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papae tertii praedecessoris nostri ad dictam sedem venerat pro electionis suae negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam huiusmodi negotium sit finitum: eius electio auctoritate constitutionis ipsius, quae non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur, eo ipso viribus evacuat<sup>2</sup> omnino. Quum autem ab electionis confirmatione vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem praedictam in veniendo et<sup>3</sup> mittendo et<sup>4</sup> alius, quae perstringuntur in ea, convenit observari.

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt episcopi et superiores cum habitibus parochialibus ecclesiae sibi subiectae, quod usque ad septimum stipendium non tenentur ad sacrosolium promovendi; ad subalternatum tamen debent promovendi infra annum; alius sunt provisio. Et, si durante septennio, debet in illis ecclesiis idoneis populi vicarius, de fructibus ecclesiae sustinendus. Elapso septennio debet rector infra annum in presbyterum promovendi.

Idem.

Quum ex eo, quod felix recordationis Gregorius Papa X.<sup>1</sup> praedecessor noster statuit in concilio Lugdunensi, ut ad regimen parochialium ecclesiarum assumpti se ad sacerdotium promovendi faciant infra annum a sibi commissi regimini tempore connumerandum<sup>2</sup>, et personaliter resident in eisdem, alioquin, si infra idem tempus promoti non fuerint, huiusmodi ecclesiis absque monitione alia sint privati, nonnullis extunc parochiales ecclesias recusantibus acceptare, legendi et<sup>3</sup> proficiendi, quum eis facultates non suppetant, nec ab ecclesiarum praetatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus interdum providatur eisdem, opportunitas sit sublaeta in grande universalis ecclesiae, quae ad sui regimen viris literatis permaxime noscitur indigere, expeditum et iacturam: nos, super hoc multorum instantia discipuli frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, et fructum in Dei ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, utiliter providere, praesenti constitutione sancimus, ut episcopi eorumque superiores cum his,

T. VI. Cap. XXXIV. 1) *Hinc decretalium Bonif. VIII. XXVIII, 190. — Pothoist no. 24934.*

*decurm publicavit X. Kul. Mai. A. IV. (1298) in Mon. Boic.*

TIT. VI. Cap. XXVIII. 1) *add.*; etiam: *Cod. coll.*  
 Cap. XXIX. 1) *cf. c. 32. X. de Veri. 1. 6.*  
 Cap. XXX. 1) *deficit: BE.* 2) *ipsum: Cod. coll.*  
 Cap. XXXI. 1) *quod defecitum: AB.*

Cap. XXXII. 1) *qui ... carent: A.*  
 Cap. XXXIII. 1) *collocat: Cod. coll.* 2) *vacatur: ADE;* *vacatur: DE;* 3) *et: ADE;* *ACDE;* *in c.*  
 Cap. XXXIV. 1) *X;* *dest:* *Cod. coll. Mon. Boic.*; 2) *cf. supra c. 11.* 2) *numerandum: ACDEFG Mon. Boic.* 3) *ae: Mon. Boic.*

qui huiusmodi subiectas sibi ecclesias obtinent vel obtinerint, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studio insistentes promovere minime teneantur, nisi ad ordinem subdiaconatus duntaxat, ad quem infra praedictum annum recipiendum, (ne, sicut a multis de Christi patrimonio sublimitas olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant clericali) omnino adstringi volumus, et, nisi receperint, poena contenta in dicto concilio eo ipso percellit. Porro septennium praedicto durante eidem episcopi et superiores solliciti providere curent, ut per bonos et sufficientes vicarios, ab eis in huiusmodi ecclesiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, et deserviat laudabiliter in divinis, quibus de ipsarum ecclesiarum proventibus necessaria congrue ministrantur. Elapso vero dicto septennio hi, cum quibus fuerit ut praemittitur, dispensatum, ad diaconatus et presbyteratus ordines infra annum se faciant promovere, alioquin extunc dictam poenam, nisi iusta de causa id omiserint, ipso iure se noverint incursumos.

## CAP. XXXV.

Quatuor dieb. Primo, quod ad poenam privationis rectoris parochialis ecclesiae non promoti requiritur, quod annis inlece sit completus. Secundo, quod annus ille non currit iusto impedito. Tertio, quod post privationem ecclesiae eidem conferri non potest. Quarto, quod non promotus, si eo antio receperit ecclesiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui ea tenent contuli, ecclesiam servare debet indennem. Ioann. Andr.

## Idem.

Commisisti tibi parochialis ecclesia, quanquam tantum de anno transiverit, quod infra ipsum nequeas iuxta statutum generalis<sup>1</sup> concilii Lugdunensis ad sacerdotium promoveri, non est, nisi tunc demum, quum ex toto fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem huiusmodi, qui a tempore illo incipit<sup>2</sup>, quo ipse ecclesiae regimen commissum tibi existit, et possessionem eius pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri iusto impedimento detentus infra tempus huiusmodi nequiveris. Porro si infra dictum tempus non fueris rationabiliter causa cessante promotus, tibi ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate iam privatus existis<sup>3</sup>, ne statutum ipsum fiat ludibrio debitoque frustretur effectus, et non rebus, sed verbis, quum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur, nullatenus ea vice poterit iterato conferri. Ceterum si promoveri ad sacerdotium non intendens, parochialem receperis<sup>4</sup> ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias<sup>5</sup> ipsam postmodum dimissurus, nisi voluntate mutata promotus fueris; teneberis ad restitutionem fructuum eorundem, quum eos receperis fraudulenter. Illam autem, qui cam tibi contulit, quum te non crederet ad huiusmodi ordinem promovendum, praeter divinam, quam exinde incurrit, offensam ad servandam indennem eandem ecclesiam decernimus obligari.

## CAP. XXXVI.

Alias exemptus eligitur in episcopatum; sed transire non potest sine licentia Papae vel legati de latere. — §. 1. Legatus de latere potest confirmare electiones episcoporum exemptorum; reliqui non sine speciali mandato. Ioann. Andr.

## Idem.

Si abbatem ecclesiae Romanae immediate subiectum in vestrum episcopatum elegistis<sup>1</sup>, reprehendi exinde nulla ratione potestis; et tamen ab alio, quam a nobis vel ab<sup>2</sup> apostolicae sedis legato, si sit in provincia de latere nostro missus, dari non potest licentia sine deserendo monasterium, et ad vestram ecclesiam transeundi. §. 1. Huiusmodi vero legatus, qui maius omnibus post Romanum Pontificem in provincia sibi decreta imperium censetur habere, archiepiscoporum, episcoporum et exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem legati hoc nequeunt, nisi id eis a sede ipsa specialiter sit commissum.

## CAP. XXXVII.

Si compromissarius non eligit infra tempus iuris, ad superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligit, sed indignum, indistincte redit ad compromittentes, nisi id scienter ratum haberint. Idem, si electus idoneus non consentit. Si compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum haberint. Et poena praedicta suspensionis non habet locum in episcopo compromissario, nec in electione interium episcoporum. Et restringitur illa poena ad beneficia, quae obtinent in ecclesia officiosa. Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione eius, quod obicit in personam. Ioann. Andr.

## Idem.

Si compromissarius, in quem defuncto episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter infra tempus a iure statutum eligere praetermittit, ad superiorem proximum<sup>1</sup> potestas devolvitur providendi, sibi que compromittentes imputent, qui<sup>2</sup> in talem potestatem huiusmodi transtulerunt. Si vero eligat, sed indignum; tunc, sive scienter id fecerit, (quum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari) sive etiam ignoranter, (quum suo sit functus officio) eligendi potestas, nisi et scienter electionem talem ratam haberint, libere revertitur ad eosdem. Idem fit, quum eligit idoneum, sed electus renuit consentire. Porro eo casu, quum scilicet indignus eligatur ab eodem, compromittentes, quos illius odio non convenit praegravari, nequaquam, nisi, sicut praemittitur, ratum haberint, puniuntur; sed ipse, (ut poena sum auctorem<sup>3</sup> tenet,) a beneficiis ecclesiasticis triennio iuxta Lateranense concilium suspenditur ipso iure. Huiusmodi quoque poena nec in episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante, (quum de iure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur,) nec in aliorum quam episcoporum et superiorum ipsorum electionibus, quum peccatur in ipsis, vendicari sibi locum. Restringitur etiam dicta poena solum ad ea beneficia, quae sic peccans in illa obtinet ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui, alicui electionem, postulationem aut provisionem impugnant, in probatione deficit eius, quod obicit in personam.

## CAP. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundum formam Ut circa non est idoneus, nisi omnia obiecta et forma iuramenti in procuratorio exprimitur. H. d. secundum Panorm.

## Idem.

Procurator ad appellandum contra electionem, postulationem aut provisionem alicuius<sup>1</sup> non aliter idoneus de cetero reputetur, quam si omnia, quae in formam obicere<sup>2</sup> vel personas, et propter quae appellare intendit, singulariter et clare in eius procuratorio sint expressa, habeatque speciale mandatum iurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quod ipsi credunt expressa huiusmodi vera esse, et se posse probare.

## CAP. XXXIX.

Cassata confirmatio, vel eius a nunciata propter defectum iurisdictionis, vel sollicitum omissum, non propter hoc electio cassata dicitur. Ioann. Andr.

## Idem.

Si confirmationem electionis propter debitam iuris solemnitatem, in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo, qua ipse<sup>1</sup>, qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari seu cassam et irritam nunciari contingit; non propter hoc praecedens electio, si alias sit canonica, intelligitur infirmari.

## CAP. XL.

Si vacante cathedrali, regulari vel collegiata ecclesia, singulares personae capituli vel conventus occupant locum praedicto dimissa, vel vacatione tempore obvientia, donec plene re-tineant, ab officio et quibuscumque beneficiis suis suspensi, non obstantibus privilegiis, statutis et consuetudinibus, quaeunque firmitate vallatis. Ioann. Andr.

## Idem.

Quia saepe contingit, quod, cathedralibus et regularibus ac collegiatis ecclesiis vacantibus, capitula, conventus, collegia et singulares earundem<sup>1</sup> personae bona, a praetatis ipsarum<sup>2</sup> dimissa, vel vacationis tempore obvientia,

Cap. XXXVII. 1) prox.; dest.; *Cod. coll.* 2) quia; *ABG* 3) actorem; *ABGDEF*.

Cap. XXXVIII. 1) al.; dest.; *Cod. coll.* 2) obicit; *B*; oblieret; *D*.

Cap. XXXIX. 1) ipse; dest.; *ABCDEK*.

Cap. XL. 1) corruenda; *ACDG* 2) ipsorum; *AG*.

Tit. VI. Cap. XXXV. 1) gen.; dest.; *ABD*; — cf. supra c. II. 2) in-  
cipit; *ABD* 3) add.; et ad quem eo ipso te inhabilitat restituit; *AB*;  
in *D* haec verba non sunt postea nota de his adhibita sunt. 4) recipias; *BDG*  
5) recipias; *ABG*; participas; *B*.

Cap. XXXVI. 1) eligatis; *A* 2) ab; dest.; *AG*.

omni in utilitatem dietarum et ceslarium expendi vel futuris diebus sacrorum fideliter reservari, occupant, inter se contentant, struppunt, dilapidant, dissipant et consumunt in eam in grave dispendium et iacturam: nos ipsorum ausus reprimere, ac ceslarium indemnitatibus praeavere volentes, ceterum, ut illi, qui praemissa de cetero praesumpserunt, eo ipso sint et tandem maneat ab officio et beneficiis quibuscumque suspensi, donec plene restituerint quicquid de bonis perciperunt supra dictis, non obstantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus<sup>1</sup> vel statutis, iuramento, confirmatione sedis apostolicae aut alia quacumque firmitate vallatis, quae omnia quoad hoc auctoritate apostolica revocamus, cassamus et irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis.

CAP. XLII.

De iudicio et officio eorum in extraneis iudibus appellacionibus locum habet; in iudicialibus autem antequam iura servanda sint. H. d. Joann. Andr.

Idem.

Constitutio felix recordationis Gregorii Papae<sup>1</sup> praedecessoris nostri edita in concilio Lugdunensi, formam exprimit, secundum quam ab his, qui in<sup>2</sup> electionibus, postulationibus aut provisionibus se opponunt, debeat appellari, locum sibi non vendicat, nisi solum, quum in eis extra iudicium appellatur. Quando vero in iudicio<sup>3</sup> in huiusmodi negotiis appellari contingit<sup>4</sup>, anteriora iura, quum per eam immutata non fuerint, observari oportet.

CAP. XLIII.

Habens plenam administrationem cathedralis ecclesiae in spiritualibus et temporalibus, nisi sit monachus, non potest sacramentalia non, nisi episcopus fieri. H. d. Don.

Idem.

Is, cui procuratio seu administratio cathedralis ecclesiae plena et libera in spiritualibus et temporalibus a sede apostolica, cui soli hoc competit, est commissa, potest, alienatione honorum immobilium duntaxat excepta, omnia, quae iurisdictionis episcopalis existunt, et quae potest electus exsequi confirmatis, libere exercere. Illa quippe, quae ministerium consecrationis exposunt, nisi fuerit episcopus, per alios licet et episcopus expediri.

CAP. XLIII.

Monialis non dicitur, nisi per se sit duodecimium annua, et sit taute vel expresso professus, ne dicitur, nisi per se sit tricesimum annua, et fuerit expresso professus. Hoc debet prima pars assequi. Sum. Joann. Andr. — 1. Non solum ad electionem vel appellationem quicumque electa a diversis partibus monialis, quum per scrutinium proceditur, examinatione alicui a per se dicitur, hoc debet esse confirmatus et benedictus. Item benedictus confirmatus, antequam ad alio extraneum se convertat, et electus, si venit ad eorum ad illam, quae maior in parte conventus numero habet. Item si per se cum aliis partes conveniant, sicut in primo casu, confirmatus et benedictus, non tamen admittit contradictionem postea committendi vel alio modo. Ibi tamen merit benedictus possessionem capiat. Item de illis, qui contra electam a maiori parte conventus, quae in parte sua parte, nec a principio, nec per auctorem habet, ante confirmationem suam sit electus, et de illis, qui in parte sua, alienatione honorum immobilium contradictione sub interdictis, informi admittit. Item a maiori parte electa a diversis partibus, nec alio modo, antequam ad eam, non vel in collatio, si fuerint ad maiorem. H. d. c. 2. Electus per consensum, sicut in parte sua, non dicitur, non alicuius minoris, partem contradictione, sicut a minor se opponit, huiusmodi tradit, nec confirmatur. Si autem se opponit per duplo maiorem, non admittit, nec contradictionem, vel exceptio per litteras evadit. H. d. c. 3. Si ab opponentibus in parte per se appellatione, constituit. Et si rem servatur, et si non dicitur, sed de re ipsa, non potest contradictionem, sed procuratoribus eorum in constitutione Capituli mittunt. H. d. Joann. Andr. — 4. Pontifex vel iudex, de consensu in electione monialium quibusque sunt examinatione. H. d. Joann. Andr. — 5. Haec constitutio locum habet in monialibus, sed non in rebus, et in his canonibus pendunt, non exceptio, quod non debet nisi pro professione, hoc vel alio. Quod non potest, nisi vincitur locum in canonibus, non in parte sua, non tamen per se, apparet statum de iuribus canonum in rebus. H. d. Joann. Andr. — 6. Item de vincitur, non tamen, tamquam per hoc capitulum non sunt mutata. H. d.

Idem.

Indemnitas monasteriorum monialium, quae fecerunt propter electiones in discordi, celebratas in ipsis, quia in spiritualibus et temporalibus dispendia patiuntur, non trahere desiderabiliter affertantes, statumque, ut, quum in eis fuerit electio facienda, nulla monialis, nisi duodecimium annua peregerit, et professus fuerit taute vel expresse, ad

eligendum cum aliis admittatur. Nec in abbatissam aut priorissam, ubi per priorissam monasterium gubernatur, de cetero eligatur aliqua, nisi tricesimum annum compleverit, et expresse professus fuerit ordine regularem. §. 1. Sane, si ad electionem per formam scrutinii procedatur, et votis in diversa divisio, electiones per<sup>1</sup> plures in discordia celebrari contingat, ea, quae a duabus partibus numero fuerit celebrata, exceptione seu contradictione aut appellatione quacumque partem alterius non obstante, persuperiorum, prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione praemissa, et alias inventa fuerit canonica, confirmetur, et confirmata electa, si abbatissa existerit, benedictio impendatur. Si autem nulla eorumdem electionum a partibus fuerit celebrata duabus, tunc, non obstante, quod sit publicatum scrutinium et ad electionem processum, possint moniales, quae in aliam vel in<sup>2</sup> alias direxerunt vota sua, licite per consensum, antequam ad actus directant extraxerint, omni pravitate cessante ad illam accedere, quae ab aliis maiorem partem conventus numero facientibus est electa. Et si per accessum huiusmodi ad duas partes perveniri poterit illis, quae antea in eam consenserunt, computatis, confirmetur et benedictur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in casu proximo est praemissum. Verum si quae fuerint moniales, quae, postquam in praemissis casibus talis confirmata et benedicta existerit ac<sup>1</sup> possessionem suae administrationis fuerit assecuta, voluerit in modum denunciationis vel accusationis, ut a dignitate deiciatur adepta, proponere aliquid contra ipsam: eis per praedicta proponendi minime sit sublata facultas. Si vero ad illam, quae a maiori parte, ut praemittitur, est electa, noluerit aliae accedere moniales, vel si accesserint, non tamen, quod cum aliis prius in eam consentientibus faciant duas partes: tunc super obiectibus<sup>2</sup> partis alterius, si qui fuerint, et super aliis, quae in tali negotio sunt ex officio inquirenda, plene sine strepitu iudicii et figura per superiorem inquiretur primitus, antequam confirmetur eadem electio vel etiam infirmetur. Sed interim praesentis constitutionis auctoritate in spiritualibus et temporalibus libere administret, sic tamen, quod de rebus monasterii nil penitus alienet, nec aliquam in moniale recipiat quoquo modo. Si qua vero a minori parte conventus numero nominata fuerit vel electa, ex nominatione vel electione huiusmodi, quos eo ipso, quod pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere, ipsi nisi aliquid quomodolibet non quaeratur, nec ad eam ab aliis per consensum in hoc casu valeat accessus haberi. Ut autem, quum per praedictam formam proceditur, facilius in huiusmodi monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad numerum fiat collatio in eisdem. §. 2. Ceterum si per formam compromissi fuerit in electione processum, et electae pars aliqua se opponat: si minor, ipsius, ut in forma scrutinii statuitur, confirmetur electio, et eadem benedictio impendatur, partis eiusdem contradictione vel exceptione aut appellatione quolibet non obstante; sed per hoc denunciamus vel accusandi cum postmodum sibi via minime sit praclusa<sup>3</sup>. Si maior: eius, donec de obiectis<sup>4</sup> et aliis, ut in eadem forma scrutinii praemittitur, fuerit inquisitum, confirmatio vel infirmitas differatur; sed interim, ut praedictur, libere administret, nisi forsans pars opponentium existerit duplo maior. Tunc enim administrare ipsam nolumus, sed huius eventum potius expectare. §. 3. Porro si in huiusmodi electionum negotiis contigerit, in illis duntaxat casibus, in quibus oppositiones iuxta praemissa fuerint admittendae, ad sedem apostolicam appellari: appellantes formam constitutionis felix recordationis Gregorii Papae<sup>5</sup> praedecessoris nostri editae in concilio Lugdunensi diligentius servare teneantur. Sed quum eas propter sexus versus undiam suaeque conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publico coetui demonstrari aut extra sua monasteria exagari: nolumus, quod electae vel etiam eligentes aut appellantes, seu haec, contra quos appellatum fuerit, ad eandem sedem personaliter veniant quoquo modo: sed procuratores sufficienter instructos iuxta constitutionem pie memoriae Nicolai Papae tertii<sup>6</sup> praedecessoris nostri ad sedem ipsam transmittant, per eos electionum ac appellationum et postulationum<sup>7</sup> suarum prosecuturac

Tit. VI. Cap. XL. 3. cont. de<sup>1</sup> ABDEF. Cap. XLII. 1. et 2. de<sup>1</sup> ABDEF. 2. in<sup>2</sup> de<sup>1</sup> Codd. coll. 3. infirmo 10. cap. XLIII. 1. per. de<sup>1</sup> Codd. coll. 2. et; de<sup>1</sup> AB 3. in.

de<sup>1</sup> ABDEF 4. ne... voluerint: consil. Richterus 5. obiectibus... si quae: AB 6. ex solis: A 7. obiectibus: ABDE 8. ref. sup. e. 4. in<sup>2</sup> de<sup>1</sup> C. 10. 10. et post: de<sup>1</sup> Codd. coll.



negotia, prout iustitia suadebit, poenam in dicta constitutione contentam ipso iure, si hoc non fecerint, incursetur. §. 4. Postremo hi, quos ad dirigendas in huiusmodi electionibus moniales eisdem deinceps contigerit evocari, ab his prorsus abstineant, per quae inter eas super faciendis ipsis electionibus oriri possit discordia vel exorta nutiri; alias eo ipso excommunicationis sententiae se noverint subiacere. §. 5. Supra dicta siquidem nedum in monasteriis, in quibus sunt moniales, viventes sub aliqua de religionibus approbatis, sed etiam in illis<sup>11</sup>, ubi sunt iuxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quae nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt ut in saecularibus ecclesiis canonici saeculares, volumus per omnia observari, eo, quod supra dicitur, duntaxat excepto, ut non elegantur nec eligantur non professae, quum in ipsis hoc locum sibi neque vindicare; per hoc tamen earum statum, ordinem seu regulam volumus nec intendimus approbare. §. 6. Ad haec licet praemissa, quae in multis a iure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendas ex certis causis rationabilibus<sup>12\*</sup> specialiter duxerimus statuenda, intentionis tamen nostrae nequaquam existit<sup>13\*</sup>, ut per illa quoad electiones in aliis virorum monasteriis vel quibusvis ecclesiis celebrandas<sup>14</sup> aliquid immutetur; sed iura praecedentia in sua omnino remaneant<sup>15</sup> firmitate.

CAP. XLIV.

Si ordinarius, post recessum appellacionis interiectae ad curiam, in causis electionum episcopatum non iugis, an pravitatis intervenit, procedit, confirmat vel consecrat: praedicta non tenent, et ipse ab episcoporum confirmatione et consecratione suspenso est per annum. II. d. Dominicus de sacro Cramlino.

Idem.

Provida consideratione generale<sup>1</sup> concilium Lugdunense concessit, ut ab appellacionibus, in iudicio vel extra iudicium ad sedem apostolicam in electionum episcoporum et eorum superiorum negotiis interiectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, parte nulla interveniente private recedere valeant, antequam ipsi sedi apostolicae<sup>2\*</sup> appellaciones eadem fuerint representatae<sup>3\*</sup>, sed inferiores iudices, quorum est appellacione cessante negotiorum cognitio eorumdem, si<sup>1\*</sup> in hoc pravitatis interesserit, ante omnia diligenter inquirent, et, si eam interessisse perpererint, se non intromittant ullatenus de eisdem, sed praefigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis et munimentis suis apostolice se conspectui representent. Verum quum nonnulli, concessione huiusmodi abutentes, suam, inquisitione praefata omissa, cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones et consecrandos electos temere procedendo: nos, super hoc expressius providere volentes, confirmationes et consecrationes huiusmodi, et<sup>4\*</sup> quoscunque processus alios, quos inquisitione praemissa non habita contigerit de cetero in talibus negotiis attentari, decernimus nullius penitus existere firmitatis, et<sup>5\*</sup> confirmantes et<sup>6\*</sup> consecrantes eosdem, (ut in eo, in quo peccaverint, puniantur), ab episcoporum confirmatione ac consecratione per annum continuum ipso iure fore suspensos.

CAP. XLV.

Si Papa sibi provisionem ecclesiae cathedralis reservavit, inhibuit et decrevit, non est vilitata electio, quae praecesserit; omnia tamen, quae reservationem sequuntur, carent effectu. Ioann. Andr.

Idem.

Si eo tempore, quo provisionem alicuius ecclesiae cathedralis ex quavis causa dispositioni seu ordinationi sedis apostolicae reservamus, inhibentes, ne ad electionem vel

provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, et decernentes, si secus super hoc a quolibet scienter vel ignoranter attentatum existerit, irritum et inane, iam ad electionem forsitan sit processum in ipsa; praesenti constitutione sancimus, quod, licet reservatio, inhibitio et decretum huiusmodi non afficiat electionem vel alia, quae procedunt, afficiunt tamen, ut effectu careant ea, quae postmodum subsequantur.

CAP. XLVI.

Absens plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, et non aliter; et in altero admittendo ponit tres gradus. II. d. usque ad §. Porro. Dominicus. — §. 1. Procurator, ad electionem constitutus, unum nomine suo, et unum nomine domini sui eligere non potest, nisi a domino de certa persona speciale mandatum habeat. II. d. — §. 2. Canonici absens, licet nullus de capitulo eius procurator esse velit, et ipse procuratorem, qui non sit de capitulo, audente episcopo deputare non possit, votum per literas exprimere non potest, quum cuiuslibet votum sit secreto et sigillatum in scrutinio exprimentum. II. d.

Idem.

Si quis iusto impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode<sup>1\*</sup> interesse, potest nedum ius, prout dicitur in concilio<sup>2</sup> generali, sed et pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuiuslibet det in solidum potestatem; et erit tunc melior conditio occupantis. Verum si ambo concurrant insimul et postulent se admitti, audiri eos non expedit, quia possent vota sua dirigere in diversis, sicque res non haberet exitum, et quod ab eis hoc casu fieri non valeret. Sed is admittatur duntaxat, quem capitulum vel pars maior elegerit, vel, si concordare nequeant, is, qui primo in<sup>3</sup> instrumento vel literis procuracionis exstiterit nominatus. §. 1. Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debet admitti, sibi quae imputet, qui sic eos constituit indiscrete. §. 2. Porro, quum unus est procurator simpliciter constitutus, si is unum suo, et alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agi, nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum. Tunc enim in illam eius, et in aliam suo nomine licite poterit consentire. §. 3. Absens quoque, licet nullus de collegio velit esse procurator eundem, nec ipso nolente capitulo extraneum valeat deputare, non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secreta et sigillatum tantummodo exprimentum.

CAP. XLVII.

Si apparet collectus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit: illo vocabitur nominatus; alius licet in ecclesia critica generalis, quod se confirmationi volentes opponere veniant peremptorio assignato; altere confirmatio facta non tenet. Ioann. Andr.

Idem.

Quoniam, electione non in concordia celebrata, superior, ad quem electionis ipsius confirmatio pertinet, consuevit interdum suae confirmationis celeritate, praefrens cupiditate propriam iuri et inordinatum effectum etiam aequitati, competitorum aliquando, ubi alius, vel eos, qui se volunt opponere, quando electus est unicus, supplantare, dum, nullis vocatis et non discussis negotio, per repentinam confirmationem cito contra doctrinam Apostoli imponit manus electo: nos, volentes huic morbo et fraudibus obviare, praesenti constitutione sancimus, confirmationes tales viribus omnino carere, ipsasque decernimus irritas et inanes. Vocacionem autem huiusmodi nominatum, ubi est collectus vel apparet oppositor, alias generaliter in ecclesia, in qua electio facta est, ut, si qui sint, qui se velint opponere, compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censuimus, quae, etiamsi electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

Cap. XLV. a) Causam dedit huic decretali, quia vacante eccl. Bonon. per mortem bonae mem. dom. Octaviani ipsius eccl. ep. infra bifulum canonici de reservatione timentes elegerunt bon. mem. dom. Selatam fratrem suum; postmodum Papa Bonif. audiens de morte O. reservavit, inhibuit, et decrevit: post triduum

audivi de electione facta de domo. Selata praedicto satis gratum habuit: sed ab astantibus iuris peritis quaesivit, an ad ipsam, an ad archiep. ipsius electionis spectaret confirmatio, quod hic determinat: *Glossa*.

Tit. VI. Cap. XLIII. 11) et (sed: 6) in illis etiam: *BCDFG* 12) et rat.: *Codd. coll.* 13) existit: *ib.* 14) celebrantibus: *H* 15) manent: *ABE*. Cap. XLIV. 1) gen. 2) *deest*: *H* — *cf. supra* c. 10. 2) ap. 2) *deest*: *Codd. coll.* 3) praesentatae: *ib.* 1) an: *BCDEFG*; quae: 1) 5) ac:

*ABCEFF* 6) ac: *B*; *deest*: *E* 7) ac: *ABE*. Cap. XLVI. 1) eorum: *deest*: *BCDEFG* 2) *cf. c. 42. X. de elect.* 1, (1, 6) 3) int. *deest*: *H*. Cap. XLVII. 1) el.: *om. a Richtero*.

TITULUS VII. DE RENUNCIATIONE.

CAP. I.

Romanus Pontifex potest libere papatum renunciare. H. d. secundum Zenz.

Bonifacius VIII.

Quoniam aliqui curiosi, disceptantes de his, quae non multum expedit, et plura sapere quam oportet contra doctrinam Apostoli tenere appetentes, in dubitatione sollicitam, an Romanus Pontifex, maxime quum se insufficientem agnoscat ad regendam universalem ecclesiam et summi pontificatus onera supportanda, renunciare valeat papati eiusque oneri et honori, deducere minus provide videbantur: Coelestinus Papa quintus praedecessor noster, dum eiusdem ecclesiae regimini praesidebat, volens super hoc haesitationis cuiuslibet materiam amputare, deliberatione habita cum suis fratribus et clericis Romanae cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, de nostro et ipsorum omnium concordii consilio et assensu auctoritate apostolica statuit et decrevit, Romanum Pontificem posse libere resignare. Nos igitur, ne statutum huiusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem alterius deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuum rei memoriam de fratre nostro Romano consilio duximus redigendum.

CAP. II.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, quum in proximo crederetur pignus vacare, renunciet aliquis tempore, quam habebat: non tenetur expectans illam recipere: immo illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renuncianti illa pignus postea conferatur, hoc ipso probata sit fraus, et carebit utraque.

Idem.

Si, te praebendam vel dignitatem in aliqua ecclesia proximo vacaturam auctoritate apostolica expectante, aliquis praebendam seu dignitatem tenentem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut, illa primo sic vacante praebendatur tibi via per consequens ad obtinendam praebendam vel dignitatem aliam pinguorem, quae per mortem alicuius vel alias in ipsa ecclesia creditur venisurum in proximo vacatura: per renunciationem huiusmodi, dummodo

de praemissa fraude appareat saltem per aliquas probabiles coniecturas, ut, quia dictae renunciationis tempore is, qui praebendam vel dignitatem pinguorem habebat, infirmitate gravi detinebatur, vel aliquid aliud imminabat, propter quod illius praebenda seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur, nullum tibi volumus obstaculum interponi, quo minus, praebenda vel dignitate praedicta sic fraudulenter renunciata omnia, possis dictam pinguorem, quum eam vel aliam si prius ipsam vacare contigerit, auctoritate praefata libere petere veluti tibi debitam, et habere. Ceterum si praedicto renunciati huiusmodi praebenda vel dignitas pinguior forsitan conferatur, eo ipso dicta fraus intelligitur esse probata, et idem renuncians habita omnino careat et ambita.

TITULUS VIII.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORUM.

CAP. I.

Iurisdictio suffraganei excommunicati ad metropolitani non devolvitur. Ioann. Andr.

Innocentius IV.<sup>a</sup>

Romana ecclesia (Et infra): Edictum vero per Remensem provinciam publicatum, ut a subditis episcoporum ipsius provinciae pro audiendis et terminandis eorum causis libere ad Remensem curiam accederent, penitus revocamus, quia, etiamsi tenentur iidem episcopi pro suis culpis vinculo excommunicationis adstricti, non tamen ex culpis ipsis, quum id non invenitur a iure concessum, ad Remensem archiepiscopum iurisdictio devolvitur eorum. Sed alia forte pro illis poena ipsis canonica posset infligi.

CAP. II.

Si ille, qui praest, est negligens et remissus, debet superior illi dare iudicium coadiutorem. H. d. Ioann. Andr.

Idem Baronijs et Comitibus\* regni Portugalliae.

Grandi non immerito (Et infra): Mandamus, quatenus

Tit. VIII. Cap. I. a) *haec decret. Innoc. IV. dilect. fil. universitati magistrorum scolarium Parisi commorantibus directa est Lugdun. XI. Kal. Mai. P. A. III. 1245. — Potthast no. 12062. — in Comp. c. l. h. l. — in Bulla Innoc. Ad exped. no. 6. b) ipsi: *haec* c) *can. debeat* If d) possit: *haec*.*

Cap. II. a) *haec* IV. *Bulla* baronijs communitatibus, comitibus tam civitatum quam castrorum et aliorum locorum, ac universis militibus et populis per regnum Portugalliae constitutis *directa existat ex Reg. Vito. in Bulla. Rom. ed. Titur. III. 516. — Potthast no. 11751. — Brewer no. 1380. — in Comp. h. l. c. 2. — in Bulla Ad exped. no. 7. — Dat. Lugd. IX. Kal. Aug. A. III. 1245. b) *haec vero desolentur etiam in Comp. cit. seqq.*: exultamus in Domino gaudio, quum christiane professionis regna sic salubri dirigitur statu, quod ecclesiae, ac alia loca cultui et obsequio depicta divinis, et personae ecclesiasticae, caeterique fideles ipsorum pacis tranquillitate laetantur, hodie in eis catholica maiori continue adiore convalescit, servatur mille in-icta, et audacia cunctis ibidem interdicatur. Vehementi autem dolore turbamur, si quando regna ipsa, quod alibi, procurante humani generis inimico, scinduntur discordiis, circa fidei cultum remisso devotionis ardore tepescunt, instituta negligunt, et in se ipsis permittunt illicita perpetrari. Unde multa sollicitudine magnoque studio procurare nos convenit, ut christianorum regna, quae in statu suo prospero, incommutabiliter in illo reguntur, et quae periculo suere dignosuntur, reformatione laudabili reparentur. Sane quum curi-sumus in Christo filius noster . . . Portugalliae rex illustris a parentis sua, clarae memoriae patre suo vitam universae carnis ingressus, regni Portugalliae gubernatione suscepta, ecclesias et monasteria existentia in eadem, praevious consilio, in gravem Dei offensam et conculationem ecclesiasticae libertatis, multimodis exactiionibus et oppressionibus per se, assidue immaniter antixisset, et ab alijs pro ipsorum libito libere permisisset attingi; tandem quibusdam ecclesiarum praedicti eiusdem regni apud Romanos Pontifices praedecessores nostros querelas*

multiplices super his deponentibus contra eum, felix recollectionis Gregorius Papa praedecessor noster post huiusmodi querelas et admonitiones frequentes regi propter hoc factas eidem, ac expectationes diutinas, nec non et interdicti ac excommunicationis sententias ob ipsius contumaciam in eum, et praefatum regnum auctoritate apostolica promulgatas, diuque observatas ibidem super certis praedictae libertatis articulis, et quibusdam alijs ab eo et suis impostero observandis, et satisfactione impendenda monasteriis et Ecclesiis de damnis ac iniuriis per ipsum et suos irrogatis eidem, ac ipsorum defensione duxit salubriter providendum, certis executoribus, qui eum ad hoc ecclesiastica censura compellerent, deputatis. Sed idem, receptis apostolicarum provisionum literis, licet promiserit per suas patentes literas, qual articulos contentos in earundem provisionum literis et observaret et faceret a suis subditis observari; postmodum tamen non solum praefatis monasteriis et ecclesiis de praemissis damnis ac iniuriis satisfacere, vel ea defensare negligit sed etiam, ut accepimus, ecclesias et monasteria ipsa per se, susoque portarios et meyrinos collectis, procuratorijs ac exactiionibus inelutabilis intolerabiliter aggravavit et aggravat incessanter, ac circa malefactorum regni eiusdem insolentiam reprimendam sic negligens invenitur, quod in eodem regno bona tam ecclesiastica, quam mundana per raptos, praebones, invasores, incurrarios, publicos sacilegos et detestabiles homicidas abbatum videlicet, priorum et aliorum religiosorum et clericorum saecularium, ac licorum etiam occisores, deperit propter saecularis defectum iustitiae digmuscuntur. Unde quia sic in eodem regno a quibuslibet suis subditis impune delinquitur, barones, alique ipsius regni nobiles et ignobiles, sumpto ex hoc delinquendi ausu, matrimonium contractare in grada prohibita, bona ecclesiastica rapere, ac alia quam plura mala olim a bona memoriae Innoce Sabini, episcopo tunc in partibus illis Apostolicae Sedis legato, sub anathematis interminatione prohibita committere non venturum, et tam ipsi, quam plures alii de regno praefato diversarum excommunicationum

Tit. VII. Cap. I. l. ipam: *haec*. Tit. VIII. Cap. I. l. etiam et si: *Abp*; si etiam: *Idem*.

Cap. II. D communitatibus: *BDF* *orig.*; comitatibus: *haec*.

dilectum filium nobilem<sup>2</sup> virum, comitem<sup>c</sup> Boloniensem<sup>3</sup>, preafati regis Portugallicae<sup>d</sup> fratrem, de<sup>e</sup> devotione, probitate ac circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem regi, si absque legitimo decederet filio, iure regni succederet, quique examinata<sup>e</sup> dilectionis affectu, quo vos et praedictum regnum prosequitur, magnanimitate ac potentia sibi plurimum suffragantibus, regnum ipsum maturius<sup>f</sup> reformaturus firma credulitate speratur, praesertim quum ad curam et administrationem generalem et liberam regni eiusdem, tam<sup>g</sup> pro<sup>h</sup> saepe dicti regis quam ipsius regni utilitate, si provide attendatur, ac ad defensionem ecclesiarum, monasteriorum aliorumque piorum locorum regni praefati, et personarum ecclesiasticarum tam religio-sarum quam saecularium, nec non viduarum, orphanorum et ceterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem<sup>6</sup> salubriter, ut<sup>i</sup> in Domino confidimus, sit assumptus: quum ad vos accesserit, fidelitate, homagio, iuramento seu pacto, si aliquibus forte praefato regi vel cuiungue alii personae tenemini, aut etiam ipsius regis prohibitione, dummodo personam eius et vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsum habere contigerit, fideliter conservetis debitum<sup>k</sup> eis exhibentes honorem, nequaquam obstantibus, in civitatibus, castris, villis et munitionibus regni praedicti cum omnibus suis recipere, ac eius dispositioni, ordinationi et mandatis universaliter singuli et singulariter universi per omnia et in omnibus intendere<sup>7</sup> absque difficultate qualibet procretes, impendentes sibi contra quoslibet repugnantem ac etiam violentos consilium, auxilium et favorem, de rebus, proventibus omnibusque praefati<sup>l</sup> regni iuribus sine diminutione aliqua plenarie respondendo, ut de illis dicto regi, secundum quod suam decet excellentiam, sibi<sup>m</sup> ac suis et praefati regni necessitatibus pro tempore<sup>n</sup> ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris<sup>o</sup> Bracharensi archiepiscopo et episcopo Colimbriensi damus nostris literis in praecipitis<sup>p</sup>, ut vos ad id monitione praemissa<sup>q</sup> per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant. Per hoc autem non intendimus memorato regi vel ipsius legitimo filio, si quem habuerit<sup>r</sup>, praedictum regnum adimere; sed potius sibi et eidem regno destructioni exposito, ac vobis

inmodati laqueis per devia desperationis errantes in contemptum clavium divinis se officis irreverenter ingerant, et ecclesiasticis sacramentis, ac in subversionem catholicae fidei plures eorum de ipsius articulari auctoritate tam novi, quam veteris testamenti temere, non sine fermento pravitate haereticæ, in suarum et aliorum animarum periculum exponendo, eo dissimulante, non metuunt disputare: et nonnulli de regno ipso ecclesiarum et monasteriorum patroni, ac alii asserentes se patronos, quum non sint, locorum ipsorum et ab eis illegitime geniti, in bonis dictarum ecclesiarum et eorumdem monasteriorum crudeliter debaechantes, ecclesias ipsas et monasteria eadem ad tantam inopiam redegerunt, quod eis nequeuntibus propriis sustentare ministros, quum mo aliquid ex ipsi servitorum solatio destituitis, et aliorum claustris, rectoribus, ceterisque officiniis, eorumque stabulis et postribus quamlibet personarum villam deputatis, divini nominis, et religionis cultus eximie penitus est sublatus bonis illorum omnibus in direptionem expositis et in praedam. Ceterum castra, villas, possessiones et alia iura regalia, item rex propter ipsius desidia, suisque cordis imbecillitate deperire permittens, ac passim et illicite malignorum aequiescentes consilii, alienans tam ecclesiasticarum, quam saecularium personarum nobilitatem et ignobilium occisiones nefarias, dum religioni non parcitur, nec sexui, vel actati, rapinas, incestus, rapinasque monialium et saecularium mulierum, rusticorum ac negotiatorum tormenta gravia, quae ipsi a nonnullis regni praefati pro extorrenda ab ipsis pecunia inflinguntur; ecclesiarum et cimiteriorum violaciones et incendia, fractiones, treuguarum et alia enormia, quae a sibi subiectis libere committuntur, scienter tolerat, quin potius tot, tantisque malis, dum ea praerit impunita, consentire videtur, et patitur adit ad peiora. Terras insuper et alia christianorum bona in confinio Saracenorum postea non defendens, ea infidelibus devastanda, seu etiam occupanda ex animi passillanimitate relinquit. Et licet a supradictis prealatis, ut ad corrigenda praemissa, pluraeque alia nefanda, quorum serio-a narratio fastidium generaret, ardent, ut tenetur, assurgeret, monitus fuerit diligenter,

ipsis in vita ipsius<sup>10\*</sup> regis per sollicitudinem et providentiam comitis consulere supra dicti.

## CAP. III.

Episcopo a paganis vel a schismaticis capto, non archiepiscopo, sed capitulum administrat, nisi Papa, quam cito hoc fieri poterit, super hoc per capitulum consulendus, aliter ordinaret. Ioan. Andr.

## Bonifacius VIII.

Si episcopus a paganis aut schismaticis capitur, non archiepiscopus, sed capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus et temporalibus ministrare debet, donec eum libertati restitui, vel per sedem apostolicam, (cuius interest ecclesiarum providere necessitatibus,) super hoc per ipsum capitulum quam cito commode poterit consulendum, aliud contigerit ordinari.

## CAP. IV.

Ecclesia cathedrali vacante solus Papa visitatorum deputat, nisi archiepiscopus propter negligentiam vel dolosam capituli administrationem cum causae cognitione deputaret. Hoc dicit Dominicus. — §. I. Visitator ecclesiae vacantis, ab inferiore a Papa deputatus, temporalia et spiritualia administrat, excepta beneficiorum collatione ad episcopum pertinentem. H. d. Dominicus.

## Idem.

Ecclesiae cathedrali vacanti visitator ab alio quam a Romano Pontifice deputari non potest, nisi forte capitulum in spiritualibus et temporalibus negligenter aut perperam administrat. Tunc enim archiepiscopus ob negligentiam vel malitiam capituli, eo vocato, causaeque super hoc cognitione praemissa, visitatorem seu administratorem eidem ecclesiae licite poterit deputare. §. I. Huismodi quoque visitator, quanquam spiritualium et temporalium administrationem legitimum censetur habere, beneficia tamen, quae ad collationem pertinent episcopi, conferre non potest, si ab alio quam a Romano Pontifice fuerit deputatus.

idem tamen, eorum monitionibus obauditis, id efficere non curavit: propter quod nos episcoporum, abbatum, priorum et aliorum tam religiosorum, quam saecularium regni eiusdem conquestionibus et clamosis insinuationibus excitati, regem ipsum per nostras literas, ut praemissa corrigere rogandum duximus attente, et hortandum venerabilis fratris nostris Colimbriens, ac Portugallicen, episcopis: ac priori praedicto Colimbriens, nihilominus per alias literas iniungentes, ut eum ad hoc ex parte nostrae monentes attente, ac efficaciter inducentes, qualiter super hoc faciendum duceret, et de ipsorum cura eum in hac parte processu nos in concilio certificare curarent. Quum igitur per dictos Colimbriens, et Portugallicen, eiusdem concilii tempore apud Sedem Apostolicam constitutos, ac ipsorum et dicti prioris literas, quod praefatum regem super his diligenter monuerit, et tam per eosdem, quam per alios fide dignos, nec non multorum virorum ecclesiasticorum, communitatum, baronum, militum, ac etiam nobilium dominorum literas, quod praemissa nullatenus emendarent, sed potius de die in diem graviora propter eius desidia et negligentiam praesumuntur, quodque in subversionem regni praefati vasalli eiusdem regis, congregata multitudine armatorum, castra ipsius noviter expugnare omnique occurrentia invadere, devastare, praedari, et alia mala, eo haec ex tempore nimio tolerate committere, divino tempore posthabito, non formidant, nobis satis liquido innotescat: Cupientes regnum ipsum tot tribulationum adversitate depressum, maxime quum sit Romanae Ecclesiae censuale, alicuius prudentis et providi dignitatem et industria relevari, universitatem vestram de fratrum nostrorum consilio monemus, rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta districte praecipiendo mandantes in remissionem vestrorum peccaminum iniungendo, quatenus c) N. vicecomitem: If: vicecomitem: Id (vir: deest) d) Port: deest: orig. e) ex innatae: ib. f) mat: deest: If orig. g) pro: deest: If h) ut: deest: Iulij orig. i) tenemini: If k) deb: deest: ib. l) saepe fati: Iulij orig. m) et sibi: Iude orig. n) temporum: Iud orig. o) venerabili fratri nostro: If p) modo praemisso (?): orig.

Tit. VIII. Cap. II. 2) nob. vir: deest: Clf 3) Bononiens: ADAlf: Bolon: F: Belemens: B: Bolom: Fe 4) de: deest: Mll: 5) non minus: Codd. coll. Iud orig. 6) recuperatione: ADElle 7) attendere:

ACDFG 8) mandatis: FAlf: praec. vel in mandat.: D: tit. praecipitis: A: in praecipitum: C 9) habit: Clf 10) vinctum: Codd. coll. Iulij orig.



TITULUS XI.  
DE FILIIS PRESBYTERORUM ET ALIIS  
ILLEGITIME NATIS.

CAP. I.

Cum illegitime natis dispensat episcopi in minoribus ordinibus et beneficio sine cura; dummodo sit talis, in quo alias dispensare possunt. In aliis dispensatio Papae requiritur. Ioann. Andr. — §. 1. Si dispensatum fuerit cum aliquo, quod non obstante illo defectu possit ad curatum beneficium promoveri, praeterea illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.

Is, qui defectum patitur natalium, ex dispensatione episcopi licite potest, si ei aliud canonicum non obstat, ad ordines promoveri minores, et obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum; dummodo sit talis, super quo per ipsum episcopum valeat dispensari. Ad ordines quoque maiores<sup>2</sup>, vel beneficia curam<sup>3</sup> animarum habentia, super quibus nequit episcopus dispensare, sine dispensatione sedis apostolicae promoveri non potest. §. 1. Ille vero, cum quo per sedem dispensatur eandem, ut, praemisso non obstante defectu, valeat ad beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri, nequit praeterea dispensationis huiusmodi, (quam exorbitantem a iure oportet veluti odiosam restringi,) nisi unicum beneficium obtinere.

CAP. II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, eo tacito, super pluralitate dispensationem obtineat: non valet dispensatio. Ioann. Andr.

Idem.

Si is, cum quo fuit per sedem apostolicam dispensatum, ut, non obstante defectu natalium, quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, et obtinere beneficium, etiamsi curam habeat animarum, dispensationem aliam, tacito de praedicto defectu, postmodum obtineat a sede praefata, ut duo aut plura beneficia similes curam habentia possit recipere, si ei alias canonice conferantur, et a simul licite retinere: talis dispensatio, quum non sit verisimile, sedem ipsam cum illo, praedictum patiente defectum, voluisse, si hoc fuisset expressam, eidem in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispensare, veluti per subreptionem obtenta nullus penitus est momenti.

TITULUS XII.

DE BIGAMIS.

CAP. UN.

Bigamus natus est omni privilegio clericali, et adstrictus saeculari foro. Nec valet consuetudo in contrarium, et prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat. Ioann. Andr.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi<sup>3</sup>.

Altercationis antiquae dubium praesentis declarationis oraculo decedentes, bigamos omni privilegio clericali declaramus esse natos, et coercionem<sup>1</sup> a fori saecularis addictos<sup>2</sup>, consuetudine contraria non obstante. Ipsi quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram vel habitum clericalem.

Tit. XII. Cap. I. a) c. 16. *Cmc. Lugd.* II. 1274. — in *Comp. c. 1. h. t.*

Tit. XIII. Cap. I. a) *cf. adu. ad c. 1. de suppl. negl.* (1, 8.); — in *Compd. c. m. h. t.* b) obstringat: *Ic*; astringat: *Ib*; adstringat: *If*.

Tit. XIV. Cap. I. a) In *Comp. c. 1. h. t.* Praecepta in hac decretali contenta repetit Bonifacius VIII. in bulla sua,

Tit. XI. Cap. I. 1) Is cum quo est per episcopum dispensatum, ut non obstante defectu quem patitur natalium possit ad ordin. . . animarum licite promoveri ad illa, si ei aliud canonicum non obstat: *Ac* 2) *add.*: dignitates aut personatus: *ib*. 3) cur. . . hab.: *dest: ABCDE*.

Corpus iur. can. *Ed. Friedberg.* T. II.

TITULUS XIII.  
DE OFFICIO VICARII.

CAP. I.

Successor officialis excommunicatus non est, nisi in crimine damnato communicet, illa autem, quae exercet: illo excommunicato manente non valet, si iurisdictione solum ab eo recepta hoc facit. Ioann. Andr.

Innocentius IV.<sup>3</sup>

Romana ecclesia (*Et infim.*): Quum Remensis archiepiscopus in officiale alium suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili causa profert, illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit<sup>b</sup>, quum non communicet eo id officiali eidem in crimine, qui ecclesiasticae censurae distractione pro eo, quod summo exercet officium, non attantur. Ea tamen, quae ipsi gerendo huiusmodi vices agunt, eo<sup>1</sup> taliter<sup>2</sup> excommunicato manente, si iurisdictionem tantum recipiant ab eodem, non possunt obtinere vigorem.

CAP. II.

Ex generali commissione non potest officialis inquirere, corrigere, deponere, et punitio sub forma excessus. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.

Licet in officiale episcopi per commissionem officii, generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis, officii<sup>1</sup> \* vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eandem, nisi sibi specialiter haec committantur<sup>2</sup>.

CAP. III.

Ex generali commissione officialis beneficia conferre non potest. Ioann. Andr.

Idem.

Quum in generali concessione nequaquam illa veniant, quae non esset quos verisimiliter in specie concessurus, nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: officialis aut vicarius generalis episcopi beneficia conferre non possunt, nisi beneficiorum collatio ipsi specialiter sit commissa.

TITULUS XIV.

DE OFFICIO ET POTESTATE IUDICIS  
DELEGATI.

CAP. I.

Conservator a manifestis defendit iniurias, et iudicalem indaginem non exercet.

Innocentius IV.<sup>1a</sup>

Statuimus, ut conservatores, quos plerumque concedimus, a manifestis iniuriis et violentis defendere possint quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quae iudicalem indaginem exigunt, suam possint<sup>b</sup> extendere potestatem.

CAP. II.

In coactionibus et poenis pontificali dignitati defertur.

Alexander IV.<sup>2a</sup>

Quia pontificali dignitate praeditis ob reverentiam sacri officii, quod exercent, plurimum<sup>b</sup> deferri convenit, et eos plus aliis honorari decet, ut<sup>c</sup>, quum a iudicibus vel conservatoribus a sede apostolica deputatis contra eos ad coactiones<sup>d</sup> aliquas sive poenas<sup>e</sup> fuerit procedendum, gradus

in eisdem verbis incipiente dat. VI. Id. April. A. I. (1295.), quum Pothast no. 24060. immerito eandem ac nostram esse censit. — In Bulla Inno. IV. Ad exped. no. 3. b) valent: *Iabed*.

Cap. II. a) *Hacc decretalis estat in Codd.: HcLM* b) plerumque: *HcM* c) utique ut: *ib*; itaque ut (quum: *dest*): *P* d) correptiones: *P*; correctiones: *M* e) poenitentias: *Hc*

Tit. XII. Cap. I. 1) coercionis: *ABCDE* 2) additos: *ABCDEGHbc*, Tit. XIII. Cap. I. 1) illos: *Clodet* 2) tamen: *bc*; totaliter: *EF*, Cap. II. 1) *ill:*: *dest: Codd. coll.* 2) committantur: *bc*, Tit. XIV. Cap. I. 1) *add.*: in generali conc. Lugdun.: *ABC*.

et inuestia in huiusmodi processu seruetur ita, quod, eis quoad condigna reverentia supportatis, ingressus primo<sup>1</sup> ipsis ecclesiae vel sacerdotale interdicatur ministerium, ac deinde<sup>2</sup> ab officio suspendantur<sup>3</sup>, et subsequenter aggravetur<sup>4</sup> censura ecclesiastica contra eos; nisi forte aliter fieri susserit nimia contumaciae protrivens sive culpa<sup>5</sup>.

## CAP. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos, appellari debet. H. d. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Si duo ex tribus, a sede apostolica delegatis, duobus aliis non in totum subdelegerint vires suas, ipsique subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegata, si appellatur<sup>1</sup> ab ipsis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodo appellari debebit.

## CAP. IV.

Tres casus ponit, in quibus suspensio causa eorum arbitris non tractatur. Primum, quum recusatit<sup>1</sup> inue<sup>2</sup> ex delegatis, datus eum clausula, „quod si non omnes<sup>3</sup>“ secundis, quum recusatit delegatus episcopi. Tertius, quum recusatit officialis. Ioann. Andr.

## Idem.

Si contra unum ex duobus iudicibus, cum illa clausula: „quod si ambio interesse non possunt, alter eorum in causa procedat,“ a sede apostolica delegatis, suspensio causa legitima proponatur: causa ipsa suspensio eorum non recusatio conuadit, ad quem ex vi praedictae clausulae debet ipsius causae cognitio pertinere, probari et ab eo expediri debebit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Quum autem ipse<sup>1</sup> delegatus episcopi recusatit, recusatiosis causa eorum episcopo est probanda. Idem est, si officialis recusatit eundem, licet ad ipsum ab eodem officiali nequeat appellari.

## CAP. V.

Distiguat tria tempora ad sciendum, an iudex suspectus committere possit; quia aut non est proposita recusatio; et tunc in totum per eam facta communi<sup>1</sup> tenet; aut est proposita, sed nondum pronuntiata super ea; et tunc volente recusatore, committere potest, alias non; aut iam pronuntiata est, illum esse suspectum; et tunc, etiam volente recusatore, committere nequit. Ioann. Andr.

## Idem.

Iudex ab apostolica sede datus, quamvis legitime recusari valeat ut suspectus, potest licite vires suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari nequit; quod posset, si sibi de iurisdictione aliquid reservasset. Post re usationem quoque propositam committere, nisi de recusatoris procedat assensu, non potest; sed eo volente hoc potest, etiamsi iam recusatio eadem sit probata, dummodo pronuntiatum non fuerit super ea. Extum enim, quum omnino iudex esse desierit, nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

## CAP. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam reassumere poterit. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis alicui vires suas in causa tibi a sede apostolica delegata in totum commisse noscaris; si tamen, antequam ille iurisdictione usus fuerit, commissio huiusmodi per te reuocetur ab ipso, vel eum rebus eorum contingat humanis, causam ipsam resumere poteris, quum iurisdictione, ex quo ipsa ius non existit, non censetur in eum efficaciter transivisse.

## CAP. VII.

Si delegatus subdelegavit: „quoties abesse<sup>1</sup>“ vel „donec reuocaret,“ et mortuus sit non integra, subdelegatus, procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquam iurisdictionem reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. H. d. Io. Andr.

## Idem.

Si delegatus, quoties cum abesse contigerit, tibi com-

miserit vires suas, poteris, eo rebus humanis exempto, quum et tunc censetur abesse, commissum tibi negotium, dum tamen illo vires iurisdictione uti coepieris, libere diffinire. Idem poteris, quando tibi vires<sup>1</sup> sub ea forma commisit: „donec eas duceret reuocandas,“ Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententiae prolatio, nisi antea fuerit reuocata, committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vires suas committit, donec reuocet, vel qui executionem sententiae tantum, aut quicquid aliud de iurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamsi post sententiam fuerit appellandum<sup>2</sup>.

## CAP. VIII.

Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscato alii, nisi ex causa, se non intromittunt. Et perpetuatio unius perpetuat quoad omnes. H. d. Zenz.

## Idem.

Quum plures sub illa forma: „ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum executorum exsequantur,“ aut<sup>1</sup> alia consimili iudices vel executores a sede apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet iniunctum potest libere adimplere mandatum. Porro, uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequeunt se ulterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate vel alia iusta causa illum contingeret impediti, aut si nollet, vel malitiose in eo procedere recusaret. Iurisdictione vero perpetua mandatore vivente, per unum, eo casu, quo potest, ex iudicibus delegatis perpetua intelligitur quod omnes.

## CAP. IX.

Executor, super gratia freta datus a Papa, mortuo Papa etiam re integra gratiam exsequitur. Ioann. Andr.

## Idem.

Si super gratia, cuiquam ab apostolica sede facta, executores fuerint deputati, aequum esse censemus, ut, sicut ipsa gratia, licet nondum sit in eius executione processum, morte non permittit conceditis, sic nec etiam re integra permittat executoribus data potestas, quam, veluti gratiae praedictae accessoria, naturam sequi congruit principalis; ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius cum illius dispendio, cui facta extitit, differri contingat.

## CAP. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum appellatur ad primum delegatum, scilicet quum delegatus excommunicatus vel mortuus est. Alios casus ponit infra eod. c. Si a subdelegato. Ioann. Andr.

## Idem.

Si is, cui causa, licet proprio nomine non expresso, a sede fuerat<sup>1</sup> apostolica delegata, subdelegerit non in totum vires suas alicui: a subdelegato huiusmodi, si delegatum ipsum excommunicari aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam, ne absolutioem vel successorem expectando illius praediciari litigantibus vel causa plus debito prorogari valeat, volumus appellari.

## CAP. XI.

Ab arbitris iuris appellatur ad Papam. Ioann. Andr.

## Idem.

Ab arbitris, qui secundum formam iuris, ut de proposita contra iudicem suspensiois causa cognoscant, vel qui, quum de revocatione ambigitur literarum, iudicibus nequeantibus in unam sententiam concordare, ad concertationem huiusmodi sopiendam a partibus eliguntur, est, si gravaverint, ad sedem apostolicam appellandum.

## CAP. XII.

Executor datus a Papa, ut providat personae, subdelegat, si dehur, ut providat ecclesiae: non expressa persona, non subdelegat, nisi habeat speciale mandatum. H. d. et causam reddit. Ioann. Andr.

## Idem.

Is, cui ab apostolica sede committitur certae personae

Cap. XII. a) Sumpta fuit de extravaganti quae incipiebat: Quaesivit a nobis: Ioan. And. — Est Inno. IV., quae exstat:

Tit. XIV. Cap. II. f) proprio: M g) aggravantur: H. d. Abl.: Dat. Later.: M.

Tit. XIV. Cap. II. 1) demum: AB  
Cap. III. f) appellatur: Codd. coll.  
Cap. IV. 1) ipse: dicit: Codd. coll.

Cap. VII. 1) et.: dicit: Codd. coll. 2) appellatum: C.  
Cap. VIII. 1) seu: ACDF.  
Cap. X. 1) dicit: A 2) fuerit: C.

provisio de beneficio in certa ecclesia, dioecesi vel provincia faciendi, potest alii committere licite vires suas. Sed si non expressa certa persona committatur eidem, ut alicui<sup>1</sup> personae idoneae de certa ecclesia vel beneficio debeat providere, quia circa eligendam personam eius industria tunc videtur electa, provisionem sibi commissam alteri demandari non potest, nisi forma commissionis habeat, ut per se vel per alium id valeat expedire<sup>2</sup>.

## CAP. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expellendum committitur, ex iusta causa illud expellere poterit extra locum. H. d. Joann. Andr.

## Idem.

Statuimus, ut is, per quem ab apostolica sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur, si propter potentiam vel malitiam illius, contra quem inquiri debet sive procedi, seu factorum eiusdem non possit hoc exsequi eo loco secure, ne ipse commodum ex dolo vel fraude reportet, ad id exsequendum locum alium eligat idoneum et securum. Idem faciat, si alia rationabilis causa subsit, propter quam in loco decreto periculi nequeat commode quod mandatur, ne tali praetextu impediri contingat mandatum apostolicum vel differri.

## CAP. XIV.

Quando a subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam delevatur etiam delegatum habere iurisdictionem: ad primum delegatum appellabitur. H. d. Joann. Andr.

## Idem.

Si a subdelegato, cui delegatus non in totum commiserat<sup>1</sup> vires suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quod, antequam per eum vel per ipsum<sup>2</sup> delegatum in aliquo processu fuisset, delegans viam fuerat universae carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum, quum iurisdictionem negetur habere, sed ad delegatum potius appellari debet. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus iurisdictionem habere negatur; alias, si appellari deberet ad ipsum, esset appellans, qui sic fateri videretur, eundem iurisdictionem habere, quod ante negaverat, contrarius sibi ipsi.

## CAP. XV.

Ponit hic, qui possint esse conservatores, et ubi cognoscere, et an et quibus possint delegare, et quantum doret eorum potestas, et de expensis talium. H. d. Zenz.

## Idem.

Hac constitutione perpetuo valitura sancimus, ut con-

*HeL* — cf. *Bull. Ad expell. No. 35. — directa ad archiep. Treverens. (Trecensom: aumerito He)* Quasivit a nobis tua fraternitas utrum hi qui [his] in civitate vel dioecesi seu provincia ecclesiae<sup>1</sup> cuiusquam provisio in beneficio ab ap. sede committitur, subdelegare valeant alii vires suas et un subdelegatis facta provisio valeat in hoc casu. Ad quod<sup>2</sup> tibi breviter respondemus, quod delegatum<sup>3</sup> a nobis sub forma praescripta<sup>4</sup> executionem mandati sibi inuncti subdelegare non possunt nisi in literis commissionis ut pro se vel per alium id faciant continetur expresse, nec huiusmodi tenet subdelegatorum provisio, si per eorum, quorum interest, exceptionem et appellationem legitimam fuerit obviatum.

Tit. XIV. Cap. XV. a) Quaedam ex istis sumpta fuerunt de extravaganti Alexandri, quae incipit: Quia de conservatoribus: *Joann. Andr. — Exstat ex Reg. Vat. in Bullar. Rom. ed. Taur. III, 632. et L. dat. Later. N. Kal. April. A. H. (1256.) — Potthast no. 16301.* — Quia de conservatoribus, quos plerumque Apostolica Sedes ex connecta benignitate concedit, et ipsorum potestate ac processibus plurima referuntur aequitati et modestiae non amica, circa quae festinum Apostolicae providentiae consilium convenit adhiberi, dignum duximus super his attenta sollicitudine cogitare, ac ad arcendum pro communi comodo et quiete talium immoderantias et excessus opportuna remedia invenire. Statuimus itaque de fratrum nostrorum consilio, quod deinceps soli episcopi, abbates et canonici cathedralium ecclesiarum, maxime hi, qui sunt in ipsis ecclesiis dignitatibus praediti, et nullae aliae personae ecclesiae conservatores existant. Quodque ulterius inter aliquos reciproca non interveniat conservatio, nec ulli sibi mutuo praesidium conservacionis impendant, ita quod nullus deputati sibi conservatores esse valeat conservator; et quum huiusmodi conservatores a manifestis solum iniuriis et violentiis eos, ad quorum tuitionem deputati sunt, possint defendere, nec ad alia, quae iudicialem indaginem exigunt, suam valeant extendere potestatem, decernimus, quod si de aliis quam manifestis scienter se intromiserint, potestatem vel iurisdictionem aliquam exercendo, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Pars autem, quae illi procuraverit, expensas alteri propter hoc factas restituere teneatur. Statuimus insuper, quod nulla ecclesiastica, secularisve persona, exceptis regibus et reginis quantum ad regna sua, qui sicut dignitatis altitudine praeminent, sic praerogativa gratiae ipsos convenit anteferi, conservatorem habeat, qui sub sua iurisdictione, vel de ipsius dominio et districtu ecclesiastico vel temporali consistat. Si vero aliqui tales habeant, tam ipsi, quam omnes alii conservatores a quibuscumque deputati personis, nisi sint episcopi vel abbates, aut ecclesiarum cathedralium canonici, sint et habeantur, elapso anno, penitus revocati, ita quod ex tunc de huiusmodi conservacione nullatenus se intromittere valeant, nec ullam super hoc habeant, vel retineant potestatem. Nulli ergo omnino hominum etc. *De conservatoribus quoque, statuerat Bonifacius VIII. Bulla dat. VI. H. April. P. A. I. (1295.), quae exstat in He L. no. LXXXII. et XCII. et in*

*Bullar. Rom. ed. Taur. IV, 128.*: Statuimus, ut conservatores, qui ab Apostolica Sede conceduntur interdum, ut aliquos a manifestis iniuriis et molestiis teneantur, sint in alicuius civitatis ecclesiae cathedrali canonici, vel dignitatem aliquam seu personatum in civitate vel dioecesi eius obtinentes, extra quam siquidem civitatem vel aliquos ad iudicium evocare non valeant, nec procedere contra illos, qui de civitate vel dioecesi non fuerint supradicti, vel infra civitatem eandem duntaxat de commissis sibi negotiis sive causis possint cognoscere: alii tamen nequeant committere vires suas, nisi expresse hoc eis ex literarum conservatoriarum beneficio competere dignoscatur. Citationes tamen et denuntiationes sententiarum, quas idem personaliter tulerint, possunt tantum infra civitatem vel dioecesim praedictam facere per se vel alium, seu alios, qui de civitate vel dioecesi fuerint memorati; quoque conservatorum ipsorum, quod non cepta negotia, ipso iure expirat officium post obitum concedentis: ubi vero huiusmodi civitas minime habetur, seu destructa fortasse existet, et in eius dioecesi locus reperitur insignis, in loco ipso de huiusmodi negotio cognoscatur, et totalis processus habeatur in ipso. Quum autem per capitulum cathedralis ecclesiae alicuius civitatis, vel singulares personas ipsius aut per immediatum superiorem eorum, utpote patriarcham, primum, archiepiscopum vel episcopum, quisquam se diceret molestari, tunc illi taliter proponenti, ipsoque volente, poterunt conservatores concedi hi, qui in ipsa ecclesia cathedrali canonicatum habeant vel personatum seu dignitatem in civitate vel dioecesi praebatis; vel, si maluerit impetrator, sibi concedantur conservatores, qui canonicatum habeant in cathedrali ecclesia civitatis, vel personatum seu dignitatem, in eadem civitate vel eius dioecesi illorum, contra quos, qui de civitatibus seu dioecibus praedictis non fuerint, vel extra civitatem, in cuius cathedrali ecclesia canonicatum, vel in qua seu cuius dioecesi dignitatem aut personatum obtinent, possint de negotiis sibi commissis cognoscere vel ferre sententiam contra eos. Alicuius insuper statutum huiusmodi, ut iudices, qui in literis de simpliciter insistit conceduntur, sint in alicuius civitatis ecclesiae cathedrali canonici, vel personatum seu dignitatem in eadem civitate vel eius dioecesi obtinentes; extra quam civitatem vel dioecesim aliquos ad iudicium evocare non valeant, nec procedere contra illos, qui de civitate vel dioecesi non fuerint supradicti, infra quam etiam civitatem duntaxat de commissis sibi negotiis sive causis personaliter possint cognoscere, ac vires suas quod conditionem causarum talium commissarum eisdem, vel prolationis interlocutoriarum vel diffinitivarum sententiarum, aut ipsarum executionum committere nequeant, nisi hi, qui in eiusdem civitatis cathedrali ecclesia canonicatum, vel in ipsis civitate vel dioecesi dignitatem obtinent, seu etiam personatum, sed nec alia media cause, articulos vel ministeria certa minor committere liceat, nisi personis civitatis vel dioecesis earundem. Quum autem contra capitulum cathedralis ecclesiae alicuius civitatis, vel singulares personas ipsius, aut contra immediatum superiorem ipsorum, utpote patriarcham, primum, et in

1) ecd.: *dest.*: *He* 2) quod taliter brev.: *L* 3) delegati.: *He* 4) praedicta.: *L*

Tit. XIV. Cap. XII. 1) alicui ecclesiae de persona idonea, vel alicui personae idoneae: *A* 2) providere: *CD*; expellere: *G*. Cap. XIV. 1) commiserit: *B<sup>g</sup>* 2) dictum: *ACD*

secundum res, ut in quibus, ut a manifestis iniuriis et violentiis... Titulus XV. DE OFFICIO LEGATI. CAP. I. Legatus in archiepiscopis sive specialiter mandato hinc latentibus beneficiis conferre non possunt, sed iudice ordinibus hinc non possunt. Innocentius IV. Officium nostri debitum remediis invigilat subditorum...

Proinde presententi decreto statuimus, ut ecclesie Romane legatus, quatenusque plenam legationem obtineat, sive a nobis missi fuerint sive starum preteritum ecclesiarum legationis sibi vendente dignitatem, ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem...

CAP. II. Legatus habet ordinariam, unde per mortem Papae non expirat officium. H. d. Iohann. Andr.

Clemens IV. S. tit. sanctae Caeciliae Presbytero cardinali apostolicae sedis Legato.

Legatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem excellant et dissipant, aedificant atque plantent, provinciarum sibi commissarum ad instar proconsulum ceterorumque praesidum, quibus certae sunt decretae provinciae moderandae, ordinarios reputantes, praesenti declaramus edicto, commissum tibi a praedecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum expirare.

CAP. III. Finita legatione expirant reservationes legatorum, et omnis processus habitus super illis, nisi tunc illa beneficia iam vacantia sint collata. Deum dicitur, quod, pendente una reservatione in ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicuius, legatus in eadem ecclesia vel beneficio spectante ad collationem eiusdem, alium favore non potest, et, quod sit contra praedicta, irritum decernit. Iohann. Andr.

Bonifacius VIII. Praesenti declaramus edicto, reservationes quorumcumque beneficiorum, ab apostolica sedis legato suae legationis auctoritate factas, et decreta interposita super ipsis, nec non denunciations, inhibitiones et processus quoslibet, per eum vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas, (quomodocumque ad collationem eorundem beneficiorum iam vacantium minime sit processum), eo ipso, quod illius finitur legatio, viribus penitus vacuari, nec executores eodem posse ulterius beneficiis taliter reservata conferre. Ceterum reservationes huiusmodi, per quas interdum prelati et ecclesiae nimium onerantur, restringere cupientes, prohibemus, ne, postquam legatus in aliqua cathedra vel collegiata ecclesia reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam illa pendente faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam, postquam alibi reservaverit aliquod beneficium, ad collationem pertinentis cuiuscunque, aliud, quod ad illius collationem pertinet, quandiu reservatio pendet alterius, sibi quoquo modo reservet. Quicquid autem contra praemissa contigerit attentari, eo ipso viribus non subsistat.

TITULUS XV. DE OFFICIO LEGATI. CAP. I. Legatus in archiepiscopis sive specialiter mandato hinc latentibus beneficiis conferre non possunt, sed iudice ordinibus hinc non possunt. Innocentius IV. Officium nostri debitum remediis invigilat subditorum...

Posthast no. 15121. — 1243 53. — Comp. c. m. h. t. — in Bulla Ad exped. no. 10. 1) ipsorum: habet.

Cap. II. a) Extravagans fuit eiusdem Clementis et incipit: Ex parte: Iohann. Andr. — Dat. Perusii V. Id. April. P. A. I. (1265.) ap. Martene Anecl. II, 121. — Posthast no. 19089. — Clemens episcopus servus servorum Dei dilecti S. tituli S. Caeciliae presbytero cardinali apostolicae sedis legato salutem et apostolicam benedictionem. 1. parte tua fuit propositum coram nobis, quod quam felices recordationis Urbani papa praedecessoris nostri tibi tunc in regno Franciae, quam in quibusdam illis partibus plenae legationis officium duxerit committendum, nonnulli inhibitionem sollicitam excitantes, dubitate se asserunt, an commissum tibi huiusmodi legationis officium post eiusdem praedecessoris obitum duraverit, vel illius fuerit potius morte finitum. Quare humiliter petebatur a nobis, ut dubitationem huiusmodi nostrae declarationis oculo supremo. Nos igitur legatos quibus in provinciis certis, ut nulli excellant et dissipant, aedificant et plantent, committitur, legationis officium, ad instar proconsulum ceterorumque provinciarum praesidum, quorumque specialium nomine censetur, quibus certae sunt decretae provinciae, quarum illas moderatio demandatur, collationam gerere dignitatem, et provinciarum sibi commissarum ordinarios reputantes, praesenti declaramus edicto, praefatum legationis officium a dicto tibi praedecessore commissum, nequaquam per ipsius obitum expirare.

Posthast no. 15121. — 1243 53. — Comp. c. m. h. t. — in Bulla Ad exped. no. 10. 1) ipsorum: habet.

Cap. II. a) Extravagans fuit eiusdem Clementis et incipit: Ex parte: Iohann. Andr. — Dat. Perusii V. Id. April. P. A. I. (1265.) ap. Martene Anecl. II, 121. — Posthast no. 19089. — Clemens episcopus servus servorum Dei dilecti S. tituli S. Caeciliae presbytero cardinali apostolicae sedis legato salutem et apostolicam benedictionem. 1. parte tua fuit propositum coram nobis, quod quam felices recordationis Urbani papa praedecessoris nostri tibi tunc in regno Franciae, quam in quibusdam illis partibus plenae legationis officium duxerit committendum, nonnulli inhibitionem sollicitam excitantes, dubitate se asserunt, an commissum tibi huiusmodi legationis officium post eiusdem praedecessoris obitum duraverit, vel illius fuerit potius morte finitum. Quare humiliter petebatur a nobis, ut dubitationem huiusmodi nostrae declarationis oculo supremo. Nos igitur legatos quibus in provinciis certis, ut nulli excellant et dissipant, aedificant et plantent, committitur, legationis officium, ad instar proconsulum ceterorumque provinciarum praesidum, quorumque specialium nomine censetur, quibus certae sunt decretae provinciae, quarum illas moderatio demandatur, collationam gerere dignitatem, et provinciarum sibi commissarum ordinarios reputantes, praesenti declaramus edicto, praefatum legationis officium a dicto tibi praedecessore commissum, nequaquam per ipsius obitum expirare.

TIT. XIV. Cap. XV. 1) consistit: A. 2) infra: ABDEF. 3) pro: ADE. 4) ipsorum: A. procurati: C. 1) incipit: d. 2) et: d. 3) de: c. 4) ceteris: ABDE.

TIT. XV. Cap. I. 1) subscrittori: ABDEFGM. 2) Provide: CDE; Inde: E. 3) ordinar: Iohann. Andr. Cap. II. 1) et: d. 2) coll. coll. Cap. III. 1) ipsius: D; per illius obitum: C.



## CAP. IV.

Cathedrales, vel regulares vel collegiatas ecclesias legati reservare vel conferre non possunt. Item in dignitatibus ecclesiarum cathedralium, quae sunt maiores post episcopos, si ipsarum praedati per electionem dicunt assumi; et contra hoc factum est irritum. — §. 1. Delegatus non potest alieni committere, quod recipiat resignationem beneficii, et postea illud contrahat, et contra factum vel faciendum decernit irritum. II. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Deliberatione provida duximus inhihendum, ne aliquis apostolicae sedis legatus, quantumcumque legationem obtinere plenariam dignoscatur, cathedrales, vel regulares aut collegiatas ecclesias, seu ipsarum ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui praeficitur eisdem, maiores in eorum capitulis post episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suae ordinationi, collationi, provisioni, electioni aut dispositioni quomodocunque reservet, nec de ipsis ordinandis, conferendis vel disponendis se aliquatenus intromittat, neque aliquid, quo minus hi, ad quos pertinerint, eligere aut postulare libere valeant, quum verabund, obstatulum quomodolibet interponat, decernentes, quicquid contra hoc actum existierit, eo ipso irritum et inane. §. 1. Prohibemus insuper, ne legatus ipse in genere aut in specie cuiusque concedat, ut ab his, qui, beneficia infra legationem eiusdem habentes, ea in illius manibus voluerint libere resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis, quum per hoc aperiri posset via contra Lateranense<sup>1</sup> concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, et quicquid ex ea vel ob eam secutum existierit, nullam prorsus habere statumis roboris firmitatem, volentes non solum ad futura, sed etiam ad praeterita et adhuc pendencia negotia hoc extendi.

## CAP. V.

Collatio legati per taciturnitatem prioris beneficii vitatur. Hoc diei Zenz.

## Idem.

Collatio beneficii, per legatum sedis apostolicae tibi facta, nullius momenti existit<sup>1</sup>, si in ea non fuerit<sup>2</sup> habita mentio de alio beneficio, quod primitus obtinebas.

## TITULUS XVI.

## DE OFFICIO ORDINARII.

## CAP. I.

Archiepiscopus non potest sibi constituere officiales in dioecesi suffraganeorum suorum etiam pro futuris causis per appellationem devolvendis ad ipsam, nisi de consuetudine hoc habuerit; et tunc etiam tales officiales habere non possunt, primum fuerit appellatum. — §. 1. Donec archiepiscopus de facili potest haberi, officiales eius suffraganeorum excommunicare, suspendere aut interdicere non potest, propter ordinis melius dixisset: „officii“ episcopalis reverentiam. II. d. in summa Ioann. Andr.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>1, 2</sup>.

Romana ecclesia (Et infra:) Prohibemus quoque, ne Remensis archiepiscopus in<sup>b</sup> dioecesibus suffraganeorum suorum foraneos officiales constituat, quia, quum metropolitanus<sup>2</sup>, ne suorum suffraganeorum ingredientium dioeceses, ut in eis auctoritate propria iudicent, dispondant aliquid aliud agant, canonica prohibent instituta, nequam hoc possunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos possunt in suffraganeorum suorum dioecesibus delegare, similiter licet eis tales officiales institui in eisdem, qui eorum vice, quum appellatur ad ipsos, citationes vel inhibitiones faciant, seu compeasant in hac parte rebelles; quia in causis per appellationem devolutis ad ipsos iam iurisdictionem obtinere noscuntur, propter quod licite possunt super illis committere vires suas. Non sic autem in aliis, in quibus nondum existit appellatum, et idcirco non debent aliquos constituere per citationibus in futuris causis appellatum et inhibitionibus faciendis, nisi

aliud Remensis ecclesia circa talium officialium institutionem de consuetudine obtineat specialia. A quibus, etiam de consuetudine huiusmodi possint<sup>3</sup> in Remensi provincia constitui, inhibitiones<sup>4</sup> tamen<sup>5</sup>, ne procedatur in causis, priusquam ad Remensem curiam appellatur<sup>6</sup>, fieri penitus inhihemus. §. 1. Officiales autem Remensis archiepiscopi, quumdiu in sua provincia vel circa illam existierit, in suffraganeos<sup>7</sup> interdicti, suspensionis<sup>8</sup> vel<sup>9</sup> excommunicationis proferre sententias non attentent. Et hoc eodem ab officialibus aliorum metropolitanorum circa ipsorum suffraganeos, quibus ob reverentiam pontificalis officii deferri volumus in hac parte, praecipimus observari.

## CAP. II.

Canonici, qui a divinis cessare possunt consuetudine vel alio iure, si cessare voluit, causam suae cessationis expriment in instrumento publico vel patentibus literis sub vero alio authentico sigillo munitis, et exhibent illud vel illas illi, contra quem cessant. Hoc praetermissis, vel expressa causam non inventa legitima, quaeipso medio tempore perreperit ab ecclesia, restituit, et quae percipere debent non percipiunt, et satisfactio de iniuriis illi, contra quem cessant. Causa legitima inventa, tenent ille ad interest canonici, et ad certam quantitatem ecclesiae, superioris taxandam arbitrio. Ultime reprobatur consuetudo, qua imaginis sanctorum in dicta cessatione spinis et articulis supponuntur. Et statuitur, contrarium facientes graviter puniendos. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>1</sup>.

Si canonici a divinis cessare voluerint, prout in ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine vel alias vendicant: antequam ad cessationem huiusmodi quocumque modo procedant, in instrumento publico, vel patentibus literis sigillorum suorum aut alterius authentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam expriment, et illud vel illas ei, contra quem cessare intendunt, assignent, scituri, quod, si hoc praetermissis cessaverint, vel causa, quam expresserint, non fuerit inventa canonica, omnia, quae de quibuscumque proventibus illius ecclesiae, in qua cessatum fuerit, cessationis tempore perciperint<sup>1</sup>, restituant<sup>2</sup>. Illa vero, quae pro eodem tempore debentur nihilominus, nullo modo percipient, sed ipsi ecclesiae cedere, ac nihilominus ei, contra quem cessaverant<sup>3</sup>, de damnis et iniuriis satisfacere tenebuntur. Si autem causa eadem canonica fuerit iudicata, is, qui occasione cessationis dederat, ad omne interesse dictis canonicis et ecclesiae, cui debitum officium eius est culpa subtractum, ad certam quantitatem taxandam et in divini cultus augmentum convertendam, superioris arbitrio condemnatur. Ceterum detestabilem abusum horrendae indevotionis illorum, qui crucis, beatae Mariae<sup>3</sup> virginis aliorumque<sup>4</sup> sanctorum imagines seu status irreverenter ausu tractantes, eas in aggravationem<sup>5</sup> cessationis huiusmodi prostrant in terram, et<sup>6</sup> articis spinisque supponunt, penitus reprobantes, aliquid tale feri de cetero districtius prohibemus<sup>7</sup>, statuentes, ut in eos, qui contra fecerint, ultrix procedat dura sententia, quae delinquentes sic puniat graviter, quod alios a similibus praesumptione compestat.

## CAP. III.

Statuit Papa, quod habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere infra tempus competens superioris arbitrio statumum dispensationes, quae si non extiterint, penitus procedatur, ac si nullas haberent. Et si ostenderit, et sufficientes, non amplius molestetur, proviso, ne in praedictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem debitor de dispensatione, ad sedem apostolicam recurratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus aliud non contrahatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti et iurata domum contenterit, si per dispensationem possunt illud cum aliis retinere, vel si prioribus renunciant; aliter collatio facta non teneat. Ioann. Andr.

Idem<sup>3</sup>.

Ordinarii locorum subditos suos, plures dignitates vel ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, seu personatum aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, districte compellant dispensationes, auctoritate quarum huiusmodi ecclesias, personatus seu digni-

Tit. XVI. Cap. I. a) *Decret. Innoc. IV., de qua cf. quae adnot. ad c. 1. de suppl. negl. (1, 8) — in Comp. c. in, h. t. — Bulla Innoc. Ad exped. no. 11.* b) in: *deest: ff* c) Sed (nec pro eo: *deest: Iube* d) appellatur: *Iace* e) vel susp.: *Iube*.

Tit. XIV. Cap. IV. 1) *cf. c. 2. de conc. prob. (3, 8)*

Cap. V. 1) existat: *1*; existit: *CHFF* 2) fuit: *CHFF*.

Tit. XVI. Cap. I. 1) in conc. Lugd.: *deest: BODEF* 2) metropolitani: *Glac* 3) possunt: *Glac* 4) prohibitores: *Claco* 5) tam: *deest: ABCDEFFabce* 6) add.: *suos: Glabe* 7) vel: *deest: C* vel *exc.: deest: A*.

Cap. II. a) c. 17. *C. Lupl. II. (1274): — Comp. c. 1. h. t.* b) cessaverint: *Ille* c) nihilominus: *Ilab*.

Cap. III. a) c. 18. *ib.* — *Comp. c. 2. h. t.*

deest: *ABCDEFFabce* 6) add.: *suos: Glabe* 7) vel: *deest: C* vel *exc.: deest: A*.

Cap. II. 1) perciperint: *ACHllof* 2) restituant: *Gllo* 3) Mar.: *deest: BODEFffllo* 4) aliorumque: *CHllof* 5) aggravatione: *AC* 6) et: *deest: Cydd, coll. Buthof*.

tates canonice tenere se asserunt, infra tempus, pro facti qualitate ipsorum ordinarium moderandum arbitrio, exhibere. Quod si forte iusto impedimento cessante nullam dispensationem infra idem tempus contingerit exhiberi: ecclesiae beneficia, personarum seu dignitates, quae sine dispensatione aliqua eo ipso illicitè detineri constabit, per eos, ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur. Ceterum si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi, quae canonice obtinet, molestetur. Providat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem ecclesiis, personarum seu dignitatum negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitae sufficienti dubitet, super hoc erit ad sedem apostolicam recurrendum, cuius est aestimare<sup>1</sup>, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personarum, dignitatum et aliis beneficiis, curam habentibus animarum annexam, idem ordinarius diligentiam illam observet, ut personatum, dignitatem vel aliud<sup>2</sup> beneficium, similem curam habens animarum<sup>3</sup>, alicui plura similia obtinenti non ante conferre praesumat, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Qua etiam ostensa ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quod is, cui est collatio facienda, huiusmodi personatum, dignitatem vel beneficium retinere libere<sup>4</sup> valeat cum obtentis, vel si ea, quae sic obtinet, libere ac sponte resignet. Alter autem de personarum, dignitatum et beneficiis talibus facta collatio nullius penitus sit momenti.

CAP. IV.

Præcipit Papa, ne praelati subditis interdicant, ne statum ecclesiarum et personarum superioribus iniquitibus manifestent, nec ad id eandem iramuram, promissionibus, obligationibus aut aliis poenis adstringant. Praecipit autem, quod contra factum fuerit, irritum et inane, et contra factum, iuramentum, promissiones vel poenas non licet, et praecipit praecepta poena condigna a superioribus adhiberi. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.

Quia plerique praelati non sine multa temeritate auctoritate suis subditis aliquando interdicunt, ne ipsorum superioribus aut apostolicæ sedis legatis, vel inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum et reformandum in eorum ecclesiis, monasteriis sive locis a sede deputatis eadem, vel aliis quibusvisque personis, per quas ad notitiam praedictorum valeat pervenire, statum ecclesiarum, monasteriorum seu locorum suorum, personarum et rerum ipsorum insinuent vel exponant, in ipsos, si secus egerint excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententias proferentes, eosque ad hoc eandem iramuram, promissionibus, et obligationibus aliisque<sup>1</sup> poenis huiusmodi adstringentes: nos, huic malitiae, ne tali praetextu in ecclesiis, monasteriis et locis eisdem inquisitio, correctio seu reformatio, quam faciendæ fuerint, valeant impediri, occurrere cupientes, praedicta et eorum quolibet attentari de cetero districtim inhibemus, de ceteris auctoritate apostolica, quocumque contra praesentem inhibitionem attentatum existerit, nullius penitus existere firmitatis, nec quemquam sententias, iuramentis, promissionibus, obligationibus vel poenis huiusmodi obligari quomodolibet vel adstringi. Praesumptores autem eosdem, ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita, a superi-

oribus vel legatis seu inquisitoribus memoratis animadvertens condigna praecipimus castigari.

CAP. V.

Iurisdictio, archiepiscopo attributa in una diocesi, sibi in aliis non prodest. H. d. Zonza.

Idem.

Ut litigantes revertentur a laboribus et expensis, statim, ne archiepiscopus causas, quae per appellationem vel alias iure metropolitano deferuntur ad ipsum, alibi, quam in sua propria civitate vel diocesi, aut in eis, in quibus appellatum existit, vel causae ipsae consistere dignoscuntur, audiat vel etiam audiendas committat, nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.

CAP. VI.

Si episcopus, quum potest, suam diocesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitat autem in vicariis prohibentur ipsi vicario visitanti, et non episcopo. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Si episcopus suam diocesim, ubi ei a iure permittitur, faciat per alium visitari, licet ipse illi habeat in aliis necessariis providere: hi tamen, qui visitantur, ministrare teneant expensas vitalium visitanti, quum secundum Apostolum<sup>1</sup> non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen episcopus, quum personaliter non visitat<sup>2</sup>, nil prorsus ab his, qui per illum, quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit aut debebit.

CAP. VII.

In quolibet loco diocesis non exempto per se et per alium potest episcopus pro tribunali sedere, et libere excoqui aut ad ipsius spectant officium. Ioann. Andr.

Idem.

Quum episcopus in tota sua diocesi iurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diocesis non exempto per se vel per alium possit pro tribunali sedere, causas ad ecclesiasticum forum spectantes audire, personas ecclesiasticas, quum earum excessus exegerint, capere ac<sup>1</sup> carceri deputare, nec non et cetera, quae ad ipsius spectant officium, libere exercere.

CAP. VIII.

Canonici, qui a divinis cessare possunt, quam cessare voluerint, vocabant absentes, sicut si impingeret cetero faciendâ, cum quibus de cessatione deliberabant. Et si deliberant cessare, respiciunt prius eum, contra quem cessant, ut irrogant offensionem eandem. Quod si fecerit, non cessabit, alioquin cessare poterat, ita, quod a cessatione infra mensem utraque pars, et cessans et contra quem cessatur, iter arripit eundem ad Papam vel per se, vel per procuratores, satisficere iustitiam, nisi interim interveuerit concordia inter ipsos. Et continuatis diebus, quam cito poterunt, se coram Papa praesentent, ut, utraque parte praesente, vel altera contumaciter absente, Papa terminet negotium, et culpabiles puniat, et si pars cessans praedicta non servet, cessatio non servetur. Ioann. Andr.

Idem.

Quamvis super cessationibus a divinis, quae a capitulis, conventibus sive collegiis saecularium vel regularium ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis a felix recordationis Innocentio III.<sup>1</sup> et Gregorio X.<sup>2</sup> praedecessoribus nostris manaverint instituta, qua tamen

Tit. XVI. Cap. III. 1) exhibere: *Had* 2) eorumdem: *He* 3) carpendem: *He* 4) licet: *Heff*.

Cap. IV. a) Haec decretalis olim erat extravagans et h. p. ablat. Ad audientiam: *Ioann. Andr.* — cessat: *HeLM*. Abey... Ad perpet. et memor. et infra. Ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli abbates et alii religiosi praelatos gerentes curam dei regno Francie subditis suis inhihent<sup>2</sup>, ne statum monasteriorum suorum, personarum et rerum corumdem diocesis... vel alii per quos ad notitiam eorum pervenire possit<sup>3</sup> insinuant vel exponant, in ipsos, si secus egerint excommunicationis sententiam proferentes. Ex quo evenit, quod quum ipsi diocesiis eadem

monasteria visitent<sup>4</sup>, illorum statum scire non possunt. Propter quod multa<sup>5</sup> in eis tam in capite, quam in membris quae correctio eam reformatione indulgenti<sup>7</sup> remaneat<sup>8</sup> incorrecta. Nos ergo contra tam detestabiles ac perniciosas<sup>10</sup> astucias providere volentes, decernimus halitus<sup>11</sup> fratrum nostrorum consilio, quod ipsi<sup>12</sup> diocesiis sententias quas huiusmodi religiosi praelati in<sup>13</sup> subditis suis, sive monasteriorum suorum subiectos praedicta occasione protrulerint, quum idem diocesiis visitationem fecerint, non immerito valeant revocare. Dat. XVII. Kal. April. P. N. A. II. (1256.)  
Cap. VIII. 1) *Dut. II. Nou. April. A. II. (1296.)* — *Polstoss no. 24310.*

1) de regn. Francie; *decr. L.* 2) inhihent: *He* 3) vel: *de* 4) perveniunt: *de*; perveniunt: *L.* 5) visitant: *L.* 6) null: *decr. He* 7) indulgent: *L.* 8) remanent: *M.* 9) Contra huiusmodi ergo: *LM* 10) et perniciosas: *He* 11) habet... cons: *decr. L.* 12) idem: *M.* 13) in eorum monasteriis (suorum) monasteriorum: *L* personas et (*decr.*) *L* subditos, in quibus idem diocesiis visitationem habent, hac occasione (*decr.*) *L* protrulerint, valeant revocare: *LM.*

Tit. XVI. Cap. III. 1) extimare: *ABEFGHob* 2) aliquod: *LEFGHob*  
3) sua: *decr. ABDEFGHob*  
Cap. IV. 1) malitiae: *EDEF* 2) aliis atque: *Cohd. coll.*

Cap. VI. 1) *L. For. IX. II.* 2) visitat: *ABDEFG*  
Cap. VII. 1) aut: *CEFG*, sup. aut: *decr. B.*  
Cap. VIII. 1) *IV: CE = G.* 13. X. h. l. (1, 31.) 2) *cf. sup. c. 2.*

post illa est plerumque compertum, cessationes easdem irrationabiliter esse factas: nos, ad tam perniciosum evitandum abusum, eadem statuta cum infra scripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtius inhibemus, ne a saeculari vel regulari capitulo, collegio seu conventu ecclesiae cuiuscumque cessationes ipsae, nisi vocatis omnibus, (prout sunt pro electionis negotio evocandi,) et deliberatione habita diligenti, ac episcopo aliove quocumque clerico sive laico, (cuiuscumque dignitatis, praecminentiae, conditionis aut status existat,) propter cuius iniuriam vel offensam eadem videtur cessatio faciendi, post praedictas vacationem et deliberationem de cessando habitam requisito, quod irrogatum iniuriam vel offensam emendet, aliquatenus attentur, neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eos steterit, quo minus habeant competentem. Si autem, praemisissis servatis, capitulum, collegium vel conventus alicuius ecclesiae ad cessationem eandem duxerint procedendum: extunc infra unius mensis spatium pars utraque, videlicet ii, qui cessant, et illi etiam, propter quorum factum a divinis cessatur, (nisi superveniente concordia inter eos cessatio illa cesset,) iter arripiant per se vel per procuratores idoneos cum munimentis et actis ad negotium ipsum spectantibus ad sedem apostolicam veniendi, et continuatis diaetis, quam cito commode poterint, se apostolico conspectui repraesentent, ut, partibus praesentibus, aut una praesente, altera non veniente vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem, pars, quae culpabilis inventa fuerit in praemisissis, praeter alias poenas a dictis canonibus institutas, si Romano Pontifici videbitur expedire, poena docente cognoscat, quantum excesserit, quae cessationi factae rationabiliter causam dedit, vel quae sine rationabili et manifesta causa cessavit. Parte insuper a divinis cessante supra scripta tam in cessando quam in veniendo sive mittendo ad sedem apostolicam non servante, non servetur cessatio; sed ea non obstante ut prius in ipsa ecclesia celebratur.

## CAP. IX.

Primo penit constitutionem de bonis dignitatum vel ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio vel custodia pertinet nisi de speciali iure id eis competat; et contra facientibus poenam imponit. Secundo ostendit, de quibus bonis intelligatur, quam de speciali iure id alicui competat. Tertio decretatum quia saepe, supra eodem libro de elect., dicit non esse correctam. Ioann. Andr.

## Idem.

Praesenti probibemus edicto, ne episcopi vel eorum superiores, aut abbates seu quavis alii regulares vel saeculares praelati, aut ecclesiasticas quaecumque personae, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus vel ecclesiis quibuscumque sibi subiectis, seu ad collationem, ordinationem, praesentationem vel custodiam pertinentibus eorundem, bona morientibus eorum rectoribus vel ministris in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum<sup>1</sup> tempore obvencientia, quae in utilitatem eorundem expendi vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquo modo praesument, nisi de speciali privilegio vel consuetudine iam praescripta legitime, seu alia causa rationabili hoc eisdem competere dignoscatur. Alioquin episcopi et eorum superiores ab ingressu ecclesiae, ceteri vero ab officio et beneficio tamdiu eo ipso novenerit se suspensos, quousque restitutionem fecerint de praedictis. Porro, ubi ex privilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili sibi aliquis praedictorum assertit bona competere supra dicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quae solutis debitis, si qua sint, et his, quae fuerint necessaria pro servitoribus et ministris, ac incumbentibus oneribus usque ad novos reditus supportandis, congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Sane constitutionem<sup>2</sup>, quam superius specialiter edidimus contra capitula, collegia, conventus<sup>3</sup> seu singulares personas, bona cathedralium vel regularium aut collegiarum ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem praesentem, quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus et ecclesiis aliis locum habere censemus, nolumus in aliquo derogari.

## TITULUS XVII.

## DE MAIORITATE ET OBEDIENTIA.

## CAP. I. N.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet, vacante sede eos absolvet, quos absolvere posset episcopus, si viveret; nisi a sede apostolica id fuerit interdictum. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Episcopali sede vacante potest capitulum, seu is, ad quem episcopalis iurisdictio tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive iuris sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri, nisi ei fuerit a sede apostolica specialiter interdicta potestas.

## TITULUS XVIII.

## DE PACTIS.

## CAP. I.

Monachi, habentes liberam a sede apostolica sepulturam, si paciscuntur de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis ecclesiae alienis, servare compelluntur pactum, nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, quam per pactum privilegio renunciarunt. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Pactum cum rectore parochialis ecclesiae factum a vobis, ne aliquos vel certos ipsius ecclesiae parochianos recipiatis ad ecclesiasticam sepulturam, omnino servare debetis, quamquam sepultura libera sit monasterio vestro ab apostolica sede indulta, et illi apud vos elegerint sepeliri: quum per dictum pactum indulto huiusmodi derogetur.

## CAP. II.

Pactum, factum patri a filia, dum tradebatur nuptui, quod dote contenta, nullum habeat ad bona paterna regressum, si intraverit id ipsa filia, omnino servare tenetur. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis pactum, patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis: si tamen iuramento non vi nec dolo praestito firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debet, quum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

## CAP. III.

Pacta, inita per fratres Praedicatorum, vel Minores, vel alios mendicantes, cum rectoribus parochialium ecclesiarum super parochialibus iuribus, si facta sunt per priores vel guardianos de conventuum ipsorum locorum consensu, licet auctoritas sedis apostolicae non intervenerit, vel licentia prioris vel ministri generalis, aut magistri vel provincialis ministri, vel capituli provincialis, servanda sunt, dummodo alias sint licita et honesta. II. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quia ex eo, quod fratres Praedicatorum et Minores et alii mendicantes, compositiones et pacta, cum praelatis, capitulis, rectoribus et personis ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum et locorum, in quibus domus seu habitationes eorum existunt, super iuribus parochialibus vel aliis quibuscumque articulis ab eis vel eorum antecessoribus inita sive facta, servare recusant, et ea eo praetextu infringere moluntur, quia magistri aut ministri vel priores generalium seu provincialium eorundem non adfuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia vel provincialia capitula extiterunt, multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala, et ipsorum fratrum, (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus<sup>1</sup>, et ab his abstinere propensius, per quae possit alius exempli pernicies generari,) fuma detrahatur plurimum et honori: nos, his occurrere paternae sollicitudinis studio intendentes, praesenti decreto sancimus, compositiones et pacta huiusmodi, cum praelatis, capitulis et rectoribus et personis praedictis ab ipsorum forum conventualibus prioribus seu<sup>2</sup> guardianis facta et approbata de suorum conventuum consilio et assensu, (dum tamen alias sint licita et honesta,) debere ab ipsis fratribus in locis,

Tit. XVIII. Cap. III. a) ser. ot. 1296. — Potthast no. 24447.

Tit. XVI. Cap. IX. 1) eorum: C<sup>o</sup> 2) constitutioni: ACDE; — cf. sup. c. 40. de cl. (1, 6) 3) et conv.: ACDEFG.

Tit. XVIII. Cap. III. 1) actibus: ACDEFG 2) et: deest: CDEFG 3) et: FE.

re, facta, perpetuo inviolabiliter observari, non debent, et ad magistri vel ministri generalium procuratorum, etiam praedictorum non interverit in eisdem causis, nec ab ipsorum generalibus vel provincialibus procuratoribus existenter approbata, sine quod sedes apostolica in casibus, pro praedictis fratribus Amores facta fuerint, auctoritatem suam non praesiterit vel assensum.

## TITULUS XIX. DE PROCURATORIBUS.

### CAP. I.

Litem, quae in causa procuratorum ad agendum et defendendum in causis spiritualibus, non debet. Procurator post litem contestatam potest dare alium procuratorem, si ante non fuerit in hoc agitur, vel a domino legitime mandata de constituendo etiam non certam personam. §. 2. Procurator in negotia potest dare alium procuratorem libere et etiam quandoque. H. d.

### Idem. VIII.

Non indiscrete iudex censetur egisse, procuratorem litem ad agendum vel defendendum in causis spiritualibus adhibendo, quam regulariter, qui non prohibetur expressis ad exercendum praerogativa officium, idoneus debeat reputari. §. 1. Licet autem a procuratore post litem contestatam alio se possit, quem dominus sit litem effectus, dari alios procuratorem, antea tamen non potest, nisi in ream suam sit datus, vel a domino substituendi alium, etiam certa non expressa persona, sibi fuerit concessa potestas. §. 2. Procurator vero datus ad negotia potest libere quandoque alium deputare.

### CAP. II.

Procurator ante litem contestatam in causa una causa revocari potest, post litem contestatam non, nisi rationabili causa dominus tamen licet potest in aliis causis una ipse procurator, maxime si de collisione timeat.

### Idem.

Quamvis procurator possit ante litem contestatam etiam in causa libere a domino revocari; postea tamen ipse non debet nequari, nisi eum cum domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario amicitia coniungi, vel eius hereditatem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinatum vel aegritudine aut vinculis detineri contingat, seu de rationabili causa subit, propter quam sit merito revocandus. Verum, quoniam, nisi ut praesentitur, revocari non possit; dominus tamen suae causae una cum eodem procuratore, maxime si de collisione timeat, immine prohibetur adesse.

### CAP. III.

Procurator, habens in eadem causa officium, substitutum a se post mandatum, non potest etiam litem non sit in us, revocare non potest, nisi et postea, cum causa sit in us, nisi in eadem procurator ad plures causas.

et aliter substituti in suis rebus procurator. Ioann. And.

### Idem.

Is, qui a procuratore, super hoc a domino potestatem habente, procurator existit substitutus, non potest post mandatum susceptum, etiam eo usus non fuerit, litem in delegato sedes apostolice vicebus alteri committente alio revocari, ulterius revocari ab illo, nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si, quam ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituti eandem in aliis nequaquam prohibetur procuratoris officium exercere.

### CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia specialis in eadem, nisi eum aliqua illorum specificatione vel libro potest. H. d. Zenz.

### Idem.

Qui ad agendum et defendendum, ac generaliter ad omnia, etiam mandatum esse speciale, constituitur procurator, ex vi generalitatis huiusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum existit, admitti non debet. Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent adiecta clausula generalis; tunc ad non expressos etiam admittitur. Procurator quoque absque speciali mandato incontinentum de-

ferre, transigere vel pacisci non potest, nisi ei bonorum vel causae administratio libere sit concessa.

### CAP. V.

Mandatum generale ad negotia etiam ad iudicia se extendit. — §. 1. Potest filius familias esse procurator, etiam absque patris consensu. Zenz. — §. 2. Maior aetate XXV. ad iudicia, maior XVII. ad negotia deputari potest procurator. H. d. Zenz.

### Idem.

Qui generaliter constituitur ad negotia procurator, agere et experiri potest, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale. §. 1. Nullem vero ad negotia, sed etiam ad iudicia potest filiusfamilias absque patris assensu fieri procurator. §. 2. Licet autem qui post XVII. annum procurator ad negotia licite deputetur; ad iudicia tamen, nisi maior XXV. annis fuerit, deputari nequit.

### CAP. VI.

Ex duobus procuratoribus, simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero in solidum, qui primo contestatum litem, admittitur altero totaliter excluso, nisi adiretur fuerit, quod non sit melior conditio occupantis. Quo casu, altero non prospiciente, nec alium substituente, reliquis admittatur. H. d. §. 1. Procurator datus in solidum, qui occupaverit necesse est impedimento exclusus, non reasumit, nisi alter occupatio. H. d. Dominicus. — §. 2. In causis spiritualibus ex duobus procuratoribus, simul simpliciter datus, iudex eligi magis idoneum, quodvis prosequi poterit, nec alius admittitur, etsi primo legitime excluso. H. d. Dominicus.

### Idem.

Si duo procuratores simul, non adiecto, „in solidum,“ deputentur; unus sine altero non debet admitti. Secus, si sint in solidum constituti; sed tunc illius melior erit conditio, qui per litem contestationem negotium primitus occupabit. Post occupationem autem huiusmodi alter se intrinsece nequit ulterius, quam ille litem dominus sit effectus; nisi dictum in constitutione fuisset, quod non fieret melior conditio occupantis. Tunc enim, si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari vel alius impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio in locum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus. Nam si sit, is praefertur debet eidem. §. 1. Ceterum ubi nullo substituto alter suscipit negotium prosequendum; is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequit, nisi forsam illum contingerit impediri. §. 2. Sane, in electionum, postulationum, provisionum et aliorum spiritualium negotiorum causis, quum tanta celeriori expeditione exigere dignoscantur, volumus specialiter observari, ut, si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, iudex, ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat, idoneorum ex ipsis eligere valeat, et ille solommodo prosequatur, labeatque, quicquid cum illo sic electo factum existerit, plenam roboris firmitatem; nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem, factam ab alio, superius admittendum.

### CAP. VII.

Procurator, qui remittit acceptare mandatum, ponere potest, quomodo constitutus in eadem perseveraverit voluntate.

### Idem.

Licet is, qui procurator constituitur ab absente, dixerit, praesentatum sibi suscipere nolle mandatum; hoc tamen nequaquam obstante, quomodo constitutus in eadem perseveraverit voluntate, ipsum acceptare poterit, quandocumque placbit.

### CAP. VIII.

Dominus, datus procuratorem, officios contigit cum absente, causam tractando procuratorem non intelligitur revocare; secus, si simpliciter, nisi expresse protestatur, quod ipsum revocare non intendit, vel alias hoc appareat ex probabilibus coniecturis. Ioann. And.

### Idem.

Si quum sub ea forma: „quoties te absente contigerit,“ constitutus procuratorem ad causam; non ideo, licet tractes eam postmodum per te ipsum, procuratorem ipsum dignoscis revocare, quam immo procurator idem procuratoris assumet officium, quandocumque te contigerit absentare.

Tit. XVIII. Cap. IX. 1) interfuerit; 2) 5. dictos; A6.

Tit. XIX. Cap. I. 1) circa non expressas personas; A.

Cap. II. 1) causa deest; eod. cap. 2) effecti; ABCDEF 3) eod., b, and A.

Cap. IV. 1) Quia; AEF 2) alia omni; C6 3) libera; ADBB;

deest; C 4) eod. eod.; B6.

Cap. V. 1) Generaliter constitutus; 1) 2) eod.; omi; A.

Cap. VI. 1) possidentis; A 2) qui quum; BD 3) illo; ABCDEF.

Cap. VIII. 1) constitutus; B; constitutus; G 2) absentari; C6.

Secus, si simpliciter a te fuerit constitutus. Tunc enim, sive ante litem contestatam sive post ad causam ipsam venias, non ut ipsi procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocare censis: nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio procuracionis hoc non obstante manere, vel nisi, quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat coniecturis, ut, si forsitan aliquis imminet articulus, in quo tu melius nosti veritatem, aut si sit procurator ipse infirmus, vel forsitan se absentet, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsi causae tua sit praesentia opportuna.

## CAP. IX.

Tria dicit, primo, quod procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum; secundo, quod talis procurator non substituitur, nisi ad hoc mandatum habeat; tertio, quod, si talis procurator revocatus etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Ioann. Andr.

## Idem.

Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit: in hoc tamen casu, propter magnum quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sane si procurator, antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem, licet tam ipse quam ea, cum qua contraxerit<sup>1</sup>, revocationem huiusmodi penitus ignorarent, nullius momenti existit, quum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequit.

## TITULUS XX.

## DE HIS, QUAE VI METUSVE CAUSA FIUNT.

## CAP. X.

Excommunicationis, suspensionis vel interdicti absolutio vel revocatio per vim extorta non tenet, et extorrens excommunicatus est ipso iure. Ioann. Andr.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi<sup>a</sup>.

Absolutio beneficium ab excommunicationis sententia, vel quancunque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti, per vim vel metum extorta, praesentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuata. Ne autem sine vindicta violentiae crescat audacia, eos, qui absolutioem seu revocationem huiusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiae decernimus subiicere.

## TITULUS XXI.

## DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

## CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittit ad petendum restitutionem contra sententiam vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Ioann. Andr.

Gregorius IX.<sup>a</sup>

Ecclesia, quae ad retractandam sententiam vel con-

tractum per beneficium restitutionis in integrum postulat se admitti, si quadriennii spatium<sup>b</sup> post sit lapsum<sup>1</sup>, et negligenter omiserit, non est ad beneficium huiusmodi admittenda, nisi praevencionibus vel fraudis manifeste probetur super hoc<sup>d</sup> intervenisse commentum, aut<sup>e</sup> alia rationabilis causa subsit, quae superioriorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

## CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, qua laesa fuit, admittitur infra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum, postea non, nisi per viam iuris communis. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Si adversus confessionem in iudicio a se factam laesa ecclesia beneficium restitutionis in integrum infra quadriennium, ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittit: non est, nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suscipi faciendum, ad hoc petendum ulterius admittenda. Ubi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto praetendit, vult adversus suam confessionem ecclesia se iurare: hoc quancunque poterit, donec negotium sit finitum.

## TITULUS XXII.

## DE ARBITRIS.

## CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum sententia; si omnes discordant, tenet sententia de summa minori.

## Bonifacius VIII.

Si ex tribus arbitris te duo in X., et tertius in V. condemnent, debet sententia praevaleare duorum; licet, quum unus in XV., alius in X., tertius vero in V. pronunciant, illius, qui dixit de summa minori, (quum in illa omnes concordēs existant,) sententia efficax censetur.

## CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus velit examinando vel diffiniendo negotio interesse: duo procedere poterunt, ac si ille praesens esset. Circa indices autem antiqua iura serventur. Ioann. Andr.

## Idem.

Ut questionibus, quae plerumque propter arbitrorum voluntariam seu multiosam absentiam remanent indecisae, finis celeriter imponatur, statuimus, ut, si ex<sup>1</sup> tribus arbitris a partibus electis eorum aliquis, ab aliis legitime requisitus, ad examinandum vel diffiniendum una cum eis negotium, super quo in ipsos existit compromissum, non curaverit, cessante impedimento legitimo, convenire, duo praesentes, penes quos, licet lex civilis aliud innuere videatur, totalem eo casu remanere decernimus<sup>2</sup> potestatem, possint, malitiosa seu voluntaria illius<sup>3</sup> absentia non obstante, dictum examinare negotium et libere diffinire, sicut possent illo praesente, nec volente cum eis in unam sententiam concordare; ut sic ipsius absentia, praesentia repleta divina, cum reputari faciat pro praesente. Circa indices vero antiqua iura nolumus immutari<sup>4</sup>.

Tit. XX. Cap. un. a) c. 20. *Conc. Lugd.* II. (1274.) — *Comp. c. un. h. t.*

Tit. XXI. Cap. I. a) Olim extravagabatur decretalis ista: et quidam intulabant eam Alexandro, alii Gregor. IX.: et eius fuit, ut hic videt: excepto fine, qui superadditus fuit: *Ioann. Andr.* — *Exstat in l. c. XVI.* — *cf. Bull. Innoc. IV. Ad exped. n. 13.*

b) post quadriennium spatium: *L.* c) man.: *deest: L.* d) sup. hoc: *deest: ib.* e) aut *seqq.: desunt: ib.* — *cf. Gloss. ad: aut alia:* possibile est, quod ista verba fuerint Gregorij; tamen in extravaganti sua, qua utebatur, non erant: unde credo quod addita fuerint per Bonifacium.

Tit. XIX. Cap. IX. 1) contractis: *BoDEF.*  
Tit. XXI. Cap. I. 1) elapsium: *BoDEF.*

Tit. XXII. Cap. II. 1) ut si a partibus tribus arbitris: *Codd. coll.*  
2) volumus: *A;* decrevimus: *C* 3) ipsius: *BC* 4) immutare: *A.*



praetermisso, nec alias etiam, quum minime appellatum existerit<sup>1</sup>, Remensis archiepiscopus vel eius officialis<sup>1</sup> de causis clericorum tanquam iudices, licet in ipsos iudem clerici de facto consentiant, absque diocesanorum suorum voluntate cognoscant. §. 1. Neque suffraganeorum Remensis ecclesiae subditos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias et praecepta exequi, aut in causis, per appellationem devolutis ad eos, testimonium, nisi aliud in his tribus<sup>2</sup> de consuetudine obtineant<sup>3</sup>, perhibere compellant. §. 2. Nec etiam suffraganeorum ipsorum officiales, aut archidiaconos, archipresbyteros et<sup>4</sup> alios inferiores praelatos, suffraganeis eisdem subiectos, dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat, nec subditos suffraganeorum ipsorum super salariis advocatorum et procuratorum in causis, quae in Remensi ventilantur curia, cogant querelantibus in sua praesentia respondere. §. 3. Contraheutes vero aliarum dioecesium super contractibus, initis in Remensi dioecesi ab eisdem, nisi inveniatur ibidem, trahere coram se non debent invitati, licet in possessionem bonorum, quae ibi habent, etiam quum alibi copiam sui faciant<sup>4</sup>, si eorum auctoritate citati comparere contemnant, possint<sup>5</sup> missionem ipsorum faciet huiusmodi missionem. §. 4. Nec clericos stuos mittant ad suffraganeorum ipsorum<sup>6</sup> dioeceses pro inveniendis vel recognoscendis<sup>7</sup> contractibus coram ipsis, nec eorundem suffraganeorum subditos compellant coram se occasione huiusmodi iuri stare. Neque potest archiepiscopus ipse in suorum suffraganeorum officiales et subditos pro eo, quod vocati ab ipso nolunt<sup>8</sup> querelantibus in sua praesentia respondere, ecclesiasticam exercere censuram.

## CAP. II.

Index saecularis, qui vult clericum compellere ad debita etiam liquida solvenda, per ecclesiasticum iudicem desistere compellatur. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII<sup>a</sup>.

Saeculares iudices, qui, licet ipsis nulla competat iurisdic-tio in hac parte, personas ecclesiasticas ad solvendum debita, super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literae vel probationes aliae inducuntur, damnabili praesumptione compellant, a temeritate huiusmodi pro locorum ordinarios censura ecclesiastica decernimus compescendos.

## CAP. III.

Ratione iuramenti laicus, ut illud servet, coram iudice ecclesiastico convenitur.

Idem<sup>a</sup>.

Quum C. laicus, pro quo solvisti certam pecuniae quantitatem, in qua pro eo te fideiussoario nomine obligaveras, te servare recusat indemnem, contra iuramentum a se praestitum temere veniendo: ipsum coram ecclesiastico iudice, ad cuius forum ratione iuramenti causae huiusmodi cognitio noscitur pertinere, de iure poteris convenire, ut ipsum motione praemisra pro censuram ecclesiasticam, quod te super praedictis, ut tenetur, servet indemnem, praevia ratione compellat.

## TITULUS III.

## DE LITIS CONTESTATIONE.

## CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit, nisi sit de re semel finita. Ioann. Andr.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Exceptionis peremptoriae seu defensionis cuiuslibet

principalis cognitionem negotii contingentes ante litem contestatam obiectus, nisi de re iudicata, transacta<sup>b</sup> seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impedit, nec retardat, licet dicat obiector, quod<sup>1</sup> rescriptum non fuisset<sup>2</sup> obtentum, si quae sunt impetranti opposita fuissent exposita deleganti.

## CAP. II.

Per exceptionem peremptoriam non fit litis contestatio. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Si, oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur: nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta; immo, ea non obstante, nisi sit de illis exceptionibus, quae litis contestationem impediunt, fieri oportebit eandem.

## TITULUS IV.

## DE IURAMENTO CALUMNIAE.

## CAP. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam iuretur de calumnia. Ioann. Andr. — §. 1. Non annullatur processus, licet tacite emittatur calumniae iuramentum. II. d. — §. 2. Praecipit, quod in spiritualibus simul de calumnia et de veritate iuretur. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Si de calumnia seu de<sup>1</sup> veritate dicenda in primo litis exordio non iuretur, ut debet: poterit postmodum in qualibet parte litis iurari, quum huiusmodi iuramenta praestari ab initio de substantia orlinis iudicarii non existat. §. 1. Propter omissum quoque tacite in tota causa calumniae iuramentum iudicialis processus, alias factus legitime, non est nullus nec etiam annullandus. §. 2. Quoniam in causis spiritualibus, in quibus debet de veritate dicenda iurari, canones non indicant alicui calumniae iuramentum: nos tamen, quia frequenter calumniarii videmus in ipsis, utile reputamus, quod simul, sicut plerique observant, tam de veritate dicenda quam de calumnia, ut via pracludatur calumniis, iurari debeat in eisdem.

## CAP. II.

In causa appellationis iurari debet de calumnia et veritate dicenda. — §. 1. Procurator, deputatus post iuramentum calumniae, iraribet de calumnia. II. d. — §. 2. Index, quoties sibi videtur, exigat iuramentum malitiae, etiam si de calumnia vel veritate iuratum sit. Ioann. Andr.

## Idem.

In appellationis causa, quanquam in principali iuratum fuerit, praestari iubenus calumniae iuramentum, et idem in iuramento de veritate dicenda volumus observari. §. 1. Procuratores quoque, qui post iuramentum calumniae deputantur, teneri volumus, ut calumnia victor ab ipsis, ad subeundum huiusmodi iuramentum, etiam si a suis dominis, qui ponere aut respondere seu agere debeant, sint instructi. §. 2. In omnibus autem causis, necdum ante, sed etiam postquam his fuerit contestata, sive de veritate sive de calumnia sit iuratum in ipsis, potest index a partibus exigere iuramentum malitiae, quoties viderit expedire.

## CAP. III.

Procurator, habens speciale mandatum, iurat de calumnia. Ioann. Andr.

## Idem.

Nullam tibi index iniuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admisit ad praestandum in ea calumniae iuramentum.

Tit. II. Cap. I. b) existit: *Ih*: existit: *Ic* — c) aut: *Ia*: aliosque: *Iied* — d) nec: *Iur* — e) noluerint: *Ia*: nolent: *Ih*.

Cap. II. a) Fuit tracta de fine decretalis, quae incipiebat: Quia non contingit: *Ioann. Andr.* — *Sub ista verba non suad inidum extravaganis, quae incipit: Quia nonnulli; Altamen in media epistola existant, Sa ut Schultio accedere non possimus, qui Andree verba mutavit, atque pro: „quia nonnulli“, quia nonnulli<sup>a</sup> legi cecit. — *Erstut decret, dat. Later. V. Kal. April.**

Tit. II. Cap. I. 1) officiales: *BDEGLE* 2) tribus: *EG* 3) ob-  
sineat: *AEF* 4) faciunt: *Clabolf* 5) possit: *A*; possunt: *Iof*; potest: *Ic*

A. H. (1256.) *ap. Le Poige Bibl. Praemonstrat. II, 674. — Potthast no. 16308. — et infra in not. ad c. 1. (3. 23.)*

Cap. III. a) Tracta fuit haec decretalis de extravag. Clementis, quae incipiebat: *Sua nobis nobiliv vir Henricus eo. tit. Ioann. Andr.* — *Haec decret. in Codd. coll. non invenitur.*

Tit. II. Cap. I. a) c. 6. *Conc. Lugd. I. (1245.) — Comp. c. un. h. t. Bulla Ad exped. no. 19. b) vel trans. vel (seu: Ia): Iabed.*

6) suorum: *ABEFGIohf* 7) cognoscendis: *ABIA*.  
Tit. III. Cap. I. 1) quod: *dest: ABCFGIabed* 2) fuisset: *ACFGIabed*.





## CAP. II.

Si beneficiatus, contra quem super beneficio litigatur, cedit vel decedit, si alius, lito pendente eum superstitite, fuerit electus, non valet electio. Si vero aliqui, quorum intersit, ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Joann. Andr.

## Idem.

Si ii, contra quos super dignitatibus, personatibus vel aliis ecclesiasticis beneficiis, quae possident, litigatur, lite pendente cedant, vel forte decedant, ne propter novos adversarios, qui malitiose interdum petitoribus subrogantur, litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statui- mus, ut dignitates, personatus vel beneficia huiusmodi, donec contra superstites lis finita fuerit, aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quisquam vel etiam praesentur. Quodsi secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius litis aliqui, quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

TITULUS IX.  
DE CONFESSIS.

## CAP. I.

Super facto negativo, per partem improbabili, si iudici videbitur, est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>1</sup>.

Statuimus, ut positiones negativas, quae probari non possunt nisi per confessionem adversarii, iudice admittere possint, si aequitate suadente viderint expedire.

## CAP. II.

Si reus iussus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habeantur per confessatis; secus, si prius, quam sic iussus esset, contumax fuerat. Nam tunc procedatur contra eum tanquam contra contumacem. Joann. Andr.

Bonifacius VIII<sup>2</sup>.

Si post praestitum veritatis aut calumniae iuramentum reus vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis interrogatus iussusque a iudice respondere, absque rationabili causa recusat, aut nolit, seu contumaciter se absente: haberi debet super his, de quibus in eisdem positionibus interrogatus existit, per confesso. Verum si, antequam respondere sic iussus fuerit, eum contumaciter absentari contingat: tunc per confesso non debet haberi; sed est alias contra eum, tanquam contra contumacem, prout ratio dictaverit, procedendum.

Tit. IX. Cap. I. a) c. 10. *Conc. Lugd.* I. (1245) — *Comp. c. m. h. t.* — *Bulla* Ad expediendos no. 18.

Cap. II. a) Tracta fuit haec decretalis de extrayag. Alexandri, quae incipit: Retulisti, alias: Dilecto filio. *Joann. Andr.* — *Erstat L. m. XX.* Retulisti coram nobis et fratribus nostris, quod in causa, quae inter dñi. filium mag. A. de Carentio civem romanum ex una parte et . . . s. Martini in valle de Spemnae de collo no. etc. super quadam pecunie summa in qua idem magister eo sibi committit iuramento super hoc praestito teneri asserti ex altera vertitur, facta legitime contestatione (?) litis coram te, partibus a nobis audite concessio, dictus magister praestito ab ipso et a procuratore priorum ipsorum calumniae iuramento petit positionibus suis a procuratore in iudicio responderi. Sed dictus (?) procurator interrogatus ab ipso magistro et a te iussus respondere positionibus eisdem in iudicio contumaciter recusavit, ac tandem<sup>2</sup> contumax a iudicio ipso recessit. Propter quod memoratus magister postulabat dictum procuratorem haberi super ipsis positionibus per confesso et eundem sibi ad solutionem huiusmodi pecunie praedictorum priorum nomine sententia litteraliter condemnari. Tu vero, licet reus praestare remens huiusmodi iuramentum haberi de iure tam canonico quam civili debeat per confesso, tamen quia non reperiebas, iure cautum expresse quod eadem poena sit rei recusantis post tale iura-

1) ratio: L 2) eandem: L 3) iniret rei: L

Tit. X. 1) et attestat: *dest: ABCDG.*  
Cap. I. 1) Greg. X.: *AF* 2) in Conc. Lugd.: *dest: Codd. coll.*  
3) actores: *APP.*

## TITULUS X.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS<sup>1</sup>.

## CAP. I.

Socius in crimine simoniae admittitur in testem, si sit socius criminis factura, et agatur civiliter; alias non. Joann. Andr.

Gregorius IX. in concilio Lugdunensi<sup>2</sup> a.

Mediatores, per quos scelus simoniae plerumque committitur, ad testimonium contra sceleros eiusdem actores<sup>3</sup> in detestationem criminis admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, et emolumentum exinde non fuerint<sup>4</sup> assecuti.

## CAP. II.

Ponit modum remissionis curiae, et dat modum iurandi super positionibus, et dicit, per quem iurari debeat; dat modum respondendi, et modum testes probatorios reprobandi, et reprobatorios iterum reprobandi II. d. Joann. Andr.

Idem<sup>5</sup>.

Praesentium<sup>b</sup> auctoritate mandamus, quatenus in causa, quae inter abbatem et conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, et priorem et conventum de Paldigen<sup>1</sup> Lyconensis<sup>2</sup> diocesis ex altera super eo, quod idem abbas et conventus se ab ipsis priore et conventu de Paldigen, possessione<sup>d</sup> subiectionis eiusdem prioratus asserunt<sup>c</sup> spoliatos, et super irritata quadam compositione olim iuxta inter partes, et rebus aliis vertitur, ab eisdem abbate et priore nomine suo<sup>5</sup>, et in animas conventuum eorundem, vel maioris et sanioris partis ipsorum<sup>6</sup>, recepto iuramento de veritate dicenda, iniungas dictis abbati et priori, ut tam ponendo quam respondendo dicant veritatem, quam super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis ipsi sciunt, et per illos<sup>7</sup> intelligunt, in quorum animas iuraverunt. Praeterea<sup>1</sup> sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter adinvicem responderi, nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine iuramento autem a syndico utriusque partis, quid sciat de huiusmodi positionibus vel credit, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis pars dictorum prioris et conventus duxerit producidos ad reprobandos testes partis alterius in causa principali productos, (quorum nomina in eisdem articulis continentur.) usque<sup>2</sup> ad Kalendas Novembris proximo futuri examines secundum partem adversae interrogatoria, quae tibi sub eadem bulla transmissimus<sup>1</sup>, diligenter, primo tamen in personam<sup>3</sup> cuiuslibet testis, a praedictis abbate et conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, et aliorum obiectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti abbas et conventus aliquos testes coram te producerint,

mentum positionibus responderi, super hoc procedere prius quam circa hunc articulum certum careas oraculo [postro edoctus sis] dubitasti. Nos igitur tunc in hac parte dabatim declaratione provida de fratrum ipsorum consensu ammonemus, quod si reus praestito calumniae iuramento positionibus ab adversario sibi factis requisitus et interrogatus ab eo, iussusque a iudice respondere contumaciter in iure<sup>2</sup> recusat, haberi debet super his, quibus interrogatus est per confesso.

Tit. X. Cap. I. a) Ista decretalis et sequens fuerant Gregorii et debent esse in antiqua compilatione ultimum in h. t.: *Joann. Andr.* — *Erstat: L. Publicata fuit ab Innoc. IV., dat ut in Bulla eiusdem Ad expediend. no. 27. eius mentio habeatur b) fuerit: L.*

Cap. II. a) *Haec Gregorii IX. Bulla directa ad Rothomagens. archiepiscopum, data Later. Kal. April. A. XII. (1239.), ab Innocentio IV., Bullae Romanae ecclesiae inserta fuit — cf. ad cap. sequ. — cf. eiusdem Bull. Ad expediendos no. 20. — Comp. c. 2. h. t.* b) *add.*: tibi: *Tabl* c) conventus: *Iac* d) possessionem: *Ia* (sibi: *deest*): e) conv. de possessione: *Iff* e) se ass.: *Iad* f) et nom. . . . animas suas et com.: *Iff* g) et vel: *Id* h) eiusdem: *Iac* i) Postea: *Iulf* k) usque . . . fut.: *deest: Iabed* l) transmissis: *Iabe* m) persona (*add.*: eadem: *Iac*): *Iabef.*

Cap. II. 1) Spaldigen: *BCDGHd*: Spaldigen: A: Spaling: F: Spaldigen: *Ia*: Spaldien: *Ic*: Spaldige: *Iff* 2) Lyconensis: *BCDEHd*: *Iud.*: A: Lyconca: F: Lyncouensis: *Iff* 3) alios: A; si ipsos: *Ia*; ipsos: *Iud.*

contra testes ab eisdem priore et conventu producendos, iuxta articulos, quos ipsi abbas et conventus tibi super reprobatione testium productorum prioris et conventus in eadem causa<sup>1</sup> produxerint, recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare pro iures, simili specificatione<sup>2</sup> criminum et aliorum, quae contra testes eorundem prioris et conventus obiecta fuerint, observata: prius tamen praestito iuramento<sup>3</sup> a procuratore dierum<sup>4</sup> abbatis et conventus, quod<sup>5</sup> ad hoc ex malitia non procedant<sup>6</sup>.

## CAP. III.

Advocatus vel procurator principalis causa in causa appellations iustificare non potest: iuramentum autem, praesumptione facta ante pro appellante, sibi deturri non debet, nisi iudici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. in generali concilio  
Lugdunensi<sup>1</sup>\*4.

Romana ecclesia *Et infra*: In appellations causa is<sup>1</sup>, qui appellantis procurator vel advocatus in priori iudicio fuerat, non recipitur in testem. Neque indistincte ipsi appellanti, praesumptione faciente pro eo, deferatur etiam iuramentum, sed tunc, quod in specie personarum et ipsis causae circumstantiis id fuerit faciendum<sup>2</sup>.

## TITULUS XI.

## DE IURE IURANDO.

## CAP. I.

Praelati, canonici, rectores et officiales locorum, qui iurant statuta et consuetudines loci vel ecclesiae servare, praetextu talis iuramenti non obligentur ad illicita, impossibilia vel obviantia ecclesiasticae libertati, nec ad ea debet intentio sua referri. Ioann. Andr.

## Nicolaus III.

Contingit in nonnullis ecclesiis de earum consuetudine observari, quod nec<sup>1</sup> ipsarum praelati, quom primo ad ecclesias ipsas accedunt<sup>2</sup>, admittuntur, nec canonici, quom de recipiendis ibidem novis canonicis agitur, alter recipiuntur in ipsis, nisi iurent statuta et consuetudines ipsarum ecclesiarum scripta et non scripta inviolabiliter observare. Inter laicos etiam in multis civitatibus, castis et terris in suis potestatibus, rectoribus vel<sup>3</sup> officialibus assumendis consuetudinis moribus irrepit, quod potestates<sup>4</sup>, rectores et officiales huiusmodi ad potestarias, rectorias et officia eadem, nisi prius servaturos se statuta ipsorum locorum clausa iuraverint, nullatenus admittuntur. Quia vero in statutis et consuetudinibus supra dictis interdum aliqua reperitur illicita seu impossibilia, vel obviantia ecclesiasticae libertati, ne sub tali generalitate iurandi sic iurantibus peccandi occasio praebatur, quom iuramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum: hac generali constitutione animarum periculis obistere cupientes, praecipimus, a quibuscumque, scientibus contineri in praedictis consuetudinibus et statutis illicita, impossibilia vel libertati ecclesiasticae obviantia, iuramenta huiusmodi aliquatenus non praestari. Et talia iuramenta, ea intentione facienda vel facta, ut etiam illi ita vel impossibilia, seu ecclesiasticae libertati obviantia observentur, quom etiam sub tali intentione praestari non possint absque divinae maiestatis offensa, decernimus in huiusmodi illicitis, impossibilibus seu libertati

ecclesiasticae obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma praedicta vel simili aliquos, ignorantis praedicta illicita seu impossibilia, vel libertati ecclesiasticae obviantia,urare contigerit, ad observanda dumtaxat licita, possibilia et non obviantia libertati ecclesiasticae iuramentum referri debet intentio. Declaramus quoque iuramenta, sub huiusmodi generalitate qualitercumque et sub qualicumque<sup>5</sup> verborum forma praestita vel praestanda, ad licita, possibilia et libertati ecclesiasticae non obviantia tantum extendi, ipsosque iurantes ad alia pro praestationem iuramenti huiusmodi non teneri.

## CAP. II.

Per ecclesiasticum iudicem ordinatum loci compellitur index saecularis ecclesiastica censura, ius canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

## Bonifacius VIII.

Licet mulieres, quae alienationibus dotium et donationum propter nuptias consentiunt, non contravenire proprio iuramento firmantes, servare iuramentum huiusmodi non<sup>1</sup> vi nec dolo praestitum de iure canonico teneantur: quia tamen quidam iudices saeculares eas contra praefatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de huiusmodi iuramento: nos, animarum periculis obviare volentes, eosdem iudices ad servandum hoc ius canonicum pro locorum ordinarios censura ecclesiastica decernimus compellendos.

## CAP. III.

Illicitus, post sacramentum potens vel respondens contraria directe, nisi rationaliter excusetur, velut perituras a confirmatione repellitur. Idem, si hoc fecerit procurator, ipso manebat, vel ratum habente vel non revocante. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quom in positionibus super electionis tuae negotio post iuramentum in causa praestitum a te datus, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignoscis, reperitur contrarietas manifesta: tibi tanquam perituro, nisi ipsa causa et rationalibus te excuset, super ipsa electione perpetuum silentium imponi debet. Idem fiet, si, te expresse mandante, vel etiam ex postfacto sciente<sup>1</sup> ac ratum habente, seu non revocante, positiones aut responsiones huiusmodi contrarias tuo nomine tuas fecerit procurator.

## TITULUS XII.

## DE EXCEPTIONIBUS.

## CAP. I.

Sex sunt dicta huius decretalis. Primo ponit arengam et ius antiquum, et constitutionis causam. Secundo dicit, quod reus, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ad ipsam repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis specimen et nomen excommunicatoris exprimere, et eam intra octo dies probare: alias index procedit in causa, et illum in expensis condemnabit. Tertio statuit, quod si iterum obiciatur et probetur eadem vel alia excommunicatione, actor repellitur: sed quae acta sunt valent. Quarto, quod ultra duas vires haec exceptio non opponatur, nisi ex causa. Quinto, quod, si opponitur post rem iudicatum, impeditur exceptio, sententia nihilominus valet. Sexto dicit, quod iudex publico excommunicatione, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere. Ioann. Andr.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>3</sup>.

Pria consideratione statuit mater ecclesia, quod maioris

Tit. X. Cap. II. n. cons. collatione: *Iacob* 6) sacramento: *If* 1) dicit: *dest*: *Iur* 4) mod: *dest*: *If* 1) *abd*.  
Ceterum nobis sub sigillo tuo data praedictorum testium in scriptis descripta una cum praefatis positionibus et responsionibus transmittas. Ne ad Kalendas Aprilis proximo futuri, quem procuratoribus partium in vestra praesentia constitutis peremptorium terminum duximus praefigendum, in quo sufficienter instructae cum omnibus rationibus privilegiis et munimentis suis per se vel *(abd)*, per: *Iur* procuratores idoneos compareant coram nobis iustam Domino iure sententiam recepturam: *Iacob*.

Cap. III. a) *cf. c. 1. de sup. iugl. (1, 8.) — Comp. c. 1. h. t. Bulla Ad exped. no. 19.* b) *causis: Iab; sup. 1: dest: Ia* c) fuerit: *If* d) Ad hoc quia in quadam epistola

felicis recordationis Gregorii P. IX. praedec. n. quadam invenimus declarata ipsius tenorem ecclesiae v. transmittimus sub titulo de testibus antequam, quae talis est: Greg. Epv. serv. ser. dei, ven. fratri nostro archiep. Rothomag. saltem et ap. benedictionem etc. *(Sequitur capitulum antedictum: Id)*.

Tit. XI. a) *Bull. Romae XV. Kal. April. A. III. (1280.) ap. Aerckerus Urkundenb. d. Bisth. Lubek I, 267, HeL — Pottlast no. 21692.*

Cap. II. a) Fuit tracta haec decretalis per compositores huius libri de extravagante, quae incipiat: Quia vero contingit: *Ioann. Andr. — cf. ad c. 2. (2, 2.) supra.*

Tit. XII. Cap. I. a) *Compil. c. un. h. t. — Bulla Ad exped. no. 21.*

Tit. II. Cap. X. 1) *causa: dest: CDEIabdf* 5) procedent: *A;* 1) *procedit: Ired; pre-cedat: Ib.*

Cap. III. 1) *in: Lugd.* *dest: Coll. coll.*

Tit. XI. Cap. I. 1) *no. 19: dest: Coll. coll. un.* 2) *ae*, vel quom de respondendis ibidem novis canonicis agitur, nec praelati admittuntur, nec

canonici aliter recipiuntur in ipsis: *ib.* 3) *et: AB orig.* 4) *potestas: AG*

1) *prae: ut: A'* 6) *quatenus: ABB.*

Cap. II. 1) *dest: AG*

Cap. III. 1) *et: c; sciente aut contra dicente vel: B*

excommunicatis exceptio, in quacunq[ue] parte iudiciorum opposita, lites differat, et repellat agentes, ut ex hoc magis censura ecclesiastica timeatur, communionis<sup>1a</sup> periculum evitetur, contumaciae vitium reprimatur, et excommunicati, dum a communibus actibus excluduntur, rubore suffusi ad humilitatis gratiam et reconciliationis affectum facilius inclinentur. Sed hominum succrescente<sup>2</sup> malitia quod provissum est ad remedium tendit ad noxam. Dum enim in causis ecclesiasticis frequentius haec exceptio per malitiam opponitur<sup>3</sup>, contingit interdum<sup>b</sup> differi negotia, et partes fatigari laboribus et expensis. Proinde<sup>d</sup>, quia morbus iste quasi communis irrep[er]sit, dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponit<sup>5</sup>, speciem illius<sup>c</sup> et nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam infra octo dierum spatium, (die, in quo proponitur, minime computato), probare valde apertissimis documentis. Quod si non probaverit, iudex in causa procedere non omittat, reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, praehabita taxatione condemnans. Si vero postmodum, instantia durante iudicii et probationis<sup>1</sup> copia succedente, de eadem excommunicatione vel alia excipiat iterum et probetur: actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutio[n]is gratiam obtinere, iis, quae praecesserunt, nihilominus<sup>6</sup> in suo robore duraturis; proviso, quod<sup>6a</sup> ultra duas vices haec non opponatur<sup>f</sup> exceptio, praeterquam si excommunicatio nova emeruerit, vel evidens et prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem iudicatum talis exceptio proponatur, executionem impedit; sed sententia, quae praecessit, non minus robur debitum obtinebit, eo tamen salvo, ut, si actor excommunicatus sit publice, et hoc iudex noverit, quandocunq[ue], etsi<sup>7</sup> de hoc reus non excipiat, iudex ex<sup>8</sup> officio suo actorem repellere non postponat.

## CAP. II.

Exceptio rei iudicatae per ecclesiasticum iudicem admitti debet in foro saeculari, et e converso. Ioann. Andri.

Bonifacius VIII<sup>a</sup>.

Quum quidam saeculares iudices, dum coram eis excipitur de re per ecclesiasticum iudicem iudicata, in casu, quo<sup>1a</sup> ad eum pertinet cognitio de consuetudine vel de iure,

Tit. XII. Cap. I. b) int.: *deest: Iabed* c) ipsius: *Ied* d) probandi: *I* e) nihil: *deest: If* f) proponatur: *Iabul* g) *deest: If*.

Cap. II. a) Prima pars fuit sumpta ex decret. Alex. IV. Quia nonnulli: *Ioann. Andri.* — *cf. supra ad c. 2. (2, 2).*

Tit. XIII. Cap. I. a) Tracta fuit habere decretalis de quadam extrav. Gregorii quae incipit Venerabilium de qua facit mentionem Bernardus s. de praescr. si diligenti in ult. gl. in fine, ad cuius declarationem etiam emanavit, et eorum quae ibi notant moderni: *Ioann. Andri.*; — *exstat in Compil. Innoc. IV. et Cud. L.: directa fuit*: Cancellario Parisiensis et collegis suis: *Id*: Venerabilium f. n. Rothomagensis archiepiscopi et Lexon.<sup>1</sup> episcopi procuratoribus in nostra praesentia constitutis praefati archiepiscopi procurator libellum obtulit in hunc modum. Perit Rothomagensis archiepiscopus ut, quum ecclesia s. Candioli Rothomagensis supra Scanato<sup>2</sup> et parochia eiusdem ecclesiae in ecclesia de villa, et tota parochia sui parochiae eiusdem villae et ecclesia sui prioratus S. Nicolai in foresta de Londa<sup>3</sup> decima eiusdem forestae, ac decima ecclesiae de Bellina<sup>4</sup> villa ac parochia eiusdem loci nec non et praedicta foresta de Londa<sup>5</sup> et Assancamea<sup>6</sup> infra fines suae dioecesis sint sita, et in eiusdem dispositione ac potestate de iure consistant<sup>7</sup> ac episcopus Lexon. in eisdem decimarum perceptione[m] et alia iura episcopalia de facto, quamvis de iure non possit, usurpet, quatenus eidem archiepiscopo et eius successoribus in praedictis omnem dispositionem et ordinationem, institutionem et destitutionem et eas lege sibi dioecesana subiectas iudicetis, et per sententiam declaratis, et pronuntiatis ad dictum episcopum et eius

recusant excipientes audire in derogationem iurisdictionis ecclesiasticae et contemptum: decernimus, ut per censuram ecclesiasticam ab iniquitate coerceantur huiusmodi, et ad admittendum exceptionem eandem, ubi alias de iure debet admitti, a locorum ordinariis compellantur. Similiter ecclesiastici iudices, si coram ipsis excipiantur de re per saecularem iudicem iudicata, exceptionem ipsam admittant in iis, quae animarum periculum non inducunt, per superiores suos, nisi fecerint, animadversione debita castigandi.

## TITULUS XIII.

## DE PRAESCRIPTIONIBUS.

## CAP. I.

De praescriptionibus sufficit bona fides, ubi ins communis vel praesumptio non est contra praescribentem: alias debet allegari titulus et probari, nisi sit praescriptio, cuius contrarii non exstat memoria. H. d. Ioann. Andri.

Bonifacius VIII<sup>a</sup>.

Episcopum, qui ecclesias et decimas, quas ab eo repetis, proponit, (licet in tua sint constitutae dioecesi.) se legitime praescripsisse, allegare oportet, (quum ius commune contra ipsum faciat.) huiusmodi praescriptionis titulum et probare. Nam licet<sup>1</sup> ei, qui rem praescribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium ius commune, vel contra eum praesumptio non habeatur<sup>2</sup>, sufficit bona fides; ubi tamen est ius commune contrarium, vel habetur praesumptio contra ipsum: bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat praescribendi; nisi tanti temporis allegetur praescriptio, cuius contrarii memoria non existat.

## CAP. II.

Privatus ipso iure vel per sententiam bonis, quae tenet a Romana vel aliis ecclesiis, illa minoris spatii ceaturo amittit contra Romanam, vel quadragesima contra alias non praescribit. Filii autem haereticorum, qui catholici putantur, bona paterna contra Romanam et alias ecclesias praescribit spatii quadragesima amittit, et idem in extraneis. Ioann. Andri.

## Idem.

Si qui, exigentibus culpulis vel excessibus ab eisdem commissis, bonis, quae a Romana vel ab aliis tenent ecclesiis, sint per sententiam vel ipso iure privati: statuiamus, ut in

successores in praedictis nullum ius de cetero pertinere, et quod idem ep. Lexon. satisfaciat de perceptis ab eo in eisdem locis occasione vel nomine iurium episcoporum omnia quae estimat quingentas marcas argenti<sup>8</sup> etc. Procurator vero Lex. ep. salvo quod nec<sup>9</sup> Lex. capitulum, nec rectores nec clericos ecclesiarum ipsarum in praedictis defendere, nec eorum ius in iudicium deducere intendebat litem contestando, respondit, quod dictae ecclesiae ac parochiae decimae et omnia supradicta de quibus agitur in dioecesi Rothomagensi consistunt, nec debent<sup>10</sup> fieri, quae a parte ipsius archiepiscopi petebantur, quum Lex. episcopus et eius ecclesia super praedictis et singulis praemissorum praescriptione legitima muniatur, exceptis ecclesia et parochia de Rancallo<sup>11</sup> super quibus dicti episcopi procurator credit liti. Quumque super his dil. gl. mag. R. St. Eastachii diaconum cardinale[m] delerimus audiret et in eius praesentia procuratores ipsi aliquamdiu<sup>12</sup> litigarent, tandem praefati archiepiscopi procurator contra praescriptionem a parte altera praepositam protestatus est, quod si praescriptionem ipsam probari contingeret ab episcopo supradicto de interruptione ipsius loco et tempore congruis sibi salvum esset, si vellet docere. Unde quum de his quae tam coram nobis quam coram auditore proposita fuerant non potuerit fieri plena fides, causam eandem de consensu procuratorum ipsorum<sup>13</sup> vobis duximus committendam, mandantes, quatenus partibus convocatis et titulo praescriptionis ipsius a praefato episcopo prius expresso et probato causam ipsam si de partium processerit voluntate litem canonice terminetis. Alloquim ipsam ad nos remittatis sufficienter instructam praegredientibus partibus etc. usque recepturae provisione ne lite pendente ab aliqua partium etc.

1) Legonem: *L* 2) Scanama: *Id*: *See: L*; *deest: Ic* 3) et: *deest: Ibl* 4) Ballinaeo: *Ic*; Ballanato: *L* 5) Longa: *Ic*; Lunda: *L* 6) Assancamea: *Ib*; Assarnatio: *Ib*; Assarnatio: *Id*; 7) existat: *Ic* 8) arg.: *deest: Icd* 9) nec: *deest: Ibc* 10) debet: *Ibc* 11) Villaco: *Ic*; Ravicallo: *Ib* 12) aliquamdiu: *L* 13) partium: *Ic*.

Tit. XII. Cap. I. 1) *add.*: et: *ABCDEFIJ*; ut excommunicationis: *L*; excommunicatis: *If* 2) crescente: *Gr* 3) proponatur: *C*; opponatur: *Iabef* 4) Provide: *Bc* 5) opponat: *BCIabd*; proponatur: *Ic* 6) ut: *ABf*; *Iabef* 7) otiansi: *BEH*.

Cap. II. 1) in quo: *Codd. eod.*

Tit. XIII. Cap. I. 1) licet in praescribendis rebus ecclesiasticis, quae possideri iure communi, nec praesumptio contra possessorem haberi sufficit bona fides, in his tamen quae de iure communi possideri nequeunt vel contra possessorem praesumptio haberi bona fides non sufficit etc.: *L* 2) habetur: *BCEFI*.



gravi offensa Christi<sup>kk</sup> eius iniquitates amplius tolerare, cogimur urgente nos conscientia, iuste<sup>ll</sup> annuadvertere in eundem. Et<sup>mm</sup>, ut ad praesens de ceteris eius sceleribus<sup>nn</sup> taceamus, quatuor gravissima, quae nullam possunt tergiversatione celari, commisit. Deiravit enim multoties, pacem quondam inter ecclesiam et imperium reformatam temere violando<sup>oo</sup>. (Et *infra*) Perpetravit<sup>pp</sup> sacrilegium, capi

faciens cardinales sanctae Romanae ecclesiae, ac aliorum ecclesiarum praefatos et clericos religiosos et saeculares, venientes ad concilium, quod idem praedecessor noster<sup>9\*</sup> duxerat convocandum<sup>99</sup>. (Et *infra*) De haereticis quoque non dubiis et levibus, sed difficilibus et evidenter arguentibus suspectis habetur<sup>rr</sup>. (Et *infra*) Praeter haec<sup>10</sup> regnum Siciliae, quod est speciale patrimonium B. Petri, et<sup>11\*</sup> idem

speciale super hoc ab ipso mandatum habentes, praestiterit iuramentum; post modum tamen, quod iuraverat non implevit. Quinimo et intentione ipsum praestitisse iuramentum probabiliter creditur, sicut ex factis sequentibus colligitur evidenter, ut eadem ecclesiae, ac nobis illudret potius, quam pareret; quum anno et amplius iam elapsi, nec ad ipsius ecclesiae gremium revocari poterit, nec sibi de illatis ei damnis et iniuriis curaverit satisfacere, licet super hoc existit requisitus: *orig.* ii) *add.*: nec etiam valentes: *ib.* kk) Iesu Christi . . . iura, et scelera: *ib.* ll) *in*ste: *deest*: *ib.* mm) *Et*: *deest*: *lff.* nn) *add.*: et iniquitates: *orig.* oo) *violavit*: *orig.* Quam nulla desiderantur, verba: *Et* *infra* *delecta* sunt. pp) *add.*: etiam: *ll. orig.* qq) *et hoc loco nulla desunt*; et *infra* *atque del. est.* rr) *hoc loco* et in *Compul. desiderantur quae sequuntur*: Plura siquidem eum commisisse per iura, satis patet; nam olim quum in Siciliae partibus commorabatur, priusquam esset ad imperii dignitatem electus coram bonae memoriae G. . . . Sancti Theodori diacono cardinali Apostolice Sedis legato, felix reconditionis Innocentio Papae praedecessori nostro et successoribus eius, ecclesiaeque Romanae pro concessione regni Siciliae ab eadem ecclesia sibi facta, fidelitatis praestitit iuramentum, et sicut dicitur, illud idem, postquam ad eandem dignitatem electus existit, et venit ad urbem coram eodem Innocentio, suisque fratribus cardinalibus, et aliis multis praesentibus, ligum homagium in eius faciens manibus, innovavit. Deinde quum in Alemannia esset eidem Innocentio Papae et, ipso defuncto, boni mem. Honorio Papae praedecessori nostro, et eius successoribus, ac ipsi ecclesiae Romanae praesentibus imperii principibus, ac nobilibus, iuravit honores, iura et possessiones Romanae ecclesiae pro posse suo servare ac protegere bona fide; et quod quaecumque ad manus suas devenissent, sine difficultate restituere procuraret, nominatis expresse dictis possessionibus in huiusmodi iuramento, quod postmodum confirmavit, coram imperii iam adeptus, horum trium iuramentorum temerarius existit violator, et transgressor, non sine proditionis nota, et laesae criminis maiestatis. Nam contra praefatum praedecessorem nostrum Gregorium, et fratres suos cardinales comunitarios literas eidem fratribus destinare, ac dictum Gregorium apud fratres ipsos, scit apparere per literas ab eodem tunc directas eidem, et etiam prout fertur, per univ. unum fere orbem terrarum multipliciter diffamare praesumpsit; ac venerabilem fratrem nostrum Othonem Portuensem tunc Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem, et boni mem. Iacobum Praxenstinum episcopum Apostolice Sedis legatos, nobilia, et magna ecclesiae Romanae membra personaliter capi fecit, et bonis omnibus spoliatus, ac per diversa loca non semel ignominiose deductos et circumductos, carceribus mancipari. Privilegium in super, quod B. Petri, et successoribus eius in ipso tradidit Dominus Iesus Christus, videlicet: Quotcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis; in quo auctoritas et potestas Romanae ecclesiae consistit, pro viribus eliminare, vel ipsi ecclesiae auferre satagit, scribens se praefati Gregorii Papae praedecessoris nostri non vereri latam ab eo excommunicationis sententiam in ipsum; et non solum contemptis clavibus ecclesiae non servandam, verum etiam per se, ac officiales suos, et illam et alias excommunicationis vel interdicti sententias, quas idem omnino contempsit, cogendo et compellendo alios non servare. Possessiones quoque praefatae ecclesiae Romanae, videlicet, Marchiam, ducatum Beneventanum, eius muros et turres dirui fecit, ac alias, quas in Tusciae et Lombardiae partibus, et quibusdam aliis obtinuit locis, paucis exceptis, occupare non metuens, eas detinuit adhuc occupatas. Et tanquam ei non sufficeret, quod manifeste contra iuramenta praemissa praesumendo talia veniebat, per se, vel per suos officiales, carumdem possessionum homines deicere compulsi, ipsos a iuramentis fidelitatis, quibus tenebantur ratione ecclesiae, de facto, quum de iure non posset, absolvens, et faciens eosdem fidelitatem nihilominus abjurare praedictam, sibi que fidelitatis huiusmodi iuramenta praestare. Pacis vero ipsam violatorem existere plane constat: quia quum olim tempore pacis inter ipsum, et ecclesiam reformatae iurasset coram bonae mem. I. . . de abbatibus Villa, episcopo Sabiniensi, et

magistro Thomaio tunc temporis S. Sabinae presbytero cardinali, praesentibus cum multis aliis praefatis, principibus, et baronibus, quod staret, et pareret praecise absque ulla conditione omnibus mandatis ecclesiae super his, pro quibus erat vinculo excommunicationis astrictus, causis excommunicationis expressis per ordinem coram eo. Tunc temporis etiam omnibus Theonitiae hominibus, regni Siciliae, ac quibuslibet aliis cuiuscumque conditionis, aut status, qui ecclesiae contra cum adhaeruerant, omnem remittens offensam et poenam, et quod in nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipsos, pro eo quod ecclesiae assisterant, praestari in anima sua per comitem Acerarum faciens iuramentum; postmodum pacem et iuramenta huiusmodi nequaquam embersens irriteri perierunt, non servavit. Nummulus enim etiam iam ipsius hominibus praefatis tam nobiles, quam alios postea capi et incarcerationi fecit, et eis bonis suis omnibus spoliatus, uxores eorum et filios captivari, ac insuper terras ecclesiae contra promissionem, quam idem I. Sabiniensi episcopo et Thomaio cardinali fecerat, irreverenter invasi: ipsi extime in eundem praesentem, si alio modo praechatis articulis, aut conditionibus contraveniret, excommunicationis sententiam promulgaverunt. Et quum idem, apostolica auctoritate sibi commissa, ipsi mandasset, ut nec per se, nec per alium impediret, quod postulationes, electiones, et confirmationes ecclesiarum et monasteriorum in regno praefato libere de cetero fierent, secundum statutum concilii generalis, et quod nullas deinceps in eodem regno viris ecclesiasticis, ac bonis, aut rebus eorum imponeret tallias vel collectas, quodque nullas ibidem clericus, vel persona ecclesiastica de cetero in civili vel criminali causa conveniret coram iudice saeculari, nisi super factis quaestio civilis haberetur, ac Templariis, Hospitalariis, et aliis personis ecclesiasticis de damnis et iniuriis irrogatis eidem satisfaceret competeret, ipse mandatum huiusmodi adimplere contempsit. Liqueat namque iudicem, aut plures archiepiscopales, et multas episcopales sedes, ablatas quoque et alias ecclesias ad praesens in regno vacare praedicto, easque procurante ipso, sicut aperte patet, fuisse diutius praefatorum regimine destitutas in grave ipsarum praedictarum et periculum animarum multarum. Et licet forte in aliquibus eisdem regni ecclesiis electiones sint a capitulis celebratae, quia tamen per illa eadem familiares clerici sunt electi, probabili potest argumentum concludi, quod facultatem non habent liberam eligendi. Ecclesiarum autem ipsius regni non solum facultates et bona fecit, prout voluit, occupari; sed et cruces, calices, thuribula, et alios sacros earum thesaurus, et pannos sericos velut cultus divini contentorum, auferri, licet, ut dicitur, ipsis ecclesiis exacto tamen prius pro eis certo pretio, in parte fuerint restituti. Clerici quoque collectis et tallis multipliciter affliguntur, non solum trahuntur ad iudicium saeculare, sed, ut asseritur, coguntur subire duella, incarcerationum, occiditur et patibulis cruciantur, in confusum et opprobrium ordinis clericatus. Praefatis autem Templariis, Hospitalariis, et personis ecclesiasticis, non est de damnis illatis eidem, et iniuriis satisfactum. Eum quoque certum est sacrilegii esse perpetratorem: nam quum praefati Portuensis et Praxenstinus episcopi, et quamplures ecclesiarum praefati, et clerici, tam religiosi, quam saeculares ad Apostolicam Sedem, pro celebrando concilio, quod prius ipse petiverat convocari, per mare venissent, vis omnibus terrae ipsius, de mandato eius omnino praehclus, idem destinato Hensio filio suo cum multitudine galeiarum, et per alias quamplures longe ante serio praeparatas in partibus Tasciae maritimi insidis postis contra eos, ut gravissimos visus vomere praecoconceptum, ipsos ausu sacrilegio capi fecit, quibusdam praefatorum ipsorum, et aliis in huiusmodi captione submersis, nonnullis etiam interemptis, et aliquibus hostili insurrectione fagatis; reliquis autem bonis spoliatis omnibus, et de loco ad locum in regno Siciliae opprobriose delactis, et circumductis, ac ibidem diris carceribus mancipatis, quorum aliqui macerati squaloribus et media pressi miserabiliter defecerunt. Merito insuper contra eum de haeretica pravitate suspicio est exorta, quum postquam excommunicationis sententiam a praefatis I. Sabiniensi episcopo et Thomaio cardinali prolata incurrerit, et praedictus Gregorius Papa ipsum anathematis vinculo immoedaverit, ac post ecclesiae Romanae cardinalium, praefatorum et clericorum, ac aliorum etiam diversis e



haec<sup>11</sup> pars vestra<sup>12</sup> respondit, quod, quum tam supra dicti auctori donatio quam locorum acquisitio praemissorum fuerint nomine regni factae, memoratus res donationem servare huiusmodi tenebatur. Ceterum praedicta monasterii Populeti concessio monasterio de Bonefac. auxiliari non poterat in hac parte, quia, quum quis egit ex aliqua certa et speciali causa, et postea sive alia, sive similis ei, quam exposuit, accidit, videri non potest illa in iudicio<sup>12\*</sup> devenisse, quum iudex tunc prospicere ac attendere debeat diligenter, an ex ea<sup>12\*</sup> omnino eadem, quae prius expressa existit, utpote, quae tunc etiam competere, actoris intentio sit fundata. Secus autem, quum egit<sup>11</sup> vel petit in genere, nullius certae vel specialis causae faciens mentionem, videlicet quia generaliter forte propositi, aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se iure domini vel quasi rem aliquam pertinere. Tunc enim hoc praecipue est inspicendum iudici, an sufficienter vel minime de iure vel intentione constet actoris. Unde, si de hoc ex causa, etiam postmodum accidenti, liceat: potest et debet iudex, etiamsi appareat minus iuste a principio fore actum, suum exinde animum informare, quoniam, etsi petitum fuerit indebit, non ob hoc tamen minus valuit et tenuit iudicium subsecutum, nec illius acta vel gesta propterea minus valida existierunt, nec etiam iudex ipse, cognita taliter veritate, pronunciare in contrarium posset cum libera conscientia et securi. Non prodesset etiam multum reo, si tunc forte in ipsum ex huiusmodi supervenienti causa condemnation non ferretur, quum, mox alio instituto iudicio, foret ex illa merito condemnandus. Unde, etsi actori suam ex supervenienti causa intentionem sufficit fundavisse, quum egit aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est, si certam et specialem in sua petitione<sup>6</sup> subiunxerit<sup>13</sup>, nisi postmodum intentionem suam<sup>16\*</sup> ex eadem prorsus, quam prius expressit, tunc<sup>17\*</sup> etiam competenti causa fundarit. Quare quum memoratus abbas monasterii de Bonefac. proposuerit<sup>1</sup>, saepe fatum locum de Rosell. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex praedicti regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem regis concessione Joacuerit, ostenderit autem, donationem quandam factam illi de his ab abbate et conventu monasterii Populeti, quae nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta: nullum profecto commodum ex ea reportare debebat. Praefatus igitur cardinalis, praemissis omnibus et aliis, quae hinc inde fuerunt proposita, diligenter auditis, ac utriusque partis meritis in aequa iustitiae lance discussis, prudenter attendit, id, quod praedicti abbas et conventus de Bonefac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris, ex iis, quae post litem contestationem<sup>15\*</sup> accidunt, posse fundari, eaque debere in iudicium devenire, tunc locum habere, sicut congrue allegatum est supra, videlicet<sup>12\*</sup> quando ex certa et expressa causa specialiter non est actum. Ex iis enim, quae post inchoatum iudicium veniunt, quando causa fuit exposita specialiter<sup>20</sup>, nec debet nec potest iudicis animus ad proferendam sententiam informari, quia, quum certae causae facta est mentio, utpote donationis vel venditionis aut alterius specialis, oportet incepti<sup>1</sup> iudicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur<sup>21</sup>, an tunc interfuert actoris, propter illa, quae specialem comitantur causam et necessario adesse debent, veluti locus et tempus, et huiusmodi, quae sunt sollicitae attendenda, et sine quibus causa<sup>22\*</sup> vacua et invalida censetur. Sed quum est in genere abesse alicuius causae declaratione petitum, non sic oportet accepti iudicii tempus inspicere, quia non requiritur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt huiusmodi comitantia in hoc casu. Et licet aliquibus curiosis, qui de iis, quae non multum expediunt, saepe disceptant, aliter forsitan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa: utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quam per quandam exactam subtilitatem longo dispendio prorogari, praesertim quum nonnulla pro utilitate communi contra iuris asperitatem exaequitate mansuetudine

tolerari noscantur. Unde idem cardinalis, considerans, quod ipsi abbas et conventus de Bonefac. non probaverunt, largitionem super his regiam legitime<sup>21\*</sup> sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab huiusmodi eorundem<sup>21</sup> abbatis et conventus impetitione de mandato nostro, praehabito fratrum nostrorum consilio, vos duxit sententiam litteris absolvendos. Nos igitur, cardinalis eiusdem sententiam ratam habentes, eam auctoritate apostolica confirmamus.

## CAP. IV.

Si ex pluribus iudiciis vel arbitris unius, alii praesentibus et mandantibus, per verba pluralis numeri fuerit sententia, et per sententiam, et verbo autem pronuntiatum est per verba singularia. H. d. Joani. Andr.

## Bonifacius VIII.

Quum ab uno arbitratorum vel iudicum, aliis praesentibus et mandantibus, scripta sententia recitatur: habetur perinde, ac si simul esset ab omnibus recitata. Oportet tamen, ut is, qui recitat, non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis, ut dicat: „nos, tales iudices vel arbitri, pronunciamus seu statuimus in hunc modum,“ licet scietur in electione servetur, in qua, ut censetur evidentiis unica et communis, est ab uno vice omnium, sive per compromissum sive per scrutinium procedatur, electionis pronuntiatio per verba singularis numeri facienda.

## CAP. V.

Ponit tres casus nullitatis sententiae, et a primo unum casum excipit. H. d. Joani. Andr.

## Idem.

Etsi sententia definitiva, postquam scripta fuerit, debeat a iudice, non ab alio, de scripti recitatione proferri, alias nec nomen sententiae mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse: episcopo tamen, quem propter dignitatis praerogativam ampliori convenit honore fulgere, sententiam ab eo ferendam licet ab instar illustrium personarum per alium recitare. Sententia, quam scriptam edi a iudice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo proferri contingit, nullius penitus est momenti.

## TITULUS XV.

## DE APPELLATIONIBUS.

## CAP. I.

Appellans ad Papam in iudicio vel extra, appellare debet in scriptis, et causam exponere, et apostolos petere. Si vult et petit appellatus, principales personae per se vel per procuratores, instructos super principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus a sententia definitiva interpositis nil mutatur. Denum utriusque contra facienti imponitur poena. Ioani. Andr.

## Innocentius IV. in concilio Lugdunensi.

Cordi nobis est lites minuire et a laboribus relevare subiectos. Sancimus igitur, ut, si quis in iudicio vel extra super interlocutoria vel gravamine aliquo<sup>b</sup> ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet. petat apostolos, quos ei<sup>c</sup> praecipuum exhiberi: in quibus appellationis causam<sup>d</sup> exprimat, et cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsitan ex superioris reverentia sit delatum. Post hoc appellatori secundum locorum distantiam, personarum et negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus<sup>e</sup> et<sup>f</sup> peterit, principales personae<sup>g</sup> per se, vel per procuratores instructos cum mandato ad agendum et<sup>h</sup> cum rationibus et munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem apostolicam sic parati, ut, si nobis visum fuerit expedire, finito appellationis articulo, vel de<sup>i</sup> partium voluntate omisso<sup>k</sup>, procedatur in negotio principali, quantum de iure poterit et debebit, his, quae in appellationibus a definitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quodsi appellans, et praemissa sunt non observet: reputabitur non appellans, et

Tit. XIV. Cap. III. d) altera: *Idf* e) in suam petitionem: *Idf*. f) propositi: *Iud*. g) propositi: *Idf* g) accepti: *Idf*.  
Tit. XV. Cap. I. a) *Comp. h. t. c. l.* In *Bullo Ad ex-*

ped. no. 25. b) al.: *deest: I* c) ei: *deest: Iac* d) *add.*: *iudex: Ibed* e) appellans: *Iee* f) et pet.: *deest: Iabed* g) pers.: *deest: Iabed* h) et cum: *deest: Iabede* i) de: *deest: Iabede* k) commissio: *Ied*; ommissa: *Ie*.

Tit. XIV. Cap. III. 11) hoc: *BDE* 12) iudicium: *BCDEFGHIdf* 13) ea: *deest: Codd. coll.* 14) eorum: *P. agit: I* 15) subiunxit: *BEFHIdf* 16) sua: *deest: BEFHIdf* 17) et tunc: *ACDEFGIdf* 18) item contestatam: *ACDEFG*; post item contra accidit: *Iedf* 19) vult: *deest: Codd.*

*coll. Idf* 20) specialiter: *Idf* 21) dignoscatur: *C*; agnoscat: *Iof* 22) causa: *ABCDEIabed* 23) leg.: *deest: Codd. coll. Idf* 24) eorum: *Clr*; ab his eorum abbas: *Ij*.

ad prioris iudicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum: in eum tanquam in contumacem tam in expensis quam in causa, quantum a iure premititur, procedatur<sup>101</sup>. Iustum est equidem, ut in eum iura insurgant, qui ius et iudicem et partem eludit.

## CAP. II.

Index, qui recessatur, statuitur competens tempus arbitris ad finiendam causam, quo lapsa, si finita non fuerit, in principali procedit. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Legitima suspensio causa contra iudicem assignata, et arbitris a partibus secundum formam iuris electis, qui de ipsa cognoscant, saepe contingit, quod, ipsis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat<sup>b</sup> ad decisionem ipsius negotii, ut tenentur<sup>c</sup> iudex proferat excommunicationis sententiam contra ipsos<sup>d</sup>, quam ipsi tunc propter odium, tunc propter favorem partium diluunt vilipendunt; quare, causa ipsa plus debito prorogata, non procedit ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo huiusmodi necessariam adhibere medellam, statuitur, ut ipsis arbitris per iudicem competens terminus praefigatur, infra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo vel alter eorum eiusdem suspensionis negotium terminare procurent; alioquin iudex extunc in principali negotio procedere non omittat.

## CAP. III.

De officiali episcopi non ad episcopum, sed ad archiepiscopum appellatur. — S. 1. De subditis episcopi ad ipsam non ad archiepiscopum appellatur, nisi aliud esset de consuetudine. H. d. — S. 2. Archiepiscopus causam appellationis ab episcopo interpositae non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabili causa sit expressa. — S. 3. Si recessatur, per appellationem non totum devolvatur, non inhibet archiepiscopus iudicem principalis causae procedere, nisi prius ad devolutionem constitit. H. d. — S. 4. Si dicitur, ex iniusta causa appellatum, archiepiscopus inhibere non potest, nisi, prius, procedat appellatione ad probabile, incipiat cognoscere de causae veritate. H. d. — S. 5. Eius dicitur appellatum a dimittere in causa prohibita a iure, ex quo de hoc archiepiscopus cognoscere coepit, potest inhibere, non sententia executionis mandatur. H. d. — S. 6. Archiepiscopus in tertiam personam, post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsam, aliquid innovatum, iurisdictionem exercere non potest. H. d. — S. 7. Archiepiscopus appellatum in alius causam a iurisdictione episcopi non potest extunc. — S. 8. Ab episcopo in causis, quibus iurisdictionem temporalem habent, de iure debet ad archiepiscopum appellari, nisi specialis iusdictione inducat. H. d. s. 9. Censuras ecclesiasticas, in appellatione prolatam per episcopum, archiepiscopus rescire non potest, nisi partibus vocatis, et de causa legitime cognito. H. d. s. 10. Ex quo archiepiscopus pronuntiaverit, male appellatum ante sententiam: statim debet causam ad suffraganeum remittere. Hoc dicit.

Idem<sup>2</sup>.

Romana ecclesia. *Et infra:* Quum suffraganeorum Remensis ecclesiae, suorumque officialium, qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus eorum<sup>3</sup> vices supplendo cognoscunt, unum et idem consistorium sive auditorium sit censendum: ab ipsis officialibus non ad dictos suffraganeos, ne ab eisdem ad se ipsos interponi appellatio videatur, sed de iure ad Remensem est curiam appellandum, §. 1. Ab archidiacono<sup>b</sup> vero aliusque inferioribus praelatis, suffraganeis subiectis eisdem, et eorum officialibus, ad suffraganeos ipsos debet, et non ad eandem curiam omissis dictis suffraganeis appellari, nisi aliud Remensi ecclesiae de consuetudine competat in hac parte. §. 2. Quum autem ad praefatam curiam ab eorumdem<sup>4</sup> suffraganeorum vel suorum officialium audientia fuerit appellatum, Remensis archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, vel officialis<sup>5</sup> ipsis nullatenus in appellationis causa interpositae ante diffinitivam sententiam citent partes, ne etiam alii illam<sup>6</sup> committant, appellations eiusdem causa probabilis sine legitima non expressa. §. 3. Si vero vocatis partibus, vel nullatenus, aut non infra decem dies post interlocutoriam vel diffinitivam

sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem archiepiscopum vel<sup>7</sup> eius officialem<sup>8</sup> devolutum negotium proponatur: idem, nisi prius ipsis constitit, causam ipsam<sup>9</sup> ad eos totaliter<sup>10</sup> fuisse delatam, prohibere, ne in causa<sup>11</sup> illa, vel ne ad executionem procedatur sententiae, non praesumant. §. 4. Quodsi obicitur ex iniusta causa seu minus legitima ante sententiam appellationem interpositam existisse, et<sup>12</sup> ex eo non esse appellationem huiusmodi admittendam: nequeunt praedicti archiepiscopus vel<sup>13</sup> eius officialis<sup>14</sup> prohibere, nec procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta, velut emissa ex causa probabilis, cognoscere incipiant de causa huiusmodi, an sit vera. §. 5. Si autem post sententiam in casibus a iure prohibitis, (utpote a sententia super manifesto et notorio crimine, vel de quo quis in iure confessus existit, promulgata, vel consimilibus)<sup>15</sup> appellatum fuisse dicitur: possunt, ne sententia executioni mandetur, postquam cognoscere coeperint, utrum sit recipienda vel<sup>16</sup> non appellatio ab eo interposita, inhibere. §. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellatam et appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat<sup>b</sup> non valet<sup>17</sup> occasione huiusmodi iurisdictionem aliam vindicare. §. 7. Quum vero is, qui ad Remensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilominus in causis aliis ordinarii sui iurisdictionis subiacet<sup>18</sup>: Remensis archiepiscopus vel officialis ipsius<sup>19</sup> nequaquam iurisdictionem ipsam in aliis<sup>20</sup> impediunt, ut<sup>21</sup> ab eisdem ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellatam. §. 8. Debet autem ad eos ab episcopo praefatae provinciae super causis, in quibus temporalem iurisdictionem exercent, nisi forte de consuetudine aut privilegio sive iure aliquo specialit sit appellandum ad alium, appellari. §. 9. Sententias quoque interdicti, vel<sup>22</sup> suspensiois seu excommunicationis, in appellatam ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus, nisi vocatis partibus et de appellatione legitime cognito, revocant aut denunciant esse nullas. §. 10. Quum autem ad Remensem archiepiscopum ab audientia suffraganei sui super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem archiepiscopus, postquam de appellatione cognito constitit, eam minus rationabilem existisse, causam<sup>23</sup> ad eundem suffraganeum remittere non postponat.

## CAP. IV.

Si iudex requisitus non tradit apostolos, et postea procedit in causa, non valet processus, nisi renuntiatum fuisset appellationi. Ioann. Andr.

Idem<sup>3</sup>.

Ut super appellatione ac eius causa instructio facilius valeat in processu haberi: districte praecipimus, quod ille, a quo appellatur, apostolos appellanti iuxta tenorem constitutionis nostrae super hoc editae tribuat requisitus. Si vero non exhibuerit, extunc, si forte in causa procedat, nisi appellations renuntiatum fuerit, eius invalidus et irritus sit processus.

## CAP. V.

Index appellationis inique appellatam ante sententiam remittere debet ad iudicem principalem, et in expensis condemnare, et hoc, si principalis iudex non detulerit appellationi: sed, si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellationibus interpositis a defunctis antequam iura serventur. Ioann. Andr.

## Clemens IV.

Quum appellationibus frivolis nec iustitia deferat, nec sit a iudice defendendum, si iudex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus prosequente: superior, de ipsa cognoscens, causam ad priorem iudicem iuxta sanctiones canonicae sine difficultate

Tit. XV. Cap. I. b) in: *dest: Iabde* m) procedatur; *ib.*

Cap. II. a) c. 11. *Conc. Lugl. I. (1245. in Comp. c. 2. h. t. — Bulla Ad expel. no. 26. 1) procedat: Iaed* c) ipso-um: *Iabed.*

Cap. III. a) cf. *whot. ad c. 1. de suppl. negl. (1. 8.) —*

Tit. XV. Cap. I. 1) et *dest: ABDEFIabde.*  
Cap. II. 1) *abd.* in eodem: *ABDEF*; in *Conc. Lugl.*: *B* 2) tenetur: *AB* 3) *causae*: *Ababed.*  
Cap. III. 1) *abd.* in eodem: *GH* 2) *ordinem*: *ABDEFIabde.*  
Cap. IV. 1) *causae*: *Ia* 2) *evrum*: *AC* 3) *causae*: *Ababde* 4) *causae*: *ACFIabed*

*Compil. c. 3. h. t.; Bulla Ad expel. no. 27. 1) archidiacono: Iabed* c) officiales: *Iabde* d) officiales: *Ied* e) *causae*: *Iabede.* f) *fore*: *ib.* g) et (ci.: *dest*): *Iabed.* h) *attinet*: *Iube* i) subiacet: *Iabde.*

Cap. IV. a) *Decretalis emissa est ex ea, quae incipiens:* Venerabilibus fratribus *invenitur infra ad c. 7. (5. 11.)*

6) taliter: *ABCEFIabde* 7) *causae*: *dest: Codd. coll. Iabed.* 8) *ae*: *Be* 9) officiales: *B* *Iabed.* 10) *similibus*: *ACDE* 11) *an*: *BCDEFabde*; *aut*: *AC* 12) *valet*: *ABDEFabde*; *valetet*: *BC* 13) *causae*: *AC*; *eius* officiales: *Iabed* 14) *alios*: *CFabde* 15) *aut*: *BCFabde*; *vel*: *A* *ad*: *bd* 16) *vel*: *dest: C* 17) *alios*: *ibid.* 18) *ad*: *ibid.* 19) *ad*: *ibid.* 20) *ad*: *ibid.* 21) *ad*: *ibid.*



remittat, eadem die condemnationem faciens expensarum. Si vero iudex admittat eandem, licet tam appellatio quam ipsius iudicis delatio a superiore valeant<sup>1</sup> refutari: quia tamen iudex ipse, quantum in se fuit, a se iurisdictionem abdicavit eandem, appellatio deferens minus iuste, totius causae decisio in superioris est potestate transfusa, nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda, salvis iis quae super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

## CAP. VI.

Si appellans infra XXX. dies instanter non petit apostolos, appellatio renunciat. Si iudex, modo debito requisitus, illos non tradit, sed postea procedit: non valet eius processus. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Ab eo, qui appellat, infra triginta dies instanter apostoli peti debent, et eidem infra dictum tempus a iudice exhiberi: alias praesumitur appellatio suae renuciare appellans, si eos infra idem tempus petere praetermittat, etiamsi vadat aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam. Illud autem, quod felix reordinationis Innocentius Papa IV. praedecessor noster statuendum decrevit, ut, si is, a quo appellatur, apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc, si forte in causa procedat, nisi appellatio renunciatum fuerit, eius invalidus sit processus, tunc demum obtinet, quum iudex, super hoc cum debita instantia loco et tempore congruo<sup>1</sup> requisitus, eos expresse denegat, vel infra praesmissum tempus malitiose aut negligenter illi tradere praetermittit.

## CAP. VII.

Innovata per iudicem post definitivam sententiam, a qua appellatum exstitit, revocatur statim per iudicem appellatio, etiamsi ante appellationem fuerit innovata. Attentata vero post appellationem ante definitivam, non revocatur, nisi primo de veritate constiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuisset. Ioann. Andr.

## Idem.

Non solum innovata post appellationem, a definitiva sententia interiectam, debent semper, exceptis casibus, in quibus iura post sententiam prohibent appellare, ante omnia per appellatiois iudicem penitus revocari: sed etiam<sup>1a</sup> ea omnia, quae medio tempore inter sententiam et appellationem, quae postmodum infra decennium interponitur ab eadem, contingit<sup>2a</sup> innovari, ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa vero, quae post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellatiois causam veram esse constiterit, revocari non debent: nisi iudex appellatiois, postquam sibi constiterit, per appellationem emissam ex probabili causa fore ad se negotium devolutum, inibeat canonice iudici, a quo appellatum exstitit, ne procedat. Tunc enim, quicquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innovatum, est licet causa eadem non sit vera, per eundem appellatiois iudicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

## CAP. VIII.

Qui appellat extra iudicium, infra decem dies, ex quo scivit gravamen, appellare debet: postea per remedium iuris communis audietur, sed non per appellatiois remedium. Ioann. Andr.

## Idem.

Concertationi antiquae finem imponere praesenti constitutione volentes, statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus et quibuslibet extrajudicialibus acti-

bus, in quibus potest appellatio interponi, quisquis ex eis, gravatum se reputans, per appellatiois beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, infra decem dies, postquam sciverit, si velit, appellet: post decennium vero eidem aditus non pateat appellandi. Sed si per contradictionem debitam vel alia iuris remedia petierit revocari gravamen: ei, dummodo medio tempore his non consenserit, lapsus decendi non obsistat.

## CAP. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licet coram iudice non legatur. Hoc dicit Zenzel.

## Idem.

Appellatio, quam in scriptis iudici, a quo appellare volebas, te porrexisset proponis, non potest ex eo, quod coram ipso<sup>1</sup> lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

## CAP. X.

Iudex a quo compellere non potest appellatam a gravamine, ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius revocationem audiendam: qua facta in causa procedere poterit, eius contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset. H. d. Zenz.

## Idem.

Si a iudice, a quo propter gravamen, quod tibi proponis illatum, appellas, ad docendum, te fore gravatum, et ad audiendam revocationem eiusdem gravaminis, si de ipso docueris, tibi terminus praefigatur: nec coram eo, (quum ipse per se id videre habeat), hoc docere, nec etiam tanquam coram iudice, (quum per appellationem sit suspensa ipsius iurisdictione), comparere teneris, nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: alias, si non comparueris, et ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc libere in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

## CAP. XI.

A collatione capituli ad episcopum appellatur, si ut canonicus interfuit, secus, si ut prelatas. H. d. Dominicus.

## Idem.

A collatione beneficii, quum communiter per episcopum et capitulum in tuum praedictum factam esse proponis, non ad ipsum episcopum, si in ea ut praelatus interfuerit<sup>1</sup>, sed ad superiorum te oportuit appellare: alias, si ut canonicus interfuisset in ea, potuisti appellare licite ad eundem.

## CAP. XII.

Per appellationem interpositam a definitiva revocari potest interlocutoria, principali negotio praedecidens: alias non. Ioann. Andr.

## Idem.

Licet ab interlocutoria, per quam pacti vel prescriptionis, aut alia principalis negotii praedecidens vel iudicium nullum reddens exceptio est repulsa, non fuerit appellatum, si tamen a definitiva quae postmodum etiam ultra decennium promulgatur, appellari contingat: potest in appellatiois causa ipsum gravamen, per interlocutoriam eandem illatum<sup>1</sup>, licite per appellatiois iudicem emendari. Ubi vero interlocutoria super eo profertur, quod non parat praedictum negotii principalis, vel iudicium nullum reddit, nisi fuerit appellatum ab ipsa: per appellationem, a definitiva postea interiectam, gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

Tit. XV. Cap. VII. a) *Haece decretalis ex ea quae incipiens Venerabilibus fratribus invenitur infra ut c. 7. (5, 11.) vultur esse videtur.*

Tit. XV. Cap. V. 1) valet: BC.  
Cap. VI. 1) congrue: BC.  
Cap. VII. 1) et: ACDEF. 2) contigerit: Codd. coll.

Cap. IX. 1) interfuit: CDEFG.  
Cap. XII. 1) ill: deest: AC.

# SENTI DECRETALIUM

## LIBER TERTIUS.

### TITULUS I.

#### DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

##### CAP. I.

Clericus, ioculatoriam artem per annum exercens, si tertio monitus non desistat, ipso iure perdit privilegium clericale. Ioann. Andr.

##### Bonifacius VIII.

Clerici, qui, clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se ioculatoris seu goliardos faciunt aut buffones, et per annum illam ignominiosam exeruerint, ipso iure, si autem tempore breviori, et tertio moniti non resipuerint, careant omni privilegio clericali.

### TITULUS II.

#### DE CLERICIS CONIUGATIS.

##### CAP. I.

Si clericus coniugatus bonam habitum et tonsuram, clericali privilegio gaudeat, alias non. Ioann. Andr.

##### Bonifacius VIII.

Clerici, qui cum uirgine et virginibus contraxerunt, si tonsuram et vestes deferant clericales, privilegium retineant<sup>1</sup> canonis ab Innocentio Papa II. praedecessore nostro editi in favorem totius ordinis clericalis. Et quum iuxta Parisiense concilium nullus clericus astringi aut condemnari debeat a iudice saeculari: praesenti declarationis edito, huiusmodi clericos coniugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium saeculare, nec ab ipsis saecularibus iudicibus eos debere personaliter<sup>2</sup> vel etiam pecunialiter, (nec per unam viam concedatur eisdem iudicibus quod per aliam denegatur, nullatenus condemnari. In ceteris autem, vel nisi, ut praemittitur, tonsuram vel<sup>3</sup> vestes deferant clericales, etiam in praemissis eos gaudere volumus privilegio clericali.

### TITULUS III.

#### DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRAEBENDA.

##### CAP. I.

Distributiones quotidianae solent praesentibus, et intersunt divinis, dari deo et i. concessivum non obstantibus. Et qui ante illas properant, non tenent illas suas, et item de distributionibus quae dantur pro anniversariis defunctorum. Ioann. Andr.

##### Bonifacius VIII.

Consuetudinem, quae in quibusdam partibus inolevit, quae canonice et alii beneficiati, seu clerici cathedralium et aliarum collegiarum ecclesiarum, distributiones quotidianas, quae alias manualia beneficii seu vidualia nun-

cupantur, et tantum residentibus tribuantur, qualitercumque<sup>1</sup> in civitatibus seu aliis locis, in quibus ipsae consistunt ecclesiae, sint praesentes, licet divinis officiis non intersint, ex integro percipiant<sup>2</sup>, ac si continue in<sup>3</sup> ipsis ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitus improbantes: statuimus, ut distributiones ipsae quotidianae, in quibuscumque rebus consistant, canonicis ac aliis beneficiatis, et clericis ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis ecclesiis affuerint, tribuantur iuxta ecclesiae cuiuslibet ordinationem rationabilem iam factam seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit, (exceptis illis, quos infirmitas, seu iusta et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens ecclesiae utilitas excusaret,) rerum sic receptorum dominium non acquirat, nec faciat eas suas, immo ad omnium restitutionem, quae contra huiusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur. De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum.

### TITULUS IV.

#### DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

##### CAP. I.

Ad praesentationem religiosorum, etiam exemptorum, non debent in ecclesiis ipsorum rectores institui, nisi primo tantum eisdem assignetur, inde incumbenda onera salutare possint, et congrua sustentari; nec valet contraria consuetudo. Ioann. Andr.

##### Clemens III. alias quartus<sup>1,2</sup>.

Suscepti regiminis nos<sup>3</sup> cura solliciti, ut utilitatis subiectorum in illis praecipue, per quas animarum saluti consulitur, nunc novorum editione iurium, nunc antiquorum innovatione solliciti providere curemus. Sane fuit olim per seculum apostolicam provide constitutum, ut dioecesiani locorum ad praesentationem religiosorum nullum ad aliquam ecclesiam recipiant<sup>4</sup>, nisi tantum eis<sup>5</sup> de proventibus ipsius ecclesiae coram eis fuerit assignatum, unde iura episcopalia possint solvere, et congrua sustentationem habere. Verum, sicut nobis querela multorum frequens insinuat, religiosi exempti de proventibus parochialium ecclesiarum, in quibus nus obtinent patronatus, seu<sup>6</sup> rectorum praesentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annualium, quod rectores ecclesiarum ipsarum non possunt de residuo commode sustentari, et<sup>7</sup> episcopalia iura persolvere<sup>8</sup> ac alia incumbenda eis onera supportare, propter quod saepe contingit, quod non invenitur personae idoneae<sup>9</sup> quae huiusmodi ecclesias velit recipere, sicutque frequenter minus idoneis conferuntur, ex quo pericula imminet animarum. Nos itaque, volentes super hoc salubre remedium adhiberi, praesenti decreto statuimus et mandamus, constitutionem huiusmodi quoad omnes patronos ecclesiarum religiosos tam exemptos quam non exemptos et alios inviolabiliter observari, consuetudine<sup>10</sup> contraria non obstante.

1. l. III. Tit. IV. Cap. I. a. *Hae decretalis constat* H-KL. m. 71. b. percipiunt: H-K. c. res: *Cod. coll.* d. seu...

cosd.; *deest*: ib. c) et: *deest*: ib. f) id.; *deest*: H-K. g) cons.... obst.; *deest*: *Cod. coll.*

1. l. III. Tit. II. Cap. I. 1. *rethent*: *ADDEP* 2. *per-on. vel*: 3. *et*: *ADDEP*.  
1. l. III. 1. a. d. 1. et qual: *ED* 2. percipiunt: *DDG* 3. in:

*deest*: *Cod. coll.*  
Tit. IV. Cap. I. 1) Clem. IV.; *Cod. coll.* 2) nos; *deest*: *ADDEP* 3) solvere: *Cod. coll.* *H-K* 4) adhiberi: *ib.*

## CAP. II.

Beneficia vacantia in curia aliam quam Papa conferre non potest; quod si fecerit, irrita est collatio. Ioann. Andr.

Idem<sup>a</sup>.

Licet ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere ita, quod non solum ipsa, quam vacant, potest de iure conferre, verum etiam ius in ipsis<sup>1</sup> tribuere vacataris<sup>2</sup>; collationem tamen ecclesiarum, personatum, dignitatum<sup>b</sup> et beneficiorum apud sedem apostolicam vacantium specialibus ceteris antiqua consuetudo Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque, laudabilem reputantes huiusmodi consuetudinem, et eam auctoritate apostolica approbantes, ac nihilominus volentes ipsam inviolabiliter observari, eadem auctoritate statuimus, ut ecclesias, dignitates, personatus et beneficia, quae apud sedem ipsam<sup>c</sup> deinceps vacare contigerit, aliquis praeter Romanum Pontificem, quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive iure ordinariae potestatis ipsorum electio, provisio seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales vel etiam speciales sub quacunque forma verborum<sup>d</sup> receperit, (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis et expressa ab ipso Pontifice summo<sup>e</sup> auctoritas attributa,) conferre alicui seu aliquibus non praesumat. Nos enim, si secus actum seu attentatum fuerit, decernimus irritum et inane.

## CAP. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non conferat infra mensem a die vacationis: illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Ioann. Andr.

## Gregorius IX. in concilio generali Lugdunensi.

Statutum felicis recordationis Clementis Papae<sup>b</sup> praedecessoris nostri de dignitatibus et beneficiis in curia Romana vacantibus nequaquam per alium quam per Romanum Pontificem conferendis decernimus<sup>1</sup> taliter moderandum, ut ii, ad quos eorundem beneficiorum et dignitatum spectat collatio, statuto non obstante praedicto, demum post mensem a die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant tantummodo per se ipsos vel, ipsis agentibus in remotis, per suos vicarios generales, in eorum diocesisibus existentes, quibus id canonice sit commissum.

## CAP. IV.

In beneficiis vel impetratiombus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per ecclesias civitatis vel diocesis non comprehenditur cathedralis; sed per ecclesias provinciae metropolitanae et cathedrales reliquae includuntur. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII<sup>a</sup>.

Quamvis plenissima<sup>1</sup> sit alias in beneficiis interpretatio faciendi: literae tamen super obtinendis beneficiis impetratae debent, quum sint ambitiosae, restringi. Et ideo, si alicui usque ad certam summam provideri mandamus<sup>2</sup>, ei non in pensione, sed in beneficiis ecclesiasticis tantum volumus provideri, nisi de pensione in nostris literis mentio habeatur expressa. Quamquam sub nomine ecclesiarum civitatis comprehendatur alias ecclesia cathedralis: quum

tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua ecclesiarum civitatis vel diocesis provideri, ad cathedralem ecclesiam, quam propter ipsius honorem sub hac generalitate nolimus hoc casu includi, se mandatum huiusmodi non extendit. Secus autem<sup>3</sup>, quum mandamus in aliqua ecclesiarum provinciae provideri. Tunc enim et metropolitanae et ceterae cathedrales ecclesiae includuntur sub tali mandato, quum uberiori hoc casu, quam alio, impetranti gratiam facere videamur.

## CAP. V.

Impetranti beneficium saeculare providetur de beneficio per saeculares clericos usque ad praescriptionem legitimam possessio. Hoc primo. Clerico saeculari, priusquam impetranti simpliciter, non providetur de consueto per religiosos gubernari. II. d. secundo. Domin.

## Idem.

Quum de beneficio ecclesiastico, consueto clericis saecularibus assignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno vel pluribus saecularibus clericis, institutis in eo rectoribus, existit continue ac pacifice gubernatum, ut praescriptio legitima sit completa, etiamsi ante vel post religiosi quandoque ministraverint<sup>1</sup> in eodem. Quando vero scribitur, ut provideatur de aliquo prioratu alicui clerico saeculari: provideri non potest de prioratu, qui per religiosos iuxta modum praemissum est solitus gubernari, nisi hoc in literis caveatur expresse.

## CAP. VI.

Habere personatum cum cura, et praebendam, cui annexa est parochialis ecclesia, non est contra concilium generale. Ioann. Andr.

## Idem.

Super eo, quod praebendas, quibus parochiales ecclesiae sunt annexae, in quibus spirituale iurisdictionem secundum ecclesiae vestrae consuetudinem approbatam, et sic secundum aliorum interpretationem curam animarum habetis, simul cum personatibus, quorum aliquibus cura imminet animarum, in eadem ecclesia obtinetis, vobis, quum hoc generali concilio non obviet, dispensatio necessaria non existit.

## CAP. VII.

In impetratione beneficiorum inspicitur data, non praesentatio vel receptio. Ioann. Andr.

## Idem.

Eum, cui canonicus alicui ecclesiae a sede apostolica est collatus, licet nondum sit in ea receptus, decernimus in assuetione praebendae iuxta suae provisionis ordinem omnibus praefereendum, quibus postmodum in ipsa ecclesia similis gratia est concessa; licet isti primo suas literas praesentaverint, et primo recepti fuerint in eadem.

## CAP. VIII.

Per literas apostolicas, non facientes de defectu ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio provideri; ad ordinem tamen su faciet proximis temporibus promoveri. Ioann. Andr.

Idem<sup>a</sup>.

Si pro clericis pauperibus vel aliis nostras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamsi animarum cura sit annexa

tamen intentionis nostrae non est, ut, si<sup>5</sup> quando sunt providendo alicui super certa summa pecuniae scripta nostra dirigitur, debeat ei, pro quo scribitur, [non] in pensione aliqua, sed in ecclesiasticis solummodo beneficiis provideri, auctoritate praesentium<sup>6</sup> duximus statuendum, ut nullus per literas apost. super cuiuscunque provisione impetratas seu etiam impetrandas ad providendum in quavis provisione<sup>7</sup> cuiuscunque compelli possit, nisi expressam literae ipsae de pensione fecerint mentionem.

Cap. VIII. a) Tracta fuit de extravagante, quae incipiebat: Venerabilibus fratribus alias: Super provisione, et fuit Alexandri: Ioann. Andr. — Quum de reatibus in Coll. coll. non invenitur, verba Summae Monacensis (in Cod. M) afferre nobis liceat: Super provisione receptus in minoribus ordinibus ad beneficium per literas ap. ab illo non est revocendus propter hoc quod in literis de minoribus ordinibus mentio non fiat, dummodo in proximis IV. temporibus ad ordinem promovatur.

1) brev. dest: He 2) suscitantiibus: Ib 3) cl.: dest: Ib 4) civitatum: Ib 5) si: dest: Ib 6) ap.: L 7) pensione cuiuscunque: He

Tit. IV. Cap. II. 1) ad ea: ADEFG; ad ear.: B; ad ipsa: G 2) vacatura: Coll. coll.

Cap. III. 1) decrevimus: CHJ

Cap. IV. 1) plenissima: ADEFG 2) mandamus: BEFG 3) est:

BCDEF; Cap. V. 1) ministraverunt: AC



CAP. XIII.

Si post gratiam, nihil factam a Papa de canonizata et praebenda, Bononiensium canonici, hoc ignorantes et ignoranti praebendam conferunt post vacanteam; non tenet collatio. H. d. Joann. Andri.

Idem.

Si, postquam canonicum in aliqua ecclesia tibi contulimus, et de praebenda nulli alii de iure debita, inibi proxime<sup>1</sup> vacatura, mandavimus provideri, hi, ad quos in ea spectat collatio praebendarum, praebendam, quae vacabit<sup>2</sup> ibi postmodum, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum praedictum attentata nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quod canonicus auctoritate apostolica fuisset effectus, ius ad obtinendum praebendam proximo vacaturam ibidem tibi acquisivimus existit, eandemque<sup>3</sup>, quam cito vacavit, ex quo nulli alii debebatur, iuste petere potuisti, et ideo a praedictis, licet ignorantibus, alteri conferri nequivit.

CAP. XIV.

Si Papa det licentiam legato suo recipiendi auctoritate apostolica resignationes beneficiorum legationis suae, libere in manibus suis factae, et illa beneficia conferendi; secundo Papa, de praedicta potestate non habita mentione, canonizatum et praebendam, si vacat, vel quam primo vacaverit in aliqua ecclesia legationis, tibi conferat; tertio canonizatus ipsius ecclesiae remittet, et legatus etiam, ignorans collationem nihil factam, confert tibi praebendam praedictam: non tenet collatio legati, sed nihil illa praebenda debetur. Hoc dicit Joann. Andri.

Idem.

Dudum venerabili fratri nostro S. episcopo Praenestino<sup>1</sup>, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostra resignationem ab obtinentibus beneficia ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea vellent libere in eius manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa, nos postmodum, de concessione huiusmodi non habita mentione, Nicolao de Bonefac.<sup>2</sup>, camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso presbyteri cardinalis, canonicum Lexoniensis<sup>3</sup> ecclesiae, quae in partibus illis<sup>4</sup> existit, et praebendam nulli alii de iure debitam, si qua tunc vacabat in dicta ecclesia, contulimus, et sibi proximivimus de eisdem. Si vero nulla talis praebenda vacabat ibidem: nos praebendam, proximo inibi vacaturam, conferendam dicto camerario, quum vacaret, donationi apostolicae duximus reservandam, decernentes extunc irritum et inane, si secus super hoc a quoquam contingeret attentari, certis sibi ad hoc executoriis deputatis. Quumque postmodum Nicolaus Vasalli clericus canonicum et praebendam, quos in dicta Lexoniensis ecclesia obtinebat, in dicti episcopi manibus resignasset, et<sup>5</sup> dicta potestatis praetextu eos idem episcopus, collationis, provisionis, reservationis et decreti praedictorum forsitan ignarus, Guillelmo Vasalli presbytero contulisset, dicti executores, collatione non obstante praedicta litterarum nostrarum auctoritate praebendam eandem dicto camerario, velut sibi debitam, contulerunt, quem dictus presbyter, praetextu<sup>6</sup> collationis per dictum episcopum sibi factae, quod praebendam ipsam pacifice possidere valeat, non permittit; propter quod idem camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur.<sup>7</sup> Nos igitur, attendentes, quod, etsi memorato episcopo praedictam concessimus<sup>8</sup> potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit maior, licet eadem potestas etiam in praedictis, propter quod nostra, qui eandem praecipuimus potestatem, potior debet esse conditio, praesertim<sup>9</sup> quod secundum canonicas et legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quamquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat; considerantes quoque, quod nos, exposito nobis de potestate praedicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipsa, quia foret absurdum, si tam lata<sup>10</sup> nostra impediretur potestas, et si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus supra dictis, oporteret nos de saepe dicta potestate specialem facere mentionem, et quod decretum nostrum praedictum, maxime hi, ubi iam dictus camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexoniensis effectus<sup>10</sup> canonicus, statim ignorantes ligaverat, quum super incerto non esset editum, nec ex alieno penderet arbitrio vel voluntate cuiusvis, qui ac-

ceptandi potestatem haberet, et idcirco pro illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, et potestatem praedictam, quantum ad praesentem speciem, revocasse, quae in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantum agitur, et non de praedictio episcopi memorati, ab ignorante potuit revocari, nec post revocationem huiusmodi ius, per eum in alium etiam ignorantem in re revocata transferri, ad instar etiam servi calendario praepositi, qui post mortem domini praepositi mutatas pecunias accipientis non facit, licet inter contrahentes mors domini praepositi revocans fuerit ignorata, et domini, qui peculum, quod proprio servo concesserat, statim perimit, quum in eo suam mutaverit voluntatem: discretioni vestrae mandamus, quatenus praefatum presbyterum monitione praemissa per censuram ecclesiasticam compellatis, ut, collatione de canonizata et praebenda praedictis per dictum episcopum sibi facta, quae nulli existit, non obstante, dicto camerario praebendam ipsam omnino dimittat, et eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

CAP. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem et praebendam, praefertur priori, qui solum praebendam impetraverat, si praebenda dignitatis est annexa; alias non. H. d. Joann. Andri.

Idem.

Quia saepe dubitatur a multis, si canonicus alicuius ecclesiae sit collatus a sede apostolica successive duobus, fueritque mandatum primo de praebenda, secundo vero de praebenda et dignitate, personatus vel officio, quum se facultas obtulerit, provideri, quis ipsorum in praebenda, quae cum dignitate, personatu vel officio vacat ibi, postmodum debeat de iure praeferrri: nos, dubitationem huiusmodi sopire volentes, praesenti declaramus edicto, primum, quum sit tempore anterior, cui per mandatum secundum praedictum, aut ius ipsius absorberi non debet, ex quo de intentione mandantis contraria non apparet, praefendum esse in dicta praebenda, nisi vacati dignitati, personatus vel officio sit annexa. Nam si esset annexa, secundus, cui debetur dignitas, personatus vel officium, praeferreretur in ipsa.

CAP. XVI.

Mandatum providendi de dignitatibus vel beneficiis aliis ecclesiasticis, curata non includit, non expressa cura. H. d. inspie ad §. Illis. — §. 1. In beneficii provisione modus detentus non includitur, si alii modi providendi exprimentur. H. d. — §. 2. Beneficia literae, unum modum exprimentes, alios non includunt. H. d. — §. 3. Mandatum, simpliciter duos includens, alterum solum non adstringit, et e converso directum uni duos non afficit. H. d. Doms.

Idem.

Quum in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, maior quam in iis, qui ad alia promoveuntur, idoneitas requiratur: intentionis nostrae nequaquam existit, ut, quum aliquibus de ecclesiis, personatibus, dignitatibus vel aliis beneficiis quibuscumque de animarum cura mentio non habita providendi mandamus, ipsis de iis, quibus huiusmodi cura imminet, possit aut debeat provideri. §. 1. Illis vero, pro quibus scribimus, ut provideatur eisdem de personatibus vel dignitatibus, etiamsi curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, praesentationem vel dispositionem spectantibus quorumcumque, provideri nequit de praefaturis, personatibus vel dignitatibus, ad quos seu quas per electionem illi, qui eis habent praecia, assumuntur. §. 2. Quum autem inter collationem, praesentationem et institutionem differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicuius collationem spectante providendi mandetur, de illo, quod ad eius praesentationem vel institutionem pertinet, providendi non poterit, nec etiam e converso. Expresso enim uno casuum praedictorum, mandatum super hoc factum, quod debet de sui natura restringi, ad alios extendi non debet. §. 3. Si vero de beneficio ad aliquorum collationem vel praesentationem spectante, non adiecto: „communiter vel divisim,<sup>4</sup> provisio iniungitur faciendi: in beneficio, quod ad collationem vel praesentationem alterius ipsorum tantum pertinet, adimpleri non potest; sicuti, si de beneficio, spectante ad collationem unius, provisio iniuncta fuisset, impleri non possit in beneficio, cuius collatio ad eum simul cum alio pertineret.

Tit. IV. Cap. XIII. 1) proximo: ACDEF 2) vacavit: ABDEFU; vacaverit: C 3) omnesq. Coll. coll. Cap. XIV. 1) Penestrino: CDFG; Palestino: F 2) Buefa: A; Buefa: F; Bonefac: DG; Beneficia: B 3) lep.: Lexoniensis 4) ipsis:

ACDEF 5) et... praet.: deest: A 6) occasione: DEFG; occasione non praetextu: A 7) concessissimus: CDFU 8) eo praes.: DEFG 9) late: ACDEFU 10) est.: deest: ACDEFU; factus: B.

## CAP. XVII.

Si tibi collatum aut dissensum non alteri conferri non potest, nisi tibi in antea datus ad consentiendum esset clausus, et tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, potero consentire. Ioann. Andr.

## Idem.

Si tibi absentem per tuum episcopum conferatur beneficium, licet et per collationem huiusmodi, donec eam ratam habueris, ius in ipso beneficio, ut tunc dici valeat, non acquiritur; ipse tamen episcopus vel quicumque alius de ipso beneficio, nisi consentire recuses, in personam alterius ordinare nequit. Quodsi fecerit, eius ordinatio, facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si episcopus, notificata tibi collatione, ad consentiendum terminum competentem assignet: nisi consensers, poterit, eo lapsa, beneficium libere tui videri expedire conferre. Antequam tamen ipsum contulerit, tuum poteris, non obstante, quod lapsus sit terminus, praestare consensum<sup>1)</sup>, et extunc de ipso non poterit alter ordinari.

## CAP. XVIII.

Qui vi vel iniuste occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem beneficium curatum aliquod occupat, est ipso iure privatus iure, quod in illo vel ad illud habebat. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Eum, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter iniuste intrudit in eo, decernimus ipso iure fore privatum beneficio, quod cum cura similis primitus obtinebat. Non enim decet, ut stultus melioris quam peritus conditionis existat, vel quod invasor eo, qui iuste ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper ut violenti, qui auctoritate, vel verius temeritate, propria occupare dignitates, personatus aut alia quaecunque ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non virtutis amore, poenae saltem formidine a suae temeritatis audacia refrerentur: eo ipso ius, si quod in dignitatibus, personatibus et beneficiis occupatis taliter, vel ad ea ipsis forsitan competeat, amittunt.

## CAP. XIX.

Habens potestatem apostolicam personae idoneae de beneficio providendi, alias beneficiis sufficienter providere non poterit, nisi in literis hoc exprimat, et tunc unum simplex obtinenti providebit. Si vero conceditur, ut provideat beneficia obtinenti: ad duo tantum referatur, et contra factum est nullum. H. d. Dominicus.

## Idem.

Is, cui conceditur, ut auctoritate apostolica possit unius personae idoneae in sua vel alia ecclesia providere, alicui, aliud beneficium sufficiens obtinenti, providere non potest, nisi primo ille beneficium, quod obtinet, omnino dimittat, vel nisi in concessione huiusmodi sit expressum, quod alias beneficiatae valeat providere personae. Tunc enim providere poterit unum duntaxat beneficium obtinenti, dum tamen illi cura non imminet animarum. Si vero concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere: huiusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia sine cura restringi. Provisio quoque facta contra praemissa eo ipso viribus non subsistet<sup>2)</sup>.

## CAP. XX.

Si quis ignorans recipiat beneficium, prius reservatum vel alteri collatum per Papam, si ex quo scivit, illud sine difficultate dimittit, recipere priora beneficia, propter illud dimissa, alias non. Ioann. Andr.

## Idem.

Si beneficia, quae per sedem apostolicam conferuntur aut decreto interposito reservantur, interdum contingat ab iis, ad quos alias pertinet collatio eorumdem, aliquibus huiusmodi collationem seu reservationem ignorantibus de facto conferri, et beneficia, quae illi tenebant antea et<sup>1)</sup> post praedictorum ademptionem dimissa per eos alibi assignari: ne talis ignorantia eis, quomodo sint sine culpa, praedicialis existat, statumus, ut, si ipsi, de collatione seu reservatione praedicta postea certiores effecti, sublata difficultate quacunque omnino dimiserint beneficia, sine sibi de facto collata, ad beneficia sua priora, collatione quibuscunque personis facta de ipsis nequaquam obstante, libere revertantur; alioquin recondi ad ea, si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis, sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem

quoque modum in dimittendo recepta et recuperando dimissa quoad omnes alios, qui forsitan occasione praedicta sua dimiserint beneficia, et dimissa per alios fuerint assecuti, per omnia decernimus observandum.

## CAP. XXI.

Taciturnitas beneficij, etiam modici, vitat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quae, etiam legitime super duobus obtenta, ad duo prima recepta referunt. Item provisio alicui facta de beneficio, non obstante, quod aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit. H. d. secundum Zenz.

## Idem.

Non potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti procedere, qui aliquod, quantumcumque modicum, beneficium subicitur in eadem. Illud autem apostolicae sedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia, si alias canonice conferantur eidem, possit recipere ac simul licite retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quae cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. Quum vero tibi, non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris, a sede praedicta<sup>2)</sup> de aliquo beneficio provideri contingit: per hoc tecum, ut primum beneficium cum secundo retinere valeas, non intelligitur dispensatum. Hoc enim solum praedicta operatur expressio, quod facta tibi gratia nequeat subreptitia iudicari.

## CAP. XXII.

Mandatum legati super faciendis provisione, per Papam confirmatum, papalis gratia est concessa. Zenzel.

## Idem.

Si apostolicae sedis legatus, volens tibi suae legationis auctoritate in certa ecclesia providere, canonicatum et praebendam nulli alii de iure debitos, proximo in ipsa ecclesia vacaturos, collationi suae reservet, et decernat irritum et inane, si secus super hoc contigerit attentari, certis, qui eos tibi conferant, quum vacabant, executorialibus per suas literas deputatis; nosque postmodum, plena de his facta narratione, quod ab ipso legato factum existit ratum et gratum habentes, ad auctoritate apostolica confirmamus, et<sup>2)</sup> eisdem executorialibus vel aliis nostris damus literis in mandatis, ut in huiusmodi provisionis negotio auctoritate nostra procedant iuxta ipsius legati continentiam literarum: certum est, quod, quum ipsa provisio ipsius legati<sup>3)</sup> post impertitum a nobis auctoritatem nostra censeatur effecta, omnibus, quibus postea mandavimus in eadem ecclesia providendi, etiam si canonicatum ipsius ecclesiae duxerimus conferendum eisdem, de iure praeferrari debetis in praebenda postmodum inibi vacatura.

## CAP. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii, licet modici, nisi constat, provisionem factam proprio motu Papae, qui denum intelligitur, si hoc in litera exprimat. H. d. Zenz.

## Idem.

Si motu proprio alicui, aliquod beneficium obtinenti, conferamus aliud, de illo non habita mentione: non ob hoc gratiam huiusmodi, quae de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari. Secus, si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam gratiam huiusmodi faciamus. Tunc enim, quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea, ipsam veluti subreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censetur, quum hoc expresse cautum fuerit in eadem.

## CAP. XXIV.

Collatio, facta motu proprio Papae, pluribus beneficiis in eadem ecclesia vacantibus simul, intelligitur facta de pinguiori; sed, si beneficia sunt aequalia, ad eam spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero, facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur. Si sint aequalia, eligit qui alias conferbat. Quo mediante ius eligit, et etiam contra. Hoc dicit secundum Zenz.

## Idem.

Si, pluribus simul in aliqua ecclesia vacantibus dignitatibus vel praebendis, nos de hac vacatione incerti dignitatem vel praebendam, si qua nulli alii de iure debita in ipsa vacat ecclesia, cuiquam in genere conferamus: gratiam

Tit. IV. Cap. XVII. 1) assensum: *Codd. coll.*

Cap. XIX. 1) absentem: *Id. Id.*

Cap. XX. 1) et: *dest. Codd. coll.*

Cap. XXI. 1) praefata: *ABCDF*; apostolicae: *G*

Cap. XXII. 1) super: *BC* 2) vel: *ABB* 3) ipsius leg.: *dest.*

*Codd. coll.*

huiusmodi, si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem, referri volumus ad dignitatem vel praebendam, quae inter illas maioris censetur esse valoris; seu si sint forsan aequales, ad eam, quam is, cui conferimus, infra decennium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius ipsa gratia fuerit per nos facta: eam, (ut hoc casu, prout iuri congruit, restringatur,) ad illam, quae minoris valoris existit, seu, si sit aequalitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, infra dictum tempus elegerit, postquam sibi huiusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum, prout ad eum pertinet, infra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio libere devolvatur.

## CAP. XXV.

Non debetur expectanti praebenda, quae per episcopum praebendarium mortalem vacat. II. d. secundum Zeuz.

## Idem.

Quum in ecclesia tua, quae XII. canonicorum et XIII. praebendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in capitulo tanquam canonicus, licet canonicus non existat, et unam de dictis praebendis sicut unus canonicus obtineat in eadem: certum est, eum, cui auctoritate apostolica provideri mandatur, de praebenda, nulli alii de iure debita, proximo in ipsa ecclesia vacatura, praebendam, quam per mortem episcopi vacare contingit, (ne contra dictam consuetudinem, cui per praefatum mandatum non intelligitur derogari, futuris episcopis praebenda carcat, et dictus canonicorum numerus amplietur,) habere non posse, sed expectare debere<sup>1</sup>, quousque vacet alia, oportebit eundem.

## CAP. XXVI.

Per adeptionem secundi beneficii curati, cuius fructus alter ex causa percipit, non vacat primum. Ioann. Andr.

## Idem.

Si, tibi concessio a nobis, ut fructus beneficiorum, quae usque ad certum tempus in tua vacabunt dioecesi, percipere valeas pro solvendis debitis, quibus est tua ecclesia onerata, beneficium vacans postmodum, curam habens animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti te conferre contingat: aequum est, ut, quamdiu fructus ipsis perceperis, primum non debeat reputari vacare.

## CAP. XXVII.

Quum mandatur alicui non sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri praebenda: sacerdotalis dimidia vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

## Idem.

Cui de non sacerdotali praebenda provideri mandatur, sibi etiam volenti sacerdotalis auctoritate mandati huiusmodi conferri nequit. Similiter, si in ecclesia, in qua integrae ac dimidiae praebendae habentur, mandetur integra conferri praebenda, quamquam ille, pro quo scriptum existit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem, quum<sup>1</sup> iniungitur provideri<sup>2</sup> alicui de praebenda certi valoris, ut<sup>3</sup> in praebenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit<sup>4</sup> adimpleri<sup>5</sup>. Non enim huiusmodi mandata, (quorum fines diligenter servari oportet,) debent ad casus alios, quam expressos, extendi.

## CAP. XXVIII.

Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile, eius possessore irrequisito, conferri potest, non autem eius possessio dari. Secundum Zeuz.

## Idem.

Licet episcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas, postquam aliud recepisti consimile, ac ipsis possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, possit alteri de iure conferre: illum tamen, cui contulerit, non debet, te non vocato, quam tibi forsan ius possit competere<sup>1</sup> retinendi, in possessionem ipsius inducere corporalem.

## CAP. XXIX.

Sacerdotalis praebenda per simplex mandatum de providendo non nisi apto vel sacerdotium est conferenda. II. d. secundum Zeuz. et istud summarium potest adaptari utrique lectione, posita in tertia glossa. Doniu.

## Idem.

Ei<sup>1</sup>, cui provideri mandatur simpliciter de praebenda proximo vacatura, sacerdotalis praebenda conferri non potest, si nondum in aetate tali existat, quod possit ad sacerdotium promoveri; sed aliam expectare debet.

## CAP. XXX.

Ex mandato sedis apostolicae expertatus ex certa causa, ad deficientem beneficium potere impeditur. II. d. secundum Zeuz.

## Idem.

Si pauper clericus, cui, quum beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio luatae suae probitatis merita per episcopum providere, aliud, antequam sit provisum eidem, beneficium fuerit assecutus: providere sibi episcopus, quum cesset causa mandati, de cetero non tenetur.

## CAP. XXXI.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat: primo possessore, deinde maior praerogativa praefertur. II. d. secundum Zeuz.

## Idem.

Si a sede apostolica vel legato ipsius uni, et ab ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quae collatio fuerit primo facta: erit potior conditio possidentis. Si vero neuter possideat: is, cui sedes ipsa contulit vel legatus, propter conferentis amplio rem praerogativam erit alteri praefertendus.

## CAP. XXXII.

Religiosus habens prioratum vel ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia papae: ipso iure vacat primum. Quod si statim non dimiserit: efficitur ineligibilis, et privatur utroque. Eadem est poena in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi infra mensem alterum dederint et alterum dimiserint. II. d. usque ad §. Prohibemus. Ioann. Andr. §. I. Prioratus ecclesiae vel administrationis unius monasterii, solidae per ipsius monachos gubernari, absque sedis apostolicae licentia alterius monasterii monachi non committuntur, nec commissa dimittuntur. Qui contra fecerint, sicut privati potestate ordinandi praedicta ea vice, et defertur ad discreta in non exemplis, et ad Papam in exemplis. Recipientes vel definentes, alias diligentes, sunt ineligibiles ipso iure. II. d.

## Idem.

Quum singula officia sint singulis committenda personis, et dissolutionis ac evagationis materia sit religiosis prae ceteris aufferenda: praesenti prohibemus edicto, ne aliqui monachi vel religiosi alii pluribus prioratibus vel ecclesiis, curam habentibus animarum, etiam eadem cura non per ipsos, sed per presbyteros, ad eorum praesentationem per episcopos institutos, habeat exerceri, absque sedis apostolicae auctoritate praesens praesument, nisi forte unus ex eis ab alio dependeat, vel ad invicem sint annexi; statuentes, ut, quicumque ipsorum prioratum vel ecclesiam talem obtinens alium receperit; primum, quo sit ipso iure privatus, statim omnino dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, libere alteri conferendum. Quod nisi fecerit, ex tunc eo ipso efficitur ineligibilis, et tanquam ambitiosus ab utroque penitus repellatur. Circa eos autem, qui plures prioratus vel ecclesias huiusmodi non tenent, providemus, ut infra mensem, postquam praesens constitutio pervenerit ad eosdem, unum ex ipsis, quem retinere voluerint, reliquis dimissis eligere teneantur, alioquin extunc poenis subiacent supra dictis, §. I. Prohibemus insuper, ne prioratus vel ecclesiae, aut administrationes seu officia unius monasterii, consueta per eisdem monachos gubernari, committantur deinceps absque auctoritate sedis eiusdem alterius monasterii monachi gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem; sed per eos, ad quos pertinent, libere ordinentur, quum illis non liceat habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum, nisi canonice transferantur ad ipsa, prioratus, ecclesiae, administrationes vel officia gubernare. Qui vero contra prohibitionem praesentem praedicta de cetero alienis monachis commiserint, vel dimiserint iam commissa, ea vice ordinandi de ipsis sint potestate privati,

Tit. IV. Cap. XXV. 1) deb.; decret. CP.

Cap. XXVII. 1) quum vero; AG; et quum; G

ABC 2) ut... valor.; decret. ABCD 3) poterit; ACD

2) ut providentur; B

5) impleri; EFG

Cap. XXVIII. 1) ius competetori; A; posset competere; B.

Cap. XXIX. 1) si; DFG.

et de eis per dioec. esanos, si exempta non fuerint, alioquin per sedem apostolicam ordinentur! Ii autem, qui ea suscipere vel suscipere praesumpserint detinere, reddantur intelligibiles ipso iure.

## CAP. XXXIII.

Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes monachi vel canonici non vocantur; nisi consuetudo habeat, eos non vocari. H. d. secundum Zenz.

## Idem.

Quum in ecclesiis canonicorum receptio aut praebendarum vel beneficiorum collatio imminet facienda: absentibus canonicis, si commode fieri valeat, sunt vocandi; nisi consuetudo habeat, eos ad talia non vocari. Alioquin, quod in eorum absentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debet.

## CAP. XXXIV.

Beneficia mortuorum etiam in loco vicino curiae Romanae per duas diaetas legales, vel in ipsa vacante, ibi censum, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, et ibi causa Romanae curiae morantium, vel translata curia cum sequentium, et in itinere decedentium, vel in loco, unde recessit curia, in quo remanserunt infirmi, conferri nequeunt per alium, quam per Papam. H. d. secundum Zenz.

## Idem.

Praesenti declaramus edicto, statutum felicis recordationis Clementis Papae praedecessoris nostri de beneficiis apud sedem apostolicam vacantibus, per alium quam per Romanum Pontificem minime conferendis, locum habere in beneficiis, quae legati aut nunciis sedis eisdem vel quibus alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa, obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis ipsi curiae mori contingat, quemadmodum si in loco, ubi eadem curia residet, morentur. Idem est, si aliquis curialis, (etiam ecclesia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis seu alia quavis causa ad locum curiae vicinum recedens, in huiusmodi loco vicino decedat; dummodo ibi, etiamsi erat ad ipsam curiam reversurus, eius domicilium seu domus propria non existat. Loca vero intelliguntur vicina eidem curiae in praemisissis, quae remota ultra duas diaetas legales, quas hoc casu sic specialiter volumus computari, a loco, ubi moratur ipsa curia, non existunt. Sane, si quis in loco, ubi degit curia, suae originis domum habens, diem claudat extremum in ea: ipsius beneficia sub praedicto non aliter includantur? statuto, quam si curialis esset antea, et ibidem occasione curiae moraretur. Porro, quum curiam de loco ad locum transferri contingit, si curiales, in itinere, (dum curiam sequuntur eandem,) vel in loco, unde recessit ipsa curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis: praemissum statutum, quantumcumque locus ubi decedunt, ab ipsa curia sit remotus, ad illos beneficia se extendit.

## CAP. XXXV.

Mors Papae tollit, ne parochiales ecclesiae in curia vacare dicantur. H. d. secundum Zenz.

## Idem.

Si apostolica sede vacante aliquas parochiales ecclesias vacare de cetero contigerit<sup>1</sup> apud ipsam: statuiamus, ut de eis, ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre, per eos, ad quos pertinet, possit libere ordinari, constitutione felicis recordationis Clementis Papae praedecessoris nostri de beneficiis, apud sedem ipsam vacantibus, per alium quam per Romanum Pontificem minime conferendis, vel alia quavis contraria super hoc edita non obstante. Idem volumus et de illis, quae ibidem ipso Romano Pontifice vivente vacabant, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

## CAP. XXXVI.

Gratia alieni concessa, ut providere possit personis idoneis in certa ecclesia, personis non expressis, non expirat re integra obita concedentis; sed, si personae essent expressae, Ioann. Andr.

## Idem.

Si cui, nulla personarum facta expressione, sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa ecclesia providere, vel beneficia, quorum collatio est ad sedem apostolicam legitime devoluta, conferre, contra idem sedem auctoritate per censuram ecclesiasticam compescendo: huiusmodi concessio, quam, quum speciale gratium continet, decet esse mansuram, non expirat etiam re integra per obitum concedentis. Secus, si super provisione certae personae facienda sit data potestas eidem non ob suam, sed eius, qui provideri mandatur, gratium vel favorem; illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

## CAP. XXXVII.

Qui ex licentia circa incertos concessa absque titulo ad sacros ordines clericus promovet, eis tenetur providere. Duae licentiae promovendi vel etiam promovendis, eis, promissis ad sacros sine titulo, providere tenebunt. H. d. Zenz.

## Idem.

Si episcopus, cui nullis personis expressis in genere commisit, ut vice tua ordines in tua dioecesi celebraret, ad sacros ordines promoverit quempium titulum non habentem: ei, quum in culpa fuerit taliter ordinando eundem, tenebitur vitae necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium<sup>1</sup> de competenti beneficio sit provisum. Si vero certas commisit<sup>2</sup> eidem ordinare personas: tui, qui praevidere<sup>3</sup> hoc casu, an habentem titulum, debuisti, taliter ordinato ad praedicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus dioecesis datur licentia, ut possint a quo voluerint episcopo ad omnes sacros ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuant licentiam, quum cum dare non debeant titulum non habenti, ad praemissa, si titulum non habeant, obligantur.

## CAP. XXXVIII.

Si prius loco Papa dedit licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta, secundo aliquod de his conferat specialiter, vel conferri mandet: species generi derogat ita, quod secundo beneficium debetur. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis tibi nuper in genere potestatem dederimus beneficia sex clericorum tuorum cedentium vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis conferendi: canonicatum tamen et praebendam, quos in tua ecclesia, in qua post praedictam<sup>1</sup> gratiam tibi factam mandavimus cuidam specialiter provideri, obtinebat quidam ex isdem tuis clericis nunc defunctus, conferre non potes, quum illi, pro quo scripsimus, debeantur. Nam primae generali gratiae tibi factae derogat posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem. Simili ratione, si post facultatem tibi concessam a nobis conferendi beneficia tuae dioecesis, quorum collatio est ad sedem apostolicam devoluta, nos eorum aliquod, antequam tui conferas, conferamus specialiter alicui vel conferri mandemus, de concessionem tibi facta non habita mentione: facta per nos collatio canonica est censenda.

## CAP. XXXIX.

Revocatio gratiae non tollit ius quaesitum, sed quaerendum, nisi ius annexionis aliud indicat; nec tamen tollit ius quaerendum, antequam iuri digniori, quam quaesito, H. d. secundum Zenz.

## Idem.

Si is, cui de canonicatu, praebenda<sup>1</sup> et dignitate, personatu vel officio per felicis recordationis Nicolai vel Coelestini praedecessorum nostrorum literas gratia in aliqua ecclesia facta erat, constitutionis nostrae revocatoriae tempore canonicatum et praebendam, dignitatem, personatum vel officio alicui non annexam, erat adeptus: licet dignitatem, personatum seu officium inibi expectaret, propter expectationem huiusmodi privatus non intelligitur iure, quod in canonicatu et praebenda fuerat canonice assecutus; ius

TIT. IV. Cap. XXXII. 1) ordinetur; Codd. coll.  
Cap. XXXIV. 1) eadem causa cessante ad ipsam curiam reversurus in huiusmodi: AG; nec causa cessante in huiusmodi: E 2) includuntur; DEFG 3) ubi BE.  
Cap. XXXV. 1) contingerit; BE

Cap. XXXVII. 1) per al.: ACDE 2) commississet: ACDEFG; commisit: B 3) providere: AD  
Cap. XXXVIII. 1) dictam: CD  
Cap. XXXIX. 1) et praeb.; F; et de praeb.: D



tamen, quod ad dignitatem, personatum vel officium competeat eidem, iuxta verba dictae revocationis<sup>a</sup> intelligitur revocatum. Non sic autem, si canonicatum cum dignitate, personatu aut officio, conferri tantum canonico consuetis<sup>2\*</sup>, fuerat assecutus sub expectatione praebendae; quum ius magis dignum, quod iste in dignitate, personatu seu officio huiusmodi iam habeat<sup>3</sup>, ius minus dignum canonicatus retineat, cuius canonicatus ratione ius eidem saluum remanet<sup>4</sup>, ad praebendam nulli alii debitam apostolica ante ipsum auctoritate recepto. Sed<sup>5</sup> et si episcopi vel alterius cuiuscunque collatione vel provisione adeptus fuerat<sup>6</sup> in eadem ecclesia dignitatem, personatum sive officium, conferri tantum canonico consueti<sup>7</sup>, praefatus, qui canonicatum auctoritate apostolica iam habeat<sup>9</sup>, idem erit censendum.

## CAP. XL.

Obest revocatio gratiae praebendam expectantem et decreti interposito etiam ignorantem. H. d. Zenz.

## Idem.

Quodam per literas felices recordationis Nicolai Papae praedecessoris nostri canonicum sub expectatione vacaturae praebendae in certa ecclesia obtinente, successor eius Coelestinus cuidam alteri similen in eadem ecclesia gratiam fecit, quem omnibus, etiam ante ipsum auctoritate apostolica vel quavis alia in ecclesia ipsa receptis, voluit anteferi, cum interpositione decreti. Priusquam tamen ad primum et eius executores secundae gratiae notitia pervenisset: vacans praebenda eidem primo per suos fuit executoribus collata. Post huiusmodi autem<sup>1</sup> et ante factam secundo collationem ipsius praebendae, nostra constitutio revocatoria emanavit. Et quoniam quis eorum ius habeat in praebenda huiusmodi dubitatur: nos neutrum illorum habere ius decernimus in eadem. Prima enim collatio, post et contra decretum a dicto Coelestino interpositum facta, licet ab ignorantibus et etiam ignorantem, non obtinet firmitatem. Ius vero, quod secundo ad praebendam, non in praebenda huiusmodi competeat, quum nostram revocationem eius collatio non praecesserit, per eam penitus est sublatum.

## CAP. XLX.

Mandatum de providendo de beneficio, ad collationem capituli pertinente, non tangit ius singularis canonici. Hoc dicit secundum Zenz.

## Idem.

Mandatum apostolicum tibi directum, ut T. J. clerico de beneficio spectante ad collationem Narbonensis capituli provideres, beneficia eiusdem capituli, sive dentur in communi per ipsum, sive per canonicos eiusdem ecclesiae singulares vice ac auctoritate capituli, aut ex iure ipsius de consuetudine vel statuto, merito comprehendit. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatum vel officiorum<sup>2</sup>, quae nonnulli ex eisdem canonicis obtinent in ipsa ecclesia, ad eorumdem<sup>3</sup> collationem spectantia<sup>4</sup>, mandatum huiusmodi minime se extendit. Idem esse censemus, si ratione praebendarum suarum ad ipsos canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter pertinere noscatur, nisi continetur forsitan in mandato, quod eidem clerico provideas de beneficio ad collationem Narbonensis capituli pertinente communiter vel divisim. Tunc enim de beneficiis, quae ad ipsorum collationem pertinent, ratione huiusmodi praebendarum poteris providere.

Tit. IV. Cap. XXXIX. a) *Erstat in Gloss. ad voc.*: verba: Omnes collationes, provisiones, reservationes, super canonicibus, dignitatibus, personatibus, praebendis, officiis, portionibus, praesimonibus, ecclesiis parochialibus, mralibus, vel aliis; nec non super quibuscumque beneficiis ecclesiasticis vacaturis cum cura vel sine cura, in quibus non sit ius quasticum in re licet ad rem per dictum antecessorem nostrum seu eius auctoritate factas, concessas seu commissas, et ea quae ab ipso super his vel circa ea

Tit. IV. Cap. XXXIX. 2) consuetudo: ACDEF 3) habeat: ADE  
4) remanet: DE; retineat: B 5) Et: B; deest: A 6) fuerit: AB  
7) consuetum: AC 8) habeat: BE  
Cap. XL. 1) Post quam collationem etc. I  
Cap. XLX. 1) T.; deest: AB 2) praebendarum vel officio: G; officio, praebendarum ex antiqua consuetudine, institutione seu acquisitione ad

## TITULUS V.

DE CLERICO AEGROTANTE VEL DEBILITATO<sup>1</sup>.

## CAP. UN.

Datio coadiutorum episcoporum et suorum superiorum est de maioribus causis, ut spectat ad solum Papam. Potest tamen episcopus, senio vel infirmitate perpetua imposita, de concessa capituli sui vel maioris partis sibi auctoritate apostolica unum vel duos coadiutores assumere, et, si demum fuerit, capitulum aut duas partes ipsos hoc faciat. Sed si episcopus contradidit, tunc nil innovabit capitulum, sed episcopi et ecclesiae conditionem, quam cito poterit, infirmabit Papae. Et coadiutores illi sumptus moderatos habebunt de proventus praedictorum ipsorum, Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.<sup>a</sup>

Pastoralis officii debitum exsequentes declaramus atque statuimus, coadiutorum episcoporum et superiorum praelatorum dationem intelligendam esse de causis maioribus, et referendam ad sedem apostolicam, ac ab ea, consuetudine non obstante contraria, tantummodo postulandam. Verum ne hoc praetextu ecclesiae existentes praecipue in remotis dispendia patiantur: nos, earum in hac parte indemnitas praecavere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut episcopus, senio aut valetudine corporali gravatus, vel etiam<sup>1\*</sup> alias adeo impeditus<sup>2</sup> perpetuo, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio et assensu capituli, vel maioris partis ipsius, unum vel duos auctoritate apostolica coadiutores assumere ad dictum officium exsequendum. Si vero episcopus senio demum fuerit, et quid velit aut nolit exprimere nesciat vel non possit: tunc eius capitulum vel duae ipsius partes eadem auctoritate unum aut duos coadiutores assumant idoneos, qui eius officium exsequantur. Si autem episcopus, senio aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad sui executionem officii reddatur inutilis, et coadiutorem assumere vel habere noluert, licet a capitulo requisitus proprio, se illius non indigere suffragio forsitan asserendo: tunc nil per capitulum innovetur, sed hoc casu et etiam proximo idem<sup>3</sup> capitulum episcopi et ecclesiae suae conditionem et statum, ac facti circumstantias universas, quam cito poterit, fideliter et explicitate referat<sup>4</sup> ad notitiam dictae sedis, recepturi humiliter et efficaciter impleturi quod super hoc per sedem ipsam contigerit ordinari. Praesenti quoque adiciamus sanctioni, ut coadiutores huiusmodi de proventus praelatorum, in quorum assumetur<sup>5</sup> auxilium, sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis ecclesiasticis praelatorum ipsorum vel ecclesiarum suarum quomodolibet faciendae penitus abstinentes, rationem non solum in districto examine, sed et praelatis eisdem, si sanae mentis existierint, ac capitulis eorumdem, seu etiam ipsorum praelatorum successoribus, si hoc antea non fecerint, plenariam reddiduri. Ceterum quod de episcopis praemittitur ad superiores etiam praelatos esse volumus et intelligimus referendum.

## TITULUS VI.

## DE INSTITUTIONIBUS.

## CAP. I.

Capitulum sede vacante licet beneficia ad episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa praesentatos instituire potest. H. d. Zenz.

## Bonifacius VIII.

Etsi capitulum sede vacante beneficia, quae ad collationem episcopi pertinent, conferre non possit: praesen-

ti quomodolibet processerunt, ap. auctoritate in fratrum n. praesentia VI. Kal. Ianuarii, quum adhuc (sicut praenititur) essemus Neapoli, omnino cassavimus, irritavimus et vacavimus: cassas irritas et vacuas nuacivimus, nullius etiam decrevimus fore firmitatis: et quod extunc secus a quoquam scienter vel ignoranter contigerit attentari: etc.

Tit. V. Cap. un. a) *Dat. Romae Non. April. A. II. (1296.)*; — *Pothtus no. 24311.*

canones pertinent: C; cf. not. 4. 3) eorum: AC 4) add.: ex antiqua consuetudine, institutione seu acquisitione singulariter: A  
Tit. V. 1) vel deb.; deest: ABCDEF  
Cap. un. 1) et.; deest: Codd. coll. 2) impeditur: AB 3) it.; deest: CDEF 4) deferat: Codd. coll. 5) assumatur: ACDE

tatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, et eos instituere in beneficiis, ad quae fuerint praesentati, licet ad episcopum, si superasset, admissio et institutio huiusmodi pertineret.

## CAP. II.

Non repellit praesentatum defectus sanctorum ordinum. II. d. Zenz.

Idem in eodem<sup>1\*</sup>.

Si is, ad quem rectoris presentatio in aliqua parochiali ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris praesentet ad eam: ipsum, dummodo alias sit idoneus, et infra tempus a iure statutum ad ordines, quos ipsius ecclesiae cura requirit, valeat promoveri, decernimus admittendum.

## TITULUS VII.

DE CONCESSIONE PRAEBENDAE ET  
ECCLESIAE NON VACANTIS.

## CAP. I.

Si mandatur alicui provideri de dignitate vacatura, quam dixerit acceptandam, et vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius conferret: tenet ipsius collatio, etiamsi exceptor impetrans ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem et processum super prima vacante. Ioann. Andr.

Innocentius IV. dilecto filio Andreae Capellano nostro<sup>5</sup>.

Quia cunctis *Et infra*: Proponebatur itaque pro parte tua, quod, quam praedicta praeposita, dum vacabat, tibi per eum, qui conferre potuit ipsam, collata fuisset, collatio huiusmodi canonica existebat, maxime<sup>1</sup> quum nulla per priorem ipsum, quae illam impedire posset<sup>2</sup>, inhibito praecessisset. Dicebat autem pars altera, quod, quam praemissae literae sede Carnotensi vacante fuissent in capitulo publicatae, ac praefatus episcopus tunc de capitulo ipso esset, ibique praesens existeret, ignorare non potuit mandatum apostolicum super conferenda memorato D. praebenda vel dignitate sine cura, quam ipse duceret acceptandam, quum primo in ecclesia ipsa<sup>3</sup> praedicta<sup>4</sup> vacaret alii fuisse<sup>5</sup> directum, et sic per consequens facultatem sibi esse sublatam conferendi huiusmodi dignitatem. Propter quod videbatur, quod nec per se, nec per alium praefatam<sup>6</sup>, praeposituram, (quam non habentem animarum annexam, quae primo post mandatum ipsum<sup>7</sup> in ecclesia praedicta vacavit, potuerit<sup>8</sup> alicui personae conferre: praesertim quum iam dictus prior, eodem publicato mandato, mox praefato D.<sup>9</sup> praebendam vel dignitatem, curam huiusmodi<sup>10</sup> non habentem, quam primo in eadem ecclesia vacare contingeret, contulisset, nec alias etiam, prout<sup>11</sup> allegabatur, profdesse poterat ipsius episcopi ignorantia in hac parte. Nam si alicui a sede apostolica concedatur, quod excommunicari non possit, licet id forsam suis ignoret episcopus: non tamen propter hoc eius ligatur sententia, si quam proferat in eundem. Similiter, si alicui conferendi praebendam aliquam tribuatur a sede apostolica potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit episcopo conferendi tunc eam penitus interdicta facultas. Nec obstat, si forte obiceretur, quod lex seu constitutio et<sup>12</sup> mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minime debuissent: quia in privilegiis et indulgentiis seu concessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit, quod ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniat, ut patet, quum indulgetur alicui, quod excommunicari non possit, sicut superius est expressum. Et quidem, quum tribuatur alicui potestas conferendi praebendam, videtur procul dubio ei concedi aliquid speciale. Adiciebatur insuper, quod, quam sententia statim arceat<sup>13</sup> etiam ignorantem, quoniam, si contra praelatum aliquem absentem deponitis sententia proferatur, con-

tractus, quos inii ignoranter postea ut praelatus, nullum robur obtinent firmitatis, et<sup>14</sup> in supra dictis literis irritum deo erimus et inane quicquid super huiusmodi praebenda vel dignitate contra nostrum contingerit<sup>15</sup>\* attentari mandatum, collatio, quam idem episcopus post tale nostrum decretum, sine illud ignoraverit sive non, de praefata praepositura per se vel per alium fecerit, non valebat. Ex parte vero tua existit replicatum, quod haec de illis privilegiis et indulgentiis aequitate suadente debent intelligi, quae vim suam habent mox, quum ad illos<sup>16</sup>, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore illud nosci potest, quod talis circa ea fuerit intentio concedentis, utpote quum alicui conceditur, quod excommunicari non possit. Ex hoc enim evidenter apparet, alius ipsum<sup>17</sup>\* excommunicandi ademptam esse penitus facultatem. Non sic autem, si alicui conferendi praebendam, sive certam sive incertam, tribuatur potestas. Non enim tunc esse videtur tribuendus intentio, ut per hoc ei, ad cuius donationem praebenda ipsa pertinet, conferendi possibilitas adimatur, nisi prius ille sibi notificet, quod eam velit per huiusmodi potestatem conferre, aut ei collationem interdicat illius, vel postquam illi<sup>18</sup> notificaverit, talem potestatem fore sibi concessam, vacuum decernat et irritum, si secus de ipsa praesumat: quia, quum illi non amplius detur potestas, quam ipse<sup>19</sup> Romanus Pontifex habeat in hac parte, sicut per eam, quam obtinet ipse Romanus Pontifex, facultas conferendi beneficium vel praebendam, nisi suam<sup>19</sup> insinuare voluntatem, alicui non auferitur, similiter et per eam, quae taliter illi ab ipso conceditur, ei, ad quem ipsius praebendae spectat collatio, priusquam insinuet ille sibi, quod eam velit concedere, vel etiam conferat, si forte vacet, potestas non tollitur conferendi, nisi forsam, quod ipsam conferre non possit, exprimat in concessionem huiusmodi potestatis. Tunc enim, licet talem concessionem fortassis ignoret, sua tamen collatio, si postmodum praebendam ipsam conferat, nihil valet, quum satis super hoc concedentis intentio agnoscat, sicut quum indulgetur alicui, quod excommunicari non valeat, ut in superioribus est praemissum. Subiunctum etiam existit, quod, quum memorato priori per praefatas literas mandassemus, ut memorato<sup>6</sup> D. praebendam vel dignitatem sine cura, quam acceptandam duceret, si vacaret tunc, vel quam primo vacare contingeret in ecclesia praedicta, conferret, idem prior providendi ei de praebenda vel dignitate ipsa, nisi post acceptationem ipsius, non habebat aliquam potestatem. Unde, quum saepe dicta praepositura fuerit tibi, antequam illam idem D. acceptaret, praefati episcopi auctoritate collata: huiusmodi collatio talis mandati nostri praetextu, etiamsi prius illud episcopus ipse scivisset, non poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad praebendam seu dignitatem, quam praedictus D. acceptaret, referri debebat; alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. Sed existit ex adverso responsum, quod, etsi praefatus prior iam dicto D. praebendam vel dignitatem huiusmodi, quam vacaret, ante huiusmodi<sup>20</sup> acceptationem conferre nequiret, idem tamen D. praebendam vel dignitatem talem licite posset et libere acceptare. Quare praedictus<sup>21</sup>\* episcopus praefatam<sup>22</sup>\* praeposituram, quum non prius eum requisierit, an acceptare vellet eandem, cuiquam conferre non potuit; quum immo ipsius collatio, quum idem D. praepositura ipsam postmodum acceptaverit, irritam debebat<sup>23</sup>, et concessio per iam dictum archiepiscopum sibi facta debet<sup>24</sup> stabilis permanere; sicut, quum legatur alicui unus ex servis, quum elegerit vel optaverit, et heres ante optionem<sup>24</sup> vel electionem illius manumittit aliquem vel alienat ex illis: profecto manmissio vel alienatio irritatur, cedique ille legatus, si legatarius eum duxerit eligendum. E contra vero pro parte tua<sup>25</sup> propositum existit, quod id<sup>26</sup> in ultimis voluntatibus tenet, nec praemissa in legatis futuris, quemadmodum in exstantibus habent locum, quia nec etiam ad optandum seu eligendum ex illis, sicut ex istis potest ter-

Tit. VII. Cap. I. a) *Decret. Innoc. IV. ser.* 1243—53. — *Pothoist no.* 15124. — *Comp. c. 1. h. t.*; — *Bull.*: Ad exped.

Tit. VI. Cap. II. 1) in eod.: *deest*: *Coll. coll.*

Tit. VII. Cap. I. 1) et max.: *de* 2) impolivit: *B*; imp. poterat: *16*; 3) ipse: *deest*; *ABD* 4) praed.: *deest*: *DEE* *Ind* 5) noscet: *DE* 6) per praef.: *BEF* 7) apodictum: *deest*: *B* 8) potuit: *2* *DE* *Ind* 9) D: *deest*: *AB* 10) animarum: *deest*: *deest*: *AB* 11) ut: *DEE* *Ind* 12) vel: *AD* 13) arceat: *1* *CPG* 14) sic etiam concluditur

no. 28. b) ipse: *deest*: *Iude* c) nominato: *Iud* d) de illa (stab.): *deest*: *Iud* e) pro te: *Iude* f) id: *deest*: *Iaf*

et: *A* 15) contingeret: *ABCEFGIade* 16) illorum... notitiam: *BEIaf* 17) eum: *ABF* *Ind* 18) ipse: *ABG* *Ind*; et: *BF* 19) add.: *super hoc*: *A*; in hoc: *Iud* 20) ipsius: *Ind* 21) praefatus: *ABDF* *Ind* 22) praedictum: *ABDF* *Ind* 23) debuit: *AB*; *debat*: *Bf* 24) optionem: *AB* *DE* *F*.

minus assignari, et gravis inesset conditio, quodcumque incongruum videretur, si, quando mandaretur alicui de beneficio, quod duceret acceptandum in aliqua provincia, quam primo illud vacare contingeret, provideri, oporteret<sup>25</sup> ipsum<sup>26</sup> in singulis beneficiis postmodum inibi vacantibus, prorogata non absque periculo forsitan ipsorum collatione, requiri. Unde quum saepe<sup>27</sup> praefato<sup>28</sup> priori fuisset iniunctum, ut dicto<sup>8</sup> D. mandaretur vel dignitatem<sup>29</sup>, quam acceptandum duceret, si vacaret in ecclesia memorata, vel quam cito contingeret eam vacare<sup>3</sup>, sibi auctoritate apostolica conferret, et ita eidem D. circa futuris sive vacaturis praebendas vel dignitates tales ipsius ecclesiae optio data esset: non poterat per hoc memorati episcopi in illis<sup>30</sup>, quando vacarent, collatio impediri, nisi forsam quum aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipse D., priusquam eam conferret episcopus, acceptaret, vel etiam nisi ante vacationem alicuius ipsarum vacaturarum ex his primam, vel, ea omissa, ex aliqua causa ulteriorem duceret acceptandam; quia taliter acceptatam conferre postmodum episcopus non valeret. Nos itaque, tam tuis quam praefati D. rationibus plenus intellectus, quia saepe dictam praeposituram ad te novimus pertinere, ipsam tibi, habito fratrum nostrorum consilio, ad iudicare curavimus, ipsi<sup>31</sup> D. super ea perpetuum silentium imponentes.

## CAP. II.

Omnia promissio, per quam datur via ad beneficia vacatura, est reprobanda. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Detestanda iniquorum perversitas, abstinere nesciens a vetitis, nec gaudere debito modo concessis, digne plerumque officium excitat praesidentis ad ea, quae iusta fuerant

Tit. VII. Cap. I. g) iam dicto: *Iulef* h) ibi vac.: *Id*; ibi vac. auct.: *Iae*.

Cap. III. a) Fuit tracta haec decret. de decretali extravag. col. tit., quae incipit: Licet, alias: *Audivimus*, et versus: Licet in genere additus est: *Ioan. Andr. — Exstat in He L. no. XXXII. M. — Dat. Neapol. Non. April. A. I. (1255).*

Alexander IV. ven. frat. univ. patr. archiepp. epp. et dil. filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis et aliis ecclesiarum praelatis, nec non capitulis, conventibus et collegiis eorundem salutem etc. Licet ad compendenda futurae successiois expectationes alienae mortis votum damnabile producentes Lateranensis Concilii deliberato circumsperta providit<sup>1</sup>, ut dignitates et beneficia ecclesiastica non conferantur aut<sup>2</sup> permittantur antequam vacent, nihilominus tamen ad elusionem provisionis huiusmodi semper suos modos humana cupiditas advenit, quibus ad privatum commodum illa<sup>3</sup> quae intuitu salutis publicae sunt prohibita reputantur<sup>4</sup> ac laetitia ecclesiasticae honestatis integritas et calumniam saepe immo patitur liberalis benignitas ap. pietatis. Audivimus saepius<sup>5</sup> quod, a felix, record. I. Papa praeced. nostro in praemissa frequentia prociacis importunitatis, quam sibi necessitas universalis ecclesiae ac pertinax laicorum<sup>6</sup> malitia ingerere videbatur, nonnulli praelati et rectores seu clerici<sup>7</sup> vestrarum<sup>8</sup> civitatum et dioecesium super provisione sua de personatibus, dignitatibus, praebendis sibi beneficiis ecclesiasticis earundem civitatum et dioecesium curam habentibus et non habentibus animarum ad cuiuscunque collationem spectantibus quae<sup>9</sup> darentur acceptanda literis apostolicis ad executores sibi propriis hactenus impetratis, eorum aliqui decem, aliqui pauciores dignitates, personatus et alia beneficia ecclesiastica expressis eorum nominibus coram deputatis sibi executoribus vel personis aliis acceptantes post acceptationem huiusmodi per praedictos executores sive subdelegatos eorum illis ad quos earundem ecclesiarum aut personatum aut dignitatum vel beneficiorum ipsorum electio, praesentatio aut collatio pertinet antequam vacent facit inhiberi, quod ad electionem, seu praesentationem, seu collationem eorum<sup>10</sup> quam aut<sup>11</sup> ex praedictis personatibus, dignitatibus, ceterisque<sup>12</sup> sui beneficiis ecclesiasticis<sup>12</sup>

consideratione concessa, quum in absumm ea vergere circumspicit, discretionem praevia revocanda. Sane, licet olim fuerit canonica constitutio decretum, quod<sup>13</sup> hi, qui possunt aliquibus de beneficiis ecclesiasticis, quam poterunt<sup>2</sup>, vel quum facultas se obtulerit providere, promissiones suas facultate se offerente debeant adimplere; quia tamen, sicut experientia docuit, per promissiones huiusmodi, quae per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, et per<sup>17</sup> ambitionem improbam ut plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter contra Lateranense<sup>1</sup> concilium beneficia vacatura, mortis alienae votum ingeritur, et ecclesiae, ac praelatis et personis ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur: nos, malis huiusmodi et animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdem, et alias quascunque, sub quovis modo aut forma verborum de cetero faciendas, per quas directe vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate apostolica penitus reprobandus, et omnino viribus vacuum, decernentes, per eas vel ipsarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

## CAP. III.

Habens literas apostolicas super primo beneficio, dignitate vel praebenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest; sed<sup>1</sup> primam, quod vacabit, vel ex causa secundam, vel ulterius poterit acceptare. Reservations, processus et decreta, contra hoc facta, non valent. Ioann. Andr.

Idem<sup>3</sup>.

Ne captandae alienae mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis apostolicae tribuatur: declarandum duximus, quod is, cui ab eadem sede, ut ei provideatur de pra-

primo<sup>13</sup> vacare contigerit, non procedant et reservari huiusmodi personatum<sup>14</sup> dignitatem ecclesiasticam vel beneficium eorundem<sup>15</sup> executorum aut subdelegatorum donationi sive provisioni impetratoris vel procuratoris suo eis nomine quam vacaverit conferendum, aut censeri<sup>16</sup> nihilominus irritum et inane si quid contra ipsorum executorum seu subdelegatorum inhibitionem, collationem seu provisionem fuerit attemptatum. Et insuper ut omnes qui praedictae inhibitioni sive provisioni se opponerent in scriptis<sup>17</sup> excommunicationis sententiam promulgari et eos renuicari faciant solemniter excommunicationis vinculo innodatos. Propter quod aliqui ex praedictarum ecclesiarum rectoribus vel in ipsis dignitates aut personatus<sup>18</sup>, seu beneficia obtinentes per tales acceptatores<sup>19</sup> sibi mortem metum provocari. Nos igitur attendentes, quod nimis periculosum sit, seu per acceptationes<sup>20</sup> factas de vivitum personatibus, sive dignitatibus, aut praebendis, vel beneficiis cuiquam suggeri votum desiderandi mortem alterius, cui sancti<sup>21</sup> se credidit successurum, quae quidem non traditae ab antiquitatis consilio sed introductae ab ingenio novitatis<sup>22</sup>, dum facultatem adipiscendi praevincunt, nobis vivitum<sup>23</sup>, maxime in praebentibus personatibus<sup>24</sup> seu dignitatibus aut praebendis vel aliis beneficiis ecclesiasticis assuescendis<sup>25</sup>, ambitum<sup>26</sup> notabiliter continere, huiusmodi acceptationes super non vacantibus certis et expressis personatibus seu dignitatibus aut ecclesiae sive beneficiis ecclesiasticis vel etiam, quod est vehementius improbandum, super archiepiscopatibus, episcopatibus, abbatibus et prioratibus, hactenus quolibet modo factas et reservationes ac prohibitiones secutas<sup>26</sup> ex ipsi, etiam si per sedem praedictam fuerint confirmatae, nisi forte acceptatores huiusmodi dignitates vel personatus sui beneficia priusquam vacaverint acceptata et reservata pro ipsis per collationes, institutiones postmodum factas de vacantibus fuerint<sup>27</sup> iam adepti, vel dum vacarent ex collatione ius eis fuerit acquisitum, auctoritate praesentium irritamus decernentes ex ipsis nullam canonice ecclesiarum ordinationibus seu provisionibus vel collationibus iam factis vel in posterum faciendis obstantium provenire. Ceterum ut voluntas nostra super his plenius et evidenter agnoscat, volumus quod non obstantibus acceptationibus et aliis processibus supra dictis, quos

1) provideret: *HeL*. 2) nec: *L*. 3) alias: *M*. 4) reputantur: *h*. 5) quidem: *He*; *dest*: *M*. 6) dierum: *L*. 7) *add.*: ecclesiarum: *He*. 8) nostrarum: *M*. 9) qui ducunt acceptandam: *M*. 10) coll. alicuius quae vel quam aut qui: *M*. 11) ecclesiasticis: *L*. 12) *eccl.*: *dest*: *LM*. 13) qui primam: *L*. 14) personatum: *L*. 15) eorum delegatorum seu subdelegatorum donationem seu provisionem: *He*. 16) conferenda et decerni: *L*. 17) *add.*: extime: *He*. 18) *add.*: habitus: *L*. 19) acceptationes: *HeL*. 20) *add.*: praebendas: *He*. 21) privatitas: *M*. 22) nobilia videtur: *He*; praevincunt inibi: *conters*: *M*. 23) *perz*: *dest*: *HeL*. 24) assuescens: *He*; assuequens: *He*; exsequendis: *L*. 25) ambitus: *He*; *seq*: notata: *dest*: *HeL*; *partise legod*: ambitus notata 26) secuturas: *L*. 27) sint: *L*.

Tit. VII. Cap. I. 25) oportet: *Glo*; oportere: *Id*. 26) *enm*: *Id*. 27) *saep.*: *dest*: *Elf*. 28) *fato*: *CDPld*; *fato*: *AB*; *dicto*: *la*. 29) *add.*: sive curam: *Alf*; sine cura: *Iode*. 30) in illis aliquatenus: *Blz*; in illis

collatis, quum (quando: *Id*) vacaret, (vacarent: *Id*) aliquatenus imp.: *Idf*. 31) memorata: *ABCDFGHIK*; ipso: *E*.

Cap. II. 1) ut: *ADDF*; 2) poterunt: *AD*; poterint: *G*. 3) *por*: *dest*: *ADDFG*; et ambilioe improbas: *E*. 4) *cf. c. 2. X. h. l.*

beneficium, dignitate, vel personam aut alio beneficio in aliqua provincia, diocesi vel ecclesia, quem seu quod duxerit acceptandum, certis sibi super hoc executoribus deputatis, gratia noscitur esse facta, licet in genere primum personatum, dignitatem, praebendam seu beneficium, in eadem provincia, diocesi vel ecclesia vacatum, aut secundum, seu ulterius, si rationabilis causa subsit, valeat acceptare, certum tamen et expressum, priusquam vacet, acceptare non potest. Quodsi fecerit, etiamsi per executores eius secundum acceptationem huiusmodi facta fuerit reservatio, inhibitiō, varique processus ac sententiae promulgatae: tam acceptatio ipsa quam processus viribus carcat, nec aliquam obtineat roboris firmitatem. Immo, nisi acceptator ille dignitatem, praebendam, personatum seu beneficium<sup>1</sup>, taliter acceptatum et reservatum<sup>2</sup> per collationem vel institutionem postmodum factam de vacanti, iam<sup>3</sup> adeptus, vel eius in ipso fuerit acquisitum: per eum, ad quem eiusdem personatus, dignitatis, praebendae aut beneficii<sup>4</sup> collatio seu provisio pertinet, dictis acceptatione<sup>5</sup> ac executionum processibus inde secutis nequaquam obstantibus, de illo vacanti libere poterit alii provideri.

## CAP. IV.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter collationem beneficiorum provinciae, specialiter vero reservat primam, et inhibet ulteriores non sine mandato; nec tunc tenet collatio contra facta. H. d. Dominus.

## Idem.

Executor, super provisione alicuius a sede apostolica per generales literas in aliqua provincia deputatus, praelatis et aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia spectat collatio, ne ad provisionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo scribitur, sit provisum, non potest generaliter inhibere, nisi expresse in ipsis literis facultas huiusmodi inhibitionis concedatur. Potest tamen reservationem et eisdem inhibitionem facere specialem de primo, vel, si hoc illi ex beneficio competat literarum, de secundo vel ulteriori beneficio inibi vacatur, eidem clerico conferendo. Quod autem contra talem reservationem et inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reservati collatio pertinebat, fuerit attentatum, non tenet.

## CAP. V.

Si mandatur capitulo, ut non recipiant in canonicum, et praebendam conferant, quum id pertinet ad eos, dato executione ad providendum: per solam praesentationem factam capitulo altera est praebenda, et executor, negligente capitulo intra terminum per eum statutum huc recipere et praebendam conferre, non vacato capitulo id exsequi poterit. Ioan. Andr.

## Idem.

Si capitulo alicuius ecclesiae, quum ad ipsum canonicorum receptio ac praebendarum collatio pertinebat, ut te in canonicum reciperet, et tibi de praebenda, si tunc vacaret, inibi provideret, vel quum se facultas offerret, ac executori, qui eodem capitulo negligente mandatum apostolicum exsequatur, directa fuerint scripta nostra: per solam illorum praesentationem capitulo ipsi factam absque alia etiam executoris insinuatione, inhibitione seu reservatione, beneficium, pro quo tibi conferendo scriptum existerat, adeo est affectum, quod de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem. Immo si capitulum infra terminum competentem, sibi ab executoris praefixum, mandatum apostolicum ei pro te directum, in quantum poterit<sup>1</sup>, non duxerit adimplendum: extunc in ipsam executionem potestas provisionis huiusmodi transferatur, et executor ipse canonicatum in continentem poterit tibi dare, ac praebendam, etiam sine alia capituli vocatione vel monitione, si vacat, vel quum obtulerit se facultas.

penitus in irritum revocamus, huiusmodi ecclesiae quum vacaverit orlinentur per eos ad quos pertinet, et personatus ac dignitates et beneficia libere conferantur. Quocirca universitati v. per ap. ser. mandamus, quatenus praesentem constitutionem vestris subditi-  
ficantibus, tam factis inviolabiliter observari et ordinari vel collationes aut provisiones ecclesiasticas vel canonice factas vel in

## CAP. VI.

Si soli ordinario, vel soli executori ad compellendum, vel ordinario et tali executori sit scriptum: per praesentationem talis mandati non afficitur praebenda, nisi in literis esset decretum, aut executor ille insinuasit et interfulvisset: maxime quum de iure vel ratione mandati iam esset facta receptio ad executionem. In his casibus, vel ipsorum altero altera est praebenda ita, quod collatio alteri facta non tenet. Ioan. Andr.

## Idem.

Si soli ordinario pro te beneficiando, executeore non dato, vel ordinario et executori, ut eum ad faciendum quod mandatur compellat, aut soli executori, ut tibi faciat de canonicatu et praebenda vel alio beneficio in certa ecclesia, diocesi seu provincia provideri, mandatum apostolicum sit directum: per talis praesentationem mandati, ordinario ipsi factam, licet, si contra faciat, puniendus existat, et tamen potestas sic non admittit conferendi, quum tenet alteri facta collatio ab eodem: nisi nos in gratia tibi facta decrevissemus irritum et inane quod fieret contra ipsam, aut executor, huiusmodi ordinario suam insinuasit potestatem, ne alteri conferret<sup>1</sup> beneficium, de quo tibi est secundum tenorem huiusmodi mandati apostolice providendum, interdixisset eidem, praesertim cum interpositione decreti, vel, nisi tu iuxta dictum mandatum esses in canonicum iam receptus. Tunc enim praebendae collatio alteri facta firmitatem aliquam non haberet.

## CAP. VII.

Si tres expectantes sunt in una ecclesia, nisi auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius eiusdem auctoritate cum praerogativa, ut praefatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii: praebendas hi consequuntur hoc ordine, quia prima habuit secundus, secundum tertius, tertium primus: quod probatur argumento legali. Ioan. Andr.

## Idem.

Auctoritate Martini Papae praedecessoris nostri quodam<sup>1</sup> ad praebendam primo in Parmensi ecclesia vacaturam, nulli alii de iure debitam, in eiusdem ecclesiae canonicum recepto, et, alio a nobis in eadem ecclesia similem gratiam adepto secundo, tertius deinde auctoritate nostra in ipsa Parmensi ecclesia in canonicum et in fratrem recipitur cum praerogativa gratiae, quod omnibus praedecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostra, receptis in assuetudine praebendae debebat antefieri. Post haec<sup>2</sup> autem quaedam vacavit<sup>3</sup> praebenda in ecclesia memorata: quaeritur, quis eorum alteri praefatur, et secundum quem ordinem praebendas assequi debeant tres praedicti? Quum igitur ex tenore gratiae tertio a nobis concessae appareat evideriter, non voluisse primo tertium, et secundum tertio antefieri; decernimus, quod primam secundus, secundam tertius, et tertiam primus debet<sup>4</sup> obtinere praebendam; alias forma mandati minime servaretur. Licet enim ex persona sua secundus primam obtinere non posset: ex persona tamen tertii, qui primam superat, illam habet, sicut contingit in successione illius, qui ab intestato relictis patre in adoptiva familia constituto, matre atque fratre decedit, in qua successione pater ex se matrem excludit; sed, quoniam talem patrem agnatus, materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipso, sed agnati persona in successione huiusmodi antefertur.

## CAP. VIII.

Revocatoria gratiarum inibi receptis in canonicos, praebendam distinctam expectantes, etiamsi percipiant distributiones quotidianas; seorsim si praebendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes ita ut vacaturam, si non iam est acceptum ad collationem. H. d. secundum Dominum.

## Idem.

Quoniam ex constitutione nostra, per quam paulo post promotionem nostram ad summi Pontificatus apicem omnes collationes, provisiones, reservationes et concessionis, super canoniciatibus, dignitatibus<sup>1</sup>, personatibus, praebendis,

posteriori faciendis praetextu acceptationum vel reservationum vel prohibitionum huiusmodi non permittatis nostra vel quavis auctoritate convelli. Contra etc.

Th. VII. Cap. IV. 5) Fuit tracta haec decretalis de extraneo, quae incipit eod. tit. Sicut ex parte, et 8 potest tamen additus fuit. Ioan. Andr.; in Coll. coll. incerta non est.

Th. VII. Cap. III. 1) et: AE. 2) non acceptat. et reserv. d. 1) b. d. priusquam vacaverit: B. 4) fuerit iam adopt. vel pro ipso de vacante collatione: A. 5) collat. electio: d. 6) collat. facta de non vacante expresso tamen et certo beneficio: A.

Cap. V. 1) poterit: AE. 2)

Cap. VI. 1) conferat: BDF.

Cap. VI. 1) quoniam: B; quidam est receptus, et alius (secundus): D est adeptus, tertius vero: BFG. 2) hoc: BFG. 3) quum vero nunc quaesit: A.

3) vacat: BDF; vacaret: A; vacat al. vacat: G. 4) debeant: FG.

Cap. VIII. 1) digni: d. dest.

officiis, portionibus, praestimoniiis, ecclesiis parochialibus, ruralibus, et aliis quibuscumque beneficiis ecclesiasticis vacaturis, quocunque nomine censerentur, ac etiam super canonicibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcumque beneficiorum, in quibus ius non esset quaesitum in re, licet ad rem, a felici recordationis Nicolao Papa IV. et Coelestino V. praedecessoribus nostris factas sive concessas, auctoritate apostolica in fratrum nostrorum praesentia omnino cassavimus, irritavimus et vacuavimus, cassas, irritas et vacuas nunciavimus, et nullius fore decrevimus<sup>3</sup> firmitatis, multae dubitationis insurgunt, ut, unde praefata constitutionis revocatoria processit editio, interpretatio eius quoque procedat: praesenti declarandum duximus sanctione, quod in illis<sup>1</sup>, qui editionis tempore supra dictae ultra statutum numerum erant<sup>2</sup> per eosdem praedecessores canonici sub expectatione praebendarum vel etiam portionum<sup>6</sup>, eadem constituto locum habet. Si autem huiusmodi recepti ultra numerum distributiones, et alia, ut canonici de numero existentes, sic tempore dictae revocationis habebant, quod per cessionem vel decessum illorum, qui erant intra numerum, ex vigore prioris gratiae nil<sup>7</sup> amplius assequi expectabant, nisi distributionem seu partium suarum augmentum, quum fors esset ecclesia, in qua canonicorum, non autem portionum numerus vel praebendarum distinctio habebatur<sup>8</sup>, quantoque inter pauciores cuiusvis ecclesiae dividitur, proventus, tanto maiores fieri possunt singulorum percipiendum portiones: ad istos vel eos, qui per literas facultatis dictorum praedecessorum nostrorum in aliquarum ecclesiarum canonicos erant recepti, licet praebendas vel alia beneficia expectarent, constitutionem certum est non extendi praefatam. In illis vero, qui ultra numerum auctoritate praefata in aliquarum ecclesiarum canonicos iam recepti, quantum ad capitulum et ad chorum ac distributionum perceptionem quotidianarum plenitudinem iuris canonici tunc habebant, sed in eis dignitates, personatus, praebendas, portiones vel alia beneficia, quae dantur tantum existentibus de numero, expectabant, constitutionem praefatam locum habere, ratione huiusmodi expectationis dubium non existit. Sane in iis, qui super canonicibus, praebendis et dignitatibus, parochialibus vel aliis ecclesiis sui beneficiis quibuscumque a dictis praedecessoribus nostris literas impraetraverunt, etiam si per executores illorum factae fuerint reservationes, decreti interpositiones varique processus, et, etiam si eadem beneficia tunc vacabant, et per impraetratos fuerat ab executoribus, quod eis illa conferrent, non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes tunc temporis erant factae, locum habet constitutio supra dicta, ut omnes huiusmodi gratiae, quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, et sic per consequens ius in re non fuerat ipsis impraetrantibus acquisitum, intelligantur penitus revocatae.

## TITULUS VIII.

## NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

## CAP. IX.

Collatione communitur ad episcopum et capitulum pertinente, uno ipsorum effecto inhabili, alter confert. H. d. usque ad §. Quum vero, secundum Dominicum. — §. 1. Collatione spectante ad episcopum de consilio vel assensu capituli ibi existente inhabili, nisi sit in mora, non confert capitulum. Hoc dicit. — §. 2. Habens conferre cum consilio episcopi, sine illo confert, morte et renata absentia interveniente. H. d. Dominicus.

## Bonificius VIII.

Si ad episcopum et capitulum communitur pertinet<sup>1</sup> collatio praebendarum, mortuo episcopo vel a beneficiorum collatione suspenso, poterit capitulum vacantes conferre

praebendas, etiam si episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi ut praelatus. Idem poterit episcopus, si capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes de capitulo maioris excommunicationis vinculo innodari. §. 1. Quum vero ad solum episcopum praebendarum spectat collatio cum consilio sui capituli vel assensu: defuncto episcopo vel suspendo, nisi episcopus in petenda relaxatione suspensionis huiusmodi sit in mora, capitulum se non potest intronizzare de eisdem. §. 2. Ubi vero de speciali alicuius ecclesiae consuetudine vel statuto beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio episcopi nascitur pertinere: sublato episcopo de medio, quum consilium nequeat tunc peti ab eo, non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda, nec etiam, si egerit in remotis ita, quod non possit ipsis praesentia in brevi haberi, quia in petendo vel expectando eius consilio posset vacanti beneficio periculum imminere.

## TITULUS IX.

DE REBUS ECCLESIAE NON<sup>1</sup> ALIENANDIS.

## CAP. I.

Perpetua alienatio, facta de rebus ecclesiae vacantis non procedente tractatu et sine iusta causa, non valet. Ioann. Andr.

Innocentius IV.<sup>a</sup>

Dudum (*Et infra*): Dicitur vero archidiaconus ex adverso respondit, illas decimas illi ecclesiae restitui non debere, proferens in medium ordinationem quandam episcopi Dulmenensis<sup>1</sup> de consensu capituli sui factam, inter alia continentem, quod idem episcopus, attendens, proventus archidiaconatus Dulmensis adeo fore tenues et exiles, quod non sufficiebant ad eius<sup>2</sup> onera supportanda, praefatas decimas archidiaconatui memorato concessit. (*Et infra*): Quia vero<sup>3</sup> in concessione huiusmodi praedicta ecclesia, quum<sup>4</sup> vacaret, legitimo carui defensore, qui sibi prius ab eodem episcopo debuerat deputari; quia etiam tractatus sollemnis et diligens in eis in talibus concessionibus perpetuis et alienationibus rerum ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem et concessionem ipsam<sup>5</sup>, praesertim quum evidens necessitas, quae fieri deberet, vel utilitas non subseset, de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere, dictas decimas ipsi ecclesiae, tanquam pertinentes ad eam, sententialiter adiudicare curantes.

## CAP. II.

Primo prohibet submissionem ecclesiarum, suorum immobiliarum honorum vel iurium fieri laicis absque consensu capituli et licentia Papae. Secundo cassat contractus, quoscumque firmitate vallatos, contra hoc de cetero faciendos. Tertio punit praelatos contra facientes, et clericos non contradicentes, et laicos, qui ipsos praelatos ad hoc compulerunt vel compellunt. Quarto praecipit, laicos pro tales contractus, eos casu, quo valent, ultra debitum non usurpare, et poenam apponit. H. d. Ioann. Andr.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi<sup>a</sup>.

Hoc consultissimo prohibemus edicto, universos et singulos praelatos ecclesiae sibi commissas, bona immobilia seu iura ipsarum laicis submittere, subicere<sup>b</sup> seu supponere absque capituli sui consensu et apostolicae sedis licentia speciali, non concedendo bona ipsa vel iura in hypothecis, seu alias alienando in forma et casibus a iure permissis, sed constituendo, vel recognoendo, seu profutendo ab illis ea tanquam a superioribus se tenere, seu ab ipsis eadem advocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur „avohere“<sup>3</sup>, vel ipsos patronos vel<sup>4</sup> advocatos ecclesiarum seu bonorum ipsarum<sup>4</sup> perpetuo aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes, etiam iuramenti, poenae vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatos, quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia et

Tit. IX. Cap. I. a) *Decret. Innoc. IV. ser.* 1243-53; — *Pothlast no.* 15125. — in *Comp. c. 1. h. l.* — *Bulla* Ad exped. No. 29. — rectori ecclesiae Hallegton *ap. Mansi*

b) ipsius: *Iaf*. c) quum vac.: *deest: ib.* d) et dil.: *deest: Ia;* et: *deest: Iaf*.

Cap. II. a) c. 22. *Conc. Lugd.* II. (1274); — in *Comp. c. 1. h. l.* b) subiaceve: *Itab* c) seu: *Itabc*

Tit. VII. Cap. VIII. 1) Pap.: *deest: ABDF* 2) decernimus: *BE* 3) decernimus: *BE* 4) add.: canonici: *A* 5) add.: assensu: *ib.* 6) hoc loco in 4 quodam insertum, quae, quum nullius momenti esse videantur, neque veritas egrat, omittenda esse censuimus. 7) vel amplius quum habent: *1* 8) habentur: *AB*.

Tit. VIII. Cap. un. 1) pertinere: *A*; pertinet: *FD*

Corpus iur. ean. *El. Fribolberg.* T. II.

Tit. IX. 1) vel non: *BE*  
Cap. I. 1) Dulmenensis: *ABDEF*; *Dulmenensis: C* — et sic deinceps.  
2) Quia vero: *deest: Codd. coll. I* 2) ipsius: *Gla*  
Cap. II. 1) X.: *deest: AC* 2) genui: *deest: ACDFG* 3) add.: advocati: *L. e. 1.* 4) avocare: *B*; avocare: *D*; avover: *EF*; avocer.: *G*; avocer.: *He*  
4) ipsorum: *CRBede.*

consensu contingit celebrari, et quaequid ex eis censuram tenent, de eorumque adeo viribus omnino carere, ut nec nus aliq. ad tribuunt, nec praesertim etiam causam parent. Et

1) Bonifimus praelatos, qui secus fecerint, ipso facto ab officio et administratione, clericos etiam, qui, scientes contra prohibitionem praedictam aliquid esse praesumptum, id superiori denunciare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quae in ecclesia obtinent sine gravata, triennio statuimus esse suspensos. Laici vero, qui praelatos vel capitula ecclesiarum seu alias personas ecclesiasticas ad submissiones huiusmodi faciendas hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem, remissa submissione, quam per vim vel metum exegerunt, ecclesias et bona ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant; illi vero, qui de cetero praelatos, vel personas easdem ad talia facienda compulerunt, cuiusvisque sint conditionis aut status, excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus praeterca super praemissis, huiusmodi licentia et consensu intervenientibus, hactenus initis, vel quos in futurum iniuri contigerint, seu occasione illorum, licet ultra id, quod ex natura contractuum ipsorum vel adhibita in illis, si lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui vero secus egerint, nisi legitime moniti ab huiusmodi usurpatione desisterint, restituendo etiam ea, quae taliter usurparunt, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, et extunc ad supponendum terram ipsorum, si opus fuerit, ecclesiastico interdicto libere procedatur.

## TITULUS X.

### DE RERUM PERMUTATIONE.

#### CAP. I. N.

Non obstantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri potest. Ioann. Andr.

#### Bonifacius VIII. Biterensi Episcopo<sup>1</sup>.

Licet in tua dioecesi aliqui auctoritate apostolica beneficia proximo varatura expectent: illos tamen, qui, secundum

dum formam iuris sua beneficia in eadem dioecesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant, nolumus occasione praemissa, (acquitatem praefertens in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum huiusmodi, (quae alias minime resignasset), ulatenus impediri.

## TITULUS XI.

### DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

#### CAP. I.

In fideicommissariis substitutionibus locum habet quartarum deductio; in directis non. Et substitutiones interpretari debemus directas, dummodo conveniant verbis et personis institutis. Ioann. Andr.

#### Bonifacius VIII.<sup>2</sup>

Si pater, filium et filiam habens impuberes et uxorem, filiam in re certa, filium vero in ceteris bonis suis universalem heredem instituit, et uxori aliqua in suo testamento legavit, adiciens, ut, si decederet filia sine liberis, eidem filio, et, si ipse absque liberis obiret, filius praefatae filiae moretur, Christi pauperes instituendo heredes, si utrumque sine liberis mori contingeret filiorum: testatore mortuo, ac deinde filio, subsequenter et filia superstitie matre defunctis ante tempora pubertatis, absque deductione Trebellianicae sive partis iure naturae debitae faciendae, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Praemissae namque substitutiones, factae de filio ad filiam, et e contra, et de illis ad pauperes, directae debent intelligi pupillares, quum in substitutionibus semper sit interpretatio faciendae, (dummodo, sicut in casu proposito, earum verbis et personis conveniat institutis), ut substitutio directa intelligatur potius quam obliqua, quamquam directa interdum ad fideicommissum ex causa trahatur<sup>1</sup>. Licet autem filius testamento suo matrem portione iure naturae debita privare non possit: pater tamen in testamento, quod filio impuberi

Tit. IX. Cap. II. d) et: *Ille* vero: *Ille* e) etiam: *Il* f) contingit: *Ille* g) ubi: *eis*: *Ille* h) *eis*: *Ille*.

Tit. XI. Cap. I. a) Tracta fuit haec decret. de extrav. Inno. IV., quae incipit: Ioann. Frangipani: *Ioan. Andr.* = *Erstat. VI. fol. 354. sup. et secundum notitiam datam in Noveis Verb. VI. 251. in Rot. hillot. de San. Lorenzo a. IV. 18.*

1) Ioannes Frangepan Petrum et (Sophiam) filios habens impuberes, et uxorem nobilem mulierem, ... nomine Sarraecenam conlehit testamentum filiam in certa quantitate pecuniae, filium vero heredem instituit in ceteris bonis suis. Usque autem usufructum operantiam bonorum suorum sub certo tempore reliquit filiumque intertalem, ut si filia decederet sine liberis moretur filio, et ipse filius, si alioque liberis decederet, eidem filiae moretur, intertuoque pauperes sibi heredes si utrumque sine liberis mori contingeret filiorum, d. l. n. l. St. Nicolaus in Carcere Tulliano diacono cardinali in et fratre n. Thomam) pater(n) fatium praedictorum St. Salomeae de Crife huius testamenti executoribus constituit. Mortuo itaque testatore ac deinde filio et postmodum filia conmatra defunctis ante tempora pubertatis executores ipsi coram nobis a procuratore dictae nobilis eius nomine bona omnia testatoris eiusdem et praefatae filiae in quibus comprehendebantur et ipsius filii bona eidem filiae praemortui tempore ex testamento ipso pauperibus debita petierunt. Sed procurator ipse respondit, quod non nisi ex causa fideicommissi, prout immedat testamenti verba, nisi poterat bona ipsa, quae te primo de illis ratione ipsius filii et filiae iure naturae debita et quarta trebellianica a deducto debebant et solvenda de toto residuo ratione filiae smulter etiam deducto, quoniam illa substitutio quae de filio et filia facta fuit his verbis: „si aliter sine liberis decederet alteri moretur“ nec directae nec pupillares substitutio dici poterat, sed ad fideicommissum certae potius referenda, ut talis scilicet fuerit intellectus, quod si ille vel illa decederet sine liberis succederet ei mater ab intestato et ipsa tanquam illius heres hereditatem ex fideicommissis restitueret

substitutis (al.: substituit) praedictis tertia et quarta inde solvenda. Nam nec ipsam verbum „moretur“ directam immedat substitutionem mino nec etiam videbatur sapere indirectam, quum verba quae directam substitutionem exprimebant, sicut sunt: „heres ei esto“ vel: „sit ei heres“ vel quae innunt indirectam sicut est: „toga ut testatus“ non consonant vel concordet. Sed quia non videbatur illa fuisse testatoris intentio, quod mors unius sic in alterius celeset detrimentum debebat saltem trahi praemissum verbum ad substitutiones indirectae vel fideicommissariae intellectum. Nam et ex illis verbis: „si filius vel filia decederet sine liberis“ apparebat, testatorem substitutionem utriusque puberi facere voluisse. Unde ad fideicommissum debebat substitutio talis trahi et non ipsam de substitutione alia, quam de pauperibus factam testator si filii sui sine liberis moretur, dictis possit procurator. Allegabat insuper, quod quum testator ipse pauperes sibi institueret heredes, si filii eius sine liberis moretur, videbatur per hoc fecisse sibi et non voluisse filios facere testamentum, nec obstat, quod ad pias causas haec ultima substitutio facta fuit. Quare etiam de his quae taliter reliquaunt quarta per Trebellianam deducitur, nisi forsitan heres malitiose dilaret<sup>2</sup> solutionem huiusmodi relictorum, in quo casu compellitur relicta illa integre solvere aliquo non deducto etsi aliquis priusquam disponat de rebus suis inter filios monasterium ingrediatur de rebus nihilominus postea dividere (potest?) inter illos nec potest eos sua portione legitima defraudare, quia et illam qui exheredita filio ecclesiam sibi facere vult heredem Augustinus censuit respondendum. Pro parte vero eorumdem executorum et contra propositum existit, quod prima substitutio, videlicet: „si filius vel filia sine liberis decederet alteri moretur“ directa pupillares substitutio existebat et secundum rectum et proprium verborum sensum talis existit testatoris intentio, quod unus moretur alteri, hoc est quod quasi huiusmodi hereditatem alii directe ac immediate relinquere, quod non potuisset esse, si praefati filii praemortui hereditas ad sororem eius matre ipsa media pervenisset, quia sic

1) hoc loco verba c. l. 2) et hoc loco omnia ommissa c. l. 3) in margine addit.: homini.

Tit. IX. Cap. II. 5) egurunt: *Chabole* 6) ea: *dest*: *Cubl. coll.* *Ille*.

Tit. X. Cap. un. 1) tit. ep.: *dest*: *ChDFP* 2) nullatenus: *ADD*

Tit. XI. Cap. I. 1) trahatur, et ea quae pupillari substitutioni ratione convenit 2) semper sunt ad pupillarem trahenda, si ante tempora pubertatis filius moriatur: *A.*

facit, potest. Nam testamentum huiusmodi pupillare patrum, vel paterni pars potius est censendum.

CAP. II.

Superior habet consentire religiosis, deputatis executoribus. Hoc dicit, secundum Zenz. — §. I. Pluribus executoribus datus, uno mortuo, vel in remotis existente, vel exoptat nolente, unus officium executionis exercebit, ne impediatur testatoris voluntas; nisi aliud per testatorem dispoenerit. II. d. secundum Zenz.

Idem.

Religiosus, executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus, non potest, quom velle vel nolle non habeat, huiusmodi officium suscipere vel exsequi, nisi a superiore suo petita super hoc licentia et obtenta. §. I. Sane, pluribus a testatore simpliciter executoribus deputatis, uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exsequi forte nolente, ne voluntatem testatoris impediatur vel nimium differri contingat, poterit alius, nisi testator aliud expresserit, officium executionis iniunctae libere adimplere.

TITULUS XII.  
DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus est quis, ubi alias erat de iure sepeliendus, et alias sepultus cum omnibus sepulturae obventibus restituendus est; alius poena incurritur hic contenta. II. d. secundum Zenz.

Bonifacius VIII.

Animarum periculis et scandalis, quae frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis religiosis et saecularibus clericis, cuiuscunque status vel conditionis existant, in virtute sanctae obedientiae ac sub interminatione maledictionis aeternae districtissime prohibemus, ne aliquos ad

volvendum, irarandum, vel fide interposita seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis, stantes, ut hi, qui sic elegerint, nec apud sic electas ecclesias ulatenus sepeliri, nec alibi, ne contra votum, iuramentum aut promissum huiusmodi a se factum materiam habent veniendi, possint eligere sepulturam; sed, contradictione quacunq; cessante, sepeliantur omnino apud illas ecclesias, apud quae sepeliendi de iure fuissent, si alias sepultura non electa forsitan decessissent. Si vero iidem religiosi vel clerici praedictos in suis ecclesiis vel coemeteriis praesumpserint sepelire; ad restitutionem tam sepulorum corporum, si petantur, quam etiam omnium, quae occasione sepulturae illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem, infra decennium integraliter faciendam ipsos obligatos esse censuimus. Quam nisi fecerint, ecclesiae ipsae, apud quae sepulti fuerint, nec non et coemeteria earundem extunc eo ipso sint et tandiu maneant ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium praedictorum.

CAP. II.

Ecclesiae dimissae non debetur canonica portio, sed parochiali, et pluribus, si sint plures. — §. I. In loco etiam minus religioso potest nova eligi sepultura. II. d. secundum Zenz.

Idem.

Quum quis, cuius maiores sunt soliti ab antiquo in aliqua ecclesia sepeliri, ea dimissa eligat alibi sepulturam; canonica portio dimissae non debetur ecclesiae, sed illi duntaxat, in qua ille officia consuevit audire divina, et ecclesiastica recipere sacramenta. Quum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans aequaliter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum ecclesiae habebunt inter se dividere canonicam portionem. §. I. Si quis, antiqua dimissa,

matri potius fuisset mortuus quam sorori quocumq; in extraneo substituto quod nil aliud de bonis ipsis filii debuisse percipere clarius apparet. Nam secundum hoc minus de hereditate tali substituto, et matri amplius remansisset, quia de XII uncis deduxisset ipsa VII, V ipsi remanentibus substituta. Nec quoque consentaneum est et placidum, ut de alia via si recta eligatur potius quam obliqua, unde et in omnibus substitutionibus facienda est semper interpretatio, dummodo earum verbis et personis institutio conveniat, quod accipiantur vel intelligantur potius ut directae. Nec in casu praesenti erat aliud, ex quo daretur intelligi, quod per matrem, de qua testator mentionem non fecerat nec praesumebatur aliquatenus cogitasse quod ipsius filii hereditas ad eius sororem debuisset pervenire, quam directe transire poterit ad eandem ipso filio in aetate mortuo pupillari, neque verba illa „si absque liberis decesseret“ ad fideicommissum substitutionem huiusmodi haberi pertinebant; quin immo iure civile super testamento certis testimoniis (?) prodito patebat aperte, quod intelligenda esset talis substitutio pupillarum, ut iste talis fuerit intellectus: si filius vel filia decesseret sine liberis in pupillari aetate, quia videlicet in ea filios penitus habere non posset existeret alter heres, quamquam si filius ipse factus pubes sine liberis decessisset hereditas quasi per fideicommissum restitui substituta. Nam quum verba quae specialiter vulgarem substitutionem innuntiant sicut haec: „si ille mihi heres non fuerit, ille alius sit mihi heres“ trahantur et extendantur ad pupillarem dummodo filii aetate existentes in potestate patris testantis minime refragatur; ergo illa quae pupillari substitutioni recte conveniunt sicut est in substitutione impuberi facta filio semper ad pupillarem sunt potius referenda, dummodo infra pubertatem, immo pupillarem aetatem filius moriatur, quamvis interdum et ad fideicommissum ex causa trahantur, nec videbatur inconveniens, quod verba per quae directa vel pupillari substitutio intelligitur, sicut quum dicitur: „si filius vel filia decesserit sine liberis moriatur tali vel talium sibi substituo“ ad indirectam vel fideicommissariam traherentur. Nam haec verba „sine liberis“ certam non designant aetatem, quum et ante pubertatem et post filius vel filia sine liberis mori possit. Et verbum illud: „moriatur“ sive „restitutio“ ad fideicommissum convenienter aptantur, et quum haec in substitutione, quae a milite sit contingat et non inventur iure prohibentur quando fieri debeat in substitutionibus aliorum, quin immo id ipsum suadet ratio et in illis praesentim, quum favendum sit voluntatibus testatorum, licet nonnulli famosi doctores contrarium senserint et astruxerint, quibus tamen in hoc

casu, [quum] non ratione naturali nec promulgatis sanctionibus eorum fulturati opinio non videbatur aliquatenus alienanda. Propositum in super existit, quod [quum] in huiusmodi substitutionibus voluntas consideranda esset principaliter testatoris, satis praestimoniter, quod praefatus Iohannes in bonis suis filiam uxori voluerit antefere, maxime quum eo casu, [si] videlicet ipsa sola filia remaneret superstes, legata eidem uxori multum in testamento audiverit, et amplius etiam si uterque filiorum sine liberis moreretur. Cetera ultimam quoque substitutionem quia idem Iohannes sibi pauperes heredes insinuit si absque liberis uterque decesseret filiorum propositum existit illud etiam, quod nequaquam esset ad fideicommissum talis substitutio pertinehanda. Nam licet filius in suo testamento matrem portionem sibi iure naturae in bonis illius debita privare non possit et pater tamen in testamento quod filio impuberi facit, potest, quia huiusmodi pupillare testamentum paternum vel patris paterni constituit. Et si quis filius sine impuberibus existentibus in potestate decesserit hereditas pauperes vel alios sibi, si filii infra pubertatem vel sine liberis moriantur, heredes insinuit et filios eisdem filius et pro certo substituisse videtur. Addebatur etiam, quod quum idem Iohannes in bonis suis pauperes sibi constituisse heredes, si eius filii absque liberis morerentur et sic ad pia causa bona huiusmodi reliquisset, debebant de iure ad pauperes ipsos sine deductione aliqua pervenire. Illud autem quod positum existit, quod quis etiam post ingressum monasterium debeat inter filios suos dividere, ideo fuit statutum a iure, ne sic ingrediens metu vel suggestionem inductus filios bonis suis totaliter defraudaret. Sermo vero Augustinus extendebatur ad filios, non utique ad parentes, nec memoratus Iohannes suos per hoc exheredasse filios videbatur, quum et institueret ipsos sibi et eis pauperes, sicut ipsi de iure licuit, heredes substituere curavisset. Quamquam et idem Aug. sicut praedictus sermo continet ad ius poli, non fori respectum haberit in hac parte, nec oportebat praefatae nobilibus iure poli vel pietatis obtenta aliquid erogari, quum ex legatis, ex dote inter alias provinciae nobiles plurimum abundaret. Nos igitur praemis-sis omnibus intellectus praefatum et nobilem et memoratum ipsius procuratorem eius nomine ad praedictorum bonorum omnium quae fuerunt praefati Iohannis et eius filiae, in quibus et bona supradicti filii intelligimus comprehendere, restitutionem eisdem executoribus absque deductione qualibet sive tertiae iure naturae debita sive quarta Trebellianicae integre faciendam de f. n. c. sententialiter condemnamus. Nulli ergo etc. nostrae sententiae etc.

nam, etiam in loco minus religioso, elegerit sepulturam: electionem huiusmodi, licet iura super hoc videantur esse diversa, nequaquam volumus impugnar.

CAP. III.

Translatio personae, ad certum locum facta ad tempus, ecclesiae hinc sepulturae non auferit. H. d. secundum Zeuz. — §. 1. Mulier mortua, quae pluribus iuribus, cum viro ultimo sepulchra. Hoc dicit.

Idem.

Is, qui habet<sup>1</sup> domicilium in civitate vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa sepultura decaat ibidem, non in ecclesia dietae villae, sed in sua parochiali, vel in ea potius, in qua maiorum ipsius ab antiquo sepultura existit, sepeliri debet, dimmodo absque periculo ad ipsam valeat deportari. §. 1. Mulier autem, quae plures viros habuit successively, si sepulturam non eligat, est cum viro ultimo, cuius domicilium retinet et honorem, tumulanda.

CAP. IV.

Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturam: pater autem dicitur per se ipsum. Et hoc dicit secundum Zeuz. quoad titulum, sed non quoad datum. Unde potest addi et pro anima non legat sine assensu patris bona non castrensa. Domin.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Licet pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad aetatem pubertatis perveniant, eligere sepulturam, possit, si consuetudo terrae illi habeat, quo voluerit sepelire: hoc tamen non potest, ubi consuetudo huiusmodi non habetur, sed sunt cum suis maioribus vel in parochiali ecclesia tumulandi. Quamvis autem filias-familias absque patris assensu sibi possit libere eligere sepulturam: pro anima tamen sua praeter ipsius assensum, nisi peculium castrense aut quasi castrense habeat, aliquid indicare non potest.

CAP. V.

Religiosi, nisi multum remoti a monasterio, nequeunt alibi eligere sepulturam. H. d. secundum intelatum Zeuz.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Religiosi, nisi a propriis monasteriis adeo forsitan sint

remoti, quod ad ea, quum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt, quum velle vel nolle non habeant, sibi eligere sepulturam: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

TITULUS XIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Populus, ut ecclesiae iura debita persolvat, est in praedicationibus et aliis exhortandus. H. d. secundum Zeuz.

Gregorius IX.<sup>1</sup> fratribus Praedicatoribus et Minoribus.

Discretioni vestrae mandamus districtius inhiibentes, ne talia, quae audientes a decimarum seu aliarum rerum ecclesiarum debitum solutione retrahant, vel alias animas corrumpant audientium, in sermonibus vestris vel alibi proponere de cetero praesumatis. Immo verbo et opere informetis eosdem, ut ad solutionem praedictorum promptae voluntatis animo sint intenti.

CAP. II.

Privilegium, decimas novalem concessens, non includit decimas novalem, per alios possessas tempore impetrationis, et loca tantum includit, ubi percipiuntur antiquae, et ad portione antiquam. H. d. usque ad §. Statutum secundum Donau. — §. 1. Privilegium decimarum novalem, limitatum ad mensuram antiquarum, non potest ultra dimidium includere: fallit in Clarentensibus et Carthusianis. H. d. — §. 2. Privilegiati super decimis recipiendis ecclesias parochiales gratis assignare debent portione pro delictis operibus supportandis. H. d. Dominicus. — §. 3. Decimae, per laicos ante Latorumque concilium in forma receptae a religiosis, per eos recipiuntur in feudum, non possunt ipsi religiosis concessi sine diocesano- rum consensu. Hoc dicit Dominicus. — §. 4. Diocesani compellunt religiosis exemptos solvere decimas parochialibus ecclesiis, si non agatur de rebis exemptis. Hoc dicit Dominicus. — §. 5. Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis et acceptandis ecclesiis parochialibus solvere debent decimas, si privilegii non sunt. H. d. Dominicus. — §. 6. Ex donatione laicorum habentes decimas antiquas, novales superveientes in eodem loco non percipiunt. H. d. Dom.

Alexander IV.<sup>2</sup>

Statuto<sup>3</sup> perpetuo declaramus, quod indultum illud apo-

Tit. XIII. Cap. I. a) Decretalis est Gregorii IX. decima de extravag. sua, quae incipit: Gravamen (leg. gravem) iuris: *Form. Auth. — Estat: P. L. no. XIV. Id.:* Greg. IX. fratibus praedicatoribus. Gravem nobis ven. frater<sup>1</sup> noster<sup>2</sup> nobis-ecceus psumas et capitulum psumam compositionem monasterium, quod vos in praedicationibus vestris, et aliis<sup>3</sup>, quod vix red nos, coram laicis et clericis publice ascendit<sup>4</sup> proponitis, quod tenet decimas solvere ex precepto, propter quod<sup>5</sup> in omnibus intant in eorum solutione<sup>6</sup> remissi, tanto plus refrigerat<sup>6</sup> caritas, et vix aut nunquam in civitate psana aliquid solvunt nomine de marum, siopae<sup>7</sup>, devotione fidelium munita, insurgunt errores, proveniunt pericula animarum et ecclesiis, quibus debentur decimae, detrimentum non modicum generant. Quum igitur vestrum non debeat honestatem proferre talia, per quae mentes fidelium bonis operibus retrahantur, et unde fructum boni debent<sup>8</sup> operis reportare, et fructum animarum afferant: discretioni vestrae mandamus volos<sup>9</sup> distribuis inhiibentes, ne talia vel huius similia, quae animos<sup>11</sup> audientium corrum<sup>10</sup> aut, proponere<sup>12</sup> de cetero praesumatis, immo verbo et opere informetis eosdem, ut ad solutionem tam decimarum quam etiam aliorum, quae debentur, promptae<sup>13</sup> voluntatis animo<sup>14</sup> sint intenti.

Cap. II. a) Conclatur omni haec decretalis in dicit Archid. de p. de statu non, et impeditur: Quum personae. Guli. c. Regat: Quia personae, qui fere totam hanc decretalem possunt recipere, de deo, vers. in summa. — *Donau. Auth. — Decretalis (P. L. IV. dat. Lat. X. Kal. April. A. III. (1256.) estat (ex Reg. Vat. in Bull. Rom. ed. Typ. III. 630.) — M. L. no. XI. III. — Paltuff. no. 16390. — Compilatores lib. VI. indium omnino rnat, quod talis est:* Quia persona religiose tam exemptae quam aliae de regno Franciae plura dicuntur praesumere, quae ipsi assentantur parant et alios infertur lae-ionem, convenit taliter in hac

parte per ap. sed. diligentius provideri, quod caeteri personae his, quae ad eos pertinent, servata semper religionis honestate, contentae, sic in se ipsis debitam in omnibus custodiunt modestiam, quod alios scandalis vel inpendis non conturbent. Intelleximus namque quod abbates cum prioribus, quos in suis instituit prioribus, ante vel post institutionem conveniant, ut eisdem abbatibus aliqua summa pecuniae vel certa de [proventus] eorundem prioratum portio persolvatur. Sique ipsi prioribus huiusmodi pecuniam vel portione sui animam forte pensionem impostam, sive redditum solventes praefatis abbatibus, constata hospitalitas et elemosinae solitae in eisdem prioratibus subtrahantur, ac diminuant in illis numerus servitorum, nec non eorundem prioratum negotia minus sollicite procurantur, quum contingat ex hoc minus idoneos in illis institui vel ordinari priores: Nonnulli etiam religio exempti praetextu quarundam indulgentiarum sui privilegiorum apostolicorum eis post constitutionem a fel. record. Innocentio papa IV. praedec. n. circa exemptos eorum concessorum venire vel agere sui praesumere contra constitutionem asserunt eadem. Quamplures insuper, sicut fertur, occasione privilegiorum exemptionis, quae habent vel habere se dicunt, libertatis suae limites excellentes privilegia ipsa, ne sciat ad quae et in quantum se illorum vires extendunt, ordinariis locorum ostendere vel eorum fere copiam contradicunt. Et quum nonnullis religiosis a se ap. sit indultum, ut novalem decimas pro ea portione, quae veteres illos contingunt percipere valeant et habere: ipsi sicut acceptis praetextu indulgentiae huiusmodi omnes interium decimas vel maiorum eorum partem de novallibus, quae huiusmodi illas de veteribus consecraverunt habere, percipiunt ad praesentia, praesentia et futura novalia eandem indulgentiam extendentes. Intelleximus etiam, quod quidam religiosis generaliter sit a iure prohibentur, ne decimas de manu laicorum recipere sine consensu episcoporum praesumant, plurimum eorum et

1) dicitur: filius: Id. 2) addi: H. d. Id. quum tamen dicitur: omnia: archiep. Ps. Gregori tempore non existit. 3) alii: L. 4) asserentes: L. 5) alii: rari primo in solut: L. 6) refrigescit: L. 7) addi: quod: L. 8) innumerum errores animarum per: L. 9) debet: deest: ib. 10) volos: L. 11) animas: L. 12) proponit: deest: L. 13) provide: P. provide: L. 14) animas: P. deest: L.

Tit. XII. Cap. III. 1) habens: ABDEFG. Cap. IV. 1) de eod.: deest: Codd. coll. Cap. V. 1) in eod.: deest: Codd. coll.

Tit. XIII. 1) primiti et obl.: deest: ABDEFG. Cap. I. 1) X. AD.



stolicum, quod<sup>c</sup> plerisque conceditur, ut novallium decimas pro ea portione percipere valeant, qua veteres eos contingunt, ad illas novallium decimas, quas tempore illo, quo impetratum vel obtentum existit hoc indultum, alii possidebant, quum de hoc in ipso mentio nulla fiat, nullatenus se extendit, nec ad alias etiam, nisi in his tantum locis, ubi veteres tunc, quando dictum indultum impetratum fuit, ipsi<sup>d</sup> imperatores habebant, et pro ea summomodo portione, qua ipsi tempore impetrationis huiusmodi percipiebant antiquas. §. 1. Statuimus praeterea, quod idem indultum, obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, ultra medietatem decimarum novallium nullatenus extendatur; quia non<sup>e</sup> est verisimile, si tunc de plena et integra perceptione veterum fuisset expressum, quod apostolica sedes pariter et similiter novallium decimas, in tam grava parochialium ecclesiarum dispendium indulisset, quodque ratione talis indulti, sive impetrati iam sive impetrandi deinceps, non possit<sup>f</sup> in novallibus, qua a modo fiant, vindicari et<sup>g</sup> acquiri vel percipi plus quam medietas decimarum ipsorum novallium<sup>h</sup>, etiam si amplius in veteribus habebatur, quum non sit dicendum asperum, sed pium potius et benignum, si super decimis futurorum novallium contra<sup>k</sup> parochialium ecclesiarum gravamen<sup>l</sup>, quod ex distinctione indulti huiusmodi possit<sup>m</sup> accidere, taliter obviatur<sup>n</sup>. Religiosos tamen Cisterciensis et Carthusiensis ordinum statuto et declaratione huiusmodi, quantum ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novallium, comprehendendi nolimus vel constringi<sup>o</sup>. §. 2. Ubi autem per huiusmodi concessionem decimarum parochialis ecclesiae adeo gravari contingit, quod earum rectores de ipsarum redditibus congrue sustentari, et commode iura episcopalia exhibere non possunt: providetur per<sup>p</sup> locorum ordinarios et ordinetur taliter, quod eisdem rectoribus tantum de illarum relinquatur proventibus, quod exinde competentem sustentationem habere, et episcopalia iura solvere valeant aliaque onera debita supportare. §. 3. Sane, quavis forte a religiosis exemptis et aliis fiant infeudationes de decimis detentis a laicis<sup>q</sup>, et idem laici, quod illas ab ipsis religiosis in feudum teneant, recognoscant: non tamen licet religiosis eisdem quod

talium infeudationem vel recognitionem, sic de facto praesumptam, huiusmodi decimas de manibus laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque dioecesanorum episcoporum assensu. Illas autem decimas intelligimus posse taliter a religiosis de manibus laicorum recipi vel acquiri, quae ante Lateranense concilium iuris laicis in feudum perpetuo fuisse concessae. §. 4. Dioecesani vero parochialium ecclesiarum ad requisitionem rectorum earundem de ipsis religiosis super decimis, quas habent vel eos habere contingeret<sup>r</sup>, quae quidem alias ad ipsas spectarentur ecclesias, nisi de rebus exemptis agatur, exhibeant iustitiae complementum. §. 5. Ceterum iidem religiosi, tam exempti quam non exempti, de terris et possessionibus acquisitis hactenus et a modo acquirendis decimas integre solvant<sup>s</sup> illis ecclesiis, quibus caedem possessiones et terrae prius fuerant decimales, nisi super hoc specialis iure vel privilegio sint muniti. §. 6. Nec pro eo, quod forte in aliquibus parochiis omnes maiores decimas seu partem illarum acquirunt<sup>t</sup> de manibus laicorum, possunt pro eadem vel simili portione, si de novo postmodum fiant novalia, in eisdem petere vel percipere novallium decimas eorundem<sup>u</sup>, nisi<sup>v</sup> rationabilis, per quam hoc facere valeant, causa subsistat.

## TITULUS XIV.

### DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

#### CAP. I.

Si minor XIV. annis ingreditur religionem, in XV. anno liber exit, nisi in ipso XV. anno professionem fecerit, vel habitum professionem receperit, vel expresse ratam habuerit professionem prius a se factam. Si autem per totum XV. annum portavit habitum, ubi non est distinctus: intelligitur professus, nisi tunc sit indistinctus, quod viventes cum eis simili habitu indicatur. Si maior XV. annis ingreditur, si portat habitum per annum: quantumcumque sit indistinctus, intelligitur professus. Ioann. Andr. — §. 1. Illic declarat, qui sunt habitus distincti. Hoc die,

#### Innocentius IV.<sup>a</sup>

Is, qui monasterium ante XIV. annum, ut monachus post

praesertim exempti ad fraudis ingenia se vertentes machinantur cum laicis detinentibus decimas et dolose procurant, ut fiant infeudationes de ipsis et iidem laici se illas ab eisdem religiosis tenere in feudum recognoscant, quatenus sic ad religiosos ipsos eadem decimae absque consensu episcoporum valeant pervenire. Si quando etiam terras quae parochialibus ecclesiis fuerant decimales, acquirunt, nolunt postea de illis decimas vel decimam integre, sed aut nihil, aut solum trigessimam vel quadragessimam exhibere. Quum vero maiores decimas, sive omnes, sive illarum partem acquirunt, vel consequuntur a laicis, sit postmodum novalia ibi fiant, satagunt ex illis habere decimas, pro ea parte, qua huiusmodi maiores percipiunt, licet ipsi laici nihil omnino petere vel exigere possent de decimis novallium eorundem. Volentes itaque contra haec ap. diligentia, sicut expedit, providere: statuimus de fr. n. cons., ut pure ac munde secundum Deum fiat concessio seu collatio prioratum ita quod precii datione, vel sub pactione nulli tradantur, sed in eorum concessione penitus ista cessent, prohibentes ne in fraudem ipsi prioratus quum eos vacare contingit fiat alicuius oneris impositio ad tempus vel perpetuo duratura, nec etiam postquam in eis priores fuerint instituti, dietis prioratibus vel ipsi prioribus aliaque per abbates, sive perpetua, sive temporalia in pensabilibus, vel quibuscumque aliis praestationibus onera imponantur, per quae in illis cultus divinus circa numerum servitorum aut consueta hospitalitas minuitur, vel per quae ipsi prioratus seu priores reddantur ad solvendum commode iura episcopalia et prosequendum, ut convenit, eorundem iura prioratum impotentis. Quod si secus praesumtum fuerit praesumptores huiusmodi non exempti per locorum ordinarios areantur, et si prioratus fuerit alterius dioecesis quam monasterii cui subest, circa prioratum ipsum in his dioecesanis eius providetur, corrigat, ordinet et disponet et ad illius denuntiationem dioecesanis monasterii abbatem eius colibet in praemisissis. Tales vero praesumptores exempti compescantur per illos, quos ad hoc duxerimus deputandos, quum velimus haec vite certas, prudentes et discretas personas per singulas statuire provincias, quae vite nostra de his circa exemptos de plano cum attentione inquirent, revocantes penitus se praesumpta, et ipsos exemptos in talibus coercentes. Si vero abbates exempti

fuerint, prioratus autem non exempti, dieti abbates per ipsas personas constituendas a nobis, denuntiantibus dioecesanis eorundem prioratibus compescantur. Statuimus insuper, ut praemisissa constitutio ab eodem praedecessore nostro circa exemptos edita, vide licet, quod ipsi exempti quantumcumque gaudeant libertate nihilominus tamen ratione delicti, sive contractus, aut rei, de qua contra ipsos agitur, rite possunt coram locorum ordinariis conveniri, et illi quoad haec suam in ipsius iurisdictionem prout ius exigat exercere plenarie in hoc et aliis, quae ipsa constitutio continet, observetur non obstantibus quibuslibet privilegiis sive indulgentiis apostolicis contra eam postmodum impetratis. Decernimus quoque, ut si hi, qui se assument per privilegia, vel indulgentias ap. sedes exemptos, de quorum sua exemptione seu libertate non constat, vel qui videlicet in exemptionis sui libertatis possessione per longa tempora non fuerint, a locorum ordinariis requisiti huiusmodi privilegia vel indulgentias, quibus dicunt se fore munitos, saltem quoad illos articulos super quibus quaestio vel controversia fuerit, ipsi ordinariis in loco congruo et securo, vel aliquibus prudentibus viris, omni suspicione carcutibus, ad hoc per dietos ordinarios deputatis, non exhibentur vel ostenderint, et iidem ordinarii sua iurisdictione usi fuerint contra eos, nequaquam tunc ipsi ordinarii hac occasione pro conservatores a Sede illis deputatos eadem molestari valeant, aut aliquatenus impedi, quin immo sententiae, vel processus conservatorum ipsorum quae, vel qui prolatae sunt habiti fuerint contra eosdem ordinarios, in hoc causa omnino non teneant nullumque robur habeant vel vigorem. b) Ad haec statuto: orig. c) quo: ib. d) ipsis: ib. e) nec: ib. f) addit: nec creditur: ib. g) et: deest: ib. h) nov.: deest: ib. i) habetur: ib. k) imo: ib. l) gravamini quod ex distensione: ib. m) obviatur: ib. n) stringi: ib. o) per . . . ord.: deest: ib. p) hoc loco in M inseritur: absque dioecesanorum episcoporum assensu fieri omnino non possunt, nec licet ipsi religiosis huiusmodi decimas post infeudationem factam ab eis vel recognitionem huiusmodi ab ipso principio quando videlicet facta fuit eorundem dioecesanorum intervenisse assensum — q) §. 4. deest: orig. r) persolvat: ib.

Tit. XIV. Cap. I. a) Gnil. in Spec. eod. tit. vers. et scias dicebat, hanc decretalem fuisse Gregorii IX.; sed fuit

Tit. XIII. Cap. II. 1) add.: ulterius: AC orig. 2) possit: ABCDE orig. 3) contigerit: C 4) acquirant: DG 5) earundem: ABC 6) add.: alia: Codd. coll. orig.

2) possit: ABCDE orig.

3) contigerit: C

4) acquirant: DG

5) earundem: ABC

efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui facti profitentibus consuevit, seu professionem a se prius datam ratam expresse habeat, libere potest infra sequentem<sup>1</sup> annum ad saeculum remeare. Quodsi per totum sequentem annum in monasterio permanserit, ubi professorum et novitiorum sunt habitus indistincti: professionem per hoc fecisse, vel, si quum prius fecerat, ratam habuisse videtur, nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod et professi et novitii, ac etiam alii, communem vitam cum eis ducentes, simili penitus habitu induantur. Qui vero post quartum decimum annum habitum religionis assumpsit, si per annum illum gestaverit, extunc religionem assumptam praesentiter veraciter esse professus, ubi professi a novitiis dissimilitudine habitus minime distinguuntur, etiamsi alii, decentes cum eis, similibus vestibus contantur: quoniam, quum iam hic ad discretionis annos pervenerit, quid agat agnoscat, et<sup>2</sup> ideo susceptum discretionis tempore ordinem, postquam hunc anni probaverit spatio, intelligitur fimiter approbasse. Secus autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem, quum eorum, quae tunc agit, plenum non habeat intellectum. §. 1. Distinctos quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, sive novitiis sive professis dissimiles vestes dentur, sive benedictur, quum profitentibus conceduntur, sive etiam aliquid aliud fiat, per quod novitorum a professorum habitu discernatur.

## CAP. II.

Praedicatorum et Minorum infra annum probationis quemquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt. Quodsi fecerint, receptus alligatus non est eorum ordini, et ipsi a receptione professionis alioquin sunt suspensi, et poenitentia poena, quae pro gravioribus culpis eis consuevit indigi. Ioan. Andr.

Alexander IV.<sup>1</sup> fratribus Praedicatoribus et Minoribus.

Non solum<sup>1</sup> (*El infra*) licet<sup>2</sup> zelum animarum habentes eas lucrari Domino sollicite cupiatis, quia tamen decet et expedit, ut conscientiae puritati non desit iudicium rationis, ne, unde spiritualis profectus quaeritur, salutis<sup>3</sup> dispendium subsequatur: vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiae et<sup>4</sup> sub poena excommunicationis auctoritate praesentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum, qui est maxime in subsidium fragilitatis humanae regulariter institutus, quemquam ad professionem vestri ordinis seu renunciationem<sup>2</sup> in<sup>5</sup> saeculo<sup>6</sup> faciendam recipere, nec constitutionem infra huiusmodi annum aliquatenus impedire, quo minus infra ipsum ad aliam religionem, quam maluerit, trans-eat, vel, nisi, maior tamen quatuordecim annis existens, professus sit tacite vel expresse, aut evidenter constet, illum vitam voluisse mutare, quod tamen non praesumitur, nisi clara probatione vel competentibus iudiciis ostendatur, omnino ad saeculum relect, sit de sua voluntate processerit, praesumatis. Quodsi forte contra hanc nostram prohibitionem quemquam<sup>7</sup> recipere praesumpserit: de criminis, eum, qui taliter receptus fuerit, nullatenus vestro esse ordini alligatum, vosque a receptione quorum-

libet ad professionem<sup>8</sup> eiusdem<sup>9</sup> ordinis fore ipso facto<sup>5</sup> suspensus, et insuper poenae subiciendus, quae fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gravioribus consuevit.

## CAP. III.

Decretalis Non solum extenditur ad omnes Mendicantes: in alijs vero professio expressa religioni, cui fit, tacita annuam generaliter obligat infra annum. H. d. secundum Zenz.

## Bonifacius VIII.

Constitutionem Innocentianam, quae prohibet conversorum professionem recipi ante annum probationis elapsam, pie memoriae Alexander Papa IV. praedecessor noster ad fratrum Praedicatorum et Minorum ordines duntaxat declaravit<sup>1</sup> extendi. Unde nos, pari<sup>2</sup> similitudine rationis inducti, declarationem eandem ad aliorum Mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionibus professio expressa vel tacite fieri potest licite infra annum. Sed expresse emissa, etiam saeculari habitu non mutato, illi religioni praecise obligat, quum proficiens est professus. Tacite<sup>3</sup> vero facta infra probationis annum per suspensionem habitus, qui profitentibus tantum datur, non illi specialiter, cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si aetatis aptae sit, si sciens et voluntarius, ac triduo perseveret.

## CAP. IV.

Beneficium ingredientis religionem infra annum probationis, exceptis casibus his expressis, non est alteri contentendum: interim tamen debet per alium beneficio deserviri, assignata ei ratione congrua portione, unde vivere possit. H. d. Ioann. de Fan.

## Idem Parisiensi Capitulo.

Beneficium illius, qui religionem ingreditur, non est infra probationis annum alicui conferendum, nisi ad id ipsius accedat assensus, aut constet, quod vitam voluerit absolute mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. Sed interim eidem beneficio per alium deserviri debet, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione.

## CAP. V.

Secundum votum solenne religionis derogat priori simpliciter. H. d. Ioann. de Fan.

## Idem.

Qui post votum, a se de certa religione intranda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur et proficitur in ipsa, potest, voto non obstante priori, cui tanquam simpliciter per secundum solenne noscitur derogatum, manere<sup>1</sup> licite in eadem, pro voto tamen non completo erit eidem poenitentia imponenda.

## CAP. VI.

Vacante monasterio conventus novum recipit monachum, si communiter ad abbatem et eos spectat: si ad abbatem solum, serius. H. d. Dominicus.

## Idem.

Si ad solum abbatem pertineat creatio monachorum:

Innoc. IV., ut hic apparet: Ioan. Andr. — *Inno re vera est Gregorius IX., quoniam neque in Compilatione existit neque in Bulla Innocentii* Ad exped. eius modo habetur. — *L. no. XL., l. 1*

Tit. XIV. Cap. II. c. Decret. est Inno. IV. dnt. ap. Capit. Castell. XV. Kol. Jul. A. L. 1244 ap. Mans. Concil. XXIII, 595. — *Postulat no. 11416.* — *Beper no. 743.* *Comp. c. n. h. l. Bulla: Ad exped. no. 38.* — *b. Hoc bene etiam in Comp. seip. omessa sunt:* in favorem conventu, sed etiam monasterii, probationis tempus a sanctis patribus et inhabitum, ut ille asperitates animi, et istud nosse illius valde experit. In regula quoque B. Bonifacii praecipitur, ut ad conversionem noviter venientibus non facile tribuatur ingressus, sed, sicut docet Ap. dicitur, an sit ex Deo verbum comprehendit, et dura et aspera, per quae iura ad Dominum, componuntur. Postea in eadem regula subiungitur, ut dicitur: *Ecce les vils qui militare desideras: si cum obsequio patris, incedere aliquando, iller vultis: liber dimittis.* Insuper Felix Gregorialis Gregorius papa praedecessor noster statuit, ut possit ad probationem novitii ante susceptum religionis habitum, qui dari non debet, etiam consuevit, seu ante professionem emissam, ad statum

primum redire possit libere infra annum. Et ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quum in quibusdam locis religiosi novitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum, professionis tempore benedictur vestes quae profitentibus conceduntur, ut novitiorum ac professorum habitus discernatur. c) add.: igitur: orig. d) male saluti: Iust. orig. e) et: deest: Iust. orig. f) saeculi faciendam recipere praesumatis, nec institutum (constitutum): Iust. orig. in probatione novitiorum (novitium: orig.) aliquatenus impedire, quoniam intra eandem probationis annum ad aliam religionem, quam maluerit, trans-eat, sicut de sua processerit voluntate (add.): libera: In non obstante statuto contrario, si quod a vobis est editum, quod irritum decernimus et inane, vel aliquibus literis a seip. ap. impetratis seu etiam (deest: I) impetrandis, quae de praemis expressam non fecerint mentionem. Quodsi etc.: Iust. orig. g) quemcumque: orig. h) a professione: Iust. orig. i) eius: Iust.

Cap. III. a) eius declarationem hodie non habemus: Ioan. Andr.

Tit. XIV. Cap. I. 1 ipsum sequentem: *Codd. coll.* 2) ac: *ABDEF*  
Cap. II. 1 Idem: *Codd. coll.* 2) ad rem: *ACDIOG* 3) sit: *deest*  
1) 16. 1) 9. 3) hanc huiusmodi: *B* huiusmodi: *Iust. orig.* 5) eo

ipso: *AD*; ipso iure: *I*  
Cap. III. 1) paris: *ACE*; autem par: *BC* 2) tacita: *AG*  
Cap. V. 1) remanere: *Codd. coll.*

co defuncto nequibit novus monachus a conventu creari; alias poterit, si eorum creatio spectat<sup>1</sup> insinual ad utrumque.

## TITULUS XV.

### DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

#### CAP. UN.

Votum, solemnissimum per susceptionem sacri ordinis vel per professionem, factum alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatus, dirimit matrimonium post contractum; alias solum impedit, et non dirimit. H. d. secundum Zenz.

#### Bonifacius VIII. Biterensis<sup>1</sup> Episcopo.

Quod votum debeat dici solenne ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consilare voluisti. Nos igitur, attendentes, quod votu solennitas ex sola constitutione ecclesiae est inventa, matrimonii vero vinculum ab ipso ecclesiae capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso et in statu innocentiae instituit, unionem et indissolubilitatem accepit<sup>2</sup>; praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnissimum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatus. Reliqua vero vota, etsi quandoque matrimonium impediunt contrahendum, et quanto manifestius<sup>3</sup> sunt emissa, tanto propter plurimum scandalum et exemplum durior poenitentia transgressoribus debeat, non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.

## TITULUS XVI.

### DE STATU REGULARIUM.

#### CAP. UN.

Moniales, tacite vel expresse professae, clausuras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare, nisi causa legitima et superioris licentia interveniat. H. d. — §. 1. In monasterio non Mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterant sine penuria sustentari; et ultra non valet receptio. Hoc dicit Dominicus. — §. 2. Abbatissae, principibus saecularibus ad fidelitatis sacramentum praestandum adstrictae, si non possunt per procuratorem iurare, personaliter excedo monasterium intrant, absque dilatione ad monasterium revertantur. Domin. — §. 3. Compelluntur domini temporales per censuram ecclesiasticam, ut in suis curiis admittant abbatissas per procuratores litigare; ordinatis vero in temporalibus et spiritualibus eorum procuratores admittere debent. Domin. — §. 4. Ordinarii locorum, in subiectis monasteriis propria, in exemptis apostolica auctoritate clausuram procurare debent; nec est propter hoc in aliis casibus iurisdictione in exemptis esse attributa. H. d. Dominicus.

#### Bonifacius VIII.

Periculoso et detestabili quarundam monialium statui, (quae, honestatis laxatis habentis et monachali modestia sexusque verecundia impudenter abiectis, extra sua monasteria nonnunquam per habitaculo saecularium personarum discurrunt, et frequenter infra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea deoverunt, gravamen<sup>1</sup>, offensam, in religionis opprobrium et scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes, praesentis constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus, universas et singulas moniales, praesentes atque futuras, cuiuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cetero permanere clausura ita, quod nulli earum, religionem tacite vel expresse professae, sit vel esse valeat quancunque ratione vel causa, (nisi forte tanto et tali morbo evidenter eorum aliquam labore constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo suo scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas; nullique aliquatenus inhonestae personae nec etiam honestae, (nisi rationabilis et manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinetur, speciali licentia,) ingressus vel accessus pateat ad easdem, ut sic a publicis et mundanis conspectibus separatae omnino servire Deo valeant liberius, et, lasciendi opportunitate sublata eidem corda sua et corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. §. 1. Sane, ut hoc salutare<sup>2</sup> statutum commodius valeat observari, districtius in-

hibemus, ne in monasteriis ordinum non Mendicantium aliqua recipiantur de cetero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis sive proventibus absque penuria sustentari, si secus autem fuerit, irritum decernentes. §. 2. Verum quando abbatissa vel priorissa cuiusvis monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo principe seu domino temporali, sibi debet homagium vel fidelitatis sacramentum praestare, (nisi, quod per procuratorem illud praestet, possit efficere apud eum,) de monasterio cum honesta et decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quam primum comode poterit, seu fidelitatis praestito sacramento ad ipsum monasterium e vestigio reversura, sic, quod in fraudem residentiae sive morae claustralis nihil fiat omnino. §. 3. Porro, ne moniales causam seu occasionem habeant evagandi, principes saeculares ac alios dominos temporales rogamus, requirimus et obsecramus per viscera misericordiae Iesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominus suadentes, quod abbatissas ipsas et priorissas ac moniales quascunque, monasteriorum suorum curam, administrationem negotiae gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus seu curiis litigare permittant, ne pro constituendis procuratoribus, qui ornati in aliquibus partibus nuncupantur, seu alii huiusmodi easdem oporteat evagari. Si qui vero contra praesumpserint, exhortationi huiusmodi rationabili tacte sanctae obtemperare nolentes, quum sit iuri contrarium, quod mulieres, praesertim religiosae, per se ipsas litigare cogantur, et<sup>3</sup> a via deviet honestatis et periculum amarum inducat, ad hoc per suos ordinarios ecclesiasticos censura ecclesiastica compellantur. Episcopis autem et aliis praelatis superioribus et<sup>4</sup> inferioribus quibuscunque iniungimus, quod et ipsi casus sui negotia, quae praefatae moniales habebunt agere coram ipsis aut in curiis eorumdem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites vel quicquid aliud, ipsa per procuratores eorum fieri faciant et tractari. §. 4. Et quoniam parum esset condere iura, nisi essent qui ea executioni debitae demandarent: patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis universis districte in virtute sanctae obedientiae sub obstatione divini iudicii et interminatione maledictionis aeternae praecipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac dioecesi propria in monasteriis monialium sibi ordinario iure subiectis sua, in iis vero, quae ad Romanam immediate spectant ecclesiam, sedis apostolicae auctoritate, abbates vero et alii, tam exempti quam non exempti praelati ecclesiarum, monasteriorum et ordinum quorumcunque, in monasteriis huiusmodi<sup>5</sup> sibi subiectis de clausura convenienti, ubi non est, ipsorum monasteriorum<sup>6</sup> expensis et fidelium elemosynis, quas ad hoc procurant, diligentius faciendi, et de ipsis monialibus includendis quam primum comode poterunt providere procurant, si divinae ac nostrae indignationis voluerint acrimoniam evitare, contraditores atque rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato<sup>7</sup> ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinarii locorum quoad alia nullam sibi credant iurisdictionem vel potestatem aliquatenus attributam.

## TITULUS XVII.

### DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

#### CAP. UN.

Non licet novum ordinem vel religionem, aut habitum novae religionis creare et assumere. Et revocati sunt ordines Mendicantium, per Papam non approbati, erant post concilium. Dominicus. — §. 1. Religiosi mendicantes, per Papam post concilium approbati et instituti non possunt aliquam ad professionem recipere, domum vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis praedicare, confessiones eorum audire, vel ad sepulturam admittere. Et contra factum non tenet, et contra factus excommunicatus est. H. d. Dominicus. — §. 2. Revocatio ordinum Mendicantium Praedicatorum, Minorum, Eremitarum et Carmelitas non comprehendit. Hoc dicit Dominicus. §. 3. Existens de ordinibus revocatis non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. H. d. Dominicus.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi<sup>1</sup>.  
Religionum diversitatem nimiam, nec confusionem in-

Tit. XVII. Cap. I. a) c. 23. Conc. Eugl. II. (1274); — in Comp. c. 1. h. t.; Hanc Decretalem Bonif. VIII. III. Non.

Tit. XIV. Cap. VI. 1) spectat: *Cod. coll.*  
Tit. XV. Cap. un. 1) Bitar.; 4) Biter.; 7) Biterensis; F 2) accipit; *ABCEFG*; accipit; D 3) solennius et man.; A'

Tit. XVI. Cap. I. 1) gravem offensam vel: *Cod. coll.* 2) salubre; *CD* 3) ut *dest.*; *ABDEF* 4) et inf.; *dest.*; A 5) hui.; *AC'* 6) add.; quae clauduntur; A 7) Et invoc.; *AC*

eretur, generale concilium<sup>1</sup> consulta prohibitionem vetavit<sup>2</sup>. Sed quia non solum importuna petentium inhibito illarum postmodum multiplicationem extorsit, verum etiam<sup>3</sup> aliquotum praesumptuosa temeritas diversorum ordinum, praecipue Mendicantium, quorum nondum approbationis merere principium, effrenatam quasi multitudinem advenit: repleta constitutione districtius inhibentes, ne aliquis de cetero novum ordinem aut religionem adveniat<sup>4</sup>, vel habitum novae religionis assumat, cunctas<sup>5</sup> affinitat religiones et ordines mendicantes, post dictum concilium advenientes, qui nullam confirmationem sedis apostolicae meruerunt, perpetuae prohibitioni subicimus, et quatenus processerant revocamus. §. 1. Confirmatos autem per sedem eandem, post idem tamen concilium institutos, quibus ad congruum sustentationem reditus aut possessiones habere professio sive regula<sup>6</sup> quaelibet interdicit, sed per quaestum publicum tribuere victum solet incerta mendicatis, modo decernimus subsistere: infra scripto, ut videlicet et<sup>7</sup> professoribus eorumdem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admittant, ne de novo domum vel aliquem locum acquirant, nec domus seu loca, quae habent, alienare valeant sine sedis eiusdem licentia specialia. Nos enim ea dispositioni sedis apostolicae reservamus, in terrae sanctae subsidium, vel pauperum vel<sup>8</sup> alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa commiserit, convertenda. Si vero secus praesumptum fuerit: nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio aut ipsorum ceterorumque bonorum alienatio valeat, et nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdicitur quoad extraneos praedicationis et audiendae confessionis officium aut<sup>9</sup> etiam sepulchrum. §. 2. Sine ad Praedicatorum et Minorum ordines, quos evidens eis utilis ecclesiae universali proveniens<sup>10</sup> perhibet approbatus, praesentem non patitur constitutionem extendi. Ceterum Eremitarum sancti Augustini et Carmelitarum ordines, in solido statu volumus permanere. §. 3. Ad<sup>11</sup> personarum ordinum, ad quos constituto praesens extenditur, transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam cedimus generalem ita, quod nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum se ac loca sua totaliter transferat, sedis eiusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

TITULUS XVIII.  
DE CAPELLIS MONACHORUM.

CAP. I.

Instituti in ecclesiis monachorum ad curam populi per episcopum ad ipsorum praesentationem, per eundem, si causa subit, sunt designandi. H. d. Dominicus.

Bonifacius VIII.

Presbyteri, qui ad curam populi per monachos in eorum ecclesiis praesentantur episcopis, et instituntur ab ipsis, quomodo debeat esse perpetui, consuetudine vel statuto quovis contrario non obstante, ab eisdem nequeunt ecclesiis nisi per episcopos et ex causa rationabili amoveri.

TITULUS XIX.  
DE IURE PATRONATUS.

CAP. I.

Donatio iuris patronatus laici, facta loco ecclesiastico, etiam sine consensu episcopi tenet, non tamen praedicti iuri episcopi. H. d. Dominicus. — 1. Laicus quadrimestre tempus habet ad praesentandum, ecclesia vero semestris, licet a laico accepiverit ius patronatus. Hoc dicit Dominicus.

Bonifacius VIII.

Si laicus ius patronatus ecclesiae sibi competens eidem

vel alteri ecclesiae seu loco religioso duxerit conferendum: huismodi collatio, quamvis absque assensu episcopi facta fuerit, efficax esse censenda, per praefatam tamen collationem iuri episcopi, qui eidem assensum non praebuit, nolumus in aliquo derogari. §. 1. Verum licet patronus laicus ad praesentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat: ecclesia tamen vel monasterium, cui facta est a laico iuris patronatus collatio, tempus habet semestris, et omnino, quantum ad praesentationem pertinet, non ut patronus laicus, sed ut patronus debet ecclesiasticus reputari.

TITULUS XX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Archiepiscopus, volens provinciam visitare, prius debet visitare ecclesiam, civitatem et diocesim propriam, clericos et laicos eamdem. H. d. Dominicus. — §. 1. Visitata sua diocesi archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca ecclesiastica, clerum et populum provinciae, procuracionem a visitatis recipiendi. H. d. Dominicus. — §. 2. Archiepiscopus, post inspectam visitationem in una diocesi, transiens ad aliam, ad primum redire non potest, nisi de novo reiteret in tota provincia. Dominic. — §. 3. Expedita visitatione non reiterat illam archiepiscopus sine consilio suffraganeorum, et diffinitione in scriptis prius facta, debet tamen recipere ab illis, qui in prima non fuerant visitati. H. d. Dominicus. — §. 4. Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita iuistorum, et de pertinetibus ad divina officia, absque iracundo; infamatos ordinari denegat, et notoria crimina puniat. H. d. Dominicus. — §. 5. Visitator non in postula, sed in utilibus recipit procuracionem moderatam; nec familia sua aliquid percipere potest extra praefatum officium, nec ipse nec sui aliquod nimis, etiam oblatum, recipiat. H. d. Dominicus. — §. 6. Forma visitationis praemissa servari debet in episcopis et aliis praedictis inferioribus, regularium consuetudinibus exceptis. H. d. Dominicus.

Innocentius IV.

Romana ecclesia (Et infra): Statuimus, ut quilibet archiepiscopus, suam volens visitare provinciam, prius ecclesiae suae capitulum ac civitatem et diocesim propriam plene visitare procuret, nec sit solum erga maiorem, sed etiam minorum ecclesiarum, nec circa clericorum tantum, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commode vel absque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum clericos et laicos studeat convocare, ne in illis visitatio postponatur. §. 1. Deinde liceat ei per totam provinciam vel eius partem visitationis officium exercere, civitates et<sup>1</sup> dioceses, suffraganeos<sup>2</sup> suos<sup>3</sup> et eorum subditos, cathedralium et aliarum ecclesiarum capitula et<sup>4</sup> monasteria, ecclesias et alia religiosa et pia loca, clericos<sup>5</sup> et populos libere visitando, ac procuraciones a locis tantum recipere visitatis. §. 2. Ex quo tamen aliquam de ipsis diocesisbus visitare coeperit<sup>6</sup>, nunquam postea, sive totum sive partem eius visitaverit, revertatur causa visitationis ad illam, priusquam omnes reliquae<sup>7</sup> ipsius provinciae dioceses in toto vel in parte, quas secure visitare poterit, et sua denuo<sup>8</sup> fuerint visitatae. Quodsi forte eadem<sup>9</sup> diocesis vel aliqua ibi ecclesia plus aliis indigerit visitatae: tunc, aliarum visitatione intermissa, redeat ad eandem, si a locis diocesanis requisitus existierit, vel de omnium aut maioris partis episcoporum eiusdem provinciae processerit consilio et assensu, ad quod idem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si vero malitiose in his difficultatibus adhibuerint, archiepiscopus licentiam super hoc a sede apostolica postulet confiderent. §. 3. Postquam autem suae omnes provinciae suae dioceses fuerint visitaverit, licitum sit ei postea, prius tamen suffraganeorum suorum requisito consilio, et ipsius diffinitione super hoc habita coram eis, (quae in scriptis redigi volumus, ut possint alii esse nota,) visitationem per eandem reiterare provinciam iuxta modum superius annotatum, etiamsi non interveniat in hoc suffraganeorum ipsorum<sup>10</sup> assensus, illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas ecclesias

gen. Conc. Lugdun. cum quibusdam mutilationibus et detractionibus per nos in partem Romae ap. S. Petrum V. Nov. Martii P. N. A. IV. in eadem constitutione factis, praesentibus fecimus adnotari — ap. Feyer Cod. dipl. Cuiusq. VI., 2., 157. — Posthast no. 24975. — 1) et: *Abd* — c) subditore: *Abd*; subdicere: *He* — d) vid.: *deest*; *G*

e) aut: *Abbd* — f) ord.: *deest*; *Had* — g) prov.: *deest*; *Ha* h) manere concipimus: *H* — i) §. 3. in *II non erstat*.

Tit. XX. Cap. I. a) cf. *adu*, ad c. 1. de *suppl. nepl.* (1, 8.); — in *Comp. c. un. h. t. Ball.*: Ad *exped. no. 31*. — b) et: *deest*; *labed* — c) suos: *deest*; *ih*. — d) rel.: *deest*; *ih*. — e) ad: *co*; *I*.

Tit. XVII. Cap. I. 1) c. 12. *Conc. Later. V.* 2) videlicet: *AEPE*; *Abd* — 3) c. 12. *Conc. Later. V.* 4) c. 12. *Conc. Later. V.* 5) videlicet: *AEPE*; *Abd* — 6) c. 12. *Conc. Later. V.* 7) c. 12. *Conc. Later. V.* 8) c. 12. *Conc. Later. V.* 9) c. 12. *Conc. Later. V.* 10) c. 12. *Conc. Later. V.*

rum saluti et eorum statui expedire viderimus providere: *Ab* — 9) hoc: *BBE* — Tit. XX. Cap. I. 1) suffraganeorum suorum: *Ad* — 2) et: *deest*; *Codd. vul. Edit.* — 3) clericos: *Abd* — 4) coepit: *Ed* — 5) sub: *deest*; *Ad* — 6) in eadem diocesi: *A* — 7) suorum: *Ad*

eosque clericos<sup>8</sup> et populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati, nisi magis sit alius visitationis officium opportunitum. §. 4. Sane huiusmodi impensurum officium proposito verbo Dei quaerat de vita et conversatione ministrantium in ecclesiis et locis alii divino cultui deputatis, ac ceteris, quae ad officium ipsum spectant, absque coactione et exactione qualibet iuramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc levia, nunc aspera, iuxta datam sibi a Deo prudentiam<sup>9</sup> diligenter intendens. Quosdi de aliquibus orta fuerit infamia contra eos ordinariis ipsorum, ut super his solentur inquirant, denunciati, si viderit expellere. Notoria vero crimina, quae examinatione non egeant<sup>10</sup>, quum super his merito notari possint ordinariorum negligentia eorumdem, libere corrigat, poenam pro illis debitam infligendo. §. 5. Procuraciones autem recipiat, secundum quod est in canonibus constitutum; nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicuius officii aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum<sup>11</sup> nomine, sed in victualibus expensas tantum recipiat moderatas. Cavet insuper, ne ipse vel quisquam suorum aliquo munus, quodcumque sit et qualitercumque offeratur, praesumptum recipere, ut non quae sua sunt videatur quaerere, sed quae lesu<sup>12</sup> Christi. Quosdi fuerit contra praesumptum, recipiens maledictionem incurrat, a qua nunquam, nisi duplum restituit, liberetur. Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari. §. 6. Hanc autem visitandi formam ab universis, etiam<sup>13</sup> episcopis aliisque praelatis, ordinario iure suos subiectos<sup>14</sup> visitantibus, plene observari praecipimus, salvis super hoc rationabilibus et approbatis religiosorum consuetudinibus et regularibus institutis.

## CAP. II.

Quia decretalis Innocentii IV. supra proximo non bene servabatur in illo capitulo, quo praesepit, procuraciones in victualibus, non in pecunia recipi, et non recipi numerata, nec etiam procuraciones in victualibus a locis non visitatis; illam confirmat, poenas adiciens. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Exigit<sup>1</sup> perversorum audacia, ut non simus sola delictorum prohibitionem contenti, sed etiam poenam delinquentibus imponamus. Constitutionem<sup>2</sup> itaque felicitis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri, editam super non recipiendis in pecunia procuracionibus, ac super receptione munerum visitantibus eorumque familiaribus<sup>3</sup> interdicta, quam multorum fertur temeritas praeriter, volentes inviolabiliter observari, eam decernimus<sup>4</sup> poenae adiectione invandam, stantes, ut universi et singuli, qui ob procuracionem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel<sup>5</sup> alias constitutionem ipsam recipiendo munera, sive, visitationis officio non impenso, procuracionem in victualibus, aut aliquid aliud<sup>6</sup> procuracionis occasione violare praesumpserint, duplum eius, quod receperint, ecclesiae, a qua id receptum fuerit, infra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc patriarchae, archiepiscopi, episcopi<sup>7</sup> duplum ipsam ultra<sup>8</sup> praedictum tempus restituere differentes, ingressum sibi ecclesiae sentiant<sup>9</sup> interdictum; inferiores vero ab officio et beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo huiusmodi gravatis ecclesiae plenariam satisfactionem impendant, nulla eis in hoc dantur remissione, liberaturque sua gratia valitura.

## CAP. III.

Visitator recipere potest procuracionem in pecunia, volentibus visitatis; sed nua die ultra mnam procuracionem non recipiat, licet plura visitaverit loca. II. d. Dominicus.

## Bonifacius VIII.

Felicitis recordationis Gregorius Papa X. praedecessor noster prohibuit in concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procuracionem sibi ratione visitationis debitam exigere pecu-

niam praesumerent, vel etiam recipere a volente. Verum quoniam rerum experientia nos instruit, ex hoc tam personis visitantibus quam locis et ecclesiis visitatis multa incommo- dum dispendia provenire: concedimus, ut patriarchae archiepiscopi, episcopi et alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus ecclesiarum et locorum visitatorum rectoribus seu personis pecuniam licite recipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus, quibus visitationis officium personaliter exercebunt, adiciens, quod non liceat visitanti nisi unam procuracionem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit sive plura, etiamsi locus quilibet visitatis ab illo sufficeret ad procuracionem integram persolvendam: quum eidem sufficere debeat, ut temporalia a locis personaliter visitatis pro diebus, quibus eius spiritualia subministrat. Cetera vero, in eiusdem praedecessoris constitutione contenta, in suo volumus robore perdurare.

## CAP. IV.

Si universitas vel singularis persona ecclesiae vel ecclesiasticae personas compellerit solvere pedagag, vel guidag, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non detinet, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, et universitas interdicta, nec prodest contraria consuetudo. Clem. ult. hoc. addit, quod diocesani, quibus constat, aliquos habere sententias iudicasse, illos publicare debent, et ipsas sententias facere observari. eol. tit. Praesent, Ioann. Andr.

## Idem.

Quoniam pedagogorum exactiones tam iure canonico quam civili regulariter merito sint damnatae: tanto tamen districtius, ne ab ecclesiis et personis ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto, si id<sup>1</sup> fiat, maioris inde<sup>2</sup> transgressionis reatus incurritur, et offensa evidenter comprobatur. Quum igitur ecclesiae, ecclesiasticaeque personae ac res ipsarum non solum iure humano, quin immo et divino, a saecularium personarum exactionibus sint immunes: constitutionem felicitis recordationis Alexandri Papae IV. praedecessoris nostri<sup>3</sup>, qui statuit, ecclesias et personas ecclesiasticas ad pedagia et guidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt vel deferri faciunt seu transmittunt, volentes propter multorum insolentiam et abusus poenae adimiculo adjuvare, adicimus districtius inhibendo, (contraria consuetudine quorumcumque, quae dicenda est corruptela verius, non obstante,) ut nec collegium nec universitas, nec aliqua etiam singularis persona, cuiuscumque sit dignitatis, conditionis aut status, a praefatis ecclesiis aut personis pro personis ipsis aut rebus praedictis talia exigat<sup>4</sup> vel extorqueat per se vel per alium, suo nomine vel etiam alieno, ut eas ad huiusmodi persolvenda compellat. Qui vero contra fecerint, si personae fuerint singulares, excommunicationis, si autem collegium vel universitas civitatis, castri seu loci alterius cuiuscumque, ipsa civitas, castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant, nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, et de transgressione satisfecerint competenter.

## CAP. V.

Archiepiscopus visitare potest provinciam ac etiam iterare, licet suffraganei non sint negligentes, et tunc concessiones omnium audire, absolvere, et poenitentias imponere. II. d. Domin.

Idem<sup>a</sup>.

Perpetuo declaramus edicto, archiepiscopum posse secundum tenorem constitutionis felicitis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri super hoc editae suam provinciam visitare libere, licet non sint eius suffraganei negligentes, et iterare visitationem eandem, ac procuraciones<sup>1</sup> a locis recipere visitatis, consuetudine, si qua forsam ab ipsis suffraganeis vel ab aliis allegetur, praemissa contraria non obstante. Potest etiam idem archiepiscopus,

L. no. XLVI: Denum visitationem ab archiepiscopo per suam provinciam secundum tenorem constitutionis super hoc a nobis editae decernimus iterandum, non obstante consuetudine, quae super ipsis iteratione visitationis [a] suffraganeis allegetur.

Tit. XX. Cap. II. a) c. 24. Conc. Lugd. II. (1274.) — in Comp. h. l. c. 1. b) decernimus: *Ilif* c) al.: *deest*: *Hud* d) et ep.: *ib.* Cap. IV. a) *est decret.*: *Quia nonnulli cf. ad c. 3. (5, 2.)* Cap. V. a) *cf. Decretal. Gregorij X., cuius pars exstet in*

Tit. XX. Cap. I. 8) clericos: *ADif* 9) providentiam: *AClaude* 10) egent: *Cide*; indigent: *A*; egerint: *Alabed* 12) lesu: *deest*: *Codd. coll.* 13) et: *1. et.*: *deest*: *Dif* 14) subditos: *ABFlabede* Cap. II. 1) *Ex* multorum: *A* 2) *cf. supra c. 1.* 3) familiis: *Codd.*

*coll. Hud*; familiis: *Illee* 4) aut: *ACEFlabed* 5) infra: *Alle* 6) sent.: *deest*: *Codd. coll. Hob*; sciant: *Ille* Cap. IV. 1) *id. deest*: *AD*; aliud: *C* 2) tamen: *A*; *deest*: *C* 3) exigant ... extorqueant ... compellant: *AD* Cap. V. 1) et procuracionem: *C*

dam visitat, confessiones subditorum suffraganeorum audire, ac absolvere contentes, et ipsis poenitentias iniungere salutaris.

### TITULUS XXI.

#### DE CONSECRATIONE ECCLESIAE VEL ALTARIS.

##### CAP. I. N.

Polluta ecclesia pollutum est coemeterium illi contiguum, vel non remotum. Pollutio coemeterii ecclesiam non polluit, licet contigua existat. Pollutio uno coemeterio aliud illi contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. Hoc dicit Dominicus.

##### Bonifacius VIII.

Si ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat: ipsius coemeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum. Unde, antequam reconcilium fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri; secus, si remotum fuerit ab eadem. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut vide licet polluto coemeterio, quamvis ecclesiae contiguo, debeat ecclesia reputari polluta, ne minus dignum<sup>1</sup> maus, aut accessorium principale ad se trahere videatur. Non unum, sed plura coemeteria esse noscuntur, quae, quamvis sibi coherentia, pariete tamen medio seinguntur<sup>2</sup>. Ideoque, violato eorum altero, alterum, licet de uno ad aliud per portam intermedium habeatur accessus, non propter hoc reputabitur violatum.

### TITULUS XXII.

#### DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

##### CAP. I. N.

Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, et quatuor Doctorum et Confessorum ecclesiae, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii et Hieronymi, sub officio duplici debent solemniter celebrari. Ioann. Andr.

##### Bonifacius VIII.

Gloriosus Deus in sanctis suis et in maiestate mirabilis, cuius ineffabilis altitudo prudentiae<sup>1</sup>, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura iudicii coelestia pariter et terrena disponit, etsi cunctos eius ministros magnificet, altis decorat honoribus, et coelestis efficit beatitudinis possessores: illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus attollit insignis dignitatem, et praemiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, et commendat ingenio excellencia meritorum. Sic et alma mater ecclesia, eius sacra vestigia prosequens, et exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis coelestibus constitutos studiis honorare sollicitis, et sonoris efferre praeconiis non desistat, gloriosissimos tamen Christianae fidei principes, athletas Dei electos, iustos saeculi iudices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodecimo contentos, qui, viventes in carne, praedictam ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt, ipsam erigendo sublimiter et disciplinis sanctissimis dirigendo, reverendissimos etiam patres virosque clarissimos quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima et fidelissima studia eidem ecclesiae sacra evangelia illuxerunt, egregios quoque ipsius Doctores ecclesiae, beatos Gregorium, qui meritis inculcus sedis apostolicae curam gessit, Augustinum et Ambrosium, venerandos antistes, ac Hieronymum, sacerdotii praedictum titulo, eximios confessores summis attollere vocibus, laudibus pensare praecipuis, et specialibus disponit honoribus

venerari. Horum quippe doctorum perlucida<sup>2</sup> et salutaria documenta praedictam illustrant ecclesiam, decorant virtutibus, et<sup>3</sup> moribus informant. Per ipsos praeterea, quasi luminosas ardentesque lucernas super candelebrum in domo Domini positas, errorum tenebris profugatis, totius corpus ecclesiae tanquam sidus irradiat matutinum. Eorum etiam foecunda faecundia, coelestis irrigui gratia influente, scripturarum aenigmata reserant, solvunt nodos, obscura dilucidat, dubiaque declarat: profundis quoque ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius ecclesiae fabrica, velut gemmis vernantibus, rutilat, et verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscant. Ideoque circumsperta prudentia dictae sedis, quae, acubus intenta salubribus et operibus exposita pietatis, libenter et solerter exsequitur quae sunt Dei, praemissa sollicite digneque considerans, et debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem et gloriam, exaltationem catholicae fidei, salutemque fidelium, merito censuit ritique providit, Apostolos, Evangelistas et Confessores eosdem in universali ecclesia honorificentiae potioris impendendis attollendos, ut ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam praeceteris excellentius illustrant. Nos itaque, piis ducti sollicitis dignisque studiis excitati, nonnullos praedecessores nostros Romanorum Pontificum, qui, specialis devotionis prosequentes affectum, aliquorum festa sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda, imitari sollicite intendentes, eorundem Apostolorum, Evangelistarum et Confessorum festivitatis praecipuas de fratum nostrorum consilio et assensu sub officio duplici per universas orbis ecclesias volumus, statuimus et praecipimus anni singulis perpetuis futuris temporibus solemniter celebrari.

### TITULUS XXIII.

#### DE IMMUNITATE ECCLESiarUM, COEMETERIORUM ET ALIORUM<sup>1</sup> LOCORUM RELIGIOSORUM.

##### CAP. I.

Saeculares potestates ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis tallias vel exactiones pro rebus vel possessionibus acquisitis vel adquirendis exigere non praesumant, nec eas compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam perducendum. H. d. Ioann. Andr.

##### Alexander IV.<sup>2</sup>

Quia nonnulli, habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium saecularis, libertatem et immunitatem ecclesiasticam laedere ac minuire tanquam honoris et privilegii ecclesiarum invidi moluntur: expedit, quod per diligentiam et auctoritatem sedis apostolicae, quae curam habet ecclesiarum omnium et tutelam, contra talliam ausus et conamina opportuno remedio apponatur, ut ecclesiae ipsae in plenitudine iuris sui et libertatis integritate laentur, ac detestabilis malignorum audacia et insolentium<sup>1</sup> nefaria temeritas propulsetur. Sane intelleximus, quod in regno Franciae communita, scabini seu<sup>2</sup> consules et alii domini temporales, et ii, qui iurisdictionem in ipsis communis, civitatibus<sup>3</sup>, castris et villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio iustitiae saecularis, molesti sunt nimium ecclesiis super pluribus et infesti, et<sup>4</sup> inter cetera nituntur et student, ut illis<sup>5</sup> collectas et<sup>6</sup> tallias et alia huusmodi eadem ecclesiae praetextu bonorum, quae acquisiverunt, tribuant et solvant, vel extra manum suam ponant huiusmodi acquisita<sup>7</sup>. Volentes itaque super his omnibus, prout expedit, sollicite providere, totque temerariis

Tit. XXIII. Cap. I. a) Scire debes, quod Alex. IV., cuius fuit haec decretalis providit contra septem gravamina, quae laici inferant ecclesiis et clericis. Et quod hic habetur, fuit primum. De secundo formata fuit decretum: (Quamquam supra de censuris, quae longe plenus providet. Tertium fuit omissum ex causa: continet enim quod de legatis ecclesiae, vel ad ipsas causas, vel pro morte oblatis nil posset diminui per communitates occasione aliquis impositionis factae post mortem testatorum vel infirmitatis de qua decessit in frangere. Quartum habetur infra de sent. excom. l. Decernimus. De quinto formata fuit decretum. Quom quidam supra de except. ex. lib. De sexto decretum: Facet supra eadem de arbitrio. De septimo decreta. 2. supra de foro competentis. *Io. Andr.*

Tit. XXIII. Cap. un. 1) providentiae: *A* 2) praeculida: *Codd. coll.* 3) et: *deest: AG*

*dat. Lat. V. Kal. April. A. H. (1257) ap. Le Paige Bibliothec. Praenotanda. (Paris 1633) H. 674 — Potthast no. 16308. — Codd. III, no. LXXXIX. 1) seu ... temp. deest: orig. c) civit. ... vill: deest: *ib.* d) et. ... ect: deest: *ib.* e) nil. cum: *ib.* f) vel: *ib.* g) hoc loco sepp. omiserunt libri V1. *Compilatores:* Domini insuper saeculares exigunt et extorquent<sup>1</sup> ab eorum praelatis et aliis personis ecclesiasticis, religiosis et saecularibus pedagia et gntonia, quum per illarum districtum eos transire vel res ipsorum deferri contingit. Et quum aliqui ecclesiis et aliis piis locis vel personis aliquibus in suis testamentis legant de bonis propriis aliqua vel rebus quum secus restitui praecipiant acquisita minus licite vel obtenta, non permittunt dictae*

Tit. XXIII. 1) alior: *deest: BEF* Cap. I. 1) inaeollertum: *CFA* 2) et: *deest: ADP orig.*

ausibus congruis praesidiis obviare, auctoritate apostolica prae habitum cum fratribus nostris diligenti deliberatione decernimus<sup>3</sup>, non licere praefatis communis, scabinis, et iis, qui in eius iurisdictionem temporalem obtinent vel iustitiam temporalem<sup>4</sup> exercent<sup>5</sup>, tallias, vel collectas seu exactiones quasunque ecclesiis vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, praediis vel quibuscunque possessionibus, ab eisdem ecclesiis vel personis ecclesiasticis legitime haecenus acquisitis vel in posterum acquirendis, etiamsi ipsae ecclesiae vel personae vel res huiusmodi sint infra illorum districtum vel territorium constitutae. Nec etiam liceat<sup>6</sup> illis, ipsas ecclesias vel personas ad distrahendum vel alienandum, aut extra manum suam ponendum acquisita iam, vel quae deinceps acquirent, alligatenuis coartare<sup>7</sup>.

## CAP. II.

In ecclesiis dato humiliter ingressa de orationibus insisti, excois clamoribus et seditiosis, conciliis universitatis laicorum, et eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus, et mundanis ad iudicium saecularibus, et maxime criminalibus. H. d. usque ad §. Ordinarii. Dominicus. — §. 1. Locorum ordinarii excois debent hic contenta; et sententiae, in ecclesiis habitae, sunt nullae, et contra facientes puniri debent. H. d. Dominicus.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>8</sup>.

Decet domum Domini sanctidum, decet, ut, cuius in pace factus est locus, eius cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad ecclesias humiliter et devotus ingressus, sit in eis quieti conversatio. Deo grata, insipientibus placita<sup>1</sup>, quae considerantes non solum instruat, sed et<sup>2</sup> reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen, a quo aliud sub coelo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Iesu Christi, qui salvum faciet<sup>3</sup> populum suum a peccatis eorum, exhibitione reverentiae specialis attollant, et, quod generaliter scribitur, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, singuli singulariter in se ipsis implentes, praecipue dum agunt missarum sacra ministeria<sup>4</sup>, gloriosum illud nomen quodcumque<sup>5</sup> recollitur, delectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur<sup>6</sup>. Attendant<sup>6</sup> in locis eisdem<sup>6</sup> intentis praecordiis sacra solemnia, devotis<sup>7</sup>

orationibus insistatur<sup>8</sup>. Nullus in locis eisdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, seditioem excitet, conclamationem moveat impetive committat. Cessent in locis<sup>9</sup> illis universitatum et societatum quarumlibet concilia, conciones et publica parlamenta. Cessent vana et multo fortius foeda et profana colloquia, cessent<sup>10</sup> confabulationes quaelibet. Sint postremo quaecunque alia, quae<sup>11</sup> divinum possunt turbare<sup>12</sup> officium, aut oculos divinae maiestatis offendere<sup>12</sup>, ab ipsis prorsus extraneae, nec ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in ecclesiis earumque coemeteriis negotiationes<sup>13</sup>, et praecipue mundanarum ac fori cuiuscunque tumultus. Omnis in eis saecularium iudiciorum strepitus conqueascat. Nulla inibi causa per laicos, criminalis maxime, agatur: sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena. §. 1. Ordinarii locorum hoc<sup>14</sup> faciunt observari, suadenda suadent, interdicta huiusmodi auctoritate compescant, ad hoc alios<sup>15</sup> etiam in ecclesiis ipsis magis assiduos et ad praemissa idoneos deputando. Et nihilominus processus iudicum saecularium, ac specialiter prolatae sententiae in eisdem locis omni careant robore firmitatis. Qui vero praemissas<sup>16</sup> inhibitiones animo petulant contempserint, praeter propositum ordinariorum et deputandorum ab ipsis, divinae ultionis et nostrae poterunt acrimonia formidare, donec suum confessi reatum a similibus firmato proposito deliberaverint abstinere.

## CAP. III.

Ponit excessus laicorum, qui clericis collectas, tallias et onera imponebant, et excessus clericorum, qui tallias consentiebant. — §. 1. Praecipit, personas ecclesiasticas pro rebus suis vel ecclesiis non laicis solvere debere absque licentia apostolicae sedis, sub quocunque colore nutui, subventionis, doni vel alio quolibet, ut etiam ipsi laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quocunque modo deposita ecclesiarum vel personarum ecclesiasticarum; singulares contra facientes excommunicat, universitates interdicat. Quae poene locum habent in praemissis, factis etiam ante hanc constitutionem, si postmodum solvantur vel recipiantur, et ab his sententis solus Papa absolvit, praeterquam in mortis articulo. Hoc dicit. — §. 2. Quonia privilegia derogantia laicis constitutionibus cassat et irritat.

Bonifacius VIII.<sup>9</sup>

Clericis laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod et

communiae vel universitatis legata huiusmodi libere exhiberi nec taliter habita reddi, nisi prius de his certa iuxta earum libitum pro solutione debitorum ipsorum quibus suas civitates vel municipia teneri asserunt portio deducatur. Iudices etiam saeculares excommunicatos admittunt in iudiciis ad agendum, patrocinandum et testificandum, non recipientes in hoc excommunicationis exceptionem, si forsitan opponatur. Et si excipiantur coram eis de re iudicata vel de sententia lata per ecclesiasticum iudicem, quom causam aliquam sic decisam ad ipsorum auditorium vel examen deduci contingit, exceptionem huiusmodi non admittunt. Mulierem quoque, quae suam alienavit dotem et non venire contra iuravit, audiunt, dotem ipsam postmodum coram eis repetentem, quamvis legitime constet, de huiusmodi iuramento. Priores autem et abbates aliasque personas ecclesiasticas ad solutionem debitorum super quibus forte ostenduntur et exhibent litterae dictarum priorum, abbatum et personarum ipsarum signatae sigillis (damnalibus praesumptione compellunt. Volentes etc. *cf. supra c. 1. (3, 2, 3) h) ex. ipsoque non posse tall. i) aut. ib. k) et. ib. l) et. ib. m) licere: ib. n) coartare. Decernimus insuper dictas ecclesias et personas ecclesiasticas ad pedagia et quingonia penitus non teneri nec ad exhibendum vel solvendum tallia pro rebus suis propriis quas non causa negotiandi deferunt seu deferri faciunt vel transmittunt. Statuimus quoque, nil omnino ex his quae testator legat, vel relinquat seu etiam restitit praecipit de illicite acquisitis fore diminuendum vel subtrahendum ad deducendum praetextu alienius impositionis et post testatoris obitum vel etiam ante dum aegritudinis lecto decumbit in fraudem sibi factae ab universitate, seu communia, vel eiusdem nomine pro debitis suis quibuscunque negotiis eiusdem universitatis vel communiae aut alias iuxta suae libitum voluntatis. Si qui vero contra praemissa vel aliquid eorum praesumpserint per dioecesanos et ordinarios locorum a praesumptione huiusmodi censura ecclesiastica compescantur. Statuimus etiam, quod iudices saeculares censura similis per ecclesiasticos iudices trina monitione praemissa excommunicati ab agendo,*

patrocinando et testificando in suis curiis et iudiciis repellere compellantur, quodque ipsi iudices saeculares exceptionem rei iudicatae per ecclesiasticum iudicem de qua quidem re ad ipsum iudicem ecclesiasticum cognitio pertinet de consuetudine vel de iure coram ipsis propositum recipere, nisi ubi secundum iura debet admitti, nec non et ecclesiastici iudices quum de re iudicata per saecularem iudicem excipitur, coram eis exceptionem huiusmodi tentant admittere in his quae iuri canonico non repugnent, et ad hoc dicti saeculares nisi moniti a tali gravamine vel iniuritate desistant, quum in derogationem et contemptum iurisdictionis ecclesiasticae illi praesumeri dignoscantur, per ordinarios locorum et ipsi ordinarii per superiores suos censura ecclesiastica coartentur. Quia vero contingit interdum, quod constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus et donatis propter nuptias consentient nec contra ulterius veniant proprio iuramento firmando et soluto prosequi temporis matrimonio contravenire nituntur, declaratum est iure canonico, quod licet mulieris consensus in tallibus non videatur obligatorius saeculum legitimis sanctiones, non tamen tali praetextu viam contingat perituri aperiri, mulieres ipsae servare debent huiusmodi iuramenta sine vi et dolo sponte praestita, quum in alterius praedictum non redundent, nec non observata vergant in dispendium salutis aeternae. Propter quod decernimus praefatos iudices saeculares ad observandum hoc ius canonico per censuram ecclesiasticam fore cogendos, qui etiam ne personas ecclesiasticas ad solutionem debitorum, etiamsi dictarum personarum litterae seu quaecunque aliae probationes super debitis ipsis exhibeantur et appareant, aretare praesument, quum nullam in illos quantum ad hoc iurisdictionem habeant censura similis compescantur. Nulli ergo etc.

Cap. II. a) c. 25. *Conc. Lugd. II. (1274)*. — in *Comp. c. un. h. t.* b) fecit: *Abd.* fecit: *Il'* c) ipsis: *Habdf.* ipsis eisd.: *He* d) quae: *Ihe*

Cap. III. a) *Dat. Romae VI. Kal. Mart. A. H. (1268)*; *ap. Böhmer Cod. diplom. Muenchraefurt. I., 298. He L*

Tit. XXIII. Cap. I. 3) decrevimus: *BC* 4) saecularibus: *CDEF orig. Cap. II. 1) placita: CDEFHobf* 2) etiam: *ACD*; *deest: E* 3) misteria: *CFHobf*; *solennia: A*; *solennia al. misteria: B* 4) aut: *misteria: AF* 5) add.; *delectant corporis, sit illi potatut facultas: Ahe* 6) Atten-

dant: *AC* 7) add.; *animis: AHobf* 8) intenduntur: *Abhobf* 9) loc.; *deest: ABCDEFHobf* 10) add.; *in illis etiam: A* 11) perturbato: *A* 12) possunt off.; *ib.* 13) add.; *quaelibet: ib.* 14) haec: *ACFFH* 15) al.; *deest: CHA* 16) praedictas: *A*

praesentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus non contenti mutantur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in clericis ecclesiasticis et personis et bona interdicta potestas, et clericarum praelatis, ecclesiis, ecclesiasticisque personis regularibus et saecularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, et eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum vel honorum dimidiam decimam, seu viciesimam, vel quavis aliam portionem aut quoniam exigunt et extorquent, eosque moluntur militare subicere servituti, saepeque submittere ditioni, et, quod dolent<sup>1</sup> referimus, nonnulli ecclesiarum praelati ecclesiasticaeque personae, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quaerentes, plus timentes maiestatem temporalem offendere quam aeternam, talium abusibus non tam temerarie quam improvide acquiescunt, sedis apostolicae auctoritate seu licentia non obtenta, §. 1. Nos igitur, talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratum nostrorum consilio apostolica auctoritate statuimus, quod, quicumque praelati ecclesiasticaeque personae, religiosae vel saeculares quoruncumque ordinum, conditionis seu status<sup>2</sup>, collectas vel tallias, decimam, viciesimam seu centesimam suorum<sup>3</sup> et clericarum proventuum vel honorum laicis solverint vel promiserint, vel se solutores consenserint, aut quavis aliam quantitatem, portionem aut quoniam ipsorum proventuum vel honorum aestimationis<sup>4</sup> vel valorum ipsorum, sub adiutorii, mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo vel quæsito colore absque auctoritate sedis eiusdem, nec non imperatores, reges seu principes, duces, comites vel barones, potestates, capitanei, vel<sup>5</sup> officiales vel rectores, quocumque nomine censeantur, civitatum, castrorum seu quorumvisque locorum, constitutorum ubilibet, et quivis alii cuiuscumque praeceminentiae, conditionis et status, qui talia imposuerint, exegerint vel receperint, aut<sup>6</sup> apud aedes sacras deposita<sup>7</sup> ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum ubilibet arrestaverint, saisiverint seu occupare praesumpserint, vel arrestari, saisiri aut occupari mandaverint, aut occupata, saisita seu<sup>8</sup> arrestata receperint, nec non omnes, qui scienter dederint in praedictis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quae in his culpabiles fuerint, ecclesiasticis supplicium interdictio, praelatis et personis ecclesiasticis supra dictis in virtute obedientiae, et sub depositionis poena districte mandantes, ut talibus absque expressa licentia dictae sedis nullatenus acquiescant, quodque praetextu cuiuscumque obligationis<sup>9</sup>, promissionis et confessionis<sup>10</sup>, factorum hactenus vel faciendarum in antea, priusquam huiusmodi constitutio, prohibitio seu praecceptum ad notitiam ipsorum pervenerint, nil solvant, nec supra dicti saeculares quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel praedicti receperint, excommunicationis<sup>11</sup> sententiam incidant ipso facto. A supra dictis autem excommunicationum<sup>12</sup> et interdicti sententia nullus absolvi valeat, praeterquam in mortis articulo, absque sedis apostolicae auctoritate et licentia speciali, quam nostrae intentionis existat, tam horrendum saecularium potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione transire. §. 2. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, sub quibuscumque tenoribus, formis seu modis aut verborum conceptione, concessis imperatoribus, regibus et aliis supra dictis, quae contra praemissa in nullo volumus alius vel aliquibus suffragari.

## CAP. IV.

Excommunicationis sunt, qui impediunt super causis, quae ad forum ecclesiasticum de iure vel de consuetudine pertinent, literas a sede apostolica impetrari, vel super ipsi eorum ordinarii vel delegati ecclesiasticis litigare. Ioann. Andr.

## Idem.

Quoniam, ut intelleximus, quorundam iustitiariorum,

ballivorum iudiciumve saecularium ac temporalium dominorum in quibusdam partibus praesumptuosa temeritas sic excrevit, ut in terris eorum sive districtibus literas apostolicas impetrantes, vel ad iudices ordinarios ecclesiasticos recurrentes super causis, negotiis seu questionibus, quae ratione<sup>1</sup> personarum aut rerum de iure aut antiqua consuetudine ad forum ecclesiasticum<sup>2</sup> pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios iudices vel apostolicas literas iustitiae complementum, quin potius super illis recurrere ad iudicium saeculare, vel a lite<sup>3</sup>, causa seu quaestione desistere compelluntur<sup>4</sup>; nos, iustitiam nostram et ecclesiae sponsae nostrae nolentes negligere, qui alios in sua iustitia confovemus, statuimus districtius inhibendo<sup>5</sup>, ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro<sup>6</sup>, ecclesiastico delegato seu ordinario litigantes seu litigare volentes, sive ambae partes hoc voluerint sive una, super causis ecclesiasticis, sive quae ad forum ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum vel rerum, de iure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per<sup>7</sup> se vel per alium ad desistendum, vel in foro saeculari de questionibus huiusmodi litigandum per eorundem<sup>8</sup> iudicium ecclesiasticorum vel impetrantium aut litigantium, seu volentium litigare, aut propinquorum ipsorum seu rerum illorum, aut ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve aliis quibuscumque compellat, seu compelli faciat vel procuret, nec per se, aliosve impediatur, quo minus coram iudicibus ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis querelantes de causis, quae, ut praemissum est, ad cognitionem pertinent eorundem, possint libere iustitiam obtinere, nec ad praedicta facienda det auxilium, consilium vel favorem. Si quis vero contra praesumpserit<sup>9</sup>: excommunicationis se ipso facto noverit subiacere, a qua, nisi tam iudici, cuius cognitio iuribus impedita vel iurisdictione usurpata, quam parti, quae turbata in prosecutione fuerit nisi iuris, de iniuria, damnis, expensis<sup>10</sup> et interesse prius per eundem integre fuerit satis factum, nullatenus absolvatur.

## CAP. V.

Domini temporales, prohibentes subditis, ne cum personis ecclesiasticis contrabant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrant. H. d. Douai.

## Idem.

Eos, qui, temporale dominium obtinentes, suis subditis, nec praelatis aut clericis seu personis ecclesiasticis quocumque vendant, aut emanat aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere praesumant, aliquando interdicunt, quum talia in derogationem libertatis ecclesiasticae praesumantur, eo ipso excommunicationis sententiae decernimus subiacere.

## TITULUS XXIV.

## DE CLERICI VEL MONACHI SAECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

## CAP. I.

Capitulum super Specula, prohibens audientiam legum vel physicae, non includit parochiales ecclesias habentes, nisi sint plebaniae, habentes sub se capellas, in quibus clerici perpetuo instituantur. H. d. Douai.

## Bonifacius VIII.

Statutum felicis recordationis Honorii Papae III. praedecessoris nostri, quod decanus, archidiaconus, praepositi, plebanus, cantoribus et aliis clericis, habitibus personatus, audire leges vel physicam interdicat, ad eos, qui parochiales ecclesias obtinere noscuntur, pia<sup>2</sup> memoriae Clementis Papae IV. praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, declaramus praesentis constitutionis oraculo ratione ecclesiarum huiusmodi non extendi, nisi eadem ecclesiae fuerint plebaniae sub se capellas habentes, in quibus instituantur

no. LXXXIX. *Cod. Monac. lat. no. 5540. fol. 2v. Posthast no. 24291.* 1) statum: *Cod. Mon. orig.* c) vel: *orig.*

Tit. XXIV. Cap. I. a) quam non habemus, ... et incipie-

Tit. XXIII. Cap. III. 1) dolentes: *ADF* 2) suarum: *AC* 3) existi-  
t: *Monac.* *ADF* 4) vel: *dest.* *ADF Cod. Monac. cit. tom.* 5) aut: *dest.*  
*AD* 6) depositas: *C* depositam: *F* 7) obligationis: *DE Cod. Monac. cit.*  
8) concessis: *Monac.* *ADF Cod. Monac. cit.* 9) add.: *in: ADF*  
*Cod. Monac.*

Cap. IV. 1) rat... r...: *dest* *ADDF* 2) ecclesiae pertinere no-  
nta: *AD* 3) vel aliqua ob. 4) compelluntur: *AC* 5) diatr. inhibi:

bat: Habito cum fratribus nostris. — *Ioann. Andr. In Cod. L. no. XLIX. constat seqq. Gregorii IX. Const. quoniam Clemens sublimamoda renovasse cõditur:* Habito [cum] fratribus nostris con-

*dest.* *ADDF* 6) ad forum ecclesiasticum recurrentes super causis quae ad iudicium forum (deleg. ... rerum: *dest.* *Cod. coll.* 7) per ... al.: *dest.* *DEF* 8) ipsorum: *AC* 9) add.: quantumcumque praeceminentia fuerit, conditionis aut status, etiamsi imperiali aut regali seu quacumque alia ecclesiastica vel saeculari privilegio dignitas: *A* 10) et exp.: *ADF*

Tit. XXIV. Cap. I. 1) IV.: *C* = *cf. c. 10. X. de cler. vel. mon. (3, 50)*  
2) ad instar: *pac.* *A*.



clerici perpetui, nequeunt ab ipsis absque causa rationabili amoveri.

## CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto religiosus, professus, habitum temerarie dimitteus, vel ad quacunque studia accedens, non obtenta licentia praefati et contrarius. Doctores, scienter docentes, vel in scholis retinens ad leges vel physicam tales religiosos, similiter excommunicationem incurrit. H. d. Dominicus.

Idem<sup>3</sup>.

Ut periculosa religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inibemus, ne de cetero aliqui, quamcunque religionem tacite vel expresse professus, in scholis vel alibi temere habitum religionis suae dimittat, nec accedat ad quaevis studia literarum, nisi a suo praefato cum consilio sui conventus vel maioris partis eiusdem sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa. Si quis autem horum temerarius violator exstiterit: excommunicationis incurrit sententiam ipso facto. Doctores quoque sive magistri, qui

silio interloquendo declaramus, quod illi, qui habent simplices curas animarum, non tenentur illa constitutione *Super specula*, vocatus autem simplices curas ecclesias parochiales, nisi sit plebanus. Plebaniam intelligimus ecclesiam habentem sub se

religiosus, habitu suo dimisso, leges<sup>1</sup> vel physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis praesumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.

## CAP. III.

Clericus, in loco temporalis iurisdictionis suae super delicto ibi commissio delegans, ut veritate inquisita iustitiam exsequatur, irregularis non efficitur, licet poena sanguinis lueratur. H. d. Dominus.

## Idem.

Episcopus seu quicumque<sup>1</sup> alius praefatus vel clericus, iurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio, ab aliquibus in iurisdictione sua commissio, ballivo suo aut alii cuicumque iniungat, ut super hoc veritatem inquirens iustitiae debitum exsequatur, irregularis censi non debet, quamvis ipse ballivus vel alius contra malefactores ad poenam sanguinis processerit iustitia mediante. Nam licet clericis causas sanguinis agitare non liceat: eas tamen, quum iurisdictionem obtinent<sup>2</sup> temporalem, debent et possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

diversas capellas, in quibus sunt clerici habentes ius in illis capellis, et qui non possunt ab illis sine sua culpa removeri.

Cap. II. a) tracta fuit de extrav.: Gravis et dolore non vacua: *Ioan. Amb.*

Tit. XXIV. Cap. II. 1) legem: CE 2) add.: excommunicationis: A

Cap. III. 1) quilibet: A 2) obtineant: D.

## FINIS LIBRI TERTII.

## SEXTI DECRETALIU M

### LIBER QUARTUS.

## TITULUS I.

## DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

## CAP. UN.

Sponsalia pura et certa, ex consensu valida, licet alias nulla inducant publicam honestatem, quae habet dirimere sequentia sponsalia, sed non praecedentia. — §. 1. Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante conditionis eventum. H. d. Ioan. Amb.

## Bonifacius VIII.

Ex sponsalibus puris et certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum et dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad praecedentia dissolvendum, impedimentum iustitiae publicae honestatis. Quare ille, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit<sup>1</sup>, et postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore, quibus per publicae honestatis iustitiam ex secundis sponsalibus subsecutae minime derogatur, ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus. §. 1. Ille vero, qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante condi-

tionis eventum cum alia, prioris consanguinea, per verba contraxerit<sup>2</sup> de praesenti, cum secunda remanere debet, quum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem existentem, sicuti consensum non habentibus et incertis, nulla publicae honestatis iustitia oriatur.

## TITULUS II.

## DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

## CAP. UN.

Sponsalia aetatis infantium, vel alterius tantum, per superventiam maioris aetatis non validantur nec publicam honestatem inducunt, nisi fuerint ratificata tacite vel expresse. H. d. usque ad §. Idem quoque. Dominus. — §. 1. Sponsalia, per verba de praesenti contracta inter impuberes et puberes, vel inter impuberes, non proximos pubertati, valent ut sponsalia de futuro; nec in matrimonium transiunt ex sola perseverantia aetatis, nisi aliter approbentur; inducunt tamen publicam honestatem. H. d. Dominus. — §. 2. Sponsalia pro absentibus filiis non tenent, nisi ipsis praesentibus, vel nisi approbaverint tacite vel expresse ex postfacto. H. d. Dominus.

Bonifacius VIII<sup>3</sup>.

Si infantes ad invicem, vel unus maior septennio, et alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi

Lib. IV. Tit. II. Cap. I. a) *Tracta esse videtur ex decretali Innoc. IV., quae ep. Noi (Norwimensi?) directa estat L. no. L. et He: Quondam<sup>1</sup> Thomas de Lexington mulierem*

quandam, Cassandram<sup>2</sup> nomine, publice sibi coniugavit uxorem, et, quum diutius cohabitasset eidem, suscepto ex eo filio Th. nomine, et bonorum herede relicto<sup>3</sup> diem clausit extremum. Nunc

1) Quidam: L 2) ab: L 3) relicto... Th.: deest: L



# SEXTI DECRETALIIUM

## LIBER QUINTUS.

### TITULUS I.

#### DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS ET DENUNCIATIONIBUS.

##### CAP. I.

Ex confessione eorum delegato, inquirente super certis criminibus deputato, facta, punitur conitens, licet dicat, se prius diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. H. d. Domin.

##### Bonifacius VIII.

Postquam coram eo, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisse confessus: frustra confessionem tuam, quo minus puniaris ex ea prout iustitia suadet, eo praetextu impugnare contendis, quod super eisdem criminibus non fueras antea diffamatus, vel quod per eundem inquisitorem capitula, super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerint.

##### CAP. II.

Valet inquisitio, facta super veritate criminum, omissa inquisitione infamiae, si reus praesens tacuit. H. d. secundum Ioann. Andr.

##### Idem.

Si is, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus faciendi, processerit te praesente, nec reclamavit, aut<sup>1</sup> quicquam super hoc expicente, infamiae inquisitione omissa, ad veritatem eorundem criminum inquirendam: processum huiusmodi<sup>2</sup> ex eo, quod non fuit de infamia primitus inquisitum, ulterius impugnare nequibus.

### TITULUS II.

#### DE HAERETICIS.

##### CAP. I.

Propter crimen haereseis clericum, in quibuscumque sacris ordinibus constitutum, solus eius episcopus degradare poterit. H. d. Domin.

Gregorius IX. Remensi Archiepiscopo et suis<sup>1</sup> Suffraganeis<sup>2</sup>.

Quoniam episcoporum numerus, ad degradationem clericorum a canonibus constitutus, non potest de facili convenire: concedimus, ut sacerdotem vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum, quum pro haereseis fuerit curiae seculari relinquendus, aut perpetuo immurandus<sup>3</sup>, convocatis abbatibus, aliisque praelatis et religiosi personis ac literatis suae dioeceseos, de quibus expedire videbitur, suus solus possit episcopus degradare.

##### CAP. II.

Excommunicationem incurrit sepelesci scilicet haereticus, vel eorum receptatores, defensores vel fautores; nec absolvitur, nisi exhibuit eorum corpora: locus vero privatur sepultura. H. d. usque ad §. Inhibemus. Domin. — §. 1. Excommunicari debent laici, publice vel occulte disputantes de fide. H. d. Domin. — §. 2. Non valet promotio haereticorum, eis crediturum, fautorum, receptatorum, et defensorum eorum, nec filiorum suorum usque ad secundam generationem ad beneficia ecclesiastica vel officia publica. H. d. Dominie. — §. 3. Privati sunt habentes beneficia ecclesiastica ad preces haereticorum, et inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperint. H. d. Domin. — §. 1. Nulla est emancipatio filiorum vel subditorum per haereseis facta, etiamsi postea vitium detegatur. H. d. Dominieus.

##### Alexander IV.<sup>3</sup>

Quicumque haereticos, credentes, receptatores, defensores vel fautores eorum scienter praesumpserint ecclesias

sticæ tradere sepulturae, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiae se novituri subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extulerint, et proiciant huiusmodi corpora damnatorum, et locus ille perpetua careat sepultura. §. 1. Inhibemus quoque, ne quicumque laicae personae liceat publice vel private de fide catholica disputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. §. 2. Haeretici autem, credentes, receptatores, defensores et fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum et inane. §. 3. Ad haec quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum dignitates, personatus et quaecunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc privamus taliter acquisitis, volentes, quod tales et habitus careant perpetuo, et, si receperint illa scienter, ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. §. 4. Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes post emancipationem etiam huiusmodi apparuerit<sup>1</sup> ante ipsam a via veritatis ad haereticæ superstitionis invium declinasse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui iuris, quam dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti filii esse in parentum haereticorum desiderint potestate.

##### CAP. III.<sup>4</sup>

Filii et heredes petentium in infirmitate sua haereticorum consolationem, non admittantur ad probandum, quod non sana mente vel perita loquela susceperint, si constat, quod erant sanae mentis, vel prius suspecti vel diffamati erant de haerese; alias admittuntur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos. Hoc dicit Dominicus.

##### Idem Inquisitoribus haereticæ pravitatis<sup>2</sup>.

Filii vel heredes illorum, qui, dum in aegritudinis lecto decumberent, peterint haereticos consolatos<sup>3</sup>, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimum consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint universae carnis ingressi, ad probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, immo verius desolationem, non sanae mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam, (quum tamen moris sit, ut dicitur, apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanae mentis, et memoriam habeat ordinatam,) admitti non debent<sup>4</sup>, si, dum vivebant, diffamati erant de haerese vel<sup>5</sup> suspecti, aut legitime constiterit, quod sanae mentis existentes huiusmodi<sup>6</sup> haereticos peterint. Alioquin admitti poterunt praedicti filii vel heredes ad probandum praemissa, non tamen per uxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, et specialiter fide zelatores.

##### CAP. IV.

Relapsi in haereseis sunt tradendi curiae seculari, licet poenitent eos, et ad fidem redeant; non tamen debeat eis sacramenta poenitentiae et eucharistiae. H. d. Domin.

##### Idem eisdem.

Super eo, quod scriptum legitur: „Ecclesia nulli claudit gremium redenti,<sup>4</sup>“ quoque hi, qui post aburationem erroris, vel postquam se proprii antistitis examinatione purgaverint, si deprehensi fuerint in aburationem haereseis reddidisse, seculari decernuntur iudicio sine ulla penitus audientia relinquendi, quum scripturae huiusmodi videantur sibi invicem adversari, quid tenendum sit per sedem edoceri apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestrae de

Lib. V. Tit. II. Cap. I. a) Incipiebat: Et si contra, et bene de mediate decurtata est: Ioan. Andr.

Cap. II. a) ser. 1254—61. Potthast no. 18115.

Lib. V. Tit. I. Cap. II. 1) nec: C 2) abd.: quem tacite approbasse censuris: A

Tit. II. Cap. I. 1) eius: ACF 2) immutandus: AB

Cap. II. 1) apparuerit: EF

Cap. III. a) Decurtata est de narratione facti, et incipiebat olim: Ex parte et Dic, filii, licet heredes non sint: Ioan. Andr.

Cap. III. 1) in A hoc loco existit tit. de schismatibus, deinde notus tit. cum rubr.: de inquisitoribus haereticorum 2) Inquis., etc.: Adest: AD 3) consolatos: DEF 4) add.: quum in nullo sic de dolente debeant relevari: A 5) et: AD 6) add.: praedictos cum consolatos: A; consolatos: C

factum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensis, etiam<sup>1)</sup>, (ut dictum est) sine ulla penitus audientia relinquendi sint? iudicio saeculari, si tamen postmodum poenitent, et poenitentiae signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sum humiliter petita sacramenta poenitentiae ac<sup>2)</sup> eucharistiae deneganda.

## CAP. V.

Excommunicati particeps et socii criminis admittuntur in testes contra haereticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere. H. d. Doim.

Idem eisdem<sup>3)</sup>.

In fidei favore concedimus, ut in negotio inquisitionis haereticae pravitatis excommunicati et particeps vel socii criminis ad testimonium admittantur, praesertim in probationum aliarum defectum, contra haereticos, credentes, fautores, receptatores et defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis, et<sup>1)</sup> ex numero testium aut personarum tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur, qualitate, ac aliis circumstantiis sic testificantes falsa non dicere praesumantur.

## CAP. VI.

Ordinarij vel eorum delegati, et inquisitores sine poena excommunicationis favore habent executionem in-filias contra haereticos per habentes iurisdictionem saecularem in loco, licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam iurisdictionem possideant. H. d. Doimic.

Idem eisdem<sup>4)</sup>.

Praesidentes regimini alicuius regni, provinciae sive loci, licet excommunicati, vel de facto tantum, et non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum haereticae pravitatis, non valentium sine morae dispendio vel negotij periculo recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exsequi, possunt et debent contra haereticos, credentes, fautores, receptatores et defensores eorum iustitiam et suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen praesidentibus praelibatis vel officialibus eorumdem propterea<sup>1)</sup> in aliis casibus intelligatur concessum aliquid vel permissum.

## CAP. VII.

Excommunicatus propter contumaciam non respondendi super haeresi, de qua erat suspectus, post annum damnatur ut haereticus. H. d. Doim.

Idem eisdem<sup>5)</sup>.

Quum contumacia, in causa praesertim fidei, suspicioni praesumptionem adiciat, vehementem: si suspectus de haeresi, vocatus a vobis, ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, per vos fuerit innotatus, quam si<sup>1)</sup> per annum animo sustineat<sup>2)</sup> pertinaci, extunc velut haereticus condemnetur.

## CAP. VIII.

Abiurans in iudicio haerem propter vehementem praesumptionem, si iterato labitur, licet non fuisset probatum plene, relapsus dicitur: secus, si locus erat praesumptio. H. d. usque ad §. 7. Cum vero, Doimicenus. — §. 1. Galpaldus in uno articulo haereticus, generaliter postea abiurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatim. H. d. Doimic. — §. 2. Qui post abiurationem haereticus, de qua convinctus fuerat, vel postea convinctus, factus vel verus haereticus communicat in rebus licet prohibitis, relapsus dicitur. H. d. Doimic. — §. 3. Testis, in causa haereticis falsum deponens, licet perjurus sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex iudicis constat, dictum non corruptionem, sed veritatem continere. H. d. — §. 4. Inquisitores, super haeresi deputati, non se intrudunt ad divinationibus vel sortilegiis, non sapientibus, nec in manibus eam. H. d. Doimic. — §. 5. Inquisitores haereticis de quaestionibus usurarum se intrudere non possunt. H. d. — §. 6. Inquisitores possunt compellere heredes fautores haereticorum, qui tamen haereticum non erant, ad implendum poenitentiam in iure in bonis temporalibus: secus, si mortui sint, antequam fuerit poenitentia iniuncta. H. d. Doim. — §. 7. Post mortem haereticum declarari potest, eum haereticum fuisse, ad iuram contumaciam. Doim. — §. 8. Clerici, instrumentes testes, non inquisitores veritatem investigant, puniri possunt per eos; et religiosi graviter puniuntur. Hoc dicit Doimicenus.

## Idem eisdem.

Accusatus de haeresi vel suspectus, contra quem de hoc

crimine magna et vehementis suspicio orta erat, si haerem in iudicio abiuravit, et postea committit in ipsa, censeri debet quodam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam haereticum crimen plene probatum non fuerit contra ipsam. Si autem levis et modica suspicio<sup>1)</sup> illa fuerit<sup>2)</sup>, quantum ex hoc sit gravius puniendus: non tamen debet in haerem relapsorum poena puniri. §. 1. Eum vero, qui in una haeresi specie vel secta commisit, aut in uno fidei articulo se ecclesiae sacramento erravit, et postmodum haerem simpliciter vel generaliter abiuravit, si extunc in aliam<sup>3)</sup> etiam haerem speciem sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus ut relapsum in haerem iudicari. §. 2. Ille quoque, de cuius lapsu in haerem ante abiurationem constiterit<sup>4)</sup>, vel nunc constat, si post illam haereticos receperit, deducat, visitet sive associet, aut dona vel munera eis donet vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione, (ut verbis vestris utamur,) merito debet iudicari relapsus, quum illum ex approbati a se prius erroris consequentia non sit dubium id fecisse. §. 3. Licet vero periri a testimonio etiam post poenitentiam repellantur, si tamen ii, qui, coram inquisitoribus iurantes tam de se quam de aliis super facto haereticis dicere veritatem, cum celando dicerent<sup>5)</sup>, et postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices depingere: quum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis iudicij apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniae, sed zelo fidei orthodoxae dictum suum velite corrigere, ac modo quae<sup>6)</sup> prius tacuerat revelare: in favorem fidei, nisi aliud obstat<sup>7)</sup>, stari debet tam contra se quam contra reliquos attestantibus eorumdem. §. 4. Sane, quum negotium fidei, (quod summe privilegium existit), per occupationes alias non debeat impediri: pestis inquisitores haereticae, a sede apostolica deputati, de divinationibus aut sortilegiis, nisi haerem sapienter manifeste, intrudere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos. §. 5. De quaestionibus praeterea usurarum, motis etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in poenitentia pro haereticis crimine iniunxerunt, ac illi se et sua ad hoc faciendum in iudicio ecclesiae obligaverunt, intrudere se non possunt, nec per causas huiusmodi officendulum negotio fidei praeparatur. §. 6. Si vero pro his, quae in haeresi, receptando vel defendendo haereticos, seu eis favendo, non tamen existens haereticus, quis commiserit<sup>8)</sup>, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis poenitentiam et commendam, et, ea licet iniuncta, non tamen peracta, decessit; si per huiusmodi poenitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exsequendum, ad complementum ipsius pro inquisitores cogi debent heredes vel alii, ad quos cum suo onere bona huiusmodi devenerunt. Porro, si propter huiusmodi haereticorum receptionem, defensionem seu favorem quis ad faciendam poenitentiam, quam inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligaverit<sup>9)</sup> eisdem, et, antequam ei poenitentia iniungeretur, decesserit: eius hereditas non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. §. 7. In eo vero casu, quo heredes ad successionem non debent ob haerem sui auctoris<sup>11)</sup> admitti, non obstante, quod auctore<sup>12)</sup> ipso vivente hoc non fuerit, interveniente ipsius morte, per sententiam declaratum, ad confiscationem<sup>13)</sup> bonorum post mortem eisdem nihilominus procedatur. §. 8. Sacerdotes insuper et alii clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos haereticos vel eorum credentes de celanda veritate vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando invenit fuerit impedire, quum non sit dubium, eos ipsa<sup>14)</sup> facere in favorem haereticae pravitatis, per inquisitores a talibus compesci possunt, et poena debita castigari tam per captionem personarum quam alias, proptul culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sum immurationis poena vel alia gravius puniendi quam saeculares, si inventi fuerint in haeresi, vel consimilibus deliquisse.

Tit. II. Cap. V. a) De curata est de narratione facti, quae incipiebat: Consultuit: *Ioum. Andr.*

Cap. VI. a) De curata est de narratione facti, quae incipiebat: Quaevisistis: *Ioum. Andr.*

Cap. VII. a) Olim incipiebat: Consultationi *Ioum. Andr.*

Tit. II. Cap. IV. 1) etiam: A 2) sunt: *ib.* 3) aut: *ib.*

Cap. V. 1) est: *de: AE*

Cap. VI. 1) propt: *de: A*

Cap. VII. 1) si: *de: BDEF* 2) non: *incurit: BC*

Cap. VIII. 1) praesumptio vel susp.: C 2) erat: A fuit: *BDEF* 3) alia... specie... secta: *BDEF* 4) constiterit: A 5) decesserunt: A 6) quo: *ib.* 7) obsecerat: *ACF* 8) et: *AF* 9) commisit: *ABCDEF* 10) obligaverit eisd., sed: A 11) obligant: F 12) auctoris: *ABE* 13) auctore: *ABDE* 14) ipsos: *ca: ABCDF*

## CAP. IX.

Non valent statuta, per quae inquisitoris haeresis officium impeditur, vel retardatur.

## Urbanus IV.

Statutum civitatis, castrī, villae vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis haereticae pravitatis directe vel indirecte, ne in eo libere procedi valeat, contingerit impediri vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusque civitatis vel loci dominum, potestatem, capitaneum, consules vel rectores, per quem vel quos<sup>1</sup> eadem civitas seu<sup>2</sup> locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diocesano vel eius vicario, aut inquisitori seu inquisitoribus labis praefatae sine mora dispendio exhibendum, et, si tale inventum fuerit, revocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processum non impediatur<sup>3</sup> vel aliquatenus retardetur, per censuram ecclesiasticam decernimus compellendos.

## CAP. X.

Officium inquisitoris haeresis morte concedentis non expirat, etiam quoad negotia prius non coepita vel exorta. II. d.

Clemens IV. Inquisitoribus haereticae pravitatis<sup>a</sup>.

Ne aliqui, dubitationem<sup>b</sup> sollicitam excitantes, in dubium revocent, an<sup>c</sup> officium inquisitionis haereticae pravitatis, sollicitudini vestrae intra<sup>1</sup> certos limites ab apostolica sede commissum, expirare per mortem Romani Pontificis, qui commisit: praesenti declaramus edicto, ipsum officium non solum quoad negotia vivente mandatore incepta, immo etiam quoad integra et non coepita, et quod plus est, quantum ad ea, quae tunc nequaquam emergerant, in favorem fidei post committens obitum perdurare.

## CAP. XI.

Informat inquisitores ad Demum, ut eius timore hominum metui antequam, in procedendo simul vel separatim contra haereticos et suos fautores, et etiam in eos absolvendo, quia vere solentur. — §. I. Intrauit inquisitores in modo examinationis testium, et in personis, quae testificata scribere debeant. II. d. — §. 2. Intrauit inquisitores circa personas per quos impediri possent vel differri inquisitionis negotium. II. d.

## Idem eisdem.

Ut officium inquisitionis contra haereticos in provincia, in qua vobis idem officium est commissum, auctoritate apostolica possitis efficacius adimplere: discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in praefata provincia simul vel separatim aut singulariter, prout negotii utilitas studebit, contra haereticos, credentes, receptatores, fautores et defensores eorum, nec non contra infamatos de haeresi vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas, hominum metu divino timori postposito, procedatis. Si vero aliquis ex praedictis, haereticae labe primus abiurata, redire voluerit ad ecclesiae unitatem: ei iuxta formam ecclesiae absolutionis beneficium impendatis, et iungatis eidem quod iungi talibus consuevit, proviso sollemente, ne simulata conversione redeant fraudulenter, et vos<sup>1</sup>, immo se ipsos, fallentes sub agni specie lupum gerant. §. I. Verum, quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi, ut in reos sine

ullo proferatur errore durae ac dignae severitatis ultionis: volumus et mandamus, ut in examinatione testium, quas recipi super crimine praedicto ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas et<sup>2</sup> discretas personas, in quarum praesentia per publicam, si commode potestis habere, personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribatur<sup>3</sup>. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, et ad faciendum omnia, quae in commissis vobis officio ad scriniarii seu tabellionis officium pertinent, teneri districte praecipimus, quum per vos<sup>4</sup> fuerint requisiti, omnes et singulos vestri ordinis fratres, qui, dum essent in saculo, tabellionatus<sup>5</sup> officium habuisse aut<sup>6</sup> exercuisse noscuntur, et illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione praefati negotii fidei fuit ab apostolica sede commissum et in posterum committitur, concedentes huiusmodi fratribus, nec non et aliis religiosis quibuslibet, qui similiter, dum essent in saculo, tabellionatus<sup>7</sup> officium habuerunt<sup>8</sup> et exercerunt, quibusvis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus, etiam si iidem fratres religiosi et clerici sint in sacris ordinibus constituti, exercendi libere officium ipsum quoad praemissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis quocunque vallato munimine, potestatem<sup>9</sup>. §. 2. Compescendi praeterea monitione praemissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, praedicatores quaestuarios, (ubi contingerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel alias eidem negotio quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri,) a praedicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, (quorum interest tantum caritativa subsidia suppliciter<sup>10</sup> petere, ac indulgentiam, si forte habent, exponere,) liberam vobis et singulis vestrum concedimus auctoritate praesentium facultatem. Denique, ut circa praemissa plene vobis et singulis vestrum coercionis expedita et inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exsequamini, si opus fuerit, invocato auxilio brachii secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis quibuscunque personis cuiusvis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus vel universitatibus civitatum et locorum specialiter vel generaliter sub quacunque verborum expressione vel forma a memorata sede concessis, vel in posterum concedendis, quum ex huiusmodi vel aliis privilegiis vel<sup>11</sup> indulgentiis nullum vobis<sup>12</sup> in tanta pietatis negotio velimus<sup>13</sup> obstaculum interponi, et constitutione de duabus diaetis edita in concilio generali. Statuimus, insuper, ut potestas, capitaneus, seu rector vel consules, seu quisvis alii, qui civitati praesunt vel loco alteri ad praesens, aut praerunt<sup>14</sup> in futurum, ad requisitionem dioecesanorum vel vicariorum suorum, seu inquisitorum haereticae pravitatis, iurent praecise attendere inviolabiliter et<sup>15</sup> observare<sup>16</sup> ac facere a suis subditis observari toto tempore sui regiminis in terris suae iurisdictionis regiminis subiectis constitutionibus contra haereticos, credentes, receptatores, fautores et defensores eorum, ipsorumque filios et nepotes a sede apostolica promulgatas ac etiam approbatas, quas<sup>17</sup> et qui iurare nonluerit et servare, ut infamis, et tanquam haereticorum fautor ac de fide suspectus officio et honore sui regiminis spoliatur, nec ulterius potestas, capitaneus, consul vel rector habeatur in aliquo, aut de cetero in<sup>18</sup> aliquo dignitatem vel officium publicum ulterius assumatur, et quae ut potestas, ballivus, consul vel rector fecerit, nullum obtineat firmitatem.

Tit. II. Cap. X. a) decret. dat. Perusii P. A. I. (1265.) constat ap. Scharleu Bull. Franciscan. III., 39. — Potthast no. 19379. — directae: fratribus ordin. minorum inquisitoribus haeret. pravit. auct. sed. ap. deputatis et in posterum deputandis.

b) add.: fons: orig. — c) an processus per vos, seu alios fratres vestri ordinis, quibus officium contra resperos haereticae pravitate, infra certos limites existit ab ap. sede commissum in casibus aliquibus habitis qui post Romani pontificis obitum cuius auctoritate vobis idem est commissum emergerunt, et in nonnullis aliis, in quibus licet antea emerisissent, vivente tamen eodem Romano

pontifice per vos vel alios inquisitores praedictos non fuerat aliquo modo processum, robar obtinent firmitatis, tenore praesentium in favorem fidei declaramus, decernimus et etiam statuimus, huiusmodi processibus per vos et alios inquisitores praedictos taliter habitis nequaquam obstat, quod tempore Romani pontificis, cuius auctoritate huiusmodi officii erat facta commissio, non fuerit inchoati; et ne de cetero similem dubitationem moveri contingat, hoc idem in similibus habendis in posterum praetextu commissio-num factarum habentis et faciendarum a vobis vel nostris successoribus decernimus et statuimus observari. Nulli ergo, etc.

Tit. II. Cap. IX. 1) per quos: AD 2) vel: BCF 3) impediatur: C 4) retardatur: F

Cap. X. 1) infra: ACDE 2) ac: A<sup>6</sup> 3) deseribantur: A 4) add.: C, Cap. XI. 1) nos: AB 2) ac: A<sup>6</sup> 3) deseribantur: A 4) add.: vel per deputatos ad hoc a vobis: Bb. 5) add.: huius: Bb. 6) ac: ACDE;

et: F 7) dieti tab.: AB 8) habuerunt... exereuerunt: ABF 9) plenarian facultatem: I 10) humiliter: C; suppliciter: E 11) et: AF 12) nos: AB 13) volumus: ABD 14) praefuerunt: ACDEF; add.: pro tempore: I 15) et: deest: BE 16) servare: CDE 17) quae: ABCDEF 18) ad: ACDEF

## CAP. XII.

Capitulum ista decretalis plura utilia pro expediendo officio inquisitionis. Dat. enim eis potestatem committendi citationes et sententiarum denuntiationes. Dat. potestatem vocandi peritos, clericum et populum, ut eis assistant. Dat. potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transferunt. Dat. potestatem repellendi filios et processus, committendi et mitigandi poenitentiam, privandi et priusquam nunciandi officia et honoribus haereticos, factores et defensores eorum. Ita tamen, quod hoc fiat de dioecesanorum, vel in eorum absentia, vicariorum suorum consilio, nisi ibidem scienter talibus beneficiis contulerint. H. d. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus<sup>1</sup> haereticae pravitatis.

Ut commissi vobis officii debitum utilius et uberius<sup>2</sup> exsequamini, sanctae memoriae Innocentii, Alexandri et Clementis praedecessorum nostrorum vestigis inhaerentes, vobis et vestrum singulis committendi citationes et denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet haereticos, credentes, receptatores, defensores et factores eorum tuleritis; advocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant et in huiusmodi ferendis sententiis praebant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis<sup>3</sup> humiliter parent, in virtute obedientiae iniungendi; convocandi etiam clericum et populum civitatum, castrorum aliorumque locorum, prout dicto negotio fidei videritis expedire, et contra illos, quos in provincia<sup>4</sup>, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, haeresis<sup>5</sup> crimen consistiter commisisse, (sicut ad alias partes se transferendos duxerit), procedendi; nec non faciendi a quibuslibet assignari vobis libros, seu quateros et alia scripta, in quibus inquisitionis factae, ac processus per quoscunque auctoritate sedis apostolicae vel legatorum eius habitus contra haereticos continentur; et illorum, qui, vestris mandatis obedienter humiliter, stant<sup>6</sup> propter haeresim in carcere vel muro reclusi, poenam una cum praelatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi vel mutandi, quum videritis expedire; privandi praeterea vel privandi<sup>7</sup> nunciandi dignitatibus ac aliis beneficiis ecclesiasticis de dioecesanorum, vel, eis absentibus, vicariorum suorum consilio, et officii publicis ac honoribus quibuscunque eodem haereticos, credentes, receptatores et defensores ipsorum<sup>8</sup>, eorumque filios et nepotes<sup>9</sup>, plenam concedimus facultatem. Sunt autem dioecesiani in privando tales vel nunciando privatos beneficiis et<sup>10</sup> huiusmodi requirendi, nisi forte constaret legitime, quod idem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent. Tunc enim eos in his requirendis non esse censimus, sed potius a suo iudice puniendos.

## CAP. XIII.

Christiani, ad Iudaismum transientes et revertentes, haeretici reputantur. H. d. secundum Zenz.

Idem.

Contra Christianos, qui ad ritum transferunt vel redierint Iudaeorum, etiamsi huiusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute aut<sup>1</sup> praecise coacti, baptizati fuerunt<sup>2</sup>, erit<sup>3</sup> tanquam contra haereticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudaeos convicti, et, sicut contra factores, receptatores et defensores haereticorum, sic<sup>4</sup> contra factores, receptatores et defensores talium est<sup>5</sup> procedendum.

## CAP. XIV.

Non censentur dotes uxorum innocentium propter haeresim maritorum. H. d. secundum Zenz.

Idem.

Decrevit felix recordationis Innocentius Papa IV., quod propter haeresim maritorum uxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censuimus, nisi forte mulieres ipsae cum viris matrimonialia contraxissent, quos haereticos tunc scribebant.

## CAP. XV.

Filii haereticorum usque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam, sunt inhabiles ad beneficium ecclesiasticum vel officium saeculare, si patres autem mortem ecclesiae reincorporati non fuerint. H. d. secundum Dom.

Idem.

Statutum felix recordationis Innocentii<sup>1</sup> et Alexandri

praedecessorum nostrorum, ne videlicet haeretici, credentes, receptatores, defensores et factores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad aliquid beneficium ecclesiasticum seu publicum officium admittantur, quod, si secus ac tum fuerit, sit irritum et inane, primum et secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus; per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis et nepotibus haereticorum<sup>2</sup>, credentium et aliorum huiusmodi, qui tales esse vel tales etiam<sup>3</sup> decessisse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos esse consistit et reincorporatos ecclesiae unitati, et pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesiae poenitentiam recepisse, quam ipsi vel iam perferunt, vel humiliter prosecutioni eius insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

## CAP. XVI.

Inquisitor Papae super haeresi sine speciali mandato non inquirat contra episcopum, sed, si cum culpabiliter severit, nunciabit Papae. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Inquisitores haereticae pravitatis, ab apostolica sede seu alio vel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra episcopos nequeunt, aut eius praetextu procedere contra eos, nisi in literis commissionis apostolicae, quod hoc possint, continetur expresse. Si tamen inquisitores ipsi episcopos vel alios superiores praelatos severit vel inveniunt circa crimen haereses commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos: id tenebuntur sedi apostolicae nunciare.

## CAP. XVII.

Non delegatur ordinarius super processum haereticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto episcopus et inquisitor possunt procedere communiter vel divisim, vel proferre sententiam: in qua si discordant, debent Papae referre. Et episcopi, quatenusque procedant, debent servare modum inquisitoribus impositum. H. d. Domin.

Idem.

Per hoc, quod negotium haereticae pravitatis alicui vel aliquibus ab apostolica sede generaliter in aliqua provincia, civitate vel dioecesi delegatur, dioecesianis episcopis, quum et ipsi auctoritate ordinaria vel delegata, si habent, in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum, ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius utiliusque procedat, concedimus, quod per episcopos ipsos et per inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter vel divisim. Et si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus, ut per hoc possit melius veritas inveniri. Et nisi hoc casu inquisitores in sententiae prolatione dioecesiani vel contra duxerint defendendum, per utrosque simul sententia proferatur. In qua ferenda si non convenierint, per utrosque negotium sufficienter instructum ad sedem apostolicam remittatur. Sive autem ordinaria sive delegata episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum observent, quem inquisitores possunt et debent per iura communia, vel per speciales concessionem seu ordinationes sedis apostolicae observare.

## CAP. XVIII.

Episcopi et inquisitoribus haeresis non resistant, sed omnino parent domini temporales, et de eo crimine non cogitent; alias, prout dicitur bibi, puniantur. H. d. secundum Zenz.

Idem.

Ut inquisitionis negotium contra haereticam pravitatem ad Dei gloriam et augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam, per Federicum olim Romanorum imperatorem, tunc in devotione Romanae persistentem ecclesiae, promulgatas, quatenus Dei et ecclesiae sanctae suae honorem promovent, et haereticorum exterminium prosequuntur, et statuti canonicis non obsistunt, approbantes et observari volentes, universos<sup>1</sup> saeculi potestates et dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officis aut nominibus censeantur, requirimus et monemus, ut, sicut reputari cupiunt et haberi fideles, ita pro

Tit. II. Cap. XII. 1) Inq. ... prav.: *dest*: A 2) ulterius: *ib.* 3) vobis: *dest*: A DEF; sup. ... vobis: *dest*: B 4) add.: *praebent*: A 5) haereticos: *ACDF*; add.: *in AC* 6) statum: A 7) add.: *polites*: *ACD* 8) eorum ipsorumque: A 9) *hoc loco reperitur in A bina supra restatibus*: *personatibus ... quibuscunque*: 10) et: *dest*: *ACDEF*  
Cap. XIII. 1) *est*: *ACDF*; *seu*: E 2) fuerint: *BCE*; *add.*: *aut dum*

erant infantes baptizati fuerunt: A 3) *est*: AC 4) *sic*: *dest*: *ACP* 5) *est*: *dest*: *CDFF*

Cap. XV. 1) *et*: c. 10. X. *de haeret.* (5, 7) *et supra eol.*: c. 2. 2) *add.*: *dicitur*: A 3) *et*: A

Cap. XVIII. 1) *universos*: A

defensione fidei dioecesanis episcopis et inquisitoribus haereticæ pravitatis, a sede apostolica deputatis aut in posterum deputandis, parent, et intendunt in haereticorum, credentium, fautorum, receptatorum et defensorum ipsorum investigatione, captione ac custodia diligenti, quum ab eis fuerint requisiti, et ut praefatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem episcoporum aut<sup>2</sup> inquisitorum dictorum<sup>3</sup>; vel ad locum, de quo ipsi vel aliqui ex eis mandaverint, infra eorundem dominorum potestatem<sup>4</sup> vel rectorum districti ducant vel duci faciant sine mora, ubi per viros catholicos a praefatis episcopis seu inquisitoribus<sup>5</sup>, vel eorum aliquo deputatos prae arcta et diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per ecclesiae iudicium terminetur, utque de haeresi a dioecesano episcopo vel inquisitore seu inquisitoribus condemnatos praefati potestates, dominis<sup>6</sup> temporales sive rectores, vel in eorum officiales seu nuncios sibi relictos statim recipiant<sup>7</sup> indilate animadversione debita puniendos, non obstantibus appellationibus seu proclamationibus praedictorum nequitiae filiorum, quum tam secundum ordinationem praedecessorum nostrorum, quam secundum legem imperialem appellationis et proclamationis beneficium expressè sit haereticis et creditibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus et defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtius potestatis, dominis temporaliibus et rectoribus eorundemque<sup>8</sup> officialibus supra dictis, ne ipsi de hoc crimine, quum mere sit ecclesiasticum, quoquo modo<sup>9</sup> cognoscant vel iudicent, sive captos pro eodem crimine absque dictorum episcoporum sive inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia vel mandato a carcere<sup>10</sup> liberent, aut executionem, sibi pro huiusmodi crimine a dioecesano vel inquisitoribus seu inquisitore iniunctam, prompte, prout ad suum spectat officium, facere seu adimplere detrectent, vel alias dioecesanorum<sup>11</sup> aut<sup>12</sup> inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directe vel indirecte impedire praesument. Si quis vero de praedictis potestatis, dominis temporaliibus, rectoribus, vel eorum officialibus seu ballivis, contra praedicta fecerit, aut praefato fidei negotio, saepe fatis dioecesano episcopo vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte praesumpserit<sup>13</sup> vel ipsum aliquatenus impedire, nec non et qui scienter in praedictis dederit auxilium consilium vel favorem: excommunicationis se noverit macrone percussum. Quam si per annum animo sustinuerit pertinaci: extunc velut haereticus condemnetur.

## CAP. XIX.

Bona haereticorum ipso iure sunt confiscata, quod probatur triplici argumeto legali. Nisi apprehensio bonorum fieri non debet per dominum saecularem, nisi prius promulgatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. Ioan. Andr.

## Idem.

Quum, secundum leges civiles, nefarias, naturae contrarias, incestas<sup>1</sup> nuptias contrahentes eo ipso suarum dominium rerum perdant<sup>2</sup>, et mulier, humanam legem transgrediens, et, praesertim parentibus suis non consentientibus, raptoris nuptias eligens, bona omnia, quae per legem sibi obveniant a raptore ac aliis consortibus raptus<sup>3</sup>, ipso iure amittat, certoque casu deferantur in fiscum, ac etiam illicitas species transvehens, aut rerum vecturam professionem omittens earundem specierum et rerum proprietate<sup>4</sup> hoc ipso privatur, et fiscum rerum et specierum dictarum proprietatem acquirat: bona haereticorum, qui gravius, horribiliter ac detestabiliter quam praedicti delinquant, ipso iure de fratrurn nostrorum consilio decernimus<sup>5</sup> confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes aut alios dominos temporales iuxta Gregorii Papae praedecessoris nostri declarationem, antequam per episcopum loci, vel aliam personam ecclesiasticam, quae super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Tit. III. a) *Decretalis edita fuit in die ascensionis Domini a Bonifacio P. A. III. (1297).* — Potthast no. 24520. — *quae*

Tit. II. Cap. XVIII. 2) sen: AC 3) praecitorum: ABCD 4) potestatem: AD; add.: vel: A 5) add.: ecclesiasticis: A 6) aut dom.: ib. 7) recipere tenentur: C 8) eorumque: ADE 9) alligatus: A 10) capite vel carcere: ABC 11) dioecesan: ABCDEF 12) vel: ABC 13) praesumpserit: AE

Cap. XIX. 1) et incest.: ADE 2) perdat: ABCDEF 3) eius rapt.: AC 4) proprietatem ipso amittat: C; ipso iure: A 5) declaramus

## CAP. XX.

In causa haeresis proceditur simpliciter et de plano, et dicta testium et accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. II. d. secundum Zenz.

## Idem.

Statuta quaedam felix recordationis Innocentii, Alexandri et<sup>1</sup> Clementis praedecessorum nostrorum, quibusdam declaratis et additis, recensentes, concedimus, quod in<sup>2</sup> inquisitionis haereticæ pravitatis negotio procedi possit simpliciter et de plano, et absque advocatorum ac iudiciorum strepitu et figura. Iubemus tamen, quod, si accusatoribus vel testibus in causa haeresis intervenientibus seu dependentibus propter potentiam personarum, contra quas inquiritur, videant episcopus vel inquisitores grave periculum imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorundem, ipsorum nomina<sup>3</sup> non publice, sed secreto coram dioecesano episcopo, vel, eo absente, ipsius vicario, quando inquisitores procedunt, quando vero procedit episcopus, coram inquisitoribus, si haberi commode possit<sup>4</sup> copia eorundem, ac nihilominus, sive episcopus sive inquisitores processerint, aliquibus aliis personis providis et honestis iurisque peritis, quas ad hoc vocari, et eis per totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari, et de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus, exprimentur, sique, (non obstante, quod illis, contra quo huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum<sup>5</sup> non fuerit publicata,) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem<sup>6</sup> accusatorum et testium periculis efficacius occurratur, et cautius in<sup>7</sup> inquisitionis negotio procedatur: praesentis constitutionis auctoritate permittimus<sup>8</sup>, quod episcopus vel inquisitores secretum possint indicare illis, quibus, (ut praemisimus est), processum huiusmodi explicabunt, et in eos, si arcana consilii sui processus, sibi sub secreto ab eisdem episcopo vel inquisitoribus patefacta, praeter eorum licentiam ipsi patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant, (si eis expedire videbitur,) promulgent, sic tamen, quod inquisitores episcopum, vel episcopum<sup>9</sup> inquisitores non excommunicent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nunc<sup>10</sup> a nobis sub virtute sanctae obedientiae districto<sup>11</sup> praepcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante vero periculo supra dicto, accusatorum et testium nomina, prout in aliis sit iudiciis, publicentur<sup>12</sup>. Ceterum in his omnibus praecipimus<sup>13</sup> tam episcopos quam inquisitores puram et providam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina suppressanda, ubi est securitas, periculum esse dicant, nec in eorum<sup>14</sup> discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones vero, ordinationes et mandata alia praedecessorum nostrorum, in<sup>15</sup> negotio haereticæ pravitatis facta, concessa seu etiam ad consulta responsa, quae constitutionibus supra scriptis, super eadem edicta pravitatem, non obvient, in suo volumus robore permanere.

TITULUS III.  
DE SCHISMATICIS.

## CAP. XX.

In prima parte ponit arengam usque ad vers. Iacobum videlicet, in qua dicit, quod Coluennicus Iacobus et Petrus, olim cardinales et filii Iohannis, fratres dilecti dilecti Petri, diutius exspectati, miserunt ad eorum, sed in profundum inorum deconcentres sine aggravatione delicta: quare varias poenas tulit in eos, quas ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum hic inserit. Secundo ponit poenas, quas protulit in ipsos Iacobum et Petrum, usque ad vers. Contra matos. Ibi tertio ponit poenas, quas tulit contra filios et posteros dicti Iohannis, usque ad vers. Quoniam. Ibi quarto imponit poenas his, qui de cetero deliberate dictos Iacobum et Petrum pro cardinalibus habuerint, vel eis vel praedictis natis Iohannis favorem praebuerint, usque ad vers. Haec et alia. Ibi quinto et ultimo ratificat, innovat et confirmat praedicta, et ea praecipit inviolabiliter observari, et sub similibus excois puniri similibus poenis in posterum. II. d. Ioan. Andr.

Bonifacius VIII.<sup>a</sup>

Ad succidendos infructuosos palmites pestiferos et

*extracta esse videtur ex alia eodem die publicata, quae exstat ap. Raynald. Ann. ad a 1297. no. XXXV.*

fore commissa sen confiscata: AC

Cap. XX. 1) et dest.: ABC 2) in: dest.: BDE 3) add.: exprimentur: A 4) possit: . . . coram: A 5) coram: ABCE 6) coram: CE 7) in: dest.: ADE 8) concedimus: A 9) episcopos non: ib. 10) tunc: BC 11) districto: ADE; dest.: E 12) add.: ne per nocentes et malos condemnari contingat forsitan inoperos et bonos: A 13) add.: volumus et: ib. 14) corumdem: AC 15) super: ib.

malivos, quos, quasi fides fatua, domus de Columna pro-  
davit, nescientes in semitis iustitiae digrere gressus suos,  
ad cor reverti, et agere poenitentiae dignos fructus, licet  
dignis expectatos, Iacobum videlicet de Columna, et  
Petrum nepotem ipsius, olim sanctae Romanae ecclesiae  
cardinales, et filios quondam Iohannis de Columna, fratris  
dicti Iacobi, et patris Petri praefati posteror, et<sup>1</sup> fautores  
et sequaces eorum, in virtute Altissimi exsurgentes, spiritua-  
liter et temporaliter contra eos duximus procedendum.  
Consequenter dietis<sup>2</sup> Iacobo et Petro, descendentibus in  
profundum malorum, et molientibus inconsultem tunicam  
Domini, sanctae videlicet ecclesiae scindere unitatem, et ut  
gladium acutibus linguas suas, et prorumpentibus non  
tam in verba blasphemiae<sup>3</sup> et schismatica, quam insana,  
quae in scriptis redacta sub sigillis, quibus, antequam essent  
depositi, utebantur, per Urbem et diversa mundi climata  
destinaverunt, acstimantes<sup>4</sup> loquacitatem faciundam, et  
malidicere conscientiae bonae signum, et conficta materia  
disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacere  
conviciis praesumpserunt. Quorum dicta licet possemus  
superiori assertione convincere, et luce clarioribus rationibus  
confutare, duximus eorum latratibus non dare responsum,  
ut contrita eorum rabies auctoritate sonora praesidentis in  
supremo iudicii solio frangeretur, et patens veritas per se  
ipsam venire in publicum notionem, nostrumque silentium  
in supplicium eis foret. Processus tamen contra ipsos et  
alios fecimus successive varios, diversisque temporibus  
spirituales et temporales poenas et sententias continentes et  
mulfetas. Quorum, quia totum tenorem constitutionis<sup>5</sup> in  
praesenti inserere longum esset, ex eis quaedam com-  
pendiose collata<sup>6</sup> huic nostrae constitutioni duximus in-  
serenda, ad certitudinem praesentium et memoriam futuro-  
rum, videlicet: quod ex causis, quae rationabiliter nos  
moverunt, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dietos  
Iacobum et Petrum a cardinalatibus eiusdem ecclesiae et ab  
omni cardinalatus commodo et honore, ipsosque iudica-  
vimus schismaticos et blasphemos, et tanquam haereticos  
puniendo, expositis personis eorum a fidelibus capiendo,  
omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus et praer-  
latis perpetuo privatis eosdem, et reddentes inhabiles  
ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus et immobilibus,  
iuribus et iurisdictionibus publicis. Contra natos insuper  
et posteror dieti Iohannis spiritualiter et temporaliter duximus  
multipliciter procedendum, eorum bonis et iuribus  
publicatis et confiscatis, ipsisque<sup>7</sup> posteris dieti Iohannis, per  
masculinam et femininam lineam descendentibus, indignis  
perpetuo redditis ad cardinalatus honorem et quaelibet  
officia, beneficia et ministeria in ecclesia memorata vel eius  
curia, alibi vero usque ad quartam generationem. Omnem  
personam, praesentem et futuram, cuiuscunque fuerit praem-  
eminentiae<sup>8</sup>, conditionis, dignitatis aut status ecclesiastici  
vel mundani, etiamsi foret sanctae Romanae ecclesiae  
cardinalis, quae ipsos Iacobum et Petrum, vel eorum  
alterum scienter et deliberate pro cardinalibus habuerit et  
tenuerit, aut ad cardinalatum admisserit, seu votum eorum  
vel<sup>9</sup> alicuius ipsorum suffragium in electione Romani Ponti-  
ficis admisserit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nomi-  
naverit, assumpserit vel receperit, seu dederit in his vel ad  
hoc auxilium, consilium vel favorem, excommunicationis  
sententia duximus innotandum, a qua absque expressa  
licentia Romani Pontificis non possit absolvi, nec etiam per  
collegium apostolicae sedis eadem sede vacante. Eamque  
praefatione, dignitate, statu et honore ecclesiasticis omnino  
privamus, nihilominus omnes, qui dietis Iacobo et Petro  
alias et natis dieti Iohannis favorem praebuerint vel auxilium  
valideratificamus, confirmamus et etiam innovamus,  
eandemque<sup>10</sup> de novo facimus de fratrum nostrorum con-

silio praedictorum. Et ut dictorum malitia non inveniat  
successorem, et poenitae transgressionis exemplar retrahat  
alios ab offensa, ac in oblivione veritas veniens non  
vagetur incerta: statutuim quoque decrevimus, ut et ipsa in-  
valabiliter observentur, et quod similes excessus et culpe  
poenis similibus in posterum puniantur.

## TITULUS IV. DE HOMICIDIO.

### CAP. I.

Per assassinos faciens vel tantum mandans aliquem interficere, tanquam ab  
omnibus diffidatis absque alicuius prolatione sententias incurrat excom-  
municationis et depositionis ab officio et beneficio. H. d. secundum Zenz.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi.

Pro humani redemptione generis de summis coelorum  
ad ima mundi descendens, et mortem tandem subiens  
temporalem<sup>1</sup> Dei Filius Iesus Christus, ne gregem sui pretio  
sanguinis gloriosi redemptum, adscensurus post resur-  
rectionem ad Patrem, absque pastore desereret, ipsis  
curam B. Petro Apostolo, ut suae stabilitate fidei ceteros in  
Christiana religione firmaret eorumque mentes ad salutis  
opera suae accenderet devotionis ardore, commisit. Unde  
nos, eiusdem Apostoli effecti dispoenite Domino, licet im-  
meriti, successores, et ipsius redemptoris locum in terris,  
quantum indigne, tenentes, circa gregis eiusdem custodiam  
sollicitis excitati vigiliis et animarum saluti iugis attentione<sup>2</sup>  
cogitationis intendere submovendo noxia et agendo pro-  
futura debemus, ut, excusso<sup>3</sup> a nobis negligentiae somno,  
nostrique cordis oculis diligentia sedula vigilantibus,  
animas<sup>4</sup> Deo lucrificere sua nobis cooperante gratia  
valeamus. §. 1. Quam igitur illi, qui sic horrenda in-  
humanitate detestandae saevitiae mortem sitiunt aliorum,  
ut ipsos faciant per assassinos occidi, non solum corporum,  
sed mortem procurant etiam animarum, nisi eos exuberans  
gratia divina praevererit<sup>5</sup>, ut sint armis spiritualibus praem-  
uniti, ac omnis potestas tribuatur a Domino ad iustitiam  
rectumque iudicium exercendum: nos, tanto periculo  
volentes occurrere amaram, et tam nefarias praesump-  
tiones<sup>6</sup> ecclesiasticae animadversionis mucrone ferire,  
ut metus poenae meta huiusmodi praesumptionis existat,  
praesertim quon nonnulli magnates, taliter perimi formi-  
dantes, coacti fuerint securitatem ab eorumdem assassino-  
rum domino impetare, sicque ab eo non absque Christianae  
dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam suam:  
§. 2. Sacri approbatione concilii statutuim, ut, quicumque  
princeps, praelatus seu quaevis alia ecclesiastica saecularisve  
persona quempiam Christianorum per dictos<sup>7</sup> assassinos  
interfici fecerit vel etiam mandaverit, (quantum mors ex  
hoc forsitan non sequatur,) aut eos receperit vel de-  
fendere se occultaverit, excommunicationis et depositionis  
a dignitate, honore, ordine, officio et beneficio incurrat  
sententias ipso facto, et illas<sup>8</sup> libere aliis per illos, ad quos  
eorum collatio pertinet, conferatur. Sit<sup>9</sup> etiam cum suis  
bonis mundanis omnibus tanquam Christianae religionis  
aemulus a toto Christiano populo perpetuo<sup>10</sup> diffidatus, et,  
postquam probabilibus constiterit argumentis<sup>11</sup>, aliquem  
scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excom-  
municationis vel depositionis seu diffidationis adversus eum  
sententia requiratur.

### CAP. II.

Sine poena irregularitatis possunt clerici de suis nefactoribus congeri  
coram iudice saeculari, etiam de criminibus, ex quibus debetur poena  
sanguinis, expresse protestando, quod ad poenam sanguinis non intendunt.  
H. d. Iohann. Andr.

### Bonifacius VIII.

Praelatis vel clericis quibuscunque, nisi de laicis suis  
malefactoribus querelam penes saecularem iudicem<sup>1</sup> de-  
ponentes, petunt emendari sibi fieri, et provideri, ne contra  
eos talia de cetero praesumantur, protestando expresse,

Tit. IV. Cap. I. a) *Compil. c. m. l. t. — In Bulla: Ad* exped. no. 32. b) *corporalem: II; deest: Ic* c) *accessionem: Id; accessione: Ibd.*

Tit. III. Cap. m. 1) *et: doct: ADEF* 2) *diet: deest: C* 3) *bla-  
phemias: BDF* 4) *extimantes: ADE* 5) *constitutum praesenti: ABDEF*  
6) *illata: B* 7) *ipso: AD* 8) *eminentiae: ABDEF* 9) *aut: AC*  
10) *volens: C; ex quoque: DEF*

Tit. IV. Cap. I. 1) *exclusio: ADL* 2) *obl: ipsa: ACDF* 3) *pra-*

*vincerit: ABDE* 4) *nefariorum praesumptores: ACD* 5) *praedictos: B  
ACDEI* 6) *ista: Claude* 7) *sic: ABIdel* 8) *perp: deest: BE*  
9) *documentis: Ie*

Cap. II. 1) *saeculares iudices: A.*



quod ad vindictam suam poenam sanguinis non intendunt, imputari non debet, quamvis alias in tali casu de iure debeat poena sanguinis irrogari, si iudex mortem illis inferat iustitia exigente. Alioquin si praelati aut<sup>2</sup> clerici propter metum huiusmodi, quia iudex ad poenam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conquiri non audent: daretur perisque materia trucidandi eosdem, et ipsorum bona libere depraedandi.

## CAP. III.

Mandati aliquem verberari secuta mors imputatur. II. d. secundum Zenz. Idem.

Is, qui mandat aliquem verberari, licet expresse inibeat, ne occidatur ullatenus vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius, fines mandati excedens, mutilet vel occidat, quum mandando in culpa fuerit, et, hoc venire posse, debuerit cogitare.

## TITULUS V.

## DE USURIS.

## CAP. I.

Primo innovat et observari praecipit Lateranense concilium contra usurarios editam, usque ad vers. Et quia, ubi praecipit omnibus dominis et universitatibus terrarum, ne permittant alienigenam in terris suis conducere domos ad exorcionum foenus, vel conductas habere, et quod aliquis eis ad hoc domos non locet, usque ad vers. Qui vero, ubi imponit poenam clericis contra facultibus, usque ad vers. Ceterum, ubi imponit poenam laicis, et hoc facit usque in finem. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensis.

Usurum voraginem, quae animas devorat et facultates exhaurit, compescere cupientes, constitutionem Lateranensis<sup>1</sup> concilii contra usurarios editam sub divina maledictionis interminatione praecipimus inviolabiliter observari. Et quia, qui minor foeneratoribus aderit foenerandi commoditas, eo magis adimetur foenus exercendi libertas: hac generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas vel singularis persona, cuiuscunque sit<sup>2</sup> dignitatis, conditionis aut status, alienigenae et alios non orindos de terris ipsorum, publice foenebrem pecuniam exercentes aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere vel conductas habere, aut alias habitare permittant, sed huiusmodi usurarios manifestos omnes infra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos tales de cetero admittant. Nemo illis ad foenus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui vero contra<sup>2</sup> fecerint, si personae fuerint ecclesiasticae, patriarchae, archiepiscopi, episcopi<sup>3</sup> suspensionis, minores vero personae singulares excommunicationis, si autem collegium seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto se noverint incursum. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato: terrae ipsorum, quamdiu in eis iidem usurarii commorantur, extunc ecclesiastico subiacant interdicto. Ceterum si laici fuerint, per suos ordinarios ab huiusmodi excessu omni cessante privilegio per censuram ecclesiasticam compescantur.

## CAP. II.

Manifesti usurarii, licet mandaverint usuras restitui, ecclesiastica sepultura negabitur, nisi primo satisfacti, vel secundum formam huius decreti idonee cavuerint. Beneficentes eos contra hanc constitutionem Lateranensis concilii poenam incurrant. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eis absolvere vel ad confessionem admittere. II. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup> a.

Quoniam usurarii manifesti de usuris, quas receperant, satisfieri expressa quantitate vel indistincte in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis fuerit, (prout patiuntur facultates eorum,) plenarie satisfactum, vel illis, quibus facienda est restitutio, si praesto sint ipsi, aut aliis<sup>2</sup>, qui eis possint acquirere, vel, eis absentibus, loci ordinario

Tit. V. Cap. I. a) c. 26. *Comp. Lugd. II. (1274.) — Comp. c. 1. h. t.* b) sint: *Itac.*

Cap. II. a) c. 27. *uv. — Comp. c. 2. h. t.*

Tit. V. Cap. II. 2) vel: *Ac*  
Tit. V. Cap. I. 1) c. *Inter. III c. 25.* 2) contrarium: *CH* 3) ep.: *desti: BDIH*  
Cap. II. 1) *add.*: in eodem: *ABCDDF* 2) alii: *ACDEHdef* 3) provide: *AF*; proinde: *Hf* 4) huius modii ipsius ordinarii mandato idonee

aut eius vices gerenti, sive rectori parochiae, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia, (quibus quidem ordinario, vicario et rectori praedicto modo cautionem huiusmodi eorum nomine liceat praesentis constitutionis auctoritate recipere, ita, quod illis perinde<sup>3</sup> actio acquiratur.) aut servo publico de ipsius ordinarii mandato idonee de restitutione facienda sit cautum. Ceterum si receptorum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione praedicta exprimi volumus, alioquin aliam recipientis cautionem huiusmodi<sup>4</sup> arbitrio moderandam; ipse tamen sciens non minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur, et, si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos et alios, qui manifestos usurarios contra praesentis sanctionis formam ad ecclesiasticam ausu fuerint admittere sepulturam, poenae Lateranensis concilii<sup>5</sup> contra usurarios promulgatae statim subiacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum praesent, ut praemittitur, idoneam cautionem. §. 1. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valent, sed sint irrita ipso iure.

## TITULUS VI.

## DE EXCESSIBUS PRAELATORUM ET SUBDITORUM.

## CAP. UN.

Medicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum vel antiqua alienare vel mutare absque speciali licentia Papae, quae de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro eremitica vita licentia cessat prohibitio. II. d. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.<sup>a</sup>

Quum ex eo, quod Praedicatorum, Minores, et religiosi alii mendicantes, in civitatibus, castris, villis aut aliis locis ad habitandum domos vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diversa scandala quandoque proveniant, et frequentes clamores ad sedem apostolicam perferantur: nos, super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis vel aliqui de praedictis, quibuscunque super hoc privilegii muniti existant, (quae ipsis contra tenorem constitutionis praesentis nullatenus volumus suffragari,) in aliqua civitate, castro, villa seu loco quocunque ad habitandum domos vel loca quaecunque de novo recipere, seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cuiusvis alienationis titulo quocunque<sup>1</sup> in alios<sup>2</sup> transferre praesumant absque sedis apostolicae licentia speciali, plenam et expressam faciente de prohibitione huiusmodi mentionem; si secus egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint eremiticam<sup>3</sup> seu solitariam eligendam, de maiorum suorum licentia, quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo<sup>4</sup>, sive locis, ubi non sit hominum habitatio de propinquo, possint acquirere ac mutare, non intelligimus interdictum.

## TITULUS VII.

## DE PRIVILEGIIS.

## CAP. I.

Exempli vel privilegii, ut non teneant nisi sub certo iudice respondere, ratione delicti, contractus aut rei, si hanc sint vel sita in loco non exemplo, conveniant coram ordinario; sed ratione dominii non. — §. 1. Monasterio privilegiato, ut eius monachi a quocunque interdicti, suspensio vel excommunicationi non possint, cessat in illis ordinario iurisdictione quoad illa, nisi illi monachi mitterentur ad priores subiectos ordinarii, quia tunc, etiam licet utrobique sint monachi, ordinarii etiam quoad praedicta illi debent indicant, quantum illi manent. Hoc dicit.

Innocentius IV. in<sup>1</sup> concilio generali Lugdunensi<sup>a</sup>.

Volentes libertatem, quam nonnullis apostolica sedes

Tit. VI. Cap. un. a) *ser. no. 1296. — Potthust no. 24446.*

Tit. VII. Cap. I. a) *Comp. c. un. h. t. — Bulla Ad exped. no. 33.*

de restitutione facienda sit cautum: 1) 5) in Lateranensi concilio: *ACDEFH. cf. c. let. III. c. 25.*  
Tit. VI. Cap. un. 1) quomodocunque: *D* 2) alias transf. personarum: 3) eremitam: *AB* 4) eremitis: *ABCDF.*  
Tit. VII. Cap. I. 1) in ... Lugd. *desti: ABCDEF.*

privilegio exemptionis indulsit, sic integram observari<sup>b</sup>, ut etiam illam alii non infringant, et ipsi eius limites non excedant, declaratione inrefragabili definitum, quod<sup>c</sup>, quantumcumque<sup>d</sup> sic exempti gaudent libertate, nihilominus tamen ratione delicti, sive contractus, aut rei, de qua contra ipsos agitur, res possunt<sup>e</sup> coram locorum ordinariis conveniri, et illi quoad hoc<sup>f</sup> suam in ipsos iurisdictionem, prout ipsi exigit, exercere, Numquid ergo careat omnino in his commodo libertatis? Non utique, quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus intus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent, si alibi delinquant, vel contrahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorum praeterea locorum dioecesanum, (si, ubi<sup>g</sup> delinquerint<sup>h</sup>, vel contraxerint, aut res ipsa consistit, illi conveniantur) remittendi eos illic, vel ipsis, ut illic respondeant, iniungendi habeant aliquam potestatem, salvo nihilominus casibus aliis, in quibus eos episcoporum iurisdictioni subesse canonica praecipuum instituta. Et id ipsum decernimus circa illos<sup>i</sup>, quibus, ut non nisi sub uno certo iudice teneantur de se consequentibus respondere, apostolico privilegio est concessum. §. I. In eos autem, quibus, ne interdicti, suspendi vel excommunicari a quoquam valeant, a sede apostolica est indultum, sicut sunt religiosi quam plures, in quorum privilegiis continetur, ne quisquam episcopus vel archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa ullo<sup>k</sup> loco interdici, suspendere vel excommunicare praesumat, iidem ordinarii iurisdictionem suam<sup>l</sup> quantum ad ista, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possunt<sup>m</sup>: nisi forsitan ipsi monachi ad monasterium suorum prioratus ordinariis eisdem subiectos, ut vel gerant eorum<sup>n</sup> regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum monachi resideant, fuerint destinati. Tunc enim, etsi libere possint ad eadem monasteria revocari, ac tam illorum quam ipsorum prioratum monachi reputentur, quum non sit inconveniens, aliquem utrobique<sup>o</sup> locum habere monachicum, unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso<sup>p</sup> noscitur dependere, ratione tamen eorundem prioratum dicti ordinarii sua iurisdictione in ipsis etiam quoad praemissa, quamdiu morantur in illis, licite uti possunt.

## CAP. II.

Curia Romana habet studium generale et eius privilegia. H. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>a</sup>.

Quum de diversis mundi partibus multi confluant ad

sedem apostolicam quasi matrem: nos, ad communem tam ipsorum quam aliorum omnium<sup>b</sup> commodum et profectum paterna sollicitudine intendentes, ut sit eis mora huiusmodi fructuosa, providimus, quod ibidem de cetero regatur<sup>c</sup> et vigeat studium iuris divini et humani, canonici videlicet et civilis. Unde volumus et statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes eandem eandem talibus privilegiis omnino, libertatibus et immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi generale regitur studium, ac recipiant integre proventus suos ecclesiasticos sicut illi.

## CAP. III.

Dicit, quomodo intelligatur privilegium, quod habent quidam abbates de populo beneficiando, et quibus possunt abbates contrere tonsuram. Ioann. Andr.

Alexander IV.<sup>a</sup>

Abbatibus, quos apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignivit, in ecclesiis, quae ad eos pertinent pleno iure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post missarum solennia et vespertinas ac matutinas laudes benedictionem solennem super populum elargiri<sup>b</sup>. Alibi autem publice, aut per vias, civitates, castra et villas, populis et plebibus benedictionem facere<sup>c</sup> vel impertiri non valeant, nisi hoc eis expresso<sup>d</sup> apostolico privilegio sit concessum. Nec eis licitum sit<sup>e</sup>, alii quam monasteriorum suorum conversis, et qui<sup>f</sup> ad illa convolverint, et in quos ecclesiasticam et quasi episcopalem iurisdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonsuram, nisi eis id competat ex pleno praefatae sedis indulto<sup>g</sup>.

## CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis oratoria vel capellas sine dioecesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papae. Non possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum hominum in se, etiam si illi sint sui consanguinei. Ioannes Andreas.

Idem<sup>a</sup>.

Auctoritate sedis apostolicae de fratrum nostrorum consilio statuimus, quod oratoria vel capellas in locis non exemptis sine dioecesanorum locorum ipsorum licentia exempti construere non praesumant, neque in sic constructis, nec tempore interdicti, (casibus expressis in iure duntaxat exceptis), celebrent vel faciant celebrari divina. (Quodsi talia praesumpserint: ab his per locorum ipsorum ordinarios compescantur, et, si quae propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eos sententias protulerint, illas penitus

Tit. VII. Cap. II. b) observari: *Abdef.* c) si: *Ihd.* d) delinquent... contraxerint: *Iac.* e) alio: *Ial.* illo: *Ic.*

Cap. II. a) *scr.* 1243. 53. — *Pothost* no. 15128. *Erstat.* I. et in *Cod. Gratianopoli.* no. 515. — *cf.* *Schulte Iur. Gallie.* p. 382. — *b) add.*: apud sedem commorantur: *Cod. Grat. tit.* c) regat. studium litterarum, quantum inter alia ipsis beneficia, nullis reciduntur assidue ipsis scientiae saepe uberibus spiritualiter gaudent. Unde cum tam in theologiae facilitate quam in utroque iure, canonico et civili, certis ad hoc statutis scholis ordinariis ubi doceatur, volumus et statuimus ut studentes... sint muniti peripatentes integre proventus, sicut illi ibi.

Cap. III. a) *Teneta est ex Extravag. Alex. IV.*: *Quia nonnulli, quae exstat: I. no. 1111. He-M.* *Quia* nonnulli abbates, quos apud sedes spiritualibus privilegiis insignivit tam in exhibitione benedictionis super populum, quam aliis pluribus feruntur excedere, per quae multos non modicum scandalizant, Nos turbationis et offensionis in hac parte materiae tollere cupientes duximus declarandum, quos ipsi abbates, qui apostolica super his habent privilegia in suis ecclesiis quando in eis divina officia celebrant *etc.* ut in *textu supra.* b) largiri: *M.* c) invidere: *He-M.* d) est licitum: *He-M.* ipsi: *M.* e) his qui: *M.* *add.*: vel consuetudine iam praescripta: *He-M.*

Cap. IV. a) *tracta est ex Alex. IV. decretali* Licet regularis, quae exstat: *indegit in Cod. M. et fragmenta in Cod. L. no. 119.* — *Pothost* no. 15117. *invenit pinguit nostram de extollem qualis in lib. VI. exstat ab Alex. canonasse. — dit. est*

*Lat. a II. (1256).* Ad perpetuum rei memoriae. Licet regularis ordinis profes-ores illos praesertim quos maioris libertatis apud sedes privilegiis honoravit congruis attollere favoribus et illibata ipsorum conservare privilegia intendamus, sic tamen eos suis iuribus volumus manere contentos, quod privilegiorum suorum limites observantes iura non occupent vel impediant aliorum. Sane intelleximus, quod templarii et hospitalarii et alii religiosi privilegio exemptionis gaudentes de regno Franciae hospites suos, qui dati eorum ordini vel oblati dicuntur, vel qui aliquando censum etiam mollicum eius solvunt, per se ac per conservatores sibi a sede apost. deputatos, privilegiorum suorum praeterea, defendunt, nec illi, quum deliquerint, a suis ordinariis ecclesiasticis, sicut alii laici pro furtis videlicet, adulteriis, et aliis criminibus, quorum ad ordinarios ipsos spectat conceptio, puniantur. Capellas autem et oratoria sine consensu et auctoritate dioecesanorum constituant, nec non et interdicti ac suspensionis sententias, quae ordinarii profertur in personas et loca sibi subiecta damnabiliter contententes faciant in locis eisdem a capellanis in oratoriis sibi subiectis divina temeritate propria celebrari, quamquam quod hoc ipsis licet apud privilegio vel indulgentia non ostendant. Causas quoque suorum hominum assumentes illos quos ipsi hominibus iniuriari assenserit super huiusmodi iniuriis, licet sint iidem omnes liberi, conveniant, et in causam nomine suo trahunt. Idem etiam exempti et alii quam plures religiosi pro certis peccatis certas poenas statum infligendas ex quo interdum evenit quod dum tales poenae delinquentibus infliguntur eorum peccata, quae occulta fuerant, in notitiam veniunt aliorum.

Tit. VII. Cap. I. 2) contra: *Clof.* *deci.* *AR.* 3) ut: *Cle.* 4) quantum: *BE.* 5) possunt: *ADPof.* 6) hanc: *BDEI.* 7) delinquant: *AE.* 8) ipsi: *C.* 9. in illis: *Cle.* 10) suam: *deci.* *Clof.* 11) possunt:

*B'Abdef.* 12) illorum: *ADPof.* 13) sic ut: *B'DE'F'Ec.* Cap. III. 1) expresso: *ADP'F'ELM.*

revocamus. Inhibemus insuper<sup>1</sup>, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam vel privilegium habeant sedis apostolicae speciale. Causas quoque sive lites proprias suorum hominum liberorum, quae videlicet tantum ad ipsos homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores sive ut defensores, aliquatenus non assumant, etiamsi sint ipsi dicti homines censuales; quam id nequaquam licitum sit eisdem.

## CAP. V.

Privilegium Papae, quod quibus excommunicari, suspendi vel interdicti non possit, non extenditur ad sententias ordinariorum, nisi tale privilegium sit concessum regibus, regibus vel ipsorum filiis, vel religioso loco vel ordini. H. d. Ioann. Andr.

Clemens IV.<sup>a</sup>

Ne aliqui, de indultis apostolicis confidentes, alios confidentem in suo iure molestant, et ordinariorum iurisdictionem contemnunt pariter et eludunt: omnes indulgentias et privilegia, quibuscumque singularibus personis ecclesiasticis vel saecularibus<sup>1</sup>, cuiuscumque sint praeremittentiae, dignitatis, conditionis aut status, quod interdicti a quocumque vel excommunicari non possint, nec terrae vel ecclesiae ipsorum ecclesiastico interdicto supponi, sub quacunque forma verborum concessa, (illis, per quae regibus et reginis eorumque filiis, nec non et religiosis quibuscumque, nec non et religiosis quibuscumque,

non personarum tantum<sup>2</sup>, nec ordinum privilegiorum vel locorum ratione in hoc immunitas huiusmodi conceditur, dumtaxat exceptis,) de fratrum nostrorum consilio ad ordinariorum sententias et processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

## CAP. VI.

Inferiores praelati, quibus per privilegium conceditur usus mitrae, si sunt exempti, in provincialibus et episcopalibus conciliis uti possunt mitris aurifrigiatis, non habentibus lamine aut gemmas. Et si non sunt exempti, albis et planis utentur; in aliis locis utantur, ut indulta permittant.

Idem<sup>3</sup>.

Ut apostolicae sedis benignitas, quae nonnullis abbatibus aliisque praelatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in ecclesiarum suarum gloriam et honorem, quod mitra et aliis pontificalibus uti possint, provideat, ne inde scandala oriuntur, sic tamen, quod ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, et ex maiori parte ac decore maiori ornatum maiori apparet dignitatum: de fratrum nostrorum consilio praesenti decreto statuimus; de fratrum nostrorum consilio praesenti decreto statuimus, ut abbates et alii, quibus mitrae usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem in provincialibus conciliis et episcopalibus synodis, quibus nonnulli eorum interesse tenentur, mitris tantummodo aurifrigiatis, non tamen aureas vel argenteas lamine aut<sup>4</sup> gemmas habentibus

Volentes itaque talium praesumptionibus congruis prout nostrae incumbit sollicitudini remediis obviare ap. auct. d. c. f. n. statuimus, quod huiusmodi hospites vel homines, qui dati vel oblati dicuntur, vel qui praefatis exemptis aliquem censam solvant, si non se eisdem exemptis omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo dixerint remanendum. propter hoc ab episcoporum suorum sententia nullatenus evimantur, et potestatem suam in eos ipsi episcopi, sicut in alios parochianos suos, exercent, quam pro suis fuerint excessibus corrigendi, nec ob hoc exemptionum ipsorum conservatores quicumque contra eosdem episcopos valeant attentare. Oratoria vero vel capellas sine<sup>1</sup> dioecesanorum locorum ipsorum licentia iidem exempti construere non praesumant, neque in se constructas neque in locis non exemptis, quam ab ordinariis fuerint interdicta, celebrent vel faciant celebrari divina. Quod si talia praesumpserint, ab his per locorum ipsorum ordinariorum<sup>2</sup> compescantur, et, si quas propter hoc exemptionum ipsorum conservatores sententias protulerint in contrarium, illas penitus revocamus. Inhibemus autem, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam sedis apostolicae habeant vel ipsius privilegium speciale. Causas quoque sive lites proprias suorum liberorum hominum, quae videlicet ad ipsos tantum homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores, veluti<sup>3</sup> suas aliquatenus non assumant, etiamsi sint ipsi dicti homines censuales, quam id nequaquam licitum sit eisdem. Pro peccato vero incognito et occulto certa poena nullatenus statuatur, ut quasi per eam satisfactionem possit quoquo modo peccatum ipsum percipi, cognosci(?)<sup>4</sup> vel adverti. Nulli ergo etc.

Cap. V. a) *Extracta est ex decret. Clem. IV. quae dat. est Viterbi Idib. Aug. A. II. (1266). Estat: He L. n. LXXIV. K. Bullar. Romm. col. Taur. III., 764. (ex Reg. Vat.) — Potthast no. 19797: Sedes Apostolica interdum, quae benigne concesserat, utilitate suadente, consultis revocat: per hoc non tam in suis actibus varia, quam providentiae suae remedia subditorum varietati et necessitati coaptans. Probat hoc praesentis necessitates sanctiones, quae illorum compescit audaciam, qui ad sui iuris defensionem contra iniuros immunitate per ipsos sedis indulta muniti, quod ad tuitionem eis concessum fuerat in aliorum molestias et iniurias convertentes, suis indulgentiis ac privilegiis multipliciter abutuntur. Sicut enim ad nos frequens querela pervenit pro eo, quod sedes eadem personis diversis tam ecclesiasticis, religiosis et aliis, quam etiam laicis quibusdam sine praeremissione temporis, aliis vero ad tempus sub formis variis indulsisse dicitur, quod interdicti a quocumque, vel excommunicari non possint, nec terrae ipsorum ecclesiastico interdicto supponi; personae ipsae de indultis huiusmodi confidentes, alios identius in suo iure molestant, et asserentes, quod nec locorum ordinarij possunt in ipsos excommunicationis vel interdicti ferre sententiam, etiam ipsorum ordinariorum iurisdictionem contemnunt pariter et eludunt, sicut personarum*

ipsarum excessus remanent incorrecti et nervus disrumpitur ecclesiastica disciplinae. Nos itaque intendentes in hoc salubre remedium adhibere, omnes indulgentias et privilegia huiusmodi quibuscumque singularibus personis ecclesiasticis vel saecularibus cuiuscumque sint praeremittentiae, dignitatis, conditionis, aut status sub quacunque verborum forma concessa, illis, per quae regibus et reginis, eorumque filiis, nec non et religiosis quibusdam non personarum tantum, sed ordinum vel locorum privilegiorum in hoc ratione huiusmodi immunitas conceditur dumtaxat exceptis, de fratrum nostrorum consilio ad ordinariorum sententias et processus, edicto perpetuo prohibemus extendi, et si forsitan quod sententias et processus huiusmodi aliqua concessa inveniantur expresse, ad instar felicitis recordationis Alexandri Papae praedecessoris nostri, ea in quantum per ipsa ordinariorum iudicium iurisdictioni tangitur, penitus revocamus, nihilominus locorum dioecesanis et quibuscumque aliis ordinariis indicibus, ut in suos subditos, prout ad eos pertinet, indulgentias et privilegia ipsis nequaquam obstantibus, iurisdictionem suam et censuram ecclesiasticam exercere libere valeant, concedentes.

Cap. VI. a) *Tracta est ex Decret. eiusdem, quae data est Viterbi XIX. Kal. Sept. A. II. (1266).; Estat: He L. K. Bullar. Rom. col. Taur. (ex Reg. Vat.) III., 794. — Potthast no. 19801. Exigit nostri officii debuit, ut inter subditos scandali submovere materiam sollicitè studemus, praeremittere ne a Sede Apostolica Regis ministra pacifici turbationis et discordiarum occasio triliter videatur. Sane sicut tam facti experientia, quam frequens nos clamor innoxius, ex eo quod eiusdem sedis benignitas attendens provide, quod ecclesiarum est decus et gloria praetorum decorus ornatas, et illarum maiori parte eminet ex eorum honore maiori; nonnullis abbatibus et praelatis aliis, quibus id ex propria dignitate non competit, concessit, in ecclesiarum suarum gloriam et honorem, ut mitra et aliis pontificalibus uterentur, ipsis in provincialibus conciliis et episcopalibus synodis mitra utentibus, dum eis archiepiscopis et episcopis habitus paritatis sic omnino parificat, ut ab illis non possint eius diversitate discerni, archiepiscopos et episcopos ipsos frequenter scandalizari contingit, ac inter eos abbates et alios, huiusmodi praerogativa gaudentes, scandala suboriri. Nos itaque volentes in hoc se salubriter providere, quod abbates, et alii huiusmodi concessione muniti, ab archiepiscopis et episcopis discerni valeant, nec tamen privilegiorum suorum frustrentur effectu, de fratrum nostrorum consilio praesenti decreto statuimus, ut abbates et alii, quibus mitrae usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem, in conciliis et synodis memoratis, quibus nonnulli ex eis interesse tenentur, mitris tantummodo aurifrigiatis, non tamen aureas vel argenteas lamine aut gemmas habentibus, uti possint; non exempti vero simplicibus albis et planis utantur. In aliis vero locis exemptis et non exemptis mitris uti liceat, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt. Nulli ergo etc.*

1) sino . . . neque: *deest: L* 2) ord. . . ipsorum: *deest: ib.* 3) vol. suas: *deest: M* 4) coniti: *M*

ribus, uti possint, non exempti vero simplicibus et albis ac<sup>2</sup> plantis atantur, in aliis vero locis exemptis et non exemptis iuris licet illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

## CAP. VII.

In prima parte demonstrat, quid iuris, quum quis solo privilegio se dicit exemptum. In secunda, ibi: Si autem, quid iuris, quum super hoc praescriptionem allegat. In tertia, ibi: Quosdam tales, quid iuris, quum allegat utrumque. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.<sup>3</sup>

Quum personae ecclesiasticae tam religiosae quam saeculares plura praesumant, quae ipsis infamiam pariunt, et aliis inferunt laesionem, praetextu exemptionis vel libertatis, quamasserunt se habere, ordinariorum correctiones et ordinationes subterfugientes, ac eorum forum sive iudicium declinant: nos, volentes super hoc de salubri remedio providere, statuimus, ut hi, qui se assurgent per privilegia seu indulgentias apostolicae sedis exemptos, a locorum ordinaris requisiti huiusmodi privilegia vel indulgentias, quibus se deunt fore munitos, ipsis ordinaris in loco congruo et securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspitione carentibus, ad hoc per dictos ordinaris deputatis, infra terminum competentem, pro facti qualitate ipsorum ordinariorum vel delegatorum suorum arbitrio moderandum, iusto impedimento cessante ostendere, ac ad legendum integraliter exhibere, nec non de articulis, de quibus controversia fuerit, transcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super huiusmodi libertate solammodo praescriptionem canonicam duxerint opponendam: eisdem ordinaris vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis de praescriptione huiusmodi facere debent fidem. Quosdam tales privilegio et praescriptione asscrant<sup>2</sup> se munitos: privilegium quidem ipsum exhibeant, ut in primo huiusmodi constitutionis articulo superius est expressum. Et si privilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem huiusmodi comprobendam, sed tale est, quod saltem causam praebet praescribendi: coram personis praedictis annorum XL praescriptionem teneantur probare, praescriptionisque probatione pendente, licet ordinariorum intentio de iure communi fundetur, tamen, quia de privilegio, quod saltem causam praescribendi praebet, faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis possessione non violenta, non clandestina, nec concessa precario, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur. Si vero privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quod praescriptioni canonicae causam praestet, quum praescriptionem allegant, non exhibuerint, ut est dictum: quum de iure communi ordinariorum intentio sit fundata, sua iurisdictione uti possint in eisdem libere, donec de praescriptione canonica, ut praemisum est, fuerint plenam fidem.

## CAP. VIII.

Interdictum est ingressus ecclesiarum regularium vel saecularibus, quumvis exemptis, qui scilicet celebrant vel celebrari faciunt divina in civitatibus vel locis interdictis, nisi secundum praemisum iuris, vel qui excommunicatos vel interdictos publice ad divina officia, sacramenta vel sepulturam admittunt. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Episcoporum et aliorum praetatorum querelis frequentibus et querulosis clamoribus exiitatis, praesenti decreto duximus statuendum, ne aliqui saeculares aut regulares, quantumcumque exemptionis seu libertatis sedis apostolicae privilegiis communiti, cuiuscumque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scilicet celebrent vel faciant celebrari divina in civitatibus, castris, villis, (nisi quatenus eis a iure conceditur,) seu locis aliis interdictis ab ordinaris sive delegatis iudicibus vel a iure, aut excommunicatis publice vel interdictis ad divina officia seu ecclesiastica sacramenta vel ecclesiasticam<sup>1</sup> sepulturam admittant. Qui vero contra praesumpserint, praeter alias poenas a iure

statutus ingressum ecclesiae sibi noverint interdictum, donec de transgressione huiusmodi ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt<sup>2</sup>, satisfecerint competenter.

## CAP. IX.

Primo ponit, quando eximitur ecclesia, quid importet. Secundo, quando ipsis canonici. Tertio, quando clerici. Et ista ordinate declarat, in quolibet partium affirmative et negative loquendo, secundum locum. Andr.

Idem<sup>3</sup>.

Per exemptionem ecclesiae concessam ipsa ecclesia et ipsius monachi vel canonici, clerici etiam et<sup>4</sup> conversi perpetuoque oblati, non autem ecclesiae eiusdem presbyteri, qui parochianorum curam habet, quoad ea, quae ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani etiam intelliguntur exempti. Verum si canonici alicuius ecclesiae eximantur, ipsi soli canonici, non autem ecclesia vel alii eius clerici sunt exempti. Si autem clerici cuiusvis ecclesiae eximantur, tunc tam canonici quam alii clerici eximantur, non tamen ecclesia, nisi aliud in exemptionis privilegio exprimat.

## CAP. X.

Formas privilegiorum ponit haec decretalis, quarum quaedam exemptionem conferunt, quaedam non. Ioann. Andr.

## Idem.

Si Papa in aliquo privilegio vel scriptura, non facta principaliter super donatione<sup>1</sup> vel sententia exemptionis seu etiam libertatis, aliquam ecclesiam ad ius et proprietatem Romanae ecclesiae pertinere, vel consilia verba narret: non propterea<sup>2</sup> illius ecclesiae exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem<sup>3</sup> ecclesiae vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super ipsis exemptione sententiando, (quum de ipsis exemptionis negotio ageretur) asserat, ipsam ecclesiam fore exemptam, aut eam iuris beati Petri existere, sive ad ius et proprietatem Romanae ecclesiae, vel ad Romanam ecclesiam specialiter, aut sine modo, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plene debet exempta huiusmodi ecclesia iudicari. Quum enim iure communi omnes ecclesiae per orbem diffusae ad Romanam ecclesiam pertineant<sup>4</sup>, si id alicui concedatur ecclesiae<sup>5</sup>, vel de ea per sententiam iudicetur: ex hoc ipsis comprobatur exemptio, ut privilegii nihil aliam allatura concessio ei, cui conceditur, et sententia nullam aliter datura subsidium ecclesiae, pro qua fertur, praerogativa, quum verba aliquid operari debeant, conferat gratiae specialis<sup>6</sup>. Et est idem, si privilegium continet, vel<sup>7</sup> ipse Papa per modum exprimat supra scriptum, quod ecclesia sit libera, seu quod potius Romana ecclesiae libertate, vel quod in hoc praerogativa gaudeat speciali; aut si dicat indefinite, quod ecclesiae Romanae annum censum solvat ad perceptae iudicium libertatis, sive quod ipsam ecclesiam eximit ab ordinaris potestate, vel quod non audeat illic episcopus cathedram collocare, aut imperandi seu ordinationem quamvis levissumam faciendi exercere aliquam potestatem. Similiter, si aliqui recipiantur in proprios et speciales subiectos, censentur exempti. Non sic, si in proprios et speciales filios Romanae ecclesiae sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt. Si vero dicatur simpliciter, quod aliqua ecclesia Romanae ecclesiae annum censum solvat: non propter hoc exempta ecclesia dii debet. Idem dicimus, si circa aliqua per privilegium concedatur libertas, et clausula de censu annuo persolvendo sequatur, ut si aliquibus, quod ab alio quam a Papa seu eius legato excommunicari, suspendi aut interdicti non possint, vel aliquid aliud specialiter a sede apostolica sit indultum, vel etiam dicatur, quod in speciales Romanae ecclesiae filios sint assumpti, et sequatur in privilegio, quod ecclesiae Romanae ad iudicium<sup>8</sup> libertatis perceptae annum censum solvant. His enim et consimilibus casibus sic in certis privilegiatis articulis ordinariorum iurisdictioni quantum ad alia sunt subiecti. Licet

Tit. VII. Cap. VII. a) Et haec ultima pars... Et pro parte nisi ponit ex Extrav. Alex. IV., quae incipit: Quia personae, quae etiam mentionem facti Guill. in spec. de appell. §. restat vers.;

1) ibi. VII. Cap. VI. 2) et: AD

Cap. VII. 1) et: BF 2) asscrunt: C

Cap. VIII. 1) ad eed.: A 2) contempserunt: AE; contempserunt: C

Cap. IX. 1) et: ad eed.: BF

si autem index: -- Ioann. Andr. cf. supra ad. c. 2. (2, 13.)

Cap. IX. a) Fuit sumta ex extrav. Innoc., quae incipit ab: Ad perpetuum: Ioann. Andr.

Cap. X. 1) datio: CDEF 2) propter hoc: AC 3) aut. Romanis pontifex eed.: C 4) obd.: et ipsius iuris et proprietatis existant: IC 5) eed. per speciale privilegium vel ibi: C 6) gratiam speciale: I 7) sive: AC 8) iudicium: CDEI. Rom. oper. used.

autem sic diversos privilegiorum, quibus ecclesiae ac monasteria eximuntur, tenores ad litium materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen aliis exemptionum, si reperiantur, seu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

## CAP. XI.

Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare possint divina clausis ecclesiarum, alios etiam extraneos admittere non possunt. Et si fuerit singulari persona super hoc privilegia, familiares suos admittit; secus in familia conventus taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cuius culpa ponitur interdictum. II. d. Dominicus.

## Idem.

Licet vobis concessum existat, ut interdicti tempore, iamvis clausis, excommunicatis et interdictis exclusis, voce submissa divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos, etiam si aliunde venerint, nisi super hoc privilegiati existant, recipere nulla ratione debetis. Quum conceditur singulari personae, ut modo praenominato tempore interdicti celebrare valeat vel audire divina: eius familiares domestici ad audiendum cum ea et celebrandum sibi divinum officium licite admittuntur<sup>1</sup>. Non sic autem in familiaribus alicuius conventus seu collegii est censendum. Illi enim, nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Huiusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cuius causa seu culpa, dolo vel fraude, fuit sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cuius occasione lata existit, praebuit consilium, auxilium vel favorem.

## CAP. XII.

Episcopi cum altari viatico celebrare possunt et sibi facere celebrari, ita tamen, quod non violent interdictum. II. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quoniam episcopi eorumque superiores se habent diversis ex causis a suis ecclesiis et dioecibus absentare frequenter, nec semper possunt commode ad ecclesias accedere pro missa celebranda vel audienda in ipsis, sine<sup>1</sup> qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam diem<sup>2</sup>: praesenti constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, et in eo celebrare ac facere celebrari, ubicumque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare vel audire divina.

## TITULUS VIII.

## DE INIURIIS ET DAMNO DATO.

## CAP. I. N.

Repressalia contra personas ecclesiasticas concedi vel concessae extendi non debent; contra facientes, nisi revocent infra mensem, singulares sunt excommunicati, universitates interdictae. Ioann. Andr.

Gregorius X. in concilio generali Lugdunensi<sup>3</sup>.

Etsi pignorationes, quas vulgaris elocutio repressalias nominat, in quibus alius pro alio praegravatur, tanquam graves legibus et aequitati naturali contrariae civili sint constitutione prohibeant, ut tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialibus<sup>4</sup> inhihentur: eas concedi contra personas praedictas seu bona ipsorum<sup>5</sup>, aut quantumcumque generaliter praetextu cuiusvis consuetudinis, quam potius reputamus abusu fore<sup>6</sup>, concessas, ad illas extendi praesenti decreto districtius inhihentur. Illi autem, qui contra fecerint, adversus personas easdem pignorationes seu repressalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi praesumptionem huiusmodi revocerint a concessione vel extensionis tempore infra mensem, si personae singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant, si vero universitas, ecclesiastico subiaceat interdicto.

Tit. VIII. Cap. un. a) c. 28. C. Lugd. II. (1274); Comp. c. un. h. t. b) specialiter: Hac

Tit. VII. Cap. XI. 1) admittantur: AC

Cap. XII. 1) sine . . . diem: deest: A 2) ulla die: F

Tit. VIII. Cap. un. 1) ipsarum: ACDEFGLHabeo 2) forte: BCEFHbdf

Corpus iur. can. Ed. Friedberg. T. II.

## TITULUS IX.

## DE POENIS.

## CAP. I.

De veteri iure poterit archiepiscopus, quum in provincia sua iurisdictionem suam exsequitur, punire notorios iniuriantes sibi, nunciis et familiae suae, si per illa sua iurisdictione impeditur; alias non, nisi consuetudo amplius tribuat. Sed hodie tales iniurias tunc puniri, etiam si iurisdictione non impediatur. II. d.

Innocentius IV.<sup>1</sup>

Romana ecclesia (*Et infra*): Licet autem Remensi archiepiscopo suam provinciam visitanti eos, qui tunc sibi, vel suae familiae, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, et etiam, quando concilium convocat, eos, qui nunciis suis, quos pro illo vel alias per provinciam ipsam sua debita iurisdictione utendo transmittit, iniuriari praesumunt, si hac occasione sua in his impediatur iurisdictione, pro iniuria huiusmodi, (dummodo existat notoria,) propria auctoritate punire, nisi amplius ei de Remensis ecclesiae consuetudine competere dignoscatur. Sibi etiam et metropolitanis aliis in suis provinciis, dum sic<sup>1</sup> in illis iurisdictionem exercent, puniendi manifestas et notorias offensas tunc eisdem illatas vel suis, etiam si exinde impediatur iurisdictionem huiusmodi non contingat, libera sit de nostra speciali concessione facultas.

## CAP. II.

Docet haec decretalis, quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris et instrumentis in degradatione facta expellitur, et quibus verbis utatur per degradans. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII. Bitterensi<sup>1</sup> Episcopo.

Degradatio qualiter fieri debeat, a nobis tua fraternitas requisivit. Super quo tibi taliter respondemus, quod verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus ecclesiasticis est a proprio episcopo, sibi assistente in degradatione clericorum in sacris constitutorum ordinibus certo episcoporum numero diffinito canonibus, facienda, quantum proprii episcopi sententia sine aliorum episcoporum praesentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores duratav ordines receperunt. Actualis vero sive sollemnis coelestis militiae militis, id est clericus, degradatio, quum ad eam fuerit procedendum, fiet ut exauctorizatio eius, qui militiae deservit armatae, cui militaria detrahuntur insignia, sicut a militia remotus castris reiciitur, privatus consortio et privilegio militari. Clericus igitur degradandus, vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet<sup>2</sup> in officio suo sollemniter ministrare, ad episcopo praesentiam adducatur, cui episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quaecvis alia, quae illi iuxta morem ordinandorum clericorum in sua ordinatione ab episcopo fuerint tradita seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento seu ornamento<sup>3</sup>, quod datum vel traditum fuerat ultimo, inchoando, et descendendo gradatim degradationem continuet usque ad primam vestem, quae datur<sup>4</sup> in collatione tonsurae. Tuncque radatur caput illius seu tonsdatur, ne tonsurae seu clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem episcopus in degradatione huiusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppositis, quae in collatione ordinum sunt prolata, dicendo presbytero haec vel similia verba in remotione planetae: „Auferimus tibi vestem sacerdotalem, et te honore sacerdotali privamus.“ Sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utitur, in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infra scripto vel alio simili modo pronunciat sive dicit: „Auctoritate Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, et deponimus, degradamus, spoliamus et eximus te omni ordine, beneficio et privilegio clericali.“

Tit. IX. Cap. I. a) cf. c. 1. de suppl. negl. (1, 8.); — in Comp. c. un. h. t.; — Bullae: Ad exped. no. 34.

Tit. IX. Cap. I. 1) sit: BD; deest: F

Cap. II. 1) lib. ep.: deest: CBG; Bitterensium: D; Bitericensium: F; Biteric.: A 2) deberet: BC 3) vestito vel ordine: A 4) traditur: Codd. coll.

## CAP. III.

Quia excommunicatio carceris fuerit ad custodiam, tamen potest quis puniri poena carceris perpetuo et ad tempus. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis ad reorum custodiam, non ad poenam carcer specialiter deputatus esse noscatur; nos tamen non improbamus, si subiectos tibi clericos confessos de criminibus suis convictos, eorum excessibus et personis, ceterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis, in perpetuum vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad poenitentiam peragendam.

## CAP. IV.

Poenam, alicui imposita et eius posteris, non extenditur ad posterum lineam feminæ, nisi aliud in iure vel sententia sit expressum. Il. d. Zenz.

## Idem.

Ubiunque alicui et eius illius se posteris usque in certam generationem poena imponitur ab homine vel a iure; poena ipsi eos tantum afficit, qui per masculinam, non per femininam lineam descendere dignoscuntur, nisi aliud in iure vel sententia sit expressum.

## CAP. V.

Primo puniunt insequentes, poenitentes aut capientes cardinales, et eius criminis socios. Secundo eorum filios et nepotes. Tertio ipsis inceptoribus poenam addit. Quarto, quam satisfactionem, quam absolventur, facere debeant, et quid per absolutionem consequantur. Quinto de iudicis consiliariis vel simpliciter favorabilibus iuris criminis. Sexto ad collaterales permittit poenam extendi. Septimo puniunt de insequentibus clericos vel religiosos, familiares Papæ vel cardinalium. Octavo puniunt de occidentibus cardinales. Nono dicit, potestates sacculares nihilominus poenis legalibus contra tales aut debere, et hinc constitutionem etiam facere observari, et contra facientibus poenam imponi. Ioann. Andr.

## Idem.

Felicis recordationis Honorii Papæ III. prædecessoris nostri vestigiis inherentes, quibusdam additis et detractis, de communi fratrum nostrorum consilio hoc in perpetuum vultura constitutione sancimus, ut, si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit, quod sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium fuerit hostiliter insecutus, vel percussit aut cepit<sup>1</sup>, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit vel factum ratum haberit, aut consilium dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensionem scienter eundem, sicut reus criminis læsæ maiestatis perpetuo sit infamis, diffidatus nihilominus et baninitus. Sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicuius bona ex testamento vel ab intestato voeatur, quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus, minus inveniatur suæ malitiæ successorum. Fiant habitaciones eius desertæ, et, ut non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam, et, ut perpetuæ notam infamiae perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur. Nullus ei debita reddere, nullus respondere in iudicio teneatur. Quicquid etiam in bonis inventur ipsius, fisci vel republicæ domino applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posterum, sed potius cum ipso quodammodo damnetur et sua. Si qua vero feuda, locationes, officium vel beneficium spirituale vel temporale ab aliquis ecclesiis obtinet: sit eis ipso iure privatus, quæ sic libere ad ecclesias revertantur, quod ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quodsi quis prædictorum filium vel filios habeat, nepotem vel nepotes per rectam lineam descendentes, beneficium seu<sup>2</sup> beneficiatus quovis beneficio, etiamsi pontificalem adeptus vel adepti fuerint dignitate: sint eis ipso iure privati, spe promotionis omnino sublata. Nulli præterea talium filiorum atque nepotum, ex virili sexu descendendum ab eisdem alicuius aperiatur manna dignitatis aut honoris ecclesiastici vel mundani, seu<sup>3</sup> ad alicuius loci regimen sit<sup>4</sup> ascensus. Sit eis<sup>5</sup> postulandi negata facultas; sit notariæ<sup>6</sup> indignatus et quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdicitur. In iudicis eorum<sup>7</sup> assertio contra quemquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniatur, ut ad testimonium præstus reddantur indigni<sup>8</sup>. Sit eis ad ordines ascensus

inhibitus, sit ad beneficium vel officium ecclesiasticum denegatus<sup>9</sup> accessus. Et, ut magis famosa sit eorum<sup>10</sup> infamia, ad actus legitimos nullus eis<sup>11</sup> pateat aditus, nulla porta pandatur eisdem<sup>12</sup> super aliquo præmissorum, omni spe dispensationis adempta. Præsentem nihilominus adicimus sanctioni, et ex insecutione prædicta, sicut ex iniectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, et tam insecutor quam alii supra dicti tanti mali participes, quam diu in sua contumacia perdurant<sup>13</sup>, singulis diebus dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, nec non civitatum et diocesum vicinarum excommunicati publice denuncientur<sup>14</sup>, nec ab alio quam a Romano Pontifice possint absolventis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo constituti. Quum autem fuerint absolventi, primo sufficienter et idoneo caveat, quod inferendæ poenæ parebit, et auxiliante Domino poenitentiam peragent iniungendam; deinde per omnes illius loci ecclesias principales vicinorumque locorum diebus dominicis et sollemnibus incedat nudi coram populo, femoralia tantum habentes, et ferulas deferentes<sup>15</sup> in manibus, cum quibus per eadem ecclesias publice fastigentur, ituri postmodum ultra mare, et ibidem acturi poenitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reversuri absque sedis apostolicæ licentia speciali. Verumquam talis gratiam reconciliationis meruerit: beneficio absolutionis obtento indulgetur ei<sup>16</sup> licentia, ut suam et suorum iniuriam prosequatur, et debitorum illorum, quæ contracta fuerint, de postmodum acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omitendum, quod, si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simpliciter favore culpabilis, iudex in talem poenam mittatur ex culpa, ut secundum quod excessus exegerit vindicta pœcedat. Ceterum, quia dignum est, ut nefandi ratione flagitii ultionis severitas amplius extendatur, et propter enormitatem culparum plagarum modus exuberet, nec poenis solitis contentetur: statuiamus, ut ad collaterales, fratres videlicet, nepotes et pronepotes talium possit extendere poenas in huiusmodi nostra constitutione contentas circumspecto Romani Pontificis, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt. Præmissis etiam dignum censuimus annexendum, ut, si quisquam aliquid prædictorum excessuum quemquam de clericis vel religiosis nostræ familiæ vel cardinalium afficere forte præsumpserit, proportionetur poena delicto ita, quod, vindicta ex æquo excessu<sup>17</sup> respondente, ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidinde ultionis, quas Dei vel nostra se fratrum nostrorum reverentia non coeret. Si quis vero per se vel per alium occiderit cardinalem, (quod absit), vel dederit causam mortis: ultra, quam præmissa contineant, sic in eum potestas iurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, quod contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens poenæ, non quo calque, vindictæ speculum, non offensæ. Per hoc quoque saecularibus potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrelegos catholici principes ediderunt. Quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis rector securitate gaudebit, si Romana ecclesia, quæ omnium ecclesiarum disponente Domino caput est et magistra, casibus istis subiciatur? si eius filii speciales huiusmodi periculis exponuntur? Quem ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, et confusio tanta aspera non moveret? Porro, si filius est, dolebit, si<sup>18</sup> fidelis, matre fidei læsa lædetur. Quapropter si princeps, senator, consul, potestatis vel alius dominus sive rector contra præsumptos prædictos præsentis constitutionis tenorem non fecerit observari: tam ipse quam officiales ipsius infra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Civitas vero quævis alia præter Urbem, quæ talia facienti vel facientibus suo præsumptionibus in huius consilium vel auxilium dederit aut favorem, vel infra mensem saltem taliter delinquentes, prout tanti facinoris enormitas exegerit, et facultas eis adferunt, non duxerit puniendos, pontificali et supra sit eo ipso dignitate privata, et nihilominus remaneat interdicta.

Tit. IX. Cap. IV. 1. ad; ADF

Cap. V. 1. respicit; A 2. vel: DDEF 3. et: AG: des: B  
4. non ascendat: IG 5. et: ABCDG 6. notorius: ADEA 7. eius: AG  
8. indignatus. Sit eis: B. 9. negatus: ADFDEF 10. eius: ADFG 11. et:

ABG: pat.: des: A 12. eidem: AG 13. perdurant: A; perdurant: B  
14. nunciatur: ADFDEF; nunciatur: G 15. ferentes: AG: 16. eidem: A;  
eis: B 17. excessus: Ed. Rom. op. mond. 18) qui: A; cui: G.

## TITULUS X.

## DE POENITENTIIIS ET REMISSIONIBUS.

## CAP. I.

Quaestores non citant aliquos, licet eos monere possiat, et in concedendis indulgentiis non excedat archiepiscopi statutum concilii generalis. H. d. Zenz.

Innocentius IV. in 1<sup>o</sup> concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Romana ecclesia *(et infra)*: Quaestoribus autem fabricae Remensis ecclesiae Remensis archiepiscopus sive eius officiales citandi suffraganeorum ipsius ecclesiae subditos, quos iidem quaestores sibi resistere aut nolle parere dixerint, ut super hoc compareant coram ipsis, nequaquam tribuant potestatem. Super benigna vero ipsorum receptione ac subventionem ipsi fabricae faciendam possunt eosdem suffraganeos et alios Christi fideles Remensis provinciae caritative monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Remensis archiepiscopus statutum concilii generalis.

## CAP. II.

Concessio generalis confessoris non tangit episcopo specialiter reservata, nec obtenta consuetudinis potest quis sibi eligere confessorum. H. d. Zenz.

## Bonifacius VIII.

Si episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem: ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitus potestatem, quum in generali concessione illa non veniant, quae non esset qui verisimiliter in specie concessurus. Nulla quoque potest consuetudinem introduci, quod aliquis praeter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.

## CAP. III.

Decretalis quum ex eo in pluribus episcopis indulgentibus locum habet. H. d. Zenz.

## Idem.

Indulgentiae, quae ubi uno vel pluribus episcopis in ecclesiarum dedicationibus vel aliis quibuscumque casibus conceduntur, vires non obtinent, si statutum excesserint concilii generalis.

## TITULUS XI.

## DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

## CAP. I.

Iudex, qui excommunicat, suspendit vel interdicat, in scriptis hoc faciat, et causam conscribat, et requisitus exemplum sententiae tradat infra mensem. Qui contra fecerit, per mensem ab ingressu ecclesiae et divinis est suspensus, et relaxabitur illa sententia per superiores absque difficultate, et condemnabitur lator in expensis et alias poena condigna. Si sic suspensi celebrant, ut prius, sunt irregulares, nec absolvantur ab alio quam a Papa. H. d. Ioann. Andr.

Innocentius IV. in concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Quum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen<sup>1</sup> is, in quem lata fuerit, non contemnat: caute provideat iudex ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis fuerit<sup>2</sup> et melentis. Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, et causam excommunicationis<sup>b</sup> expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero huiusmodi scripturae teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus; super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum vel literas testimoniales confici sigillo authentico consignatas.

Si quis autem iudicum huiusmodi constitutionibus temerarius existerit<sup>1</sup> violator: per mensem unum ab ingressu ecclesiae et divinis officiis<sup>2</sup> noverit se suspensus. Superior vero, ad quem recurratur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans, latorem<sup>3</sup> excommunicato ad expensas et omnem<sup>4</sup> interesse condemnat, et alias poenam animadversione condigna, ut poena docente discant iudices, quam grave sit excommunicatio<sup>5</sup> sententias sine maturitate debita fulminare. Et haec eadem in suspensionis et interdicti<sup>7</sup> sententiis volumus observari. Caveant autem ecclesiarum praelati et iudices universi, ne praedictam poenam suspensionis incurrant; quoniam, si contingeret<sup>8</sup> eos sic suspensos divina officia exsequi sicut prius, irregularitatem non effugient iuxta canonicas sanctiones, super qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari.

## CAP. II.

Qui petit absolvi ad cautelam, docens, excommunicationis sententiam in se latam esse nullam, absolvetur quinscumque contradictione non obstante, nisi dicatur et probetur infra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat, se excommunicatum post appellationem, probatione pendente in iudiciis evitabitur, extra iudicium vero non. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>1a</sup>.

Solet a nonnullis in dubium revocari, an, quum aliquis per superiorem absolvi postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sententiam asserit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolutiois impendi, et an ante absolutioem huiusmodi is<sup>b</sup>, qui se offert in iudicio probaturum, se post appellationem legitimam excommunicatione innotatum<sup>2</sup>, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum, sit in ceteris, excepto probationis illius<sup>3</sup> articulo, evitandus? In prima igitur dubitatione sic statutum observandum, ut petenti absolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator vel adversarius se opponat; nisi cum excommunicatum pro manifesta dicat offensa. In quo caso terminus octo dierum indulgebatur sic dicenti, ut, si probaverit quod opponit, non relaxetur sententia; nisi prius sufficiens praestetur emenda, vel competens cautio de parendo intri, si offensa dubia proponatur. In secunda vero quaestione statutum, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo in ceteris, quae ut actor in iudiciis attentaverit, interim evitetur. Extra iudicium vero in officiis, postulationibus, et electionibus ac aliis legitimis actibus nihilominus admittatur.

## CAP. III.

Excommunicatio, lata in participans excommunicatis in locutione et similibus, canonica monitione non praemissa non tenet. Ioann. Andr.

Idem<sup>a</sup> in eodem.

Statuimus, ut nullus iudicum participans cum excommunicatis ab eo in locutione et aliis<sup>b</sup>, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem<sup>1a</sup> canonicam excommunicare maiori excommunicatione praesumat, salvo constitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine praesumptum participare damnato. Quodsi ex locutione et aliis, quibus participans labitur in minore, excommunicatus fortis indurescat: poterit iudex post monitionem<sup>2</sup> canonicam huiusmodi participans consimili damnare censura. Aliter autem in participans excommunicatio prolata<sup>3</sup> non teneat, et proferentes poenam legitimam poterunt fomidare.

## CAP. IV.

Episcopi nullam interdicti vel suspensionis incurrant sententiam, nisi in sententia sint expressi. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Quia periculosum est episcopis et eorum superioribus propter executionem pontificalis officii, quod frequenter

Tit. X. Cap. I. a) cf. c. 1. de suppl. uel. (1, 8.); — in Comp. c. un. h. t.; Bulla: Ad exped. no. 35.

Tit. XI. Cap. I. a) Comp. c. 1. h. t.; — Bull.: Ad exped. no. 36. b) exc.: deest: I c) existat: Iabel

Tit. X. Cap. I. 1) in conc. Lugd.: deest: ABCDEF  
Tit. XI. Cap. I. 1) dnmmodo: A<sup>6</sup> 2) est: Codd. coll. I 3) off.:  
deest: ADEFIabel<sup>4</sup> 4) actorum: A; anetorum: B<sup>5</sup> ad omnes: ACG  
6) excommunicationis: A<sup>6</sup> 7) et int.: omisit: Bicht. 8) contigerit:  
Codd. coll. Iabel<sup>6</sup>

Cap. II. a) Comp. c. 2. h. t. — Bulla: Ad exped. no. 37.  
b) is: deest: I

Cap. III. a) c. 12. C. Lugd. I. (1245); — Comp. c. 3.  
h. t.; Bulla Ad exped. no. 38. b) in al.: Iabel.

Cap. IV. a) Comp. c. 4. h. t.; Bulla Ad exped. no. 39.

Cap. II. 1) in eod.: deest: C 2) notatum: Codd. coll. Ie; notatum:  
Iabel 3) ill.: deest: C

Cap. III. 1) communicationem: C; ammonitionem: AB<sup>6</sup> 2) commo-  
nitionem: B<sup>6</sup>IGIabel<sup>6</sup> ammonitionem: A 3) lata: C; promulgata:  
Iabel<sup>6</sup> 4) tenet: BD.

in ambit, ut in aliquo casu interdicti vel suspensionis incur- rant sententiam ipso facto, nos deliberatione provida duximus statuendum, ut episcopi et alii superiores praedicti nullas constitutionis occasione, sententiae sive mandati, praedictam incurrant sententiam illatentibus ipso iure, nisi in ipsis de episcopis expressa mentio habeatur<sup>1</sup>.

CAP. V.

Huius decretalis quinque sunt: *Primum*, quod archiepiscopus sententias, latae a subditis snum suffraganeorum, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxat. *Secundum*, quod generalis sententia archiepiscopi licet tantum subditos. *Tertium*, quod pro praeteritis vel praesentibus culpis, monitione non praemissa, ab eis lata sententia est iniur<sup>a</sup>. *Quartum*, quod pro futuris culpis vel iam commisis, scilicet nisi satisfactum, excom- municatio non desinit, nisi mora, culpa, vel offensa vel alia iusta causa subsit. *Quintum*, quod in universitate vel collegium non feratur excom- municationis sententia, sed in illos, qui culpabiles existunt. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Romana ecclesia: *Et infra*: Ceterum interdicti, suspensio- nis vel excommunicationis sententias, latae ab officialibus archidiaconorum, seu quibuslibet aliis iurisdictionem habentibus, suffraganeorum Kemensis ecclesiae subditis, Kemensis archiepiscopus et eius officiales, omissis ipsis excommunicatoribus non relaxent, salva contraria super hoc consuetudine, si quam habent. Porro excommunicationum sententiae, a Kemensi archiepiscopo suisque officialibus generaliter promulgatae, subiectos eiusdem iurisdictioni archiepiscopi tantum ligant. Sed nec in specie nec in genere pro culpis et offensis praeteritis vel praesentibus excommunicationum sententias absque competenti monitione praemissa promul- gant esse illas. Caveant etiam, ne tales sententias excommunicationis<sup>2</sup> sive specialiter sive generaliter in aliquos pro futuris culpis, videbunt si tale quid fecerint, vel<sup>3</sup> etiam pro iam commissis sub hac forma: „si de illis infra tale tempus minime satisfecerint.“ proferre praesumant, nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa sine offensa praecesserit<sup>4</sup>, quibus merito ad inungendam satisfactionem huiusmodi et taliter prohibenda similia inducantur, aut alia rationalibus, quibus in ipsis sententiis exprimitur, causa subsit. In uni- versitate<sup>5</sup> vel collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes amittimus periculum vitare, quod exinde sequi possit, quod nonnumquam con- tingenter innoxios<sup>6</sup> huiusmodi sententia irretiri: sed in illos duntaxat de collegio vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur.

CAP. VI.

Praedicta contra potentiam temporalem etiam spirituali gladio, scilicet ecclesiastica censura, se fieri potest. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Dilecto filio decano Aurelianensi<sup>2</sup> (*Et infra*): Praeterea

Tit. VII. Cap. IV. b) sententias: *Idem* c) *add.*: et super- ioribus: *Idem*.

Cap. V. a) *cf. c. l. de suppl. nepl.* (1, 8); — *Comp. c. 5. h. l.*: *Bullae* Ad expedit. no. 49. b) *add.*: vero: *Idem* c) *add.*: etiam: *Idem*.

Cap. VI. a) *Comp. c. 6. h. l.*: *Bullae* Ad expedit. no. 41.; *Gregorius IX.*, cancellarius IX., et collegis suis: *Idem* — fratri Ioanni Lemonic. (Lemovicensi?) de ordine fratrum minorum poenitentiarum: *Idem* — 1243. 51. — *Postulat* no. 15120. — dixit Host. quod hae decet. dirigebatur cuidam fratri Minor et poenitentiaro Papae, qui legatus erat in illis partibus et vocabatur frater Ioannes Lemovicensis, qui super hoc Papam consuluerat, an decano liceret utro- ne gladio se fieri. *Ioann. Andr.* b) *et*: *Idem*.

Cap. VII. a) Alias incipit: Ceterum, et sic eam allegat Io. Mo-naachus; dicitur Io. Mo. et Archid., quod inter archiepis- copum Rothomag. et eius suffraganeos grandis fuit questio eorum Innoc. IV., et ut dicitur ex registro patet. . . . Dicit autem Archid., se de libro domini Iuno, qua-dam glossas huiusmodi. . . . Per hoc patet, quod Guil. in Specul. de comp. iud. ad c. sequitur in fine male dicebat hanc decretalem fuisse Alex. IV.: *Ioann. Andr.* —

Tit. XI. Cap. IV. 1) *add.*: huius etiam adficiemus sanctionis, ut illud, c. ad in constitutione solet a nonnullis a nobis hactenus promulgata, fuerat Constitutum, ut *dest.*: *Ibid.* quum aliquis se offert in iudicio probaturus se post appellationem legitimam excommunicationis sententia immo-datam iudicis praedicti articulo in his quo extra iniuriam agitur electio- nibus, postulationibus, officiis ab aliis legitimis actibus non debeat evitari, quod ad episcoporum et archiepiscoporum sententias nullatenus exten- ditur. Sed illud obtineat in futurum, quod olim in talibus existit obser-

quom omnes leges omniaque iura vim vi repellere, cunctis- que sese defendere permittant: licuit utique ipsi decano, si praedictis habentibus eum bonis suis mundanis iniuriose spoliare, vel eo violenter occupare praesumpserit<sup>3</sup>, ut superius est expressum, contra illius violentiam iniuriam- que<sup>4</sup> se fieri. Et quoniam adversus eius nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat: potuit se etiam spiritualiter, gladio videlicet utendo eccle- siastico, defendere, ac recurrere propter hoc ad arma spiri- tualia, quae sunt ecclesiae propria, et pro suo munime<sup>5</sup> illis uti; praesertim quum dictus habilius post latus in eum ab eodem decano<sup>6</sup> ex aliis causis excommunicationis sententias, sicut idem decanus asseruit, ipsum tanquam exinde provocatus, sententias ipsis contemptis, bonis spoliasset eisdem, et propter hoc postmodum ipse decanus sententiam tulit<sup>7</sup> interdicti, tanquam spirituali se mucrone defendens contra illius iniuriam et violentiam, sibi ab eodem occasione praedictorum sententiarum et in ipsarum contemptum illam. Et quidem quum licet cuilibet suo vicino vel<sup>8</sup> proximo pro repellenda ipsis iniuria suum impertiri auxilium, immo, si potest et negligit<sup>9</sup>, videatur iniuriantem fore, ac esse particeps eius culpa: licuit profecto ipsi decano proprio sibi nec subvenire subsidio, et summat temporalem iniuriam sua propria spirituali defensione tueri, sicut utrum- que quodammodo gladium, et<sup>10</sup> temporalem et ecclesiasti- cum, alterum videlicet altero adiuvare, maxime quia hi duo gladii consequenter exigente necessitate sibi ab invicem suffragari, et in invicem alterius subventionem mutua frequen- ter exerceri.

CAP. VII.

Excommunicatus a subditis suffraganeorum archiepiscopi non possunt abolvere, sed excommunicatus a suffraganeis vel officialibus bene, si ad eos appellatum fuerit. H. d. Ioann. Andr. — §. 1. Archiepiscopus in casibus, in quibus iurisdictionem habet, ante cognitionem causae absolvit excom- munitatum ad petitionem partis, vel ex officio, nisi dicatur excommunicatus pro manifesta offensa vel contumacia; et contumaciae praesumptio et manifestae poenitentia. H. d. Ioann. Andr. — §. 2. Excommunicatio, lata post appellationem interpositam, ex causis prohibitis non statim promul- gatur nulla; sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam ante interitum incipit de veritate causae erronee. Idem, si dicatur lata per interlocutorium erro- rem, et in contrarium error ille probabiliter defendatur. Ioann. Andr. — §. 3. Si certum est, excommunicatum esse iustum, et remissus, si certum est eum iniustum, non fit. Si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestas est remittere: tenet tamen relaxatio, nisi archiepiscopus est index, licet non fiat remissio. H. d. Ioann. Andr. — §. 4. Archiepiscopus in casibus, in quibus excommunicare potest, si conuictus habet, omnes pecuniarias exigere potest. H. d. Ioann. Andr. — §. 5. Summarium supra in §. Sed si ex causa, ibi videtur. — §. 6. Summarium habet supra in §. Sed si ex causa, ibi vide.

Idem<sup>1</sup>.

Venerabilibus (*Et infra*): Ceterum Rothomagensi<sup>2</sup> archie- piscopo vel eius officiali non licet excommunicatis ab archidiaconis<sup>3</sup> vel aliis subditis suffraganeorum ipsius archiepi- scopi, quum nec excommunicatum, nec excommunicatorum

*Dat. est Avignone V. Id. Jul. J. XII. (1254) et exstat ap. Scharlau Bullar. Franciscan. I, 748. — Postulat no. 15454.*

Venerabilibus fratribus nostris. . . Rothomagensi archie- p. parte una, et. . . Sagien., ac. . . Constantin. episcopis per se, ac aliis Rothomagensi ecclesiae suffraganeis ex altera in nostra praesentia constitutis, idem episcopi proponere curaverunt, quod dictus archiepiscopus, cumque officiali appellationes ab archidiaconis et aliis qui iurisdictioni ecclesiasticae praesunt, suffraganeorum ipso- rum subditis ad Rothomagensium curiam, omissis eisdem suffra- ganeis, interiectas admittunt, quamquam ad Rothomag. ecclesiae de iure vel consuetudine minime pertinere noscatur, ac in appellationi- bus causis, quas ab ipsis suffraganeis, eorumque officialibus ad eandem curiam ante definitivam sententiam interponi contingit, citationes faciunt, et causas etiam ipsas quandoque committunt, causa probabiliter seu legitima non expressa. Et licet frapponitur interduum ab interlocutorio vel definitiva nullatenus fore ad ipsam curiam, vel non infra decemdiu appellatum, aut aliud aliud simile; nihilominus tamen ipsi, priusquam eis liceat, causam ad cos- taliter fore delatam, inhibent; ne in illa sine ad executionem sententiae procedatur; et id ipsam faciunt, si obiciatur ex iniusta

vatum: *Idem*. Cap. V. 1) *add.*: in eodem: *AE* 2) *at*: *CD* 3) *exc.*: *dest.*: *Cold.* *coll. I* 4) *neq.*: *ABabed* 5) *praecesserint*: *ADD* Cap. VI. 1) *in cod.*: *dest.*: *PK* 2) *Aurelianensi*: *V.* *Aurilion.*: *IF* 3) *praesumpti*: *GHad* 4) *violenter iniuriam*: *Abd.* *coll. III* 5) *sua munitione*: *Chabf* 6) *ab eod. dec.*: *dest.*: *ABDEFF* 7) *habetur*: *Chj*; *tuil*: *D* 8) *negligit*: *Chj* 9) *et*: *dest.*: *Chae* Cap. VII. 1) *archidiaconis*: *ABDE*



sint iudices,) absolutiois beneficium impertiri; excommunicatos autem ab ipsis suffraganeis vel eorum officialibus possunt absolvere, si ab ipsis litigantibus ad eos fuerit provocatum. Neutra vero partium appellante, si qua ipsarum per archiepiscopum vel eius officialem ab excommunicatione

contra eam lata pro reliqua postulet se absolvi, vel alias eorum eis de parte adversa quærimoniam sine appellatiois interpositione deponat: non est in hoc ab ipsis, (quum sui non sint iudices,) audienda. Sed si excommunicatus deponat apud eos de suffraganeo, ut imponatur ei poena, et

causa, vel minus legitima appellatione ante sententiam interpositam existisse, quia prius etiam, quam recipiatur ab eis appellatio tanquam emissa ex causa probabili, et incipiant cognoscere de causa huiusmodi, an sit vera, et generaliter fore in qualibet appellatiois causa in ipso primo citationis edicto prohibent, ne habeatur processus in negotio principali. In subditos etiam suffraganeorum ipsorum, si circa rem forte, super qua interposita est ab aliis appellatio, agent aliquid, vel attemptent, iurisdictionem assumunt. Suspensionis quoque, interdicti et excommunicationis sententias latas in appellatam ab eo, a quo appellatum ad ipsos proponitur, revocant, de appellatione huiusmodi minime cogito, vel denunciant nullas esse. Sive autem ad eos appellatum fuerit, sive non: ipsi nihilominus de controversiis clericorum inter se, vel cum laicis litigantibus ex consensu clericorum ipsorum, absque diocesanorum suorum voluntate cognoscunt. Subditos in super dictorum suffraganeorum preafatos archiepiscopum, suisque officialibus, si eorum sententias, et præcepta exsequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eos testimonium perhibere remanent requisiti, interdicti, seu suspensione, vel excommunicatione percellunt; quamquam nec de iure, nec consuetudine ipsis liceat eosdem subditos ad hæc taliter coactare. In officialibus etiam eorundem suffraganeorum et archidiaconos ac alios ipsorum subditos, qui nolunt, sicut nec tenentur, coram ipsis de se congerentibus respondere, ecclesiasticam censuram exercent; et sententias excommunicationis ab ipsis suffraganeis, vel eorum officialibus, seu ab archidiaconis, aut quibuslibet ipsorum suffraganeorum subditis ecclesiasticam iurisdictionem habentibus promulgatas irrequisitis prorsus excommunicatoribus, pro sua voluntate relaxant. Præterea emendas pecuniarias exigunt item archiepiscopus eiusque officialis ab excommunicatis per eos in causis appellationum interpositarum ad ipsos; licet nullus prædecessorum ipsius archiepiscopi hoc fecerit; quia nec de iure, nec de consuetudine sibi competit, a subditis eorundem suffraganeorum sui excommunicatis emendas huiusmodi postulare. Illis vero, qui proponunt se ab eisdem suffraganeis ad prefatam curiam appellasse, ac fore per ipsos suffraganeos excommunicationis vinculo innodatos, protinus absolutiois beneficium ad cautelam impendunt; quamquam nullus prædecessorum eiusdem archiepiscopi hoc unquam illo fecisse tempore reolatur; propter quod ecclesiasticæ censure favor non modicum diminuitur; quoniam si aliquis per XL dies in excommunicatione permaneat, persona, et bona illius ad mandatum sui diocesanæ per halivum regis de more Normannie capiuntur, et detinentur, quousque faciat se absolvi; sed si præfatus archiepiscopus liceat sic absolvere ad cautelam, universi excommunicati ad eum se appellasse contingunt, ut absolvantur taliter ab eodem; et sic auctoritas et libertas ecclesiæ Normanniæ de concordis excommunicatis in personis et bonis eorum penitas, quantum ad ipsos suffraganeos deperiret. Item autem archiepiscopus in provinciali concilio contra antiquam et approbatam consuetudinem definitivè, se libere posse suam visitare provinciam ante tempus, quo licite fieri huiusmodi visitatio consuevit; quoniam ex longa consuetudine in Normannia est obtentum, quod archiep. Rothomagen. de trinitate in triennium per suam provinciam officium visitationis impendat. Pro parte vero ipsius archiepiscopi et contra propositum existit, quod a sententis archidiaconorum, suorumque officialium, et aliorum, qui subsunt prædictis suffraganeis, ad præmissam curiam de longæva et observata consuetudine appellatur; et in possessione vel quasi admittendi huiusmodi appellationes est et fuit ecclesia Rothomagensis a multis temporibus retractatis; et talis etiam consuetudo in pluribus aliis provinciis regni Franciæ observatur. Circa citationes autem faciendas in appellationum causis, quas ante definitivam sententiam ab ipsis suffraganeis, eorumque officialibus ad prædictam curiam interponi contingit, et circa causarum ipsarum commissiones responsit dictus archiepiscopus, se velle servare, quod ius statuit in hac parte. Inhibitiones vero ne in negotio, vel ne ad executionem sententiæ procedatur, tam ipse, quam suus officialis, prorsusquam constet, causam per appellationem esse devolutam ad eos, vel antequam recipiant appellationem tanquam emissam ex causa probabili, et incipiant de causa cognoscere, an sit vera, coguntur interdum facere propter eorundem suffraganeorum, suorumque officialium difficultatem, sive malitiam; qui appellantis rationabiliter, vel minus iuste ab eis apostolos exhibere recusant; ut sic processus ipsius archiepiscopi vel sui officialis in appellationis causa impediatur, vel

etiam retardetur; quoniam per ipsos apostolos an appellatum existeret, vel non, et utrum ex rationabili vel non rationabili causa, cito et facile apparet. Unde quum non exhibentur asserente parte altera ex iniusta causa vel nullatenus, aut non infra XL dies appellatum fuisse, in horum probatione intervenit nonnunquam longa dilatio, et non modicum tempus fluit, propter quod sæpe accidit, quod in huiusmodi decursu temporis elapsis XL diebus appellans prætextu excommunicationis in eum forte ab eo, a quo appellaverat, promulgatæ ad mandatum excommunicatorum secundum regionis consuetudinem capitur, et arctius detinetur, sicque in appellatiois sæpe prosecutione multipliciter impellitur; et idcirco ad evidendam huiusmodi fraudem, et tollendam tale appellatum periculum præfatus archiepiscopus, suisque officialis præmissas inhibitiones aliquando facere compellitur. In subditos quoque dictorum suffraganeorum, qui circa rem, super qua est appellatum tenere, quod attemptant, tunc item archiepiscopus, eiusque officialis auctoritatem exercent; quum per hoc iurisdictiones impediunt eorundem. Id enim frequenter, ut ipsius archiepiscopi, vel ipsius officialis impellatur in appellatiois causa processus litigantium, a-stutia, vel malitia, seu dictorum suffraganeorum, suorumque officialium arguto studio procuratur. Suspensionis autem, vel interdicti aut excommunicationis sententias latas in appellatam ab eo, a quo est appellatum ad ipsos, nequaquam de appellatione minime cogito revocant, vel denunciant esse nullas, nisi post inhibitionem legitime factam ab eis, ne procedatur in causa, sint eadem sententiæ promulgatæ, nec super causis clericorum ex eorum consensu absque diocesanorum suorum voluntate sibi cognitiones assumunt, nisi in causa, in qua id eis de iure licere videtur, scilicet quum clericus movet contra laicum quæstionem, ita quod laicus reus, et clericus actor existat. Compellere vero subditos suffraganeorum ipsorum ad exsequendum sententias et præcepta præfati archiepiscopi, suisque officialis, ac ad perhibendum testimonium in causis per appellationem devolutis ad eos, ipsi archiepiscopi, et officiali de antiqua consuetudine competit; et ecclesia Rothomagensis a tempore, cuius non extat memoria, fuit in possessione vel quasi compellendi taliter eosdem subditos ad præmissa. In officialibus etiam eorundem suffraganeorum et archidiaconos, ac alios illorum subditos, qui nolunt coram eodem archiepiscopo, vel eius officiali de se congerentibus respondere, non passim idem archiepiscopus et officialis animadvertentur ecclesiasticam in ipsos exsequendo censuram, nisi in casibus, in quibus id licitum est eisdem, videlicet quando aliqua causa, in qua prædicti partes sunt, et non iudices, ad Rothomagensis curiam per appellationem defertur: vel quando prædictorum suffraganeorum officialis imminentes cognitioni causarum nequiter iudicant; et super dicto commisso ab eis in iudicio apud eandem curiam quærela deponitur contra ipsos; quia de hoc non possent idem suffraganei cognoscere, nec deberent; quum ipsorum, et suorum officialium unum et idem sit constitutorum ius auditorium, et quod ab illis in iudicis agitur, ab eis fieri merito reputatur. Sententias vero excommunicatiois quando eas ipsi suffraganei, vel sui officialis, aut alii eorum subditi tanquam causarum cognitores, et iudices inter partes proferunt, relaxant prædicti archiepiscopus, suisque officialis, quum appellatur ad ipsos præsentibus partibus, excommunicatores minime requirendo; sed quum apud eos contra ipsos excommunicatores de iniusta excommunicatione quærela proponitur, tunc ad ipsius relaxationem, nisi requisitis eisdem excommunicatoribus, non procedunt. Emendas quoque pecuniarias ab excommunicatis per prædictos suffraganeos, et alios licenter præfati archiepiscopus, eiusque officialis in causis appellationum exigunt, quum in illos ratione appellatiois potestatem seu iurisdictionem obtineant; et secundum patriæ consuetudinem ab excommunicatis emendas huiusmodi exigantur; quoniam alias censura ibi ecclesiasticæ modicum timeretur. Absolvere autem ad cautelam de iure licet eisdem; et est idem archiepiscopus, et sui etiam prædecessores fuerunt in possessione, vel quasi taliter absolventi. De visitatione vero archiepiscopus ipse respondit, quod non diffinitivè, se posse illam provinciam impendere ante tempus determinatum in constitutione super forma et modo visitandi a nobis edita, negans consuetudinem, quam in hoc pars altera allegat; quamvis talis consuetudo sublata per constitutionem huiusmodi videatur. Nos igitur præmissis omnibus diligenter auditis, et plenius intellectis, sententiando pronunciamus, eandem archiepiscopum admittendum fore ad probandam consuetudinem,

1) cf. supra c. 13. de appellat. (2, 15.)

pro suo interesse super iniusta excommunicatione querelam: a iudice utique debent eum. Secus autem, si conqueratur de ipso, ut relaxetur huiusmodi sententia, contra se ab eo pro alio promulgata: quoniam tueri hanc causam non ad ipsum suffraganeum, sed eum<sup>24</sup>, pro quo est sententia lata, spectat. Atamen: si suffraganeus vel extra iudicium pro suorum defensione iurium, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio, inquirendo videlicet vel simile quid agendo, aliquem excommunicet: in hoc casu conveniendus est ipse suffraganeus coram archiepiscopo vel eius officiali, quia ipsis interest defendere causam suam. §. 1. Porro archiepiscopus vel<sup>25</sup> eius officialis excommunicatos a suffraganeis semper, antequam audire causam incipiant, in casibus, in quibus eis iurisdictioni competit, iuxta ecclesiae formam debent absolvere, utpote si post diffinitivam fuerit excommunicationis sententia promulgata<sup>26</sup>, et ad eos<sup>27</sup> fuerit<sup>28</sup> appellatum<sup>29</sup>, exceptis casibus, in quibus iura prohibent post sententiam appellare. Similiter, si suffraganeus extra iudicium excommunicet aliquem pro eius offensa, vel pro sui defensione iuris, et super hoc querimus ille proponat; est ille<sup>30</sup> primitus iuxta formam ecclesiae absolvendus, nisi suffraganeus probatum se offerat, quod pro manifesta offensa excommunicationis eum vinculo innovat. Idem est etiam, si quemquam pro praesumpta contumacia, videlicet quia citatus praefixo<sup>31</sup> sibi termino non comparuit, excommunicatione constrinxit: quia, si sic ligatus proposita querimonia petat ab archiepiscopo se absolvi, sive quando suffraganeus ex suo processit officio, sive quando est ad ipsum archi-

episcopum ante sententiam diffinitivam appellatum, et ab adversario proponatur, quod absolvendus non sit, nec panti ei debeat iudicii aditus, nisi prius expensas restituit, et iudicio sibi exhibeat cautionem, ipseque respondeat, quod recte contumax reputari non debet pro eo, quod<sup>32</sup> in itinere captus vel etiam<sup>33</sup> alio<sup>34</sup> impedimento detentus in termino comparere nequivit, tunc promissu sibi iuxta formam ecclesiae beneficium debet absolutiois impendi. Serus autem, si se contumacem contulerat, vel alias de contumacia sua constet, quia forte praedixerat in iudicio, quod minime compareret. Tunc enim, quam manifesta<sup>35</sup> sit contumacia, et manifesta reputetur offensa, non est ei, nisi primo expansarum satisfactione ac de stando iudicio cautione praestita, absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus observandum, sicut si aliquis ad certum locum citetur, et ille proponat, ipsum<sup>36</sup> non esse sibi tutum, et iudex postea in eum, quia non probavit hoc, nec<sup>37</sup> comparuit, sententiam excommunicationis promulget. Nam tunc, si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, et ante omnia se ab eo petat absolvi, quam probare coram eo velit, ipsum locum non existere sibi tutum, in hoc est procul dubio audiendus, quam praesumpta solummodo eius<sup>38</sup> contumacia videatur. Sed si iudex pronuciasset, locum illum esse idoneum et securum, et ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem: ipse postmodum super hoc, nisi post latam interlocutoriam infra decendum provocasset, nullatenus audiri debet<sup>39</sup>. §. 2. Sed si<sup>40</sup> ex causa legitima super probabili quis appellet, puta quia inter non est tutus, et post appellationem huius-

quam allegat super appellationibus, quae a sententiis archidiaconorum, eorumque officialium, et aliorum, qui praefatis subsunt suffraganeis ad ipsum curiam omnis ordinis suffraganeis committuntur, nec esse praedictos archidiaconos, et alios, ut intersint probationi huiusmodi evocandos: quia non refert quantum ad ipsos, nec interest eorum experiri, vel contendere, ad quem sit ab ipsorum sententiis appellandum. Decernimus in super, quod archiepiscopus, vel eius officialis in appellationum causis, quas ab eisdem suffraganeis, eorumque officialibus ad ipsos ante diffinitivam sententiam interponi contingit, nullatenus citari partes, nec committat etiam alias causas ipsas appellationum causis probabilibus, seu legitimis non expressis. Quod si vocatis partibus, vel nullatenus, aut non infra X. dies post interlocutoriam, vel diffinitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sique non esse per appellationem ad eundem archiepiscopum, vel eius officalem devolutum negotium proponatur, idem, nisi prius ipsis constitit, causam ad eos fore delatam, prohibere, nec in illa, vel ne ad executionem proceat sententiae, non attemptent. Si autem obiciatur ex iniusta causa, seu minus legitima, ante sententiam appellationem interpositam existisse, ac ex ea, non esse appellationem huiusmodi admittendam; nequaquam archiepiscopus, vel eius officialis prohibeat, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili cognoscere incipiat de causa huiusmodi, an sit vera; vel ut probatio super appellatione<sup>2</sup> ac eius causa facilius et promptius esse possit, districte praecipimus, quod is, a quo appellatur, apostolos appellanti secundum tenorem constitutionis nostrae super hoc editae tribuit requirit: quos si non exhibuerit, ex tunc si forte in causa processerit, nisi appellationi renunciatum fuerit, eius invalidus, et irritus sit processus. Nec pro remedio appellanti, quia videlicet sive ante, sive post appellationem sint excommunicati, etiam in dicit et admittenda sit appellatio, nihil minus causetur prius; archiepiscopus, vel eius officialis, ne procedatur, adicit inhibere, quia sufficit iuris suffraganeum in hac parte; nam post appellationem interpositam, nihil est penitus innovandum; et si secus forsitan praesumat, debet per iudicem appellationis ante omnia revocari: et hoc utique semper est faciendum, quum post appellationem a diffinitiva sententia interpositam aliquid innovatur, exceptis casibus, in quibus etiam post sententiam a iure appellatio prohibetur. Quum vero immutatur aliquid post appellationem ante sententiam interiectam; si hoc factum est, postquam iudex appellationis ei, a quo appellatum est, inhibuit, ne procederet; ex quo sibi constitit, negotium ad eum per appellationem ex probabili causa interpositam fore delatum; revocandum est protinus, licet forte causa huiusmodi non sit vera; alias autem non nisi postquam appellationis causam constitit veram esse. In alios autem suffraganeorum subditos, qui circa rem, de

qua inter appellantem et appellatum controversia vertitur, agunt aliquid, vel attemptant, archiepiscopus, vel eius officialis occasione huiusmodi iurisdictionem aliquam non vendicent, nec assunt. Sententias vero interdicti, suspensionis, seu excommunicationis in appellatum prolatae ab eo, a quo appellatum proponitur, nullatenus ipsi non vocatis partibus, et de appellatione non cognito revocent, aut denuncient esse nullas; nisi post inhibitionem rite factam ab eis, ne procederet ulterius, existenter promulgatae. Nec de causis clericorum tanquam iudices, licet ipsi clerici forte consentiant, absque dioecesanorum suorum voluntate cognoscant, nisi clericus cum laico contendat; sique ipse actor, laicus vero reus. Super eo autem, quod archiepiscopus proponit sibi, et eius officiali de consuetudine antiqua competere cogere subditos suffraganeorum suorum ad exsequendum sententias et praecipia eius, sique officialis, ac ad perhibendum testimonium in causis per appellationem devolutis ad ipsos; decernimus, eundem archiepiscopum ad probandum huiusmodi consuetudinem admittendum. In officiales quoque suffraganeorum respondere coram archiepiscopo, vel eius officiali super delicto commisso ab eo in iudicio recusantes, idem archiepiscopus, vel officialis suis animadvertere non praesumat; quia de huiusmodi eius maleficio, vel delicto, seu quasi commisso coram suo iudice debet agi; nec ei propter malam sententiam, seu iniuriam iudicium forum alicuius iudicis quis sortitur. Suffraganeus autem si requisitus ab eo, qui gravatum se asserit, sive laesum de sui officialis dolo, vel maleficio inquirere, seu cognoscere, ac illum ad emendam egerere negligat, potest coram ipso archiepiscopo, vel eius officiali ratione huius maleficii conveniri. Sed si prius coram suffraganeo de hoc suis conveniatur officialis, non potest postmodum praetextu illius maleficii ad iudicium suffraganeus ipse trahi, sive illum absolvat, quia de delicto eiusdem non est saepius inquirendum, sive ipsam commendet, quum in bonis illius sit ad executionem sententiae demandanda; potest tamen ab ipso suffraganeo, si minus iuste absolverit, appellari. Quod si agatur ad revocationem sententiae latae ab officiali pro iribus suffraganeis, cuius officialis existit; non ipse officialis, sed potius idem suffraganeus defendere huiusmodi causam debet; sicut si ab ipso officiali pro alia persona extranea sententia lata esset. Unde in hoc casu ipse suffraganeus, pro cuius iuribus est prolata sententia, quum sua sit causa, coram archiepiscopo in iudicium est trahendus. 1) ipsi: *orig.* c) At; *ib.* d) et . . . officialis; *ib.* e) prolata; *ib.* f) *h.*: *deest*: *ib.* g) app. quomam priusquam incipiat de appellationis causa cognosci, absolvi debet appellans; *ib.* h) scilicet quod; *ib.* i) alias; *ib.* k) man. contum. manib.; *ib.* l) ipse . . . illum . . . ind. praeterea; *ib.* m) ipsius; *ib.* n) et si; *ib.*

2. cf. supra c. 1. de appellat. (2, 15.)

Tit. XI. Cap. VII. 2) ad eum: *ABCDEF* 3) ipsos: *LCDEF orig.*  
 4) 902. 7. vel non; C: non; A 5) deberet: *BEF orig.*

4) ipse: *B orig.* 5) est praef.: *B*; in praef.: *orig.* 6) et: *deest*: *Cobl.*

modi excommunicatione ligetur, ac deinde constet superiori, quod ad ipsum ex tali causa existit provocatum: non tamen illico pronunciare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eum<sup>o</sup> ad cautelam iuxta formam ecclesiae relaxare. §. 3. Sane, si certum est<sup>r</sup>, excommunicationis sententiam esse iustam, velut quum propter manifestum excessum sit in aliquem promulgata: superior iudex, nisi<sup>o</sup> periculum sit in mora, excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet<sup>r</sup>, nec debet eum absolvere, nisi excommunicator requisitus malitiose illi absolutiois beneficium denegat exhibere. Si vero constat, huiusmodi sententiam esse iniustam: nequaquam remittendus est ad summ excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mori absolvi. Quodsi dubitetur, utrum iusta sit vel iniusta: superior, nisi excommunicatori deferat, relaxare iuxta formam ecclesiae potest illam, quamquam honestis et convenientius agat, si ei deferat in hoc casu. Ubi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere: absolutio seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit iniusta, quoniam, etsi contra sui litigatoris, non tamen contra sui constitutionis absolvit. §. 4. Denique a subditis suffraganei<sup>o</sup> emendata pecuniaria potest archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere in casibus, in quibus ei licet eos<sup>o</sup> excommunicationis vinculo innodare. §. 5. Potest quoque archiepiscopus beneficium absolutiois iuxta formam ecclesiae nonnunquam impendere ad cautelam, utpote siasserit<sup>o</sup>, in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, id est, aliquid sub vi praecepti vel mandati aperte in ea contineri, quod communitur vel in suo genere est peccatum, veluti si dicat forte aliquis, se a suffraganeo excommunicatum fuisse pro eo, quod elemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in se bonum est<sup>r</sup>, aut quia non operabatur id, quod suo actu illicitum est et pravum, et suffraganeus ipse asserat, quod pro digna<sup>o</sup> et rationabili causa, vel pro conservanda<sup>o</sup> vel<sup>o</sup> exsequenda iustitia hoc illi prohibuisset vel etiam iniunxisset. Nam tunc archiepiscopus ad cautelam absolvere potest eum. §. 6. Similiter, si aliquis<sup>o</sup> prononat<sup>o</sup> se ante definitivam sententiam in iudicio vel extra post appellationem ex causa legitima interpositam vinculo excommunicationis adstrictum: potest archiepiscopus, postquam sibi de hoc constiterit, etiam priusquam incipiat de veritate causae appellationis cognoscere, absolutiois illi beneficium ad cautelam iuxta formam ecclesiae impertiri<sup>o</sup>.

CAP. VIII.

Iudex ecclesiasticus compelli iudicium laicum, repellere excommunicatos ab actibus iudicialis sibi prohibitis. H. d. Ioann. Andr.

Alexander IV.<sup>a</sup>

Decernimus, ut iudices saeculares pro censuram ecclesiasticam ab ecclesiasticis iudicibus, canonica monitione praemissa, repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando et testificando in suis curiis et iudiciis compellantur.

CAP. IX.

Non valet excommunicatio lata in participantes, nisi fuerint nominati nominatim. Et canonica monitio dicitur, quae habet diem intervallo, nisi necessitas facti aliud suadeat. H. d. Ioann. Andr.

Gregorius X. in generali concilio Lugdunensi<sup>a</sup>.

Constitutionem felicis recordationis Innocentii Papae IV.<sup>1</sup> praedecessoris nostri, quae prohibet, participantes excommunicatione esse participatione, quae solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non praemissa maiori excommunicatione ligari, decernens, promulgatam

aliter excommunicationis sententiam non tenere, ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum declarantes, decernimus<sup>2</sup>, ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis eos, qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas, ut canonice promulgetur<sup>3</sup> excommunicationis sententia, statuunt iura praemittit, iudices, sive monitionibus tribus utantur sive una pro omnibus, observent aliorum dierum competentia intervalla, nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda.

CAP. X.

Relaxatio ad cautelam in generali interdicto non habet locum. H. d. Domin.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Praesenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias, in civitatibus, castra vel quaelibet alia loca sive<sup>b</sup> terras aliquas generaliter promulgatas, locum alicatenus non habere.

CAP. XI.

Primo excommunicati certis limitationibus dantes licentiam offendendi in personis vel rebus suis vel suorum, excoerentes contra aliquos ecclesiasticam censuram, vel excoerenti facientes, vel illam servantes. Secundo ibi: Eadem, postquam prorogata ad alterum, vel motu proprio ad agendum. Tertio ibi: Qui autem, postquam aggravat. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>a</sup>.

Quicunque pro eo, quod in reges, principes, barones, nobiles, ballivos vel quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios excommunicationis, suspensionis seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui delectum occidendi, capiendi, sui alias in personis aut bonis suis vel suorum gravandi eos, qui tales sententias protulerunt, sive quorum sint<sup>1</sup> occasione prolatae, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes, (nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsis licentiae<sup>2</sup> sit praesidium, nisi bona in ipsa<sup>3</sup> fuerint<sup>4</sup> infra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa.) eo<sup>1</sup> ipso sententiam excommunicationis incurrant<sup>5</sup>. Eadem quoque sententia sint innodati omnes, qui ausi fuerint praedicta licentia data uti, vel aliquod<sup>4</sup> praemisserunt, ad quae committenda dari licentiam prohibuimus<sup>5</sup>, alias<sup>6</sup> committere suo<sup>6</sup> motu. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, extunc ab ea non possint nisi per easdem apostolicam absolutiois beneficium obtinere.

CAP. XII.

Si malefactor, captus a iudice laico, dicit se clericum: huius rei cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat. Et si notorie, vel publica fama vel communi aestimatione habeatur pro clerico: statim fit remissio. Idem, si prius se gererat pro clerico, et modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem prius se gererat pro laico, licet modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non fiet remissio, donec fuerit de clericatu probatum; sed interim contra eum iudex in nullo procedet. H. d. Ioann. Andr.

Bonifacius VIII.

Si iudex laicus malefactorem captum detineat, et is, se clericum dicens, ad curiam ecclesiasticam petat remitti<sup>1</sup>, vel curia ipsa eum<sup>2</sup> tanquam suum clericum repetat, iudice illum iniciante clericum, ac ob hoc minime remittendum: dubitationis huiusmodi, an scilicet sit qui repetitur clericus, ad iudicem ecclesiasticum, quia de re ecclesiastica et spirituali, vocato tamen iudice saeculari, vel alio, cuius interest, cognitio pertinebit. Et si notorium fuerit, quod idem malefactor sit clericus, qui huiusmodi privilegio gaudere debeat<sup>3</sup>, statim absque alia cognitione, vel fama publica de hoc extiterit, ut ipse pro clerico communitur habeatur: in continentem etiam ante cognitionem<sup>4</sup> de clericatu ecclesiasticae curiae debet reddi. Idem esse censemus, si reus

sub no. 18188.

Cap. IX. a) c. 29. Conc. Lugd. II. (1274); — Comp. c. 1. h. t.

Cap. X. a) c. 30. ib.; — Comp. c. 2. h. t. b) sive v. al.; deest: Hab.

Cap. XI. a) c. 31. ib.; — Comp. c. 3. h. t. b) sint: Habf c) in . . . sent. incident: Habdf; incident: He d) aliquid: Habdf e) sua manu: Ha; per se ipsos: Hd; deest: He

Tit. XI. Cap. VII. 9) et: ADFB orig. forte: ib. r) deb.: deest: ib. s) suffraganeorum: ib. t) illas: ib. u) asserunt: ib. v) add.: sive pium: ib. w) condigna: ib. x) servanda: ib. y) quis: ib. z) apponebat: ib. aa) Demum visitationem etc.: ib.

Cap. VIII. a) haec decretalis fuit pars illius: quia nonnulli: Ioan. Andr. — cf. c. 1. supra (3, 22); Hoc fugit Potthast qui nostram decretalem, tanquam fragmentum deperditae inseruit

TIT. XI. Cap. VII. 9) et: ADFB orig. Cap. IX. 1) cf. supra c. 3. 2) decernimus: CH. 3) promulgentur: BCF Cap. X. 1) sunt: Codd. coll. H. 2) sententiae: CH. 3) sua: BC

4) ipso facto: CH. 5) prohibemus: HfHe; proli. al.: deest: A. 6) vel: C; al. com.: deest: B. Cap. XII. 1) se remittit: A. 2) ipsam: A; illum: C. 3) debebat: A; stat. c. . . cogn.: deest: AC. 4) cogn. etiam: AC

ipse, ante deprehensionem pro laico publice se non gerens, deprehensus fuit<sup>1</sup> in habitu clericali, tonsuram videlicet et vestes deferens clericales. Nam talem debemus clericum, donec constet de contrario, reputare; sicut de illo, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, legibus sanxit auctoritas, ut probandi necessitate non ipse, sed adversarius adstringatur. Iustum est enim, ut ipse talis quem gestis ex habito, quousque appareat alud, praesumatur, qualis is<sup>6</sup> esse, cuius fert habitum, comprobatur. Ex stigmatibus namque, consueto fabricensibus imprimi, Latitans fabricensis agnoscutur, et custodes aquarum, quos hydrophylax nominant, quae eis infligi solet adnotatione signati, manifesti sunt omnibus, et angariarum nomine non tenentur. Isque status aliusvis esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur. Non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publice se gererit, ac<sup>7</sup> pro tali committere habeatur<sup>8</sup>; quavis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali. Tunc cum restituendus non est, quousque fidem de titulo fecerit clericali, cuius eidem probationis onus incumbat propter praesumptionem, quae adversus ipsum orta est ex delatione laicalis habitus procedenti<sup>9</sup>; contra cum tamen interim quivis processus iudicis penitus coniescat.

## CAP. XIII.

Non tenet suspensio vel interdictum, lata in participantibus non praemisita monitione canonica. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Statutum Gregorii Papae X. factum ad declarationem constitutionis Innocentianae, quae prohibet, participantem excommunicatam ea participatione, quae solum<sup>1</sup> minorem inducit, maiore excommunicatione ligari monitione canonica non praemisita, in suspensionis et interdicti sententias, quae pro huiusmodi participatione plerumque ab ordinariis vel delegatis iudicibus promulgantur, praecipimus inviolabiliter observari, decernentes, eadem sententias non tenere aliter promulgatas.

## CAP. XIV.

Per negligentiam non prosequenti debito tempore appellationem excommunicatio post eam lata non revalescit, sed potest tunc denuncari, et debet vitari, donec de sententiae nullitate docerit. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Licet excommunicationis sententia, post appellationem legitimam promulgata, per negligentiam appellantis, appellationem suam minime prosequenti, non ratificetur nec etiam convalescat: excommunicatus tamen nominatim, vel specialiter<sup>1</sup> et expresse, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam, si appellationem eandem infra tempus, ad ipsam prosequendam ab homine vel a iure statutum, non fuerit, ut debuit, prosecutus, lapsa eodem tempore<sup>2</sup> excommunicatus<sup>3</sup> publice nunciari, et nedum in iudicialibus, sed etiam in extrajudicialibus evitari, ac<sup>4</sup> a legitimis a tribus removeri debet, quousque, quod post appellationem legitimam excommunicatus fuerit<sup>5</sup>, vel alias de ipsius sententiae docerit nullitate.

## CAP. XV.

Pravolatus, capi faciens et includens, etiam per laicos, clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non est, nec etiam ipsi capientes. Secundo dicitur, si talis dati fidelissimos de parendo iuri: detineri non debet, nisi iusta causa illi suaverit. H. d. Ioann. Andr.

Idem Bonifacii VIII.<sup>1</sup>

Si clericus tuae iurisdictioni subiectus propter commissos excessus etiam per laicos capi facias, et eos, ne fugiant<sup>2</sup>, in carcere<sup>3</sup> poena debita postea castigandos includas: te vel capientes eodem, licet nondum appareat incorrigibiles illos<sup>4</sup> esse, nulla credimus excommunicatione notari<sup>5</sup>, quam in his, nisi alias ex proposito excedatur<sup>6</sup> in ipsis, temeritas vel iniuria nequeat deprehendi<sup>7</sup>. Eosdem quoque clericos, si de parendo iuri tibi fidelissimos dederint cautionem, detinere non debes, nisi excessus enormitates vel alia causa rationalis eos subaverit detinendos.

## CAP. XVI.

Interdictio clero non est interdictio populus, nec e converso. Interdicta civitate propter delictum domini civis non interdicti extra ipsam audiunt divina. Interdictio populo singularis de populo intelligitur interdicti. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Si sententia interdicti proferatur in clero: non intelligitur, nisi aliud sit expressum in ea, interdictus populus, nec etiam e converso. Unde uno interdicto ipsorum alius licite admittitur ad divina. Ceterum quum propter delictum domini vel rectoris est civitas interdicta, civis eiusdem, qui culpabilis non existunt, (dummodo et ipsi propter dominum vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti,) possunt extra ipsam licite interesse divinis. Quum vero, ali-cuius terrae populus interdicti notatur<sup>1</sup>; singulares ex eo personae, quae interdictas esse constat, nec sententia effectu careat, quam divinum auditio et sacramentorum perceptio populo ut universis non competat<sup>2</sup>, non debent alibi, (casibus expressis a<sup>3</sup> iure duntaxat exceptis,) audire divina vel ecclesiastica recipere sacramenta.

## CAP. XVII.

Interdicta civitate suburbia et continentia aedificia dicuntur interdicta. Et interdicta ecclesia capella contigua et coenoterium contiguum dicitur interdictum. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Si civitas castrum aut villa subiciantur ecclesiastico interdicto: illorum<sup>1</sup> suburbia et continentia aedificia eo ipso intelligi volumus interdicta. Nam, licet praedicta videantur alias murorum ambitu terminari; hoc tamen casu, ne vilipendi valeat sententia interdicti, (quod heret, si posset in ipsorum suburbii vel continentibus aedificiis licite celebrari ut prius,) expedit interpretationem fieri latiore. Ratione quoque simili, si sit ecclesia interdicto supposita<sup>2\*</sup> vel subiecta, nec<sup>3</sup> in capella eius celebrari, nec in coenoterio ipsius eidem ecclesiae contiguis poterit sephiri; secus, si ei contigua non existant.

## CAP. XVIII.

Celebrans scienter in ecclesia polluta, vel praesente excommunicato maiori excommunicatione, irregularitatem non contrahit. Domini. — §. 1. Scienter celebrans in loco interdicto in casibus non permisis, irregularis et ineligibleis est. H. d. Domini.

## Idem.

Is, qui in ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui praesentibus maiori excommunicatione notatis scienter celebrare praesumit<sup>1</sup>, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen, (quom id<sup>2</sup> non sit expressum in iure,) laqueum non incurrit. §. 1. Is vero, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto, (nisi super hoc privilegium existat, aut a iure sit concessum eidem,) irregularitatem incurrit, a qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, et adeo efficitur<sup>3</sup> ineligibleis, quod nec ad eligendum cum<sup>4</sup> aliis debet admitti.

## CAP. XIX.

Tempore interdicti christi die coenae Domini confici potest. Hoc dicit.

## Idem.

Quoniam in baptismo et confirmatione, quae nedum pueris, sed et adultis propter morae periculum exhiberi possunt licite tempore interdicti, chrismatis utitur unctio: posse, licet terra interdicta existat, chrisma die coenae Domini confici, dubium non existit.

## CAP. XX.

Suspensus ab ingressu ecclesiae, in ea divina celebrans, est irregularis, et notatus impositis suspensione illa durante, exet ecclesiastica sepultura. Et suspensus ab ingressu ecclesiae vel officio per appellationem sequentem non suspenditur. H. d. Domini.

## Idem.

Is, qui est ecclesiae interdictus ingressus, quum sibi per consequens censeatur in ipsa divinum celebratio interdicta, irregularis efficitur, si contra interdictum huiusmodi

TIT. XL. Cap. XII. 5) fuerit: *AG* 6) is: *dest: AG* 7) et: *AG*  
 • habetur: *A* 8) procedenti: *A*

Cap. XIII. 1) solum: *ABE*; sola minore: *G*; — cf. *supra c. 9. et 3.*

Cap. XIV. 1) personaliter: *A* 2) termino: *AG* 3) ex: *poterit: A*  
 4) et: *AG* 5) add.: *absoluitur: A*

Cap. XV. 1) Bonif. VIII.: *ABE* 2) obfugiant: *A* 3) carcerem: *AG* 4) eos: *AG* 5) ligari: *A* 6) extendatur: *AG* 7) reprehendi: *AG*

Cap. XVI. 1) notatur: *ABDE* 2) competat: *AG* 3) in: *ABE*

Cap. XVII. 1) eorum: *C*; add.: *minorum: A* 2) supp. vel: *dest*  
*Coll. coll.* 3) nec in capella nec in coenoterio ipsi (ipsius): *C* ecclesiae  
 contigua celebrari: *coll.*; nisi prout a iure permittitur: *C* potuit vel etiam

*probat: A* 4) sephiri: *AG*

Cap. XVIII. 1) praesumpserit: *AD* 2) hoc: *AG* 3) sit: *A*; fit: *C*;  
*dest: DE* 4) est enim aliis admittendus: *A*

divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius. Talis quoque, si hoc interdicto durante decedat, non debet in ecclesia vel coemeterio ecclesiastico, nisi poenituerit, sepeliri. Sane, si excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu ecclesiae lata suspensio aut ipsius effectus per appellationem sequentem minime suspenduntur.

## CAP. XXI.

Religiosum clericum verberantem absolvit episcopus eo casu, quo absolvet clericum. II. d. Bonif. — §. 1. Verberans novitium religionis excommunicationem incurrit.

Idem.

Religioso, qui manus violentas in clericum saecularem iniicit, (ne hoc praetextu habeat materiam evagandi,) poterit ab episcopo eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo saeculari clerico posset, si alium clericum percussisset. §. 1. Quamvis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacite vel expresse professus: si quis tamen violentas manus in eum iniicit, excommunicationis latae a canone vinculum non evadit.

## CAP. XXII.

Absolutus propter mortis periculum vel aliud impediendum ab eo, a quo alias non poterat, si cessante impedimento se non praesentat, quam commode potest, ei, a quo alias absolvi debebat, recedit in eandem sententiam. Item in absoluto, qui se debet aliquis conspectui praesentare, si hoc non faciat. Ioan. Andr.

Idem.

Eos, qui a sententia canonis vel hominis, quam ad illum, a quo alias de iure fuerant absolventi, nequeunt propter imminentes mortis articulum aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absolventur, si, cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi, se illi, a quo his cessantibus absolvi debebant, quam cito commode poterunt, contempserint praesentare. mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi et satisfacturi, prout iustitia suadebit, decernimus, (ne sic censurae illudant ecclesiasticae,) in eandem sententiam<sup>1</sup> recidere ipso iure. Idem statuimus de his, quibus, quam a sede apostolica vel a<sup>2</sup> legatis ipsius absolutionis beneficium a quibusvis sententiis consequuntur, iniungitur, ut ordinariorum suorum vel aliorum quorumlibet, suscepturi poenitentiam ab eisdem, se conspectui repraesentent, et passim iniuriam, seu his, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem, si haec, quam primum commode poterunt, non curaverint adimplere.

## CAP. XXIII.

Si percussione, in clericum sine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeant: excommunicatus summ; seors, si meo nomine non sit facta. Ioan. Andr.

Idem.

Quum quis absque tuo mandato manus iniicit<sup>1</sup> in clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habuerit: excommunicationem latam a canone incunctanter incurrit, quam ratihabito retrotrahatur, et mandato debeat comparari. Si vero iniectio eadem tuo nomine non sit facta: tunc, licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius vinculo innodaris, quum quis ratum habere nequeat quod eius nomine non est gestum.

## CAP. XXIV.

Tempore interdicti etiam sani ad poenitentiam admittuntur, nisi sint excommunicati, qui non nisi in mortis articulo admittuntur, vel nisi causam dederint interdicti, qui non admittuntur, nisi satisfacti vel caveati, prout possunt. Item illo tempore missae et alia divina officia sub poenitentia distributionum sicut prius in ecclesiis celebrantur ianus clausis, plane sine excommunicatis et interdictis, et sonitu campanarum. Et quater in anno ante eum campanis et ianus apertis celebrare possunt, et exclusis excommunicatis interdictis admittuntur, ita tamen, quod hi, propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In ceteris servandum est interdictum. Et revocata sunt privilegia ultra id quibuscumque concessa. II. d. Ioan. Andr.

Idem<sup>3</sup>.

Alma mater ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat et consulte, quae suadente subiectorum utilitate postmodum consultis ac rationabilibus revocat in melius commutat. Sane a nostris dudum fuit praedecessoribus constitutum, ut in certis seu locis, ecclesiastico supposito interdicto, nulla, certis casibus et sacramentis exceptis, divina celebrantur officia, vel ministrantur ecclesiastica sacramenta. Quia vero ex distinctione huiusmodi statum exerescit devotio populi, pululant haereses, et infinita pericula animarum insurgunt, ac ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenter concedimus, quod tempore interdicti, ab homine vel a iure prolati, non tantummodo morientes, sed etiam<sup>1</sup> viventes, tam sani etiam quam infirmi, ad poenitentiam, (quae propter pronitatem<sup>2</sup> et facilitatem hominum ad peccandum summe necessaria est,) licite admittantur; dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, praeterquam in mortis articulo, nolimus ad eandem. Illis etiam<sup>3</sup>, propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cuius occasione ipsum interdictum est latum, praebuerint auxilium, consilium vel favorem, nisi de ipso delicto, (si sint tales, quod illi facere valeant), prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeunt, vel huiusmodi cautionem praestare iuraverint<sup>4</sup>, quod, quam poterunt, satisfaciant, et ad satisfactionem huiusmodi per eum vel per<sup>5</sup> eos, qui facere ipsam debent et possunt, praestandum, dabunt consilium et auxilium, ac iuxta posse suum fideliter laborabunt, non est poenitentiae beneficium aliquatenus concedendum. Nec tunc etiam quoad istos vel alios, qui circa hoc minime deliquerunt, (ubi civitas vel locus alius, seu universitas interdicti existunt,) faciendi est relaxatio interdicti, sed est eis solummodo iniungenda poenitentia salutaris. Adieciimus praeterea, quod singulis diebus in ecclesiis et monasteriis missae celebrantur, et alia dicantur divina officia sicut prius, submissa tamen voce et<sup>6</sup> ianus clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, et campanis etiam non pulsatis. Et tam canonici quam clerici ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianae illis, qui horis intersunt canonicis, tribuntur<sup>7</sup>, si ad officia non venerint supra dicta, distributiones easdem amittant, sicut interdicto perderent non exstante<sup>8</sup>, si divinis officiis non adessent. In festivitibus vero Natalis Domini, Paschae, ac Pentecostes et<sup>9</sup> Assumptionis Virginis gloriosae campanae pulsantur, et ianus apertis alia quoque divina officia solemniter celebrantur, excommunicatis prorsus exclusis, sed<sup>10</sup> interdictis<sup>11</sup> admissis: quibus ob reverentiam dictarum solemnitatum, et ut ipsi ad humilitatis gratiam et reconciliationis affectum facilius inclinentur, praefatis diebus participationem permittimus divinarum, sic tamen, quod illi, propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. Ceteris, quae circa observationem interdictorum a nostris sunt praedecessoribus instituta, in suo robore duraturas, non obstantibus quibusvis<sup>12</sup> privilegiis, ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis ecclesiasticis, saecularibus vel regularibus, exemptis et non exemptis, sub quavis forma vel expressione verborum ab apostolica sede concessis, quae contra tenorem praesentis constitutionis nullis<sup>13</sup> volumus suffragari, quum

Tit. XI. Cap. XXIV. 1) *Denuo a Bonif. VIII. publicata est Kal. Iun. A. IV. (1298.) in Cod. Lubec. I. 611. — Posthast no. 24688.*

Tit. XII. Cap. XX. 1) ab: *dest: AC*  
 Cap. XXII. 1) eandem sententiam: A 2) at: *dest: Codd. coll.*  
 Cap. XXIII. 1) iniicit: *Ab'F: mittit: G*  
 Cap. XXIV. 1) et: *Cod. Lab.* 2) pravitate: *DG* 3) et. *quor.*

culpa dolo vel fraude: A 4) caut, iuratoria praestaverint: A 5) per  
*dest: Codd. coll. Cod. Lab.* 6) et: *dest: Cod. Lab.* 7) distribuuntur...  
 praedicta: A 8) obstante: *Cod. Lab.* 9) et: *dest: AG* 10) et: *CF*  
 11) add. 2) qui (add.): divinitus: 12) voluerint interesse: *AG* 12) quibuscumque  
 privilegiis quibuscumque ecclesiis: A 13) nulli: *ACEF Cod. Lab.*

etiam et tam saecularibus quam regularibus sufficere debent, ut tempore interdicti modo praemisso diebus celebrent supra dictis.

## TITULUS XII. DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

### CAP. I.

Declarat lic. Innocentius, quid significet verbum privilegii, recipimus vos in propriis locis ecclesiae Romanae, et quis locus dicitur esse desertus. II. d. Iohann. Andr.

### Innocentius IV.<sup>1</sup>

Veniens *Et infra*: Per illa verba privilegii: „In specialibus et propriis ecclesiae Romanae filios vos recipimus“, dictos fratres exemptos non intelligi, et ipsos ex illo in propriis eiusdem ecclesiae filios fuisse receptos, quod ab alio quam a<sup>2</sup> Romano Pontifice vel legato ab eius latere destinato interdici vel excommunicari a quoquam non valeant, declaramus. Illum locum<sup>3</sup> desertum in praemissis intelligimus, qui non habitatus penitus neque cultus fuerit vel<sup>4</sup> ultra memoriam hominum (secundum indulgentiam Lucii est sub Sarrazenorum potestate detentus, censentes, ecclesias, in talibus desertis locis a fratribus ipsis<sup>5</sup> constructas seu etiam constructandas, in eo plena libertate gaudere, ut secundum indulgentiam Lucii nihil ab ipsis legis dioecesanae nomine valeat per episcopos exigi: quae<sup>6</sup>

(secundum privilegium Alexandri) non possunt interdictio seu excommunicationi supponi; quas in locis huiusmodi dicti fratres habeant potestatem (petita a sede apostolica licentia) construendi, casque cum suis plebibus per suos clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi episcopis praesententur, ut ab eis curam recipiant amittant, quum plebes episcopis sint subiectae. Ceterum dicti fratres decimas de laboribus et novallibus suis, quoniam propriis manibus aut sumptibus excolunt, aut<sup>7</sup> aliis bonis sibi a Deo praestitis<sup>8</sup>, conventibus clericorum ordinis sui, a quibus quarta vel tertia nullatenus exigatur, cum integritate persolvant, salva moderatione concilii generalis, in aliis eorum possessionibus iure communi seu quolibet alio ecclesiarum parochialibus et dioecisano episcopo reservato. Per declarationem autem huiusmodi nolimus defensionibus aliis seu iuribus partium derogari.

### CAP. II.

Declarat manifestum et evidens esse synonyma, et idem significare quoad casum decret. de elect. Si forte, Iohann. Andr. — §. I. Declarat conspiratores et coniuratos, qui invravimus et statuerimus de non recipiendo aliquem in canonicum ad mandatum Papae, donec possent resistere. Iohann. Andr. — §. 2. Statutum de non recipiendo aliquem ad Papae mandatum multis ex causis est detestabile et illicitum. II. d.

### Nicolaus III.<sup>1</sup>

Constitutionem felicis recordationis Gregorii Papae praedecessoris nostri editam in concilio Lugdunensi, ut, si forte inter cetera, quae obiciuntur electo, aut postulato seu

Tit. XII. Cap. I. a ser. 1243—53. — *Pothast* no. 15127.

*Comp. v. c. ucl. l. Bulla ad exped. no. 42.*

Cap. II. a) *Tracta* ut dicitur, *Nicolaus III.* (*Dat. Romae* *Opp. S. Petrus N. Kal. April. A. III. — 1280.*) ad Decemum Matris-nosum; *existat: H. et L. no. LXXXV.*; Orationum et conspirationum horrenda praesens excoactione non labitur, quin detecta legitime<sup>1</sup> canonice puniatur. Saue causa, quae super electione de te celebrata, in Matris-nosi ecclesia tunc vacante, coram d. h. d. n. 2. Maniae in Cosmelin haecno cardinali partibus auditore non esse, recitata fuerat, tandem in nostrum consistorium introducta, in super quibusdam manifestis defectibus, quos in visu, auditu et alio conspectu sensibus, nec non in memoria et etiam intellectu de patri altera<sup>2</sup> pais opponunt ante omnia iusta formam felicis recordationis Gregorii papae X. p. nostri editae in concilio Lugdunensi secundum quodam postulati, eadem parte reuente ac directe inter cetera, quod quidam constitutio non de manifestorum sed evidentium defectuum oppositio locatur, in causa praedicto, in quo non evidentes, sed manifesti defectus oppositi fuerant, nequam in bonum poterat vendicare, quum manifestum et evidens non item per omnia dicit possint sed distinguuntur<sup>3</sup> inter ea, et evidentem et manifestum cum quodam intentione dicere videatur. Nos vero de l. n. cons., ad<sup>4</sup> intentionem constitutionis illius manifestum et evidens item supponere declarantes, praesertim quum nonnulla infra de ea velut synonyma reputant, quod idem statum in utroque, quia de per quosdam ex ipsis fratribus super eisdem examinatio defectibus huiusmodi oppositio completa est (2) desunt veritate<sup>5</sup>, oppositio a totius eiusdem causae praesentatione diximus exigendos. Ceterum in his postmodum ex oblio nostro consimilium exceptionum oppositae tunc examinationi vacantibus, quaedam cedula coram nobis et eisdem fratribus exhibitae existit, cuius series perhibita, de Matris-nosae capitulum ad hoc pulsata campana more solito convocatum ordinatae statusse solemniter et immasse, quod definerent capere ecclesiam et vos ipsos coram omnibus impetrantes canoniam eiusdem ecclesiae usque ad ius quantum poteratis ad indicium domini papae, ut huius statuti verbis utamur vel specialis mandati<sup>6</sup> ipsius, et haec defensio non communibus expensis capituli ecclesiae praedicti sigillo sigillo capituli et aliis literis ad hoc esse certis sigillandis sigillo praedicto, et quomodo fuerit aliquis de canonis eiusdem ecclesiae, qui defensionem huiusmodi et oppositionem veli subire, modo<sup>7</sup> praedicto alii canonici non poterunt esse declinare aliquem impetramentum recipere in canoniam, nec contentum cum pro canonico in capitulo vel extra<sup>8</sup>. Tu quoque, an

praedicta vera essent, interrogatus a nobis tanquam veritatis amicus humiliter es confessus, illa, prout continet cedula eadem, acta esse, te quoque ordinationem et statum huiusmodi proprio iuramento firmasse. Porro quoniam aliqui dictum statutum propter verba illa „usque ad ius quantum de iure poterimus“ tolerabile reputant, tamen in contrarium dicitur statutum ipsum utpote conspirationem et coniurationem contra ecclesiam Romanam autocitatem et libertatem manifeste continens, non tam tolerabile quam detestabile ac prorsus illicitum, nec per verba praedicta in statuto ipso ad velamen iniquitatis etiam excusandas excusationes<sup>9</sup> in praedictis adiecta posse aliquatenus excusari, quum per ipsa eadem verba capitulo praedicto et singulis eius per omnia libertatem<sup>10</sup> obedientiam eidem ecclesiae Romanae debitam exhibendam saltem usque ad sententiam et pontificis romani iudicium sui speciale mandatum lapido appareat interdicti. Haec enim verba illa „usque ad ius“ patenter insinuant, praesertim<sup>11</sup> iuxta vulgarem modum loquendi regionis in qua statutum dicitur promulgatum. Sic enim apud istiusmodi, qui super aliqua contentione seu controversia se offerunt ius paratos actionem dicere<sup>12</sup> intelligitur, offerre se paratos sententiam observare sic et secundum legem practor<sup>13</sup> (pfor), dum aliquid<sup>14</sup> etiam inique<sup>15</sup> decernit ius reddere dicitur, relatione facta<sup>16</sup> non ad id, quod fecit<sup>17</sup>, sed quod fecerit debuit. Arguebat, in super idem statutum nullipliciter alias reprobum et merito reprobandum. Nam quum eisdem<sup>18</sup> Matris-nosae ecclesiae praesertim factorem gravaminum discrimen ingerit<sup>19</sup> et contra legitimas sanctiones laudabile votum exorantium lites excludit, bonam fidem agnoscere prohibet, et adigit ad peccandum, si quidem ex illorum verborum generalitate videlicet „contra omnes impetrantes“, defensionis nomine quae<sup>20</sup> coluae iniuriam etiam controversiam movere compellit; et quidem est absurdum. Unum quovis ex praedictis canonibus forsitan ex perversitate propria vel ex odio seu alias volente in controversia etiam iniuste nota persistere, non solum in persecutione ipsius eadem ecclesiae Matris-nosae gravamen et dispendium expensarum incurrit sed et ceteri canonici, qui forte<sup>21</sup> dictante conscientia huic controversiae cedere ac mandatis<sup>22</sup> vellent apost. obedire, ad persistendum in illa<sup>23</sup> saltem ipso<sup>24</sup> facto et ad inobedientiam per idem statutum contra conscientiam invitatur<sup>25</sup>. Itaque nos cum eisdem fratribus deliberatione praehabita de ipsorum consilio praedictum statutum contra eandem ecd., ipsius rom. ecd. autocitatem et libertatem, conspirationis et coniurationis habere non vacuam et te ipsum in statuendo<sup>26</sup> et iurando praedicta conspiratores et coniuratores non immerito reputantes, con-siderantes

1) obedientia; L. 2) q; L. 3) altera... folie; *dest: L.* 4) sol.; *dest: L.* 5) quod ad... supponetur; L. 6) brevitate; L. 7) utrum... quomodo mandatu; L. 8) praedictae; L. 9) membro; L. 10) excusationis (et excusandas; *dest: ob.* 11) lib. et; *ob.* 12) patet ex insinuatione canonici; *ob.* 13) in qua... apud; *dest: ob.* 14) attendere; *H.* 15) aliquis; L. 16) iniuria; *H.* 17) relationem factam; L. 18) fecit; *ob.* 19) in illa; *dest: ob.* 20) ipsam statum; *ob.* 21) in ipsa; *ob.* 22) in illa; *dest: ob.* 23) ipsam statum; *ob.*

Tit. XII. Cap. I. 1) *dest: Adhuc.* 2) *ave; dest: Adh.* 3) *vel; dest: Clad.* 4) *istis; ob; nostris; D.* 5) *quae; dest: Clh;* quoniam; G; *quae; H.* 6) *at; Adh; ob.* 7) *collatis; G.*

alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiae vel alium personae defectum opponi contingat, de illo primitus cognoscatur, et si opponentem inventum fuerit destituit veritate, a causae illius prosecutione totaliter sit exclusus, et alias puniatur, ac si in obiectorum probatione omnium defecisset, in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu et aliis corporis sensibus, nec non et in memoria, et etiam intellectu opponit electo, locum habere<sup>1</sup>, ac quoad intentionem constitutionis ipsius manifestum et evidens idem supponere declaramus. §. 1. Ceterum canonicos cuiusvis ecclesiae, qui statutum fecerunt sollemniter et iuramento firmanur, quod ecclesiam suam et se ipsos contra omnes impetrantes<sup>2</sup> canonicatum ipsius ecclesiae defenderent usque ad ius vel sententiam, quantum possent, ad iudicium domini Papae, vel specialis mandati eiusdem et quod communibus expensis ac cum procuratorio sigillo capituli sigillato eadem defensio fieret, et quod, quamdiu aliquis de canonicis eiusdem ecclesiae defensionem huiusmodi et oppositionem vellet praedicto<sup>3</sup> modo subire, alii canonici non possent nec deberent recipere in<sup>4</sup> canonicum, nec habere pro canonico in capitulo vel extra capitulum impetrantem, conspiratores et coniuratores contra sanctam Romanam ecclesiam, ac libertatem, obedientiam et auctoritatem ipsius decernimus, et eosdem tanquam conspiratores ac<sup>5</sup> coniuratores secundum sanctiones canonicas puniendos. §. 2. Statutum quoque ipsum, quod capitulo praebitum et singulis eius personis libertatem, obedientiam eidem ecclesiae Romanae debitam exhibendi saltem usque ad sententiam et Pontificum Romanorum<sup>6</sup> iudicium seu speciale mandatum liquido interdicti, promptum futurorum gravaminum et expensarum discrimen ingerens contra legitimas sanctiones, laudabile votum execrantium lites vetat, iniustam litem movere compelli, iniquae controversiae seu liti cedendo, bonam fidem seu conscientiam agnoscere prohibet, et adigit<sup>7</sup> ad peccandum, conspirationem et coniurationem continere contra libertatem et auctoritatem sedis apostolicae manifeste, ac alias detestabile prorsusque illicitum reputamus.

## CAP. III.

Constitutio amplissima, paene cunctas declarans basitationes, quae circa divi Francisci regulam contingere possunt; praesertim in fratres Minorum, quos Cordigeros vocant, illius regulae professores, sicut ad omnia evangelii consilia obligati. Et utrum aliquid proprium habere, et pecuniam recipere, legataeque sibi relicta accipere valeant, cum nullis aliis ambiguitatibus, hic luculentissime resolvit.

## Idem.

Exiit<sup>8</sup>, qui seminat, seminare<sup>9</sup> semen suum, de sinu patris in mundum, verbum scilicet humanitatis indutus Dei filius Iesus Christus, verbum evangelicum saturus in singulos probos et improbos, insipientes et ignorans, studiosos et desides, et iuxta Prophetam colonus futurus in terra, semen suum, doctrinam evangelicam, sine delectu<sup>4</sup> dispersit in omnes, qui, omnia tracturus ad se, omnes salvare venerat,

qui tandem se ipsum Deo Patri pro salute omnium in redemptionis humanae pretium immolavit. Licet autem<sup>1</sup> hoc semen, in singulos communicativa Dei caritate dispersum, aliud ceciderit secus viam, super corda scilicet daemones suggestionibus pervia, aliud supra petram, corda scilicet nulla fidei vomere penetrata, aliud inter spinas, corda scilicet hominum<sup>2</sup> divitiarum sollicitudinibus lacerata, et ideo unum pravis affectibus conculcatum, aliud aridum, quia gratiae carebat humore, reliquum vero legitur inordinatis sollicitudinibus suffocatum: aliud tamen iute cor et docile, terra bona, suscepit, hoc<sup>3</sup> et Minorum fratrum mitis et docilis in paupertate ac humilitate per alium Christi confessorum Franciscum radicata religio, qui, ex illo vero semine gemmans, germen illud per regulam sparsit in filios, quos sibi et Deo per suum ministerium in observatione<sup>7</sup> evangelii generavit. Isti sunt filii, qui, docente Iacobo<sup>8</sup>, verbum, aeternum Dei filium, insitum humanae naturae in horto virginalis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine suscepit. Hi sunt illius sanctae regulae professores, quae evangelico fundatur eloquio, vitae Christi roboratur exemplo fundatoris<sup>9</sup> militantis ecclesiae, Apostolorum eius sermonibus actibusque firmatur. Haec est apud Deum et Patrem munda et immaculata religio, quae, descendens a patre luminum, per eius filium exemplariter et verba-liter Apostolis tradita, et deinde<sup>10</sup> per Spiritum sanctum beato Francisco et eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Haec est, cui, attestante Paulo Apostolo<sup>11</sup>, nemo de cetero debet esse molestus, quam Christus stigmatibus suae passionis confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suae signis notabiliter insigniri. Sed nec sic contra fratres ipsos Minores et regulam hostis antiqui cessavit astutia, quin potius contra eos nitens supereminere zizaniam<sup>12</sup>, interdum aemulatores, agitatores invidia, iracundia et indiscreta inscitia<sup>13</sup>, concitavit, mordentes fratres, et eorum regulam quasi illicitam, inobservabilem et discriminosam caninis latratibus lacerantes, non attendentes hanc sanctam regulam, ut praedicitur, praeceptis ac monitis salutaribus institutam, apostolicis observationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices approbatam, et etiam<sup>14</sup> per sedem apostolicam confirmatam, tot divinis testimoniiis communitam, quae credibilis facta sunt nimis in tot sanctis viris, in observantia huius regulae agentibus<sup>15</sup> et inimentibus sine suis, quorum nonnullis sanctorum catalogo sedes eadem ex eorum vita et miraculis fecit adscribi. Ac novissime quasi diebus istis per pie memoriae Gregorium Papam nonum<sup>16</sup> praedecessorem nostrum approbatam esse, ex evidenti utilitate, quam de ipsa consequitur universalis ecclesia, in generali Lugdunensi concilio declaratur<sup>17</sup>. Nec nos minus attendimus, immo profundius cogitamus, sicut pensare debent subtilius ceteri catholicos fidei professores, quia<sup>18</sup> ipse Deus, ordinem praeditum et eius observatores inspiciens, sic eos ab insurgentibus in ipsos rancoribus salutaris subsidio<sup>19</sup> praeservavit,

insuper, quod adeo sacri canones huiusmodi criminum astutiam persequantur, quod praesumptores ipsorum non solum infames, sed a proprio gradu abiciendos esse decernunt, nec tantum<sup>28</sup> a te praesumptus excessus sub imputante praerituri alios ad similia praesumenda suo permisso inventare<sup>29</sup> exemplo, electionem eandem de te, ut praemittitur, celebratam, insidia exigente, cassandam diximus, cassantem irritam munitandam arbitrium nobis reservans expressim, praermissum processum contra te habitum vel ex tua grandis consideratione reatus per executionem iuris quoad gradum decanatus et alia beneficia tua exaggerando rigore vel pensata<sup>30</sup> tua praemissa humiliter confessione aliisque circumstantiis mansuetudine temperandi. Tu<sup>31</sup> vero humilitate debita cassationem reservationum huiusmodi acquiescens tibi postea curata statum et formam necnon praedicta decanatum et beneficia per nos sedis ap. misericorditer provideri cum instantia supplicasti et petisti. Licet ante processum cuius iustitiae censura suggesterit facultatem tamen ipsius duritiam quam admodum<sup>32</sup> facti qualitas provocat maxime, quam sicut praemittitur

arbitrium, quod vim alias clarae fame honestae conversationis et vitae ac praefatam confessionem tuam humiliter attententes ac considerantes attentus, quod maluit, sicut catholicum virum decet et ecclesiasticae personae congruit, veritatem confitendo in causa praedicta succumbere quam episcopalem cathedram cum remota conscientiae obtinere, tuis supplicationibus annuendo ponam omnem propter huiusmodi coniurationem et conspirationem debitam tibi de gratia speciali remissionis omnemque infamiam, et cuiusquam voci macula quam exinde travisti de potestatis plenitudine abolentes te integrum restitutum devotioni tuae volumus ut praemissis non obstantibus decanatum et beneficia licite ac libere possis sicut ante idem statutum poterat retinere, nec pro illo in ipsis decanatu et beneficiis vel alias tibi aliquod pari praedictum aut interponi possit obstatum misericorditer concedentes. Nulli ergo, etc.

Tit. XII. Cap. III. a) dat. *Sarum* XIX. Kal. Sept. A. H. (1279.) ap. *Sharaka Bullar. Francisc.* III, 404. — *Pott-hast* no. 21628.

28) defuncti nec antea: *ib.*

29) invitare: *ib.*

30) praenotata: *ib.*

31) *sepp. solennitudo existit in Hc, ubi verba: Licet... arbitrium omni*

Tit. XII. Cap. II. 1) praetera hab. A 2) impetratores: A 3) sub isto: A 4) eum in: A; aliquid in: C 5) et: AC<sup>6</sup> 6) Pontificis Romani: BCD<sup>7</sup> 7) adiecit: 30<sup>8</sup> 8) Cap. III. 1) *deest: ABEFG*; — in A *addit: Requiro ubi habes alibi cum regula* 2) *Luc. VIII, 3.* 3) differencia: *Sbor.* 4) tamen: *ib.*

5) hom.: *deest: ib.* 6) haec: *ib.* 7) observantia: *ib.* 8) *Iacob. I, 21.* 9) fundatorum: *Sbor.* 10) decumum: *ib.* 11) *Ap. deest: ib.; — Gal. VI, 17.* 12) zizaniam: *ib.* 13) iustitia: *ib.* 14) *et: deest: ib.* 15) degenibus: *ib.* 16) decumum: *ib. recte* 17) existit declaratum: *ib.* 18) quod: *ib.* 19) praedictum: *ib.*

quod ne ipsos fluctus tempestuosos allisit, nec animos in ordine ipso<sup>20</sup> degentium contraxit<sup>21</sup>, quin potius in vigore regulari concrescant, et amplius in suorum observantia mandatorum. Verumtamen, ut ordo praedictus, quibuslibet praesens infractibus, distincta et pura viget claritate, et, sicut<sup>22</sup> fratres eiusdem ordinis nuper in generali capitulo congregati provident, dilectis filijs generali et nonnullis alijs provincialibus eiusdem ordinis ministris, qui in capitulo ipso conveniant, in nostra praesentia constituitis, quum ad plenam observationem regulae eiusdem in vigore spiritus eorum fervere noscatur intentio: visum est nobis, ut mordacibus huiusmodi mordendi vias praeccluderemus<sup>23</sup>, aliqua, quae in ipsa regula videri poterant dubia, declarare, nonnulla, per praedecessores nostros etiam declarata, pleniori claritate dassetere, in aliquibus etiam regulam ipsam contingebat puritati eorundem conscientiae providere. Nos autem, qui a teneris annis ad ordinem ipsum affectus nostros exerimus in illis succedendo<sup>24</sup>, cum aliquibus eiusdem confessoris sociis, quibus eius vita et conversatio nota erat<sup>25</sup>, super ipsa regula et sancta ipsius beati Francisci intentione frequenter collatione tractavimus. Et tandem cardinalis, ac postmodum eiusdem ordinis per praedictam<sup>26</sup> sedem gubernator et<sup>27</sup> protector et corrector effecti, conditiones praedicti ordinis ex imminente nobis cura palpavimus in apostolatus officio, tam de ipsa intentione confessoris praedicti, quam de his, quae regulam ipsam et eius observantiam contingunt, ex<sup>28</sup> praesertim longa etiam experientia informati, nostros ad ordinem praedictum convertimus cogitatus, et tam ea, quae per eosdem praedecessores<sup>29</sup> approbata et declarata esse noscuntur, quam etiam<sup>30</sup> ipsam regulam et eam contingentia maturitate plena<sup>31</sup> discussimus, nonnulla in praesenti serie statuimus, declaravimus, certius approbavimus, approbata confirmavimus<sup>32</sup>, edidimus et concessimus, plura etiam ordinando serius<sup>33</sup> et clarius, quae infra scriptis articulis plenius exprimuntur. In primis, quia, sicut intelleximus, ab aliquibus haesitatur, an fratres eiusdem ordinis tam ad consilia quam ad praepcepta evangelii teneantur, tum quia in regulae praedictae principio habetur: „Regula et vita Minorum fratrum haec est: scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, et in castitate;” tum ex eo, quod in eadem regula continetur sic: „finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper et regulam observare;” tum etiam, quia in fine ipsius regulae continentur haec verba: „paupertatem, et humilitatem, ac sanctum evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promissimus, observemus;” licet felicis recordationis Gregorius Papa IX, praedecessor noster hunc articulum et nonnullos alios eiusdem regulae declaraverit, quia tamen eius declaratio propter aliquorum insurgentium in fratres et regulam inordinatos vel<sup>34</sup> mordaces insultus, et multorum postea emergentium casuum considerandos eventus, in aliquibus ipsa, in aliquibus simpliciter, et in multis etiam contentis in ipsa regula insufficienter videtur<sup>35</sup>; nos, obscuritatem ac insufficientiam huiusmodi praefatae<sup>36</sup> interpretationis declaratione amovere volentes, et cuiuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem de singulorum mentibus plenioris expositionis certitudine amputare, dicimus, quod, quum in principio regulae non absolute, sed cum quadam modificatione, seu specificatione ponatur: „Regula et vita Minorum fratrum haec est: scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, et in castitate;” quae tria eadem regula multum arte prosequitur, et nihilominus alia nonnulla subnectit praecipiendo, prohibendo, consulendo, monendo, hortando, et sub alijs verbis ad aliquem modorum reducibilibus praedictorum, de intentione regulae liquere valeat<sup>37</sup> apertius, ut illud, quod in professione quasi absolute subnecti videtur: „promittentes vitam istam semper et regulam observare;” et quod in fine subiungitur<sup>38</sup>: „et sanctum evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promissimus, observemus;” totum ad ipsius regulae modificationem, vel determinationem seu specificationem principium reducat, videlicet ad observantiam evangelii, ut praedicitur, per ipsam regulam in illis<sup>39</sup> tribus

modificationem, vel determinationem seu specificationem; quum non sit verisimile, ipsum<sup>40</sup> sanctum verbum, ab ipso semel cum quadam modificatione, vel determinatione seu specificatione prolatum, licet quasi subiunctorie repetitum, voluisse in sui<sup>41</sup> repetitione data sibi per eum modificationem<sup>42</sup> seu specificationem sine certa causa carere, et utriusque iuris argumenta nos doceant, ea, quae in principio ad medium et ad finem, illa vero, quae in medio, ad finem atque principium, et ea<sup>43</sup>, quae in fine, ad utrumque vel eorum alterum saepe referri. Et dato, quod absolute diceretur: „omnino promitto sanctum evangelium observare;” cum<sup>44</sup> professor huiusmodi intenderet se ad omnem<sup>45</sup> consiliorum observantiam obligare, (quod vix aut nunquam posset ad literam observare, propter quod talis promissio illa quaeque profitentis animum videretur); clare videtur, promissionem huiusmodi et<sup>46</sup> alium intellectum absque intentione promittentis non debere perstringi, nisi ut observantia evangelii sic<sup>47</sup>, sicut tradita reperitur a Christo, videlicet quod praepcepta ut praepcepta, et consilia ut consilia a promittentibus observentur. Quum intellectum etiam in eisdem verbis habuisse idem beatus Franciscus in serie sui processus in regula patenter ostendit, quum aliqua evangelica consilia indicat<sup>48</sup> ut consilia sub verbis monitionis, exhortationis et consilii, nonnulla vero sub prohibitione ac verbo praepcepti. Per quod patet, quod non fuit loquens intentio, quod fratres ex professione huiusmodi<sup>49</sup> regulae ad omnia consilia<sup>50</sup> sicut ad praepcepta evangelica tenerentur, sed solum ad illa consilia, quae in eadem regula praepceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus sententia expressa. Unde nos ad fratrum eiusdem ordinis conscientias plenarie serenandas declaravimus, quod ex professione eiusdem regulae fratres ipsi ad ea tantum evangelica observanda consilia sunt adstricti, quae in ipsa regula<sup>51</sup> praepceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus exprimuntur. Ad nonnulla vero alia<sup>52</sup> per evangelium data consilia eo magis secundum exigentiam sui status tenentur plus quam ceteri Christiani, quo per statum perfectionis, quem per professionem huiusmodi assumpserunt, se obtulerunt Domino holocaustum medullatum pro contemptum omnium inmundanorum. Ad omnia autem, quae in ipsa regula continentur, tam praepcepta, quam consilia, quam cetera, ex voto professionis huiusmodi non aliter tenentur, quam eo modo, quo in regula ipsa traduntur, ut scilicet teneantur ad eorum observantiam, quae in eadem regula ipsis sub verbis obligatoris indicuntur. Ceterorum vero observantiam, quae sub verbis monitionis, exhortationis, informatoris, et<sup>53</sup> instructoris, seu quibuscumque aliis continentur, eatenus magis concedit de bono et aequo eos prosequi, quod imitatores tanti patris effecti<sup>54</sup> Christi semitas elegerunt<sup>55</sup>. Porro, quam ipsa regula expresse contineat, quod fratres nihil sibi appropriate, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, sitque declaratum per eundem praedecessorem nostrum<sup>56</sup> Gregorium IX, et nonnullos alios, hoc servare<sup>57</sup> debere tam in speciali quam etiam in communi, quam sic arctam abdicionem yenenosis obtractionibus aliquorum insensata damnaverit<sup>58</sup> astutia; ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus kaceretur, dicimus, quod abdicatio proprietatis huiusmodi omnium rerum non<sup>59</sup> tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est et sancta, quam et Christus, viam perfectionis ostendens, verbo docuit et exemplo firmavit, quumque primi fundatores militantis ecclesiae, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte vivere, per doctrinae ac vitae exempla in eos<sup>60</sup> derivarunt. Nec his quisquam putet obistere, quod interdum dicitur, Christum loculos habuisse. Nam sic Iesus<sup>61</sup> Christus, cuius perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod, interdum infirmorum imperfectioribus condescendens, et viam perfectionis extolleret, et imperforatorum infirmas semitas non danneret, sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic et in nonnullis aliis infirma humanae carnis assumens, (prout evangelica testatur historia), non tantum carne, sed et<sup>62</sup> evangelica condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quod in suis operibus perfectus existens, in

Tit. XII. Cap. III. 20. ipso; *dest: th.* 21. consernavit; *th.* 22. sic  
 23. praeccluderent; *dest: th.* 24. succedendo; *th.* 25. conversatio; *th.*  
 26. praedictam; *th.* 27. et; *dest: th.* 28. ex; *th.* 29. informatus;  
 30. etiam; *th.* 31. plenam; *dest: th.* 32. confirmavimus;  
 33. et clarius; *th.* 34. inquit; *vel: th.* 35. videbatur; *th.* 36. per  
 eosdem; *th.* 37. videtur; *th.* 38. subiungitur; *th.* 39. ipsi; *th.*

*dest: th.* 40. sua; *th.* 41. add.; *vel determinatione; th.* 42. ea;  
 43. ad; *th.* 44. nisi; *th.* 45. omnium; *th.* 46. ad; *th.* 47. sic;  
 48. indicat; *th.* 49. consilia; *dest: th.* 50. rebus; *dest: th.*  
 51. illa; *dest: th.* 52. et instr.; *dest: th.* 53. est; *dest: th.* 54. add.;  
 55. artibus; *th.* 56. non; *dest: th.* 57. servari; *th.* 58. depravavit; *th.*  
 59. non; *dest: th.* 60. in ipsorum; *alveos; th.* 61. ipse; *th.* 62. et; *dest: th.*



nostris factus humilis, in propriis permansit<sup>62</sup> excelsus. Sic et summae caritatis dignatione ad actus quosdam nostrae imperfectioni conformes inducitur, quod a summae perfectionis rectitudine non curvatur. Egit namque Christus et docuit operam perfectionis, egit etiam<sup>63</sup> infirma, sicut interdum et<sup>64</sup> in fuga patet et loculis: sed utrumque perfectus existens, ut perfectis et imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat, qui tandem mori voluit pro utrisque. Nec quequam ex his insurgat errorem<sup>65</sup>, quod taliter propter Deum proprietatem omnium<sup>66</sup> abdicantes, tanquam homicidae sui vel tentatores Dei, vivendi discrimini se committant. Sic enim se ipsos committant<sup>67</sup> divinae providentiae in vivendo, ut viam non contemnant provisionis humanae: quin vel de his<sup>68</sup>, quae offeruntur liberaliter, vel de his, quae mendicantur humiliter, vel de his, quae conquiruntur pro laboribus, sustententur: qui triplex vivendi modus in regula providetur expresse. Profecto, si iuxta promissum Salvatoris nunquam deficiet fides ecclesiae: per consequens nec opera misericordiae subtrahentur, ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentiae cuiuslibet videtur esse sublata. Et quidem, ubi, (quod non est aliquatenus praesumendum,) haec cuncta deficerent, sicut nec ceteris, sic nec ipsis fratribus iure poli in extremae necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturae via, omnibus extrema necessitate detentis concessa, praeceditur, quum ab omni lege extrema necessitas sit exempta<sup>69</sup>, nec talem abdicatorem proprietatis omnium<sup>70</sup> renunciationem usus rerum cuiquam videatur inducere. Nam quum in rebus temporalibus sit consideranda praecipuum proprietatem, possessionem, usumfructum, ius utendi, et simplicem facti usum, et ultimo tantum necessario egeat, licet primis carere possit vite mortalium: nulla prorsus potest esse professio, quae a se usum necessariae sustentationis excludat. Verum concedens fuit ei professioni, quae sponte devotum Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium, et nec sibi concessurum necessario usu fore contentam. Rec per<sup>71</sup> hoc, quod proprietatem usus et rei cuiusque<sup>72</sup> dominium a se abdicasse videtur, simplicii usui omnis rei renunciasse<sup>73</sup> convincitur, qui, inquam, usus non iuris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum<sup>74</sup>, in utendo praebet utentibus nihil iuris, quin immo necessarium rerum tam ad vitae sustentationem quam ad officiorum sui status executionem, (excepto, quod de pecunia infra subiungitur,) moderatus usus, sed<sup>75</sup> secundum eorum regulam et veritatem omnimodam concessus est fratribus, quibus rebus fratres licite uti possent<sup>76</sup>, durante concedentis licentia, et iuxta id<sup>77</sup>, quod in praesenti serie continetur. Nec his obviare dignoscitur, quod civilis providentia in humanis rebus humane constituit, videlicet non posse usum vel usumfructum<sup>78</sup> a dominio perpetuo separari, quod<sup>79</sup>, ne dominium domini semper abcedente usu redderetur inutile, temporalem utilitatem tantum in constituendo propiciens ista decrevit. Retentio namque domini talium rerum, cum concessione usus facta pauperibus, non est infructuosa domino, quum sit meritoria ad aeterna et professioni pauperum opportuna; quae tanto sibi censetur utilis, quanto commutat temporalia pro aeternis. Profecto non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio, quin immo contrarium in ipsa<sup>80</sup> conscripsit, contrarium vivendo servavit, quum et ipse temporalibus ad necessitatem usus fuerit, et in pluribus locis in regula usum talem licere fratribus manifestet. Dicit namque in regula, quod<sup>81</sup> clerici faciant divinum officium, ex quo habere poterunt breviana, ex hoc patenter insinuat, quod fratres sui habituri essent usum breviarii et librorum, qui sunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque capitulo dicitur, quod ministri et custodes pro necessitatibus infirmorum et aliis fratribus induendi per amicos spirituales sollicitam curam gerant secundum loca et tempora et frigidam regionem, sicut eorum<sup>82</sup> necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quod de mercede laboris pro se et suis fratribus

corporis necessaria recipiant. In alio quoque capitulo continetur, quod fratres vadant pro elemosinis<sup>83</sup> confidenter. Habetur etiam in eadem regula, quod in praedicatione, quum<sup>84</sup> fratres faciunt, sint examinata et casta corum eloquia ad utilitatem et aedificationem populi, annunciando eis vita et virtutes, poenam et gloriam<sup>85</sup>. Sed constans est, quod haec praesupponunt<sup>86</sup> scientiam, scientia requirit studium, exercitium vero stulti convenienter haberi non potest sine usu librorum. Ex quibus omnibus satis claret, ex regula ad victum, vestitum, divinum cultum et sapientiae studium necessariam<sup>87</sup> rerum usum fratribus esse concessum. Patet itaque sane intelligentibus ex praedictis, regulam quoad abdicatorem huiusmodi non solum observabilem, possibilem et licitam, sed meritoriam et perfectam, et eo magis meritoriam, quo per ipsam professores ipsius magis a temporalibus propter Deum, sicut praedictur, elongantur. Ad haec quum fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi, et quum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur vel donatur, ea, si secus non exprimat, offerentis, concedentis vel donantis verisimiliter<sup>88</sup> credatur intentio, ut rem huiusmodi oblatam, concessam vel donatam perfecte concedat, donec<sup>89</sup> auferat, a se abdicat, ac in alios transferre cupiat propter Deum, nec sit persona, in quam loco Dei congruentius huiusmodi rei dominium tranferat, quam sedes praefata vel persona Romani Pontificis Christi vicarii, qui pater est omnium et fratrum Minorum nihilominus specialis: ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium, quum patri filius suo modo, servus domino, et monachus monasterio res sibi oblatas, concessas vel donatas acquirat: omnium utensilium et librorum, ac eorum mobilium praesentium et futurorum, quae et quorum usumfructum<sup>90</sup> scilicet ordinibus<sup>91</sup> vel fratribus ipsis licet habere, proprietatem et dominium, quod et<sup>92</sup> felices recordationis Innocentii Papa IV. praecessor noster fecisse dignoscitur, in nos et Romanam ecclesiam plene et libere pertinere hac praeterita constitutione in perpetuum valitura sancimus. Praeterea loca, empta de elemosinis diversis, et oblata seu concessa fratribus sub quacunque forma verborum, (licet fratres sibi cavere debeant, quod huiusmodi<sup>93</sup> verbis statui suo incompetentibus non utantur,) a diversis se pro indiviso possidentibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus, in quibus ipsi possidentes pro indiviso, seu certas partes habentes nihil sibi in oblatione seu concessione huiusmodi reservavit, similiter et<sup>94</sup> in ius et dominium ac proprietatem nostram et ecclesiae praedictae eadem auctoritate suscipimus. Loca vero seu domos, pro habitatione fratrum a singulari persona vel collegio, vel<sup>95</sup> ipsis fratribus ex integro concedenda seu etiam offerenda, si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit, perseverante tantum voluntate concedentis inhabitant, ac illa libere, praeter ecclesiam et oratoria ad ecclesiam destinata, et coemeterium, quae tam ad<sup>96</sup> praesentia quam ad<sup>97</sup> futura in ius et proprietatem nostram et praedictae Romanae ecclesiae simili modo et auctoritate recipimus, mutata concedentis voluntate ac ipsis fratribus patefacta dimittant. In quorum locorum dominio seu proprietate nihil nobis vel praefatae Romanae ecclesiae retinemus omnino: nisi ea specialiter de nostro seu ipsis Romanae ecclesiae recipiant assensu. Et si in eisdem locis reservaverit dominium sibi in concedendo concedens: praeter inhabitationem fratrum speciale<sup>98</sup> dominium in ius ecclesiae saepe dictae non transeat, sed potius plene liberum maneat<sup>99</sup> concedenti. Insuper nec utensilia, nec alia praeter eorum<sup>100</sup> usum ad necessitatem et officiorum sui status executionem<sup>101</sup>, (non enim omnium rerum usum habere debent, ut dictum est,) ad illum superfluitatem<sup>102</sup>, divitias seu copiam, quae derogat paupertati, vel ad<sup>103</sup> thesaurizationem, vel eo animo, ut ea distrahant sive vendant, recipiant, nec sub colore providentiae in futurum, nec alia occasione: quin immo in omnibus appareat in eis quod dominium omnimoda abdicatio et in usu necessitas. Hoc<sup>104</sup> autem secundum exigentiam personarum et locorum ministri et custodes simul et separatim in suis ad-

Tit. XII. Cap. III. 62) remansit: *ib.* 63) et: *ib.* 64) et: *ib.* 65) errone: *ib.* 66) omn: *ib.* 67) committunt: *ib.* 68) his: *ib.* 69) exceptat: *ib.* 70) omnimodo: *ib.* 71) propter: *ib.* 72) enauescunt: *ib.* 73) renunciatum esse: *ib.* 74) tantummodo: *ib.* 75) sed: *ib.* 76) possunt: *ib.* 77) id: *ib.* 78) non iuris: *ib.* 79) quae: *ib.* 80) ex: *ib.* 81) quod: *ib.* 82) cor: *ib.* 83) elemosinas: *ib.* 84) quam (fratr: *ib.* 85) glor:

eum brevitate sermonis: *ib.* 86) supponunt: *ib.* 87) necessariarum: *ib.* 88) verisimiliter fuisse: *ib.* 89) donec et offerat: *ib.* 90) usum facti: *ib.* 91) ordinat: *ib.* 92) etiam: *ib.* 93) in iura: *ib.* 94) et: *ib.* 95) vel: *ib.* 96) ad: *ib.* 97) ad: *ib.* 98) tale: *ib.* 99) maneat: *ib.* 100) quorum (praet: *ib.* 101) ad: *ib.* 102) add.: *ib.* 103) thesaurizationem: *ib.* 104) autem: *ib.* 105) add.: *ib.* 106) habere: *ib.* 107) sapiat: *ib.* 108) Haec: *ib.*

gratiam illam et istodis cum discretione disponant, et de illa ad ipsam personarum qualitas, temporum et locorum respectu, et nominale alie circumstantiae non esse aliter provideri requirunt: ista tamen sic sunt, quod semper in eis et eorum actibus perpetuas esse debent, prout ipsis ex eorum regula invenitur in scripturis. Ceterum quam in eadem regula sit sub precepto non prohibuit, nam fratres recipiant per se vel per alios pecuniam illi modo, idque fratres in perpetuum servare cupiant, et velit in eam necesse habeant implere, ne ipsorum puritas in huiusmodi observatione precepti maculetur in aliquo, et ne fratrum conscientiae illi solus a deis stimulentur, articulum istum propter detractionem morsus profundius, quam nostri predecessores fecerant, assumens, ad ipsam clarioribus determinationibus prosecutens, dicimus in primis, quod fratres ipsi a mutuis contrahendis abstineant, quia eis mutuum contrahere, ipsorum statum considerati, non licet. Possint tamen ipsi pro<sup>106</sup> necessitate faciendi, pro eorum necessitatibus, quae pro tempore occurrunt, cessantibus elemosynis, de quibus satisfieri commode tunc non possit, ultra cuiuslibet obligationis vinculum dicere, quod per elemosynas et alios usus suam ad solutionem huiusmodi faciendam intendunt<sup>107</sup> fideliter laborare. Quo casu procurrat a fratribus, quod ille, qui dabit elemosynam, per se vel per alium, non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo potius extra suam beneplacitum assumendum, huiusmodi satisfactionem fieri in totum vel in partem, prout sibi Dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non possit, vel quia<sup>108</sup> recessus eius imminet, aut quia, quibus hoc velit committere, notitiam in se habet fidelium personarum, seu quaeunque alia occasione vel causa declaratus et obnoxius, quod in illo regulae puritas infringitur, aut quod adhibet ipsorum observantia maculatur, si fratres ipsi aliter vel alioquin sibi curent dare notitiam, vel aliquos aliosque nomine aut etiam praesente, cui vel quibus, a elemosynam facenti placuit<sup>109</sup>, committi possit executio praedictarum, ad ipsas habeatur assensus super subrogationibus infra scriptis, ita tamen, quod penes ipsum dantem nihil mutuo, proprietate, ac possessione ipsius pecuniae, cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam semper usque ad conversionem ipsius in deputatam, plene libere ac integre remaneat. In ipsa pecunia nihil omnino interest fratribus habere, nec administrationem seu dispensationem, nec contra personam nominatam vel non nominatam ab eis, cuiusque conditionis existat, in iudicio vel extra actionem, persecutionem<sup>110</sup> aut aliquid aliud intentent<sup>111</sup>, qualiterunque persona praedicta in commissis non habet<sup>112</sup> se habeat. Licet tamen fratribus suas ne cessitates imminere, ac spernere vel exponere personam praedictae, ac eam regere, quod solvat. Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quod non liber in re commissa se habeat, et animae suae salutem in commissa sibi executione provideat, ita tamen<sup>113</sup> quod ab ipsa eisdem penes in administratione, seu dispensatione, et in praedicta tam personam ac tione seu<sup>114</sup> persecutione, et pro arbitrio est, fratres abstineant omni modo. Si vero personam in commissis nominatam vel non nominatam a fratribus, quo minus per se possit exsequi quod praedictum contingat per absentiam, imminatam, voluntatem seu bonam distantiam, ad quae ipse nollet ac cedere, in quibus esset solutio<sup>115</sup> seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediri licet fratribus cum conscientiae puritate etiam<sup>116</sup> aliam personam sibi quamdam ad praemissa in commendam et alias, si ad primam dantem non possit vel cogit<sup>117</sup> habere recusatam, omni ista persona facere, si ut supra proxime declaravimus<sup>118</sup> eis licere, cum prima<sup>119</sup>. Deam etiam personarum nihil-terum per viam subrogationis, et dictum est, committis et generalis videtur posse in praedictorum executione sufficere, quum praedicta in ista tota praesentatur posse cederet expediri. Si tamen<sup>120</sup> ad interdictum dicitur est, propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio faciendi, et conditiones seu circum-

stantias alias casus emergeret, in quo videretur plurium personarum subrogandarum ministerium opportunum: licet ipsis fratribus in hoc casu iuxta negotii qualitatem, (servato modo praedicto, plures personas assumere, nominare seu praesentare ad istud ministerium exsequendum. Et quia oportet et expediri fratrum necessitatibus, non solum illis<sup>121</sup>, pro quibus iam esset solutio seu satisfactio faciendi, (ad superius<sup>122</sup> proxime dictum est), sed etiam<sup>123</sup> imminutibus, sive tales necessitates ingruentes imminant, quae brevi tempore expelli valeant, sive tales, si dicitur paucae comparative, quorum provisio ex<sup>124</sup> sui conditione necessario tractum temporis habet<sup>125</sup>, ut in libris scribendis, ecclesiis seu aedificis ad usum habitationis ipsorum<sup>126</sup> construendis, libris et panis in locis remotis emendis, et aliis similibus, si quae occurrerit, cum moderamine supra dicto salubriter provideri: sic<sup>127</sup> in istis necessitatibus clare distinguimus, sic in eis fratres posse tute et salva<sup>128</sup> conscientia procedere declaramus, videlicet ut<sup>129</sup> ingruenti vel imminenti necessitate, quae<sup>130</sup> brevi tempore, vel quae interdum ex aliquibus circumstantiis non sic brevi, (ut supra in proximo casu dictum est), valeat expediri, tam quoad dantem elemosynam, quam quoad nominatum vel substitutum in omnibus et per omnia, sicut in articulo solutionis pro necessitatibus praeteritis faciendae supra proxime declaravimus,<sup>131</sup> procedatur. In ea vero necessitate, quantumcumque praesentialiter ingruenti, quae tamen ex<sup>132</sup> qualitate sui, (ut praedictum, tractum temporis habet annexum, quia in eo casu verisimile est, quod tum<sup>133</sup> ratione distantiae locorum, quae<sup>134</sup> expedito necessitatis ipsius ex sui conditione requirerit, tum<sup>135</sup> etiam circumstantiarum ipsius necessitatis ratione pensata frequentius casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis huiusmodi oporteret, quod per diversam manus et personas transiret pecunia necessitati huiusmodi deputata, quarum omnium personarum impossibile quasi esset, dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, et tertium etiam ab ipso substitutum, (si casus talis accideret), postea subrogatum, habere notitiam: declaramus et dicimus, quod in hoc articulo, praeter dictos duos modos in necessitatibus praeteritis et ingruentibus, quae possint brevi tempore, vel interdum non brevi, (ut supra exprimitur), expediri, ut praediximus, observandos, ad observandam<sup>136</sup> ipsius regulae ac professorum eius omnimodam puritatem. Quodsi praesto sit elemosynae huiusmodi clarior, vel eius manus, qui possit hoc facere et<sup>137</sup> velit: expresse illi praedicator<sup>138</sup> a fratribus, quod sibi placuit, ut, (dominio talis pecuniae cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam penes ipsum semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam libere remanente, ut in aliis duobus casibus superius dictum est,) pro quorumcumque manus pecunia seu elemosyna ipsa tractetur, sive personas ab eo<sup>139</sup> vel a fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac autoritate procedat: quo assensum suum praebente praedictis<sup>140</sup>, secure fratres reempta vel acquisita de illa pecunia per quencunque iuxta modum adnotatum superius uti possint. Ad maiorem autem praedictorum omnium claritatem hac in perpetuum vultura provisionis serie declaramus, quod fratres, praefatis modis, ut praedictum, circa pecuniam in supportandis eorum praeteritis et ingruentibus necessitatibus observatis, non intellegant nec dici possint<sup>141</sup> per se vel per interpositam personam pecuniam recipere contra regulam vel professionis sui ordinis puritatem, quum manifeste pateat ex praemissis<sup>142</sup>, ipsos fratres non solum a receptione, proprietate, dominio seu usu ipsius pecuniae, verum etiam a contractione quolibet ipsius, et ab ea pecunia<sup>143</sup> penitus alienos. In eo vero casu, quando, antequam ipsa pecunia<sup>144</sup> in licitum rei habenda vel utendae commercium sit conversata, concedentem pecuniam non contigerit, si concedens in concedendo dixerit vel expresserit, quod persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, qui quid de ipso concedente vivendo vel moriendo contingeret, sive concedens huiusmodi heredem reliquerit sive

106. cap. III. 106. ab. vel. fratres. ib. 107. pro. de. c. ib. 108. quod. ib. 109. pro. quod. ib. 110. pro. ib. 111. in. de. ib. 112. iuris. ib. 113. tunc. ib. 114. pro. contra. ib. 115. sol. fa. bona. vel. cor. a. bono. ib. 116. quomodo. ad. ut. ib. 117. non. est. ib. 118. de. c. ib. 119. cum. prima. d. c. ib. 120. tam. in. ordi. ib. 121. ib. ib. ib. 122. supra. ib. 123. et. ib. 124. ex. c.

125. habeat. ib. 126. eorum. ib. 127. sicut. ib. 128. sanar. ib. 129. ut. in. ib. 130. quam. vel. quam. ib. 131. ob. ib. 132. ex. de. ib. 133. tunc. ib. 134. tunc. ib. 135. tunc. ib. 136. tunc. ib. 137. per. ib. 138. tunc. ib. 139. tunc. ib. 140. tunc. ib. 141. tunc. ib. 142. tunc. ib. 143. tunc. ib. 144. tunc. ib. 145. tunc. ib.

non, possint fratres ad personam deputatum, (non obstante concedentis morte vel heredis contradicione,) pro ipsa<sup>145</sup> pecunia expendenda recurrere, sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia vero puritatem ipsius ordinis intima cordis affectione zelamus, quum in praedictis casibus ad determinatam necessitatem, (ut praedicitur,) per aliquem pecuniam concedi contigerit: concedens pecuniam rogari possit a fratribus, quod, si quid de pecunia ipsa, (habita necessitate determinata) supererit, consentiat ipsae concedens, quod residuum praefatae pecuniae in res alias pro aliis ipsorum fratrum praedictis necessitatibus convertatur: quo non consentiente praedictis, ipsum residuum, si quod fuerit, restituitur eidem. Caveant tamen fratres, quod sollicite se coaptent, ut non plus scienter concedi consentiant, quam verisimiliter aestimari possit, rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur, valituram. Et quia<sup>146</sup> praedictorum seriosa expositione a dante vel recipiente<sup>147</sup> de facili possit<sup>148</sup> errari, ut clarius utilitatem dantium, puritati ordinis, simplicitati aliorum simplicium, saluti animarum hinc inde securius consulatur: intellectum illum, qui satis in hoc casu a sane intelligente percipitur, praesentis ac in aeternum valiturae constitutionis serie lucidamus<sup>149</sup>, volentes illum ad communem deduci notitiam, videbret quod semper, quando pecunia fratribus ipsis mittitur vel offertur, (nisi expresse per mittentem vel offerentem aliud exprimat), praedictis modis prorsus obligata<sup>150</sup> intelligatur et missa. Non enim verisimile est, aliquem cleemosynae suae sine expressione modum illum<sup>151</sup> praefigere, per quem et donans merito, vel illi, quorum necessitatibus intendit per donum huiusmodi provideri<sup>152</sup>, vel effectu doni vel suae conscientiae puritate fraudetur. Ad haec, quia fratribus ipsis interdum in ultimis voluntatibus sub diversis modis nonnulla legantur, nec expresse, quid de his agendum sit, in regula vel praedecessorum nostrorum declarationibus continetur: ne in ipsis dubitari contingat in posterum, providendo legantibus et fratrum conscientias praecavendo declaramus, ordinamus et dicimus, quod, si testator modum, secundum quem fratribus, (eorum conditione inspecta,) recipere non liceret, exprimat in legando, ut si legaret fratribus vineam vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo servaret, a tali legato et eius receptione per omnem modum fratres abstantent. Si vero modum licitum fratribus in legando testator expresserit, ut, si diceret: „lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam et similia ad hoc, quod per certam personam vel personas idoneas distrabantur, et pecunia, de rebus ipsis accepta, in aedificia vel alia fratrum necessaria convertatur<sup>153</sup>“ aut in legando similibus modis vel verbis utatur: in hoc casu illud in omnibus et per omnia, (consideratis eorum necessitatibus et moderaminibus supra dictis,) quantum ad fratres servari decernimus, quod per nos est superius in concessis pecuniarum cleemosynis declaratum. Ad quae legata solvenda tamen heredes testatorum quam executores se liberales exhibeant<sup>154</sup>, et etiam praelati et saeculares, quibus de iure vel<sup>155</sup> consuetudine provisio ista competet, quum expedierit, se ex officio suo promptos exhibeant ad pias voluntates deficientium adimplendas. Nam et nos etiam per modos licitos et fratrum regulae congruis intendimus providere, quod<sup>156</sup> heredum cupiditas legitimis icibus feriat, ne<sup>157</sup> pia defunctorum destituantur intentio, ac ipsi fratres pauperes opportunitis auxiliis non fraudentur. Si vero fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legatur: in hoc legato, sic indeterminate relicto, in omnibus et per omnia intelligi ac servari volumus et in perpetuum praesenti constitutione iubemus, quod supra in pecunia seu cleemosyna, fratribus indeterminate oblata vel missa volumus ac expressimus observari, videlicet, ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relicta, ita, quod nec legans merito, nec fratres ipsi effectu relicti fraudentur. Quia<sup>158</sup> vero libros et alia mobilia, quibus tam ordo quam fratres utantur, quorum<sup>159</sup> dominium, (quum non sint domini aliorum,) ad praefatam ecclesiam specialiter spectare dignoscitur<sup>160</sup>, interdum contingit seu expedit vendi vel etiam commutari: fratrum utilitatibus et<sup>161</sup> eorum con-

scientiis providere volentes, eadem auctoritate concedimus, ut commutato talium rerum, et ad eas res, quarum usum fratribus licet habere, de generalium<sup>162</sup> et provincialium ministrorum in suis administrationibus coniunctum vel divisim auctoritate procedat, quibus etiam de dispositione usus talium rerum concedimus ordinare. Si vero res huiusmodi aestimato pretio vendi contingat, quum fratribus ipsis per se vel per alium recipere pecuniam, regula prohibente non liceat: ordinamus et volumus, quod talis pecunia seu pretium recipiatur et expendatur in rem licitam, cuius usum fratribus licet habere, per procuratorem, a praefata sede vel a cardinali gubernationem pro ipsam sedem gerente eiusdem ordinis deputandum, iuxta modum in superioribus necessitatibus praeteritis et ingruentibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus vel parum valentibus liceat ex praesenti nostra concessione fratribus (pietatis seu devotionis intuitu, vel pro<sup>163</sup> alia honesta et rationabili causa,) obtenta super hoc prius superiorum suorum licentia, iuxta quod inter fratres in generali vel in<sup>164</sup> provincialibus capitulis tam de ipsis rebus vilibus seu parum valentibus et earum valore, quam praefata licentia, scilicet, a quibus et qualiter sit habenda, existerit ordinatum, intra et extra ordinem alius elargiri. Licet autem contineatur in regula, quod fratres habeant unam tunicam cum capitulo, et aliam sine capitulo, et videri possit illa fuisse instituentis intentio, quod necessitate cessante pluribus non utantur: declaramus, quod possint fratres de licentia ministrorum et custodum coniunctum et divisim in administrationibus sibi commissis, quum eis videbitur, (pensatis necessitatibus et aliis circumstantiis, quae secundum Deum et regulam attendendae videntur,) uti pluribus, nec per hoc videantur a regula deviare, quum etiam in ipsa dicatur expresse, quod ministri et custodes de infirmorum necessitatibus et fratribus iuduendis sollicitam curam gerant secundum loca et tempora et frigiditas regiones. Et quamquam praedicta regula contineat, quod de fratribus iuduendis et necessitatibus infirmorum ministri tantum et custodes sollicitam curam gerant, et dictio illa: „tantum“ adeo<sup>165</sup> ministros et custodes in hac cura perstringere videatur<sup>166</sup>, quod ab ea ceteros prima facie excludat<sup>167</sup>: quia tamen sollicite considerare nos convenit et tempus regulae institutae, quod fratres isti<sup>168</sup> ad comparationem praesentem numero pauci erant, et forsani ministri et<sup>169</sup> custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere, ac nihilominus multiplicationes fratrum et moderni temporis qualitate, nec sit verisimile, beatum Franciscum institutorem regulae vel ipsis ministris et custodibus impossibilitatis iugum voluisse praefigere, vel ex ipsis impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus vel carere: concedimus, quod ipsi ministri et custodes possint per alios huiusmodi<sup>170</sup> curae sollicitudinem exercere. Debent etiam et alii fratres curam huiusmodi<sup>171</sup>, quae praefatis ministris et custodibus praecipue incumbit ex hac<sup>172</sup> regula, quum sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quod fratribus, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter et devote, ita, quod, excluso otio animae inimico, sanctae orationis et devotionis spiritum non extinguant. Quia vero ex verbo isto fratres ipsos<sup>173</sup> de otiositate vitae et de regulae transgressione improbe notare interdum hactenus aliqui sunt conati: nos, morsus huiusmodi nefarios reprimentes, declaramus, quod, consideratis verbis praedictis et forma seu modo loquendi, sub quibus fratres ad huiusmodi exercitium inducuntur, non videtur ea fuisse intentio, quod vacantes studio vel divinis officiis et ministeriis exsequendis manuali labori seu operationi subicerent, vel ad hoc llos arcarent, quum exemplo Christi et multorum sanctorum Patrum labor iste spiritualis tanto illi praeponderet, quanto quae sunt animae corporalia praefertur. Ad alios vero, qui se in praedictis spiritualibus operibus non exercent, nisi tales aliorum fratrum licitis servitiis occupentur, (ne otiose vivant, verba praedicta declaramus extendi, nisi et tales tam excellentes et notabiles contemplationis et orationis existenter, quod merito propter hoc non essent a tanto<sup>174</sup> pro huiusmodi exercitio subtrahendi. Fratres enim quumque<sup>175</sup> studio vel divinis ministeriis non vacantes, sed aliorum fratrum studio vel aliis

TIT. XII. Cap. III. 145) illa: *ib.* 146) quia in: *ib.* 147) vel a: *ib.* 148) posset: *ib.* 149) inciduntur: *ib.* 150) oblata: *ib.* 151) modum vellet: *ib.* 152) providere: *ib.* 153) convertantur: *ib.* 154) exhib. quum prael. et etiam: *ib.* 155) vel det: *ib.* 156) quod et: *ib.* 157) nec: *ib.* 158) dominium librorum et aliorum mobilium: *ib.* 159) quae tamen (quor.

dom.: *deest:* *ib.* 160) dign. quae libros et mobilia: *ib.* 161) vel: *ib.* 162) generalis: *ib.* 163) pso: *deest:* *ib.* 164) in: *deest:* *ib.* 165) sic: *ib.* 166) vid.: *deest:* *ib.* 167) excludere videatur: *ib.* 168) ipsi: *ib.* 169) nec: *ib.* 170) huius: *ib.* 171) huius: *ib.* 172) hact. *deest:* *ib.* 173) ips.: *deest:* *ib.* 174) homo et pio exerc.: *ib.* 175) quantumque: *ib.*

etiam ad omnes et monasteria vacantium servitiis inherentes et ad servitiis eisdem cum ipsis, quibus servitiis, etiam inmerentur, quod adstruitur illa aequa lege<sup>172</sup>, qua dicitur: spargitur ille David<sup>173</sup> iuste de re vivit, videlicet quod ad gratiam ad praetium et remanentium ad servitium non potest acquiritur. Verum quia expresse continetur in regula, quod fratres non praecedunt in episcopatu alienius episcopi, quam ab eo illis fuerit contraditum: nos, in hoc et ceteris regulae, et nihilominus auctoritatem apostolicae plenitudinis conservantes, dilectimus, quod praedictum verbum ad hieram, sicut regula ipsa protulit, observetur, nisi per sedem apostolicam circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, nec etiam ordinetur. Id quia in eodem capitulo regulae immediate subiungitur, quod nullus fratrum populo penitus<sup>174</sup> audeat praedicare, nisi a ministro generali fuerit examinatus et etiam approbatus, ac<sup>175</sup> ab eo praedicationis officium sibi sit<sup>176</sup> concessum: nos, et statim praeteritum ipsius ordinis in paucitate sui, et modernum in ampliato fratum numero, ac utilitate animarum, ut concederet, advertentes, eandem, nedium generalem<sup>177</sup> examinare et approbare fratres praedicatorum in populo, ac illis con cedere licentiam praedicandi, quatenus personae idoneitate et praedicationis officium licentia ipsa respicietur, prout in regula continetur, verum etiam provincialibus ministris hoc possunt in capitulis provincialibus cum definitibus, quod etiam hodie observari dicitur et in fratribus privilegiis contineri: quam quidem licentiam praefati ministri revocare et<sup>178</sup> suspendere valeant et arcere, sicut et quando illi eis videbitur expedire. Sed quoniam in desideriis nostris hoc geritur, ut ad Dei gloriam salus proficiat animarum, ac dicto<sup>179</sup> ordine, per quem iugiter ad amorem divinum affectio Christianae religionis accenditur, meritum<sup>180</sup> et numerus ageatur: concedimus et praesenti statuto firmamus, licere non solum generali, sed etiam provincialibus ministris personas fideles a saculo in fratres recipere, quae ministrorum provincialium licentia per ipsum generalem, sicut expedire viderit, possit arctari. Vicarij vero provincialium ministrorum, ex officio vicariae licentiam hanc sibi noverint interdiciam, nisi per ministros eisdem, quibus hoc posse committere vicariis et aliis licere decernimus, hoc ipsis vicariis specialiter committatur. Caveant tamen ipsi provinciales, quod hoc non indiscrete, non passim, sed sic considerate committant, ut<sup>181</sup> illos, quibus hoc committi contingerit, fidelebus consiliis faveant, quod<sup>182</sup> omnia discrete procedant. Nec indifferenter omnes admittantur ad ordinem, sed illi tantum, qui, suffragantibus eis literatur, idoneitate vel aliis circumstantiis, possunt utiles esse ordini, siveque per vitae meritum, ac<sup>183</sup> aliis proficere per exemplum. Insuper dubitantibus fratribus praedicti ordinis, in pro eo, quod in regula dicitur, ut, de eisdem generali ministro, a provincialibus ministris, et custodiis in capitulo pentecostes fiat electio praecessoris, omnium custodium multitudinem oporteat ad generale capitulum convenire, aut<sup>184</sup>, ut omnia cum maiori tranquillitate tractentur, sufficere possit, ut aliqui de singulis provincialibus, qui vocem habeant ab eorum, intersint, taliter respondentes, ut, si hoc et singularium provincialium custodes, qui ex se constitunt, quem cum suis provinciali ministro pro se ipsos ad capitulum dantur, voces aut<sup>185</sup> vices suas committentes eadem. Quod etiam constituerunt per se ipsos, statim in huiusmodi duximus approbandum, quod idem praedecessor noster<sup>186</sup> Gregorius IX, in casu huiusmodi dicitur respondisse. Denique, quia continetur in regula supra dicta, quod fratres non ingrediantur monasteria monacharum, propter illis, quibus a sede praedicta<sup>187</sup> concessa fuerit licentia specialis: quamquam hoc de monasteriis pauperum, et fratrum in luserum fratres attentius intelligendum esse crediderunt, quoniam eorum sedes praefata omnem habeat specialitatem, et intellectus huiusmodi per constitutionem quandam, quae prope regulae datae, vivente adhuc B. Francisco, per provinciales ministros fuisse creditur in generali capitulo approbata: sed ad fratres certitiam nihilominus postulaverunt<sup>188</sup>, an hoc de omnibus generaliter, quam regula nullum ex parte, et de illis solum<sup>189</sup> monasteris monialium praedictam liceat intelligi. Nos utique generaliter id esse

prohibitum de quarumlibet coenobis monialium respondens, et nomine monasterii volumus<sup>190</sup> claustrum, domos et officinas interiores intelligi, pro eo, quod ad alia loca, ubi homines saeculares conveniunt, possunt fratres illi<sup>191</sup> ubi praedicationis vel elemosinae petendae accedere, iis<sup>192</sup>, quibus id a superioribus suis pro sua fuerit maturitate vel idoneitate concessum, exceptis<sup>193</sup>, seu pro praedictarum monasteris in luserum, ad quae nulli datur accedendi facultas sine sedis eisdem licentia specialis, quod etiam ipsum<sup>194</sup> idem praedecessor noster<sup>195</sup> Gregorius IX, in eo casu dicitur respondisse. Ceterum sanctae memoriae confessor Christi Franciscus mandasse<sup>196</sup> dicitur circa ultimum vitae suae, (cuius mandatum ipsius dicitur testamentum,) quod verba ipsius regulae non glossentur, et, (ut verbis utamur eisdem<sup>197</sup>), quod sic vel sic intelligi debeat<sup>198</sup>, non dicitur, adiciens quod fratres nullo modo literas aliquas ab apostolica sede petant, et alia<sup>199</sup> quaedam interserens, quae non possent sine multa difficultate servari, propter quod fratres haesitantes, an tenerentur ad observantiam testamenti praedicti, dubitationem huiusmodi per eundem praedecessorem nostrum<sup>200</sup> Gregorium IX, petentur de ipsorum conscientis amoveri, qui, (sicut asseritur,) attendens periculum animarum, et difficultates, quas propter hoc possent incurrere, dubitatem de ipsorum conscientis<sup>201</sup> amovendo, dixit, fratres ipsos ad ipsius mandati observantiam non teneri, quod sine consensu fratrum, et maxime ministrorum, quos universos tangebat, obligare nequivit, nec successorum suum quomodolibet obligavit, quoniam non habet impetium par in parem. Nos autem circa praesentem articulum nihil duximus innovandum. Ad hoc<sup>202</sup> a nonnullis praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus circa declarationem ipsius regulae et ipsam regulam<sup>203</sup> contingitiam diversas literas intelleximus emanasse. Sed nec per hoc mordacium praedictorum contra regulam ipsam et fratres quievit insultus, nec per ipsas literas statui fratrum providere<sup>204</sup> in multis, in quibus de novo vel aliter necessario providendum esse multorum postea casuum contingendum experientia indicavit. Nos itaque, nec literarum huiusmodi et praesentis constitutionis diversitas vel intellectus adversitas in praedictorum observatione fratrum animos perturbaret, et ut plenius, clarius et certius eorum statui et observantiae praedictae regulae consulatur in omnibus et singulis illis articulis, quos constitutio ipsa continet, quamquam ipsi vel eorum aliqui contineantur in aliis literis apostolicis supra dictis: hanc nostram constitutionem, declarationem seu ordinationem tantum a fratribus ipsis praecise ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus observandam. Quum igitur ex praedictis et aliis, per nos cum multa maturitate discussis, regula ipsa licita, sancta, perfecta et observabilis, nec ulli patens discrimini evidenter appareat: illa<sup>205</sup> et omnia supra scripta per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata etiam et supplicata, de apostolicae potestatis plenitudine approbamus, confirmamus et volumus existere perpetuae firmitatis, in virtute obedientiae districtae praecipientes, quod haec constitutio sicut ceterae constitutiones vel decretae epistolae legatur in scholis. Et quia sub colore huiusmodi contra fratres ipsos et regulam in legendo, exponendo atque glossando possent dirum<sup>206</sup> virus suae iniquitatis effundere, ac ipsius<sup>207</sup> constitutionis intellectum ipsum in<sup>208</sup> diversas et adversas sententias producentes suis adventionibus depravare, et opinionum diversitas ac distortio<sup>209</sup> intellectus multorum pios animos posset involvere, et a religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda perversitas cogit nos viam ipsam ad praedicta praeculudere, et certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus praefinire. Itaque sub poena excommunicationis et privationis officii ac beneficii districtae praecipimus, ut praesens constitutio, quoniam ipsa legi contingerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam, concordantiae, contrarietates seu diversae vel<sup>210</sup> adversae opinionis a lectoribus seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossae non fiant, nisi forsitan, per quos verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam vel intelligibilis exponatur. Nec intellectus ipsius per legentem

<sup>172</sup> Mt. Cap. III. v. 12. tunc, ... servit; *dest.* th. 177. lego sancti; *dest.* th. 178. l. Reg. ad. 179. ponit; *dest.* th. 180. et; *th.* 181. et; <sup>173</sup> 12. quod non in generali; *th.* 182. nec; *th.* 181. dicitur; <sup>174</sup> 17. nec; *th.* 182. dicitur; *th.* 186. dicitur; *th.* 187. quod; *th.* 188. nec; *th.* 189. nec; *th.* 190. nec; *th.* 191. nec; *th.* 192. super; <sup>179</sup> 13. ad; *th.* 141. solis illi; *dest.* th. 150. volu;

mus; *th.* 196. illi; *th.* 197. iis; *dest.* th. 198. exo, semper prodi; *th.* 199. ipse; *th.* 200. nost; *dest.* th. 201. fratris mand.; *th.* 202. eiusdem; *th.* 203. debeat; *th.* 204. aliqua; *th.* 205. nostr.; *dest.* th. 206. cordibus; *th.* 207. haec; *th.* 208. reg. cum; *th.* 209. providetur; *th.* 210. illi; *th.* 211. ita; *dest.* th. 212. ipse; *dest.* th. 213. ita; *dest.* th. 214. disto; *th.* 215. et; *th.*

depravetur in aliquo, seu distorqueatur ad aliud, quam litera ipsa sonat. Et ne secundum<sup>240</sup> praedicta contra detractores huiusmodi oporteat ulterius laborare: universis ac singulis cuiuscunque praecminentiae, conditionis aut status, districte praecipimus, ne contra praedictam regulam et statum fratrum praedictorum, seu contra praemissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta<sup>241</sup>, declarata, suppleta, approbata, et etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, praedicent, seu prave loquantur publice vel occulte. Sed si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerit, ad<sup>242</sup> culmen praedictae sedis apostolicae deducatur, ut ex auctoritate apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui soli concessum est in his statuta concedere<sup>243</sup> et edita<sup>240</sup> declarare. Glossantes vero in scriptis constitutionem ipsam aliter, quam eo modo, quem<sup>244</sup> diximus, doctores vero<sup>242</sup> insuper et lectores, dum docent in publico, ex certa scientia et deliberate intellectum constitutionis huiusmodi depravantes, facientes quoque commentum, scripturas seu libellos, ac<sup>245</sup> ex certa scientia et deliberate determinantes in scholis, seu praedicantes contra praedicta, vel aliqua seu aliquod praedictorum, non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis aut literis apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis vel saecularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, quae nolumus aliquibus in praemissis quomodolibet suffragari,) excommunicationis sententiae, quam nunc in ipsos proferimus, se noverint subiacere, a qua per neminem nisi per Romanum Pontificem possint absolvi. Insuper tam istos, contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quam alios, (si qui fuerint,) contra praemissa vel eorum aliquod venientes, ad<sup>244</sup> sedis memoratae volumus deduci notitiam, ut, quos provixus modus acquirit non arceat a vetitis, compescat rigor apostolicae ultionis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, ordinationis, concessionis, dispositionis, approbationis, confirmationis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Siriani<sup>245</sup> XVIII. Kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

## CAP. IV.

Exemptis cellis alicuius monasterii, quod appellatio cellae significet, licet ostendit. Ioann. Andr.

## Bonifacius VIII.

Privilegium monasterio tuo concessum, ut monachi sive fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibus habitantibus ab alio quam a Papa vel eius legato excommunicari aut<sup>1</sup> suspendi, vel ipsae cellae interdictio supponi non possint<sup>2</sup>, non<sup>3</sup> fratres in prioratibus, ecclesiis seu capellis eiusdem monasterii commorantes, aut ipsos prioratus, ecclesias vel capellas ab ordinariorum iurisdictione in aliquo<sup>4</sup>, sed residentes tantum in cellis, et cellas ipsas, (hoc est loca secreta et solitaria, quae ab hominum separata convicta sunt ad contemplandum et Deo vacandum specialiter deputata,) defendat.

## CAP. V.

Privilegiato aliquo, ut possit conferre beneficia clericorum suorum, quid appellatio clericorum suorum designet, ostendit. Ioann. Andr.

## Idem.

Sicut nobis significare curasti, tibi gratiose concessimus, ut beneficia clericorum tuorum cedentium vel decedentium possis conferre, quodque iidem clerici praebendarum suarum fructus percipiant, ac si in suis ecclesiis personaliter residerent. Verum quia dubitas, qui clericorum tuorum appellatione debeant contineri: brevi respondens oraculo<sup>1</sup>, quod illos in his et similibus casibus tuos volumus intelligi clericos, qui per te non quaesiti propterea, vel recepti, sine fraude et<sup>2</sup> fictione qualibet vere tui clerici familiares existunt, et in tuis expensis continue domestici commensales, etiamsi quos<sup>3</sup>\* ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abesse contingat.

## DE REGULIS IURIS.

## Bonifacius VIII.

## Regula I.

Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri.

Idem. Regula II.

Possessor malae fidei ullo tempore non praescribit.

Idem. Reg. III.

Sine possessione praescriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur, nisi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Idem. Reg. VII.

Privilegium personale personam sequitur, et exstinguitur cum persona.

Idem. Reg. VIII.

Semel malus semper praesumitur esse malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum quis habere non potest quod ipsius nomine non est gestum.

Idem. Reg. X.

Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Quum sunt<sup>1</sup> partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.

Idem. Reg. XII.

In iudicis non est acceptio personarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti, non iuris, excusatur.

Idem. Reg. XIV.

Quum quis in ius succedit alterius: iustam ignorantiae causam censetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia restringi, et favores convenit ampliari.

Idem. Reg. XVI.

Decet concessum a principe beneficium esse mansurum.

Idem. Reg. XVII.

Indultum a iure beneficium non est alicui auferendum.

Idem. Reg. XVIII.

Non firmatur tractu temporis quod de iure ab initio non subsistit.

Idem. Reg. XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quae ad eum non pertinet, se immiscet.

Idem. Reg. XX.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

Idem. Reg. XXI.

Quod semel placuit amplius displicere non potest.

Idem. Reg. XXII.

Non debet aliquis alterius odio praegravari.

Idem. Reg. XXIII.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

Idem. Reg. XXIV.

Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, quum habeat parere necesse.

Idem. Reg. XXV.

Mora sua cuilibet est nociva.

Idem. Reg. XXVI.

Ea, quae fiunt a iudice, si ad eius non spectant<sup>2</sup> officium, viribus non subsistunt.

Idem. Reg. XXVII.

Scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus.

Idem. Reg. XXVIII.

Quae a iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Idem. Reg. XXIX.

Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.

Idem. Reg. XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

TIT. XII. Cap. III. 216) sedem praedictam: *ib.* 217) et declar., snppl. et: *ib.* 218) hinc ad: *ib.* 219) condere: *ib.* 220) condita: *ib.* 221) quos: *ib.* 222) vero: *deest: ib.* 225) et: *ib.* 221) ad nostram: et: *ib.* 225) Siriani XIX: *ib.*

Cap. IV. 1) aut etiam: A 2) possunt: A 3) non: *deest: AC* 4) *add.*: non defendunt: *AC*  
Cap. V. 1) *add.*: praesentis: A 2) vobis: *AD* 3) aliquos: *Codd. coll.*  
De regul. iur. 1) sicut: *ABG* 2) spectat: *AD*

Idem. Reg. XXXI.  
Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.  
Idem. Reg. XXXII.  
Non licet auctori quod reo licitum non existit.  
Idem. Reg. XXXIII.  
Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.  
Idem. Reg. XXXIV.  
Generi per speciem derogatur.  
Idem. Reg. XXXV.  
Plus semper in se continet quod est minus.  
Idem. Reg. XXXVI.  
Pro possessore habetur qui dolo desit possidere.  
Idem. Reg. XXXVII.  
Utile non debet per inutile vitari.  
Idem. Reg. XXXVIII.  
Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus existit impugnare.  
Idem. Reg. XXXIX.  
Quum quid prohibetur, prohibentur omnia, quae sequuntur ex illo.  
Idem. Reg. XL.  
Pluralis locutio duorum numero est contenta.  
Idem. Reg. XLI.  
Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat quod per eum fuerat faciendum.  
Idem. Reg. XLII.  
Accessorium naturam sequi congruit principalis.  
Idem. Reg. XLIII.  
Qui tacet, consentire videtur.  
Idem. Reg. XLIV.  
Is, qui tacet, non fatetur; sed nec utique negare videtur.  
Idem. Reg. XLV.  
Inspecimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.  
Idem. Reg. XLVI.  
Is, qui<sup>9</sup> in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti debet.  
Idem. Reg. XLVII.  
Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.  
Idem. Reg. XLVIII.  
Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura.  
Idem. Reg. XLIX.<sup>10</sup>  
In poenis benignior est interpretatio facienda.  
Idem. Reg. L.  
Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.  
Idem. Reg. LI.  
Semel Deo dicatum<sup>11</sup> non est ad usus humanos ulterius transferendum.  
Idem. Reg. LII.  
Non praestat impedimentum quod de iure non sortitur effectum.  
Idem. Reg. LIII.  
Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.  
Idem. Reg. LIV.  
Qui prior est<sup>12</sup> tempore potior est iure.<sup>13</sup>  
Idem. Reg. LV.  
Qui sentit onus, sentire debet commodum, et e contra.  
Idem. Reg. LVI.  
In re communi potior est conditio prohibentis.  
Idem. Reg. LVII.  
Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.  
Idem. Reg. LVIII.  
Non est obligatorum contra bonos mores praestitum iuramentum.  
Idem. Reg. LIX.  
Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eundem.  
Idem. Reg. LX.  
Non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri.  
Idem. Reg. LXI.  
Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum.

Idem. Reg. LXII.  
Nullus<sup>14</sup> ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.  
Idem. Reg. LXIII.  
Exceptionem obiciens non videtur de intentione adversarii confiteri.  
Idem. Reg. LXIV.  
Quae contra ius fiunt debent utique pro infectis haberi.  
Idem. Reg. LXV.  
In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.  
Idem. Reg. LXVI.  
Quum non<sup>15</sup> stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impletur: haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.  
Idem. Reg. LXVII.  
Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licet.  
Idem. Reg. LXVIII.  
Potest quis<sup>16</sup> pro alium, quod potest facere per se ipsum.  
Idem. Reg. LXIX.  
In malis promissis fidem non expedit observari.  
Idem. Reg. LXX.  
In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri.  
Idem. Reg. LXXI.  
Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.  
Idem. Reg. LXXII.  
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat<sup>17</sup> per se ipsum.  
Idem. Reg. LXXIII.  
Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit<sup>18</sup> inchoari.  
Idem. Reg. LXXIV.  
Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.  
Idem. Reg. LXXV.  
Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se praestitum servare recusat.  
Idem. Reg. LXXVI.  
Delictum personae non debet in detrimentum ecclesiae redundare.  
Idem. Reg. LXXVII.  
Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.  
Idem. Reg. LXXVIII.  
In argumentum trahi nequeunt, quae propter necessitatem aliquando sunt concessa.  
Idem. Reg. LXXIX.  
Nemo potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dinoscatur.  
Idem. Reg. LXXX.  
In toto partem non est dubium contineri.  
Idem. Reg. LXXXI.  
In generali concessione non veniunt ea<sup>19</sup>, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus.  
Idem. Reg. LXXXII.  
Qui contra iura mercatur, bonam fidem praesumitur non habere.  
Idem. Reg. LXXXIII.  
Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.  
Idem. Reg. LXXXIV.  
Quum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.  
Idem. Reg. LXXXV.  
Contractus ex conventionem legem accipere dinoscuntur.  
Idem. Reg. LXXXVI.  
Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis<sup>20</sup>; imputare.  
Idem. Reg. LXXXVII.  
Infamibus portae non pateant dignitatum.  
Idem. Reg. LXXXVIII.  
Certum est, quod is committit in legem, qui, legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.  
Data<sup>21</sup> Romae apud sanctum Petrum, V. Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

De regul. iur. 3) Si quis; AD? ... succedat: AD 4) hoc loco iustitiam; A generi per speciem derogatur. Plus semper in se continet, quod est minus 5) dedicatum: ACEP? 6) est in: ABE 7) in iure: A 8) Nonas: A

9) non: desl: CDE 10) quis facere: A 11) faceret: AEG 12) possit: A 13) ea: desl: BDEP 14) alii: Codd. coll. 15) Datum: F; Actum: E; Dat. etc. desunt: AB

CLEMENTIS PAPAE V.  
CONSTITUTIONES.

---





## PROOEMIUM.

Ioannes *Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis doctoribus et scholaribus universis Bononiae*<sup>1</sup> *commorantibus, salutem et apostolicam benedictionem.*

Quoniam nulla iuris sanctio, quantumcunque perpenso digesta consilio, ad humanae naturae varietatem et machinationes eius inopinales sufficit, nec ad decisionem lucidam suae nodosae ambiguitatis attingit, eo praesertim, quod vix aliquid adeo certum clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus iura iam posita mederi non possint<sup>2</sup>, in dubium revocetur; quia etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensualitas humana declinat, per quod morum subversio in clero et populo frequenter obrepit; necessaria est superioris auctoritas, ut tam per determinationis opportunaе suffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat et obscura succidat, quam per cultoris providi sarculum exstirpet vitia, virtutes inserat, corrigat excessus moresque reformet. Haec<sup>3</sup> sane felicis recordationis Clemens Papa V. praedecessor noster prudenter attendens, et provide cupiens deformatorem reformationi prospicere, solvere difficilia, ac sanctiones questionibus et negotiis imminentibus consonas promulgare, dudum nedum in concilio Viennensi, quin etiam ante et post ipsum concilium constitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia statuit atque salubria, et nonnulla dubia in iudiciis et extra frequentata decidit. Et licet eas, collectas in unum volumen<sup>4</sup> et sub congruis titulis collocatas, mittere decrevisset et dare in commune subiectis: assidua tamen occupatio circa magna, ac sortis humanae conditio, quae ipsum de medio sustulit, in causa fuerunt, quare suum in hac parte propositum non implevit. Nos etiam, qui, sicut eidem, licet immeriti, in apostolatus officio

---

1) Parisiis: *F Cod. Berol.* no. 190. 3<sup>to</sup>; *Cod. Lips.* 980.; Avinion.: *A<sup>o</sup> Berol.* 9. fol.; *Regimont. Aac.* 21.; — in *BG Bulla deest*, et *erstat bulla ipsius Clementis V., de qua rideas in Prolegomenis pag. 1.X.* Haec bulla invenitur una cum nostra in *F* 2) possunt: *A<sup>o</sup> EPH* 3) hoc: *A<sup>o</sup>* 4) vol.: *deest: AEFH*

Domino permittente successimus, sic et<sup>5</sup> in affectus plenitudine in his, quae compendium universi concernunt, successisse debemus, tot grandibus agendis et arduis fuimus a nostrae promotionis exordio circumsepti, quod tam ex hoc quam ex causis rationabilibus aliis, quas sub<sup>6</sup> silentio providimus committendas, praedictas vobis communicare constitutiones fuimus haecenus impediti. Nunc igitur opportunitate captata illas vobis sub bulla nostra transmittimus, universitati vestrae per apostolica scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis et studio alacri, eis, sic vobis manifestatis et cognitis, usuri de cetero in iudiciis et in scholis. Data Avinione VIII.<sup>7</sup> Kal. Novembris Pontificatus nostri anno secundo.

---

5) et; *dest:* AC      6) sub; *dest:* AEFFH      7) VIII.; *dest:* ib.

# LIBER PRIMUS.

## TITULUS I.

### DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

#### CAP. UN.

Fatetur concilium, unicum Dei Filium, in essentia Dei aeternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de virgine, et in eo passum, et iam mortuum lancea perforatum, approbans in hoc ordinem, quoniam tradidit Evangelista Ioannes. Hoc dicit, — §. 1. Reprobatur et haereticam Iudaei doctrinam, quae habet, quod substantia animae rationalis seu intellectivae vere et per se humani corporis non sit forma. Ioann. Andr. — §. 2. Asserens, confitendum unum baptisma sicut unum Deum, et unum fidem, approbat opinionem, quae habet per illud conferri etiam parvulis quoad habitum informantem gratiam et virtutes. Ioann. Andr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi.

Fidei catholicae fundamentum, praeter quod teste<sup>2</sup> Apostolo nemo potest aliud ponere, firmiter inhaerens, aperte cum sancta matre ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium in his omnibus, in quibus Deus Pater existit, una cum Patre aeternaliter subsistentem, partes nostrae naturae simul unitas, (ex quibus ipse in se verus Deus existens fieret verus homo,) humanum videlicet corpus suscepit, et animam intellectivam seu rationalem, ipsum corpus vere per se et essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore in virginali thalamo, ad unitatem suae hypostasis et personae. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci et in ea mori voluit, sed etiam, emisso iam spiritu, perforari lancea sustinuit latus suum, ut, exinde profluentibus undis aquae et sanguinis, formaretur unica et immaculata ac virgo sancta mater ecclesiae, coniux Christi, sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in coniugium est formata, ut sic certae figurae prae et veteris Adae, qui secundum Apostolum<sup>3</sup> est forma futuri, in nostro novissimo Adam, id est Christo, veritas responderet<sup>4</sup>. Haec est, inquam, veritas, illius praegrandis aquilae vallata testimonio, quam Propheta vidit Ezechiel<sup>5</sup> animalibus ceteris evangelicis transvolantem, beati Ioannis videlicet Apostoli et Evangelistae, qui, sacramenti huius rem gestam narrans et ordinem, in evangelio suo dixit<sup>6</sup>: „Adlesum autem quum venissent, ut viderent eum iam mortuum, non frugerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit<sup>7</sup> sanguis et aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium eius, et ille scit, quia vera dicit, ut et vos creditis.“ Nos igitur, ad tam praeclearum testimonium ac sanctorum Patrum et doctorum communem sententiam apostolicam considerationis, (ad quam duntaxat haec<sup>8</sup> declarare pertinet), aciem convertentes, sacro approbante concilio declaramus, praedictum Apostolum et Evangelistam Ioannem rectum in praemisissae factae rei ordinem tenuisse, narrando, quod Christo iam mortuo unus militum lancea latus eius aperuit<sup>9</sup>. §. 1. Porro doctrinam omnem<sup>10</sup> seu positionem<sup>11</sup>, tenere asserentem aut vertentem in dubium, quod substantia animae rationalis seu intellectivae vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam ac veritati catholicae fidei inimicam praedicto sacro approbante concilio reprobamus, diffidentem, ut cunctis nota sit fidei sinceram veritatem, ac praeclearum universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter praesumpserit, quod anima rationalis

seu intellectiva non sit forma corporis humani per se et essentialiter, tanquam haereticus sit censendus. §. 2. Ad hoc baptismum unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est, (sicut unus Deus ac fides unica,) ab omnibus fideliter confitendum, quod celebratum in aqua in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, credimus esse tam adultis quam parvulis committere perfectum remedium ad salutem. §. 3. Verum, quia, quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur doctores quidam theologi opiniones contrarias habuisse, quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri, alii e contra asserentibus, quod et culpa eisdem<sup>12</sup> in baptismo remittitur<sup>13</sup>, et<sup>14</sup> virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum: nos autem<sup>15</sup>, attendentes generalem efficaciam mortis Christi, (quae per baptismum applicatur<sup>16</sup> pariter omnibus baptizatis,) opinionem secundam, (quae dicit, tam parvulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam et virtutes,) tanquam probabiliorem, et dictis sanctorum ac doctorum modernorum theologiae magis consonam et concordem, sacro approbante concilio duximus<sup>17</sup> eligendam.

## TITULUS II. DE RESCRIPTIS.

#### CAP. I.

Maior praefatus pro membris suis, etiam si sunt de mensa, reum convenire non potest per rescriptum apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contra factum in expensis et interesse puniuntur, et processus est irritus. Ioann. Andr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi.

Abbatibus aut alii religiosi, quibuslibet administrationibus praesidentibus, occasione prioratum seu aliorum locorum subditorum eisdem nullum auctoritate sedis apostolicae literarum vel legatorum ipsius quomodolibet valeant convenire, nisi ubi et coram quibus prioratum et locorum ipsorum prioribus aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occasione locorum ad mensas pertinentium eorumdem aliud ipsis super hoc liceat, quam si loca ipsa sic<sup>2</sup> praemissa speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquid contra haec<sup>3</sup> exare praesumpserit: in expensis sibi et interesse per iudicem, coram quo vexatio fiet huiusmodi, condempnetur, omnisque processus contra praemissa habitus sit irritus ipso iure<sup>4</sup>.

#### CAP. II.

Principalis officialis episcopi et prior conventualis, licet obedientiarum, delegari possunt a Papa, officialis vero foraneus vel prior claustralis non. Ioann. Andr.

#### Idem in<sup>1</sup> eodem.

Etsi principalis officialis episcopi, aut religiosus conventuale obtinens prioratum, (quavis ad prioratum eundem prior non consecuerit per electionem assumi,) a sede apostolica vel legato eiusdem dari valeat delegatus: in officiali tamen foraneo, aut religioso monasterii sui<sup>2</sup> prior claustrali, nequaquam hoc volumus observari.

Lib. I. Tit. I. Cap. un. 1) inser. deest: E; inscriptiones obviuntur deest: B 2) testante: BCD 3) Rom. V. 11. 4) responderit: A; responderit al. responderet: H 5) Ezech. I. 6) Ioan. XIX. 33 sq. 7) exiverunt: A 8) hoc: ABCH 9) add.: textum vero h. Mathaei apostoli et evangelistae, qui in aliquibus libris antiquis dicitur inveniri, et sub alio ordine hoc narrare, dicimus per anticipationem debere intelligi et exponi: ABCEG; — cf. Ioan. Andr. ad l. Aperiatur: Sequitur in constitutione concilii etiam correctae et in audientia publicata, ut dixi in proemio, quod textus Matthaei, qui dicitur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare per anticipationem intelligi et exponi debebat.

Et hoc removit Ioannes forte ex eo, quod ille textus in Matthaeo communiter non habetur, cf. Prolegom. p. LXXI. 10) continentem: BH 11) praepositionem: B; expositionem: D 12) ipsis: Codd. coll. 13) remittitur: AB 14) ac virt. et: ABCEFG 15) aut.: deest: ABCEFGH 16) add.: alias ampliatum: B 17) circum: BHI Tit. II. Cap. I. 1) in o. Vienn.: deest: BC 2) sicut: ABCE 3) hoc: Codd. coll. 4) add.: nisi ad id expressum partium accedat assensus: ABDF; — cf. Ed. Bon. in margine Cap. II. 1) in cod.: deest: CF 2) sive: C; deest: B

## CAP. III.

Brevius non potest summari.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Auditor, in Romana curia deputatus a nobis, de beneficio, quod pronuntiabit alicui de iure fore debitum, poterit sibi absque commissione alia, ut evitetur<sup>2</sup> circuitus, providere.

## CAP. IV.

Expectans beneficium perijt gratiam, si consequitur aliud, quod cum illi, quod expectat, de iure tenere non potest. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Gratiae, ut de dignitate vel beneficio curato tibi provideatur, renunciare videris, si ante ademptionem eiusdem aliud beneficium pacifice assequaris, quod simul de iure cum dignitate vel beneficio, virtute dictae gratiae tibi debito, retinere non posses, licet illud resignaveris aut<sup>2</sup> sis resignare paratus.

## CAP. V.

Gratia super vacaturo non comprehendit beneficium, post datam in substantia creatum. H. d. Jo. de Inno.

Idem.

Literas nostras, super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium, post datam ipsarum creatum, statutum non extendi.

## TITULUS III.

## DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

## CAP. I.

Religiosis eligi non potest ad praelaturam non episcopalem alterius religionis vel habitus; si contra fiat, est irritum. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quum rationi non congruat, ut homines disparis professionis vel habitus simul in eisdem monasteriis seculentur; prohibemus, ne religiosus aliquis in abbatem vel praelatum alterius religionis vel habitus de cetero eligatur. Quodsi secus actum exstiterit: sit eo ipso irritum et inane. Per hoc autem, quin religiosus in episcopum saecularis vel cuiuslibet regularis ecclesiae licite possit eligi, non intendimus prohibere.

## CAP. II.

Coetus cardinalium sole vacante iurisdictionem papalem non exercent, nisi in quantum permittit concilium Lugdunense; nec illud vel eius partem alterare potest. Ioann. Andr. — §. 1. Omnino canonici vel poenitentiariorum Papae dicit eo mortuo, qui si debent, poterit coetus cardinalium pro tempore vacationis alios subrogare. Ioann. Andr. — §. 2. Determinat, diocesim intelligi illi, quod in concilio dicitur de territorio et districtu. Statuit, moriente Papa extra curiam, ipsius electionem fieri debere: in loco, ubi erat causaram et literarum archidiaconi, licet suspensa; nisi prius ordinatum esset de curia transferenda. Ioann. Andr. — §. 3. Providet casui, quo contingeret cardines omnes exire conclave. — §. 4. Statuit, cardines per exceptionem excommunicationis, suspensionis vel interdicti ad electionem non repelli. Ioann. Andr. — §. 1. Electio, et alius, qui mittere vel retinerentur ad curiam, adfringit ad illi sole vacante. H. d. Ioann. Andr.

Idem.

Ne Romani electioni Pontificis indeterminata opinio diversitas aliquid possit obstatulum vel dilationem afferre: nos, inter cetera praecipue attendentes, quod lex superioris per inferiorem tolli non potest, opinionem adstruere, sicut<sup>1</sup> acceptum satagentem, quod constitutio felix recordationis Gregorii Papae X. praedecessoris nostri, circa electionem praefatam edita in concilio Lugdunensi, per coetum cardinalium Romanae ecclesiae ipsa vacante modificari possit, corrigi vel immutari<sup>2</sup>, aut quicumque ei detrachi sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam seu aliquam eius partem, aut eidem etiam renunciari per eum, tanquam veritati non consonam de fratrum nostrorum consilio reprobanus, irritum nihilominus et inane decernentes, quicquid potestatis aut iurisdictionis, ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis, nisi quatenus in constitutione praedicta permittitur, coetus ipse duxerit eadem vacante ecclesia exerendum. §. 1. Eo tamen proviso, quod, si eiusdem ecclesiae emerit, aut maiorem vel aliquos alios ex

poenitentiaris, (quorum officium per obitum eiusdem Pontificis nolimus cessare,) per mortem vel alias defecere quovis modo contingat, valeat idem coetus ad tempus vacationis huiusmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantum ad poenitentiaris, si hoc eidem coetui concorditer expedire videbitur, alios subrogare. §. 2. Sane, quum iuxta constitutionem praedictam, Papa extra civitatem, in qua cum sua erat curia, moriente, in civitate, in cuius districtu seu territorio moritur, sit regulariter successoris electio celebranda: districtus seu territorii nomine dioecesis hoc casu intelligendum fore censuimus, eo tamen adiecto, quod, si, in certo loco causarum et literarum apostolicarum audientia remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, sed ubi praedicta fuerit audientia, memorata electio celebretur, etiamsi eadem audientia tempore mortis huius vacare noscatur; nisi forsitan ante mortem eandem ordinatum esset per Papam de curia transferenda, quo casu servetur provisio constitutionis praedictae. §. 3. Porro, si Romano non electo Pontifice cardinales omnes simul vel successive (quod absit) exire contingeret<sup>3</sup> conclave deputatum eisdem: hi, ad quos pertinet executio constitutionis praedictae, illos ex ipsis, quibus infirmitas corporis aut nota debilitas excusationem non dabit, idem conclave, quam cito poterunt, reintrare compellant, poenas in dicta constitutione contentas, nisi hoc fecerint, incursum. Cardinales autem huiusmodi conclave reintrentes ad electionem iam dictam procedant, et alias constitutionem praefatam observent secundum statum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipsum, ut praemititur, exiverunt. §. 4. Ceterum, ut circa electionem praedictam eo magis vitentur dissensiones et schismata, quo minor eligentibus aderit dissidenti facultas: decernimus, ut nullus cardinalium<sup>6</sup> cuiuslibet excommunicationis suspensionis aut interdicti praetextu a dicta valeat electione repelli, iuribus aliis circa electionem eandem haecenus editis plene in suo robore duraturis. §. 5. Verum, quia tam ex provisio remediis quam ex orationibus ad Deum super huius<sup>7</sup> negotio effundendis, quod brevier huiusmodi celebretur electio, praesumendum est probabiliter et sperandum: statumus, ut electi et alii, qui ex quacunque causa ad sedem apostolicam venire vel mittere sunt adstricti, ad ipsam, quam vacat, ac si non vacaret, venire vel mittere teneantur.

## CAP. III.

Primo panis formam, secundum quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipsam causa beneificialis ad curiam devolvatur. Secundo providet, quum appellatus vel ipse specialis procurator nequit haberi. Tertio providet, quum per metum appellati vel suorum intimatio fieri non potest. Quarto viatibus institutionem aliter factam. Quinto prorogata hunc modum intimatio ad alios casus. H. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Causam electionis, postulationis seu provisionis per appellationem, ab ipsa vel occasione ipsius ad sedem apostolicam emissam, tunc demum ad sedem eandem devolvimus censuimus, quum in appellati aut procuratoris eiusdem, in ipsa causa specialiter constituti, praesentia interposita fuerit, aut eorum alteri infra mensem ab interpositione ipsius, vel saltem post lapsum eiusdem mensis, (quam cito commode fieri poterit, legitime intimata, perrecto<sup>2</sup> videlicet sibi sub scriptura authentica vel perfectio illius tenore, et copia modo consimili, si petita fuerint<sup>3</sup>), inde facta. (Quodsi forsitan appellatum abesse, et procuratorem talem non inveniri contingat: in domo, quam ipse appellatus habitare communiter consuevit, vel (si domus eadem in remotis existat), in ecclesia cathedrali, in cuius civitate vel dioecesi consistit beneficium, et nihilominus utroque casu in ecclesia vel beneficio, de quo agitur, volumus appellationem huiusmodi publicari, ac de ipsa, quandoque petitum fuerit, copiam modo praemisso fieri appellato. Verum, si propter appellati aut suorum metum vel potentiam intimatio fieri nequeat, (ut praefertur): appellationem eandem in loco aliquo<sup>4</sup> publico sic solemniter volumus publicari, quod ad appellati seu<sup>5</sup> eius procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire. Intimatio vero alteri facta omni careat iuris effectum. Nec causa per appellationem eandem ad sedem censetur devoluta praedictam, nisi ad appellatum eius plena et certa

Tit. II. Cap. III. 1 in eod. deest: *CEFC* 2) vitetur: *Codd. coll.*  
 Cap. IV. 1) add.: in eodem: *AG* 2) vel: *BD*  
 Tit. III. Cap. I. 1) in... Vienn.: deest: *F*  
 Cap. II. 1) vel: *AD* 2) c. 3. h. l. 16 vltio (1, 6.) 3) mutari:

*Codd. coll.* 4) quantum ad: *AB* 5) contingerit: *ABCDEF* 6) ex cardinibus: *BCDEFH* 7) hoc eius: *BCDEH*; huiusve: *F*  
 Cap. III. 1) add.: in eodem: *A* 2) porrecta: *BD* 3) fuerit: *Codd. coll.* 4) alio: *BD* 5) vel: *AB*.

notitia infra tempus praedictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis<sup>6</sup> casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

## CAP. IV.

Decretalis Ut circa locum non habet, quam appellans ius suum vel ecclesiae directe prosequitur, sed quum in formam vel personas opponit crimina vel defectus; quorum circumstantias si non specificat, super illis non auditur, etiamsi iuret, illas didicisse de novo. Nec etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, et prosequens eorumque, non proprium interesse; potest tamen assistere appellanti. Appellans, qui non servat formam, etiamsi appellanti renunciat, per viam querelae non prosequitur offerita, nec etiam alia, nisi in casibus exceptis. Omissio formae licet appellanti a probatione repellat, non tamen infirmat probationem, super his legitime factam adversarii confessione vel aliter. H. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Constitutionem „Ut circa“, editam in concilio Lugdunensi<sup>2</sup>, locum decernimus non habere, quando quae opponuntur directe respiciunt ius ecclesiae vel oppositis personae, sed tantum ubi per competitorem vel oppositorem quolibet appellanti in formam aut personas<sup>3</sup> defectus vel crimina opponuntur. Ceterum quum circa crimina vel defectus debitam circumstantiarum specificationem praedictus omittit<sup>4</sup> appellans, non est postmodum in prosecutione negotii super his audiendus, etiamsi circumstantias huiusmodi vel probationes earum per iuramentum asserat ad se pervenisse de novo. Sane, si quis, cuius interest, ab electione, postulatione<sup>5</sup> vel<sup>6</sup> provisione duxerit appellandum, opponendo crimina vel defectus, forma dictae constitutionis omissa: eodem postmodum appellationem huiusmodi prosequente, alius superveniens non appellans contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet pro interesse communi eisdem articulos prosequendo, licet appellanti possit assistere, ne colludat; non tamen ei propter hoc prosecutionem interesse proprii denegamus. Insuper, si appellans ab electione, postulatione<sup>7</sup> vel provisione per viam querelae simplicis causam agat, vel eam appellato agente defendat: repellitur ab obiectibus<sup>8</sup> in appellatione sua expressis et aliis, nisi constiterit, ipsum formam servasse praedictam, praeterquam in casibus in constitutione praemissa exceptis, etiamsi appellationem suam non prosequatur, nec exhibeat, et illa<sup>9</sup> se asserat nolle uti, dum tamen de ipsa coram iudice fiat fides, quia per ipsam ius repellendi eundem adversario esse quaesitum. Illis vero constitutionis formae omisso, licet appellanti ab obiectibus in formam electionis vel personas eligentium vel electi propositis vel<sup>10</sup> proponendis et eorum facienda probatione repellat: probationem tamen factam super his per adversarii confessionem, vel alias legitime, non infirmat.

## CAP. V.

Sine speciali licentia Papae nullus providere potest ecclesiae cathedrali, clero carenti et populo Christiano. Religiosus per praelatum licentiam non debet, ut tali provisioni consentiat. Consentiens, etiamsi fuerit consecratus, priori praelato subiacet, nec in episcopatum recipitur, nec ad aliquam honorem promovetur. Quae contra licet irrita decernit. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

In plerisque ecclesiis nedum (quod dolentes referimus) praesidio facultatum privati, sed et clero<sup>2</sup> carentibus et populo Christiano, multos frequenter et religiosos praesertim improvida superiorum provisio ad pontificatus assumit honorem, qui nec, ut expedit, prodesse, nec praesce, ut decreet, valentes, instabilitate vagationis et mendicitatis opprobrio serenitatem pontificalis obnubilant dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam faciendum, quam ut frequentius recipientium provisiones huiusmodi providere, de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cetero, quantumcunque dignitate praecipiens, nisi speciali super hoc auctoritate sedis apostolicae fultur, de pastore providat cathedrali ecclesiae, sibi qualitercunque subiectae, quae clero<sup>3</sup> careat et subditis Christianis, nullusque religiosus a suo unquam quod provisioni tali consentiat, licentiarum praelato. Quodsi licentias etiam huiusmodi provisioni consenserit, et in episcopum se fecerit aut permiserit consecrari: in episcopali nullatenus recipiatur

honore, sed in tantae ambitionis poenam sub religionis aut monasterii sui praelato semper sic degat humiliter iaceatque prostratus, quod nullus eidem in religione sua vel extra ad gradum honoris vel administrationis cuiuslibet sit adensus. Nos enim, quicquid contra praemissa vel aliquid praemissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus<sup>4</sup> et inane, contraria quantumcunque consuetudine non obstante. Sane circa praefatas ecclesias praemissa sine specialiter providenda decernimus<sup>5</sup>, quod circa provisionem quarumlibet aliarum facultatum superiorum nec coarctare intendimus, nec ultra iuris communis limites ampliari.

## CAP. VI.

Capitulum Quorundam quoad discordiam et minoritatem numeri, intelligitur quoad voces facti, non secundum iuris fictionem. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quod circa religiosorum electiones super discordia et minoritate numeri Bonifaciana constitutione cavetur, de discordia et numeri minoritate, quae in facto, non in fictione vel iuris effectu consistit<sup>1</sup>, debere intelligi declaramus.

## CAP. VII.

Emolumentum ex iurisdictione, sigillo curiae vel alias pertinens ad praelatum cathedralis ecclesiae vel collegiatam, ea vacante, non obstante consuetudine, deductis expensis reservandum est successori, nisi tunc certa dignitati competat iurisdictione cum ipsius emolumento. Ioann. Andr.

## Idem.

Statutum<sup>1</sup> super bonis, a praelatis cathedralium regularium et collegiarum ecclesiarum dimissis, aut obventibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex iurisdictione, et sigillo curiae ecclesiasticae vel saecularis non alias undecunque, quod ad praelatos, ecclesias non vacantibus, pertinere, consuetudine qualibet contraria non obstante, ita tamen, quod in istis et similibus<sup>2</sup> rationabiliter deducantur expensae. Ceterum ad singulares personas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent, iurisdictione cum eius emolumento devolvitur sede vacante, de consuetudine, privilegio vel iure alio speciali nolumus praesentem constitutionem extendi.

## CAP. VIII.

Concessio licentiae generalis, religioso de consentiendo electioni factae vel fienda, non valet. Ioann. de Imol.

## Idem.

Quum concessa religioso a superiore suo licentia, ut electioni vel provisioni, si quam de ipso contigerit fieri, suum dare possit assensum, ambitionis vitio viam perit: nullius eam existere volumus firmitatis.

## TITULUS IV.

## DE RENUNCIATIONE.

## CAP. X.

Renunciatio dignitatis vel beneficii, facta per procuratorem ad hoc constitutum, tenet, licet ipsi procurator fuerit revocatus, ipso tamen et superiore, cui habet cessio, ignorante; nisi per malitiam ipsorum vel aliorum revocatio ipsi fuerit occultata. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quum illius et vario in personis ecclesiasticis maxime sint vitandae, praesentem constitutione sancimus, ut, si quis ad cedendum pontificali aut alii cuiuslibet dignitatis vel beneficii procuratorem sponte ac libere constituerit, et ipsum ignoranter postmodum duxerit quomodolibet revocandum, teneat cessio facta per eum, antequam ad ipsius vel illius, in cuius manibus cessio fuerat facienda, notitiam revocatio huiusmodi sit deducta; nisi forte per ipsos aut alios malitiose factum fuerit, quod minus ad eos vel eorum alterum ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.

Tit. III. Cap. III. 6) al. iudicialibus (obl. actis) et appellationibus et aliis: AD

Cap. IV. 1) add.; in eodem: F 2) c. 3. h. l. in VIto (I, 6.) 3) in pers.: BCD 4) emittat: A; omittat: B; omiserit: B 5) add.; vel: A; deest: D 6) vel: deest: BE; seu: F 7) post: deest: BF 8) obiectio-nibus: BCD 9) ille: AD 10) et: ABDEF

Cap. V. 1) add.; in eodem: FH 2) titulo: A 3) titulo: ib. 4) de-crevimus: AB 5) do revocatus: ib.

Cap. VI. 1) consistat: ABD

Cap. VII. 1) cf. c. 30. h. l. in VIto (I, 6.) 2) in sim.: ACD

Tit. IV. Cap. III. 1) Idem: A; in C. Vienn.: deest: DEI

## TITULUS V.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRAE-  
LATORUM.

## CAP. I.

Si praefati regulares non conferunt infra sex menses prioratus, administrationes et ecclesias vacantes, quae non sunt de mensa, sed solent speciales licet obedientiarum rectores habere: diocesani auctoritate sua, vel apostolica, si sint exempta, conferunt illis personis, quibus per praefatos fuerant contentenda. Nec praeterea, illa applicari aensis praedictorum, vel pensionibus gravari. Declarantur etiam de reo, libr. VI. de offic. ordin. Praesenti, et de praebend. Quum singulari in talibus prioratibus et ecclesiis locum habere. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quia regulares praefati prioratus, ecclesias, administrationes aut quaevis alia beneficia, ad eorum dispositionem spectantia, quum vacant, interdum committere negligent vel conferre infra tempus in Lateranensi concilio constitutum: dioecesanorum locorum in non exemptis suis, in exemptis vero apostolica auctoritate negligentiam super hoc supplicat eorundem, prioratus, ecclesias, administrationes et beneficia huiusmodi, illa videlicet, quae constiterunt per saeculares clericos gubernari, saecularibus clericis, alia vero, quae religiosi duntaxat committi sunt soliti vel conferri, religiosis monasteriorum, quorum praefati huiusmodi negligentia fuerint, conferendo. Eadem quoque auctoritate dioecesani suffulti nullo modo permittant, quod idem praefati prioratus, ecclesias<sup>2</sup>, administrationes aut beneficia huiusmodi applicent mensis suis, pensionesve novas eis imponant, aut veteres augeant, sive quae<sup>3</sup> ipsi de novo impostae, sive antea solvantur. Praemissa vero de prioratibus, ecclesiis<sup>4</sup>, administrationibus et beneficiis intelligimus, quae non sunt de mensa praefatorum ipsorum, sed speciales priores, administratores seu rectores constiterunt habere, licet priores seu administratores huiusmodi libere possint ad claustrum, quum oportuerit, revocari. In quibus etiam constitutionem<sup>5</sup> Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, bona beneficiorum vacantium occupari a praefatis vel aliis prohibentem, ac nihilominus in prioratibus huiusmodi et ecclesiis illud Bonifacii eiusdem statutum<sup>6</sup>, quod religiosum quomencumque pluribus praesece prohibet prioratibus aut ecclesiis curam animarum habentibus, etiamsi cura ipsa non per eam, sed per alium habeat exerceri, locum sibi censumum vindicare, licet etiam eisdem prioratibus cura non imminuat supra dicta.

## TITULUS VI.

DE AETATE ET QUALITATE, ET<sup>1</sup> ORDINE  
PRAEFICIENDORUM.

## CAP. I.

Dioecesani servare debent, et a suis subditis servari facere iura, loquentia de qualitate personarum praeficiendarum ecclesiis. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quum ecclesiae quibus praeficiuntur personae minus idoneae scientia, moribus vel aetate, gravia propter hoc, ut<sup>2</sup> docet experientia, nonnunquam perferant in spiritibus et temporalibus detrimenta: nos, volentes per locorum dioecesanos, quibus ratione officii hoc competit, praecipue super hoc diligentius praecaveri, eis districtive iniungimus, ut ipsi statuta canonica, quae super praeficiendis personis in huiusmodi ecclesiis hactenus emanant, diligentius per se ipsos observent, et faciunt a suis subditis inviolabiliter observari, si divinam offensam et sedis apostolicae debitum vitare voluerint ultionem.

## CAP. II.

In capitulo cathedralis ecclesiae vel collegiatae vocem non habet, qui non est subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi prius impedimento cessante, promovatur ad illum, in capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, et interim perdit distributionem dimittendam. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Ut ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis sae-

cularibus ecclesiis, sunt mancipati officii, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos<sup>2</sup> sacros ordines propensius inducantur: statuitur, ut nullus de cetero in huiusmodi ecclesiae vocem in capitulo habeat, (etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur, nisi saltem in subdiaconatum ordine fuerit constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia vel praebendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi, iusto impedimento cessante, ad huiusmodi ordines se promoveri fecerint infra annum, extime, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in capitulo habeant eorundem. Ipsiusque distributionum, quae dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet<sup>3</sup> consuetudinibus vel statutis, poenis aliis, quae contra tales, promovendi ad ordines recusantes, statuuntur in iure, nihilominus in suo robore permansuras.

## CAP. III.

In XVIII. anno ad subdiaconatum, in XX. ad diaconatum in XXV. ad presbyteratum potest quis libere promoveri. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Generalem ecclesiae observantiam volentes antiquis iuribus in hac parte praeferi, decernimus<sup>1</sup>, ut, alio non obstante impedimento<sup>2</sup> canonico, possit quis libere in decimo octavo ad subdiaconatum, in vigesimo ad diaconatum, et in vigesimo quinto aetatis suae anno ad presbyteratum ordines promoveri.

## TITULUS VII.

## DE OFFICIO VICARII.

## CAP. I.

Iura, loquentia de ecclesiis curatis, locum habent quoad tria in vicariis perpetuis ecclesiarum parochialium. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quae de ecclesiis, curam animarum habentibus, per receptionem aliarum similium amittendis<sup>2</sup>, ac de ipsarum rectoribus promovendis ad sacerdotium, et de<sup>3</sup> eorum aetate a iure statuta noscuntur, in perpetuis ecclesiarum parochialium vicariis et assumptis ad eas volumus observari.

## TITULUS VIII.

DE OFFICIO ET POTESTATE IUDICIS  
DELEGATI.

## CAP. I.

Index ad receptionem testium in civili, et executor ad providendum certae personae, cognitione praemissa a Papa deputati, licite subdelegant.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Indices super receptione testium in causa civili, nec non executores ad providendum aliquibus, si per inquisitionem solentem eos esse vitae laudabiles et conversationis honestae repererint, a sede apostolica deputati, aliis possint committere licite vires suas.

## TITULUS IX.

## DE OFFICIO IUDICIS ORDINARIUM.

## CAP. I.

Episcopi ita debent corrigere clericorum excessum, quod metu poenae ipsi accurrant, et alii pertineant. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Ut clericorum auidacia, qui praetextu privilegii clericalis ordinis<sup>2</sup> impunitatem excessum obtinere sperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quae nimirum diffamatur ecclesia, et scandala gravia in populo generantur, potissime quam talia per episcopos, ad quos horum spectat correctio, deferantur<sup>3</sup> ut plurimum incorrecta, propensius

TIT. V. Cap. III. 1. Elem. A; in Cone. Vienn. deest; E. 2. et AB; C. 3. apud B. 3. et AB. 5. c. 2. in VI. de off. ord. (l. 16.) hoc. 22. et. 2. 4.

TIT. VI. 1. et. c. praef. deest; B; et ord.; deest; F. Cap. I. 1. Elem. A; in C. Vienn. deest; G. 2. prout; Codd. coll. Cap. II. 1. addit. in eod. tit. 2. recipiendus; W; recipiendum; L; ipsedam; F. 3. quibusvisque; AB.

Cap. III. 1. decernimus; AE. 2. impulsi; deest; Codd. coll. TIT. VII. Cap. III. 1. Elem. AG; in C. Vienn. deest; E. 2) dimittentibus; AB. 3) de; deest; Codd. coll. TIT. VIII. Cap. III. 1) usque; deest; A; in C. Vienn. deest; CDEFG; TIT. IX. 1) index; deest; CDF. Cap. I. 1) Elem. F; idem in eod. tit. 1) in Cone. Vienn. deest; C. 2) pro; deest; ABCEFGH. 3) deserantur; CDEFGH; differantur; B.

compescatur<sup>1</sup>; eisdem episcopis districte iniungimus, quatenus sic circa correctionem clericorum huiusmodi vigilanter intendant, et diligenter sui officii debitum exsequantur, quod et<sup>2</sup>\* idem clerici metu poenae a suis arceantur insolentis, et alii, eorum exemplo perterriti, prosilire ad similia merito pertinescant.

CAP. II.

Valet collatio beneficii, facta a collatore quolibet citra legatum apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. II. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Etsi ab apostolicae sedis<sup>2</sup> legato de beneficio collatio beneficium aliud obtinenti non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus hoc nolimus<sup>3</sup> observari.

TITULUS X. DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Qui sciens sine protestatione recipit instrumentum vel literas suae procuratorionis, quibus constituens pro ipso cavebat, super iuribus in procuratorio dominum defendere cogitur. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Instrumento vel literis, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens pro te debito modo cavit, simpliciter, nulla facta protestatione, a te scienter receptis, non potes postea recusare defensionem illius; immo cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis et negotiis, ad quae praedicta instrumenta seu literae se extendunt, quum per haec<sup>2</sup>\* ad omnia tuum praestitisse videaris assensum.

CAP. II.

Procurator, habens mandatum iurandi et omnia faciendi, quae requirunt speciale mandatum, contra electum vel provisum opponere non potest crimina vel defectus. Ioann. Andr.

Idem.

Non potest procurator, ad agendum vel<sup>1</sup>\* defendendum, iurandumque de calumnia et veritate<sup>2</sup> dicenda, et generaliter ad omnia<sup>3</sup>\* alia, quae speciale mandatum exigunt, consti-

tutus, nisi aliud super hoc in mandatis habeat, opponere in personam electi seu<sup>1</sup> eius, cui est provisio facienda vel facta, crimina vel defectus, quum sub generalitate tali graviora non veniant vel maiora, quam in ipso procuratorio sint expressa.

CAP. III.

Religiosus etiam pro co-religioso, nisi pro consorte eiusdem litis, non potest procurator constituere nisi licentia superioris, hae etiam alium constituere nec substituere, licet hoc habeat in mandatis. Ioann. Andr.

Idem.

Religiosus procurator, etsi<sup>1</sup> per alium religiosum sui vel alterius monasterii fuerit<sup>2</sup> constitutus, sicut non potest sine sui superioris licentia procuratorionis officium suscipere, nisi pro suo in eadem lite consorte: ita non potest alium procuratorem constituere seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresse fuerit commissum.

CAP. IV.

Per obitum rectoris ecclesiae reoveatur procurator, ab eo pro ecclesia constitutus, etiam quoad negotia iam coepta.

Idem.

Procuratorem, a praelato, rectore vel alio quolibet pro ecclesia sua vel beneficio constitutum, pro mortem constituentis revocari censemus etiam quoad negotia iam incepta, et causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem huiusmodi contestata.

TITULUS XI. DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

CAP. UN.

Ecclesia, probans se laesam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur, et intra quadriennium a tempore laesionis.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Ab ecclesia adversus lapsum temporis, in quo se laesam affirmat, in integrum restitutio peti potest, et causa restitutionis huiusmodi fini debet infra quadriennium continuum a tempore laesionis, etiamsi minus quadriennio tempus laesionis existat. Sed non fiet<sup>2</sup> restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum se laesam fore probat.

Tit. IX. Cap. I. 4) compescatur: AFG 5) et: deest: Codd. coll. Cap. II. 1) add.: in eodem: AB. Clem. V. in Conc. Vienn.: D 2) apostolica sede: BF 3) volumus: AB Tit. X. Cap. I. 1) Idem: A; inser.: deest: CEF 2) hoc: Codd. coll.

Cap. II. 1) et: Codd. coll. 2) de ver.: BF 3) om.: deest: ABCDEFG 4) vel: AB Cap. III. 1) etiamsi: BCDEFG 2) fuer.: deest: BDG Tit. XI. Cap. un. 1) in C. Vienn.: deest: EF; inser.: deest: A 2) fiat: AEH

# LIBER SECUNDUS.

## TITULUS I. DE IUDICIIS.

### CAP. I.

Constitutio Bonifacii, quae habet, quod citationes, etiam extra dies solennes publice factae de mandato Papae, in audientia literarum apostolicarum vel papali palatio, ab hac ianuis maioris ecclesiae loci, in quo Papa cum curia sua dehi, arceant citatum, ac si ad eum personaliter devenissent, restringatur ad eos, qui impediunt, nec ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute non potest adiri. Ioann. Andr.

### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Dudum Bonifacius<sup>2</sup> Papa VIII. praedecessor noster constituit, ut citationes, auctoritate apostolica de personis quibuscunque ac etiam undecunque ad instar edictorum in albo praetoris propositorum, etiam extra dies solennes, in quibus Romani Pontifices<sup>3</sup> processus consueverunt facere generales, ipso Papa specialiter et ex certa scientia id mandante factae, in apostolicarum audientia publica literarum vel in papali palatio, publice postmodum maioris ecclesiae loci, in quo Romanus Pontifex cum sua curia residet, ianuis affigendae, sic valeant atque arceant citatos post lapsum terminum<sup>4</sup>, quem, considerata distantia locorum, citationibus ipsis apponi convenit<sup>5</sup> competentem, ac si ad eos personaliter devenissent. Quia vero statutum ipsum rationaliter editum<sup>6</sup> propter malitiam temporis tunc instantis nonnullis nimis rigorosum videtur: nos, rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum<sup>7</sup> et praefatum modum citandi restringimus ad illos tantum, et in illis locum volumus sibi vindicare, qui faciunt, impediunt<sup>8</sup> vel procurant per se vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio pervenire<sup>9</sup>, vel quorum domicilia sive loca non possunt<sup>10</sup> tute liberare adiri. Porro et, quod circa citationes absentium tam diebus solennibus quam aliis ecclesia Romana diversis ex causis interdum<sup>11</sup> facere consuevit, per praesentem constitutionem seu moderationem in nullo volumus derogari.

### CAP. II.

In causis etiam pendentibus beneficiis, dote, matrimonialibus, et usurarum, et ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter et de plano absque iudiciorum strepitu et figura. Ioann. Andr.

### Idem<sup>1</sup>.

Dispensatos prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis iudicarii observatione causarum doeret experientia provenire, restringere in subscriptis casibus cupientes, statuimus, ut in causis super electionibus, postulationibus vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel praebendis seu quibusvis beneficiis ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiam praestationem possunt, qui tenentur ad eas, praemontio censura ecclesiastica coerceri, nec non super matrimoniis vel usuris, et eas quoquo modo tangentibus<sup>2</sup>, ventidilias, procedi valeat de cetero simpliciter et de plano, ac sine strepitu iudicii et figura, volentes non solum ac futura negotia, sed ad praesentia, et adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

## TITULUS II. DE FORO COMPETENTI.

### CAP. UN.

Concedit concilium certo casu episcopis expulsis a suis sedibus, quod in locis aliarum dioecesium servata forma, quam limitat, possit procedere contra expulsores, consiliarios et fautores, et inter sollicitos ius dicere. Ioann. Andr.

### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quamvis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis episcopis iurisdictionem in dioecesi exerceat aliena: nos tamen episcopis, qui, a suis sedibus protervia impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus vel dioecesibus aut earum parte aliqua residere, nec iurisdictionem ad se spectantem per se vel per alium inibi exercere, ne iniuria, in eorum expulsiōne ipsorum irrogata ecclesiis, hoc praetextu remaneat impunita, duximus indulgentum, ut in dioecesibus alienis, in civitatibus videlicet vel locis insignibus suis ecclesiis viciniaribus, in quibus poterunt secure morari et iurisdictionem suam libere exercere, possint contra suos expulsores et eorum in hac parte consiliarios et fautores, (dummodo civitates vel<sup>2</sup> loca huiusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis et fautoribus sint secuta, et ipsi personaliter vel ad domum, si hoc tute fieri valeat, alioquin publice in ecclesia cathedrali loci vel domicilii eorumdem citati fuerint), libere procedere, prout iustitia suadebit. Si vero dicti episcopi ausi non fuerint huiusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiose impedimentum praestiterint, ne potuerint sic citari: licitum sit eisdem episcopis, ut expulsores, consiliarios et fautores eisdem diebus aliquibus dominicis vel festivis, quum populus conveniret ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliter praesumerat, citent vel citari faciant publice in ecclesiis civitatum vel locorum insignium praedictorum, et procedant deinde contra ipsos<sup>3</sup>, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram eisdem episcopis noluerint comparere, ac si citati legitime alias existitissent. Eisdem etiam episcopis indulgemus, ut inter suos subditos, (ne ob defectum iustitiae dispendium aliquid patiantur), possint in dioecesibus alienis, in quibus moram traxerint, (dummodo per se vel per alium hoc in suis propriis dioecesibus facere non audeant vel non possint) iurisdictionem suam omnimodam exercere, ita tamen, quod subditi, qui expulsores vel eorum fautores aut consiliarii non fuerint, ultra duas diacetas a fine suae dioecesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia a dioecesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in praemissis, quam si obtinere nequiverint, procedant nihilominus, prout superius est expressum. Sane, si praedicti episcopi asseruerint, se non fuisse auctos praefatos expulsores, consiliarios vel fautores personaliter vel ad domum, aut publice, ut praemittitur, in eorum ecclesia cathedrali citare, vel ipsos malitiose praestitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari, aut quod in suis dioecesibus iurisdictionem per se vel<sup>4</sup> per alium contra ipsos exercere nequeunt vel non audent: stari super his volumus assertionibus eorumdem, ipsis districtius iniungentes sub interminatione divini iudicii, ne circa praemissa contra conscientiam quicquam mendaciter aut dolose<sup>5</sup> asserant vel confingant. Eo-

Lit. II. Tit. I. Cap. I. 1) in C. Vienn.: *deest*: EF: *inser.*: *deest*: A: *hinc deest*: *hinc non aude*: *Clemensius*: *adhis*: *exten*: *in*: *ad*: *habet*: in *Col.*: *Ecce*: 171. *Col.*: *Castel.*: *Me.*: *ur.*: *fol.*: 13. 2) *Re*: *codicendae*: *memoriae*: *Bonif.*: *Col.*: *Reg.*: *Cass.*: — *et*: *et*: *A.*: *de*: *Ad.*: *et*: *cond.*: *in*: *Erten.*: *com.*: (2, 3.) 3) *add.*: *praedecessores*: *no*: *tri*: *Col.*: *Cass.*. 4) *termini*: *ACGH*. 5) *con*: *suevit*: *EC*: *Col.*: *Reg.*: *Cass.*. 6) *obl.*: *est*: *Col.*: *Reg.*. 7) *constitutionem*

eandem: *Col.*: *Cass.*. 8) *aut*: *imp.*: *ABC*. 9) *perveniret*: (poss.: *deest*): *Col.*: *Cass.*. 10) *possint*: *th.*. 11) *processus*: *interd.*: *ACD*. 12) *obl.*: *Dest.*: *Luesl.*: *et*: *super*: (ut *sup.*: *deest*): *Col.*: *Cass.*: *Col.*: *Reg.*: *Cass.*. Cap. II. 1) *obl.*: in C. Viennensi: *BC*. 2) *contingentibus*: *A*. Tit. II. Cap. un. 1) *idem*: *A*: *inser.*: *deest*: *F*: in C. Vienn.: *deest*: *CD*. 2) *et*: *BEH*. 3) *eos*: *AC*. 4) *ant*: *th.*. 5) *malitiose*: *ABC*



rundem autem episcoporum sententias et processus, quos in praemissis casibus in aliis<sup>6\*</sup> dioecibus duxerint faciendos, denunciare seu denunciari faciant per suas dioeceses convincti episcopi, quum ab eis fuerint requisiti. Per praemissa quoque nullum ex transcurso temporis quanticunque, vel alias quocumque modo locorum dioecesan, vel aliis quibuscunque, iurisdictionem habentibus in locis praemissis, in quibus praedicti<sup>7</sup> episcopi sic expulsi iurisdictionem, (ut praedictum) exercebunt, praedictum generetur.

### TITULUS III.

#### DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

##### CAP. UN.

In causa beneficii, delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars post petiturum et possessorem intendat. Et ante causae conclusionem potest spoliatus, suspensus petitio suo vel adversarii, possessorem prosequi. Ioann. Andr.

##### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Causa beneficii per appellationem ad sedem apostolicam legitime devoluta, tam appellanti quam appellato licere decernimus<sup>2</sup> necdum petiturum, sed et possessorem intendere, et in spoliatis odium ante causae conclusionem suspendere petiturum, a se et ab adversario intentatum, in solo possessorio procedendo.

### TITULUS IV.

#### DE DOLO ET CONTUMACIA.

##### CAP. UN.

Appellatus ante diffinitivam, etiam a diffinitiva, lata eo absente, citato vel non, appellare potest, nisi prima appellatio fuerit frivola manifeste, quo casu non appellat tamen manifeste contumax. Ioann. Andr.

##### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Si ante diffinitivam sententiam a iudice quis appellando recedat, et iudex, suae appellationi non defersens, eo citato, vel etiam non citato, ulterius in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam diffinitivam promulget; poterit idem appellans a dicta sententia infra tempus debitum appellare: nisi eius prima appellatio esset frivola manifeste.

### TITULUS V.

#### UT LITE PENDENTE NIL INNOVETUR.

##### CAP. I.

Si duo litigantes super beneficio moriantur, sive uterque in curia, vel solus possidens, vel, neutro possidente, alter tantum, altero alibi moriente: ad Papam, et in conversis casibus ad ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinet. Si autem alter tantum moriatur, si superstes, vel alius, cuius intersit, litem prosequitur: ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio spectat. Ioann. Andr.

##### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Si duobus in Romana curia super beneficio sibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque: collationem huiusmodi beneficii ad Romanum Pontificem, si vero extra dictam curiam, ad ordinarium decernimus<sup>2</sup> pertinere, nisi forsitan alius ab eis in dicto beneficio ius haberet. Quod si unum in dicta curia, alterum vero extra mori contingat, si moriens in curia beneficium possidebat: ad Romanum Pontificem, si vero alius, ad ordinarium pertinet collatio supra dicta. Neutro autem ipsorum beneficium possidente, erit Romanus Pontifex propter auctoritatis praerogativam in collatione huiusmodi praefereendus. Si vero alter tantummodo, sive possessor sive petitor, decedat, si superstes, vel alius, cuius intersit, causam nihilominus prosequatur, (quem interim beneficium de iure conferri non possit), ad quem collatio eius pertinet, futurus declarabit eventus. Nam si ad defunctum pertinuisse beneficium fuerit declaratum: pertinebit ad Papam, si ille in curia, vel ad ordinarium, si extra

curiam sit defunctus. Quodsi ad neutrum illud spectasse constiterit: ad ordinarium collatio pertinebit, salva tamen in praemissis omnibus Romani Pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plena et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere.

##### CAP. II.

Litae dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, quam citatio legitime pervenit ad partem, vel per eam stetit, quo minus perveniret, cum tali expressione, quod potuit instrui super quo conveniatur. Ioann. Andr.

##### Idem.

Quum, lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere censemus, postquam a iudice competenti in ea citatio emanavit, et ad partem citatam pervenit, vel per eam factum fuit, quo minus ad eius notitiam perveniret: dum tamen in citatione praedicta talia sint expressa, per quae plene possit instrui, super quibus in iudicio convenitur.

### TITULUS VI.

#### DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

##### CAP. UN.

Si super beneficio contra ipsius possessorem, qui triennio non possedit, in petitio vel possessore una diffinitiva fertur in curia, etiam si nulla foro dicatur, ipsius beneficii sequestratio per loci ordinarium fieri debet, quam impediens, vel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est. Et si est de litigantibus, cadit a iure suo, et recipit pendentia. Ioann. Andr.

##### Idem<sup>1</sup>.

Ad compescendas litigantium malitias diffinimus, ut una contra possessorem diffinitiva sententia super beneficio apud sedem apostolicam duntaxat in petitorio vel possessorio promulgata, beneficium ipsum, etiam si dignitas vel personatus existat, et curam habeat animarum, a possessore huiusmodi, (dum tamen triennio pacifice antea ab eo possessus non fuerit.) per loci ordinarium, apud aliquam personam idoneam sequestratur, quae, plenas de ipso et debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipsius, (debitis eiusdem supportatis oneribus,) superesse contigerit<sup>2</sup>, illi restituat, qui finalis in causa victoriam obtinebit. Si quis autem sequestrationem huiusmodi impedire, vel fructus sequestratos quocumque modo praesumpserit occupare: excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: a qua, (nisi impedimento prius amoto, et occupatis per eum fructibus restitutus,) nullatenus absolvatur. Et nihilominus, si de litigantibus fuerit, a iure, (si quod in huiusmodi beneficio, vel ad ipsum forsitan competebat eidem,) hoc ipso se noviter accidisse, praemissis necdum circa futura, sed etiam<sup>3</sup> circa<sup>4</sup> per appellationem pendentia negotia<sup>5\*</sup> observandis, non obstantibus, si contra praefatam sententiam de nullitate forsitan opponatur.

### TITULUS VII.

#### DE PROBATIONIBUS.

##### CAP. UN.

Verba litterarum apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia vel intentio Papae fundatur. Ioann. Andr.

##### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Literis nostris, quibus non dignitates quaslibet seu beneficia collationi nostrae vel sedi<sup>2</sup> apostolicae reservasse, aut resignationem beneficii alicuius recepisse, vel<sup>3</sup> recipiendi potestatem alii<sup>4</sup> commisse, vel aliquem<sup>5</sup> excommunicasse seu suspendisse, seu<sup>6</sup> aliquem capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia vel intentio nostra fundatur, fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam, volentes ad praeterita et pendencia, etiam<sup>7</sup> per appellationem, negotia hoc extendi.

Tit. II. Cap. un. 6) alienis: *Codd. coll.* 7) dicti: *ADC* 8) praeditur: *ABCE*; praediximus al. dicitur: *H*

Tit. III. 1) petitio: *A*

Cap. I. 1) Item: *A*; in C. Vienn.: *deest: DEE* 2) decernimus: *ABG*

Tit. IV. Cap. un. 1) Item: *A*; in Conc. Vienn.: *deest: CEFQ*

Tit. V. Cap. I. 1) Item: *A*; in C. Vienn.: *deest: DEFG* 2) decre-

vimus: *AB*

Tit. VI. Cap. un. 1) Clemens V.: *CDEFQ*; *add.*: in Conc. Vienn.: *CDH* 2) continet: *BC* 3) et: *ABCEFG* 4) *add.*: etiam: *ACFG* 5) neg.:

*deest: Codd. coll.*

Tit. VII. Cap. un. 1) in C. Vienn.: *deest: DEFG* 2) sedis: *BEFGH*

3) son: *ACDEFG*; aut: *B* 4) alicui: *ABCF* 5) *add.*: nos: *ACDEFG* 6) seu

... fuisse: *deest: ABDEFGH* 7) et: *deest: CD*; etiam: *E*



tempore continetur, cuius tenor dignoscitur esse talis: „Ego Henricus Romanorum rex, annuente Domino futurus imperator, promitto, spondeo et polliceor atque iuro coram Deo et beato Petro, me de cetero protectorem, procuratorem<sup>89</sup> et defensorem fore summi Pontificis et huius sanctae Romanae ecclesiae in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando<sup>90</sup> possessiones<sup>91</sup>, honores et iura eius, quantum divino suffulso adiutorio fuero, secundum scire et posse meum, recta et pura fide. Sic me Deus adiuvet et haec<sup>92</sup> sancta Dei evangelia!<sup>93</sup> Ceterum, qui iuramenta huiusmodi fidelitatis existant, a retro Romanis principibus non fuit haec tenus haesitatum; immo tam quondam Albertus rex Romanorum, immediatus praedecessor memorati Henrici, Bonifacio Papae VIII. praedecessori nostro tempore approbationis eiusdem Alberti, quam Rodolphus pater ipsius, et alii praedecessores eiusdem Romanorum reges diversis nostris praedecessoribus iuramentum fidelitatis et obedientiae praestiterunt. Idenique Bonifacius memoratum Albertum, iuramento huiusmodi ab eo recepto, de fratribus suorum consilio, praesente praelatorum et aliorum multitudine copiosa, auctoritate apostolica recepit in specialem<sup>94</sup> suum filium et ecclesiae memoratae, ipsumque in regem Romanorum assumpsit, in imperatorem postmodum promovendum<sup>95</sup>. Verum quia saepe fatus Henricus, qui in<sup>96</sup> proximis diebus fuit de hac luce substractus, non virtutem et mentem, sed nudum<sup>96\*</sup> verbum insectans corticem, sensumque confundens, iuramenta restringendo praedicta curiose videbatur asserere, ut praefertur, illa ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi; novo morbo curiositatis huius<sup>97</sup> luculentae veritatis antidotum praesentis declarationis oraculo providimus apponendum<sup>98</sup>. Quia ergo<sup>99</sup> capitulis iuramento<sup>99</sup> fidelitatis contentis sollicita meditatione pensatis, ipsa capitula in praefatis imperatoris iuramentis<sup>99</sup> quantum ad effectum, mentem et virtutem ipsorum, non est dubium contineri: nos, praemissis et aliis rationibus, ne quis, in Romanum assumptum principem vel in posterum assumendus, an iuramenta huiusmodi, per dictum Henricum imperatorem praestita, et per successores ipsius in futurum praestanda, fidelitatis existant<sup>99</sup>, in dubitationem deducere<sup>99</sup> audeat, vel super his contrarium adstruere veritati, auctoritate apostolica de fratribus nostrorum consilio<sup>99</sup> declaramus, illa iuramenta praedicta<sup>99</sup> fidelitatis existere et<sup>99</sup> censi debere. Porro<sup>99</sup> praeter iuramenta praedicta idem Henricus, suorum<sup>99</sup> inhaerens praedecessorum vestigiis, priusquam ingrederetur Italiam, vel ibidem iura aliqua exerceat, sed testimonio suarum patrum literarum in manibus dilecti filii Ioannis de Mollianis<sup>99</sup>, scholasticae ecclesiae Tullensis, capellani nostri, ad hoc specialiter per nos missi, nostro et praefatae ecclesiae nomine recipientis promisit, et<sup>99</sup> tactis sacrosanctis evangelii iuramento firmavit, quod eandem ecclesiam et fidem catholicam pura fide totisque viribus conservare reverenter et etiam<sup>99</sup> defendens, omnemque haerens, schisma et haereticos quoslibet, fautores, receptores et defensores ipsorum exterminare per posse, ac nunquam cum Sarraceno, pagano, schismatico seu alio quolibet communionem catholicam fidei non habente, aut cum aliquo alio praefatae ecclesiae inimico vel rebeli, sui eadem manifeste suspecto, unionem quamlibet sui<sup>99</sup> parentelam aut confederationem iniret, sed tam nostram quam successorum nostrorum personas, honorem et statum manerentem, defenderet<sup>99</sup> et conservaret contra omnes homines, cuiuscumque existenter praes-

eminentiae, dignitatis vel<sup>99</sup> status. Eidem etiam<sup>99</sup> adiciens iuramento, quod manerentem semper atque servare privilegia omnia, per praedecessores suos reges ac imperatores Romanos praefatae Romanae<sup>99</sup> et<sup>99</sup> aliis quibuslibet<sup>99</sup> ecclesiis quocumque concessa tempore, et continentiae cuiuscumque. Ipsaque omnia, et specialiter ac<sup>99</sup> praecipue per clarae memoriae Constantinum, Carolum<sup>99</sup>, Henricum, Ottonem IV., Fridericum II. atque Rodolphum<sup>99</sup> praedecessores ipsius, super concessione, recognitione, advocacione<sup>99</sup>, adnotacione<sup>99</sup>, quatione et<sup>99</sup> libera dimissione terrarum et provinciarum Romanae ecclesiae ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit<sup>99</sup>, sed apostolicae Romanisque Pontificibus super<sup>99</sup> quocumque tenore concessa recognovit, confirmavit, et ex certa scientia innovavit, ac etiam de novo concessit. Et terras ipsas atque<sup>99</sup> provincias recognovit ad ius et proprietatem ipsius ecclesiae plenissime pertinere, easque nihilominus ex abundantia de novo ecclesiae saepe fatae donavit, sub praedicto<sup>99</sup> se obligans iuramento, quod ipsas aliquamve<sup>99</sup> ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet, seu, quantum in eo esset, ab alio<sup>99</sup> permitteret occupari; nec in eis aut aliqua parte ipsarum iura aliqua, possessiones aut tenutas haberet seu quomodolibet possideret, nec in eis etiam<sup>99</sup> potestariae seu cuiusvis capitaniae<sup>99</sup>, aut iurisdictionem quancumque per se vel per<sup>99</sup> alium exerceat, quodque, ut princeps catholicus et<sup>99</sup> saepe dictae ecclesiae advocatus atque defensor, ipsam iuvaret, et consilii et auxilii illi assisteret opportunis contra quoscumque inobedientes et rebelles eidem, et praecipue contra occupantes seu turbantes<sup>99</sup> terras praedictas sui provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam iuramento promisit, quod tam ipsam Romanam ecclesiam, quam alias ecclesias, libertatem ecclesiasticam, bona, iura, praedicta et<sup>99</sup> ministros ecclesiarum ipsarum manerentem, conservare atque<sup>99</sup> defenderet suo posse, et quod<sup>99</sup> ecclesiae Romanae vasallos contra iustitiam nullatenus offensus, devotos ac fideles ecclesiae, etiam in imperio constitutos, benigne tractaret, nec eos opprimeret contra iustitiam, aut, (quantum in eo esset,) per alium opprimi sustineret, sed in suis potius iuribus et iustitiis conservaret. Hoc<sup>99</sup> quoque iuramentum et<sup>99</sup> iuro etiam pristinum<sup>99</sup>, pro eo nobis per suos nuncios, (ut praemittitur,) praestatum, receptis saepe coronationis insigniis innovavit, prout in patentibus, ante coronationem ipsam<sup>99</sup>, eius regio magno sigillo, et aliis post coronationem eandem, eius imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis, (quas in archivio Rom. ecclesiae reponi, et diligenter conservari fecimus),<sup>99</sup> plenius continetur.

## TITULUS X. DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I. N.

Exceptio excommunicationis opponitur dilatorio quoad omneque, peremptorio non obstante. Ioann. Andr.

### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Excommunicationis exceptio dilatorie<sup>2</sup> in qualibet parte litis opponi potest, termino peremptorio per iudicem assignato ad proponendum exceptiones declinatorias et dilatorias non obstante; servata tamen constitutione felicit recordationis Innocentii Papae IV. edita circa hoc in concilio Lugdunensi<sup>3</sup>.

TIT. IX. Cap. un. 39) pro: *dest: ABCDEFG* 40) servando: *ACF* 41) poss. et: *BD* 42) haec *dest: BD* 43) spirituales: *BD* 44) add.: Licet autem an iuramentum fidelitatis existat, a retro Rom. principibus non fuerit haec tenus haesitatum: quia tamen idem H. Rom. Imperator qui diebus proximis fuit de hac luce substractus non virtutem et mentem, sed nudam proprietatem verborum insectans corticem, sensumque confundens, iuramenta restringendo praedictum curiose videbatur asserere ut praefertur, illud ad debitum fidelitatis huiusmodi non extendi, novo morbo curiositatis: *Doan.* 45) in: *dest: Codd. coll. Doan.* 46) nullum: *db.* 47) huiusmodi: *ED Doan.* 48) opponendum: *Doan.* 49) iugiter: *ABCDEFG Doan.* 50) in: *ur: Doan.* 51) iuramento... ipsius *et sic dicitur pmo. singul.: db.* 52) rationabiliter dicit possit: *db.* 53) ducere *db.* 54) cons. unanimit et concordi declar. et etiam diffinitum *db.* 55) praesent: *dest: Codd. coll. Doan.* 56) act: *ABCDEFG Doan.* 57) Porro: *dest: Doan.* 58) suor... vestige. *dest: db.* 59) Molliano: *A: Movanis: B: Moll: D: Molianis: EF* 60) et: *dest: Doan.* 61) et: *dest: BD* 62) seu: *dest: Codd. coll. Doan.* 63) et *def: Doan.* 64) aut: *ABCDEFG Doan.* seu: *B* 65) et: *dest: Codd. coll. Doan.* 66) Romanorum: *AC* 67) et: *dest: Doan.* 68) quibuscumque *db.* 69) et: *AC* 70) Car.: *dest: Doan.* 71) Rodolphum: *ABDEFG* 72) advocatione: *Doan.* 73) *dest: CEH* 73) adiutor: *dest: ABCDEFG Doan.* 74) ac: *ADP* 75) et: *A: expresse scribitque: Doan.* 76) sub: *Codd. coll. Doan.* 77) act: *ED Doan.* 78) supradictio: *Doan.* 79) aliquam vel: *BCDEFG*

80) aliquo: *AB* 81) et.: *dest: BH* 82) adl.: officium: *Codd. coll. Doan.* 83) per: *dest: BCH* 84) et: *dest: BDEI* 85) perturbantes: *B Doan.* 86) et: *dest: Doan.* 87) ac: *ABCE Doan.* 88) et quod: *dest: Doan.* 89) *et sic dicitur ab hoc loco usque ad finem legitur ap. Doan.* Postremo autem idem de consecrationis et coronationis saepe tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi huiusmodi consecrationis et coronationis insignia miseramus ad urbem, illud nostro nomine recipientibus corporaliter praestitit iuramentum, (quod in pontificali Romae praestandum per Imperatorem coronationis saepe tempore continetur, ac post coronationem eandem iuramenta praedicta nihilominus innovavit, prout in patentibus ante saepe coronationis insignia eius regio sigillo magno et aliis post coronationem huiusmodi eius imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis, in quibus et etiam in aliis praesentibus literis suis) Nos summi domini nominabat, quas in Archivio Romano ecclesiae reponi et diligenter conservari fecimus, plenius continetur. Patet igitur ex predictis nisi, dictum Concilio H. Imperatorem Romanorum non beneficiasse, qui respondendo dictis Cardinalibus, ut superioris est expressum, post nobis et ecclesiae Romanae praestita iuramenta proleto dixit se servatum utrum fidelitatis unquam aliter praestitisse. 90) et: *AC* 91) primum: *AGH*; primum: *B* 92) ips.: *dest: AD* 93) taciturnus: *AB*

TIT. X. Cap. un. 1) in Vienn.: *dest: G*; inser.: *dest: A* 2) dilatorio: *ED Rom. opter: mendi.* 3) *cf. c. l. de ecc. in Vltio. (2. 12)*

## TITULUS XI.

## DE SENTENTIA ET RE IUDICATA.

## CAP. I.

Qui tres sententias contrarias in quavis causa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executione non facta; et respicit etiam pendencia. Ioann. Andr.

## Clemens V. in concilio Viennensi.

Ut calumnias litigantium occurrat, is, qui in beneficii vel alia quavis causa tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, ad agendum<sup>2</sup> de nullitate ipsarum vel aliquis ex eis nullatenus admittatur, donec huiusmodi sententiae plenarie fuerint executioni mandatae. Similiter si ille, contra quem tres sententiae definitivae latae fuerint, ab interlocutoria vel gravamine ante prolationem ipsarum vel eorum aliquis se appellasse, et causam appellationis huiusmodi adhuc pendere proponat: sententiarum<sup>3</sup> praedictarum executionem tali praetextu nullatenus impediatur. Quae ad causas qualitercumque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

## CAP. II.

Sententia, lata contra citatum, extra circuitum territorium existentem, nulla est ipso iure. II. d. Ioann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Pastoralis cura sollicitudinibus, nobis divinitus super cunctas Christiani populi nationes iniuncta, nos invigilare remediis subiectorum, eorumdem periculis obviare et scandala<sup>2</sup> remove compellit. Sane, quum iam dudum inter quondam Henricum imperatorem Romanum<sup>3</sup>, et carissimum in Christo<sup>4</sup> filium nostrum Robertum Siciliae regem<sup>5</sup> gravis fuisset materia turbationis extorta, assente deinde<sup>6</sup> imperatore praedicto, quod cum quibusdam ipsis subditis rex confederationes et conspirationes fecerat in ipsis maiestatis offensam, quodque tractaverat et ordinaverat, ut civitates quaedam, sub<sup>7</sup> imperii et imperatoris eiusdem obedientia consistentes, contra eum et imperium rebellarent, gentesque, sub<sup>8</sup> ipsius fultae subsidio, nonnullas alias imperii civitates et castra, (unde violenter eiecit ipsius imperatoris officialibus, occupantibus<sup>9</sup>, et pro ipso rege occupata tenebant, ac alias<sup>10</sup> etiam in Urbe<sup>11</sup> et alibi in imperii et imperatoris eiusdem contemptum, et<sup>12</sup> saepe maiestatis iniuriam et reipublicae detrimentum multa gravia fuerunt<sup>13</sup> per regem eundem ac malitiam et instigationem ipsius tam a suis stipendiariis quam a subditis imperatoris commissa: praechabitis per imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen, quamvis dicta, iuxta imperatoris assertionem, citatum, ac, quod supra dicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarato<sup>14</sup> imperator ipse, regem affirmans propter praemissa laesae maiestatis criminis reum esse, in eum<sup>15</sup> preceptorie (ut dixit, et<sup>16</sup> sufficienter citatum, sed comparere contumaciter recusantem, tanquam rebellem, proditorem et hostem imperii, ac reum criminis supra dicti, privationis omnium dignitatum, quocumque comprehensuram titulo, et quibus se intulabat rex ipse, auctoritatum quoque, honorum, provinciarum, terrarum, honorum, iurium et iurisdictionum tam perpetuorum quam temporalium, et, si quando veniret in suam et imperii fortiam, mutilationis etiam capitis sententiam promulgavit, omnem<sup>17</sup> supplicio defecit, si quis forsitan fuerat<sup>18</sup> ex solemnitate iuris omissus<sup>19</sup> in processibus memoratis, praemissa, ut asseruit, faciens exigente iustitia et de imperiali etiam<sup>20</sup> potestate. Verum quia huiusmodi sententia, quae non a discretionis matre virtutum, sed a noverca iustitiae, voluntaria scilicet iudicantis praecipitatione, processit, partus forsitan se<sup>21</sup> deteriores habebat, si ipsius sententiae<sup>22</sup> inefficacia in publicum praecone iustitia

non prodiret: nos, circa eam tali uti provisione volentes, quae<sup>23</sup>, (detectis ipsis defectibus,) seminata per eam exstinguit pericula, et in ratione reddenda<sup>24</sup> sit posteris profutura, ipsam subiedicendum esse providimus limae<sup>25</sup> iustitiae, ac rectae libramini<sup>26</sup> rationis. Eiusdem igitur causis et contentis, et in ratione reddenda, a quo et in quem lata fuit, diligenti et<sup>27</sup> debita consideratione<sup>28</sup> pensatis, patenter<sup>29</sup> ex eis illius adstruitur evidentiali nullitatis, et manifeste arguitur temeritas<sup>30</sup> promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quod<sup>31</sup> grandis exercitum tempore dictorum processuum et sententiae, continue<sup>32</sup> imperatori assistens, regem ipsum et suos prosequeretur odio capitali, Pisanaque<sup>33</sup> civitas, in qua lata fuit memorata sententia, regem capitali habebat odio notorio et antiquo. Esto igitur, quod<sup>34</sup> rex ipse alias ad praemissa fuisset legitime per imperatorem citatus: nunquid venire debuit ad iudicem<sup>35</sup>, exercitum feroci ac<sup>36</sup> grandis<sup>37</sup>, ipsique citato, (ut praemittitur,) odioso stipatum<sup>38</sup>? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodum populo, multum potenti, ac praefato in eum odio provocato? Quis enim auderet, vel qua ratione audere aliquis teneretur consistori tali subire iudicium, et<sup>39</sup> se in hostium sinu reponere, ac<sup>40</sup> ad mortem per violentam iniuriam, non per iustitiam inferendam<sup>41</sup>, ultroneum se offerre? Haec quidem iure timentur, haec de more vitantur, haec humana<sup>42</sup> fugit<sup>43</sup> ratio, haec abhorret natura. Desperet igitur, qui citationem huiusmodi saperet arctasse citatum. Ut illud, tanquam notissimum, nullatenus omitterimus, quod regem<sup>44</sup>, extra districtum imperii, in<sup>45</sup> regno scilicet Siciliae, notorie ac continue tempore supra dicto morantem, citare non potuit imperator, nec citatio, si quam forsam de ipso infra imperii fines fecit, citatum extra imperium constitutum arctavit. Nos quoque, regis ordinarius iudex, quod ad imperatoris iudicium citatum vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus<sup>46</sup> requisiti. Immo, licet ad nos et curiam nostram temporibus illis rumores frequenter<sup>47</sup> de curia imperatoris venirent, et iuxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent: prius tamen dictae sententiae promulgatio, quam aliquid de processibus antecedentibus, ad audientiam nostram pervenit<sup>48</sup>. Denique licet rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicitur in feudum: non tamen in eis, sed in regno praefato domicilium suum fovebat. Unde imperator in ipsis personam nullam<sup>49</sup> ratione terrarum huiusmodi, nisi ex natura feudorum, debitam superioritatem habebat. Quodsi puniatur criminis, infra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsitan pertinuisse asseratur<sup>50</sup>: verum est quidem, si<sup>51</sup> in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum de more remissus<sup>52</sup>. Dicere ergo<sup>53</sup> sententia meruit, quae a iudice, qui per regem tute adiri non potuit, et in loco notorie<sup>54</sup>, (ut praefertur,) non tuto, in<sup>55</sup> absentem, nec citatum legitime, ac inauditus per consequens et indefensum, non maturo fuit iudicio, sed praecipitio, et de tanto praesertim crimine promulgata? Kursus non est silentio relinquendum, quod ipse rex noster<sup>56</sup> et ecclesiae Romanae ratione regni praedicti notorie subditus, homoque ligatus et vasallus, ac in eodem regno, non, ut praemittitur, in imperio, certum, continuum et notorium suum<sup>57</sup> habens domicilium, ac<sup>58</sup> originem inde trahens, imperatori eo modo non subfuit<sup>59</sup>, quod in eum crimen laesae maiestatis commiserit<sup>60</sup>, quantumlibet omnia in sententia supra dicta contenta veritatem indubium continerent. Sicque nedum non<sup>61</sup> iure, immo nec iuris<sup>62</sup> colore tulit imperator sententiam supra<sup>63</sup> dictam in regem ex causa, quae<sup>64</sup> veritatis subsistentiam non habebat. Propter quam etiam, quatenus<sup>65</sup> in eo fuit, regem eundem privando regno et regia dignitate, ac terris etiam aliis et<sup>66</sup> iurisdictionibus perpetuis et temporalibus, quae sub eo nullatenus vel ab eo, sed a nobis et<sup>67</sup> sub nobis tenebat, nec non procedendo<sup>68</sup>

Tit. XI. Cap. I. 1) Item A: in... Vien: des: Bp: 2) add.: vel excipiantur: ABP: 3) add.: ipsarum B: ipsarum vel: A

Cap. II. 1) add.: in eodem: AE: haec de: dicitur publica iud: eorum de quo: mo: 2) 3) eius quoque: alio: dno: 4) add.: dno: 5) 211. 2) scandala: B: 3) Romanorum: D: 4) in Cur: des: ABF: 5) add.: illustrem: BCF: 6) dicitur: C: 7) sub: des: ABF: 8) add.: B: 9) occupant: ABCE: 10) occupant: DE: 11) dicit: des: ABCE: 12) Er: ... alibi: des: B: 13) et: des: C: 14) fuerat: ABCE: 15) dicitur: B: 16) 15) ipse: ABCE: 17) 18) 19) occupant: ABCE: 20) et: des: B: 21) 22) des: B: 23) des: C: 24) des: B: 25) des: B: 26) des: B: 27) 28) des: B: 29) des: B: 30) des: B: 31) des: B: 32) des: B: 33) des: B: 34) des: B: 35) des: B: 36) des: B: 37) des: B: 38) des: B: 39) des: B: 40) des: B: 41) des: B: 42) des: B: 43) des: B: 44) des: B: 45) des: B: 46) des: B: 47) des: B: 48) des: B: 49) des: B: 50) des: B: 51) des: B: 52) des: B: 53) des: B: 54) des: B: 55) des: B: 56) des: B: 57) des: B: 58) des: B: 59) des: B: 60) des: B: 61) des: B: 62) des: B: 63) des: B: 64) des: B: 65) des: B: 66) des: B: 67) des: B: 68) des: B:

habebat, quoloque grandis exercitus: B: 32) cont: des: B: 33) Pisana quoque: ABCE: 34) Sed esse quod: B: 35) tantum et talem suum capitulum notorie iniuriam: B: 36) et: BF: des: B: 37) add.: et pariter odioso stipatum: B: 38) consipatum: AC: 39) et: des: ABCE: 40) et: F: des: AE: 41) poterant: B: 42) B: 43) des: ABCE: 44) des: B: 45) refugit: ABCE: 46) des: B: 47) reg: des: B: 48) et: in: B: 49) 16) fuissimus: A: 47) frequentes: B: 48) venit: ACE: 49) venit: B: 49) null: ACF: 50) dicitur: B: 51) quod si: AB: 52) denissimus: B: 53) igitur: AB: 54) notorio: AB: 55) a capitali notorie iniuriam: B: 56) nobis: B: 57) nostras: C: 57) ac: des: B: 58) ac... commiserit: des: B: 59) sufficient: B: 60) commiserit: E: 61) non: des: B: 62) cum iuris: B: 63) des: ABCE: 64) tam quae (ex causa: des: B: 65) quantum: AB: 66) quatenus: B: 67) ac: AB: des: B: 67) et... not: des: B: 68) proc... perierunt: des: B:

contra regem eundem ex illis, quae per ipsius stipendiarios ac nonnullis imperatoris eiusdem<sup>69</sup> subiectos<sup>70</sup> per malitiam et instigationem regis ipsius contra eum fuisse commissam in Urbe dicebat, quum, etsi illa fuissent ibidem re vera commissam, punitio tamen eorum in regem, veluti extra districtum imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret, inhibendo etiam<sup>71</sup> in eadem sententia sub magnanimo appositione poenarum, quarum aliquas<sup>72</sup> sibi applicari mandavit, ne quis dicto regi praesumeret in suis responderi debitis, in<sup>73</sup> ipsiusve familiaritate vel servitio remanere, aut eadem contra ipsum imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium vel favorem, quum debitorum, servitorum et auxiliatorum huiusmodi extra imperium et<sup>74</sup> in regno constituti praedicto<sup>75</sup> nullatenus imperatori subsessent, nec ex committendis in regno eodem dictis possent poenis adstringi vel<sup>76</sup> aequaliter condemnari pro ipsum, absolvendo quoque<sup>77</sup> ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione ac pacto provinciarum omnes, civitates et loca<sup>78</sup>\*, ipsiusque vasallos, et feudatarios, et<sup>79</sup> alios quoslibet eorum regi quomodolibet obligatos, quum includerentur in absolute huiusmodi terrae et personae nobis et ecclesiae Romanae subiectae, propriae terminos potestatis excessit, in messum nostram<sup>80</sup> mittens<sup>81</sup> pereram suam falcem. Ceterum defectus suppletio, circa processum adhibita supra dictos, non tantum valet ad iustificandum ipsorum et sententiae supra dictae, quantum ad eorum singulationem et notam: quam nullam super praemissis potestatem habere<sup>82</sup> imperator in regem, sibi alias, quam ut praefertur, non subditum, non citatum legitime aut remissum, et extra districtum ipsius continue ac notorie consistente. Nec praedicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset<sup>83</sup> de ratione referri, per quae de crimine, praesertim sic gravi delato defensionis, (quae a iure provent naturali), facultas admitti valuisse, quum illa imperatori tollere non liceret, quae iuris naturalis existunt. Ut igitur, sicut<sup>84</sup> memorata sententia iuris caret effectu, sic auctoritate et nomine rei caret iudicata, ut nec<sup>85</sup> in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere sententiae mereatur, ut etiam in magnum iustitiae ac pacis obsequium scandalosus occurrat periculis, quae cum nostra et<sup>86</sup> ecclesiae, provinciarum multarum, regnorum et gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri: nos tam<sup>87</sup> ex superioritate, quam ad imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua vacante imperio imperatori succedimus, et nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex regum et Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam et processum omnes praedictos, et quicquid ex eis secutum<sup>88</sup> est vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac<sup>89</sup> esse omnino irritos et inanes, nullumque debere aut debuisse sortiri effectum seu<sup>90</sup> nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel<sup>91</sup> quomodolibet attulisse. Ipsosque nihilominus, quatenus<sup>92</sup> processerunt de facto, et quicquid ex<sup>93</sup> eis secutum est, vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus<sup>94</sup>.

## TITULUS XII.

## DE APPELLATIONIBUS.

## CAP. I.

Valet appellatio eorum maiore parte plurim iudicium: sed appellatio est appellatio, delatio et termini praefixio infamanda. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Si a iudicibus duobus aut pluribus fuerit appellandum, quia forte de facili eorum praesentia simul haberi non posset, liceat coram ipsis vel maiori parte ipsorum appellare,

et apostolos petere separatim, valebitque appellatio talis, ac si simul fuisset in eorum praesentia ab omnibus appellatum: est tamen appellatio<sup>2</sup> ignorantis appellationsis, nec non delationis eorum et termini praefixionis, si subsecutae<sup>3</sup> fuerint, intimatio legitime facienda.

## CAP. II.

Sufficit, apostolos petiti uno contextu saepius et instanter. Ad quos recipiendos si iudex certum terminum statuit, appellans, filios non petens in termino, appellatio<sup>4</sup> renouat. Idem, quum iudex statuit terminum iuris inveniendi, infra quem appellans filios debet non petiti, vel oblatos recipere renouat. — §. 1. Ponit tres casus, quibus appellans, non habens apostolos, appellationem prosequi potest. H. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Quamvis rigor iuris exposcat, eum, qui appellat, debere petere apostolos congruo loco et tempore saepius et instanter: nos tamen, antiquam et communem observantiam litigantium sequi, et aequitatem rigori praeferi volentes, decernimus<sup>1</sup> sufficere, quod per appellatorem simul uno contextu apostoli instanter et saepius postulentur. Verum si iudex, a quo appellatur, certum terminum ad recipiendos<sup>2</sup> apostolos appellanti assignet, et appellans in assignato sibi<sup>3</sup> termino non compareat coram eo, nec petat apostolos sibi tradi: appellationsi suae renouantia videtur. Similiter, si iudex appellanti responderit, infra iuris terminum apostolos se daturum: appellationsi suae renouantia appellans intelligitur, nisi infra dictum terminum congruo loco et tempore instanter et saepius saltem uno contextu petat apostolos ab eodem iudice sibi dari, vel si recipere<sup>4</sup> recusat<sup>5</sup> oblatos. §. 1. Quodsi iudex in termino, ad dandum apostolos praefixo pro eum, ipsos appellanti petenti non dederit, aut si, dum peterentur apostoli<sup>6</sup>, responderit, se daturum eosdem, nullo termino certo sibi<sup>7</sup> praefixo, vel infra iuris terminum se eos asseruerit<sup>8</sup> velle dari, et postea per appellatorem congruo loco et tempore saepius et instanter uno contextu etiam requisitus, eos non curaverit infra eundem terminum exhibere: appellationem suam extunc prosequi possit appellans, ac si expresse fuissent eadem apostoli denegati.

## CAP. III.

Appellans prosequi et finire tenetur appellationem extrajudicalem infra annum a die interpositae appellationsis vel illati gravaminis: quo non facto, impedimento iusto cessante, appellatio est deserta. H. d.

## Idem.

Sicut appellationem iudicalem, sic et extrajudicalem infra annum a die interpositionis ipsius, vel a die illati gravaminis, ubi a futuro gravamine appellatur<sup>1</sup>, prosequi et finire tenetur appellans. Quod si iusto impedimento cessante non fecerit: debet ei appellatio deserta censeri.

## CAP. IV.

Tempus, ad proseguendam appellationem ab homine vel a iure praefixum, non currit appellanti commissio durante, vel de partium expresso consensu, nisi, periculo imminente ex mora, iudex aliud decrevat.

Idem<sup>1</sup>.

Quamdiu appellationsis prosecutio per commissum vel alias de partium expresso consensu differtur; tempus, ad proseguendum eandem ab homine vel a iure praefixum, currere volumus appellanti, nisi forte iudex, videns, ex dilatione periculum imminere, praecipierit in illa procedi.

## CAP. V.

Ante diffinitivam appellanti non licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas, nec processum prius iudicis iustificari vel impuguari potest, nisi ex actis coram eo.

Idem<sup>1</sup>.

Appellanti ab interlocutoria vel a gravamine iudicis,

TIT. XI. Cap. II. 60) ipsius: B; dest: D. 70) subditos: ABC. 71) et.: dest: Donn. 72) etiam alig: th. 73) ut dest: th. 74) etiam: AC. 75) praed. ac de ipso et in aliis diversis non subditi imperatori existentes nullatenus imperatori subsessent: Donn. 76) vel . . . eodem: dest: BCDEFGH; vel . . . ipsius: dest: A Donn. 77) quomque: Donn. 78) et loca: dest: Codd. coll. Donn. 79) ac: Donn. 80) edict. propriam: AE; add., et aliorum etiam regum et principum quorum subiectos sua secundum praemissa nitentur arelare eorum immititibus: Donn. 81) immititens: ABCDEFG. 82) habeat: ABC. 83) possidet: ABCDE. 84) sic: dest: Donn. 85) non: th. 86) ut: dest: AEP; Donn. 87) tamen: Donn. 88) secutum: Donn. th. 89) ac esse: dest: th. 90) aut: th. 91) nec: F; aut debuisse sortiri: B; aut deluisse (quom.: dest: Donn. 92) quantum: Donn.

93) ob eos secut. est in irrit. et inane. — 94) in B addit.; publicatum fuit hoc decretum per papam in concilio Carpentorum, diebus in consistorio publico die XIV. mensis Martii et die XIX. eiusdem mensis Carpentariis in audientia publica publicatum.

TIT. XII. Cap. I. 1) Idem: A; in Cone. Vienn. dest: CD; 2) app. etc. BP. 3) secutae: A; secuti: B. Cap. II. 1) decrevimus: AE. 2) recipiendum: ABP; 3) sibi: dest: Codd. coll. 4) recipere: Ed. Bonn. oper. inod. 5) recusat: Codd. coll. 6) ap.: dest: B; 7) sibi: dest: Codd. coll. 8) asseruerit: ABCDEFGH. Cap. III. 1) appellatur: B. Cap. IV. 1) add.: in eodem: AB. Cap. V. 1) add.: in eodem: FH.

non et aliis causis prosequi, quam in appellatione sua non sunt duntaxat expressas, nec processus primi iudicis expressis aut de novo probandis iustificari potest vel etiam impetrari, sed tantum ex illis, quae acta fuerunt vel exhibita eorum ipso.

## CAP. VI.

Si in appellatione deserta non impellit, quin sententia censetur in rem iudicatam transivisse. H. d. Joann. Andr.

## Idem.

Si appellationem, per negligentiam appellantis desertam, appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se et principaliter prosequatur; non ideo minus in rem

iudicatam censebitur transivisse sententia, a qua fuerat appellatum.

## CAP. VII.

A peremptoria, repulsa ex alio, quam propter ineptitudinem, secundo appellans et succumbens non auditur super ea in appellatione a definitiva. H. d. Joann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Quum a repulsione exceptionis peremptoriae secundo appellans succumbit, non est in causa appellationis, postmodum a definitiva emissa, audiendus ulterius super ea, nisi tunc rite proposita ex eo prius repulsa fuisset, quia proponebatur inepte.

---

Tit. XII. Cap. VII. *Idem* in eodem: *CEH*

# LIBER TERTIUS.

## TITULUS I.

### DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

#### CAP. I.

Punit clericos coniugatos et alios, personaliter et publice carnicum et tabernariorum officium exercentes, qui, per diocesanum nominatum et tertio moniti, illud officium non dimittant, vel dimissum reassumunt. Excitat etiam dioecesanos contra illos clericos, qui saeculares actus exercent. Ioann. Andr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Dioecesanis locorum districte praecipimus, ut clericos, carnicum seu macellarioium aut tabernariorum officium publice et personaliter exercentes, nominatum et tertio moneant, ut sic ab huiusmodi officii infra convenientem terminum, momentum ipsorum arbitrio moderandum, desistant, et<sup>2</sup> quod ipsa nullo unquam tempore reassumant. Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa, ut praemissum est, exerceo resumpserint quodcumque: coniugati omnino, non coniugati vero in rebus, et si omnino incedant ut laici, in personis privilegium clericale, quamdiu praemissis insisterint, eo ipso amittant. Adversus vero alios clericos, negotiationibus vel commerciis saecularibus, vel officio non convenientibus clericali proposito publice insistentes, vel arma portantes, sic canonica servare studeant instituta, quod et<sup>3</sup> illi ab excessibus compescantur huiusmodi, et ipsi de damnabili circa haec<sup>4</sup> negligentia nequeant reprehendi.

#### CAP. II.

Praemisso exordio, punit primo clericos benefelatos, utentes publice virgata vel parvita veste. Secundo, subdiaconos et diaconos. Tertio, omnes clericos, tonsuram publice cum tali veste portantes. Quarto, habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, et sacerdotis et religiosos, publice portantes talem vestem et infulam. Quinto punit omnes praedictos, utentes tabarito notabiliter brevi, integre foderato. Sexto certas caligas clericis interdicit. Ioann. Andr.

#### Idem<sup>1</sup>.

Quoniam, qui abiectis vestibus, proprio congruentibus ordini, alias assumere et in publico portare rationabili causa cessante praesumit, professorum illius ordinis praerogativa se reddit indignum: praesenti constitutione sancimus, quod, quicumque clericus virgata vel parvita veste publice utetur, nisi causa rationabilis subsit, si beneficiatus existiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinet, sit eo ipso<sup>2</sup> suspensus. Si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra sacerdotium constitutus: per idem tempus reddatur eo ipso<sup>3</sup> inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum. Idem quoque censemus de clericis aliis<sup>4</sup>, vestem talem simul et tonsuram publice deferentibus clericalem. Dignitatem vero, personatum seu beneficium aliud obtinens, cui cura imminet<sup>5</sup> animarum, nec non ceteri in sacerdotio constituti, ac<sup>6</sup> religiosi quilibet, quos oportet per decem annos habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere, si, praeterquam ex causa rationabili, publice vestem ferant huiusmodi, aut infulam

seu pileum lineum publice portent in capite, sint eo ipso beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinent, suspensi per annum. Ceteri vero sacerdotes et religiosi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcumque beneficium ecclesiasticum obtinendum. Sed et tales et ceteri quicumque clerici, utentes epitogio seu tabardo foderato<sup>7</sup> usque ad oram, et ita brevi, quod vestes inferior notabiliter videatur, epitogium ipsum saeculares clerici et religiosi administrationem habentes teneantur infra mensem dare pauperibus. Ceteri vero religiosi, administrationem non habentes, infra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare in pios usus aliquos convertendum; alioquin beneficiati suspensionis, ceteri vero inhabilitatis poenas praedictas per idem tempus se noverint incurrisse. Huic insuper adiciamus sanctioni, ut clerici, praesertim beneficiati, caligis scaetatis, rubeis aut viridibus publice non utantur.

## TITULUS II.

### DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

#### CAP. I.

Clanslia, inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam provideri mandatur, ne animarum cura, si dignitati imminet, negligatur, vel per quam inhibetur, electionem fieri dignitatis, non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. H. d. Ioann. Andr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Si dignitatem habenti de alia provideri mandemus<sup>2</sup> dispensantes cum eo, ut simul utraque valeat retinere, de animarum cura, quae illis vel alteri earum imminet, non habita mentione: gratia huiusmodi velut subreptitia nullius penitus est momenti, nunquam confectis super ea literis sit insertum, quod animarum cura, si dignitatibus ipsis vel alteri earum imminet, nullatenus negligatur. Ad hoc<sup>3</sup> si alicui provideri mandemus<sup>4</sup> de dignitate, ad cuiuscunque vel quorumcunque collationem, provisionem seu quamvis dispositionem aliam in certa ecclesia pertinente, quam infra mensem duxerit acceptandam, inhibentes illi vel illis, ad quorum collationem, provisionem seu electionem dignitates in ipsa ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum seu provisionem procedant, vel quemquam eligant ad easdem de dignitate, ad quam consuevit quis per electionem assumi: impetranti non poterit provideri, quum in concessione gratiae, (ad quam non augendam, sed exsequendam debent quae de inhibitione sequuntur referri,) nullam de electione fecerimus mentionem.

#### CAP. II.

Litterae super provisione clericorum non includunt hospitalia et loca similia, et habentia iura spiritualia, nisi ibi exprimitur. H. d. Ioann. Andr.

#### Idem<sup>1</sup>.

Per litteras, a sede apostolica vel legatis<sup>2</sup> ipsis super

Lib. III. Tit. I. Cap. I. 1) inser. deest: AB; in Conc. Vienn.: deest: F 2) et: deest: ABCDEF 3) etiam: DF; deest: B 4) hoc: ABCDEF

Cap. II. 1) add.: in eodem: EG 2) sit ipso facto: ABCDEF 3) eo

ipso: deest: AC 4) et al.: ABG 5) imminet: A 6) aut: AG 7) foderato: Codd. coll. pp. D (soluto)

Tit. II. Cap. I. 1) Idem: A; in C. Vienn.: deest: EFG 2) mandamus: AG; mandavimus: BE 3) haec: EFH 4) mandamus: AB

Cap. II. 1) add.: in cod.: F 2) legatos: ABC

provisione quorundam clericorum directas, de xenodochiis, leprosis, elemosynarum seu hospitalibus, etiam si ecclesias vel capellas, decimas, aut<sup>2</sup> alia spiritalia iura noscantur habere, nulli posse decernimus<sup>1</sup> provideri, nisi hoc in apostolorum literis caveatur<sup>3</sup> expresse.

## CAP. III.

Quae non vacant una dignitas per receptionem alterius, vacant etiam plures.

## Idem.

Si plures obtinens dignitates aliam dignitatem aut beneficium curam animarum habens accipit, dispensatione super hoc legitime<sup>1</sup> non obtenta: eius possessione adepta pacifice dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus, sicut, si dignitatem unam obtinens alia simul conferretur<sup>2</sup>, eius pacifica possessione habita prima de iure vacaret.

## CAP. IV.

Valet provisio, facta proprio modo Papae, tenentis beneficia provisi, quaeunque sint et quotiensque. II. d. Joann. Andr.

Idem<sup>1</sup>.

Si Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provident, de beneficiis, quae obtinet, non habita mentione: provisionem seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus, qualiacunque fuerint beneficia, dignitates aut personatus, cum cura vel sine cura, et in numero quocunque, quae is habebat, quam sibi provisio facta fuit.

## CAP. V.

Exspectante beneficio ad collationem episcopi, devolutum ad illius caput talium, obtinere non poterit, devolutum tamen ad episcopum vel etiam ad Papam ex cuiuscuque negligentia, poterit obtinere.

Idem<sup>1</sup>.

Si de beneficio, ad cuiuscunque episcopi collationem spectante, alicui conferendo scribamus: sibi illud<sup>2</sup> conferri non poterit, cuius collatio ex negligentia ipsius episcopi ad eiusdem capitulum devoluta existit; licet provideri sibi possit de illo etiam<sup>3</sup>, cuius ad ipsum episcopum ex sui capituli vel alterius cuiuscunque, sive ad nos ex ipsius episcopi et aliorum, in hoc eisdem succedentium, negligentia collatio fuerit devoluta.

## CAP. VI.

Adeptus in ecclesia dignitatem, habentem praebendam annexam, perdit primam praebendam, quam habebat in illa. II. d. Joann. Andr.

## Idem.

Si iuxta nostri formam mandati canonicatum et praebendam ecclesiae Rutenensis<sup>1</sup> adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandam, ibidem expectet: archidiaconatum inibi post vacante, non obstante, quod certa sibi annexa praebenda, poterit accipere, primaque praebenda hoc ipso vacabit, quod secundam cum archidiaconatu praedicto pacifice fuerit accepturus.

## TITULUS III.

DE CONCESSIOE PRAEBENDAE<sup>1</sup> ET ECCLESIAE NON VACANTIS.

## CAP. I.

De rebus conditionale ante consecrationem eventum non afficit potestatem ordinarii vel alterius collatoris, secus, quando acceptationi beneficii tempus additur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab exsecutore potest vel recipit, illud intelligitur acceptasse; quae vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publice scribitur.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quum ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per

inquisitionem exsecutoris sibi deputati a nobis repertus fuerit esse vitae laudabilis et conversationis honestae, de beneficio certi valoris alicui<sup>2</sup> provideri mandamus, adificientes, quod de beneficio minoris valoris possit eisdem, si voluerit, provideri, ac extunc<sup>3</sup> etiam inane decernentes et irritum, si secus a quocumque quavis auctoritate confingerit attentari: quia decretum huiusmodi in eventum duntaxat praedictarum conditionum suum sortitur effectum, antequam exstet prima conditio, beneficium praetaxati valoris, et etiam minoris, priusquam suam impetrans super valore huiusmodi voluntatem declaret, conferri libere poterit per ordinarium, aut alium exsecutorem a nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secus autem fore censemus, quum decreto apposito alicui provideri mandamus<sup>1</sup> de beneficio, quod infra mensem a vacatione ipsius notitia duxerit acceptandum, ut appositio mensis eiusdem aliquid afferat<sup>2</sup> impetranti. Quin<sup>3</sup> etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum exsecutorem conferri, aut recipiendo sibi praesenti collatum, ipsum ex hoc acceptare, et collationem taliter<sup>4</sup> sibi factam valere censemus. Ceterum, ut tam diuturnis vacationibus, quam fraudibus et litibus occurratur, praedictae vacationis notitiam impetrantem interpretatur habere, ex quo ipsa vacatio in loco vel ecclesia huiusmodi beneficii publice nota erit. Imputet quidem sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id, quod per se vel per<sup>5</sup> alium scire poterit, ignoravit.

## TITULUS IV.

## DE REBUS ECCLESIAE NON ALIENANDIS.

## CAP. I.

Religiosis, qui concessit alicui ad vitam vel certum tempus iura, redditus vel possessiones administrationis, cui praesent, successus et ab officio, nisi duo concurrant, nec valet concessio. Duos casus excipit. II. d. Joann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Monasteriorum et aliarum administrationum regularium dispendiis occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto, ne quis religiosus, monasterio, prioratu, ecclesiae seu administrationi cuiusvis praesidentis, iura, redditus aut possessiones eiusdem, alicui ad vitam eius seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta, quovis modo concedat, nisi necessitas aut utilitas monasterii, prioratus, ecclesiae aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, conventus sui, aut, si conventum non habeat, praelati proprii assensu ad hoc nihilominus accedente. Si quis autem contra hoc fecerit<sup>2</sup>: poenam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipientis ius aliquod acquiratur. Verum praemissa<sup>3</sup> ad locationes vel etiam redituum aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus nullatenus<sup>4</sup> non extendi.

## CAP. II.

Episcopus unire potest ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vacato rectore vel defensore. II. d. Joann. Andr.

## Idem.

Si una ecclesia alteri ecclesiae<sup>1</sup>, seu dignitati alicui vel praebendae per episcopum, suo consentiente capitulo, uniatu, aut religioso loco donetur: ex eo, quod rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non existit, nequaquam illi poterit impugnari. Quodsi episcopus, sui etiam capituli accedente consensu, mensae suae vel ipsi capitulo aliquam duxerit ecclesiam uniamdam: hoc irritum esse decernimus<sup>2</sup> et inane, contraria quavis consuetudine non obstante<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Tit. II. Cap. II. 2 seu: *AC*. 4) *decevimus*: *ABG*. 5) *conver-*

*ter*: *A*.  
CAP. III. 1 legitima: *ABEH*; *dest*: *B*. 2) *conferatur*: *B*; *confer-*

*retur*: *F*; *conferitur*: *B*.  
CAP. IV. 1 *add*: in eodem: *F*.

CAP. V. 1 *add*: in eodem: *F*. 2 *id*: *AC*; *idem*: *F*; *dest*: *E*. 3) *ex-*

*ter*: *ABG*. 4) *et*: *dest*; *coll*, *coll*.  
CAP. VI. 1 *Ruten*: *AD*; *Rachen*: *BE*; *Turonens*: *F*.

TIT. III. 1) *praebendarum*: *AB*; *dest*: *D*. 2) *vel*: *AB*.

CAP. III. 1) in C. Vienn. *dest*: *EP*; *inser*, *dest*: *A*. 2) *alicui*: *DEE*; *dest*: *C*. 3) *ex* *inter*: *coll*, *coll*. 4) *mandamus*: *A*. 5) *infort*: *AB*.

6) *quod*: *A*; *quom*: *GH*; *quoniam*: *D*. 7) *totaliter*: *A*; *causam*: *H*. 8) *super*: *dest*: *ABGH*.

TIT. IV. Cap. I. 1) in C. Vienn. *dest*: *DE*; *inser*, *dest*: *A*. 2) *enun-*

*tiat*: *AB*. 3) *adventuram*: *AB*. 4) *Praemissa* *tamen*: *AB*; *Pracis* *tan-*

*tem*: *C*. 5) *nullatenus*: *CD*.  
CAP. II. 1) *eccle*: *dest*; *coll*, *coll*. 2) *decevimus*: *ABE*. 3) *add*: nisi ad id superioris sui consensus accedat: *A*.



## TITULUS V.

## DE KERUM PERMUTATIONE.

## CAP. I. N.

Collatio de beneficiis, causa permutantibus vacantibus, facta aliis quam permutantibus, non tenet. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Ne concessione iuris utentibus praesertim circa spiritualia illudatur, si qua<sup>2</sup> beneficia, ex causa permutationis ab aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur: nullius hoc esse volumus firmitatis.

## TITULUS VI.

## DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

## CAP. I. N.

Ordinarius loci rationem exigit a religiosis, etiam exemptis, de testamentorum executionibus, quas gesserunt, et si circa id deliquerint, illos punit.

## Clemens V. in concilio Viennensi.

Religiosis, etiam exemptis, deputatis ad executionem cuiuslibet ultimae voluntatis, circa ipsius executionis officium, (quod utique non possunt, nisi a superiore suo petita super hoc licentia et obtenta, praescipere), volentes praescindere<sup>1</sup> materiam delinquendi, praesentis constitutionis auctoritate statutum, quod tales, etiam si praelationis fungantur officio, locorum ordinarii debita reddere, ipsique ordinarii ab eisdem absque dolo, fraude seu negligentia de susceptae executionis officio teneantur exigere rationem, illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum poena debita, quocunque non obstante privilegio, punituri.

## TITULUS VII.

## DE SEPULTURIS.

## CAP. I.

Excommunicati sunt etiam exempti, qui in casibus non permissis defunctorum sepeliunt in coemeteriis tempore interdicti, vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publice, nominatim interdictos, vel manifestos usurarios. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Eos, qui propria temeritatis audacia defunctorum corpora, non sine contemptu clavium ecclesiae, in coemeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a iure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire praesumunt, decernimus<sup>2</sup> ipso facto excommunicationis sententiae subiacere, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium dioecessani episcopi eis, quibus per praemissa fuerit iniuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem, nullo eis circa praemissa exemptionis vel quovis alio privilegio, sub quacunque forma verborum concessio, aliquenter suffragante.

## CAP. II.

Pars, quae titulum respicit, hoc intendit: Praedicatorum et Minorum in locis suis libere sepeliunt illos, qui hoc libere eligunt: de funeralibus tamen, et quibuscumque obventionibus et relictis, etiam de quibus aliis debetur canonice, quartam et non ultra solvent ecclesiae parochiali. H. d. Ioann. Andr.

## Idem in eodem.

Dudum a Bonifacio Papae VIII. praedecessore nostro infra scripta edita decretali, Benedictus Papa XI. praede-

cessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit, quae quia, ut probavit effectus, nedum pacis ab auctore<sup>1</sup> ipsius speratae fructum non attulit, quin immo discordiae, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit, nos, eam omnino cassantes, aliam a praefato Bonifacio editam sacro instante et approbante concilio innovamus, subiacentes tenorem illius, qui dignoscitur esse talis:

„Bonifacius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam<sup>2</sup>.

Super cathedram praecminentiae pastoralis divina disponente clementia<sup>3</sup> constituti, etsi multis et arduis, qui in amplum Romanae curiae alveum undique conflunt quasi torrens, praegravemur negotiis, curis excitenur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacuum instantibus, ac l' operosae studium sollicitudinis impertimur, ut ad divini hominis gloriam, exaltationem catholicae fidei, et profectum fidelium animarum, (praecisus radicatus dissidiorum vepribus, et litigiorum anfractus omnino subductis,) inter ecclesiarum antistites ad curam et regimen gregis dominici deputatos, ceterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor caritatis exaestuet, invalescat concordiae unitas, animorum identitas<sup>4</sup> perseveret. Scimus enim, et ex evidenti facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor, nec ignoramus, quod dissensiones et scandala pravis actibus aditum praeparant, rancores<sup>5</sup> et odia suscitant, et<sup>6</sup> illicitis moribus ausum praebent. Ab olim siquidem inter praelatos et rectores, seu sacerdotes ac clericos parochialium ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, et Praedicatorum et Minorum ordinum fratres ex altera<sup>7</sup>, (pacis acmulo, satore zizaniae procurante,) gravis et periculosa discordia existit suscitata super praedicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, poenitentibus iniungendis eisdem, et<sup>8</sup> tumulidans defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum ecclesias sive<sup>9</sup> loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem, pii patris more laudabili moleste ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactae considerationis<sup>10</sup> examen, ac infra pectoris<sup>11</sup> claustra sollicito revolventes, quam sit plena periculum, quam onusta dispendiis, quamque in divinae maiestatis conspectu reddatur exosa discordia supra dicta, et propterea intendentes paternae sollicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis inquam futuris temporibus favente<sup>12</sup> Domino suscitandam, grandi quoque desiderio cupientes, ut huiusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem et celerrim<sup>13</sup> per apostolicae solertiae studium consequatur, diligenti cum fratribus nostris deliberatione praehabita super eo, ad honorem Dei et<sup>14</sup> exaltationem catholicae fidei, quietam statum partium praedictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica statutimus et<sup>15</sup> ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in ecclesiis et locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant clero et populo praedicare ac proponere verbum Dei, hora illa duntaxat excepta, in qua locorum praelati praedicare voluerint, vel coram se facere solemniter praedicari, in qua praedicare cessabunt, praeterquam si aliud de praelatorum ipsorum voluntate processerit ac<sup>16</sup> licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more<sup>17</sup> fieri solent diebus illis, quibus<sup>18</sup> praedicari solentur consuevit, ad funera etiam mortuorum, et in festis specialibus sive peculiaribus eorumdem fratrum, possunt iidem fratres et licet eis libere praedicare, nisi forte illa hora, qua solet ad clerum in praedictis locis<sup>19</sup> Dei verbum proponi, episcopus vel praelatus superior clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione vel causa urgente clerum ipsum duceret congregandum. In ecclesiis autem<sup>20</sup> parochialibus fratres illi<sup>21</sup> nullatenus audeant vel<sup>22</sup> debeant praedicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres praedicti a parochialibus sacerdotibus invitati fuerint<sup>23</sup> vel vocati, et de ipsorum beneplacito et assensu, seu

Tit. V. Cap. un. 1) in C. Vienn. deest: FG 2) qua: deest: ABDEFGH Tit. VI. Cap. un. 1) praesidere: AB Tit. VII. Cap. I. 1) idem in eodem: A; in C. Vienn. deest: DF 2) decrevimus: AB<sup>2</sup> Cap. II. 1) auctore: ACEFGH 2) data est hae bulla — quae olim in Extravag. comm. c. 1. (3, 6.) reperitur — Later. XII. Kal. Mart. A. VI. (1309.) Pathast no. 21913. — constat ap. Bibliotheca Svensk dipl. II, 2, 312. — in Cod. Monac. 329. — 6 no I signatus est. — deest: A: Estm prius videtis et habuitis — sed in eodem Cod. post Clementianam reperitur — B: prout ex-

proso reperitur in fine sexti inter extravagantes Bonifacii Papae VIII. — 3) providentia (disp. deest: Lfj. 4) et: AI 5) et animarum indempnitatis Lfj. 6) add.: et: DL: lites: Lfj. 7) et: deest: ABDEFGH Lfj.; sane. 8) ibidemque: I. 9) add.: parte: AB 10) ac: Lfj. 10) vel: F: sive: Lfj. deest: AI 11) cogitationibus: A 12) perforum: Lfj. 13) auctore: AC Lfj. 14) celeberrim: AF 15) et: deest: AF: GH Lfj. 16) et etiam: FI Lfj. 17) et: ABF 18) ex more: deest: Lfj. 19) in quib: ob. 20) add.: seu studiis: AI Lfj. 21) veros: AC Lfj. 22) ipsi: AI Lfj. 23) nec: ABDEFGH 24) fortassis existant: CI Lfj.; fort. existierunt: B

petita licentia fuerit et obtenta, nisi<sup>27</sup> episcopus vel praelatus superior per eosdem fratres praedicti mandaret. Statuimus etiam et ordinamus auctoritate praedicta, ut in singulis civitatibus et diocesis, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus et<sup>26</sup> diocesis locis ipsis vicinis, in quibus loca huiusmodi non habentur, magistri, priores provinciales praedictorum atque vicariorum et generales<sup>28, 29</sup> provinciales ministri et custodes Minorum ordinum praedictorum, ad praesentiam praelatorum eorumdem locorum se conferant per se vel per<sup>25</sup> fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petant, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus et diocesis confessiones subditorum suorum confiteri sibi<sup>30</sup> voluntium audire libere valeant, et huiusmodi contentibus, prout secundum Deum expedire cognoverint, poenitentias imponere salutare, atque eisdem<sup>31</sup> absolutiois beneficium impendere de licentia, gratia et beneplacito eorumdem. Ac deinde praefati magistri, priores<sup>32</sup>, provinciales et<sup>33</sup> ministri ordinum praedictorum eligere student personas sufficientes, idoneas, vita<sup>34</sup> probatas, discretas, modestas atque peritas ad tam salubre ministerium et officium exsequendum, quas sic ab ipsis electas representent vel faciant praesentari praefatis, ut de eorum<sup>35</sup> licentia, gratia et beneplacito in civitatibus et diocesis eorumdem huiusmodi personae sic electae<sup>36</sup> confessiones confiteri sibi<sup>37</sup> voluntium audiant<sup>38</sup>, imponant poenitentias salutare, et<sup>39</sup> beneficium absolutiois in posterum impendant, prout superius est expressum, extra civitates et diocesis, in quibus fuerint deputatae, per quas eas<sup>40</sup> volumus et non per provincias deputari, confessiones nullatenus audiantur. Numerus autem personarum, assumendarum ad huiusmodi officium exercendum, esse debet, prout universitas<sup>41</sup> cleri et populi ac<sup>42</sup> multitudo vel paucitas exigit eorumdem. Et si idem praefati petitam licentiam confessionum huiusmodi audientiarum concesserint, illam praefati magistri, ministri<sup>43</sup> et<sup>44</sup> alii cum gratiarum recipiant actione, dictaque personae sic electae commissum sibi officium exsequantur. Quodsi forte iam dicti praefati quomquam ex dictis<sup>45</sup> fratribus, praesentatis eisdem, ad huiusmodi officium nolent habere, vel non dicerent admittendum: eo amoto vel subtracto loco ipsius similiter eisdem praesentandus praefatis possit et debeat alius subrogari. Si vero idem praefati praefatis fratribus, ad confessiones, ut praemittitur, audiendas electis, huiusmodi exhibere licentiam recusant<sup>46</sup>: non exnunc ipsi, ut confessiones sibi confiteri voluntium libere liciteque audire valeant, et eisdem<sup>47</sup> poenitentias imponere salutare, atque eisdem<sup>48</sup> beneficium absolutiois impertiri, gratiose concedimus de plenitudine apostolicae potestatis. Per huiusmodi autem concessionem<sup>49</sup> nequaquam intendimus personis seu fratribus ipsis<sup>50</sup>, ad id taliter<sup>51</sup> deputatis, potestatem in hoc<sup>52</sup> impendere ampliorē<sup>53</sup>, quam in eo curatae vel<sup>54</sup> parochialis sacerdotibus est a iure concessa, nisi forsitan eis ecclesiarum praefati uberiori in hac parte gratiam specialiter duxerint faciendam. Huiusmodi quoque statuto et ordinationibus<sup>55</sup> nostris adiutis, ut fratres dictorum<sup>56</sup> ordinum in ecclesiis vel<sup>57</sup> locis suis<sup>58</sup> ubilibet constituti liberam, ut sequitur, habeant sepulturam, videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui seclarij elegerint in locis et ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales ecclesiae et ipsarum curati sive rectores, qui ministrare habent<sup>59</sup> ecclesiastica sacramenta, quibus<sup>60</sup> nositur de iure competere, praedicare seu promovere verbum Dei, et confessiones audire fidelium, delibitis et necessariis beneficiis defraudentur, quod operaris mercedis exhibitio debeat: auctoritate apostolica<sup>61</sup> constituimus<sup>62</sup> et ordinamus eadem, ut dictorum<sup>63</sup> ordinum<sup>64</sup> fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus<sup>65</sup> quam quibuscumque et quomodocunque relictis, distincte vel indistincte, ad quoscunque certos vel determinatos usus, de quibus etiam quarta sive canonica portio dari sive exigi non consuevit vel non debet de iure,

nec non de datis vel qualitercumque donatis in morte seu<sup>66</sup> mortis articulo in<sup>67</sup> infirmitate donantis vel<sup>68</sup> dantis, de qua decesserit<sup>69</sup>, quomodocunque directe vel indirecte fratribus ipsis vel aliis pro eisdem, quartam partem, (quam auctoritate apostolica taxamus et etiam limitamus,) parochialibus sacerdotibus et ecclesiarum rectoribus seu curatis largiri integre teneantur, facturi et curaturi, quod nec alii, nec<sup>70</sup> alii, a quibus quarta<sup>71</sup> huiusmodi minime deberetur<sup>72</sup>, ad ipsorum fratrum utilitatem vel commodum huiusmodi fiant relictā, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod<sup>73</sup> in morte vel ab infirmis huiusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorumdem<sup>74</sup> dantium vel donantium sanitate sibi dari vel donari procurant. In quibus per ipsos venditis eorum intendimus conscientias onerare, ut, si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortasse contigerit, (praeter id, quod eos propterea dictis sacerdotibus, rectoribus et curatis teneri volumus,) etiam districta ratio in extremi iudicii examine requiratur ab eis<sup>75</sup>. Ultra portionem autem huiusmodi nihil valeant parochiales<sup>76</sup> rectores, curati et<sup>77</sup> praefati exigere supra dicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliquo<sup>78</sup> coerceri. Nos etenim<sup>79</sup> (ut in cunctis aequaliter et pacifice favente Domino procedatur,) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto sub quacunque forma vel expressione seu conceptione verborum a nobis vel praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicumque ordinum praedictorum concessa, nec non consuetudines, conventiones, statuta et pacta, in quantum sunt praemissis vel alieni praemissorum contraria, ea<sup>80</sup> penitus revocamus, vacuamus, cassamus et irritamus, quin inquam cassa, vacua et irrita nunciamus, et decernimus<sup>81</sup> nullius prorsus existerere firmitatis. Ceterum universos ecclesiarum praelatos, cuicumque praecementiales, status vel<sup>82</sup> dignitatis existant, ac sacerdotes parochiales et curatos sive rectores praedictos, praesentium tenore rogamus et hortamur attentae, nihilominusque eis districte praecipiendo mandamus<sup>83</sup>, quatenus, pro divina et apostolicae sedis reverentia praedictos ordines et professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duras aut asperos, sed potius favorabiles, propitios ac<sup>84</sup> benignos piaque munificentia liberales esse<sup>85</sup> student exhibere, sic eos in praedicationis officio et propositionibus verbi Dei, ac in<sup>86</sup> omnibus aliis supra dictis tanquam cooperatores eorum idoneos et laborum suorum particeps prompta benignitate recipiant<sup>87</sup> ac affectuose admittere non omitant, ut proinde illis aeterna beatitudinis praemium augeatur, et animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsis lateat, quod, si secus ab eis<sup>88</sup> agi fortasse contigerit<sup>89</sup> in hac parte, apostolicae sedis benignitas, quae ordines et professores eisdem ubere favore prosequitur et gent in visceribus caritatis, contra eos non immerito turbaretur, nec eadem acquiescunt pati posset, quin super hoc provisionis opportuna remedium adhiberet, ipsosque nihilominus coelestis indignatio principis digna pro meritis rependens, cuius obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minime praeteriret.<sup>90</sup>

TITULUS VIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIUS.

CAP. I.

Ponit quatuor casus, in quibus religiosi, gravantes vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistant infra mensem, vel de usurpatis vel retentis infra duos menses non fuerint eorumdem, ad poenitentiam ad offensa, administrationibus et beneficiis, et talia non habentes, sunt excommunicati. Secundo, tertius et quartus casus ibi: Sen qui. Ioan. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Religiosi quicumque, qui novallium aut alias decimas

tinuus: *Al lnl.* 63) praedictorum: *Cl lnl.* 64) *add.*: et minorum: *I 65) de iur.* (*DEP lnl.* 66) vel: *lnl.* 67) *ant.*: *A lnl.*; vel: *I deest* (*D 68) seq.* *lnl.* 69) *diversitate*: *ib.*; *decesserint*: *I* 70) *vel*: *II lnl.* 71) *add.*: *par.*: *Al* 72) *debetur*: *lnl.* 73) *quoque*: *ib.* 74) *corum*: *ib.* 75) *eisdem*: *Al lnl.* 76) *add.*: *sacerdotes*: *Al lnl.*; et *rect.*: *lnl.* 77) *vel*: *D*; *deest*: *A* 78) *alioquem*: *I lnl.* 79) *antem*: *lnl.* 80) *est*: *deest*: *Al lnl.*; *deest*: *lnl.* 81) *deest*: *lnl.* 82) *vel*: *deest*: *lnl.* 83) *mandatum*: *VI lnl.* 84) *et*: *Al lnl.* 85) *seq.*: *lnl.* 86) *Al lnl.* 87) *lnter*: *lnl.* 88) *ipsis*: *lnl.* 89) *contingere*: *lnl.*

TIT. VIII. 1) *prim.*; et *add.*: *deest*: *Codd. coll.* Cap. I. 1) *Petr.* 3; in ... *Vienn.*: *deest*: *D*

TIT. VII. Cap. II. 25) *sive*: *lnl.* 26) *et*: *II*; *vel*: *lnl.*; *deest*: *A* 27) *et*: *coll.* *ministri*: *A lnl.*; *generales ministri*: *VI* 28) *et*: *Al*; *ant*: *Cl* 29) *per*: *deest*: *II lnl.* 30) *deest*: *I lnl.* 31) *vel*: *ib.* 32) *in*: *prop.* *lnl.* 33) *et*: *deest*: *ABDEFF lnl.*; *add.*: *ac provinciales ministri*: *lnl.* 34) *vitae probatae*: *I lnl.*; *vitae probabilis*: *A* 35) *iporum*: *ABDEFF lnl.* 36) *add.*: *lnl.* 37) *sibi*: *deest*: *AD lnl.* 38) *and*: *et*: *A* 39) *ac*: *Al* 40) *et*: *deest*: *AD lnl.* 41) *universitas*: *lnl.* 42) *seq.*: *ib.* 43) *et*: *lnter*: *Cl* 44) *seq.*: *Cl lnl.* 45) *huiusmodi*: *Codd. coll. lnl.* 46) *recusant*: *lnl.* 47) *seq.*: *AC lnl.* 48) *eis*: *lnl.* 49) *concessio*: *Al* 50) *ipsis*: *deest*: *lnl.* 51) *totaliter*: *ib.* 52) *in*: *lnter*: *deest*: *ib.* 53) *pluribus*: *Al* 54) *seq.*: *ABDEFF lnl.* 55) *ordinationes*: *lnl.* 56) *praesentatis*: *Al* 57) *et*: *Al lnl.* 58) *corum*: *DEE* 59) *iporum*: *I* 60) *habent*: *lnl.* 61) *quibusque*: *Codd. coll. lnl.* 62) *cap.*: *deest*: *II lnl.* 62) *sta-*

ecclesiis debitas, ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes, appropriare sibi praesumpserint, aut exiis fraudibus sive coloribus usurpare, seu, qui de animalibus familiaribus et pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscuerint, seu, qui de animalibus, quae in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus vel aliis ab ipsis tenenda, seu, qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam solvi ecclesiis non permiserint aut prohibuerint, nisi post requisitionem, per eos, quorum interit, super hoc eis factam, a praemissis destiterint infra mensem, aut si de iis, quae contra praemissa usurpare<sup>2</sup> vel retinere praesumpserint, infra duos menses damnificatis ecclesiis emendam non fecerint competentem, sint, et tandiu maneat ab officiis, administrationibus et beneficiis suis suspensi, donec destiterint et satisfecerint, ut superius est expressum. Quodsi religiosi huiusmodi administrationes vel beneficia non habeant<sup>3</sup>; eo casu, quo alii supra dicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, antea satisfactionem condignam nullatenus absolventi, privilegiis non obstantibus quibuscunque. Ceterum praemissa extendi nolumus ad animalia, quae per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur, dum tamen illi religiosi eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se et sua.

## CAP. II.

Decima beneficiorum alicui concessa sibi debetur secundum taxationem et de moneta corrente, nec possunt collectores propter hoc distrahere vel occupare ornamenta divinis officiis deputata. H. d. Ioann. Andr.

## Idem in eodem.

Si beneficiorum decima cuiusvis simpliciter concedatur ad tempus: secundum taxationem decimae, in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam<sup>1</sup>, et ad monetam currentem communitur ipsa decima levari poterit et debet. Nec per collectores, levatores sive exactores ipsius decimae, ecclesiarum calices, libros et alia ornamenta, divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distractionis capi vel<sup>2</sup> recipi volumus, nec distrahi seu quomodolibet occupari.

## TITULUS IX.

## DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

## CAP. I.

Professi ordinum mendicantium, etiam licite transientes ad non mendicantes, licet administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiam si alii de capitulo illi concedant, nec deinceps consequi possunt administrationes, prioratus vel officia, etiam tanquam vicarii, nec pro se vel aliis animarum curam gerere; et irrita contra factum. Ultimo ponit casum exceptum. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Ut professores cuiusvis paupertatis ordinis eo libentius in qua<sup>2</sup> vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non mendicantium ordinem in eodem conversari quietius student, qui in ipsis discordiarum et schismatum productiva ambitio reprimetur<sup>3</sup>; sacro concilio approbante statutimus, mendicantes quoslibet, qui ad non mendicantium ordines etiam auctoritate apostolica transibunt in posterum, quive hactenus transiverunt, quamvis nunc prioratus, administrationes vel officia, aut curam animarum vel regimen quodcumque obtineant inibi, vocem aut locum in capitulo non habere, etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur, ad prioratus quoque, administrationes aut quaecumque in antea non assum officia, etiam tanquam vicarios seu ministros vel locum<sup>4</sup> aliorum tenentes, quodque<sup>5</sup> animarum curam et regimen nec pro se possint, nec pro aliis exercere. Quicquid autem in contrarium attentatum fuerit, sit irritum ipso iure, quovis privilegio non obstante. Ad illorum autem mendicantium ordines, quos apostolica sedes eo modo subvertisse voluit, ut eorum professoribus ita in illa remanere liceret, quod nullum extunc admitterent ad professionem eorum, quibusque concessit licentiam generalem ad approbato alios ordines transeundi, praesentem nolumus constitutionem extendi.

## CAP. II.

Pubes, per annum detinens habitum novitiorum, non poterit distinctum ab habitu professorum, intelligitur professus. Ioann. Andr.

## Idem.

Eos, qui deinceps in discretionem constituti aetate novitiorum habitum in aliqua religione per annum portaverint, hoc ipso religione illam derelinimus<sup>1</sup> esse professos, nisi huiusmodi habitus in colore, scissura vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.

## TITULUS X.

## DE STATU MONACHORUM VEL CANONICORUM REGULARIUM.

## CAP. I.

Praemittit exordium breve, in quo constitutiones causas ponit, et generale interdictum monachorum nigrorum circa expositum ornatum, vel notabilem excessum in vestibus, cibis, potibus, equitatis et lectisteriis. — §. 1. Specialiter providet circa vestes habitus proximas, almutias, caputa, calcemata, zonas, cutellos, calcaria, sellas et frenos ipsorum, et ultimo circa habitum superiorum. Ioann. Andr. — §. 2. Providet circa monachorum confessionem, communionem, expositionem regulae, et instructionem novitiorum. Ioann. Andr. — §. 3. Providet circa penationes et occupationes monachorum. Ioann. Andr. — §. 4. Punit certos praedictorum transgressores, omnes alios puniri iubens iuxta disciplinam regulae. Ioann. Andr. — §. 5. Providet contra professos, euntes ad curias principum, vel alias vagantes, vel infra supra monasterii annu tenentes. Ioann. Andr. — §. 6. Providet circa monachorum solitudines. Ioann. Andr. — §. 7. Providet de priorum aetate, et ipsorum sacerdotio, professione et habitatione. Ioann. Andr. — §. 8. Providet de monachorum ordinatione et ipsorum doctrina. Ioann. Andr. — §. 9. Confirmat et innovat decretalem supra eodem: Quam ad monasterium, et cap. In singulis. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>2</sup>.

Ne in agro dominico, sacra videlicet monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid obrepat, ut vitiosum quicquam<sup>3</sup> pernicioso<sup>4</sup> in segetem coalescat, sed ut in illa potius flores honoris et honestatis fructus in ubertate succrescant: eis in vestibus<sup>5</sup> inordinatum omnem sequisitum ornatum aut cultum, nec non in cibis et potibus, equitatis et lectisteriis quovis notabilem interdictes excessum §. 1. Statuimus, ut superior vestis ipsorum habitus proxima nigri, bruni aut albi coloris existat iuxta morem, apud eos servari solitum in regione, qua degunt. Nec in qualitate panni regularis excedatur modestia, nec quaeratur quod pretiosius et subtilius, sed quod utilius valet<sup>6</sup> inveniri. Sit etiam vestis ipsa rotunda per circuitum et non scissa<sup>7</sup>, nec longitudine nimia aut brevitate notanda, largas etiam manicas habeat<sup>8</sup> usque ad pugnum protensas, non consutias vel quomodolibet botonatas. Almutis de panno nigro vel pellibus capitiurum loco cum capitiis habitus, quem gestaverint, sint contenti, iuxta tamen dispositionem abbatis scissis<sup>9</sup> super humeros et honestis capitiis uti possint<sup>10</sup>. In vestibus sendatum pro fodaribus<sup>11</sup> non portant. Estivalibus largis aut botis albis pro calcamentis utantur. Nullus zonam, cultellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum sella, clavorum ornatu decorata superfluo vel nimis alias sumptuosa, sive cum freno ferraturam ad ornatum habente equitare praesumat. Kursus in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim monachorum aut supra, infra septa monasterii abbas, prior aut alius praesidens portet focum de panno pro focis aut cucullis<sup>12</sup> in ipso monasterio consueto, monachi vero alii in monasteriis, in quibus focos soliti sunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monasteriis et infra domos et alios prioratus, ubi non est tanta congregatio monachorum, cucullas clausas deferant et honestas. Quum vero abbates, priores aut alios praesidentes et monachos alios<sup>13</sup> extra monasterium proficisci contingeret<sup>14</sup>, focum, cucullam aut capam clausam habeant, et subtus capam, si eam portaverint, cucullam deferant, aut, si maluerint, scapulare. Quum autem ad servendum in divinis officiis albis vel sacris vestibus induerant, aut quum occupabunt in operibus, uti eis liceat scapulari. Verum ne ex diversa acceptione<sup>15</sup>, quam in diversis regionibus huiusmodi vocabula, focus videlicet et cuculla, dicuntur habere,

TIT. VIII. Cap. I. 2) us; deest: BFF 3) habebunt: A  
Cap. II. 1) consuetas: BDD 2) seu: ABCDEF  
TIT. IX. Cap. I. 3) inos; deest: AF; in... Viens; deest: D 2) quos: AB 3) reprimatur: ABC; reprimetur: F 4) ioras: AHGHI; locorum: F 5) quamenque: BI  
Cap. II. 1) decevimus: ABFF

TIT. X. Cap. I. 1) et: FGH 2) Idem: A 3) quicquid: AG 4) periculosum: Codd. coll. 5) vest. et: ABG 6) valeat: Codd. coll. 7) fissa: ABCDEFGH; fissa: D 8) habeant: BC 9) fissa: CDEH 10) possunt: ABDD 11) foraturis: ABFGH; foliaribus: CE; foraturis: B 12) cucullam: BFG; con-actum; coniugium: B 13) al.; deest: AF 14) contigerit: CI; contingat: D; contingere: H 15) acceptione: BDF

haec tam bona praemissa materia relinquatur: cuculle  
 nomine lato in longum et amplum, sed manicis non  
 habentem, nomine vero flocci habitum, qui longas et amplas  
 habet<sup>17</sup> manicas, nos intelligere de Laramus. §. 2. Sane  
 regularis mensibus tam in monasteriis quam extra subblata  
 occasione quacunq[ue] ad confessionem saltem semel ac-  
 cedant omnes et singuli monachi, et in prima dominica  
 mensis cuiuslibet in monasteriis semper communicent, nisi  
 ex causa forte, quam abbati, priori aut poenitentiaris  
 monasteriorum<sup>18</sup> non differant intimare, eorumque iudicio  
 vel abstineant vel accedant. Regula quoque quum in  
 capitulo legitur, ab illo, qui praestet ipsi capitulo, vel alio,  
 cui hoc ipse intulerit, propter iniurias vulgariter exponatur.  
 Novitius etiam fidelis deputetur instructor tam in divinis  
 officiis quam in observantia regulari. §. 3. Porro a venen-  
 tionibus et accupationibus omnes semper absteinent, nec  
 eis interesse, aut eam vel ab venenosis per se vel alios  
 tenere praesumant, nec a familiaribus secum morantibus  
 teneri permittant, nisi saltus, vicaria vel garenas proprias<sup>19</sup>,  
 vel ius vendendi in alienis habent, in quibus concilio vel  
 ferate aliae fors an essent, quo casu hoc eis permittitur, dum  
 tamen infra monasteria seu domos, quas inhabitant, aut  
 eorum clausuras venenosis eam non teneant, nec venationi  
 praesentiam exhibeant personalem. §. 4. Si quis autem  
 praetermissorum temerarius existerit violator, regulari sub-  
 iaceat disciplinae, et nihilominus, si sotalares non corrigatis  
 et altos aut caputa, (ut praefertur), non fissa portare praesumpserit<sup>20</sup>, siquidem abbas et prior, non habens abbatem  
 proprium, fuerit<sup>21</sup>; per annum se noverit a beneficio  
 collatione suspensum; si vero alius fuerit, ad administra-  
 tionem, si quam obtinet, sit per annum suspensus. Quodsi  
 nullam habeat, eo ipso per annum reddatur inhabilis ad  
 administrationem et ecclesiasticum beneficium obtinendum.  
 Si qui vero eorum venationi aut accupationi clamose, vel  
 alius cum canibus aut avibus ex proposito interfuerit:  
 iuxta praemissam personarum distinctionem<sup>22</sup> dictarum  
 suspensionis et inhabilitatis poenas per biennium ipso facto  
 incurrant. Abbate autem vel priore a collatione, (ut praemi-  
 ttitur) beneficii suspensio, ad priorem claustralem  
 cum consilio et assensu conventus vel maioris partis ipsius  
 eorumdem beneficiorum collatio devolvatur. §. 5. Quia vero  
 nonnulli monachorum ipsorum, (sicut accepimus,) suavi  
 iugo observantiae regularis abiecto, interdum, propriis  
 religiosis monasteriis, se in eis secure morari non posse  
 fingentes, vel alio colore quaesito, per curias principum  
 evagando discurrunt, et, nisi a praelatis eorum petita pensio  
 vel subventio assignetur eisdem, conspirantes in illos,  
 eisque proditorem vel alia gravia imponentes, eos capi et  
 incarcerari, ipsorumque monasteria comburi procurant, et  
 interdum monasteriorum ipsorum bona in totum vel in  
 partem non modicum occupare praesumunt: nos, eorum in  
 hac parte repetitis ausibus obviare volentes, hoc edicto  
 perpetuo prohibemus, ne monachi aut regulares canonici,  
 administrationem aliquam non habentes, ad curias principum  
 absque speciali praelatorum suorum licentia se conferre  
 praesumant. Quodsi, in suis praelatis aut monasteriis  
 damnum aliquod inferant, ad dictas curias se conferre praesumpserit: excommunicationis sententiam eo incurrere  
 volumus ipso facto, praelatis eorum districte nihilominus  
 ingungentes, ut ipsos a praedictarum curiarum accessu, et  
 aliis quibuslibet vagationibus et discursu diligenter com-  
 pescere, ac<sup>23</sup> super hoc non parentes eisdem severe  
 corrigere non omittant. Praefatae quoque sententiae  
 monachos infra septa monasteriorum sine licentia abbatum  
 suorum arma tenentes decernimus subiacere. §. 6. Ad  
 haec<sup>24</sup>, praedecessorum nostrorum vestigii inherentes,  
 perpetuo prohibemus edicto, ne monachi singuli in singulis  
 sibi commissis administrationibus vel prioratibus habitare  
 praesumant. Sed si proventus prioratum seu administra-  
 tionem huiusmodi duobus forte non suppetant, iidem  
 prioratus seu administrationes, nisi per abbates ad sustenta-  
 tionem duorum sufficientes reddantur, locis aliis viciniioribus  
 ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monas-  
 teriorum officiis, aut inter se invicem, prout erit com-  
 modius, cum consilio et assensu abbatum per locorum

ipsorum ordinarios uniantur, monachis locorum, quae aliis  
 unientur prioribus, ad claustrum primitus revocandis, et  
 clericis<sup>25</sup> servitoribus<sup>26</sup> ibidem, de locorum ipsorum pro-  
 ventibus provisione debita facienda. §. 7. Ceterum prioratus  
 conventuales alicui, nisi XXV. annum attigerit, alii vero  
 curam animarum habentes, etsi cura ipsa per saeculares  
 habeat presbyteros exerceri, cuiquam, nisi XX. annum  
 peregerit, conferri nequeant aut committi. Qui autem  
 prioratus istos vel illos<sup>26</sup> habuerint, infra annum, com-  
 putandum a tempore collationis seu commissionis sibi  
 factae de eis, et possessionis eorum adeptae, vel infra  
 vigesimum quintum aetatis suae annum, si ante annum  
 ipsum non conventuales prioratus eis commissi fuerint aut  
 collati, se faciant ad sacerdotium promoveri. Quod si  
 cessante rationabili causa non fecerint: eo ipso, nulla etiam  
 monitione praemissa, praedictis prioratibus sint privati, qui  
 ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur. Sane prioratus  
 aliquis sive administratio committi alicui vel conferri non  
 possit, nisi expresse professus fuerit ordinem monachalem,  
 neque prioratus aut administrationes extra monasteria ob-  
 tinentes permittantur in monasteriis, sed teneantur in ipsis  
 prioratibus seu administrationibus, (quacunq[ue] non ob-  
 stante consuetudine,) residere, nisi ex studiorum vel alia  
 causa rationabili ad tempus forte ab huiusmodi residentia  
 excusentur. §. 8. Ad ampliationem autem cultus divini,  
 statuumus, quod monachi quilibet ad monitionem abbatum se  
 faciant ad omnes ordines sacros excusatione cessante  
 legitima promoveri. Rursus, ut ipsis monachis proficiendi  
 in scientia via opportuna non desit, in singulis ipsorum  
 monasteriis, quibus ad hoc suppetunt<sup>27</sup> facultates, idoneus  
 teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat  
 diligenter. §. 9. Praemissa igitur omnia, et ea nihilominus,  
 quae felix recordationis Innocentius Papa III. 28<sup>a</sup> praedeces-  
 sor noster circa statum monachorum ipsorum pro uberiori  
 cultu observantiae regularis quoad usum canicularum, abdicatio-  
 nem proprietatis, silentium et esum carnum, ac de eorum  
 capitalibus de triennio in triennium celebrandis, et etiam  
 quoad quaelibet alia statuit, quae omnia innovamus et  
 approbamus, expresse volumus et statuumus firmiter  
 observari.

## CAP. II.

Moniales, quae nulli subsumt nisi Papae, et raroniis saeculares, per ordi-  
 narios et alia exempta per suos praelatos debent annis singulis visitari. Et  
 ponit numerum personarum, visitationi interesse debeantium. II. d.  
 Ioann. Andr.

## Idem in eodem.

Attendentes, quod ubi gubernaculum disciplinae con-  
 temnitur, restat, ut religio naufragetur, providendum  
 censuimus esse praecipue, ne per contemptum huiusmodi  
 in his, quae se Christo voto celebri desponderunt, quicquam  
 reperitur incongruum, quod in regularis ponat honestatis  
 gloria maculam, et divinum merito possit offendere maie-  
 statem. Hoc igitur sacro approbante concilio duximus  
 statuemus, ut singula monachium monasteria per ordinarios,  
 exempta videlicet, quae ita sedi apostolicae quod nulli alii  
 subiecta noscuntur, apostolica, non exempta vero ordinaria  
 auctoritate, ac exempta alia per alios<sup>1</sup>, quibus subsumt,  
 annis singulis debeant visitari. Visitatores autem huiusmodi  
 sollicitudinis studium diligenter impendant, ut moniales  
 ipsae, (quarum nonnullas dolentes audivimus in subscriptis  
 excedere,) panis sericis, variorum foderatibus<sup>2</sup>, sandaliis,  
 comatis et cornutis crinibus, sarcatis et virgatis caputiolis  
 non utantur, non choreas, non festa saecularium pro-  
 sequantur, non die noctive per vicos et plateas incedant,  
 aut voluptuosam aliam vitam ducant, easque sollicitius  
 retrahant ab insolentis quibuslibet et mundi huius illecebris,  
 ac inducant easdem ad impendendum in monasteriis suis  
 devotum et debitum virtutum domino famulatum. Ad quae  
 omnia observanda moniales easdem, (non obstantibus ex-  
 emptioibus et privilegiis quibuscunq[ue], quibus tamen  
 quoad alia nolumus praedictum generari,) per illos<sup>3</sup>, de  
 quibus supra dictum est, compelli iubemus remediis oppor-  
 tunis. Statuumus insuper, ut quaevis ad regimen abbatiarum

TIT. X. Cap. I. 16 habent: *ADPDS*; habent: *E* 17) monasteriis:  
*ADPDS* 18) praefatis: *ADPDS* 19) praesumptis: *ADP* 20) fuerit:  
*ADP* 21) distributione: *EF*; *ADP*; distributione alia: *E*; *add.*:  
*ADP* 22) alia: *H* 23) aut: *V*; *add.*: *C* 24) hoc: *ED* 25) ecclesiis: *BC*  
 26) servitoribus: *B*; *servitoribus*: *C* 26) alios: *ED* 27) suppetant:

*CDP*; suppetant: *B* 28) III.; *deest*: *Coll. coll.*; *IV.*: *Ed. Rom.* 69.  
*novel.*: *CF*, 67, X, h, l., 35.)

Cap. II. 1) abbas: *A*; abbas: *C* 2) foratibus: *BBFGH*; *foratibus*:  
*CE* 3) eos: *BC*

assumptae, in monasteriis, in quibus abbatissae sunt solite benedicti, infra annum a suae confirmationis tempore computandum munus benedictionis suscipiant, alioquin a iure suo, (nisi subit causa rationalis,) prorsus se noverint cecidisse, per illos, ad quos id pertinet, provisione de abbatissis monasteriis ipsis canonice facienda. Illas quoque mulieres quae vulgo dicuntur canonicae saeculares, et, ut saeculares canonici, vitam ducunt, non renunciantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptae non fuerint, sua, si vero exemptae fuerint, apostolica auctoritate praecipimus visitari, per hoc tamen non intendentes eorum statum, regulam seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores notarios duobus, et personis duabus sua ecclesiae, quatuorque viris aliis honestis utique et maturis praecipimus in ea, quam visitatores ipsos in praemissis impedire praesumpserint, seu aliquo praemissorum, nisi moniti respiciant, ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursum, privilegii, status et consuetudinibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

## TITULUS XI.

### DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBIECTAE.

#### CAP. I.

Mulieres, statum Beginarum sectantes, et de novo assumptas, ac religiosas, in hoc dantes consilium vel favorem, ipso facto simul excommunicantur; status tamen poenitentialis per hoc non interdicitur, secundum Paulum.

Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum de quibusdam mulieribus, Beginabus vulgariter nuncupatis, (quae, quum nulli promittant obedientiam, nec propriis renunciant, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosas nequam existunt, quanquam habitum, qui Beginarum dicitur, deferant, et adhaerent religiosi aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectus earundem,) nobis fide digna relatione insinuatum extiterit, quod earum aliquae, quasi perductae in mentis insaniam, de summa Trinitate ac divina essentia disputent et praedicent, ac circa fidei articulos et ecclesiastica sacramenta opinionos catholicae fidei contrarias introducunt, et, multos super his decipientes simplices, eos in errores diversos inducunt, aliquae quoque plura periculum animarum parientia sub quodam velamine sanctitatis faciunt et committant: nos, tam ex his quam ex aliis, de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas merito suspectas habentes, statum earundem sacro approbate concilio perpetuo duximus prohibendum et a Dei ecclesia penitus abolendum, eisdem et aliis mulieribus quibuscumque sub poena excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, iniungentes expresse, ne statum huiusmodi, dudum forte ab ipsis assumptum, quoquo modo sectentur ulterius, vel ipsum aliquatenus de novo assumant. Praedictis vero religiosis, per quos eadem mulieres in huiusmodi Beginagii statu loveri, et ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis poena, quam eo ipso, quod<sup>1</sup> secus egerint, se noverint incursum, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas, praedictum statum (ut praemittitur) dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumptas quomodocunque admittant, ipsis super eo sectando vel assumendo praebentes ullo modo consilium, auxilium vel favorem, nullo contra praemissa privilegio valituro. Sane per praedicta prohibere nequam intendimus, quin, si fuerint fideles aliquae mulieres, quae promissa continentia vel etiam non promissa, honeste in suis conversant hospitii, poenitentiam agere voluerint et virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat, prout Dominus ipsis inspirabit.

#### CAP. II.

Poenas constitutionis rursus statuit hospitalia reformari per collatores ipsorum, et egi rectores eorum ad conservandum locorum et suorum iurium, et ad hospitalitatem tenendam, statum per locorum ordinarios supplicari defectum vel negligentiam collatorum, etiam circa exempta. Ioann. Andr. — §. 1. Praerogativa hospitalium in beneficium non concessit, nisi in dyabolo casibus, et reprobis contrariarum consuetudinum, submittens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur, et de ipsorum iuramento, inventario et ratione reddenda, et decretum apponit. Ioann. Andr. — §. 2. Decretum, constitutionem non extendit ad hospitalia religiosorum et aliorum ordinum. II. 4. — §. 3. Conservat antiquas consuetudines fidium locorum circa divina officia et sacramenta. Ioann. Andr.

#### Idem 1.

Quia contingit interdum, quod xenodochiorum, leprosariarum, elemosynariarum seu hospitalium rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res et iura ipsorum interdum ab occupatorum et usurpatorum manibus excutere negligunt, quum immo ea collabi et deperdi, domos et aedificia ruinis deformari permittunt, et, non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata et fidelium erogationibus dotata fuerint<sup>2</sup>, ut pauperes infective lepra reciperent inibi et ex preventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eisdem in usus suos damnabiliter convertentes, quum tamen ea, quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad<sup>3</sup> alium, (salva quidem sedis apostolicae auctoritate,) converti: nos, incuriam et abusum huiusmodi detestantes, hoc sacro concilio approbate sancimus, ut hi, ad quos id de iure vel statuto in ipsorum fundacione locorum appositum, aut ex consuetudine praescripta legitime, vel privilegio sedis apostolicae pertinet, loca ipsa studeant in praedictis omnibus salubriter reformare, ac<sup>4</sup> occupata, deperdita et alienata indebite in statum reduci debitum faciant, et ad ipsarum miserabilium personarum receptionem et sustentationem debitam iuxta facultates et proventus locorum ipsorum rectores praedictos compellere non omittant. In quo si forte commiserint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum iniungimus, ut, etiamsi pia loca praedicta exemptionis privilegio munita consistant, per se ipsos vel alios impleant omnia praemissa et singula, et rectores eosdem utique non exemptos propria, exemptos vero et alios privilegiatos apostolica ad id auctoritate compellant, contraditores, cuiuscunque status ad conditiones existant, ac praebentes eisdem circa praemissa consilium, auxilium vel favorem, per censuram ecclesiasticam et aliis viris remediis compescendo, nullum tamen per hoc exemptionibus seu privilegiis ipsis quoad alia praedictum generando. §. 1. Ut autem praemissa promptus observentur, nullus ex locis ipsis saecularibus clericis in beneficium conferatur, etiamsi de consuetudine, (quam reprobanus penitus,) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundacione secus constitutum fuerit, seu per electionem sit de rectore locis<sup>5</sup> huiusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis et boni testimonii committatur, qui sciant, velint et valeant loca ipsa, bona eorum ac iura utiliter regere, et eorum proventus et redditus in personarum usum miserabilium fideliter dispensare, et quos in usus alios bona praedicta convertere praesumptio verisimilis non existat, in quibus sub obstatione divini iudicii illorum, ad quos dictionum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictionum locorum gubernatio seu administratio committitur, ad instar tutorum et curatorum iuramentum praestare, ac de locorum ipsorum bonis inventaria conficere, et ordinariis seu aliis, quibus sub-its loca huiusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem. Quodsi secus a quoquam fuerit attentatum, collationem, provisionem seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmatatis. §. 2. Praemissa vero ad hospitalia militarium ordinum aut religiosorum etiam aliorum extendi minime volumus, quorum tamen hospitalium rectoribus in sanctae obedientiae virtute mandamus, ut in illis secundum suorum ordinum instituta et antiquas observantias providere pauperibus, et hospitalitatem debitam in illis tenere procurent, ad quod per superiores eorum arcta<sup>7</sup> districtione cogantur, status aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in praemissis. §. 3. Ceterum nostrae intentionis existit, quod, si qua<sup>8</sup> sint

Tit. XI. 1) episcopis; AH: ut . . . subi.; deest: CF  
Cap. I. 1) si; ADG

Cap. II. 1) ad.; in eodem: AFV 2) ac; AG 3) fuerint: ABG  
4) ad; deest: BEFH 5) et; A; aut; B 6) loci: BDEFV 7) ecclesiastica; AG  
8) quae; BD

capitula, altare vel altaria et coemeterium ab antiquo conventu, et presbyteros celebrantes et sacramenta ecclesiarum pauperibus ministrantes, seu si parochiales rectores observaverint in illis exercere praemissa, antiqua consuetudine servetur quoad exercenda et ministranda spiritualia apta data.

## TITULUS XII.

### DE IURE PATRONATUS.

#### CAP. I.

Si quibus statutis ad ecclesias per patronos ecclesiarum fideos, in quibus ipsi non clerici sunt omnia onera supportare, non assignentur infra terminum competentem in congrua portio: illo casu cum rem assignare debent, quod bonum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. H. d. Joann. Ambr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi.

Ut constitutio, quae ad ecclesiam aliquam quemvis etiam ad exemptorum praesentationem admitti, consuetudine non obstante contraria prohibet, nisi praesentatio de preventibus eiusdem ecclesiae talis coram dioecesano portio fuerit assignata, unde iura possit episcopalia solvere, et sustentationem habere congruam, sicut expedit, observetur, ipsam declarare ac<sup>2</sup> quaedam adiree consulta huiusmodi sacri concilii approbatione providimus, ne ecclesiam sub obstaculo divini iudicii districtius inhibentes, ne praesentationem aliquam per quicumque personam ecclesiasticam, ius praesentandi ad ecclesiam aliquam habentem, admittant, nisi intra certum terminum competentem, per dioecesanos ipsos praesentantibus praetendunt, ipsi praesentatio fuerit coram eis, ut praescribitur, congrua de preventibus ecclesiae portio assignata. Quam si forsam idem praesentantes intra terminum ipsum assignare neglexerint, ne factum corum noceat praesentatio, statutum, ut extunc dioecesani debeant praesentationem, nisi aliud canonicum obsistat, admittere, et in portum praesentantium ad dioecesanos ipsos potestas assignationis huiusmodi devolvatur. Praecipimus autem dioecesanis eisdem sub ipsis obstaculo divini iudicii, ipsorumque consentias oneramus, quod moderationem portionis<sup>3</sup> ipsis debite faciant, nec odio vel favore vel alias in pluri vel minori circa illam scienter excedant. Sane in prioratum vel aliorum tam regularium quam secularium locorum ecclesiarum, in quibus religiosi vel alii, ad quos eorum<sup>4</sup> reditus pertinere nosuntur, praedicta consueverunt onera supportare, praemissa nullatenus observentur, sed onera omnia, quae ecclesiarum ipsarum perpetuis presbyteris aut vicariis inveniunt, si dicta eis assignatio facta esset, religiosi et alii supra dicti plene sibi, ac presbyteros seu vicarios ipsos de enter tractare, nec non sustentationem eis praestare sufficientem et congruam teneantur. Ad quae omnia integraliter adimplenda, et nihilominus ad observationem debitam assignationis per dioecesanum in casu alio ut praemittitur faciende, religiosos praedictos et alios quolibet a dioecesanis eisdem ecclesiastica volumus censura compelli<sup>5</sup>, non obstantibus exemptionibus aut aliis quibuslibet privilegiis, consuetudinibus vel statutis, quae circa praemissa vel eorum aliquid religiosi ipsis aut aliis in nullo volumus suffragari.

#### CAP. II.

In patris heredes iudici, ex pluribus patroni, transit ius patronatus per stirpes. H. d. Joann. Ambr.

#### Idem.

Heredes ab uno ex patronis ecclesiae relictii heredes vocem dumtaxat unius habebunt in praesentatione rectoris. Et, ut facilis provideatur ecclesiis, non inveniendis reputantur, patronos ipsos inter se posse liberè convenire de rectore ab eis alternis<sup>2</sup> vicibus praesentando: quibus etiam eadem causa permittimus, ut plures ad vacantem ecclesiam possint eo modo praesentare personas, quod una ex<sup>3</sup> eis eligi per episcopum valeat et admitti.

## TITULUS XIII.

### DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

#### CAP. I.

Religiosi subire tenentur onera, quae inveniuntur ecclesiis, per eos ante hoc concilium acquisitis, nisi privilegio, exemptione vel alia iusta causa inveniatur; quae privilegia vel exemptiones non fuerint in ecclesiis post concilium acquisitis. H. d. Joann. Ambr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum sit naturae consonum, illos non recusare onera, qui rerum commoda<sup>1</sup> complectuntur: haec in perpetuum vultura constitutione sancimus, ut religiosi quicumque pro monasteriis et ecclesiis, quae ad eos quocumque sunt titulo devoluta, procuraciones legatorum sedis apostolicae, ac iura episcopalia et alia praestari pro ipsis, antequam ad eos pervenissent, solita, prompte solvere studeant, nisi forsam sedis apostolicae privilegio, exemptione vel alia causa legitima ab his se valeant excusare. Trivilegia vero seu exemptiones huiusmodi ad monasteria seu ecclesias, quae ad eos obvenire contingit in posterum, volumus non extendi.

#### CAP. II.

Posit quaedam gravamina, quae praedicti inferebant exemptis, praecipue Cisterciensibus, et illa fieri prohibet, statuens, quod episcopi, qui in monasteriis Cisterciensium ordinis eriguntur procuratores, sint contenti etariis, quae per illos sibi ministrantur. Si vero procurator ex debito, ipsis voluntatis carnis administrari debent extra septa monasterii, vel saltem extra portam, quae dicitur regularis. Ipsorum etiam elemosynarum fragmenta mensuram possunt pauperibus erogare. H. d. Joann. Ambr.

#### Idem.

Ad nostrum, quod dolentes referimus, pervenit auditum, quod ecclesiarum praedictarum ad monasteria Cisterciensium ordinis accedentes, licet ab eis caritative recipiantur, et eis curialiter necessaria ministrantur, cibis tamen regularibus non contenti contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, et, si eis non ministrantur, auferunt violentè, et licet in locis eisdem hiant elemosynae competentè, ipsi tamen praedicti ipsis religiosi invitati alias elemosynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procuraciones non habent de consuetudine vel de iure. Pro equitatis quoque ferendis, licet ferris non egent, et coci<sup>1</sup> eorum sui officii ratione pecuniam exigunt et extorquent, nec compositiones, super procuracionibus inter praedictos ipsos et eos imitas, eis servant. Ipsis etiam in recipiendis procuracionibus ita graves existunt, quod, ipsis in eorum monasteriis et ecclesiis procuratores recipiuntibus, longi temporis victum brevis hora consumit, et, dum procuraciones recipiunt, canes venaticos, falcones et accipitres secum habent, et nisi voluntati satisfiat<sup>2</sup> eorum, valvae monasteriorum seu ecclesiarum pro violentiam saepe franguntur, et ornamenta ecclesiae exportantur, pluresque procuraciones recipiunt una die sedis apostolicae privilegio non suffulti, interdum in pecunia numerata, visitationis etiam officio non impenso, et occasione dictarum procuracionum idem praedicti ab ipsis frequenter exigunt quae illis solvere non tenentur, intolerabilia eisdem gravamina cumulantes. Sunt et nonnulli, qui procuraciones nunciatorum apostolicae sedis abique extraordinaria onera exemptis et aliis religiosi pro maiori parte imponunt, ut se ac presbyteros liberent saeculares, religiosos ad ordinandum huiusmodi onerum distributionem minime assumentes. In multis etiam aliis praedicti praedicti exempta monasteria et ipsorum ecclesias utroque illis iure subiectas gravant in procuracionibus recipiendis et oneribus insolitis imponendis. Nos igitur, super his volentes de opportuno<sup>3</sup> remedio providere, sacri approbatione concilii duximus statuendum, ut, si episcopi non causa visitationis, sed caritativae hospitalitatis ad monasteria veniant supra dicta, victualia gratis recipiant, quae caritatis gratia eis fuerint ministrata. Ipsi autem episcopi ad monasteria venientibus supra dicta, et procuraciones ibidem recipiuntibus, sibi debitas de iure communi, consuetudine, privilegio vel iure alio speciali, in domibus ipsorum monasteriorum, extra tamen septa ipsorum existentibus, si quae fuerint ad hoc aptae, alioquin intra septa ipsa, non tamen

TIT. XI. Cap. II. 9) conveniunt; ADEF  
TIT. XII. Cap. I. 1) Eodem; 2) ex; 3) L. de paroch. in VIto (3, 1).  
4) eadem; Codd. colb. 4) pensionis; AG 5) nec; BC 6) carum;  
BDEF 7) addi; nulla portio vel consuetudine in contrarium habita  
vulturata; ACD; = hoc; 8) Editores Romani in una nota scripta intercessit ut

mancaia rubricata testantur.

Cap. II. 1) addi; in eodem; AF 2) alterius; ACF 3) ab; AD  
TIT. XIII. Cap. I. 1) commodo; BCD  
Cap. II. 1) eg. equi; AD; eg. eoci; DG 2) satisfiat; BDEF 3) per-  
petuo; B; optimo; D

intra portam, quam regularem appellant, carniun pro congruentia temporis, si voluerit, privilegium non obstante quocunque, cibaria ministrantur. Nec inveniuntur reputantur, si fragmenta, quae de mensis ipsorum episcoporum et suorum familiarium colliguntur, pro ipsorum episcoporum elemosynariis ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus expressis superius praelati diligenter abstineant, si Dei et apostolicæ sedis indignationem voluerint evitare.

## CAP. III.

Diocessani, quibus hoc constat, illos, qui exigendo a clericis pedagua vel guldaga excommunicati sunt vel interdicti, publicare debent. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Præsenti constitutione iubemus, ut locorum diocessani contra eos, qui ab ecclesiis vel personis ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt vel transmittunt, pedagua vel guldaga suo vel alieno nomine exigunt vel extorquent in animarum suarum periculum, et eorum, a quibus ea exigunt, præiudicium et gravamen, excommunicationis et interdicti sententias a iure prolatas, postquam de his ipsis constiterit, omnino publicent, vel a suis subditis tandem faciant publicari, donec illi sic exacta<sup>2</sup> restituerint, et de transgressione huiusmodi satisfecerint competenter.

## TITULUS XIV.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET<sup>1</sup> ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

## CAP. I.

Praelati, ad quos spectat correctio, et, illis negligentibus, superiores ipsorum debent esse solliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus et collegiatis ecclesiis aliis horæ canonicæ devote psallantur, et quod in ecclesiis aliis celebratur convenienter et debite diurnum officium et nocturnum, principaliter hoc intendit. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Gravi nimirum turbatione<sup>2</sup> movetur, quod ex nonnullorum rectorum negligentia, quæ, dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis, plerique ecclesiarum ministri, modestia ordinis clericalis abiecta, dum offerre Deo sacrificium laudis, fructum laborum suorum, in puritate conscientie et animi devotione debent, horas canonicas dicere seu psallere transcurrendo, syncopando, extranea quidem et plerumque vana, profana et inhonesta intermiscendo colloquia, tarde ad chorum conveniendo, seu ecclesiam ipsam<sup>3</sup> absque rationabili causa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, seu faciendo portari, canesque secum ducendo venaticos, ac, quasi nihil prætentendens de clericali militia, in corona, vestibus et tonsura divina etiam celebrare aut eis interesse nimis indevote præsumunt. Nonnulli etiam tam clerici quam laici, præsertim in festorum certorum vigiliis, dum in ecclesiis debent orationi insistere, non veniunt in ipsis earumque coemeteriis choreas facere dissolutas, et interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus ecclesiarum et coemeteriorum violationes, inhonesta, variaque delicta quandoque sequuntur, et ecclesiasticum plerumque perturbatur officium in divina maiestatis offensam et adstantium scandalum populorum. In multis insuper ecclesiis cum vasis, vestimentis et ceteris ornamentis ad divinum cultum necessariis, indecentibus utique, pensatis carum facultatibus, deservitur. Ne igitur transgressiones invalescent huiusmodi, alisque veniant in exemplum: sacri concilii approbatione hoc fieri prohibentes, sancimus, ut illi, ad quos id pertinet, et in eorum, si utique exempti non sint, negligentiam vel defectum, locorum ordinarij, si vero exempti fuerint aut alias circa hoc<sup>4</sup> privilegiati, superiores ipsorum, omni negligentia vel incuria penitus relegata, circa reformanda præmissa et eorum singula corrigenda, nec non ut

in cathedralibus, regularibus et collegiatis ecclesiis horis debitis devote psallatur, in aliis vero convenienter et debite celebretur divinum diurnum<sup>2</sup> et nocturnum officium, si Dei et apostolicæ sedis indignationem evitare voluerint, sollicitam curent diligentiam adhibere, contraditores pro censuram ecclesiasticam, (dummodo ad eos illam exercere pertinet,) alisque opportunitis remediis compescendo, facientes, prout ad eos spectat in his et aliis, quæ ad divinum cultum et morum reformationem pertinent, ac ecclesiarum et coemeteriorum respectum honestatem, sacrorum statuta canonum, ad quæ scienda diligenter curent adhibere studium, irrefragabiliter observari.

## CAP. II.

Clerici etiam religiosi, domestici commensales cardinalium vel episcoporum, se possunt in divinis officiis cooptare. H. d. Ioann. Andr.

Idem in eodem<sup>1</sup>.

Dignum prorsus et congruum arbitantes, quod clerici tam religiosi quam alij cardinalium sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ ac quorumcumque pontificum gratiam et communionem apostolicæ sedis habentium commensales domestici, se possint ipsis in divinis officiis cooptare, ut illud, quod idem cardinales seu pontifices dicent officium, licite dicere valeant, nec ad dicendum aliquid aliud teneantur, sacri approbatione concilii<sup>2</sup> indulgentus.

## TITULUS XV.

## DE BAPTISMO ET EIUS EFFECTU.

## CAP. UN.

In fontibus ecclesiarum, non in privatis domibus, debet baptismus concedi: duos casus excepit, et transgressores puniri præcipit. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Præsenti prohibemus edicto, ne quis de cetero in aulis vel cameris aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos, (nisi regnum vel principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi existerint, aut talis necessitas emerisit, propter quam nequeat ad ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi,) audeat baptizare. Qui autem secus præsumpsit<sup>2</sup>, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per episcopum suum castigetur<sup>3</sup>, quod alii attentare similia non præsumant.

## TITULUS XVI.

## DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

## CAP. UN.

Festum corporis Christi celebrari debet feria quinta post octavam Pentecostes, et certas indulgentias conceduntur illis, qui in festo vel intra octavam officio vel horis intererunt. H. d. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Si Dominum in sanctis eius laudare iubemus, dignum profecto, iustum et salutare nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidie spiritualiter reficit, memoriam corporis laudes festivæ venerationis, et gratias referamus. Hac igitur consideratione inducitur constitutionem, a bonæ memoriæ Urbano Papa IV. prædecessore nostro super hoc editam de fratrum nostrorum consilio districte præcipimus observari, cuius tenor sequitur in hæc verba.

„Urbanus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis<sup>2</sup> et aliis ecclesiarum praelatis etc.<sup>3</sup>

Transitus de hoc<sup>4</sup> mundo ad Patrem Salvator noster, Dominus Iesus Christus, quum tempus suæ passionis in-

Cap. III. 1) in eod. deest: AE<sup>1</sup> 2) extorta: BG

Tit. XIV. 1) et ... off. deest: DG

Cap. I. 1) Idem: A; Vien.: deest: E; in ... Vien.: deest: D 2) perturbatione: AB 3) ipsaque: ABCEFG 4) hæc: BG 5) addit: pariter: ABFG

Cap. II. 1) inser. deest: D; in eod.: deest: C 2) sacro approbato concilio: AD<sup>1</sup>

Tit. XV. Cap. un. 1) inser. deest: A 2) præsumpsit: BCG; ... exhibuerint: BC 2) episcopos suos ca. signatur: B

Tit. XVI. Cap. un. 1) inser. deest: A; in ... Vienn.: deest: CH 2) ep. deest: J<sup>1</sup> 3) saltem et ap. non dicitur: AB. Hæret. Urb. II, d. est. III. Id. Aug. J. III. (1241. — Pothast au. 1898. 1899. 4) hoc: deest: Codd. coll. Hoc loco folium cecidit in G usque ad c. 5. [3.]

stare, sumpta oena in memoriam mortis suae instituit summum et magnificum sui corporis et sanguinis sacramentum, corpus in cibum, et sanguinem in poculum tribuendo. Nam, quocumque hunc panem manducamus et calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem huius sacramenti dixit ipse Apostolus<sup>18</sup>: „hoc facite in meam commemorationem.“ ut praecipuum et insigne memoriale sui amoris exiit, quo nos dilexit, esset nobis hoc praerelsum et venerabile sacramentum. Memoriale, inquam, mirabile et stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa et mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, et omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitae suffragium consequimur et salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, memoriale salutarium, in quo gratiam redemptionis nostrae recensemus memoriam, in quo a malo retrahimur et in bono confortamur, et ad virtutum et gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsis corporali praesentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu mentisque complectimur, sed non propter hoc realem eorum praesentiam obtinemus. In hac vero sacramentali Christi commemorazione Iesus Christus praesens sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. Adscensus enim in caelum dixit Apostolus et eorum sequacibus<sup>19</sup>: „Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi,“ benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret et esset cum eis etiam praesentia corporali. O digni et nunquam intermittenda memoria, in qua mortem nostram roboramus mortem, nostrumque interitum interitae, ac lignum vivificum ligno crucis affixum fructum nobis attulisse salutis! Haec est commemoratio gloriosa, quae fidelium animos replet gaudio salutaris, et cum infusione laetitiae devotionis lacrimas subministrat. Exultamus nimirum nostram memorando liberationem, et recedendo passionem dominicam, per quam liberati sumus, vix lacrimas continemus. In hac itaque sacratissima commemorazione adsunt nobis suavitatis gaudium simul et haerema, quia et in ea congaudent lacrimantes, et lacrimamur devote gaudentes, laetas habendo lacrimas, et laetitiam lacrimantem. Nam et cor, ingenti perfusum gaudio, dulces per oculos stillat guttas. O divini amoris munitatis, divinae pietatis superabundantia, divinae affluentia largitatis! Dedit enim nobis Dominus omnia, quae<sup>20</sup> subiecit sub pedibus nostris, et super<sup>21</sup> universas terrae creaturas contulit nobis domini principatum. Ex ministris etiam spirituum superiorum nobilitat et sublimat hominis dignitatem. Administratio namque sunt omnes in ministerium, propter eos, qui hereditatem salutis capiunt<sup>22</sup>, destinati. Et quum tam copiosa fuerit erga nos eius beneficentia, volens adhuc ipse in nobis suam exuberantem caritatem praecipua liberalitate monstrare, semet ipsum nobis exhibuit, et transcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit se in cibum. O singularis et admiranda liberalitas, ubi donator venit in donum, et datum est idem penitus cum datore! Quam larga et prodiga largitas, quum tribuit quis se ipsum! Dedit igitur nobis se in pabulum, ut, quia per mortem hominis corruerat, et per cibum ipse relevaretur ad vitam. Cedit homo per cibum ligni mortiferum, relevatus est homo per cibum ligni vitalis. In isto pendit esca mortis; in isto pendit vitae alimentum. Illius esus meruit laesione: istius gustus intulit sanitatem. Gustus sciavit, et gustus sanavit. Vide, quia, unde vulnus est ortum, profudit et medela, et, unde mors subit, exinde vita evenit. De illo siquidem gustu dicitur<sup>23</sup>: „Quaecumque die comedis, morte morieris.“ de isto vero legitur<sup>24</sup>: „si quis comederit ex hoc pane, vivet in aeternum.“ Hic est cibus, qui plene reficit, vere nutrit summeque impinguat, non corpus, sed cor, non carnem, sed animam, non ventrem, sed mentem. Homini ergo, qui spirituali alimonia indigebat, Salvator ipse miseris de nobiliori et potentiori huius mundi alimento pro animae refectioe pia dispositione providit. De eius quoque liberalitatis existit, et conveniens<sup>25</sup> operatio pietatis, ut verbum Dei aeternum, quod rationalis creaturae cibus est

et refectio, factum caro, se rationali<sup>26</sup> creaturae carni et corpori, homini videlicet, in edulum largiretur. Panem enim angelorum manducavit homo, et ideo Salvator ait<sup>27</sup>: „Caro mea vere est cibus.“ Hic panis sumus, sed vere non consumitur, manducatur, sed non transmutatur, quia in edentem minime transformatur, sed, si<sup>28</sup> digne recipitur, sibi recipiens conformatur. O excellentissimum sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, praecipuum magnificentum laudibus, dignis praeconiis exaltandum, cunctis honorandum studiis, devotis prosequendum obsequiis et sinceris mentibus retinendum! O memoriale nobilissimum intimis commendandum praecordiis, firmiter animo alligandum, diligenter<sup>29</sup> reservandum in cordis utero et meditatione, ac celebratione sedula recensendum! Huius memorialis continuum debemus celebrare memoriam, ut illius, cuius ipsum fore memoriale cognoscimus<sup>30</sup>, semper memores existamus, quia, cuius donum vel munus frequentius aspiciatur, huius memoria strictius<sup>31</sup> retinetur. Licet igitur hoc memoriale sacramentum in quotidianis missarum solenniis frequentetur: conveniens tamen arbitramur et dignum, ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam specialiter haereticorum perfidiam et insaniam memoria solennior et celebrior habeatur. In die namque coenae Domini, quo die ipse<sup>32</sup> Christus hoc instituit sacramentum, universalis ecclesia pro poenitentium reconciliatione, sacri confectione chrismatis, adimplentione mandati, circa lotionem pedum et aliis plurimum occupata, plene vacare non potest celebrationi huius maximi sacramenti. Hoc enim circa sanctos, quos per anni circuitum veneramus, ipsa observat ecclesia, ut, quamvis in letaniis et missis<sup>33</sup> ac aliis etiam ipsorum memoriam saepius renovemus, nihilominus tamen ipsorum natalitia certis diebus per annum solennius recolat<sup>34</sup>, festa propter hoc eisdem diebus specialia celebrando. Et quia in his festis circa solennitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut alias ex humana fragilitate omittitur: statuit ipsa mater ecclesia certam diem, in qua generaliter omnium sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipsorum celebratione communi quicquid in propriis ipsorum festivitatibus omissum existeret solveretur. Potissime igitur exsequendum est erga hoc vivificum sacramentum corporis et sanguinis Iesu Christi, qui est sanctorum omnium gloria et corona, ut festivitate ac celebritate praefulgat specialis, quatenus in eo quod in aliis missarum officis circa solennitatem est forsitan praetermissum devota diligentia suppleatur, et fideles, festivitate ipsa instante, intra se praeterita memorantes, id, quod in ipsis missarum solenniis, saecularibus forsitan agendis impliciti, aut alias ex negligentia vel fragilitate humana minus plene gesserunt, tunc attente in humilitate spiritus et animi puritate restaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitus revelatum, festum huiusmodi generaliter in ecclesia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem et exaltationem catholicae fidei, digne ac rationabiliter duximus statuendum, ut de tanto sacramento praeter quotidianam memoriam, quam de ipso facit ecclesia, solennior et specialior annuatim memoria celebretur, certum ad hoc designantes et describentes diem, videlicet feriam quintam proximam post octavam Pentecostes<sup>35</sup>, ut in<sup>36</sup> ipsa quinta feria devotae turbae fidelium propter hoc ad ecclesias<sup>37</sup> affectuose concurrant, et tam clerici quam populi gaudentes in cantica laudum surgant. Tunc enim omnium corda et vota, ora et labia hymnos persolvant laetitiae salutaris. Tunc psallat fides, spes tripudiet, exsulet caritas, devotio plaudat, iubilet chorus, puritas iucundetur. Tunc singuli alacri animo pronaque voluntate conveniant, sua studia laudabiliter exsequendo, tanti festi solennia celebrantes. Et utinam ad Christi servitium sic eius fideles ardor inflammet, ut per haec<sup>38</sup> et alia proficientibus ipsis meritorum cumulis apud eum, qui sese<sup>39</sup> dedit pro eis in pretium, tribuitque se ipsis in pabulum, tandem post huius vitae decursum eis se in praemium largiatur. Ideoque universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, et per apostolica scripta in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, in remissionem<sup>40</sup> peccaminum iniungentes, quatenus

18) Tit. XVI. Cap. un. 3. Luc. XXII. 19. Gergo: A: igitur: C. 7. B. 10th. XXVII. 27. 19) omnia subicit omnia: ABDEF. 20) in super: A. 21) in super: A. 22) in super: B. 23) in super: B. 24) in super: B. 25) non haec omnia: C. 26) rationalis: BDE. 27) in super: VI. 28) in super: B. 29) et illi: AC.

18) cognovimus: BDE. 19) di-strictus: ABCD. 20) Iesus: B. 21) in super: ABDEFH. 22) recollit: AB. 23) add.: proximo sequentem: ABCD. 24) in super: AC. 25) ecclesiam: AC. 26) hoc: B. 27) scilicet: BCDEF. 28) add.: vobis: AC.



tam excelsum et tam gloriosum festum praedicta quinta feria singulis annis devote ac solemniter celebretis, et faciatis studiosae per universas ecclesias civitatum vestrarum et dioecesum celebrari, subditos vestros in dominica, dictam quintam feriam proxime<sup>29</sup> praecedente, salutaribus monitis sollicitè per vos et per alios exhortantes, ut per veram et puram confessionem, eleemosynarum largitionem, attentas et sedulas orationes, et alia devotionis et pietatis opera taliter se studeant praeparare, quod huius pretiosissimi sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac eius virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim, Christi fideles ad colendum tantum festum et celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui matutinali officio festi eiusdem in ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum, qui vero missae, totidem, qui autem in primis ipsius festi vespers interfuerint, similiter centum, qui vero in secundis, totidem, illis vero, qui primae, tertiae et<sup>30</sup> sextae, nonae<sup>31</sup> ac completorii officii interfuerint, pro qualibet horarum ipsarum quadraginta, illis autem, qui per octavas illius festi matutinalibus, vespertinis, missae ac praedictarum horarum officii interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus, de omnipotentis Dei misericordia, ac<sup>32</sup> beatorum Apostolorum<sup>33</sup> Petri et Pauli auctoritate confisi, de inunctis sibi poenitentis relaxamus.

Tit. XVI. Cap. un. 29) proximo: *CF*; *dest*: B 30) et: *deest*: ABC 31) et nonae: *ABCD* 32) et: *ABCF* 33) Ap.: *deest*: *AE* 34) eius: *deest*: *ACF*

Tit. XVII. Cap. un. 1) *haec Clementis decret. det. Logd. Kal. Febr. A. 1306, restat vlt. Bergublt. ad a. vlt. no. 1, in Cod. Bezae, 171, et Cassel. Ms. var. 13, : — in c. Vicum: deest: E 2) Pastoralis cura sollicitudinis super enectas Christiani populi nationes vigilare remedijs subiectorum, eorum-*

## FINIS LIBRI TERTII.

## LIBER QUARTUS.

## TITULUS UNICUS.

## DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

## CAP. UN.

Scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito vel cum moniali, excommunicatus est ipso iure, et publicari debet et citari. Item professus et professae, vel constituti in sacris. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Eos, qui, divino tempore postposito, in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis et<sup>2</sup> affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus

Lib. IV. Tit. un. Cap. un. 1) Idem in eodem: J 2) vi-1: *Cod. coll.* 3) add.: eorum: *BE* 4) decrevimus: *AE* 5) add.: tam ipsi quam ecle-

## TITULUS XVII.

## DE IMMUNITATE ECCLESiarUM.

## CAP. UN.

Revocat et pro infectis vult haberi decretalem Clericis eod. tit. I. VI. cum suis declarationibus. Ioann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Quoniam ex constitutione Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, quae incipit<sup>2</sup> „Clericis laicos,“ et<sup>3</sup> ex declaratione seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula et incommoda gravia sunt secuta, et ampliora sequi, nisi celeri remedio succurratur, praesumitur verisimiliter in futurum: nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, et declarationem seu declarationes praedictas<sup>4</sup>, et quicquid ex eis secutum est vel ob<sup>5</sup> eas, penitus revocamus, et eas<sup>6</sup> haberi volumus pro infectis, volentes et firmiter statuentes, illud contra quoscunque laicos, exigentes seu extorquentes ab ecclesijs ecclesiasticisque personis tallias seu collectas aut<sup>7</sup> exactiones quascunque, et contra dantes ad id faciendum consilium, auxilium vel favorem, nec non et circa<sup>8</sup> praestandas subventiones laicis ab ecclesiarum praelatis et<sup>9</sup> alijs viris ecclesiasticis, inviolabiliter observari, quod super his a praedecessoribus nostris in Lateranensi et generali<sup>10</sup> concilijs, quae<sup>11</sup> nos sub obstatione divini iudicii praecipimus observari districte, salubriter est provisum.

dem periculis obviare et scandala removere compellit. Sane quoniam ex felicitis recordationis Bonifacii Papae VIII. praedecessoris etc.: *Cod. Reg. Cuss.*; c. 3. h. l. in VIto (3, 21.) 3) et: *deest*: *Cod. Reg. Cuss.* 4) ac (et: *De omnia et singula contenta in his: AD* 5) ob: *deest*: *Cod. Reg.*; quod ob: *Cod. Cuss.* 6) ex: *deest*: *Cod. Reg.* 7) sent: *Cod. Cuss.* 8) super: *ib.* 9) ac: *ABE*; aut: *F* 10) generalibus: *B Cod. Cuss.* 11) quae: *deest*: *Cod. Reg.*

contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religiosos et moniales ac clericos in sacris ordinibus constitutos, matrimonia contrahentes, refrenare metu poenae ab huiusmodi<sup>3</sup> temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiae ipso facto<sup>4</sup> decernimus subiacere, praecipientes ecclesiarum praelatis, ut illos, quos eis consterit taliter contraxisse, excommunicatos publice tamdiu nuncient, seu a suis subditis faciant nunciari, donec, suum humiliter recognoscentes errorem, separantur abivincum et<sup>5</sup> absolutiois obtinere beneficium mereantur. Per praedicta quoque iuribus, quae sic contrahentibus alias poenas imponunt, in nullo volumus derogari.

brantes praedicti: *ACD*; — *haec Editores Romani se in „rectulo codice manus scripto“ incussa in autografo indicant.*

## FINIS LIBRI QUARTI.

# LIBER QUINTUS.

## TITULUS I.

### DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

#### CAP. I.

In studiis Romanae curiae, Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi et Salamantino, debant esse magistri catholici, scholas regentes in linguis Hebraica, Arabica et Chaldaica, duo scilicet pro qualibet lingua. Et statuitur, per quoslibet debeat de stipendiis et sumptibus provideri.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipsosque lucrifacere Deo sua nobis cooperante gratia valeamus, hoc est, quod profecto desideramus exquirimus, ad id nostrae mentis sedulo<sup>2</sup> destinamus affectum, ac circa illud diligenti studio et<sup>3</sup> studiosa diligentia vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad huiusmodi nostrum desiderium assequendum divinatorum eloquiorum sit expositio congrua, ipsorumque fidelis praedicatione admodum opportuna. Sed nec ignoramus, quin et haec promi noscantur maniter vacuaque redire, si auribus linguam loquentis ignorantum proferantur. Ideoque illius, cuius vicem in terris, licet immeriti, gerimus, imitantes exemplum, qui utiuros pro universum mundum ad evangelizandum Apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditus, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles praecipue, abundare sanctam affectamus ecclesiam, qui infideles ipsos sciunt et valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque collegio per doctrinam Christianae fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare. Ut igitur peritia linguarum huiusmodi possit habilitate per instructionis efficaciam obtineri, hoc sacro approbante concilio scholis in subscriptarum linguarum genericis, ubiqueque Romanam curiam residere contingerit<sup>4</sup>, per non in Parisiensi et<sup>5</sup> Oxoniensi<sup>6</sup>, Bononiensi et Salamantino studiis providimus erigendas, statuendas, ut in quolibet horum ipsorum teneantur viri catholici, sufficientem habentes hebraicae<sup>7</sup>, arabicae et chaldaicae linguarum notitiam, duo videlicet unicusque linguae periti, qui scholas regant inibi, et libros de linguis ipsis in latinum fideliter transferentes, alios linguas ipsas sollicite doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant, ut instructi et edocti sufficienter in linguis huiusmodi fructum speratum possint Deo auctore producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos inducere. Quibus equidem in Romana curia legentibus<sup>8</sup> per sedem apostolicam, in studiis vero Parisiensi per regem Franciae, in Oxoniensi<sup>9</sup> Angliae<sup>10</sup>, Scotiae, Hiberniae ac Walliae, in Bononiensi per Italiam, in Salamantino per Hispaniae praelatos, monasteria, capitula, conventus, collegia exempta et non exempta, et<sup>11</sup> ecclesiarum rectores in stipendiis competentibus et sumptibus volumus provideri, contributionibus onere singulis iuxta facultatum exigentiam imponendo, privilegis et exemptionibus quibuscuque contrarias nequaquam obstantibus, quibus tamen nolumus quoad alia praecedimus generari.

#### CAP. II.

Et, ad quem spectat magistratum vel doctorem tribuere, prius a doctorando recipiat praerogativam, quod in solemnitate sua non expendat altera civitate trinu millium Turonensium argenteorum. Quod si non poterit, clauis sit<sup>12</sup> capisuper, per sex menses a collatione magistratus et suspensionis. H. d. Joann. Andri.

#### Idem.

Quum sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate et im-

peritia ad honorem ascendat peritiae literarum: non sine turbatione mirantur, illum apud scholasticos invaluisse abusum, quod plerique eorum, qui in quavis scientia ad doctoratus vel magistratus assumuntur honorem, quum sua sollemniter principia faciunt, aut sui recipient insignia doctoratus, circa cibos, vestes<sup>1</sup> et alia sic in expensis excedunt, quod et ipsi transente expensarum huiusmodi vanitate vacui plerumque remaneant et gravati, et ceteri, qui vel nolunt vel nequunt similes expensas subire, hac occasione frequenter a receptione honoris huiusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, illis, ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districte praecipimus, ut quoscunque, ab eis de cetero dictum<sup>2</sup> recipientes honorem, inramto prius adstringant, ne ultra tria millia Turonensium argenteorum in solemnitate circa huiusmodi doctoratum aut magistratum quomolibet adhibenda expendant, ipsosque nihilominus, nisi forsitan notabilis conditionis existiterint, ut infra summam praedictam huiusmodi moderaturum expensae, efficaciter exhortantes, ac si hoc illorum congruere statui viderint, iuramentum exigentes ab eis, quod certos, infra summam praefatam<sup>3</sup> taxandos ab ipsis, expensarum terminos non excedant. Si quis autem, pontificali etiam dignitate praefulgens, non recepto prius iuramento praefato honorem cuique<sup>4</sup> tribuerit supra dictum: a collatione magistratus sui doctoratus cuiuscumque per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensionis.

## TITULUS II.

### DE IUDAEIS ET SARRACENIS.

#### CAP. UN.

Principes Christiani, conepescere debent Sarracenos sibi subiectos ab invocatione publica nominis Machometi, et a peregrinatione, quam facere solent ad sepulchrum ipsius. H. d. Joann. Andri.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Cedit quidem in offensam divini nominis et opprobrium fidei Christianae, quod in quibusdam mundi partibus principibus Christianis subiectis, in quibus<sup>2</sup> interdum seorsum, interdum vero permixtum cum Christianis habitant Sarraceni, sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis sui mesquitis suis, ad quae iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus singulis certis horis in loco aliquo eminenti eiusdem Machometi nomen, Christianis et Sarracenis audientibus, alta voce invocant et extollunt, ac ibidem<sup>3</sup> verba quaedam in illius honorem publice profiteruntur: ad locum insuper, ubi olim quidam sepultus existit Sarracenus, quem ut sanctum Sarraceni alii venerantur et colunt, magna Sarracenorum earundem partium et etiam aliarum confluit publice multitudo, ex quibus nostrae fidei non modicum detrahitur, et grave in cordibus fidelium scandalum generatur. Quum autem haec<sup>4</sup> in<sup>5</sup> divina maiestatis displicentia non sint ullaatenus toleranda: sacro approbante concilio, ipsa in terris Christianiorum districtius fieri deim epi inhibentur, universis et singulis principibus catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur et iunt praedicta, sub obtestatione divini iudicii obnoxios<sup>6</sup> inuenientes, quatenus ipsi, tanquam veri catholici et Christianae fidei seduli zelatores, opprobrium, quod tam ipsis quam ceteris Christicolis per praemissa ingeritur, debita consideratione pensantes, ipsum, ut proinde aeternae beatitudinis praemium assequantur, de terris suis omnino auferant, et a suis subditis auferri procurant, inhibendo expresse, ne praefata invocatio sui professo nominis ipsius

1. V. Tit. I. 1. et c. donec de de: ADEF: coll.: de de: B  
2. Cap. I. 1. Item: A. 2. sedulo affectus: AD. 3. acc: AD. 4. con-  
tinget: Coll. coll. 5. et c. de de: B. 6. Oxoniensi: BDE. 7. coll.:  
8. per: AD. quod est: Bona. si no: AD. coll. parca: B. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Cap. II. 1. et vest: BH. 2. huiusmodi diet: BCD. 3. praedictam: BB.  
4. enquis: Coll. coll.  
5. Tit. II. Cap. un. 1. Item in eodem: A. 2. quibusdam: BD. 3. ibi:  
4. ADE: de de: EH. 5. hinc A: de de: D. 6. hinc div. maiestati: BDEFFH.  
7. obnoxios: Coll. coll.

sacrilegi Machometi publice, aut peregrinato praelibata ab aliquo in eorum existente dominio audeat attentari de cetero vel quomodolibet sustineri. Hi vero, qui secus praesumpserint, taliter ob divinam reverentiam castigentur ab ipsis, quod alii, eorum exemplo perterriti, a praesumptione simili arceantur.

### TITULUS III. DE HAERETICIS.

#### CAP. I.

Praemitit constitutionis causam. Ioann. Andr. — §. 1. Ponit constitutionem de officio inquisitionis, exercendo per diocesanos et inquisitores, primo ponens quinque, quae potest aliter sine auctore, secundo, tria, quae non potest, et decreta apponit, submitit, quomodo impeditus vel interesse volens committit alii vel conscribit. Ioann. Andr. — §. 2. Pro videt circa unum vel carceres haereticorum, ipsorum claves, custodes, et custodum ministros. Ioann. Andr. — §. 3. Ponit iuramentum custodum, ministrorum suorum, et notariorum et aliorum officialium. Ioann. Andr. — §. 4. Ponit episcopos, inquisitores et eorum substitutos, qui faciundo vel outitendo delinquant in officio. II. d. — §. 2. Confirmat antiqua iura, hinc constitutioni non obvia. Ioann. Andr.

#### Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Multorum querela sedis apostolica pulsavit auditum, quod nonnulli inquisitores, per sedem eandem contra pravitatem haereticam deputati, metas sibi traditas excedentes sic interdum extendunt<sup>2</sup> suae potestatis officium, ut, quod in augmentum fidei per circumspexam eiusdem sedis vigilantiam salubriter est provisum, dum sub pietatis specie gravantur innoxii, cedat in fideliu[m] detrimentum. §. 1. Propter quod ad Dei gloriam et augmentum eiusdem fidei, ut negotium inquisitionis huiusmodi eo prosperetur felicitus, quod deinceps eiusdem labis indago solennius, diligentius et cautius peragatur, ipsum tam per diocesanos episcopos, quam per inquisitores a sede apostolica deputatos, (omni carnali amore, odio vel timore, ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis decernimus<sup>3</sup> exerceri, sic, quod quilibet de praedictis sine alio citari possit, et arrestare sive capere, ac tunc custodiae mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manibus ferreis, si vel visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum et iustitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri sive arcto, qui magis ad poenam quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, episcopos sine inquisitore, aut inquisitor sine episcopo<sup>4</sup> diocesano aut eius officiali<sup>5</sup>, vel<sup>6</sup> episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui ad invicem copiam habere valeant, intra<sup>7</sup> octo dierum spatium, postquam se invicem requisierint, non valet, et, si secus praesumptum fuerit, nullum sit et irritum ipso iure. Verum si episcopus vel eius<sup>8</sup> capituli sede vacante delegatus cum inquisitore, aut<sup>9</sup> inquisitor cum altero eorundem propter praemissa nequeat aut nolit personaliter convenire: possit episcopus, vel eius seu capituli sede vacante delegatus inquisitori, et inquisitor episcopo vel eius delegato, seu sede vacante illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus, super illis committere<sup>10</sup> vires suas, vel suum significare per literas consilium et consensum. §. 2. Sane, quia circa custodiam carcerum haereticorum, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: nos, volentes super hoc providere, statuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cetero episcopo et inquisitori praedictis volumus fore communem, duos custodes habeat<sup>11</sup> principales, discretos<sup>12</sup>, industrios et fideles, unum, quem volet episcopus et providebit eidem, alium<sup>13</sup>, de quo voluerit inquisitor, cui etiam providebit, et quilibet praedictorum custodum sub se alium bonum et fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclavi eiusdem carceris sive muri erunt duae claves diversae, quarum unam unum, aliam<sup>14</sup> alius tenebit praedictorum custodum, et eam cum officio ministrandi, quae incarcerationis fuerint ministranda, suo poterit committere vel subdelegare ministro. §. 3. Porro coram episcopo vel capitulo sede vacante et inquisitore praedictis vel substitutis ab eis custo-

des supra dicti, antequam suum officium exsequantur, iurabunt ad sancta Dei evangelia corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum et aliorum, pro crimine supra dicto in sua custodia positorum et ponendorum, omnem diligenciam et sollicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerationi nihil unum in secreto loquetur<sup>15</sup>, quin hoc audiat alter custos. Et quod provisionem, quam incarcerationi recipiunt ex ordinatione communi, et illud, quod a parentibus et amicis vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem, (nisi episcopi et<sup>16</sup> inquisitoris vel suorum commissariorum ordinatio refragetur), ipsi fideliter et absque deminatione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem iuramentum et eorum eisdem personis ministri custodum, priusquam suum exerceant officium, exhibebunt<sup>17</sup>. Et quia saepe contingit episcopos proprios habere carceres, sibi et dictis inquisitoribus non communes: volumus et districte praecipimus, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiam per episcopos vel sede vacante per capitulum deputandi, et eorum ministri coram dictis inquisitoribus vel substitutis ab eis praesent simile iuramentum. Notarii quoque inquisitionis coram episcopo et inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt, suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis, necessariis ad praedictum officium exsequendum. §. 4. Verum quia nimis est grave, ad exterminationem pravitatis praedictae non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit, grave est quoque et damnatione dignissimum malitiose insontibus eandem imponere pravitatem: episcopo et inquisitori praedictis<sup>18</sup> ac aliis, ad dicti executionem officii substituendis ab eis, in virtute sanctae obedientiae et sub interminatione maledictionis aeternae praecipimus, ut sic discrete<sup>19</sup> et prompte contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi pravitae procedant, quod malitiose aut fraudulenter tantam laborem, seu quod ipso in executione officii inquisitionis impedit, falso alicui non imponent. Quodsi odii, gratiae vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu contra iustitiam et conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super huiusmodi pravitae, aut obtentu eodem, pravitatem ipsam vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc praesumpserint quoquo modo vexare: praeter alias poenas, pro qualitate culpa imponendas eisdem, episcopos aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis sententias<sup>20</sup> eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint<sup>21</sup>, nisi per Romanum Pontificem nequeant, praeterquam in mortis articulo, et tunc satisfactione praemissa absolutio[n]is beneficium obtinere, nullo in hac parte privilegio suffragante. §. 5. Alia sane, quae circa praemissum inquisitionis officium a nostris sunt praedecessoribus instituta, quatenus praesenti decreto non obviat, sacri approbatione concilii roborata in sua volumus firmitate manere.

#### CAP. II.

Primo ponens constitutionis causam, determinat aetatem inquisitorum. Secundo ponit inquisitores, qui praetextu officii pecuniam illicitis modis extorqueant, vel ob delictum clericorum exco[m]municarum bona confiscant. Tertio praecipit notariis, officialibus et sociis, ut hoc facientes reprehendant et superioribus denunciant, si probare possunt. Quarto prohibet inquisitoribus abusu armorum, et circa quantitatem vel qualitatem officialium. II. d. Ioann. Andr.

#### Idem in eodem<sup>1</sup>.

Nolentes splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos et improbos quorumvis inquisitorum haereticae pravitatis quasi tenebrosi fumi caligine obfusari, hoc sacro concilio approbante statuimus, nullis extunc<sup>2</sup>, nisi qui quadragessimus aetatis annum attigerint<sup>3</sup>, officium inquisitionis praedictae committi inquisitoribus, et tam ipsorum quam episcoporum seu capitulorum sede vacante super hoc deputatis commissariis quibuscunque districtius iniungentes<sup>4</sup>, ne praetextu officii inquisitionis quibusvis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant, nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum praedicti occasione officii fisco etiam<sup>5</sup> ecclesiae applicare. Quodsi secus in his vel eorum altero fecerint: excommunicationis sententiae eos<sup>6</sup> subiaccere decernimus<sup>7</sup> ipso facto, a qua non possint

TIT. III. Cap. I. 1) inser, desist: A 2) excedunt: BD 3) decernimus: AB 4) ep: desist: CDEF 5) aut et, off: desist: B; off: desist: AD 6) add: vicario: BC 7) infra: BCDEF 8) officialis: F; add: sen: Codd. eod., 9) et: AB 10) add: licet: BCD 11) habeat: BD 12) discret: et: ABD 13) et aliam: BC 14) et al.: Codd. coll. 15) loquitur: BC;

loquitur: E 16) vel: BC 17) adhibebunt: ABCF 18) praefatis: ABFF 19) districto: BC 20) sententiam: ABC 21) incurrunt: BF

Cap. II. 1) in eod.: desist: ACDB 2) ex tunc: BCDEF 3) attigerit: BDF 4) inhihentes seu iniungentes: BC 5) et: ABDF 6) ipsos: ABC 7) decernimus: ABC

etiam, praeterquam in mortis articulo, donec illis, a quibus commiserint, plene satisfecerint de pecunia sic extorta, nullis privilegiis, patris aut remissionibus super hoc valituris. Notari vero et officiales dicti officii, nec non fratres et socii inquisitorum et commissariorum ipsorum, qui dictos inquisitores aut commissarios secreta noverint talia commisisse, indignatione Dei et apostolicae sedis vitare voluerint et offensam, ipsos graviter arguere et corrigere studeant in secreto. Quodsi taliter ea sciverint, ut ea probare valeant, si sit opus: haec praelatis inquisitorum et commissariorum eorumdem, ad quos id pertinet, nunciare solite debeant, qui eisdem praelatis inquisitores et commissarios praedictos reos inde reptos ab officiis amovere, et amotas alias punire debite se corrigere teneantur. Praelatis autem inquisitorum id negligenter agere, praemissa omnia nunciari per praedictos locorum ordinarios volumus, quibus, ut ea in apostolicae sedis notitiam perferant, in virtute sanctae obedientiae districte praecipimus et mandamus. Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exsequenda.

## CAP. III.

Damnat scelerum Begnardorum et Beguinarum Alenmanniae, et ordo ipsorum errores, excitans dioecesanorum et inquisitorum officium contra illos. H. d. Joann. Andr.

## Idem in eodem.

Ad nostrum, qui desideraverit in votis gerimus, et fides catholica nostris prosperetur temporibus, et pravitas haeretica de finibus fidelium extirpatur, non sine displicentia grandi pervenit auditum, quod se ita quaedam abominabilis quorundam hominum maligenam, qui Beguardi<sup>2</sup>, et quorundam infidelium mulierum, quae Beguinae vulgariter appellantur, in regno Alenmanniae procurante satore malorum operum, damnabiliter insurrexit, tenens et asserens doctrina sua sacra rite et perversa inferius designatos errores. Primo videlicet, quod homo in vita praesenti tantum et talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur<sup>3</sup> penitus impeccabilis, et amplius in gratia proficere non valedit. Nam, ut dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundo, quod ieiunare non oportet hominem, nec<sup>4</sup> orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui et rationi subiecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in praedicto gradu perfectionis et spiritu libertatis, non sunt humanae subiecti obedientiae, nec ad aliqua praecipua ecclesiae obligantur, quia, ut asserunt, ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in praesenti assequi, sicut etiam in vita obtinebit beata. Quinto, quod quaelibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriae, ipsam elevante ad Deum videndum, et eo beate fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, et perfecta anima licentia ad se virtutes. Septimo, quod mulieris osculum, quum ad hoc natura non inclinet, est mortale peccatum, actus autem carnalis, quum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maxime quum tentatur exercens. Octavo, quod in elevatione corporis lesu Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes, quod esse imperfectionis eisdem, si a puritate et altitudine suae contemplationis tantum descenderent, quod circa ministerium suum sacramentum eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt et committunt, quae oculis divinae maeustatis offendunt, et grave in e continent periculum animarum. Quum autem ex debito commissi nobis officii huiusmodi scelerum detestabilem et praemisissis ipsis excederent errores, ne propagent ulterius, et per eos orda fidelium damnabiliter corrumpantur, extirpare ab ecclesia catholica necessario habemus:

nos sacro approbante concilio sectam ipsam cum praemisissis erroribus damnantem et reprobam omnino, inhabetentes districtius, ne quis ipsos de cetero teneat, approbet<sup>6</sup> vel defendat. Eos autem, qui seces egerint, animadversione canonica de erimini<sup>5</sup> puniendos. Porro dioecesani et illarum partium inquisitores haereticae pravitatis, in quibus Beguardi<sup>2</sup> et Beguinae huiusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita et conversatione ipsorum, qualiterve sentiant de articulis fidei et ecclesiae sacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint, nisi abiuratis sponte praedictis erroribus poenitentur, et satisfactionem exhibuerint competentem, debitam exerceant ultionem.

## TITULUS IV.

## DE HOMICIDIO VOLUNTARIO VEL CASUALI.

## CAP. I.

Furiosus, infans vel dormiens hominem mutilans vel occidens non efficitur irregularis, nec etiam ille, qui, aliter mortem vitare nesciens, suum iuvarem occidit vel mutilat. H. d.

## Clemens V. in concilio Viennensi.

Si furiosus, aut infans seu dormiens hominem mutilet vel occidat: nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censuimus, qui, mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.

## TITULUS V.

## DE USURIS.

## CAP. I.

Officiales communitatum, facientes, dictantes vel scribentes statuta super usuris solventibus, non repellendis, vel non restituendis, vel iudicantes secundum illa, vel non delectos illa, si possint, infra tres menses de libris communitatum, vel illa servatis, excommunicati sunt. Joann. Andr. = §. 1. Focetores in causa usurarium ergere cogunt libros rationum suarum, Joann. Andr. = §. 2. Pertinaciter asserens, exerceat usuras non esse peccatum, haereticus est. Joann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Ex gravi ad nos insinuatione pervenit, quod quorundam communitatis locorum in offensam Dei et proximi, ac contra iura divina pariter et humana usurariam approbantes quodammodo pravitatem, per statuta sua iuramento quandoque firmata<sup>2</sup> usuras exigi et solvi nedum concedunt, sed ad solvendas<sup>3</sup> eas<sup>4</sup> debitoribus scienter compellunt, ac iuxta ipsorum continentium statutorum gravia imponendo, plerumque usuras repetentibus onera, aliisque<sup>5</sup> utendo super his diversis coloribus et fraudibus exquisitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur, perniciosis his ausibus obviam volentes, sacro approbante concilio statumus, ut, quicumque communitatum ipsarum potestates, capitanei, rectores, consules, iudices, consiliiarii aut alii quivis officiales statuta huiusmodi de cetero facere, scribere vel dictare, aut quod solvantur usurae, vel<sup>6</sup> quod solvant, quum repetuntur<sup>7</sup>, non restituantur plene ac<sup>8</sup> libere, scienter iudicare praesumpserint, sententiam excommunicationis incurrant, eandem etiam sententiam incursum, nisi statuta huiusmodi<sup>9</sup> hactenus edita de libris communitatum ipsarum, (si super hoc potestatem haberint,) infra tres menses deleverint<sup>10</sup>, aut si ipsa statuta sive consuetudines, effectum eorum habentes, quoquo modo praesumpserint observare. §. 1. Ceterum, quia focetores sic ut plerumque contractus usurarios occulte ineunt et dolose, quod vix convinci possunt de usuraria pravitare: ad exhibendum, quum de usuris agatur, suarum codices rationum censura ipsos de erimini<sup>11</sup> ecclesiastica compellendos. §. 2. Sanc, si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare praesumat, exercere usuras non esse peccatum: deremimus, eum velut haereticum puniendum, locorum nihilominus ordinarius et haereticae pravitatis inquisitoribus districtius iniungentes, ut contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos invenerint aut suspectos, tanquam contra diffamatos vel suspectos de haeresi procedere non omittant.

TIT. III. Cap. II. 1) praedictos: AC 2) hoc: ABCF 3) perforant: B; 4) possunt: C

Cap. III. 1) in eod. dicit: A) DEH 2) Beguardi: C) DEH; Becharli: A 3) possunt: A 4) vel: C) ad. eod. 5) subiectae: AG 6) et app: ib.

7) et: BE 8) assurgere: AE 9) et, supra ad. 2.

TIT. IV. Cap. un. 1) et: ABF

TIT. V. Cap. un. 1) insinuat. dicit: A; in. . . Vienn. dicit: B 2) confirmata: B; affirmata: F 3) subvenerunt: ABCDEFG 4) casibus: C) ad. eod. 5) aliisque: BG 6) ut: ib. 7) repetuntur: ABCDEF; repetuntur: G 8) et: A) BE 9) ad. sive consuetudines: B 10) non del.: BG 11) delevimus: ABF

TITULUS VI.  
DE EXCESSIBUS PRAELATORUM.

## CAP. UX.

Providerat Gregorius IX. contra XXVII. gravamina, quae praelati religiosi interferebant, eod. tit. c. Nihil 1. et 2. Hoc vero concilium providet contra XXX. a quibus praelatos cessare praecipit, et per suos subditos cessare facere, iubens ipsorum privilegia et iura servari. H. d. Joann. Andr.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

Frueque et assidua nos quorundam religiosiorum querela circumstrepit, quod plerique episcopi, et eorum superiores, ac ceteri ecclesiarum praelati ipsorum religiosiorum quietem iniuste in subsequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt et incarcerationem in casibus non concessis a iure. Quidam per gravium interminationem poenam impediunt, ne debentibus exemptis decimas seu redditus illos solvant eisdem, neve alii missas eorum audiant. Molentes in molandinis, et coquentes in furnis eorum, servientes quoque et vasallos et<sup>2</sup> domesticos eorundem, vel alios quatuorcumque contrahentes et participantes cum ipsis suspendunt, interdiciunt et excommunicant absque causa rationabili pro libito voluntatis, bona illorum interdum nihilominus illicite occupantes. Et<sup>3</sup> appellationibus, quas praedicti<sup>4</sup> exempti ob praedicta vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minime deferentes, appellantes occasione appellationum huiusmodi interdum capiunt, aut capi faciunt et carceri mancipari. Quidam praeterea capellanos in ecclesiis, pleno iure spectantibus ad eosdem, hinc nulla causa subsit legitima, celebrare non sinunt, nec ministrare parochianis ecclesiastica sacramenta. Nonnulli etiam indebite abbates, monachos et conversos exemptos<sup>5</sup>, nec non et clericos ipsis pleno iure subiectos, si eis non pareant in his etiam, in quibus non tenentur eisdem, inconsulta facilitate suspendunt, excommunicant, capiunt et incarcerationem, ac loca et ecclesias interdiciunt ipsorum. In exigendo insuper ab ipsis exemptis ipsorumque subditis subsidia caritatis excedunt nimium contra eos. Et insolitas ac indebitas ipsis contra iura exactiones imponunt. Novos census et indebita onera parochialibus imponunt ecclesiis, in quibus exempti ius obtinent patronatus. Processus iuste factos, seu sententias iuste latis a delegatis sedis apostolicae vel a conservatoribus pro exemptis publicari seu executioni mandari a suis subditis non permittunt. Tabellionibus publicis inhihent, ne instrumenta conficiant, et iudicibus, ne iustitiam faciant, ac iurisperitis, ne consilium vel auxilium praebent in causis seu negotiis eorundem. Praesentatos per exemptos ad ordines vel beneficia, quorum presentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, nisi praesentantes ponant<sup>6</sup> obedientiam in salutatione literarum, quas pro huiusmodi presentatione transmittunt. Ecclesiis quoque vacantibus, in quibus monasteria ius obtinent patronatus, repulsis personis idoneis praesentatis ad eas, personas institunt inhabiles et indignas. Quidam etiam ecclesias curam animarum habentes, ad mensam abbatum spectantes, quarum fructus quandoque clericis secularibus tradunt seu concedunt ad firmam, clericis ipsis decedentibus suis conferunt clericis, quamquam ipsae propter hoc ecclesiae in veritate non vacent. Nonnulli quoque in ecclesiis monachorum iura ipsorum iniuste sibi appropriant, et de ipsorum redditibus aut volunt ordiant ita, quod rectoribus earum non remanet unde valent sustentari. Quidam cum armis et erecto vexillo mandant et alia bona contra iustitiam destruant exemptorum, quae etiam tanto tempore possederunt<sup>7</sup>, quod de contrario memoria non existit. Mittunt frequenter ad monasteria suarum civitatum et dioecesium suos consanguineos et nepotes, et interdum animalia sua cum custodibus, ut eis de bonis monasteriorum<sup>8</sup> provideri. Abbates insuper et priores monasteriorum<sup>9</sup> frequenter compellunt, ut suis consanguineis et nepotibus monasteriorum suorum seu prioratum possessiones concedant in perpetuum vel ad tempus, quas quidem concessionibus vel pensiones<sup>10</sup> non nullas esse volumus ipso iure. Eosdem quoque abbates et priores quandoque compellunt ad praesentandum sibi ad ecclesias vacantes, in quibus ius obtinent patronatus, et<sup>11</sup> ad monachandum interdum suos familiares, consanguineos vel nepotes. Frequenter etiam

permittunt et tacite consentiunt, quod in suo dominio temporali per milites, vasallos et ipsorum temporales officiales monasteriorum bona mobilia et immobilia per violentiam occupentur in casibus non permissis a iure, et aliae variae iniuriae personis ecclesiasticis et monasteriorum hominibus irrogentur. Praeterea interdum iniuste abbates<sup>12</sup>, priores ac<sup>13</sup> alios beneficiatos beneficiis suis privant, ut sic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo ante praetextu privilegii, quod assenserit se habere, quod usque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti quos, boves, thesaurum et alia bona monasteriorum et beneficiorum vacantium illicite occupant, quae essent futuris successoribus reservanda. Quidam militibus et aliis potentibus dignitatum suarum redditus et proventus vendunt ad tempus, ut per ipsos exempti vicini fortius opprimantur. Nonnulli etiam indebite monasteria dirimunt. Alii domos et hospitalia et alia bona monasteriorum mobilia et immobilia frequenter occupant et detinent occupata. Pluries quoque sine causa iusta impediunt, ne exempti loca sua valeant reparare. Quidam<sup>14</sup> statuta faciunt, per quae derogatur privilegiis exemptorum. Et generaliter quam plures praelati religiosi, praesertim exemptis et privilegiatis, in personis et rebus suis ac iuribus spiritualibus et temporalibus graves inferunt contra iustitiam et eorum privilegia iniurias et iacturas. Verum quia una est regularium et saecularium praelatorum, et subditorum exemptorum et non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una fides et unum baptisma: decet, ut omnes, qui eiusdem sunt corporis, unus etiam sint voluntatis, et sicut fratres adinvicem vinculo caritatis sint adstricti. Decet igitur, ut et praelati, et alii tam exempti quam non exempti suis iuribus sint contenti, et alter in alterius iniuriam non prosiliat seu iacturam. Universis itaque praelatis ecclesiarum praesentis sanctionis edicto districte praecipiendo mandamus, quatenus ipsi, a praedictis gravaminibus omnino cessantes et cessare suos subditos facientes, viros religiosos exemptos, privilegiatos et non exemptos, mendicantes et non mendicantes, caritative tractent et foveant, et sua iura et privilegia inviolabiliter eis servant. Et quoniam plus totemi quod specialiter, quam quod generaliter inhihent: eisdem praelatis districtissime inhihemus, ut abbates, priores et alios religiosos, ne ad sua generalia vel<sup>15</sup> provincialia vadant capita, impedire quomodolibet non praesumant.

TITULUS VII.  
DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBUS  
PRIVILEGIATORUM.

## CAP. I.

Ponit sex casus, in quibus religiosi excommunicantur, et absolutionem Papae reservat, et privilegii et exemptionis non obstantibus, eos per ordinarios locorum denunciarum praecipit. Joann. Andr. — §. 3. Ponit septem culpas religiosorum, a quibus eos praecipit abstinere sub certis poenis, quas eis imponi iubet, et quas praelatis ipsorum imponit, si non satisfecerint. Joann. Andr. — §. 2. Ponit inordinationem circa duos primos casus. H. d. Joann. Andr.

## Clemens V. in concilio Viennensi.

Religiosi, qui clericis aut laicis sacramentum unctionis extremae vel eucharistiae ministrare, matrimonio solemnizare, non habita super his parochialis presbyteri licentia speciali, aut qui excommunicatos a canone, praeterquam in casibus a iure expressis vel per privilegia sedis apostolicae concessis eisdem, vel a sententis per statuta provincialia aut synodalia promulgatis, seu, (ut verbis eorum utamur) a poena et culpa<sup>1</sup> absolvere quemquam praesumpserint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per sedem apostolicam duntaxat absolventi, quos etiam locorum ordinarii, (postquam de hoc eis constiterit), excommunicatos faciant publice nunciari, donec de absolutione ipsorum<sup>2</sup> eis fuerit facta fides, nullo religiosi eisdem super hoc exemptionis vel alio privilegio suffragante. §. 1. Quibus etiam in virtute sanctae obedientiae, et sub interminatione maledictionis aeternae districtius inhibemus, ne in sermonibus suis ecclesiarum praelatis detrahant, aut etiam retrahant

Tit. VI. Cap. un. 1) inser. d. est: 2) Vienn. dest: E 2) ac: ABCDEFG 3) Et: d. est: AB 4) praed.: d. est: ABCDEFG 5) et ex.: AB 6) ponant: BE; imponant: G 7) possederunt: B<sup>2</sup> 8) mon.: d. est: Codd. coll. 9) vel pens.: d. est: D<sup>2</sup> 10) et: d. est: B<sup>2</sup> 11) abb.: d. est:

ABDE; add.: et: h<sup>2</sup> 12) et: AF<sup>2</sup> 13) add.: etiam: ABC<sup>2</sup> 14) et: Codd. coll.

Tit. VII. Cap. I. 1) a culpa: ACEGH 2) eorum: ABDEF



Considerantes igitur, quantum ex his tam nostro et apostolicae sedis honoris, quam personarum ecclesiarum quieto et prospero statui non sine damnanda exempli pernicie derogetur, sacro approbante concilio statutum, ut praeter sententiam canonis, quam facientes et fieri procurantes praemissas\* incurere dignoscuntur, procurantes ipsi, personae ecclesiasticae existentes, a perceptione fructuum ecclesiarum suarum, si fuerint praelati, triennio sint suspensi. Quodsi inferiores existierint, eo ipso obtentis beneficiis sint privati, illis poenam incursum eandem, qui, ne citati, ut praemittitur, ad sedem apostolicam veniant, sed ut se obtentor<sup>1</sup> huiusmodi a veniendo excusent, a potestate saeculari se capi, ut<sup>2</sup> interdum contigisse audivimus, procurant<sup>3</sup>. Sane resignationes beneficiorum, modo supra dicto<sup>4</sup> extortas, (licet a resignantium ipsorum praelatis receptae aut ratae habitae fuerint,) nullus omnino decernimus<sup>5</sup> esse firmitatis, locorum ordinariis iniungentes, ut, postquam eis consiterit, aliquos sibi subiectos poenam et sententiam incurrisse praemissas, ipsas publicare non differant, executionique debeat, prout ad eos pertinuerit<sup>6</sup>, demandare.

## CAP. III.

Excommunicat religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifacii de excess. praelat. ep. unic. libr. VI. Item omnes religiosos, qui in sermonibus vel alibi profertur aliqua, ut retrahant a solutione decimarum, quarum solutionem certis diebus et in confessionibus ardeat tenentur sub rebus ponis, quas incurunt, nisi sint laici, quorum monasteriis vel ecclesiis competit percipere decimas. Ioann. Andr. — Excommunicat violatores decret. de sepult. libr. VI. et absolute Papae reservat. II. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Cupientes eos, quos ad observantiam iurium virtutum praemia non inducant, tam adhaerant exaggeratione poenarum, quam adiciendarum de novo formidina a temerariis ausibus refricare, transgressores constitutionis<sup>1</sup>, quae religiosi mendicantium domos ad habitandum vel loca quaecunque de novo recipere, recepta hucusque<sup>2</sup> mutare, vel ea<sup>3</sup> transferre in alios cuiusvis alienationis titulo interdicit, illos etiam religiosos, qui aliqua, ut audientes a decimarum ecclesiis debitam solutione retrahant, in sermonibus suis vel alibi proferre praesumunt, excommunicationis subiaccere sententiae decernimus<sup>4</sup> ipso facto. Et quia, nisi fiat, quod bonum est, a malo abstinere non sufficit: religiosi omnibus iniungimus sub obstestatione divini iudicii et<sup>5</sup> interminatione maledictionis aeternae, ut, quoties populo praedicantur in prima dominica, quarta et ultima quadragesimae, et in festis Ascensionis dominicae, Pentecostes, Nativitatis beati Ioannis baptistae, Assumptionis et Nativitatis beatissimae virginis Mariae<sup>6</sup> matris Dei, audientes expresse student informare, si ab ecclesiarum rectoribus, vel vicariis aut loca tenentibus eorumdem requisiti fuerint, nec non et his, quorum confessiones audient, conscientiam facere, quod decimas solvere non omittant. Quodsi forte in praedicationibus hoc ipsum supra dictis diebus suadere scienter omiserint: per superiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam superioribus in virtute sanctae obedientiae districtae praecipimus, ut contra taliter omittentes statuta poenalia faciant, secundum quae sic acriter puniant transgressores, quod poena eorum sit ceteris in exemplum, constitutione bonae memoriae Gregorii Papae X.<sup>7</sup> praedecessoris nostri circa haec edita in suo nihilominus robore duratura. Quae vero scienter postposuerint contentibus conscientiam facere de solvendis huiusmodi decimis, ab officio praedicationis tandem maneat ipso facto suspensi, donec contentibus ipsis, si hoc ipsum sibi dicendi commode facultatem habuerint, conscientiam fecerint, exinde excommunicationis incursum sententiam ipso facto, si praedicare praesumpserint, praedicta negligentia, ut praemittitur, non purgata: ad religiosos tamen monasteriorum vel rectores<sup>8</sup> ecclesiarum decimas percipiendum nolimus hoc extendi. Sane, temerarios violatores constitutionis<sup>9</sup> illius, quae religiosi et clericis saecularibus prohibet, ne aliquos ad vendendum, irandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulcrum apud eorum ecclesias eligant, vel iam electam ulterius non immutent, similem sententiam, (poena in dicta constitutione contenta

in suo perdurante robore,) incurere volumus ipso facto, ab alio quam a sede apostolica, praeterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendis, nullis privilegiis aut statutis, cuiuscunque tenoris existant<sup>10</sup>, super his valituras.

TITULUS IX.  
DE POENITENTIS ET REMISSIONIBUS.

## CAP. I.

Damnatus ad mortem hoc potestibus poenitentia concessi debet, nec valet contraria consuetudo. Secundo locorum ordinariis ad hoc executionum exeat libi: „locorum.“ II. d. Ioann. Andr.

## Clemens V. in concilio Viennensi.

Quum secundum statuta canonica ultra deum deputandis supplicio negari, si petant, non debeat poenitentiae sacramentum: abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, iustitiarum omnes et dominos temporales, ut ab huiusmodi desistant abusu, hortamur in Domino et obsecramus per viscera misericordiae Iesu Christi, locorum ordinariis nihilominus iniungentes, ut eos ad hoc, quum primum commode poterunt, diligenter monere, et, si necesse fuerit, ecclesiastica censura compellere non omittant.

## CAP. II.

Repetit concilium generale de quaestoribus non admittendis sine literis apostolicis vel diocesanae, et adit, per diocesanos literas apostolicas prius examinari. II. d. Ioann. Andr. — §. 1. Pontifici octo reprobabilissimos casus quaestorum, quos fieri prohibet, et contraria privilegia revocat. Ioann. Andr. — §. 2. Delinquentes quaestores per episcopos puri praecipit, non obstantibus privilegiis. II. d. Ioann. Andr.

## Idem.

Abusionibus, quas nonnulli cleemosynarum quaestores in suis proponunt praedicationibus, ut simplices decipiant et aurum subtili vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, quum in animarum cedat<sup>1</sup> periculum et scandalum plurimum, viam, prout est nobis possibile, scandaluere cupientes, iuxta statuta<sup>2</sup> concilii generalis duximus prohibendum districte, ne quaestores aliqui, nisi apostolicas vel diocesani episcopi literas exhibuerint, quomodolibet admittantur, nec permittantur, quum solum ipsis competat indulgentias sibi concessas insinuare populo, et caritative postulare subsidia suppliciter ab eodem, illatenus ipsi populo praedicare, nec aliud exponere, quam quod in literis continebatur supra dictis. Literas quoque apostolicas diocesani episcopi, ne quid fraudis committi valeat per easdem, atque admittant, quaestores ipsos examinet diligenter. §. 1. Ad haec<sup>3</sup> quum aliqui ex huiusmodi quaestoribus, sicut ad nostram audientiam esse perlatum, non sine multa temeritatis aulacia et deceptioe multiplici animarum indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent<sup>4</sup>, a periurii, homicidii et peccatis aliis sibi confidentes absolvant, male ablata incerta, data sibi aliqua pecuniae quantitate, remittant, tertium aut quartam partem de poenitentibus iniunctis<sup>5</sup> relaxent, animas tres vel plures parentum vel amicum illorum, qui cleemosynas eis conferunt, de purgatorio, (ut asserunt mendaciter,) extrahant, et ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum quaestores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgent, et aliqui ex ipsis eos a poena et<sup>6</sup> culpa, (ut eorum verbis utamur,) absolvant: nos, abusus huiusmodi, per quos censura vilescit ecclesiastica et clavium ecclesiae auctoritas ducitur<sup>7</sup> in contemptum, omnimode aboleri volentes, ea per quoscunque quaestores fieri vel attentari de cetero districtius inhibemus, omnia et singula privilegia, si quae super praemissis vel eorum aliquo sint<sup>8</sup> aliquibus locis, ordinibus vel personis quaestorum huiusmodi quomodocunque<sup>9</sup> concessa, ne ipsorum praetextu sit eis materia talia ulterius praesumendi, auctoritate apostolica quantum ad praemissa penitus revocant. §. 2. Quaestores autem, qui deinceps in praemissis vel aliquo praemissorum deliquerint, vel alias etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum episcopos puri volumus, nullo

Tit. X. Cap. I. 3) praemissa: Codd. coll. 4) sub obtulit: ib. 5) ut: deest: AD 6) procurant: ABDE 7) modo praedicto: BDEF 8) decernimus: AB 9) percurrerint: BDE  
 Cap. II. 1) e. no. de ecc. par. in VIto (5, 6). 2) mne usque: AEFH 3) eos: B: deest: A 4) decernimus: AE 5) sub: BDE: et ut: deest: A 6) Mar.: deest: Codd. coll. 7) IX.: recte: ABCDEB: — cf. c. 1. d. dec. in VIto

(1, 13.) 8) rect.: deest: Codd. coll. 9) c. 1. d. de sepult. in VIto (3, 12). 10) adit: in contrarium: BDEP  
 Tit. IX. Cap. II. 1) admitt.: in codice: ABG 2) volant: BDEFG 3) statum: Codd. coll.: — cf. c. 14. X. h. l. (5, 38). 4) add.: autem: ABG 5) dispensant: BE 6) abut.: poenitentibus: B 7) a: deest: AB 8) deducitur: Codd. coll. 9) sive: AB 10) quomodocumque: BDE  
 7\*





TITULUS XI  
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declarantur in aliquibus cap. Exiti, eod. tit. libr. VI., praesertim, an fratres Minores teneantur ad observationem eorum omnium, quae in regula sub verbis imperativi modi ponuntur, deinde multa inseruntur, ad quae fratres ipsi obligantur. Et consequenter, eorum novem excessibus prolixè discussis, de electione ministri ipsorum luculentissime tractatur.

Clemens V. in concilio Viennensi<sup>1</sup>.

„Exivi<sup>2</sup> de paradiso, dixi: rigabo hortum plantationum,<sup>3</sup> at ille coelestis agricola, qui vere<sup>3</sup> fons sapientiae, verbum Dei, a Patre, in Patre manens, genitum ab aeterno novissime diebus istis, fabricante sancto Spiritu in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum, exemplar s<sup>4</sup> dando<sup>5</sup> coelestis vitae, praebens hominibus semet ipsum. Verum quia plerumque mortalis vitae sollicitudinibus pressus homo mentis adpectum ab exemplaris huiusmodi intuitu<sup>6</sup> divertebat: verus noster Salomon in solio militantis ecclesiae hortum voluptatis inter ceteros quendam fecit a procellis mundi fluctibus elongatum, in quo quietus ac securus vacaretur contemplandis servandisque huiusmodi operibus exemplaris, in hunc mundum<sup>6</sup> introivit ipse, ut rigaret ipsum foecundis aquis spiritualis gratiae et doctrinae. Hic hortus siquidem est fratrum Minorum sancta religio, quae minus regularis observantiae firmiter indigne circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis poenitentiae myrrham metit cum aromatibus, quae suavitate mira universis odorem attrahentis sanctionum circumfundunt. Haec est illa coelestis vitae forma et regula, quam descripsit ille confessor Christi eximus sanctus Franciscus, ac servandam a suis filiis verbo docuit pariter et exemplo. Quia vero dictae sanctae regulae professores ac aemulatores devoti, ut et<sup>7</sup> alumni et veri filii tanti patris, affectabant, sicut et ferventer affectant, ad purum et ad plenum praemissam regulam firmiter observare: attendentes quaedam, quae dubium poterant afferre sensum, in ipsis regulae serie contineri, pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem apostolicae dignitatis, ut certificati per ipsam, cuius pedibus etiam per ipsam regulam sunt subiecti, possent Domino, pulsis cunctis dubiis, cum plena caritate conscientiae deservire. Horum autem piis ac iustis supplicationibus, plures praedecessores nostri Romani Pontifices successive, (sicut dignum erat,) applicantes aures et animum, declaraverunt ea, quae dubia videbantur, ediderunt nonnulla, et aliqua concesserunt, sicut expedire videbant fratrum conscientias ac purae observantiae status. Verum quia plerumque, ubi culpa non est, cum timere solent conscientiae timoratae, quae in via Dei quodcumque devium expavescent: non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conscientiae quietatae, quin circa aliqua ad regulam ipsorumque statum pertinentia dubitationum in ipsis fluctus aliqui generarentur<sup>8</sup> et oriantur, sicut ad aures nostras pluries et de quampluribus in publicis et privatis consistoriis est perlatum. Quapropter per ipsos fratres nobis existit humiliter supplicatum, quatenus praedictis dubiis, quae occurrerunt, et quae possunt occurrere in futurum, adhibere opportuna declarationis remedia de benignitate sedis apostolicae curaremus. Nos igitur, cuius animus ab aetate tenera pia devotione efferebatur ad huiusmodi professores regulae, et ad ordinem ipsam totum, nunc autem ex communi cura pastoralis regimini, quam immeriti sustinemus, ad ipsos fovendos, dulcius et attentius gratiosius favoribus prosequendos, tanto provocamur ardentius, quanto frequentius intenta mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita et salutari doctrina toti universali ecclesiae continue cernimus provenire, tam pia supplicationum intentione commoti ad peragendum diligenter quod petitur studia nostra duximus convertenda, ipsaque dubia per plures archiepiscopos et episcopos, et in theologia magistros, et alios literatos, providos et discretos examinari fecimus diligenter. Quum igitur in primis ex eo, quod in dictae regulae principio habetur: „Regula et vita fratrum

Minorum haec est, scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum evangelium observare, in obedientia vivendo sine proprio et in castitate,<sup>9</sup> item infra: „Finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper et regulam observare,<sup>10</sup> item circa finem regulae: „Paupertatem et humilitatem, et sanctum evangelium Domini nostri Iesu Christi, quod firmiter promissimus, observemus,<sup>11</sup> fuit<sup>12</sup> haesitatum, an fratres eiusdem ordinis ad omnia tam praecipua quam consilia evangelii ex professione suae regulae teneantur, quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria consilia, videlicet „vivere in obedientia, in castitate et sine proprio,<sup>13</sup> et ad ea, quae sub verbis obligatoris ponuntur in regula, obligantur: nos, circa hunc articulum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, ipsamque articulum, quoad aliquid clarius prosequentes, dictae haesitationi duximus respondendum, quod, quum votum determinationis cuiuslibet habeat cadere sub certo, votens regulam non potest dici teneri ex vi voti huiusmodi ad ea consilia evangelica, quae in regula non ponuntur. Et quidem B. Franciscus conditoris regulae haec probatur fuisse intentio, ex hoc, quod quaedam evangelica consilia in regula posuit, aliis praemisissis. Si enim per illud verbum: „Regula et vita fratrum Minorum haec est etc.,<sup>14</sup> intendisset eos ad omnia consilia evangelica obligare: superflue et nugatorie quaedam eorum, suppressis ceteris, in regula expressisset. Quum autem natura termini restrictivi hoc habeat, quod se excludit<sup>15</sup> ab ipso extranea, quod cuncta ad ipsum pertinentia concludit: declaramus et dicimus, quod dicti fratres non solum ad illa tria vota nude et absolute accepta ex professione suae regulae obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quae sunt pertinentia ad haec tria praedicta<sup>16</sup>, quae regula ipsa ponit. Nam si ad haec tria praedicta tantum, praecise et nude promittentes se servare regulam vivendo<sup>12</sup> in „obedientia, castitate<sup>13</sup> et sine proprio,<sup>14</sup> et non etiam ad omnia contenta in regula, quae haec tria modificant, arctarentur: pro nihilo et vane proferrentur haec verba: „Promittit semper hanc regulam observare,<sup>17</sup> ex quo ex his verbis nulla obligatio nasceretur. Nec tamen putandum est, quod B. Franciscus professores huius regulae quantum ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa intenderit aequaliter esse obligatos: quin potius aperte discrevit<sup>11</sup>, quod quoad quaedam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, et quoad quaedam alia non, quum ad quaedam ipsorum verbum apponit praeccepti vel aequipollentis eidem, et quoad aliqua verbis aliis sit contentus. Item quia praeter ea, quae expresse verbo praeccepti ac exhortationis sui mentionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negative vel affirmative apposito inseruntur, hactenus existit dubitatum, an tenentur ad ista, ut ad habentia vim praeccepti: et quia, (ut intelleximus), non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, quod felix recordationis Nicolaus Papa III.<sup>18</sup>, praedecessor noster noscitur declarasse, quod fratres ipsi ex professione suae regulae sunt adstricti ad ea consilia evangelica, quae in ipsa regula praecceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus exprimuntur, et nihilominus ad eorum omnium observantiam, quae ipsis in eadem regula sub verbis obligatoris inducuntur: supplicaverunt praedicti fratres, ut ad ipsorum conscientias servandas declarare, quae horum censi debeant praecceptis aequipollentia ac obligatoria, dignemur. Nos itaque, qui in sinceris horum conscientias delectamur, attendentes, quod in his, quae animae saltem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae<sup>19</sup> pars securior est tenenda, dicimus, quod, licet fratres non ad omnium, quae sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad praecceptorum seu praecceptis aequipollentium observantiam teneantur, expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulae et rigorem, quod ad ea, sicut ad aequipollentia praecceptis, se noverint obligatos, quae hic inferius adnotantur. Ut autem haec, quae videri possunt aequipollentia praecceptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiae, de qua agitur, seu ex utroque sub compendio habeantur: declaramus, quod illud, quod ponitur in regula de non habendo plures tunicas, quam unam cum capitulo, et aliam sine capitulo: item, de non portandis calcamentis, et de non equitando extra casum neces-

Tit. XI. Cap. I. 1) Hoc caput dicitur: ACFD. in A. legitur: Exivi de paradiso. Ista loquitur de regula fratrum minorum, unde nihil ad nos. 2) Eod. XXIV, II. 12. 3) verus: B: vero: G. 4) ex sequendo: BEGH 5) conuittit: ib. 6) mund.: deest: B: 7) et: deest: E: 8) gen. et:

deest: BEG. 9) fuerit: BE. 10) excludat: BE. 11) praed.: deest: BEGH 12) in vis.: BE. 13) in cast.: B: 14) deest: B: 15) IV.: EH:— cf. c. 3. de verb. sign. in VIto (5, 12.) 16) consulte: EH

satis, item, quod fratres<sup>17</sup> vilibus induantur, item, quod regnare, festo omnium Sanctorum usque ad Natale Domini, et in sextis feris teneantur; item, quod clerici faciant divinum officium secundum ordinem sanctae Romanae ecclesiae; item, quod ministri et custodes pro necessitatibus inopiantium et fratribus induendis sollicitam curam gerant; item, quod, si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei servire; item, quod fratres non praedicent in episcopatu alium episcopi, quam ab eo illis fuisse contrafactum; item, quod nullus audeat penitus populo praedicare, nisi a generali ministro vel aliis, quibus secundum declarationem praedictam id competat, fuerit examinatus, approbatus, et ad hoc institutus; item, quod fratres, qui cognoverint, se non posse praemissam regulam specialiter observare, debeant et possint ad suos ministros recurrere; item, quod omnia, quae ponuntur in regula ad formam habitus tam novitiorum quam etiam professorum, nec non ad receptionis modum ac professionem spectantia, nisi recipientibus quoad habitum novitiorum, sicut dicit regula, secundum Deum alteri videatur: haec, inquam, omnia sunt a fratribus tanquam obligatoria observanda. Item ordo communiter sensit<sup>18</sup>, tenet et tenuit ab antiquo, quod, ubi unque ponitur in regula hoc vocabulum „teneantur“ obinet vim praecipiti, et observari<sup>19</sup> debet a fratribus sicut tale. Ceterum quia Christi confessor praedictus, agendum ac servandum circa receptionis ad ordinem ministris et fratribus modum praebens, dixit in regula, quod cavent fratres et eorum ministri, ne sint solliciti de rebus suis temporalibus, ut libere faciant de eis quaequid ipsi a Domino fuerit inspiratum, licentiam tamen habeant ipsi<sup>20</sup> ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, si consilium requiratur, quorum consilio sua bona pauperibus erogentur: dubitaverunt et dubitant multi fratrum, an licet ipsis de bonis ingredientium quaequam recipere, si donetur, et si ad dandum personis et conventibus possint eos inducere sine culpa, si etiam ad disponendum de distributione rerum talium debeant ipsi ministri sine fratre dare consilium, ubi ad consulendum alii, quam ex ipsis, ad quos ingressuri mittantur, possint idonei inveniri. Nos autem, considerantes attente, intendisse sanctum Franciscum<sup>21</sup>, suae regulae professores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab effectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter et totaliter elongare, ut, quantum est ex parte fratrum ipsorum, recepto ad ordinem sancta et purissima apparet, et ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantum divino servatio mancipandos: dicimus, de cetero<sup>22</sup> debere tam ministros quam fratres ceteros a dictis inductionibus ad sibi dandum, et suscipiendum, nec non et dandis<sup>23</sup> circa a distributionem consilii abstinere, quam per hoc ad timentes Deum sanctis alterius mitti debeant, non ad fratres, ut vere cunctis pateant esse tam subditi instituti paterni studiosi zelatores seduli et perfecti. Quam vero facere de rebus suis quod Dominus inspirabit, ipsam regulam ingredientibus liberum vult esse: non videtur, quin licet eis recipere, consideratis scilicet eorum necessitatibus et moderatis declarationis iam dictae, si quid de bonis suis intrans, sicut et ceteris pauperibus per modum elemosinae libere vult dare. Cavere tamen in acceptatione oblationum talium de et fratre, nec ex receptorum quantitate notabili praesum possit miser oculis contra ipsos. Praeterea quum dicitur in regula, quod illi, qui iam promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputo, et aliam sine caputo, qui habere voluerint; item, quod fratres omnes vestimenta vilibus induantur, nosque praedicta verba declaraverimus aequipollere praecipitis: volentes haec<sup>24</sup> determinari<sup>25</sup> plenius dicimus, quantum ad numerum tunicarum, quod pluribus uti non licet, nisi in necessitatibus, quae haberi possunt ex regula, secundum quod homo passim memoratis praedecessoribus noster plenius declarat. Virilitatem autem vestium, tam habitus quam interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quae secundum consuetudinem vel conditionem patriae debeat quantum ad colorem panni et pretium virilitatis merito reputari. Non enim quoad regiones omnes potest determinatus unus modus in talibus assignari. Huiusmodi etiam virilitatis Deum ministris et<sup>26</sup> custodibus seu guardianis duximus

committendum, eorum super hoc conscientias onerantes, ita tenent, quod servent in vestibus virilitatem. Quorum etiam ministrorum, custodum et guardianorum iudicio eodem modo relinquimus, pro qua necessitate possint ipsi<sup>27</sup> fratres calcamenta portare. Deinde, quum duobus temporibus adnotatis in regula, scilicet a festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini et maxime Quadragesimae, in quibus ieiunare teneantur, inseratur in eadem regula: „alii autem temporibus non teneantur<sup>28</sup>, nisi sexta feria ieiunare,“ et ex hoc voluerunt aliqui dicere, quod dicti ordinis fratres non teneantur, nisi ex contententia, ad alia ieiunia quam ad ista: declaramus debere intelligi, eos non teneri ad ieiunia illius temporibus, praeterquam in ieiuniis, ab ecclesia constitutis. Non est enim verisimile, quod vel institutor regulae, vel etiam confirmator, absolvere ipsos<sup>29</sup> intenderit a servandis illis ieiuniis, ad quae de communi statuto ecclesiae obligantur ceteri Christiani. Porro quum dicitur Sanctus, volens fratres suos super omnia a<sup>30</sup> denariis sine pecunia esse totaliter alienos, praecipit firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se vel per<sup>31</sup> interpositum personam, istumque articulum declarans idem praedecessor noster castus et modos posierit, quibus servatis a fratribus non possint dici nec debent per se vel per alium pecuniae receptatores<sup>32</sup> contra regulam vel sui ordinis puritatem: dicimus fratres teneri cavere sumptore, quod pro aliis causis et sub modis aliis, quam ponat dicti praedecessoris nostri declaratio, ad dantes pecuniam sive deputatos nuncios non recurrant, ne, si secus ab ipsis attentatum fuerit, transgressores praecipiti et regulae merito possint dici. Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur: intelligitur denegatum. Quocirca quaestus omnium pecuniae ac oblationum pecuniarum recepto in ecclesia vel alibi, cippi vel<sup>33</sup> trunci ordinati ad offerendum seu donantium pecunias reponendas, nec non et quicumque recursus alius ad pecunias seu habentes ipsas, qui per declarationem praedictam non conceditur, haec, inquam, omnia sunt eis simpliciter interdicta. Quum etiam recursus ad amicos speciales expresse tantum in duobus casibus secundum regulam concedatur, videlicet, pro necessitatibus infirmorum et fratribus induendis, idque pie et rationabiliter, considerata necessitate vitae, ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes cessantibus elemosinis, seu etiam ingredientes, saepe dictus praedecessor noster<sup>34</sup> duxerit extendendum: attendant fratres praefati, quod pro nullis causis aliis, quam praedictis vel similibus in via vel alibi recurrere licet et eis ad amicos huiusmodi, sive sint dantes pecunias seu deputati per ipsos, sive nuncii vel depositarii, seu alio quovis nomine appellentur, etiamsi concessi per eandem declarationem modi circa pecuniam integre servarentur. Denique quum idem confessor summe affectaverit, suae regulae professores totaliter esse abstractos ab effectu et desiderio terrenorum, et specialiter a pecunia et eius usu totaliter inexpertos, sicut probat prohibitio de recipienda pecunia in regula saepius repetita: curare fratres vigilantur necesse est, quod, quum ex causis praedictis et modis ad<sup>35</sup> habentes pecunias, deputatas pro ipsorum necessitatibus, recurrere oportebit ad tenentes ipsas, quicumque hi fuerint, principales vel nunci, in omnibus sic se gerant, quod se cunctis ostendant in dictis per unius, (sicut nec habent,) penitus nil habere. Quapropter praecipere, quod et qualiter pecunia expendatur, compitumque exigere de expensa, eam quomodocumque repetere sine deponere aut deponi facere, capsulam pecuniae vel eius clavem de ferre, nos<sup>36</sup> actus et consimiles sibi fratres illicites esse sciunt. Praedicta enim facere ad solos dominos pertinet, qui dederunt, et eos, quos ipsi deputaverunt ad hoc ipsum. Proinde quum vir sanctus, paupertatis praemissae<sup>37</sup> in regulam modum exprimens, dixerit in eadem: „Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquid neri, sed tanquam peregrini et advenae, in hoc saeculo in paupertate et humilitate Domino famulantes, vadant pro elemosina confidenter,“ si quod declaratum existit per nonnullos praedecessores nostros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali quam etiam in communi, propter quod et rerum omnium concessorum, oblationum et donatarum fratribus, (quas et quorum usum, facti scilicet, ordini vel ipsis fratribus licet habere,) proprie-

17 Tit. XI. Cap. I. 17 *add.*: omnes vestimentis *Id.* 18 *sentiit*: *EE*  
19 *servatis*: *EE* 20 *quae*: *EE* 21 *Vra*: *des*: *EE* 22 *omnino*:  
23 *Id.* 24 *in*: *in*: *Id.* 25 *hoo*: *Id.* 26 *determinato*: *BP* *Id.*  
27 *per*: *des*: *EE* 28 *quae*: *Id.* 29 *teneantur*: *Id.* 30 *vos*: *Id.*

30 *as*: *des*: *EE* 31 *per*: *des*: *EE* 32 *receptatores*: *BEGH* 33 *sou*: *EG*  
34 *no*: *Id.* 35 *des*: *BEG* 36 *vos*: *B*; *hoo*: *EE*

37 *promissae*: *EE*

tatem et dominium in se et Romanam ecclesiam receperunt, dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simpliciter: ad nostrum fuerunt deducta examen, quae in ordine fieri dicebantur, et videbantur<sup>38</sup> praedicti voto et puritati ordinis respugnare, videlicet, ut ea prosequamur ex iuris, quae remedium credimus indigere, quod se instituit heredes non solum sustinent, sed procurant: item, quod redditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quod conventus habentes totaliter inde vivunt: item, quod<sup>39</sup>, quum ipsorum negotia etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, assistunt advocatis et procuratoribus, et ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repraesentant: item, quod<sup>40</sup> executiones ultimarum suscipiunt voluntatum et gerunt, seque intromittunt quandoque de usurarum vel male ablatorum dispositionibus seu restitutionibus faciendis: item, quod alicubi non solum excessivos hortos, sed etiam vineas magnas habent, de quibus tam de oleibus quam de vino multum colligitur ad vendendum: item, quod temporibus messium vel<sup>41</sup> vindemiarum sic copiose granum et vinum mendicando vel aliunde emendo colliguntur a fratribus, et in cellariis et granariis<sup>42</sup> reconduntur, quod per anni residuum et<sup>43</sup> absque eorum mendicatione possunt transgredere vitam suam, item, quod ecclesias vel alia aedificia faciunt vel procurant fieri in quantitate et curiositate figurarum et<sup>44</sup> formae, ac<sup>45</sup> sumptuositate notabiliter excessiva, sic, quod non videntur habitacula pauperum, sed magnatum. Paramenta etiam ecclesiastica in plerisque locis tam multa habent et tam notabiliter pretiosa, quod excedunt in his magnas ecclesias cathedrales. Equos insuper et arma eis oblata in funeribus<sup>46</sup> recipiunt indistincte. Tamen communitas fratrum, et specialiter rectores ipsius ordinis assererebant, quod praedicta sua plura ex ipsis in ordine non fiant, quod et, si qui reperiuntur rei in talibus, rigide puniuntur, nec non contra talia, ne fiant, sunt facta pluries ab antiquo statuta in ordine multum stricta. Cupientes igitur nos ipsorum fratrum pervidere conscientias, et cuncta dubia, (quantum possibile nobis est) de ipsorum pectoribus remove, ad praedicta modo, qui sequitur, respondemus. Quum enim ad veritatem vitae pertinet, ut id, quod exterius agitur, interiore mentis dispositionem et habitum repraesentet: necesse habent fratres, qui se expropriatione tanta a temporalibus abstraxerunt, ab omni eo, quod dicte expropriationi esset vel posset videri contrarium, abstinere. Quia igitur in successionibus transit non solum usus rei, sed et<sup>47</sup> dominium suo tempore in heredes<sup>48</sup>, fratres autem praefati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordines possunt etiam in communis: declarando dicimus, quod successionum huiusmodi, quae etiam ex sui<sup>49</sup> natura indifferenter ad pecuniam, et etiam ad alia mobilia et immobilia se extendunt, considerata sui puritate voti nullatenus sunt capaces. Nec licet eis valorem hereditatum talium, vel tantam earum partem, quod praesumi posset, hoc in fraudem fieri, quasi sub modo et forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere, quin potius ista sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus. Quumque annui redditus inter immobilia censentur a iure, ac huiusmodi redditus obtinere paupertati et mendicantibus repugnet: nulla dubitatio est, quod praedictis<sup>50</sup> fratribus redditus quoscunque, sicut et possessiones vel eorum etiam usum, (quum eis non reperitur concessis<sup>51</sup>) recipere vel habere conditione considerata ipsorum non licet. Amplius, quum non solum, quod malum esse dignoscitur, sed et<sup>52</sup> omne, quod speciem habet mali, sit a viris perfectis specialiter evitandum, ex talibus autem assistentibus in curiis et instigationibus, quum de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quae foris patent, (de quibus habent homines foris<sup>52</sup> iudicare, in ipsis rebus fratres assistentes aliquid quaerere tanquam suum, nullo modo debent huiusmodi voti et regulae professores se talibus curiis et litigiosis actibus immiscere, ut et testimonium habeant ab his, qui foris sunt, et puritati satisfaciunt voti sui, ac evitentur per hoc scandalum proximorum. Verum etiam quum dicti ordinis fratres non solum a receptione, proprietate, dominio sive usu ipsius pecuniae, verum etiam a contractatione qualibet ipsius et ab ea se sint penitus alieni, quemadmodum saepe dictus praedecessor noster in declara-

tionem huiusmodi regulae plane dixit: quumque dicti ordinis professores pro nulla re temporalis possint in iudicio experiri: praedictis fratribus non licet nec competet, quin potius considerata sui puritate status debent sibi scribere interdictionem, quod huiusmodi executionibus et dispositionibus<sup>53</sup> se exponant, quum haec saepius<sup>54</sup> absque litigio et contractatione vel administratione pecuniae nequeant expediri<sup>55</sup>. Verumtamen in his exsequendis dari<sup>56</sup> consilium ipsorum statui non obsistit, quum ex hoc ipsis curia bona temporalia nulla iurisdictione, sive<sup>57</sup> actio in iudicio, sive dispensatio tribuatur. Licet vero non solum sit licitum, sed et multum conveniens rationi, quod fratres, qui in laboribus spiritualibus orationis et studii sedulo<sup>58</sup> occupantur, hortos et areas habeant competentes ad collectionem vel<sup>59</sup> recreationem sui, et interdum ad se ipsos post labores huiusmodi corporaliter deducendos, nec non ad<sup>60</sup> habenda necessaria hortalia pro se ipsis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalia pretio distrahantur, nec non et vineas, repugnat usae regulae et ordinis puritati. Secundo quod dictus praedecessor declaravit ac etiam ordinavit, quod, si talia ad usus proximae dietis, ut puta agrum vel vineam ad colendum et consimilia, fratribus legarentur, pro omnem modum fratres a receptione talium abstinent, quum etiam praemissa habere, ut pretium fructuum suis temporibus habeatur, ad naturam et formam proventuum appropinquet. Kursus quoque praedictus Sanctus tam in<sup>61</sup> exemplis vitae quam verbis regulae ostendit, se velle, quod fratres sui et filii, divinae providentiae imitantes, suos in Deum iacere cogitatus, qui voluerit coeli pascit, quae non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: non est verisimile, voluisse ipsum eos habere granaria vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare<sup>62</sup> se debent ad congregationes et conservaciones huiusmodi faciendas, sed tunc tantum, quum esset multum credibile ex iam expertis, quod non possent vitare necessaria aliter invenire. Hoc autem ministrorum et custodum simul et separatim in suis administrationibus et custodiis, cum guardiam et duorum de conventu loci discretorum sacerdotum et antiquorum in ordine fratrum consilio et assensu, duximus iudicio relinquendum, eorum super hoc specialiter conscientias onerantes. Hinc est etiam, quod, quum vir sanctus fratres suos in paupertate summa ac humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter et effectum, sicut fere regula tota clamat, convenit ipsis, quod nullo modo deinceps fieri faciant vel<sup>63</sup> fieri sustineant ecclesias vel alia quaecunque aedificia, quae, considerato fratrum inhabitantium numero: excessiva in multitudine et<sup>64</sup> magnitudine debeant reputari. Ideoque volumus, quod ubique in suo ordine deinceps temperatis et humilibus aedificiis sint contenti, ne hinc tanta paupertati promissae, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta et vasa ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum, nec per illas sibi vult serviri, quae suorum servitorum conditioni et statui dissonant: propter quod sufficere debeant<sup>65</sup> eis vasa et paramenta ecclesiastica decentia, in numero et in magnitudine sufficientia competentem. Superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quaecunque curiositas in his seu aliis quibuscunque non potest ipsorum professioni vel<sup>66</sup> statui convenire. Quum enim haec sapient thesaurizationem seu copiam: paupertati tantae quoad humanum iudicium derogant manifeste. Quapropter praemissa servari a fratribus volumus et mandamus. Circa eorumum vero et armorum oblationes illud decernimus in omnibus et per omnia observandum, quod per declarationem praedictam in pecuniariis noscitur elemosinis definitum. Ex praemissis autem succrevit non parum scrupulosa quaestio inter fratres, videlicet: utrum ex stuae professione regulae obligentur ad arcum et tenuem sive pauperem usum rerum; quibusdam ex ipsis credentibus et dicentibus, quod, sicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicacionem artissimam, ita ipsis quoad usum arcitudo maxima et exilitas est indicta; aliis in contrarium asserentibus, quod ex professione sua ad

Tit. XI. Cap. I. 38) et vide: *dest: BE* 39) quod: *dest: BE*; *seq. quaz: dest: G* 40) quum: *BE* 41) et: *BE* 42) et *gr. dest: BE* 43) vel quasi: *BE* 44) et: *BE* 45) et: *BE* 46) funeribus: *BE* 47) etiam: *BE* 48) heredes: *th* 49) suaz: *BE* 50) dictis: *th* 51) etiam: *BE* 52) for: *dest: BE* 53) dispensationibus: *BE* 54) ut

saep: *BE* 55) expedire: *BE* 56) dare: *BE* 57) sive: *dest: BE* 58) sedulo: *th* 59) vel par: *dest: BE* 60) et: *GH*; et: *AD*; *BE* 61) in: *dest: BE* 62) relaxare: *th* 63) nec: *BE*; vel: ... sust: *dest: G* 64) et: *BE* 65) debeant: *BE* 66) et: *BE*

pauperem, qui non exprimitur in regula, obtemperare tenentur ad usum moderatum temperantiae, et etiam ex condacenti, quam ceteri Christiani. Vocantur etiam consiliarii praedictorum<sup>67</sup> fratrum pro more et in his alterationibus finem dare, declarando causas, quod fratres Minores ex professione suae regulae alter obligantur ad arcus usus sui pauperes, qui in ipsa regula continentur, et eo obligationis modo, sub quo tenent seu ponit regula dictos suos. Dicere autem, quod aliqui asserece perhibent, quod haereticum sit, tenere pauperem includi vel non includi sub voto evangelicae paupertatis, praesumptivum et temerarium iudicamus. Deum, quia ex eo, quod dicta regula, per quos et ubi fieri debeat<sup>68</sup> ministrum generalis electio, tradens, nullam facit<sup>69</sup> de ministrorum provincialium electione vel institutione penitus mentionem, oriri super hoc poterat dubitatio inter fratres: nos, volentes posse ipsos dare ac secure procedere in omnibus factis suis, declaramus, statuimus<sup>70</sup> etiam et ordinamus in<sup>71</sup> hac constitutione in perpetuum valitura, ut, quamvis aliquid provinciae de ministro fuerit providendum, ipse minister electio penes capitulum provinciale resideat, quamvis idem capitulum de sequenti, qua fuerit congregatum, facere tenetur: ipse autem electionis confirmatio ad ministrum pertinet generalem. Et si quidem ad electionem huiusmodi pro forma scrutini procedatur, et<sup>72</sup> votis in diversa divis, electiones plures in discordia celebrari<sup>73</sup> contingat: illa, quae a maiori parte capituli numero, (nulla tamen vel meriti collatione aut consideratione habita,) fuerit celebrata, exceptione sepe contradi tione quacunque alterius partis non obstante, per dictum generale ministerium de consilio discretorum de ordine, (prius tamen ex officio, prout sperat ad ipsum, diligenti examinatione praemissa) confirmetur, vel etiam infirmetur, prout eis secundum Deum visum fuerit expedire. Et si fuerit infirmata: ad capitulum provinciale electio huiusmodi revertatur. Ceterum, si capitulum ministrum libere debeat, ut. Verum si ministro praedicto et capitulo generalibus ex certa, manifestata ac rationabili causa videretur aliquando in provinciis ultramarinis Hyberniae, seu<sup>74</sup> Graeciae, seu Romaniae, in quibus haecenus alius provincialis modus dicitur ex causa certa et rationabili fuisse servatus, expedire, ministrum provincialem per ministrum generalem cum proborum ordinis consilio potius, quam per capitulum praedicti electionem praedictam in provinciis Hyberniae, et, in<sup>75</sup> ultramarinis irretagabiliter, in Romania vero vel<sup>76</sup> Graecia, quando minister dictae provinciae moreretur vel absolveretur extra mare, illa vice servetur aliquid dolo, partialitate et fraude, super quo eorum consensus oneramus, quod super hoc dictus minister cum dictorum proborum consilio duxerit ordinandum. In destitutione vero dictorum ministrorum provincialium servari volumus, quod super hoc habemus de<sup>77</sup> ipso ordine existit<sup>78</sup> observatum. Ceterum si contingeret eodem ministro generali carere, per vicarium ordinis nat. super hoc, quod faciendum fuerit<sup>79</sup> per eundem ministrum, usque quo provixum fuerit de generali ministro. Porro, si quid de huiusmodi ministro provinciali seorsus attentari forte contingerit: illud ipso facto sit irritum et inane. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostram<sup>80</sup> declarationum, dictorum, commissionis, responsionis, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, iudica-

tionum et voluntatum infringere, vel eis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei ac<sup>81</sup> beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

## CAP. II.

Determinat et declarat, quid significant haec verba, inserta in iudicialibus commissionibus, quae fiunt a principe vel a iure, scilicet: quod procedatur simpliciter et de plano, et sine strepitu et figura iudicii. Ioann. Andr.

## Idem [Clemens V.]

Saepe contingit, quod causas committimus, et in earum aliquibus simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura iudicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum a multis contenditur, et qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem, dubitationem huiusmodi, (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigit, litis contestationem non postulat, tempore etiam feriarum, ob necessitates hominum indultarum a iure, procedere debeat, amputet dilationum materiam, litem, quantum<sup>2</sup> poterit, faciat breviorum, exceptiones, appellationes<sup>3</sup> dilatorias<sup>4</sup> et frustratorias repellendo, partium, advocatorum et procuratorum contentiones eturgia, testimonium superfluum multitudinem retinendo. Non sine tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae et defensiones legitime admittantur. Citationem vero ac praestationem iuramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, nec veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formam pronuntio sequi debet: pro parte agentis, et etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda sive in scriptis sive verbo, actis tandem continuo, (ut, super quibus positiones et articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, et<sup>5</sup> ut fiat definitio clarior.) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones, et articulis ob clariorem probationem usus longaevis in causis admittit: nos, usum huiusmodi observari volentes, statuimus, ut iudex, sine deputata a nobis, (nisi aliud de partium voluntate procedat,) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, et ad exhibendum omnia acta et munimenta, quibus partes uti volunt in causa, post citationem articulum diem certam, quandoqueque sibi videbitur, valeat assignare, eo salvo, quod, ubi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubiqueque hoc aequitas suadebit. Sententiam vero definitivam, (tutatis ad id, licet non peremptorio<sup>6</sup>, partibus,) in scriptis, et, prout magis sibi placuerit, stans vel sedens proferat, etiam (si ei videbitur) conclusionem non facta, prout ex petitione et probatione<sup>7</sup> et aliis actibus in causa faciendum<sup>8</sup>. Quae omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram vel alias procedi potest simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii volumus observari. Si tamen in praemissis casibus solennis ordo iudicialis in toto vel in parte non contradicentibus partibus observetur: non erit pro essus propter hoc irritus, nec etiam irritandum. Data<sup>9</sup> Avinion. XIII. Kal. Decembr. Pont. nostri Ao. II.

Tit. XI. Cap. I. 67 dicitur: B. 68 dicitur: B. 69 dicitur: B. 70 dicitur: B. 71 dicitur: B. 72 dicitur: B. 73 dicitur: B. 74 dicitur: B. 75 dicitur: B. 76 dicitur: B. 77 dicitur: B. 78 dicitur: B. 79 dicitur: B. 80 dicitur: B. 81 dicitur: B.

Cap. II. Tit. XI. Clem. V. in Cons. Vicinis: CDE: Item: R: inser. dicit: ABDE: 2) quanto: ABDE: 3) super. et: ABDE: 4) dilatorias: ABDE: coll. coll. 5) ut: dicit: BDE: 6) peremptorie: ABDE: 7) probationes: coll. coll. 8) ut: dicit: ABDE: 9) Data etc.: dicit: CDE: coll.

EXTRAVAGANTES

TUM VIGINTI

D. IOANNIS PAPAE XXII.

TUM COMMUNES

SUAE INTEGRITATI RESTITUTAE.



# CONSTITUTIONES XX.

## IOANNIS PAPAE XXII.

### TITULUS I.

#### DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

##### CAP. I.

Electi, qui pro suarum electionum negotio ad curiam venire non tulerunt, etiam sede vacante non tenentur de necessitate in ipsa curia morari trahere, et, licet alibi morentur, nullum eis praefectum generantur. Facit Clément. Ne Romani. §. fin. eod. tit.

Ad onus apostolicae servitutis superna dispositione vocati, ambiguitates, ex quibus possent ecclesiis damnosa provenire dispendia, tollere cupientes, de potestatis plenitudine ac fratrum nostrorum consilio ordinamus, quod quibuscumque electis, qui ad sedem apostolicam venire vel mittere tenebantur, ac ipsorum electionum instructoribus, qui in veniendo ad sedem ipsam et se presentando, ipsa sede vacante vel<sup>2</sup> non vacante, servaverunt tempora a canonibus instituta, dummodo praesentialiter adsint in civitate Lugdunensi vel fuerint Avinionie in Kalendis Octobris, ubiquecumque sede vacante moram traxerint, nullum ipsis seu eorum iuri praedictum ex mora interim facta ubilibet generetur, sed eorum iura circa electiones huiusmodi, hoc non obstante, perinde<sup>3</sup> serventur illaesa, ac si apud sedem apostolicam moram contraxissent, non obstantibus praedecessorum nostrorum constitutionibus quibuscumque, quibus tamen quoad alia nullum volumus praedictum generari. Nulli ergo, etc., nostrae ordinationis infringere etc. Datum Lugduni VIII. Idus Septemb. Ao. r. [1317.]

##### CAP. II.

Beneficio vacante, cuius fructus ad certum tempus debentur alicui annalia habenti vel alii, qualiter debeant fructus ipsi dividi inter ipsum annalia habentem et praefectum, et divisione facta cuius sit electio, haec declarat constitutio. Et potuisset poni sub tit. de rescript. vel in sed. vacant. vel ut eod. benefic. vel de verborum signifi.

Suscepti regiminis nisi cura sollicitat, ut, quae in ecclesiis non absque dispendio ministrorum et cultus detrimento divini servari viderimus<sup>2</sup>, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Quum itaque in nonnullis ecclesiis observetur, et a longis<sup>4</sup> retro<sup>4</sup> temporibus fuerit observatum, quod fructus primi<sup>5</sup> vel secundi, aut alterius cuiuscunque sequentis anni beneficiorum, vacantium in eisdem, defuncto, vel fabricae, aut ecclesiis, vel personis habitibus annalia, de consuetudine, privilegio vel statuto applicentur<sup>6</sup> in totum ita, quod illi, qui huiusmodi beneficia canonice obtinent, et ad quos alias de iure fructus ipsi spectare debent, nihil inde percipiunt, unde illud inconveniens sequitur, quod commode nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in ecclesiis, in quibus beneficiati existunt: nos, de illo super his remediis providere volentes, per quod hi et illi in fructuum praedictorum perceptione participent, et ecclesiae debitis servitiis non fraudentur, praesenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quod illi, qui fructus praedictos libi<sup>7</sup> hactenus integre vindicabant ex privilegio, consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra stammam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimae taxari, praetextu cuiusvis privilegii, consuetudinis vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summae perceptione duntaxat sint omnino contenti, totali residuo praedicta obtinentibus beneficia reman-

surum: nisi forsitan illi, qui fructus eisdem soliti fuerant<sup>9</sup> (ut praefertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, et obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam. Quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem, sic, quod infra<sup>10</sup> decem dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, iis<sup>11</sup>, quibus annalia ipsa<sup>12</sup> debentur ex privilegio, consuetudine vel statuto, vel<sup>13</sup> ipsorum annalium collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimae taxationem, vel illa<sup>14</sup> dimissa residuum, nulla substatione praemissa eligere teneantur. Quam electionem si infra<sup>15</sup> dictos decem dies non fecerint, ut dictum est: extunc est: moram, cuius est beneficium, huius optio vel electio transeat ipso iure. Et hoc in ecclesiis et partibus illis, in quibus beneficia maiora, et alia, quae ad solutionem decimae sunt taxata, volumus observari. In illis vero ecclesiis et partibus, in quibus decimarum<sup>16</sup> taxatio non est facta, servetur, quod fructus et obventiones beneficium tunc vacantis, quod<sup>17</sup> decimam<sup>18</sup> solvere consuevit, per medium dividantur, quorum medietatem habeat is, cui annalium per alterum de praedictis modis perceptio est concessa, reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum, pro sustentatione sua et aliis ecclesiae oneribus supportandis. Quodsi alter de praedictis praefata<sup>19</sup> medietate noluerit esse contentus, altero contentari volente: pars nolentis transeat<sup>20</sup> ad volentem, et volens fructus et obventiones illius beneficii percipiat universos, eidem beneficio congrue faciens describri, ac eius supportans onera consueti. Et si quicumque aliquis praedictorum ultra praemissa perciperit, illudque his, ad quos pertinebit, infra<sup>21</sup> mensem non restituerit cum effectu: eo ipso, si episcopus vel superior praefatus fuerit, a pontificalibus et ingressu ecclesiae sit suspensus<sup>22</sup>; si autem capitulum, universitas, vel collegium, interdicto<sup>23</sup> se noverint<sup>24</sup>, donec praedicta cum integritate restituerint, subiacere. Si vero aliqua singularis persona ecclesiastica vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrit sententiam ipso facto: a qua sine<sup>25</sup> restitutione praemissa, praeterea in mortis articulo, minime<sup>26</sup> absolvatur, non obstantibus quibuscumque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus et<sup>27</sup> statutis, iuramento, confirmatione sedis apostolicae aut alia quacunque firmitate vallatis. (Quae omnia quoad hoc auctoritate apostolica revocamus<sup>28</sup>, et nullus deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo etc. nostrae constitutionis infringere, cassationis, irritationis et voluntatis, etc.<sup>29</sup>. [1317.]

### TITULUS II.

#### DE MAIORITATE ET OBEDIENTIA.

##### CAP. I. N. 1.

Quia multi assumebant dominium, et se creari faciebant potestates et capitulos in comitatibus Sabinae, et aliis locis hinc nominatis, qui sunt de patrimonio ecclesiae Romanae: inhibetur, ne tales de veteri assumentur, neque illis tanquam talibus obediatur, et quod nullus huiusmodi praenominatum sibi audeat adscribere sine speciali licentia sedis apostolicae. Et si sint aliquae civitates, quae habeant in obsequio tales capitulos pro sedem apostolicam conseruantibus: velut Papa, quod ante constructionem debitam nulla eis tanquam talibus praestetur obedientia.

Ecclesiae Romanae suorumque fidelium dispendia dissimulare non possumus, quin, postquam nobis cognita

Tit. I. Cap. I. 1) — ABM 2) vel n. vac.: deest: ABM 3) pro: vide: ib.

Cap. II. 1) OKFIDENDI — constat etiam A 203v. Repetitur inter Extrac. comm. c. un. de sede vac. (3, 3) 2) vidimus: BKI: videmus: Ed. Rom. in Extr. comm. 3) longis: 0 4) retroactis: 0 Ed. Rom. in Extr. comm. 5) add.: anni: 0 6) applicatur: Ed. Rom. in Extr. comm. 7) sibi: Codd. coll. Ed. Rom. in Extr. comm. 8) de cons.: Ed. Rom. in Extr. comm. 9) fuerint: DHI: fuerint: Ed. Rom. in Extr. comm. 10) intrax: ib. 11) si: BPHVQR Ed. Rom. in Extr. comm. 12) de ipsi: 0 13) aut: Ed. Rom. in Extr. comm. 14) ipsa: DK: in illa: F 15) intra: Ed. Rom. in Extr. comm. 16) decimae: LV 17) quos: BKV Ed. Rom. in Extr. comm. 18) in

decimae: BDFHNE Ed. Rom. in Extr. comm. 2 in decimas: L 19) praedicta: Ed. Rom. in Extr. comm. 20) add.: ipso iure: ib. 21) intra: ib. 22) eod. se suspensum: BKFIDHI: moverit se suspensum: V Ed. Rom. in Extr. comm. 23) add.: ecclesiastica: Ed. Rom. in Extr. comm. 24) noverit: KE Ed. Rom. in Extr. comm. 25) nisi: Codd. coll. Ed. Rom. in Extr. comm. 26) nullatenus: XP: a nemine: 0 27) aut: HV Ed. Rom. in Extr. comm. vel: OB: deest: B: add.: contrariis: Ed. Rom. in Extr. comm. 28) add.: cassamus et irritamus: Codd. coll. P. Ed. Rom. in Extr. comm. 29) add.: dat. Avinionis VIII. Kal. Nov. (Kal. Nov.): Ed. Rom.) A pontif. n. ap. II: BPHVQR Ed. Rom. in Extr. comm. Tit. II. Cap. un. 1) ABM

Legum, aereis, et opportunis remediis occurramus. Atque in primis, quae iuxta documenta, quae nonnullis civitatibus, et personis, infra patrimonium beati Petri in Tuscia, et in Calabria, et terram Amolphorum constituit, quae ad ecclesiae Romanae subiectis, et personis singularibus capitulum, ex diversorum tam nobilium quam etiam aliorum imperio regimine provenerunt, et volentes super hoc in scriptis eorum dispensis praecavere, omnibus et singulis personis seu universitatibus, et singulis personis civitatum, terrarum, castrorum, et locorum, infra patrimonium, communitatem et terram praedictorum, in quibus videlicet et nobis seu quibusvis officialibus nostris ius competit detrahendi vel institutiendi aut eligendi seu ponendi potestates, capitaneatus, domos vel rectores aut officiales quoslibet nos, ne ipsae potestatem, capitaneum, dominum, rectorem vel defensorem, seu quicumque alium officialem, quocumque nomine censeatur, in civitatibus, castris, terris et locis praedictis, aut eorum aliquo eligere, assumere, vocare vel recipere, retinere aut iam electo vel assumpto, vocato seu recepto, tanquam potestati seu capitaneo, rectori seu defensori vel officiali obedire quocumque modo praesumat, neve taliter electus, assumptus, receptus seu vocatus, huiusmodi potestariae, capitaneatus, domini, vel rectoriae seu defensoriae, aut quod unquam aliud cuiusvis nominis officium recipere, a recipere, assumere, vel gerere, nisi de nostra et apostolicae sedis licentia speciali, quomodolibet audeat, sed assumptum omnino dimittat. Ubi vero ad communitates seu universitates, et singulares personas civitatum, terrarum, castrorum, et locorum praedictorum, vel eorum aliquem ius competit eligendi potestatem, capitaneum, dominum, vel rectorem seu officialem quembilibet alium, qui per nos seu quosvis officiales nostros debeat aut consueverit confirmari, ne ante debitam confirmationem obtentam ipsae vel eorum aliquae seu electo, tanquam potestati seu capitaneo, rectori vel defensori seu officiali in quibusvis obediunt, neve taliter electus, quousque confirmationem haberit, ut praefertur huiusmodi potestariae, capitaneatus, domini vel rectoriae, seu defensoriae, aut cuiusvis alterius nominis officio se immiscere, vel illud gerere aut exercere quovis modo praesumat, aut toritate apostolica districtius inhiibemus, decernentes extimam irritum et inane quicquid contra huiusmodi inhibitiones tenorem contigerit attendari. Nulli ergo etc. nostrae inhibitionis et constitutionis infringere. Datum Avin. IV. Nonas Augusti. Ao. II. [1318.]

TITULUS III.

DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. XXI.

Tempore illius capitulum inter pares dignitates, personatus, vel beneficia eorum annuam habentia ex dispensatione, virtute illius non poterunt officio, nisi iuramento, et repleta teneantur resignare verbaliter et realiter coram ordinario sub testimonio pallio intra mensem a tempore notitiae receptae, nisi fuerint cardinalis aut regni filii. Illi, autem, qui plurima sine dispensatione obtulerunt, poterunt ultimam retinere, reliquis licet praescripta et sub eodem tempore resignent. Qui vero demerita talia habuerit beneficium, si cum illo secundum simile receperit, quomodo prius possessionem haberit, vel per eum sibi, qui minus habet, per nos, quos ipsos ipsos prius, modo praedictis resignare teneant, alia utrumque perit, et inhabilis ut ad sacros ordines suscipiatur, et ad quocumque beneficium habendum. Tandem, qui dicuntur de iuramento quantum ad praesens, et quae sunt beneficia, curam annuam habentia, hic habentia sunt. H. 3. hanc extraximus, quae est notabilis et utilissima praefatio, et graviter obligat, quam nos. De iuramento, tit. in antiquo, ut patet ad ordinem.

Esseca bilis quorundam tam religiosorum quam saecularium ambitio, quae, semper plus ambiunt, eo magis fit insatiabilis, quo sibi amplius indulgetur, et improbitas importuna petentium a nobis et praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinuit, quam extorsisse perquam noscuntur, quod inter nos, interdum etiam ad nos beneficia ecclesiastica minus idoneis, in diversis ecclesiis, nedum vicinis, sed etiam ab abivincem longe distan-

tibus, immo nonnumquam in diversorum regnorum partibus situatis, duas, aut tres aut plures dignitates, personatus, officia seu prioratus, aut diversa ecclesiastica beneficia curam annuam habentia, possit dispensative, (quam alias non liceret de iure communi) recipere, et simul licite retinere. Unde inter cetera inconvenientia subcripta sequuntur, quod videlicet interdum unus, qui unicuique quantumvis modicum vis officium implere sufficeret, plurimum sibi vendicit, et stipendia, quae multis literatis viris, vitae puritate ac testimonio bonae famae pollutibus, qui mendicant, possent abunde sufficere aequa distributione collata, habentibus ipsa paratur vendendi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur, et dum non sunt sui in unaquaque regione rectores, ecclesiarum detrahitur commoditas et honori, quae, carentes defensorum auxilio, in iribus suis et libertatibus multipliciter collabuntur, et nimis patent aedificia nobilia, quae magnificentia extruxerat decessorum, et, (quod amarius est dolendum,) annuarum cura negligitur, et vitiorum sentibus huiusmodi fomentum periculose praebet. Nos itaque, tunc malis tantisque discrimenibus occurrere cupientes, omnes et singulas dispensationes, super receptione aut retentione plurium dignitatum, personatum, officiorum, prioratum, aut beneficiorum, quibus cura annuarum sit annexa, sub quacumque forma vel expressione verborum a nobis vel praedictis praedecessoribus cuiuscumque persona concessas, (cardinalibus tamen sanctae Romanae ecclesiae, qui circa nos universali ecclesiae serviendo singularum ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potioris praerogativa gratiae atollendi, duntaxat exceptis,) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti, et de ipsorum consilio et ex certa scientia nostra in forma subcripta duximus taliter moderandas, quod per moderamen nostrum effrenatam curam eisdem personas talium beneficiorum multitudinem refrinemus, ipsique impetrantes fructu dispensationum huiusmodi totaliter non frustrentur. Statuimus itaque et de fratum ipsorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem huiusmodi dignitatum, personatum, officiorum aut prioratum seu beneficiorum, quae alias absque dispensatione obtinere nequibant, unum tantum ex dignitatibus, personatibus, officis, prioratibus, ecclesiis vel beneficiis huiusmodi, quibus cura imminet, annuarum, cum dignitate, personatu vel officio, prioratu, ecclesia vel beneficio sine cura, quae habere maluerit, praeterea dispensationis sufficientis, circa id eisdem indultae, possint licite retinere. Quae tamen teneantur eligere intra mensem, numerandum a tempore notitiae constitutionis istius, ceteris beneficiis cum cura vel sine cura, quae ipsius dispensationis praetextu teneant, et quae aliter non poterant de iure absque dispensatione licite retinere, quae nos extunc vacare decernimus, coram ordinario sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter et realiter cum effectu dimissis, absque eo, quod ad illa nunquam sine nova collatione ab eo, qui facere poterit facienda, redire, aut coram administratione se immiscere praesumat; alioquin tam his quam aliis omnibus beneficiis, quae virtute huiusmodi nostri moderaminis retinere poterant, ut praefertur, sint ipso iure privati, et prosus inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia vel alia beneficia curam annuarum habentia ex dispensatione, quae ius tribuit, iuxta nostram moderationem praescriptam obtinent, et alia similia beneficia nostrorum vel alias eorundem praedecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa, quam vacaverint, recipere, et una cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, nolimus derogari, quin ea, quom vacabunt, infra dicti temporis spatium possint eligere, et dimissis aliis recipere in forma praescripta ac licite retinere, poenas similes incursum, si huiusmodi nostrae contrae praesumpserint sanctioni. Porro, quia quorundam oculos sic vacare cupid-

[Tit. III. Cap. xxi. 2. add. et hinc: A.M. villis: R. 3. pro veniant: 1. ut patet: A.M. 2. add. vel eorum aliquae per se vel ab aliis: M. 3. ut patet: A.M. 4. ut patet: A.M. 5. ut patet: A.M. 6. 7. ex nunc: A.M. 8. ut patet: A.M. 9. ut patet: A.M. 10. ut patet: A.M. 11. ut patet: A.M. 12. ut patet: A.M. 13. ut patet: A.M. 14. ut patet: A.M. 15. ut patet: A.M. 16. ut patet: A.M. 17. ut patet: A.M. 18. ut patet: A.M. 19. ut patet: A.M. 20. ut patet: A.M. 21. ut patet: A.M. 22. ut patet: A.M. 23. ut patet: A.M. 24. ut patet: A.M. 25. ut patet: A.M. 26. ut patet: A.M. 27. ut patet: A.M. 28. ut patet: A.M. 29. ut patet: A.M. 30. ut patet: A.M. 31. ut patet: A.M. 32. ut patet: A.M. 33. ut patet: A.M. 34. ut patet: A.M. 35. ut patet: A.M. 36. ut patet: A.M. 37. ut patet: A.M. 38. ut patet: A.M. 39. ut patet: A.M. 40. ut patet: A.M. 41. ut patet: A.M. 42. ut patet: A.M. 43. ut patet: A.M. 44. ut patet: A.M. 45. ut patet: A.M. 46. ut patet: A.M. 47. ut patet: A.M. 48. ut patet: A.M. 49. ut patet: A.M. 50. ut patet: A.M. 51. ut patet: A.M. 52. ut patet: A.M. 53. ut patet: A.M. 54. ut patet: A.M. 55. ut patet: A.M. 56. ut patet: A.M. 57. ut patet: A.M. 58. ut patet: A.M. 59. ut patet: A.M. 60. ut patet: A.M. 61. ut patet: A.M. 62. ut patet: A.M. 63. ut patet: A.M. 64. ut patet: A.M. 65. ut patet: A.M. 66. ut patet: A.M. 67. ut patet: A.M. 68. ut patet: A.M. 69. ut patet: A.M. 70. ut patet: A.M. 71. ut patet: A.M. 72. ut patet: A.M. 73. ut patet: A.M. 74. ut patet: A.M. 75. ut patet: A.M. 76. ut patet: A.M. 77. ut patet: A.M. 78. ut patet: A.M. 79. ut patet: A.M. 80. ut patet: A.M. 81. ut patet: A.M. 82. ut patet: A.M. 83. ut patet: A.M. 84. ut patet: A.M. 85. ut patet: A.M. 86. ut patet: A.M. 87. ut patet: A.M. 88. ut patet: A.M. 89. ut patet: A.M. 90. ut patet: A.M. 91. ut patet: A.M. 92. ut patet: A.M. 93. ut patet: A.M. 94. ut patet: A.M. 95. ut patet: A.M. 96. ut patet: A.M. 97. ut patet: A.M. 98. ut patet: A.M. 99. ut patet: A.M. 100. ut patet: A.M. 101. ut patet: A.M. 102. ut patet: A.M. 103. ut patet: A.M. 104. ut patet: A.M. 105. ut patet: A.M. 106. ut patet: A.M. 107. ut patet: A.M. 108. ut patet: A.M. 109. ut patet: A.M. 110. ut patet: A.M. 111. ut patet: A.M. 112. ut patet: A.M. 113. ut patet: A.M. 114. ut patet: A.M. 115. ut patet: A.M. 116. ut patet: A.M. 117. ut patet: A.M. 118. ut patet: A.M. 119. ut patet: A.M. 120. ut patet: A.M. 121. ut patet: A.M. 122. ut patet: A.M. 123. ut patet: A.M. 124. ut patet: A.M. 125. ut patet: A.M. 126. ut patet: A.M. 127. ut patet: A.M. 128. ut patet: A.M. 129. ut patet: A.M. 130. ut patet: A.M. 131. ut patet: A.M. 132. ut patet: A.M. 133. ut patet: A.M. 134. ut patet: A.M. 135. ut patet: A.M. 136. ut patet: A.M. 137. ut patet: A.M. 138. ut patet: A.M. 139. ut patet: A.M. 140. ut patet: A.M. 141. ut patet: A.M. 142. ut patet: A.M. 143. ut patet: A.M. 144. ut patet: A.M. 145. ut patet: A.M. 146. ut patet: A.M. 147. ut patet: A.M. 148. ut patet: A.M. 149. ut patet: A.M. 150. ut patet: A.M. 151. ut patet: A.M. 152. ut patet: A.M. 153. ut patet: A.M. 154. ut patet: A.M. 155. ut patet: A.M. 156. ut patet: A.M. 157. ut patet: A.M. 158. ut patet: A.M. 159. ut patet: A.M. 160. ut patet: A.M. 161. ut patet: A.M. 162. ut patet: A.M. 163. ut patet: A.M. 164. ut patet: A.M. 165. ut patet: A.M. 166. ut patet: A.M. 167. ut patet: A.M. 168. ut patet: A.M. 169. ut patet: A.M. 170. ut patet: A.M. 171. ut patet: A.M. 172. ut patet: A.M. 173. ut patet: A.M. 174. ut patet: A.M. 175. ut patet: A.M. 176. ut patet: A.M. 177. ut patet: A.M. 178. ut patet: A.M. 179. ut patet: A.M. 180. ut patet: A.M. 181. ut patet: A.M. 182. ut patet: A.M. 183. ut patet: A.M. 184. ut patet: A.M. 185. ut patet: A.M. 186. ut patet: A.M. 187. ut patet: A.M. 188. ut patet: A.M. 189. ut patet: A.M. 190. ut patet: A.M. 191. ut patet: A.M. 192. ut patet: A.M. 193. ut patet: A.M. 194. ut patet: A.M. 195. ut patet: A.M. 196. ut patet: A.M. 197. ut patet: A.M. 198. ut patet: A.M. 199. ut patet: A.M. 200. ut patet: A.M. 201. ut patet: A.M. 202. ut patet: A.M. 203. ut patet: A.M. 204. ut patet: A.M. 205. ut patet: A.M. 206. ut patet: A.M. 207. ut patet: A.M. 208. ut patet: A.M. 209. ut patet: A.M. 210. ut patet: A.M. 211. ut patet: A.M. 212. ut patet: A.M. 213. ut patet: A.M. 214. ut patet: A.M. 215. ut patet: A.M. 216. ut patet: A.M. 217. ut patet: A.M. 218. ut patet: A.M. 219. ut patet: A.M. 220. ut patet: A.M. 221. ut patet: A.M. 222. ut patet: A.M. 223. ut patet: A.M. 224. ut patet: A.M. 225. ut patet: A.M. 226. ut patet: A.M. 227. ut patet: A.M. 228. ut patet: A.M. 229. ut patet: A.M. 230. ut patet: A.M. 231. ut patet: A.M. 232. ut patet: A.M. 233. ut patet: A.M. 234. ut patet: A.M. 235. ut patet: A.M. 236. ut patet: A.M. 237. ut patet: A.M. 238. ut patet: A.M. 239. ut patet: A.M. 240. ut patet: A.M. 241. ut patet: A.M. 242. ut patet: A.M. 243. ut patet: A.M. 244. ut patet: A.M. 245. ut patet: A.M. 246. ut patet: A.M. 247. ut patet: A.M. 248. ut patet: A.M. 249. ut patet: A.M. 250. ut patet: A.M. 251. ut patet: A.M. 252. ut patet: A.M. 253. ut patet: A.M. 254. ut patet: A.M. 255. ut patet: A.M. 256. ut patet: A.M. 257. ut patet: A.M. 258. ut patet: A.M. 259. ut patet: A.M. 260. ut patet: A.M. 261. ut patet: A.M. 262. ut patet: A.M. 263. ut patet: A.M. 264. ut patet: A.M. 265. ut patet: A.M. 266. ut patet: A.M. 267. ut patet: A.M. 268. ut patet: A.M. 269. ut patet: A.M. 270. ut patet: A.M. 271. ut patet: A.M. 272. ut patet: A.M. 273. ut patet: A.M. 274. ut patet: A.M. 275. ut patet: A.M. 276. ut patet: A.M. 277. ut patet: A.M. 278. ut patet: A.M. 279. ut patet: A.M. 280. ut patet: A.M. 281. ut patet: A.M. 282. ut patet: A.M. 283. ut patet: A.M. 284. ut patet: A.M. 285. ut patet: A.M. 286. ut patet: A.M. 287. ut patet: A.M. 288. ut patet: A.M. 289. ut patet: A.M. 290. ut patet: A.M. 291. ut patet: A.M. 292. ut patet: A.M. 293. ut patet: A.M. 294. ut patet: A.M. 295. ut patet: A.M. 296. ut patet: A.M. 297. ut patet: A.M. 298. ut patet: A.M. 299. ut patet: A.M. 300. ut patet: A.M. 301. ut patet: A.M. 302. ut patet: A.M. 303. ut patet: A.M. 304. ut patet: A.M. 305. ut patet: A.M. 306. ut patet: A.M. 307. ut patet: A.M. 308. ut patet: A.M. 309. ut patet: A.M. 310. ut patet: A.M. 311. ut patet: A.M. 312. ut patet: A.M. 313. ut patet: A.M. 314. ut patet: A.M. 315. ut patet: A.M. 316. ut patet: A.M. 317. ut patet: A.M. 318. ut patet: A.M. 319. ut patet: A.M. 320. ut patet: A.M. 321. ut patet: A.M. 322. ut patet: A.M. 323. ut patet: A.M. 324. ut patet: A.M. 325. ut patet: A.M. 326. ut patet: A.M. 327. ut patet: A.M. 328. ut patet: A.M. 329. ut patet: A.M. 330. ut patet: A.M. 331. ut patet: A.M. 332. ut patet: A.M. 333. ut patet: A.M. 334. ut patet: A.M. 335. ut patet: A.M. 336. ut patet: A.M. 337. ut patet: A.M. 338. ut patet: A.M. 339. ut patet: A.M. 340. ut patet: A.M. 341. ut patet: A.M. 342. ut patet: A.M. 343. ut patet: A.M. 344. ut patet: A.M. 345. ut patet: A.M. 346. ut patet: A.M. 347. ut patet: A.M. 348. ut patet: A.M. 349. ut patet: A.M. 350. ut patet: A.M. 351. ut patet: A.M. 352. ut patet: A.M. 353. ut patet: A.M. 354. ut patet: A.M. 355. ut patet: A.M. 356. ut patet: A.M. 357. ut patet: A.M. 358. ut patet: A.M. 359. ut patet: A.M. 360. ut patet: A.M. 361. ut patet: A.M. 362. ut patet: A.M. 363. ut patet: A.M. 364. ut patet: A.M. 365. ut patet: A.M. 366. ut patet: A.M. 367. ut patet: A.M. 368. ut patet: A.M. 369. ut patet: A.M. 370. ut patet: A.M. 371. ut patet: A.M. 372. ut patet: A.M. 373. ut patet: A.M. 374. ut patet: A.M. 375. ut patet: A.M. 376. ut patet: A.M. 377. ut patet: A.M. 378. ut patet: A.M. 379. ut patet: A.M. 380. ut patet: A.M. 381. ut patet: A.M. 382. ut patet: A.M. 383. ut patet: A.M. 384. ut patet: A.M. 385. ut patet: A.M. 386. ut patet: A.M. 387. ut patet: A.M. 388. ut patet: A.M. 389. ut patet: A.M. 390. ut patet: A.M. 391. ut patet: A.M. 392. ut patet: A.M. 393. ut patet: A.M. 394. ut patet: A.M. 395. ut patet: A.M. 396. ut patet: A.M. 397. ut patet: A.M. 398. ut patet: A.M. 399. ut patet: A.M. 400. ut patet: A.M. 401. ut patet: A.M. 402. ut patet: A.M. 403. ut patet: A.M. 404. ut patet: A.M. 405. ut patet: A.M. 406. ut patet: A.M. 407. ut patet: A.M. 408. ut patet: A.M. 409. ut patet: A.M. 410. ut patet: A.M. 411. ut patet: A.M. 412. ut patet: A.M. 413. ut patet: A.M. 414. ut patet: A.M. 415. ut patet: A.M. 416. ut patet: A.M. 417. ut patet: A.M. 418. ut patet: A.M. 419. ut patet: A.M. 420. ut patet: A.M. 421. ut patet: A.M. 422. ut patet: A.M. 423. ut patet: A.M. 424. ut patet: A.M. 425. ut patet: A.M. 426. ut patet: A.M. 427. ut patet: A.M. 428. ut patet: A.M. 429. ut patet: A.M. 430. ut patet: A.M. 431. ut patet: A.M. 432. ut patet: A.M. 433. ut patet: A.M. 434. ut patet: A.M. 435. ut patet: A.M. 436. ut patet: A.M. 437. ut patet: A.M. 438. ut patet: A.M. 439. ut patet: A.M. 440. ut patet: A.M. 441. ut patet: A.M. 442. ut patet: A.M. 443. ut patet: A.M. 444. ut patet: A.M. 445. ut patet: A.M. 446. ut patet: A.M. 447. ut patet: A.M. 448. ut patet: A.M. 449. ut patet: A.M. 450. ut patet: A.M. 451. ut patet: A.M. 452. ut patet: A.M. 453. ut patet: A.M. 454. ut patet: A.M. 455. ut patet: A.M. 456. ut patet: A.M. 457. ut patet: A.M. 458. ut patet: A.M. 459. ut patet: A.M. 460. ut patet: A.M. 461. ut patet: A.M. 462. ut patet: A.M. 463. ut patet: A.M. 464. ut patet: A.M. 465. ut patet: A.M. 466. ut patet: A.M. 467. ut patet: A.M. 468. ut patet: A.M. 469. ut patet: A.M. 470. ut patet: A.M. 471. ut patet: A.M. 472. ut patet: A.M. 473. ut patet: A.M. 474. ut patet: A.M. 475. ut patet: A.M. 476. ut patet: A.M. 477. ut patet: A.M. 478. ut patet: A.M. 479. ut patet: A.M. 480. ut patet: A.M. 481. ut patet: A.M. 482. ut patet: A.M. 483. ut patet: A.M. 484. ut patet: A.M. 485. ut patet: A.M. 486. ut patet: A.M. 487. ut patet: A.M. 488. ut patet: A.M. 489. ut patet: A.M. 490. ut patet: A.M. 491. ut patet: A.M. 492. ut patet: A.M. 493. ut patet: A.M. 494. ut patet: A.M. 495. ut patet: A.M. 496. ut patet: A.M. 497. ut patet: A.M. 498. ut patet: A.M. 499. ut patet: A.M. 500. ut patet: A.M. 501. ut patet: A.M. 502. ut patet: A.M. 503. ut patet: A.M. 504. ut patet: A.M. 505. ut patet: A.M. 506. ut patet: A.M. 507. ut patet: A.M. 508. ut patet: A.M. 509. ut patet: A.M. 510. ut patet: A.M. 511. ut patet: A.M. 512. ut patet: A.M. 513. ut patet: A.M. 514. ut patet: A.M. 515. ut patet: A.M. 516. ut patet: A.M. 517. ut patet: A.M. 518. ut patet: A.M. 519. ut patet: A.M. 520. ut patet: A.M. 521. ut patet: A.M. 522. ut patet: A.M. 523. ut patet: A.M. 524. ut patet: A.M. 525. ut patet: A.M. 526. ut patet: A.M. 527. ut patet: A.M. 528. ut patet: A.M. 529. ut patet: A.M. 530. ut patet: A.M. 531. ut patet: A.M. 532. ut patet: A.M. 533. ut patet: A.M. 534. ut patet: A.M. 535. ut patet: A.M. 536. ut patet: A.M. 537. ut patet: A.M. 538. ut patet: A.M. 539. ut patet: A.M. 540. ut patet: A.M. 541. ut patet: A.M. 542. ut patet: A.M. 543. ut patet: A.M. 544. ut patet: A.M. 545. ut patet: A.M. 546. ut patet: A.M. 547. ut patet: A.M. 548. ut patet: A.M. 549. ut patet: A.M. 550. ut patet: A.M. 551. ut patet: A.M. 552. ut patet: A.M. 553. ut patet: A.M. 554. ut patet: A.M. 555. ut patet: A.M. 556. ut patet: A.M. 557. ut patet: A.M. 558. ut patet: A.M. 559. ut patet: A.M. 560. ut patet: A.M. 561. ut patet: A.M. 562. ut patet: A.M. 563. ut patet: A.M. 564. ut patet: A.M. 565. ut patet: A.M. 566. ut patet: A.M. 567. ut patet: A.M. 568. ut patet: A.M. 569. ut patet: A.M. 570. ut patet: A.M. 571. ut patet: A.M. 572. ut patet: A.M. 573. ut patet: A.M. 574. ut patet: A.M. 575. ut patet: A.M. 576. ut patet: A.M. 577. ut patet: A.M. 578. ut patet: A.M. 579. ut patet: A.M. 580. ut patet: A.M. 581. ut patet: A.M. 582. ut patet: A.M. 583. ut patet: A.M. 584. ut patet: A.M. 585. ut patet: A.M. 586. ut patet: A.M. 587. ut patet: A.M. 588. ut patet: A.M. 589. ut patet: A.M. 590. ut patet: A.M. 591. ut patet: A.M. 592. ut patet: A.M. 593. ut patet: A.M. 594. ut patet: A.M. 595. ut patet: A.M. 596. ut patet: A.M. 597. ut patet: A.M. 598. ut patet: A.M. 599. ut patet: A.M. 600. ut patet: A.M. 601. ut patet: A.M. 602. ut patet: A.M. 603. ut patet: A.M. 604. ut patet: A.M. 605. ut patet: A.M. 606. ut patet: A.M. 607. ut patet: A.M. 608. ut patet: A.M. 609. ut patet: A.M. 610. ut patet: A.M. 611. ut patet: A.M. 612. ut patet: A.M. 613. ut patet: A.M. 614. ut patet: A.M. 615. ut patet: A.M. 616. ut patet: A.M. 617. ut patet: A.M. 618. ut patet: A.M. 619. ut patet: A.M. 620. ut patet: A.M. 621. ut patet: A.M. 622. ut patet: A.M. 623. ut patet: A.M. 624. ut patet: A.M. 625. ut patet: A.M. 626. ut patet: A.M. 627. ut patet: A.M. 628. ut patet: A.M. 629. ut patet: A.M. 630. ut patet: A.M. 631. ut patet: A.M. 632. ut patet: A.M. 633. ut patet: A.M. 634. ut patet: A.M. 635. ut patet: A.M. 636. ut patet: A.M. 637. ut patet: A.M. 638. ut patet: A.M. 639. ut patet: A.M. 640. ut patet: A.M. 641. ut patet: A.M. 642. ut patet: A.M. 643. ut patet: A.M. 644. ut patet: A.M. 645. ut patet: A.M. 646. ut patet: A.M. 647. ut patet: A.M. 648. ut patet: A.M. 649. ut patet: A.M. 650. ut patet: A.M. 651. ut patet: A.M. 652. ut patet: A.M. 653. ut patet: A.M. 654. ut patet: A.M. 655. ut patet: A.M. 656. ut patet: A.M. 657. ut patet: A.M. 658. ut patet: A.M. 659. ut patet: A.M. 660. ut patet: A.M. 661. ut patet: A.M. 662. ut patet: A.M. 663. ut patet: A.M. 664. ut patet: A.M. 665. ut patet: A.M. 666. ut patet: A.M. 667. ut patet: A.M. 668. ut patet: A.M. 669. ut patet: A.M. 670. ut patet: A.M. 671. ut patet: A.M. 672. ut patet: A.M. 673. ut patet: A.M. 674. ut patet: A.M. 675. ut patet: A.M. 676. ut patet: A.M. 677. ut patet: A.M. 678. ut patet: A.M. 679. ut patet: A.M. 680. ut patet: A.M. 681. ut patet: A.M. 682. ut patet: A.M. 683. ut patet: A.M. 684. ut patet: A.M. 685. ut patet: A.M. 686. ut patet: A.M. 687. ut patet: A.M. 688. ut patet: A.M. 689. ut patet: A.M. 690. ut patet: A.M. 691. ut patet: A.M. 692. ut patet: A.M. 693. ut patet: A.M. 694. ut patet: A.M. 695. ut patet: A.M. 696. ut patet: A.M. 697. ut patet: A.M. 698. ut patet: A.M. 699. ut patet: A.M. 700. ut patet: A.M. 701. ut patet: A.M. 702. ut patet: A.M. 703. ut patet: A.M. 704. ut patet: A.M. 705. ut patet: A.M. 706. ut patet: A.M. 707. ut patet: A.M. 708. ut patet: A.M. 709. ut patet: A.M. 710. ut patet: A.M. 711. ut patet: A.M. 712. ut patet: A.M. 713. ut patet: A.M. 714. ut patet: A.M. 715. ut patet: A.M. 716. ut patet: A.M. 717. ut patet: A.M. 718. ut patet: A.M. 719. ut patet: A.M. 720. ut patet: A.M. 721. ut patet: A.M. 722. ut patet: A.M. 723. ut patet: A.M. 724. ut patet: A.M. 725. ut patet: A.M. 726. ut patet: A.M. 727. ut patet: A.M. 728. ut patet: A.M. 729. ut patet: A.M. 730. ut patet: A.M. 731. ut patet: A.M. 732. ut patet: A.M. 733. ut patet: A.M. 734. ut patet: A.M. 735. ut patet: A.M. 736. ut patet: A.M. 737. ut patet: A.M. 738. ut patet: A.M. 739. ut patet: A.M. 740. ut patet: A.M. 741. ut patet: A.M. 742. ut patet: A.M. 743. ut patet: A.M. 744. ut patet: A.M. 745. ut patet: A.M. 746. ut patet: A.M. 747. ut patet: A.M. 748. ut patet: A.M. 749. ut patet: A.M. 750. ut patet: A.M. 751. ut patet: A.M. 752. ut patet: A.M. 753. ut patet: A.M. 754. ut patet: A.M. 755. ut patet: A.M. 756. ut patet: A.M. 757. ut patet: A.M. 758. ut patet: A.M. 759. ut patet: A.M. 760. ut patet: A.M. 761. ut patet: A.M. 762. ut patet: A.M. 763. ut patet: A.M. 764. ut patet: A.M. 765. ut patet: A.M. 766. ut patet: A.M. 767. ut patet: A.M. 768. ut patet: A.M. 769. ut patet: A.M. 770. ut patet: A.M. 771. ut patet: A.M. 772. ut patet: A.M. 773. ut patet: A.M. 774. ut patet: A.M. 775. ut patet: A.M. 776. ut patet: A.M. 777. ut patet: A.M. 778. ut patet: A.M. 779. ut patet: A.M. 780. ut patet: A.M. 781. ut patet: A.M. 782. ut patet: A.M. 783. ut patet: A.M. 784. ut patet: A.M. 785. ut patet: A.M. 786. ut patet: A.M. 787. ut patet: A.M. 788. ut patet: A.M. 789. ut patet: A.M. 790. ut patet: A.M. 791. ut patet: A.M. 792. ut patet: A.M. 793. ut patet: A.M. 794. ut patet: A.M. 795. ut patet: A.M. 796. ut patet: A.M. 797. ut patet: A.M. 798. ut patet: A.M. 799. ut patet: A.M. 800. ut patet: A.M. 801. ut patet: A.M. 802. ut patet: A.M. 803. ut patet: A.M. 804.



tatis vitium excaecavit, quod plurima<sup>30\*</sup> talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere praesumunt: nos de illis praesenti decreto statuimus, ut omnia et singula beneficia sic detenta, illo tantum<sup>31</sup> retento, quod ultimo receperunt<sup>32</sup>, dummodo in eo ex collatione canonica competat ius eisdem, intra<sup>33\*</sup> tempus (ut praescribitur) limitatum verbo et facto ac sine fraude coram ordinario<sup>34</sup> sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiam<sup>35</sup> illo sint ipso iure privati, in quo ius eis alias competeat, et inhabiles penitus ad quaecunque obtinenda ecclesiastica beneficia censentur. Qui vero deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium aut<sup>36</sup> aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud, (quo ipso iure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos, omni dolo et fraude cessantibus, quo minus habeant, steterit, privati noscuntur,) absque morae dispendio in ordinariarum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin extunc sint ipso iure secundo privati, et nedum ad sacros suscipiendos<sup>37</sup> ordines, quin etiam ad habendum quodcunque beneficium<sup>38</sup> ecclesiasticum inhabiles reputentur. Quae omnia et singula beneficia vacatura (ut praemittitur) vel dimissa nostrae et sedis apostolicae dispositioni de ipsorum fratrum consilio reservamus, inhibentes, ne quis praeter Romanum Pontificem, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de huiusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per viam<sup>39</sup> permutationis vel alias innovare<sup>40</sup> quoquo modo praesumat. Nos enim, si secus actum seu attentatum fuerit, irritum decernimus<sup>41</sup> et inane. Ceterum ordinarios intelligimus in casibus supra dictis<sup>42</sup> episcopos, in quorum civitatibus vel dioecibus consistant beneficia, seu aliquod eorum, quae debent secundum praemissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel ecclesiis cathedralibus vacantibus capitula eorundem<sup>43\*</sup>; et hi de beneficiis tam dimissis quam (ut praemittitur) perditis nos vel apostolicam sedem certificare studeant quam primum commode poterunt indilate, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantum autem ad modificationem<sup>44</sup> atinet ante factam<sup>45\*</sup>, illa duntaxat, et non alia beneficia ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam animarum<sup>46\*</sup> habere censemus, quae parochias habent, in quibus est animarum cura<sup>47</sup> non per vicarios perpetuos, sed per rectores aut<sup>48</sup> ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda, nec non et<sup>49</sup> illa, quorum ministris ratione beneficiorum huiusmodi competet visitare, inquirere, procuraciones recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis et suspensionis sententiis absolvere de consuetudine vel de iure, iuribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore quoad cetera permanserunt. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, et voluntatum<sup>50\*</sup> infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinionae XIII. Kal. Decembr. Ao. II. [1317.]

## TITULUS IV.

### DE CONCESSIONE PRAEBENDAE ET ECCLESIAE NON VACANTIS.

#### CAP. I.

Executores gratiarum, et iudices censurarum a sede apostolica deputati, in dioecibus iam divisis procedere possunt, sicut ante divisionem poterant. Et congrue ponitur sub hoc titulo, quia loquitur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in tit. de concessis, praebendis, lib. VI. et patet in cap. Executor, cap. si capitulum, et cap. si soli. Et potius sit situari sub tit. de scriptis, vel de offi. deleg. vel de paroch.

Sedes apostolica, in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, libenter evitat nodosae ambiguitatis involucrem, illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare

cautelam intendit, ut de illis ita proveniat commodum<sup>2</sup>, quod aliis non immincat detrimentum. Sane pridem ad divini cultus augmentum et ad salutem populi, quoniam in nonnullis civitatibus ac dioecibus sic multiplicavit Altissimus, quod in earum singulis singulorum cultus nequibat, ut eum deceret<sup>3\*</sup>, unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere, salubriter intendentes, in ipsis dioecibus, quarum nonnullas in duas, et aliquas in plures dioeceses (luximus dividendas, certas civitates et<sup>4</sup> ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas et limitatas dioeceses<sup>5</sup> iussimus assignari. Verum quia<sup>6</sup> plures ante ordinationem seu divisionem nostram huiusmodi tam a nobis quam a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus apostolicas obtinuerunt<sup>7</sup> literas super beneficiis ecclesiasticis, in ipsis tunc integris dioecibus vacaturis, quarum nonnullae restant adhuc executioni mandandae: nos, amovere volentes cuiusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super huiusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, et provide<sup>8</sup>, considerantes attentius, quod per ordinationem seu divisionem nostram praedictam ius ad rem, expectantibus dicta beneficia antea competens, ex ratione mutari<sup>9</sup> non debet, quin adeo efficax in divisis dioecibus maneat, sicut<sup>10\*</sup> prius erat, auctoritate praesentium declaramus, quod omnes et singulae gratiae, super beneficiis vacaturis ante divisionem<sup>11\*</sup> huiusmodi in ipsis quondam integris dioecibus a nobis vel praedictis praedecessoribus personis quibuscunque concessae, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis dioecibus decisis ab illis, eisdem modo et forma possint suo ordine per executores inde datos<sup>12</sup>, et alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisiones saepe factas poterant et debebant. Idem etiam declaramus quoad literas apostolicas iustitiam continentes, ut videlicet iudices, dati per illas, in causis quarumlibet personarum, quae nunc de huiusmodi dioecibus divisae existunt, possint iuxta eorum<sup>13</sup> tenorem provide<sup>14</sup> procedere, ac si dictae dioeceses, de quibus mentio in literis eisdem habetur, integrae remansissent. Nulli, etc.<sup>15\*</sup> [1317.]

#### CAP. II.

Nullus impediatur capitula, archidiaconus, et alios personas in iuribus, quae sibi competebant in ecclesiis integris, quin illa in iura percipiant post divisionem ipsarum, sicut ante soliti erant percipere: quantum in beneficiis divisae habet quibus eadem iura, quae habebat in integris. Et hoc cap. sub hoc tit. fuit positum, quoniam declarat praecedens, ut clare patet. Concordi. cap. Quia monasterium de relig. non. in antiquis.

Ad apostolatus nostri pervenit auditum, quod aliquarum ecclesiarum, per nos ab aliis ecclesiis ex certis causis, quae ad hoc nostrum animum induxerunt, auctoritate apostolica divisarum, praelati et subditi capitulis, archidiaconis et aliis personis ecclesiarum, a quibus supra dictae ecclesiae sunt divisae, multipliciter iniuriari praesumunt, non permitteres, eos uti iurisdictionibus et iuribus suis, sicut ante divisionem huiusmodi utebantur. Quia igitur intentionis nostrae non existit nec essit, per divisionem episcopatum ecclesiarum, a quibus divisiones factae sunt, capitulis, archidiaconis vel aliis personis velle aliquatenus derogare, nisi quatenus in divisionum huiusmodi literis apostolicis continetur<sup>2</sup> expresse: nos praesentis auctoritate statui universis praelatis, capitulis et aliis quibuscunque personis ecclesiasticis ecclesiarum decissarum, et in cathedralis ecclesiae per nos auctoritate apostolica erectarum, praecipimus et mandamus, ne capitula, archidiaconos, et alios personatus vel<sup>3</sup> dignitates, officia seu beneficia in praedictis primariis ecclesiis obtinentes, quo minus visitationes exeerant, procuraciones recipiant, iurisdictiones et iura archidiaconalia et alia bona obtineant in praedictis decisis dioecibus, sicut ante divisionem huiusmodi obtinebant, nisi quantum in divisionum huiusmodi literis apostolicis caveatur expresse, impediatur quoquo modo, quousque per sedem apostolicam aliud fuerit ordinatum. Si enim aliqui contra praesens praeceptum<sup>4\*</sup> agere vel facere praesumpserint: nos praec-

Tit. III. Cap. un. 30) pluria: *Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 31) tamen: *FP. Ed. Rom. l. c.* 32) receperit: *KP. 33) infra: Codd. coll.* 34) ordinariis: *FK. Ed. Rom. l. c.* 35) et: *Ed. Rom. l. c.* 36) vel: *180* 37) suscipiendum: *191. deest: R. 38) aliam hanc: Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 39) modicum: *Ed. Rom. l. c.* 40) add. hoc: *ib.* 41) decernimus: *FAO. 42) scriptis: Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 43) erandem: *FKPE. Ed. Rom. l. c.* 44) add.: *personatum: Ed. Rom. l. c.* 45) fatam: *BFGKPE. 46) an: deest: Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 47) add.: *181) add.: 182) add.: 183) add.: 184) add.: 185) add.: R. 48) acc. R.: sens. P. 49) etiam: R. Ed. Rom. l. c.* 50) voluntatum: *186) FB. Ed. Rom. l. c.* 51) III.: *I.*

Tit. IV. Cap. I. 1) *ADIKPE*; — *repletur inter Etr. comm. c. un. d.*

*off. d. l.* (1, 6) 2) proveniat commodum: *Ed. Rom. in Etr. comm.* 3) ut conlocet: *ADIKPE*; ut decet: *B*; ut deceret: *Ed. Rom. l. c.* 4) ac: *DKP. Ed. Rom. l. c.* 5) *ib.*; *deest: Ed. Rom. l. c.* 6) quoniam: *ib.*; *deest: R.* 7) obtinuerunt: *Ed. Rom. l. c.* 8) et prov.: *deest: ib.* 9) imminuat: *ib.* 10) sic. in ipsis quondam integris: *Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 11) divisas: *10) sic. in ipsis quondam integris: Codd. coll. P. Ed. Rom. l. c.* 12) add.: *181) add.: 182) exor. demandat: 1P. Ed. Rom. l. c.* 13) eorum: *R. Ed. Rom. l. c.* 14) pervenit: *Ed. Rom. l. c.* 15) add.: *Dat. Avin. III. Kal. Nov. P. n. no. II. c.* *DK. Ed. Rom. l. c.*

Cap. II. 1) *IBV* 2) continetur: *B* 3) et: *B*; *deest: M* 4) statutum: *IBM*

sumptores tales digna curabimus animadversione punire. Nulli etiam nostrorum precepti et mandati infringere etc. Datum Avinione V. Kal. Octobris Ao. V. [1320.]

TITULUS V.

NE SEFIDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. I.<sup>1</sup>

Vacante sede imperiali, quum irrisiditico ad Papam devolvatur, sub poena excommunicationis hinc prohibetur, quod nullus tunc nomen vicarii imperatoris vel alterius cuiusvis officii retineat, assumat vel resumat, nullisque officio vel auxilium prebeat; alius excommunicatio in personam, et interdium in terras, nisi intra duos menses resipierat, profertur. Tandem modus huius processus publicandi exprimitur. H. d.

Si fratrum et coepiscoporum nostrorum, et aliorum quorumbet iura illibata servari et ab omni fore dispendio diminutionis extranea cupimus, et ad illud liberiter nostrae sollicitudinis studium adhibemus: multo fortius equidem pro nostris et Romanae ecclesiae sponsae nostrae iuribus et honoribus conservandis ex iuncto nobis officio debito apostolice provisionis partes tenemur impendere, nec temporibus nostris usurpationis iniuriam subeant, ad detrimentum cuiusvis derogationis incurrant. Sane, in nostram et fratrum nostrorum deductum est fama divulgante notitiam, quod hec de iure sit liquidum, et ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante imperio, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, quum in illo ad saecularem iudicium nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in Persona beati Petri terrent simul et coelestis imperii iura Deus ipse commisit, imperii praedicti<sup>2</sup> irrisiditico, regimen et dispositio devolvuntur, et eis ipse<sup>3</sup> durante ipsius vacatione<sup>4</sup> imperii per se, vel alium seu alios exercuisse noscitur in imperio memorato, nonnulli tamen, in Italiae partibus potestatis et dignitatis fastigium illicite ambiantes, in nostrum et Romanae sanctae matris ecclesiae quantum in eis est, praedictum evidens, ac diminutionem honoris et iuris, vicariatus seu alterius cuiuscunque nomen officii<sup>5</sup>, quod ipso imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant in certis terris, territoris sive locis, post decessum ipsius abique nostra vel apostolice sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi, et nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea posteaque dimissum resumere temerariis ausibus praesumpserunt, quo vel quibus adhuc non venerunt abati, et sub eius vel eorum colore multa facere et fecisse noscuntur, quae in nostram et ecclesiae praedictae iniuriam aperte redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinae maiestatis formidantes offensam. Quia igitur error, cui non resistitur, approbati videtur, et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: nos, volentes nostris et ecclesiae sponsae nostrae iuribus et honoribus in hac parte prospicere, et malis ac scandalis, quae ex retentione, assumptione seu resumptione huiusmodi orta sunt hactenus, et quae periculosae possent in antea suboriri, celeriter obviare, nec non per illis animarum huiusmodi retinendum, assumendum seu resumendum nomina, et eis abutentium, ut praefertur, salubriter occurrere cupientes, praesentium auctoritate monemus sub excommunicationis poena omnes et singulos, cuiuscunque status, praecedentiae, dignitatis aut conditionis existant, etiamsi patriarchali vel quavis alia superiori, sive<sup>6</sup> episcopali, vel regia seu alia quacunque praefigenda dignitate, qui post vacationem imperii absque nostra vel praedictae licentia huiusmodi vicarii seu cuiusvis alterius officii nomen<sup>7</sup> alibet retinuerunt, assumpserunt, seu resumpserunt et retinent, et qui assumunt vel resumunt fortassis in posterum, et sub talis donationis<sup>8</sup> pallio abusi sunt et abutuntur, vel etiam abutentur potestate vel iurisdictione quacunque, seu eius exercitio publico vel occulto, quatenus de cetero etiam<sup>9</sup> a denominatione huiusmodi, cui cuiuscunque<sup>10</sup> assumptione, resumptione ac retentione praedictis, nec non usu, potestate et exercitio supra dictis profusus abutentur et omnino desistant. Inhibentes insuper sub poena praedicta omnibus et singulis patriarchis, pra-

latis et etiam<sup>11</sup> aliis superioribus<sup>12</sup>, ac regibus, civitatibus, comitatibus<sup>13</sup>, universitatibus, capitaneis, potestatibus, procuratoribus, vicecomitibus, baronibus et aliis omnibus cuiuscunque sint dignitatis, conditionis aut status, nec praedictum<sup>14</sup> huiusmodi nomen seu aliud quodlibet in eodem imperio retinentes, ut praefertur, aut assumentes, vel eorum aliqui<sup>15</sup> sub denominatione vel titulo huiusmodi nominum, seu procuratorum, commissarios, iudices aut vices eorum gerentes quocunque colore quaesito recipiant vel admittant, nec ut vicarius seu vicario aut officialibus imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant vel permittant, nec in his eis vel ei quomodolibet praestent auxilium, consilium vel favorem. Alioquin in omnes et singulos patriarchas, praefatos, et superiores et inferiores, reges<sup>16</sup> et ceteros, denominationem praedictam<sup>17</sup> ut praenominis desit retinentes, assumentes seu resumentes, ac illius praetextu exercentes quaecunque officia, potestates seu iurisdictiones, et recipientes<sup>18</sup> eos ut vicarios, vel officiales imperii aut commissarios eorum, ut talium, et in parentes seu obediens eis, ut talibus, aut praestantes in hoc sibi consilium, auxilium vel favorem, nisi intra<sup>19</sup> duorum mensium spatium a die datae praesentium numerandum penitus resipuerint, vel se licentia sedis apostolice super hoc ostenderit communitas, excommunicationis in singulares personas, et in terras et loca ipsorum, et quasilibet communitates, universitates, civitates aut villas interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publice promulgamus, contra eos nihilominus spiritualiter et temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas<sup>20</sup> facti suaserit, et veridicus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occasio: omnes et singulos, qui huiusmodi vicariatus nomen retinentibus, assumentibus seu resumantibus iuramento fidelitatis tenentur adstricti, a iuramento huiusmodi quantum ad hoc de potestatis plenitudine absolventes, auctoritate apostolica firmiter inhibemus eisdem, nec talibus ut vicarius vel officialibus imperii aliquid tenentur vel intendant. Et insuper omnes pactiones, obligationes, confederationes et colligationes, a quibuscunque super hoc quomodolibet<sup>21</sup> initas, iuramento vel quacunque firmitate vallatas, omnino dissolvimus, viribus<sup>22</sup> vacuum, irritamus, et quatenus de facto processerint, revocamus. Ac huiusmodi et<sup>23</sup> quaelibet alia iuramenta, quibuslibet super his praestita, per quae posset in praedictis nostris et ecclesiae nostrae<sup>24</sup> praedictae iuribus derogari, praesertim quum iuramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. Ceterum, ut huiusmodi processus verius<sup>25</sup> ad communem omnium notitiam deducatur: chartas seu membranas, processum continentes eundem, in ecclesia Avinionensi appendi vel affigi ostis seu superliminaribus faciemus, quae processum ipsum suo quasi nosso praeconio et patenti<sup>26</sup> iudicio publicabunt ita, quod omnes et singuli, quos processus ipse contingit et contingere potest, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, quum non sit verisimile, remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avinione in domo episcopali, II. Kal. April. Ao. I.<sup>27</sup> [1317.]

TITULUS VI.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. I. UN.

Votum, per susceptionem sacri ordinis solemnizatum, licet impediatur matrimonium sequens, non tamen praecedens: etiamsi nuptiam esset per carnem copulam consummatum. Et durante matrimonio, etiam nuptiam consummato, nullus praesumat accipere aliquem de sacris ordinibus. Quod si fecerit, dissolvetur etiam matrimonium: nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam de relictionibus approbatis ingrediatur, et eius regulam expresso vel tacite proficiatur. Est autem talis coniugatus sic ordinatus per divocacionem nomen, ad religionem ingrediatur, si matrimonium nomen est consummatum. Quod si remiserit, et deor indebitur compellitur per excommunicationem ad matrimonium consummationem. Hoc dicit. Et est casus notabilis, et qui satis offerri non possit.

Antiquae conversationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio praesenti declaramus edicto,

1. Tit. V. Cap. I. *Verstetzer Reg. Votiv. in Bullar. Rom. ob. Tunc. IV. d. 1.* *HEM* 2. praedicta: *orig.* 3. temporis: *ib.* 4. vacationis: *ib.* 5. nomen: *ib.* 6. tenentur: *ib.* 7. aut: *orig.* 8. aut pontificis: *HEM* 9. add.: *orig.* *HEM* 10. denominationis: *orig.* *M* 11. add.: *dest.* *orig.* *HEM* 12. superiores: *ib.* 13. et praed.: *orig.* *ib.* 14. add.: et inferioribus: *ib.* 15. add.: et inferioribus: *orig.* *M* 16. praedictis: *orig.* *E* 17. aliquidque: *orig.*

*HEM* 16) reg.; *dest.* *orig.* 17) denominatione praedicta: *orig.* *B*; de nominatione praedicta: *E* 18) in rev.; *orig.* *HEM* 19) infra: *ib.* 20) et, quales: *orig.* *E* 21) quodlibet: *ib.* *orig.* 22) viribus: *ib.* *ib.* 23) hoc: *ib.* *ib.* *ib.* 24) nostrae: *orig.* *BE*; nunc: *A* 25) patulo: *orig.* *HEM* 27) *ib.* *B* Tit. VI. Cap. un. 1. *HEM*

quod, licet votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum, ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, quum nec iure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum esse censendum, auctoritate apostolica districtius inhibentes, ne quisquam<sup>2</sup> durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus praesumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quosdi secus a quoquam forsitan attentatum fuerit: ordinamus, quod nec matrimonio soluto<sup>3</sup> in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines proveli, nec ad aliquod beneficium vel officium ecclesiasticum valeat promoveri, nisi aliquam de religionibus approbatis, (quarum professio ad castitatis custodiam, et<sup>1</sup> abdicationem temporalium, et sui superioris obedientiam suos professores adstringat,) ipsum canonicè contigerit ingredi, ac eius regulam expresse vel tacite profiteri. Quo casu dioecesanum super praemisissis et singulis praemissorum cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obstet. Ad ingressum<sup>5</sup> huiusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per dioecesanum instanter moneri praecipimus et induci. Quod si forsitan renuerit adimplere: ipsum, si sponsa eius institerit, per censuram ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare. Nulli etiam nostrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, praecipiti et constitutionis infringere. Datum Avinionis Kalend. Decembr. A. 1171. [1322.]

## TITULUS VII.

## DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Secta et religio Fratrum illorum sive Beguinarum, qui se dicebant de tertio ordine beati Francisci, cassatur, quoniam inter ceteros errores ecclesiastica sacramenta despiciunt. Et sub poena excommunicationis omnibus infringunt, et nulli de cetero talem ritum assument, et ne episcopi ipsum concedere praesumant. Vide cap. III. eod. tit. in antiqua, et cap. I. eod. tit. l. 6.

Sancta Romana atque universalis ecclesia, cui auctore Domino, licet immeriti, praesidemus, sicut religiosa et pia vota benigno favore prosequitur, sic superstitiosos comatus insolentium hominum detestatur, videlicet ne sub ovina pelle gregem dominicum truceulenta lupi rapacis invadat, sub pietatis imagine virus haereticae pravitatis obrepat, et sub praetextu conversationis angelicae incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris canonibus est interdictum, ne aliquis novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novae religionis assumat, sed quicumque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanae multitudinis viri, qui vulgarier Fratricelli, seu fratres de paupere vita, Bizochi sive Beguini vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiae, nec non in insula Sicilia<sup>2</sup>\*, comitatu Provinciae, Narbonensi et Tholosana<sup>3</sup> civitatibus et dioecibus et provinciis, aliisque diversis cismarinis et ultramarinis partibus, contra dictos canones habitum novae religionis assumere, congregationes et conventicula facere, et superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes vel gardianos, aut nominibus illis appellanti, plurimos ad eorum sectam recipere, et<sup>3</sup> loca de novo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, (quasi eorum secta foret una de religionibus, per sedem apostolicam approbatis,) temeritate damnabili praesumpserunt, et praesumunt etiam incessanter. Et ut ipsorum error veritas, et impietas religio reputetur: plurimi eorum regulam seu<sup>4</sup> ordinem<sup>5</sup> fratrum Minorum, quem sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad<sup>6</sup> literam conservare confingunt, quanquam in<sup>7</sup> obedientia generalis vel provincialium minorum ipsius ordinis non morentur, praetendentes, se a sanctae memoriae Coelestino Papa V. praedecessore nostro huius<sup>8</sup> status sui vitae privilegium habuisse. Quod tamen, etsi<sup>9</sup> ostenderent, non valeret, quum bonae memoriae Bonifacii Papa VIII. praedecessor noster

ex certis causis rationabilibus omnia<sup>10</sup> ab ipso Coelestino praedecessore nostro concessa, quae per ipsum Bonifacium non contingeret approbati, viribus penitus vacuaverit, dictumque vitae privilegium non invenitur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum et vivendi ritum a quibusdam episcopis seu eorum superioribus vel aliis ecclesiarum praefatis habuisse<sup>11</sup> protulerunt, quos nec eis<sup>12</sup> concedere licuit contra formam concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipsius, ascrescentes, se esse de tertio ordine beati Francisci, Poenitentium vocato, praedictum statum et ritum eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare, quum tamen in regula ipsius tertii ordinis talis vivendi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in eorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrum definitionibus anteponunt: ipsorum quam plurimi, sicut fide digna relatione percepimus, a veritate catholicae fidei deviantes ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Quum itaque talium damanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, praefati Minorum et aliorum ordinum opprobrium, et etiam suarum et aliarum<sup>13</sup> animarum perniciem redundare noscatur: sectam<sup>14</sup>, ritum et statum huiusmodi, non obstantibus praemisissis eorum excusationibus, quas frivolae reputamus, et quicquid per eos communitur vel divisim sub religionis, conventus, collegii seu congregationis nomine vel colore attentatum existit vel existit, de fratribus ipsorum consilio auctoritate apostolica nullius fuisse et esse decernimus firmitatis, et, quatenus de facto processerunt, de consilio et auctoritate praemisissis revocamus omnino, ac perpetuae prohibitioni subicimus, et ab ecclesia Dei penitus aboleamus, eisdem personis et aliis quibuscumque sub poena excommunicationis, quam eas, si secus fecerint, incurrere volumus ipso facto, iniungentes expresse, ne statum sive sectam et ritum huiusmodi ab ipsis assumptum sectentur ulterius, vel ipsum de novo assumere quoquo modo praesumant. Episcopus quoque et eorum superiores et etiam alios praefatos quoscumque, qui praedictis personis vel aliis ritum vivendi et habitum supra dictos praeter specialem apostolicae sedis auctoritatem deinceps concesserint, praedictae excommunicationis poenae ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim, ut adulterinas plantationes, quas non Pater coelestis, sed humanae temeritatis audacia plantat, apostolici culminis censura divellat, nec patiatur in agro dominico perversae congregationis vepres excrescere, cui proprium est, divina opitulante gratia, virtutes serere, ac vita radicitus extirpare. Nulli ergo, etc. Datum Avinionis III. Kal. Ianuar. A. 1171. [1317.]

## TITULUS VIII.

## DE IUDAEIS ET SARRACENS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Ut Petrus filius regis Castellae, pio ductu proposito, facilius Aegarenos infideles a regno Granatae expelleret: lata fuit excommunicationis sententia in omnes, prohibita portantes ipsis infidelibus et Sarracenis praefati regni Granatae. Concord. c. Ita quorundam, et c. Ad liberandum, eod. tit. in antiqua.

Copiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suae maiestatis obsequia devotionis ardore succendit, praecordiis dilecti filii nobilissimi viri Petri Infantis, nati clarae memoriae Sanctissimi regis Castellae, adeo copiose gratiam coelestis inspirationis infudit, quod sibi delectabile reputat propriam exponere in ipsorum persecutione<sup>2</sup> personam. Pio quidem<sup>3</sup> nobiliss ipse ductus proposito, tanquam strenuus athleta Domini, negotium impugnationis peridorum Aegarenorum, a quibus regnum Granatae in Dei contumeliam detinetur, tutorio nomine carissimis in Christo filii nostri Alphonsi, Castellae regis illustris, qui sub teneritudine puerilis aetatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsit sub spe coelestis auxilii ferventer et viriliter prosequendum. Quum igitur omnia cupimus obstacula removere, per quae dicti negotii prosecutio posset quomodo libet impediri: universis et singulis, cuiuscumque conditionis, praesentiae vel status existant, districtius inhibemus, ne

TIT. VI. Cap. un. 2) quisquam: *ABM* 3) dissoluto: *Codd. coll.* 4) det: *dest. ib.* 5) add.: *antem: AM*  
TIT. VII. Cap. un. 1) *ABM* 2) Siciliae: *ABM* 3) etiam: *ib.* 4) seu: *dest. ib.* 5) ordinis: *AM* 6) et: *ABM* 7) sub: *ib.* 8) huiusmodi: *A* 9) etiam: *AM* 10) add.: *privilegia: ib.* 11) se recepisse

praesentibus: *ib.*; hab.: *...*; eis: *dest. ib.* 12) eis recipere nec praedictis quibusvis vel eorum superioribus vel aliis ecclesiarum praefatis conced.: *AM* 13) add.: *multarum: AB* 14) non sect.: *ABM*  
TIT. VIII. Cap. un. 1) *ABM* 2) ipsarum prosecutione: *BM* 3) quidam: *AM*

arma, ferrum, lignamina, victualia et alia quaecunque permissa per Romanos Pontifices praedecessores nostros ad terras Aegypti deferri, ad Sarracenos dicti regni Granatae, et trancum, incipiendum a Kal. Aprilis proxime<sup>1</sup> secuti, quomodolibet deferre praesumant. Nos enim omnes et singulos, qui ad dictam regnum arma, equos, ferrum, lignamina et victualia supra dicta et quaecunque prohibita contra terram huius nostrae prohibitionis<sup>2</sup> deferre praesumpserint, illis penis et sententiis, quas delerentes huiusmodi prohibita in Alexandriam vel ad Aegypti partes incurunt, deverimus subiicere. Et nihilominus omnes et singulos, qui Sarracenis Granatae praestabant dicti negotii prosecutionem durante auxilium, consilium vel favorem, aut prosecutionem dicti negotii directe vel indirecte, secreta vel publice impedire vel turbare<sup>3</sup> forte praesumpserint, excommunicationis sententiam incurere volumus ipso facto. Nulli ergo nostrae inhibitionis, constitutionis et voluntatis etc. Dat. Avinion. V. Kal. Mart. Ao. I. [1317.]

## TITULUS IX.

## DE TORNEAMENTIS.

## CAP. LXI.

Constitutio Clementis, in quibusdam regnis torneamenta inhibens sub penis excommunicationis et interdicti, hic revocatur, et illi, qui huius occasione sententias incurserant, absolvantur.

Quia in futurorum eventibus sic humani fallitur incertitudo iudicii, ut quod coniectura probabilis exiit interdum attenta consideratio utile pollicetur, reperiri damnosum quodcumque contingat, nonnumquam quod consulte statuitur ex sanioris inspectione iudicii consultus revocatur: sane felix recordationis Clemens Papa V. praedecessor noster, attente considerans, generale passagium, in concilio Viennensi pro terrae sanctae subsidio salubriter ordinatum, per torneamenta et hastiludia sive iuxta non leviter impediri, tum quia frequenter sic ipsum passagium negotium persequentibus exinanitur, quod ad eius executionem<sup>2</sup> efficiuntur impotentes, tum quia interdum quam plures a crucis assumptione retrahunt, dum ab illis abstinere (aliis ea exercentibus) erubescunt, torneamenta ipsa et hastiludia sive iuxta in regnis Franciae, Angliae et Alemanniae, et aliis nonnullis provinciis, in quibus ea consuevere frequentius exerceri, specialiter interdixit, in facientium ea, vel ad id eis praestantium operam, consilium vel consensum, et illorum etiam, in quorum locis vel districtibus fierent, non prohibendum hoc, quam possent, et illorum procerdentes ad illa in domibus suis recipiendum, vel commercium quomodolibet exercentium cum eisdem, in personas excommunicationis, et in terras interdicti sententias promulgando, absolute ab excommunicatione huiusmodi, praeterquam in mortis articulo, sedi apostolicae reservata. Verum quoniam, ut<sup>3</sup> intelleximus, per sententiam huiusmodi periculum animabus ingeritur, et pro eo maxime negotio dicti passagii derogatur, quia<sup>4</sup> nonnulli militari engulo abtinent, et<sup>5</sup> quia vacare militiae metu praesertim ipsis sententiae non praesumant, propter quod idoneos et voluntarios ad terrae praedictae subsidium in regnis eisdem contingit pauciores solite reperiri: nos, ad dilectorum filiorum<sup>6</sup> nobilium viri Philippi (clarae memoriae, regentis<sup>7</sup> Franciae et Navarrae regis<sup>8</sup>), et aliorum de domo regia, nec non quam plurimum magnatum et nobilium, tam in regno Franciae quam aliunde considerantium praemissa discrimina repetitae supplicationis instantium, sententias excommunicationis et interdicti praefatas, praemissorum supplicationibus innitenti, et ducti considerationibus ante dictis, et ex causis etiam rationalibus, illis, in favorem saepe fati negotii de fratrum nostrorum consilio revocamus, eos, qui propter exercitium torneamentorum seu hastiludiorum ipsorum huiusmodi sententias incurserunt, absolventes ab illis, et cum eis, qui, sic ligati, vel in locis, propterea interdicti divina celebrant officia, super irregularitate inde contracta auctoritate apostolica dispensantes. Datum Lugduni XVI. Kal. Octobr. Ao. I. [1316.]

## TITULUS X.

## DE CRIMINE FALSI.

## CAP. LXII.

Falsificantes monetae regis Franciae, et aliorum locorum circumvicinorum, aliquo de quatuor modis, hic prolixè declaratis, ipso facto excommunicationem incurant, a qua absolvi non possunt, nisi a Papa, praeterquam in mortis articulo. De falsificantiibus sigillum ipsius regis Franciae habes cap. Ad audientiam, eod. tit. in antiquis.

Prodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum sceleratorum funesta cupiditas, eos in perniciem praecipitave conatur, dum sequi miserabilem eius ingluviem, satietatis nescientem moderamina, non venentur. Ipsi etenim, turpium lucrorum se facibus immergentes, ambitiosis nexibus involvuntur, Dei timorem damnabili coecitate postponunt, et, quasi ambulantes in tenebris, non vitant excidia personarum. Nuper siquidem ad nostri apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli, nullam habentes auctoritatem iuris, vel consuetudinem seu privilegium faciendi, monetam falsam ostendunt<sup>2</sup> et fabricant in regno Franciae et locis circumvicinis. Alii vero monetam falsam<sup>3</sup> sub vero signo carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum et Navarrae illustris studiosè depravant, et ex hoc cadit a suo recto pondere. Quam plures etiam in locis circumvicinis, quibus de iure aut consuetudine seu privilegio ius competit fabricandi monetam, signum proprium monetae regiae monetae suae, quam fabricant, imprimere seu insculpere moluntur, eiusdem quantitatis et incunditatis<sup>4</sup>, literarum figurae, quam habet moneta regia, monetae suae, quam fabricant, quantum possunt similis, speciem et formam insculpunt, constituunt et imponunt. Et quamvis moneta praedicta eorum, ad usurpationem similitudinem perducta<sup>5</sup>, deficiat a iusto pondere argenti, et solito in regia moneta, et more et consuetudine observato: simpliciter tamen et populares personae, non habentes inter monetae tantae similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie ea occasione in usu monetarum, recipientes monetae falso assimilatas pro veris. Sunt et alii, qui scienter falsas monetae extra regnum praedictum emunt, et post intra<sup>6</sup> regnum ipsum eas portant, vendunt et expendunt. Nos igitur attendentes, quod idem falsarii et fabricatores monetarum talium et emptores praedicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos, qui (at praemittitur) praemissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum praedictum scienter praesumpserint, felicis recordationis Clementis Papae V. praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, excommunicationis sententiam innotuamus, absolute praedictorum nobis et successoribus nostris, praeterquam in mortis articulo reservata. Nulli etc. nostrae innovationis infringere etc. Datum Avinion. V. Nonas Iul. Ao. VI. [1322.]

## TITULUS XI.

## DE PRIVILEGIIS.

## CAP. LXIII.

Privilegia, a qua sint, quibus aliqui nobiles Campaniae et Maritimae dicebant sub imitibus circa banitorum receptionem, haec constitutio propter causas, hic insertas, revocat et annullat.

Ad nostri apostolatus pervenit auditum, quod nonnulli nobiles et communitates, intra<sup>2</sup> nostras Campaniae Maritimaeque provincias constituti, asserentes, per privilegia sedis apostolicae sibi fore concessum, quod de provinciis ipsis per rectorem eorum, qui est pro tempore, vel officiales curiae rectoris eiusdem banniti in terris, civitatibus, castris et locis eorum morari libere possint, nec in ipsis idem rector bannitos ipsos capere valeat, eosdem bannitos in dictis terris, civitatibus, castris et locis non absque derogatione sedis apostolicae manifesta recipiunt et recipient. Nos igitur, qui benevoli more patris in provinciarum ipsarum tranquillitatis et pacis communi delectamur, super hoc, (propt ad nostrum spectat officium,) pro communi bono provinciarum ipsarum de congruo volentes remedio providere,

1 Tit. VIII. Cap. iiii. 2) proximo: A. 5) inhibitionis: ABM. 6) per: B. 7) B.

Tit. IX. Cap. iiii. 1) ABM. 2) prosecutionem: ABM. 3) sicut: B. 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21) 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 29) 30) 31) 32) 33) 34) 35) 36) 37) 38) 39) 40) 41) 42) 43) 44) 45) 46) 47) 48) 49) 50) 51) 52) 53) 54) 55) 56) 57) 58) 59) 60) 61) 62) 63) 64) 65) 66) 67) 68) 69) 70) 71) 72) 73) 74) 75) 76) 77) 78) 79) 80) 81) 82) 83) 84) 85) 86) 87) 88) 89) 90) 91) 92) 93) 94) 95) 96) 97) 98) 99) 100) 101) 102) 103) 104) 105) 106) 107) 108) 109) 110) 111) 112) 113) 114) 115) 116) 117) 118) 119) 120) 121) 122) 123) 124) 125) 126) 127) 128) 129) 130) 131) 132) 133) 134) 135) 136) 137) 138) 139) 140) 141) 142) 143) 144) 145) 146) 147) 148) 149) 150) 151) 152) 153) 154) 155) 156) 157) 158) 159) 160) 161) 162) 163) 164) 165) 166) 167) 168) 169) 170) 171) 172) 173) 174) 175) 176) 177) 178) 179) 180) 181) 182) 183) 184) 185) 186) 187) 188) 189) 190) 191) 192) 193) 194) 195) 196) 197) 198) 199) 200) 201) 202) 203) 204) 205) 206) 207) 208) 209) 210) 211) 212) 213) 214) 215) 216) 217) 218) 219) 220) 221) 222) 223) 224) 225) 226) 227) 228) 229) 230) 231) 232) 233) 234) 235) 236) 237) 238) 239) 240) 241) 242) 243) 244) 245) 246) 247) 248) 249) 250) 251) 252) 253) 254) 255) 256) 257) 258) 259) 260) 261) 262) 263) 264) 265) 266) 267) 268) 269) 270) 271) 272) 273) 274) 275) 276) 277) 278) 279) 280) 281) 282) 283) 284) 285) 286) 287) 288) 289) 290) 291) 292) 293) 294) 295) 296) 297) 298) 299) 300) 301) 302) 303) 304) 305) 306) 307) 308) 309) 310) 311) 312) 313) 314) 315) 316) 317) 318) 319) 320) 321) 322) 323) 324) 325) 326) 327) 328) 329) 330) 331) 332) 333) 334) 335) 336) 337) 338) 339) 340) 341) 342) 343) 344) 345) 346) 347) 348) 349) 350) 351) 352) 353) 354) 355) 356) 357) 358) 359) 360) 361) 362) 363) 364) 365) 366) 367) 368) 369) 370) 371) 372) 373) 374) 375) 376) 377) 378) 379) 380) 381) 382) 383) 384) 385) 386) 387) 388) 389) 390) 391) 392) 393) 394) 395) 396) 397) 398) 399) 400) 401) 402) 403) 404) 405) 406) 407) 408) 409) 410) 411) 412) 413) 414) 415) 416) 417) 418) 419) 420) 421) 422) 423) 424) 425) 426) 427) 428) 429) 430) 431) 432) 433) 434) 435) 436) 437) 438) 439) 440) 441) 442) 443) 444) 445) 446) 447) 448) 449) 450) 451) 452) 453) 454) 455) 456) 457) 458) 459) 460) 461) 462) 463) 464) 465) 466) 467) 468) 469) 470) 471) 472) 473) 474) 475) 476) 477) 478) 479) 480) 481) 482) 483) 484) 485) 486) 487) 488) 489) 490) 491) 492) 493) 494) 495) 496) 497) 498) 499) 500) 501) 502) 503) 504) 505) 506) 507) 508) 509) 510) 511) 512) 513) 514) 515) 516) 517) 518) 519) 520) 521) 522) 523) 524) 525) 526) 527) 528) 529) 530) 531) 532) 533) 534) 535) 536) 537) 538) 539) 540) 541) 542) 543) 544) 545) 546) 547) 548) 549) 550) 551) 552) 553) 554) 555) 556) 557) 558) 559) 560) 561) 562) 563) 564) 565) 566) 567) 568) 569) 570) 571) 572) 573) 574) 575) 576) 577) 578) 579) 580) 581) 582) 583) 584) 585) 586) 587) 588) 589) 590) 591) 592) 593) 594) 595) 596) 597) 598) 599) 600) 601) 602) 603) 604) 605) 606) 607) 608) 609) 610) 611) 612) 613) 614) 615) 616) 617) 618) 619) 620) 621) 622) 623) 624) 625) 626) 627) 628) 629) 630) 631) 632) 633) 634) 635) 636) 637) 638) 639) 640) 641) 642) 643) 644) 645) 646) 647) 648) 649) 650) 651) 652) 653) 654) 655) 656) 657) 658) 659) 660) 661) 662) 663) 664) 665) 666) 667) 668) 669) 670) 671) 672) 673) 674) 675) 676) 677) 678) 679) 680) 681) 682) 683) 684) 685) 686) 687) 688) 689) 690) 691) 692) 693) 694) 695) 696) 697) 698) 699) 700) 701) 702) 703) 704) 705) 706) 707) 708) 709) 710) 711) 712) 713) 714) 715) 716) 717) 718) 719) 720) 721) 722) 723) 724) 725) 726) 727) 728) 729) 730) 731) 732) 733) 734) 735) 736) 737) 738) 739) 740) 741) 742) 743) 744) 745) 746) 747) 748) 749) 750) 751) 752) 753) 754) 755) 756) 757) 758) 759) 760) 761) 762) 763) 764) 765) 766) 767) 768) 769) 770) 771) 772) 773) 774) 775) 776) 777) 778) 779) 780) 781) 782) 783) 784) 785) 786) 787) 788) 789) 790) 791) 792) 793) 794) 795) 796) 797) 798) 799) 800) 801) 802) 803) 804) 805) 806) 807) 808) 809) 810) 811) 812) 813) 814) 815) 816) 817) 818) 819) 820) 821) 822) 823) 824) 825) 826) 827) 828) 829) 830) 831) 832) 833) 834) 835) 836) 837) 838) 839) 840) 841) 842) 843) 844) 845) 846) 847) 848) 849) 850) 851) 852) 853) 854) 855) 856) 857) 858) 859) 860) 861) 862) 863) 864) 865) 866) 867) 868) 869) 870) 871) 872) 873) 874) 875) 876) 877) 878) 879) 880) 881) 882) 883) 884) 885) 886) 887) 888) 889) 890) 891) 892) 893) 894) 895) 896) 897) 898) 899) 900) 901) 902) 903) 904) 905) 906) 907) 908) 909) 910) 911) 912) 913) 914) 915) 916) 917) 918) 919) 920) 921) 922) 923) 924) 925) 926) 927) 928) 929) 930) 931) 932) 933) 934) 935) 936) 937) 938) 939) 940) 941) 942) 943) 944) 945) 946) 947) 948) 949) 950) 951) 952) 953) 954) 955) 956) 957) 958) 959) 960) 961) 962) 963) 964) 965) 966) 967) 968) 969) 970) 971) 972) 973) 974) 975) 976) 977) 978) 979) 980) 981) 982) 983) 984) 985) 986) 987) 988) 989) 990) 991) 992) 993) 994) 995) 996) 997) 998) 999) 1000)

Tit. X. Cap. iiii. 1) ABM. 2) infra: ABM.

qua una Clemens V. in Bulla dat. Tabern. II. Kal. Jun. 1308. (Bullar. Rom. ed. Fabr. IV. 196.) soluta ed. 2) eundem: ALM Clem. V. 3) fabricatam: ABM Clem. V. 4) eundem: ALM Clem. V. 5) producta: ABM: praefictam: Clem. V. 6) postea infra: M Clem. V.

Tit. XI. Cap. iiii. 1) ABM. 2) infra: ABM

privilegia supra dicta, cuiuscunque tenoris existant, maxime quoniam ipsorum praetextu maleficia remaneant in eisdem provinciis impunita, pandatur ausus excessibus, cultus laedatur iustitia, dictique rectoris multipliciter impediatur officium, ac provinciarum ipsorum status, pacis foedere violato, non absque grandi reipublicae detrimento subverti possent scandalis<sup>3</sup>, scissuris, exiunc auctoritate apostolica ex certa scientia revocamus, annullamus<sup>4</sup>, et etiam irritamus, ac nullam habere decernimus roboris firmitatem. Nulli etc. nostrae revocationis et annullationis, cassationis, irritationis et constitutionis infringere. Data Avin. VII. Idus. Aug. Ao. VI. [1322.]

TITULUS XII.

DE POENIS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Narratis facinorosis hominum Marchiae, qui suos rectores et officiales eisdem soliti erant, post enumerationem XVII. modorum offensus, totidem poenas exprimit, quas incurrunt, quae de cetero talia praesentem, et propter patrum iniquitatem illos a quibuscunque honoribus et beneficiis tanquam indignos repellit. Concordi. cap. Ad aures, et cap. In quibusdam, eodem tit. in antiquo, et cap. Felices, eod. tit. lib. VI. iuncta Clem. si quis suadente diabolo, etiam in eod. tit.

Dierum crescente malitia videmus mundum in deteriora iugiter prolabi, sic hominum mentes assueta depravante nequitia, malis passim cumulum superaddi, ut et boni, qui alias odirent virtutis amore delinquere, interdum cum perversis admixti, concurrere cum illis in illicitis habeant, et in apertam malitiam prosilire. Est enim<sup>2</sup> compescenda malorum audacia, ut saltem poenae formidine retrahantur a noxiis, sicque boni, sectando virtutum meliores effecti, non cogantur cum illis perire. Sane vulgaris faemae notorium publicat, et longe lateque ipsa iniuriosa transgressus evidenter manifestat, quod nonnulli de Marchia Anconitana provincia nobis et Romanae ecclesiae subiecta, nedum olim temporibus diversorum praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum gressus fidelitatis egressi declinaverunt ad infidelitatis reprobae devium, sed in diebus non longe praeteritis contra nos et ecclesiam eandem, et dilectum filium Amelium praepositum Bellimontis, capellanum nostrum, provinciae memoratae rectorem, cervicem rebellionis erigere praesumpserunt, et in quosdam officiales et familiares suos crudeliter saevientes, post graves illatas iniurias, et reprobras<sup>3</sup> contumelias irrogatas cisdem, et post bona ipsorum violenta praedatione substracta, eos cruentae mortis supplicis in ore gladii tradiderunt. Inter quos pars dictorum fuisse non modica, cui mens sanior inerat, et tantae temeritatis excessus non leviter displicebat; sed habuerunt vel invitum furori confusae multitudinis cedere, dum illius nequiverunt conatibus obviare. Nos igitur, ut mali, poenarum impositionibus gravium terri, vereantur in antea in consiliis erroris inivium relabi, ac boni, persistentes in sua fidelitate constanter, non habeant propter illorum claudicare perfidiam, remediis, quibus possumus, praecavere volentes, et animarum suarum saluti dictaeque provinciae pacifico statui paternis affectibus prospicere cupientes, de fratum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut, quicunque de provincia ipsa, vel aliunde in ea<sup>4</sup> provinciam moram trahens, clericus vel laicus, faemae suae prodiurus, ipsis ecclesiae calcata reverentia in hoc scleris genis irperserit, quod rectorem seu<sup>5</sup> rectores, qui pro tempore regimini dictae provinciae in spiritualibus et temporalibus auctoritate apostolica praefuerint<sup>6</sup>, vel ipsorum aliquem, aut eorum, vel alicuius ipsorum vicarium<sup>7</sup>, aut iudicem, vel iudices, vel ipsius provinciae thesaurarium, aut locum tenentem eiusdem (quod absit) occiderit, aut ad offendendum illum vel illos insecutus existierit, ceperit, captivaverit, detinuerit, percusserit, aut etiam vulneraverit, aut<sup>8</sup> ipsorum aliquid<sup>9</sup>, vel<sup>10</sup> alias<sup>11</sup> in locum, ubi moram traxerint, insultum fecerit, aut ipsam vel ipsos obsecerit, sive de suo regimine vel officio forsitan expulserit vel fugaverit, vel<sup>12</sup> socius fuerit facientis, aut illum vel illos bonis aliquibus spoliaverit, vel provinciae supra dictae, alicuius<sup>13</sup> civitatis, castris vel loci de provincia

ipsa populum, communitatem vel universitatem, aut aliquos ex eis, vel quosvis alios de provincia ipsa directe vel indirecte contra nos et praefatam ecclesiam, seu rectores, officiales et locum tenentes praedictos, vel ipsorum aliquem ad seditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionem seu conspirationem per se, vel per alium seu alios facere vel procurare praesumpserit, vel ad ea sive ipsorum aliquid dederit auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cuiuscunque conditionis, ordinis, dignitatis, aut status ecclesiastici vel mundani fuerit, etiamsi patriarchali vel archiepiscopali, seu episcopali vel superiori praefulgeat dignitate, perpetuo sit infamis, ut nec ad testimonium vel alios actus legitimis admittatur. Sit intestabilis, ut nec testandi liberam habeat factionem, vel<sup>14</sup> ad alicuius bona ex testamento vel ab intestato vocetur. Nullus ei super quocunque negotio respondere, sed ipse aliis respondere teneatur. Nec quacvis causae ad audientiam perferantur illius. Nec valeant eius sententiae vel processus. Nullus ei in quocunque causa vel negotio patrocinium praestare praesumat. Nec ipse ad patrocinandum aliis<sup>15</sup> admittatur. Instrumenta, confecta per eum, si forte officio tabellionum exerceat, nullam habeant firmitatem, sed potius cum auctore<sup>16</sup> damnato damnentur. Dignitates<sup>17</sup>, officii et beneficii ecclesiasticis, vel mundanis, quae obtinet<sup>18</sup>, quaecunque sint et quocunque nomine censeantur, sit eo ipso privatus, ac inhabilis et indignus ad ea et quaelibet alia in posterum obtinenda. Filii eius ad nullos honores ecclesiasticos vel mundanos, ad nullas dignitates vel beneficia ecclesiastica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus et etiam<sup>19</sup> immunitatibus realibus et personalibus, privilegiis et indulgentiis quibuscunque, sub quacunque forma verborum ab apostolica<sup>20</sup> sede concessis, extunc penitus careant. Vasalli et homines a iuramento fidelitatis et alia quavis obligatione, quibus tenentur eidem, sint penitus absoluti. Feuda quoque, iura, honores ac officia, et alia quaecunque bona immobilia, quae in dicta provincia Marchiae et alibi ubicunque a praedicta Romana obtinent<sup>21</sup> ecclesia, sint eo ipso penitus confiscata. Aliis vero feudis, iuribus, honoribus, officii et bonis immobilibus, quae a quibuscunque<sup>22</sup> aliis tenent ecclesiam, sint<sup>23</sup> eo ipso privati, quae sic ad easdem ecclesias libere revertantur, quod de illis eorum rectores pro sua voluntate disponant. Mobilia vero bona ipsius concedimus fidelibus occupanda, illud nihilominus adiciemus nostrae huiusmodi sanctioni<sup>24</sup>, ut sic delinquentes excommunicationis sententiae, universitas vero seu communitas, quae deliquerit in praedictis, eiusque territorium et districtus interdicto ecclesiastico subiaceant ipso facto. A qua quidem excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit absolutiois beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo constitutus. Pro hoc autem non adimimus saecularibus potestatibus facultatem utendi legibus contra talem<sup>25</sup>, quas adversus sic delinquentem<sup>26</sup> catholici principes ediderunt. Dignum etenim est, ut, quos timor Dei a malo non revocat, poenarum moles in eos exaggerata compescat. Nulli etc. nostrae functionis et sanctionis in super etc. Datum Avinion. VIII. Kal. Septembr. Ao. III.<sup>27</sup> [1319.]

TITULUS XIII.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Taxatio gratiarum sedis apostolicae impetratarum, tam cum clausulis consensibus quam non consensibus, hic continetur. Et quot litteras, quotque divisiones litterae complecti debeat, declaratur, ad imperfectionem respectus habetur. Contra transgressores poena suspensionis ab officio usque ad sex menses, et quoadpoenam privationis imponitur, ut ultra illam abbreviatoribus sententiam excommunicationis Papa comminatur.

Quoniam ad sacrosanctae Romanae ecclesiae sinum, velut ad matris ubera referta dulcedine, ac<sup>2</sup> Romani Pontificis Christi vicarii successorisque Petri clementiam, tanquam ad patris plenam providentia pietatem, orbis terrarum et qui

Tit. XI. Cap. un. 1) se. et. c. AM 4) addit: cassamus; B. Tit. XII. Cap. un. 1) ADM 2) igitur: ABM 3) probrosas: BM 4) eadem: ABM 5) seu rect.: deest: B. 6) praefuerit: B. 7) addit: seu (vel): B. vicarios: ABM 8) vel: AM 9) aliquem: ABM 10) aut: AM 11) alios: B; aliam: M 12) seu: ABM 13) aut al.: AM 14) nec: BM 15) cum alis: B. 16) auctore: AB 17) addit: personalibus: ABM 18) ob-

tinuit: AB 19) et.: deest: ABM 20) addit: sibi: AM 21) obtineret: A: obtinet: B 22) quibusdam... teneret: A 23) sit... privatus: ABM 24) addit: constitutioni: et: B 25) tales: B. 26) delinquentes: BM 27) XI. Kal. Aug. Ao. II. c. 9 Tit. XIII. Cap. un. 1) ADM 2) ac: AD 3) ab: AB



vitulum, eorumque liberis et sedula corruat in amplexus. Profecto, quum ipsius<sup>10\*</sup> religionis odor trahat, caritas atrahat, scientia lucidat, oratio mereatur, quae in convallae lacrimarum, huius scilicet mundi miseria, vel cordis contritione et humillatione purissima adscensionis in corde suo disposuit, ut non solum in virtutem de virtute proficiat, sed<sup>11</sup> in eisdem virtutibus permanens, quasi quibusdam harum ad perfectionem tendentibus gradibus, de die in diem facta se melior ascendat in altius, terrena despiciat, ac<sup>12</sup> caelestia complectatur, sique tandem divino numine collocata in patria, tanto<sup>13\*</sup> Deum secundum huius sanctae adscensionis gradus cognoscit apertius, quanto nunc in huius peregrinationis angustiis illos condescendit altiores. Nam secundum David Prophetam eximium, dum sanctam ecclesiam Deus suscipit, in<sup>14</sup> eius gradibus dignoscitur. Quapropter tantis incommodis, tantisque eisdem ordinis excitati periculis, ac ad illa saluberrima et opportuna per eiusdem sedis providentiam circumspectam adhibendis submovenda remedia nostrae sollicitudinis studium convertentes ad Dei laudem, beati Francisci praeconium, eiusque praefati ordinis pacem, consolationemque fidelium, non min minus cautis minusque habentibus inobediendi vel evagandi occasionis subducendum<sup>15</sup> materiam, ad<sup>16</sup> trepidandum, ubi timor non aderat, scrupulosam caliginem detergendum, eosque staviere deducendum<sup>17\*</sup>, ut filios ad ipsius religionis gremium velut matris; diligenti super his perscrutatione et matura deliberatione praehabitis, de fratum nostrorum consilio infra scriptas declarationes, commissiones, ordinationes et praecipua, quae inferius inseruntur, duximus adiungenda. In primis quum dicatur in regula, quod illi, qui promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum capitulo, et aliam sine capitulo, qui habere voluerint, item, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur, et super praedictorum verborum sensu a praefatis praedecessoribus nostris Nicolao et Clemente declarationes (ut praemittitur<sup>18\*</sup>) limpidae emanant, dictisque Clemens huius vilitatis iudicium ministris, custodibus seu guardianis ordinis praedicti duxerit committendum, eorum super hoc conscientias onerando, nec ab hoc in quibusdam ex fratribus ante dicti ordinis, volentibus plus sapere quam oportet sapere, novarum adventiones ambiguitatum cessavere quam plurimae, vel non omnino non vetustarum explicatio questionum, tam videlicet super longitudine et latitudine, quam grossitie et subtilitate, forma et figura vestimentorum ipsorum. Quum immo adeo huiusmodi adventiones et quaestiones propria excrevere licentia, ut ex eisdem fratribus aliqui habitus propterea curtos, strictos, inusitatos et squalidos, novitate plenos ac dissidii non ignaros, quum a communitate ordinis discrepant, assumerent, nec eos ad ministrorum<sup>19</sup>, custodum, guardianorum eorundem mandatum requisiti deponerent, nec alios, prout eiusdem ordinis communitas deferbat habitus, iuxta eorundem ministrorum, custodum et guardianorum arbitrium ducerent resumendos, dicentes, in hoc eorundem praelatorum suorum non parendum fore arbitrio, quum et suum sic despectum regularem et cruciformem assererent, ceterorum vero superfluum habitum irregularemque censerent, nec huic eorum opinioni praefati Clementis declarationem saepius repetitam obesse. Nam licet ministris, custodibus et guardianis praefatis vestium vilitatis detur in illa iudicium; tamen mihi consequenter adiungitur: „ita tamen, quod vilitatem in vestibus servent,<sup>20</sup> praesertim quum et in declaratione praedicti Nicolai dicatur, quod semper in eisdem fratribus et eorum acibus paupertas sancta releveat, prout ipsi ex eorum regula invenitur indicta, ac constitutionibus<sup>21\*</sup> eiusdem ordinis generalibus caveatur, ut assentit, quod in omnibus, quae ad habitum fratrum spectant, releveat<sup>22</sup> semper asperitas, vilitas et paupertas. Unde quum nec paupertatis<sup>23</sup> vel vilitatis oblatate per ministros, custodes, et guardianos vestes existierent, nec ipsorum superiorum ordinis sui in deponendo vestes, quas gererent, nec in reassumendo, quas darent, sequi iudicium ullatenus<sup>24</sup> tenebantur, generali ministro et ceteris fratribus, qui pro communitate eiusdem ordinis aderant suis rationibus, (quas brevitas causa omittimus), contrarium asserentibus: ex adverso, prout haec et alia hinc inde coram nobis et eisdem fratribus nostris scripto lecta,

verboque fuere proposita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus nostris praedictis super hoc deputatis a nobis, praesertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in praedictis communitatibus adversabantur eisdem<sup>25\*</sup>, fuerunt pluries repetita. Quocirca nos, seriose rationibus praedictis auditis et aliis, illisque plenius intellectis, volentes perpetuum praefato finem dare negotio, de praedictorum fratrum nostrorum consilio declaramus et dicimus, quod, quum, (sicut<sup>26</sup> praetangitur), dicatur in regula, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur, et quum vilitatem huiusmodi vestium, tam habitus quam interiorum tunicarum, illam praefatus Clemens intelligi debere decreverit, quae secundum consuetudinem vel conditionem patriae debeat, quantum ad colorem panni et pretium, vilitas merito reputari, atque consequenter huius vilitatis iudicium ministris, custodibus seu guardianis praedictis, ipsorum super hoc conscientias onerando, duxerit committendum, prout in eisdem Clementis literis, super hoc coniectis, plenius continetur, in<sup>26\*</sup> eorundem ministrorum, custodum seu guardianorum eodem modo iudicio est relictum: „nosque<sup>27</sup> nihilominus praefatorum ministrorum, custodum et guardianorum iudicio praesentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque praecipere, cuius longitudinis et latitudinis, grossitiei et subtilitatis, formae sive figurae, atque similitum accidentium esse debeant tam habitus ipsorumque caputia quam interiores<sup>28</sup> tunicae, quibus fratres omnes Minores<sup>29</sup> dicti ordinis induantur, ac insuper cuius quantaque vilitatis indui eos ipsis vestimentis oporteat, et an in vestimentis huiusmodi secundum regulam et declarationes eorundem praedecessorum nostrorum et praefatas ordinis constitutiones releveat asperitas, vilitas et paupertas, utrumque, quantum ad colorem<sup>30</sup>, vilitatem, paupertatem quoque, ac cetera accidentia supra dicta fratres vestimentis induantur, ut debeat.<sup>31</sup> Super quibus eorundem ministrorum, custodum et guardianorum conscientias oneramus, statuentes et districte praecipiendo mandantes, quod in praedictis et his similibus eorum arbitrium, determinationem sive iudicium, generalis quidem<sup>32</sup> in totius ordinis, provincialium vero in provincialium ministrorum, ac custodum et guardianorum administrationibus, custodiis ac guardianis, sive consimilibus ordinis memorati commissis eisdem fratres omnes et singuli sequi omnimode, illisque parere per omnia teneantur. Ac insuper quod illorum sequendo arbitrium, determinationem sive iudicium, illisque parando, nec sint, nec dici possint vel debeant, nec ipsi se ipsos autem suae regulae vel constitutionum sui ordinis transgressores, maxime quum nec expresse vel determinate in praedicta fratrum Minorum dicatur regula vel declarationibus ante dictis, quantaque longitudinis, quantaque<sup>33\*</sup> latitudinis, quantaque grossitiei vel subtilitatis, qualis formae, qualisve figurae huiusmodi debeant esse vestes, sicut nec qualis quantaqueque vilitatis eas esse oporteat, exprimitur in eadem: sique quodammodo, eadem urgente necessitate, aequitate non impari, vero sensu, vero<sup>34\*</sup> id regulae suadentibus intellectu, eisdem Clementis inhaerentes vestigiis, praefatorum ministrorum, custodum et guardianorum in praedictis horumque similibus fore iudicium, declarare compellimur, illaque eis (ut praedictur) committere invitamur. Non enim particularium omnium certa potest dari scientia, neque eorum, (quum infinita sint), contingit fieri disciplinam, non ars, non regula circumstantias singulas, accidentiaque cuncta complectitur. Habent in illis minores maioribus obsequi<sup>35\*</sup>, illisque intendere, non in certis solum, verum etiam in dubiis, et in certis praesent artibus, quibus obediunt, praesunt regulis singulis, quibus obtemperant disciplinis, ut illarum finis egregius debitis obsequium ministerii subsequatur. Sic iudicans cuncta rimatur et discutit, leges casibus applicat, canonum decreta discernit. Sic morbis aggravatus medicum, sic virtus, constans in medio, sapientem prudentemque deponit: ne, si quisque regatur, ut appetit, contentum corrumpat, ut non quaerit, neque taliter convalescat, non ordo, sed horror inhabitet, adsit (quod absit discordia, religans religio relegeatur<sup>36</sup>). Sententiae namque variantur ut capita, et crescit in stolidis opinionibus phantasia. Eodem modo eisdemque quodammodo rationibus invitati: quum praefatorum ministrorum vel<sup>36\*</sup> custodum sub certa forma,

Tit. XIV. Cap. l. 10) et ipsi: AM 11) sed et: ib. 12) et: AB 13) tunc: BM; tanto tunc: A 14) et in: BM 15) subducitur: AM 16) ac ad: BM 17) reducendus: ABM 18) praedictur: ib. 19) eos administratores: BM 20) in const.: ABM 21) releveat: M 22) add.: asperitatis: AM 23) nullatenus: AM 24) eisdem pluries: ABM 25) sic,

supra: AB 26) in: deest: ABM 27) nos quia: AM 28) interiorum: BM 29) Minores: AB; Minores: B 30) add.: praefatur: BM 31) quid: deest: AM 32) quantaque: ABM 33) veronem: ABM 34) subesse: ib. 35) religatur: A 36) et: ABM

sunt, et separatim in suis administrationibus et  
 officio, in guardiam et duorum de conventu loci discreto-  
 rum, et eorum et antiquorum in ordine fratrum consilio  
 et assensu, prelatos Clementis iudicio duxerit relinquendum,  
 nisi sit multum credibile ex iam expertis, quod fratres ipsi  
 usque granam et cellaris non possint vitæ necessaria in-  
 conversatione huiusmodi eis ipse concessit, prout in prædictis  
 eisdem Clementis literis plenius continetur: nos de præ-  
 datorum fratrum nostrorum consilio eorundem ministrorum  
 et custodum sub eadem forma iudicio presentium auctori-  
 tate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque  
 præcipere eo casu, qualiter, ubi, et quando, et quoties  
 granum, panem et vinum pro vitæ fratrum necessariis  
 fratres ipsi quaerere debeant, conservare sive reponere,  
 etiamsi reponenda sint in prædictis granariis et cellaris  
 conservanda, statuentes et districtè præcipiendo mandan-  
 tes, quod in prædictis et his similibus eorundem arbitrium,  
 determinationem sive iudicium generalis quidem in totius,  
 provincialium vero in provincialium, ministrorum ac custodum  
 simul et separatim administrationibus<sup>37</sup> et custodiis  
 ordinis memorati commissis eisdem, cum guardiani tamen  
 et supra prædicatur et duorum de conventu loci discreto-  
 rum sacerdotum et antiquorum in ordine fratrum consilio  
 et assensu, fratres omnes et singuli obsequi omnimodo, illisque  
 parere per omnia teneantur, ac insuper quod illorum se-  
 quendo arbitrium, determinationem sive iudicium, illisque  
 parendo nec dici possint vel debeant, neque ipsi se ipsos  
 autem<sup>38</sup> suae regulæ vel constitutionum sui ordinis  
 transgressores. Ideoque omnes et singulos fratres ante dicti  
 ordinis Minorum, qui strictos, curtos et difformes habitus ab  
 ipsis generalis ministri et aliorum de dicta communitate  
 habitus<sup>39</sup> coram nobis et fratribus nostris et<sup>40</sup> aliis in  
 Romana curia detulerunt vel deferunt, monemus et horta-  
 mur in Domino, eis nihilominus in virtute sanctæ obedi-  
 entie et sub excommunicationis poena per apostolica scripta  
 mandantes, quatenus ad mandatum ipsius generalis deponant  
 quos deiecerunt habitus, et aliis iuxta eisdem generalis arbi-  
 trium, determinationem sive iudicium (ut supra prædicatur)  
 induantur, ipsique generali in omnibus istis et aliis, et per  
 omnia secundum beati Francisci regulam et prædictas præ-  
 cedentes-orum nostrorum declarationes, concessiones et com-  
 missiones in ipsis declarationibus comprehensas, et nostras  
 contentas in<sup>41</sup> præsentibus humiliter obediant, pareant et  
 intendant, non obstantibus quibuscumque privilegiis, in-  
 dultis, literis, libertatibus, immunitatibus vel exemptioni-  
 bus, eis vel alicui ipsorum a præfato Clemente concessis,  
 vel appellacionibus ab eis vel ipsorum aliquo ad sedem apo-  
 stolicam interiectis, quæ, in quantum possent derogare  
 præsentibus, viribus vacuamus. Religio namque perimatur,  
 si a meritoria subditi obedientia subtrahatur. Magna quidem  
 paupertas, sed maior integritas bonum est, obedientia  
 maximum, si custodiatur illa. Nam prima rebus, secunda  
 carni, tertia vero menti dominatur et animo, quos velut  
 effrenes et liberos ditioni alterius humilis iugo propriae  
 voluntatis adstringit. Ad hanc itaque fratres prædicati non  
 inviti, sed sponte redeant; hanc velint et appetant; hanc  
 magnis desideriis concupiscant, illudque votis Cantiorum  
 ingemunt: „osculetur mi osculo oris sui“<sup>42</sup> caritatis uti-  
 que<sup>43</sup> et dilectionis, religionis huius obedientia sancta puri-  
 ficans. Nam meliora sunt ubera tua, præceptorum siquidem  
 et consiliorum quædam nutritiva pocula, vino, unguentis  
 optimis, scilicet bonæ famæ fragrantia suavitatis odorem.  
 Nec formidat hanc obedientiam ordinis Deo auctore, dum  
 redent. Nam prælatos suos, ut firmiter speramus, eisque  
 inungimus, sibi benignos et mites invenient, ceteros dulces  
 atque palpabiles, quoniam sint et esse debeant omnes et singuli  
 fratres in Christo, et clamant: „quis mihi det te fratrem  
 meum, communi scilicet patre beato Francisco congenitum,  
 sipientem“<sup>44</sup> ubera matris meae, religionis utique et profes-  
 sionis eius vel matris contemplationis et electionis suavia  
 et dulcia pocula, ut inveniam te foris ab eiusdem observantiis  
 etiam modo disparem, et deosculer blande, videlicet<sup>45</sup>  
 ut caritatis visera te<sup>46</sup> complexus, et iam me, immo et  
 te immo despiciat, profecto, quos foris positos multi, ac si

divisos et desides, fortasse despexerant, intus, puta intra<sup>46\*</sup>  
 dilectionis internæ præcordia et conformis observantiæ  
 claustra repositos, iam nemo despiciat, sed suscipientes  
 eosdem dilectine quocumque digne laudibus efferet<sup>47</sup> et sus-  
 ceptos<sup>48</sup>. Nulli ergo etc.<sup>48</sup> [1317.]

## CAP. II.

Præmissis, qualiter glossæ decretales: Exit qui seminat, cod. tit. lib. 6.  
 excommunicationem ipso facto, non ob factibus quibuscumque privilegiis,  
 incurram, illam excommunicationem usque ad solis apostolicæ huiusmodi  
 iudicium suspendit, et per istam suspensionem contra fratres Minoros obloquiendi  
 non intendit tribuere occasionem.

Quia nonnunquam, quod conjectura profuturum cre-  
 dit, subsequens<sup>2</sup> experientia nocivum ostendit: non debet  
 reprehensibile iudicari, si canonum conditor canones a se  
 vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem con-  
 tenta canonibus revocare, modicare vel suspendere studeat,  
 si ea obesse potius viderit quam prodesse. Sane, dudum  
 felices recordationis Nicolaus Papa IV.<sup>3\*</sup> prædecessor noster  
 quandam constitutionem declarativam, quæ incipit: „Exit,<sup>4</sup>  
 super regula dilectorum filiorum fratrum ordinis Minorum,  
 quam beatus Franciscus almus confessor instituit, promul-  
 gavit, sub certis poenis arctius interdicendi, ne concordantia,  
 contrarietates, seu adversæ vel diversæ opiniones ab ipsis  
 constitutionis lectoribus seu expositioribus aliquatenus induc-  
 antur, nec super constitutione<sup>5\*</sup> glossæ fiant ab aliquibus<sup>6</sup>,  
 nisi forsam, per quas verbum vel sensus ipsius<sup>6\*</sup>, vel ipsa  
 constitutio quasi grammaticaliter et<sup>7\*</sup> ad literam exponatur,  
 nec intellectus ipsius per legentem distorquetur ad aliud,  
 quam constitutionis eiusdem litera ipsa sonat; glossantes  
 autem in scriptis constitutionem eandem aliter, quam  
 superius est expressum, facientes quoque commenta<sup>8\*</sup>,  
 scripturas seu libros, et ex certa scientia et deliberatione  
 determinantes in scholis seu prædicantes contra contenta  
 in constitutione prædicta, vel aliqua seu aliquod prædicto-  
 rum, non obstantibus aliquibus privilegiis seu indulgentiis  
 aut literis apostolicis, quibuscumque personis, dignitatibus,  
 ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter  
 vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verbo-  
 rum concessis, quæ nolit aliquibus in prædictis quomodo-  
 libet suffragari, ipso facto excommunicationis sententiæ  
 voluit subiacere. Nos autem, attendentes, quod argumentis  
 frequenter et collationibus latens veritas aperitur<sup>9</sup>, quodque  
 sub eadem litera sæpe latet multiplex intellectus, nec non  
 esse difficile, volentibus constitutionem prædictam perfecte  
 legere ac intelligere, poenas adiectas in constitutione huius-  
 modi devitare, viam veritatis aperire volentes, et periculosi,  
 quæ ex prædictis possent literatæ personæ, præcipue  
 scholasticæ, incurrere, salubriter obviare, præsertim quum  
 de novo suborta sint aliqua dubia, circa quæ possent peri-  
 clitari veritas, erroribus<sup>10\*</sup> via pandi, nisi liceret conferre  
 super contentis in constitutione huiusmodi et<sup>11\*</sup> disputare,  
 prohibitions et poenas prædictas, nam latas quam com-  
 minatas, et eorum effectus in fratrum nostrorum ac multo-  
 rum archiepiscoporum, episcoporum et aliorum prælatorum,  
 nec non multorum professorum utriusque iuris, et multorum  
 sacrae theologie magistrorum præsentia, dum consistorium  
 teneremus, auctoritate apostolicæ duximus usque ad sedis  
 apostolicæ beneplacitum suspendendas. Per suspensionem  
 autem huiusmodi nequaquam hinc entiam cuiquam intendimus  
 impertiri, quod contra fratrum regulam prædictorum dogma-  
 tizare, scribere seu determinare, prædicare seu prave loqui  
 liceat publice vel occulte; quin immo hæc omnia et sin-  
 gulis auctoritate prædicta<sup>12</sup> districtius inhibemus. Ne autem  
 in posterum præmissarum prohibitionum et poenarum sus-  
 pensio in dubium revocari valeat, aut<sup>13</sup> alicui propter de-  
 defectum probationis impingi, quod velut transgressor prohibi-  
 tionum ipsarum in poenam sui poenas invidenter ante dictas:  
 nos, volentes super hoc de opportuno remedio providere,  
 chartas seu membranas, suspensionem continentes eandem,  
 appendi seu affigi in maioris ecclesiæ Avinionensis ostiis  
 seu superliminaribus faciemus, quæ suspensionem prædictam  
 suam quos sonoro præconio et patienti<sup>14</sup> iudicio  
 publicabunt. Dat. Avinon. VII. Kal. April. Ao. VI. 16 [1322.]

37 Tit. XIV. Cap. I. ad finem. B. 38 accentsus. A. 39 habitibus.  
 40 Tit. XIV. Cap. I. ad finem. B. 41 in: de: te: de: de:  
 42 Tit. XIV. Cap. I. ad finem. B. 43 supergentes. AB. 44 vel.  
 45 Tit. XIV. Cap. I. ad finem. B. 46 intras. de. 47 offeret. AB. 48 Dat.  
 49 Tit. XIV. Cap. I. ad finem. B. 49 H. 147. 150

ABEM: — et c. 3. de ver. sig. in VIto 15. 12. 4) ipsa const.: ABEM  
 5) aliquo. ABM. 6) obd.: non instructio. ABEM. 7) et: deest: de: ad  
 Bt.: deest: B. 8) commentum. ABEM. 9) aperitur. ABM. 10) et  
 c. 2. ABEM. 11) etiam: de. 12) præfatus. E. apostolicæ: B. 13) nec:  
 E. nec: AB. 14) patulo. ABM. 15) VII: E.



## CAP. III.

Dominium rerum, quae perveniunt ab fratres Miores, retentum ab ecclesia Romana, simplici usi facti fratris ipsi reservato in c. Exiit, qui seminat eod. tit. libr. VI. summas Pontificis refutat, multiplici ratione probans, eos non posse habere in re aliqua simplicem usum facti, et statuit, quod de cetero nullum in multisque dominiis habet ecclesia Romana in huiusmodi rebus, quae in posterum conferunt vel offeruntur ipsis fratribus. Haec extravagans est multum iuridica, et subtilis in perisque locis, praesertim ubi probat, usum simplicem non posse constitui in rebus usu consumptilibus.

Ad conditorem canonum non est dubium pertinere, quem statuta, a se vel praedecessoribus suis edita obesse percipit potius quam prodesse, ne ulterius obesse valeant providere. Dudum siquidem felix recordationis Nicolaus IV. 2<sup>o</sup> praedecessor noster, attente prospiciens in almi confessoris, beati videlicet Francisci, regula contineri, quod nihil sibi appropriet, neque domum, neque locum, neque rem aliquam aliam sui ordinis professores, ac considerans diligenter, quod per pie recordationis Gregorii Papae IX. et nonnullos alios praedecessores eiusdem fuerat declaratum, hoc debere servari tam in speciali quam in communi, nec non et considerantem attendens, nonnullos fratribus ipsis detrahere, impingentes eidem, quod regulam et declarationes huiusmodi non observant<sup>1</sup>, pieque considerans, ora contra praemissos fratres oblatrarium claudere, ac professorum ipsorum conscientias providere, inter alia ordinavit et sanxit, omnium utensilium et librorum, rerumque mobilium, et<sup>14</sup> praesentium et etiam futurarum, ecclesiarum quoque et oratorum ac coemeteriorum, tam praesentium quam etiam<sup>9</sup> futurorum, nec non et aliarum emptarum, et<sup>6</sup> elemosynis divinis<sup>1</sup> oblatarum<sup>14</sup> seu concessarum dictis fratribus, in quibus tamen offerentes seu concedentes ipsa nihil in ipsis sibi dicerent reservandum, proprietatem et dominium plene ac libere ad se et Romanam ecclesiam pertinere, ipsa in se recipiens ac ante dictam ecclesiam<sup>9</sup>, simplici usi facti duntaxat in rebus et bonis huiusmodi reservato fratribus ante dictis. Et quia nonnunquam libros et alia mobilia supra dicta vendi expedit seu etiam commutari: fratribus ipsis in eadem ordinatione concessit, ut res ipsas cum rebus aliis, quarum usum habere licet ipsis fratribus, (dummodo generalis et provincialium ministrorum coniunctum vel divisim auctoritas intercederet.) possent libere commutare. Sed et quia fratribus ipsis pecuniam per se vel per<sup>10</sup> alium recipere ipsorum regula districtius interdict: voluit et concessit, quod, si vendi contingeret res mobiles ante dictas pretio aestimato<sup>11</sup>, quod huiusmodi pretium per procuratorem deberet<sup>12</sup> recipi, a praefata sede, vel cardinali<sup>13</sup> gubernatore eiusdem ordinis deputandum, per procuratorem eundem<sup>14</sup> in rem licitam<sup>15</sup>, cuius usus esset permissus eiusdem ordinis fratribus, expendendum, hoc adiecto, quod possent de vilibus rebus mobilibus vel parum valentibus fratres ipsi pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta causa et rationabili, (obstant tamen super hoc superiorum suorum licentia,) intra vel extra dictum ordinem ordinare. Quamquam autem pia consideratione motus praedecessor noster ipsa tamen attento modo utendi fratrum ipsorum ac dictae ecclesiae subsecuta patientia circa ipsum non profuisse, sed potius tam ipsis fratribus quam multis aliis obfuisse, subsequens magistra rerum experientia noscitur declarasse. Ipsi quidem fratribus, quantum ad statum perfectionis, nequaquam profuit reservatio domini supra dicta. Quum enim perfectio vitae Christianae principaliter et essentialiter in caritate consistat, quae ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, et quae unit seu iungit aequaliter in via hominem et ipsorum expropriationem via disponitur, per hoc praecipue, quod sollicitudo, quam temporalia<sup>16</sup> in acquirendo, conservando et dispensando exigunt, quae plerumque ab actu caritatis retrahit, amputetur<sup>17</sup>: restat, quod, si sollicitudo eadem post expropriationem huiusmodi, quae ante ipsam inerat, perseveret, ad perfectionem huiusmodi talis expropriatio valeat nihil conferre<sup>18</sup>. Constat autem, quod post ordinationem praedictam non fuerint<sup>19</sup> in acquirendis ac conservandis bonis praedictis in iudicio et extra minus solli-

citi, quam ante illam fuerant fratres ipsi, quamquam sint religiosi medicantes alii, habentes aliqua in communi. Adhuc nec utique profuit dictis fratribus ordinatio supra dicta, quantum ad hoc, quod propter caritatem talis proprietas<sup>20</sup> se pauperiores dicere valeant, quam si res ipsas cum illo, (quo carere se dicunt,) dominio obtinerent. Licet etiam praedecessor noster praedictus dominium eorum rerum, quae ipsis fratribus offerri seu conferri, aut alias obvenire contingeret<sup>21</sup>, quarum tamen usum facti duntaxat<sup>22</sup> habere licet ordini vel fratribus ante dictis, usi facti simplici praedictis fratribus reservato, in se Romanamque<sup>23</sup> ecclesiam recipiendum duxerit, ac libere pertinere decreverit, ut superius est expressum: attento tamen ipsorum fratrum utendi modo, et eius effectu, ac patientia circa modum ipsum Romanae ecclesiae subsecuta, non ipse usus fratrum dici debet, sed potius Romanae ecclesiae dominium esse simplex. Quis enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuarium licet permutare, vendere ac donare? Procul dubio haec naturae repugnare noscuntur<sup>24</sup>, nec ad usuarium pertinent, quae tamen de rebus mobilibus ante dictis faciunt fratres ipsi. Quod autem dominium Romanae ecclesiae reservatum simplex censi debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidem ecclesiae temporale obvenit hactenus commodum, nec speratur, quod obvenire debeat in futurum, quum nec intento reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcumque alium, quam ad fratres, dictarum rerum perveniret compendium, quod procul dubio modus utendi fratrum ipsorum, et Romanae ecclesiae subsecuta patientia evidenter<sup>25</sup> declaravit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis, et<sup>26</sup> ex hoc patet, quod illarum rerum sibi et ecclesiae Romanae dominium duntaxat retinuit, quarum usum facti liceret habere ordini vel fratribus ante dictis. Talis autem domini carentia re in praesenti, ac spe in futurum omni modo denudat, quoad paupertatem temporalem, quam alioferi prae medicantibus aliis in communi habentibus sibi vindicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non habentem. Quod autem quoad res, quae usu consumuntur, non sint censendi usuarii fratres ipsi, ex sequentibus liquet satis. Dicere siquidem, quod in talibus rebus usus iuris vel facti, separatus a proprietate rei seu dominio, possit constitui, repugnat iuri, et obviat rationi, nec praedecessoris nostri praedicta fuisse videtur intentio, Romanae ecclesiae talium bonorum dominium reservare. Quis enim sanae mentis credere poterit, quod intentio fuerit tanti patris, unius ovi, seu casei, aut frusti panis, et aliorum usu consumptibilium, quae saepe fratribus ipsis ad consumendum e vestigio conferuntur, dominium Romanae ecclesiae, et usum fratribus retinere? Profecto probabile non videtur: praesertim quum illorum bonorum duntaxat dominium praefatae ecclesiae reservaverit, quorum simplex usus facti pertinere potest ad fratres dicti ordinis. Quod nequaquam potest in rebus usu consumptibilibus reperiri, in quibus nec usi utendi, nec usus facti, separata a rei proprietate seu dominio, possunt constitui vel haberi. Et quod de talibus rebus non intellexerit, evidenter ostendit, dum respondet legi, dicenti, non posse usufructum a dominio perpetuo separari, ne dominium dominis, semper abscedente usu, inutile redderetur. Quae quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, et penes alium dominium possit, licet inutile, remanere; quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest esse, quum in illis per usum vel abusum usum ipsi substantia talis rei esse desinat, et per consequens proprietates etiam inutilis non subsistat. Quum enim usufructus, prout est in re<sup>27</sup> constituitur, qui servitus dicitur personalis, et pro quo reales competunt actiones, nihil sit aliud, quam usi utendi, nec usus, qui etiam personalis est servitus, sit aliud, quam usi tantum utendi rebus alienis, salva rei substantia, id est, usi percipiendi fructus et utilitatem aliam in totum vel pro parte suo nomine, qui possunt ex re, in qua usufructus seu usus constituitur, provenire, propter quod proprietates reputantur inutilis, a qua perpetuo abscedit usufructus, seu<sup>28</sup> usus constituitur<sup>29</sup> rebus, ex quibus ipsis stantibus usufructuario seu usuario nulla possit<sup>30</sup> utilitas provenire: patet, quod ad hoc, quod talis usufructus vel

Tit. XIV. Cap. III. 1) *ABENX* 2) *HL: ABEN; — cf. c. 3. h. l.*  
 in Vito 3) *servabant: BE* 4) *ut: dest: BENX* 5) *et: dest: BEM*  
 6) *de: BEM* 7) *clerici: diversis: B; elemosynarum: diversarum: A;*  
 8) *divis: A;* 9) *col: B; BENX* 9) *rec. eccl.: BE* 10) *per: dest: BN*  
 11) *extimato: AM* 12) *debet: AB; debeat: A* 13) *card: ABX*  
 14) *eiusdem: AE* 15) *col: aliam: Cobl. coll.* 16) *col: ipsa: th.*

17) *amputatur: ARMX* 18) *fruct: canonicis: E* 19) *fuerunt: ABM* 20) *domini: Cobl. coll.* 21) *contingeret: BMN* 22) *aut: dest: Cobl. coll.*  
 23) *et Romanam: ABM* 24) *noscentur: B; dest: A; col: usuarium: X*  
 25) *evidentius: BMX; evidentiis: I* 26) *etiam: ABM* 27) *us in re: Cobl. coll.* 28) *ne potest usufructus seu: BMN* 29) *constitui in re: Cobl. coll.* 30) *posset: ABM*

vel in re vel in substantia valeat, requiritur, quod ex re illa potest fieri utilis vel utilis.<sup>17</sup> salva ipsius rei substantia ad rem suam vel ad usum pervenire. Quodsi nulla ad ipsos potest fieri ipsa utilitas salva rei substantia pervenire, nec ex res constat esse usum consumptibiles; nequaquam esset in rebus ipsis cuiquam usus fructus vel usus constitui, vel aliquoquam haberi. Adhuc nec ius utendi, quod nec est in re, nec servitus personalis, sed mere ius personale, pro quo reales actiones non competunt, in rebus talibus vel rebus ipsis utendi potest constitui vel haberi, quum et ius tale exigat, quod ex re ipsa, quod ad utendum conceditur, tali modo ad usum pervenire possit utilitas aliqua, ac cum usu permanere usumque substantia salva rei, quod nequaquam potest, sicut ad sensum potest percipi, in rebus usu consumptibilibus reperiri. Rursus nec simplex usus, qui nec est servitus, nec pro illo competit ius utendi, in talibus rebus potest constitui vel haberi. Quum enim uti re aliqua nihil sit aliud proprie, quam fructus rei sive utilitatem aliam in solidum vel pro parte percipere, qui ex ea possunt salva rei substantia provenire; restat, quod re illa uti quis nequeat, ex qua eius salva substantia nulla sibi provenire potest utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet, quod nec usus, qui est servitus personalis, nec ius utendi, quod non est servitus, sed mere ius personale, nec actus ipse utendi sine iure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui vel haberi, quum quolibet praemissorum exigat, quod ex re ipsa salva rei substantia possit habenti ius utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire, quod utique in rebus nequit usu consumptibilibus reperiri. Nec obviat supradictis, quod idem praedecessor noster in ordinatione praedicta etiam illorum, quae ad vitae sustentationem pertinent, sibi et Romanae ecclesiae dominium reservavit. Hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, quae usu non sunt consumptibiles, sine quibus humana vita non est sustentabilis, quae utique non sunt pauca. Licet autem in rebus usu consumptibilibus nec ius utendi, nec ipsum uti possit constitui vel haberi: ipsis tamen poterit ius<sup>18</sup> abuti. Abuti autem, dum tractatur de rebus usu consumptibilibus, pro<sup>19</sup> rei consumptione sumitur, quod ei opponitur, quod est uti. Uti quidem praesupponit, quod cum usu salva rei substantia maneat: sed abuti exigat, quod cum actu huiusmodi rei substantia consumatur: quum abuti nihil aliud, quam contra naturam usus uti in hac materia proprie possit dici. Licet autem quis re usibili absque iure utendi aliquo uti possit: ipsum tamen uti etiam in re tali absque iure utendi, separato a dominio vel conpacto, nec ab aliquo potest constitui, nec a quoquam haberi. Et quod talis usus constitui nequeat, ex hoc patet, quod dare vel constituere quod suum non est, nec ad se pertinet, nemo potest, licet interdum illud dare possit aliter, quam sit suum. A usum autem ipse utendi ad utendum<sup>20</sup> pertinet, in quantum quis suorum actuum pro liberum arbitrium et voluntatem dominus dicitur, quum per hoc illos non exercere valeat, vel etiam exercere. Non autem actus ipse utendi ad eum pertinet, qui con edite alio, quod in re sua aut illum valeat exercere. Quod utique nihil est aliud, quam quod a tum suum ad rem concedentis ad aut suum utens valeat applicare. Sicut, qui equum suum alicui commodat, non autem equitanti concedit commodatarius, sed quod actum illum in equo suo valeat exercere. Quod non est utique a tum utendi simpliciter concedere sine iure, quum haec<sup>21</sup> concedere nihil sit aliud, quam concedere ius utendi; quod quidem ius utendi, separatum a proprietate sui dominio in rebus, quae usu consumuntur, nequit constitui, ut patet manifestius ex praedictis. Praeterea quod simplex usus, id est, sine iure utendi, a proprietate seu dominio separatus, etiam in re usibili haberi nequeat, sic probatur. Si enim possit<sup>22</sup> haberi usus talis, aut ante a tum ipsum, aut in ipso actu, aut post completum actum huiusmodi haberetur. Quod autem hoc nequeat fieri, ex hoc patet: quod non est nequaquam haberi potest. Patet autem, quod actus ipse, antequam exerceretur, aut etiam dum exercetur, aut postquam perfectus est, in rerum natura non est: ex quo sequitur, quod haberi minime potest. Licet enim et<sup>23</sup> ante a tum ipsum quod facultatem illum habeat exercendi: per hoc tamen actus quod in rerum natura, nisi in potentia, non existit. Quum

autem actus est in fieri: nec adhuc, quod ipse actus in rerum natura sit, potest dici, licet pro<sup>24</sup> eo, quod sit in fieri, dici possit. Quod enim de actu, qui est in fieri, praeterit vel futurum est, iam non est in rerum natura, sed in memoria vel apprehensione tantum est; quare, nisi prout in memoria vel apprehensione tantum est, haberi nequaquam potest. Quod autem in praesenti fit, momentaneum vel instantaneum est, quod utique magis intellectu quam sensu per ipi potest. Unde nec potest haberi pro tunc, nisi pro momento illo seu instanti, in quo quum fit, potest dici actum post actum completum. Licet, si ex facto ipso producta res aliqua fuerit, res ipsa aliqua<sup>25</sup> facta haberi valeat, licet tamen ipsum, quod iam transit, nisi in memoria, (prout supra dictum est,) non habetur<sup>26</sup>. Praeterea si simplex usus absque iure utendi haberi possit ab aliquo: constat, quod non iustus esset actus utendi huiusmodi reputandus, quum ille usus fuerit, cui ius non competeat utendi. Talis autem usus<sup>27</sup> non iustus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliqui adicit, sed sibi repugnare potius ac detrudere noscitur manifeste. Quod autem usum non iustum conditor canonis fratribus ipsis intellexit reservare, nequaquam debet aliquis sapiens aestimare: immo, quod de iusto intellexit, ex eo potest evidentius apparere, quod in eadem ordinatione curavit adicere, quod illarum rerum duntaxat in se et ecclesiam Romanam recipiebant dominium, quarum usus facti liceret habere fratribus seu ordini ante dictis, subiungens nihilominus<sup>28</sup>, quod non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi. Quantum autem<sup>29</sup> ad usum facti simplicem absque omni iure utendi attinet: nulla rerum quoad fratres differentia est censenda. Sic enim uti de facto possunt prohibiti, ut permitti. Quare praemissa rerum distinctio ad illum usum facti potius est referenda, pro quo ipsis competit fratribus ius utendi. Quarundam enim rerum<sup>30</sup> usus fratribus ipsis prohibitus noscitur, et quarundam permittitur. Ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui iustus sit, id est, pro quo competat<sup>31</sup> ius utendi. Et hoc conditor ipse canonis exprimit evidenter, quum in eadem ordinatione adiecerit, quod moderatus usus in expressis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Praeterea si in rebus consumptibilibus possit usus constitui vel haberi: nequaquam simplex, nec a rei substantia, proprietate, seu domino separatus usus huiusmodi possit dici, quum per talem usum, id est utendi actum, et in ipso actu, et cum ipso actu res consumatur huiusmodi, ac in ipsis rei exerceretur substantia, nec sine rei ipsius consumptione esse valeat usus talis. Ex quo patet, quod usus talis nec simplex, nec separatus a dominio potest dici. Rursus nedum fratribus ipsis ordinatio praedicta non profuit, sed etiam occasionaliter honori sacrosanctae Romanae ecclesiae non leviter detrahit et detraxit. Numquid non praefatae ecclesiae derogatur honori, si ipsam oportet nunc in foro ecclesiastico, nunc in saeculari, interdum quoque coram pedaneis iudicibus, et plerumque pro rebus parvis et vilibus continue litigare? Hoc autem<sup>32</sup> notum est fieri, quum occasione retentionis dicti domini omnes causae occurrentes agendo vel defendendo pro bonis huiusmodi nomine Romanae ecclesiae virtute cuiusdam privilegii, a felicis recordationis Martino papa IV, praedecessore nostro concessi, super hoc agitur, et, quod graviter est censendum,) procuratores causarum huiusmodi multos vexare dicuntur indebitè: licet potestas attributa procuratoribus talibus per privilegium ante dictum quoad administrationem bonorum praemissorum dudum servata non<sup>33</sup> fuerit, nec servetur, quae omnia in notam et mirram sanctae Romanae ecclesiae non est dubium redimare. Adhuc ordinatio ante dicta ecclesiarum praetatis et rectoribus gravi existere nimium et molesta monstratur. Numquid non grave praemissis potest existere, quod ipsos oporteat se opponere sanctae Romanae ecclesiae, quae ipsorum caput noscitur et magistra, ac cum ea agendo vel defendendo litigare assidue, vel edere iuri suo? Hoc tamen oportet illos lacere, quum in nullis dicti fratres praedicti existere dicuntur iniuri, sicut multorum praetorum et rectorum diversarum provinciarum adhuc in curia existentium habet insinuat, qui quidem fratres facta sua per procuratores nituntur defendere ante dictos. Nos itaque, qui veritatem tenemur colere, velut ille, qui illius, qui veritas

17 Tit. XIV. Cap. III. ad verba: alia; Codd. coll. 22 opti: LMX  
dest: Codd. coll. Al habetur: AB 42; odd.: se licet: Codd. coll. 43 Nio-  
bans: A dest: X 41; omni: Codd. coll. 45; rer.: dest: AM 46; compo-  
lit: LMX 47; post: ABM 47; et: coll: AMN 48; ob: ABM 49; al.:  
dest: Codd. coll. Al habetur: AB 42; odd.: se licet: Codd. coll. 43 Nio-  
bans: A dest: X 41; omni: Codd. coll. 45; rer.: dest: AM 46; compo-  
lit: LMX 47; post: ABM 47; et: coll: AMN 48; ob: ABM 49; al.:

dest: Codd. coll. Al habetur: AB 42; odd.: se licet: Codd. coll. 43 Nio-  
bans: A dest: X 41; omni: Codd. coll. 45; rer.: dest: AM 46; compo-  
lit: LMX 47; post: ABM 47; et: coll: AMN 48; ob: ABM 49; al.:  
dest: Codd. coll. Al habetur: AB 42; odd.: se licet: Codd. coll. 43 Nio-  
bans: A dest: X 41; omni: Codd. coll. 45; rer.: dest: AM 46; compo-  
lit: LMX 47; post: ABM 47; et: coll: AMN 48; ob: ABM 49; al.:

noscitur, licet immeriti, vicem teneamus<sup>19</sup> in terris, illa volentes in sancta Dei ecclesia, quae non verbo obtinent tantum, sed quae re potius, observari, praemissis in scrutinio rectae considerationis adductis, ac deliberatione cum fratribus nostris et multis aliis praehabita diligenti, dignum arbitrans et congruum, professores dicti ordinis non verbis tantum, non simulatis actibus, sed operibus claris, veritate suffultis, perfectioris status ac altioris paupertatis sibi praerogativam prae aliis mendicantibus vindicare, ac nihilominus honori sacrosanctae Romanae ecclesiae, (cuius obnubilari posset gloria, si tam perverse simulationi, quae profecto et ipsis simulantis officit, et aliis scandali materiam subministrat, dissimulando illi occurrere consentiret), ac insuper volentes indemnitati praelatorum et rectorum salubriter super hoc providere, nolentes in posterum sub praetextu seu pallio talis domini temporalis, verbali, nisi ac aenigmatici, tanta bona, quanta dicti fratres faciunt, infici, ac fomentum tantis malis, quanta procedunt ex simulatione huiusmodi, ministrare, de fratribus nostrorum consilio hoc edicto in perpetuum valituro sancimus, quod in bonis, quae in posterum conferentur vel offerentur, aut alias quomodolibet obvenire continget fratribus seu ordini supra dictis, (exceptis ecclesiis, oratoriis, officinis et habitationibus, ac vasis, libris et vestimentis divinis officii dedicatis vel dedicandis, quae ad ipsos obvenient in futurum, ad quae se non extendunt adeo inconvenientiam supra dicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi volumus,) nullum ius seu dominium aliquod occasione ordinationis praedictae seu cuiusvis alterius, a quocunque praedecessorum nostrorum super hoc specialiter editae, Romanae<sup>20</sup> ecclesiae acquiratur, sed quoad hoc habeantur prorsus ordinationes huiusmodi pro non factis. Per hoc autem in his, quae absque dictis ordinationibus in bonis praedictis ad dictam ecclesiam provenire vel pertinere quomodolibet poterant vel debebant, nullum eidem parari praedictum volumus, sed illa sibi expressis intacta et in violata servamus. Et quia praefatum Martini Papae praedecessoris nostri privilegium dudum servatum quoad administrationem bonorum praemissorum non existit, nec servatur, ac ipsorum procuratorum officium, qui nominantur a ministris et custodibus dicti ordinis, ecclesiae Romanae iniuriosum, ac multis aliis molestum noscitur et etiam onerosum: districtius inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, extorquendis<sup>21</sup>, defendendis seu administrandis bonis, quae in posterum fratribus vel ordini praedictis offerri vel conferri, seu alias obvenire continget, quisquam nominetur a quocumque seu constituatur a modo nomine sanctae Romanae ecclesiae procurator, nec occasione cuiusvis privilegii<sup>22</sup> quonocunque administrationem quorumcumque bonorum, quae obvenire fratribus ipsis vel ordini continget in posterum, in iudicio vel extra, agendo vel<sup>23</sup> defendendo, supplicando vel alias quomodolibet assumere vel exercere dictae ecclesiae nomine audeat, nisi de sedis apostolicae licentia speciali, decerentes irritum et inane, si secus a quocumque in posterum contigerit attentari, non obstantibus quibuscumque privilegiis, a Martino Papa praedicto vel aliis praedecessoribus nostris ipsis fratribus vel ordini sub quacunque forma vel expressione verborum concessis. Per hoc autem dicti ordinis regulae in aliquo non intendimus derogare, nec privilegiis fratribus ipsis seu eorum ordini ab apostolica sede concessis, (nisi duntaxat quoad praemissa et ista<sup>24</sup> tangentia,) praedictum aliquod generare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae sanctionis, inhibitionis, constitutionis et intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit etc. Datum Avinion. VI.<sup>25</sup> Idus Decembr. Pont. nostri Ao. VII. [1322.]

CAP. IV.<sup>1</sup>

Opinio, quae asserit, Christum, et eius discipulos nihil habuisse, et in his, quae habuerunt, nullum ius eis fuisse, erronea est et haeretica. Haec extravaganza est valde notabilis, et glossas habet profundas, quae sunt ex sacrae scripturae fontibus haustae. Si diligenter extravagamem praecedentem et sequentem inspexerit, locum hunc aptum fuisse assignatum, non opinione dixerit.

Quum inter nonnullos viros<sup>2</sup> scholasticos saepe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare, Re-

deptorem nostrum ac<sup>3</sup> Dominum Iesum Christum eiusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, haereticum sit censendum, diversa<sup>4</sup> et adversa etiam sentientibus circa illud: nos, huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem huiusmodi pertinacem, quum scripturae sacrae, quae in perlisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicte orthodoxe, ipsamque scripturam sacram, per quam utraque fidei orthodoxae probantur articuli quoad praemissa fermentum aperte supponat continere mendaciam, ac per consequens, quantum in ea est, eius in totum fidem evacuans, fidem catholicam reddat, eius probationem adimens, dubiam et incertam, deinceps erroneam fore censendam et haereticam, de fratribus nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus elicto. Kursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro praedicto eius Apostolis iis<sup>5</sup>, quae ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis utendi competierit, nec illa vendendi seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quae tamen ipsos de praemissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse, quum talis assertio ipsorum usum et gesta evidenter includat, in praemissis non iusta, quod utique de usu, gestis seu factis Redemptoris nostri Dei Filii sentire nefas est, sacrae scripturae contrarium et doctrinae catholicae inimicum, assertionem ipsam pertinacem de fratribus nostrorum<sup>6</sup> consilio deinceps erroneam fore censendam merito ac<sup>7</sup> haereticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum declarationum infringere, vel ausu et temerario contraire. Si quis autem etc. Datum Avinion. II. Idus Novembr. Ao. VII. [1323.]

CAP. V.<sup>1</sup>

Reprobat opinio illorum detractorum, qui praesumptim impugnaverunt constitutiones Ioannis XXII. Ad conditorum canonum, et Quum inter nonnullos, supra immediate praecedentes. Et praemissis responsionibus ad omnes eorum obiectiones, tandem declarantur tanquam haeretici et Romanae ecclesiae rebelles, ab omnibus evitandi, si deinceps scienter verbo vel scripto aliquid defendere vel approbare contra illas praesumpserint. Hic habetur sub parte secunda et tertia de clarivata materia prolixae et utilis dispensatio.

Quia quorundam mentes sic pater mendacii dicitur excaecasse, quod nostris constitutionibus, quarum una incipit: „Ad conditorum canonum,“ alio vero: „Quum inter nonnullos,“ utique tam cum fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, quam cum multis archiepiscopis et episcopis, aliisque ecclesiarum praelatis, nec non et compluribus sacrae theologiae magistris, ac utriusque iuris professoribus deliberatione praehabita diligenti digestis, ac de praemissorum fratrum nostrorum consilio promulgatis, non absque multa temeritate plectibili nisi sunt detrahere, et nituntur veritatem, quam continent, per falsas insanias obfuscare: nos tam perniciosus ausibus, ne eorum doctrina pestifera simplicium animos labefecere, ac in sui erroris devium deducere valeat de eorumdem fratrum consilio decernimus super hoc salubriter, (ut sequitur,) providere. Ad impugnandas autem constitutiones praedictas subscripta ratione tam verbo quam scripto usi sunt publice, scisci fertur. Illud, inquit, quod per clavem scientiae, in fide ac moribus semel diffinierunt Romani Pontifices, adeo immutabile perseverat, quod illud successorii revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare, licet de iis, quae per clavem potestatis ordinaverint, asserant secus esse. In confirmatione autem regulae ordinis fratrum Minorum Honorii III., Gregorii IX., Innocentii IV., Alexandri IV., Nicolai IV.,<sup>2</sup> praedecessorum nostrorum summorum Pontificum, haec verba asserunt contineri: „Haec est regula evangelica Christi, et Apostolorum imitatrix, quae nihil in hoc mundo habet proprium vel commune, sed in rebus, quibus utuntur, habet simplicem usum facti:“ his adhibe praesentes, praefatos summos Pontifices et multa concilia generalia per clavem scientiae diffinisse, paupertatem Christi et Apostolorum constituisse perfecte in expropriatione cuiuslibet temporalis domini civilis et mundi, et sustentationem eorum in solo et nudo usu facti etiam constituisse, ex quibus nituntur concludere, non licuisse nec licere ipsis successoribus contra praemissa aliquid immutare. Ideoque quum<sup>3</sup> constitutio nostra in ratione praedicta<sup>4</sup> contra diffinitiones

Tit. XIV. Cap. III. 50) add: sanctae: th. 51) exigentis: ABY 52) add: apostolorum: Codd. coll. 53) vel: deest: ABY 54) praemissa: BY; et ista: deest: M; et: — tamen: deest: A 55) VII: Q

Cap. IV. 1) opo: B; inquit, etc. c. 1323. no. 61: ven. fratri Andreae ep. Terracinesi vicario nostro in spiritualibus in Urbe: — ABM 2) vir: deest: I

AB 3) et: B; orig: deest: AM 4) diversis diversa: orig. BM 5) in iis: orig. 6) eorumdem: AM orig. 7) et: M orig. 8) VIII: orig. ABM 9) Cap. V. 1) ABM 2) III: ABM 3) tamen: A 4) nostra quum inter praedicta: ABM



disse, sustentationem Christi et Apostolorum eius in solo et nudo simplici<sup>28\*</sup> consistere usu facti, quum<sup>29\*</sup> quoad Christum et Apostolos nullam praefatus praedecessor noster Nicolaus in sua declaratione fecerit mentionem. Immo sensisse satis videtur expresse, quod ius aliud a proprietate habuisse poterunt, quum de sola abdicatione proprietatis, non iuris alterius, in praefata declaratione, quantum ad ipsos attinet, mentio habeatur<sup>30\*</sup>. Adhuc idem Nicolaus praedecessor noster videtur sensisse, quod Christus et Apostoli etiam quoad proprietatem haberent aliquid in communi. Quum enim in sua declaratione praedicta verba de abdicatione proprietatis dixisset: respondens objectioni tacite, quae sibi de loculis, quos Christus habuisse in evangelio legitur, poterat fieri, statim quae sequuntur, subiunxit: „Nec his quisquam putet consistere, quod interdum dicitur, Christum loculos habuisse.“ Nam sic ipse Christus, cuius perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum, infirmorum imperfectioni<sup>31</sup> condescendens, et viam perfectionis extolleret, et imperfectorum infirmas semitas non dammaret: sic et infirmorum personam Christum asserit in loculis suscepisse. Aliis impertinens de loculis fuisse obiectio, nisi intellexisset, Christum etiam<sup>32</sup> quoad proprietatem loculos habuisse. Praeterea si diceretur, Christum in loculis habuisse tantummodo simplicem usum facti: frustra diceretur, quod in persona infirmorum ipsos Christus habuit<sup>33</sup> loculos, quum secundum eum perfectis etiam conveniat habere simplicem usum facti. Et, si quaeratur, propter quos infirmos istos loculos habuerit, Augustinus, cuius dictum insertum est in Decretis<sup>34</sup>, respondet, dicens: „Habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus, et aliis indigentibus tribuebat.“ Unde constat<sup>35</sup>, ipsum de suis discipulis hoc<sup>36</sup> sensisse. Nec hoc, scilicet in communi et quoad proprietatem aliqua habere, derogat iuxta dictum Gregorii IX.<sup>37</sup> praedicti altissimae paupertati, qui in quadam sua decretali dicit expresse, fratres praedicatorum et Minores in altissima paupertate Christo pauperi famulari: et tamen constat, ipsos Praedicatorum habere in communi etiam quoad proprietatem aliqua, quod eorum regulae et statui non repugnat. Hoc etiam Alexander, praedecessor noster praefatus in condemnatione libelli contra statum Praedicatorum et Minorum editi videtur sensisse, in qua aliquando<sup>38\*</sup> de dictis fratribus quae sequuntur subiunxit, quum insuper<sup>39</sup> responderet<sup>40\*</sup>, quod iidem fratres omnia propter Deum dereliquerint<sup>41</sup>, exsilia vitae subsidia mendicantes, Christumque imitentur pauperem, perfectionem evangelicam amplectendo. Propter quod evidenter apparet, eos non solum in statu salvandorum existere, sed etiam perfectorum, et per suae religionis observantiam, quae quidem ipsis perfectionis evangelicae tenet formam, in aeternae retributionis praemio praecellentem gloriam promereri. Ubi quidem expresse dicit, Praedicatorum Christum pauperem imitari, ipsosque perfectionem evangelicam amplectari, et in statu existere perfectorum, quodque ipsorum religionis observantia perfectionis evangelicae tenet formam; et tamen constat, ipsos habere posse etiam quoad proprietatem aliqua iuxta eorum regulam in communi. Nec obstat, quod dicitur, Innocentium (alias Coelestinum) quantum praedecessorem nostrum dixisse, altam paupertatem esse, habere pauca propria propter Deum: altiore, quae nulla habet propria, tamen habet in communi; altissimam, quae nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in communi. Dicimus quidem, quod hoc dixerit, non ut Papa, sed ut frater Petrus de Tarantasia in quadam postilla sua, quare dicta praemissorum summorum Pontificum sunt ei merito praefanda. Dicitur etiam, quod Apostolus de tali altissima loquitur paupertate, dicens<sup>42</sup>: „Et altissima paupertas eorum abundavit in divitiis simplicitatis eorum.“ Quod evidenter est falsum, quia ibi loquitur de paupertate Macedonum, qui etiam in speciali bona temporalia obtinebant, de quibus Apostolus asserit, quod supra vires suas miserant elemosynas sanctis. Quod autem dicitur in declaratione Nicolai praedecessoris nostri contineri, quod fratres Minores in rebus, quae eis obveniunt, habent tantum simplicem usum facti: dicimus, quod, si ipse intellexerit simplicem usum facti denudatum omni iure, ita, quod fratres ipsi seu ordo nullum ius habeant utendi, hoc est ex-

presse contra declarationem Gregorii, Innoc., Alex., summorum Pontif. praedictorum, quibus expresse, quod talium bonorum ordo usum habeat, continetur: quod de usu iuris est intelligendum necessario, ut superius est probatum. Adhuc dicimus, quod est<sup>43</sup> hoc impossibile, scilicet usum facti simplicem absque iure aliquo, (quod nihil aliud quam ipsum uti proprie potest dici), posse in re aliqua etiam usu non consumptibili ab aliquo obtineri, prout in decretali „Ad conditorem canonum,“ est probatum, et Augustinus in lib.<sup>44</sup> XI. de actu tenet expresse. Praeterea si simpliciter<sup>45\*</sup> usus denudatus ab omni iure haberi posset ab aliquo: constaret, quod actus utendi huiusmodi esset reputandus non iustus, quum ille usus fuerit, cui ius non competeat utendi; usus autem non iustus ad perfectionis statum nequaquam pertinet<sup>46\*</sup>, nec perfectioni aliquid adicit, sed sibi repugnare potius noscitur manifeste. Quod ut usum talem non iustum conditor canonis fratribus ipsis interlitteris reservare, probabile non videtur. Immo, quod de iusto intellexerit, ex eo potest evidenter apparere, quod in eadem ordinatione adicit, quod illarum rerum duntaxat in se et etiam Romanam ecclesiam recipiat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus seu ordini ante dictis, subiungens, quod non rerum omnium usum habere debeant fratribus ipsi. Quantum autem ad usum facti simplicem absque omni iure utendi attinet: nulla rerum potest censeri differentia quoad fratres. Sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis. Ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui iustus sit, et pro quo competat ius utendi. Et ipse videtur conditor canonis ex eo etiam sensisse, quod in eadem ordinatione subiunxerit, quod moderatus usus in expensis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Kursus impugnatore constitutionum huiusmodi asserere publice perhibetur, quod libellum et dicta magistrorum, assentium, dictam paupertatem et vitam dictorum fratrum non esse evangelicam et apostolicam, summi Pontifices damnaverunt, districtius per apostolicas literas inhiibentes, ne quisquam praemissa vel aliquid praemissorum contumaciter adstruere, seu quomodolibet praesumeret defendere, statuente, quod praesens contrarium tanquam contumax, ecclesiae Romanae rebellis, ac ut<sup>47\*</sup> haereticus haberetur. Ad quod dicimus, assertionem huiusmodi falsam esse. Non enim continetur in sententia supra dicta, quod contra faciens ut haereticus haberetur, quae quidem quoad hoc continet quae sequuntur: „Nos enim nihilominus auctoritate praesentium districtius inhiibemus, ne quisquam praemissa vel aliquid praemissorum pertinaciter asserere vel quomodolibet defendere praesumat. Quicumque vero hoc praesumpserit, tanquam contumax et ecclesiae Romanae rebellis ab omnibus fidelibus habeatur.“ Non<sup>48\*</sup> fuit adiectum, quod ut haereticus haberetur, ut patet in serie sententiae condemnationis praedictae. Kursus asseruisse dicitur publice huiusmodi assertores, quod abdicatio iuris in cuiuscunque rei proprietate et in usu eius est sancta et meritoria propter Deum, et a Christo in se ipso servata, Apostolis imposita, et ab ipsis sub voto assumpta. Nec propter hoc usus facti ad sustentationem naturae in Christo et Apostolis convincitur esse non iustus, sed tanto iustior actus perfectior, et Deo acceptior, et mundo exemplarius, quanto plenius renunciatum fuerit omni iuri, per quod potest sic utens pro usu huiusmodi quomodolibet contendere vel in iudicio litigare. Quae quidem assertio continet multa falsa, quum neque Christum expropriationem praedictam omnis iuris in cuiuscunque rei proprietate, et in eius usu in se servasse, nec eam imposuisse Apostolis, neque sub voto ab ipsis fuisse receptam, evangelica seu apostolica doceat historia, sed contrarium evidenter manifestat. Quod autem in praedicta assertionem adicitur, quod per abdicatorem iuris praedicti, videlicet proprietatis, is<sup>49\*</sup> usus facti ad sustentationem naturae in Christo et Apostolis non convincitur esse non iustus, sed tanto iustior etque, impossibilitatem includit, et errorem dictum huiusmodi evidenter. Impossibile enim est, actum humanum extrinsecum esse iustum, si exercens actum ipsum nullum ius habeat illum<sup>50\*</sup> exercendi: immo non iustus seu iniustus necessario convincitur talis usus. Item, est absurdum et erroneum, quod actus alienius, non habentis ius actum huiusmodi faciendi, sit iustior

Tit. XIV. Cap. V. 28\* et simpli: ib. 29\* quum de usufructu (usu facti: B) simpli: ib. 30\* habeatur: ib. 31\* imperfectionibus: ib. 32\* ut: AM 33\* habuerit: AB 34\* c. 17. c. XII. q. 1. 35\* patet: BM 36\* et aliis intelligentibus hoc: B. 37\* cf. c. 16. de cre. puel. (3, 21).

38\* loquendo: BM 39\* impet: A 40\* resp. quod: deest: AB 41\* rell- quirit: AB 42\* l. Co. VII. 2. 43\* cum hoc: non: Bicht. 44\* ord.: confessionum lib.: ib. 45\* simplex: ib. 46\* pertinet: AM 47\* ut: deest: AB 48\* add.: autem: ib. 49\* et eius: ib. 50\* illud: ib.

et Deceptionem, quam habentis, quum concludat actum in-  
 istam existorem et Deo a ceptionem existere, quam sit  
 istas. IX. praemissis autem inferre nituntur, (ut fertur,) quum  
 praedictorum<sup>61</sup> summorum Pontificum definitio, quum dixerunt de paupertate Christi et Apostolorum, ac  
 fratum Minorum praedictorum regula, procul superius ex-  
 presserant, per nos non potuit mutari, procul dubio falsa  
 asserunt, dicendo, praedecessores nostros definitivisse talia,  
 ut superius est probatum, et adhuc sic loquentes, dum per  
 talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitu-  
 tiones illas, quibus se adiuvant, ostendunt, si eorum falsae  
 assertiones verae existerent, fore invalidas, erroneas et  
 iniurias. Si enim nobis non licuit contra constitutionem  
 Nicolai IV. \* praedecessoris nostri, in qua se fundant praeci-  
 pue, aliquid statuere commune: nec sibi licuit contra sta-  
 tuta Gregorii, Innocentii et Alexandri praedictorum statuere  
 aut aliquid declarare; quod tamen ipsum fecisse, secundum  
 eorum a-ssertionem, nos ita evidenter. Quum enim illi de-  
 claraverunt, quodordo Minorum habet usum earum rerum,  
 quas licet eis habere, quod ad usum iuris est referendum ne-  
 cessario, ut superius est probatum, ipse vero secundum ipsos  
 statuit, quod nec ordo, nec fratres ius utendi habeant, sed  
 tantummodo simplicem usum facti, et insuper ordinavit, de-  
 crevit et statuit, huiusmodi constitutionem, ordinationem et  
 declarationem suam duntaxat a fratribus ipsis praecise et  
 invariabiliter perpetuis temporibus observandam: constat  
 non solum, quod contra declarationes praedecessorum<sup>62</sup>  
 praedictorum ordinaverit, sed ipsum illas, quantum ad ea,  
 quae sua declaratio continet, etiam revocasse. Ipse quoque  
 praedecessor noster in sua declaratione subiunxit, ad sedis  
 apostolicae<sup>63</sup> declarationem et ordinationem eorum, et circa  
 ea, quae ipse declaraverat, pertinere, sic dicens: „Si quid in  
 praedictis ambiguitatis emerisset, hoc ad culmen sedis apo-  
 stolicae deducatur, ut ex auctoritate apostolica sua in hoc  
 manifestetur intentio, cui solum<sup>64</sup> concessum est in his sta-  
 tuta condere, et condita declarare.“ cuius tamen contrarium  
 asserunt huiusmodi assertores. Adhuc patet, quod asserunt,  
 esse falsum. In et enim Innocentius III. praedictus in gene-  
 rali concilio interdixisset, novas religiones institui: tamen  
 successores ipsius, non obstante interdicto huiusmodi,  
 plures leguntur ordines confirmasse, qui etiam, aliquibus  
 exceptis fuerunt postea per Gregorium IX.<sup>65</sup> praedecessorem  
 nostrum dissoluti certo modo in concilio generali. Si  
 igitur post interdictum generalis concilii licuit summis Ponti-  
 ficibus non confirmatos ordines confirmare, et eorum succes-  
 sibus sic confirmatos in totum dissolvere: non est mirum,  
 si, quod declarat circa regulas ordinum solus summus  
 Pontifex, vel ordinar, liceat eius successoribus declarare seu  
 alias immutare. Patet autem, quod neque Honorii confir-  
 mato, neque Gregorii, neque Alexandri, neque Nicolai  
 praedictorum facta fuerit in concilio generali, quum per  
 nullum ipsorum fuerit generale concilium celebratum. Licet  
 Innoentius IV. celebravit concilium generale: tamen in illo  
 nec auctoritate alicuius concilii facta fuit ipsius declaratio  
 supra dicta. Nicolaus autem IV. nec celebravit generale  
 concilium, nec aliquid circa dictam regulam declaravit.  
 Gregorius autem IX.<sup>66</sup> praedictus nec confirmavit, nec de-  
 claravit dictam regulam, sed in generali concilio, ubi cassati  
 fuerant nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum

Minorum, et Praedicatorum ordines non cassavit, sed as-  
 serunt approbatos, sic dicens: „Ad eos, quos<sup>67</sup> evidens ex  
 eis utilitas ecclesiae universali proveniens prohibet appro-  
 batos, praesentem non patimur constitutionem extendi.“  
 Praeterea dicant nobis, ubi legit assertiones<sup>68</sup> huiusmodi,  
 quod ad fidem vel mores pertinet, Christum et Apostolos  
 non habuisse in his, quae habuerunt, nisi simplicem usum  
 facti? Profecto directe hoc ad fidem non pertinet, quum de  
 hoc articulo non sit aliquis, sed sub quo valet compre-  
 hendi, ut patet in symbolis, in quibus articuli fidei continen-  
 tur, nec etiam reducte, ne quasi hoc sacra scriptura contineat,  
 quo negato tota scriptura sacra redditur dubia, et per con-  
 sequens articuli fidei, qui habent per scripturam sacram  
 probari, redduntur dubii et incerti. Hoc enim in scriptura  
 sacra non poterit, sed contrarium proferri. De fratribus  
 autem Minoribus praedictis constat, quod de ipsorum pau-  
 pertate et simplici usu facti, seu de dominio eorum, quae  
 ipsis offeruntur, quod summus Pontifex illud sibi et Romanae  
 ecclesiae reservavit vel poterit reservare. Nec, quod  
 illud reservatum successoribus abdicare non liceat, si hoc ex-  
 pedire viderit, seu quod procuratores constitutos auctoritate  
 summi Pontificis pro negotiis ordinis praedicti successor  
 revocare non valeat, in praedictis symbolis, evangelio, neque  
 Actibus Apostolorum et epistolis mentio aliqua non habetur.  
 Unde non possunt ex praedictis concludere, nisi falso, quin  
 contra ordinata per summos Pontifices circa talia valeat suc-  
 cessor<sup>69</sup> aliud ordinare, quod Nicolaus praefatus<sup>61</sup> \* expresse  
 in sua declaratione inseruit, ut superius plenius continetur.  
 Nos itaque, ne Libraticorum mendicantium huiusmodi ac etiam  
 assertores de tam pestifera, erronea et damnata doctrina,  
 confutatione ac confusione utique omni digna, gloriar  
 valeant et alios trahere in errorem, quum ausu arreptando  
 ac petulantia improba ausi defendere publice fuerint  
 damnatum per constitutionem praedictam haeresin ac etiam  
 probare<sup>62</sup>, videlicet quod Christus et eius apostoli in iis,  
 quae habuissent leguntur, tantum habuerint absque iure aliquo  
 simplicem usum facti, ex quo (si verum esset) sequeretur,  
 usum Christi fuisse non iustum, quod profecto blasphemiam  
 continet, et<sup>63</sup> \* catholicae fidei inimicum, quum hoc de per-  
 tinaci animositate ac erronea non sit dubium processisse,  
 omnes et singulos, qui verbo ac scripto per se vel alium seu  
 alios talia publice praesumpserunt, ipsos quoque, qui eos  
 docuerunt<sup>64</sup> in talibus et ut praemissa facerent<sup>65</sup>, in damna-  
 tam incidisse haeresin, ac ut haereticos evadendo fore, de  
 fratrum nostrorum consilio declaramus. Si qui autem  
 damnatas per constitutionem: „Quum inter praedictam,<sup>66</sup>  
 haereses, vel ipsarum alteram, deinceps scienter verbo vel  
 scripto defendere vel approbare praesumpserit: de fratre  
 eorundem consilio decernimus, ut tanquam haereticus ab  
 omnibus evidenter habeatur<sup>67</sup>. Adhuc quod<sup>68</sup> constitu-  
 tionem nostram: „Ad conditorem canonum,<sup>69</sup> supra dictam in-  
 sano ausu impugnaverit nisi sunt, sicut fertur, districtus de  
 eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quibusquam contra  
 diffinita, ordinata seu facta per ipsam, verbum vel scripto  
 scienter approbet aliquid vel defendat. Si quis vero contra  
 praesumpserit, tanquam contumax et rebellis Romanae eccle-  
 siae ab omnibus habeatur. Nulli ergo etc. Data Avinion. IV.  
 Idus Novembris Pont. nostri Ao. IX. [1321.]

Tit. XIV. Cap. V. 51 dicitur: *th.* 52. III. *AM* 53. *abl.*:  
 sumum: *BM* 54. sedem apostolicam: *ABM* 55. soli: *AM* 56. X: *B*  
 57. X: *th.* 58. *th.*: Sane ad praedictorum et Minorum ordines quos:  
*ABM* 59. assertores huiusmodi leguntur: *th.* 60. licet successoribus: *th.*

61. III. praed.: *th.* 62. approbare: *AM* 63. et est: *ABM* 64. instrum-  
 xerunt: *BM* 65. *abl.*: docuerunt: *th.* 66. omn. evitetur: *th.* 67. quia:  
 X: quia per: *A*

# EXTRAVAGANTES DECRETALES,

QUAE

A DIVERSIS ROMANIS PONTIFICIBUS

POST SEXTUM EMANAVERUNT.

## LIBER PRIMUS.

### TITULUS I. DE CONSUETUDINE.

CAP. IX.

Consuetudo impediens, ne legati sedis apostolicae recipiantur, non valet, et, illa non obstante, legati ipsi sunt ab omnibus recipiendi, et eos impedientes ipso facto excommunicationem incurrunt, et eorum terrae ecclesiastico subiciuntur interdieto.

Ioannes XXII.<sup>1</sup>

Super gentes et regna Romanus Pontifex a Domino constitutus, quum personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis sollicitudinis exercere: necesse habet interdum ex debito impositae servitutis, suos ad diversas mundi partes, prout necessitates emergerint, destinare legatos, qui vices ipsius supplendo errata<sup>1</sup> corrigant, aspera in plana convertant, et commissis sibi populis salutis incrementa ministrent. Veruntamen<sup>2</sup> aliqui, huiusmodi officium et potestatem ipsius Romani Pontificis, quam non ab homine, sed a Deo receipt, sub suo arbitrio redigere molientes, legatos ipsos, nisi ab eis petiti fuerint, vel de beneplacito eorum transmissi, sibi terras subiectas, dicentes, hoc eis de consuetudine competere, ingredi non permittunt. Nos, huiusmodi consuetudinem non tam irrationabilem, quam nonnunquam animarum salutem contrariam detrahentemque apostolicae potestati auctoritate apostolica penitus reprobantes, legatos ipsos ab omnibus, cuiuscumque praerogativae, conditionis aut status fuerint, debere admitti decernimus, nec eos praetextu cuiusvis consuetudinis impediri posse a quoquam, Christiano nomine gloriantem, quo minus regna, provincias et terras quaslibet, ad quae ipsos<sup>3</sup> destinari contigerit, ingrediantur libere, ac commissae sibi legationis officium exercent in eisdem. Qui vero de cetero super praedictis dictos legatos aut etiam nuncios, quos ad quasque partes pro causis quibuslibet sedes ipsa transmiserit, praesumpserint impedire, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Regna, terrae et loca quaelibet subiecta eisdem tandiu sint eo ipso ecclesiastico supposita interdieto, quamdiu in huiusmodi contumacia duxerint persistendum, non obstantibus quibuslibet indulgentiis aut privilegiis, imperatoribus ac regibus, seu quibuscumque aliis sub quibuscumque modis, tenoribus et formis<sup>4</sup>, a sede ipsa concessis, quae contra praemissa nulli volumus suffragari.

### TITULUS II.

#### DE POSTULATIONE PRAELATORUM.

CAP. IX.

Minores XXVII. annis saeculares, et mendicantes religiosi ad certas ecclesias prohibentur postulari, et pœnitentiam tam postulantem quam postulati.

Ioannes XXII.<sup>1</sup>

Dispendiis et periculis variis, quae ex subscriptis postulationibus possent accessis evenire, et vacationum diuturnitatibus, quae consueverunt nonnunquam ex postulationibus

irrationabilibus provenire, ac dispendiis, quae inde frequenter ecclesiae incurrunt, ad futuram rei memoriam obistere cupientes, illum, qui vigesimum septimum non attigerit annum, ad cathedralem, nec non professorem cuiusvis mendicantium ordinis ad inferiores cathedralibus ecclesias, ad monasteria extra suos ordines postulari edicto perpetuo prohibemus. Quodsi secus postulatum fuerit et attentatum: irritum ac nullius penitus sit momenti<sup>2</sup>. Et qui scienter processerint ad eandem, ea vice postulandi ac eligendi potestate privatos, ac beneficiis, quae in ipsa obtinebunt ecclesia, ad quam postulationem huiusmodi fecerint, per triennium noverint se suspensos. Postulatos vero, qui postulationis de se factae negotium fuerint per se vel per alium in Romana curia prosecti, illud ibi proponi in publico vel privato consistorio facientes, etiam se duntaxat dispositioni sedis apostolicae committendo, si se annum XXVII. non attigisse sciverint, ut praefertur, usque ad XXXV. annum, ceteros vero saeculares et religiosos extra suorum administrationes ordinum perpetuo ineligibiles ac impositulabiles esse decernimus, ac prorsus inhabiles ad quasque dignitates ecclesiasticas et beneficia quaelibet obtinenda.

### TITULUS III. DE ELECTIONE.

CAP. I.

Multis probat argumentis, promotus in curia non debere ad propria redire sine literis suae promotionis. Qui, si secus fecerint, pro praelatis non sunt habendi, poenitentiam incurrunt hae expressas. Et de ista extravaganti facit mentionem Panorm. in cap. Qualiter de elect., dicens, quod nullus, antequam habeat literas apostolicas super sua promotione, debet admitti, nec debet recipi ab ecclesia tanquam praelatus, alias recipientes et receptus incurrunt poenitentiam, de qua hae.

Bonifacius VIII.<sup>1</sup>

Iniunctae nobis debitu servitutis exposcit, ut, qui ad reformandos in clero mores et actus, prout nobis<sup>2</sup> ex alto permittitur, sollicitius intendimus, ibi praecipue reformationis accommodat<sup>3</sup> remedium apponamus, ubi maius respiciamus<sup>4</sup> periculum imminere. Sane, quam periculosum existat, quod aliquis in officio, dignitate vel gradu fore se asserat, et pro tali etiam habeatur, nisi prius ipse quod asserit legitimis ostenderit documentis, tam ex civilibus quam ex<sup>5</sup> canonicis institutis colligatur evidenter. Asserent namque cum mandatis principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit. Nec similiter creditur se asserenti legatum. Nunquam enim apostolicae sedis moris fuit absque signatis apicibus undecumque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum suum eisdem creditur vel intenditur, nisi de mandato apostolico fide doceat oculata. Similiter clerici, ad alienam dioecesim sine suorum ordinariorum literis venientes, nec in suis recipiantur<sup>6</sup> ordinibus, nec ad superiores ascendant<sup>7</sup>. Clerici quoque et<sup>8</sup> monachi, qui de suis civitatibus ad alienam urbem proficiscuntur, (nisi muniti veniant suorum literis praelatorum,) non sunt clerici vel

Lib. I. Tit. I. Cap. un. 1) M 2) quaevis err.; M 3) verum quia: *ib.* 4) vel quos: *ib.* 5) modis vel formis: *ib.*  
Tit. II. Cap. un. 1) M 2) valoris: *ib.*

Tit. III. Cap. I. 1) *AGHMP* 2) vobis: *C*; *deest*: *A* 3) reformationem accommodat: *C* 4) inspicimus: *Cont. coll.*; — *per*: *deest*: *AC* 5) ex: *deest*: *GHM* 6) recipiantur: *GHMP* 7) ascendunt: *AGHMP* 8) ac: *AGHM*

more hī reputantur. Si quis praeterea in clerum<sup>9</sup> electum se dicat, si sacerdotem sese<sup>10</sup> nomet, hoc scrutandum est, quia non sine periculo est in talibus communicatio indussa. Quod autem in illis, qui se episcopos vel superiores praefatos, aut etiam abbates, priores seu alios<sup>11</sup> monasteriorum rectores, quocumque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris et diligens facienda, luculentur appareat, sit scandala et pericula gravia, quae ipsorum parere posset communicatio indussa, diligentur attendantur. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, quum praemisissis aliis casibus, qui minoris existunt periculi, sit ex constitutionibus ceteris iam provisum, hunc ultimum, qui pericula graviora minuat, nequaquam sine provisionis opportuna remedio relinquamus. Praesentis itaque perpetuo vultura constitutione sancimus, ut episcopi et alii praelati superiores, nec non abbates, priores et ceteri monasteriorum regimina exercentes, quocumque nomine censeantur, qui apud dictam sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis ecclesias et monasteria absque dictae sedis literis huiusmodi, eorum promotionem, confirmationem, consecrationem seu benedictionem continentibus, accedere, vel bonorum ecclesiasticorum administrationem accipere non praestantur, nullique<sup>12</sup> eos absque dictarum literarum ostensione recipiant, aut eis pareant vel intendant. Quodsi forsitan contra praesentium fuerit, quod per episcopos, praefatos<sup>13</sup>, abbates, priores et alios, monasteriorum regimina exercentes praedictos, medio tempore actum fuerit, irritum habeatur, nec quicquam interim idem episcopi vel praelati, abbates, priores vel regimina exercentes de ecclesiarum vel<sup>14</sup> monasteriorum proventus percipiant eorumdem. Capitula vero, conventus<sup>15</sup> ecclesiarum et<sup>16</sup> monasteriorum ipsorum<sup>17</sup>, et alii quicumque, ipsos absque huiusmodi dictae sedis literis re ipsentes, vel obediētes ei-dem, tandiu sint a beneficio suorum perceptione suspensi, donec super hoc eisdem sedis gratiam meruerint obtinere. Similiter<sup>18</sup> quoque episcopi, praelati, abbates, priores, et alii monasteriorum regimina exercentes praedicti, solito fidelitatis et obedientiae iuramento non praestito. Illi<sup>19</sup> etiam pontificis est, quos apud praedictam sedem pallium contingit recipere, absque literis traditionis ipsius pallii nequaquam ab eadem discedant. Discedentes vero, quosque huiusmodi iuramentum praestiterint, et literas obtulerint, nihil de ipsorum ecclesiarum et monasteriorum proventus percipiant, et quicquid interim<sup>20</sup> per eos, ut de aliis praedicitur<sup>21</sup>, actum fuerit, viribus non subsistat.

CAP. III.

Si religiosus electus non potest ipse vel alius electores benedictionem consentientem intra tempus moderationum pro praesentia vel absentia superioris: est coepto privatus iure sibi ex electione quaesito, et possunt electores alium eligere. H. d. addit ad e. Quam sit, de elect. in VI.

Benedictus XI. 2

Si religiosus, qui absque sui superioris licentia electioni de se factae consentire non potest, illam post electionem sibi praesentant, vel eius electores intra<sup>22</sup> tempus, pro eiu-dem superioris praesentia vel absentia moderationum, nequaquam obtineat: dat generale concilium Lugdunense electoribus extime ad electionem alium procedendi liberam facultatem. Verum quia frequenter dubitatum est, an etiam sit eo ipso iure, si quod et competeat ex huiusmodi electione, privatus: statuiimus, illo cum hoc ipso fore privatum.

CAP. III.

Quatuor patriarchales ecclesiae vacantes, substituit, illis non posse provideri Romano Pontifici suo consilio, quousque vacatura fuerit irritum decernitur.

Idem. 2

Sancta Romana ecclesia, quae disponente Domino super omnes alias ordinariae potestatis obtinet principatum a Deo<sup>23</sup>, utpote mater universorum Christi fidelium et

magistra, quatuor patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam et ecclesiam Constantinopolitanam primam, Alexandrinam secundam, Antiochenam tertiam, et Hierosolymitanam quartam locum voluit obtinere, ipsasque multis prerogativis et honoribus ac privilegiis decoravit. De quarum provisionibus, quum eas vacare contingit, tanto est accuratius cogitandum et attentius providendum, quanto maioris<sup>24</sup> eminent altitudine dignitatis, et periculose<sup>25</sup> eraretur in provisionibus earundem. Super hoc igitur cum fratribus nostris habita deliberatione matura, inter alia nostrae considerationi occurrit, quod omnes (proli dolor!) praedictarum sedium patriarchalium civitates aut sunt destructae, aut occupatae ab infidelibus, vel a<sup>26</sup> schismaticis detinentur, ipsarum capitulis seu conventibus et canonicis dispersis undique extra civitates ipsas per alias regiones seu loca a civitatibus ipsis remotas. Ex quo contingit, (sicut experientia nuper nos docuit, quod vacante Constantinopolitana ecclesia per mortem bonae memoriae Petri patriarchae, solum<sup>27</sup> per unum duntaxat eius canonicum fuit de novo pastore electio celebrata, aliis canonicis suis absentibus in remotis: dictus tamen electus iuri, si quod<sup>28</sup> sibi ex<sup>29</sup> electione huiusmodi competeat, in nostris manibus sponte ac libere resignavit. Ideoque de eorumdem fratrum consilio et apostolicae potestatis plenitudine statuiimus, ut, quamdiu civitates ipsae schismaticorum aut infidelium subsunt aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, canonicis dictarum patriarchalium sedium, quum eas vel ipsarum aliquam seu aliquas vacare contigerit, ad electionem, postulationem seu quamvis provisionem de praeficiendo sibi patriarcha vel pastore nullo modo procedant, quousque<sup>30</sup> ad apostolicae sedis notitiam deducatur. Nos enim a data praesentium deremimus irritum et inane, si secus per praedicta<sup>31</sup> capitula, conventus<sup>32</sup> vel canonicos, aut quemvis alium vel alios scienter vel ignoranter fuerit attentatum, non obstantibus quibuscumque ipsorum ecclesiarum vel abruis<sup>33</sup> earum consuetudinibus vel statutis, iuramento, confirmatione<sup>34</sup> dictae sedis vel quocumque alia firmitate vallatis, seu constitutionibus, privilegiis vel indulgentiis sedis eiusdem, per quae effectus praesentium impediri posset quomodolibet vel differri, et de quibus quorumque<sup>35</sup> totis tenoribus de<sup>36</sup> verbo ad verbum in nostris literis habenda esset mentio specialis. Nulli ergo, etc. Data Laterani X. Kal. Ianuar. Pont. nostri Ao. VII.

CAP. IV.

Quum beneficia apud sedem apostolicam vacantia sint soli Papae reservata: ostendit, quae et quorum apud sedem vacante dicuntur eandem. Et primo loquitur de reservationibus, secundo de pen-sionibus.

Ioannes XXII. 1

Ex debito pastoralis officii, nobis quantum immeritis suprema dispositione commissi, periculis animarum et ecclesiarum ac monasteriorum dispendiis, quae ob ipsorum vacationes diutinas ipsis solent frequentius provenire, congruis remediis, quantum nobis ex alto conceditur, 3 salubriter occurrere intendentes, ut celeriter et utilius providatur ecclesiis ac monasteriis ante dictis, et ut Romanae ecclesiae, quae super ipsas ecclesias ac monasteria ex divina provisione obtinere dignoscitur principatum, honor debitus impendatur, praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, praesertim Iohannis recordationis Bonifacii VIII. 2, qui dignitates, personatus, ecclesias et alia ecclesiastica beneficia, et Clementis V. 3, qui tam huiusmodi dignitates, personatus, ecclesias, beneficia<sup>4</sup>, quam cathedrales ecclesias quaslibet, monasteria, prioratus, administrationes et officia quaecumque<sup>5</sup> quae apud sedem apostolicam vacant, provisioni apostolicae sub certis tenoribus reservaverunt, vestigiis inhaerentes, nos ex causis rationabilibus, quae ad id nostrum animam induxerunt, de fratrum nostrorum consilio nonnulla detrahendo, aliqui declarando, et quaedam addendo de novo, episcopos et earum superiores sedes, monasteria et regulares<sup>6</sup> ecclesias, ad quae hi, qui eis pro tempore prae-

1 Tit. III. Cap. I. c. clericorum: *HMN* 19-23; *AGHM* 41. alio-  
10-13; 14; 12. nulli: *C.* nulli quoque: *LV* 14-16; *prael.*: *Uob.*, *col.*, *ep.*,  
10. *prael.* 14 et; *Uob.*, *col.* 15 et; *conv.*: *Uob.* 16 et; *dest.*:  
*Uob.* 17 et; *dest.*: *Uob.* 18. Sim. 3 episcopi... praeficit ad eadem  
11-13. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
12. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
13. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
15. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
16. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
17. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
18. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
19. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
20. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
21. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
22. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
23. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
24. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
25. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
26. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
27. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
28. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
29. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
30. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
31. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
32. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
33. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
34. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
35. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.  
36. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14. *prael.* 14.

1 maioris: *Uob.*, *col.*, *conv.* 5) periculositas: *ib.* 6) et *dest.*: *ib.* 7) sui:  
10) quidem: *CV* 9) in: 36) 10) absque ap. sedis petita licentia  
et obtenta per ipsius literas apostolicas: quin potius vacatio eorumdem eccle-  
siarum, quum prius commode fore poterit, ad ipsius sedis notitiam deduce-  
tura: *sup.* 11) dicta: 36) 12) conv.: *dest.*: *ib.* 13) ab episcopis: *C.*  
alios: *A.* 11) vel cont.: 36) 14) quoruncumque: *CGV* 16) aut de:  
*Uob.*, *col.*  
1) *prael.* 14. 1) *prael.* 14. 2) *prael.* 14. 3) *prael.* 14. 4) *prael.* 14. 5) *prael.* 14. 6) *prael.* 14. 7) *prael.* 14. 8) *prael.* 14. 9) *prael.* 14. 10) *prael.* 14. 11) *prael.* 14. 12) *prael.* 14. 13) *prael.* 14. 14) *prael.* 14. 15) *prael.* 14. 16) *prael.* 14.



ficiendi sunt, etiam vel electionem canonicam assumuntur, prius, officia vel administrationes eorumdem, dignitates, personatus, praebendas aliaque ecclesiastica beneficia cum cura vel sine cura, quocumque nomine censeantur, quae apud praedictam sedem vacant ad praesens, et exiunt in antea, (donec Christi dignatio nos dignabitur universalis ecclesiae sponsae suae regimini praesidere.) vacare contigerit apud eam, provisioni nostrae de fratribus nostrorum<sup>7</sup> consilio auctoritate apostolica reservamus. Huiusmodi autem sedes, monasteria, ecclesias et alia praefata beneficia ecclesiastica, per mortem, vel depositionem<sup>8</sup> ac privationem eorum<sup>9</sup>, qui ea obtinerent, per electionum cassationem, postulationum repulsionem, renunciationem, quorumlibet provisionem, translationem, sive per successionem<sup>10</sup> muneris consecrationis aut benedictionis *du dum* a dicto Clemente<sup>11</sup> praedecessore nostro promotus<sup>12</sup> impensi, nisi de ipsis<sup>13</sup> disposerit praedecessor, et a nobis sive auctoritate nostra promovendis impendendis apud sedem ipsam, vel etiam ubicunque aut quovis alio modo, canonice vacare apud sedem intelligimus praelibatam. Episcopales insuper vel aliam dignitates, ecclesias, monasteria, et alia praedicta fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium apud dictam sedem per eorum obitum vacare censemus, sive inibi sive alibi ubicunque ipsos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus et beneficiis quibuslibet, (ut de aliis praemittitur<sup>14</sup>) officialium nostrorum, videlicet vicecancellarii, eiusdem ecclesiae camerarii, notarii, auditoris contradictarium, correctorum, scriptorum literarum, ac poenitentiariorum nostrorum, nec non abbreviatorum curiae Romanae locum sibi volumus vindicare. Rursus huius nostrae reservationis edictum ad dignitates et alia iam dicta capellanorum nostrorum commensalium, et quorumlibet aliorum, ratione officii vel ex causa legitima in dicta curia morantium, quando a nobis per nostris et eiusdem sedis negotiis prosequendis de ipsa curia quocumque modo praemissi, vel aliqui eorum transmissi, aut legati vel nuntii fuerint, et eos ubilibet ante ipsorum ad praefatam curiam reditum durante legatione seu prosecutione ipsorum negotiorum rebus eximi contigerit ab humanis, duximus extendendum. Et id ipsorum etiam esse volumus in huiusmodi capellanis commensalibus, etiam si, ut praemittitur, nunc transmissi fuerint ubicunque, et ipsos rebus eximi contigerit ab humanis. Ceterum edictum ipsam trahimus ad sedes, monasteria, et alia supra dicta, quae, vivente adhuc dicto Clemente praedecessore nostro, usque ad eius obitum, nisi de ipsis per eum fuerint ordinatum, et deinde usque ad datam praesentium apud sedem vacaverint eandem, illaque vacare decernimus apud ipsam, dummodo in eis ius in re, licet ad rem non sit aliquibus acquisitum, decernimus<sup>15</sup> extunc irritum et inane, si secus in praedictis et singulis eorum scienter vel ignoranter per quaecumque seu quoscunque apostolica vel alia quavis auctoritate attentatum fuerit, vel contigerit in posterum attentari, non obstantibus pia memoriae<sup>16</sup> Gregorii X., ac Bonifacii VIII., et aliorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum constitutionibus super hoc editis, quatenus edicto essent et<sup>17</sup> sunt contrariae<sup>18</sup> memorato, ceteris in ipsis constitutionibus contentis in suo robore duraturis<sup>19</sup>. Pensiones insuper annuas, ab episcopis et eorum superioribus aliisque praefatis inferioribus, nec non quibuscumque capellanis, conventibus, collegiis vel singularibus personis factas et faciendas personaliter aliquibus<sup>20</sup> ex eisdem cardinalibus, seu quibusvis aliis ex praenominatis personis, et pensiones praeterea<sup>21</sup> seu assignationes quantitatam quorumlibet, super certis provinciis, dioecesibus, ecclesiis, monasteriis vel aliis ecclesiasticis locis aut ordinibus, etiam a quibusvis praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus factas, praemissis personis sive alicui erandem, vel monasteria, prioratus, administrationes qualeslibet, beneficia regularia, vel alia quaelibet, quocumque nomine censeantur, non consueta ab olim clericis saecularibus assignari, huiusmodi personis vel alicui eorumdem collata sive concessa in commendam, vel alio quovis titulo ab eisdem praedecessoribus seu aliis episcopis<sup>22</sup> vel superioribus praefatis, capi-

tulis aut conventibus vel collegiis sub edicto praedicto nolumus aliquatenus comprehendi, quo minus eis cedentibus vel decedentibus, sive illa quovis alio modo dimittentibus vel decedentibus, monasteria ipsa, prioratus, administrationes, beneficia ac loca huiusmodi ad ecclesias et monasteria, sive alia loca religiosa vel alia ecclesiastica, eorumque praefatos sive personas, ad quas antea eorum dispositio pertinebat, seu quibus immediate subesse noscuntur, libere revertantur, nisi eis quid<sup>23</sup> canonicum obstiterit, vel de ipsis aliter duxerimus disponendum.

## TITULUS IV.

### DE AUCTORITATE ET USU PALLII.

#### CAP. UN.<sup>1</sup>

Pallii traditio per obiectum criminis vel defectus retardari non debet, nisi obiectis praemisso iuramento de obiectis promptam fidem faciat. Et, quid sit promptam fidem facere, declarat.

#### Ioannes XXII.

Maliis hominum, quae saepe circa impediendam pallii donationem committuntur, volentes salubriter obviare, hac in perpetuum vultura constitutione sancimus, ut deinceps per obiectum cuiusvis criminis seu defectus traditio pallii, facienda his, qui ad metropolitanarum ecclesiarum seu aliarum regimem assumuntur, non impediatur in aliquo nec retardetur; nisi obiectentes firment corporali praestito iuramento, se id malitiose non agere, sed obiecta vera esse se credere, ac de obiectis offerant facere promptam fidem, et nihilominus ad poenam talionis seu extraordinaliam se obligent arbitrio praesidentis. Promptam vero fidem intelligimus in hoc casu, si intra<sup>2</sup> bimestris temporis spatium, numerandum a die collationis in antea, probaverint legitime quod opponunt. Quod si non fecerint, eorum obiectibus nequaquam obstantibus ad ipsius traditionem pallii procedatur. Per traditionem autem huiusmodi viae accusationis, denunciationis vel inquisitionis nullum volumus praecidium generari.

## TITULUS V.

### DE OFFICIO CUSTODIS.

#### CAP. UN.

In religiosorum mendicantium conventibus plures campanae esse non possunt sine speciali Papae licentia: piliros autem campanulas in rectoriis, capitulis et aliis locis possunt ipsi religiosi mendicantes habere. H. d. et est extravagans notabilis, et quia pulsare campanas est custodis officium, ut patet eod. tit. c. i. in aut, illic hinc non abs re collocata est.

#### Ioannes XXII.

Quia cunctos orthodoxae fidei professores, et viros praesertim ecclesiasticos sine hortamur adinvicem et quoad alios etiam conversari, quod ex ipsorum gestis nullius offendatur iustitia, nec cuiquam scandalum materia praeparetur: advertentes, quod eo, quod nonnulli mendicantium ordinum professores in nonnullis suis conventibus plures campanas obtinent, et in posterum satagunt obtinere, cathedrales ac ecclesiae aliae suae queruntur propterea iustitiae detrahi, et exinde civitatibus locorum interdum afferri divinis officiis impedimentum, videturque inter ipsos litigiis et scandalis via aperiri: nos, praemissis obviare cupientes periculis, pacemque desiderantes inter ipsos, sine qua bene pacis auctor non colitur, observari, de fratrum nostrorum consilio hoc edicto perpetuo ordinamus, quod religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo loco plures campanas habeant sine sedis apostolicae licentia speciali, sed una tantummodo per locum quolibet sint contenti. Quod si forsam communitas seu universitas aliqua ecclesiastica vel mundana, seu idem religiosi pro illis in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint vel nunc habent: non illam, sed aliam solam, eorum specialiter usibus deputatam, pulsare valeant horis diurnis et nocturnis, missis et aliis consuetis,

Tit. III. Cap. IV. 7) eorumdem: *ib.* 8) per dehus: *ib.* 9) illorum: *ib.* 10) quorundam, transl. sive per susceptionem: *ib.* 11) *ibid.*: papa: *ib.* 12) proia: *deest: ib.* 13) ipsi, alias illi: *ib.* 14) ac de al., ut praemissis: *ib.* 15) discernentes: *ib.* 16) mem. Clement. IV: *ib.* 17) ess. qd: *deest: ib.* 18) obviae: *ib.* 19) hoc loco in *1. nostrorum*. Quod ad praefatas, prioratus, administationes aliarum et alia quavis officia, quocumque nomine censeantur, clericorum, et aliorum fratrum ordinum ac monasteriorum, domorum et locorum religiosorum in quibus personae ad

praedicta assumuntur, ponuntur et promovuntur, iuxta tenorem qui in dicto Clister. ordine observatur, et ad mendicantium ordines eorumque loca nostrae non est intentionis extendi. In ea quoque reservatione praefatae et administrationes et officia praedictorum et minorum aliorumque ordinum mendicantium praefatorum minime includantur. 1) 20) et aliq. lib.: A 21) person. pensiones praedictas: A 22) praed. filis seu: *ib.* 23) aliq. *ib.*

TIT. IV. Cap. un. 1) A 2) infra: I



quarum huiusmodi ecclesias, personatus vel dignitates ob-  
tinent, si quas habent, nec non et titulos ecclesiarum, dignita-  
tatum vel personatum eorumdem, intra<sup>12</sup> tempus, pro facti  
qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, ordi-  
nariis ipsis, vel iis, quem vel quos ad hoc duxerit depu-  
tandos, exhibere procurent, de processibus habendis super  
his exhibitis, propositis et productis, redditturi absque morae  
despicio per scripta publica conficienda super his sedem  
apostolicam certiorum<sup>13</sup>.

TITULUS VIII.  
DE MAIORITATE ET OBIEDIENTIA.

CAP. I.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici, qui  
utrumque gladium habet, et omnes iudicat, a nemine autem iudicatur.  
Haec tamen extravagans regem Franciae et reuelatos non amplius subdicit  
ecclesiae Romanae, quam prius erant, ut patet sine de privi. c. Meruit.

Bonifacius VIII.

Unam sanctam ecclesiam catholicam et ipsam apostoli-  
cam urgente fide credere cogimur et tenere, nosque hanc  
firmiter credimus et simpliciter contemur, extra quam nec  
salus est, nec remissio peccatorum, sponso in Canticis<sup>14</sup> pro-  
clamante: „Una est columba mea, perfecta mea. Una est  
matri<sup>15</sup> suae, electa generici suae; quae unum corpus  
mysticum repraesentat, cuius<sup>16</sup> caput Christus Christi vero  
Deus. In qua unus Dominus, una fides, unum baptisma.  
Una nempe fuit diluuij tempore arca Noe, unam ecclesiam  
praefigurans, quae in uno cubito consummata unum, Noe  
videlicet, gubernatorem habuit et rectorem, extra quam  
omnia subsistentia super terram legitimis fuisse delecta.  
Hanc autem veneramus et unicam, dicente Domino in Pro-  
pheta: „Eruet a frumca, Deus, animam meam;“ et de manu  
cantis unicam meam.“ Pro anima enim, id est pro se ipso,  
capite simul<sup>17</sup> oravit et corpore, quod corpus unicum scilicet  
ecclesiam nominavit, propter sponso, fidei, sacramentorum  
et caritatis ecclesiae unitatem. Haec est tonica illa<sup>18</sup> Domini  
inconsultis, quae scissa non fuit, sed sorte perennat. Igitur  
ecclesiae quasi et unicae unum corpus, unum caput, non duo  
capita, quos monstrum, Christus videlicet<sup>19</sup> et Christi<sup>20</sup>  
vicarius Petrus, Petrique successor, dicente Domino ipsi  
Petro: „Pascere<sup>21</sup> oves meas.“ Meas<sup>22</sup>, inquit, et<sup>23</sup> genera-  
liter, non singulariter has vel illas: per quod commissis  
sibi intelligitur universas. Sive ergo<sup>24</sup> Gracci sive alii se  
dicant Petro eiusque successoribus non esse commissos:  
fateantur necesse<sup>25</sup> se de ovibus Christi non esse, dicente  
Domino in loame, unum<sup>26</sup> ovile et unicum esse pastorem.  
In hac<sup>27</sup> eiusque potestate duos esse gladios, spiritualem  
videlicet et temporalem, evangelicis dictis instruamur. Nam  
dicentibus Apostolis: „Ecce gladii duo hic,“ in ecclesia scilicet,  
quoniam apostoli loquentur, non respondit Dominus,  
nimis esse, sed satis. Certe qui in potestate Petri tempora-  
lem gladium esse negat, male verbum attendit Domini pro-  
ferentis<sup>28</sup>. „Convertite gladium tuum in vaginam.“ Uterque  
ergo est<sup>29</sup> in potestate ecclesiae, spiritualis scilicet gladius  
et materialis. Sed is quidem pro ecclesia, ille vero ab eccle-  
sia excendens. Ille sacerdotis, is manu regum et militum,  
sed ad nutum et patientiam sacerdotis. Oportet autem gladium  
esse sub gladio, et temporalem auctoritatem spirituali  
subiici potestati. Nam quomodo dicit Apostolus: „Non est  
potestas nisi a Deo; quae autem<sup>30</sup> sunt, a Deo ordinata  
sunt,“ non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub  
gladio, et tanquam inferior reduceretur per alium in supremam.  
Nam secundum B. Dionysium lex divinitatis est infima per  
media in supremam reducti. Non ergo secundum ordinem  
universi omnia aequae ac immediate, sed infima per media  
et inferiora per superiora ad ordinem reducturum. Spiritua-  
litem autem et dignitate et nobilitate terrenam quamlibet  
praecellere potestatem, oportet tanto clarior nos fateri,  
quanto spiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex

decimarum datione, et benedictione, et sanctificatione, ex  
ipsis potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione  
claris oculis intuemur. Nam, veritate testante, spiritualis  
potestas terrenam potestatem insituerit habet, et iudicare,  
si bona non fuerit. Sic de ecclesia et ecclesiastica potestate  
verificatur vaticinium Hieremiae<sup>29</sup>. „Ecce constitui te hodie  
super gentes et regna“ et cetera, quae sequuntur. Ergo, si  
deviat terrena potestas, iudicabitur a potestate spirituali;  
sed, si deviat spiritualis minor, a suo superiori; si vero  
suprema, a solo Deo, non ab homine poterit iudicari, testante  
Apostolo<sup>31</sup>: „Spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem a  
nemine iudicatur.“ Est autem haec auctoritas, et si data sit  
homini, et exerceat per hominem, non humana, sed potius  
divina<sup>32</sup>, ore divino Petro data, sibi quae<sup>33</sup> successo-  
ribus in ipso, quem confessus fuit petra, firmata, dicente  
Domino ipsi Petro<sup>34</sup>: „Quodcumque ligaveris etc.“ Quicum-  
que igitur huic potestati a Deo sic ordinatae resistit, Dei  
ordinationi resistit, nisi duo, sicut Manichaeus, fingat esse  
principia, quod falsum et haereticum iudicamus<sup>35</sup>, quia,  
testante Moys<sup>36</sup>, non in principiis, sed in principio coelum  
Deus creavit et terram. Porro subesse Romano Pontifici  
omni humanae creaturae declaramus, dicimus, diffinimus<sup>37</sup>  
et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Dat.  
Laterani<sup>38</sup> Pont. nostri Ao. VIII. [1302.]

CAP. II.

Praelati non discurrant, praesertim habitu transformato. Qui si ad curiam  
venerint, inde recedere non debent sine Papae licentia; alias ipsi et  
receptantes illos excommunicati sunt.

Ioannes XXII.

Ut praelatorum inepta discursiva gravitas et simplicitas  
simulationibus obvia, et ipsorum ad Christi vicarium inde-  
votio, religiositati quippe contraria, non immerito arguenda,  
quam reverentiam illorum sanctitas, lucem pirum, firmosque  
maturitas poscat gressus, ut sint via mundi, fama clari, pro-  
ficuque reddantur exemplo. Verum quia ipsorum quorun-  
dam, (ut fide dignorum habet assertio,) eo vana prorupit  
interdum, ne dixerimus, perniciosae temeritas, quod, vestibus  
spiritualis sanctitatis abiectis, dissimulato habitu ad remotas  
a suis sedibus partes se transferunt; quin immo ad sedem  
apostolicam clanculo, nobis non visis, nec insinuat, quod  
venerint, venisse, latissime discessisseque dicantur: nos, ne  
tacentibus nobis non praecisus huiusmodi morbus invaleat,  
dum providum creditur quod incautum, licitum quod impune,  
omnibus episcopis superioribusque praelatis sub obste-  
tatione divini iudicii inlibemus, ne absque rationabili causa,  
timoris forte vel alia, extra suarum civitatis et dioecesis ac  
provinciarum mutatis habitibus limites indiscretè discurrant.  
Inlibemus etiam, ne qui episcopus et superiorum ipsorum  
curiam, de ipsa Romani Pontificis non presentati conspecti-  
bus, vel saltem ab eo recedendi licentia non obtenta recedat.  
Si qui vero episcoporum et superiorum huiusmodi no-  
strae inhibitionis contradictores existiterit, et absque ipsis  
Romani Pontificis recedendi licentia concessa eoque non  
visio recesserit ab eadem, nec non si qui contra receptaverint  
ante dictos, nisi id confestim eidem Romano Pontifici,  
vel alicui, per quem hoc ipsum ad eius crediderint deduci  
notitiam, manifestare curaverint, etiamsi episcopali, archi-  
episcopali, patriarchali vel quavis alia dignitate praefulgeant,  
eos excommunicationis sententia innodamus.

CAP. III.

Praelati ad curiam non debent more nocturne latenter venire, nec inde sine  
papali licentia recedere; alias iudicels indicantur, et sententia excommuni-  
cationis ligantur.

Ioannes XXII.

Etsi deceat quoslibet subditorum curam exercere solli-  
cite, et per omnia velut lucis filios ambulare: hoc tamen  
praecipue ab ipsis exigitur, qui, constituti per altitudinem  
dignitatis ut in specula, circa commissas sibi plebes pasto-

TIT. VII. Cap. I. 12 infra: ib. 13 in F subsequitur Decretalis quae  
cum ceteris. Execrabilis plerumque curia dicitur: Quam Ieremiae  
TIT. VIII. Cap. I. 1. 1. Reg. Vap. Lib. 3. ep. 52. ap. Remold. ad a.  
1302. no. 13. A67IMP: — Pollast no. 25189. 2. cf. Cael. VI. 8. 3) ma-  
trix: V. org.; ... generici: org. 1) cuius corporis: IMP org. 5) ef.  
Fathm. XXI. 21. 6) sim: desit: A67IM: solus: V 7) ill: desit: A67IM  
— cf. lat. XIX. 8) scilicet: V org. 9) Christus: A67IM 10) lat.  
XXI. 17. 11) Meas desit: A67IM 12) et: desit: A67IM org. 13) iudic:

org. 14) nec: est: A67IM org. 15) lat. X. 16. 16) haec igitur: A67IM  
17) Matth. XXVI. 32. 18) est: desit: A67IM org. 19) quae autem a Deo  
ordinata sunt non ordinata essent: A67IM org.; — cf. Rom. XIII. 1.  
20) hoc. 1. 19. 21) I. Cor. II. 15. 22) add.: potestas: V org. 23) sibi:  
A67IM 24) M. Ath. XVI. 19. 25) esse ind.: org. 26) tem. 1. 1. 27) die.  
et diffin. omnino esse: Cael. coll. org. 28) add.: MIV. Kal. Dec. : V org.;  
lat. etc.: desit: A67IM  
Cap. II. 1) M 2) nec: M

rem sine et aliquid partes implere tenentur, et eorum ipsos adhibere, ut in exemplo lucere. Ad nostrum sane pervertitur, quia quod nonnulli pontifici praedicti dignitate, et gratia non custodiam negligentes, et abhorrentes lucem factam non tenebantur, non ventur se ab ovium suarum cura mercenarii more tempore longo subducere, et pontifici dignitate reiecta non emebant vagari per devia sub habitibus transformati, ac contempto de exhibendo paribus et superioribus honore praecipuo, sic abieci et indecori interitum ad sedem apostolicam clanculo declinare praesumant, ubi more noctuae, cuius intuitum nox illuminat, lux exareat, de late tentatis, horis tenebantur, quos suis arbitratu confirmari desiderant, visitant, suos eius evomentes conceptus iniquos, et conspitiones forsan illicitas adversus nos et alios pertrahentes, et demum ab inde, non absque notabili sedis praedictae contemptu, reverentia tam consueta quam debita non exhibita Romano Pontifici, et nec ab ipso petita licentia nec obtenta redeunt. Nos igitur, et ipsius sedis honori in hac parte prospicere, ac talium insolentium finem imponere cupientes, de fratribus nostrorum consilio generali prohibemus edicto, ne de cetero praesul aliquis sine sui superioris licentia, nisi pro negotiis ecclesiae sibi commissae, extra suam diocesim audeat pernoctare, firmiter stantes, ut, quicumque pontifex ad Romanam curiam Veniens papale palatium primitus visitat, ad Papam, si hoc patitur temporis opportunitas, intraturus, ac reverentiam consuetam et debitam exhibiturus eidem, nullatenus recessurus a curia, nisi ab ipso super hoc petita licentia et obtenta. Quodsi secus a quoquam super his fuerit attentatum: nos quoscumque praefatos, quamvis etiam patriarchali dignitate fulgentes, sic ad sedem accedentes, et ab illa ut praedictum recedentes, nec non quoslibet alios, qui tales apud sedem ipsam receptare praesumpserint, nisi ante receptionem huiusmodi eidem Romano Pontifici significaverint adventum illorum, de cetero nos ipso notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis sententiae subiacere. Nulli ergo etc.

## TITULUS IX.

### DE TREUGA ET PACE.

#### CAP. I.

SIXTI. Papa, volens discordiam, ex pragmatice sanctione subortam, solvere clementer fecit Franciae ad omnimoda beneficia sex annos committeri. Facillime concedendi sex gratias sibi retinet. Beneficia cardinalium et eorum, qui cardinalibus sunt tanquam, in regno francie assignantur, eius dispositioni iuxta ad certum tempus reservat. De beneficiis promovendum quid non debent, ostendit. Causae beneficiarum in prima instantia vult in partibus terminari, in quibus ante definitivam sententiam, nisi in tuo caso, vult appellari. Quod de causis, in cura pendentibus, huiusmodi et narrat. Si ante eam in causa in diversis curiis, diversis respectibus tractatur, quomodo pacto terminanda sit, hinc ostendit. Taxae beneficiorum, editas a Joanne XXII. servandas existit. Tandem tempus ponit, infra quod vult ista acceptari et servari.

#### SIXTUS IV.

Ad universalis ecclesiae regimen divina disponente clementia vocatus, inter alia pro commissorum populorum votiva dilectione nil occurrat praestantius, quam exorta inter personas ecclesiasticas principis tenebrarum astutia discordiarum fomenta per nostrae sollicitudinis occursum proinus extinguere, ut, cuiusvis alterationis salubriter evulsis seminibus, pacis et tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos divina assi-tente gratia imponere et conservare valeamus. Cupientes itaque, ut, suscitata retroactis temporibus discordia, prohi dolor! in regno Franciae, Delphinatu, aliisque terris et dominis carissimis in Christo filii nostri Ludovici, Francorum regis illustris, inter nonnullas ex eisdem personas occasione cuiusdam constitutionis, quae in eodem regno dicitur inolevit, quae, quod pro-otiae praedictae pragmatice sanctionem vocant, ne, si, quod absit, maiora fomenta surmeret, damna pariter et graviora scandala periculique subsequerentur, hinc debito claudatur, et totaliter abolatur, auctoritate apostolica ex certa scientia de fratribus nostrorum consilio omnibus et singulis praefatis et aliis personis ecclesiasticis regni, Delphinatus, terrarum et dominiorum eorundem, ad quos dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, terrarum et dominiorum eorundem collatio, provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinet, de quibusvis dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus et praebendis,

nec non aliis beneficiis, ecclesiasticis, cum cura et sine cura, saecularibus et regularibus, ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, electionem seu quamvis aliam dispositionem pertinentibus, quae deinceps in Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris et Decembris mensibus futuris perpetuis temporibus vacare contigerit, (dummodo dispositioni apostolicae ex aliqua generali reservatione in corpore iuris clausa, aut per alteram ex constitutionibus felicium recordationum Benedicti XIII., quae incipit: „Ad regnum,“ aut Joannis XXII. Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, quae incipit: „Execrabilis,“ super constitutionibus et regulis cancellariae apostolicae per nos super hoc editas reservata generaliter non existant,) perinde ac si aliquae a sede apostolica vel eius legatis expectativae literae non emanasset, libere disponendi facultatem concedimus per praesentes. Et quia isti summi Pontifices praedecessores nostri consueverunt se in concessionibus gratiarum expectativarum personis bene meritis exhibere liberales: nostrae intentionis existit concedere in regno, Delphinatu, terris et dominis regni huiusmodi, ultra gratias expectativas, per nos in eisdem regno, Delphinatu, terris et dominis concessas, (quibus in aliquo praecedere non intendimus per praesentes, quasque in suo robore permanere volumus,) sex personis idoneis regnicolis sex alias gratias expectativas ad quamlibet collationem, provisionem, praesentationem, seu quamvis aliam dispositionem singulorum ex praefatis et aliis personis praedictis. Ex quibus quidem sex gratias duae gratiae expectativae conceduntur quibus clericis regnicolis idoneis, pro quibus rex ipse, et carissima in Christo filia nostra regina, ac dilectus filius nobilis vir Delphinus Viennensis, nec non magistri et praesidentes ac alii officarii in aliquo ex parlamentis regis eiusdem regni nobis super hoc unanimiter supplicabunt, qui duo nominati per regem et reginam, Delphinum, magistros, praesidentes et officarios praefatos, gaudeant praerogativis ad instar familiarium nostrorum continuorum commensalium. Ipsisque sex gratias consumptis alias sex gratias similes aliis sex gratias personis idoneis modo et forma praemissis concedere intendimus. Volumus autem ac eisdem auctoritate et tenore praesentium decernimus et declaramus, beneficia, quae venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium familiares continui commensales, eorum familiaritate durante, in regno, Delphinatu, terris et dominis praefatis obtinent, et in posterum obtinebunt, dispositioni apostolicae in posterum censi reservata, quamdiu duntaxat cardinales praefati vitam duxerint in humanis, ac post obitum eorundem cardinalium per sex annos continue sequentes. Quibus quidem sex annis elapsis, alii, ad quos eorundem beneficiorum collatio, provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio alias pertinet, de beneficiis familiarium huiusmodi in regno, Delphinatu, terris et dominis praefatis consistentibus, in praedictis mensibus disponere valeant, huiusmodi reservatione non obstante. Concedimus etiam, quod beneficiorum, quae promovendi per nos ad dignitates, seu beneficia consistorialia ipsarum provisionum, per nos de eorum personis faciendarum, obtinebunt, ac in quibus et ad quae ius eis quomodolibet competat ac complere poterit, per promotiones ad dignitates et alia beneficia consistorialia praedicta, ac munus conservationis eisdem promovendis impendendum, seu ipsam temporis de consecrandis episcopis a sacris canonibus definiti vacaturorum, si promotiones ipsae in aliquo ex supra dictis mensibus fiant, nisi beneficia ipsa essent alias dispositioni apostolicae (ut praefertur) reservata, ad praefatos et personas supra dictas, si vero in aliis mensibus promotiones eisdem fieri contingerit, ad nos et Romanos Pontifices successores nostros collatio, provisio, et omnimoda dispositio pertineat. Et, quoniam sedis apostolicae notariorum magnus reperitur numerus, eorundem notariorum, qui habitum per eisdem sedis notarios gestari solitum publicare et continue gestant, et in posterum gestabunt, beneficia in eisdem regno, Delphinatu, et terris consistentia, duntaxat censeantur reservata, quodque omnes et singulae causae beneficiales in partibus eorum iudicibus competentibus usque ad diffinitam inclusive, in prima duntaxat instantia, in qua nulli ante diffinitivam licet appellare nec appellatio, si fuerit emissa, debet admitti, nisi ab interlocutoria, vel a gravamine negotium principalem minime concernent, quod non possit per appellationem a diffinitiva sententia reparari, in aliis vero instantibus in Romana curia tractantur, cognoscantur et fine debito terminentur. Causae vero beneficiales, pendentes in dicta curia inter

nostros, aut dictorum cardinalium familiares continuos com-  
mensales, ipsis cardinalibus in eadem curia praesentibus,  
seu in aliqua legatione aut recreationis causae sedentibus,  
nec non praefatae sedis officiales, officia actu exercentes,  
aut alios a praemissis, qui per sex menses curiam praedictam  
secuti sunt, et sequuntur de praesenti, curiales et quoscum-  
que alios eorum adversarios, super quibusvis beneficiis,  
eisdem adversariis auctoritate ordinaria collatis, per illos,  
quibus commissae reperiuntur, seu alios per nos ad id de-  
putatos seu etiam deputandos iudices audiantur, cognoscantur,  
decidantur inique debito terminentur, ac executioni  
debitae demandentur. Ceterae vero similes causae benefi-  
ciales, inter quoscumque alios pendentes, et quae quibusvis  
iudicibus seu auditoribus commissae reperiuntur, aliquibus  
iudicibus competentibus in regno Franciae auctoritate apo-  
stolica committantur audiendae, et cognoscendae, deciden-  
dae et sine debito terminandae, cum necessaria earundem  
causarum avocatione<sup>1</sup>. Praeterea, quae aliquae ex supra  
dictis causis in eadem Romana curia super petitorio, et  
diversis curiis ipsius regni super possessorio tractantur;  
volumus, quod in eisdem causis, in diversis curiis super peti-  
torio et possessorio unico et eodem contextu pendentibus,  
(suspensio petitorio et censuris super hoc latis.) in posses-  
sorio in curiis eorundem iudicum, coram quibus causae posses-  
soriis pendant de praesenti, procedant, causaeque ipsae  
super huiusmodi possessorio intra biennium terminentur et  
finiantur. Alioquin biennio elapso licet partibus ipsis pro-  
cedere super petitorio, et ulterius dictis causis expeditis  
super possessorio, aut, huiusmodi biennio elapso, altera  
partium litigantium coram iudice competenti auctoritate  
apostolica deputato poterit ius suum prosequi ipseque apo-  
stolicus iudex intra aliud biennium causam in petitorio ter-  
minare teneatur. Quod si non fecerit, causa ipsa ab eo avo-  
cata, et lis penitus extincta censetur. Et si forsitan aliquis  
eorundem iudicum cuiusvis sibi commissae causae expedi-  
tionem malitiose prorogare aut differre praesumpserit; ex-  
communicationis et omnium beneficiorum suorum privationis  
poenas ipso facto incurrat, a qua quidem excommunicationis  
poena absolvi nequeat, nisi a nobis et successoribus nostris  
Romanis Pontificibus, praeterquam in mortis articulo. Quod-  
que de cetero in literis expediendis in regno Franciae,  
Delphinatu, et terris aliisque dominiis praedictis serventur  
taxae, super hoc editae per Joannem XXII. Papam prae-  
fatum, et excessus, si qui fuerint, corrigantur. Et quia  
propter assiduas guerras et novitates, quae continue vigent  
in dicto regno, praetenditur ecclesias, dum vacant, gravatas  
in taxa etiam reformata in concilio Constantiensi, quae re-  
ducta est ad medietatem antiquae taxae, quod gravatus in  
eadem taxa praelatus promovendus solvat communia, et  
minuta servitia, quae plures ex Gallis annatas vocant: tan-  
tum pro vera aestimatione fructuum ecclesiae et monasterii,  
ad quae sit promotus, eaque in dicta cancellaria et camera  
apostolica inviolabiliter observari mandamus. Et quia in  
supra dictis concessionibus regnum ac regem maxima sumus  
caritate complexi: credendum est non immerito, ut se de-  
votus et obediens erga sanctam Romanam ecclesiam ex-  
hibeant. Quare volumus et eisdem auctoritate et tenere  
statuimus, quod praefatus rex intra quatuor menses prae-  
missi acceptare et observare, ac in regno, Delphinatu et  
dominiis huiusmodi observari facere, nec non intra alios  
duos praefatos quatuor immediate sequentes menses super  
acceptatione et observatione, aliisque praemissis omnibus et  
singulis per suas patentes literas nos et sedem praefatam  
certificare teneatur: alioquin praesentes literae et inde se-  
cuta quaecumque sint cassa et irrita, nulliusque roboris vel  
momenti. Nos enim extunc irritum decernimus et inane, si  
secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel  
ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum  
liceat hanc paginam nostrorum concessionis, intentionis,  
voluntatis, constitutionis, declarationis, indulti, mandati et  
statuti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis  
autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omni-  
potentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius  
se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Petrum, anno  
incarnationis dominicae MCCCCLXXII. VII. Id. Augusti  
Pont. nostr. Ao. I.

## CAP. II.

Discordia inter religiosos mendicantes et ecclesiarum parochialium rectores  
in partibus Germaniae quatuor delegatis commissae, per eos sub certis  
terminis et modis in pacem et concordiam conversi fuit, quam Romanus  
Pontifex confirmat, praecipiens sub poena excommunicationis illam a  
praedictis observari.

## SIXTUS IV.

Vices illius, qui supra petram aedificavit ecclesiam  
suam, meritis licet insufficientibus gerentes in terris, et per  
cuius immaculata vestigia, quantum nobis ex alto conceditur,  
incedere satagentes, inter Christi fideles quoslibet, et prae-  
sertim sub uno atque eodem sacerdoti vexillo nobiscum Deo  
militantes, pacem et caritatem inducere, et inductam con-  
fovere, vigilantii sollicitudine meditatur assidue, et, quae iis  
contraria sunt, faulce vigilantiae pastoralis ad radicem posita  
submovere, prout rerum et temporum circumstantiae id non  
immerito exposcere dignoscuntur. Nuper siquidem pro  
parte tam venerabilium fratrum nostrorum Maguntinensis et  
Treverensis archiepiscoporum, ac Heribipolensis et Worma-  
tensis et Spirensis episcoporum, quem dilecti filii nobiliss  
viri Philippi, comitis Palatini Rhemi, et ducis Bavariae, qui  
unus ex electoribus Romani imperii existit, ad nostrum  
pervenit auditum, quod inter dilectos filios Praedicatorum,  
Minorum et Carmelitarum ordinum professores, et nonnullos  
parochialium rectores, et alios etiam ecclesiarum praelatos,  
instigante illo, qui tanquam leo rugiens circuit, quaerens  
quem devoret, in partibus Germaniae, et praesertim in op-  
pido Eslingensi Constantiensis dioecesis suscitata sunt non-  
nulla dissensionum et scandalorum fomenta, ex certis causis,  
tunc nobis expressis, quae, nisi per vigilantiam pastoralis  
officii celeriter succidantur, possent ad scandalum non modicum  
Christi fidelium illarum partium faciliter pervenire. Nos igitur,  
attendentes, quod sacrosancta Romana ecclesia, ab eius  
fundatione primaeva in ordine sacerdotali, quem  
Petrus Apostolus et eius successores observantur, instituta,  
et per viros providos et sacerdotes virtuosos adducta, et  
longissimis temporibus feliciter conservata existit, rursus-  
que animadvertentes, quod, hodiernis temporibus hominum  
crescente malitia, nisi ager dominicus cultoribus idoneis,  
buccinatoribus Spiritus sancti, et praeconibus verbi Dei,  
qui praeter ceteros in ordinibus fratrum Mendicantium  
gratia assistente divina in copioso numero reperiuntur,<sup>1</sup> as-  
sidue coleretur, veribus malorum et sentibus vitiorum  
omnium celeriter obrueretur, non potuimus non nisi ab in-  
timis cordis nostri dolere, quod inter tales viros, qui se  
mutua caritate diligere, et alter alterius iuxta Apostolum<sup>1</sup>  
onera portare debent, discordiae seminarium excitaretur.  
Unde quum vellemus super his ea, quae decet, maturitate  
consulere, venerabilibus fratribus nostris Gulielmo Hostiensi  
et Angelo Praenestiniensi episcopis, et dilectis filiis nostris  
Iuliano tituli S. Petri ad Vincula ac Petro tituli S. Sixti pre-  
sbyteris cardinalibus vivae vocis oraculo commisimus et  
mandavimus, ut a singulis partibus praedictis vel eorum  
procuratoribus legitimis auditis hinc inde propositis, inter  
eas concordiam tractarent. Qui quidem episcopi et cardina-  
les statutis loco et tempore convocatis, auditis et intel-  
lectis partibus praedictis, ut praefertur, et in praemissis  
graviter et consulte procedentes, partes ipsas de communi  
earundem consensu ad concordiam infra scriptam perduxerunt,  
videlicet, quod ipsi parochiani sacerdotes de cetero non  
dicant, a Mendicantibus haereses processisse, quum in  
veritate fides nostra sit illuminata, et ecclesia exaltata per  
cosdem, et praesertim per ordines Praedicatorum et Almo-  
rum, ut iura testantur. Quodque fratres Mendicantes non  
praedictum, populos parochianos non teneri audire missam  
in eorum parochiis diebus festivis et dominicis, quum iure  
sit cautum, illis diebus parochianos teneri audire missam  
in eorum parochiis ecclesia, nisi forsam ex honesta causa ab  
ipsa ecclesia se absentent. Quodque etiam nec fratres,  
nec curati inducant aliquo modo laicos ad eligendum sepul-  
turam apud eos, et bene caveant propter poenas, quae im-  
ponunt canones, quum sit libera. Quod etiam ipsi Men-  
dicantes desistant praedicare, quod parochiani non sint  
obligati, saltem in Paschate proprio confiteri sacerdoti,  
quia de iure tenetur parochianus saltem in Paschate pro-  
prio confiteri sacerdoti. Per hoc tamen ipsi fratres Men-  
dicantes non censentur exclusi, quo minus secundum iuris

<sup>1</sup>Tit. IX. Cap. I. 1) advocacione: *Ed. Bon. oper. in ord.*  
Cap. II. 1) *ord.* VI, 2.



sacerdotibus, vicariis ac clero, vel alicui seu aliquibus eorundem, nec etiam praedictis archiepiscopo, capitulo, praefatis, conventibus, rectoribus, curatis, sacerdotibus, vicariis ac clero, seu aliquibus eisdem fratribus gravamina ac iniurias irrogari, facturi ipsis hinc inde de quibuscunque iniuriis, molestationibus, gravaminibus et damnis, vicissim illatis hactenus, et etiam in posterum inferendis eisdem contra tenorem constitutionis eiusdem, in illis videlicet, quae iudicalem requirunt indaginem, summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu iudicii et figura, in aliis vero prout qualitas ipsorum exigit, iustitiae complementum, molestationes minores et maiores huiusmodi, nec non contraditores quoslibet et rebelles, quandoquocumque expeditur, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstantibus quibuscunque exemptionibus, specialibus vel generalibus, tam fratribus et ordinibus praedictis, vel alicui seu aliquibus fratribus et ordinibus eorundem, quam praefatis archiepiscopo, capitulis, praefatis, prioribus, conventibus, rectoribus, curatis, sacerdotibus, vicariis ac clero, seu ipsorum alicui vel aliquibus, communiter vel divisim sub quacunque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis, ac eiusdem Bonifacii, quo cavetur, ne aliquis extra suam civitatem vel dioecesim, nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra diacetam unam a fine suae dioecesis ad iudicium evocetur, seu, ne iudices et conservatores a sede deputati praedicta, extra civitatem et dioecesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, sive alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam diacetam a fine dioecesis eiusdem trahere praesument; dummodo ultra duas diacetas aliquis extra suam civitatem auctoritate praesentium non trahatur, seu, quod de manifestis iniuriis, molestiis et aliis, quae iudicalem indaginem exigunt, (poenis in eos, si secus egerint, et etiam id procurantes, adiectis,) conservatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscunque constitutionibus a Romano Pontifice tam de iudicibus delegatis et conservatoribus, quam personis ultra certum numerum per litteras apostolicas ad iudicem non vocandis, aut aliis edictis, quae nostrae possent iurisdictioni aut potestati eiusque exercitio libere quomodolibet obviare, seu, si tam eisdem fratribus vel eorum ordinibus, aut alicui, seu aliquibus fratribus et ordinibus praedictorum, quam archiepiscopo, capitulis, praefatis, prioribus, conventibus, rectoribus, curatis, sacerdotibus, vicariis ac clero praedictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusvis aliis communiter vel divisim a praefata sede sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti, seu extra vel ultra, circa vel alio quocunque modo ad iudicium evocari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi et de eorum personis, locis, hominibus, ordinibus, et nominibus propriis mentionem, et quibuslibet aliis indulgentiis, seu privilegiis dictae sedis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorem existant, per quae praesentibus non expressa, vel totaliter non inserta, nostrae iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, et de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum speciale oporteat in nostris litteris fieri mentionem. Ceterum iudicibus seu conservatoribus quibuscunque per litteras apostolicas, sub quacunque alia, quam praesenti, verborum forma vel expressione confectas, eisdem praedictorum Praedicatorum, Minorum, Eremitarum ac Carmelitarum ordinum fratrum, seu ipsis ordinibus communiter vel divisim super damnis et iniuriis, et aliis quibuscunque rebus seu negotiis aliis deputatis, et subdelegatis eorum praesentibus et futuris, auctoritate praesentium districtius inhibemus, ne aliquem seu aliquos auctoritate litterarum papalium, praetextu seu occasione quorumcumque damnorum vel iniuriarum seu gravaminum, contra tenorem praedictae constitutionis „Super cathedram“ ipsis fratribus seu eorum ordinibus ante dictis communiter vel divisim a quibuscunque personis illorum hactenus, et etiam inferendorum in posterum, eorum se alicubi deinceps ad iudicium vel alias quoquo modo vocare, seu in causam aliquatenus trahere praesument, inhibitionem huiusmodi non solum ad futura, sed etiam ad quovis modo adhuc pendente et incepta negotia volentes extendi, ac decernentes praefatas litteras et processus, eorum auctoritate quacunque habitos et habendos ad damna, gravamina et iniurias huiusmodi, contra tenorem dictae constitutionis illata et inferenda, (ut dictum est.) deinceps aliquatenus non extendi, ac etiam irritum et inane, si secus super praemissis per quoscumque scienter vel ignoranter contigerit attentari,

vobis nihilominus iniungentes, ut inhibitionem nostram huiusmodi ad dictorum iudicum seu conservatorum et subdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuratis. Insuper volumus et auctoritate apostolica decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoatus nullo fuerit impedimento praedictis canonico; quodque a data praesentium sit vobis et iunctivae vestrum in praemissis omnibus et eorum singulis coeptis et non coeptis, praesentibus et futuris et praeteritis, licitum procedere, ac si praedicta omnia et singula eorum vobis coepta fuissent, et iurisdictioni vestra et cuiuslibet vestrum in praedictis omnibus et singulis per citationem vel modum alium legitimum perpetua existisset, constitutione praedicta super conservatoribus et aliis quomodolibet in contrarium edita non obstante. Datum Avinion. X. Kal. Febr. Pont. nostri. Ao. XI. [1327.]

## TITULUS II. DE DILATIONIBUS.

### CAP. UN.

*Praemissa eleganti exordio, ostensioque periculis, quae proveniunt ex fabricarum florenorum fabricatione, citantur percontorie fabricantes, data sibi dilatione trium mensium, infra quos eorum Papa compareant; alias contra ipsos, eorum absentia non obstante, procedetur, prout iustitia suadebit.*

### Ioannes XXII.

In delictorum diversorum nexibus ac tenebris involtos plerumque trahit in maiorem scelus praecipitium moles praepoerans peccatorum. Nam estis diversos diversa delicta coinquinati: sunt tamen nonnulli, qui, propriae salutis immemoros, delictis communibus et vulgaribus non contenti, ad profana et vitia prorumpentes, sic damnata cupiditate lucrorum ac inexhausta eorum voragine devolvuntur, quod, dummodo suas ingluvies, ad quas inhiant, expleant, se licet illicitis, immo iacturis spiritualibus temere immergentes, honori Dei et animarum saluti, ac sacrorum canonum et imperialibus edictis, et iuribus communibus capturas nefarias et lucra illicita anteponunt. Sane iam dudum ad nostri apostolatus auditum multorum fide digna relatio saepius etiam repetita perduxit, et fama iam publica per facti evidentiam divulgata effecti notorium, nonnullos esse in Lombardiae superioris et Marchiae Iamensis partibus, qui, licentiae temerariae laxatis habentis, licere sibi praesumentes illicita, cudunt et fabricant, seu cudi et fabricari faciunt florenos auri secundum formam et signum et coinam ac circumferentias litterarum, qui in civitate Florentiae a tempore, cuius non existat memoria, cudi et fabricari sunt soliti, et cundunt et fabricantur etiam in praesenti. Et quamvis dicti floreni, ad veram florenorum de Florentia similitudinem fabricati, in vero et solito florenorum eiusdem civitatis pondere communiter et bonitate auri, et vero florenorum valore deficiant; ipsi tamen, simulata eorum effigie, personas ut plurimum simplices, et quandoque etiam in huiusmodi rebus expertas decipiunt, ipsasque damnis rerum, et periculis personarum exponunt, dum pro veris florenis ipsos recipiunt: cum etiam praeterea in talibus plurimi non habeant inter florenos et florenos tantae similitudinis peritiam discernendi. Nos itaque, tantis et praecipue animarum periculis affectu paterno occurrere cupientes, monemus omnes et singulos talium praesumptores, ipsis nihilominus districtius inhibentes, quatenus deinceps a cusione et fabricatione florenorum huiusmodi cessent, realiter et effectualiter respiciant, nihilominus praesentis edicti premeritorii auctoritate citantes eosdem, ac eorum singulos, sub poena privationis iuris, si quod eis super cudiendis florenis competit, (quam ipsos, cessante iusto impedimento, si in exsequendis mandatis nostris huiusmodi remissi seu negligentes fuerint, incurere volumus ipso facto,) ut intra trium mensium spatium, a data praesentium numerandum, per se vel per procuratorem idoneum apostolico conspectui se praesentent, proposituri, quo iure ipsis florenos competat ius cudiendi, ac exhibitori privilegium, si quod super hoc habeant, vel ius aliud, si quod sibi credant competere, ostensuri, et nihilominus super praedictis facturi et recepturi, quod iustitia suadebit; imitantem eisdem, quod, si non venerint, nos contra ipsos super praemissis, et ea tantibus procedemus, prout expedire viderimus, et suadebit iustitia, ipsorum absentia non obstante. Ut autem huiusmodi nostra nunciatio atque citatio ad communem omnium

nona, quod dicitur: chartam sive membranam, citationem autem in notione huiusmodi continens, in maioribus ecclesie Avinionensis affigi ostiis facientes, quae processum huiusmodi suo quasi seniori praerogative et patulo iudicio transgrediantur, et praedicti moniti et citati, et alii quicumque, quos sua crediderint interesse, vel quos processus ipse commisit, nullam insolentiam praetendere, quod ad eos processus huiusmodi non perveniret, vel quod ignoraverint eundem, quum non sit verisimile remanere quoad ipsos in cognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicetur. Datum Avinion. VI. Kal. Decembr. Pont. nostri Av. IX. [1324.]

## TITULUS III.

## DE DOLO ET CONTUMACIA.

## CAP. I. N. 1

Citationes, etiam extra dies solennes publice factae de mandato Papae in auctoritate litterarum apostolicarum vel papali palatio, ab iacae ianuis maioribus ecclesiae loci, in qua Papa cum curia sua degit, arctant citationem ac si ad eam personaliter devenissent. Restrungitur tamen haec extrava-gans ad illos, qui impellunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tuto a liri non potest, ut c. 1. de iudic. in Clem.

## Bonifacius VIII.

Rem non novam aggredimur, neque viam insolitam ambulamus, sed anterioris iuris calcatam vestigijs praesentis constitutionis indubitato roboramus suffragio, in oncusso<sup>2\*</sup> minime stabilimus. Est siquidem iam sancitum, quod propositum publicae citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit etiam se relando, ne ad eum possit pervenire citatio, appareatque contumax qui sic agit. Quodque in albo praetoris huiusmodi edicta proposita suae iurisdictioni subiectos arceant et adstringant magis, quam si voce praecoma, quae innotescit paucis, vel literis citarentur. Ius enim, quod talem modum citationibus propositis<sup>3\*</sup>, violenter praesumpsisse credendum est, ut, quae<sup>4</sup> in eodem albo tot ipsius albi publicum locum frequentantium o vis patenter legenda, ad citati notitiam devenirent. Unde ad praebendam omnibus eorum, quae sancitur, plenam lectionem et notionem<sup>5</sup>,

mandatur legem tabulis aut lapidibus sculptam<sup>6</sup> sanctissimae ecclesiae describi porticibus et affigi. Praemissis igitur in debitam considerationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appensis, nos, qui universis disponente Domino praecesse dignosimur, volentes per hanc novellam constitutionem<sup>7\*</sup>, et quid circa praedicta statuta<sup>8</sup> expressius in eum, declaramus de fratre nostro curiam consilio, et nihilominus hoc edicto perpetuo valituro firmamus<sup>9</sup> et statuimus, ut citationes auctoritate apostolica de quibuscumque personis undecumque et ubicumque sint, cuiuscumque status, dignitatis vel praerogative, ecclesiasticae vel mundanae, etiam imperiali vel<sup>10\*</sup> regali fulgore dignitate, praesertim si impediunt, vel faciunt per se vel per<sup>11\*</sup> alios quoquo modo, ne citationes ipsae ad eos<sup>12</sup> perveniant, ex quacumque causa faciendo, ut citatorum domicilia sive loca tute vel libere adiri non possint, (quum, prout scriptum est, existimare debeamus, an eo ire liceat, ubi est citatio faciendae) perinde ad instar edictorum praetorum, propositorum in albo praetoris, etiam extra solennes dies, in quibus Romani Pontifices suos facere consueverunt generales processus, publice id nobis<sup>13</sup> specialiter et ex certa scientia iuventibus factae in audientia litterarum nostrarum, aut in aula novelli palatii, postmodum affigendae ianuis maioribus ecclesiae loci, in quo Romana<sup>14</sup> communis omnium Christiani populi nationum residere curat, ut cunctis possint patere, et ita deferri<sup>15</sup> citatis, sic<sup>16</sup> valeant ac arcent citatos post terminum lapsum, (quem considerata locorum distantia volumus citationibus ipsis competentem apponi) sicut si eos<sup>17\*</sup> personaliter apprehendissent, non obstantibus aliquibus privilegijs, indulgentiis et literis apostolicis generalibus aut<sup>18</sup> specialibus, quibuscumque personis pontificali, imperiali, regali vel alia ecclesiastica<sup>19</sup> seu mundana dignitate praeditis, aliisque inferioribus ecclesijs<sup>20\*</sup>, monasterijs, locis, collegijs et universitatibus in quacumque forma verborum concessis, per quae talium citationum effectus possit quomodolibet impediti; etiam de ipsis et eorum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de proprijs nominibus personarum, monasteriorum, ecclesiarum, locorum illorum<sup>21</sup>, quibus conceduntur, vel eorum ordinibus aut dignitatibus oporteat in nostris literis heri mentionem<sup>22</sup>. [1303.]

Tit. III. Cap. un. 1) *Exalt. et Reg. lib. 9. ep. 54. ap. Bonifacii. ad 9. 1303. no. 10.* 2) *MXI* = *Pollorst. ob. 2276.* 3) *et inone.* 4) *CM. sup. a. possit.* 5) *Nov. 32. in possit.* 6) 4) *quae dicit.* 7) 5) *notitiam.* 8) *no. riptam.* 9) *in scriptam.* 10) 7) *coll.* 11) *nostram.* 12) *coll. coll. sup.* 13) *statutum.* 14) *instituta.* 15) 9) *firm. et.* 16) *dicit.* 17) *coll. coll.* 18) *no. sup.*

11) *per.* 12) *dicit.* 13) *sup.* 14) *ipsos.* 15) *coll.* 16) *publ. duobus.* 17) *AC.* 18) *Romanus pontifex.* 19) *coll. coll.* 20) *reterri.* 21) *reterre.* 22) *AC.* 23) *sic.* 24) *dicit.* 25) *coll. coll.* 26) *ipsos.* 27) *sup.* 28) *et.* 29) *AC.* 30) *vel.* 31) *coll.* 32) *post.* 33) *coll.* 34) *coll. coll.* 35) *sup.* 36) *nostram.* 37) *coll.* 38) *coll.* 39) *coll.* 40) *coll.* 41) *coll.* 42) *coll.* 43) *coll.* 44) *coll.* 45) *coll.* 46) *coll.* 47) *coll.* 48) *coll.* 49) *coll.* 50) *coll.* 51) *coll.* 52) *coll.* 53) *coll.* 54) *coll.* 55) *coll.* 56) *coll.* 57) *coll.* 58) *coll.* 59) *coll.* 60) *coll.* 61) *coll.* 62) *coll.* 63) *coll.* 64) *coll.* 65) *coll.* 66) *coll.* 67) *coll.* 68) *coll.* 69) *coll.* 70) *coll.* 71) *coll.* 72) *coll.* 73) *coll.* 74) *coll.* 75) *coll.* 76) *coll.* 77) *coll.* 78) *coll.* 79) *coll.* 80) *coll.* 81) *coll.* 82) *coll.* 83) *coll.* 84) *coll.* 85) *coll.* 86) *coll.* 87) *coll.* 88) *coll.* 89) *coll.* 90) *coll.* 91) *coll.* 92) *coll.* 93) *coll.* 94) *coll.* 95) *coll.* 96) *coll.* 97) *coll.* 98) *coll.* 99) *coll.* 100) *coll.*

## FINIS LIBRI SECUNDI.

## LIBER TERTIUS.

## TITULUS I.

## DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

## CAP. UN.

Praemissa mulcae artis plurima laude, canentium lae-civa melodiarum probatur, qui contra honestatem clericalem quod ore cantantur se-ctibus simulabant. Et autem ipsi tam exempli, quam non exempli per octo dies ab officio suspenduntur. Praesertim etiam haec extrava-gans apud beati sub tit. de celebr. miss.

## Ioannes XXIII.

Docta sanctorum Patrum dererit au-toritas, ut in divina laudis officiis, quae debita servitute obsequio exhibentur, canentium mens vigilet, sermo non oespitet, et modesta psallentium gravitas placida modulatione decantet. Nam in ore<sup>2</sup> eorum dulcis resonabat sonus. Dulcis quippe in ore sonus in ore psallentium resonat, quum Deum corde<sup>3</sup> adorant, dum loquuntur verbis, in ipsum quoque cantibus celebrantem ascendunt. Inde etenim in ecclesijs Dei psalmodia cantanda praecipitur, ut fidelium devotio excitetur;

in hoc nocturnum diurnumque officium, et missarum celebritates assidue clero ac populo sub maturo tenore distinctaque gradatione cantantur, ut eadem distinctione collibeant et maturitate delectent. Sed nonnulli novellae scholae discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt, fingere suas quam antiquas cantare malunt, in semibreves et minimas ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur. Nam melodias hoquetis intersecant, discantibus lubricant, triplicis et motetis vulgaribus nonnumquam inculcant adeo, ut interdum antiphonarum et gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo aedificant, tonos nesciant, quos non discernunt, immo confundunt, quum eorum multitudine notarum adscensionis pudicae, descensionisque temperatae, pleni cantus, quibus toti ipsi secerantur ad invicem, obfuscentur. Currunt enim, et non quiescunt: aures inebriant, et non medentur; gestibus simulat quod deponunt, quibus devotio quaerenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. Non enim inquit frustra ipse Boetius, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis, vel eosdem saepe audiens emollitur et frangitur.



Hoc ideo dudum nos et fratres nostri correctione indigere percepimus; hoc relegare, inno proprus abicere, et ab eadem ecclesia Dei profligare efficacius properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districte praecipimus, ut nullus deinceps talia vel his similia in dictis officis, praesertim horis canonicis, vel quum missarum solennia celebrantur, attentare praesumat. Si quis vero contra fecerit, per ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis vero per praepositos seu praelatos suos, ad quos alias correctio et punitio culpae et excessum huiusmodi vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate huius canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis praecipue, sive sollemnibus in missis et praefatis divinis officis aliae consonantiae, quae melodiam sapiunt, puta octavae, quintae, quartae et huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simpliciter proferantur, sic tamen, ut ipsius cantus integritas illibata permaneat, et nihil ex hoc de bene morata musica immutetur, maxime quum huiusmodi consonantiae auditum demulceant, devotionem promovent, et psallentium Deo animos torpere non sinant. Actum et datum etc.<sup>3</sup> [1324.5.]

## TITULUS II.

## DE PRAEBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Quam beneficia in curia vacantia idoneis debeant conferri personis, illorum collatione Papa sibi reservat. Vide cap. 2. et 3. et cap. Praesenti. cod. libr. VI.

## Bonifacius VIII.

Piae sollicitudinis studio ducimur, ut dignitates, personatus, praebendae, aliaeque beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, quae apud sedem apostolicam vacare noscuntur, personis conferantur idoneis, per quas in eis debita impendantur obsequia, et divinum cultus exerceatur sollicite in eisdem. Inde fit, quod nos huiusmodi dignitates, personatus, praebendas, ecclesias et alia ecclesiastica beneficia, quae apud sedem eandem intra<sup>2</sup> unum mensem a data praesentium hactenus in curia vacaverint computandum, et quae exnunc apud eam vacaverint in futurum, provisioni sedis eiusdem auctoritate apostolica reservamus, decernentes exnunc irritum et inane, si secus in hac parte scienter vel ignoranter per quemcumque seu quoscumque apostolica vel alia quavis auctoritate contigerit attentari. Nulli ergo etc. Datum Later. III. Nonas Maii Ao. I. [1295.]

## CAP. II.

Provisiones, sub titulo commendae factae de ecclesiis patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus, et monasteriis ad petitionem regum vel quoruncumque magnatum, revocant.

## Clemens V.

Ex supernae providentiae maiestatis, cuius universa dispositione reguntur, ad apostolicae praerogativam dignitatis licet insufficientibus meritis evocati, gregem dominicum nostrae vigilantiae creditum undique contemplantur, illumque salubri studemus pastoris more vigili (quantum nobis ex alto permittitur) observantia custodire, ut de illo possimus ad ipsius laudem, cuius exercemus vices in terris, dignam in extremo iudicio reddere rationem. Ideoque nos diligens cura sollicitat, continua pulsata instantia, et curiosa sollicitudo perurgit, ut circa fidelem statum salubriter dirigendum sic efficacibus studiis et promptis operibus intendamus, quod per nostrae cooperationis ministerium erga sanctam matrem ecclesiam devoto filiorum concrescat, ipsorum cessent gravamina, et tranquillitatis et proveniant incrementum, quod tunc recte aere credimus, quum molestis eventibus viam praeccludimus, indirecta dirigitur, subtrahimus noxia, et salubria procuramus. Sane pridem nos, licet insufficientibus meritis, ad summum apostolatus apicem, (sicut Domino placuit) evocati, ab ipso nostrae promotionis exordio, antiquae notitiae regum, praefatorum, magnatum et aliorum nobilium personarum ecclesiasticarum et saecularium memores existentes, ac ipsorum aliquibus, tum quia

in terris morantes eorum gradum huiusmodi promotionis habuimus, tum quia solitae ad eos amicitiae specialibus affectibus ducebantur, aliquibus vero ex assuetu Romanorum Pontificum liberalitate, quam in suis exercere sunt soliti novitatibus, volentes honoris et liberalitatis affluentia complacere, ad eorum importunas tamen et multiplicatas precum instantias nonnullis clericis et personis ecclesiasticis, regularibus et saecularibus, diversorum ordinum, dignitatis, conditionum et statum, patriarchales, archiepiscopales et episcopales ecclesias, ac monasteria distincta pastoribus, sub commendae vel custodiae, seu curae vel guardiae, aut administrationis titulo nomine notabilis dumtaxat perpetuo ad vitam seu ad certi temporis spatium committenda, super his, an tales videlicet tantasque gratias per nos fieri decessisset, variorum arduorum negotiorum multiplicate distracti, usque ad tempus, quo infirmitate satis periculosa nos his diebus visitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenarie. Verum in debilitate ipsius aegritudinis constituti, a negotiorum utcumque discussione semoti, ad hoc sub diligeni examine direximus aciem nostrae mentis, demumque prospeximus evidenter, quod ecclesiarum et monasteriorum eorumdem cura negligitur, bona et iura dissipantur ipsorum, ac subiectis eis personis et populis spiritualiter plurimum et temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam quae dicebantur cedere ad profectum, ac nedum ipsis, sed etiam Romanae matri ecclesiae, quae disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur et magistra, graviora inde futura timebantur pericula. Nolentes igitur his tot et tantis dispendiis ulterius causam relinquere, sed volentes potius opportunitum et debitum in hac parte remedium adhibere, omnes et singulas promissiones huiusmodi, per nos (ut praemittitur) factas, quibuscumque cuiuscumque ordinis, dignitatis aut status, sed etiam sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus quocumque modo vel tempore factae noscantur, auctoritate apostolica exnunc ex certa scientia revocamus, cassamus et annullamus, et decernimus de cetero non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergo etc. Datum apud Pisatum Burdegalensis dioecesis X. Kal. Mart. Ao. II. [1307.]

CAP. III.<sup>1</sup>

Beneficia maiora et minora, vacantia et vacatura, praesentium in provincia Burdegalensi Clemens V. certis ex causis suas dispositioni reservavit, cum appositione decreti.

## Clemens V.

Etsi in temporalium dispositione bonorum habenda sit discretio cautela, praecipue ut ea digne et laudabiliter disponantur: in ecclesiasticis tamen rebus multo fortius invigilare nostra debet intentio, ut iuxta personarum conditiones et status<sup>2</sup>, ad divini nominis laudem, et ipsarum utilitatem provideatur ex merito ecclesiasticis personis, quum iuxta canonicas sanctiones nihil sit, quod ecclesiae Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur ad regimen animarum. Hac igitur consideratione moti<sup>3</sup> specialiter Burdegalensem ecclesiam, de qua, (licet immeriti) sumus noviter ad hunc statum summi apostolatus assumpti, et monasterium sanctae crucis Burdegalensis ordinis sancti Benedicti, etiam vacantis per obitum quondam fratris Guilielmi de Bonbio<sup>4</sup> abbatis eiusdem, et generaliter patriarchales, archiepiscopales, episcopales ecclesias, monasteria, prioratus, et quoslibet personatus, dignitates vel officia, cuiuscumque ordinis et conditionis existant, nec non canonicatus, praebendas, ecclesias cum cura vel sine cura, et alia quaelibet beneficia ecclesiastica, quocumque nomine appellentur<sup>5</sup> quae apud sedem apostolicam vacare noscuntur ad praesens, et quae toto nostri pontificatus tempore vacare contigerit in futurum, provisioni, collationi et dispositioni nostrae et sedis eiusdem huius auctoritate apostolica reservamus, decernentes exnunc irritum et inane, si quid contra hoc per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum est<sup>6</sup> hactenus, vel in posterum contigerit attentari, constitutione Clementis IV. et Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum et alia quaelibet, in contrarium edita non obstante. Et quia plus tumeri<sup>7</sup> solet quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur: hac reservatione nostra et decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullam nostram non habemus ad praesens; ad cautelam

Tit. I. Cap. III. 3) Dat. Avin. Pont. N. A. IX. 3) Mo  
Tit. II. Cap. I. 1) *Erstmal op. Bon. Annal. et al.* 1295. no. 6. *ACADEMIE*  
— *Folius* no. 2197. 2) *inter*: 1363

Cap. III. 1) *M* 2) conditionem . . . statum: *M* 3) commoti: *ib.*  
4) *Loubet*: *ib.* 5) appellatur: *ib.* 6) *fecit*: *ib.* 7) *debitari*: *ib.*



unicuique illarum suisque pontificibus (dignitate ac onere, et circumstantiis aliis attente pensatis) debere sufficere vidimus, praeter redditus, proventus et iura, quae ad praedictas ecclesias et conventus earum antea pertinebant, de quibus ad honorem Dei et ipsarum ecclesiarum commodum intendimus ordinare, exnunc auctoritate praedicta de consilio ac plenitudine memoratis concedimus, donamus, ac etiam deputamus percipienda integraliter per ipsarum ecclesiarum praesules, qui pro tempore fuerint, in rebus et locis, quilibet magis adiacentibus et vicinis, iuxta distinctionem, seu limitationem dioecesium singularum, per alias nostras literas faciendam. Interim tamen, distinctione seu limitatione praedicta pendente, volumus, quod eorum quilibet summam eum contingentem pro rata accipiat annuatim de bonis, redditibus, proventibus et iuribus ante dictis per manus eorum, quos ad hoc providerimus deputandos. Residuum vero reddituum, proventuum et iurium ipsorum, quod facta de illis (ut praemisimus est) assignatione supererit, nec non iurisdictionem spirituales et temporales, quae ad dictum quondam episcopatum Tholosanum usque ad tempus divisionis huiusmodi pertinebat, et quae distinctione seu limitatione post facta pendente, faciemus per idoneas exerceri personas. Ac beneficia, etiam dignitates, personatus ac officia existant, (exceptis his, ad quae quis per electionem assumitur, et in quibus vel ad quae auctoritate literarum apostolicarum alicui seu aliquibus in est aliquod acquisitum, quibus per id nullum volumus praedictum generari,) nunc et in antea usque ad distinctionem dioecesium vacatura dispositioni nostrae ac sedis apostolicae de fratribus ipsorum consilio reservamus. Haec igitur per dictae sedis prudentiam circumspectam sic statuta salubriter et utiliter ordinata permissis esse vultura temporibus, et robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes, auctoritate praedicta districtius inhibemus, ne aliquis cuiuscunque praecminentiae, ordinis, conditionis aut status, etiam archiepiscopali vel episcopali, seu regia praefulgeat dignitate, huiusmodi ordinationem, apostolicam reservationem, et alia supra dicta quovis modo turbare seu quomodolibet impedire praesumat. Nos enim exnunc irritum decernimus et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium praesumpserint, nisi intra octo dierum spatium post publicationem praesentium resipuerint cum effectu, excommunicationis in personas, et interdicti in universitates, ac suspensionis in conventus, capitula sive collegia, de consilio et auctoritate praedictis sententias promulgamus, a quibus non nisi per Romanum Pontificem absolutiois beneficium, (praeterquam in mortis articulo,) valeant obtinere. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrorum divisionis, voluntatis, constitutionum, erectionum, insignitionum, exemptionum, decorationis, subiectionis, concessionis, donationis, deputationis, reservationis, inhibitionis, promulgationis infringere, vel ei ausu, etc. Datum Avin. VII. Kal. Iulii Pont. nostri Ao. I. [1317.]

## CAP. VI.

Inpedientes episcopatus Tholosani erectionem in ecclesiam cathedralis, et eius divisionem in V. dioeceses, ultra poenas in constitutione superiori declaratas pendunt, fanda et quaecunque beneficia spiritalia et temporalia. Et si sint personae ecclesiasticae, officiantur inhabiles ad quaecunque beneficia ecclesiastica.

## Idem.

Nuper certis ex causis, quae nostrum et fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, quondam episcopatum Tholosanum in archiepiscopalem seu metropolitanaum ereximus ecclesiam, quatuor villas, quorum quamlibet insignivimus vocabulo civitatis, quatuor cathedrales ecclesias creavimus, unam videlicet in villa montis Albani quondam Caturcensis dioecesis, adicienda sibi certa parte quondam dioecesis Tholosanae, alteram in villa Lumbriacis, aliam in villa sancti Papuli, et aliam in villa de Rivis et de Robestia quondam Tholosanae dioecesis. Quas quidem ecclesias una cum Apamiarum ecclesia tanquam suffraganeas subiectionem ipsi metropolitanae Tholosanae ecclesiae. De bonis quoque et redditibus dicti quondam episcopatus Tholosani tam ipsi Tholosanae quam praedictis ecclesiis suffraganeas certam portionem, quam unicuique illarum debere sufficere vidimus, providimus assignandam, totali bonorum et reddituum ipso-

rum residuo dispositioni nostrae et sedis apostolicae reservato. Alia etiam circa praemissa fecimus, decrevimus et ordinavimus ex certa nostra scientia, de ipsorum fratrum concordii consilio, et apostolica plenitudine potestate, districtius inhibentes, ne quis cuiuscunque praecminentiae, ordinis, conditionis aut status, etiam archiepiscopali dignitate fulgeret, ipsam ordinationem nostram impedire praesumeret vel turbare, ac dererentes exnunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium facerent, nisi resipuerint cum effectu, intra octo dierum spatium post publicationem ordinationis ipsius excommunicationis in personas, interdicti in universitates, ac suspensionis sententias in capitula, conventus sive collegia duximus promulgandas, prout haec et alia in apostolicis literis inde confectis plenius continentur. Verum quia ipsa nostra ordinatio eo efficacius et inviolabilis speratur servari, quod plurimum et graviorem vallata fuerit adiectione poenarum: nos, ad observationem inconsumam ipsis eo amplius anhelantes, quo evidentiis in divini cultus augmentum et salutem fidelium animarum noscitur redundare, praefatis adiciendo sententias omnes et singulos, scienter turbantes aut impediendo ordinationem eandem aut aliqua in illa contenta, seu turbantibus vel impediendis dantes consilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cuiuscunque sint conditionis, dignitatis, ordinis aut status, ecclesiastici vel mundani, etiam archiepiscopali vel episcopali, aut maiori vel superiori praefulgeat dignitate, nisi intra octo dierum spatium post publicationem praesentium ab huiusmodi impedimento seu turbatione, ac impensione consilii, auxilii vel favoris resipuerint cum effectu, feudis, locationibus, officiis et beneficiis quibuscunque spiritualibus et temporalibus, etiam dignitates vel praelaturae quaevis fuerint, quae ab ecclesiis seu in ecclesiis quibuscunque obtinebunt seu obtinent, ex certa nostra scientia, et de ipsorum fratrum consilio, et apostolica plenitudine potestate privatos esse decernimus ipso facto. Et sic libere ipsa feuda, locationes vel officia aut beneficia spiritalia et temporalia, dignitates et praelaturae ad ipsas, ad quas spectant, revertantur ecclesiis, et devolvantur ad rectores, capitula seu collegia eorundem, quod de illis pro sua voluntate disponant, et ad dignitates et praelaturas pro electionem aut alium modum licitum idoneas personas assumant, personaeque ecclesiasticae, quae culpabiles fuerint in praemissis, inhabilium ad quaecunque ecclesiastica beneficia obtinenda. Nulli ergo omnino hominum etc. Datum Avinion. IV. Non. Aug. Pont. nostri Ao. I. [1317.]

## CAP. VII.

Executores quatuor dantur ad poenas superiores solemniter publicandas.

Idem Bartholomaeo Electo Narbonensis dioecesis, Aguelmo de Blavia Engolimensi, Eduensi Archidiacono, et magistro Berengario de Lagiis Lemovicensis et Narbonensis ecclesiarum Canonico.

Nuper ex certis causis, quae nostrum et fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, etc. (ut supra proxime usque ad: „beneficia ecclesiastica obtinenda,“) Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta mandavimus, quatenus privationem et inhabilitationem nostram huiusmodi vos omnes, seu tres, vel duo, sive unus ex vobis, per vos vel alium seu alios, in ecclesiis et solennibus locis et aliis, de quibus et quoties expedire videritis, solemniter publicetis, ne quisquam valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Avinion. II. Idus Novembr. Pont. nostri Ao. VIII. [1323.]

## CAP. VIII.

Dispensat eum quondam abbatem, ut episcopus possit esse, licet defectum patiat in ordinibus et actate. Ex hac et sequenti cognoscimus causas et formas dispensandi. Quae unquo enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ad Rom. XV.

## Idem Arnolde Electo Lumbanensi.

Nuper ex certis rationabilibus et manifestis causis, quae ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem Lumbanensem olim villam de Lumbanis, tunc intra Tholosanae dioe-

TIT. II. Cap. VII. *In q. Inscr. est:* fili. filii Bartholomaeo abbati monasterii Elitensis Narbon. dioecesis, et de Pulmo de Balhuo Engolimensi, et

Baynard de Refaça. Avadens. Edmens. Aurelat. et mag. Berengario de Elagis canonico Narbon. eccl. et . . . capellano nostro.



oblationi huiusmodi concedendas. Per hoc tamen non intendimus consuetudinem approbare praedictam. Datum Avinion. V. Idus Octobr. Pont. nostri Ao. II.

CAP. XI.<sup>1</sup>

Quum Romanus Pontifex pro ecclesiae Romanae necessitatibus fructus beneficiorum vacantium usque ad certum tempus reservasset: circa illam reservationem plurimae ambiguitates ortae sunt, quas hic solvit.

## Idem.

Quum nonnullae ecclesiasticae personae, in cathedralibus ecclesiis canonicatus, praebendas, dignitates, personatus, et officia ac alia beneficia ecclesiastica obtinentes, revocare conentur in dubium, an fructus, redditus et proventus primi anni beneficiorum ecclesiasticorum etiam vacantium, et quae in diversis orbis partibus usque ad triennium vacare contingeret, quos pro ecclesiae Romanae necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reservandos<sup>2</sup>, iuxta tenorem litterarum ipsarum camerae nostrae solvere teneantur, praesertim quum archiepiscopales et episcopales ecclesiae, ac regulares abbatiae ab huiusmodi solutione fructuum<sup>3</sup>, ut dicunt, in dictis literis eximantur: nos, dubitationem huiusmodi amputare volentes, auctoritate apostolica declaramus, quod, quum sub appellatione archiepiscopalis vel episcopalis ecclesiae, aut regularis abbatiae, huiusmodi praebendae, dignitates, personatus et officia nequaquam intelligantur, nec etiam includantur, praedictos, nec non et praebendarum, et officiorum monachorum, monasteriorum regularium, ac redditus abbatiarum seu abbatum earundem, quae in beneficiis ecclesiasticis assignantur, distinctos fructus, redditus et proventus includi in deputacione praedicta, et dictae camerae iuxta praedictarum litterarum tenorem debere persolvi. Ac idem super solutione omnium fructuum, reddituum et proventuum commendatariarum, curtium seu grangiarum, monasteriorum, domorum et locorum conventualium, quae pro beneficiis ecclesiasticis, ut praedictum, conceduntur, (nisi duntaxat in fructibus illorum, quae sunt forsan excepta,) declaramus et praecipimus observari. Praeterea quum in aliquibus ecclesiis tam cathedralibus quam aliis panis et potus pro quotidianis distributionibus ipsarum ecclesiarum canonicis et personis de praebendarum ipsarum corporibus pro die quolibet deputetur, et etiam interdum certa quantitas bladi, et quandoque certa<sup>4</sup> pecuniae summa, et aliquando alterum pro altero pro singulis mensibus vel hebdomadis etiam canonicis studiorum causa aut alias pro eorum negotiis de licentia capitulorum ecclesiarum ipsarum ab ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur et etiam persolvantur: declaramus auctoritate praedicta, illam bladi quantitatem et pecuniae summam, quae pro quolibet mense vel hebdomada dictis canonicis, ut praedictum, ministrantur, non debere pro quotidianis distributionibus computari, sed illa tantum, quae praefatis canonicis quotidie pro diurnis et nocturnis horis distribuuntur sine fraude. Adiciimus insuper<sup>5</sup> declarationi praedictae, quod, si obtinenti curatum beneficium aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi<sup>6</sup> pacificam possessionem adeptum<sup>7</sup> et fructuum perceptionem ipsius, nihil de fructibus eiusdem primi beneficii, nisi forsan super hoc dispensacione canonica sit munitus, percipere possit: sed pro dicta camera nostra iuxta formam dictarum litterarum recipiantur et etiam exigantur. Ubi vero fructuum, reddituum et proventuum beneficiorum ecclesiasticorum non reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate praedicta, quod fructus, redditus et proventus beneficiorum huiusmodi, quum vacare contingerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro camera praedicta, reliquam vero medietatem ille pro sua sustentacione percipiat, qui beneficium huiusmodi dignoscitur obtinere. Grangias autem et alia loca Cisterciensis ordinis et aliorum locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes vel administratores ponuntur ad tempus et remouentur ad voluntatem superiorum suorum, eorumque fructus, redditus et proventus auctoritate declaramus eadem in deputacione praedicta ac literis nostris super illa confectis aliquatenus non includi. Nulli ergo omnino etc. Datum Avinion. Nonis Ianuar. Pont. nostri Ao. IV.<sup>8</sup> [1319. 70.]

CAP. XII.<sup>1</sup>

Fructus amorum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, camerae apostolicae deputantur.

## Idem.

Quum nonnullae ecclesiasticae personae revocare conentur in dubium, an, si obtinenti dignitatem vel aliud beneficium ecclesiasticum, cui cura imminet animarum, aliud beneficium conferatur, eo casu, quo ambo beneficia ipsa successive vacare contingit, eorundem amorum fructus primo anno, quo vacant, ratione deputacionis fructuum, reddituum et proventuum ecclesiasticorum tunc vacantium, et quae usque ad certum tempus vacare contingeret, quos pro ecclesiae Romanae necessitatibus relevandis per nostras literas duximus deputandos, nostrae camerae debeantur: nos, ambiguitatem huiusmodi removere volentes, auctoritate apostolica declaramus, amorum eorundem beneficiorum fructus, redditus et proventus, quum utrumque ipsorum vacet, pro eadem camera debere percipi et haberi. Nulli ergo etc.

CAP. XIII.<sup>1</sup>

Dispositio apostolicae reservatur beneficium curialium, et aliorum, ad curiam accedentium vel ab ea recedentium, si moriantur in locis ultra duas dietas legales ab ipsa curia non distantibus.

## Benedictus XII.

Ad regimen ecclesiae generalis quamquam immeriti suprema dispositione vocati, gerimus in nostris desideris, ut debemus, quod per nostrae diligentiae studium ad quarumlibet ecclesiarum et monasteriorum regimina et alia beneficia ecclesiastica iuxta divinum beneplacitum, et nostrae intentionis affectum viri assumantur idonei, qui praesent et prosint committendis eis ecclesiis, monasteriis et beneficiis praehabitis. Praemissorum itaque<sup>2</sup> consideratione inducti, et suadentibus nobis aliis rationalibus causis, nonnullorum praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, omnes patriarchales, archiepiscopales et episcopales ecclesias, et etiam monasteria, priores, dignitates, personatus et officia, nec non canonicatus, et praebendas, et ecclesias ceteraque beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, saecularia et regularia, quaecunque et qualiacunque fuerint, etiam ad illa personae consueverint seu debuerint per electionem seu quemvis alium modum assumi, nunc apud sedem apostolicam quocumque modo vacantia, et in posterum vacatura; nec non per dispositionem, vel privacionem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem, per felices recordacionis Iohannem Papam XXII. praedecessorem nostrum seu eius auctoritate factas, et per nos seu auctoritate nostra in antea faciendas ubilibet; nec non si forsan tempore iam dicti praedecessoris aliqui in concordia vel discordia electi vel postulati fuerint, quorum electio cassata seu postulatio repulsa, vel per eos facta renunciatio et admissa pro ipsorum praedecessorem vel auctoritate ipsius existiterint, seu quorum electorum vel postulatorum, et in antea eligendorum seu postulandorum ac renunciantium electionem cassari, vel postulacionem repelli, aut renunciantionem admitti per nos vel auctoritate nostra contingeret apud sedem praedictam, vel alibi ubicunque; ac etiam per obitum cardinalium eiusdem ecclesiae Romanae ac officialium dictae sedis, videlicet camerarii, vicecancellarii, notariorum, auditorum litterarum contradictarum, et apostolici palatii causarum auditorum, correctorum et scriptorum litterarum apostolicarum, ac poenitentiarum praefatae sedis, ac abbreviatorum, nec non commensalium et aliorum quorumlibet capellanorum sedis eiusdem, et etiam quorumcunque legatorum sive nunciatorum, ac in terris ecclesiae Romanae rectorum et thesaurariorum per dictum Iohannem praedecessorem vel nos specialiter deputatorum seu missorum hactenus, vel a nobis deputandorum aut mittendorum in posterum, nunc vacantia et in antea vacatura, ubicunque dictos legatos, vel nuncios, seu rectores aut thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint seu venerint, rebus eximi contingerit ab humanis; nec non quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta curia ultra duas dietas legales non distantibus iam forsan obierint, vel eos in antea transire contingerit de hac luce, ac etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis,

<sup>1</sup> Tit. II. Cap. X. <sup>2</sup> VL: M  
 Cap. XI. 1) M <sup>2</sup> deputandos; M <sup>3</sup> reddituum; ib. <sup>4</sup> certae; ib.  
 5) etiam; ib. <sup>6</sup> add.; beneficii; ib. <sup>7</sup> adeptus; ib. <sup>8</sup> III: ib.

Cap. XII. 1) M  
 Cap. XIII. 1) A <sup>2</sup> unaque; A

aut re tractis seu alia quaunque causa ad quaevis loca se elecent, si eos, antequam ad dictam curiam redierint, vel sub illa data dicta aut eadem curia (ut praemittitur) in rem sua, immo eorum proprium domicilium non existens, ibidem iam forsitan decesserit, vel in posterum eos contingat de medio submoeri, nunc per obtum huiusmodi curia, et in posterum vacatura; rursus monasteria, prioratus, decanatus, dignitates, personatus, administrationes, in illis, canonicatus, praebendas et ecclesias, ceteraque beneficia ecclesiastica, saecularia et regularia, cum cura vel sine cura, quaecumque et qualibet fuerint, etiamsi ad illa personae conseruerint et debuerint per electionem aut quaevis alium modum assumi, quae promoti per dictum praedecessorem vel eius auctoritate ad patriarchatum, archiepiscopatum et episcopatum ecclesiarum, nec non monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc vacantia, et qui per nos seu auctoritate nostra in posterum ad eadem regimina promovendi tempore promotionis huiusmodi obtinebunt; nec non etiam, quae per assentionem patricam quorundamque prioratum et conferendorum in posterum, nunc vacantia, et in antea vacatura, plena super praemissis omnibus et singulis cum fratribus nostris collatione praebita et matura deliberatione secuta, ordinatum, dispositioni et provisioni nostrae, donec miserationis divinae clementia nos universalis ecclesiae regimini praesideret, concesserit, de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica reservamus, decernentes exnunc irritum et inane, si secus super praemissis et quolibet eorum per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus quibuslibet aliis constitutionibus a praedecessoribus nostris Rom. Pontificibus editis, quatenus obistere possent super enarratis articulis vel aliqui sive aliquibus eorumdem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reservationis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinion. III. Idus Ianuarii Pont. nostri Ao. I. MCCCXXXV.

CAP. XIV.

Beneficia, quaequaque sint dispositioni apostolica reservata, per talium reservationem sunt alia. Et ita quod librum collatio non tenet, si per alium a Romano Pontifice fuerit facta.

Paulus Veneticus Papa II.

Ad Romani Pontificis providentiam et circumspectionem providendum spectare dignissimum, dubia iuris, ex quibus lites graves oriuntur in dies, suae declarationis ora solo terminare, prout negotiorum qualitate et temporum conditione inspectis conspexit in Domino salubriter expedire. Quum itaque nonnulli Romani Pontifices praedecessores nostri per diversorum eorum constitutiones, quas suo tempore duntaxat durare voluerunt, quaecumque beneficia ecclesiastica, quae sui et sanctae Romanae ecclesiae viventium et tunc existentium cardinalium familiares continui commensales obtinebant, et in posterum obtinerent eorum familiaritate durante, etiamsi ab ipsa familiaritate per obtum cardinalium eorumdem vel alias recessissent; nec non illa, quae etiam fructuum et proventuum camerae apostolicae debitum collatores, et qui ipsorum praedecessorum temporibus sua officia exercere unti subcollatores, durabantur eorum officiis obtinebant, ac in quibus unque locis vacaverint, cum irritatis approposuit decreti, et deinde praedecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque iuris interpretes, etiam officiales Romanae curiae, saepenumero haesitationem existenter, an beneficia huiusmodi propter reservationem et decretum praedicta reservata vel affecta remanserint ita, quod nullus praeter Romanum Pontificum de illis disponere potuerit sive possit, reservatione et decreto obstantibus supra dictis, ac quum propter ambiguitatem huiusmodi, varias quoque interpretum opiniones et discrepationes ipsas adverteremus perquam pro reservatione et affectione praemissis, inter quos vero contra pronuntiavit et definitum fore: nos, qui vigili more pastoris super his maturo providendum esse

consilio non indigne censuimus, et propterea in singulis causis super quibusvis beneficiis ecclesiasticis eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus usque ad nostrum beneplacitum subsedere mandavimus, cupientes, (quae modum nostro incumbit officio,) dubiis huiusmodi finem imponere, subditiorum obviare dispendis, et, (ne lites facti penitus immortales,) de opportuno remedio providere, felix recordationis Urbani V., Gregorii IX., Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum, etiam praedecessorum nostrorum, qui ad submoventi alterationum fomenta et ambiguitates huiusmodi lucidandas declarationes similes per suas literas eiderunt, vestigiis imitarentur, ac provide considerantes effectum, per reservationem manus appositionem eorumdem praedecessorum in dictis beneficiis debere productum, per obtum ipsorum nequaquam censeri debere evocatum, Romani quoque Pontificis manus appositionem praedictam tantae efficaciae tantaeque virtutis existere, ut, etsi literae apostolicae super provisionibus beneficiorum, aut de providendo mandatis, in quibus decretum et reservatio huiusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur electum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis quibuscumque aliis fuisse adeptum huius perpetuae et irrefragabilis constitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio omnia et singula beneficia ecclesiastica, saecularia et cuiusvis ordinis regularia, etiamsi praepositatus, canonicatus, praepositurae et praebendae, dignitates, personatus, administrationes vel officia fuerint, etiamsi ad illa conseruerint qui illis praecurrunt per electionem assumi, eiusque cura imminat animarum, ut praemittitur, reservata, et per Romanos Pontifices successores nostros canonice intrantes in posterum reservanda, ac etiam quovis modo vacantia et in antea vacatura, per huiusmodi reservationem et decretum remansisse et remanere semper affecta, nullumque de illis, quum primum vacare contigerit, praeter eundem Romanum Pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse sive posse, harum serie decernimus et pariter declaramus. Quod tam in pendentiibus etiam per appellationem, quam in futurum super eisdem beneficiis (ut praemittitur) reservatis committendis causis per dilectos filios magistros capellanos nostros, causarum palatii apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos et iudices ubilibet inviolabiliter observari, et secundum praemissa, nec aliter sententiarum et definitur volumus atque mandamus eis et eorum cultibet, quavis alia super praemissis interpretandi facultate sublata, decernentes exnunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis, declarationis, voluntatis, mandati et decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Marcum, anno incarnationis dominicae MCCCCLXVII. Kal. Septemb. Pont. nostri Ao. III.

TITULUS III.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. XV.

Papa, volens providere divino cultui et ministris eiusdem, et occurrere dispendis, quae ipsis quotidie imminet propter occupationes vacantium ecclesiarum proxi anni, quae computantur ex diversis titulis aliquibus ecclesiis seu personis, statuit, quod, quando talis occupatio imminet in beneficiis, quae conseruerint in divinae solutione laxari, collectores ipsorum annuatum sint contenti ipsa summa, pro qua conseruit facta decima, si ipsa diebus dixerint, totali residuo penes eum, cui collatum est beneficium, remanente, vel dimissa eidem summa praefecta, possint dictam residuum sibi assumere, dum tamen alterum intra X. dies dicti eligant collectores; alias post X. dies ipsorum optio in beneficiatum transit ipso iure. In non taxatis autem tractus decimales illius anni dividuntur per medium, et atque eorum modicis tribuantur, ita, quod, si aliter dimidia voluerit contentari, ipsa in valentia transit ipso iure, et, si quoscunque aliquis contra dictam ordinationem receperit, poenas his contentas incurrat.

Ioannes XXII. Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Suscepti regimini nos cura sollicita, etc. cf. Extr. Iom. XXII. tit. I. c. 2.

TIT. II. Cap. XIII. 3. obli.: quocumque modo; ib. 4. subsecuta; ib. 5. his a quoli; ib.

## TITULUS IV.

## DE REBUS ECCLESIAE NON ALIENANDIS.

## CAP. I. X. 1

Bonorum ecclesiasticorum alienatio non tenet, et alienantes et recipientes sunt excommunicati, praetertaque diversis diversae poena imponuntur.

Paulus Venetus Papa II.

Ambitiosae cupiditati, illorum praecipue, qui divinis et humanis affectati, damnatione postposita, immobilis et pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus ecclesiae, monasteria et pia loca reguntur illustranturque, et eorum ministri sibi alimoniam vindicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquisitis mediis usurpare praesumunt, occurrere cupientes, omnium rerum et bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium, nec non infeudationem vel contractum emphyteuticum, praeterquam in casibus a iure permissis, ac de rebus et bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, et tunc ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus et bonis, quae servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo vultura constitutione praesenti fieri prohibemus, praedecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus et decretis aliis super hoc editis, quae tenore praesentium innovantur, in suo nihilominus robore permanentur. Si quis autem contra huius nostrae prohibitionis seriem de bonis et rebus eisdem quicquam alienare praesumpserit: alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductione et infeudatio huiusmodi, nullius omnino sint roboris vel momenti, et tam qui alienat, quam is, qui alienatas res et bona praedicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat. Alienanti vero bona ecclesiarum, monasteriorum locorumque piorum quorumlibet, inconsulto Romano Pontifici vel abbati praefecto dignitate, ingressus ecclesiae sit penitus interdictus. Et si per sex menses immediate sequentes sub interdicto huiusmodi animo (quod absit) perseveraverit indurato: lapsis mensibus eisdem a regimine et administratione suae ecclesiae vel monasterii, qui praesidet, in spiritualibus et temporalibus sit eo ipso suspensus. Inferiores vero praefati, commendatarii, et aliarum ecclesiarum rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratus, praepositorum, praepositatus, dignitatum, personatus, administrationibus, officii, canonicatus, praebendis, aliisque ecclesiasticis cum cura et sine cura secularibus et regularibus beneficiis, quorum res et bona alienantur duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possintque per locorum ordinariorum, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis, (illis exceptis, quae propterea privatae fuerint,) libere de iure conferri, nisi alias dispositioni apostolicae sedis sint specialiter aut generaliter reservata; nihilominus alienatae res et bona huiusmodi ad ecclesias, monasteria et loca pia, ad quae ante alienationem huiusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae prohibitionis et innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Marcum, anno Dom. incarn. MCCCCLXVIII. Kal. Mart. Pont. 2<sup>a</sup> nostri Ao. IV.

## TITULUS V.

## DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

## CAP. I.

Contractus emptionis et venditionis anni census cum conditione revenditionis declaratur hic non esse usurarios. Et in fine inaudatur, quod huiusmodi bulla publicetur.

Martinus V. venerabilibus fratribus Treverensi et Lubiciniensi ac Almicensi Episcopis.

Regimini universalis ecclesiae quamquam immeriti disponente Domino praesidentes, curis angimur assiduis, ut iuxta

credite nobis dispensationis officium subditorum quorumlibet paci et quieti, quantum nobis ex alto conceditur, intendamus, et dubia, quae inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractu suis scandalorum pariantur fomentum, nostro moderamine declarentur. Sane, petitio dilectorum filiorum universorum cleri, nobilium, incolarum, et habitatorum civitatis et dioecesis Vratislaviensis nobis exhibita continebat, quod a centum annis citra et supra, et a tanto tempore et pro tanto tempus, quibus contrarii memoria hominum non existit, in eisdem civitate et dioecesi ac partibus aliis vicinis quaedam consuetudo rationabilis observata, praescripta ac moribus utentium approbata ad communem hominum utilitatem introducta fuisset, pro quibus princeps, baro, miles, civis sive oppidanus partium earundem, quum hoc expedire videbatur, melius pro tunc non valentes sibi consulere, personae ecclesiasticae, aut saeculari collegio, aut universitati, oppido vel civitati, super bonis suis, dominiis, oppidis, terris, agris, praediis, domibus et hereditatibus vendere consuevit, et vendidit annuos census unius vel plurium marcarum, aut grossorum Pragensium nummi polomacii et pagamentii consuevit, ad rationem et pro qualibet marca anni census X. XI. XIII. XIV. marcae, aut plus vel minus, secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se conveniant, ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consueverant, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius census anni exsolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expresse ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandoquocumque vellent, libere absque alicuius requisitione, contradictione vel assensu possent extinguere et redimere, ac se ab ipsius census solutione extunc penitus liberare. Sed ad hoc huiusmodi census venditores inviti nequaquam pro emptores arctari vel adstringi valent, etiam ipsius possessionibus et bonis obligatis penitus interemptis sine destructis. Fuitque et est talis contractus emptionis et venditionis per episcopos Vratislavienses pro tempore existentes et eorum officiales, nec non per diversos dominos temporales locorum et terrarum, in quibus census huiusmodi constituti existunt, tanquam licitus et communi utilitati deserviens, saepius confirmatus pariter et approbatus. Quodque etiam super huiusmodi censibus plurima beneficia ecclesiastica, collegia, canonicatus et praebendae, dignitates, personatus et officia, vicariae, altaria numero plus quam duo milia, de expresso consensu et voluntate dominorum temporalium, sub quorum terroris dicta bona obligata consistunt, erecta, dotata et fundata authenticis eorumdem dominorum temporalium literis sigillis sigillatim et roboratis fore noscuntur. Quodque etiam venditores eorumdem censuum se nonnunquam ad ipsorum censuum solutionem poenis et censuris ecclesiasticis ordinariorum locorum sponte et libere submiscerunt, sicuti etiam aliqui eorum tractu temporis compulsi fuerunt, et compelli consueverunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipsis, in arcum pravum conversi, cupientes cum alterius pecunia locupletari, huiusmodi census, hucusque per eos antea libere et absque ulla contradictione solutos, eisdem emptoribus tam ecclesiasticis quam saecularibus solvere contradicunt et recusant, confingentes, huiusmodi emptionis et venditionis contractus fore et esse usurarios et illicitos, ipsos emptores ecclesiasticos et saeculares, nec non collegia, canonicatus, et praebendas, et dignitates, personatus et officia, vicarias et altaria, ac beneficia huiusmodi ipsorum annuorum censuum spoliari perceptione, et detinent spoliatis in animarum suarum periculum, eorumque emptorum praedudicium, damnum et gravamen. Et propterea, an contractus emptionis et venditionis huiusmodi liciti existant, a nonnullis haesitatur. Quare pro parte eorumdem cleri, nobilium, incolarum et habitatorum civitatis et dioecesis Vratislaviensis nobis fuit humiliter supplicatum, ut, an contractus huiusmodi liciti vel illiciti censerentur, declarare, et alias eius in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, quia etiam ex relatione dilecti filii nostri Guilielmi tituli sancti Marci presbyteri cardinalis, cui negotium huiusmodi cum peritorum consilio commissimus examinandum, comperimus, contractus huiusmodi iuridicos, et iuxta determinationem doctorum licitos fore, ad huiusmodi ergo ambiguitatis tollendum dubium in praemissis,

præfati contra tes lititos et iuri communi conformes, ac ipsorum censuum venditores ad illorum solutiones remoto communi nominis obstaculo obligari, auctoritate apostolica tenere præsentium ex certa scientia declaramus, non obstantibus præmissis, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Volentes, quod praedictae litterae nostrae debitum sortiantur effectum, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios praefatis emptoribus in praemissis opportuni favoris praesidium efficaciter impendentes, dictasque litteras, ubi, quando et quoties expedire videritis, auctoritate nostra solenniter publicantes, faciatis eadem auctoritate eisdem emptoribus, vel ipsorum procuratoribus eorum non omnibus, per venditores seu debitores censuum huiusmodi de praefatis censibus iuxta contractum et conventionium, inter ipsos habitorum formati et tenorem plenam et debitam satisfactionem impendi, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante, si aliquibus communitur vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romae, apud sanctos Apost. V. Nonas Iul. Pont. nostri. Ao. VIII. [1425.]

## CAP. II.

Contractum quendam emptiois et venditionis, praecedenti similem, declarat esse iuri consensum et ab iuris alienum. Et tandem iubet praesentem huiusmodi censum manifestari.

Calixtus III. Episcopus Magdeburgensis, Nurembergensis<sup>1</sup> et Halberstadensis ecclesiarum Decanus.

Regimini universalis ecclesiae quamquam immeriti disponente Domino praesidentes, curis anquam assiduis, ut iuxta nobis crediti dispensationem officii subditorum quorumlibet paci et quieti, quantum nobis ex alto conceditur, intendamus, et dubia, quae inter eos oriuntur pro tempore, ne litium anfractus exinde seu scandala proveniant, debito, prout iustitia permiserit, declarationis nostrae ministerio sopiantur. Sane pro parte venerabilis fratris nostri Ioannis episcopi Mersburgensis et dilectorum filiorum universi cleri civitatis et dioecesis Mersburgensis nobis super exhibita petitio continet, quod, licet a tanto tempore, cuius contrarii memoria non existit, in diversis Germaniae partibus pro communi hominum utilitate inter habitores et in olas partium eandem talis inoleverit, hactenusque observata fuerit legitime praescripta, ac moribus utentium et ordinariorum permissione et plerumque expressa ratificatione approbata consuetudo, quod ipsi habitores et incolae, sive illi ex eis, quibus id pro suis statu et indemnitatibus expedire visum fuerit, super eorum bonis, domibus, agris, praediis, possessionibus et hereditatibus annuos marcarum, florenorum seu grossorum monetae in partibus illis currentis, redditus seu census vendentes, pro singulis ex marcis, florenis sive grossis huiusmodi ab eis, qui illas vel illos, sive redditus sive census ipsos emerint, certum competens pretium in numerata pecunia secundum temporis qualitatem, prout ipsi vendentes et ementes in contractibus super his inter se firmaverunt, et recipere soliti fuere, illa ex domibus, terris, agris, praediis, possessionibus et hereditatibus praedictis, qui in huiusmodi contractibus expressi fuerunt, praedictorum solutione reddituum et censuum efficaciter obligantes in illorum vendentium favorem, hoc adiecto, quod ipsi pro rata, qua huiusmodi per eos receptam diis ementibus restituerint in toto vel in parte pecuniam, a solutione reddituum seu censuum, huiusmodi restituant pecuniam contingentium, liberi forent penitus et immunes, sed idem ementes, etiam si bona, domus, terrae, agris, possessiones, et hereditates huiusmodi processu temporis ad omnimodae destructionis sive desolationis redderentur opprobrium, pecuniam ipsam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquos tamen haesitationis

versatur sepulchris, an huiusmodi contractus liciti sint censendi. Unde nonnulli, illos usurarios fore praecedentes, occasionem quaerunt redditus et census huiusmodi ab eis debitos non solvendi. Quare pro parte episcopi et cleri praedictorum, asserunt, quod in talibus hic emptis censibus et redditibus fructus, redditus et proventus plurimum ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium et ecclesiasticorum beneficiorum civitatis et dioecesis ac partium praedictarum, nec non fere omnes quotidianae distributiones, quae in plerisque ex ecclesiis divinis interessentibus ministrari solent, consistere noscuntur, nobis fuit humiliter supplicatum, ut super his apostolicae sedis declarationis oraculum impertiri et adficere paternam dilectione curaremus. Nos igitur, huiusmodi in hac parte supplicationibus inclinati, et factas ex commissione felicitis recordationis Martini Papae V. praedecessoris nostri desuper examinationem, et eisdem praedecessoris nostri de declaratione attentius perstringentes, suisque vestigiis inhaerentes, ad omne super his ambiguitatis tollendum dubium praefatos contractus licitos iurique conformes, et vendentes eisdem ad ipsorum solutionem censuum et reddituum iuxta dictorum contractuum tenores, remoto contraditionis obstaculo, efficaciter teneri, auctoritate apostolica praesentium serie declaramus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicae MCCCCLV. pridie nonas Maii, Pontificatus nostri anno primo. Volentes itaque, quod praedictae litterae debitum sortiantur effectum, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios dictis praeposito, clerico, capitulo ac aliis beneficiatis opportunae defensionis praesidio assistentes, dictasque litteras, ubi et quando ac quoties expedire videritis, auctoritate nostra solenniter publicantes, faciatis et eadem auctoritate pro venditores seu debitores reddituum et censuum huiusmodi dictis emptoribus seu illis, quibus ipsorum reddituum et censuum solutio praestanda fuerit, de eisdem censibus et redditibus iuxta contractum et conventionium super his habitorum formati et tenorem plenam et debitam satisfactionem impendi, contradictores vero per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante, si aliquibus communitur vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum ut supra.

## TITULUS VI. DE SEPULTURIS.

## CAP. I.

Corpora defunctorum exenterantes, et ea immaniter decoquentes, ut ossa a carnibus separata ferant sepelienda in terram suam, ipso facto sunt excommunicati.

## Bonifacius VIII.

Detestandae feritatis abusus, quem ex quodam more horribili nonnulli fideles improvidae prosequuntur, nos, piaie intentionis ducti<sup>2</sup> proposito, ne abusus praedicti<sup>3</sup> saevitia ulterius corpora humana dilaceret, mentesque fidelium horrore commoveat, et perturbet auditum, digne decrevimus abolendum. Praefati namque fideles huius suae improbandae utique consuetudinis vitio intendentes<sup>4</sup>, si quisquam ex eis genere nobilis, vel dignitatis titulo insignitus, praesertim extra suarum partium limites debitum naturae persolvat, in suis vel alienis<sup>5</sup> remotis partibus sepultura electa, defuncti corpus ex quodam impiae<sup>6</sup> pietatis affectu truculenter exenterat, ac illud membratim vel in frustra immaniter<sup>7</sup> coincidentes, ea subsequenter aquis immissis exponunt ignibus excusso, eadem ad partes praedictas mittunt seu deferunt tumulanda. Quod non solum divinae maiestatis conspectui

Tit. V. Cap. II. 1) *Mag.* Nurembergensis  
Tit. VI. Cap. I. 1) *Et de sep. Rom.* lib. 5. *cap. 56.* *Fontes. op. Bist.* vol. 1. 12. *et. 2. 5. 1. 2018.* 2) *Pheloc.* no. 2155. 3) *Pheloc.* no. 2155. 4) *Pheloc.* no. 2155.

producti: *AC* 2) praedicti: *H* praedictae: *G* 4) innitentes: *CHM*; immanitates: *G*; inhaerentes: *N*; communitur: *M* 5) alienis: *AGHM* 6) impior: *M*; impietatis affectu: *AGV* 7) inhumaniter: *Cod. coll.*



abominabile plurimum redditur, sed etiam humane considerationis obtutibus occurrit vehementius abhorrendum. Volentes igitur, (prout officii nostri debitum exigit) illud in hac parte remedium adhibere, per quod tantae abominations, tantaeque immanitatis<sup>17</sup> et impietatis abusus penitus deleatur, nec extendatur ad alios, apostolica auctoritate statuimus et<sup>18</sup> ordinamus, ut, quos<sup>19</sup> cuiuscunque status aut generis seu dignitatis existierit<sup>11</sup>, in civitatibus, terris seu locis, in quibus catholicae fidei cultus viget<sup>12</sup>, diem de cetero claudet<sup>13</sup> extremum, circa corpora defunctorum huiusmodi abusus vel similes nullatenus observetur, nec fidelium manus tanta immanitate<sup>14</sup> foedentur. Sed, ut defunctorum corpora sine impie ac<sup>15</sup> crudeliter non tractentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint sepeliri<sup>16</sup>, aut in civitate, castro vel loco, ubi decesserint, vel loco vicino ecclesiasticae sepulturae tradantur ad tempus ita, quod demum incineratis corporibus, aut alias ad loca<sup>17</sup>, ubi sepulturae elegerint, deportentur et sepellantur in eis. Nos enim, si praedicti defuncti executores vel<sup>18</sup> executores, aut familiares eius, seu quivis alii, cuiuscunque ordinis, conditionis, status aut gradus fuerint, etiamsi pontificali dignitate praefulgeant, aliquid contra huiusmodi nostri statuti et ordinationis tenorem praesumpserint attentare, defunctorum corpora sine inhumaniter et crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari<sup>19</sup>, excommunicationis sententiam, quam exnunc in ipsos proferimus<sup>20</sup>, ipso facto se noverint incursum, a qua non nisi per apostolicam sedem, (praeterquam in mortis articulo,) possit<sup>21</sup> absolutiois beneficium obtinere. Et nihilominus ille, cuius corpus sine inhumanitate<sup>22</sup> tractatum fuerit, ecclesiastica careat sepultura. Nulli ergo etc. Datum Lateran.<sup>23</sup> XII. Kal. Martii. Pont. nostri Ao. VI.<sup>24</sup> [1299.]

## CAP. II.

Super praedicationibus, confessionibus et sepulturis providet hoc cap. ut tollat contentiones, quae olim erant inter christianos ex una parte, et Iacobitas et Chordiceros ex altera. Hoc cap. hoc fuisse solutum per extravagante[m]: Inter cunctas, quae et infr. de privilej. est tamen hodie innovatum per Clem. Datum de sepul.

## Bonifacius VIII.

Super cathedram praeminentiae pastoralis divina etc. cf. Clement. 2. (3, 7.)

## TITULUS VII.

## DE DECIMIS.

CAP. I.<sup>1</sup>

Quoniam Bonifacius decimam certis ex causis hic in principio expressit ab ecclesiis et ecclesiasticis personis exigi statuisse, multa dubia circa illam suborta sunt, quae hic clare et prolixè aemendatur. Vide textum cum gl. in Clem. 2. eod. tit. ubi haec extravagans in multis declaratur.

Bonifacius VIII. Collectori decimae<sup>2</sup>.

Declarationes, quas in negotio decimae, per nos nuper impostae pro prosecutione guerrae ac negotij regni Siciliae contra hostes, de ecclesiis et personis ecclesiasticis per totam Italiam et cetera loca constitutus volumus observari, (cuius quidem decimae in illis partibus te superintendentem seu collectorem duximus deputandum,) tales sunt: De redditibus et proventibus leprosiariorum, domorum Dei<sup>3</sup> et hospitalium pauperum, qui in usus leprosorum, infirmorum et pauperum convertuntur, decima non solvetur. Moniales alicuae regulares personae, quarum redditus et proventus ecclesiastici adeo sunt tenues et exsiles, quod de illis sustentari non possunt, sed pro habendo vitae suae sustentationem necesse habent publice mendicare et cleemosynas petere, dictam decimam non persolvunt. Saeculares quoque clerici, quorum ecclesiastici redditus et proventus annui summam septem florenorum auri non excedunt, eandem decimam non praestabunt. Si vero una persona plura habeat beneficia, quorum nullum per se acceptum dictam summam septem florenorum auri annuatim attingat, simul tamen collecta in minimis proventibus summam memoratam excedant, quotquot vel quantumcunque modica fuerint, de omni-

bus et singulis decima persolvetur: sed non solvetur de pantiatis<sup>4</sup> monachorum. Similiter de his, quae a Christianidelibus relinquuntur ecclesiae, ut ex eis perpetui emanant redditus, item de cenisi, praecatis et aliis personis ecclesiasticis liberaliter factis, decima non solvetur. Solventium decimam electioni sui arbitrio committitur, utrum ipsam velint solvere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata proventus, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contigerit, an per ipsum tempus pro rata communis aestimationis proventusum eorundem. Sed una via electa non licebit alicui variare ad aliam recurrendo. Et fiat et redigatur per collectores in scriptis electio huiusmodi expresse in prima solutione decimae supra dictae; alioquin iuxta aestimationem communem per totum tempus solvere tenebuntur. Declaramus autem, quod hi, qui elegerint solvere decimam pro rata eorum<sup>5</sup>, quae perciperint annuatim, vendant proventus beneficiorum suorum, quae personale residentiam non requirunt, et solvant decimam pro solo pretio, quod receperint de eisdem; dum tamen contra hoc in fraudem decimae nihil omnino agatur. Sed ecclesiastica persona, quae in ecclesia sua vel beneficio, quod residentiam personalem requirit, non residet, sed facit in eodem per firmarium vel vicarium deserviri, deputando ipsi vicario vel firmario certam suorum proventusum portionem, non de vicariatus sui firmarii portione<sup>6</sup>, sed de universis ipsius ecclesiae<sup>7</sup> vel beneficii proventusum decimam exhibebit. Declaramus etiam, quod de silvis seu nemoribus, quae non consueverunt vendi, nil solvetur, nisi forte aliquid de illis venditum fuerit durante decima, et tunc aestimabitur, quantum valere debent annui redditus partis venditae secundum assiam, quae consuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus situatum fuerit, et de sola aestimatione decima persolvetur, et non de eo, quod perciperetur de dictis silvis seu nemoribus, quae vendi non consueverunt, nisi forte vendantur durante decima, quia<sup>8</sup> tunc solvetur ex venditione pascuagij seu herbagij, aut alterius consimilis proventus eorundem nemorum et silvarum. Et si non vendantur huiusmodi pascuagij et similia: non solvetur decima de his, ita tamen, quod in fraudem decimae nihil contra hoc attentetur. Idemque de pascuis, herbagijs et consimilibus venditionibus silvarum volumus observari. De stagnis et piscariis decima sic solvetur, videlicet, quod fit relatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerunt, ad quantitatem pretij ex ipsa venditione ultima recepti, ut, pretio diviso in partes secundum annorum terminum, durante decima solvatur decima ipsa de tot partibus pretij ex ipsa venditione recepti, quot fuerint anni praedicti, ut, si forte sunt quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, et tunc vendatur pro centum florenis, fiant de pretio quinque partes, et pro tribus annis, quibus durabit decima, solvatur ipsa decima de tribus partibus pretij tantum, videlicet LX. florenorum, et multiplicabuntur et minuuntur partes pretij, prout plures et pauciores fuerint dicti anni. De piscariis autem fluminum et lacuum, et venationibus, si vendantur, et silvis caeduis idem, quod de stagnis, fiet. De piscibus stagnorum vel belluis garenarum, quos pro usu vel esu suo consumi, vel sine fraude donari contigerit, decima non solvetur. Et quia nonnulli obtinent a monasteriis et ecclesiis prioratus, grangias, domos, redditus, pensiones et census: in solvenda de his decima credimus distinguendum, videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, sive hoc sit concessum per sedem apostolicam, sive per ipsorum monasteriorum vel ecclesiarum personas: de illorum proventusum solvetur decima. Quum autem obtinentur talia ex contractu, puta ad pensionem vel firmam annuam, in qua non est facta gratia obtinenti, sed in hoc uterque contrahentium studuit conditionem suam facere meliorem: percipientes pensionis vel firmae de ipsa pensione vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante vel post concessionem huius decimae ad vitam propriam emit proventusum prioratum, vel aliorum praedictorum pro aliqua pecunia, ita, quod in hoc ei scienter gratia non est facta: considerabitur, quantum aestimatione communi valeant annui proventus, prioratus, grangiae, domus, terrarum seu

Tit. VI. Cap. I. 8) inhumanitatis: *AGHM* 9) et: (ae: C) etiam: *Coel. coll.* 10) quivis et: *AGM* 11) existitoris: *H* 12) vigenti: *AG* 13) claudat: *AGHM*; claudit: *H* 14) inhumanitate: *AGHM* 15) et: *CH* 16) sepulturae: *CM*; sepulturae vel sepelire: *AG* 17) ad loca: *dest: HN* 18) executores vel: *dest: ACM* 19) tractari: *CHS*

20) ferimus: *CH* 21) possint: *AGHM* 22) inhumaniter: *AH* 23) Anagiae: *GHX Raynald.* 24) V. Kal. Octobr. P. N. Ao. V. i. N. Raynald.  
Tit. VII. Cap. un. 1) *MP* 2) episcopo Benevo: *M* 3) Dei: *dest: P* 4) pantiatis: *th* 5) cor: *dest: th* 6) non deductet portio- nem vicariatus seu firmarii: *th* 7) eccl.: *dest: th* 8) quia tunc solo: *th*

redimam huiusmodi, et secundum hoc ab illis, quorum est horum proprietates, qui inde pretium pro futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur<sup>9)</sup>. Si autem in his gratia facta sit obtinentibus, quia scienter pro minori pretio, quam valeant, sunt talia vendita vel locata: ipsi obtinentes, et non monasterium vel ecclesia de illo, in quo gratia facta est ipsis, et de reliquo illi, quorum est proprietates, decimam exhibebunt. Si autem personis aliquibus pro ista mercede, seu remuneratione laboris vel obsequii praestati vel praestandi talia sunt concessa: si, quorum est illorum proprietates in decimatione proventuum suorum, etiam horum proventus merito numerabunt, et de illis, sicut de aliis, quos pro certis suis utilitatibus expendunt, decimam exhibebunt. Quodsi haec per illos, qui ea obtinebant<sup>10)</sup>, in alios sunt translata, quia res transit (cum onere suo: etiam circa illos, quae praediximus servabuntur. Nec deducuntur expensae, quae pro monachis, qui in talibus prioratibus, grangiis seu domibus, in beneficium seu ex mera gratia concessis, ex pacto teneri debent, fieri dignoscuntur. Expensae autem illorum monachorum vel personarum, quae tenari debent ex pacto in prioratibus, grangiis seu domibus, ad iustam firmam seu pensionem concessis, sive determinate sive non, aestimabuntur aestimatione communi, et talem aestimationem monasterium vel ecclesia, cuius illorum est proprietates cum suis proventibus, decimabit. Praelati de procuracionibus, quas in vitalibus percipiunt, decimam non persolvunt; sed qui eis praestant huiusmodi vitalia, in decimatione suorum proventuum et redituum numerabunt, et solvent decimam de eisdem. De illis autem procuracionibus, quas praelati in pecunia numerata rite percipiunt ab antiquo, et quas percipient, etiam si non visitarent, decimam praestare tenentur. Praelatus autem, qui procuracionem, quam sine visitatione potuit de iure percipere in pecunia numerata, remittit, quia remittit quod sibi debetur, et de quo solvisset decimam, si recepisset illud, tenetur ex tali procuracione decimam exhibere. Si vero procuracionem, quam tantum in vitalibus licet percipi, fortasse remittit: persona ecclesiastica, cui remissio facta est, huiusmodi vitalia cum aliis proventibus suis, quom solvet, decimam aestimabit, quom, etiam si non esset remissa, hoc facere teneretur. In solvendo decimam supra dictam solae expensae necessariae, quae fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo et colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, deducuntur. Expensae autem, quae fiunt in castrorum custodiendis, quom fiunt extra rem, vel etiam in aedificiis construendis vel conservandis<sup>11)</sup>, nullatenus deducuntur, sicut nec illae quae in villis tuendis fiunt in guerris seu etiam avaricatis. De iis quoque, quae consistunt in iurisdictione, merito imperio, regalibus atque similibus, solvitur decima, deductis salariis moderatis, quae ante concessionem decimae consequenter solvi iudicibus et officialibus, similibusque personis, sine quibus iurisdicatio et cetera similia nequeunt expediri, ita tamen, quod in fraudem decimae nihil contra hoc penitus attentetur. Sed expensae officialium, iudicum et consimilium personarum, factae in vestibus sive vitalibus, minime deducuntur, sicut nec aliae expensae similes, factae circa familiam praelatorum. Ratione autem aeris alieni, quo persona, solvens decimam, obligata consistit, nihil de decima minuetur, etiam si certae res ecclesiasticae propter hoc a quoquam fuerint obligatae. Item de furnis et de molendinis decima praestabitur. Solvitur autem de oblationibus, sive fiant pro benedictione nubentium, sive pro exsequiis mortuorum, nec non de proventibus singulorum praelatorum, et de emendis, quae ab excommunicatis recipiuntur. De legatis quoque, sibi et aliis personis ecclesiasticis, non personarum, sed ecclesiarum vel officiorum ratione relictis, decima persolvitur. Pro decima supra dicta non exhibebitur pecunia, nisi illa communitur curreret de mandato domini terrae, et quae est moneta in locis, in quibus consistet fructus et reditus, unde decima persolvitur, nec aliqui penuniam cambire cogentur eandem. Sed si ex probabilibus seu verisimilibus praesumptionibus apparuerit quismquam pensatus eius proventibus minus debito notabiliter de decima persolvisse, ita, quod super hoc merito suspectus debeat reputari: ex officio nostro, per viros idoneos deputandos a nobis faciendus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem, videlicet de consilio dioecesei episcopi, vel alicuius deputandi ab

ipso, si sit eius subditus, et non aliter, si episcopus ipse vel deputatus ab eo commode possit haberi. Et tunc demum, et non prius, ille, cuius proventus fuerint tunc aestimati, pro eo, quod minus solverit, etiam nominatim excommunicabitur, si eius contumacia egerit, et visum fuerit expedire. Episcopi autem et abbates ceteraque personae ecclesiasticae, honorabiles, non suspectae, propriae conscientiae relinquantur, ita, quod sufficiat quoad tales excommunicationis sententia, quae in nullo modo solventes, vel scienter adhibentes fraudem vel malitiam circa ipsas decimas solutionem generaliter proferunt. Super his autem fiet compulsio per censuram ecclesiasticam, prout nobis et illi, cui hoc committendum duxerimus, visum fuerit expedire. Proferatur autem, si expediens visum fuerit, excommunicatio generaliter vel specialiter in eos, qui contra solutionem decimae vel suorum aestimationem proventuum, quom fuerit facienda, fraudem vel malitiam scienter duxerint adhibendam. Fiet autem solutio decimae non ex ipsis rebus, quae percipiuntur de proventibus, sed in pecunia numerata. Solvitur autem decima illis, quos ad haec contigerit deputari. Rector parochialis, qui urgente necessitate ecclesiae<sup>12)</sup>, puta, quia ipse residens personaliter in eadem per se non sufficeret ipsi curae propter multitudinem parochianorum vel divisionem parochiae suae, sed necesse habet unum, vel duos, vel plures capellanos conducere, et eis propter victum salarium constituitur, salarium huiusmodi poterit in decimae solutione deducere; sed ratione victus capellanorum ipsorum aliquid non deducet. Quodsi in diversis civitatibus et dioecesibus diversa beneficia obtineantur: de unoquoque beneficio in civitate vel dioecesi, in qua illud fuerit, decima persolvitur. De elemosynis vero seu oblationibus, datis ad opus fabricae, et maxime de his oblationibus, quae in civitatibus et aliquibus castris et locis dictarum provinciarum in certis festivitibus in candelis et aliis consequerunt dari et offerri, ad opus fabricae deputatis, decima non solvitur. Similiter nec de illis oblationibus, quae colliguntur interdum per laicos, qui consortiales dicuntur, interdum per clericos, quae ad opus consortii reducuntur, et quae offeruntur, ut luminaria in ecclesia, cruces et calices fiant et reparantur, et etiam ex illis pauperibus subveniatur, et sepeliuntur corpora pauperum defunctorum. Praelati autem et clerici exules, cuiuscumque conditionis aut dignitatis existant, de suis proventibus ecclesiasticis decimam persolvunt. Illae quoque expensae, quae fiunt pro fossatis et aliis pro terris aedificandis, ut uberiores fructus producant, et illae, quae fiunt in conservandis et reparandis aedificiis molendinorum, domorum, seu apothecarum et similibus, et ex quibus fructus et pensiones recipiuntur, et, nisi reparantur, fructus ex eis percipi non valent, de decima huiusmodi minime deducuntur, nec etiam illae, quae fiunt pro custodia castrorum, quomvis fiant maiores solito. Insuper de oblationibus minutissimis, quas percipiunt ecclesiasticae personae ratione ecclesiarum suarum, pro sepulturis et dandis poenitentibus, decima persolvitur. Et quia non occurrit nobis, quin quotidianae distributiones proventus ecclesiastici sint: de distributionibus, quae dantur in horis canonicis praesentibus, debere solvi decimam declaramus. Illi quoque, qui deputati fuerint ad collectionem decimae, cum eis, qui debent solvere decimam, de aliqua certa summa solvenda pro decima nequeunt convenire. De fructibus arborum et hortorum solvitur decima. De his autem, quae consumuntur usu vel esu animalium, si sint ecclesiarum, solvitur decima, deductis expensis necessariis, quae fiunt pro custodia; si vero sunt personarum, decima non solvitur. Tu ergo, in his solum Deum et institutum pro praemissis prae oculis habens, ex praedictis declarationibus in decidendis huiusmodi dubitationibus, quae pro parte leviter decidi poterunt, confirmationem accipias; super maioribus vero decisionem apostolici oraculi expectes. Volumus quoque et praesentium tibi auctoritate mandamus, ut in unquamque personam ecclesiasticam deputatarum tibi partium, cuiuscumque ordinis, conditionis vel dignitatis existat, quae decimam ipsam nullo modo vel non integre scienter, aut non secundum verum valorem fructuum suorum perceptorum, sive non in terminis constitutis exhibuerit, seu in illorum exhibitione malitiam commiserit sine fraudem, excommunicationis sententiam auctoritate nostra promulget et etiam in singulos, qui scienter impedimentum praestiterint directe vel in-

Tit. VII. Cap. un. 9) exhibetur: d. 10) obtinent: d. 11) vel cons.: dest: d. 12) curae ecclesiae: d.

directe, publice vel occulte, quo minus decimae praedictae solvantur. Et omnes et singulos, qui huiusmodi sententias latas incurrerint, per te et per alios singulis diebus dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice nuncies, et facias ab omnibus publice evitari, aggravaturas alias manus tua contra ipsos, prout proterviam et contumaciam exigere videris eorumdem. Quodsi satisfacere decreverint: post plenam et integram satisfactionem ab huiusmodi excommunicationibus iuxta ecclesiae formam absolvas eosdem, et dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non abstinerint a divinis, proviso hactenus, quod contra decimam huiusmodi non solventes nullatenus sine speciali mandato apostolicae sedis invocetur brachium saeculare, quodque ad vasa sacra, paramenta, calices, cruces et libros, aliaque bona mobilia, ad cultum deputata divinum, vel ad privilegia ecclesiarum et monasteriorum aliorumque locorum ecclesiasticorum ipsius occasione decimae manus nullatenus extendatur. Data Anagninae, Kal.<sup>14</sup> Octobr. Pont. nostri Ao. VII. [1301.]

### TITULUS VIII.

#### DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

##### CAP. I.

Religiosi Mendicantes sub excommunicationis poena prohibentur convolare ad religionem non mendicantium, quocunque quassio colore, quam ipso facto incurrant tam recepti quam recipientes, quancunque licentia non obstante. Quod iuris sit de tam receptis, subdit.

##### Martinus IV.<sup>1</sup>

Viam ambitiosae cupiditatis religiosi, potissime Mendicantibus, praeludere cupientes, ad alios ordines, praesertim monasticos fucatis tamen coloribus asserentibus ob frugem melioris vitae aut arctioris observantiae, tam sancti Benedicti, quam Cisterciensis, Camaldulensis, Vallis umbrosae, canonicorum regularium sancti Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum convolare ntentibus, licentiam a sede apostolica sine legatis aut nunciis eiusdem sedis ad transfereendum se de Mendicantium ordinibus ad alios ordines, praesertim ea ratione, (ut verisimile est, prout facti evidenter docet.) ut liberius degant, dignitatesque et beneficia monastica consequi valeant, et ex certis aliis causis honestati non consonis obtinentibus, ac volentes etiam conservantii ordinum Mendicantium providere: auctoritate apostolica ex certa scientia tenore praesentium declaramus et etiam decernimus, statuentes, quod de cetero nullus religiosus ordinum Mendicantium quorumcumque, cuiuscunque gradus, status, conditionis vel religionis existat, quantumcumque et qualitercumque possit et debeat virtute cuiuscunque licentiae, etiam indulti apostolici seu poenitentiarum nostri curam gerentis, vel alia quavis auctoritate hactenus, etiam per literas apostolicas facultatum quarumvis tam legatorum vel nunciatorum sedis apostolicae, quam alia auctoritate, maxime de transfereendis fratribus aut aliquibus praesertim ordinum Mendicantium professoribus in genere vel in specie ab ordinibus huiusmodi Mendicantium, sub quacunque verborum forma appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam superioris ordinis, seu monasterii aut loci monastici, seu alias in monachum vel in fratrem alicuius ex ordinibus monasticis supra dictis vel aliis expressis, (ordine Carthusiensium duntaxat excepto,) sub poena excommunicationis, quam tam recipientes quam recepti ipso facto incurrunt, et quam exiune, prout exiune, contra quemlibet transgressorem quomodolibet in praemissis scientia et auctoritate ante factis profecerimus in his scriptis. Et a nemine, nisi duntaxat a Romano Pontifice praeterquam in mortis articulo, excommunicati huiusmodi possint absolutiois beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilominus secus facta non teneant, et nullius existant efficaciae vel momenti. Decernentes etiam et volentes, quod, si quis hactenus virtute cuiusvis licentiae seu mandati huiusmodi fuisse receptus ad aliquem monasticum ordinem, et habitum consuetum gestari per monachos talis

ordinis suscepisset, sive professionem emisisset sive non, sub dicta poena teneatur in monasterio, in quo receptus fuerit, (etiamsi beneficia ecclesiastica seu rectorias ecclesiarum quarumvis obtineat.) stare in eius totali ordinatione, et in huiusmodi ordine monastico Altissimo deservire. Si quis autem praetextu huiusmodi licentiae vel sine habitu vel cum habitu vagando incederet: monitione praevia teneatur et debeat intra terminum XV. dierum, a die monitionis huiusmodi computandorum, ad eius religionem vel ordinem, unde cum licentia vel sine licentia recesserat, remeare. Quod si efficere neglexit: post ipsum terminum tanquam notorius apostata excommunicatus in omnibus et per omnia debeat per quemlibet reputari, et ab omnibus retractari, etiam per invocationem auxilii brachii saecularis, quoties fuerit opportunum. In futuris autem nullus ex professoribus alicuius ex ordinibus Mendicantium huiusmodi in aliquem monasticum ordinem, (Carthusiensium duntaxat excepto,) possit aut debeat per quemcumque recipi vel admitti virtute alicuius licentiae vel indulti absque sedis huiusmodi licentia speciali sub dictis poenis, et nihilominus secus facta non teneant ipso iure, huiusmodi licentiae et indulti, nec non constitutionibus apostolicis, et Mendicantium ordinum praedictorum, etiamsi de illis specialis et expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mentio habita foret, et alius contrarius non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, decreti, statuti, prohibitionis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Sebennisi, III. Kal. Aug. Pont. nostri Ao. I. [1281.]

##### CAP. II.<sup>1</sup>

Religiosi, sine sui superioris licentia ultra mare euntes, sunt ipso facto excommunicati, nec ibi sunt ad praedicationem vel divinum celebrationem admittendi.

##### Ioannes XXII.

Ad nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quod nonnulli, religionis gestantes habitum, sed a veritate<sup>2</sup> religionis omnino vacui et a<sup>3</sup> modesta penitus alieni, ad partes quandoque transmarnas<sup>4</sup> se transferant, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. Et, ut illi<sup>5</sup> decipere facilius simplicium animos, ac ipsos et alios in errores praecipitare seu retinere valeant, sub ovili<sup>6</sup> veste ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas et erroneas fidelium<sup>7</sup> mentes, quantum in eis est, corrumpere satagunt, in ipsis partibus periculum<sup>8</sup> nimium spargere non omittunt, nec non et os suum ponentes in coelum, lingua eorum falsidica transeunte super terram, S. Romanae ecclesiae detraxere constitutionibus, et alia multa a fide devia in suis sermonibus et secretis colloquutionibus eyomere insanis ausibus non verentur, ex quibus Deus offendetur, periculosae suscitatur scandala, paratur simplicibus laeques, ipsisque talium praesumptores de haeresi vehementer arguunt se suspectos<sup>9</sup>. Nos itaque, tantis obviare periculis paternae diligentiae studiis cupientes, universis et singulis religiosi cuiuscunque conditionis, religionis, ordinis vel status existant, de fratum nostrorum consilio districtius auctoritate praesentium inhiibemus, ne ipsorum aliquid absque superioris ordinis sui licentia, sibi per ipsius literas patentes concessa, de cetero ad partes se transferat ante dictas, superioribus ipsis nihilominus iniungentes, ne quibusvis sui ordinis fratribus, nisi duntaxat viris literatis, providis et expertis, huiusmodi licentiam impertiri praesumant. Nos enim quoscunque<sup>10</sup>, praesumentes contrariam quovis modo, excommunicationis subiacere sententiae volumus<sup>11</sup> ipso facto, a qua nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit, nisi duntaxat in mortis articulo, absolutiois beneficium obtinere. Ceterum universis ecclesiae praelatis in virtute sanctae obedientiae districtae precipiendo praesentium tenore mandamus, quatenus nullos religiosos, ad partes se transferentes praedictas, nisi per patentes superioris sui ordinis literas de licentia speciali se illuc transferendi, sibi concessa praelatis eidem fecerint plenam fidem, in civitatibus suis et dioecibus ac locis et

Tit. VII. Cap. ub. 13) III. Kal. 1)  
Tit. VIII. Cap. I. 1) *Adhuc no.* 2) 173.  
Cap. II. 1) *Bullar. Rom. ed. Tur.* IV. 310. 2) sed et virtute relig.: *ib.* 3) a: *dest.* *ib.* 4) *in* *indulm.* *ib.* 5) *bidem.* *ib.* 6) *ovina.* *ib.* 7) quibus

*ib.*; *ib.* 8) *periculosae.* *ib.* 9) *add.*: *imo ex eis vero fore haeretici comprobantur.* *ib.* 10) *quos.* *scilicet* *super* *quo* *eorum* *conscientias* *onera-*  
*bant.* *ib.* 11) *add.*: *et* *decernimus.* *ib.*

... ad praedicti officium vel divorum celebra-  
 ... admittant, sed ipsos potius veli apostatas capiant  
 ... tant, eos carcerali custodia, donec de dicta  
 ... speciali<sup>12</sup> modo praedicto sibi constituerit, de-  
 ... Et nihilominus, si quos religiosos approbare quae  
 ... apostolica reprobat, vel quae alias sunt<sup>13</sup> fidei  
 ... in suis praedicationibus seu secretis colloquutionibus  
 ... dicantur persenserint<sup>14</sup>, ut tales, quibus-cumque cessan-  
 ... praedictis, possint<sup>15</sup> hinc eipere, et carcerali custo-  
 ... sicut nos possent subditos, mancipare licentiam im-  
 ... Et in super tenore praesentium mandamus eisdem,  
 ... de praemissumis summarie, simpliciter et de plano, ac sine  
 ... strepitu iudicii et figura per se vel per<sup>16</sup> alium seu alios se  
 ... solliciti et fideliter student informare, quo-que de praedi-  
 ... seu eorum aliquo repererint reos esse, iuxta statuta  
 ... canonum et<sup>17</sup> in aliorum exemplum castigare poenis debitis  
 ... non postulant, non obstantibus exemptionibus, et aliis  
 ... quibus-cumque privilegiis et<sup>18</sup> hiteris apostolicis, eisdem re-  
 ... religiosi vel eorum ordinibus<sup>19</sup> ab eadem sede concessis vel  
 ... in posterum concedendis, etiamsi de illis plena et expressa  
 ... mentio, ac de verbo ad verbum in praesentibus sit habenda.  
 ... Quae quantum ad praedicta vel aliquod eorumdem eisdem  
 ... in nullo volumus suffragari. Nulli ergo etc. Datum Avinion.  
 ... VI. Idus Maii, Pont. nostri Ao. IX. [1325.]

TITULUS IX.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

CAP. CXIII.

... B. e. in a. m. status sit propter nullas rationes per Clementem V.  
 ... permissis permittit tamen in nullis fidei di. m. quae nec sunt en-  
 ... p. b. n. non suspectas, sub habitu Beguinarum vivere: nec sunt tales per  
 ... ordinarios molestandas. Vide cap. l. eod. tit. in Clement.

Ioannes XXII.

Ratio recta non patitur, ut innocentes ad paria cum  
 nocentibus indicerent. Sane felix recordationis Clemens  
 Papa V. praedecessor noster, quum de mulieribus, quae  
 Beguinae vulgariter nuncupantur, nonnulli ei fuisset praep-  
 ce de Aleniamae partibus insinuata sinistra, et praesertim  
 quod earum quaedam de summa Trinitate et divina essentia  
 disputarent et praedicaerent, ac circa articulos fidei et eccle-  
 siastica sacramenta opiniones catholicae fidei contrarias in-  
 troducerent, et multorum simplicium animas in diversos  
 errores inducerent: ex his et aliis frequenter de illis auditis  
 hadenus eis non indigna ratione suspectas, in illas, quae sta-  
 tum huiusmodi noviter assumptum, se tarentur ulterius, aut  
 quae illum de novo assument, ex communicationis senten-  
 tiam promulgavit. Verum quia in multis mundi partibus  
 flammatae sunt mulieres, quae similiter vulgo Beguinae vocatae,  
 segregatae quandoque in parentum aut suis, interdum  
 vero in aliis aut conductis sibi communiibus domibus insimul  
 habitantes, vitas deducunt honestas, et ecclesias de nocte frequen-  
 ter toribus reverenter obediunt, i unitatem disputandi, aut  
 autoritatis, quae temeritate potius praedicanum nullo modo  
 sibi usurpant, nec se vel alias seu alios quoslibet praemis-  
 sionibus erroribusque involvant, nec ulla super his est aut  
 fuit factum nota seu suspitio contra eas, quae ipsas dissi-  
 miles a luce sua constringeret, ut nullas earum, quae perpetuum  
 a facie Domini continentiam desoverunt, occasio praedi-  
 catur ad lapsum, et ne periculis, damnis et scandalis pluri-  
 mis, quae proinde verisimiliter sequerentur, pro provisione  
 ecclesiae moderna occupentur: Beguinas huiusmodi incul-  
 pabiles, ut praemittitur, nec suspectas sub prohibitione et  
 abolitione praemis, quia de ipsis praedecessor noster  
 praedictis nullatenus sensisse dignoscitur, de fratum nostrorum  
 consilio declaramus et volumus non includi, locorum  
 ordinarios nihilominus iniungentes, ut eis sub praetextu  
 huiusmodi nullatenus molestari permittant. Et si quid forsam  
 ex hoc in bonis aut inibus a quibus unque contra eas atten-  
 tum est factum, vel attentari contigerit in futuro: per  
 nos praedictos ordinarios auctoritate nostra in statum reduci  
 cebitum volumus, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii

saecularis. Ceterum statum Beguinarum huiusmodi, quas  
 esse permittimus, (nisi de his per sedem apostolicam aliter  
 ordinatum exstiterit) nullatenus ex praemis intendimus  
 approbare. Locorum autem ordinarios et alios, ad quos  
 praedicta spectabunt, curam pervigilem et sollicitudinem  
 debitam praecipimus adhibere, ne praemissarum sequentes  
 in via, et ipsarum actus temerarios imitando, praemis erro-  
 ribus et disputationum et praedicationum temeritatibus se  
 involvant, eas, quae contra praedicta praesumpscent, per cen-  
 suram ecclesiae in appellatione postposita compescendo.  
 Porro mulieres, quodcumque nomen habentes, quae de illis,  
 ex quibus prohibitio praeeserit, culpabiles se reddiderint,  
 aut merito notabiles vel suspectas esse, si statum vel habi-  
 tum quoquo modo mutaverint, vere sub praedicta decernimus  
 remanere censura, et aliter contra eas per illos, ad quos  
 pertinerit, procedi volumus et mandamus, quod ab errore  
 de more revocatae non ultra inficiant sanas oves.

TITULUS X.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

CAP. LVII.

... Taxat procuraciones, pabulo caritatis, et subsidium caritativum. Salvat  
 ... privilegia, conventiones, non-intendimus, et praescriptioes, et iudicialium  
 ... pauperum, indubiet contraveniri, punit transgressores, et eorum familia-  
 ... res etc. Et locari debet sub rubrica de censibus et procuracionibus.

Benedictus XII. Episcopus servus servorum Dei  
 ad perpetuum rei memoriam.

Vas electionis Paulus Apostolus, egregius praedicator,  
 se et eos, qui secum erant, propriis manibus exhibebat, ut  
 pseudo- et subdolis operaris, sub praedicationis specie lucra  
 scertantibus, locum pracluderet, et his, quos ipse pasebat,  
 pabulo verbi Dei, non existeret onerosus. Sane, licet circa  
 modestam in exigendis procuracionibus observandam a  
 praedecessoribus nostris Romanus Pontificibus salubria eman-  
 avissent instituta, quia tamen, (sicut experientia docet),  
 nonnulli praelatorum, nec non dioecesis nunciorum, vel lega-  
 torum apostolicae sedis, de quibus nullam faciunt mentionem  
 expresse, sic se reddiderunt et reddunt in dictarum procura-  
 tionum exactionibus onerosos, ut oppressi subditi huiusmodi  
 onera nequeant supportare, et victum longi temporis brevis  
 hora consumat: nos, attendentes, quod parentes debent  
 thesaurizare filiis, non delitiis fastidiosior eorum substantiam  
 absorbere, ac cupientes pro diversitate conditionum visitan-  
 tium praelatorum et provinciarum, ac ecclesiasticarum etiam  
 facultatum, certum modum sufficientem visitantibus et sup-  
 portabilem visitatis in praemis fore de cetero observan-  
 dum, de fratum nostrorum consilio praesentis constitutionis  
 edicto statuimus, quod, quum in Francia, Navarra, Maiori-  
 carum regnis ac terris, provinciis et partibus adiacentibus,  
 et in vicinis eisdem, nec non in Delphinatu, Burgundia,  
 Sabaudia, Provincia, et Forcalquieri comitatibus archiepis-  
 copi et episcopi, ac alii praelati et personae ecclesiasticae,  
 quibus id de iure vel consuetudine competet, suos subditos  
 personarum visitabunt, idem archiepiscopi a suis vel suffra-  
 ganeorum suorum cathedralibus ecclesiis pro procuracione  
 unius diei sive in vitalibus, sive a volentibus in pecunia,  
 ultra trecentorum, a monasteriis vero et aliis ecclesiis, vel  
 prioratibus saecularibus vel regularibus, habentibus colle-  
 gium vel conventum duodecim vel plurium personarum, ultra  
 ducentorum ac quinquaginta, ab habentibus vero paucorum  
 personarum collegium seu conventum, et quibusvis aliis eccle-  
 siis, prioratibus et locis ultra ducentorum; episcopi vero  
 ab ecclesiis cathedralibus ultra ducentorum, a monasteriis  
 vero et ecclesiis aliis, ac prioratibus saecularibus vel regulari-  
 bus, collegium habentibus duodecim vel plurium persona-  
 rum, ultra centum et quadraginta; ab habentibus vero perso-  
 narum collegium pauciorum, et quibuslibet aliis ecclesiis,  
 prioratibus et locis, ultra centum et quadraginta; abbatibus  
 quoque a monasteriis vel prioratibus, habentibus collegium  
 duodecim vel plurium personarum, ultra centum, ab aliis

Tit. VIII. Cap. II. § 2. spec. de fe. b. § 3. sicut ibi. § 4. pro-  
 p. de fe. b. § 1. add. apostolica auctoritate. ibi. § 4. per § 2. de fe. b.  
 § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b.  
 § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b. § 1. § 2. de fe. b.

Tit. IX. Cap. un. § 1. M. = cf. eiusd. epist. ad ep. Argenton. ep.  
 Inno. III. pap. Avonia. II. 126.  
 Tit. X. Cap. un. § 1. de. XX.

quoque, habitibus minus collegium, ab ecclesiis, prioratibus et locis quibuscumque ultra LXXX.; archidiaconi quoque ultra XXXV., archiepiscoperi quoque ultra VIII. Turonensium argenti valorem recipere non praesumant. Si vero praefati archiepiscopi, praelati et personae ecclesiasticae ex privilegio apostolico per alios visitare, et procuraciones recipere valeant in pecunia numerata: iidem archiepiscopi a suis et aliis cathedralibus ecclesiis ultra centum et XX., a monasteriis vero et ecclesiis aliis, ac prioratibus saecularibus et regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra centum, ab habitibus vero minus collegium, et quibuslibet aliis ecclesiis, prioratibus et locis ultra LXXX.; episcopi etiam ab eisdem ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis ultra LXXX.; abbates ultra LX.; archidiaconi ultra XXX. Turonensium argenti valorem non recipiant quoquo modo. In Alemaniae quoque, Angliae, Hungariae, Bohemiae, Poloniae, Norvegiae, Daciae, Scotiae et Sueciae regnis, terris ac provinciis, et partibus eisdem adiacentibus, archiepiscopi et episcopi, alii quoque praelati et personae ecclesiasticae, quum (ut praemittitur) personaliter visitabunt, iidem archiepiscopi et episcopi, etiam si primates existant, a suis vel suffraganeorum suorum ecclesiis cathedralibus, et personis earum pro procuracione unius diei sive victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra trecentum et viginti, a monasteriis vero et aliis ecclesiis, prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra CC. et LX., ab aliis vero monasteriis, ecclesiis, seu prioratibus, minus collegium habitibus, aliis quoque ecclesiis, prioratibus et locis ultra ducentorum et viginti; episcopi etiam a cathedralibus ecclesiis ultra ducentorum et viginti, a monasteriis vero et aliis ecclesiis et prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra C. et LXXX., ab habitibus vero collegium minus, et quibuslibet aliis ecclesiis et prioratibus atque locis ultra centum et quinquaginta; abbates insuper a monasteriis, prioratibus seu ecclesiis, habitibus collegium XII. vel plurimum personarum, ultra centum, ab habitibus vero minus collegium, ac ecclesiis, prioratibus et aliis locis quibuslibet ultra LXXX.; archidiaconi vero ultra quinquaginta, archiepiscoperi etiam ultra decem Turonensium argenti valorem recipere non praesumant. Si vero iidem archiepiscopi, episcopi, et praelati ac personae ecclesiasticae ex privilegio apostolico per alios visitare, et procuraciones recipere valeant in pecunia numerata: dicti archiepiscopi etiam si primates existant, ab huiusmodi ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis ultra centum, episcopi ultra octoginta, abbates ultra LX., archidiaconi ultra XXX. Turonensium argenti valorem pro procuracione qualibet unius diei recipere non praesumant. In Castellae quoque, Legionis, Arragoniae et Portugalliae regnis et dominis, terris et provinciis regum Castellae, Arragoniae et Portugalliae, et partibus adiacentibus etiam vicinis eisdem, excepto Sardiniae et Corsicae regno, archiepiscopi, episcopi et praelati, ac personae ecclesiasticae, quum (ut praemittitur) personaliter visitabunt, iidem archiepiscopi a suis et suffraganeorum suorum ecclesiis cathedralibus pro procuracione unius diei sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra centum et quadraginta, a monasteriis vero et ecclesiis aliis, ac prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra centum et viginti, ab habitibus vero minus collegium, aliisque ecclesiis, prioratibus atque locis ultra centum; episcopi etiam a cathedralibus ecclesiis ultra centum, a monasteriis vero et prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra LXXX., ab habitibus vero minus collegium, aliisque ecclesiis, prioratibus et locis ultra LX., abbates etiam a monasteriis vel prioratibus, habitibus collegium XII. vel plurimum personarum, ultra quinquaginta, ab habitibus minus collegium, et quibuslibet aliis ecclesiis, prioratibus et locis ultra XL.; archidiaconi vero ultra XXV., archiepiscoperi vero ultra V. Turonensium argenti valorem recipere non attentent. Si vero proxime nominati archiepiscopi, episcopi et praelati, et aliae personae ecclesiasticae ex privilegio apostolico per alios visitare, et procuraciones recipere possint in pecunia numerata: iidem archiepiscopi ab eisdem suis et suffraganeorum suorum ecclesiis ultra LXXX., a monasteriis vero et ecclesiis aliis ac prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra LX., ab habitibus vero minus collegium, et quibuslibet aliis ecclesiis, priora-

tibus sive locis ultra L.; episcopi etiam ab eisdem ecclesiis, monasteriis, prioratibus sive locis ultra XL.; abbates vero ab eorum monasteriis, prioratibus, ecclesiis sive locis ultra XXX.; archidiaconi vero ultra XX. Turonensium argenti valorem recipere non attentent. In Apuliae vero, Calabriae, Terrae laboris, Siciliae, Lombardiae, Tusciae, Sardiniae, Corsicae, et ceteris aliis Italiae partibus nec non Slavoniae, Achaiae, Cyprae, et ceteris regnis insularibus, et aliis provinciis et partibus omnibus ultramarinis et etiam transmarinis, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, ac praelati alii et personae ecclesiasticae consistentes, quum (ut praemittitur) personaliter visitabunt, iidem patriarchae et archiepiscopi a suis vel suffraganeorum suorum ecclesiis cathedralibus pro procuracione unius diei sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra LX., a monasteriis vero et ecclesiis aliis, ac prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium XII. vel plurimum personarum, ultra quinquaginta, ab habitibus vero minus collegium, et quibuslibet aliis ecclesiis, prioratibus atque locis ultra quadraginta; episcopi etiam a cathedralibus ecclesiis ultra quinquaginta, a monasteriis vero aliisque ecclesiis, et prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra quadraginta, ab habitibus vero minus collegium, et ecclesiis aliis, seu prioratibus vel locis quibuslibet ultra triginta; abbates vero a suis monasteriis vel prioratibus, simile collegium vel maius habitibus, ultra viginti, ab habitibus vero minus collegium, et quibuslibet aliis ecclesiis, prioratibus atque locis ultra sedecim, archidiaconi ultra decem Turonensium argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si vero praelati, patriarchae, archiepiscopi, episcopi et personae ecclesiasticae proxime nominati ex privilegio apostolico per alios visitare, et procuraciones recipere valeant in pecunia numerata: dicti patriarchae seu archiepiscopi ab eisdem suis vel suffraganeorum suorum ecclesiis cathedralibus ultra quadraginta, a monasteriis quoque et ecclesiis aliis ac prioratibus saecularibus vel regularibus, habitibus collegium duodecim vel plurimum personarum, ultra triginta, ab habitibus vero minus collegium, et ecclesiis aliis, prioratibus, sive locis et subditis quibuscumque ultra viginti octo; episcopi quoque a suis cathedralibus, et quibuslibet aliis ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis ultra viginti; abbates etiam ultra decem, nec non archidiaconi ultra quinque Turonensium argenti valorem recipere non praesumant, ita, quod expensae seu sumptus universi, seu taxatio pecuniaria huiusmodi procuracionis totius diei, videlicet in pecunia, vel victualibus et necessariis aliis, praedictam summam vel valorem aliquatenus non excedat. Nec ultra dictas summam vel taxationes seu valores earum praetextu cuiusvis consuetudinis, vel alias, vel ab ipsis praelatis vel familiaribus earundem quicquam exigere vel recipere liceat etiam a volentibus, quando ex conventionem vel consuetudinem minus solvere consueverint, quod propter praedicta non plus solvant. Illud quoque, quod de archidiaconis superioribus diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in decanis, praepositis aliisque personis ecclesiasticis superioribus non expressis, quibus visitationis officium et procuracionis receptio ex privilegio sedis apostolicae, vel de iure seu consuetudine competere dignoscuntur, decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus archiepiscoperi nominantur, circa quos in receptione huiusmodi procuracionis id, quod supra statutum est de aliis archiepiscoperi, volumus observari. Nostrae tamen intentionis existit, quod, si ex conventionem vel consuetudinem tamen ecclesiae cathedrales, quum collegiatae, et aliae quaelibet saeculares, ac etiam monasteria, prioratus conventuales, et loca alia quaevis ecclesiastica, earumque capitula, collegia seu conventus, rectores etiam et personae, praelatis quibusvis visitantibus (ut praefertur) minus debeant vel consequerint, quam per nos superioris est statutum, ad solvendum ultra conventionem vel consuetudinem huiusmodi nullatenus adstringantur, sed super his circa eos consuetudo et conventio huiusmodi observentur. Huiusmodi etiam moderationes et taxationes ad praelatos quoslibet, qui praetextu cuiusvis consuetudinis in monasteriis sive locis aliis ecclesiasticis gratis recipiantur ad mabulum caritatis, extendimus et etiam prorogamus, proviso nihilominus, quod in locis quibuslibet, secundum quod maior vel minor rerum copia fuerit in eisdem, nec non iuxta maiorem vel minorem personarum et evectonum numerum huiusmodi visitantium, expensarum maiorum vel minorum debita moderatio teneatur, ita tamen, quod maiores expensae nec excedant summam superioris

In his locis insuper praedictis omnibus archiepiscopis, primatibus, episcopis, ipsi, et aliis superioribus nominatis visitantibus, ne contra conventionem vel consuetudinem huiusmodi circa personam et loca, sibi faciunt, quam ultra moderationes et taxationes praedictas quoquam praesument recipere, districtius prohibemus inhibemus. Volentes etiam constitutionem praedictam poenae adfectione iuvare, statuimus, quod, si dicti visitantes per se, vel, si ex privilegio eis competat, per alios visitationis officium exeruerint, et procuraciones receperint, praefertur, ipsi vel familiares eorum ultra taxationes praedictas aliquid scienter exegerint, vel receperint etiam a volente, duplum eius, quod ipsi idem praefati, vel, eis scientibus aut ratam habentibus, eorum familia taliter exegerint vel receperint, intra duos menses post receptionem seu solentiam huiusmodi ecclesiae, monasteriis et aliis locis, a quibus illa receperint, restitute teneantur. Si vero, dictis praefatis per alios visitantibus, hi, qui pro eis visitationis officium exeruerint, per se vel per alios ultra moderationes seu taxationes praedictas quoquam exegerint, seu receperint etiam a volentibus: duplum eius, quod ultra receperint, ecclesiae et monasteriis vel locis aliis, a quibus illi receptum fuerit, intra praefatum terminum restitute teneantur. Alioquin extunc dicti praefati, qui ultra moderationes et taxationes praedictas, seu conventionem vel consuetudinem huiusmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipsum eidem ecclesiae, monasteriis sive locis ultra dictum tempus restitute differentes, ingressum eo lesiae sibi noverint interdictum. Hi vero, pro dictis praefatis visitationem huiusmodi ut praemititur exercentes, ab officio et beneficio noverint se suspensos, quousque gravatis ecclesiae, monasteriis sive locis de huiusmodi duplo plenariam satisfactionem impendant. Advenientes constitutioni praefatae, quod, si quis de familia praefati personarum visitantis aliquid ultra moderationes et taxationes praefatas per se vel alios praefato ignorante nec ratum habente receperit ab ecclesiis, monasteriis et locis aliis visitatis, duplum eius, quod ultra receperit, de suo proprio intra duos menses post receptionem huiusmodi ecclesiae, monasteriis et locis aliis, a quibus illa receperit, reddere teneatur. Alioquin extunc recipiens, si clericus fuerit, tandem ab officio et beneficio sui eo ipso suspensus, si vero laicus, tandem ingressum ecclesiae sibi noverit interdictum, et a communione eucharistica ipso facto noverit se suspensum, donec de duplo huiusmodi gravatis ecclesiis, monasteriis sive locis satisfactum cum effectu, nulla eidem ultra moderationes et taxationes praedictas recipientibus in eis donatum remissione, liberalitate vel gratia valitura. Ceterum moderationes et taxationes huiusmodi in illis locis volumus observari, in quibus id fieri poterit secundum ecclesiae, monasterii vel loci alterius facultates. In aliis autem tantum praecipimus modestiam adhiberi, quod per haec, quae ad exonerationem locorum ecclesiarum statuendam providimus, non delectant se gravari, nec per hoc dicti praefati exigendi amplius, quam ipsi subditi pati possint, indulgentiam sibi existentem potestatem. Praemissis quoque adducendo statutimus, quod, si dicti praefati vel aliquis eorumdem ex apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de iure petant sibi ab ecclesiis, monasteriis et locis aliis, eorumque capitulis, collegiis vel conventibus, rectoribus seu personis moderatum seu caritativum subsidium exhiberi, non possint a singulis ecclesiis, monasteriis sive locis pro subsidio huiusmodi ultra petere vel recipere etiam a volentibus, nisi quantum ascendere singulae procuraciones in pactum per nos superiores moderatum, quas nempe praefati possent recipere, quando ex privilegio per alium visitarent. Porro Turonenses praedictos tales fore intelligimus, quod XII. ipsorum valeant unum florenum auri boni, puri et legalis ponderis, ac cumi Florentini. Per constitutionem autem huiusmodi nolumus, quod praedicti praefati vel alii, quibus visitationis officium et procuracionum receptio ex privilegio sedis apostolicae vel alias de consuetudine vel de iure competere dignoscuntur, ius visitandi sui procuraciones recipiendi sibi valeant vindicare. Nec per constitutionem eandem aliis constitutionibus super praemissis per praedecessores nostros capitulum editis, quoad alia contenta in eis, aliquatenus derogatur. Insuper abbates Cisterciensis ordinis sua monasteria visitantes sub praefata constitutione nostra nolumus comprehendendi, quum super his per aliam constitutionem nostram ab eorum specialiter providendum. Nulli ergo omnino

hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, intentionis, inhibitionis, adfectionis, et praecipit ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinion. XV. Kal. Ianuar. Pont. vero nostri Ao. II. [1336.]

## TITULUS XI.

## DE CELEBRATIONE MISSARUM.

## CAP. UN.

Narratis perturbacionibus plurimis, quae ecclesiae praesertim per haereticos inferuntur, ordinauit Romanus Pontifex, quod, dum missae celebrantur, in quibus devotius oratur, certae preces hinc expresse ad Deum effundantur. Et ut Christiani ad id sint promptiores, viginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur. Adverte, quod sub hoc tit. apte potuisset locari extravagan. Dorta, quae est supra de vita et honest. cler. et ibi tractatum est.

## Ioannes XXII.

Discipulorum Christi gesta nos instrunt, ut, in pelago huius mundi procella surgente, ad divinum confugium recurrere debeamus. Illi quidem, commotione maris adeo grandi facta, ut fluctus naviculam<sup>1</sup>, in quam lesus sequentes intraverant, operirent, Christum dormientem vocibus excitaverunt supplicibus, et adversus ingruentes tempestatis impetus ab eo salutis praesidium postularunt. Quum itaque catholico ecclesiam, quae congregationem fidelium comprehendit, videamus, (quod dolentes referimus,) pacis aemuli, zizaniorumque satoris malitia procurante, discordiarum flatibus concitata, earumque fluctus adeo elevatos, quod quasi operiant ipsam totam, haereticos insuper ecclesiam ipsam cernamus et schismaticos impugrare fecerit, ac, incensum Domini tunicam scindant, multipliciter laborare: cum fratribus nostris deliberatione praechabita diligenti, expediens, immo necessarium potius aestimamus, ut ad illum, qui ad dexteram patris residet in excelsis, qui caput est congregationis eiusdem, cuique potestas omnis tam in coelo quam in terra nascitur tradita, eique venti et maria obscurant, levemus cum manibus corda nostra, ipsumque devotis pulsantes precibus, apud eum sedulis orationibus insistamus, ut insurgentes praemissae frenitus tempestatis, quae ipsi universorum Christianorum regna concutit, subditos contra dominos violato foedere erigi, haereticis et schismaticis ac rebellibus ecclesiae Dei insurgendi contra ipsam eiusque iura instruendi insaniam dampnabili ausum pandit, flatus cessare, fluctusque praedictos quiescere sua faciat omnipotenti virtute, cordaque haereticorum, schismaticorum aliorumque rebellium ad Dei ecclesiam unitatem ac devotionem inclinet et habiliter, vel forsam, quam praemissis pertinaciter intendunt persistere, ipsorum elidat superbiam, eorumque obstinatam malitiam sua virtute dextera conterat et prosternat, corda quoque subditorum ad eorum superiores, et eorum superiorum convertat ad subditos, ipsosque dissidentes in concordia unitate conciliet et confirmet, sicut de ipsis superioribus praesideret, quod sic regnent, ut dirigantur, eorumque regimen cedat subditis ad salutem perpetuam, quietem et pacem, nobisque ipse, cuius providentia in sui dispositione non fallitur, modos et vias aperiat, per quos hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promovere possimus. Et quia in missarum solemnibus ad Deum consequenter preces effundi devotius: de eorumdem fratrum consilio ordinamus, quod in singulis missarum celebrationibus post dictum a celebrante: „Pater noster,“ responsioneque secuta, antequam in missa ulterius procedatur, illud canticum<sup>2</sup>: „Lactatus sum in iis, quae dicta sunt mihi,“ totum cum „Gloria Patri,“ a religiosis, clericis et aliis literatis praesentibus cum devotione dicatur<sup>3</sup>. Et primo dicantur „Kyrie eleison,“ „Christe eleison,“ „Kyrie eleison!“ Pater noster.“ Et post isti versiculi sequantur: „Domine, salvos fac reges.“ Et exaudi nos in die, qua invocavimus te. Salvam fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuae. Et regere eos, et extolle illos usque in aeternum. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turbis tuis. Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum, et cum spiritu tuo.“

## Collecta.

„Ecclesiae tuae, quaesumus, Domine, preces placatus

TIT. X. Cap. un. 3) remissionem: Ed. Rom. oper. meand. 4) praefatis: Ed. Rom. oper. meand.

TIT. XI. Cap. un. 1) Lac. VIII. 2) Psalm. CXXI. 3) dicantur: Ed. Rom. oper. meand.

admitte, ut, destructis adversitatibus et erroribus universis, secura tibi serviat libertate. Per Dominum nostrum.  
 „Hostium nostrorum quaesumus, Domine, elide superbiam; eorum contumaciam dexterae tuae virtute prosterne. Per Christum Dominum nostrum. Amen.“

Benedicti celebres consequenter.

Nos autem, Christianifideles ad exsequendum supra dicta promptius donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere poenitentibus et confessis, tam his celebrantibus, quam ipsis assistentibus observantibus supra dicta, quam alius preces tunc devotas Deo fundentibus, pro praemissis diebus et missis singulis, quibus haec fecerint, XX. dies, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, de iniunctis sibi poenitentis relaxamus. Nulli ergo etc. Datum XII. Kal. Iulii, Pont. nostri Ao. XII. [1328.]

TITULUS XII.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Qui conceptionem immaculatae virginis devote celebrabant, in eodem festo et eius octavis officio intererant, tales tribuntur indulgentiae, quales consequuntur Christi nives in corporis Christi solennitate.

Sixtus IV.

Quum praeeccelsa meritorum insignia, quibus regina coelorum, virgo Dei genitrix gloriosa, sedibus praelata aetheris, sideribus quasi stella matutina praerufat, devotae considerationis indagine perscrutatur, et intra pectoris arcana revolvimus, quod ipsa, utpote via misericordiae, mater gratiae et pietatis, amica humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix, et pervigil ad regem, quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum reputamus, universos Christi fideles, ut omnipotentis Deo, (cuius providentia eiusdem virginis humilitatem ab aeterno respiciens, pro reconcilianda suo auctori humana natura lapsu primi hominis aeternae morti obnoxia, eam sui unigeniti habitaculum sancti Spiritus praeparatione constituit, ex qua carnes nostrae mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, et immaculata virgo nihilominus post partum remaneret.) de ipsius immaculatae virginis mira conceptione gratias et laudes referant, et instituta propterea in Dei ecclesia missas et alia divina officia dicant, et illis intersint, indulgentis et peccatorum remissionibus invitare, ut exinde fiant eiusdem virginis meritis et intercessione divinae gratiae aptiores. Haec igitur consideratione inducti, eiusdem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, auctoritate apostolica hac in perpetuum vultura constitutione statuimus et ordinamus, quod omnes et singuli Christianifideles utriusque sexus, qui missam et officium conceptionis eiusdem Virginis gloriosae iuxta piam, devotam et laudabilem ordinationem dilecti filii magistris Leonardi de Nogarolis clerici Veronensis, notarii nostri, et, quae desuper a nobis emanavit, missae et officii huiusmodi institutionem in die festivitatis conceptionis eiusdem Virginis Mariae et per octavas eius devote celebraverint et dixerint, ut illis horis canonicis interferunt, quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam et peccatorum remissionem consequantur, quam iuxta felices recordationis Urbani IV. in concilio Viennensi approbatam, ac Martini V. et aliorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostro- rum constitutiones consequuntur illi, qui missam et horas canonicas in festo corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi a primis vespers et per illius octavas iuxta Romanae ecclesiae constitutionem celebrant, dicunt, aut missae officio et horis huiusmodi intersunt, praesentibus perpetuis temporibus vulturis. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis domin. MCCCCLXXVI. III. Kal. Martii, Pont. nostri Ao. VI.

CAP. II.

Excommunicationem ipso facto incurrit praedicator, asserentes, divan Virginem in peccato mortali fuisse conceptam, qui citius diem, quod festum conceptionis eius celebrantes graviter peccant. Et vult, praesentem constitutionem in locis popularis publicari.

Idem in eadem materia.

Grave nimis gerimus et molestum, quum sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur: sed in eo-

rum, qui ad evangelizandum verbum Dei sunt deputati, excessibus praedicando commissis eo gravius provocamur, quo illi periculosius remanent incorrecti, quam facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publice praedicando diffusos et damnabilibus imprimantur errores. Sane quum S. Romana ecclesia de intemperate semperque virginis Mariae conceptione publice festum solenniter celebret, et speciale ac proprium super hoc officium ordinaverit: nonnulli, ut accipimus, diversorum ordinum praedicatores in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates et terras affirmare haecenus non erubuerunt, et quotidie praedicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt, eandem gloriosam et immaculatam Dei genitricem absque originali peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse haereticos, eiusdem immaculatae conceptionis officium celebrantes, audientes sermones illorum, qui eam sine huiusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed et praefatis praedicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorum assertionibus et praedicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, et maiora merito exoriri formidantur indies. Nos igitur huiusmodi temerariis ausibus, ac perversis assertionibus ac scandalosis, quae exinde in Dei ecclesia exoriri possunt, quantum nobis ex alto conceditur, obviare volentes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione et certa scientia huiusmodi assertiones praedicatorum eorumdem, et aliorum quorumlibet, qui affirmare praeserunt, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originali peccati macula in sua conceptione praeservatam fuisse, propterea alicuius haeresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut huiusmodi officium conceptionis celebrantes, sui huiusmodi sermones audientes alicuius peccati reatum incurere, utpote falsas et erroneas, et a veritate penitus alienas, editosque desuper libros praedictos, id continentis, quoad hoc auctoritate apostolica tenore praesentium reprobamus et damnamus, ac motu, scientia et auctoritate praedictis statuimus et ordinamus, quod praedictores verbi Dei et quicumque alii, cuiuscunque status, gradus, aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cetero ausu temerario praesumpserint in eorum sermonibus ad populum seu alias quomodolibet affirmare, huiusmodi sic per nos improbatas et damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere, postquam de praesentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurraunt, a qua ab alio, quam a Romano Pontifice, (nisi in mortis articulo,) nequeant absolutionis beneficium obtinere; item motu, scientia et auctoritate similibus simili poenae ac censurae subicientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrarium opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, haeresis crimen vel peccatum incurere mortale, quum nondum sit a Romana ecclesia et apostolica sede decisis, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Et ne de praemissis aliquando valeant ignorantiam allegare: volumus, quod locorum ordinarii requisiti praesentes literas in ecclesiis, consistentiis in eorum civitatibus, et suarum dioecesum, et locis insignibus, dum maior ibi multitudo populi ad divina convenierit, sermonibus ad populum mandent et faciant publicari. Praeterea, quia difficile foret praesentes literas ad singula loca, in quibus expeditis fuerit, deferre: etiam volumus et dicta auctoritate decernimus, quod eorumdem literarum transumptio manu publici notarii confecto et authentico alicuius praelati ecclesiastici sigillo munito ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reprobationis, damnationis, status, ordinationis, voluntatis et decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum se noverit incursum. Datum Romae apud S. Petrum, anno incarnationis dominicae MCCCCLXXXIII. prid. Non. Sept., Pont. nostri Ao. XIII.

Tit. XII. Cap. I. 1) praerufans: Ed. Rom. oper. mend. 2) leg.: approbatam: cf. Clem. m. de reliq. et ven. sanct. (3, 16.)

TITULUS XIII.  
DE IMMUNITATE ECCLESIAIARUM.

## CAP. UN.

De iustis Clericis laicos, eod. tit. libr. VI. habet locum tantum quoad dantes, talia a clericis exigentes, et dantes illis auxilium, et non quoad conventus: praecipit deinde, Lateranense et generalia concilia diligenter observari.

## Benedictus XI.

Quod olim per felices recordationis Bonifacium Papam VIII. praedecessorem nostrum contra laicos, exigentes sive recipientes a clericis et ecclesiasticis personis tallias, decimam vel aliam quotam seu quantitatem aliquam de proveniuntibus bonorum suorum aut ecclesiarum<sup>2</sup>, nec non adversus solventes, aut promittentes, vel consentientes se solutores, poenas adiectis statutum est, quantum ad poenas ipsas ex causa de consilio fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodo, et ad exigendum dantes auxilium, consilium vel favorem, non autem quoad easdem poenas in solventibus aut recipientibus a sponte dantibus deinceps vindicet sibi locum. Ceterum attendant sollicite ecclesiarum

praelati, et alii clerici Lateranense concilium<sup>3</sup>, quod in huiusmodi subventionibus solum casum necessitatis aut communis utilitatis, ubi laicorum ad id non suppetant<sup>4</sup> facultates, deliberatione provida noscitur excessisse, et deinde generale statui-se concilium<sup>5</sup> propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc casu Romano Pontifici, (cuius interest communibus providere utilitatibus,) primitus consulendum. Attente igitur caveant, ne praedictorum conciliorum transgressores existant, aliquid in casu praedicto, et multo magis, si casus ipse non subsit, quoquo modo vel titulo, inconsulto Romano Pontifice occasione subventionum dictarum concedendo laicis, vel etiam promittendo: alioquin tanquam canonum et<sup>6</sup> tam solemnium conciliorum temerari transgressores, quas<sup>7</sup> procul dubio Deo propitio idem infliget Pontifex, gravissimas poenas poterunt merito formidare. Nulli ergo omnino hominum, etc.

Pastoralis<sup>8</sup> cura sollicitudinis super cunctas populi Christiani nationes invigilare remediis subiectorum, eorundem periculum obviare, ac scandala removere compellit. Sane, quoniam ex constitutione felices recordationis Bonifacii etc. ut in Clem. I. eod. tit.

TIT. XIII. Cap. un. 1) *ACGMYP* 2) *adL.* suarum: *ACG* 3) *quod* 4) *e. 7. X. h. l.* 6) et; *dest.* *AC*; et tam; *dest.* *CX* 7) *quos*: *ACGM*  
Lat. Conc. in huiusm.: *ACGM* = *cf. c. c. X.* (3, 19.) 3) *suppetunt*: *ACGM* 8) *Dicretalis est Clemens V., quae exstitit in Clement. un.* (3, 17.)

FINIS LIBRI TERTII.  
QUARTUS LIBER VACAT.

## LIBER QUINTUS.

TITULUS I.  
DE SIMONIA.

## CAP. I.

Pastus vel localia exigentes, et etiam dantes pro religionis ingressu, si aut singulares personarum excommunicationis, si conventus vel capitulum suspensionis sententias ipso facto incurrunt: cuius utriusque veniendi absolutio soli Papae reservatur, aliis poenis in suo robore duraturis, nisi ingruente aliquo sponte, et sine partitione obtulerint. Quod de personis iam tali labe foedatis, et bonis sic receptis faciendum sit, tandem patebit.

## Urbanus IV. alias V.

Sane, ne in vinea Domini, nostrae licet insufficientibus meritis commissa custodiae, nascentes vepres et spinae adeo convalescant, quod speratam fructificationem ipsius valeant impedire: diligentiae nostrae incumbit officio, ut illas exstirpare radicitus solerti studio procuremus. Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis ecclesiis, monasteriis, prioratibus et aliis locis religionis, tam virorum quam mulierum, ordinum, regionum et partium diversarum, detestabilis et a canonibus reprobata servatur abusus, quod, quum personae aliquae recipiuntur ab eis ad observantiam regularem, ipsae temeritate praesumptuosa pastus seu prandia capitulis et conventibus ipsarum ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum et locorum, aut pecunias, aut localia, seu res alias ipsis ecclesiis, monasteriis, prioratibus et locis, seu praesidentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quae corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur; ex quibus decori ecclesiasticae et immaculate religionis detrahitur, quam plures etiam, tam exaceratione huiusmodi criminum, quam expensarum onere a sacrae religionis proposito retrahuntur, ipsaeque ecclesiae, monasteria et loca famulantium Deo consuetis numeris remanent destituta, et in multorum mentibus fidelium scandalum generatur. Nos igitur, huic morbo pestifero cupientes congruum adhibere medicam, et aliis poenis in talia praesentibus inflictis a iure in suo robore duraturis, poenam adde-re graviorem, universis abbatibus, prioribus, decanis, praepositis et magistris, nec non abbatissis et priorissis, quasque praelatis quovis nomine nuncupatis, et eorum officialibus, quarumcunque etiam ecclesiarum, monasteriorum, prioratum, domorum et locorum quorumlibet, religionum, ordinum etiam militarium tam exemptorum quam non exemptorum, quoquoque nomine censeantur, ac capitulis et conventibus et singularibus personis eorum, tenore praesentium

auctoritate apostolica, (quamvis sit eis a iure inhibiturum,) districtius inhiemus, ne tam a maribus quam a mulieribus, volentibus ingredi eorum religionem, ecclesias, monasteria, prioratus, domus seu loca, in earundem personarum receptione, aut ante vel post illam, quoscuque pastus, prandia seu coenas, pecunias, localia aut res alias, etiam ad usum ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata vel deputanda, directe vel indirecte petere vel exigere quoquo modo praesumant, sed eas potius cum omnimoda pietate recipient, ac in victu et vestitu, sicut alias personas suarum ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum et locorum sincera caritate pertractent, illa duntaxat, quae personae ipsae ingredients pure et sponte, et plena liberalitate, omnique pactione cessante dare vel offerre ecclesiis, monasteriis, prioratibus, domibus et locis huiusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi. Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personae, tam dantes quam accipientes huiusmodi excommunicationis, si capitulum vel conventus fuerit suspensionis sententias eo ipso decernimus subiacere, a quibus, (praeterquam in mortis articulo,) absolvi nequeant absque sedis apostolicae licentia speciali. Ceterum personis illis utriusque sexus, quae iam labe huiusmodi sunt foedatae, earum providentes saluti, de benignitatis gratia eas liberantes, concedimus, quod per suos locorum dioecesanos hac vice duntaxat a crimine huiusmodi et nota infamiae inde contracta auctoritate apostolica absolvantur, canonica proinde ipsis poenitentia salutari imposita, de qua ipsorum discretioni videbitur expedire, et demum cum ipsis, ut in earum ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus et locis licite valeant remanere, misericorditer dispensetur. Insuper erga personas illas, quae in praemissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccasse noscuntur, volentes nos reddere gratiosos, omnia recepta huiusmodi, si ad communem usum monasteriorum seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum licite concedimus retineri. Si vero ad specialem usum abbatis seu abbatissae, prioris aut priorissae, aut alterius singularis personae retineantur: illa venire praecipimus in communi. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae inhibitionis, constitutionis, concessionis et praecipiti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, II. Nonas mensis Aprilis, Pont. nostri Ao. I. [1363.]



## CAP. II.

Omnes simoniaei cuiuscunque dignitatis aut status sunt ipso facto excommunicati, nec habent simoniae ordinati ordinis executionem. Et electiones aut alias provisiones pro simoniae factae non valent, nec ius percipiendi fructus tribuunt. Mediators etiam simoniae eadem censura ligantur, qui a solo Papa absolvuntur. Et omnes praedicti sunt Romano Pontifici revocandi.

## Paulus Venetus Papa II.

Quum detestabile scelus simoniae pravitatis tam divinorum quam sacrorum canonum auctoritas abhorreat atque damnet: nos, considerantes, quod plures poenarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate peccandi, ac summis desideriis affectantes, ut horum pestiferum vitium non ex usu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter poenarum metum penitus evellatur, praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, ac etiam omnes et singulas excommunicationis, suspensionis, privationis et interdicti sententias, censuras et poenas, dudum a Romanis Pontificibus praedictis et pro talibus reputatas contra simoniacos quomodolibet latas, et illos, qui cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis vel praeminentiae fuerint, etiam si cardinalatus, patriarchatus, episcopali, regali, reginali, vel alia quavis ecclesiastica seu mundana dignitatibus praefulgant, et eorum quolibet tam manifestum quam occultum, quas ipso facto eos incurere volumus, confirmantes et innovantes apostolica auctoritate, declaramus, quod omnes illi, qui simoniae ordinati fuerint, a suorum sint ordinum executione suspensi. Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simonica contigerit labe fieri, et quae viribus omnino careant, in ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis ecclesiasticis, et quibusvis beneficiis aut aliquo eorum cuiquam ius nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quae percepti, restitutionem sub animae suae periculo sit adstrictus. Statuentes praeterea, quod universi et singuli etiam praemissis dignitatibus praedicti, qui quomodolibet dando vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat mediatores existiterint seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant, a qua, nisi a Romano Pontifice pro tempore existente, non possint absolvi, praeterquam in mortis articulo constituti. Et, ut huiusmodi labis contagio frequentius reprimatur, omnibus et singulis ecclesiasticis saecularibusque personis, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, in virtute sanctae obedientiae districtius iniungimus, ut eos omnes, quos simoniam huiusmodi commississe vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciverint, Pontifici praedicto, vel cui demum Pontifex duxerit committendum, per se vel alios revelare quocumque non omittant, pro revelatione huiusmodi, etiam si complices fuerint, non solum veniam a nobis, sed etiam gratiam consecuturi, si eorum iudicio participes tanti criminis valeant coerceri. Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec praedicta revelent, et complices huiusmodi detecti arctius puniantur. Nulli ergo etc. nostrae confirmationis, innovationis, declarationis et voluntatis infringere, etc. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae MCCCCLXIV. IX. Kal. Decembr., Pont. nostri Ao. I. Publicata die XXIV. Novembr. anno praedicto.

TITULUS II.  
DE IUDAEIS.

## CAP. I.

Christiani, arma portantes ad infideles Christianos impugnantes, ipso facto sunt excommunicati, etiam si infames et intestabiles tam active quam passive, et eorum bona confiscata. Vide cap. Ita quomodam, et cap. Ad liberandam, extra eod. tit.

## Clemens V.

Multa mentis amaritudine concitatur, gravisque doloris aculeus perdidit mentem nostram, intelligentes, quod renati fonte baptismatis in deum aberrantes, qui debent opprobrium illatum Domino in terram hereditatis suae totis viribus vindicare, potius iniuriatoribus suis favent, Sarracenorum videlicet horribili et perfida nationi, et degenerantes miserabiliter a statu fidelium, fumae propriae immemores, et salutis oblitii, inimicis crucis Christi contra ipsius negotium ferrum, equos, arma et alia vetita, nec non victualia et mercimonia

in Alexandria, et ad alia loca Sarracenorum terrae Aegypti deferre praesumunt. Ex quo manifeste apparet, quod Christianos, qui ad defensionem hereditatis Domini ibidem pro fide remanserunt, talibus adniti subsidii irrevocenter impugnant, propter quod fidei negotium ibidem quodammodo noscitur deperire. Nos igitur, qui ad liberandum terram ipsam operam dare intendimus cum Dei adiutorio efficaci, tam graves transgressus ulterius sustinere nolentes, felicis recordationis Nicolai Papae IV. praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, praesentium tenore statuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia et alia quaecunque mercimonia in Alexandria, vel alia loca Sarracenorum terrae Aegypti deferre, mittere vel portare, seu de portibus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere vel extrahi permittere, aut eis alias auxilium vel favorem praestare quoquo modo praesumat. Nos vero illos, qui contra huiusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire praesumpserint, eo ipso excommunicationis sententiae decernimus subiacere, a qua absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictae terrae subsidium convertendum exsolverint, quantum ad partes praedictas detulerint vel miscerint, aut deferri vel de ipsorum portibus extrahi permiserint deferendum; nec tunc etiam ab eadem (praeterquam in mortis articulo) absolvantur sententia absque mandato scilicet apostolicae specialis. Et nihilominus, si personas eorum capi contingat, in servitutum et captivam illorum esse volumus, in quorum ceciderint captivem, auctoritate insuper apostolica statuentes, ut illi, qui contra huiusmodi statutum nostrum quomodolibet venire praesumpserint, praeter poenas praedictas, quas ipso facto incurrant, perpetuo sint infames, et intestabiles habeantur ita, quod nec testari, nec legata eis seu relicta percipere valeant, et insuper ad successiones tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus et reddantur inhabiles, nec ad publica quaelibet admittantur officia. Sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, et tanquam excommunicati hostesque catholicae fidei, postquam de ipsorum huiusmodi temeritate constitit, diebus dominicis et festis publice nunciatur, et in fiscum bona eorum omnia devolvantur.

## CAP. II.

Iudaei, ad fidem conversi, non sunt in bonis molestandi, ne sint deterioris conditionis post baptismum, quam essent ante.

## Ioannes XXII.

Dignum arbitantes et iuri consonum, fonte renatos baptismatis, Iudaica caecitate dimissa, amplioribus favoribus aut gratis quam antea abundare, indecens et absurdum, ut qui in perfidia abundanter cogantur mendicare fideles, universis et singulis rectoribus, et aliis officialibus comitatus Venesini, aliorumque comitatum et terrarum pertinentium ad apostolicam sedem districte praecipimus et mandamus, quatenus conversi huiusmodi, et qui in postero convertentur, in possessionibus et bonis aliis, quocumque nomine censeantur, quae in comitatibus et terris praedictis conversionis tempore obtineant, seu etiam obtinebunt, occasione praedicta nullam molestiam inferant, nec ab aliis inferri permittant, sed ipsis in his et aliis se favorabiles exhibentes, ipsos ab iniuriis et molestiis protegant et defendant, ut sic de servitute ad libertatem se transisse percipiant, nec redire praetextu mendicantis odibilis ad dimissam perditionem compellantur. Nulli ergo etc. nostrorum praecipionis et mandati infringere. Datum Avinion. X. Kal. Augusti, Pont. nostri Ao. IV. [1320.]

TITULUS III.  
DE HAERETICIS.

## CAP. I.

Decretalem: Per hoc, eod. tit. libr. VI. declarat, bona haereticorum per dioecesanis usurpari vetans.

Benedictus XI. Inquisitoribus haereticae pravitatis.

Ex eo, quod quaedam novella constitutio<sup>2</sup>, super negotio haereticae pravitatis a bonae memoriae Bonifacio Papae VIII. praedecessore nostro edita, continet, quod in ipso negotio per dioecesanos episcopos et inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter vel divisim, et, si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus, nos consulere voluistis, quando et quoties sit ista processuum

communicatio faciendam. Nos autem de fratrum nostrorum consilio, intelligendo dioceses autem et inquisitores tunc deum divini procedere, quum hi et illi separati, non quando episcopi tantum, vel inquisitores tantum procedunt, consultationi vestrae breviter\*\* respondemus, quod, quando<sup>1</sup> inique procedunt se invicem, sibi debent in fine tantum, quam nihil restat agendum, nisi quod solum<sup>2</sup> sententia promulgatur, communicare processum. Licet enim quibusdam potuisset videri<sup>3</sup> per legem civilem, quod, sicut, quando aliquis ex aetatis coram alio debet ferre sententiam, ut puta, quando administrator delegat causam\*\* sibi sententia reservata, saltem in principio, id est contestatione, rursus in medio, et semel in fine, quae sunt examinata audire debet, ita et in casu praesenti, ubi ex actis coram alio habitis alter profert sententiam, sic ter huiusmodi acta recensat, quod fieri non potest, si eorum denegatur editio: tamen id aequitas canonum non admittit. Unum sane casum excipimus, si alter commode non possit procedere, nisi alterius acti visis. Ex hac enim causa semel tantum, ut fraudi locus non fiat in toto negotio copia tribuatur. Verum quia nonnulli diocesani partem partis preventum de haereticorum bonis inquisitionis officio deputatae propter expensas, quas, dum inquirunt, in saepe dicto negotio faciunt, a vobis exigere moluntur: hoc, tanquam iuri absonum, (quum ordinari sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis, fieri penitus prohibemus. Rationem autem idem diocesani preventum, obventionem ex inquisitionis officio a vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine vel mandato contrarias, non exposcant, sed cum camerae nostrae, vel alii, qui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaverimus<sup>4</sup> reddendam, reddatis, quae generaliter observari iubeamus.

## CAP. II.

Tres errores magistri Ioannis de Poliaeo doctoris Parisiensis his damnantur.

## Ioannes XXII.

Vas electionis, doctor eximius et egregius praedicator, cuius praedictio mundum docuit universum, praesumptuosum illorum audaciam refrenare sollicitus, qui, prudentiae propriae inmitentes, in errores proprios<sup>5</sup> prolabantur, non plus sapere, quam oportet<sup>6</sup> sapere, sed ad sobrietatem sapere salubri doctrina suggestit, et iuxta Sapientis eloquium<sup>7</sup>, „quisque suae prudentiae modum ponat.“ Sane dudum, quum dilectum filium magistrum Ioannem de Poliaeo sacrae theologiae doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram praesentiam vocavissimus, fide digna relatio ad nostrum perduxit<sup>8</sup> auditum, quod ipse in quibusdam articulis, tangentibus poenitentiae sacramentum, non sobrie, sed perperam sapiebat, infra scriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publice in suis praedicationibus et in scholis. Primo siquidem adstruens, quod confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quae confessi fuerant<sup>9</sup>, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo, quod stante<sup>10</sup> „Omnis iurisque sexus“ edicto<sup>11</sup> in concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochiam curatum. Immo, nec Deus posset hoc facere, quia, ut dicebant, implicat contradictionem. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem<sup>12</sup>, immo nec Deus, qui confessus habenti licentiam<sup>13</sup> teneatur<sup>14</sup> eadem confiteri proprio<sup>15</sup> sacerdoti, quem dicit esse ut praemittitur, proprium<sup>16</sup> curatum. Nos igitur, scire volentes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulum praemisissorum copiam eidem magistro Ioanni fecimus assignari, et ad sui defensionem plenam audientiam sibi praebuimus tam in nostra et fratrum<sup>17</sup> nostrorum praesentia in consistorio, quam alias coram aliquibus ex ipsis fratribus, per nos ad huiusmodi officium<sup>18</sup> deputatis. Verum licet praefatus magister dictos articulos et contenta in ipsis de-

fendere niteretur: asserere tamen, se paratum credere et tenere in praemissis et aliis, quae<sup>19</sup> tenenda et credenda esse sedes apostolica definiret. Nos igitur, attendentes, quod praedictorum articulum assertio, praedictio et doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipsos per praefatos<sup>20</sup> magistros in theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem<sup>21</sup> sollemnem et examinationem<sup>22</sup> habuimus super his. Per quas quidem collationem et examinationem super his<sup>23</sup> habitis comperimus, praemissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum et veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes et singulos idem magister Ioannes, veris sibi rationibus opinionum dudum suae habitae contrariis demonstratis, in consistorio revocavit, asserens, se credere, eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, et dicens<sup>24</sup> se necire rationibus sibi factis in contrarium respondere. Ideoque, ne per assertionem, praedicationem et doctrinam huiusmodi in errorem (quod absit) animae simplicium prolabantur, omnes articulos<sup>25</sup> et quemlibet eorum<sup>26</sup> tanquam falsos et erroneos et a doctrina sacra<sup>27</sup> devios auctoritate apostolica condemnamus<sup>28</sup> et reprobandos de fratrum nostrorum<sup>29</sup> consilio praedictorum, doctrinam contrariam<sup>30</sup> veram<sup>31</sup>, et contrariam esse catholicam asserentes, scilicet, quod illi, qui praedictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea<sup>32</sup> aliis confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta concilium generale. Optantesque<sup>33</sup>, veritatis vias notas esse fidelibus cunctis<sup>34</sup>, et praedictis erroribus praeccludere aditum, ne subintrent errores, felices recordationis Alexandri IV. et Clementis IV. Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum vestigiis inintende<sup>35</sup>, universis et singulis districtius inhiibemus, ne quosum praemissos articulos, per nos (ut praemittitur) damnatos et<sup>36</sup> reprobatos, et<sup>37</sup> contenta in eis vel aliquo ipsorum, utpote a catholicis mentibus respuenda, tenere audeat, seu defendere quomodolibet vel docere. Quocirca universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo<sup>38</sup> mandamus, quatenus universis<sup>39</sup> et singulis vestrum in civitatibus et dioecesiis vestris, convocato clero et<sup>40</sup> populo communitur, omnia praemissa et singula per vos seu alios sollemniter publicetis. Nos etiam eidem magistro Ioanni mandamus<sup>41</sup>, quod in scholis et sermone<sup>42</sup> Parisiis praedictos articulos et contenta in eis, tanquam veritati contraria, propriae vocis oraculo asserverione<sup>43</sup> constanti publice debeat revocare, quod se facturum dictus magister Ioannes efficitur reponimus. Datum Avin. VIII.<sup>44</sup> Kal. Aug., Pont. nostri Ao. V. [1321.]

## CAP. III.

Inquisitores haereticae pravitatis censuras ecclesiasticas fulminare non possunt in officialibus sedis apostolicae sine ipsius licentia speciali; sed de eorum excessibus informationem facere possunt, et deinde Romano Pontifici significare.

## Idem.

Quum Mattheus de Pontiniano ordinis Praedicatorum, inquisitor haereticae pravitatis in regno Siciliae auctoritate apostolica deputatus, frivola occasione quaesita, ac nostra et apostolicae sedis reverentia et honore postpositis in dilectum filium G. de Balceto archidiaconum Forliviensem capellanum nostrum, Campaniae Marinaeque rectorem, excommunicationis sententiam inconsultis motibus non sine multa temeritate duxerit proferrandam: nos, volentes de cetero talium praesumptibus obviare, universis et singulis tam ordinariis quam delegatis iudicibus, et inquisitoribus pravitatis eiusdem, et aliis universis et singulis, quacumque auctoritate fungantur, auctoritate apostolica districtius inhiibemus, et mandamus expresse, ne contra nostros et apostolicae sedis officiales vel nuncios, aut ipsorum aliquem, quavis occasione vel causa, absque nostra et apostolicae sedis licentia speciali eis per sedis ipsius literas concedenda, plenam faciente de tenore praesentium mentionem, pro-

Tit. III. Cap. 1. 3 taliter: *Codd. coll.* 4 quandoque: *MG* 5) in secula tamen: *Codd. coll.* 6) *coll. dicit*: *ib.* 7) providori: *Ac* 8) alii *coll.*: *MG* 9) non haeremus: *Codd. coll.* 1) *cap. II.* 1) *EM*: *Monum. Italic. XXXIX. 177.* 2) variis: *E Mon. Italic.* 3) *robit*: *EM*; *sup.*: *des*: *Mon. Italic.* 4) *ut*: *Mon. Italic.* 5) *Proreth.* 6) *coll.*: *E* 7) *prolatum*: *Mon. Italic.* 7) *ferunt*: *EM* 8) *statutum*: *ib.* 9) *non*: *MG* 10) *coll.*: *ib.* 11) *de pot.* 12) *coll.*: *ib.* 13) *confessiones*: *ib.* 14) *coll.*: *ib.* 15) *coll.*: *ib.* 16) *coll.*: *ib.* 17) *coll.*: *ib.* 18) *coll.*: *ib.* 19) *coll.*: *ib.* 20) *coll.*: *ib.* 21) *coll.*: *ib.* 22) *coll.*: *ib.* 23) *coll.*: *ib.* 24) *coll.*: *ib.* 25) *coll.*: *ib.* 26) *coll.*: *ib.* 27) *coll.*: *ib.* 28) *coll.*: *ib.* 29) *coll.*: *ib.* 30) *coll.*: *ib.* 31) *coll.*: *ib.* 32) *coll.*: *ib.* 33) *coll.*: *ib.* 34) *coll.*: *ib.* 35) *coll.*: *ib.* 36) *coll.*: *ib.* 37) *coll.*: *ib.* 38) *coll.*: *ib.* 39) *coll.*: *ib.* 40) *coll.*: *ib.* 41) *coll.*: *ib.* 42) *coll.*: *ib.* 43) *coll.*: *ib.* 44) *coll.*: *ib.* 45) *coll.*: *ib.* 46) *coll.*: *ib.* 47) *coll.*: *ib.* 48) *coll.*: *ib.* 49) *coll.*: *ib.* 50) *coll.*: *ib.* 51) *coll.*: *ib.* 52) *coll.*: *ib.* 53) *coll.*: *ib.* 54) *coll.*: *ib.* 55) *coll.*: *ib.* 56) *coll.*: *ib.* 57) *coll.*: *ib.* 58) *coll.*: *ib.* 59) *coll.*: *ib.* 60) *coll.*: *ib.* 61) *coll.*: *ib.* 62) *coll.*: *ib.* 63) *coll.*: *ib.* 64) *coll.*: *ib.* 65) *coll.*: *ib.* 66) *coll.*: *ib.* 67) *coll.*: *ib.* 68) *coll.*: *ib.* 69) *coll.*: *ib.* 70) *coll.*: *ib.* 71) *coll.*: *ib.* 72) *coll.*: *ib.* 73) *coll.*: *ib.* 74) *coll.*: *ib.* 75) *coll.*: *ib.* 76) *coll.*: *ib.* 77) *coll.*: *ib.* 78) *coll.*: *ib.* 79) *coll.*: *ib.* 80) *coll.*: *ib.* 81) *coll.*: *ib.* 82) *coll.*: *ib.* 83) *coll.*: *ib.* 84) *coll.*: *ib.* 85) *coll.*: *ib.* 86) *coll.*: *ib.* 87) *coll.*: *ib.* 88) *coll.*: *ib.* 89) *coll.*: *ib.* 90) *coll.*: *ib.* 91) *coll.*: *ib.* 92) *coll.*: *ib.* 93) *coll.*: *ib.* 94) *coll.*: *ib.* 95) *coll.*: *ib.* 96) *coll.*: *ib.* 97) *coll.*: *ib.* 98) *coll.*: *ib.* 99) *coll.*: *ib.* 100) *coll.*: *ib.* 101) *coll.*: *ib.* 102) *coll.*: *ib.* 103) *coll.*: *ib.* 104) *coll.*: *ib.* 105) *coll.*: *ib.* 106) *coll.*: *ib.* 107) *coll.*: *ib.* 108) *coll.*: *ib.* 109) *coll.*: *ib.* 110) *coll.*: *ib.* 111) *coll.*: *ib.* 112) *coll.*: *ib.* 113) *coll.*: *ib.* 114) *coll.*: *ib.* 115) *coll.*: *ib.* 116) *coll.*: *ib.* 117) *coll.*: *ib.* 118) *coll.*: *ib.* 119) *coll.*: *ib.* 120) *coll.*: *ib.* 121) *coll.*: *ib.* 122) *coll.*: *ib.* 123) *coll.*: *ib.* 124) *coll.*: *ib.* 125) *coll.*: *ib.* 126) *coll.*: *ib.* 127) *coll.*: *ib.* 128) *coll.*: *ib.* 129) *coll.*: *ib.* 130) *coll.*: *ib.* 131) *coll.*: *ib.* 132) *coll.*: *ib.* 133) *coll.*: *ib.* 134) *coll.*: *ib.* 135) *coll.*: *ib.* 136) *coll.*: *ib.* 137) *coll.*: *ib.* 138) *coll.*: *ib.* 139) *coll.*: *ib.* 140) *coll.*: *ib.* 141) *coll.*: *ib.* 142) *coll.*: *ib.* 143) *coll.*: *ib.* 144) *coll.*: *ib.* 145) *coll.*: *ib.* 146) *coll.*: *ib.* 147) *coll.*: *ib.* 148) *coll.*: *ib.* 149) *coll.*: *ib.* 150) *coll.*: *ib.* 151) *coll.*: *ib.* 152) *coll.*: *ib.* 153) *coll.*: *ib.* 154) *coll.*: *ib.* 155) *coll.*: *ib.* 156) *coll.*: *ib.* 157) *coll.*: *ib.* 158) *coll.*: *ib.* 159) *coll.*: *ib.* 160) *coll.*: *ib.* 161) *coll.*: *ib.* 162) *coll.*: *ib.* 163) *coll.*: *ib.* 164) *coll.*: *ib.* 165) *coll.*: *ib.* 166) *coll.*: *ib.* 167) *coll.*: *ib.* 168) *coll.*: *ib.* 169) *coll.*: *ib.* 170) *coll.*: *ib.* 171) *coll.*: *ib.* 172) *coll.*: *ib.* 173) *coll.*: *ib.* 174) *coll.*: *ib.* 175) *coll.*: *ib.* 176) *coll.*: *ib.* 177) *coll.*: *ib.* 178) *coll.*: *ib.* 179) *coll.*: *ib.* 180) *coll.*: *ib.* 181) *coll.*: *ib.* 182) *coll.*: *ib.* 183) *coll.*: *ib.* 184) *coll.*: *ib.* 185) *coll.*: *ib.* 186) *coll.*: *ib.* 187) *coll.*: *ib.* 188) *coll.*: *ib.* 189) *coll.*: *ib.* 190) *coll.*: *ib.* 191) *coll.*: *ib.* 192) *coll.*: *ib.* 193) *coll.*: *ib.* 194) *coll.*: *ib.* 195) *coll.*: *ib.* 196) *coll.*: *ib.* 197) *coll.*: *ib.* 198) *coll.*: *ib.* 199) *coll.*: *ib.* 200) *coll.*: *ib.* 201) *coll.*: *ib.* 202) *coll.*: *ib.* 203) *coll.*: *ib.* 204) *coll.*: *ib.* 205) *coll.*: *ib.* 206) *coll.*: *ib.* 207) *coll.*: *ib.* 208) *coll.*: *ib.* 209) *coll.*: *ib.* 210) *coll.*: *ib.* 211) *coll.*: *ib.* 212) *coll.*: *ib.* 213) *coll.*: *ib.* 214) *coll.*: *ib.* 215) *coll.*: *ib.* 216) *coll.*: *ib.* 217) *coll.*: *ib.* 218) *coll.*: *ib.* 219) *coll.*: *ib.* 220) *coll.*: *ib.* 221) *coll.*: *ib.* 222) *coll.*: *ib.* 223) *coll.*: *ib.* 224) *coll.*: *ib.* 225) *coll.*: *ib.* 226) *coll.*: *ib.* 227) *coll.*: *ib.* 228) *coll.*: *ib.* 229) *coll.*: *ib.* 230) *coll.*: *ib.* 231) *coll.*: *ib.* 232) *coll.*: *ib.* 233) *coll.*: *ib.* 234) *coll.*: *ib.* 235) *coll.*: *ib.* 236) *coll.*: *ib.* 237) *coll.*: *ib.* 238) *coll.*: *ib.* 239) *coll.*: *ib.* 240) *coll.*: *ib.* 241) *coll.*: *ib.* 242) *coll.*: *ib.* 243) *coll.*: *ib.* 244) *coll.*: *ib.* 245) *coll.*: *ib.* 246) *coll.*: *ib.* 247) *coll.*: *ib.* 248) *coll.*: *ib.* 249) *coll.*: *ib.* 250) *coll.*: *ib.* 251) *coll.*: *ib.* 252) *coll.*: *ib.* 253) *coll.*: *ib.* 254) *coll.*: *ib.* 255) *coll.*: *ib.* 256) *coll.*: *ib.* 257) *coll.*: *ib.* 258) *coll.*: *ib.* 259) *coll.*: *ib.* 260) *coll.*: *ib.* 261) *coll.*: *ib.* 262) *coll.*: *ib.* 263) *coll.*: *ib.* 264) *coll.*: *ib.* 265) *coll.*: *ib.* 266) *coll.*: *ib.* 267) *coll.*: *ib.* 268) *coll.*: *ib.* 269) *coll.*: *ib.* 270) *coll.*: *ib.* 271) *coll.*: *ib.* 272) *coll.*: *ib.* 273) *coll.*: *ib.* 274) *coll.*: *ib.* 275) *coll.*: *ib.* 276) *coll.*: *ib.* 277) *coll.*: *ib.* 278) *coll.*: *ib.* 279) *coll.*: *ib.* 280) *coll.*: *ib.* 281) *coll.*: *ib.* 282) *coll.*: *ib.* 283) *coll.*: *ib.* 284) *coll.*: *ib.* 285) *coll.*: *ib.* 286) *coll.*: *ib.* 287) *coll.*: *ib.* 288) *coll.*: *ib.* 289) *coll.*: *ib.* 290) *coll.*: *ib.* 291) *coll.*: *ib.* 292) *coll.*: *ib.* 293) *coll.*: *ib.* 294) *coll.*: *ib.* 295) *coll.*: *ib.* 296) *coll.*: *ib.* 297) *coll.*: *ib.* 298) *coll.*: *ib.* 299) *coll.*: *ib.* 300) *coll.*: *ib.* 301) *coll.*: *ib.* 302) *coll.*: *ib.* 303) *coll.*: *ib.* 304) *coll.*: *ib.* 305) *coll.*: *ib.* 306) *coll.*: *ib.* 307) *coll.*: *ib.* 308) *coll.*: *ib.* 309) *coll.*: *ib.* 310) *coll.*: *ib.* 311) *coll.*: *ib.* 312) *coll.*: *ib.* 313) *coll.*: *ib.* 314) *coll.*: *ib.* 315) *coll.*: *ib.* 316) *coll.*: *ib.* 317) *coll.*: *ib.* 318) *coll.*: *ib.* 319) *coll.*: *ib.* 320) *coll.*: *ib.* 321) *coll.*: *ib.* 322) *coll.*: *ib.* 323) *coll.*: *ib.* 324) *coll.*: *ib.* 325) *coll.*: *ib.* 326) *coll.*: *ib.* 327) *coll.*: *ib.* 328) *coll.*: *ib.* 329) *coll.*: *ib.* 330) *coll.*: *ib.* 331) *coll.*: *ib.* 332) *coll.*: *ib.* 333) *coll.*: *ib.* 334) *coll.*: *ib.* 335) *coll.*: *ib.* 336) *coll.*: *ib.* 337) *coll.*: *ib.* 338) *coll.*: *ib.* 339) *coll.*: *ib.* 340) *coll.*: *ib.* 341) *coll.*: *ib.* 342) *coll.*: *ib.* 343) *coll.*: *ib.* 344) *coll.*: *ib.* 345) *coll.*: *ib.* 346) *coll.*: *ib.* 347) *coll.*: *ib.* 348) *coll.*: *ib.* 349) *coll.*: *ib.* 350) *coll.*: *ib.* 351) *coll.*: *ib.* 352) *coll.*: *ib.* 353) *coll.*: *ib.* 354) *coll.*: *ib.* 355) *coll.*: *ib.* 356) *coll.*: *ib.* 357) *coll.*: *ib.* 358) *coll.*: *ib.* 359) *coll.*: *ib.* 360) *coll.*: *ib.* 361) *coll.*: *ib.* 362) *coll.*: *ib.* 363) *coll.*: *ib.* 364) *coll.*: *ib.* 365) *coll.*: *ib.* 366) *coll.*: *ib.* 367) *coll.*: *ib.* 368) *coll.*: *ib.* 369) *coll.*: *ib.* 370) *coll.*: *ib.* 371) *coll.*: *ib.* 372) *coll.*: *ib.* 373) *coll.*: *ib.* 374) *coll.*: *ib.* 375) *coll.*: *ib.* 376) *coll.*: *ib.* 377) *coll.*: *ib.* 378) *coll.*: *ib.* 379) *coll.*: *ib.* 380) *coll.*: *ib.* 381) *coll.*: *ib.* 382) *coll.*: *ib.* 383) *coll.*: *ib.* 384) *coll.*: *ib.* 385) *coll.*: *ib.* 386) *coll.*: *ib.* 387) *coll.*: *ib.* 388) *coll.*: *ib.* 389) *coll.*: *ib.* 390) *coll.*: *ib.* 391) *coll.*: *ib.* 392) *coll.*: *ib.* 393) *coll.*: *ib.* 394) *coll.*: *ib.* 395) *coll.*: *ib.* 396) *coll.*: *ib.* 397) *coll.*: *ib.* 398) *coll.*: *ib.* 399) *coll.*: *ib.* 400) *coll.*: *ib.* 401) *coll.*: *ib.* 402) *coll.*: *ib.* 403) *coll.*: *ib.* 404) *coll.*: *ib.* 405) *coll.*: *ib.* 406) *coll.*: *ib.* 407) *coll.*: *ib.* 408) *coll.*: *ib.* 409) *coll.*: *ib.* 410) *coll.*: *ib.* 411) *coll.*: *ib.* 412) *coll.*: *ib.* 413) *coll.*: *ib.* 414) *coll.*: *ib.* 415) *coll.*: *ib.* 416) *coll.*: *ib.* 417) *coll.*: *ib.* 418) *coll.*: *ib.* 419) *coll.*: *ib.* 420) *coll.*: *ib.* 421) *coll.*: *ib.* 422) *coll.*: *ib.* 423) *coll.*: *ib.* 424) *coll.*: *ib.* 425) *coll.*: *ib.* 426) *coll.*: *ib.* 427) *coll.*: *ib.* 428) *coll.*: *ib.* 429) *coll.*: *ib.* 430) *coll.*: *ib.* 431) *coll.*: *ib.* 432) *coll.*: *ib.* 433) *coll.*: *ib.* 434) *coll.*: *ib.* 435) *coll.*: *ib.* 436) *coll.*: *ib.* 437) *coll.*: *ib.* 438) *coll.*: *ib.* 439) *coll.*: *ib.* 440) *coll.*: *ib.* 441) *coll.*: *ib.* 442) *coll.*: *ib.* 443) *coll.*: *ib.* 444) *coll.*: *ib.* 445) *coll.*: *ib.* 446) *coll.*: *ib.* 447) *coll.*: *ib.* 448) *coll.*: *ib.* 449) *coll.*: *ib.* 450) *coll.*: *ib.* 451) *coll.*: *ib.* 452) *coll.*: *ib.* 453) *coll.*: *ib.* 454) *coll.*: *ib.* 455) *coll.*: *ib.* 456) *coll.*: *ib.* 457) *coll.*: *ib.* 458) *coll.*: *ib.* 459) *coll.*: *ib.* 460) *coll.*: *ib.* 461) *coll.*: *ib.* 462) *coll.*: *ib.* 463) *coll.*: *ib.* 464) *coll.*: *ib.* 465) *coll.*: *ib.* 466) *coll.*: *ib.* 467) *coll.*: *ib.* 468) *coll.*: *ib.* 469) *coll.*: *ib.* 470) *coll.*: *ib.* 471) *coll.*: *ib.* 472) *coll.*: *ib.* 473) *coll.*: *ib.* 474) *coll.*: *ib.* 475) *coll.*: *ib.* 476) *coll.*: *ib.* 477) *coll.*: *ib.* 478) *coll.*: *ib.* 479) *coll.*: *ib.* 480) *coll.*: *ib.* 481) *coll.*: *ib.* 482) *coll.*: *ib.* 483) *coll.*: *ib.* 484) *coll.*: *ib.* 485) *coll.*: *ib.* 486) *coll.*: *ib.* 487) *coll.*: *ib.* 4

cedere quoquo modo praesumant, aut in eos vel ipsorum aliquem excommunicationis vel suspensionis, seu quasvis alias sententias promulgare. Nos enim exnunc decernimus irritum et inane quicquid contra inhibitionem et mandatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen, quod dioecesiani et inquisitores praedicti super iis, quae negotium tangunt fidei, alii vero super iis, quae rem tangunt vel publicam vel privatam, sive ordinarii, sive delegati quacunque auctoritate fuerint, prout possent ad eorum officium pertinere, si quid per officiales et nuncios ipsos indebitè forsàn attentatum existiterit, se plenus informare, idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo etc. Datum Avinion. XII. Kal. Ian., Pont. nostri Ao. XI. [1327.]

TITULUS IV.  
DE SCHISMATICIS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Processus et sententias, datas per Bonifacium VIII. contra Iacobum et Petrum de Columna tanquam schismaticos, et eorum postea, revoctae licet Benedictus XI. exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutatum. Et sic (in clare patet) haec extravagans corrigi et prorsus revocari cap. unice. eod. tit. libr. VI.

Benedictus XI.

Dudum bonae memoriae Bonifacius Papa VIII. praedecessor noster contra Iacobum, Petrum et<sup>2</sup> Ioannem<sup>3</sup> de sancto Vito, Ottonem<sup>4</sup> quondam, Agapitum, Stephanum et Iacobum Scyarram<sup>5</sup>, nepotes memorati Iacobi, et filios olim Ioannis de Columna et posteritatem eorum, nec non contra Richardum, Petrum et Ioannem de Monte nigro, ac adutores, fautores et receptatores eorum cuiuscunque status, etiam imperiali vel regali dignitate fulgentem, contra ipsam insuper Praeneste, dum vixit, varios fecit processus, sententias graves poenas habentes et multas, prout in eisdem processibus continetur, ex quibus sic paucas ex multis, et prolixis breves exprimimus, quod intelligi volumus specialiter singulas numeratas et nominatim expressas. Inter cetera siquidem depositus dictos Iacobum atque Petrum a cardinalatibus sanctae Romanae ecclesiae reddens eos et filios dicti Iacobi<sup>6</sup> et posteritatem eorum inhabiles ad apostolicae dignitatis apicem et cardinalatus honorem, ipsos, eosdemque Iacobum<sup>7</sup> et Ottonem, et Richardum beneficiis ecclesiasticis et ecclesiis cunctis privavit, eosque et Agapitum, Stephanum et Scyarram praedictos bannivit ab Urbe, et ita<sup>8</sup> ecclesiae<sup>9</sup> supra dictae ipsorum confiscavit bona et iura, plurimum excommunicationem sententis<sup>10</sup> innovavit, addixit<sup>11</sup> infamiae, capiendos exposuit, iudicavit schismaticos, et tanquam haereticos puniendos, ab administrationibus et officiis, iurisdictionibus, exercitio et dignitatibus in Urbe et<sup>12</sup> circa in Romana ecclesia et curia, ac ipsorum posteros perpetuo, et in terris Romanae ecclesiae usque in quartam generationem per masculinum et femininum sexum coercuit, eius incolatum, civilitatem et habitationem Urbis, circumpositae regionis et terrarum subiectarum ecclesiae interdixit, et intestabiles fecit. Nos itaque, qui eius vices in terris gerimus, cuius est proprium misereri et parcere, eorum miseris et aerumnis compatimur, ad clementiam pro eis commovemur, ipsis pietatis nostrae aperimus viscera, et mansuetudinem non negamus, misericordes ab eis non aver-

timus oculos, illisque pium animum exhibebimus. Ideoque omnes praedictas depositionis a cardinalatibus, privationis a beneficiis et ecclesiis, inhabilitatis ad Papatum Romanum, et (honorum et iurium, quae certis nobilibus Romanis civibus et aliis concessa sunt, confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutatum ad praesens,) sententias, poenas et multas, et alias, quae in processibus memoratis sive alibi continentur, verbo etiam in vita ipsius vel in morte in eos latas et inflictas, seu confirmatas et innovatas per praedecessorem eundem, sicut, si (ut praedictum) essent per nos specialiter numeratae et nominatim expressae, tam ad praedictos Iacobum et filios dicti Ioannis de Columna masculinam et femininam prolem eorumdem Ioannis, et filiorum per<sup>13</sup> utrumque sexum posteritatem descendentem ab eis, Petrum et Richardum et Ioannem de Monte nigro praefatos, quam ad<sup>14</sup> coadiutores, fautores, receptatores, susceutores et sequaces eorum quoslibet<sup>15</sup> alios, penitus tollimus et viribus vacuumus ita, quod nec etiam pro praeterito tempore possint super eis aliquae personae impeti, quae incurrisserint eas, aut contra ipsas aliquem effectum habere. Eisque quod quaevis alia, quam praefatorum depositionis a cardinalatibus, privationis beneficiorum et ecclesiarum, confiscationis honorum et iurium, quae (ut praemittitur) dictis civibus seu aliis sunt concessa, et inhabilitatis ad Papatum sententia sive poena abstulit, reddimus, et irregularitatem, si quam quoquo modo contraxerint, removemus, et notam abolemus ipsius, inhilentes, ne iam dicta Praeneste cum monte suo reaediuntur vel maniant, aut civitatis nomen sive episcopatum recuperet absque nostra licentia speciali, non obstantibus quibuscunque constitutionibus, processibus, inhibitionibus, decretis, privilegiis, indulgentiis et literis apostolicis, per quae praesentibus non expressa vel totaliter non inserta earum effectus possit quomodolibet impedi, et de quibus quorunque totis tenoribus de verbo ad verbum debeat in nostris literis fieri mentio specialis<sup>16</sup>. [1303.]

TITULUS V.  
DE FURTIS.

CAP. UN.<sup>1</sup>

Publicatio excommunicationis latae in eos, qui furati sunt thesaurum ecclesiae, quem iubente Clemente Papa de Perusio in Lucanam civitatem tres viri hie nominati deportaverunt. Et hic habetur optima practica monendi malefactoris, ut infra certum terminum satisfecissent, aliam excommunicationem incurrant et molam ipsius excommunicationis publicandae haec extravagans clare manifestat.

Ioannes XXII.

Infidelis et stolidae praedicationis alumni se<sup>2</sup> per culpae vitium indignos efficiunt, ut matris ecclesiae filii nuncupentur, dum ad ipsius matris iniuriam se convertunt, (quod gravi<sup>3</sup> nos commotione perturbat.) matris eiusdem pietatem offendunt, et, his<sup>4</sup> in perniciem miserabili caecitate delapsis, respurgunt infamiae maculis loca propriae nationis. Dudum siquidem<sup>5</sup> nonnulli degeneres filii, qui ad quaeque nefaria currere sunt ausi<sup>6</sup>, perversis ausibus in matris eiusdem prosilientes iniuriam et offensam, illam thesauri sui maximam partem, quae de Perusio ad civitatem Lucanam de mandato felicitis recordationis domini Clementis Papae V. praedecessoris nostri, dum adhuc viveret, per dilectos filios Vitalem de Chabenate clericum Bardega-

Tit. IV. Cap. un. 1) 1679; — *Palbist* no. 25224. 2) et: *dest.* *Codd. coll.* 3) *noti*: dictos: A9; dictum: X 3) *Oboluen*: A7; *Hefle* *Carcl.* *6. f. 5h.* VI. 346. *lypudum esse conat*: Iohannem dictam de S. Vito et Ottonem filios quondam Ioannis de Columna et Agapitum etc. 5) appellatum *Sciare*: *Codd. coll.* 6) *Ioannem*: *Codd. coll.* 7) *Ioannem*: *Codd. coll.* 8) *Hefle* I. *lypudum esse conat*: Iacobum et Petrum et Ioh. de S. Vito et Ottonem 9) *terras*: *Codd. coll.* 10) *ecclesiasticas*: C 10) *notas*: *Codd. coll.* 11) *admissi inf.* C 12) vel circa Romanam ecclesiam et curiam: *Codd. coll.* 13) et per: A7 14) *quam ad*: *dest.* 107 15) et quosq.: *Codd. coll.* 16) *dat.* X. Kal. Ian. P. X. ao. I.

Tit. V. Cap. un. 1) *est ad op. Bullae*. *Vid. papae Avinion.* II. 305. E. — 2) *inleides et stolidi perditionis alumni quum se*: *orig.* 3) *conv.* gravi nos... perlatum. *E. orig.* 4) *in illis partibus* legitimus officium exercenti et dil. filio nostro Lucano S. Mariano in via lata diacono cardinali per apostolicas literas mandavit expresso, quod ipsi anno per se simul vel per alios de bonis molitibus dicti quondam Cardinalis se plenus informantes, eadem bona in quibusdam rebus consistentia sive apud aedes sacras, sive in quibuslibet aliis locis, aut penes quacunque personas ecclesiasticas vel saeculares, capitula vel collegia seu conventus recondita torent sive

deposita aut ap. sequestrare et cum diligentia facere custodiri curarent, quod tamen sive ultimatè voluntatis Cardinalis eiusdem visio tenore, prout cum Deo expedit saluti amiae Cardinalis visio de bonis dispo- nentur eiusdem. Quomodo ipsa bona fuis- sent nomine Romanae ecclesiae apud fratres praedictos civitatis praefatae in sacristia eorum deposita, praefati Cardinales iuxta mandatum ap. nro, ut praemittitur, sibi factum bona praedicta in sequestro teneri et cum diligentia custodiri mandavit. Verum quoniam Francenses de Fagiolis tunc se gerens pro poteratè Lucanae cupiditatis spirita concitatus ad bona huiusmodi oculos ambrosios impu- denter fulcens quondam nomine Venturam, qui se pro civitate eiusdem Francisci gereret, de nocte cum multis armatis complicitas, perditionis alumnis, et edoctis ad quaecunque nefaria, ad domum fratris ipsorum ad replendum bona huiusmodi destinavit. Qui mandatum eius tam potenter illicitum exsequi non verentes, contravoluntate fratrum ipsorum violenter locum aperire depositi, et depositum ipsum, selicet coffinas XV. bona huiusmodi contentas, abinde fecerunt perversis ausibus extrahi, et extractum in praetium, quo libitè damnantibus apostolari. Nos igitur ad recuperandum bonorum ipsorum, ut ex illorum distributione debita animo ipsius cardinalis faciamus salubriter provideri, sollicitis intendentes, praefatum Venturam et omnes et singulos qui dictos coffinas et bona ipsa extraxerunt, de sacristia praedicta, diripuerunt et assortaverunt, ad praesertim, etiam, vel extrahi, aut apertari fecerunt, et alios penes quos aliqua de bonis ipsius fuerunt vel adhuc existunt auctoritate ap. orig. 6) edocti: E



Hydrae amputato capite, suscitasse. Nec mirum, quia pleurumque parium novitates discordiam; praesertim, dum ab eo, quod diu aequum visum est, per novam constitutionem receditur, nec, quare recedatur, utilitas evidens vel alia causa subest. Ideoque cupientes, ut ipsi gregi cura nostra copulenter impendatur, quo amplius in agro Domini operario numerus operetur, super egenum intendentes et pauperem, ac novitatem removentes per eandem constitutionem inductam, statuimus de fratrum nostrorum consilio, ut priorem<sup>34</sup> ordinum fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in ecclesiis ac<sup>35</sup> locis ipsorum<sup>36</sup>, quae in praesentiarum habent, et in posterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis libere absque dioecesanorum et aliorum praelatorum petita licentia valeant clero et populo praedicare, eique<sup>37</sup> proponere verbum Dei. Caveant tamen omnino, ne hora, in qua dioecesanis praedicti praedicarent, vel coram se facerent praedicari, praedicti idem fratres. Putamus etenim dignum, ut maiori minor, et superior inferior deferat in hac parte, nisi forsitan aliud circa hoc facerent de voluntate dioecesanorum ipsorum, aut in studiis generalibus praedica- rent<sup>38</sup> diebus illis duntaxat, quibus sermones ad clerum fieri solent et sollempniter praedicari, seu mortuorum fribus, vel eorumdem fratrum festis specialibus seu peculiaribus; quia in<sup>39</sup> his casibus cum dioecesanis in praedicatione concurrere poterunt. Ubi vero idem dioecesanos vocarent<sup>40</sup> generaliter ad se clerum aliqua ratione, vel urgente causa illum ducentes congregandum: ea hora in studiis memoratis diebus saepe dicti fratres ab huiusmodi praedicatione cessabant. In ecclesiis autem parochialibus fratres ipsi, invitati eorum<sup>41</sup> rectoribus seu sacerdotibus, (nisi iussu a superioribus eorumdem,) non audeant praedicare. §. 1. Sed quia multoties propositum verbum Dei audientem a peccato non retrahit: idcirco post praedicationem<sup>42</sup> necessarium est poenitentiae sacramentum, quia quod, nisi articulus necessitatis occurrat, sacerdoti<sup>43</sup> facienda oris<sup>44</sup> confessio, (prout scriptum est<sup>45</sup>: „Corde ad iustitiam creditur, ore autem sit confessio ad salutem,“<sup>46</sup>) exigitur; alias frustra esset in sacramento eodem sacerdotis, (qui inter lepram et lepram debet discernere,) ministerium institutum. Electi igitur ab eisdem fratribus ad audiendas confessiones et poenitentias iniungendas libere auctoritate apostolica absque licentia dioecesanorum et<sup>47</sup> aliorum praelatorum inferiorum exemptorum et non exemptorum, quibus subsunt, qui ad continentium accedunt, audiant eis peccata sua confiteri volentes; non religiosos, qui secundum statuta suorum ordinum propriis praelatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, absolvant, ipsique poenitentias salutare iniungant intra<sup>48</sup> sibi designatos terminos, ad huiusmodi excedendum officium constitutos. Excommunicationis vero vel alias sententias, per praelatos latas contra hoc vel in eius fraudem, denunciandum irritas et inanes, nec confessi ipsis fratribus peccata illa, de quibus confessi sunt eis et absoluti poenitentes, de illis sacerdotibus propriis teneantur, (sicut etiam<sup>49</sup> non tenentur<sup>50</sup>) iterum confiteri, non obstante constitutione generalis concilii, quae sano intellectu, (ne sequatur absurdum, quod per poenitentiam dimissa peccata quis confiteri debeat, et quod liberatus debitor adhuc ad solvendum remaneat obligatus) intelligenda est, (in ex ea patet,) de illis, qui peccata sua<sup>51</sup> confitentur aliis<sup>52</sup> neglexerunt. Sed sacerdotes ipsis<sup>53</sup> taliter confessi et absoluti adstricti sint ministrare eucharistiam, et extremam unctionem etiam sacramentum. Super confessione autem facta fratribus memorata, quam<sup>54</sup> de contentis solius praedictio, (si falsum dicat,) agatur in iudicio animae seu poenitentiae<sup>55</sup> foro, stabitur simpliciter verbo illius, qui sacramenta petit praedicta, et dicit fratribus<sup>56</sup> se confessum. Duos tamen casus excipimus, scilicet<sup>57</sup> si sacerdos asserat eum excommunicationem, aut notorie peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolum vel in<sup>58</sup> fraudem, quia; si hoc egerit, a delicto tali, nisi plene satisfecerit, (praeterquam in morte,) absolvi nequeat, nec de illo ad poenitentiam aliter admittatur. Ut autem dioecesanis honor debitus reservetur, praecipimus, ut provinciales priores Praedicatorum, et ministri

Minorum ordinum praefatorum per se vel alios verbo vel scripto eis significant, se fratres ad huiusmodi confessionem audiendam et poenitentiarum iniungendam officium elegerisse, et non nominando, aut coram ipsis sistendo eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter a dioecesanis eisdem, quod iidem electi fratres de ipsorum beneplacito et licentia dictam possint in eorum civitatibus et dioecesebus intra<sup>59</sup> eis determinatis fines officium exercere. Quod si denegent, vel intra triduum non concedant: extunc iidem fratres nihilominus auctoritate eadem huiusmodi officium exsequantur; datam vero licentiam per dioecesanorum mortem nolumus terminari. Per hoc autem non intendimus, quod saepe dicti fratres, qui ad hoc eliguntur officium exercendum, plus habeant in audiendis confessionibus et poenitentias iniungendis, quam parochiales sacerdotes noscuntur habere, sicut de casibus, episcopis et superioribus, quos inferius adnotamus, ac sedi apostolicae reservatis se nullatenus intromitant<sup>60</sup>. Observent ergo sollicite dicti fratres, ne ad confessiones<sup>61</sup> recipiant criminosis criminibus, pro quibus solennis est<sup>62</sup> poenitentia indicenda, modo eodem excommunicationis respuant, et clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconveniens enim<sup>63</sup> existimamus<sup>64</sup>, ut a peccato absolvat, qui poenitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis poenam peccati sequelam, vel excommunicationem, quae infligitur maxime a iure quandoque pro crimine, quaeve<sup>65</sup> quem ab ecclesia, et per consequens a participatione ecclesiasticorum sacramentorum excludit, removere non potest. Incendiarios<sup>66</sup>, eosque, qui tam enormibus sunt irretiti peccatis, quod ea rationabilis consuetudo praescripta canonice in episcopatibus aliquibus reservavit episcopis, similiter non admittant; quam consuetudinem ex causa, quae iuste ad id animum nostrum movit<sup>67</sup>, solummodo circa voluntarios<sup>68</sup> homicidas, falsarios, ecclesiarum immunitatis et libertatis ecclesiasticae violatores, et sortilegos approbamus. Quosdum forsitan, antequam ab eo, qui potestatem habet, absolvi possint, mors talium confiteri volentium verisimiliter timeatur: etiam in praedictis casibus saepe fati fratres eos confiteri volentes audiant, ipsisque beneficium absolutiois impendant; sed subeant iuramentum, quod liberati se suis episcopis et excommunicationibus<sup>69</sup> praesentabunt, excommunicationem super his, pro quibus ab eis excommunicati erant, et episcoporum pro peccato huiusmodi paritari mandatis. Verum, quia post baptismum inter cetera magis ad salutem necessaria est<sup>70</sup> propositio verbi Dei, quo audientes ille, quod<sup>71</sup> est victoria nostra, instruantur in fide, doceantur fugienda fugere, et sectanda sectari, a quo per peccatum lapsi resurgunt, poenitentiae sacramentum perficiunt<sup>72</sup>; grandis nobis sollicitudo incumbit, ut tales ad hae promoveantur fratres, qui oleo dulcedinis verbi eiusdem nostrorum foveant subditos, a peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorum suorum mordant vulnera, eosque ad illa poenitentiae acrimonia purgandum et tergendum<sup>73</sup> provocent et inducant. Ad id vero exsequendum sententias<sup>74</sup> divinae legis exposcitur, desideratur ordo, et vitae integritas etiam postulat. Scriptum est enim<sup>75</sup>: „Tu scientiam repulisti, et ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi, quia labia sacerdotis custodiant scientiam, et legem exquirunt ex ore eius;“<sup>76</sup> alias prout ad eum pertinet, iter peccatum et peccatum non possit discernere, nec peccator existens Dei deberet enarrare<sup>77</sup> iustitias, et testamentum illius assumere per os suum. Nam cuius vita despiciatur, consequens est, ut eius praedictio contemnatur. Quare decernimus, ut priores<sup>78</sup>, et ministri generales, et provinciales Praedicatorum et Minorum ordinum praefatorum, vel eorum vicarii, de discretorum consilio ad tam salubre officium fratres divina scientia doctos, discretionem vigentes, vita probatos, et expertos moribus, (aliquando districtam reddent<sup>79</sup> in futuro examine rationem,) eligant et assumant. Sic enim quod praedictum facient, quae<sup>80</sup> arguent operari cessantem, et in eis aedificatur populus verbo pariter et exemplo. Ceterum licet (sicut praedictum) de necessitate non sit, iterum eadem confiteri peccata; tamen, quia propter erubescantiam, quae magna est poeni-

Tit. VII. Cap. I. § 9) ipsorum: *Codd. coll. P* 10) et: *ACGH* 11) eorum: *Codd. coll.* 12) eis: *ib.* 13) praedicti: *deest: ACGH* 14) in: *deest: ib.* 15) convocant: *ACGH* 16) carum: *G* 17) peccatum: *A* 18) sacerdotis: *ACGH* 19) oris: *ACGH* 20) oris: *20) Rom. X. 10.* 21) vel: *GGH* 22) infra: *ACGH* 23) et: *AH* 24) ten. alit: *ACI* 25) add.: *legitime: AH* 26) alit: *ACGH* 27) ipsi: *Codd. coll. P* 28) quum hie: *ACGH* 29) poenitentiam: *Codd. coll.* 30) dicit fratribus: *ACGH* 31) cell.: *deest: Codd. coll.* 32) in: *deest: GGH* 33) infra: *GGH* 34) intromitant: *HI*

35) confessionem: *Codd. coll.* 36) esset: *ib.* 37) etiam: *ACGH* 38) aestimamus: *GH* 39) quae nec: *AC* 40) Ine. etiam: *ACGH* 41) movet: *ib.* 42) voluntaries: *CX* voluntaries: *GH* 43) excommunicati: *ACGH* 44) nec. et: *deest: Codd. coll.* 45) quaerit: *ACGH* 46) perficiant: *ACGH* 47) detegendum: *ACGH* 48) rogandum: *HI* 49) sciant: *ACGH* 49) *Obs. IV. 6.* *Malack. II. 7.* 50) narrare: *Codd. coll.* 51) ut magister et minister generalis (ut magistri generatos: *X*) ac priores et ministri prov.: *Codd. coll.* 52) red- dant: *ib.* 53) et: *G*; *deest: AH*

tenere pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre, districte iniungimus, ut fratres ipsi confidenter attente moneant, et in suis praedicationibus exhortentur, quod suis sacerdotibus saltem semel coniteantur in anno, asserendo, id ad animarum profectum procul dubio pertinere, §. 2. Porro; et circa sepulchrum apud loca eorumdem fratrum eliguntur sepeliri, et portione canonica, de relictis eisdem fratribus minime detrahenda, nequam in posterum dubitari iubeamus, ut corpora defunctorum, qui<sup>71</sup> apud eorumdem fratrum loca elegerint, dum viverent, sepulchrum, professionaliter cum cruce, thuribulo et aqua benedicta, cantando seu legendo officium mortuorum vel psalmos, et alienas ingredientes<sup>72</sup> parochias, possint<sup>73</sup> asserere, et ad suas deferre ecclesias tumulanda. De quibusvunque vero relictis praefatis<sup>74</sup> fratribus in communi vel singulis ultimis<sup>75</sup> decedentium voluntatibus, sive apud eos sepelendi sint sive alii, nulla per parochiales sacerdotes morientium, a qua fratres ipsos liberos esse volumus, canonica portio, vel<sup>76</sup> multo minus per episcopos episcopalis quarta omnino<sup>77</sup>, quae eis tanquam exempti non subsistit<sup>78</sup>, nec etiam debita iura parochiae, si forsitan cathedralis defunctorum esset parochialis ecclesia, detrahatur. De funeralibus autem medietatem, si commode divisionem recipiant, alias eiusdem medietatis aestimationem<sup>79</sup> solvant parochialis ecclesiae et sacerdotibus ante dictis. Funeralia vero intelliguntur hoc casu, quae cum funere deferuntur. De candelis vero<sup>80</sup>, quas fratres portant, portio non petatur. Moneant autem iidem fratres et pro posse inducant confidentes sibi, ut de propriis bonis suis parochialibus ecclesiis eorumque<sup>81</sup> sacerdotibus competenter relinquunt, et, quae eis debent, parochialia iura reddant. Ad hoc non murmuret, quaesumus<sup>82</sup>, saecularis clerus, non gerant moleste praelati, quod circa praemissa sic diximus providendum. Attendant, quanta ex iis, quae in primis duobus articulis statuta sunt, salus animarum proveniat. Advertant, quanta tollantur iurgia, et patenter<sup>83</sup> considerent, quod eorum onera cum aliis nostro beneficio salubriter et quasi necessario patiuntur. Circa tertium vero articulum diligenter intelligant, quod fratres ipsi hoc per privilegia Romanorum Pontificum, eis benigne concessa, ante constitutionem eandem hactenus habuerunt, quodque sunt pauperes, non habentes singuli, nec<sup>84</sup> in communi rustica praedia, immo nec urbana, vel mobilia eorum alteri vel<sup>85</sup> etiam universi, mediantem victum, quaerunt vestitum, et eatenus sustinere possunt, quatenus vel vivorum pietas, aut morientium caritas eis necessaria subministrat. Quis ergo non miseretur eorum, qui omnia, voluntatem habendi etiam, reliquerunt? Quis non compatiatur eisdem operantibus tam utiliter in agro praedicto? Certe nullus, nisi qui triturantis bovis os impie alligare velit, aut eos subtrahat alimentis necare. Inopes patrimonii onera ipsa non habendi necessitate non sustinent, et a curialibus res, ecclesiis vel piis locis donatas, a quartae praestatione seu horariorum inscriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur Falcidiam<sup>86</sup>, et legata ad fabricam, vel pro ornamentis ecclesiae, aut ad divinum cultum perpetuum, solutioni non subiacent canonicae portiones. Pauperes autem (ut dictum est) sunt fratres, et quod eis relinquatur aut in sua alimenta erogant, aut in fabricam, sive in<sup>87</sup> cultum divinum et ecclesiae ornamenta convertunt. Propter quod<sup>88</sup> nos, qui debemus intelligere super egenum et pauperem, et non oblivisci eorum, quum humanitati sit etiam saecularis principis prospicere egenis, et dare operam, ut pauperibus alimenta non desint, non tam pie, quam quodammodo iuste in eodem articulo eginus, egenos<sup>89</sup> eosdem (ut praemittitur) reddendo<sup>90</sup> aere onere canonicae portiones exemptos. Haec autem, (dicta constitutione, quae incipit: „Super cathedram,“ quam penitus revocamus, alique quibusvunque constitutionibus specialibus et generalibus, statutis, privilegiis, indulgentiis, sub quacunque forma verborum concessis, etiamsi de ipsis<sup>91</sup>, de verbo ad verbum, vel aliquorum nominibus in nostris literis oporteret fieri mentionem, conventionibus, pactis, iuramentis, sententiis, consuetudinibus<sup>92</sup> contrariis nequaquam obstantibus,) inviolabiliter observari sancimus. Nulli ergo omnino hominum

liceat hanc paginam nostrorum statuti, denunciationis, exemptionis, praecceptorum, approbationis, iussionis, voluntatis, revocationis et sanctionis infringere. Si quis autem etc.

## CAP. II.

Res Franciae et regnicolae, per extravagantem Unam sanctam, supr. de maior. et obed., non amplius subiciantur ecclesiae Romanae, quam prius erant.

## Clemens V.

Meruit carissimi filii nostri Philippi regis Francorum illustris sincerae affectionis ad nos et ecclesiam Romanam integritas, et progenitorum suorum praecura merita meruerunt, meruit insuper regnicolarum puritas ac devotio sinceritas, ut tam regem quam regnum favore benevolae prosequamur. Illic est, quod nos regi et regno per definitionem et<sup>93</sup> declarationem bonae memoriae Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, quae incipit: „Unam sanctam,“ nullum volumus vel intendimus praedictum generari. Nec quod per illum rex, regnum et regnicolae praebiti amplius ecclesiae sibi subiecti Romanae, quam antea existebant; sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quae erant ante definitionem praefatam tam quantum ad ecclesiam, quam etiam ad regem, regnum<sup>94</sup> et regnicolas superius nominatos<sup>95</sup>. [1306.]

## CAP. III.

Ordinarii non possunt ferre censuras in suos subditos pro sola negotiis Romanis curis, ibi manentibus, aut ab eis recedentes, nec illos private beneficiis; quod si fecerint, irritum est. Et si beneficia illorum alius statui collata, tam dantes quam recipientes ipso facto sunt excommunicati, et a solo Papa absolventi.

## Eugenius IV.

Divina in eminenti sedis apostolicae specula disponente clementia constituti, ad ea libenter intendimus, per quae officiales praedictae sedis obsequiis eius, (ad quam veluti fidulum omnium matrem pro amaranum salute quaerenda et iustitia prosequenda de diversis mundi partibus confuit multitudo,) tutius et quietius se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quod nos, ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, districtius inhibemus locorum ordinariis, nec non commissariis et delegatis eorum, ceterisque universis et singulis, quacunque potestate et auctoritate praefulgent, cuiuscunque dignitatis, gradus vel praecminentiae fuerint, ne contra officiales praefatos, quocunque nomine nuncupentur, in nostris et dictae sedis obsequiis nunc et pro tempore existentes, nec non quoscunque alios, pro suis et eorum causis vel negotiis prosequendis ad sedem praedictam venientes, ac in ea durante negotiorum et causarum huiusmodi prosecutione moram trahentes, et recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut privationis officiorum et sententias contra tenorem et mentem nostrae inhibitionis huiusmodi latas et habitas, et in posterum habendas ac etiam promulgandas, et quacunque inde secuta, declaramus nulla, irrita et inania, nulliusque existitisse vel existere roboris vel momenti, nec non, quicquid in contrarium a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum forsitan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum et inane. Et nihilominus in omnes et singulos ordinarios et officiales, commissarios et delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficiis ecclesiasticis quibuscunque officialium, aut negotia huiusmodi apud dictam sedem prosequendum praedictorum, eos illis forsan privando atque privatos decernendo seu declarando, vel cuiuscunque privationis praetextu illa personis aliis conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes quam in recipientes excommunicationis, suspensionis et interdicti latae sententias promulgamus, quas volumus eos ipso facto incurere. A qua quidem excommunicationis sententia absolvi nequeant, nisi a nobis vel per nos deputandis, praeter-

Tit. VII. Cap. I. 51. qui apud eos elegerunt (elegerunt: AC): Codd. 51. Ingreffendos: AGHAN. 50. possunt: CH. 57) praefatis: AGHI in ultis: AGHN. 50. et: Codd. coll. 60. omni: deest: ib. 61. sint: APV. 62. estimationem: AV. 63. tamen: Codd. coll. 64. eorumque: GBN. 65. quae: C. quae: AG. quatenus: F. 66. praedictis: AGH. 67. nec: deest: Ab. Rom. 68. vel: deest: AGH. 69. rei: deest: I. 70. in: deest: Codd.

coll. 71) quae: ib. 72) eg.: deest: ib. 73) add.: fratres: ib. 74) eis: ib. 75) et cons.: AGHI

Cap. II. 1) AGHN: — cf. c. 1. de M. et O. in Extr. com. (l. 8.) 2) seu: AGHN. 3) et regnum superius nominatum: Codd. coll. 4) add.: Dat. Lugd. Kal. Febr. P. X. so. I. C.

quam in mortis articulo constituti. Præmissa autem a die afflictionis præsentium ad valvas basilicæ principis apostolorum de Urbe ex certa scientia quocumque ligare volumus et arcitare, non obstantibus apostolicis et quibuscumque generalibus, aut provincialibus aut synodalibus conciliis, edictis, constitutionibus, ordinationibus et apostolicis privilegiis, pro quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet vel differri, etiamsi de illis coramque totis tenoribus habenda esset in præsentibus mentio specialis, et quæ præsentibus volumus haberi pro sufficienter expressis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, declarationis, constitutionis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ MCCXXXII. VIII. Idus Martii, Pont. nostri Ao. II.

## CAP. IV.

Præmissis tenore duarum constitutionum dicit, quod hospitalari sancti Ioannis, ex statuto, consuetudine, vel privilegio habentes annua beneficiorum vacantium, percipere debent portionem, quam habebunt beneficia obtinentes, si in illis essent residentes.

Ioannes XXII. Magistro et Fratribus hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani.

Exhibita nobis ex parte vestra petitio continebat, quod dudum post constitutionem<sup>2</sup> per nos editam, qua specialiter et expresse cavetur, quod habentes annua in ecclesiis de consuetudine, privilegio, vel statuto, qui ratione ditorum annuum fructus primi vel secundi, vel alterius cuiuscumque sequentis anni beneficiorum vacantium sibi<sup>3</sup> hactenus in totum vindicaverant, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consecuit in decimæ solutione taxari, prætextu cuiusvis privilegii, consuetudinis vel statuti quovis modo perciperent, sed ipsius summæ perceptione duntaxat deberent esse contenti, totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro; nisi forsam illi, qui fructus illos soliti essent cum integritate percipere, malent ipsum habere residuum, et obtinentibus beneficia dimittere summam memoratam, quo casu percipiendi quod malent erat eis optio derelicta. Quamdam aliam declarationem constitutionem<sup>4</sup> fecimus, in qua specialiter cavebatur, quod, si huiusmodi beneficium obtinentes in ecclesia, in qua specialiter illud beneficium existeret, minime residerent ad debitum servitium impendendum, capitulo eiusdem ecclesie nihil deberet accrescere, quum cessante causa cessare debeat pariter quod vigeat, quodque ex verbis declarationis huius satis innui videbatur<sup>5</sup>, quod fructus beneficiorum non residentium accrescere debeant habentibus annua memorata. Verum ex eo, quod in declaratione dicta non continetur expresse de perceptione annuum beneficiorum vacantium, vobis debitorum de prædictis consuetudine, privilegio vel statuto quoad fructus non residentium in eisdem, qui vobis accrescere debent, nullum adhuc commodum assequi potuistis<sup>6</sup>, licet (ut præmittitur) dicti fructus capitulo non accrescant. Quare nobis humiliter supplicastis, ut, quod in huiusmodi declaratione nostra tacite innuitur, declarare expressius dignemur. Nos itaque, petitionem vestram iuri consonam æstimantes, ac propterea in hac parte quieti et indemnitati vestræ providere volentes, præsentis oraculo declaramus, quod fructus prædictæ ecclesie vel beneficii vacantis, cuius annua, in quibus consistunt, debentur vobis ex privilegio, consuetudine vel statuto etiam pro ea parte, quæ obtinentibus præbendam vel beneficium huiusmodi, si in ecclesia, ubi illa consistunt, personalem residentiam facerent, deberetur, si non resident ibidem vere vel interpretative, utpote per speciale privilegium apostolicum, vel alias ex causa rationabili ab huiusmodi residentia legitime excuserent: quum dicta pars (ut præmittitur) capitulo non accrescat, vobis accrescere debeat secundum intentionem et mentem declarationis memoratæ. Nulli ergo omnino hominum etc. ut supra. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, etc. ut supra. Datum Avin. Kal. Martii, Pont. nostri Ao. V. 7. [1321.]

## TITULUS VIII.

## DE POENIS.

## CAP. IX.

Episcopus Caturensis propter varios excessus pro ipso perpetratos, præsertim quia sub apostolicæ, suis subditis et sibi ipsi iniuriosus fuerat, variis poenis incurrat, quoniam perpetuæ depositionis sententiam inruit, perversaque fuit pontificali, sacerdotali et alio quolibet officio, et ad perpetuum carcerem condemnatus. Doctrina utilis hinc nobis tribuitur, ut scilicet eum-scandali erigimus et excessus, pro quibus prelatas deponi possit. Facit ad hoc c. Veritatis, Extra, de dolo et cont., c. Ex liberis, et c. Tanta est clavis Petri, de excess. prælati. Et, nisi antiqui libri hoc c. sub titulo de poenis adnotaverint, sub titulo de excess. prælati, positum fuisset.

## Ioannes XXII.

Divinis exemplis, quæ nostrorum debent esse actuum regula, patenter instruitur, aures nostras subditorum a suis præpositis oppressorum indebite et aggravatorum iniuste non obturare clamoribus, sed ipsis ipsas potius compassivis affectibus inclinare, ut, si per solertius inquisitionis indaginem clamores huiusmodi opere completos esse viderimus, liberationis opportuna remedium sollicitis studiis apponamus, poena nihilominus debita puniri in hanc patrorum qualitatem excessum illicito oppressores. Omnipotens etenim Dominus, audito clamore populi sui, propter duritiam eorum, qui operibus præcerant, dolentis, ad liberandum eum descendit, et summi templi præposito, qui iuxta nominis interpretationem in vias pravæ inique diverterat, comminando sic ait: „Expellam te de statione tua, et de tuo ministerio te deponam.“ Dudum siquidem fama gravi, clamore frequenti, et querela flebili subditorum deferentibus nobis, Hugonem Geraldii, olim Caturensis episcopum, de multiplicatis excessibus, oppressionibus gravibus enormibusque criminibus esse reum, nos, mala huiusmodi nolentes ante credere, quam probare, super illis inquisitionem per nos et per alios fieri fecimus diligentem. Et demum inquisitionis ipsius viso et examinato processum luculenter invenimus, quod eius fuerat vitiosus ingressus, quum per ambitionem nimiam et per abrupta simoniacæ pravitatis ad pontificalem ascendisset honorem. Progressus autem eius, ut execrandum conveniret initio, iniuriosus existerat quoad tria. Primo videlicet quoad apostolicam sedem, cui, licet ipsum honorasset in multis, et tandem ad episcopalis dignitatis apicem promovisset, terga vertens, non faciem, contemptum pro gratia, maleficum pro beneficio, et vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum, ad sedem ipsam ab eo vel officialibus eius per subditos oppressos emissis, nedum deferre contentibilibiter reuens, sed eas verbo vilipendens et facto, suis præcipiendo ministris, quod de appellationibus huiusmodi non curarent, ac nihilominus appellantes, quibus contra oppressiones debuere esse appellatio ipsa remedium, nunc per captivum iniuriam, nunc per spoliationem beneficiorum, et alias indebite affligendo multipliciter, non absque vitio ingratitude violans iuramentum fidelitatis ab ipso præstitum dicte sedi; nec veritus quodque per suas patentes literas de vacaturis mandavit beneficiis providere, vias ad vacationem eorum aperiens nimis illicitas et suspectas; perniciosus etiam fuit et frequens literarum apostolicarum abusus. Secundo vero, quantum ad subditos, erga quos non pii prælati vel pastores peregit officium, quum illo tanquam fur improbus crudelisque tyrannus sub pallio caritativis subsidii incussis terroribus, violentiis et iniuriis illatis, dolosis inductionibus et fraudibus exquisitis, veluti rector iniquus, extorsionibus eos intolerabilibus prægravando, nunc binas in anno, nunc plures in die, nunc alias nimium excessivas et ecclesis importabiles, utpote multiplicato evectio numerum canonicum definitum, interdum per se, interdum per alios procuraciones exigendo, pro libito visitationis officio, quandoque nullatenus, et regulariter non ad fructum correctionis, sed ad saturandam cupiditatis affectum impenso, ad alios quaestus illicitos et damnatos suum exactit frequenter ingenium, nec de modo, nec de causa curavit. Et quum invenit subditos suis in hoc reprobandis affectibus non parentes, nec alias ab eis exigere potuit concupita: calumniosas delationes fieri, contra eos lites moveri, et diversa eis gravamina subdole procuravit pluries inferri. Præterea non citatos legitime, nec con-

Tit. VII. Cap. IV. 1) *Erstat in Bullar. Rom. vol. Taur. IV. 270.* 2) *cf. c. 2. de elect. in Extr. Iosm. XXI. Tit. II.* 3) *ubi; orig.* 4) *cf. supra c. II.*

*de præb. (3. 2.)* 5) *videbatur; orig.* 6) *potuistis; ib.* 7) *immo II.; ib.* Tit. VIII. Cap. un. 1) *Ess. XXII. 13.*

victos etiam aut confessos, suis privavit beneficiis, occasione pro causa confingens, non rationem in his, sed tyrannidem potius prosequens personale. Multa falsa scienter instrumenta dicitavit, per suos illa faciens notarios publicari, et, ut illis, quomodo ipse habuerat, ad ecclesias praebere ingressum, instituit et praesentatos, seu institutionis suae eis concedere literas saepius tenuit, nisi primitus certa sibi et magna pecunia propter hoc exsoluta. Multa ecclesiastica beneficia, nunc permutatiosis praetextu, nunc vero simpliciter in suis manibus resignata, modo iure (ut praetendebat) ordinario, modo super hoc (ut dicebat) apostolico munimine indulto, de facto scienter contulit, intervenientibus fraude, pato et simoniacae pravitate, subiectas sibi ecclesias occupans, earum redditus usurpavit. Et sic in suis fuit corruptus iudicis, processum eorum et finem in pecuniarium commodum ordinando, quandoque iustificans impium, innoxium iniuste condemnans: sic et alios corrumpere iudices pro obtinenda super oppressionibus inchoatis iniusta victoria nisus fuit. Tertio, quantum ad se, ut, qui sibi nequam existeret, nulli alii bonus esset, suae namque famae prodigis se periurii patenter involvit, irregularitatisque laqueis irrevit, et, quod referre pudet, in corpus suum fornicando peccans per continuatum incontinentiae vitium, quo se dudum foedaverat, pontificali postea decoratus honore, in sua ponere gloria maculam, et femora sua non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem eius sit reprehendendi ingressus sic scandalosus, perniciosus exemplo progressus, ut vitio huiusmodi sive culpis nescius finem imponere, et periculosus egressus, quomodo adeo foret in ipso habitata malitia, quod, remanente sibi ad solita facultate, in iniquitatis opere voluntatis sibi decedere minime speraretur. Propter quod, ne prioribus peius committeret, illud solum aestimamus salubre remedium, ut, quod velle non poteramus auferre, eperimus vel posse. Nos itaque, super praemissis et pluribus aliis eius nefandis excessibus cum fratribus nostris ex sano consilio deliberatione cohabitata diligenter, in praefatum Hugonem Geraldii, qui se omni honore ac dignitate reddidit tunc indignum, quique ob suas iniquitates, non praesit, est abiectus a Deo, suis ligatum peccatis, omnique honore ac dignitate pontificali iam privatum a Domino, de consilio omnium et singulorum fratrum ipsorum perpetuae depositionis sententiam duximus promulgandam, pontificalem eum, et sacerdotalem, et alio quolibet officio privantes, et ad perpetuum carcerem condemnantes, ut ibi, committendis cessantibus, agat poenitentiam de commissis. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae promulgationis et condemnationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit: indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avin. XV. Kal. Iunii Pont. nostri Ao. II. [1318.]

## TITULUS IX.

### DE POENITENTIS ET REMISSIONIBUS.

#### CAP. I.

Centesimo quoque anno visitantibus basilicas Petri et Pauli Apostolorum penitissimum peccatorum venia conceditur.

#### Bonifacius VIII.

Antiquorum habet fida<sup>2</sup> relatio, quod accedentibus ad honorabilem basilicam principis Apostolorum de Urbe concessae sunt magnae remissiones et indulgentiae peccatorum. Nos igitur, qui iuxta officii nostri debitum salutem appetimus et procuramus libentius singulorum, huiusmodi remissiones et indulgentias omnes et singulas ratas et gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus et approbamus, et etiam innovamus et praesentis scripti patrocinio communiemus. Ut autem<sup>3</sup> beatissimi Petrus et Paulus Apostoli eo amplius honorentur, quo ipsorum basilicae de Urbe devotius fuerint a fidelibus frequentatae, et fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex huiusmodi frequentatione magis sentiant se referatos: nos de omnipotentis Dei misericordia, et eorundem Apostolorum eius<sup>4</sup> meritis et auctoritate confisi,

de fratrum nostrorum consilio et apostolicae plenitudine potestatis omnibus in praesenti anno millesimo trecentesimo, a festo Nativitatis Domini nostri Iesu Christi praeterito proxime<sup>5</sup> inchoato, et in quolibet anno centesimo secuturo ad basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere poenitentibus et confessis, vel qui vere poenitebunt et confitebuntur in huiusmodi praesenti, et quolibet centesimo secuturo annis, non solum plenam et largiorem, immo plenissimam omnium suorum concedemus<sup>6</sup> et concedimus veniam peccatorum, statuentes, ut, qui voluerint huiusmodi indulgentiae a nobis concessae fieri<sup>7</sup> participes, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis seu<sup>11</sup> interpolatis, et saltem semel in die, si vero peregrini fuerint aut forenses, simili modo diebus XV. ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, et indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius et devotius frequentabit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, approbationis, innovationis, concessionis et constitutionis infringere etc. Datum Romae<sup>12</sup> apud sanctum Petrum, VIII. Kal. Mart. Pont. nostri Ao. VI. (1300)

#### CAP. II.

Annus inibi laevis sive plenaria remissio, quae olim dabatur quolibet centesimo anno omnibus vere poenitentibus et confessis, visitantibus basilicas beatorum Petri et Pauli, per istam extravaganam ad annum quinquagesimum redimitur.

#### Clemens VI. Archiepiscopo Tarraconensi eiusque Suffraganeis.

Unigenitus Dei filius de sinu patris in uterum dignatus est descendere matris, in qua et ex qua nostrae mortalitatis substantiam divinitas suae, in suppositi unitate, ineffabili unione convinxit, id, quod vult permanens et quod non erat, assumens, ut haberet, unde hominem lapsum redimeret, et pro eo satisfaceret Deo patri. Ubi enim venit plenitudo temporis: misit Deus filium suum, factum sub lege, natum ex muliere, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum. Ipse namque<sup>2</sup> factus nobis a Deo sapientia, iustitia, sanctificatio et redemptio, non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium<sup>3</sup> sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa. Non enim<sup>4</sup> corruptibilibus auro et argento, sed sui ipsius agni incontaminati et immaculati pretioso sanguine nos redemit, quem in ar crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicum, quae tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis sufficisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse ita, ut a planta<sup>5</sup> pedis usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso. Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanitas aut superflua tantae effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti ecclesiae acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius Pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt Dei amicitiae participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario<sup>6</sup> repositum, non in agro<sup>7</sup> absconditum, sed per beatum Petrum coeli clavigerum, eiusque successores suos in terris vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandam, et propriis et rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenae temporalibus pro peccatis debeatur, tam generaliter quam specialiter, (pro ut cum Deo expedire cognoscerent,) vere poenitentibus et confessis misericorditer applicandum. Ad cuius quidem thesauri cumulo beatae Dei genitricis omniumque electorum a primo usque ad ultimum merita administrandum praestare noscuntur, de cuius consumptione sui minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi (ut praedictum est) merita, quam pro eo, quod, quanto plures ex eius applicatione trahuntur ad iustitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quod felices recordationis Bonifacius Papa VIII. praedecessor noster, pie (sicut indubie credimus) considerans, et attenta meditatione revolvens, quantum apud homines gloriosos principes terrae Petrus et Paulus, (per quos evangelium Christi Romae resplenduit, et per quos ecclesia religionis sumpsit exordium, qui facti Christiani populi pro evangelium genitores, gregis dominici pastores, fidei lucernae, ecclesiarum

TIT. IX. Cap. I. 1) *Exstat in Bull. Rom. ed. Taur. IV, 156. AGHNSP.* — 2) *Philo. I, 69, 2197.* 3) *id. ibid. oratio; fidei; c.* 4) *et; dicit; AGH;* et app. dicit; 5) *et; dicit; AH;* et et; dicit; 6) *et; tamen; ACM* 7) *res-*

gretur; AGHM 7) *et; dicit; GHM* 8) *proximo; G* 9) *concedit; et;*

*dicit; Coll. coll.* 10) *fore; Eccl. coll. P. add.;* vel esse; AG 11) *vel;*

*AGH* 12) *Later.; H;* Rom. ... Petr.; *dicit; AG* 13) *XIII.; AG;*

*XIV.; H* 14) *V.; A; VII.; Bohm. cf. Pallast. l. c.*

Cap. II. 1) *Gal. IV, 4.* 2) *1. Cor. I, 30.* 3) *Hebr. IX, 12.* 4) *I. Petr.*

*I, 18.* 5) *Isa. I, 6.* 6) *Luc. XIX, 20.* 7) *Math. XIII, 44.*



columnae, prae ceteris Apostolis peculiari quadam praerogativa in ipso Salvatore fidei virtute praeclullunt, quorum uni, scilicet Apostolorum principi, sicut bono dispensatori claves regni coelorum commisit, alteri, tanquam idoneo doctori, magisterium ecclesiasticae eruditionis iniunxit.) in speciali veneratione haberi debeant, et debita honorificentia venerari, pro ipsorum memoria recolenda crebrius, et reverentia a cunctis Christi fidelibus eis devotius adhibenda, ipsorumque patrocinio favorabilis asequendo, inconsumentabilem thesaurum huiusmodi pro excitanda et remuneranda devotione fidelium voluit aperire, decernens de fratrum suorum consilio, ut omnes, qui in anno a Nativitate Domini MCCC. et quolibet anno centesimo extunc secuturo ad dictorum Apostolorum basilicas de Urbe accederent reverenter, ipsasque, si Romani, ad minus XXX., si vero peregrini aut forenses fuerint, quindecim diebus continuus vel interpolatis, saltem semel in die, dum tamen vere poenitentes et confessi existerent, personaliter visitarent, suorum omnium obtinent plenissimam veniam peccatorum. Nos autem, attendentes, quod annis quinquagesimus in lege Mosaicâ, (quam non venit Dominus solvere, sed spiritualiter adimplere,) iubilaeus remissionis et gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur, quodque ipse quinquagenarius numerus in testamentis, veteri quidem ex legis datione, novo ex visibili Spiritu sancti in discipulis missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur, quodque huic plura et grandia divinarum adaptantur mysteria scripturarum, et clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis, ac nos ad instar Moysi et Aaron per proprios et solennes nuncios ad hoc destinatos specialiter orantis pro toto Christiano populo, et dicentis: „Domine, aperi eis thesaurum tuum, fontem aquae vivae, desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi indurati cesset murmuratio, sed ut istius praedilecti populi et cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, caritas vehementius incalcescat, volentesque quam plurimos huiusmodi indulgentiae fore participes, quum pauci multorum respectu propter vitae hominum brevitetatem valeant ad annum centesimum pervenire, de fratrum nostrorum consilio praedictam concessionem indulgentiae ex supra scriptis et aliis iustis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendam, statuentes de fratrum consilio praedictorum et apostolicae plenitudine potestatis, ut universi fideles, qui vere poenitentes et confessi in anno a Nativitate eiusdem MCCCL. proxime futuro, et deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta anni praedictas eorumdem Petri et Pauli Apostolorum basilicas et Lateranensem ecclesiam, (quam inclitae recordationis Constantinus, postquam per beatum Silvestrum, sicut per eosdem Apostolos Deo revelante cognovit, renatus fonte baptisatis fuerat, et a contagio leprae mundatus, in honorem Salvatoris construxisset, quamque idem beatus Silvester novo sanctificationis et christianitatis genere dedicasse legitur, et in cuius ecclesiae parietibus praefati Salvatoris imago depicta primum toti populo Romano visibiliter apparuit, devotius veneranda, quam ex his et aliis certis et rationabilibus causis, ut ipsa ecclesia pariter indulgentiae praedictae privilegio decoretur, et devotus ab eodem Salvatore, qui in praefatis Apostolis mirabilis praedicator, eorum meritis et precibus indulgentiae mereatur percipere largitatem, in hoc censuimus venerandam.) causa devotionis modo praedicto visitaverint, plenissimum omnium peccatorum suorum veniam consequantur, ita videlicet, ut, quicumque voluerint indulgentiam huiusmodi asequi, se Romani, ad minus XXX., si vero peregrini aut forenses, modo simili XV. diebus ad praedictas basilicas et ecclesias accedere teneantur, adiacentes, ut ii etiam, qui pro ea consequenda ad easdem basilicas et ecclesias accedent, post iter arripit impediti legitime, quo minus ad Urbem illi anno valeant pervenire, aut in via, vel, dierum praetaxato numero non completo, in dicta Urbe decesserint, vere poenitentes (ut praemittitur) et confessi, eandem indulgentiam consequantur. Omnes nihilominus et singulas indulgentias, per nos vel praedecessores nostros Romanos Pontifices tam praenominatis, quam aliis basilicis et ecclesiis de dicta Urbe concessas, ratas et gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus et approbamus, ac etiam innovamus et praesentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reductionis, constitutionis etc. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et dictorum Petri et Pauli Apostolorum sese noverit incursum. Datum Avinion. VI. Kalend. Februar. Pont. nostri Ao. I. Quocirca fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus singuli vestrum in singulis vestris civitatibus et dioecibus praedictas nostras literas subditis vobis clero et populo publicetis, et intelligibiliter exponatis, ut adnuent Domino ad promerendam huiusmodi indulgentiam se disponent. Ceterum, quia praesentes literae nequirent forsitan propter viarum discrimina vel alia legitima impedimenta singulis vestrum commode praesentari: volumus, quod per te, frater archiepiscopo, dictarum literarum transmissum manu publica scriptum tuoque munition sigillo vobis, fratres suffraganei, transmittatur, cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum etc. [1343.]

## CAP. III.

Constitutio, casus Papae reseratos comprehendens, certis ex causis hic ponitur; a quibus nullus potest absolvi sine speciali licentia sedis apostolicae.

## Paulus Venetus Papa II.

Etsi dominici gregis saluti semper intenti singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quae (peccatorum mole deposita) salus ipsa succedat, et ab hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensius studio praecavendum esse censemus, ne cuiusvis indulgentiae, remissionis vel facultatis obtentu Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut veniae facilitas eis peccandi tribuat incentivum. Hac itaque consideratione habita olim emanavit a nobis constitutio tenoris subsequentis, videlicet: „Sanctissimus in Christo pater et dominus noster, dominus Paulus, divina providentia Papa secundus, qui pridem super plenaria remissionibus, quae semel in vita, et semel in mortis articulo conceduntur, formam et normam instituit, ne passim sine exceptione quorumcumque criminum procliviores redderentur homines ad peccandum, per regulam in cancellaria apostolica publicatam statuit et ordinavit, quod in quibuscumque concessionibus et facultatibus absolvendi casus infra scripti, tanquam speciales sedi apostolicae reservati, semper intelligerentur excepti, videlicet offensae ecclesiasticae libertatis, violationis interdicti ab eadem sede impositi, criminum haeresis, conspirationis in personam aut statum<sup>2</sup> Romani Pontificis, seu cuiusvis offensae, inobedientiae seu rebellionis eiusdem Pontificis vel sedis apostolicae, presbytericidii, offensae personalis in episcopum seu alium praelatum, invasionis, depraedationis, occupationis aut devastationis terrarum Romanae ecclesiae mediate vel immediate subiectarum, ac etiam invasionis Rompetarum, seu quorumcumque aliorum ad Romanam curiam venientium, prohibitionis devolutionis causarum ad dictam curiam, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, impositionis novorum onerum realium vel personalium, ecclesiis vel ecclesiasticis personis, simoniae super ordinibus vel beneficiis asequendis in eadem curia vel extra contractae, et generaliter in casibus, contentis in bulla, quae consuevit in die coenae Domini per praedecessores suos Romanos Pontifices publicari, considerans, quod plerumque contingit suam sanctitatem huiusmodi facultates et confessionalia tam praesentibus quam absentibus etiam oraculo vivae vocis concedere, (ne praetextu concessionis huiusmodi vel poenitentes vel confessores in supra scriptis casibus fallantur et fallant.) statuit et decrevit, suae intentionis fuisse et esse, per quasuncumque concessionem et facultates, per suam sanctitatem tam scripto quam verbo factas et in posterum faciendas, nemini licere irretitos dictis casibus absolvi sine speciali suae sanctitatis licentia, quin immo concessionem et indulta praedicta quoad casus exceptos huiusmodi nulli penitus suffragari.“ Ut autem ipsa constitutio, (quae dudum, scilicet quinto Kalendas Aprilis anni ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimi quadringentesimi sexagesimi sexti, Pontificatus nostri anno secundo publicata fuit,) eiusdem Christi fidelibus plenius innotescat, nullusque illius ignorantiam praetendere valeat in futurum: praesentibus inseri fecimus, ut ad maiorem omnium per-

veritat rationem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, ordinationum et decreti infringere, vel eam in temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum in Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominice MCCLXXXVIII. quinto Non. Mart. Pont. nostri A. V.

CAP. IV.

In confirmationis anni Iubilaei, publicata apud sanctum Petrum in die Nativitatis Domini, in qua continetur, quod annus Iubilaei est ad breves septem menses, quam olim esset, quoniam Vicesimo quinto quoque anno Iubilaei Iubilaei, basilicas Urbis Romane hic expressas visitantibus, illius indulgentiae conceduntur. Et Ilio durante aliae indulgentiae ubique cessant.

SIXTUS IV.

Quemadmodum operosi vigilis pastoris solertia oves suae custodiae deputatas uras a ferarum praeservare incursum, et ad statum prosperum factu multiplicato perducere: ita quoque et nos, quibus dispositione superna universi gregis dominici sollicitudo commissa est, et supremis desideramus affectibus, et studius nitimur indefessis, cunctos Christi fideles, quos a iustitiae semita hostis humani generis diabolica fraude avertit, deposita peccatorum sarcina suo reconciliare auctori, ut aeternae felicitatis praemii nostri Redemptoris inestimabili caritate media potiantur, fiatque nostrae operationis ministerio, utilitate publica suadente, etiam per gratiarum susceptionem, quod eorum saluti conveniat, atque nostra et praedecessorum nostrorum ordinationes salubres debitis effectibus mancipentur. Olim siquidem felices recordationis Paulus Papa II. praedecessor noster, rationabilibus causis tunc expressis inductus, de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum, (de quorum numero tunc eramus.) consilio, annum Iubilaeum ad brevis tempus provide moderacione reduci esse, illum ad annum vigesimum quintum apostolica auctoritate restrinxit, ac voluit, statuit et decrevit ex causis praedictis, quod singulis viginti quinque annis Iubilaei annus praedictus celebrari deberet, quodque anno Domini MCCLXXXIV. proxime futuro, videlicet a vigilia Nativitatis Domini nostri Iesu Christi, idem annus Iubilaeus inciperet, et, ut sequitur, finiretur, ac universi et singuli utriusque sexus fideles, qui beatorum Apostolorum Petri et Pauli basilicas, Lateranensem quoque et sanctae Mariae maioris almae Urbis ecclesias statutis diebus devote visitarent, omnes et singulas indulgentias et peccatorum remissiones consequerentur, quas idem Pontifex suique praedecessores anno Iubilaei huiusmodi basilicas et ecclesias praedictas visitantibus devote concesserant, per quasdam primo, et deinde nos, qui, dicto praedecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio, fratrum divina disponente clementia ad apicem summi apostolatus assumpti, et per alia nostras literas eiusdem Pauli praedecessoris ordinationem, voluntatem et statutum, ac omnia et singula in eisdem suis literis contenta de fratrum eorumdem consilio approbantes, similiter statimus et ordinamus, quod annus Iubilaeus praedictus cum eisdem indulgentiis et remissionibus plenarius peccatorum anno proxime futuro a vigilia Nativitatis eiusdem incipere, et, ut sequitur, continuari deberet, prout in singulis literis praedictis, quarum tenores praesentibus haberi volumus pro expressis, plenus continetur. Verum quia postmodum tam nos, quam idem Paulus praedecessor noster, dum in humanis ageret, animarum saluti fidelium intenti, multorum principum et aliorum Christi fidelium ac devotorum per orationum pulsati precibus, diversas indulgentias et peccatorum remissiones plenarias nonnullis ecclesiis, monasteriis et piis locis duximus concedendas, propter quos populorum forsitan concursus ad basilicas et ecclesias ante dictas retardari, aut ipsius anni Iubilaei celebratio minui vel intermitteri posset cum animarum non modico detrimento: nos, qui universorum credentium profectibus et saluti prospere ex debito ministerii pastoralis adstringimur, ne propter aliarum indulgentiarum hactenus a nobis, seu eodem Paulo vel alii praedecessoribus nostris concessarum, huiusmodi effusionem hoc san tum opus ac remissionis et gratiae annis Iubilaei intermittatur, aut fideles ipsi a tanto munere reddantur expertes, remediis opportunis providere volentes, omnes et singulas plenarias, etiam ad instar Iubilaei, ac etiam commutandi vota, aut super eis et male ablati incerti, aut per usurariam pravitatem vel alium illicitum mo-

dum extortis, dispensandi et componendi, aut illa sub certis modo et forma remittendi, et deputandi confessores cum potestate absolvendi, etiam in casibus sedi apostolicae reservatis, facultates, concessiones et indulgia a nobis et eadem sede, vel illius auctoritate quibuscumque ecclesiis, monasteriis, hospitalibus et piis locis, universitatibus, fraternitatibus quibuslibet, tam in perpetuum quam ad certum tempus, in vita seu in mortis articulo, quovis modo aut quavis causa quomodolibet concessas et concessa, et in posterum forsitan concedendas vel concedenda, auctoritate apostolica tenere praesentium de apostolica potestate plenitudine usque ad nostrum et eiusdem sedis beneplacitum suspendimus, illasque durante beneplacito nostro et sedis praedictae suspensas esse volumus, nec interim alicui suffragari, indulgentiis tamen basilicarum et ecclesiarum dicatae Urbis in suo plenario robore durantibus, districtius inhiibentes, alias indulgentias, praeter istas duntaxat, in locis publicis vel privatis praedictis aut nunciariis, earumque praetextu a quaestoribus aliquid exigi quovis modo. Quin immo quaestores et praedicatores quoscumque per locorum ordinarios a praedicationibus et quaestibus huiusmodi faciendis, volumus et mandamus praesentium auctoritate arceri sub censuris et poenis ecclesiasticis, de quibus visum fuerit opportunum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum suspensionis, inhibitionis, mandati et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Tibure anno incarnationis dominicae MCCLXXXIII. IV. Kalend. Septembris. Pont. nostri Ao. III.

CAP. V.

Sixtus tempore suo multis multas concesserat indulgentias, quas certis ex causis hic revocat.

Idem.

Etsi dominici gregis saluti semper intenti singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quae (peccatorum mole deposita) salus ipsa succedat, et hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio praevocandum esse censuimus, ne cuiusvis indulgentiae, remissionis vel facultatis obtentu Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur aut facilis veniae eis peccandi tribuat incentivum. Quum itaque, (sicut multorum fide dignorum testimonio accepimus,) ob multitudinem facultatum per nos vel auctoritate nostra concessarum, tam verbo quam in scriptis, confectis exinde literis vel non, praelatis et personis ecclesiasticis, etiam religiosis et saecularibus utriusque sexus, capitulis, collegiis, conventibus, hospitalibus, confratris, et universitatibus, tam in genere quam in specie, sub electione vel deputatione confessorum, qui eligentes eosdem, vel pro indulgentiis per nos concessis consequendis ad ecclesias et alia pia loca confluentes, seu ad aliqua pia opera manus porrigentes adlutrices, earumdemque confratrum confrates et sorores, ac in hospitalibus praedictis clericales seu deservientes, aut eis pie aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum ministeria exhibentes, et in ordinibus profitentes, eorum confessione diligenter audita, in singulis etiam sedi apostolicae reservatis casibus semel in vita, et in aliis toties quoties, ac in morte plenarie, vel alias etiam ad effectum consequendi quascunque indulgentias plenarias vel non plenarias absolvere, et poenitentiam salutarem eis iniungere, emissa quoque vota per illos quaecunque in alia pietatis opera commutare libere et licite valeant, fideles praefati ad peccandum, et ad alia illicita committendum nonnunquam procliviores existant in non parvum periculum salutis animarum suarum: nos, qui Deo propitio eiusdem gregis dominici (meritis licet insufficientibus) causam gerimus, et illum spiritualis thesauri largitione copiosius ipsi Deo reddere acceptabilem, ne exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, ipsique ad peccandum procliviores (ut diximus) liberius prolabantur, ex praemissis et aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblate petitionis instantiam, sed de nostra mera voluntate et deliberatione, auctoritate apostolica tenore praesentium statuimus et ordinamus, quod de cetero praetextu facultatum huiusmodi, concessarum a nobis vel

autoritate nostra, et quas concedi quomodolibet contingit in posterum, verbo, literis aut quavis alia scriptura, etiam cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei et cruciatae, nullus confessorum eorumdem quempiam, cuiusvis status, gradus, ordinis vel conditionis existat, et quacunq; ecclesiastica, etiam episcopali vel maiori, aut mundana, etiam regali et maiori dignitate praefugiet, qui offensae ecclesiasticae libertatis, violationis interdicti ab eadem sede impositi, seu haeresis, postquam fuerint de ea sententia interdicti condemnati, delati seu publice diffamati, conspersionis in personam aut statum Romani Pontificis, seu cuiusvis offensae, inobedientiae aut rebellionis eiusdem Pontificis dictae sedis, mutilationis membrorum vel occisionis cuiuscunq; in sacris ordinibus constituti, offensae personalis in episcopum seu alium praelatum, invasionis, depraedationis, occupationis aut devastationis terrarum Romanae ecclesiae mediate vel immediate subiectarum, ac etiam invasionis Kompetarum, seu quorumcunq; aliorum ad Romanam curiam venientium, prohibitionis devotionum causarum ad dictam curiam, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, impositionis novorum onerum realium vel personalium ecclesiae vel ecclesiasticis personis, simoniae super ordinibus vel beneficiis consequendis in dicta curia vel extra eam contractae criminum quomodolibet foret, et generaliter in casibus, contentis in literis, quae consueverunt in die coenae Domini publicari, praetextu huiusmodi facultatum absolvere, et per eos omnia peregrinationis ultramarinae, et visitationis limum Apostolorum Petri et Pauli, in Compostella, et castitatis ac religionis vota, nisi ex speciali licentia et certa scientia nostra, de qua demum constare censeatur, quum in signatura nostra desuper manu nostra scriptum aut in literis nostris expressum fuerit, nos ex certa scientia et de speciali gratia id concedere cum derogatione praesentis constitutionis, illius de verbo ad verbum inserto tenore, non autem per clausulas id importantes, vel in articulo mortis constitutum, et tunc in casibus, in quibus satisfactio fuerit impendenda, facta satisfactione vel idonea praestita cautione, commutare praesentem. Et si aliqui confessorum praedictorum contra praesentem constitutionem quemquam absolvere, aut excepta vota praedicta commutare attentaverint: absolutio et commutatio huiusmodi nullus sit roboris vel momenti. Et contra facientes eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, a qua, (nisi in mortis articulo constituti,) ab alio quam a Romano Pontifice absolvi non possint, non obstantibus litteris et constitutionibus huiusmodi, ac constitutionibus et ordinationibus etc. Et ne aliquis de praesentibus ignorantiam valeat allegare, mandamus, eas in cancellaria apostolica et audientia litterarum contradictarum legi et publicari, ac inter extravagantes alias apostolicas constitutiones in quatero dictae cancellariae describi etc. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum suspensionis, inhibitionis, mandati et voluntatis etc. Datum Spirae anno Domini MCCCCLXXXVIII.

## TITULUS X.

### DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

#### CAP. I.

Excommunicati sunt, qui pactis aut promissionibus iustitiam vel gratiam a sede apostolica obtinent, et qui tales non revelant; nec illis absolutio facile conceditur.

#### Bonifacius VIII.

Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra, omnes clericos, religiosos et laicos utriusque sexus, sive sint familiares curiae sive alii<sup>1</sup> undecunq; qui aliquod pactum fecerint, seu aliquod parvum vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto sive promissione<sup>2</sup> occulta vel manifesta, facta sub generalibus et plenarie non expressis, sive sit<sup>3</sup> sub specialibus et expressis aperte

verbis, quicumq; dederint aut receperint magnum vel parvum, vel promissionem de quacunq; re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint vel receperint pro aliqua iustitia sive gratia, pro se aut pro alio in causis vel<sup>4</sup> iudiciis seu alias per literas apostolicas et quibuscunq; modis apud sedem apostolicam obtinenda. Et hanc sententiam ad promittentes et acceptantes, dantes et recipientes duximus extendendam. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in praedictis, et nobis intra<sup>5</sup> dierum trium spatium non retulerint, vel<sup>6</sup> alium, per quem ad nos verbum fideliter referatur<sup>7</sup>, simili decernimus<sup>8</sup> sententiae subiacere. Decernimus etiam, ut nullus, hanc incurrens excommunicationis sententiam, pro praedictis vel aliquo praedictorum absque speciali mandato nostrae<sup>9</sup> absolutiois beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad nos habere accessum<sup>10</sup> non possit, in mortis articulo constitutus. Nec etiam ad absolutiois gratiam admittatur, nisi prius quantum<sup>11</sup> delicti vel recepti, integraliter pauperibus largiatur. Instiutum vero sive<sup>12</sup> gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus, omnique statumibus carere effectu et robore firmitatis. Sed et scilicet utentes ipsis simili sententia excommunicationis adstringimus, et reservantes nobis absolutioem eorum cum praemissis omnibus<sup>13</sup> ad poenas similes obligamus<sup>14</sup>. [1295.]

#### CAP. II.

Praemissis damnis ex interdicto provenientibus statuit, quod propter dominium debita non solventem eius terra vel civitas sine speciali Papae licentia non interdicatur.

#### Idem.

Provide attendentes, quod, ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiae profuerunt, quodque sunt nonnulli iudices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quae interdum plus ex cupiditatis, quam caritatis radice percipiunt iudicia procedere arguntur, quodque interdicti tempore divina organa suspenduntur et laudes, nec ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuus seu minuitur suffragia, praesertim per oblationem quantum<sup>2</sup> hostiae salutaris, adolescentes et parvuli, participantes<sup>3</sup> rarius sacramenta, minus inflammantur et solidantur in fide, fidelium tepescit devotio, haereses pullulant, et multiplicantur pericula animarum; praesentis constitutionis providemus edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponatur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cuiusvis monetae vel pecuniae quantitate, quacunq;<sup>4</sup> occasione vel causa seu quovis quaesito colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores seu officiales, quocunq; nomine censeantur, aut incolae seu habitatores, aut singulares personae ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis huiusmodi debitum seu quantitatem non solverunt hactenus, aut<sup>5</sup> in antea non persolverunt. Nos enim exnunc<sup>6</sup> decernimus irritum et inane, si secus hactenus existit attentatum, vel contigerit attentari, illudque revocamus omnino, non obstantibus quibuscunq; contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fideiussionibus, consensibus, processibus et sententiis super hoc habitis vel habendis, iuramentorum, poenarum spiritualium et<sup>7</sup> temporalium, seu multarum appositione<sup>8</sup>, vel quacunq; alia firmitate valatis; nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de apostolicae sedis speciali licentia, et expressa per ipsius sedis patentes literas apparente. [1302.]<sup>9</sup>

#### CAP. III.

Andronicum Palaeologum, se imperatorem Graecorum nominantem, et haeresis ipsorum factorem, excommunicatum denunciam, omnesque eum eo sic manente societatem contrahentes ipso facto dicit excommunicatos, et eorum terras ecclesiastico supponendas interdicto. Summo prius andronicus, quae ab ecclesia tenent, et talis societas suo confederatio nulla est. Facit cap. Ad apostolicam de sentent. et re iud. libr. VI.

#### Clemens V.

Ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum Andronicum Palaeologum, qui Graecorum imperatorem se

Tit. X. Cap. I. 1) Romanus extravagantis textus repetitus est in Bull. Rom. ed. Vnr. IV. 126; — 10) HLMSP; — 11) Dist. no. 24249. 2) al. deest: CGY 3) vel prom.; 4) ex prom.; N; sive prom.; deest: C 4) sit: deest: Codd. coll. 5) in: GH; deest: AM 6) infra: ACVHM 7) aut: GH 8) proferatur: GEM; proferamus: C 9) decernimus: CH 10) nostro: AELM 11) recursum: GHX 12) ad: primum: CGHP 13) vel: GH

14) in om.; CGHP 15) Kal. Dec. Ao. II.; M Cap. II. 1) CEHLMSP; — 11) Dist. no. 25155. 2) sequentem: CE 3) percipientes: GHY 4) sub quac.: Codd. coll. 5) ac: OY; vel: I 6) extante: IX 7) suu: CH 8) app: deest: Codd. coll. 9) H. Kal. Iun. A. VIII.

nostrat, tunc am eorundem Graecorum antiquorum schismate, et in antiquato schismate constitutorum, et per haereticorum, et haeresis ipsorum ac schismatis antiquitorem, de fratrum nostrorum consilio denunciavimus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, et ipsius fore sententiae vinculo inmodatum. Ceterum universis et singulis regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, et ceteris omnibus, cuiuscunque praesentiae, conditionis, status, nec non universitatis civitatum, castrorum, et aliorum locorum districtius inhiibemus, ne cum eodem Andronico Palaeologo in huiusmodi excommunicatione manente societatem vel confederationem aliquam contrahere sub quovis ingenio vel machinatione praesumant, vel ei alias in his, quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, praestare consilium, auxilium vel favorem publicum vel occultum. Et si secus praesumptum fuerit: omnes singulares personas, contrarium praesumentes, non obstante quolibet indulgentia sub quacunque forma verborum vel expressione ipsis ab apostolica sede concessa, vel in posterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, sententiam excommunicationis, quam exnunc in ipsos ferimus, incurere volumus ipso facto. Terras ipsorum et universitates praedictas, quae secus attentare praesumpserint, prout expedire videbimus, ecclesiastico curabimus subicere interdicto, ad privationem omnium bonorum, quae a quibuslibet tenent ecclesiis, et ad

poenas alias spirituales et temporales, prout utile putabimus, processuri. Et nihilominus, societatem et confederationem ipsas, etiamsi poenarum et iuramenti additione vel quacunque fuerint alia firmitate vallatae, decernimus irritas et inanes. Datum Pictavis III. Nonas Iunii Ao. II. [1306.]

## CAP. IV. 1

Excommunicati sunt qui literas a Papa ante suam coronationem concessas impugnant.

## Idem.

Quia nonnulli, prout accepimus, contra doctrinam Apostoli suae prudentiae, quin potius imprudentiae immitentes, ac disceptare super his, de quibus eis non expedit, satagentes, asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suae coronationis insignia se non debet intronizzare de provisionibus, reservationibus, dispensationibus et aliis gratis faciendis, nec se in literis episcopum simpliciter, sed electum episcopum scribere, nec etiam uti bulla, in qua nomen exprimat ipsius: nos, talum temeritates, com-pescere cupientes, singulos, qui occasione huiusmodi aliquas literas nostras super negotiis quibuscunque confectas, quae a nobis ante coronationis nostrae insignia emanarunt, ausi fuerint impugnare, excommunicationis sententia innotandum. Datum apud Pesecum Burdegalensis dioecesis, Ao. II. [1306.]

Cap. IV. 1) AMN 2) ut: MN 3) temeritatem: ib. 4) intendentes omnes et singulos: AMN 5) al.: dest: AN 6) donationis: Ed.  
Rom. epis. mond. 7) Dat. etc.: dest: A

## I.

## INDEX

## TITULORUM ET CANONUM DECRETALIUUM EMENDATORUM.

## TITULI DECRETALIUUM.

- D.**
- De Accusationibus, inquisitionibus et denunciationibus. *libr. V. tit. 1.*
- Adulteris et stupro. V. 16.
- Acte et qualitate et ordine praeficiendorum. I. 15.
- Alienatione iudicii mutandi causa facta. I. 42.
- Apostatis et reiterantibus baptismum. V. 9.
- Appellationibus, recusationibus et relationibus. II. 28.
- Arbitris. I. 43.
- Auctoritate et usu pallii. I. 8.
- Baptismo et eius effectu. III. 42.
- Bigamis non ordinandis. I. 21.
- Calumniatoribus. V. 2.
- Capellis monachorum et aliorum religiosorum. III. 37.
- Causa possessionis et propritatis. II. 42.
- Celebratione missarum, et sacramento eucharistiae, et divinis officiis. III. 41.
- Censibus, exactioibus et procuracionibus. III. 35.
- Clementina desponsatione. IV. 3.
- Clericis coenatis. III. 3.
- Clericis non residentibus in ecclesia vel praebenda. III. 1.
- Clericis peccantibus. II. 29.
- Clericis perjuris. I. 22.
- Clericis pugnantibus in duello. V. 14.
- Clerico aegrotante vel debilitato. III. 6.
- Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante. V. 27.
- Clerico non ordinate ministrante. V. 28.
- Clerico percussore. V. 25.
- Clerico per altum promotio. V. 26.
- Clerico venatore. V. 21.
- Cognitione legalis. IV. 12.
- Cognati non spiritali. IV. 11.
- Collaudatione clericorum et mulierum. III. 2.
- Collusione detestanda. V. 22.
- Commodato. III. 15.
- Concessione praebendae et ecclesiae non vacantis. III. 8.
- Conditionibus appositis in desponsatione vel in aliis contractibus. IV. 5.
- Confessis. II. 18.
- Confirmatione nulli vel inutili. II. 30.
- Coniugio leprosorum. IV. 8.
- Coniugio sacerdotum. IV. 9.
- Consanguinitate et affinitate. IV. 11.
- Consecratione ecclesiae vel altaris. III. 40.
- Constitutioibus. I. 2.
- Constetudine. I. 4.
- Conversione contritorum. III. 32.
- Conversione infidelium. III. 33.
- Corpore vitatis ordinandis vel non. I. 20.
- Crimine falsi. V. 29.
- Custodia sacristiarum, chrismatici et aliorum sacramentorum. III. 41.
- Decimis, primitiis et oblationibus. III. 30.
- Delictis puerorum. V. 23.
- Deposito. III. 36.
- Depositione impuberum. IV. 2.
- Dilationibus. II. 8.
- Divortis. IV. 19.
- Dolo et contumacia. II. 14.
- Donationibus. III. 27.
- Donationibus intervirum et uxorem, et de dote post divortium restituenda. IV. 20.
- Ecclesiis negligentiis vel reparandis. III. 48.
- Electione et clerici potestate. I. 6.
- Emptione et venditione. III. 17.
- Eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae vel sponsae. IV. 13.
- Eo, qui dixit in matrimonio, quam poluit per adulterium. IV. 7.
- Eo, qui mittitur in possessionem causa reservandae. II. 13.
- De Eo, qui orationem furtive suscepit. V. 30.
- Exceptionibus. II. 25.
- Excessibus praetorum et subditorum. V. 31.
- Ferris. II. 9.
- Feudis. III. 20.
- Fide instrumentorum. II. 22.
- Fideiussoribus. III. 22.
- Filiis presbyterorum ordinandis vel non. I. 17.
- Foro competentis. II. 2.
- Frigidis, et maleficiatis, et impotentia coeundi. IV. 15.
- Furtis. V. 18.
- Haereticis. V. 7.
- His, quae fiunt a maiori parte capituli. III. 11.
- His, quae fiunt a praetulo sine consensu capituli. III. 10.
- His, quae vi metusve causa fiunt. I. 40.
- His, qui filios occiderunt. V. 10.
- Homicidio voluntario vel casuali. V. 12.
- Incuria et conducto. III. 8.
- In casu pertinencia. III. 19.
- Infantibus et lauguidis expositis. V. 11.
- In integrum restitutione. I. 41.
- In iuris et damno dato. V. 30.
- Institutionibus. III. 7.
- Inductis et Sarracenis et eorum servis. V. 6.
- Indiciis. II. 1.
- Iuramento calumniae. II. 7.
- Iuramento. II. 2.
- Iure patronatus. III. 38.
- Iurelibi oblatione. III. 3.
- Litis contestatione. II. 5.
- Locato et conducto. III. 8.
- Magistris, et ne aliquid exigatur pro licentia docendi. V. 5.
- Maioritate et obedientia. I. 33.
- Malojudis. V. 26.
- Matrimonio contracto contra interdictum ecclesiae. IV. 16.
- Mutatis petitionibus. II. 4.
- Natis ex libero ventre. IV. 10.
- Novi operis mandatione. V. 32.
- Obligatis ad rationem ordinandis vel non. I. 13.
- Observatione ieiuniorum. III. 16.
- Officio archidiaconi. I. 23.
- Officio archipresbyteri. I. 21.
- Officio custodis. I. 27.
- Officio et potestate iudicis delegati. I. 29.
- Officio iudicis. I. 32.
- Officio iudicis ordinarii. I. 31.
- Officio legati. I. 20.
- Officio primicerii. I. 25.
- Officio sacristae. I. 26.
- Officio vicarii. I. 28.
- Ordinatis ab episcopo, qui renuuciant episcopatu. I. 13.
- Ordine coenationum. II. 10.
- Paetis. I. 35.
- Parochiis et aliis parochianis. III. 29.
- Pencilis clericorum. III. 25.
- Pignoribus et aliis cautionibus. III. 21.
- Plus petitionibus. II. 11.
- Poenae. V. 3.
- Pontificaliis et remissionibus. V. 38.
- Postulato. I. 37.
- Postulatione praetorum. I. 5.
- Praebendis et dignitatibus. III. 5.
- Praescriptionibus. II. 26.
- Praesumptioibus. II. 23.
- Precariis. III. 14.
- Presbytero non baptizato. III. 43.
- Privilegiis et excessibus privilegiorum. V. 33.
- Probationibus. III. 19.
- Procuratoribus. I. 38.
- Purgatione canonica. V. 34.
- Purgatione vulgaris. V. 35.
- Purificatione post partum. III. 47.
- Raptoribus, incendiariis et violatoribus ecclesiarum. V. 17.
- De Robis ecclesiae alienandis vel non. III. 13.
- Regularibus et transcentibus ad religionem. III. 31.
- Regulis iuris. V. 41.
- Religiosis domibus, ut episcopo sint subiectae. II. 26.
- Reliquiis et veneratione sanctorum. III. 45.
- Remuneratione. I. 9.
- Rerum permutatione. III. 13.
- Rescriptis. I. 3.
- Restitutione spoliatorum. II. 13.
- Sacramentis non iterandis. I. 16.
- Saera unctione. I. 15.
- Sagittariis. V. 15.
- Schismatibus et ordinatis ab eis. V. 8.
- Scrutatio in ordine faciendae. I. 12.
- Sententia et re indicata. II. 27.
- Sententia excommunicacionis. V. 39.
- Sepulturis. III. 28.
- Sequstratione possessionum et fructuum. II. 17.
- Servis non ordinandis et eorum manumissione. I. 18.
- Simonia, et ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur. V. 3.
- Solutioibus. III. 23.
- Sortilegiis. V. 21.
- Spensa dotorum. IV. 4.
- Sponsalibus et matrimoniis. IV. 1.
- Statu monachorum et canonicorum regularium. III. 35.
- Successionibus ab intestato. III. 27.
- Summa Trinitate et fide catholica. I. 1.
- Supplenda negligentia praetorum. I. 10.
- Syndico. I. 39.
- Temporibus ordinationum et qualitate ordinationum. I. 11.
- Testamentis et ultimis voluntatibus. III. 26.
- Testibus cogentis vel non. II. 21.
- Testibus et attestacionibus. II. 20.
- Torcularibus. V. 13.
- Transactionibus. I. 26.
- Translatione episcopi. I. 7.
- Treuga et pax. I. 34.
- Uxoris. V. 13.
- Verborum significatione. V. 40.
- Vita et honestate clericorum. III. 1.
- Voto et voti redemptione. III. 34.

## N.

- Ne clerici vel monachi saecularibus negotiis se immisceant. III. 50.
- Ne praetuli vires suas vel ecclesias sub annuo censu cotentent. V. 4.
- Ne sede vacante aliquid innovetur. III. 9.

## Q.

- Qui clericus vel uxorem matrimonium contrahere possunt. IV. 6.
- Qui filii sint legitimi. IV. 17.
- Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. IV. 18.

## U.

- Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. III. 12.
- Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem vel ad sententiam definitivam. II. 6.
- Ut lite pendente nihil innovetur. II. 6.



Clerici in subdiaconatu. *de postul.* I. 37. 1.  
 Clerici officia. *de rit. hon. cler.* III. 1. 15.  
 Clerici. *El infen.* Clerici. *de rit. hon. cler.* III. 1. 5.  
 Clericus in sacris. *de cleric. monach.* III. 50. 5.  
 Clericus in ecclesiis. *de cleric. non residat.* III. 4. 17.  
 Clericus in presbyteratu. *de offic. vicar.* I. 28. 4.  
 Clericus in sacris. *de excohl. deat.* I. 20. 1.  
 Clericus in diaconatu. *de clericis.* III. 22. 1.  
 Clericus nomine canonici. *de vita et honest. cler.* III. 1. 5.  
 Clericus qui iracundus. *de curam.* II. 21. 35.  
 Clericus si tonsura. *vol. tit.* I. 1. 6.  
 Clericos. *de constitut.* II. 2. 1.  
 Commissarius. *El infen.* Significatio. *de sponsal.* IV. 1. 16.  
 Commissarius nobis. *de decimis.* III. 30. 4.  
 Compromissus. *de arbit.* I. 43. 14.  
 Congregatio. *de elect.* I. 6. 53.  
 Coniugatus. *de coarces. conuagat.* III. 32. 5.  
 Conuenter. I. presbytero. *de cleric. pigrinat.* II. 29. unic.  
 Conuenter nobis M. clericus. *de fl. presbyt.* I. 17. 4.  
 Conuenter nobis R. presbytero. *de cleric. non residat.* III. 4. 6.  
 Conuenter nobis Renaldo. *de excohl. postul.* II. 13. 7.  
 Conuenter economo. *de offic. iud. vol.* I. 51. 16.  
 Conuenter. *de constit. vernaui.* V. 39. 22.  
 Conuenter est nobis. *El infen.* Quauis. *de foris.* II. 9. 5.  
 Conuenter est nobis Bononienus. *de foro conuict.* II. 2. 16.  
 Conuenter est nobis C. clericus. *de vicar.* V. 19. 8.  
 Conuenter est nobis H. qui fl. suit legit. IV. 17. 1.  
 Conuincimus. *de postul. et reuoc.* II. 37. 11.  
 Conuincimus. *de cleric. obno. vol. non.* III. 15. 3.  
 Conuincimus. *de elect.* I. 6. 10.  
 Consilium nostrum. *El infen.* Consultationi. *de de obseruat. vana.* III. 46. 2.  
 Consilium nostrum. *El infen.* Requisti. *de vobis. missor.* III. 41. 4.  
 Consilium providentia. *de plus pbat.* III. 11. unic.  
 Constitutus coram. *si sed. tractat. abbat. iura.* III. 9. 3.  
 Constitutus in presentia nostra abbat. *de appell.* II. 28. 23.  
 Constitutus in presentia nostra archiepis. *de testib.* II. 29. 45.  
 Constitutus in presentia nostra decano. *vol. tit.* II. 28. 46.  
 Constitutus in presentia. N. II. priore Sagien. *de processal.* I. 38. 12.  
 Constitutus in presentia nostra procurator. *vol. tit.* II. 29. 16.  
 Constitutus in presentia nostra procuratoribus. *de elect.* I. 6. 47.  
 Constitutus in presentia nostra R. canonico. *de via. quod nullus in possess.* II. 15. 1.  
 Constitutus apud sedem apostolicam. *de excohl.* I. 3. 13.  
 Constitutus in nostra presentia G. clericus. *de tonsur.* I. 26. 1.  
 Constitutus in nostra presentia magister Guili. *de vobis. vobis.* I. 1. 8.  
 Constitutus in presentia nostra. *El infen.* Licet. *de pignus.* V. 37. 7.  
 Constitutus in presentia nostra archidiaconus. *de appoll.* II. 28. 15.  
 Constitutus in presentia nostra p. clericus Alban. *de relig. diuini.* III. 39. 6.  
 Constitutus in pres. N. G. clericus. *de fl. presbyt.* I. 17. 8.  
 Constitutus in presentia nostra H. ecclesiae. *de coarces. conuagat.* III. 32. 15.  
 Constitutus in presentia nostra H. sua nobis. *de coarces. conuagat.* III. 32. 15.  
 Constitutus in presentia nostra magister S. de p. iussus. III. 22. 3.  
 Constitutus in presentia nostra P. diaconus. *de pignus. canon.* V. 34. 9.  
 Constitutus in pres. n. procurator magister R. de testib. II. 29. 33.  
 Constitutus. *de appoll.* I. 1. 1.  
 Consilere. *de simonia.* V. 18. 1.  
 Consultationi tua breviter respondimus. quod monachus. *de apostol.* V. 3. 6.  
 Consultationi tua breviter respondimus. quod iudicium. *de appoll.* I. 28.  
 Consultationi tua. quia. *de foris.* IV. 15. 1.  
 Consultationi tua taliter. *de tempore. vobis.* I. 11. 16.  
 Consultationi vestrae h. r. quod terra. *de pignus.* V. 33. 33.  
 Consultationibus. *El infen.* Archidiacono. *de cleric. vobis.* III. 6. 6.  
 Consultationibus. *El infen.* Donationes. *de donat.* III. 23. 1.  
 Consultationibus. *El infen.* Quaevis est. *de offic. et postul. vobis. deleg.* I. 29. 10.  
 Consultationibus. *El infen.* Si aliquis. *de iura. pignus.* III. 28. 14.  
 Consultis sanus frequenter. *de excohl.* III. 21. 29.  
 Consultis. *El infen.* Conuenter. *de coarces. eccles.* III. 19. 7.

Consultis. *El infen.* Respondimus. *de excohl. missor.* III. 41. 3.  
 Consultis. *El infen.* cons. t. t. respondimus. *de scriptis. non nullis.* I. 18. 2.  
 Consultis. *El infen.* Consult. v. r. quod. si. *de appell.* II. 28. 18.  
 Consultis. *El infen.* Inducis. *de iudicis.* V. 6. 7.  
 Consultis nos. *El infen.* Quam sanctuarium. *de pignus.* III. 28. 15.  
 Consultis nos trateritas tua. *El infen.* Cons. t. t. duximus. *de appell.* II. 28. 14.  
 Consultis nos G. sacerdos. *de coarces. conuagat.* III. 32. 19.  
 Consultis nos tua devotio. *de iussus.* V. 19. 10.  
 Consultis nos tua trateritas. quid. quia. *vol. tit.* IV. 6. 1.  
 Consultis nos tua trateritas. utrum. quum. *de offic. et postul. vobis. deleg.* I. 29. 24.  
 Consultis nos tua trateritas. utrum sit appellatio. *vol. tit.* II. 28. 29.  
 Contineat. *El infen.* Cons. *de his. quae fiunt a parib. non. non. cap.* III. 19. 2.  
 Contineat in literis tuis. quod. quum diaconus. *de honore.* IV. 12. 8.  
 Contineat in literis tuis. quod. quum quoadam. *de sponsal. vobis.* IV. 2. 6.  
 Contineat interdu. *El infen.* Sane. *de sod. vobis.* V. 29. 45.  
 Contineat interdu. ut clericis. *de fide. testamentum.* V. 39. 36.  
 Contineat interdu. quod. licet. *de tonsur.* I. 1. 1.  
 Contineat interdu. quod. quum actori. *El infen.* Ad hoc. *de arbit.* I. 43. 8.  
 Contineat interdu. quod. quum actori ob conuincimus. *de dolo. et malicia.* II. 14. 9.  
 Contracto. *de reuoc. apud.* IV. 11. 5.  
 Coram dilecto filio M. diacono. *de offic. postul. iud. d. leg.* I. 29. 24.  
 Coram dilecto filio tituli. *de elect.* I. 6. 35.  
 Coram clericis. *de utroque. vobis.* I. 41. 7.  
 Crimina. *de collis. deleg.* V. 22. 2.  
 Cum clericis. *de vobis. ob. vobis.* I. 13. 2.  
 Cum iramento. *de honore.* IV. 12. 4.  
 Cum voluntate. *de sentent. vernaui.* V. 39. 54.  
 Curam. *de elect.* I. 6. 50.  
 Cura pastoralis. *de vico. patronat.* III. 38. 11.  
 Cura suscipi. *de pignus. vobis.* V. 35. 1.  
 Custos ecclesiae. *de reuoc. vobis.* I. 27. 1.  
 Custos scilicet. *vol. tit.* I. 27. 2.

D.

Dammamus. *de simonia. Tanti.* I. 1. 2.  
 De appellacionibus. *de appell.* II. 28. 11.  
 De legitimis. *de legimus.* I. 21. 3.  
 De causis. *de offic. et postul. vobis. deleg.* I. 29. 1.  
 De cetero. *El infen.* Statuimus. *de cleric. non residat.* III. 4. 7.  
 De cetero. *de testib.* II. 29. 11.  
 De cetero. *de reuoc.* quod diaconus. *de honore.* V. 12. 10.  
 De cetero. *de reuoc.* quod aliquis. *de honore.* I. 36. 5.  
 De cetero. *de reuoc.* quod. si quis. *de sentent. vernaui.* V. 39. 11.  
 De cetero. *de reuoc.* quod. si sententiam. *de sentent. vobis. vobis.* I. 27. 5.  
 De confirmationibus. *de confirm. vobis. vol. tit.* II. 29. 2.  
 De diacono. *quod. cler. vel. conuagat.* IV. 6. 1.  
 De eo autem. *de tempore. vobis.* I. 11. 3.  
 De tamulis. *de scriptis. non nullis.* I. 18. 3.  
 De fratre. *de appoll.* IV. 1. 2.  
 De his criminibus. *de coarces. vobis.* V. 1. 6.  
 De his quae. *de honore.* III. 26. 29.  
 De his. qui in infirmitate. *de sponsal.* III. 28. 4.  
 De his. qui parochianos. *de cleric. obno. vol. non.* III. 15. 1.  
 De hoc. *de simonia.* V. 3. 11.  
 De homine. *de cleric. missor.* III. 11. 7.  
 De illa. *de donat.* IV. 19. 6.  
 De illa. *El infen.* Si vero. *de excohl. opposit.* IV. 3. 4.  
 De illis autem. qui de loco. *de vobis.* V. 17. 1.  
 De illis autem. qui praesbiter. *de sponsal.* IV. 1. 5.  
 De illis. qui in iudicio. *de appoll. vobis.* IV. 2. 9.  
 De illis. qui infra annos. *vol. tit.* IV. 2. 7.  
 De his criminibus. *de coarces. vobis.* V. 1. 6.  
 De his quae. *de honore.* III. 26. 29.  
 De his. qui in infirmitate. *de sponsal.* III. 28. 4.  
 De iure. *de vico. patronat.* III. 38. 16.  
 De monachis. *de postul.* III. 5. 12.  
 De muliere. *El infen.* Illus. *de matrimo. conuict.* IV. 3. 4.  
 De muliere. quae. *de sponsal.* IV. 1. 6.  
 De multa. *de postul.* III. 5. 28.  
 De porcionibus. *de vobis.* III. 31. 1.  
 De precibus. *de pignus.* III. 14. 2.  
 De presbytero. *de app. vobis.* I. 29. 1.  
 De priore. *de appell.* II. 28. 31.  
 De prudentia. *de donat. vobis. et. vobis.* IV. 29. 3.  
 De quarta. *de processal.* II. 26. 1.

De quibus. *de sponsal.* III. 12. 2.  
 De Quodvultudo. *de iudic.* III. 1. 1.  
 De reuocibus. *de cleric. vobis.* III. 6. 3.  
 De regularibus. *de simonia.* V. 3. 25.  
 De scripturis. *de scriptis. non nullis.* I. 18. 2.  
 De simonia. *de simonia.* V. 3. 22.  
 De terris. *de decimis.* III. 39. 16.  
 De testibus. *El infen.* Consult. *de testib.* II. 29. 29.  
 De testibus. *El infen.* III. *de pignus. canon.* V. 34. 15.  
 De uxore. *de sponsal.* III. 28. 7.  
 De xenodochio. *de vobis. vobis.* III. 36. 3.  
 De iudicibus. *de iudic.* II. 21. 6.  
 De iudicio. *El infen.* Sane. *de sponsal.* III. 42. 1.  
 De iudicio pastoralis. *vol. tit.* I. 21. 5.  
 De iuribus. *de iudic.* III. 1. 2.  
 De iuribus partem. *de decimis.* III. 39. 1.  
 De iudic. qui ecclesiam suam. *El infen.* Ceterum. *de postul. et processal.* V. 28. 3.  
 Deus. qui ecclesiam suam. *El infen.* Quia. *de decimis.* IV. 19. 9.  
 Deus. qui ecclesiam suam. *de vita. et honest. vobis.* III. 1. 11.  
 Dicimus. *de reuoc. vobis.* IV. 9. 1.  
 Dilecti in Christo. *de excess. postul.* V. 13. 14.  
 Dilecti in Christo filii. *de vico. et vobis.* I. 33. 12.  
 Dilecti. *de reuoc. vobis.* II. 25. 10.  
 Dilecti filii abbas et conventus. *de vobis.* I. 43. 1.  
 Dilecti filii abbas et fratres. *de decimis.* III. 39. 1.  
 Dilecti filii abbas et monachi. *de vobis. vobis.* I. 18. 1.  
 Dilecti filii archidiaconus. *de vobis. et vobis.* I. 33. 13.  
 Dilecti filii conventus. *de reuoc.* I. 3. 15.  
 Dilecti filii fratres ecclesiae. *de vobis. vobis.* I. 3. 7.  
 Dilecti filii fratres hospitalis. *de pignus.* V. 33. 1.  
 Dilecti filii L. et A. *de foro conuict.* II. 2. 17.  
 Dilecti filii Io. et H. *de appell.* II. 28. 52.  
 Dilecti filii magister. *de pignus. vobis.* V. 35. 3.  
 Dilecti filii prior et clericus. *de Gisebergien. de appell.* II. 28. 1.  
 Dilecti filii prior et clericus. *de Gisebergien. de vobis.* I. 6.  
 Dilecti filii prior et conventus. *vol. tit.* II. 28. 66.  
 Dilecti filii S. et P. *de excess. postul.* II. 26. 8.  
 Dilecti. *de appell.* II. 28. 55.  
 Dilecto filio. *El infen.* Ad petitionem. *de offic. vobis. vobis.* I. 23. 10.  
 Dilecto filio Arden. *de testib.* II. 29. 10.  
 Dilecto filio C. capellanus. *de appell.* II. 28. 63.  
 Dilecto filio Iacobus. *de vobis. vobis.* V. 29. 6.  
 Dilecto filio P. sanctae Paulinae. *de postul.* III. 5. 25.  
 Dilecto filio P. abate. *de sponsal. vobis. vobis.* I. 10. 5.  
 Dilectum. *de testib. vobis.* II. 21. 19.  
 Dilectum filius A. capellanus. *de honore.* V. 12. 13.  
 Dilectum filius A. nuncius. *de simonia.* V. 3. 39.  
 Dilectum filius abbas monasterii. *de offic. vobis. vobis.* I. 34. 18.  
 Dilectum filius abbas sancti Stephani. *de reuoc.* I. 3. 26.  
 Dilectum filius electus. *de pignus.* V. 37. 11.  
 Dilectum filius G. clericus nobis exposuit. *vol. tit.* II. 5. 27.  
 Dilectum filius G. clericus nobis proposuit. *vol. tit.* III. 5. 34.  
 Dilectum filius G. diaconus. *de scriptis. non nullis.* I. 18. 8.  
 Dilectum filius G. Hamicum. *de tempore. vobis.* I. 11. 15.  
 Dilectum filius G. praepositus. *de vobis. vobis.* I. 17. 17.  
 Dilectum filius I. Sarracenus. *de reuoc.* I. 3. 29.  
 Dilectum filius Ioannes. *de excess. postul.* V. 31. 13.  
 Dilectum filius M. sydiens. *de capell. monach.* II. 37. 2.  
 Dilectum filius magister A. ut lile. *de postul. vobis.* III. 5. 12.  
 Dilectum filius magister G. canonius. *de coarces. postul.* III. 5. 12.  
 Dilectum filius magister L. *de postul. vobis.* I. 38. 11.  
 Dilectum filius R. Metonsis. *de offic. vobis.* I. 30. 6.  
 Dilectum filius R. praepositus. *de simonia.* V. 3. 29.  
 Dilectum filius R. praepositus. *de sponsal.* IV. 1. 21.  
 Dilectum filius R. rector. *de reuoc. possess. et. vobis.* II. 17. 2.  
 Dilectum filius T. *de postul.* III. 5. 19.  
 Dilectus. *de appell.* III. 5. 23.  
 Discretionem. *de co. quod conuagat.* IV. 13. 6.  
 Diversis fallacis. *de cleric. conuagat.* III. 3. 5.  
 Dolentes. *de cleric. missor.* III. 44. 9.  
 Domus. *de reuoc. vobis.* IV. 21. 3.  
 Donatio. *de donat. vol. vobis. et. vobis.* IV. 29. 8.  
 Dubius. *de honore.* V. 7. 4.  
 Dudum a C. laico. *de coarces. conuagat.* III. 32. 30.  
 Dudum ad mulierem nostram. *de elect.* I. 6. 22.  
 Dudum aduersus fratres. *de decimis.* III. 39. 31.  
 Dudum archidiaconus. Medolan. dedimus. *de praesumpt.* II. 23. 10.









Proposuit coram nobis, *de elec. excom.*, V. 27. 8.  
 Proposuit nobis M. clericus, *de appell.*, II. 28. 24.  
 Proposuit nobis M. mulier, *de conu. si. exco.*, IV. 34. 2.  
 Proposuit nobis R. lator, *de pl. presbyt.*, I. 17. 6.  
 Proposuit nobis T. presbyter, *de concess. postulat.*, III. 8. 4.  
 Proprii eius, *de donat.*, III. 21. 19.  
 Propter sterilitatem, *de locat. et cond. loc.*, III. 18. 2.  
 Propterea, *de reb. sigill.*, V. 40. 8.  
 Propter nobis, *de oblat. et collat.*, II. 11. 4.  
 Proximas, *de offic. iudic.*, II. 28. 2.  
 Prudentes, *de donat.*, III. 21. 1.  
 Prudentiam, *de offic. Sane. de modis peti.*, II. 4. 2.  
 Prudentiam tuam, *de offic. et postul. iud. deleg.*, I. 29. 24.  
 Puberes, *de despons. iungit.*, IV. 2. 3.  
 Publici, *de elect.*, I. 6. 28.  
 Pueri grandisculis, *de lib. pueror.*, V. 23. 1.  
 Pueris, qui, *de sent. excom.*, V. 38. 60.

Q.

Qua fronte, *de appell.*, II. 28. 25.  
 Quae in ecclesiaria, *de constitut.*, I. 2. 7.  
 Quae multationes, *de regim. iur.*, V. 11. 7.  
 Quaequomque, *de iur. patronat.*, III. 38. 2.  
 Quaevis, quid petens, *de offic. iudic. et offic. iudic. inf.*, *de offic. et postul. iud. deleg.*, I. 29. 26.  
 Quarenti, quid per censuram ecclesiasticam debeat, *de reb. sigill.*, V. 40. 29.  
 Quareis a nobis, *de act. et procl. l.*, II. 11. 6.  
 Quaesitum est de clericis, *de reb. sigill. et i. iud.*, III. 2. 19.  
 Quaesitum est de sacerdotibus, *de temp. ordinat.*, III. 11. 17.  
 Quaesitum est ex parte, *de elec. peccat.*, III. 19. 5.  
 Quaesitum est utrum, *de poenit. et censur.*, V. 38. 7.  
 Quaesivit, *de infira.*, *Super eos de his, quae fiunt a monachis peti.*, III. 28. 2.  
 Quaesivit a nobis, *de donat.*, IV. 19. 2.  
 Quaesivit frat. tua, *de reb. sigill.*, V. 40. 11.  
 Quaesitiones, *de appell.*, II. 28. 21.  
 Qualiter archiepiscopus, *de elec. non excom.*, III. 4. 9.  
 Qualiter et quando, *de infira.*, *Praeceptis, de iudic.*, II. 1. 17.  
 Qualiter et quando, *de infira.*, *Si circa de accusat.*, I. 2. 1. 8.  
 Qualiter et quando debeat, *ind. tit.*, V. 1. 24.  
 Qualiter in Sardinia, *de iuris.*, I. 35. 3.  
 Qualiter post obitum, *de elect.*, I. 6. 17.  
 Quam gravi, *de iur. patronat.*, V. 29. 6.  
 Quam periculosum, *de iur. patronat.*, V. 19. 11.  
 Quam sit grave, *de excess. postulat.*, V. 31. 9.  
 Quam sit laudabile, *de iudic. et i.*, V. 6. 19.  
 Quamvis causae, *de iur. patronat.*, V. 41. 16.  
 Quamvis in melius, *de reb. sigill.*, V. 40. 58.  
 Quamvis multa, *de act. et procl. l.*, I. 14. 15.  
 Quamvis omnes, *de reb. sigill.*, V. 40. 9.  
 Quamvis regulariter, *de subdit. et i. iud.*, II. 27. 25.  
 Quamvis sinus, *de offic. et postul. iud. deleg.*, I. 29. 6.  
 Quamvis sit grave, *de decimis.*, III. 39. 17.  
 Quamvis ad, *de sent. excom.*, V. 33. 17.  
 Quamvis, *de infira.*, *Prat. tuae, de his, quae fiunt a monachis peti.*, III. 28. 2.  
 Quando, *de iur. patronat.*, *de potest. appell.*, II. 28. 8.  
 Quanto amplius, *de infira.*, *Sane. de pot. iur.*, V. 33. 26.  
 Quanto amplius Christiana, *de excess.*, V. 19. 18.  
 Quanto creatori, *de reb. sigill.*, III. 39. 16.  
 Quanto de benignitate, *de consuetud.*, I. 4. 4.  
 Quanto devotio, *de offic. iudic.*, I. 31. 7.  
 Quanto divina, *de iudic.*, II. 1. 3.  
 Quanto familiariter, *de accusat.*, V. 38. 3.  
 Quanto personam Christianam, *de iur. patronat.*, II. 28. 14.  
 Quanto se iocimus, *de iur. patronat.*, IV. 19. 17.  
 Quomodo abbas, *de iur. patronat.*, II. 21. 25.  
 Quomodo A. de pueris, *de iur.*, I. 38. 2.  
 Quomodo iur. iur. in p. et l. ex. iuris, V. 1. 4.  
 Quomodo monachorum, *de sinuati.*, V. 4. 15.  
 Qui coram, *de reb. sigill.*, V. 40. 21.  
 Quomodo R. de iur. patronat., II. 21. 19.  
 Qui eum, *de iur. patronat.*, III. 38. 3.  
 Qui enim iure, *de factis.*, V. 18. 1.  
 Qui enim amore, *de iur. patronat.*, V. 41. 8.  
 Qui faratur, *de fact.*, V. 18. 1.  
 Qui in vivorum, *de concess. postulat.*, III. 8. 1.  
 Qui presbyter, *de poenit. et censur.*, V. 38. 2.  
 Qui reus, *de excess. postulat.*, III. 38. 2.  
 Qui non alii, *de reb. sigill.*, V. 40. 21.  
 Qui non alii, *de reb. sigill.*, V. 40. 21.  
 Quia abbas, *de iudic.*, I. 3. 2.  
 Quia alium, *de sinuati.*, V. 7. 2.  
 Quia circa, *de infira.*, *Porro, de consuetud. et offic.*, IV. 14. 9.  
 Quia circa, *de infira.*, *Quaesivisti de prolog.*, V. 33. 22.  
 Quia circa minima, *de hiis, qui.*, I. 21. 6.  
 Quia clericus, *de iur. patronat.*, III. 38. 6.  
 Quia diligencia, *de elect.*, I. 6. 5.  
 Quia diversitatem, *de concess. postulat.*, III. 8. 5.  
 Quia frustra, *de iur. patronat.*, V. 19. 14.  
 Quia in excessu, *de reb. sigill.*, V. 40. 21.  
 Quia in iudicis, *de regim. iur.*, III. 21. 6.  
 Quia in omnibus, *de iur. patronat.*, V. 19. 3.

Quia in tantum, *de praebent.*, III. 5. 5.  
 Quia indicatio, *de potest. appell.*, II. 29. 9.  
 Quia in omnibus, *de excom.*, III. 28. 2.  
 Quia intentionis, *de pot. iur.*, V. 33. 24.  
 Quia monasterium, *de reb. sigill.*, III. 36. 2.  
 Quia nonnulli deversis, *de excess.*, I. 3. 13.  
 Quia nonnulli monachi, *de concess. postulat.*, III. 1. 3.  
 Quia nonnullis, *de acquirit.*, V. 3. 4.  
 Quia nos, *de infira.*, *Consultationi, de festinat.*, III. 28. 9.  
 Quia nos, *de infira.*, *Inquisitioni, de iur. et i. iud.*, III. 2. 8. 7.  
 Quia nos, *de infira.*, *Ut alabates, de appell.*, II. 28. 32.  
 Quia perierit, *de iur. patronat.*, III. 38. 8.  
 Quia propter, *de iur. patronat.*, I. 6. 12.  
 Quia questum, *de offic. et postul. iud. deleg.*, I. 29. 1.  
 Quia super his, *de iudic.*, V. 6. 4.  
 Quia V. de iudicis, *de iur.*, I. 1. 11.  
 Quia verisimile, *de potest. appell.*, II. 29. 19.  
 Quicumque ecclesiasticum, *de excess. iudic.*, III. 18. 1.  
 Quicumque sub conditioni, *de conditionib. appus.*, IV. 3. 1.  
 Quod per iudicem, *de reb. sigill.*, V. 40. 21.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod autem consulti, *de poenit. et censur.*, V. 38. 1.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assensu, *de iudic.*, V. 12. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, II. 24. 25.  
 Quodam tunc, *de iur. patronat.*, I. 6. 4. 3.  
 Quod praedicti, *de iur. patronat.*, V. 8. 1.  
 Quod et de, *de reb. sigill.*, III. 3. 3.  
 Quod ad consultationem, *de subdit. et i. iudic.*, II. 27. 15.  
 Quod autem, *de consuetud.*, *de iur. patronat.*, III. 38. 5.  
 Quod clericus, *de iur. patronat.*, II. 2. 9.  
 Quod de his, *de sent. excom.*, V. 39. 26.  
 Quodam ecclesiam, *de reuocand.*, I. 9. 12.  
 Quodam intravit, *de concess. iungit.*, III. 32. 3.  
 Quodam iuramento, *de reb. sigill.*, III. 38. 2.  
 Quodam sit, *de iur. patronat.*, V. 3. 4.  
 Quodam tunc assensu, *de potest. appell.*, III. 31. 2.  
 Quodam tunc assens







TABULA CAPITULORUM LIBRI SEPTIMI DECRETALIU.

A. collatione, de appell. II. 15. 11.  
 Ab arbitris, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 6.  
 Ab eo, qui appellat, de appell. II. 15. 6.  
 Ab eo, qui contra, de elect. I. 6. 21.  
 Ablatus, de sentent. et re iudic. II. 14. 3.  
 Ablatos, de partib. V. 7. 3.  
 Absolutionis, de his, quæ in iudicio casus, I. 20. unie.  
 Accusatus, de hoiel. V. 2. 8.  
 Actor, qui, de iud. I. 6. 1.  
 Ad apostolicæ, de sentent. et re iudic. II. 11. 2.  
 Ad decimas, de test. spol. II. 5. 2.  
 Ad succedendum, de schism. V. 3. unie.  
 Alma mater, de sentent. excomm. V. 11. 21.  
 Allocations, de legum. I. 12. 1.  
 Animarum, de sepult. III. 12. 1.  
 Appellatio, de appell. II. 15. 9.  
 Auctoritate Martini, de concess. prebend. III. 7. 7.  
 Auctoritate sedis, de privileg. V. 7. 1.  
 Avaritiæ, de elect. I. 6. 6.

B.

Beneficium, de regular. III. 14. 1.

C.

Clerici, qui clericalis, de vit. et honest. cler. III. 1. 1.  
 Clerici, qui cum, de elec. contigend. III. 2. 1.  
 Clerici, de immunit. eccl. III. 23. 3.  
 Collatio, de offie. legat. I. 15. 2.  
 Commissa, de elect. I. 6. 35. 9.  
 Concertationi, de appell. II. 15. 8.  
 Constitutio, de elect. I. 6. 41.  
 Constitutionem felicis recordationis Gregorii, de viti. signif. V. 11. 21.  
 Constitutionem felicis recordationis Innocentii, de sentent. excomm. V. 11. 9.  
 Constitutionem Innocentianam, de regular. III. 14. 3.  
 Consultationem, quæ, de elec. non test. III. 3. unie.  
 Consuetudinem, quam, de consuet. I. 1. 1.  
 Contingit, de iurure. II. 1. 1.  
 Contra, de hoiel. V. 2. 13.  
 Cordi nobis, de appell. II. 15. 1. 1.  
 Cui de non, de prebend. III. 4. 27.  
 Cupientes, de elect. I. 6. 76.

D.

Decernimus, de sentent. excomm. V. 11. 8.  
 Decret domini, de immunit. eccl. III. 23. 2.  
 Decretis, de hoiel. V. 2. 14.  
 Degradatio, de poenis. V. 9. 2.  
 Deliberatione, de offie. legat. I. 15. 4.  
 Destitutio, de concess. prebend. III. 7. 2.  
 Dillecto, de sentent. excomm. V. 11. 6.  
 Discretionem, de decimis. III. 13. 1.  
 Dispensatio, de except. I. 3. 3.  
 Dispenitas, ut sit, post, an. imm. II. 8. 1.  
 Divina, Epistola, dictus, de reb. eccl. non alit. III. 9. 1.  
 Dudum venerabilis, de prebend. III. 4. 11.  
 Duobus, de except. I. 3. 11.

E.

Ecclesia, quæ, de restit. in integr. I. 21. 1.  
 Ecclesia cathedralis, de suppl. neglig. prelat. I. 8. 1.  
 Egi, eum, de prebend. III. 4. 22.  
 Ego, qui sententia, de sentent. excomm. V. 11. 22.  
 Eos, qui clericos, de tempore ordinat. I. 9. 2.  
 Eos, qui temporale, de immunit. eccl. III. 23. 5.  
 Episcopali, de iurur. et obedi. I. 17. unie.  
 Episcoporum, de privileg. V. 7. 8.  
 Episcopum, de prebend. III. 13. 1.  
 Episcopum, in cler. vel monach. III. 24. 3.  
 Etsi capitulum, de instat. III. 6. 1.  
 Etsi ignorationis, de iurur. V. 8. unie.  
 Etsi sententia, de sentent. et re iudic. III. 11. 5.  
 Eum, cui, de prebend. III. 4. 7.  
 Eum, qui tua, de dolo et contum. III. 6. 2.  
 Eum, qui beneficium, de prebend. III. 4. 18.  
 Eum, qui suum, de re qui in poss. II. 7. unie.  
 Ex eo, quod, de elect. I. 6. 32.  
 Ex sponsalibus, de sponsal. IV. 1. unie.  
 Exceptiones, de lit. contig. III. 3. 1.  
 Exigit, de censuris. III. 20. 2.  
 Exiit, de reb. signif. V. 12. 3.  
 Executor, de concess. prebend. III. 7. 1.

F.

Felice recordationis Gregorius, de censuris. III. 29. 3.  
 Felicis recordationis Honorii, de iurur. V. 9. 5.  
 Fidelis, de summo iure, et fide eccl. I. 1. unie.  
 Filius, de hoiel. V. 2. 3.  
 Frequens, de restit. spol. III. 5. 1.  
 Fundamenta, de elect. I. 6. 17.

G.

Generali, de elect. I. 6. 12.  
 Gerosius, de reb. et sacrat. sanct. III. 22. unie.  
 Gratiis, de suppl. neglig. prelat. I. 8. 2.  
 Gratia, de except. I. 3. 7.

H.

Hæc constitutio, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 15.  
 Hi, qui, de prebend. III. 4. 12.  
 Hoc consilium, de reb. eccl. non alit. III. 9. 2.

I.

In appellacionis, de iurur. coluina, III. 4. 2.  
 In electionibus, de elect. I. 6. 2.  
 In fidei, de hoiel. V. 2. 5.  
 Indemnitate, de elect. I. 6. 43.  
 Indigentibus, de poenis, et iurur. V. 10. 3.  
 Inquisitores, de hoiel. V. 2. 16.  
 Ipso iure, de except. I. 3. 1.  
 Is, cui ab apostolica, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 12.  
 Is, cui conceditur, de prebend. III. 4. 19.  
 Is, cui est, de sent. excomm. V. 11. 9.  
 Is, qui procurator, de elect. I. 6. 42.  
 Is, qui a procuratore, de poenis, et iurur. I. 19. 3.  
 Is, qui contra, de elect. I. 6. 19.  
 Is, qui defectum, de fil. presbat. I. 11. 1.  
 Is, qui habet, de sepult. III. 12. 3.  
 Is, qui in reclusa, de sentent. excomm. V. 11. 18.  
 Is, qui mandat, de homicid. V. 4. 3.  
 Is, qui monasterium, de regular. III. 11. 1.  
 Iudex, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 5.  
 Iuris, de iudicis. II. 1. 1.

J.

Legatos, de offie. legat. I. 15. 2.  
 Legatum, de appell. II. 15. 2.  
 Licet ab interioctoria, de appell. II. 15. 12.  
 Licet canon, de elect. I. 6. 11.  
 Licet ecclesiarius, de prebend. III. 4. 2.  
 Licet episcopus, ead. tit. III. 4. 28.  
 Licet excommunicationis, de sentent. excomm. V. 11. 11.  
 Licet in officiale, de offie. legat. I. 13. 2.  
 Licet in tua, de re, potest. III. 10. unie.  
 Licet is, de poenis, I. 19. 7.  
 Licet mulieres, de iurure. II. 11. 2.  
 Licet pater, de sepult. III. 12. 4.  
 Licet Romanus, de consuet. I. 2. 1.

M.

Mandato, ead. tit. III. 4. 10.  
 Mandatum, de prebend. III. 4. 11.  
 Mediores, de reb. III. 1. 1.  
 Milites, de iudicis. II. 1. 2.

N.

Ne aliqui de indultis, de privileg. V. 7. 5.  
 Ne aliqui dubitationem, de hoiel. III. 7. 3.  
 Ne captivum, de concess. prebend. III. 7. 3.  
 Notum, de eamad. spir. IV. 3. 1.  
 Notus, de elect. I. 6. 16.  
 Non est, de consuet. I. 1. 3.  
 Non indiscrete, de poenis, et iurur. I. 19. 1.  
 Non potest, de prebend. III. 4. 21.  
 Non potest, de censuris. I. 1. 2.  
 Non solum, Et infra, Licet, de regular. III. 11. 2.  
 Non solum innovata, de appell. II. 15. 7.  
 Nullam, de iurur. coluina, III. 4. 3.  
 Nullam, de reb. III. 1. 1.  
 Nullus episcopus, de tempore ordinat. I. 9. 1.  
 Nullus religiosus, de elect. I. 6. 28.

O.

Officel, de offie. legat. I. 15. 1.  
 Ordinarius, de offie. ordi. I. 16. 3.

P.

Pactum, de poenis. I. 18. 1.  
 Pastoralis, de reb. signif. III. 5. unie.  
 Per catechizandum, de eamad. spir. IV. 3. 2.  
 Per exemptionem, de poenis, V. 7. 9.  
 Per hoc, de hoiel. V. 2. 17.  
 Periculosum, de stela regum, III. 16. unie.  
 Permissum, de iud. et quod. I. 19. unie.  
 Perpetuo declaramus, de censuris. III. 29. 3.  
 Perpetuo prohibemus, de postul. prelat. I. 5. unie.  
 Perpetuo sanctionibus, de elect. I. 6. 7.  
 Pius, de except. II. 12. 1.  
 Postquam, de concess. V. 1. 1.  
 Prælati, de homicid. V. 4. 2.  
 Præsent declaramus edicto, reservationes, de offie. legat. I. 15. 3.  
 Præsent declaramus edicto, statutum, de prebend. III. 4. 31.

Præsent generalis, de sentent. excomm. V. 11. 19.  
 Præsent generalibus, de offie. ordi. I. 16. 3.  
 Præsentium, de test. II. 10. 2.  
 Præsentibus, de elect. V. 2. 6.  
 Presbyteri, de capell. monach. III. 18. unie.  
 Privilegium, de reb. signif. V. 12. 1.  
 Pro liminis, de immunit. eccl. V. 1. 1.  
 Procurator ad appellandum, de elect. I. 6. 38.  
 Procurator non aliter, de poenis, et iurur. I. 19. 9.  
 Provisio, de elect. I. 6. 11.

Q.

Quam sit ecclesiis, de elect. I. 6. 6.  
 Quamquam in casu, ead. tit. I. 6. 18.  
 Quamquam postulationem, de censuris. III. 29. 1.  
 Quamquam usurarius, de usuris. V. 9. 2.  
 Quamvis ad rorum, de poenis. V. 9. 3.  
 Quamvis alieni, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 6.  
 Quamvis constitutio, de elect. I. 6. 10.  
 Quamvis is, de except. I. 3. 8.  
 Quamvis non plures, de eamad. spir. IV. 3. 3.  
 Quamvis pactum, de poenis. I. 18. 2.  
 Quamvis plenaria, de prebend. III. 4. 1.  
 Quamvis procurator, de poenis, et iurur. I. 19. 2.  
 Quamvis super cessationibus, de offie. ordi. I. 16. 8.  
 Quamvis tibi, ead. tit. III. 4. 38.  
 Qui ad agenda, de poenis, et iurur. I. 19. 1.  
 Qui contra certum, de elect. I. 6. 29.  
 Qui generaliter, de regular. I. 19. 5.  
 Qui post votum, de prebend. III. 14. 5.  
 Quia canonicus, de concess. prebend. III. 7. 1.  
 Quia ex eo, de test. I. 18. 3.  
 Quia nonnulli, de nonnull. eccl. III. 23. 1.  
 Quia per ambitiosam, de except. I. 3. 15.  
 Quia periculosum, de sentent. excomm. V. 11. 1.  
 Quia perique, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 2.  
 Quia pontificali, de offie. et potest. iud. deleg. I. 14. 2.  
 Quia saepe contingit, de elect. I. 6. 40.  
 Quia saepe dubitatur, de prebend. III. 4. 15.  
 Quicunque hæreticos, de hoiel. V. 2. 2.  
 Quicunque pro eo, de sentent. excomm. V. 11. 11.  
 Quodam, de prebend. III. 14. 10.  
 Quod votum, de voto. III. 5. unie.  
 Quoniam aliqui, de reuere. I. 7. 1.  
 Quoniam electionis, de elect. I. 6. 47.  
 Quoniam episcopi, de privileg. V. 7. 12.  
 Quoniam episcopus, de hoiel. V. 2. 1.  
 Quoniam ex constitutione, de concess. prebend. III. 7. 8.  
 Quoniam in baptismo, de sentent. excomm. V. 11. 19.  
 Quoniam, ut infelicissimus, de immunit. eccl. III. 23. 4.  
 Quorum, de elect. I. 6. 24.  
 Quam ab uno, de sent. et re iudic. II. 14. 4.  
 Quam auctori, de sentent. et re iudic. II. 11. 1.  
 Quam aliquibus, de except. I. 3. 4.  
 Quam appellacionibus, de appell. II. 15. 5.  
 Quam C. lucius, de foro comp. II. 2. 3.  
 Quam confirmatio, de hoiel. V. 2. 7.  
 Quam de beneficio, de prebend. III. 4. 5.  
 Quam de diversis, de privileg. V. 7. 2.  
 Quam episcopus, de offie. ordi. I. 16. 7.  
 Quam ex eo, quod factus, de elect. I. 6. 31.  
 Quam ex eo quod practicores, de concess. prebend. V. 6. unie.  
 Quam expoliatur, de elect. I. 6. 29.  
 Quam in ecclesia, de prebend. III. 4. 25.  
 Quam in ecclesiis, ead. tit. III. 4. 35.  
 Quam in illis, ead. tit. III. 4. 16.  
 Quam in generali, de poenis, et iurur. I. 13. 3.  
 Quam in multis, de except. I. 3. 2.  
 Quam in postulationem, de immunit. eccl. III. 23. 3.  
 Quam in tua, de coassuet. I. 1. 4.  
 Quam medicinalis, de sent. excomm. V. 11. 1.  
 Quam non deest, de elect. I. 6. 30.  
 Quam nullus, de de iure, ordi. I. 9. 3.  
 Quam persona, de prebend. V. 7. 7.  
 Quam plures, de offie. et pot. et iud. I. 14. 8.  
 Quam quidam, de except. II. 12. 2.  
 Quam quis obsequio, de sentent. excomm. V. 11. 23.  
 Quam quis, cuius, de sepult. III. 12. 2.  
 Quam secundum leges, de hoiel. V. 2. 19.  
 Quam singula, de prebend. III. 4. 32.

R.

Religionum, de reb. donatib. III. 17. unie.  
 Religiosi, de sepult. III. 12. 5.  
 Religiosi, de sentent. et re iudic. V. 11. 21.  
 Religiosis, de testam. III. 11. 2.  
 Romana ecclesia, Et infra, Ceterum, de sentent. excomm. V. 11. 5.  
 Romana ecclesia, Et infra, Et tunc vero, de suppl. neglig. prelat. I. 8. 1.  
 Romana ecclesia, Et infra, In appellacionis, de test. II. 10. 3.  
 Romana ecclesia, Et infra, Licet, de poenis, V. 9. 1.  
 Romana ecclesia, Et infra, Nec appellacionis, de foro comp. II. 2. 1.  
 Romana eccles. Et infra, Prohibemus, de offie. ordi. I. 16. 1.  
 Romana ecclesia, Et infra, Quæstoribus, de poenis, et iurur. V. 10. 1.





|   |  |  |
|---|--|--|
| <p><b>L.</b><br/>Litteras, <i>de reservat.</i> I, 2, 5.<br/>Litteris nostris, <i>de probat.</i> II, 7. un.</p> <p><b>M.</b><br/>Monasteriorum, <i>de reb. eccl'es. non alien.</i> III, 4. 1.<br/>Mortuorum ad nos, <i>de p'curat.</i> V, 8, 2.<br/>Mortuorum querela, <i>de heret.</i> V, 3, 1.</p> <p><b>N.</b><br/>Ne concessione, <i>de crim. p'curat.</i> III, 5. un.<br/>Ne in agro, <i>de statu monach.</i> III, 19, 1.<br/>Ne Romani, <i>de cler.</i> I, 2, 3.<br/>Noventos, <i>de honor.</i> V, 3, 2.<br/>Non potest, <i>de p'curat.</i> I, 10, 2.</p> <p><b>P.</b><br/>Pastoralis, <i>de sentent. et r'ind.</i> II, 11, 2.<br/>Per litteras, <i>de p'curat.</i> III, 2, 2.<br/>Plures, <i>de iura p'curat.</i> III, 12, 2.<br/>Praesentis constitutione, <i>de censib.</i> III, 13, 3.<br/>Praesentis privilegii, <i>de lapsion.</i> III, 15. un.<br/>Procuratorem, <i>de p'curat.</i> I, 10, 1.</p> <p><b>Q.</b><br/>Quae de ecclesiis, <i>de offic. r'curat.</i> I, 7. un.<br/>Quamvis, <i>de appell.</i> II, 12, 1.<br/>Quamvis rigor, <i>de appell.</i> II, 12, 2.</p> | <p>Quamvis sacris, <i>de facta compet.</i> II, 2. un.<br/>Quia contingit, <i>de reb. domib.</i> III, 11, 2.<br/>Quia regulares, <i>de suppl. vobis, p'curat.</i> I, 5. un.<br/>Quod clerici, <i>de cler.</i> I, 3, 6.<br/>Quoniam ex constitutione, <i>de immunit. eccl'es.</i> III, 17. un.<br/>Quoniam, qui, <i>de rat. et honest. cler.</i> III, 1, 2.<br/>Quum a repulsione, <i>de appell.</i> II, 12, 7.<br/>Quum concessa, <i>de cler.</i> I, 3, 8.<br/>Quum de quibusdam, <i>de reb. domib.</i> III, 11, 1.<br/>Quum ecclesiam, <i>de vol. et quib.</i> I, 6, 1.<br/>Quum ei, quum, <i>de excess. p'curat.</i> III, 3. un.<br/>Quum ex eo, <i>de sent. et comm.</i> V, 10, 3.<br/>Quum illius, <i>de r'curat.</i> I, 1, un.<br/>Quum Iuliani, <i>de testib.</i> II, 8, 1.<br/>Quum iure, <i>ut lit. p'cur.</i> II, 5, 2.<br/>Quum rationi, <i>de cler.</i> I, 3, 1.<br/>Quum secundum statuta, <i>de p'curat. et commiss.</i> V, 9, 1.<br/>Quum sit naturae, <i>de censib.</i> III, 13, 1.<br/>Quum sit nimis, <i>de magist.</i> V, 1, 2.</p> <p><b>R.</b><br/>Religiosi, qui clericis, <i>de p'curat.</i> V, 7, 1.<br/>Religiosi quinquages, <i>de decimis.</i> III, 8, 1.<br/>Religiosis, <i>de testib.</i> III, 6, un.<br/>Religiosis, <i>de p'curat.</i> I, 10, 3.<br/>Romani, <i>de iuric.</i> II, 9. un.</p> <p><b>S.</b><br/>Saepe contingit, <i>de reb. signif.</i> V, 11, 2.</p> | <p>Si a iudicibus, <i>de appell.</i> II, 12, 1.<br/>Si ante, <i>de dolo et contum.</i> II, 4. un.<br/>Si appellacionem, <i>de appell.</i> II, 12, 6.<br/>Si beneficiorum, <i>de decimis.</i> III, 8, 2.<br/>Si de beneficiis, <i>de p'curat.</i> III, 2, 3.<br/>Si dignitatem, <i>cod. tit.</i> III, 2, 1.<br/>Si domum, <i>de rebis, et venent. sanct.</i> III, 16. un.<br/>Si donatus, <i>ut lit. p'cur.</i> II, 5, 1.<br/>Si furiosus, <i>de honor.</i> V, 4. un.<br/>Si iuxta, <i>de p'curat.</i> III, 2, 6.<br/>Si plures, <i>cod. tit.</i> III, 2, 3.<br/>Si quis suadente, <i>de p'curat.</i> V, 8, 1.<br/>Si Romanus, <i>de p'curat.</i> III, 2, 1.<br/>Si summus, <i>de sentent. et comm.</i> V, 10, 1.<br/>Si una, <i>de reb. eccl'es. non alien.</i> III, 4, 2.<br/>Sicut appellacionem, <i>de appell.</i> II, 12, 3.<br/>Statutum, <i>de cler.</i> I, 3, 7.</p> <p><b>T.</b><br/>Testibus, <i>de testib.</i> III, 8, 2.</p> <p><b>U.</b><br/>Ut calumniis, <i>de sent. et r'indic.</i> II, 11, 1.<br/>Ut clericorum, <i>de offic. p'cur. ad.</i> I, 3, 1.<br/>Ut constitutus, <i>de iura p'curat.</i> III, 12, 1.<br/>Ut qui, <i>de vol. et quib.</i> I, 6, 2.<br/>Ut professores, <i>de regulis.</i> III, 9, 1.</p> |
|---|--|--|

## TABULA TITULORUM EXTRAVAGANTIUM VIGINTI IOANNIS XXII.

|   |  |  |
|---|--|--|
| <p><b>D.</b><br/>De Auctoritate praebendae et ecclesiae non vacantis, <i>tit.</i> 4.<br/>— Crimine falsi, 10.<br/>— Electione et electi potestate, 1.</p> | <p>De Iudaeis et Sarracenis, 8.<br/>— Maioritate et obedientia, 2.<br/>— Ne sede vacante aliquid innovetur, 5.<br/>— Poenis, 12.<br/>— Praebendis et dignitatibus, 3.<br/>— Privilegiis, 11.</p> | <p>De Religiosis domibus, 7.<br/>— Sententia excommunicationis, suspensionis et interdicti, 13.<br/>— Tormentum, 9.<br/>— Verborum significacione, 14.<br/>— Voto et voti remissione, 6.</p> |
|---|--|--|

## TABULA CAPITULORUM EXTRAVAGANTIUM VIGINTI IOANNIS XXII.

|  |  |   |
|--|--|---|
| <p><b>A.</b><br/>Ad apostolatus, <i>de excess. p'curat.</i> I, 2.<br/>Ad conditorum, <i>de rebis, signif.</i> III, 3.<br/>Ad nostri, <i>de p'curat.</i> III, un.<br/>Ad omnes, <i>de cler.</i> I, 1.<br/>Antiquae, <i>de vol.</i> 6. un.</p> <p><b>C.</b><br/>Copiosus, <i>de Inducis.</i> 8. un.</p> <p><b>D.</b><br/>Dierum crescente, <i>de poenis.</i> 12. un.</p> | <p><b>E.</b><br/>Ecclesiae, <i>de iuric. et abdicat.</i> 2. un.<br/>Essentialis, <i>de p'curat.</i> 3. un.</p> <p><b>P.</b><br/>Prodiens, <i>de crim. falsi.</i> 10. un.</p> <p><b>Q.</b><br/>Quia in futurorum, <i>de torquem.</i> 9. un.</p> | <p>Quia nonnullorum, <i>de reb. signif.</i> 14. 2.<br/>Quia quorundam, <i>cod. tit.</i> 14. 5.<br/>Quorundam, <i>cod. tit.</i> 14. 1.<br/>Quum ad sacrosanctae, <i>de sent. et comm.</i> 13. un.<br/>Quum inter nonnullos, <i>de reb. signif.</i> 14. 1.</p> <p><b>S.</b><br/>Sanctae, <i>de reb. domib.</i> 7. un.<br/>Sedes apostolica, <i>de excess. p'curat.</i> 1. 1.<br/>Si fratum, <i>in sede vacante, aliquid un.</i> 5. 1.<br/>Suscepti, <i>de cler.</i> 1. 2.</p> |
|--|--|---|

## TABULA TITULORUM EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM.

|  |   |  |
|--|---|--|
| <p><b>D.</b><br/>De Auctoritate et usu pallii, I, 1.<br/>— Celebratione missarum, III, 11.<br/>— Censibus, exactioibus et p'curacionibus, III, 10.<br/>— Consuetudine, I, 1.<br/>— Crimine falsi, V, 6.<br/>— Decimis, III, 7.<br/>— Diatribibus, II, 2.<br/>— Dolo et contumacia, II, 3.<br/>— Electione, I, 3.<br/>— Emptione et venditione, III, 5.</p> | <p>De Furtis, V, 5.<br/>— Haereticis, V, 3.<br/>— Immunitate ecclesiarum, III, 13.<br/>— Iudicis, II, 1.<br/>— Iudicis, V, 2.<br/>— Maioritate et obedientia, I, 8.<br/>— Ne sede vacante aliquid innovetur, III, 3.<br/>— Officio custodis, I, 5.<br/>— Officio delegati, I, 6.<br/>— Officio iudicis ordinarii, I, 7.<br/>— Poenitentis et remissionibus, V, 9.<br/>— Poenis, V, 8.<br/>— Postulatione praelatorum, I, 2.</p> | <p>De Praebendis et dignitatibus, III, 2.<br/>— Privilegiis, V, 7.<br/>— Rebus ecclesiae non alienandis, III, 4.<br/>— Regularibus et transeuntibus ad religionem, III, 8.<br/>— Religiosis domibus, III, 9.<br/>— Religiosis et veneratione sanctorum, III, 12.<br/>— Schismatice, V, 1.<br/>— Sententia excommunicationis, V, 10.<br/>— Sepulturis, III, 6.<br/>— Simonia, V, 1.<br/>— Treuga et pace, I, 9.<br/>— Vita et honestate clericorum, III, 1.</p> |
|--|---|--|

## TABULA CAPITULORUM EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM.

## A.

Abbas, *de pœnitentiâ*, V. 19. 3.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, III. 2. 9.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, III. 8. 2.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, III. 25. 13.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, III. 2. 14.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, I. 9. 3.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, III. 4. un.  
 Ad, *de pœnitentiâ*, V. 9. 1.

## D.

D. 2. 2. 1. 1. *de pœnitentiâ*, I. 7. 1.  
 De castitate, *de pœnitentiâ*, III. 7. un.  
 De castitate, *de pœnitentiâ*, III. 6. 1.  
 De castitate, *de pœnitentiâ*, V. 2. 2.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, III. 11. un.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, I. 2. un.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, V. 7. 3.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, V. 8. un.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, III. 1. un.  
 De pœnitentiâ, *de pœnitentiâ*, V. 4. un.

## E.

Excessus, *de pœnitentiâ*, I. 8. 3.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, V. 9. 3.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, V. 9. 3.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, III. 2. 3.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, I. 3. 1.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, III. 2. 2.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, V. 19. 1.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, V. 7. 1.  
 Excessus, *de pœnitentiâ*, III. 2. 3.

## F.

Fraus, *de pœnitentiâ*, III. 1. un.

## G.

Grave nimis, *de reb. et vend. sanct.*, III. 12. 2.

## I.

In delictorum, *de delict.*, II. 2. un.  
 Infidelis, *de testis.*, V. 5. un.  
 Infinitas, *de reb.*, I. 3. 1.  
 Inter cunctas, *de pœnitentiâ*, V. 7. 1.

## M.

Malitia, *de sanct. et us. pœnit.*, I. 4. un.  
 Meriti, *de pœnitentiâ*, V. 7. 2.  
 Multa mendis, *de testis.*, V. 2. 1.

## N.

Super certis ex causis, *de pœnitentiâ*, III. 2. 6.  
 Super ex certis causis, *quæ*, *cod. tit.*, III. 2. 7.  
 Super ex certis causis, *rationaliter*, *cod. tit.*, III. 2. 8.

## P.

Pastoralis, *de immunit. ecclies.*, III. 13. un.  
 Prae, *de pœnitentiâ*, III. 2. 1.  
 Postulasti, *cod. tit.*, III. 2. 16.  
 Proxide, *de sanctis, excomm.*, V. 19. 2.

## Q.

Quenaduolum, *de pœnitentiâ*, V. 9. 1.  
 Quia cunctas, *de offi. custodi.*, I. 5. un.  
 Quia nonnulli, *de sanctis, excomm.*, V. 19. 1.  
 Quod olim, *de immunit. ecclies.*, III. 13. un.

Quia detestabile, *de simonia.*, V. 1. 2.  
 Quia Mattheus, *de heret.*, V. 3. 3.  
 Quia nonnullae ecclesiasticae personae in cathedralibus, *de pœnitentiâ*, III. 2. 11.  
 Quia nonnullae ecclesiasticae personae revo-  
 catio, *cod. tit.*, III. 2. 12.  
 Quia prae excelsa, *de reb. et vend. sanct.*, III. 12. 1.

## R.

Ratio recta, *de reb. et vend. sanct.*, III. 9. un.  
 Regimini universalis, *de suppl. et vendit.*, III. 5. 1.  
 Regimini universalis, *cod. tit.*, III. 5. 2.  
 Rem non novam, *de delict. et pœnitentiâ*, III. 3. un.

## S.

Salvator, *de pœnitentiâ*, III. 2. 5.  
 Sancta, *de reb.*, I. 3. 3.  
 Sane ne in vincula, *de simonia.*, V. 1. 1.  
 Sedes apostolica, *de offi. deleg.*, I. 6. un.  
 Si religiosus, *de reb.*, I. 3. 2.  
 Spondent, *de crim. falsi.*, V. 6. un.  
 Super cathedram, *de suppl.*, III. 6. 2.  
 Super petentis, *de causis.*, I. 1. un.  
 Suscepti, *in sub. iur.*, III. 3. un.

## U.

Utrum sanctum, *de notae et obid.*, I. 8. 1.  
 Utrumque, *de pœnitentiâ*, V. 9. 2.  
 Ut praedictorum, *de immunit. et obid.*, I. 8. 2.  
 Ut quos, *de offi.*, *cod. tit.*, I. 7. 2.

## V.

Vas electionis doctor, *de heret.*, V. 3. 2.  
 Vas electionis Paulus, *de excomm.*, III. 19. un.  
 Viam abilitatis, *de regular.*, III. 8. 1.  
 Vicus illius, *de leg. et pœnitentiâ*, I. 9. 2.

II.

INDEX

CONCILIORUM, SUMMORUM PONTIFICUM, SS. PATRUM, SCRIPTORUM,  
 QUORUM CANONES IN DECRETALIUM COMPILATIONIBUS  
 REFERUNTUR.

A. CONCILIA.

|   |  |  |
|---|--|--|
| <p>Agath. 506, p. XI.<br/>                 Afrheim. 896, p. XI.<br/>                 Arelat. II. 442-506, p. XI.<br/>                 " IV. 524, p. XI.<br/>                 " VI. 843, p. XI.</p> <p>Cabilon. II. 813, p. XI.<br/>                 Carthag. I. 318, p. XI.<br/>                 " (Dionys.) p. XI.<br/>                 Chalcedon. 451, p. XI.<br/>                 Charamont. 1095, p. XI.</p> <p>Germanie. I. p. XI.</p> | <p>Later. II. 1139, p. XI.<br/>                 " III. 1179, p. XII.<br/>                 " IV. 1215, p. XII.<br/>                 Lugdun. I. (1245), p. L.<br/>                 " II. (1271), p. L.</p> <p>Matiscon. 561, p. XI.<br/>                 Meldense 845, p. XI.<br/>                 Mogunt. 813, p. XI.<br/>                 " 847, "</p> <p>Nannet. 895, p. XI.</p> <p>Paris. V. 615, p. XI.<br/>                 Pictav. 1079, p. XI.</p> | <p>Remense 1118, p. XI.<br/>                 Roman. 501, 503, 505, 721, 826, 898, p. XI.</p> <p>Salegustad. 1022, p. XI.<br/>                 Sardicense 343, p. XI.<br/>                 Snesson. III. 852, p. XI.<br/>                 Statut. eccl. antiq. p. XI.</p> <p>Toletan. II. 623, p. XI.<br/>                 " IV. 633, p. XI.<br/>                 Tribur. 895, p. XI.<br/>                 Turon. II. 567, p. XI.<br/>                 " III. 813, p. XI.<br/>                 " 1163, p. XI.</p> |
|---|--|--|

B. SUMMI PONTIFICES.

|   |  |  |
|---|--|--|
| <p>Alexander III. (1159-81), p. XII.<br/>                 " IV. (1254-61), p. L.</p> <p>Anicet. Pseudois, p. XII.</p> <p>Benedictus XI. (1303-4), p. LXV.<br/>                 " XII. (1331-42), p. LXV.</p> <p>Bonifac. I. 118-22, p. XII.<br/>                 " VIII. (1254-1303), p. L<sub>3</sub>, LXII, LXV.</p> <p>Calixt. III. (1155-58), p. LXV.<br/>                 Clemens I. Pseudois, p. XII.<br/>                 " III. (1187-91), p. XIV.<br/>                 " IV. (1265-68), p. L.<br/>                 " V. (1369-14), p. LXV.<br/>                 " VI. (1342-52), p. LXV.</p> <p>Coelest. III. (1191-98), p. XIV.</p> <p>Eugen. III. (1145-53), p. XII.<br/>                 " IV. (1131-47), p. LXV.</p> | <p>Felix I. Pseudois, p. XII.<br/>                 " II. Pseudois, p. XII.</p> <p>Gregor. I. (590-604), p. XII.<br/>                 " VI. (1045-46), p. XII.<br/>                 " VIII. (1187), p. XIV.<br/>                 " IX. (1227-43), p. XVII, L.</p> <p>Hadrian. IV. (1154-59), p. XII.<br/>                 Honor. III. (1216-27), p. XVI.<br/>                 Hormisdas (514-23), p. XII.</p> <p>Innocent. II. (1130-43), p. XII.<br/>                 " III. (1198-1216), p. XIV.<br/>                 " IV. (1213-54), p. L.</p> <p>Ioannes XXII. (1316-34), p. LXV.</p> <p>Leo I. (440-61), p. XII.<br/>                 " III. (795-816), p. XII.<br/>                 " IX. (1138-51), p. XII.<br/>                 Lucius III. (1181-85), p. XIV.</p> | <p>Martin. IV. (1281-85), p. LXV.<br/>                 " V. (1417-31), p. LXV.</p> <p>Nicol. II. (1059-64), p. XII.<br/>                 " III. (1277-89), p. L.</p> <p>Paschalis II. (1099-1118), p. XII.<br/>                 Paulus II. (1364-71), p. LXV.</p> <p>Sixtus Pseudois, p. XII.<br/>                 " IV. (1471-84), p. LXV.<br/>                 Steph. I. Pseudois, p. XII.</p> <p>Urban. II. (1089-99), p. XII.<br/>                 " III. (1185-87), p. XIV.<br/>                 " IV. (1261-64), p. L., LXII.<br/>                 " V. (1362-70), p. LXV.</p> |
|---|--|--|

C. SS. PATRES ET SCRIPTORES.

|   |   |   |
|---|---|---|
| <p>Anastasius († 87), p. XVIII.<br/>                 Angilrami Capit. p. XVIII.<br/>                 Ansegis. Capit. p. XVIII.<br/>                 Augustinus († 430), p. XVIII.</p> <p>Beda († 720), p. XVIII.<br/>                 Benedictus († 542, vel 543), p. XVIII.<br/>                 Bened. Levita p. XVIII.<br/>                 Bilibia p. XVIII.<br/>                 Burchard. Wormat. († 1023), p. XVIII.</p> | <p>Canones Apostolorum p. XI.<br/>                 " poenitent. p. XVIII.<br/>                 Capitular. reg. Franc. p. XVIII.</p> <p>Fulgentius Ruspensis († 533), p. XVIII.</p> <p>Glossa ad Vulgat. p. VIII.<br/>                 Gregor. I. († 604), p. XVIII.</p> <p>Hermas (c. 150), p. XVIII.<br/>                 Hieronym. († 420), p. XVIII.</p> | <p>Hilarius († 366), p. XVIII.<br/>                 Hincmarus Remensis († post 882), p. XVIII.</p> <p>Ioann. Chrysost. († 407), p. XVIII.<br/>                 " Diaconus (IX. saec.) p. XVIII.<br/>                 Isidor. Hispal. († 636), p. XVIII.<br/>                 Ius Romanum p. XVIII.</p> <p>Lamberti Constit. p. XVIII.</p> <p>Ordo Romanus p. XVIII.</p> |
|---|---|---|

















**University of Toronto  
Library**

---

**DO NOT  
REMOVE  
THE  
CARD  
FROM  
THIS  
POCKET**

---

I

---

**Pocket  
. LIMITED**

